1925

Broj 1 Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta.) **U Trstu, 1. januara 1924.** Pojedini broj **20** cent. **God. III.**

„Istarska Riječ“ izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin“. Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 25·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I, Telefon: 11-57.

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

„*Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari*“. — Narodna poslovica.

Oglasi stoje 4 lira za svaki centimetar visine u širini jednoga stupca. Za višekratno uvršćenje daje se znatni popust prema pogodbi. Plaća se i utužuje u Trstu. Dopisi se šalju uredništvu, a novac upravi. Nefrankirana se pisma ne primaju, a rukopisi se ne vraćaju ni u kojem slučaju.

Uoči nove godine

Prije rata, a možemo reći i prije nego li što se raspalo staro carstvo, mi smo istarski Jugoslaveni imali tri zastupnika u Carevinskom Vijeću u Beču, imali smo Klub naših pokrajinskih zastupnika i političko Društvo za Hrvate i Slovence u Pazinu. Što su naši zastupnici u Beču ili u Poreču uradili, sve se to redom bilježilo u našem starom časopisu «Našoj Slozi», koja je izlazila u Trstu, a neko vrijeme i u Puli. Ta ista «Naša Sloga» donosila je i zaključke i upute Političkoga društva — tako da je taj list bio jedinim pravim glasilom naših prvih ljudi, narodnih vodja i prvaka, kojima smo rado iskazivali posluh i poštovanje.

Medjutim su Istru pritisli crni dani: od naših narodnih vodja i prvaka neko je morao preko granice, a neko Bogu na račun. Razišli se gotovo svi — nestalo ih...

No ako smo mi njih i izgubili, ipak smo u ovoj svojoj nesreći toliko sretni, što se je sačuvao velik dio njihova dugotrajnoga rada. Prva i najsvetija dužnost nas, koji smo ostali, bila je, da plodove njihova rada što dulje sačuvamo i što bolje obranimo.

Da te plodove sačuvamo i obranimo, trebalo je iznajprije da sebi nadjemo put, kojim ćemo da udarimo. To nije bilo teško: put je već ležao pred nama kao ocrtan. Stari je to bio put, kojim su išli prvi vodje i mi za njima. Tim putem idemo i danas; a oni, koji nas poznadu, znadu, da ne ćemo s njega nikada da skrenemo.

Što i kako su naši prvaci radili, to je, kako već napomenuto, zabilježeno u staroj «Našoj Slozi». Godišta toga našega najstarijeg časopisa naše su najjače uporište. Glasilo naših prvih vodja služi nam kao svijetao fenjer u ovoj našoj mrkloj noći, i mi ne poznajemo većeg zadovoljstva i ljepše sreće, nego li nam je daje osjećaj, da je i ova naša današnja «Istarska Riječ» živa slika i prilika stare «Sloge», koja kaò preporodjena i pomladjena u njoj još uvijek živi i napreduje.

Iako je «Naša Sloga» negdje u početku rata prestala da izlazi, nisu zato prestale da pišu ruke onih, koji su bili njeni dugogodišnji vjerni saradnici. Mi smo i za vrijeme rata i poslije sloma pisali u razne novine — ali sve u duhu one naše nezaboravne «Sloge». Štaviše, mi smo prije dvije godine i po i opet uskrsli negdašnju «Našu Slogu», čime smo uvelike bili udovoljili mnogobrojnim Istranima, koji se još i danas s neiskazanom ljubavi sjećaju glasila naših starih vodje i prvaka.

Naši protivnici, sljedbenici nekakve tobože kršćanske «struje», koji su u svom listu i prije rata napadali naše stare zastupnike, pa i samu Družbu Sv. Ćirila i Metoda za Istru, napadali su i nas i to na najogavniji, čovjeka upravo nedostojni način. Mi — nesamo što smo šutjeli na sve napadaje, već smo pače za volju izmirenja s našim protivnicima žrtvovali ime našega lista i promijenili ga u «Istarsku Riječ». Kršćanski «strujari» su nas unatoč tome i opet ostavili, ali mi smo nastavili svoj rad, dakako uvijek u duhu naše stare «Sloge» i možemo s potpunim pravom da izjavimo, da je ova naša «Istarska Riječ» izravna nasljednica lista, koji su u prošlosti duhom i rodoljubljem svojim nadahnjivali Dobrila, Vitezić, Mandić, Spinčić, Laginja i toliki drugi nezaboravni narodni trudbenici.

U tome je naša snaga naša najveća nada i ponos naš.

«Istarska Riječ» pod svojim sadašnjim naslovom izlazi evo tek treću godinu, ali kako je ona uredjivana sasvim u duhu, smislu i pravcu negdašnje "Naše Sloge" i kako je svi naši drže nasljednicom negdašnjeg glasila istarskih Hrvata, te možemo reći, da naša «Riječ» stupa novom godinom u *pedesetišestu godinu svog života*.

Sasvim smo svijesni teških dužnosti, što nam, osobito u ovo ružno doba, nameće tako krupno nasljedstvo, ali obećajemo i našim starim vodjama i narodu našem u Istri i na otocima, da ćemo ulagati naše najbolje sile, da nam i u buduće naš list bude na visini, na kojoj je i danas i da ćemo nastaviti još putem, što su nam ga ostavili naši predji, brez obzira na «strujare». Naši stari nisu htjeli ni klerikalizma ni antiklerikalizma, a toga ne ćemo ni mi. Mi poznamo samo Boga i narod! I ništa drugo.

U to ime neka je sretna nova godina svim našima: prisutnim i odsutnim...

Ples i noćno klatarenje

Ples je jedna od najprirodjenijih igara kod svih prosvijetljenih i neprosvijetljenih naroda na zemlji. Plesalo se od Adama do danas, a plesat će se dok bude svijeta i vijeka.

U stara poganska vremena ples nije imao samo današnje zabavno značenje, već je imao više vjerski i ćudoredni značaj, naročito kod naših praotaca, starih Slavena. Kod drugih starih naroda bilo je takodjer zabavnih, ratobornih i nećudorednih plesova, kaošto ima i danas kod naroda na nižem stupnju čovječanske naobrazbe ili kulture. Naši praoci, stari Slaveni, plesali su u hramu Božje prirode,

pod visokim, granatim lipama

i po livadama kraj svojih zadružnih kuća. Uz ples se pjevalo nabožne, ljubavne i junačke pjesme. Ples je bio pod nadzorstvom zadružnih starješina ili svećenika. Vjersko-obredni plesovi igrali su se oko krvnih žrtava, koje su se palile u počast njihovih bogova ili božica.

Kako vidimo, kod naših pradjedova ples je imao vjerski, ćudoredni ili moralni, zabavni, zdravstveni i prosvjetni značaj. Mi smo danas sa svojim zabavnim plesovima na nižem stupnju ćudoredne kulture nego su bili naši stariji. Zašto? Pogledajmo malko!

Gdje, kako, kada i zašto se pleše?

Kod današnjih plesova već se ne gleda ni na vjeru, ni na Boga, ni na ćudoredje, ni na zdravstvo ili higijenu, ni na uljudnost, ni na sram čovječji. Sve ide danas samo za modernizmom*), a ne pitajući se, što je to moderno*).

Dakako da pri tom nitko ne pita, da li je sve dobro, što držimo da je moderno.

Kod svake moderne misli, stvari, djela, odijela i plesa moramo gledati, da ono što je moderno ne škodi duši i tijelu. Sve što je moderno moramo posmatrati

sa vjerskog ćudorednog, zdravstvenog i gospodarskog gledišta.

Čovječji um treba da ima uvijek pred sobom ove četiri točke. Nije pametno, da se oponaša sve što je moderno. Teško onom čovjeku, koji se svakoj novotariji ili modernoj stvari ropski pokorava, a da prije nije dobro promislio, da li će mu to koristiti ili škoditi.

Ali današnji svijet malo pazi na to. To najljepše vidimo kod današnjih plesova, moda i cifrarenja. Pogledajmo si najprije današnje plesove. Pleše se u kojekakvim krčmetinama ili u takvim lokalima, koji ni najmanje ne odgovaraju zdravstvenim propisima. Tu se pleše u prašini, u roju bezbrojnih mikroba ili bolovnih klica, i u pokvarenom zraku. Pleše se do kasno doba noći, a gdjegod i do jutra. Mladež i djeca dolaze na takve plesove bez svojih roditelja ili skrbnika, pa se skiću po noći bez ikakvog nadzorstva. Plesa nema, a da u njemu ne vlada i alkohol ili opojno piće, jer zato se i drži ples, da u njemu gostioničar trži. Tu se pleše u pripitom stanju i takvi

plesovi, kojih bi se i sami divljaci sramili.

Tu čuješ svega i svašta, ali dobra ništa. Tu se grdi i psuje sve u šestnaest. Nema skoro plesa, a da nema i tučnjave.

Današnji se dan obično dolazi na ples u finom odijelu i cipelama, pa se već kod prvog plesa pokvari i jedno i drugo. Osim toga nekoje djevojke, da budu tobože ljepše i simpatičnije, rabe budi kakva ljepšala ili kozmetična sredstva, bez obzira, da li to škodi zdravlju ili ne. Sa današnjim modernim plesovima, modom, alkoholom širi se takodjer jedno od najgnjusnijih zala, a to je

nemoralnost i prostitucija.

Kamo nas vodi taj «moderni» put? U posvemašnju propast. Hoćemo li i nadalje ići tim «modernim» putem? Ne, podnipošto ne! Krenimo na pravi put i okanimo se ludih i modernih novotarija! Držimo za moderno samo ono, što je istinito, dobro i lijepo, a to je sve ono, što ne škodi ni duši ni tijelu. Ako se i pleše, neka se pleše u čistim i zdravim lokalima ili pod vedrim nebom, ali

ali daleko od krčme

i to samo po danu.

Noćni plesovi i noćna klatarenja nisu za pošteni i valjanu djevojku, a ni za poštenog i valjanog mladića. Noć je za kojekakve potepuše, namiguše i besramnice. Noć je za noćne ptice grabilice, za zmije, zvijeri, lopove i skitalice, a ne za valjane ljude.

Kad plešemo, nemojmo zaboraviti na

jugoslovensko kolo,

kojeg su nam ostavili naši stariji. Nema mu prigovora ni sa zdravstvenog ni sa ćudorednog gledišta. Svaki narod se ponosi svojim plesovima, ponosimo se i mi našim.

Danas može napredovati samo onaj narod, koji je prosvijetljen ili naobražen, a kod nas se premalo pazi na to. U nedjelje, blagdane i uveče premalo se čita. Zato uzmimo u ruke dobre knjige, čitajmo pripovijetku, pjesmice, poučna štiva, što će nam više koristiti nego svi plesovi današnjeg kova.

Učimo doma našu mladju braću,

koja polaze italijanske škole, jer po današnjim školama i učiteljima bit će pravi analfabeti. Kako će jedamput u svijet, ako ne znaju čitati i računati? Nikako! Danas će njima trebati više nego ikada, da dobro poznaju svoj majčin jezik, jer s njime će moći u slavenski svijet, gdje će dobiti zarade. U Ameriku i u druge svjetske države ne će moći da idu, jer će one imati dosta svojih državljana.

Slaven će morati medju Slavene,

Zato treba da dobro pozna svoj jezik, koji je grana slavenskih jezika. Ne mojte se sramiti ni **materinskog jezika ni jugoslovenskog imena!** Nek vas zovu kako hoće, vi tudje poštujte — svojim se dičite! Kad vas nazovu pogrdnim imenom barbari i «ščavi», vi im takodjer oprostite, jer znajte, da ne znaju što govore. Takvim pogrdnim imenom mogu da vas nazovu samo ljudi bez čovječanskog uzgoja i morali, koji su zasljepljeni svojim ludim pretjeranim ili fanatičkim nacionalizmom, pa ne vide dalje od nosa.

Nama se nije treba bojati,

da smo sami. Iza nas stoji preko sto i pedeset milijuna naše braće. Slaveni drže u svojim rukama **šesti dio sveukupnog kopna,** a to je preko **dvadeset i dva milijuna četvornih kilometara,** t. j. preko dvije Evrope ili preko 70 Italija. Kad bi se ta zemlja umno ili racionalno obradjivala, ona bi mogla da hrani nesamo sve Slavene nego uz njih još najmanje oko tisuću miljuna ljudi. Zato ne mozmo pred nikim zatajiti, što smo već kažimo čisto i bistro: ja sam Hrvat, ja sam Slaven, koji ljubim svoje, a tudje poštujem. Tko mrzi naš jezik, mrzi i nas, a tko mrzi nas, mrzi i našu braću, a tko mrzi, nema prava zahtjevati, da ga drugi ljubi, jer sa mržnjom odsudjuje sam sebe pred čovječanstvom i Božanstvom...

*) Riječ «modernizam» ima svoj korijen iz latinske riječi modus, iz koje su nastale današnje riječi moderno, moda, modernizam. A što znači ta riječ? **Modus znači način,** a to spada na djelo ili na čin; način, kako tko misli, kako se tko odijeva, kako se tko vozi, kako tko pleše. Može značiti i običaj, ukus, novotariju i novo po novom ukusu itd.

DOPISI

IZ RIJEKE.

Diplomatske «fraje». - Antantina obećanja, ludom radovanja. - Strani žurnalisti.

Mi Fijumanci probavljamo...

Probavljamo nesamo ono, što smo po božjoj milosti poblagovali ovih blagdana, već baš kao prava goveda, preživamo ono, što smo sve progutali u ovo nekoliko posljednjih godina.

Svi preživamo... I osjećamo, kao da su nam još u utroba oni dobri zalogaji, što smo ih prije šest godina uživali — jedni u «Filodrammatiki» a drugi u Čitaonici. A to je bilo oko Božića 1918. i na staru godinu. I prije i poslije...

«Consiglio Nazionale» pozivao je u Filodramatiku celu Antantu, a najviše, dakako, Italijane, a naše Narodno Vijeće častilo je u Čitaonici samo Franceze, Engleze, Amerikance, a razumije se, i Srbe. Čajanke, šampanjac, mrzle i tople večere, torte i svakovrsni bomboni — to je u ono burno vrijeme bio glavni diplomatski rad Italijana i Jugoslavena na Rijeci. I Italijani i mi Jugoslaveni tražili smo put do srca «kordijalne Antante» — kroz želudac. Najzada tako se radilo i u Parizu i u Rapallu. I tamo se morala najprije pogutniti Učka pa odmah, za njom dva kunfetića, pak Nervožo — i odmah za njim čašica šampanje. Così va il mondo — diplomatico...

Sjećam se kao i danas onih vražjih Franceza, kako u Čitaonici izmedju jednoga «tanga» i drugoga, uvjeravaju naše, da će upravo biti onako, kako ćemo mi... A i oni obrijani generali i admirali engleski i američki kimali su izmedju jedne dekoltirane gospodje i druge glavom na sve, što ih se pitalo: — Yes! Yes!

I svi smo pjevali:

Čika Pera putuje,
Z Wilsonom se rukuje:

Wilson njemu odgovara:
Fiume jugošlava — šalaj!

I u to ime — dakako — pili. Sve u šesnaest. Katkada i u — sedamnaest... Jesmo — Boga mi!

Pa i oni drugi — Antantari — i oni su pili, i te kako! Pili i uvjeravali... Jedan veli, da mu je čas prije stiglo pismo iz Londona, drugi, da mu juče piše iz Pariza, treći, da je primio brzojav iz Washingtona, da stvar stoji izvrsno. Pa da ne pije? Pa da ne pjevaš: — šalaj?...

Šalaj, šalaj pa šalaj —
Pošla cura na tranvaj...

I to bi trajalo sve do malih ura. A mi bismo se negdje pod zoru vraćali kući, svi rumeni od silnog diplomatiziranja i uvalili bismo se u postelje s tisućim i dragim osjećajem, da smo onoga dana, to jest — one noći — izvršili jedno veliko, patriotsko-diplomatsko djelo.

Osobito je svečano bilo na posljednji dan godine. Sve kao i prije navedeno, samo obilatije i ukusnije. «Kordijalna Antanta» i Amerika sva u gali, sa svim mogućim ordenima na prsima. I sa svim mogućim i nemogućim parfemima. To igra, to blista, to miriši — to puca... Jest, pucalo je... Šampanjac je pucao. Sve udešeno kako treba — čisto diplomatski.

O ponoći utrnula se za čas ona silna svjetla. Tišina. Onda opet svjetlo i klicanje. Pa opet tišina. Neko govori. Govori hrvatski i nazdravlja: Novom ljetu i svim našim nadama i ufanjima. Govornik svrši. Burni Živio! — i Hip! hip! hura! i — Vive la France! Onda opet tišina! English spoken! Neko govori engleski i čestita novo ljeto! Olrajt! — Opet: Hip! hip! hura! i Vive la France! I franceski se govorilo — a zatim i opet udri u ono hip! hip! hura! i Vive la France! i vive la Inglintera i Amerika i sve tako.

Iza toga «cercle», pa predstavljanja, čestitanja, uvjeravanja: od «Soče do Vardara» i opet sve tako.

A muzika igra: «Lijepu našu...» Allons enfants... i God save the king...

Pa da se ne piješ!

Pa da se ne pomamiš!

Ako smo mi ovako diplomatizirali u našoj Čitaonici, kako su pak šampanjizirali i banketirali oni drugi u Filarmoniki? Valja naime da znate, da su i kod njih bili razni engleski, franceski i amerikanski generali i admirali, koji su i njih uvjeravali kao i nas što su. Ali kao i nas — sve onako iz učtivosti. I u Filarmonici se nazdravljalo u sva tri jezika i pjevale se sve tri, četiri himne, a namjesto: šalaj, šalaj pak šalaj — orilo se tamo: O Italia o morte! — i Bin — ban — bon — col rombo del canon...

Pa da ne piješ!

Pa da se ne pomamiš!

Sa žurnalistima bilo je još zabavnije. Bilo je medju njima i čestitih, koji su savjesno izvršili ono, što su obećali, ali bilo je i «manjafoga». Njih je bilo najviše. Oni su dolazili i k nama i u Filarmoniku, pa kad su bili siti, govorili su kod nas, kako je nama godilo, a Italijanima, kako je njima bilo najviše po volji. A mi kao «pravi diplomati» vjerovasmo sve, što nam se drobilo. I pili! pili! pili!

* * *

Bože dragi, gdje su sada svi oni obrijani generali, admirali i svi oni drugi Antantari i žurnalisti? Tko zna, da li nas se još sjećaju?

Ja bih rekao, da nas se sjećaju, ali onako kao i preklanjskog snijega. Sve me je strah, da su sva ona čeljad gotovo kao i napoletanski mornari: Pasade le feste, gabado el Santo...

Hip! hip! hurrrra! **Rokac.**

IZ RUKAVCA.

Polnoćnica.

Očekivali smo, da će barem ove godine proći polnoćnica bez pijanskog smetanja, no nije bilo moguće.

Uz sve poteškoće života, bezposlica, plaćanje svih mogućih taksa, još se nadje takvih, u mozgu utučenih individua, koji ne samo po cesti i gostionama, već i u crkvi pokazuju bezsramno svoju učtivost. Osobito su se na polnoćnici istakli tom bezsramnošću, dvojica iz Matulji. Jer su obadvojica dosta bistri, te mjesto da budu drugima za primjer, oni i druge razvadjaju. Sramota je, da se je moralo radi takvih incidenata poskrbiti, da kod crkve straže karabinijeri!

Neočekivano čuli smo u crkvi vrlo lijepo pjevanje mješovitog pjevačkog zbora, komu smo vrlo zahvalni i preporučamo mu, da i napred ustraje u slozi, jer to je jedina utjeha. Pjevalo se i misilo — naravski — samo u hrvatskom jeziku. Hvala Bogu, u tome nas nitko ne smeta i neće bok milo složni.

Lov.

Već 3 godine obstoji u Rukavcu i lovačko društvo, koje broji preko 100 članova.

To lovačko društvo nije još uspjelo do danas, da bi barem jedan dan sakupilo većinu članova, da podju zajedno na lov. Većina članova misli, da je to jedno materijalno društvo i gledaju samo, da podave čim više divljači, ne znaju pak, da je to većim djelom sportsko društvo i da bi morao svaki član paziti, da se divljač ne utamani. Ima i takvih članova i nečlanova, koji uz pušku i pse sa postavljanjem žice (zamke), ploča i gvoždja (železja) posvema uništavaju divljač. — Takvi stvorovi, morali bi biti kažnjeni po zakonu od 18. novembra 1882. sa globom i zatvorom. Uopće svaki pravi lovac dužan je, da prijavi svakoga koga zateče u nezakonitom lovu.

Za sada dosta, a drugi put iznijet ćemo javno imena takvih lovaca, proti kojim će se postupati zakonitim putem. — Lovac.

Pozor!

Javlja se djacima, koji pohadjaju gimnaziju u Krku, da prema naredjenju prosvjetnog odjeljenja Velikog Župana u Splitu, obuka počinja 3. januara 1925.

IZ GOLOGORICE.

Nema skoro istarskog sela, eda se ne čuje po koju jadikovku i vapaj. Samo mi šutimo, jer smo na to navikli. Šutiti je lijepo i premudro, ali ne uvijek, jer bi kogod mogao misliti, da smo nijemi ili mrtvi. Ne živimo više negdašnjim starim životom, već samo životarimo u tuzi i nevolji. Ni kod nas nema ljeta ni proljeća, a kamoli bogate jeseni. Posvud samo tama, posvud studen vlada, a koga led bije, toga sunce ne grije. I nas je pohodila stara poganska božica zala. Nadarila nas svakojakim bolestima, a ponajviše škrlatinom, difterijom, groznicom, malarijom, itd. Mnoge je kuće zavila u crno ruho, jer im je poslala u viječnost njihove premile. Premalo se pazi kod nas na zarazne bolesti, koje su prilijepčive, te se lako prenašaju iz jedne kuće u drugu. Ljetina je bila loša. Žita je bilo manje nego drugih godina, samo kukuruza, tu i tamo, bilo je malko više. Kupusa i repe je bilo takodjer malko više nego lani. Šljiva i drugog voća imale su samo nekoje kuće, i to samo za želju. Vina je bilo manje nego prošle godine, jer je mnogo grožđja sagnjilo i obolilo. A i to malo ne možemo prodati ni pošto ni po ništa, a novaca treba da barem porez možemo platiti, da nam ne uzmu i ono par zrna kukuruza iz kuće. Porezi su pretjerani, te ne znaš zašto i otkuda nama da plaćamo takve poreze, prireze, takse, itd. Kao što nema pazinska jama mjere, tako valjda nema ni kod oporezovanja. Jedamput je bilo teško platiti porez, dok si prodao vino, kako si sam htio, a kamoli ne će biti danas, gdje ne možeš zaslužiti ni pribijene pare. Tko ima šuma i blaga, još bi mogao, koju paru dobiti, ali toga je kod nas malo. To mogu imati samo pojedinci, a ne svi. Polja imamo malo, a i to malo je neplodno, jer mu fali gnoj, a gnoja nema bez stoke, a stoke nema bez livada, pašnjaka, šuma i sijena, a svega toga je kod nas premalo. Nekoji imadu malko konjskog sijena, ali i to je ispod cijene. Da nema nade, teško bi nam bilo, ako je i nada varave ćudi, ali ipak mi se nadamo, da će nam budućnost donijeti bolji, slobodniji i mirniji život. Naša župa po narodnosti ili krvi jest slavenska. Ima medju nama i par italijanskih obitelji, ali te nijesu stalno medju nama, već odlaze i dolaze po svojoj volji. Medju nama ima i po koje zrno opojnog ljulja, ali ništa zato, mi znamo svejedno razlikovati ljulj od pšenice bjelice. Mi ćemo ostati i dalje pšenica; mi ćemo ostata, što jesmo: mi ćemo ostati Slaveni. Kameleone u spodobi čovječjoj, koji svaki čas mijenjaju svoju boju, nijesmo ljubili, nit ćemo ljubiti, jer je to nečovječanski. Tko svoje ljubi, a tudje poštuje, to je za nas pravi čovjek. Tko pa kaže, da tudje ljubi, a svoje mrzi, to nije čovjek. Ljubav i poštovanje ne mogu živjeti pod jednim krovom sa mržnjom. Tko ljubi, ne mrzi, a tko mrzi, ne ljubi. Kako je pak sa školom? Škola je sada zatvorena zbog bolesti, a za nas je zatvorena već davno, jer otkad je poitalijančena, nema joj pravog života. Sada imamo učitelja i učiteljicu iz starih južnih pokrajina Italije. Mi priznajemo, da im je teško medju nama, jer nas ne razumiju. Ali priznajemo i to, da je nama i našoj djeci još teže s njima, jer i mi i naša djeca ne razumijemo njih, a mi siromasi tomu nismo krivi, već je kriva narav, koja nas je tako stvorila i odgojila. Po kraljevskom zakonu imademo pravo, da nam se djecu u dodatnim satovima poučava i u materinskom jeziku, ali toga nema, zato je naša sveta dužnost, da svi mi, koji znamo čitati i pisati, da naučimo našu djecu čitati i pisati u svom jeziku, da nas jedamput djeca ne budu psovala i grdila. Pomozimo našoj djeci, da ne idu nepismeni u svijet! Znajmo, da ako im mi ne pognemo, današnja će škola malo ili ništa!

IZ BREGI KRAJ BUZETA.

Mnogi od nas smo išli na općinu da nam se u izbornom imeniku poprave lanjske pogrješke, a tih pogrješaka ima u nas kao u tikvi sjemena. Samo nam nije pravo, što na općini zahtijevaju, ako je obitelj krivo unešena, posebnu krsnicu za svakog člana obitelji, a ove ne izdava badava v. g. župe-upravitelj. Drugo: ne čini nam se pravo po zakonu da naša općina zahtijeva od reklamanata pismenu molbu, razumije se u italij. jeziku. Ali ako misle oni na općini, koje inače mi općinari hranimo, da će nas «stufati» te da ćemo se odreći svojoj državljanskoj pravici — jako se varaju. — Mi smo seljaci — tvrdi i tvrdoglavi za svoj posjed i za svoje pravice. Mi plaćamo; mi davamo Bogu Božje, a kralju kraljevo: mi zato zahtijevamo od svojih sluga i službenika (ne gospodara) na općini — da nas i naše poštuje. Svakomu svoje!

IZ VIŠNJANŠTINE.

Kruti sistem pobiranja poreza.

Kako svagdje, tako i mi ovdje ćutimo težak teret svih mogućih taksa i poreza, a da drugo i ne spominjemo. No najviše nas muči sam način pobiranja.

U Motovunu je uzeo u zakup pobiranje poreza neki izrod Tossich, (čitaj Tošić), koji je možda došao sire prodavati iz Ćićarije u Rovinj i tu je načinio malo novaca, da može svoju krv janjičarski mučiti i nemilice haračiti.

Svi se ljudi tuže na njegov nelijep način, jer postupa s njima upravo kao sa zvjerima, a pogotovo, ako nisu donijeli dosta novaca, a još i više ako govore svojim jezikom.

No u njegovoj su ekzatoriji kadri da nametnu i lijepe svotice za troškove ekzekucije a i uzimanje interesa ne samo na dospjele obroke, već i na one, koji još nisu ni dospjeli, a i na zaostale poreze, koji se uplaćuju u budućoj godini.

Svima je teško, što italijanskim sistemom imamo stalno dospijevajuće obroke, na koje se mora da plaća i kamate.

U našim je krajevima velika siromaština, novaca nema, pa zato malo koji može da točno plaća.

Nije čudo ako pojedincima dodje za platiti samo za troškove ekzekucije 60—70 lira, pa ako tome ubrojimo troškove oružane pomoći i globe, kamo dolazimo. Ne znamo, kako mogu da nametnu u jednom selu toliko troškova za ekzekuciju svakom pojedinom seljaku. Tako dolazi na hiljade dnevno samo za to, pa zar su toliki troškovi?

To je svim ljudima dozlogrdilo, pa se i sami Italijani na nj tuže.

Uz to kad zaplijenjuju (pinjorivaju) ljudima ponajviše govedu i uopće domaće životinje, procijenjuju ih vrlo nisko. U Bačvi su jednom procijenili jedno govedo, koje vrijedi oko 4000 lira, samo 1300.— a 2 krmčeta drugom samo 600 Lira, dok samo jedan vrijedi 1300.— lira!

Tako se dalje ne može. Proporučamo višim financijalnim oblastima, da malo bolje kontroliraju g. Tossicha pri njegovom utjeravanju poreza.

IZ BADERNE.

Otkad se preselio iz ovog svijeta naš blagopokojni župnik Gorec, naša je župa bez svojeg duhovnog pastira. Katkada dolazi k nama velečastiti g. župnik iz Žbandaja, ali vrlo neredovito. Na dan sv. Mavra došli su naši starci na sv. misu, ali uzalud. Svećenika nije bilo. Takovih slučaja ima mnogo. Nesretni se vjernici moraju više puta kao izgubljene ovce povratiti se kući.

Pred 3 godine išla je jedna deputacija k presvjetlom biskupu Pederzolli-u u Poreč, da ga moli za jednog svećenika, ali on je utvrdio da ih nema veleći: «Ja ne mogu niti spavati od prevelike skrbi za Badernu». Nato je obećao, da će nam u najkraće vrijeme priskrbiti svećenika. I deputacija je dakako veselo otišla kući, uzdajući se u poštenu riječ jedne više crkvene glave.

No prošle su i tri godine, a župnika još nemamo, pa ako presvjetli ne može spavati od skrbi za Badernu, on je jako malo spavao u ove 3 godine.

U Badernu bi ionako rado došao svaki župnik iz okolice, jer je Baderna na lijepem položaju, lijepa je župa, a i dohodarine ima dosta. Samo biskupija bi morala da pokaže malo dobre volje.

Učiteljicu imamo samo jednu i to Italijanku, tako da naša jadna djeca ne razumiju ništa, a i ništa ne će naučiti. Za srpsko-hrvatsku poduku prijavljeno je oko 60 djece, ali i to je sada pošlo u dim, kako i sva obećanja s italijanske strane.

Što će jednom biti iz naše mladeži? Veliko zlo. Mnogi će svršiti i u zatvorima! A tko će pak za to odgovarati pred Bogom? Naši gospodari, a i naš presvjetli biskup, koji nam ne dopušta niti naše propovjedi u crkvi, čime dokazuje, da vrlo loše pase svoje jaganjce.

No, presvjetli, odlučite se jednom, dajte nam narodnog svećenika, koji će skrbiti za uzgoj naše djece!

IZ SOVINJAKA.

Naši dobri prijatelji u Buzetu, te naše školske oblasti za Božić i Novu Godinu htjeli nas obradovati i obdarovati neočekivanim darom. Poslaše nam ital. učitelja i učiteljicu. Dvije učiteljske sile najednom! Pa dà, da budemo zadovoljni i srećni! Eto, mi smo molili i zahtijevali godinu, dvije svoga hrvatskog učitelja, pa nam poslaše dva..., koji ne će biti s nama zadovoljni, a ni mi s njima. Jadna naša djećica!

IZ ZADRA.

Kad stranac zadje u selo, opaža, kako ga svak čudnom znatiželjom promatra i prati, postajući odjednom predmetom općeg seoskog razgovora i čavrljanja. — Ja sam taj dojam nedavno dobio ne u jednom selu ili u ovećoj jednoj varošici, nego baš u bivšem glavnom gradu Dalmacije, u Zadru. Pitao sam se u čudu, jeli to onaj ponosni, gospodski Zadar sa pretenzijama kakvog velegrada, stjecište provincijalaca, da se nauživaju modernosti, komforta, elegantse i duha. Gdje je «Caffè Centrale» sa večernjim koncertima i probranom publikom, gdje su godišnje prvoklasne operne sezone, kad bi se lože «Verdi-a» pretvarale u divne izloge zadarskih ljepotica u najmodernijim toaletnim kreacijama, gdje je aristokratski nastup i tradicijonalna njihova gordost? Gdje su one uzorne i nestašne šetnje «Novom Obalom», koje su potsjećale na francusku rivijeru? Pa okolica zadarska sa silesijom ljetnikovaca i gospodom na ladanju; ekvipaže, kuteri i motorni čamci? Konobe pune vina, žare pune ulja, hambari krcati žitom sa velikih posjeda, gradjanstvo zadovoljno, radništvo sito i veselo!

Nadodje rat sa svim svojim posljedicama, prevrat, okupacija, katastrofalna izmjena novca i gradjanstvo osta bez srestava. Počeli se prodavati posjedi i kuće grad pada u mizeriju blagostanje ode.

Aneksijom Zadra Italiji, politički odnošaji na poluostrvu nadju odjeka i u Zadru. Početkom se gradjanstvo zanašalo imperijalističkom politikom Italije u nadi da će tako doprinijeti i pospiješiti dalnje okupacije i aneksije sjeverne Dalmacije te tako obezbijediti ekonomski razvitak Zadra, koji bi inače bio izoliran i otrgnut od svijeta (košto je de facto danas). Kad se vidjelo da se protiv medjunarodnih ugovora ne može ništa učiniti, priključili su se Zadrani današnjoj vladajućoj fašističkoj stranci u nadi, da će bar ona s obzirom na potpunu izoliranost grada, nastojati oko restauracije njihovog blagostanja. Ali ni to ne hasni, jer i ako Italija s gledišta narodnog i državnog ponosa uzdržava taj pasivni grad, ne može ni ona da i uz najbolju volju pravi čudesa. Jer napokon ona nije ni aspirirala na njegov posjed, odlučivši se na aneksiju jedino da udovolji onim iredentističkim vikačima, koji su jedino iz mržnje na Hrvate dozvali Italiju da ih «oslobodi». Kriviti Italiju radi prekarnog stanja, u kome se danas nalazi Zadar, nije kavalirski, a još je sramotnije, što to mora da konstatira jedan Hrvat.

Danas Zadar nije više grad, a nije ni selo; je neka čudna kombinacija, neki kompromis medju selom i gradom; novo izdanje Bruege-a u potrazi za svojim Rodembachom: Zara o morte!

Spectator.

IZ ĆIĆARIJE.

Našu općinu u Račjoj Vasi već mnogo mjeseci upravlja općinski komesar. U toj općini su naši žuljevi, naš trud i muke. Mi uzdržavamo sve činovnike na toj općini. Kako vode tu općinu ta naša gospoda, mi ne znamo. A niti znamo, što su nam dobroga učinili. Mi niti ne znamo, koliko imaju oni za plaću, a mi ih plaćamo. Ne znamo koliko imaju gubitka i dobitka. Znamo samo to, da smo imali preko 150 tisuća lira gotovog novca kada smo ustanovili općinu. A znamo i to, koliko moramo platiti kada nas pitaju. Stoga bi željeli doznati koliko imamo još novca na općini i mnogo još drugih stvari. Mi ne možemo poći u općinski ured, da to pregledamo, jer nemamo svojih zastupnika na općini. Ali svejedno nama se čini, da bi mogli još novca imati, jer općina nam nije ništa novoga učinila, da bi bila zato potrošila. Dakako, za vrijeme izbora su nam općinski upravitelji obećivali ceste i Bogzna, što još, a gdje je sada sve to? — No, svejedno bi željeli znati, do kada ne ćemo smjeti poći u kuću, koju mi uzdržavamo. — Gospodo na općini, radite pravedno i pošteno, pa ćemo biti svi zadovoljni. Nemojte nas mrziti, kada Vam mi davamo svagdašnji kruh. Naš rod i jezik nam je isto drag i mio, kao i Vaš Vama.

Općinari.

IZ SVIH SVETI (BUZET).

Mi smo još uvijek bez škole. Prošlog mjeseca doduše poslale su oblasti k nama gosp. učitelja Čikovića, ali nakon osam dana, koncem novembra ostavi našu školu i nas. Mi smo se obradovali njegovom dolazku nama, ali valjda imao dobre razloge da nas ostavi. Eto tako smo i ovaj put ostali bez škole. Zlo je, znamo mi to, što naša škola nema posebne zgrade, a učitelj svoga stana. Nije ugodno, dašto, za učitelja, kada mora tražiti sobu u selu par kilometara daleko, a drugdje možda hranu.

IZ KAŠĆERGE.

Sa svih strana naše bijedne Istre čujem samo tužne glase našeg jadikujućeg naroda, ali o nama malo ili ništa. Mislit će kogod: A, su ti sretni oni Kašćergani, otkada živu u svojoj «Villa Padova». Ali ljuto se vara, tko tako plitko misli.

Kod nas su se takodjer nastanile one dvije nemile sestre: tuga i nevolja. I kod nas viče, plače, huče i nariče, ali ništa ne pomaže. Dolaze nam pozivi jedan za drugim, da platimo porez, prirez, takse, itd., ali otkuda? Naša župa ili porezna općina broji oko 600 stanovnika. Ako računamo na svakog stanovnika popriječno 600 L, to bi trebalo samo za obuću i odijela svotu od 360 tisuća lira. Gdje su sada druge kućne potreboće: lijekovi, sol, mast, kruh, petrolej, itd. Za sve to treba novaca, a mi nemamo banke ni kovaonice za njega. Kako ćemo dalje; kako ćemo platiti pretjerane poreze i namete, to naša gospoda ne pitaju, već samo plati i šuti. Siromašna je naša župa već odavna. Njiva imamo malo, a i ove su izrodjene i jalove, jer imamo premalo gnoja. Samo stočarstvom se ne možemo baviti, jer nemamo dovoljno pašnjaka, sjenokoša i šuma.

Jedini naš proizvod jest i mogao bi da bude vino, kad bi ga mogli prodati kao u stara vremena, kad su k nama dolazili trgovci iz Slovenije. Ali danas i taj jedini naš proizvod ne možeš prodati; ako ga i prodaješ, moraš ga dati, kako će drugi, tako da više puta ne dobiješ ni za sumpor, ni za modru galicu, a ni za kolce, a kamo ti da njime platiš svoj trud. Ali i u tom jedinom proizvodu bili smo ove godine jako nesretni, jer nam je bila sjeverni dio naše porezne općine potukla nemila tuča (sela Bankovci i Ukotići su najgore prošla), pa nemaju nekoji vina ni za ocat, a kamoli za prodaju. Osim toga u vrijeme berbe mnogo je grožđja uništila gnjiloća zbog silnih kiša.

Žita smo imali manje nego drugih godina, samo kukuruza bilo je nešto više. Korijenja smo imali nešto više nego lani, pa smo mislili da ćemo si barem time malko svinje ili krmke podebeliti i nešto dalje držati, ali i tu nas je nesreća pohodila. Medju svinjama pojavila se kužna bolest, od koje ih je mnogo obolilo, a lijepi broj je podlegao toj pošasti.

Ni naše štale nijesu više slobodne kao negda. Posvud djavo vreba i ne da mira. Kod nas se negda nije ni znalo za kradju, ali sada je ta kuga došla i do nas. Pred par mjeseca došuljaše se ne poznati zlikovci i do našeg sela, pa ukradoše obitelji Camus-Castro lijep par volova. Volova nema, a zlikovci nisu pronadjeni.

Pitat će kogod: što je sa školom, i kako sa njezinim zdravljem? Ni ona već ne živi zdravim naravnim životom, već je i ona dobila svoju neizlječivu rak-ranu, koja joj je već dva uda sasvim uništila, a sad dolazi na red cijelo tijelo. Po receptu ili propisu jednog državnog «najmudrijeg sveškolskog filozof-doktora» živjeti bi mogla još kakve tri godine, ako ju prije ne zateče još kakva druga bolest.

Eto, tako se živi kod nas. Ali mi još nijesmo izgubili nadu. Nadamo se, da će nam Nova godina donijeti bolji i slobodniji život od ove stare, koja umire.

Nova će nam godina donijeti više svijetla i slobode samo onda, ako budemo razumno radili i jedan drugog podnosili i pomagali, i ako budemo u seljačkoj slozi, miru i ljubavi živjeli. Nemojmo se seliti u tudje i nepoznate krajeve! Ostajmo na svom ognjištu i zemljištu! I Bog će biti s nama, ako bude seljačka sloga, mir i ljubav vladala medju nama.

IZ MARČANE.

Kod nas se još uvijek čuju naše mile istarske narodne pjesme i naše roženice. Stalni smo, da nam ne će tu svetinju oduzeti nijedna viša sila ili vlast. To je naša narodna svetinja, koju ćemo i nadalje gojiti u našim srcima.

Čim su došli amo Italijani, naša srpsko-hrvatska škola bila je pretvorena u italijansku, te se sad na nikakve molbe ne podučavaju naša djeca u nadodanim satovima u našem jeziku. Mislimo, da današnji učitelji kroje sami školski zakon. Njima ne gospodari ni sama Mussolinijeva vlada. Oni jadnici misle, da će se naša djeca poitalijančiti, ali se ljuto varaju. Nek im nikada ne padne na um, da će naša djeca promjeniti onaj osjećaj, koji im je majka ulila u njihovu slavensku dušu.

Prije rata je i naše selo napredovalo u svakom pogledu. Danas više toga nema. Sve je mrtvo, sve potišteno i žalosno. Ljudi sve to više zapadaju u nove dugove i strijelimice jure u gospodarsku propast. Nije ni čudo. Danas živimo u takvim prilikama, da je svaki gospodarski napredak isključen.

P O D L I S T A K

Ernest Radetić:

Naša maještrovica

(Svršetak).

III.

U selu je ni bilo grdo. Z dicom se je slagala i ona su je štimala. Bija je još jedan mladi maještar tamo i oni su se spreteljili. Delali su školu skupa, jeno malo su se smijali, jeno malo vikali na dicu i tako bi njin pasiva dan.

A u večer, kad bi ustala sama u sojoj kamarici, počela bi pensati na soje doma, na svoju malu famejicu i pisala bi njim duge letere. Vajk je gorila, da se špera, da će dobiti misto u gradu, da će tornati **nazad** doma i da te biti jopeta skupa. «Strpimo se još to malo, još tih par miseci, forši će Bog pomoći, pak će biti bolje,» pisala bi. «A najzad te doj i vakance, pak ću — ko ne prije — uni bot za siguro doj doma.» I svaki bot bi u pismo vrgla kakovu lipu rožicu i speštala je mriž hartom. «To je iz moga vrtliča», bi pisala. A kad bi na prvoga čepala plaću, vrgla bi valje par fijorini na bandu i poslala hi doma.

Čuda je boti znala stati sve do potle ponoći poli okno i gledati lipu noć i misečinu i slušati, kako veselo kanta mali tič slavič u grmu pod njejin oknon. U gradu ga ni nikad čula. — —

Najzad se je spreteljila i s tin životon. Svuda okolo sela su bile lipe boškice i ona bi potle škole pošla tamo, da nabere rož, da se nagleda bilih ćapi ovac i da počine u hladu kakovega velikega duba. U tih boškah je lipo kako u kraljestvu. Meka zemlja, friški busi, zelene grane, lipe rožice svakega kolura i trava okolo nje širili su okolo sebe tako lipe vonje, da bi čovik bija zabija na sve grdo na ten svitu. Po kakov trak sunca, ča je zapadalo, zmaknuja bi se zmriž granami i lišćem i pogladija bi je po licu. A ona bi zaprla oči i delala, kako da spi — —

Najedanbot bi doletija z nikolde mladi maještar, pokršija bi par gran i prenuja je. Sija bi polidanju i počeja šaptati sve liplje i liplje beside, sve slajža i slajža imena, kakovih još nikada ni čula, i oni su tako, namurani, pasivali najlipče dane svoga življenja — — —

Zeleni bršljan, ča se je uvija okolo kripkega duba nad njima veselo se je šmija, prike je i sam bija namuran u dub, kojega je ljubija i grlija, kako kad mladi ljubi mladu — —

Ma i tomu je doša kraj.

Daleki ljudi, koji nisu čuda pitali, kako ona živi i kako je gre, poslali su je po drugi bot hartu, da mora poj drugamo, di ni maještra, u drugo selo, daleko na drugon kraju svita — — I ona je morala pojti, ko je stila, da ne ustane priz kruha — — Morala je ustaviti mladega maještra, dragu svoju školsku dicu i lipe boške i sve ča je tote bilo drago i pojti drugamo — —

IV.

Bila je jur zima, kad je pošla ča iz sela, u kojen je bila do sada. Sila se je na željeznicu u vagun tretega razreda i povezla se na svoje novo misto. Vani je jur bija pa prvi snig. I u vagunu je bilo dosta zima — — Kasno po noći fermala se je ferata na nikon štacijonu, daleko od sela, kamo je imala pojti. Snig je pada posvuda naokolo, kako kakove bile muhe, da se je komoč vidilo od njega. Pitala je od hiže do hiže i iskala, di bi mogla naj kakov vozič, da je poveze u selo i najzad ga je — sva ledena i prozebla — našla.

Ubolila se je. Legla se je u postelju i ležala debolo misec dan. Najzad se je ustala i počela delati školu. Cilu se je zimu vukla bona. Daleko od doma, daleko od svih, ča su je ljubili, bila je prepuštena sama sebi — — —

A kada je nazad došlo lito, i sva se zemlja zbudila, a njive i boške zazelenile, zašla je iz soje kamarice i ona. Vajk je kašljala. Poli samu školu je imala jedan mali vrtlič, pošla bi u nj, sadila rožice i tamo bi mriž njima zabila na svoje muke i žalosti; na svu svoju tugu i na cili svit — — —

Kad je došla vamo bija je vrtlič pun trnja i troskoti, svi zapušten. A ona ga je svojima bilima rukicami raskopala i posadila svake foze rož i učinila od njega veliku lipotu. Kako kad mati škrbi i brine se za svoju dicu, tako je ona škrbila za svoje rože. Predikala bi z njihovima busi, kako da je razumidu — — —

A dica, skin bi škola finila, razbižala bi se, ki po grablje, ki po vodu i pomogla bi je zalivati i čistiti vrtlič. Dica su je štimala, kako i svoju mater i bila bi sve učinila za nju — —

Ma ni tote je nisu puštili. Po treti bot su je poslali hartu, da ustavi to misto i da ide drugamo.

IZ TRVIŽA.

Na izmaku smo staroj godini, a približavamo se novoj. Kakva će biti ta nova godina, Bog zna, a kakva je bila stara, to nam je dobro poznato. Mnogo nam je zla donijela a malo dobra. Ljetina je bila slaba, ali zato smo iz dana na dan bogatiji novim nametima i porezima. Otkuda će se platiti sve što gospoda zahtjevaju, to je teško ni pomisliti, a kamoli kazati. Ali ni to nije sve. Ne biju nas samo slabe ljetine i pretjerani porezi i bolesti, već nas je pohodila i druga kuga: kradje i paleži. Čovjek nije više gospodar ni od svoje ovce ili krave, vola ili krmka, a ni od svoje staje ni kuće, a da mu je ne zapali lopovska i paklena ruka. I kod nas ima onih poganskih ljudi, koji se drže one stare poganske poslovice: «Tko se ne osveti, taj se ne posveti». Zato ima i takovih, koji će ti iz osvete zapaliti staju, kuću i sijeno; posjeći loze ili voćke, a da ih zato ni najmanje peče savjest. Takvi zlodusi bili su i oni, koji su prošlog mjeseca, u našem selu Frankovići, zapalili šest staja, a kad su siromašni seljani išli da gase i da sebi oslobode marvu, pucali su ti demonski robovi na njih iz pušaka kao na frontu. Žalosno je da se što takva dogadja u našem slavenskom selu i to u dvadesetom vijeku. Ali što ćemo, kad nema žita bez kukolja. Na školskom smo polju sada mnogo bogatiji, jer imademo četiri učiteljske sile: dvije naše i dvije inorodne. I kod nas se, kao i u ostalim slavenskim školama, uči u prvom i drugom razredu samo italijanski. Teško našoj djeci, a i samim učiteljima, kad moraju učiti ono, što nije za njih i što se protivi svim pedagoškim, moralnim i prirodnim zakonima. Premalo je mudar onaj famozni filozof, koji je skrpario zakon, po kojem se sve slavenske škole u Italiji moraju u roku od pet godine da poitalijanče. Kad bi bio on imao malo više pedagogičnog i čovječanskog duha u sebi, a manje fanatičnog, ne bi bio što takva napisao i uzakonio, da se ne sramoti pred čovječanstvom. Taj zakon je kriv, da naša djeca sve to manje vole školu. Škola im je mučiona, a ne učiona. Ako tako dalje bude išlo, za deset godina imat ćemo u Istri drugu Kalabriju, ali samo još goru nego onu u južnoj Italiji. Analfabetizam će iz dana na dan rasti, moral i uzgoj će padati. Kradje, ubojstva i nasilja će se množiti, a škola bit će mrtva sa svom svojom «filozofskom» reformom. To je budućnost naše škole, ako se ne nadje pametnijih i svjesnijih ljudi, koji će dati narodu ono, što mu po prirodnom i božanskom zakonu pripada. Tu će se ispuniti ona premudra poslovica, koja kaže: «Čovjek snuje, a Bog odredjuje». Nadamo se, da će se i naše tužno stanje jednom promijeniti na bolje, zato budimo složni, jer: sloga je od Boga, a nesloga od zloga!

IZ POLJANA.

Odavle se rijetko koji javlja kao da nas nema. A ipak smo još tu živi, a bogme i nekoliko zdravi i u srcu baš onakovi, kakove nas je majka rodila. To što se ne javljamo, treba odbiti na to, što nemamo ništa dobra da javimo, a opet tužiti i jadikovati nam se ne da, kad i onako svak zna, da ne možemo biti zadovoljni.

Svaki dan dobijemo po koji novi platežni nalog; danas nas zovu na Volosko radi kuća, sjutra nam donese općinski fanat poziv da platimo nekakve komunalne takse... pet šest dana zatim opet takse na obitelji, pa šovrataše na vraga i njegovu mater i sve tako. Ja ne znam, što će to biti ni otkuda ćemo mi moći sve to da plaćamo...

Zarade nema nikakve. Ono malo vina, što imamo, prisiljeni smo da prodamo za jeftin novac, dok sve što nam treba, moramo da plaćamo i te kako skupo. Signori! Malo manje poreza i taksa, a malo više zarade, ne bi škodilo!

Ljetina bila je prilično dobra, krumpira nije bilo baš koliko prošle godine, ali je zato bilo nešto više vina. No, kako sam već napomenuo, mala nam korist i od toga.

Takovo je eto naše gospodarsko stanje. Rdjavo, brate, sasvim slabo. A što da rečem o školama? Za danas reći ću samo to, da imamo italijanskog učitelja, koga naša djeca ne razumiju. Pa njemu nije ni stalo, da ga djeca razumiju. Pa ni učiteljica ne mari za njih, stoga nije ni čudo, ako nam djeca znadu svakim danom manje. Zaludu je: ako učitelj ne razumije djece, i djeca njega, i ako se sav ne posveti školi — uspjeha nema i ne može da bude.

A kako je pak s općinom? — pitat će tkogod.

Kako znate, naša općina počinje na Slatini u Opatiji. Tko stupi na naš teritorij, mora više puta sebi da začepi nos, a to je znak, da smrdi. I zaista smrdi. Da je naša općina riba, rekli bismo, da smrdi — od glave. A možda će i biti tako, nego o tome drugi put više. O tome, i o našoj općinskoj šumi, koju će brzo uništiti na veliku štetu naroda i općine, ako se bude pustilo gospodu na općini da s njome gospodare kako do sada i da se sječe sve što sekira može da zahvati....

Gospodarstvo

TKO JE KRIV KATASTROFI NAŠIH DRUŠTAVA U BADERNI?

Teško pitanje. Govori se, nagadja se, kaže se prstom na krivce, piše se u novinama, ali sve ono, što je tome pridonijelo, to znade sam Bog.

U Baderni su se osnovala dva društva i to godine 1900. Društvo za štednju i zajmove, a 1903. Gospodarsko društvo.

Lijepa je bila ideja osnivača, medju kojima na prvom mjestu spominjemo blagopok. našeg župnika Gorca, koji je bio u cijelom našem životu jedna svijetla zvijezda — koja nam još i danas pokazuje svoje nažalost utrnute trakove, jer je iz velikog truda — kao svagdje u toj goloj Istri — malo urodilo.

Lijepa je bila ideja, ali slaba baza.

Društvo za štednju imalo je odgajati ljude na štednju te uz princip samopomoći i potpomagati ih novčano uz što niži kamatnjak, i tako ih spasiti nesamo od lihvara, koji su onda najbolje uspijevali, nego i od naših političkih protivnika. Znade se, da samo ekonomski nezavisan narod može da uživa potpunu političku slobodu, a to osobito obzirom na naše prilike, gdje su Italijanaši upotrebljavali svakojake metode, pa se nisu žacali ni tog niskog sredstva, da materijalnu obvezu našeg čovjeka pretvore i u moralnu, e da ga na taj način što lakše odnarode.

Gospodarsko je društvo imalo da nabavlja svojim članovima sve ono, što im u gospodarstvu treba, kao sjeme, orudje i umjetni gnoj itd., a i to da naš jedini proizvod — vino — digne u kvaliteti toliko, da može uspješno konkurirati i da mu nadje prikladna tržišta.

No, kako sam rekao, podloga je bila slaba.

Istina je, inteligentni su utemeljitelji imali uz ideju i smisao, ali da li je naš narod u ovim krajevima bio na sve to uzgojem ili pripravljen, da li je on shvatio zamašitost svega toga?

Tko je ikada posjećivao naše glavne skupštine, tko je pratio rad naših odbornika, koji je s njima odgojen i medju njima živi, mora to nažalost zanijekati.

Glavni uzrok katastrofi leži u tome, što mnogi naši ljudi, koje su inače mnogi smatrali najsposobnijima, nisu imali smisla za zadružnu organizaciju.

Pa da, svaki zid, koji ima slab temelj, počinje skoro pokazivati pukotine i rušiti se, a temelj društvu jesu sami članovi, njihova svijest i njihov moral.

Sve ono zlo, koje dolazi i koje se smatra općenito glavnim uzrokom pada, kao na pr. slaba i nepoštena uprava, to je samo nužna posljedica onog prvog zla, jer bi svjesni i moralni zadrugari prije ili kasnije eliminirali sve ono što je štetno za boljitak zadruge.

Što je zadruga i njezina imovina za većinu naših zadruga?

Mnogi bi mi možda mogli i neopravdano reći da griješim, kad tvrdim da zadruga nije društvo osnivano sa stanovitom svrhom od samih zadrugara, već da je to nešto, što dolazi iz Ljubljane ili sada iz Trsta ili plod maštanju onih inteligentnih ljudi, koji su kod osnivanja sudjelovali i da imovina zadruge nije imovina sviju članova, već je to imovina kojom gospodari uprava, a korist ide možda i njima, a najviše Ljubljani ili Trstu.

Pravo kaže onaj, koji — prikazivajući greške u našim zadrugama — veli, da se oni, koji su izabrani u upravni odbor, smatraju pravim gospodarima, t. j. onima, koji mogu samovoljno da raspolažu sa društvenom imovinom. Tu ću misao specijalno za Badernu modifikovati, jer su se nekoji odbori zbilja toga držali t. j. da su gospodari, dok je bilo najviše odbora, koji ne samo da se nisu smatrali gospodarima, već su ili mučke ostavili cijelu upravu poslovodji, koji je samovoljno radio, a oni su mu bili kao neka vrsta savjetnika, ili su pak bili igračkom poslovodjä, koje je Z. Z. iz Ljubljane slala.

Što bi se reklo na to, da je poslovodja u neko vrijeme imao takav auktoritet, da je pače mogao i nogom da izbacuje neposlušne odbornike sa sjednice? Ali to je prava istina.

Naravno, da pri tome odbornici nisu ni iz blizu znali za svoje dužnosti a ni za svoju veliku odgovornost pred članovima.

Društvo za štednju i zajmove bilo je na neograničeno jamčenje, te su uzimajući lanjsko stanje jamčili svi svojom imovinom, što iznaša oko 16 milijuna lira, pošto u tom društvu ima mnogo prilično bogatih članova. Gospodarsko društvo garantovalo je ograničeno, t. j. svaki član za 100 lira, što iznaša oko 15.000 lira.

Kako vidimo, tu je jedna velika razlika u jamčenju, koju su zli upravnici i samovoljno poslovodje do kraja znali da izrabe.

Uz takve prilike nije htio nitko, pa ni Zadružna Zveza, da Gospodarskom društvu dade povećih zajmova, jer se svatko bojao za svoj kredit, a pošto je bio jedan poslovodja za oba društva, on je preko svojih odbora lako stvar uredio, pa je odmah u početku sav teret padao na društvo, koje ima mnogo kredita, a to je Društvo za štednju i zajmove, čiji su naivni odbori naravno sve prihvaćali (a pogotovo kad su članovi uprave jednog, bili ujedno i članovi uprave drugog, što se najviše, pogrješno, dešavalo).

Dogadjalo se tako, posvema zgodno inače, da su robu slali Gospodarskom društvu, neplaćaocu, dok su fakturu slali Badernskom društvu za štednju, plaćaocu!

Tekući je račun rastao i rastao, a da Gospodarsko društvo nije nikada plaćalo Badernskom ništa, ili malo šta.

Naši odbornici nisu pače ni znali za razliku društava, već su sve do sada nekoji držali, da je to samo jedno društvo. Jedan mi je odbornik pred malo dana priznao, da je bio odbornikom kroz 20 godina i da do sada nije znao da postoje 2 društva. Nevjerojatna stvar, ali istinita!!

Ljudi su to zvali bez razlike samo «društvo» ili «Zadruga» i to tim više što je bio samo jedan poslovodja, jedna te ista zgrada itd.

Radili su sve sami poslovodje, koji su po svojoj volji prenašali tražbine i dugove iz jednog društva na drugo, a sjednice su bile samo da se udovolji formalnosti i da potvrde što je poslovodja već učinio, a pogotovo, kad je većina odbornika znala samo da podpiše svoje ime, a kamo li da sa razumijevanjem zagledaju u zadružne knjige.

No uz tu zlu stranu, imali su često nekoji odbornici i još jednu, naime, da su nastojali da iskoriste svoj položaj što više sebi u prihod, kao pravi vlasnici, osobito pak, kad su se slagali u svemu sa poslovodjom, koji je takodjer bio nepošten, ali i nevješt, ili koji nije poznavao prilike ni ljude, ako je bio pošten.

Nije lako u ovim krugovima naći poštenih i moralnih ljudi. To je žalostan fakat, ali mi tome nismo krivi, jer naši vječiti gospodari, Italijani nisu gledali za uzgoj naše djece i naše mladeži. Porečki su krajevi najzapušteniji u svakom pogledu, pa i u tome.

Najviše se navaljivalo, a navaljuje se još i danas, na prvog upravitelja društava Antona Iskru, kao glavnog krivca propasti naših društava.

Na njega se svaljuje sva odgovornost za to, jer je bio na čelu uprave.

U Baderni se nije smio postaviti konsum, jer se i na tome najviše izgubilo. Bilo je u trgovini svakakve robe, bilo je i onoga, što Baderni nije nikada trebalo, a bilo je i svakakvih ljudi unutra. Vuklo se na sve strane, a nekoji su se naravno i pomogli za cijeli život.

Učinio je dosta toga i Podlinšek, koji je, čini mi se, bio od svih najlukaviji. Bio je vanredan činovnik, što se tiče rada, i reda i pod njegovim se vodstvom mnogo radilo — samo valjda ne u korist društava. On je raspolagao svom silom novaca u ratno vrijeme i to sve na teret jadne posujilnice, a u korist Gospodarskog društva, gdje se je moglo više aprofitirati, jer se na robi i vinu može dobiti, ali i izgubiti, pa se može i unose u knjige znatno mijenjati.

Bilo je u ratno vrijeme prodano i mnogo inventara i to izpod cijene i ponajviše odbornicima, radi toga je društvo trpjelo mnogo štete no to ću još uzput spomenuti.

Medju poslovodjama ima i časnih iznimaka, medju kojima u prvom redu moram da spomenem g. Vjekoslava Gortana.

Kardinalna pogriješka stala je dakle u tome, što je jedna te ista osoba vodila oba društva, čije su imovine morale ostati strogo odijeljene, i što su više puta iste osobe bile u upravi jednog i drugog društva, tako da se pače pred par godina kušalo jedan odbor načiniti za oba društva, što je nesmisao. Taj je nesmisao sprečio sedanji odbor posujilnice, koji je vidio da tako dalje ne može da ide.

Stari odbori posujilnice nisu ni na kraj pameti imali, da će time dovesti i naivne članove do kraha, ako tako nastave, a što bi i bili da nije uzmanjkao kredit.

Došli smo do toga, da je tražbina posujilnice iznašala god. 1920. K 350.000.—.

Godine 1924. iznašalo bi to oko 240.000 Lira Ali već 1920. je odbor posujilnice otpisao 120.000 K, da time samo prenese likvidaciju Gospodarskog društva za 3 godine.

Posljednji, takozvani »najbolji odbor« ili »odbor inteligencije« načinio je najočevidniju fajlopu i time uništio ostatke ostataka jednog Gospodarskog društva.

Krivo bismo učinili, kad bismo zato bacili krivnju na naše inteligente, jer su oni bili daleko, ali odgovorni su samo toliko, što nisu smjeli preuzeti jedne dužnosti, za koju su mogli predvidjati, da je u redu ne će vršiti.

Dva su odbornika na nepošten način prodala cijeli inventar bez sjednice i to u vrijednosti od 30.000 lira za ciglih 9000.—. Ti su naravno bacili samo zadnji prezir na oba društva, te su pokazali da su stupivši u odbor imali na umu samo vlastiti korist, ili korist svojih najužih prijatelja — i ništa više.

Naravno da nisu bili vrijedni, da njihova imena budu protokolisana uz imena drugih u čije poštenje ne smijemo da sumnjamo.

Posujilnica gubi oko 210.000 lira, a to je kapital, koji bi danas mnogo služio u ovim bijednim krajevima. Gospodarsko je društvo propalo i odlučilo likvidaciju pred 9 mjeseci, premda se još ne vidi plodova. Ljudi nestrpljivo očekuju svršetak, premda znadu da otuda im male koristi. Badernsko je društvo (posujilnica) dovedeno do toga, da jedva iz dana u dan životari, te će se iz krize jedva moći da izvuče. Samo požrtvovnost Zadružne Zveze u Trstu može da dovede to društvo u pravu kolotečinu, požrtvovnost, koju je Z. Z. već do sada mnogo puta dokazala.

Gospodarsko društvo — svojom smrću — ostavlja žalostan i dubok utisak u narodu, a osobito u onima, koji time gube. To su oni, koji su kupili imanja sa velikom hipotekarnom pasivom, a da roba nije ni danas čista, pa će je morati još jedamput platiti, kaošto i oni, koji su svoju muku — grožđje — dali Gospodarskom društvu, i to sve izgubili. Naravno, da se time gubi ljubav za društvo, i dok su oni prvi bili malo pametni, jer mačka u vreći se ne kupuje, drugi su na dobru vjeru i ponajvije siromasi, pa moraju da i onu koricu izgube. Vidjet ćemo, što će im likvidaciju donesti, ali držim, da će vrlo malo.

Društva se ne smije naglo osnivati, već treba na to dugo pripravljati i podučavati narod, te načiniti iz njega svijesne zadrugare, pa će uz takvu podlagu društvo uspjevati.

Baderna neka bude jedna škola i za druge zadruge kod nas, a naročito ondje, gdje je uz posujilnicu i kakvo trgovačko društvo kao zadruga, a napose neka bude podukom i samoj Baderni, ako se ono drugo društvo dovede u red i pravu kolotečinu, čemu se skoro nadamo.

NOVI POREZI ZA ZADRUGE.

Prema novim zakonima, otpadaju sve polakšice, koje su dosada uživale zadruge glede poreza i taksa. Sada su zadruge izjednačene sa svim drugim, nezadružnim poduzećima.

O propisima glede taksa ne ćemo napose da raspravljamo. O tome se je ionako već dosta pisalo, a i same zadruge (posujilnice) su već u to upućene. Zaustavit ćemo se radije kod poreza, pošto smo uvjereni, da je tek malo naših zadrugara, koji znadu, kako se zadrugama porez odmjeruje i na što se plaća. Ti su porezi sada tako veliki, da ih zadruge vrlo teško snose. Zato i jeste u interesu zadruga, da plate tek ono, što moraju da plate, a ne da bi osim toga platile još i više, što se obično dogadja onda kad računski zaključak, osobito račun gubitka i dobitka, nije posvema točno i pravilno sastavljen.

Porez, što ga zadruge plaćaju, spada pod kategoriju «ricchezza mobile» te je u glavnom trovrstan. Prvi se tiče čistog dobitka. Ističemo pak, da se ne uzima kao baza iznos, što no je iskazan u bilanci kao čisti dobitak, već se tome pribroje i porezi plaćeni u upravnoj godini. Na to se plaća okruglo 20%.

Drugi se porez odnaša na plaće namje-

Ustavila je sve i rožice i vrtlić i lipo selo i dragu dicu i pošla je. Uti bot su je bili poslali h nan.

V.

H nan je došla, kako san jur na početku povida, s pošton iz Pazina. Na njejen blidon licu se je vajje vidilo, da je bona i da će imati čuda muke i tolikon dicon. Bila nas je puna škola, a svaki dan je hodilo sve već dice, ča su stila čuti novu maješṭrovicu, koja ni nikad tukla, nego samo lipo pripovidala.

Poli nas je bilo lipo. Selo je bilo bogato, kako i sva sela na Dolinštini. Vina i rakije kolrko češ, sira skute i žura, da se ga je davalo svinjam, kruh se je jideva od same šenice, pod gredami su visili prastari pršuti. Ljudi su je štimali i nosili je svega i svačesa. A mi dica bili bimo skočili za nju nutra u oganj. Vajk smo predikali samo od nje — —

Bila je jako kuntenta. U velikoj zadrugi, poli sam školu je imala soju lipu kamaru, jila je poli popovih, a žene bi je svaki bot, kad bi došle u butigu, donesle po kakovo jaje, sir eli bokun pršuta pod traverson. A ni mi dica nismo bili drugači. Mali Toni Dančev bi zna ukrest doma jaje spod kokoše i još bi je teplo donesa. A kad bi se po liti zacrlenile njive i polja od rož, poli bimo okolo i nabrali toliko kit, da su hi je bila vajk puna sva okna — — —

I pomalo, pomalo je je počela pasivati una blidoča na licu. Ma uzdraviti se ni nikad pravo mogla. Od velike prozebi, ča je je bila čepala unu večer, kad je po snigu iskala vozić, ubolila se je je pljučina i ona je, brižna dobila jetiku — — —

Sva naša ljubav ni je mogla pomoći. U školi smo bili pravi, da je ni ukurilo nikad vikati. Nikad je nismo jadili, a ko bimo je kakov bot stešo razjadili, ni nas tukla, nego bi pašla h stolici, sila bi i počela plakati. Kad bimo mi vidili, kašto je kaplju suze najdanbot bimo utihli svi, a najzad bimo jedan za drugim svi u školi počeli plakati skupa š njon — —

A i ona je nas štimala. Polovicu svega onega sira, ča bi njoj žene donesle, mi bimo pojili. Svojima štorijama u školi vse nas je navadila i već nan je toga povidala, nego stari maještar svojimi šibami —

VI.

Bože moj mili, kako je žalosno [illegible]. Kad se domislim na njeju smrt [illegible] bin [illegible] ka — — —

Najzad, kad se je bila tako [illegible] na nas da bi bila najvolila ustati za vajk u našem selu, dobila je zapovid, da nas ustavi i da gre doma, a na njeje misto, da će doj novi maještar. Bilo je to jušto za Božić. Nisu čekali janka dokle fini škola. Dobila je službu u svom rodnom gradu, nutra u Zagrebu i sad je mogla poj nazad h materi, koja je još prije četiri lita ustavila. Bilo je je teško poj ča od nas, ki smo je jako štimali, ma stešo je bila jako kuntenta, srična i vesela, kad je čula, da će tornati nazad h svojoj materi —

Uni dan, kad je imala poj ča, bija je zapa dimboki snig. Sve se je od njega bililo. Tote i tamo pala bi još po kakova bila krpica. Ona je pošla od hiže do hiže i sve je pozdravila. Mi dica u školi plakali smo za njon. A ona je pošla iskati koceta, da je poveze do Sv. Petra u Šumi na ferata. Bejkakov konj je bija bolan, pak je ni mogla povesti, nego je morala poj z vozičem na tovari. Stari barba Mate Svik je je poveza. Ucela je svoju sprticu z robon, sila na punu vriću slame, moja mat je je još mopro zagrnula z plaštenkom, vozić se je maknul. Sa [illegible] je pod [illegible]. Gledali smo za njon kroz okno, dokle ni pasala za cimiteron. Uno leto je, kako za čerjrecju bija pa [illegible] liki snig, kakovega nisu ni najstariji ljudi pametili — — —

Skin je vozić zapasa Finidu, počeja je snig nazad padati. Padale su cile krpe i pokrivale, kako i velike bile ponjave drvlje i zide krove i ceste i voze na njima. Barba Mate je tuka tovare, da ča prije dojde na štacijon, ma za niš. Tovari so hodili sve pomanje, dokle nisu najzad nasrid Drage stali. Dalje nisu mogli. A snig je zajno pada. Nideri ni bilo blizu živega čovika, da njin pomore, nideri sela ni hiže. Snig je pada i pokrija cestu, vozić, tovare i njih.

Kasno u večer naša hi je niki voz ledene. Barba Matu su još spasili, ma maještrovicu ni drugo bilo moguće. Bilo je prekasno. Debula bona i puna febre ni mogla podnesti [illegible] zimu.

VII.

Tako je [illegible] naša maještrovica. Dovezli su je nazad i zakopali poli nas. Barba Mate je [illegible] i svaku nedilju kad je [illegible] gre gor na cimiter užge debelu sviću [illegible] za njeju dušu. Umrla je brižna na [illegible].

Takove su bile [illegible] naše maještrovice. A kakove su dana njihove? [illegible]

štenika. Od ukupnog iznosa plaća se okruglo 13%. Medju plaće mogu da se unesu i nagrade. U tom se slučaju oporezuju po istoj mjeri, kao i plaće. Inače se ih računa u čisti dobitak te se na njih plaća 20%. Prema zakonu, za taj porez odgovaraju uvijek zadruge, no prema pogodbi, što no ju imadu sa činovnicima, mogu da ga svale na njih, što znači, da zadruge plate propisan porez, a povratak plaćenog iznosa traže od sámih činovnika.

Treći, najveći porez za kreditne zadruge je porez na pasivne kamate. Porezu su podvrženi isplaćeni i kapitalizovani kamati uložaka na štedioničke knjižice i na stalne uloške na tekući račun. Prema tome, ovamo se ne računaju kamati nestalnih uložaka na tekući račun. Od ukupnog iznosa pasivnih kamata plaćaju zadruge na neograničeno jamčenje okruglo 20%, a one na ograničeno jamčenje 26%.

Na kamate državnih papira, kao i na one od kapitala danih od države, provincije, općine i dobrotvornih ustanova, ne plaća se ništa.

Da ne dodje do nesporazumka izmedju poreznih organa i zadruga, potrebno je, da zadruge sastave točan i pregledan račun gubitka i dobitka. Prema tome neka se točno razdijele i naznače oni postavci, koji se oporezuju. Pasivne kamate na uloške (bilo na knjižice, bilo stalne na tekući račun) neka se odijeli od svih drugih kamata. Kamate nestalnih uložaka na tekući račun nek se naznači pod rubrikom «reeskomptne kamate (interessi di risconto)».

Poslovne i uredovne troškove neka se potanko specijalizira: na poreze, na plaće i nagrade, na troškove inventara. To je važno osobito za one zadruge, koje imadu nekretnina. Te zadruge moraju pod posebnom rubrikom da iskažu sve troškove i dohotke inventara — u prvom redu najamninu — pošto se od ukupnog iznosa, koji se imade oporezovati, odbije iznos najamnine, na koju se i tako plaća drugi porez — «valore locativo». Ako se u bilanci ne specificira taj iznos, onda ga porezna oblast ne može ni odbiti te se prema tome najamnina oporezuje dvaputa.

Najkasnije tri mjesece iza glavne skupštine mora svaka zadruga poslati jedan prepis računa gubitka i dobitka — specificiran u gornjem smislu — na nadležnu poreznu oblast (Agenzia delle imposte dirette), zajedno sa prepisom zapisnika glavne skupštine, gdje su bili dotični računi potvrdjeni. Mjesto prepisa zapisnika je dovoljno, da se na samom prepisu računa potvrdi: «Potvrdjeno na glavnoj skupštini od dne . . . . pod . . . . točkom dnevnog reda».

Kad zadruga preda prepis računa, može ujedno predložiti poreznoj oblasti i jedan shema, gdje se samo izračuna približnu visinu poreza. Tiskanicu se dobije kod oblasti.

Zadruge, koje ne predlože bilance i računa gubitka i dobitka u propisanom roku, oporezuju se na temelju bilance iz prošle godine, bez obzira na promjene, koje su u to nastale.

Zadruge moraju naravno plaćati i općinske poreze. Kad su izloženi porezni imenici, valja ih pregledati u propisanom roku te na vrijeme uložiti rekurz, ako su ti porezi previsoki. Ako nije napravljen rekurz, onda zadruzi ne preostaje drugo, nego, da plati, kad je već jednom dobila platežni nalog.

Dr. Miran Kajin.

Mala seljačka škola.

Raskuživanje bolesničke sobe.

Ne dogorijevajte nikada šećer, ocat, tamjan i drugo u sobi, gdje leži bolesnik. Paleći mirodije ne uništava se zapah, već povećava.

Bolesnička soba ne smije po ničemu da zaudara.

Zarazi, koji se razvijaju na čovječjem tijelu, pravi su otrov. Tamna i zatvorena soba, u kojoj se nalazi bolesnik, postaje peć zarazi.

Seljaci! Ne zaboravite, da je udobno svijetlo, velika čistoća, prozračivanje i dnevno pospremanje rublja glavni uslov za raskuživanje!

Kako se najlakše uzimlje ricinusovo ulje?

Tko hoće da lakše popije ricinusovo ulje, treba da metne jednu žlicu toplog mlijeka u staklenku sa širokim vratom, koja je prije toga bila dobro ugrijana u toploj vodi. Zatim se ulije u tu staklenku (bocu) jednu dozu ulja i jednu žlicu toplog mlijeka. Nakon toga treba sve to tako dobro tresti, da se ulje dobro pomiješa sa mlijekom. Kad to izvršimo, onda prelijemo u toplu zdjelicu i popijemo bez pomisli da smo pili ricinusovo ulje.

Kako se oslobadjaju djeca od hripavca?

Hripavac (kašalj) se pojavlja kod djece od 1—7 godine. Traje od 3 do 6 sedmica. Vrlo je opasan ako se pojavi zajedno sa zapalom dušnika (bronhitom). Za ublaživanje nastupa ulije se uvarak od narančinog cvijeća, koji se dobiva u svim ljekarnama, u čašu, koja je do polovice napunjena dobre i jake rakije. Tomu treba da se pridoda mnogo šećera i da se dade djetetu. Zatim se dijete odmah stane znojiti. Samo treba paziti, da se ne otkrije.

Grčevi kod djece.

To je bolest, koja se obično pojavljá kod djece za vrijeme izlaza prvih zubi. Dijete se od ovih napadaja savija, glavu prebacuje unatraške, stiska čeljusti i škriplje zubima. Oči mu postaju nepomične, lice gori, na usne provaljuje pjena, a dijete ne osjeća ništa. Da se tome zlu predusretne potrebno je, da se djetetu okupa noge sa toplom vodom i hrptenjača obloži sa toplim krpama. Da se zapriječi ponovni napadaj, uslijed kojeg bi mogla da nastupi i smrt, nastavi se — kako gore spomenusmo — kupanje za više vremena. Osim toga ne smije se zakasniti ni sa pozivom liječnika.

Priredjivanje (štrojenje) kožâ.

Koža se drži oko 8 dana u gašenom vapnu. Tada se odstrani sa tupim nožem preostatak mesa i dlake. — Iza toga stavi se na 8—12 dana u vodu, u kojoj smo skuhali brestovu koru. Pričvrsti se o dasku i namaže ribljom mašću. — Domaći ruski način: pol kg ječmenog brašna, 1 osminu octa, 10 gr. četrunove kiseline i toliko vode, da ova smjesa pokrije kožu. Koža se u ovoj smjesi ostavi 7—8 dana. Zatim se tupim nožem odstrani meso, dobro rukom protrlja koža, da se bolje umekša, a zatim obijeli kredom. — Treći način: Koža se dobro opere i nutarnja strana pospe sa nešto aluma (kocelj-alaun) i soli. Zamota se i drži 3—4 sedmice. Preostatak mesa odstrani se tupim nožem, prostre i postavi povrh gorućeg sumpora da pobijeli.

Politički pregled

Konvencije izmedju Italije i Jugoslavije.

Pregovori, koji su se više vremena vodili izmedju italijanskih i jugoslovenskih delegata, bili su pred nekoliko dana prekinuti. Prije prekida bile su potpisane ove konvencije: 1. konvencija o privatnom dugovanju, pitanje o valuti i prema kojem se tečaju imaju plaćati dugovi; 2. konvencije o privatnim ugovorima, koji se odnose na pitanja, u koliko može sud obzirom na izmjenjene prilike proglasiti uopće jedan privatno-pravni ugovor od prije 3. novembra 1918. ili u koliko može izmijeniti uslove. Ista ta konvencija odnosi se na pitanje, u koliko se može u prvom slučaju priznati eventualna šteta; 3. konvencija o podjeli arhiva sa riječkog teritorija; 4. konvencija o upotrebi električne snage za potrebe jugosl. pograničnog teritorija; 5. sporazum o održavanju vodnih naprava Rječine; 6. sporazum o upotrebljavanju groblja na riječkom dijelu Drenove od strane jugosl. pograničnih općina; 7. sporazum o primanju jugosl. državljana u riječku bolnicu; 8. sporazum o podmorskim kablovima; 9. sporazum o željezničkoj saobraćajnoj i pristanišnoj službi obzirom na Jugoslaviju na Rijeci. Obje delegacije predale su te konvencije svojim vladama na odobrenje. Raspravljena su još neka pitanja, ali sporazum o njima nije postignut. Ostalo je neriješeno pitanje javnih dugova, osiguranja, penzija itd.

Mussolini veli: «Treba progutati i ovaj zalogaj...»

Pred nekoliko je dana italijanski ministar financija držao dugačak govor u Parlamentu, u kojem je tačno opisao financijalno stanje Italije. Iza toga uzeo je riječ predsjednik ministarskog vijeća, onorevole Mussolini, koji je pročitao ovu izjavu:

«Imam čast, da podnesem Parlamentu nacrt zakona o izbornom redu, koji je na osnovu zakona od 3. decembra 1923. na snazi. Želim da skupštinski odbor, koji će ispitati ovaj zakonski nacrt, odmah bude sazvan i da spomenuti zakonski nacrt do 3. januara ispita, kada treba da ga Parlamenat uzme u pretres.»

Taj novi zakonski nacrt, koji je Mussolini podnio Parlamentu, osniva se na ovim točkama: 1) uvodjenje majorizitarnog izbornog reda po kotarevima, 2) primjenu engleskog izbornog sistema (dokidanje užih izbora), 3) izmjena izbornih okruga prema novom popisu pučanstva, tako da će na svako 70.000 izbornika doći po jedan poslanik, 4) glasanje se vrši tajno sa ceduljama, 5) broj poslanika povećava se na 560.

Gornja Mussolinijeva izjava izazvala je veliku senzaciju u Parlamentu i izvan njega. Opozicijonalna štampa vidi u Mussolinijevoj izjavi pravi uzmak fašizma, dok fašistička nastoji, da umanji taj utisak, ali ipak ga ne taji. Nekoji poslanici fašističke stranke otvoreno priznavaju, da je ovime Mussolini počeo da likvidira fašizam. Glavni sekretar stranke Bianchi zaustavio je Mussolinija na hodniku Parlamenta i zapitao ga: Predsjedniče, šta ste uradili? Mussolini mu je odgovorio: «Treba progutati i ovaj zalogaj...»

Kraj svega toga nema sumnje da je povodom posljednjih poraznih odkrića o zločinačkom djelovanju nekojih visokih fašističkih prvaka fašistički režim izgubio svoje uporište i da je na Mussolinija izveden pritisak, da ili odstupi ili da izadje pred narodni sud, a to su izbori. Mussolini se je odlučio za ovo potonje. I sada ima Parlamenat da odobri novi zakonski nacrt. Zatim će biti raspušten Parlamenat i raspisani novi izbori. Pitanje je samo: tko će provoditi izbore? Fašisti su naravski za to, da ih oni vode, a opozicija ne će o tome ni da čuje. Tko će pobijediti u tom pogledu, to će pokazati skori dani.

Albanija u rukama revolucionaraca.

U Albaniji se opet provela mala revolucija. Albanija je zemlja jakih suprotnosti, pocijepana vjerski na muhamedance, pravoslavne i katolike; po jeziku na Toske i Gege; ekonomski na bogate begove i sirotinju. Narod je vjekovima bio pod turskom vlašću i ne zna za ništa osim za rat. I u prvoj polovici ove godine odigrala se u Albaniji revolucija, za koju su jednom pisale novine, da je bila izazvana i alimentirana sa strane Italije. Revolucija se onaj put svršila time, da je biskup Fan Noli, italijanska kreatura, preuzeo vladu. On je vladao pomoću neizdržljivog terora, tako da su mnoge porodice emigrirale u Grčku i u Jugoslaviju. Franceski je otpremnik poslova u Tirani već skrenuo pažnju svoje vlade na taj teror i na neizdržljive ispade pristalica i organa Fan Nolijeve vlade, koja je htjela terorom da odnese pobjedu na izborima. Sadašnju revoluciju vodi Ahmed Zogu, koji je okolo sebe okupio sve nezadovoljne elemente i koji ima većinu zemlje za sobom. Prama zadnjim vijestima, njegova je akcija uspjela i Tirana, glavni grad Albanije, kaošto i sva Albanija, već su u njegovim rukama, dočim je Fan Noli pobjegao u Italiju. Fan Noli optužuje jugoslovensku vladu, da ona podupira revoluciju, tvrdi dapače da se medju revolucijonarcima nalaze i jugoslovenski vojnici. Medjutim ova je vijest već dementirana sa strane g. dra. Ninčića; što više, dokazalo se, da su oni vojnici arnauti, koji su dezertirali iz jugoslovenske vojske. Budući pak da bi Albanija mogla da postane kamen smutnje izmedju Italije i Jugoslavije, jer — kako je poznato — Italija traži tamo bazu za svoje ekonomske operacije na Balkanu, to su obe vlade, i italijanska i jugoslovenska, izjavile, da se ne će umješavati u interne albanske poslove i da će respektirati neodvisnost ove primitivne, nesredjene i dezorganizovane države.

Nakon katastrofe španjolske vojske v Africi.

Španjolska je odlučila da napusti čitavu nutarnjost svoje zone u Maroku, te su njezine čete, uz znatne gubitke ispraznile skoro čitavo gorsko područje. S tim je činom stvoren novi položaj, jer je jedna od najvažnijih tačaka na sjevero-afričkoj obali postala via facti nezavisna i stvoreno je pogibeljno ognjište sveopćeg pokreta za oslobodjenje cijele sjevero-afričke obale sve do Male Azije.

S tim je Marokansko pitanje postalo najvažnijim pitanjem vanjske politike Engleske, Franceske, Španjolske i Italije. Engleska, Franceske i Italija složne su u tome, da od Španjolaca napušteno područje ne smije ostati prepušteno sebi, radi pogibli, koja bi otuda mogla da zaprijeti posjedima tih država na obalama Sjeverne Afrike.

Za nasljedstvo u napuštenom Maroku natječu se Franceska i Italija. Prvoj bi dobro došlo proširenje vlasti u prvom redu radi osiguranja Alžira i svojeg Maroka, a druga teži za novim kolonijama toli radi pitanja prenapučenosti koli radi političkog prestiža. Italija je pače podupria u ovom pitanju od Engleske, koja bi željela da na sjevero-afričkoj obali stvori jednu savezničku protutežu Franceskoj. Nego teško je da će doći do bilo čijeg zaposjednuća, jer Španjolska ne misli da se odreče dobrovoljno svojeg mandata u napuštenoj zoni.

Najteži odraz marokanskih dogadjaja opaža se u španjolskoj krizi, koja se približava vrhuncu. Sve mjere poduzete od španjolske vlade, da paralizuju akciju stranaka i priguše glas ustavne opozicije, ne dostaju da pokriju agoniju dosadašnjeg režima. Diktator Primo de Rivera nalazi se u Tetranu, gdje nadzire uzmak četa, a medjutim njegovi suradnici u Madridu gomilaju pogrješke. Jedini izlazak iz sadašnjeg nemogućeg stanja bio bi povratak ustavnom režimu. To razumije i sâm De Rivera, koji je opetovano u zadnje doba izjavio, da je spreman da prepusti vlast gradjanskoj vladi, ali da to želi učiniti postepeno i na korist pouzdanih osoba. De Riverovi su planovi jasni. On naime misli, da će svoju vojničku diktaturu pokriti podesnom i poslušnom gradjanskom vladom, ali to mu ne će ići za rukom. Sve političke stranke oživljuju i jačaju djelatnost, te je skoro isključivo, da bi dozvolile nastavak vojničke diktature bilo u kojoj formi.

Igra za generala De Rivera konačno je izgubljena, i svi napori da se spasi pokrivši se novom krinkom, ne će uspjeti. Marokansko pitanje dovelo ga je do vlasti, a potpuni neuspjeh u istom pitanju i pokopat će ga.

Domaće novosti

Sretnu Novu Godinu!

želi ponovno svim svojim suradnicima, dopisnicima, pretplatnicima, prijateljima

„Istarska Riječ"

Jugoslovenski konzulat u Trstu

bio je ovih dana podvrgnut na stepen generalnog konzulata, a dosadašnji konzul, g. Dušan Stepanović, unapredjen je na rang generalnog konzula.

Gospodinu Dušanu Stepanoviću naše najsrdačnije čestitke!

Italijanska štampa i jugoslovenski ministar prosvjete.

Nekoje italijanske novine pišu, da je jugoslovenski ministar prosvjete, g. Svetozar Pribićević, obustavio po srednjim školama u Dalmaciji podučavanje italijanskog jezika te proglasuju to neprijateljskim činom protiv Italije! Kod nas u Italiji sve su naše škole principijelno ukinute; kod nas se niti elementarna poduka ne vrši u materinjem jeziku, pa niti u nadodanim satovima se ne podučava naš jezik. Ali to za Italijana nije neprijateljski čin protiv naše braće istog jezika i iste krvi. Pruski mentalitet megalomanih ljudi! Ministar Pribićević morao bi uopće da zabrani italijanski jezik u Dalmaciji kako je to Italija učinila s našim jezikom u ovim krajevima.

Treći zadružni tečaj u Trstu.

Kako je poznato, «Zadružna Zveza» u Trstu priredila je i ove godine zadružni tečaj. Taj tečaj trajao je 6 tjedana. Pouka se vršila od 6 do 7 sati na dan. Učili su se ovi predmeti: zadrugarstvo, zadružno knjigovodstvo, računstvo, zakonodavstvo, dopisivanje, poljodjelstvo, stočarstvo i mljekarstvo. Predavali su: dr. Mirko Vratović, dr. Miran Kajin, prof. dr. Lavo Čermelj, inž. Pravdoslav Klenovar, prof. V. Mirk i inž. A. Podgornik.

Tečaj je polazilo 34 muškaraca i 6 ženskih. Do svršetka tečaja ostalo je 37 učesnika. Od tih je dovršilo tečaj: 17 sa veoma dobrim uspjehom, 16 sa dobrim i 4 sa povoljnim. Ako uzmemo u obzir činjenicu, da je većina učesnika imala samo pučkoškolsku naobrazbu i da su mnogi još pred nekoliko godina zapustili školske klupe, moramo sa potpunim zadovoljstvom reći, da je uspjeh tečaja posve zadovoljiv.

Iz istarske pokrajine bih je 17 učesnika, iz tršćanske 14, iz riječke 3 i iz goričke 3. Kako vidimo, iz istarske pokrajine bilo ih je i ove godine najviše.

Ovogodišnji se je zadružni tečaj zaključio sa prijateljskom večerom kod Sv. Jakova (kraj Trsta), dne 20. decembra tę god. Kod te večeri bili su prisutni svi učesnici tečaja, odbornici «Zadružne Zveze» i gg. predavatelji. Naš narodni poslanik, g. dr. Josip Wilfan, nije mogao radi bolesti prisustvovati toj oprosnoj večeri, pa se pismeno ispričao. Gosp. dr. Josip Agneletto, predsjednik «Zadružne Zveze», držao je kod večere dugačak govor, u kojem je naglasivao važnost zadružne ideje, značenje zadružnih ustanova i svrhu zadružnih tečaja. Iza dra Agneletta uzeo je riječ vodja zadružnog tečaja, g. prof. dr. Lavo Čermelj, koji u kratko opisao važnost zadružnih tečaja, a zatim porazdjelio svjedodžbe. U ime učenika zahvališe se gg. Kranjc i Velan (prvi u slovenačkom jeziku, drugi u srpsko-hrvatskom jeziku). Prije rastanka zapjevaše i par narodnih pjesama. Medju učesnicima vladalo je od početka do svršetka tečaja, a tako i na oprosnoj večeri, najbolje raspoloženje.

Učesnici III. zadružnog tečaja u Trstu

Pozdrav naših vojnika iz italijanskog vojništva.

Naši vojnici: Korić Drago, Ivan Dermit iz Salumnišća, Franjo Hrelja iz Brseča, Poš Rudolf iz Zvoneće, Ante Žigulić iz Cera, Antun Trošt iz Barbana, Ante Pajković iz Sv. Vićenta, F. Cvečić iz Sušnjevice, Ivo Ljubičić iz Brda, Martin Božac iz Barbanštine, Pauro Stjepan iz Muntića, Pavao Beršić iz Vodnjana, Iv. Bonašin iz Juršići, Angjeo Hrvatin iz Kašćerge, Anton Jelovac iz Kringe i Josip Drndić iz Grdosela, Pravdoslav Peteh iz Žminja, Polde Vuga iz Kozane, Zorko Barut iz Trsta, Dragutin Stemberger iz Labina, Fran Medančić iz Žminja, Baćac Josip iz Pićna, Ćiro Vaganel iz Vrtojbe, Ante Valetić iz Malih Muna, Josip Viskić iz Lovrana, Tomašić Pravdoslav iz Žminja, Kokot Josip iz Labina, Miho Božac iz Juršići, Dragutin Božić iz Bresta, Doro Mavrić iz Sv. Lovreča, Ivo Calović iz Šumbrega, Franjo Ružić iz Matulji, Franc Možina iz Topole, Anton Čehovin iz Kozine, Josip Sirotić iz Buzeta, Marij Daneu iz Opčina, Ivan Radolović iz Marčane, Niko Valle iz Raklja, Drašćić Ante iz Buzeta, Ivan Koroman iz Barbana, Ivan Udović iz Cerovlja i Josip Črneha iz Buzeta — šalju iz italijanskog vojništva srdačne pozdrave svim svojim rodacima, prijateljima i čitateljima »Istarske Riječi« te im žele sretnu Novu Godinu.

Beogradska »Politika« i naše »Istarske narodne pjesme«.

Beogradska »Politika« u svom broju od 18. oktobra 1924. donijela je člančić, u kojem se osvrće na naše »Istarske narodne pjesme«. Taj člančić glasi ovako:

»Kada je u XIV. i XV. veku turski zulum u našim zemljama došao do vrhunca, naš narod u Bosni, Hercegovini, Crnoj Gori i Dalmaciji počeo je da napušta svoja ognjišta i da se seli u krajeve van turske uprave.

Nekoliko hiljada tih izbeglica prebeglo je u Istru i naselio je njen južni i zapadni kraj. Priča pripoveda, kako se jedna grupa izbeglica iskrcala kod Pulja (Pule). Zemlja, u kojoj su stigli, bila je pusta, ali starac, koji je vodio izbeglice, nije hteo da se na tome mestu zaustavi. Poveo je svoje ljude napred a kada su se ponovno zaustavili, on je uzeo grudu zemlje, zagrizao u nju i rekao: »Ni ovde nećemo ostati«. Kad je, posle daljeg putovanja, opet zagrizao zemlju, ona mu se dopala te reče: »Ovde ćemo ostati.« I narod je ostao. Za ovim su dolazile i druge grupe doseljenika, pa jedna mala, koja se stisla u mestancu Peroju. Ova poslednja grupa, koja se doselila sa svojim sveštenikom, sačuvala je sve do sada svoju staru, pravoslavnu veru, dok su ostale, koje su dospele u Istru bez sveštenika, primile katolicizam.

Ali iako je promenio veru, taj je naš svet sačuvao svoje drevne običaje i pesme, pa među njima i uspomenu na Kraljevića Marka. Tako se i danas priča, da je Kraljević Marko sahranjen u puljskom na poluporušenom amfiteatru, Areni, što je narod naziva Divićgradom. Tu, pod Divićgradom, Marko spava i probudiće se, kada svome narodu zatreba. Uspomena na Marka i nada u njega još je uvek vrlo živa u Istri, gde naš narod mnogo peva o Kraljeviću Marku i njegovom junaštvu.

Te pesme, i još mnoge druge narodne pesme prikupila je i na svet izdala »Istarska Književna Zadruga«. Ima ih oko 400 punih slatke topline, raznežene mekoćom narečja i čestih diminutiva, koji čine jednu od osebina istarskog dijalekta. Ali je ovaj dijalekt retko u kojoj pesmi čist. Gotovo u svakoj mesa se štokavština sa čakavštinom, a ovde onde ima i slovenačke primese, tako da je ova zbirka jedna od najlepših dokaza, da smo odista jedan narod, i ako nas je Austrija kroz vekove učila, da smo tri, pa čak i četiri naroda.

Srbi, koji najbolje znadu da cene lepotu narodne poezije i da osete šta ona znači, dočekat će, uvereni smo, sa radošću ovu značajnu i lepo opremljenu knjigu, izdanu u štampariji na obalama Kvarnera. Ona je dragocen spomenik zdrave svesti naše braće. Živalj, koji ima ovakve izraze svoga narodnoga bića, zaslužuje da ne padne u zaborav.«

Tako beogradska »Politika«. Tom člančiću imamo da nadomenemo slijedeće: Istina je, u XIV. i XV. vijeku, kada je turski zulum došao do vrhunca, naš je živalj iz nekojih današnjih jugoslovenskih pokrajina počeo da napušta svoja ognjišta i da se seli u krajeve van turske uprave. Od tih iseljenika mnogo ih se naselio i u Istru, gdje je tada mnogo našega življa bilo pomrlo od velikih bolesti. **No Istra je bila od davne davnine napučena jugoslovenskim življem**, tako da je ona i ranije bila čisto jugoslovenska pokrajina. I Italijani su se mnogo kasnije naselili u istarskim gradićima. Unatoč toga Istra je bila oduvijek slavenska pokrajina, a takva je ostala i do danas.

Djačka Matica u Trstu

ponovno javlja svim **interesentima**, da je već 31. augusta 1924. istekao rok **za ulaganje** molbi za djačke potpore. **Dosadašnja su** sredstva iscrpljena. Radi toga bilo bi poželjno, da se **za sada** ne šalju Djačkoj Matici nikakve molbe ni za redovitu ni za izvanrednu potporu.

Svečano otvorenje tršćanske trgovačke univerze.

U ponedjeljak, dne 15. decembra pr. god. došli su u Trst ministar pravde on. Oviglio i ministar ekonomije on. De Nava, da prisustvuju svečanom otvorenju ovdješnje trgovačke univerze. Na stanici bio im je upriličen lijep doček. Časnu stražu na stanici sačinjavali su oružnici i vojnici. U hodniku trgovačke univerze dočekali su napomenute ministre mnogobrojni invalidi, tršćanski i gorički gradonačelnici, prefekt Moroni, biskup dr. Fogar i drugi. Ministre je pozdravio rektor univerze, prof. Asquini, koji je u svojem govoru spomenuo, da je Trst nakon tolikih borb ipak dobio svoju univerzu. Ujedno je naglasio, da taj prvi korak vlade ne smije da bude zadnji, jer da je Trst jedini most izmedju italijanske kulture i istočnih zemalja. Italija ne smije da pusti s vida tu činjenicu, jer bi se inače iznevjerila svojoj misiji kao pobjednica. Za rektorom je uzeo riječ tršćanski gradonačelnik, koji je hvalio Italiju, njezinu vladu i ministra De Nava. Nato je govorio ministar De Nava. On je u svojem kratkom govoru naglasio, da Italija dobro shvaća važnost Trsta i ulogu tršćanske univerze. Konačno je rektor Asquini pročitao prispjele brzojave, medju kojima i brzojav Mussolinija ministru De Nava, a zatim otvorio novu školsku godinu i zaključio svečane ceremonije.

Srednješkolci iz Istre

koji posjećuju jugoslovenske gimnazije, na izmaku godine 124. sjećaju se iz Jugoslavije svojeg naroda, kojemu putem mile »Istarske Riječi« žele: Sretnu Novu Godinu! — (Slijede potpisi).

Svega po malo

Pobjegla nevjesta na sam dan vjenčanja.

U dalmatinskim selima, a tako i u nekim našim istarskim, još uvijek vlada ružan običaj, da seljaci sklapaju ugovor za udaju svojih kćeri. Pri tome ih redovito vodi trgovački duh, a nimalo se ne obaziru na osjećaje djevojke, kojoj jednim neumjesnim dogovorom hoće da skroje sudbinu. Otac obično, pri čaši vina, nadje svojoj kćeri muža, koji nije ni mlad ni lijep, ali kao naknadu za ta slaba svojstva ima i jednu dobro, a to je — imetak. Radi toga često puta dodje i do otmice, bježanja iz očeve kuće k dragome, a nerijetko dodje i do zločina. Jedan takav slučaj desio se ovih dana i u jednom dalmatinskom selu kraj Splita. Evo što o tome dogadjaju piše splitska »Nova doba«:

»Toma A. imao je lijepu i mladu kćer Anicu. Anica je imala malen miraz i voljela je nekog siromašnog seoskog momka. I on je volio nju. Medjutim njezin stari otac Toma nije dobrim okom gledao na njihovo druženje.

Tješio se vjerovanjem, da mu se kćer nije ozbiljno zaljubila i da će, kad on samo ushtjedne, sve biti po njegovom planu. Našao joj je muža i vjerio je protiv njezine volje.

18. decembra te godine imao je i svećenik da dade u crkvi svoj blagoslov mladencima. Stari je skupio svatove, poklao najbolju perad, iznio iz konobe svoje najbolje vino, da se cijelo selo veseli kad on udava kćer. Ali, iako je u krčmi sklopio ugovor o vjenčanju sa »mladoženjom«, činio je račun bez krčmara. Osvanuo je dan, kad ih imao da povede pred oltar. Sve se taj dan našlo na svom mjestu, i »mladoženja« i svatovi sa barjacima i cvijećem za kapom i bogata sofra i svećenik, koji je čekao da blagoslovi ovaj brak. Ali kad se sve spremilo, da se krene u crkvu, nasta zaprepaštenje i snebivanje — nestala nevjesta!

Stari se odmah sjetio jadu. Ostavio je i svate i gozbu i svećenika, uzeo flašu rakije i krenuo u Split da potraži svoju kćer. Svati su ostali okupljeni pred kućom nevjeste čekajući triumfalan povratak staroga Tome sa Anicom, da proslave vjenčanje.

Stari je putem iz Ž. do Splita ispio svu rakiju, i, malo nakresan, upao oko 10 sati u policijski ured. Ispričao je nezgodu, koja ga je zadesila.

— Dajte, nadijte mi ju, gospodine komesaru, — rekao je povjereniku — kako ću od puste bruke u selo bez nje. Lako vam je prepoznati, ima novo odijelo »od splitske šalturice«, a bit će sigurno u društvu sa onim svojim huncutom!

Poslije starčevog pričanja, bila je upriličena potraga za odbjeglom nevjestom, ali nevjesti ni traga, jer »po odijelu od splitske šalturice«, policija je nije mogla da pronadje.

Stari Toma, da mu ne pukne još gora bruka, primirio se i povratio se u selo, gdje je našao svate kako se i bez nevjeste goste i piju.«

Pauci u industriji.

U jednoj tvornici instrumenata za mjerenje u Hobokenu kod Newyorka zaposleno je 200 **paukova, koji** predu fine **konce** za neke instrudeni materijal. Rad pomoću tih pauka vrši se **upotrebljavale** ljudske kose i fina, tanko izvučena žica od platine. Niti pauka, medjutim, služi za tu svrhu bolje nego ijedan gore navedeni materijal. Rad pomoći tih pauka vrši se ovako: Radnice uzmu u ruke pauka i stave ga na mali tanjurić. **Tada udaraju** po tanjuriću i zvukom, čime prisile pauka, da se spusti sa ruke na zemlju. Spuštajući se pauk ispusti tanku nit iz tijela i dodje do zemlje. Kad stigne dole, radnice učvrste nit na kolovrat, kojega lagano okreću. Ovim **okretom** pauk se malo odigne **od zemlje**, ali opet nastoji da se spusti. Time se nit jednako izvlači i uvije na kolovrat. Ovim načinom može se od jednog pauka dobiti po nekoliko stotina metara duge niti. Izvan radnog vremena pauci se drže u velikom kavezu, a hrane se muhama.

Kriminalne senzacije Chicaga.

Chicago ima opet jednu kriminalnu senzaciju. Afera dvoje mladenačkih ubojica, koji su umorili svoga školskog druga, jednog milijarderskog sina, stoji još u živoj uspomeni stanovnika Chicaga. Uz ovu aferu javnost se mnogo bavi sa jednim kriminalnim slučajem, koji izgleda mnogo misterijozniji nego umorstvo Löbela.

Mladi advokat Robin Cooper nadjen je mrtav u predgradju Chicaga. Tijelo je nadjeno u mlaci krvi na pločniku. Pronašli su ga slučajno policajci, koji su tuda prolazili tražeći jednog provalnika.

Tragična sudbina mladog advokata izazvala je u Chicagu silnu senzaciju jer je bio poznat kao dobar advokat. Pred kratko vrijeme bio se mladić zaručio kćerkom jednog bogatog industrijalca i trebao se skorih dana vjenčati.

Stotine detektiva dalo se u potragu, ali nisu mogli pronaći ni najmanji znak, koji bi ih doveo u trag zločincu.

U isto to vrijeme boravio je u Chicagu medij Gabriel Hansen, koji je pobudio senzaciju svojom sposobnošću za vidovitost. Policija u Chicagu došla je na dobru ideju, da te sposobnosti medija upotrebi u kriminalistici. Jedan znanac umorenog Coopera zamoli medija, da on uzme učešća u potrazi za ubojicom. Hansen pristane. Na to zapane u trans. U jednom vidovitom snu, vidio je on jednu crnicu kako stoji više mrtvog tijela pokojnog advokata. On je dapače naveo i ime te crnice. Zvala se Mora Jones i po tvrdnji medija ona je umorila advokata Coopena. Za nekoliko dana pronadjena je zbilja u Chicagu crnica ovog imena. Ona je priznala, da je poznavala advokata, ali da ga nije umorila. Tada dodje jedan slučaj u pomoć detektivima. Premetačinom u kući crnice pronadjeno je jedno ljubavno pismo, čiji je pošiljač bio neki Metcalf.

Metcalf, koji je bio dugo godina ljubavnik crnice pronadjen je za kratko vrijeme. U njegovu stanu pronadjeni su krvlju poprskani komadi odijela, koji su sigurno pripadali nesretnoj žrtvi. Sad je postalo jasno, da su Metcalf i crnica umorili advokata. Pred dokaznim materijalom morala je crnica priznati čin. Ona se brani, da je bila samo oružje u rukama svoga ljubavnika te je advokata domamila u svoj stan. Ovdje je Metcalf iz revolvera ustrijelio advokata.

Vidoviti medij sad je namjesten uz dobru platu kao detektiv kod čikaške policije. Od familije umorenog advokata dobio je on kao nagradu 10.000 dolara.

Po pisanju nekog Spiritističkog lista u Parizu, namješteno je kod američke policije već preko 20 vidovitih ljudi, koji u najkompliciranijim stvarima znadu učiniti policiji dragocjene usluge. I u aferi Löbela htjela je policija upotrebiti medija, ali se ni jedan vidoviti detektiv nije tada nalazio u Chicagu.

Radi jedne cigarete ubio prijatelja.

U Maglandu, u Južnoj Franceskoj zavadila su se dva mladića za posljednju cigaretu iz jednog paketa. Jedan od njih toliko se je razbjesnio, da je ubo dvaput nožem svog prijatelja, koji je poginuo u bolnici, kuda su ga prenijeli. Prijateljev život za cigaretu, odista preskupa cijena.

Strašan zločin djećaka u Beču.

Dva djećaka izvela su u Beču strašan zločin. Po nagovoru nekog 18-godišnjeg tesarskog naučnika Ronera, okrao je 12-godišnji učenik gradjanske škole Lanik svog oca i pobjegao. Da bi mogli lakše izbjeći progonu, uzeli su djećaci jednog šofera, koga su tečajem vožnje iz revolvera ranili, da se domognu njegova automobila i sami nastave bijeg. Njihova im namjera nije posve uspjela, jer ih je žandarmerija uhvatila i izručila sudu u St. Pöltenu.

Ubio se u postelji svoje nesudjene vjerenice.

U nekom italijanskom gradiću desilo se neobično samoubistvo. Dvadesetitrigodišnji Bruno Corsini, sin podšefa stanice, otišao je u stanu svoje vjerenice, razgovarao s njom nekoliko minuta i za čas se oprostio. Malo kasnije mladić se ušuljao, a da ga nitko nije vidio, u sobu vjereničinu, napisao tamo gospodici oproštano pismo, legao u njenu postelju i ispalio si iz revolvera metak u desnu sljepočicu. Ostao je na mjestu mrtav. Uzrok samoubistvu jest, što su mu njegovi roditelji branili da se vjenča sa svojom odabranicom.

Žena koja treba mjesečno 65 pari čarapa.

Ovih se dana vodio proces u Parizu radi svilenih čarapa gospodje Gould, prijašnje žene amerikanskog milijardera Goulda. Gould je podigao tužbu protiv svoje žene, jer ona mjesečno treba 65 pari svilenih čarapa i da je on ne će moći pod tim uvjetima da uzdržava. Sud nije mogao donijeti nikakove osude tako dugo dok se ne ustanovi koliko gospodja Gould dobije mjesečno od svojega muža od kojeg se rastavila i da tako ustanovi da li ona može sebi mjesečno kupiti 65 pari svilenih čarapa. Milijarder Gould se brani time, da on imade više žena za koje mora plaćati i kamo bi došao kad bi svaka od njih mjesečno trebala 65 pari svilenih čarapa?

Medjunarodna afera radi 5 centezima — riješena.

Newyorški »Svjet« piše: »Radi vadjenja hrane iz kutija, koje se otvore bacanjem »nikla« u stroj američkog automatskog restauranta, upotrebljavao je Italijan Puccini grčki novac. To je opazio upravitelj restauranta, Jugoslaven, imenom Krunčević, te je pritužio Italijana, kojega je redar, Irac, Murphy predveo pred suca. Engleza, Smith-a. Nakon preslušania i ukora, riješio je Italijana sudac Smith, a na policaj pomoćnog državnog odvjetnika MacKenna, koji je rodom iz Škotske. Tako se ova medjunarodna afera radi pet centi, prouzročena grčkom drahmom u rukama Italijana, riješila odlukom američkog suda bez upliva — Lige Naroda.«

250-godišnjica Chicaga.

Dne 4. decembra 1924. navršilo se 250 godina, otkad jer prvi bijeli čovjek stupio na tlo gdje je danas jedan od najvećih svjetskih gradova — Chicago. To je bio francuski jezuitski misijonar Pere Marquette, koji je dne 4. decembra 1674., doveslao u indijanskom čamcu u ušće čikaške rijeke, koja se tada slijevala u jezero Michigan.

Prama historijskim podatcima točna točka, gdje je Marquette stupio na kopno, je mjesto na kojemu je sada uzdignuta golema zgrada poznatog multimilijunara Wrigleya, magnata gume za žvakanje. Tu je nekada slavni Marquette sagradio pomoću Indijanaca prvu drvenu kolibu.

Dvadeset sedmo kolo srpske književne zadruge.

U XXVII. kolu srpske književne zadruge izašlo je slijedećih sedam knjiga: Vladimir Stanimirović: Izgnanici, Albanska odiseja; Stjepan Mitrov Ljubiša: Crnogorske i primorske pripovijesti; Milica Janković: Plava gospodja; Ivo Andrić: Pripovetke; Milivoje Bašić: Stare srpske biografije; Pesma o kralju Nalu, ulomak iz staroindijskoga »Mahabharata«, preveo T. Maretić; Shakespearov »Hamlet«, preveo Sima Pandurović. Sveska 176—182. Na ovo kolo ćemo se posebno osvrnuti.

Iz ženskog carstva.

Neka Mrs Henry La Forge pokazala je prije nekoliko dana da nema apsolutno nikakova respekta pred svim pričama i nagovještavanjima praznovjerja. Ona se je naime sada po trinaesti put rastavila. Dama, koja je proturila trinaest brakorazvoda nije zapravo još ni tako stara, danas su joj četrdeset i pet godina, a po prvi puta se udala pred trideset i jednu godinu kao djevojčica od četrnaest ljeta. Jedan njezin brak bio je anuliran, devet ih je rastavljeno radi neskladа bračnih drugova, dva puta su njezini brakovi bili rastavljeni radi nevjere, a jedan puta radi odlaska od doma. Mrs La Forge tri puta se je udavala za jednog te istoga muža, i tri puta se je od njega rastavila.

Dobio na kartama u 20 minuta 1,000.000 franaka.

Kako javljaju iz Pariza, amerikanski industrijalac Dawidson dobio je kod igranja na karte u 20 minuta jedan milijun franaka.

Književnost i umjetnost

Prva povijest Istre.

Društvo »Braća hrvatskog Zmaja« u Zagrebu izdalo je ovih dana knjigu o Istri: »Povijest Istre« (napisao prof. dr. Dane Gruber) i »Narodni preporod u Istri« (napisao prof. Vjekoslav Spinčić). Knjiga je posvećena Istri i istarskim Slavenima prigodom tisućgodišnjice hrvatskoga kraljevstva.

Prvi dio prof. Grubera razdijeljen je u osam poglavlja i to: 1. Istra u davnini i za Rimljana, 2. Istra u herulskoj, gotskoj i bizantinskoj vlasti, 3. Nutarnje prilike Istre za bizantinskoga vladanja, 4. Istra u franačko-italskoj vlasti, 5. Istra u njemačko italskoj vlasti, 6. Nutarnje prilike Istre za njemačko-italske vlasti, 7. Istra pod pretežnom vlašću akvilejskih patrijarha, i 8. Istra u vlasti Mlečana i Habsburgovaca. Pisac tu potanko jasno i razgovijetno opisuje razne dogadjaje i prilike Istre od najstarijega doba pa sve do rapallskoga ugovora. To mora da interesira svakoga Istranina, jer se tiče naše prošlosti i boravka u Istri. Sam pisac u predgovoru kaže, da nismo imali u našem jeziku jedne opširnije povijesti o Istri, dok su se Nijemci i Italijani tim pitanjem mnogo više bavili. To je i ponukalo pisca da napiše tu za nas zlatnu knjigu.

Za nas je pak vrlo važan i drugi dio knjige: »Narodni preporod u Istri«. Taj pregled je napisao bivši naš narodni poslanik g. prof. Vjekoslav Spinčić, koji je od početka budjenja narodne svijesti u Istri radio na narodnoj njivi. Spominje nam sve važnije naše istarske ljude, koji su gotovo cijeli svoj život posvetili radu kulturnog i političkog osvješćenja, osnivanjem naših škola, čitaonica, gospodarskih i novčanih društava, pa javnim djelovanjem u općinama, u pokrajinskom saboru, državnom saboru, javnim skupštinama itd. Osobito je u ovom dijelu knjige razvidno, kako je bio opsežan onaj plemeniti rad naših prvaka, našeg tadašnjeg lista »Naše Sloge«.

Ovom knjigom ćemo se pozabaviti u više navrata i u »Istarskoj Riječi«, jer ćemo moći iz nje izvaditi mnogo zanimivog.

Cijena je knjizi u Zagrebu 50 Dinara. Tko od naših čitatelja želi imati ovu lijepu i važnu knjigu, nek javi upravi »Istarske Riječi« i pošalje 20 lira, pa će uprava naručiti knjigu i poslati je preporučeno onima, koji je naruče.

Vladimir Nazor: »Veli Jože«.

U ovoj istarskoj priči simbolizovao je Nazor udes našega naroda: golem i silan, on je dobroćudan kao dijete, služeći kroz vijekove slabijima od sebe. No on je i velik — i na jedan njegov kret ruše se u prah njegovi neprijatelji, a malo volje i jasnoće ciljeva on i u slozi kadar da stvori čudesa. — Ovu priču o istarskom kmetu preudesio je sada autor za djecu i ona je s 22 krasne Šantelove slike upravo izišla u izdanjima »Dječje knjižnice«. Nazor je poznat kao najbolji jugoslovenski dječiji pisac, i »Veli Jože« je kao stvoren, da u ovom obliku postane omiljela dječija knjiga. Tu dolaze divovi, izvozdeni patuljci i njihova otrovana koplja, div Galeot sa stotinu ruku, Poglavci, sakriveno blago, debar zmaj, vještica i njezin bunar, borba divova i još sila stvari, koje će zanimati dječju fantaziju. Djelo je puno poezije, pisano je krasnim jezikom. Tu divnu knjigu bi mogao svaki naš otac dati u ruke svomu djetetu. Toplo preporučujemo. Cijena vrlo lijepo opremljenoj knjizi velikog formata samo 10 D., tvrdo vezanoj 16 Din. Naručuje se kod »Narodne Knjižnice«, Zagreb, Vojnička ulica 13.

PREDAVANJE O JUGOSLOVENSKOJ KNJIŽEVNOSTI.

U velikoj dvorani pučkog sveučilišta u Trstu, održao je 13. decembra na veče profesor Urbanaz-Urbani zanimivo predavanje o jednom od najvećih književnika našega naroda, o pjesniku Ivu Vojnoviću. Ovaj genij slavenskoga Juga, pjesnik dubrovačke slobode i idealni borac za slobodu i jedinstvo svoga roda, pobudio je, svojom otmenom obrazovanošću i velikim umjetničkim stvaranjem, najveće zanimanje svega književnoga svijeta. Putovao je mnogo pretežkim dijelom Europe, te je svuda predstavljao čovjeka visoke kulture i tako zaintеresovao strani svijet za svoju zemlju i njezine velikane. Plemić privlačive vanjštine, po rodjenju i duhu zadirao je u sve slojeve društva velikoga svijeta, pa je posvuda napravio najbolji utisak i ostavljao za sobom najbolje uspomene. Jednom riječi, on je svoju domovinu predstavljao kao jedan od najpozvanijih. Za svoju ličnost priborio je tu zaslugu, te se o njemu razvile mnoge književne rasprave i predavanje po najvećim književnim stolicama europske javnosti.

Njegovo je ime zaokupljalo veliku publiku i subotnje večeri u Trstu, gdje je spomenuti profesor razvio lijepu raspravu o njegovu životu i radu. Dotaknuo se svih važnijih djela, koja su Vojnovića ovjekovečila, te je dostatnom nepristranošću govorio i o patriotizmu velikog Dubrovčanina. Rodjen iz plemićke porodice, od oca Slavena a majke Romanke, već je u svojoj obiteljskoj kući dobio prvi poticaj za velebnu umjetnost. Tršćanska je publika pratila najvećim interesom riječi predavatelja.

S naše strane moramo izraziti naše veliko zadovoljstvo, što se ipak jedamput počelo računati i u Italiji sa jugoslovenskim narodom kao zrelim da stane upored s velikim narodima za bolju budućnost čovječjega roda. Kad bi italijanska javnost, napose pak tršćanska, čula jedan niz sličnih predavanja, stekla bi uvjerenje o veličini slavenske rase, te ako bi imala samo tračak poštene rasude prištedila bi mnoge «ukrase», kojima često apostrofira naš narod. Tako uobičajeni naslovi našemu življu, kao «barbari» «ščavi» «porchi» i slično, samo su sramotni i nekulturni ispadi jednog naroda, koji tako voli da ističe ljubav do kulture. Samo odstranjivanje medjusobnog nepovjerenja i omalovažavanja, utrt će stazu pravog prijateljstva — a kad se malo prelista stranice morala i povjesti te uvidi da je 600.000 Jugoslovena u Italiji samo odsječena grana svoje slobodne nacije, prestat će i svi oni dekreti koji su na najveću sramotu kulturnoj i modernoj Italiji.

J. Kolin - Gjukić: Engleska Gramatika, Zagreb 1924.

Medju najnovijim izdanjima jugoslovenske literature svakako je ova Engleska Gramatika na prvome mjestu. To je uopće prva i jedina sistematična gramatika na srpsko-hrvatskom jeziku. **«Engleska Biblioteka»** u Zagrebu, u čijem je izdanju gramatika izašla, obećaje da će izdati još toliko potrebite engleske riečnike, te druge engleske knjige sa srpsko-hrvatskim komentarima za školsku i privatnu porabu.

Spisateljica gdja Kolin-Gjukić jest profesorica engleskoga jezika na ženskoj realnoj gimnaziji u Zagrebu, te je ovu Gramatiku sastavila na temelju temeljitog poznavanja engleskoga jezika, i na temelju svoje mnogogodišnje prakse u podučavanju engleskoga jezika u školi i privatno, te se prema tome može služiti gramatikom svatko, koji želi da dobro nauči engleski.

Gramatika je pisana lakim i vrlo shvatljivim načinom, te je u njoj prikazano sve iscrpljivo i pregledno.

Prvi dio tumači čitanje i pisanje engleskih riječi. Ovo je pitanje inače u engleskom vrlo teško, ali spisateljica je to lijepim načinom i zgodnom transkripcijom to obradila, da se svaki početnik može lako i brzo uputiti u ispravno čitanje engleskoga jezika.

Drugi dio sadržaje gramatički materijal, koji je u vrlo dobrom sustavu podijeljen, te je opširan, da se njime može praktično služiti i onaj, koji engleski dobro poznaje.

U opširnom dodatku govori se o sastavljanju privatnih i poslovnih pisama, o homonimima, o anglicizmima, o engleskom novcu, mjerama i utjezima itd. Konac knjige resi geografska karta Velike Britanije.

Gramatika sadržaje još mnogo toga, što zanima svakoga, tko se bavi engleskim jezikom, na pr. najobičnije engleske kratice, pregled glagola sa tačnim izgovorom i drugo.

Mi s naše strane preporučujemo ovu Englesku Gramatiku na našem jeziku, te stoji Din. 80.— (može se poslati i protuvrednost u italijanskim lirama). Narudžbe prima: **Engleska Biblioteka, Zagreb, Prilaz br. 2.**

Zdravstvo

Mnogo baba —kilavo dijete.

(Nastavak).

Da nije možda teško radila, pa sve do u posljednji čas? Ili da se nije možda previše sapinjala? Na to biste vi žene morale jako paziti, kad nosite, kad ste trudne. Trudnoj ženi treba posebna njega, treba je paziti a pomalo i dvoriti i pričuvati je, a nipošto siliti je da teško radi. Može ona u kući da posprema, može pomalo da kuha, da odnese težacima jelo u polje, i tako već druge lakše poslove, ali nipošto ne smije da što teško diže, vuče ili gura, ili da nosi vreću brašna, ili da na mašini šije, ili u trlici da konoplju tuče, ili da povazdan na potoku stoji u vodi i rublje pere. Ne smije opet ni da se previše lijeni i da samo leži i spava. To opet ne bi bilo dobro. Nešto kretanja i rada može joj samo koristiti. Trudna žena ne smije da pije vina ili rakije, jer to škodi djetetu. Dijete od majke pijanice bit će benavo, a možda će i mrtvo roditi.

Trudna žena ne smije ni da se previše steže i sapinje. Ne treba se stidjeti i sakrivati ono, što je najveća sreća za obitelj i porodicu, samo da bude srećno i zdravo! Najposlije treba da vam spomenem, da poslijednje vrijeme pred porodom treba malo pripaziti i na sise, dojke. Vi sve mnogo radite u prašini, znojite se, a na žalost malo se i nikako ne kupate. Sisne bradavice i one škuljice na njima, iz kojih izlazi mlijeko, začepe se tako od prašine i blata, pa se mlijeko u sisama može da ognoji ili će sisne bradavke popucati, a jedno je i drugo velika muka za majku. Zato treba barem mjesec dana prije poroda sise svaki dan malo umiti toplom vodom, a onda i mrzlom, da bradavke ojačaju i otvrdnu. A još jedanput zauvijek opominjem vas najozbiljnije: zovite pri porodu babicu, koja je svoj zanat izučila, a ne puštajte, da vam oko vas gataju i danguba seoske babe, koje od toga ništa ne razumiju. Zato država izučava svake godine lijepi broj babica i šalje ih u sela, da budu ženama u pomoć.

Pa onda još jedno. Za svaki porod treba pripraviti što više čistoga rublja, osobito ponjava, plahta i košulja. Ne stavljajte pod porodilju zamazane ponjave ili suknje, nego jedino svježe oprano, iz ladice izvadjeno rublje».

Dok mi ovako u razgovoru, javi se rodilja, da je nešto grize u trbuhu. «Dobro je to, draga moja, to su poslijednji trudovi, sada će izaći posteljica». Još par puta namrči se rodilja od bola, a u to zaista izadje posteljica (plodva). Sad operemo i očistimo rodilju, metnemo pod nju svježu, čistu ponjavu, preobučemo čistom, na peći malo ugrijanom košuljom, dademo joj da popije čašu mlijeka, pokrijemo je lijepo čistom ponjavom i biljcem, a sada će da počiva. «Sada, drage žene», rekoh, «ako se budemo što razgovarali, malo potiše, da ne bunimo rodilju; ona će valjda da spava! Sirotica, izmučena, treba joj počinka, to će je okrijepiti». «A zar smije da spava?» upita me jedna. «Za što da ne spava?» začudim se ja. «Jok, Bogo, ne damo mi rodilji da spava, već je lijepo povučemo za nos, da se probudi». «Eto vidite opet jedna besmislica neupućenih seoskih žena. Može rodilja lijepo da spava, samo mora babica (primalja) da ostane kraj nje, da pripazi, da ne bi žena previše krvarila. To je sve, a drukčije treba rodilji dati mira da otpočine. Nego sad hajde, da se ja uredim, kad smo sve sretno svršili, pa da podjem kući».

U to dodje domaćin i zovne me u veliku gostinjsku sobu, da se okrepim. Bila je to jedna od rijetkih naših seljačkih kuća sa dvije oveće sobe. Prihvatih rado poziv, a sve u namjeri da se sa ženama još malo porazgovorim o djetencetu, kako će ga njegovati i braniti.

«Za dijete, a i za majku najbolje je», prihvatim ja, «da ga majka na prsima othrani. Za majku je to najveće veselje. kad vidi, da joj dijete napreduje, pa i zdravo je i za samu majku da doji, a za dijete nema opet bolje, zdravije i prikladnije hrane, nego što je majčino mlijeko. Nijedna se druga hrana na svijetu ne može u tome isporediti s majčinim mlijekom. Najbolje je, da dojenče sisa, dok dobije zube, dakle do sedmoga mjeseca. Ako majka hoće i može, slobodno ga neka doji i dulje, recimo, dok mu bude godinu dana. Još dalje držati dojenče na sisi nema smisla, jer je to onda za njega već slaba hrana, a žena se bez sumnje time slabi. Drugo je nešto, ako majka nema dovoljno mlijeka. Na sreću to se kod nas rijetko dogadja, jer naše seoske žene obično mogu da doje. Ali ako se to ipak desi, bilo iz kojega razloga, onda se mora pod svaku cijenu nastojati, da dojenče ipak sisa bar tako dugo, dok majka ima ma i malo samo mlijeka. Poslije se dojenče hrani mješovito: daje mu se sisa, pa onda opet hrana.

(Slijedi).

Šala i razbibriga

Čudnovati most.

Nekakav velikaš povratio se s dalekoga putovanja i šetao s prijateljem po polju, hvaleći se, gdje je bio i što je vidio, a sve prilagao je istini bezbroj laži.

«Ne» — kaže — «što sam vidio ja, toga više ne ću vidjeti. Kakova je ovo naša zemlja? Sad je hladno, sad prevruće, sad se sunce skrije, sad previše svijeti. A tamo je pravi raj! Milota je, kad se samo spomenu! Tamo ne treba ni bunde, ni svijeće: ne znaš, što je noć, i čitavu godinu proljeće. Tamo nitko ne ore i nitko ne sije, a da vidiš što raste i dozrijeva! Eno u Rimu, na primjer, vidio sam krastavac. Bože sveti! Hoćeš li vjerovati? Bogme krastavac kao gora velik.»

«Gle čuda!» odgovori prijatelj. «E, ima po svijetu čudesa, samo ih svatko ne vidi. Evo mi ćemo sad doći do čuda, kakvoga ti nisi vidio. Eno, vidiš li onaj most preko rijeke? Sad ćemo morati po njemu preko. Nije na oko Bog zna što, ali ima čudnu snagu: Nijedan naš lažac ne smije po njem preći: dodje do sredine mosta, a onda padne u vodu. A tko ne laže, može po niem, ako hoće, makar i kolima.»

«A je li velika rijeka?» pita velikaš.

«Nije malena», odgovori prijatelj. — «Eto, vidiš, prijatelju, svašta ima na svijetu. Iako je rimski krastavac velik, kao gora — jeli, tako si rekao?»

«Ma da baš i nije kao gora, ali tako jest, kao kuća.»

«Teško je vjerovati! No kako mu drago, ali je čudan i naš most, po kojem nam je preći. Baš prolijetos strovarila su se s njega (to zna sav grad) dva novinara iz Gorice i jedan kapelan. Ali i krastavac kao kuća, i to je čudo, ako je istina.»

«No ta baš nije takovo čudo, jer treba znati, da nisu svuda kuće, kao kod nas. Kakove su tamo kuće?» Dvoje može u jednu uljesti, i ti ne mogu ni stati ni sjesti.»

«Pa neka je i tako, ali ipak je to lijep krastavac, u kojem se dvoje može da smjesti. Ali i naš je most nešto: Lažac ne može po njem ni pet koraka koračiti, i već je u vodi. Neka ti bude tvoj rimski krastavac, ali.....»

«Čuj» — presiječe mu riječ lažnjivac — «čemu da idemo na most? Idimo radje na brod».

Tudja valuta na tršćanskoj burzi.

Trst, 31. decembra 1924. — Jedna engleska lira šterlina stoji 111.60 ital. lira; jedan amerikanski dolar 23.60 ital. lira; 100 franceskih franaka 127 ital. lira; 100 švicarskih franaka 460 ital lira; 100 čehoslovačkih kruna 71.75 ital. lira; 100 jugoslovenskih dinara 36 ital. lira; 100 rumunjskih leja 12.25 ital. lira; 1000 madžarskih kruna 33 ital. cent.; 1000 njemačko-austrijskih kruna 33.6 ital. centezima.

DAROVI u fond «Istarske Riječi»:

Istrani, koji su nastanjeni u Zagrebu, mjesto novogodišnjih čestitaka svojim rodjacima, prijateljima i znancima, šalju 128 dinara u fond «Istarske Riječi» uz poklik: Bila vam Sretna Nova Godina! — Darovaše po 10 dinara: Semelić Božo, Bančić Šime, Roviš Antun, Cvitić Josip, Matko Zlatić, Načinović Mirko, Dukić Edo i Doblanović Antun; po 5 lira: Bančić Josip, Doblanović Martin, Doblanović Branko, Vladislović Antun, Smolica Petar, Periša Ivo, Rakić Jakov i Gortan Antun; po 3 lire: Grbac Petar.

Gosp. Metod Flego iz Trsta 10 lira. Ugledali se i drugi!

DOPISNICA UREDNIŠTVA

Gospodinu M. P. u Pazinu: List, koji poput fašističkih «Popolo di Trieste», «L'Azione» napada naše «Istarske narodne pjesme», naš koledar «Franina i Jurina», našu «Istarsku Riječ», a niti jednom riječju nije spomenuo «Istarsku književnu zadrugu» — nije naš. «Istarske narodne pjesme» izišle su mnogo mnogo prije.

Promjena voznog reda na željeznicama.

Današnjim danom stupaju u krijepost novi vozni red na željeznicama. Na istarskim željeznicama vrijedit će do druge promjene ovaj vozni red za putničke vozove:

Pruga Trst-Pula: Vlak br. 4393 odilazi iz Kanfanara u 6 sati i 8 časaka, a dolazi u Pulu u 7.10; vlak br. 4395 odilazi iz Trsta (S. Andrea) u 5.25, a dolazi u Pulu u 9.55; vlak br. 689 odilazi iz Trsta u 12.30, a dolazi u Pulu u 16.25; vlak 4397 odilazi iz Kanfanara u 19.30, a dolazi u Pulu u 20.35; vlak br. 1737 odilazi iz Trsta u 19, a dolazi u Pulu u 23.30; vlak br. 4390 odilazi iz Herpelje-Kozina u 6.43; a dolazi u Trst u 7.35; vlak br. 4392 odilazi iz Pule u 5.10, a dolazi u Trst u 9.55; vlak br. 4394 odilazi iz Pule u 7.55, a dolazi u Kanfanar u 8.57; vlak br. 686 odilazi iz Pule u 11.30, a dolazi u Trst 15.35; vlak br. 1736 odilazi iz Pule u 16.25, a dolazi u Trst u 21.05; vlak br. 4396 odilazi iz Pule u 17.2, a dolazi u Kanfanar u 18.28.

Pruga Herpelje-Kozina-Divača: Vlak br. 4403 odilazi iz Divače u 5.56, a dolazi na Kozinu u 6.28; vlak br. 4405 odilazi iz Divače u 12.40, a dolazi na Kozinu u 13.17; vlak br. 4407 odilazi iz Divače u 19.05, a dolazi na Kozinu u 19.40; vlak br. 4404 odilazi iz Kozine u 9.55, a dolazi u Divaču u 10.30; vlak br. 4406 odilazi iz Kozine u 14.48, a dolazi u Divaču u 15.24; vlak br. 4408 odilazi iz Kozine u 20.04, a dolazi u Divaču u 20.22.

Pruga Kanfanar-Rovinj: Vlak br. 4413 odilazi iz Kanfanara u 9.10 a dolazi u Rovinj u 9.55; vlak broj 4415 odilazi iz Kanfanara u 12.30, a dolazi u Rovinj u 13.22; vlak br. 4417 odilazi iz Kanfanara u 18.40, a dolazi u Rovinj u 19.33; vlak br. 4419 odilazi iz Kanfanara u 22.50, a dolazi u Rovinj u 23.35; vlak br. 4410 odilazi iz Rovinja u 5, a dolazi u Kanfanar u 5.56; vlak br. 4412 odilazi iz Rovinja u 16.15, a dolazi u Kanfanar u 17.12; vlak br. 4418 odilazi iz Rovinja u 21.30, a dolazi u Kanfanar u 22.27.

Izdavač, direktor i odgovorni urednik: IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST" U TRSTU

JAVNA ZAHVALA.

Svima onima, koji su se požrtvovali, da isprate po onom kišovitom vremenu, mog pok. supruga

Antona Rubeša

na vječni počinak, najljepša hvala a od Boga plata.

Posebna hvala našem liječniku, gosp. dru Janku Mavrović, koji nije žalio truda, da ublaži boli pokojnog mi supruga.

Do smrti bit ću zahvalna pripomoćnom i pouČnom društvu **„Domoljub" iz Rukavca**, koje je mom pokojnom suprugu, uvidjevši potrebu, izdavalo i prekopropisnu novčanu potporu, a osim toga sakupilo lijepu svotu novaca za pokriće troškova.

FRANČIĆI, 24. decembra 1924.

IVANKA ud. RUBEŠA.

†

Klementina Gervais, u ime svoje, svojih sestara i cijele rodbine javlja svim prijateljima i znancima, da im je dobra majka, punica i baka

Marija ud. Tomašić

nakon kratke i težke bolesti, providjena svetotajstvom umirućih, blago u gospodinu usnula dne 25/XII. u 10½ na večer.

Pokop mile pokojnice obavio se je dne 27/XII. u 3 sati popodne na bakarskom groblju.

Pokoj vječni daruj joj gospodine!

U Bakru, dne 27/XII./1924.

Broj 2 Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta.) **U Trstu, 8. januara 1925.** Pojedini broj 20 cent. **God. III.**

„Istarska Riječ“

Izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin“. Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 25·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari“. — Narodna poslovica.

Narodni jadi

Ne volimo tužba ni jadikovanja. Suze i kukanja najčešće su znaci slabosti. A mi, što se ovdje nalazimo na milost i nemilost onih, koji bi najvoljeli, da nas nema, trebamo da smo što tvrdji, čvršći i otporniji.

Ali to ne znači, da mi zato ne smijemo da iznosimo na vidjelo i naše tuge i nevolje. Naprotiv: to je naša najsvetija dužnost, jer time, što mi ne krijemo ono, što nas tišti, mi pomažemo našima, da mogu svojim jadima pogledati otvoreno u oči. Time ih potičemo i na to, da zlu, koje ih bije, traže ustuka, lijeka. A potičemo time i svakoga našega pravoga narodnoga čovjeka da razmišlja o tome, kako bi se nevoljnicima pomoglo.

Dok iznosimo svu ovu našu bijedu, mi želimo svratiti na nju i pažnju naših novih gospodara. Znamo mi, da naši novi gospodari ne žele prema nama imati nikakvih obzira, a kamo li samilosti. Znamo mi, da bi oni najvoljeli, da nas uopće nema, da nas nestane, kad već ne ćemo da utonemo u moru. No mi znamo, a i oni bi sami sami morali takodjer znati, da su te njihove želje samo — puke želje, i da će takove ostati i unaprijed. Ma što oni poduzeli, naš će narod tu ostati onakav, kakav je sada: vjeran svome jeziku i ovome kamenu, na kome se je rodio. Može se na nj da svali još veće zlo, on toga svoga kamena ne će napustiti. Našega je čovjeka više puta natjerala bijeda, da podje trbuhom za kruhom, ali se uvijek vraćao natrag, pa bilo to i poslije deset i dvadeset godina. U vrijeme rata a i poslije bacali su ga u razne logore, internirali bi ga čas ovdje, čas ondje, ali on se jednako poslije toga vratio kući na svoje ognjište. Pa i onda, kad je fašizam dizao toljage, bacao bombe i granate i činio sve moguće, da ga istjera sa toga njegova ognjišta, naš je čovjek i tako ostajao kao prikovan na kutu, gdje se rodio on i njegovi predji. To bi našim novim gospodarima moralo dostajati, da uvide, kako oni ne će s našim narodom moći tako lako da obračunaju.

Prema tome oni bi morali s tim narodom drukčije da postupaju. U interesu je samoga italijanskoga naroda, da se svijet, što živi u granicama Italije, silom ne baca u očaj i na prosjački štap. Ovo pak, što se radi s našim narodom u Istri nije drugo, nego opako nastojanje, da se taj naš svijet baci još u veću nevolju.

Tko nema prilike, da obidje razna istarska sela, neka pročita dopise, što ih iz vremena u vrijeme iz raznih krajeva Istre donosi naša «Istarska Riječ», pa će se sâm uvjeriti, kako naš narod u Istri zaista teško živi. Ljetine slabe ili nikakve. Što ne uništi suša, obori tuča. Ako imaš koju kravicu ili vola, nemaš za njih dosta paše, ako pak imaš paše, navale oni od poreza, pa uzmu, što nadju. Jedino bi od vina mogao da izbiješ koju paru za porez, ali kome da ga prodaš? Nema kupaca za vino, i tako se ono mora da kvari u podrumima, a siromah seljak ne može do novca, da sebi namakne najpotrebitije stvari, a kamo li da plaća poreze, takse i sovratakse, koje bivaju svakim danom sve veće.

I kao da sve to nije dosta, zbog nemara vladinih organa dolaze na blago razne bolesti, a što je najgore, mnoga su naša istarska sela zaražena i malarijom, a vlada ne čini ništa ni da siromašnom svijetu namakne potrebite lijekove ni da odstrani tu nesreću od naših kuća.

Mjesto da vlada pomogne, ona udara sve veće poreze, a oni, koji te poreze utjeruju, postupaju pri tom na najbezobzirniji način.

A narod nema ni s koje strane nikakve utjehe. Čitajte posljednji dopis iz Baderne, pa da vidite, kako se biskup Pederzolli s onim svijetom ruga, veleći mu, da radi Baderne ne može da spava u miru, a već su tri godine, što im ne šalje dušobrižnika...

Slično je i sa školama. Odasvud se tuže, kako djeca zaostaju, kako se nepismenost u narodu širi, a s nepismenošću i sve zlo i svaka opačina. Lako je bilo protjerati naše bolje svećenike i učitelje, ali nadomjestiti ih, to se više ne može. I otuda sve zlo na naš narod i na cijelu ovu ubogu zemlju.

Je li sve ovo u interesu Italije? Neka o tome razmišljaju oni, kojih se tiče.

Na nama je pak red, da uzdajući se u se i u svoje kljuse, učinimo sve moguće, da nam narod još više ne postrada.

Što da činimo?

Kako je poznato, istarski je seljak odvijek bio mučen i tlačen. Smilovanja nije nikada imao. Uvijek se našlo nemilosrdnih ljudi, a i danas ih ima, koji hoće da posvema upropaste našeg istarskog seljaka.

U staro vrijeme bilo je u našoj Istri i prinčeva i plemića. Živjeli su u kulama i dvorcima, kojima se i danas još vide ruševine, dok su se neki njihovi negdašnji «kašteli» dobro sačuvali i do najnovijih vremena, kao na pr. onaj u Lupoglavi, pa u Beleju, Kršanu i drugdje po Istri. Proti tim tudjinskim «plemenitašima» nitko nije smio ni da pisne. Sve je moralo da strepi pod bičem nezasitne gospode.

Nekoliko godina kasnije počeli su se osnivati na zapadnoj istarskoj obali, a gdješto i u unutrašnjoj Istri, gradići, gdje veći, gdje manji. Ti su gradići, prava pravcata gnijezda, bili, a i danas su još, naseljeni italijanskim življem.

Istarski su Italijani od vajkada imali u svojim rukama i sukno i škare, pa su i našemu seljaku krojili pravdu onako, kako je njima prijalo. Osim toga bili su trgovci, kaošto su i danas, pa su osobito za nerodnih godina hvatili našega seljaka za vrat, knjižili se na njegovo imanje, vukli ga po sudovima, gdje su i opet suci bili njihovi ljudi.

Oni italijanski istarski gradići, što su bivali napučeniji, to su postajali i sve siromašnji, a njihovi stanovnici, željni gospodskoga živcta, htjeli su, da se potkuju i okože na račun našega siromašnoga seljaka.

Naša sirotinja bila je primorana, da šuti i trpi, a k tomu još i da nagradjuje svoje tlačitelje i gulikože.

Medjutim Providnost božja da nam je čovjeka, koji je svim tlačiteljima doviknuo: dosta! Taj čovjek, taj velikan, bio je naš neumrli biskup pok. dr. Juraj Dobrila, koji je najviše pridonio našem narodnom preporodu. On se je najviše stvarao oko toga, da dade našem narodu valjanih svećenika, učitelja, advokata, liječnika i drugih činovnika, koji će biti uvijek narodu pri ruci. Da njega nije bilo, danas se ne bi bilo ni znalo za našu sirotinju, a mnoga imanja bila bi prešla u gospodske ruke. Naši školovani ljudi radili su složno, pa su mnogo uradili za sirotinju.

Sada pak se je naš položaj temeljito ispremijenio. Nerodica, slabe ljetine, nesnosni porazi i druga zla natjeraše mnoge naše seljake na traženje zajmova u istarskim gradićima. Italijanska im gospoda posudjuju novac uz orgromne, 15—20%-tne kamate, samo da ih lakše upropaste. Cilj je jasan. Naši protivnici vrlo dobro znadu, da naš seljak u današnjim prilikama ne će moći povratiti posudjenog zajma i da će biti prije ili kasnije njihov gospodarski i politički sužanj.

Pitanje je samo, da li mi to možemo mirnim okom gledati. Svak, koji imade i malo pojma u posljedice političkog i gospodarskog sužanjstva, mora priznati, da ne možemo. Zato moramo uložiti sve raspoložive sile, da naš narod ostane gospodarski neodvisan. Posao ne će biti lagan, ali uz dobru volju moći će se koješta učiniti.

Naši gospodari pak treba da uzmu olovku u ruke i da točno bilježe sve izdatke i primitke. Neka nikada ne izdavaju novac na nepotrebne, luksusne stvari. Poželjno bi bilo, da se okane tvorničke robe i da opet uvedu u naše seljačke domove staru nošnju. Da li će im se koji rugati ili smijati, na to se ne treba obazirati. Bolje je, da Vam se svijet smije radi narodne nošnje, nego li radi propasti cijelog imanja. Za modom neka se povadjaju gradovi, a Vi ostanite kod svojega. U jednu riječ: štedite u svemu i svačemu dok je doba!

Vinsko pitanje

III.

U zadnjem smo članku prikazali sliku našeg vinogradarstva u Istri. Tom smo prigodom naglasili, da je ugodno riješenje vinskog pitanja u Istri odvisno od našeg sistematskog i reformatoričnog rada.

Danas prelazimo na drugo pitanje, koje nije ništa manje važno od prvoga, a to je manipulacija vina.

Ako uvidimo, da nije moguće, da pojedini gospodari sami konfeciraju vino, pošto ne raspolažu — osobito manji — niti sa najpotrebnijim sredstvima, a kamo li sa potrebitim znanjem, koje zahtijeva današnji položaj vinskog tržišta, tada moramo imati i odvažnosti, da konstatujemo, da je već skrajnje doba, da se ustanove potrebite zadružne konobe, koje same mogu da raspolažu sa potrebitim sredstvima, koje zahtijeva moderna tehnika, konobe, u koje će morati svi vinogradari nositi proizvod, da se vinificira pod sposobnim nadzorstvom i to na najracionalniji način.

Mi smo prvi, koji ne sakrivamo poteškoće, na koje ćemo morati da naletimo kod izvadjanja svojega programa, koji je jedini u stanju, da osigura dobro riješenje našeg glavnog gospodarskog problema, ali poznavajući historiju našega gospodarstva u Julskoj Krajini, a tako i psihologiju našega naroda, koji je u najkritičnijim momentima znao da sagradi tako krasnu i solidnu gospodarsku zgradu, da su nam čak i naši narodni protivnici zavidjali, mi smo čvrsto uvjereni, da smo na pravom putu i da ćemo konačno doći do cilja, samo ako se riješimo polovičnih mjera, koje nam ne bi dale ni živjeti ni umrijeti, ako odbacimo od sebe malodušnost, koja je ionako već zauzela previše mjesta medju nama, a ako se — svijesni svojih sila — ozbiljno latimo posla, koje nam daje zadrugarstvo.

Rad nam ne će biti lagan, to više, kad znamo, da mi danas nemamo u Istri niti jedne zadružne konobe, izuzevši badernsku, koja je već toliko vremena osudjena radi loše uprave na smrt, i da istarski Italijani raspolažu sa zadružnim konobama u Bujama, Novigradu i Poreču, koje vanredno dobro posluju. Italija, Franceska, Njemačka i druge vinogradarske države raspolažu sa konobarskim organizacijama, koje su vrlo česte i koje su od najveće koristi za poboljšanje vinske produkcije, zbog česa i same vlade posvećuju tim organizacijama najveću pažnju.

Usprkos toga moramo priznati, da zadružne konobe skrivaju i pogibli, koje mogu da oteščaju redovito poslovanje. Valutacija je groždja teška, a teška je i kontrola proti eventualnim prevarama. Prvom je nedostatku moguće otpomoći time, da se pri odredjenju vrijednosti groždja polaže naročita pažnja na težinu i na postotak sladora (sadržanog u groždju), na tržne cijene u bližnjem centrumu, na kvalitetu i na situaciju, gdje se je vršila trgadba, na vina priradjena u prijašnjim godinama.

Što se druge pogibli tiče, držim, da je moguće i tome otpomoći sa kontrolom, koja je upravo u zadrugama vrlo potpuna. Tvrdnja, da nemamo sposobnih, poštenih i nesebičnih ljudi za vodstvo takvih zadruga, po našem mnijenju niju tačna. Ta upravo zadruge imaju sve potrebne kontrolne organe, koji — ako dobro funkcijonišu — svaki nepošteni čin isključuju. Dakako da je potrebno, da se sve te organe pripravi na to, da vrše svoju dužnost. To pak treba da uzgajamo narod u zadružnom duhu.

Naš seljak nije protivan udruženju, a tako ni naš vinogradar premda bi upravo to njegovo svojstvo moralo da akcentuira njegov individualizam. Svaki je vinogradar uvjeren, da je njegov vinograd najbolje obradjen, da je njegovo groždje najbolje, da ničije vino nije doraslo njegovom itd. Radi toga se ne smijemo da čudimo, kad vidimo, da seljak teško dijeli svoju individualnost od proizvoda i da se teško odriče veselju vinifikacije. Ipak nešta poteškoća ne smije da nas plaši pri našem propagandnom radu. Ta poteškoća, s kojom ćemo se morati boriti, bit će tim veća, ako je budemo i u buduće tajili.

U Istri imademo najviše male posjede, koji naravski ne mogu davati velikih količina vina. U trgovini pak imaju prednost veći producenti, a tako i kod prodaje groždja ili mošta, jer raspolažu sa prostornim konobama i potrebnim sudovima, kao što i pri prodaji vina velikim društvima i konsumentima, koji ne zahtjevaju samo velike količine, nego čak i iste tipove za cijelo vrijeme pogodbe.

Iz toga proizlazi, da su zadružne konobe najprikladnije i najpotrebnije i to baš za malene producente, koji dolaze u ozbiljnim zadrugama do onih sredstava i priprava, koje omogućuju, da se s relativno malenim naporom može da producira najbolje vino.

Nedavno smo čitali jednu raspravu, u kojoj se je kušalo pobijati zadružne konobe, jer da su preskupe za nas Istrane, te se predlagalo nekakvu hipotetičnu kontrolu, koju bi imali da vrše vinarski stručnjaci. Iako abstrahiramo od nemogućnosti kontrole nad tisuću i tisuću konoba, u kojima naš seljak producira svoje vino (Samo se bojimo, da Istra ne će nikada raspolagati sa dostatnim brojem strukovnjaka, koji će biti za to potrebni. - Op. ur.) ipak ne uvidjamo nikakve koristi od takve novotarije. Ako se seljaku ne može pomoći sa boljim sredstvima i pripravama, kako će onda sa lošima? Po našem mnijenju, to ne bi bilo nikakvo riješenje vinskoga problema. Naprotiv: veliki neuspjeh, koji bi slijedio tom pokušaju bi učinio našeg seljaka skeptičnog naprama onim, koji bi mu htjeli sa ozbiljnom konobarskom organizacijom istinski pomagati.

Nakon tolikih rasprava ipak moramo da pravilno impostiramo problem. U tom slučaju ne preostaje nam drugo, nego da se latimo opsežne konobarske organizacije. Ako pak hoćemo, da čitavo pitanje samo polovično riješimo, naše gospodarstvo samo u toliko okrijepimo, da i nadalje životari u očekivanje kakvoga «deusa et machina» (neočekivane osobe), koji bi nas riješio svih poteškoća, onda znajmo, da još uvijek lutamo po starim, pogriješnim stazama.

Isto tako ni novčano pitanje ne može i ne smije da zakopa našeg najboljeg nacrta. Tko živi u zadružnoj organizaciji znade, koliko uvijek izvora imade zadrugarstvo, kakva čudesa znade činiti zadrugarstvo, ako je u sadašnjem kritičnom momentu u stanju, da samo u pedeset istarskih posujilnica sakupi dvanaest milijuna uložaka.

Tko zna i malo historije zadrugarstva u Istri, znade, da je isto zabilježilo svoje najljepše uspjehe baš u doba najgorih kriza i to u najsiromašnijim krajevima.

Novac, koji će se investirati u konobi, ne će biti izgubljen. Donašat će tisućkratne plodove. Naravno da se moramo latiti toga rada sa istinskom voljom, da ga dovedemo takodjer do kraja, sa potrebitom energijom i svijesni svojih sila, bez malodušja i nepouzdanja u naše mogućnosti, koje odsjevaju iz polovičnih mjera.

DOPISI

IZ RIJEKE.

«Dobra ruka...» — Ninetta. — Posljednji madžarski guverner.

Na prvi dan godine ostao sam kod kuće. Što ću vani? Na svakom koraku ne čuješ drugo nego: buon Capodanno! Auguri! Per molti anni! Salute e bezi — i sve tako. Da se to prevede, kako treba, to jest, da se iznese pravo značenje tih riječi, dobilo bi se:

— Hod s vragul... Krepal da biš i — va in malora! Zna se naime, da ljudi obično jedno misle, a drugo govore i da bi mjesto ruke, što je pružaju, najradije pružili nogu..., da ju zabiju kamo treba. Ovo vrijedi dakako samo za naše otmenije društvo, koje se medjusobno gleda kao pas i mačka. Tome je krivo to, što onaj, koji bi htio da postane pešekan, zavidi onome, tko je već pešekan i što onaj, koji bi htio da na Rijeci samo njegova valja, mrzi onoga, tko bi sa svoje strane takodjer htio da njegova valja. I tako se može reći, da se na Rijeci fini ljudi nimalo ne vole, šta više, oni se upravo zlobe, mrze. Zato ja ne bih nikako mogao da gledam, kako ti poštenjakovići jedan drugome pružaju ruke i farizejski čestitaju jedni drugima, kad znam, da dok svim tim galantomima usta šapuću same slatke riječi, dotle im srce kuha od žuči i otrovi.

Pa i mi drugi, mi, mizerije, nismo uvijek iskreni, kad na novo ljeto pružamo jedan drugome ruke. I mi govorimo tom zgodom mnoge lijepe riječi i čestitke, a ipak bismo pružajući ruku najvoljeli reći: Dajte nam dobru ruku!

Mi, mizerije? A tko su to?

To vam je cijela ona prava, rodjena Rijeka. I sva ta prava, rodjena Rijeka «od svetoga Vida» pita «dobru ruku». Pogledajte samo one dimnjake tvornicâ, koje ne rade, one silne «levatoie» i jarbole i penune usidrenih brodova, zar vam se ne čini, da i oni pitaju: dobru ruku? Pa ne samo dimnjaci, «levatoi», jarboli i penuni, već i svaki kamen na Rijeci pita «dobru ruku», a dobiva — vi znate već što — u ruku...

Bih li ja mogao da gledam toliku nevolju? Ne bih, zato sam onoga dana ostao kod kuće, sâm s mojim čemerom i jadom.

Poslije podne došla mi je u posjete Ninetta.

— Ca se tu drzite, kako jedan tuzni vrag?... Ako mislite batit kukundriju, ćete bolje storit, da kupite malo spaga, pak da se na prvi feral obesite. Ale pak da storite, kako i ona divojka, ku je neki dan va more peskal kapitan od vapora, ki hojeva v Opatiju...

Ovako je meni Ninetta čestitala novo ljeto...

U ruci imala je «Vedettu» od 27. decembra. Donijela mi ju, jer zna, da ja «Vedette» od nekoliko vremena ne čitam. Prazna je, brate!...

— Ćete, da vam prolejim ca pise od one divojki?

— Ne ću, rekoh. Danas je prvi dan u godini, pa ne volim slušati tako tužne stvari.

— Ćete, da vam prolejim, kako se je jedan zidar obesil, i kako ga je zena nasla viseć?

— Ni to. Dajte mi ovamo «Vedettu», možda ima u njoj što drugo.

— Ima nec od zadnjega ungareskega governatora v Reke. Ćete da vam to prolejim?

— Svejedno, rekoh, i Ninetta uze da čita, kako je neki madžarski novinar u Budimpešti govorio nedavno s posljednjim madžarskim guvernerom na Rijeci, Zoltanom Jekelfalussi. Taj bivši riječki guverner pripovijeda plačući, kako je one koncem oktobra 1918. morao da bježi. Pripovijeda, kako on nije za svoju obranu imao nikoga osim Jelačićeve regimente, koja je bila sva u hrvatskim rukama. Par nedjelja prije sloma ta se regimenta pobunila, uz nju pristali Sušačani, pa udri svi zajedno na riječke tamnice, kojima su u jedan mah oborena vrata i svi kažnjenici pušteni

na slobodu. Guverner je saznao, da su hrvatski časnici i drukčije komplotirali protiv Madžara i to u samoj blizini, na Sušaku. On je vidio, da su Jelačićevci nepouzdani i da će ga oni prije napasti nego li zaštititi.

U toj stisci obratio se na madžarskog ministra Wekerlea. Wekerle se nato obratio na Borojevića, našto je Borojević odgovorio telegrafski Ministru: «Guvernerove informacije ne odgovaraju istini. Na Rijeci vlada potpun red. Nisam voljan, da pošaljen onamo pojačanja. Potpisan: Borojević.»

Lijepi red! — veli bivši guverner. Vojnici sa svjetinom navaljuju na sudbenu palaču, puštaju na slobodu kažnjenike, sabljama razdiru carevu sliku i bacaju je pod noge, a i neprestano pucaju na riječku (madžarsku) žandarmeriju — i to zovu oni, da je potpun red? Ali mi znamo, veli dalje bivši guverner, da je malo dana zatim šef Borojevićeva glavnog staba, general Ištvanović plesao «kolo» oko spomenika Jelačića bana u Zagrebu!.. — Ne znam, pita guverner, dali se to može nazvati... simpatijom prema Madžarima?...

Ja, Rokac, rekao bih, da se to doista ne bi moglo nazvati simpatijom prema Madžarima.

Guverner Jekelfalussy pripovijedao je nadalje — uvijek dakako plačući — kako mu se ono dogodilo. On je već prije slutio, da će se tako dogoditi. Zar nisu na isti način Hrvati i god. 1848. okupirali Rijeku i zar nije i onom zgodom ondašnji guverner madžarski, Majlath, morao da bježi?

Sve je to istina, ali Madžari, pa i neki drugi s njima, morali bi da iz toga nauče, da nije uputno posizati za tudjim, jer se takovo posizanje prije ili kasnije osvećuje. Pa šta treba da tu plačeš, brate? Ima naroda kudikamo većih i jačih od Madžara, koji su oteto morali da napuste. Eno Engleza, gdje su morali da napuste Ameriku, eno Francuza, gdje su morali da napuste Istru i Dalmaciju i tolike druge zemlje, eno Nijemaca, koji su morali ostaviti tolike svoje kolonije u svijetu, eno Španjolaca, koji moraju da lete iz Maroka, eno Talijana, koji su ostavili i dio Abesinije i Valonu. Mussolini je, istina, plakao za Valonom, al ako plače Mussolini, to je nešto sasvim drugo, nego li kad plače Jekelfalussy.

Medjutim neka bivši madžarski guverner govori što hoće, ali jedno stoji: hrvatska se Jelačićeva regimenta ponijela u onoj zgodi vanredno dobro. Dok su toliki današnji i prošli riječki vikači pjevali himne austrijskom česaru, dotle su se oni naši vrijedni Hrvati još prije sloma bunili i time drmali temeljima staroga carstva. A to im je bila i dužnost.

Razmišljajući o tim i o drugim sličnim stvarima ja sam evo prošao moj prvi dan od godine uz Ninettu, koja mi je one večeri skuhala «punć», kakovega nije ni Franc Jožef pio.

Rokac.

IZ VELOG MLUNA KRAJ BUZETA.

Iz naše se takozvane «Crne Gore» rijetko kada javljamo. Ali zato neka nitko ne misli, da smo možda zaboravili na naš omiljeli list ili na svoje majčino mlijeko. Ne daj, Bože! Ono što smo bili, ono ćemo i ostati. Iako su kod nas kao i po čitavoj našoj Istri materijalne prilike vrlo loše, ipak se nekako životari. Skoro svaki dan dolaze nam kojekakve «Cartelle dei pagamenti», da ni sami ne znamo na što, a dugovi nas još neprestano tište. Inače mi još uvijek težimo za kulturnim napredkom. Sada smo nakanili, da osnujemo svoju čitaonicu i da stavimo opet u red naša glazbala, koja su dosad bila u neredu. Ono, što smo nakanili, to smo u glavnom izvršili ili još izvršujemo. To nas dakako mnogo stoji, ali to nama ne smeta. Takove zapreke ne smiju da nam budu na putu, ako hoćemo da nešto postignemo. Samo ne smijemo dopustiti, da nam sloge ponestane, jer to je najjača sila, koja nas drži na okupu. A ponestane li te sile, onda smo izgubili i ono, što smo dosad postigli. Tvrdo smo uvjereni, da do toga ne će doći, a i ne smije da dodje. Samo složno napred! — Mlunci.

Širite „Istarsku Riječ"

IZ SVETVINČENSTINE

Prošla je stara godina puna tuga, jada i čemera. To bijaše ona godina, u kojoj je naš narod 6. aprila bio izložen najgorim šikanacijama i najvećem, nepodnošljivom teroru. Na taj nas dan gospoda u Sv. Vinčetu ne poznavaše i ne dozvoliše da glasujemo i pokažemo, koliko nas ima i koliko vrijedimo. Te godine po svim većim mjestima pred izborima galamio je na sva usta sada propali svemogućnik i gromovnik, istarski diktator, neki učitelj iz Pomera. Govorio nam je, da smo lopovi i djavoli i vrag da će nas odnesti i batine izmlatiti, ako ne glasujemo za njihove liste. No, Bogu hvala, mi smo još ovdje, živi i zdravi, a on ne sjedi više na onoj svemoćnoj stolici. Mi smo još uvijek tu i ostat ćemo, makar na nas navalila svega svijeta strijela. Premda nas tište svakojake narinute nevolje, bijeda nam sijeda za vrat, a mi ćemo strpljivo podnašati sve udarce, ali svoje ime, svoj jezik izgubiti i zatajiti ne ćemo nikada. Jedini ponos, jedina dika i pravo naše ognjište, naša škola u Smoljanima pokopana je i svršena. Sva bliža i daljnja okolina upravo se dičila tom jedinom našom školom, koja bijaše trn u oku Svetvinčenske gospode, da su sve sile napela, da ostrane nezaboravnog, milog našeg učitelja, g. M. Demarina, koji je žarkom ljubavlju i požrtvovnim nesebičnim radom tako uredio i podigao školu, tako uzgojio i priljubio djecu, da je svima nama ostavio najmiliju i najugodniju uspomenu, pa se nama svima orose oči već pri pomisli, da ga više nema medju nama.

IZ OPATIJE.

Mi i Nušićeva šezdesetgodišnjica.

«Istarska Riječ» donijela je već do sada nekoliko vrlo lijepih crtica, što ih je napisao naš proslavljeni književnik, Branislav Nušić. Ovdje u Opatiji, a i u raznim mjestima Julijske Krajine, prikazivani su neki njegovi vanredno uspjeli kazališni komadi. Malo ima pisaca, koji su tako ušli u volju narodu kao naš Nušić, to je najbolje pokazala proslava njegove šezdesetgodišnjice, što se ovog i prošlog mjeseca vršila po svim većim mjestima i gradovima Jugoslavije.

O Branislavu Nušiću pisao je nedavno i «Piccolo della Sera» iznoseći u jednom vrlo dugačkom članku neke važnije crtice iz njegovog života i rada.

I naše vrijedno Žensko Udruženje Opatija-Volosko htjelo je da po svojim skromnim silama iskaže počast slavnome književniku Nušiću, te je na Stjepanje u veče pozvalo u «Zoru» svoje članove i pružilo im priliku, da nešto čuju o tom našem vrlo uvaženom i proslavljenom piscu.

Iza predavanja, što su ga prisutni saslušali s velikim interesom i počitanjem, otpjevao je naš mješoviti zbor neke vrlo uspjele pjesme, a zatim su naši diletanti: gdjica Marica Jurković i gg. Drago i Vjekoslav Viškanić odigrali Nušićev komad u jednom činu: «Pod starost» baš izvrsno. Po tom je slijedila zabava, a razdragano se općinstvo zadržalo dugo u «Zori» pod živim i prijatnim dojmom ove lijepe proslave.

IZ SUSKA.

Na našem otoku živi se vrlo slabo. Osim vina nemamo ništa. A i vino se prodaje po vrlo niskoj cijeni. Sretan je onaj, koji ga proda po 90 cent.

Porezi, takse i sovratakse ne daju nam ni disati. Malne svaki dan nam dolaze «fanti» sa platežnim nalozima. Ljudi više ne mogu dalje, jer su zaduženi na sve strane. Ne znamo, što će biti iz nas kad počne lošinjska općina tjeravati dugove.

Škole nemamo nikakve. To je prava sramota. Naši su novi gospodari kadri da nam i košulju svuku od nas za plaćila, ali o našim potrebama ne će ni da čuju.

Ovih zadnjih blagdana bili smo se malko obradovali, jer smo imali propovjed u našem jeziku. Samo nam je bilo teško pri srcu, kad smo čuli, da se mjesto pjesme «U sej vrime godišća» pjeva «Pastori festegiate» i svira na nekakav harmonium, koji obično služi fašistima kod plesa. Naši starci vele, da ne znaju, da li su bili ovih blagdana u crkvi ili u kakvom zabavištu. Zar da im se čudimo?

IZ PULE

Grad Pula svakim danom dalje pokazuje sve žalosnije i tamnije lice, sve goru i upravo najcrnju sliku. Nema života, nema rada, sve je propalo i svega nestaje. Jednom je Pula bio centar svega — pardon, centar je i danas i to «la capitale» bez kapitala, središte besposlenosti, sjedište arsenala bez radnika, odnosno radnika ima i previše, ali posla i zarade nema, a od sto glasa svi se glasovi čuju, ali sve sami vapaji, uzdisaji i jadikovke. Koliko se samo dućana zatvorilo, da ne govorimo o drugome i da nije tu još uvijek starodrevna «Arena», ne bismo znali da smo u većem gradu. Puljska općina je već davno postigla rekord u oporezivanju svega živućega i neživućega, pokretnoga i nepokretnoga blaga. Dakako da je najviše pogodjena naša okolica, naš seljak, koji ionako proživljuje najtežu krizu, sveopće nazadovanju. Za svaku svinju što se zakolje za vlastitu upotrebu mora se platiti 30 lira takse. To je, gosopdo slavna, strašna in nepodnošljiva stvar! Ljudi, da ne zapanu u goru mrežu, moraju prodati komad slanine ili jedan pršut da plate taj nečuveni porez. A druge su takse takve, da je preglupo o njima govoriti. Sve se obara na jadnog seljaka, ali napokon: kako će to svršiti. Dugovi se nagomilavaju, takse rastu i podvostručaju, bijeda se i nevolja povećavaju, a ni od kuda pomoći, ni spasa! «El Grizolo», koji je ponovno uskrsnuo, došao upravo u pravo doba, kad su ljudi ionako bez posla, pa će time, uz gladan želudac, utući dosadno i puno skrbi i očaja ovo vrijeme. On veli, da ćemo u Puli svi postati bogati, ako prije ne poginemo od gladi. Tako je!

IZ DRAGUĆA.

Božićni i novogodišnji blagdani bili su za nas vrlo žalosni. U našoj crkvi vršile su se sve funkcije u latinskom jeziku. Našim pjesmama nije bilo nigdje ni traga. Puk je vanredno ozlovoljen.

Drugi dan za Božićem bio je ovdje ples. Iz Račje Vasi dohrlilo je amo mnogo ljudi. To je naše mladiće tako uzrujalo, da su odmah zapustili ples i otišli svojim kućama. Imali su i pravo. Čemu da stoje u društvu sa onim ljudima, koji su se iznevjerili svojem rodu i jeziku?! Izdajice nitko ne može da trpi, a tako ni naša mladež.

IZ HVARA (DALMACIJA).

Kako Vam je poznato, Hvar su bile okupirale italijanske vlasti novembra 1920. god. Za njihova prebivanja na Hvaru otvorili su ovdje odmah italijansku pučku školu, koja sada broji tri učiteljske sile, a pohadja je — čudite se! — dvadeset učenika i učenica, od kojih su petero prkoračili 14. god. života. Ravnateljm ove škole je — jedan pop iz Italije, na kojoj su namještene kao učiteljice još dvije domaće djevojke, Italijanke, bez ikakve učiteljske sposobnosti svršivši samo domaću pučku školu. Prošle godine otvorilo se uz školu zabavište za malu djecu, dakako i ovo u italijanskom jeziku. — Sva ova djeca, jedne i druge škole, primaju besplatno knjige i sve ostale školske potrepštine, pak odijela, hrane, a nekoji njihovi roditelji i novaca. Sve troškove za učitelje, zgradu i ostalo rečeno snaša Italija. Ovi su učitelji sasma slobodni u našoj državi, nitko im ne smeta, a najmanje naša vlada. Dapače i to ćemo spomenuti, da se djeci davaju pisanke sa slikama i napisama: «Riccordati che sei figlio d'Italia», «Per l'Italia è per il Rè», «Eja, eja, alala».

Jedna slika na pisanci prikazuje dijete na obali naše Dalmacije, kako uzdignutom rukom pozdravlja Majku Italiju. Škola rabi uredovni pečat sa natpisom: Scuola elementare — Lesina (Dalmacija). — Kako već naglasih, sve ovo dozvoljava naša država, a naš narod ne čini ovoj italij. školi ni učiteljstvu nikakvih neprilika.

Ovakova sloboda, širokogrudnost i tolerancija vlada u nas i u našoj državi, akoprem smo «gente balcanica», dakle necivilizovani, prašćari (porcari), kako se to katkad čita u našim italij. novinama. Ovako se zbiva sa italijanskim školama u nas, u tudjoj državi, a kako se vama tamo dogadja, i kako se s vama postupa na svim poljima kulture, to znadete vi najbolje, a znamo i mi i cio svijet.

Franina i Jurina

Fr.: Dobro jutro, Jure.

Jur.: Bog daj, svako jutro.

Fr.: Kako si mi spual nočas? Ja sam spual jako slabo, aš su mi se one ćakule od komuni mešale po glave, da mi ni bilo moguće usnut.

Jur.: Nis ne ni ja maša ala vija ma pustimo sada na buandu te ćakule.

Fr.: Ma, Jure, če će reć, da si ti sitra z ovim fortunaluon bure klual klobuk na glavu i pustil doma tvoju starinsku bulgaricu, ku već pasuanih pedeset godišć po naših šojeh po Istre i po cielom svietu nosiš na tvoje mudre i poštene glave.

Jur.: Frane, Frane, čudo velo čudo, da mi se to moralo jušto v Nerezinah pod starost dogodit, če mi se još ni dogodilo nigder i nigdar. Ma habaj, neka ti povejen sve punat po puntu.

Fr.: Nu, nu, poviej, aš sem se i ja začudil kan sen va prišal, kada sen sitra hodeć z Osora kuntrual jenoga guobićina na bičiklete, ki me je pogjedal onako ala briganteška, kako da sen ja brižan kriv, da me je moja mat rodila.

Jur.: Niš ne recmo niš ni, ma ova, da me vidiš sitra zis klobukon na glave z ovu buru još je lepša. Sinoć sen ti na studencu habal malo ove ćakule od komunà. Ma kada sen videl, da je sve to prez repa i prez glave, sen se uputil po malo put dome. Ma kada sen se odalečil za nekoliko koraci, neki me zove švikujajuć. Ja se obarnen i počekan i pride spred mena jena paršuona od javne nesigurnosti (!) i pita me, ki sen ja. Ja mu se prešentuan, mi že Jurina detto Jurazzo. On mi je rekal dobro, da me već pozniva i rekal mi je, da zuač nosin onu moju beritu i neka ju šubito znamen z glavè. Ja sen se difendil, da ta berita nima nikakovoga slaboga zlamenja, ma zaludu. On mi je ponovno naložil, da ju ne smien više klast na glavu.

Fr.: A če si ti onda udelal?

Jur.: Ja sen klual beritu pod pazuhu i za se deliberat od napasti šal sen doma spat.

Fr.: Dobro si udelal, ma je čudo, da ti se šenci nisu namorili vaf ovu štajun.

Jur.: Ah pus, me pus, aš bih Boga uvrevredil. Ma, kašpeta, Frane, si videl ki liepi puti su ovuda po Nerezinah vaf dva dni sen jene šijole raskidal.

Fr.: A če ćeš, Jure, kada su muale taše, da se ne more š njimi šuminištrat ni spieze za impieguati, a kamo da će ki mislet za nas siromasi.

Jur.: Tar če nisi videl onu novu vilu našega šiora šindaka na eks Piazzetta della Posta.

Fr.: A sen, sen, liepa kućica, almeno ima zis svih buandi liepi put. Naš šior šin-

---

P O D L I S T A K

BREŽAN:

Savremena crtica

Jesen je. Tiha noćca vlada. Nad gradićem leži lijena, pusta jesenska magla. Po ulicama pale svjetiljke, koje opkoljuje svijetao maglen obruč. S drveća kližu se kapljice kiše... Gjurgjice su i hrizanteme u vrtu kao rasplakane ovjesile svoje cvjetove...

Noć je... U sumračnoj mojoj sobi — sve je tiho. Čujem samo monotono disanje druga. Stojim naslonjen na prozoru i zamišljen, turoban gledam u tamnu noć...

Na prozoru preko ulice dršće svjetiljka... Susjed se upravo vratio iz grada od šijor **Angela.** Primio je od njega u zajam dvije tisuće lira, ali za to će morati da glasuje za italijansku stranku, a njegov će mali Ivić morati iz trećega razreda hrvatske škole u treći ili drugi razred italijanske škole. No, naš se Ivić brani i isprekidano govori: «Oče,... ali što će... **mamica reći,...** koja mi je tepala... prve riječi — **hrvatski...**»

Otac ne će o tome da čuje, već samo viče: — **Moramo!** — **Moraš!** — **Mora se!** — Kroz pritvoren prozor čujem, kako susjed grubo viče i kako **naš** Ivić plače, plače i plače...

Gledajući taj svijet tužan i dosadan, kao i to tmurno nebo, oćutim suze na licu i — plačem...

I nebo, eto, i ono plače... Plače nad ovom **dolinom** — **suza...** a Gjurgjice su i hrizanteme u vrtu kao rasplakane ovjesile svoje cvijetove...

Istarski dvori

Visoko na gori,
Gde šumore bori
I pesma još naša se ori —
Gle, istarski dižu se dvori...
I ljubim te gore i plave te stene
I tužni moj narod, što ovde sad vene.
Oh, teško je gledat' i cvetak gde gine,
Al' miso na nj ipak lagàčko te mine.
Još teže je gledat, kad čovek ti mrê,
Al' zato još nije bar propalo sve; —
Al, gledat svoj narod, gde šutke tu gine
Oh, mori te tuga i — ne će da mine.
Ljtko s njime pati to vidi i sluša:
I boli ga srce i trpi mu duša.
I, dok sve to gledam i trpim i ćutim,
Muk usta mi veže i — moram da šutim...
— — — — — — — — — —
Visoko na gori.
Gde šumore bori
I poslednja naša još pesma se ori —
Sve tužniji su nam ti istarski dvori...

Lujo Dorčić:

Ako bi vas tjerali...

Svršeno!

Svećenik ode, svijet se razidje, kraj otvorena groba ostade grobar s ona dva mala sirotana: Jožićem i Filom. Dječaci se ne makoše s mjesta, dok nije grobar do kraja izvršio svoje tužno djelo. Kad je na pak posljednja lopata zemlje pala na svježi grob njihovog dobrog oca, oba mališana poklekoše na humak, sklopiše ruke, da će se pomoliti za njegovu milu dušu, ali ih obhrva plač, a iz grla im se izvi jedna sama prigušena drhtava riječ:

— Oče!

Grobaru se djeca ražale, lagano ih primi za ruku i pridigne. No ni sada se nisu htjeli maći, već su očima tražili drugi, stariji grob — grob svoje majke. I kad ga ugledaše onamo kraj zida pod čempresom, upraviše k njemu, kao da će ondje naći zaklona. Kleknu na humak i stanu zvati:

— Mamo — majčice, kud ćemo sada?

Ali majčine su usne ledene, nijeme, ne daju odgovora. A djeca zovu, plaču, jecaju.

I opet pristupi k njima grobar, još ih nježnije primi za ruku, pridigne i poprati do vrata groblja.

— A sad podjite s imenom Božjim, šapnu čovjek neobično ganut.

I djeca se udaljiše. Išli su polako, jer je File slabašan i usto i bolestan u nozi.

Uputiše se ravno u selo. Izdaleka zagledaše kuću strica Florijana. Stric Florijan došao je prije više godina iz Sicilije, nastanio se u selu i vjenčao s tetkom Julom, sestrom njihove pokojne majke. I tetka je obećala njihovu pokojnom ocu da će ih uzeti k sebi. Stric Florijan je to odobrio, ali uz uvjet, da se djeca upišu u italijansku školu. A pokojni otac govorio je još na smrtnoj postelji svojoj djeci:

— Ako bi vas tjerali da zatajite ovaj naš mili hrvatski jezik, ne slušajte ih, jer vam je u njemu, djeco, blagoslov vašeg oca i dobre vaše majke!

Te su riječi pale na Jožićevo srce kao olovo. I tište ga i ne daju mu mira osobito odkad je ono stric Florijan odsjekao da će njih dvojica morati u italijansku školu. On bi rad u školu — oh! i te kako! — — ali ne u tudjinsku, gdje će ga zacijelo siliti, da pogazi svoju rodjenu, srpsko-hrvatsku riječ.

— A što otac? A majka?

I već je u onaj dan počela u Jožićevoj glavici da kopa neka čudna misao.... Kopala je cio dan, čitavu noć, pa sjutradan, prošle noći — i sve dublje kopala i vrtala, dok ga nije gotovo već i boljelo, te on nije mogao odoljeti, a da tu misao ne oda bratu. Saopćio mu je tiho, pred odrom pokojnoga oca, u čas, kad nije u sobi bilo ni žive duše.

— File, ja ću ti nešto reći... Ti znaš što nam je onomadne rekao otac. Ja ne bih mogao — ja ne ću u italijansku školu...

— Tjerat će te... dahne mali File.

— Otići ću, lane još tiše Jožić.

— Što si rekao? — izbeči na nj File svoje male očice.

— Otići ću, ponovi Jožić.

— A kamo?

— U grad, bilo kamo. Naći ću zarade...

— A ja? — šane File sa suzama u očima.

— Čim dobijem nešto novca, doći ću po tebe — i živjet ćemo zajedno. Ja ću raditi, a ti ćeš učiti u školi u našoj rodjenoj...

Na to je netko došao i djeca zanijemiše.

Sada pak, na povratku iz groblja, kad mu se malo onaj uzao u grlu razvezao, Jožić je ponovno navrnuo razgovor na svoj bijeg.

— A najbolje bi bilo, da odmah utečem. Sad je možda zgoda.

Na mjestu, gdje se seoski puta odvaja

dako se je potegnil dole zis Stuanjina, aš dela kualkul, da će ju zašparinjat vaf šijolah kie bi raskidal, a mi nevoljnici moramo se igrat kako deca na skakalo, ako ćemo arivat doma živi i zdravi.

Jur.: Ufamo se, da ćemo sada z novim leton i z novimi tašami i z impřeštitom dobit i novi puti, pak ćemo moć i do Pešćin i do Halca na bičiklete.

Fr.: Ufajmo se, ufajmo, ma sen čul v Osore, kako trataju Nerezince da jih ne mogu vit kako ni vrag tamijuan i sve me je struah da ćeju Nerezinci ovoga puta marat snami mislet.

Jur.: A, hvala Bogu, neka se arvaju ki moraju, aš mi drugi ne smiemo već nosit ni beritu kakovu ćemo, ma neka ne misle, da smo promenili ono če je pod beritu.

IZ PULJŠTINE

Prošli su božićni blagdani, dočekasmo i Novu godinu, ali svuda naokolo sama pustoš, žalost i mizerija. Malo se ovaj put vidilo veselih i bezbrižnih lica na Mlado ljeto, jer je sve zabrinuto za svoj narodni i gospodarski opstanak, koji nastupom nove godine, postaje sve teži i nesnosniji.

U Medulinu, gdje je proganjanje našeg življa dostiglo svoj višak, bilo je za vrijeme prošlih praznika nešto življe i veselije. — Bugarenje, ta najmilija i jedina naša narodna ostavština, orila se po selu više nego obično. Pjevalo se ovog puta nekako slobodnije bez straha, iz čitave i stradane duše i ranjenog srca.

A zašto najedamput takvo iznenadjenje i promjena?

Medulin imade novog i mladog oružničkog brigadira, koji je pošten i pravedan, što je za naše selo jedna izvanredna novost i rijetkost. Slobodnije dišemo i otvoreno priznajemo, da bi bilo u interesu države i bratskog pomirenja, kad bi oblasti dale medju naš narod pravedne i taktične funkcijonare. No naše zadovoljstvo imalo je da malo traje, jer novodošli brigadir ostavlja službu i odlazi od nas, što mi od srca žalimo.

Za božićnih blagdana pjevalo se u Medulinskoj crkvi: «U sej vrime» i «Spavaj ditiću», te se može ovaj put priznati, da se našem jeziku dalo barem dio one pravice, koja mu ide.

U Premanturskoj crkvi je davno već nestalo naše riječi; premda je narod čisto naški, osim par janjičara i poturica. Zato bi i trebalo opet početi uvadjati naše crkveno pjevanje barem sa ono par molitava, što bi bilo opravdano po svakom božjem i crkvenom zakonu. — Mnogo su tome krivi i sami «korišti», koji bi morali osjetiti da nema više Matticha. — Inače u Premanturi se sada ipak živari, jer je nestalo najzagriženijih protivnika našeg naroda i jezika. Naš bivši «maestro» De Cieco otišao je od nas, a da mu nitko nije rekao ni zbogom. Ta nije on to ni zaslužio. Selo je odahnulo iza njegovog odlaska, jer su njegove nevaljanštine bile već svakome gnjusne i nepoštene.

Ako sam i ovaj put nekako malo omilio naše prilike istaknuvši par zadovoljivih pojava, opet bi mi teško bilo, a da ne spomenem posljedje mučenje naših ljudi sa vozovima.

Puljski gospodari izmislili su novi način na dodju do para. — Svatko, koji imade voz, treba da ga dade u Puli registrirati, te ako mu širina obruča na kolima ne odgovara propisu, treba da uplati 2 lire i da se obveže iza godine, dvije, kola suziti odnosno raširiti. — Čudne i žalosne makinacije! Ti, narode, plaćaj i samo plaćaj!

IZ ROVINJSKOG SELA.

U našem selu nalazi se već par godina neki italijanski svećenik. Taj svećenik se ne pònaša ovdje kao Kristov službenik, nego naprosto kao kakav turski paša. Njemu uopće nije stalo ni do crkve ni do spasa naših duša. Glavna mu je skrb politika. Evo dokaza:

Otkad je on došao u Rovinjsko Selo, u našoj crkvi nema ni slavenskog pjevanja ni molitve ni propovjedi, jer sve se vrši u italijanskom jeziku.

Prigodom posljednjih zornica našlo se par Seljana, koji su ga zamolili, da bi nam dozvolio, da pjevamo kod zornica našu starinsku pjesmu «Poslan bi angjel Gabrijel». Tom prigodom bilo mu je saopćeno, da naši ljudi ne zato su bile i zornice vrlo slabo posjećivane. opravdanoj želji. «Meni je svejedno, — odvrati — da li će tko doći ili ne. Ja ne ću da zapuštam italijànske i latinske molitve, jer sad se nalazimo u Italiji.» Tako je i učinio. No zato su bile i zornice vrlo slabo posjećene.

Na polnoćnicu bila je pjevana misa. Iza evangjelja započeo je ofer. Župnik je naredio pjevačima, da pjevaju — dakako — italijanski. No naši pjevači nisu ga poslušali. Oni su ujedared počeli da pjevaju «U sej vrime godišća», a s njima je pjevala cijela crkva. Svećeniku to nije bilo pravo, pa je brzo zaključio ofer.

Drugi dan, na Božić, napunila se puna crkva pobožnog svijeta. Svak se nadao, da će se opet pjevati prigodom ofera «U sej vrime godišća». No svi smo se prevarili. Župnik je doveo pred oltar školsku djecu i naredio im, da pjevaju italijanski, što nitko nije razumio. Posljedica toga bila je, da je naš svijet ujedared počeo izlaziti iz crkve i skoro nitko nije htio da ide na ofer.

Nakon toga se podigla velika buka protiv župnika. Danas je cijelo selo upravo ogorčeno protiv njega. Mnogi niti ne idu više u crkvu. Uzmu krunicu, pa se kod kuće mole Bogu.

Inače je naš svećenik i u moralnom pogledu na vrlo niskom stepenu. Nedavno je došao k njemu kanfanarski dekan, g. Don Andrettich, da ga ukori radi njegovog privatnog ponašanja. Netom ga je zapazio naš svećenik, izvadi samokres i uperi ga protiv Don Andretticha u nameri, da ga ustrijeli. Sreća je prohtjela, da se u tom momentu ondje nalazio jedan seljak, koji mu je pravodobno istrgnuo samokres iz ruke. Inače danas ne bi bio Don Andrettich medju živima.

Taj dogadjaj bio je naknadno saopćen i porečkom biskupu Mgsr. Pederzolli-u, no ovaj valjda nije našao shodnim da ga premjesti.

Izgleda, da nekoji posvećuju veću važnost italijanizaciji Jugoslovena nego li katoličkoj crkvi i obraćenju griješnika.

IZ MARČANE.

Ne prodje skoro dana, a da ne primimo kakav platežni nalog. Jedan put nam dolazi za jedno, a drugi put za drugo. Sada su nam nametnuli porez i na svinje, koje zakoljemo kod kuće. A otkud da sve to platimo? Vidi se, da gospoda ne poznaju naših jada i nevolja.

Ljetina je bila kod nas srednja: ni predobra ni preslaba. Pšenica nam je urodila jako slabo, ali je za to sve ostalo dobro. Vino nam je takodjer dobro urodilo. Prodajemo ga po 130 lira hektolitar.

Što se škole tiče stojimo vrlo slabo, jer se pouka vrši u čisto italijanskom jeziku. Imademo tri učitelijce, ali sve tri ne će naučiti djcu toliko, koliko bi jedna naša.

Za župnika imademo jednog Italijana iz Trenta, koji dobro pozna i naš jezik. Inače je vrlo pošten čovjek. U crkvi se drži starih običaja, a u školi podučava vjeronauk u srpskohrvatskom jeziku.

IZ BADERNE.

U petak 2. ov. mj. preminula je sestra našeg Petra Banka, gdjica Katica Banko, nakon duge i teške bolesti. Bila nam je svima dobra družica, ljubila je svoj narod nada sve, te s njom žalimo u Baderni jedan veliki gubitak «Istarska Riječ» joj je bila omiljela i s velikim je zanimanjem, do pred mjesec dana, kad joj je bolest oduzela sve sile, u njoj gledala trpljenje i suze patničkog svog naroda.

Našem prijatelju Petru Banku iskreno saučešće, a našoj Katici, pokoj vječni.

DAROVI

u fond «Istarske Riječi»:

Šaško & Ivančić, brijači u Trstu 10 lira i Ljudevit Tomičić iz Trsta takodjer 10 lira. — Srdačna hvala! Ugledali se i drugi!

Politički pregled

Što se dogadja u Italiji?

Politički se položaj u Italiji ovih zadnjih dana znatno pogoršao.

Opozicijonalna štampa objelodanila je spomenicu Cesara Rossi-a, bivšeg šefa novinarskog ureda u predsjedništvu ministarskog savjeta, koji se sada nalazi u tamnici radi učestvovanja u organizovanju Matteottijevog umorstva. U toj spomenici, koju je napisao nekoliko dana prije nego se je svojevoljno prijavio sudskoj vlasti, okrivljuje predsjednika Mussolini-a kao začetnika i naručitelja svih važnijih fašističkih nasilja i zločina.

Objavljenje Rossijeve spomenice uzrujalo je do skrajnosti javno mnijenje u Italiji. Fašistička štampa tvrdi, da je sve prosta izmišljotina i ucjena, koju Rossi vrši, da otkloni od sebe tešku odgovornost. Opozicijonalna štampa naprotiv veli, da se je Rossi u spomenici pozvao na mnoštvo činjenica i svjedoka, te da je Mussolini moralno interesiran da se učini potpuno svjetlo i pravda, a po tomu da je njegov novi položaj nespojiv sa mjestom predsjednika vlade. Nekoje su novine zahtijevale čak i to, da Mussolini podnese ostavku.

Medjutim današnja vlada ne misli na odstup. To še je jasno pokazalo prigodom zadnje sjednice italijanskog Parlamenta. Na toj sjednici uzeo je riječ i ministarski predsjednik Mussolini. On je govoreći o sebi pozvao Parlamenat neka na temelju člana 47. izglasa njegovo izručenje, jer on sam želi da se pred sudom brani od svih optužba. Ministar predsjednik je uzrujanim glasom odbio od sebe tvrdnju da je on organizovao ili osnovao italijansku Čeku, kao i to da bi sudjelovao ili inspirirao progone poslanika Fornia i drugih, a napose tvrdnju da je znao za umorstvo Matteottia. Ekstremna ljevica fašističke stranke tražila je od njega više puta da energično istupi protiv opozicije, ali on je to odlučno odbio, jer se to protivi ustavu. Mussolini je završio svoj govor, da se u roku od 48 sati mora riješiti položaj opozicionih stranaka. Narod želi mir i on će mu ga pribaviti.

Par dana iza Mussolinijevoga govora podnijeli su ostavku ministri Casati, Sarrocchi i Oviglio, tako da su danas fašisti ostali potpuno osamljeni. Na mjesta napomenutih ministra, koji su podnijeli ostavku, došli su ovi: Fedele, Giuriati i Rocco.

Inače opozicijonalna štampa neprestano napada sadašnju vladu zahtijevajući, da odstupi prije izbora, jer da će u protivnom slučaju sama provoditi izbore bez opozicije.

Vlada pak, da osujeti napadaje i veće nemire, dala je zaplijeniti više opozicijonalnih novina, medju kojima i ove: «Unità», «Giustizia», «Avanti!», «Corriere della Sera», «Corriere di Sicilia», «Il Lavoro», «Il Cittadino», «Giornale d'Italia», «Libera Parola», «Idea», «Mondo», «Sereno» i tolike druge. Osim toga dala je aretirati mnoge novinare. Izvršilo se i mnogo premetačina.

Usprkos svega toga duhovi se nisu smirili. Naprotiv: malne u svim većim mjestima došlo je i do krvoprolića. Fašisti su prodrli u mnoge prostorije opozicionalnih listova, opustošili ih i zapalili. Inače ima dosta i mrtvih i ranjenih.

Oko izbornih priprava u Jugoslaviji.

Pripreme za parlamentarne izbore, koji se vrše dne 8. februara, u punom su toku. Skoro su sve stranke već prijavile svoje kandidate. Hrvatska republikanska seljačka stranka, kojoj stoji na čelu g. Stjepan Radić, bila je svojedobno pristupila seljačkoj trećoj internacijonali u Moskvi. Vlada je seda na temelju zakona o zaštiti države (obznane) raspustila stranku i dala provesti kod glavnih predstavnika premetačinu. Prema glasovima jugoslovenske štampe, vlada je dobila u ruke dosta kompromitirajućeg materijala; medju kojim da se nalazi i korespondenca sa boljševičkim glavarima, agentima i eksponentima u Moskvi, Beču i sa makedonskim revolucijonarnim strankama u Sofiji. Uapšeni su medju inim podpredsjednici HRSS gg. dr. Maček, Predavec, dr. Krnjević, August i Stjepan Košutić, a konačno i Stjepan Radić. Glede uapšenja g. Radića javljaju novine slijedeće: Prije nekoliko dana redarstvo je doznalo da je u Radićevom stanu radio kao zidar jedan ugledni član stranke po zanimanju zidarski obrtnik, i to iz Virovitice. Danas ujutro pošao je poslije 9 sati u Prpićevu palaču zapovjednik straže Boško Pavlović u pratnji dvaju detektiva. Pokucali su na vrata zeta g. Radića ing. Košutića, gdje je stanovao ujedno i g. Radić.

Na okance pogledala je gdja Košutić, koja je zapitala što žele. Redarstvenici su odgovorili da imaju uredovanje, na što je gdja Košutić odgovorila, da je u stanu sama. Kad je ipak otvorila stan, ušlo je redarstvo unutra i opazilo je u stanu g. Pavla Radića, narodnog zastupnika. U jedaćoj sobi bile su na stolu tri šalice čaja, te su redarstvenici zapitali, čija je treća šalica. Pretražujući treću spavaću sobu naišli su iza umivalnika na šuplji prostor koji vodi na verandu u sredini palače. Tu je bilo skrovište g. Radića koga je redarstvo pozvalo da izadje. Izašavši bio je g. Radić proglašen uapšenim, ali je protestirao pozivljuć se na svoj zastupnički imunitet. Ujedno su nadjeni i neki spisi, koje je redarstvo zaplijenilo.

Što je sa razoružanjem Njemačke?

U žestokoj političkoj raspravi, da li je Njemačka izvršila svoje obveze i da li je opravdano produženje kölnske okupacije, vrijedno je čuti glas jednoga stručniaka, koji se lično uvjerio što je i kako je.

U posljednjem broju ugledne londonske «Quarterly Review» izašao je jedan interesantan članak iz pera generala Morgana, predstavnika Velike Britanije u kontrolnoj komisiji.

Izvodi generala Morgana pobudili su pravu senzaciju, jer podupiru otvorenu francesku tezu. Morgan odmah na početku naglašuje, da je Njemačkoj uspjelo, da izigra ustanove versaljskoga ugovora. Njemački Reichswehr je sjajno organizovan, a to treba zahvaliti prije sega generalu von Seecktu, koji je s pravom nazvan «novi Moltke». Vlade dolaze i prolaze — veli Morgan — ali v. Seeckt ostaje na vlasti. On je lojalan spram republike, a republika je lojalna spram njega i udovoljava svim njegovim željama. Organizatoru revanša su slobodne ruke.

Nijemci su od 1918. do danas upotrebili sva sredstva, da onemoguće kontrolu i spriječe razoružanje. Izgovarajući se na komunističke nerede, organizirali su daleko više četa, nego što li treba, da se održi red. — General Morgan nadalje ističe, kako v. Seeckt računa na pomoć različitih bojovnih organizacija, koje mogu izvrsno poslužiti kao pomoćne čete. A osim toga organizovano je i redarstvo i milicija dobrovoljaca sasvim poput regularne vojske. General Morgan je uvjeren, da Njemačka može sasvim lako mobilizirati 20 vojnih korpusa. A i tehnička oprema ove vojske nebi zadala mnogih poteškoća. Njemačkoj ne treba više od godinu dana intenzivnog rada, da postigne maksimum produkcije u tvornicama ratnog materijala.

Versaljski ugovor nije spram Njemačke potpuno primijenjen — a kontrolna komisija nije mogla izvršiti svoju zadaću. Efektivno razoružanje Njemačke praktički je neprovedivo. Od ministra rata, pa do posljednjeg podoficira svaki vojin funkcijonar u Njemačkoj nastoji svim silama da ometa rad vojne kontrolne komisije. Zato preostaje jedno jedino sredstvo — zaključuje general Morgan. Treba održati okupaciju nad glavnim strateškim točkama u Porajnu. Ako se Njemačka riješi kontrole, dospjet će Evropa za godinu dana onamo, gdje se nalazila 1914. g.

Sporazum izmedju Jugoslavije i Bugarske.

Prošlog tjedna bio je u Beogradu bugarski ministar predsjednik Cankov, koji je sa jugoslovenskom vladom utanačinio sporazumni način postupanja proti komunističkoj agitaciji.

---

cesta, što vodi u grad, Jožić stane, zagrli brata i reče:

— File, obećaj mi, da ne ćeš plakati i tugovati!

Glas mu je malo treperio, ali u očima mu ne bijaše suza. Htio je da se pokaže jak...

— I ako bi te tukli i vrijedjali u italijanskoj školi, ne plači i ne tuguj. Bit će zakratko. Misli na mene i čekaj me... Čim zaradim štogod, doći ću po tebe... A sad s Bogom...

Poljubi ga, pa se žurno otkine od njega i kao da ga netko goni, zaleti se cestom, što vodi u grad.

U prvi čas htio je i File za njim, ali ga noga izda i on se sruši na travu plačući i tužeći za bratom i za mrtvim ocem i majkom — — —

Bilo je već zanoćilo, kad je Jožić stigao u grad. Bio je umoran, a novaca nije imao, da plati postelju. U neke se diže oštar vjetar i stane ga probadati do u kosti. Srce zazebe kod pomisli, da će biti prinudjen prenoćiti pod vedrim nebom.

Prolazio je pokraj nekakve velike staje. Čulo se rzanje konja i udaranje kopitima. Jožić zaviri u dvorište i vidi duboko u uglu raspregnutu kočiju.

U okolo ni žive duše, a njemu klecaju koljena od muke i zubi mu cvokoću od zime. Jožić nije razmišljao dugo, već se oprezno došuljao do kočije i hitro se uvukao u nju.

Unutri bijaše toplo i mekano.

— Bože, ako krivo činim, oprosti mi! — zajeca dečko.

I s tom molitvom na usnama skutri se u kutiću i zaspi.

Probudi se prije zore. Pomisli, da će biti bolje ako izadje nevidjen. Dok je spavao bila mu je ispala kapa. Sad se sagne, da je pridigne. Ujedno s kapom digne i neku drugu tvrdu stvar i ne misleći na zlo, uze je i spremi u džep. Zatim izidje iz kočije.

Cesta je bila pusta. On izvadi iz džepa stvar, što ju je bio našao u kočiji, i vidi, da je to lisnica. U lisnici bilo je nekoliko novca u papiru i Jožićeva je prva misao bila, da sve to ponese natrag u kočiju. Ali se iz staje čuli glasovi, i Jožić se poboja, da bi ga mogli zatvoriti, što se krišom ušuljao u dvorište i ondje prenoćio.

— Pričekat ću do iduće noći, pa ću lisnicu odnijeti, gdje sam je i našao.

Jožić se udalji. Mučila ga glad. Još jednom zaviri u lisnicu. U njoj bijeśe pet stotinjarki i slika jednog bolesnog djeteta.

Jožić sklopi lisnicu, spremi je u džep i reče:

— Ovo ću ja večeras ponijeti u kočiju...

U želucu ga stezalo — glad ga izdirala. Htio je da moli milostinju, ali se je bojao redara, koji su ga već nekako sumnjivo promatrali.

Borio se je protiv gladi, koja ga sve više obuzimala. On pomisli:

— Da mi je samo kriška kruha!

Kraj njega je prolazio neki gospodin s putnom torbom u ruci.

— Gospodine dopustite, da vam je ja nosim, reče Jožić već se poveselio u duši, da će nešto zaraditi.

— Evo — nosi, dobit ćeš dvadeset para, odgovori onaj gospodin i preda mu torbu.

Dvadeset para! Tko sretniji od Jožića. Sagne se, da će dignuti torbu, ali je bio tako slab, da je nije mogao ni maći.

— Ti si još odviše slabašan, moj dečko, reče gospodin, pa uze torbu i udalji se.

Jožić zaplače od muke i boli.

— Oh! da mi je komadić kruha, samo komadić kruha, uzdišaše on.

Sad je u njemu, za prvi put u životu, progovorio nekakav zao glas.

— Ludove, govorio je taj glas, u džepu imaš pet stotina kruna. S tim novcem mogao bi bezbrižno živjeti nekoliko mjeseci. Razmijeni i kupi kruha!

U taj čas otvorila se vrata pokrajnog dućana. Ugodan miris svježeg kruha preli se ulicom. U njemu provali glas još i većom snagom i već je bio zakoracao prema dućanu, ali se u. to javi u njemu drugi glas, glas njegovog dobrog oca:

— Jožiću, čuvaj poštenje!

Grmio je u njemu taj glas. Jožić se uhvati za srce i prousti.

— Ne boj se, oče — tvoj Jožić ne će biti nikada tat...

Sabravši ono malo sila, što mu je još preostalo, uputi se prema staji i udje u poslovnicu.

Uz upravitelja bio je unutri i neki u crno odjeveni gospodin. Upravitelj se okrene k Jožiću pa će mu:

— Što želiš dijete?

Jožić mu ispriča sve po istini. Ništa mu nije prešutio: ni svoju bijedu, ni muke a ni onaj zločesti glas, što se u njemu bio pojavio.

Gospodin ga je gledao i slušao s mnogo samilosti. Dugo je šutio, a onda progovori:

— Ta je lisnica moja. U njoj ima slika moga jedinca, što mi ga je nedavno ugrabila smrt. Majka za njim neprestano tuži, a i ja ne mogu nikako da se utješim. Nevesela je naša kuća, možda bi joj ti, mališane, donio koliko svijetla. Ako ti je s voljom, ja ću tebe uzeti k sebi, dat ću te u školu i učiniti sve moguće, da postaneš vrijedan i čestit čovjek.

Jožić mišljaše da sniva. Kad se malo razabra, pridje k ruci onoga gospodina, poljubi je i reče:

— Hvala vam, dobri gospodine, ali ja sam u svojem selu ostavio kljasta i slabašna brata, za kojega moram da se brinem...

Gospodin se milo osmjehne, pogladi Jožića po glavi i odgovori:

— Brinut ćemo se i za nj. Iznaprije ćemo ga smjestiti u kakav zavod, da ga, ako je moguće, izliječimo, a onda će i on u školu.

— Ali... htio je Jožić da nešto kaže.

— Govori! — ponuka ga gospodin.

— A ima li ovdje u gradu hrvatska škola?

— Zašto pitaš? — ljubezno će gospodin.

— Zato, odgovori Jožić, jer nam je otac pred smrt preporučio, da ne slušamo one, koji bi nas tjerali, da zatajimo naš mili hrvatski jezik, jer da je u njemu blagoslov oca i majke.

Gospodin se sagne, poljubi dijete i reče:

— Moj je sinčić išao u hrvatsku školu, pa ćeš ti i tamo zapremiti njegovo mjesto. U ostalom znaj, da sam ja Hrvat i da se u mojoj kući samo hrvatski govori.

Jožić se nije mogao više da svlada. Pane na koljena, obujmi noge svoga dobrotvora i proplače od milja.

• • •

Poslije podne toga istoga dana otišao je Jožić s onim gospodinom po maloga Filu.

Domaće novosti

Христос се роди!

Уредништво и Управа „Истарске Ријечи“ у Трсту желе свим својим цијењеним претплатницима, читатељима и пријатељима православне вјере честит Божић и сретно Ново Љето. — Христус се роди, ва истину се роди!

Čitajte i čudite se: Rovinj se je poslovenio!

Kako je poznato, Rovinj je italijanski gradič u Istri. Italijani ga već odavna nazivaju «Città italianissima». A ni mi ga nismo nikada smatrali slavenskim gradićem. Čemu da ga nazivamo slavenskim gradićem, kad znamo, da u njemu žive sami Italijani ili — kako se oni najradije zovu — Latini. Medjutim sada su italijanske novine došle do toga, da u Rovinju žive komunisti i — Slaveni.

Evo kako je došlo do toga:

Kao i sve druge općine u Istri, tako je i rovinjska općina naprtila nesnosne poreze na svoje općinare. Rovinjski posjednici i težaci su se više puta pritužili na nesnosne poreze, ali uvijek uzalud. Jednog im je dana palo na pamet, da navale na rovinjski porezni ured, kaošto su to lanjske godine učinili njihovi brati u Italiji. Što su namislili, to su i učinili. Njihova akcija dakako nije uspjela, jer su im pravodobno stali na put oružnici, milicija i vojništvo. No rovinjski se seljaci usprkos toga nisu htjeli da umire. Oružnici su zatražili pomoć iz Pule. Seljaci pak, da zapriječe dolazak pojačanja iz Pule, zatvoriše žicom pred Rovinjom cestu. Dakako da Rovinjcima nije ni to ništa pomoglo. U Rovinj je najedamput dohrlilo iz Pule mnogo oružnika i članova milicije, kojima je — ako se ne varamo — uspjelo da uspostave red.

Sada pak italijanske novine donašaju opširne izvještaje o tom dogadjaju i vele, da su taj «prevrat» uprizorili rovinjski komunisti i — Slaveni!...

Čudno, ali istinito. Tko zna, možda se je i Rovinj poslavenio. Živimo u doba svemogućnosti, pa valjda nije ni to isključeno?

Puljski prefekt — premješten.

Puljski prefekt, g. comm. Giannoni, premješten je u Turanto. Fašistički su poslanici Bilucaglia, Mrach i Ventrello protestirali protiv njegovog premještenja. Ministar Federzoni im je odgovorio, da Giannoni mora da ide u Turanto i to radi njegovih izvanrednih sposobnosti, koje ga rese.

Prefekt comm. Giannoni je otišao. Mi za njime ne plačemo, a niti ne ćemo da protestiramo protiv njegovog premještenja. Možda je g. Giannoni bio u svojoj suštini dobar čovjk i dobar činovnik, ali jedno ipak stoji, naime, da je bio lutka u rukama fašističke stranke. Radi toga su se valjda i ona trojica zauzimala za njega. Za naša pitanja imao je apsolutni nesmisao. Bio je jedan od onih prefekata, koji su izdali za Istru onaj historični dekret o dvojezičnosti naših listova. Ona druga dvojica bili su Crispo-Moncada i Pisenti.

Na mjesto Giannonia dolazi neki commendatore Cassini.

«NARODNI GOSPODAR».

Današnjemu broju «Istarske Riječi» priložemo novi prilog: «Narodni Gospodar». Time je ispunjena jedna stara želja naših čitatelja. Osim toga je time riješeno i pitanje povećanja formata «Istarske Riječi», što su mnogi i mnogi naši čitatelji zahtijevali. «Istarska Riječ» moći će se sada baviti i mnogim drugim pitanjima. Donašat će i mnogo više štiva. Radi toga bit ćemo u stanju, da uvedemo novu rubriku i da svoje čitatelje informiramo o mnogo više stvari. U slučaju potrebe i gospodarska rubrika ne će sasvim otpasti. Kako se je naša «Istarska Riječ» podigla na tako visoki stepen, na kojem se danas nalazi, da se sve to više i više širi i da je pravi trn u oku našim neprijateljima i protivnicima, nema sumnje, da će i taj novi prilog biti usavršen. Izmedju ostaloga to nam zajamčuju i sama imena naših suradnika, koji će redovito suradjivati u našem prilogu. A Ti, moj istarski narode, primi taj prilog otvorenih ruku i toplim srcem. Ti, zemljoradniče, čuvaj ga, jer ćeš u njemu naći sve što Ti je potrebno za Tvoje gospodarstvo.

Taksa za vidiranje pašoša — snižena.

Nedavno smo javili, da se vode izmedju italijanske i jugoslovenske vlade pregovori za sniženje taksa za vizume putnica (pašoša). Kako čitamo u jugoslovenskim novinama, u tom pogledu je već postignut sporazum. Italijanska je vlada pristala na to, da se snizi taksa za vidiranje pašoša. Odsele će se plaćati za stalni vizum, koji će trajati 6 mjeseca, 10 zlatnih lira. Za jednokratno putovanje u roku od 6 mjeseci plaćat će se 5 zlatnih lira, a za tranzitni vizum u roku od 3 mjeseca jednu zlatnu liru.

«MOJOJ ISTRI».

Čitamo u praškim «Narodnim Listyma», da je ovih dana na jednom koncertu «Češkoga, pjevačkoga kvarteta», u «Mozarteumu» u Pragu, pjevana kantata «Mojoj Istri» od K. Moora. Ta je pjesma primljena od publike vanrednim oduševljenjem. Kritika veli, da je puna melanholičkih, jugoslavenskih motiva, dolična sudbine nesretne braće...

Pozdrav naših vojnika iz italijanskog vojništva.

Srdačan pozdrav iz Vidma (Udine) šalju svim svojim roditeljima, rodbini, prijateljima i čitateljima «Istarske Riječi» ovi vojnici: Ante Dušić iz Krušvari, Zorko Kofal iz Rižane, Valinčić Milan iz Matulji, Antun Prodan iz Sv. Donata kod Buzeta, Jagodić Antun iz Buzeštine i Ivan Gržel iz Postojne.

Poziv godišta 1905. pod oružje.

Službeni vojnički list javlja, da će 1. februara 1925. biti pozvani pod oružje svi oni momci, koji su rodjeni godine 1905.

Ispravi!

U posljednjem broju «Istarske Riječi» potkrale su nas se uslijed velike navale posla u tiskari nekoje tiskarske pogrješke, koje ovime ispravljamo.

Na glavi lista stoji pogrješno godina 1924, dok mora biti godina **1925.**

Medju domaćim vijestima, gdje se govori o jugoslovenskom konzulatu u Trstu, stoji pogrješno napisano, da je dosadašnji jugoslovenski konzul u Trstu «podvrgnut» mjesto **podignut** na čast generalnog konzula.

Molimo da to čitatelji sami isprave.

Svega po malo

Doseljivanje u Sjevernu Ameriku i kvota.

Generalni doseljenički komesar Sjedinjenih Država objelodanio je svoj godišnji izvještaj. Iz toga se izvještaja doznaje, da je tekom fiskalne godine 1924., od 1. julija 1923. do 30. juna 1924., bilo pripušteno u Sjedinjene Države 706.896 inozemnih doseljenika, dočim se iste godine izselilo iz Sjedinjenih Država samo 76.789. Dugi niz godina prije rata prevladavao je drugi razmjer izmedju doseljivanja i iseljivanja: da se oko 30 do 35 inozemaca iselilo na svaku stotinu, koji se doseliše.

Druga važna okolnost je činjenica, da se u posljednje tri godine povećao broj doseljenika, otkad je kvotni zakon u krijeposti. Broj doseljenika u godini 1922. iznašao je 309.556, u godini 1923. iznašao je 522.919, a za fiskalnu godinu 1924. preko 700.000. Generalni doseljenički komesar pripisuje u prvom redu većem doseljivanju iz Kanade, Meksika i drugih država, čije doseljivanje nije bilo ograničeno na kvotu. U fiskalnoj godini 1913.—1914. od takvih doseljenika 20.8 po sto pripadali su narodnostima sjeverne i zapadne Evrope, a 75.6 po sto narodnostima južne i istočne Evrope. U fiskalnoj godini 1923.—24. — dakle deset godina kasnije — taj je razmjer bio posve protivan: 55.7 po sto iz sjeverne i zapadne Evrope, a samo 27.2 po sto iz južne i istočne Evrope. Ako usporedimo broj doseljenika ovih dviju skupina u godinama 1914. i 1924., vidjet ćemo da se broj prve skupine povećao za skoro 140.000, a broj druge skupine smanjio za 728.561.

Broj inozemaca, koji su stigli u američke luke, ali su bili isključeni, jer nisu odgovarali propisima doseljeničkih zakona, nije valida nikada bio tako velik, naime 30.284, napraina 20.619 u fiskalnoj godini 1922.—23. To znači, da je od svakih 1000 inozemaca, koji su došli u američke luke, njih 33 bilo isključeno i povraćeno. Pretežna većina svih tih inozemaca bila je isključena radi dvaju uzroka: jer su došli nakon izcrpljenja kvote i jer se smatralo, da bi mogli spasti na teret javnog dobročinstva. Broj deportacija iznosio je 6409.

Kroz prva tri mjeseca otkad je nova kvota u krijeposti, t. j. od 1. julija do 30. septembra, došlo je iz Evrope 60.259 doseljenika. Od gornjeg broja njih 25.599 došli su kao kvotni doseljenici, dočim su ostali došli izvan kvote.

Mnogi naši izseljenici odlaze u koju američku državu samo u nadi, da će nakon nekog vremena moći slobodno, t. j. van kvote ući u Sjedinjene Države američke. Medjutim to sad više nije moguće, jer dok po starom američkom zakonu (do 30. juna 1924.) nije spadao pod kvotu stranac, koji je boravio neprekidno godinu dana u kojoj državi Sjeverne, Srednje ili Južne Amerike neposredno nije dolaska u S. D. A. — novi sad važeći američki zakon dopušta doselenje u S. D. A. van kvote samo onima, koji su rodjeni u kojoj američkoj državi, te njihovoj ženi i djeci ispod 18. godine.

Silno bogatstvo jednog siromaha.

U Milanu je nedavno umro v 65 godini života neki Eugen Rè u najvećem siromaštvu. On se još kao mladić odselio u Kaliforniju odakle se vratio nakon desetak godina. Cijeli svoj život u Milanu sproveo je u najvećem siromaštvu. Nakon njegove smrti učinjena je pretraga u njegovoj kući i na najveće začudjenje pronadjena je u jednoj košari silna suma novaca. Pronadjeno je 370.000 franaka, što znači jedan veliki imetak. Još danas nije nikome znano, zašto je Rè živio tako siromašno, ali se drži, da je bio duševno bolestan, pa je valjda «zaboravio» na svoje bogatstvo. On je bio sahranjen na državni trošak.

Strašno ljudožderstvo u Njemačkoj.

U šleskom gradiću Münsterbergu, blizu Breslave u Njemačkoj, živio je neženja vrtlar Karlo Denke, star 54 godine, koji je strašno mrzio žene. Prve vijesti o njemu govore strašne stvari, još groznije nego što ih je počinio Haarmann, koji je zaklao 28 ljudi. Denke je bio još gori od Haarmanna. On je kuhao i jeo ljudsko meso, osolio ga i spremao kao što se soli za hranu svinjsko meso. On je to činio moguće cijeli svoj život a sustanari Denkovi tvrde da već 16 godina zaudara nešto iz stana Denka, da 16 godina on izlijeva nekakovu krvavu vodu i nosi meso u drvarnicu, zalijeva s krvlju cvijeće na prozorima, koje je neobično lijepo cvalo. Ljudi su mislili da on ubija pse i mačke. Denke je iz kože žrtava rezao remenje i kad je bio uapšen na njemu je nadjen jedan takav remen. U drvarnici je nadjeno nekoliko svežanja odijela i velike kace sa ljudskim nasoljenim mesom. Kad je Denke bio uapšen, on se u zatvoru objesio, tako da je sada zametnut ubojici svaki trag i tajna se ne će moći otkriti nikad. Ubijeno je najviše radnika, djevojčica i dječaka. Drži se da ih je stotine ubio kroz niz godina.

Engleska gradi zrakoplov za 100 putnika.

Buduće godine započeti će se u Engleskoj u Sowdenu (Jokshire) graditi jedan ogroman zrakoplov, koji će moći da preveze 100 putnika. Taj će zrakoplov graditi jedno englesko društvo za englesku pladu. Kasnije će taj zrakoplov služiti za vezu izmedju Engleske i Indije. Zrakoplov će obuhvatati pet milijuna kubičnih stopa, ploviti će brzinom od 80 engleskih milja na sat. Zrakoplov će moći prevaliti put iz Engleske u Indiju bez prekida.

Neobične ženidbe u Engleskoj

Već minule je godine izazvalo senzaciju u Londonu, kada su se redale ženidbe Engleza sa inozemkama dvojbenog glasa i porijetla. Prema najnovijim vijestima ti slučajevi zauzimaju sve to više maha. Izbjegavajući zakone svojih zemalja udaju se inozemke s Englezima, nakon što su platile za ženidbenu ceremoniju neku izvjesnu svotu — 10 do 12 funti — da odmah nakon vjenčanja opet otputuju iz Engleske. Njihov «muž» ostaje u Britaniji te dobije, kako smo već spomenuli, za prisustvovanje već prema pogodbi oveću svotu. Prema izvidima ustanovilo se, da takve ženidbe organizuje neki čovjek, koji živi izvan Engleske, ali koji ima novac pohranjen u jednoj engleskoj banci. On je na čelu organizacije, koja šalje u Englesku žene dvojbenog glasa te im nadje muževe, ako zato plate neku odredjenu svotu. Engleske su mjerodavne vlasti poduzele sve potrebne korake, kako bi u buduće osujetile nezakonit taj postupak.

Italija izdaje naročite marke u proslavu «Svete godine».

Ministar saobraćaja izdao je naredbu, prema kojoj se, počevši od 24. prosinca, imaju kod svih poštanskih ureda prodavati naročite marke u pomen svete godine. Marke vrijede koli za promet u tuzemstvu toli za promet s inozemstvom, te će vrijediti sve do prosinca god. 1925.

Misijonarska izložba u Rimu.

Pred sam Božić otvorio je na vrlo svečani način Papa u prisustvu kardinala i diplomatskog kora u vatikanskom vrtu izložbu misijonara. Izložba upriličena je na inicijativu samoga Pape, te će biti otvorena kroz čitavu Svetu godinu. Bit će jedna od najvećih atrakcija za hodočasnike, koji će u Svetoj godini posvetiti Rim. U vrtu Pigna i vatikanskom vrtu smješteno je dvadeset paviljona. Govori se, da je izložba stajala preko 2 milijuna lira. Ponajprije razdijeljena je izložba po narodnostima, a zatim prema različitim obredima vjernika u pojedinim zemljama. U izložbi nalazi se na okupu sav rad misijonara i njihovih djaka. Izložba broji se u najzanimivije priredbe, kojim će se proslaviti Sveta godina u Rimu.

Katastrofa putničkog zrakoplova u Engleskoj.

Na Badnjak se dogodila teška zrakoplovna nesreća kraj Londona, takova kakove ne pamti svijet od kad postoje zrakoplovi. Zrakoplov «D. H. 34» digنuo se u Croydonu kraj Londona da nastavi svoj put za Pariz. Na zrakoplovu se nalazilo sedam putnika i pilot. Nekoliko minuta kako se zrakoplov dignuo, nenadano se strmoglavi na zemlju i stroj se zabije duboko u zemlju. Cijeli zrakoplov plane i nastane strašna panika (strah). Vatrogascima je uspjelo izvući dvije lješine, pilota i jednog putnika, dok su ostali putnici formalno izgorili. Prema kazivanju očevidaca, čim se zrakoplov dignuo, zapazilo se kako se iz stroja dimi i dim postaje sve crniji. Nakon nekoliko minuta aparat prestane djelovati i strmoglavi se na zemlju.

Bomba kao božićni dar.

U Los Angelosu desilo se pravnom savjetniku jedne velike italijanske banke, signoru Torchia, na Badnjak, vrlo neugodno iznenadjenje. Otvorivši jedan od omota, koji so mu stigli sa darovima iz domovine, nabasao je na omot s bombom, koja je namah eksplodirala. G. Torchia zadobio je teške ozlijede, te je morao biti prevezen u bolnicu.

Umorila sinčića na badnju noć.

Neka 35-godišnja služavica, Marija Ohmacht, umorila je u jednom hotelu u Badenu kod Beča na samu badnju noć svoga trogodišnjeg sinčića Herberta. Nakon čina prijavila se sama policiji. U krevetu nadjeno je mrtvo dijete, a na stolu pismo nesretne majke, u kojem priznaje, da je počinila umorstvo. Ona je najprije sinčića htjela ubiti plinom, ali kad joj to nije uspjelo, zadavila ga je ručnikom. Nema sumnje, da je uzrok ovomu teškom zločinu težak i nesretan život.

Nagrada za bračni par, koji će živjeti po uzoru Adama i Eve.

Neke novine u Norfolku, Virginija, raspisale su nagradu onom mladom bračnom paru, koji će neko vrijeme proživjeti u prašumi poput Adama i Eve. Javilo se je nekoliko tuceta parova. Izmedju njih izabrani su 22-godišnji Robert Day i 19-godišnja Floreta Popejoy. Svadba je proslavljena 12. novembra u gradu, a prisutvovalo je na tisuće gradjana. Poslije svečanog obreda, pošao je mladi par na odredjeno mjesto, gdje sad mora živjeti poput naših biblijskih predaka i hraniti se plodinama prašume. Mladi par nema ni stana, a kamo li bračne postelje. Dopustili su im jedino, da ponesu sobom svoje haljine. Čitava Amerika čeka, hoće li mladi par izdržati program. Raspisana nagrada iznosi veliku svotu gotovog novca i potpuno opremljen stan s najmodernijim komforom.

Osakatio se da kazni svoju ženu.

Neki suprug u Hietzingu kod Beča izvršio je ovih dana neobičan slučaj osvete. Taj se čovjek jednog dana posvadio sa svojom 23 god. starom ženom. Poslije svadje stupio je u sobu, uzeo džepni nožić, odrezao svoj spolni ud i učinio se nemuškim bićem. Prizvano društvo za spasavanje našlo ga je u mlaci krvi i odvezlo u bolnicu. Liječnici su utvrdili, da je operaciju, pri kojoj se služio britvom, izvršio tako savršeno da ga nijedan medicinar ne bi mogao nadmašiti. Taj nesretni muž bio je poznat kao vanredno dobar radnik. Izjavio je, da se je osakatio zbog toga, da kazni svoju mladu ženu.

«Dijete Nove Godine» u Washingtonu.

Dijete, koje se prvo rodilo u novoj godini u Washingtonu, rodilo se doista pod sretnom zvijezdom. Bez obzira na njegovo državljanstvo, to dijete bit će obasuto na ulazu u ovaj svijet upravu kraljevskim darovima. U metropoli Sjedinjenih Država organizovano je društvo «Novogodišnjeg djeteta» i ono će ga nadariti haljinama, igračkama i bogatim novčanim darom.

Čovjek, koji ne će da čuje o pomilovanju.

Pred 45 godina bio je sicilijanski bandit Silvio Visconti osudjen na doživotnu robiju. Sada mu ima 98 godina, pa ga je kralj pomilovao. Medjutim, kroz tih 45 godina bandit je toliko navikao na robijaški život i ostario, pa se ne bi mogao prehranjivati, te je izričito izjavio, da ne misli ostavljati tamnice u San Stefano. Na kraju krajeva morali su mu popustiti i zadržati ga u kaznioni u svojstvu pomoćnog vrtlara.

Tudja valuta na tršćanskoj burzi.

Trst, 7/I. 1925. — Jedna lira šterlina stoji 112.50 ital. lira; jedan amerikanski dolar 23.70 ital. lira; 100 švicarskih franaka 462.50 ital. lira; 100 franceskih franaka 128.75 ital. lira; 100 čehoslovačkih kruna 72 ital. lire; 100 jugoslovenskih dinara 37.50 ital. lira; 100 romunjskih leja 11.75 ital. lira; 1000 madžarskih kruna 32½ ital. cent.; 1000 njemačko-austrijskih kruna 33½ ital. centezima.

DOPISNICA UREDNIŠTVA.

Gospodinu T. K. u B.: — Ulošci kod poštanske štedionice u Beču bit će doskora isplaćeni svim onim italijanskim državljanima, koji su ih pravodobno prijavili. Rok za prijavu istekao je još mjeseca februara. — Da ste nam zdravo!

Izdavač, direktor i odgovorni urednik: IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST“ U TRSTU

U ime svoje, svojih roditelja, sestara i cijele rodbine javljam svim prijateljima i znancima, da je naša dobra sestra i kći

Katica Banko

nakon duge i teške bolesti, providjena svetotajstvom umirućih, blago u Gospodinu usnula dne 2 I. u 11 sati u jutro.

Pokop mile pokojnice obavio se je dne 4 I. u 8 sati u jutro na badernskom groblju.

Pokoj vječni daruj joj Gospodine!

Baderna, dne 4 I 1925.

Petar Banko, brat.

Broj 3 Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta.) U Trstu, 15. januara 1925. Pojedini broj 20 cent. Godina III.

„Istarska Riječ"
izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin". Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 25·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I, Telefon: 11-57

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari". — Narodna poslovica.

Olakšajte narodu breme!

U članku «Narodni jadi», što je izišao u posljednjem broju našega lista, iznijeli smo nekoliko zla, što kao mòra tišti naš siromašni narod u Istri. Tko ne može, da sam zaviri u svako naše istarsko selo, napomenuli smo medju ostalim, neka prati pomno dopise, što od vremena do vremena izlaze u «Istarskoj Riječi», pa će se uvjeriti, da je nevolja, što je sjela na vrat našemu svijetu tolika, da je više nije moguće podnositi.

Narod ne može do novca. Uzalud mu sav trošak za razne galice, zaman mu sva muka oko loza; — vino, iako mu ga poštedi tuča i bolest, ostat će u podrumu, jer se niko ne brine, da mu utre put do kupca.

Razumije se, da bi i tu imala u prvom redu da doskoči država. Ona jedina drži u rukama i sukno i škare, ona bi jednim samim potezom pera mogla da stvori takove prilike, koje bi narodu omogućile podaju suvišnog vina.

Država bi to i morala da učini. Već ako ne poradi našeg svijeta, a ono već zbog svojih sunarodnjaka. Ta i ono Italijana, što u Istri živi i nastava, ne može s vinom nikuda, a znamo, da ima i medju njima posjednika, kojima je vino jedino vrelo dohotka.

No mjesto da se država pobrine, da tome što prije doskoči, ona, naprotiv, udara na narod tako teške terete, da čovjeku upravo staje pamet, kad pomišlja, otkuda će to sve da namiri.

Naša posestrima «Edinost» piše u svom broju od prošlog petka, da će Istra, koja je do sada plaćala izravnog poreza oko 721.000 lira na godinu, plaćati od sada u to ime do jedan milijun i dvjesta hiljada lira. Ta povišica, nastavlja spomenuti list, teška je osobito za male posjednike, budući da im se time direktni porez povisuje više nego li sto po sto.

I tako će naši mali posjednici, a to su gotovo sve sami naši seljaci, morati ove godine da plate oko pola milijuna poreza više, nego što su ga isplatili lani. To je tim gore, što se uz to plaćaju još i posebni pokrajinski i općinski nameti. A ti su nedavno strašno povišeni, tako da će Istra ove godine imati da plati do dva milijuna i 250 tisuća lira što izravnoga, a što pokrajinskoga i općinskog poreza.

Zamislite samo, kako je već do sada položaj istarskog seljaka bio neodrživ, a kakav li će tek biti u buduće!

Na to užasno stanje osvrnuo se je ovih dana i tršćanski «Piccolo». Treba reći, da je tršćanski, italijanski list prikazao to grdno stanje iznimice istinito. Iznajprije se dotakao štete, što ju je Istra pretrpjela tekom velikoga rata. Gotovo četiri godine bila je zemlja neobradjena, a Austrija je kroz to vrijeme bila seljaku rekvirirala malo ne svu živinu. Kad je svršio rat, narod je s velikim žrtvama, otkidajući sebi i djeci svojoj od ustiju, nabavljao malo po malo glavu po glavu marve, koja njemu ne služi za prodaju ni za špekulaciju, već mu jedino pomaže u njegovu mukotrpnom, poljskom radu. Pa ipak naš seljak mora da na te svoje pomoćnike, na ono par goveda i ovaca, plaća porez, kao što ga plaćaju velika gospoda na glasovire i na pse. K tome dolazi i to, da gospodi pse ne kradu, a ne kradu im ni klavire, dok su u Istri otimačine goveda i druge marve na dnevnome redu, a to sve zbog preoskudne oružničke straže. I tu dolazimo do nevjerovatne, gotovo smiješne činjenice, mjesto da država traži načina, kako da zaštiti seljačku marvu od tatova, ona udara na tu jadnu marvu — porez...

«Piccolo» završuje svoj članak: Istra je uboga, dok njezina prava bogatstva leže duboko u njenoj nutrini. Na sadašnjoj je vladi, da je oslobodi nevolje. Mudra uprava može vratiti Istri veselje k radu i u život privesti sve izvore, kojima je priroda obdarila ovu zemlju.

To velimo i mi. Neka vlada narodu olakša sadašnje preteško breme, neka mu otpiše i smanji teške poreze i namete, pa će narod biti zadovoljan, i ne će dolaziti do nemira i demonstracija, kaošto su bili oni prije nekoliko dana u Rovinju.

Naš je narod miran i ne voli i ne traži demonstracije, ali kad narodu dogori do nokata, onda nije ni on posve kriv, ako učini ili kaže što nepromišljeno.

Pozivamo mudru vladu, da doskoči, i to što prije, dok ne bude prekasno!...

Da li je moguća italijanizacija?

Ne živimo mi baš najbolje u Istri. U nas izlazi naredba za naredbom, zakon za zakonom, čudo za čudom. Udarili su nas silni porezi i nameti. Dosti smo pretrpjeli na našim ledjima i od patriotskih izljeva naših sugradjana. Bijeda nas mori i sve su naše energije upućene na borbu za kruh svagdanji. Otete su nam naše škole, a naša su djeca prisiljena, da se muče i uče u njima nepoznatom jeziku i to čim stupe u školu, ako ne će da ostanu analfabete. Naš čovjek, premda gradjanim ove države nailazi svagdje na zatvorena vrata.

Nekad je Rusò pisao, da država nastaje ugovorom izmedju vladaoca i naroda i da je dužna, kao država, da se brine za svoje državljane, da im omogući život, razvitak, ličnu slobodu. Rusò je to pisao pred jedno 200 godina, a mi u XX. vijeku doživljujemo, da nas vlastita država proganja, da nam onemogućuje život — da smo pepeljuge za koje ne postoje ni zakoni, ni pravednost, a dakako ni sloboda.

I tako mi možemo da se ubrojimo u one državljane najzadnje kategorije, koji su tu samo za to, da se pokoravaju, rade i slušaju, a da zato ne uživaju ni najobičnijih privilegija, koja se inače dopuštaju i robovima. U XX. vijeku, u kojem je popet na piedestal princip najšire demokracije i najjače naglašena lična sloboda, žive u Istri jedan narod, čiji je položaj jednak položaju naroda, koji su nekad bili pokoravani od rimske imperije.

I još gori.

I tako se oko nas već nekoliko godina stvara i gradi neki začarani krug, koji sastoji od samih naredaba, zakona, krug, koji nas ograničuje, sputava i koji nam neda, da se razvijamo, kao što se dolikuje jednom narodu punom energije i volje za rad. Što više: krug, koji nam **ne da, da pokažemo, da smo dostojni gradjani ove države**, premda smo druge narodnosti.

Više smo puta naglašivali u našim člancima, kako ova politika, koju prakticira ovdje ital. vlada nije od nikakove koristi i kako donaša, njoj same štete, a nama nezadovoljstvo i apatiju ili točnije antipatiju prema takvom sistemu, koji ne će da shvati, da mu je daleko više u interesu, da od ovog komadića zemlje učini jednu jaku ekonomsku snagu i zadovoljan narod, nego da se bavi nekim gestovima, koji ne služe ni najmanje na čast Italiji. Često smo naglašavali kako od ital. vlade upotrebljavane metode ne donašaju nikakova ploda i kako do sad nisu pokazale nikakovih rezultata. Tek jedan: da je jaz izmedju jedne narodnosti i druge svaki dan veći i da je i jednima i drugima u Istri postao život gotovo nemoguć. Borba za kruh čini se, da je postala važnijom od svega i rad nje strada u Istri i Italijan i Jugosloven.

Sve vlade, koje su se mjenjale otkad italijaniziraju. Polagano, ali stalno, polazile nom zadaćom, što se Istre tiče — da nas italijaniziraju. Polagano, ali stalno polazile su tim odredjenim putem. Iz početka manje, a kasnije sve jače i nepromišljenije, bez ikakove taktike, na slijepo. U početku je to još sve imalo neku formu, neku taktičnost, no kasnije je sve pošlo nekim krivim putem.

Sve što je dakle učinjeno dosad u Istri nosi jedan biljeg, ide za jednim ciljem — da nas se italijanizira. I mi znamo, da ćemo morati radi te neopravdane i nepravedne želje da pretrpimo vrlo, vrlo mnogo. Ali znamo i to, da se ta želja ne će ispuniti i da će svaki pokušaj skrahirati prije ili kasnije. Italijanizacija Istre ne će uspjeti. A ni ne smije da uspije!

Veli se, da se historija opetuje, a i mi smo prisiljeni, da se u ovakovim prilikama sjetimo na bivšu austro-ugarsku monarhiju, koja je u svojem programu imala takodjer **germaniziranje** Slavena. Austrija je pošla na posao mnogo taktičnije, mnogo lukavije. Bez svake sile, na fini i kavalirski način primila se posla. U naše su ruke padale njemačke knjige, časopisi, kao pljeva, a jedan je bio zanimiviji od drugoga. Dolazili su k nama njemački profesori, učitelji, učenjaci, sve sami «kulturträgeri» sa samim slatkim frazama i bonbonima na ustima. Nisu doduše donašali sa sobom ricinus i bombe, nego nešto mnogo gore — njemački duh. Pa ipak! Gdje su plodovi te njihove silne germanizacije? Gdje su ti ponijemčeni Slaveni? Vrlo ih je malo, po našim gradićima, a sad su — Italijani.

Pa ako i predpostavim, da je takova italijanizacija moguća, to bi ona trajala stoljeća, a ne preko noći, kako neki misle. Jest, da smo mi neki slabo kulturni narod u centralnoj Africi, onda bi možda bilo i moguće, ali naš je narod — kulturan narod, a što je najvažnije — on je već prošao austrijsku školu — ima prakse.

Ne — još jednom naglašavamo: apsurdno je i pomišljati na takova šta, a još je apsurdnije nastojati, da se takva što izvede.

Mnogo bi bolje i korisnije bilo, kad bi italijanska vlada nastojala, da nam omogući život, da nam olakša breme. Ta mi smo konačno njezini državljani. Danas nije ni najmanje savremeno ono, što nastoji vlada, da nas italijanizira, već je danas savremeno učiniti život snošljivim.

Neka se vlada kani štetne politike, koja ima u programu, pa neka radije podje putem, kojega danas označuju svi uvidjavni političari — putem konsolidacije, mira i normalnog života. **L.**

DOPISI

IZ RIJEKE

Republika i Zanella. - Sudbina predsjednika prošlih i budućih republika. - Polemika o riječkom želucu.

Došlo je vrijeme, gdje ni sami predsjednici mirotvornih i nemirotvornih republika nemaju sreće. Ne mislim predsjednike raznih republika Centralne i Južne Amerike. Poznato je naime, da koga hoće bogovi da kazne, toga učine predsjednikom kakve centralno- ili južno-američke slobodne države. Zato da tkogod meni kaže: evo, brate, biraj: ili ćeš ti da postaneš predsjednikom republike recimo u Meksiku ili ćeš ovdje na Rijeci do vijeka luči — batudu... — ja bih odgovorio: — volјet ću ovdje na Rijeci da tučem «batudu».

No ako nad glavama predsjednika američkih republika i republičica visi redovito mač sličan onome, što je nekoč visio nad vratom Dionizova kurtizana Damokla, možemo reći, da ni šefovima nekih evropskih, daleko kulturnijih republika ne cvatu i ne mirišu — ruže... Eno vam na priliku predsjednika nemirotvorne republike Fan. Nolija. Čovjek se jedva malo pružio na svojoj predsjedničkoj stolici, i već je morao da šiba preko mora, u Italiju.

Neka govori tko što hoće, naš je Zanella ipak ljepše odigrao svoju predsjedničku ulogu. Kakvo su sada republike u moći kao i simpicipele, to se razumije, da nije ni Rijeka, dok je još bila nezavisna i hm! samostalna država, mogla biti drugo, nego li republika. U tom slučaju, jasno je da ni Zanella nije mogao biti drugo, nego li predsjednik te znamenite iako jednostavne republike. Da pravo kažem, ja nisam Zanellu nikad volio. On je nas, riječke Hrvate, godine i godine odviše mrzio, da bih ja danas mogao pred njim da pokleknem i da mu ljubim ručice... Ali meni je milo dati pravo i vragu, kad ga ima, zato sam u svaku doba pripravan, da i tu kažem — bobu bob.

Iz mnogobrojnih izjava, koje su pale prigodom aneksije Rijeke, a i poslije, proizlazi čisto i bistro, da je Italija htjela po što po to imati Rijeku. Najjasniji je u tome bio Duca d'Aosta: on je 17. novembra prošle godine u svom govoru na Adamićevu trgu otvoreno kazao, kako je u novembru 1918. poručio Riječanima, da će Rijeka biti prisajedinjena Italiji. To da im obećaje on, Duca d'Aosta, a što on reče, da ne poreče.

To je bio i uzrok, što Italija nije izišla iz Rijeke ni onda, kad su izbori u aprilu 1921. dali vlast Zanellijancima, pa ni onda, kad se sastala Konstituanta i kad je Zanella javio cijelomu svijetu, da je nezavisna riječka republika počela da funkcijonira. Zanella je u ono vrijeme sjedio u guvernerskoj palati; no ugodno mu nije bilo, jer ga je sa svih strana pritiskivala jedna velevlast od 40 milijuna duša. Može se reći, da su mu prkosile bojne jedinice usidrene u luci, a što je najviše, — i sami kraljevski karabinijeri, koji su još uvijek držali u gradu «red» i bili neka vrsta države u nezavisnoj riječkoj državi.

Sve to nije smetalo Zanellu. — On nije zato pobjegao ni u London ni u Moskvu, već je ostao na svom mjestu.

A ostao je na svom mjestu i onda, kad je njegov položaj postajao iz dana u dan sve teži i neodrživiji.

On je na Rijeci imao iskrenih prijatelja, medju kojima bi se bio lako našao, ko bi mu bio u svome zidu izdubao kakovu rupu, gdje bi se u slučaju opasnosti bio mogao da sakrije. No Zanella nije tražio takove rupe, što više, on se je dne 3. marta 1922. utaborio u guvernerovoj palati, okružio se mitraljezama i svojim stražarima i tako dočekao navalu ardita i karabinijera.

Popustio je samo sili.

Medjutim bilo kako bilo, ja ipak hvalim svakim danom Bogu, što me nije učinio predsjednikom republike, pa bilo i najmirotvornije. Ja sam se Fijumanac rodio i Fijumanac hoću da umrem. Nije mnogo, ali je, kako se ono veli — pronta kasa... Ima, dakako ljudi, koji su se od toga naziva boljemu nadali. Ima ih, koji su očekivali i koji još čekaju čas, kad će kroz riječke ulice proteći med i mlijeko, ali kako nijedan pravi rodjeni Fijumanac ne mari mnogo ni za med ni za mlijeko, to nas još jedino boli, što se na Fijumari, i to dakako na jugoslavenskoj strani, neprestano redaju jedna na drugu ladje, krcate dalmatinskog opola, dok se mi, na ovoj drugoj strani moramo da davimo kojekakvim pićurkama.

Nego čini se, da će ipak biti bolje. Kada? — to ne znam, ali reč bi da hoće. Evo, «Vedetta» je ovih dana imala članak pod naslovom: «Se Roma piange, Fiume non ride...» U tom članku dolazi iznajprije pismo predsjednika «Trgovačkog društva», koji se ljuti na «Vedettu», što neprestano napada na riječke trgovce zbog nekih visokih tržnih cijena. Meichsner, predsjednik, ne budi lijen, te on «Vedetti» odmah odčitao pod nos cijene nekih stvari, što se prodaju u Rimu, čime je htio da dokaže, kako se ni u Rimu ne živi mukte.

No ni «Vedetta» nije htjela da mu ostane dužna, već mu zapjevala onako po svoju, da je Rim najskuplji italijanski grad i da on nije dobro učinio, kad je uzeo tržne cijene toga grada, da ih uporedi s riječkima. Zašto nije uzeo cijene, koje vrijede u Milanu? — pita «Vedetta» i nastavlja: Na Rijeci kilogram kuhane šunke vrijedi 32 lire, a u Milanu samo 19. Mortadella na Rijeci prodaje se po 20 lira, a u Milanu po 11, na Rijeci meso za juhu po 10 lira, a u Milanu po 5—6 lira. Maslo na Rijeci po 20 lira, a u Milanu po 15. Pilići na Rijeci po 20 lira, a u Milanu po 16... I tako redom.

Sad se čitavo pitanje vrti oko toga, hoćemo li mi na Rijeci imate tržne cijene, koje vrijede u Milanu ili će i nadalje Rijeka plakati, kad se već ni Rim ne smije?

Idemo da vidimo... **Rokac.**

IZ OPATIJE

Božićnica.

Još nisu naša djeca zaboravila na lijepo iznenadjenje, što im je bilo priredjeno u «Zori» na Nikolinje, a već im je naše Žensko Udruženje Volosko-Opatija priredilo na dan Sv. Triju Kralja drugo, još veće veselje.

Oko tri sata poslije podne napunila se prednja dvorana djecom iz mjesta i dalje okolice. Kad je sav taj mali svijet našao svoje mjesto i malo se primirio, razmakla se zavjesa i na pozornici se prikazalo prekrasno božično drvce, sjajno okićeno i rasvijetljeno. Dvoje dječice odigralo jedan prigodan, dirljiv prizor, našto je oboje poklelo pred borom i sklopivši ruke izmolilo kratku Božićnu molitvicu. Nato je došao bijeli angjeo s krilima, pa pošto je i on izgovorio nekoliko milih riječi, stao je sa sklopljenim rukama iza djece, što su još uvijek klečala i molila. Onda su zazvonila zvona, zasvira harmonijum, a nevidljiv zbor otpjevao našu starinsku pjesmu: «U sej vrime godišća»... Slika, na kraju osvjetljena bengalskim svijetlom, bila je od velikog dojma.

Iza toga jedna je djevojčica deklamovala Nazorovu pjesmu: «Neposlušni Ile», a jedan dječak šaljivu: «Doktor Medikus». Zatim su slijedili prizori s dva i tri lica: «Drotar», «Doktor i beba» i «Ugljenar» — sve jedno ljepše od drugoga. Jedna je djevojčica baš lijepo otpjevala jednu pjesmicu, a vrlo su se svidjela dva baleta: «Leptiri» i «Lutke».

Djeca su s mnogo zanimanja pratila igru na pozornici, no istini za volju treba reći, da su vrlo često, pogledali i na desno, gdje su na ogromnoj stelaži bili naslagani darovi, što će ih poslije predstave naše gospodje porazdijeliti medju njih...

I tako su, valja reći, djeca postavljena u veliku nepriliku. Htjela bi, da one lijepe igre na pozornici traju do sjutra, a opet bi rada, da što prije svrše, samo da mogu vidjeti, šta se tamo na stelaži za njih krije...

Dočekali i to, a mogu vam reći, da je bilo mnogo pravog, iskrenog veselja, jer su darovi bili zaista prekrasni.

Od srca hvala našem Udruženju na uspjeloj priredbi kao i svim onim plemenitim i dobrim dušama, koje su se i tom zgodom sjetile naše djece, osobito one najsiromašnije.

IZ BUZETA

Na Novu Godinu odigrao se ovdje ružni prizor, što je za nas neobičan. Htjela se naime prevarena djevojka, iz sela Čela, osvetiti svom zavoditelju, mladiću iz Bregi. Došla je u Buzet u ogrtaču (šjalu) sa sakrivenim dugim nožem, da tvorno napadne svoga bivšega dugodišnjeg ljubovnika, koji se je taj dan nalazio u plesu u gradu sa svojom drugom ljubavnicom. — Čekala ga, da se vrati iz plesa: ali on — upozoren — zagrabi je na malim vratima u namjeri da ju razoruža. Priskočili i drugi ljudi te razdvojili «ljubezni i ljubavni» par; a nju nesrećnicu u «blagoslovljenu» stanju odvedoše u zatvor. — Taj dogodjaj je kod nas skoro osamljen, ali je ipak žalostan, jer baca sramotu i na dotičnog nepoštenog mladića i na djevojku, koja je htjela počiniti zločin... Vi, mladi ljudi, budite pošteni!

IZ SV. MARTINA KOD BUZETA

Mi smo ovuda počeli osjećati, da su nastala neka nervozna ili febrilna vremena, koja su puna izborne malarije. Izbori su jedna vrst — groznice, a druga je groznica, valjda, u Rimu... Šta smo mi krivi, da ne teku za kokagod kola kako do sada! To će biti uzrok, da su oružnici ovih dana pretražili naše društvene prostorije. Tražili su nešto. A mi drugo nemamo, nego svagdje i posvuda mizeriju, a onda «Istar. Riječ», «Edinost» i još koju drugu našu novinu. Još će kod nas naći glazbala, svirače, te dobre i predobre ljude. Ali još jedna druga: Jučer je bio u gradu naš susjed, mladić, dobričina na glasu. Opazi ga opć. sluga te mu reče, da ide u ured, kamo ga zove g. načelnik. On podje, a sada ga nateži najprije s lijepa, a onda oštrije, da kaže, što je govorio na sastanku g. Bigatto... On nije znao ništa odgovoriti, pošto on nije o ničemu ništa znao. Pa njega nije ni bilo u našem selu! Naš mladić bi doveden pred oružnike, koji su ga navijali na sve načine, da im kaže što znade o nekom tobožnjem sastanku. Mladić nije znao nit mogao ništa kazati, a onda ga nakon 3—4 sata otpustiše.

Pitamo: Dali se ovo dogadja u smislu zakona?!

Naposljetku javit ćemo vam i to, da je na dan Sv. Triju Kralja držao svoje lijepo predavanje o sušici gosp. dr. Pertot iz Trsta. Svoje zanimivo predavanje i tumačenje popratio je sa kinomatografskim slikama, koje su nas vrlo zanimale. Možda ćemo samo predavanje i izgovorene riječi zaboraviti, ali sigurno ne ćemo slike. One su nas poučile, kako se čovjek okuži sušicom, a onda što je sušica i kako se je najprirodnije liječi, naime, suncem, zrakom, čistoćom i kretnjom u čistu zraku itd. Da nije bilo toga dana loše vrijeme, onda ne bi bili toliki došli u našu dvoranu. Ima u nas ljudi, osobito mladeži, koji nisu dosad vidjeli kinematografa. Ovi, a i mi svi smo bili sa predavanjem vrlo zadovoljni, pak želimo, da se ponovi; a i druga predavanja želimo i potrebujemo. Mi se ovim putem najljepše zahvaljujemo g. dr.u Pertotu te ga molimo, da nas još koji put posjeti.

IZ SV. VINČENŠTINE.

Na Sveta Tri Kralja priredili su naši mladići u selu Bričanci svoj ples. Na tom plesu bilo je vanredno mnogo mladića iz cijele okolice, a nije falilo ni starijih ljudi. Plesalo se do same večeri. Cijela je zabava potekla u najboljem redu. Do incedenta nije došlo.

Medjutim uveče, kad se je g. Antun Puh vraćao kući, bio je napadnut u biskupskoj šumi od nekog zločinca. Taj ga je zločinac najedamput napao, umorio, ruke povezao sa platnom od kišobrana i bacio u jamu Lombardovac.

Drugi dan su išli rodjaci umorenog Puha tražiti u Bričance. Pošto ga tamo nisu našli, otputili su se u spomenutu šumu. Tu su odmah opazili tragove krvi, po kojima su razabrali, da je Puh umoren i bačen u Lombardovac.

Cijela se stvar odmah prijavila oblastima. Dne 8. tek. mjeseca bio je pokojnik izvadjen iz jame. Sudbena je komisija ustanovila, da umoreni Puh zadobio 20 uboda od žepnog noža u želudac, a 2 grlo.

Pogreb umorenog Puha obavio se 9. januara te godine.

Sada su oružnici uapsili bričanskog župana, g. Giovanni Mochorovicha, koji stoji pod sumnjom, da je umorio Puha.

IZ GOLOGORICE.

Živimo u teškim gospodarskim prilikama. Svaki dan zalazimo u nove dugove. Novaca nemamo od nikuda. Malne u svim kućama vlada posvemašnja bijeda ia nevolja. Usprkos toga naša mladjarija, naročito ženskoga spola, hoće da provadja nekav gospodski život. Odijeva se gospodski, malo radi, a osim toga postavlja na sebe nekave profume, da čovjek mora da proplače, kad to vidi. Roditelji pozamljuju velike svote novaca, samo da udovolje svoijm kćerima. To je žalosno. Stojimo na rubu gospodarske propasti, ali izgleda da mnogi toga ne opažaju. Očevi i majke, opametimo se! Ne dajmo djeci po volji! Ako idemo ovako naprijed, doći će vrijeme kad ćemo se plačući morati seliti iz naših kuća i poći po svijetu — štono riječ — «trbuhom za kruhom». Ponavljam: Opametimo se dok je doba!

IZ BUZEŠTINE.

Taru nas stari, novi i najnoviji porezi i nameti, koji su svaki dan veći i nesnosniji; a svi porezi i takse takodjer silno obremenjuju i trgovce, koji pak skuplje prodavaju svoju robu, te napokon mi konsumenti nosimo i preuzimamo njihove porezne terete. Jao za onoga i one, koji moraju sve kupiti, a ništa prodati, a takovih imade i u nas medju seljacima, koje ovako moramo smatrati za — žive mrtvace.

Dolaze k nama na naša vrata, žalibože prečesto, porezni i druge sluge sa platežnim nalozima; donesu često tri, četiri i više naloga. Plati i šuti! — misle u sebi gospoda raznih ureda. Ali mi ne možemo svagda šutiti. Opazili smo, da neki uredi, pa i porezni uredi (esattoria) griješe u računima, te često i mnogi dobivaju previsoke netočne platežne naloge... Možda je bilo već stotine slučaja da je ovaj ali onaj mučke isplatio porez ili taksu nepravedno previše. Gospoda naime tako lako pogriješe u računstvu!

Nadje se ipak koji od nas, koji sam doma računa, koliko mora da plati. I ide u ured da upozori na pogriješku. Ali to nije moguće! — veli činovnik. Pa kušajte, računajte! Jest, imate pravo! Un sbaglio della signorina. Vrag zel i šinjorine i one koji postavlja neuku decu i ženske premlade u tako ozbiljne urede, kaošto su porezni uredi i njima slični. — Upozorujemo zato naše ljude, da dadu učenijim domaćim osobama svoje platežne naloge na pregled. — I tako su visoki porezi i takse, i još da vam ih povisuju — razne šinjorine. Dandanas treba računati i računati. U računstvu je naš gospodarski spas.

IZ MAREZIGA.

Pred nekoliko dana imalo je naše općinsko zastupstvo svoju izvanrednu sjednicu. Prisutni su bili svi zastupnici. Na sjednicu je došao tajnik koparskog fašija advokat Petris, premda nije općinski zastupnik. Netom je načelnik zamolio zastupnike, da odobre općinski dug od 180.000 lira, što ga je učinio bivši općinski komesar g. Padovan, došlo je do burnih prizora. Većina je općinskih zastupnika izjavila, da apsolutno ne apriznava toga duga. Tajnik koparskog fašija je pozvao prisutne, da glasuju za predlog i «da ne čine gluposti». Nato je 11 odbornika (4 Slovenci i 7 fašista) izjavilo, da u znak protesta odstupaju iz općinskog zastupstva, jer da ne mogu odobravati dugove, ja koje ne znaju zašto su počinjeni. Zatim je ponovno uzeo riječ advokat Petris. U svojem dužem govoru rekao je i ovo: «Ne čudim se slovenačkim zastupnicima, što ne priznavaju prijašnjeg duga, ali se čudim vama, fašistima, koji zajedno s njima polažete demisiju i ne ćete da priznate duga, koji je počinjen po vašim drugovima — fašistima. Vi ste kao fašisti dužni, da ga priznate. Zapamtite: vas nije narod izabrao svojim zastupnicima, nego smo vas mi metnuli u unutar! Ponavljam: ne činite gluposti! Ostanite u općinskom zastupstvu i odobrite predlog!...» «Nećemo!» uskliknuli i naši i fašistički zastupnici i zatim zapustili općinsku dvoranu. Što se je zatim govorilo, nije nam poznato. Znamo samo to, da je rad općinskog zastupstva postao nemoguć, jer je većina odstupila, i da će svaki čas uslijediti imenovanje novog općinskog komesara.

Ovih dana bila je provedena u Marezigama grupacija fašista. Izvedeno je i naekoliko premetačina. Rezultat je bio negativan.

IZ POMERA.

Od italijanske okupacije do danas, mi nismo još čuli u našoj crkvi riječ božju u našem jeziku. Naš župnik, Italijan, misi i propovjeda u italijanskom jeziku. Komu drži italijansku propovjed, ne znamo. Nama svakako ne, jer mi ne poznamo italijanskog jezika.

U zadnje vrijeme osnovao je nekakav ženski pjevački zbor, samo da ne pjevaju naši pjevači u srpsko-hrvatskom jeziku. Kad ženske pjevaju, mi se samo smijemo. Imamo i za što. One tako ružno pjevaju, da upravo tjeraju narod iz crkve. Konačno su i one same opazile, da nitko nije zadovoljan s njihovim pjevanjem, pa su prestale.

I tako danas nema više u našoj crkvi pjevane mise. Skrajno je doba, da se i naš župnik malko otrijezni i da uvidi, da nije crkva ovdje radi njega, nego obrnuto. Pozivamo crkvene vlasti, da učine red u našoj crkvi, jer ćemo inače biti prisiljeni da se povedemo za Riemanjcima...

IZ LASTOVA.

Konačno nam odstraniše sa poreznog ureda bivšeg c. kr. činovnika Smerchinicha, prijatelja svih austro-ugaraca, te nam dadoše jednog šepavog i mladog iz kraljevine — Bogu hvala, nikada nam ne poslaše čovjeka preko 20 godina —, za kojega kažu, da je došao na Lastovo da učini karijeru.

«Richezza mobile» za 1925. izdao je «ex ufficio» bez predhodnog saslušanja stranaka.

Tko je bio izjavio 4000 lira prihoda podigoše mu na 10—12.000 još k tomu, da bolje ide, prozvaše ga kapitalistom, akoprem imade dugova, nekim pako koji u malo godina rada stekoše milijone, jer su «patrioti», udariše im neznatnu «Richezzu».

Nakon primljenog isplatnog naloga naši Slaveni kušaše da sklope nekakav «concordato», ali biše odpremljeni bez ikakva dobitka, naprotiv drugima od 10.000 snizíše na 5000.

Što znači? Da od «ex-ufficio» udarenih 10.000 prihoda, može se nagoditi na 5000 lira, dakle na polovicu. Eto se vidi kako su te taksacije utemeljene i stvarne.

Našim ljudima ne snizíše ništa, več se moradoše uvrijedjeni povući te prikazati utok.

Nego po onoj: tko te tuži, kadija; tko te sudi — kodija. Neki njihovi intimni kažu, da ne treba utoka, jer što amo ti skroje, da će i Rim da potvrdi. Je li to moguće vjerovati?!

No mi pošto se nalazimo na «Malti», a ne negdje u afričkim kolonijama, uteći ćemo se čak do Rima za ovakovo novo ugnjetavanje, a držasmo kada je otišao c. k. Smerchinich, da je amo druga era počela, ali se prevarismo.

IZ GRAČAŠTINE.

Naše su škole u Gračaštini sve potalijančene. Srpsko-hrvatski jezik se ne podučava niti u nadodatnim satovima. Ljudi se tuže i ljute. Imaju i za što. Djeca redovito idu u škole, deru odijeću i obuću, a ništa ne mogu da nauče. Radi toga bit će najbolje, da ih držimo kod kuće i da ih sami podučavamo kod ognjišta u čitanju i pisanju.

Pred nekoliko vremena obolilo se mnogo djece od škrleta. Uslijed te bolesti mnogo ih je i umrlo. Tako je nemila smrt ugrabila troje djece i našemu staremu korenjaku i narodnjaku, g. Matku Pužaru. Iza škrleta pojavila se obična groznica. Zahvatila je najviše djecu.

Naš je gospodarski položaj vanredno mizeran. Novaca nemamo, a plaćila su velika. Ljetina je bila loša. Turkinje i krumpira imamo dosta, ali drugoga malo. Vina smo takodjer priredili malo, jer nam stara loza sve to više gine. Sada marljivo sadimo amerikansku lozu, da nam iz nje procuri američka sreća, koja će nam možda razveseliti život u ovim crnim danima.

Žalostno je, što je naš narod počeo da krši lijepe šume, koje su bile pravi perivoji. A danas — pustoš. Zemlja postaje gola i kaže svoje gole kosti.

Ne mojte ljudi, ako Boga znate, tako uništavati šume! One su vaše zadnje oporište. Ako ih uništite, nastat će još veće siromaštvo. Dobroga ne ćemo još vidjeti. A na djecu zar ne mislite?

IZ LUPOGLAVA.

Početkom ovoga mjeseca zapustio nas je naš dosadašnji učitelj g. Franjo Krbavac i preselio se u Sv. Petar u Šumi. Na njegovo mjesto došla je učiteljica iz Sv. Petra u Šumi, g.djica Anka Brnobić.

Premještenje našeg dosadašnjeg učitelja, g. Franja Krbavca, neugodno se dojmilo nesamo naše djece, nego i nas odraslih ljudi. Iako je g. Krbavac u nacionalnom pogledu bio veliki slabić i kukavica, mi ipak za njim uvelike žalimo, jer je bio u školi izvrstan učitelj i dobar uzgajatelj naše djece.

Pozdravljamo novonadošlu učiteljicu uz želju, da nastavi svoj rad ondje, gdje je prestao naš dosadašnji učitelj. Mi smo ovuda svi Jugosloveni, a kao takovi želimo da se i naša djeca uzgajaju u tom duhu.

Tudja valuta na tršćanskoj burzi.

T r s t, 14/I. 1925. — Jedna engleska lira šterlina stoji 114.50 ital. lira; 1 amerikanski dolar 23.95 ital. lira; 100 švicarskih franaka 468 ital. lira; 100 franceskih franaka 128.50 ital. lira; 100 čehoslovačkih kruna 72 ital. lira; 100 jugoslovenskih dinara 39.10 ital. lira; 100 rumunjskih leja 12.50 ital. lira; 1000 njemačko-austrijskih kruna 33½ italijanskih centezima.

Franina i Jurina

Fr.: Si čul za onega talijanskega popa va Lanišću?

Jur.: Sam neč, ma ne sve. Ča j' to bilo?

Fr.: Nebore, na prvi dan od leta držal je jednu prediku, da su se svi va crekve zgjedali od silnega čuda.

Jur.: A proti kemu je bila ta predika?

Fr.: Proti ženskem.

Jur.: Proti kem ženskem?

Fr.: Proti nekem našem ženskem.

Jur.: Su mu morda ča opravile te naše ženske?

Fr.: Niš mu nisu opravile.

Jur.: Zač se onputa jadi?

Fr.: Jadi se na neč, ča j' bilo napisano va našoj «Istarskoj Reči», pak se sada sfoguje na ženske.

Jur.: Bravo, po moju puru! Kako da su one ženske krive, ako ta signor leverendo ne dela i ne maši, kako je prej malo vremena mašil naš dobri pop Vrbka. Neka pita naši Lanišćani i Brgućani, kakov njim je bil pop Vrbka, pak će videt, kako te mu svi do jednega odgovorit, da je ono bil anjel od čoveka, pravi redovnik, ki je Bogu daval, ča je Božje, a narodu, ča je od naroda. Pak ča njim se je i zapretil?

Fr.: Rekal njim je, da ako bude još kada ča z Brgudca ali Lanišća va «Istarskoj Reči», da će z oltara na njih s prstom pokazat.

Jur.: Ča na naše ženske?

Fr.: Na njih, ja.

Jur.: A ča govore ženske?

Fr.: A da neka pokaže — stalo njim je, ča on bloboće.

Jur.: One su dunke, kako i naši na Vižinade. I tamo je neki pop Talijan govoril ljudem s oltara proti našoj «Reči», i nagovaral ih je, neka se ne preplaćuju na nju.

Fr.: A ča su naši nato?

Jur.: Su šli doma i drugi dan su pisali va Trst, neka se od sada napred pošilje «Istarska Reč» i onem, ki nisu još bili na nju pretplaćeni.

Fr.: Dobro su učinili, kako da su mane pitali. Tako se dela. Ni dosta, da su nam ti talijanski popi zatrli naš zajik va crekve, već bi oteli, da nam zapovedaju, ča ćemo čitat.

Jur: Naši računaju ovako: mi smo Istrani imeli jedamput jedan naš list, ki se je zval: «Naša Sloga». Va ta list pisali su naši Spinčić i Laginja, kako je Bogu drago, a našem ljudem pravo bilo, upravo onako, kako i danas piše naša «Istarska Reč». Pak ča se j' dogajalo? Dogajalo se je to, da su već i onput talijanski popi na Porešćine i druguda nagovarali naši kmeti, neka ne čitaju «Našu Slogu». To se je dogajalo leta i leta, a najviše onputa, kad je va Poreče bil za biskupa Talijan Flap, a va Trste Nemac Nagel.

Fr.: Bormića, bilo je jušto take...

P O D L I S T A K

MARK TWAIN:

Kandidatske radosti

Prije nekoliko mjeseci bio sam u velikoj državi New-York postavljen od neodvišnjaka kao kandidat prigodom izbora guvernera. Moji su protivnici bili mr. John T. Smith i mr. Blank I. Blank. Osjećao sam, da sam u jednom pogledu daleko bolji od te gospode i to u pogledu — značaja. Iz novina se naime lako razbiralo, da je već davno minulo vrijeme, kad su ta gospoda uživala dobar glas, ako je uopće ikad i postojao. Bila je, medjutim, neosporiva činjenica, da su u posljednje vrijeme bili na dobroj nozi sa svim vrstama sramotnih nedjela. No u času, kad sam razmišljao o svojoj premoći nad tim ljudima, te se u duši njome razblaživao, narušila mi je sreću misao, da ću čuti, kako se moje časno ime raznosi u najbližem snošaju s imenom tih sramotnih ljudi. Napokon se obratih u toj stvari pismom na svoju baku. Njen je odgovor bio oštar i brz. Pisala mi:

«Ti nisi tokom cijelog svog života počinio ništa, čega bi se trebalo stidjeti, tebe ne tereti ni jedno jedino nečasno djelo. A sad pogledaj novine, pogledaj ih i uvidi, kakovi su ljudi ta gospoda Smith i Blank, pa se onda pitaj, da li bi bilo poželjno, da i ti spadneš na stepen, na kojem su oni i da se s njima upustiš u javnu utakmicu.»

Na vlas ono isto, što sam ja mislio. One noći nisam zaklopio oka. No pošto sam sve promislio, nisam mogao, da se povučem s poprišta. Bio sam odabrani borac i morao sam u borbu. Kad sem kod zajutarka nehajno bacio pogled u novine, nadjoh u njima slijedeći članak i mogu reći, da se nikad još u životu nisam toliko osupnuo:

Lažna prisega.

«Možda će se gospodin Mark Twain sada, kad stupa pred narod kao kandidat za mjesto guvernera, udostojati, da objasni, kako se moglo dogoditi, da su mu godine 1863. u Wakawaku u Cochinchini trideset i četiri svjedoka dokazala lažnu prisegu, koju je položio, da ugrabi nekoj siromašnoj tamošnjoj udovici i njenoj bespomoćnoj porodici mršavi komadić polja, gdje je gojila banane, jedino vrelo privrede u njenoj osami i očaju. Gospodin Twain je dužan samomu sebi, kao i velikomu narodu, kojeg glasove hoće predobiti, da ovu stvar objasni. Da li će to on učiniti?»

Bio sam sav zapanjen od čuda! Kako dolazim do tako strašne, bezdušne optužbe? Cochinchinu nisam nikad vidio, a o Wakawaku nikad ništa čuo! Polje, gdje se goje banane jedva bih bio mogao razlikovati od klokana!

Nisam znao, što da učinim. Bio sam poražen i bespomoćan. Taj je dan protekao, da u svojoj potištenosti nisam mogao ništa učiniti. Sutradan donesoše iste novine naredni članak:

Značajno!

«Primjećujemo, da mr. Twain uporno i značajno šuti o lažnoj prisegi u Cochinchini.»

(NB. Tokom ostale izborne borbe poznavao me je taj list samo pod imenom: «infamni krivokletnik Twain».)

Iza toga pročuo se list «Gazette» ovako:

Molimo odgovor!

«Hoće li novi kandidat za mjesto guvernera biti tako dobar, da svojim sugradjanima objasni, kako se moglo dogoditi, da su njegovim sustanarima u Montani od vremena do vremena nestajale razne dragocjenosti, dok se napokon ne nadjoše ponukanima, da savjetuju gospodina Twaina, kod kojega su se ti predmeti redovito pronalazili, neka isprazni mjesto, koje je zapremao u logoru. Hoće li on to učiniti?»

Ima li šta na svijetu, što bi moglo biti zlobnije? Jer ja nikad u životu nisam bio u Montani.

(Iza toga je taj list pisao o meni samo uz pobližu oznaku: «Twain, tat od Montane».)

I već sam počeo sa strahom uzimati u ruke novine, nekako po uzoru onoga, koji diže pokrivač, ispod kojega naslućuje zmiju — čegrtušu. Jednog dana padne mi pogled na ovaj člančić:

Laž je utvrdjena!

«Iskazima zaprisegnutih svjedoka Mihajla O' Flanagama iz Five-Pointsa-a, kao i mr. Snub Raffertya i mr. Catty Mulligana iz Water-Streeta, utvrdjeno je, da je bestidna tvrdnja mr. Mark Twaina, da je blagopokojni djed našeg plemenitog kandidata i pročelnika Blan I. Blanka bio zbog grabežnog umorstva obješen, prosta i sramotna laž i izmišljotina, koja nema nikakvog osnova. Poštenih se ljudi teško kosnulo, da se u političke svrhe upotrebljavaju tako sramotna sredstva, kao što je ovo, kojim se pokojnici iskapaju iz grobova i njihovo časno ime blati najgnjusnijim kalom. Pomislimo li na bol, koju će ta bestidna podlost nanijeti nedužnim rodjacima i prijateljima pokojnikovima, gotovo bismo pali u kušnju, da pozovemo teško ogorčenu i uvjedjenu javnost na izvanzokonsku i zajedničku odmazdu! Ali ne! Prepustimo ga mukama njegove prljave savjesti! (Samo se sobom razumije, da se u slučaju, kad bi prevladala strast, te bi mnoštvo u slijepom bijesu zlostavilo klevetnika, ne bi našla porota, koja bi mogla osvetnike javnoga morala pronaći krivima, niti bi ikoji sud mogao osuditi.)»

r.: A tako je i danaska. I naši ljudi računaju ovako: Talijanski popi nisu nam nikada želeli dobra; oni bi nas odvavek bili najvoleli otopit va žlice vodi. Zato i sada, kada nam talijanski popi brane čitat «Istarsku Riječ», mi moramo dobro promislet, zač to delaju. A domislet se je lahko onemu, ki ni slep. Talijanskem popom smrdi naša «Reč», kako njim je nekada smrdela i «Naša Sloga», zato bi najvoleli, da je ni.

r. I da ju moru laglje zatrt, predikaju kole, da je bezverska...

ur.: Upravo tako su pisali i za «Našu Slogu», va ku su pisali najčestitiji i najvredneji naši redovniki. A kigod čita našu Reč», valje će videt, da i ov naš list piše upravo onako lepo i milo o Bogu i našoj svetoj vere, kako je i prej pisala «Naša Sloga». Ako pak mi kadagod ošinemo kega nevrednega popa zato, ča nam iz crekve hita vanka naš mili materinski zajik, to je naša dužnost, a i to smo se naučili od «Naše Sloge». I ona je svoji dni pucala i na Flapa i na Nagela i na svi drugi, ki su nam gazili naš sveti i slatki zajik.

Fr.: Ča bi morda oteli, da mi na jedno rečene, pohvalimo onakovega popa, kakov je on va Rovinjskem Sele?

Jur.: Lepi pop, a još su lepši oni, ki ga drže i pokrivaju. Nego pustimo ih mi po bande. Neka kampanaju, kako ih je volja, mi ćemo našem putem napred — sve u imenu Boga i na diku naroda našega! A sada reci mi: Ča ti se pari od onega našega «Narodnega Gospodara»?

Fr.: Pusti me ća — kamogod grem, ne čujem drugo, nego: — Hvala Bogu, da smo dobili naš pravi gospodarski list! Kako je lepo pisan! Kako su se ono zmisleli! — i sve tako. Ljudi su, kako zvan sebe od veselja!

Jur.: Ja mislim, da će i od onega malega listića naši ljudi imet puno korsti.

Fr.: Neka Bog dâ!

Politički pregled

Politički položaj u Italiji

ostao je u glavnom nepromjenjen. Politička bitka još nije završena. Opoziciona štampa — u koliko nije zaplijenjena — još uvijek udara po vladajućoj stranci. Medjutim vladini organi neprestano plijene opozicionalne novine i provode po cijeloj Italiji brojne premetačine. Prema izjavi ministra Federzoni-a, provelo se ovih dana 655 premetačina, zaplijenilo sva sila novina, uapsilo 121 osobu, zatvorilo 35 sumljivih društava i sastajališta i raspušteno 25 buntovnih organizacija i 120 udruženja «Italia Libera». Prefekti su dobili ovlaštenje, da upotrijebe sve moguće mjere, koje se god ukažu potrebitim za održanje javnoga reda.

Na ovako odlučan istup vladinih organa opozicija nije još dala doličan odgovor, niti se još razumije kakav bi odgovor mogao da bude. Izgleda da se ona nije ni u snu nadala takovoj reakciji, koja je pomrsila njezine planove i koja je sili, da promijeni dosadašnju taktiku.

Po pisanju same italijanske opozicionalne štampe rek bi, da u opoziciji postoje dvije tendencije u pravcu daljnjeg istupanja protiv fašizma. Jedna struja je za povratak u Parlamenat i da se priskoči u pomoć tamošnjoj liberalnoj opoziciji, kojoj stoje na čelu uvažene italijanske političke ličnosti: Giolitti, Salandra i Orlando, a druga je za to, da se ostane i dalje izvan Parlamenta u znak prosvjeda.

Teško je predvidjeti na što će se opozicija konačno odlučiti, ali po zadnjim vijestima nije isključeno da dodje do rascjepa, te da se umjereniji elementi kao demokratska ustavna opozicija, unitarci i popolari povrate u Parlamenat, a da ostali radikalniji elementi ostanu i dalje izvan njega. Time još nije rečeno da je Mussolinijev položaj poboljšan. On je jedino uspio da jakim protunapadajem momentalno ukloni neposredni pritisak protivnika.

Sada je nastupilo časovito zatišje, koje obje strane iskorišćuju da promijene strateške položaje i izvedu nova grupisanja, ali borba će nakon toga uzbjesniti novom žestinom. Mussolini hoće da predusretne protivnike i da se buduća bitka vodi na skorim političkim izborima, računajući, da će mu pomoću državne vlasti uspjeti da je odluči u svoju korist. Opozicija će vjerovatno biti prisiljena, da je prihvati i proti svojoj volji.

Nastavak italijansko-jugoslovenskih pregovora u Veneciji.

Jučer su se sastali u Veneciji članovi italijanske i jugoslovenske delegacije. Italijansko-jugoslovenska konferencija, koja je prekinula svoj rad za vrijeme božićnih praznika, imat će danas poslije podne plenarnu sjednicu. U novom periodu te konferencije, bit će uzeta u pretres ova pitanja, koja do sada nisu riješena, a pored toga bit će potpisane konvencije, koje su bile odobrene prigodom boravka dr.a Ninčića u Rimu. Te su konvencije:

1) o regulisanju privatnih dugova;

2) o uredjenju privatnih ugovora, koji su zaključeni prije novembra 1918.;

3) o podjeli arhiva s bivšeg riječkog teritorija;

4) konvencija, koja reguliše pitanje upotrebe električne struje i vode izmedju grada Rijeke i okolišnih mjesta, koja leže na jugoslovenskom teritoriju;

5) o režimu voda Rječine;

6) o upotrebi izmedju Rijeke i Drenove;

7) o pripuštanju bolesnika sa jugoslovenskog teritorija u riječku bolnicu;

8) o upotrebi podmorskog telegrafskog i telefonskog kabela;

9) o željezničkom i lučkom saobraćaju sa Rijekom. — Ta posljednja konvencija treba da bude redigirana i po tom odobrena od obih delegacija.

Domaće novosti

Сретну Нову Годину!

жели свим својим цијењеним претплатницима и читатељима православне вере

Уредништво и Управа
„Истарске Ријечи".

Premetačine u Istri.

Ovih dana proveli su sigurnosni organi javne sigurnosti više premetačina u Istri. U Sv. Martinu kod Buzeta proveli su premetačinu kod jednog našeg društva, a u Rukavcu, Marezigama i drugdje u nekojim seljačkim kućama. Rezultat je bio negativan. Interesantno je, da karabinijeri — u koliko je nama poznato — nisu nigdje pokazali sudbenog naloga.

Skrajno je vrijeme, da jedamput prestanu te neopravdane i protuzakonite premetačine. Naš je narod ionako dosta šikaniran, pa ga ne treba još ozlovoljivati i sa neopravdanim premetačinama. Takve premetačine samo truju naš mirni i mukotrpni narod, što nije nimalo u interesu Italije i njezine uprave.

Kruha, kruha, gospodaru!

«Banca Adriatica» dolazi pod konkurs.

Ovih dana vodila se na trgovačkom sudu rasprava protiv Jadranske banke (Banca Adriatica) u Trsu. Budući da nije moglo doći izmedju zastupnika vjerovnika zastupnika ravnateljstva banke do nagodbe, Banca Adriatica» dolazi pod konkurs.

Preventivna cenzura u Tirolu.

Prema nalogu prefekta u Bolzanu, uvedena je u trentinskoj krajini preventivna cenzura za sve listove. Time je u prvom redu pogodjena njemačka štampa u Trentinu. Nije isključena mogućnost, da će se za trentinskim prefektom povesti i drugi prefekti.

† Antun Ćuš.

Iz Ćuši kod Dračevca (Poreština) štiže mladosti bio je vatreni narodnjak. Osobito se isticao prigodom našeg narodnog preporoda u Istri. U Dračevcu i okolici bio vanredno dobro vidjen i cijenjen. To se je najbolje pokazalo prigodom njegovog pogreba, pri kojem je učestvovalo preko 1000 osoba. Povorka je bila upravo veličanstvena. Dračevac još nije ovakve vidio. — Pokojnikovoj porodici i ostaloj rodbini izričemo ovime naše iskreno saučešće, a pokojniku želimo, da mu bude laka ova jugoslovenska gruda, koju je tako žarko ljubio.

Svega po malo

Otkrića u pustinji Gobi.

Ruski etnograf P. Kozlov, čuven po interesantnim svojim istraživanjima u Tibetu, vratio se ovih dana u Petrograd poslije boravka od 20 mjeseci u Mongoliji. On je sa te ekspedicije donio preko 50 sanduka predmeta velike historijske i umjetničke vrednosti, koje je otkrio naročito u pustinji Gobi. On je tu pronašao, kaošto je poznato, iscezli grad Harahata, koji je bio nekad prestolnica carstva Tanguth. Najinteresantniji su pronalazak knjige. On je sa sobom donio cijelu jednu biblioteku od 2500 svezaka na sedam raznih jezika, od kojih je jedan do tada bio sasvim nepoznat. Na osnovu njegovog referata, umjetnička akademija u Petrogradu organizuje sad jednu specijalnu ekspediciju, koja će biti posvećena tim raznim otkrićima.

15.300 spomenika.

U Franceskoj postoji danas 15.300 općina. koje su poslije rata podigle spomenik poginulima u ratu. Većina tih spomenika nalazi se na glavnim trgovima, a neki su na groblju. Mnoge su općine iskoristile jedan član francuskog zakona od 25. oktobra 1919., koji kaže, da općine imadu pravo tražiti pomoć od države za podizanje spomenika. Na taj način potrošila je francuska državna blagajna u ove četiri godine preko 12 milijuna franaka. Zbog toga je franceska vlada ovih dana stavila izvan snage pomenuti član zakona.

Strašna eksplozija u Japanu.

Kod istovarivanja ratnog materijala u luci Otovn, kako javljaju iz Tokija, dogodila se strašna eksplozija. Prigodom istovarivanja, pojavila se nezapaženo vatra, koja je zapalila barut, koji je dignuo u zrak skoro pol luke. Više stotina ljudi smrtno je nastradalo. Do sada se još ne zna koliko je mrtvih. Vatra se proširila po cijeloj luci i nastala je strašna panika.

Književnost i umjetnost

Beogradski «Novi Život» o našim «Istarskim Nar. Pjesmama».

Beogradski «Novi Život», što ga redigira gosp. Ljuba Jovanović, donaša u svojem broju od 4. oktobra 1924. slijedeću recenziju «Istarskih Narodnih Pjesama» izdanih od «Istarske književne zadruge»:

«Istarska književna zadruga» u Trstu došla je na jednu vrlo pametnu ideju: priredila je novo popunjeno izdanje istarskih narodnih pesama. Prvo izdanje izišlo je 1880. god. u redakciji g. dr. Matka Laginje; ono je već davna iscrpljeno i više se ne može naći. Ovo drugo izdanje obuhvata, sem nekoliko pesama, celokupno prvo izdanje, a dopunjeno je skoro sa još toliko isto pesama iz raznih zbirki. Izdanje je vrlo ukusno i pažljivo pripremljeno.

Material, koji nam pružaju ove istarske narodne pesme, prestavlja interes naročite vrste. Taj interes nije toliko u novini motiva i obrade — ma da i toga ima — koliko u faktu da su motivi istarskih narodnih pesama u glavnom koji i u našim centralnim narodnim pesmama, često puta, naravno, vezani za druga mesta i druge ličnosti. U junačkim pesmama — ima ih dosta — centralna je ličnost Kraljević Marko, ali nije vezan za odredjen lokalitet, što je sasvim razumljivo, kad se ima na umu veliki put, koji su pesme prevalile od mesta svog postanja pa do periferije našega naroda. I druge junačke su pesme pune poznatih motiva.

Pesme su lepo klasifikovane po vrsti i predmetu; junačke na prvom mestu, pa ženske, svatovske i napitnice, dečije, naricaljke, pobožne i razne kolede. Na kraju je dodan i tumač.

Jezik je interesantan, jer je sa teritorije, gde se mešaju sva tri naša glavna narečja. Pesme su beležene onako, kako su ih pevači pevali, i tako su i štampane bez ikakva doterivanja. I to je vrlo dobro učinjeno, kao što je dobro i marljivo priredjeno celo izdanje. Ova zbirka ima i svoj veliki nacionalni značaj: ona pokazuje kako je živa nacionalna svest u onom krajnjem delu našega naroda, prema kome je sudbina bila tako svirepa. «Istarska književna zadruga» je na vrlo dobrom putu i želeti je da svoj posao i dalje produži.

DOPISNICA UREDNIŠTVA.

Dopisniku u Beršeču: — Vaš dopis izaći će u narednom broju «Istarske Riječi». Razgovor Franine i Jurine ne možemo da uvrstimo, jer je previše lokalan. Da ste nam zdravo!

Prijatelju iz Pazina: — Glede Vaše stvari informirali smo se kod ovdješnjeg iseljeničkog komesarijata. Za nekoliko vremena morat ćete još čekati. Stara je kvota posve iscrpljena. Živili!

Marija Čendak, Jelovice 16 i Marija Čendak, Jelovice 28. Vaše su molbe uzete u pretres.

Petelin Franjo, Koseze. Odgovor negativen, jer Vas nisu dodijelili v kategoriju, po kojoj biste primali penziju. Radi krivog naslova nije Vam općinski načelnik dostavio dekret. Kad ga primite, javite se ponovno, da uložimo pravovremeno utok.

Matija Ivančić, Brguc. Nema nikakve Vaše molbe u Rimu.

Ribarić Mate, Vodice. Čeka se mišlenje sanitarne komisije, pa će Vam biti javljeno riješenje.

Vale Josip, Barban. Odobrena penzija.

Starc Ante, Črnikal. Odobrena Vam je penzija.

Franjica Jerman, Mali Mlun. Vaša se molba još proučava.

Kata Premate, Premantura. Molbe još nema u Rimu. Moguće je još u Puli. Razvidite!

Kocijančič Izidor, Marezige. — Corte dei Conti je molbu vratila administrativnom odelenju, gdje će biti ponovno uzeta u pretres.

Draščić Lovro, Sv. Martin. Odobrena penzija.

Dekleva Miho pok. Blaža, Podgrad. Za Vaše štićenike Mariju i Franju Tomažić se stvar proučava.

Darovi

za našu djecu:

U Kašteliru (Istra) sakupilo se 73 lire za «Šolsko društvo» u Trstu. Darovali su: po 7 L: E. Ružić; po 5 lira: Eugen Ružić i Ante Kazalac; po 3 lire: Ivan Ružić, Gašpar Kocijančić i A. L.; po 2 lire: Petar Ružić, Obrad Ružić, Anton Ružić, Miho Legović, Venceslav Ružić, Ivan Bejaković, Vjekoslav Bejaković, Milenko Brčić, Ivan Kovač i Jugoslav Legović; po 1 liru: Antica Legović, Marko Ružić, Ivan Ružić, Ćiro Gasparini, Marica Ružić, Franjo Ventin, Ivana Ventin, Angjeo Justinčić, O. Legović, Srećko Ružić, Ivan Brnobić, Mijo Marušić, Miho Ružić, Nikodem Legović, Ferdinand Ružić, Ivan Mendica, Ante I. Deklić, Ante Ladavac, Petar Brčić, Matko Legović, Ante Brnobić, Mate Brnobić, Jakov Brnobić, Petar Depolo, Ivan Rojac i Josip Rojac. — Novac izručen «Školskom društvu» u Trstu.

Svim darovateljima neka bude ovim putem izrečena naša najsrdačnija hvala: Ugledali se i drugi!

u fond «Istarske Riječi»:

Na piru g. Marija Obrovca i Marije Valle u Smoljani sakupilo se medju svatovima 50 lira u fond «Istarske Riječi». Darovali su: po 6 lira: Martin Peršić iz Bričanci; po 5 lira: Petar i Šime Obrovac iz Smoljani; po 2 lire: Agata Obrovac, A. Obrovac, Marijo Obrovac, Marija Obrovac, Anton Obrovac iz Smoljani

---

Duhoviti zaključak urodio je uspjehom, da sam naredne noći morao hitro skočiti iz kreveta i pobjeći na stražnja vrata, dok je «teško ogorčena i uvrjedjena javnost» provalila kroz prednja u moj stan, te mi u opravdanom ogorčenju porazbijala prozore i namještaj, a na odlasku ponijela sa sobom sve, što se je samo moglo ponijeti. A unatoč tomu mogao bih se zakleti i prisegnuti na svetu bibliju, da nisam nikad okleveta̋o djeda gosopdina Blanka, šta više, da do onog dana nisam uopće o njemu ništa čuo, a još manje govorio.

(Nuzgredno primjećujem, da me je dotični list iza toga dosljedno nazivao: «Twain, klevetnik pokojnika».)

Naredni novinski članak, koji je na sebe svratio moju pažnju, bio je ovaj:

Krasan kandidat!

Mr. Twaina. Na neodvišnjacima je, da dokažu, rašnjoj skupštini neodvišnjaka imao održati velik govor, nije u odredjeno vrijeme došao! Brzojav njegovog liječnika saopćio je skupštinarima, da ga je zadesila nezgoda, jer da su ga pregazila kola i na dva mu mjesta prelomila nogu. Bolesnik trpi velike boli itd itd. Sve same slične laži i sljeparije! A neodvišnjaci su sve te izmišljotine predočivali istinom i pričinjali se, kao da ne poznaju pravi razlog, zašto je njihov kandidat izostao. Sinoć su, medjutim, mnogi vidjeli, kako je izvjesni gospodin pijan kao čutura doteturao u kuću Mr. Twaina. Na neodvišnjicima je, da dokažu, da ta ispičutura nije bio sam Mark Twain! Napokon ih imamo! Ovo je slučaj, u kojem nema izlaza. Gromko pita glas naroda: «Tko je bio taj čavjek?»

U prvi mi je mah bilo nevjerovatno, sasvim nevjerovatno, da je to uistinu moje ime, koje je dovedeno u savez s tom ružnom sumnjom. Tri su mi duge godine prohujale iznad glave, a da nisam ni okusio vina, piva ili rakije.

(Značajno je po djelovanje navike, kad ustvrdim, da se nisam nimalo uzrujavao, kad me je taj list u narednom broju nazvao «mr. Delirium-Tremens-Twain», iako sam znao, da će to odsad biti moje stalno ime.)

U ovo su vrijeme bezimena pisma sačinjavala glavni dio moje pošte. Obično u ovom obliku:

«Kako se ono dogodilo s nekom staricom, koja je molila za milostinju, a Vi ste je izmlatili?
Pol Pry.»

Ili:

«Vi imate na duši stvari, koje su samo meni poznate. Svjetujem Vas, da žrtvujete nekoliko dolara, inače ćete doći u novine.
Handy Andy.»

Ovakovih bih pisama mogao nabrojiti toliko, da bi čitaocu bez sumnje dosadio.

Najugledniji list republikanaca optuživao me s podmilljivosti en gros, a vodeći organ demokrata pribilježio je slučaj, kako sam podmitio javne organe, da izbjegnem zasluženoj kazni.

(Ova su mi dva slučaja donijela daljnja dva imena: «Twain podmićivatelj činovnika».)

U ovo se je vrijeme vika za «odgovorom» nas ve te strašne osvade, koje su protiv mene dizale, tako razbuktale, da su mi urednici i vodje moje stranke izjavili, da bi daljnja šutnja označila moju propast. Kao da njihov poziv hoće još više naglasiti, izašao je odmah sutradan u jednomu listu člančić:

Jeste li ga vidjeli?

«Kandidat neodvišnjaka još uvijek uporno šuti. Zato, jer se ne usudjuje, da govori. Sve optužbe protiv njegove osobe potpuno su dokazane, a najbolje ih potvrdjuje njegova značajna šutnja, koja ga vječno sramoti. Jeste li vidjeli svoga kandidata, gospodo neodvišnjaci? Pogledate ga samo dobro, da vidite infamnog krivokletnika, tata od Montane, klevetnika pokojnika! Pogledajte taj utjelovljeni delirium tremens, svoga prljavoga korupcionaša i podmićivatelja činovnika! Divite mu se i čudite, a onda kažite, da li možete svoj glas pokloniti čovjeku, koji je s svojim sramotnim zlodjelima zavrijedio ovaj niz naslova, a ne osudjuje se otvoriti usta, da samo jedno poreče!»

Nije bilo druge, naego da — duboko ponižen — odgovorim na gomilu neosnovanih osvada i prostih, opakih laži. No nije mi ništa pomoglo, jer je već sutradan donio jedan list nove sramote i svježe osvade, optužujući me ozbiljno, da sam zapalio jedan zavod za umobolne sa svima stanovnicima, jer mi je kvarilo izgled iz stana.

Ovo me je natjeralo u neku vrstu panike.

Zatim je slijedila optužba, da sam otrovao svogas trica, da se domognem njegove imovine, te prešno zahtijevašu, da se otvori grob.

Ovo me je već nagnalo na rub ludila.

Zatim me optužiše, da sam kao predstojnik nekog nahodišta povjerio opskrbu nahoda nepopoštenim rodjacima.

Već nas mkolebao...

I napokon, da sramotno proganjanje, kojim me je ganjala partijska mržnja, bude ovjenčano dostojnom i doličnom krunom, uvježbaše devetero ozeble i poderane djece svih mogućih boja kože, da za jedne skupštine poskaču na govorničku tribinu, te da, obujmivši mi koljena, počnu vikati i plakati: «tata, tata!»

Tada se okanih borbe. Spustivši zastavu, predadoh se. Nisam bio dorastao zahtjevima izbora guvernera v državi New-York. te se zahvalih na kandidaturi i ogorčena srca potpisah svoju izjavu: s počitanjem nekad čestit čovjek, a sada

Mark Twain, i. k., t. o. M., k. p., d. t., p. k. i p. č.

... te Marija Buršić iz Puntera i Petar Okret iz Okreti; po jednu liru: Srećko i Šime Obrovac (Smoljani), Vazmoslav, Antun i Ivan Valle, Jakov Ciceran, Marija Valle, Luka Ciceran, Fuma Valle, Peršić Miho (Puntera), Angjeo Harić (Smoljani), Emanuel Čikada (Sv. Vinčenat), Antun Manzin (Vodnjan), Ivan Obrovac (Smoljani), Josip Slavić (Sv. Vinčenat), Miho Harić (Smoljani), Dragutin Peršić, Martin Peršić, Ruža Peršić i K. Peršić (Bričanci).

Živjeli plemeniti darovatelji! Ugledali se i drugi naši ljudi u ovaj lijepi primjer naših čestitih Smoljanaca!

Izdavač, direktor i odgovorni urednik: IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST" U TRSTU

Priposlano *)

Gospodinu
Antunu Medica, crkvenom starješini
u **PODGAĆAMA.**

U nedjelju, dne 4. januara te godine, javno ste nanijeli uvrijedu potpisanomu i Posujilnici u Lanišću time, što ste u jednoj gostioni pred više lica neistinito ustvrdili, da se ja i Posujilnica bogatimo na štetu crkvenog novca, koji je uložen u našoj Posujilnici.

Budući da ste svojom neistinitom tvrdnjom nanijeli veliku uvrijedu nesamo meni, nego i svim odbornicima Posujilnice, to Vas ovime pozivljem, da **mi u roku od 8 dana javno dokažete istinitost** svoje tvrdnje ili da je **javno** opozovete, jer ću u protivnom slučaju biti primoran, da Vas tužim sudu radi uvrijede poštenja i da Vas smatram običnim lašcem i klevetnikom.

Ako pak želite dignuti crkveni novac iz naše Posujilnice, dodjite k nama sa nalogom nadležnih faktora, da Vam ga predamo, eda se previše ne obogatimo s njime.

U LANIŠĆU, dne 13. januara 1925.

Josip Puhalj,
predsjednik posujilnice.

*) Za članke pod ovim naslovom uredništvo preuzima odgovornost samo u toliko, u koliko zahtijeva zakon.

Mali oglasi.

TRAŽI SLUŽBU. Dvadesetgodišnji mladić iz pokrajine, sa 4 tečaja učiteljišta, sposoban i za trgovinu, govori italijanski, slovenački i srpsko-hrvatski, traži službu. Prima mjesto bilo gdje. — Naslov kod uprave.

NOVE GREDE IN DASKE prodaje po najpovoljnijim cijenama Matej Bančić — Kršanci p. Žminj (Gimino), Istra.

U PEROJU KOD PULE prodaje se posjed od 30 dana oranja sa maslinama i vinogradom. Pobliže informacije daje perojski sveštenik.

POSJEDNIKE bukovih i hrastovih šuma, pripravne paliti ugljen u budućim mjesecima, traži «Kmetsko-Trgovačko Društvo» — Trieste, Via Raffineria 4, koje priskrbi ugljare i vreće.

17-GODIŠNJI MLADIĆ iz pokrajine sa dvogodišnjom trgovačkom praksom traži službu u mješovitoj trgovini. Pozna italijanski i slovenački jezik. Najradje bi prihvatio službu u gradu. — Naslov kod uprave «Istarske Riječi» u Trstu, via S. Francesco d'Assisi 20, I.

✝

U ime svoje, svojih sinova, kćeri i cijele rodbine javljam svim prijateljima i znancima, da je naš nezaboravni suprug odnosno otac, tast i djed

Antun Ćuš

nakon kratke i teške bolesti, providjen sv. Otajstvom umirućih, dne 2. januara u 1 sat poslije podne blago usnuo u Gospodinu.

Pogreb nezaboravnog pokojnika obavio se 4. tek. mj. na foškulinskom groblju uz učestvovanje mnogobrojnih pokojnikovih štovatelja.

Počivao u miru!

U **Ćuši-Dračevcu**, dne 8. januara 1925.

Ana Ćuš rodj. Corazza

✝

Rastuženim srcem javljamo svim rodjacima, prijateljima i znancima, da je naš nezaboravni sin odnosno brat i nećak

Vladimir Zidarić

u cvijetu svoje mladosti, nakon teške i kratke bolesti, dne 30. decembra 1924. blago usnuo u Gospodu.

Pokoj vječni daruj njemu Gospode!

U Sovinjaku, dne 9. januara 1925.

Razcviljeni roditelji, braća i rodbina.

ZAHVALA.

Svima onima, koji su ispratili našeg nezaboravnog sina, brata, nećaka i rodjaka

VLADIMIRA ZIDARIĆA

do hladnog groba i koji su nam na bilo koji način iskazali sućut naše velike boli nad preranim gubitkom nezaboravnog pokojnika, izričemo ovim putem našu najsrdačniju hvalu.

Bog platio svima!

U Sovinjaku, dne 12. januara 1925.

Razcviljeni roditelji, braća i rodbina.

ŠTO NE ZNAŠ pitaj univerzalni informativni biro «Argus» u Beogradu, Knez Mihajlova ul. 35 (Jugoslavija).

ZAHVALA.

Svima onima, koji su dne 11. ov. mj. ispratili moju nezaboravnu suprugu odnosno majku, sestru itd.

Anticu Buždon

na vječni počinak, neka je ovime izrečena moja najsrdačnija hvala.

Posebno se zahvaljujem opć. primalji, a tako i ostalim dobrim ljudima, koji su nastojali da ublaže pokojnici tešku bol i meni izraze svoju sućut.

Svima hvala, a od Boga plata!

U LANIŠĆU, dne 12. januara 1925.

Rastuženi suprug JOSIP BUŽDON.

ZAHVALA.

Svim rodjacima, prijateljima i znancima, koji su našoj nezaboravnoj i neprežaljenoj

Katarini Blažić rodj. Mikuličić

iskazali posjednju počast otpratívši je na vječni počinak ili s nama učestvovali na budi koji način u našoj velikoj tuzi, neka je ovime izrečena naša duboka i svesrdna hvala, a od Boga plata.

IČIĆI, dne 5. januara 1925.

Rastužena obitelj.

…j 4 Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta) U Trstu, 22. januara 1925. Pojedini broj 20 cent. God. III.

…Istarska Riječ"
… svakog četvrtka uveče.
… drugog četvrtka donaša
…ni prilog „Mladi Istranin".
…ata za tuzemstvo iznaša
… lira na godinu, a za
…nstvo 25·— lira. Ured-
… i uprava lista: Trst
…te) - Via S. Francesco
…isi 20/I. Telefon: 11-57

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari". — Narodna poslovica.

…će oni prijateljstva s nama...

…ad su ono godine 1904. neki vidjeniji …ati i Italijani tražili način kako bi …lo da izmedju naše i italijanske na…nosti u Dalmaciji i Istri dodje do što …enijeg izmirenja, prvi su bili ondašnji …rski Italijani, koji su tu misao mahom …ili. Oni su na usta svojih zastupnika …ve i Bartolija odgovorili na taj po…aj od prilike ovako: — Do izmirenja …glo bi doći samo u slučaju, da Hrvati …Slovenci ovih krajeva izjave, da ih u …i nema, to jest — da nemaju u ovoj …lji tražiti nikakvih posebnih prava.

…U to je negdje bio planuo rusko-ja…nski rat i Italijani, to jest njihove no…e, upotrebile su i tu zgodu, da se na …odurniji način obore nesamo na Rusiju …ć i na čitavo Slavenstvo.

…I tako su pokušaji onih vidjenih Hrvata …Italijana mahom pali u vodu. O izmi…nju nije se više govorilo.

U vrijeme velikoga rata našlo se i opet … hrvatskoj i na italijanskoj strani po…koliko čestitih ljudi, koji su se iskreno …udili, da dodje do izmirenja. Posljedica … nastojanja bio je takozvani «rimski …kt», koji je — kako je poznato — ostao …rtvim slovom.

Prigodom ratifikacije rapalskog ugo…ra palo je u italijanskom Parlamentu …koliko toplih izjava i to iz ustiju naj…djenijih Italijana. Ti Italijani poduprti od …avog Parlamenta dali su pred čitavim …ijetom riječ, da će Italija poštovati sva …ša nacionalna i kulturna prava, a to će …či, da ćemo mi Jugosloveni moći u ovoj …žavi da se razvijamo onako, kako nam … bude kazalo srce i naša narodna svi…st.

…Te riječi su i protokolisane, ali još se …e bilo osušilo crnilo, kojim su bile na…sane, i već se na našim ledjima pre…mio fašistički «manganello» rugajući …am se u svom toljaškom jeziku, kako smo …li ludi, kad smo mâ samo na čas mogli …ovjerovati onim lijepim riječima.

Zatim je osvanuo 27. januar 1924. U taj …an potpisan je od jugoslovenske i itali…anske vlade u Rimu takozvani «pakt pri…ateljstva». Svi su držali, da je barem sada …kucnuo čas, gdje ćemo i mi istarski Jugo…sloveni početi malo lakše da dišemo i ži…vimo, ali i tu smo se prevarili. Zatiranje …našeg jezika u školama i crkvama nasta…vilo se, a tako se produžilo i sa svim dru…gim odioniznim mjerama, kojima i vlasti … njihovi odgovorni i neodgovorni organi …misle, da će nas u najkraće vrijeme na…silno istrijebiti ili kako oni vele: asimi…lirati.

Neke od tih mrskih mjera (kao na pri…liku ona o zabrani predstava u našem je…ziku) bile su tako užasne, da je nad njima izrazio svoje negodovanje i jedan tršćanski list, glasilo italijanskih kombatenata, koji su u ratu mnogo žrtvovali, pa bi već i stoga imali pravo, da se njihova najviše čuje. Njihove su novine zaista odsudile neka progonstva, kojima su izloženi istarski i uopće primorski Jugosloveni, i čovjek bi mislio, da će se i drugi povesti za njima i odsuditi ona brutalna progonstva...

Medjutim dogodilo se protivno. Glavni tršćanski, fašistički organ udario je po «Frontieri» spočitujući joj, što se to zauzimlje za barbare i «ščave». Štaviše: već sutradan donio je taj isti organ nekakav dopis iz Buzeta, gdje se kao veleizdaja označuje predavanje, što ga je liječnik g. dr. Pertot držao u Svetom Martinu... A g. dr. Pertot govorio je — o sušici... Pa to nazivlje tršćanski fašistički list — veleizdajom, i to gotovo u isti dan, kad su službene italijanske novine donijele užasan iskaz istarskih mjesta, koja su zaražena od malarije... I tako umjesto da taj list pohvali nastojanje g. dr.a Pertota, on ga okrivljuje s veleizdaje i traži, da se ukinu sva naša narodna društva, da se bace preko granice svi naši vidjeniji ljudi, da se zatvore u kuće svi oni, koji imadu kakvog utjecaja u narodu, da se pretraže, premetnu, prevrnu sva naša ognjišta i sve tako.

Reći ćete: pa to piše bogzna kakvo piskaralo, koje hoće da se takovim ludostima malo proslavi.

Ne pitamo, tko piše i ne marimo da znamo. Nesreća je u tome, što takove monstruoznosti donose novine, koje su današnjoj vladi najbliže, i tako mjesto da bi stišavale strasti, one ih još i raspiruju bacajući ulja u vatru.

Nova izborna reforma u Italiji

Budući da postoji o toj novoj reformi samo vladin nacrt, koji je u principu bio odobren od Parlamenta, dočim definitivni zakon još nije izradjen, to ćemo se danas s tom reformom samo u kratko pozabaviti. Najvažnije promijene bile bi slijedeće:

Broj se poslanika povisuje od 535 na 560.

Sva Italija bit će razdijeljena u 560 kotara, t. j. u toliko kotara, koliko ima poslanika, i svaki kotar birat će jednoga poslanika. Istra će biti razdijeljena u 4 kotara (a imat će 4 poslanika), tršćanska pokrajina isto tako, riječka sa Liburnijom i Ilirskom Bistricom bit će jedan izborni kotar i birat će jednoga poslanika. Uopće važi princip, da svakih 70.000 stanovnika biraju po jednoga poslanika. Izuzetak čini samo zadarska pokrajina (sa Lastovom), koja ima tek 18.000 stanovnika, a ipak bira jednoga poslanika. Svaka stranka u svakom kotaru može da glasuje samo za jednoga poslanika, ne kao prije za cijelu listu. Izabran je onaj poslanik, koji u dotičnom kotaru ima najviše glasova. Ako u jednom kotaru ima dva kandidata, koji imaju jednaki broj glasova, onda je izabran stariji. Užeg izbora (dakle «balotaja») ne će biti.

Kod glasovanja ne će biti glasovnice sa raznim znakovima svih stranaka, koje postavljaju svoje kandidate, nego će svaki birač dobiti jedan omot (kuveratu), u koju će staviti svoju glasovnicu. Na toj glasovnici mora da je crno natiskano ime onoga kandidata, za koga on glasuje.

I broj onih, koji nikako ne mogu da budu poslanici, je znatno povišen. Tako na pr. svi oni, koji dobivaju plaću od državnih fondova ili iz fonda za kult. Isključeni su i župnici i njihovi namjesnici.

Takozvani «voto plurimo», predložen sa strane parlamentarne komisije, nije bio prihvaćen od Parlamenta. «Voto plurimo», t. j. višekratni glas, znači, da osobe, koje imaju stanovite kvalifikacije imaju više nego jedan glas (na pr. dva ili tri glasa). Ovaj način glasovanja bi bio izvanredno protudemokratski i uperen proti radničkim i seljačkim masama. Parlamenat imao je toliko razuma, da ga nije odobrio.

Predlog nekoga poslanika, Dalmatinca Dudana, da se iz listina oduzme pasivno izborno pravo svim onima, koji su služili u austrijskoj vojsci ili koji su vršili za Austriju specijelne službe, propao je, tako da će biti izabrani i oni, koji su tekom rata vršili za Austriju posebne službe posebnoga povjerenja.

Prije nego taj izborni red stupi u krijepost mora da ga još odobri i Senat.

Tri gradića našega jezika
u dolnjoj Italiji

Ta tri mjesta, gdje se govori srpsko-hrvatski jezik, nalaze se sjeverno od Puglie na 20 kilometara zračne daljine od obale Jadranskoga mora, u biskupiji Termoli, a u pokrajini Molise ili Campobasso, sjevero-zapadno od onoga lakta, što ga čini Monte Gargano.

Ta tri gradića nose ova imena: najveći se zove Živa Voda ili Kruč (Acquaviva Collecroce), drugi Stifilić (San Felice Slavo), a treći, najmanji, Mundimitar (Montemitro). Sva tri skupa imaju 5000 duša. Stanovništvo tih gradića govori još i danas srpsko-hrvatskim narečjem, ali s nekim starinskim rastezanjem i priličnom italijanskom primjesom.

U te krajeve se je naš narod u više navrata selio bježeć od Turaka. Posljednja seoba bila je prije četirista godina. Ti su najnoviji doseljenici iz krajeva oko ušća Neretve, a vodja im je bio od plemena Mirko. Ta porodica još žive u onim stranama, a jedan njezin ogranak sačuvao se u Dalmaciji, u selu Baćini, južno od Gradca makarskoga, gdje se pokazuju i ruševine Mirkovih dvoraca. Sačuvala su se i druga naša prezimena kao Mileta, Papić, Matijača, Iveta (koji se danas izgovaraju i pišu Vetta) pa, na žalost već potalijančeni, Markovići, Brkići, Smiljani i drugi.

Pitanje njihova porjekla je ustanovio dr. Josip Smodlaka na temelju predaje, koja se sačuvala u onim našim kolonijama i u Dalmaciji te na temelju prezimena i govora. Narječje njihovo znanstveno je proučio prof. dr. Milan Rešetar. Obcjica su časni gradjani Žive Vode. Po nekim sačuvanim narodnim pjesmama reklo bi se, da ima i ostanaka starijih doseljenika iz zadarske okolice. U novije doba se sve to više širi italijanski jezik kroz školu i vojničku službu. Ipak još svi, osim nekih gospodskih kuća, govore u kući i medju sobom u mjestu našim jezikom, a ima i takih, iako vrlo malo, koji ne znadu ni riječi italijanski.

Prije je naš jezik bio mnogo više raširen u onim stranama. Njime je govorilo u više od 20 mjesta, koja su sva danas potalijančena, osim ona tri.

A kako su sačuvala ta tri potonja gradića svoj jezik?

U starije doba dolazili su tamo dalmatinski brodari, koji su se češće sastajali sa našom braćom u napomenutim gradićima. Razgovori su se vodili u čisto srpsko-hrvatskom jeziku.

I u novije doba posjetilo je više Dalmatinaca ove naše kolonije. Najprije je otišao onamo — bit će tomu 30 godina — pokojni profesor Risto Kovačić. Godine 1905. posjetili su Živu Vodu g. dr. Joso Smodlaka i kanonik prof. J. Barač, slikar E. Vidović i Po. Luger. Oni su sve obašli u 20 dana. Poslije toga bio je u Živoj Vodi i prof. Milan Rešetar, koji je ostao tamo čitave ljetne praznike. Konačno je i ove godine g. dr. Joso Smodlaka, jugoslovenski poslanik kod Vatikana u Rimu, posjetio onu našu tamošnju braću, te izručio načelniku Žive Vode, g. dru Josipu Vetta (starinom Iveta), red Sv. Save IV. stepena, koji mu je na njegov predlog bio podijeljen od jugoslovenskog Kralja. Tom prilikom je obdržan veliki narodni zbor u Gradskoj Hiži (tako zovu općinsku kuću) u Živoj Vodi. Na tom je zboru dr. Smodlaka u srpsko-hrvatskom govoru (dalmatinskim narječjem) izručio pozdrav stare Domovine toj dalekoj braći, koja su ga sa suzama na očima primili k srcu.

Nije ni čudo. Uzalud se ne kaže: krv nije voda.

Mi i oni

(Dopis iz Krka).

Bože mili, šta se ne sve dogadja na tom svijetu! Živo mi je u pameti prošlogodišnji izborni sastanak na izvoru Rižane u Istri, na kome je govorio s naše strane dr. Čok, a s protivne dr. De Petris, komandant fašističke milicije u Kopru. Kako se je mučio taj posljednji, da omami sladkim riječima naše ljude, da glasuju za njegovu stranku! Ali naš narod, svijestan, da je pravo na njegovoj strani, ostao je vjeran svojoj tradiciji, svome slovanskome osvjedočenju i nisu ga mogla da primame ni najsladja obećanja, a ni nasilja. Nasuprot: čim jači je bio pritisak, tim je bio i smjeliji i neumljiviji u svojim pravednim zahtijevima.

Ako uzmete u ruke većinu italijanskih novina, naići ćete na dopise, u kojima jadikuju za svojom izgubljenom braćom u Dalmaciji, koja da trpe pod jugoslovenskim, barbarskim jarmom.

Da vidimo jeli to zbilja tako. Evo primjera: Grad Krk, na otoku Krka, broji oko 1600 žiteljstva, od kojega je polovica «Italijana», a polovica Jugoslovena.

Sada slušajte i divite se! Ti Italijani su svi optirali za ital. državljanstvo te imadu pravo da biraju poslanike u rimski Parlamenat! Štaviše: Oni imadu ovdje svoje čisto italijanske škole, na kojima podučavaju učitelji imenovani i plaćeni po italijanskim vlastima!!

Na kojoj je dakle strani kultura i civilizacija?

Istina je, da se je Jugoslavija na to obvezala rapalskim ugovorom. Pa žar nije logično, da što vrijedi za njih ovdje, vrijedi i za nas tamo? Gdje je italijansko javno mnijenje, koje bi moralo da osudi nečovječji postupak njihovih vlasti u Istri?

I dok su oni jednim samim potezom pera oduzeli sva čovječanska prava našoj braći, koja se sastoji od preko pol milijuna Jugoslavena, dotle se ovdje postupa sa neznatnim brojem njihove braće potpuno bratski i prijateljski.

Dodjite amo, gospodine de Petris-u, u svoje rodjeno mjesto, pa da se na licu mjesta uvjerite o našem barbarizmu i balkanizmu. Ne bojte se, ne će vam se ništa dogoditi.

Pa da znate, koji su to njihovi ljudi ovdje, evo nekoliko imena. To su vam većinoma razni Scomersichi (Skomeršić), Brussichi (Brusić), Achilichi (Ahilić), Giurine (Jurina) itd., koji su došli ovamo iz naših okolišnih sela, koji su se tekom vremena potalijančili.

I dok se ovdje njihova braća potpuno slobodno kreću, našoj se oduzimlje i najelementarnije pravo, t. j. poduk materinskoga jezika u pučkim školama. Srce nas zaboli, kad se sjetimo nekdašnjih naših škola i inih društava u Istri. A danas? Od svega toga ostade nam tek gola uspomena. Rastjerano je naše svećenstvo, naši učitelji moradoše ostaviti rodnu grudu i tražiti kruha u svijetu. Pa da ne iznašamo svih grozota tritisućgodišnje kulture, nek spomenemo samo naše Narodne domove u Puli i Trstu...

Najčudnovatije je pak to, da u šest godina nisu došli još na to, da s takvim postupkom ne samo da nisu na koristi, već da sebi direktno škode.

Gospodo, ne valja tako! Promjenite svoju politiku, popravite nanesenu štetu, otvorite naše škole, pa da vidite, kako znade Slaven štovati one, koji i njega poštuju.

U Krku, dne 20. januara 1925.

A. Mihec.

DOPISI

IZ RIJEKE.

Sve raste... - Priča o želucu i ostalim udima. Kako misli o tome Ninetta?

Rijeka je izvrstan teren. Na njemu sve raste. Raste dinar, rastu cijene kranjskim kobasicama, rastu porezi, raste na mnogim mjestima trava, raste nezadovoljstvo, raste dan, raste apetit, raste nezaposlenost, a svim pak, koji gledaju u Baroš, rastu još i zazubice...

Sve je ovo konstatirao i na papir iscijedio neki C. F. Z. dopisnik lista «Resto del Carlino», koji izlazi u Bologni. I još je nadodao, da na Rijeci raste i «pazienza» i ljubav «per la patria», koja da tu «pazienzu» podupire... (Neka ovo razumije, tko može!..)

Na te nemile konstatacije naša se «Vedetta» silno razljutila i veli, da onaj C. F. Z. mora da je ili kakav zanelijanac ili pak, dakako, Hrvat, koji — inače da ne bi onako pisao, i zaključuje: oh santi scapaccioni, oh svete pljuske, kako biste vi dobro izvršile svoju dužnost i začepile neke gubice!... Kad sam pročitao ovo posljednje, meni su od straha odmah narasle kose na mojoj ćelavoj glavi.

Kako vidite, na Rijeci rastu i kose, i tako naša «Vedetta» sa svojim prijetnjama čini živu konkurenciju gospodji Ani Čilag, koja je tolike i tolike godine preporučivala u novinama svoju čudotvornu pomadu za kose...

Nije šajde — mi živimo danas u znaku — rastenja... Tako i u Italiji raste svakim danom broj onih, koji se usudjuju biti protiv vlade gospodina Mussolina. Do sada smo imali dvije opozicije: onu Aventinsku i komuniste. Sad su najednom porasla krila (vidite, kako u Italiji sve raste!) i Giolitiu i Orlandu i Salandri ii kombatentima, pa izgleda da će se i oni usuditi da udare složno na sadašnju vladu.

I mi na Rijeci imamo svakojakih ljudi. Imamo ih, koji s vladom rastu (evo i opet!) i koji s njome padaju. Ali ima i opozicionalaca: ima komunista, pa kombatenata, a bit će valjda i po koji Orlandista. Salandrista i Giolitijanac. Ne, najviše ima — Aventinista.

Tko su ti Aventinisti?

Tu treba da vam nadrobim malo stare, vrlo stare historije.

Kaošto se danas riječki narod dijeli u dvije grupe, jednu manju: — pešekansku i jednu mnogo veću: — pekljarsku, — tako se i u vrijeme stare rimske republike, neko 500 godina prije Isusa, narod u Rimu dijelio u bogatune: — patricije i mizernu fukaru — plebejce. I tako su gospoda patriciji zapovijedali, a mizerni plebejci morali su da slušaju. Gospoda patriciji su uživali, a siromasi plebejci su morali za njih da se muče i «zgobuju».

Najzada je to plebejcima dodijalo, pa su jednoga dana odbrusili: — Mi u Rimu ne uživamo nikakvih pravâ, već moramo neprestano da se ubijamo za druge. Idimo iz Rima van, pa da vidimo, što će ta gospoda patriciji bez nas...

I otišli su redom svi plebejci. Izišli iz grada i nastanili se na jednom bližnjem brijegu, koji se još i danas zove Aventin. Taj polazak plebejaca na Aventin imao je da znači: mi smo sada tu i nije nas briga ni za Rim ni za one, koji u njemu gospodare. Neka rade što hoće i kako vraga hoće...

Nešto slična učinila je i današnja italijanska opozicija. Rekla je: vi fašisti ionako radite što vas je volja. Pa dobro — neka bude. Ali znajte, mi vam ne ćemo blizu. Činite sve sami, kako vas vraga volja i drago.

Tako se eto i italijanska opozicija povukla na Aventin, to će reći, ustegla se od Parlamenta i jalova posla u njemu. Otuda eto i ono ime Aventinisti.

Kad su se ono prvi put plebejci povukli na rečenu goru, patriciji su bili ostali s vrlo dugim nosom. A bilo im je teško: raditi nisu umjeli, a nije ih bilo ni volja — te oni počeli da propadaju. No ni onima na Aventinu nije bilo mnogo bolje. I oni su, kako bi se reklo — tanki puhi pasli...»

U to dodje na brdo Aventin jedan mudar Rimljanin, konzul Menenia Agrippa. Taj Menenia Agrippa skupi oko sebe plebejce, pa im počne govoriti, kako su se jedanput sva uda u čovječjem tijelu pobunila protiv želuca govoreći: Želudac je veliki lijenčina, on se se nikada ne miče i ništa ne radi, a uvijek bi samo jeo i uživao. Mi ne ćemo više za nj da radimo.

I zaista: ruke nisu više htjele, da rade, noge da idu, oči da gledaju, zubi da grizu — a ma sva su ta nezadovoljna uda počivala, kao da ih i nema. Pa što se dogodilo? — nastavio Menenija svoju priču. Želudac nije, istina, dobivao hrane, i stao da propada, no uza nj su i druga uda stradavala. Tako su ruke i noge počele da se suše, vid da slabi, a bogme ni usta nisu mogla da se pomaknu. Kad su uda to vidjela, rekla su: e, nema druge, treba da radimo i da dademo želucu, što ga ide, inače propadasmo.

Kad su to plebejci čuli i razumijeli, mahom su se digli i vratili u Rim, gdje su radili i «zgobevali» kao i prije što su.

Današnji italijanski opozicijonalci znadu tu priču vrlo dobro, ali sa svim tim ne će da se vrate u — Rim, to će reći u Parlamenat.

Kad bi, recimo, taj Menenija Agrippa došao jednog dana na Rijeku, mislite li vi, da bi on ovdje bio kakove osobite sreće? Ne bi. Naši plebejci — a tih imade vrlo mnogo — saslušali bi ga, istina, do kraja, kao i svakoga dosadašnjega konferencijera, no uvjeren sam, da na sve ono, što bi on pripovijedao, ne bi okom makli. Jedina bi možda Ninetta izišla preda nj, da mu kaže onako po svoju:

— Cujete vi, domine Gripa! Hote vi te vase trapule povedat Marku Kaku, a ne nam. Odkada je Rika zagrajena, nasi udi su vaveki vekom amen delali za stumih i samo stumih. I ja vam morem reć, da koliko god je Recani Bog dal, jos se ni nikada nijedan od njih s njegovem stumihom svadil. Nasi udi, ossia membri, su vavek delali i sada delaju, ma za vrazju korist, kada ne moru nis dobit! Zato će bit najbolje, ako vi te vase fandonije spifarate Mussolinu, i da mu jos recete, neka nam dole hiti draginju, pa će mej stumihi i membri imet najlepsu — armoniju.

Capio? **Rokac.**

IZ RAČICA OPĆINA BUZET

Tko sije mržnju med narod?

K nama je došao za učitelja gospodin Rizzuti iz doljnje Italije. Muči se i trudi, da bi našu djecu štogod naučio. Ali mnogo uspjeha ne može da ima, jer ga jadna djeca ne razumiju, a niti od njih. No on, sirota, nije kriv, da su ga k nama poslali. Sigurno bi volio biti u kojem većem kraju, gdje bi imao da poučava samo italijansku djecu. Ali što ćete — silom prilika se prilagodjuje i čovjek. Tako i taj naš novi učitelj. Inače on je do sada s nama vrlo uljudan. Šta više, on ne krati prijazne riječi i posjeta niti našim najboljim narodnjacima, jer je uvjeren, da su oni najveći poštenjaci. Izgleda, da nas ipak smatra za ravnopravne ljude.

No, ta njegova taktika nije se nimalo dopala gospodinu načelniku u Buzetu. Kako smo doznali, pozvao ga je na dogovor, te mu valjda i dao kakove «bolje» direktive za postupak s našim ljudima. Na nas je to napravilo mučan utisak. Naš općinski načelnik izgleda, da ne voli, ako se s našim ljudima uljudno i lijepo postupa. On bi valjda htio, da italijanski učitelj stvara iz hrvatske krvi italijansku. No, velimo mu, to ne može niti priroda da učini, a kamoli nevoljni zemaljski crv-meštar, a bome to ne može da čini ni veleštovani gospodin općinski načelnik u Buzetu.

S takovim odnarodjujućim planovima ne može doći do one blažene «convivenze». Stara je stvar, da tko sije vjetar, žanje buru. A s druge strane dobar, pošten, pravedan i plemenit čovjek radja toplinu i dobrotu i u najcrnijoj zimi i najmizernijim godinama, kao što se sada nalazimo. **Ljubomir.**

IZ KASTVA

Toliko spominjano gnjezdo prvih pobornika naše misli u Istri — ostalo je naše mjesto, odcjepljeno od svoga prirodnog tjela, od istarskog poluostrva.

Kao «ostatak ostataka» — diže gordo svoju glavu nad tužnim Kvarnerom, u kojem Kraljević Marko sa svojim buzdovanom — još uvijek spava...

Ali kanda je Kastav zaboravio svoju prošlost i svoju sestru, onijemio je kô mrtvac, jer se ga u vjernoj nasljednici «Naše Sloge» u «Istar. Riječi» vidjeva rijedje nego samo bijelu vranu nad glavicom Učke. Koji je tome razlog, nije ni samom meni posvema jasno — ali držim, da ne ću pogriješiti, ako priznam poraznu nehajnost nas samih Kastavaca.

Kastav živi uvijek tokom svoje prošlosti; samo što mu je novo vrijeme zasladilo život najsladjim darom svakog čovjeka: političkim i narodnim oslobodjenjem.

To se osobito zapaža sada u oči izbora za beogradsku Narodnu Skupštinu, jer nas sjeća na sve one krvne i teške dane tudjinskog haračenja, kada je narod sa največom stravom iščekivao raspust parlamenta i izborne borbe.

Ali stara je istina, da se u dobro zaboravlja zlo, jer smo i mi sami, koji ne znamo pravo cijeniti slobodu danas, kad nas ona grli punim i nježnim rukama. Strančarstvo — ta stara rak-rana Slavena — zadobiva korjena i u nas, a što je najtragičnije — hvataju se u koštac stranke, koje su do juče bile jedno i kojima se program ne razlikuje ni za vlas. Lične kavge i lične ambicije postaju svakim danom tim gadnije, a junaci ovih kavga i ambicija kanda pretpostavljaju svoje lične interese i samim državnim idejama i interesima. Osmi februara očekuje se i u nas sa napetom groznicom, ali će ovaj dan kao i sva izborna sezona odkriti mnogo onakovih, koji svoj vlastiti interes cijene više nego svoje uvjerenje.

U društvenom životu prednjači «Soko», koji svojim lijepim zabavama udahnjuje mnogo svježine u često pokvarenu atmosferu današnjih vremena. Jedna je ovakva zabava bila priredjena i na Silvestrovu večer, kad je dosta opširna dvorana na «Sporovoj jami» postala tijesna i nesnosna sobica za jaku masu od neko 100 posjetnika. Odigrala se Nušićeva «Protekcija» — onom vještinom, koja se na našoj pozornici rijetko vidjeva. Osobito se istakli Aćim i Safeta, dok je već sama prisutnost Save Savića bacala publiku u grohotan smijeh. Jednom riječi — Nušićevi junaci bili su tako dostojno prikazani na ovoj zabavi, da su nadmašili svako očekivanje.

Ali kolikogod su nas ovi zadovoljili, ipak moram izraziti svoje negodovanje zbog same organizacije, kao i nedoličnog vladanja nekog dijela publike. Iako nismo osobitih zahtjeva, ipak bi se pristojalo, da se jednom pozornicu udesi sa malo više ukusa, jer često ovakve formalnošti uvelike štete i glumi samoj. S druge strane, oni, koji posjećuju društvene zabave, morali bi imati bar toliko društvenosti i odgoja, da svojom larmom ne čine onakovih neprilika i glumcima i priredjivačima, jer se slični ekscesi ne dolikuju ni najprimitivnijem čovjeku. Ako još spomenem i to, da su i mnogi iz Italije posjetili ovo ugodno veče, držim, da sam svoje rekao.

Ne ću više da duljim, jer će moguće već samo ovo dati povoda, da se još koja kap iz drevne «Crekovine» spusti na suho tijelo nekadanje sestre...

IZ DANA

Naši susjedi, Bršljani i Trsteničani, nekako se ljute na našega župana. Pripovijedaju, da je on govorio pobiračima taksa, pošto ti naši susjedi ne će da plaćaju taše, da neka dobro pritisnu na njih, jer da su najtvrdji, pa da će već svi poplatiti. Naravno, da je i nas Dance sram, da to govore naši dobri susjedi o našemu županu. Starče, starče! Izgleda, da si uistinu izgubio pamet. Nemoj sramotiti naše selo s takovim buckanjem! Zar ne taru i tebe jednake tuge i nevolje kako i svih nas i sve naše susjede i cijeli naš narod? Nesretniče, dok smo te postavljali za općinskog odbornika i seoskog župana, bio si još poštenjak, ali čim su te omamili s čašom vina u Račjoj Vasi, sasma si se promijenio!... Nije čudo, što se je promijenio i naš oštar Miheta. On se je bojao, da će mu uzeti patentu, pa je htio biti veći Italijan od samih Italijana. Zaboravio je pri tome, da ako ne bi naši pili kod njega, da ne bi niti on mogao isplatiti patentu. Žalosna vam majka obima!

IZ KLENOVŠĆAKA

Seoski župan mora da ide u zatvor.

Nemojte se čuditi, draga braćo, da mora naš seoski župan u tamnicu. Ta on nije od onih pravih župana, što ga narod od srca i po volje sebi bira. Taj poznati delija narivava se sam, da bude županom. I tako nam već župani nekoliko godina protiv naše volje. Narinuo nam ga je neki oružnički brigadijer.

Dne 8. januara ove godine vodila se je u Puli kaznena rasprava protiv našega župana. Naše selo ga je optužilo radi nekog novca, On je naime uživao neku crkvenu sjenokošu i prema starom običaju morao je novac uložiti u seosku blagajnu u dobro naše crkve. No on to nije učinio, već se je izgovarao na sve moguće načine, kao svaki nepoštenjak. Na tribunalu u Puli se je moralo to riješiti. Za svoje svjedoke i pomagače kod te rasprave uzeo je bivšeg općinskog načelnika (koji je bio za vrijeme svojeg načelnikovanja pravi sluga svojih tajnika i lutka u rukama nepozvanih, te je zato i prouzročio, da je morao konačno k nama komesar), poznatog narodnog izdajicu — šepavog postolara iz Račje Vasi (koji je našemu narodu klevetama i prostim lažima toliko zla učinio, da se Bog smili) i rašporskog župana (koji je radi svojega interesa zabacio narodno poštenje i kojega su isto oblasti dobro opekle radi nekog kontrabanda).

Sada vidite, kakove zagovornike je imao naš župan! Zao i crn čovjek našao je sebi kod nepoštenoga posla i crne ljude. Njihovo zavijanje istine nije im na sudu ništa koristilo. Pravedni je sud odsudio Roka Šverku na 25 dana zatvora, a ujedno mora da plati i sve parničke troškove, koji nisu baš maleni.

Napominjemo, da je to već treća pravda, koju je izgubio sa našim selom. Ali unatoč svega toga naš općinski komesar drži takovog nepoštenjaka za župana.

Pritužili smo se na općini radi toga, a općina nas je poslala u Kopar, a Kopar se je čudio, jer da to mora komesar urediti. I tako nas šalju od Poncija do Pilata. Ali nama se čini, da to nije ni u čast našemu općinskome komesaru, da drži takovog beznačajnog čovjeka za svoga povjerenika.

Gospodine komesare, ako Vam je na srcu ugled i korist općine i općinara, onda svrgnite dolje toga čovjeka, koji nije vrijedan da bude županom, te izdajte dekret čovjeku, kojega smo mi odabrali! **Klenovci**

IZ BUZEŠTINE

Sada kod nas vlada nekakva konkurencija medju trgovcima. Ta je konkurencija tajna. Neki se tome i vesele. Mi ni najmanje. Što nam koristi, da nam nudjaju svoju robu jeftinije, kad nas varaju na vagi?! Dek, dva ovomu manje, drugomu manje, trećemu i stotomu itd., a uveče se još hvale, da su toliko i toliko zaslužili!... Dali je to pošteno? Mislimo, da nije.

Imamo i ovaj slučaj: Jedan trgovac nudja za neku seljačku robu ili proizvod više nego njegov susjedni trgovac. A naši ljudi daju boljem nudiocu, pa bio i naš narodni protivnik. Nego, dotični trgovac može se okoristiti i prevariti nas seljake na dva načina: na vagi i na računu.

Mnogi od nas ne poznadu decimalku, a ni uteze; a tu će se nepošten trgovac okoristiti; prevarit će vrlo lako. A to može i na drugi način, a to se i dogadja, naime, da trgovčev račun je uvijek netočan, pogrešan na škodu prodaoca. Račun vaš iznaša toliko! — reći će trgovac. A mi obično primljene novce veselo turimo u džep sve misleći, da smo dobro prodali svoju robu (vino, prasca, brinje i drugo). A kad tamo — loše je prodao, jer ga nesavjestan trgovac prevario i na vagi i na računu... I to se pripetilo, da je neki trgovac tudjinac, važući taru našem čovjeku, dometnuo mu kamen na vagu a tu je bio on prevaren za 5—10 kila, recimo na prascu, a to nije malenkost.

IZ GRAČIŠĆA

Ovih dana došlo je u Gračišću do zanimivog slučaja kradje.

Naš mesar Rovina imao je u svojoj mesarni 450 lira u stolu. Netom se za čas ostranio, nestade iz stola novaca. Rovina je posumnjao na neku osobu i stao joj prijetiti i groziti. Kroz neko vrijeme bili su novci opet u mesarni. Netko ih je u jednom omotku spustio u kuću mesara.

Tako se eto sâm novac na čudnovatan način povratio pravom gospodaru.

Ljudi božji, okanite se kradje i otimačine, jer tudje dobro ne može da bude blagoslovljeno!

Franina i Jurina

Fr.: Kuda vraga si klatija, već osan dan te nis vidija?

Jur.: Bija san ti u Puli, u našoj «città capitale», kojoj su kapitali u more potopljeni, i ona naša lipa Pula sada je kako brižna udovica, kukavica. Aršinâ je prazan, kako puljski trbuhi, a ljudi se okolo merkata sunčaju i stišću cinturine.

Fr.: Donka i tamo ih je čuda, kin gre kako i meni, ali još huje.

Jur.: E, ča ćeš, mižerija je vrag pakleni. Ona ti gre kroz usta u trbuh i tamo ti sviri svoju šolitu mužiku. Sve ti je sama gladež i velika siroština. Kada greš po Puli, nimaš mira od butigarih. Svi ti nude: la vol kvešto, la vol kvel altro, jer svaki bi rada ča prodati. Ča ćeš kada nije dela, nije ni šoldih. Znaj i to, da su već tolike oštarije i butige zaprte, a čuje se, da će još toga biti.

Fr.: Ma ja san čuja, da je bija prid nikoliko dan u Puli veliki movimenat od vozih.

Jur.: Imaš pravo. Bija san i ja tamo i san cili movimenat gleda, ali moraš znati i to, da je to bila jena roba per forca, a roba per forca no val una škorca. Svi ljudi iz kampanje moraju doći sa svojima vozi u Pulu, da in tamo mire kola.

Fr.: Ča in miru glave od kolih, ali pak koliko su kola široka ali visoka?

Jur.: Vrag si ih zna. Ja paran, da nanka oni sami ne znaju, ča miru. Kako san čuja oni miru širinju od lâm. I onajsta kâ nisu dosta široka, da će je morati u dva lita kanbijati. Po mojem sudu bi bolje bilo, da bi kanbijali glave onin, ki nimaju dosta široku pamet, i to ja in ne bih dâ niti dva lita vrimena nego bi ih činija, da ih valje sutra kanbijaju.

Fr.: A to je ti veliki movimenat.

Jur.: Da, ma to je po njihovu tobože niki provedimenat, da se ne deru češte.

Fr.: Kakove češte! Meni se para, da je to samo jena skuža. Kada san prid jeno par misecih iska na Puljštini jenu kozu, san vidija, da su tamo samo puti razderanci, altrokè češte. Ako se čovik po onin čestan vozi je u pogibelji, da mu se strese otrobica i da mu se zmišaju criva u trabuhu.

Jur.: Ja znan sve kako je. Oni bi čuda bolje učinili, da načine češte, ke su od velike potribe, i da daju ljudin dela, namisto da miru lame od kolih.

Fr.: San čuja reči, da ki ubije prasca doma da mora platiti 30 lir taše.

Jur.: Tako da bi treset vrazi došlo po nje!... Ki nima šoldih, taj mora prodati pršut ali slaninu, aš da taša mora biti plaćena. Ma to ne bi bilo još niš, da ni i drugih taš i šopratаš.

Fr.: To su stvari, ke se ne moru nanka virovati. Svi nas taru i guše, da je čoviku za propiakati. A bravo, ča se govori tamo od politike?

Jur.: A jâ, ni više onoga dima, kako prid par lit. Već ni onoliko ni ćakul, ni fešt, a bome ni bandir. U gradu se svi jedan drugon tuže i prituživaju. Hoj kamo ćeš

P O D L I S T A K

Dr. IVAN HASLINGER:

Mnogo baba — kilavo dijete

(Svršetak).

Kao hrana najbolje je dojenčetu kravlje mlijeko, ali tu treba jako paziti na svašta. U prvom redu treba da je krava zdrava, a to ćeš najbolje saznati, ako pitaš marvenoga doktora, (veterinara) živinara. S mlijekom treba postupati najvećom i najstrožom čistoćom. Operi kravi vime mlakom vodom i čistom krpom, operi onda i same ruke toplom vodom i sapunom, pa onda pomuzi mlijeko u dobro oprani i oribani sud, koji ne smiješ ni za što drugo upotrijebiti, nego samo u tu svrhu. Ovako dobiveno mlijeko dobro prekipi i spremi opet u najčistiju bocu, što je imaš, i dobro začepivši ovako spremljeno mlijeko možeš onda davati dijetetu na obroke, koliko mu već treba, ali ga svaki put ugrij, a onda pomiješaj s prokuhanom vodom, a možeš da dodaš i šećera, najbolje mliječnoga šećera, kojega ćeš dobiti u ljekarni Dijete ne smije iz početka da dobiva samo kravlje mlijeko, nego se mora miješati s vodom. Do trećega mjeseca davat ćeš mu dva dijela prokuhane vode i jedan dio mlijeka, onda do šestoga mjeseca pola vode i pola mlijeka, a poslije može da pije i samo mlijeko. Kravlje mlijeko daje se djetetu obično na bočicu (Flašicu) i na dudu. Tu opet treba nada sve strogo paziti, da bočica bude strogo čista. Operi bočicu i dudu u prokuhanoj vodi prije svake porabe, a kad je ne trebaš, ne bacaj je okoli po sobi, da je muhe i žohari zaplaze, već je drži suhu u kakvom ormariću ili u ladici. Ono, što dijete nije popilo, ne spremaj za drugi put, nego baci! Na sve ovo treba osobito paziti za vrućih ljetnih mjeseci, u kojima djeca vrlo lako obole od proljeva, najviše baš zato, što se ne pazi na čistoću mlijeka i bočice, a crijeva su dojenčeta vrlo osjetliva, pa mu i malenkost škodi. Tko i ole može, neka u ljetnim mjesecima dojenče drži samo na sisi i neka ga ničim drugim ne hrani. Ako majka baš nikako ne može sama da doji, možda bi se u selu našla koja druga žena, koja bi mogla to dojenče preuzeti. Ako na sve ovo strogo pripazite, jedva će vam dojenče oboljeti. Ako se to ipak desi, onda ga nosite liječniku, da ovaj vidi, što je. Velim vam i opet, ne pitajte mnoge ovu ili onu babu, ne slušajte stotine njihovih savjeta, jer one nijesu ništa učile pa ništa i ne znadu. **Mnogo baba — kilavo dijete**, stara je ali istinita poslovica.

Pošto je dojenče sretno i zdravo doživjelo šest do sedam mjeseci, počinju ga obično da hrane. Iz moga iskustva mogu vam reći, da su za početak, recimo kroz prve četiri nedjelje hranjenja najbolji i **najzdraviji mlinci**. Žena ispeče desetak mlinaca, ti se samelju u fino brašno, koje se može spremiti u dobro zatvorenu staklenku široka grla ili u kutiju. Od toga brašna uzme se 2—3 žlice na jedan obrok. U malom lončiću zakuhaš vodu, pa kad vri, sipaš u vrelu vodu jednu žličicu mlinčana brašna, pa dobro miješaš, onda drugu, pa treću žličicu. Kad to ovako nekoliko časova dobro prokuha, onda pustiš da ohladi, dok bude mlačno, pa daš dijetetu da pije. Iz početka dok se vidi, da li će dijete dobro podnijeti, kuha se to brašno u vodi, a za nekoliko dana možeš ga onda već podavati u mlijeku, pa će onda naravno biti još hranljivije. Dakako ta se brašnena čorba može i nasladiti šećerom, jer će je dijete tako radije uzeti. Kasnije možeš davati već i griz na mlijeku ukuhan, najprije rijedak, a kasnije gušći. Nipošto ne dajte sitnoj djeci pekarske žemičke, jer je u njima često kiseli kvasac, što može da škodi dijetetu. Naravno sve ovo, što sam dosad rekao, vrijedi za odhranu zdrave djece, no ako dijete oboli, onda će već liječnik odrediti, kako će se hraniti. No moram vam reći da sam često i bolesnu djecu, to jest djecu koja su bolovala na želucu i na crijevima pa su bljuvala ili proljev imala, izliječio baš time, što su ih na moj savjet hranili čorbom od mlinčanoga brašna.

Za ljetne žege i vrućine pazite, da dijete ne bude odviše zatrpano različnim jastucima, nego nastojte, da u sobi bude hlad, a ako je lijepo vrijeme, samo će mu koristiti ako ga iznesete zajedno sa zipkom u voćnjak u hladovinu. Pri tome pustite dijetetu

— danas ne čuješ drugo, nego: va remengo tutto kvanto, saria unika andar in Amerika i sve tako. Naš svit prtišću prez svake milosti. Uzeli su mu svagdi njegove pravice i zabranili naš mili jezik.

.: Ma ja san čuja po ciloj Puljštini, a i u samon gradu, najveć govoriti po našu. Finta jedan dan san čuja tamo na Kaštanjeru, kako lipo kantaju onu našu staru: «Oja nina nena, rožice rumena...» Iz tega se vidi, da se tamo naš svit jako dobro drži.

ur.: Ne boj se, ne. Dok je nas Istrijanci ne će propasti ni naš jezik ni naše bugarenje, magari ako nas budu još tukli i napajali z deričinovim uljen kako do sada, jer

Neka tuču, neka nas prtišću,
Mi smo naši na našem ognjištu;
Magar gladni, brez košulje biti,
Svoje mliko ne ćemo zatajiti!

Fr.: Tako je!

Jur.: I biti će, magari ako će se ki na glavu nasaditi.

IZ SOVINJAKA.

Naš stari Sovinjak, u kojem su jednom u ono staro doba kad je bilo u njem samo par kuća, sove prebivale, nije danas već onakov kakov je bio lani i preklani. Doduše nisu ni onakovi kakovi su bili otrag 50—60 godina, kada su svi govorili slavenski osim dvije obitelji. Danas u njemu Sirotići, Flegi i druge «naše» obitelji skoro sve u kući govore — jadna im majka! — italijanski.

To je prva najveća, a ujedno i najsramotnija promjena našeg Sovinjaka.

Ali njihova, dakle naša slavenska krv ne da im mira, te su oni jako malo ili ništa koristili italijanstvu. Koristili su oni u koliko su bili ili plaćeni, ili zavedeni, ili slabo poučeni. Ali najviše je krivo, da su zatajili svoju slavensku krv i jezik ona njihova oholost — biti i postati gospoda. I postali su uistinu gospoda: svaki dan imaju manje u kući i vani; manje imadu zemlje svoje i goveda; svaki dan manje rade, a više troše na «gospodski» život i odijevanje, pak tim putem došao je Sovinjak danas, tako rekuć, na prosjački štap.

Mnogo su se nadali od fašizma, a kad im nije pomogao, osim poštaru Tamburinu, sada se okreću na drugi bok kao i bolesnici na postelji. Sad su i oni uvidili, da vrijedi i vrijedit će do konca svijeta ona stara: budi pošten, te: — poštuj i ne izdaj oca ni majku; a i ona: ki dela, ima, a ki ne dela nima nič. Za naše Sovinjčane vrijedi još i ona: Ne očekivaj pečenke iz tudje ruke!

Mjesto da se je Sovinjak zadnjih godina podignuo, on je strašno nazadovao. Vola tu već ne vidiš. Krave ćeš nabrojiti na prste jedne ruke. Duga ima i dug raste. Općina Buzet ne mari za Sovinjak, pa i ako bi htio što koristiti naš opć. zastupnik g. Sirotich Sovinjaku, ne može, jer su mu na sjednicama protivni i isti njegovi prijatelji iz Buzeta. On i mi svi unutri i izvan sovinjskih zidina «štufi» smo Buzeta i njegove «politike», koja baca sve seljake i neseljake, na cestu, a kuće naše na bubanj, te tjera ljude u Ameriku. Mi smo svi mršavi, suhi kao i bakalar.

Još nešto: «Un piccolo incidente di nessuna importanza», a mi ćemo reći, da ipak nešto znači i jedan «mali» dogodjaj, koji se zbio neke nedjelje u Sovinjaku. — Došlo naime pet, šest fašista u odori, puškama i revolverima iz Livada. U koju svrhu — ne znamo. Opaze u gostioni, da jedan još i sada nosi crnu košulju proti naredbi Mussolinija, primjetiše na njegov naslov, da bi najbolje bilo, da mu razbiju zubove, pa da pojede crnu košulju. Crnokošuljar se na ovu opazku uvrijedi. A kad fašisti otidjoše, stadoše pucati ispod kaštela. Na kaštelu u to skupi se nekoliko Sovinjaca, te stadoše za njima vikati koješta, dapače i živio. Na ovu dimostraciju povratiše se u mjesto tražeći nekoje. Pošto bila noć namlatiše i izraniše kondakom nekog Bartolića, komu prelomiše jedno rebro.

Piccolezze! — ali ipak njemu je sad teško bez jednog rebra i kraće jedne noge. Nekoji vele, da su došli oružnici iz Buzeta izviditi «incidenat», malu zgodicu. Sovinjčani su pismeno pozvali junake onoga dana da opet dodju u Sovinjak.

IZ BERSEČA.

Kako je poznato, dne 16. bio je ustoličen našim župnikom vlč. g. Gabrijelić. Njegovo imenovanje nije nas ni najmanje obradovalo. Razlog je na dlanu. Novi župnik nije više naše gore list. On se je posvema preinačio. Dok je tražio po Jugoslaviji kanonska mjesta, ponašao se je kao pravi Jugosloven, a kad je vidio, da ne može dobiti takvog mjesta, odlučio je, da ostane ovdje i da se baci u naručaj naših narodnih protivnika. I bacio se. Danas on nije ništa drugo nego slijepo orudje famoznog župnika i narodnog odmetnika, don Brumena. Da je tome zbilja tako, potvrdjuju nam i ove činjenice:

U nedjelju, dne 23. novembra 1924. predstavio nam se u crkvi jednim dugačkim govorom, u kojem je izmedju ostalog rekao i ovo: «...**Ja nijesam više onaj, koji sam negda bio** (Hrvat!?), **ja sam danas nešto drugo** (narodni odmetnik!!), pa ne ću u svojem radu obazirati ni na lijevu ni na desno. Naglasujem: ja nijesam kao drugi svećenici!...»

Njegovim riječima slijedili su i čini. Evo dokaza:

Početkom je prosinca «Zornice» (Jutrenje), kod kojih se preko 350 godina služila pjevana sv. misa na oltaru Majke Božje od Skapulara, pretvorio u tihe sv. mise te ih prenesao na veliki oltar na veliko razočaranje svih nas, a osobito naših starijih.

Da me mogu bolje razumiti moji Bersečani, koji su po ćudu veoma dobri, ali tako zavedljivi, mogu im kazati, da su te Zornice utemeljene iz zaklade, koju je ostavila pok. Nikolina Mavrović, majka bivšeg plovana Grgura Mavrovića, utemeljitelja Nadarbine Mavrović, pa zato se kod svake Zornice moli 1 očenaš, Zdravu Mariju i slava Ocu za ovu dvojicu, što niti mnogi ne znadu.

Od starine se kod nas na prvoj sv. misi, koje sada niti nemamo kao drugdje, molilo molitve kao: Djelo vjere, ufanja i ljubavi, kaošto i druge molitve kršćanskog nauka, i to sve po starom običaju, ali poslije što je izašao molitvenik «Oče, budi volja Tvoja!», otad se iz njega svake nedjelje ili iz propovjedaonice ili ispred oltara molilo neprekidno oko 60—70 godina gorespomenute molitve, osim kojih i nekoliko očenaša na čast sv. Zaštitnika: sv. Jurja (zaštitnika naše župe), sv. Josipa (za sretnu smrt) sv. I. i P. (proti zlu vremenu) itd. Krivnjom desetgodišnjeg upravitelja župe, a danas ustoličenog župnika, više svega toga nema. Žalosno, ali istinito.

IZ SVIH SVETI KOD BUZETA

Dobili smo ipak jednom učitelja, koji će sigurno ostati kod nas. Došao je k nama iz Kalabrije. Nastanio se u jednoj seljačkoj sobici u selu Prodani. Hranu si pripravlja sam. Po njegovom se ponašanju vidi, da je čovjek malenih zahtjeva. Glavno mu je, da je došao do kruha. U tom pogledu mogao bi drugima da služi za uzor. Drugo je pitanje, što će biti iz naše djece. Mi smo ovih dana govorili s njime, ali ga nismo mogli razumjeti, jer govori svoj dialekat. Sad pak mislimo: Kada ga mi oci, koji smo bili svagdje u svijetu i koji smo naučili više jezika, ne razumijemo, kako će ga razumjeti naša djeca? I ista naša djeca vele: Zar je ovo naš učitelj?! Kako će nas učiti?! I sada naša djeca ne će da idu takvom učitelju. A tko da im zamjeri?

IZ KOŠTABONE

Pred mjesec dana učinili smo molbu, da se naša djeca podučavaju u nadodanim satovima u materinskom jeziku. Potpise je sakupljao Josip Zadnik iz Križice kod Koštabone. Školske vlasti nisu uvažile našu molbu.

Otkad je Zadnik sakupljao napomenute potpise fašisti i karabinijeri ne mogu ga vidjeti na kraj oka. Već su nekoliko puta nastojali da ga prikažu u Kopru kao jugoslovenskog propagandista i protivnika Italije.

U srijedu, dne 14. januara te godine išao je Zadnik sa vozom u Kopar, da dopelje kući umjetni gnoj. Za vrijeme njegovog odsutstva došli su u njegovu kuću oružnici i fašisti (14 po broju) te mu izveli premetačinu. Našli su jedan stari samokres i pistolj, koje mu je ostavio stric prigodom svojeg odlaska u Ameriku.

Dok su fašisti obavljali premetačinu, 14-godišnja djevojčica Olga Kapel otišla je u susret Josipu Zadniku te ga informirala o cijeloj stvari. Zadnik je — boječi se batina — predao djevojčici bič i rekao joj, da vozi gnoj kući, jer da on mora nekamo pobjeći. Djevojčica je uzela bič i tjerala blago dalje prema kući.

Kad je djevojčica došla blizu Koštabone, susretnu je fašisti i zaustave. — Gdje je Zadnik? — upitaše je. Djevojčica preplašena udari u plač, veleći: — Nekamo je pobjegao, jer se bojao, da ćete ga nabiti. Nato su fašisti uhvatili djevojčicu za ruke i stali je nemilosrdno tući. Nakon viševremena tučnjave bila je puštena kući.

Danas se djevojčica nalazi u krevetu, a Zadnik navodno u zatvoru. Misli se, da se je Zadnik sam prijavio sudbenim vlastima u Kopru, samo da izbjegne fašističkom zulumu.

U cijelom je selu zavladao veliki strah.

Politički pregled

Kako se razvija politički položaj u Italiji?

Italijanski je Parlamenat sa većinom glasova odobrio novi nacrt izbornog zakona. Sva italijanska štampa svestrano komentira ispad glasanja u Parlamentu. Fašistička štampa slavi pobjedu, dok opozicijona ističe, kako je fašizam ovim glasovanjem ostao konačno izoliran. «Corriere della Sera» piše, da parlamentarna situacija nije ovim glasanjem brojčano izmijenjena i da su opreke, koje postoje izmedju fašizma i opozicionog bloka, koji stoji u apstinenciji — postale mnogo jače. Izmedju ovih dviju grupa, koje se bore na nož, postavila su se tri bivša ministra predsjednika: Salandra, Giolitti i Orlando, koji su poduprijeti od strane predstavnika ratnih boraca. Borba je ove trojice tek u začetku, pa se ne mogu predvidjati njeni rezultati. Medjutim već se sada može sa sigurnošću ustvrditi, da će borba, koja se vodi protiv fašizma biti završena tako, da će doći do pobjede liberalizma i da će konačno bez većih trzavica biti uspostavljen — kako je Salandra rekao — mir i socijalni poredak u zemlji.

Medjutim Mussolini je još uvijek optimista. Ovih dana imao je pogovor sa posebnim izvjestiteljem engleskog lista «Daily Expressa», kojemu je izjavio slijedeće: «Unutarnje prilike u Italiji — rekao je Mussolini — nisu podnipošto teške. Nema razloga za nikakav alarm, jer je današnji režim čvrst. Fašizam se sve više proširuje. U Italiji ne dolazi do uličnih borba, nemira ili do bilo kakovih revolucijonarnih akcija. Prilike su danas u Italiji normalizirane jednako kao i u ostaloj Europi, pa i u Engleskoj. Doduše dolazi do sporova izmedju pojedinih političkih grupa, ali to nije nikakav revolucijonarni pokret, nego samo znak zdravog nacijonalnog života. Neki naši najbolji pisci i umjetnici pristali su uz fašezam, a ima ih opet koji su mu protivni. Ali mogu vas uvjeriti da se fašizam sve više širi i hvata sve dublji korijen. U Parlamentu je on čvrst, a tako isto ako zavirite u škole, kazališta, klubove umjetnika i u sve slojeve gradjanstva naći ćete da je fašizam vrlo jak.»

Na pitanje novinara u kakovim se razmjerima vodi borba izmedju fašizma i opozicionih grupa, Mussolini je odgovorio:

«Posljednja koncesija, koja je učinjena opoziciji, jest novi izborni zakon. Medjutim ovaj se izborni zakon nije dopao opoziciji, koja prema tome ne želi da se zemlja vrati u normalne prilike. Ja sam učinio sve što je bilo u mojoj snazi, da zemlju potpuno normaliziram. Medjutim opozicija to ne će. Ona fašizmu stavlja zapreke u namjeri da prouzroči kaos. Našemu radu oko pacifikacije Italije opozicija suprotstavlja nekakova moralna pitanja. Mogu da kažem, da ću u tom pogledu ja raditi u skladu s izjavama, koje sam dao 3. januara. Ja sam izjavio, da primam dobačenu rukavicu i uzimam na sebe punu odgovornost za sve ono, što bi moglo da se dogodi. Politika je zapravo rat. Oni koji gube inicijativu uvijek time koriste svojim protivnicima.»

Mussolini je zatim izjavio kako je uveo novi majorizatorni sistem kod izbora, koji je u glavnom jednak onome koji je na snazi u Engleskoj. Pri tom su ga vodile simpatije prema Engleskoj, čijem se državnom uredjenju on naročito divi. Kad ga je na kraju engleski novinar upitao, kako Mussolini sebi zamišlja razvoj političke situacije u slučaju ako mu demokracija uskrati svaku potporu, Mussolini je doslovce odgovorio:

«Rimska je republika imala 72 diktatora. Ako je parlamentarni sistem u jednoj državi u opadanju egzekutivna vlast treba da se sama od sebe afirmira. Najbolji primjer za to vidimo u Sjevernoameričkim sjedinjenim državama, gdje se egzekutivna vlast potpuno izvukla ispod kontrole legislativne vlasti.»

Mussolini je na kraju izjavio da će se izbori u Italiji provesti odmah po završetku Matteottijevog procesa, ali datum izbora ne može još tačno da precizira.

Uspjeh savezničke konferencije u Parizu.

Prošlog tjedna završena je u Parizu konferencija savezničkih ministara financija o podijeli dosadašnjih reparacijonih prihoda. Sporazum je postignut u ovim točkama: troškovi za uzdržavanje komisija, koje provode Dawesova plaćanja. U tome nije bilo poteškoća. Druga točka bilo je pitanje naknade troškova za ruhrsku okupaciju. Usvojeno je francesko stanovište, da se ti troškovi odračunaju od cjelokupnog prihoda okupacije, a ne od franceske kvote. Ipak će se od toga odbiti obični troškovi, koji bi franceske čete stajali, da su ostale u garnizoni u domovini. Zatim je uredjeno pitanje američkog udjela u njemačkim anuitetama, tako da će Sjedinjene Države od 1/IX. 1925. primati godišnju ratu od 55 mil. zlat. maraka, čime ujedno prestaje važiti takozvani sporazum Wadsworth od 1923. prema kome je Amerika još od 1923. imala dobivati godišnje 87 milijuna. Tako je američka kvota, neznatnim sniženjem ostalih kvota, odredjena na 2 i četvrt posto. Nadalje je belgijska kvota, koja do izminuća belgijskog prioriteta, 1926. iznosi 8 posto za daljnje godine fiksirana na 4 i pol posto, a slobodnih 3 i pol posto, bit će podijeljenih medju Francesku i Ameriku. Konačno je odredjeno, da države, koje su odviše dobile na račun reparacija (Italija i Jugoslavija), od septembra 1926. dobiju za 10% manje, a ovo će ići u korist onih država, koje su dobile premalo. Sporove riješavati će arbiter imenovan po reparacionoj komisiji ili stalno medjunarodno sudište.

Sporazum potpisale su sve države, a dvije, Italija i Rumunjska uz ogradu. Rumunjska je nezadovoljna svojom kvotom, koja da je preniska, a rumunjski incident je nastao zato, što je izvještaj stručnjaka izrazio žaljenje, što Rumunjska ne će da potpiše innsbruški sporazum o podijeli tereta bivše monarhije. Italijanska delegacija izjavila je, da je dala samo načelnu izjavu.

Kako se razvijaju političke prilike u Rusiji?

U posljednje vrijeme dižu se u sovjetskoj Rusiji sve češće tužbe na otpor ruskih seljaka protiv boljševizma i sovjetskog sistema. Već od septembra mjeseca množe se sve češće slučajevi da seljaci ubijaju sovjetske činovnike i predstavnike. Pred kratko vrijeme ubili su predsjednike Sovjeta u Tensi, Nižnjem Novgorodu, Hornelu i Smolensku. U evropskoj Rusiji, u Ukrajini i Sibiriji opažaju se svuda jednake pojave. Nezadovoljstvo seljaka širi se na sve strane. Na predlog Kalinina središnji izvršni odbor Saveza Sovjetskih Ruskih Republika riješio je da se sastavi posebna komisija, kojoj će u radu za usavršenje sovjetskog sistema biti jedan od glavnih zadataka naći način kako bi se seljaci bez obzira na stranke približili sovjetskom sistemu. U komisiji su medju ostalima Zinovjev, Kalinin. Nedavno je na kongresu komunističnih žena u Moskvi Zinovjev osobito naglasio važnost seljačkog pitanja. Moraju se, reče, zadovolljiti ekonomski zahtjevi seljaka, ili je sovjetski sistem izgubljen. Ako se seljačko pitanje riješi, boljševička diktatura je osigurana. Ako to ne uspije, najsjajniji manevri u medjunarodnoj politici ostat će bez vrijednosti i revolucija će propasti.

Kratke vijesti iz svih strana

— U Kaukazu je uslijed potresa poginulo 140 osoba. 2000 seljaka ostalo je bez krova.

— Bandit Bairan Zur, zapovjednik arnautskih kačaka u Albaniji i pristaša pobjeglog predsjednika vlade Fan noli-a, potučen od Ahmeda bey Zogu, probjegao je na jugoslovenski teritorij te bio uapšen.

— U Oderzu u Italiji je neka žena rodila trojke. Dva je već puta dala na svijet blizance. Prije šest se je godina udala, a ima već devetero djece.

— U Baltimoru u Sjedinjenim Državama Sjeverne Amerike je neki ludjak, John Brady, koji ima previše novaca, podigao spomenik — Adamu. Prvi spomenik te vrste!

— Parobrod «Angkor» sukobio se je mjeseca oktobra prošle godine blizu Kolomba s ogromnim kitom. Parobrod je izgubio tri krila na desnom vrtku i morao je u dok.

— U Sibiriji na obalama rijeke Aldane otkrivena su bogata nalazišta zlata, koja se šire po površini od preko 500 četvornih kilometara. Zlatni pjesak leži samo 2 metra ispod zemlje. Čim je svijet za to doznao, stao je sa svih strana da se onamo doseljuje.

— U Lillu (u Franceskoj) slavila je ovih dana neka gospodjica Derimò svoju stogodišnjicu. 86 godina već služi u jednoj te istoj obitelji. Ne znamo, kojoj da se više divimo, njoj ili njezinoj gazdarici.

— Sovjetska je vlada u Rusiji uvela novi monopol: samo država ima pravo da peče rakiju. Seljacima je to zabranjeno.

— Sa 73 proti 52 glasa je bavarski parlamenat odobrio konkordat sa Vatikanom i sa nekojim protestantskim crkvama.

— U Tokiu, u glavnom gradu Japana, je požar potpunoma uništio bolnicu Sti Luz. Samo 300 bolesnika je bilo spasano, drugi su poginuli u plamenima.

— Neka je daktilografkinja, koja je bila zaručena sa nekim ekonomom u okolini Londona, prije malo vremena nestala. Sad su je našli u vrtu njezinog zaručnika, pokopanu u zemlji. Njezino je truplo raskomadano na tri djela. Zaručnik njezin sjedi u zatvoru.

— U Berlinu se je neki radnik posvadio sa ženom i punicom svojom. U svojem gnjevu bacio je i ženu i punicu kroz prozor na cestu. Nesreća je htjela da se je baš i njegovo malo dijete držalo majčine suknje, pa je i ono izletilo iz prozora. Radnik je na to počinio samoubojstvo.

— U Beču je neki 82-godišnji starac optužio svoju 32-godišnju ženu, da ga je htjela po treći put već otrovati. Na raspravi pred sudom tumačila je mlada žena da mu je dala samo nekakve pilule da bi ga ojačila, pošto je bio preslab i obnemogao. Sud ju je na to riješio.

— Sa svih strana se javlja, da je vrijeme dosada izvanredno suho, nigdje ni snijega ni kiše. Bit će slaba godina.

— Gdjica M. Milenković, pisar kod trgovačkog suda u Beogradu, položivši sve sudskoadvokatske ispite, postavljena je pri prvostepenom sudu u Beogradu kao sekretar. Ona je prvi ženski sekretar suda.

— U Missouri u nekom selu našlo se je truplo jedne ženske, koja je bila pokopana prije 25 godina, sasvim okamenilo, tako da je trebalo pet jakih momaka, da ga dignu. Lješina je izgledala tako svježe, kako da je bila isti dan pokopana.

neku slobodu gibanja, da može ručice prozračiti, a nemojte da ga previše povijate i povezujete. Ne znam, čemu bi to moglo biti dobro, da se jadnom dijetetu ručice i nožice onako nemilosrdno stisnu povojem, da se upravo ne može ni maknuti. To ne može biti dobro, kao što ne valja ni to, da se pod dijete meće ono voštano platno ili guma, jer se od toga dijete znoji, pa će dobiti prište po tijelu. Osobito vas opominjem, da čuvate malu djecu od muha, komaraca i drugih kukaca. Zato je dobro, da malu djecu pokrivate — osobito za ljetne žege — finim repcima, maramama, kroz koje ne mogu kukci doći do djeteta, ali tako, da se nad zipku ili krevetac metnu jedan ili dva drvena obruča, a preko njih rubac ili marama.

Ako majka oboli, onda treba pitati liječnika, da li će smjeti dalje dojiti. Majka, koja dulje vremena kašlja ili koje se već hvata sušica, ne smije nipošto da doji dijete, jer će dijete zacjelo od nje oboliti, a i ona sve više time slabi. Štoviše takvoj se majci mora dijete oduzeti te ga od nje ukloniti, da se dade kojoj drugoj pametnoj ženi na dojenje ili hranjenje.

Dojenče treba da se svaki dan jednom kupa u mlačnoj vodi. Njegovu zdravlju to nada sve prija.

Više puta na dan ga odvij, da pogledaš, nije li se pomočalo, pa ga onda previj u suhe pelene. Pri tome poslu pusti da se dijete malo prozrači i da giblje ručicama i nožicama, ali pazi, da soba ne bude hladna. Kod previjanja pripazi, da se u povojima, pelenama ili košuljici ne nalazi buha ili koji drugi kukac, da ti dijete bude mirnije.

Ne stavljaj dijete svaki čas na prsa, mada i plače. Najviše svaka 2 sata, ako sisa, posve mu je dovoljno, ali te sate valja točno da drži.

U svim pak slučajevima, gdje ne biste znali kako ćete da postupate s djetetom, obratite se na liječnika, koji će vam uvijek po svojoj najboljoj savjesti savjetovati ono, što bude najbolje za majku i dijete. Čuvajte to djetence, koje smo danas s toliko muke ali i dobre volje spasili, jer bi bilo grehota, da sve ove velike muke majčine budu uzalud pa da nam propadne!»

— U Nolensvillu je uzrujana rulja izvadila petnaestgodišnjega crnca, koji je bio lahko ozledio bjeloga svoga gospodara, iz bolnice te ga objesila. Truplo je njegovo bilo iznakazano batinama i hicima iz pušaka i revolvera.

— U Barcelloni posvadili su se na ulici dva individua. Policijski inšpektor je dotrčao i htjeo da ih rastavi. Medjutim je on kod toga nehotice stavio jednom od pravdaša prst u usta i taj mu ga je čisto odgrizao i odmaglio malo s prstom u ustima. Na prstu se nalazio i dragocijeni prsten u vrijednosti od 5000 lira. Inšpektor jadikuje više za svojim prstenom nego za prstom.

— U Forli-u je kamion, koji je izvanredno brzinom jurio po cesti, ubio troje školske djece i dvoje teško ranio. Djeca su baš u onom momentu izlazila iz školske zgrade te došla tako pod automobil.

— U Bugarskoj su revolucijonarci dinamitom razorili veliki željeznički most preko Slivnice na pruzi Dragoman-Sofija.

— Uslijed Lozanske mirovne pogodbe izmedju Turske i potučene Grčke moraju grčke porodice ostaviti turski teritorij i Grčka ih mora naseliti na svojem teritoriju. Ima u svemu 1,300.000 duša. Dosada je Grčka naselila u Makedoniji 116.000 porodica.

— Margerita Brunner u Los Angelos u Kaliforniji tražila je razvod svoga braka iz razloga, što joj muž, koji rado jede luk, previše po luku smrdi, a ona ne može da podnese zaudaranje luka. Sud je udovoljio njezinoj tužbi i proglasio razvod braka.

— Neki mesar u Genovi našao je u crijevima zaklanog prasca zlatan prsten s krasnim brilantom u vrijednosti od 8000 lira.

— Mac Shimun, petnaestgodišnji nadbiskup asirskih kršćana, putuje iz Bagdada u London, da tamo nastavi svoje nauke. U Londonu biti će on gost engleskog biskupa. Sa jednaest godina postao je nadbiskup.

— Duljina svih željezničkih pruga na zemlji iznosi 1,192.000 kilometara, od kojih spadaju na Ameriku 598.131, na Europu 367.883, na Aziju 125.439, na Afriku 51.409 i na Australiju 46.988 kilometara.

Domaće novosti

Demisija izvanrednog pokrajinskog upravnog odbora za Istru.

Izvanredni je pokrajinski upravni odbor za Istru (t. zv. Giunta provinciale straordinaria dell'Istria) demisijonirao. Taj odbor je već odavna vodio besmisleni život. Izgleda, da je zadnju godinu postojao samo za to, da ona petorica njegovih asesora sa predsjednikom Chersichom inkasira svoje masne plaće. Te je plaće, dakako, morao da plati siromašni istarski narod. Sada su «šjori» uvidjeli, da je nemoralno živjeti na trošak naroda, a pri tom ništa ne raditi. Mi smo već prije nekoliko mjeseci pozvali tu «giuntu», da demisijonira. Imali smo i razloga. «Giunta» je postala posve suvišna već u onom momentu, kad se je ukinula pokrajinska autonomija. Sa uvedenjem novog italijanskog pokrajinskog zakona ona je izgubila svaki razlog opstajanja, jer su joj bile oduzete sve funkcije i nadležnosti. Za upravljanje pokrajinskog imetka bit će sada po svoj prilici imenovan jedan vladin komesar. U svoj nesretnoj pokrajini sve svršava sa vladinim komesarima.

Konkurz Banke Adriatike.

Kako smo već javili, «Banca Adriatica» pala je u konkurz, a to znači da moraju svi njezini vjerovnici, koji od nje imaju što da dobe, prijaviti svoje tražbine. Imetak Banke će se onda razmjerno razdijeliti po stanovitom postotku medju vjerovnike, koji će se ispostaviti iza likvidacije. Tko ne prijavi svoju tražbinu, taj gubi pravo na stečajnu kvotu. Prvi sastanak vjerovnika bit će dne 3. februara na trgovačkom Tribunalu u Trstu (u sobi broj 15). Tražbine moraju biti prijavljene najkasnije do 31. marta ove godine. Stečajni komesar je sudac Virgilij Fiorentu.

ZAR SMO U AFRICI?

Ovih dana dolaze nam vijesti iz raznih krajeva Istre o novim progonstvima i šikanacijama našega naroda. Oružnici i fašisti čine brojne premetačine po kućama, zaustavljaju ljude po putevima, samovoljno i bez ikakva povoda zatvaraju itd. itd., a da nemaju zato nikakvog sudbenog naloga. U našim selima vlada neobičan strah. Ljudi se pitaju: Kad će prestati te neopravdane šikanacije i progonstva? Zar smo u Africi?! Pozivamo više vlasti, da stanu tome na put. Čemu da se neprestano uznemiruje mirno ljudstvo? Ako ne ćete ili ne možete narodu pomoći u ovoj strašnoj bijedi, onda barem pustite ga u miru!

NARODNI KOLEDAR «FRANINA I JURINA» ZA GODINU 1925. — RAZPRODAN.

Budući da nam još uvijek stižu nove narudžbe za koledar, znanja i ravnanja radi javljamo svima, da je naš Narodni koledar «Franina i Jurina» za godinu 1925. već odavna rasprodan. Više nemamo za prodati niti jednog koledara. Radi toga su uzaludne sve narudžbe.

500.000 KRIVOTVORENIH BANKANOTA OD 5 LIRA.

Pred mjesec dana pojavila se u prometu sva sila krivotvorenih bankanota od pet lira. Računa se, da je takvih bankanota najmanje pol milijuna u prometu. Milanskoj je kvesturi uspjelo, da udje utrag nekojim krivotvoriteljima. Uapšeno je više individua. Ljudi, čuvajte se krivotvorenih bankanota!

MALARIJA U ISTRI.

Službeni list italijanske vlade u Rimu, «La Gazzetta Ufficiale», donosi imenik svih onih općina, koje su zaražene malarijom i koje spadaju pod liječnički nadzor. Te općine jesu: Pula, Altura, Kavran, Galežana, Loborika, Ližnjan, Medulin, Muntić, Peroj, Pomer, Premantura, Šišan, Štinjan, Fažana, Vodnjan, Barban, Kanfanar, Sv. Vinčenat, Bale, Rovinj, Piran, Osor, Nerezine, Veli Lošinj, Dračevac, Frati, Baderna, Mongeb, Monsalež, Žbandaj, Tar, Vrvari, Nova Vas, Funtane, Lim, Sv. Lovreč Pazenatički, Novigrad (Cittanuova), Tinjan, Žminj, Cere, Plomin, Šumbreg, Vlahovo, Dobrava, Brgud i Sv. Martin kod Buzeta.

Svega po malo

50.000 ratnih zarobljenika u kineskom sužanjstvu.

Ovih dana povratio se kući nakon 11-godišnjeg ropstva neki bivši austro-ugarski vojnik, imenom Josip Keller iz Arada u Madjarskoj. On je stupio 1913. godine kao aktivni vojnik u austro-ugarsku vojsku, te je 1915. bio zarobljen po Rusima na bojnom polju u Galiciji. Keller, za kojega su već svi držali, da je efektivno mrtav, dao je nakon svog povratka neka krupna i senzacijonalna otkrića o stanju još preostalih ratnih zarobljenika, koji se i danas nalaze u pograničnim sibirskim zonama. To su većinoma zarobljenici bivše austrougarske vojske, pa će ta otkrića, ako su autentična, morati bezuvjetno interesirati i italijansku vladu, jer se tu navodno radi i o životima naših ljudi, za koje se misli, da su već odavna mrtvi. Taj «oživjeli» Keller je pričao, kako je od ruske boljševičke armije bio prodan u Mandžuriji Kinezima u društvu svojih mnogobrojnih drugova, uz cijenu od 65 zlatnih rubalja po osobi. Boraveći kroz dugi niz godina u onim «gostoljubivim» pokrajinama, ovi su jadnici morali bezuvjetno trpiti strašne i nepoznate muke u ropstvu žute i krvožedne rase plavog carstva Kitaja. Upregnuti o plug poput marve, morali su da oru zemlju kroz dugi niz godina. Nadzor je nad ovim jadnicima bio neobično živ i oštar: zabranjeno im je bilo, da pišu bilo kome, a svaki je pokušaj bijega kažnjavan smrću. Za najmanji su prestupak privezani o stup i batinani. Hranjeni su najmizerabilnije, tek da ne umru od gladi. Keller ima da zahvali svoj uspjeli bijeg pukom slučaju: on se, naime, upoznao s jednim kapetanom njemačke trgovačke mornarice, koji se bavio u svome trgovačkome poslu u Mandžuriji. Svladan bratskom samilosti nad ovim jadnikom, spasio ga uz pomoć svojih drugova. Bijeg je uspio.

Po Kellerovim navodima, nalazi se sada u Kitaju u ropstvu najmanje 50.000 bijelog roblja raznih evropskih narodnosti. O sudbini tih jadnika ne vodi brigu niti jedna evropska vlada i niti Liga naroda. Medju tim zarobljenim nesretnicima imade jamačno i takvih, koji su po odnosnim vladama proglašeni mrtvima. Naravski, da je ogorčenje, očaj, bijeda i potpuna apatija tih odbačenih i zaboravljenih golema, kad se do danas, šest godina iza rata, nije našla niti jedna vlada, koje su inače pune humanih osjećaja, da privede u luku spasa, domaje i smirenja ove kukavne i jadne ostatke bojnih robova.

A možda se medju tim nesretnicima nalazi i koji Istranin, Tršćanin ili Goričanin, koji izdiše pod udarcima ropskog biča i živinskih batina?

Cvijeće, koje ne raste ni na nebu ni na zemlji — za bojadisanje kose.

U Japanu se kod žena crna kosa smatra kao najljepša. One Japanke, kojim priroda u tome pogledu nije bila sklona, bojadišu kosu baš tako kao i mi (t. j. ne mi, nego oni, koji to rade). Ovih dana dogodio se jedan čudnovat slučaj. Neka Japanka, Miaima, imala je divnu kosu, koja je sizala do koljena, ali na veliku njezinu žalost te kose nisu bile crne, nego crvene. Nesretna djevojka pošla je u neke planine, da traži jednog poznatog čudotvorca i narodnog savjetnika. Nekoliko nedjelja putovala je ona dok nije našla tog pustinjaka u jednoj planini. I ona mu je ispričala svoje jade. Pustinjak je gledao to lijepo Japanče, pa joj je nakon toga kazao: «Kćeri moja, vrlo je teško napraviti da ti budeš ljepša nego što jesi. Ali ipak, potraži jedan cvijet, koji ne raste ni na nebu ni na zemlji. Samelji njegov korjen i tvoje kose bojadiši njegovim sokom.» Nesretna djevojka otišla je od njega još više nesretna. Ali kad je bila već blizu svoga doma, digne silnu buku od radosti, jer je opazila cvijet, koji ne raste ni na nebu ni na zemlji. Naime, na slamnatom krovu njezine kućice nalazilo se nekoliko stotina perunika. To je dakle bilo cvijeće, koje nije raslo ni na nebu ni na zemlji. I sok njegovog korjena dao je maloj Japanki divnu crnu boju za njenu lijepu kosu.

32 osobe izgorile — 40 teško ranjenih.

Jedan telegram iz Newyorka saopćuje neke potankosti o užasnoj nesreći koja se zbila u Sjedinjenim Državama oko jednog božićnog stabla. U Hobartu, u Oklahomi, preko 200 osoba sabralo se u jednoj velikoj dašćari te večeri pretvorenoj u školu, u svrhu da se što veselije održi dječja svečanost. Medjutim jedna svjećica sa božićnog drveta u zao čas pala je na tlo i upalila vreću pamuka kojim se je htjelo simbolizirati snijeg na drvetu. U tili čas plamen je zahvatio čitavo božićno stablo i vatra se je strjelovitom brzinom rasprostranila po kolibi, te večeri pretvorenoj u školu. Plamen je progutao 32 osobe, medju kojima većinom djecu. Samo je osmorica njih mogla biti identificirana, jer su se drugi lješevi karbonizirali na način da ih se više nije moglo raspoznati. Osim toga oko 40 osoba teško je ranjeno a medju njima većina neće preživjeti.

Pčele protjerale jednog krojača iz kuće.

Ovih dana dogodio se u Engleskoj jedan neobičan slučaj. Za vrijeme dok je bio otvoren prozor u stanu nekog krojača, najedamput doleti cijeli roj pčela, koji je počeo letjeti iz sobe u sobu i konačno se smirio u spavaćoj sobi krojača. Za prvim rojem pčela dodju još dva roja i svaki se namjesti u jednoj sobi, tako da zaista nije preostalo krojaču drugo, nego da seli. Krojač se odselio u kuću svojeg prijatelja i sad tamo čeka dok pčele dobrovoljno napuste njegov stan.

«Oj Slaveni..»

Godine 1924. navršila se je 90. godina, otkad su slavenski narodi dobili svoju himnu «Oj Slaveni». Njen skladatelj Samo Tomašik bio je godine 1834. izabran protestantskim propovjednikom. Pred nastupom službe je htio posjetiti Berlin te se putem zaustavio u Pragu, da se sastane s tadanjim literarnim književnim svijetom. Popodne je posjetio Slavjensko divadlo i kad je opazio, kako su žalosne prilike, u kojima živi češki narod, odlučio je sastaviti himnu, koja izrazuje vjeru u ljepšu budućnost podjarmljenih Slavena. Tako je nastala himna «Oj Slaveni».

Godina 1925. bit će najsuša godina u XX. vijeku.

Upravitelj engleskog meteorološkog ureda kaže, da će godina 1925. biti najsuša u ovom stoljeću. Kroz čitavih dvanaest mjeseci past će vrlo malo kiše, ne samo u Engleskoj, već po cijelom svijetu. «Ta moja izjava,» kaže upravitelj, «temelji se na opsežnom proučavanju periodičnih vremenskih promjena.»

Najavljeni vlakovi s hodočasnicima za Rim.

Javlja se iz Rima: Prema službenim izvještajima povodom svečanosti Svete Godine 1925, najavljena su do sada iz Njemačke 62 posebna vlaka, iz Austrije 10, iz Madžarske 8, iz Belgije 6, iz Franceske 5, iz Litve 2, a iz Poljske 5. Ovih dana stići će u Rim velika grupa hodočasnika iz Meksika.

Tajne ruskog monastira.

Prema vijestima iz Kijeva, nadjeno je u tamošnjem monastiru Kijevopeščersk silno blago, koje se ondje pohranilo god. 1921. Našlo se je mnogo puda zlata, 110 puda srebra, 310 dijamanata i mnoge druge dragocijenosti, koje se procjenjuju na vrijednost od 850.000 rubalja.

Tudja valuta na tršćanskoj burzi.

Trst, dne 21/I. 1925. — Jedna engleska lira šterlina stoji 116.75 ital. lira; 1 amerikanski dolar 24.20 ital. lira; 100 švicarskih franaka 469 ital. lira; 100 franceskih franaka 131.25 ital. lira; 100 čehoslovačkih kruna 73.25 ital. lira; 100 jugoslovenskih dinara 39.90 ital. lira; 100 rumunjskih leja 13 ital. lira; 1000 madžarskih kruna 33½ ital. cent.; 1000 njemačko-austrijskih kruna 35 ital. centezima.

DAROVI u fond «Istarske Riječi»:

Gospodin Z. Š., Peć 10 lira; vlč. g. Don F. Krivičić, Beli (otok Cres) 5 lira.

Srdačna hvala!

DOPISNICA UREDNIŠTVA.

Župnom uredu u Korniću: — Vašu cijenj. dopisnicu primismo. Italijansko-jugoslovenska konferencija u Veneciji nastavlja svoj rad 3. februara. Predlog izmijene je za svaku krunu jedan dinar. Odlučeno još nije ništa. Kad dodje do definitivne odluke, javit ćemo.

A. Korsano — Lastovo: — Novac primljen, a ostalo uredjeno prema Vašoj želji. Da ste nam zdravo!

Giovanni Gigante (Junaković) — Brešca: — Primili. Mala šteta!

Izdavač, direktor i odgovorni urednik: IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST" U TRSTU

Broj 5 Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta.) U Trstu, 29. januara 1925. Pojedini broj 20 cent. God. III.

„Istarska Riječ“
izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin“. Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 25·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I, Telefon: 11-57

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari“. — Narodna poslovica.

Sveti Sava

Prekojuče na 27. o. mjeseca (ili 14. po novom koledaru) slavila su naša pravoslavna braća spomen svoga velikoga Sveca — Save.

Sveti Sava zvao se prije Rastko, a bio je najmladji sin velikoga Nemanje, prvog utemeljitelja srpske države. Rastko je još kao mladić otišao iz svoga kraljevskog doma i povukao se u svetu Goru, da ondje služi Bogu i narodu svomu. Tu je on postao kaludjer — redovnik, i promjenio svoje staro ime Rastko u novo — Sava. Bilo je to od prilike trista godina poslije smrti svetoga Metoda, Ćirilova brata.

Mladi kaludjer Sava znao je, što su sveta braća Ćiril i Metod uradila za Slavene. Čitao je, kako su oni prvi bili, koji su Službu Božju vršili u našem starom slavenskom jeziku. Znao je Sava, što su ta dva narodna slavenska Sveca sve pretrpljela zato, što su omogućili, da se Isusovo sveto Evangjelje može čitati tako, da ga milijuni i milijuni Slavena mogu razumjeti. Znao je on, kako su tu svetu braću latinski biskupi tužili Papi u Rim i kako su oba brata morala u taj grad, da se pred Papom opravdaju. Bilo mu je poznato i sve ono, što je i kasnije sveti Metod morao da pretrpi od njemačkih biskupa, koji su ga u zatvore bacali zato, što je on i pred njima i pred cijelim svijetom branio slavensko bogoslužje. A bilo mu je poznato i to, kako su se Metodijevi učenici poslije smrti svoga velikoga učitelja razbježali kojekuda, tako da se je neko vrijeme činilo, da je sjeme, što su ga Sveti Ćiril i Metod posijali medju Slavenima — sasvim uništeno.

Sve je to znao mladi kraljević Sava, a zacijelo su mu bile poznate i borbe, što ih je malo poslije Metodove smrti imao da izdrži i Grgur, hrvatski biskup u Ninu u Dalmaciji.

Taj veliki hrvatski biskup htio je pod svaku cijenu, da svome narodu očuva ono, što su mu bili namrli sveti apoštoli Ćiril i Metod. U vrijeme, kad je biskup Grgur živio, ujedinio je bio Tomislav sve hrvatske zemlje pod svojim kraljevskim žezlom. I tako se eto stvorila hrvatska država. Sad je trebalo još, da se u njoj uredi i učvrsti hrvatska crkva. Taj zamašni posao uzeo je na sebe ninski biskup Grgur. On je već bio izradio osnovu, po kojoj bi njegova biskupija imala da bude matica svekupne kršćanske crkve u Hrvatskoj. No tome su se usprotivili latinski biskupi, kojih je onda bilo u Dalmaciji mnogo. Tim biskupima pridružiše se i drugi svećenici latinaši, koji su svi zajedno udarili na hrvatskoga biskupa u Ninu, Grgura. Tako je nastala ljuta borba za naš sveti crkveni jezik hrvatski. Na jednoj strani bili su biskupi i popovi i latinaši, koji nisu htjeli ni čuti o tome, da bi se u crkvama služba Božja vršila u slavenskom jeziku. Na drugoj strani bio je biskup Grgur sa svojim narodnim svećenstvom; on je tražio, da se u crkvama hrvatskim — hrvatski misi. Grgur se pozivao na Papu Ivana VIII. koji je u svoje vrijeme bio izdao i potvrdio dozvolu, da se Slavenima može služiti služba Božja u slavenskom jeziku. Papa Ivan X. bio je na strani popa latinaša. I on je, kao i svi Italijani govorio i pisao, da je naš jezik surov i barbarski, ali ipak nije htio da ukida sve ono, što je njegov predšasnik bio odredio, i tako je to pitanje ostalo neriješeno. Ali za kratak čas. Papu Ivana X. su uto silom svrgli i na njegovo mjesto došao Lav VI. koji je dalmatinskim biskupima, a dakako i Grguru ninskom pisao: da on pristaje na sve, što su latinski biskupi zaključili, i zapovijeda svima, dakle i Grguru, da budu u svemu pokorni splitskomu latinskom nadbiskupu, a Grgur da ne će više biti biskup u Ninu nego u Skradinu.

Velik je to bio udarac za hrvatsku narodnu crkvu. Biskup Grgur morao je da se povuče i da se pokori. No borba za slavensko bogoslužje nastavila se i unaprijed, i što se danas u nekim hrvatskim biskupijama hrvatski misi i pjeva (kaošto se to činilo i u nas u Istri) to je plod one dugotrajne i teške borbe.

Sve je to znao i vidio sin srpskoga kneza Nemanje, pa kako su već u njegovo vrijeme kršćani bili podijeljeni u dva tabora: jedni pod rimskim Papom, a drugi pod carigradskim patrijarhom, sveti se Sava prislonio uz patrijarhu znajući već unaprijed, da će time svome narodu osjegurati za sva vremena ono, što su za nj učinili i napisali sveti naši apoštoli, Ćiril i Metod.

I tako je sveti Sava postao osnivačem srpske narodne pravoslavne crkve, koja nije služila ni Istoku ni Zapadu, već Bogu i narodu. Mi svi slavimo Svetu braću, Ćirila i Metoda, ali vrlo malo ima Hrvata i Slovenaca, koji su u cjelosti sačuvali njihovo sveto slovo. To su u punoj mjeri izvršili Srbi, a to imadu u prvom redu da zahvale svome velikom Svetitelju — Savi. Sveti Sava bio je prvi srpski nadbiskup; njegove su zasluge za kulturni napredak srpskoga naroda neprocjenive, zato ga je vascijeli srpski narod oduvijek silno poštovao i slavio.

Kad je, za turske vladavine, narodu bilo najteže, hodočastio bi svijet na grob svoga Sveca i ondje tražio utjehe. Kad su to Turci vidjeli, izvadili su svečeve kosti iz groba i javno ih spalili, misleći da će time u srpskom narodu udušiti i posljednji spomen na svoju prošlu veličinu, na svoj narodni život i običaje. Sve uzalud! Narod se je iza toga još jače priljubio uz svoga Sveca, koji mu je u pjesmi i molitvi ostavio ono najdragocjenije: jezik njegov materinji.

Blago narodu, kojemu crkva štiti i čuva njegov materinji jezik! Srbima ga je očuvala i zaštitila! I danas im ga čuva i štiti! A jer narodni jezik najbolje čuva i štiti i samu vjeru, to ima i sama vjera da zahvali svetome Savi, da je još i danas tako duboko ukorenjena u srcima naše pravoslavne braće.

U nas, u Istri, postupa se obratno. Iz naših crkvi trijebe naš jezik, a u svojoj slijepoj mržnji ne vide, da time trijebe i samu vjeru.

Prosti im Bože, jer ne znadu, što čine!

Naše kulturne ustanove

Naše kulturne ustanove bile su tik pred ratom u naponu svojeg prosvjetnog djelovanja medju narodom. Naš je narod hrlio u masama na gospodarske i druge sastanke, posjećivao svesrdno kulturne predstave i zabave, punio po večerima i blagdanima svoje omiljele pučke čitaonice, te se tako žedan obrazovanja uskorenim korakom napajao na izvorima prosvjete i obogaćivao znanjem svoje iskustvo. Sve je to išlo nekako žurno, željno i naglo, kanda je narod osjećao, da će mu sudbina biti nemila i kruta, te da će ga doskora lišiti svih tih prosvjetnih dobrina.

Radilo se dakle punom parom, a i moglo se raditi. Prosvjetna su društva nicala kao gljive, cvala i razvijala medju našim ljudima svoje uspješno djelovanje. — Ta činjenica mora da mnoge iz naših današnjih gospodara bocne i zaboli. Bilo komu pravo ili ne, mi ćemo opet naglasiti, kao što smo već više puta spomenuli, da je predratno kulturno snovanje i gospodarsko stanje našega življa bilo kudikamo bolje, da se uopće ne može da prispodobi sa današnjim. Mi dandanas nemamo u svojoj novoj državi niti stoti dio onoga, što nam je protiv svoje volje pružala omražena maćeha Austrija.

Ako je i to ustanovljeno dejstvo za nas gorko i žalosno, opet je to potpunoma istinito, što nimalo ne služi na čast onima, koji su za to stanje odgovorni. — Nikome već ne uspjeva, da niječe naše jadikovanje i zabašuruje pred svijetom naše robovanje i kulturno nazadovanje. Ta imade li uopće tko od naših krotitelja smjelosti da ustvrdi, da je našem plemenu obezbjedjen kulturni razvitak, kada je već na stotine najnevinijih prosvjetnih društava neosnovano zatrto i raspušteno? Na prste se može da nabroji one ustanove, koje u Istri bitišu i jedva životare, jer je i ovima na sve moguće načine otešćano djelovanje. —

Dok su neprijatelji našeg roda proganjali njegove političke predstavnike i nemilosrdno zatirali svako njihovo političko djelovanje, i dok nam je protivnik našeg pomlatka i naših škola uništio jednim samim potezom pera narodne učione, — sve se to radilo nekako i opravdavalo u ime asimilacije, radi nacijonalnih interesa i osiguranja državnih granica; jer se na svakog našeg poštenjaka gledalo kao na buntovnika, jer se prečesto i suludo maštalo o nikada ne postojećim urotama protiv države. Sve se to nekako dalo sa strane do skrajnosti zagriženih naših sudržavljana druge narodnosti dovesti u sklad nekakvih državnih ciljeva, — premda sa vrlo grubim, nespretnim i neutemeljenim metodama.

Pitamo mi one, kojih se tiče, čime i na koji način mogu da opravdaju svoje nedostojno i u historiji nečuveno kulturno nasilje, koje ide za tim, da jednom narodu oduzme sredstva njegovog duševnog i gospodarskog samoobrazovanja?! Tu ne može niti najbrutalniji nacijonalni šovinizam, da nadje razloga za opravdanje svoje crne rabote. Dah čovjeku stane pri pomisli, da se predstavnici jedne nacije, koja je ponosna na svoju prošlost i kulturu, podavaju na posljednju i najgrdniju otimačinu oduzimanja jednom narodu njegovih kulturnih ustanova, iza kako su ga lišili narodne škole. —

Dok današnje ljudsko društvo teži za napretkom, duševnim usavršavanjem, za podignućem naobrazbe širokih slojeva pučanstva, što je uostalom savremeno i u duhu razvitka povjesti čovječanstva, u Italiji, zemlji slobode i razvikane liberalnosti zasužnjuje se jedno pleme, zabranjujući mu dapače da u svojim čitaonicama čita novine i korisne knjige, da sluša potrebna predavanja o zdravlju i gospodarstvu.

Ali da bude ironija sudbine kudikamo gorostasnija, napomenut ćemo, kako današnja vlada gleda na širenje kulture medju narodom. — Čitava je Gentilejeva reforma, koliko je god nečovječja u zatiranju naših škola — prepojena zamislima i nacrtima u svrhu, da se raširi kulturno djelovanje učitelja izvan škole, da se podigne pučka prosvjeta na dostojnu visinu. Tu se govori o borbi protiv nepismenosti, o osnivanju analfabetskih tečajeva, o školama naroda, o narodnim sveučilištima, o podignuću narodnog gospodarstva i šta sve jošte imade da se izvrši. Ministarstvo nastave izdaje svemoguće propise i pozive na kulturne institucije i dobrovoljne pojedince, da pokrenu prosvjetni rad medju odraslima na razne načine i u više smjerova, — budući je to bilo do sada zanemareno. Pučka se škola preuredjuje i preporadja u smislu odgoja kod mladog naraštaja umjetničkog shvatanja i čuvstvovanja za umjetničke tvorevine, osobito u smislu probudjenja zanimanja za čitanje lijepog štiva, za slušanje i sudjelovanje kod dramatičkih predstava i zabava. —

Kako to sve lijepo zvuči i krasno se to čita na papiru! Dakle čitav školski rad neka bude samo temelj i predpriprava za duševno razvijanje masa izvan škole, što znači isto što i prosvećivati široke narodne slojeve putem kulturnih društava, kakva su već kod nas davno postojala, a koja su većim djelom sada u Istri zabranjena baš po inicijativi onih, koji hoće da se staraju za pučku prosvjetu. —

Nego pravo je to po shvaćanju državnih oblasti, to sve može da vrijedi samo za naše susjede druge narodnosti, jer su samo oni pravi državljani, dok smo mi bespravno roblje, koje ne može da za sebe traži pravice državljana. Našem bi narodu bilo sve dozvoljeno samo onda, ako bi se odrekao svog roda i imena. Mi bismo jamačno uživali sve pravice samo u svojstvu janjičara i narodnih odmetnika.

Do toga pak ne će doći, jer ćemo ostati vjerni prahu svojih otaca, čvrsti i nepokolebivi, te čekati na bolje dane, pa makar u tami i neznanju i bez kulturnih ustanova!

DOPISI

IZ RIJEKE.

Štrajk «tabakina». — Mokuli — in vista! Rokac je na strani tabakarica. — Razlozi.

Mi smo ih na Rijeci vidjeli — štono riječ — od svakakvih kulori. Imali smo takozvane «Fiamme nere», «Fiamme gialle», «Fiamme blau» — a sada smo bogme dobili i takozvani «šćopero bianco».

«Šćopero bianco» to vam je štrajk tabakarica. Naše tabakarice, dakle, štrajkuju. Uzrok? — Blagostanje, što se inače italijanski kaže: **ricchezza mobile.** I ta blažena **ricchezza mobile** kriva je, da naše tabakarice već od nekoliko dana ne prave više ni cigara ni cigareta.

Kako to? Evo ovako: Kako i mi svi, tako su i naše tabakarice do sada mislile, da im je jedna kratka, a druga da ne dosiže, to će reći, da i njima kao i nama svima fali devedeset i devet za učinit — sto. Kadli — «oćeš videt vraga!» — dodje ti im jednoga dana napisano crno na bijelome, da i one imadu svoju **ricchezzu** i to baš onu pravu — **ricchezzu mobile.**

U prvi čas, kad su to čule, naše su se tabakarice poveselile. I rekle su: Viš zločeja! Do sada smo misčele, da smo neboge i nevoljne, a sada ti nam najedanput govore, da smo bogate, da imamo svaka svoju ricchezzu mobile.

I bile su zadovoljne naše dobre i vrijedne tabakarice. A tko ne bi bio! — «Još će se morda ki ferkalasina kade i namamit, zač će mislet, da smo vaistinu bogate... govorile su i mislile naše curišice male.

I tako je to išlo dalje s tom **ricchezzom mobile.**

Kad eto, malo potrajalo, a našim tabakaricama dodje ferman, da plate porez na onu svoju **ricchezzu mobile.** Sada je tek nastala prava muzika! Sve se tabakarice složile i u jedan glas zapivale: Mi nimamo nikakove **ricchezze ni mobilie** i nesamo, da ne ćemo plaćat nikakove nove tasi, nego pitamo, da se jedanput već urede naše plaći, zač ovako se ne more napred. Ale će bit ovako, kako mi govorimo, ale ćemo pustit delo!...

Na taj ultimatum vlasti su odgovorile — **kope.** A naše tabakarice sve složne ostavile posao i razvrstale se u bojne redove to jest u jedan dugi korteo i alaj po gradu, neka se pjeva i viče i kliče. To vam je taj šćopero bianko.

«Vedetta» se je u prvi mah bila postavila na stranu tabakarica, ali se brzo predomislila. U petak je pisala, da je tomu neugodnomu dogadjaju kriva — mizerija, a već je u nedjelju okrenula veleći da je svemu kriva nezasitljivost tabakarica, a najviše agitacija protuitalijanskih elemenata. Par dana zatim bila je «Vedetta» još ostrija. Najprije je «kantala lejendu» tabakaricama prijeteći im, da neka ne misle, da će štogod postići onim svojim kriještanjem «abbasso» i «evviva!».... (U istini čulo se je svakakvih na onom «korteju»!...) «Vedetta» je u isto vrijeme povukla za uši i nekoga advokata Italijana iz Italije, koji da je došao na Rijeku trbuhom za kruhom, a sada da hoće u mutnom da lovi. To da je jedan od onih, veli «Vedetta», koji bi kod budućih izbora htjeli da kandidiraju, pa već sada gledaju, kako bi se ulaskali radnicima i radnicama. Medjutim «Vedetta» dovikuje tome gospodinu: Znamo, što hoćete i na sve vaše makinacije odgovaramo: Non fumiamo!

To je sve lijepo i dobro, ma «**se non fume voi, fumemo noi**».. A što ćemo da pušimo, ako nam je fabrika zatvorena? Znate li vi, gospodo, što to znači: fabrika od tobaka zatvorena? To znači, da ćemo mi pušači svaki dan morati da se prošećemo po Sušaku, pak da tamo pobiramo mokuli, pak da ih trpamo u usta i da — čikamo... A bili to bilo na diku ove naše holokauste?

Agli ardui la postera sentenza!

Reći će tkogod: — Ma digo — Rokac! čini se nekako, kao da vi držite s tabakaricama!... Odgovaram: — Gotovo u svim stvarima, koje se tiču Rijeke i raznih riječkih trapula, ja sam uistini neutralan. Znam, da to nije baš najpametnija politika, ali je najkomodnija. Bilo nas je jako mnogo, koji smo i prije pod starom barakom bili neutralni, pa nije čudo, ako je nešto od one pradjedovske neutralnosti prešlo i u moju mljačnu krv. No ovo otvoreno priznajem, da sam dušom i tijelom na njihovoj strani. Kad su se one dale u «šćopero», to je znak, da ih negdje nešto tišti, i meni ih je iskreno žao. A onda ja ne zaboravljam i nikada ne ću zaboraviti, što su nam oduvijek bile naše vrijedne tabakarice. Kad su naši djedi bili mladi, tabakarice su bile njihove dike... A bile su i naše, kad smo i mi bili mladji. »Vedetta» je još bila negdje na oblacima, kada su naše tabakarice vraćajući se u masama u veče kući pjevale po Korsiji Deak:

> Imala sam mlada reškega mladića,
> Pak mi ga j'prizela druga divojčica.

Ukratko — da nema naših tabakarica, ne bi bilo ni Rike. One su koren ovoga slavnoga grada. One su — Rijeka — a sve drugo — je ča je.... Zato ih ja volim i zato ja s njima držim. Kolikima sam ja u svoje vrijeme pjevao:

> Lipa si ti — lip sam ja —
> Oženimo se mi dva.

Što će Mussolini na ovo, to se još ne može predvidjeti. Da mene pita, ja bih mu savjetovao, da iznajprije snizi cijene kruhu, a zatim da svakoj tabakarici daje nekakvu **ricchezzu mobile**, a onda da sve ujedno prisili, da plaćaju porez na tu **ricchezzu mobile.** A tako bi se ubile dvije vrlo dosadne muhe: Spasao bi se porez i svršio bi se ovaj «šćopero bianco.»

Caveant consules. Rokac.

Našim pretplatnicima!

Ovime pozivamo sve svoje pretplatnike, koji nisu još podmirili staru i obnovili novu pretplatu, da to odmah učine, jer ćemo u protivnom slučaju biti primorani, da im obustavimo „Istarsku Riječ“.

Uprava „Istarske Riječi“.

IZ ORLECA NA OTOKU CRESU.

Na dan sv. Antona, našeg patrona, imali smo upravo krasan dan. To je dan, kad se najvećma oživi naše selo iako pada usred zime. Srećom da je bar koji dan u ovim mutnim i teškim godinama vedar, veseo i nasmijan. Iz Cresa je dohrlilo taj dan mnogo njih: došli su «pompieri» u bojnoj opremi, da gase «bale» i «zbornije», svoje i tudje, bilo je i više kopača, premda zapovijeda sv. Anton opat — — zen motiku, hod kopat! Bilo ih je takodjer iz drugih okolnih sela. Mi smo ipak ostali u većini, jer se posvuda moglo da vidi našu nošnju, koju je dr. Laginja u svojoj mladosti nazvao dražesnom. Ovakove nošnje izvan našeg sela i Loznatog nema nikuda na otoku. Bilo je svečano i veselo: svečano u crkvi, veselo po kućama, u društvu sa pridošlim znancima. Uveče sve se skupilo na plesu, gdje se sa meščićem plesal starinski «z mesta» kroz celu noć. Proteklo je sve mirno, jedino bi se moglo prigovoriti Crešnjarima, da su vraćajući se kući, odviše «per fino» mjeriti cestu, premda su to isto i prošle godine radili. Vidjet ćemo, hoće li do druge godine zaboraviti koliko je duga i široka!

IZ RAČJE VASI.

Naš glasoviti italijanski svećenik, o kojemu se je već mnogo pisalo, a još više govorilo, vratio se je iz katafića opet medju svoje stare prijatelje. Izgleda, da ga oni više ne vole, onako kako prije. Prije su ga držali za pravo sunce božje, a sada znadu, da može i on da griješi. Prije su mislili, da ga ne može nitko kazniti, jer da ima čistu dušu, a sada vide, da i njega grijcšnika kaznuje pravedni sud, kao i nas obične ljude.

Netom je taj svećenik došao u selo, počeo se je pred nekojima ispričavati, da on svemu zlu, što se na njega svalilo, nije ništa kriv. No, mi mu velimo, da se je mogao bolje braniti kod suda. Ako bi bio nedužan, ne bi bio osudjen i zatvoren.

Dakako, da nam je počeo i misiti na dan sv. Antona i hodao je okolo po selu, te nam blagoslivljao kuće, staje, vrtove, ma sve, što je koji želio. Htio je nadoknaditi ono izgubljeno vrijeme; a dašto da je tako sebi nabrao i nešto para kod blagoslivljanja. Ah, povero mondo!...

No, ovdje su mu kuću i službu zaposjeli jedan učitelj i učiteljica, oba iz doljnje Italije. «Siromašni» svećenik ostao je bez učiteljske službe. Ovdje nema ni pokućstva. Sve se to odvelo nekamo u Trst. A on ne budi lijen odmaglio je za svojom bagalijom, te je išao valjda i moljakati na crkvenu i školsku oblast dekrete za službu. — I dok ovo pišemo, ne znamo, da li će mu pak crkvene oblasti oprostiti njegove grijehe i ne znamo, da li će opet pripovijedati ovuda nauku Kristovu. A isto ne znamo, da li će se opet baviti politikom i mrziti naš hrvatski narod.

IZ POMERA.

Dok sva puljska okolica plače radi gospodarskog propadanja, U Pomeru se pije, pjeva i igra sve u šesnaest. Narod kanda još ne uvidja, da su krčme gospodarska propast. Osobito djevojke jure u propast. Svake se nedjelje do kasno večeri, nacifrane i namažene sa raznim parfumima, nalaze po plesovima, kao što je to danas u modi. Takove su djevojke propast obitelji, kojima nisu kadri roditelji da zapovijedaju. Raspuštenost je počela kod naših seljakinja kao po gradovima, pa mora zahvaliti selo našim pametnim mladićima, koji mnogo drže do svog ponosa i poštenja. Zato je potrebno da roditelji paze na svoje dijete, koje hoteći ili nehoteći ide u propast. Roditelji misle, da će im se sama djeca opametiti i odreći te pokvarenosti. Varaju se. Roditelji, pazite na svoju djecu i ne puštajte ih, da srtaju bez glave u propast!

IZ SOVINJAKA.

Puno je više mira, a manje munjenarija, otkad je ravnateljstvo pošta premjestilo našeg bivšeg poštara g. Flega-Tamburina u Prestraneк. Odanle piše i hvali se, da mu ide vrlo dobro, da mu ne maija ni pažulja, ni krumpira, ni voća; svega ima puno na dar. Došao je on ovako do uvjerenja, da su mu možda više dali Slovenci u Prestraneku negoli — Italijani i fašisti u Buzetu. Možda će se tu domisliti, da je i on Sloven, pak će možda još jedamput kušati — obrnuti bandericu. A sada: Adio! Bog! Tamburin... Laka ti bila slovenska zemlja u Prestraneku; pardon: lako po njoj hodio!

IZ OPATIJE.

U Opatiji se gradi sve u stoišesnaest. Ovdje se dogradjuje, ondje pregradjuje, tamo razgradjuje; na jednom se mjestu kopa, na drugom se nasiplje, na trećem se prosiplje. Za pet šest mjeseci imat ćemo dućana, koliko i dana u godini — i ne će nam trebati drugo nego nekoliko kupaca, koji će se u tim dućanima služiti.

Kod svega ovoga neugodno je samo to, što nam svakim danom nestaje zelenila, kome Opatija ima da zahvali sve, što je ona danas. Malo sjekira a malo škodljivi kukci — pa će do malo nestati i naših gajićâ i šumicâ i parkovâ. Vlasti su, istina, izdale nekakvu naredbu u pogledu tamanjenja borove gusjenice (processionarie), ali ono pismo će malo pomoći, ako vlasti ne doskoče primjerom i djelom. Ima toliko namještenika, koji ne znaju, što bi radili; zašto oni ne tamane one nesretne processionarie?

Ovoliko za danas o tim škodljivim gusjenicama. Sad bi trebalo da kažem koju i o ljudima. Za pravo, dobra nemam što da kažem, a zlo mi se ne će. Stranaca još nema. Kad bi oni znali, kako ih se ovdje željno očekuje, ne bi ovoliko kasnili. I ne bi bili prorajtali jedan mjesec najljepšega i najkrasnijega zimnjega sunca. I druguda je lijepo vrijeme, ali ovako lijepo i toplo samo je u Opatiji.

Imali smo i nekakve izbore za kurkomisiju. Trgovci i hotelijeri birali su u tu komisiju svoje predstavnike. Po pravu imao bi da onamo udje i koji naš čovjek, ali na nekom višem mjestu, «ove si puote ciò che si vuole», odredilo se drukčije, i tako su i ti izbori svršili, kako su drugi htjeli. Pa hvala Bogu!

«Vedetta» piše, da su se minulih dana u Opatiji širile glasine, da su na Rijeci buknuli strašni nemiri; **tabakine**, koje su u štrajku, da su navalile na vlasti, i da se radi toga kopaju sančevi i namještavaju mreže; i topovi i **mašingeveri** da su već u pripremi i sve tako. Na umirenje naših čitatelja možemo reći, da nije bilo ni šančeva ni mreža, pa ni topova, ali nešto je ipak šuškalo...

IZ VOLOSKOGA.

Opća je želja naroda ovih strana, da se Posujilnica obnovi. Ona je nekako ostarila i ne odgovara više potrebama novoga vremena. U svim drugim mjestima posujilnice su se pretvorile v zadružne banke (nedavno primjerice ona u Postojni u — Ljudsku banku), koje se uspješno odupiru kapitalističkim bankama, a mi još uvijek puštamo, da se narodnim novcem bogate kapitaliste koji nas besavjesno iskorištaju, kako nas uči polom Banke Adriatike. Koliko je suza proliveno i koliko kletvi palo, kad je pukao glas, da je Banka propala! To se je dogodilo samo za to, jer nismo imali novčanog zavoda, koji bi bio u našim rukama i pod vodstvom častitih i nesebičnih ljudi.

Vrijeme je, da se željama naroda udovolji. Narod traži, da Posujilnica proširi svoj djelokrug i na bankarske poslove, naročito na inkaso efekata (mjenica i čekova), na plaćanju fakturnih računa, na isplatu nakaznica iz bližnjih i daljnjih krajeva, dakle i Amerike. Treba onemogućiti zadružnom organizacijom rad kapitalističkih poduzeća, dići ugled naše Posujilnice koja uživa potpuno povjerenje naroda (koji zna, da mu tamo novac ne može propasti, i da sav dobitak od poslovanja ide v njegovu korist) i koje će se on najradije posluživati, čim mu to bude omogućeno i olakšano. Sada, kad je propala Adriatika i prije nego koja druga banka, bilo nacionalna bilo tudjinska, preuzme njezinu aktivnu baštinu (govori se, da je dobivala u samoj Opatiji 200.000 lira godišnje!), bilo bi od velike važnosti, da se na tom polju poduzme potrebne korake, da predusretnemo zlu, koje nam prijeti i da se dignemo na vlastite noge. U protivnom će slučaju Posujilnica će malo po malo zahiriti i nestati, na našu štetu, a na korist raznih banaka.

Neka se dakle sazove glavna skupština, i zaključi:

a) da se proširi rad u cilju disciplinirane i moderne zadružne organizacije

b) da se zavod prenese u Opatiju i preudesi prema potrebama zadrugara (vješto činovništvo, moderna poslovnica, telefonska veza, otvaraje kontokorentnih računa, kupovanje valuta i. t. d.)

c) da se izabere nova uprava, koja će znati i moći, da našu misao provede.

IZ MEDULINA.

Mnogima i mnogima kod nas nije pravo, da se češće javljamo u našoj obljubljenoj «Istarskoj Riječi», vjernoj i dosljednoj nasljednici nezaboravne «Naše Sloge». U Medulinu se u zadnje vrijeme štošta dogodilo, mnogo se toga promijenilo, ali oni naši medulinski «coki», one naše ne oborive narodne korenike, ostale su vjerne svome rodu, ostale su u svojim dušama čiste i nezaboravljaju, što je Medulin negda bio.

Inače gospodarski stojimo baš kukavno. Siromaština se je zavukla u sve kuće, ona kudikamo više odskače iza kake smo politički potpuno zasužnjeni. Jedini još pravi izvor, ako i malog, ali redovitog zasluška, bio bi ribarenje, koje uzdržava do dvadesetak obitelji. No puljski mogućnici su i u tome zavidni Medulincima, pa su zabranili, da medulinski ribari sami prodavaju vlastite trude na puljskoj «peškariji». I tako sada moraju svoju ribu prodavati preprodavaocima!

To je — kako vidite — novi udarac na naše siromašno gospodarstvo na naše inače vrijedne i narodne ribare.

Dokle će trajati to neprestano mučenje našega naroda?

IZ SV. LOVREČA PAZENATIČKOGA.

Mi Vam se, veleцijenjeni gospodine uredniče, rijetko kada javljamo, premda nas tištu razne nevolje. Ni ovaj put ne bismo to učinili, da nismo prisiljeni. Čujte samo: Pred par tjedana pojavili su se u selu Pajari tri gospodina. Dvojica su bila iz Gorice, a jedan iz Sv. Ivana od Trsta. Jedan gospodin, Goričan, vanredno nam je udarao u oči radi svoje tustine. Sastali su se u kući jednog poznatog posjednika. Tu su držali sastanak sa nekolicinom naših ljudi, koji su bili izričito za to pozvani. Govorili su o svemu i svačemu, a naročito proti «Istarskoj Riječi» i političkom društvu u Trstu. Govorili su takodjer i o seljačkom savezu, koji bi imali da osnuju i koji bi imao zadaću, da štiti interese seljaštva, da čini rekurze i da daje savjete, — u kratko: da čini sve ono, što nama čine besplatno «Istarska Riječ» i političko društvo «Edinost» za Istru. Osim toga su govorili čak i to, da mi Jugosloveni ne trebamo naših narodnih škola, jer da nisu tako važne kao trbuh. Ostali smo silno iznenadjeni, kad je jedan od spomenute gospode, koga su nam predstavili kao narodnoga poslanika iz Gorice, rekao, da onaj, koji hoće da se začlani u taj seljački savez, mora da otkaže «Istarsu Riječ», jer da inače ne može biti primljen u društvo. To nam je bilo sumnjivo. Nije ni čudo. Dosad su nam tako govorili samo Italijani. Što više: još nismo nikada čuli, da bi jedan narodni poslanik, koji se ponosi da je naš, išao po selima i odvraćao ljude od narodne i seljačke novine. Konačno je uzeo riječ i kućegazda, barba Tomić, koji nije baš najsiromašniji seljak na Poreštini, te stao galamiti — čujte i čudite se — proti kapitalistima i framazunima. Kapitalista je po našem mnijenju onaj, koji mnogo posjeduje, kao na pr. barba Tomić, koji je u ostalom — evo ironije — više puta izjavio, da je ateista t. j. bezbožac. Mi smo sve to mirno slušali, ali kad smo čuli, kako ništa ne drže do naših narodnih škola, kako bezobrazno napadaju naše čestite ljude i obljubljenu nam «Istarsku Riječ», mi smo odmah uvidjeli, da to nisu naše gore listovi. Nekoji od nas su odmah učinili opasku, da se vidi, da su blizu «votacijoni», kad već dolaze k nama razna, nikad nevidjena i nepoznata gospoda, da love «vote». Ali mi ne trebamo razdora u vlastitom taboru. Iz Pajari su gospoda otišla na Rovinjštinu, Puljštinu i u Liburniju. Drugi dan su došli k nama nekoji Italijani iz Poreča, koji su nešto čuli o tom sastanku, te ispitivali cijelu stvar, da čine jednu «spedizione punitiva». Kad im je netko tumačio, tko je došao, što se radilo i govorilo proti našim ljudima, školama i «Istarskoj Riječi», rekli su: «Lašemo li štar, kveji že kon noi» — i otišli. Tada su nam se posvema otvorile oči. Pošto ima posvuda kukolja, tako će i u tom slučaju nekoliko njih da zabrazdi. Značajni se ljudi ne će dati zavesti. Mi ne možemo otkazati «Istarsku Riječ», jer je jedini naš značajni list, koji ne služi nijednom pojedincu, već isključivo vlastitom narodu, i koji nema nikakve tudjinske primjese. (Op. Ur.: Naknadno ćemo objaviti imena onih, koji nam uslijed napomenute agitacije odbiju list, eda i naš narod sazna za njihova imena).

Franina i Jurina

Fr.: I jopet su nam jedan čaval zabili va srce.

Jur.: Kakav čaval?

Fr.: Ča nisi čul onu najnoveju?

Jur.: Va ovoj zemlje nima dneva prez jedne najnoveje. Ka je ta, ku ti misliš?

Fr.: To ti je ona njihova najnoveja zapoved, da naša dečica nete smet va škole va oneh žuntaneh urah ni čitat ni pisat hrvatski.

Jur.: Nego ča te delat? Muštardu?

Fr.: Vej si ga vrag! Govore, da je s Trsta prišal urdin, da te deca smet samo čakulat z meštrom ale z mistricom.

Jur.: Viš, to bi moglo bit neč za nas.

Fr.: Kako za nas?

Jur.: A lepo! Mi smo već do sada, va oveh pedeset i pet let dokazali, da umemo parlatat puno bolje nego nijedan taljianski profešor. Zato će bit najbolje, da mi dva storimo šupliku, da puste nam dvem one žuntane uri. Ja mislim, da bi deca bila zadovoljna, a i nam bi lepo vreme pasevalo.

Fr.: Bormića bi, a i deca bi se koliko toliko više navadila, nego pod kakovim takovim Sicilijanom.

Jur.: Sicilijana se ne razume, kad govori talijanski, a ja bim otel videt onega, ki bi ga razumel, da govori hrvatski. Nas, nas neka puste na one žuntane uri, pak te videt, kako će to poć.

Fr.: A kako biš ti to z decum razgovaral?

Jur.: Kako i s tobum. Samo da oni razgogovori se ne bi zvali, kako i naši: Franina i Jurina» nego: **«Jurina i dečina...»** Ja bim njim govoril sve ča j bilo, ča je i ča će bit — i tako mi sira, ako ne bi postali mudreji, nego da su na universe va Padove.

Fr.: A ča misliš, ča te pak ovi njihovi s njimi ćakulat?

Jur.: Pitat te ih, kako su spali, ča su jili, ako ih trbuh boli, pak kada ne budu znali već ča, onputa te zakantat: Va fori štranijero, pak te još nekoliko počekat, dokle udri ona žuntana ura, da moru onputa svi skupa povrazi svit i ki te je videl — videl je.

Fr.: Dobro je to, ma reci malo ti mane: ča će se deca na teh žuntaneh urah navadit?

Jur.: Morda koliko više, nego na oneh drugeh urah, ke nisu žuntane. Sve te njihove škole su onako nekako: trla deca lan, da njim projde dan. Ter se tamo i ne čuje drugo nego tirilili i tirilala.

Fr.: Storili su zakon, da će se deca va žuntaneh urah moć hrvatski vadit. Kako te se vraga vadit, ako njim brane čitat hrvatske knigi? To je vaistinu strašno!

Jur.: Ča j' strašno?

Fr.: A to da nam dece zabranjuju čitat hrvatske knjigi.

Jur.: Morda ni to ni toliko strašno! Ti znaš, kako je ono jedanput bilo va raje zemaljskem. Bilo je tamo svega i svačesa: i jabuk i krušav i grožja i svake

---

P O D L I S T A K

Dr. IVAN HASLINGER:

Spolne bolesti

Sušica, pijanstvo i spolne bolesti! Strašna troperka! Narodu, u kojemu ona raste, ne cvatu ruže! Posušit će mu granje, ispiti mozak, otrovati krv!

I spolne su bolesti zarazne, priljepčive, prelazne. Najgora je svakako **sifilis** ili kako je naš narod zove, škrljevo ili francuzljivost, jer su je k nama donijeli franceski vojnici Napoleonove vojske. Ta se bolest uvijek najviše širi za velikih ratova i poslije njih. Zovu je i **gospodska bolest**, jer je tobože najviše medju gospodom raširena, ali to je možda prije bilo tako, dok je sada nažalost i medju našim seljačkim svijetom dobro poznata. Neki je zovu i **tajnom bolesti**, jer je istina, da je svak rado taji pred drugima, jer mu je dabome sramota ne radi same bolesti, nego radi načina, kako ju je zadobio. Može se doduše zadobiti ta bolest, ako piješ za nekim, koji od nje boluje, ili ako za njim sjedneš na zahod ili ako se s takvim čovjekom samo i poljubiš, ali najčešće zadobivaju tu bolest ljudi, kad spolno opće s bolesnim, raspuštenim, propalim djevojčurama i ženetinama, koje su sve odreda bolesne, a gadne, da ih pristojan i pošten čovjek ne bi smio ni da pogleda. E ali ljudi, dok su pametni, i ne idu k njima, nego kad se napiju! Pijan se čovjek razuzda i razulari, ne zna pravo, kud ide i što radi, zaboravi na stid i sramotu, zaboravi na svoj dom i kuću, ne misli na svoju ženu i djecu i onda zapadne vragu u pandže!

Obično se zaraze sifilisom pijani ljudi, pa mladi neiskusni momci, često i vojnici, kad dodju da služe svoj rok u većim gradovima. A onda su nesretni za cijeli svoj život. Pa da bar oni sami ostanu bolesni! Ali često prenesu ti nesretnici bolest i u svoje kuće, zaraze svoje nedužne žene, pa nevinu dječicu, a tužne posljedice vide se na cijelom njihovu porodu, štaviše koji put i na unucima.

Pa kako ide ta bolest, koje su joj posljedice? Isprva opazi bolesnik neki mali čir, koji se ubrzo poveća pa postane tvrd, a u dimlju mu skoro iza toga znadu oteći i žlijezde. Taj čir obično ne boli, pa ako se dobro liječi, on će ubrzo zacijeliti. Ali iza sedam nedjelja, pošto se taj čir pojavio, osiplju se po cijelom tijelu neke crvene pjege a to je znak, da je zaraza, da je otrov već prešao po cijeloj krvi, da je cijela krv otrovana. Sad se pojave čirovi i u ustima, na desnima, na usnicama, a na spolnim ustrojima i oko zadnjeg vrijevnog otrova dižu se neke vlažne otrovne bradavice. To je najopasniji čas, kad bolest može da se prenese na zdravoga. Sa svakim dodirom tako bolesnoga čovjeka može bolest da se prenese, osobito ako iza njega piješ ili ako se s njim ljubiš. Nekoji nesrećnici još i sada taje svoju bolest, a time se upravo sve više zakopavaju u nesreću. No svaki napokon ipak nadje put k svome liječniku te dolazi sad u liječenje. Ovo je obično dugotrajno i dosta mučno. Čas prije opisani znakovi obično za vrijeme liječenja dosta brzo prodju, ali se poslije nekoliko mjeseci opet pojave, i bolesnik se mora ponovno liječiti, i tako to traje po tri, četiri godine, dok napokon čovjek naglo ozdravi. Ali poslije desetak, petnaest godina, osobito ako se bolesnik nije zdušno liječio i pokoravao odredbama svoga liječnika, pojavljuju se novi, još gori znakovi bolesti. Mnogome počinje gnjiliti nos tako, da mu se sasvim raspadne, pa nepce, u kojemu se probiju škulje, a neki dobiju kraste i čirove po rukama, po licu, po nogama, a ti čirovi znadu obično ići u dubinu do kosti ili se raširc po cijelom tijelu, pa tako ovakav bolesnik upravo živ gnjije te se raspada. Mnogome udari sifilis u oči ili uši, pa u jetra, bubrege i druge dijelove tijela, gdje se načine nekakvi gomolji, otekline, koji se onda raspadaju i gnjiju.

Nekima udari sifilis i u glavu, u moždane, i takav čovjek onda poludi i u ludilu brzo umre. Tako strašne su eto posljedice za bolesnika samoga. A što se može desiti s njegovim rodom? Ako ne pazi, ako nije dosta zdušan, te ne mari za to, može da zarazi cijelu svoju porodicu i ženu i djecu i ostale ukućane. Ovi će onda naravno bolovati na isti način, kao i on sam što je bolovao. No i ona djeca, koja mu se rode poslije njegove bolesti, to jest, kad se tobože već izliječio, nose posljedice te strašne zaraze. Obično se prvo dvoje troje

gracije Božje. Adam i Eva su mogli jist, ča ih je bilo volja, samo njim je Bog, hvala mu budi! — rekal: vidite, z onega dreva tamo ne smete zet ni jedne jabuki. Ti znaš, ča j' učinila Eva: baš je šla pod ono drevo i zela zabranjenu jabuku i pol je dala Adamu a pol je sama pojila. Tako će se nekako i tu dogodit. Talijani te reć: — Vi, ščavi, morete čitat sve knjigi od ovega sveta samo hrvatske — ne smete!... A ča će se dogodit? Dogodit će se jušto onako, kako i va zemaljskem raje. Naša deca te poć iskat baš one knjigi, ke njim se brane, a to su naše, hrvatske knjigi.

Fr.: Ja, ma ti se spamećuješ, da je Bog rekal Eve: S mukami ćeš decu radjati...

Jur.: Ja ma Talijani nisu Bog. Oni nam ne moru zapovedat, kako ćemo rajat mi i naša deca. Ja ti govorim: više puta i kačka čarlatana uji, a kadgod borme i zec prevari pasa. Ja se niš ne strašim. Siguran sam, da će naša deca raje čitat hrvatske knjigi sada, kada su njim ih zabranili, nego bi bili, da su njim rekli: na čitajte, ča vas volja: ćete hrvatski, ćete talijanski.

Fr.: Ma ča baš tako?

Jur.: Baš tako! Zabranjen libar je kako i zabranjen žir. Ča ga više braniš, to je slaji.

Fr.: Ma Talijani su mudri ljudi: ča bi reć, da oni to ne vide?

Jur.: Ja ne znam. Ja znam samo to, da ako su oni mudri, nismo ni mi bedasti.

Fr.: Sve je to lepo, ča ti govoriš. Samo jedno bim otel znat: kako te naša deca naučit čitat, kada ih va škole ne vade?

Jur.: Ja sam ti sto puti rekal, da ni na svete laglje stvari, nego je a — b — c... To ti je skoro jednako i va francešķem i va ingleškem, i va italijanskem i va hrvatskem. Diferenca je jako mala, a celi ta a — b — c... tako je lahka stvar, da bi glavina, ka ga ne bi navadila, morala bit tvrja od zida.

Fr.: Dobro, a kako te se pak naši mići navadit pisat?

Jur.: Pisat te, kako sam pisal ja, kada sam bil mal. Onput ni va našem sele bilo ni hrvatske ni talijanske škoii, ma smo imeli jednu staru, napol slepu šišicu, ka je jedanput va grade služila i znala malo črčkat po talijanski. Ona je mane pokazala, kako se pišu ta talijanska slova, a ja sam ti, brate, pisal s njimi hrvatski, kako da su hrvatska.

Fr.: Vidi, vidi, a kako si to...?

Jur.: Da vidiš, kako sam ja onput to škrabočal, proštet ću ti početak jenega lista, kega sam va ono vreme ocu pisal: «Draghi chiachia! Ja vam dam na snanie, da sam chuala Bogu sdraf i vessel i da mi nis ne fali, a vi mi pissite, acho ima ofza iancichia i acho je Franina jos onacho zapuchien, chacho je i prei bil, a ja ću vam drughi put, ako Bogh da, jos visse pissat i lepo vas pozdravliam...» i tako napred. Tako te neko vreme i naši mići pisat, dokle se ne navade bolje.

Fr.: Dunke tebe vavek sunce svetli.

Jur.: Kada sunce, kada mesec.

Fr.: Blaže tebe! Ma oni još vavek misle, da te nam jedan dan rogi zibit.

Jur.: Neka zibiju — te nam benj drugi narast...

Fr.: A ja pak govorim, da kada ne bi vraga pod zibelum bilo, da ne bi ni zibela škripala, a to će reć: sve ča nas budu oni više pritiskali, mi ćemo jače vajer skakat. Hop! hop!

Jur.: To se zna, da ćemo...

IZ BUZEŠTINE.

Ovuda sve naše seljačko ljudstvo ćuti potrebu čitanja i bratskog sastajanja i dogovaranja. Mi smo spoznali, da nema nam spasa nego samo radeći, štedeći i trezno živeći, te čitajući knjige i novine, da se naobrazimo i da napredujemo, pa da se tako naoružani znanjem možemo boriti proti neprijateljima svoje sreće, slobode i napretka. — Svetoivančani u tom smislu već nade, a sada započeo naš uvijek junački i čisti Mlun. Tu se ljudi sastali u kola, da bratski čitaju, uče i da se naobrazuju. Mi smo došli do spoznanja, da smo mi sami kovači svoje sreće, i da nam ne će nitko dati sreće a ni pečenke, ako je sami ne spečemo.... Zato smo se počeli bolje micati i kretati i se razgovarati kako će nam biti bolje. I mora doći ono bolje, ako se mi seljaci slažemo i dogovaramo, te ako slušamo pametne ljude i čitamo vrijedne knjige i novine. Samo naprijed!

Politički pregled

Franceska ukida svoje poslanstvo kod Vatikana?

U franceskom parlamentu došlo je pred nekoliko dana do burnih prizora. Ministarski predsjednik Herriot (čitaj: Erijò) držao je opširan govor o pitanju franceskog poslanstva u Vatikanu, u kojem je naglasio, da je suvišno podržavati diplomatske odnose sa Svetom Stolicom, jer da ona nije imala nikakvih zasluga niti u ratu, niti u miru. Katolički je poslanik iz Alzacije, g. Oberkirch, oštro napao vladu radi njezine najnovije politike u odnosima sa Njemačkom i Vatikanom, a napose sa franceskim svećenstvom. Herriot je u polemici s njime energično odbio od sebe i vlade napadaje, koje je alzaški biskupi šire, nalazući podredjenom kleru, da u narodu agitira u ime vjere protiv vlade. Iza toga je Oberkirch ispitivao rezultate vladine politike u francesko-njemačkim odnošajima, te je predbacio Herriotu, da nije umio da iskoristi okupaciju Ruhra, koju su Nijemci osjećali kao živu ranu na svome tijelu. Da nije ova prilika propuštena, ne bi sad Nijemci prekidali trgovačke pregovore. Herriot je odgovorio, da nije kriv, da njegov predstavnik nije za vremena pomišljao na stanj, koje će nastati, kad mine rok dosadašnjem trgovačkom ugovoru. Zatim je uzeo riječ i poznati franceski političar Briand, koji je najprije hvalio uspjehe Herriotove vanjske politike, koja je Francesku izbavila iz izolacije. U Genevi se vidjelo, kako je snažan moralan utjecaj Franceske. Ali iza tog uvoda Briand je počeo kritizirati vladino držanje u pitanju ukinuća franceskog poslanstva u Vatikanu, smatrajući ga pogubnim. Konačno se postavio na stanovište franceskih klerikalaca, koji zahtijevaju da se apsolutno ne smije ukinuti poslanstvo kod Vatikana, zahtjevajući, da vlada povuče svoj predlog. Medjutim vlada nije htjela o tome ni da čuje. Došlo je do glasovanja. Glasovanje je imalo ovaj rezultat: 330 poslanika je glasovalo za vladin predlog, da se ukine francesko poslanstvo kod Vatikana, a 236 protiv. Iz toga se jasno razabire, da je vlada prodrla sa svojim predlogom. Da li će pak sada doći do posvemašnjeg prekida izmedju Franceske i Vatikana, to se ne može još reći. Nije isključena mogućnost, da će vlada riješiti to pitanje na taj način, da na Vatikanu doduše ukine ambasadora, ali da zadrži posmatrača.

Državni udar u Chile-u.

Pred nekoliko dana došlo je u republici Chile do državnog udara. Taj udar se je izvršio na ovaj način: Grupa mladih oficira provalila je u palaču predsjednika republike gdje su uapsili predsjednika republike i ministarskog predsjednika. Na predsjedničku stolicu pozvan je bivši predsjednik Don Arturo Alessandri, koji se sada nalazi u Italiji. Staro je ministarstvo podnijelo ostavku, a obrazovano je novo. Konstituirao se i odbor vrhovnih šefova vojske sastavljen od generala Pedro Pablo Dartnell, Juan Emilio Ort i Vega, koji će biti upotpunjen šefovima mornarice. Mir je uspostavljen po cijeloj republici.

Tarifalna konvencija izmedju Italije i Austrije.

U ministarstvu vanjskih posala u Rimu je posebna tarifalna konvencija izmedju Italije i Austrije. Ta konvencija sadržaje naročite povlastice za prevoz austrijske robe u mletačku luku. Konvencija je zaključena na osnovi trgovačkog ugovora izmedju Italije i Austrije, koji je sklopljen u aprilu 1923. godine.

Što se dogadja u Rusiji?

Od 21. januara do jučer slavila se u Rusiji godišnjica smrti Lenjina, crvenoga cara, inicijatora ruske revolucije i duhovnoga oca svih poslijeratnih pokreta. Lenjinu su njegovi vjernici nasred Moskve postavili veličanstvenu grobnicu, savršeno djelo moderne tehnike, u kojoj počiva Lenjinovo truplo, balzamovano u metalnom lijesu na visokom katafalku, svima na ogled. 21. o. mj. su onamo dolazile goleme množine hodočasnika, a vlada je toga dana raspisala natječaj za najljepši spomenik Lenjinu, koji će stajati na krasnoj ploščadi. Svečanosti obljetnice Lenjinove smrti trajale su do jučer — osam dana. Ni za jednoga ruskoga cara nisu se pravile takove svečanosne pripreme, kao što ih boljševici učinili za Lenjina, a sve to u propagandističke svrhe. Da se Lenjin probudi, uskliknuo bi da te njegove jednakosti nema i da je nikad ne će biti, niti u grobu, niti u zemlji, jer se mogućnici ovoga svijeta balzamovani, da ih ne mogu izjesti crvi, izlažu svijetu na vidik, dok slabi, poniženi i uvrijedjeni počivaju vječni počitak na seoskom groblju, gdje njihovu uspomenu krije zelena trava, a tijelo im je hrana crvima. Crveni je car prognao iz groba bijeloga cara, orao na državnoj zastavi je uzmaknuo pred crkvom sa kladivcem, himna «Bože carja hrani» je utihnula pred internacijonalom, a ruski mužik ore svoju zemlju i briše znojno čelo, kao što je to činio od pamtivijeka. Danas se na ukaz odozgor klanja uspomeni Vladimira Ilijića Uljanova, nekrunjenoga cara, kako se nekad klanjao okrunjenim carevima, Nikolajima, Petrima i Pavlima.

Sporazum izmedju Rusije i Japana.

Ovih dana bio je potpisan sporazum izmedju Rusije i Japana. Prema tom sporazumu obvezale su se obe države, da će odustati od svakoga čina, koji bi mogao ugroziti sigurnost i red u drugoj zemlji, a osim toga će paziti, da niti privatnici, koji stoje u kakvoj zavisnosti od vlade, ne vrše takovu propagandu. — Sovjetska vlada dat će Japanu koncesije za ugljenokope i za nalazišta petroleja, na rokove od deset do pedeset godina, a uz odštetu od 5 do 8 posto na ugljen i 5 do 15 posto na petrolej. No kod vrela, gdje ne treba bušiti, da se dodje do petroleja, platit će koncesijonari 45 posto odštete. Materijal za tu eksploataciju ne će biti carinjen. Najzad je sovjetska vlada izrazila da žali pokolj Japanaca u Nikolajevsku 1920. Osim toga izmjenjene su note izmedju obih država o produženju rokova, koje je Japan bio započeo na ostrvu Sahalinu.

Kratke vijesti iz svih strana

— U Čemčurinu u Rusiji umro je u starosti od 80 godina general Kuropatkin, koji je u rusko-japanskom ratu bio vrhovni komandant ruskih trupa.

— Rusija je sklopila sa Japanom prijateljski pakt, uslijed kojega će se njihov internacijonalni položaj znatno popraviti. Kitajska republika je proti tom paktu protestirala. I Sjedinjene Države Sjeverne Amerike morat će sada da revidiraju svoju politiku napram Japanu.

— U Parizu je neka velika tvrdka, koja se bavi trgovinom starinskih stvari, kupila šest starih slika poznatih auktora (Van Dyk, Gainsborough, Reynold) za iznos od 35 milijuna lira.

— U Trstu je neki teško obolijeli vojnik, koji je ležao u vojničkoj bolnici, izgubio u groznici pamet i skočio sa trećega kata na ulicu te ostao mrtav.

— U Cagliari u Sardinji desio se je ovih dana strašan slučaj krvne osvete. U kući Josipa Boia našli su ubivene Josipa Boja, njegovu ženu, četvero djece, jednu svakinju i jednu sestru. Trupla žene i sestre bila su razječena u komade. Boi je imao na čelu krvavi križ. Ne zna se tko je izvršio umorstva.

— Kako je poznato, dosada nisu izmedju Mussolinija i Gabriela D'Annunzio vladali prijateljski odnošaji. Sada su se pomirili i D'Annunzio je učinio Mussoliniu dragocijeni dar, a italijanska je vlada poklonila D'Annunzio-u vilu Falconieri u Frascatima, koja je bila prije vlasništvo njemačkog cara Wilhelma.

— Sovjetska Rusija kupila je u Madžarskoj 3000 konja, većinoma za rasplod. Platila je za to 600.000 dolara.

— U Santiago de Chile buknula je opet revolucija i to iz razloga, što je bila vlada zabranila, da se oficiri bave politikom. Revolucijonarni odbor, sastavljen od oficira, uapsio je predsjednika republike i predsjednika vlade i uspostavio opet prijašnjega predsednika Alessandria.

— U Sabbionetu blizu Mantove imali su da prenesu kosti desetorice kršćanskih mučenika iz jedne crkve u drugu. Po putu i preko noći su ostavili relikvije u župnom stanu. Po noći je požar upepelio sve relikvije. Kremonski biskup je osobno kušao, da prodre u kuću i da spasi kosti, ali mu nije uspjelo.

— Svjetski savez židovskih študenata priredit će u prvoj polovici aprila ekskurziju u Palestinu. Krenut će onamo iz Marseilla, iz Trsta i iz Kostance.

— U kitovskom zalijevu u južnoj Africi je erupcija podmorskog vulkana bacila na obalu milijune riba. Na površini od preko dva milja pokrivaju ribe cijelu obalu i leže do jednog metra visoko. Najviše ima morskih pasa, bakalara, lokosa, listova i. t. d. Pošto ribe gnjiju pa prijeti epidemija, je više stotina radnika zaposlene oko toga, da odstrani ribe.

— U Tokiu u Japanu pojavila se je teška epidemija influence ili gripe. U dvadeset dana umrlo je preko 4000 osoba.

— U Parizu je neki listonoša poludio te počeo sa prozora da puca na prolazeće. Policija nije mogla da prodre do njega, jer je i na nju pucao. Uslijed toga su ga onesvijestili plinom i našli su ga onda ugušenog.

— Dne 24. jenara otvorila se je nova željeznička pruga Užice-Vardište, kojom je uspostavljena izravna veza izmedju Srbije i Bosne i time izmedju Beograda i Jadranskog Mora.

— Godine 1923. posjetilo je Francesku 135.000 Amerikanaca, od kojih je svaki ostavio u Franceskoj poprijećno 1500 dolara. Franceska je time zaslužila 4 milijarde franaka.

— U Tonneronu u Franceskoj bili su se na dvoboju dva starca, jedan s vilicom, drugi sa štapom. Jedan je ostao mrtav, drugi je opasno ranjen. Uzrok dvoboja je bila nekakva razmirica radi upravljanja skupnog zemljišta.

— U Trstu uapsena je četa zlikovaca, koji su falsificirali akcije paroplovitbenog društva Cosulich.

— U Sofiji kod progona jedne grupe anarhista uspjelo je policiji uhvatiti dvojicu anarhista. Oni su se sklonili u jednu zgradu, koju je policija opkolila. Pošto se nisu htjeli predati zapaljena je zgrada i dvojica su u plamenu zaglavila.

— U Sarajevu pogazio je tramvaj gdju Stanu Bratić, u času kad je htjela da se uspne na tramvaj. Daska se pod njenim nogama prelomila i onda je dospjela pod kotače, izmedju prikolica i motora. Ostala je na mjestu mrtva.

Domaće novosti

IZBORNICI, PREGLEDAJMO IZBORNE IMENIKE!

Prema članu 37 kr. dekreta od 4. februara 1915. br. 148. — općinski i pokrajinski zakon — općinska izborna komisija izložit će od 1—15 februara u općinskom uredu izborne imenike, kako ih je ta komisija sastavila. Tko nije upisan u izborni imenik ima prema čl. 40. gornjeg dekreta pravo da za to vrijeme t. j. od 1.—15. februara rekurira na pokrajinsku izbornu komisiju (Commissione elettorale provinciale), da bude unešen u imenik.

Tko nije dakle kod zadnjih izbora bio u izbornom imeniku, neka reklamira. Tko je pak reklamirao od 1.—15. decembra 1924. neka sada pogleda, da li je unešen u imenik.

Reklamirati možeš ne samo za sebe nego i za svaku drugu osobu, i to ne samo za upis, nego i za izbris.

Rekurs sastavi ovako:

Alla Commissione elettorale Provinciale
Pola

per tramite del Municipio di . . . . . .

Il sottoscritto . . . . di (fu) . . . nato a . . . . . . addi . . . abitante in questo comune e precisamente a . . . . . al No. . . . sin dal . . . possiedo i requisiti richiesti dalla legge per

---

novorodjenčadi iz takova braka rode mrtvi ili ih žena pobaci već prije nego što budu iznošena. S ovakve se mrtvorodjene djece obično guli koža te se čini, kao da su sva truhla. Poslije se djeca radjaju živa, ali su obično kržljava, slaba, slabokrvna, izobličenih kostiju i drugih mana i pogrešaka, pa još kad i odrastu, obično su slabi, kržljavi ljudi. Tako se eto grijesi otaca osvećuju na njihovoj djeci!

Druga je takodjer teška i opasna spolna bolest tako zvani **kapavac** ili **triper.** On se pojavljuje tako, da se bolesniku cijedi žuti ili zelenkasti gnoj iz spolnoga uda, pa to jako peče i boli kod mokrenja. Ovaj gnoj je nadasve opasan i zarazan, jer se u njemu nalaze zarazne klice, bakterije. Ovakav bolesnik ne smije nipošto da se spolno druži s drugima, jer bi svakoga onim gnojem zarazio. A vrlo je opasan taj gnoj i za samoga bolesnika, jer ako njime prste svoje onečisti, a onda prinese prste očima, zarazit će sebi oči. One će se isto tako gnojiti, a može čovjek vrlo lako da od toga i oslijepi. Tko je dakle obolio od kapavca, mora marljivo ruke da pere sapunom i toplom vodom, a ako ima i karbolnom vodom, da ne bi oči zarazio.

Onaj gnoj kaplje tako iz spolnoga uda dvije do tri nedjelje, a onda ga bude sve manje, ali još dugo iza toga pojavljuje se bar izjutra kaplja gnoja.

Bezuvjetno je potrebno, da takav bolesnik podje odmah liječniku, da ga ovaj uputi, kako će se liječiti i koji će ga poučiti u svemu, kako će sebe i svoje bližnje čuvati od dalje zaraze i zlih posljedica bolesti. Osim ognojenja očiju znadu naime nastupiti još i druge posljedice. Tako na pr. upala muda, koja zadaje velike bolove, a takav je muskarac onda za cijeli svoj vijek neplodan. Zareza se znade zavući i u kosti, pa u zglobove sto zadaje takodjer velike bolove a u najgorem slučaju može bolest i da dodje do opće zaraze ili otrovanja krvi, od čega može bolesnik i umrijeti.

Kod žena imade ta bolest još i gore posljedice. Kad se kapavac zavuče ženi u unutarnje spolne ustrojstvo, u trbuh, u maternicu, pa u jajnike, onda je takva sirota odsudjena da bude cijelog svog života bolesna. Uvijek je boli u trbuhu, pa u krstima, uvijek joj se cijedi ružna sluz iz spolovila, i samo vrlo teško i poslije dugog vremena može se to da popravi. Ovakva će žena takodjer postati neplodna, nerotkinja.

Još je ta bolest vrlo opasna i za dijete ako ovakva bolesnica rodi. Kod porodjaja može naime ona ružna zarazna sluz zaći djetetu u oči, pa će i dijete dobiti gnojenje očiju, kako smo čas prije opisali, a od toga može lako da oslijepi. Znade se pouzdano, da je veliki broj slijepaca baš na taj način izgubio očinji vid.

Kako dakle vidite, sve su to strašne i teške bolesti, pa ih se valja nadasve pomnjivo čuvati. A kako? Jedino trijeznim i poštenim načinom života. Već na malu djecu svoju pazite, da ih odgojite u pobožnom i poštenom načinu života. Ne kunite pred njima, ne govorite pred njima besramnih riječi i kletve. Ne trpajte dječake i djevojčice da zajedno u jednom krevetu spavaju, a strogo ih kaznite za nepristojne riječi i kletve. Ne dajte im opojna pića! Djeca ne smiju ni znati, što je opojno piće! jeca ne smiju ni znati, što je vino ili rakija. Kad odrastu, pridržavajte momke i djevojke ozbiljnom radu u kući i polju, pustite ih, da nesmetano vrše svoje nauke i da čitaju dobre knjige, a ne puštajte ih nikamo, ako nisu pod vašim nadzorom. Ovako ćete odgojiti pristojni i pošteni podmladak, koji će ostati čist dušom i tijelom, da zdrav i krepak stupi u brak.

Ako pak znate, da je koji obolio od spolne bolesti, onda ga neumorno tjerajte liječniku i najstrože se držite njegovih uputa, kako bi se barem još veće zlo zapriječilo. Takav onda bolesnik ne smije ni da jede ni da pije zajedno s drugima, već mora da ima sam za sebe i svoju čašu, svoj jedaći pribor, svoj ručnik, svoj krevet, a sve se to mora posebno prati i iskuhavati, jer se jedino tako može ostala družina u kući očuvati od zaraze.

I tako dugo mora ovako živjeti, dokgod mu liječnik ne dopusti, da se opet smije družiti s ostalim ukućanima. Jednako se ovakav bolesnik ne smije ni za živu glavu ženiti ili udavati, prije nego mu to liječnik dopusti.

Tko ovakvom bolesti okuži kojega svoga, taj u istinu nije vrijedan, da sunce Božje po njemu sija.

essere elettore e non essendo iscrito nella lista elettorale allegando:

1. La fede di nascita
2. . . . .

INSTA

che codesta Commissione elettorale voglia iscriverlo nella lista elettorale del comune di . . . . giusta l'art. 40 del R. Decreto 4 febbraio 1915 No. 148 — legge comunale e provinciale. —

. . . . . . li . . . febbraio 1925.

Firma

. . . .

Tako po prilici mora da glasi rekurs.

Osim toga svaki gradjanin, koji hoće da reklamira proti razdiobi općine u sekciji ili proti prenosu izbornika iz jedne sekcije u drugu mora i to da učini najkasnije do 15. februara te godine kod pokrajinske izborne komisije. Reklamacije mogu se podnijeti u istom roku i općinskoj izbornoj komisiji.

U slučaju da komu nije štogod jasno, neka se pismeno ili usmeno obrati na političko društvo «Edinost» za Istru, pa će već u tom pogledu dobiti potrebita razjašnjenja i savjete.

Papa protiv strančarske zloupotrebe crkve

Splitska «Pobeda», glavni organ organizacije jugoslovenskih nacionalista, prima iz Beograda ovaj brzojav:

«Ministarstvo spoljnih poslova u Beogradu uložilo je preko svojeg poslanika dra. Smodlake kod Svete Stolice najenergičniji protest protiv toga, što katoličko svećenstvo u Jugoslaviji uvlači strančarsku politiku u crkvene obrede. Ministarstvo je u tom protestu iznijelo konkretne primjere, s kojima je dokazalo, da svećenici, koji su inače pristaše «Slovenske Ljudske Stranke», u mnogim mjestima u Sloveniji prijete pučanstvu, da će drugi dan umrijeti onaj, ko bude čitao demokratsko «Jutro» i «Slovenski Narod», i da tima svećenici ne će doći na pogreb ni djecu krštati. Sa propovijedaonice govore, da su njihovi politički protivnici — krvnici.»

Zagrebačka «Riječ» u svom broju od 23. januara te godine donosi ovu vijest:

«Državni tajnik Svete Stolice u Rimu, kardinal De Gaspari, predao je našem poslaniku u Vatikanu g. dru. Smodlaki odgovor Svete Stolice jugoslovenskoj vladi u stvari zloupotrebe crkve i vjere od strane politički eksponiranih svećenika. Sveta Stolica, osudjuje zloupotrebu vjere i crkve u strančarske svrhe i uvlačenje politike u bogoslužje, jer se to protivi uzvišenoj svrsi katoličke vjere. Svako uvlačenje svećenstva u politiku smatra Papa nedopuštenim. Papinski je nuncij u Beogradu dobio inštrukcije, kako će da upozori katolički episkopat na ovu odluku Svete Stolice, koja želi da se katoličko svećenstvo vrati u crkvu i da napusti opasni strančarski politički rad...»

Stanje naših zarobljenika u Mandžuriji.

Pred par tjedana povratio se iz ruskog zarobljeništva jedan seljak iz Vinodola (Hrvatsko Primorje), koji je već od samog početka rata bio zarobljen. Nikada njegovi nisu primili nikakvih vijesti od njega i on je već odavna bio držan mrtvim. Pripovijedanje tog čovjeka potvrdjuje sramotnu činjenicu, da se još danas — šest godina po svršetku rata — nalazi u Azijatskoj Rusiji mnogo hiljada ratnih zarobljenika, koji bijeni i ganjani gore od sredovječnog roblja rade od zore do mraka, stradavajući uz to od glada, bijede i zime, dok u domovima njihovim još i danas kukaju i uzdišu za njima njihove majke, udove i braća. Po pričanju tog čovjeka iz Vinodola, nalaze se medju tim jadnicima — uz mnogo naših ljudi — i dva Primorca, od kojih jedan pomorski kapetan. Obojica su dezertirali još u novembru 1914. i nikada se o njima nije ništa više doznalo. Ti zarobljenici, koji su razvrstani u radničke jedinice, odrezani su od čitavog svijeta i ne smiju s nikim dopisivati. Svaki pokušaj bjegstva smjesta se kažnjava smrću. Rade, kopaju i grade od zore do noći lih za potrebe želudca. Lišeni su svake slobode i svih radosti života — baš ko pravo roblje!

Utakmica kuglanja.

Primamo: — Dne 18. I. odigrala se u gostioni kod g. Uljanića u Zorin-vrhu kraj Opatije vrlo zanimiva utaknica. Utakmica je bila vanredno dobro posjećena. Posjetnika i gledaoca je bilo iz raznih strana: iz Postojne, Jugoslavije, Labina, Učke i cijele susjedne okolice. Gledaocima, koji su pratili igru, bilo je hladno, a igračima obratno, tako da su morali i bez kaputa igrati. Zašto je bilo svima toplo, to može svatko da zna, osobito onaj, koji je izgubio dvije partije. Tko je bio žrtva kod cijele igre? Sirota zec, koji je kroz to vrijeme morao da čeka na štednjaku, premda nije svakome išao u tek. Kako je pak spavao, to sam Bog znade.

Svakako moramo priznati, da su igrači lijepo i propisno igrali, a dakako da je bilo i tremavice. Ali šta ćemo? Naši Istrani kažu, da strah je vrag.

Moramo da se zbilja radujemo našim igračima, pošto se kod te igre sabrali L 55.- i to: 30 lira u fond «Istarske Riječi», a 25 u korist Djačke Matice.

Živili naši igrači i darovatelji! Dao Bog, da bi još mnogo puta izgubili i dobili! Sjetili se i drugi igrači ovog lijepog primjera!

Igrač.

«Milizia Adriatica».

U Jakinu (Ancona) sastale su se ovih dana neke uplivne italijanske ličnosti, koje su odlučile, da osnuju jedno udruženje pod imenom «Milizia Adriatica». To udruženje ima svrhu, da izvrši program riječkih legionara t. j. da pospješi osvajanje Jadrana sa strane Italijana. Sjedište tog udruženja bit će Zadar. Na čelu te organizacije stoji eksekutivni odbor, komu predsjeda kapetan Eugen Coselschi (Koselski). — Ti ljudi mjesto da misle na takve stvari, koje bi mogle da prije ili kasnije prouzroče rat, uradili bi mnogo bolje da se skrbe za to, da opskrbe narod radom i kruhom.

Pomrčina sunca.

Kako smo već najavili u svojem koledaru «Franina i Jurina», da će 24. januara 1925. biti potpuna pomrčina sunca, tako je i bilo. U nekojim se je krajevima vidila posvemašnja pomrčina, dok je u našim samo djelomična i to od 4.15 sata poslije podne do samog zalaza sunca.

Nova šikanacije.

Primamo: — Ovih dana došli su nepoznati individui pred župni stan u Krkavcima i razbili vrata vlč. g. župe-upravitelju Simoniču. Njemu lično niso ništa učinili. Taj dogodjaj izazvao je cijelom selu veliko negodovanje.

Svega po malo

Neočekivano zlato u peći.

Ugodno bio je iznenadjen neki Parižlija, koji je kupio peć, staru nekih stotinu godina, kod jednog staretinara u Rue François Miron. Kada su on i prodavač digli peć, da je natovare na kola, ispao je dio peći, a najednom se iskotrljala sva sila zlatnika. Naravno, da su obojica, kupac i prodavač tvrdili, da nadjeno blago pripada njima, a prepirka se svršila kod bližnje redarstvene ispostave, gdje je komesar izrekao osudu.

Kada je prodavač na upit, da li mu je peć bila isplaćena, odvratio, da je već primio novac, izjavio je komesar, da je peć time postala vlasništvom kupca.

Sretan je kupac naskoro utvrdio, da je nadjeno zlato vrijedno 50.000 franaka.

Kako se Danska bori protiv alkohola.

Knud H. Krabbe (Kopenhagen) iznio je u «Medical Journal and Record» zanimivu studiju o djelovanju cijena u borbi protiv alkohola. Općenito su statistike o kroničnom alkoholizmu teška stvar, jer je pojam kroničnog alkoholizma veoma raztezljiv i jer baš na tome području medicine igraju najveću ulogu individualna shvaćanja. Kod delirium tremensa nije tako, jer tu kod diagnoze nema poteškoća. Kopenhagen ima od prilike 500.000 stanovnika. Sve slučajeve delirium tremensa šalju samo u jednu bolnicu. Od godine 1903. do 1916. primili su prosječno po 321 slučaj godišnje. Od godine 1918. do 1922. tek 15 slučajeva. Pad je oboljenju uslijedio u travnju 1917., kad su zbog podmorničkog rata kroz mjesec dana zabranili svaku prodaju alkohola. Onda je vlada naredbom svim jakim spirituoznim pićima povisila za trostruko cijenu, a u prosincu 1917, povisila im je cijenu ponovno za pet puta. Krabbe iz toga zaključuje, da je visoka cijena smanjila alkoholizam tako, te je delirium tremens nazadovao za 95 posto. Apsolutna zabrana alkohola nije imala uspjeha, kaošto to dokazuju Švedska i Norveška. Danskoj liječnici veoma rijetko pripisuju bolesnicima alkohol, a o potajnim pecarama ne može tamo biti niti govora.

Silna studen na Kavkazu.

Prema vijestima iz Kavkaza zima je ove godine u Dagestanu velika kao malo kada. Termometar dosegao je i 30 gradi ispod nule. Osim toga bijesne silne snježne mećave. U mnogim predjelima, gdje zima malo kada spadne na 8 gradi, a niski snijeg jedva leži 2 do 3 dana u godini, ovaj je puta toliko napadao, da bogatim dagestanskim vinogradima prijeti potpuna propast. Arhangjelski zaliv i gorska riječica Sulak, koji malo kada zamrznu, prikriveni su ove godine debelim ledom. Od zime i mećave u velikoj je opasnosti i silna stoka, ovce i konji, koji u velikim čoporima lutaju od mjesta do mjesta i nemogu naći paše.

Cjelivanje i izborna kampanja.

Engleska je konservativna stranka dala u Chelmsdorfu veliku zabavu uz koncerat i tom je prilikom predsjednik upozorio poslanika g. Curtis Bennet-a na obećanje, koje dao za slučaj da uspije na izborima. Naime g. Curtis Bennet obećao je, da će poljubiti sve ženke, koje su glasuvale za konzervativce. G. Curtis Bennet izjavio je, da je bilo doduše vrlo nepromišljeno od njega dati takvo obećanje, ali on to niposlo ne žali, već je rado pripravan, da ga zaista izvrši. Dakle tako će naskoro morati započeti, jer u njegovom izbornom kotaru ima ništa manje od 16.269 ženskih birača.

Antikršćanska kampanja u Kini.

Nedavno napala je organizovana rulja Wesley-ansku kongregaciju u Kini, dijeleći antikršćanske pamflete. Engleski je konzul zatražio od vlasti u Kantonu, da povedu istragu i da uapse i osude sve krivce. Antikršćanska se je kampanja nedavno organizovala na sveučilištu u Kantonu uz kooperaciju boljševika. Pokret, koji zauzima sve to više maha i u ostalim predjelima Kine, po svoj prilici je inspiriran ob boljševika. Oni prikazuju kršćanstvo kao oružje stranih kapitalista, koje služi jedino u svrhu, da podjarmi brojno kinesko pučanstvo.

Zgrada sa 135 stanova.

V Montrealu sagradit će se u najskorije vrijeme kuća, koja će nesumnjivo biti najveća kuća u čitavoj britskoj imperiji. Kuća imat će 135 obiteljskih stanova. Gradnja te omašne zgrade stajat će 3,500.000 dolara.

Buha stara 3000 godina.

Jedno je sigurno: O našim buhama za tri tisuće godina ne će pisati nitko ni jednoga retka, dok o buhi, nadjenoj u voštanoj masi Tutanhamove grobnice pišu članke razni stručnjaci, a samu vijest prenijele su telegrafske žice po cijelom svijetu. U jednoj otvrdnuloj ploči voska nadjena je dakle buha, vrlo dobro sačuvana, koja je pred kojih tri tisuće godina skočila s tijela možda same kraljice-majke Neferiti, za vrijeme velike toalete, kad je sebi voskom laštila nokte na nogama i rukama. Skočila, prilijepila se u voštanu uasu i ostala poput mumije sačuvana do današnjeg pokoljenja, koji će je izložiti u kakovom muzeju kao raritet, neprocjenjivu poslasticu za sabirače starina.

Trideset milijuna darovao siromasima.

Glavni zgoditak u božićnoj lutriji u Buenos Airesu u iznosu od 2 milijuna pesosa (oko 30 milijuna lira) dobio je pomorski kapetan Miguel Gomez. Medjutim je taj sretni dobitnik odlučio, da se čitav zgoditak podijeli medju siromahe. Kapelan je rekao, da bi mu ta ogromna svota novca oduzela duševni mir za čitav život, a on predpostavlja spokojstvo nepotrebitom imetku.

Zaklada od 50 milijuna u narodne svrhe.

Prije nekoliko dana umro je u Parizu veletrgovac Milan Pavlović. U oporuci ostavlja zakladu od 50 milijuna dinara u patriotične i nacionalne svrhe. Zaklada će se nazivati «Fond Milana i Milice Pavlović». Medju organizacijama koje će se moći poslužiti s tim fondom spominju se «Jadranska straža», «Narodna obrana», «Organizacija invalida» itd.

Književnost i umjetnost

Dalmacija o «Istarskim Narodnim Pjesmama».

U predzadnjem broju splitske «Pučke Prosvjete», koju uredjuje uvaženi jugoslovenski rodoljub g. Frano Ivanišević, čita se izmedju ostalog i ovo:

««Istarske Narodne Pjesme». U ovoj je knjizi sakupljeno dragocjeno blago narodne pjesme. Dolazi nam iz Istre sada u najozbiljnijim časovima te zemlje. Ljudi, koji su izdali ovu knjigu, imali su vrlo srećnu namisao da sačuvaju tradiciju ovog blaga. Knjiga je omećeg formata, ima 240 stranica, a pjesme su štampane u dva stupca. Toplo je preporučamo svim našim bibliotekama, čitaonicama, profesorima, učiteljima i svećenicima, e da što više prodre u narod i u školsku omladinu, a intelektualci, koji imaju osjećanje za jedan živi i otrgnuti dio narodnog tijela, mora... da kupe i pročitaju ovu zbirku jedinu od ... ljepših naših narodnih umotvorina.»

Češki «Narodni Listy» o «Istarskim Narodnim Pjesmama.»

Poznati češki književnik i novinar, g. ... Strakaty, prikazao je u vrlo uvaženim češk... novinama «Narodnim Listyna» od 9. o. mjeseca knjigu «Istarskih Narodnih Pjesama», što ... je izdala naša zaslužna «Istarska književna ... druga». U svojoj veoma lijepoj ocijeni iznos... pisac iznajprije neke crtice o našem prošlom i sadašnjem stanju u Istri, a onda prelazi na same pjesme, o kojima govori s mnogo ljubavi i topline. Ističe osobito milinu naših ženskih pjesama i napominje, kako je u tim i u raznim drugim pjesmama sačuvan za budućnost mnogi narodni običaj. Veli, da je «Istarska književna zadruga» izišla s tim pjesmama pred svoje ljude u najzgodniji čas, u doba, kad će im i one moći da posluže, da sačuvaju svoju narodnu svijest, te da je u time uvelike zadužila s... narod.

Tudja valuta na tršćanskoj burzi.

Trst, 28/I. 1925. — Jedna engleska lira šterlina stoji 115.50 ital. lira; 1 amerikanski dolar 24.15 ital. lira; 100 švicarskih franaka 468 ital. lira; 100 franceskih franaka 130.25 ital. lira; 100 čehoslovačkih kruna 72.50 ital. lira; 100 jugoslovenskih dinara 39.75 ital lira; 100 rumunjskih leja 13 ital. lira; 1000 madžarskih kruna 33¼ ital cent.; 1000 njemačko-austrijskih kruna 35 ital. centezima.

DOPISNICA UREDNISTVA.

G. I. L., Livade: — Prva hrvatska čitanka od g. Frana Bafa može se naručiti u knjižari J. Štoka — Trst, via Milano 37.

Izdavač, direktor i odgovorni urednik:
IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST" U TRSTU

Broj 5 Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta.) U Trstu, 5. februara 1925. Pojedini broj 20 cent. God. III.

„Istarska Riječ“
izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin“. Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 25·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

Oglasi stoje 4 lira za svaki centimetar visine u širini jednoga stupca. Za višekratno uvrštenje daje se znatan popust prema pogodbi. Plaća se i utužuje u Trstu. Dopisi se šalju uredništvu, a novac upravi. Nefrankirana se pisma ne primaju, a rukopisi se ne vraćaju ni u kojem slučaju.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari“. — Narodna poslovica.

Mali, sitni rad

Svaka je organizacija dobra, ako je gradjena na narodnim zdravim tradicijama, na čestitosti i — u prvom redu — na nesebičnosti. Osobito na nesebičnosti. Mi se još svi sjećamo, kako su gotovo sve Šusteršićeve organizacije, gospodarske i druge, bile posvećene i blagoslovljenom vodom poškropljene, pa to sve nije moglo da spriječi, da taj gospodin sebi ne natrpa svoje bezdane džepove mukom prevarenih seljaka. Sjetimo se samo «Žlindre»!

Organizacije su dobre, kad u njima vlada sloga i kad se u njima propovijeda ljubav, ona prava, Isusova ljubav. No ako bi te organizacije imale biti tu za to, da se u njihovu krilu već i za treće sjednice zameću svadje i ako se misli, da je to potrebno, jer da se time tobože bistre pojmovi, onda neka djavo nosi i takove organizacije i takove pojmove.

Još je stotinu puta gore, ako se iz takovih organizacija sipa mržnja na istokrvnu braću, kojoj svijest i srce ne da, da im pristupe kao članovi. Najgore je, ako pak takove organizacije stoje pod direktnim ili indirektnim utjecajem raznih tudjinskih viših faktora, bilo svjetovnih ili crkvenih, kojima je za dobrobit našega naroda stalo, koliko i za lanjski snijeg.

Danas je to u nas kudikamo opasnije, nego li je bilo prije rata, kad smo se relativno osjećali jači. No tko bi mogao izračunati, koliko se i u ono prvašnje vrijeme izgubilo dragocjenog vremena u besplodnim, često besmislenim diskusijama i «debatama!» Pa nije to bilo tako samo u nas, u ovoj Julskoj Krajini, već je tako bilo i prijeko — u Hrvatskoj, Dalmaciji i druguda.

Na tu ranu našega naroda pokazao je prvi Supilo. Taj naš veliki i slavni čovjek *nije nikada* mogao da sluša ona glupa i beskrajna natezanja po sjednicnama. Mrske su njemu bile one vječite prepirke, neslane govorancije, neslana nadmudrivanja i slične dangube.

— Koliko riječi! — običavao je govoriti Supilo, a kako malo djela!

I tako je on jednog dana zagadjen od svih onih praznih rječetina i govorancija prenio u svoje novine onu veliku i jedinu vrijednu izrečicu: — Sitni rad!

Mi smo u Istri bili prvi, koji smo tu slavnu riječ srdačno pozdravili. I to zato, jer smo je već otprije nosili u sebi. Trebalo bi samo pogledati u arhive naših prvaka, osobito dra. Laginje i prof. Spinčića, pa da se vidi, što to zapravo znači mali, sitni rad. Ona sićušna, brižno pohranjena, požućela, više puta nečitljiva pisma znala bi nam pričati, kako se onda radilo i koliko se sve uradilo, a da o tom nije nikada niko znao, nego samo onaj, koga se je ticalo. Mi smo prije rata imali u Liburniji jedno udruženje, koje je bilo zahvatilo dubok korjen u čitavoj Istri. To je bila ona naša poznata «Narodna Zajednica za Istru». U njoj je bio usredotočen naš cijeli rad, pa i onaj najsitniji. «Zajednica» je vodila brigu o svim granama našega javnoga života. Od osnivanja gospodarskih zadruga pa do namještanja šegrta, od istraživanja domaćega tla, do posredovanja u svim i najmanjim gospodarskim stvarima, od promicanja brodarstva pa do osnivanja ribarskih zadruga, od popisa pučanstva do ideje uredjenja narodnog katastra, od predavanja s projekcijama, do rasturivanja pametnih knjiga po čitavoj Istri — to je bilo djelo naše «Zajednice», koja se sva temeljila upravo na onom sitnom radu. A što je najviše, ona nam je odgojila i ljude, koji su se u teško vrijeme rata i poslije odmah umjeli da snadju. Ona nam je odgojila ljude, koji nisu bili samo organizirane ovce, nego gotovi muževi, koji su imali, a, hvala budi Bogu i danas imadu inicijative, da se mogu kako treba snaći u ovim užasnim prilikama. Bilo je i prije rata u Istri ljudi, koji su svoje dragocjeno vrijeme tratili u sasvim nepotrebnim debatama, da li je Istranin bio prije Hrvat ili katolik. Ti ljudi, u vrijeme velike, narodne, ratne nesreće, izgubili su prvi glavu, i nisu znali jesu li muško ili žensko. Drugi naprotiv, koji su već otprije polagali svu važnost na sitni rad, stali su odmah narodu uz bok, gotovi da doskoče, gdje je potreba bila najveća. Toj prividno neorganizovanoj, ali zato kudikamo srdačnijoj, pojedinačnoj inicijativi imamo da zahvalimo, što se od gladi spaslo tisuće i tisuće naše istarske djece; što su tolike i tolike sirote došle do male pomoći, do zarade, do palente. Sve se to činilo krišom, da ljevica ne zna, što čini desnica. I ljudi, što ih je odgojila «Družba», i pojedinci, što ih je odgojila naša «Narodna Zajednica» — svi su se našli na pravom mjestu zajedno sa četicom dičnih svećenika, kojima se mi i danas ponosimo.

I s istim malim, sitnim radom ušli smo mi i u ove sadašnje prilike, uvjereni, da smo više koristili našemu čovjeku, ako smo njemu i njegovoj djeci našli koricu kruha, nego li da smo mu dane i dane punili glavu trabunjanjem o nekim organizacijama, koje su, uzevši u obzir sadašnje prilike, često puta — na vrbi svirala, ili samo nešto, čime će se da obsjeni prostota.

I kaošto mi nismo u vrijeme najtežih kušnja gledali nikome u papire, već smo našemu čovjeku pomagali, kako smo najbolje mogli, tako radimo i sada i tako ćemo raditi i u buduće. A kako mi naš rad ne vješamo na velika zvona, tako nam je prilično jednako, dali će s našim radom biti zadovoljni slovenački novostrujari ili pak italijanski starostrujari.

Svoja kućica — svoja slobodica

Ima naših ljudi, koji su bili prisiljeni da ostave svoju rodjenu grudu te da se sele u daleki svijet; ali mnogo više ih ima, koji nisu bili nato prisiljeni, pa ipak ostaviše svoj mili zavičaj. O prvima ne treba govoriti, jer «sila kola lomi», ali se mora držati na pameti, da je kod prvih toga radi ljubav do svojeg domaćeg ognjišta mnogo porasla i da je jedina njihova čežnja: da se povrate u svoj rodjeni kraj. Sasma s drugog stanovišta treba da sudimo o drugima t. j. o onima, koji svojevoljno ostaviše svoj dom. Razlozi zbog kojih se ovi drugi odseliše su različiti, ili od straha pred novim gospodarima, ili iz želje za boljim i lagodnijim životom u inozemstvu i t. d. Ali bio kakav bio razlog, nijedan nije tolik, da bi opravdavao njihov korak. Onome, kome je omogućen život na svojoj domaćoj grudi, pa bio i loš, ne smije da se odmah prestraši i ostavlja ono, što su mu predji teškom mukom stekli. Svakom našem čovjeku treba da lebdi na pameti uvijek ova misao: da treba sačuvati baštinu svojeg oca, djeda, pradjeda.

Pa kad se već odlučise na taj nepromišljeni korak, da se bar drže tada nekog stalnog programa, ali veliki dio toga ne čini. Tu je još ono najveće zlo, o kom pri svom odlasku nisu niti sanjali t. j. takvi se svojevoljni bjegunci u tudjini nikako ne mogu da snadju ili pak, ako se snadju, obično se pogospode. Veselo idu preko granice, misleći da će doći u zemlju, gdje teče med i mlijeko, ali kad dodju tamo, uvide, da treba u znoju svoga lica zasluživati svakdanji kruh. Veliku brigu zadaju im stanovanja, koja vrlo teško dobiju, pa se onda silom prilika moraju da smjeste u kojekakve barake ili bilogdje. Zaslužba nešto dobiju, ali od toga moraju plaćati i onu zadnju slamku, što je stave na vatru, pa je vjerovatno da si ne mogu prištediti koju paru za obuću. Pri ovakvom ekonomskom stanju, čuju zastalno vapaj ostavljene Istre: «Ne id, sinko, draga dušo; ne id s praga očinskoga!» Drugi se pak, okretniji, dočepaju kakvog boljeg mjesta, pogospode i nažalost ovakvi zaboravljaju, da su sinovi tužne Istre. Ili dogadja se i ovo, da nekoji ovakvi sretnici teže još za nečim više, pa u toj težnji ne biraju sredstva, već se laćaju i onog, što bi se moglo nazvati nepoštenim, dok im se ne pokaže put otkud su i došli. Povrativši se ovakvi medju one, koji ostaše da očuvaju svoju djedovinu, šire kojekakve glasine o braći preko granice.

Ovakvi poslovi ne služe na čast i korist našem narodu.

Jugosloveni Istre! Ne mojmo se seliti, ako hoćemo da budemo pravi potomci svojih predja! Ne smijemo ostavljati ove kršne naše krajeve! Ne mojmo zaboraviti, da

«Djedi naši rodiše se tudjer,
Oci naši rodiše se tudjer
I mi sami rodismo se tudjer!»

Ova zemlja nas je rodila, ona nas odgaja i zato naše kosti treba da u njezinoj utrobi počivaju. Vladao nama koji god mu drago, ali dok imamo mi u posjedu svoje kuće, kolibe, polja i livade, nitko ne može reći, da nas nema. Ako netko o nama i ne vodi računa, mi smo usprkos toga tu, takav sam sebe vara i to može da bude samo na njegovu štetu.

Zar ne osjeća čovjek neku osobitu vlast, kad stupi nogom na svoju livadu? Ako mu koji što prigovara na tudjem zemljištu, pokaže se možda umiljat ko janje, ali ako mu se to dogodi na njegovom vlastitom zemljištu, on postaje odvažan, jak, osjeća da je na svome.

Zar ne osjeća čovjek osobitu slobodu, kad stupi preko praga u svoju kuću? Pa premda se i ta sloboda nažalost kuša da smeta, ipak prirodni nagon, da se čovjek osjeća **svoj na svome**, ne može nikakva sila da ukloni.

Puše li sad vjetar s juga ili sjevera — s istoka ili sa zapada, uvijek ostaje: **svoja kućica — svoja slobodica.**

DOPISI

IZ RIJEKE.

Naš prefekt Sorge dobio je pakrački dekret, kojime se premješta u Benevento. Na njegovo mjesto dolazi g. Vivorio, koji je već služio na Rijeci kao — Straordinario. Tako je odredio il Governo Nazionale u Rimu, to će reći — Mussolini.

Za našu «Vedettu» znamo, da kud Mussolini okom, tud ona skokom. Tako napriliku ona zna, da je dobar dio Fiumanaca na strani prefekta Sorgea, o kome se veli, da nije loš čovjek, no prigodom njegova premještenja, ona — vjerna sluga svoga gospodara — nesamo što nije ni prstom makla, da protestuje, već je naprotiv izrazila svoje zadovoljstvo, što na njegovo mjesto dolazi bivši Straordinario — Vivorio.

To su njoj na Rijeci mnogi zamjerili. Prigovorili joj, što je onako na laku ruku likvidirala prefekta Sorge, gotovo kao držeći se one: morta la vacca, parenta disfatta. To da nije ni lijepo ni pošteno.

Tako je govorila jedna stranka. A druga, koja je bliže «Vedetti» govorila je, da svaka čast bivšemu prefektu, ali opet nisu pak ni Riječani dužni, da za njim dovijeka tuguju, kao i Boduli za Frankopanom. Došao, otišao, pa nikome ništa. Morto un papa, si fà un altro....

I tako su se ovih dana svi Fiumanci osim mene, Ninette i još nekoliko naših podijelili u dvije stranke: jedna za prefekta, koji dolazi, a druga za onoga, koji odlazi. I tako je to nastalo novo riječko pitanje. O tome se pitanju debatiralo posvuda, a i još se debatira: i po tranvajima i po kafanama i kod kvartina. Na koncu se i «Vedetta» oglasila i rekla: Ja sam rekla, da mi je žao za prefektom Sorge, ali da se radujem, što ovamo dolazi Vivorio i naglasila sam, da ako nam je Governo Nazionale uzeo jednoga vrijednega čovjeka, šalje nam evo drugoga jednako čestitoga. I sad je opet sve u redu, štono riječ — kô u Beču.

«Vedetta» je naime htjela ovime da dokaže, kako je uza svu promjenu vuk ostao sit, a koza cijela. No strasti se još nisu utišale: jedni su još uvijek za Sorgea, a drugi za Vivoria. I tako eto mi na Rijeci taremo lan, da nam prodje dan.

Mnogo se na Rijeci raspravlja i o stanovima i stanarinama. Gospodari kuća pozivlju se na neke nove naredbe i povisuju svojim stanarima najamninu sve, u šesnaest. «Vedetta» donosi pritužbe stanara, ali i opravdanja gospodara kuća, i čas daje pravo jednima, čas drugima, ali uvijek pazi, da se ne bi zamjerila Mussolinu i Governu Nazionale. Ei, težko je peru, kad nije slobodno!

Jedno stoji: mi na Rijeci nemamo jednoga pravoga lista. To mi je juče dobacila Ninetta, i ja sam joj dao pravo.

U staro vrijeme imali smo «Bilanciu». I to je bio službeni list madžarske vlade, ali je svakako bio zanimiviji od «Vedette». No imali smo i drugih novina. Imali smo jednom tjednik «Varietà» molto inetcressaaaaante... chi la comaaaaanda». Tko je htio, da vidi, koliko pežu fijumanski možgjani, trebao je da se abonira na onaj nezaboravni list.

I pokojni Battara izdavao je neke listove. Ti su bili redovito u opoziciji. Ja se sjećam onoga njegova «Avvenire». Najzanimiviji su bili u njemu oni takozvani «Articoli comunicati». To su bila obično otvorena pisma. Gore: potpuno ime i prezime onoga, kome je pismo namijenjeno, a dolje — potpis onoga, koji ga je napisao. Ta su pisma bila vanredno zanimiva. Tu bi na primjer Petar izrigao na adresu Pavla svega i svašta. Razumije se, da ni Pavao ne bi ostao dužan Petru, te udri sjutradan u novom komunikatu protiv Petra, da se sve treslo. Treći dan bi se opet javio Petar, pa pljuvaj na Pavla, pucaj, grmi. I tako se ta polemika nastavljala kroz nekoliko dana. Tu se iznosilo sve, što je ko o kome znao, sve onamo od devetoga koljena unatrag. Razne nepodopštine, veće ili manje lopovštine, pa pikanterije ili kako bi se danas reklo — svinjarije — sve je to dolazilo na tapet, na veliku radost i veselje čitatelja. Poznavao sam Riječane, koji bi takove Komunikate ostavljali za objed ili večeru, pa ih onda čitali i hvalili se, kako im to dobro služi za probavu.

Ti komunikati bili su pisani italijanski. Na gramatiku nije se mnogo pazilo, ali pisalo se italijanski. No stvar se rijetko svršavala u novinama. Obično bi se prenijela i na Adamićev trg ili na Korzo. Tu bi se gdjegod našla oba pisca onih komunikata, Petar i Pavao, stali kao na komandu, okrenuli se, omjerili se od pete do glave i onda ste mogli čuti, kako jedan drugome dovikuju: Falot!, farabut i slično. Onda **od besede na besedu** — eto ti gungule sred Korza ili na palci. Isprva tekla svadja italijanski, u stilu onih komunikata, a kad bi se to iscrplo, onda — e kud će suza neg na oko — izlij jedan na drugoga repertoar svih mogućih i nemogućih psovaka — no ovaj put u hrvatskom jeziku. Dok je trebalo študirati, što će jedan drugome da kažu, pisali su italijanski, ali kad su došli u zgodu, gdje je trebalo nešto reći, ispucati i to brzo, na mjestu — e tada su se najedanput otvorili stari, rodjeni riječki, hrvatski ventili, pa **pucaj ke te pucaj** i kreši bogove i svece, da su čovjeku vlasi navrh glave letjeli.

Tako je bivalo i kasnije, kad smo dobili Zanelinu «Voce Popela» i Battarin «Giornale.»

Često bi došlo i do «matafuna», kadgod i do batina, ali nerijetko i do dvoboja. Oh, riječki dvoboji, mile i beskrvne uspomene! Koliko izazova i na sablje i na pištole, i gotovo nikada nije nijednome od duelanata pao ni vlas s glave.

A ča triba govorit: ni ti ga Fijumanca do Fijumanca!

Rokac.

IZ CRESA.

U rukama imadem «Il Popolo di Trieste» i u dopisu iz Cresa čitam, kako je naša općina odlučila, da jednim dijelom poreza nagradi učitelje po selima što drže nekakove večernje tečajeve, a isto tako da nagradi tečajeve benediktinskog samostana u Cresu. Nijedan pametan nebi imao ništa protiv poduke same kao takove, ali kad pomislimo, da ti tečajevi imadu jedinu namjeru da raznarodjuju našu djecu, to je prevelika smjelost naše općine, koja hoće da sa svojim porezima, koji su i onako veliki, kopamo sami sebi grob! Mi plaćamo poreze i činimo sve što zakon zahtijeva, ali uza sve to ne vidimo da se zakon ovršiva, koji nam daje pravo da se naša djeca uče u školi u nadodatnim satovima u našem hrvatskom materinskom jeziku, da se tako barem nešto nauče. Obraćamo se na gospodina ministra prosvjete, da podsjeti podredjene na ovršivanje zakona.

Groznica me upravo tresla, ali kad sam pročitao da općina creska nije ubrojena medju malarijom zaražene općine, to me još jače stresla. I to valjda od veselja, što je kinin ne će mučiti. Mi bismo Bogu zahvaljivali kad ne bi kod nas bilo groznice odnosno malarije, ali svagdanje iskustvo nas na žalost uči, da ta nemila bolest slabi svakim danom naša i onako slaba tjelesa. A istrošena naša lica govore o malariji. Gospoda na našoj općini bit će da su sasma zdrava, pa misle zato da su i svi drugi. Iz ovoga se vidi kako malo poznavaju potrebe općinara, koje je onda čudo da se onako lijepo odmjeruju takse, kad ne znadu niti toga, da je skoro cijeli otok zaražen malarijom! Druge će općine uživati koju povlasticu u pogledu nakupa kinina, a mi ćemo uvijek, ostajati zadnji. Dužnost naše općine bila bi, da tu pogriješku popravi i učini potrebite korake, da se i naša općina unese u broj malaričnih općina.

Teške dane proživljuje naš otok. Zarade nema, dobitka nema, a kruh je i svo drugo jelo silno poskupilo, tako da zabrinutim okom gledamo u budućnost, te neznanmo kako ćemo kraj s krajem spojiti. Vino nam leži u konobama, buhač se ne prodaje, a naša općina dolazi sa taksama na obitelj, na blago i drugo. Nismo protiv poreza, jer znademo da porezi moraju biti, ali bi se porezi morali sniziti na najmanje i po savjesti porazdijeliti, tako da bi malo olakšale život bijednoga seljaka. Kad bi se malo više štedilo, to nebi škodilo, to svi vide i govore. To je ono, u što bi se naša općina imala zamisliti i naći neki izlaz iz ovoga teškoga stanja.

IZ ŠTRPEDA kraj Buzeta.

Netko nas je pitao: Dove gave i statuti della vostra musica di Zocoli? — Imamo ta pravila, doma, u žepu, ako ćete! Ma che bravi! Već naše glazbeno društvo postoji kakvih 15 godina; preveli smo ih na upis novoj italijanskoj vladi i državi, pak sada neki od oblasti i jer nema drugoga posla, s tim dolazi na dan. E, siori, Buzet je imao ošt·og osužničkog tenenta, De Santisa, pak je nas slušao i gledao, mirno ili nemirno, veselo ili neveselo, ipak nije nam mogao prigovoriti glede našeg glasbenog društva. A sada bi jednom htio — da mi bacimo naša draga glasbala u lokvu ili rijeku. Ne ćemo, jer su naša! Čudimo se ovom postupanju Italijanaca, kad vele sami da su oni prvi na svijetu za glazbu. Pak takovi — ne će da slušaju glazbu, koja ne govori ni hrvatski ni italijanski. Ovako se ne širi kultura! Vi nas zovete, da smo neuki, barbari; a ako hoćemo da se naobrazimo, onda nam to branite. Mondo birbone! che pretese!! A mi ćemo držati one: Samo napried!

IZ OPATIJE.

Jedna lijepa predstava.

U nizu najuspjelijih komada, što su ih naši vrlo vrijedni diletanti iznijeli u prošle četiri godine, lijepo mjesto zauzimlje i ova «Prodavačica žigica», koju smo gledali posljednje nedjelje u našoj «Zori.» Stvar ide do srca i mami suze. Dobro je to naročito u doba, kad ljudi češće zaboravljaju, da osim drugih organa, imadu u prsima i jedno srce. Kad smo na pozornici gledali onog starog prosjaka, gdje s jednom tužnom, zapuštenom sirotom dijeli, što mu je malo prije neko dobacio, u našim se dušama maklo, nešto, što blazirano, tvrdo, ultragospodsko srce ne može da shvati ni da oćuti. Mi smo u onom sitnom, vrlo lijepo prikazanom prizoru naučili mnogo više, negoli da smo slušali stotine govorancija o dobroti i milosrdju. Nas je onaj kratki prizor prenio duhom u ovaj naš položaj, gdje smo svi mi — pravi bijednici, zvani da jedan drugome budemo blagi i u pomoći.

Općinstvo, što je u nedjelju dupkom napunilo našu Zoru», od srca se rasplakalo gledajući onu stvarcu, i svi oni, za koje se ove predstave priredjuju, rekli su zadovoljno: «bilo je lijepo!»

Glavne uloge bile su u dobrim rukama. «Prodavačica», pa Kneginja, Majordomo, Prosjak, Knežević, Žena u crnini, Apaš — svi vrlo dobri. Na mjestu su bili razni prodavači i svi oni ostali, koji su sudjelovali, a bilo ih je preko pedeset bez pjevača.

Vrlo su se svidjele naše pjevačice, koje su u drugom činu izvele nekoliko sasvim uspjelih pjesama. Na otvorenoj se pozornici pljeskalo prekrasnom baletu, što su ga izvodile naše mile male djevojčice. S uspjehom je nastupio i naš mješoviti pjevački zbor, a od velikog je dojma bila «Zdrava Marija», što ju je otpjevala gdjica Milica Jamar.

Sve u sve jedno vrlo uspjelo veče. Igra će se ponoviti u nedjelju, 8. o. mjeseca, a valjda i još kada. Lijepa slika u pozadini u I. činu djelo je našega vrsnoga slikara Bergleca. Scenerija u II. činu takodjer posve lijepa

IZ BRESTA.

Kao da smo mrtvi ili kao da je kod nas u Brestu nestalo svakog znaka narodnog života, mi se već dugo vremena ne javljamo omiljeloj našoj «Istarskoj Riječi». No kaošto su postojane ove naše klisurine oko nas, tako smo postojani i čvrsti i mi. Mnogo je oluja prohujalo nad našim pećinama, ali su uvijek ovdje. Mnogo smo gorkih momenata pretrpjeli i mi, ali ćemo ipak ostati ovdje.

Sada vam pak javljamo o najbolnijoj rani našeg života — o našoj školi. Ta tko se od čitatelja Istarske Riječi ne sjeća, kako smo mi ustali na obranu sačuvanja naše škole u svom jeziku, kako su 1921. godine tadašnji karabinijeri isprebijali čestite naše ljude, jer nisu htjeli slati svoju djecu u italijansku školu, gdje djeca nisu ništa razumjela. Grozilo im se paležom, bombama, izgnanstvom, bili su zatvoreni, okovani, izruženi, isprebijani na smrt. A zašto? Jer su ustali na obranu prvog početka kulture — škole.

I tadašnji naši mučenici nisu imali krivo. Evo imademo takozvanu školu i jednog divnog učitelja Cassa Alfonsa. Djeca naša nemaju od njega nikakve koristi. Čudno je pak vladanje tog učitelja. Prošle godine izlemao je volujskom žilom u školi učenika Franju Grožica od Samuela. Dječak je otišao iz škole kući, a susreo ga je brigadir. Brigadir se je vratio natrag s djetetom u školu i sva su školska djeca potvrdila pred brigadirom, da je tog dečka učitelj natukao žilom. Pa mislite da je učitelj bio za to kažnjen? Ništa! Kad je isti učitelj namlatio jednu drugu učenicu, išla je njezina sestra u školu i zagrozila se učitelju, da će ga prijaviti sudu, ako bude još koji put udario njezinu sestru. Tekar iza takove pretnje prestao je da mlati djecu.

Po ovakovom ga postupku narod i sudi. On bi drage volje ostao u Brestu i htio je, da se ljudi potpišu, da žele da on ostane, no nijedan iz Bresta mu nije potpisao. Potpisali su mu samo župani iz Učke, Boruta i Semića, koji uopće ne šalju svoju djecu v Vranju. Ni oni, sami ne bi željeli imati ovakovog učitelja u svojim selima.

Da napomenemo još nekoje vrline, koje resc ovog našeg maeštra. Djeca nam govore, da on u školi stoji pokrit i puši u razredu. Općinari daju drva za školu, ali on uzimlje drva za sebe, a školska je dvorana hladna. Kad on izadje iz razreda, nadomjesti ga njegova žena (ona dabome nije učiteljica) i šeta se sa djetetom u naručju po razredu. Sam je doduše naručio knjige za djecu, ali na čitanci za 4. školsku godinu izbrisana tiskana cijena, a rukom napisana črnilom. Ili su to učinili već u knjižari, ili je to učinio on, mi ne znamo. Mi smo bili naučeni, da školske knjige stoje onoliko, koliko na njima piše (naravski tiskano a ne pisano). Velik pak mora biti naš učitelj prijatelj sa višim vlastima, kad više vremena izostaje iz škole. Lanjske godine je držao ples u školi, a drugog dana nije držao škole, jer da je umoran. Dne 29. novembra 1924. bila je subota i tog je dana kazao djeci, da u ponedjeljak 1. decembra ne će biti škole. On je otišao iz Vranje; djeca su svakog dana dolazila u školu, a njega nije bilo. Tako nije bilo škole sve do 9. decembra.

Moguće će sve ove njegove mane biti upisano gdjegod u njegovo dobro, ali kod nas neće. Prije njega smo imali takodjer italijanskog učitelja isto iz njegovih krajeva, ali taj je bio čovjek na mjestu. Ni njega nisu djeca razumijela, ali on se je trudio i bio marljiv u školi kao pčela. I on je volio svoj njezin kao svaki pošten čovjek i on je bio talijanski narodnjak, ali s nama je živio u dobrom. Njega bi si morao gosp. Cassa Alfonso uzeti za primjer. No dok bude kao sada, ne će biti zadovoljan ni on s nama, jer i mi znamo što je pravi, a ne ćemo biti zadovoljni ni mi s njim, jer on nije ni za nas ni za školu.

IZ SMOLJANI.

Mi Vam se, veleciјeuјeni gospodine uredniče, rijetko kada javljamo, premda nas tištu razne nevolje. Ni ovaj put ne bismo to učinili, da nismo prisiljeni. Ne ćemo Vam doduše ništa javiti ni o politici ni prosvjeti, nego o onom, čime smo mi najbogatiji: o razbojstvima i kradjama. Zapravo kradja u ovo posljednje vrijeme nije bilo, ali zato sva sila umorstva. Jedan takav slučaj dogodio se kod nas i prošle sedmice. Čujte samo:

Dne 28. pr. mj. imali su naši mladići, koji su rodjeni g. 1905., da podju na stavnju ili levu u Vodnjan. Dan prije stavnje — dne 27. januara te godine — sakupili su se u našem selu Smoljani, gdje su priredili jednu zajedničku večeru. Na tu večeru došlo je mladjih i starijih ljudi. Cijela je večera potekla u najboljem redu. Oko pol noći su se svi razišli. Nekoji su otišli ravno kući, a drugi su se zaustavili pred školskom zgradom. Tu su zapjevali nekoliko narodnih pjesama. Medjutim njihovo pjevanje nije mnogo trajalo. Najedamput stade iznenada netko na njih pucati. S prvim hicem bio je pogodjen 19-god. mladić Ivan Modrušan od Antuna iz Smoljani, koji je nakon tri sata ispustio svoju dušu. U četvrtak bio je pokojnik prenešen u mrtvačnicu u Sv. Vinčenat, gdje je bio seciran, a zatim uveče pokopan na svetvinčenskom groblju. Aretiran je neki Tito Perković, za kojega sumnjaju da je počinio umorstvo.

IZ SLUMA.

Neki gledaju u naše selo samo — dalekozorom, s onim velikim «kanočalom», s kim se gledaju zvijezde. Mi smo gledali taj veli dalekozor s našeg kruga dolje prema Buzetu, pak smo se već bojali, da je to kanon. Taj buzetski kanočal je opazio, da su u našem selu već našli i izvrtali kameni ugljen. Mi smo potekli da pitamo težake i gospodina inžinira (koji se razumije u vrtanje — zemlje), da li su došli do ugljena. Oni nam rekoše, da su duboko došli 536 metara, ali još ga nema! Mi smo se na ovo razljutili i na onaj bedasti, pokvareni kanočal u Buzetu, i na onaj zakutni listić u Trstu, koji trubi u svijet ovakove laži!

IZ BUZETA.

Na Martinju bila su gostom Žute kuće u Sv. Martinu gospoda sudski činovnici: Mungia i Carletto Clarich nobile de Sernegla. Kad se šiori nahraniše i ponapiše, gostoljubivi gospodar na večer ih posadi na svoj voz, a oni veselo u grad, da se tomu čudio jadan magarac što ih vozio. Najednom čuju: ferma! te vidiše na svoje veliko čudo pred sobom nasred puta veselu družbu — ne! ozbiljne karabinijere sa g. maršalom.

Cosa xe? Cosa? Fermatevi! Perchè? Perchè di si! Ma questa non xe maniera! Voi non savè il vostro dover, nè vostro servizio! Avete bevuto troppo! I tako govor išao dalje, dalje u noćno doba, a zvijezde i mjesec rasvetljivao je družbu i teatar. G. maršal pokazao se uvrijedjenim, i on pokaže gospodi činovnicima svoju moć. Abbasso! No! Si! Siori moraše sići s voza, a onda ih karabinijeri odvedoše poparene u svoju kazarnu, gdje su sproveli noć uz razbiti prozor sobe na mekom ležaju — poda. Sjutradan bi otpušteni kući ledeni, srditi, zgražalujući se na «barbarsko» postupanje. U gradu se mnogo taj dan o tomu govorilo i kritikovalo, neki u smijehu, a drugi oštro. Tužbe. Činovnici tužiše maršala, a ovaj činovnike. Rasprava bila prošlih dana u Buzetu. Sud riješi šiore impiegate, a glede maršala još nije bilo rasprave; **ali bio je odmah premješten.**

Nama je drago, da i Italianissimi oćute ovo što mnogi Slaveni već okusiše. Drugo: opažamo tu dvije mjere: Kad bi bili naši ljudi rečena gospoda činovnici, tude bi morali oni odsjesti u zatvoru 8—10 dana i više.

Ovako mi ovuda živimo u veselju i zabavama — besplatno!

Odavle bi premješten u Gorici g. Ant. Vivoda, sudski poslužnik, rodom iz Pračane-Sovinjaka, domaćinac. S njim otidje zadnji činovnik i poslužnik slav. roda i jezika i mišljenja iz sviju ureda u našem mjestu. Dolaze na njihova mjesta ljudi koji ne poznadu ljude ni njihova jezika i običaje, ne poznadu naše krajeve ni odnošaje. Doduše imade u našim uredima više «gradjana» muškoga i ženskoga spola, ali ovi su gori za nas Slovene od ostalih pravih Italijanaca.

Dolaze k nama ljudi u sve urede, a ne poznadu nas, nit nas razumiju. Oni — oružnici, na primjer, — ne znadu za običaj nas poljodjelaca da nosimo svoj kosir i koserić za pasom — jer nam rabi svaki čas, pa i nedjeljom, u polju, vinogradu, a osobito u staji i kuhinji. Mi rabimo kosire, da režemo i kruh kod svakog jela i obroka. Sada je došlo do toga, da su naši oružnici najedamput počeli ljudima oduzimati kosire i odvadjati ljude u zatvor. Bože moj, kamo smo došli! Ako tako podje dalje, onda će sigurno morati strpati u zatvor cijelu Buzeštinu.

IZ LANIŠĆA.

Svojedobno izišao je u «Istarskoj Riječi» razgovor Franine i Jurine o neumjesnom postupku našeg italijanskog svećenika. Taj razgovor uvelike je presenetio gospodina župnika i nekoje njegove prijatelje u Lanišću, pa su odmah išli na oružničku postaju i zatražili njihovu intervenciju. Posljedica toga bila je, da su oružnici smjesta učinili premetačinu kod Josipa Puhalja i Josipa Buždona, a da im nisu niti spomenuli razloga. Premetačine su imale posve negativan uspjeh. Samo kod g. Puhalja su oružnici našli jedan mali ženski pojas sa našom trobojnicom — i odnijeli ga. Zatim su pozvali na oružničku postaju odješnju učiteljicu i stali je sramotiti, da je ona napisala napomenuti razgovor Franine i Jurine, premda nije imala ni pojma o dotičnom razgovoru. Netom su nekoji Laniščani saznali za te neumjesne premetačine i šikanacije, išli su k g. župniku te mu izrazili svoje negodovanje. Gosp. župnik bio je tako ljubazan, da je odmah izjavio, «da žali što je učinio». Što je to učinio, to nam nije poznato. Pa nije ni potrebno da znamo. Čitatelji «Istarske Riječi» su dosta inteligentni, da će sami moći da odgonetnu, uz čiji su poticaj i bile provedene premetačine. Sva čast takovim agentima.

Franina i Jurina

Fr.: Jurino, nekako nisi dobre voji.
Jur.: Nisam.
Fr.: Ki zlodej ti je?
Si li trudan, da bi počinia,
Il' si žedan, da bi se napia,
Al' si tute za odfatat glave,
Al' si roblje, da robiš divojke!
Dunke da čujemo!
Jur.: Mislim na ono vreme, kada smo mi va Pazine i oni dole va Pule, imeli po nekoliko albukati, naših narodnjaki, puli keh šmo vavek mogli nać i nauka i sveta.
Fr.: Imaš pravo! Muka je i mislet na to. Ma ča ćemo no!
Jur.: Ako si imel ča na sude, šal biš odvetniku, tvojemu čoviku. S njim biš opravil, ča biš imel opravit, a onput biš još posedel i uru i dve i porazgovoril se s njim od drugeh narodneh i korisneh stvari.
Fr.: A sada, ako ćemo da čujemo ča korisnoga i dobrega, moramo poć ale va Trst ale v Opatiju.
Jur.: zahvalimo Bogu Svemogućemu, da imamo još i tamo nekoliko vredneh i pošteneh hrvatskeh i slovenskeh ljudi, ki jednako s nami misle i ćute. Ča bimo, da nimamo njih?
Fr.: Kemu bimo šli, kada nas pravedneh tiraju po sudeh za stvari, keh nismo ni rekli ni storili?
Jur.: Morali bimo hodit onen njihovem.
Fr.: A to je kako da daš vuku ovcu past.
Jur.: Oćutil sam ja već to na svojoj kože.
Fr.: Ča si već bil puli kega njihovega albukata?
Jur.: Bil sam, da bi tako ne! Neč se ja i moj sused nismo mogli složit zaradi nekeh kunfini na jednem mojem umejke. On je batil, da je kamik pomaknjen na njegovu stran, a ja sam batil, da ni. I tako besedi na besedu, zlodej nas je natental, da smo dali stvar na sud.
Fr.: Vrag zel i kunfini. Ja ću raje zgubit, nego poć se pravdat za takove paćuhariji. Naši su stari od vajka govorili, da je bolja i mršava nagodba nego najtušća pravda. Ki se more načinit, neka se načini, će mu i duše i žepe bolje bit.
Jur.: Kasno je zapolne k maše poć. Sused se je puntijal, da ne će nego na njegovu, a ja sam se puntijal i ne ću, nego da je na moju. I tako smo se oba puntijala i stvar je prišla pred sud. Ja sam šal jednemu njihovemu albukatu, rekal sam mu sve, i kada je bilo sve svršeno, prižental mi je račun.
Fr.: Je te ćapal za kanal od maneštri, à?
Jur.: Je, brate, i po sakrabojsku!
Fr.: Sam ti ja rekal: jednu stomanju imaš; — ako se pravdaš, ćeš i nju zgubit. No pak ča je naprvo bilo?

P O D L I S T A K

Josip Barač:

Dijete i mudračina

Bilo dijete živo, raspojaslo,
Ali čilo, zgodno i doraslo,
I pametno moglo je da bude,
No, od hira i pakosti lude,
U rijeku se baci da zapliva,
Da se gnjurka, prska i umiva.
Al ga vrtlog shvati iznenada,
Pa jauknu od muke i jada
Čeljadetu štono tudjer prodje,
Iz vrtloga nek ga spasit dodje.
Ruke lama, svija se i plače:
«Pomozi mi, kume i rodjače.»

Ali čovjek — nadutih moždana —
Popostane buljeć u derana,
Pa udari mudro da se dreči
Sipljuć puste mudrijaške riječi:
«Jali ne znaš, jad te ne ubio,
Gdje je plitko, gdje je vir nemio?
Vrag svud vreba, nikada ne spava,
A smrt visi iznad naših glava!...»

Ali dječak hitreniji bio
I mudronji 'vako besjedio:
«Šta sad karaš?! Pomozi mi sada,
A za grdnju imati ćeš kada!
Kad iz ove spasiš me nevolje,
Onda karaj baš do mile volje!»

Čemu mudrost? Čemu prazni zbori,
Kad na glavom dom i krov nam gori?!

Za prava naroda i domovine

(Crtica iz naših prošlih borbâ.)

Bilo je godine 1895. Istarski sabor u Poreču bio je za neko vrijeme prekinuo svoje zasjedanje. Hrvatski su se zastupnici ukrcali na porobrod, koji ih je imao odvesti u Trst. Nisu žalili za Porečem. To je grdno gnijezdo zadalo njima mnogo jada. Kadgod bi u saboru digli svoj glas, ustajali bi italijanski zastupnici i neka plaćena rulja na trijemovima, pa udri na naše svakojakim pogrdama i uvredama.

A tako je bivalo od godine do godine. Ali naši nisu klonuli: bilo ih je samo devet protiv dvadeset i jednog italijanskog zastupnika i čitavog njihovog grada. Nisu klonuli, ali su vesela srca ostavljali taj grdni, protivnički grad. I parobrod krenuo. No jedva se nešto udaljio, kad li nahrupi žestoka bura. Kapetan, da izbjegne zlu, skloni se s parobrodom u Piran i odluči tu ostati, dok se nepogoda ne slegne. Naši se zastupnici iskrcali i čekali kočiju, koja je bila već naručena. Čim se u gradu obaznalo, da se tu nahode hrvatski zastupnici, nagrnula rulja, počela ih vrijedjati i grditi. Naši dušu u se i gledaju, kad će doći kočija, no ove nema te nema. Na posljetku dodje kočijaš i kaza im, da ne može kolima nikuda, jer da mu je konj obolio. Naši razumješe, da su to spleli Italijani i krenuše pješke put Trsta. Jedva prevališe nekoliko puta, a to im iza ledja stali dušmani i sasuli na njih svu silu kamenja. Goloruci hrvatski zastupnici stajali su na pustoj cesti. Niti su se mogli braniti, niti uskoriti korake pred ruljom, koja je svom silom na njih nalijetala.

Izranjeni i umorni stigoše u Kopar, gdje su već bili najavljeni brzojavom iz Pirana. U Kopru su naše zastupnike čekale nove muke i progoni. Srećom su umakli u nekakvu stražarnicu, gdje su ostali cijelu noć o samom suhom hljebu. Sjutradan krenuše u Trst, a otuda svojim kućama.

Kad se vratiše u Poreč, potužiše se u saboru radi toga dogadjaja. No jedan im italijanski zastupnik dobaci: — U drugom bi vas kraju ubili!...

Na to su naši zastupnici uzvratili, da hrvatski narod u Istri ne da, da mu se vredjaju njegovi predstavnici. Radi toga oni napuštaju Poreč izjavljujući, da se više ne će onamo povratiti.

I odoše i ne vratiše se više. Otada je vlada sazivala zastupnike sad u Pulu sad u Kopar. Naših je devet dolazilo isprva redovito u sabor. No kako su im Italijani branili govoriti hrvatski, oni su odlučili, da ne će više s njima. Kako je pak snaga hrvatskoga naroda u Istri sve većma rasla, uvidjeli su na posljetku i oni u Beču, da se ovako dalje ne može i udesili, te je izmedju Hrvata i Italijana u Istri došlo do nekakvog sporazuma. I stvorio se zakon, po kom je od Hrvata došlo u sabor 18 a Italijana 26 zastupnika. Osim toga obećalo se Hrvatima, da će se udovoljiti mnogim njihovim željama, u prvom redu, da će se poštovati hrvatski jezik u saboru i u školama. Ali i to se razbilo. Obećanje ludom radovanje. Italijani se i opet uzobjestiše i ne će da popuste. Hrvatski zastupnici nastoje, kako bi se s lijepa uredile naše prilike, ali Italijani ni da čuju. Naši čekaju držeći se one: strpljen — spasen.

I tako minuše pune dvije godine. U rujnu 1910. otvorio se ponovno sabor i narodni se zastupnici sakupiše u Kopru, da vijećaju. Narodni je prvak prof. Vjek. Spinčić izjavio odlučno:

— «Dugo smo čekali i strpivo podnosili sve nepravde. Dulje ne možemo, jer je dotužilo i nama i narodu. U prvom redu tražimo, da se pravo našega jezika u ovom saboru uzakoni!»

Italijani graknuše, da od toga ne će biti ništa, a da bude uvreda veća, zahtjevali su, da im sabor glasuje jednu ogromnu svotu novaca, što su je njihovi prijatelji u ludo potrošili za nekakvu italijansku izložbu u Kopru.

Time se je mjera prevršila. Još se nije pravo bio ni pročitao taj bezočni predlog, kada li ono naš poznati borac, dr. Dinko Trinajstić, skoči k predsednikovu stolu, skine stolnjak, te sve što je bilo na njemu: crnilo, zvonce itd. pade na tle. Priskočiše i ostali zastupnici. Italijani s jedne, Hrvati s druge strane. U jedan mah prevrgnuli se svi stolovi i stolice. Sve se uzvrpoljilo i uskomešalo. Italijani dižu pesti protiv dra Trinajstića, ali on stoji miran i neustrašiv. S trijemova je provalila italijanska rulja, gotova da se baci na naše zastupnike. Jedan od italijanskih zastupnika zavapi pokazujući na naše:

— Ubijte ih!

Na to je vladin povjerenik zaključio sabor. Italijani da pobjesne. Treba im para, a sabora nema, da im ih dade. Hrvati pak slave pobjedu. Znadu oni, da naš narod u Istri nije još ispio do dna svoju gorku čašu, ali znadu, da ni protivnicima ne će cvasti ruže. Zaman: dok se nama ne dadu naša prava, dotle ne će biti sabora. A jer će od toga i naši Latini imati nemalo štete, to će se oni već dozvati pameti i dati Hrvatima ono, što ih po Bogu i pravu ide.

Jur.: Ja sam mu rekal: šijor! Kvešto že šaj molto... I počel sam mu tumačit, kako je to puno, i kako ja to ne ću platit, i sve tako. A on ti me jedanput prekine: — Digo, vu! Še me dižerè ankora duve parole, ve le meto in konto anke eše! Da ako mu još rečem dve besedi, da će mi i njih stavit na račun.
Fr.: Lepo, po moju puru!
Jur.: Drugi dan je bila strašna bura, kakove ni trebe još ni va Senje bilo. Ja sam hodil po ceste, s Pićna z dolu. Grem i grem, kada ti najedanput preleti kraj mane jedan klobučina i sve se valja po prahe i sve se taka vrti, dokle se najzada ne zgubi va jednoj grabe. Obrnem se, a to ti z dolu kampana jedan čovek z golum glavum. Pogledam bolje, a to ti je oni moj albukat.
Fr.: Bi se vrag smutil!
Jur.: Prikampanà ti on k mane i komać dišuć me pita: Digo, Jurina, gavè višto un kapel? — Ja mučim, kako riba. — Koša še šordo? zavapil je na me i još me je jedanput pital, ako sam videl jedan klobuk. — Ja — ni besedi. Onputa me hrvatski pital: — Digo, Jurina, ste videli jenega klobuka? — Ja stojim kako štatuva i sve mučim. Na to ti mi je on zdelil nekoliko *porki ščavi* i šal je ća prez klobuka. Drugi dan je poslal k mane va kuću hlapca, da me pita, ako sam videl jenega klobuka. — Ja sam rekal, da sam ga videl, kako je zletel va grabu. Onputa me hlapac pita: da zač nisam odgovoril albukatu, kada me je pital za klobuk? Ja sam mu nato odbrusil: — Nisam odgovoril, zač me je bilo strah, da bi mi i one tri moje besedi stavil va račun.
Fr.: Inšoma, Jurino, ti si vrag Marko!
Jur.: Neka sam!

IZ HUMA.

Na Svječnicu, t. j. ovog ponedjelka bio je u Humu ples. Na ples su došli i nekoji iz Roča. Pojavili su se takodjer i karabinijeri iz Draguća. I pravo je da dolaze takovom prigodom, da drže red. U samom plesu je došlo do prepira izmedju mladića i djevojaka. Karabinijeri su u ime zakona proglasili aretiranim jednog mladića iz Roča. Svi su se okupili oko oružnika i aretiranog i konačno su karabinijeri doznali, da je aretiranac roćki fašista. Odmah su ga iza toga oslobodili i rekli, da su zapravo došli u Hum radi jednog «suversivnog» mladića, i to sina trgovca Ivana Gržinića u Roču. Kazali su, da su doznali u Račicama, da sin tog trgovca vodi soversivnu politiku i da su došli njega tražiti. Blizu karabinijera bio je takodjer i sam Ivan Gržinić, koga karabinijeri nisu poznavali. On im je izjavio, da je on Ivan Gržinić i zašto traže njegovog sina. Kazao im je, da njegovog sina ni nema u Roču i da ne čine nikakve propagande, već da študira u Trstu. Protestirao je proti takovom nastupu javne sigurnosti, kad u javnoj gostioni pred svim ljudima proglasuju soversivnim njegovog sina, a da se nisu prije uopće od nikoga informirali. Jedina mana, koju oni drže za manu, a mi se njome dičimo je ta, da je i gosp. Gržinić i njegov sin istarski Slaven, što im je i Gržinić kazao. Brigadijer je na to skočio, da Istra nije slavenska. Nato mu je poslije su se karabinijeri umirili valjda su opazili svoj nekorektan postupak.

Svakog bi oca, a tako je i gospodina Gržinića, ovakov nastup organa javne sigurnosti silno uznemirio. Pa i kako ne bi, kad je poznat kao trgovac po čitavoj Istri, a ovdje pred raznim osobama nastupaju karabinijeri proti njegovom sinu kao da je počinio bogzna kakav zločin. Čudna i neobična je to stvar, da bajunete traže dečka, koji je još u školi i to u italijanskoj. Što bi tekar bilo, da je sin gospodina Gržinića u kakvoj školi izvan Italije. Ne će valjda doći do toga da će dragućski karabinijeri doći tražiti sa bajunetama djake i u školi. Sve, sve je na ovome svijetu moguće, osobito pak u Istri, gdje se ne gleda na istinitost, nego na kakovo klevetanje.

Mislimo, da se karabinijeri ovim svojim postupkom nisu nimalo iskazali, a njihove, bi oblasti bi ih morale upozoriti na nekakav takt o vršenju dužnosti za javnu sigurnost.

IZ PAZINSKOG POLJA.

Prije nekoliko vremena su nekoji negdje čitali, da su našli u selu Žužići kod Sv. Ivana od Šterne tri goveda, što je i nama vrlo dobro poznato, da su bile nedavno ukradena u selu Munci. Čitali su i to, da ih je gosopdar odveo kući. Siromah seljak o tome nije još znao ništa, a po našem mišljenju bio bi on o tome prvi informiran od karabinijera, da dodje i da vidi ako je već nadjeno, da li je to njegovo blago. Činjenica je ta, da se blago još nije našlo.

IZ KRINGE.

Sredinom prošlog mjeseca došli su u Kmačiće dr. Besednjak, Bitežnik i stari Sironić. Tu su održali nekakav sastanak, koji je inače bio vrlo slabo posjećen. Govorili su nam o raznim stvarima, a najviše proti svojoj rodjenoj braći, našim čestitim ljudima. Rekord ocrnjivanja odnesao je svakako stari gospodin Sironić, koji je najviše galamio proti našim narodnjacima i «Istarskoj Riječi». Njegovi ispadi bili su gori nego od samih Italijana. To nas je vanredno ozlovoljilo. Krov nam gori nad glavom; ali usprkos toga ima i takovih ljudi, koji podžižu vatru, mjesto da je gase! Zato nam zbilja ne preostaje drugo, nego da danomice molimo: Bože, očuvaj nas od prijatelja, a od neprijatelja očuvat ćemo se sami!

IZ ALTURE.

Nedavno došli su k nama dva gospodina, koji su se do stancije Sladonja vozili autom, a onda, da ih narod ne drži «kapitalistima», proslijedili pješke do našega sela. Nekolicina nas Alturaca ,pozvana već prije na sastanak, našla se je iz znatiželjnosti na odredjenom mjestu. Jedan se od napomenute gospode predstavio kao narodni poslanik iz Gorice. Taj se je vrlo oprezno izrazio i prije svega ustvrdio, kako se je on sa dr. Wilfanom, našim narodnim poslanikom, sporazumio, da će se prividno okolo dra Wilfana sakupljati «kapitalisti» i trgovci, a oko njega, Besednjaka, seljaci, radnici i siromasi. Prama tome da nema ni svadje ni raskola, nego da se sve to sporazumno radi, takodjer i u svrhu, da se više radi. Govorio je i o seljačkom savezu, što ga on i njegovi prijatelji kane osnovati. Poslije njega uzeo je riječ neki Sironić, koji se je predstavio kao urednik nekog listića i tajnik nekakvog političkog društva. Taj delija u svojem mladenačkom žaru nije mogao da sebe tako svlada, kao njegov lukaviji drug, g. Besednjak, pa je odmah počeo galamiti proti našoj obljubljenoj «Istarskoj Riječi», zahtijevajući, da je nitko ne smije da čita, jer da je to bezvjerski list, već narod mora da čita samo njegov listić. Nama, koji nismo poznavali tu gospodu, bilo je sve to vrlo sumljivo i čudno, pa je jedan od nas pitao g. Besednjaka, zašto nije došao k nama s ljudima, koje mi poznamo i u koje imamo povjerenje, kad se već ovako sporazumno radi. Odgovorio nam je, da nije mogao to učiniti, jer da ih ne pozna. Zatim nas je pozvao, da se upišemo u taj seljački savez, koji bi imao svrhu, da radi sve ono, što nam je dosada radila «Istarska Riječ» i naše političko društvo «Edinost» u Trstu. Medjutim, pošto nismo uslijed ovakog nastupa imali povjerenja, ostavili smo sobu i otišli. Ondje su ostali, dakako prilično razočarani, samo gg. Besednjak i onaj njegov prijatelj, župnik Gerolami, neki Strmotić i još jedan. Sada pak nam je posve jasno, da moramo biti vrlo oprezni i da nije svaki naš, koji tvrdi da je naš. (Op. Ur.: G. Besednjak je rekao da onoga gospodina ne pozna, dočim je utvrdjeno, da se je nekoliko dana prije bio u Trstu i razgovarao s njime. Dalje je tvrdio, da su on i naš dr. Wilfan sebi sporazumno uloge razdijelili u smislu, da se uz dra Wilfana imaju da okupe svi kapitalisti i trgovci, uz g. Besednjaka svi seljaci, radnici i siromasi, dakle da se hotimice i namjerno izazvao prividni raskol. Ni to nije istina. Raskol nažalost postoji, kako se to vidi iz pisanja raznih njihovih listića, i to baš krivnjom onih, koji su vas Alturce posjetili. Ako je g. Besednjak to ustvrdio, onda je to prosti demagoški i šarlatanski manevar, a njegove su izjave samo podla laž. Takovo se laganje ni najmanje ne slaže sa pravim kršćanskim moralom, s kojim se stanovita gospoda uvijek razvikuju. Hajka proti «Istarskoj Riječi» vodi se, kako vidimo, paralelno i sa strane fašista i karabinijera, i sa strane g. Besednjaka i njegovih kreatura. Kako se slažu ta gospoda! Narode, otvori oči! Jer Isus je govorio (Mat. 7. 15): «Čuvajte se lažnih proroka, koji dolaze k vama u odijelu ovčijemu, a unutra su vuci grabežljivi. Po rodovima njihovim poznaćete ih.... Tada ću im ja kazati: nikad vas nijesam znao; idite od mene, koji činite bezakonje.» — Vrijednim Alturcima naše priznanje!

IZ DANA.

Nije tome davno što smo imali u našem selu biranje župana. Lijepi je to stari običaj i drevno naše pravo, da sami biramo po vlastitoj želji svoga seoskog starješinu. — Ima dovoljno krajeva po Istri, koji bi se rado tim pravom poslužili, ali njima nameću milom ili silom župane razni općinski načelnici, koji se skoro nikada ne osvrću na opće želje i suglasje naroda, nego naznačuju ljude, koji će im slijepo služiti.

Mi Danci imamo, hvala Bogu, sami pravo, da biramo izmedju nas, — svoga seoskog poglavara, ali ne polažemo veliku važnost na tu stvar. Zato si i biramo za župane ljude, koji pušu u rog onih, koji nas mrze. Naš dosadašnji župan nije bio na ruku ljudima, nego na ruku Račanina i gospodi, koja su nas kod prošlih državnih izbora prevarila, da ako za njih glasujemo, da će nam dati ceste i drugo. Novo birani župan Jakov Brajković, kojega inače zovemo Jaković Mrva, nije ništa bolji od staroga. Dapače je puno gori, jer se srami svog roda i svojih ljudi. On je bio jedan od najgorih agitatora za fašistovsku listu, — on je imao važnu riječ prigodom našeg izbornog sastanka u Trsteniku i prigodom sastanka onih iz Buzeta u našem selu, što je bilo za nas velika sramota. Nadali smo se, da će Danci malo više paziti koga biraju za župana, a ne izabrati čovjeka, — koji bi htio da bude na silu Italijan i poturica. Vrlo nam je žao, da nije htio primiti dužnost župana naš poštenjak i narodnjak Mate Floridan — (Cerebin). — Njega smo mogli izabrati, on bi selo doveo u kolo naše krvi i našeg imena, kamo i jedino spadamo.

No mi ipak već nijesmo ono, što smo bili pred jednu godinu. — Sada vidimo, da su nas Račani varali, sada već znamo, da treba da budemo ljudi odani svome narodu.

Kod nas se čita vrlo malo našu jedino pravu i narodnu novinu «Istarsku Riječ», radi čega smo u narodnom pogledu zaostali. — U selo dolazi samo četiri broja naše novine, zato se pretplatimo, naručimo i čitajmo «Istarsku Riječ», koja će nam mnogo koristiti, da se narodno i gospodarski pridignemo.

IZ VOLOSKOGA.

Ovih dana došao je k nama u Volosko neki novi «strujar» iz Gorice. Da pravo kažem, njegov dolazak i odlazak bio bi ostao sasvim nezapažen, kad se ne bi bilo dogodilo nešto, barem za nas Vološćake, jako čudno i neobično. Doznalo se naime, da je taj novi strujar bio u posjetima kod jednoga ovdješnjega slavenoždera, koji je još na osobitom glasu i sa stanovitih volujskih «žila», što ih je on sam fabricirao, a onda nebrojno puta okušao na ledjima naših poštenih, narodnih ljudi. Što su ta dvojica, gorički novi «strujar» i voloski manganelista zajedno **besjedili**, to niko ne zna. Pa i nije važno, što su **besjedili**, važno je, da su se našli. «Novi strujar» da je negdje **besjedio**, da je onaj voloski Slavenoždér njegov bivši — Šul kolega..... i zato da ga je i pohodio.

I naši bivši zastupnici Spinčić i Laginja imali su raznih Šulkolega, koji su našim ljudima nanijeli mnogo manje sramote, nego li ih je nama nanio onaj Slavenožder u Voloskom, pa ipak nismo nikada ni čuli ni čitali, da bi oni otišli takovim svojim Šulkolegama u posjete. Nisu išli, jer im to nije dao njihov pošten obraz.

Ako i drugi gorički novi «strujari» iskazuju ovakovim Šulkolegama ovakove počasti, onda mi se više ne čudimo, što ih «Piccolo» i neki drugi italijanski listovi onako hvale. A nekako nam jasnija biva i do sada neobjašnjena činjenica, što baš u najorganizovanoj Gorici imade najviše organizovanih fašista.

Gospodo, gorički strujari! Već ste nas jednom obdarili jednim vašim novostrujarskim darom: poslali ste nam ovamo onu vašu diku, i sliku i priliku, gospuda Brumena. Molimo lijepo: poštedite nas u buduće....

IZ ŽBANDAJA.

Žbandajština bila je oduvijek zapuštena u svakom pogledu. Prave, narodne inteligencije nije bilo skoro nikada u našoj sredini. Tomu imamo da se zahvalimo u prvom redu italijanskoj gospodi u Poreču. Njihov rad išao je uvijek za tim, da naš narod ostane u tami. Razlog je na dlanu. Oni su mislili, da će nas kasnije posvema pridobiti za sebe. Činili su račun bez krčmara. Naš narod je ostao svijestan svoje narodnosti i jezika. To su mogli da opaze i sami fašisti, kad su za vrijeme posljednjih izbora došli k nama. Obećivali su nam sve i sva, nagovarali da glasujemo za snop i da otkažemo «Istarsku Riječ», ali sve uzalud. Mi smo ostali ono, što smo i prije bili. Tudje ćemo poštivati, a svojim ćemo se dičiti. Pojedinci će možda i kloniti, ali svi Žbandajci ne će. Za dokaz neka vam služi i ovaj dogadjaj: Pred nekoliko dana došli su u našu okolicu neki Goričani i tu sazvali ljude na sastanak. Najprije su nam počeli govoriti o važnosti seljačkog saveza, a zatim napadati «Istarsku Riječ» pozivajući nas, da je otkažemo. Dok su govorili o seljačkom savezu mi smo ih mirno slušali, a kad su počeli napadati našu dragu «Istarsku Riječ», mi se odmah počeli gledati i jedan drugomu govoriti: Tako su nam govorili i porečki fašisti, ajdmo ća. I otišli smo. Ne ćemo mi da slušamo one, koje blate našu «Istarsku Riječ», jer znamo da to nisu naši ljudi. Što više: tko blati našu novinu, taj blati i nas seljake. Zato: živila «Istarska Riječ» i seljačka sloga!

Gospodarstvo

VAŽNO ZA ONE, KOJI IMAJU KAKVE TRAŽBINE PROTI AUSTRO-UGARSKOM ERARU.

Ovdješnja finansijska Intendenca javlja, što inače vrijedi za sve nove pokrajine, slijedeće:

Do 24. aprila 1925. moraju se prijaviti sve potražbe proti starom austro-ugarskom, austrijskom i madžarskom Eraru i to kod italijanske Legacije u Beču (Legazione d'Italia in Vienna) ili kod kr. Prefekture u Trstu, Puli i Zadru, kako smo već o tome pisali u broju 34 «Istarske Riječi» iz godine 1924. Sada je rok definitivno ustanovljen do 24. aprila 1925.

Potražbe su navedene u članku trećem sporazuma, zaključenog dne 6. aprila 1922. između Italije, Austrije i Madjarske i obnarodjenog sa R. Decreto-Legge od 13. decembra 1923. br. 31 56, te spadaju u glavnome u slijedeće grupe:

a) tražbine nastale iz odnošaja javne službe u pogledu prinadležnosti, mirovina, pomilovina itd. kao što i tražbine iz pogodbi za službe;

b) tražbine, koje se odnašaju na pogodbe o dobavama, o najmovima, o konstrukcijama i o transportima;

c) tražbine iz ratnih davanja djela i predmeta i ukonačivanja vojnika;

d) tražbine na temelju civilne odgovornosti državnih željeznica i zakona ili reda o službi željezničkih činovnika i željezničkih konstrukcija;

e) tražbine proti poštanskoj, telegrafskoj i telefonskoj upravi, u koliko nisu bile uredjene posebnim sporazumom;

s) tražbine svećenika u pogledu Kongrue»;

g) tražbine iz naslova potpora za bjegunce, ratne invalide i obitelji preostalih u ratu;

h) odštete za one, koji su bili u ratu te su predali svoje halje vojničkim depotima prigodom stupanja u vojsku te su ih izgubili prije 3. novembra 1918;

i) odštete za one, koji su predali novac ili vrijednosne stvari vojničkim ili civilnim organima, službeno za to ovlaštenim, da ih pošalju doma, ali samo u slučaju, da je to šiljanje bilo organizovano sa strane države;

j) potražbe, da se vrate ženidbene kaucije, kaucije civilnih funkcijonara, mornara i drugih vojnika, kaucije za garanciju, garancijska pisma i drugi polozi, predani državnim uredima za garanciju jednog kontrakta ili u drugu svrhu.

Tražbine su nabrojene samo primjerice te ne isključuju tražbine iz drugih naslova proti jednom od navedenih Erara.

Što se tiče tražbina pod naslovom c), to se pod njima razumijevaju takozvane «redovite ili neredovite rekvizicije» (requisizioni regolari), a to je dakle ono, što kojigod ima dobiti za to, što su mu oblasti starog austro-ugarskog Erara uzele zemlju ili stan ili kuću ili tamo namjestili vojništvo ili uzeli mu marvu ili što je dotični morao da radi za račun oblasti.

Kod tih rekvizicija je osobito važno, da su nekoji već prijavili takve štete kao ratne štete i da su nekoji čak i štogod primili ili na račun ili «a saldo». Pošto su ove tražbine bile prije pogrješno kvalificirane kao ratne štete, dočim nisu spadale u grupu ratnih šteta, nego spadaju u ovu grupu, o kojoj danas govorimo, to je potrebno, da ti oštećenici opet prijave svoje tražbine iz naslova rekvizicije, bez obzira na to, jesu li već tražbinu prijavili ili jesu li već štogod i primili na račun ili «a saldo». Oni, koji su već prijavili ili koji su već štogod primili, moraju dakle sve tražbine iz naslova rekvizicije još jedamput prijaviti, jer se prijašnja prijava ne uzima u pretres odnosno, ako je dotični već štogod primio, mora da novac povrati, jer se onaj novac smatra pogrješno isplaćenim. Radi toga svi oni, koji su trpjeli štetu uslijed rekvizicija moraju bezuvjetno prijaviti sada do 24. aprila 1925. svoje tražbine.

Pojedini općinski uredi dobili su u tom smjeru potrebne instrukcije te moraju svakom interesentu dati informacije te mu biti pri ruci kod sastavljanja prijava. Razumije se, da će i naša «Istarska Riječ» i naše političko društvo «Edinost» ići na ruku našemu narodu i savjetom i činom, dakako besplatno.

Jedan novi dekret, koji ima da izadje tekar narednih dana, da se onima, koji su uslijed rekvizicija pretrpjeli škodu na svojem imanju uslijed rekvizicija provedenih sa strane austro-ugarskih oblasti, može se isplatiti predujam do 70% likvidirane svote. Molbe morat će se prikazati u roku od 6 mjeseci od dana, kad se u «Gazzetta Ufficiale» objavi dekret. Pravo na predujam imaju samo italijanski državljani. Predujam mora se opet upotrijebiti za uspostavljanje dobara u prijašnje stanje te će se za to tražiti i potrebitih garancija. Predujam na temelju likvidirane svote dozvoljava sam ministar finansija.

Čim izadje taj novi dekret, mi ćemo se opširno pozabaviti s njime.

Politički pregled

Zaoštrene pirlike u Rusiji.

Iz Rusije dolaze vijesti, koje govore o daljem zaoštrenju prilika u krilu moskovske komunističke internacijonale. Trocki je napustio Moskvu, a «Čeka» je provela kućnu premetačinu kod njega i zaplijenila mu sve dokumente. Po vijestima, koje preko Berlina dolaze iz Rusije, naskoro će i Zinojev, poznati član triumvirata (Zinovjev, Kalinjin i Kamcujev) i šef treće internacionale, slijediti Trockega u progonstvo. G. Čičerin, šef sovjetske vanjske politike, navodno je bolestan, pa će kroz tri mjeseca morati biti daleko od svojih posala. Progonstvo g. Zinovjeva sastojat će u tome, da će on dobiti neku posebnu misiju u južnoj Rusiji, samo da nestane iz Moskve. G. Zinojev je pao u nemilost kod odlučujućih faktora, jer je njegova politika imala vrlo nesretne rezultate naročito s obzirom na Englesku.

Albanska konstituanta proglasila Albaniju republikom.

U Albaniji je konstituanta jednoglasno proglasila republiku i za njena predsjednika sa svima glasovima bez opozicije izabrala na 7 godina Ahmeta bega Zogua, koji je iz parlamenta ponesen kući na ramenima oduševljene mase. Tirana je proglašena glavnim gradom. Tim su povodom u čitavoj zemlji održane velike svečanosti, a topovi objaviše preko brda narodu, da se zemlja konačno smirila. Cena beg je uspješno završio svoje operacije za sjeveru Albanije i vratio se u Tiranu kao legendarni junak, ovjenčan pobjedom slave.

Evropska intervencija u Kitaju.

U Kitaju joj uvijek nema mira. Italijanske novine javljaju iz Šangaja, da se je situacija na jugu nenadano zaplela. General Ci-Hsieth-Yuan osporeni guverner okruga, Kian-Tsu, pobjegao je u Japan, zapustivši svoje čete, koje su se borile protiv generala Lu-Yung-Hsianga u okrugu Ce-Kianga blizu Šangaja. Na sjevernom sektoru grada, došlo je do vojničke pljačke od strane četa, koje se nalaze u bijegu. Konzularni korpus preuzeo je preventivne mjere za održanje javnog mira. Italijanska četa od 450 ljudi sastavljena od mornara, spremna je da se iskrca u Šangaju. — Ovaj je odred oboružan sa trideset mašinskih pušaka i dva topa, te bi imao za cilj da se odupre raspršenim četama generala Ci-Hsieth-Yuana, koje su potučene i nalaze se raspršene u divljem bijegu i neurednom povlačenju, te ugrožavaju život i imetak svih bez razlike. Mornarska divizija upućena iz Italije sastavljena je od ratnih ladja «San Giorgio», koja je ujedno admiralski brod, s kojim zapovijeda kontraadmiral divizije Ugo Conz. Zatim krstaš «Libia», te dvije topnjače «Caboto» i «Carlotta». Spomenuti vojnički odred sastavljen je od posade spomenutih ladja. Osim toga je formirana specijalna regimenta, kojoj se je pridružila straža italijanskog poslanstva u Pekingu. Osim spomenutih topova i mašinskih pušaka odred posjeduje i jedan zrakoplov.

Mjere evropskih sila u društvu s Amerikom poduzete su zbog pogibelji gradjanskoga rata i općeg pokolja u Šangaju.

Kratke vijesti iz svih strana

Italijansko-jugoslovenski pregovori u Veneciji odgodjeni.

Jugoslovenske novine javljaju iz Beograda, da je italijanska vlada zamolila jugoslovensku, da se odgode trgovački pregovori, koji su imali početi 3. februara o. g. u Veneciji na nešto kasniji rok. Po obostranom sporazumu izmedju jugoslovenske i italijanske vlade, početak nastavljanja pregovora odložen je do 15. februara te godine.

U Mon-Likon je dječak od 17 godina zatvorio svoju bolesnu majku u kući i spalio kuću. Uspjelo je vatrogascima, da staricu spase. Bestijalni sin je bio uapšen. Učinio je taj zločin zbog toga što ga je majka ukorila. — Riječkim prefektom je imenovan Cav. Emanuele Vivorio. Novi prefekt je već nastupio svoju dužnost. — Na konferenci u Mlecima, koja će se doskora nastaviti izmedju Italije i Jugoslavije, ima na dnevnom redu 37 točki. — Neki činovnik općinske esatorije u Milanu pokrao je blagajnu i pronevjerio 600.000 lira. — U Resini blizu Napulja je trinaestgodišnji Augustin Cozzolino ubio s puškom svoga oca zbog toga, što ga je stari ukorio. Mladi zločinac je pobjegao. — Blizu Palerma u Siciliji tri nepoznata došli u kuću seljaka Gianfridde i iza što su se pogostili, ubili seljaka i teško ranili njegovu ženu i nečakinju. — U Belfastu je neki sudac, a da nitko nije za to znao već prije nekoliko vremena poludio. Odredio je bio medju inim da se pet njih internira u ludnici, premda nije za to bilo zakonitih preduvjeta. — U Miskolzu i Erlau u sjevernoj Magjarskoj je potres teško oštetio nekoliko grada. Mnoge su kuće porušene. Jedna žena je ostala mrtva. — Neki radnik u Bolzanu pao je na jednu gredu, iz koje je provirivao jedan dugi čavao, tako nesretno, da mu je čavao prodio u hrbat i probušio mu mjehur. — Javljaju iz Lisabona da je ostrvo koje se nalazi ispred pristaništa Alexandar u donjoj Guineji u Africi, uslijed podvodnog potresa propalo u more zajedno sa čitavim stanovništvom. — Zadnjih je dana vladala velika oluja u norveškom moru. Prema vijestima iz Berlina, parobrod «Amerika» od 4.400 tona bio je zahvaćen od oluje te je izgleda udario o grebene otoka Losoten. Misli se da je cijela ekipaža nastradala, jer se više nikakvih vijesti nije moglo dobiti ni o parobrodu ni o ljudima na njemu. — Prema posljednjim podatcima koje je iznijelo Ministarstvo Rada u Engleskoj 5. januara ove godine broj nezaposlenih porastao je za 33.915 nego li je bio u predjašnjoj sedmici a 40.125 više nego li je bilo nezaposlenih 5. januara 1924. Usve je nezaposlenih 1.307.800. — U Holandiji je umro neki bogataš, koji je ostavio sav svoj imetak u vrijednosti od 2 milijarda švicarskih franaka t. j. 10 milijarda italijanskih lira jedinom svom rodjaku, nekom radniku u Švicarskoj. Pokojnik se je prije mnogo godina iselio iz Švicarske kao siromašan čovjek, pa je kasnije u Holandiji brzo obogatio. — U Škotskoj će se prodati dva čitava grada na dražbi. To su gradovi, koji su nastali tekom rata i u kojim su stanovali radnici i činovnici, koji su bili zaposleni u tvornicama ratnoga materijala. Vlada je objavila edikt, u kojem navadja sve ono, što se prodava, kao na primjer: dva potpuna municipija, tri kazališta, sedam kinematografa, osam svratišta, jedna kompletna bolnica, dva mjedjena spomenika, jedna tamnica itd. itd. — Dne 21. pr. mj. albanska je narodna skupština proglasila republiku. — U ruskoj je Transkaukaziji silan potres opustošio veliki dio Transkaukaza. Prema zadnjim vjestima, uništeno je 40 sela, a poginulo je 200 osoba.

— U Parizu je uhvaćen kolovodja jedne opasne provalničke bande, strah i trepet pariških predgradja. Ispostavilo se, da je hajdučki harambaša — žena, koja se preodjevala u muška odijela noću, a danju je nastupala u sjajnim i elegantnim toaletama. Ima joj 25 godina, a u družbi je imala šest muškaraca. — Iznad luke u Barceloni sukobila su se dva aeroplana. Jedan se od njih srušio i nestao u moru, a pilot se utopio. — Rumunjski je ministar prosvjete poslao u Jassy komisiju profesora, koji imaju da provedu istragu protiv profesora sveučilišta u Jassyju Aleksandru Cusa, optuženoga da je prouzrokovao nedavne djačke nemire u Jassyju. On se brani time, da je predsjednik kršćanske gradjanske organizacije, kojoj pripadaju i studenti. Ova je organizacija protivna zakonu o zaštiti nacionalnih manjina i pobija nastojanja onih, koji hoće da dadu nacionalnim manjinama u Rumunjskoj, a naročito Židovima ista prava kao i Rumunjima. — Princ od Walesa je prihvatio visoki red kao veliki meštar slobodnozidarske lože u Irskoj, koja se ima osnovati ove godine. — Ruski veliki knez Boris, brat velikog kneza Kirila, koji se proglasio carem svih Rusa, — razumije se izvan Rusije, sa svojom ženom otvorio je pomodnu radnju u V. aveniji Newyorka, kako javljaju američke novine. — Pariškom podzemnom željeznicom vozilo se prošle godine pola milijarde putnika. — Sve žene i djeca malog ribarskog seoca Rose Blanche u New-Foundlandu čekaju nestrpljivo na obali mora. Čitavo muško pučanstvo, nekih 30 ribara, vjerojatno je postradalo od žestoke oluje. Ako se od ribara ni jedan ne vrati, u maloj općini ostat će samo žene i djeca. — Amerikanski diplomat, prof. Charles Arnell, kako se javlja iz Washingtona, umro je u svojoj vili u Tacoma. Za njega kažu, da je govorio i korektno pisao 53 različita jezika. — U Njemačkoj godišnje završava život samoubistvom prosječno 13.000 osoba. Zanimiva je konstatacija, da se većina samoubistava počinja ponedjelcima, a najmanje subotama i nedjeljama. — Rimska «Epoca» s velikim ogorčenjem donosi vijest, da dva člana obitelji Garibaldi u Franceskoj snube dobrovoljce da se sruši sadanji režim u Italiji. — Šefom vrhovnoga ratnoga vijeća ruske sovjetske republike odredjen je general Frunze kao nasljednik Trockoga, a za šefa istočne morske flote nekadanji mornarski pomoćnik mornar Kov. —

Domaće novosti

HAJKA PROTIV «ISTARSKI RIJEČI».

Otkad izlazi «Istarska Riječ», ona je **uvijek predmet najtežih napadaja sa strane naših narodnih protivnika, fašista, a žalibože i drugih svjetovnih i crkvenih funkcionara.**

Kako se vidi iz **današnjih naših dopisa (iz Alture, Voloskoga, Žbandaja i Kringe), u toj hajki počeli su u zadnje doba da učestvuju i nekoji ljudi slavenskog porijetla. Ti ljudi, koji su inače zadojeni nekršćanskom mržnjom, ujedared počinju da uspoредо sa Italijanima vode borbu protiv «Istarske Riječi» i naših najboljih ljudi, kao da nismo dovoljno šikanirani i tlačeni sa sviju strana.**

Donašamo napomenute dopise za to, da dademo oduška opravdanom gnjevu našega naroda i da dokažemo neupućenom svijetu, da ima i danas lažnih proroka, koji idu za time, da raznim frazama zavaraju našeg jadnog seljaka i da služe nama protivnim ljudima i idejama. Samo zato smo objavili spomenute dopise, premda to nije naš običaj niti naša želja. I time prestajemo.

Ako pak unatoč toga još i nadalje potraje hajka protiv našega lista, kaošto i zavaranje našega seljaka, znat ćemo da udarimo to zlo ondje, gdje mu je pravi korjen.

Izbornici, pregledajte izborne imenike!

Kako smo zadnji put javili, općinska izborna komisija mora u smislu čl. 37 kr. dekreta od 4. februara 1915. br. 148 (općinski i pokrajinski zakon) da izloži u općinskom uredu izborne imenike i to od 1. do 15. februara. Tko nije upisan u izborni imenik ima prema čl. 40. gornjeg dekreta pravo, da za to vrijeme t. j. od 1.—15. februara rekurira na pokrajinsku izbornu komisiju (Commissione elettorale provinciale), da bude unešen u imenik.

Tko nije dakle kod zadnjih izbora bio u izbornom imeniku, neka reklamira. Tko je pak reklamirao od 1—15. decembra 1924. neka sada pogleda, da li je unešen u imenik.

Reklamirati možeš ne samo za sebe nego i za svaku drugu osobu, i to ne samo za upis, nego i za izbris.

Rekurs sastavi ovako:

Alla Commissione elettorale Provinciale
Pola

per tramite del Municipio di
Pisino

Il sottoscritto Giuseppe Jugović di (fu) Antonio nato a Tervisa addi 24 febbraio 1896 abitante in questo comune e precisamente a Pisino al No. 1961 sin dal 1. marzo 1914 possiedo i requisiti richiesti dalla legge per essere elettore e non essendo iscritto nella lista elettorale allegando:

1. La fede di nascita,
2. attestato di cittadinanza italiana.

INSTA

che codesta Commissione elettorale voglia iscriverlo nella lista elettorale del comune di Pisino giusta l'art. 40 del R. Decreto 4 febbraio 1915 No. 148 — legge comunale e provinciale. —

Pisino li 10. febbraio 1925.

Giuseppe Jugović.

Tako po prilici mora da glasi rekurs.

Osim toga svaki gradjanin, koji hoće da reklamira proti razdiobi općine u sekcije ili proti prenosu izbornika iz jedne sekcije u drugu mora i to da učini najkasnije do 15. februara te godine kod pokrajinske izborne komisije. Reklamacije mogu se podnijeti u istom roku i općinskoj izbornoj komisiji.

U slučaju da komu nije štogod jasno, neka se pismeno ili usmeno obrati na političko društvo «Edinost» za Istru, pa će već u tom pogledu dobiti potrebita razjašnjenja i savjete.

Jugoslovenska javnost o «Istarskoj Riječi».

Uvaženi jugoslovenski list, splitsko «Novo Doba», u svom subotnjem broju posvećuje odulji članak našim političkim, kulturnim i gospodarskim prilikama u Julskoj Krajini. U tom članku osvrće se i na našu «Istarsku Riječ», o kojoj izmedju ostalog kaže i ovo:

«Vjerni odraz borbe našeg naroda pod Italijom, vjerni glasnik njegovih patnja, ali i njegove vjere jest prekrasno uredjivana tršćanska «Istarska Riječ». To je u najsavršenijem smislu riječi pravi narodni list, pravi odjek narodnog života. Zadahnut je najčišćim i najuzvišenijim patriotizmom. Nema lista na našem jeziku, koji bi bio dosljednije vjeran našoj jugoslovenskoj misli i svim velikim tradicijam naše narodne borbe na Primorskom, nego li je ovaj naš list u Trstu.»

Vjenčanje.

Prošle nedjelje vjenčao se u Trstu gosp. Anton Gerbec sa gospodjicom Valerijom Širok. — Čestitamo!

Sveta Stolica i katoličko novinstvo.

Službeni list sv. Stolice u Rimu, «L'Osservatore Romano», donio je ovih dana pod naslovom «La stampa cattolica» oštar članak proti pisanju nekojih novina, koje izrabljuju katoličku vjeru u svoje strančarske svrhe.

Napomenuti list piše, da svaki katolik kao gradjanin može da se upiše u bilokoju stranku, koja u svojim načelima i ciljevima nije protivna katoličkoj morali. Isto tako da mogu i političke skupine, koje sačinjavaju katolici, imati svoja glasila za obranu i propagandu. Samo moraju paziti — naglasuje «L'Osservatore Romano» —, da u svojim novinama ne okaljaju sa oštrinom svojeg pisanja i strančarskom mržnjom slavno katoličko ime i neokaljanu katoličku zastavu.

Katoličko novinstvo — nastavlja službeno glasilo svete Stolice — jeste za nas ono, koje stoji izvan stranaka i strančarske borbe i koje širi katoličku istinu. Takvo novinstvo može — pošto nema strančarskog duha i strančarske tendencije — da s potpunim autoritetom i ugledom brani vjerska prava i istinu.

Ostalo je novinstvo, — zaključuje napomenuti list — koje posvećuje svoje djelovanje propagandi za ovu ili onu stranku, dužno, da uvijek drži pred očima najvišu zapovjed pravednosti i ljubavi i da ne izrabljuje katoličku vjeru i crkvu u svoje strančarske svrhe.

Općinski izbori u Sušnjevici.

Piše nam prijatelj iz Sušnjevice: — Godine 1921. dobilo je naše selo vlastitu općinsku upravu. No u toj općinskoj upravi mi nažalost nismo imali nikakva udjela. Vlasti su nam odmah nametnule općinskog komesara, učitelja Glavinu (čistokrvnog Italijana!), koji je sve do danas paševao na našoj općini. Medjutim došao je i tome kraj. Ali ne na našu korist. Dne 25. januara te godine imali smo takozvane općinske izbore. Izbori su se obavili po fašističkim metodama. Premda ima naše selo čisto jugoslovenski karakter, to su ipak iznijeli «pobjedu» fašisti. Nije ni čudo. Uz današnje prilike mi ne možemo doći do riječi, a kamo li do prava. To vrlo dobro znadu i naši protivnici. Zato se uvelike čudimo, zašto uopće raspisuju izbore, kad ionako ne dozvoljavaju da dodje do izražaja volja naroda. Zar ne bi bilo bolje, da se jednostvno proglase izabranima i bez izbora?

Tko će koga da asimilira?

Vi svi znate, što su špekulice ili spigle, kojima se djeca igraju. Ima ih od kamena i od stakla. Spiglu od kamena djeca zovu — kamenica, a onu od stakla — staklenica.

Jednoga dana naidjen medju djecu, što su se živo pravdala. Medju njima bio i sinčić jednog jednog višeg italijanskog činovnika, koji je rodom iz južne Italije. Mali se Italijančić branio veleći: — Che? Volete darmi **una kamenica** per **una staklenica?** Ma siete matti. Più vale **una staklenica** che dieci **kamenice!** Io voglio la mia **staklenica!** Datemi la **mia staklenica!**

I sve tako. Nekoliko časaka ostao sam tamo slušajući kako se djeca iz Italije prepiru o staklenice i kamenice...

Šior ex ministre Gentile, što velite Vi na ovo?

Pričaju, da ste filozof... E pa filozofirajte malo o ovome...

Svetosavska proslava u Trstu.

Na dan Sv. Save priredilo je tršćansko jugoslovensko potporno udruženje koncerat i ples. Velika dvorana u Dreherevoj palači Tina di Lorenzo bila je dubkom puna, tako puna, da su pozvani stajali na hodniku i na stubama. Došao je bio sa svojim osobnim tajnikom i gosp. prefekt Moroni, koji je ostao do preko polnoći. Prisutan je bio i jugoslovenski generalni konzul gosp. Stepanović sa gospodjom, koja je i presjednica udruženja te može biti sa izvanrednim uspjehom veoma zadovoljna. Koncerat je sjajno ispao i sve su točke bile izvedene hvalevrijedno. Osobito se je svidjalo publici pievanje gospodjice Baldini («Uspavanka» i «Konglica»), mješoviti zbor («Jezdec» i «Deseti rukovet» pod odličnim vodstvom prof. Šonca, koji nam je time priredio pravi užitak) i gospodjica Milica Morović, koja je gudila na guslama dva lijepa komada.

Tko ima «Istarsku Riječ» br. 49 od prošle godine?

Molimo naše prijatelje i pretplatnike koji još posjeduju «Istarsku Riječ» br. 49 od godine 1924., da nam ga što prije pošalju na naše uredništvo. Nužno nam treba.

Ruski konzulat u Trstu.

Ovih dana počeo je poslovati u Trstu ruski konzulat. Provizorno se nalazi u hotelu Milano. Stranke prima svakog dana osim nedjelje i blagdana od 10 do 13 sati. Za konzula je imenovan g. dr. A. Goldberg.

Pedesetgodišnjica politič. društva «Edinost» u Trstu.

Prošlog ponedjelka, dne 2. februara 1925 navršilo 50 godina, otkad se ustanovilo političko društvo «Edinost» u Trstu za Primorje. Prva ustanovna skupština vršila se u Sv. Ivanu kod Trsta, dne 2. februara 1875.

Svega po malo

Komemoracija sarajevskim atentatorima.

Prošlog ponedjelka navršilo se 10 godina kako su ranom zorom u Sarajevu završili svoje mlade živote Veljko Čubrilović, Miško Jovanović i Danilo Ilić, ta tri sokola i narodna heroja mučeničkom smrću na vješalima austrijskih dželata, i to radi učešća u vidovdanskom atentatu 1914., koji bijaše poziv sudbine na uzbunu za oslobodjenje i ujedinjenje čitavoga jugoslavenskog naroda. Učiteljsko je društvo «Jedinstvo» za grad Zagreb i okolicu, da se oduži sjeni velikih pokojnika, od kojih su Veljko i Danilo bili narodni učitelji, održalo prošlog ponedjelka, 2. sebruara te godine, u pomen posljednjega dana njihova mukotrpnoga života, svečanu komemoraciju u pravoslavnoj crkvi u Zagrebu. Poslije toga izvršio se svečani pomen u čast mučenika u dvorani Sokola. Toj komemoraciji prisustvovalo je vanredno mnogo članova «Jedinstva», omladine i ostalog gradjanstva.

Gospodarska pouka u jugoslovenskoj vojsci.

Kako je poznato, svojedobno bila je uvedena prosvjetna pouka u jugoslovenskoj vojsci. Ta pouka pokazala je vanredno velike uspjehe. Sada pak je izradilo jugoslovensko vojno ministarstvo osnovu, po kojoj će se uvesti i gospodarska pouka u vojsci. U tu svrhu osnovat će se posebni odsjek, koji će se time baviti. Na upravi bit će stručno lice u rangu oficira. Iza kako novaci prvih mjeseci izuče vojne vježbe, morat će se po podne da uče i vježbaju u poljoprivredi. Učit će se o sadjenju, navrćanju voćaka, loza i drugih plodina. — To je svakako vrlo pohvalna namisao. Za tim lijepim primjerom morale bi se povesti i italijanske oblasti, jer bi to bilo u interesu svih vojnika-seljaka.

Peti brak 83-godišnjeg starca.

Italija mora da je puna vremešnjih staraca, koji imaju još dovoljno srca za nove ljubavi. Poslije gornjeg slučaja treba spomenuti i to, što se desilo u mjestu Pieve San Paolo. Tamo se 83-godišnji Luigi Simoni ovih dana peti puta vjenčao.

DAROVI

u fond «Istarske Riječi»:

Prigodom pogreba našeg nezaboravnog prijatelja Jakova Žmaka u Puli sabralo se na predlog Mate Buždona 15 lira u fond «Istarske Riječi.» Darovaše: po 2 lire: Mate Buždon, I. Krizmančić, M. Grbac i K. Žmak; po 1 liru: A. Žmak, G. Šverko, K. Jordana, B. Soica, I. Marko, M. Buždon i K. Šverko.

Na predlog Ivana Celigoja sakupilo se kod krštenja male Darinke, kćerke Milana Surina, u Rupi na Šrangi 11.40 lira. Osim toga primili smo još i ove darove: Marija Pavlović — Port-Said (Egipat) 10; Antun Mikolavčić — Nugla p. Roč 10; Grgo Buždon — Stanzia Cattaro kod Pule 5; Mamilović Jakov — Pula 10 lira. Ugledali se i drugi!

DOPISNICA UREDNIŠTVA.

Nekojim znatiželjnicima u Lanišću: — Radi vašeg neumjenog sumnjičenja izjavljamo, da g. Josip Puhalj iz Lanišća nije dopisnik «Istarske Riječi», a tako ni pisac razgovora Franine i Jurine. Po našem mnijenju bilo bi najbolje, da ne sumnjate na nikoga, već da se strogo držite one vaše latinske poslovice, koja veli: «Non quis, sed quid»!

Izdavač, direktor i odgovorni urednik:
IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST" U TRSTU

Broj 7 — Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta.) — U Trstu, 12. februara 1925. — Pojedini broj 20 cent. — God. III.

„Istarska Riječ“
Izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin“. Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 25·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I, Telefon: 11-57

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku Istarskog naroda.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari“. — Narodna poslovica.

I opet stara pjesma...

U rimskom Senatu raspravljalo se je ovih dana o zloglasnoj školskoj reformi bivšega ministra Gentile. Neki su se senatori oborili na tu reformu ističući neke štete, šta ih je donijela italijanskomu školstvu uopće.

Medjutim ima i medju senatorima ljudi, koji misle, da moraju hvaliti i odobravati sve, što fašistička vlada čini i naredjuje. Tako se našao jedan, neki Tolomei, koji je svojim dugim govorom kušao da dokaže, kako je ta reforma već do sada uvelike koristila italijanstvu u... Tirolu.

Izmedju ostaloga rekao je Tolomei, da ta reforma ne ide za tim, da nasilno iznarodi ili proguta one Nijemce, što tamo od uvijek žive, već da ih asimilira.

Kao da to nije svejedno! Kao da asimilirati ne znači pretvoriti one Nijemce u Italijane! I kao da konačno svrha i nasilnom iznarodjenju i laganoj asimilaciji nije — nacionalna smrt!

Kad neko odluči, da me ubije, pa ne će da to umorstvo izvrši na meni ni nožem ni revolverom (od straha pred škandalom!) već mi krišom ulije u čašu otrova, koji će me malo po malo rastočiti, meni nije time ništa pomoženo. Tako je i s tom italijanskom asimilacijom. Njezina je očita svrha nacionalna smrt manjina, koje se nalaze u granicama ove države.

Taj Tolomei preporučuje, da se u pogledu njemačke srednjoškolske obuke poduzmu iste mjere, koje su se u svoje vrijeme preduzele prema Slavenima u Julskoj Krajini. Trebalo bi naime u raznim italijanskim konviktima dati njemačkim djacima nekoliko besplatnih mjesta, kaošto ih imadu Hrvati u Pazinu. Podje li se tim korakom naprijed, *do šest će godina* — uvjerava senator Tolomei —, *svi oni mali Nijemci biti zgoljni Italijani.* A i svi oni drugi tirolski Nijemci prilagodit će se novim prilikama i to u najkraćem roku, još prije *negoli bude Njemačka opet na nogama!*

Tako je eto govorio senator Tolomei — uz pljesak, dakako, i burno odobravanje svojih kolega.

Sve ovo, što se je sada reklo u Senatu o Nijemcima, reklo se već nekoliko puta do sada i o nama Jugoslovenima, koji se nalazimo u ovoj državi. I naša jugoslovenska djeca moraju da postanu pravi Italijani, i naš narod treba da se sasvim utopi u italijanskom moru — jednom riječi: i mi moramo da se damo asimilirati, odnosno progutati od Italijana.

Mudri su ti ljudi, ali evo — govore ludo. I slijepi su. Ne vide. Ne vide ni ono, što im je najbliže. Eno im u južnoj Italiji ono nekoliko sela, u kojima nastavaju ljudi našega roda i jezika. Naselili se onamo prije četiri stotine godina bez svijesti i bez znanja. Sa sobom su ponijeli samo svoj jezik, što su ga od majke primili — i eto, poslije punih 4 stotina godina oni su još živi i zdravi, oni još govore svoj jezik i smatraju nas i sve druge Jugoslovene za rodjenu braću svoju.

Eno im na Natizonu nekoliko hiljada naše braće, koja se u granicama Italije nalaze kojih šezdeset godina. I ti ljudi još i danas govore svojim jezikom, premda su pali pod Italiju u vrijeme, kad u njima još nije bila razvijena njihova nacionalna svijest.

Ako su pak one naše male narodne skupine mogle da onako uspješno prkose i sili i vremenu, što će tek da bude od nas koji smo došli unutar ovih granica nepokolebivom narodnom svijesti, s potpuno razvijenom slavenskom dušom i najsladjim slavenskim osjećajima prožetim slavenskim srcem? Kad su naši novi gospodari došli ovamo, mislili su, da će ovdje naći nekoliko hiljada glupih i besvijesnih slavenskih seljaka, kojih će oni preko noći moći da prekuju na svoj kalup. Par bomba, nekoliko udaraca manganelom, nekoliko doza ricinusova ulja i od ona šaka slavenskih seljaka će najednom preko noći postati italijanska.

Prevarili su se, i odmah krenuli taktikom. Ne bombama, rekli su, ni manganelom, već laganom asimilacijom prignut ćemo mi te slavenske *šćave* i pretvoriti ih u Italijane.

I sad se eto i radi na tom. Punom se parom radi.

Medjutim Italijani zaboravljaju, da su naši ljudi živjeli stotine i stotine godina pod Venecijom, pa kad bi bili imali volje, da postanu Italijani — imali su zato već onda dosta zgode i prilike. No naši ljudi, mâ koliko poštovali vrijedne i čestite Italijane, ne će da pogaze svoj jezik i narodnost svoju, oni će ostati ono, što jesu, kaošto su ostali Francezi u Alzaciji — Francezima i kaošto su ostali i Italijani na Malti Italijanima. I cijeli će im kulturni svijet dati pravo. I svi filozofi osim bivšega ministra Gentile, koji možda i nije baš pravi filozof...

Željeli bismo napokom, da bi se oni, koji su na sve načine pokušavali, da nas u borbi za naše svete pravice utuku i razoružaju, — uvjerili, da smo jošte budni, dapače budniji i svjesniji, nego li smo ikada prije bili. — Poručujemo im neka i unapred računaju samo sa tom činjenicom, jer će samo tako moći da jednom iza toliko neuspjelih i osmješenih pokušaja, — pravedno i pošteno urede pitanja svojih inorodaca.

Pusno doba i naš položaj

Prastari je običaj kod sviju naroda, da se ljudi ponajviše u pokladno doba podavaju uživanju i zabavi. Staro i mlado, žensko i muško, izvanredno u tom razdoblju oživi, dapače nekako pomahnita od veselja i zabavljanja. Sve to obilato plandovanje zauzimalo je već od davnine kod pojedinih naroda razne oblike, koji su se prema kulturnome razvitku i napredovanju tih naroda od časa do časa mjenjali. Ipak se u glavnome sve ispoljavalo u nevrjednom i pretjeranom uživanju jela i pila, a kruna i završetak svega bili su, kaošto su i dandanas, plesovi, koji uostalom za vrijeme posljednjih pusnih dana prelaze sve granice pristojnosti i umjerenosti.

Kako je poznato, naše su narodne novine uopće oduvijek bile protiv takvog načina provadjanja predpusnih dana. Naša su kulturna i dramatična društva u predratno doba bila listom protiv toga, te su na sve moguće načine nastojala, da na narod upli[v]išu u smislu, da se okani besmislenog halabučenja i rasipavanja. Priredjivalo se u tu svrhu po svim krajevima svu silu pusnih večeri, koje su sa svojim lijepim poučnim i zabavnim predstavama mamile i okupljale u društvene dvorane ogromne mase širokih slojeva pučanstva. Tako se postepeno razvijao u narodu osjećaj ljepote i ugladjenosti, te je sve manje bilo onih, koji su posjećivali grube i razvratne plesove, a koji su bili prava nesreća, moralna i materijalna pogubа naših sela.

Opažali su se doista veliki uspjesi neumornog prosjetnog djelovanja naših narodnih ustanova. Nadošto je svjetsko klanje, a s njime i iza njega sve njegove grdne posljedice. Plodotvorna i uzvišena rabota naših društava, koja bi osobito u poslijeratnom razdoblju bila od prijeke potrebe, nije mogla više da se nastavlja. Novi gospodari lišili su naš narod svega onog, što bi ga moglo oplemeniti, kulturno i gospodarski podignuti. Sudbonosne i teške posljedice tog nečovječjeg postupanja počinju odmah, da se osjećaju i pojavljuju.

Po našim se selima opet mladež vraća u gostione i plesove, koji se u pokladno doba i najviše posjećuju. Tu se truje omladina, tu se kvari narodna uzdanica, tu prestaju stid i obzirnost. Nema više čitaonica, nema naših narodnih društava, koja su ljude okupljala i prosvjećivala.

I kad čovjek promatra to pusno ludovanje u našim krajevima, čini mu se kao da oblasti same pospješuju to propadanje našeg življa, jer dozvolu za sami ples nije baš teško dobiti. Mi smo to posljednjih godina mogli da uočimo. Svako najmanje i najnevinije nastojanje, da se narod kulturno podigne, u korijenu se uništavalo, dok se inače širokogrudno dijelilo dozvole za razvratne plesove. To je jedna jedina ustupka, koju nam vlastodršci rado pružaju, a jasno nam je i zašto.

Znadu naši susjedi, lukavi Latini, da bi naš čovjek mogao i da zaboravi na svoje jade u plesu i pijančevanju, jer bi tako zalazio sve dublje u blato u duševnu kaljužu. Ali znadu oni i to, da se tako troši i razbacuje, te hrli u gospodarsku propast. Oni nam zapravo to i žele, jer bi samo na taj način uspjeli, da nas odnarode.

No naš se narod ne da i ne će se više podati. — Opća gospodarska bijeda otvorila mu je oči, te je uvidio i ono, što inače i ne bi bio, — pa je i ovo zlo za dobro. — Ovih se poklada ne pleše tako kao lanjskih, premda su vlasti pripravne, da davaju dozvole. — No mi sa ogorčenjem otklanjamo tu inače sramotnu i jedinu koncesiju. Ne trebamo dozvola za razvratne i pogubne plesove, već tražimo dozvolu, da uzmognu naša kulturna društva prema zakonu obnoviti i nastaviti svoju prosvjetnu djelatnost, koja bi našem narodu bila na veliku korist, a nasilnicima na čast i diku.

DOPISI

IZ RIJEKE.

Mladi se ljudi ubijaju. Otkuda ta epidemija? Trgovci se puntaju. — Još nas ima....

Danas počinjem nekako neveselo. Drugačije ne može ni biti, kad već od nekoliko dana ne čujem oko sebe drugih razgovora, nego o samim samoubijstvima. U razmaku od tri dana imali smo ovdje na Rijeci dva samoubojstva. U isto vrijeme pokušao je da sebi uzme život još jedan mladić, koji nije mogao da nadje namještenja. Ugo Meischner bio je liječnik u bolnici, a drugi — Sergije Eder — činovnik na Tribunalu. Lani u ovo doba skončao se i prijatelj ove dvojice, mladi djak Kjerego.

A bilo je u ovoj prošloj godini i odviše slučajeva izvršenog i pokušanog samoubojstva, tako da se čovjek mora da zamisli, što je to najednom ušlo u ljude, osobito u mladiće — da sami sebe uzimlju život, koji ionako nije baš jako dugačak?

Mladi je Eder ostavio iza sebe pismo, u kome veli prijateljima, da je u tišini živio i da u tišini hoće da ide. I još dodaje, da nam samo čar smrti čini ovaj naš život lijep. Mi da smo ovdje na zemlji stanice (čestice) otkinute od vječnosti, koje da uvijek čeznu za njom — za tom vječnosti. Moja je čeznja, veli nadalje onaj mladi čovjek, vrlo jaka, i tako se ja vraćam u vječnost, jer ja sam sin vječnosti. Da mi život bude ljepši, ja idem u jedan drugi život, koji je ljepši od ovoga... nastavlja mladi samoubojica — i tako se on evo rastavlja od ovoga svijeta.

Sve je ovo filozofija, kakove ima mnogo u knjigama. Poznate stvari, ako hoćete i dosta lijepe. U svojoj mladosti i ja sam njima puhio sebi glavu, ali mi nije nikada padalo na um, da zbog toga sebi oduzmem život. Bog, kad nam je davao ovaj naš život, znao je što čini, zato smo mi i dužni, da taj život, mâ kakav bio, rešpektiramo. Moj život nije ni osobito lijep ni ugodan, ali ja ću vjerujte mi, boriti se do zadnjega časa, da ga produljim.

A tako će uraditi gotovo i svi moji vršnjaci na Rijeci i u okolici: svi ćemo se mi pred tetom Škicom sakrivati, što budemo dulje mogli.

Medjutim nas zabrinjuje ova lakoća, kojom neki naši mladi ljudi hrle u smrt. Čast filozofiji, ali ja ne bih rekao, da je baš ta trapula kriva, što se mladost odbija od života... Možda i u samim prilikama ovoga nesretnoga grada... Možda je i to krivo, što se je u nedalekoj prošlosti malo odviše spominjalo smrt: — Morte ai Croati! Morte a Zanella! Italia o morte! Fiume o morte! Cavalieri della morte — i sve tako. Ja se sjećam, da sam više puta opominjao ljude u ove dane: — Deca, govorio sam im, lassè la morte in paze! Zač bite je još mogli bit i stufi!.... Pa onda zamislite, što je ta mladež morala sve da gleda od dana, kad su ovdje nastale sasvim nove političke i ...druge prilike. I što je sve čula, ta mladež! Koliko fraza lijepih, zvučnih, svijetlih, bajnih, sjajnih, idealnih, luminoznih, holokausnih — pa koliko kontrasta u svagdašnjoj realnosti, u vječnom gadaluku, laži i licumjerju!.... Nema na Rijeci jedne rodjene riječke duše, u koju se ne bi u ovo posljednje vrijeme bio uvukao crv najgrdjeg razočaranja. A crv kao crv grize, toči, truje... pa kad se zavuče u kosti i u mozge, ne preostaje drugo nego mašit se za revolver — pak udri u sebe.

Žalosno je sve ovo, ali je tako. Ovo što ja govorim nije naminjeno onim nesretnim mladićima, jer nijh ne može nikakva sila više da vrne u život. Ovo je namijenjeno onima, koji su ostali, da ih potakne na vedrije misli i da ih odvrati od crne filozofije, koja goni mlade ljude u smrt. Ako i ovaj život nije bogzna koliko lijep, a mi ga učinimo ljepšim. Em smo bonkulovići, rodjeni i patentirani!

U ovu tužnu sedmicu unijele su malo svijetla demonstracije od pretprošle subote. To je bilo nekaj lušnega, rekli bi naši Slovenci. Napravio se dakako i korteo, na kome se vikalo «evviva!» i «abbasso!» Povod tome bio je premještaj prefekta Sorge. Posljednji sam put govorio o tom premještaju i napomenuo, kako su se radi toga premještaja na Rijeci stvorile dvije stranke: jedna, koja hoće da protestira, što taj prefekt odilazi, a druga, koja gleda na taj odlazak upriličnо indiferentno. Nego tu se priliku upotrebilo, da se s jedne strane demonstrira protiv framašuna a s druge protiv svega i svašta. I kad se sva ona «baraonda» svršila, nisi znao, što je zapravo bilo ni što nije bilo. Ni oni sami, koji su bili u korteju nisu znali, što je, a čitavo su vrijeme vikali «evviva!» i abbasso!» Pitam jednoga, pitam drugoga, da mi kažu pravi smisao one galame, a oni, meni: — E chi sa nieecente!.... Si fa gheto... ter nam zurnada jednako kuri!...

I tako je bilo uvijek u ovom blaženom gradu. Glavno je bilo, da se «dela gheto», pak — ki ga bù! Zato su u nas demonstracije bile vazda vesele, osim ako nije tkogod imao baš veliku smolu i odnio kakav bubac ili što slična. I policija je u starije vrijeme bila zabavnija. Sjećam se, kad nas je jednom potiskivala na Korzu do pod balkon Čitaonice. Jedan stari pulicaj, jedan dobri Slovenac iz Postojne, tjerao nas je natrag i govorio: Ala, andrio, signori, andrio! A neki Fiumanci dreknuše: — Dove volè che andemo, non vedè — la colonna? A dobri pulicajac:

— Anka la kalona andrio, anka la kalona..... I sve bi se svršilo u smijehu.

Nego mi smo u posljednje vrijeme imali na Rijeci toliko demonstracija i manifestacija, da su se napokon već gotovo nasvim izrodile. Ova posljednja ostvila je za sobom i mali «rep». Kao i za prvašnjih demonstracija, tako je i sada odbor zastražio od trgovaca, da zatvore dućane. No trgovci su puntali i nisu htjeli da zatvore. Članovi odbora počeli se prijetiti i neki su trgovci, prestrašeni, zatvorili, dok su drugi, korajžniji, ostavili otvorene svoje dućane Iza toga su se trgovci sastali i sastavili jednu rezoluciju, u kojoj na najoštriji način protestiraju protiv ovog nasilnog zatvaranja trgovina, jer da im to nanosi velike štete. Ovaj kuražni nastup naših trgovaca pobudio je sveopću pažnju. Elem — još nas ima, još Ricana...

Inače sve mrtvo: «Riscossa» ne izlazi, «Piero Višćada» postao užasno dosadan s onim svojim «Se dizi....»

Ovo pismo sam počeo tužno, a evo moram da ga i svršim tužno. Na 21. prošloga mjeseca jedan mladić i jedna tàbakina odlučili su, da umru zajedno. On je kupio otrov i dao ga je njoj, da ga najprije ona popije Kad je ona popila, on nije imao kuraže, da učini što i ona. Nju su nato odveli u bolnicu, a njega u zatvor. Ona je ovih dana umrla od otrova što ga je popila... U ovaj čas čujem, da se je ubio i jedan osamnaest godišnji djak, neki Jugo. I on je puknuo u sebe iz revolvera. Altrochè a Fiume città di vita! — — kako je ono govorio d'Annunzio!

Rokac.

IZ SV. MARTINA KRAJ BUZETA.

Naša gospoda oružnici vrše svoju dužnost. Počeli su i od nas «spašavati» i odbijati neprijatelje — države. Naše selo je postalo znamenito. Drago nam je, da i malo selo može postati znamenito i slavno te da i sami seljaci mogu postati — veliki i na glasu. Ako su pošteni i tvrdi u ljubavi do sebe i do svoga.

Tako sam razmišljao idući u grad. «Ke nova» upita me šijora Marijeta. Mnogo i ništa novosti — odgovorih joj. Gren platit nove takse. Mal, karo mio! — ona će mi: Mal, da ne more slabije! Ga inteso, šte čul, da je zaprt brižan stari Pavletić, oni sveti čovek? Pa da bi zašto? Radi one vaše težačke koserice. Sreća da je k njemu došao i za istu stvar brižni Flego — Radić. Oni ti lepo skupa počivaju u zatvoru; skupa su stavili postelje, pak ćakulajući i pijući domaću kapljicu krate sebi vrijeme u hladu, a oni bi želili biti — sada na toplom suncu i raditi, jer su težaci predragi. A kad će biti ispušteni? Kada? To se ne zna. Oni koji su ga zatvorili — njima se ne «preši». Tužba — govore — išla je na tribunal u Pul. — Duge kobasice! — A ste čuli za onoga brižnoga Franeta Vivodu? Svaki dan je morao u kazarnu, da se potpiše, da je živ i da je tu! Bravo, ke onor! I on bi bio morao još se svaki dan dva puta «prošetati» u grad, da se nije odrekao glazbe i kao njeni predsjednik..... Svetomartinci su nekomu jako na «stumihu» i na jeziku. Neki se jako srde u gradu na «penzionirca» Drašića-Pikota! Vele, da muti ljude i gospodu na općine s njegovim zakonima i paragrafima. Via, kon luj e kon tutti i Kroati! Koliko će trebati tu vagoni, mama mia!! Još se neki srde, što je jeda naš doktor iz Trsta poučio nas glede jetike (sušice). Italijani razbijaju sebi glavu: Zašto je on došao baš u Sv. Martin? Ko ga je poslao k nama? Tko ga je platio? On je došao — ljuti se — radi politike: altroke tisi! - Pak s kim je doktor govorio prije predavanja, a poslije? Onih pet, šest karabinijera sa svojim brigadirom i tenentom, što su radili?! Bili su slepi i gluhi! Niente! Sve zabraniti, sva tajna i javna društva! Smrt svim društvima slavenskim! To su irendističko gnjezdo! — veli u graud ono par - komandanata bez vojske. — Ti sa, reče mi još Marijeta, da se u gradu «rabijaju», da muzika svetomartinska i štrpedska sada počele lepo svirati, lepše nego grajanske To ih peče! Neka peče! ja sam joj rekao; i mi Hrvati moramo živet! I mi Sloveni smo ljudi. I nam se dopada što je lepo! Ki nas ne more gledat i slušat naši govori naše pevanje, nek si poišće kade drugde svoj kruh, ako more! — Ma zašto je tako! Bog!

Koliko komedija! Zašto je k nama došao gosp. liječnik iz Trsta. Zato, što mi imamo društvenu kuću i salu (dvoranu). Kad ne bi bila ona velika dvorana (baš je za teatar) u hotelu Resaz» (bivši Narodni dom! puna sijeva. gosp. doktor bi došao amo Nijedno drugo selo nema dvorane. Radi one dvorane — mi sada trpimo! Sve što je kod nas lepoga, dobroga i poštenoga — to se sada progania. Ovo su mučnjena vremena. Nego, svaka zubobolja prođe!

Ovako razmišljajući srdit vratio sam se kući iz grada. Ne damo se pod noge! Mi živimo doma i na svojem! Mi uživamo svoju muku. A neki drugi — samu tudju!

IZ POREŠTINE.

Nepozvani list — spasitelj «radnika i seljaka» (Op. Ur.: Difficile est satiram non scribere) neobično se uzvrpoljio na onaj dopis iz Sv. Lovreča Pazenatičkog, pa obećaje pače i nagrade, jer će imati sigurno novaca na pretek.

Mi opeta — ne možemo drugo — nego potvrditi sve ono, što je pisano već jedamput.

Gospoda farizeji hoće da budu čisti! Da, lukavi su, pa čine da ono, što njima nije dolično raditi i govoriti, rade njihove prikolice koje se za njima vuku. To je bilo i posljednjih izbora, kad su ono par svojih trabanata nagovarali, da propagiraju 2—4—6, a sebe su držali nedužnima, a izgovor im je bio, «da to narod hoće». A mi ćemo im samo doviknuti, da onorevole Giunta sigurno nije sam palio Narodni Dom, ali, hvala Bogu, gospodo, nitko ne može reći, da za to na nj ne pada odgovornost.

Ali što se tiče politike, možete si dati sa fašistima mirno ruke.

Kod nas su ogorčeni, to je prava istina, jer mjesto da ti «prijatelji» (to nisu gospoda, to su «prijatelji») dodju sijati slogu svih Jugoslavena u Italiji bez razlike vjere, uvjerenja, profesije — svih svetovnjaka i crkovnjaka — oni se drže onog drugog dijela narodne poslovice «nesloga sve pokvari»! (Op. Ur.: radi toga uživaju na stanovitom mjestu velike simpatije!)

Interese pojedinaca moramo baciti, jer najprije moramo udovoljiti svojem instinktu — samoodržanju! Kako se i crvić mali brani od smrti, kako i svaki pojedinac čovjek, tako mora i narod, kad mu je kao cijelini u pogibli život. A to se dogadja s nama, jer hoće da nas potope u moru Italijanstva, unište naš jezik i narodne osjećaje. A to se, «prijatelji», ne dosiže cijepanjem i dijelenjem, već jednodušnim radom svih nas, udruženim našim silama.

Nu, vjerujte, da ćemo svim silama raditi, da to kranjsko sime ne rodi!

Što se tiče rekurza, molba, savjeta i svega, to nam daje besplatno pol. društvo «Edinost» u Trstu i «Istarska Riječ», pa zato ne treba nama posebnih odbora. Proti porezu se borimo svi mi, a i sami Italijani iz ovih krajeva, a i borit ćemo se uvijek i preko novina i preko naših narodnih poslanika — a i mi sami!

Prvu tvrdnju «Ist. Riječi» ponavljamo ponovno, jer je smisao ista, i ako se riječi mijenjaju. Drugu tvrdnju ponavljamo — jer ste na vlastite uši slušali riječi svojih prikolica, koji su govorili svojim jezikom ali Vašom pameti i odobravali.

Uz to je «prijatelj» Sironić rekao, da u seljačkom savezu ne može biti nitko, tko prima «Istarsku Riječ», jer je to tmina, a «P. P.» je svjetlost. Rekao je, da čim prime 1. broj «Istarske Riječi», neka vrate i da je dostatno povratiti jedan sami broj, jer kasnije i ako šalju, ne mogu ih prisiliti na plaćanje! Zar to u svom listu niječe «prijatelj» Sironić?

U ostalom, kakve kuraže imate «prijatelji», nijekati ono što se dogadjalo na Vašoj skupštini? Čemu nijekati, da je bila pred vašim očima i ušima cijela od Vas naručena halabuka na «Istarsku Riječ»? Čemu nijekati svoj pravni savjet «prijatelju» Sironić, da je dosta jedan broj vratiti, a da se ne bude prisiljen na plaćanje?

Valjda je i to priporučio Mate Malina?

A brižan Mate! Najprije je bio sluga rovinjskih Italijana, a kad su ga silili na plaćanje duga, iza što mu je puljska posujilnica pomogla, bio je vatreni pristaša Laginje. Nu ni tu mu se nije posrećilo, pa kad su ga i tu silili, rekao je da će «votati» na cesaru Franju Josipa — to svi znamo.

Barba Tomić je postao iz bezbožca i kapitalista na jedan put dobar vjernik i socijalnog uvjerenja, iz ličnih interesa, a ako mu date još tih 500 lira nagrade, uliti ćete mu još više svete vire!

O, farizeji, farizeji! Čemu uzimljete ime Božje na tašte u odijelu ovčijemu? A grabežljivi ste vuci!

Budite bar iskreni! Pa sve vaše sastajanje naliči pohodu tatinskom, a ne čeličnih i karakternih ljudi.

Bogatašu, gulitelju naroda, ako hoćeš biti poštenog glasa i proglašen kršćanskim socijalistim; trgovče nepošteni, ako hoćeš, da uzdržiš svoje pošteno ime; krivokletniče i krivoprisežniče, tate — hoćeš li biti i ti u ovčjem odijelu: — primaj «Pučki Prijatelj»! On će te braniti, ne ćeš više biti ni nepošten ni kapitalista, on će te spasiti!

Svršavamo!

Mi ćemo u ostalom primati obljebljenu «Ist. Riječ», borit ćemo se ujedinjenim silama proti svima, koji hoće da nas unište, ili staju na put započetom radu! Uskliknimo i mi: «Ujedinjenim silama!» Svi Slaveni na okup bez razlike klasa zanata, vjere i profesije!

(Op. Ur.: Imena dopisnika ovog dopisa nalaze se u upravi «Ist. Riječi»).

IZ POMERA.

«Istarska Riječ» u svom broju od 15. januara te god. donijela je jedan dopis iz Pomera, u kome se mi Pomerci tužimo radi ukinuća našega jezika u crkvi i radi osnovanog ženskog pjevačkog zbora, koji ne pjeva u redu. U tom dopisu nije nanešena nikakva uvreda za ovdješnjeg župnika. Unatoč toga on se je na taj dopis veoma uznemirio.

U nedjelju, dne 25. januara čitao je taj dopis pred oltarom, gdje je bio izložen i Presv. Sakramenat, te opravdavao i napadao sa tog svetog mjesta jednu ovdješnju nedužnu osobu. Što više: u napomenutom je dopisu rečeno:... «kad ženske pjevaju, mi im se smijemo», a naš je župnik hotimice čitao: «kad ženske pjevaju ja im se smijem», oponašajući riječima napadnutu osobu.

Hotimice krivo čitati, znači lagati, a koji laže, taj griješi. Tako je i naš župnik vršeći službu božju griješio pred Presv. Oltarskim Sakramentom. No najinteresantnije je to, da je te nedjelje napao dotičnu osobu u srpsko-hrvatskom jeziku, ali da bi propovjedao riječ božju u dotičnom jeziku, to ne zna.

Uzput moramo spomenuti i to, da je u svojim nekulturnim riječima rekao i ovo: «Ja ne smijem držati propovijed u vašem jeziku, jer tako hoće italijanske vlasti, a koji je protiv italijanskih vlasti, taj da je i protiv Boga!!...» Time je on htio da kaže, da je dotična osoba protiv italijanskim vlastima. Pitanje je samo: Kad tako govori u crkvi, što govori pred karabinijerima? Nije isključeno, da nas pred njima i neistinito denuncira. Čovjek, koji ispred oltara — uz izloženi Presv. Oltarski Sakramenat — laže, sposoban je da učini svakakove nepodopštine!

IZ ĆIĆARIJE.

Doznali smo, da su pred jedno 7 mjeseci u selu Rakoru, što spada pod općinu Račju Vas, našli karabinijeri kod jednog našeg narodnog čovjeka, ratnog invalida, da čita našu obljubljenu «Istarsku Riječ». Karabinijeri su mu odmah zaprijetili, da će mu zato sniziti invalidsku penziju. I zaista se je to i dogodilo. Za neko vrijeme iza toga oduzeli su mu 20 L. mjesečno. Onda su navijestili tome invalidu, da će mu, ako budu još jednom našli u njegovoj kući «Istarsku Riječ», oduzeti svu penziju. I te oblasti su valjda već i na pošti u Lanišču opazili, da prima naš pretplatnik i nadalje novinu, onda nekoliko vremena iza toga, oduzeli su mu svu invalidsku penziju. — Eto, vidite, i zato je naš čovjek, jer je čitao našu novinu izgubio penziju. Taj naš čovjek još i sada pregara u srcu tu veliku, nepravdu.

Isto tako su jednom drugom našem seljaku, isto ratnom invalidu iz Trstenika oduzeli čitavu penziju, i to pred jedno pet mjeseci, jer da se tobože nije ništa posebno iskazao za vrijeme izborne borbe. A nekoji čak vele, da je bila ona kabina u koju je išao izbornik za vrijeme glasovanja probušena odozgo i dalje strop na općini u Račjoj Vasi, te da su ga valjda i tu ulovili, da nije glasovao, kako su gromovnici željeli.

To smo smatrali potrebnim da javimo u svijet, da se jasno vidi kako naša kulturna i čovjekoljubna država postupa s našim narodom, a pri tome ne štedi ni najnesretnije, što su ostali iza svjetskog rata, a to su nesretni invalidi, koje bi morao ipak državni zakon štititi, a ne da ovisi njihova sudbina na milosti i nemailosti stranke.

(Da su karabinijeri faktično krivi, što su napomenuti invalidi izgubili penziju, to se ne može ustvrditi. No ipak je interesantno, da su to zaprijetili. Što se pak tiče proganjanja naše «Istarske Riječi» i uopće svih nepravda, što se dešavaju našem mukotrpnom narodu, molimo dotične, da nam odmah to jave, da budemo znali u takovim slučajevima s našim narodnim poslanikom gospodinom dr. Wilfanom dalje postupati i pomoći tim nesretnim žrtvama. Op. Ur.)

IZ BERSEČA

Mjesto dopisnice uredništva.

Primili smo iz Berseča dopis, u kojemu se pisac obraća raznim upitima na osobu, koju on smatra našim dopisnikom. Budući da je njemu — kako sam veli — naš dopisnik poznat, bit će najbolje, da se izravno na nj obrati. Naš list zazire od ličnih zadjevica, koje narodnoj stvari ne mogu da koriste, a mogu nasuprot da škode, jer stvaraju «stranke», a nikako ne može da posluži polemici izmedju dvojice «dopisnika». Ako drugi dopisnik ima nakanu da pobije istinitost onoga, što je pisano u prvom dopisu, on dobro znade, da mu valja poslati ispravak. A morao bi znati i to, da mi ne možemo primati dopise od osobe, koja nam je u onom času, kad je «postala drugi čovjek», vratila naš list.

Gosp. župnika htjeli bismo obavijestiti o tome, da po vijestima, koje nam dolaze iz Berseča, narod je zabrinut za slavenski jezik u svojoj crkvi. Ljudi se naime boje, da novo-uvedeno pjevanje služi latinizaciji: samo pjevanje puka može nam spasiti jezik u crkvi. Pjevanje na koru može danas biti hrvatsko, a do koju godinu — latinsko ili italijansko. Kad se jednom stari običaji počmu napuštati i nadomještati novima, postoji opasnost, da se ti novi običaji izrode. Dok bude čitav narod pjevao, stari se običaji ne će zatrti. A božićne pjesme pjevao je uvijek čitav narod — bez gusala i harmonija. Pjesma je išla iz srca ravno pred prestolje božje.

Kako čujemo, g. župnik bersečki je veliki prijatelj popa Brumena iz Voloskoga. Naša poslovica veli: «reci mi s kim se družiš, znat ću kakav si». Mi svi znamo, da je pop Brumen (i ako nas je zavarovao, kad je išao u Volosko, izjavom da je Slovenac), kako sam priznaje, italijanski odgojen i njegova je namjera, da sve latinizira. On je rekao ovo: «Sv. Stolica ne može zabraniti slavensko bogoslužje ni slavenski jezik u crkvama, jer znade, da bi narod ustao na obranu svojih svetinja, ali zato smo mi tu, da slavenski jezik izbacimo iz crkve. Kad ga više ne bude — sv. Stolica ne će trebati ništa da ukida.» I on je u svojoj župi to već i učinio. On je jednostavno, mjesto pjevane, uveo tihu misu — dakle latinsku.

Presvj. biskup Fogar zna, da je pop Brumen latinizator samo za to, jer se od toga nada koristi za sebe. Za biskupovanja Naglova bio je germanizator, a da smo mi Jugosloveni u Italiji bogat i moćan narod, koliko smo dobri i strpljivi, on bi možda i glagoljao. U ovakove ljude nema niko povjerenja, pa ni sami Italijani, a da ni ne govorimo o ugledu, što su ga naši stari župnici uživali i kod naših narodnih protivnika, a koga pop Brumen nema.

Mi bismo preporučili bersečkom župniku, da ostavi u onoj našoj divnoj i složnoj župi sve kako je bilo prije, a naročito staroslovensko pučko pjevanje i hrvatske mise u crkvi. Neka bude sve «kako prije» pak i on sam i neka se opet odvaži da s oltara odvraća narodu pjevanu riječ božju u njegovom jeziku.

A politike neka se kani, jer je Bersečani ne će: oni čuvaju svoju slogu, svoje drevne običaje i pošteni narodni obraz. Ne dirajte, gospodine župniče, u njihove svetinje. Ako Vam tko krivo čini, praštajte mu, kako je to činio i Vaš predšasnik, pokojni župnik Jelušić, a naročito Sin Božji. Ali ne unosite razdor u selo i ne ukidajte mu običaja ni jezika u crkvi, da Vas ne stigne kletva naroda.

Uredništvo.

IZ OPATIJE.

Jedan lijep primjer.

Jedna lijepa kita naših djevojaka iz Buzeščine sakupila je izmedju sebe sedamdeset i pet lira i namijenila ih našemu Ženskomu Udruženju Opatija- Volosko.

Ovaj lijepi primjer nježne, sestrinske ljubavi dokazom je, da je glas o našem vrlom Ženskom Udruženju prešao i preko Učke. Ovo je jedno krasno priznanje našim ženama, koje ne žale truda ni vremena, brineći se da drže na okupu svoje mnogobrojne članice i članove te da olakšaju majkama skrb i nastojanje oko odgoja njihove djece.

Mislimo, da tumačimo osjećaje svih članica našeg vrijednog Udruženja, ako ovim putem zahvalimo buzetskim sestrama na njihovu prelijepom sjećanju. Neka nam ih Bog poživi!

Širite „Istarsku Riječ"

Franina i Jurina

Fr.: Jurino, ti ki se razumeš va sve bor[illegible] od ovega sveta, lepo te prosim, pov[illegible] malo ti mane, ča se je to dogodilo [illegible] lirom?

Jur.: S kom lirom: s talijanskom ale z ingleskom?

Fr.: Ča će mi ingleška, kada je nimam. N[illegible]mam ni talijanskeh puno, ma vendar bi[illegible] otel znat, ča je s njum. Lepo se spame[illegible]ćujem, kako su lane fašisti, malo pre[illegible] izbori, bili stavili vanka plakati, na kel[illegible] je bilo naštampano, kako je francesk[illegible] franak bil prej jak, a lira slaba, pak kako je franceski franak pal, a lira se digl[illegible]

Jur.: E, ono je bilo vreme, kada si ti mogal imet sto franak za osamdeset lir, a sada moraš za teh sto franak platit sto i trejset lir, to će reć pedeset više.

Fr.: Aj štroka! Ča tako je to?

Jur.: A tâko, tako je to! Ako biš bil lane ča naručil va Londru i ako bi to, ča biš bil naručil, guštalo jednu liru šterlinu, ti biš bil onput moral platit jedno devedeset i pet ale šest lir, a danas biš moral za onu istu stvar platit sto i petnajst lir.

Fr.: Sada ja vidim, zač je puli nas tolika draginja. Zemlja njim dava malo ale niš, njihovi trgovci moraju puno stvari naručevat v Amerike i va Ingleškoj i druguda po svete, a kako je lira slaba — mora se sve draže plaćat. Nego reci malo ti mane: ki je temu uzrok? Ja znam, da se je Mussolini hvalil, da kada on pride na timun, da će lira bit kako i švicarski franak, a to će reć pet puti vredneja nego je onputa bila. Na mesto tega, mora se danas za jedan švicarski franak platit preko četiri liri i šezdeset centezimi. Ča mi ga je to?

Jur.: Mussolini govori, da su mu to opravili framašuni.

Fr.: Ča imaju ti framašuni toliku moć?

Jur.: Ja ne znam, koliku moć imaju. Čul sam samo povedat, da oni po svem svete skupa drže, kako i Abreji. A najviše ih ima va Italije.

Fr.: A imaju koliku moć?

Jur.: Neki govore, da imaju. Prej dva ale tri meseca se je neki Rečan hvalil, da su i framašuni bili dali d'Annunziu jednu ruku, kada j' ono bil v Reku prišal.

Fr.: Dunke i ti framašuni su proti nam drugem?

Jur.: I kako! Nego sada njim je Mussolini dal jako po repe.

Fr.: Trebe da mu jako smetaju, kad se j' onako na njih zisul.

Jur.: Znaš, kakov je Mussolini! On je čovek, ki govori: tu sam ja gospodar i bašta! A kako su framašuni va Italije jedna vela moć i kako se oni vavek negdere skrivaju i mej sobum kompletaju, Mussolini je promislel, da bi mu jedan dan mogli naudit, pak ti je on jedan lepi dan napravil jedan zakon, va kem stoji, da sva društva moraju bit javna, to će

---

P O D L I S T A K

Dr. IVAN HASLINGER:

Jedna soba, to su vrata groba

Bila neka ugledna i vrijedna seljačka obitelj. Sve samo kršni ljudi, jedre snahe, zdrava djeca. Najstariji je sin bio u Americi. Dugo se već nije javljao. Napokon stigne pismo, da je bolestan i da su mu liječnici rekli, da je u novom kraju za njega preoštar zrak, stoga neka se vrati opet u svoj rodjeni kraj. Ne bude dugo, i on dodje. Ali jao, kakav je! Blijed, mršav, duge mršave ruke, pa vruće, a sve podjednako kašlje; kad govori, nestaje mu daha, a kašljem izbacuje krahotine, guste, zelenožute, pa sive. Gdjekad i malo krvi! Kad dodje, nasmije se tugaljivo, zagrli ženu i djecu, pa roditelje, te oni sjednu, da se razgovaraju. Pitaju ga, kako je obolio, što su mu rekli liječnici, pa što će sada. Pripovijeda on njima, da je u tvornici obavljao teški posao i da je stanovao zajedno s još trojicom, a jedan da je uvijek kašljao i bacao pljucke okolo po podu. Jednoga dana bacio je i mnogo krvi pa ga odvedoše u bolnicu, gdje je i umr'o. Vele doktori, da je jamačno od njega to zadobio, pa eto tako je obolio. Nikad nije bio noćarac ili pijanac, uvijek je trijezno živio, samo je imao nesreću, da je od drugoga, ni kriv ni dužan, dobio bolest. Pa će onda reći: «Slao sam vam dosta novaca i vidim, da ste vrlo lijepo otpremili kuću. A jeste li načinili kakvu posebnu sobicu, gdje bih i ja bolestan mogao da ležim, da vas ne okužim, kao što je onaj radnik mene, pa da ne i vi obolite?»

«Ma jesi li ti pametan?» reći će otac. «Kakva posebna soba! Nije li ova ovdje, hvala Bogu, dosta velika, da bi stali u njoj, da nas je još jednom toliko.» «Ne radi se — odvrati sin — o tome, da ne bismo imali mjesta, ali liječnici vele, da je to prelazna bolest, pa svaki bolesnik, kaošto sam ja, mora imati posebnu sobu ili da spava gdje drugdje, da se drugi od njega ne zaraze» — odvrati sin. «Što?» upade otac. «Da ti sam spavaš, beno jedna, a imaš ženu i djecu? Ma kakvi doktori, kakva posebna soba! Tko je to još čuo i vidio? To su samo doktorske trice. Poznam ja njih! Oni svačemu prigovaraju i zanovijetaju, tko bi ih slušao!» «E, nemoj, oče, tako! Liječnici su učeni ljudi pa znadu, kako te stvari idu, to su i učili. U Americi veoma paze na njihovu riječ.» «Jest,» opet će otac, «zato si nam i došao takav iz te blažene Amerike! Nego ima u nas, hvala Bogu, suhoga mesa i šunke, zelja i rujnog vina, pa da vidiš, kakav ćeš ti biti za dvije tri nedjelje! Pa ako baš hoćeš, možemo jednoga dana liječniku u grad, da čujemo, šta će reći.» «E, pa kako vi rečete, oče, tako će i biti,» pokori se sin očevoj volji. I podjoše zbilja liječniku. Taj je ozbiljno kimao glavom, govorio takodjer o posebnoj sobi, o dobroj hrani i njezi, o sunčanju, a naposljetku, kad se desi časkom sam s ocem (bio ga je zadržao) reče mu, da je bolest jako već napredovala i da se ne nada ničemu dobru. Odoše. Nezadovoljan liječnikovim riječima pozove stari neku babu tamo iz petoga sela. Ta je stavljala sinu oroke i dolazila svakih 14 dana i donosila neke trave: pljućnjak, gavez, žalfiju, trputac i druge, kuhala mu to, trljala ga, stavljala mu rogove na ledja i bokove, pa drugi put opet pijavice i tako se bavila s njim, kako to već znadu babe. Dok je bilo ljeto, još kako tako, kunjao bolesnik okolo po šljiviku, bašti, sunčao se i ležao u sjeniku. Nego dodje rana jesen, pa kiša i vjetrovi, a on udje u sobu, legao i nije se više digao. Cijele je zime mnogo kašljao, sve više katkada bacao je i krvi, donosili su mu neke kapljice iz apoteke, od kojih je spavao, a bivao je sve slabiji i nemoćniji. — ma kost i koža! Žena mu je dabome cijelo vrijeme spavala s njim zajedno u krevetu. E, nego kuda će? Ona se tužila doduše majci svojoj, kako je to strašno s tako teško bolesnim čovjekom zajedno ležati u krevetu. Pripovijedala joj, kako je njezin muž svake noći vruć, vruć kao živa vatra, kako teško diše, kako joj duha u lice, pa kako kašlje, da ju više puta svu zakašlje i zaprska, a prema jutru bude sav mokar od znoja, leden itd. «Oh, strašno!» reče majci i udari u plač. «Muči kćeri, ne sramoti nas! Kuda ćeš od bolesnoga muža? Prisegla si mu, moraš da izdržiš! Valjda ne će više dugo.» Tako joj znala kazivati majka, a srce joj pucalo od tuge, jer je majčino oko opažalo, da joj kći od dana na dan propada, da je blijeda, upalih očiju, tankih drhtavih ruku i da kadikad pokašljuje. Pa da je bar sama! Al' pod srcem je nosila novi, novi život! Novu sreću? Možda sebi smrt! Teške misli, teške muke!

Bolesnik umre negdje po Božiću. Zako-

reć, da se mora znat, ča se nutre govori i dela.

Fr.: A ča govore na to framašuni?

Jur.: Jade se. A kako oni imaju po svem svete veleh i moćneh prijateli, osobito va France, to su se — govori Mussolini — ti tuji framašuni složili proti Italije, i kako imaju v rukah najveće banki od ovega sveta, imaju i moć, da i talijansku liru dole hite.

Fr.: I kako se vidi, oni su ju već dobrahno i hitili.

Jur.: A morda i' nisu. To ti je sve skupa jedna mišijancija, da ne znaš ni ki pije ni ki plaća.

Fr.: Ki pije? — to ne znam, ma ki plaća — to bormića znam. To smo ja i ti i tolike druge brižne mizerije. Nego ti si rekal, da su ti talijanski framašuni i naši neprijateli. Ako je tako, onputa je i za nas dobro, da ih je Mussolini malo stisnul. Ča ti se pari?

Jur.: Mane se ne pari niš. Ja vidim, da bi nas va žlice vodi utopili i oni, ki su framašuni i oni, ki nisu. Za nas je joh ovako, i joh onako! Sve jedan tabak!

Fr.: Ja — pak kako ćemo i ča ćemo mi?

Jur.: Ča ćemo? Čekat ćemo mirno, dokle lira naraste, kako i švicarski franak. Znaš, da ča Mussolini obeća, ale je bilo, ale će bit.

Fr.: Ja — ma kada?

Jur.: U misecu, ki se zove — *mai.*

IZ MEDULINA.

Prošla je naša ferija, sv. Nježa onako, kao što kod nas iza rata prolaze svi oveći blagdani, — slabo, žalosno i bez buke. — Ljudi iz drugih sela bilo je vrlo malo i to nekoliko ženskih. Bugarilo se manje nego obično, jer su žepi prazni i od nikuda zarade.

Pust nam je pred vratima, ali malo koga volja u maškare. Nehotice nam dolaze u pamet one lijepe zabave, koje su se priredjivale za vrijeme pusta, kada je Medulin imao svoje ponosno Sokolsko društvo i svoju veliku glazbu. Kako je tada sve drugačije bilo! Svi smo živjeli dobro, svi pošteno u ljubavi i slozi. Nije bilo medju nama Puspana i drugih narodnih odmetnika, nitko nije kvario naše selo, koje je bilo poznato radi svojeg narodnog rada i poštenja širom cijele naše Istre. A sada je, ča je. — Naša školska posla stoje rdjavo. — Naše veliko i čisto jugoslovensko selo ima od okupacije već italijansku školu, u kojoj se ne čuje nikada ni riječi hrvatske. Roditelji su mnogi bili predali molbe, da im se djeca poučavaju dodatnim urama u materinskom jeziku, ali sve uzalud. — Nadamo se, da će i naša nekada vrijediti!

IZ BRESTA.

Predprošlu nedjelju došao je k nama najnoviji junak, poljski čuvar, što ga je općina imenovala, valjda za posebne zasluge, što ih je njegov otac davao Račanima. I zato su ga nagradili s tom službicom. Taj premladi čuvar se i junači. Utvara si, da može oblake doseći. I tako se je nekako čudno ponašao u našemu selu, te si je utvarao u svojoj mladoj glavici, da može i on bez uzroka naše ljude strašiti. Ali neka znade i on i svi njemu slični, da se mi takovih frkalasa ne bojimo, jer pošteno živimo i pošteno radimo. Prema večeri izgledalo je, da mu manjka nešto kuraje, i zato nije one večeri ni išao doma u Slum, već je prenoćio u Brestu.

Preporučamo mu, da bude malo pametniji, te da se lijepo ponaša.

Politički pregled

PARLAMENTARNI IZBORI U JUGOSLAVIJI.

Sjajna pobjeda nacijonalnog bloka. — Od 315 glasova ima nacijonalni blok 162, uži opozicioni blok 85, a radićevci 68 mandata. — Porast ugleda Jugoslavije u vanjskom svijetu. — Pred otvorenjem jugoslovenske Narodne Skupštine u Beogradu.

Prošle nedjelje obavili su se u Jugoslaviji parlamentarni izbori. Tok izbora prošao je dosta mirno. Vlasti su se pravodobno pobrinule, da na dan izbora vlada posvemašnja sloboda i da ne dodje do većih incidenata. Izbornim žarama pristupio je prilično veliki procenat birača. Interes za izbore je bio velik. Ideja je narodnog jedinstva i ovaj put triumfirala. Nacijonalni blok iznio je sjasnu pobjedu. Ukupni rezultati izbora jesu ovi:

Radikali su dobili 140 mandata, samostalni demokrati (Pribićevićevci) 22 mandata. Ukupni broj mandata nacijonalnog bloka iznosi dakle 162 mandata, što znači 40 mandata više nego ih je imao posljednji puta.

Od stranaka opozicije dobio je t. zv. uži blok ukupno 85 mandata i to: davidovi- 20 (dakle 4 manje, jer je u njegovu klubu posljednoj skupštini), Koroščevi klerikalci 19 (dakle 5 manje, jer je u njegovu klubu bilo u posljednoj skupštini 24 poslanika), Spahovi muslimani 12 (dakle 6 manje od posljednjeg puta), Nijemci 5 (dakle 3 manje nego posljednjeg puta), zemljoradnici 4 (dakle 7 manje nego posljednji puta), crnogorski federalisti 3 (dakle 1 više nego posljednji puta), Puceljevi slovenski kmetijci 1, džemijet 1 (dakle 13 manje nego poslednji puta), druga grupa opozicije, i to radićevci zajedno sa zajedničarima dobila je 68 mandata. Odnosi su dakle u Narodnoj Skupštini ovi: nacijonalni blok 162, uži opozicijozni blok 85, radićevci (HRSS) sa zajedničarima 68, to je ukupno 315 poslanika, koliko ih ima Nar. Skupština.

Koliko se dosada iz izbornih rezultata vidi, propali su ovi poslanici: gg. Nastas Petrović, pop Gjoka Popović, Maša Sokić, (davidovićevci) Voja Lazić, (zemljoradnik), dr. Dušan Peleš i Mita Dimitrijević (radikali), Dušan Dimitrijević Dule (zemljoradnik), Jovan Magovčević i Svetozar Gjorgjević (davidovićevci), dr. Behmen (spahovac) i drugi. Osim toga je propao i bivši narodni poslanik dr. Mate Drinković, dr. Gjuro Šurmin i dr. Tomislav Tomljenović.

Kao novi narodni poslanici dolaze u Narodnu Skupštinu gg. dr. Ivo Paleček, Juraj Demetrović (samostalni demokrati), Grga Andjelinović (davidovićevac) dr. Sekula Drljević (crnogorski federalista), Natan Grol (davidovićevac), dr. Miroslav Spalajković (radikal), dr. Ljuba Popović (radikal), dr. Ivo Milić (samostalni demokrat, profesor univerziteta u Subotici), Mirko Tripalo (samostalni demokrat), prota Dušan Kecmanović (samostalni demokrat).

Prema rezultatu izbora, koji je donio nacijonalnom bloku (Pašiću i Pribićeviću) 162 mandata a opoziciji 153, situacija je nacijonalnog bloka čvrsta, tako da će on sam moći vladati protiv svih ostalih grupa, kojih ima oko desetak. Nova se Narodna Skupština sastaje 7. marta, koja će prije svega izabrati predsjedništvo od članova nacijonalnog bloka, a za tim provesti verifikaciju mandata. Prema snazi nacijonalnog bloka sigurno je, da vlada nacijonalnog bloka ostaje i nadalje na upravi zemlje i da će kroz dugi period voditi sudbinu mlade jugoslovenske države. Po parlamentarnom običaju, vlada će doskora predati Kralju demisiju, a ovaj će opet predati sastav vlade najjačoj parlamentarnoj skupini — radikalima odnosno nacijonalnom bloku. Vjerovatno je, da će se nacijonalnom bloku priključiti još neke manje skupine.

Rezultat ovih izbora znači dakle ojanje nacijonalnog bloka, koji će uložiti sve svoje sile oko političnog, kulturnog i gospodarskog podignuća mlade države. Obzirom na to ugled Jugoslavije uvelike se povećao ovih dana u vanjskom svijetu, koji se uvjerio, da Jugoslavija počinje brzim tempom da koraca u susret svojoj posvemašnjoj konsolidaciji.

Položaj u Italiji.

Neizvjesnost koja vlada u političkim krugovima, obzirom na sudbinu Parlamenta i na smjernice vladine politike, pojačana je otpornim stavom, koji je senat zauzeo prema nekim zakonskim predlozima, koje mu je vlada podnijela na prihvat. Budući rad u komisijama i u plenumu senata ne će biti završen prije mjeseca marta, te je vlada bila prinudjena da odgodi saziv Parlamenta, koji je trebao da se sastane ovih dana. Na ovaj se korak vlada odlučila s više razloga. U prvom redu Mussolini bi htio da mu u senatu prodju zakoni o štampi, o preustrojstvu vojske, o reformi školske nastave, o skupoći, o administrativnoj reformi i onaj o reformi izbornog zakona. Po prihvatu ovih zakonskih osnova od strane senata, vjerovatno bi u Parlamentu debata o svim pomenutim zakonskim projektima bila završena u nekoliko dana i, pošto bi ih fašistička većina uzakonila, bi bio raspušten, a vlada bi u podesnom momentu provela nove izbore.

Medjutim glavna je neprilika u tome, što je novi izborni zakon — koji je od Parlamenta već prihvaćen — u komisijama senata pretrpio neke korekture, pa, ako plenum senata usvoji amandmane (ispravke i dopune), što ih je senatska komisija unijela u pomenuti zakonski projekat, trebat će izborni zakon vratiti Parlamentu, da se ovaj izjasni o amandmanima senata. Po tome je dakle život Parlamenta produžen dok senat raspravi novi izborni zakon, jer bez ovoga nema raspusta Parlamenta ni raspisa novih izbora.

Žurbu, koja se kod Mussolinija zapažala do pred nekoliko dana, naprečac je senat zauzdao. Tome treba pripisati činjenicu, da je senatska komisija u pripravljenom izvještaju, kojim će popratiti novi izborni zakon plenumu senata, osudila one odredbe novog izbornog reda, koje bi, po sudu opozicije, vlada mogla da izrabi na štetu protivničkih stranaka i time izborne rezultate promjeni sebi u korist. Odredbe novog izbornog zakona, koje će u senatu biti izmijenjene u prilog teze opozicionih grupa, jesu: 1. termin od 15 dana, unutar koga bi sve izborne pripreme trebale da budu završene; 2. predavanje kandidatskih lista u roku od 7 dana po raspisu izbora, odnosno 7 dana prije izbora; 3. potpisivanje kandidatskih lista od 400 birača iz okruga, u kome je dotična kandidatura.

Senat će sigurno usvojiti predloge komisije, koji zagovaraju potrebu, da se kratki rok od 15 dana produži, jer bi inače vlada mogla do zadnjeg časa držati u tajnosti svoju odluku u pogledu raspisa izbora i, učinivši sve pripreme za izbore, izrabiti svoj položaj i onemogućiti opoziciji da u propisanom roku od 7 dana postavi kandidature, od kojih svaka mora biti upućena izbornom povjerenstvu sa potpisima 400 izbornika. Senatska komisija, kao i sve opozicione grupe, stavila se na gledište da izborni rok treba produžiti i proceduru za podnošenje kandidatura ujednostavniti, da se tako svim strankama dade vremena i mogućnosti za izborne predradnje. Time će se, dakako, spriječiti eventualne zloporabe od strane vlade i novi izborni zakon bi, uz izmjene koje senatska komisija predlaže, garantovao slobodno izražavanje narodne volje.

Nema sumnje, da će Parlamenat, iako to fašističkoj većini ne će biti po volji, morati da uvaži amandmane, koje će senat unijeti u novi izborni zakon, jer su ti amandmani, premda tehničke naravi, u skladu sa principom, na kojem se osniva jedan moderan izborni red. Kolikogod to vladi bilo nepoćudno, ona ne će moći otvoreno istupiti protiv opravdanih prigovora senata i tako će izborni zakon, koji je Mussolini predložio i u najvećoj ga žurbi dao sankcionisati od Parlamenta i senata, biti oslobodjen onih stega, koje je vlada nastojala protuрati, da ih na dojdućim izborima iskoristi na štetu opozicije.

Što se snuje u Engleskoj?

Ovih dana bavi se sva engleska štampa pitanjem dunavske konfederacije. Glavni organ engleske konzervativne stranke, «Morning Post», piše, da se u krugovima današnje engleske vlade sprema plan, po kojemu bi se imale uže spojiti medju sobom Austrija i Madžarska, a zatim i sve ostale države nasljednice dakako najprije u ekonomskom, poslije i u političkom pravcu. Na taj bi se način — u drugom obliku — imadala da oživi Austro-Ugarska kao grupacija sila, koje bi imale da budu protuteža Njemačkoj i sovjetskoj Rusiji.

Što je dovelo englesku vladu na to, da stvara takav plan, nije teško pogoditi. Engleska politika već odavna ide za time, da stvori u srednjoj Evropi nekakvu novu Austriju, koja bi u glavnom morala da pleše onako, kako bi joj engleska diplomacija svirala.

Medjutim do toga ne će doći. Danas može biti svakomu jasno, da ni jedan narod, koji se jedva oslobodio od austro-madžarskog gvozdenog zagrljaja, ne bi pod nikoju cijenu, pa ni pod pritiskom bilo koje engleske vlade, pristao, da se ponovno uže priveže uz propale velesile Austriju i Madžarsku, koje su — kako se danas bjelodano vidi — živjele samo od izrabljivanja i isisavanja snage slavenskih naroda. Engleski državnici mogu još kako žaliti za Austro-Ugarskom kao nekadanjim elementom ravnoteže u srednjoj Evropi — ali uza sve to ostaje historijska činjenica, da je Austro-Ugarska bila samo forma, pod kojom su brojni milijuni Slavena živjeli u političkom i ekonomskom ropstvu Nijemstva. Habsburgovci su kroz cijelu svoju historiju bili samo germanski pioniri na jugoistoku Evrope i njihova jedina zadaća, koju su savjesno i ustrajno vršili, bila je, da što više slavenskih naroda zarobe i skuče pod jaram svemoćne Njemačke. To i ništa drugo bila je historijska zadaća Austrije i stare germanske najamnice Madžarske, pa je zato njihov pad prirodni rezultat velike historijske evolucije, koja je dovela do oslobodjenja Slavenstva i zato je taj pad nepopravljiv, konačan i definitivan.

Svaki pokušaj, da se u bilo kojem obliku obnovi omraženo austro-madžarsko gospodstvo, odbit će se o otpor oslobodjenih naroda kao o čeličnu ploču. Tu će želje i namjere engleske vlade biti jednako tako nemoćne, kako su bile i god. 1918., kad se raspad Austrije dogodio mimo i protiv volje engleske vlade. Skupo stečena nezavisnost oslobodjenih naroda ostat će jedan od temeljnih stupova novog poretka u Evropi.

Stoga se može već danas kazati, da engleska vlada, ako se faktično bavi spomenutim planom, ne će podnipošto vidjeti željenog uspjeha.

Grčko-turski sukob.

Pred nekoliko je dana turska vlada protjerala iz Carigrada grčkog patrijarha. Izgon grčkog patrijarha iz Carigrada izazvao je teški sukob izmedju Turske i Grčke, koji će bez sumnje pogoršati i onako loše odnose medju ovim dvijema državama.

Grčka vlada optužuje Tursku, da je s tim činom povrijedila odredbu lausannskog ugovora, po kojoj se je obvezala, da će poštovati opstojnost i djelovanje carigradskog patrijarhe uredivši njegov položaj skroz neovisno od konvencije za izmjenu pučanstva. Turska vlada saopćuje, da se ona nije ogriješila o tu odredbu, jer da njezin čin nema nikakove veze sa patrijaršijom, koja ostaje i dalje u Carigradu, već se tiče samo osobe sadašnjeg patrijarhe, koji se je nalazio u Carigradu 18. oktobra 1918. i po tomu spada u kategoriju pučanstva odredjenu za izmjenu.

---

paše ga. Udovica promijeni plahte na krevetu, te uzme sada svoje dvoje djece k sebi u krevet, da s njom spavaju. Ali sad je već jako kašljala. Tamo oko Svijećnice porodi sitno, slabaško djetešce. Od dojenja bivala je još slabijom, pa je na očigled propadala. Odvedoše je jednom, dva puta liječniku. Prekasno! Propade! U mjesecu maju umre, a dvije nedjelje iza nje i ono jadno djetešce.

S njihovom smrću udje neki strah, neka tjeskoba u kuću. Sve muči, žene tiho plaču, otac ne govori ni s kim ni riječi, sluge i sinovi dolaze i odlaze, stari daje samo kratke zapovijedi i upute. To je sve. Povazdan hoda okolo po kući, sve se nešto misli te misli, noću se vrca po krevetu, ne može da spava. «O Bože, zar da sam ja odista kriv, što je ovo dvoje nedužnih života stradalo? Da smo poslušali dobre savjete, pa da smo pokojnoga sina mi odijelili od ostale svojte, možda se to ipak ne bi bilo dogodilo. Samo da ne bi to išlo još dalje! O Bože, Bože! pa tko će znati! Nijedna kuća u cijelom selu nema posebne sobe za bolesnike, nemamo je ni mi! Prema tome, koliko koja kuća ima družine, ima ona i soba, ali da bi trebale u kući još posebne prostorije, makar i mala sobica, gdje ćeš bolesnika smjestiti, toga nitko kod nas nije ni čuo ni vidio. E vidim ja, sav se svijet nekud drugačije okreće, sve same novotarije, za koje ja nisam, treba da se maknem, neka mladjima svijet ostane, pa neka oni sebi grade kuću i pregradjuju, kako znadu.»

Što da duljim? I ono dvoje siročadi, što ostade iza oca i majke, pade u sušicu te umre. Oboljela je i mladja snaha, ali nju poslaše odmah u bolnicu, gdje je bila poslije još nekoliko puta po nekoliko mjeseci, i tamo se nekako izvukla, ali je još danas slaba i mršava, pa je moraju čuvati i s njom postupati kao s jajetom. Stari je već umr'o. Nije više doživio, kako je mladji sin, na kome je ostalo kućno starješinstvo, načinio kraj kuhinje lijepu posebnu sobu s ovećim prozorom, u kojoj je bolesna snaha dvije godine sama spavala, dok se nije odrvala ljutoj bolesti, a veliku sobu su ljeti na savjet općinskog liječnika i prema njegovoj uputi svu ispraznili i temeljito raskužili. Da to nisu učinili, sva bi kuća bila izumrla od sušice. I onako su im djeca postala skrofulozna, imadu otečene žlijezde oko vrata, pa će biti, kad odrastu, s njim dosta okapanja, da ne zapadnu u sušicu.

I eto tako sam vam podao tužnu povijest jedne naše seljačke obitelji, koja je ljuto nastradala samo za to, što su svi bili natrpani u jednoj sobi, u njoj svi zajedno boravili i spavali, živjeli i umirali. Da se onaj bolesni sin, što se vratio z Amerike, mogao gdje skloniti u jednu odijeljenu sobu, gdje bi bio odležao svoju bolest i dočekao smrt, ne bi bio drugu svojtu zarazio, a obitelj bi ostala zdrava. Ovako pak, kako je ovdje bilo, zavuče se sušica u jednu kuću, i onda se je ne ćeš riješiti kroz godine i godine; ona prelazi od koljena na koljeno, dok ne istrijebi i pokosi cijelu porodicu.

Ali nije to tako samo kod sušice. I druge prelazne, zarazne bolesti znadu ovako haračiti po kućama. Pomislite samo na grižu, pa na crne koze, škrlet, gro'nicu (difteriju), pjegavac i druge takve bolesti. Zar se ne dešava često, da oboli po troje četvero čeljadi jedno za drugim od iste bolesti i to jedino zato, što prelazi bolest od jednoga na drugoga? I tome nema pomoći osim jedino tako, da se onaj, koji prvi oboli od teške bolesti, odmah smjesti u posebnu sobu, gdje će odležati, doklegod ne ozdravi i dok liječnik ne dopusti, da smije opet dolaziti medju ostalu čeljad. Doklegod naš narod ne bude tako živio, da su po kućama svi strpani u jednu sobu, s onim malim prozorima, koji se nikada ili rijetko kada otvaraju, dotle će on i umirati od sušice i pjegavca i drugih prelaznih bolesti. Zar nije sramota i najveća žalost, da naš seljački svijet toliko umire od sušice, a uvijek je tobože na svježem zraku, za koji smo rekli, da je najbolji lijek protiv sušice?

Da, ali kad je on na svježem zraku? Samo nekoliko kratkih ljetnih mjeseci i to samo danju, a noću i cijelu dugu jesen i zimu natrpan je u zagušljivim, nezračnim nezdravim sobama, pa koje čudo, da imademo toliko sušice!

Velika je pogrješka u tome, što mnogi naš seljak gradi kuću, kako ga je volja, mjesto da se popita kod razumnih ljudi, koliko treba na svaku dušu prostora u kući, i koliko treba da kuća ima soba prema veličini obitelji, a bezuvjetno bi morala svaka seljačka kuća da imade povrh toga još jednu sobu za ovakve zgode, gdje treba odijeliti bolesnika ili položiti mrtvaca i slično. Konačno moram spomenuti i to, da dokgod naš narod živi u jednoj sobi, dotle zijevaju na njega otvorena vrata groba, a on pada u nj kao muhe u svjetiljku.

Grčka ne će ni da čuje za takovo opravdanje, već je — uvjerena da se radi o namjernom izazovu i uvredi njezine časti — odlučila, da poduzme sve moguće, a do potrebe da se uteče oružju, samo da dobije zadovoljštinu.

Medjutim uza svu uzudjenost i sve ratne pripreme u Grčkoj za sada ne može biti govora o oružanom sukobu, jer je grčka vlada shvatila pogibelj, kojoj bi se s time izložila. Danas je turska vojska reorganizovana po evropsku i tehnički usavršena na temelju iskustva zadnjeg rata, te u mirno doba broji 80.000 dobro izvježbanih vojnika, čiji će broj prama novoj osnovi porasti na 140.000 ljudi i 4000 časnika. Na čelu turske vojske nalazi se proslavljeni Mustafa Kemal paša, koji znade da i onako fanatičnog turskog vojnika napravi vrsnim boriocem.

Ta realnost zadržala je grčku vladu od svakog prenaglenog koraka, te je konačno odlučila da spor iznese pred medjunarodni sud u Haagu, a eventualno pred Ligu naroda. Vjerovatno je, da bi se spor s ovim riješio kad bi Turska na to pristala, ali izgleda da vlada u Angori ne će da za to čuje. Radi toga mogao bi se spor zaoštriti i faktično uroditi težim posljedicama.

Domaće novosti

KAZNENA RASPRAVA PROTIV «ISTARSKE RIJEČI».

Jučer, dne 11. ov. mjeseca vodila se pred Tribunalom u Trstu kaznena rasprava protiv «Istarske Riječi», koja je bila optužena zbog članka «Ne dirajte nam u škole!» Istodobno se je vršila rasprava i protiv «Edinosti», «Učiteljskog lista» u Trstu i «Goričke Straže», koja je godine 1923. izlazila u Trstu. Radi se o mnogim člancima, koje su napomenuti listovi mjeseca oktobra 1923. objavili proti Gentile-ovoj školskoj reformi. Rasprava je bila odgodjena na zahtjev optuženika, da mogu podnijeti svoje predloge. Istodobno je Tribunal odredio, da se ima provesti redoviti postupak.

Što je s hrvatskim knjigama na našim školama?

Prije dvije godine izišla je Čitanka, što su je u rukopisu pregledale i odobrile više školske vlasti. Čitanka se već bila uvela u naše škole. Sad nam pišu iz raznih strana, da nekakvi «diretori didattici» bacaju van iz podredjenih sebi škola tu već predhodno odobrenu Čitanku. Pitamo te direktore: tko ih je ovlastio, da to čine? Pa ako već oni sebi prisvajaju i to pravo, zašto se ne pobrinu, da se po njima zabačena Čitanka zamijeni drugom? Znamo, da ima Čitanka, što ih je sastavio Zadranin Kronja, koji je već i kao Italijanac nastojao, da svoje Čitanke sastvi onako, kako se to željelo na višem mjestu. Zašto se ne uvedu te Čitanke, kad se već napušta ona, kojoj uostalom može da prigovori samo kakav zagrižljivac, ali nikakav pravi Italijan, a još manje pedagog?...

Na ovo pitanje mi ćemo se doskora opet povratiti.

Svjetska kriza kruha.

Zabrinutost se diže u čitavom svijetu radi neprestano rastućih cijena žitu, a uslijed toga i svim drugim živežnim namirnicama. Do nove žetve imade još punih 5 mjeseci a svi znakovi upućuju, da će kroz to vrijeme još znatnije porasti cijene, te da će čitavi svijet morati prebrditi tešku krizu. Uzroci ovoj pojavi su razni. U prvom redu slaba prošla žetva kod največeg dijela produktivnih zemalja. Uslijed toga potražba je silno porasla, osobito kod velikih naroda kao Italijana, Franceza i Engleza. Nastala je prava jagma na velikim tržištima žita u Sjevernoj Americi, Argentini i Australiji, što je uzrokovalo silnu špekulaciju i nagli porast cijena. U Chicagu na pr. špekulativna manija tako je daleko dotjerala, te je svak počeo da trguje sa žitom, pa dapače služavke i dječaci. Golema bogatstva u Americi prešla su zadnjih dana iz ruke u ruku, a sve sa smionim burzovnim špekulacijama. K tomu su posljednjih dana nadošle ogromne narudžbe žita od strane Rusije na svim većim svjetskim tržištima. U Chicagu, Wiranipegu, Londonu, Liverpolu sklapa sovjetska Rusija ugovore za kupnju ogromnih količina žita za ishranu Moskve i Lenjingrada (Petrograda). Jedni tvrde, da je ovo dokaz potpunog sloma poljodjelske politike Sovjeta, dok drugi misle da se radi o velikoj špekulaciji u vezi sa onom u Sjevernoj Americi.

Svakako bio uzrok kojimudrago, činjenica je, da cijene kruhu rastu u čitavoj Evropi, pa čak i u Švicarskoj, te da engleska, franceska i italijanska vlada pod pritiskom uzrujane javnosti počinju sa poduzimanjem opsežnih mjera da stanu po mogućnosti na put rastućim cijenama i na vrijeme opskrbe pučanstva sa što jeftinijim žitom.

«Povjest i preporod Istre».

Kako smo svojedobno javili, «Braća Hrvatskog Zmaja u Zagrebu» izdali su lijepu knjigu «Povjest i preporod Istre», koju su napisali Dane Gruber i prof. Vjekoslav Spinčić. Knjiga se prodaje malne po svim jugoslovenskim knjižarama u Jugoslaviji, a može se naručiti i preko Uprave «Istarske Riječi» u Trstu. Cijena je knjizi 50 dinara (više poštarina).

Književnost i umjetnost

Uvaženi splitski dnevnik «Novo Doba» donosi u jednom svom broju oduži članak o našim «Istarskim Narodnim Pjesmama». U tom članku čitamo izmedju ostalih i ove retke:

«Postanak i razvoj cjelokupne naše narodne pjesme od početka guslarskih pa do najrazličitijih varijanata narodnog predanja, zasadio je ovakovu etičku osnovnicu tih umotvora, kojima su Wolfgang Goethe i braća Grimm dali jedno od prvih mjesta u knjizi čovječanske kulture: da je ona nicala i razvijala se najbujnije upravo u onim predjelima, koji su najkruće osjetili ropstvo. Tako je narodna pjesma od vjekova vršila misiju ne samo prosvjetnog ili zabavnog karaktera medju masama, nego u prvom redu i najizrazitije misiju podržavanja nacionalne svijesti...

Najbjelodaniji dokaz tome nalazimo u Bosni i Istri.

Bosna, propripište najburnijih borbi, kaošto i čitav jugoistočni dio naše teritorije, kojim struje najpotresnije epohe ropstva i stradanja — daje najdublje, najuzvišenije, najpotpunije primjerke produkata narodnog duha, od kojih na pr. markovski ili kosovski ciklus spadaju u najsavršenije kulturne dokumente čitavog čovječanstva.

Istra — jedan drugi predjel — sačuvala je najbolje kontinuitet sa istočnim krajevima, uprkos teritorijalnoj udaljenosti i ispresijecanosti tog teritorija u psihološkim smislu.

No ono što ta dva predjela spaja — jest jednaka sudbina u nacionalnom pogledu. Istra je stradala i strada otkad se zna za nju, razapeta na krst izmedju svog unutrašnjeg nagona, koji je išao za tim da se ispolji nacionalni karakter, — te vanjskih uticaja, koji su to ključanje narodne psihe htjeli da sputaju i uguše. To stradanje odrazilo se je u ispoljenju narodnog pjesničkog duha, koji je u izricanje i njegovanje epike slio svu svoju bol i svu nostalgiju za slobodom i veličinom.

Tako se je dogodilo, da se je u Istri naišlo na bezbroj varijanata o Marku i da se je, uopće, naišlo na silno razvijenu markovsku legendu u širokim slojevima. Nije li to tako elokventan krik narodne duše, koja u Marku vidi onaj isti simbol snage, što ga vide i srpski ili hercegovački predjeli?

Dragocjeno blago te narodne pjesme sakupljeno je u ovoj knjizi («Istarskim Narodnim Pjesmama»), koja nam dolazi iz Istre, sad, u najkritičnijim časovima, koje je Istra ikad proživljala. «Istarska književna zadruga», koja je izdala ovu njigu, imala je vrlo srećnu namisao, da sačuva tradiciju ovog neprocjenjivog blaga.

A sada bi trebalo, da naša domovinska čitalačka javnost što izdašnije podupre i honoriše ovo izdanje, koje nam najbolje dokazuje, da je naš narod u Istri jedan od najčišćih i najotpornijih naših ogranaka. Što više: ono nam je prijeko potreban priručnik za proučavanje čitavog razvoja naše narodne epike i lirike uopće. Ono je, posebno, krasan dokaz kako je narodna duša jedna, u Prilepu, u Hercegovini i iza Učke. Konačno, i nadasve podupiranjem ovog izdavanja, poduprijet ćemo publicistiški i književni rad braće u tudjini, kojima je narodna literatura najpreča potreba.

Bila bi grijеšna nemarnost, da se ne raspača i posljednja sveska. Na našim je profesorima i učiteljima i svećenicima, naročito, da ovi primjerci prodru u školsku omladinu i u narod, a intelektualci, koji imaju osjećanje za jedan živi i otrgnuti dio narodnog tijela, morat će da kupe i pročitaju ovu zbirku jednih od najljepših naših narodnih umotvorina.»

Svega po malo

Bijeg 17-godišnje djevojčice sa nesudjenim svekrom.

U Palermu, na otoku Siciliji, izvršio je neki čovjek neobičnu otmicu. Romantičan podhvat zrelog čovjeka, oženjenog i punog djece, imenom Angela Azzare, iznenadio je čitavo pučanstvo. On je naime pred nekoliko dana pobjegao sa 17-godišnjom djevokom, Lucijom Costa, koja je trebala postati njegova snaha. U Luciju bio se zaljubio Azzarin sin Francesco i zamolio svog oca da udesi sve sa porodicom djevojke, koja nije imala ništa protiv ovoga braka. Sve se desilo u sporazumu i obavljene su zaruke. Ali spomenutoga dana Lucijini roditelji, kad su se vratili kući nisu našli kćerke. Kako se često dešava, da mladi zaljubljenici pobjegnu, roditelji su pomislili, da je Lucija pobjegla s vjernikom, i otišli su do Azzarinih da im jave. Medjutim njihovo iznenadjenje bilo je ogromno, kad su u kući zatekli sasvim mirnog i spokojnog budućeg zeta, koji je prema njihovom naslučivanju trebao da bude bogzna gdje. Sad su svi zajedno čekali povratak oca porodice, ali uzalud. Kad ga nikako nije bilo, svi su došli na to, da je stari Azzara odveo djevojku i s njom pobjegao iz Palerma. Nema im ni traga.

Porez na neženje i nerodne brakove u Turskoj.

U turskom parlamentu proučava se sada zakonski nacrt o porezu na neženje. Taj porez bit će vrlo visok, naročito za imućnije samoživce, a ne će ostati poštedjeni ni oni oženjeni, koji nemaju djece.

Strahoviti zločin u Sardiniji.

U okolici Cagliari izvršeno je ovih dana strašno zločinstvo. Jedne večeri ušli su nepoznati zločinci u stan Giovanni Boia, koji je sa svojom porodicom radio na polju. Čim su zločinci ušli u stan njihov prvi posao bio je, da poskidaju električne žice, e da na taj način prinude ukućane, kad se vrate iz polja, da legnu u mraku. Oko devet sati uveče Boi se sa svojom ženom i punicom vratio kući, te pregledao svoje četvero djece, koja su već prije toga legla na počinak. Potom su se Boi i njegova supruga svukli i legli u krevet, jer su već prije večerali kod tasta. Kad je malo zatim sve zaspalo, zločinci su zrovalili u sobu supruga Boi i njega u snu izboli bodežima. Poslije su mu s jednim bodežom urezali znak krsta na čelu. Zatim su se oborili na njegovu ženu, kojoj su rasparili trbuh. Medjutim je žena umorenoga Boia počela da viče, ali su joj zločinci začepili usta i do kraja zatukli. Na njezinu viku dotrčala je u sobu majka Boia, 84-godišnja starica. Zločinci su se na nju smjesta oborili i sjurili joj bodež u srce, a potom su rasporili čitavu desnu stranu rebara. Kad su s tim bili gotovi, zločinci su otišli u pokrajnu sobu i udarcima mlata masakrirali sve četvoro djece Boia. Najmladje dijete od 4 godina nadjeno je na kućnom pragu u lokvi krvi i raskoljene glave. Po tom se zaključuje, da je dijete kušalo, da bježi, ali su mu zločinci spriječili da se spasi i dotukli nevino dijete. Kad je ujutro u ranu zoru, došao po običaju u Boin stan njegov tast, otkrio je strahovito krvavo zločinstvo i sav izbezumljen otrčao na policiju, koja se smjesta dala u potragu za zločincima. Po sudu policije zločinstvo je izvršeno iz krvne osvete, koja je na području čitave Sardinije, a narobito na području Cagliari još uvijek vrlo uobičajena.

Reforma bračnoga zakona u Rusiji.

Zakonodavni organi u sovjetskoj Rusiji bave se sada predlogom o izmjeni zakonodavstva za brak, obiteljsko pravo i slično. Osjeća se potreba, da se u nastalom kaosu uvede neki red. Posebna komisija predlaže, da se doba muškaraca za dozvolu ženidbe odredi sa 18, a kod žena sa 16 godina. Zabranjuju se brakovi neubrojivima ili fizički bolesnima, nadalje medju rodjacima direktne linije, dalje izmedju brata i sestre, ili osobama koje su već živile u registriranom ili sličnom braku. Bračni drug, muž ali žena, koji nije u stanju da se brine i skrbi za vlastito izdržavanje, ima pravo da to izdržavanje traži od svoga bračnoga druga, a tomu pravo ostaje i nakon rastave. Posjed, stečen po jednom od bračnih drugova za vrijeme braka, ostaje zajednički. Roditelji su dužni odgajati djecu i prirediti ih za koristan život u društvu, dok su djeca dužna izdržavati svoje roditelje, ako li se oni sami ne mogu. U nekim slučajevima ovo pravo potpomaganja proširuje se i na sve rodjake u direktnoj liniji, kao i na braću te sestre. Dalje se predlažu naročite odredbe za zaštitu trudnih žena, koje nisu oženjene.

Nezadovoljstvo rimskih hoteliera sa Svetom Godinom.

Rimski hotelieri i gostioničari polagali su velike nade u Svetu Godinu. Iz početka su mislili, da će u ovoj godini doći više milijuna hodočasnika u Rim i da će se uslijed toga njihovo bogastvo znatno povećati. Sada pak, kad vide mali broj hodočasnika, počeli su da zdvajaju. Ovih dana objavio je «Popolo d'Italia» članak predsjednika rimskoga udruženja svratištara, g. Girani-a, koji se tuži, da mase hodočasnika i stranaca povodom Svete Godine ne odgovaraju nikako očekivanju. Vlasnici hotela i penziona zavarani nadama, bacili su se u troškove, jer su renovirali i prigradjivali svoja poduzeća, uvjereni, da će iz toga crpsti koristi i pokriće. Osim toga, onaj razmjerno maleni broj hodočasnika, koji su već stigli u Rim, stanuje u posebnim stanovima i ne dolazi u hotele, koji su inače dosta skupi. To je glavni uzrok, da danas rimski hoteli zijevaju prazninom, pa svratištari drže, da će Sveta Godina umjesto koristi, donijeli većini njih još i štete.

Žena kao poštanski zamotak.

U Beogradu je — kako donose tamošnje novine — izvršen čin, koji nalikuje na pustolovne i kriminalne romane, kako po samom dogadjaju tako i po sretnom završetku. Radi se o nekoj gospodji, koju su njeni roditelji namijenili nekom bogatom Bugarinu u Sofiji, ali se ona udala za novosadskog trgovca Pajića. No roditelji nisu bili zadovoljni s ovim izborom, pa su jednom zgodom ušli u njen stan i za odsutnosti muža narkotizovali kćerku, zapakovali je u sanduk i uz pomoć četiriju Bugara otpremili na stanicu. Sanduk se bio upućen za Skoplje, a na njem je bilo napisano «Oprezno». Kad se Gavro Pajić vratio i saznao za stvar, pohitao je na stanicu, gdje mu je uspjelo, da pravodobno spriječi ovakovu otmicu svoje žene. Zatim je Pajić podnio prijavu kr. državnom odvjetništvu.

Vukovi u Rusiji.

U posljednje vrijeme zapazilo se da se u pojedinim krajevima Rusije pojavilo mnogo vukova a naročito u predjelima sjeverne Rusije kod Kazana, gdje su vukovi poubijali rogatog blaga u visini od pol milijuna zlatnih rubalja. Gladni vukovi dolaze u velikim skupinama iz azijske Rusije i prelaze u evropsku Rusiju i sve mjere koje su poduzete da ih se poubija nijesu uspjele, jer njihov broj prelazi u stotine i stotine. Sada je poduzet veliki lov na njih i jedna cijela četa vojske i lovaca dali su se u potjeru za vukovima.

Papin brat u obranu fašista.

Preko 130 kapitalista, poznatih industrijalaca sjeverne Italije, potpisalo je manifest, koji vrlo energičnim riječima pobija kampanju milanskog lista «Corriere della Sera» protiv fašističke vlade. Medju prvim potpisnicima ovoga protesta nalazi se rodjeni brat sadašnjeg Pape, Fermo Ratti, koji je inače veliki kapitalista i oduševljeni fašista.

Ostavili dijete s 18.000 lira.

Na cesti iz Mesole u Ferraru u Italiji vid je krajem prošlog tjedna automobil, u kom osim šofera sjedio neki gospodin sa gospodjom. Automobil je zastao pred nekom seljačkom kućom, šofer je u brzini slišao i ostavio na rubu ceste bogat kovčeg, uspeo se u kola, koja su opet silnom brzinom odjurila. Seljaci iz kuće promatrali su taj gotovo kinematografski prizor, izišli pred kuću i s nekim uzbudjenjem približili se kovčegu. Snebili su se od čuda kad se iz kovčega začuo dječji plač. Dijete je bilo je lijepo povijeno u fine pelene. Kraj djeteta bila je torbica, a u torbici 18 banknota po 1000 lira 1 komad papira s ovih nekoliko riječi: «Ne brinite se za budućnost. Neprekidno ćete dobivati pomoć.» Jadno dijete pokupili su i odnijeli kući, gdje na sreću ima nevjesta, koja doji svoje dijete, a starješina otišao do karabiniera da im ispriča dogadjaj. Karabinjeri ostavili su dijete kod seljaka, ali su zaplijenili kovčežić, pisamce i torbicu s novcem da bi mogli započeti istragu.

DAROVI u fond «Istarske Riječi»:

Prigodom plesa kod braće Mušković na stanciji Sv. Cecilije kod Vodnjana sakupilo se 15 lira u fond «Istarske Riječi». Darovaše: po 12 lira: Ivan Vitasović, krojač, Orbanići; po 2 lire: Vjekoslav Vitasović, krojač, Orbanići; po 1 liru: Jakov Višković, cipelar Marčana.

Naši vrli Krničani šalju nam 30 lira u fond lista. Daruju po 5 lira: Josip Škabić, Josip Škabić pok. Mihe. Antun Štuparić, Martin Buršić, Josip Buršić i Lukež Marija — svi iz Krnice.

Srdačna hvala! Ugledali se i drugi!

Izdavač, direktor i odgovorni urednik:
IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST" U TRSTU

Broj 8 . Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta.) **U Trstu, 19. februara 1925.** Pojedini broj 20 cent. **God. III.**

„Istarska Riječ“
Izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin“. Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 25·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I, Telefon: 11-57

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari“. — Narodna poslovica.

Krasne riječi jednog italijanskog biskupa

Oko godine 1700. bio je biskupom u Kopru umni Fra Paolo Naldini. Koparsku biskupiju sačinjavahu u ono vrijeme stari sudbeni koparski kotar s Movražom i Sočergom i današnji sudbeni kotar Piran. Izuzevši ono par gradića na moru sva je ostala zemlja u nutrašnjosti bila naseljena Slovencima i Hrvatima. To je i potaklo neke vrijednije koparske biskupe, da obrate posebnu pažnju i na duhovne potrebe podredjenih slavenskih vjernika, kojih je u biskupiji bila velika većina.

Tako je eto godine 1700. spomenuti biskup Fra Paolo Naldini u svojoj «Corografia ecclesiastica ossia descritione della Città e della Diocesi di Capodistria» napisao medju ostalim i ovo: «Si uniscono dunque le due nationi nella città e nella Diocesi esistenti Italiana e Schiava, nel pio culto dell'unica, santa e cattolica Religione, e come l'una e l'altra vanta per ragioni d'origine spiriti generosi e grandi, perchè pieni di gloria, nel maggior ossequio e splendore di quella santamente gareggiano. Se le chiese in Capo d'Istria, in Pirano e in Isola, erette e ristaurate, ed i Consorzi ivi fondati o accresciuti, sono parti della pietà Italiana, anco nelle ville Diocesane alla riedificatione degli Altari ed al molteplico delle Confraternite s'impiega la divotione Schiava. E ben dimostra il Signor Iddio gradire i gloriosi affetti d'entrambe le Nationi, poichè se provvede (Dio) agli Italiani venerandi sacerdoti, che loro porgono le divine preci, li salutiferi Sagramenti, e la S. Messa nell'idioma Latino, e gli istruiscono con morali discorsi nell'Italiano, *concede anche alli Schiavi (forse con più ampio privilegio) sacri Operai, che non solo Prediche, ma Ufficij, Messe, Sagramenti e quanto può desiderarsi da un buon Fedele, li soministrano in linguaggio Schiavo, loro proprio e congenito. O QUANTO PIU' ALLACIANO L'HUOMO LE VOCI DEL MATERNO IDIOMA, E QUANTO PIU' FERISCONO IL CUORE GLI ACCENTI ISTILLATI COL LATTE! Avventurata questa Chiesa Giustinopolitana, che di Nation tanto diverse coaduna nel culto divino ossequiosi i Fedeli.»*

Donijeli smo ovo nekoliko rečenica u jeziku, u kome su napisane, u nadi, da će kome italijanskom latinizatoru pasti pod oko, pa da će o njima koliko da razmišlja.

Da ne ponavljamo čitav ovaj odsjek u prevodu, navest ćemo u nekoliko riječi njegov sadržaj.

Biskup Naldini veli, da u njegovoj biskupiji živu dvije narodnosti: italijanska i slavenska, koju on po običaju onog vremena zove — Schiava. Obje se narodnosti ponose s pravom muževima velikim plemenitim i slavnim, koji se takme u svom nastojanju, da povećaju čast i slavu svete, katoličke vjere. Dok su hramovi u Kopru, Izoli i Piranu djelo Italijana, po selima biskupije sve je žrtvenike i razne Bratovštine osnovala pobožnost slavenskoga naroda. Gospodu Bogu je mila ljubav jedne i druge narodnosti, jer ako Italijanima daje časnih svećenika, koji službu Božju vrše u latinskom a propovedi u italijanskom jeziku, dopušta da i Slaveni imadu svećenike, koji u svom rodjenom jeziku ne govore samo svoje propovijedi, već vrše i obrede, mise, i dijele Svetootajstva i sve, što jedan dobar vjernik može da poželi. Ta ima li štogod, što će čovjeka više da očara, veli dalje čestiti onaj biskup, nego li će to učiniti glas njegovog majčinog jezika! Ima li nešto, te će taknuti srce više nego li će to učiniti glasovi ucijepljeni mlijekom? Sretna li je ova koparska Crkva, što ujedinjuje vjernike tako različnih naroda u svetome Bogoslužju...

Ovako je evo govorio biskup ne Slaven, ne Austrijanac, već pravi rodjeni Italijan u vrijeme, kad se nad njegovom biskupijom vijao barjak Svetog Marka. Mi, koji radimo oko ovoga našega lista, presretni smo, što se možemo danas pozvati na toga plemenitog italijanskog biskupa. Jer ni mi ne činimo drugo, nego što čista srca i otvorene duše zastupamo one iste uzvišene misli, što ih je preko dvjesta godina prije nas onako divno izrekao koparski biskup Naldini. Naš vapaj ide samo za tim, da nam se ostavi naš mili jezik u crkvama našim na utjehu našega siromašnoga puka i na korist cijele crkve i vjere. Jer nama je i do vjere, i mi bismo srcem radi, da naš jadni i siromašni narod u ovim teškim prilikama nadje u njoj one utjehe, koju mu srce traži.

Naš narod treba duševne okrepe osobito u ovo današnje vrijeme, gdje je rat uništio i otupio mnoga nježna i plemenita osjećanja. Obazrite se uokolo, pa što ćete naći i vidjeti? Vidjet ćete mržnju, zlobu, nepovjerenje, i sve druge mane i poroke, što čovjeka po malo pretvaraju u vuka. A naš narod je željan dobrote i prijateljstva, on je kao stvoren, da ljubi, da trpi, da bude svakome čovjeku brat i prijatelj. Pustite dakle vi, koji u crkvama našim vedrite i oblačite, pustite, da se s naših oltara opet čuje naša izagnana riječ! Pustite, da do srdaca naših ljudi dolaze glasovi ucijepljeni mlijekom naših dobrih majka! Ugledajte se u onog plemenitog italijanskog biskupa iz Kopra, podjite njegovim putem — pa ćemo mi svima vama biti od srca zahvalni... kaošto smo zahvalni Fra Paolu Naldiniju za one divne, i tako istinite i uzvišene riječi:

«O quanto più allaciano l'huomo le voci del materno idioma, e quanto più feriscono il cuore gli accenti istillati col latte!...»

Naš narodni ponos

Mi tudje poštujemo, a svojim se dičimo i ponosimo. To je ona naravna naša dobrota, koju posjedujemo napram drugim narodnostima, a s druge strane gojimo i ono neugasivo čuvstvo i ljubav do svega onoga što je naše — narodno. Time, što tudje poštujemo, daje nam ta krijepost i jakost i uzvišenost, da imamo pravo, da se i svojom narodnošću ponosimo.

Mi ne želimo, da živi samo naš narod narodnim životom. To smo pokazali i u našem narodnom životu od prvog našeg narodnog probudjenja, pa i danas se u najcrnijim danima našega narodnoga života toga držimo. Mi ne spadamo u red onih narodnjaka, koji idu tako daleko, da hoće i žele, da sve što nije njihovo sruše u prah i pepeo. Ne, sto puta ne! Mi stojimo na tom stanovištu, da svak živi svojim narodnim i naravnim životom, pa gdje god i u kojoj god se državi nalazio. Neke razgrijane italijanske novine nas drže za «mangiaitaliane» — italijanožderce —; no te usijane glave su sasvim na krivome putu. Takovim pisanjem dokazuju, da ne poznaju naše narodne duše. Naš cilj nije nigda bio, da mi kojega Italijana poslavenimo. Mi smo u našim narodnim borbama samo ono što je naše dizali, probudjivali i osvješćivali.

Mi poštujemo narodno čuvstvo naših suplemenjaka, ali sve dotle, dok to njihovo čuvstvo ne prelazi svojih granica, dok ne predje u nasilje, da istrijebe, unište i potalijanče sve ono, što je naše. Neka znadu, da i mi osjećamo svojim narodnim čustvom i tugujemo i veselimo se svojom čistom narodnom dušom.

Čim si uzimlju za cilj naši suplemenjaci, da hoće ako ne milom, a to makar i silom, da nam oduzmu ono, što je naše, da nam trgaju našu dječicu iz rodjenih majčinih grudiju, te da nas preziru i mrze, onda nas diraju u najosjetljivije mjesto. I kao takovi osvjetljivi, čustveni i vjerni narodnjaci, ne možemo da pjevamo našim narodnim ubojicama slavospjeve, ne možemo da odobravamo našu nevinu smrt i ne možemo da mučke prelazimo preko naših narodnih lješina. Naša čista narodnost, ljubav do svega našega i naravni zakon nam to ne dopušta.

Stoga se mi danas, u toj najtežoj našoj narodnoj borbi hvatamo svih ćudorednih i zakonitih i naravnih sredstava, da obranimo naša sveta narodna prava.

U toj velikoj borbi za naš narodni opstanak mi ne ćemo da klonemo pod okrutnim jarmom naše teške narodne sudbine. Mi ne omalovažujemo našu borbu, koja nije brojčano velika, ali je zato duševno jaka, čista i neokaljana.

Nas ne mame mnogobrojne čete naših protivnika, odnosno drugih stranaka, da predjemo k njima, jer su jake, moćne i uplivne. Ne! Ta baš u toj našoj malenoj ali hrabroj četi se izražava živo i jasno naš narodni ponos. — Kod zadnjih državnih izbora iza toliko pritiska i nasilja, naš narod se nije dao premutiti na one mamljive riječi, da što će nam moći pomoći par naših narodnih zastupnika protiv stotine i stotine drugih. Naš junački narod ostao je vjeran svojoj malenoj, ali hrabroj četi.

Baš to nasilno narodno zatiranje sa strane naših gospodara, učvrstilo je našu narodnost i uzdiglo naš narodni ponos.

Naš narodni čovjek se ne vrijedja, ako mu koji veli, da je Jugosloven, da je Srbo-Hrvat; ne, on se time ponosi i diči. Ma čim mu i ta imena spomeneš, on usplamti svojom čistom narodnom ljubavlju. Ponosan je dakle, što ga je slavenska majka rodila; u Njoj živi, u Njoj umire. U toj velikoj gorostasnoj narodnoj borbi ne osjeća se, da je osamljen. Uvjeren je, da će i pred njegova vrata sinuti sunce ljepše i pravednije budućnosti, stoga on ne će da klone, već se ponosi, što pripada tom slavenskom plemenu, ponosi se svojim imenom, svojim jezikom i svojom junačkom braćom, koja nisu klonula i izgubila svoju narodnost u pet stoljeća pod turskim jarmom. Naš je dakle čovjek istoga roda i jezika. Zato su mu sva njegova braća širom slavenskog svijeta mila i draga. Ta brat je mio, koje vjere bio!...

DOPISI

IZ RIJEKE.

Izbori u Jugoslaviji. - Zatvoren most. - «Puli zmujića». - Pripreme za riječke izbore.

Na Rijeci ima — da tako kažem — više ćudi negoli ljudi, pa nije čudo, što su vrlo pomiješana bila i čuvstva, kojima se ovdje očekivao rezultat izbora u bližnjoj kraljevini. Jedni su očekivali strašna krvoprolića i željeli ih, (najviše su sebi trli ruke neki Madžari), a bilo ih je, koji su povodeći se za svojim simpatijama i novinama koketirali neko s ovom, neko s onom ličnošću i strankom. Ninetta se još nije opredijelila, ona mi je pače odbrusila, da njoj je svejedno, — «nas je, veli, i onako vrag zeli!»

Najuzbudjeniji bili su trgovci, jer se bilo pročulo, da će most radi izbornih dogadjaja biti nekoliko dana zatvoren. Vi znate, što to znači — most zatvoren! Most zatvoren znači — još veću pustoš i prazninu u svim dućanima gradskim..., pa vi, ako možete, zamislite sebi radost, naših dućandžija kad su doznali, da će most biti zatvoren samo za nekoliko sati i to u nedjelju, kad su dućani ionako zatvoreni.

— Imamo, brate, više sreće, negoli pameti... govorio naš trgovački svijet, ne bez razloga.

— I sa svem tem, da je nedjelja i da će se most kasno otpret, videt ćete, da će još ki ta dinarčić past va naš žep... — govorio mi jedan moj kum i prijatelj, inače gostioničar po zvanju. Pa nastavio: — Danas se tamo preko ne toči — pak će sve ovamo nagrnut. Već se na Sušake zna, da sam stavil «pod špinu» belega, a tako dobrega Istrijanca, kakovega ni ni Franc Jožef nikada pil.

I u istini, uveče gostiona puna najsvjesnijih birača s prijeka. Fatta la legge, studiada la malizia! Čujem, da je tako bilo duž čitve granice... Oće naši, oće!... Kud će suza neg na oko? — kuda ću i ja, ne ću li do kuma, medju svoje stare poznanike? Bilo ih je oko dvadesetak. Posjedali za stolove u grupicama i po strankama — valjda onim redom, kako su jutros stajale žare, u koje su oni bacali svoje svijesne «balotice». Zametnuo se razgovor, dakako o izborima. Razgovor isprva tih, dizao se sve više i više, kako to obično biva kraj «belega Istrijanca». Najprije su izmijenjivali misli istomišljenici za pojedinim stolonima, a što dalje, to su u razgovor počeli da upadaju i drugi, iz susjednih, «protivničkih» stolova. Debatiralo se, brate kao i drugdje po svijetu. Svak je branio svoje kuglice, i svoju izbornu žaru, a lupao, razumije se — po tudjima. Najzada upitaše mene, da im ja kažem, što ja mislim, o toj čitavoj trapuli. Odgovorio sam im, da sam ja riječki «regnicolo», pa da po medjunarodnim zakonima nemam prava, da se miješam u unutrašnje poslove jedne druge — nota bene! — prijateljske države... Oni su se poklonili ovoj mojoj diplomatskoj smicalici i nastavili da se prepiru. Govorili su, dakako, svi u isto vrijeme. Tu nisi čuo drugo nego: PP, DTS, HRSS, PS, SDS, i sve tako. I što je više kvartina dolazilo na stô, to se ona slova alfabeta sve više miješala, zapletala, da najzada nisi razumio ništa, već ti se činilo, kao da si u nekoj početnoj školi, gdje mala djeca od šest godina pentaju slova, što im ih učitelj napisao na ploči. Poslije se i ta slova nekuda izgubila; ljudi se približili jedni k drugima i počeli da se šale, bockaju, ali bratski, prijateljski, kao da su svi izišli van iz jedne zajedničke žare.

Evo, kakova čudesa stvara dobri, bijeli Istrijanac, «kakovega ni ni Franc Jožef nikada pil.»

Sjutradan otišao sam na Sušak. Sve mirno. Svijet veseo i zadovoljan. Ne grizu se. Ne ubadaju. Pitam, šta je to, i neko mi odgovori, da su svi vanredno dobro raspoloženi, jer da je svaka stranka uvjerena, da je ona dobila. Zadovoljni svi, pa zadovoljan i ja. Uvjerio se eto i ja da nije niko dobio i niko izgubio, pa se odmah zatim vratio natrag u svoju gajbu. Da ideš od sunca pa do mjeseca ne bi našao ovako dragih i sjajnih ljudi, kaošto smo mi južni Slovjeni. Jest, Boga mi! —

Kako svi znaci kažu, rek bi, da ćemo i mi na Rijeci imati doskora izbore i to za rimski Parlamenat. Po novom izbornom zakonu pripadao bi riječkoj provinciji samo jedan mandat. No kako na Rijeci ima više njih, koji bi radi postali zastupnici, to se ide za tim, da se na nadležnom mjestu iskrese još jedan mandat, a to je tek jedna kapljica vode u moru fijumanskijeh, kadidatskijeh aspiracija...

I tako se nameće pitanje: — Tko će sve da kandidira?

Da na to odgovorimo trebali bismo prije naći odgovor na pitanje: — Tko će da ne kandidira?

Strpljen — spasen. Ima znakova, po kojima se može suditi, da je izborna borba već jako blizu. Tako je naprilike juče došao k Ninetti neki indiviuum, koji izlazi na površinu samo kad su izbori, baš kao i neke nemirišljive stvarčice, što se za velikih poplava prve pojave na uzburkanim valovima. On je, dakle, došao k Ninetti i pitao je, da li se sjeća, kako je žena toga i toga gospodina bila nikakva i prije negoli je pošla za nj..? Ninetta odgovori kao strijela, da ona zna i to i sve ono drugo, što je iza toga slijedilo. Ona ga je, veli i poslije varala, a on joj je svejedno ostao pod papučom.

— Pridite samo k mane, ako ćete ca znat... Ja vam ih znam od svakega kulora... je rekla Ninetta, a meni se to na žao dalo.

— Ninetta, rekoh joj, to su familijarne pikanterije, ostavite to... Najzada i vi sami imate nekoliko putrića na glavi.. I vi ste u svoje vrijeme letjeli od granatijera do ardita kao i farfaletta od šipka do garofula, pak...

— Neka sam — ca je bilo — bilo je — a sada: à la gvere come à la gvere — odgovorila ona meni franceski i otišla.

Po ovome sudim, da su i u nas pripreme za izbore u punom jeku... **Rokac.**

IZ PREGARIJ pri Podgradu.

Suša. — Taksa na žganje. — Hišne preiskave. Šola. — Predpust.

Ko sem zvedel, da ni v Brkinih blata, sem se takoj podal na Pregarje. Ljudje so veseli blage zime, ker lahko opravljajo razna dela. Tare jih pa druga nadloga: ostali so skoraj brez vode. Lanjsko zimo so prav gotovo imeli več žganja v sodih, kakor letos vode v vodnjakih. Ozirajo se po oblakih in gledajo, bo li kmalu kaj dežja, pa tudi cvetne popke od češp kaj radi ogledujejo. Upanje je dobro! —

Lanjsko leto so nekateri Pregarci plačali neko občinsko takso na žganje. Nekateri so plačali tudi čez 200 L. Neverjetno pa vendar je resnično, da so drugi, ki so imeli mnogo več žganja, bili te takse prosti. Priporoča se novemu občinskemu zastopstvu v Podgradu, naj pregleda ta moderni zakon; zelo radi bi vedeli, kam je šel denar, ki je bil istirjan v imenu te takse.

Bliža se pomlad in lepi dnevi. Začele bodo hoditi razne komisije na Pregarje, da bi sezidale šolo. Ker pa v komisiji ni nobenega zidarja, je ljudstvo izgubilo upanje, da bi kedaj videlo novo šolsko stavbo.

Dne 4. t. m. so napravili kr. orožniki iz Podgrada hišno preiskavo g. Viktorju Bubnič. Našli so v neki omari strašansko bodalo, ker je bilo preveliko, so ga morali nesti v Podgrad v omanjenem merilu. Istega dne so napravili hišno preiskavo tudi pri gosp. učitelju Petarosu. Uspeh je bil baje negativen.

Smo v predpustnem času, zato so me zanimale tudi temu primerne novice. Pravijo, da so mlada dekleta jako žalostna, ker se letos ne bo vlekla «dilja» — (Navada je namreč ta: ako se v teku leta nobeno dekle ne moži, mora najstarejše vleči na dan pusta eno desko skozi vas.) Zvedel sem še nekaj. Dekleta so začela bojkotirati ženitbene vence. Nisem mogel dognati pravega uzroka. To bo gotovo vedel gosp. «Takoj», ako ni pozabil takrat, ko je moral s svojimi šestimi križi bežati od «pupe».

Sitnež.

IZ BUZETA.

Mučenje hrvatskoga učitelja.

U petak dne 6. toga mjeseca u 8 sati na večer došli su iznenada u kuću gospodina Vinka Šepića, umirovljenog učitelja, gospoda oružnički poručnik, marešijalo i još četiri druga karabinijera. Došli su, da mu pretraže stan. Gospodin učitelj je u to vrijeme u kuhinji čitao, dok je njegova bolesna supruga već spavala u spavaćoj sobi. Moramo da spomenemo, da je jedva utekla pred smrću jednoj opasnoj operaciji. I kao takova nalazi se još u bolesnom stanju. **No, to nije smetalo slavnu gospodu, već svojom lampicom ravno u spavaću sobu.** Supruga se tako prestrašila, da se je onesvjestila. Da, bila bi skoro umrla, da nije jedan karabinijer išao zvati susjede, a drugi je tekao po liječnika u grad, koji je supruzi dao nekakve špunte i tako je nekako za ono vrijeme spasio. — Dakako, da to nije smetalo, da gospoda pretraže sve kutiće. Rabota je trajala dva sata, do u kasnu noć. Našli su g. Šepiću šest do sedam brojeva «Istarske Riječi» i to su slavodobitno odnijeli sobom i — domovina je spašena.

Kada bi buzetska gospoda manje mrzili i sumnjičili naše ljude, kad bi ih više štovali i manje šikanirali, bilo bi to na veću čast i korist naše države.

IZ POREŠTINE.

Gospodine uredniče! Molim Vas, da mi još taj dopis primite u slijedeći broj, pa Vam obećajem, da će mi biti ispod časti baviti se unapred gnjusarijama «spasitelja» radnika i seljaka.

U br. 6. tog nepozvanog lista napada se na urednika «Ist. Riječi» baš oštro radi dopisa iz Sv. Lovreča, a u br. 7. radi istog dopisa napadaju neki Svetolovrečani, t. j. Tomić i g. Vlado na nekog Baderljanina, koji bi imao biti dopisnik onog dopisa.

Baš su me «pogodili» u srce, pa odavna se nijesam tako nasmijao i «od gušta».

Prije svega — ja dopisnik onog dopisa nijesam, te odpada sve ono, da se držim Svetolovrečaninom i da zabadam svoje «umazane prste» u Sv. Lovreč. A slažem se s njime, pa u zadnjoj ste hajci na «Ist. Riječ» od «Volterova braća» pa do «Mali sitni rad» dali svoje priznanje i sav svoj gnjev na onu «krpu», kojom bi vam navodno bilo ispod časti govoriti.

A znate li, tko je onaj «čestiti» starac, komu su trojica «prijatelja» pljeskala kad je svršio svoj govor proti «Ist. Riječi»? To je taj Mate — bivši prodanac, pa Hrvat, pa najoduševljeniji širitelj Krstičeve «Sloge», pa onaj — koji je najzad votal na cesara Čeka Bepu. Divan aplauz! Nu bar da znaju, komu su pljeskla!

Sutra će mu možda pljeskati koji republikanac, a preksutra koji drugi.

Da je Pajar jako daleko od Baderne — to znamo svi — ta na oku nam je! Onaj dan ga je možda svemožni Tome prenio daleko, jer inače gora s gorom se ne sastaje.

Što se tiče framasuna — to mi je novi titul — i ne ljutim se, jer bačva daje ono što ima. Samo bi molio Tomu, a i Vladu, da mi bar pošalju iskaznicu koje framasunske lože. A ne sjeća li se Tome, da je meni (a i drugima sudeći po dopisu iz Sv. Lovreča u «Ist. Riječi») rekao pod prisegom, da je on bezvjerac, koji ne vjeruje niti u Boga? Očekivao je taj čovjek, koji je zatajio Boga i od mene iste riječi, da budemo «kompanji», ali on toga a ni nikoji na svijetu i nikada nije čuo! Toliko dajem u znanje njemu i svima!

O zamazanim prstima neka govori svatko, ali samo Tome ne! Ja u Sv. Lovreč nijesam nikada zabadao svoje ruke, a on je iz Baderne baš dobro umazene odnio. Nek se samo sjeti svoje žrtve, «Gospodarskog društva», na čiji račun se je napunio za što za ništa zemljište od Pajara — pa sve do Sv. Lovreča. A zar sam mu štogod dužan, pa mu nijesam platio? Zar sam dijelio s njime robu za pajarske pogorelce? Pajarani, koji su ostali bez krova na putu, dobro poznaju svog deliju, ali šute. Predobri su.

Nu ja znam, kako bi očistio sebi ruke! Samo da stupim u Vaše kolo, kao i svi oni vaši vodje iz ovih krajeva, koji su se ogriješili o jadno Gospodarsko društvo!

U ostalom, što ćemo se ribati, kad drugi nas ne poznaju, a Poreština znade što smo, i ako ne pišemo.

«Prijatelji» neka znadu dobro, da naš seljak je bistar i da će upoznati lagano vukove u ovčjoj koži. Bog i Njegovo Sveto Ime vam je sredstvo za kupovanje malo «vota» za skore izbore, pa mu se prikazujete kao quasi seljaci. Demagozi ste najogavniji, a ne znate, da ćete i nadalje kao i ostala inteligenca biti u oku seljaka «gospoda», dokgod se cijeli dan ne budete znojili na polju sa malo kaše u jutro, a sa par pečenih i skoro neosoljenih krumpira išli na počinak. Doile! (Onaj Vaš tusti drug iz Gorice ne živi ovako). I mi smo seljački sinovi kao i Vi, pa čemu se hoćete prikazati boljima?

A sada «prijatelji» na posao! Govorite i dalje, vičite, iznadjite još kakav lijep titul — pa to je sav Vaš rad, u kojem ste iznijeli rekord, a dobri Bog će vam blagosloviti trud.

Nikad nijesam bio vičan da se bavim ličnim zadirkivanjem. Ostanite mirno «dove la rendi, la pendi», kako je uzvikao jedan vaš govornik pred svima na skupštini u Baderni, pa se vama farizejima najsrdačnije zahvaljujem.

(Ime mi stoji u uredništvu — biti ću bar iskren, a ne kao oni bezimeni Svetolovrečani, koje će moći, da ih naknadno skupe).

IZ PULJŠTINE.

Za sastanak, koji su upriličili raskolnici iz Gorice u Alturi, doznali smo ne samo iz «Istarske Riječi», nego i od drugih strana. Ne možemo nikako da razumijemo, kako su se ti žalosni junaci usudili da i na Puljštini vrše svoju sramotnu rabotu. Nije im valjda nimalo poznata nedaleka prošlost borbe našega naroda u ovim krajevima. Naša se sela nisu htjela da pridruže onima, koji su već prije rata počeli da siju razdor medju našim narodom oko Pazina i to na veliku radost i priznanje Italijana i bivših omraženih austrijskih oblasti, a na našu veliku štetu i sramotu. Puljština je već tada bila na okupu, da brani mir i obraz svoj. Prvi vidljivi pokušaj, da se narod zavadi, bio je godinu dana pred ratom na velikom narodnom sastanku u Krnici. Medulinski je sokol uz sudjelovanje braće iz Pule sa posebnim parobrodom priredio izlet u Krnicu. Sva je Proština i Barbanština dohrlila u krnički «porat», da dočeka vrle Medulince, koji su u svojoj sredini imali diku i ponos čitave Puljštine, veleč. g. župnika don Luku Kirca. Neki su tamni elementi, koje je u sporazumu sa italijanskim biskupom vodio bivši alturski župnik Višković (sada raspop i još k tome štogod, o čemu ne treba ovaj put da govorimo, ali našto možemo da se i vratimo, ako ta žalosna krpa iz Sv. Ivana zahtjeva), htjeli, da medju narod uvedu smutnju, jer im je bio valjda teško pri duši, kako je sve bilo listom uz Don Luku i njegove prijatelje. Narod je naime njih, don Luku i dra. Zuccona, htio da izabere u pokrajinski sabor, dok italijanskom biskupu i austrijskoj vladi nije bilo pravo. No oni su unatoč toga bili izabrani. Taj je sastanak bio jednodušna i prava manifestacija narodnog jedinstva i sloge. Narod je ogorčen osudio one žalosne šarlatane i smatra ih od tada svojim neprijateljima. Puljština je ostala vjerna svojoj prošlosti te i u ovim teškim danima za naš narodni opstanak osudjuje tu bezglavu mešetariju samozvanih «prijatelja naroda», koji šuruju sa svakim i svačime samo da postignu svoj bezbožni cilj: da što bolje napune svoje nezasitne žepove.

Poručujemo onima, koji ogavno blate našu obljubljenu «Istarsku Riječ», da čine najgnjusnije izdajničko djelo. Puljština nije im uopće davala važnosti, a tim manje će im davati sada. Mi priznavamo samo «Istarsku Riječ» kao jedinu vjernu nasljednicu «Naše Sloge», koja je bila našem narodu učiteljica i tješiteljica.

Ako se nisu otpadnici i poturice oko one žalosne i zakutne krpe uvjerili u Alturi, da je tome tako, kako mi pišemo, onda neka dodju po našim selima medju narod. Ta oni to mogu učiniti, njima je to dozvoljeno, što je isto vrlo čudnovato. Na licu će mjesta imati prilike, da se uvjere, kako narod misli. A za slučaj, da bi se bojali, karabinijeri i fašisti dat će im drage volje svoju pomoć, da budu sigurniji. Ta ionako oni imaju u svojim redovima i Degrassia i Brumena i tolike druge — kako ih zove puljska «Azione» — «fašiste della prima ora».

IZ DRAGOZETIĆI (otok Cres).

Već je više mjeseci, što je «Istarska Riječ» u dopisu iz našeg sela ustvrdila, da smo mi ovdje radi finance, i da joj je zadaća, da nam pravi samo neprilike.

Naše selo ima svoj portić, koji je odmah ispod njega i koji nam otkad postaje Dragozetići služi za iskrcavanje robe, dopremljene iz Cresa ili Istre. Tu su već naši stari sazidali barake, u koje se spremaju barke i koje barake služe ujedno kao skladište za dopremljenu robu. Stoga je taj portić ne samo najprotesniji, već i najbliži našem selu, te ima najljepši i najvažniji put, koji vodi k moru.

Morskim putem sat i pol dalje od spomenutog portića, koji se zove Pragajena — ima kraj lanterne Preštenica-sirotište Porozina, gdje se nalazi jedna kuća, u kojoj obitava samo financa. Privatnih kuća nema nigdje blizu.

Bit će skoro godina dana, što je Intendanca finance zabranila svako iskrcivanje robe u tom našem portiću, i pod prijetnjom teške globe odredila, da se sva roba, koja dolazi morskim putem, iskrca na Porozinu. Budući da tu nema potrebnih skladišta, roba stoji izbražena svakom nevremenu. Za put od Porozine — treba izgubiti dva sata, dočim iz sela smo za četvrt sata do Pregajene.

Uložila se je o tom molba na Intendancu, ali do sela, koji je tako loš, pravi, «kozji put», je bila odbijena. Iz te šikanske naredbe proizlazi za svaku ladju ova škoda: kad ladja stigne ispod sela mora da prodje kraj zabranjenog voća — Pregajene, i da vozi još čitavu uru i pol, da stigne na Porozinu; tu iskra robu pod nebeskim krovom i ona se vraća prazna u prazne barake na Pregajenu opet jedan sat i pol. Odavle mora kući u selo, a iz sela s tovarčićem po robu na Porozinu dva sata, iz Porozine do sela opet dva, to je ukupno sedam ur i pol, dočim bi iz Pregajene izgubio samo pol ure. Ovo je proračunano za dane, kad je more mirno a vrijeme lijepo.

Znademo, da je ovo na našu škodu, ali pitamo, je li to na korist i čast finance, i znade li financa bar osnovne pojmove v socijalnoj matematici, te bi bilo krajnje vrijeme, da se to uredi, ako ne bolje, a ono bar, kako je bilo prije!

IZ SVETOG IVANA OD ŠTERNE.

U našem kraju snašla nas velika tuga i nevolja. Uz štetu i tlačenje, koje nam zadaje naš protivnik, hara u našem kraju nemilo škrlatica.

Ljudi pobolijevaju kako snopovi, a dieca nam podliježu nemiloj bolesti, i svaki dan imamo po 2 mrtva i isto toliko pokopanih. Liječnik je daleko, telefoniraj amo, tamo, pomoći nam nije.

Što je najveće zlo, većina ljudi ne zna, kako postupati kod te bolesti, pa Vas molim gospodine uredniče, neka nam koji liječnik dade upute preko vašeg lista, biti ćemo Vam zahvalni, jer ta bolest i druguda hara.

Franina i Jurina

Fr.: Jurino, ča je to pravo za pravo — Senat?

Jur.: To ti je onc, ča je va Beče bila takozvana *Gospodska kuća.* Kad bi se va bečkem parlamente sklepal kakov zakon, poslali bi ga va Gospodsku kuću, da ga i tamo malo stave na rešeto, a kad bi ga gospoda prerešetali, onputa bi zakon puslali Franc Jožefu, da ga potpiše. Uprav tako ti je i va Italije. I va rimskem parlamente se najprej stenfa kakov zakon, a onputa gredu s njim va Senat, da gospoda senatori na tem zakone mlate praznu slamu, i kad je i to gotovo, onputa ga nesu kralju na potpis. Zač pitaš?

Fr.: A tako. Neki dan je va našoj «Reče» bilo pisano, da je neki Tolomeji va rimskem senate, rekal, da će do šest let sva nemška dečica va Tirole postat Talijani, a i njihove materi i oci, da te va to vreme obrnut onamo, kamo ov novi vetar puše. Ja pak mislim, da će se ta gospodin Tolomeji prevarit.

Jur.: Ja sam pak siguran, da će se prevarit. Nima na svete tega paranka, ki bi mogal Nemca prisilit, da postane Talijan, ni on ni njegovo dete.

Fr.: Tolomeji misli, da te ih školi obrnut.

Jur.: Ja da ne bi svaki Nemac imel doma svoju školu, i da ne bi svaki Nemac bil svojmu detetu učitelj! Ja znam, kako je puli njih. Va kolikeh njihoveh kućah ćeš nać po zideh napisano: «— *Mali, spameti se, da je nemški zajik — zajik tvoje materi! Spameti se, da si Nemac! i gledaj, da va nijednoj prigode ne zatajiš svojega milega zajika!...*» Kade pak to ne piše — tamo se tako govori. Kod obeda. kod večere, prej nego gre spat nemški otac ale pak nemška mat, govori svojemu detetu: *Ti si Nemac i Nemac trebe da ostaneš vavek, do zadnjega tvojga daha!* Tako Nemci odgajaju svoju decu.

Fr.: Zato te njim i ostat vavek Nemci, neka oni Tolomeji govori ča ga je volja i drago!

Jur.: Pak puli njih ti je svaki čovek jedan borac. Njihovi školani ljudi, njihovi delavci — svaki gleda, kako bi svojoj nemškoj, narodnoj stvare ča više koristil. Mej njimi ne ćeš nać nijednega, ki bi rekal: Viva la Španja, dove še beve e manja! — ale pak: — mane je svejedno, neka gre sve po vrage! — ja se ne pačam! — i tako napred.

Fr.: A su pak mej sobum koliko složni?

Jur.: Ne misle ni oni svi jednako, ma oni, ako imaju ča mej sobum, gledaju, da se lepo po kršćanski načine, da se neprijatelj ne godi. Oni znaju, da je sto put bolji i najhuji brat, nego najslaji tudjinac.

Fr.: Imaju pravo, zač ja mislim da ni huje stvari na svete, nego je slatki tudjinac. Obećava ti Tomu i Romu, i sve ti se lasti i sve te gladi i maže, dokle te najzada, kada se najmanje nadaš, po sakrabojski ne namaže.

Jur.: Tako je to vavek bilo. Va knjigah piše, kako su nekada Grci šturmali na neki grad i nikako ga nisu mogli predodobit. Najzada su se spametili i napravili jednegá strahovitega konja od drva. Skriši, da nijedan ne vidi, zavuklo se je nutar va tega konja trejset najvećeh grčkeh junaki, a svi drugi Grci su se za tem ukrcali na svoji brodi i digli sidra i odjedrili vanka na otvoreno more, kako da gredu tobože doma. No oni nisu šli doma, nego su se skrili za jedan otočić, da vide, ča će se dogodit. Čim su oni odjedrili, grajani onega grada otvorili su vrata i šli su veselo vanka i veselili su se, da su Grci odjedrili. Stali su okole onega konja i čudili su se, kako je velik. Nato je neki rekel: — Ala, nesimo ga nutar va grad! — Nesimo ga! Nesimo! — vapili su svi va jedan glas. Samo jedan čovek se je našal, ki je rekal: — Ja se bojim Grki i onput, kada nose regali... No oni su svejedin učinili, kako su namisleli; poneslí su nutar konja, a kada je bilo v noći, onih trejset junaki je skočilo vanka, dali su senjal onem, ki su bili zada onega otočića i malo zatem celi je grad bil va plamene i Grci su pobedili.

Fr.: Ja bim otel, da ov nauk zapišu sebe za uho neki naši ljudi, ki se lahko puščaju tolit od lepeh i slatkeh besed oneh, ki bi nas najvoleli otopit va žlice vodi. Najlepše je poć svojim putem ravno, kako gredu i Nemci va Tirole. Ni levo ni desno!

Jur.: To i ja govorim.

DOPISNICA UREDNIŠTVA.

Što zakutni piskar tvrdi, da je dr. Stanger rekao da je onomade stajao u skupnom odboru 1922. i jedan fašista, to stoji. No piskar se je uvelike porezao. Jadnik uopće nije ni pomišljao na to, da se je onim riječima ciljalo baš na njega, čije su veze sa stanovitim krugovima bile poznate (Ciccolanti, Villasanta, itd.) To je poslije još jasnije izišlo na dan. Najbolje bi bilo za njega da bude tih, jer o mnogim smo stvarima dosada šutili (na pr. o predikama u Sv. Katarini i o mnogočemu drugomu).

P O D L I S T A K

Dr. IVAN HASLINGER:

Nauka o zdravlju

Prije mnogo stotina tisuća godina živjeli su ljudi kao životinje. I Sveto Pismo kaže, da su prvi ljudi bili goli i da su živjeli zajedno sa životinjama. Tek kad su se toliko osvijestili, da su spoznali da su ljudi, da su nešto drugo negoli životinje, pa kad su se iz toplih krajeva, gdje ih je već previše bilo, raselili po svemu svijetu te su došli i u hladnije krajeve, počeli su osjećati potrebu, da se odijevaju i štite od vremenskih nepogoda. Prvo odijelo im je zacijelo bilo lišće, poslije su sebi pleli ogrtače od lišća i slame. Živjeli su isprva u šumama, a poslije su se sklanjali u špilje. Od groma i munje upoznali su vatru. Naučili su spoznavati, da je na vatri prženo meso tečnije i mekše od sirovoga, kojim su se prije hranili. *U špiljama su ložili vatru.* Tu im je dim oči izjedao, pa su se mogli dosjetiti da probiju iz špilje škulju, kuda je dim odlazio. Tako su upoznali potrebu dimnjaka. Kad su znali već loviti divlju zvjerad, ogulili bi im kože, pa su sebi od krzna načinili ogrtače te doskora spoznali, da ih ova krzna bolje štite od zime negoli slama. Gdje nije bilo špilja, morali su sebi sagraditi nekakva skloništa, gdje će se ohraniti od zime, kiše, oluje, snijega i leda. Zabili su u zemlju kolce, pa su objesili i pričvrstili na njih kože od ubijenih većih životinja, od divljih volova i tako sebi načinili šatore.

Poslije su sebi pleli od šiba kuće, pa kad su vidjeli, da kroz šiblje duha vjetar, omazali su stijene nakvašenom zemljom, ili su ih oblagali kožama. Njihova naseobine bile su isprva obično uz vodu, uz rijeku i potoke, jer bez vode nisu mogli živjeti. No rijeke su i potoci znali nabujati, pa bi im poplavili njihove stanove; gdjekoji se i utopio za poplave. Onda su gradili svoje stanove na brežuljcima uz vodu, a ako takvih nije bilo, onda su sebi pravili skloništa na visokim stupovima, jer su se uvjerili, da im vlaga škodi. Ovako su ljudi malo pomalo, vrlo polagano, ali ipak uvijek stalno napredovali, pa su kroz tisuće godina naučili, kako treba živjeti, kako se treba odijevati, kako treba i što treba jesti, kako stanovati, da im se zdravlje bolje sačuva i da sebi život produlji.

Eto čuli smo, da su naši predji stanovali u špiljama; mi danas živimo u kućama. Naši predji odijevali su se u sirove kože, a drukčije su bili goli; naše snahe danas misle, da ne mogu u crkvu, ako nije sve na njima «šingano» i vezeno, a po zimi oblačimo dobre binjiše, čižme, surke i šabare. Naši su predji pili vodu samo iz rijeke ili potoka, kadšto bome i iz kaljuže i iz žabnjaka; mi se danas više ne zadovoljavamo niti iz bunara, nego po velikim gradovima gradimo vodovode, koji nam donose vodu iz dalekih bregova, čistu bistru i zdravu gorsku izvorvodu. Naši preci trgali su zubima i noktima prijesne madvjede i prasce, te se njima hranili. Mi danas jedemo fino pečene purane, kokošju čorbu i različne kolače i tortu. Evo to je napredak u načinu života ljudskoga roda, koji sav ide za tim, da nam bude bolje, da udobnije živimo, da se čuvamo, koliko možemo, svega, što bi nam moglo zdravlju naškoditi. Što više: u novije su se doba počeli posebno učenjaci baš samo time baviti, da prouče i nadju načine, pravila, zakone i upute, po kojima moramo da živimo u različnim prilikama života, kako da se i zdravlje bolje sačuvamo. A otkad su se pronašli i otkrili oni prije nepoznati nevidljivi sitnoživi, bakterije, za koje smo saznali, da su uzročnici tolikih naših bolesti, od onda ima na tisuće učenjaka, koji se bave samo tučavanjem tih sitnoživa, kako se mogu utamaniti, kako se možemo on njih braniti i kako se od njih uzrokovane bolesti liječe i kako se širenje tih bolesti sprečava. Tako je nastala množina različnih zakona, odredaba, pravila i uputa, napisana je sva sila velikih i debelih knjiga, nastala je, da ukratko rečemo, o tome jedna cijela velika nauka, koja sva ide za tim, da nas uputi, *kako ćemo živjeti, da sebi zdravlje čuvamo, a zovu je higijena.* Ta nauka nas dakle uči, kako ćemo udesiti naš život, naš stan, naše jelo, naše odijelo, kako ćemo odgajati djecu i još mnoge druge stvari, ako hoćemo da čuvamo naše zdravlje i da nam narod bude zdrav, čvrst i krepak.

Ali varao bi se, tko bi mislio, da pojedinac može u tome što postići, ako ga drugi ne pomažu. Badava ćeš se ti čuvati od zaraznih bolesti, ako tvoj susjed isto ne čini. Ti možeš imati još tako čistu kuću, možeš paziti, da ti svi ukućani budu čisti i čisto odjeveni, možeš se čuvati i zaraznih bolesti i napuštati svoju djecu, da okolo po selu pohadjaju bolesnike, sve to može da bude najednom uzalud, ako ti dodje u kuću zaraženi, ukuženi susjed, pa ti zarazi ukućane, koji će oboljeti. Dakle, ako hoćemo u zdravstvu postići neki uspjeh, onda mora sav narod da živi po ovim pravilima i tek onda će taj narod biti sretan, jer će biti zdrav.

U svakoj sredjenoj državi postoje zakoni, jer čuvaju i štite državljane od kradje, zlostavljanja, ubijstva, smetanja posjeda i mnogih mnogih drugih neprilika, prekršaja i zločina. Svaki državljanin treba da se strogo drži tih zakona, jer će inače imati posla sa kaznenim sudom.

Zar je zdravlje manje vrijedno od drugih imućstva ovoga svijeta? Smijemo li dakle smetati tudje zdravlje i štetu mu nanositi?

Politički pregled

Sastanak velikog fašističkog vijeća u Rimu.

Pred nekoliko dana sastalo se u Rimu veliko fašističko vijeće. Sjednici su prisustvovali svi članovi vijeća, osim ministra unutrašnjih poslova Federzonija, koji je bolestan, te ministra financija De Stefanija, državnog podsekretara Grandija i generala De Bona. Mussolini je na početku sjednice izrekao govor, u kojem je pozdravio kao starog druga De Vecchija, koji se prije nekoliko dana povratio iz Somalije, gdje je vršio funkcije guvernera. U svom govoru Mussolini je istakao da je danas fašistička stranka ostala sama na poprištu u borbi protiv svih ostanaka starih parlamentarnih grupa i stranaka. On smatra, da je ovim fašistička stranka pokazala, kako je fašistička revolucija u cijelini provedena i da nema te stranke, koja joj se može suprostaviti. Kriza, koja je u juniju prošle godine započela, već je preturena. Mi smo, rekao je Mussolini, odnijeli pobjedu u velikoj bitci, koju smo vodili s protivnicima, ali još uvijek nismo dobili rat. Zato treba da radimo zdušno na pripremanju terena za konačnu našu pobjedu. Ta pobjeda treba da bude definitivna i u njoj će podleći svi ostatci preživjelih stranaka. Fašizam je snažan i stoji čvrsto na nogama. Sada treba da ga usavršimo i naše redove pojačamo. Svi oni, koji skrenu s puta, kojim teče naša moćna struja, nestat će. To je bitka historije, koja nam već šest godina daje potpuno pravo. Mi idemo smjelo u susret sutrašnjici i bit ćemo spremni na sve žrtve, jer smo uvjereni da naša volja mora pobjediti.

Poslije toga prešlo se na raspravu o stranačkim pitanjima. Na Mussolnijev prijedlog ponovno je uspostavljen generalni sepretarijat stranke, te je za generalnog sepretara jednoglasno izabran poslanik Farinacci, poznati ekstremista u fašističkoj stranci. Za 21. aprila sazvana je u Rim konferencija svih fašističkih organizacija u zemlji.

Akcija Habsburgovaca u Srednjoj Evropi.

U sjednici austrijskog budžetskog odbora, prilikom diskusije o budžetu ministarstva unutrašnjih djela, poslanik Deutsch učinio je senzacionalna otkrića o monarhijskoj propagandi u srednjoj Evropi. Deutsch je kazao, da iz Budimpešte dolaze u Beč monarhistički emisari, koji tu održavaju tajne skupove. Policiji je poznato ovo rovenje, i u izvještaju kancelariji saveznog kancelara ona saopštava, da se uslijed zaoštrenih odnosa izmedju Rumunije i Rusije i unutrašnjih političkog vrenja u Jugoslaviji primjećuje, da se u Madjarskoj pojačava propaganda, koja ide za tim, da se izgubljene madjarske oblasti otcijepe i ponovo pridruže Madjarskoj. Teleki, Andrassy i Esterhaži izdali su ogromne svote za ciljeve Probudjenih Madjara; odatle takodjer primaju subvencije vojnički organizacije u Madjarskoj. Teleki i Keglević upravljaju organizacijama omladinskih odjeljenja; pukovnik Šeketi i major Lehner stvorili su nove organizacije, koje su organizovane po primjeru letečih vojnih komanda i koje stoje u stalnoj vezi sa Leharom i Pronajom. Centrale ovih organizacija nalaze se u vezi sa špijunskim i obavještajnim mjestima u bivšim madjarskim oblastima. U istom smislu rade madjarska udruženja u Pragu, Beču i Temišvaru, i ako ova udruženja ne nose nikakve političke boje. Madjarska monarhistička udruženja nalaze se u stalnom kontaktu sa reakcionarnim krugovima u Njemačkoj, od kojih takodjer primaju bogatu pomoć. Bivši njemački pomorski oficir Verner Kunz predstavlja njemač. stalnog savjetnika, koji prisustvuje svima skupovima.

Velike istočne države protiv zapadne Evrope i Amerike.

Svojedobno smo javili, da je izmedju Japana i Rusije došlo do prijateljskog ugovora. Tom prigodom smo napomenuli, da se taj ugovor u glavnom odnosi na gospodarske koristi izmedju obiju zemalja. Medjutim sada doznajemo, da se u tom ugovoru nalazi i jedna klauzula, koja naglašuje, da se dodatak ugovoru ne će objelodanjivati. Prema informacijama iz dobro obaviještenih ruskih krugova sadržaje taj dodatak rusko-japanski ofenzivni i defenzivni savez, kojemu je pristupila i Kina. — U slučaju, da Amerika, Engleska ili Franceska poduzmu vojne mjere protiv Kine, daje Rusija 200.000 vojnika u obranu kitajskog suvereniteta. — Čitav teritorij otoka Sahalina prelazi nakon 5 godina pod suverenitet Japana, ako Japan preda u to doba Rusiji 4 manja krstaša, i veliki bojni brod, 30 velikih motornih čamaca i sedam razarača. Vladivostok izgradit će se pomoću Japana u flotnu bazu prvoga reda. — Kitajsku vojsku izobrazit će ruski i japanski časnici. Kitaj se obvezuje, da će unovačiti vojsku od 800.000 vojnika. Ugovor je sklopljen na 30 godina, a uperen je kao azijski blok protiv Amerike i zapadne Evrope.

Italijansko-jugoslovenska konferencija nastavlja svoj rad u Firenzi.

Na zamolbu italijanske vlade italijansko-jugoslovenska konferencija nastavlja svoj rad i to u Firenzi, a ne u Veneciji. Tu promjenu mjesta italijanska vlada obrazlaže time, što sada u Veneciji počinje sezona posjete stranaca.

U Firenzi su se već sastali italijanski i jugoslovenski delegati i započeli svoj rad.

Na dnevnom redu ove konferencije ima više točaka, medju kojima i točka o recipročnom uredjenju položaja nacionalnih manjina, i to jugoslovenske manjine u Italiji i italijanske manjine u Jugoslaviji.

Albanija izručila samostan sv. Nauma Jugoslaviji.

Albanska republika ustupila je Jugoslaviji monastir Sv. Nauma. Time odpada jedna od spornih točaka izmedju Albanije i Jugoslavije.

Definitivni rezultat izbora u Jugoslaviji.

Prema najnovijim vijestima iz Beograda nacijonalni blok je dobio 163, a opozicija 152 mandata. Nacijonalni blok: Radikali 140, a samostalni demokrati (Pribićevićeva grupa) 23 mandata; opozicija: Davidovićevci 37, Radićevci 68, slovenački klerikalci (dr. Korošec) 20, jugoslovenska muslimanska organizacija (dr. Spaho) 15, Nijemci 5, crnogorski federalisti 3, zemljoradnici 3 i Puceljevi slovenački kmetijci 1. Iz toga jasno proizlazi, da nacijonalni blok imade 11 glasova većine. Računa se, da će nacijonalnom bloku pristupiti i druge manje skupine, tako da će vladine grupe raspolagati sa apsolutnom većinom u Narodnoj Skupštini, koja se sastaje 7. marta te godine.

Poslije provedenih zibora vlada zasada prilično političko zatišje. Samo dr. Korošec hoće da stupi u vladu i traži dodirne točke sa radikalima i samostalnim demokratima.

G. je Svetozar Pribićević kao ministar prosvjete ukinuo njemačke paralelke na dvijema gimnazijama. Proti tome su protestirali njemački poslanici Neuner i drug. Dobili su odgovor da je to učinjeno u ime represalija za to, što je i Austrijska Republika ukinila sve slovenske škole u Koruškoj i, dok one ne budu uspostavljene, da ne će da bude ni njemačkih paralelki u Jugoslaviji.

Grčko turski spor.

Prema vijestima iz Atene, tamo se sve više širi protuturski pokret, koji je zahvatio velike razmjere. I ako je intervencijom Velesila grčko-turski sukob zbog izgona patriarke iz Carigrada prenesen na riješavanje u krug Saveza Naroda, ipak izvan toga grčko javno mišljenje ne zadovoljavajući se time, preko svih grčkih novina pozivlje vladu na oštre mjere protiv Turske tražeći zadovoljštinu. Pošto je uzbudjenje u Grčkoj veliko, predvidja se da bi mogla u skoro biti proglašena vojna diktatura. Smatra se da bi jedna takva diktatorska vojnička vlada pokušala da oružjem riješi spor sa Turskom.

Kratke vijesti iz svih strana

Ovih su dana pred istražnom komisijom rimskog senata prislušani general Cortese i direktor «Corriere della Sera» senator Albertini. Oni su o djelovanju generala de Bona kako se tvrdi iznijeli neke nove dokaze u potkrepu optužbe koju je podnio dr. Dodatti protiv generala de Bona u veki s Matteottijevim umorstvm. — Agenzia Volta potvrdjuje, vijesti o skorom sazivu nove konfrencije u Londonu, na kojoj će sudjelovati Engleska, Franceska, Italija i Belgija. Konferencija otpočet će koncem ovoga mjeseca, a na njoj će se raspraviti uz ostalo i pitanje evakuacije kölnske zone. — Komunistički izgredi u Marseille bili su mnogo žešći, nego što je isprva izgledalo. U bolnicu je otpremljeno preko stotinu ranjenih. Osim toga nastradala su tri radnika životom. — Na mjestu, gdje je nekad stajao željezni most izmedju Sušaka i Rijeke, vrše se mjerenja u svrhu izgradnje novoga mosta iz armiranog betona. Most će biti 10 metara širok i imat će ogradjene prolaze za pješake sa svake strane. Sa gradnjom mosta imalo bi se otpočeti vrlo skoro, možda već početkom idućeg mjeseca. — Zagrebački je nadbiskup, preuzv. g. Ante Bauer, u najužem krugu znanaca i štovatelja proslavio svoj sedamdeseti rodjedan, a desetu godišnjicu, otkako zauzima položaj zagrebačkog nadbiskupa. Časni je jubilarac primio mnogobrojne čestitke raznih korporacija, znanstvenih institucija i oblasti. — Kod četvrtkovih komunističkih demonstracija u Čehoslovačkoj došlo je do sukoba s oružanom silom te je ostalo tri mrtvih i 100 ranjenih na bojištu. Demonstranti su navalili na 8 svećenika te ih nemilice izmlatili. — U rudniku Steil (Njemačka) došlo je do velike eksplozije plina, koja je djelovala katrastrofalno i pokopala preko 100 lješina. Spasavanje je otpočelo u velikom opsegu, te je izvadjeno 30 mrtvih rudara i 8 teško ozlijedjenih. — 25. marta te godine sastaju se predstavnici Male antante u Bukareštu. Prije toga Beneš će otputovati za Ženevu, gdje se 8. marta sastaje Društvo naroda. Vjerovatno je, da će 20. marta doći do sastanka gg. Beneša i dra. Ninčića. — U sarajevskoj okolici, osobito na Igmanu, pojavilo se mnogo vukova, koji nanose seljacima velike štete napadajući na stoku. Sarajevski lovci odlučili su u nedjelju prirediti hajku na te vukove, te se nadaju da će im lov dobro uspjeti. — Pred nekoliko dana ubio jedan italijanski svećenik u dolnjoj Italiji svog vlastitog oca. — Franceski trgovački avijon, koji vrši promet na pruzi Paris — Brutelles — Amsterdam, postigao je novi svjetski rekord, preletivši za 54 minute 460 kilometara. — U Napulju priredili su radnici burne demonstracije zbog ponovnog povišenja cijena kruhu. Za 25. veljače urečen je 48-satni protestni štrajk. — U Lavovu pojavio se ovih dana neki trgovac, koji je doputovao iz Beča, pa nudi na prodaju maršalski štap, kojega je poljski kralj Ivan Sobieski primio nakon opsade Beča. Ta historijska relikvija nalazila se je za vrijeme rata u carskoj riznici u Petrogradu. Nakon oktobarske revolucije god. 1917., odnio je neki veliki knek ovaj štap u Englesku, da ga ondje proda. Iz Londona dospio je štap u ruke ovog bečkog trgovca, koji zanj traži 100.000 dolara. — Ovih je dana neki Čeh, Jan Andree, u Bohdanču proslavio neobičan trostuki jubilej. Navršio je 90.tu godinu života, 65.tu godinu srećnog braka, a za cijelo to vrijeme mira i zadovoljstva ispustio je ravno 100.000 viržinija. Predsjednik Masaryk poslao je starom strasnom pušaču viržinija uz srdačnu čestitku 100 komada najfinijih viržinija na račun daljih 100.000 cigara. — U Haagu sastavljen je ovih dana jedan komite, koji kani organizovati redoviti zračni saobraćaj izmedju Holandije i njenih azijskih kolonija. — Japanska ratna eskadra, koja je neki dan prispjela u Vancouver, doživila je na putu tešku nezgodu. Jedna ladjica za spasavanje, koja se vraćala zapovjedničkom brodu «Asama», sudarila se sa drugim jednim brodom i prevalila. Pri tome se utopilo 17 ljudi posade. Ostale uspjelo je spasiti unatoč tmine i nemirnoga mora. — Ove godine desilo se neki dan ovo čudo: u Rimu zabilježena je temperatura od 2 stupnja ispod ništice — dok na Islandiji i Petrogradu vlada neobično blago vrijeme. Na Islandiji dostignuto je pet stupanja iznad ništice. — U engleskom Gornjem Domu canterbursky nadbiskup zatražio je odgovor vlade u gledu protjerivanja vaseljenskog patrijarhe iz Carigrada. Lord Curzon u ime vlade je odgovorio, da je Grčka u toku ovih dogodjaja dala dokaza mudrosti i obazrljivosti. Pitanje protjeranja — rekao je Curzon — teško je osjetljavo. Engleška smatra da to pitanje treba da se riješi sporazumom izmedju Grčke i Turske. — U narodnoj skupštini u Angori došlo je do teških incidenata. Jedan poslanik htio je da intervenira u svadji izmedju dva poslanika, na što je prvi izvadio dva revolvera i počeo pucati. Na to je nastala revolverska borba, u kojoj su tri poslanika ranjena. — Agencija «Roma» javlja da je sovjetska vlada odlučila da u svojim sopstvenim fabrikama izradi 250 aeroplana a 250 da poruči u inostranstvu. Ovi posljednji imaju da budu liferovani u najkraćem roku.

Gospodarstvo

Dokle će još biti uglјena i nafte?

Ako bude upotreba petroleja i nafte tako dalje napredovala, kako je počela u posljednje vrijeme, i jednog i drugog će nestati. Zamjena bi nekakva bio vjetar, no stručnjacima još nije jasno, kako bi ga mogli uspješno iskoristiti.

O tom pitanju govori nova knjiga znamenitog švedskog učenjaka, ravnatelja Nobelovog instituta, Svante Arheunisa. Pitanje zaliha uglja i nafte uistinu je jdno od najvažnijih pitanja, jer su od njega ovisni svi uspjesi naše civilizacije.

Posljednji medjunarodni geološki kongres u Torontu procijenio je svjetske naslage uglja u dubini do 1800 metara na 7 bilijuna tona, od kojih otpada 68.9 postotaka na Ameriku, 17.3 posto na Aziju, 10.6 na Evropu, 2.4 posto na Australiju, a 0.8 posto na Afriku. Taj broj treba sniziti za 25 postotaka s obzirom na gubitke pri kopanju, prevažanju, a i radi nezgodnog položaja nekih ugljenokopa u zemljama, gdje vlada velika vrućina — i iznad 70 stupanja Celsijevih.

Sadanja potrošnja uglja iznosi 1.2 milijarde tona na godinu, te stalno raste. U toku posljednjih deset godina izgorilo je više ugljena, nego u ovom vremenu prije toga zajedno. —

S obzirom na to, ne izgleda pretjeranom tvrdnja, da će svi ugljenokopi za 500 do 600 godina biti iskorišćeni.

Još gore je s naftom, čiji bi izvori mogli da budu dostatni pri sadašnjoj potrebi za 60 godina. U Americi, gdje se proizvodi i troši dva puta više nafte, nego na ostalom svjetu, njezin je konzum narastao do sada godišnje za 25 stotaka. Ne pojdje i za rukom, da se nadju novi petrolejski izvori, bit će sve zalihe nafte iscrpljene još prije konca dvadesetog stoljeća. Tada će morati u ropotarnicu svi automobili, motocikli, lijetala, većina parobroda i Dieselovi motori. Ti žalosni izgledi gone nas, da tražimo nove izvore energije. Prije vsega dolazi u obzir «bijeli ugljen», to jest snaga vode. Kad bi se iskoristili svi slapovi, rijeke i jezera, imala bi Azija 236 milijuna konjskih sila, Afrika i Sjeverna Amerika svaka po 160 milijuna, Južna Amerika 94, Evropa 65 i Australija 30 milijuna. Od pojedinih zemalja na prvom su mjestu Sjedinjene Države Amerike sa 100 milijuna konjskih sila, zatim Kanada 26, Norveška 13, Franceska 7 i Švicarska 6.7 milijuna konjskih sila. Ipak i sve vodene sile na zemaljskoj kugli mogle bi da pokriju samo 60 postotaka sedanšnjih potreba energije.

Vjetar bi mogao da nam dade ogromnu energiju, i on bi mogao lako da nadomjesti efekat, koji postizavamo ugljenom, naftom i vodom. No tako daleko još nismo došli, da bi mogli iskorišćavati vjetar. To isto vrijedi i za sunce i morsku plimu, jer još nismo stigli ni do početnih pokusa. Podje li nam kada za rukom «uhvatiti sunce» — u jedan mah će biti riješena sva pitanja prometa i ogrijeva.

Zdravstvo

Dr. J. Arambašin:

ŠKRLETNA VRUĆICA.

Kao što pšenica nikne samo od zrna pšenice, a kukuruz od kukuruzova zrna, tako i svaka kužna bolest nastaje od svoje naročite kuži ili kužne klice. Klica prouzrokovač škrletne vrućice (ili škrleta) nije još dobro poznata, ali se zna da je cjedljiva, biva prolazi kroz Berkefeldovo zemljano cjedilo; a to je znak da je veoma sićušna. A kao što ni pšenica ni kukuruz ne uspjevaju svuda, nego u nekim zemljama, tako i ona klica redovno nadje mjesto za razvijanje u djetinskom tijelu, ali ipak i momačko doba bude joj gdjegod podesno tlo.

Od kada ona ugje u tijelo, do pojavljivanja vrućice prodje redovno 4 do 7, a nikada preko 19 dana; bolest obično počne s ježnjom, bljuvanjem i vrućicom. Pošto je vrućica potrajala 2—3 dana, bolesnik se počne osipati, prije na nepcu pa na licu, vratu i dalje nizdo. Koža tada izgleda škrletno-crvena, a u tom crvenilu vide se pjegice ko zrno prosa jedna do druge. Kad se ospe cijelo tijelo vrućica obično počne padati; nakon 15 dana temperatura je naravska — ako ne nastupe kakvi zapletaji. Već u početku jezik je crven kao malina, a grlo je žažareno i boli; kasnije navuče se na krajnike bijela navlaka.

Od ove grlobolje može da oteče i da se ognoji vrat, te da se zapali i gnoji srednje uho, koje tada procuri, a od njega se gnojenje može da proširi na bližnje kosti i moždanske opnice. Ovo posljednje je obično bolest smrtna, ako je trapananje kosti ne zaustavi; a ako uho potpuno ne iscijeli može bolesnik da ogluši. Najčešće k škrletu se nadoveže zapaljenje bubrega, gdjekad i zglobova. Pa i pored ovih nadošlih bolesti veći dio bolesnika ozdravi.

Kod svih zaražnih bolesti kuž je gdjekad žešća, otrovnija; pa, kad zaredi, dohvati veći broj ljudi i većom žestinom; a gdjekad je slabija, pa se njena pošast brzo ugasi. Tako i od škrletne vrućice ima veoma lakih slučajeva gdje se bolesnik i ne ospe, nego samo zaboli u grlu, uhu ili oteče radi podmuklog zapaljenja bubrega; ali ima i poganih oboljevanja s kojih nastane smrt za jedan ili dva dana; pa kod njih malo pomažu i injekcije Marmorekona seruma. Kod ovih teških slučajeva ne valja se plašiti upotrebljavanja hladnih oblaganja, koja mogu da koriste.

U trećoj sedmici počne bolesniku da se koža peruta u manje i veće ljudske, a s prstiju čak i u podobi čitavog svlaka; sve dok traje to perutanje (do 6.—7. sedmice), bolesnik treba da je osamljen, jer je opasan za druge. Bolest se u početku prenosi sluzom iz usta i nosa, a pri kraju ljuskama; kuž odoli mjeseci u suhoći i ledu na predmetima (pokućstvu, knjigama, listovima, igračkama itd.), ali je najzaraznija na vrhuncu razvitka bolesti.

Zdravi ukućani ne smiju još za 20 dana u školu, pošto su bili odstranjeni iz bolesnikova stana; isto tako i učitelj ako ima od škrleta bolesne djece. Bolest se raznosi takogjer mlijekom, voćem okuženim u bolesnikovoj kući, pa i zdravim osobama, ako su dulje vremena stale uz bolesnika, jer se uzročnik prilijepi na njihovu kožu, kosu, odjeću itd. Dok po uzduhu manje se širi, tako da u nekim bonicama osame samo bolesnikovu postelju ostavljajuć ga u istoj ložnici s drugim bolesnicima. Najopasniji su da raznesu bolest oni, koji obole od gore spomenute veoma lagane škrletne vrućice, pa treba brižno tragati, da li po izgledu zdravi ukućani ili posjetioci bolesnoga nisu slučajno preboljeli tih dana laku grlobolju, da li im ne otiču noge, da nisu podbuli u licu i da li im se, osobito na dlanima i poplatima koža ne ljušti.

Bolesnik i ko dodje do njega treba da radi sebe i drugih ispiranjem raskuživa grlo i nos gdje se klice bolesti mogu dugo da zadrže. One ulaze u tijelo kroz nos, usta, a i kroz rane. Dakako, da je za potpuno raskuživanje potrebito oprati raskužnim ljekovima kosu, lice, ruke, cijelo tijelo i odjeću.

Domaće novosti

«Kad se užge mlada krv...»

U narednom broju «Istarske Riječi» počet ćemo donašati u podlistku pod naslovom «Kad se užge mlada krv...» pripovjest iz istarskog narodnog života, koju je napisao g. Ernest Radetić u pučkom, zapadno-istarskom narječju.

Budući da pisac upravo fotografskom točnošću, dobrim pučkim jezikom, crta istarski narodni život na selu, nadamo se, da će ova pripovjest naići na općeniti interes kod naših čitatelja.

Čuvajmo stara imena!

Mi smo u ovom našem listu već po nekoliko puta pozivali naše ljude, da pobilježe sva imena bregova, dolina, uvala i draga, potoka i lugova, livada i šuma, gajića i umejaka, stazica i puteva, medjaša i vinograda — uopće svih onih stvari i mjesta, koje nose kakvo staro ime. Ima imena, koja u sebi kriju svjedočanstva, da smo mi ovdje u ovoj našoj Istri bili davno prije nego li se obično misli i nego što bi to Italijani htjeli. Evo vam opet, primijera radi, već više puta napomenuto brdo Perun na Mošćeništini. To brdo nosi ime jednoga slavenskoga boga, a jedno zabitno seoce u onom istom kraju zove se Trebišće, a Trebišće u staroslovenskom jeziku znači mjesto, gdje se žrtvuje. Već nam ta imena pokazuju, kako su naši stari naselili ovaj kraj u vrlo davno vrijeme, kad su još bili neznabošci.

Naši novi gospodari trude se, da izbrišu trag svakome našemu nazivu u ovim našim kraljevima. Na nama je, da očuvamo sve, što se može i da barem mi ne zaboravljamo stare nazive, pa bilo to kome pravo ili krivo.

Tko iole može, neka pobilježi po nekoliko imena. pa neka ih dostavi uredništvu našega lista.

Narodni pir.

Jučer, u srijedu dne 18. o. mj., vjenčao se u Brseču naš ondješnji načelnik, gosp. Josip Velčić. Uzeo je za drugaricu vrlu sumještanku, gdjicu Anku Kumičićevu, čemu se mi osobito radujemo. Iskustvo nas uči, da tko uzimlje ženu iz tudjega soja, pokaje se prije ili poslije, dok domaća djevojka domaćemu čovjeku nosi često sreću u kuću.

Pridružujući se narodu, koji je na vjenčanju u crkvi onako srdačno, pokazao odanost svomu načelniku, želimo i mi vrijednim mladencima svako dobro. Bili sretni i zadovoljni na sreću svoju i na diku našega miloga i kršnoga Bršeča. — Živjeli!

Iseljivanje u Južnu Ameriku.

Otkada je Sjeverna Amerika ograničila broj doseljenika, otada raste sve to veći broj iseljenika za Južnu Ameriku. To se vidi i po našim ljudima, koji se ukrcaju u Trstu.

Najveća je država Brazil, gdje ima puno neobradjena zemljišta. Zato se i traže radnici izvana, za obradjivanje polja. Brazilijanska vlada daje doseljenicima, kada stignu u luku Rio de Janeiro, hranu, stan i troškove za put gdje će preuzeti zemlju za obradjivanje. Na putu ih prati tumač njihova jezika. Vlada daje do 30 hektara zemlje uz cijenu 3—4 dolara po hektaru. Ta se svota otplaćuje u obroke kroz 10 godina a počne se isplaćivati treće godine. Suviše podijeljuje orudje za oranje i gradivo za kuće. Tko dodje sa porodicom od 3 člana (od 12 do 50 godina) vlada plaća i putne troškove iz Evrope u Ameriku. U Paraguaju država daje besplatnu vožnju od Montevidea do Asumeion i plaća doseljeniku hranu za 8 dana, dok se prihvati posla. Daje mu zemljišta do 20 hektara uz cijenu 3 dolara po hektaru. To se isplaćuje na obroke kroz 5 godina. U Boloviji doseljenici imaju bezplatnu vožnju po svoj državi dok se namjeste na odredjenu im zemlju, koje mogu dobiti do 50 hektara uz vrlo nisku cijenu 10 centavosa (naših 26 lira) po hektaru. To mogu isplatiti u dugom nizu — 50 godina.

Argentina takodjer ima dosta zemljišta za obradjivanje, kojega ona daje u najam za 10 godina, plaća se 5 dolara na svaki hektar. Može se to zemljište i kupiti, ali ne više od 100 hektara za sijanje a 50 hektara za pašnjak. Takovo zemljište mora da bude obradjeno kroz 2 godine, a za to treba uložiti preko tisuću dolara.

Republika Čile daje velike pogodnosti doseljenicima: plaća im put, daje im zemlje do 150 hektara i novčane pripomoći 500 peča (3900 lira) za gradnje i orudje. Ovih zadnjih godina puno se je doselilo Nijemaca, Italijana i Japanaca. U Argentini se bave obično poljedelstvom, zakupe zemljište, pa ako ih iznosu dobre ljetine, postanu vlastnici te zemlje (farme), dočim u Čile zaposleni su pretežno industrijom salnitra.

Usprkos svega toga ima tamo dosta nezaposlenih ljudi, koji bi se rado vratili kući, a ne mogu. Zato preporučamo našim ljudima, da ne hrle u Južnu Ameriku, već neka se radje drže one naše poznate poslovice: «Svoja kućica, svoja slobodica».

Svega po malo

Iz zemlje uličnih nesreća.

Ovaj neobični epitet zaslužuju bez sumnje Udružene Države Američke, jer statistika iznijela je na javu nevjerojatne podatke. Prošle godine zabilježeno je 22.600 smrtnih slučajeva i 670.000 teških ozleda. Ukupno bilo je oko 700.000 uličnih nezgoda. Prema tome bilo je 24 posto nezgoda više, nego g. 1923. A čini se, da će se to stanje još znatno pogoršati, jer konzum automobila sve više raste. Prošle godine izdano je preko dvije milijarde dolara za nabavu automobila, a broj «automobilskih analfabeta» spao je na jednu četvrtinu pučanstva. A pri tome valja držati na umu, da ljudi koji upravljaju autom ne misle gotovo nikada na ogromnu odgovornost i jure bezobzirno najprometnijim ulicama. I zato nije čudo, da u Americi godišnje nastrada od automobila toliko ljudi, koliko u svjetskom ratu.

Ljudožder Denke jeo je i djevojčice.

Potvrdjuju se vijesti, da je šleski ljudožder Denke ubio i jednu djevojku. Vlasti su utvrdile, da je nestalo jedne djevojčice iz Breslave, od kako je bila ušla u Denkevou kuću, pa se pretpostavlja, da je i ona svršila kao i ostale njegove žrtve. Bilo je javljeno, da je lješina ljudožderova bila sahranjena u jednom kutu münsterberškog groblja, poslije kako je njegova glava istražena na klinici u Breslavi. Lješina ljudožderova ponovno je iskopana i otpremljena u Breslavu. Liječnicima je mnogo stalo do toga, da utvrde, da li su nastale u Denkeovom tijelu neke promjene od 20-godišnjeg hranjenja ljudskim mesom.

Temperatura od 8000 Celzija.

Prema istraživanjima, najviša temperatura, koja se do sad mogla postići, bila je 6000 Celsija. Profesor fizike u Breslau Lummel pravio je poskuse, da postigne veću temperaturu i to mu je pošlo za rukom. On je opazio da temperatura električnog luka svjetla, koja iznosi 4000 Celzija, raste, ako se taj luk svjetla proizvodi pod većim pritiskom. Zato je on metnuo kružnu lampu u debeli sud, u koji je dovodjenjem zraka provisivao pritisak. Temperatura je neprekidno rasla i kod tlaka od 40 atmosfera postignuta je temperatura od 8000 Celzija. Visina temperature mogla se ustanoviti optičkim pirometrom.

Drama ruskoga kneza.

Pred berlinskim sudištem odgovarao je bivši ruski knez A. Trubeckoj zbog kradje. Trubeckoj bio je gardijski časnik, a za tim je pripadao vojsci dobrovoljaca, — onda je opet u Carigradu prodavao novine i čistio cipele. U Zagrebu bio je činovnik i sudbeni pisar, a u Berlinu radio je kao konobar zajedno sa svojom zaručnicom, hitjući zaslužiti toliko, da uzmogne u Frankfurtu otvoriti — modni salon! — Medjutim dokazano je, da je nekoliko puta oplijenio u vlakovima putnike, koji su spavali. U nekim slučajevima dokazan mu je i grabež. Knez Trubeckoj, kojemu je sada tek 24 godine, osudjen je na 4 godine tamnice.

Viseći tornjevi.

Ima na svijetu više visećih tornjeva. Zvonik u Pizi, visok 54.47 metara, ima 207 stupova, sagradjen je g. 1174. U njegovoj sjeni Galilei je sanjao svoja iznašašća. U Bologni toranj Garisenda visok je 47 i po m. a nagnut je 2.37 m. Priča se, da se Garisenda zaljubio u kćer Asinelli-a. Ali ovaj mu je ne htjede dati već pod uvjetom, da sagradi sličan toranj kao i on. Garisenda izvrši obećanje i zadobije Asinellijevu kćer. Viseći toranj nalazi se u Semanu u Turkestanu, a priča se, da ga je sagradio Alhasan, sin Muhamedov. Osobite je ljepote toranj u kineškom gradu Susciau, poznat pod imenom pagode tigre na uspomenu zaručnice kineskog cara, koju je tigra proždrla. Razni inžiniri htjedoše poravnati kose tornjeve, ali im nije uspjelo.

Visoko priznanje srpskom izumitelju.

Beogradski je mehaničar Petar Janković izumio aparat, s kojim se može uspješno boriti protiv komaraca. Aparat je veoma jednostavan. Sastoji se od reflektora, koji mami komarce, i sisaljke, koje pravlače komarce i spravljaju u mrežu. U jednoj noći se lako uhvati više vreća komaraca. Taj izum je primila italijanska i franceska javnost. Za aparat se počeo zanimati i italijanski kralj, koji ga je kupio i dao postaviti na jednom od svojih posjeda. Italijanski je kralj po svom poslaniku u Beogradu, Bodreru, poklonio izumitelju u znak priznanja zlatnu uru s lancem.

Junačka smrt telefonistice.

Prema vijestima iz New-Yorka, desio se u gradu Brooksu (Maine) neobičan slučaj ženskog heroizma. U poslovnoj četvrti grada buknuo je u jednoj trgovini iznenada požar, koji je doskora obuhvatio čitavu kuću. Na telefonu je upravo vršila službu gdjica. Carrie Johnson, koja je hladnokrvno ustrajala na svom mjestu i telefonirala na sve strane po pomoć. I tako su doskora stigli vatrogasci, koji su uspješno izvršili svoju zadaću, jer je gdjica. Johnson sve obavijestila. Ali savjesna telefonistica platila je svoju požrtvovalnost glavom Kada su vatrogasci htjeli da je oslobode, — našli su je već ugušenu od dima.

Neobičan pogreb u Italiji.

U Castelbelforte, blizu Mantove u Italiji, umro je ovih dana neki starac. Taj starac, Ferdinando del Collo, ostavio je čitav svoj imetak, što ga je prištedio u prevelikoj svojoj škrtosti svojim nećacima, ali ih je obvezao, da se séprovod mora obaviti tačno prema njegovim odredbama. Taj čudak nije imao smisla za patriotizam i religiju, pa je u oporuci vodio računa o tome, da njegova sahrana bude jasan izražaj njegovog gledanja na svijet. Tako se desilo, da je pred nekoliko dana kroz čitavo mjesto prolazila neobična povorka. Na čelu povorke išao je neki mangup, odjeven kao pajac, noseći italijansku zastavu. On je izigravao svećenika. Lijes nosili su općinski pometači. Prije odlaska na groblje, povorka je stala pred jednom krčmom, u kojoj se pilo i ludovalo bez granica. Na sanduk je izliveno nekoliko boca vina. Iz krčme krenula je posmrtna maskerata na groblje, dok je muzika svirala plesove. Većina pučanstva bila je ogorčena zbog ovog prizora, to više, što je u njemu gledala profanaciju patriotizma i religioznosti.

Koliko vremena gube žene pred ogledalom?

Uzor strpljivosti daje neki čovjek, koji imade toliko vremena, da ga gubi bez očajanja. On je svečano i nesmiljeno izračunao vrijeme, što ga žena u svom životu provodi pred ogledalom. Najprije je dugo godina promatrao majku, sestre, ženu, svastike, nećakinje, rodice, kćerke i unučad, pa je postavio upravo znanstvene račune. Uzeo je vrijeme izmedju 6. in 70. godine. Prema njegovom računu, djevojčica od 6. do 10. godine daje dnevno za ogledalo 7 minuta, od 10. do 15. godine četvrt sata, djevojka od 15. do 20. godine treba 22 minuta dnevno, do 25. godine 25 minuta, a od 25. do 30. godine posvećuje žena ogledalu 24 minute, do 40. godine 18 minuta, od 40. do 50 godine 12 minuta i konačno u 60-tim godinama ne treba više od 6 minuta, gotovo koliko i u djetinjstvu. Zbrojivši sve zajedno, žena potroši pred ogledalom 349.575 minuta ili 5826 sati ili više nego 242 dana.

Leopold Salvador odilazi iz Austrije.

Bivši nadvojvoda Leopold Salvador dobio je od austrijske vlade dozvolu boravka, da uredi neke privatne poslove. Medjutim socijalni demokrati intervenirali su već nekoliko puta protiv toga i nahuškali radnike oko Zellerdofa, gdje boravi bivši nadvojvoda, da spreme demonstracije. Stoga je vlada uljudno zamolila Leopolda Salvatora, da što više skrati svoj boravak — i da što prije otputuje, jer postoji opasnost neugodnih komplikacija. I nadvojvoda je poslušao savjet, pa odilazi ovih dana natrag u Španju.

Plemena, koja ne će da umru.

U kraju oko Gaboona u Centralnoj Africi, otkrio je istraživač F. Migeod neka plemena, koja su dobrovoljno zaključila svoju smrt. To su neki ogranci pigmejskoga naroda, (patuljska), koji ne mogu da se takmiče sa jačim i zdravijim svojim susjedima. Južna granica Saharac sve više se pomiče spram juga, pa će u nekoliko desetaka godina pokriti svu zemlju, gdje ta plemena nastavaju. Stoga je zaključeno, da se ne treba više ženiti i skrbiti se za hranu, jer da i onako valja umrijeti.

Izdavač, direktor i odgovorni urednik:
IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST" U TRSTU

Čitaonica u Buzetu poslala je uredništvu «Pučkog Prijatelja» u Sv. Ivanu kod Trsta ispravak radi svojedobnog lažnog pisanja o njezinoj skupštini. Budući da uredništvo «P. Pr.» nije objavilo ispravak buzetske Čitaonice, to je ova zamolila našu upravu, da ga ona objavi pod rubrikom «Priposlano».

Taj ispravak glasi:

Priposlano*)

Uglednom

Uredništvu «Pučkog Prijatelja»

u Trstu.

Na dopis iz Buzeta u broju od 15. jenara o. g. tiskan u Vašoj cij. novini (koju, upozoreni, dobismo prekasno), potpisani u ime svoje i naše Čitaonice šaljemo slijedeći ispravak koji izvolite dobrotom u ime istine, poštenja i pravice tiskati u dojdućem broju Vaše novine:

1. Nije istina, da bi bio g. ravnatelj Še... na našoj glavnoj skupštini od 15. augusta 19.. predlagao da se naša Čitaonica ne pretpl... na «Pučkog Prijatelja».

2. Istina je naprotiv, da se nije na toj us...novnoj skupštini o njemu ni govorilo, nit sp...menulo «Pučkog Prijatelja»; nitko nije nam... predlagao da se ga prima, ni da se ga n... prima, pošto mi ovuda ne ćemo da podupirem... novine, koje napadaju naše stare narodne vodje, te koje ruše narodni mir i jedinstvo.

3. Nije dakle istina, da je g. Šepić š... predlagao glede «Pučkog Prijatelja», pa nije njegov predlog ni pao ni bio usvojen, pošto naša Čitaonica nije pretplačena na nj, što je, čudimo se, nepoznato tomu Uredništvu.

4. Dopisnika spomenutog dopisa nije bilo na skupštini, nit je članom naše Čitaonice, pak se čudimo, što ova stvar dolazi u novine nakon četiri mjeseca.

5. List «Vita Nuova» vlasništvo je potpisanog predsjednika.

Zahvaljujući Vam se u ime Čitaonice na uslužnosti, bilježimo se

sa štovanjem

Za Čitaonicu u Buzetu:

Antun Drašćić, predsjednik. Josip Drašćić tajnik.

U Buzetu, dne 20. januara 1925.

*) Za članke, koji se štampaju pod ovim naslovom, Uredništvo odgovara samo u toliko, u koliko zahtijeva zakon.

POZIV
na
glavnu skupštinu
Istarskog društva za promet pokretnina i nekretnina i za gradnju kuća na prodaju
društvo na ograničeno jamčenje u Voloskom-Opatiji
koja će se obdržavati
u nedjelju dne 1. marta 1925. u 10 sati u prostorijama D. D. Quarnero u Opatiji

DNEVNI RED:

1. Izvještaj upravnog i nadzornog odbora;
2. Odobrenje zaključnog računa;
3. Zaključak o konverziji osnovne glavnice iz kruna u lire i u savezu s time promjena društvenog ugovora;
4. Zaključak o razdiobi utrška od prodaje Ville Peppine;
5. Izbor upravnog i nadzornog odbora;
6. Eventualija.

Opatija, dne 15. februara 1925.

ODBOR.

Broj 9 · Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta.) · U Trstu, 26. februara 1925. · Pojedini broj 20 cent. · God. III.

„Istarska Riječ“ izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin“. Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 25·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari“. — Narodna poslovica.

„Pogrdna knjiga“

Libro infamante — nazivlje «Il Popolo di Trieste» «Povijest Istre», što su je napisali gg. dr. Dane Gruber i Vjekoslav Spinčić. Najprije se ruga onima («Piccolu» i Urbanzu), koji se naprežu, da dokažu, kako su Begović, Nazor, Vojnović... veliki prijatelji Italije, a zatim se obara osobito na «Narodni preporod u Istri», što ga je napisao prof. Spinčić i nadodao Gruberovoj «Povijesti Istre».

«Il Popolo di Trieste» prevodi samo nekoliko redaka iz zaključne riječi Spinčićeva prikaza i iznosi ih pred italijansku javnost kao nekakvu strašnu laž i klevetu.

U izvorniku glase oni prevedeni redci ovako:

«Njih (Slavena) ima u njoj (u Istri) do dvije trećine. Znala je to Italija, kad je sklapala mirovne ugovore, pa nije htjela da se u Istri provede plebiscit u pitanju, komu da ta pokrajina pripadne. Ona je, znajući to, varala svijet, da je ta pokrajina italijanska. Ona ga i sad vara, i da varku kako tako prikrije, ona je prognala hrvatske i slovenske biskupe, župnike, uopće svećenike, učitelje, činovnike, liječnike, odvjetnike, mnoge posjednike, obrtnike i trgovce, ona je uništila stotine i stotine — sve hrvatske i slovenske, općenito i zasebne škole, kao i obje hrvatske srednje škole; ona je zabranila hrvatski i slovenski govor u uredima, po sudovima, u javnom životu, i sve tako udesila, da se ni u crkvama ne smije hrvatski ili slovenski govoriti, pa čak ni Boga moliti; ona je oslabila ili onemogućila djelovanje naših prosvjetnih i gospodarskih društava, otešćala i još otešćaje izlaženje i nabavljenje hrvatskih i slovenskih knjiga, kao i sastajanje naroda i biranje zastupnika. Ona, Italija, tobož kulturna i liberalna Italija, zatrla je kod Hrvata i Slovenaca Istre sve njihove kulturne ustanove i sve njihove gradjanske i čovječje sloboštine. Ona je razorila ili oštetila hrvatske i slovenske narodne domove i školske zgrade ili ih pak rabi u svoje svakojake svrhe. Ona hoće, da naš hrvatski i slovenski narod ne rabi ni malo knjige, nego samo i jedino motiku. Cijelim svojim postupkom, naročito i tim, što je onemogućila prodaju vina preko medje, prouzrokovala je, da je narod već osiromašio, i osiromašuje sve više, zadužio se i zadužuje se sve jače. Postaje opet sužanj. Varkama, groznjama, nasiljima, u opće vandalskom svojom rukom uništila je Italija u pet godina sve ono, što se je kod hrvatskoga i slovenskoga naroda Istre tečajem šezdeset godina teškom mukom i velikim žrtvama na kulturnom i političkom polju postiglo. Uništila je kod toga naroda sve, ali nije uništila njegove narodne i čovječje svijesti. Kod njega zavladao je mir, za kakvim su Italijani već za Austrije klicali, mir roba prema samovlasniku. Ovaj radi s robom, što hoće, a rob je za sada prisiljen šutiti. Miruje svijestan, da tako ne će ostati. Svaka sila do vremena! Bog ne plaća svake subote, ali nikome ni dužan ne ostaje».

Sve je ovo donio «Il Popolo di Trieste» u točnom prevodu i silno se zgraža... I zbog toga nazivlje onu knjigu «libro infamante» — pogrdna knjiga...!

Naš se ovdje ne tiče, kako prof. Spinčić sudi o Italiji i što ono napominje o mirovnim ugovorima, o diplomatskim i drugim varkama... O tome, kao i o onom teškom miru, prisilnoj šutnji i o konačnoj plati prosto budi fašističkom glasilu, da puca i sudi, kako ga god volja. Mi smo, a dakako i moramo da u pogledu tih stvari budemo što neutralniji... No jedno ne razumijemo: što se to «Popolo» namjenom rasrdio zbog nečega, što zaista jest i što se je događalo većim dijelom baš njegovim dugotrajnim poticajem i huškanjem? Svi znamo, a i «Popolo» zna, da su najbolji naši ljudi bili internirani, pozatvarani i nasilnim načinom bačeni preko granice. Svi znamo, da je bezbroj naših svećenika, učitelja, činovnika, i trgovaca moralo da seli preko granice, neki u vrijeme od 24 sata, a neki «sofort» — to će reći smjesta. Družba Sv. Ćirila i Metoda za Istru imala je 86 razreda po raznim krajevima Istre —, a malo dana za okupacije već nije imala — nijedne. A kolike su hrvatske i slovenske škole uništene odmah na početku okupacije? A koliko ih je ostalo danas? Nijedne potpune. Nijedne! Tek po koji razred, no još malo, pa će se i njemu zatrti trag. A gdje je pazinska hrvatska i opatijska niža gimnazija? Nema više ni jedne ni druge. A ima li koja općina u Istri, kakav sud ili bilo koji drugi državni ili uopće bilo koji javni ured, u kojem bi se uredovalo hrvatski ili slovenski? Nema. A zar se nije već do sada izbacio naš jezik iz ogromne većine naših crkvi? A gdje su naše čitaonice, naša pjevačka i sokolska društva? Zar nisu to Italijani sve rastepli? A šta je sa školskim čitankama? Imamo ih vrlo dobrih, neke su napisane prema višim uputama, pa što je s njima? Ne puštaju ih u ruke našoj djeci. O kakvim slobodnim izborima pak suvišno je i govoriti, dok o Narodnom domu u Trstu i o onom u Puli, i o nekim družbinim zgradama znadu i vrapci, kako su svršile. A živa je istina i da je narod u Istri vrlo osiromašio, jer ne može da proda svoj jedini prirod: vino. A tko je tome kriv?

Tako bismo mogli nastaviti. Ali čemu? Kud se god obazremo, ne vidimo nego ruševine cnoga, što se u nas u 60 godina teška i mučna rada sagradilo. A kako već napomenuto, upravo je «Popolo di Trieste» imao najvećeg udjela u toj razornoj raboti, štaviše, on se tim svojim «zaslugama» znao i dičiti, pa nam je vrlo začudno, što se evo sada kostriješi i zgraža, nad djelom, koje je na koncu konca u najvećoj mjeri njegovo.

Signori! Ili se jednom za uvijek okanite gorenapomenutih nedjela ili primite za njih otvoreno i pošteno svaku odgovornost i pred nama i pred cijelim svijetom.

Uzročnici naših jada

Unatoč raznih lažnih i neosnovanih tvrdnja, te novo skalupljenih popisa, naše jugoslovensko pleme u Istri tvori svakako znatnu većinu u zemlji. Premda mnogima ta nepobitna činjenica nikako ne će da ide u glavu, ipak je ona istinita i tačna. Stvar se ne mijenja niti onda, kada naši novi gospodari padaju u razna protuslovlja, od kojih navadjamo samo najizrazitija. S jedne se strane na sve načine trse da pred svijetom dokaže, da nas ovdje nema, niti da nas je ikada bilo, te time i opravdavaju svoje nečovječje metode raznarodjivanja našeg življa. S druge pak strane, znajući da od davnine ovdje živimo, vrše se nad nama najgrdnija nasilja, gledajući u nama posvuda same buntovnike i agitatore, dapače i tamo, gdje nas inače nema.

Ali sve uzalud, naš je narod u ovim krajevima starosjedilački. To bi najbolje moćala da znadu sva ona latinska gospoda, koja obitava skoro po svim istarskim gradićima. Ovi gradići bili su od uvijek najveća nesreća našeg seljaka, koji je stanovao po okolišnim selima. Prilično je dugo vremena trajalo razdoblje, u kojemu je naš čovjek bio potpuno ovisan od italijanske gospode. To je bilo pravo kakavno robovanje. Nije bio gospodar svoje zemlje, niti je mogao uživati lično slobodu. Gradski su bogatuni i lihvari nemilosrdno ugnjetavali našeg seljaka i trpali si na njegov račun žepove. Tako je naš narod bio pretežno gospodarski i politički zasužnjen.

Postepeno počinje da uvidja svoj žalosni položaj. Pojavljuje se jedna svijetla zvijezda, koja dopire sa svojim zrakama i u zabitna naša sela. Pokojni biskup Dobrila, taj naš najveći preporoditelj i dobrotvor, počinje da budi u narodu svijest i osjećaj na borbu za narodno samoosvojenje. Njemu slijede i drugi borci, koji niču iz naroda, te ga vode k dižu.

Odtada ulazi naš narod u tešku i dugotrajnu borbu sa nadutim istarskim gradićima za svoje gospodarsko i nacijonalno oslobodjenje. — Ta borba nije bila baš laka, ona nije jošte dovršena. Da se našeg seljaka iztrgne iz pandža gradskih lihvara, osnivaju se posujilnice i druge gospodarske ustanove, koje mu pomažu, da postaje neograničeni gospodar svoje zemlje. Uporedo sa tim čisto staleškim pokretom razvijao se narodni boj pomoću ustanove novina i raznih kulturnih društava. Sve je to bilo na grozno razočaranje i neopisivu štetu onih u gradićima, koji su bili privikli, da jašu na ledjima našeg življa.

U spomenutoj borbi treba je tražiti razloge čitave naše zle sudbine i goleme nesreće, koja nas od okupacija amo dosljedno prati. Susjedi naši, kojih su prepuni istarski gradići uzročnici su sve žalosne naše prošlosti i sadašnjosti. Iz tih gradića izbija ona velika i nesnavatljiva mržnja proti svemu, što je naše.

Naš je narod tik pred svjetskim ratom uspio, da se gospodarski osamosvoji, ali nije nikako dovršio svoje kulturno i nacijonalno razvijanje.

Ta se borba nastavlja i traje, a danas je stala najvažnija i najteža.

Vrlo je čudno i žalosno dejstvo, da su naši najveći neprijatelji naši susjedi u gradićima, koji i dandanas isključivo živu od žuljeva naših seljaka. — Nepopravljivi su to i zakleti dušmani baš naših ljudi, koji ih uzdržavaju donošenjem novca u njihove trgovine.

Nego položaj je sada medju okolicom i gradićem malo drukčiji i to gospodu boli i ne da im mira. — Oni su već od svojih predja zadojeni mržnjom prema našem pučanstvu, a ta se mržnja povećala, otkada se naš seljak ne da od njih iskorištavati. — Njima se hoće žrtava, lagodnog života na naš račun. — Oni su previše bili priviknuli na dobro, jašući na našim ledjima, a toga sada nema, niti će valjati više da bidne. Ali budući, da se osveta i mržnja mora vršiti, eto iz tih gradića i dolaze nam gotovo svi udarci. Iz tih mjesta sikće na naše ljude zmija zlobe, iz tih krajeva nikoše krivi informatori, kojim oblasti nasjedaju i koji su najveća naša poguba, iz tih ljutih gnijezda rekrutovala se rulja, koja je palila naše domove i udarala po našim ledjima.

Ali jošte im se hoće žrtava, jer su nezasitni u svojim nasiljima. — U posljednje se vrijeme opet diže hajka iz spomnutih gradića na naša mirna sela. Najžalosnija je pak činjenica, da oblast još ne uvidja onu groznu štetu, koju počinjaju ti nesretnici na račun svoje države.

I eto ponovno nam se pred očima redaju sve one svečane izjave, koje su bile izrečene u rimskom parlamentu i inim zgodama i sa najviših mjesta, i jamčile nam, da će se položaj u našu korist znatno popraviti! Nevjerojatno je i žalosno, da sve te lijepe izjave i obećanja sve više blijede i izčezavaju pred raznim samovoljnim napadačima, koji da udovolje svojim ličnim interesima i zlobi, rade protiv dobrobiti svog naroda. Žalosno je takodjer dejstvo, da mnogi inače pošteni državni funkcijonari došavši u ove krajeve sa najljepšim mislima i dobivši najbolji pojam o našem narodu, zarazište se doskora neozdravljivom bolešću mržnje i zlobe, kojom su prema našem jugoslovenskom plemenu zaražena gotovo sva istarska gnijezda. Izliječite, vlastodršci, tu bolest, pa ćete tako odstraniti najveću zapreku bratskom pomirenju, kojega mi vruće i iskreno želimo i trebamo!

Biskup Strossmayer o svećenstvu

Godine 1877. izišao je u «Glasniku djakovačke biskupije» krasan članak o svećenstvu iz pera velikog i neumrlog narodnog preporoditelja, biskupa dra. Josipa Jurja Strossmayera. U tom članku čita se izmedju ostalog i ovo:

«Svećeništvo, ako je dobro i krepostno, najveći je dar božji, ako je pak nevaljalo, najveća je kazna božja, koju je običavala božja desnica na narod žudinski tada izasuti, kad je sve ostale kazne zaman iscrpla. Budimo narodu svomu, kano što po samom imenu svojem (sacerdos) biti imamo, dar božji. Sjetimo se, da smo upravo zato svećeničko zvanje odabrali, da se općih mana i slaboća otresemo... *Sramota bi i ukor bio, da mi, koji smo se zavjetovali, da ćemo biti narodu učitelji i prosvjetitelji, lošiji i slabiji od njega samoga budemo.*

Svećenik vrlo griješi proti svetomu zvanju svomu, kad puk svoj, koji se njemu i nuždama svojima utječe, neprijazno i odurno prima. Ima nestrpljivih svećenika, kojima puk nikada dobro došao nije. Dodje li u jutro: Zašto si mi tako rano došao? Dodje li u podne: Zar mi mirno ni blagovati ne daš? Dodje li pred večer: Kud ću u noć, da s tebe glavu izgubim? Siromašni puk nikada dobro došao nije, uvijek kriv i opet kriv. Ah braćo moja! Ne vjerujte se, *nije to duh Isusov.* Ja ne nalazim nigdje u sv. evangjelju, da bi Isus neprijazno i odurno puk primao, a na sirotinju je uvijek osobitim načinom pazio...

...Po svetom tom primjeru prijazno, ljubezno i umiljato primajmo svakom prilikom puk naš! «Illi nos semper debitores sumus!» Njegovi smo mi vazda dužnici i sluge...

Nekojima je svećenicima naš puk prost i surov, odveć neskladan i nezgodan. Ah braćo moja! Ako je tako, tko je tomu kriv? Što je do sad i zbilja učinjeno, da nam puk kroći i ugladjeniji bude? Pak zar nije do nas, koji smo ugladjeniji i izobraženiji, da ga blagim i umiljatim načinom našim popravimo i izgladimo? ...Dosta je siromašnom našem puku nužda i nevolja. On se potuca čestoput od nemila do nedraga. Ne mari i nehaje se za njega čestoput do jedine zgode, kad valja od njega silom ili milom nešto duzeti...

Dobar nam je puk naš, braćo, i predobar. Ja volim više njegovu prostotu i neugladjenost, pod kojom se dobra i plemenita duša njegova očituje, *nego tudju ugladjenost i umjetnost, pod kojom se višeput šegavost i zasjeda sakriva.*

Svećenik pravi ne smije ni na koga mrziti, ne smije nikada i nikomu nikakve ni najmanje nepravde učiniti; *ali polag svega toga ima svećenik osobitom ljubavlju* LJUBITI VLASTITI *narod. Svećenik,* koji bi se hvalio ljubavju roda ljudskoga, a zanemario bi svoj VLASTITI ROD, sličan bi bio onima, koji polag ranjenika na putu u Jeriko bez srca i utjehe prolaze; ili onomu, koji se je hvalio, da Boga ljubi, a ovamo je iskrnjega svoga prezirao, koji je osudu zaslužio: Lažeš, da Boga ljubiš, kog ne vidiš, kad iskrnjega svoga, kog vidiš i s kojim u svagdašnjem općenju živiš, zanemaruješ...

Ja sliku pravoga svećenika držim najljepšom slikom ovoga svijeta; ali je ujedno i to istina, da ne ima ništa nujnijega ni bljutavijega do svećenika, koji samo za ekonomiju i svjetske probitke živi.

Neizmjerna ukora vrijedan je svećenik, koji na svijetnjak postavljen ne svijetli, koji ne samo ne radi i ne gradi, nego i ono, što mu je uzdržati i uščuvati, razgradjuje i zapušta.

Ne mojmo, braćo, nikada sijati razdor i mržnju medju braćom svojom, jer tko hotimice sije mržnju medju rodjenom braćom svojom, taj je podoban onomu, o kom sv. evangjelje veli, da se je noću, kad su težaci pospali, tajimice potkrao u njivu i kukolj medju čistu pšenicu posijao. Ne tudjimo se dakle od braće svoje, već znajmo, da nam istina, koju mi javno ispovjedamo, osobite dužnosti prama braći nalaže, da ne razdvajamo i rasipavamo ono, što je Bog i narav sagradila, u jedno tijelo spojila i na jedno više opredjeljenje pozvala... *Ne slušajmo nikad one, koji bi nas ma kakvim načinom razdvajali htjeli, to su bo očevidni neprijatelji naši.* One grdne poslovice, koje je sam pakao izumio, da odurnost i mržnju medju nama sije, iskorijenimo za vazda iz srca i duše naše, pa kad im u rječnicima našima traga nestati ne može, nek im nikada i nikada traga u ustima našim ne bude.

Jedinstvo, sloga i ljubav našega naroda bila mi je — zaključuje neumrli biskup Strossmayer — i jest mi i sada jedina i najveća želja na ovom svijetu. Ja sam sam za jedinstvo, za slogu i ljubav, za koje sam pripravan i život svoj žrtvovati. Narod nam je siromašan, biju ga teške nevolje, narod nam ne ima prijatelja, *ali svemu će se dati pomoći, ako dodjemo do sloge i ljubavi, ako dodjemo do jedinstva.* I ja, kada se budem rastajao s ovim svijetom, posljednja će mi molitva biti za jedinstvo naroda moga... Svemogući vječni Bože, smili se momu dobromu narodu i ujedini ga!»

DOPISI

IZ RIJEKE.

Uragani nekoć i — sada. - Nico se opet javija. - Najmladji erci...

Imali smo mi na Rijeci «le cinque giornate di sangue» (Božić 1920.) pa «le cinque giornate de — scirocco» (u februaru 1925.). Najstariji ljudi na Rijeci tvrde, da još nisu vidjeli onakove jugovine, kakove je bila ona ovih dana. Ja nisam najstariji čovjek na Rijeci, pa ipak pamtim jugovinu, koja je možda bila i jača i grdnija od ove nedavašnje.

To je bilo, čini mi se, 28. oktobra g. 1882. Najprije silne kiše, tako da je Rječina silno nabujala i poplavila pola Rijeke. A onda strašna jugovina: vali gusti a crni i golemi kao

Učka. Onda je još na Rijeci i malo i veliko pjevalo pjesmu:

Bura puše, da bi jugo bilo,
Da bi moje drago dojedrilo.

Kad bi naime jugovina duvala, jedrenjače, koje bi bile na putu za Rijeku, imale bi vjetar u krmu, pa bi ih željno srce lako dočekalo. I zaista, jedva bi jugovina malo popuhnula i več bi se Vela Vrata zabijelila od jedara raznih barkâ, brikâ i brigantinâ, a bogme i od škunâ, trabakulâ i drugih većih i manjih galija. Ono bi bilo vrijeme zlatne kukanje... altroche danas!...

Tako je i u onaj strašni jugovni dan prije 42 godine i pô dojedrilo u naš Kvarner sedam velikih brodova, a trabakula da im se ni broja ne zna. Trabakuli su se na vrijeme spasli, a tako i tri veća broda, dok su četiri nastradali. Prvi je bio «Arfačad» od «Pelješkoga društva». Kako ga je u noći more bacilo na kraj, tako se sav svinuo i prelomio. Bilo ga je tužno gledati, gdje se kao kakav ranjeni orijaš protegao na obalu sa ona svoja tri prelomljena jarbola... Za njim je slijedio Pošćićev «Andrić», koji se razlupao sav u komade. Onda je došao red na treći. To je bio krasan bark «Komendatore Tonello». Čini mi se, da je ono bio prva komendatore, što je na Rijeci nastradao... Sva su ta tri ogromna broda ležala na obali, na Mlaki, dok je četvrti, sasvim nov brik «Dunav» potonuo, tako da mu se vidio samo vršac jarboleta. Bila je to katastrofa, kakove nije na Rijeci niko pamtio. Mnogo se krivnje bacalo i na madžarske vlasti, koje nisu umjele da predusretnu onu nesreću, i ljudi su u sav glas govorili: Ni za Madžara barka, kot ni za tovara sedlo. Što i prigodom ove posljednje jugovine nije uvelike nastradao nijedan brod, u prvom redu imademo da zahvalimo, hm! dakako besprimjernoj vještini današnjih lučkih gospodara, a donekle i okolnosti, što su u sadašnje vrijeme vrlo rijetki brodovi, što dolaze na Rijeku. U ponedjeljak, 16. o. mj., u vrijeme najveće opasnosti, nije nijedna ladja izišla iz luke, a bogami nije ni... unišla. Zato se ovaj put megdan bio u samoj luci, gdje najviše vrije «la vita del porto.» Kao da nam i samo more zavidja na ona dva tri usidrena broda, svom se je silom oborilo na njih, da im prekine lance i konope, kojima su bili privezani. Bivši njemački brod «Jakob Schroeder» oslobodio se svih svojih spona, pa stao da se valja kao pomaman, i da ga nisu na vrijeme zadržali, bio bi zacijelo naletio na bližnje ladje — i Bog zna, kako bi se sve svršilo. Vragometni Švaba, još mu djavo ne da mira!

Najveću štetu pretrpjela je tvornica torpeda. Jugovina joj je odnijela čitav muo s magazinom, kojega su stijene bile jedan metar debele. Štete ima preko milijun lira. A većih i manjih šteta ima posvuda uokolo, tako da će i ova nesreća dobro doći nezaposlenom svijetu, koji će iako ovako ipak doći do nekakve zarade. Trebat će naime sve nanovo popraviti i urediti — i tako, kako vidite, na Rijeci, ako kome ne omrkne, drugome ne osvane. Teški, vrlo teški su dani, što ih evo proživljujemo na Rijeci, kad smo prinudjeni, da i u šteti, što je počinja jugovina, gledamo kako nekakav «provvedimento» za ovu bijednu, nezaposlenu riječku raju.

I propast trščanske «Banke Adriatike» bila je jedan provedimento, ali samo za one njezine «čestite» kunšiljere d'Amministrazione». Što jugovina razlupa, još se može nekako i popraviti, no čega se bankovni «consiglieri d'amministrazione» dotaknu — to ide sve po vragu. Nego i medju tim «kunšiljerima» ima i po koji časni izuzetak. Evo nam našega Nina! I on je bio konšiljer» «Adriatike» — ali njegove su ručice ostale čiste i bijele. Istina, i njegovo se ime pronosilo po raznim italijanskim novinama, da je tobože i on digao neke krajcare, ali našemu je Ninu bilo ispod časti, da na to odgovara. Na sve one cifre, što su ih zlobni dnevnici iznosili, Ninov organ — «Vedetta» šutio je kao zaliven. A kada «Vedetta» šuti, to ima nešto da znači — že poco da dir, jer «un bel tacer non fû mai scritto.» Da je za našega Nina adriatička afera časno likvidirana, vidi se i po tom, što on opet piše otvorena pisma sa svojim potpisom. Tako se je i ovih dana osuo na neke svoje pajdaše Kombatente, koji su nekako počeli da dižu nos protiv fašizma. Nino ih opominje, neka toga ne čine, jer da će on magari na svoju škodu ostati fašist i branit će svoju «vjeru», koja se rodila u «gveri», krstila se na Rijeci — e cosi via discoreendo.

Inače ovih dana nije se na Rijeci niko ubio, ali je nastupilo nešto, što bi, ako se tome ne stane na kraj, moglo malo po malo da decimira ionako prorijedjeno riječko pučanstvo.

Radi se naime o našoj slavnoj «mulariji», koja je u ostalom oduvijek bila ljuta rak-rana na našem izmučenom holokausnom tijelu. Prije, kad biste išli izvjesnim ulicama, prijetila vam je opasnost, da budete pogodjeni u glavu samo kakvim većim ili manjim kamenom budući da je do sada glavno oružje naše mularije bila-pračka. No čini se, da je deranima to staromodno oružje već nekako dosadilo, pa su od nekoliko vremena pračke zamijenili — pištolama. «Vedetta» se na to užasno ljuti, a i pravo ima. I mi se ljutimo, premda nam je i to nekako pojmljivo. Što će te? Dječaci su na Rijeci vidjeli od starijih kudikamo gorih stvari nego što su ove njihove pištole, pa misle, ugursuzi, da je posve pravo, ako oni sada plešu onako, kaošto su njihovi poštovani ćaće do juče — gudili.

Medjutim i ja velim, kao i gospodja Suttner — to jest — kao i «Vedetta»:

Abasso le armi! **Rokac.**

IZ VEPRINCA.

Naši jadi.

Hoćemo da pred javnost iznesemo neke činjenice, koje se tiču naših općinskih poslova. Da se izravno potužimo onima, koji bi mogli da doskoče zlu, zacijelo bi nas otjerali prigovarajući nam, kako je već to danas u modi — da smo «sovversivi», rušitelji javnoga mira, propagandisti, «stranieri» itd.

Ne ostaje nam dakle, nego da se pritužimo javnosti ovim putem. Na to nas nuka i dužnost prema onima, koji za nama dolaze. Ti naši mladji mogli bi nam jednog dana da spočitnu, kako smo mučke gledali, gdje su nam nerazumno rasipavali zajedničko od otaca naših naslijedjeno dobro, i pravo bi imali.

Naša je općina bila već prije završetka rata pod upravom općinskog komesara. To se je abnormalno stanje produljilo i poslije okupacije. Posljednji «straordinario» bio je poznati Gašparić. Kažu, da je taj inače domaći čovjek, bio kriv mnogome našemu zlu, no bit će da su tome bili krivi i oni, koji su mu vjerno služili, pa i oni, koji mu slijepo vjerovahu. Njega i nekolicinu njegovih pomagača krije danas hladna zemlja; ako pak mi uza sve to iznosimo neka njihova nedjela, činimo to za to, da drugi, njihovi nasljednici, rade i postupaju razumnije i promišljenije.

Preći ćemo preko onih nekih crnih stvari, što su se dogadjale do smrti pok. Gašparića. Dotaknut ćemo se samo onih, koje se — osobito u pogledu upravljanja općinom i općinskim dobrom — nastavljaju i sada iza njegove smrti i to još i u većoj mjeri. Već su prije otjerani neki naši vrijedni prvaci i otpušteni od službe razni dugogodišnji općinski činovnici i stražari, a pošto su god. 1922. općinski izbori provedeni uz najstrašniji teror, mi smo ostali sasvim osamljeni — pod jednom krnjom, općinskom upravom. Krnja je ta uprava zato, što «manjina» izabranog zastupstva ne sudjeluje u njoj budući da smatra ništetnim izbore na onaj način provedene.

Pa i ti tobožnji zastupnici prisustvuju rijetko kada općinskim sjednicama, osobito otkad su ukinute dnevnice. Inače ti ljudi slijepo odobravaju sve, što im općinski Odbor predloži. Dižu se ili ostaju sjedeći već prema želji onoga, koji ih vodi. Pravi automati ili kako ih zovu — «kunšiljeri na suštu». Duša je čitave uprave, dakako, općinski tajnik. Sindako je samo orudje dvojice - trojice prepredenih savjetnika, koji s njime navijaju po volji. Općinskim dobrom, našom šumom, postupaju kao bezobzirni sluge s tudjim imanjem. Sjeku je i prodaju ne pazeći pri tom ni kako ni za što. Naša mila šuma! Kad bi ona znala govoriti, kazala bi: — Veprinčani moji! Kad me je htio iz vaših ruku oteti vlastelin - tudjinac, oci vaši ne htjedoše me dati. Prstenje «rećine» i sve što su najdragocjenijega imali, dragovoljno su dali, da me spase za sebe i svoje potomke. Kako li se veseliše vaši starci, kad je ono spasiše! I danas još ima ih u životu, koji se sjećaju, kako se onom zgodom dijelilo kruh i vino, ama baš kao na piru mile nevjestice. Iz zahvalnosti podigli su usred Poljana onu lijepu kuću (Miklovu kuću) i poklonili je ondašnjemu županu Rumcu, jer im je on spasao mene, njihovu šumu! A vi, potomci njihovi, što činite od mene, uništit ćete i sebe i sreću svoju.

Ovako kanda ječi šuma, kad ogleda, kako je nemilice sjeku. I mi znamo, da šumu treba rijediti, ali ne ovako ludo. Podje li se ovako naprijed, mi ćemo brzo na kraj, a gdje će onda naš svijet zaradjivati koricu hljeba?

Općinska uprava prodaje velike komplekse debele šume, no od svega toga Veprinčani nemaju nikakve koristi. Koliko li je u ovih posljednjih pet godina općinska blagajna primila novca, i sve od naše šume! Pa kad pomislimo, da se za sve to vrijeme nije za Veprinaštinu uradilo ama baš ništa, moramo reći, da je takovo upravljanje općine nerazumno i nesavijesno.

Mi znamo, da je naša općina zadužena, ali ne znamo, da li se taj dug smanjuje ili povećava. Naprotiv mi znamo, da se je općina za pokriće poslijeratne aprovizacije zadužila za punih 70 hiljada lira. Kako je moglo doći do tolikog gubitka, kad smo mi sve plaćali u gotovom? Na ovo bi mogao odgovoriti onaj, koji je vodio aprovizaciju i koji je i danas jedan od glavnijih upravljača u našoj općini. Mi znamo, da se mnogo i previše troši za činovnike i razne druge više manje potrebne stvari, ali općina ima i raznih drugih prihoda. Kamo ide dakle sav taj novac kao i onaj od prodane šume? Bilo bi u istini vrijeme, da nam općinsko zastupstvo i njegov sindako već jedamput polože račune od svih svota, što su ih do sada primili od šume. Na to imademo pravo, to više, što vidimo, da se za potrebe općinara ne čini ništa, a od prijeke je nužde, da se već i na tom nešto pokrene.

Pogledajte malo naše ceste i puteve. Već nisu ni za koze. Tužni oni Ičićani, kad moraju svoje mrtve da nose po ovakovoj stazi gore u Veprinac! Za nepotrebnu paradu prigodom sprovoda pok. Gašparića potrošilo se oko 5000 lira. Zar ne bi bolje bilo, da se je onim novcem popravio onaj nesretni put? A i ona cesta iz Ičića na Veprinac, onaj put iz Poljana do Ike, pa sve one cesti i putevi po Veprinaštini! — sve je to u takovom stanju, da je prava strahota. Ne će nam ostati drugo, nego da sami popravljamo ceste, kaošto su to već učinili Ičićani.

Oni se na općini ispričavaju, da im prefektura ne dozvoljava trošiti za radnje. Ako je zaista tako, onda je to znak, da prefektura nema dosta povjerenja u sadašnje općinske upravljače.

Kako bilo da bilo, veprinački su općinari za neku gospodu — marva, dok je toj istoj gospodi naša šuma — krava muzara. I nedavno su već bili nakanili da prodadu lijep komad šume, no čini se, da su se gospoda malo predomislila. Protiv te prodaje ustav narod kao jedan, a sada valjda čekaju, da se svijet malo smiri. Uznemirili su gospodu protesti i sveopća želja pučanstva, da se šuma razdijeli. Što bi onda oni, da se to uistini dogodi? Medjutim narod se smiriti ne će. Narod ne će mirovati, dok god ne dobije općinsko zastupstvo, u koje će imati potpuno povjerenje.

IZ PIĆNA.

Već nekoliko dana obilaze nekoja gospoda iz Pićna po okolnim selima, nagovaraju nas i mole, da se potpišemo, da smo zadovoljni, da nam se u Pićnu ustanovi samostalnu mjesnu općinu. Kako ozbiljno misle, vidi se po tome, što nam već sada kažu, tko će biti — načelnik. Obećivaju nam ceste, mostove i — sve što budemo trebali. Mi im, dakako, vjerujemo, jer nismo zaboravili, kako su prošle godine — od same ljubavi do nas — palicama po nama lupali. — U kratko: krivo im je, da idemo u Pazin i da tamo kupujemo, što nam treba. Rado bi da kupujemo kod njih.

Franina i Jurina

Fr.: Znaš, Jurino, ča bim ja najvolel bit?

Jur.: Ne znam i ne ću znat, dokle mi sâm ne poveš.

Fr.: Ja bi najvolel bit — mudroznanac.

Jur.: Kega zlodeja?

Fr.: Mudroznanac. Otel bim svojem umom malo zikljukat vanka, ča je ovo prišlo na svet, i kako j' to, da se danas već nikako ne zna ni ča j' belo ni ča j' črno, ni ča j' dobro ni ča j' zlo, a bormića ni ča j' krivo ni ča j' pravo.

Jur.: O po čem sudiš, da je to sve tako?

Fr.: Po svem onem, ča vidim i ča čujem. Ako ja na jedno rečene stavim na se jedan tepli, novi, zimski kapot, nač će se više od sto ljudi, ki te jedan drugega pitat: ki mu je dal beči za on kapot? Kade ih je zel? — i sve tako.

Jur.: Ako pak greš okole vas razdrman i blatan, te ti oni isti ljudi reć, da si frusta, da si niškoristi, neduluta, kada nisi vredan ni toliko dobit za jedan kapot kupit.

Fr.: A tako je i ako mi se kuća ruši i ako pozovem zidari, da mi ju poprave. Još mi ne će bit armadura na kuće, i već će ih se nać, ki te reć: — ki zna, kade je pogajufal beči, s kemi će ovo platit?

Jur.: A ako pustiš, da ti se kuća sruši, oni isteši te već, da si lenčina i nikakov čovek, ki ni dostojen, da ga zemlja nosi.

Fr.: Ako me vide va automobile, valje te mi reć, da sam — bankir.

Jur.: Ako se pak oni voze va automobile, a tebe vide, da greš hodeć — smet te ti se i rugat, kako kakovemu trubile.

Fr.: Ako s njimi ne držim, te mi valje reć, da sam intrigant i smutljivac i raskolnik.

Jur.: Ako pak s manum držiš, te ti reć, da to ni za niš, da te sigurno plaćam.

Fr.: Ako žene ne dam jušto sve po volje, kako bi ona otela, te mi valje zdignut, da sam čovek prez srca, da sam živina.

Jur.: Ako njoj pak daš koliko po volje, te ti reć, da si pod njijum papučum, da ti ona zapoveda.

Fr.: Ako bim kadagod otel kade ku besedu reć, — udri na me, da sam brbljalo i ćakuleta.

Jur.: Ako pak mučiš, te ti valje reć, da si kako brek, ki ne laje, ma grize.

Fr.: Ako grem dva puta k bolnemu, već te reć, da hojevam tamo zato, da mu se polastim i da mi ća pusti va teštamente.

Jur.: Ako se pak dugo držiš od kući, va koj je bol, jednako te svega i svačesa proti tebe reć i nafarat.

P O D L I S T A K

Bratu

dru. Mirku Vratoviću

na dan smrti njegove majke

Ne dolazim ja k Tebi, Mirko, ni s jednom riječi utjehe. Onu Pravu teško je naći — a ostale su sve zališne.

Kad majka za navijek ode — veliko omrkne sunce.

Iako nas njena blagoslovena ruka više i ne vodi kao ono u prošle, zlatne, djetinjske dane, ipak nam je u času, kad nam je za vazda odnose kao da se u nama nešto uskolebalo... Čini nam se, da se pokraj nas srušilo nešto — nešto nevidljivo, o što nam se u teškim trenucima srce prislanjalo rado...

Jest — kad majka ode, veliko omrkne sunce. To znamo svi, koji smo je izgubili.

A evo — i Ti...

Nego ljubav majčina mnogo je veća od sunca. Ona grije i poslije smrti.

I svijetli...

I Tebi će ona, Mirko, svijetliti na ovome Tvom i našem mučnom putu.

U tome neka je utjeha Tvoja i onih, koji sagnuti pred Tvojim neizrecivim bolom, stoje uza Te vezani bratskom vezom jedne krajnje dužnosti svete.

A Njoj, nezaboravnoj roditeljci Tvojoj — mir i pokoj! **Barba Šime.**

Ernest Radetić:

Kad se užge mlada krv...

(Pripovijest iz istarskog narodnog života u zapadno-istarskom narječju).

Dan je bija tepa, da pukneš, a sunce je palilo, da zgoriš! Na cesti se je diza prah i gušija blago i ljude, ča su pasivali, a pôt ča se je ljuden u debelih kapljah cidila po licu, vratu i prsi, mišala se je s prahon i ustavljala za sobon blatne brazde. Muhe su se rojile po blagu, a ono se je lino branilo z repon eli z resami nad oči. Breki su zihali po kortah u hladu i škljocali muhe, ča su njin padale na mokri, crleni jezik.

Kad je sunce zapalo, vred je zahladilo, a na nebu su se počeli skupljati oblaki, pak su se ljudi ponadijali, da če forši biti i daždа. I bili su veseli, ki ga je bila velika potriba. Žito je bilo jur požanjeno i spravljeno. Ni ga bilo jušto kako bi se stilo, ma daj, daj, moglo se je pasati. Nego turkinje ni bilo niš. Ko ne dojde vred daž sva če se posušiti i zgoriti. Klasi su mali i kratki, sniti čuda, a tanka deblajca malo večen čoviku komač do pasa. Kapuza i kumpiri je stešo bilo malo. U dôci, di su kumpiri znali biti kako pastoli, vo lito su bili kako baraboške, a glave kapuza malo veče od njih...

Sve je želilo daždа, i ljudi i blago i žedna, raspuškana zemlja. Zato su se i razveselili, kad su vidili, kako se skupljaju oblaki. Ki je ima šternu pogleda je vorne, da ni kadi koja začepljena (kad una božja dica vaik ništo u nje spravljaju!), a ki je ni ima dotaka je bačvu pod kap.

Seljani su stali prid vrati, ki na šterni, ki na baladuru i dovikivali si:

«Če Bog forši dati daždа —»

«O, magari da bi Sveti Lija se smilova-»

Toni Telebič je sta na vrati i klima z glavon. Zajno je skida klabučič z glave, meta ga prid oči i gleda zdolu.

«Mare», je reka, «ne zabi zapriti oknice, da ti viter, ko dojde naglo, ne potuče stakla. Uvi litni šijuni znadu kakov bot ponesti ća i krov s hiže...»

Njigova žena Mara se ni janka ubrnila na te beside, nego je s puhačen brčkala po ognju u hiži.

«Ljudi božji», je zavika najedanbot Toni susedon, «sve me je strah, da ti črni oblaki ne kažu niš dobrega.»

«A čad vajk ništo ganaš. Vajk vidiš ništo črnoga. Bolje biš učinija, da greš vred dotakati unu veliku bačvu, znaš unu od dropa, i da je vržeš pod kap. Jušto če mi napro doj, ki iman pun badanj robe i debelih lancuni za prati», počela mu hi je sipati kako iz rukava njigova Mara.

Mara ni bila stara, a ni bila ni primlada. Nego za soja lita dosta lipa. Kripka i crlena, kako i kakova divojčina. Ne čemo lagati ko rečemo, da je bila prava gospodarica u hiži samo one. Ča bi ona rekla, to je moralo biti učinjeno, ko če svi svit propasti. Tako je bilo i sad. Skni je to rekla, Toni je vrga klabuk nad uho i poša u konobu. Kad je sve regula, uniput se je nazad vrga gledati u nebo. Ni ima mira.

«Mare, Mare! Strah me je slabega... Imaš još blagoslovljenega zelja u hiži?»

Kad je Toni spomenuja blagoslovljene zelje, počela se je i Mara ubazirati. Moglo bi ča za spravlje biti. Vrag ne spi, a štrigi komoč čekaju, da ljuden učine kakovu škodu.

«Peraš da bi moga doj grâd?» je rekla.

«Sve mi se vidi, da se oblaki dižu nidi od Črvara, a stara besida gori, da je «od Črvara tužna hrana, a od Lima kruha i vina.» Kad se kodarice dignu oblaki od Črvara siguran je grâd i unega lita se pije malo vina. Ko pak dojdu od strane Lima donesu vajk pravu miru daždа u pravo vrime. Tako su vaik gorili naši stariji — — »

Stari Toni Telebič ni bija munjen. Ko i ni nikad vidija škole (ter ki je je uni bot vidijal), čuda je toga zna. Kad bi taka pripovidati kakovo lito se kaže, suša eli moča, če li biti vina i žita eli če ga bolest pojisti, gana bi hi kako lunarijo. Ko ne bi zna, koliko ur je, njega bi pita i on bi mu povida dreto na menut. Po danu bi pogleda spod ruke na sunce, a po noči na zvizde i reka bi jušto, kako da je pogleda na uni reloj u Benecah...

Malo potle večere takalo je puhati. Oknice su škripile, grmilo je i bliskalo, da je nike bote bilo svitlo, kako usrid podne. Šajete su hitale jena za drugon. Naglo se je, kako iz golede, kala daž, pomišan z grašicon, a malo potle počeja je — kako je pravo gorija Toni — i grad, debeja kako lišnjaki. Na krovu se je čulo kako rompa po kupah i po ton roštanju se je moglo znati, kako je grâd debeja. Grane murav i črišanj ko hiže su se kršile. Vani je sve plivalo pod vodon. U konobi su kokoše na sidelu plehutale s kreli i kokodakale od straha. Strašno je bilo vrime. Brižan je bija uni čovik, ča ga je to nevrime zateklo vani. Ko se ni za vrimena zakrija u kakov kažun, moglo mu se je lako zgodati, da ga sutradan najdu, skupa z blagon, ubijenega na cesti.

Skin su takale grmiti šajete i kad se je grâd

Fr.: Ako bim otel ča čitat, te mi reć, da bim bolje storil, da grem ča delat, a ne va fandonije vreme gubit.
Jur.: Ako pak ne ćeš da čitaš, onput te ti oni isteši reć, da si — tovar.
Fr.: Kada me vide, da kemu platim litar vina, govore mi, da ću šundrat kuću i familju.
Jur.: Ako pak nijednemu niš ne ponudiš, onputa te ti reć, da si tvrd, i da ne biš ni Bogu bata dal.
Fr.: Ako svojum glavum mislim, te mi reć, da sam oholica.
Jur.: Ako pak misliš, kako će drugi, onput te ti reć, da si veli brizničina.
Fr.: Ako se s kim posvadim, najprvo će mi on sâm reć, da sam nepošten.
Jur.: Ako si pak pošten, onput će ti reć, da si trubast.
Fr.: Ja — ma, Jurino, kako ćemo ovako napred?
Jur.: A lepo.
Fr.: Kako lepo?
Jur.: Ovako: Mi imamo pred nami naš put. Naši stari su nas jedanput vadili, kako trebe, da po tem pute hodimo. Držimo se mi onega njihovega nauka, i ne gledajmo ni desno ni levo, nego ravno — pak će bit sve dobro.
Fr.: A ča ćemo z onemi, ki vavek nekega vraga zabadaju?
Jur.: Pustit ćemo ih, da i napred zabadaju, kako su navajani. Svem ni moguće ugodit. Bog je umrl za ljudi i još njim ni zadovoljil, a kako ćeš, da njim mi ugodimo, ki nismo ni sveci ni anjeli.

IZ KLENOVŠĆAKA.

Naš nasilni seoski župan, premda ga je sud u Puli kaznio na zatvor radi nepoštenog baratanja sa seoskim novcem, i premda ga nitko u selu ne će za župana, — on nam još uvijek župani.

Pitamo naše oblasti, dakako više nego što je naša općinska uprava u Račjoj Vasi: Da li je pravo i pošteno, da naš općinski komesar još uvijek drži za svoga župana čovjeka, kojega je kr. sud osudio, — dakle nepoštenjaka? Dalje pitamo: Da li više vrijede četiri naša čestita i poštena čovjeka, koje smo predlagali za župana i koje su nam odbili — da li dakle više vrijedi nepoštenjak od poštenjaka? Mi prosti, ali pošteni kmeti i pošteni državljani, izjavljamo, da više vrijedi jedan poštenjak, nego li stotina i stotina nepoštenjaka. Pa stoga se uvelike čudimo, kako to da može jedan nepoštenjak županiti poštenim i mirnim ljudima.

Ako tako dalje ide, onda ćemo i mi izgubiti povjerenje u one, koji se drže nepoštenih ljudi.

Nadamo se, da će se kod oblasti od Račje Vasi pa sve do Rima naći ipak poštenih ljudi, koji će nam već jednom tu krivicu popraviti.

Neka živi pravednost i poštenje!

Svi Klenovci, osim župana.

IZ TRSTENIKA.

Pred par tjedana došao je k ovdješnjem učitelju gospodin tenente od karabinijera s brigadirom. Razgovor, koji je trajao oko jednog sata, bio je političkog sadržaja.

Okolo podne istog dana, to jest iza kako su gospoda oružnici otišli iz sela, došao je k učitelju neka Danac, koji ima službu poljskog i šumskog čuvara. Taj je Danac valjda mislio, da je potrebno, da i on ide k učitelju. Prisvojio je sebi to pravo i u svojem je neznanju sebi ustvarao, da i on kao poljsko-šumski čuvar mora da inspicira učitelja.

U veoma kratkom razgovoru s učiteljem postao je taj čuvar tako drzovit i sumnjiv u kretnjama, da je učitelj bio prisiljen, da mu pokaže kućna vrata, te ga na koncu istjerao iz svoje kuće.

IZ POMERA.

Ovaj naš lijepi kraj, što su ga naši predji sa svojim znojem lijepo uredili, postao je dolina suza. Na nas, njihove potomke, metnut je nekakav strah, da nemamo više povjerenja ni u najbližem rodjaku, u koga bi se mogli pouzdati. Dan uz dan hrlimo sve više u gospodarsku propast. Žalostnih očiju gledamo jedan drugoga, ali kako da si pomožemo, kad svim ostalim ista tuga na srcu leži. Otkud da se zaradi silni novac za plaćanje poreza i taša? To je ona mašinacija, koja nam svaki dan najviše misli uzburkava. Živjeli su nekad kod nas pojedina gospoda, koja su nam obećavali i Tomu i Romu, dobro i blagostanje, dok su nas zaveli, ali su im se sada računi pomrsili. Uprli su sve sile, da nam istrgaju iz dna duše onaj duh, koji nam je majka u srce ulila. Ali bez uspjeha. Mi nismo htjeli zatajiti majčino mlijeko. Ta su se gospoda praznih ruku i bez uspjeha vratili u grad, da će moguće tamo izvojštiti oko naših mališa pobjedu. Varaju se. Teško je istrijebiti iz srca osjećaj jezika, kojeg nas je majka naučila, jer nam je onaj najmiliji. Uzalud da učitelj gnjavi naše mališe dnevno 5—6 sati u tudjem jeziku, jer kad se naši mališi kući vrate, govore opet materinji jezik, tako, da je ta dnevna funkcija, koja ne će nikad prestati, a na žalost naše gospode praznih ruku povraćenih u grad, ne će se njihova namjera nikad ispuniti. Istra je već jednom bila Mletačka, pa se u njoj govorilo srpsko-hrvatski, kaošto se i dandanas govori, a govorit će se do konca vijeka. U to je doba bio zavladao u našem selu despotizam, a kako je tih despota iz naše blizine nestalo, nama je odlanulo. Već tri puta kod političkih izbora ostao je naš narod prevaren. Čim bi se ćutilo izbore, javili bi par dana pred izborima nekoje ptičice, da će opet uposliti nekoliko tisuća radnika u puljski arsenal. Tužan bi narod tim obećanjima povjerovao, te bi kod izbora dao glas samo da se ga u arsenal uposli. Već su bile i ovaj put doprle glasine do naših ušiju, da će opet početi raditi puljski arsenal nakon izbora. Kako ne će biti ove godine izbori, već god. 1926., prenešene su te glasine na dojduću godinu. Tako će po njihovom mnijenju uposliti u arsenal rečeno radništvo dojduće godine. Uvjeravamo te lažne donosioce takovih vijesti, da ne će dojdućih izbora ponijeti onakvu pobjedu od naših ljudi kao prijašnjih, već će naći samo par kukavica, koji su zatajili majčino mlijeko.

Pusno je doba, te bimo morali barem ovaj dopis veselo završiti, ali na žalost ne možemo. Mlada generacija sve više hrli u propast. Osobito djevojke. Djevojke dolaze na ples bez pratnje roditelja. Matere ne vode nikakove brige o svojim kćerima, koje ostavljaju već u kasnu noć plesnu dvoranu, vraćajući se bez ikakve pratnje kućama. To će se činiti našim materama i njihovim kćerima krivo, ali neka paze, jer će tolikim jadnicama omrknuti na putu iz plesa tamna, tamna, nesrećna noć, da će im za kojih devet mjeseci osvanuti dan, gdje će se uza ime jednoga siročeta u matici krštenih morati zabiliježiti «nezakonito».

IZ VELOGA MLUNA KOD BUZETA.

I naša Čitaonica bila je počašćena «ugodnim» posjetom sa strane naših karabinijera. Pitali su za pravila društvena, zla i nevaljala nisu našli, niti mogli, pak — ništa zla. Mi ne ćemo oružnicima prigovoriti, jer oni čine svoju dužnost, i to ne svojom voljom, nego voljom i ponukom sa strane ono četiri, pet osoba u «gradu», koji se sakrivaju iza — zida te bacaju — kamenje na nas okolišne Slovene. Te nekoje osobe u Buzetu sakrivaju se u «šicengrabenu» i pucaju na nas, koji ih tustimo i bogatimo na našu škodu. To nam čine za zahvalu; je li? Boje se oni javno i očito raditi proti nama Slovenima, jer rabe naše novce, ovce i krave... Mi smo njušili i donjušili, da su naša najveća neprijatelja **tri trgovca** u gradu i jedan **advokat,** koji se u zadnje doba baš gospodski tuste s našim žuljevima, potom i mukom. Mi njima nosimo u grad prah i olovo, koje oni rabe proti nama pucajući iza zida ravno u naše srce. Za danas ćemo zašutiti njihova imena, ali drugi put ćemo im pritisnuti tablicu i pečat na čelo ili hrbat, kako mi morasmo učiniti na našim vozovima. Ova četvorica iz «trinčeje», naputućuju gosp. načelnika i općinu, a ova sva petorica baš sile oružnike da muče sve nas Slavene, osobito naše vidjenije ljude. Zato mi ne zamjeravamo toliko gospodi oružnicima, koliko onoj petorici «sakritih», koji već nam nisu sakriti. Ova šačica sakritih ljudi zapovijeda danas čitavoj velikoj općini. S tim oružnici zastalno koriste onoj rečenoj petorici osoba u gradu, koje ne žele nikakve promjene na općini, dapače ni to, da se isplati onaj strašni općinski dug.

IZ BELOGA NA OTOKU CRESU.

Ljudi već odavna ne pamte onako velike jugovine, kakova je ono ovih dana ovuda vladala. Kako je Beli na vršiću jednoga brežuljčića postavljen, to je sve udarce vjetra primao. Sila vjetra bila je tako velika, da je nekoliko maslina izgulila, i nekoliko krovova kuća oštetila.

Najveću žalost davale su nam naše bracere, koje se nalazile u našoj luci. Bjesni valovi, kako iz šale preskakivali su nasip luke i u veliku pogibelj postavljali naše ladje. Kako je već nije čistila naša luka od kada je učinjena, to se ona skoro zasula i toga radi još manja postela, akopram je dosta malena. Srećom, da sve bracere nisu bile u luci, jer bi bile inače porazbijale jedna drugu. Tužni vlasnici morali su cijelu noć i cijeli dan biti kod svojih ladja, di ih preveživaju i tako spase. Uza ovu njihovu brigu i nastojanje, dvije se bracere malo oštetile. Pitalo se već više puta, da bi pomorska oblast dala gliboderom očistiti luku, ali do sada uzaludne su bile naše molbe.

IZ BUZESKE OPĆINE.

Nedavno smo išli na općinu, da pogledamo izložene izborne imenike, pa da budemo unešeni, ili da nam se isprave pogrješke, koje su gospoda na općini, najveć hotomice, učinila na našu škodu, da nismo mogli glasovati zadnji put. Ti izborni imenici su silno pogrješni, a kad bi zakon kako valja «funkcionirao», bili bi činovnici kažnjeni, osobito one osobe, koje su na svoj hrbat preuzele sve dobro i zlo izbornih imenika. Ali «šiori» u gradu ne će uzeti na se nikakve odgovornosti. Pravi oci svih izbornih stvari — taje svoja imena i svoje očinstvo, pak baciše «očinstvo» na druge, a to smo mi izvanjski Slaveni. Mi, naša krv, mora braniti «mulce» onih u gradu, koji se boje kazati: mi smo sastavili izborne imenike i sekcije, i mi odgovaramo. Ne! Oni griješe, a mi Sloveni moramo uzeti njihove, (tudje) grijehe. Ovo je lopovština prve vrsti! Neki «naši» ljudi, **Stepančić Josip iz Movraža, Jakac Antun iz Pregare, Jerman Petar iz Sirotići i Nežić Antun-Maruška,** preuzeli su sa svojim potpisima na sebe svu odgovornost za izborne stvari. Oni, na primjer, odgovaraju za to, da su točni izborni imenici; oni su potpisali protokol, da će svi izbornici, pa iz Pregare, Movraža, Sočerge, morati glasovati u gradu Buzetu; oni su sa svojim potpisom zadovoljni, da sama I. sekcija (grad) sa 497 izbornika bira 10 općinskih izbornika, a sve druge četiri sekcije, naime 2895 izbornika samo deset, dakle jednako. Da li je to pravo? Nije. I ona četvorica su proti tomu, ali ipak su potpisali, da su s tim zadovoljni; što više: ona četvorica su potpisala, da 497 ljudi (gradska sekcija) odabire 10 zastupnika, a II. sekcija (Račice, Vrh, Svinjak) sa 429 izbornika samo tri, III. sekcija (Sočerga, Movraž, Smokvica) sa **806** izbornika opet samo **tri**; IV. sekcija (Štrped, Mlun Mali i Veli, Prodani, Sv. Martin, Svisveti) sa **835** izbornika samo **dva** zastupnika, a V. sekcija (Črnice, Marčenigla, Jermanija, Krušvari) naime **825** izbornika opet samo **dva** općinska zastupnika!

Jeste li vi četvorica s tim «kontenti»? Ako niste, jeste li ljudi?!

Vi ste četvorica sve izborne huncutarije, što su ih u gradu nekoji zamijesili preuzeli na sebe: vi ste ih učinili! Vi — a ne oni u Buzetu!

Vi ste se dalje potpisali, da je dobro i zakonito, da naša općina bira 20 opć. zastupnika, a ne 30 kako zakon hoće, jer naša općina broji preko deset tisuća ljudi. Zato, ako ste još ljudi — operite svoje čelo i obraz!

Politički pregled

Ponovni grčko-turski sukob.

Dok još nije likvidovan nedavni grčko-turski sukob zbog izgona ekumenskog patrijarhe iz Carigrada sa strane turskih vlasti, pojavio se novi spor zbog otoka Imbrosa i Tenedosa. Prema lausanskom ugovoru, ta dva otoka, na kojima skoro isključivo živi grčko stanovništvo, pripala su Turskoj. Medjutim je turska vlada — kako to svjedoči 14. član toga ugovora — preuzela na sebe obavezu, da će tim otocima dati izvjesnu autonomiju dopustivši općinskim upravama da u prvom redu imaju svoju upravu i održavaju svoju policiju. Ali se turska vlada nije držala te obaveze te ne samo što nije dozvolila autonomnu organizaciju tih dvaju otoka, nego je, što više, zabranila povratak Grcima na te otoke, onima Grcima, koji su za vrijeme tursko-grčkog rata izbjegli sa tih otoka. Sve su grčke škole zatvorene i sva imanja Grka sekvestrirana.

Ovom postupanju Turske grčka je vlada sastavila iscrpan izvještaj te ga odaslala svojemu poslaniku u Parizu zamolivši ujedno Venizelosa, da on sa svoje strane poduzme nužne korake, da se ova nepravda ukloni. Zbog ovakvog držanja Turske, pogotovo nakon zadnjih sukoba uzbudjenje je još više poraslo po cijeloj Grčkoj i prijeti da dodje do vrlo napetog stanja izmedju Turske i Grčke. U vojničkim krugovima u Ateni tvrdi se, da je oružani sukob izmedju Grčke i Turske neotkloniv.

U Bugarskoj opet vrije!

U Bugarskoj je započeo opet teror. Zapravo još nije bio ni prestao. No sada je početverostručen. Zato je dalo povod ubijstvo Nikole Mileva. Ubijstvo Mileva nije bilo ništa drugo, nego opomena današnje vlade. To je vrlo dobro shvatila i Cankova vlada, pa je vješto iskoristila napomenuto ubijstvo.

Položaj vlade danas je teži nego ikada ranije. Devetog juna ona je bila mnogo jača. Devetog juna ona je bila mnogo jača. Nesigurnost i nestabilnost režima osjeća se svuda u zemlji. Život čovječju nema nikakve vrijednosti. O tome svijedoče svakodnevna politička ubijstva i u Sofiji i u provincijama. Usred dana vrše se pohare po bankama, općinskim kućama i po carinarnicama. Ubice i razbojnici nikad se ne pronalaze, kao da su uvijek u dosluhu sa samim vlastima. Listovi po neki put i zabilježe po koji zločin, ali ga uvijek predstavljaju kao dogadjaj, na koji ne treba obraćati naročitu pažnju. Tako diktuje naredba «direkcije pečata».

Bugarska korača krupnim koracima anarhiji. Vladin neuspjeh u unutarnjoj politici, njena borba bez skrupula prema opoziciji i očigledna anarhija, u koju srlja zemlja, pokrenuli su i samog cara Borisa na intervenciju. U pitanju je i njegov opstanak. Nekolicina njegovih odanih prijatelja, oficira, uspeli su da ga nagovore na to, da otvoreno pogleda u oči opasnosti. Obaranje Cankovljeve vlade izgledalo je pred nekoliko dana neminovno.

Medjutim ta «carska zavjera» imala je da se izvede na ovaj način: Car Boris preko svojih prijatelja, generala Lazareva i Žekova, pokušao je da grupiše predstavnike «lijevog bloka» (Kosturkov, Malinov, Tomov, Turlakov, Narodno Jedinstvo i široki socijalisti) i da sa njima obrazuje vladu. Na tome je ozbiljno radjeno. Jedan carev prijatelj dolazio je čak u Beograd da konsultuje i zemljodelske ministre u emigraciji. Izgleda, da su se i emigranti bili složili sa tom kombinacijom, pošto je i njima bio obezbidjen povratak i učešće u vladi. Kako doznaje «Politika», za to je bilo već sve utanačeno. Čak se za tu kombinaciju bili pridobijeni i neki vladi bliski političari. Ali, u posljednjem času, premetačina u oficirskom domu u Sofiji otkrila je cijeli plan za obaranje vlade. Razumije se, da je vlada odmah stala tomu na put i počela uapšivati razne ličnosti, medju kojima i same oficire. Sada je proglasila čak i opsadno stanje. No ipak ni opsadno stanje ne moći trajno zadržati revolucije u Bugarskoj, koja sve to jače tinja poput vatre pod pepelom i koja može svaki čas da usplamti.

U predvečerje ponovnog zasedanja Lige naroda u Ženevi.

33. zasjedanje vijeća Lige naroda, koje počinje 9. marta u Ženevi pod predsjedanjem jednoga uvaženog engleskog člana vijeća Lige naroda, ima na svom programu 22 tačke. Na prvom je mjestu ženevski protokol o razoružanju. Samo se čini, da se o njemu uopće ne će raspravlajti, jer će Englezi predložiti da se rasprava o protokolu odgodi do mjeseca septembra, t. j. do šeste plenarne skupštine Lige naroda. No ipak bi moglo doći do važnih izjava pojedinih delegata. Kako se po svemu čini, protokol o razoružanju, djelo, u koje čehoslovaški ministar vanjskih posala Beneš unio mnogo napora i koje je od mnogih država bilo simpatično primljeno, osudjen je na smrt, jer Engleska nema volje da se angažuje u njemu, zato i odgadja stvar i zato je tražila mišljenja dominijona, koja su takva, da se na temelju njih ne može stvoriti jedinstveno pozitivno gledište. Može se samo otkloniti protokol i tražiti druga solucija za medjunarodnu sigurnost. Dalje će doći na dnevni red pitanje vojničke kontrole Lige naroda u Njemačkoj, Austriji, Bugarskoj i Madžarskoj (izvjestitelj je japanski delegat). Ovo pitanje obasiže četiri tačke, izmedju ostaloga i pitanje dimilitarizacije rajnske zone. Posebnu će tačku sačinjavati zahtjev Poljske, da bude zastupana u stalnoj vojničkoj komisiji Lige naroda. Dalje će se govoriti o saniranju Austrije i Madžarske i o pitanju Gdanskoga. Na kraju dolazi na dnevni red čitav niz pitanja o narodnim manjinama, a napokon i pitanje o gradnji nove zgrade za Ligu naroda.

Kratke vijesti iz svih strana

U Africi se smatra velikom nesrećom umrijeti bez poroda. Jedna žena udova, koje nije imala djece sa prvim mužem, drugi se put ne može više vjenčati. Žene rade malo minuta prije poroda. Kad rode blizance, jednoga od njih ubiju. Ako žena rodi više od od dvojice, onda sve ubiju, jer takav porod smatraju nesrećom. Evo kako u Africi pozdrave novorodjenče: Svi ukućani stanu mu u lice pljuvati. Što ga se više pljuje, dijete će biti sretnije. U nekim mjestima otac se baci na postelju i pričini se bolestan kad mu se rodi dijete, a neki ocevi puste bradu, kose i nokte neka rastu. Dok se svi narodi vesele novorodjenčetu, jedno pleme, budističko, zvano Tibetino, čini žalost. Tibetinac smatra, da to nije njegovo dijete, već nekog stranca, koji je preko njegove žene dao na svjetlost jednog nametnika. Čudan li je svijet. — Dne 28. ov. mj. navršit će se godina dana, otkad je Zamet prisajedinjen Jugoslaviji. Kako čujemo, Zamećani se spremaju, da ovaj dan dolično proslave. Obrazovan je odbor za proslavu, koji već marljivo radi oko proslave. Na dan proslave bit će otkriven i spomenik. — Na dan 31. maja te godine, proslavit će srpska pravoslavna crkva 1000-godišnjicu ustanovljenja arhijerejskog sabora. — 19. aprila 1925. proslavit će se po cijeloj jugoslovenskoj zemlji stogodišnjica rodjenja Gjure Daničića. Kako nam javljaju iz Beograda, tamo će se održati koncerti i predavanja u korist kulturnih ustanova. — U selu Tulju, u Hercegovini, umro je neki dan starac Nikola Ristić, koji je doživio 107. godinu života, pa je bio prema tome jedan od najstarijih ljudi u Hercegovini. On je svoju veselu ćud zadržao i u posljednjem času, kad su se oko njega okupili sinovi, unučad i praunučad. Tvrde, da su starcu poslije 100 godine nanovo počeli da rastu zubi. — U blizini Sevastopola srušio se u more jedan dio strme morske obale u količini 40.000 kubičnih metara. Na moru se od toga dno podiglo, pa je tu nastao 150 metara dugi poluotok i nekoliko malih otočića. — Sveta Stolica u Rimu je dozvolila, da se u jugoslovenskoj crkvi sv. Jeronima u Rimu vrši služba božja u srpsko-hrvatskom jeziku o svim državnim praznicima. Osim toga je Sv. Stolica odobrila općenito vršenje službe božje na staroslavenskom jeziku. — Prema obavještenjima s upućene strane utvrdjeno je, da se ministri vanjskih poslova Male antante sastanu 20. marta u Bukareštu, u glavnom gradu Rumunjske.

Nadjeni ostatci Salamunova hrama.

Kod pregradnje džamije u Omaru, naišli su radnici na neke prastare stube, koje navodno potiču još od Salamunova hrama, koji se nalazio nekada na tome mjestu. Salamunov hram razorio je, kako je poznato, Nebukadnezar, a ponovno su ga sagradili Zedekije i njegovi nasljednici. Posljednju pregradnju izvršio je Herod.

Svadba patuljaka.

Neki dan obavljeno je u Weymonthu (Engleska), jedno neobično vjenčanje. Vjenčala su se naime dvojica patuljaka. Mladoženja je visok jedan metar i jedan centimetar, a mlada gospodja tek 96 centimetara. Obojica pripadaju nekoj cirkuskoj trupi.

---

nako naglo kaha na krov, počela je bome Mara jokati.

«A joh, Toni!», stresla bi se svaki bot kad bi zabliskalo, i prikrižila bi se. Ko je druge bote i bila kako niki gosopdar u hiži, kad bi takale triskati šajete, zgubila bi svi kuraj i stisnula bi se poli Tona.

«Brižna naša turkinja, brižno grojze, janka zrna nan ga ne če ustati. Bože pomozi i lipa Majka Bojža...», škičala je.

Sad je pak Toni pokaza da je gospodar u hiži.

«Ne joči, Mare, ne, sad ni vrime za to. Zato imaš lazno i sutra. Donesi vred blagoslovno zelje, a ja ču pripraviti ugljenja,» počeja je zapovidati i poša je do ognjišta. Mara je sva u strahu pošla na šufit i donesla fašič suhe trave, ča se je u crikvi svako lito blagoslivlje po užanci od stare starine. Ni zabila ni granu blagoslovne ulike, nego je i nju donesla. Toni je vred nameta punu lopatu ugljenja, donesa je na srid hiže i hitija na nju jenu šaku suhoga zelja i par lističi od ulike. Iz lopate se je počeja dizati dim i zakadija je zamalo svu hižu. Mara je vred zgrabila metlicu i namela na pet misti oko ognjišta svaderi po jenu prežu smeti i hitila je na ugljenje. Trave su dimile, prah je puška, a Toni je hodija z lopaton po hiži i kadija na sve kraje, moleči znapoko očenaš, da tako stira štrige ča su se klali i hitali grad. (Naši stariji su verovali, da štrigi čine doj grad, pak bi vajk kadili!) I za spravlje, grad je u jedan hip frma, kako da si ga otpuhnuja.

Mara je još pomalo jokala, ma sad jur čuda manje. Toni se je nadija, da je njigovo kadenje pomoglo i da grâd forši ni stuka njigove brajde...

(Nastavit će se.)

Domaće novosti

† Marija Vratović.

Prošlog petka, dne 20. februara, preminula je u Puli u krugu svoje porodice gospodja Marija Vratović, majka predsjednika našeg političkog društva «Edinost» za Istru, g. dra. Mirka Vratovića.

Vijest o smrti gospodje Vratović izazvala je opće saučešće nesamo u Puli, nego i drugdje, gdje su je poznavali.

Gospodja Vratović bila je čestita žena i plemenita majka, koju su resile sve vrline. Sirotinji je uvijek išla na ruku svojom darežljivošću. Pri tome se je uvijek držala poslovice: «Što daje desnica, ne treba da znade lijevica.» Bila je blaga i dobra u svakom pogledu. I zato su je svi, koji su je poznavali, voljili i štovali.

Neka joj je laka zemlja i harna uspomena u narodu, a ucviljenoj porodici i rodbini, a naročito njezinom sinu, g. dru. Mirku Vratoviću, naše duboko saučešće!

Hrvatska učiteljica otpuštena iz službe

Pišu nam iz Lanišća: — Dne 14. februara te godine otpuštena je iz službe naša učiteljica, gospodjica Andjelka Prašel. To je za našu djecu, koja su žedna i gladna nauke, a i željna čuti slatke materinske riječi, veliki gubitak.

S takovim postupkom su nas naši gospodari na najgrozniji način uvrijedili. Uvrijedili su našu poštenu narodnu dušu.

Povod zato je dala «škrabica», u koju su se jedampu prije rata i za vrijeme rata bacali doprinosi za našu velezaslužnu «Družbu sv. Ćirila i Metoda». Ta škrabica je visila na zidu u Čitaonici, koja se nalazi pokraj školske sobe.

Tu škrabicu su nam karabinijeri odnijeli, jer je valjda pogibeljna za opstanak države. Lako da je u toj škrabici sakrit kakav kanun ili «mašinengever» i zato su se već pobrigali čuvari zakona, da je uklone, eda se ne bi iz nje strijeljalo...

Čudno, da nisu zaplijenili i one škrabice u našoj crkvi. A i čudno je, da nam nisu odnijeli i naše korete, barnobreke i svu našu slavensku narodnu nošnju.

I evo, za tu nevinu škrabicu otpustili su našu vrijednu učiteljicu. Ne gospodo, ona nije odgovorna, da je ona škrabica tamo visjela. A naš gospodin brigadir je mogao mirno spavati radi one škrabice u našemu selu.

Dalje smo doznali, da su učiteljici predbacili, da je bila pred tri mjeseca sa svojim drugaricama, gospodjicom Tomac i g. Bernetić, na nekom učiteljskom sastanku kod učitelja Ribarića u Trsteniku. Da to uopće nije bilo svjedočit će: Gajci, Praporci i Slumci. Gdje su bile naše učiteljice, kada su nekamo skupa išle po svome privatnom poslu, ne treba da kažemo g. brigadijeru. One će mu već to dokazati, da je to laž i to će mu dokazati na sudu, ako bude trebalo.

Gospodo, mi poznamo dobro vaše manovre. Vi biste nam htjeli oduzeti sve naše učiteljske sile. Htjeli biste nam istjerati naš materinski jezik iz crkve i škole. Ali znajte, da ćete baš protivno postići, nego li vi mislite. Mi nismo nepismeni i nerazumni Račani. Čim se bude tjerao naš jezik iz crkve, ostat će **sam** pop u njoj. A mi ćemo se kao dobri kršćani moliti Bogu Pravde u svojoj kući. Ako nam istjerate jezik iz **škole**, mi ćemo našu djecu na svome ognjištu uzgajati u svome materinskome jeziku. **Vi nas ne ćete odnaroditi,** jer smo mi kulturni ljudi. A vaš nepravedan postupak ogorčit će našu narodnu dušu i tako ćete sebi steći još manje poštovanja od naših poštenih državljana. — Sada sudite, da li vam takav postupak, koji je protinaravan više koristi ili škodi. — **Laniščani.**

Naši iseljenici u Americi za «Istarsku Riječ».

Iz Philadelphie primamo pismo od naših iseljenika, koje objavljamo bez ikakvih promjena. Pismo glasi:

Molim Vas, gospodine Uredniče «Istarske Riječi», da mi date malo prostora za ovo nekoliko redaka, tako da se i drugi simpatičari «Istarske Riječi» u Americi i u starom kraju ugledaju u naš primjer.

Ovih dana, to jest na Božić, sakupilo se malo društvance prijatelja, prijateljica i simpatičara «I. R.» u stanu našeg koloniste, gospodina i gospodje Ivana Vidović, koji su nas isti dan počastili sa dobrom večerom, na kojem se gostoprimstvu najsrdačnije zahvaljujemo.

Stoga, znajući da je dužnost svih svijesnih Istrana, ma gdje se oni nalazili, da nastoje da pripomognu svoje jedino glasilo «Istarsku Riječ», tako smo i mi ovdje sabrali na predlog Laura Stipanovića nekoliko novih preplatnika za «I. R.» i 23 dolara u fond lista:

Darovaše: Anton Tominić 2 dolara, Lauro Stipanović 2 dolara, Ivan Vidović 2 dolara, Ivan Markulin 2 dolara, Emilio Marinčić 2 dolara, Josip Vidović 2 dolara, Franjo Reketić 1 dolar, Augustin Iliašić 1 dolar, Josip Rubinić 1 dolar, Dinko Lušiana 1 dolar, Anton Duda 1 dolar, Anton Mišćenić 1 dolar, Mimica Muzina 1 dolar, Franjo Jeletić 1 dolar, Nikola Mrak 1 dolar, Pavao Bašić 1 dolar, Ivan Kršanac —.50 dol., Francika Kozul —.25 dol., Marija Markulin —.25 dolara.

Najljepše se zahvaljujemo našim vrlim Istranima, koji se nalaze u dalekoj Americi, na njihovom plemenitom daru i ljubavi, koju goje do svojeg rodnog kraja, do svoje mile Istre i do našeg lista. Za ovim svjetlim primjerom naših Istrana u Americi morali bi se povesti i drugi iseljenici. Time će najbolje osvjetlati svoje časno lice, a nas poduprijeti u ovoj gigantskoj borbi za obranu naših svetih narodnih prava. Zato — napred za «Istarsku Riječ»!

Svega po malo

Dezerter u suknjama.

U Parizu uapšen je ovih dana neki Paul Greppe, koji je živio deset godina pod imenom Suzanne Landgard, a da nitko nije ništa posumnjao, da je muškog spola. Paul Greppe živio je tako spretno preodjeven u žensku, da je primio i nekoliko vrlo povoljnih ženidbenih ponuda. Greppe je početkom rata pobjegao od neke zuavske pukovnije, u koju su ga uvrstili, i sretno umakao svim potragama. Dapače ni rodjena majka nije ga prepoznala. Kao Suzana Landgard naučio je Greppe šivati i osnovao sa jednom prijateljicom zajedničko kućanstvo.

Plesovi životinja.

Poznato je, da u životinjskom carstvu mužjaci nastoje omiliti ženkama najviše pomoću čudnovatih plesova. Tako plešu fazani na otoku Sumatri. Plesne igre razvijene su kod paunа, rode, noja, albatrosa i tuka u južnoj Americi. Ples gorskog kokota dao je motive ka bavarski pučki ples «Schuplattlertanz». Prirodoslovci u zadnje vrijeme napisali su interesantnih knjiga o plesu životinja.

Od jedne cigarete postradalo 25 osoba.

Zbog jedne cigarete postradalo je u Rumunjskoj 25 osoba. Neki rudarski inžinjer uspeo se u Bukareštu u vlak, koji je bio sav pretrpan. Na pod u kupeu metnuo je omot sa 11 funti dinamita. Neki putnik, koji je u kupeju pušio, sasvim je bezbrižno bacio cigaretu na pod i ta je pala baš na omot. Dinamit je eksplodirao i četiri su osobe poginule, a 21 je ranjena.

Lisica se sakrila u dimnjak pred lovcima.

Tečajem jednog lova na lisice blizu Petersfielda u Engleskoj jedna je lisica pobjegla kroz prozor u kuću. Po kući su je počeli juriti dok nije lisica konačno nestala i uvukla se u dimnjak kroz kamin. Pokušali su, da je zaduše. Uhvatit je nisu mogli, jer bi za to trebalo odbiti nekoliko opeka sa dimnjaka. Odlučili su se na to konačno i iznenadili se, našavši u istom zakloništu i četiri kunića, koji su se tamo sakrili.

Smrt od gladi u špilji.

U jednoj špilji kod Cave-Citya udržavi Kentucky u Americi zaglavio je istraživač špilja Collino. Bio je zatrpan 17 dana, i dan prije nego su spasitelji doprli do njega umro je od žedje i gladi. Njegovo tijelo bilo je toliko stisnuto medju dvije stijene, da su ga mogli izvući tek kad su mu odrezali obje noge.

DAROVI

u fond «Istarske Riječi»:

U veselom društvu kod g. Tome Peruško u Peruški kod Krnica sakupilo se 32 lire u fond «Istarske Riječi». Darovaše: po 6 lira: Ivan Peruško Grgin; po 5 lira: Valentin Vlačić, Ferdinand Ženzerović i Miho Ciliga (iz Pavičini); po 2 lire: Ivan Vlačić, Antun Ženzerović, Josip Ženzerović i Antun Peruško; po 1 liru: Katica Ženzerović, Vazmoslav Ženzerović i Ulika Peruško.

Dne 18. februara vjenčali su se mladenci: Antun Kršul sa Viktorijom Kuharić i Josip Stanić sa Aleksandrom Slavić iz Puži kod Jelšana. Kumovali su im Frane Ružić i Ivan Matelić iz Jurdani. Na vjenčanom putovanju sjetili se i «Istarske Riječi» te je obdarili sa 20 lira.

Živjeli plemeniti darovatelji! Ugledali se i drugi u ovaj lijepi primjer!

DOPISNICA UREDNIŠTVA.

Gospodinu T. Š., Nice (Franceska): — Pismo primili. Hvala na pošiljci! U inozemstvu se ne može primati državnu penziju bez naročite dozvole ministra financija.

Gospodinu Antonu Tominiću, Philadelphia: — Primili sve u redu. Srdačna Vam hvala! Preporučamo se i nadalje! Živjeli!

Izdavač, direktor i odgovorni urednik:
IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST“ U TRSTU

Dne 20. februara preminula je u Puli nakon duge i mučne bolesti u 67. godini svoga života

Marija Vratović

Bila je nama premila supruga i predobra majka, a svima uzorna žena.

Pogreb se je vršio dne 22. februara te god., a sv. misa zadušnica služit će se dne 2. marta u 9 sati u crkvi Majke Božje u Puli.

U PULI, dne 23. februara 1925.

Suprug: **Grgo Vratović;** sin: **Dr. Mirko Vratović,** advokat u Trstu; kćeri: **Olimpija,** supruga Grethena (Hersching), **Hermina,** supruga inž. Borowićke (Častolovice), **Marija,** supruga Dr. Krekicha (Milan) sa svojim obiteljima, te **Ana** i **Dr. Antonija Vratović,** liječnica u Puli.

Tužnim srcem javljamo rodu, prijateljima i znancima prežalosnu vijest, da je naša nezaboravna rodjakinja

MARIJA ud. JURKOVIĆ

posjednica

dne 21. febrara, u 7 sati jutro, nakon duge i teške bolesti providjena svetotajstvima u 59. godini života svoga, blago u Gospodinu usnula.

Mrtvi ostanci mile nam pokojnice prenijet će se u nedjelju dne 22. o. mj. u 5 sati poslije podne iz kuće žalosti br. 137 na opatijsko groblje k svečanom blagoslovu, a zatim k vječnom počinku sahraniti.

Sv. misa zadušnica služit će se dne 23. febrara u 8 sati jutro u crkvi sv. Jakova u Opatiji.

OPATIJA, dne 21. febrara 1925.

Raslužena rodbina.

Broj 10 — Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta.) — U Trstu, 5. marta 1925. — Pojedini broj 20 cent. — God. III.

„Istarska Riječ“
Izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin“. Preplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 25·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari“. — Narodna poslovica.

Novi, crni oblaci

Vedro nije u nas ni do sad bilo. Vlade su se mijenjale, mijenjali se i programi, no obzor je za nas ostajao uvijek tmuran. Fašiste smo mi Jugoslaveni dobro očutili, dok su bili u opoziciji, a ćutimo ih i sada, dok su na vladi. Dobra od njih nismo imali, niti ga imamo. Zlo ovako, loše onako.

No čini se, da će odsada biti i gore.

Otkad je Matteotti umoren, fašistička je stranka doživljavala jedan potres za drugim. Tu procesi, tu brojna porazna otkrića, tu unutrašnje svadje, rascjepi i sve tako redom. Taj su fašistički dar-mar upotrebile sve opozicijone stranke i počele neobičnom žestinom da jurišaju na Mussolinijevu vladu.

To je trajalo sve do pod kraj prošle godine. U Italiji su već mnogi držali, da su Mussolinijevoj vladavini izbrojeni dani. No prevarili se. Nije Mussolini čovjek, koji će pred svojim Italijanima da uzmakne. Jednim je mahom pritegao uzde, začepio protivničkim novinama usta, naložio, da se po čitavoj zemlji premetnu kuće i stanovi ikoliko sumnjivih pojedinaca i najednput je oko njega sve zamuklo.

No Mussolini ima za neke stvari dobro oko i tanko uho. Uvjerio se čovjek, da pod onim mukom njegovih mnogobrojnih protivnika nešto vrije, pa da ne dodje do kakvog novog iznenadjenja, pozva na okup sve svoje pristaše, sve svoje crne košulje, i naloži im, da pretresu sve prilike i neprilike u stranci i u zemlji, i da odrede, što treba učiniti.

Glavnu riječ kod svih tih raspravljanja vodio je, dakako, on sâm. Bilo je medju fašistima i takovih, koji su željeli, da bi se prema protivnicima postupalo nešto blaže, ali je prevladala druga struja, takozvana skrajna ljevica, koja je bila za to, da se u borbi protiv političkih i vladinih protivnika upotrebljavaju najoštrije mjere.

Ta struja iznijela je i odmah svoga čovjeka, koji će te odlučne mjere umjeti i da provede. To je Farinacci.

Tko je taj Farinacci? Vele, da je bio željeznički činovnik, no sad se ne pita, što je bio, već što jest. Farinacci je dakle urednik fašističkog lista «Cremona Nuova», on je i poslanik u rimskom Parlamentu i, što je najglavnije, desna ruka Benita Mussolinija. Sad je evo postao i glavni tajnik čitave fašističke organizacije, a to će reći — diktator, a to će opet reći, da izuzevši Mussolinija, ne će biti nikoga, kome će imati da polaže račun o onome, što bude činio i odredjivao. Farinacci je od nekoliko dana ovamo uz Mussolinija apsolutni gospodar Italije.

Kako će on upravljati batinom, što mu ju je u ruke dala najnepomirljivija struja italijanskih fašista? Po onome, što je on izjavio prigodom nastupa svoje nove službe čini se, da će ta batina biti vrlo ljuta i teška. Rekao je: Fašizam je dobio bitku, sada treba još da izvojšti čitav rat. Budu li protivnici pokušali, da ometu taj njegov program, tada će fašizam opet da zaigra kolo, kaošto ga je već jednom zaigrao bio.

Najvažnija je pak ona njegova izjava, gdje veli, da tko nije u fašističkoj organizaciji, taj da je — protivnik.

Do sada je naime bilo stranaka, koje nisu bile u fašističkoj organizaciji, ali su jednako simpatizovale s fašistima pače i podupirale Mussolinija i njegovu vladu. Sada su evo i te stranke proglašene kao protivničke. Prema tomu Italija se danas nalazi podijeljena u dva tabora: u fašistički i nefašistički (zapravo: protufašistički) tabor. To su dvije neprijateljske vojske, koje stoje jedna protiv druge i vrlo se mrko gledaju.

Zaista: crni se oblaci motaju nad glavama našim...

A što ćemo mi, ako počnu sijevati munje i pucati gromovi?

Gledat ćemo, da sačuvamo svoj mir i hladnokrvnost svoju u tvrdoj vjeri, da će iza oluje opet sunce, koje će valjda jednom i nama donijeti po koju toplju zraku.

„Tudja ljubav ljubi svoga“...

Ko se od naših domorodaca, koji ostaše kod kuće ili se iseliše u tudji kraj, ne sjeća ovog besmrtnog stiha neumrlog Preradovića?

Oni, koji ostaviše očinski prag, svoje malo selo, svoje mile i drage, da se bace u krilo tudjega svijeta, najbolje osjećaju istinitost ove glavne misli, koja se blista u «Putniku».

Eno vam našeg iseljenika, što ide «trbuhom za kruhom», u namjeri, da se dočepa zlatne, dolarske Amerike. Netom je ogroman vlak stao, iznebuha u trijemu kolodvora, val se naroda kao mravinjak prosuo po širokom pločniku i hrli k izlazu. Medju onima, koji čekaju, i onima, koji dolaze nastaje struja uzbudjenja, veselja, iznenadjenja! To se stiskaju ruke, ruke šire, lica se ljube i za junačko se pita zdravlje. Ah, kako je krasno dočekati i vidjeti svoje čeljade, krv svoje krvi! No, ipak nekoliko došljaka ostaju u toj bučnoj i bogatoj gomili nezapaženi, nepozdravljeni, od nikoga obdareni poljupcem i pozdravom: oni naši seljaci iseljenici. Njihovo prosto, smeteno, nestalno držanje očituje, da tu nema za njih srca, da je sav taj novi svijet za njih tudj i nepoznat i da se u — novome svijetu teško snalaze. Po nošnji, vladanju, hodu, i razgovoru i nevoljnoj prtljazi možeš suditi, da dolaze sa sela. Nekima su oči još mutne od rastanka sa milom svojtom.

Zašto, ljudi, ostavljate svoj rod, svoju zemlju?

Znamo i odviše, što ćete odgovoriti: ne može se doma živjeti, tijesna kuća, velika siromaština! Idemo da nadjemo blago i sreću! Ne svi ali mnogi od naših iseljenika, koji su tako kazali i mislili ostavljajući svoju domovinu, kasnije su nebrojeno puta uzdahli: Ah, da mi je biti doma!

«Tudja ljubav ljubi svoga!»...

Da, kod kuće je tijesno, skupoća je, ne da se živjeti! Zašto? Prvo: naš čovjek kod kuće ne će da radi ustrajno, a drugo: ne će da radi svaki posao. Mnoge naše iseljenike u Americi i Australiji čekaju najponizniji i najpogibeljniji poslovi. U nevolji, da nešto zarade, oni metu ulice, čiste cipele, trijebe povrće kao pomagači kuhinja, čiste zahode, a što je mnogo teže i opasnije: u utrobi zemlje, u dubini do 200 metara u vječnom prahu, mraku i zadušljivom zraku, crni kao beduini kopaju i lome ugljen i druge rude uz razmjerno malenu plaću i bez dovoljna odmora. Ko bi se od tih preobraženih naših iseljenika odvažio u svojoj domovini na tako niske i teške poslove? A u tudjem svijetu kušaju sve, svuda se provlače da se prehrane i štogod, skucaju za one, koje su kod kuće ostavili. Istina, mnogi se naši odlikuju u tudjem svijetu; radi svoje obrtnosti, vještine i znanja popnu se na visoke položaje kao poduzetnici, bankiri, trgovci, činovnici, obrtnici, ali ovi su rijetki, iščezavaju u velikoj gomili naših prostih radnika i seljaka u tudjemu kraju.

A koliko je onih, koji se izgube u vrtlogu neobuzdane slobode velikih gradova, te kao rasipni sinovi, sa znakom propasti u očima, bacaju zadnju paru u zadnju čašu vina...

Koliko je onih, kojima je radi slaba uzgoja i još slabije vjere kod kuće razuzdanost i pokvarenost velikih gradova ispila i dušu i srce i — mozak? Svi naši domoroci, od prvoga do zadnjega mogu nam kazati, da je u rodnom zavičaju doduše prosto siromašno, usko, ali sve srčano, toplo i ljubazno, dočim u dalekim krajevima, u tudjini, nemaš ni oca ni majke, ni brata ni sestre. Sve je u tom novom svijetu bogato valjda, veliko i široko, ali za tebe, iseljeniče, pobjegli brate, hladno, mrzlo, bez srca i duše. Niko za tebe nema osjećaja, niko te ne će priviti bolesna i jadna na svoje grudi, nego možeš se nećemu nadati, ako imaš još zdrava pluća i željezne mišice, da služiš bogatim gavanima kao marva...

Ko može opisati žalost putnika, iseljenika, koji na Božić i Uskrs, na krsno ime, u slavi neba i zemlje; misli na svoje drage, na zavičaj, gdje je u svakom stablu, u svakoj travici, u svakoj kućici, stazici i šumi gledao po jedno drago biće, znanca i prijatelja?

Kada naši čitatelji pročitaju te riječi, neki će od njih, u dalekom svijetu ovaj čas osjetiti, da nemaju, poviše glave svoga krova, da počivaju na tudjem krevetu, kao došljaci, izbjeglice. Znat će, da u blizini njihovoj ne kuca koje drago srce, što ih ljubi i štiti. Moguće da su ovaj čas misao njihova zaleti na ovu malu kolibu, kućicu, poniznu, bijelo okrečenu sobicu, toplo i tamno ognjište, gdje dvoje staračadi, otac i majka, mole ružarje ili se tiho razgovaraju o svome sinu tamo daleko, na drugom kraju svijeta!...

A da bi tebi, o dragi brate iseljeniče, tvoja mila starica majka sada pogledala u oči, koliko bi križeva i patnja izbrojila od onoga časa, kad si ostavio svoj dom u mislima, da postaneš bogat, a toga prevelikog bogastva još nema! Možda ti je stari otac kazao: sinko, ne idi, ostani kod kuće! A ti bi sada kao odgovor kazao:

«Zašto tebe nisam slušo...»

Danas mnogo naših ljudi mòri bijeda i nevolja u dalekom, tudjem svijetu; danas ima u Americi i Australiji mnogo naših nezaposlenih domorodaca, koji nemaju sredstava niti da se povrate u svoju domovinu, jer tudji narod i tudja zemlja daje kruh i blagostanje najprije svojoj djeci, a našim iseljenicima pruža mrvice, što ostanu. Prva mjesta i prve i najpovoljnije položaje i službe imaju urodjenici, a za tudju djecu nema ljubavi nego tu odlučuje prije svega nužda, kada naime treba fizične pomoći iseljenika.

Ali što našem momku i radniku fali u tudjini? Fali ona srčanost, istokrvnost i srodnost, sveza sa domaćim tlom i životom, fali ona slatka gruda, koja je nosila i hranila naše djedove i oce, a koja nam zaslađuje i najteže časove i prilike života.

Nije čudo, što našemu iseljeniku u velikom gradu, na tudjoj zemlji, daleko od očinske kuće, od ljubavi svojte, daleko od domaće crkvice — sve omrzne u svijetu; nije čudo, što pljuje i gazi ono, što mu je prije bilo sveto i časno.

Zato ne će biti na odmet, ako nakon teških kušnja mnogih naših iseljenika doviknemo našim ljudima: ne selite, ostajte kod kuće, od svojih milih! Podvostručite svoj rad, posvetite više znoja tvrdoj našoj grudi, okrenite se više sebi i — bit će više dobiti i blagostanja! Ne zaboravite, da «Tudja ljubav ljubi svoga!»...

DOPISI

IZ RIJEKE.

Prevelike hvale. - Protesti sovra protesti. - Naš uvoz i izvoz ili Sušmelova brošura. - Pust. Dvije maškere.

Federzoni je prije bio nacionalista, sada je fašista. Federzoni je prije bio novinar, danas je ministar za unutrašnje stvari. Federzoni je prije imao list „Idea Nazionale“, i sada ga ima.

Dok nije Federzoni bio ministar, njegov list, koji se štampa u Rimu, lupao je po svim vladama i prikazivao u crnim bojama sve, što se u Italiji dogadja. Otkada je pak Federzoni ministar, njegov list hvali sve, što vlada čini i što ne čini.

Tako je i prije nekoliko vremena njegova «Idea Nazionale» donijela jedan članak, u kome se na najoduševljeniji način govorilo o kolosalnom napretku Rijeke, koja da je u godini dana, što je anektirana Italiji, postala prava Kalifornija.

I zaista, tko je pročitao onaj članak, morao je pomisliti, da ovdje na Rijeci teče potokom sâm med i mlijeko. Kamo se okreneš, tu ne vidiš drugo nego život. Na kopnu — strahovita «gnjeta» ljudi, koji kao ludi trče za poslom. Na moru u luci, najveći kargoboti, što ih je do sada svijet dao, sve sami Titaniki, Luzitanije, Karpatije — stisnuti su duž molo Longo kao «sardele» — dok željeznice ne dospjevaju, da uvoze toliko robe, koliko trebaju one strane vodene nemani u luci i vani na «radi», da ponesu u daleki svijet. Fabrike rade sve u stoišesnaest. Cijeli je grad u dimu, koji se sve više širi i širi, i već je pače zahvatio i jugoslovenski teritorij, pa nije isključeno, da baš radi toga ne dodje sa susjednom kraljevinom i do diplomatskih trzavica, jer nije moguće, da bi minister Ninčić dopustio, da se na području države SHS skuplja sav onaj dim i svi oni vražji plinovi iz mnogobrojnih tvornica jednoga tudjega grada.

Do ovakovih zaključaka morao je da dodje svak, koji je pročitao onaj bombastični članak u «Idei Nazionale».

Kad je mojim Fijumancima došao u ruke taj spomenuti članak, njima kanda je stala pamet! Stala dakle ljudima pamet, i sve će jedan drugoga da pitaju: — Ma, oštija, o šemo noi mati o i ze mati lori?

— Tutti un poco! — rekao bih ja, da nisam ovako neotesan i da nam koliko glasa u kapitolu. Nego da ste čuli moje ljute Fijumance!

— Med i mlijeko! — rogoborili oni. A tko bi ikada vidio na Rijeci mlijeka, da nam ga Grobničanke ne nose? Život? Poslovi? A cijeli dan pjevamo: — Senza un sold moretin ti me lassi, senza un sold... «Kargoboti», «Titaniki», «Mauretanije»! Kakove vražje «Mauretanije» svoja četiri vaporića ustegla iz prometa ona svoja četiri vaporića ustegla iz prometa jedan ili dva! Dim? Kakov vražji dim? Da mi i naše žene ne pušimo razne «Vardare» i «Kosove», ne bi se na Rijeci uopće već ni znalo za dim! — «Se ghe zè ogi a Fiume fumo — zè fumo de macaroni — e no altro...» govorio mi je danas jedan, koji slučajno vidi nešto dalje od nosa.

Na onaj i na sto drugih kudikamo duhovitijih načina kritikuje se na Rijeci onaj članak «Idee Nazionale». Ljudi u sav glas viču: — Ca ovo trombacuju okole, da nam je jako lepo i dobro i da nam nis ne fali! To ni za drugo, nego samo da im ni trebe nis skrbet za nas. Ma bravo, po moju dusu!

Stvar je zauzela takove dimenzije, da je «Unione Commercio e Industria» odmah «batila» onom listu u Rim i jednome drugome u Milan telegram, a ma «proprio coi fiocchi», kako mi je rekao Franzele. Nisu birali riječi, već onako oštro po fijumanski odbrusili su im ih nekoliko dokazujući, da je na Rijeci takova mizerija, kakove još ni bilo i da je skrajnje vrijeme, da se već jedamput za ovaj nesrećni grad nešto učini.

Slično je učinila i Trgovačka komora. I ona je rimskome listu odgovorila «per le rime». Najviše je udarila po ovoj tvrdnji, kao da je tobože promet na Rijeci dostigao razmjer predratnih godina. I još je sa ciframa dokazala, kako se je Rijeci obećavalo i Tomu i Romu, a nije joj se dalo ni jedno ni drugo.

«Vedetta» je izrazila svoje ogorčeno negodovanje radi ovih brzojava. Ona ih je odsudila i zato, jer je njoj, «Vedetti», puno milije, da se o Rijeci govori kao o nekakvom predratnom Hamburgu. Treba naime znati, da je «Vedetta» vladina mezimica, pa joj nije pravo, da se Rijeku prikazuje kao kakav mizeran, mrtav grad. Danas vlada Mussolini sa svojim fašistima, a gdje vlada Mussolini sa svojim fašistima, tu ne može biti mizerije, veli «Vedetta», tu mora da je blagostanje, silno, nikada još nevidjeno blagostanje.

Tako je i s Rijekom. Na Rijeci vlada najveće blagostanje; tome je dokaz taj, što je danas Rijeka pod Italijom, gdje vlada Mussolini sa svojim fašistima. Komu taj dokaz ne dostaje, taj je ili tupoglav čovjek ili je pak «soversivo», to jest — on je protiv Italije. A da se pak meni, Rokcu, ne kaže, da sam i ja «soversivo», ja evo svečano izjavljam «ai urbi e ai orbi», da je na Rijeci blagostanje tako strašno i tako još i ne vidjeno i nečuveno, da ćemo mi svi Ričani, ako ovako potraje, jednoga dana svi puknuti, i to baš od prevelikog blagostanja. Očemo, orko tron!

Nešto ulja u vatru ulio je i naš Eduardo Susmel sa svojom brošuricom: «L'Economia fiumana nel 1924.» O toj brošurici drugi put više. Za danas ću samo da napomenem, da iz tabele, što sam je u njoj našao, izlazi, da je ovdje u godini 1913. uvoženo i izvoženo po moru oko 23 milijuna kvintala robe, dok je u čitavoj godini 1924. istim putom uli i izišlo jedva 4 milijuna kvintala. Šusmel zaključuje s pravom, da smo mi još vrlo daleko od prometa, što smo ga imali prije rata.

Nešto obilatiji je osobni promet. Tako je na priliku na čistu srijedu izvoženo 30 automobila Fijumanaca samo na Rukavaštinu, a istoga je dana uvoženo u grad barem dvostruko toliko Fijumanki i indigestija iliti neprobava. U svojoj žbornija i indigestija iliti neprobava. U svojoj budućoj brošurici moći će naš Šusmel, da konštatuje, kako je na čistu srijedu 1925. u našoj trgovačkoj bilanci postignut — pareggio.

Inače je i na sâm pokladni utorak bila na Rijeci — mufa. Gdje su oni divni, riječki, pokladni «Korzi», one nebrojene kočije, grupe i maske! Gdje one hiljade i hiljade ljudi, koji bi sa svih strana hrlili na Rijeku, da se nagledaju onog čuda? I to je koješta drugo otišlo je po vragu.

Ipak se tu i tamo vidjela po koja maškara. Pod veče došla k meni Ninetta, i hudoba me nijedna natentala, te sam i ja otišao s njom u maškare. Išli smo ispod ruke: ja kao Frakanapa, a ona kao Kolombina. Sasvim pristojna i ona i ja. Isprva išlo sve lijepo, diskretno. Ninetta bi katkad dobacila koju sa svojim falsetom, a ja opet s mojim — i moram reći: zabavljali smo se. Nego kad smo ti mi došli na Adamićev trg, gdje su u ono doba šetali neki vidjeniji pešekani i neki drugi glorijozni Fijumanci, digla Ninetta glas i stala da bocka čas jednoga, čas drugoga, ali tako duhovito i špiritozno, da sam joj najzada i ja počeo da pomažem.

— Ecco la ricchezza mobile! — pokazivala je prstom na natrbušastije pešekane, koji su šetali gore i dolje po trgu — i cijeli svijet udri u smijeh. — Ecco la miseria stabile! — pokazivala prstom na mene i opet svi u pljesak i grohot.

I ja sam se smijao, ali onako nekako tupo, blesasto, idiotski.

— Per kossa ti se ridi, maskareta?... pitali bi me gdjekoji.

A ja bih odgovorio: — Me se ride, perkè i me ga kalado el fito dela kaza, hi! hi!..

A neka ženska iz gomile: — I te ga kalado... i to je nešto dodala, što ja nisam mogao čuti, ali nešto su se svi oko mene grohotom nasmijali.

I tako je to išlo naprijed. «Vedetta» je sjutradan pisala, da je bilo nekoliko maškara, koje da su govorile razne gluposti, ali sva sreća, te je sve to trajalo tek nekoliko ura.

«Vedetti» nije nikada pravo. Uvijek se u sebi grize i jadi. Podje li ovako naprijed, ona će nam jednoga dana postati grda kao i fit od riječke kuči.

Kokoc.

IZ LASTOVA.

Već više puta u našim dopisima rekosmo, da naši vrijedni lastovski Austrijanci, očekujuć uzalud no 4 godine, da bi Lastovo pripalo pod Jugoslaviju, nakom aneksije postadoše vajni Italijanaši čak i fašisti, usprkos da su otrag malo vremena bljuvali na sve što je italijansko. Depolo, tajnik fašja, i Smerdimich, oba bivša avstropravaša, sav ovaj lastovski konglomerat pokupiše, da danas Unisono poje: «Eia, Alalà, W. Mussolini!»

Nego mi prozvani «Sfegattati Croatissimi ili farabuti, ovaj patriotski konglomerat ostavljamo probavljivom patriotskom želudcu Depolo & Smerchinich. Nama je do toga, da taj konglomerat ulizica pod današnjom formom nas ugnjetava kako je to činio za vrijeme Avstrije, te imademo na ovoj tkzv. Vedeti da tražimo, da kada Italija i renjikoli nam daju mira, da nam ga dadu i dojučerašnji austropravaši Depolo Smerchinicheva kalupa.

Najglavnije izmedju ostalih anahroničkih nečovječnih gnjavaža, laži i ocrnjivanja jest, taksacija poreza, koje su izvršene po patriotskim brcima i neopozivo.

Naravno prevrtljivi ulizice, koji sami sebe nazivlju «Pezzi grossi», «Patrioti» i «Onestissimi», dodjoše za uzdarje iskazanog prevrtljivog ili asimilizatornog patriotizma u sve moguće komisije: na pr. izborne, arbitralne, za siječu i izvoz drva, a na žalost i u sve porezne komisije. I eto svemogućeg kaosa na štetu same države. Sebe i svoje pokriše, a drugoga natovariše.

Hoće li oni u Rimu, ako li ne u Zadru jednom uvidjeti, čemu vodi ovakova afarističká asimilizaciona politika do jučer bivših Avstro-pravaša Lastova? Hoće li jednom na ovoj Vedetti postati evropski poredak i svršiti gnjavaža, osvete i zloba, na štetu države i dobra glasa Nacije?!

Sada pred općinskim izborima počeše naši lastovski fašistički vodje da neupućenom narodu opet zaslijepe oči govoriti: mi smo kod izbora za Dudana bili fašisti ali smo uvijek stari Slaveni (sic!) pak nas birajte u općinsko zastupstvo, mi ćemo dobro upravljati (kako u posljednjih 30 godina?) Ali zavarani narod ne vjeruje ovim ulizicama već hoće s temelja da preuredi i svrši lastovsko trvenje, te će izabrati one, koji do sada nikada nebijahu u općini, a nijesu niti protiv Italije, nego protiv izrabljivača pod svim režimima — sve ono što je Depolo pokupio neka ostane njemu i onima u Zadru, koji sve vide i šute.

Videaut Consules!

IZ SOVINJAKA.

Kako smo vidjeli u općinskom uredu u Buzetu, mi bismo morali poći na glasovanje u Buzet, koji je daleko od nas desetak kilometara. Sada uzmimo put natrag u Sovinjak, to bismo mi birači odavle morali hodati 4—5 ura hoda. A što da rečemo glede Senjaka, koji je još odaljeniji od Buzeta! Ovo nije lijepo od Buzećana, da se drže kao kakvi kraljevi na prijestolju, kamo valja da se svi dolaze klanjati; a mi ne znamo, čemu i komu da se klanjamo u Buzetu! Možda onima, koji nam naprćuju velike općinske takse! I naš Sovinjak je gradić, pak zato zahtijevamo, da se i u našem mjestu vrše svi izbori.

Još nešto! U zadnje vrijeme počeo nas je naš italijanski župnik grditi i blatiti u samoj crkvi, u Hramu božjem. To nas je uvelike ozlovoljilo. Mjesto da nam propovijeda riječ božju, on nas obasiplje ružnim psovkama. Zar je to lijepo? Nije. Uostalom neka nas grdi koliko hoće, mi ćemo i nadalje ostati onakvi, kakvi smo i prije bili — Hrvati i Jugosloveni — bez obzira na to, da li je to našemu nepozvanom župniku pravo ili ne. A njemu, ako nije pravo da služi medju nama Slavenima, nek se seli. Gorega italijanizatora od ovoga ionako ne možemo da dobijemo.

IZ OPATIJE.

Poklade.

Čitali smo u «Istarskoj Riječi» a i inače smo doznali, da je po nekim našim mjestima naša mladež obojega spola nažalost zbacila neke obzire, koji su joj tako lijepo pristajali... Osobito se je to vidjalo na nekim plesovima i zabavama. Mi to žalimo od svega srca, duboko uvjereni, da nikakva razuzdanost ni raskalašenost ne vodi dobru. I izgubljeno zdravlje i nestalo zlato može čovjek opet da dobije, ali izgubljeno čestitost, čast, poštenje nikada više.

Tužno je sve to, a još nam je teže, kad moramo o ovakovim stvarima javno da pišemo. A možda se i ne bismo bili ni dotakli ove nemile, nažalost gotovo sveopće rane, da nismo u utorak, u dan poklada prisustvovali jednoj zabavi, koja nam je pružila nov dokaz, kako naša mladež može divno da uživa, a da pri tom sačuva svoju milu i od djedova nasljedjenu domaću, slavensku čestitost.

Bilo je to u našoj «Zori». Obje velike dvorane ukusno udešene; kud pogledaš — sama čednost i ljepota. Pa one krabulje: od vanredno uspjelih Čifleta pa do onih dragih picrota i vražića — sve je bilo milovidno, živo i duhovito, a opet nad svime kao da je lebdio vedri i veseli duh našega staroga domaćega poštenja.

Istina, koliko naše majke toliko i naša društva paze budno nad našom mladeži, ali u prvom redu treba uvelike pohvaliti naše mladiće i djevojke, koje se već same po sebi, nekako instinktivno, čuvaju, da ih ne zapljuska blatni val poratnog nemorala, što je svojom gnjiločom zarazio i pogubio već tolika mlada srca.

Kamo sreće, kad bi naša mladež i po drugim našim krajevima pronikla u dubinu one naše lijepe stare riječi, da je naime bolji dobar glas negoli zlatan pas!

IZ SV. IVANCA KOD RAŠE.

Mi smo više puta molili školske vlasti, da nam otvore srpsko-hrvatsku školu. Sve naše molbe bile su glas vapijućega u pustinji. Ipak smo mislili, da će školske vlasti biti barem toliko pametne, da ne će ovdje otvarati italijanske škole, kad se zna, da ovdje nema Italijana. Prevarili smo se. Pred nekoliko su dana otvorili ovdje — u staroj plovaniji — italijansku školu usprkos toga, da je nije nitko ni pitao. Za učiteljicu poslaše nam jednu Italijanku, koja uopće ne pozna našeg jezika. Narod je radi toga upravo ogorčen, a djeca ne će da idu u školu. Za dokaz neka vam služi ovaj zanimivi prizor: Prošlog tjedna našao se medju nama jedan seljak, koji je htio, da mu dijete pošto poto ide u školu. Medjutim dijete nije htjelo da sluša svog oca, već mu plačnim glasom odgovori: «Dragi tata! Molim Te, ne moj me slati u italijansku školu, kad znaš, da tamo ne mogu ništa da naučim. Uči me Ti kod kuće, pa ćeš vidjeti da ću se više naučiti kod kuće, nego u školi...» Zar da tom djetetu damo krivo?!

IZ ČRNICE KOD BUZETA.

Alaj su pametni naši «prijatelji» u Buzetu! Kako im je uopće moglo doći na misao, da su odlučili 10 općinskih zastupnika za I. sekciju — Buzet, to jest za okolo tri tisuće izbornika, samo deset! Da li zbilja vrijedi, recimo, 500 birača koliko i 3000?! Zar oni valjaju šest puta više od nas? Ili možda oni plaćaju šest puta više poreza i taksa nego drugi izvanjski izbornici? Ovakove bedastoće ne bi ni pas polokao; a ipak ih čini naša općina i oni koji na njoj vedre i oblače.

Naša općina voli da se bira 20 zastupnika negoli 30, akoprem znade, da ih našoj općini pripada 30. Tako su odlučili oni u gradu, koji sada gospodare, samo da dodje što manje nas izvanjskih Slovena u općinsko zastupstvo.

Mi smo dakako proti svemu tomu, jer smo ljudi, koji smo bili naučni, da vlada zakon i pravica. Nek se vrše zakoni! I ništa drugo!

Franina i Jurina

Fr.: Todore, Todore, svaki dan — to glavu, da tako bugariš?

Jur.: Ča ti je valja pust udril koliko va gore...

Fr.: A ni mane udril va glavu pust — ne, nego teta potreba. Pogledaj, kako su mi se žepi nopak obrnuli!

Jur.: Blaže tebe! Ako su ti žepi i nopak obrnjeni, barem su ti celi ostali — ma ja ih već nimam. Šupi su mi skroze i skroze.

Fr.: A zač ti ih Luce ne zašije?

Jur.: A za kega zlodeja! kada nimam ča va njih stavit. Pak da je samo to! Ma pride ki ter ki dan, kada nimam ni va kuće, čim bim miša otroval.

Fr.: Nimam ni ja ni s čim bim prst zavil. Kade smo to, a Jurino!

Jur.: Va korizme.

Fr.: Znam ja to, nego ja te pitam, kamo ćemo prit?

Jur.: Va još veću korizmu.

Fr.: Sad znam, koliko i prej.

Jur.: Ki ti je kriv? Zač malo ne misliš? Ča j' korizma, ako ne veli post? I ako ja govorim, da ćemo prit još va veću korizmu, to će reć, da će prit vreme, kad ćemo se morat još više postit.

Fr.: A kamo više! Ter je već i danas draginja, da ne more bit veća.

Jur.: More bit još veća — more — da bi tako ne!

Fr.: A po čem ti to sudiš?

Jur.: Po čem? Po ovoj nesrećnoj zime, ka sada pasuje.

Fr.: Ter je bila volj lepa. Nit ni bilo leda ni snega.

Jur.: Ka sreća, da nas je malo jače ušćipnula. Zima prez snega — slaba letina — tako se je odvavek govorilo, i tako je od vavek i bilo. Zaludo je: najbolje je, kada se svaka stajon sfogà onako, kako bi morala, a ne da se moraš va agušte stiskat pul ognjišća, a va dicembre, da hodiš okole gol i bos.

Fr.: Govore, da ni nijednu vuk pojil: ne će trebe ni ovu.

Jur.: Bolje će bit, ako je ovu pojil. Sada su već pupki vane, pak ne daj Bog, da sada ča zapraši.

Fr.: A kako j' drugdere po svete? Ča ni ni drugdere bilo snega?

Jur.: Ne samo, da ni bilo snega, ma ni bilo ni dažja. Govore, da je va Italije propalo već do sada više od polovice onega, ča su ljudi va oktobre i novembre poseli. A tako je nekako bilo i drugde, po celem svete.

Fr.: Ako je tako, onputa ćemo friško stat. Italija je i lane imela slabu letinu, zato moramo ovako drago kruh plaćat. Ako budemo i ovo leto imeli jednaku, a morda još i huju letinu — e, onputa ćemo va istinu prit va još veću korizmu, baš kako si ono ti rekal.

Jur.: Ako ča proleće ne pomore, bit će vaistinu zlo. Zato bim ja svakemu našemu čoveku va Istre preporučil, da već sada misli na ono, ča bi moglo prit. Ako koliko more, neka zaseje i zasadi do najzadnjega kutića, da more spravit za zimu ča više bude mogal hrani i krmi. Kadagod je bolje i na huje mislet.

Fr.: Trebe da će ča i goveran priskrbet!

Jur.: Ima guveran sada drugega svraba. Od Sicilije pak do Benec i još više zgoru, to ti ni drugo nego jedna vela svadja. Nijedan ne gleda, nego kako bi drugemu oči zikopal i hitil ga va jamu. Već je lira do sada prilično pala, i ki zna, ča će još bit, a oni se samo pravdaju i pravdaju, namesto da bi gledali, kako bi se ovo strašno stanje ča prej popravilo.

Fr.: Njim bi trebalo poslat jednu našu «Istarsku Rječ» i pokazat njim ono, ča na njoj piše: Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari.

Jur.: Da bi svi pisali, kako mi pišemo, bilo bi mira i reda i sloge. Koliki nas za zajik potežu, a mi svejedin mučimo, i ako kada i mi malo piknemo, to je zato, da pokažemo na ranu, ku trebe lečit. Ja vavek govorim: nam je jako zlo. Zlo nam je, da nam huje ne more bit. Ma stara je reč, da te dokle budu ljudi složni, moć stoputi laglje podnest i najveću teškoću.

Fr.: A i ja to govorim.

IZ ZAGREBA.

Krivotvorenje čekova. - Majčina tuga i smrt.

Mnogo se ovih dana ovdje raspravlja o krivotvoriteljima čekova, koji su podigli u Zagrebu velike iznose novaca. No izgleda, da će svi krivci doći u ruke pravdi i da će biti kažnjeni za svoju nepoštenu rabotu. Do sada su uapšeni kao sumnjivi dvojica; jedan od ovih je Martin Grakalić iz Medulina. Uapšenje Martina Grakalića pobudilo je medju našim ljudima veliko negodovanje. Kud se okreneš, čuješ medju našim ljudima raspravljati o tome. Svi se zgražaju, i kao da im je nevjerojatno da bi mogao biti u takve poslove upleten naš čovjek. Pa i razumljivo je to za svakog, koji pozna našeg čovjeka, koji je naučen živjeti svojim žuljevima. Ali najteže je to djelovalo na njegovu jednicu majku, Anu Grakalić, 65 godišnju staricu, koju su svi štovali kao vrijednu i dobru majku. Ona ne mogući podnijeti tolike sramote i boli, nagovarala je svog supruga Josipa, da podju zajednički u smrt. On ju je tješio i odgovarao od tog strašnog čina, i izgledalo je, da se malo primirila. Ali to je bilo samo prividno. U ponedeljak 23. februara rano jutrom otišla od kuće i ravno pod vlak, gdje je jadnica ispustila svoju ispaćenu dušu.

Pogreb nesretne majke vršio se u četvrtak 26. februara na Mirogoju u Zagrebu. Na pogreb je pohrlilo sve što je moglo, da isprati nesretnu majku na vječni počinak. Pokoj joj vječni!

Ovo par redaka za školu današnjim mladjim ljudima, koji sanjaju o nekakvim milijunima. Zdravlje, ustrajnost i poštenje je put kojim možemo steći najveće bogatstvo i blagostanje.

—ć.

Darovi

u fond «Školskog društva» u Trstu:

Na predlog Josipa Pribetića sakupilo se u Novoj Vasi kod Poreča 29 lira u fond «Školskog društva» u Trstu. Darovali su: po 5 lira: Josip Pribetić, Ivan Brajković, Matko Klarić, Petar Pribetić i Matko Pribetić; po 2 lire: Marko Sokoseljac i Petar Pribetić. — Srdačna hvala!

PODLISTAK

ERNEST RADETIĆ:

Kad se užge mlada krv...

(Pripovijest iz istarskog narodnog života u zapadno-istarskom narječju).

(Nastavak).

* * *

Prvo nego počmemo pripovidati, ča se je dalje zgodivalo, valja da rečemo jeno dvi tri beside o temu, di je to bilo i kada, i ki je zapravo bija uti kmet Toni Telebič.

Sve se je to zgodivalo oko unih kraji, di je danas Baderna, ma još u seli, ča su jur zdavno, zdavno poumirala i od kojih se danas samo još tote i tamo vide kakovi stari razrušeni zidi. Uni bot još Baderna ni ni bila misto, nego se je sve ko unega vrha bilo skupilo nikoliko seli; bila su to sela: Golešiči, Kavarloti, Bukariči, Orbaniči i drugi, a največ su bili na glasu doli pod vrhon Boljpini, di su stavali najbolji kmeti i di je od vike stava župan. To nisu uni današnji Boljpini, uti su čuda lit potle došli tamo iz Rahovci. Prave boljpinske hiže su bile jeno desetak korki zdol današnjih i ki bi poša bolje vižitati bi još danas naša razrušene zide i fundamente.

Ni Orbaniči nisu bili tamo di su danas, nego jeno malo niže doli, ki se i danas na Crikvenon vide zidi velike jene šterne.

A Tomi Telebič, za koga se vode pripovida, je stava u Kavarloti i ni bija niš u rodu didu pokojnega Tona Telebiča, ča je stava u Banki. Imali su svejedan pridivak zato, ki su forši njihovi prapradidi prije četiristo lit živili bogzna di u svejenon selu.

Une ceste, ča gredu sad z Pazina u Poreč ni ni bilo. Bija je jedan veliki i dosta široki put, ča je pasiva priko Katuna, pak na Vrvare k moru. Kad se donke pripovida za cestu ne valja pensati na cestu lipu i široku s parakari, kakova je danas, nego na uni široki put.

A sada da čujemo, ča je bilo dalje...

* * *

Drugi dan u jutro se je Toni Telebič rano usta. Skin su drugi petehi zakukurikali skočija je s postelje, ubuka vred brnaveke, zakuča ubojke i ubuja pastole. Na jenon pastolu mu je pukla udlaka, pak je valje rano blagoslovija kaligara; kako je zna, da če biti sve puno vode, namaza si je s kožom pastole, da mu ne propuštaju vodu. Ugrnuja se je s kamižolon, otkračuna vrata i zaša van. Nebo je bilo lipo. Najedanbot se je domislija, da je za gnjišton zabija grbljaču, pak je torna nazad, da je uzme, ma kad je na oknaju nad gnjišton zapazija bocu rakije, ča je vajk tamo bila, gucnuja je jeno dva bota, da se stepli i da ne gre jušto natašte van...

«Mare, o Mare!» zazva je z vrati.

«A oooj--» se je ujavila ona.

«Ustani se, ustani, ter če valje - valje zaj sunce. Skuhaj svinjan i paričaj ručenje. Ja gren u bajti po brajad, da vidin, eli je grād učinija ča škode...»

Iz hiže je poša u štalu. Hlapčič mu je, kako pridučer bija poša ća, pak je mora sam goniti ovce u pašu. Skin su ovce čule, da upire vrata, počele su blejati, ma on hi ni stija zajati, prike je trava bila još jako rosna, pak bi se bile mogle napregnuti, a forši i krepati.

«Ću hi zajati jeno malo kasnije, kad sunce posuši zemlju,» je reka sam sobon i poša je hititi volon šaku sena.

U doru je zalaja brečič, kad ga je vidija, doletija je vred k njemu i taka mu se motati ko nog, mašuči zajno z repon.

Kad je sve ubaša i vižita, zaša je van iz korte, a brečič zajno za njin. Upravija se je u Bodenicu, najlipče brajde ča hi je ima tamo zgor Juriči...

Razveza je bekvu, potega lisu i poša zmriž redi...

«O, fala Bogu, ni tako slabo, ne, kako san ja pera,» je reka na glas, pipajući zdrice od loz. Grad ni bija jako stuka, nego je samo pasa zgoru i spuštija se tamo nidi na Tinjaštini. Katerkadi je bilo šćoknuto kakovo zrno, ma veče škode ni bilo. Več škode je učinija viter, ki je nidi povadija i polomija koce, a nidi po cile trse zavalija u blato. Ma i to je bilo samo na mladih redi. Stari — mriž kojima su bili posaženi kleni — su stali čvrsto. Prisak, smokav i lišnjaki na kraju reda je bila sva zemlja puna. Viter hi je stresa z gran.

Toni se je valje vrga na delo. Najprije je na bekvištu zmriž lozami udriza s kosiričen fašič bekav, pak je počeja veživati, di je bilo potriba, zabada je koce, drica zdrice, di je bilo zrno udreno učistija bi grozd i sve tako pomalo. Pastoli su mu bili jur sve do ubojki puni blata, a i brnaveke su mu bile sve zvaljane, ma on se na to ni ubazira, nego je dela naprid priz frmati. Ki bi još na to gleda!

Toni je bija pravi delavac, da ga nideri okolo ni bilo takovoga. Bija je kmet od pravoga para voli, ko ni i bolji. Vajk je dela i škrbija, svega je ima dosta poli hiže: i sira i slanine i pršuta i skute i žura, da ga je svinjan dava za napoj. U konobi je bilo čuda bačav iz kojih je kako rožica vonjalo, u jenoj fina bilica, u drugoj črni teran, tamo karatela malvašije, vode slatkega refoška. A dvi velike dumijane rakije, z debelima upletenima trbuhi bile su svako lito pune...

Ča mu je donke falilo? Reči čete: niš! Ima lipu hižu, pravo blago, lipu kampanju; ima punu lisnicu sira, pune kasune šenice, pod gredami faš do faša pridlanjske turkinje, več nego jedanbot su mu črvi pojil: pršute, a zgor svega ima lipu i dosta mladu ženu, pak ča da si drugo još želi?

Pur mu je ništo jako falilo! Dice ni ima! Pa bi sve svoje kampanje, sve kmeštine bija da, da mu je Bog moga dati dite od srca. Ni pasalo lita, da ne bi poša h svetoj Jani u Črvar skupa z Maron: Mara se je zavečala i svetoj Fumi i hodila u Rovinj, ma za niš, vajk za niš, dice mu Bog ni dava.

I to je bija, kako niki črv, ča mu je podgriza život, ča mu ni da spati več nego jenu noč. Koliko boti je brižan popensa kamo če to pusto stanje, kad umre on i njigova Mara. Kako breki te ga stiti razgrabiti ljudi, bogzna kakova pojidena parenta od desetoga kolina, za koju ni nikad ni čuja. A ko ga ustavi crikvi, bogzna kakovi popi, bogzna kakovi zvonari te komprcirati tuda, kud se je on gobija od dela, kud su mu kapale debele kaplje

Politički pregled

POLITIČKI POLOŽAJ U ITALIJI.

Mnogobrojna nagoviještanja, da je fašizam likvidiran, te da je njegov konačni slom samo pitanje od nekoliko mjeseci, nisu se obistinila. U ovom času fašizam izgleda na prvi pogled kompaktniji i borbeniji nego li ikada prije.

Novi generalni sekretar stranke, Farinacci, prigodom preuzeća svog novog mjesta, izdao je fašistima bojovni proglas, u kojem ih poziva, da se odlučno spreme i stisnu redove, da se napokon izvojuje potpuna pobjeda. «Ne ćemo više upasti — kaže u proglasu — u sentimentalne pogrješke zadnjih godina. Najprije smo se prevarili držeći, da se pobjedjeni protivnici ne će usuditi da nam zakrče put. Zatim smo mislili, da će nam s kojom odrekom i s kojim sporazumom sa ljudima starih stranaka biti omogućeno da postignemo potrebito normalno stanje u zemlji. Takov je pokušaj propao, a naš vodja divnim gestom znao je da nas jednim udarcem oslobodi svih ucjenjivača i lažnih prijatelja. Mussolini je jasno progovorio: «dobili smo bitku, a sada moramo dobiti i rat.» Ovo je naš program i naša budućnost».

Istodobno Farinacci poduzimlje energične korake, da likvidira brojne sporove u stranci i da privuče natrag u stranku što veći broj disidenata, koji su se u zadnje vrijeme bili silno umnožali. To mu polazi za rukom, tako da je likvidirao disidentski pokret u mnogim krajevima kao na pr. u Parmi, Piacenzi i Aleksandriji.

Naprotiv ovom oživljavanju fašističkih redova, kod opozicije vlada još uvijek zabuna i nesigurnost. Uzrok ovoj pojavi leži u neuspjehu taktike većeg dijela opozicije, koja se je povukla iz Parlamenta i držala da će moralnim pritiskom srušiti Mussolinija i njegov režim. Doista, opozicija je vješto i uspjelo postavila moralno pitanje vlade i faktično moralno utukla u italijanskom narodu Mussolinija i njegovu stranku, ali cilja nije postigla. Mussolini je preko tog moralnog pitanja prešao sa podignutom pesnicom i pošao svojim putem ojačavši i oružavši još bolje svoje redove. I sada se opozicija nalazi u neprilici razumjevši da treba zaći u realniju i dnevnu borbu toli u Parlamentu koli u svim manifestacijama državnog života, i tako korak po korak tući protivnika.

Većina opozicije odlučila je da se povrati u Parlamenat. To je izričito naglasio vodja unitarnih socijalista Turati na jednom sastanku u Milanu, dok socijalni demokrata Giuffrida vodi pregovore sa Giolittijem za stvaranje jedinstvenog opozicijonog bloka u Parlamentu.

Medjutim Mussolini čini već prve izborne pripreme, da u svakom času, ako dodje do gustih, raspusti komoru i provede nove izbore.

Dne 9. marta t. g. sastaje se italijanski Parlamenat, pa ćemo vidjeti, kako će se stvar dalje razvijati.

Za danas spomenut ćemo samo to, da je vlada energično nastupila i proti ratnim borcima (combattenti), koji se ne slažu sa današnjom fašističkom vladom. Ratni su borci za danas i sutra bili szavezni veliki kongres u Rimu, ali im ga je vlada zabranila. Što više, ona je raspustila središnji odbor njihove organizacije i imenovala tri komesare za daljnje vodjenje organizacije ratnih boraca (combattenti). Taj vladni postupak izazvao je veliko ogorčenje medju ratnih borcima. Ratni borac i bivši fašistički poslanik Viola, koji je bio u ratu više puta odlikovan za svoju hrabrost, poslao je Nj. V. kralju Viktoru Emanuelu brzojavku, u kojoj protestira protiv zabrane kongresa i imenovanja komesara za daljnje vodjenje organizacije ratnih boraca.

Smrt predsjednika njemačke republike Eberta.

Dne 28. februara te godine umro je predsjednik njemačke republike, von Ebert. Ebertova smrt izazvala je općenitu žalost u Njemačkoj. Nije ni čudo. Njegovom smrću Njemačka gubi jedan jak i karakteran duh, koji je — u moralno i materijalno razrovanoj državi — znao da sačuva posvemašnji mir i red u državi. Od prvog dana preokreta u Njemačkoj prihvatio se teške i odgovorne službe predsjednika republike i izdržao je na tom mjestu sve spletke, sva rovarenja s lijeva i s desna, izdržao je borbu izvana i iznutra, sa samosvješću čovjeka, koji zna što hoće i koji se u svome znanju ne da ničim odvratiti od započetog rada. On je imao uvijek pred očima samo jedan cilj: da konsoliduje oslabljenu Njemačku, da je izvede na put prave demokracije, i da prema pobjedničkim saveznicima izvrši sve preuzete obveze, jer je držao, da je to jedini način, da saveznici dobiju povjerenje u njemačku politiku i da joj olakšaju plaćanje ratnih tereta. Nije bio čovjek naročite naobrazbe, a kao novajlija u državnim poslovima nije imao niti potrebite državničke i diplomatske rutine, ali je imao nešto, što do njega gotovo nitko u Njemačkoj nije imao, naime, smisao za realnu politiku i ogromnu marljivost. Taj smisao za realnu politiku i doveo ga je na mjesto predsjednika republike u dane, kad su dotadanji njemački vodje napustili narod i prepustili ga kaosu i nevolji.

* * *

Friedrich Ebert rodjen je 4. sebruara 1871. u Heidelbergu kao sin krojačkog majstora. Pučku i obrtnu školu svršio je u svom rodnom gradu. Učio je sedlarski zanat. Za socijalizam predobio ga je njegov ujak, gradski vijećnik u Mannheimu. On ga je i rano uveo u socijalno-demokratske krugove, a mladi Ebert doskora je aktivno sudjelovao u radničkom pokretu. Svoju domovinu upoznao je vrlo točno, jer je mnogo putovao Njemačkom kao sedlarski kalfa i gorljivi propagator socijalističkih ideja. God. 1893. postao je urednikom socijalno-demokratske «Bremer Bürgerzeitung». Isprva bio je on namješten kao lokalni reporter i sudbeni izvjestitelj sa 25 maraka sedmične plaće, ali doskora prešao je na političko polje. Najviše se bavio velikim socijalno-političkim i gospodarskim pitanjima. Svojim požrtvovnim radom, neizmjernom marljivošću i znatnim političkim talentom postigao je ugledno mjesto u njemačkoj socijalnoj demokraciji. — Godine 1905. izabran je na socijalno-demokratskom kongresu članom stranačkoga vodstva i tajnikom predsjednika stranke. Time je našao široko polje rada, to više, što je već g. 1900. započeo svoju parlamentarnu karijeru. — Njegovi govori u parlamentu odlikovali su se uvijek velikom bistrinom i stvarnošću, jer je izbjegavao pomno blagoglasne fraze ili lične napadaje. Uvijek je nastojao da koristi stvari, koju zastupa, bez obzira na različita lična ili sporedna pitanja. Nije se brinuo ni za nebitne dogodjaje i spletke unutar stranke ni za ličnu utakmicu u političkom životu, a opet je njegov ugled kod socijalnih demokrata i drugih stranaka neprestano rasao. G. 1912. izabran je kao zastupnik izbornika u Elberfeld-Barmenu u Reichstag, a godinu dana poslije izabran je kao nasljednik Augusta Bebela predsjednikom njemačke socijalno-demokratske stranke.

Za vrijeme rata nije klonuo duhom, nego je odlučno zastupao stanovište svoje stranke u najkritičnijim situacijama. U posljednjoj fazi rata bio je predsjednik glavnoga odbora Reihstaga — a tu su se najbolje pokazale njegove kvalitete kao političara i čovjeka. Kako je popularan postao negdašnji čedni sedlarski pomoćnik vidi se iz toga, što su baš njega izabrali državnim kancelarom u teškim danima prevrata i općega sloma. I tada je sačuvao Ebert svoj mir i političku svijest — a to je pravo čudo. Valja se samo sjetiti kako su ga jedne noći revolucijonarni mornari htjeli proglasiti šefom države.

2. februara 1919. izabrao ga je parlamenat predsjednikom republike, a 24. oktobra 1922. produžio je njegov mandat do 30. juna 1925.

Proslava 50-godišnjice francuske republike.

25. sebruara ov. god. navršila se 50-godišnjica obrazovanja francuske republike. Taj je svečani datum proslavljen u senatu i u francuskoj komori govorima njihovih predsjednika. Painleve je u svome govoru kazao, da se toga dana završava 50 godina, otkad je narodna skupština izglasala osnovni zakon republikanskog uredjenja nazvan «zakon odnosno organizacije javne vlasti». Tim je činom ustanovljena republika. Bez sumnje je u samom početku republika bila slaba i, kako je izrazio jedan od velikih republikanaca, bila je mali plamičak usred mnogo neprijateljskih vjetrova. Uza sve zapreke i opoziciju, sablast restauracije i državnog udara se sve više udaljavala te sve više učvršćivalo pravo jednakosti i pravde. Ustavom od 1875. izvršene su mnoge izmjene u duhu savremenih problema, koji su se pojavili pred modernim narodima. I u budućnosti će se franceska demokracija ravnati i rukovoditi tim načelom prilagodjivanja duhu vremena, te će dati u svijetu reda i zakona primjer jednog velikog slobodnog naroda vjernog idealu i svojoj historijskoj misiji. Ovaj je govor saslušan stojećki od cijele komore te pozdravljen dugim aplauzom. Na to je predsjednik vlade, Herriot, dodao: «Vlada se pridružuje plemenitim riječima predsjednika komore, kojim je slavnu prošlost republike uzdigao. Vlada će sa svojes trane što od nje zavisi učiniti, da ostvari sve ono, što ta veličanstvena riječ republike sobom nosi i obećava.»

Kratke vijesti iz svih strana

— Prema informacijama izvjestitelja «Chicago Tribune», ustanak se u Turkestanu protiv angorske vlade proširuje, te situacija u Turskoj postaje iz časa u čas sve teža. Službeno se konstatira, da je turska vlada izgubila svaki upliv u trinaest kurdskih vilajeta. Turske su čete pod vodstvom Kiasim paše poražene. Ustašama je uspjelo, da prednjim četama otkinu odstupnicu, pa se ne isključuje mogućnost, da će čitava jedna kolona Kiasim pašinih četa biti zarobljena. Veliki broj oficira turske redovne vojske prelazi na stranu ustaša, a isto tako vojnici u masama pribjegavaju ustašama. — Organ filofašističkih klerikalaca «Corriere d'Italia» u jednom izvještaju iz Barija tvrdi, da je situacija u Albaniji vrlo ozbiljna. Nova republikanska vlada počela je proganjati katoličko svećenstvo, koje je naklonjeno Italiji. Nekoji su već pobjegli u Italiju. Protiv Italije se u Albaniji vodi bjesomučna kampanja. Isti list poziva italijansku vladu, da se zauzme za svoje progonjene državljane u Albaniji i da poduzme korake za zaštitu albanskih katolika. — Jugoslovenska generalna direkcija carina (statist. odjeljenje) izradila je potpunu statistiku jugoslovenskog izvoza za prošlu godinu, tako da se sad mogu registrovati i potankosti. God. 1923. izvoz je iznosio 3,025.914 tona u vrijednosti od 8.048,843.930 dinara, a god. 1924. iznosio je 3,915.700 tona u vrijednosti od 9.538,774.432 dinara, prema tome vidimo porast od 889.786 tona i od 1.489,930.502 dinara vrijednosti, t. j. u tonama porast od 29.41 posto, a u vrijednosti porast od 18.51 posto. — Bečke novine javljaju, da je bivšemu graditelju i šefu tvornice Zeppelina u Friedrichshafenu, dr. Karlu Arnsteinu, povjereno od društva «Goodyear Zeppelin Corporation» da pripremi nacrt za izgradjenje jednog gigantskog zeppelina. Taj bi novi aparat imao kapacitet 450.000 m³ gasa. To bi bila dvostruka veličina zeppelina Z. R. III. Imat će motore od 4000 HP. Taj bi zrakoplov daljinu od New-Yorka do Londona prešao u dva dana. — Prema izvještaju kolonialnog ureda u Londonu, tekom prošle godine uselilo se u Palestinu oko 12.000 Židova, a iz Palestine je iselilo oko 2000, tako da je kroz tu godinu povećano pučanstva za 10.000 stanovnika. U zadnjoj godini je karakter useljivanja bio znatno drugačiji jer se je useliq veliki rboj židovskih bogataša, koji su osnovali nova industrijska poduzeća. — Šest najačih engleskih radničkih organizacija, udruženih u «Tride Unionu», donijele su zaključak, da u slučaju, ako industrijalci u sporazumu s konzervativnom vladom izvedu pritisak na radničtvo, svi članovi ovih organizacija stupe u štrajk. Ako zbilja dodje do tog štrajka, onda će to biti jedan od najvećih, što ih je Engleska i uopće Evropa doživjela u posliјeratno vrijeme. — Kako javlja ruska «Rabočaja Gazeta» iz Iževska, završen je tamo upravo senzacijonalan proces protiv 64-godišnjeg starca Batujeva, koji se je izdavao za Krista. Batujev je u prošloj godini pod imenom sina Gospodnjeg kupio «božje darove», ne propuštajući kraj toga ni jednu priliku za silovanje žena i mrcvarenje djece, govoreći da su to djeca Antikristova. Svoja nedjela provodio je kod mnogo desetaka žena u tamošnjem kraju. Sud je požudnog starca osudio na pet godina i četiri mjesece teške tamnice i riješio ga je gradjanskog prava na tri godine. — Sa službenog se mjesta javlja, da italijanska vlada ne namjerava odstupiti sa svog gledišta u pogledu zahtjeva, da joj Egipat bezodvlačno odstupi područje na granici Tripolisa, na kojem leži poznata oaza Jarabub. U tom smislu odaslane su nove instrukcije italijanskom poslaniku u Egiptu. O koracima, koje italijanska vlada namjerava poduzeti, obaviješten je i egipatski poslanik u Rimu. — Američki senator Koppeland iz New Yorka protestovao je u senatu protiv odluke Vijeća Ambasadora, da se imaju uništiti tvornice Zeppelina. Senator Koppeland je izjavio, da će on predložiti jednu rezoluciju, kojom će zatražiti, da američka vlada službeno saopći konferenciji Ambasadora svoje stanovište da su naime Sjedinjene Države protivne rušenju Zeppelinovih tvornica u Njemačkoj. — U komisiji poljskog sejma (parlamenta) za zaštitu rada podnesen je nedavno zanimiv referat o položaju i broju poljskih radnika u Franceskoj. Poljskih radnika u Franceskoj ima oko 510.000. U nekim departementima franceskim čine poljski radnici 33 i po posto cjelokupnog žiteljstva i u nekim industrijskim centrima dosiže broj poljskog radništva do 68 posto cjelokupnog uposlenog radništva. Broj poljske djece, koja mora pohadjati školu, kreće se oko 30.000. Školski odnosi nisu najbolji, napose se osjeća nestašica sposobnog poljskog učiteljstva. — Posljendjih je dana bijesnila strahovita oluja na sjevernom moru; na obalama Islanda postradale su mnoge ribarske ladje. Koliko je dosada ustanovljeno, u valovima je našlo smrt 84 ribara. Veliki transatlantski parobrod Ontlaurier of Canadian Pacific kompanije nasukao se pred ulazom u luku Queenstown u Irskoj. Parobrod broji 17.000 tona. Preko 300 putnika i posada parobroda spašeni su. — Bugarsko Sobranje (parlamenat) je nastavilo diskusiju o projektu zakona o zaštiti države. Govornici opozicije kao demokrata Milinov, socijalista Panduhov i radikal Stanćov sami su priznali potrebu strogih mjera protiv stalnog izazivanja boljševičkih agenata. — U Rio de Janeiro je odletilo u zrak skladište eksplozivnog materijala. Oko 100 osoba je ubijeno, a 600 ranjeno. Eksplozija je srušila ili oštetila 3000 kuća. — Jedna banda bugarskih komita pokušala je da predje rumunjsku granicu u Dobrudži, ali je poslije uporne borbe bila odbijena. — Iz Bruxellesa se javlja, da će belgijska komora biti raspuštena 7. marta, novi izbori odredjeni su za 5. aprila. — Prema jednoj vijesti iz Carigrada carigradski kalija zatražio je od Sv. Sinoda, da odmah izabere novoga patrijarha. Izgleda, da bi Turska htjela da na sjednicu vijeća naroda izadje sa gotovom stvari.

Domaće novosti

SELJACI, ČUVAJTE SE VARALICA!

Pozivljemo sve svoje ljude, koji se kane iseliti u Ameriku, da se ne obraćaju na razne agente i slične varalice, koji obećavaju, da će im isposlovati putnicu za Ameriku i koji u to ime traže ogromne svote novaca. Pravim i poštenim putem nije moguće prekoračiti kvotu, a nepoštenim se putem opet čini kažnjivo djelo. Ima raznih agenata, koji se debele na račun našeg siromašnog naroda, koji želi da se iseli u Ameriku. Sjetimo se samo brijača Jermana, koji je prevario naše ljude na Buzeštini za ogromne svote novaca i koji je bio za to osudjen na više godina tamnice, a oni, koji su mu vjerovali, izgubili su svoje teško zasluženе pare. Čujemo da se takvi pustolovci u ovo zadnje vrijeme vozare po našim selima oko Ilirske Bistrice. Seljaci, budite oprezni!

---

poti od truda. A kad bi ga čepali takovi žalosni pensiri, kad bi ga počela grizti uti proklet črv, najveselije bi bija hitija matiku na kavadanju i poša u soju konobu i nagulija se vina, dokle ne bi zna za sobon, ni za svim svitom. Ma ni to ni moga. Veselije bi bija umra nego se upijanija, da se valja kako blago. Trpija je i griza se u sebi.

Danas mu je bilo gržlje nego nikada. Kako pridućer mu je uša niki hlapčić, ča mu je vraćeva ovce i sad je usta sam priz nemoga mužkoga, ni ženskoga, ki bi mu pomoga. Mara se je brižna mučila, koliko je mogla, ma ča ćeš, ne more ni ona sve.

Valja se strpiti, ter i Bog je trpija, kad su ga finta na križ ubrsili. S tin se je Toni vajk tišija...

Dokle je Toni tako dela i regulira po braiad, sunce se je pomalo dizalo, a da ga on ni janka zapazija. Kad je finija delo, pogleda je po starој navadbi na nebo i vidija je, da je jur bila pasala jena ura sunca, pak da je vrime, da gre na ručenje. Mara bi se mogla raziaditi, da te se krumpiri uhladiti, a krumpiri ko nisu tepli nisu dobri.

Brečić je skaka po koruni, nušija po travi i zajno je kiha. Trava je još bila puna rose, kad se je pomalo dimila, a sinko bi pogleda po nioj proti suncu, vidija si kako jedan velizi i široki babin pas u svih šedan koluri. Jutro je bilo lipo, da si lipčega ne moreš zamisliti.

Sunce se je pomalo, pomalo dizalo na vedron i čiston nebu, na kojem se ni nideri videlo janka jednoga oblaka. I nedan ne bi bila reka, da je to modro nebo mogalo nego s tako grmiti, triskati šajete kako živi ogani i kalivati na zemlju na stotine i stotine miljari toliti vode i trdega grada. Ča ćemo! Velik je Bog, fala mu i čast budi, ki je sve to moga tako učiniti.

Toni si je prid lazi strga s kosiron blato s pastoli i zajdo je stija, da je zagradi, kad čuje di ga niki pozdravlja.

«Zdravi kume, ste ča bruvan?»

Toni se ubrne, da vidi, ki ga to zove i zagleda priko graže svoga kuma Bortula Milohanića, koji je hodija iz svojih brajad...

«Bog daj, Bog, kume! San ništo pomalo...»

«Ste doša vidti eli je di udrija...»

«A san vero! Ma fala budi Bogu, ni čuda. Nego gori na Tinjaštini i Križaštini je rišća učiniti škode. Kako vidim oblak je poša zgoru.»

«A benj, gori je mora napro stući, je! Nego tamo ni ni tolika nesrića, kad dojde grad, kako ča bi bila poli nas. Gori sadu najveće je krumpir i kapuz, a loj manje. Fažo je jur poguljen, a ripi i kapuzu grad ni ne škodi toliko.»

«Kako kuma, je ča zdrava?»

«Benj, zdrava je, ko će Bog. Njoj ne fali niš. Janka se ne spametin, kad je zadnji bot bila bona. Nego dela je čuda, a nenoga ni poli hiže, ki bi pomoga. Ne more sve ni ona. Valja kuhati, prati, krpati, delati po hiži i poli hiže. Pak ti je ima najmanje šest brati svinjan. Bi ukurilo da ima žene po hiži. Nan verova, koliko dela imati, pa da ki zdravi gro, da će reći samo kopati. Ma, kume moi, ja vidin soju Maru, muči se i gobi po hiži već nego težak nad matikon. Kad ja u podne použinan ležen u hlad i počivan, a ona mora vred posudu prati.»

«Verujem, kume, verujem, vidin i ja soju Stanu, i cna se nadela, ki ima još i šćeri ča je pomoru, a kumi Mari je samoj deset boti slabije.»

«Bejato ti, ki imaš dice», je reka tužno Toni. Beside kuma Bortula su ga ražalile, ki su ga domislile na uno, ča je njega od vajk najveć bolilo. «Ma ča ćemo, će forši Bog pomoći! Nego hojmo! Valja da gren vred doma, ki nima nenoga. Hlapčić mi je pridućer poša ća, pak mi nima ki ni zajati blago u pašu. Ne znan ni sam ča da delan. Voli mi jo hodu u doru, vovce bleju na drugi kraj, ki bi hitija, ki ćen. Ne znan, ča ću nima moći. Za nagu, a hrani, ki za blago. Ben dezgračio će mi poj za ovcami, ki za blagon. Dezgračio poli hiže, ki reka stara Stroka. Valja da gren još danas kega iskati. Nesrićan san, kume moj, nesrićan; sve jeno zlo gre za drugin,» tužija se je Toni svomu kumu Bortulu.

Toni i Bortulo bili su pretelji od zdavna. I u soldatiji su bili skupa, u marini, i kumi su bili makor po dva bota. Toni i Mara su držali na krstu Bortulovu dicu. Ma svejeno si su si vajk gorili jeni drugima vi, a nikada ti.

«Hlapčić Van je donke uša? Znate ča kume? Ja moran tako i tako danas u Tinjan h kovaču Dobrili po niko železnije, pak da ne grete vi okolo, ču pasati ja kroz par seli, ko bin naša kakovega hlapca. Ma kakovega biste vi tili? Mlajega eli jeno malo starijega?»

«Ča ja znan; dosad san ima nikoga malega ragačića, ma utakovi nisu za niš, konc za ležu. Bi rabija ki za ki delati. Zato mi deboto ni ni za ča je poša ća. Meni bi se, kume moj, stilo hlapca ki bi dela sve. Valja da gre orati, kositi, kopati, z blagon na vijače i svakamo kamo je potriba. A za ovce ču da mi hi vračaju dica Jožina za mliko. Jedan dan neka moju oni, drugi dan ču ja. Ča van se pera, kume?»

«Napro, naprol Imate, kume, ražun! Hlapac dojde vajk manje guštati nego težaki. Ja ću donke gledati, da najden kakovega mladića od dvajset, dvajsetipet lit. A bin ga moga valje i juštati, ne?»

«Morete, kume, morete! Ko će doj neka dojde valje, magari još večeras s vami!»

«Ću gledati! A za plaću, ča da mu rečen?»

Toni se je počesa za uhon, jeno malo je mislija, dokle ni najzad reka:

«Unen malon san dava pet korun na misec i ubučiva san ga, ma uten veliken će ukuriti ča već, a ja ni sam ne znan, koliko bin mu da.»

«Veliki su hlapci dragi! Ne verujen da bi ki stija dojti služiti manje od deset fijorini na misec. A i za ubuči bi ti bilo ča hi ubučiva.»

«Benj, neka budeš ponudite mu deset fijorini na misec, jisti i piti, kako i mi, a za ubuču recite, da ćemo se složiti kada dojde.»

«Dobro; valje potle ručenja gren zgoru.»

Toni i Bortulo su pošli po putu predikajući, a kad su došli na križinu poli lokva su pošli svaki za sojin puten.

«Ko se kapricija za kakov fijorin, ne bacilijate, neka ga vrag nosi,» je zavikuja još Toni za kumon Bortulon, a Bortulo se ni janka ubrnoja, nego je reka, bodeći:

«Ne bojte se! Ću učiniti, kako i sam za se.» i poša je dalje. (Nastavit će se).

† Don Josip Kompare.

Javljaju nam iz St. Louis Mo. (Sjedinjene Države), da je tamo dne 11. februara te godine preminuo Don Josip Kompare, bivši kapelan u Buzetu i višegodišnji župnik u Ospu.

Pokojnik je bio preko 16 godina pokrajinski zastupnik u istarskom zemaljskom saboru, gdje je stekao sebi velikih zasluga i priznanja. U nacijonalnom boju stajao je uvijek uz dra Laginju, Spinčića, Mandića i dra Trinajstića.

Godine 1907. preuzeo je zadaću, da ustanovi slovenačko-hrvatsku katoličku koloniju u Sjedinjenim Državama. Iste godine otputovao je u Ameriku i nastanio se u St. Louisu Mo., gdje je sagradio novu crkvu sv. Josipa za slovenačko-hrvatsku koloniju.

U zadnjim godinama obuzela ga naročita želja, da se ponovno vrati u domovinu. No bolest mu nije toga dozvolila. Bolovao je na vodenici, uslijed koje je i preminuo.

Svagdje, gdjegod je službovao, pokazao se kao izvrstan buditelj narodne svijesti.

Bila mu laka tudja zemlja!

† Juraj barun Vranyczany-Dobrinović.

Pišu nam iz Rijeke: — Pred nekoliko dana preminuo je ovdje ugledni rodoljub, g. Juraj barun Vranyczany-Dobrinović. Pokojnik je bio kroz dugi niz godina jedan od stupova našeg narodnog društva na Rijeci. Ovdje se rodio 30. januara 1838. Nakon dovršenih nauka on je počeo igrati vidnu ulogu medju riječkim Jugoslovenima. Bio je dugogodišnji predsjednik «Narodne Čitaonice». U svakom narodnom, kulturnom i ekonomskom radu igrao je vidnu ulogu kao pokretač. Osnovao je mnogobrojne dobrotvorne zaklade, i bio je dobročinitelj mnogih kulturnih društava, a osobito školske mladine. Bavio se u mladjim godinama s mnogo razumijevanja i spreme izučavanjem prirodnih znanosti. Visoko cijenjen radi svoga čvrstog značaja i uzornog rodoljublja bio je izabran 1918. godine za počasnog predsjednika Narodnog Vijeća za Sušak-Rijeku. Neka je velikom rodoljubu i dobrotvoru laka zemlja i vječan spomen!

Opet jedan lijepi primjer.

U zadnjem smo broju našeg lista donijeli, kako su se naša braća u Americi sjetila «Istarske Riječi». Sada nam javljaju iz Buzeta, novi slučaj rodoljubnog čina naših Istrana u Americi. Glazbeno društvo «Sokol» u Buzetu primilo je od svoje braće iz Amerike lijepi dar od 440 L. Darovaše slijedeći: Blaž Zlatić 1 dol., Mate Poljato 1 dol., Jakov Rašpolić 50 cent., Jakov Blažević 1 dol., Ivan Flego-Dančić 1 dol., Dinko Cerovac 2 dol., Dinko Benčić 1 dol., Jakov Draščić Bilimate 3 dol., Josip Zlatić 25 cent., Jakov Hlabetić 1 dol., Anton Hlabetić 1 dol., Antun Vivoda 1 dol., Josip Krbavčić Šumić 1 dol., Antun Salagvardija 1 dol., Frenk Krbavčić 1 dol., Jan Rašpolić 1 dol., Antun Draščić 1 dol., i 25 cent. Glazbeno se društvo «Sokol» u Buzetu, putem naše novine, najsrdačnije zahvaljuje na ovom plemenitom daru i ovom znaku bratske ljubavi.

Mi se pak dičimo, da se naši ljudi, iako su silno daleko od nas, sjećaju svakom prigodom svoje rodjene grude i budnim okom prate naš žalosni sadašnji položaj.

I opet porez na vino!

Italijanska je vlada ponovno uvela porez na vino. Razlika je samo u tome, što je dosad morao plaćati porez seljak, koji proizvadja vino, dok će odsele trgovac, koji ga prodaje. Trgovci vinom dotično gostioničari plaćat će 12—15 lira poreza po hektolitru. Osim toga moći će i općine nametnuti trgovcima i gostioničarima općinski porez na vino. Jasno je, da je time indirektno opet udaren proizvadjač vina — siromašni seljak. Radi toga su italijanske vinske zadruge u starim pokrajinama digle energične prosvjede protiv ponovnog uvedenja poreza na vino.

Riješenje računske zagonetke u Narodnom koledaru «Jurina i Franina» za 1925. godinu.

Zagonetka na stranici 97. koledara «Jurina i Franina» za god. 1925. sastojala se u tome, da se u 36 četvorima jednog četverokuta imadu brojevi 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 i 8 tako razvrstiti, da svi vodoravni, svi okomiti kao i dva unakrst položena reda, daju zbroj 21. Pri tome se imalo upotrebiti broj 1 devet puta, br. 2 i 3 po četiri puta, broj 4 i 5 po sedam puta, broj 6 i 7 po dva puta i broj 8 jedan put.

Riješenje te zagonetke je raznoliko, a medju ostalim i ovakovo:

3	5	7	1	3	2
4	1	2	1	5	8
5	4	5	1	5	1
5	1	4	6	1	4
1	6	1	5	4	4
3	4	2	7	3	2

Za pregled stiglih odgonetaka i izžrijebanje nagrada sastala se je u Trstu 2. marta 1925. posebna komisija. Komisija se sastojala iz: predsednika g. dra Justa Pertota, zapisničarke gdjice Prašel i članova komisije gg. dr. Mirana Kajina, Petra Matoševića, Špire Dobrota, Josipa Božića i Miroslava Žmak. Komisija je pregledala sve odgonetke, koje su stigle na upravu «Istarske Riječi» i konstatirala, da je stiglo 218 odgonetaka, od kojih je bilo 27 nepravilno riješenih, a 191 dobro riješena.

Pravilno su riješili ovi:

Petar Grzančić, Višnjan; Fabijančić Antun, Buzet; Štefanija Šišović, Pula; Stranić Ana, Zagreb; Andrej Pirc, Pula; Nevenka Slipčević, Kraljevica; Franjo Rogutić, Kraljevica; Ivan Spinčić, Kać - Bačka; Krota Andjeo, Roč; Milan Makuc, Ičići; Mara Buretić, Boljun; Anka Fabijančić, Ljubljana; Rudi Modrušan, Zagreb; Kate Markežić, Buzet; Antonija Grakalić, Medulin; Josip Sladonja, Altura; Marko Čalogović, Rijeka; Elvira Premate, Premantura; Ivo Periša, Premantura; Marija Turčić, Lovran; Petar Kirac, Medulin; Franjo Radetić, Matulji; Josip Klarić, Buzet; Nikica Osojnak, Frančići; Vjekoslav Šepić, Dolnji Rukavac; Ivan Klarić, Buzet; Marija Klarić, Buzet; Matar Mario, Pula, Franjo Kinkela, Frančići; Zuccon Dušan, Zagreb; Ercog Mijo, Zamet; Olga Turak, Pula; Ivan Radolović, Marčana; Milan Banjanin, Opatija; Bogoljub Blažina, Marčana; Zorko Glavić, Pazin; Ivanka Gabršnik, Jelšane; Josip Gregorović, Trst; Andrija Kalčić, Lovran; Joso Marot, Čonoplja; Marija Fabijančić, Buzet; Miroslav Juričev, Zagreb; Ivan Slavić, Opatija; Zorka Sladonja, Pula; Andrija Sladonja, Pula; Fumica Sladonja, Pula; Blaž Valčić, Cres; Josip Dušić, Buzet; Antica Klarić, Buzet; Cerovac Antica, Buzet; Fuma Lorencin, Zagreb; Josip Benčić, Zagreb; Franjo Sloković, Zagreb; Ivan Perković, Pula; Ivan Šušanj, Sv. Matej; Miro Skalamera, Kastav; Anka Viškanić, Volosko; Vazmica Viškanić, Volosko; Marija Spinčić, Volosko; Lovorka Brgić, Frančići; Gjuro Bergles, Opatija; Miho Stomilović, Marčana; Marica Stomilović, Marčana; Josip Stomilović, Marčana; Ivan Calić, Marčana; Vladimir Komparić, Marčana; Antun Brentin, Brešca; Joso Iveša, Premantura; Nevenka Skoko, Premantura; Pavla Aliče, Premantura; Nikola Jurašin, Premantura; Vesela Štambuk, Trst; Antun Buždon, Pula; Franjo Velčić, Cres; Ana Biljuh, Marčana; Mate Gržetić, Pazin; Elvira Tomašić, Ičići; Drago Viškanić, Opatija; Eduard Gržetić, Pazin; Zorka Rade, Buzet; Marko Matejčić, Pazin; Eufemija Brajković, Pazin; Vanda Šajina, Volosko; Ivan Snoj, Rijeka; Stanko Starec, Rijeka; Revelante Zdravko, Pazin; Dinko Dobrić, Labin; Albert Beletić, Pazin; Božica Kolacio, Sušak; Milena Dorčić, Pazin; Marija Juričić, Pazin; Ruža Matejčić, Pazin; Božo Perković, Sv. Vičenat; Abram Perković, Sv. Vinčenat; Ivan Krajcar, Pula; Cinkopan Mate, Gračišće; Martin Pirnat, Kraljevica; Josip Kadum, Poreč; Vladimir Cinkopan, Gračišće; Marija Grbac, Rijeka; Zora Šverko, Vodice; Ivan Lorencin, Pula; Branko Ivančić, Biograd na moru; Lazar Janković, Trst; Josip Komparić, Marčana; Antonija Ribarić, Vodice; Josip Baruška, Lovran; Marija Rakić, Pula; Cvetko Primuž, Berseč; Grgo Perković, Pula; Vitomir Mavrinac, Lovran; Vitomir Trošt, Pazin; Marija Vrenz, Matulji; Valentin Zuccon, Zagreb; Franjo Kučić, Frančići; Ivka Stomilović, Marčana; Zorka Sironić, Medulin; Marija Pahor, Trst; Hektor Cinkopan, Galežan; Petar Žmak, Medulin; Ivan Ravnić, Žminj; Ivan Francetić, Boljun; Pravdoslav Zohil, Žminj; Marija Perčić, Lovran; Marija Velčić, Cres; Ivan Perković, Sv. Vinčenat; Gervazija Bačić, Matulje; Ivan Brajan; Frančići; Ljudmila Vodinelić, Zadar; Ivan Šepić, Rukavac; Josip Mihovilović, Premantura; Maksimiljan Vidović, Lupoglav; Mate Banić, Cres; Ivan Lukanić, Donja Jelenje; Jakov Bubić, Pula; Ljubica Vodinelić, Pula; Ksenija Sušanj, Frančići; Štefica Šikić, Medulin; Ante Božan, Pula; Cvetko Zohil, Žminj; Smiljana Bertoša, Pazin; Ferdinand Radetić, Matulji; Dragutin Slavić, Frančići; Petar Bertok, Frančići; Srećko Dujanić, Lupoglav; Eufemija Radolović, Marčana; Zora Sironić, Pazin; Nikola Martinić, Zamet; Ivan Brnić, Cres; Augustina Čabrijan, Sušak; Dušan Zuccon, Pula; Jakov Cukon, Pula; Ivan Mikovilović, Pula; Juština Crljenica, Pula; Marija Negri, Boljun; Marica Slavić, Matulji; Tomo Burić, Novi Sad; Slavka Rosandra, Kamenica; Viktor Tućak, Sušak; Aničić Josip, Matulje; Eugen Brnobić, Višnjan; Vjekoslav Dukić, Kastav; Viktor Kalčić, Lovran; Marija Dujmović, Berseč; Benjamin Farožić, Berseč; Ivan Dubrović, Matulje; Vanda Vojnić, Pula; Katica Jelčic, Pula; Josip Mandić, Matulje; Pija Jurković, Volosko; Marija Radošević, Novi Sad; Luka Lorencin, Novi Sad; Josip Velčić, Berseč; Ana Kumičić, Berseč; Božo Petrović, Veli Lošinj; Nikola Radetić, Karlovac; Jelisava Vivoda, Krapje; Zorka Velan, Brežani; Ante Jakovašić, Lovran; Danica Pilepić, Zamet; Stanislav Turak, Zamet; Joakin Bertoša, Pazin; Ivan Dorčić, Pazin; Josip Varljen, Brešca; Neven Kirac, Medulin; Ivana Vrbanac, Pula; Juljana Slavić, Frančići; Jakov Grakalić, Medulin.

Žrijebanje.

Od pravilno riješenih zagonetaka komisija je žrijebanjem izvukla trojicu, te je prema žrijebu dobio:

1. nagradu (srebrnu uru u vrijednosti od 150 L): **Krota Andjeo iz Krkuža br. 52 — Roč.**

2. nagradu («Istarsku Riječ» 1 godinu, «Mladi Istranin», «Narodni Gospodar» i «Istarske Narodne Pjesme») **Glavić Zora iz Pazina — via Dell'Acquedotto 665.**

3. nagradu («Istarske Narodne Pjesme» i «Mladog Istranina» god. 1922.) **Božac Ante od Jure — Pula, via Inghilterra 4. II.**

O žrebanju je sastavljen zapisnik, kog su potpisali svi članovi komisije.

Svega po malo

Kruh, koji će biti vječno svjež.

Švicarski pekar Jean Matti iz Pullya kod Lausanne otkrio je postupak, po kojem se kruh može u dozama držati svježim neograničeno vrijeme. Jedan veliki parni mlin u Engleskoj kupio je od pekara patent za svotu milijun švicarskih franaka. Taj engleski parni mlin otvorit će tvornicu kruha i eksportirati ga po čitavom svijetu. Kao dobar patriot, izumilac si je rezervirao pravo da peče vječno svježi kruh za švicarsku vojsku.

Otkriveni drevni grad.

Dvije franceske arheološkinje otkrile su otkopale na otoku Kreti ruševine starog grada Male, koji je bio sagradjen oko 2100 g. prije Krista, a onda par stoljeća poslije u nekom ratu razoren.

Smrt austrijskoga krvnika.

Ovih dana umro je u Beču nakon duge bolesti austrijski krvnik Franz Lang. On je naročito mnogo «radio» za vrijeme rata, kad su vješala bila tako reći u permanenciji. Lang je takodjer bio justificirao italijanskoga nacijonalistu i zastupnika u Reichstagu Battistija u Trstu, a Nazarija Saura u Puli.

LISNICA UREDNIŠTVA.

Iz izjava što ih je veleč. g. Ivan Gabrijelić župnik u Berseču dao jednome prijatelju našega lista, i onih nekih vjerodostojnih svjedoka uvjerili smo se, da su mnogi one riječi, što ih je spomenuti g. župnik izrekao u brsečkoj crkvi na dan svoje inštalacije i koje su bile iznesene u «Istarskoj Riječi» od 22. januara te godine krivo shvatili.

Veleč. g. župnik Gabrijelić zajamčio nam je istodobno, da zamjena pučkog crkvenog pjevanja s umjetnim ne će biti nikada na uštrb našemu jeziku u onoj crkvi budući da će i netom uvedene umjetne pjesme biti i ostati samo hrvatske. Doznali smo takodjer, da će doskora biti opet uvedena pjevana misa mjesto sadašnjih tihih, čim se pjevači uvježbaju uz harmonij. Tim razjašnjenjem otpadaju dva glavna prigovora, što ih je naš list iznio u dopisu iz Brseča (od 22. januara) i u lisnici Uredništva od 12. februara 1925.

Mi ovo rado ispravljamo, to više, što nam je veleč. g. župnik obećao, da će on kao čovjek naše krvi umjeti, da zaštiti naš jezik u svojoj crkvi. A mi i ne tražimo više.

Što je pak do popa Brumena, znamo, da su u prošlosti italijanski svećenici prema dekanima našega roda i jezika bili u svojim službenim odnosima vanredno hladni (Drigovina prema pokojnicima, Zamliću i Laginji) a takovi su bili i naši prema svojim inorodnim pretpostavljenicima (Nagelu, Flappu i. t. d.) premda je Flapp bio pravi, rodjeni Italijanac, a Nagel isto takav Nijemac, dok za Brumena znamo svi, čije je gore list.

Izdavač, direktor i odgovorni urednik: IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST" U TRSTU

Broj 11 Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta) U Trstu, 12. marta 1925. Pojedini broj 20 cent. God. III.

„Istarska Riječ“
izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin“. Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 25·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari“. — Narodna poslovica.

Hajka na naše čitanke

Po italijanskom, novom zakonu — do dvije godine ne bi u ovim našim krajevima imalo biti više ni jednog razreda s srpsko-hrvatskim ni sa slovenskim nastavnim jezikom. Školska je obuka u našem jeziku u agoniji, na umoru, pa bi čovjek mogao s pravom da pomišlja, da će je naši novi gospodari kao ultrakulturni ljudi umjeti i poštovati.

Tko tako misli — vara se. Nema tu poštovanja, ni ikakvih obzira. Njima se po vrašku žuri, pa kao da im je žao, što nisu u onu neljudsku školsku reformu umetnuli, da se naše škole imadu smjesta da uguše, nastoje sada, da one naše školske «ostatke ostanaka» dovedu do apsurda — do smiješnosti.

I tako su od nekoliko vremena u našim krajevima jedni za drugima zaredali befeli, da se ni u ovim našim posljednjim razredima ni u dodatnim satovima ne smiju upotrebljavati ni hrvatske ni slovenske čitanke.

Kopač bez motike, to vam je učenik bez čitanke.

I to da su škole!

Eto do čega dovede školu razne filozofske gnjide, kad se u nju umiješaju.

Što hoće tom zabranom da postignu ovi naši mudri Latini? Oni hoće da nas asimiliraju i to u jedan mah — na jedan gutljaj, kao da smo mi Slaveni kakav «Fernet Branka» ili kakova «Pilola de Brera»! I drže, da će im taj posao ići to lakše i brže iz ruke, što budu naša djeca manje čitala srpsko-hrvatski ili slovenski.

Nekako slično umovali su i Nijemci, dok su pod svojim petama imali Francuze u Alzaciji i Poljake u Poznanju. Medju prvima, koji su im se u ono vrijeme rugali, bili su Italijani. «— Nijemci — pisali su u one dane Italijani — veliki su psiholozi, ali samo u teoriji, dok se u praksi pokazuje njihova psihologija, da ne valja ništa.» Tako su pisali i u vrijeme rata veleći, da Nijemci moraju propasti, jer da ne umiju računati s dušom tudjih naroda.

Medjutim naši su gospodari pokazali u obilnoj mjeri, da ni oni ne znadu računati s našom, jugoslovenskom dušom a ni s onom njemačkom u južnom Tirolu. Što nisu u ovo šest sedam godina sve pokušali, da nas iznarode! Ukidanje škola, bacanje našeg jezika iz ureda i crkvi, svi mogući progoni, pa bombe, granate, paleži — i tko bi znao, što nisu sve upotrebili u tu svoju svrhu, a rezultat? Protivan, jer u našim krajevima nije narodna svijest još nikada bila ovako snažna i silna, kao u ovo vrijeme. I što bude većih progona i većeg pritiska, to će ta ista svijest biti i jača i silnija. Da su Italijani onakovi psiholozi u praksi, kakovi su možda u teoriji — uvidjeli bi to i manili bi se jalova posla. No kako svi znaci kažu, oni će da ustraju na ovom svom dosadašnjem putu, što im ga je udario onaj suludi Gentile. Sad lupaju po čitankama uvjereni, da ćemo i mi i naša djeca uslijed zabrane srpsko-hrvatskog i slovenskog čitanja u školama u najkraće vrijeme postati zgoljni Italijani.

Psicologia teorica!

Psicologia stupida! — rekao bi Gianbattista Vico, da je živ.

Kako je ta psihologija zaista «stupida», neka svjedoči ovaj primjer: Prije šezdeset, sedamdeset godina bile su i u Istri i u Dalmaciji gotovo sve škole italijanske, no čim je počeo u Zadru da izlazi «Narodni list», a u Trstu «Naša Sloga», odmah ste mogli ta dva lista naći u rukama svih onih ljudi, koji su do tada bilo kako naučili poznavati slova. U ono vrijeme, a i davno prije, uvelike se u Dalmaciji čitao Kačić, a u Istri Dobrilin «Oče budi volja Tvoja!» A tko je čitao te dvije divne knjige? Najviše oni, koji su bili izašli iz italijanskih škola. Kako to? A evo kako: Ako nije Bog dao nama i Italijanima jednaku pamet, dao nam je gotovo jednaka slova, tako da tko jedamput nauči čitati italijanski, uz vrlo malen će trud naučiti da čita i srpsko-hrvatski i slovenski.

Što sada?

Sada bi se morao da nadje još koji italijanski filozof Gentile, koji bi imao da iznese jednu novu školsku reformu a u njoj paragraf, koji bi sadašnju latinicu imao da zamijeni kakvim drugim — recimo — kineškim slovima. Pitanje je, da li bi se pak i tim putem postigla asimilacija?

Mi mislimo, da ne bi! — — —

Prof. Toma G. Masaryk

Povodom 75-godišnjice rodjenja najmarkantnije češko-europske ličnosti

Na Orientu je prastari običaj, da ljudi polažu sitno kamenje na spomenike svojih otaca u «domu života», da bi im tako iskazali svoju žarku ljubav i ustrajno štovanje.

I ovaj skromni članak nije ništa više nego kamenčić, koji u znaku svoje ljubavi, štovanja i vjernosti polaže naš jugoslovenski narod uz Masarykov spomenik, trajniji od mjedi, koji je svojim prevelikim djelom izgradio i još gradi otac češke slobode.

Masaryk je slavenski borac za pravdu i slobodu.

Masarykovo je djelo uistinu neizmjerno. Nitko ga drugi od češkog naroda nije bio kadar izvršiti osim njega, a pogotovo nije bio nitko kadar izvršiti tako kao on: potpuno krasno, savršeno na radost svih čeških srdaca. Ono što se je činilo najfanatističnijim snom, učinio je najrealnijom stvarnošću.

Kad je o Božiću 1914. godine otputovao iz Čehoslovačke, nitko nije ni znao ni naslućivao, kako je orijaški zasnovan njegov cilj. Izgubio se je iz vidokruga na čas, da uskoro iskrsne sa ogromnom snagom svoje volje i čestitošću svojih ideja.

Masarykov je rad u tudjini pritajena duha — čas s većim, čas s manjim nadama — pratio nesamo češki narod, nego cjelokupno Slavenstvo bivše austrijske dominacije. Za vrijeme velikog svjetskog rata Masaryk nije niti jedan dan mirovao. On je proputovao i Evropu i Ameriku — obišao je London, Pariz, Chicago, Rim, Ženevu, Zürich, Petrograd, Moskvu, Kijev i druge velike gradove — te svagdje neumorno radio na tome, da se oslobode Slaveni ispod tudjinskih pandža. I nije mirovao sve dotle, dok se nije napokon ostvarila njegova gigantska osnova, dok se nije srušila Austrija i ustanovila slobodna čehoslovačka republika.

Jugoslovensku stvar shvaćao je Masaryk uvijek kao svoju. S tim iskreno osjećanim i duboko promišljenim shvaćanjem našao se na čelu češkog slobodarskog pokreta u doba rata. Nije dakle čudo, što je on osjetio istovjetnost čeških i jugoslovenskih težnja u borbi protiv austro-ugarske monarhije. Nije to za njega bila samo časovita solidarnost saveznika protiv zajedničkog neprijatelja, nego viša zajednica ideala i u borbi i u budućnosti u službi Slavenstva i čovječanstva. Jer slavenska misao nije Masaryku misao bilo kakvog šovinizma, nego sastavni dio težnja i napora za boljim i moralnijim životom čovječanstva u slobodi i civilizaciji. Tom idealu ostao je Masaryk vjeran i na čelu svoje slobodne domovine. I za to Jugoslovenstvo ima u njemu iskrena prijatelja.

Uostalom sav njegov rad i sve njegove zasluge za čehoslovački i slavenski narod uopće nije moguće napisati u jednom malenom članćiću, već bi za to bila potrebna cijela knjiga.

Linija njegovog razvitka u životu i radu idealno je direktna, čista i kristalna, kakova je rijetko kada bila u kojeg narodnog vodje.

Još nedavno zločinac protiv državi, kojemu su se prijetili vješalima — danas je triumfator, koji postavlja pobjednički nogu na šiju poraženoj i razbijenoj Austriji i postaje vodja i otac slavenske čehoslovačke republike izabran jednoglasnim narodnim plebiscitom.

Današnje Masarykovo djelo tako je krasno, odlično, herojski izvršeno, da ulijeva nadu u ispunjenje svih uzvišenih ideala češkog naroda; pod Masarykovom je vladom zajamčena Česima vlada čiste pravednosti, demokratizma, čovječnosti.

Masaryk, duhom i karakterom blizak Havličeku, ali muž višeg niveaua, veće duhovne snage, predobro je shvatio njegove riječi:

«Negda su umirali muževi za čast, za blago svoga Naroda, mi pak s istog uzroka hoćemo živjeti i raditi».

Za vrijeme tudje dominacije bilo mu je geslo «Istina će pobjediti». To je geslo inspirirano dubokim nacijonalnim duhom, a formulirao ga je već Jan Hus u imperativu današnjice:

«Ljubi istinu, traži istinu, brani istinu».

Češki narod prožet dubokom ljubavlju prema istini, toj osnovnoj noti svih najboljih čeških sinova urezao je za vječna vremena na Husov spomenik, u srcu svoje zemlje, u «zlatnoj i stovježatoj Prahi» riječi:

«Milujte se, každem pravdu přejte!»

Mogu li se na ovaj način pomiriti duhovi?

Kada su se nedavno valovi nasilja zaljuljali po čitavoj državi i navjestili boj svemu, što ne puše u rog režima, bilo je medju nama onih, koji su izjavljali, da ti valovi ne će nikako doprijeti do nas. Ta vrši se medjusobna strančarska borba za vlast, što znači da se nas ne tiče, jer mi nismo stranka nego narod, koji ima svoje težnje i svoj jasno opredeljeni put.

No budući da se nekima osobito hoće da i dalje batinaju našu izmučenu raju bez obzira, da li postoje za to opravdani razlozi, oni uporabljuju svaku zgodu i priliku, da se ponovno obore na nas, jer njima sve dodje pravo i shodno. Nasilja poprimaju prema prilikama i razne oblike. Ona se u najnovije doba vrše u znaku čestih premetačina, koje su uvijek bezuspješne, a prave se u svako doba i bez ikakvih obzira. Živimo u znaku premetanja naših kuća, što postaje već smješno i obično, jer nema smisla ni razloga za to.

Čitav se naš narod savija pod nemilim udarcima zlokobne sudbine, koja ga dosljedno prati. Ova se tu i tamo obara jače i teže na izrazitije značaje našeg roda.

Eto nam jasnog primjera, kako je sva ta nerasudna politika pogubna za bratsko pomirenje, jer ozlovoljuje naš narod, a kvari ugled države. Kako nam donaša dopisnik iz Buzeštine, našem starini Franu Flego ne daju zlobnici mira. Jošte im se hoće žrtava u njegovoj kući, koja je radi svoje dobrote i poštenja obljubljena i na daleko poznata, a koju poštuju čak i čestiti Italijani.

Frana Flego proganjaju protivnici samo zato, što je istaknuti pripadnik našega roda. On je bio naš dugogodišnji narodni zastupnik i načelnik buzetske općine. Za vrijeme svojeg neumornog djelovanja, stekao je kao neustrašivi borac za pravice svojeg potlačenog naroda velikih zasluga. Nema dvojbe da je on svojim nesebičnim i ustrajnim radom podignuo i blagostanje buzetske općine, te da je kao predsjednik cestovnog odbora majstorski uredio sve ceste u svome području, te ih u najljepšem redu predao italijanskim vlastima. Njegova širokogrudna i pravedna slavenska narav nalagala mu je, da i sa Italijanima najlojalnije ravna; radi čega je i medju njima stekao ugled; te ga svi čestiti Buzećani i dandanas cijene. No šačica naših narodnih neprijatelja nije mirovala, htjela je da ga uništi.

Od samog početka okupacije počela je da proganja tog plemenitog starca. Najprije mu odvukoše sina župnika u Sardiniju, odakle se na veliku žalost oca i čitave rodbine vratio. Skovala ga je ljuta boljetica pogoršana sa duševnim patnjama. U tudjem kraju počivaju njegove kosti. — Nije prošlo iza toga dugo i vandalska mu rulja zapali kuću, te porazbije i uništi sve pokućstvo. — Dolaze zatim premetačine i svemoguća strahovanja. Tome slijedi otpuštanje mu kćerke iz službe, valjda zato, što je savjesno vršila svoje učiteljske dužnosti i bila kod naroda obljubljena. — I kano da je nasilnicima jošte malo, eto lišavaju obitelj jedinog sredstva za uzdržavanje oduzimlju im koncesiju, gostionu, premda se ona nalazi na tako izvanrednom položaju, da je neophodno potrebita svim trgovcima, gostioničarima i ostalim putnicima cijele Čićarije, jer se tamo odmaraju i krme svoju marvu. — No jošte nije dosta! Pred jedno osam dana banulo je u kuću ništa manje nego 5 oružnika, da je pretraže. — Ovo je već četvrta premetačina od okupacije ovamo. Ništa ne pomaže, da je bila svaka bez uspjeha, ništa se nije našlo, jer nije se ni moglo naći. Usijane glave traže nešto, što ne postoji, hoće da nadju ono, česa narod nema niti je ikada imao, hoće da nadju barem štogod, što bi opravdalo njihovo brutalno postopanje. Naš narod vapije: kruha i slobode gospodaru, a oni gledaju u svakome seljaku buntovnika i neprijatelja države.

Hoće li jednom prestati to mrcvarenje našeg življa u ovoj tužnoj i siromašnoj zemlji? Crna ruka proganja časnog starca, koji radi bolesti ne izlazi gotovo ni iz kuće, niti s kime razgovara, već želi samo, da u krugu svojih najmilijih doživljuje godine svoje visoke starosti. Režim gubi svaki ugled, kada dozvoljava, da se udara na čovjeka, koji bi radi svojeg čistog i plemenitog značaja, te radi svojeg poštenog, neumornog in nesebičnog rada, mogao da služi primjerom i uzorom onima, koji su krivi, da ga proganjaju. Pitamo Vas, gdje je tu lojalnost, gdje je tu takt i osjećaj poštovanja do zaslužnih ljudi visoke starosti, koje štuju i svi pošteni vaši suplemenjaci?

Mislimo, da je čaša već puna, zato neka se već jednom probudi ponos i osjećaj na vaše slavne predje, koji su se borili za one iste pravice, koje ste vi nama oduzeli.

DOPISI

IZ RIJEKE.

Mjesec mart. — Slavne godišnjice. — Jadi privatnog činovnika. — Stromboli. — I opet Susmel.

Dok ovo pišem, vrijeme potvrdjuje staru riječku uzrečicu: da je marac — vrtoglavac. No marac je i inače vrlo znamenit mjesec. Bez obzira na to, što se u tom mjesecu mački najradije «fraju» i što se mnoge životinje bude iz svoga zimnjega sna, marač je u historiji čovječanstva u svako doba igrao jednu od prvih uloga. «Idi di Marzo» — to je bio onaj dan, kad su god. 44. prije Krista u rimskom senatu umorili diktatora Julija Cesara. «Tre di Marzo» — to je pak onaj dan, kad su riječki revolucionari umorili — riječku republiku i protjerali prvoga i posljednjega predsjednika te republike — Zanellu. I «16 Marzo» nije bez važnosti. Lani je naime u taj dan proglašena aneksija Rijeke Italiji i predan prometu naš «Arko romano» na Adamićevu trgu. I još nismo gotovi s martom. Najveći dan u tom mjesecu jeste «Ventidue Marzo», jer je to godišnjica ustanovljenja Nacionalnoga Fašija. U martu pada i marčeno sunce, kojega se valja čuvati kao i kačke. A čini se, da je bilo baš u martu 1920. godine, kad je ono Trumbiću sunula u glavu marčena misao, da će biti najbolje i najmudrije, ako se riješavanje čitavog jadranskoga pitanja prepusti Italiji i Jugoslaviji...

Ima i drugih dogadjaja, koji su se zbili u martu, naročito ovdje kod nas, iako je istina, što se govori, da su žene, koje se radjaju u martu najlepše, a muškarci, koji dolaze u tom mjesecu na svijet — sve sami junaci, e onda možemo mi obospolni Riječani ustvrditi na puna usta, da smo se mi svi rodili u martu i ni u kojem drugom mjesecu. A uzme li se, da u martu imamo često i Karneval, a gotovo uvijek i «Salus», to će se lako zaključiti, da je taj mjesec upravo kao stvoren za nas Riječane i da je on upravo sastavni dio riječke duše. Tako mi je juče rekao jedan Italijanec: — Insomma delle somme io non mi posso figurare Fiume senza — il marzo... Ja sam mu na taj komplimenat sasvim po toskanski odgovorio: — Si, Si — a Fiume c'è del marzo, c'è del marzo!...

Prema tome mi ćemo ovog mjeseca imati na Rijeci fešte. Najprije: 16./III. To ne će biti jedna fešta, već dvije: Slavit će se i godišnjica «revolucije 3. marta» i godišnjica aneksije. Sedam dana poslije, 22./III. slavit ćemo ne znam da li četvrtu ili petu godišnjicu ustanovljenja fašija. Par dana prije častit ćemo — «Salus». Ta će se proslava

vršiti izvan riječkog teritorija, po Kastavščini i druguda, gdjegod ima dobra vina i još boljih domaćih kobasica. Insoma: marzo... marzo...

Ne znam, kako će se na tim feštama vladati naši privatni činovnici. «Vedetta» je ovih dana donijela pismo jednog takovog činovnika, i moram reći: pismo nije baš osobito ni veselo ni utješljivo. Jasno je, da je ovakov čovjek prije podoban za kakav funeral negoli za fešte i korteje. Onaj se privatni činovnik naime tuži na mnoge stvari, no najviše na to, što mora da radi preko osam sati na dan. Drugi činovnici znadu, kad se svršava posao, samo privatni činovnik ne zna nikada ni ure ni časa, kad može da izidje. Kad dodje u večer kući, žena nikada pravo ne zna, dali je bio do tada u uredu ili se putem zadržao u kakovoj birtiji. On, dakako, svaki put kaže, da ga je gazda zadržao u pisarni, jer da ima mnogo posla. A žena: — Pa dobro, ako te drže preko sata, neka ti dadu i veću platu...

Nato se, pripovijeda onaj činovnik u «Vedetti», umiješa i punica, i ona iznosi takove razloge, da joj zet u otvorenom pismu u istoj «Vedetti» daje potpuno pravo... Trebalo bi dakle da se jednom uredi i pitanje privatnih činovnika. Ima već toliko konvencija, što su napisane i potpisane u korist Rijeke, bilo bi skrajnje vrijeme, da se jedna takova konvencija napiše i potpiše i u korist naših jadnih, privatnih činovnikâ — te tužne, holokausne raje...

Kad smo već kod tih konvencija, dobro bi, da se sjetimo i slavnoga grada Firenze, gdje se sada opet vijeća o našoj koži.

Ovdje svi sebi razbijamo glavu, da nam je doznati, koga su vraga pošli da traže u Firencu! Bili su u Opatiji — ostali nekoliko tjedana pa — stop! Otišli u Rim — i opet stop. Pošli u Veneciju — opet stop! Sada evo ih u Firenci. Gdje će ti ljudi svršiti — to neka djavo zna!

A ipak se ovdje na Rijeci mnogo očekuje od tih pregovora. Nema valjda pod suncem mjesta ni grada, gdje bi se toliko vjerovalo raznim medjunarodnim konferencama i obvezama kao ovdje na Rijeci. Samo tako dade se objasniti ona silna napetost i nestrpivost, kojom se očekuju buduće nove, fiorentinske konvencije.

Da to ne budu kakove stare fiorentinske — elegije!...

Što je do mene, ja se ne bih začudio, kad bih sjutra čitao u novinama: «Agenzia Stefani javlja, da je delegacija italo-jugoslovenska prekinula svoj rad i da se više ne vraća u Firencu. Gdje će se započeti pregovori nastaviti, još nije odlučeno, ali su u izgled postavljena ova dva mjesta: Trapani i Stromboli.

Kad se arči — nek se arči!

Inače ja čitam vrlo marljivo Susmelovu brošuru o «Riječkoj ekonomiji». Iz nje proizlazi, da je Rijeka god. 1914. imala 54.685 stanovnika, dok ih danas ima tek 44.561. Susmelu je to strašno. On veli, da bi danas Rijeka morala imati barem 60 tisuća stanovnika, a ja velim, da bi to bila velika nevolja za sve nas. Ovako ne znamo, kako da vežemo kraj s krajem, a kako bi bilo, da nas je još deset ili petnaest hiljada više? Što bismo jeli? Karamele od boba?

Bez zamjere: naš Eduardo Susmel je mudar čovjek, ali više puta govori i on kao i onaj italijanski publicista, koji je pisao u nekim italijanskim novinama, da se iz Rijeke lijepo vidi grad Baroš i — la Bocca de Cattaro...

Rokac.

IZ PRODANI KOD BUZETA.

Naša škola u Svim Svetima zbilja nema sreće... Jedan učitelj bježi od nas radi stana i hrane, drugi radi toga što Svi Sveti nisu grad, a treći, a to je Italijanac, zato, što ni on nema ni jedno ni drugo ni treće, a ni ono četvrto: nije imao u školi koga da uči. Par djece hodilo i k njemu u školu, ali vidivši da se ne razumiju, ostaviše i ovi školu i učitelja... Nismo ga ni mi stariji razumili, a kamoli će djeca. Već smo pol godine bez škole samo zato, što se ne može naći učitelja, koji poznade naš hrvatski jezik i koji bi uistinu mogao nešto da nauči našu djecu. Ipak to nije ni lijepo ni pravo, da se nas pusti bez škole, kad se zna, da i mi plaćamo velike svote za školu. Zašto nam oblasti ne pošalju amo kojeg narodnog učitelja?

IZ BUZEŠTINE.

Ovuda se jošte vrši volja buzetske gospode. Ne znamo što je, ali valjda su neki u gradu izgubili pamet. Flegovima na Počekaju uzeli su gostionu. Gdje je tu pravica? Na onom mjestu nije moguće uzeti gostionu, jer gdje će se naši Krašani zaustavljati i odmarati? — Nije moguće da vuz bez odmora produlji put iz Buzeta do Bresta (na Krasu). — Cesta je sva uzbrdo, naporna i duga. Uvjereni smo, da će im se gostiona povratiti, jer je potrebita. Uzeta im je bez razloga, jer je obitelj poštena, u gostioni se ne krši nikakova odredba, budući da tamo dolaze samo trgovci vozači i ljudi, koji idu po poslu iz Krasa.

Dne 2. ovog mjeseca u 7 sati navečer učinilo je pet oružnika iz Buzeta premetačinu baš u obitelji, gdje je uzeta gostiona.

Čudne se stvari kod nas zbivaju. G. Flega pozna čitava Buzeština, a valjda i oni u gradu, da je velik poštenjak i ništa drugo. Kao posvuda, tako i kod njih nije se ništa našlo, što je i razumljivo! —

Mi ovuda imamo puno brige zbog krumpirovog sjemenja, jer kako je poznato, naš krumpir nije valjan za sadnju. Ove godine imamo ga dosti, ali za sadjenje — ništa. Obratili smo se za to i lijevo i desno, pak ga ipak mnogi od nas već nabavismo za sjeme, ali ne svi. Nešto ga dobismo putem naše Posujilnice; nešto na Krasu, a i s drugih strana. Ipak još nam ga manjka. Tko bi nam u tomu pomogao, vrlo bi nam poslužio. Mi smo došli do toga osvjedočenja, da se je naš domaći krumpir izrodio, bastardirao, te nije već takav sposoban za sjeme. Zato mi sudimo, da samo tudjim inostranim krumpirom moći ćemo opet doći do zdravog, valjanog krumpirovog sjemena, pak se tako nadamo, da i ovaj krumpir što ga već nabavismo, poslužiti će nam dobro i dati buduće valjano sjeme. Ali kako nezdravi roditelji radjaju i nezdravu djecu, zato mi želimo da dobijemo za sjeme krumpir zdrav i klican iz krajeva, gdje dobro rodi i gdje nema bolesti. Držimo, da bi bilo dobro nabaviti ga iz odaljenih krajeva Italije, Jugoslavije. Rado bismo znati, da li ga ima u Trstu i u Istri koja trgovina.

Još nam je nešto palo na pamet: Mi svi čekamo za sadjenje krumpira «lunu». A kad dodje ta naša prava «luna», svi sadimo, svi u jedan čedan. Mi smo se uvjerili, da ovo nama škodi i to radi mokrine, suše i dobe godine. Jer, ako pritisne suša u proljeće, lako da nam uništi sav usjev; a mi sušu očekujemo u proljeću ili u ljetu. Drugo: ako dodju kiše, doći će ili u proljeće, ako ne u proljeće, doći će kasnije, ljeti.

Opet mi moramo uzeti u račun i našu staru neprijateljicu buru. Neke pute ona nas posjeti prije, drugi put kasnije. Sve ovo troje: suša, kiše i bure nas moraju opametiti i nas prisiliti, da mi ne smijemo čekati «lunu» (mjesec), nego krumpir saditi na više puta, i to jako rano (u marču) i kasnije u aprilu. Ali ne sve jedne te iste sedmice. Mi smo došli praksom dakle do ovoga uvjerenja: saditi više vrsti krumpira, razne boje i kožice, ranoga i kasnoga, pa u više navrata, a nikada u isto doba, mjeseca i čedna. Ovako ćemo uvijek imati nešto krumpira, udari li suša ili kiša ili bura prije ili kasnije, jer od ovoga odvisi dobra ili loša godina i ljetina.

Mi smo došli do ove istine dugom praksom u poljodjelstvu. Ali i ovo je istina, da veliko radja velikim, tako i cijelo posadjeni krumpir, a ne raspolovljeni, davaju i bolji, deblji i zdraviji zarod i krumpir, pak prema tomu i sjeme.

Doznali smo da je naš bivši upravitelj suda i narodni zastupnik, g. dr. Ivo Milić, prigodom zadnjih izbora u Jugoslaviji odabran i tamo narodnim poslanikom u beogradsku Skupštinu.

IZ SV. MARTINA KRAJ BUZETA.

Naša narodna glazba iz Štrpeda i iz našeg sela ispratila je na vječni počinak našeg najstarijeg starca, oca našeg bivšeg dogogodišnjeg opć. zastupnika, Antuna Finderle te djeda naše mještanke, gdjice učiteljice Vukosave Finderle. Starcu je bilo 96 godina. Naša stara i čvrsta korenika. Ali starost mu donese sobom sljepoću i slabost, te starac i sam zaželi pravi, vječni mir. Bog mu ga dao u domaćoj zemlji! Vijenac sa hrvatskim napisom donesoše mu kćerke udate u Trstu.

Naši glazbari su svirali skladno i lijepo. Čast im, jer čine čast svomu kraju i narodu.

IZ ROČŠTINE.

U nedjelju, dne 1. marta došli su naši mladići Pavao Muzića i J. Gržinić iz Kotli u Blatnu Vas. Zaustavili su se u gostioni Ivana Blaževića. Tu su popili pol litre vina, a zatim se otputili kući.

Nisu provalili niti dvadeset koračaja od gostione, kadli najedamput dotrči k njima dvojica fašista i stanu ih grditi svakojakim pogrdama. Našim mladićima to nije bilo pravo, pa su upitali fašiste, zašto ih vrijedjaju, kad i sami znaju, da oni nisu nikada u svojem životu nikada uvrijedili. No fašisti se nisu nato obazirali, već su ih i dalje vrijedjali.

Nato su se naši mladići vratili natrag u gostionu. Malo zatim došao je k njima neki fašist i stao ih izazivati i grditi. Pavao Muzica se je ustao, stupio pred fašista i zapitao ga, da mu razjasni, zašto ih vrijedja. No bio je loše sreće. Čim je izustio te riječi, fašista stupi na vrata i namigne drugoj šestorici fašista, koji su čekali pred gostionom, da pristupe bliže i da se daju na posao. I zbilja: najedamput naskoči na Muzicu sva sedmorica fašista i nabiše ga do krvi, tako da je jadnik sav okrvavljen otišao kući. Ali kao da ni to im nije dosta. Nekoji očevidci pričaju, da su fašisti izjavili, da će mu i život oduzeti, ako se ne promjeni t. j. ako se ne potalijanči.

Medjutim se naš čestiti mladić ni toga ne boji. On je čisto i bistro izjavio, da je uvijek svom dušom ljubio svoj mili materinski jezik i jugoslovenski narod, a tako da će i unaprijed do posljednjeg daha. «Nek me biju — rekao je —, nek me muče, ali iz mojih grudiju ne će nikada iščupati ljubav do mojeg jezika, naroda i ove nesretne istarske grude, na kojoj sam se rodio!»

Živio naš Muzica! Dok ima u našim selima ovakovih mladića, ovakovih sokolića, moći ćemo uvijek ponavljati one pjesnikove riječi:

«Ak' i jesu odleteli ždrali,
Ostali su ptići zdralovići;
Hranit ćemo ptiće zdraloviće
Naše pleme poginuti ne će,
Naši dvori pusti ostat ne će!»

IZ POMERA.

Dičnu porodicu našeg čestitog rodoljuba, g. Ivana Hrvatina, posjetila je nemila smrt, te mu ugrabila u 20. godini života najstarijeg sina Antu.

Pokojnik je morao 14. prošlog mjeseca o. g. da nastupi vojničku službu kao mornar u Mletcima, gdje je nakon osamdnevne plućne bolesti preminuo u vojničkoj bolnici.

Pred 20 dana razgovarali smo s njime i veselili se, a u prošli četvrtak u 2 sata ujutro — oh, neumoljive li sudbine! — prestalo je kucati njegovo plemenito srce. Majka mu već više godina boluje od nestašice krvi, te ne će dugo potrajati, da i ona ide putem njezinog najmilijeg Antuna, kojeg je kao prvorodjenče na svom srcu nosila. Užasno nas je obuzela tuga, kad smo u subotu u 1 sat po podne čuli turobne glasove zvona, koja su mu davala zadnji pozdrav. Teško, vrlo teško bilo nam je svima, čujuć zvona, a kad njega barem mrtvog izmedju nas ne bijaše, da mu barem svojom pratnjom podjelimo zadnji pozdrav.

Njegov se otac uvijek borio proti austrijskog tiranstva, te je išao po očevim stopama i njegov pokojni sin.

I mi u njemu mnogo gubimo: iskrenog prijatelja i čeličnog rodoljuba.

Laka ti bila tudjinska zemlja, a Bog predragi bio ti duši milostiv!

Ucviljenoj obitelji naše iskreno saučešće!

IZ KASTVA.

Nakon pusne sezone oživjet će opet rad naših kastavskih društava.

Za sada će davati «Sokolsko društvo» u Kastvu (dramatska sekcija) ove nedjelje, dne 15. ov. mj., reprizu vesele komedije u 5 činova od Branislava Nušića: «Protekciju». Ova je komedija davana na Silvestrovo pa je naišla na lijep prijem posjetilaca, a bila je ocijenjena i u vašem cijenjenom listu.

Pored toga sprema dramatska sekcija za pola korizme «Kir Janju» («Tvrdicu») od Ivana St. Popovića, a opetovat će u ovoj sezoni još nekoje komade pa će o tome biti na vrijeme obaviješteni cij. čitatelji.

Franina i Jurina

Fr.: Ča to šlabikaš tako sam sobum, Jurino?

Jur.: Mislim malo sve ono, ča sam svoji dni videl.

Fr.: Ja — pak ča?

Jur.: I na ono, ča sam čul.

Fr.: I na ono, ča si doživel?

Jur.: I na ono, ča sam doživel ja. Pak kada sve to skupa zbrojim...

Fr.: Pride vanka jedna takova zmešancija, da najzada ne znaš, ni ča je čemu rep, ni ča je čemu glava. Je tako?

Jur.: Jušto tako! Dunke, si čul, da su mi ovi dni bili va kuće karabinijeri?

Fr.: Čul sam i uprav da ću te malo pitat: ča mi ga je to?

Jur.: Ja sam baš malo otel tebe pitat: Ča mi ga je to?

Fr.: No pak kako j' pasalo?

Jur.: A nikako! Kad su prestupili prag moje kući, pozdravil sam ih, kako se pristoji i rekal: — I komanda kvalke koša? Komać sam to zrekal, a jedan od njih ti mi lepo hrvaski odgovori: — Smo prisli viditi, ako imate doma puske.

Fr.: Ča? Ča? Karabinijer — pak da govori hrvatski?

Jur.: Kega se vraga čudiš? Ako budemo pametni, jedan dan će celi svet morat hrvatski govorit. Ča ne znaš, da se toliki njihovi ljudi, impijegati, trgovci a naime pak soldati i uficijali vade naš zajik?

Fr.: Poboštrića je i ta lepa! Oni se sami vade hrvatski, a oteli bi, da mi ta naš zajik pozabimo. Ma je kade na svete ovakova — ovakova... ni sam ne znam, ča bim rekal!

Jur.: Ja — oni računaju, da se danas s hrvatskim zajikom more dugo poć. Moreš poć s njim po celem Balkane, va Česku, va Poloniju, va Rusiju sve tamo do Japana.

Fr.: Ako pak budu i naša deca morala jedanput poć, kako morda i te morat s trbuhom za kruhom — ča te se komać onput počet vadit hrvatski, à?

Jur.: Aj nete, ako budu njihovi roditelji pametni i sa svojom decom samo hrvatski govorili. Ja sam i danas učil moje vnučiće hrvatsku gramatiku, i za jutra mi moraju znat ovo na pamet:
— Ja sam frigan — ti si frigan — on je frigan. Mi smo frigani — vi ste frigani — i oni su frigani...

Fr.: A smo — smo — da bi tako ne! Nego, povej ti mane malo, ča j' bilo z onemi puškami.

Jur.: A niš. Prokutali su sve, a najzada nisu niš našli. Ča te nać, kad mi kuća ni već deset let videla ni puški ni pištoli.

Fr.: Ja ne znam, ča ga imaju toliko s temi puškami! Da sam ja na njihovem meste, ja bim svakoj kuće na sele dal po jednu pušku i rekal bim: — Na — to vam je, ako pridu lupeži, da ih znate, kako dočekat!

P O D L I S T A K

ERNEST RADETIĆ:

Kad se užge mlada krv...

(Nastavak).

Dva dana potle doša je Tonu hlapac. Bija je iz Grintavice spod Tinjana. Ragač, ča bi rekli Tinjanci, lumero Bog, velik, crlen i jak, kako vô. Dela je kako munjen, sve ča bi mu se reklo. Juštali su se za deset fijorini i pô na misec, jenu suknjenu jaketu i dva para brageš od borga na lito. Šiljar, pastole, bičve i drugo mora si je sam kupovati.

Ime mu je bilo Marko, a pridivak jeno malo smišan: Grintavac. Ma na to ni nikad nedan gleda, ter pridivak mu ni nikad rabija, kone da je mora poj na sud, a to je bivalo forši svakih šest lit jedan bot. Ljudi su ga zvali Marko, Tonov Marko, Tonov hlapac i tako, a svaki ki bi to čuja je valje zna kega pensaju.

Marko je bija pravi ragač. Malo je predika, ni klatija po oštarijah ni po samlji, vajk je ništo dela, vajk se ubrača. Kakov je bija kopač takov je bija i jidač. Pravi Tinjanac! Da si vrga pridanj unu najveću kranjicu palente, svu bi je bija postrga. Ko je bilo malo ni se jadija; da si mu da dvi same supe u tarinu i njih bi bija pojija z gušton i ne bi bija drugo pita. Ča si mu da, z unim je bija kuntenat. Nikad se ni kareva, a kad bi ča predika, gorija bi pomalo, kako da miri svaku soju besidu. Bila je velika sriča njigova, da se je namirija na Tonovu fameju, di se ni nikad gledalo, koliko ki poji. Ko ti ne bi bija dosta jedan pijat, moga si si napuniti i drugoga, a ko bi ti bilo malo i dva, i tretega si si moga nakrgati. A kad bi se u nedilju kuha mrs u kapuzu svi su jednako dobili. Mara ni gledala ki je gospodar, a ki hlapac, vadili su svi iz jenoga lonca i pili iz jene bukalete. Ki je ima dimblje grlo, pak bi moga bolje potegnuti, bolje bi pasa. Na to se ni gledalo. Bože sačuvaj, donke, da je Marko doša služiti Pikešima, di je gospodarica dilila sir na tanke fetice kako hartafina, a obile metala po dvi žlice u lonac za deset ljudi. Tamo bi se bija Marko, ča se ni nikad stija kazati, vred zmršavija kako i trlica....

Toni je Marka jako štima, a niš ga manje od njega ni štimala i njigova žena. Na doru, nad blagon, su mu dali načiniti lipu postelju, a Mara mu je primundivala lancune vajk kad i sebi. Kad se je prala roba za fameju prala se je i za hlapca. Nikad ni hodija rasprikidan; vajk je bija čist i ukrpan, ali da rečemo sve z dvima besidami; Marko je bija, kako domači...

A on je to razumija i vidija, zato je i dela, kako da dela za se, a ne za gospodare. Skin je doša valje je najprvo zagradija sve pošese, diga grote, di su se zronile z zidi, zagradija je laze i posika gražu, di je ni bilo potriba.

A kampanju da ste vidili! Kad bi on poša orati svi bi se voli spotili. Pritisnuja bi ručice na vrgnju, a želizni bi lemeš zariza zemlju dimboko do kolina, da su voli komoč potizali. Njemu pak bi skočile na čelu, na vratu i na rukah žile jedan prst debele, i svi bi se zapuha.

Šti, savin, šti-i-i! Vražje blago na»...

«O ca, boškarin — — —», čulo se je cija dan po brajad di bi dela, nikad ne frmivajući, janka da si pot utare. U jedan dan bi zvora i upravija unoliko dela, koliko bi drugi orač dela dva dana, ko ne i već.

Za lito dan je kampanja Tona Telebiča bila na glasu kako najlipša i najbolja u komunu...

Takov je bija Marko...

Jena stvar je bila, ča je susedi i seljani nisu mogli razumiti. Marko ni nikad hoževa za divojčinami, kako da ni ni muški. Kakov bot bi i zakanta, največ u večer, kad bi gonija blago napojiti: «Lipa rožice moja...», ma nedan ni zna ni di je ta njigova lipa rožica, kojoj kanta, ni koja je, a teško da je zna ni on sam zašto kanta. Bija je mlad, sit i kuntenat, pak mu se je mlado srce prolivalo kroz usta. Kakov bot bi se zna razvikati, da bi sve žabe na Zelenki utihnule.

Već nego jena divojčina bi bila veselo pošla za njin i priz zakona, magari ko ni ima ni hižišta ni smetlišta svoga, prike je svaka znala, da bi on sve to moga svojima rukami vred priškrbiti. A i već nego jedan kmet bi ga bija veselo uzeja na vlaštu svojoj šćeri, da je samo on stija. Ma njemu ženidba ni bila ni na kraj pameti...

Ljudi, Dolinci, su se jako štupili temu. Još su se već štupili, kad su niki Gorinjci donili glase, da Marko doma ni bija takov, nego da je vajk škrceva z divojčinami. Deleva je i doma, ma je bija vajk življi, veseliji i munjeniji.

«Ča bi da se je primunda?», su pensale divojčine i gorile bi: «kakova škoda...»

«Svejeno je pravi ragač», bi gorili stariji, a mladičon je bilo drago, ki njin ni vodu mutija...

Jako bi se bija ukojina svaki uni, ki bi bija pensa, da je Marko forši bija priz srca, i da je mršlija žene. O, ne! Ima je on srca, je, i ono je gorilo u njemu, kako i živi oganj, samo ča ga je on zna gasiti. A gasija ga je najbolje z delon. Kad bi ga tako znalo čepati i počelo ga peči ko srca, ko je kopa, zapraska bi matiku u zemlju, da je sve zvonilo, a ko je badilja, rinuja bi badilj kako nedan Frlan, da je sve toporište škripalo, kad bi ga vadija. Zato je i bila Tonova kampanja tako upravna.

Reči ćemo valje, ča mu je bilo: namura se je na svoju gospodaricu, na Tonovu ženu Maru. I to je bilo uno, ča ga je jur od prvoga dana ko srca grizlo, ča mu ni dalo mira. Skin je doša u Tonovu hižu i vidija Maru, pasa ga je po sven tilu niki oganj. Unako

Jur.: E — da j' tako, koliko bi ovuda bilo manje zla i tatarije i ubojstva. Nego ča koristi govorit, kada nas oni drže još za huje nego za razbojnike.
Fr.: A su ti pak ča drugo zeli?
Jur.: Zeli su mi tri četiri «Istarske Reči».
Fr.: No — ma ča ga imaju toliko proti ovoj našoj novine?
Jur.: Ne komoda ih! Naša «Reč» vavek predika, da moramo bit složni, da se moramo držat va bragešah — a to njim ni pravo. Oni bi sto puti voleli, da se mi va našoj novine lajemo z našemi ljudi, kako placarice i da namesto sloge sejemo smutnju i sve tako. Tako je bilo i va ono vreme, kada su naši stari prvaki imeli onu našu lepu «Slogu». I proti njoj su bili svi oni, ki su oteli našemu narodu zlo.
Fr.: A će ti ča bit, da su ti ju zeli»
Jur.: Ne budi nem! Ča ćeš, da mi bude! Naša «Reč» ni nikakova fufinjárija. Za nju se zna i ki ju štampa i kade se štampa, a čitaju ju najveći ljudi va Italije, a i sama ju kraljevska pošta raznaša. Naša je «Reč» zakonita, njoj ne more nijedan niš, kako ni onemu, ki ju drži i čita.
Fr.: Ma dunke zač su ti ju dunke zeli?
Jur.: A trebe, da oni, ki su ih poslali, vide crno na belem, da su bili puli mane i da su nekega vraga prokutali. «Istarska Reč» ti je, kako i jedan naš narodni biljet od vižiti. Ki nju drži, zna se, da je čestit Hrvat i Jugoslaven.
Fr.: Bit će i tako, kako ti govoriš, ma ja mislim, da oni zimlju našem ljudem «Istarsku Reč» još i za neč drugo.
Jur.: A za ča to?
Fr.: Oni bi oteli, da se naši ljudi prestraše, pak da nijedan ne drži i ne čita naše «Reči».
Jur.: Ja ma naši ljudi nisu ni bedasti ni strašljivci. Ja sam već videl dosta ljudi, i muškeh i ženskih, ki su našu «Reč» čitali i na pute i na ceste — pak ča će njim ki?
Fr.: A kako se je držala tvoja Luce, dokle su ti bili va kuće?
Jur.: Sedela je puli ognjišća s preslicom v rukah i mirno prela. On karabinijer, ki zna hrvatski, prišal je k njoj i rekal njoj je: — Vi, zenska, ca nimate straha? — Ona ga malo pogleda: — Kakovega straha? A karabinijer njoj: — Ma ca ne vidite? — tu smo mi — karabinieri! — Vidim ja, da ste vi tu, rekla mu je nato Luce, ma ja znam, da vi ne ćete niš slabega učinit ni mane ni mojmu mužu. — A kako vi to znate? — pital ju je karabinier. — Zač ja znam, da vi imate negdere va sebe četire tisuće let kulturi, a to će reć, ... da ki ima va sebe toliko tisuć let kulturi, mora imeti i toliko dobroti. Kada smo bili vane, on karabinier mi ju je jako hvalil i rekal: Fajn zenska, proprio fajn! Ja sam mu nato odgovoril, da me i oni drugi razumeju: — La ša koša, šior karabinier! Nualtri Krovati šemo duri kome ažini! Še no ćapemo lenjade — že bon! Še ćapemo lenjade — že anke bon. Tuto že bon!
Fr.: A ča mu nisi rekal, da znamo mi, ako j' trebe i z nogami petasat!....
Jur.: To se ne poveda...

IZ SLUMA.

Mi ne spadamo u buzetsku općinu, ali spada naš susjedni Rakitovac, da sami ne znamo kako i zašto. Dobro, neka bude! Ali mi smo doznali, da se ovih dana nije to naše staro rodoljubno slovensko selo pošteno poneslo u poslu izbora i izbornih birališta. Tomu, vele, da je kriv njihov župan Roko, koji se boji tobože radi svoje patente. No, čudimo se više onomu iz Rakitovca, koji je bio naš narodni pouzdanih prigodom zadnjih izbora. Pak neka, dopuštamo da Roko bude i kukavica i šarena blatna stomanja (košulja), ali neka budu ljudi — drugi ljudi u selu.

IZ PREGARE.

Doznali smo i mi kako su one fine glave u Buzetu baš advokatski sastavili izborne sekcije. Naše selo Pregaru, na primjer, stavili su u prvu sekciju u jedno kolo sa Buzetom. A mi pitamo šiora sindaka i njegove adjutante i advokate: Po kojem vražjem paragrafu su nas Pregarce umetnuli u I. sekciju, da glasujemo sa gradom Buzetom? Mi smo daleko od Buzeta tri i pol ure hoda, natrag toliko i više radi strmine; pak mi pitamo, ne ono par osoba u Buzetu, koji su naši neprijatelji, nego pitamo kraljevski zakon: kako se nas može siliti da idemo glasovati u Buzet? Kako mogu na birališće starci, nemoćni, boležljivi? Kako oni mogu učiniti 7—8 ura hoda da mogu glasovati? Kako će glasovati invalidi? A kako siromasi (a to smo skoro svi), koji ne mogu trošiti da što pojedu na putu? Kako ćemo mi na izbore, ako u dan izbora bude kišilo, a ljudi ne mogu preko potoka? Nam se glava muti, kad na ove bedastoće pomišljamo! Gdje su oblasti, gdje zakon da dopušta ovakove gluposti i nepravednosti. Ali mi se čvrsto nadamo, da će za ove nepravednosti doznati i oblast, koja će zabraniti da vrijede ovakove bedastoće uperene proti nama Slavenima i proti biračima.

---

crlena škripka: za svoja lita još priveč mlada, smutila mu je valje pamet, a da ni sama ni zato znala. Njoj ni bilo janka na kraj pameti, da je ona kriva, da je hlapac Marko tako mučljiv i da zaradi nje ne gleda nenu divojčinu; a janka da je i znala, ča bi bila mogla. Ona je svoga Tona štimala, janka ko je bija čuda stariji od nje, i vajk bi gorila, da ga ni čovika na svitu, da je lip magari kako i sunce, s kojin bi bila svoga pravoga muža prislipila...

Dokle je ona ustala kako i prije, ne znajući za uno ča se zgodiva u hlapčevon srcu, on si je brižan stiska prsa, da mu ne puknu. Njigovo srce je bilo pripuno nikih novih pensiri, nike mišavine veselja i tuge, sriče i nesriče, miline i mrštenja skupa.

Dela je po cile dane, trpija i muča..

Nike dane se je Mari znalo zaperati, da je Marko gleda nikako drugače nego drugi ljudi, i to vajk kad bi pensa, da ga ona ne vidi, onako spod oka, ma na ton ni vidila niš slaboga. Čaš, hlapac jej eno malo drugači nego drugi, miran i mučljiv, pak se uža vajk nikamo zagledati, a tako, kakov bot i u nju. Ter koliko boti ga je vidila kako trubi u oganj na gnjištu, ali u kakov kantun priz beside, kako se uno reče, kako tovar na daždu.

Jedan dan je to njigovo gledanje prenulo. Zapazila je, da je to Marko gleda kako mlad vagec, a ne kako trubasti hlapac.

(Nastavit će se).

Politički pregled

Njemačka nakon Ebertove smrti.

Njemačka proživljuje najtežu političku krizu. Ta se kriza u punom smislu riječi može da nazove krizom evropskog mira. Pobijedili li u Njemačkoj struja demokratska i republikanska, mir je Evrope na duže vremena osiguran. Naprotiv ako pobjedi reakcijonarna i kajzerska struja, onda nije isključena mogućnost, da dodje do novih, teških zapletaja u Evropi. Cijeli je svijet, bez sumnje, u najvećoj mjeri interesovan na ovoj nutarnjoj krizi i borbi u Njemačkoj, koja — može se mirne duše reći — odlučuje sudbinom novog stanja u Evropi.

Smrt prvog predsjednika njemačke republike, Eberta, došla je baš u najkritičnijem trenutku, kada se teška borba ima da odluči. Sada se baš sprema najžešća i vrlo ogorčena borba oko izbora novog predsjednika republike. Reakcijonarni su elementi vrlo jaki i u samom parlamentu. Oni će uprijeti sve sile, da na izborima proturaju za predsjednika svoga čovjeka. Njima bi dakako bilo najdraže, kad bi mogli da proturaju izbor kojeg carskog generala, najradije Hindenburga, koji bi onda na predsjedničkoj stolici imao postepeno da restaurira monarhiju i da spremi novom kajzeru puteve u Berlin.

Danas je još teško kazati, hoće li konzervativci moći da uspiju u svojem naumu. Uza sve to što njemački narod nije mnogo naučio od lekcije velikog rata, i usprkos tome što se i današnja poratna Njemačka dobrim dijelom klanja Molohu militarizma, kao i ona predratna, ipak mora se priznati, da je u zadnjih nekoliko godina demokracija u Njemačkoj učinila golemih napredaka. Danas ne samo velika socijalno-demokratska stranka, nego i velike gradjanske stranke, kao demokrati i centrum, pristaju uz misao republike, uz ideju demokratskog upravljanja zemljom.

Prema tome je nedvojbeno, da konzervativci imaju prema sebi dosta jakog protivnika, kojega nije tako lako na prvi pogled savladati. Stoga se može i predvidjeti, da će sudar ovih dvaju frontova biti težak i žestok, te da će duboko uzdrmati svom Njemačkom.

Lako se može dogoditi, da se momentalni izlazak iz ove krize nadje tako, da predsjednikom republike bude izabrana kakva neutralna i neizrazita gradjanska ličnost. U tom slučaju borba ne bi bila odlučena, nego samo odložena — do novog još težeg sudara.

Što se dešava u Rusiji?

U osmoj se godini sovjetskog režima u Rusiji uopće malo čuje o nastojanju sovjeta, da se ekonomski i socijalni život prilagodi komunističkim principima. To nastojanje kao da više i nije na pameti sovjetskoj vladi. Ona se naprotiv bavi drugim poslom: neprekidnim oružanjem vojske i stvaranjem jedne vrlo snažne vojne sile. I može se bez pretjerivanja reći, da baš sovjetska Rusija pokazuje danas toliku ekspanzivnost osobito u militarističkom pogledu, kao ni jedna druga država u Evropi.

Značajno je i to, da u zadnje doba sve radikalniji elementi preuzimlju maha u sovjetskim vodećim krugovima. Nakon izgona Trockoga, koji je volio ipak da bude državnik nego li puki agitator jedne partije, a pored slabog i neizrazitog Rykova, sve se više ističe i nameće kao vodeća sovjetska ličnost, kao vjerovatni doskorajšnji diktator, famozni Zinovjev, predsjednik treće komunističke internacijonale. Zinovjev je predstavnik najskrajnijeg boljševizma; on je šef svekolike boljševičke propagande u svijetu, i on je onaj, koji se sprema da sa crvenom vojskom započme veliku ofenzivu za upokorenje Evrope.

Nema sumnje, da bi za evropski mir bilo prilično opasno, kad bi u Rusiji pobijedio i kao diktator se nametnuo Zinovjev. Nije bez značenja ni činjenica što je, poslije odlaska Trockoga sa mjesta glavnog komandanta crvene vojske, postavljen na to mjesto general Frunze, rodom iz Besarabije. I ova je okolnost svakako vrlo značajna po agresivnosti današnjih mjerodavnih faktora sovjetske Rusije.

Sigurno je, da sovjetska Rusija vodi dvostruku i dvoličnu politiku: sa jedne strane politiku realističku i prilagodljivu, koju vode Čičerin i Krasin, nastojeći da izgrade što uže veze sa velikim zapadnim državama, a sa druge strane romantičnu i avanturističnu politiku Zinovjeva i treće internacijonale, koja može da bude vrlo opasna po evropski mir.

Da li će u Rusiji pobjediti pomirljiva politika ili ekstremistička, to se ne može još proricati.

Bilo kako da bilo, to pitanje neprestano visi nad sudbinom Evrope. Nadajmo se, da će se mirno riješiti, jer bi to bilo u interesu i same Rusije, kojoj je mir takodjer potrebit.

Neuspjeh ustanka u Kurdistanu.

U posljednjem broju «Istarske Riječi» donijeli smo u rubrici «Kratke vijesti iz svih strana» vijest, da je nastao u Kurdistanu ustanak. Sada pak doznajemo, da taj ustanak nije uspio. No mnogi će se ipak pitati: Što je zapravo Kurdistan i zašto je došlo do ustanka? Kurdistan je gorovita, moralno i materijalno zapuštena zemlja, koja već više godina zadaje teških briga novom turskom režimu. U tom krajnjem kutu nove Turske nije poznat njezin novi republikanski duh, pa je uvijek bilo lako, u ime Allaha i Kalifa, potaknuti tamošnje mase na ustanak proti novom režimu. U njemu oni vide pionire nevjerničkog duha, koji hoće da na taj način uništi Islam i podjarmi njegove vjerne sljedbenike. I ovog puta dogodilo se je to isto, da je vjerski poglavica Seik Said, po svoj prilici potaknut i poduprt od susjeda Engleza, digao ustanak u okružju Gundj. Okupivši oko sebe seljake, zauzeo je nakon težih okršaja okolišne gradiće Drajeni, Ilidža i Piran. Osokoljen ovim uspjesima, pokušao je da u dvije kolone prodre do Diarbekira i Argane, dvaju središnjih točaka Kurdistana, ali nije uspio radi jakog otpora, na koji je naišao. Ali uza sve to ustanak se je proširio i postao pogibeljan, jer radi teških veza i nepogoda vremena nisu mogla na vrijeme stići otposlana pojačanja. Medjutim sada je protuakcija u potpunom toku, te jaka pojačanja potiskuju i raspršavaju ustaše, koji nisu u stanju, da se odupru moderno opremljenoj vojsci. Vjerovatno je, da će za nekoliko dana biti ustanak potpuno ugušen a vodje pohvatani, u koliko im ne uspije da nadju utočišta na engleskom zemljištu.

Otvorenje Narodne Skupštine u Beogradu.

U subotu, dne 7. ov. mj. otvorila se je Narodna Skupština u Beogradu. Narod se je već dva sata prije otvorenja skupštine nagomilao pred parlamentom i na galerijama, a poslanici su dolazili vrlo rano, pa su tako skupštinski hodnici bili već u 8 sati vrlo živi.

Na 9 sati započela je sjednica. Prvi su unišli u dvoranu radikali, koji su okupirali sva mjesta od krajnje desnice do krajnjega centruma. Njima su se pridružili na rubu lijevog krila centruma samostalni demokrati, koje dijeli jedan prolaz do davidovićevih demokrata. Lijevo od demokrata zauzeli su prvo mjesto Slovenci, a iza njih Muslimani, koji su najprvi od opozicije ušli u dvoranu. Poslije su ušli u dvoranu radićevci, koji su okupirali klupe krajnje lijevice, a pred njima na prvoj klupi sjedila su četiri zemljoradnika. Nijemci su ostali u prvoj klupi krajnje desnice. Ministri su se pojavili poslije 9 sati. Kao najstariji član parlamenta bio je dobnim predsjednikom poslanik Lazić, koji je odmah odgodio Skupštinu izjavljujući, da će novu sjednicu sazvati pismenim putem, premda on na to po pravilima nije ovlašten. Opozicija je osim Nijemaca odmah ostavila dvoranu, ujedno sa dobnim predsjednikom. Ostali su radikali i samostalni demokrati, koji su uslijed odlaska već izabranog dobnog predsjednika izabrali novog predsjednika u osobi samostalnog demokrata Steve Obradovića. Ovaj je odmah u smislu čl. 2. poslovnog reda pristupio izboru privremenog predsjednika. Nato je privremenim predsjednikom izabran dr. Nikola Subotić. Opozicija, koja je bila izašla iz dvorane, bila je proglasila apstinenciju dalnjeg parlamentarnog rada. Medjutim se u ponedjeljak ponovno pojavila na sjednici. Iz formalnih razloga, osobito zbog zapisnika, došlo je do nekakvog malog nesuglasja, tako da se zapravo iz početnog stadija skupštinskog zasjedanja još nije izašlo. Izgleda da će jedan dio crnogorskih poslanika pristupiti nacijonalnom bloku, a nije isključeno da to učini i muslimanska stranka.

Domaće novosti

† Prof. dr. Anton Gregorčič.

U subotu, dne 7. ov. mj. preminuo je u Gorici profesor bogoslovja i dugogodišnji narodni poslanik, dr. Anton Gregorčič. Njegova smrt izazvala je općenitu žalost po cijeloj Goričkoj. Nije ni čudo. S njime Gorička gubi jednog izmedju svojih najvećih kulturnih i političkih radenika. Gregorčič je bio vanredno bistar čovjek i dobar političar. Radi toga je bio kroz dugi niz godina biran zastupnikom za bečki parlamenat i gorički pokrajinski sabor. Narodu je dosta dobra učinio. Glavna mu je briga bila, da narod nacionalno osvijesti i da ga kulturno i gospodarski podigne. U tu svrhu osnivao je razna društva i organizacije. Svoj rad nije nikada objesao na veliko zvono. Djaštvo je podupirao svim svojim silama. Što je davala desnica, lijevica nije znala. Glavno mu je bilo, da uzgoji mladi naraštaj, koji će stajati na braniku narodnih prava i obraniti narod od tudjinskog vala. Počivao u miru!

Nepoznati tatovi pokrali crkvu.

Pišu nam iz Barbana: — U noći od 23. na 24. februara provalili su nepoznati tatovi u crkvicu Majke Božje u Pomjanu i pokrali je. Odnijeli su čitavo zlato, kojim je bio urešen Bogorodičin kip, a tako i milostinju, koju su našli na oltaru. Svetohranište (tabernakul) ostavili su netaknuto. Oružnici traže krivce, ali dok ovo pišemo bez ikakva rezultata.

Jedan incident u Trstu.

Pred nekoliko dana usidrio se u tršćanskoj luci jugoslovenski parobrod «Kumanovo». Parobrod je svojim izgledom i modernom opremom pobudio općenitu pozornost u Trstu. Kako čujemo, posjetilo ga je preko 4000 Tršćana.

Uprava «Kumanova» dala je na parobrodu prirediti jednu zakusku. Na tu zakusku pozvala je italijanske vlasti, strane konzule i odabrane italijanske i jugoslovenske porodice.

Medjutim stanovitim elementima, naročito jednom tršćanskom parobrodarskom društvu, to nije bilo pravo, pa su — kako čujemo — na vrlo netaktični način raširili glas, da to primanje ima politički karakter. Što više: učinili su sve moguće, da se «Kumanovo» za vrijeme primanja pošalje izvan grada, eda se time onemogući pristup pozvanim gostovima.

To je, razumije se, prouzročilo vanredno neugodan utisak.

Nakon duge intervencije bilo je ipak dozvoljeno, da parobrod ostane u luci pred centrom grada. Uprava je «Kumanova», da dokaže da primanje nema nikakvog političkog kraktera, javila svim Italijanima, koji su bili ranije pozvani, neka ne dodju na zakusku. I tako je bila najavljena zakuska provedena samo u krugu nekoliko konzula i članova jugoslovenske kolonije u Trstu.

Neka sude drugi!

Ima dosta ljudi u Istri, koji nikako ne mogu razumjeti, zašto «Pučki Prijatelj» neprestano blati naše narodne radenike i zašto vodi glavnu borbu protiv rodjene braće..

Mi o tome ne ćemo da pišemo. Ipak držimo da ne će biti na odmet, ako ovdje spomenemo, kako sude o «Pučkom Prijatelju» naši bivši narodni prvaci i vodje u Istri, koji se danas nalaze izvan Istre.

Kako je poznato, nedavno je izdalo društvo «Braće Hrvatskog Zmaja» u Zagrebu knjigu: «Povijest Istre i narodni preporod u Istri». Prvi dio napisao je g. dr. Dane Gruber, a drugi naš bivši narodni poslanik i svećenik, g. prof. Vjekoslav Spinčić. U drugom dijelu knjige («Narodni preporod u Istri» str. 270) g. prof. Spinčić piše da je «Pučki Prijatelj», naročito od godine 1910. dalje, napadao «Našu Slogu», hrvatsko-slovensku stranku, zastupanu u «Političkom društvu za Hrvate i Slovence u Istri», te klub hrvatsko-slovenskih zastupnika u istarskom saboru. Što više, g. prof. Spinčić veli, da je «Pučki Prijatelj» **bez ikakva razloga** objedjivao kao «framasune» ljude oko «Družbe sv. Ćirila i Metoda za Istru», oko «Političkog društva za Hrvate i Slovence», kaošto i one, koji su bili kod «Naše Sloge» i u klubu hrvatsko-slovenskih zastupnika. **List je,** kako veli g. prof. Spinčić, **po priznanju samih njegovih ljudi dobivao potporu od austrijske vlade...**

Tako je bilo prije rata. A kako je danas?

U božićnom broju zagrebačke «Riječi» napisao je naš bivši pokrajinski zastupnik g. dr. Ivo Zuccon, sada veliki župan u Zagrebu, dugački članak o našim prilikama u Italiji. U tom članku bavi se i pisanjem «Pučkog Prijatelja». Dr. Zuccon medju inim kaže i to, **da «Pučki Prijatelj» danas izlazi na opću radost Italijana i na najveće zgraženje jugoslovenskih nacionalnih elemenata!**

Donosimo ove retke kao kroničari ne dodavajući im nikakva komentara. Naš narod je tako bistar, da će moći i sam stvoriti najbolji komentar. Zato i mi velimo poput zakutnog, biskupskog lista: Narode, otvori oči i sudi!

Pred likvidacijom invalidskih penzija.

U Rimu još uvijek leži sva sila molbi za invalidske penzije, koje čekaju riješenje. Samo iz Julske Krajine (Istre, Trsta i Goričke) ima ih oko 2500. Koliko ima naših ratnih invalida, udovica i siročadi, koji teškom mukom očekuju riješenje svojih opravdanih molbi! Već im je i to nesretno čekanje dozlogrdilo. Nije ni čudo. Jadnici žive u najvećoj bijedi i nevolji, a pomoći od nikuda. Njihov je položaj vanredno težak. Nadajmo se, da će i tome doći doskora kraj. Sada nam naime javljaju iz Rima, da će koncem marta ove godine biti sve molbe riješene. Razumije se, da stranke ne će moći dobiti invalidske knjižice odmah iza riješenja, jer dok idu iz jednog ureda u drugi te konačno do naslovljenika prodje više vremena. Što se pak tiče pritužbi, koje su podnijeli nekoji invalidi protiv odluke više liječničke komisije, koja je odbila njihove penzije, javljamo, da se takve pritužbe vrlo sporo rješavaju. Razlog je dvojak: s jedne strane nedostatak činovništva, a s druge pomanjkanje potrebnih dokumenata. U većini slučajeva nisu bile priložene niti odluke liječničkih komisija, na temelju kojih se odbijaju penzije. Radi toga će trebati te odluke naknadno poslati u Rim i tako utemeljiti prijašnje pritužbe.

Čuvajte se cigana!

Pišu nam iz Žminja: — Prošlog tjedna došli su u Modrušane cigani. Tu su se zaustavili jedan dan. Naveče su ukrali Jakovu Modrušanu 5 glava kokoši i jednog pijetla, a zatim se otputili prama Pazinu.

U nedjelju su se zaustavili u Rogoviči kraj Pazina. Jedan ciganin je išao Josipu Rogoviću «Kaifi» i ponudio mu 5 glava kokoši uz vrlo malu odštetu. Rogović je odmah posumnjao, da su cigani te kokoši ukrali, pa ih nije htio kupiti, nego je odmah dao neopaženo pozvati karabinijere iz **Pazina**, da ih uapše.

Za jedan sat bili su karabinijeri u Rogoviči. Uhvatili su cigane i odveli ih u pazinski zatvor. Kako čujemo, cigani su u zatvoru priznali svoj zločin.

Seljaci, čuvajte se cigana! Kad dodju u selo, pazite da vam što ne odnesu!

Znanja i ravnanja radi

javljamo, da naše političko društvo i uredništvo «Istarske Riječi» u Trstu besplatno čine svim našim ljudima molbe i prijave za štete nanešene uslijed rekvizicija, koje se molbe moraju podnijeti ili ponoviti najkasnije do 23. aprila 1925.

Osim toga ponovno upozorujemo sve one, koji su svojedobno primili kakav iznos u ime ratne štete za provedene rekvizicije, da će morati dotični iznos vratiti, ako ne čine nove molbe i prijave.

Paleži, kradje i uništavanje tudjeg imanja na Tinjanštini.

Pišu nam iz Tinjana: — Kod nas se još uvijek odigravaju sramotni prizori. Prošlog su tjedna nepoznati individui zapalili veliku količinu sijena nekom Benedetti-u, ukrali dvije krave seljaku Iviću i porezali loze J. Banku. To su sramotni čini, kojima bi se jedamput za uvijek moralo stati na put. Vlasti su dužne, da onemoguće daljnje paleže, kradje i uništavanje tudjeg imetka. Da li će to učiniti? Idimo, da vidimo.

Svega po malo

Pepelnica i korizma.

1091. godine uveden je i naredjen za prvu srijedu u korizmi stari običaj pepeljanja. Taj je običaj nekoć postojao kod onih griješnika, koji su se javno kajali. Danas je to crkveni običaj. Kako je poznato, u srijedu, na pepelnicu, svećenik najprije blagoslovi pepeo, učinjen od palmovih grančica, koje su prošle godine na Cvijetnicu blagoslovljene, te ga vjernicima sipa po glavi govoreći: spomeni se čovječe da si prah i da ćeš se u prah obratiti. Počam od ovoga dana kroz cijelu Korizmu, izuzam nedjelje, ako je misa sa podvorbom, okrene se svećenik kod poslijednje molitve prema puku i govori: humaliate capita vestra Deo (ponizite glave vaše pred Bogom). — Korizma dolazi od latinske riječi «quadragisima», vrijeme od četrdeset dana, kojom se označuje četrdesetdnevni uskrsni post. Danas je običaj i zapovijed početi postiti na čistu srijedu ili pepelnicu, a počam od pepelnice ima do velike subote 46 dana. Šest nedjelja, koje padaju na ovo 46 dana, imaju se izuzeti, jer nisu strogi postni dani, pa tako izlazi samo četrdeset pravih postnih dana; zato se i zove četrdesetdnevni post.

Protucigaretna liga.

U američkim Sjedinjenim Državama postoji udruženje, koje nosi naziv «Protucigaretne lige». Ta liga odlučila je da provede u čitavoj zemlji opsežnu kampanju, kako bi oslobodila Ameriku od nikotina. Doskora će se u Washingtonu održati velika konferencija, koja znači početak kampanje. Iako se liga u glavnom bori protiv pušenja cigareta, proširit će se kampanja i na ostale načine pušenja.

Tu antinikotinsku krstašku vojnu vodit će poznati kemičar dr. Willey. U borbeni fond votiran je iznos od milijun dolara, koji je već gotovo namaknut. Naročitu pažnju posvetit će antinikotinisti propagandi medju senatorima i članovima zastupničke kuće da se ne bi od sada izlazilo u susret interesima kod trošnje duhana. Sprema se literatura o antinikotinskoj borbi, koja će se širiti po čitavoj zemlji. Raspisan je natječaj za plakat, koji ima tačno da prikaže rdjave posljedice uživanja nikotina.

Otkriven 125-godišnji starac u Letoniji.

Kod popisa stanovnika u Letoniji utvrdjeno je, da u okrugu Medzenski blizu Libave stanuje najstariji čovjek zemlje. To je 125-godišnji seljak Ošenek. Starac je, unatoč svojih godina, kršan i zdrav, vidi i čuje dobro. Pamćenje mu je vanredno i sjeća se mnogih historijskih dogadjaja iz prošlog vijeka. Dobar je i pješak, pa je kod posljednjih izbora išao pješice u susjedni grad da glasuje. Vlada mu je odredila doživotnu rentu, kako bi godine, koje su mu još sudjene, proživio bez brige i u zadovoljstvu.

Ubila muža dok je spavao.

U italijanskom mjestu Sarno vjenčao se je 19-godišnji Amadeo Cimelli sa 16-godišnjom Gemmom Vitolo, pošto je s njom već iz ranije ljubavi imao jedno dijete. Poslije vjenčanja mladić se je brzo zasitio svoje žene i tražio zadovoljstva u drugim ljubavima. Zbog toga dolazilo je do čestih prepiraka i ljubomornih scena. Mlada žena bila je u očajanju, kad su joj se izjalovili svi pokušaji da ponovno osvoji srce svog muža. Jedne noći, kad je muž spavao, ona ga je nožem zaklala. Ranjenik je doskora umro, a nesretna žena sama se je javila karabinierima.

Novi tip zrakoplova u Engleskoj

Neki engleski inženjer izumio je novi tip zrakoplova. Taj zrakoplov ne će imati nikakve gondole, već će posada, pilot i prostor za prtljag biti spremljeni u unutrašnjosti zrakoplova. Zbog svoje naročite forme zrakoplov će imati mnogo veću brzinu od dosadanjih modela i trošiti će mnogo manje benzina. Zrakoplov gradi jedno privatno društvo na trošak države, a treba da bude gotov u mjesecu martu 1926. Ako se ostvare sve nade, koje se polažu u taj novi model, svi sadašnji tipovi zrakoplova bit će zastarjeli.

Bogati narodni kostimi spaljeni na lomači.

U madžarskoj općini Mezökövezd izvršeno je ovih dana neobično spaljivanje na lomači. Jezuiti su u napomenutoj općini poveli žestoku propagandu protiv tradicijonalne narodne nošnje. Seljaci su odlučili, da se odreknu svojih bogatih narodnih odijela, pa da spale sve dragocjene haljine. Nekoliko dana nosili su stanovnici svoje zlatom in srebrom izvezene nošnje u jezuitski samostan. Tada je na glavnom trgu općine podignuta i lomača, koju su svećenici potpalili svečanim načinom uz pjevanje crkvenih pjesama. Na taj način upropašteno je mnogo stotina dragocjenih starih kostima. Madžarske su vlasti podigle optužbu protiv jezuita.

Nije htjela da se vjenča zbog petka i «13».

Nedavno se je vjenčala u jednom londonskom uredu neka 17-godišnja djevojka. Dok je činovnik stavljao paru uobičajena pitanja, vjerenica je počela jecati i, sva u suzama, tražila da joj vrate slobodu. Njena majka i njen «budući» uzalud su je mirili. Vjenčanje se moralo odgoditi za pola sata. Djevojka je i kasnije plakala, ali je najzad ipak pristala da potpiše zapisnik. Izjavila je, da je to nesreća za sve njih. Toga dana bio je petak i trinaesti i ona reče, da ne može očekivati sreće od braka, koji je sklopljen na taj dan.

Književnost i umjetnost

«Pučka Prosvjeta».

Pod tim naslovom izlazi u Splitu krasan mjesečnik, što ga izdaje istoimeno društvo, a uredjuje uvaženi jugoslovenski patriota g. Fr. Ivanišević.

«Pučka Prosvjeta» od 1. marta te godine ima ovaj sadržaj: 1. Uredništvo: Jadranska politika. — 2. Dr. Ivo Rubić: Naš Jadran nekoć i sada. — 3. Pomorske radnje. — 4. Strossmayerova proslava (govor Ivana Dellale). — 5. Pukovnik Stojan Trnokopović. — 6. Špiro I. Sinovčić: Iz Zagreba do Philadelphie. — 7. Dr. Josip Berković: Borba protiv sušice. — 8. M. S. Vekarić: Priča (pjesma). — 9. Izbori za Narodnu Skupštinu. — 10. Slikar Petar Bibić. — 11. Tunel na Ivan-planini u Bosni. — 12. Prof. Josip Barač: Kozle i Vuk (pjesma). — 13. Praški veliki sajam. — 14. Narodna dobrotvorka (Ljuba ud. Mileusnić). — 15. Iz naših kolonija (M. Kapić Montevideo — N. Bratanić — Estacion Vela — M. Drvenica — South Johnston — Antun Lozić — Cleveland). — 16. Političko obzorje. — 17. Slike: 1. Pukovnik Trnokopović. — 2. Soba za pregledbu u Dispanzeru. — 3. Röntgenov aparat. — 4. Čekaonica. — 5. Slikar P. Bibić. — 6. Narodna dobrotvorka Ljuba ud. Mileusnić.

List izlazi početkom svakog mjeseca na 16—20 stranica sa slikama. Godišnja pretplata iznaša: za Jugoslaviju 40 dinara, a za Italiju 20 lira. Naručuje se kod uprave «Pučke Prosvjete» u Splitu (ulica «Kraj sv. Dujma» br. 4).

Najtoplije preporučamo svim našim čitateljima, kojima je ikako moguće, da se pretplate na ovaj lijepo uredjivani i patriotski mjesečnik.

Vrbanac, Metilj, Ikričavost.

Marvinske pošasti već nekoliko decenija uništavaju naše stočarstvo. Najopasnije zarazne bolesti jesu slinavka i šap, svinjska kuga, vrbanac i metilj. Borba protiv ovih pošasti od velikog je značenja za podignuće našeg stočarstva, koje je glavno vrelo privrede većine našeg seljačkog naroda. Držeći to na umu, Hrv. Slav. Gospodarsko Društvo k. s. z. u Zagrebu je već prošle godine kao 4. svesku svoje knjižnice izdalo knjižicu iz pera g. M. Steinhausza: Slinavka i šap, Svinjska kuga, a ove godine nastavljajući preuzetu sebi zadaću izdalo je knjižicu: **Metilj, Vrbanac, Ikričavost.** Ovu knjižicu napisao je urednik «Gospodarskog lista» dr. Milan Krištof, a stručnu je reviziju obavio za taj posao najpozvaniji stručovnjak, prof. dr. S. Plasaj, predstojnik sveučilšnog veterinarskog zavoda za nauku o zarazama. U toj aktualnoj i potrebnoj knjižici za svakog našeg stočara i svinjogojca opisuje pisac točno postanak i liječenje u naslovu pomenutih zaraza poučavajući čitatelja o toku bolesti i o svim potrebnim mjerama, koje mora preduzeti, da spase oboljelo blašče. Organizacija suzbijanja stočnih i svinjskih zaraza, koje godišnje uništuju milijune narodnog imetka moći će se uspješno provesti samo ako naše široke seljačke mase budu poučene o njima i same se protiv njih borile pomažući tako rad veterinara. Ove knjižice zalaze u velikim množinama u narod, pa će i udovoljiti tom svojem zadatku. Cijena je knjižici (sa 4 slike) Din 5.— a sa poštarinom 50 para više. Naručuje se kod uprave «Gospodarskog Lista» u Zagrebu, Vilsonov trg 2. i u svakoj boljoj knjižari.

Zabavno veče u Trstu.

Dne 25. februara te godine, priredio je pjevački zbor učiteljske zveze zabavnu večer u Trstu. Program je bio biran i zanimljiv, a dopale su nam se sve točke. Medju tima moramo doista da pohvalimo gosp. zborovodu Ukmara, koji je znao da ovako lijepo provede cijeli program na opće zadovoljstvo čitave publike. Naročito nam se dopala g.ca Čok, koja je sa svojim krasnim glasom odličnog soprana ispjevala nekoliko lijepih pjesama. Istodobno smo se uvjerili, da ni gospodin Špiro Dobrota ne zaostaje za njom. On posjeduje sve vrline odličnog tenora; te izvadja upravo majstorski preuzete točke. Svojim mekanim glasom uvelike se dopada publici. Uslijed toga nije ni čudo, što mu je publika toliko aplaudirala. Koncerat je posvema uspio. Potrebno bi bilo, da se ovakovi koncerti više puta prirede, jer su neophodno potrebni. Nadamo se, da će priredjivači ovog koncerta znati, da udovolje ovoj želji publike.

Tudja valuta na tršćanskoj burzi.

Trst, 11/3. 1925. — Jedna engleska lira šterlina stoji 116.80 ital. lira; 1 amerikanski dolar 24.49 ital. lira; 100 švicarskih franaka 471.50 ital. lira; 100 franceskih franaka 125.50 ital. lira; 100 čehoslovačkih kruna 72.90 ital. lira; 100 jugoslovenskih dinara 39.50 ital. lira; 1000 njemačko-austrijskih kruna 34½ ital. cent.; 1000 madžarskih kruna 34 ital. centezima.

DAROVI

u fond «Istarske Riječi»:

Na predlog Mate Sandrića iz Roverije sakupilo se dne 5. marta o. g. u Vodnjanu 9 lira u fond «Istarske Riječi». Darovali su: po 2 lire: Bulesić Blaž; po 1 liru: Bulesić Ivan, Fabac Ivan, Macan Mate, Bilić Martin, Macan Marija pok. Ivana, Paus Ivan te Sandr[illegible] Mate.

Mjesto vijenca na grob pok. Mar[illegible] Vratović daruju iz Pule: obitelj dra. Per[illegible] Kirca 20 lira, obitelj Matka Crljenice 20 [illegible], obitelj Turak 10 lira, Opašić Franjo 10 [illegible], J. P. 10 lira, I. S. 10 lira, L. K. 5 lira, Radoš[illegible]vić Antun 5 lira, M. B. 5 lira, Ivan Križma[illegible]čić 5 lira, I. H. 5 lira i Josip Blažić 5 [illegible], ukupno 110 lira.

G. Ante Štenta, trgovac u Opatiji, da po[illegible]časti uspomenu pokojne gdje Marije Vrato[illegible] daruje 10 lira u fond «Istarske Riječi».

Srdačna hvala!

U fond «Djačke Matice»:

Da počasti uspomenu pokojne Mar[illegible] Vratović, majke našeg doktora Mirka, daru[illegible] vlč. g. župnik don Luka Kirac 20 lira z[a] «Djačku Maticu».

DOPISNICA UREDNIŠTVA.

Dopisniku iz Marčenigle: — V[illegible] smo cijenj. dopis primili. Stvar, o kojoj nam pišete, nije lijepa. Ipak nije pametno, da je iznašamo u listu. Čemu da jedan drugoga bl[illegible]timo u novinama, kad nas naši protivni[ci] ionako dosta grde i sramote? Pomirite se radje i nemojte se crniti! Nastojte, da opet zavlada u Vašem selu ljubav i sloga, jer gdje toga nema, ondje nema ni sreće ni blagoslova božjega! Da ste nam zdravo!

Izdavač, direktor i odgovorni urednik:
IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST“ U TRSTU

Tužnim srcem javljamo rodjacima, prijateljima i znancima prežalosnu vijest, da je naš nezaboravni suprug i otac

ANDRIJA SLAVIĆ

posjednik

dne 8. marča, nakon kratke i teške bolesti, providjen sv. Otajstvima umirućih u 70. godini svoga života nenadano blago u Gospodu usnuo.

SLAVIĆI-FRANČIĆI, dne 9. marča 1925.

Rastužena supruga i djeca.

Broj 12 Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta.) U Trstu, 19. marta 1925. Pojedini broj 20 cent. God. III.

„Istarska Riječ“ izlazi svakog četvrtka aveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin“. Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 25·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

„*Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari*“. — Narodna poslovica.

KUMANOVO

Na željezničkoj pruzi, što iz Niša vodi u Skoplje leži varoš Kumanovo. Prije trinaest godina taj je grad bio još u rukama turskim. U njemu se u oktobru 1912., kad je ono započeo balkanski rat, sakupila silna turska vojska, da tu, pred samim gradom Kumanovom, dočeka i smrvi Srbe. Neprijatelji Slavenstva, u prvom redu Nijemci i Madžari, bili su uvjereni, da će ondje Srbija biti nesamo hametom potučena, već i do kraja i za uvijek uništena.

Bitka je bila uistini strašna — jedna od najstrašnijih, što ih historija pamti. I jedna od najslavnijih i za Srbe i uopće za sve Jugoslavene. Nisu tu pobijedili ni aeroplani ni otrovni plinovi ni američki tankovi, već sama srpska junačka mišica i pamet srpskih vrhovnih zapovjednika. Kumanovo je — može se reći još slavnije od napoleonskog Austerlitza.

Srpskoj pobjedi kod Kumanova uvelike su se radovali i najbolji italijanski otadžbenici. Znali su oni, da kod Kumanova nije samo potučena Turska, već da su ondje pogodjene i Austrija i Njemačka, koje su imale svoje posebne velike ciljeve na Istoku: Solun i Bagdad. Ti njemački i austrijski ciljevi na Istoku uopće a posebice na Balkanu bili su napereni i protiv nekih interesa Italije; otuda i ono oduševljenje u Rimu, Milanu i drugdje, kad su stigle prve pouzdane vijesti, da je na Kumanovu turska vojska do temelja poražena.

Jugoslaveni u susjednoj Kraljevini znadu, što duguju Kumanovu, pa nije čudo, što im je to svijetlo i slavno ime nada sve milo i sveto. Oni su tim proslavljenim imenom okrstili već razne gradjevine, poduzeća i institucije, pa je evo i jedno dubrovačko parobrodarsko društvo jednome svome prekrasnom parobrodu nadjenulo to veliko, historičko ime.

U prošlom broju naše «Istarske Riječi» donijeli smo vijest, da je taj parobrod — «Kumanovo» stigao u Trst i da je radi svoje ljepote i moderne opreme pobudio pažnju svih Tršćana zbog čega se s izvjesne strane poduzelo sve moguće, da se taj parobrod zakloni u kakvu zakutnu luku, izvan grada. Štaviše: kad je zapovjedništvo parobroda odlučilo prirediti jednu zakusku, na koju je pozvalo razne predstavnike vlasti i neke ličnosti iz trgovačkog i uopće poslovnog svijeta, razglasilo se odmah gradom, da će ono primanje na brodu imati politički karakter i radi toga su od zakuske mnogi i izostali.

O tome je pisala čitava jugoslovenska štampa, a i neke italijanske novine. I naša «Edinost» rekla je tom zgodom svoju i mi se sa onim njenim izvodima potpuno slažemo. I mi dovikujemo gospodi, koja ovuda vedre i oblače. Ne, — tim i takovim se putem ne će doći do snošljivijih odnosa izmedju jednog i drugog naroda. Ovo su prosta zadirkivanja nedostojna i najneodgovornijih elemenata jednoga velikoga naroda. To su silne iglice, kojima hoće jači da ubada slabijega i pri tom misli, da čini Bog zna kakovo strašno veliko junačko djelo. Mi ovakova nestašna zabadanja odsudjujemo, jer nam je prvo i prvo stalo do časti Italije, a u drugu ruku, što se ovakove stvari tiču ponešto i naše kože. Ako ima naime na svoj strani fanatika, koji ne mogu da gledaju u tršćanskoj luci jedan vrlo lijep i môderan parobrod s jugoslovenskom zastavom na krmi, bit će sličnih fanatika i na drugoj strani; pa će jednog dana i oni da vrate ovima ovdje šilo za ognjilo, tim više, što onaj parobrod nosi jedno ime, u koje Jugosloveni ne daju nikome da dira. Budući pak da mi u Julskoj Krajini imamo još po koju narodnu zgradu i instituciju — čitava bi se ta stvar mogla da svrši tako, da bismo najzada mi morali da plaćamo račun. «Narodni Dom» u Trstu i onaj u Puli pa neki trabakul u riječkoj Fiumeri — umjeli bi nam o tome što šta da pričaju... Zato — ako neka gospoda u Trstu ne će da vide jugoslovenskih ladja ni zastava, neka tim ladjama zabrane ulaz u luku, pa nikome ništa. No ako pak misle, da je i u interesu Trsta, da te ladje ovamo dolaze — e onda neka ih poštuju, kako je to običaj u svakom kulturnom gradu.

Pitanje izbornih komisija

Čini nam se, da sadašnji općinski izborni red i zakon nije savršen, pošto on ne može preprječiti ili predusreti zloporabe, što ih mogu učiniti i zbilja čine komisije odabrane od današnjih općinskih zastupstva u Istri. Jer moramo znati, da su skoro sva opć. zastupstva u Istri odabrana izbornim nasiljima i protuzakonstvima, što je svima dobro poznato. Uslijed poznatih izbornih nasilja, prešle su malne sve naše općine u italijanske ruke, te pripadaju jednoj stranci.

Pošto zakon — ako se ne varamo — ne dopušta i ne predvidjeva da mogu manjine i druge stranke nadzirati rad izbornih komisija putem svojih povjerenika (fiducijara), zato su današnje izborne opć. komisije u općinskim izborima posvemašnje gospodarice izbornog akta, jer su bez svake **kontrole.** A što ovo znači u Istri, to mi dobro znademo. Bez ove izborne kontrole, a uz to nasilstvima, naš narod je posvema otjeran iz općinskih uprava, nema nikakva udjela u opć. poslovima, ne zna što i kako se gospodari općinskim imetkom, ali znade samo to, da su sve općine zadužene i da prte općinarima najveće, nesnosne takse. Mi smo ovako izgubili sve svoje općine, koje naš narod opet bacaju u siromaštvo i mnoge nevolje, pošto općinska uprava, dotična opć. načelnik može mnogo koristiti općinarima i narodu, a može mnogo i naškoditi. «Sindako» je danas slovom zakona državni organ (ufficiale del governo), pak kao takav daje dobre ili zle savjete, upute, obavješti svim višim državnim oblastima, pak i oružništvu, čemu moramo pripisati mnoga i mnoga zla, što ih mi oćutismo na svojoj koži u Istri, bilo pojedinci, bilo narod prigodom izbora, i u svakoj privatnoj i javnoj stvari, to se nije nista učinilo bez znanja i privole sa strane opć. načelnika ili opć. komisara.

U današnjoj općini moramo tražiti izvor i početak mnogih zala i nevolja što nas tište, gnjave, greše, sišu i upropašćuju... Hoćemo li dakle u bolje i na bolje, moramo uznastojati i raditi na tomu, da biramo u općinsko zastupstvo poštene, vrijedne ljude našeg povjerenja. Da to možemo postići, valja da su izbori **slobodni**, da nema nasilja i nepravednosti kod biranja, a najzad da budu odabrani u opć. izborne komisije i ljudi našeg roda, te predstavnici manjina i to radi **izborne kontrole** jer, znamo, bez nadzorstva i kontrole i pošten čovjek kadagod dolazi u košnju da zagriješi, a kamoli ne će sagriješiti istarske izborne komisije, koje su prožete slabim namjerama i političkim neprijateljstvom proti slavenskom narodu... Pošto su današnje doba i prilike stvorile u nas i od gospodarske uprave političko tijelo; pošto se sve u Istri obavlja pod težom politike i stranačarstva, zato su i današnja općinska zastupstva i opć. izborne komisije gola — političkostranačarska tjelesa, kojima je prva i zadnja zapovijed tjeraj Slovene i drži ih daleko od općinske uprave pa da radimo **bez njih**, da **gospodarimo** proti njim. **Bodući da se danas opć.** uprave bave ponajveć politikom, zato nije čudo, što mi i **naše općine očivido propadamo.**

Evo, zbog ovih razloga mi želimo, da dodju u opć. izborne komisije i Slaveni radi kontrole, pa da dodju u opć. uprave ljudi obiju narodnosti, koji bi tada valjano upravljali općinama u općeniti korist u korist općinara, općine i same države današnje opć. uprave, onakve kakve jesu i kakve škode svima, pa i državi, jer se sa slabim gospodarstvom nikome ne koristi. **Dobre opć.** uprave i dobro gospodarski stojeće općine dika su i ponos naroda i države koristeći svima.

Dužnost budi dakle naša, da se već sada zauzmemo, pravodobno, da se poduzmu koraci kod vlade i njenih organa u Istri, a privatno i kot današnjih opć. uprava, da budu i Sloveni te manjine odabrane u izborne komisije, koje bi ovako **preprečile** izborne prevare i mahinacije svake ruke, te da bude reda, mira i slobode u izborima. — A kad jednom dodju u uprave općina u Istri muževi od oka, muževi poznatog poštenja, **privatnog i javnog**, muževi dobre volje da **ozdrave** današnje prečveć zadužene općine pazeći jedino na ljudsko dobro; kad konačno dodju na čelo općinama najvredniji ljudi obiju narodnosti, dakle i mi Slaveni; jedva tada će početi u Istri liječenje, ozdravljanje, a onda će doći mir, red i civilizovan život, a s mirnim radom blagostanje i ljudski kulturni život.

Ljubav i mržnja

Šta je mržnja? Nedostatak ljubavi, isto onako kao što je hladnoća nedostatak topline. I isto onako, kao što se ledeno može ugrijati pridavanjem topline, tako i mržnje nestaje pridolaskom ljubavi. Ljubav i mržnja zapravo nijesu različite prirode, jer kada bi to bilo, onda bi čovjek naprama istom objektu mogao osjećati u isto vrijeme i mržnju i ljubav, a to je upravo nemoguće. Stoga treba ih shvatiti u apsolutnom smislu kao i cifre u nizu brojeva, jedne su pozitivne (plus), a druge negativne (minus).

Mržnja i ljubav jesu, u socijalnom pogledu, stav čovjekov prema drugim ljudima. Odbojna jedna, a druga privlačna snaga. Jedna razorna, a druga konstruktivna. Mržnja ruši mostove što spajaju ljude medjusobno, naviješta ratove, pali, ubija, truje; ljubav vezuje duše, vida rane, krijepi i jača. Mržnja je bolest. Ljubav je zdravlje. Mržnja je negacija života, zapravo njegovo odsustvo. Gdje je mržnje, tu je očito onaj minus. Tu je veliki nedostatak **života**. Nepotpunost, pomanjkanje sklada, a ujedno i odsustvo snage. Ljubav je plus. Gdje je ljubavi, tu je život, i to potpun, harmoničan život. Tu je i snaga, jer kržljavi duh, lomni i slabi karakter, ne može da ljubi. Bog ljubi. Najviši i najjači. Tvorac svega. I ljudi, koji ljube, imaju u sebi nešto od te tvorčeve moći i snage.

Šta rade ljudi i kako udešuju svoj život? Da li u znaku ljubavi ili mržnje? Sa toga gledišta prikazuje se naš javni život vrlo jadno. Kao da smo se zavjerili da ćemo iščupati iz svojih duša ljubav, tu jedinu graditeljicu ljepote i srećé i čuvaricu života, i posvuda ostaviti samo pustoš i prazninu, rušenje i boli, što ih sa sobom donosi mržnja. Još nikada ta strašna i razorna hidra nije bila tako općenita, gotovo ni jedne kuće, gdje nije u novije vrijeme ostavila svoj štetni trag ta užasna kuga. Uvukla se je dapače i izmedju braće, roditelja i djece, kao da smjera na rušenje svega i uništenje čovječanstva.

I zar niko to ne vidi? Zar niko ne osjeća rasulo kojemu idemo u susret? Zar niko ne misli na to, da podignemo branu, nasip, zaštitu protiv mržnje, koja prijeti našem narodnom životu? Zar smo uistinu toliko slijepi, pa ne vidimo da se ljubav pokreće samo odricanjem, dobrotom, pravednošću, da samo ljubav radja ljubavlju?

«Uzgajatelj».

DOPISI

IZ RIJEKE.

Sveti Ivan Nepomuk! - Sudbina jedne kapelice. Polemika «Vedetta» - «Corriere» ili dali je Rijeka una città di vita ili nije?

Sveti Ivane Nepomučeni — pomozi nas!

Kapelica posvećena tomu dobromu Svecu nalazi se, kako svi znate, blizu mosta. A znate i to, kako je komisija razgraničenje na salamunski način odrezala polovinu kapelice Italiji a polovinu Jugoslaviji. Od onoga historičkoga i nezaboravnoga dana prohujalo je nad kapelicom nekoliko žestokih bura i jedna još žešća jugovina. I ta jugovina razlupala je kapelicu, da je Bogu plakati. I našla se jedna dobra dušica, koja je zamolila gradjevinsku direkciju u Zagrebu, da bi dala koju krajcaru, da se kapelica barem nekoliko popravi. I direkcija je dala pare i otišao radnik, da će popraviti, što je jugovina pokvarila. Kad on na lice mjesta, a to redarstvo od strane Rijeke, da se kapelica ne smije popraviti. I onu istu noć ja sam usnio ovaj san:

Najedanput sam se našao na Fiumeri pred jednim lijepim starcem, koji me uhvati ispod ruke pa mi reče: — Rokac, moj zlatni Rokac, prošetajmo se nas dvojica malo do Rima, da vidimo, što će se s našom pokvarenom kapelici. Koliko je starac, rekao — već smo bili u Rimu. Pred nama se odmah stvori Mussolini i pita nas, tko smo. Ja sam mu rekao, da sam Rokac, a moj starac, da je Sveti Ivan Nepomučeni. — Što želite? — upita nas Mussolini latinski. Sveti Ivan mu kaže, pošto je došao. — Ekcelentisime Domine, rekao je svetac Mussolinu, moja je kapelica sva razlupana. Oni, «dell'altra sponda», radi bi je popravili, ali vaši ne puštaju. Quid faciendum?

Mussolini mu odgovori, da ta stvar je izvan njegove kompetencije, neka podjemo u Firence, tamo da ćemo naći delegaciju italo-jugoslavensku, koja jedina odlučuje o tim stvarima. I mi podjosmo u Firence. Došli smo u nezgodan čas, jer je baš u to vrijeme delegacija dobila ferman, da seli u Bolonju.

I mi podjosmo za njom u Bolonju. Tamo nam rekoše, da počekamo koje vrijeme, jer da nije stalno, da će delegacija ostati u Bolonji. I zbilja malo zatim dodje delegaciji novi ferman, da se seli u Pizu. Još nismo pravo došli u Pizu, i već čitamo u novinama, da je delegacija premještena u Brindisi. Kad mi u Brindisi, a delegacija je već na putu u Reggio. A kako mi nismo znali, dali je to Regio di Emilia ili Reggio di Calabria, vratli smo se natrag na Rijeku, gdje ćemo čekati jednu novu žestoku jugovinu, koja će konačno jedamput sama da riješi to diplomatsko pitanje.

Na rastanku rekao sam ja dobromu Svecu, Ivanu Nepomučenom:

— Sveti Ivane Nepomučeni! Vi ki ste dobri sa svetim Petrom, mogli biste od njega isprositi, da bi sastavio jednu posebnu komisiju, koja bi na drugom svijetu dočekivale duše onih, koji ne puštaju, da se ona vaša kapelica popravi i koja bi ih vodila po paklu od Iruda do Pilata, kako su ono slali mene i vas od Pize do Reggio de Calabria. Tako bi trebalo da se učini; neka se gospoda i tamo na drugom svijetu pogadjaju onako, kako su se na veliku škodu vaše male kapelice pogadjali na ovome.

To izustih — i probudih se. Sveti Ivane Nepomučeni, smiluj se ovome griješnome gradu i svemu njegovomu korpusu separatumu!

Već sam prošlog puta govorio o knjižici («Economia Fiumana nel 1924») što ju je napisao naš profesor Šusmel, ali nisam onda ni izdaleka mogao da poslutim, kakove će posljedice imati ona brošurica.

Šusmel je negdje prošloga oktobra štampao u tršćanskom «Piccolu» članak, u kome je čisto i bistro dokazao, da je Rijeka grad, koji umire... («La città che muore».) Već onda su na nj strašno graknuli prigovarajući mu, da pretjerava i da time škodi fašističkoj stranci i samomu Mussolinu. Osobito se «Vedetta» na njega iskosila. — Kako se može reći, ljutila se ona, da Rijeka propada i da umire, kad je još tu Mussolini, koji uvijek spominje, kako je on već lijepo digao Rijeku i kako ju svakim danom sve više diže? Tko danas govori ili piše, da je na Rijeci zlo, taj pogadja samoga Mussolina, koji je jedini odgovoran za napredak ili nazadak Rijeke. Tako — vapi «Vedetta». Medjutim Šusmel haje za to i ne haje — on je, kako napomenuto i ovih dana izdao knjižicu, u kojoj na priliku dokazuje, da je Rijeka jednom imala 55 parobrodarskih pruga, a danas nema nego 22 i da je prije na Rijeci radilo preko deset tisuća radnika, a sada ih ima malo više od četiri tisuće, da je prije u jednoj godini ušlo u luku i izišlo iz nje do 20 tisuća ladja, a sada jedva četiri tisuće. «Do 16 tisuća ladja fali Rijeci!...—» viče Šusmel, — «to su činjenice, koje se ne dadu pobiti!»

A što pak «Vedetta» na sve ovo? Ona ne gleda nego kako bi bagatelizirala i Šusmela i njegovu brošuru, a osobito Savez trgovaca i industrijalaca (Unione del Commercio e dell'Industria»), koji da je Šusmela iz zahvalnosti imenovao glavnim urednikom lista «Corriere Adriatico». Taj «Corriere» udario je početkom ovog mjeseca oštro na «Vedettu» i okrivio ju, da se ona nimalo ne zauzimlje za interese grada i da se uvijek sakriva iza Mussolina fašističke vlade i sve tako redom.

Nato je «Vedetta» ciknula kao guja i odgovorila je «Corrieru» po svim sedam zakona. Odgovorila je na dugo i na široko — no kao po običaju — rekla nije ništa. Pusta izmotavanja.

Nego ta polemika imala je i svoj repić. Neznam, kako je došlo, ali čini se, da se u toj prepirci urednik Morassi malo zaletio — jer čitamo, da se on odmah iza toga i povodom toga odrekao od uredništva... Hm!

Ovo je sve lijepo i dobro! «Corrière» brani interese trgovaca i industrijalaca, koji ga plaćaju. «Vedetta» pak brani ugled Mussolina i vlade, koja joj nije nesklona... i protiv toga ne može niko ništa. Ali pitam ja malo: kad su one neke novine pucale na našega Nina radi nekih njegovih veza s «Bankom Adriatikom», zašto nije — di grazia! — «Vedetta» onda digla svoj glas i obranila svoga čovjeka?

Zaista, zaista — putevi su «Vedettini» sasvim nedokučivi!...

Mladi se ljudi na Rijeci još uvijek ubijaju. Neki sedamnaestgodišnji Pichler napisao je prije nego li se ubio: — Non merito vivere.

A ja pak sve čekam, da će se tkogod javiti u novinama s kakovim novim elizirom de lunga vita...

Rokac.

IZ OPATIJE

I opet tatovi.

Slučajevi kradje bili su već i do sada kod nas dosta česti, no ovaj posljednji kao da je prevršio svaku mjeru. «Vedetta» veli, da je ta kradja bila organizirana i izvršena po svim pravilima lopovskog umjeća.

U prostorijama, gdje je nekoč radila bivša «Jadranska banka» (ex vila «Jadran»), ima sada «Ufficio viaggi» svoju poslovnicu. Jedne inače dosta tihe noći, kad bi svaki normalan čovjek mogao da pomisli, da će sve ulice upravo vrviti karabinijerima i ostalim redarima, neki su nepoznati lopovi provalili u prije spomenutu poslovnicu, ali ni kroz ulaz, ni kroz prozor, već otraga po glavnim kućnim vratima. Tiho i nečujno otvoriše blagajnu i uzeše preko dvadeset tisuća lira. Bilo je unutri i dinara i čekova na velike svote, ali to su ostavili, valjda da se ne kompromitiraju.

Ti se tatovi, kako je već to običaj u Opatiji, nisu našli, što je sasvim lojalno priznala i riječka «Vedetta» od 13. o. m. Najveće su se kradje izvršile do sada u centrumu Opatije — ali svejedno: policiji nije još uspjelo ni da kome tatu udje u trag. Smola! Ista «Vedetta» se tuži, da opatijska policija nije nimalo na visini... Ovdje da bi trebao barem kakav detektiv, kaošto je onaj Titz u Trstu. Taj Titz je u službi policije još od vremena Austrije, zato ga mi ne bismo ni spominjali, da ga nije «Vedetta» slučajno dovukla na tapet. Da smo to mi učinili — zacijelo bi nam rekli, da smo — soverzivi...

«Vedetta» veli, da je već krajnje vrijeme, da se i ovdje u nas zavedu one takozvane «impronte digitali» (otisci prstiju), jer da bi se po tim otiscima lakše ulazilo u trag lopovima.

Moglo bi se pokušati i to — pa i sa malo soli na rep....

IZ PREGARE.

Svojedobno prije rata dala je «Družba Sv. Ćirila i Metoda za Istru» oveću svotu novaca u svrhu, da se jedan dio kapelanskog stana u Pregari pretvori u dvoranu za pomoćnu školu s našim nastavnim jezikom. I to je bilo učinjeno. Tekom rata ona je školska soba opet bila zapremljena od kapelanskog stana. Medjutim je, kako doznajemo, u posljednje vrijeme vlč. g. župnik Šime Červar u Zrenju na veliko zgražanje naših župljana predložio biskupu u Trstu, da se u ovom dijelu stana, preudešenom s družbinim novcima, otvori talijanska škola i da se u tu svrhu sa glavne ceste dograde stube do prvoga kata, u kojem se nalazi školska dvorana. Biskup je, razumije se, predlog objeručke prihvatio. Mi se seljaci iz Pregare ni najmanje ne čudimo, da se je župnik Šime Červar iz Zrenja umješao u naše stvari, premda on ionako nije naš župnik. Već od godine 1901. su Pregara i okolišna sela izlučena iz zrenjske župe (vidi broj 252 općinskog glavarstva u Buzetu od 31. I. 1901) te Pregara i okolišna sela prama tome nisu ni birala župnika Červara (br. 1506 dd. 28. II. 1901 kotarskog poglavarstva u Kopru i br. 1016. općinskog glavarstva u Buzetu dd. 19. jula 1901). Mi se dakle ne čudimo župniku Červaru. Ne čudimo se, da je on predložio, da se tamo sada otvori talijanska škola, u koju će naša djeca ulaziti. Čudimo se samo tome, što biskupski Ordinarijat u Trstu ne zna, što spada pod župu Zrenj i što ne spada. Dužnost je sada «Družbe Sv. Ćirila i Metoda» da stvar razvidi i da prema tome postupa.

IZ MOVRAŽA.

Ne moremo zamolčati, da je naš meščan Stepančič Josip v službi naših narodnih sovražnikov v Buzetu. On je, na primer, podpisal vse one lumparije, katere so naredili oni gospodje na občini ali kdo drugi za njih, z volilnimi imeniki in z formacijo volilnih sekcij. Njegovo ime se nahaja na dotičnih protokolih v občinskem uradu. On sam ne ve, kaj je pravzaprav podpisal neke nedelje v Buzetu, a podpisal je, da odobrava, da Movraž, Sočerga, Smokvice in druge vasi pri nas pojdejo na volitve — v Buzet. Če so hoteli s tem «šiori» v Buzetu onemogočiti nam prihod na volitve, so res pogodili, ampak to ni smel potrditi človek iz Movraža. Ker je to proti postavi in proti pravici, mi proti tem hudobnim volilnim sleparijam protestiramo in zahtevamo, da bo naša sekcija v Movražu ali v Sočergi in da volimo v eni od teh naših vasi. Smo namreč tri, štiri ure oddaljeni od Buzeta, in hudičevo delo je, da moramo tako daleč na volišče. To ne gre in ne sme obveljati! Protestiramo!

IZ BRGUCA.

Zloupotraba vlasti sa strane općinskog tajnika. Pogansko držanje italijanskog svećenika iz Lanišća. - Na razmišljanje italijanskom biskupu u Trstu.

Dne 7. ov. mjeseca išao je Antun Sanković iz Brguca u nadležnu nam općinu Račju Vas da prijavi novorodjeno mu dijete uz zahtjev, da mu se nadjene ime Miloš. Na njegovo veliko začudjenje, čim je iznesao svoju želju, zagalamio je na njega općinski tajnik, g. Corradi, vičući, hoće li s takovim imenom poći u Jugoslaviju. Sanković mu je mirno odgovarao: «Ja sam došao da obavim svoju dužnost, koju mi zakon nalaže. Na vama je sada, da izvršite svoju dužnost. Ja više ne preuzimljem nikakve odgovornosti, već odlazim.» Na to mu je g. općinski tajnik Corradi zaprijećio, jer je zatvorio vrata i stao pred pred njega, grozeći, da će pozvati karabinijere, koji da će već Sankovića naučiti pokornim biti. Pružao je kod toga Sankoviću nekakav italijanski kalendar, neka iz njega izabere ime novorodjenčeta. No Sanković to nije htio učiniti, nego je ostao kod svog prijašnjega zahtjeva. Kad je g. Corradi uvidio, da se Sanković zbilja ne pokori, počeo se je izgovarati, da se italijanski ne može pisati «Miloš», nego samo Milos. Poslije podaljeg medjusobnog prepiranja složili su se na ime «Branko». Zar bi bila država propala, da je upisao Miloš? Jadna mu majka!

I naš velečasni gosp. Guion, župnik u Lanišću, silno se je razljutio proti nama. Evo dokaza: Kod nas postoji stari običaj, da se prigodom teške bolesti pozove popa, da bolesnika ispovjedi i opskrbi sa sv. Sakramentima. Takovih slučajeva bilo je i pred nekoliko dana. No naš velečasni g. župnik ne će da se odazove ni prvom, ni drugom, ni trećem, ni četvrtom, ni petom pozivu, nego tekar šestom ili sedmom. A to je narodu dozlogrdilo, jer su dosadašnji župnici smjesta išli k takvom bolesniku. Ali ni to nije dosta! Sadašnji se velečasni g. župnik Guion iz Lanišća, idući k bolesniku sa sv. Sakramentima, kad se već jedamput na to odluči, prepire s onima, koji su ga pozvali, govoreći, da zašto bi išao, kad bolesnik ne će da umre. I kod toga nabraja koliko puta je već uzalud išao, da dotični bolesnik nije umro, nego ostao živ. Kod toga psuje na nas Brgučane, da smo lopovi, tati, životinje, nevjernici i da ovakovih još ljudi nije vidio. — A bome ni Brgučani još nisu vidili ovakovog svećenika. Šta više: kod krštenja u crkvi obično govori, da nas Brgučane nije vrijedno ni krstiti. — Zar je naša sreća izgubljena, zar za nas nema više ni sreće ni nade? Ovakav postupak nas je silno ogorčio, jer da smo takvi lopovi, kakve nas prikazuje naš pop, onda bismo i po kaznenom zakonu odgovarali za svoje čine. Medjutim iz našega sela nema nikoga u tamnici, nit mogu da nas itko traži za lopovštine. Ovako mogu da objeduju pošteni narod samo poganski svećenici. Dobro bi bilo, da taj svećenik opravda svoj postupak i da ne ogorčuje naš narod, jer mu je već dozlogrdilo. Biskup u Trstu neka to uzme na znanje i neka na vrijeme popravi njegove pogrješke, jer će inače biti prekasno. Mi ovo iznašamo pred lice cijeloga svijeta, a ovaj neka sudi.

Op. uredništva: U smislu pastirskog pisma, koje je izdao presvj. g. dr. Fogar, morali bismo doduše o svemu tomu šutiti, jer po napomenutom pismu više vrijedi riječ jednog bizantinskog cara nego li Sv. Pismo. Ali budući da bi iz toga mogle da nastanu nedogledne posljedice, ipak ćemo prenijeti na sebe i ovaj grijeh proti duhu ovogodišnjeg biskupskog pastirskog pisma. Što se pak tiče same osobe svećenika Ambrozija Guiona, koji je za vrijeme izbora rekao, da je njemu Sv. Pismo deveta briga, držimo, da bi u interesu katoličke Crkve morao biti smjesta odstranjen iz Lanišća. Ako pak gospoda sumnjaju, da se vlč. g. Guion nije izrazio, da mu je vjera deveta briga, neka se obrate na svog prijatelja, advokata u Gorici, koji je to takodjer čuo. je nekoliko vratio, što nije uspio da proda.

IZ ORLACA (OTOK CRES).

Ova je godina za cijeli naš otok najteža. Zapela je trgovina buhačem, a porezi i taše pritišću naš rad i rasterećuju naše gajufe (džepove). Taksa na ognjište (fuocatico) se je neočekivano nadula, te je očito, da vlasti ne uzimlju u obzir okolnosti i prilike, u kojima živimo i svako mora sumnjati, da nam žele propast i uništenje.

To je nagnalo nas dvadesetoricu, da smo pošli na općinu, da se pritužimo sa zahtevom, da nam olakšaju breme. Pošli smo... i bili smo oterani od karabinijera. Gnjevno smo ostavili to sirotište vlastele, taj Ospizio dei Signori, u koji se prima svaki vlastel, koji ne će, da radi i općina kao dobra majka ne će nikog ostaviti da umre — pomislite! — od lenosti.

Ovo je jedan korak, koji nam je podigao svest i vrednost. Kako smo počeli, nastavimo. Čitajmo naše novine, upoznajmo radost biti Hrvat, Jugoslaven, držat istinu istinom, ljubit svoje, — ne robovat vlastelu i borit se za pravo i pravicu. Čim nas budu više stiskali, treba da bude jača naša vera i naša ljubav do svojega.

Ova je godina zla, ali će doći druge bolje; u ovom pak letu prisiljeni smo držat se one:

Dragi Bože višnji,
Va našoj mošnje niš ni
Ako Bog će ne providi,
Esattoria nas već ne vidi!

IZ LIBURNIJE

Pred nekoliko vremena imali smo ovdje dvije nesreće od požara. Jednu u Smogorima, a jednu u Opricu. U Smogorima je vatrogascima iz Opatije, koji su bili odmah obaviješteni, uspjelo da požar bez velike štete pogase, dočim je u Opricu Mate Piglić potpunoma pogorio, jer se nije vatrogascima javilo ništa. Jedan vatrogasac iz Lovrana je slučajno opazio požar, ali kad je došao na mjesto, bilo je već prekasno, jer je sve bilo izgorjelo.

Upozorujemo naše ljude iz okolice, da u slučaju požara u selu podju odmah na općinu ili u mjesto, gdje ima telefon, i dadu pozvati vatrogasce iz Opatije, koji imadu potrebne automobile i mogu u najkraće vrijeme da stignu na mjesto nesreće i zapriječe, da se vatra proširi.

IZ PULJŠTINE.

Već duže vremena nismo se javili u «I. R.», pa će mnogi misliti, da smo stiskajući sebi trbuh blago usnuli u Gospodinu. No ipak tome nije tako. Naučni smo vam mi na ovaj život, te bi se skoro drznuli reći, da nam je dobrahno. Neka nitko ne misli da time, što kažemo da nam je dobrahno, mislimo reći, da nam padaju pečeni pilići u usta. Mi smo sretni i zadovoljni kad imamo i komadičak «palente». Dobrahno nam je jedino za to, što se jedan drugoga bratski pomažemo i tješimo. Samo nam je čudnovato i nerazumljivo, što ima u Šišanu, Medulinu, Pomeru i u svim okolišnim selima gospode, koja su bila uvijek najveće krvopije našega naroda, koji su na sve moguće načine mučili i zlostavljali naše ljude i koji se u posljednje vrijeme bune — čujte! — protiv italijanske gospode. Tko ne pozna gospodu Frece iz Šišana, Benattija iz Pomera i Šugara iz Medulina? Svi su oni prvi sa manganelima i crnim košuljama kao bijesni psi tjerali naše mirne ljude. Zašto to sada čine? Oni, koji su od uvijek neprijatelji mirnog puka, a ulizice puljske gospode, sada najedamput hoće da nam se prikazuju najbolji prijatelji i zagovornici seljačkih prava. Andate, andate!

Nemoj, narode, da nijednoga slušaš. Trpi koliko ti sile dozvoljavaju, zakone poslušaj, a poreze i druge takve plaćaj, ako ikako možeš. Ako misliš, da što ne moraš platiti, obrati se samo na našu «Istarsku Riječ», ona će ti uvijek dati savjete.

Što se tiče ovoga pusta, ništa novoga. U Medulinu su priredili nekakav ples u korist siromašne školske djece, ali je cijela stvar vrlo loše ispala. Sumnjamo, da su koje dijete pomogli.

Gospodin je marasćalo, zapovjednik medulinskih karabiniera, konačno otišao na radost cijeloga Medulina. Nismo mu rekli ni zbogom, jer toga nije zaslužio. Sa svojom tobožnjom pravednošću i strogošću štetovao je i poljodjelcima i radnicima, i ribarima i mesarima, uopće svakome, koji je slavenski ćutio. Novo nadošlome kličemo «dobro došao», jer će mu valjda ovaj pozdrav umekšati srce, te učiniti da bolje postupa sa jadnim Medulincima.

Franina i Jurina

Fr.: Kuda si to tepuzil ovi dni?
Jur.: Napravil sam jednu malu rondu tamo okole po Motovunšćine.
Fr.: Kako naš svet va oneh krajeh?
Jur.: Kako i posvuda. Mizerije i nevolje kolikogod ćeš, ma i kuraja, brate! Narod se ne da pod nogi. Svi govore: pasali smo ih svakakoveh, pasat ćemo i ovu!
Fr.: A si bil na Oprtaljšćini?
Jur.: Bil sam malo posvuda, pak i va onem njihovem njazle od sedamdeset i dveh pismoznanci. Zač pitaš?
Fr.: Čital sam ovi dni va jednoj njihoj sloge, ka se štampuje va Trste, da ni ni mej njimi Bog zna kakove slošćini.
Jur.: Baš slošćini! To ti se mej sobum i grizu, kako i mački i kučki.
Fr.: Ma za ki uzrok, to ti malo mane reci!
Jur.: Ki uzrok? Ča ćeš, da ti rečem! Prišli su Bučani, pak bi se oteli posest, kade već drugi sede. A kako dva ne moru nikako sedet, kade već jedan sedi — to ti vaje brukvaju vanka barufe ćozote. Nego to ni samo puli nas, nego i posvuda po svete. I posvuda ćeš videt, da kade već jedan sedi, da bi ih na njegovo mesto otelo sto drugeh prit — i to ti se onputa zove — pulitika.
Fr.: I ti govoriš, da je tako sada i va Oprtlje?
Jur.: Na vlas tako!
Fr.: Po onem, ča sam neki dan čital, pari mi se, da ovi novi zmeraju onem starem, da nisu dosta patriotični.
Jur.: Ne samo to, nego njim v nos vapiju, da neka pokažu, ča su kade storili za Italiju! — Niš niste opravili, — zmeraju njim ti novi — a ni to ni niš, ča ste prej bili proti Slovenom, zač kako ste god onputa bili proti Slavenom, danaska ste proti nam, fašistom.
Fr.: Buzarona! Ča tako je to?
Jur.: Čekaj, to još ni sve. Neki Talijan z Italije — zove se Silvestro — zboknul njim je neki dan va onoj talijanskoj sloge va Trste, da su svi rojeni Portulani — soversivi, a to će reć, da su i oni proti državе, baš kako i komunisti i svi drugi, ki ne će da tule va fašistički rog.
Fr.: Ča mi to govoriš! Stari, portulanski pišmoznanci — da su soversivi! To je pobognji za smutit se.
Jur.: A znaš pak, zač se ovi novi Bučani najviše jade? Strašno se jade, kada njim portulanski stari Talijanaši govore, da su «Italijani»...
Fr.: Bi se vrag smutil! A ča ti reć, da ih to jadi?
Jur.: Jadi ih, zač misle, da kada ki v Istre kemu reče «italiano», da je jušto jednako, kako da bi mu rekal — furešt. Ma on Silvestri njim se zato i jako preti, i govori njim: ki ni fašist, ta je proti-Italije i tega će vrag zet!
Fr.: Ki bi bil Portugalom jedanput rekal, da će do ovega prit! Bože moj kako se na svete sve menja! A ča govore nato pak oni Portugalci-pismoznanci.

PODLISTAK

ERNEST RADETIĆ:

Kad se užge mlada krv...

(Nastavak).

Bilo je to na dan Lovrečeve (dan si je napro zapametila!). Toni je bija zaja dva gudeta na samanj u Sutlavreč, a Marko je bija dorenuja blago s paše i doša u hižu na ručenje. Na gnjištu se je kuhala užina: u jenon loncu je brbočka fažo, u drugon se je dimija kapuz, a u nikoj maloj buričici kuhali su se krumpiri. Kuhala se je jota.

Marko se je sija za štolicu, a Mara se je vrtila ko ognja, di se je teplilo ručenje.

«Ne jadi se, Marko, ma vero mi se sad ne da valjati posudu, nego ću ti dati za son padelon, pak ručaj iz padele.»

«A neka, neka, ja ne baciljan, samo ko je ča dobrega.»

«Kumpiri tacani su. Napro san hi zabilila s črčki, a to tebe pježa ča ne?»

«To pak da,» je reka Marko. Skinuja je šiljar z glave, vrga ga poli da se, prikrižija se s pirunon u rukah i taka vaditi velike pirunade.

Mara je skinula z ognja veliki kota i vrgla ga poli vrata hladiti. Kuhala je napoj za svinje.

«Brižno blago, kako škriči,» je rekla, «lačno je! Toni je gudenje zaja jako rano, a ja san dala je jenim i drugim ranije jisti.»

Hitila je dvi tri šake soli, nadolila ledene vode i nasula puno sito mekinj. Iz kotla je zlila u jenu goledu polovicu napoja, drugo je ustavila za potle podne, i počela je peštati kumpire, da ne bi koji usta cija. Na to je vajk jako gledala, ki se je je jedanbot jur zgodalo da je praščiću cija kumpir zapa u grlu, pak su ga morali priklati.

Marko je ruča, gucajući velike pirunade i gleda je unako po boku u Maru...

Najedanbot je frma jisti, raširija je oči, krv mu je rinula u glavu, počeja ga je pasivati niki oganj. Zagleda se je u Maru. Ona se je napro raskoračila, zavrnula rukave priko lakta, nagnula se dimboko na goledu i mišala po napoju. Kako se je jako nagnula, digla se je je odzad kotula do znad kolina i spod nje su se pokazale bile bičve, vezane spod kolini z uzicon, a zgor uzic meso, debele lipe noge, crlenkasto-biloga kolura s par modrih žilic, koje su se komoč poznale. Ruke, priz janka jene koščice, kone na laktu, vidile su se gole deboto do ramena. Batunača na košulji sprida se je molala, pak se je z jenega kraja, unako po strani vidilo u nidro. Puna i glatka cica, kolura kako krv i mliko, tresla se je svaki bot, kad bi jeno malo jače zamišala napoj.

Marku je pâ pirun z šake i udrija po padeli. Nika šumovina mu je udrila u glav, krv mu je tukla po škranju kako z baton, čelo mu se je spotilo, a krv ča mu je tekla po žilah, bola ga je, kako da su u nju došle kakove tošigane igle...

Krv je u njemu zakuhala. Ma ni to bila tošigana krv, nego zdrava kmetska, puna mladosti i želje za životom, za ženon...

I bogzna ča bi se bilo š njin zgodalo, da se ona ni digla i pogledala, ča je to udrilo po padeli.

Besida je je zastala u grlu, kad je vidila Marka. Njigovo čelo je bilo puno poti, njigove su črne oči gorile. Ni jija. Poli danj je stala padela, a pirun je bija zaboden u kumpire unako, kako je pâ...

U Markovih oči je valje sve proštila, u jenon hipu se je domislila svemu. Uni oganj, uno svitlo kako od febre, ona je poznala. Ter ni bila dite. Zdavna je uženjena. I njej Toni je je čuda boti tako gleda, dokle su još bili mlajži. Ma tako jako, s tolikon željon u oči, s takovin ognjen — nikada!

Sva se je zacrlenila, kako od straha prid nikon velikon pirikulon se je stresla, zgrabila goledu z napojen i zmakla se u štalu k svinjan.

Dokle hi je napajala iskala njin je, kako vajk, šence, ma danas ni janka jenega vidila...

Od Lovrečeve je i Mara zgubila svoj mir. Ne forši, da bi se bila bogzna kako smutila u sebi, eli da se je magari u misli i na jedan sam hip znevirila mužu, ne, nego od tega dana je z drugačima oči gledala u hlapca Marka, a i u se. Već nego jeno jutro, kad bi se umila i splela si kose ko glave, frmala bi se dužže prid špegljon, da si pogleda lice, eli je još crleno i eli se je jur počelo grišpati i starati, ča prvo ni nikad užala delati. I vidila je, da je za svih svojih kornar lit dosta mlada, još i primlada za svoja lita. A kad bi se umila, čuda bi se potle trla z debelin taraćen, da je lice bude još crlenije.

Gledala bi Tona, kako se je pod teškon suknjenon kamižolon zgobija i sad je komoč napro vidila, kako se je jako postara i da je za svojih pedesetipet lit pristar, česa ona prvo ni nikad zapazila. Ne smimo s tin reći, da ga je pristala štimati, to ne, nego drugače je gledala svit ko sebe, eko, i to je bilo sve.

Na drugi kraj se je je peralo, da je komoč sada spoznala kakov buni ragač je Marko. Sad

Jur.: Govoril sam samo z oštarom, puli kega sam obedval. Valje se j' sel k mane i počel mi je nabrajat ovo, pak ono, a najzada mi j' rekal: — Digo, Jurina, vi se drugi Hrvati godite sada, da smo mi Talijani jedan s drugim va krike, ča ne da se godite? Ja sam mu odgovoril: — La ša koša, noi non še godemo un figo! Ma on mi ni otel verovat, nego mi je zapival onu staru poslovicu, da kada se dva svadjaju, da treti godi. I još mi je rekal: — A ča vi mislite, da se mi ne godimo, kada se vi ščavi mejsobum svadjate? A ja njemu: — Mi se nikada ne svadjamo mej sobum. — E, e — potreptal me je malo po ramene. Svadjate se, svadjate, i mi se veselimo — i još kako! — Ča ne znate, da i mi komać čekamo, da i vi drugi stavite vanka malo vaše blatne robi!... — Oprostite, rekal sam mu ja — mi nimamo blatne robi, mi smo čisti ljudi.

Fr.: Dobro si mu odbrusil!

Jur.: Po sile je otel znat, ako mi godimo, kada se oni svadjaju. Ja sam mu rekal: Ke me veniše subito un kolpo, še godemo! Imamo mi drugega svraba po glave, rekal sam mu još, altroke te vaši trapuli! Mi mislimo, ki će nam platit on silni porez, ča ga od nas teraju i kako ćemo prodat one bačvi vina, ke su nam po konobah. Zato — rekal sam ja njemu — lajte se, pravdajte se i grizite, kako vam je vraga drago — nam je to — sve glih — o korpo e della veća štroliga.

IZ ROVERIJE.

Svojedobno nam je šumska vlast otela silom nekoliko hiljada četvornih metara naše najbolje općinske šume, te ju riservirala. Mi smo odmah protiv toga protestirali, ali uzalud. Za čuvara te šume vodnjanska općina imenovala je Grgu Kalčića iz Juršići, onog ljutog fašista, koji je — kako se govori — godine 1921. pomagao paliti kuće našim nedužnim ljudima u Šegotići. Razumije se, da on nije za čuvara. Za to se hoće savjestan čovjek, a on to nije. Evo dokaza: Svojedobno uhvatio je u riserviranom djelu komunale uz dva naša siromašna Roverca, koji su htjeli da nasjeku par bremena drva, da im se djeca ne sleda u kući, i dvojicu Čabronićara (opć. Sv. Vinčenat), koji ne bi smjeli sjeći u našem komunalu niti u onom nereserviranom djelu. Naše Roverce je taj delija tužio, a — po domaću rečeno — Čabrunce je pustio slobodne. Zašto? Zato, jer je nepravedan. Oni, koje nije tužio su dali štogod u džep pa im je oprostio, a naši se toga nisu osudili učiniti, pa ih je tužio. Nekoje siromašne ljude je tužio 3—4 puta, akoprem su učinili prekršaj samo jedan put. Ti ljudi morali su ovih dana platiti 500 lira globe. Uostalom taj «gvardijan» nije ni dobar gospodar. Svojedobno je manjkao 8 dana od kuće i «frajao» dok je imao novaca. Onih je dana tužio nekoje naše ljude, koje je od prije mrzio iz drugog razloga. Zato smo ga bili i tužili na kr. prefekturu, ali bilo je sve uzalud, jer mu vlasti drže ruku.

IZ BRESTA (POD UČKOM).

Na sajmu u Vranji prošlog mjeseca dogodio se je jedan slučaj, koji baca crnu ljagu na naše selo. Na tom je sajmu prodavao razne sitnice jedan naš siromašni čovjek iz Zvoneča, Puž Josip, koi uvijek po našim selima prodaje te sitnice. Onog dana mu je na sajmu u Vranji jedan čovjek iz našeg sela ukrao cijeli svježanj podveza za cipele (špigeta). Kad ih je ukrao, išao je po gostionama i tamo ih prodavao. Puž je poslije išao k njemu, i taj mu Svaki se pošten čovjek mora da zgraža nad ovakovim činom, tim više, što svi poznamo Puža kao siromašnog i poštenog čovjeka. Ovome pak izjavljujemo da nisu svi iz Bresta ovakovi ljudi te odlučno osudjujemo onaj nepošteni čin, što se dogodio u Vranji.

DOPISNICA UPRAVE.

Dne 3. januara te godine primili smo poštanskom doznačnicom br. 12 L. 10.— iz Mošćeničke Drage. Na toj doznačnici nije napisano ime pošiljatelja. Radi toga molimo dotičnika, koji nam je poslao spomenuti znos, da nam se pismeno javi, eda znamo na čije ga ime imamo da upišemo.

Uprava «Istarske Riječi».

Politički pregled

Položaj Slavena (Poljaka) u Prusiji.

U provinciji Istočna Pruska, oko takozvanih Mazurskih jezera, živi oko 300.000 Poljaka, koji se zovu Mazuri. Oni su ostali u pruskoj državi, te su u narodnom obziru potpuno bespravni, a naročito su u posljednje vrijeme počeli Nijemci da vrše nad njima velika nasilja. 2. o. mj. priredjena je u Varšavi u velikoj dvorani gradske općine «Mazurska akademija» u cilju poznavanja Poljaka s ovim prilikama. Akademiju je priredio «Savez za odbranu granice» i «Udruženje Poljaka evangeličke vjeroispovijesti». Najprije je održao topli patrijotski govor stari vodja poljskih socijalista i prvi osnivač socijalizma u Poljskoj, sen. Limanovski, koji je iznio historijske odnose Mazura s poljskim narodom. Neumorna narodna radenica urednica lista «Gazeta Mazurska», g.dja Sukertova, iznijela je uticaje poljske kulture na prusko Mazovje. Mazur Jagielko, koji je naročito doputovao u Varšavu na ovu svečanost kao delegat, iznio je prisutnima žalosno stanje zemljaka, koji su proganjani na svakom koraku. Govorio je na maruskom narječju. G. Bokovski govorio je o političkim momentima, koji igraju ulogu, i g. Stakovski o istočnoj Pruskoj kao središtu pruskog jukerstva. Zbor poljske evangeličke omladine pjevao je mazurske narodne pjesme. Predsjednik evangeličkih Poljaka prof. Kurnatovski iznio je veliku razliku izmedju poljskih škola u Njemačkoj i njemačkih u Poljskoj. Nijemci imaju u Poljskoj 1195 državnih škola, 34 gimnazije, od kojih 12 državnih i 3 učiteljske škole. Poljaci nemaju u Pruskoj nijedne osnovne škole.

Poljski poslanik Jan Bačevski uputio je u pruskom parlamentu krajem prošlog mjeseca dvije interpelacije na prusku vladu. U prvoj interpelaciji je iznio, da je istočno pruski «Heimatdienst» počeo bezobzirnu borbu protiv Poljaka i organizovao specijalne kurseve za one, koji se imadu boriti protiv Poljaka. Ovi se agitatori rekrutuju isključivo iz činovničkih krugova. To se radi u sporazumu i sa znanjem najviših upravnih vlasti i poslanik Bačevski pita prusku vladu, šta misli učiniti, da osigura mirno poljsko stanovništvo pred ovom bespravnom akcijom činovnika. U drugoj interpelaciji iznio je školske prilike u istočnoj Pruskoj. Poljaka je tamo s Mazurima preko 500.000 i oni su starosjedioci. Oni nemaju nijedne osnovne škole, djeci je zabranjeno da u školi za vrijeme odmora medju sobom govore poljski ili na putu iz škole i u školu. Učitelj u Gurtama uhvatio je dva djaka, da su medju sobom govorili poljski, pa su morali na njegovu naredbu da jedan drugog ošamare, a kako to nisu učinili dovoljno energično, učitelj ih je sam izudarao. Poslanik pita vladu, šta će učiniti da spriječi takve slučajeve i da osigura djeci vaspitanje na materinjem jeziku.

Pogreb ženevskog protokola.

Prošle sedmice vodila se živa rasprava na sjednici Lige Naroda u Ženevi. Rasprava, koja se vodila znači da je pokušaj medjunarodnog sporazumjevanja i odgovornog učvršćivanja mira, definitivno propao.

Ugovor za mirno rješavanje medjunarodnih sporova izradio je čehoslovački ministar vanjskih poslova dr. Beneš, na temelju osnovnih ideja, koje su bile izražene u programu Mac Donaldove i Herriotove vlade. Obe vladajuće stranke, koje su prošle godine bile na kormilu u Franceskoj i u Engleskoj bile su izraz nezadovoljstva protiv svih onih teškoća, koje je dovčo svjetski rat.

Mir prije svega i pod svaku cijenu bila je velika lozinka Herriota i Mac Donalda, a djelo tog pacifističkog oduševljenja imao je biti jedan medjunarodni ugovor, koji proglašuje da je navalni rat zločin, pa da sve države solidarno treba da krivca povuku pred sud. Ta je ideja uzvišena, ali takodjer uzvišeno bezazlena, što se pokazalo odmah na prvom koraku, kad ju je skupština Lige Naroda htjela ostvarti. Saveznici, koje su se slagali u želji da stvore mir, nisu se slagali u metodama. Dok je Mac Donald mislio da je dovoljno, da se uredi medjunarodni sud i da sve države smanje svoju vojsku (dakako osim Engleske) dotle je Herriot držao, da treba odrediti sankcije protiv neposlušnih država. I tu je sad nastao kamen smutnje, jer Engleska još više njezini dominioni nemaju volje angažirati svoju vojsku u sporovima, u kojima nisu interesirani, a Franceska opet nije htjela poslušati zlobni engleski savjet, da razoruža, držeći da je bolji vrabac u ruci nego li golub na krovu.

Medjutim konzervativna vlada prekmula je malko naglo s pacifizmom, koji je propovijedala njezina predšasnica, ali nema sumnje, da bi Mac Donald, da je ostao na vlasti, u stvari takodjer učinio isto. Nije li on odbio intervenciju Lige Naroda u sporu s Egiptom, ma da je Egipat baš kao što Engleska član Lige Naroda. Interesi britanske imperije su vazda imperijalistički i pred njihovom realnom potrebom iz čezavaju govornička oduševljenja engleskih delegata u Ženevi. Stoga je držanje konzervativne vlade pozdravljeno od čitave engleske javnosti, a Chamberlainov istup protiv protokola koliko je god značajan za engleski imperijalizam, ipak je hvalevredniji od lice mjernog pacifizma Mac Donaldova, koji se u praksi manifestirao u povećavanju britan. ratne mornarice.

Franceski pacifizem Herriotove vlade, bio je od prvog svog početka realniji. Ono što je Briand odgovorio Chamberlainu, da je naime mir nažalost samo pomanjkanje rata, o tome su bili uvjereni svi franceski govornici u Ženevi. Na franceski zahtjev precizirane su odredbe o sankcijama u protokolu, zadržani su separatni ugovori, uopće na franceski zahtjev dobio je protokol izvjesnu realnu vrijednost. Nema sumnje, da je Franceska kod toga imala pred očima u prvom redu svoju vlastitu sigurnost, upravo tako kao što su i Poljska i Mala Antanta u protokolu gledale garanciju za svoje dosadašnje granice. Glavni pristaše protokola htjeli su dakle učiniti ga orudjem za svoju vlastitu sigurnost, a kad se govorilo o eventualnom napadaču, nije teško pogoditi, da su franceski delegati pomišljali u prvom redu na Njemačku. Sve u svemu, protokol je bio jedno riješenje problema sigurnosti za Francesku i Malu Antantu, a kad ga je sad Engleska odbila, to je znak da je u Ženevi opet došlo do sukoba izmedju engleske inzulama i franceske kontinentalne politike.

Poništenje mandata Hrvatske republikanske seljačke stranke u Jugoslaviji.

Ovih dana imao je verifikacioni odbor u Beogradu svoju sjednicu, na kojoj su poništeni svi mandati radićeve Hrv. republikanske seljačke stranke. Mandati Hrvatske Zajednice bili su odobreni.

Savez evropskih država.

Ovih dana sastao se čehoslovački ministar vanjskih posala dr. Beneš sa engleskim ministrom vanjskih posala Chamberlainom i predsjednikom franceskog ministarskog savjeta Herriotom. Na sastanku je dr. Beneš predložio nacrt glede ustanovljenja saveza evropskih država. Po tom nacrtu Evropa bi bila razdijeljena u dvije skupine: istočnu i zapadnu skupinu. U zapadnu skupnu došla bi Engleska, Njemačka i Franceska, a u istočnu Čehoslovačka i sve ostale države srednje Evrope. Italija bi zatim mogla da bira skupinu, kojoj bi imala da pristupi.

Kratke vijesti iz svih strana

— Prema vijestima iz Londona, indijski urodjenci u državi Panama ustali su protiv vlasti. Uzrok toj pobuni leži u okrutnosti, koje su izvršili vlasti na području Saint Blache. Ustaše su izdali dugi manifest kojim su proglasili svoju nezavisnost zatraživši protektorat Sjedinjenih Država.

— «Agence Havas» u jednom komunikeju o medjunarodnoj političkoj situaciji kaže, da ženevski protokol ne će biti ratifikovan, jer bi u tom slučaju, da se Njemačka sjedini sa Austrijom, ekspanzija Njemačke spram Trsta postala opasna za Italiju njenu industriju i trgovinu.

— Pred par dana doživio je grof Sforza neugodan incident. U času kad se vraćao s jednoga povjerljivog sastanka s nekim svojim starim političkim prijateljima, dočekali su ga u jednoj ulici fašistički raspoloženi djaci i raspršili cijelo društvo, koje je išlo s grofom. Tom prilikom je i grof Sforza lakše povrijedjen na glavi od udarca batine.

— U okolici Šopronja pojavila se na nekoliko mjesta epidemija spavanja. Bolesnici spavaju neprekidno mnogo dana ili tjedana bez prekida, osim kad ih liječnici probude i nahrane, a zatim bolesnici opet zapadaju u dubok san. Neki 20 godišnji momak u mjestu Kisledec ima pri tom groznicu a čak mu se i zjenice raširuju. Spavao je neprekidno tri tjedna, a sad se utoliko oporavio, da spava samo 12 sati na dan. Smrtnih slučajeva nema.

— Otok Helgoland sve to više ponire i propada u more. U utorak je na večer propalo u more kojih 3000 kubičnih metara zemlje na istočnoj strani tako, da se ondje krajina posve promijenila i vila nekoga bankara, koja se nalazila dosta duboko u unutrašnjosti, sada je na samoj obali. Mnogo su obalne klisure posve raspucane, pa se ljudi boje da će i one takodjer doskora potonuti. Mnogi su putevi zatvoreni za promet putnika, a naročito za teretna kola.

— U Bugarskoj se nastavlja s političkim umorstvima. 6. o. m. je u Sofiji umoren komunistički poslanik Stojanov, koji je kao posljednji poslanik svoje stranke prisustvovao debati o proširenju zakona o zaštiti države ostavljao parlamenat, napao ga je hicem iz revolvera neki mladić Makedonac, Hastigorov. On je pobjegao, ali ga je općinstvo uhvatilo. Prošloga je četvrtka nenadano uz misteriozne okolnosti umro poslanik vladine stranke Manko Georgijev, koji je bio imenovan za bugarskog poslanika u Bukareštu. On je bio otrovan. Istraga doduše nije mogla ništa konkretna utvrditi, ali se misli da i tu imaju svoje ruke njegovi politički protivnici.

— Ovih je dana kod Roissya došlo do tragičnog sukoba izmedju dvaju aeroplana. U času dok su se tri vojnička aeroplana vraćala skupa prema aerodromu, nadolazio je jedan aeroplan u protivnom smjeru i jako se sudario sa prvim vojničkim aeroplanom. U tili čas pala su obadva na zemlju. Avijatičari, koji su se nalazili u prvom aparatu, smjesta su bili mrtvi, dok su na drugom ostali teško ranjeni.

— U Nagireviru u Madžarskoj otrovala je neka gospodja Bukovinszky, u sporazumu sa rodbinom, svoju majku, 65 godišnju staricu Andren Antal, i potom ze bacila u Tiszu, u svrhu da što prije dodje do baštine. Uz slične je okolnosti prije nekoliko godina odstranjen i otac Bukovinszke. Cijela je svojta uapšena.

— U posljednje su vrijeme zapaženi na tržištu u Trstu i na Rijeci falzifikati italijanskih novčanica po 100 lira. Ove su novčanice slabe kvalitete i tako manjkavo izradjene, da se moglo prevariti samo nevješto oko.

— Rumunjski je ministarski savjet zabranio izvoz raži i ječma, a bavi se planom da uvede u cijeloj Rumunjskoj beskrušne dane.

— U Casablanci se dogodila teška nesreća uslijed urušenja kamenih masa, pa je pri tom ubijen 21 čovjek, a trojica su ranjena.

Iz slavenskog svijeta

† Arkadije Averčenko.

Kako javljaju iz Praga, tamo je ovih dana u 60. godini umro od kapi poznati ruski književnik-humorista Arkadije Averčenko. — Pokojni Arkadije Averčenko je kao mnogi drugi ruski intelektualci ponesen strujom revolucije van domovine i nalazio se u emigraciji. Ovdje je morao zaradjivati nasušni hljeb, bilo konferencijama, bilo radom u različnim listovima. Njegov je rad, kako je poznato, uglavnom humoristički, pun je satire na različite jave prilike. U emigraciji je svoju satiru uperio naročito protiv boljševičkoga režima. Prije nekoga vremena bio je i u Zagrebu i ondje u narodnom kazalištu održao jednu humorističku konferenciju, koja je okupila mnoge prijatelje ruskoga jezika i ruske literature. Njegov rad je vrlo obilan i ubrzano stvaranje održavalo se nepovoljno na vrijednosti njegova rada. Naše su novine donijele mnogo prevedenih njegovih stvari, a izišle su u Jugoslaviji u prijevodu i čitave zbirke njegovih humoreski. Ako bi se možda mogao porediti s kim od naših književnika, mogli bismo reći, da mu je po svoj inspiraciji, plodnosti i načinu izraza donekle srodan g. Branislav Nušić. Visok, snažan čovjek gospodskoga izraza, podsjećajući pomalo na Jevrejina, nije odavao dojma starosti. Čovjek se iznenadjuje kad začuje, da je bio već u 60. godini. Smrću Arkadija Averčenka gube prijatelji lake literature i smijeha jednoga od vrlo karakterističnih predstavnika toga književnoga rada.

Jubilej g.djice Hrvojić.

Članica Narodnog Pozorišta u Sarajevu, g.djica Micika Hrvojić, proslavlja 14. o. mj. dvadesetpetgodišnjicu svoga umjetničkog rada na pozornici. Za ovo vrijeme ona je bila članica novosadskog, osječkog, skopljanskog i mnogih drugih jugoslavenskih pozorišta, da je upoznata sa svim pokrajinama. Istovemeno igrala je u drami i operi i opereti. U Sarajevu je od početka osnivanja Narodnog Pozorišta, gdje je prvakinja u opereti. Povodom ove dvadesetpetogodišnjice Nar. Pozorište u Sarajevu priredjuje u čast slavljenice svečanu predstavu «Maskota», u kojoj će g.djica Hrvojić pjevati naslovnu ulogu, jednu od njenih najboljih.

Domaće novosti

Glavna skupština «Djačkog Pripomoćnog društva» u Pazinu.

Djačko Pripomoćno Društvo u Pazinu obdržavat će svoju redovitu glavnu skupštinu dne 2. aprila 1925. u 2 sata poslije podne u prostorijama «Istarske Posujilnice u Pazinu» sa slijedećim dnevnim redom: — 1. Odobrenje zapisnika zadnje glavne skupštine. — 2. Izvješće odbora. — 3. Izvješće blagajnika. — 4. Izbor novog odbora. — 5. Eventualija. — Predsjednik: I. Kos.

Nova poštanska tarifa.

16. marta stupila je u krijepost nova poštanska tarifa za listove, dopisnice, novine, trgovačke račune i dr.

Prije je frankacija običnog pisma, koje nije prekoračilo težinu od 15 grama, stajala 50, a sada stoji 60 cent. Za svakih daljnjih 15 grama težine plaća se takodjer 60 cent. Pismo, koje šaljemo u isto mjesto, gdje se i mi nalazimo, moramo frankirati sa markom od 30 cent., ako prekoračuje težinu od 15 grama. Isto vrijedi i za ona pisma, koja pišemo našim vojnicima.

Dopisnice 40 cent.; dopisnice, koje šaljemo vojnicima ili u mjesto, gdje se i mi nalazimo, 20 cent. Razglednice sa dužim tekstom 40, sa kratkim pozdravom 20 cent.

Trgovački računi 30 cent. Novine: dnevnici 1 cent., tjednici 1.30 cent. mjesečnici 1.60 cent.

Uzorci bez vrijednosti za prvih 100 grama 40 cent., a za svakih daljnjih 50 grama 20 cent.

Preporuka (rekomandacija) 60 cent. Osiguranje pisma za svakih 200 lira vrijednosti 80 cent. Hitno (Express, espresso) 70 cent.

Obične brzojavke do 8 riječi 2 lire, svaka daljnja riječ 25 cent. Hitni brzojavi stoje tri puta više. Posebna je tarifa za brzojavljenje u nedjeljama i praznicima uhinuta.

---

je komoč vidila, da zato ča je muča ni bija šljutav, nego da je to bilo ništo drugo. I ona je razumila ča mu je.

Sva se je primundala. Kad je Marko bija blizu napro je gledala, kako je stojidu kotule, kako rukavi, kako bičve i kako košulja na prsi.

Marku je pak jena stvar pala u oči, da ona vajk biži od njega i da dugo nikad ne ustaje š njim na samo, nego se vajk valje zmakne za kakovin delon.

Ona je napro znala, da je u Marku zbudila nike grišne želje, koje se ni za svi svit ne smidu ispuniti... A na drugi kraj je čutila, da je i u njoj zadrhtala nika žilica u krvi, niki slabi pensir, a za koji je znala, da ni niš drugo nego glas hudobe, prave hudobe paklene...

To je je donesla Lovrečeva — —. Spoznala je grih ma još ga ni bila učinila, još ni bila pala, janka u misli — — —.

Vrime je pasivalo u muki, trudu i delu. Toni je gospodarija, hoževa po samlji, šeta se z ramunom po sojih boškah, kako niki stari Bukarič, čistija grote z sinokoš i po malo vajk mišto delka. Drugo se ni čuda mučija, kako prije. Kampanja mu je rodila lipo, dubi su po boškah resli i priz njega, delo su mu upravili težaki, a njemu ni bilo potriba poj ni blizu, prike je zna, da je s težaki Marko, a dokle je on š njima ne te ležati u hladu, na kavadanji... Bija je jušto kontenat.

Mara je gospodarila kako i prvo po hiži, kuhala, prala i krpala, nosila težakon jisti i tendila manje blago.

Jedan dan je torna Toni doma u večer trudan, ki je cija dan iska okolo težake.

«Si hi naša, si?» je pitala žena.

«A san, fala Bogu. Ter ki ne bi doša Telebičen?»

«Za kad?»

«Za prikosutra!»

«Ste bija i u Grintavici?» je pita Marko, ki ni bija uzdavna na unih kraji.

«San vero i pitali su me za te, da kada š doj gori.»

«Će li doj ki iz Grintavice?»

«A te nikoji doj, te!»

«Koji?»

«A bi ga Bog! Janka ne znan napro, kako se ti vaši Tinjanci zovu. Niki Burijanov će doj, pak uni najmlajži Krebelkin i drugi.»

Sutradan su uderali ovcu, Mara je napekla makor tri velike čripnje hlibi od same šenice i sve su paričali za kohce, ča su kako u torak imali doj.

Da laglje upravi delo došle su ji pomoći obe une dvi male Bigulinove...

(Nastavit će se).

SRAMOTNA ARETACIJA

Pišu nam iz Vrha kod Buzea: — Pred nekoliko je dana vlč. g. župnik Peršić ispovjedao u crkvi školsku djecu i držao im vjeronauk. Uslijed toga su djeca malo zakasnila u školu. To je razljutilo ovdješnjeg italijanskog učitelja, pa je navodno podnio tužbu protiv našeg župnika, vlč. g. Frana Peršića. Dne 13. o. mj. — u 9 sati uveče — došlo je 5 oružnika župniku te ga proglasilo aretiranim. Zatim su ga odveli u buzetski zatvor, gdje je ostao do drugog dana. Taj dogadjaj izazvao veliko ogorčenje po čitavoj okolici.

Čovjek ne bi jednostavno mogao povjerovati, da je šlo takva uopće moguće u državi, koja hoće da bude moderna i dogadjaj jasno kaže, da je državljan našeg plemena lišen svake lične slobode i svakog državljanskog prava, koje ne dopušta da bude kažnjen čovjek, koji nije ništa zagriješio. A ipak se dogadjaju takove stvari, kojima ne bi bilo mjesta ni u Africi. Kada će biti konac takvim nepravdama?

Prijateljima naroda!

Primamo i dragovoljno uvrštavamo: — Sva pitanja društvenog života, klasna i socijalna, tehnička i industrijalna, finansijska, privredna i trgovačka zaštićena su naročitim organizacijama, koje ta pitanja rješavaju, promiču i privode u život. Samo je jedno područje ostalo bez ikakove zaštite i organizovane snage, koja bi ga unapredjivala, prepušteno samome sebi i vlasti slučaja, naime moralno i etičko područje narodnog života.

A jer su moralna svijest čovjekova, njegov duh i karakter glavne poluge ljudskoga napretka i osnov, bez kojega nema ljubavi i mira medju ljudima, očito je da se današnji opći haos i društvena poremećenost imaju nužno dovesti u vezu sa nedostatkom ćudoredja i morala u pojedinačnom i društvenom životu.

Treba onda potražiti nove puteve i organizovanim silama preći na rad oko pročišćavanja naših duša i uspostavljanja prirodnijih i etičkijih odnosa, kako bi vrednote srca i uma iz svog podredjenog položaja, u koji su zapale prevlašću surovog materijalizma, iskrsle na površinu i zauzele dostojnije mjesto u ljudskome društvu.

Pošto se ovde radi o sigurnosti i sreći narodnoj, a napose o uzgoju, koji je eminentno društveni problem i koji bi trebao u porodici, društvu i školi doživiti svoju obnovu u stvaranju kulture srca i duše, treba da se za ta pitanja zainteresuju svi pravi prijatelji svoga naroda s jednog na drugi kraj domovine.

Stoga potpisani u cilju zbliženja moralno konstruktivnih duhova i eventualno njihove organizacije, sazivamo javni kongres u Sarajevu za 9., 10. i 11. augusta o. g., sa željom, da grad, u kome je planula varnica za naše političko oslobodjenje, udari takodjer osnov moralnom preporodu i duhovnoj obnovi našega naroda.

Kongresu može pristupiti svak, bez obzira na pleme, vjeru, spol ili stalež, ko ima samo volje, spreme ili smisla da pridonese svoj dio izgradnji naše narodne etičke kulture.

Učesnici kongresa imaju najaviti na vrijeme svoj dolazak, kako bi se u današnjoj stavbenoj krizi blagovremeno pripremilo konačišta.

Pisma u pitanjima kongresa imaju se upraviti na uredništvo «Uzgajatelja», Sarajevo, Skerlića ul. 7.

Tu su mudraci!

Ovih dana objavio je bolonjski «Il Resto del Carlino» članak, u kojem se bavi sa italijansko-jugoslovenskim odnošajima. «Il Resto del Carlino veli, da izmedju Italije i Jugoslavije mogu nastati dobri odnošaji samo u tom slučaju, ako Jugoslavija dade sve sloboštine i prava onoj neznatnoj italijanskoj manjini u Dalmaciji.

«Mi moramo — veli «Il Resto del Carlino» — nastojati, da se našim neoslobodjenim (!) sunarodnjacima, Italijanima u Dalmaciji, osigura položaj, da bi mogli izgnanstvo iz domovine podnositi s manjim žrtvama i manjim trpljenjem. Radi toga moramo uprijeti sve sile, da naši sunarodnjaci — Italijani — onkraj granice slobodno vrše svoja zvanja na temelju položenih ispita u Italiji. Razumije se, da to ne smijemo dozvoliti Slavenima, koji žive kompaktno uz granicu. Mi apsolutno ne smijemo dozvoliti Slavenima, da oni idu u inozemstvo i da tamo dobivaju svjedodžbe, da po tom vrše svoje zvanje medju svojim sunarodnjacima u Italiji. Uzrok je za to jasan. Kaošto nismo mogli dozvoliti Slavenima Italije opciju, jer bi zavadjanje od strane interesiranih propagandista moglo donositi gorak plod — i to ne našom krivicom i ne radi našega postupanja s njima, — nego radi sugestije, koju posvuda imaju na duhove zvonke riječi o bratstvu: istotako ne možemo dozvoliti, da bi učeća slavenska omladina išla preko granice napajati se nacijonalizmom i da bi, povrativši se, podsticala iredentizam u našoj kući na veliku štetu akcije oko bratimstva i duševnih veza, kojima moraju biti posvećena sva naša nastojanja na korist obiju država».

Medjutim «Corriere della Sera» ide još i dalje. U tom listu g. Luigi Luzzatti apelira na Ligu Naroda, da se svojski zauzme za neznatne narodne manjine u Jugoslaviji, jer da progoni narodnih manjina spremaju prevrate, koji po svojoj prirodi predstavljaju novu sramotu kulture.

Kad se čovjek malko zamisli u gornje riječi; mora da se zbilja pita: Gdje je tim ljudima logika, gdje pamet? Kad bi se gospoda malko dublje zamislila u naš položaj u Italiji, u naše trpljenje i progonstva, sigurno ne bi ovako pisali. Što više: kad bi naš položaj usporedili sa položajem one šačice Italijana u Dalmaciji, koji uživaju posvemašnju slobodu i sva prava, morali bi uistinu pocrveniti od stida pred vanjskim svijetom. Neka se samo sjete što je ministar prosvjete, filozof Gentile učinio od naših slavenskih škola u Italiji i kako su italijanski fašisti nekažnjeno palili naše jugoslovenske domove, volujskim žilama tukli naše nevine ljude u Istri, a da o drugome i ne govorimo. Nama se čini, da bi italijanski novinari morali najprije mesti ispod svojih vrati, a tekar onda pred tudjima.

Toliko za danas, a drugom zgodom progovorit ćemo malo opširnije.

Dr. Gustav Gregorin — odlikovan

Poznati slovenački vodja u Trstu, dugogodišnji narodni poslanik, bio je ovih dana odlikovan od jugoslovenskog kralja i od jednog belgijskog društva, u kojem se nalaze najveći evropski znanstvenici. — Čestitamo!

Smrt odličnog rodoljuba.

Iz Zrenja (opć. Oprtalj) nam javljaju žalostnu vijest, da je tamo dne 9. ov. mj. u 76. godini života preminuo naš odlični rodoljub Ivan Rumen-Rudić.

Pokojnik je bio marljiv i pošten seljak, uzorni otac i vatreni narodnjak. Svoju narodnost smatrao je najljepšim amanetom ovoga svijeta. U našim nacijonalnim bojevima na Oprtaljštini stajao je uvijek u prvim redovima. Naše narodne odmetnike i mlitavce nije mogao da trpi.

Osobite zasluge stekao je sebi pokojni Rudić na početku budjenja našeg narodnog preporoda u Istri. Tada je on redovito posjećivao seljačke kuće i pozivao neupućeni svijet, da otvori oči i da prione uz narodni pokret. Posao mu nije bio lagan, jer se je morao boriti sa raznim poteškoćama. No Rudića to nije smelo. On je usprkos toga radio i dalje, dok nije — zajedno sa pokojnim Tončićem — osvjetio cijelu Oprtaljštinu.

Pred mjesec dana bacila ga je bolest u krevet, gdje je ostao do same smrti. Na vječni počinak ispratila ga sva sila naroda, premda je bilo ružno vrijeme. Nekoji vele, da ovakvog pogreba još nisu vidili u Zrenju.

Ucviljenoj porodici naše iskreno saučešće, a pokojniku neka je vječna uspomena!

† Andre Ladavac.

Iz Pazina nam javljaju žalosnu vijest, da je tamo ovih dana preminuo Andre Ladavac, otac našeg bivšeg učitelja g. Antuna Ladavca. — Rascviljenoj porodici, a naročito učitelju g. Antunu Ladavcu, naše iskreno saučešće!

Svega po malo

Slučaj «žute kuge» u Italiji.

Prema vijestima iz Rima, jedan član tamošnje aristokracije obolio je na strašnoj priljepčivoj bolesti, koja je poznata pod imenom «žuta kuga». Ta bolest dosta je česta u Japanu, a u Evropi pojavila se za vrijeme rata epidemično na francuskoj i italijanskoj fronti. U Italiji javljala se «žuta kuga» poslije rata tek sporadično, a uvijek su bile poduzete sve moguće sanitarne mjere, da se širenje bolesti spriječi. — Momentano hara u Japanu opet epidemija te «žute kuge».

Djevojka, koja spava petnaest godina.

U Johannisburgu (u Južnoj Africi) bave se liječnici već četiri godine neobičnim jednim slučajem. Radi se naime o nekoj djevojci, koja već 15 godina — spava! Pred četiri godine zainteresovali su se neki liječnici za to čudovište i prevezli je u sanatorij, da je uzmognu bolje proučavati. Tu je ustanovljeno, da se bolesnica budi tek svake pola godine, ali i ona je tako nemoćna, da nikako ne može odgovarati na pitanja. Liječnici je hrane umjetno svaka dva sata. — Uzrok ovoj čudnoj bolesti je po svoj prilici težak jedan živčani napadaj. Pred petnaest godina umro je djevojci zaručnik nekoliko časaka prije vjenčanja i onim časom zapala je u letargično stanje u kom se i sada nalazi. — Od simptoma bolesti najviše se ističe nestajanje mišića. Liječnici se još nadaju, da će djevojku spasiti.

Katastrofa od požara.

U Moskvi buknuo je neki dan u radničkoj četvrti požar, koji se doskora strašno proširio. Osam osoba nastradalo je životom. Materijalna je šteta vrlo velika. Uzrok požaru još nije ustanovljen.

Četiri naroda, koji izumiru.

To su bezuvjetno Karaiti, Samaričani i dva arapska plemena. Od Karaiti postoji još danas samo 15 ljudi, koji žive u najstarijem dijelu Jeruzalema. Najmladji živući Karaita star je šezdeset godina, pa nije vjerojatno da bi imao potomaka. Od žena su već sve prešle četrdesetu. Drugi jedan narod, koji je u prošlosti vršio važnu ulogu, a danas je pred nestankom — jesu Samaričani. Oni su nastali miješanjem nekih babilonskih naroda i Izraela, a sačuvali su do danadanas svoj narodni individualitet. Njihovo glavno sjedište bila je Samaria (sredija Palestina), gdje su imali nekoliko cvatućih gradova i sela. Ali u 17 vijeku strašno su stradali od Arapa, a danas ih ima svega neko 150. U najnovije doba nastoji se, da se sačuvaju ti jadni ostaci od propasti, ali nije verovatno da će to uspjeti. Samaričani govore arapski, ali svetim pismom smatraju još uvijek starohebrejsko. Njihova religija pokazuje mnogo poganskih elemenata. Ali Samaričani su jedini od Senita, koji još danas prinose uskršnju žrtvu po pravilima biblije.

I dva arapska plemena — Nuzairi i Metavili — naglo propadaju. Nuzairi su najčišći potomci starih Siraca. Ima ih neko 3000, a bave se isključivo stočarstvom. — Metavili su strašni fanatici, koji brižno izbjegavaju dódir sa inovjercima. I oni brzo izumiru kao i njehovi srodnici Nuzairi.

I tako će Palestina razmjerno doskora postati grobištem četiriju naroda.

Engleski ministarski predsjednik — potomak kralja od Jerusolima.

Neki dan održao je Baldwin na jednom banketu govor, u kom je pružio slušaocima neke zanimive podatke o svom porijetlu. Početkom ovoga tisućljeća — rekao je Baldwin — živjela su dva brata Baldwina, od kojih je jedan krenuo na zapad, a drugi na istok. Onaj, koji je pošao na istok s krstašima, postao je kasnije jeruzalemski kralj — i preteča Sir Herbert Samudsa. — Ova obavještenia odnose se svakako na brata Gotfrida Bouillonskoga, koji je vodio prvu krstašku vojnu. On sam otklonio je kraljevski naslov, ali krunu je prihvatio poslije njegove smrti njegov brat Baldwin I. To je bilo god. 1100.

Poricanje spola.

Jedan ruski učenjak, petrogradski liječnik Manuilov, objelodanio je pred kratko vrijeme u jednom njemačkom naučnom časopisu rezultate svojih četirigodišnjih istraživanja o tom, da li se može proreći i odrediti spol još nerodjenoga djeteta. Danas već niko ne sumnja o tome, da spol ovisi o produktima unutarnje sekrecije muških i ženskih spolnih žlijezda. Dr. Monuilov je pronašao metodu, kojom se mogu fiksirati produkti tih sekrecija, koji se poglavito nalaze u crvenim krvnim tjelešcima. Dr. Manuilov istražio je 80 slučajeva i od toga kod 77 njih bila je njegova dijagnoza (odredjenje spola) sasvim točna. Leningradski ginekološki institut takodjer se služio s metodom dr. Manuilova i konstatirao u 88 po sto slučajeva, da je metoda ispravna.

Neobična oporuka.

Neki mornar u Bostonu imenom Raymond Bridgeman, koji je umro, nedavno doznačio je u svojoj oporuci tisuću dolara za otplatu francuskog duga Americi! Bridgeman motivirao je ovu neobičnu odredbu time, da želi time manifestirati dužnost Udruženih Država, da brišu sve zavezničke ratne dugove. »Saveznici pretrpjeli su mnogo toga u interesu svjetske civilizacije — veli oporuka — što je Americi bilo uštedjeno. S toga Amerika mora pomoći da se nadoknade ti gubici!

Drvo, koje raste spram dolje.

U močvarama sjeveroameričkih istočnih država raste čudnovato drvo, koje raste spram dolje. Drvo je dobro poznato medju urodjenicima, jer strašno zaudara, ali pobliže nije o njemu niko ništa znao. Sada je neki naučenjak otkrio zagonetku toga drveta. Svake godine stvaraju se novi korijeni i povlače drvo sve više u dubinu. Ovaj proces je naravski vrlo polagan, pa je dugo trebalo, dok se prirodoslovci ovome dosjetili. Spomenuti naučenjak tvrdi, da nekoja drveta potječu iz doba prije Kolumbova otkrića Amerike.

Bežično upravljanje aeroplanima.

Kako javlja «Sunday Express» priredilo je britansko ministarstvo avijatike zanimive pokuse o bežičnom upravljanju aeroplanima. Prvi pokušaji u tom smjeru zabilježeni su g. 1915. Dosadašnja nastojanja okrunjena su uspjehom, jer već sada mogu aeroplani bez pilota praviti u zraku različite majstorije. Najnoviji pokusi, koji su obavljeni na južnoj obali Engleske, navodno su sretno uspjeli, ali rezultati drže se u tajnosti.

Strašna malarička epidemija na Javi.

Za vrijeme posljednje malaričke epidemije na Javi oboljelo je svega 3000 osoba. Smrtnih slučajeva bilo je preko tisuću.

Izdavač, direktor i odgovorni urednik: IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST“ U TRSTU

Bersečko društvo za štednju i zajmove

POZIV

na

XXI. redovitu godišnju glavnu skupštinu

koja će se obdržavati

dne 29. ožujka 1925. u 4 sata po podne u opć. uredu u Bersečü.

DNEVNI RED:

1. Čitanje zapisnika zadnje glavne skupštine
2. Izvješće upravnog odbora.
3. Izvješće nadzornog odbora.
4. Potvrda računskog zaključka za upravnu g. 1924.
5. Izbor upravnog odbora.
6. Izbor nadzornog odbora i pomirbenog duha.
7. Slučajnosti.

Računi su izloženi na uvid u društvenoj pisarni.

U Beršecu, dne 15. marta 1925.

ODBOR.

Opaska: Ako ne bi bio dovoljan broj članova, to će se držati skupštinu jedan sat kasnije, te raspravljati i voljano zaključevati u smislu društvenih pravila i zadružnog zakona.

Veprinačko društvo za štednju i zajmove

POZIV

na

glavnu skupštinu

koja će se obdržavati

dne 29. marča tek. god. u 16 sata u kući gosp. Iv. Blagar u Veprincu.

DNEVNI RED:

1) Čitanje zapisnika prošlogodišnje glavne skupštine;
2) Izvješće upravnog odbora o djelovanju zadruge u god. 1924;
3) Izvješće nadzornog odbora o računu za god. 1924.;
4) Odobrenje zaključnog računa za god. 1924.;
5) Izbor upravnog i nadzornog odbora te pomirbenog suda;
) Slučajni predlozi i nasvjeti.

Veprinac, 17/3. —25.

ODBOR.

Opaska: U slučaju, da ne bude dostatan broj prisutnih članova u gori označeno doba, glavna skupština obdržati će se isti dan pol sata kasnije, bez obzira na broj prisutnih članova, u smislu § 50 društvenih pravila i § 32. zadr. zakona.

Broj 13 Poštarina plaćena u gotovom. (Conto corrente colla posta) U Trstu, 26. marta 1925. Pojedini broj 20 cent. God. III.

„Istarska Riječ" izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša besplatni prilog „Mladi Istranin". Pretplata za tuzemstvo iznaša 15 lira na godinu, a za inozemstvo 25·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I, Telefon: 11-57.

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari". — Narodna poslovica.

Vraćaju se crni dani...

Mislili smo, da su došli k sebi, da su uvidjeli, kako je nasilje jedna vrlo ružna stvar, jedna odurna, nečovječja stvar, koja vapi Bogu za osvetu — mislili smo, da su napokon razabrali, da se toljagom ne postizava ni ljubav ni odanost ni pokornost, pa da su zanavijek odbacili od sebe sve ono protukulturno i protuprirodno oružje, kojime su htjeli po što po to da skuče pod svoju vlast jedan čestit, vrijedan i u svakom obziru svijestan narod.

To smo mislili i u tome smo se evo i prevarili.

Mahnita silovitost kao da je i opet počela da hara nesretnom zemljom ovom. Čini se, kao da su za sada odabrali Buzešćinu za poprište svojih junačkih djela. U našem listu bilo je već često govora o raznim šikanacijama i premetačinama, kojim je izvržen naš jadni narod u onom nesretnom kraju. Svi znamo, što su sve poduzeli protiv umirovljenog učitelja g. Vinka Šepića i nekih drugih naših vidjenijih rodoljuba.

I kao da sve to nije dosta, novi su gospodari okrenuli u posljednje vrijeme ponovo svoju batinu protiv našeg dičnog Starca, g. Frana Flega. Što nisu protiv njega poduzeli već do sada! Koliko puta su ga tvorno napali, koliko puta su mu premetnuli kuću, koliko su mu zadali jada, napravili štete! Pa kako ga ni time nisu slomili, pokušali su, da ga pogode u onome, što mu je na svijetu najdraže: u djeci njegovoj. Ali divni Starac dočekao je na svom tvrdom Počekaju sasvim mirno i vijest, da su mu mezimicu njegovu bacili iz službe i oteli joj time ono malo hljeba, što ga je teškim svojim radom zaradjivala. Pa kad su vidjeli, da ga nisu ni time prignuli, oduzeše mu i posledn je koncesije držeći da će ga time zacijelo pogoditi i konačno utući.

Varaju se! Naš stari Frane nije nikakva sitna, suha grančica, koju možeš lako da prelomiš — ono je dub, stari, čvrsti dub i još nije italijanska majka rodila junaka, koji bi taj dub mogao da svine. I ne će ga roditi. Frane Flego ima sa sobom dobrih pedeset godina poštenog i slavnog narodnog rada. Sve što je on u svome burnom životu uradio, sve je to pobilježeno i sve će biti predano budućim pokoljenjima na slavu i diku njegovu i na naš ponos. A bit će tu pobilježena i sva ova brutalna nasilja, koja se do sada vršila i koja će se bez sumnje još izvršiti nad ovim našim junačkim starcem, i kaošto će svijet do vijeka čitati s ogavnošću sva ona nedjela, što su ih u Italiji počinjali razni Radetzkijevi dželati, tako će se s odvratnošću prebirati i stranice, u kojima će biti nanizano sve ono, što je jedan naš dični starac imao da podnese radi svoje lijepe slavenske svijesti.

Kako vidimo — crni se dani vraćaju. Dokazom je tome i ona nova strahota, što se ovih dana izvršila na Vrhu kraj Sovinjaka. Tamošnji župnik, veleč. g. Fran Peršić, imao je već do sada nemalo okapanja sa strane naših novih gospodara. I o njemu dala bi se napisati tužna knjiga muka i patnja podnesenih za onaj njegov i naš prelijepi i sveti ideal... I taj vrijedni narodni svećenik nema na sebi druge krivnje, već što ga je rodila hrvatska majka i ucijepila mu u srce ljubav prema jeziku i narodu, iz kojega je potekao. I za te svoje najsvetije osjećaje mora on danas da odgovara onima, koji se u svojim novinama i pred svijetom razmeću kao najveći štovatelji i čuvaoci slobode...

Korizma je... U maloj crkvi na Vrhu sakuplja se narod, da razmišlja o muci Hristovoj i o sudbini svojoj teškoj. I sred tih tužnih misli i sred vruće jedne molitve dolaze eto oružnici, bacaju na čestitog župnika teške okove i vuku ga daleko u Buzet — u zatvor.

Pope Frane! Poznamo put, kojim su te vodili, tebe najboljega! To je jedan manji komad trnovog, križnog puta, kojime ćemo morati svi da prodjemo. Ali za Crnim Petkom doći će i Vesela Nedjelja!

Okanite se paklene rabote

Naše je školstvo tik pred svjetskim ratom počelo da znatno napreduje, pa ako i nije posvema zadovoljavalo sve narodne potrebe, opet je ono bilo već na dostojnoj visini. Trebalo je mnogo truda i teške borbe, dok je narod došao do svojih škola. Imao je, da se bije protiv svojih neprijatelja na dvije fronte. Kao što je staroržimska maćeha Austrija vrlo slabim okom motrila naše lijepo razvijanje na kulturnom polju, tako su i naši italijanski susjedi u Istri, koji su, — premda u manjini, — njome gospodarili, — suzbijali svagdje, gdje su mogli naše zahtjeve i priječili otvorenja naših škola. Narod je ustrajao u borbi, a bio je i spreman na svaku žrtvu. Tamo, gdje nije mogao da dodje do svojih škola, otvorala je svoje škole «Družba sv. Ćirila i Metoda», koju je uzdržavao naš narod sâm svojim doprinosima. To nije bilo pravo onima, koji su htjeli, da naš seljak ostane u tami i neznanju. Dok su se tadašnji gospodari protivili, da nam se u nekim krajevima dadu škole, — istovremeno su u drugim našim mjestima otvarali italijanske škole u svrhu, da nam odnarode našu djecu. Ovu su zadaću vršili osobito privatnim putem.

Bilo je osnovano društvo «Lega Nazionale», za koju se mnogo trošilo. Jasno je bilo svakome, da to društvo otvara svoje škole u čisto slavenskim selima, jer su Italijani u Istri već tada imali za svoje potrebe dostatan broj škola. — Lako im je to bilo i postići, jer je škole uzdržavao pokrajinski odbor, u kojemu su oni vodili glavnu riječ. «Lega Nazionale» nije dakle mogla već tada, da ima druge zadaće do li da nam odnarodjuje pomladak.

Što se tek može da misli o tome društvu u današnjim prilikama, gdje su naši susjedi druge narodnosti isključivi gospodari položaja? Od okupacije ovamo imaju oni i sukno i škare. Škole su naše večim djelom već sada, odnosno će kroz par godina biti potpuno poitalijančene. Bezazleni bi se poamatrač prilika moguće začudio, da jošte postoje u našoj zemlji društva «Lega Nazionale» i njezina posestrima «Dante Alighieri» i pitao bi se, zašto ova ne prestaju djelovati. — No to se ne događja, a mi dobro znademo kuda sve vodi njihovo djelovanje.

Ova društva rade ustrajnije no ikada prije, usredotočila su svoje djelovanje medju čisto jugoslovenskim življem i primila na svoja ledja najveći dio ostvarenja asimilatorske politike inorodaca u državi. Čitavo težište svojeg rada prenašaju na osnivanje dječjih zabavišta, jer je sudbina naših škola već i tako zapečaćena. — Našim vlastodršcima nije dosta da smo bez svojih škola i bez sviju prava, ne zadovoljavaju se time, da naučimo njihov jezik. Oni imadu sasvim druge nakane, jer hoće, da postanemo čistokrvni Italijani, što je jedan veliki nesmisao i nešto posve nemogućeg.

Htjeli bi oni, da otrgnu dječicu našu od majčinih grudiju, htjeli bi da i u najnevinije dječje srce usade klicu mržnje, koju goje protiv svega, sto je naše. Hoće im se, da iz duša, naše mlade uzdanice iščupaju i odstrane i najmanji osjećaj, koji bi ih spajao sa rodnim domom i materinjim jezikom. Dakle janjičara im se hoće imati, a to će sve, misle oni, moći da naprave dječja zabavišta. Eto dakle paklene rabote, koju imade da vrši «Lega Nazionale» i slična njoj društva.

U zadnje vrijeme niču po našim selima dječja zabavišta pod pokroviteljstvom Lege i njezinih dobrotvora, koji joj pružaju svoje znatne svote, — kao gljive iza kiše. Troši se i razbacuje bez obzira. — Darivaju se i maze naša djeca. Ovo je najnoviji, najopasniji, a valjda i posljednji pokušaj jurišanja na naše izmučene narodne redove. Naš je narod u najtežim časovima znad uzdržati i najteže udarce, pa će samoprijegorno podnijeti i ovu kušnju. U nekim su krajevima dečja zabavišta već postala smiješna i doživjela same neuspjehe. — U južnoj i srednjoj Istri stoje na vrlo slabim nogama, jer im je polazak loš, a uspjeh nikakav.

Uvjereni smo, da će najbliža budućnost osuditi ovaj bezglavi i suludi pokušaj, da se jednom narodu otrgnu i otudje njegova vlastita djeca, te osvjedočiti nasilnike, da se okane ovog zadnjeg nekulturnog djelovanja i da nam vrate naše hramove prosvjete. —

DOPISI

IZ RIJEKE.

Prva godišnjica aneksije. — Una giornata fredda... — Ninettina finoća. — Trgovina ljudskim mesom. — Čuvajte se kineza!...

Na Rijeci imamo operu, koja čini se ne.... operira najbolje, ali sasvim tim čuje se, kako po gradu mularija zviždukа razne arije iz «Boheme» i «Ballo in maschera», pa i meni dolazi katkada da malo zapjevuckam:

Fiume, Fiume, eterna dea,
Chi t'arriva a capir...?

I zaista: ima li gdjegod na svijetu moždana, koji bi mogli da razumiju, da shvate, da dokuče sav smisao i nesmisao, što pokreće dušom ovoga našega preznamenitoga grada? Sjetite se samo onih dana, kad su ovamo došli Italijani! U svakom prispjelom motornom čamcu, u svakome kamijonu gledali su naši Fijumanci brod ili voz za spasavanje... (della redenzione) i po svim se ulicama pjevalo po napjevu poznate arije:

Oh che baccano, che caso strano
Siam redenti... alalà!

A kad je pak ono predsjednik Wilson stavio poznati veto, onda su svi pravi Fijumanci uzeli svaki po jedan nožić i rekli: o Italija o — harakiri a la japonese! Tome neka se niko ne čudi! Ta koliki su ljudi dali za jednu lijepu ideju život svoj, pa zašto da i naši Fijumanci za jednu takovu ideju ne raspore trbuhe svoje?...

Medjutim na veliku nesreću sadašnjih i budućih generacija fazana, pilića i brancina fijumanski su trbusi ostali čitavi, jer je konačni ideal ipak postignut: dne 16. marta godine Gospodnje 1924. Rijeka je, kako i vrapci znadu, na najsvečaniji način proglašena sastavnim dijelom kraljevine Italije.

Od toga najhistoričkijega dana (čitajući italijanske novine navikao sam na superlative) protekla je u ponedeljak 16. ovog mjeseca jedna godina dana. «Vedetta» je već nekoliko vremena opominjala Riječane, neka ne zaborave, da će se u taj dan proslaviti na najsvečaniji način prva godišnjica aneksije a ujedno i treća godišnjica one vele znamenite riječke revolucije, kad je naime iz Rijeke protjeran Zanella i to... «in perpetuo», kako se već to diplomatski kaže. Godišnjica revolucije pada doduše na 3. marta, ali da se trgovci ne ljute, odlučilo se jednim mahom uhvatiti dvije muhe, to će reći, zaključilo se, da se obadvije proslave izvrše u jedan dan, t. j. na 16. ovoga mjeseca.

Osvanu i taj dan. Digao sam se rano uvjeren, da ću toga dana vidjeti, što još nisam vidio. Izišao sam u mojem običnom «piccolo pavese». Prvo razočaranje: Na susjednom prozoru Ninetta još neočešljana.

— Ja idem — rekoh.

— A vi — zar ne idete?

— Kamo?

— Ma — na feštu.

— Na kakovu feštu?

— Pa valjda ste čitali: «Primo anniversario...»

Nato mi je nešto odbrusila, što je tako povrijedilo moj moralni osjećaj, da sam se ljutito trznuo i otišao naprijed. Vražja vilana!...

«Vedetta» je sjutradan pisala: — Era una giornata fredda... I bilo je tako.

Dan vjetrovit, hladan, leden a još hladniji i ledeniji — ljudi. Jest, Boga mi! I zastava je malo, mnogo manje nego u drugim sličnim zgodama. Sve mrtvo — zeleno — nikakvo... A ja stojim sav skutren kraj gradskoga tornja, pomodrio sam od zime čas dižem jednu nogu, čas drugu, to će reći da «kujem brukvice» sve u šesnaest, ali ne ću da se maknem s mjesta — hoću da vidim — korteo. Pitam jednoga: — Što je, da ih još nema? — U crkvi su — odgovara mi prolaznik žureći se za svojim poslom. A ja čekam i čekam. Prodje deset sati, prodje jedanaest, pa podne, odbije jedan sat, pa sat i četvrt, sat i pô — a kortea nema te nema. Za sreću prolazio onuda Francele. On me prvi opazi i upita: — Kega vraga delate na toj zime?

— Čekam korteo.

— Kakov korteo?

— Pa onaj, što ima da se vrati iz crkve.

— Ehe! od kada je već da j'pasal!

— Prošao? — u čudu ću ja? A kuda?

— Baš tuda. Ca niste videli?

— Koliko ja znam, prošla je ovuda nekakva muzika i nekoliko dece i dvadesetak ljudi. Valjda nije to korteo?

— Nego ca ćete da bude, ako ne korteo! Ca mislite, da jos zivemo va vremeneh od hopsasa? Passado el tempo che i Fiumani i filava in corteo... reče Francele, pozdravi i ode.

Napola smrznut i sav razočaran vratih se kući razmišljajući u sebi, ča se j' to zgodilo v Rike bilem grade, da je ova prva godišnjica aneksije prošla ovako mufozno bez običajne buke i halabuke?...

Senza baccano — che caso strano,
Che commenti per la città!

Il ovako il' onako — naša je Rijeka nešto ljuto — zato maknimo joj se s puta!...

Ninetta mi je pripovijedala danas, da iz velikih gradova Njemačke, Austrije i Madžarske dolaze vijesti o nestajanju djevojaka... Osobito u Beču i Hamburgu ima takovih slučajeva na hiljade i hiljade. Nakon dugih pretraga doznala je policija, da se te nesretne djevojke odvode u južnu Ameriku i da se tamo prodavaju. Uspostavilo se i to, da tu sramotnu trgovinu s djevojkama vode ponajviše neki Kinezi, koji idu po ulicama tobože kao da prodavaju neke stvarčice, a kad tamo glavni im je posao, da lijepim riječima mame siromašne djevojke, koje im povjeruju i slijede ih u propast. Te nesretnice dolaze obično ili u Trst ili u Solun ili u Marsilju. Tu ih ukrcaju na parobrode i onda s njima u svijet kao i sa svakim drugim robom.

Njemačka i madžarska policija našla je, da ima takovih jadnica, koje putuju u Ameriku i preko Rijeke. «Vedetta» drži, da to nije moguće, jer da je Rijeka maleno mjesto, pa da bi se odmah već na licu tim nevoljnicama vidjelo što su. No Ninetta drži, da se na licu ne može vidjeti ništa, a ja pak u toj stvari više vjerujem Ninetti nego li «Vedetti», pa mislim, da nije isključeno, da i preko Rijeke ide u svijet po koji maleni transport onoga nesretnoga ljudskoga mesa. Zato: djevojke i ženice, čuvajte se Kineza... I ne samo Kineză nego i svih onih, kojih ne poznate dobro u dušu. Mi živimo nažalost u jednom vremenu, gdje mnogo toga počiva na laži i prevari. Čuvajte se lijepih i zamamljivih riječi i stvari i znajte, da obično najslađji osmjesi kriju u sebi najviše otrovi.

Osobito se čuvajte velikih i zvučnih titula. Koliko ima na priliku u nas ljudi, koji se izdavaju za inžinire i arhitekte, a da nisu nikada ni vidjeli a kamo li prestupili koje tehničke škole. Ovih dana su vlasti na Rijeci upozorile na takove prevarante. Znajmo i to, da nije ni kavaljer svak, koji veli, da je kavaljer, a tako ni komendator.

Zato, vi divojčice i vi mlade ženice, čuvajte se Kineza i njima sličnih viteza...

Rokac.

IZ BUZEŠTINE.

Preko dvadeset dana močila nas kiša, da smo je bili siti i presiti, pa smo svi želili da dodje ona opet grda gospodja bura. Željeno — dobijeno. Dodje ona sa svim svojim rogovima, bodežima i iglicama. Od nje nam sva lica crvena. I sreća da je došla i da je pomela ono, što ona mete: i oblake i kišu, i da je osušila kaljuže, polja i njive, i tako nam omogućila da nešto u polju možemo raditi, sada u marču, a mogli smo već prošlog mjeseca. Da je ona jugovina i kiša potrajala još koji tjedan, mi seljaci bismo bili vrlo žalosni, jer bi bilo počelo sve cvasti i rasti, a bura bi bila sve uništila. Ovako došla bura na golo i mrtvo, pak zato nije naškodilo nikomu ni ničemu. I drugo dobro nam donesla: da je naime zaustavila preranu cvatnju i rast, što bi kasnija ledena bura dakako sve poparila. Ovako je bura nama mnogo koristila. A sada mi radimo i to svi radimo, u polju sadeći krumpir. Inače je morao biti već posadjen. Mi ovdje rado čitamo gospodarske pouke u «Ist. Riječi» i u «Narodnom Gospodaru», te ćemo se držati savjeta mudrijih i učenijih.

— Dne 13. ov. mj. bio je po drugi put na javnoj dražbi naš bivši «Narodni dom» (sada gostiona Rožac) za 150 hiljada lira. Dražbi nije pristupila nijedna stranka.

IZ GRAČAŠTINE.

Kada nije dosta, da nas sa svih strana gnjave i pritišću visokim taksama, nametima — da se dnevno žuljavim svojim rukama mučimo, trudimo i trošimo svoje iznemogle tjelesne sile, samo da se izmognemo prehraniti — kao da nije dosta, što nemilo hara po našoj okolici strašna bolest uništavajući cvijetove naših obitelji — zadavaju nam nekoji malovrijedni stvorovi, koji visoko dižu svoje prazne tikve i koji sebi utvaraju, da su mudraci nad mudracima, teške udarce i rane.

Kako svaka rana boli i peče, pa joj se mora naći lijeka, tako i nas silno boli, kad nam nekoji hoće da gaze ugled osoba, koje se brinu za odgoj i naobrazbu naše drage dječice. Ali kruto se varaju te delije, ako misle, da će njihovo huckanje uroditi kakvim plodom, te da će im želja biti uslišana. Svi smo mi, i poljanci i brežani, veseli i zadovoljni, što se još iza mučnih i burnih dana nalazi u našoj sredini čovjek, koji očinskim srcem odgaja dječicu u domaćem jeziku, pa ćemo radi toga danomice šiljati djecu na nauk, znajući, da je narod bez škole u istini i narod bez budućnosti. Znamo, da se u nižim razredima podučava službenim nastavnim jezikom, što uzrujava duše naše, dira u osjećaje naše. Osudjujemo taj nepromišljeni korak i atentat počinjen na nježne duše nevine mladeži. Crna nam je prošlost svjedokom. Kako se je potlačena i pogažena pravica dugo valjala u silnim mlazovima krvi, ali se napokon ipak digla, osovila na svoje izmučene noge, zadavši smrtni udarac onome, pod čijim je ropstvom stenjala, onome, koji ju je pogazio.

Da, crni se oblaci viju, silne bure i vihari huje i urliču nad našim glavama, munje sijevaju i gromovi udaraju, ali nada, ona vjerna pratilica čovječjeg života, bodri nas, nuka na ustrajnost, srčanost, veleći: «Iza tmurnih oblaka, iza bura i oluje, iza crnih dana sinut će sunce i pred naša vrata.»

IZ POMERA.

God. 1897. počela se buditi u našem narodu u Istri nacijonalna svijest, te su od te godine dalje nastajale sve veće političke borbe. Ni puljska okolica nije u toj borbi zaostajala za drugim selima, pa ni Pomer. Još dandanas nam pričaju naši sijedi starci o tim političkim borbama, a najvole govoriti o našoj živoj krvi, jedrenim mišicama i lavljoj snazi naših ljudi, što nas jedino krijepi zlatnim uzdanjem u naše buduće nade. Te godine vršili su se politički izbori u Premantur.. Divno je bilo gledati naše starce i mladiće idući okićeni pod našom narodnom zastavom, ponosito koracajući i uspinjući se preko vrha «gradine» u Premanturu, da dadu glas onome, koji će ih braniti.

Festina lente! — učio nas je prvi istarski narodni poslanik u Beču dr. Dinko Vitezić. Polagano naprijed! Na njegove upute korakn*u*li su i naši Pomerci i osnovali prvi put iste godine «Hrvatsku Čitaonicu», koja bijaše ukinuta 1903. god.

God. 1913. sakupili se opet naši Pomerci pod našu narodnu zastavu i ponovno osnovali «Čitaonicu». Ali je narodna riječ: vidila žena gdje kuju konja, pa i ona digla nogu da i nju potkuju. Tako su neki Pomerci, koji su davno bili otplovili drugom strujom misli, iste godine i oni osnovali «Circolo di coltura». Nije prošlo dugo vremena, da su ti kulturni ljudi raznim protestima i tužbama navaljivali na puljski kapitanat da ukine čitaonicu. Čovjek se mora smijati stilizaciji protesta, jer su tim protestom, da Bog sačuva, strašno triskali italijanski jezik. Protest, a ujedno i tužba bili su pisani puljskim dijalektom i hrvatskim slovima. Imajući oni to kulturno društvo, čudimo se, što nisu imali barem jednog kulturnog čovjeka, koji bi im u redu sastavio protest.

I zbilja! God. 1914. buknuo je rat, te je na njihovu tužbu bio s mjesta aretiran presjednik naše čitaonice i odveden u internatski tabor u Ljubljanu, zatim u zatvor u Rovinj. Ti kulturni ljudi nisu onda bili nikakvi Italijani, već austrijski špijoni. Dok su se naši borili proti austrijskog tiranstva, oni su joj lizali pete. Ali kad je Italija Austriji navijestila rat, nije ih ona više priznala za svoje špijone, već ih je od sebe gurnula i smatrala izdajicama. Tada je austrijska žandarmerija uzimala informacije preko naših ljudi, jer je te poitalijančene Slavene htjela odvesti vlast u internatski tabor. No, naši ljudi nisu bili nikad osvetljivi, bili su uvjek miroljubivi, nikad himbeni, nisu im ni tada vratili milo za drago, već su te naše kulturne ljude branili i spasili od internatskog tabora.

Stara se dobročinstva zaboravljaju, pa su i oni zaboravili dobročinstvo naših ljudi. Još su većma planuli na nas, kad je ono svršio rat, smatrajući nas veleizdajnicima Italije. A da vam je bilo vidjeti kada su osnovali «fašijo» u Pomeru! Gdje su manganeli, koji su udarali po ledjima našeg mukotrpnog naroda? Gdje su oni ljudi, koji su udarali sa revolverom i šakama našeg narodnog i poštenog čovjeka, čekajući ga sakriveni iza grma, kad se je vraćao sa arsenalskog rada? Kamo su otišli oni ljudi, koji su varkom i sa maskom na licu uzeli iz kuće jednog našeg mladića, kojeg su odveli u pola noći blizu groblja, vezavši ga konopom za stablo, te ga skoro na smrt nalupali? Pa koji će nabrojiti sve naše jade? Nebu je proplakati na tako nemili prizor. Možemo ih krštenim imenom nazivati za takva ružna djela? Ne. Oni su lupeži, razbojnici i nemilosrdnici. Zar su tim činjenicama učinili kakovu korist državi? Ne. Oni su krvlju našeg mukotrpnog naroda okaljali povjest i kulturu italijanskoga naroda. Za vrijeme dvije godine, dok su harali i mrcvarili, htjeli su nam ugušiti materinju riječ, ugušiti plemenito čuvstvo vruće ljubavi do svoga roda. Silom su nam bili zaveli narod, koji se je otvorivši oči opet silom odvratio od njih. Zar nisu prije znali, da ono što je gnijlo i kržljavo, po prirodnom zakonu propada. Mi imamo dosta teški križ na plećima i to: kako ćemo plaćati poreze i taše, a oni nam davaše još batine. Nije dosta što se za njih trošimo i mrcvarimo, oni nam uslijed toga piju krv, tuku nas u dušu, grde nam jezik, blate običaje, gone nas i do životinje ponizuju. Bježite, bježite i ne dodjite više vašim lažnim obećanjima u naše selo, jer vas još od prije dobro poznajemo.

Uz prkos svih batina, uz prkos varka naš će narod ostati vjeran svome rodu, a ustrajnim radom osvanut će mu dan, kad će čuti glasove obamrlih žica i pjesmu o ljubavi i pravednosti.

IZ ROČA.

Nenadana smrt našeg sindaka.

Dne 19. ovog mjeseca umro je nenadano naš poznati sindako Massalin. Svi su ostali začudjeni kad su čuli vijest o njegovoj smrti, jer je onog istog dana radio kao obično u uredu. Poslije podne otišao je bio po nekom poslu u susjedno selo Ćirktež, gdje je ostao do večera. Budući da ga nije bilo na večeri, njegov ga je sin otišao po Roču da traži. Kad su mu kazali, da je otac otišao kući, vratio se je i on kući, ali je kraj kućnih vratiju opazio na zemlji nešto crna. Približio se je i opazio svoga oca. Bio je već mrtav. Udarila ga kap. Pokopan je u subotu. Na sprovod je došlo mnogo naroda iz prostrane ročke općine i susjednih općina, više pokojnikovih drugova učitelja, sa školskom djecom, okolišno svećenstvo i rapresentacije buzetskih italijanskih društava. Na grobu se oprostilo od pokojnika više govornika, a najviše je dirnuo prisutne govor mjesnog župeupravitelja veleč. gosp. Malaboticha, osobitim obzirom na ovaku nenadanu smrt.

Pokojnik je bio naš politički neprijatelj i isticao se uvijek u borbi kao veliki italijanski nacionalista, pa je bio pod Austrijom interniran. Držao je u rukama cijelu općinu, pa su se sva dobra i zla djela pripisivala njemu. Neka mu pak sada Bog sudi!

Kod otvorenog groba nema mjesta mržnji te njegovoj obitelji radi ovog krutog udarca izrazujemu naše saučešće.

IZ ZRENJA.

Nama ovamo u Zrenj došli nekakvi nalozi isplate za polazak ital. škole i ta globa da se mora isplatiti u roku od 14. dana. Nama je teško šiljati djecu u školu gdje ne razumiju ni oni učitelja ni učitelj njih. Uspjeh toga polaska i one djece, koja redovito polazi tu školu je dakako sličan ništici. Mi smo imali već od god. 1904. našu narodnu školu t. j. Družbinu, koja je bila poslije provincijalna a 1918. po okupacionoj vojsci proti svakom pravu zatvorena. Sve kasnije molbe i utoci za ponovno otvorenje iste ostale su bezuspješne. Uspjeh te škole može se vidjeti na odraslijoj mladeži, koja bez iznimke znade čitati i pisati. I ako nije bilo prisiljeno za polazak Družbine škole, to ju polazilo sve što je bilo za polazak, jer uspjeh toga polazka je bio vidljiv. Sadašnja italijanska škola (prije legina) je baš obratno toga. Ne samo da ništa ne nauči, nego se i moralno iskvaruje. Tako se izrazio i sam italijanski učitelj, koji na pritužbu jednog roditelja, da djeca akoprem redovito polaze školu već godine ništa ne znaju mu odgovori, da nije zato škola, da djeca nauče čitati i pisati, nego samo, da nauče nešto patriotičnih kanconeta i drugih harlekinada. Dakle djeca, da nam gube vreme za razne pjesmice! Nek nam daju našu narodnu školu i vidjet će da neće trebati nikakvih opomena za polazak iste.

IZ VRHA.

Čuditi ćete stalno i križati lijevom rukom kad čujete novost i dogodjaj, što se zbio kod nas, a koji je sve nas ovuda uprav ražalostio a i razdražio. Pa čujte: U četvrtak dne 12. ov. mj. odvedoše oružnici, naši i buzetski, pet po broju, našeg veleč. gosp. župnika Peršića u zatvor i to u 9 sati na večer. Odveli ga kao ubojicu i razbojnika; dočim nikakvog zla počinio nije, nit se ogriješio o zakon, a niti koga pokrao, ni ranio, ni vrijedio. Povod tomu bio bi, kako čujemo, taj, što je on ispovijedao i držao vjeronauk školskoj djeci u crkvi, što je «uvrijedilo» ovdješnjeg italijanskog učitelja, koji ga je tada optužio oružnicima, a ovi brzo pohitiše u Buzet, odakle bi poslana dva oružnika na pomoć našima, da nedužnog jednog Slovena, jednog svećenika, odvedu u zatvor i to noćju. Noćju valjda zato, da mi tu sramotu i uvrijedu ne vidimo, a valjda i zbog drugog razloga. Ta sramota ipak se ne da sakriti, za nju znamo i znamo suditi, s kakvim ljudima imamo posla. Baš ovi ljudi kao hotomice rade na tom, da moramo o njima samo zlo misliti, govoriti, i sve drugo nego ljubiti. Oni ovako agitiraju proti sebi i proti svomu narodu, a i proti državi, za koju drže da rade.

Ovo progonstvo našeg dragog župnika razumijemo mi tako, da se hoće nas Slovene proganjati, jer njega se proganja radi nas i radi našeg dobra. Treći dan bi g. župnik kući otpušten veseo, da je zdrav mogao opet nešto pretrpiti u ime naroda, u ime nas i za nas.

Franina i Jurina

Fr.: Tu sam, Jurino!
Jur.: Vidim.
Fr.: Prišal sam na raport.
Jur.: To ti je i dužnost. Kako menaža?
Fr.: Menaža slabo, ma va špitale je svaki dan sve nemeje i nemeje.
Jur.: Va kem vražjem špitale?
Fr.: A ter si već morda sto puti rekal, da celi ov svet ni niš drugo nego jedan veli špital od nemeh.
Jur.: Tako je — pak ča?
Fr.: Ča biš rekal, ča piše on njihov «Piccolo» s Trsta?
Jur.: Ča mu va glavu skoči, kako i svem njihovem gazetam.
Fr.: Počekaj dunke, da ti povedem, ča mu j' pak sada najedanput skočilo va glavu.
Jur.: Će bit speta kakova nemotarija.
Fr.: Ne, ov put je rekel jednu pametnu.
Jur.: Će vrag krepat!
Fr.: Dunke «Piccolo» od 13. ovega meseca piše, da je tororija jedno, a pratika da je drugo. Ako na jedno rečene, Talijani zahtevaju, da svi Slaveni moraju govorit samo talijanski — to je tororija, i to jedna dobra tororija. Ako pak sa svem tem Hrvati i Slovenci mej sobum govore samo hrvatski i samo slovenski — to je pak — pratika — jedna žalosna pratika.
Jur.: Živila pratika!
Fr.: «Piccolo» tumači to ovako: I prej gveri bilo je va Italije jedna peščica Slovenaca tamo puli one rečice, ka se zove Natižone. Ti ljudi nisu nikada imeli jedne slovenske škoļi ni jedne slovenske novini ni društva ni čitalnice — ma pod Bogom niš. Ako su šli va grad, morali su govorit talijanski, ako na općinu — talijanski — ako na sud — talijanski — kamo bi se samo obrnuli — sve talijanski i talijanski. Pak ča se j' s tem opravilo? Oni ljudi i danaska posle toliko i toliko let ne govore mej sobum nego samo slovenski. To je tvrda i gola pratika — govori «Piccolo», a sve drugo je tororija.
Jur.: Mogal je prej, prej mislet na tu pratiku, pak bi se bil i sam spratikal malo pametneje pisat i mislet, a ne bi bil, kako je i do sada z onemi svojemi tororijami daval svetu rog za sveću.
Fr.: I «Piccolo» se pita: — ako je ona peščica Slovenci mogla do dana današnjega očuvat svoj zajik, ča će pak bit z ovemi drugemi od Soče do Snežnika i niže do mora! Njih je vraga i pol i tako su trdi narodnjaki, da oni nete nikada otet mej sobum drugačeje govorit, ako ne hrvatski oliti slovenski.
Jur.: Pak to sam mu ja već milijun puti dokazeval!
Fr.: I zato — govori «Piccolo» — da bi jako dobro bilo, da bi mladi Italijani, ki se uče za impijegati, naučili hrvatski ale slovenski, zač da kada budu znali slavenski, da te puno lepšu figuru delat mej narodom, nego ju delaju sada, kad njih narod razume, a oni narod ne.
Jur.: Ma ter sam ja već sto puti dokazeval, da je svaki impijegat, ki pride mej naše ljudi, a ne zna našega zajika, pravi Turko a la predika.
Fr.: A to da je zlo, govori «Piccolo». More se na jedno rečene dogodit ovo: Jedan impijegat, ki ne zna nego talijanski zahteva ča od kega našega čoveka, a ta naš čovek ni pet ni šest, nego ti ga pošalje lepo hrvatski smokvi solit, ale tako ča. Ako on impijegat ne zna hrvatski, mislet će va svojoj glave, da mu je naš čovek storil kakov lepi kumpliment. Ako pak zna hrvatski, on će benj pozvat na red onega, ki ga je poslal smokvi solit. Ča govoriš ti na ovo, Jurino?
Jur.: Ja govorim, da će sve prit na našu.
Fr.: Kako na našu?
Jur.: Prit će naime vreme, kada će se cela Italija vadit hrvatski govorit — svi, koliko ih je god Bog dal, a nesamo impijegati. Ki će trgovat i zasluževat, da more bolje živet, ta mora znat naš zajik. To je kako sunce, i Talijani bi morali znat, da ako je naš zajik potreban njim, da je još više nam i da ćemo raje pustit da nam odseču obedve ruki, nego da pustimo, da nam naša rodjena deca zaborave ovaj naš va istinu lepi i mili zajik.
Fr.: Riftik! Tako je i tako budi!

IZ PEROJA.

Dugo vremena nismo se javili. Evo nas sada jedamput, ali ne da javimo veselih dogodjaja, nego žalosnih. Mnogo je prošlo godina da nije bilo tako grdne svadje na dan našega pravoslavnoga pusta, kako ove godine dne 2. marta 1925. Dakako onaj dan imamo mi Perojci svoje veselje, vlagovanje, maškare i ples. Na žalost ove smo godine na mjesto veselja imali prepir i svadje. U jutro išlo je sve u redu. Oko pet sati poslijepodne, kako je već naš običaj iznijeli smo našu zastavu na jedno već prije odredjeno mjesto. Obzirom na sadašnja vremena uzeli smo dvije zastave, jednu italijansku i jednu srpsku i prebili smo ih jednu pored druge i tamo smo pjevali po našem običaju. Na to naše pjevanje pristupio je k nama jedan fašist te je odnesao našu srpsku zastavu, a onu italijansku nam ostavio. Tada se oglasi jedan naš perojski momak, koji je proti toj nepravednosti protestirao i pošao karabinijerima, neka nam opet vrate našu zastavu. Ali taj karabinijer nam odgovori: «Due passi indietro! Inače ću pucati!» Na taj odgovor pošao je momak k brigadiru te mu kaže: «Vi ne postupate pravedno s narodom! Vi, koji ste karabinijer, morate sa svima jednako postupati.» Na to ga je brigadir pozvao, da ide s njim u kazarnu, jer da ima s njime da govori par riječi. Momak, koji je znao što to znači, odgovorio mu je, neka dodje on na trg, gdje će isto tako skupa govoriti. Kad je brigadir vidio da ne može s njime da izadje na čisto, pozvao je u pomoć drugoga karabinijera, a namah mu dodju u pomoć i karabinijeri i dva mornara i jedan fašist. Ali i okolo momka okupila se tri naša momka. Tada se sve odmah umirilo, a nikom ništa. I brigadir nije nikoga odpeljao u kazarnu. Nu, kad je bilo sve mirno, eto nekoliko fašista i gospode iz Fažane. Od sedam sati popodne do 10 sati bio je ples, koji je mirno potekao. Ali kad je svršio ples i mi izšli da idemo doma, počeli smo po svojem običaju da na cesti srpski pjevamo. Nato stupili su k nama i brigadir i ostali karabinijeri i zabranili nam pjevati u našem jeziku: «E' proibito di cantare per le vie canzoni croate!» Svi smo na to odgovorili: «Kad je tako, onda morate i crnim košuljama zabraniti, da po cesti pjevaju. Tada ne ćemo ni mi pjevati. Ali doklegod oni pjevaju u svojem jeziku, pjevati ćemo i mi na svojem.» I ostavili smo ih tamo. Pošli smo u drugu kuću, da se još malo pozabavimo. Nu sada je stupio u kuću brigadir, koji je zahtjevao, da mu kažemo ime i prezime našega gazde. Drugi dan poslije podne pošli smo u gostionu, da popijemo bratski jedan zmulj vina. U to se pojavio opet onaj fašist koji je i dan prije tamo bio, stupio k nama i pružio čašu vina jednom od naše braće, nu taj mu odgovori: «Ne pijem od tebe, ma niti, ako dodje moj otac.» Zbog toga se onaj fašista uzvrpolio, i obrativ se k onoj gospodi iz Fažane, kaže: «Udariti ćemo na njega!» To je bio znak za navalu. Ali i onaj, kome je on ponudio čašu vina, je zgrabio stolicu i htjeo da otkine jednu nogu, da sebe bolje brani. Drugi su ga držali i rekli mu, da su i oni tamo za njegovu obranu, ako mu se što dogodi. Sada su skočili svi fašisti, koji su bili u gostioni i udarili na njega, ali i mi smo bili tamo i bili

---

P O D L I S T A K

ERNEST RADETIĆ:

Kad se užge mlada krv...

(Nastavak).

Na četiri ure u jutro su bili kohci jur poli njih sojon koson priko ramena, s tombolcen za pason i bruson u njen.

«A šu, gospodarica, vred van tu rakiju, pak da gremo, dokle je još hlad! Do sunca stoka ćemo van jur po finide pokositi.»

«Oho! Jeno malo si se kako zarcka, Martine,» je reka Toni. «Za pokositi po moje finide valja da kosi svih deset kohci jeno malo već od po dana, brate moj!»

«Žižiš, ko se ni gospodar debelo ufendija! To se samo tako reče. Ter znamo svi, da je Vaš parat u finidi almeno za dva dana košnje.»

«Benj vero i je, ko će Bog!»

«Da, ma kemu će ustati, Toni moj,» ujavija se i Jure Puh, ki je bija kako niki treti zrman Tonov. «Dice nimaš, nenoga od bliže parente stešo ne; komu ćeš sve to zapisati, kad umreš. Ne biš forši uzeja h sebi moga Blaža?»

Tona su ute beside zabolile, kako da ga je z dageton uštoka pod srce. Spomenuli mu, da nima dice i pitati ga, kemu će svu svoju kmeštinu ustaviti, koju si je kroz lita i lita priškrbija, bilo mu je, kako da ga je ki meta na muke. Janka ko i je sam vajk pensa na to, ni mu bilo drago, da mu drugi to spominju i bija se je jeno malo razjadija, pak je reka:

«Ča unega huncuta? Uno niškoristi? Ko nisi nikad jenu dretu povida, sad si je reka! Njemu da svoje ustavin, da ti potle tu moju muku š njin pojiš, kako ča si zafraja i svoju? Ne daj mi Bog takove munjene pameti. Veselije neka si je razdile siromahi.»

«Šu, težaki moji, šu,» je rekla Mara, da hi razmiri. «Rakija je na stolici. Zagrizite svaki po jedan bokun kruha, popite svaki jedan mižolič, magari dva, rakije, pak hote vred z hiže, da mi ne dešturbate. Ča prvo idete ča, prvo ćete ćepati ručenje.»

«Gremo, gremo!» ujavili su se nekoji.

«Hej, gospodarica, kako ja, bin moga da si natočin u vinski mižo, eli da gucnen iz boce,» je reka Šimič Grabar. «Ja nis navadan s tih mižolići, pak me je vajk strah, da mi se ne shuzne cija mižo kroz grlo zdolu...»

«Benj pak to neš!», se je nasmijala Mara, «prike tebi bi se mogla shuznuti i cila boca, a to bi bila veća škoda, nego za mižolič. Ča ne moreš piti, kako i drugi, unako kako Bog zapovida.»

Kohci su škrcali i smijali se, peckali jedan drugoga z besidami, gutali bokune friškoga kruha i praznil mižolić za mižoličen rakije. Kad se je najzad boci vidilo prazno dno, upravili su se na delo, rompajući s kosami i vičući po putu.

Marko je proša s kohci, a Toni je zaja vole malo za njima, da pasu unuda, kud bude jur pokošeno.

Skupa s kohci došlo je i makor pet, šest divojčin, ča su imale pomoći grabljati. Derešto, kad su poli kega kohci, divojčine gredu jako veselo tamo, prike sa tamo moru najbolje zabavljati, nasmijati i poškrcati z ragači. A već nego jena si najde tamo i muža....

Kad je bilo jeno tri ure sunca donesle su obe une dvi male Bigulinove u bisagah ručenje težakon. Kohci su jedan hip frmali kositi, vred su poručali i pošli nazad kositi, dokle ni tako velika toplina. Za ručenjen se ne počiva, nego potle užine.

U podne je pak donesla užinu sama Mara z non manjon malon. Svaka je komoč vukla svoje bisage priko ramena, velike burice su hi pritizale h zemlji, a dvi velike barile pune vina napro su pezale. Ubaštale su se, da rečemo unako po našu, kako tovari. Ma ča ćemo, kad kohci čuda pojdu, a još već popiju. Da njin dotačeš na sinokošu punu karatelu svu bi popili i još bi njin se peralo malo. A kohci ni ne piju drugo nego vino. Temperanje je za kopače. Za kohce valja derati, a za kopače se more skuhati magari samo jeno malo tista zaribanega siron. Kohci su donke, kako nika gosopda težaki, koji ni ne gredu za plaću, nego za preteljstvo i da se napro najidu i napiju.

Sunce je takalo sve jače peči, a nikoji su se spod oka zamno ubazirali, ča bi da još ne nose užinu. Kad je najzad Šimič Grabar zapazija dvi žene, valje tamo doli na kraju, di nose bisage, diga je kosu i zavika:

«Iš hi! Hitite kose i hojmo u hlad!»

I za spravlje, kako po njegove zapovidi, digli su težaki kose i počeli hoditi sve jedan po jedan pod dub u hlad. Tamo su hitili z glave šijar, raspasali si tombolac i sili puživati.

«Ste ča pravi?» je zapitala Mara.

mu pri ruci i branili ga kao rodjenoga brata, je bome, ga i obranili. Jedan od njih je dobio par ćušaka, zvrnuo se na jedan voz, a drugi su pobjegli. Samo dva iz Fažane su ostali tamo. Imali su revolver, i naperivši ga naprama nama su vikali: «Stanite natrag, inače ćemo pucati.» A mi smo ostali na svojem mjestu i pozvali ga da ide svojim putem, jer da će biti inače zlo. Tada su se i oni pokupili i bježeći napram moru, pucali su iz revolvera, a da nikoga nisu pogodili. I tako je ove godine svršio naš dan pusta, na 2. marta. Da su nas pustili na miru, mi nikome ništa. Ali kad izazivlju i napadaju, imamo pravo da se branimo.

IZ ZADRA I OKOLICE.

Tko posmatra današnji rad, a sjeća se prijašnjeg, taj mora da dodje do uvjerenja, da se kod nas koncentriralo sve ono što želi našu propast i nesreću našega naroda. Ne pita se da li je čovjek lud, nego nešto gore.

Od prevrata kao da se mnogima pomutio mozak; svi su se digli na noge, svi okupili na posao — na sramotan posao. I oni koji ostadoše kod nas, da nam svedjer vazduh truju, traže načina da nas obore i unište. Premda nam je oteta najveća naša svetinja jezik naš, kao što nam je oteta i slobodna škola našeg jezika, pitamo, zašto nam se otimlje i svakdanji kruh, na koji imamo pravo kao svi drugi gradjani.

Tko može da dokaže, da mi ne možemo imati ista prava i da se ne naužijemo pravednosti bar jednom u godini? Uživaju pak sva prava samo iznarodjeni domorodci, oni koji ni prije prevrata, a ni poslije nijesu imali svoje stalnosti, samo su znali, kao što i sada znadu da se pričinjavaju na štetu svog naroda, to jest pravednih ljudi, koji su branili i brane svoju rodjenu grudu, i sve ono što im je po Bogu i prirodi dano, kao svakomu drugomu narodu. Još nam izgleda da onoga, koji je ostao vjeran mlijeku svoje majke smatraju neiskrenim ako hoćete i izdajnikom; I kao takav ne može da naidje za svoga prava ma na nikakva otvorena vrata. Oni koji su se znali ponositi i dičiti za vrijeme svjetskog rata noseći sliku Franje Josipa na svojim prsima i klevetali onoga koji je hrvatski mislio, oni isti u prevratu znali su krenuti zastavu na drugu stranu, dočekati raskriljenim rukama i sa suzama na očima Italijane svoje spasitelje, sa potvorenom iskrenošću krijući prvašnje grijehe, počeli se natjecati, tko će bolje trovati i uliti zlokobnu mržnju svojih domorodaca.

Koliko se cijeni sloboda, to je pokazalo organizovanje skupova protiv svoje vlastite braće. Kod nas je bilo od prevrata do danas, Bog bi znao koliko političkih promjena. Samo ona politika mržnje proti nas Slavena nikako ne može da prestaje ona je ostala ista kao na početku. Ne razumijemo, zašto to mora da bude, zašto ta mržnja ne prestaje. Valjda zato što smo živi; zato što ne smijemo nigdje imati riječ pravih gradjana, što se ne uplićemo u nikakove političke poslove. Mislimo baš zato što smo bili iskreni svom narodu, sačuvajući svoje ognjište i svoj jezik. Takovi smo vazda bili i ostat ćemo i u buduće. Borit ćemo se za svagdanji kruh, borit ćemo se za naš opstanak, a da možemo uzdržati naše kuće, našu grudu i naš jezik, kojeg smo naslijedili od naših djedova i otaca. A što bi rekli u grobu naši stariji, kad bi ostavili svoje ognjište a tražili sreću kod tudjeg naroda i da učini tražili sreću kod tudjeg naroda i da priljubimo tudju krv.

Sjećam se 19. godine, kad sam govorio s jednim Italijanom iz Rima, Pitao me o okolišu Zadra, i u razgovoru ja sam mu se izrazio, da sam rada i ja Italijan (misleći italijanski gradjanin). On se nakesio prama meni i reče: «Vi niste Italijan i ne možete biti, jer ni zemlja a niti narodnost vam ne dozvoljava, a kada biste rekli vi i svi inorodci iz anektiranih zemalja, da ste Italijani, vi biste rekli neiskreno i potpunu laž. Bili biste izdajnici svoje narodnosti. Vi možete biti svoj narodni čovjek i pripadnik Italije kao i dobar gradjanin, jer vidim po narečju da ste vi Hrvat». Ja sam mu nato odgovorio: «Gospodine moj, kamo sreće, kada bi naši domorodci iznarodjeni bili tako pravedni iskreni i slobodni svojih načela kao što ste vi».

Grozno je kad pomislimo, da oni ljudi, koji su se borili i izjavili potpisanim izjavama kao dobri Hrvati, da i takovi u jedan mah, u neko vrijeme za nekoliko dana, mogli bi reći nekoliko satova, učiniše gnjusni preokret svojih načela. Onaj koga je okoliš volio, na koga se najviše pouzdavao, s kojim je dobro i zlo dijelio, taj ga danas napada, progania, mrzi iz dna svoje duše, i hoće naprosto, da ga uništi, da mu više ne ostaje ni imena slavenskog.

IZ SLUMA.

Svršeno je! Kad su nam prevrtali, ranili, izdubli i samu utrobu našeg kamenitog tla u dubini od 538 metara, sada nas radnici sa g. inžinirom zapustiše ostavivši nam samo škulju i ništa drugo. Ono crno zlato, ugljen naime, nisu našli. Naišli dà na tanki sloj, koji nije ništa obećavao, i tako se vrtanjem i traženjem kod nas prestalo, a već bio netko nekamo javio, gledajući u Slum s dalekozorom, da se našlo ugljen. — Žao nam je da posao nije uspio. Nije nam dano da i mi nešto zaslužimo doma! — Nemamo baš prave volje javiti vam žalosnu za naše mirno selo vijest, da se dvije naše majke. Božić Marija i Kate, na dan pusta u plesu pokaraše, izgrdiše, a onda jedna na drugu navališe, onako po žensku strastveno, tako, da se jedna, Kata naime, mrtva strovalila na pod. Bit će, da je od ljutosti udari kap. I njena protivnica — oboli, a sada je na nogama. Povod je tomu «dvoboju» ženidba i prevarena djevojka, koja povila dijete s mladićem, koji je nije mogao oženiti bez očeve privole u Americi. Stvar dašto dolazi na sud. Komisija bila na licu mjesta dva puta.

Ovo su žalosne stvari i sramotne. Budimo ljudi i pošteni, i ne blatimo svoga sela!

IZ BADERNE.

Još uvijek nepravda u motovunskoj Esattoriji.

Jedan naš kmet imade nešto posjeda pod Motovunom. Ovaj, nije mogao, da posvema isplati porez u pravo doba. Motovunska esattoria mu je poslala eksekuciju kroz porečku. Kmet je isplatio sve, medjutim i L 35.— za trošak eksekucije. Oni iz Motovuna su pisali u Poreč, da nek se obustavi ovrha, jer da dotični je isplatio sve izvan 35 lira za eksekutora te za ove posljednje nek se ga tjera. U istinu dne 17. t. mj. dodje eksekutor i drži «inkanat». Kmet mu kaže specificiranu namiru, gdje je platio sve i povrh svega i onih 35 lira za ovrhu. Kaže eksekutor: vidim dobro, Vi ste platili sve, ma g. Tossich ih meni nije poslao, radi toga ako mi ne izručite onih 35 (već izručenih) i drugih 35 za danas, ja moram držati inkanat. I u istinu ga je držao.

Vidite to bi bilo: L 35.— već isplaćenih, 35.— po drugi put za platiti i 35.— za trošak licitacije; ukupno L 105.—. Da li je pristojno, da se na ovakav način našega izmučenog kmeta guli? Gdje su te oblasti, da ne skoče na put ovakvim nepravdama?

VARLJENI KOD VOLOSKOGA.

Krsna slava.

Lijepo ovo i ubavo seoce, otkuda potječe blage uspomene pok. biskup Andrija Šterk, bilo je na dan Svetoga Josipa svjedokom jedne mile i ugodne domaće slave.

Naš vrli narodnjak, g. Pepić Osojnak, slavio je toga dana svoje krsno ime. Na slavu su došli mnogi njegovi prijatelji i znanci u želji, da mu čestitaju i da s njime provedu nekoliko trenutaka u prijateljskom i bratskom razgovoru.

Kraj slike sv. Josipa i paljene svijeće sabralo se kolo narodnih ljudi pa malo razgovorom, malo pjesmom zasladilo se taj lijepi dan običaj, koji sve više preotima maha u našim kućama. Tom zgodom sabralo se za fond naše «Istarske Riječi» lira 60.

Hvaleći plemenitim darovateljima mi još jednom čestitamo od svega srca našemu vrijednomu Pepiću i kličemo mu: Bilo sretno!

Politički pregled

Italija.

U Italiji izgleda, da fašizam hoće opet da udari radikalnijim kurzom. Nema tome da se čudimo, kad znamo da je žestoki i ognjeviti Farinacci glavni tajnik fašističke stranke. Geslo njegovo, uz koje pristaje i sam Mussolini jest: fašizam do skrajnosti i do potpune pobjede. Jedna se nova politička afera polagano pojavlja na obzorju. Vodi se naime ponovno istraga zbog potapljanja italijanske ratne ladje «Leonardo da Vinci», koja je bila tekom rata potopljena od protuintervencijonističkih elemenata, i na temelju nekojih dokumenata, svojedobno ukradenih austrijskom konsulatu u Curihu, a tekar sada predanih oblastim, proizlazi, kako se tvrdi, da su upletene u taj akt sabotaže i nekoje istaknute političke ličnosti javnog italijanskog života. U Parlamentu je ministar prosvjete Fedele poslaniku Tinzlu, kad je protestirao proti postupanju sa manjinama, odgovorio, da sadašnji kurz proti manjinama mora da bude i dalje proveden, ne samo, nego da mora čak i pooštren biti. Manjinama u Italiji da nema mjesta, jer da je Italija nacijonalna država. Time je i ministar Fedele pljunuo na sve izjave, koje su dali i kralj i Sforza i drugi italijanski političari. Isti je odgovor dobio i poslanik Besednjak iz Gorice. U pitanju štrajka kovinarskih radnika su znale fašističke organizacije da urede štrajk po svojoj volji, premda se ne zna, za koliko vremena. Mussolini je osim toga vrlo spretno znao da uredi odnošaj napram katoličkoj crkvi i svećenstvu, te se može ustvrditi, da on danas radi suglasno sa ovim faktorom. Važno je u tom smjeru sigurno i otvorena izjava ministra de Stefani, koji je u parlamentu, govoreći o antiklerikalizmu, rekao i slijedeće: «Antiklerikalizam imao je razlog da opstoji onda, kad se je stvorila Italija, t. j. za vrijeme takozvanog «risorgimenta», kad se je naime moralo da se provede ujedinjenje i neodvisnost Italije i proti Papi (koji je bio onda neodvisni suveren papinske države) i bez crkve. Antiklerikalizam je bio onda historijska potreba i nužda. Danas se je to promijenilo. Danas je ta razmirica izlučena. Danas fašistička vlada priznaje historijsku i nacijonalnu vrijednost katolicizma i katoličke crkve za Italiju, jer je katolička crkva rimska institucija i pojava, koja je u suštini italijanska». Zbog toga možemo zaključiti da će se odsada naprijed fašistička i crkvena katolička politika u Italiji razvijati i voditi prilično sporazumno.

Jugoslavija.

U Jugoslaviji usredotočena je sva pozornost na raspravu, koja se u parlamentu vodi o izbornim mandatima. Verifikacijski je odbor predložio uništenje mandata radićevske stranke i takodjer nekojih drugih mandata, a odredio je i posebnu anketu, da pretraži zakonitost izbora, provedenih u mariborskom okrugu. Tom prigodom došlo je do burnih prizora i sukoba, jer su slovenački klerikalci tekom izborne kampanije objedili demokratskog kandidata dr. Pivka da je izdajica, jer se je borio protiv Austrije. Skupština ima sada da odluči o predloženom uništenju radićevskih mandata. Kakova će odluka pasti, nije još jasno. Radićevska stranka pripravlja po zadnjim vijestima jednu formelnu izjavu lojalnosti napram državi, kojom bi izjavom promijenila ujedno i svoj program. Medjutim vlada ne pripisuje mnogo važnosti takovim izjavam, dok je stranka vodjena od Stjepana Radića.

Čehoslovačka republika.

U Parizu je čehoslovački ministar vanjskih posala dr. Beneš izlagao predsjedniku franceske vlade svoje široke poglede na uredjenje Evrope. Njegova ideja je: stvaranje ujedinjenih država evropskih. Dr. Beneš dijeli evropske države u dvije grupe, **zapadnu**, koju sačinjavaju Engleska, Franceska, Belgija, Njemačka, i **istočnu**, koju sačinjavaju Poljska, Čehoslovačka, Jugoslavija, Rumunjska, Austrija i sve države centralne i istočne Evrope. Čehoslovački ministar vanjskih posala ne navodi Italiju, da bi joj na taj način ostavio potpuno slobodne ruke, hoće li se pridružiti jednoj ili drugoj grupi. Španija dolazi u obzir kao sastavni dio zapadne grupe. Kad bi se veliki saveznici sa svoje strane sporazumeli s Njemačkom, nastale bi već samim tim u Evropi dvije grupe sa suglasnim interesima.

Njemačka republika.

Dne 29. marta birati će se novi predsjednik Njemačke Republike, koji ima da naslijedi pok. Eberta. Izborna prognoza još nije moguća, jer skoro sve stranke hoće da se afirmišu svojim vlastitim kandidatom. Sada je sva pažnja skrenuta na to, koji će kandidat odnijeti najveći broj glasova, e da se onda kod odlučnih izbora dne 26. aprila, kad se budu stvorila dva bloka, nametnu oni kandidati, koji se budu najbolje afirmisali dne 29. marta. — Najveći izgled imaju socijalistički kandidat Brauns, centrumaški Marx, demokratski Elbach i nacijonalistički Jarres. Za drugi skrutinij računa se, da će ući u borbu Jarres kao kandidat nacijonalističke desnice i po svoj prilici Marx kao kandidat republikanske stranke. Opozicija u nacijonalističkoj stranci kandidirat će monarhistu Ludendorfa, bivšeg njemačkog generala. Iznenadjenja može mnogo da bude, jer ovaj put bira narod direktno svoga predsjednika, dočim je Ebert bio izabran od konstituante.

Kratke vijesti iz svih strana

— Prema prijavi, koja je donešena preko državnog odvjetnika u Bariu radi potapanja italijanske ladje Leonardo da Vinci saznaje se, da su glavni krivci inžinjer Santoro, neki Berner, dva mornarička časnika i jedan uvaženi italijanski diplomata. Potvrdjuje se vijest, da su o prijavi obavješteni kralj, predsjednik vlade i ministar pravde.

— Dne 20. ov. mj. se je u ministarstvu unutrašnjih djela sastala na prvu sjednicu parlamentarna komisija, koja prema ustanovama novog izbornog zakona treba da razgraniči nove izborne okruge. Na ovoj sjednici je ministar unutrašnjih djela Federzoni izložio zadaću, koju komisija treba da izvrši.

— Štrajk metalurgijskih radnika u sjevernoj Italiji potpuno je obustavljen. Radnička udruženja usvojila su vladin kompromisni prijedlog o uredjenju radničkih plaća, te je zatim potpisan sporazum sa poslodavcima. Medjutim u Torinu rad nije još otpočeo.

— Zbog neobično velike studeni smrznule su se u Napulju tri osobe.

— Ovih dana dolazi u Beograd jedan od najuglednijih američkih novinara Hamilton Fish Armstrong. On će zatim otići u Bukarešt, Carigrad i Sofiju. On ima da ispita prilike na Balkanu, specijalno pitanje krivnje za svjetski rat.

— 25. ožujka stižu u Beograd 25 djaka bečkog sveučilišta, pod vodstvom profesora Überzbergera, da upoznaju balkanske prilike. Nakon nekoliko dana boravka u Beogradu, kreću u Sofiju i Bukarešt.

— Radovi oko podizanja interne klinike medicinskog fakulteta u Beogradu počet će se u ljetu. Za ovo je odobren kredit od 10,162.000 din.

— Na beogradskom kazalištu proslavljena je kuriozna 25 godišnjica: Svečar je bio Dragomir Ostoić, koji obavlja funkciju šaptača na beogradskoj pozornici već 25 godina.

— U Londonu umro je lord Curzon, bivši engleski ministar inostranih djela, potkralj Indije itd.

— Strašan potres porušio je Ta-li-fu, grad zapadne kineske provincije Yung-Nan. Uslijed potresa nastao je i požar. Ta-li-fu broji 88.000 duša. Mrtvih ima preko 1000, ranjenih preko 6000.

— Iz Berlina se javlja da je umro profesor Wassermann, direktor instituta za eksperimentalnu terapiju i docent univerziteta u Berlinu. Prof. Wassermann postao je glasovit izumom metoda imunizacije i reakcije koje nose njegovo ime a po kojima se može da ustanovi lues i tuberkusoza.

Domaće novosti

DOPISNICIMA NA ZNANJE.

Pošto se naš urednik nalazi u zatvoru, nismo mogli sve dopise da objavimo te molimo svoje suradnike, da budu ovaj put strpljivi.

Jugoslavenska tvornica duhana u Trstu

Uprava jugoslovenskog državnog monopola kani ustanoviti u Trstu jedan depot jugoslavenskog monopolnog duhana i ujedno tvornicu duhanskog elaborata za izvoz. U tu svrhu bi trebalo skladišta u prostoj luci u opsegu od približno 10.000 kvadratnih metara. U skladištu bi moralo biti prostora za 5—6 milijuna kilograma ili 5—600 vagona tabaka. Zaposleno bi bilo kod toga i našlo bi zarade 6—700 radnika. To bi bilo vrlo važno za poboljšanje gospodarskih prilika.

Izgleda, da ima pri svemu tomu nekoliko poteškoća. Mi mislimo da ne bi bilo neumjesno, ako se pokuša ustanoviti to skladište i tvornicu u Puli. Arsenal u Puli je prazan. Tamo ima više od 10.000 kvadratnih metara na raspolaganje. Grad i okolica trpe uslijed bijede, a osobito naš je elemenat teško udaren. Zašto ne bi se proreš(e)tala i ova kombinacija s Pulom? A u Puli, čini nam se, najamnina za skladišta bi bila mnogo jeftinija, dočim sve druge pogodnosti opstoje i u Puli kao u Trstu.

Broj poslanika u novim pokrajinama.

Koliko će poslanika birati svaka pokrajina u ovim krajevima? Istra (Pula) 4, Rijeka 2, Trst 5, Videm 14, Zadar-Lastovo 1.

«Ehej, koliko čete. Ma sad čemo bili još praviji.»

Mara je vrgla na travu dvi velike burice, a kohci su zgrabili zlice, otkinuli si svaki po jedan bokun kruha i takali mišti po maneštri. Jeno sedan se hi je skupilo ko jene, drugo toliko ko druge i za par menuti se je jur čulo kako siržu po dnolu.

«A ča je s posuticami?», se je prvi uglasija Šimič Grabar.

«A muči, jazik si prigriza! Vajk nikega bamena zanovičeš. Čekaj dokle svi pojidu maneštru,» mu je rekla Mara i počela je otkrivati druge burice, nakrgane s finin tiston i pokrijene sve do gori z velikima bokuni mesa...

«Ne bojte se,» je rekla, »ne če nedan ustati lačan, ne!» Divojčinan je zvadila na pokrovac i ene su, dvi po dvi, sile jeno malo dalje i jile s pokrovca. Divojčine ne jidu nikad z muškima iz jene posude, kone doma mriž famejon.

«A s čin ču ja jisti posutice,» je rekla Jana Zvanina iz Ženodrage, «kad fali jedan pirun?»

«Joh je meni ko nis jenoga zabila. Vero san se pribrojila; nemoj mi zamiriti, lipa moja Jana!»

«Na ti ja soga!», je reka uni munjeni Šimič «ja ču si vred kupiti drugoga.» I zaspravlje je je da svoj pirun, a sam je skočija u niki rupenski vrtlič i u jedan hip si je od loze udila lipi pirunič na dva zuba.

Kad su se težaki najili takali su naginjati z baril i još su se već razveselili. Zuli su si pastole, pošli svaki za svoj grm, bliže h divojčinan i počeli hi šempijivati. Svud se je naokolo čuja samo jedan veliki smih vesele mladosti. Šimič Grabar je poša h unoj maloj Bigulinovoj, ki druge ni bilo, a ona ga je samo gledala i smijala se, ki još ni razumila, ča bi stija.

Mara je sila poli soga Tona. I tako je deboto svaki ima svoj par...

Samo je Marko od ragači usta sam. Ni poša h nenoj divojčini. Muča je i ni škrca, kako drugi, a vidilo se da lipo puška od mladosti, zdravlja i lipote. Ni zna ča bi dela, nego je zatuka u zemlju babicu i počeja klepati kosu... Mara ga je spod duba gledala i nikako se je je smilija. Slušala je hihikanje drugih ragači i divojčin, vidila je kroz grane, kako se nikoji pari za grmom ljube, a Marko, unako lip i mlad, stoji priz para, sam i muči.

Pogledala je Tona poli dase, a on je počeja jur klimati, od tepline i truda mu se je spalo. Za malo je i zaspa.

Smih divojčin je je prenuja. Tepla krv je i nju počela paliti po žilah i na jedan hip, nikako kako z neba, došla je je želja, da gre h Marku, zgrabi ga z rukami za unu njigovu lipu glavu, pogladi mu une male muštačice i pozabavlja se š njim unako, kako i druge svojima...

Zaželila je živjenja. Ni bila stara. Krv je je kuhala i počela je pensati, kako bi bilo lipo, da i ona more, kako druge, ter i ona je mlada. Ima Tona, ma ča če je, kad on je star...

Najzad se je sama prenula od svih tih grdih misli, a još su je već zdrhi pasali, kad je zapazila, kako je Marko i sada željno gleda. Sva se je zacrlenila, ki se je je zaperalo, da je on vidija u njeju dušu uno ča je ti hip pensala. Vred se je ustala, pokupila žlice i pirune, pokrovce i burice i počela hi metati u bisage. Kako se je naginjala, upirala se ji je sprida košulja i to je još već smučivalo, da ni znala janka ča dela.

Najzad je ustavila težake i pošla doma.

Marko je gleda za njon i niko veselje ga je prijalo. Zaperalo mu se je, da se je oprla njeja duša i njeje srce i da je na jedan hip vidija, ča je pensala. Vidija je kako se je zacrlenila i smutila i to mu je dalo kuraja.

Mara je bižala doma. Peralo se je je, kako da je je u krvi usta niki tošig od unih grišnih misli i da je pali i grize. Stila ga je stirati, ma ni mogla. Uni pensiri, une želje, vajk su tornivale. Finta prikrižala se je jeno par boti, da stira hudobu ča od sebe, ma hudoba ni stila poj, črv je je griza i od tega dana je ni ustavija. Kad je najmanje stila, najedambot bi se nazada ujavija i spominja je, da krv živi, da ni stara...

Krv je iskala svoje... Još ni bila zamrla. Bila je u zadnjih dani mladosti, za lito, dva, imala je da dojde starost i zato je još žešća bila, još žešće kuhala po žilah.

Uti dan je prvi bot pala. Ne s tilon, prike se još ni bilo niš zgodalo, nego s pensiron. A kad jedambot padeš u misli jednako je, deboto, kako da si pa i s tilon, prike ko ni jaka glava tilo je još manje.

I najzad je došlo do unega, ča je potle zaspravlje i došlo...

(Nastavit će se.)

Jadranska banka.

U pitanju konkurza Jadranske Banke su nekoji odgovorni upravitelji banke postavili upravitelju mase predlog za nagodbu Po tom predlogu bi banka uredila svoje dugove na slijedeći način.

Platili bi se u potpunoj svoti:

I. porezi, troškovi mase, zaostale činovničke plaće, vrijednosni papiri u koliko su specijelno bili deponirani, te je banka izdala bila potvrdu sa točnom navedbom broja i serije deponiranih papira i sudbeno privilegovani dugovi.

II. Onim, koji su uložili novac u Banku ili koji imaju inače druge tražbine proti banki bi se platilo a saldo 25 procenata kapitala i interesa dozorelih do 11. I. 1925 i troškova naraslih. Platež bi uslijedio 90 dana poslije odobrenja predloga sa strane vjerovnika, dotično tribunala.

III. Za druge vrijednosne papire, položene u Banku, bi banka platila 65% njihove vrijednosti. Tražbina od 3 milijuna lira, što je ima Banka proti Eraru na temelju takozvanih Bescheinigungen bi banka ustupila vjerovnicima. U slučaju da oni to inkasiraju, bi se njihova kvota prema tomu povisila.

Takodjer i svota, koju bi banka inkasirala za nepromijenjene krune visokih serija u Zadru išla bi u korist dotičnih vjerovnika.

Kad bi i drugi upravitelji banke doprinijeli izvjesnim svotama, da se stvar uredi, povisili bi se posteci pojedinih vjerovnika.

Isplata svote bi bila garantirana sa strane «Banche Commerciale Triestina».

Ove nedjelje vršio se je sastanak vjerovnika Jadranske Banke. Zbor je prihvatio rezoluciju, kojom upozorava odgovorne upravitelje banke na ozbiljni njihov položaj, kojom dalje ne prihvaća nagodbu, nego smatra predlog samo kao bazu za daljnje pregovore i kojom konačno zahtjeva od države, da se odreče svojih tražbina naprama banci, čime bi se kvota spadajuća na svakog vjerovnika, znatno povisila.

Upozorujemo ponovno sve vjerovnike banke, da mogu prijaviti svoje tražbine proti «Banca Adriatica» do 31 marta na trgovačkom i pomorskom tribunalu u Trstu.

Nakon deset godina...

Pred nekoliko dana stiglo je u Trst pismo nekog Mattea Albi-a, koji se još uvijek nalazi u ruskom zarobljeništvu. Albi je bio austrijski vojnik, a otkako je god. 1914. zarobljen na ruskoj fronti nije se nikome javio, pa je njegova rodbina mislila, da je već davno umro. Albi je svoje pismo adresirao Triest -Oesterreich, jer on i njegovi drugovi u Sibiriji nemaju pojma o dogadjajima g. 1918. Da je tome zbilja tako svjedoči nam i to, što se on u pismu živo interesuje «kada će se jednom svršiti rat» — da se zarobljenici mogu povratiti svojim kućama...

Antun Grižančić iz Gradine kot Oprtlja (Istra) primio je takodjer jedno pismo od svog sina, koji mu se nakon deset godina javlja iz ruskog zarobljeništva. Sin mu piše, da je zdrav i da će se odmah vratiti kući, ako mu pošalje 1000 kruna za putne troškove.

Ako svi znaci ne varaju, u Rusiji ima još mnogo zarobljenika, sva sila živih «mrtvaca», koji teškom mukom čekaju dan povratka u domovinu ili — kako oni vele — «svršetak rata».

Tražbine proti austro-ugarskom, austrijskom i ugarskom eraru.

Po dekretu u tom predmetu i nekojim poslije izdanim okružnicama, gdje pojedine finansijske intendance po svoje tumače onaj dekret, vrlo je nejasno, koje se tražbine imaju prijaviti i koje se ne smiju prijaviti. Zbirka je još veća, jer je vlada izjavila, da svi oni, koji su iz razloga rekvizicija već štogod dobili, treba da vrate primljeni novac, ako ne ulože pravodobno novu molbu. Ako se je radilo o pravim ratnim štetama, t. j. o takvim, koje su bile prouzročene izravno od ratnih operacija, stvar ne spada pod udar toga dekreta. Ali ako je ko dobio štogod pogriješno pod naslovom ratnih šteta, premda se radilo o rekvizicijama, onda mora da vrati novac. U tom predmetu nastala je velika debata po ovdašnjim italijanskim novinama. Tršćanski «Piccolo» je objelodanio mnogo rasprava u toj stvari, a da pri tome nije došao do stalnog zaključka. «Edinost» se je takodjer u poduljim člancima bavila s tim problemom. Štaviše, da zbrkka bude još veća, pojedine su finansijske intendance izdale okružnice, koje su bile u očitoj protimbi sa samim dekretom. Radi toga je naš poslanik Wilfan odaslao ministru finansija brzojav, kojim mu sve to predočuje i traži da budu poduzete zgodne mjere e da se razjasni pravi juridični položaj. Poslije njega je i gorički poslanik Besednjak upravio interpelaciju na finansijskoga ministra, kojom traži autentičnu interpretaciju (tumačenje) nejasnog dekreta. Čim doznajemo za odgovor, informirati ćemo svoj narod.

Medjutim pozivljemo ponovno narod, da prijavi svoje tražbine do 23. aprila 1925. Dokumenti i dokazna sredstva mogu se i naknadno priložiti. Glavno je, da prijava stigne do 23. aprila. Pri tome smo mi, kao uvijek tako i odsada, svojim ljudima pri ruci. Isto tako i naše političko društvo.

Svega po malo

Pokusni brak na tri godine.

Bijela Rusija prva je od sovjetskih republika službeno priznala pokusne brakove. Ako dvoje ljudi hoće sklopiti takav brak, treba samo da dodju mjesnom savjetu, gdje će potpisati ugovor o braku. Taj brak ne smije dulje trajati od tri godine. Poslije tog vremena treba da supruzi opet dodju pred oblasti i da ondje izjave, žele li da se brak produlji. Ako su se supruzi uvjerili, da ne pristaju jedno uz drugo — a za tri godine mogli su se dobro upoznati — ne će produljiti ugovora i opet su oboje slobodni. Pitanje djece bilo je nešto kompliciranije, ali i to je riješeno. Ako se pokusni brak nakon tri godine razriješi, mora se suprug obvezati, da će za djecu davati trećinu svoga dohotka — sve dok djeca ne navrše sedamnaestu godinu.

D'Annunzio u životnoj pogibli.

Prema vijesti iz Rima lebdio je ovih dana Gabriele D'Annunzio u životnoj opasnosti i jedva joj izmakao. Pjesnik se vozio motornim čamcem na Gardskom jezeru i kod Malcesine ga iznenadi žestoka bura. Voda je prodrla u mali čamac, postojala je opasnost da uslijed vode, koja je sve to više nadolazila ne potone. Ovome se zlu pridružilo i drugo, zapalio se materijal za loženje motora. Tako je «grof od Snježnika» proživio teške časove, u pravom smislu izmedju vatre i vode, no ipak je uspio da se spase. Bio je već posve malaksao. Ovoliko javljaju iz Rima, čini se, da slavni pjesnik želi da ne padne u zaborav, pa pošto je iscrpio druge mogućnosti govora o sebi, kao ženidbe, polaska u samostan, samoubojstva itd., želi da osvježi uspomenu na sebe lansiranjem istinske ili izmišljene opasnosti o vatri i vodi.

Nova katastrofa od požara u Tokiju.

U sjevernom djelu grada Tokija buknuo je dne 18. marta veliki požar, koji se je raširio munjevitom brzinom, tako da je za nekoliko sati razorio preko tisuću kuća. U goruči dio grada poslana je vojska. Vojnici srušili su kuće u čitavoj jednoj grad. četvrti, da tako zapriječe daljnje širenje požara. — Materijalna šteta je neobično velika, a za sada je nije moguće uopće ustanoviti, 20 tisuća ljudi ostalo je bez kuće i kućišta. Dosada je uspjelo zapriječiti daljnje širenje požara, ali opasnost još uvijek postoji — tim više, što je čitav grad sagradjen većinom od drvenih kuća radi čestih potresa.

Prema posljednjim vijestima iz Tokija zaglavilo je kod požara u sjevernom dijelu grada preko 1800 ljudi i prema posljednjoj procjeni iznosi šteta oko 23 milijuna dolara. Ukupno je razoreno 17.000 kuća.

Zbirka historičkih relikvija u plamenu. - Požar u zapadnom Londonu.

Glasovita zbirka voštanih figura i historičkih relikvija, koja je bila smještena u jednoj velikoj zgradi zapadnoga Londona je izgorila. Osim drugih rijetkosti požar je uništio i namještaj sobe, u kojoj je umro car Napoleon I. na Sv. Heleni. Velika četa vatrogasaca s nekoliko parnih štrcaljka pokušava da spasi šta se dade.

Književnost i umjetnost

«Otroško perilo».

Ova je knjiga izašla ovih dana. Priredila ju je urednica priloga «Ženskog Sveta» gospodjica Milka Martelančeva. U knjizi su naslikani svi mogući uzorci rublja za djecu od novorodjenčeta do 14. godine. Uz slike su naravno i popisi i upute te uzorak za kroj i boje.. Sve izradbe su moderne, praktične i svuda izbija narodni motiv. Knjiga će dobro doći osobito mladim majkama, koje žele pripraviti rublje i opremu za svoju djecu. Kupiti se može knjigu u Trstu u knjižari J. Štoka, via Milano 37 a stoji Lir 4.50, a za Jugoslaviju 16 Dinara. Naručnice «Ženskog Sveta» je mogu dobiti u upravi lista u Trstu za 3.50 Lira, a u upravi u Ljubljani za 12 Dinara. Budući da je ovo prva naša knjiga svoje vrsti, to je najljepše preporučujemo.

Slavenska renesansa 1780.—1848.

Napisao Dr. Milan Prelog, prof. univerziteta u Zagrebu. Zagreb 1924. Naklada Jugoslovenske štampe d. d. Str. 484. Cijena 100 Din U ovom opsežnom svim naučnim aparatom opremljenom djelu autor na širokim osnovima prikazuje preporod slavenskih naroda krajem 18. i u prvoj polovini 19. stolj. Autoru je bilo u prvom redu stalo do toga, da u tom preporodu istakne postepeni razvitak ideje slavenske kulturne uzajamnosti i solidarnosti. Kulturna uzajamnost imala je da najposlije i do političke. Ova posljednja manifestirala se tek 1848. na sveslavenskom kongresu u Pragu, kojemu je autor posvetio znatan dio svoje radnje. «Slavenska renesansa» Dr. Preloga je uopće prvi pokušaj, da se u cjelovitoj slici prikaže sav slavenski preporod i dosada nema nijedna slavenska literatura djela ove vrste. Predgovor djelu napisao je profesor slavenske istorije na praškom univerzitetu Dr. Jaroslav Bidlo, koji ističe da je Dr. Prelog u svojoj knjizi dao prvi detaljnu cjelokupnu sliku slavenskoga preporoda i da će ovo djelo biti uopće poznato kao veoma važan član slavenske literature obzirom na istoriju slavenskoga preporoda. «Slavenska renesansa» može se nabaviti u svim boljim knjižarama.

Hrvatska starokatolička crkva.

Biskup Maro Kalogjer izdao je informativnu knjižicu o «Hrvatskoj starokatoličkoj Crkvi», gdje pisac iznosi historijat postanka starokatoličkog pokreta i sadanje stanje. Knjiga je pisana sa osobitim obzirom na prilike u Jugoslaviji. Osim toga je priredila Hrv. starokatolička Crkva kratki «Kršćansko-katolički Katekizam».

Narodna Enciklopedija.

Iz štampe je izišla prva sveska Narodne Enciklopedije srpsko-hrvatske-slovenačke, koja predstavlja jedno vrlo veliko i od vrlo velikog značaja preduzeće, koje vodi g. Stanoje Stanojević, profesor Beogradskog Univerziteta.

Od kolikoga je značaja Narodna Enciklopedija najbolje će se shvatiti kada se zna, da ona obuhvata cijeli jugoslovenski narodni život, i da u njoj ima dodataka ne samo iz književnosti i umjetnosti, nego i iz nauke, medicine, političke i kulturne istorije, zanatstva, tehnike, rudarstva, jednom riječi podataka koji daju jasnu i svestranu predstavu cijeloga života jugoslovenske zemlje. A od kolike je vrednosti ta Enciklopedija i materijal u njoj, najbolje će se moći shvatiti kada se ima na umu, da su njeni saradnici iz sva tri sijela našeg naroda, bez obzira na partijske razlike i ličnu podvojenost.

Prva sveska ima 478 članaka. U njoj je izišlo slovo A i B do riječi Ban. Sveska je vrlo dobro tehnički opremljena. Uredjena je neobično pregledno, sistematski, po šablonima. Većina članaka napisana je lakim, razumljivim stilom.

Prva sveska je štampana u 20 hiljada primjeraka (ali je slog sačuvan), i štampana je u jednom izdanju ćirilicom, a u drugom latinicom. Druga sveska će izići za 14 dana. Svega će biti 22 sveska .Sve će ona biti ukoričene u tri knjige. U preplati sveska stoji 40 dinara, a u knjižarskoj prodaji 45 dinara.

Do sada se prijavilo 6000 pretplatnika.

Našim čitaocima preporučamo, da nabave ovu veoma potrebnu enciklopediju, prvu na našem jeziku.

Darovi

za fond «Istarske Riječi».

Petar Počekaj, Roč lira 10, Anton Božić, Binkar lira 10, Ivan Medica, Izola lira 5, Grbac Jakov, vojnik lira 10, Josip Blazina, New-York lira 13, sakupljeno na krsnoj slavi gosp. Osojnjaka lira 60. Ukupno dakle 108 lira.

Plemenitim darovateljima srdačna hvala.

Izdavač, direktor i odgovorni urednik:
IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST“ U TRSTU

Broj 14 [illegible] — U Trstu, 2. aprila 1925. — Pojedini broj 20 cent. — God. III.

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

„Istarska Riječ" izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin". Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 25·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57

Oglasi stoje 4 lira za svaki centimetar visine u širini jednoga stupca. Za višekratno uvrštenje daje se znatan popust prema pogodbi. Plaćaju se i utužuje u Trstu. Dopisi se šalju uredništvu, a novac upravi. Nefrankirana se pisma ne primaju, a rukopisi se ne vraćaju ni u kojem slučaju.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari". — Narodna poslovica.

TABELARI

Ovih dana navršilo se upravo četrdeset godina, što se na Kastavštini odigrala jedna vrlo žalosna igra. Kotarski kapetan u Voloskom izdao je bio nalog, da se po raznim mjestima kotara izvjese dvojezične tablice s hrvatskim i njemačkim napisom: «U pograničnom kotaru. **Im Grenzbezirke.**» To je bilo učinjeno zato, da se označi carinska linija, koja je tekla izmedju Kastavštine i Hrvatske — i Kastavštine i Rijeke.

I te tablice s napomenutim napisom bile su izvješene negdje početkom godine 1885.

Kastavština je već do tada bila dala našemu narodu u Istri nekoliko muževa, koji su stajali u prvim narodnim redovima. Medju njima bila su trojica, zbog kojih nisu oni u Poreču mogli da spavaju mirno. To su bili naši junački vodje: Spinčić, Laginja i Mandić. Ovi su narodni miljenici imali najjače uporište u općini kastavskoj, koja je onda brojila oko 20 hiljada duša. Italijani su već nekoliko puta bili pokušali, da tu našu narodnu vojsku oslabe, ne bi li kako našim ondašnjim prvacima izbili tlo ispod nogu. Pokušali, ali bez uspjeha.

Godine 1885. imali su se izvršiti izbori u carevinsko Vijeće. Tadašnji naš zastupnik u Beču, pok. dr. Vitezić, dobivao je najviše glasova u Kastvu. Italijani, kojima je Vitezić bio trn u oku, htjeli su, da mu te glasove oduzmu. Što su učinili?

Najprije su u narod širili glasine, da su kastavski prvaci prodali Kastavštinu hrvatskoj Vojnoj Granici, (koja je već u ono vrijeme bila ukinuta) za 500 tisuća forinti. **Od toga da je dobio kastavski načelnik 24.000, a župnik 8000 i sve tako** — svaki po nešto. Te vijesti širili su neki **riječki Italijani**, a najviše neki voloski c. kr. činovnici i na čelu im kot liječnik **i geometar, obojica Italijani.** Pošto se ona glupa laž dobrano raširila medju narodom, navalili su i drugi plaćeni agitatori, koji su neuki puk dovlačili pod one tablice i govorili:

— Pogledajte ove tablice? Što je na njima **napisano**?

Neki bi pročitali: «U pograničnom kotaru...» a oni agitatori skočili bi kao pomamni: — Pa zar vam nije jasno, da su vas prodali «Vojničkoj Krajini — To će reći Hrvatskoj? I tako vi ćete od sada bili svi vojnici i plaćat ćete strašne poreze na sebe, na ženu, na kravu, na kokoš i sve tako.

Našlo se u narodu nekoliko neukih nesretnika, koji su toj grdnoj izmišljotini povjerovali i od toga nastala u narodu prava pobuna. Razdražen narod počeo da se grozi činovnicima na općini, svećenstvu, učiteljstvu — uopće svim našim vidjenijim narodnim ljudima. Jednoga dana, 21. februara 1885. navalilo u grad par stotina zavedenih i da nije bilo uvidjavnosti i odlučnosti **kastavskih prvaka**, Bog sam zna, kako bi bio prošao onaj žalosni dan. Pobunjeni svijet nahrupio i u općinsku dvoranu, gdje se držala redovita općinska sjednica. Plaćeni agenti nahuškali su naime narod, da će se toga dana na sjednici odlučiti o prodaji općine, pa su prevareni nesretnici kao ludi bučili, i zahtjevali, da se tablice dolje bace. To se i izvršilo uz divlje odobravanje zaludjelog svijeta. Žandari su sve to mirno gledali, a općinski činovnici sasvim nezaštićeni podniješe mahom svoje ostavke.

Nemiri su trajali i u naredne dane. Italijanske istarske i tršćanske novine, a po njima i neke njemačke, pisale su o tim neredima kao o pravoj kakovoj revoluciji i zlorado su naglašivale, da je hrvatskoj stranci u Liburniji odzvonilo, jer su se evo uskolebale njezine najjače tvrdjave: Kastav, Veprinac i Lovran.

A kako se pri tom držala vlast, koja je bila dala nalog, da se one tablice izvjese? Bacila je kamen i ostavila Kastavce bez obrane i zaštite i pustila, da se buna u narodu nesmetano dalje širi. Treba znati, da su vlasti i u Voloskom i u Trstu bile već od prije veoma nezadovoljne s Kastavcima, koji su umjeli da prkose nesamo Italijanima u Poreču, već i Nijemcima u Beču. Kad je ono tršćanski namjesnik posjetio Kastav, dočekao ga narod pod hrvatskim trobojnicama, protiv čega je on odmah protestirao veleći da hrvatskim trobojnicama nema mjesta u krajevima s ove strane Rječine. Isti taj namjestnik tražio je, da se u kastavskim školama marljivo uči njemački, čemu su se Kastavci protivili, a najvolio bi bio, da svi ti ljudi okrenu ledja Spinčiću, Viteziću i Laginji, na što su oni odgovorili one iste godine time, što su opet poslali svoga ljubimca Vitezića u bečki parlamenat.

U ovom člančiću ne možemo da prikažemo tok svih onih dogodjaja, ni sve posljedice, što su ih morali da snose neki zavedeni nesamo iz Kastavštine nego i iz susjedne Veprinaštine, gdje je takodjer došlo do nemira i tvornih napadaja. Kako je o čitavoj toj stvari bilo govora u Parlamentu, morao je konačno da uzme stvar u ruke i sud i da kazni one, što su prigodom onih nemira prevršili mjeru. Kažnjeni su bili samo oni jadni zavedeni, dok su pravi krivci ostali po strani i trli sebi ruke, što im je evo još jedamput uspjelo, da medju neuki narod bace kamen smutnje i uštrcaju nekoliko kapi otrovi, koja je ostavila klicu i za kasnije nemire.

Naš dom gori!...

To je naš bôni vapaj, koji se ori po našoj kršnoj i tužnoj Istri, po izranjenom Trstu, po lijepoj Goričkoj. Taj se usklik uzdiže iz 500 tisuća jugoslovenskih narodnih duša od Snežnika do plavetnog Jadrana.

Sve to veći plameni ližu naše zidine. Ogromne baklje zadiru se u krov, koji se već ruši na naš stari Dom. Ta neodoljiva ognjena masa već zahvaća i naše temelje.

A mi, bijedna manjina u Italiji, moramo da gorimo u tom strašnom vrtlogu. Uslijed velikog ognjenog šuma i praska ne čuje se niti naš bôni uzdisaj. Naša narodna kuća gori, naš narodni dom propada i sve to više se ruši. Iskre vrcaju i odskakuju na sve strane.

U tom požaru, u toj velikoj nepravdi, što se nam čini danomice grabeći nam naša sveta narodna prava —, naša srca ogorčeno ćute i trpe tu veliku i neizmjernu narodnu bôl.

A mi iz tog gorećeg nam doma ne možemo da bježimo, nije nam moguće da ga zapuštamo, već trpimo i trpimo silne muke.

Naša svijesna narodna duša se krči, zvija, prevraća i steže od silnog jada, čemera i ogorčenosti. Grozna nas groznica hvata, te nas davi i guši; broji nam zadnje dane života našeg..., a nama se ne da umrijeti, još želimo i još **hoćemo da živimo...**

U tom našem narodnom domu je sve dobro naše, sva ljepota naša, sva tužna uspomena naša; tu je naše bogastvo, naša imovina; tu počivaju naši vrli djedovi i pradjedovi, a tu se sada i mi borimo, kao vjerni nasljednici naših poštenih narodnih otaca. Da, tu smo jošte mi narodni junaci vrijedni našeg poštenog slavenskog imena.

I sve nam to gori, sve nam to propada i ruši se u prah i pepeo.

Da smo kukavice, pobjegli bismo bili; da smo nepoštenjaci, izdali bismo bili naše jugoslovensko majčino mlijeko, naše junačko ime, čitavu našu prošlost i okaljali našu junačku povijest. Da smo mlitavci, popustili bismo bili i predali se, ljubili bič, koji nas bičuje i mlati sa svih strana; da smo narodne, nesvijesne i nekulturne ništice sami bismo hrlili u narodnu smrt i tako izgarali. Ali ne, mi sve to nismo! Ta naš dični pjesnik Vladimir Nazor grmi:

«Slaga, tko reče, da smo lovor, grana, me-
[lem na rani, dùga u oblaku!
Mi porod jesmo vuka i arslana!»

To je poznata i priznata činjenica. Kakovo pak gledište zauzimlju kod svega toga naši sadašnji gospodari u glasovitom Rimu i u tolikoj, što se tiče slobode, razvikanoj državi?

Oni, kao da haju i ne haju za nas, za našu sudbinu. Nemaju ni trunka milosti, ni samilosti, ni osjećaja do naše narodne boli. Ne će oni da upotrijebe niti jedno ublaživo sredstvo, da nam spase barem najsvetije; ne nalazimo u njih niti jedne riječi, kojom bi barem prividno sučuvstvovali s nama.

Ti naši gospodari zapališe naš dom. Pritištu naša narodna srca i neprestano tlače našu dušu i to sve više i sve jače...

Ne će da prestaju; ne priznaju nas kao narodno-kulturni elemenat; hoće da živimo tu samo da umremo narodnom smrću. Ne tješe naše izmorene grudi, već ih pritištu, ne liječe naše grdne rane, već im dodavaju otrova, ne gase naš goreći i plamteći narodni dom, već ulijevaju ulje u taj užasni i strašni narodni pakao.

A mi, da ne izgorimo, da ne poginemo i jer nam je naš narodni život drag i mio, mi se ne bunimo, nego odvraćamo svaki nemili i nepravedni udarac zakonitim i čovječnim sredstvima.

I zato, gospodari naši, neka vam ne bude žao, ako sami ne ćemo da poginemo, te da legnemo u zaborav na tom narodnom garištu: Mi hoćemo da živimo mirno i dostojanstveno i pošteno; hoćemo da napredujemo gospodarski, i u narodno-prosvjetnom pogledu. Hoćemo, da budemo svoji na svome. Život nam nije mrzak, već nam je drag, pa vam stoga **ljubav do nas ne damo**, pa makar vi bili ljepši i sjajniji od nas.

Da, svoji hoćemo da budemo na svome domu, a kao svijesni državljani davamo i dat ćemo Bogu, što je božje, Kralju, što je kraljevo, a u sebi gojit ćemo i čuvati naš mili materinski jezik i sve to više uspaljivati ljubav do svoga mučnoga jugoslavenskog naroda u Italiji protiv svih navala.

I konačno, sve ono, što nam uzburkani plamen u našemu domu spali i smrvljuje, mi ćemo zato još s većom ljubavlju i s još većom požrtvovnošću nastojati oko toga, ne samo da dobijemo natrag ono, što smo imali, već da i mi kročimo dalje i napredujemo poput naše kulturne braće po širokome svijetu.

Nadamo se, da će naši novi gospodari uvidjeti svoj nepravedni postupak s nama, te da će nam ne samo dozvoliti, već nas i poduprijeti, da nesmetano upotrijebimo sve svoje sile oko svetog i mučeničkog narodnog rada.

Borba za duševni preporod

(Dopis iz Sarajeva.)

U ovom gradu, u kojem se je odigrao početak najuzvišenije epohe u historiji jugoslovenskoga naroda, u Sarajevu, sudjeno je da se odigra početak epohe i jugoslovenskog duševnog preporoda, početak stvaranja jednog ne samo kulturnog, nego moralno i etički visoko obrazovanog, ustrajnog i preduzetnog jugoslovenskog tipa, čovjeka borca, koji će sve svoje sile upotrebiti u razvoj i napredak, koji će znati dokazati svu veličinu i svu snagu jugoslovenskog duha. Stvaranje takovog čovjeka je svrha škole, koju je pred četiri godine osnovao Miljenko Vidović u Sarajevu.

Mladići, kojima kao da je bilo sudjeno da u tami, prezreni, jadno i kukavno prožive svoje dane, kojima u duši nije postojao ni tračak nade u viši, bolji život, ljudi koje nije sunce grejalo, nego ih je bio ljuti mraz života, — sačinjavaju većinu djaka Vidovićeve škole. To su ljudi iz «najnižih slojeva», medju kojima je društvo naviklo da traži zločince, sramotu čovječanstva. Duše tih ljudi posve je preobrazio njihov učitelj. Probudio je u njima plemenite latentne snage i dao im je jak impuls. Taj impuls i te snage dale su rezultate, kakve naš jugoslovenski rod nije upamtio. Ako se uzme u obzir kulturni i moralni nivo tih djaka u času kad su stupili u školu, kao što i sve ostale okolnosti, može se opravdano reći, da takovih uspjeha nije upamtilo ni čovječanstvo.

Mladić, zahvaćen svim društvenim porokama, sa lošom predizobrazbom jedne osnovne škole, koju je pred više godina svršio, stupa pred svojeg učitelja, sluša ga i on se preobrazuje, postaje novi čovjek. Kida sa svom prošlosti. U njemu se budi tolika snaga, energija, ustrajnost i težnja za savršenstvom, da za dvije godine, danju zaradjujući svakidanji hljeb, a noću učeći, polaže na državnim školama ispite iz svih osam razreda srednje škole i maturu. Pored toga moralno i etički se preobrazuje, jer je moralna i etička naobrazba glavna svrha škole. Da djak sve to za tako kratko doba postigne, potrebita je zaista genijalna snaga, koju sposoban učitelj izaziva u duši djaka. Ti djaci dokazuju istinitost riječi velikog Edisona: «Genij je 2% nadahnuće a 98% znoja.»

Danas ima više Vidovićevih djaka na visokim školama. Oni će biti rasadnici novog života u Jugoslaviji.

DOPISI

IZ RIJEKE.

Jedan novi prorok. — «Furešti». — Kontraband. — Korteladi i drugo.

Sve dolazi i prolazi. Došla je a evo i prošla toliko razvikana proslava šestgodišnjice osnovanja fašizma. Ovdje na Rijeci prošla je bez ikakve buke i halabuke i neopažena košto već to prolaze sve patriotske manifestacije u ovoj kapricioznoj perli «del Carnaro.»

Fijumanci su, kako bi se franceski reklo: gurmani, ili našski bonkulovići, pa ne vole, da ih se vječno pita s kojekakvim jarebicama. Oni hoće svaki dan po jednu novu «pietancu», i ako te nove «pietance» nema, onda su naši Fijumanci nesretni.

Samo tako dade se objasniti ona ledena hladnoća, kojom su moji sugradjani primili gospodina Forgesa Davanzati i njegovu — jarebicu — to jest onaj njegov govor, što ga je u nedjelju 22. pr. mj. na godišnjicu ustanovljenja ricinusa izgovorio u teatru Verdi. Taj Davanzati nije u svom govoru kazao ništa, što nisu već prije njega rekli toliki drugi i da nije na kraju spomenuo, da je Rijeka «sentinella» domovine, Boga mi, ako mu bio iko ni zapljeskao. Ali kad je čovjek spomenuo riječ «sentinella», onda se dogodilo čudo: kao da se sva ona fijumanska krv pretvorila najednom u bujicu; zavrijela, uskipjela stara fijumanska herojska krv i sve udarilo u buran pljesak. Evo što znači pogoditi žicu!

Takova je eto ona prava, genuina, fijumanska duša. Ima dakako i izuzetaka. Ima na priliku trgovaca, koji će vam dati sve Forgese i sve Davanzate ovoga svijeta za jednoga bilo kakvog «furešta», koji je došao na Rijeku ne da pije razne «vermouthe d'onore», već da troši iz svojeg krupnog budželara dinare ili dolare. A takovih blagodatnih, od svega srca željenih individua danas je hvala Bogu puna Rijeka. Puni su ih svi parobrodi, što stizavaju iz Lovrana i Opatije. Govore sve jezike i niko ih ne smeta, što pokazuje, da Rijeka nije samo holokausta već i u prvom redu vrlo kulantna. A razumije se, da su i «furešti» kulantni, što se vidi iz silnih para, što ih ti dobrijani ostavljaju u trgovinama i drugim više manje javnim lokalima.

Najviše ide svile. Joj, šta ti furešti troše na svilu! Ni da je jedu, toliko je ide. Vele, da je Rijeka svilom poplavila svu Jugoslaviju. Zlobni jezici vele, da se ta poplava vrši putem kontrabanda. Medjutim, ja stojim dnevno po tri četiri sata u blizini mosta i ne vidim ništa sumljiva. Jedino, što mi pada u oči, to je vanredno velik broj žena — u blagoslovljenom stanju, što s riječke strane prelaze na Sušak. I Ninetti je dalo to u oko.

— Ki vrag je to — rekla mi je juče — svaka druga ima trinket...

No reć bi, da ni druga sponda ne miruje, jer se nesamo na Rijeci nego i u Trstu i jede i puši kao i na Sušaku i u Zagrebu. Pa će mi neko doći i reći, da je «patto d'amicizia» mrtvorodjenče! To je šuplja fraza, (naime ono mrtvorodjenče) kao što je sasvim lažna i ona Sušmelova krilatica: Fiume è una città» che muore! Corni! Fiume ze una città che si inzemnja — i koja ima toliko sreće, da može zavapiti i urbi i orbi: — Hej, ne će grom va koprivu!

Prelazeći na dnevnu kroniku, ovaj put moram da registriram jedan strašan slučaj, koji je silno uzvrpoljio naš stari grad. U krčmi «Alla Torre civica» ubio je jedan Italijan nožem drugoga Italijana. Ubojica je izjavio, da ga je ubio za to, što ga je ubijeni pogledao mrko (el me ga guardà scuro). Drugi vele, da ga je ubio» per la gelosia de mestier. «Kad pomislimo, koliko ih ima na Rijeci, koji jedan drugoga mrko gledaju — i koliki se medjusobom mrze, što jedni mogu do kruha a drugi s istim zvanjem ili zanatom ne — mogu, kad to pomislimo, onda mora da se zgrozimo pred pitanjem: Što će biti, ako se u nas budu počeli medjusobom klati svi oni, koji se mrko gledaju ili pak koji trpe od «jeložije de mestijer?»

Najtužnija je pak ova: Nedavno se prikazao na Kvesturu neki otac, da tuži sina, koji ga je radi jedne opomene udario nečim tvrdim po glavi i dosta ga teško ranio...

Lijepo jadrimo — baš lijepo!

Rokac.

IZ RAČJE VASI.

Eto nam opet našeg popa Branca medju nama. Hoće da ponovno muti kašu na Krasu, pa se zaželio učiteljske službe. Sramota je za školske i crkvene vlasti, da ponovno šalju u naše selo ovakovog čovjeka, kao da ne znaju što je sve učinio.

Pop Branca više ne uživa nikakveg ugleda u našem selu. Ostali su mu vjerni samo oni Račjavašani, koji su se s njime kompromitovali u blatnim poslovima.

Inače naša općina vrlo kukavno i jadno životari. Tajnik vedri i oblači kako sam hoće, jer se njegova komesarska milost malo vidi u Račjoj Vasi. Njemu nije stalo ni do općine ni do nas. Skoro uvijek stoji u Buzetu. Što će iz nas ovdje biti, kad imademo takove općinske poglavare? To nas pitanje danomice muči.

Samo porezi i dužnosti, a gdje su nam i ceste i pratice?!

IZ RUKAVCA.

«Istarska Riječ» već dugo šuti i o nama i o našim obližnjim selima! Ovo nas začudjuje već zato, jer smo prošle godine biti skoro uvijek na dnevnom redu, a osim toga mi živimo onako, još možda i burnije nego smo živjeli nedavno. — Kušajmo ipak da probijemo led. —

Lične kavge i razmirice toliko su se nažalost u nas razmahale, da teško pogadjaju cjelokupno naše javno djelovanje. U toj kroničnoj rani, leži glavni razlog, da naš društveni život ne može teći onim uspješnim tijekom kako se to opaža u drugih pametnijih i naprednijih naroda. — Sveto obožavanje svoga «ja», mora ustupiti mjesto i najboljoj zamisli, tako te je bilo kakav zajednički istup naših sila već u samom zametku osudjen na neuspjeh.

Nije ovo bolest i sramota samoga Rukavca, već u prvom redu i svih bližnjih sela, koja su nekada složnom požrtvovnosti, pokazali baš zavidnih uspjeha. Ovakve su prilike krive, da sav onaj društveni život, o kome se toliko galamilo u posljednje dvije tri godine, nije donešao osobitih koristi, da bi bar izdaleka odgovarao potrebama naših krajeva. Bilo je pokušaja koji pružaju donekle jamstva za bolju budućnost, ali nešto stvarnijeg ne možemo da opazimo. Jedan od takvih pokušaja provelo je društvo «Domoljub», koje je danas postalo jedno od prvovrsnih organizacija svoje vrste u Istri, jer je, i ako ne obezbjedjeno, a ono bar vrlo olakšano stanje bolesnih članova društva; može se ipak pravom ustvrditi da je ovo jedini mali domaći pokušaj osiguranja bolesnika. — Ali nažalost ostalo se samo kod toga, i ako bi se prema zahtjevu pravila meralo nastojati i oko kulturnog podizanja našega svijeta.

Kolikogod se dakle može pohvaliti prvo nastojanje, toliko se mora oštro ožigosati nemar oko onog drugoga, koje je nemanje važno, pače još više, nego ono prvo. — Bacit će možda netko riječ o zabavama. No kad je već i o tome riječ, vrijedno bi bilo da se i kod toga časom zadržimo.

Sve se naše javne priredbe održavaju u bivšem «Narodnom Domu» u Mihotićima, gdje ugodna i ukusna dvorana, i ako nešto premalena, odgovara pohvalno našim potrebama. U svoje vrijeme ove su zabave bile ugodno i dostojno sjatište naših ljudi, pa je tamo pristojnost bila jedna od najznačajnijih osobina i vrednota. Pazilo se u prvom redu na pristojnost programa, koji i ako domaći, pokazivao je ipak pohvalan napredak. Osim predstave kakvog dramatskog komada, bio je i koji muzički sastavak ili deklamacima, —pa se moglo iz svega razabrati, kako je priredjivačima stalo u prvom pogledu da prikažu nešto lijepa i ukusna. S druge strane pazilo se na one elemente, koji se puštaju u dvoranu, tako da o kakvim ekscesima, povicima ili nemoralnom ponašanju, nije moglo biti ni govora.

Danas je mnogo drukčije. Priredjivačima je pred očima samo pohlepnost za dobitkom, a mračnim tipovima, do nedostojnosti i nemoraja. Tako sve ovo učini u stvari dojam, da su ovakve zabave često zaštita onome čega se imamo najviše kloniti, a da se one spuštaju spod nivoa i samih običnih piesova.

Iz svega ovoga jasno izbija potreba, jednoga društva s novim, zdravijim programom, koje bi, — uz dosadašnja društva, koja su sama nejaka da stvore nešto lepšega i plemenitijega, — ozbiljno radila na tome, da se spase što se spasti dade. Potreba pristojne i uredne knjižnice, čitaonice, predavanja, i raznih kurzova tako je velika, da se mora svaki pošten mještanin prihvatiti rada, oko ostvarenja sličnih potreba.

A naši roditelji nek dobro prouče onaj broj «Ist. Riječi», koji je govorio o širenje zla i nemorala, pa nek im djeca polagaju nešto više računa o radu i ponašanju izvan obiteljskog doma.

Dotaknut ćemo se sada onih zala i nepravda, koje nas biju bez naših vlastitih greha i prestupaka.

I opet o školi! — Na našoj su školi dvije italijanske sile: učitelj i učiteljica. Ne ćemo zadirati u njihove naukovne metode, jer znamo, da njihova djeca ne znaju ništa, ali se zgražamo nad jednom činjenicom, koja svakako mora da prestane.

Ova gospoda krše po miloj volji najelementarnije pravo današnjeg društvenog poretka, naime privatno vlasništvo pojedinaca. Oni baš uzurpatorski preinačaju imena i prezimena djece, da se i najmirnije janje mora uzrujati. Ali ne samo da oni to čine u svom razredu, što medju djecom dovodi često do tragičnih i komičnih scena, ali oni to čine ni više ni manje nego u školskim svjedodžbama. Jedna od tih neprijatnih scena medju djecom jest i ona, gdje su djeca stala jedno drugoga nazivati pogrdim imenima, a tužnjave i sve ono što se protivi odgoju, izazivaju baš oni, što bi po Gentilijevoj reformi imali biti neki novi sveci u odgojnoj filozofiji. — Roditelji su već dosada slušali pritužbu djece o tom nepoštenom iskrivljavanju imena ali kad su se na vlastite oči o tome uvjerili, htjeli su skočiti izvan sebe od uzrujanosti. Neka jednom pozvani viši školski organi stanu na put ovim zločinima, jer će inače narod biti prisiljen da na drugi način traži svoja Ustavom zajamčena prava. Evo cijenjeni itarski čitatelji, kakvo smo jedno ime naši na školskim dokumentima: Scr — što bi hrvatski imalo biti Škrlj, ili Grande — gdje bi imalo biti Veljko. Mislimo, da je ovo dovoljno, da se objasni mišljenje italijanske javnosti o ljepoti i milozvuku našega jezika; ali da — ovo možda pomaže u jednu ruku asimilaciji, u drugu pak zbližavanju jugoslovensko-italijanskog naroda. Mi pak vjerujemo, da ovi ljudi ne spadaju samo peru novinarskog kritičara, već pod samu pravednu oštricu kaznenoga zakonika. A spomenutu odgojnu gospodu u Rukavcu, podsjećamo na osvetu nevine djece, koja — spuštajući se s glavice Svetoga Luke milozvukom pjesme:

> Stari dome oca moga
> Stari dome djeda mog....

— iskazuju bes'krajni prezir, nasilnom mučenju i ludom nastojanju da nas uništc.

IZ ALTURE.

Čitali smo u listiću rimske seljačke gospode koja nas je početkom januara posjetila bila, takovih laži i gluposti, kakvih ih samo profesijonalni klevetnici mogu da izuste. U Mijinoj se je glavi moralo nešto izvanrednoga dogoditi, kad se onako raskodakao u onoj žalosnoj krpi, koja nema pametnijega posla nego napadati naše poštene ljude, jer bez toga bi umrla od sušice i pomanjkanje fosfora. Biskupski list spominje, kako su se Fraduc i Rafaleja uzvrpoljili zbog dolaska goričkog apostola Besednjaka i njegovog mamelúka. Ne treba da se on za njih brine. Oni mirno spavaju, jer su pravedni. Naravno peče ga, što nije ih mogao privući u svoje kolo prigodom onog sastanka, pa zato je i bijesan, jer je doživio potpuni fijasko. Klevetnički listić, komu je od srdžbe «Razumni gospodar» ostao u grkljanu, spominje da se je onaj treći pobunio radi toga, što nisu svati došli u njegovu krčmu, da plešu. Kako mu je bilo žao, vidi se po tome, što su bili tapeti prostrti sve do placa, da mladenci ne sablate svoje cipele, ali njih nije nikako bilo. Podla je laž, dostojna onog, koji je piše, da bi on za 5 lira prodao «I. R.» i da je zahtjevao da se kod njega ljudi potpišu italijanski. Zar se tako piše po kršćanskoj morali? Pisac sudi druge po sebi. A da je za vrijeme izbora išao od kuće do kuće, vičući nека idu svi votati, to je istina. Ali njemu to nitko nije zamjerio, jer znamo svi, da je to bilo pod pritiskom fašističkog terora. Zar nije nitko vidio njegove krvave rane? A da je izjavio, da će potjerati čuke, kad se opet pojave u Alturi, i to nije istina. Nasuprot naštimit ćemo im i ukrasiti slavolúk, koji će biti dostojan njima.

Najljepše je ondje, gdje piskar spominje, da se gornja dvojica boje, da će im po govoru Berta Besednjaka koloni oduzeti zemlju, a onaj treći da se boji konkurence uslijed osnutka kakve konsumne zadruge. Niti djeca ne bi takva šta napisali, a kamo ozbiljni ljudi. Pitamo: koliko su oni veći posjednici od vas, da ih prikazujete kao kapitaliste?

Ali pustimo takve sitnice, pa podjimo dalje, e da vidimo, kako naš Mijo zna i nešto ozbiljna pisati. Spominje, da je jedan od one dvojice obukao se na pust u monturu pomorskog kapetana, da bolje imponira karabinjerima i da kani popuniti ispražnjeno mjesto pok. Uravića. Mi smo ga vidjeli u običnom odjelu, samo Mijo je vidio monturu, a i njegovu sokolsku kapu je zaboravio spomenuti. Mi ne možemo razumjeti kako jedan Fraduc može imponirati karabinjerima i biti usporedjen s jednim Uravićem, koji je bio zlostavljen od fašista i kome su prijetili, tolišo puta da će ga internirati i koji je napokon opisan kao «sovversivo». Ali što mi ne možemo razumjeti, to može dokučiti Mijina bistra «tikva», koja ima dosta smisla za takve «floće», jer je inspirirana od duha Sv. Ivana.

Ali to im se sve još činilo premalo, onim nesretnim piskarima, pa su smatrali shodnim, da pripišu njima denunciranje toga mladića, koji je prigodom pira sabirao za fond biskupskog lista. U istinu takva šta može izleći samo vaš bolesni mozak. Napokon, za koga ste sve to pisali? Možda za svoje koze? Ili mislite da će vam to Alturci vjerovati? Nismo mislili, da će vas tako daleko dovesti lična mržnja, vas, koji ste u katoličkom duhu uzgojeni ljudi. Navedite nekoliko dokaza za svoje podle laži! Ili vam je da mira lucifer, kome ste prodali svoju crnu dušu? Ali sve uzalud. Alturcima nećete dati rog za svijeću. Svi još dobro znadu, što su ona dvojica za vrijeme izbora kao zastupnici naše liste pretrpili od fašista, a oni znaju još bolje, jer su oćutili na svojim ledjima batinc, po obrazu pljuske i strašenje s revolverom. Zar su bili onda kukavice? Ali nešto ste i vi radili, jer kao «narodni ljudi» i da njima olakšate posao, nagovarali ste ljude neka glasuju za 2, 4 i 6. I to je bilo valjda u ime narodne sloge. A nije se našlo izdajica medju poštenim Alturcima. I takvi ljudi imaju obraza, govoriti o narodnom ponosu i sumnjičiti i klevetati naše čestite ljude. Kad ste ih pozvali na sastanak, bili su pošteni ljudi, a sada su «italianissimi» i odmetnici, jer se nisu dali zavarati od vas. Čudni su ti stvorovi i farizeji! Oni znaju svakoga ocrniti, koji ne puše u njihov rog, a onoga, pa makar bio nepošten, znati će ga uzvisiti, ako uz njih pristane. To nije po receptu liberalno-kapitalističkom, nego po vašem nekršćansko-poganskim. U istinu ne bi slabo bilo u litanije napisati: od licemjeraca i farizeja, oslobodi nas Gospodine.

Na kraju kličü: seljaci, otvorite oči! i potpisuju se sa «nekoliko seljaka». Mi Alturci smo već odavna progledali pravi put, a vi nemate prava govoriti u ime «nekoliko seljaka», jer ste osamljeni a mjesto toga bolje bi vam pristajale dva bedaka pokraj sela. Ili broji Mijo za više njih?

Dobro ste započeli, gospodo, samo tako naprijed nastavite svoju crnu rabotu ocrnjivanja, klevetanja i denunciranja. Biskupski listić će vam u tome pomoći, jer on mnogo takvih ljudi treba. Baš ste se našli. Zato ništa straha, pucajte i napadajte sve u šesnaest, — uspjeha će biti. To je vaša morala. Prvo koristiti ćete mnogo narodnoj stvari, drugo pribaviti ćete biskupskom listu novih pristaša, a treće, što je najglavnije, steći ćete time slavno ime (u Rimu! Op. uredn.) pa ćete postati neumrli pa valjda i sveci. Na posao dakle!

PISMO IZ ZAGREBA.

Prvi dani proljeća! Sve je oživjelo, priroda se budi, a najsnažnije probudjenje osjetit će se u prvom redu kod mode. Tko se ne povadja za modom toga se danas naziva nazadnjakom i nesavremenim čovjekom. I danas ako nešto nije u duhu mode, nije moderno, onda ko da i ništa ne valja. Tako je blažena moda ili bolje ta jedino savremena mudrost, uobičajila se i u našem političkom životu. Drukčije i ne može biti, jer bismo onda i mi bili nesavremeni.

Naš je politički život vrlo bujan, vrlo živ a često puta i vrlo buran. Tako je posljednjih dana u našem parlamentu došlo i do burnih scena, najcrnjih nabacivanja, a čak i do filoloških rasprava, gdje se raspravljalo i govorilo, da su jedni zastupnici, a drugi poslanici.

Sada se naš parlament već i po tome razlikuje na dvije skupine. No ovo je bila samo igra riječi, dok ona druga razlika, kardinalna i principijelna razlika u programu vladinih stranaka i opozicije, u pravcu unutarnjih uredjenja prilika, ta je razlika velika, pa se u dogledno doba ne može računati na nekoncentraciju svih, ili barem velike većine, sila i političkih stranaka. Gordijski je čvor bio sada mandati HRSS. Za i proti poništenju ovih mandata, to je pitanje dominiralo današnjom političkom situacijom. Verifikacioni se odbor s većinom glasova odlučio za poništenje mandata HRSS, ali plenum narodne skupštine preinačio je ovu odluku na slijedeći način: 19 mandata je verificirano, 24 odlučena za anketu, 6 mandata vodstva stranke poništeno, za 3 mandata (poslanika, koji se nalaze u inozemstvu) odogodjena je verifikacija. Računa se da je anketa za 24 zastupnika (oni koji su već bili prvi put birani) jedna čisto formalna stvar, pa je stalno da će i ovi biti verificirani. Iz ovoga, a i iz izjava koje je dao g. Pavle Radić u ime vodstva, presedništva stranke i odobrenjem hrvatskog seljačkog kluba, koje se odnose na priznavanje državnog jedinstva, na priznanje monarhije i svega što je time vezano — slijedi da se naše političke prilike koliko toliko sredjuju i da sve više raste uvidjavnost i uvjerenje, da mi nacijonalno, politički i gospodarski činimo jednu veliku i jaku nerazdruživu cjelinu. Izgleda pak da u bloku ima nesuglasica, jer je spomenuti Pavle Radić naglasio da je rad jugoslovenske katoličke stranke dirigiran iz Vatikana. Dr. Korošca je to tako uzbunilo, da se odlučio, da ne će sudjelovat u bloku, dok se ova izjava ne pročisti.

Dan 26. ov. mjeseca bio na svim školama čitave Jugoslavije praznik, svečani dan. Taj je dan naredbom ministra prosvjete bio posvećen u čast Franceskoj, i to u znak harnosti i prijateljstva, radi toga, što je tog dana bila desetgodišnjica kad je za vrijeme najvećih patnja i muka što ih je malena ali junačka Srbija doživjela, te su Francezi posvetili 26. marta 1915. — sabiranju doprinosa i milodara za ondašnje stradajuće i patničke Srbe.

Ovdje postojeća „Slavenska društva" priredila su nedavno jednu zabavu «slavenske veče», a sada nastavljaju sa tečajevima za učenje slavenskih jezika. Ove akcije iako skromne i bez bučnosti imaju svoje najidealniju i najviša zadaću, da okupljaju sve ono što čuvstvuje i osjeća neprikidni vez Slavenstva, na čijem će se ognjištu svi iskreni potomci ogrijati i prižiti sebi bratske desnice.

IZ BUZETSKE OPĆINE.

Na našem zadnjem marvinskom sajmu ispod Buzeta bilo je dovedeno malo goveda, a ni kupaca nije bilo. Više smo goveda, bolje krava, zamijenili nego prodali; ili na sajmu prodali, drugu kupili. Nego jedno ćemo spomenuti što je uprav utješljivo, a to je, da sada dolazi na sajam mnogo naših domaćih prašćića; ovaj put oko dvije stotine. Prije smo morali kupovati inostrane prasce, a sada ih imamo doma i u svojoj općini. Mi ih imademo već ovuda toliko, da ih možemo, a i morati ćemo izvažati. Ovo je lijepo i razveseljivo! I ovako ćemo se mi ovuda borimo proti gladu i dugu i propasti. Borimo se proti tomu radom; skrblju i štednjom. Najmanje što možemo konsumiramo, sve što možemo prodamo i unovčimo, osobito jaja, zelenje, vino, kokoši, janjce, telad, brinje, ruj, mlijeko. Ima nas ovuda koji prodavaju dnevno 5—10—15 litara mlijeka. Imade ovuda naših ljudi koji drže po dvije, tri, čak i četiri krave. Već imade ovuda obitelji koje drže po par svinja i više i to za rasplod i gojenje komčića.

Mi smo uvjereni, da će živež i dalje biti skup, pak da je najbolje doma imati ga i sami ga priređiti. Ove godine zato smo izorali i obradili najveć zemljišta što mogosmo. Dapače smo obradili pojedine komade pašišta i sjenokoša i ledina, koje ćemo zasaditi krumpirom ili turkinjom. Ovako radeći nadamo se, da ćemo sami priređiti što više živeža da ga ne moramo kupovati uz skupi novac. Prošli rat, pak ovo doba iza njega, naučio nas i osvedočio, da je poljedjelstvo najsigurnija garancija življenja i sreće naše. Mi danas dobro znamo, da je trgovac i dućan za seljaka — gotova propast. Tko manje zalazi u trgovine — znamenje je da je jak i da će živjeti. Koga mi vidimo da svak čas trči u prodavaonice, mi mu prorokujemo — skoru smrt, propast naime kuće.

Jedno nam se čini da nije pravo. Nekoji od nas su prodali sijeno po 11—13 lira kvintal, dakle po mrtvoj cijeni. Ovo zato, što je sada manje goveda, a lani bilo dosti sijena. Mi držimo, da bi bilo bolje, da su ovi nekoji držali sijeno do druge godine (ako su već mogli), ili da su si nabavili još jednu kravu, te dati se na gojenje goveda. Dandanas naime mlijeko, telci i goveda drago se prodaju i nosi dobitak: te tako drže kuće.

IZ SV. IVANA KOD BUZETA.

Prošle nedelje mnoge od nas je pozvala općina, da se izjavimo, da li ćemo ili ne ćemo platiti neisplaćenu taksu na vino, po kvintolitru 20 L, i to za godinu 1923. i 1924. — Mi smo redom svi izjavili, da te takse ne možemo isplatiti. — A jesmo li je pak dužni i primorani? Molimo razjašnjenja.

DAROVI

u fond «Istarske Riječi»:

Da počaste uspomenu blagopokojne gospodje Ruže Ravnić iz Ližnjana, daruju u fond «Istarske Riječi»: g. Ante Radolović iz Pule 5 lira, g. Ante Grakalić iz Medulina 5 lira, porodica g. dra. Pere Kirca iz Pule 20 lira i porodica g. Jakova Kirca iz Medulina 5 lira; ukupno 35 lira.

Naš novi pretplatnik gosp. Josip Antelić iz Clevelanda (1375 East) daruje 12 lira za fond.

P O D L I S T A K

ERNEST RADETIĆ:

Kad se užge mlada krv...

Pripovjest iz istarskog narodnog života u zapadno-istarskom (porečkom) narječju.

(Nastavak.)

Došlo je došlo; tako ne, kako je došlo! Marko je leža na doru jeno litnje potle podne. Toni je bija nidi na vijaču. Bile su jur pasalo tri ure, pak je valjalo zajati blago. Mara je pošla na okno od kužine, pružila glavu kroz vokno zmriž bašalak i mažuranu, i zazvala proti doru:

«Marko-o-o! Ča neš zajati vole u pašu...?»

Ma Marko je ni čuja. Hrka je na senu zgor voli. Još je jeno par boti zazvala, a kad se ni ugasija, pošla je van z hiže i po škalah dreto u dor na seno, da ga potrese. Marko je leža poli sam zid, a par korki od njega zihala je lebarta, kroz koju se je bitala seno volon, doli u manjaduru. Bila je je zabiju zapriti.

«A ča si umra, Marko, ugljuba da biš, ne daj Bog!», ga je zgrabila za jenu nogu i potegla ga z sena.

«O-oj! A ča gori?», skočija je vred Marko na noge i lipo se prenuja, kad je zagleda gospodaricu prid sobon. Ni imala navadbu, da ga greževa buditi.

«Ča ne vidiš, da je kasno, a voli su lačni,» je rekla.

«Valje, valje, iš me, jur gren.»

«A zašto ne zapireš lebartu nad manjaduron? Ter da si se u snu ubrnuja, biš se bija stovalija doli i polomija si rebra.»

«A da, a vrag će vragu biti,» je reka Marko.

«Kako to predikaš, Marko!»

Crlen i razbadren gleda je u nju svojima velikima oči, kako su gorile. Zaperala mu se je jako lipa. U njegovih moždani tazalo je ništo tući, kako z makinjon. Ča je došla iskati h njemu na dor? Tona ni doma, sami su! Selo počiva, a da je i budno, ki bi vidija na dor? Počinuton, mladon i teplon, pala mu je nad oči nika marina, i on ni vidija ča dela. Poša je bliže h Mari...

«Došla si, lipa, došla. Koliko lit san umira od želje za tobon... Reci da si došla h meni,» je šapta i prija je za goli lakat.

Ona se je prenula. Tako čudno je je gleda.

«A ča si munjen, Marko,» je rekla sva u strahu, «aj vero si, ča te je to sad najedambot čepalo? Pušti me...»

Ma Marko je ni pušta, prija je najprije za obe ruke, a potle i ko vrata i zajno je šapta:

«Mare moja, sve lipo moje... koliko san noći plaka za tobon, i u škuron gleda tebe, tvoje oči i uno lipo tilo, ča san jedambot — na samu Lovrečevu — unako u fatu vidija... Mare, Maro, priljubljena želja moja...»

Njoj je udrila krv u glav. I njoj se je počelo motati u glavi, pak je izgubila besidu i niš ni predikala; ni branila se ni. Čutila je jako lipo. Niki slatki zdrhi su je pasali po cilon tilu i ona je zabila na sve, na se, na kako ženu, na Boga i grih, na cija svit... Zgodalo se je uno, ča se ne bi bilo smilo zgodati.

Kad je došla nazad h sebi, ni znala u prvi hip, ča se je to s njon zgodalo. Ma pomalo se je počela domišljati. Sva se je stresla: grih, veliki smrtni grih...

Marko je je još ništo šapta u uho, ma ona ga je ni čula. Prestrašena i trepući rinula od sebe i vred je skočila h škalan i prošla sva crlena u hižu.

Pokrila si je z rukami oči, a zmriž prsti su se je počele ciditi suze. Ča se je to zgodalo, Bože moj dragi, ča se je zgodalo. Potle ki je dvajset lit poživila virna i srična svojim Tonon... Čekala je, da je strilja Božja tresne, da zagrmi vedro nebo i šajetu je udre posrid glave...

Cilo potle podne se je ubraćala po hiži; zgubila je mir soje duše, od muke i srama se je sva spotila. Joh je meni, kako je je bija u ton hipu Marko mrzak!

A on je, kako i vajk, zagna vole švičući u pašu, dokle je ona vode umirala od sramote... Kad je uveče doša doma Toni, ni naša večere ni žene. Poša je bila u postelju... Došlo je je slabo, ubolila se je, sva se je bila spotresti febra...

«Ča ti je, Mare, ča ti je...?»

«Niš, niš!» je odgovarala i ni mu stila pogledati u oči.

Suze su se je cidile po licu. Najveselije bi bila umrla...

Par dan potle se je bila nazad ustala, ma drugo ni bila, kako prve. Toni je to zapazija i počeja je mahati z glavom. Ni je razumija. Marko je je već boti pogleda, ma očiju se njigove oči nisu sritile z niejima. Ni on je moga razumiti...

Ona se je sva zvijala od muke, na smrt žalosna od sramote zradi svoje grihe...

Velika je žalost zavladala u hiži Telebićevoj u Kavarloti. Mara je na gusto plakevala i zdisala, malo je predikala, komoč kakovu besidu i to samo za veliku potribu i na silo. Toni je bilo za poj spametil. Ča mu je to najedambot prijalo ženu. Poša je nikoj starcj na

Franina i Jurina

Fr.: Koliko je već vremena, Jurino, da su onega Mateotića ubili.
Jur.: Do dva meseca bit će jušto leto dan.
Fr.: Toliko vremena!
Jur.: Ča se čudiš?
Fr.: Čudim se, da se ta stvar toliko vremena vuče, a da još ni sud rekal svoju.
Jur.: Nimaju vremena. Silne fešti — jedna za drugom — pak boli i tolike druge stvari...
Fr.: Ča j' ki bolan?
Jur.: Bil je, ako ni već.
Fr.: A ki?
Jur.: A ki drugi, ako ne Mussolini.
Fr.: Tako! A ja sam mislel, da on ne more obolet.
Jur.: I ta je lepa! A kako si to mogal mislet, nemoto nijedna!
Fr.: Sudil sam po njegoveh besedah. Kada j' postal ministar, rekal je, da će na tem meste sedet najmanje trejset let. I nikada ne bi rekal: ako će Bog, — nego vavek ono njegovo: mi še frega de tuto mondo! I svi njegovi su od vavek govorili, da je Mussolini storen od železa, pak tako sam i ja mislel, da on ne more ni umret, a kamo pa obolet.
Jur.: Bol ne gleda ni siromaha ni ministra. A tako ni smrt.
Fr.: A ča mu j' bilo?
Jur.: Vrag zna! Neki govori ovo, neki ono, a oni, ki su mu najbliže, govorili su, da ima influjencu.
Fr.: Bog videl i tu proknanu influencu. Svet se je navadil, da za svaku magarniju, ka na njega pride, reče, da mu je influjenca. Tako i Zvane Martinov s Potoka. Bil je na gvere, pak je neč tamo naštrapal, pak kada ga pitaš: Ča ti je, Zvane, da si tako paliv? on ti odgovori: — Filujenca mi je. A je koliko sada zdrav?
Jur.: Ki?
Fr.: On — Mussolini.
Jur.: On se hvali, da mu već ni ni vrag. Nedelju, na onoj njihovoj fešte...
Fr.: Ča j' bila nedelju kakova fešta?
Jur.: Kako ne? — onu prvu nedelju, na 22. pasanega meseca. Ta dan bilo je upravo šest let, da je Mussolini skupa spravil prvu kumpaniju fašisti. Zato da je ta dan jako plamenit, pak zato da ga trebe i proslavit. Banderi, plakati, korteji — sve je to bilo onu nedelju. Najlepše je bilo va Rime. Najprvo je neki Farinaci rekal, da te vraga videt svi oni, ki ne budu trubili va njegov rog. Onputa su svi zajedno šli k Mussolinu pod poneštru i vapili su: Eja! Eja! alalà! — Nato je i on prišal na poneštru i rekal njim je koliko je mogal jače: — Digo, vi, crne stomanji! Recite onem, ki su se veselili mojoj bole, da ću njim brzo sopet pokazjat, da me još ni vrag zel.
Fr.: To njim je rekal? Pak ča va istinu ima i takoveh ljudi, ki su se veselili njegovoj bole?
Jur.: Ter znaš, da ima. I va Italije i drugude.
Fr.: Ča i drugude?
Jur.: Da biš ti samo znal, ča su od njegove boli pisali va Franceskoj, va Nemačkoj i va Amerike?
Fr.: A ča su pisali?
Jur.: Neki su pisali, da su mu storili nekakovu delikatnu operacijon, ka da se je na zlo zela. Drugi su trumbetali okole, da mu je kaplja pala, da mu je zeta desna stran, a neki u govorili — leva!
Fr.: Bože moj, ča se ljudi sve ne zmisle!
Jur.: A najsmešneje su pisali neki Nemci.
Fr.: Ki zna, kakovu su mu bol pak oni zmisleli!
Jur.: Oni su pisali, da se je Mussolini jedan dan neč posvadil s kraljevem sinom, i da ga je mladi princip sabljum ranil. Od tega da mu se j' storila rana i sve drugo zlo.
Fr.: Ma ča bi reč, da su proti njemu tako pisali?
Jur.: Zač ga ne moru videt naštampanega.
Fr.: A škodi mu to ča?
Jur.: Njemu ne — toliko, koliko Italije. To je i najviše krivo, da je lira počela padat i da se nikako ne more dignut.
Fr.: A to speta pada i na naša pleća, zač moramo sve draže plaćat.
Jur.: A ja — ja — da bi tako ne!
Fr.: Vrag zel i delo!
Jur.: A borme, neka ga zame!

IZ ĆIĆARIJE.

S velikim smo ogorčenjem čitali u našoj obljubljenoj «Istarskoj Riječi» neuljudan, ružan i nezakonit postupak našeg općinskog tajnika.

Svi narodni poštenjaci su se zgražali. A takovih narodnih poštenjaka ima nas **ogromna i ogromna većina** u našoj općini. Ta kod nas je **samo jedna** čistokrvna italijanska obitelj, a to je Scalova u Lanišću. Za onih par narodnih odmetnika se niti ne obaziremo, jer smo već pljunuli na nje, a drago nam je, da nisu u našemu kolu. Jednog dana će i pošteni Italijani otjerati od sebe takove gnjileže, jer italijanski narod je dosta jak i previše ponosan da bi za uvijek kod sebe u svojem kolu držao za svoje par nepoštenih i neznačajnih Ćića.

Naš općinski tajnik nam ne može pokazati kraljevskog zakona, koji nama Slavenima zabranjuje dati po svojoj volji ime našoj djeci. Stoga je naš općinski tajnik ružno i nezakonito postupao, kad je zabranjivao prijetnjom našem čovjeku, kada je želio dati ime Miloš svome sinu.

Mi se zakonitim putem branimo za naša prava, a naš općinski tajnik postupa s nama nezakonito i neuljudno. Bolje bi bilo, kada bi naš općinski tajnik pozivao karabinijere na neke radoške nemirnjake i intrigante, a ne na našega poštenoga i marljivoga čovjeka, kao što je gospodin Anton Sanković iz Brguca.

I radi toga izjavljamo, mi općinari, da ćemo kod prvoga sina, što nam ga bude Bog dao, nadjeti mu lijepo i prekrasno narodnu ime **Miloš**. A drugome Bogdan i sve tako redom: Dušan, Nadan, Dragovan, Milenko, Slavko, Milovan, Ljubomir. A našim hćerkama: Danica, Dragica, Nevenka, Slavka, Vera, Bosiljka, Zorka, Milka. I na koncu ćemo sve ljepša i ljepša narodna imena tražiti za našu predragu dječicu. Ta imena naći ćemo u prekrasnoj knjizi: Narodnom koledaru «Franina i Jurina».

Pritisnuto jače skače!

Općinari — kmeti.

OPATIJA.

Sada i negda.

Saisona je u punom jeku. Gosti dolaze u masama i čini se, da im je ovdje lijepo, premda ovaj nesretni marač goni svoju, kaošto već nije davno. Kavane i razna druga zabavišta puna su tudjinaca. Tu se pleše, gudi i vraguje a bogme, tko ima para, može i da uživa. Domaći se svijet drži daleko od toga hopsasa, jer su mjeseci, gdje se u Opatiji može što da zasluži vrlo kratki, dok je zima, kad ovdje nema ni žive duše — strašno duga. I pravo je, što se nas svijet uvijek boji, da ga ne bi pitala zima: gdje ti je bilo ljeto?..

Danas je drugi aprila 1925. Sjeća li se još tkogod, da je prošlog petka minulo ravno četrdeset godina, te su u Opatiju stigli za prvi put Rudolf i Štefanija?.. Čini se, kao da je juče bilo. Odlučeno bijaše, da će princevi doći iz Rijeke po kopnu, kroz Volosko, a kad tamo oni su došli u Opatiju po moru i tako je voloska, u ovo vrijeme italijanska općina — utaman potrošila svoje bijele novce za one silne črno-žute zastave... I kapetan Jettmar bio je pošao kolima do Kantride, da ondje pozdravi carski par, ali se morao vratiti u Opatiju neobavljena posla i prilično duga nosa.

Na Zrtu bio je podignut veliki slavoluk. Kad su se nesudjeni nasljednici priiestola iskrcali nisu bili pozdravljeni baš Bog zna kako gromko. Nešto bučniji je bio doček pred «Villom Angiolinom», gdje su ih čekali neki kurgasti i školska djeca sa ondašnjim svojim učiteljem, kapelanom Grškovićem, s kojim je Rudolf progovorio nekoliko riječi. U «Angiolini» bila je pripravljena obilna **južina**, ali visoki gosti nisu baš ništa okusili. Ostali su pola sata i zatim su se vratili na Rijeku, a južinu su izjeli razni požderljivci, kojih je već i u ono davno vrijeme bilo u Opatiji — uneštahno. «Naša Sloga», iz koje ovo vadimo, veli, da su princ Rudolf i Štefanija lijepi ljudi; «rekli bismo — malo izmučeni od puta.» I još nadodaje:

— «Opatija ima lijepu budućnost».

Kako da ne bi imala pod ovako divnom općinskom upravom..

I još uz ovakovu kurkomisiju!

Politički pregled

Historijski dan u jugoslovenskoj Narodnoj Skupštini u Beogradu.

Prošlog tjedna vodila se u Narodnoj Skupštini rasprava o radićevim mandatima. Tom prilikom uzeli su riječ i radićevski narodni poslanci, gg. dr. Šuperina i Pavle Radić. Dr. Šuperina je izmedju inog izjavio i ovo:

«Vidili smo, da se nakon rata srušio ruski, njemački i austrijski car, pa su ljudi mislili, da kad je drugdje republika, da će možda biti i kod nas. Medjutim vrijeme je pokazalo, da kod nas republikanizmu i republikanskoj formi vladavine nema mjesta, pa smo i mi prestali da agitujemo za takvu formu. Republikanizam je u Hrvatskoj prestao. Mi smo svi uvjereni, da su Srbi, Hrvati i Slovenci jedan narod. Što se pak tiče vojske, vi znate, da su naši zastupnici došli ovamo i položili prisegu na ustav i vi znate, da je on nama isto toliko svet kao i vama. U ustavu ima stavova o vojsci i mi nemamo tome ništa oduzeti ili dodati.»

Dr. Šuperinov govor učinio je dobar utisak u Narodnoj Skupštini. No najbolji utisak učinio je bez sumnje govor g. Pavla Radića, sina pokojnog dr. Anta Radića, osnovatelja «Doma» i nećaka g. Stjepana Radića. On je govorio preko dva sata. Više je puta bio prekinut sa raznim medjuklicanjima i burnim povladjivanjima. Radić je svečano pred cijelom Narodnom Skupštinom priznao političko stanje po vidovdanskom ustavu sa dinastijom slavnih Karagjorgjevića, vojsku kao državnu potrebu, integritet državnih granica i narodno jedinstvo. Iz njegovog govora vadimo slijedeće:

«Naša (Radićeva) je stranka bila već kod svojeg osnutka za sporazum sa braćom Srbima, a tako je i danas poslije oslobodjenja. Mi ne ćemo borbe sa Srbima, jer oni su naša braća. Mi samo tražimo seljačku demokraciju u seljačkoj državi. Priznajemo državno jedinstvo i vidovdanski ustav. Prema seljačkoj internacionali nema stranka nikakvih obveza. Kao predsjednik Hrvatskog Seljačkog kluba i kao zamjenik predsjednika Radića izjavljam u ime svoje, u ime stranke, vodstva i samog predsjednika Stjepana Radića, **da priznajemo sveukupno političko stanje, kakvo je danas po vidovdanskom ustavu, s dinastijom Karagjorgjevića na čelu** i to vodeći računa o provodjenju pozitivne politike u smislu jasno izražene volje hrvatskog naroda — da prionemo na uradnju na državnom sredjivanju. Možda će nam koji prigovoriti da je to kapitulacija sa naše strane, ali ništa za to. Uostalom mi volimo i ovako, pa makar izgledalo da smo pred svojim bratom i popustili, jer popustili smo bratskom srpskom narodu i našoj zajedničkoj budućnosti. Volimo tako, nego da se opet povrate odnosi, ili da se pokaže mogućnost, da bi se povratili odnosi, u kojima nas je u svojim pandžama držala jedna strahovita tudja sila, koju su najvećim naporom oborile sve udružene velike zapadne demokracije, a koja pobjeda, da nije bilo moćnog i divovskog napora Srbije i mučeničkog seljačkog srpskog naroda, ne bi bila svršila gotovo potpunim ujedinjenjem i oslobodjenjem naroda hrvatskoga. Zato te zajedničke naše državne granice smatramo našim narodnim hrvatskim granicama, u kojima hrvatski narod brani svoju egzistenciju po svom programu i po svom shvaćanju branit ćemo i do kraja. Obrana Domovine — po našem programu — prestaje smrću, pa zato smatramo dobru vojsku državnom potrebom...»

Govor g. Pavle Radića bio je popraćen burnim odobravanjem. Mnogi poslanici stupili su k njemu te mu izrazili svoje priznanje i zadovoljstvo. Isto su učinili svi šefovi stranačkih klubova osim šefa slovenske klerikalne Ljudske stranke, dra. Korošca, koji je bio uvelike uvrijedjen («zelo razžaljen») medju inim zbog jednog pasusa u Radićevom govoru, gdje je ustvrdio, da klerikalci vode politiku prema instrukcijama iz Italije dotično iz Rima i da bi se protiv njih morale složiti sve stranke, kojima je stalo do sreće in blagostanja jugoslovenskog naroda.

Rekao je bio medju inim doslovno: «Ja vam mogu reći da je naš rad bio uvijek baziran na načelu, da hrvatski narod ne trpi da njegovom politikom komanduje neko, koji je odvisan i koji se dade influirati, nego da politiku ima da drži sam narod.» (Burno odobravanje cijele Skupštine osim slovenskih klerikalaca).

Vladina je većina prošlog petka poništila 6 radićevih mandata, a 19 osnažila, dok će se o ostalim povesti razgovor u Skupštini. Time je Skupština dokazala, da je ruka pomirnica, koju je pružio brat, prihvaćena srdačno i bratski, u punoj nadi, da je pružena pošteno i bez ikakovih prikrivenih namjera.

U ponedjeljak se je konstituirao zakonodavni odbor. Za predsjednika bio je izabran g. Ljuba Jovanović, za prvog podpredsjednika g. Juraj Demetrović, a za drugog podpreds. hrvat. zajedničar dr. Polić. U skupštini su radićevci glasovali zajedno sa vladinom većinom, nacijonalnim blokom, što je opet silno ogorčilo klerikalce i g. dra. Korošca, komu državno jedinstvo poremećuje sve račune. Zatim je nastala prava gungula u opozicijonalnom klubu, pa je morao dr. Polić podnijeti ostavku na časti podpredsjednika u zakonodavnom odboru. Na njegovo mjesto dolazi dr. Subotić.

Burne scene u rimskom Parlamentu.

Prošlog tjedna došlo je do burnog prizora u rimskom Parlamentu. Kad je došao Mussolini u dvoranu bio je burno pozdravljen od prisutnih poslanika. Pozdravima poslanika pridružiše se i galerije. Ustali su se i neki poslanici opozicije. Samo komunisti su ostali sjedečke. Iza kako se je Mussolini zahvalio na pozdravu, ustali su se komunisti i stali kričati: Živio komunizam!

Čim su pali prvi poklici, odvratiše fašistički poslanici ogorčenim psovkama prema komunistima vičući: Napolje! Van iz dvorane! Nekoji potrčaše prema klupama komunista, ali im se suprotstaviše kvestori. Medjutim je većina fašističkih poslanika priredila nove ovacije Mussolniju, kojima se opet pridružiše i galerije, pa su počeli pjevati fašističku himnu «Giovinezza». Kad je himna otpjevana digoše se opet komunistički poslanici i počeše da pjevaju Internacionalu. No nisu došli još ni do druge strofe kad se sa svih strana digoše ogorčeni protesti praćeni prijetećim kretnjama prema komunistima, te je izgledalo da će doći do ozbiljnih incidenata.

Inače o raspustu Parlamenta još se ništa ne zna. Računa se, da vlada ne će provesti nove izbore sve dotle, dok se ne završi Matteottijev proces, i dok se ne prihvati u Parlamentu reforma ustava. Zasjedanje Parlamenta bit će zaključeno tekar mjeseca oktobra. Dotle će sigurno i komisija osamnaestorice, koja izradjuje projekat o reformi ustava završiti svoj rad. Ta komisija se je sastala jučer, te uzela u ispitivanje predlog vlade, u kome su sadržene ogromne izmjene ustava i temeljnih državnih zakona. Prema vladinim predlozima svim će radničkim sindikalnim organizacijama biti zakonom uredjen juridički položaj osigurati im da u Parlamenat izašalju svoje zastupnike. S tim u vezi bit će učinjene i neke značajne promjene u postojećem izbornom zakonu. Trebat će da bude izmijenjen čl. 33. državnog ustava tako, da kralju dade mogućnost, da izabire i imenuje senatore iz redova najvidjenijih predstavnika sindikalnih radničkih organazcija. Komisija osamnaestorice imat će točno da odredi izmedju egzekutivne i legislativne vlasti.

Ova će reforma biti provedena na način, da se fašističkim radničkim sindikatima osigura premoćan uticaj na radničke mase, jer će juridičko primanje sidikalnih udruženja biti uvjetovano zakonskom obavezom, da svi sindikalne organizacije djeluju nezavisno od sindikalnih organizacija u inozemstvu, pa će tali biti točno odredjeno i uniformirano njihovo djelovanje unutar zakonskih propisa.

Kriza opozicijonog bloka (čini se, da se

Križanštinu, da je dojde topit iroke, i ona je došla, a Mara si ti je od straha prid štrigi i dala topiti i popila je vodu iz škudele, u kojoj se je gasilo ugljenje — ma pomoglo ni niš..

Još je slabije bilo Marku. On je zna, da je svemu temu slabemu kriv samo on i njigova vrajža mlada krv. Ča je učinija? Toliku nesriću, toliku žalost donesti u hižu, di su ga štimali, kako i sina, di nisu u njen nikad gledali hlapca, nego kako svoga od fameje... A on je tako nezafalan... Unon Tonu, ča mu je bija vajk kako tac, dobar kako kruh, ča se jide, toliku je žalost nanesa. Sto boti bi bilo bolje, da se je — kako niki svetac — poša goja valjati po trnju i koprivah, da mu se umiri munjena mlada krv, nego da za jedan hip sojega zadovoljstva, hiti u nesriću tu dobru fameju. I na hipe bi mu došlo, da ujde od volde ča — magari na kraj svita, da ga nikad drugo uvi kraji ne vide. Ma vajk bi ga ništo zadržalo... Poralo mu se je, da bi umra od tuge i žalosti, da ide ododle, di je bila sva njigova srića...

Ča dalje, to je Mara bila već bona. Ne na tilu toliko, koliko na duši. Nikad još ni imala niš šakretoga, ča bi zakrivala prid svojin dobrin Tonon, s kojin je pasala dvajset lit i dobrega i zla, čuda pripatila i čuda se veselila, a on je gleda ne samo kako muž, nego i kako tac. Ona se sad ni ufala pogledati mu u oči, u une njigove dobre i mile oči... Ma ni bilo fari tajiti... Njej grih je ima, prvo eli potle, dojti na videlo. Počela je ćutiti, da ni sama, da se je u utrobi ništo miče; mica se je mali, nedužni, novi čovik..

Nazad se je uboilila, nazad je je zgrabila velika žalost, nazad je počela plakevati...

Jenu večer su se jušto spravljali spati. Mara je sidila na gnjištu poli oganj, grijala si bose noge, a u rukah je držala pletenje, ma ni plela... Toni je sidija na skrinji poli postelju i zuva si pastole, da gre leći.

«Su, Mare, ne pensaj vajk, hoj u postelju!», je reka.

Ona se je kako jeno malo stresla, ma ni rekla beside.

«A hoj, hoj, hodi vamo h meni, lipo moje dite, ne žali se vajk...»

Njoj su se pocidile suze z oči. Tako ju je jako ganulo njigovo milo zazivanje, kako kad dobra mati zove svoju bonu šćer. Ustala se je, pošla po malo do skrinje, klekla je na kolina i prijala ga z obima rukama ko nog..

«Toni moj, dobri muž moj...» je zafecala.

«Maro, moja, pridraga ženo moja, reci mi ča ti je. Reci Tonu svomu, ča te boli. On će dati krvi svoje, ko je potriba, samo da te uzdravi.»

Ona je samo plakala. Pritisla je glav na njigova kolina i niš drugo gorila, ko ne ča je, zaino mu ljubeći noge, skucala:

«Nesrična ja, grišnica... nesrična žena tvoja, Toni moj...»

A njega, kako da je rizala z dagetami svaka njeja besida. Nikad još, u dvajsetipet lit ča su skupa, ni mu bilo tako strašno, nikad je još ni vidija tako žalosnu.

Prija je je z rukami za glavu, nagnuja se nada nju i u njigovih starih oči su se zasvitile suze. Počeja je je ljubiti lase na glavi..

«Ne ljubi me, Toni, ubi me, grišnicu, neviru svoju, ubi me!...»

«Neviru? Grišnicu?», kako da ga je zasiklo posrid moždani. «Mara nevira, grišnica?», rojilo mu se je po glavi.

«Ma da si mi oca ubila, ja ću ti uprostiti, samo se ustani, samo ne plači...» je reka i utrja si z rukavon oči.

Jeno malo je mučala. Najzad se protegne, pogleda ga, kako da je pošla spameti, dreto u oči i reče:

«Ubij me, Toni, ja sam noseća...»

(Svršit će se.)

zaoštrava. Medju opozicionim grupama traže se podesan put kako bi se časno napustila taktika apstinencije i povratilo se u Parlamenat.

Arapsko-kršćanski štrajk u Jeruzalemu.

Vijesti iz Jeruzalema javljaju, da su dovršene sve pripreme za opći štrajk Arapa, s kojim hoće da prosvjedjuju proti cionističkom režimu prigodom dolaska lorda Balfoura za otvorenje židovske univerze u Jeruzalemu. Ovom protesnom štrajku pridružili su se ortodoksni židovi i kršćani, koji svi posmatraju Balfoura pravim začetnikom cionističke političke britanske vlade. Arapi sačinjavaju većinu pučanstva te se najodlučnije bore proti režimu manjine, koji počiva na potpori britanske vlade i britanskih bajoneta. Štrajku će se pridružiti cjelokupno arapsko činovništvo, tako da će javna služba biti paralizirana.

Engleske vlasti, bojeći se da dodje do krvavih sukoba, poduzele su opsežne sigurnosne mjere. Posada Jeruzalema pojačana je jednim regimentom iz Egipta, a dvije stotine policijskih agenata imade zadaću da prati gibanje masa. Na ulicama su podignute barikade sa mašinskim puškama, a i za osobnu sigurnost lorda Balfoura poduzete su opsežne mjere.

Izbori predsjednika njemačke republike.

Prošle nedjelje obavili su se po cijeloj Njemačkoj izbori predsjednika njemačke republike. Izborna borba započela je u lijepom i vedrom jutru vrlo živim tempom. Od ranih sati jurili su gradom automobili sa raznim zastavama. Mladež bacala je letke medju prolaznike a po prozorima kuća vijale su se zastave kao legitimacije stranačke pripadnosti. Poslije podne bio je grad nešto mirniji, ali je uveče broj glasača bio opet velik. U čitavoj državi bilo je učestvovanje mnogo manje nego prigodom izbora za Reichstag. U glavnom, izbori su protekli mirno izuzevši neke manje sukobe i tučnjave zbog kojih, medjutim, nije nigdje porušen mir. Do ponoći može se zaključiti iz rezultata da je najveći broj glasova dobio dr. Jarres. Odmah za njim dolazi socijalni demokrat Braun. Upadno je malen broj glasova dobio general Ludendorff u Berlinu i u čitavoj državi. Glasovali su za njega samo pojedinci, pa se može govoriti o potpunom porazu njegove ličnosti. Izborni rezultat je ovaj: Kandidat desničara, Jarres dobio je 10,700.000 glasova, a socijalista dr. Braun 7 mil. 838.000. Nijedan od kandidata nije dobio potrebne većine, pa će se izbori ponoviti to jest doći će do užeg izbora izmedju Jarresa i Brauna.

Krvavi incidenti desili su se na dan izbora u Köpenicku, gdje su se sukobili komunisti sa članovima udruženja «Stahlhelm». Ima velik broj ranjenih, a uapšeno je preko 40 osoba.

Politički položaj u Egiptu.

Prva sjednica novog egipatskog parlamenta donijela je veliku pobjedu Zaglulistima protiv vladine koalicije.

Prijestolnu besjedu pročitao je ministar predsjednik Ziver paša. Medju ostalim, ona je isticala potrebu, da se održe dobri odnosi sa Velikom Britanijom i sa ostalim državama te je pokazivala namjeru današnje vlade, da se uspostavi položaj kakav je bio prije poznatog engleskog ultimatuma. Kad se to postigne, onda će vlada moći da uputi pregovore za potpunu neovisnost Egipta i Sudana.

Iza kako su narodni poslanici položili zakletvu, pristupilo se izboru predsjednika. Tada su otpočela iznenadjenja. Kandidirali su: Sarvat na listi vladine koalicije i Saad Zaglul, kandidat nacionalista. Proglašenje ispada ovog izbora bilo je veliko iznenadjenje, jer je Zaglul paša dobno 125 glasova, a Sarvat samo 35. Rezultat je bio popraćen bučnim ovacijama na adresu Zaglul paše, koji je zahvalio naglasivši, da on u ovome izboru vidi izražaj povjerenja čitave zemlje. Kazao je dalje, da on kao predsjednik parlamenta ne će ovdje predstavljati nikakvu stranku već samo ustav kraljevine i poslovnik komore. Zatim su bile izabrane druge časti predsjedništva, i to sve Zaglulisti.

Poslije ovog vladinog neuspjeha u prvi mah se mislilo, da će nadoći ministarska kriza, ali se kasnije doznalo, da je Ziver-paša već dobio ovlaštenje da raspusti parlamenat. To je i slijedilo odlukom, koju je on pročitao u komori. Ziver-paša, u razgovoru s novinarima poslije raspusta komore, izjavio je, da je izbor Zaglul paše predsjednikom komore onemogućio svaki rad i pomeo novu situaciju. I sam Zaglul, kad je demisionirao kao ministar predsjednik, bio je priznao, da je njegova demisija bila jedini način da se zemlja spasi od daljnjih neprilika. A sada, čim se sastala nova komora, još prije nego se je mogao ispitati vladin program, pojavilo se je ponovo raspoloženje za borbu kod Zaglul paše i njegovih pristaša te želja da nastave onom katastrofalnom politikom, koja je bila dovela do engleskoga ultimatuma. Današnje su prilike, završio je Ziver-paša, taman iste kao onda kad je bilo odredjeno raspuštanje stare komore u decembru 1924.

Kratke vijesti iz svih strana

— U posljednje vrijeme Italijani se interesuju mnogo za grobove svojih vojnika, koji su za vrijeme rata umrli u jugoslovenskim krajevima. Tako su nedavno uredili svoje grobove u Beogradu i Zagrebu. Sada se bave ispitivanjem svojih grobova u Sloveniji. Pred nekoliko dana pregledala je te grobove jedna italijanska komisija i sada se vode pregovori sa našim vlastima za prenos mrtvih ostanaka u Italiju. Do sada je ustanovljeno, da u Slovenačkoj ima oko 1500 italijanskih grobova.

— Pariški list «L'Ouvre» objavlja razgovor sa bivšim predsjednikom italijanske vlade, g. Nittijem, koji sada boravi u Zürichu. Izmedju ostalog Nitti je kazao: «Ja nisam nikada priznao fašistički režim, a pokoravao sam se u toliko, što ovaj režim de facto postoji i ako nema nikakvog pravnog temelja. Cenzura u ovom času u Italiji sprečava slobodu štampe, za to je činjenica dovoljna, da se dobije pravilan pojam o onome, što se u Italiji dogadja. Medjutim narod od 40 milijuna ne može dugo živjeti u takvim prilikama. Italija će se osloboditi fašizma prije nego se može i pomisliti. Njegovanje tradicije, čuvanje slobode, i uspostava demokracije potrebne su čitavom svijetu, a naročito Italiji.»

— Kako je u posljednje vrijeme u nekim slučajevima na općinskim sastancima u Pinsku došlo do diskusije na ruskom jeziku, poslala je sada varšavska vlada svim autonomnim institucijama na poljskom Istoku instrukciju, da se prema jezičnom zakonu od godine 1924. može u autonomnim istočnim kotarima pored poljskog upotrebijavati takodjer bijelo-ruski i ukrajinski jezik, ali nikako ruski.

— U engleskoj Donjoj kući primljen je u drugom čitanju zakonski predlog za trajno uvadjanje ljetnoga vremena od prve nedjelje mjeseca aprila, pa do prve nedjelje mjeseca oktobra. Predlog je primljen sa 289 protiv 63 glasa. Ne bude li ovaj zakonski predlog uzakonjen do odredjenoga roka, ljetno će se vrijeme računati u tom slučaju od 19. aprila do 20. septembra.

— Bugarski je ministar vanjskih posala izjavio, da će se konferencija Male Antante održati 1. maja u Sinaji. Konferencija je odgodjena zbog pregovora izmedju Jugoslavije i Grčke o ulasku u Malu Antantu.

— Belgijski parlamenat je nedavno raspušten te su raspisani novi izbori. Agitacija je vanredno živa. Socijalistička stranka, kako se čini, ne će održati ni svojih dosadašnjih položaja.

— U Moskvi se spremaju novi sovjetski izbori. U svim rayonima već je počela vrlo živa izborna kampanja. Naročito pada u oči, što se velika pažnja u verbovanju posvećuje domaćim silama, sluškinjama, gospodaricama, pomoćnim licima i. t. d. To se u ranijim izborima nije radilo, pa ti elementi nisu kod izbora skoro nikako ni učestvovali.

— U četvrtak 26. marta obavljen je u Londonu sprovod znamenitog engleskog državnika lorda Curzona.

— Država Meksiko odbila je poziv Lige Naroda, da sudjeluje na kongresu o kontroli trgovine oružjem. Ministarstvo je unutarnjih posala izjavilo, da je razlog ovoj apstinenci isključenje Meksika iz Lige Naroda.

— U Ženevi se je sastala konferencija za modifikaciju medjunarodnog prava. Konferencija je pod predsjedanjem Zammarskjölda, švedskog poslanika.

— Iz republike Chile javljaju, da je predsjednik republike Alessandri nakon preuzimanja vlasti dokinuo vojničku cenzuru za štampu.

— U odboru za izborno pravo u Madžarskoj primljen je zakonski projekat o reformi izbornog zakona.

— U Moskvi i Lenjingradu vzdržani su općinski izbori. U Moskvi su dobili socijalisti 60%, a u Lenjingradu 65% glasova.

— Službeni list ukrajinske vlade javlja, da je u Ukrajini nastao veliki glad. U samih 5 gubernija strada 750.000 djece od gladi, pa se mora računati sa njihovom smrću, ako im doskora ne stigne pomoć.

— Metropolita Parimithyan izagnan je iz Carigrada na temelju odredaba o izmjeni pučanstva izmedju Grčke i Turske.

Domaće novosti

Izčeznuće jednog «kulturnog» dokumenta.

Tko je izza rata došao u Volosko, mogao se na samom početku mjesta na sjevernoj strani nažiti jednog doista kulturnog natpisa na jednoj privatnoj kući. Taj je natpis glasio: «Poschich, ricordati, che sei in Italia, rispettila, se vuoi essere tollerato, altrimenti...» Taj natpis na privatnom stanu dra. Ivana Pošćića, odvjetnika na Voloskom, metnuo je na početku italijanske okupacije po svoj prilici neki kranjski Italijan, čiji je otac rodom iz Kamnika. (Zar je to možda onaj, koji je za vrijeme rata na roditeljskoj kući na voloskoj placi izvješivao za svake pobjede centralnih vlasti: austrijsku crno-žutu, njemačku, madjarsku, bugarsku i tursku zastavu?) Taj se natpis kočio na toj kući sve do najnovijeg vremena. Kako je baš pred tom kućom, a ispod zgrade bivšega kotarskoga suda, a sadašnje kasarne, stanica električnoga tramvaja, to sam imao priliku da promatram strance, poimence Nijemce, Čehe, Madjare i druge, koji su te riječi čekajući na tramvaj čitali, a onda komentirajući kojekako taj sadržaj klimali glavama i snebivali se od čuda, šta se sve može u kulturnoj Italiji u 20. vijeku dobe Gospodnje pisati.

Medjutim taj natpis i njegovi svakodnevni za Italijane ne baš najlaskaviji komentari, počeli su bivati i samim Italijanima s vremenom nesnosni, tako da su se pošto poto htjeli riješiti tog «kulturnog» dokumenta te su više puta molili vlasnika kuće, da ga odstrani, ali im je on, kako nam nekoji kažu, rekao: «Ja niti sam toga napisao, niti dao to napisati, niti me ni najmanje ne smeta sam sadržaj toga napisa, pak ako isti kao nečista savjest koga peče, neka ga dade i odstraniti, ja, lje ne ću...»

I dogodilo se čudo: Sami Italijani dali su srameći se svog čina na svoj trošak onaj velikim crnim slovima namalani napis, koji je krez punih 6 godina svim prolaznicima govorio vrlo mnogo o kulturi, prebojadisati, tako da sam ovih dana, kad sam bio poslije toliko vremena na Voloskom, na svoje iznenadjenje opazio samo sivkasto-modrikastom bojom prevučenu plohu, na kojoj su se do nedavna kočile te prelijepe riječi.

I tako smo mi jadni pasanti prikraćeni sada za jedno besplatno divljenje tog «kulturnog» napisa.

Za prava narodnih manjina u Italiji.

Kako smo u zadnjem broju «Istarske Riječi» javili, predprošle subote vodila se u rimskom Parlamentu rasprava o proračunu ministarstva pravde i bogoštovja, K debati se je prijavio i gorički poslanik dr. Besednjak, koji je predložio ovu rezoluciju:

«Parlament pozivlje vladu, da izvede reviziju svoje sudbene politike prema slavenskoj manjini u Italiji.»

Tu rezoluciju obrazložio je dr. Besednjak dugačkim govorom, u kojem je spomenuo, da ne kani govoriti o crkvenoj politici vlade, niti opisivati teški položaj, u kojem živi slavenski narod u Istri, gdje preko 80.000 stanovnika ne može da izvršuje vjerske dužnosti zbog pomanjkanja svećenika, koji bi razumjeli njihov jezik, već da se ograničuje na odredbe ministra Oviglia, koji je potpuno istrijebio naš jezik iz sudbenih dvorana. Zatim je dr. Besednjak na dugo i široko opisao nesnosno stanje na istarskim sudoma te pozvao vladu, da promjeni svoju politiku prema našoj narodnoj manjini u Italiji i da ne dozvoli da slavensko pučanstvo izgubi povjerenje i vjeru u pravicu i to u državi, koja je bila koljevka uzvišenog i isklesanog prava, što ga poznaje povjest čovječanstva. U svom govoru bio je dr. Besednjak više puta prekinut sa mnogobrojnim upadicama. Nekoji fašistički poslanci su mu predbacivali čak i to, da govori o Istri, koju ne pozna. Ministar pravde Rocco mu je rekao, da se zakon i pravica do narodnog jezika na sudovima za nas u Istriji ne dadu oživotvoriti, jer da u Italiji živi samo jedan narod: narod italijanski. (Zar mi ne živimo u Italiji? Op. ur.).

Interesantni nalazi u postojnskoj jami.

U Postojnskoj jami grade, odnosno produžuje željeznicu do kra jnjih tačaka u jami dokle se može da dodje. Pri kopanju terena su naišli najprije na vapneno, a zatim na ilovato tlo i u toj su ilovači iskopali kosti i kosture slonova, hiena, leoparda, medvjeda i neke ogromne ptice, što daje zaključivati na tropsku klimu, koja je u našim krajevima «nekoć vladala, u vrijeme dok je nastajao Krš. Dakako, da se zasada obustavilo s radovima oko gradnje željeznice i radovi se ograničavaju na kopanje starih nalaza pod vodstvom geologa.

† Ruža Ravnić.

Iz Ližnjana stiže nam žalosna vijest, da je tamo 9. marta o. g. preminula nakon duge i težke bolesti gospodja Ruža Ravnić, supruga našeg čestitog rodoljuba Antuna Ravnića i majka Aleksandra, Antuna, Antice udate Vojnić i Milke udate Grakalić. Pokojnica je bila obljubljena žena i uzorna majka. U Ližnjanu nema čovjeka, koji je nije cijenio i ljubio. To se je najbolje pokazalo na dan njezinog pogreba, koji se obavio 10. marta. Na dan pogreba dohrlilo je u Ližnjan veliko mnoštvo puka nesamo iz Ližnjana nego iz cijele okolice, da joj oda svoju zadnju počast. Rascviljenoj porodici naše iskreno saučešće, a pokojnici neka je vječnaja pamjat.

Povišenje činovničkih plaća u Italiji.

Od 1. travnja svim kategorijama državnih službenika povišena je plaća u razmjeru od 10 do 20 posto na dosadašnje mjesečne dohotke.

DOPISNICA UREDNIŠTVA.

Našim dopisnicima iz Peroja, Gologorice, Lastova, Sv. Vičenta, Lupoglave, Pićanštine i Gračišćine javljamo, da će njihovi dopisi izaći u narednom broju «Istarske Riječi». Molimo, da se malko ustrpe.

Izdavač, direktor i odgovorni urednik:
IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST“ U TRSTU

Broj 15 Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta.) U Trstu, 9. aprila 1925. Pojedini broj 20 cent. God. III.

„Istarska Riječ"
izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin". Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 25·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari". — Narodna poslovica.

USKRS

U pjesmi, «Veliki Petak», što je niže donosimo bolno odjekuju stihovi:

Ne vidi brata, ne vidi druga,
Tek stranca čuje, gdje mu se ruga:
«Uskrs će biti — evo ga, gle!
Svima će biti, al' tebi ne!

Cijela je pjesma očajna, i svršetak joj je takav. Namijenjena nije nama, istarskim Jugoslovenima, već drugim podjarmljenima...

A kako i mi, ni dužni ni krivi, ispijamo čašu gorke sudbine, i kako i mi ispijamo muku ropske gorčine — to se našim ožalošćenim dušama čini kao da je ispjevana za nas...

Muka naše ropske gorčine!

Iznijeli smo je već do sada toliko puta... Kad smo prije godinu ili dvije neke naše patnje zbili u nekoliko redaka — i to baš prigodom uskrsnih blagdana — doživjeli smo, da su one naše retke rimske novine iznijele u točnom prevodu i sasule na nas kišu psovaka, kao da smo tobože pretjerivali.

Danas doživljujemo obratno. Doživljujemo, da neki italijanski listovi iznose drugim riječima ono, što smo mi već u tolikim zgodama učinili... Iznose i odsudjuju...

Nego sva je prilika, da će njihov glas kao i onaj naš ostati glas, što vapi u pustinji... Posljednji razredi u našim školama ukinut će se do kraja, naš će se jezik izbaciti i iz onih crkvi, gdje je još danas u uporabi, luda i besmislena hajka na sve, što je narodno naše, proslijedit će se i naš će narod i nadalje ostati kao na križu razapet.

Ostat će razapet i sa svog mučnog krsta gledat svoju tešku pogibiju, gledat će Pilate, kako sebi peru ruke i brojit će iškarijotske poljupce.

I bit će, da će u tim crnim momentima kadgod i u njemu samomu klonuti srce i da će i on da usklikne:

Uskrs će biti — evo ga, gle!
Svima će biti, al meni — ne!

No to ne će potrajati dugo. Ubogi patnik doći će opet k sebi i skupljat će snagu i sve sile svoje, da se održi, da ostane živ. I prožet će ga uvjerenje, da on poginut ne može i ne će.

To već danas, evo, priznavaju i sami Italijani u nekim svojim novinama. Oni otvoreno vele, da će sva nasilja, svi progoni, sva ova hajka na slavenstvo ove naše zemlje imati sasvim protivni učinak.

A to mu poručuju i oni, kojima je ona pjesma «Veliki Petak» i namijenjena bila i koji su već bili gotovo sasvim očajali. No došao i za njih dan, kad su mogli iz svega grla da zapjevaju:

I gledam: eto, iz te pare krvave
Hrist ide; na vrh on se golem popeo
I pustom mnoštvu, što je preda nju grnulo
Hljeb mira lomi, dijeli jedro sjemenje
Za ljepše berbe i za žetve slavnije.
A sunce plamsa u visini. Njišu se
Sve zelen-grane jela stoljetnih,
I grme rijeke ispod nogu Njegovih,
I orli kriče iznad glave Njegove,
I stoji jeka po svoj zemlji spasenoj
Visoko na visinama,
Duboko u nizinama:
Hozana, sine Davidov!
Hozana, rode moj!

Veliki petak

Strašan je danak — i dršće svijet...
Bog je na krstu razapet...

Oh, da podrži ovako dugo,
Kad pakao širi nad svijetom vlast.
Kad crna misao ne vidi drugo,
Već samo gorko izdiše spas —
Grobna bi strava utrla svijet...
Bog... pa na krstu razapet!...

A kako j' tamo, kako je braći,
Gdje ovakvi traje vijekovma dan,
Gdje s' cio narod ne može maći —
Ta sâm je na krstu prikovan.

Ispija čašu gorke sudbine
Neduga svog,
Ispija muku ropske gorčine —
A nije Bog!

Sa krsta gleda zlotvore skotske,
Poljupce broji iskarijotske —
Oh ljute muke!
Gleda Pilate, gdje peru ruke.

Ne vidi brata, ne vidi druga,
Tek stranca čuje, gdje mu se ruga:
«Uskrs će biti, — evo ga, gle!
Svima će biti, al tebi — ne!»

Još jednom oči k svojima vraća:
«Oh, gdje ste braćo, bud'te mi spas!»
Pako se smije: Ha! ha! ha! — braća!»
I tako s' gubi posljednji vapaj...
Posljednji glas...

Pod teškim križem...

Veliki Učitelj i nenatkriljivi Propovijednik pravde i mira bio je šiban i mučen od onog naroda, za kojeg je sve dao i žrtvovao. Ona ista svjetina, koja Isusu pri njegovom svečanom ulasku u Jerusolim prostire put granjem i cvijećem, nekoliko dana kasnije zahtjeva od suca, da ga propne. I kad je Pilat, pod pritiskom nezahvalnog židovskog naroda, izrekao osudu nad velikim i nevinim Pravednikom, povedoše vojnici Isusa na Kalvariju, brdo kraj Jerusolima, gdje je bio i raspet. Metnuše mu teški križ na rame. Uzvišeni je Mesija nosio sâm svoj križ i tri puta pod njim pao...

Kao što je najveći prijatelj i zaštitnik potlačenih i preziranih morao da na Golgotu nosi svoj križ, na koji je radi svojeg djelovanja za najviše ideale čovječanstva, bio i propet, — tako i svi borci za ljudsku pravdu moraju da nose svoj križ stradanja i proganjanja. I naši neustrašivi vodje nose sa čitavim svojim golorukim narodom svoj preteški križ. Naše pleme u ovim krajevima ljuto stenje pod svojim teškim križem, jer je put na njegovu Kalvariju dalek i posut samim trnjem. I kano što su mučitelji silom poskidali sa Isusa haljine njegove, te ih izmedju sebe porazdijeliše, — tako i nama nasilnici oduzeše naše duševno ruho, sve što imadosmo. Ništa nam ne ostavi crna ruka neprijatelja naših, goli i bosi, vapijemo za otetim nam hramovima prosvjete, — gladni i žedni žudimo za usahlim izvorima naše kulture. Mi smo već izmučeni od prečestih i nečovječjih udaraca, — ali naša kalvarija nije još dovršena.

Korizma je kao priprava za Uskrsnuće Gospodinovo, doba žalosti i pokore, te su osobito tužni posljednji dani Velikog tjedna. — Ali naš narod obuzimlje dvojaka žalost, jer on imade svoju crkvenu i narodnu korizmu. Ova mu potonja već dugo i dugo traje, uzalud čeka on na svoje nacijonalno uskrsnuće i samoosvojenje. Davno je već u našim selima utihla svaka radost, grobna tišina vlada svuda naokolo, tužna nas tjeskoba tišti, jer eto osviće nam već sedmi Uskrs, a mi još uvijek uzalud očekujemo, da nam vlastodršci ponude maslinovu grančicu mira.

Uskrs je veliki dan ljubavi, mira i utjehe. Mir i ljubav vlada, a vladat će i za ovih uskrsnih blagdana u našim srcima, jer Slaven ne može i ne zna da mrzi. No mira ne će i ne mogu da imaju oni, koji su krivi progonima i mukama našeg nevinog naroda. Uskogrudna i zagrižena njihova narav ne dopušta im, da se povedu za Kristom, koji nosi mir i sije ljubav. Do ušiju i razuma naših novih gospodara ne će ni ovih dana doprijeti tužaljke Jeremije proroka, koje opisuju pustoš, prouzrokovanu grijesima židovskog naroda, — jer oni i ne osjećaju svojih prestupaka, počinjenih nad našim patničkim življem.

Dok se čitav naš rod sa svojim pobornicima na čelu progania i osudjuje samo zato, što brani svoje narodno poštenje i svoja čovječanska prava, — dotle se rulja raznih Baraba slobodno naokolo šeće, jer je svakome dopušteno, da čini sve ono, čime se mogu rastući naši izmučeni redovi.

Uskrsnuće je Isukrstovo pobjeda nad duševnom tamom i smrti. I kano što mi vjerujemo u ovo Uskrsnuće, tako isto vjerujemo, da će i našem narodu osvanuti dani svijetla i mira, koji će razbiti one nekulturne lance, kojima je naše pleme sputano i potisnuto u ropstvo tame i nazadovanja. Tada će i biti konac naše Golgote. A dok se to ne zbude, naš će narod samoprijegorno pod teškim križem nastaviti borbu za svoje svete pravice, — znajući da za njega nema jošte na svijetu pravde — ponavljajući one Isusove riječi na križu:

«Eli! Eli! lama sabaktani?»
Bože moj! Bože moj! zašto si me ostavio?

Prilike čine čovjeka

Mnogo se puta čuje u životu poslovice: «kakav otac, takav sin» — «reci mi, s kim se družiš, kazat ću ti kakav si». Ove se rečenice izgovaraju ponajviše smješećih ustiju, onako iz običaja, ne shvaćajući njihovo duboko značenje. Ali ako ih malo promotrimo u njihovoj suštini, razabrat ćemo, da su one produkt ljudskog iskustva, naime primjeri iz života potvrdili su i još uvijek potvrdjuju značenje ovih dvih rečenica, tako da su one postale prava prirodna pravila. Ali treba ih svakako shvatiti u širem smislu, a ne doslovce.

Na čovjeka dakle djeluje u njegovoj mladosti uzgoj, koji prima od oca, majke, obitelji, takorekuć, u kojoj živi. Kad poodraste njegov se djelokrug širi, te na njega djeluje u prvom redu škola pa društvo i prilike, u kojima se nalazi. Ako čovjek živi medju dobrim i poštenim ljudima, postat će i on dobar i pošten; ako živi medju nevaljancima, postat će i on nevaljanac.

E kad je tome tako, što da radimo? — Treba da roditelji paze sami na sebe, a osobito na svoju djecu ili, uopće rečeno, treba da stariji paze na sebe i na mladje.

Za djecu iza roditeljske kuće prvi uzgajatelj je učitelj; u školi trebalo bi da dijete dobije onu izobrazbu, što mu je roditelji uvijek ne mogu dati: učitelj je drugi otac. Ali tu smo mi nažalost najteže pogodjeni. Ta otimlju nam se škole sa materinjskim jezikom, a daju nam se u onom jeziku, kojega naša djeca ne razume. Dali može biti tu učitelj drugi otac? — Tužna naša djeca, kako mogu da se snadju u ovakim školama?! — Zašto se kaže, da je učitelj drugi otac? Zato, jer on nastavlja rad roditeljski. Nastavlja uzgoj na način oca i majke onim slatkim riječima, koje je dijete prvi put čulo i naučilo od svoje mile majke, tako da djetetu omili i učitelj i škola. Dali može to da čini učitelj, koji ne pozna jezika djece, a djeca jezik učitelja? Nikako ne! Zamislite samo, kako djeluju ovakve prilike na našu djecu. Niti će naučit jezika, niti će naučit ono, što bi morali u školi da nauče. Zato sveta nam je dužnost da se trsimo, da naša djeca nauče kod kuće, ono što ne mogu u školi da nauče uslijed nepoznavanja jezika..

Ali prilike, u kojima se čovjek nadje, djeluju i na one, koji su već svršili školu t. j. na starije. Oni, koji trate svoje vrijeme u društvu, gdje se kune, gdje se razbija, gdje se pije, počet će i oni tako raditi. Koji polazi nemoralne plesove ne može da se drugom nauči, već nemoralnu životu itd. Što treba tu da radimo? — Treba da osnivamo moralna, kulturna i prosvjetna društva, čitaonice pa razna potporna društva itd., a ako ih imamo, tad treba da se u takva društva učlanimo. Čovjek, koji se nadje u takvim društvenim prilikama, ne može da se pokvari, kad već same takve prilike nemaju slaboga u sebi. U takvim društvima nadje čovjek i pouka i zabave. Takva su društva potrebna da se održimo na pravom putu, eda ne zabasamo stramputicom. Ali i u tom pogledu, kao i u pogledu škola, stojimo loše, jer su mnoga takva društva, koja smo imali, poništena ili nam se prijeći da nova osnivamo. Kako treba u pogledu škola da mi djeci pomožemo, ovdje treba da sami sebi pomognemo. Kad u istinu ne možemo biti, treba da barem pomišljamo, da smo članovi od gore napomenutih društava t. j. treba da se vladamo i da izbjegavamo ono, što se kosi sa njime. Tako ćemo izbjeći svim onim prilikama, koje bi mogle da slabo djeluju na nas, i uzdržati se na onom stupnju, na kojem može da bude pošten i moralan čovjek, te tako biti na korist svojem, a na čast tudjem narodu.

Procvatu i napretku jednog naroda idu u prilog u prvom redu čvrst obiteljski uredjaj, dobre škole te kulturna i prosvjetna društva. Kojem narodu ovo fali, fali mu onda temelj na kome ima da zida svoje blagostanje. Ali ovo troje i obiteljski život i škole i društva treba da su prožeta duhom morala, pravednosti i istine, jer samo tada su nosioci sreće i narodnog blagostanja; nisu li takva, onda su ponor, u koji dotični narod sve više i više propada.

USKRSNUĆE

Sunce je počelo da nas jače grije. Priroda se naglo budi iza dugog zimskog sna. Ljudi iskorišćuju svaki časak, eda još za vrijeme zaoru, zakopaju, posade i posiju. Ptice se svojim skladnim pjesmama vesele lijepim, toplim danima. Čovjeku duša lakše živi, pa makar imao pune ruke posla.

Nalazimo se u doba velikih uskrsnih ili vazmenih praznika. Cijeli kršćanski svijet slavi na najsvečaniji način tu veliku Istinu, to — Uskrsnuće.

Uskrsnuo je Onaj, koji je toliko nepravda pretrpio. Naš Spasitelj trpio je mirno i hladno. Čim su ga Njegovi neprijatelji više mučili i bičevali, tim ustrajniji i neiscrpiviji je bio u ispovijedanju Istine i Pravde. Razbojnici, nepoštenjaci izraniše Ga, izmrcariše i konačno pribiše na križ, gdje je ispustio svoju blagu Dušu.

A sve okolo lelek i jauk, plač i škripanje zubi; ogorčenje i vapaj za osvetom. S druge pako strane ono divlje bahanje, pijanstvo — i kajanje, ali prekasno.

Došao je dan Vjere, Istine i Pravde! Neprijatelji se prestrašiše i tekar docnije uvidješe, kakove su grozne čine počinjali.

Izmučen i potišten kršćanski narod dobio je zadovoljstvo. Sinulo mu je sunce, koje mu daje moć, da vjeruje u Istinu i Pravicu.

U prvim trenutcima iza smrti Isusove veselili su se Njegovi neprijatelji, jer su mislili, da je došla smrt svim onima, koji bi im mogli prigovarati i odmjeriti zasluženu kaznu. Ali prevariše se.

I evo na današnje dane slavimo i mi istarski Jugosloveni zajedno s vascijelim kršćanskim svijetom veliki dogodjaj.

Obliježu nas tužne misli. Velike skrbi pritištu naše grudi. Koracamo poniženi, potlačeni i uvrijedeni. Naša uskrsna zvona nemaju više onog svečanog zvonketanja, već nam se pričinja, da čujemo u toj zvonjavi našu mrtvačku koračnicu, naš bôni jecaj, našu narodnu, izranjenu dušu.

Jedino to božje sunce nas valjda voli te nas jednako grije. Inače nema za nas onog svečanog raspoloženja kao što je to kod naroda, koji može slobodno da razvija svoje vrline i sposobnosti. Za nas, izgleda, kao da nije to svečani trenutak — Uskrs. Naš Uskrs nije veseo ni bučan, već je tužan i žalostan.

Ali kod svega toga zla posjedujemo jednu svijetlu zvijezdu, koja nam rasvjetljava tminu našega života i koja nam kaže ravni i pošteni put. Ta svjetla zvijezda, to je naša Nada, naša Vjera u bolja vremena, u ljepšu narodnu budućnost.

Naše narodno poštenje i nada u bolju budućnost krijepe nas i ne daju nam da klonemo duhom. Vidi nam se, mrijeti nam se ne će, al jest nešto, što nas naprijed kreće...

I u ovo uskrsno doba, razmišljamo i mi na našu narodnu nesreću. Ćutimo i osjećamo teški križ, što nam ga naprtiše neprijatelji svega onoga, što je naše narodno. Te naše rane nisu prestale, već postaju sve veće. Dalje će nas mučiti i tlačiti, jer naša Kalvarija nije jošte prestala. Naš Veliki Tjedan nije jošte za nama...

Ali iza svih tih grozota i nepravda, što smo ih pretrpjeli, što ih trpimo i što ćemo ih još doživjeti, — doći će i naš Uskrs, pa ćemo moći i mi slaviti onako iskreno, veselo i svečano pobjedu nad nepravdom.

Hoće, jer to nas uvjerava naša Nada i Vjera u bolju budućnost. «Poniženi će biti povišeni, a povišeni će biti poniženi!» tako je rekao i naš Spasitelj, koji je trpio za ponižene i tlačene narode.

Stoga, istarski narode, slavi u svojoj izranjenoj duši i oplakanom srcu te svečane dane onako, kako ti prilike dozvoljavaju. Nemoj klonuti duhom pod okrutnim jarmom nemile sudbine. Zaprisegni u svome srcu, da ćeš časno i pošteno čuvati svoje narodne svetinje; a u tom nastojanju, u toj borbi i u tom narodnom radu, ne izgubi vjere u bolju budućnost, ne smalaksaj u borbi; ne popuštaj pod nikakovim uvjetom, jer će ti prije ili kasnije sinuti sunce.

I zato neka ti bude sretan — Uskrs!

Христос воскресе!

Uredništvo i Uprava «Istarske Riječi» žele svim svojim suradnicima, dopisnicima, pretplatnicima, čitateljima i prijateljima, kao što i čitavom jugoslovenskom narodu — sretan Uskrs!

Vazmeno razmatranje

Nezaboravnoj Istri mojoj.

Din — dan — don...

Zabrujila uskršnja zvona, zatitrao svemirski eter, ganuo se laki lahor raznoseći proljetne magle lažljivoga travnja, visoko se uzdigla lakokrila ševa, zazujio roj marljivih pčelica i sitnijeh kukaca, zažuborio potočić, raskravila se lagana i tanka naslaga posljednjeg snijega, sve vrije, buji, giblje se, radja i cvate, sve pjeva, zvoni i grgoće, slaveći veliki blagdan probudjenja i uskrsenja...

Din — dan — don... ozvanja briježom i dolom pjev, lelek, bugarenje, što li, odvezanih seoskih zvonova, a srebrni se njihov glas spušta po krovovima pitomih seljačkih domova, truni se poput bisernih zrnaca po njima, zove, podsjeća i budi ljude, da zajedno s uskrslom božanskom prirodom proslave i spomen uskrsnuća čovjeka Boga...

Uspomene se bude... Nježnom mekanom rukom otkidaju blagi zvuci uskršnjih zvonova tvrde zimske, ledene kore, što mi oblijepiše, okovaše i prignječiše srce, topi se mraz i led, misli se zanose u daleku prošlost i ja i nehotice postajem djetetom, pobožnim i naivnim seoskim djetetom, bližim no itko djevičanskoj majci prirodi...

Snatrim — — —

Bilo je nekad i našim je selom odzvanjala piesma, brujala su zvona, i u nas je bio Uskrs...

Cijelo je selo mirisalo, a miris prirode, koja se budila, miješao se s toplim mirisom jedva izvadjenih iz peći vazmenih hljebova, kuhala se, šarala i bojadisala jaja — uskršnji «pirihi», župnik je obilazio selišta, blagoslivljao tovore ovaca, križao zasijana polja i oranice, na prebijelim se stolnjacima po priprostim, ali čistim seljačkim kućicama, uz zdjelicu svete vodice i maslinovu grančicu, kočila gomila, ko zlato žutih, «pinca», hrpa išaranih jaja, bus crvena luka i bukara još crvenijeg vina...

Otvarala se vrata, a u kuću bi stupao teškom čižmom starina svećenik, nazivljući mir kući i moleći, da bi se blagoslov neba izlio nad nju. A debeli zvonar za njim jedva bi vukao prepune bisage svakoga dara božjega, i dijeleći zrnje tamjanovo, odnosio bi dio zemaljskoga blagoslova.

Djeca se marljivo umivaju, teškom mukom navlače čvrste, potkovane cipele, ljudi oblače stajaće haljine i kreću na brijeg do seoske crkvice, da se poklone čovjeku Bogu, u grobu...

U znak žalosti spušteni zastori zamračuju svijetlu inače crkvu. Svud je tišina, ni cvrkut se vrapca na krovu ne čuje, sve je prožeto tajanstvenim nekim strahopočitanjem, sve puzi na koljenima, šapućuć pobožne molitve, sagiba se pred najvećim misterijem, što ga doživje čovječanstvo, križem, i cjeliva petero rana razapetog Spasa...

Djeca, glagoljiva, hirovita, živa i nestašna, ovdje su tiha...

Izmjenjuje se dan s noću, odmoreno se sunce i opet diže, povezani se konopi otpliću, a slobodna se zvona ponova oglašuju...

Uskrsnuo je Gospod... Uskrsnuo je — Alleluja! — — —

Dižu se zastori s prozora, rasvijetljuje se crkva, grme orgulje, iz tisuću se jakih seljačkih grla razlio val hvalospjeva, pjesme radosnice, visoko se uzdiže križ, pogrbljena se ledja ispružuju, plamne se oči upiru u golgotskog Pobjenika...

Uskrsnuo je Gospod u istinu...

Ljudi se sretni, zadovoljni i prepuni duha božjega, razilaze kućama svojim i raznose primljeni blagoslov, da ga, dijelak, predadu užurbanoj i zaposlenoj kućedomaćici...

Tiha djeca opet oživieše. Iz dubokih džepova vade pregršt bakrenjaka, gadjaju ispisana jaja, gube ih, dobivaju i odnose, viču, smiju se i svadjaju i mire, hihoću, lupe i jedu, nagone se i smiruju...

A onda se sve skuplja za stolom, na kom se puši na ogromnom pladnju istom pečeno vazmeno janje... Lomi se hljeb, otkidaju tečni komadi crvenkasto-žutog mesa, svijetle se brade, rumene lica i sjaje oči od krvi gospodinje, crvenoga «terana»— — —

— — —

Da, tada je još bio Uskrs... Danas ga više nema. Na prozorima su naših crkava spušteni zastori, u našim je dušama tama i tek se u srcu svom klanjamo Spasu, u duhu samo ljubimo, sami mučenici, petero rana najvećeg Mučenika...

Zanoseći se u spominjanje davnih vremena, topi se duša od milja i ja bih najradije zagnjurio glavu nekamo u bespro-stornost, u Stiks kakav, da ne vidim, ne čujem i ne čutim današnjeg strahovitog Velikog Petka roda mojega, da živim u uspomenama, daleko od današnje krute zbilje, u kojoj se previja, grči u mukama i zamire napaćena Istra moja...

Starina župnik ne kroči više selom, ne križa pašnjake i oranice, ne blagosivlje domove i torove... Davno ga već protjeraše. Na prozorima, oltarima i svetim slikama razapeo pauk mrežu i vreba na kukce, lovi sitne mušice...

Od svetka do svetka zabludi u selo tudjinac neki i stranim jezikom, a hladnom dušom, progovara o Gospodu, koji da je umro za nas, ali mi čutimo, nije to onaj naš Gospod, čijem smo se veličanstvu nekoć klanjali, čije smo rane ljubili i slavili Njegovo uskrsnuće...

Ispaćeni se narod zatvara u se i u svom se srcu klanja svom Bogu, u njem mu gradi nevidljive oltare.

Veliki je Petak naroda moga... Bičevi zvižde, paraju meso, trnova kruna probada čelo, u ludjačku ga odijevaju halju, i Pilata ga vode i Herodu, pljuju mu u okrvavljeni obraz i trskom ga biju, nameću teški mu križ i na Golgotu ga vode... I razapet će ga... I kockat će se o haljine njegove, i umrijet će i pećinu će mu povaliti na grob...

Ali i on će uskrsnuti...

Iza svakog žalosnog Velikog Petka dolazi i slavni, radosni Uskrs, sa zvonjavom uskršnjih zvonova, brujanjem orgulja i i oduševljenim pjevom hiljada grla... A poslije Uskrsa nema više Velikoga Petka, nakon uskrsnuća nema više smrti...

Jer se još nikad nije desilo, da poslije Velikoga Petka nije došao Uskrs...

Na Cvijetnicu 1925.

Ernest Radetić.

Pametan glas sa ital. strane

U Trstu izlazi tjednik «La Frontiera», organ italijanskih ratnika. Ratnici, to su oni, koji su ratovali, ne u pozadini, kao mnogi, koji danas imaju glavnu riječ, nego na frontama, gdje je trebalo biti u istini i hrabar; to su oni, koji su dali svojoj domovini ne svoj davak u novcu ili svoj rad na sigurnom mjestu, nego svoj davak u dragocijenoj krvi, u svojim kostima, u svojem zdravlju. I baš radi toga su oni najpozvaniji, da svoju riječ kažu, koja bi morala da bude i mjerodavna, i oni moraju da aktivno sudjeluju kod uredjenja države, jer za to imaju ne samo pravo, nego i dužnost. Jer što su oni priborili Italiji, to je njihovo djelo. I pametna riječ iz njegovih ustiju ne može se smatrati protudržavnom, jer su oni sami sebe položili domovini na žrtvenik.

U «Frontieri», tom glasilu italijanskih ratnika iz Julske Krajine izišao je 29. marta te godine ispod pera g. Pagnacca članak o politici današnje vlade napram manjinama u Italiji, što ga moramo da spomenemo, jer je jedan od onih rijetkih glasova, koji posmatra naš problem sa sasvim drugog vidika negoli zvanična štampa. Gosp. Pagnacco kaže, da se danas ne smije prosudjivati nacijonalni problem u ovim krajevima onako, kakó prije rata. Prije rata bila je žestoka borba izmedju Italijana i Slavena, i morala je takva biti, jer je trebalo sačuvati italijanski elemenat u svojim pozicijama, onaj elemenat, koji je tada bio odijeljen od velike italijanske gruppe i predan na milost i nemilost Slavenima. (Tu je pisac ustvrdio nešto, što ne stoji: naime da su Slaveni u ovim krajevima bili nekakvi prodirajući elementi, koji su se infiltrisali u ove krajeve pomoću Austrije). Poslije rata — veli Pagnacco — položaj se je promijenio. Nije više mala italijanska grupa, koja se bori proti Slavenstvu, već italijanska država sa 40 milijuna Italijana, u čijim granicama žive pol milijuna Jugoslovena, koji su politički odijeljeni od svoje braće preko granice. Mogu li oni predstavljati bilo koju opasnost za italijanski narod? Pisac tvrdi da mogu samo u tom slučaju, da se probudi iredentizam. U iredentizmu je prava pogibelj za italijanski narod. I taj iredentizam ne bi bio čisto interna stvar Italije, u koju se ne bi smjeli drugi narodi da umješaju. Taj iredentizam bio bi uvelik poduprt i uzdržavan od preko granice. Ali u prvom redu iredentizam stvaraju progonjanja, ograničevanja slobode i sve ono, što nosi slični karakter. Radi toga politika prama manjinama mora da bude politika snošljivosti, politika, koja gleda kroz prste, politika liberalna, a ne uskogrudna — politika pravednosti. Jedna stotina jugoslovenskih škola ne može zapriječiti ili zavlačiti onaj proces asimilacije, koji mora da se obavi sam po sebi čisto naravnim putem, bez pritiska i pospješivanja. Čemu da se silimice i vještački provadja taj proces, kad se znade, da se ionako i bez toga može da dodje do istog cilja; šta više, kad se znade, da sila i nepravda radjaju samo iredentizmom? Radi toga — zaključuje Pagnacco — moraju Jugosloveni u Italiji, kao što i Nijemci, uživati potpuno pravo, da se izobraze u svojem jeziku i da budu smatrani u svakom pogledu ravnopravnim sa Italijancima. Ne samo to, nego treba raditi i na tome, da oni budu most izmedju nas i slavenske i njemačke civilizacije.

U broju od 5. aprila istog tjednika gosp. Federico Pagnacco objavlja drugi članak o istom problemu. Gosp. Pagnaccu izražamo svoje potpuno priznanje, da je imao u ovim teškim i bespravnim prilikama kuražu, da diže svoj glas u našu obranu i time u obranu interesa Italije, u ovim teškim prilikama, gdje biti Slaven znači biti izdajicom a priori takvem ožigosanom, a braniti pravo jednog Slavena znači biti protudržavnim, soverzivnim elementom.

Prostor nam ne dozvoljava da donesemo članak u cijelini. Ograničit ćemo se zbog toga na jezgru njegovih misli.

Prijašnji članak gosp. Pagnacca u «Frontieri» izazvao je diskusiju po italijanskim novinama, takodjer medju inim i kod «Piccola» u Trstu, koji je donekle pristao na to, da treba politiku napram Slavenima revidisati. Svatko danas priznaje da politika Italije napram Slavenima nije bila uvijek umjerena, razumna i pametna. Slavenski problem stoji samo tamo, gdje Slaveni kompatno žive (t. j., po mišljenju pisca, samo u krajevima od Tolmina do Voloskog, a nikako inače po Istri, na pr. u istočnoj Istri sve do pred same Pule, u zapadnoj na Poreštini, Motovunštini, Pazinštini i Buzeštini. I tu se mi ne slažemo.)

Najvažniji je svakako školski problem. «Piccolo» je ustvrdio da škola u ovim krajevima ne smije biti onakva, kakva je bila pod Austrijom, niti takva, kakva je u staroj Italiji. Ali to nije dosta jasno točno, kaže gospodin Pagnacco. Prva pouka za Slavene mora da bude u njihovom materinjem jeziku. To ne će škoditi odnosima izmedju Italijana i Slavena niti prevlasti italijanskog jezika. Razumije se, da se u pučkim školama mora podučavati kao predmet i italijanski jezik. U višim školama, gdje bi se nauka vršila u italijanskom jeziku, treba da bude predmetom podučavanje i hrvatski ili slovenački jezik, i to za to da mogu i Italijanci naučiti taj jezik. Tako će i oni biti u stanju da se upoznaju sa slavenskim suzemljacima i olakšat će se odnosi sa susjednom Jugoslavijom. Italijanci u ovim krajevima danas nisu više u opasnosti da budu odnarodjeni. Na trgovačkoj univerzi u Trstu pak bi se morale ustanoviti katedre za srpskohrvatski i slovenački jezik, tako da bi mogli i visokoškolci iz Jugoslavije ovamo hrliti i ovdje učiti, a obe civilizacije u medjusobnom interesu ovdje će se upoznavale i poštivale.

Naš je pojam o školama u ovim krajevima — kaže pisac — smjeo i baš obratan onome, što ga ima vlada.

Školski je problem najvažniji, ali — razumije se — nije jedini. Slavenski problem obuhvaća u ovim krajevima čitav život naših Slavena. Radi toga treba da budu riješena u potpunom duhu pravednosti vjerska, politička i upravna pitanja. Jugoslovenima moramo dozvoliti, da slobodno biraju svoja upravna i politička zastupstva i da djeluju i rade slobodno na kulturnom, ekonomskom i športskom polju, razumije se, uvijek u okviru italijanskih zakona.

G. Federico Pagnacco izražava onda još jedamput svoju mržnju proti prisilnim mjerama, kojim se provadja asimilacija. Za njega je asimilacija pravedna i uspješna jedino tada, kad se sama bez pritiska kao plod naravnih faktora pojavlja. On završava svoj članak upozorujući Italijance da treba gledati u budućnost, jer naledjaške ovim slavenskim sredjoeuropskim stražama stoji nova, velika Rusija, koja organizira, sredjuje i uredjuje svoje čete i novake slavizma. S novim slavenskim svjetom od sutrašnjega dana, a taj sutrašnji dan možda da nije niti tako dalek, treba da Italija ima dobre odnose. I mi držimo, da Trst i ovi krajevi imaju da vrše jednu točno odredjenu funkciju u odnosima izmedju slavenskih masa i Italije. Ova funkcija ne smije biti otešćana grijesima proti jugoslovenskoj manjini u Julskoj Krajini.

Toliko g. Federico Pagnacco. Mi njegovo mišljenje potpunama prihvaćamo te se s njime slažemo. Mi smo to već opetovano rekli, a i danas ponavljamo, da dobri odnosi izmedju Italije i Jugoslavije i ostala slavenska svijeta ne mogu biti, dokle smo mi ovdje bezpravna raja. Upozorujemo pri tome svoje čitatelje na članak, što smo ga dne 17. januara 1924. pod naslovom «Italijansko-jugoslovenski sporazum» objavili u 3. broju «Istarske Riječi», i u kojem su već iste ideje, koje iznaša g. Pagnacco, iznesene kao zahtjev sa naše strane. Onaj naš članak svršavao je slijedećim riječima: «Mi ćemo radi toga kao i dosada tako i

PODLISTAK

Rikard Katalinić Jeretov:

Uskrsna priča

Povedrica. Sunce Božje smije se sa vedrine i zemlji i moru. A svud po osojima povrh mora zeleni se nova trava, modre se nove ljubice i nadošle laste križaju mirisnim zrakom. Uskrs je. I zemlja i ljudi i sva stvorenja, sve se veseli divnom blagdanu spasa. I ja idem uz more putem i gledam u grad, što ostaje za mnom u sumaglici pozlaćenoj sunčanim tračjem.

Stari grad smije se i on novom životu i pramaljeću novome. Idem po prašnoj cesti nad morem, sâm sa svojim mislima. Uz ogradu velike bašte prislonila se dva odrpana mališa. Jedan prodaje «karamele», a drugi kitice ljubica. Pred njih je stao blijed i odrpan dječarac, pa ih samilosno gleda. U ovom novom proljeću stoji dječarac s tugom jeseni u očima, a meni se pričinilo, kao da mu se prohtjelo onih slatkiša u košarici.

— Mali — nagovorim ga ja — hoćeš li karamela?

— Ne, gospodine, odgovori dječarac i milo nadoda još: — Hvala!

— Pa što si se zagledao u to dvoje djece?

— Gledam one ljubice modre i mirisave...

— Ljubice gledaš? Zar hoćeš kiticu ljubica?

— Kupio bih — nemam ni novčića... nekako tužno prošapta blijedi dječarac. Uzmem u prodavača kiticu skromnih ljubica, predadem ih malome pa ga upitam:

— Čudno, a čemu ti ljubice?

— Imam bolesnu sestru kod kuće. U postelji je, gospodine, već leži cijelu zimu. Sami smo bez oca i majke.

— Sirote — pogladim dječarca po ispaćenom licu. — A kako živite?

— Od milosti dobrih ljudi. Ja sam naučnik na «škveru» paron Roka — evo puškomet odavlen. Još nemam plate, ali je gospodar dobar, napose gospodarica. Odnesem svake večeri štogod od njih za sestru. To mi je milo. večeri štogod od njih za sestru.

Ali što ćete, gospodine, ne mogu da joj ponesem sunca. Kako ga se zaželjela sirota, a u nas je tamno i hladno! I podjoh jutros, da joj donesem cvijeća. Ona voli, silno voli cvijeće, gospodine... Hvala vam, Bog vas blagoslovio — draža mi je ova kitica ljubica od svih slatkiša, jer će ovo cvijeće usrećiti moju sestru...

— Čekaj — odnesi i ovo sestri. I pružim dječarcu krunu.

— Hvala vam, Bog vam platio!

I pohrli poput vijora, i ja sam gledao za onim dječarcem, koji je nosio svojoj sestri u tamnu i hladnu sobu posmijeh pramaljeća, gledao sam za onim dobrim bratom, koji je u svojoj duši shvatio velebnu Isusovu nauku o ljubavi i dobrote.

U onom nevinom srcu slavio je Vazam najljepši blagdan.

ERNEST RADETIĆ:

Kad se užge mlada krv...

(Svršetak).

Njemu su ruke pale, kako da su od olova. Da je potres zrušija svit i krov na njigovu glavu, ne bi bija usta uvako znenadijan. Ni moga reči beside, ni moga jedan pensir složiti u glavi skupa. Na miljare mu hi se je u jenon hipu zmotalo u glavi, a nenoga ni moga zadržati, da ga zreče z besidami.

Mara noseča! I kako bi se bija jedanbot tomu veselija i vidija u ton sve soje želje i molitve uslišane, tako je sad usta kako umlačen s ton besidon, koju je jedanbot toliko želija čuti od svoje Mare. E da, ko je noseča ni š njin... U glavi su mu tukli cipi...

A ona se je zmotala u jeno klupko poli njegove noge, pokrila si z rukami lice, jokala i gušila se u suzah, da su se je sva ramena tresla.

Njigovo srce je kukalo i tuklo se s pameton. Ni zna ni sam, ča da dela. Da zgrabi sekiru i raskala je zajno glavu posrid sride, eli da je rine z nogon u trbuh, kako prokletnicu, nevirnicu i slipicu i stira je valje sad van z bižе u noč? Eli da pasa priko svega toga, pljukne na nju i nikad je drugo ne pogleda? Zmija, zmija, kako ga je slipila...

Ma kad je je pogleda, kako se sva previja ko njigovih nog i trese se od sramote, dršće od muke i boli, njigovo se je srce zmekljalo. Bila je njegova Mara, kakova je da je.

Vrga je je ruke na glavu, kako da je je tac i reka je:

«Mare, Mare, Bog neka ti uprosti...»

A ona mu je poljubila obe dvi noge.

Čuda su vrimena oba mučali...

«Ustani se sada, Mare i leži», je reka najzad. Prija je je za ruke i počeja je dizati s poda, a ona se je puštila, kako malo dite, i pomalo je, kako kakov teški bolesnik, pošla za njim na postelju...

Nisu mogli spati ni jedan ni drugi. U njigovon srcu kako da su tukli dva kovački bati, jedan zgor, drugi zdol. A nju je ništo gušilo u grlu i frmivalo je sapu i svaki hip se je je peralo, da če je stisnuti i zagušiti.

Najzad su se pod jutro jeno malo umirili i on je počeja pitati:

«Samo mirno, Mare, reci mi s kin si noseča?»

«Z Markon, z hlapcem Markon...»

«Z Markon!?...» Nazad kako da ga je niki s kocen žvignija po glavi. Sve jena gora od druge. Ma nočas se je bija odlučija, da ustane miran na sve. Bog sam neka sudi. Njega ni vrga da sudi nenon.

«A kada je to bilo i kako?» — —

I ona mu je pomalo, pomalo debolo šapčuči, spripovidala cilu štoriju. Kako je je Marko vajk gleda, kako je ona to na dan Lovrečeve prvi bot upazila, kako je uni dan, kad su kosili prvi bot poželila njigovo mlado tilo, kako je krv ni dala mira i kako je najzad na doru, a da ni sama ni znala kako, pala...

«A Marko te prvo ni nikad nagovara? Ni te tenta?»

unaprijed raditi u smjeru, u kojem smo se dosada kretali, dapače sa još većom pozornošću i ustrajnošću pokazivati prstom na sve one rane, iz kojih krvavi naše narodno tijelo u političkom i gospodarskom pogledu, da se mogu na vrijeme otpraviti, da mogu nastati što srdačniji odnošaji i da sporazum u istini bude lojalan. Zato vratite nam škole, vratite našem seljaku, tom vječnom mučeniku, njegova prava, dajte mu glasa u općinskoj i pokrajinskoj upravi, pustite nas, da se unutar granica razvijemo kao slavenski narod, pustite nas, da se slobodno krećemo i nemojte nas konfinirati u granicama Julske Krajine.»

DOPISI

IZ RIJEKE.

Prvi aprila. - Ninettine šale. - Seminarij. Mjesto u more — na cataru.

G. Korošec rekao je za svoje pristaše, da su oni poseban narod. Boga mi smo i mi Fijumanci još i osobitiji. Nešto sasvim ekstra! Mi Fijumanci imamo tisuću mana, ali imamo i tisuću kreposti i tko to ne vjeruje —.aratos ga bilo!

Jedna je od naših najvećih vrlina ta, što rado vjerujemo ono, što nije, a ne ćemo da vjerujemo onome, što uistini jest. Kao jedan od najpalpantnijih dokaza tome neka posluži prošli prvi aprila.

Neko je u taj dan bacio glasinu, da u riječku luku ulazi jedan ogroman amerikanski parobrod sa četiri jarbola, a krcat svega blagoslova Božjega, Koliko bi okom trenuo, već su lučka pristaništa bila puna gradjana i svi su nekako razočarano buljili u nekakvu bodulsku braceru krcatu — kamenja.

Još nisu pravo progutali tu neslanu, aprilsku šalu, kad se eno rodila druga. Neko je nafarbao ljude, da je na Rijeku stigao Zanella i da se po Korzu mirno šeta. Koliko bi jaje ispekao, već se Korzo napunio svijetom i svi se pitaju: — Kade je? — Dove el ze? — Viš ga! Forsi se kvell... Ono je, ono... Varda, che ben portaaaaaante che el zel... Reklo bi se, kako da mu Jugoslavija konferi, i — sve tako.

Sličnih, prilično glupavih šala bilo je više, i za čudo svaka bi više ili manje upalila. No kada je negdje poslije podne ušao u kavanu naš Nino s telegramom, da je vlada odredila 600.000 lira za ustanovljenje svećeničkog seminara na Rijeci — niko mu nije htio da vjeruje. Nino ih je uvjeravao, da je telegram iz Rima, da je stvar dakle ozbiljna — no svak se smješkao i govorio: No ghe credemo un cavolo! I nikako da ih uvjeri. A ipak to je bila jedina istina i jedina prava senzacija onoga dana! Jest, mi ćemo imati seminarij!

Ja sam pak htio da prevarim Ninettu. Banuo sam k njoj u sobu sav zadihan. Ninetta! Ninetta — viknuh, Jeste li čuli veliku novost? — Kakovu? Ca? — pogleda me ona. — D'Annunzio dolazi. Što čekate? Zar ne idete, da ga vidite? — A ona meni: Sve tecem! Haje se mane. Neka gre... Tu je nešto izvalila, što ja dakako nisam čuo. I tako je ta moja jedina aprilska šala pala u vodu.

Najgore je prošla Ninetta. Ona je već ujutro rano rekla svojoj službavci, neka podje u farmaciju Prodan i neka pita: **fugi preši**.. Služavka, dosta prefrigana, mjesto k Prodanu, otišla je ravno k svojima u Drenovu i tu je ostala cijeli dan sunčajući se i veseleći se u slobodi i lijepoj proljetnoj prirodi.

A Ninetta čeka i čeka. Prodje deset sati, prodje podne, udare dva sata, pa tri, pa četiri, a služavke još nema. Ninetta se najzada zabrinu. Na Rijeci bilo je u posljednje doba toliko samoubojstava, da se iskreno pobojala, da se nije i njezina Drenovljanka gdjegod skončala. Naposljetku ode na policiju, iznese tamo sve, što je znala, pa kad su joj na policiji rekli, da će stvar izvidjeti, onda se vratila kući. Kad ona na vrata, a to se pred njom stvori njezina služavka. — Kade si celi dan, che te venisse una.., počela Ninetta da se ljuti. A Drenovljanka poče da se opravdava: — Znaju, frajle, kako je bilo! Ja sam jutros šla Prodanu i pitala sam ono, ča ste mi naručili. Prodan mi je rekal, neka grem Katiću. Katić me je poslal Mizzanu, a Mizzan drugamo, pak kad sam otepla sve farmaciji, oni va zadnjoj su mi rekli, neka grem va tu i tu butigu, a kada sam pitala i va onoj butige, rekli su mi, neka grem tamo i tamo i tako sam najzada šla i na Sušak i onde su me pošiljali od jedne butige va drugu i nigdere nisam mogla onega vraga nać. A strudila sam se, da ne morem ni na nogah stat.

Ninetta je grizla usne, ali nije mogla ništa da kaže ni da prigovara. Najgore joj je bilo, što je morala sama kuću pospremiti, objed prigotoviti i opraviti štošta drugo.

Tako je eto prošao na Rijeci ovogodišnji prvi aprila — drugi iza aneksije. Sjutradan je grad poprimio svoj obični, ozbiljni vid. Ljudi se zadubli u silne probleme, koji ih taru. Najviše ih zabrinjuje glas, koji se uporno širi, da će naime i druge italijanske luke moći da vrše parobrodarski promet uzduž Jadrana i poprijeko. To bi, vele moji sugradjani, bio najteži udarac za naše armature — i zato su već odaslani na sve strane razni protesti, jedan odlučniji od drugoga. Ne znamo, što će vlada na ovo silno nezadovoljstvo u našem gradu, no već se čuju glasovi, da je Mussolinu dodijalo ovo vječno brundanje mojih sugradjana, koje mora da mu je nepojmljivo osobito u ovom času, gdje je već sve gotovo, da se u gradu osnuje — seminar...

Ima medjutim u italijanskom jeziku o seminariju nekakva poslovica. Ja je ne znam, ali napomenuo mi ju je juče Francele. A Ninetta, koja se razumije i u poslovice, odbrusila mu je onako po svoju: — Ste mogli prej mislet...

A sada ajde, da svršim jednim malim samoubojstvom. Neka djevojka doznala, da joj je zaručnik nevjeran. Što će, što ne će — najzada odlučila, da se ubije, kako je to na Rijeci od nekoliko vremena u modi. I tako je ona jedne noći otišla na punto Franko i — ljos!... Zar u more? — Ne već u jednu — **cataru**, koja je ondje bila. I tako se spasila i nikome ništa.

Možda je i ovo jedna aprilska šala, no kako bilo da bilo, mene ova zgoda sjeća poznatih i valjda u svemu svijetu poznatih riječkih dvoboja. U vrijeme od trideset godina bilo je na Rijeci nešto oko 760 izazova na dvoboj, i gotovo svi su se ti dvoboji svršili dično i mirno — s obligatnim, nekrvavim protokolom.

Dao Bog i naši sveti patroni Vid i Modest, da bi se u buduće i sva riječka samoubojstva svršavala ako već ne s protokolom, a ono barem sa — **catarom**. A da pak budućim samoubojicama bude što mekše, neka se na **našu ricchezza mobile** udari još **sovratassa**, pa neka se od toga nabave «piumini» i njima lijepo oblože sve lučke **catare....**

Alleluja!

Rokac.

IZ VODICA.

Ovih dana zapušta naše selo naš dosadašnji poštar g. Vjekoslav Ribarić. Morao je da se zahvali na službi, jer mu je supruga učiteljica sa djecom u službi u susjednoj državi. Budući da je kao poštenjak i narodnjak bio obljubljen kod naroda, to je često puta bio smetan. Kod poštanskih oblasti uživao je najbolji glas, jer je savjesno vršio svoju službu. Kad mu nisu mogli neprijatelji nikako naškoditi kod njegovih oblasti, — počeli su mu ocrnjivati suprugu učiteljicu, koja je i bila dugo vremena bez službe, te je morala «trbuhom za kruhom».

Inaše se vrijeme kod nas nekako ustalilo, te smo počeli da se pripravljamo na obradjivanje našeg polja. — Ljudi veselo rade i očekuju zadovoljno uskrsne blagdane, jer ćemo imati na Uskrs svečanu procesiju i svetu misu, što nismo već davno imali. —

Njegovim odlaskom naše selo gubi dobrog i čestitog Vodičana, jer je on kao rodjeni naš sin mnogo ljudima koristio. — Išao je svakomu na ruku, radio je i izvan uredovnih sati. Sve nakaznice i ostalo, što su stranke morale na pošti same da učine, — radio je sâm svakome drage volje i badava. — Svi smo ga rado imali jer je bio miran i ozbiljan značaj. — Za njim žale Jelovčani i Danci. —

Želimo mu svi pri njegovom odlasku svaku sreću u novom boravištu, te ga uvjeravamo, da je kod nas ostavio najbolju uspomenu. —

Vodičan.

IZ CRESA.

Mislim, da nam se malo koji Uskrs ovako tužan i žalostan pokazivao, kao ovaj. Mjesto čestitaka, morat ćemo samo da se jedan drugomu tužimo i svoju nevolju iskazujemo. A da saznate, koje nas nevolje tište evo ih samo nekoliko.

Buhač, u koji smo toliku nadu postavljali, u koji smo toliki trud uložili, i koji nam je, budi isto rečeno, i mnogu korist donio, on nas sada izdao, budući cijene nema. Nudi ga desno nudi ga lijevo, nijedan ga kupovati neće. Veliki zastoj u toj trgovini nastao je. Jedino nas još drži nada, da će ipak dobiti priličnu cijenu. Nada je lijepa krepost, ali na žalost, ta nam nada ne može smiriti našega bezobraznoga trbuha, koji svakim danom traži da ga punimo hranom!

O vinu ne ćemo ni govoriti, jer smo se već skoro rasignirali s time, da ga nije vrijedno više saditi, kad se ne isplati niti iz daleka trud i muka. Ono što imademo nastojimo da još uzdržimo, jer ćemo tako imati barem čašicu vina, da nam lakše onaj bukunić kruha ide u želudac. Mi u Cresu imademo rekord oštarija i prodaja vina. Svaka druga skoro vrata nude vam vino! Kako nema gostova koji bi ga ispili, to moraju mnogi sami svoje dacirano vino piti! Zar ne, da su i to afari?

Masline nas i lanjske godine izdale, moguće da nas i ova godina utješi, ali je opet zlo, što ovu utjehu ne možemo upotrebiti kao ulje da si isfrigamo ono nekoliko menulica. Da naši žepovi slabo stoje, to nam svjedoče prazni dućani. U ove dane bili su svi dućani upravo puni ljudi, koji su za blagdane kupovali raznu robu, a sada prodavači stoje na vratima i gledaju kako ljudi zamišljenim korakom hodaju napred.

A proposito, naša je «esattoria» postala slavna. Kako ne će! Ne platiš li do desetoga svakog drugog mjeseca, već ti za petama multa, koje te ne će nijedan spasiti. A to se jedva i čeka. Ona je slavna i za to, što gospoda misle, da su ljudi radi njih a ne oni radi ljudi. Kada dodješ da platiš, «ghe vol man de Dio», dok ti škontaju što imaš da platiš za razne taše i sopra taše. Pero im teče kao suž!

Moguće ne znate za najnoviju pasminu krava, koja najviše mlijeka daje? Nisu to one švicarske velike krave, već su to naši tužni porezi. Država meće na inkanat naše poreze, koji će je pomust. Naš gospodin Baicich javio je državi, da će on te poreze pomust i odredjeno mlijeko da će njoj dati. Jedna osoba vidila je, da je to mlijeko vrlo dobro, radi toga pokucala je Baicich-u na vrata, bi-li joj prepustio to mlijeko, razumije se uz dobru nagradu! Gosp. Baicich, misleći da je bolje danas jaje nego sutra kokoš, pružio je desnicu svoju i u ruci ostalo mu nekoliko tisuća lira, za koje se mučio nije! Ovaj će novi valjda čekati, koju drugu bolju sreću. A znate koji će platiti svu ovu trgovinu? Mi svi, paga e taži!

Još jednu veliku tugu imademo na srcu. A ta je: naše škole. Svi su naši na početku školske godine prijavili svoju djecu za poduku u hrvatskom jeziku, ali na veliku našu žalost vidimo, da je blizu konac godine, a na nijednoj školi na otoku ne podučavaju se naša djeca u svojem materinskom jeziku, ako prem nam to zakon odlučno davao. Iz ovoga vidimo, da smo mi izvan zakona.

IZ BELEJA (OTOK CRES).

Želimo, da sa par riječi iznesemo javno nešto o našem Gospod. društvu. Ono danas ne posluje. Odmah po prevratu uselila se je u društvenu kuću vojska, a za tim je bila po fašistima za vrijeme izbora nutrina dvaput polupana i razbijena. To je hvala Bogu prošlo; onda bilo, sad se spominjalo.

Sad kad je sve u najboljem redu, pomislio bi čovjek, poteći će sve u miru. Al eto ti belaja! Bivši predsjednik gosp. društva Josip Pavačić, kad je bila sagradjena društvena kuća, metnuo ju je u gruntovnu knjigu na ime odbornika (bilo ih je pet), a ne na ime društva, čijim je novcem sagradjena. Sada se je nakon toliko godina sjetio toga i traži, da mu društvo plati peti dio od vrednosti kuće, te je pozvao i druge odbornike, da to isto učine. Oni učiniše, ko što čini pošten čovjek. Svoj su dio prenijeli na Društvo, kome i pripada, a osta sam don Pavačić. Čemu nam ne da mira, ta čujemo, da za vrijeme izbora po Hrv. primorju i Krku obećaje narodu i žita i kukuruza, a da dosad nije podijelio ni zere. Ako je sve to, što je obećao, zadržao za sebe, čemu blati poštenje sa našim Društvom i još prijeti tužbom?

IZ BUZETA — GRADA.

Za koji dan odilaze iz našeg grada dva državna činovnika: upravitelj pošte Papo (ili papa nad poštom i brzojavom) i vodja knjižbenog ureda na ovdašnjoj preturi Carletto Klarić. Poštovani (!) funkcionari maknuti su iz Buzeta na opće zadovoljstvo svega naroda, jer su valjda i više vlasti uvidile da nisu baš postojani karakteri. Papo je došao u Buzet kao krajnji socialista (dakle soversivan), a poslije je postao zagriženi fašista, koji je samo svojim grubim postupanjem u poštanskom uredu širio nezadovoljstvo medju narodom. Ni ne spominjemu njegovo točno vršenje službe, kad nije mjesece i mjesece izručivao pretplatnicima «Istarsku Riječ». Drugi pak Klarić je čistokrvni renegat. Neznamo za koje je zasluge bio izabran za podsindaka. Mi se veselimo ovim premještenjima i molimo nadležne oblasti, da imenuju na njihova mjesta ljude, koji će znati malo uljudnije postupati sa našim dobrim i blagim pučanstvom, koje premda potišteno, drži se poslužno prema oblastima, koje su zakonito postavljene.

Obojica ostavljaju sa ogorčenjem Buzet i sele se u mjesta, koja će biti prikladnija za njihova postupanja. Želimo im sretan put i nadamo se, da se ne će više vratiti medju nas. Oni pak gradjani, kamo sada idu, brzo će ih upoznati i znat će s njima postupati prema njihovim zaslugama.

Dne 30. marta držala se je sjednica općinskog vijeća, na kojoj je bilo malo općinskih zastupnika. I gradskim i seoskim zastupnicima je već dodijalo držanje sindaka Rigo i dr., koji taje slabo stanje općine. U znak protesta za takav nečuveni način upravljanja, nekoji su zastupnici ostavili dvoranu, s namjerom da iznesu sve nepodopštine, kad bude stvoreno novo općinsko vijeće iza kako se budu proveli budući izbori.

Drugog ćemo puta navesti sve nedostatke današnje općinske uprave na sanitarnom, veterinarnom, školskom i crkvenom polju, a i o drugome.

IZ PAZINŠTINE.

«Dajte caru što je carevo, a Bogu što je Božje», odgovorio je Isus na sliku novca gledajućim licumjercima, kad ga zapitaše ako je potrebito davati caru karač. Taj mudri odgovor poznat je sasma dobro našem siromašnom narodu, pa se i toga radi nije nikad protivio plaćati državi naložene mu poreze. I kroz prošlu godinu 1924. plaćao je u redovitim obrocima prepisanu mu svotu. Ili zbog siromaštva ili u stalnoj nadi da će zaostali porezi od god. 1921 do 31-12. 1923 biti oprošteni nije većina seljaka iste namirila. Po prilici pred dva mjeseca donijele su novine obavijest, da je finančni ministar oprostio od isplate 6 obroka već rečenih zaostalih poreza. Naravski da se je po tome moralo (tko nije već prije učinio) 4 prva obroka isplatiti; pa se očekivalo da će «Esattoria Consorziale» u Pazinu izdati naredbu na narod za isplatu. Što se mjesto toga dogodilo? Rečena «Esattoria» slala je kroz više dana svog činovnika sa dvjema pomoćnicima i dvjema karabinijerima od kuće do kuće po cijeloj župi da utjera izostatke. Taj činovnik je rodom iz donje Italije i ne pozna naš jezik, pa je stoga rabio dva pomoćnika iz Pazinštine kao tumače i upotrebio bi ih u slučaju potrebe za plijenje. Za razna razjašnjenja za koje je ljudstvo pitalo nije se niti najmanje obazirao već je zahtjevao na mjestu isplatu. Gdje ju nije mogao odmah primiti, zahtjevao je da se istu ovrši slijedeći dan, a u veoma riječkim slučajevima produljio je rok za malo dana. Narod si je morao pomagati kojekako a najviše zajmom, ako je htio isplatiti uz zaostatke i ne male skopičane troškove za činovnika i njegovu pratnju. Siromašni narode, kad će i Tebi osvanuti sretan Uskrs?!

Seljak.

Jesam li poslao pretplatu?

«Nikad — — — nikad jauka z jenon besidon — —»

Toni ni zna, ča da počme. I kad je ona, prid zoru, zaspala, on je još vajk bija budan — — Najzad se je domislija. Velike su to stvari. Čovika se ne smi ubiti, a Maru, unu Maru, ča je toliko lit šnjin priživila, ne hita se samo tako van z hiže. Pak selo, pak ćakule i škanduli, kakovih se ni nikad na tih krajih čulo. A dite? Uno brižno ditajce, ča će se roditi? Sve mu se je to motalo po glavi. Ma s kojega kraja počeja pensati, ni moga ništi čvrsto odlučiti, na ničemu se frmati i reći: tako ču učiniti!... Ma najzad je i to reka. «Tako ču učiniti — — Poj ču h popu, on je božji čovik, študijan, pozna svit i zna ča je grih. Ča on reče, uno ču učiniti...»

Kad je čuja zvona od voli i zna, da se Marko ustaje da hi zajme, se je usta i on. Poša je na okno i viknija je hlapcu:

«Danas doreni kasnije doma. Gremo z gospodaricon h šjoršantulu, da vidi ča je je, pak će i ručenje biti kasnije.»

«Benj, benj,» je reka Marko i ni se niš zaštupija. U sela je bila od vike navadba, da se za svaku bolest gre najprvo h popu i on bi valje zna, ča komu fali. Ko bi on reka da se gre h medigu, bi se pošlo, ma največ boti bi on sam valje da kakovu domaču medežiju, največ kakovu travu iz svoga vrtla za hižon, di je ima svega i svačega posaženoga...

I tako se je Toni upravija h popu, s kin se je sunce pokazalo.

Mara je u prvi hip jeno malo ustala, ki je je bilo strah povidati svoju sramotu, ma ni rekla janka jene beside, nego je pošla mirno za Tonon, znajući, da tako mora biti...

U uno vrime je bija pop na baderljanskon vrhu pre Martin Talič iz Štifaniči iz Sošečeve fameje. Komoč je bija doša i bija je još jako mlad, ma pravi, čovik svet i pobožan, a študijan kako malo koji. Sam rožen u selu od oca kmeta, razumija je teško življenje svoga naroda i vajk bi pomoga tamo di je bilo potriba i z besidon i z rukon. Ne mislimo s tin reči, da ne bi uzeja, kad bi mu se ča doneslo. Tako delaju svi popi, pak je deleva i on. Samo ča je on sve uno ča bi uzeja, potle na deset drugih načini torna. Kad bi mu kakov bogatiji kmet donesa kokoš, uzeja bi je valje, ma čuda boti bi je još uni isti dan posla kuhanu, skupa z lancen kakovoj siromašnoj fameji, koja je imala bonega u hiži. Za sve je gleda i škrbija. Uzida si je farož, kakovega ni ima nedan drugi pop na tih kraji, a crikvicu je regula, kupija nove kvadre i križni put i druge stvari, da je bila kako i kraljestvo.

I vajk bi gorija: «ča te čoviku beči, kad hi ne more ponesti na drugi svit. Dosta je, ko ima toliko da živi i ubuče se, a uno ča ima odveč, neka da na slavu Božju i za pomoč siromahon...»

S tih par besid smo rekli sve, ča se more reči od jenega pravega popa, kako ča je bija pre Martin Talič iz Štifaniči, koji je živija još prvo vojske u Taliji, i h kojen je danas poša Toni Telebič iz sela Kavarloti sojon ženon Maron.

Toni je doša ponizno u farož, a za njim Mara, i stali su prid vrati od kancelarije. Popova dekla njin je rekla, da jeno malo počekaju, dokle šjoršantuja dojde iz crkve, di je jušto odmašija, pak se sad, kako vajk potle maše, jeno malo moli. Toni je vred zvadija iz žepa od kamižole bocu rakije i da je dekli «da se gospodin potle maše jeno malo stepli. Čista je — je reka — kako da je sad uti hip iz lambika skapala.»

«Faljen Bog i Marija», je reka Toni, kad se je na vrati pokaza pre Martin i skinija je vred klabuk, a Mara je — sva smučena — pošla da mu ljubi ruku, ne gledajući ga u oči, nego zajno u šalež.

«Vazda budi faljeno njihovo sveto ime,» je reka pre Martin i poveja hi u kancelariju obadva, pak zapra vrata, da ne bi forši dekla slušala (ter znate kakove su dekle!)

«Tebi je, Mare, slabo; čujem od seljani, da si jur čuda vrimena bona. Zašto niste valje došli, ča ti je?», je počeja pitati pop.

Mara je počela plakati.

«Strašne stvari, gospodine, strašne», je uzdahnija Toni.

«Strašne stvari? Ča more biti na svitu tako strašnoga, ča ne bi Bog moga ubrnuti na dobro», je reka šjoršantuja.

«Donke da čujemo, ča ti je?» se je ubrnija h Mari.

Ona je zajno plakala i ni rekla janka beside.

«Noseča je», je reka tiho Toni i zacrlenija se od srama.

«Noseča? E, pak Bog je blagoslovija i nju i uni mali život u njoj!», je reka veselo šjor šantuja.

Toni se je smutija. Ni zna kako bi počeja, da povi ča je zapravo na stvari.

Noseča je, ma ne s manom», je najzad protisnuja kroz zube, deboto šapčući, da ga ne bi još ki čuja.

«Pak ča je za to, ko ni s tobom? Jušto zato je već potribna blagoslova božjega i ona i njeje dite.»

Toni je umuka i ni zna, ča da mu reče na to. Pre Martin mu je svaku prisika. Ma sad je pop taka predikati. Ni puštija, da se zasrame i pridadu se forši žalosnin pensiron. Počeja hi je motati i pitati i uvo i uno. Kako je to bilo, od kad, s kin, eli se je zneverila mužu, u duši, eli ga još vajk štima i miljar drugih pitanji, da hi je sve smiša i nisu znali janka ča odgovaraju.

Najzad hi je sve zmota, da su mu počeli povidati ne samo uno ča su delali, nego i ča su predikali i pensali. Toni mu je finta povida, kakove misli su mu nočas pale na pamet, kako je stija zgrabiti sikiru i raskalati njin glave, pak kako je stija hititi Maru u noć, van z hiže i drugo.

Spripovidali su mu sve, sve, kako da te sad na umriti, pak da spovidaju svoje grihe, ča su hi učinili z govorenjen, mišljenjen i z delon...

A uni bot se je pre Martin usta i počeja je on predikati. Na Maru se je komoč ubrnija, ča

Franina i Jurina

Jur.: Se spamećuješ ti, Franino, ča smo se mi dva prej četrdeset let, na dan dvajset i petega junja na ovem ištešem meste razgovarali?

Fr.: Buzarona! Prej četrdeset let! Aj Bog, da bim znal, da sam čera obedval! Ma ne znam ni to!

Jur.: A ja se, vidiš, spominjem, kako da j' danaska bilo. Ti si me onputa pital: — Se spamećuješ, Jure, kako su po Kastavščine tabelari kričali, da ki j' Hrvat, neka gre preko mosta?

Fr.: A ča si mi ti nato odgovoril?

Jur.: Ja sam ti odgovoril: Ši — pak? Onputa si mi ti tumačil celu stvar ovako: Do tega j' već prišlo. Na drugega budućega meseca lulja gredu jedni preko mosta s procesijonom na Trsat, a drugi gredu s procesijonom va Trst, na batiment.

Fr.: Ja — ja! Sad se i ja spamećujem. Ti si mi nato rekal: — Viš vraga, kako su trefili! Ala ma će bit bogi! To je sve, ča se i ja spamećujem. Nego reci malo ti mane: kako ti je to na jedamput prišlo va glavu?

Jur.: Pročital sam ono, ča je naša «Istarska Reč» neki dan pisala od kastavskeh tabelari, pak mi je prišal na pamet i on naš razgovor od četrdeset let nazad.

Fr.: Ja — — kada čovek dobro promisli, puno je rečeno va onem našem razgovore. I, Bože moj, mane se još i danaska pari, da čujem one nesrećne Kastavce, kako vapiju na kumisara Šorli pred poteštarijom: — Ča? svi ste lupeži, tati, pojideži, birbanti! Dajte vanka oli tabeli oli vrat!

Jur.: A mane se čini, da ih pak vidim, kako ono na place ćapuju pokojnega načelnika Munića i kako ga vuku va poteštariju i vrišće, da oni nete popi ni hrvatskega zajika, oni da te kastavski zajik i neka njim se valje zruči protokol, va kem da stoji, da je Kastavska općina prodana Hrvatskoj.

Fr.: Se spamećuješ onega, ki je kumisaru zboknul: — I vi ste kriv, da je kastavska općina prodana Hrvatskoj, ma znajte, da smo mi već hitili jednega kapitana va Lokvu, pak ćemo benj i drugega, a glava će mu delat sve ovako: klin — klon...

Jur.: Je — je — ma kada je jedan dan prišal va Kastav jedan drugi kapitan i zel svu općinu va svoje ruki prez njih niš pitat, onputa su se te delije skrile. Si morda čul kega god, da bi rekal onemu novemu kapitanu: — Šior, noi gavevimo un kapitanio i gavemo ga butado in Lokva...

Fr.: Nisu oni zato imeli kuraja! Naši smutljivci imaju kuraja samo kada treba udrit na svojga rojenega brata. Pred tudjincem su tihi kako i mokre kokoši.

Jur.: To sam i ja otel reć. E — kada bi neki naši ljudi bili proti tujemu čoveku deseti del onako oštri, kako su proti svojmu rojenemu bratu, nikada njim ne bi tujinac jahal na vrate. Čini se, kako da oni nimaju zlega srca nego samo za oneh, ki su njim najbliži. Tako je bilo va vreme tabelarsko, a tako je bilo i pokleje — va vreme Krstićevo. I onputa se je pokazalo, da je našem ljudem više naškodilo par domaćeh smutljivci nego ča bi njim bilo naudilo tisuće i tisuće tujinci! To ti je kako i sikira. Dokle je sama, prez toporišća — malo će ona naškodit šumi, ma kada ju nasadiš na drveno toporišće, onputa je zel vrag i šumu i sve skupa. Kada brat počne proti bratu sipat otrov i žuč, spomeni se, da je zlo blizu, zač se dobro zna, kako se je počelo, ma se ne zna, kako će se zvršit. Otrov, ča su ga tabelari pošpricali okole meju naš svet, ni se vas zgubil: deset let zatem se j' nazad vanka dal i pomogal je Krstiću delat ono, ča j' za tuju plaću i delal. I ljuto bi se prevaril, ki bi mislel, da ta otrov kod nekeh judi još i danas ne deluje.

Fr.: I kako da deluje. Ja sam i ovi dni govoril z jednim takovem otrovanem. On je mane rekal: Ča će mane narod ni materin zajik. Ja pljuvam na domovinu i na oca i na mater... Ja nimam više veri va nijednega: svi ste lupeži, tati i pojedeži...

Jur.: Baš kako su govorili i oni nekadajni tabelari. Nego puno se je njih opametilo, i ja sam njim na ove moje oči videl decu, kako marširaju preko mosta, veseli, da će puli braći nać kruha i življenja. A to je puno bolje nego va Trst na dibatimenti.

Fr.: Tako je! Mi iako nismo znali ča će prit, jednako smo odvavek branili i most i ona ča j' preko njega, i ja sada komać vidim, zač si ti mane spomenul onaj naš razgovor od četrdeset let nazad. Imaš pravo, da se va onem našem razgovore skriva jedna vela filožofija i da bi dobro, da se kigod malo razmišlja od oneh našeh besedah.

Jur.: I od jedne druge, ka je još mudreja.

Fr.: A ka je pak ta?

Jur.: Ta je: Neka svaki dobro promisli prej, nego ča će počet špricat otrov mej naš narod, zač ki se z otrovom igra, od otrova će i poginut. A sada, da si mi zdrav i vesel. Pripravi ča, zač ću ti na Velu sobotu prit navestit blagdani.

Fr.: Tulikajše i ja tebe!

IZ MOŠĆENICA.

Općinske stvari.

Bili bismo već prije javili štogod o onom famoznom dogadjaju na općini, no čakali smo, da iznajprije kažu o tome koju italijanske novine. Te su novine obično dosta brbljave, pa više puta pišu i u onom; što ne bi ni pas na maslu pojeo, a kamo li ne će — mislili smo mi — pisati i o onoj stvari na općini.

I mi smo čekali i čekali, ali nismo dočekali. To je opet jedan dokaz, da italijanske novine pišu samo ono, što je njima u prilog, dok prešućuju ono, što im ne miriše po onoj njihovoj takozvanoj pettisućljetnjoj kulturi.

Ni Kafuli nije pravo, što italijanske novine šute o onom dogadjaju: Neki dan smo ga čuli, gdje je rekao jednomu svomu prijatelju: Ma zlodej zel i delo! ča delaju, da ne pišu? Ionako već zna celi svet, ča se j' dogodilo! Ča bim dunke tajil?

Kafula je tičić. Njemu su se — čini se — oni na općini zamjerili radi toša, pak mu ne bi žao bilo, da vidi crno na belom, kako ih sada vuku po novinama.

— Ma ča bi pak reć, da i ona «Istrijanska Reč» muči? — čudi se Kafula. Da bi barem ona ča nafriljala — najzada mane ne bi ni to bilo krivo! Insoma, rekal je Kafula — dopo el kvarantaoto non se kapiše piü un kavolo.

Kako vidite, tu nema druge, nego da mi rečemo koju, ako ne za drugo, a ono da ugodimo našemu staromu prijatelju Kafuli.

Uostalom stvar je kratka, iako nije baš jasna. O svemu mi znamo samo ovo: Mošćenička općina nema svoga sindaka, ali ima jednoga komesara, koji upravlja njezinom imovinom. Taj komesar nije domaći sin, i ne pitajte, otkuda je, jer vam to ne bih znao reći, a ja mislim, da ih u Mošćenicama malo ima, koji to znadu. Općina je imala i svoga tajnika. To je bio poznati Suban iz Voloskoga.

Do sada je sve u redu. No sad dolazi ono pravo. Mošćenička općina nalazi se pod riječkom prefekturom, a riječka prefektura ima svoje ljude, koje šalje uokolo po općinama, da malo zavire u općinske račune. Došao jedan takav gospodin u Mošćenice, zavirio malo, ponjušio i našao, da nešto u računima ne klapa skupa. Čovjek pomisli, da se je možda prevario, pa da ne bude prigovora, poslao drugoga, koji se u te računske trapule razumije bolje od njega. I došao taj drugi i našao, da računi zaista ne klapaju.

Vele, da je odnosni manjak namiren.

Ne radi se o novcu. Za nas Mošćeničane nekoliko tisuć lira više ili manje — to je bagatela, kad nam ionako iz džepa bježe dolari i cekini. Radi se o nečem drugom: o odgovornosti. Tko drugi negoli komesar! Da je komesar pravi komesar, on bi bio sâm vidio onu — zovimo ju — pogriješku u računima i bio bi prištedio općini jednu kolasalnu blamažu. Jer ovo je velika blamaža, da je morao doći jedan čovjek iz Rijeke. Jer ovo je velika blamaža, da je morao čovjek iz Rijeke, da stavi nos u naše općinske račune i da vidi onu — zovimo ju — prazninu. Otkada su Mošćenice — Mošćenice, još se nije nikada dogodilo, da bi došao k nama koji Riječanin i rekao: — Ama ljudi Božji, vaši se računi ne slažu! Što vi to radite i petljate?

Tajnik Suban je smjesta dao svoju demisiju, valjda da protestira, što nije komesar prije vidio ono — taneko. Dao je demisiju i otišao. Otišao je Suban, a ostao komesar, valjda zato, što se «infišćava» od svega i svakoga.

Ovoliko o tome za danas, da ugodimo našemu staromu pajdašini — Kafuli.

IZ MALOGA LOŠINJA.

Otkad je Italija zaposjela ove naše krajeve bilo nam je nanešeno dosta nepravda, koje ne ćemo moći nikada da zaboravimo. Svim tim nepravdama krivi su u prvom redu naši negdašnji odmetnici, domaći Italijani, koji danas hoće da budu veći Italijani od onih pravih Italijana iz starih iatlijanskih pokrajina. Da je tome zbilja tako svjedoči nam i ovaj slučaj:

Prošlog tjedna bili su i u našem gradu izvješeni dvojezični plakati Ministarstva financija u Rimu, koje je raspisalo natječaj za one momke, koji žele pristupiti u financijsku stražu. Naši domaći Italijani nisu mogli gledati na zidovima te dvojezične plakate, pa su brzo dali skinuti, misleći valjda, da bi hrvatska slova mogla da upropaste Italiju. Zatim su išli potprefektu, da «u ime uvrijedjenih gradjana» protestiraju protiv dvojezičnosti napomenutih plakata. Što im je na to odgovorio g. potprefekt, nije nam poznato. Svakako držimo, da nisu dobili zadovoljštinu, jer su odmah iza toga poslali protestni brzojav glavnom tajniku fašistovske stranke u Rimu, g. Farinacci-u.

Medjutim u puljskoj «L'Azione» pišu, da je taj dogadjaj neoprostiv, jer da bi ministarstvo u Rimu ipak morato znati, da je ova općina isključivo italijanska(!) Zatim pozivaju vladu, da poštuje ove zemlje, koje su još pod tudjinskom invazijom znale da sačuvaju italij. karakter, jer da su ovakve igre (dvojezični plakati) vanredno opasne(!!) za jednu pograničnu pokrajinu, kao što je Istra, «za kojom uvijek rastu zazubice našim susjedima i saveznicima».

Tome ne ćemo da nadodajemo nikakva komentara, jer je suvišan. Pametan čovjek mora da se zbilja nasmije, kad vidi, da naši Italijani vide opasnost za državu i u dvojezičnim plakatima, koje izda italijansko ministarstvo u Rimu. Pitamo ih samo: Da li je i taj njihov najnoviji korak u duhu takozvane «convivenze»?

IZ LANIŠĆA.

Preko 160 školske djece ne čuju jedne materinske riječi u našoj školi. Naše vrijedne marljive učitelje i učiteljice su nam otjerali bez ikakva razloga.

Što vrijedi škola, u kojoj se učitelj i učenici ne razumiju, to svi dobro znamo. Mi imamo ovdje najstariju školu u Ćićariji. Neki naši starci, koji su nam još danas, hvala Bogu, u životu, znadu čitati i pisati i dobro računati. Mnogi od nas nije mogao da polazi redovito školu, pa ga je naš učitelj poučavao tekar koji mjesec, i već su se naučili za svoju potrebu.

A danas? Danas su naša djeca na užasnim duševnim mukama. Naprezaju svoje glavice, ali badava. Narav je narav. Kako može kokoš da naučiti kokodakati mačku?! Šaka ne može da ide u uho. I zato se ni naša djeca kod učitelja ne će ništa naučiti, ako im govori samo u tudjem jeziku, koji djeca ne razumiju.

Ona pak gospoda, koja imaju osim drugih važnih naloga i tu, da zastupaju ponos i čovjekoljublje ove države i koji su se ojunačili, da su nam otjerali —, **a ma bez pravnog temelja našu dobru učiteljicu,** ona gospoda, neka razmišljaju, da li time koriste ili škode Italiji. Valjda je korisnije za državu, ako su joj državljani zadovoljni i ako uživaju svoja narodna prava, a ne da su državljani ogorčeni kao mi, jer nam uskraćuju ono što je najpotrebitije za napredak, a to je škola u materinskom jeziku.

Kako su nas naši vrijedni učitelji u malo vremena lijepo naučili pisati, čitati i računati, onako ćemo i mi našu tužnu djecu na svome ognjištu učiti. Usadjivat ćemo im u srca želju, **da najprije ljube sebe i svoj jezik, rod i narod,** a u isto vrijeme, dat ćemo im razumjeti, koje su naše dužnosti prema Bogu, Kralju, a i koja su naša narodna prava, eda ih budu znali čuvati, kada više nas ne bude medju živima.

Da, čuvat i poučavat ćemo te naše ždraloviće, i zato **naše pleme poginuti ne će,** naši dvori pusti ostati ne će! — Roditelji školske djece.

IZ BUZETA.

Došlo je i k nama što nismo očekivali i čemu se mi ovuda nismo nadali. Zato nas je uvelike prečudila kradja, što je nepoznati tatovi izvršiše noćju prošle nedjelje, dne 29. ov. mjes., u stajama udove Bigatto i udove Krbavčić ispod Buzeta. Iz jedne i druge staje odveli su tatovi po dvije krave, od kojih se je jedna našla na Komenim vratima. Ljudi su pošli drugi dan u potjeru za tatovima, te obašli sve šume u Livadama, ali bezuspješno. Mi držimo da su ukradjene tri krave otišle prema Motovunu.

IZ MOTOVUNSTINE.

Ovih dana nas je ugodno iznenadila naša «Esattoria» poreza. Kroz tri dana je vraćala natrag porez od reštanca, po prilici šezdeset posto od plaćene svote. Kad je narod stao grnuti u grad po svoju muku, prestali su vraćanjem novca. Kada pomislimo kako su nas mučili za te reštance, kako su nam gonili blago iz štale, kako su nam penjurivali ovce, prasce, goveda i ostalo blago, onda nam uistinu počmu škripati zubi. Koliko troška nam se je tu naprtilo na trudna bili visoki za polovicu dužnog poreza, dali će nam se povratiti oni troškovi? Mnogima su bili penjurali po dva prasca ili dvi ovce. Čovjek je imao po kojeg prasca ili ovcu više nego li je bilo penjurano, pa je za svoje najveće potrebe prodao na samnju jednu ili drugu glavu onog blaga, ali ne one panjurane. Što se tim dogodilo. Naša slavna «Esattoria» tužila je takove sudu, da su prodali penjurano blago. Sud doduše nije odsudio te nesretne ljude na zatvor, ali su im sada došli sudbeni nalozi, da plate multe za one prekršaje; nekojima preko stotine lira. Pitamo: da li će nam sada oprostiti ove multe i da li će povratiti one, koje su bile već isplaćene? Čudno nam se čini, zašto se počelo vraćati isplaćen novac na tiho, bez ikakve objave ili obrazloženja. Pitamo dalje: kad se već nekojima povratio novac, zašto se i dalje ne vraća svim onima, kojima po pravu ide? Zbilja bi bilo potrebito, da naš nar. poslanik dr. Wilfan razvidi na konpetentnoj oblasti, što je pravo, što je krivo u ovoj stvari.

---

je pogleda, nego je na Tona taka sipati beside, kako strile:

«Tako donke? Ti biš sad nju ubija? I njega? I uno brižno ditajce u njoj, ča ni ni krivo ni dužno, a zašto? Stira biš je na cestu, da gre okolo, zbabna, na porug i sramotu, da se je svit ruga, pokaživa na nju s prston i pljuče za njon? Da je ljudi ne puštaju ni u hižu, da zapiru vrata prid njon i da je ne dadu živiti, pak da se, sirota, mora najzad hititi živa u lokvu? Ti biš to bija učinija? Ča smo mi diblje zviri, eli smo ljudi, dica bojža, koja se moramo ljubiti mriž sobon i upraštati si?...»

«A ča je ona skrivila? Prislipila te je? Ča će to reči prislipiti, di je dvajsetipet lit živila s Tobon, podnosila skupa s tobon sve tvoje brige i muke i žalosti, pomogla ti i ljubila te, delala za te, ni ti krela ni rasipala, nego vajk šparala skupa s tobon... Jedanbot, prvo nego je je krv zamrla, kako ča je jur zamrla tebi, pala je i zgrišila, a da ni sama ni stila. To je svi njej grih! A ča da je tako velik, tako strašan, da ga se ne smi uprostiti, da ga valja valje sikiron suditi? Zapameti si napro, Toni moj, ni ga griha, kojega ne bi bila otkupila krv Gospodina našega Isusa, prolivena za nas na križu...»

«Ma dite, koje ni moje...» je prigovorija Toni.

«Dite? Dica su božji blagoslov. Ni tvoje? Ali je njeje, je Marino, ni tuje! I vidiš, vi dva sta se vajk molili Bogu, da bi van blagoslovaju ženidbu, da bi van da magari samo jeno dite. Tebi Bog ni da te sriče, da moreš reči: eko iman svoje dite, iman krv od svoje krvi. Njoj invece je Bog uslišija želju i ona ima dite svoje krvi, koje živi od njenega životа, od njejega mesa i tila, u kojen je i njega duša. Pak ča si je ti zato nenavidan? To je donke una tvoja ljubav za nju? To ti nisi ljubija nju, nego sebe u njoj. I kad si želija, da bi ona u muhak rodila dite, želija si to zaradi sebe, a ne zaradi nje. Eko, kakov si! Sad najbolje vidiš, kakova ti je duša, una duša, ča je valje stila suditi z sikiron po glavi!»

«A ona neka bude srična, da je je Bog da tu milost. Bog je čuja njije molitve i sveta Jana, mati matere Božje. Prike znaj, da je tebi stoboti laglje biti priz dice, nego njoj. Žena mora biti mati, prike je to svrha njejega življenja i žena ni žena ko ni mati... A ti si, jušto ti, bija kriv, da to ni bila. Ti i nedan drugi. To ti je sad Bog najbolje pokaza, da je krivnja bila na tebi...»

«A unega brižnega čovika, hlapca, kojen je Bog u svojoj primudrosti, koju mi ne smimo ispitivati, da već krvi, već mladosti i već ognja nego tebi, ti biš poša ubiti?...»

«Da, ma zašto jušto uženjenu ženu?», se je nazad stija uplesti Toni, ma pre Martin ga je vred prikinija.

«Ča uženjenu... To je bila Božja volja; Bog je u svojoj primudrosti uslišija njeje molitve i da je je tu sriču, da more biti mati. I još ti jedanbot to ponavljan, napro si to zapameti ti, koji biš, proti Božjoj volji, ubija ljude kako muhe, hita brižnu ženu z diteton na zimu i led, da je Bog tako stija, a ne ni Marko, ni Petar ni Pava...,»

«Ma grih je...» ni stija frmati Toni.

«Eko ga na! Sad će on mene vaditi, ča je to grih, a ča ni. Čekaj jedan hip, neću ja svoje beside tote špendivati...», umuknuja je šjor šantuja i zvadija jedan debeli liber.

«Vidiš uti liber», je reka, «to nisu beside ni moje, ni forši kakovega popa. To su riči Bojže; sveto pismo je to. I slučaj ča ono povida.»

Pre Martin je opra stari zavit i počeja je štiti štoriju od patrijarke Abrahama, kako ni ima dice s svojon ženon, pak je uzeja h sebi deklu i spa je šnjon i rodila mu je dicu..

Kad je finija, ljubmija je liber i vrga ga nazad mriž druge.

«Vidiš donke, Toni moj, kako su nedokučivi puti Bojži. Ča ni Bog moga učiniti Abrahamu, da se valje uženi za deklu, pak da ima š njon dite, nego da je potle uženjen uzme. Eli ča ni Bog moga činiti, da se Mara uženi za kega drugega, pak da š njin ima dice, a ne da uzme tebe, pak da je potle karaš, da te je prislipila...

Ne, Bog je tako stija i zato neka mu je fala i čast.

A sada hodite z božjin blagoslovon doma. Ljubite se i štimajte, kako i dosada i neka nikakova mržnja ne pomuti vaš mir. Sve neka ustane kako je bilo. A ti, Mare, znaj, da uno ča se je zgodalo jedanbot, ne smi nikad drugo da se zgoda. Sveta Jana od Čzvara, kojoj si se vajk zavečivala ti je uslišala molitvu i sprosila od Boga da moreš biti mati, a to neka ti bude dosta...»

I oni su pošli doma umireni i kuntenti, faleči Boga na prediki, ča njin je je da dobri njihov pre Martin. Sam Bog njim ga je posla za popa...

Pasalo je nikoliko miseci. Mara je rodila lipo muško dite s črnima oči, a seljani su gorili: Bog njin se je smilova, da njin se ne zatare kmeština.

A Toni ga je prija za ručice i zagleda se u nj: ni moje — je pensa — ma je Marino, njeja krv teče u njemu i ona ga je u mukah rodila. Neka je bude na veselje...

Hlapac Marko je usta poli njih. Kad je mali Martin, tako su mu dali ime, na spomenu pridobroga pre Martina, uresa hoževa je za voli z Markon i on mu je vajk dila voziče i igra se š njin. Ni se znalo ki ga već štima, Toni eli Marko. Marko je i dalje dela z velikim veseljem kako da dela za se, a zapravo je dela zato, da bude ča već ustalo malon Martinu

A kad su došla lita i stari Toni Telebič je umra ustavija je teštamenat, kojemu su se svi štupili: polovicu svega svoga je ustavija ženi, a drugu polovicu hlapcu Marku «koji je virno služija i zaslužija, da se na smrtnoj uri domislin na nj» je pisalo.

Čuda lit potle usta je Martin sam i bija je jedan od najboljih kmeti na Dolištini.

Danas mu se je zatrla hiža, kako ča su se zatrla sva una starinska sela i Kavarloti i Bukarići i Golešići i stari Boljpini.

Ča ćemo, kad je tako suženo na ton svitu...

IZ ZADRA.

U nas se plaćaju upravo nesnosni porezi, prirezi i takse. Ima ih toliko, da im ne znamo ni broja. Ljudi su upravo ogorčeni. Nije ni čudo. Nema sedmice, a da ne prime kakvu opomenu za isplatu poreza. Često puta oporezuju i ono, što ne postoji. Ako ovako potraje dalje, sama plaćila će posvema upropastiti seljaštvo. Ima dosta Zadrana, koji gledaju u našoj «Esatoriji» običnu trgovačku firmu. Donekle imaju i pravo. U Zadru i okolici moraju seljaci plaćati poreze i na vlastite kuće, u kojima nitko ne stanuje osim njih, premda zakon jasno kaže da su takve kuće oslobodjene od poreza. Ali gospoda kod «Esattorie» u svojoj mudrosti idu još i dalje. Čujte samo: Pred deset godina prodala je neka udova više čestica zemlje i dobila rasknjižbu. Dvije godine iza toga je umrla. **A sada, osam godina iza njene smrti, šalju joj opomenu, da plati na pomenute čestice porez za godinu 1924. i 1925.!** Razumije se, da su i kupcu njezinih čestica poslali platežni nalog i to za iste čestice. Najinteresantnije je to, da takve gluposti čine samo s našim, jugoslovenskim elementom. Razlog nije teško pogoditi. Naši domaći italijanski činovnici nastoje, da se što bolje omile talijanskim vlastima, pa nas zato pretjerano i protuzakonito taksiraju po narodnosti. Radi toga vlada u Zadru i njenoj okolici veliko ogorčenje protiv tih činovnika. Pozivamo italijanske vlasti, da stanu tome na put i da zamjene ove glupe činovnike sa svojim činovnicima iz starih italijanskih pokrajina. Osim toga im preporučamo, da revidiraju sadašnje odmjerivanje poreza i da nalože podredjenima, da se barem odsele strogo drže zakona. Mislimo, da ovaj naš glas ne će ostati «glas vapijućega u pustinji». Ili se možda varamo?

IZ PIĆANŠTINE.

U Sv. Katarini kraj Pićna živi neki trgovac, renegat Perinich (Perinić ili kako ga naši ljudi zovu «šjor Kamiljon»), koji se obogatio na račun naših siromašnih seljaka. Taj zlotvor nanio nam je dosta nepravda i zala. Osobito se odlikovao za vrijeme svih dosadašnjih izbora. Njegova zlodjela i nasilja, koja smo najbolje osjetili na svojim ledjima, ostat će nam u trajnoj uspomeni. Mi trpimo i šutimo, ali ne zaboravljamo. O tome se je već davno mogao da uvjeri i onaj zloduh iz Sv. Katarine. On je ranije imao krcatu gostionu i trgovinu našeg svijeta, ali od posljednjih izbora toga više nema. Neuki je svijet otvorio oči. Danas ćete naći vrlo malo Pićanaca, koji bi bili pripravni da i nadalje podupiru svojeg progonitelja, tu crnu renegatsku dušu. Badava nam se on sada liže i govori, da je prijatelj seljaka i protivnik pićanskog fašija, kad se zna za čim ide. Naš seljak je već odavna otvorio oči, pa ga ne će više zaslijepiti ni njegovo najnovije prijateljstvo sa pićanskim župe-upraviteljem, g. Ćirilom Podržajem. Poznamo mi i jednoga i drugoga. Sada bi htjeli, a i rade na tome, da mi svake nedjelje naručujemo i plaćamo kočiju za vlč. g. župe-upravitelja iz Pićna, e da nam dodje misiti u Sv. Katarinu. A mi im ne idemo na limanice, jer znamo, da to nije ništa drugo, nego reklama za «Kamiljonovu» gostionu i trgovinu. No ako vlč. g. župe-upravitelj odista želi doći u Sv. Katarinu misiti, neka dodje, ali zaboga neka ne traži kočije za ¾ sata hoda, kad znade, da nikomu ne padaju novci iz džepa. Njegov predšasnik, blagopokojni župnik Bersenda, bio je mnogo stariji od njega, pa ipak nije nikad tražio kočije, već je iz ljubavi do svog stada došao pješke u Sv. Katarinu. Zašto ne bi to mogao učiniti i on? Ili hoće da igra gospodsku ulogu? Dobro, on može i to da čini, ali ne na teret našeg siromašnog ljudstva, koje je ionako dosta izmučeno sa nesnosnim porezima i drugim plaćilima. Osim toga spomenut ćemo još i to, da ne bi bilo lijepo, kad bi g. župe-upravitelj dolazio misiti u Sv. Katarinu radi «Kamiljonove» trgovine i gostione, jer mi držimo, da svećenik mora visoko držati barjak sv. vjere nad ličnim i političkim izrabljivanjem našega naroda.

IZ LUPOGLAVA.

Poštovani g. uredniče! U nas je zavladala velika oholost, naročito medju mladjarijom. Jednom ste mogli prepoznati seljački stalež po odjelu, ali danas više toga nema. Naš je seljački svijet ujedared počeo da oponaša gradjane. To je veliko zlo. Svuda vlada velika bijeda, seljački posjedi dolaze pod bubanj, a naša mladež kao da to i ne vidi. Da Vam je samo doći jedne nedjelje u našu crkvu! Čovjek, koji ima i malo pred očima naš teški gospodarski položaj mora da se zgraža nad današnjim luksusom. Osim toga ima i gorih stvari. Žalosno je, a istinito, da ni moralno ponašanje nekih naših djevojaka nije u redu. Kod kuće hoće da igraju ulogu visokih gospodjica, a vani se skiču sa kojekakvim propalicama. Zbilja ima pravo ona naša narodna poslovica, kada veli: «Duga kosa — kratka pamet!» No mi se ne čudimo toliko mladeži, koliko njihovim roditeljima — ocima i majkama. Ljudi božji, nemojte tako dalje! Nemojte dopuštati, da vam djeca rade što hoće! Bolje je, da vam sada plaču, nego da kasnije — kad budete morali s njima seliti iz rodjenog doma — plačete i Vi s njima. Opametite se, dok je doba!

IZ GOLOGORICE.

Pred nekoliko dogodio se u selu Baroni jedan žalostan slučaj. Neki nerazumni sin, Ivan Želesko, porazbijao je iz inata sva vrata i prozore na samostanu te pretočio 40 hl vina, tako da danas cijeli samostan izgleda kao jedna ruševina. Nato je navalio na vlastite roditelje — oca i majku — te ih htio samokresom ubiti. Sreća je prohtjela, da je roditeljima pravodobno uspjelo da pobjegnu. Taj dogodjaj izazvao je veliko negodovanje po cijelom selu, što je inače i razumljivo. Kod nas se još nisu dešavale ovakove lopovštine, pa nam je teško slušati i o ovoj. Dao Bog, da bi ovaj slučaj bio prvi i zadnji!

IZ SLUMA.

Živimo u siromašnom kraju. Zarade nemamo nikakve. Rado bi radili i marljivo, ali nigdje ne možemo dobiti zaradnje. Više od tri četvrtine kruha i druge hrane moramo kupovati kroz cijelu godinu. Mnogi smo primorani, da stojimo bez blaga. A dug se čini svaki dan. No oblasti kao i da ne mare za te naše nevolje, već nas nemilosrdno taksiraju. Moramo da plaćamo i nekakvu tašu za «redito agrario», a to će reći za dobitak, što ga primamo od našeg polja, od naših njiva. A gore smo spomenuli, da moramo skoro svu hranu kupovati. I zato bi dobro bilo, da nam se ublaže barem taše, ili pak, da bi nam država dala kakovoga dela, da ne padamo sve više u nevolju. —

Ona družba, koja je tražila kod nas ugljen, pobrala je svoja šila i kopita, pa otišla od nas. Mi nismo tako sretni, da bi se kod nas našao kakov izvor, otkuda bi mogli da nešto zaslužimo.

Osim te nevolje, biju nas i druge krivice. Evo jednog slučaja: Jadnoj ratnoj udovici, gospodji Mariji Zlatić, oduzele su oblasti u Buzetu ratnu penziju, što je uživala već pet godina. Razumije se, da nemaju za to pravnog temelja. Ta udovica poučavala je i ručni rad na ovdješnjim školama, ali i to su joj oduzeli premda je zato usposobljena i dekretirana. Sada su škole bez ručnog rada. I tu su joj oduzeli komad kruha. Gospodja Marija Zlatić nema ni svoje kuće, a niti zemljišta, čime bi mogla da prehrani svoje tri nejake i neopskrbljene sirote. Svojim marljivim, sitnim radom i zdravim razumom trudi se i muči, da ipak, iako s teškom mukom, zaodjene svoje sirote, te da im dade koru kruha. Ne mari ona za sebe koliko za svoju milu dječicu. Od ustija trga sebi mrvicu kruha i daje ga svojim sirotama. Sebe razodjeva, da obuče i pokrije svoje tri sirote.

Ali naši sadašnji gospodari kao da nemaju srca niti prema onima, koji su dali u svjetskom, krvavom plesu svoj život.

Pustite, gospodo, barem sirote na miru, jer zbog njih najviše sunce grije. Oh, da! Kada biste mogli, vi biste i ovo nebesko sunce sakrili našemu poštenome narodu, da nas ne grije, već da bi grijalo i rasvjetljevalo samo vas i vaše zemlje.

Usprkos svega toga mi ne klonemo. Živjet ćemo siromašno, ali pošteno. A one, koji nam čine nepravdu, neka ih peče savjest. Jednog dana će ipak odgovarati pred pravednim Sucem, pred Svemogućim Bogom, za svoja zlodjela.

IZ BRESTA (POD ŽBEVNICOM).

Od nevolje nam se nehotice namiče da pjevamo. Ali ne onako vesele i junačke pjesme, već onu poznatu: Oj Todore, Todore, svaki dan to gore!

Da, kod nas je zaista tako. Od zla nam ide na gore. Čemu da nabrajamo sve ono zlo, što nas tišti i muči, ta to dobro znadu i osjećaju i sva naša braća uzduž i poprijeko naše tužne Istre.

No ipak donekle želimo da objasnimo naš položaj, jer smo zaista u škripcu. U vražjem smo škripcu, tako da ako se samo kotač okrene, mi smo onda u još većem škripcu, u ponoru.

Sada čujte naš položaj! Mi smo Bršljani kao miš, koji se nalazi na komoštrama, što više — nad velikim ognjem. Mačka, koja nas je tamo gore potjerala, čeka i vreba na nas, da nas uhvati, zgnječi i zadavi. Dašto, da bi nas makar i pojela, kada bi znala, da ima tako čvrst želudac, da bi nas mogla probaviti, te da bi znala, da joj ne će taj miš ostati na želucu. E, onda treba operacije. A rezanje je pogibeljno. Ne odskočimo li s komoštra, padnemo u oganj, koji će nas odmah prožderati, spaliti i uništiti.

Nije to fabula, već je živa istina. Mi smo se, kao i skoro sva sela u našoj općini, izjavili, da nikako ne pristajemo, da bude naša općina u Račjoj Vasi. To je i opravdano, jer Račja Vas je naš oganj i **ono par nitkovića nam je dozlogrdilo.** Pobjegli smo dakle ča iz ognja, na komoštre. Ali opet htjeli bi nekoji, da idemo ponovno k našoj staroj općini u Buzet, a to je naša mačka. Poznamo mi dobro tu mačku, jer je veoma grabežljiva, osobito za nas Slavene. Dakle, idemo li s komoštra dolje i padnemo u oganj u — Račju Vas, odletimo li do komoštra, i predajemo li se u Buzet, tamo nas razdere i guli mačka, jer ta mačka ima veliki apetit, a nema dosta novca, da sebi kupi hrane, a osim toga je zadužena, — pa zbilja, kako vidite, u teškom smo položaju. Što ćemo da biramo izmedju Račja Vasi i Buzeta, kada to je kao vrag i djavao.

I zato bilo bi potrebno, da se mi dobro dogovorimo prije nego li štogod učinemo. Bolje je jedna raspensana, nego sto napensanih. No, u tome smo pak tvrdi i složni, to jest, da ne ćemo u oganj — u Račju Vas. A bojimo se i u Buzet k mački u šape; pa ćemo zato još razmišljati kako bi jednu srednju put odabrali, to jest, da ne bi opet pali u oganj, a niti se pustili od mačke uhvatiti.

Razmišljajmo, braćo, i dogovarajmo se, ali samo s narodnim poštenjacima za naše dobro i za našu korist!

IZ PRAPORĆA.

Naša djeca moraju preko 4 km hodati tamo u Lanišće u školu, a opet toliko doma. Umore se, te naše sirote. A osim toga ne razumiju svoje učitelje, jer učitelji ne znaju ni jedne srpsko-hrvatske riječi. Zlo i naopako. Učitelj se muči i trudi, tuče nam djecu; a ona ga ne razumiju i sama se čude, da zašto ne bi znao srpsko-hrvatski, jer je ipak učitelj?! I učitelj srpsko-hrvatski, jer je ipak učitelj?! I Zalo naša djeca ne ljube takove učitelje, ne vole takov eškole. A prije su hodali, pa makar bilo i daleko, rado u školu, kao pčele na sočne cvijetove. A mi se mučimo, te ćemo se i dalje truditi, pa što Bog dade i sreća junačka!

IZ SMOLJANI.

Odasvud se ljudi tuže na nesnosne poreze i prireze, pa držimo da ne će biti na odmet, ako i mi nešto kažemo o njima u našoj miloj «Istarskoj Riječi».

Svojedobno bilo je javljeno, da je vlada oprostila nekoje zaostale poreze. Nadali smo se, da ćemo i mi biti dionici tog oprosta, ali smo se prevarili. Kod nas nema niti govora o prostima, već svuda osjećaš silu i onu surovu riječ: «Ščavo, paga e taži!» Samilosti nema. Evo dokaza:

Dne 20. marta došli su u naše selo dva porezna eksekutora sa deset oružnika. Sobom su doveli i voz u svrhu, da otpelju zaplijenjene stvari u Vodnjan. Pred stanicom su ih dočekale naše seljakinje. Upitale su ih, kamo idu i što traže. «Idemo — odvratiše — u vaše selo, da vam oduzmemo sve što nadjemo u kući, ako nam smjesta ne isplatite zaostale poreze (koji su, nota bene, oprošteni! Op. dopisnika).» Nato su se naše žene rasrdile i u tren oka protjerale takozvane «pršutne pobirače» iz Smoljani.

Medjutim prošlo je nekoliko dana, a da nije došao nijedan u selo. Nekoji su mislili čak i to, da su «šiori» malko bolje proučili zakon i da su odustali od svoje ranije namjere. Ali gle razočaranja! Dne 26. marta rano u zoru došli su u selo 64 (slovom: šezdesetičetiri) karabinijera i zaposjeli čitavo selo. Malo zatim dobili su i pojačanje, tako da im se nije trebalo bojati progona sa strane naših žena i djece. U 8 sati ujutro dovezli su se u selo i bankovni činovnici, da utjeravaju zaostale poreze. I silom su ih utjerali. Vjerujte nam, dragi čitatelji, da nas je skupo stajao taj njihov «izlet», da višje nije mogao.

Taj je dogadjaj uvelike ozlovoljio cijelo selo. Danas se svak sa ogorčenjem pita: Kamo smo došli? Vidi se, da gospoda ne poznaju naših jada i nevolja. Kad bi oni znali, da su naše kuće prazne, staje brez marve, malne sve porodice gladne i da nemamo novaca niti za kukuruz, onda bi sigurno i sami uvidjeli, da su na krivom putu. Naučni smo mi bili plaćati poreze, ali kad smo ih jedamput platili, bili su plaćeni za cijelu godinu. A danas? Netom isplatimo jednu tražbinu, već nam šalju drugu, treću itd. Ovako ne možemo dalje. Zato nam ne preostaje drugo, nego da opetujemo Kristove riječi na Maslinskoj Gori: «Oče, ako me ne može mimoići čaša ova, neka bude volja Tvoja!»

IZ DANA.

Ovo naše selo se opet vraća u narodno i pošteno kolo. Izjavili smo se i udarili pečat te potvrdili svojim potpisom, da prekidamo svaku svezu s onim narodnim odmetnicima u Račjoj Vasi. Izjavili smo svi, jednoglasno, da nismo zadovoljni, da ostane naša općina u Račjoj Vasi. Uvjerili smo se, da ono par Račana samo varaju i varaju, a tko ne puše s njima u rog, toga bi makar smrvili i u prah srušili. I zato smo mi stupili u red s drugim poštenim selima, da dijelimo s njima tugu i žalost, veselje i radost.

Samo selce Rašpor je još uz Račju Vas. Kako vidite, varalica, braćo draga, nigdje se ne prima, a poštenje je vrlina nad svima. Poštenog čovjeka svuda se rado ima.

Gojimo, čuvajmo i branimo narodno poštenje, pa ćemo vedra čela i s ponosom hodati po svijetu. Pa makar bili siromahi, samo da smo pošteni. Naša djeca i unuci će nas blagoslivljati, a da smo izdajice, oni bi nas u crnoj zemlji proklinjali.

IZ OPATIJE.

Kraljica Natalija.

Danomice stizava ovamo sve više gostiju. Ako se može vjerovati Kurkomisiji, već ih je prošle sedmice bilo 2000. Čudna je ta publika! Prije rata vidjeli ste strance, gdje su gotovo cijeli dan na moru u barkama ili drugdje vani u prirodi, gdje se dive i uživaju u ljepoti našega kraja. Ovaj pak sadašnji svijet, kao da nema smisla za tu ljepotu. Sve se stište u kavanama, gdje se neprestano hopa i hopa. Ma baš kao da je sam djavô ušao u ovu poratnu čeljad.

Zidovi su puni raznih plakata, kojima se oglasuju zabave i koncerti. Ti plakati pisani su većinom italijanski, ali ima ih i njemačkih, a bogme po gdjekoji i madžarski. Budući da u Opatiju dolazi sva sila Jugoslavena, ima nade, da će do desetak godina osvanuti i po gdjekoji hrvatski oglas. Oće! Oće!

Mi koji živimo od starih uspomena, našli smo, da će se ove godine navršiti 40 godina, što je ovdje boravila srpska kraljica Natalija. Evo što je o njoj pisala «Naša Sloga» u svom 40. broju:

«Kraljica Natalija boravila je u našoj krasnoj Opatiji oko 15 dana. Pučanstvo susretalo je visoku gospodju svuda sa dužnim poštovanjem, a ona mu se uvijek prijaznom iskazivala. Njezina krasota i plemenitost očarala je nesamo priprosto pučanstvo, već dapače i sve mnogobrojne tudjince u Opatiji. Kraljica Natalija poduzimala je u bližnju okolicu izlete pješke a u daljnju u kočiji. Prošlog tjedna odvezla se u krasno ležeći Veprinac, odakle se uživa krasan pogled na kvarnerski zaljev, na susjednu Rijeku, na naše otoke i na hrvatsko Primorje. Kraljica, razgledavši župnu crkvu te naužívši se do sita krasote prirode, povratila se pod pratnjom i s pukom razgovara uvijek hrvatski, što pada u oči osobito onim nekim za sreću vrlo rijetkim opatijskim i voloskim «Fićfiričima», koji se srame svog materinskog jezika i koji misle, da se s hrvatskim jezikom može jedino u Karlovac na sajam. Tim plitkoumnim smušenjakom bit će dakako nedokučivo, kako se dostoji jedna kraljica razgovarati u tom «barbarskom» jeziku, jer oni ne znaju, da je na beogradskom dvoru službeni i obiteljski jezik — hrvatski».

Ovako je «Naša Sloga» pisala prije pedeset godina. Mimogrede napominjemo, da kraljica Natalija još živi negdje u Franceskoj.

IZ DRAGUĆA.

Skoro nas je sram, što vam se skoro nikada ne javljamo s ovih strana. Nije nam dobro. Sve nas boli i tare, ali mi usprkos toga šutimo, jer smo uvjereni, da će i nama jednom doći bolje... Neki k nama dolaze, vele da su komunisti, pak nas osiguravaju da će nas oni pomoći izvući iz zla. Nama zapravo ne bi bilo žao, da nam pomogne jedan ili drugi ili treći, ali nam se čini, da nam ne bi pomogli ti blaženi komunisti. Neka pomognu sirotama i siromasima najprije u Rimu, Milanu, Trstu, Rovinju i Puli, pak onda ćemo mi jugoslovenski seljaci znati što ćemo i kako ćemo. Za sada i do tada ćemo se mi držati naših narodnih ljudi, naše slavenske stranke i naše «Istarske Riječi», koja nas tako lijepo uči i napućuje. Ali ćemo vam se potužiti onako tiho, da bi naši ljudi, premda poljodjelci, morali više čitati dobre knjige i novine, jer samo iz njih i od njih ćemo doznati za stvari, koje nama mogu da koriste. A opet «Istarska Riječ» će nam otkriti karte naših neprijatelja i nas poučiti, kako oni strižui muzu, a da mi to i ne vidimo. Dandanas treba da i mi seljaci gledamo spreda i zada, treba da dobro otvorimo oči. Najprije bi trebalo da vidimo točno kako je i što je u našoj općini, kako se gospodari s našim novcem i imanjem. Čujemo, da je naša općina silno zadužena. A svaki dug — plaća poljodjelac, mi dakle, jer smo svi poljodjelci. Općinske dugove platit će slavenska krv, jer mi smo svi ovuda Slaveni. No mi i sada plaćamo italijanske škole i učitelje; plaćamo strašne takse i druga plaćila — a sve su naše odnesli, a ništa donesli. Novi sadašnji gospodari rabe samo vile, a ne grablje. To mora prestati. Braćo, ganimo se i probudimo!

IZ SV. VIČENTA.

Prošle je godine italijanski liječnik, g. dr. Pesante, redovito svake sedmice išao po našim selima, da liječi bolesne ljude. Sada je najedamput prestao da obilazi naša sela. Ni sami ne znamo, što je tome krivo. Uostalom niti ne marimo da ispitujemo razloge, koji su ga na to doveli. Stajao nas je dosta novaca, a koristio malo, pa zato niti ne žalimo za njegovim odlaskom. Općina mu je davala 8000 lira na godinu, ali nas je unatoč toga silio, da mu dajemo bajoslovne svote za njegov neznatni trud. Osim toga moramo spomenuti i to, što je najglavnije, da ga u najpotrebnijim momentima nismo mogli imati u svojoj sredini, tako da smo više puta morali trčati u Žminj ili u Vodnjan po drugog liječnika, koji nam je uzeo 150 lira za posjetu. Čemu nam onda općinski liječnik?! Preporučamo našim općinskim «ocima» na općini, koji vedre i oblače, da se malo zamisle u ove riječi i da barem u buduće ne troše ludo naš općinski novac. Ta valjda i sami znaju, da je općina ionako previše zadužena i da ne treba činiti nove, suvišne dugove, kad se zna, da od toga nemamo a mâ baš nikakve koristi. Gospodo, opametite se! Nemojte razbacavati naš novac za tudji šport, jer ima i drugih potreba! Jeste li razumjeli?

IZ LOVRANA.

Gospodine uredniče! Nama je ovdje «Istarska Riječ» veoma mila, tek nam je žao, što rijetko kada ima u njoj štogod o ovom starodrevnom i preslavnom gradu. Vi ćete reći: Pa zašto se ne javljate? Tu imate i vi pravo, ali što da pišemo? Ne mislim ovime reći, da se ovdje ne bi možda našlo materijala. Naprotiv — ima materijala i te koliko! Ima ga, da se u njemu dušimo. Nego ajde, pa se snadji u toj vraškog kaši! Otkuda da započneš — i s kime? Možda s Peganom? Dobro je, moglo bi se započeti s Peganom, ali kada bi se pak svršilo s njime — i kako? — That is the question! — rekli bi naši stari kapetani, kad bi ih bilo volja govoriti engleski.

A ja pak pitam: Koga je još danas u Lovranu volja govoriti bilo kako? Oni koji su negda najviše «roštali» i trumbetali, danas šute. Dobra nema, da se kaže, a pljuvati uvis ne će niko, da mu na nos ne pada — i tako: silenzio perfetto!

Ne znam, kako mi je došao pod ruku jedan razgovor Jurine i Franine, što su ga prije četrdeset godina izrekli u ovom našem Lovranu gradu. Evo ga:

Jurina: Ča delaju sada lodonjari?

Franina: Šiprumaju okole kamenega stola, a ki ter ki nariče za hartun, ku su prez koristi poblatili.

Jur.: Huje njim budi, bilo njim mučat, ter ih ni nijedan zval....

Ja ne znam, dali bi se ovaj razgovor od prije četrdeset godina mogao da protegne na sadašnje raspoloženje lovranskih duhova!... Forse che si, forse che no!

I tako sam je evo svršio svoj dopis, a da ga zapravo ni počeo nisam.

IZ MONTRILJA.

Neki dan se je barba Mate vratio veoma rastužen iz Motovuna. Čuo je tamo gdje se dva gospodina pogovaraju, da je Polje pusto, bez sela, kuda prolaze sami tati i razbojnici. Da je tamo toliko dobre zemlje, koju bi bilo bolje razdelati, nego li držati ju za sinokošu i pašu. Čuo je dalje od te gospode, da će se na Polju kod Sopajca sagraditi jedna velika štancija ili selo, sa crkvom i školom, spojiti sa cestama. Naši ljudi da nisu za takovo obnovljenje onog zapuštenog kraja, pa da će se tamo naseliti koloni iz Italije ili iz Furlanije. Dobro uho barba Mate čulo je i to, da će kapitul Motovunski prodati toj koloniji ili dati na afitancu sav svoj posjed na Polju, a isto tako i druge crkve, koje imadu tamo posjeda. Ovi su tužni glasi veoma rastužili sva sela naokolo Polja. A kako i ne će? Kad bi se to obistinilo, onda ne bi mogli držati goveda ni Montrilj, ni Korojba, ni Novaki ni gornja Svetivanština; niti ovaca ne bi mogli više držati, jer bi se morali seliti. Jer ako ona sela sada slabo i mučno živu, kako bi mogli živiti bez Polja? Ne bi im ostalo drugo nego da se sele iz svoje rodne grude. Dobro je, da se na dobu znade što se melje u gospodskoj glavi.

Gospodarstvo

Žitna mušica

Mayetiola destructor Say (Cecidomyia)

Iz raznih krajeva stižu vijesti, da zimski usjevi pšenice propadaju. Najprije usjev požuti, a kasnije se djelomično ili posvema posuši. To je propadanje usjeva prouzročeno od jedne sitne mušice, koja je odavna poznata kao štetnik na usjevima raznih žitarica, a osobito pšenice i raži.

Žitna mušica je sitni leptir, koji mjeri oko 3 mm duljine. Ženka, koja je različita od mužjaka, većim dijelom je crne boje. Ličinka je beznožna, bijelkasto-žute boje 3 mm dugačka. Kukuljiva je tamnosmedje boje 2.5 mm dugačka, te sliči donekle sitnom zrnu od lana.

Žitna se mušica pojavlja obično dvaput na godinu i to na jesen, i u proljeću, te napada osobito na usjeve pšenice i raži. U južnim krajevima može imati i tri generacije na godinu.

Početkom mjeseca septembra žitna mušica, koja inače imade kratki vijek, te živi jedva par dana, poprečno samo 50 sati, leti za mirnih večeri po strništima, te ženka snese jaja na zimskim usjevima još prije polovice septembra.

Rekbi da topla jesen osobito pogoduje razmnožavanju i širenju mušice.

Ako slučajno u to doba žitna mušica ne nadje usjeva, tada snese svoja jaja na mlade biljke žitarica, koja su izrasle iz otpalog sjemena žitarica, ili pako u pomanjkanju ovih na divljim travama.

Ženska snese 80—100 jajašaca, koja su sićušna, dugoljasta i prozirna kao staklo, te ih položi u redove na gornju stranu najdonjeg lišća, pričvršćujuć ih nekim lijepivom. Nakon osam dana od prilike izlaze ličinke, koje odmah idu na podnožje lišća sve do vrata od žila, gdje počimlju svojim razornim djelovanjem. Na mjestima napadnutim od ličinke, obično se pojavljuju i uzročnici trulenja, koji konačno unište biljku.

U početku se napadnute biljke razlikuju od zdravih po tome, što one zaostaju u razvitku, lišće je kraće, te je tamnije, zelene boje, dok su zdrave biljke svijetlozelene boje; kasnije se pako bolesne biljke raspoznaju po kržljavom razvitku i po tome što im sredina požuti.

Ako se takovu biljku izvadi iz zemlje, te joj se odstrani lišće do vrata od žila, opazit će se pojedine ličinke žitne mušice, a često po 3—4 skupa.

Prama jakosti zaraze, biljka napadnuta od žitne mušice, požuti i propadne sasvim, ili je pako uslijed oslabljenja izložena pogibelji zime. Pred zimu se žitna mušica zakukulji, te se zatvori u jedan obvoj, koji je u početku žut, a malo po malo posmedji. U takvom stanju prezimi, pa preko zime i u proljeću žitna mušica ne počinja nikakovih šteta.

Obično se štete počinjene od žitne mušice opažaju tek onda, kada se je ličinka već preobrazila u kukuljicu.

Na proljeće, naime u drugoj polovici aprila, kod nas mnogo ranije, u povoljnim prilikama izlaze mušice za toplih dana na večer. Uslijed raznih prilika: topline i vlage, neke se mušice razvijaju prije, a druge kasnije, i tako doba leta traje više nedjelja. Ženke snesu tada svoja jaja na najdonje lešće biljaka zimskih usjeva, koje su već prilično vlat razvile, ali takodjer i na biljkam jarih usjeva. Ličinke koje izmile iz jaja, pričvrste se na gornjoj strani lišća, na najnižem dijelu biljke i to pri zadnjem ili predzadnjem koljencu vlati, nu sada, pošto je razvitak biljke mnogo napredniji, oštećenje je drugačije. Ono se ispoljuje u skraćenju vlati i nepotpunom razvitku zrna, zatim oštećeno mjesto postane krhko, tako da se vlat uslijed vjetra ili kiše lako slomi, pa polje, koje je jako napadnuto od žitne mušice, čini ljeti utisak kao da je potučeno od grȧda. Ispod izlomjenog mjesta, na vlati ostaju kukuljice štetnika na strni, koje početkom septembra daju jesensku generaciju žitne mušice. Kukuljice ove generacije ostaju dakle obično poslije žetve u strni na polju. Vlati koje nisu slučajno slomljene, imadu prazno klasje, a ako se slome istom poslije cvatnje, dozrijevanje je zrna često jako kukavno.

Jare usjeve pšenice i raži oštećuju ličinke žitne mušice slično kao jeseni ozime usjeve, ali ne istim učinkom, jer biljke jarih usjeva brže rastu te su jače proti napadaju štetnika.

Obrana se sastoji u tome, da se preprieči napadaj žitne mušice na usjeve s jedne strane, a s druge da se što moguće više smanji broj štetnika, ako se je isti već pojave.

U prvom pogledu najvažnije je, da se sjetva obavi što moguće kasnije naime istom svršetkom septembra, tako da mušica ljetne generacije ne uzmogne snesti jaja na zimskim usjevima, pa će biti primorana da ih snese na divljim travama ili na već izniklim biljkama od otpalog sjemena žitarica. (Svršit će se.)

Politički pregled

Politički položaj u Jugoslaviji

Preokret u politici Radićevske stranke znači ogroman korak naprijed u konsolidaciji države. Razumije se, da je 6 godina od 1919. do sada izgubljeno. Dok je taj preokret bio pozdravljen od svih stranka, kojima je stalo do konsolidacije države i do sredjivanja unutarnjih prilika, javili su se i glasovi onih, koji imaju interes na tome, da vlada raskol i mržnja. Tako je na pr. slovenski klerikalac Gosar u ime Koroščevog kluba podvukao, «da slovenski klerikalci nisu zadovoljni preokretom izvršenim u Radićevoj grupi.» On je govorio gotovo u duhu izjava učinjenih od strane g. Korošca poslije govora g. Pavle Radića, «da slovenački klerikalci ostaju i dalje na svome programu posebnog slovenačkog naroda.» Danas se jedna stvar može uzeti kao sigurna, a to je, da su slovenački klerikalci izgubili svoju vješto vodjenu igru nesporazuma, jer prvi korak k sredjivanju unutrašnjih prilika, korak, koji će — nadajmo se — dovesti do istinskog sporazuma, taj korak primljen je s ogorčenjem od slovenačkih klerikalaca. Pojava doista je karakteristična i simptomatična. Ona će učiniti, da se u buduće veća pažnja pokloni politici i činovima Koroščevim i njegovih prijatelja.

I Jugoslovenska Muslimanska Organizacija iskreno pozdravlja taj preobrat u unutarnjoj politici. Tako Sarajevska «Pravda», glavno glasilo Jugoslavenske Muslimanske Organizacije, piše o izjavi g. Pavle Radića slijedeće:

«Svakako važnost izjave gospodina Radića vrlo je velika. Ona je došla u jednom kritičnom času, gotovo neočekivano. Njegova izjava je čista i bistra, a znači približenje našem gledištu, koje mi već godinama zastupamo otvoreno i jasno. Ona će bez sumnje mnogo doprinijeti konačnom kristalizovanju pojedinih državnih pitanja, koja su kod nas neprestano na dnevnom redu i koče sav razvoj i napredak.»

Audijencija predsjednika Hrvatskog Seljačkog Kluba, g. Pavla Radića, koja je potrajala puna dva i pol sata, to jest od 6 do 8 i po sati u večer, pobudila je pravu senzaciju u svim političkim krugovima, bez razlike na partijsku pripadnost, naročito s obzirom na okolnost, što je Pavle Radić prvi političar iz redova HRSS, koji je došao u dodir s Nj. Vel. kraljem. Već sama ta okolnost stvorila je najbolje raspoloženje, jer se ta audijencija smatra političkim dogodjajem prvoga reda i uvodom u toliko očekivano sredjivanje unutarnjih prilika s obzirom na odnos izmedju Srba i Hrvata. Nj. Vel. kralj izrazilo je svoje zadovoljstvo zbog toga, što se prvi put susreće s predstavnikom Hrv. Seljačkog Kluba, naglasivši, da g. Pavle Radić kadgod što ustreba može da se obrati na Njega.

Prema činjenicama, koje postoje i s kojima treba računati, parlamentarni život postaje sve sposobniji za daljnji razvitak u interesu države i naroda i već ta okolnost ima se zahvaliti trezvenom i pomirljivom prosudjivanju svih krugova, koji u ovom slučaju dolaze u obzir. Pomirljivost i trezveno prosudjivanje naročito se primjećuje kod nacionalnog bloka.

Narednih dana pozabavit će se ministarski savjet s pripremama za proslavu 1000-godišnjice hrvatskega kraljevstva, u kojima će učestvovati dvor, vlada, parlamenat i predstavnici čitavoga javnoga života. U vezi s tom proslavom obavit će se takodjer u mjesecu junu i krunisanje Nj. Vel. kralja i to nakon miropomazanja u Žiči, u Zagrebu. Tim povodom osnovat će se i novi ordeni pod imenom «Tomislavova zvijezda». Orden će nositi na jednoj strani sliku kralja Tomislava, a na drugoj sliku kralja Aleksandra, a natpis će mu biti «925—1925».

G. dr. Otokar Rybář — jugoslovenski poslanik u Carigradu.

Bivši vodja tršćanskih Slovenaca i sadašnji predsjednik jugoslovenske delegacije u Firenzi, g. Otokar Rybář, imenovan je jugoslovenskim poslanikom u Carigradu. Čestitamo!

Što se dešava u Italiji?

Pred rimskim senatom vodila se ovih dana dosta žučna rasprava o reformi vojničkog uredjenja, koji je iznio ministar Di Giorgio. Njegova reforma naišla je na veliku opoziciju, naročito od strane generala Diaza. Di Giorgio je u svom govoru, kojim je branio svoj projekat (nacrt), na dva tri mjesta naglasio, da se vojska ne smije da miješa u stranačke borbe. «Vojska — rekao je on — ne smije da bude ni fašistička ni antifašistička, već samo kraljevska i italijanska vojska... Ja ne poznam nikakove druge zakletve do one, koju sam položio kad sam obukao vojnu odoru. Časnu zakletvu vojnik polaže samo jedamput!» Ove riječi bile su popraćene burnim i dugotrajnim aplauzom.

Pri koncu Di Giorgiovog govora došlo je do mnogih upadica od strane generala Diaza, tako da je predsjednik Tittoni morao da intervenira. On je medju inim rekao i ovo: «Nema ništa tužnijega nego li gledati, kako se poglavice vojske prepiru medju sobom.»

U debati je uzeo riječ i predsjednik ministarskog vijeća, onorevole Mussolini, koji je izrekao značajan govor naglasujući, da prijete opasnosti novih ratova i da Italija mora da se za vremena spremi. I on se slaže da se vojska ne miješa u politiku, ali energično otklanja da se disciplina u vojsci smatra kao antifašizam. U sporu izmedju dviju teza (teze ministra vojnog Di Giorgia i teze generala Diaza) on je iznio kompromisni predlog, t. j. da se odluka za sad odgodi i dade vladi vremena, da što dublje prouči čitavo pitanje i to sa gledišta financijskog i sa gledišta uvjeta obrane.

Govor i predlog Mussolinija primljeni su s najvećim oduševljenjem. Možda nije isključena mogućnost, da će uslijed svojeg antifašističkog stava ministar vojni Di Giorgio i položiti demisiju.

I u Parlamentu došlo je do burnih scena prigodom debate o interpelaciji glede fašističkog nasilja prilikom općinskih izbora u Prateli. Neki opozicionalni poslanici liberalne stranke porječkali su se sa fašistima. Sa rječkanja prešlo se i na tvorne napadaje. Viola je udario šakom fašistu Bottari, a onda je doletio Giunta i udario šakom Violu. Opsovali su se i Farinacci i comm. Maffi. Farinacci je pljunio na Maffi-a, a ovaj na njega.

Sutrob u Parlamentu donio je kao posljedicu, da je Bottari izazvao na dvoboj Violu.

Pred izborom predsjednika republike u Njemačkoj.

Napokon su se stranke ljevice u Njemačkoj odlučile da stvore zajednički front proti desnici i da udju zajednički u odlučnu borbu ne samo za izbor predsjednika republike, nego i u drugim političkim sukobima. Osobita pažnja posvećena je političkom položaju u Prusiji, koji stoji u uskom savezu sa izborom predsjednika republike. Kroz kratko vrijeme morao je socijalista Braun da se dva puta odreče ministarskog predsjedništva u Prusiji te dva puta i katolik Marx, a sve radi opstrukcije monarhističkih stranaka poduprtih od jake skupine komunista. Radi jednake sudbine ovih dvaju kandidata, čije stranke ipak sačinjavaju većinu u pruskom saboru, nastojalo se je zadnjih dana, da dodje medju njima do sporazuma na način, da bi socijalisti poduprli kandidaturu Marxa za predsjednika republike, a katolici glasovali za socijalistu Brauna pri izboru prusijanskog ministra predsjednika.

Ti pregovori, i ako nisu doveli do očekivanog sporazuma, ipak imali su kao posljedicu zaključak, da se izabere samo provizorni ministarski predsjednik i to iz redova posredujućih demokratskih elemenata; te se je naponkon odlučilo da se kao kandidat za takovo mjesto postavi demokratski poslanik Hoepfer-Aschoff, koji je faktično izabran zajedničkim glasovima svih republikanskih stranaka. Udružena desnica sprema, uz potporu komunista, najoštriju opstrukciju protiv nacrta poreznog zakona, za koju eventualnost novi ministar predsjednik imade instrukciju da raspusti sabor i ureće nove izbore. Po tomu se očekuje, da će još ove sednice uslijediti raspust pruskog sabora.

Ovo približenje katolika i socijalista na pruskom saboru i potreba buduće saradnje protiv sve agresivnije desnice uplivisale je znatno na držanje republikanskih stranaka za skori ponovni izbor predsjednika republike. Sve republikanske stranke, osim socijalista, već su složne da zajednički kandidat za predsjednika bude Marx, na što je katolički centrum službeno odlučio da postavi njegovu kandidaturu. S ovim so socijalisti stavljeni pred gotovu činjenicu, a jer i kod njih najuplivnije političke ličnosti smatraju neophodno nužnim da se podupre Marxova kandidatura, ako se hoće spriječiti izbor monarhičnog reakcionera Jarresa, to se drži za sigurno da će se socijalisti odreći svoje kandidature i glasovati za Marxa, koji će po tomu biti na 26. aprila sigurno izabran. Socijalisti bi se na to bili već odlučili, ali se moraju boriti sa poteškoćama kako da svoje mase uvjere da glasuju za gradjanskog kandidata.

Monarhističe stranke nalaze se u velikoj neprilici, jer razumiju da sa kandidaturom Jarresa nemaju nikakova izgleda proti kandidatu udružene ljevice. Zato pomišljaju da odbace njegovu kandidaturu te da pokušaju galvanizirati mase noseći kou veliku ličnost starog režima kao na pr. Hindenburg ili kojeg drugog, ali ni u tom slučaju ne mogu računati na uspjeh.

Kratke vijesti iz svih strana

— Općinski odbor u Bačkoj Topoli (Jugoslavija) zaključio je da 1000 jutara zemlje od svojih pašnjaka, od kojih je općina imala do sada neznatne koristi, podijeli medju 800 svojih najsiromašnijih stanovnika, tako da svaki dobije po 200 kvadratnih hvati u svojinu, sa izvjesnim ograničenjem da tu zemlju ne može otudjivati.

— U Jerusolimu otvorila se je na osobito svečani način jevrejska univerza.

— Zapalio se je u Brindisiju parobrod «Candianu», jedva nakon što je stigao iz Rijeke. Parobrod je bio krcat drvom, benzinom i uljem za Tripolis. Izvučen je na otvoreno more i potopljen bitcima.

— Prema novom madjarskom izbornom zakonu imat će oko 850.000 žena aktivno pravo glasa.

— Asistent na patološko-anatomskom institutu u Pragu dr. Franjo Winternitz postao je žrtvom svoga zvanja. Kod istraživanja se prije nekoliko dana inficirao bacilima skrleta i u utorak umro.

— U trgovačkom, vrlo živom dijelu New-Yorka, je uspjelo četvorici bandita, da provale u blagajnu nekoga financijera, i da odnesu ljude, koji su se ondje nalazili, i da ukradu predmeta i nakita u vrijednosti 50.000 100.000 dolara.

— U planini Crnljivo u Kosovskom ok... otkriveni su veliki slojevi željezne r... Rudno se polje prostire na 20 km.

— Prema vijestima iz Pekinga kine... bande napale su na neke gradove u pred... Chansi, kojom su zgodom odveli preko ... žena i djece.

— Iz Tirane javljaju, da je zdravstveno ... nje predsjednika republike Ahmed-bega Z... vrlo kritično. Drži se, da je njegovim pro... nicima uspjelo, da mu u hranu podme... otrov.

— Nijemci izmedju Poznanja i Kato... napravili su ovih dana demonstraciju pr... beogradskog pjevačkog društva «Obilić», ... se nalazio na pjevačkoj turneji. Njemački ... cionalistički šovinisti skinule su sa voza ... vatske i srpske zastave na stanici Baite... času kad je voz prelazio gornjo-šlesku n... mačku teritoriju. Zbog ovog antislavensko... gesta Nijemaca, donose poljski listovi oštr... napadaje na Nijemce.

— Na sjednici italijanske komore govorio ... poslanik goričkih Slovenaca Besednjak i kr... tizirao postupak vlasti prema Slovencima ... Gorici. Besednjak ističe potrebu, da se selj... cima dadu krediti i da pri dodjeljivanju ratne odštete vlasti nepristrano postupaju, jer se do sada dešavalo da se naročito pazilo na t... tko je Italijan, a tko nije.

Domaće novosti

† Nikola Temel.

2. aprila ov. god. ispustio je svoju mukotrpnu dušu u bolnici na Rijeci cand. med. apsolvent medicinskog fakulteta u Zagrebu — Nikola Temel.

U času, kad se priroda budi na novi život, kad se stali zeleniti goli bokovi naših gora, izgubismo ga. Ostavi nas u času kad je skorim završetkom svojih študija imao da upotrebi svoje znanje u korist naroda i radost svojih patničkih roditelja.

Bio je uvijek slabašan, ali se na zdravlje nije mogao tužiti, posljednja bolest osla... bila je njegov slab organizam i bacila ga u prerani grob.

Kako je bio povučen radi napornog študija, mnogi nisu poznavali njegovo duševno bogatstvo i mišljenje kao i ljubav njegovu do creskog kopača, kojeg je si... i on bio. U jednom dopisu iz Cresa u «Istarskoj Riječi» ovako piše o creskim prilikama:

«Creski je seljak uzor u ustrajnosti u radu i samo tako se tumači kako može ova kršni otok samostalno hraniti svoje stanovnike. I taj uzor-radnik, koji je po svojoj disciplaniranoj prirodi sklon pravnome poretku društva, postavio je prije par decenija frontu parasitizmu i principu na silja, koji su uvriježeni u krvi creskih «signorotta». Mučnim radom emancipovao se materijalno i danas je creski seljak neovisan o kreditu nekadašnje vlastele. Ta činjenica muči cresku gospodu. Masa otvara oči. Patriarhalni mir, kojim su creski «signori» uživali, i još uživaju, kao monopol cresku općinu, kanda je u opasnosti. Još preostaju fašizmi, revolveri, prijetnje sa paležem i ricinusom, da se održe pozicije i neumrli princip: uništiti seljaka, koji se budi. To je bitnost onog napetog stanja izmedju jedne i druge stranke u Cresu. To je bitnost — essenza — creskog fašizma. Sve drugo: ugroženi interesi Nacije na granici, subverzivni elementi i slično, to su sve samo strašila za naivne ital. funkcionare, koji već godinama nasjedaju to... dobro organizovanoj provincijalnoj komo... ri. Istina je, da je creski seljak nacionaln... Slaven, da se on takav i osjeća i da s... težnje ostalih Slavena u Italiji takodjer i težnje creskog seljaka. Ali od toga nika... kve nesuglasice Cresana jedne i druge na... rodnosti sklonih uvjerenju, da će se pra... vedni i po opstanak Italije neopasni zahtje... vi jednom morati poštivati i s njima raču... nati. I zato je danas čitava creska pošten... i pravnome redu sklona javnost u borb... protiv kamore na creskoj općini.»

Ove riječi odzvanjaju kao posljedn... akord, kao zvuk prekinute žice. Sad g... više nema medju nama. Vijest o njegov... smrti djelovala je kao grom medju creskim pučanstvom i na licima se izrazila dubok... žalost na nesreću, što je tragički ugasnuo život i neutješive roditelje. Njima, uz dubok... saosjećanu bol, naše iskreno saučešće.

Zabava u Opatiji.

U Opatiji bit će u ponedjeljak, 13. o. m. zabava, što je za svoje članove i članice priredjuje naše Žensko Udruženje. Prikazivat će se dvije vrlo vesele igre: «D... prašne» i «Interpret». U obije igre zap... slene su gotovo sve naše najbolje ... Bit će dakle smijeha!

Škrlet u Istri.

Pišu nam iz Sušnjevice: — Nedavno se je pojavio u nekim našim selima škrlet. Ta bolest je bacila više ljudi u krevet. Medju bolesnicima ima najviše djece. Ovih dana umrla je usljed napomenute bolesti i jedna djevojčica od 13 godina. Kraj... nje je doba, da vlasti prisikoče ljudima u pomoć. Ako doskora to ne učine, bolest će zauzeti još veći mah.

Gdje su evropske vlasti, gdje Liga Naroda?

Pod naslovom «Naša braća na jugu» izišao je u splitskoj «Pobedi» članak, u kojem se točno opisuju užasne patnje naše neoslobodjene braće u grčkom ropstvu. U tom članku čita se medju inim i ovo:

«Naša neoslobodjena braća na jugu, koja se nalaze u grčkom ropstvu, doživljavaju jedno malo Kosovo. Nemo i neprimetno s onu stranu južne granice slobodne, mlade, ujedinjene Jugoslavije, oko Lerina, Vodena, Soluna i dalje, u zemlji nekad, u davnini, našoj, a sad grčkoj, odigrava se jedna strašna tragedija: dogovorni Grci i Bugari sudbinski nemilosno brišu s lica zemlje, raseljavaju, preseljavaju i odvode u ropstvo, konfiskujući im jednostavno sve i proglašujući ih plenom svačijim, hiljade i hiljade cvetova naše rase, našu najrodjeniju braću, obdarenu u najpunijoj meri svim našim rasnim vrlinama.

Dodju grčke vlasti i neke njihove komisije u jugoslovenska sela, sazovu glave porodica i zadruga i obaveste ih kratko ali jezgrovito, da zemlja, koju poseduju, nije njihova; da kuća, u kojoj stanuju, nije njihova; da blago i žito, koje imaju, nije njihovo; da oni nisu Jugosloveni, već Bugari i da prema tomu kroz dvadeset i četiri sata sa svim svojim rodom i porodom imaju seliti iz grčke države. Onda ih predadu bugarskoj komisiji, s kojom su u dogovoru i koja ih hitno prima, te gole, bose prebacuje negde duboko u raskrvavljenu Bugarsku, gde im se gubi trag i gdje su za nas za uvek izgubljeni. Kratak, ali uspešan postupak. Do koji mesec ne će tamo više biti ni jednog našeg čoveka ni porodice, sem možda jugoslovenskog poslanika u Grčkoj.»

Bilježimo sa najvećom boli u srcu tu odista žalosnu vijest. Krajnje je doba, da Liga Naroda i evropske vlasti stanu na put tom grčkom barbarluku. Zar nemaju nimalo samilosti do progonjene raje?

Bespravna raja.

Nedavno je vlada raspustila jedno općinsko zastupstvo u Istri. Danas na toj općini pašuje općinski komesar. S našim ljudima nema nikakve obzirnosti. Ponaša se gore nego kakav turski paša. Evo dokaza:

U jednom našem selu te općine imenovao je komesar za seoskog delegata najgoru ličnost. Ljudi su ostali upravo zapanjeni, kad su čuli, da je najveći propalica čitavog sela najedamput postao općinskim delegatom. Sakupila se deputacija i otputila se g. komesaru. Kad je došla u njegov ured, stala ga nagovarati i moliti, da promjeni novoimenovanog delegata. Nato im komesar osorno odgovori: «Vi nemate nikakvog prava, da išta tražite. Vi morate stajati kod kuće, kopati zemlju i plaćati poreze. Svojim hrvatskim jezikom možete da govorite samo u svojoj kući, jer vi ste posljednji, koji govorite tim jezikom. Naše škole rade na rome, da vaša djeca postanu Talijani. Ovdje je Italija, a tko je Hrvat, taj nema nikakvog prava. Italija je došla ovamo, a ako bi jedamput morala otići odavle, znajte, da ćemo prije svog odlaska poklati vas Hrvate. To nek vam bude prvi i zadnji put, da se osudjujete doći k meni. Marš, napolje! I da vas više ne vidim!...»

Tako eto postupaju italijanski općinski komesari na našim općinama. Naši ih seljaci tove sa svojim žuljavim rukovima, a oni postupaju s njima kao sa psima. Uvjereni smo, da danas tako ne postupaju sa svojim državljanima niti turski paše. I još imaju obraza da govore o nekakvoj «convivenzi»! Nek se radije srame! Ovakovim se postupkom ne radja ljubav, nego najveća mržnja i nezadovoljstvo, što nije ni najmanje u interesu Italije.

Gospodine komesare, okanite se čorava posla! Ne proganjajte naš izmučeni narod! Budite uvjereni, da tiranija nije usrećila nijedan narod. Pašaluk je upropastio veliko otomansko carstvo, pa bi mogao i Vas, gospodine komesare. Ili pak možda mislite, da ćete sebi s ovakovim postupkom priboriti izgubljene pozicije?

Istina o slunjskom dogodjaju.

Primamo: — Poštovani gospodine urednice! U predzadnjem broju naše obljubljene «Istarske Riječi» izišao je jedan dopis iz Sluma, koji ne odgovara posvema istini, pa Vas molimo da objavite ovaj ispravak:

Istina je, da je M. Božić, bila izlemana od sina pokojne Kate Božić i da je krvava u nesvjesti ležala na vratima plesne dvorane, ali nije istina da je bila u dvoboju sa pokojnom Katom. To mogu da posvjedoče svi prisutni. Pokojnica je svoju protivnicu, koja se pravodobno povukla da izbjegne opasnosti, samo izgrebla po obrazu, no većih je vzlijeda nije zadala. Svemu tomu je dakako kriv sin pokojnice, kojega je Bog nagradio više rukama nego razumom, da nije znao izmiriti dvije majke, već je izlemao nevinu sestru prevarene djevojke. Moguće da bi bila pokojnica uzdržala svoju srdžbu, kad bi bio koji mladić plsao sa njezinom kćerkom. Komisija je ustanovila, da je pokojnici puklo srce od srdžbe. Marija Božić je na sudu oprostila svojem protivniku. Sud joj je odsudio 160 lira za ono vrijeme, što je obležala u krevetu. Toliko istine radi. — (Slijedi potpis).

(Opaska Uredništva: Objavljamo dragovoljno ovaj ispravak, eda time udovoljimo molbi našeg prijatelja iz Sluma. Iz njegova ispravka — dotično rasjašnjenja — ispustili smo samo nekoje riječi, koje se ne tiču predmetu).

Italijanski učiteljski sindikat protiv Gentile-ove školske reforme.

Italijanski učiteljski sindikat u Milanu izdao je ovih dana jednu izjavu, kojom odsudjuje Gentile-ovu školsku reformu. Ta izjava glasi:

«Ne može se šutiti o moralnom nasilju, koji je sankcionisan sa 4. i 17. čl. kr. dekreta od 1. oktobra 1924., na štetu inorodnog (čitaj: slavenskog) pučanstva u oslobodjenim općinama, gdje im se već u prvim razredima pučkih škola narinulo italijanski jezik. Takva se naredba protivi dobrom smislu i temeljnom pedagoškom nauku, koji zahtjevaju, da se prvi nauci vrše u materinskom jeziku! Jasno je, da takva naredba mora da ograniči polazak i naukovne uspjehe pučkih škola...»

Svakako pametna izjava. Dužnost je kompetentnih faktora, da se malko zamisle i tu izjavu i da provedu temeljitu reviziju zloglasne Gentile-ove školske reforme.

Ne selite u Južnu Ameriku!

Kako je poznato, u Braziliji već nekoliko mjeseca vlada revolucijonalni pokret. Direktni uzroci tog pokreta jesu lične raspre, ambicije i politički partijski odnosi. Neposredan uzrok posljednjih ustaških pokreta u državi Rio Grande del Sur jeste neredovno isplaćivanje plata državnim, gradjanskim i vojnim činovnicima i anarhično stanje u provincijalnoj državnoj upravi. To revolucionarno stanje zahvatilo je najpolodnije i najbogatije krajeve Brazilije. U posljednje se vrijeme većina naših iseljenika seli u državi San Paolo Rio Grande del Sur, Santa Catarina i Parana.

Zbog sadanjeg neredovnog stanja u napomenutim državama uvedene su izvanredno stroge mjere. Sav život je ukočen, naročito trgovina. Osim toga svuda se opaža imovinska i lična nesigurnost.

U Uraguayu je samo grad Montevideo od važnosti za naš svijet i to zbog 3 fabrike za konzervisanje mesa. Zahvaljujući slučaju, što je u njima zaposleno 4—5 dobrih Jugoslovena na boljim položajima, naši radnici nalazili su dovoljno posla i primali su se radje nego radnici drugih narodnosti. Ali australijske fabrike za konservisanje mesa nastoje u posljednje vrijeme podići svoju produkciju na predratno stanje. Ako im uspije, da to postignu, onda je sigurno da će londonski trg manje trošiti južnoameričko meso. Fakat je, da je u jednoj fabrici već otpušteno mnogo radnika. Tu je do sada bio najsigurniji posao, na kojemu su nalazili zarade naši radnici.

Drugi manje siguran posao jeste gradnja novih željezničkih puteva.

Argentina je prvenstveno poljoprivredna zemlja. Zbog toga svi napori argentinskih useljeničkih vlasti upućeni su u pravcu, da privuku u Argentinu što više zemljoradničkog svijeta. Medjutim ovogodišnja žetva žita dospjela je i podbacila najmanje 55 posto prema lanjskoj žetvi. Otuda lako je razumjeti, zašto većina radnika klatari po gradu i ne može da nadje posla.

Jedna okolnost naročito otežava položaj našega svijeta. Prije radnik je mogao od države iznajmiti zemlju. Ako je radi sam 18 godina besprekidno, stiče pravo da kod nadležne vlasti obradjivanu zemlju uknjiži definitivno kao svoje vlasništvo. Dekretom od prošlog septembra ta je povlastica ukinuta i država za sebe zadržava pravo da nekome odobri upis kao vlasništvo a drugom da ne odobri.

S obzirom na ovaj kratki prikaz prilika u Brazilu, Argentini i Uruguayu, pozivamo na naš radnički svijet, da za sada ne polazi za napomenute države i da se u svakom slučaju prethodno obraća za informacije o tamošnjim prilikama na naše uredništvo. Ujedno molimo naše ljude, da se ne puste zavaravati od lažnih agenata, koji idu po našim selima.

Povišenje biskupskih i svećeničkih plaća u Italiji.

Kako smo javili u posljednjem broju «Istarske Riječi», od 1. aprilom povisila svim svojim činovnicima plaće, a tako i biskupima i svećenicima. Biskupima je povišena državna plaća od 12.000 na 18.000, a svećenicima od 2500 na 3500 lira. Tko nije dobio povišicu početkom ovoga mjeseca, dobit će je naknadno. Likvidacija bit će doskora proradena.

Automobilski saobraćaj Trst—Pazin — ukinut.

Dne 5. aprila bio je ukinut automobilski saobraćaj Trst—Pazin.

Svega po malo

Lupeži u Americi.

Cjelokupna američka štampa divi se Geraldu Chapmanu, najvećem zločincu, što je ikada postojao u Sjedinjenim američkim državama. Njegova slika resi sve ilustrovane listove i časopise, a vješti kriminalni kroničari vele za njega, da je najsmijeniji, najprevejaniji i najokretniji u svom zanatu. Većina listova potanko opisuje svojim čitaocima njegovu činačku karijeru.

Posljednjih pet godina Gerald Chapman neprestano je držao američku javnost u napetosti. Godine 1919. optušten je iz tamnice Sing-Singa, pošto je tamo odležao ravnih sedam godina. Kada se opet domogao slobode, nastalo je za njega «veliko doba»; jedna provala slijedila je iza druge bez da je oblastima uspjelo odkriti krivca. U oktobru 1921. učinio je «najslavnije» djelo. U pol bijela dana ukrao je iz jednih poštanskih kola milijun i pol dolara. A sedmicu kasnije počinio je sličnu kradju kod Niagara-slapova, ali je tamo odnio samo 70.000 dolara. Pošto je poslije toga oplijenio još dva draguljarska dućana, namjerovao je bio poći u Evropu, da tamo u miru uživa plodove svoga «rada»; teš nekoliko dana prije odlaska, uspjela je policija u New-Yorku, da ga uhvati u njegovom luksorioznom stanu u otmjenoj četvrti grada.

Champan nije nakanio pustiti svoju karijeru; kada ga je prvi puta počeo da preslušaje sudac istražitelj, pokušao je da umakne skočivši kroz prvi kat. U tom naumu jedva ga spriječiše te ga otpraviše u kazniona Atlanta u Georgiji. Tamo se godine 1923. nekako dočepa pile na nepoznat način; pomoću te pile prorezao je rešetke na prozoru te se je spustio na užetu, (što ga je načinio iz posteljine) sa visine od 30 stopa na tlo.

Taj bijeg iz kaznionice bio je senzacija prvoga reda. Po čitavoj zemlji lovili su Chapmana. Napokon su ga uapsili mjeseca siječnja 1925. u Muncie Indiana, pošto je bio dvije godine na slobodi. Zatvor toga grada nije bio podesan za tako veliku pticu, pa su ga zato poslali u zatvor glavnog grada Indiana, Indianepolis.

Čitava se zemlja odahnula, kada novine javiše, da su uapsili ovoga razbojnika i provalnika. U isto doba počela je štampa da uzveličava djela ovoga čovjeka, budući da je promatrala njegove podvige sa gledišta čistog sportsmana. Uslijed tako velikog pisanja i gorova porasla je kod pučanstva vjera u njegovu kriminalnu energiju tako, da sada na njegov račun idu sve nerazjašnjene provale i kradje. Svagdje je on bio na sceni, a njegov revolver prašio je u isto doba u New-Yorku i Chicagu; prema vijestima iz novina, on je bio ubijen od policajaca u isto doba u Indianopolisu i Philadelphiji. Uvijek mu je uspjevalo da umakne progoniteljima, a gdjekada na zagonetan i tajinstven način.

Chapmanu je pomagala i njegova vanredna prisutnost duha. Kada bi ga na djelu uhvatili sa revolverom u ruci zavikao bi prestrašeno pokazujući na protivnu stranu: — «Eno tamo, hoće da me ubije.» Tada bi bacio praskavicu i umakao brzo. Uvijek je bio elegantan i podašan; kod zadnjeg bijega platio je šofera sa banknotom od 1000 dolara.

Sada sjedi u čvrsto zatvorenoj ćeliji u Indianopolisu, dok američka «senzacija» željna publika, očekuje, kada će da umakne. Chapman sigurno ne smatra svoju karijeru završenom; tako pišu američki listovi.

Kraj, gdje su ljudi najzdraviji.

U istočno-frizkom selu Ditzum proslavila je neka gospodja Bruhns svoj 104. rodjendan. Ona čitavoga života nije bila nikada bolesna. Ovakovi slučajevi nisu u onom kraju rijetki, a statistika pomora je mnogo povoljnija, nego u ostalim predjelima Pruske, premda tamošnja klima je vrlo oštra, a čitave godine duvaju s mora žestoki vjetrovi, koji čiste zrak od mikroba. A osim toga opora klimačini ljude otpornijima i zdravijima, pa je sasvim normalno, ako netko doživi osamdeset godina. Ali maleno selo Ditzum, koje broji 800 stanovnika, posjeduje svakako rekord. Osim gdje. Bruhns žive ondje dvije žene od 95 godina — 19 stanovnika preživjelo je osamdesetu, a 25 sedamdesetu godinu. Svi ti ljudi kao pravi Frizi oduševljeno vole čaj i smatraju to piće glavnim razlogom svoga zdravlja.

Jedno rijetko odlikovanje.

Dr. Paja Radosavljević, profesor eksperimentalne pedagogije na univerzitetu u New-Yorku, imenovan je za doživotnog profesora na univerzitetu, na kome sada služi. Tim odlikovanjem, koje se daje kao naročito priznanje za naučni rad, g. dr. Radosavljević je stekao prava i na penziju iz Carnegijevog fonda. Ovo je prvi Srbin, koji dobija ovo visoko naučno odlikovanje, rijetko čak za američke naučenjake.

Najveći hram na svijetu u opasnosti

Veliki hram u Karnaku, čije ruševine prekrivaju područje od 40 hektara, pa su zato sigurno najveće na svijetu, teško je ugrožen podzemnim prodiranjem Nila. Čim je otkrivena ta pojava, svi arheolozi silno su zabrinuti za daljnji opstanak toga golemog spomenika misirske drevnosti. Voda je već prilično jako potkopala temelje a sada jedna naročita komisija stručnjaka otputovala u Luksor, da stvar istraži i da uredi sve potrebne protumjere.

Bogati čudak.

Neki bogati Englez ostavio je nedavno svome sinu jedan golem imetak i krasne posjede na ladanju. Ali u oporuci (testamentu) sadržana je i jedna klauzula, koju treba bezuvjetno ispuniti. On naime traži, da ga se spali dok komotno sjedi na divanu obučen u športsko odijelo... Njegov pepel treba onda pomiješati sa pepelom pokojne supruge i metnuti u jednu urnu. — Zbilja čudak!

Jugoslovensko sokolstvo u 1925. godini.

Jugoslovensko sokolstvo poslije II. sokolskog sabora nalazi se u stadiju velikog organizovanja. Unutar društva, župa i Saveza organiziraju se upravni odbori, koji imadu da vode cjelokupan rad.

Sva se društva pripremaju za velika medjusletska natjecanja, koja će biti u Beogradu. Ako prosječno svako društvo pošalje samo po jedno odjeljenje — znači, da će u Beogradu biti preko 4000 natjecatelja. Najvidjeniji članovi i stručnjaci jugoslovenskoga sokolstva spremaju se na otvorenje Tyršovoga Doma u Prag, koji će biti u mjesecu maju.

Ljetno vrijeme upotrebit će se za izlete i zborove u narodu, a u mjesecu septembru proslavit će cjelokupno jugoslovensko sokolstvo (460 društava) na svečan i dostojan način, u skladu sa današnjim stanjem 1000-godišnjicu hrvatskog kraljevstva. Od septembra počinje spremanje sokolstva za proslavu 1. decembra — dana ujedinjenja Srba, Hrvata i Slovenaca.

Jedna porazna statistika.

Slovenačke novine javljaju, da se u 1. godini popije u Jugoslaviji 204 milijuna litara vina (u vrijednosti 1 milijarde i 634 milijuna dinara), 312 milijuna litara piva (u vrijednosti 1 milijarde i 248 milijuna dinara), 66 milijuna litara rakije (u vrijednosti 1 milijarde i 320 milijuna dinara). U tim pićima ima 656.000 čistog alkohola, za koje bi se lako moglo dobiti 2 milijarde i 248 milijuna dinara. Radi uživanja alkoholnih pića i «plavih» ponedjeljaka Jugoslavija gubi godišnje 8 milijardi i 104 milijuna dinara. Svaki Jugosloven popije poprečno godišnje 17.03 litara vina, 26 litara piva i 5 i pol litara rakije, to je dakle 48.53 litara alkohola, ili 6.399 čistog alkohola. Od posljedica alkohola umre dnevno u Jugoslaviji 500 osoba, t. j. godišnje 183.000 osoba, što opet predstavlja gubitak od 1 milijarde i 7 milijuna dinara.

Čudnovati liječnički kongres u Londonu.

Engleska štampa mnogo se bavi tajnim kongresom londonskim liječnika, koji je neku dan održan. Ovaj kongres — na kom su sudjelovali najviše engleski kirurgi — pravi je kuriozum medju sličnim priredbama. Liječnici su konferirali u tamnoj dvorani, tako da se nikoga od učesnika nije moglo prepoznati. I zato su mogli mirne duše pripovijedati, kakove su sve pogrješke počinili u prošloj godini — i koliko ljudi su spravili na drugi svijet. To je bio pravi ples, ples amputiranih ruku i nogu, prekasno izvadjenih slijepih crijeva i sličnih krasota. Kongresu je bila svrha, da mladjim kolegama pokaže, kako valja biti oprezan u vršenju zvanja — i tako valja štediti ljude, koji se puni povjerenja predaju liječniku na milost i nemilost.

Pobjegao s kućom.

Uvijek slušamo koliko je praktično kupiti drvenu kuću, koje se najrazličitiji tipovi pokazuju na svim većim izložbama. Te su kuće doista vrlo praktične i jeftine, pa ih imade naročito mnogo u franceskim opustošenim krajevima. Franceski posjednik Druvet u Saint-Quentinu uzajmio je prošle godine takvu kuću nekom Georgesu Legalu, koji je bio bez stana. Medjutim gazda se je silno iznenadio ovih dana, kad je došao i vidio da je zemljište, na kom se nalazila njegova kućica, posve golo. Nestalo je kuće i njenog stanara. Ne zna se sad, da li je stanar kuću prodao i pobjegao ili spakovao i odvukao nekud, gdje bi mogao ljude uvjeriti da je ta kuća njegova.

Milijunari, koji prosjače po ulicama.

Prosjaci sa uštedjenom nisu rijetki. No ipak je senzacijonalno, kad se kod prosjaka nadje imetak od preko pola milijuna lira. Ovih dana uspjelo je policija u Genovi nekoliko uličnih prosjaka, za koje se otkrilo, da su mahom imućni ljudi. Neki starac, koji je redovno prosjačio pred crkvom, imao je četiri elegantna stana u gradu, kuće u okolici, a u banci uložaka za pola milijuna lira. Lukavac se je osim prosjačenja bavio i lihvarstvom te davao zajmove uz 120 procenata. U Rimu je takodjer silno razvijen zanat prosjaka-lihvara, pa je ondješnja policija odlučila da energičnim mjerama spriječi taj lopovluk.

Odgrizao nos ženi, koja je došla u zatvor da ga posjeti.

U zatvoru italijanskog mjesta Busto bio je zatvoren neki Giulio Colombo, osudjen na dvije godine zbog kradje. Ovih dana posjetila ga je njegova žena i razgovarala s njim 20 minuta, jer je on trebao doskora da bude otpremljen u Milan. Razgovor je počeo vrlo mirno, ali odjedared se je muž približio ženi da je poljubi, i u isti čas joj na očigled stražara, koji su bili prisutni, odgrizao nos po polovici. Teškom mukom savladali su robijaša, koji je bjesnio kao lud. Ženu su otpremili u bolnicu. Od užasnog ujeda bit će trajno iznakažena.

Seoba Turaka iz Jugoslavije.

Medju Turcima u jugoistočnim krajevima Jugoslavije osjeća se u posljednje vrijeme jači pokret za iseljevanje. Mnogi Turci prodaju svoja imanja i sa svojim porodicama odlaze u Smirnu, a neki u Carigrad. Tako je preko željezničke stanice u Skoplju, od početka ove godine do danas, otišlo za Solun oko 1000 turskih porodica. Kad se uzme u obzir, da mnoge porodice imaju 3 do 4 člana, onda izlazi da se iz Južne Srbije iselilo u roku zadnja dva i pol meseca preko 4000 Turaka. Najviše iseljevanja ima sa Kosova, iz Kumanova, Preševa, Bujanovaca i drugih krajeva.

Dijete sa tri ruke.

Jugoslovenske novine javljaju iz Mostara, da se u selu Miljanima rodilo jedno dijete, koje ima tri ruke. Treća ruka nalazi se na ledjima. Nekoj porodjaja majka je odmah umrla, a nema nikakve nade, da će ni dijete ostati živo. Ovo je dijete inače slabo i kržljavo.

Ljudožderi u potrazi za zlatom.

Prije nekoliko dana došle su iz Irkutska vijesti, da su u Zabajkalu, u okolini Tommota, u posljednje vrijeme nadjene tolike naslage zlata, kao nikada dosada. Ali su s tim vijestima istovremeno došle i druge vijesti, koje javljaju, da se je uslijed groznice za zlatom pojavila takodjer neobična društvena kriza. Stanovništvo iz daleka i bliza nagrnulo je u tolikim masama na zlatna polja, te u pravim karavanama prolaze na hiljade kroz skoro nepristupne šume, dolazeći u Aldan iz svih krajeva Sibira. Moskovske su novine o toj groznici i mukama ljudi, koji idu da se obogate, doduše već javile, ali pravu sliku o tamošnjim prilikama daje istom «Amurskaja Pravda», u slijedećem opisu:

«U Tommotu je polovina svijeta izgubilo glavu. Odmah pred dvije godine, kad se prvi put pročulo, da su u Aldanu pronadjena bogata zlatna polja, navalio je narod sa svih strana. I što više su se množile vijesti o novim zlatnim naslagama, u toliko više dolazili su novi ljudi. Zlatonosne parcele bile su doduše već davno podijeljene, ali ipak je nezasitan svijet dolazio u velikom broju. Posljedica je bila, da se je brzo pojela cijela hrana u tom kraju. Nastupila je bijeda i glad, a preko 2000 ljudi izginulo je od raznih bolesti. Po cijeloj su okolini, po gradovima i selima pribijene table, da se u Tommot radi prenapučenosti niko više ne pušta, ali ni to nije mnogo pomoglo. Emigranti su služeći se svakakvom lukavošću dolazili krajputicama, jer su po putevima bile postavljene straže, koje su svakog zadržavale, sileći ga, da se vrati natrag. A ipak je većina tih karavana već dugo vremena lutala po skoro nepristupnim prašumama, a druge su opet zalutale po gustim tajgama, umirući od gladi.

Tako je pošla na put za Aldan takodjer jedna radnička karavana iz Zeje. Probijala se je kroz šume na nepristupnim stazama, samo da izbjegne stražama. Ali je u šumu zalutala i nije mogla naći izlaz. Pošto je potrošila ponešenu rezervu hrane, došao je glad. Po malo se pojelo sve, šta je ikako mogao želudac prekuhati, konačno i koža s cipela. Razumije se, da je fizički otpor kod učesnika karavane sve više smalaksavao. Svak je osjetio, da ga čeka neminovna smrt, ako se ne desi nekakvo čudo. U tom očaju palo je riješenje, da se jede ljudsko meso onih, koji su sasvim iznemogli i pali mrtvi. Odsječene su ruke i noge najprije nekom mrtvom Kinezu i sa zatvorenim očima ublažili su članovi ekspedicije svoj glad. Od užasa im se je prevrtao želudac, ali su ipak jeli i na taj su se način vukli dalje. Pojeli su najprije cijelo mrtvo tijelo Kinezovo, a zatim jednog Tatarina. A kad su to pojeli, ipak su prikupili malo snage i niko više nije umirao. U toj teškoj situaciji opet su vijećali, šta da se radi i pala je presudna riječ, da je težak samo svaki početak. Ljudi su se bili pretvorili u zvijeri, naučili su se na ljudsko meso i prosto su stavili na kocku, koga će zaklati. Kocka je pala na nekog Vjunova, koji je uza se imao dva sina. Sinovi su teškom mukom izmoljeli od članova karavane, da im oca ne zakolju bar do sutradan u veče. Možda će — rekoše — na putu još neko umrijeti i ne će trebati ubijati. A karavana imala je slijedeći dan uistinu sreće, jer je našla leš crkaulog konja. Kao vukovi bacili su se gladni na crkotinu. Kad su se najeli, rasjekli su preostatak mrcine i ponijeli su dijelove sa sobom. Za nekoliko dana pobrali su se srećno do Tommole, gdje su pripovijedali o strahotama svoga puta i lutanja. Ali uz put izgubili su 11 svojih članova, koji su umrli od gladi i koji su većinom opet ublažili glad svojih živih drugova.

Književnost i umjetnost

«Zadrugar».

U Splitu izlazi gospodarski list «Zadrugar», glasilo «Zadružnega Saveza». List je vrlo lijepo uredjen, pa ga najtoplije preporučamo svim našim zadrugama, to više, što posvema odgovara i našim potrebama, jer je Dalmacija po konfiguraciji i sastavu tla vrlo bliska Istri. «Zadrugar» izlazi dva puta na mjesec, a cijena mu je 20 dinara na godinu. Naručuje se kod Uprave «Zadrugara» — Split (Dalmacija), Livanjska ulica.

Darovi

u fond «Istarske Riječi»:

Naša tri iseljenika šalju nam iz Amerike 30 lira u fond «Istarske Riječi» sa željom, «da bi sretno napredovala naša prava i jedina zagovornica jugoslovenskog naroda i njegovih potlačenih prava u Istri». Darovaše svaki po 10 lira: Antun Božić iz Rašpora 28, Grgo Klobas iz Račje Vasi 35 i Jakov Grbac iz Praporča 54.

G. Josip Žufić iz Žminja sakupio medju prijateljima u Žminju 10 lira.

G. Ivan Medica — Izola daruje 5 lira.

Gg. A. B—ić i Mate H. obojica iz Berseča šalju nam 7 lira za fond «I. R.» Prvi daruje 5 lira, a drugi 2.

Svim darovatelijma neka je ovime izrečena srdačnija hvala. Slijedili ih i drugi u ovom lijepom primjeru!

za «Šolsko društvo» u Trstu:

Sabrano po g. Josipu Žufiću Šimovu u Žminju 10 lira.

Izdavač, direktor i odgovorni urednik:
IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST" U TRSTU

Lovransko društvo za štednju i zajmove
registrana zadruga na ograničeno jamčenje

POZIV
na
XXI. redovitu godišnju glavnu skupštinu
koja će se obdržavati
dne 19. aprila 1925. u 10. sati prije podne u kući br. 1 b.

DNEVNI RED:

1. Čitanje i odobrenje zapisnika posljednje glavne skupštine.
2. Izvješće upravnog i nadzornog odbora.
3. Zaključak glede uporabe čistog dobitka.
4. Izbor upravnog, nadzornog odbora i pomirnog suda.
5. Slučajni predlozi.

LOVRAN, dne 5. aprila 1925.

UPRAVNI ODBOR.

Ročko društvo za štednju i zajmove u Roču

POZIV
na
XXIII. REDOVITU GLAVNU SKUPŠTINU
koja će se obdržavati
u društvenoj pisarni u Roču dne 26. aprila 1925. u 9 sati prije podne

DNEVNI RED:

1. Čitanje zapisnika prošlogodišnje glavne skupštine;
2. Izvješće upravnog odbora;
3. Izvješće nadzornog odbora;
4. Čitanje i odobrenje računa za g. 1924.;
5. Slučajnosti.

U ROČU, DNE 4. aprila 1925.

UPRAVNI ODBOR.

Opaska: U slučaju da ne dodje u odredjeni sat dovoljno članova na skupštinu, to će ova držati pol sata kasnije bez obzira na broj prisutnih skupštinara.

✝

Tužnim srcem javljamo rodbini, prijateljima i znancima prežalosnu vijest, da je 4. aprila t. g., u 20. godini života blago u Gospodu usnula naša kćerka i sestra

Kristina Bretin

te se ovim putem najsrdačnije zahvaljujemo svima onima, koji su je posjećivali u njezinoj bolesti i koji su je ispratili na vječni počinak.

Veli Brgud kod Brešce, dne 6. aprila 1925.

Rastužena obitelj.

Broj 15. Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta.) U Trstu, 16. aprila 1925. Pojedini broj 20 cent. God. III.

„Istarska Riječ"
Izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin". Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 25·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari". — Narodna poslovica.

Prigodom dvadesetgodišnjice Strossmayerove smrti

(8. IV. 1905. — 8. IV. 1925.)

U prošloj stotini godina imali su Hrvati mnogo velikih ljudi, no najveći medju najvećima bio je ipak biskup Strossmayer.

Italijanski državnik Minghetti kazao je o njemu belgijskome učenjaku Laveleyu ove riječi:

«Imao sam zgode, da se sastanem sa svim odličnim muževima našega vremena. Dvojica od tih učinili su na mene utisak, da su druge vrste negoli mi: a to su Bismark i Strossmayer.»

Laveley veli još o našem biskupu:

«Bezuvjetno odan domovini, ne tražeći ništa za sebe, biskup se Strossmayer ne boji nikoga na svijetu. I budući da ne ide nego za onim, što drži za dobro, pravedno i istinito — nema šta da krije...»

Jest, biskup Strossmayer bio je najveći čovjek što ga je hrvatska majka rodila. I zato, što je bio najveći — on je i najdalje vidio.

I tako je on u svom velikom duhu gledao današnju i još veću Jugoslaviju u vrijeme, kad nisu milijuni našega naroda mogli ni da sanjaju o njoj.

Bio je vatren Hrvat, ali je već u svojoj mladosti držao, da je Hrvatska premalena za onu veliku i sjajnu ulogu, što ju je Providnost namijenila Hrvatima. Srbe je volio kao i Hrvate, pa je i za njih držao, da su sami premaleni za velike ciljeve, što će im ih budućnost da postavi.

Neko je rekao: — «Maleni narodići, ma kako daroviti bili, velike su mizerije.» Strossmayer je to osjećao, zato je on htio da i Hrvati i Srbi budu jedan veliki narod. Nije htio da dira ni u jedno ni u drugo ime. Nije htio da dade jednome prednost nad drugim, ni da drugoga omalovaži pred onim prvim. Biskupu je bilo jednako sveto ime i Hrvat i Srbin. Trebalo je samo ta dva slavna imena povezati jednim trećim, prirodnim imenom. I on je to ime našao i to je ime, koje već prodrlo u svijet i koje je svijet već i prigrlio: ime jugoslovensko.

Zasluga je u prvom redu biskupa Strossmayera, što su i Englezi i Francezi i Amerikanci i svi drugi narodi ovoga svijeta morali da nauče jednu riječ više. Ta riječ — naša je riječ: Jugosloven — Jugoslovenstvo — Jugoslavija. Ta je velika riječ u svijetu već pobjedila i nema više te sile, koja bi mogla da je iskorjeni.

Medjutim, dok se ovo naše lijepo jugoslovensko ime u svijetu sve više širilo i raslo, to je — sudeći po nekim bolesnim pojavama — u samoj Jugoslaviji sve više padalo. Bilo ih je, koji su već očajavali i govorili: — Nema više Jugoslovena! Eto — nastavljali su ti očajnici — već je i Trumbić okrenuo ledja jugoslovenstvu, a s njime i toliki drugi. I Korošec ga odbija i postavlja se prema Hrvatima i Srbima kao kakav Španjolac prema Italijanima ili Francezima. U Zagrebu su se dizali glasovi, neka se čak s Akademije znanosti i umjetnosti skine naziv: Jugoslovenska» i taj vandalski atentat imao je da uslijedi pred samu prvu dvadesetgodišnjicu Strossmayerove smrti.

Pa što smo dočekali?

Dočekali smo, da je u krilu Narodne Skupštine u Beogradu nekoliko dana pred samu dvadesetgodišnjicu Strossmayerove smrti g. Pavle Radić, opunomoćeni predstavnik najveće stranke u Hrvatskoj izjavio javno i glasno, da ga čuje čitava zemlja, sav narod, cijeli svijet:

— **Ja sam Jugosloven** — a Jugosloven bio sam i onda, kad je bilo opasno nazivati se tako...

Tom zgodom dao je i neke druge izjave, ali za nas je ova najvažnija i najsudbonosnija. Ona nam daje jamstvo, da Strossmayerova krilata riječ živi. —

I neka živi. Jer jugoslovenstvo znači narodno jedinstvo, a narodno jedinstvo znači veličinu — a sve skupa — sretniju budućnost naroda, kome i mi pripadamo po krvi. Lijepa riječ g. Pavla Radića — «ja sam Jugosloven —» odjeknula je živo u srcima svih onih, koji još i danas gledaju u velikoga biskupa Strossmayera kaošto i Nijemci gledaju u svoga Bismarka, i koji se od srca vesele, što usprkos zlih proroka Jugoslovenstvo napreduje i — pobjedjuje.

ХРИСТОС ВОСКРЕСЕ — ВА ИСТИНУ ВОСКРЕСЕ!

Уредништво и Управа „Истарске Ричечи" у Трсту жели свим својим претплатницима, читатељима и пријатељима православне вере — сретан Ускрс!

Na krivom putu...

Mi smo više puta rekli, da su naši gospodari na krivom putu. Rekli smo, da krivo i nepravedno postupaju s nama.

To hoćemo i danas da opetujemo, jer izgleda, sudeći po njihovom neublaživom postupku s našim jugoslovenskim narodom u Italiji, da su prama našim željama, pravednim molbama i protestima sasma gluhi, tako da glas našega naroda ostaje — glas vapijućega u pustinji.

Kao gluhonijemima na naš bolni i ogorčeni vapaj, hoćemo da opet govorimo, jer je naša narodna rana svedjer ista, koja sve više krvavi na našem narodnom tijelu.

Naši novi gospodari neka budu uvjereni, da je glas u ovoj našoj narodnoj novini, glas i pravi izraz narodne, ogorčene istarske duše. I zato hoćemo, budući da nikako ne će da nas čuju, da bude taj naš glas čim jači i odvažniji.

Čujte vi, naši gospodari! Vi i sami znate, da smo mi dvije, vojujuće stranke. Vaša je stranka ogromna i svemoguća sa svim državnim aparatom. I budući da ste vi svijesni svojih sila, zato bezobzirno mlatite i pritiskate našu tužnu narodnu manjinu. Vi ste dakle fizično jači i zato imate samo nestalnih i grubih uspjeha, dočim je naša moralna, duševna moć neizmjerna, čista i jaka. Stoga vi pritištate i tlačite samo naša narodna tjelesa, koja uslijed nadmoći i sile tu i tamo padaju, a u isto vrijeme ta naša divovska borba za opstanak učvršćuje našu dušu i čim ta naša duša više uvreda i udaraca po nepravdi prima, tim jača je njezina otporna snaga za svoj narodni opstanak. A usporedno s time, što je napokon i naravna poslijedica, postaju naša čuvstva na prama vašoj suprotnoj stranki sve to više ogorčenija neutješljivija.

Dogadja se, da na primjer dvije borbene sile, koja prva hoće da uništi drugu, da u toj borbi za opstanak ta druga sila nikako ne savjetuje prvoj, eda bi ona sišla na drugi put, da upotrijebi druge načine s postupkom, već se ta druga sila pred smrću bori zubima i noktima, dakako posve zakonito, poslužuje svim mogućim sredstvima da se sačuva na životu i da spasi svoj imetak.

No, to se dogadja u skrajnoj sili, kako je tu već rečeno. Ali budući da smo i mi svijesni svoje snage i duševne narodne moći, uvjereni smo usprkos vašim nasilnim postupkom, da se mi nikako ne nalazimo u skrajnom času pred narodnom smrću, jer kada bi to zaista tako bilo, naša bi narodna borba bila sasma drukčija.

Ali opeta ne smijemo, da varamo sami sebe. Mi dobro znamo i ćutimo, da vi jurišate na nas sa svim mogućim sredstvima, te se kod toga poslužujete i nedopustivih, a često puta i nezakonitih načina, i znamo i to, da su redovi, što ih bacate protiv nas široki i gusti. Ali usprkos svemu tome, mi zauzimljeno jedno važno i nepokolebivo stajalište u toj narodnoj borbi.

S nama je pravda, narodno poštenje i čudorednost; s nama je i sama narav, protiv kojoj su uzaludne sve vaše metode nasilnog odnarodjivanja.

Čudno, da vi to ne uvidjate iz iskustva vlastite povijesti. Najbolji dokaz vam je, da mi ne ćemo, da sami svoju narodnu smrt potpišeno, time, jer kako ste se uvjerili nismo do sada ni za vlas popustili od naših narodnih zahtjeva.

Način naše narodne borbe mogao vas je uvjeriti, a tim više, što vam mi i savjetujemo za bolji takt obih stranaka, da mi želimo da tu samo mirno živimo svojim narodnim životom u kulturnom, društvenom i gospodarskom pogledu kao *jednakopravni i kulturni državljani*.

Ako je vama dakle stalo, da hoćete, da smo zadovoljni u zajedničkoj kući, što bi svakako bilo na korist i ugled nas i gospodara, onda prestanite s tim vašim ugrijanim, nenaravnim i nerazumnim nakanama, što svakako ne doliči, da se to dogadja jednoj liberalnoj državi u 20. vijeku nad jednim kulturnim i živim slavenskim narodom.

I zato vas po nebrojeni put opet upozorujemo, da ste na krivome putu, te vam izjavljamo, da ako tim putem dalje idete, da ne ćete sebi nikakve više časti steći, već će vas povijest i cijeli kulturni svijet bezobzirno, nemilo ali pravedno osuditi.

Pecija Petrović

Malo ima u jugoslovenskom svijetu književnika, koji bi u narodu bili tako poznati, kaošto je naš proslavljeni Pecija (Petar) Petrović. A što je najljepše, on je svoju lijepu slavu stekao jedino svojim ozbiljnim i solidnim književnim radom.

Sad mu je oko 48 godina. Rodio se u Otočcu, u Lici. Pravoslavne je vjere, naš čovjek, tvrd Jugosloven. Šumarsku je akademiju svršio u Zagrebu, gdje sada služi kao nadinžinir u direkciji šuma.

Prve svoje stvari štampao je oko godine 1900., dakle prije dvadeset i pet godina. To su bile priče i pripovijetke iz ličkog života pune srca i tople ljepote.

No on se je ubrzo ogledao i na pozornici. Prva njegova drama, «Rkač» — kojoj je sadržaj uzet takodjer iz ličkog života, imala je vanredan uspjeh i s njom je Pecija stupio u red prvih naših dramatičara. Zatim dolazi jednako vrijedna «Ruška». U toj drami, kao i u svojim divnim «Dušama», iznio je Pecija svu onu snažnu ljubav, što našega čovjeka veže uz rodjenu zemlju. U četiri male igre, što ih je izdao pod skupnim imenom «Suze», iznosi Pecija slične duboke osjećaje a tako i u vanredno snažnoj drami «Šuma» i u potresnom «Mraku».

Već bi te same drame dostajale slavi jednog čovjeka — no Pecija se proslavio i komedijama, od kojih je «Čvor» i u Pragu uspio vanredno lijepo.

Sada piše dramu «Zemlja», a kako je u njega silan talenat, i kako on voli svoje književničko zvanje, to će, uvjereni smo, narod dobiti od njega još i više lijepih umjetničkih djela. A narod to želi, jer niko ne umije kao on, da čovjeka nasmije ili da mu izmami suzu.

Pecija Petrović je naš veliki umjetnik, ali on je uz to i vrlo dobar i iskren čovjek. On voli naše more, našu Istru, on voli i sve nas. U srijedu, 1. aprila o. g. slavio je 25godišnjicu svoga blagoslovljenog umjetničkog rada. Toj lijepoj slavi pridružilo se zagrebačko narodno kazalište, koje je one večeri priredilo svečano predstavu njegove komedije «Čvor».

Toga dana primio je Pecija čestitaka iz svih krajeva Jugoslavije, pa neka primi i od nas naše najljepše i najsrdačnije želje. Neka nam Bog poživi dugo i dugo našeg vrijednoga Peciju na čast i diku svega našega naroda!

DOPISI

IZ RIJEKE.

Stanbena posla. — Škole na Rijeci i na Sušaku. — «Kuražan» članak. — Nova metla. — Nevjerojatno ali istinito.

Na slavu Božju! Moja je Rijeka i opet dobila jednu bitku. Pojela je u ove vesele vazmene dane mnogo više nego što je eksportirala. Che chè ne dica l'avversario Susmel, naša je bonkulovička bilanca aktivna, gotovo aktivnija od predratne.

Medjutim ovime ne ću da omalovažim znamenitost Susmelove brošure o «Riječkoj Ekonomiji». Naprotiv — moram priznati, da je ta brošura proizvela u našem herojskom gradu pravu revoluciju. I s pravom. U Susmelovoj brošuri stoji, da je god. 1914. Rijeka imala 54.685 stanovnika, dok ih danas ima nešto oko 44.000, to će reći za deset tisuća manje, nego što ih je imala prije desetak godina. No to još nije ništa. Pravo čudo dolazi tek sada. Prije desetak godina kad nas je na Rijeci bilo deset tisuća glava više, mi smo se u našim stanovima širili i komotno u njima živjeli. Danas pak, nas ima deset tisuća glava manje, ne možemo nigdje dobiti stana, ili ako ga dobijemo, moramo da se u njemu stištemo kao sardine u onim malim limenim kutijicama. Vi ćete reći, da se «dopo el trenta ottobre» više ništa ne kapira! Mislim, da imate pravo....

Neka je dakle pozdravljena ona akcija, koja ide za tim, da se nadju i prijave stanovi nezapremljeni. U koju god ulicu idete, naći ćete po koje lice «s nosom vajer», gdje njuška i istražuje imali tu kakav razpoloživ stan. Ninetta je u tom poslu upravo neumorna. I u ovaj čas bila je kod mene i kazala mi: — Sega jutra sam bila na trih kućah i našla sam dva kvartiera. Ću njim ja vražjega dat — neka čekaju!

Ovih dana donijela je «Vedetta» jedan članak o riječkim školama, što ga je napisao neki Arturo Marpicati. Taj gospodin Arturo tuži se, što italijanske vlasti smatraju Rijeku «gradom «come tutti gli altri», a zaboravljaju, da tome gradu prijeti opasnost iznarodjenja uza sve to, što je anektiran Italiji.

On traži od rimske vlade, da za riječke škole troši što više može, jer će se riječki Italijani moći samo putem svojih italijanskih škola moći da odupru Hrvatima, o kojima on veli, da ih ima na Rijeci oko 30%. Osobito treba budno paziti na okolicu, gdje žive sami «aloggeni» to će reći Hrvati. Tu treba namještati direktore, koji će bdjeti nad djecom i nastojati, da u njima što bolje usavrši italijansku propagandu.

Po tom taj šior Arturo prelazi na Sušak i vapi: — «Concorrenza croata!» Tuži se na konkurenciju, što je italijanskim školama na Rijeci čine hrvatske škole na Sušaku. Pripovijeda, kako četiri stotine riječkih mladića polaze one škole — a to da je strašno pogibeljno, premda je italijanska kultura užasno mnogo veća od hrvatske — no vrag da ne spava — i zato da treba paziti, da budu italijanske škole na Rijeci prvoklasne, to više, što bi se moglo dogoditi, da se i na Rijeci osnuje po koja hrvatska škola.... I još veli Marpicati: — Neka znadu oni u Rimu, da Rijeku ne dijeli od Jugoslavije nego samo jedan tanki zidić i jedan maleni mostić. Odnosi izmedju oba kraja postaju sve življi, dodiri sve tješnji i — etecetera i etecetera...

«Vedetta» preporuča svima, da prouče ovaj članak, koji ona zove «un articolo coraggioso. E, kad bi ona meni otvorila svoje stupce, vidjela bi kakovi bi tek moji articoli bili «coraggiosi»! I te kako «coraggiosi»! Najprije bih ispravio onaj postotak o riječkim Hrvatima i uopće Jugoslavenima i kazao bih pravu istinu, to jest, da nas na Rijeci ima kudikamo više od 30% i da iako naša hrvatska kultura i nije veća od italijanske, ma da pobognji nije ni manja... A gdje su druge još kuražnije stvari, što bih im ja nadrobio, kad bi mi to dopušteno bilo!

Kad smo već kod «Vedette» napomenimo, da ona ima sada drugoga urednika. Zove se Micelli. On potpisuje svojim imenom članke, što ih napiše. Tako je i ovih dana napisao članak protiv italijanskog političara Amendole i nazvao taj svoj članak: «Crepi l'astrologo» i potpisao ga. Vi ćete reći: Crepi la modestia! Krivo imate! Svi veliki publicisti potpisuju ono, što napišu, da se zna... Tako na priliku Susmel, Andre Osojnak, Blau, d'Annunzio, Rokac i cosi via discorreeeeendo.

Osim italijanskog seminara imat ćemo u augustu ove godine na Rijeci svjetsku, indu-strijalnu i komercijalnu izložbu. Najveće zanimivosti izložbe bit će: crkvica sv. Ivana, Arco romano, Maria Teresa i nekoliko riječkih moždjana, što će ih za tu zgodu posebice preparirati kirurg i senator Grošić.

Navala stranaca sve veća. Većina njih nije birana ni po obličju ni ljepoti, ali gotovo svi predstavljaju onu famoznu poratnu inteligenciju. Tako je na priliku neki Madžar pisao prošloga marta vlasniku nekoga Pensiona u Opatiji, da ga informira glede opskrbe i kupanja. Vlasnik Pensiona brzojavi mu sve, kako treba i Madžar se spusti u Opatiju. Na dan njegova dolaska duvala je oštra tramuntana i Madžar poče široko da gleda.

— Što je s kupanjem? — upita on vlasnika Pensiona.

— Pa možete i sada da se kupate? — odgovori mu ovaj.

— Zar u moru?

— Tko to veli? — Tu u Hotelu — imamo lijepo kupatilo.

A Madžar plane kô bijesan: — Šta? U hotelu? Vi mislite, da sam ja došao u Opatiju za to, da se kupam u vašem hotelu? Ja sam došao, da se kupam u moru.

— Ali to nije moguće! — htio vlasnik Pensiona da ga pouči.

— Pa mogli ste mi to javiti...

— Pa ja sam vam javio, da ćete se moći kod mene da kupate...

— To nije istina. Vi ste meni javili, da ću se ja moći ovdje kupati, a to znači vani — na moru.

— Ali gospodine, jeste li vi kada bili ovdje u martu?

— Jesam, odgovori Madžar.

— No, pa jeste li se i onda kupali u moru?

— Nisam, odgovori Madžar, ali onda još nije Opatija bila pod Italijom.....

I ovaj ekzemplar moždjana dobro bi pristao u našu komercijalnu izložbu.

Rokac.

IZ SV. IVANA KOD BUZETA.

Moja sestra (a djevojka je, pak hoće da se pokaže svijetu) bila je na večernjici. Došla doma i vesela i srdita. Gosp. svećenik se sa oltara ljutio na Buzečane, ako ga je ona dobro razumjela, što mu prigovaraju u novini da nešto našega jezika rabi u crkvi. A ja reče on — više idem na ruku Italijanima i više rabim u crkvi italijanski jezik no hrvatski. Misa i blagoslov je latinski; evangjelje i epistole čitam najprije puku italijanski, a onda hrvatski; litanije su italijanske, obavjesti sve posvem najprije italijanski, a onda hrvatski; prodičem više italijanski nego hrvatski.

Na ove svećenikove riječi više gradjanka na koru su mu pljeskale. Mi smo svi — reče mi sestra — ogledavali i počeli nervozirati, da se od crkve čini teatar.» Bože moj, ka vrimena i ki ljudi su došli! Nič dobrega!

IZ JUŠIĆI.

Nas je obuhvatilo toliko mrtvilo, da se već dugo o nama ucpće ni ne čuje. Pa ipak smo važni već radi toga samo, što smo na pragu granice, gdje doživljujemo mnoge, često čudnovate, novotarije.

Jedna je od važnijih pojava pašovanje finanse, koje gdjegod postaje dosadno i nesnosno. U vječitom traganju za priomčarenjem, i sumnjičenju sve i svakoga, dolazi često do nemilih incidenata i neprilika. Premetačine i kučne i lične na dnevnom su redu. Posebno sada, za prvih proljetnih dana, kad je posao na polju najživlji dolazi do najsmešnijih prizora, gdje starica u visokoj dobi ili dijete u prvim godinama, mora da pokazuje posudje u kojem se nosi hrana za objed, a nerijetko napadaju i umornog seljaka ili radnika na vrlo nedelikatan način.

Ovo se ne dogadja samo u našem selu već i svuda naokolo, jer nema gaja ni litice u kojoj ne bi počivao koji «kanarinac». To je izraz kojim naš svet naziva financijske stražare po žutom znaku na ovratniku vojničke bluze. — Sve bi se ovo još moglo razumeti, ako i ne snašati, (radi čuvanja državnih interesa) kad ne bi financijski stražari počinjali ovakvih djela, kojih bi se morao sramiti i koloniti, najprostiji i najneodgojeniji čovjek.

Općenito je poznato njihovo ponašanje prema ženama uopće, jer se dogadja nerijetki slučaj, da se ovi beskarakternici usudjuju sami pretraživati naše jadne žene i djevojke, koje prelaze granicu kad idu za posve nedužnim poslovima, kad se svraćaju liječniku i slično. Mislimo da je samo ovaj primjer dovoljno jasan, da se dobije slika o drskosti i nemoralu ovih novih nosilaca kulture. Neće biti suvišno ako navedemo par slučaja, koji će temeljno ilustrirati ponašanje ovih elemenata, a koje može dovesti do vrlo ozbiljnih poslijedica: U jednom pokrajnem selu išla žena iz susjednog sela, gdje je u trgovini kupila pô kila kave. Starija žena, polazila mirno putem, a kako dobro ne čuje, nije ni primjetila da je neki stražari dozivaju sa vrlo napadnim glasom. Približavala se domu, kad najednom skoče preda nju dva stražara, uhvate je za ruku tolikom surovošću i nasiljem, da je jadna žena pala u nesvijest. Na njezin krik dotrčali seljaci, koji ju ponijeli kući, gdje se tako razboljela od straha i uzrujanosti (bilo to u suton) da je dvadeset dana odležala u postelji. Njezin suprug nije poduzeo protiv ovoga nikakovih mjera, jer se naš svijet privikao vjerovati, da se u njegovu zaštitu ni prstom ne gane, pače da je i pohvala ako se ga napada i zlostavlja.

Još je težih slučaja kod gluhaca, kad nesretnici snašaju, baš od ovakvih neotesanaca sijaset neprilika, kao da ih već sama sudbina nije unesrećila.

Predaleko bi se zategnili, kad bismo htjeli prikazati samo maleni dio onoga što se dogadja, ali se ograničujemo samo na poziv pozvanih oblasti, da već jednom učine kraj nebrojenim patnjama našega svijeta, te da i kod ovoga finansijskog posla nadju čovječiji, evropskiji način, vršenja svojih dužnosti. — Mislimo izim toga, da se ovakve zločince, kad se slučajno pronadju, kazne onom pravednošću, koja je temeljni zahtiev, modernog zakona. Ostavite narod bar donekle na miru, jer je u ovo nekoliko godina stradao toliko, da će se toga sjećati i njegove daleke generacije. Vaši su načini, najveće pogrješke za Vas samih, jer smo uvjereni, da nije ni malo u državnom interesu, imati ogorčene državljane, na onim krajsu, imati ogorčene držsvljane, na onim krajnim granicama države, gdje su oni ionako nacijonalno isti sa stanovništvom granične države!

IZ TRSTENIKA.

Obzirom na bezobrazni napadaj na moju osobu u «Pučkom Prijatelju» br. 13, od 26. ožujka 1925. u dopisu iz Trstenika na Krasu, u kojem se veli: «Za vrijeme pokojne Austrije imali smo našeg Požarića, kao nadlugara, koji je znao biti pijan svaki dan, a kažnio bi, kad bi makar kod kuće našao koje drvo odsječeno. Zato je od stare Austrije dobio medalju od željeza»..., molim Vas štovani gospodine uredniče od naše «Istarske Riječi», da mi uvrstite ovo nekoliko redaka kao za obranu moje časti i poštenja, a i radi istine. To šiljem u «Istarsku Riječ», jer se «Pučki Prijatelj» ovuda ne čita, a kod nas ga nitko ne prima.

Potpisani je bio 7 godina općinskim čuvarom, a od 1906. godine postao je državni šumski čuvar, u kojoj je službi ostao sve do početka ove godine. Usput neka bude spomenuto, da je bio potpisani i 3 godine seoskim županom. Za vrijeme svoje službe uz njegovo nastojanje i podupiranje, pošumilo se ovuda naš goli Kras i to oko Rakitovca, Sluma, Bresta, Brljovci-Černjeki, Klenovšćak, Praporče, Rašpor i Trstenik i Dane. Za našu siromašnu Čićariju nije to malenkost, već je to od velike koristi. Potpisani je uživao kod šumskih oblasti potpuno povjerenje, kao savjestan državni šumski čuvar, a kod naroda uživa i sada ugled, jer je mnogo koristio. Sigurno, da je potpisani bio strog u svojoj službi, a ne radi sebe, već radi zakona, koji mu je nalagao i radi koristi naroda. Nije trpio, da se nepravedno šumu uništava, taj jedini izvor dobra. Osim prijašnjih oblasti, dali su priznanje potpisanome i sadašnje italijanske oblasti, da tačno, savjesno i u redu vrši svoje dužnosti.

No, u zadnje vrijeme, potpisani nije htio krenuti s puta svojega narodnoga poštenja, već je išao ravno napred po čistom putu, i zato mu sadašnje oblasti nisu dale nagradu, što bi mu morale dati. I zato se je potpisani zahvalio na časti kao državni šumski čuvar. Ostao je dakle poštenjak kao i prije, a to će ostati i nadalje. Bolje je, da ostane makar i nenagradjen, nego li nepoštenjak ili izdajica vlastitog naroda.

Neka bude spomenuto, da se je i škola u našemu selu sagradila, kod kojeg posla je mnogo potpisani pomogao.

I kada bi bio svaki dan pijan, kako kaže onaj dopisnik u «Pučkom Prijatelju», sve to se ne bi bilo izvršilo, a oblasti bi ga bile odavna izbacile iz službe.

Potpisani pozivlje dopisnika «Pučkog Prijatelja» (Zar don Luku Halata? Op. ur.), da se svojim imenom oglasi, ako je junak i poštenjak, i neka dokaže, da sve gore navedeno nije istina, inače ga ja smatram prostim lašcem i klevetnikom.

To neka bude za obranu moje časti i narodnoga poštenja.

Neka služi za primjer mojim sinovima, unucima i praunucima, kako njihov stari otac, djed i pradjed u 77. godini svoga života, znade da sačuva, brani i uzdrži svoje narodno poštenje...

U Trsteniku, dne 7. aprila 1925.

Poropat Anton
bivši državni šumski čuvar.

IZ CRESA.

Uprava naše općine uslužuje «Medagliu di lavoro», jer je proširila svoj rad i djelovanje tako opsežno, da je uspjela zaposliti već preko deset činovnika, gdje je prije sav rad mogao da obavlja samo jedan činovnik. Budući da se ovo desetak činovnika tako muči i trudi, da se više znoje nego li kopači, i da tako naporan i težak rad ne bi opasno naškodio njihovom zdravlju, te da na vrijeme dovrše svoj posao, dopušten im je po «Regolamento subiettivo», da rade površno i da gledaju kroz prste.

To će i biti krivo, da najbogatiji plaćaju razmjerno najmanje poreza i prireza.

Maveru (Pirić) odredjena je bila taksa na obitelj priličnno visoka kao «prvom pošidentu» i trebalo ju je platiti. Do novaca mogao je doći jedino prodajom buhača, no kako mu je sada cijena niska, čekao je sa prodajom i zategao isplatu. Svršilo se tako, da su mu uzeli tri vreće buhača, odnije lina općinu, te ih stavili na dražbu (inkant). Procijenili ih na 950 lira i na oglasu izjavili, da će se prodati najboljem nudiocu, ali nikako ispod trećine procijenjene vrijednosti.

Robu su kupili dva stranca, jer od domaćih nije bio nitko blizu, za 500 lira, a da ju je općina ponijela jednom trgovcu, bila bi dobila najmanje 1000 lira. Doznavši ovi stranci — po narodnosti Grci — svu nepravdu, povratili su vlasniku na dražbi dobivenu robu, te time pokazali više srca i shvaćanja nego li naša gospoda na općini.

Maver se je držao do prevrata Italijanom, ali upoznavši nakon rata, da je bio žrtva vlastele, postao je iskreni narodnjak. No time ne mislimo ustvrditi, da je ovo imalo kakvog upliva kod takvog postupka, ali ipak se pitamo: Zar je zadaća općine da potpomaže one, koji ruše cijenu buhača ili bi naprotiv morala ići u svemu na ruku svojim općinarima?

Brižna plav s takovi mornari,
Da bi ih febra ćapaha! Magari!

Franina i Jurina

Fr.: Jurino: bim te neč pital.

Jur.: Pitaj!

Fr.: Čul sam negdere povedat, da je ovi dni va nekem kaštele blizu Anversi umrla cesarica Karlota, žena od rekega cesara Masimilijana. Ki je bil ta Masimilijan?

Jur.: Ki drugi, ako ne brat pokojnega Franeta Osipa!

Fr.: Suminjal sam ja, da je to tako! Ti si ga, Jurino, dobro poznaval. Ča nisi bil neko vreme i kvartirmajster na njegovem jahte?

Jur.: Aj sam.

Fr.: Govore, da ni bil poredan čovek.

Jur.: Dokle je bil princip, bil je baš dobar i svi su ga rado imeli, tako da je Frane Osip bil na njega jako jelož. Stari Pepić bil je čovek jako tvrd. Imel je slabo srce i joh ti ga narodu i čoveku, na kega bi se zel. Zato je bil jako omrazen, a svi su govorili: da je barem Masimilijan na njegovem meste, bilo bi koliko toliko bolje! Stari je to znal i zato je mrzil brata, kako i pas mačka. Ter on mu je i najviše kriv smrti...

Fr.: A kako to?

Jur.: Čekaj, da ti stumačim. Va ono vreme imela je Franceska svojega cesara Napulijona. To ni bil on veli Napulijon — prvi, nego je to bil jedan puno manji Napulijon — treći. Temu Napulijonu trećemu skočilo je jedan dan va glavu, da stavi nogu va Meksiko, da pokaže svetu, da ako je on i treći Napulijon, da ni zato niš manji od onega svojga velega barbi, kemu je pred sto i deset let bila podložna i ova naša Istra. Poslal je tamo nekoliko Francezi, ki su prolelí dosta krvi, dokle su nekako pokorili oni nemirni Meksikanci. Onput je Napulijon prišal na misal, da bi dobro bilo, da onem Meksikancem da jednega cesara, ki će zapovedat va Meksike i va isto vreme bit podložan Napulijona va Europe.

Fr.: Vražja politika! A su pitali narod?

Jur.: Ma su! Jedno šezdesetak meksikanskeh bogataši našlo se je jedan dan zazajedno i ti su zaključili, da se ima pozvat Masimilijana za cesara va Meksiko. To je sve tako sprtljal Napulijon, zač je na neki način otel se sprijatelit s Austrijum, ku je pred četiri leta bil potukal va Lombardije, pul Solferina. Napulijon se je bal da bi mogla na njega udrit Prusija, zato se je gledal nekako složit s cesarom Pepićem, da se ne bi i on složil s Prusi proti njemu.

Fr.: A ča je nato Frane Pepić?

Jur.: On je veselo prikuntenal, da mu brat gre va Meksiko, ma ga ni pustil, dokle ni Masimilijan, potpisal, da već nima nikakove pravice, da budi kada postane cesar austrijski.

Fr.: Ki lisac je bil on stari Pepić Povedaj napred.

Jur.: Onput su prišli va Miramar neki Meksikanci, ki su Masimilijanu ponudili meksikansku krunu. Masimilijan je rekal, da je prijimlje i malo zatim se je ukrcal zajedno s svojum ženum Karlotum na brod «Novara» i odjedril je put Ameriki, a Pepić se je trl ruki od veselja, da mu više ne će smetat.

Fr.: Si ti, Jurino, videl, kako se je ruki trl?

Jur.: Videl sam, kako mu se j' obraz lašćel — to je svejedno.

Fr.: No pak ča se j' onputa dogodilo?

Jur.: Još ni pravo Masimilijan bil ni počinul va Meksike, a to su ti se već digli nemiri po celoj zemlje. Kapo od rebilionisti bil je neki Benito Juarec.

Fr.: Ča se je i on zval Benito?

Jur.: Ja i on se je zval, kako i Mussolini. Dunke ta Benito počel je delat vraga proti Maksimilijanu i sve ča dalje, oko njega su se skupljali svi, ki su bili proti Masimilijanu i proti Francezom. Va to se je zmešala i republika Amerika i zapivala Napulijonu, da neka on pozove svoju vojsku nazad, drugačije da će bit ča ni bilo. I Napulijon je pozval nazad svoju vojsku i pustil brižnega Masimilijana na palade. Carica Karlota, ka je najviše podbadala muža, da gre va Meksiko, šla je nazad va Evropu i molila i Franceze i Engleze i celi svet, da bi Masimilijanu pomogli, ma sve zalud: svi su se delali gluhi. Va to je Karlota od vele žalosti ponemela i nikada ni već va se prišla.

Fr.: A Masimilijan?

Jur.: Kad je videl, da su ga svi zapustili, stavil se je na čelo jedne vojske, ka mu je još ostala verna, i dal je zapoved, da se imaju postrelaj svi Meksikanci, pul keh bi se našla puška ale pak kakovo drugo oružje.

Fr.: Kako se vidi, ni njemu ni vrag dal mira, kako ni bratu mu.

Jur.: Ljudi, kem je on zapovedal, storili su va malo vreme toliko zla, da se je celi narod stal proti Masimilijanu i kada su ga ćapali, svi su mesikanski jenerali zahtevali, da bude ustreljen. I to se je dogodilo 19. junja 1867.

Fr.: A ča je brat mu Pepić na to?

Jur.: On je mirno sedel va Beče i na sve to ni ni prstom maknul. Nego sada ću ti neč reć, ča još nijedan ne zna.

Fr.: Ala, da čujemo!

Jur.: Nekoliko dan prej nego je Masimilijan partil za Meksiko, vozil se je na svojem jahte z Miramara va Pul. Bilo je uprav posle obeda, ja sam stal na prove i neč sam ordineval čurme, kada ti mi pride blizu Masimilijan i sve me gleda i najzada sprogovori: — Digo, Jurina, kom ci her! Grem za njim, razgovaramo od ovega i od onega, a onputa najedanput stane i reče: — Vi stê, Jurino, već za seguro čuli, da ja grem va Meksiko za cesara? — Čul sam ja već to — melde horzam, rekal sam ja. A on mane: — No pak ča vam se pari od svega tega? Ja sam mu odgovoril čisto i bistro: — Veličanstvo! Ako vas je zibral narod i ako je narod zadovoljan, da vi tamo pridete, hote z imenom Božjim, ma ako vam se narod protivi, ako vas ne će — ostanite doma: bit će sto puti bolje za vas i za vašu familju! On je malo stal, obesil glavu i malo zatem šal je nekamo ča.

Fr.: Ki zna, ako se je on tamo spametil tvojeh besed?

Jur.: I kako da je! Kada su va Beč prišle neke njegove harti, našli su i jedan listić, na kem je z velemi slovi bilo napisano: — Ej, koliko bi za me bolje bilo, da sam poslušal mojga kvartirmajstera Jurinu!...

Fr.: Bila bi prava škoda, da se on list zgubi.

Jur.: Ne boj se! Onakove se harti dobro čuvaju!

P O D L I S T A K

R. K. JERETOV:

List

— «Velebit» je izgubljen — i glas je prošao selom kô porazno krilo smrti. Nosio ga iz Rijeke noštromo Luka. Četvrt sata iza toga, kad je Luka sjedio pred kućom i dimio smireno kratko lulicu, pred njega stane žena blijeda, kô da je avet izašla iz groba:

— Zar je «Velebit» izgubljen?

Luka i ne pogleda pravo žene, već onako lane kroz dim:

— Izgubljen i nije se ni kučak spasao. Žena se svali na zemlju, kô ošinuta gromom.

— Maro, hukne Luka, vrag odnio i prešu. Tko je mislio, da je ona... Maro, ne budali, ustani...

Ali mare nije više ustala. Na «Velebitu» bio je njezin muž, njezin Lovro, mlad još i zdrav kô dren. I Lukina potvrda kobne vijesti ugasnu joj srce za vavijek. Luka je platio za pokojnicu misu, a njezina majka još krepka žena Fema uzela je u kuću malo unuče Nikicu, u koga su bile majčine oči i Lovrino zdravlje. Fema je žalila za kćerkom i zetom, al ona je bila navikla na crne vijesti s mora. Ocean joj zakopô muža i dva sina. U crno se zavila u ljetnim dnevima, pod jesen stajala je u svijetu sa očima bez suza i ugasla srca. Malo po malo, kô da je i za Femu započela nova proljet, pobudjena smiješkom miloga unučeta, kô da se počelo buditi iznova njezino srce pod dragušnim tepanjem Nikice. I Fema oživi novim životom za ono siroče malo. Njivila ga, hranila, pazila i mazila i svagdje bi pelila:

— Taj ne će na more!

I vodila ga u školu, pa za tihih večeri pod svjetlom lukjerne šlabikala s njime abecedu. I Fema sa Nikicom naučila čitati i pisati, živila upravo u njemu i za njega. Unuče raslo, a Fema starjela. Bio Nikica valjano momče, učio se zanat na diljama paron Roka.

— Nikica će graditi brodove — govorila stara — a neka drugi plove na njima u propast. Prokleto more, osušilo se da Bog da — palila bi okom Fema uspavanu pučinu pred selom, pa se opet nasmijala, kad je pomislila gdje njezin Nikica tesla u božjem miru na Rokovu škveru...

— — — — — — — — — — —

Kad se Nikici nasmijala dvadeseta, a on zoran i kipan momak kô jedan po jedan u selu eto leve (stavnje). I Nikicu pozvalo pred gospodu od komisije. Stara Fema računala stalno, ma onako, košto su dva i dva četiri, da će pustiti njezina Nikicu. Gdje bi carska gospoda otimala staroj ženi — jedino unuče; ali carska gospoda kad vidješe ono momka zdrava kô dren, kršna i stasita, svi ko jedan rekoše onu crnu, kako u selu zvahu «tursku riječ»: Tauglich!

Kad je dočula Fema, da joj Nikicu uzeše u soldate, samo se nasmijala i rekla: — Poć ću ja do cara. Moj Nikica, pa u soldate na marinu. To je šala od karnevala!

I Fema slala molbenicu za molbenicom, al došo carski odgovor, da je Fema još zdrava i jaka i da je dobra na kuči i Niko Ivanović morade u Polu.

Cijelo selo tješilo Femu, kad je odlazio Nikica.

— Pa ne ide u smrt, ide samo u Polu — govorio je stari noštromo Luka, koji je sada bio seoskim listonošom. Pisati će Vam, a za svako njegovo pismo, što donesem, cmoknuti ću i ja čašicu domaće komovice.

— Pisat će mi, pisat će mi — tješila se stara, i kad je došla kuči, izvadila je iz mornarske kašele sve stare Nikičine knjige iz kojih su zajedno čitali za dugih zimskih večeri.

Da pisati će mu ona sama, čitati će sama njegova pisma. I stara otvori sva ganuta požutjelu početnicu, pa zapjevucka iz knjižice:

Radojica mali pred majkom se hvali .. pa zaplače kô sinja kukavica. Iza toliko godina i opet je našla vrelo svojih suza i stara zalomi beznadno:

— Ukradoše mi ga, ukradoše!...

Primirila se stara Fema. Svake joj sedmice pisao «mali» (kako ga ona još uvijek zvala) iz Pole.

Veselo bi u njezinu bijelu kuću doklapô noštromo Luka sa svojom velikom torbom, segnuo žuljavom rukom u nju, pa izvadio nasmijana lica pismo:

— Evo ga, evo od «maloga».

Starica bi uzela sva sretna kô nedjelja ono parče papira i stala da čita one uvijek jednake retke, al uvijek tako mile i drage...

«I javljam ti, da sam zdravo i javljam ti da je Franić od Putiôna avancô. I javljam ti, da je šior Nini od šiore Betine neput (nećak) moj komandant. Baš sam ti veseo nonice, s njime mogu da govorim hrvatski. Nonice pravi je to čovek naš čovek... I javljam ti... A stara je gutala one retke blažena kô svetica i sve čitajući otrgnuto nudjala komovicu starcu Luki:

U vaše zdravlje, šiora Fema, ako Bog da, do osam dana eto me opet sa pismom. I dolazila pisma i prolazilo vrijeme, pa i dva puta već bio «mali» u selu. Sve ga je gledalo udivljeno, ma momak od oka. Carska roba stajala mu kô salivena, a avancô je i on, za šior kvartirmajster.

— Dika od roda i plemena — hvalio ga selom noštromo Luka — nema ti onakoga od Pole do Voloskoga. Kad je krenuo opet u Polu, da se za godinu dana posvema vrati kući

IZ ĆIĆARIJE.

Mi već tri godine imamo svoju vlastitu općinu u Račjoj Vasi, koja ide sa svima nama «rakom žvižgad». Račjavas naime i njeni sadašnji voditelji i činovnici tudjinci čine nam sramotu doma i u svijetu, ali ujedno i upropašćuju općinu a s njom i nas općinare, sve nas koji nismo na koritu, na našem koritu. Valjda čitava Italija nije mogla odabrati i poslati nama za komisara goreg čovjeka nego je Dr. Chiapeta... On je inače po znanju i zanatu veterinar, ali bi bilo za nas bolje da negdje drugdje daleko od nas — vretena pravi... Njemu pomaže, onako kako je pomagao u Buzetu, naš tajnik; a prate ih i brane kao «mutasti» svjedoci opć. načelnik i ono par ritognjeta. Kad bi oni nama sa svojim italijanskom politikom nama malo olakšali preteška bremena poreza i taksa; kad bi njihova politika nama svima nešto napunila naše želuce i džepe, još, još...; ali oni ti naši općinski gospodari (a morali bi nam biti službenici i sluge), osiromašuju nas i našu općinu.

Već smo tako daleko došli, da smo već uložili molbu, kojom želimo zapustitu svoju raspuknutu i rušeću se općinu, a prisajediniti se opet buzetskom općinom. Bili smo s Buzetom stotine godina, budimo još! Gore nam neće biti. Imat ćemo manje troška, a i manje sramote. Mi se i tako na Krasu glede općinskog sjedišta ne ćemo nit možemo složiti, što nas rasbraćuje; bit ćemo veća braća u Buzetu. Koji ne će u općinu Buzet radi udaljenosti, kao Lanišće, nek mole da se ih primi u općinu u Roč. Bolje bankrotirati nego ovako sramotno i škodno životariti. Kako sada stvari stoje, naša je općina stvorena da hrani i prehrani par osoba tudjinaca, koji su nam za zahvalu nezahvalni mrzeći nas, naše krajeve i naš jezik. Već smo ih siti, stufi. Čovek se «stufa», vraga ne ćel samo davati, davati a ništa primati; plaćati, a ne utjerivati! Svaka stvar ima svoj početak i svršetak, svoj porod i smrt. Ne kumre naša općina u Račjoj Vasi! Ta i ovako je jetikava, naedošljiva, šepasta i slabokrvna.

Ovakova mora umriti ili krepati kako ju volja!

IZ ROČA.

Pred nekoliko vremena bilo je javljeno u «Istarskoj Riječi», da su ročki fašisti napali na Pavla Muzicu iz Blatne vasi i isprebijali ga. Istini za volju javljamo vam, da medju napadačima nije bilo nijednog organiziranog fašista iz Roča, niti je iko od fašista bio blizu, već su onaj razbojnički napadaj učinili naši izrodi iz sela Rima, Colnasi i Gregorinići. Ovime su se ovi delije htjeli pokazati da su veći Italijani od samih Italijana. Vidi se da su poturice gori od Turaka. Njima nije ništa sveto, kad su se odrekli materinjeg mlijeka. Oni su pripravni da bace u blato i svoju majku, pa nije ni čudo, da su zlostavljali jednog našeg siromašnog, poštenog i razboritog mladića. Izrode narod brzo upozna i svatko se njih klone. Doći će vrijeme, da će i oni obarati oči u zemlju, jer će se stiditi svojih nedjela. Bilo je i po drugim selima takovih delija, koji su mislili da čine velike usluge Italiji, ako nas gnjave. Ali su i pošteni Italijani uvidjeli, da samo medjusobnim poštovanjem i ljubavlju možemo mirnije i bolje živjeti.

Gospodarstvo

Žitna mušica

Mayetiola destractor Say (Cecidomyia

(Nastavak i svršetak.)

Da se iz ovih ne razvije na proljeće nova generacija mušice, koja će napasti na prezimljeni usjev, potrebno je da se ove trave ili biljke žitarica, koje su iznikle od otpalog sjemena, kroz zimu, naime izmedju novembra i decembra uniśte dubokim oranjem.

Dobrim uspjehom je prokušano, da se jedan dio polja, što se ima zasijati, zasije pšenicom ili raži surazmjerno rano, pa čak i odmah poslije žetve, da se na taj način dobiju primamljujuće biljke, na koje će žitna mušica snesti jaja, dok će se pravu sjetvu obaviti istom nakon nekoliko nedjelja. Pravodobnim preoranjem primamljujući bilina, biti će uništena proljetna generacija mušice. Istina na ovaj se način ne će moći sasvim uništiti žitnu mušicu, jer kako je prije navedeno, u pomanjkanju žitarica ona napada na razne divlje trave, ali ipak ona ne će moći da napadne na biljke malene i slabo odoljive.

Obratno je kod jarih usjeva, treba naime sjetvu obaviti što moguće ranije, da se biljke mogu što brže razviti, tako da budu jake i odoljive napadaju ličinaka žitne mušice proljetne generacije.

Pošto se u oba slučaja nastoji, da biljke budu što razvijenije i jače, treba nastojati, da se što bolje pripravi zemlju, te da se upotrebi prikladno gnojenje, osobito čilskom salitrom, te dobro sjeme.

Suvrsti žitarica sa ne previsokom vlati, te vrsti, koje se jako busaju, sarazmjerno će najbolje odoljeti štetniku.

Širenju žitne mušice može se stati na put racijonalnom ophodnjom. Ako se naime na ovećoj površini u čitavom jednom području ne dava žitnoj mušici prikladne hrane, dobar će dio mušica, koje inače živu malo dana, propasti, te će ih ostati tek maleni dio. Preporuča se svakako promjena kulture, te da se siju druge žitarice ili sočivnjače.

Direktno smanjenje mušice morat će se pri velikoj zarazi, poduzeti na ljetnu generaciju. U ovom se slučaju preporuča, da se prigodom žetve žitarica, napadnutih od žitne mušice, koje inače nemaju nikakve vrijednosti, požanju sa visokom strni, te zapale strn, a zatim duboko zaore. Preporuča se takodjer da se sasvim ništene jare ili jesenske usjeve, preore eda se tako uništi ličinke i kukuljice.

Inače pri uništavanju žitne mušice, kao i mnogih drugih štetnika, pomaže nam i sama narav. Žitna mušica ima naime raznih parasita, naime sićušnih osica, koje nesu svoja jaja u tijelo ličinaka žitne mušice i tako ih uništavaju.

Politički pregled

Oko uspostave jedinstvene Internacionale.

Vodje radničkog proletarijata u Evropi već od dulje vremena ističu veliku štetu, koju radništvo imade radi toga što su njegovi redovi pocijepani u dva protivna velika tabora: u pristaše druge i u pristaše treće Internacijonale. Do pred malo vremena bila je prava hereza na obim stranama svaka pomisao bližeg kontakta ovih dvaju internacijonala, ali vrijeme i teško iskustvo učinilo je svoje, te se danas na obim stranama ne samo piše i zagovara već i kuša oko uspostave jedinstvenog radničkog fronta u Evropi.

Zapreka ostvarenju te želje većine radništva leži u političkoj pogibelji treće Internacijonale, koja se još nije dostatno evolucionirala. Nedavni kongres druge Internacijonale u Amsterdamu raspravljao je o uspostavi jedinstvenog radničkog fronta i nije u načelu protivan približenju trećoj Internacionali, ali pod uvjet da ova učini ustupaka, za koje ona ne će da čuje, pak je za to vijeće medjunarodnog Udruženja u Amsterdamu odbilo za sada predlog da se ureče konferencija predstavnika druge i treće Internacijonale.

Ovaj predlog potekao je iz engleskog jedinstvenog radeničkog udruženja «Trade Unions», koje je sada stupilo izravno u doticaj sa trećom Internacionalom da ostvari barem djelomično ono što je bilo odbijeno u Amsterdamu.

I zbilja ovih dana stiglo je u London sedam predstavnika moskovske Internacionale, koji drže konferencije sa predstavnicima «Trade Unions» o približenju englesog i ruskog proletarijata.

Ovo je izazvalo veliku pozornost i zabrinutost u svim političkim krugovima Engleske, a veliku uzrujanost u radničkim redovima, gdje se ogorčeno bore dvije protivne struje za prevlast. Do koji dan bit će poznat rezultat pregovora, te će se moći prosuditi važnost i dalekosežnost ovog značajnog dogadjaja.

Grčka i pitanje Dodekaneza.

Ovih je dana grčki parlamenat poveo debatu o pitanju Dodekaneza usljed interpelacije poslanika ervosa, koji je upitao grčku vladu: kakovo stanovište zauzimlje prema najnovijem govoru Mussolinija, u kojem je, ne vodeći računa o pravima Grčke, istaknuo da dodekanski otoci za uvijek pripadaju Italiji. U obrazlaganju svoje interpelacije Zervos naglasuje, kako je Venizelos pri potpisivanju lauzanskog mirovnog ugovora naročito naglasio, da se grčka ne odriče svoga prava na Dodekanez. Predsjednik vlade odgovarajući na ovu interpelaciju nastojao je da se previše ne zaleti, te je dao jednu izjavu, u kojoj veli, da su sve grčke vlade od g. 1922. do danas pokazivale želju, da se odnosi sa Italijom poboljšaju. Po sudu predsjednika vlade pitanje Dodekaneza je jedno diplomatsko pitanje, koje jedino medjunarodnim raspravama može da bude konačno riješeno. U ime opozicije govorio je Papanastazius, koji je naglasio, da su u ovom pitanju svi Grci složni, i da se nikada ne će odreći prava Grčke na dodekaneske otoke. Papanastazius je žestoko napao na italijansku vladu, a isto je tako i bivši ministar general Gonatas protestirao protiv najnovijeg držanja italiajnske vlade. Općenito se u grčkim parlamentarnim krugovima pitanje Dodekaneza smatra još uvijek neriješenim.

Njemačka opet izazivlje Evropu.

Objava njemačkog bloka desnice, s kojom proglasuje generala Hindenburga kandidatom za predsjedništvo republike izazvala je senzaciju i stanovito uzbudjenje u čitavom svijetu. Poznato je bilo da je znatan dio njemačkog naroda protivan sadašnjem republikanskom režimu te da želi i radi oko povratka starog režima, ali se ipak nitko nije nadao ovakovom izazovu dobačenom pobjedonosnim saveznicima i čitavom svijetu, nakon tolikih iskušenja i nevolja, što ih je zadnjih godina proživio. Kandidatura Hindenburga nije samo izraz počasti i odanosti Hohenzollernima već u prvom redu bivšem caru Vilimu, jer je poznato da se je Hindenburg primio kandidature po njegovom savjetu i ovlaštenju. Eventualna pobjeda Hindenburga značila bi svršetak republike, jer on u ovom času i nije drugo nego predhodnik monarhije i utjelovljenje kaizerizma i revanša.

Do ove kandidature došlo se je nakon što su desničarske stranke uvidile bezizglednost uspjeha ako proti zajedničkom kandidatu Marxu postave Jarresa ili bilo kojeg drugog kandidata, koji nema slavne prošlosti i aureole potrebite za široke mase. Hindenburg je prvi put odklonio poziv, ali kad je dobio Vilimovo odobrenje i kad se je dosadašnji kandidat Jarres zahvalio na njegovu korist, tada je pod općim pritiskom pristao na korak, koji bi mogao da bude koban za njegov narod.

Njegovu kandidaturu nose njemački nacionali, pučka stranka, bavarska katolička stranka, ekonomska stranka, savez bavarskih zemljoradnika i Ludendorfovi nacionalisti, dakle cjelokupna reakcionarna i monarhična Njemačka, ali uza sve to njegov izbor ne izgleda vjerojatan. Upravo negova kandidatura sili sve demokratsko-republikanske stranke na što kompaktniji istup, a od osobitog će upliva biti na socijalističke mase, koje su se do jučer ustručavale da glasuju za gradjanskog kandidata.

Dok na ovakav način u Njemačkoj odzvanja ratni poklik uperen u prvom redu proti Franceskoj, dotle u ovoj traje teška politička borba izmedju dvaju protivničkih tabora. Dojam Hindenburgove kandidature u Franceskoj neobično je jak, te se novinstvo unatoč teškog nutrašnjeg položaja s njome opširno bavi. On će sigurno imati i znatna uticaja na tok krize u Franceskoj. Pred novom opasnosti Francezi bi brzo prešli preko svojih razmirica, pa ma kako teške naravi bile, da se sa svom težinom bace na protivnika, koji na nečuveno bezobzirni i lakoumni način hoće da na oči čitavog svijeta restaurira pogibeljni i čitavom svijetu omraženi kaizerizam.

Pad Herriotove vlade u Franceskoj.

Prošle subote, kad je franceski ministarski predsjednik, Herriot, predložio senatu pitanje povjerenja, a ovaj mu ga odbio sa 150 glasova protiv 132, bio je poražen. Borba je započela prigodom rasprave v vladinom financijalnom programu, koji je dan prije razložio u komori novi ministar financija de Monzie. Većina senata protivna je ne samo povećanju opticaja novčanica nego još više radikalnom oporezovanju kapitala, koje bi imalo potresan uticaj i industriju. Protiv toga je bila čak i radikalska frakcija u senatu, koju predvodi Bienvenu Martin i koja je u vjerskom pitanju zastupala vrlo nepomirljivo držanje.

Vjersko pitanje pojačalo je bilo ogorčenje opozicije, koja je u senatu u većini, tako da vlada samo u komori ima čvrst oslon. Značajno je, da se kao Herriotov nasljednik spominje Briand, koji je odvajkada bio «čovjek budućnosti» i koji je svaki put dolazio u kombinaciju, kad je Herriotov položaj bio ogrožen. Briand je republikanski socijalista, no nedavno je svojim govorom u komori o vatikanskom poslanstvu izazvao pravu senzaciju. Kako je poznato, Briand je pred četiri godine kao ministar predsjednik uspostavio poslanstvo na Vatikanu, pa je bilo logično, da se je ovaj puta založio protiv njegova ukinuća. Briand nije klerikal, ali njegov argument bio je, da je Vatikan jedna realnost, upravo kao što i sovjeti pa nema smisla povlačiti se pred njom u izolaciju.

Ako Briand postane ministar predsjednik, on će dakako svoju vladu morati opet sastaviti iz redova ljevičarskoga kartela. Osim radikala i republikanskih socijalista dobili bi u njoj veći broj lisnica pristaše Loucherove grupe. Na taj način mogao bi se Briand izmiriti sa senatom, tim više što će on zacijelo odgoditi pitanje ukinuća vatikanskog poslanstva pa bi senat onda pristao na financijalni program, koji će u ostalom u bitnosti morati zadržati glavne crte de Monzie-ve osnove naime povećanje opticaja i pojačanje poreza. Prvo je neizbježivo zato što je Banque de France još za ministrovanja Poincaré-ova ministra Francois Marçca-la povećala emisiju banknota pa to stanje treba zaknom sankcionisati. Druga mjera — povećanje poreza — potrebna je opet, jer je drugačije nemoguće povećati prihode i uravnotežiti proračun.

Kratke vijesti iz svih strana

— Beogradska «Pravda» javlja da će Kralj Aleksandar ove godine posjetiti Jerusolim. Posjet Kralja Aleksandra bit će prvi posjet pravoslavnog vladara Jerusolimu. Kralja će na njegovom putu pratiti ministar Ninčić, ministar dvora Janković, general Hadžić i ostala pratnja.

— General Pflanzer-Baltin, jedan od austrijskih komandanata u svjetskom ratu, umro je u Beču. Karlo barun von Pflanzer-Baltin, austrijski general-pukovnik, rodio se 1. juna 1855. u Pečuju. G. 1907. postao je feldmaršallajtnant i divizoner, a g. 1912. general kavalerije. Na početku svjetskoga rata obrazovao je od improviziranih jedinica jednu armijsku grupu, koja je po njemu nazvana VII. armijom. U septembru 1916. g. imenovan je za generalnog inspektora pješadije a g. 1918. za glavnog komandujućeg u Albaniji, gdje ga je dočekao svršetak rata i slom monarhije.

— Pariški «Matin» javlja iz Carigrada, da je jedan profesor instituta protiv bjesnila otputovao žurno za Angoru da liječi Mustafa Kemal-pašu, koga je ugrizao bijesni pas.

— Javlja se iz New-Yorka, da su u Arkansas pobjedile žene na općinskim izborima. Predsjednica općine gdja Mood Denkan i svi članovi općinske uprave same su žene.

— Javla se iz Spezie, da se na italijanskom brodu «Duilio» koji je usidren van pristaništa, a na kome se je imalo da izvrši pokusno pucanje iz centralnog tornja sa topom kalibra 305 mm, pojavio požar i eksplozija je nastala u istome tornju. Uslijed toga ubiveno je 5 mornara i 15 ranjeno, od kojih neki vrlo teško. Šteta je na brodu vrlo neznatna.

— U Grazu su komunisti priredili velike demonstracije. Došlo je do velikog sukoba s redarima na koje su komunisti napali kamenjem, a redari odgovorili na to oružjem. Više je njih ranjeno. Provedena su brojna uapšenja.

— U Trstu se je otrovala jedna starica od 75 god., neka Orsola Pegan, zbog toga što su jednog njenog sina nedavno zatvorili. Starica je samoubijstvo počinila tako, da se je izvezla u okolicu Trsta, uzela otrov i legla na travu čekajući tako smrt. Neki prolaznici ugledali su bijednu staricu u smrtnim grčevima. Pružena joj je pomoć, ali je bila uzaludna, jer je bijednica umrla.

— Jaht engleskog kraljevskog para na putovanju po Sredozemnim morem zaustavio se je u Sirakuzi nekoliko dana. Kraljevski je par obišao grad te je od pučanstva bio svečano pozdravljen.

— Rumunjski kralj Ferdinand, koji je nedavno bio teže obolio, nalazi se na oporavku, te je po savjetu ljekara odlučio da podje u Paris za mjesec dana. U njegovom odsustvu zamjenjivat će ga u kraljevskoj dužnosti kraljica, princ Karol i ministar predsjednik.

— Bivši franceski ministar predsjednik Caillaux, koji je nedavno bio pomilovan, kupio je najveći broj akcija poznatog pariškog lista «Oeuvre» te će od 1. maja taj list preći u njegovo vlasništvo. Ova vijest je značajna i za to, što znači da se Caillaux sprema ponovno na aktivan politički rad.

— Iz Florida se javlja, da je u Miamizi (Amerika) bio nedavno požar počinio ogromnu štetu. Ovih dana je nastao žestok tornado, koji je napravio silnu štetu. 4 mjesta su potpuno opustošena i razorena. Šteta je od više milijuna dolara.

Domaće novosti

Njemački učenjak u Istri.

Ovih dana došao je u Istru poznati njemački slavista i univerzitetski profesor u Bonnu, g. dr. Karl Götz. Svrha je njegovog dolaska, da se na licu mjesta uvjeri o našim uskrsnim običajima i da se tačno informiše o latinizaciji naših crkvi i italijanizaciji jugoslovenskih škola u Istri. Obišao je malne sva glavna mjesta Istre. O našem jugoslovenskom življu dobio je najbolji utisak. Sada je otputovao u Jugoslaviju. Kad se povrati u Njemačku, napisat će jednu knjigu, u kojoj će točno opisiti svoje dojmove o stanju i prilikama Jugoslovena u Istri. Prof. dr. Götz ubraja se medju velike prijatelje Jugoslovena.

Glavna skupština «Čitaonice» u Lanišću.

Kako nam javljaju iz Lanišća, 26. aprila te godine imat će tamošnja «Čitaonica» svoju glavnu skupštinu. Ta skupština će se obdržavati u 1 sat poslije podne u društvenim prostorijama (kuća «Brko»). Dnevni red je ovaj: — 1. Otvorenje skupštine. — 2. Izvješće tajnika. — 3. Izvješće blagajnika. — 4. Izvješće nadzornog odbora. — 5. Slučajnosti.

† Mihael Mikuletić.

Iz Podgrada stiže nam žalosna vijest, da je tamo na Uskrs preminuo g. Mihael Mikuletić. Pokojnik je bio glavar narodne porodice i otac g. dr. Fortunata Mikuletića, advokata u Ilirskoj Bistrici. Našemu odličnom prijatelju g. dr. Mikuletiću, a tako i ostaloj porodici, iskreno saučešće.

---

i na dilje, eto ti već u prvoj sedmici njegova pisma. Javljao je starici, da ide u Kinu, a kad se vrati, eto ga kući.

— Hude sam ti sreće! — zamljaskala je Fema preko srca — baš su ga sada morali poslati u vražju kuću. Bit će to daleko, a noštromo? — upitala je starog listonošu. — Danas su vapori, kumo — utješio je noštromo.

— Je li tamo zdravo? — priupita opet stara.

— Zdravo, ma gdje nije za mlada čovjeka zdravo?! Pa još za onaka junaka kô što je vaš Nikica.

— Hvala Bogu, pa vrnut će se, utješila se stara.

— Vrnut će se — potvrdi noštromo Luka, a stara mu natoči još čašicu domaće, koju poštar istrusi na dušak, pa odjunja dalje, da dijeli selom vijesti iz cijelog svijeta.

I letjeli dani kô dani, seoski jednolični dani, a od Nikice ni pisma ni karte.

— Noštromo Luka — zvala je svaki dan sa praga stara Fema — ča ni još tog blaženog pisma?

Će ben prit — odgovarao redovito stari — će ben prit!...

Pismo nije dolazilo, a stara je molila u seoskoj crkvici i vruće i skrušeno za svog Nikicu, koga joj istrgoše iz krila nemila gospoda, pa ga poslaše tamo nekamo u Kinu, trag joj se zameo! Čekala je Fema pismo i čitala stara isplavjela pisma i jecala nad njima:

— Kadè si mi ranice moja!...

...I letili dalje u nepovrat dani, seoski jednolični dani, a nekog popodneva malo pred smirajem sunca, eto ti sva vesela noštroma Luke, gdje viče iz daleka:

Imam ga šiora Fema, imam ga, baš je iz Kine.

Stara poskoči u susret, uzme pismo, razdere obvoj, sjedne sva drhtava i prve joj riječi bijahu:

Ma kako čudna šara slova, a tad teškom mukom započne da čita:

— «Ja Franić od Puntina javijam Vam prežalosnu vest, da je jučer nebogi Nikica Bogu dušu dao — — Bogu du-ušu da-o, ponovi stara, raširi ruke prema nebu i proširi se pred pragom razvaćenih očiju...

— Šiora Fema, šiora Fema, dignite se za boga. Ljudi po popa — razvikao se pred kućom noštromo Luka — Ljudi u pomoć, ubilo je šioru Femu pismo iz Kine...

...Sjatilo se cijelo selo, al da šiora Fema ležala je nepomična i smirena za uvijek, žrtva nemile gospode, što joj oteše Nikicu i poslaše ga u Kinu, da ga žuta groznica otme bakinu srcu. Ležala je stara za uvijek uspokojena, kô ono nekoć Mare, kad je selom prošao glas kô porazno krilo smrti, da je «Velebit» izgubljen.

Istina nada sve!

Primamo iz Ližnjana kraj Pule pismo, koje vrlo rado uvrštavamo. To pismo glasi:

U predzadnjem broju naše omiljele «Istarske Riječi» potkrala se nemila pogrješka, koja je posve opravdano uzrujala sve poštene Ližnjance.

O vijesti o smrti Marije Ravnić rečeno je bilo, da je pokojnica supruga čestitog rodoljuba g. Ravnića. To nije tačno. Istina je, da je pokojnica bila dobra i čestita žena, ali nije istina da je njezin muž čestit rodoljub. On je bio uvijek protivnik našeg jugoslovenskog življa, te je kao takav za vrijeme opć. izbora i kandidirao na fašističkoj listi i bio izabran općinskim vijećnikom u Puli; štaviše: on je kao moralna propalica prouzročio, da mu je i žena prije dobe umrla, jer se za nju nije skrbio. Medjutim njegova žena i djeca ponašali su se uvijek pošteno i uzdržavali se svojim radom i zasluškom.

Toliko istine radi.

Ližnjanci.

Poziv na 25godišnji jubilej! Potpisani moli sve drugove, koji su položili maturu na kr. velikoj gimnaziji na Rijeci (Sušaku) kao i sve one, koji su polazili spomenuti razred od šk. g. 1892/93. do uključivo 1899/1900., da mu izvole pismeno saopćiti, koji dan bi im bio najzgodniji u drugoj polovici juna t. g. za proslavu našeg 25-godišnjeg jubileja na Sušaku. Odabrat će se onaj dan, za koji se bude izjavila većina drugova. Moli se, da se nitko ne ogluši. Zdravo! Do vidjenja!

Prof. dr. Matija Pacher, Sušak,
Gimnazija.

Još samo devet dana...

Kako je poznato, dne 24. aprila te godine svršava rok za prijavu ratnih šteta. Kasnije prijave ne će biti uzete u obzir. Tko još nije prijavio svoju tražbinu, neka to odmah učini. Još je vremena samo devet dana. Oni, koji ne znaju sami sastaviti prijavu, neka se obrate na političko društvo «Edinost» za Istru ili na uredništvo «Istarske Riječi» u Trstu. Političko društvo «Edinost» za Istru i uredništvo «Istarske Riječi» čine bespatno prijave. Na posao dakle!

Pozdrav naših vojnika iz italijanskog vojništva.

Primamo i dragovoljno uvrštavamo: — Mi podpisani vojnici, koji se nalazimo 68. puku italijanske pješadije u Milanu, šaljemo srdačne pozdrave svojim rodjacima prijateljima i čitavom jugoslovenskom narodu u Istri kličući: Živila Istra! — Kapral Vjekoslav Čeč (Postojna), Vjekoslav Dobrec (Poljane), Viktor Benašić (Šumbreg), Viktor Božić (Ocisla), Valerijan Samec (Plavije), Marko Licardo (Poreč), Legović Josip (Poreč), Andrija Cek (Hrušica), Ante Gržina (Veliki Otok), Antun Jelovac (Kringa), vodnik Milan Pošćić (Bregi-Kastav).

Svega po malo

Čitavo pleme osudjeno na smrt.

Posada jednog parobroda, koji je pred nekoliko dana stigao iz Franceske Guyave u Bordeaux, donijela je sa sobom senzacionalne vijesti o justifikaciji čitavog jednog plemena Kanibala. To su Laudumni, koji su nastavali kraj oko Rio Munesa. Ti Laudumni vjerovali su, da se nasljedjuju sva svojstva i sposobnosti onoga, kojega se pojelo. A pošto su marljivo primjenjivali tu svoju religiju, to je kolonijalna policija često primala prijave, da u onom kraju često stranci netragom nestaju. Povedena je temeljita istraga i uhvaćeno je šestero Laudumna, koji su se različitim tajanstvenim ceremonijama upravo spremali, da pojedu leševe svojih žrtava. Najstariji medju njima, neki 70-godišnji starac, izjavio je kod preslušavanja sasvim bezazleno, da osobito voli jesti malenu djecu. Nakon opširne istrage stvorena je odluka, da se čitavo pleme osudi na smrt. Gotovo svi članovi ovog dosta malobrojnog plemena, pohvatani su i osuda izvršena.

Pomen palim herojima na Krfu.

Ima već nekoliko vremena, otkad se radi na organizovanju velike religijozne svečanosti, koja treba da se održi na Krfu odmah poslije uskršnjih praznika. Inicijativu za to dao je patrijarh Dimitrije. Njegova je želja, da se na grobovima onih srpskih junaka, koji su pomrli na Krfu, održi svečani pomen, na kome bi on sa višim svečenstvom činodejstvovao. Pomen bi se održao ne samo na kopnu, nego i na onom mjestu mora, odakle su sa brodova bačeni deseci hiljada ljudskih lješeva, koje u to vrijeme zbog zaraze nije bilo moguće sahraniti. Da bi ova svečanost imala karakter zahvalnosti prema onima, koji su poslije strašnih iskušenja dali svoje živote za Otadžbinu, pozvana je i vlada, da i ona uzme učešća, zatim predstavnici vojske, sva humana udruženja i druge privredne i kulturne institucije. Tim je povodom patrijarh posjetio ministra vjera i predsjednika jugoslovenske vlade, g. N. Pašića, koji je usvojio ovu ideju.

Krevet — željeznica.

Jedan od najbogatijih ljudi Amerike, Henry L. Doberti, koji stanuje na krovu svoje trgovine, posjeduje krevet na kolima, u kojima se noću vozi. On je naime strastveni prijatelj spavanja pod vedrim nebom, a pošto mu je nekomotno da iznosi krevet, on je od njega napravio malu željeznicu. U spavaćoj sobi i još u nekim prostorijama, koje dolaze u obzir, položen je kolosjek, i kada milijarder namjerava da legne, treba samo da upre u električno dugme, pa da se iz toplote svoje sobe, stvori u sunčanom prostoru. Taj je prostor osobito sunčan, a ima umjetno stvoreno sunce, na kom se on preko dana može da sunča. Ali to je samo jedna stanica njegove vožnje. On pritisne drugo dugme i pred ovim prostorijama vrata se širom otvore i vode u potpuno hladno spavaće odjeljenje. On pritisne treće dugme i krevet, sa brzinom najbržeg voza poleti na krov u baštu, u kojoj on pri povoljnom vremenu rado provodi noći. To su jedina putovanja g. maljardera. Inače se on ograničuje na svojih šestnaest soba, koje je upravo nad svojim ogromnim radnjama podigao. Kao neženju, ne smeta ga nitko. On može do mile volje da se zabavlja u svom privatnom stadionu i da šeta po bašti. Osim ovih čuda on ima u svom stanu i koncertnu dvoranu i dvoranu za biljar.

Najnovija statistika grada Beograda.

Beograd se prostire na površini od nekih 12 četvornih kilometara, te je sastavljen od 430 ulica, dok je prije rata bilo 223. God. 1921. imao je 7655 kuća, a danas ima 11.550. Mjesečno se u Beogradu rodi 280 djece, a umre 200. Ima 12 bolnica sa 233 liječnika. Dnevnika izlazi 11, a najveću nakladu imade «Politika», koja se štampa u 50.000 primjeraka dnevno. Za zabavu ima 2 kazališta, 4 varjetea i 8 kinematografa. Dalje ima 33 hotela sa 1754 kreveta i 452 gostione i kavane. Pučkih škola ima u Beogradu 24 sa oko 7000 učenika, i 72 učitelja i 92 učiteljice, 4 muške i 3 ženske gimnazije i 1 realka sa 241 profesorom i 171 profesorica, a oko 800 djaka. Trgovačku akademiju pohadja 950 učenika. Na sveučilištu je upisano 5800 djaka, a predaje 146 profesora. Razne stručne škole pohadja oko 2500 djaka.

Vlakova dolazi u Beograd dnevno 100—110, koji dnevno istovaruju 200 do 300 vagona, a natovare za izvoz poprečno 70 do 80 vagona dnevno. Ima 8 tramvajskih pruga, a vozi se tramvajem dnevno oko 70.000 ljudi. Automobila ima u Beogradu 1080. Telefon posjeduje oko 4000 osoba. Banka ima u Beogradu 64, koje imadu 394.000.000 D uplaćenog kapitala. Industrijskih poduzeća ima 170, medju ovima 20, koja imadu više od 100 radnika. Dućana ima 3900.

Vjerski fanatizam.

Newyorškom «Svijetu» javljaju iz Orville (California), da je tamo u strašnim mukama umro neki Hermann Schalow. Te muke prouzročio mu je vjerski fanatizam. Schalow je bio vodja jedne vjerske sekte, čiji su se članovi često sastajali u kući Schalowog rodjaka i u samozadanim mukama tražili spas duše. Na jednom takvom nedavnom sastanku uputio je Schalow svoje slijedbenike, da mu užarenim komadom željeza načine znakove križa na rukama i nogama. Vjernici su ga poslušali i proslijedili palenjem živoga mesa na Schalowu sa užarenim komadom željeza. Fanatičar je za vrijeme ceremonije stoički šutio dok su vjernici urlikali poput ludjaka, koji se vesele tudjim mukama. Tri dana nakon ceremonije je suludi «mučenik» umro. Oblasti su na čudu, jer ne znaju, koga da uapse i optuže za njegovu mučeničku smrt.

Gradić, koji su opsjedali vukovi.

U Kanadi je snijeg prigodom posljednjih mećava potpuno zasuo gradić Wilne. Iz planina spustili su se vukovi u ogromnom broju, koji su formalno opsjedali gradić. Čopori su čak mogli provaliti u grad i nekoliko dana bili su gospodari gradskim ulica. Stanovnici, zatvoreni u kuće, pucali su s prozora na životinje i učitavom gradiću čulo se je samo puškaranje i zavijanje ranjenih zvijera. Ti ranjeni vukovi postali su odmah plijen gladnih drugova. Kad je nestalo stanovnicima municije, jedna skupina žitelja odlučila je, da izvrši ispad. Hrabri gradjani kundacima su tukli vukove, koji su napadali njihove konje i pošlo im je za rukom da stignu do susjednih sela, gdje su zatražili pomoć. Kad su vidjeli vukovi, da se na njih sprema prava hajka, napustili su gradić ostavivši mnogo mrtvih na trgu. Kao nekim čudom od zaprepaštenih stanovnika postradao je životom samo jedan čovjek.

Najveći jugoslovenski parobrod.

U Dubrovnik je stigao novi parobrod «Federiko Glavić». Parobrod je stigao u subotu poslije podne iz Barrydocka (Engleska) i usidrio se je pred dubrovačkom lukom. Parobrod je pristao uz obalu, a narodu je bilo slobodno da u nedjelju pregleda parobrod. Sa parobrodom zapovijeda prokušani dubrovački kapetan g. Mato Karaman. Potrebno je istaknuti, da je «Federiko Glavić» sada najveći jugoslovenski parobrod. Ovih je dana novi parobrod proslijedio putovanje za Mletke. Dubrovačka parobrodarska plovidba ima sada ukupno šestnaest brodova, od kojih su dvanaest teretni, a četiri putnička parobroda. Luksusni parobrod «Kumanovo» i teretni parobrod «Federiko Glavić», koji su u posljednje vrijeme ušli u spisak jugoslovenske trgovačke mornarice, mogu da budu pred inostranstvom ponos jugoslovenskog naroda.

Sudar dvaju parobroda.

Prema vijestima iz Vlissingena sudarili su se nedaleko mjesta Wielingen holandeski parobrod «De jonge Catharina» i engleski parobrod «Clam Monroe», pri čem je «De jonge Catharina» zahvaćena upravo po polovici i stala smjesta tonuti. 16 ljudi je od posade spaseno, a 10 je ljudi poginulo.

Umro patrijarha Tihon.

Javljaju iz Moskve, da je 8. o. m. umro od kljenuti srca patrijarha Tihon. On je došao na patrijaršijski prijesto u vrijeme kad je revolucija najvećma bijesnila, i do koje u Rusiji ne bijaše patrijarha pune dvije stotine godina. Patrijarh Tihon se odmah našao u neprijateljskom položaju prema novim upravljačima Rusije. Pa ipak, on nije htio da napušta otadžbinu; nije htio ostaviti svoj narod i ostao je medju boljševicima. On je samo poslao pastvi svojoj, cijelom narodu nekoliko poslanica, pozivajući na borbu protiv komunista, koji su u to vrijeme pljačkali i skrvnjivali hramove, koji su ganjali pobožne ljude i ubijali svećenike čak i za vrijeme službe božje. Sovjetska vlada bacila je patrijarha Tihona u tamnicu i priredila mu pretres i javno sudjenje. Kao državni tužilac javio se zlopoznati Kriljenko, koji je svoje ruke oprao u krvi posljednjega ruskoga glavnoga komandanta vojske. Kada su sijedoga patrijarha uveli u sudnicu, Krilenko mu se obratio pitanjem: — Gradjanine, Vasilije Bjelavine (tako se patrijarh zvao), jeste li organizovali kontra-revoluciju? Sijedi, dostojanstveni patrijarh je odgovarao sa takovim spokojstvom i dostojanstvom, da je i sam tužilac Krilenko bio razoružan. Po narodu se rasprostrla vijest da patrijarha Tihona u tamnici muče najstrašnijim mukama. Najzad se u ovu stvar umiješaju Englezi i oni spasu patrijarha. No sovjetska ga je vlada i dalje proganjala. U posljednjih su 6 mjeseci na njega pokušana dva atentata. U svom je životu i radu patrijarh Tihon bio tipičan predstavnik čisto ruskoga pastira, koji se ne odvaja od svoga naroda i svoga zavičaja. On je dugo vremena probavio kao episkop u Americi, gdje je uradio vrlo mnogo za pravoslavnu crkvu. Kad su Tihona izabrali za patrijarha, on se vrlo dugo kolebao: nije se htio primiti toga visokoga položaja i teške dužnosti.

DOPISNICA UPRAVE.

G. A. M. u B. n/S.: — Iznos od 50 D primili smo. Hvala na pošiljci! Da ste nam zdravo!

Izdavač, direktor i odgovorni urednik:
IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST" U TRSTU

Broj 17 . Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta.) U Trstu, 23. aprila 1925. Pojedini broj 20 cent. God. III.

„Istarska Riječ“
izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin“. Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 25·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57.

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku Istarskog naroda.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari“. — Narodna poslovica.

I Marinetti se javlja...

Prije bismo se bili nadali smrti, nego da ćemo se ikada baviti ovim čovjekom.

Tko je taj Marinetti?

Marinetti je nekakav čudni čudak, koji je sam sebi dao ime — futurist.

Što je pak to futurist?

Futurist je pjesnik, pisac, slikar, glazbenik, kipar, uopće umjetnik, koji ne će da zna za ono, što su najveći umovi prije njega složili ili napisali. Najveći pjesnici i slikari, što ih je svijet od iskona dao, to su za futurista, a dakako i za Marinettia, staro, nevrijedno željezo, na koje ne treba čovjek ni da se osvrne.

Tko je dakle pravi pjesnik, slikar — tko pravi umjetnik?

Tko drugi, nego li futurist! A kakva je ta futuristička umjetnost? Ako jedna pjesma nema ni repa ni glave, ako su u njoj nabačene riječi bez reda i smisla — onda se za takovu pjesmu kaže, da je futuristička. Futuristička je slika, ako se na papir ili na platno nabaci nekoliko nakaznih strašila, a ako se pak u note strpa kojekakva mačja derača ili halabuka, kakova se obično čuje u ludnici — onda je to futuristička muzika. Čeljad, koja izvode ovakove smušene stvari zovu se futuristi.

I Marinetti je jedan takav futurist.

Par dana prije Uskrsa držali su fašisti jedan svoj sastanak u Bologni. Medju govornicima bio je i Marinetti. On je u svom dugom govoru istaknuo, da fašizam nije ništa drugo nego — futurizam i Mussolini da je prema tome jedan veliki futurist. Iznio je nekoliko predloga, koji su svi prihvaćeni. Medju tim prijedlozima nalazi se jedan, kojim se traži, da vlada bezobzirno provede italijanizaciju novih pokrajina, da se u ovim našim krajevima izdavaju novine samo u italijanskom jeziku i sve tako.

Marinetti dakle traži, da se nas Slavene u Italiji odnarodi i to što prije. Fašisti odobravaju i jednoglasno prihvaćaju ovu futurističku ludoriju.

Čudno je sve to. I još kudikamo čudnije, kad se pomisli, da je još do pred malo vremena pametna italijanska javnost Marinettia i njegove futurističke drugove dočekivala gnjilim krumpirima i jajima, dok im evo sada povladjuje. Reći će tkogod: znak vremena! Bit će da je tako!...

Kako da se inače objasni ova vanredna pojava, gdje cvijet italijanskoga naroda oduševljeno plješće Marinettiu, kad veli, da je fašizam — futurizam, dok s druge strane taj isti cvijet italijanskoga naroda izjavljuje, da je futurizam sušto — ludilo?

A ima u svemu tomu još i nešto krupnije.

Sve što se u prošlosti radilo na bilo kojem polju, to sve za futuriste ne valja. To treba odbaciti i raditi i postupati unaprijed na sasvim novim temeljima. U prošlosti je politika svih država išla za tim, da što jače potlači podjarmljene narode. Čovjek bi mislio, da će futurizam, koji mrzi i odbacuje sve prošlo i staro, odbaciti i to. Kad tamo — on se pokazuje još ljući i neumoljiviji od dosadašnjih najfanatičnijih nacionalnih stranaka, pa zahtjeva najbezobzirniji postupak protiv jednoga dijela naroda, baš onako, kako bi to bio činio kakav stari negdašnji Radetzki ili Metternich.

Neki Marinettijev kolega, Palazzeschi, pjeva ovako:

Bubububu
Fufufufu
Friu!
Friu!

ili ovako:

Labala
Falala
Falala
Eppoi, lala
Lalala lalala...

Tako pjevaju i drugi, pa i sam Marinetti. Vi ćete reći: Ta to je ludo! — I jest ludo, ali to je futurizam. A kako vidite — futurizam vodi danas jednu od najglavnijih riječi u Italiji..

Medjutim — i to će proći.

Obljetnica historijskog dana

Ustaška skupština od 1804. godine. — Prva narodna skupština poslije propasti srpske države. — Karadjordjeva uloga. — Pregovori sa Turcima u Zemunu. — Početak slobodnog narodnog života.

Dnas je — 23. aprila — obljetnica historijskog dana: znamenite ustaške skupštine od 1804. godine.

Za oslobodjenje Srbije od Turaka nema sumnje, da je skupština od g. 1804., koja je poznata kao orašačka skupština, bila od velike važnosti, jer su na toj skupštini doneseni zaključci, da se povede borba za oslobodjenje Srbije od turskog nasilja. Uz oraševačke ustanke prionuli su ljudi iz okolnih sela i varoši bez ikakovog naročitog dogovaranja. Na toj skupštini odredjen je za starješinu ustanka Karagjorgje, koji je stvarno radio i rukovodio ustankom sve do uskršnje skupštine u Ostružnici od iste godine.

Kad su Turci bili istjerani iz sela i zatvorili se u svoje gradove, Srbi su opkolili sve te gradove, a naročito Beograd. Do toga vremena u spor izmedju Srba i Turaka nitko se sa strane nije miješao. Tek kad su ustaše počeli oko Beograda kopati šančeve i utvrdjivati se s namjerom, da napadnu na Beograd i da ga zauzmu, uvidješe Turci, da se više ne mogu da šale sa bespravnom, srpskom rajom. S toga se obrate glavnom austrijskom komandantu u Slavoniji generalu Genejnu s molbom, da posreduje izmedju njih i ustaša. Ovaj se primi toga i pozva jednu i drugu stranu, da izaberu i pošalju sve prestavnike u Zemun na pregovore. Karagjorgje je ovaj generalov poziv primio upravo za vrijeme pregledovanja šančeva na opsadnoj liniji, i zato je odmah naredio svome sekretaru Gjuriću da napiše pisma svim starešinama i da ih pozove da dodju na skupštinu u Ostružnicu na Veliku subotu, na dan 23. aprila 1804. godine, i da sobom povedu po 2—3 dobra i poštena čovjeka za izbor sudija. Zanimivo je, da je ta Velika subota pala upravo na Gjurgjev dan. Isto tako pozvani su pismima i neki glavniji trgovci iz Austrije da dodju na ovu skupštinu o Ostružnicu zbog pregovora o nabavci municija i drugih ratnih potreba. Na ugovorenu veliku subotu, stigli su svi starješine na skupštinu i tako je ta skupština bila prvi skupštinski ili saborski sastanak poslije pada Srbije 1459. godine. Na toj skupštini riješavana su vrlo važna pitanja i u glavnom formulisani su zahtjevi ustanika. Pored Karagjorgja zna se za imena 26 lica, ali je svih na skupštini bilo do 1000 ljudi, za koje se nažalost ne zna poimence. Ova skupština započela je stvarni rad prvi dan Uskrsa, naime 24. aprila, a završila ga je 3. maja. Prvo pitanje koje je riješavano, bilo je pitanje o isplati računa za uzetu municiju od zemunskih trgovaca. Tu je došlo do oštrog sukoba izmedju Karagjorgja i Teodosija Marićevića. Ovom Teodosiji ponudjenja je na oraševačkoj skupštini, da se primi vodjenja ustanka, ali je on to otklonio i predložio Karagjorja. Kad se medjutim vidjelo, da je ustanak primio velik opseg i da je donio uspjehe, počeo je Teodosije zavidili Karagjorgju na uspjehu i zato je sada iz zavisti predložio, da sve račune za nabavljenu municiju plati sam Karagjorgje. Prirodno da je ovo otklonjeno i da su municiju isplatili neki bogatiji ustanici. Drugo pitanje, koje se je riješavalo bilo je formulisanje ustaničkih zahtjeva, koje je treba iznijeti pred posrednika generala Genejna i pred turske poslanike u Zemunu. Ti zahtjevi formulisani su u 9 tačaka, u kojima se u glavnom zahtjeva: 1. Da se ukinu dahije (Srbija se nekoč dijelila u pašaluke i dahije. Dahije su bile nekakvi okruzi), i da ih više nikad ne bude. 2. Da 1500 Srba momaka stoji u Beogradu pod vlašću beogradskoga vezira radi njegove bezbjednosti i narodne zaštite. 3. Da car da ferman, kojim se oprašta ustanicima sve, što je bilo. 4. Svaki vezir u buduće da se upravlja po zakonu, koje je carstvo dalo Srbima 1793. godine. Po tome i danak da se kupi. 5. Posvuda da bude sudnica i da se po zakonu sudi. Za suce da se postavljaju ljudi pametni i pošteni, koji ne će grabiti narod. Bez suda i presude da se niko nikakvoj kazni ne podvrgava i da se ne baca u zatvor. 6. Da je Srbima slobodno po zakonu od 1793. godine obnavljali crkve i manastire, koji su pali ili izgorjeli; da niko ne zabranjuje Srbima vršiti svoje običaje vjere; Turci da se ne miješaju u srpske svadbe i ženidbe, ni svešteničima da ne zapovjedaju da moraju dati djevojku, za koga oni hoće; da sveštenicima ne sude Turci nego njihovi arhijereji (arhijereji = vladike, biskupi). 7. Da raja slobodno prodaje svoja dobra kome hoće; trgovina po okruzima da je slobodna, kao i prije što je bila. 8. Da raja bira sama sebi knezove, te izabrane knezove da mora vezir priznati kao starješine raje i njihova riječ da se sluša kod svakoga kadije (kadija = turski sudac) za svaki dobar posao. Skup knezova sviju da bira jednoga čovjeka za vrhovnoga kneza cijeloga roda srpskoga i samo preko njega danak da se razrezuje, a knezovi da ga kupe od naroda, predaju vrhovnom knezu, a on ga šalje na Portu (Porta = turska vlada). Svaka veza portinih činovnika s narodom da ide preko vrhovnoga kneza kao opšte-narodnoga poglavara, kao što je u Moreji. 9. Kad Porta zadovolji u svemu gore navedene zahtjeve srpskoga naroda, Srbi će biti voljni da se Porti pokoravaju i da i njene zapovijesti ispunjavaju.

U ovih 9 tačaka uskršnja skupština pobunjenog naroda formulisala je ona autonomna prava srpskoga naroda, koja je uživao po turskom fermanu od 1793. godine. Poslije toga skupština je izabrala starješine, koji će kao predstavnici ići u Zemun, da vode pregovore. Isto tako je riješavano kome caru da se obrate ustanici za zaštitu, ako pregovori u Zemunu ne uspiju. Riješeno je, da se obrate ruskom caru. Dalnji zaključak ove skupštine je, da se od zemunskih trgovaca uzme na zajam 50.000 groša, a zatim da se sva ustanička vojska skupi pod Beogradom do 9. maja, te da kako bilo zauzmu Beograd, ako se s Turcima ne pogode u Zemunu. Odredjeno je, da se prikupljaju dobrovoljni prilozi za nabavku municije i oružja i da se primaju dobrovoljci u vojsku. Odredjen je i porez za svako muško lice u iznosu od 3 groša i 2 pare. Na ovoj skupštini udaren je osnov onoj ustaničkoj državi, koja je trajala do 1813. godine i koja je kasnije poslužila knezu Milošu kao ugled. Ova skupština uskrisila je Srbiju, koja je pala 1459. godine.

Ruska revolucija

O ruskoj se revoluciji govori i piše vrlo mnogo i vrlo često. Mnogi je proučavaju, istražuju uzroke, kritikuju, ali rijetko pišu istinito o njoj. A to zato, jer ona ima ili oduševljenih pristalica ili zakletih neprijatelja, te ni jedni, niti drugi ne mogu da o njoj pišu mirno i objektivno.

Nema sumnje, da je ruska revolucija, stvarajući na komunističkoj osnovi boljševičku državu, jedan prvorazredni dogadjaj u historiji čovječanstva, i da ona znači jedan korak naprijed u ljudskome društvu.

Medjutim je stara istina, da su sve ideje na papiru lako provedive, ali da je to njihovo oživotvorenje u životu, i te kako — otešćano. Razlog je jednostavan. Čovjek ne može nikada zbog nedostatne spoznaje da predvidja sve zapreke, natege i činjenice, koje će se suprotstaviti oživotvorenju njegovih ideja. Čovjek, u svojem mišljenju, prelazi kojiput najjednostavnije zapreke, koje mu onda u životu onemogućuju čitav rad.

Često se je dogadjalo u povijesti, da su nastale čitave revolucije zbog jedne ideje. Rušila bi se carstva i države kad bi sve bilo svladano, izdala bi sve — sama ideja. A to zato jer ljudsko društvo nije bilo za tu misao **zrelo**. Ljudi su mogli da se za nju oduševljavaju, da se bore, pa čak da i umiru za nju, ali u duši, u biti svojoj bili su daleko od nje, nisu je razumljeli, nisu bili toliko kulturni, da bi je mogli provadjati.

Najjasniji je primjer za to franceska revolucija od 1789. godine. Nju su pripravljali filozofi, a izvršili mesari. Monteskijė, Rusò, Voltèr bili su franceski filozofi, koji su se oborili na francesko državno uredjenje, na plemstvo i na crkvene dostojanstvenike, koji su tada imali svu vlast u rukama i gulili seljaštvo i gradjanstvo. Ti su filozofi postavili za geslo buduće države načelo bratstva, slobode i jednakosti. Pa kad je došlo do revolucije, nastalo je užasno klanje i mrcvarenje, a lijepe ideje franceskih filozofa nestale su u baruštinama krvi i divljaštva razjarena puka. Promjena je tek bila u tome, da se je na razvalinama kraljevske, plemićske i crkvene vlasti uzdignuo gradjanski stalež, t. zv. buržuazija, koja je onda silno ojačala i koja i danas u Franceskoj kao u svim drugim državama vodi glavnu riječ. Svakako i to je bilo golem napredak napram prijašnjem socijalnom stanju. A iz Franceske su se nove ideje širile po svijetu. Jer i ako su prije revolucije bile prilike u Franceskoj žalosne, još žalosnije su bile u drugim državama, gdje su još gore pritiskavali despotizam vladarskih kuća i privilegiji plemstva i crkvenih dostojanstvenika. Ideje, koje su isprva bile najradikalnije, svršile su sa kompromisom.

U samoj povjesti ruske revolucije ima jedna velika sličnost sa franceskom. Dok je franceska revolucija značila borbu gradjanskog staleža protiv premoći privilegovanog plemićkog i crkvenog staleža i ekonomskih i duševnih okova, u koje su ih sputali bili, znači ruska revolucija borbu radničkog naroda protiv gradjanskog i plemićkog staleža u Rusiji. Jer plemstvo u Rusiji je još bilo privilegovano. I jedna i druga revolucija išle su za tim, da se postigne vlast. Gradjanski stalež u Franceskoj osjećao se je jačim i u večini, te držao da njemu pripada vlast t. j. da sam sobom vlada, jer je najveći i najbroniji, a isti je taj slučaj i kod radničke klase u Rusiji i drugdje. Uopće, otkada postoji svijet, moramo prosudjivati sve pojave na političkom i ekonomskom polju sa socijološkog vidika. Sve su revolucije prouzročene od razredne borbe, koju su obično okretnije klase znale otvoreno ili prikrito pod kojim općenitim i modernim geslom izrabljivati na uštrb javnog blagostanja okretnije klase.

Treba još uzeti u obzir i to, da su u Rusiji prije i za vrijeme rata vladale užasne prilike, koje su morale da natjeraju narod u užas. Te su prilike pospješile revoluciju i stvorile zgodan teren za boljševičku propagandu. Revolucija se je pako u Rusiji pripravljala već dugo vremena. U Rusiji su bila čitava potajna udruženja, koja je literata Stepnjak nazvao «Podzemnom Rusijom». Sva ta udruženja imala su razne programe i ideologije, po kojim bi se Rusija oslobodila carističke vlade i dala narodu više slobode itd. Vara se onaj, koji misli, da se je ta revolucija drukčije spremala. Boljševizam je nastao tekar u najnovije vrijeme. Dugo se je spremala revolucija, koja je bila uperena na to, da se obori caristički režim i da se modernizuje država. Boljševizam je bila tek jedna struja, jedno udruženje te «Podzemne Rusije», koje je prevladalo i u zgodnom momentu preuzelo vodstvo.

Naravno da je narod prihvatio boljševizam kao spas od despotske, carske vlasti. Ali je razumljivo i to, da je narod slabo ili nikako poznavao komunističke ideje i da je i sama ruska sovjetska vlada morala već da odustane od mnogih svojih ideja radi toga, jer ne može, da ih provede u životu. Prema tome možemo da za rusku revoluciju kažemo ono isto, što smo rekli i za francesku. Ruska revolucija znači pobjedu radničke klase, ali još uvijek ne znači pobjedu komunističkih ideja. Te se ideje već danas polagano napuštaju ili mijenjaju prema životnim prilikama. I ruska je revolucija na putu kompromisa. I konačno ona ne bi bila nikada uspjela, da nije bilo onakve tiranije ruskih vlasti i onakvog nezadovoljstva u narodu.

Što se pak samog života ruskog naroda tiče, ona znači nesumljivi napredak, jer će se on, oslobodjen svih bičeva i samovolje gospodara moći slobodnije da razvija i dieluje u kolu ostalih europskih naroda. **L.**

DOPISI

IZ RIJEKE.

«Vedettino» kolo sreće. - Novi «provedimenti». - Samoubojstva. - Ninetta kontrabanderica. - Divojčice — pamet u glavu!

Dali vam se je kada, mnogo poštovani gospodine uredniče, dogodilo, da bi koje novine bile zaplijenjene zbog svoga pisanja protiv vašega lista? Ne to vam se još nije desilo. Ipak je ta sreća zapala ovih dana našu «Vedettu»: rimski «Mondo» bio je svečano zaplijenjen radi jednog članka, što ga je napisao protiv organa javne riječke pameti.

«Vedetta» klikovala, a imala i zašto.

No gdje sreća ruča, tamo — kako se ono veli — ne večera. One iste noći, kad su «Vedettine» mašine najjače škripale žureći se da onu znamenitu vijest što prije i što krupnije

otisnu, nepoznati se zlikovci provalili u redakciju već spomenutog organa i odnijeli — osam hiljada lira.

Ali treba reći, «Vedetta» je i u ovoj dosta žalosnoj zgodi pokazala svoj visoki moral (morale alto). Ona je doduše javila vijest o toj kradji, ali s kakovim gospodskim prijezirom! Iznajprije ono 8000 lira zove: «misere otto mila lirette appena...» Iza toga nastavlja: — Da se nisu onako žurili već da su mirno premetnuli blagajnu, bili bi u njoj našli jednu kuvertu, u kojoj se je nalazila svota, koja bi njihov trud bila nagradila kudikamo krupnije...» **Piha.**

Ovako pišu pravi, rodjeni «signori», rekao sam ja Ninetti, čim sam to pročitao u «Vedetti».

A Ninetta meni: — Ava mane — ki mirakul! Lahko je imet poferdije, kada se zna, da će sve ono platit sigurtad del palazzo Chigi...

Koji joj je djavao rekao, da je naša «Vedetta» osigurana u palazzu gospodina Mussolina?

Italija ima danas dva čovjeka: Mussolinija i Farinaccija. Mussolini može biti Farinacci, ali Farinacci ne može biti Mussolini. U tome je jedina razlika izmedju ta dva velika čovjeka, u rukama kojih se danas nalazi sudbina pete Italije.

Farinacci je ovih dana držao jedan veliki govor u jednom mjestu, što ga ja nisam mogao da zapamtim. Medju ostalim rekao je taj Farinacci, da će se zakonom uvesti tri stvari: il bando, il domicilio coato i la pena di morte.

Ovo je rekao Farinacci, ali se odmah vidjelo, da to nije farina od njegove vreće. Svakome je bilo jasno, da na njegova usta ne govori niko drugi nego glavom sâm Duce iliti Mussolini. Mussolini dakle hoće, da ljudi, koji su njemu politički nepoćudni, budu ili izagnani iz zemlje ili konfinirani ili vješani. Nijedan od tih triju provedimenta nije baš ugodan, pa nije čudo, što se proti njima sva štampa opozicije digla kao jedan čovjek. Neke su novine pisale žestoko, pa su zbog toga bile zaplijenjene.

Čudim se opozicionim novinama, što su proti ovoj Mussolinijevoj namisli digle toliku dreku. Rijeka je Italija, a mi smo već ovdje imali i razne zgone i konsiniranja i iterniranja i smrtnu kazan — i nijedan od njih nije protiv toga ni prstom makao. Zašto ne? Zato, što se onda radilo samo o našoj koži a ne o njihovoj. Ali je to pravo? Nije!

Kad je tome tako, neka se ne čude, što prema ovim najnovijim rimskim provedimentima ostajemo mi na Rijeci sasvim hladni. Bando, domicilio coato — to su za nas Riječane bagatele. Obične stvari. Pa i pena di morte! Kad je naš Nino bio ministar rata i policije — smrtna je kazan bila na dnevnom redu. A mi Riječani niti smo pisnuli, niti zubma škrinuli. Štaviše: kolikogod je Bog dao na Rijeci zidova i zidića, na svima su se godine i godine kočili napisi: **Morte a questo! morte a quell'altro! Italia o morte! Fiume o morte!** i — chi più ne ha più ne metta! — no mi, Fijumanci, ostali smo mirni i hladnokrvni, niti je ko od nas pisnuo ni subma škrinuo. Kuraža je fijumanska menaža — veli stara poslovica, a kako se ovdje na Rijeci već toliko i toliko vremena govorilo i pisalo samo o smrti i kako je pomalo i sâm grad poprimio lik njezin — to se je mi ne bojimo, naprotiv, ako ne dolazi, mi je sami zovemo i sami u nju hrlimo, kao što nam to nepobitno dokazuju prečesti slučajevi fijumanske samoubilačke manije. Mislilo se naime, da je ta manija minula — kad tamo ona se, čini se, povratila. Tako smo nedavno čitali, da se jedan mladić bacio pod brzi vlak, što je dojurio iz Trsta, drugi da je pukuo iz revolvera u srce. Onda je došla na red neka mlada švelja, koja se ama mi za što otrovala lizolom, a za njom ona starica što se utopila u Pulcu. Na sâm vazmeni blagdan bacio se neki Loewy s prvoga poda kuće Kučić i ostao na mjestu mrtav, a malo za tim ubio se iz revolvera neki mladić u Kozali.

Strašno je sve ovo, a potraje li ovako još koje vrijeme, prijeti opasnost, da će novi Mussolinijev zakon «della pena di morte» postati za Rijeku sasvim bespredmetan.

Ninetta je kao izvan sebe. Juče mi se je hvalila, kako je napokon ipak našla sebi službu, koja da joj uvelike pristaje.

— Iskala sam ju, ma sam ju i nasla. Va osam dan sam prenesla preko mesto nis manje nego tri bali svili, 65 bocic najfinejega profuma, 112 lumbrelini i 430 pari postol. Ako bude hodilo ovako napred, va tri meseci ću imet najlepju vilu v Opatije. Che bellezza!

I Ninetta se od srca smije.

I «Vedetta» se smije.

I trgovci se na Rijeci smiju.

I ja bih se smijao, da me ko poškaklje...

Htio sam, da zaključim ovo pismo, kad eto ti Ninette s jednom novosti.

— Ste culi,

— Što?

— Za onega Ungareza, ki je cera va kafetarije Budaj dal nekoj frajle rozic i list, va kem je bilo pisano, da je ona najlepsa na svete i da je on vas njiji.

— E pa to nije nikakovo zlo!

— Ja ma vi ne znate, ki je on. Ono je bil jedan tatina z Ungarije, kega je pulicija valje za tem inkapotala i va przun spravila.

— E — pa što za to?

— Pa sto za to — pa sto za to! Govorile kako jedan insensani covek!

A kako da govorim?...

— Ma ca ne razumete? Bim ja otela videt, da se jedan takov tip na me nabode, pak da mi pošalje list i rozice.

— Kiselo grožđje! — rekoh u sebi tiho, da me ne čuje.

Rokac.

IZ POMERA.

Nešto nas sili, da vam se nakon kratke stanke zavimo. Progovorit ćemo baš o onoj stvari, koja nam najviše leži na srcu.

Na Cvijetnu nedjelju pop nam je čitao muku Isukrstovu nama u nepoznatom jeziku. Dok je on čitao, mi smo mislili na našu veliku muku, na onaj teški križ, koji danas nosimo, kao što ga je Isukrst nosio. Ta nedjelja bila je za nas «una domenica triste». Na Vel. Petak se je naš narod veoma bunio u procesiji, koja se je istu večer vršila kroz naše selo, radi ukinuća naših crkvenih pjesama. U našoj će crkvi doći do velikih buna, ako ne zamoli naš pop crkvenih vlasti, da se u crkvu povrati naš jezik. Što više: jedne nedjelje će se dogoditi čak i to, da će naš pop sâm ostati u crkvi. Njega su već ostavile i njegove pjevačice, pa ga sad samo još jedan čovjek u molitvi prati.

U našem su se selu počele opet vršiti premetačine od strane kr. karabinijera. Na Veliki Petak izvršili su premetačinu g. Anti Bastijančiću. Premetačina je trajala preko sata. Za vrijeme premetačine on je bio otsutan, pa je radi njegove otsutnosti na njihova pitanja odgovarala njegova majka. Pitali su je, da li je njezin sin Jugosloven. Ona im je odgovorila, da jeste. — Što ste onda i Vi Jugosloveka? — upitaše je. — Jesam — odgovori. Ako hoću da ja lažem, ne može moja narodna nošnja. Prebacili su čitavu kuću, jer su htjeli naći oružje. Otkud njemu oružje? Oružje imaju oni, koji su napadali naše mirne ljude. U njegovoj kući nema oružja, samo u njegovoj duši ima nešto, a to je osjećaj do svoga roda, koji mu je majka još za detinjstva ulila u srce.

Dan Uskrsa prošao je do samo veče u najvećem redu. U devet sati uveče izašao je Bastijančić iz kuće da se malo u društvu razveseli. Za kratko vrijeme promijenilo se je njegovo raspoloženje u očaj. Čim je izašao iz kuće, napao ga je jedan seoski mladić (bivši vojnik nacijonalne milicije) i počeo ga ćuškati. Bastijančić je vidio, da je isti mladić jači od njega, pa se nije htio suprotiviti, već mu je njegovom okretnošću uspjelo da pobjegne. Nakon otsutnosti napadača išao je u «Trattoria ai redenti», da vidi, što se tamo dogadja. Uz čašu vina bili su svi njegovi prijatelji dobro raspoloženi, pa se je najviše pjevalo «po našu». Malo prije nego se je gostiona imala da zatvori, stupio je u njihovo društvo neki drugi mladić, koji je svojedobno bio ispušten iz nacijonalne milicije. Nato ga je jedan od naših mladića, neki Ivo Zuccon, lijepo zamolio, da se odstrani od stola, jer da ga nije nitko zvao. Zatim je bivši vojnik nacionalne milicije izvadio iz pojasa nož, te je udario našeg mladića u lijevu stranu grudi. Sreća je bila, da je bio nož tanak, pa se uz jak udarac prelomio. Ostali mladići nisu mogli mirno preći preko tog žalosnog napadaja, pa su ujedared skočili na rušitelja mira i pošteno ga nalupali.

Vidite, dragi čitatelji, kakove se nepoštene stvari dogadjaju u našem selu. Vlasti vide svaki maleni okret našega nevinog seljaka, ali nepravednost ne vide. Zato bi bilo bolje, da malo više posjećuju naše selo, pa će se osvjedočiti, da su naši ljudi vesma mirni i pošteni.

IZ LASTOVA.

S dana na dan sve više boli glava naše «patriote» i «onestissime», te su sve više nervozni radi skorih općinskih izbora, pošto će ovog puta narod reći svoju — dosta je bilo kušnja — a vlasti će prepustiti slobodu narodu, o kojemu su se uvjerile, da je samo on prosti narod lojalan te želi u miru raditi i živjeti. Vlasti su se takodjer uvjerile o dvoličnom ponašanju onih «patriota», koji su došli na Lastavo — proigravši karte u Jugoslaviji — «per la pastovu — carne venduta! Vlasti su se takodjer gnotta». Onamo su bili austro-pravaši, a u Lauvjerile o «patriotizmu» i «fašizmu» «di quei pezzi grossi» koji su se sada pred izbore medjusobno sprijateljili, e da bi i vladi i narodu djelom pokazali, kako su oni spravni(!) na sve žrtve, kako oni zaboravljaju sve uvrede i stare dugogodišnje mržnje, a sve za ljubav i interes one magične općinske blagajne. U istinu oni neprestano naglasuju, da im je općinska čast samo na štetu i od velike dangube, kako su oni zapustili svoje račune, trgovinu, baštinu samo iz požrtvovne ljubavi prama narodu — seljaku — pardon, htio sam reći, prama općinskom koritu!

Pa to su «narodni» ljudi, «narodni» dobrotvori, koji su razdijelili uloge požrtvovnog rada za narod, tako na pr. Tonte se brine i vjestima, što je pala cijena vinu, i žao mu je, što ga nemože prodati, pa zato ga seljaku, izmučenom Lastovcu, nemože platiti nego po Liru; a kad se javi koji trgovac iz dvora, lete brzojavi, da je vino krešilo i da će ga on platiti 10 centesima više nego onaj furest!

Janko viče, kako dr. Bartu nezna upravljati blagajnom ni aprovizacijom, a on i ako presjednik nemože ništa, jer su mu svezane ruke. On je za ono vrijeme, što je vodio aprovizaciju morao platiti 50.000 kruna deficita u općini, a to jer je drugi u računima pogrešio — (jadan dr. Antel) a da on nije bio pametan, te prodavao robu u Dubrovniku, a poplat po Blatu, i dijelio cukar s Tontom, da bi bio morao prodati novu zgradu za skulu, koju je općina sagradila, dok je on bio potestat!?

Ova dva «prava» «iskrena» prijatelja Tonte i Janko uzeli su maloga Toneta, jer je on valjan, okretan i bez njega se nemože nijedna stvar na sudu riješiti, svuda treba da on zaviri i pomiriši. Njemu ova dvojica valja da zahvale, što njihova «ricchezza mobile» iznosi manje nego veleposjednika Boža Balova! E, e, e, Toni je fina glavica! Nego ova tri «pezzi grossi» odlučili su da likvidaju i raspuste blagajnu, jer im više ne služi, u tom ih pomaže Ivan gornji i Antoni Gude, jer bi tako Ivanu butižin više donio koristi — u njega je sve najcjenije, on ne dere kao Sibe — a Gude bi više zaradio na skontima. On dava samo 6 po sto, Bože sačuvaj da bi on komu više pitao, a ono što čeljade daruje, da mu pozajme, to je dobro volja. Fali im Emilijo; ali se je zakleo tvrdo, da više ne će slušati Janka, jer ga još boli glava, što mu je činio potpisivati nešto u blagajni za Savez u Splitu, a on to nije htio, jer da će tako upropastiti blagajnu. Napokon se je persvada i **po nalogu Janka i Emilija.** Savez je u Splitu godine 1920. Gjunja isplatio Janku Lucianoviću u Dubrovniku 10.000 (deset tisuća) jugoslavenskih kruna, a u decembru preko srpske banke u Dubrovniku 20.000 (dvadeset tisuć) jug. kruna. Tonetu Dražiniću iste godine na 18. setembra 8000 (osam tisuća) jugosl. kruna. Godine 1921. na 3. februara poslao je Savez Srpskoj centralnoj banci u Dubrovnik 80.000 (osamdeset hiljada) jug. kruna, a ova je 19. februara isplatila Janku Lucianoviću 40.000! Na 23. februara 1921. poslao je Savez iz Splita Srpskoj centralnoj banci u Dubrovnik 100.000 (sto hiljada) jugosl. kruna, a ova ih je 28. februara 1921. isplatila Janku Lucianoviću. Na 1. marta 1921. poslao je Savez Seoskoj blagajni u Blatu za Janka Lucianovića 40.000 (četrdeset hiljada) jug. kruna, a 12. maja poslao je Savez Srpskoj centr. banci u Dubrovnik, da isplati Jadranskoj banci u Dubrovniku 160.000 (sto i šezdeset hiljada) jug. kruna, koje su na 22. februara 1922. vinkulirane na korist Banke Adriatike u Trstu, radi toga što je Lastovska seoska blagajna pozajmila jednu svotu Lira, pa ih nije vratila. Te su Lire razdijeljene od gospara dr. Bartula: Emiliju Gurici, Ivu Karloviću, Janku Lucianoviću, Ivanu Fanteli gornjemu, Ivu Hropiću, Antunu Dražiniću malo prije cambia, kako se to može sve lijepo videti iz knjiga blagajne! I tako novac zadrugara seljaka uložen kroz toliko godina od krvave štednje, iščezne sa Zadružnog Saveza u Splitu i putujući preko Dubrovnika i Blata pretvori se iz jugoslovenskih kruna u toliko milijuna austrijskih č... kruna! Kad su članovi seoske blagajne I. S. I. P. L. Č. i drugi tražili u marču i aprilu 1921 da im se dade neke svote od njihova novca uložena na blagajnu, odgovorio im dr. Bartu blagajnik, da je novac u Splitu na Savezu članovi blagajne, premda su na svojim članskim uložnim knjižicama imali prilične svote nijesu imali čime platiti ni sumpora ni modre galice, već su trebali na dug uzimati, a mjesec dana pred cambio našlo se je u blagajni preko **5 (pet) milijuna austro-ugarskih kruna!** Gosparu dr. Bartule, Vi kao blagajnik treba da znate tko Vam je novac položio. Pa ako niste htjeli potpisivati naloge za Savez u Splitu i za to se je našao Emilijo Gurica i Janko Lucianović, treba da kao parok nadjete put, kako da se popravi nanesena šteta narodu. A pošto Vi znate tko je izmijenio novac, treba da tražite, da mjesto jugoslovenskih kruna dođu Lire u blagajnu. Jer ako je tko kriv, da se krune nijesu izmijenile, Vi ste krivca dužni priajviti vlasti, inače ćete i Vi zaplesati kolo! Sudac Lissizza nije svršio stvar, a zašto ne pitamo, ali nemojte cijeniti, da će stvar zaspati, eja, alalà!

Janko govori da ste Vi zlatne crkvene funte šterline promijenili i da ih više nema u kasi crkvenoj, drugi pako znadu, da je Janko bio stavio dva zlatna komada po 20 dolara na «sigurno mjesto», da ne dodju u ruke talijanima, kao što je nastojao spasiti nove kotle od rama, kad je Austrija rekviziciju činila, i radi vlasti sa žandarima je silio narod da preda sve posudje od rama i bakra, a neki zli jezici hoće, da sada u Janka kući straši po sufitu, i da se čuje lupanje kao po mortarima i kotlima, ma niko se ne plaši, jer se više nevjeruje u duhove i strašila!

Eto ti narode lastovski patriotski rad onih, koji su trideset godina na izmjenice sjedjeli na općini, i postali su «siromasi» i sada da ih i moliš ne bi se nikako primili, jer im je to na štetu! Da veliku štetu! Uzdaj se u se i u svoje kljuse! O drugoj grupi koja je na oko proti Janku, Tonti i Tonatu ne služi ni govoriti. Da su nešto vrijedili bili bi kući ostali, a da je pošten njihov dosadašnji rad, ne bi bježali! Tko bježi hoće reći, da se straši, a straši se komu je nečista savjest! Tako i naši patrioti Korčulani sa Sibom Magronom na čelu. Pričaju ali in confidenza da je Skokandić ostavio Sibi jedan soklin od sumpora Lira da razdijeli onima, koji će za njega glasovati. Drugi opet govore, da Sibe će iz onog šporkog libra izbrisati del tutto sve dugove onima, koji budu uz njega! On je onestissimo što reče ne poreče jer mu je i Janko dao o tom svjedodžbu, a onaj njegov rodjak Antoni Gude odviše je ambiciozan a isto tako i tupoglav. Nezna diplomaciju pa svaki čas mora uzeti vokabular za pronaći finije izraze. On je dosta učinio za Dudana, ma non basta, jer je šporka karte, kad je protesta schede invalide za prvih izbora! Dakle Ante što si izje izje si, reka bi pok. Lope!

Mi se ovdje javno obraćamo vlastima, da izbori budu slobodni, i da se ne dozvoli otvarati urnu (žaru — kašetu) i vaditi skede protivne! Mi imamo pravo tražiti zaštitu zakona od države, koja ga je postavila, jer smo u državi reda i zakona. Država radi svoga ugleda nesmije dozvoliti da se gnjavi, progoni, pljačka i osiromašuje lojalni narod, koji plaća teške poreze u novcu i u krvi, koji je miran i ne uznemiruje nikoga. Država ovakav narod treba da brani i štiti od nametnika koji na račun drugoga živu. Neka svak radi pa neće trebati krasti i varati! Pozivamo državno odvjetništvo neka aferu sa izmjenom novca na seoskoj blagajni u Lastovu dokonča; neka pretraži manipulaciju novcem iste jer nije pravo, da seljački trudi budu tako barbarski opljačkani. Mi smo krvavim znojem prištedili ono malo novca i s povjerenjem ga položili u ruke blagajnika svećenika, neka nam položi čist račun, inače moramo sumnjati, da je i on miješao kašu s njima!

Mi nepoznamo i nećemo strančica, jer su iste za ovo naše mjesto samo na štetu. Mi hoćemo da branimo svoje vlasništvo i zovemo državu u pomoć, i ona nas je dužna braniti i nadamo se da se na naš vapaj neće oglušiti. —

Lastovski seljaci.

P O D L I S T A K

VLADIMIR NAZOR:

Hljebe naš čemerni!

(Iz «Utve Zlatokrile».)

Djipnuše tri vranca, jeknuše tri krika;
A drum tutnji, gdje ga konjska snaga lupi:
Nestade ga; ko da sav se u se skupi
Ispod b'jesnih konja triju konjanika.
Kroz šumu su oni docu na rub pali,
Pa su ispred nekih drven-zdanja stali.

Žitnice su tud'jer i mračna suvača,
Kralju gospodaru gdje se melje žito;
Nikad obučeno, nikad hljeba sito,
Napojeno samo mlazom svoga plača.
Roblje mlinu rudu naokolo vuče,
Dok mu psovka dušu, a štap ledja tuče.

Napelo se uže; nabrekle se žile.
Nadimlju se prsa, znoji t'jelo golo.
Nadglednici roblje na tri brži sile:
Uv'jek naokolo, uv'jek naokolo.
Dolap škriplje, kamen snagom kretnje velje
Žito mrvi, ali i te ljude melje.

«Brže! Brže!» — Rob se u prah sruši, ciknu.
Uže tlom ga vuče i grlo mu steže.
«Hitaj! Hitaj!» — Šiba zviždnu i bič psiknu.
«Popusti li snaga, bit će vam još teže».
Jure. Mrtvog roba konop po tlu vuče.
Dolap šumi kao da vjetrovi huče.

Al' već snaga klonu. Umor roblje hvata.
Mlin je kao kolo, što iz gusta blata
Ne mogu ih konji da ni zere maknu.
«Guslare, l'jenčino!» mlinar ljutit graknu.
Starac gusle nosi, sjedne; — ne bih znao,
Je li zapjevao, il je zaplakao:

«Ona te je posijala po otetoj njivi našoj,
Hljebe moj čemerni,
Kad su vrane zagraktale iznad krova bába moga.
Ona te je posijala po otetoj njivi našoj.
Kuda su se posipale gorke suze majke moje,
Hljebe moj čemerni!»

— «Hljebe moj čemerni!» šanulo je roblje;
I glas njihov šum je granja čempresova,
Večernji kad vjetar obilazi groblje.
Crna i tajnena niče sila nova.
Vrcnula je iskra iz zjene od stakla.
Škrinuo je dolap, dok se ruda makla.

«Ona te je srpom žnjela ko jad crni dane moje,
Hljebe moj čemerni!
Vrhla te je na mom gumnu kopitima b'jesnih konja,
Pa te dadu kralju mome, kralju mome gospodaru,
Da te mrvim, da te drobim, ko što meni dušu melju
Dva kamena mlinska.
Jedan kamen još je bijel kao krilo golubovo,
— Ptice, seke moje!
A drugi je kao mjesec, kada krvav u lug tone.
Kad ističe mlijeko bijelo šiknuti će krv crvena;
I on će opet m'jesit na vrhuncu velje gore
Hljeb slobode moje.»

— «Hljeb slobode moje!» — Opasano snagom
Roblje rudu vuče, ko da juri tragom
One divne, što mu kruh slobode m'jesi
Na vrhuncu gore, gdje se zvijezda kr'jesi.
Glas guslarev bruja kao voda; bije
U njem krilo srdžbe, što se jedva krije:
«Pon'jet ću ja oba kamna na ledjima gorskom vrhu.
Sagradit ću b'jele dvore, gdeno vječno sunce sija.
Kao zavjet zidat ću te u temeljni stanac kamen,
Hljebe moj čemerni!
Davor'! Davor'! ja ću lomit jednoga dana proljetnoga
Hljeb slobode svoje.»

Tri su b'jesna konja u mlin nahrupila.
Užeta su čvrsto presjekla tri mača.
Dolap stade. Gruba nadglednika sila
Prignu se pred snagom, što je od nje jača.
A roblje se prope: «Jaro, kraljev sine,
Kidaj ove lance, goni ove tmine!»

Jarilo ih gleda pa im veli: «Ima
Jedna gora. Nitko još je prošo nije.
Bok je njezin leglo ljutim lavovima;
Div na vrhu sjedi; zmaj se u njoj krije.
Kraljevstvu na medji kao zid se digla,
Čelom, maglom skritim, do zvijezda stigla.

Ona Maglen-gora u dva carstva d'jeli:
Zemlju nam i nebo. S one strane vlada
Crno boštvo, otac Bijesa i Jada.
Tamo na tron sunčev sio Bog je Bijeli.
Al će noge moje da tu medju gaze
I kroz onu goru utru prve staze.

Roblje, kamen mlinski na svoj hrbat prti!
I mi ćemo sjutra gore na planini

Franina i Jurina

Fr.: Ča j' to, Jurino, s tobum? Osam dan je, da te nisam videl, a obraz ti je, kako i misečina.

Jur.: Bil sam za blagdani puli sina va Jugoslavije. Tamo su me od jutra do večera nadevali kako i — prošćenja pitam — kakovega prašćića. Tu ti ni, da te ti dat feticu ale dve česagod, nego ti stave na stol cel peršut, i ti ga moraš pojist i poglodat do zadnjega bukunića. Više sam tamo pojil va osam dan, nego doma va tri leta.

Fr.: Niš zato: ti se samo malo strpi, pak ćeš speta va se prit. Nego reci malo ti mane, kako j' tamo? Si s kem govoril?

Jur.: Po to sam najviše i šal tamo.

Fr.: Si bil pul Pašića?

Jur.: To se zna, da sam bil.

Fr.: A ča ste govorili?

Jur.: A ča ćeš da govorimo, ako ne od puliliki. Najprvo me j' pital, koliko let imam, pak kada j' čul, da već pišem kako jornalista puneh pedeset i pet let, milo se j' nasmel i rekal: — Zaludo! Neka govori ča će ki — ni ti ga do nas stareh ljudi!

Fr.: Je pak on zasprave onako star, kako se govori?

Jur.: Nisam ga pital, koliko let ima, ma svejedno mislim, da je bliže devedesetoj nego osamdesetoj.

Fr.: I još je krepak.

Jur.: Kako najkrepje železo.

Fr.: Pak ča ti j' rekal?

Jur.: Pital sam ga, kako ono jornalisti pitaju: Ča mislite, gospodin predsednik, će se svet va Jugoslavije brzo smirit i složit? On mi je nato odgovoril, da je već sada sve va najlepšem rede a i narod, da je dosta složan, složneji nego va nijednoj drugoj državi na svete.

Fr.: Je ti još ča rekal?

Jur.: Ča će mi više reć? Kada j' va jednoj zemlje mir i slošćina, ča trebe više govorit? Pital me je, kako j' va Trste sada, a ja sam mu povedel, ča sam znal. I još sam mu rekal, da se lepo spamećujem, kada mu je gospa, kako mala divojčica po Trste hodila i kako sam i ja bil va crekve od Svetega Spiridiona na dan njegove ženidbi i kako smo se nekoliko od nas spravljali, da mu napravimo strangu, ma to ni pustila pulicija i sve tako.

Fr.: A je mu to bilo drago čut?

Jur.: Da ga vidiš, kako se j' lašćel od veselja! Celo vreme je nekako zadovoljno gladil onu svoju dugu, belu bradu, a najzada je zazval svoju gospu i rekal njoj je: — Čuj, Jorjina, hodi malo dole va kanobu i pogledaj malo va on kantunić na levo — tamo ćeš nać jednu botiju onega dobrega. Prnesi ju semo, da ju skupa popijemo z našim dobrim prijatelom Jurinom.

Fr.: A je pak bila dobra ona butija?

Jur.: Bolja nego nijedan naš muškatel.

Fr.: A si bil još kade?

Jur.: Sam — va Zagrebe.

Fr.: Si videl Radića?

Jur.: To se zna, da sam.

Fr.: Ča va pržune?

Jur.: Nego kade? Ma to ni miga pravi pržun! Ono ti je jedna lepa kamara, kade ima čovek sve, ča od Boga želi. Kad sam stupil nutra, rekal sam: Hvaljen Isus i Marija! — a Radić: Vazda tako budi! Onputa sam mu rekal, da sam prišal od strani našega kalendarija «Jurine i Franine», da mu lepo zahvalim. — A na čem? — pital me je Radić. — Na Vašoj ljubave! — rekal sam mu ja. Va našem kalendarije stoji napisano, da će Hrvati najlepše proslavit svoju tisućgodišnjicu hrvatskega kraljevstva, ako va toj prigode pruže Srbom svoju bratsku desnicu. Vi ste, gospodin Radić, to storili — dunke: evala vam!

Fr.: A ča j' on nato?

Jur.: Rekal mi je, da je to učinjeno sve po plane i sve ča se bude napreda dogodilo, i to da će bit sve po prej predvidjenem plane. Znaš, kako je ono bilo va beriheh od gveri!

Fr.: A si ga pital, kako se je vraga dal čapat va onu trapulu?

Jur.: Pital sam ga i to, i on mi je rekal, da je i to bilo sve po prej predvidjenem plane.

Fr.: Neka je, kako je — samo da su već jedanput ljudi prišli k pamete. A sve drugo providjet će — Bog!

OPATIJA.

Navala gosti. - Neki Zagrebčani. - Odlične ličnosti.

Na Veliku Subotu nije se više moglo naći u Opatiji nijedne sobe, tako da su mnogi morali otići na Rijeku, da tamo potraže stan. Najviše je došlo madžarskih židova, tako da je u one dane naša Opatija bila jedna malena Palestina. Vrlo se je mnogo čulo govoriti hrvatski, a bilo bi i više, da nisu neki Zagrepčani prelazeći preko mosta na riječku stranu gotovo sasvim zaboravili svoj rodjeni jezik i čitavo vrijeme svoga boravka u Opatiji hunderhtali nekakav pruski dijalekat. Pukli da bi!

U četvrtak, dne 15. o. mj. pjevao je u «Kvarneru» naš znameniti operni pjevač, Marko Vušković. One večeri kiša je lijevala kao iz kabla, pa je na koncerat došlo tek malo ljudi. Neki naši nisu ni znali, da to naš Marko Vušković pjeva, jer je na plakatima bio zabilježen pod imenom: Marco Vušzcocitsz. Tu psinu su mu napravili oni, koji nikako ne mogu da vide ona naše š i č... Ništa zato. Naš Marko imao je uza sve to velikog uspjeha.

Od vidjenijih ličnosti desili su se ovih dana u Opatiji bivši jugoslovenski ministri, dr. Alaupović i dr. Kumanudi. U četvrtak stigao je amo i odsjeo u Palace jugoslovenski ministar spoljnih dela, g. dr. Ninčić i još neki drugi.

Na drugi uskrsni blagdan imali smo u našoj «Zori» dvije predstave, koje su vrlo lijepo uspjele. Bilo je mnogo smijeha i sve je lijepo svršilo.

IZ JUGOSLAVIJE.

Uslijed uskršnjih praznika nastupilo je mrtvilo u političkom životu. Poslanici kao i većina ministara napustili su Beograd i otišli svojim kućama da provedu praznike. Dakako da će i tu priliku upotrijebiti da vide raspoloženju medju svojima biračima i da se spreme za nastup u parlamentu, koji se otvara 28. o. mj. Do promjene u vladi tako brzo neće doći, budući se u glavnom sve kreće oko raspusta Narodne skupštine (?) predsjednika Pašića u ...? Prve dane političkog zatišja punile su novine stupce raznim kombinacijama, a od krvavih dogadjaja u Bugarskoj najviše pišu o tome. Od raznih se strana hoće da baci krivnja o ovim dogadjajima na Jugoslaviju, što je dakako sve izmišljotina, a osobito se u tome ističe bečka štampa. G. N. Pašić, koji boravi na Cavtatu, živo se interesira za ove dogadjaje i stoji u neprekidnoj vezi sa Beogradom. Nj. Vel. Kralj Aleksandar i Kraljica Marija sa prijestolonasljednikom Petrom ostaju još nekoliko dana u Sarajevu, odakle se vraćaju u Beograd. U počast Nj. V. zaključila je sarajevska općina da prozove dvije ulice imenima Kraljice i Prijestolonasljednika.

24. i 25. aprila dan je «Narodne zaštite», kada će ovo vrijedno društvo, kojeg je predsjednik opetina da prozove dvije ulice imenima Šilović, javno sabirati za siročad. Ovo je društvo pomoglo od ovog postanka do danas siročad za preko 20 milijuna dinara, a u samoj godini 1924. izdalo je preko jedan milijun dinara.

—č.

IZ BUZEŠTINE.

Uskrs je prošao. Bio je lijep i proljetan. Sunce počelo jače topliti, tako su i mnoge naše djevojke mogle da odjenu svoja laka, svilena i prozirna odijela. Srce nas je zabolilo, kad smo vidjeli, da se naše seljačke djevojke i mladići zaodjevaju previše gospodski. To nije ni lijepo ni dobro. Tko ne pozna naše prilike, mogao bi da pomisli, da kod nas nema siromaštva, a tako slavnih poreza i taksa. Nego najbolje se smije, koje se zadnji smije. A zadnji će se smijati samo oni, koji skrbno žive i štede na hrani, piću i na odjevanju. Mi već danas vidimo porušene kuće i obitelji, a porušila ih oholost, lakoumnost i nekakva mahnitost po «gospodskom» životu. Mnogi će «veselo» i na gosopdsku pasti u blato i glad... Koji ima zdravu i nepomućenu pamet, neka razmišlja o tome dok je doba!

U oba uskrsna blagdana bilo dakle sve lijepo, krasno, upravo gospodski. To se vidilo u crkvi. Puna bila crkva kako nikada do sada. Nakon četiri godine opet su «progovorile» orgulje, čijeg govora nismo razumjeli. Sve latinski, sve italijanski! Gradnjanke pjevale, a orgaljala g.djica Milka Rade, kćerka pok. učitelja. Ona tako spasila, oživila što «grad» nije mogao. Slaba svjedodžba za Italijane i za jedan grad!

Uskrsna procesija održala se u nas po običaju u predvečerje Vazma. Crkvena funkcija svršila kasno u večer. Prozori u čitavoj okolici bijahu rasvjetljeni, što je bilo uprav lijepi prizor. Samo jedno visoko nije bilo. Našeg ljudstva bilo je mnogo. Sav obred dašto latinski.

U zadnjoj općinskoj sjednici od 30. marča htjela gospoda na čelu općine povisiti plaću opć. živinaru, d.ru Ciapetu, koji je ujedno općinski komisar u Račjoj Vasi. Ima dva kotara; a još mu nije dosta. Treba mu dati još nešto, eda može što kuražnije proganjati naše najvidjenije ljude i naš narod.

Ovo rade ljudi, koji stoje na čelu slavenskih općina. To ćemo zapamtiti, pak ćemo viditi. Još nije sudnji dan! — Neki općinski zastupnici iz okolice bili su ipak toliko pametni, da su uz protest zapustili sjednicu. No, još ima ljudi, koji imadu svoju glavu na vratu. Ima, ima! A takovih ljudi i glava bit će doskora još više...

Politički pregled

Velika dobrovoljačka proslava u Jugoslaviji.

U drugoj polovini meseca jula ove godine navršuje se period od značajnog vremena od polovice stoljeća, koji je zabilježen u najnovijoj jugoslovenskoj istoriji crnim i zlatnim slovima, period, u kome je srpski dio naroda patećí se kroz vjekove izmučen nemilosrdnim udarcima svoje zle sudbine dočekao i svoju golgotu, da ubrzo poslije toga dočeka i svoje vaskrsenje i oslobodenje sa svojom troimenom braćom, sa kojom se je najzad ujedinio i stvorio zajednički i silnu državu. Taj rezultat dinovskih napora i herojskih podviga, kakve nije zabeležila povesnici ni jednoga naroda, ocrtava se jasno u tome periodu vremena od poslјednjih pet decenija počev od prve Nevesinjske puške, koja je pukla krajem juna 1875. god. i objavila cijelom svijetu, da Hercegovina i Bosna a zatim i mala Kneževina Srbija, ustaju na oružje za oslobodjenje svoje potlačene braće. I eto to je početak tih dinovskih borbi protiv silnih ugnjetača. Taj prvi ustaški pokret, kome je pritekao u pomoć slavni Petar Mrkonjić, otac jugoslovenskog Kralja Aleksandra I., docnije oslobodilac Srba, Hrvata i Slovenaca Kralj Petar Veliki. U ovoj godini u junu mesecu pada dan, kada su prekodrinski Srbi dobrovoljci zauzeli Bjeljinu. Uspomena tim je večа, što će se na najsvečaniji način proslaviti Sv. Prokopije, kao dan osvajačkih doživljaja dobrovoljaca.

Proslava, koju će stari Savez Dobrovoljaca bivše Kraljevine Srbije proslaviti od 19. jula do 22. jula ove godine, ova rijetka svečanost poluvjeka uspomena dobrovoljaca, obuhvatiće mnoge ceremonije, koje će se izvršiti u prestolnici ujedinjene Kraljevine, u Pijelmontu Jugoslovenstva u Beogradu, zatim jednim djelom na Oplencu kod Topole, gdje počivaju kosti ustaša i velikog Junaka Petra Mrkonjića.

Beograd će tih dana biti stožer, u kome će se skupiti svi predstavnici jugoslovenskih plemena iz Otadžbine, a naročito oni iz Hercegovine, Bosne, Boke Kotorske, Like, kojih još i danas ima u životu, pa i onih iz Dalmacije, Vojvodine i Hrvatske i Slavonije zatim Garibaldinci, Francezi i Jugosloveni iz Amerike.

Krvavi dani u Bugarskoj.

Predprošlog utorka, dne 14. aprila te godine u 10 sati prije podne, kad se bugarski car Boris vraćao iz Orhanije u Sofiju, napala je razbojnička banda na njegov automobil u klancu Araba Konak. Od careve pratnje ubijeni su jedan botaničar i carev podvornik, a šofer je teže ranjen. Car je ostao neozleđen i prispjeo pun duhe (?) u Sofiju, gdje se držalo blagodarenje u svim sofijskim crkvama.

Naveče istog dana ubijen je od nepoznatih atentatora narodni poslanik i rezervni general, g. Kosta Georgijev, načelnik ministarstva vojnog i predsjednik odbora Sobranja (bugarskog parlamenta) za unutarnju politiku.

U četvrtak prigodom opijela umorenog generala Georgijeva, u crkvi sv. Nedjelje u Sofiji, izveden je stahovit atentat. — Na Sofiji, izveden je namještena dva svoda crkve bila su namještena dva svoda crkve sa svrhom, da ubiju cijelu vladu. U 3 stroja u namjeri, da ubiju cijelu vladu. U 3 sata i 55 minuta eksplodirali su pakleni strojevi i srušili cijelu kupolu crkve na sakupljeni narod. Ubijena su dva generala, načelnik Sofije, okružni načelnik i adjutant cara Borisa, te još oko 150 duša, najviše žena i djece. Od vlade su samo dva ministra ranjena, a drugi su ostali nepovrijeđeni. Inače ima sva sila ranjenika, koji su smješteni po svim sofijskim bolnicama.

Sofijska vlada je poduzela energične mjere, da pronadje počinitelje i proglasila opsadno stanje nad čitavom državom. Vojska je okupirala oko 300 bugarskih sela i u njima vrši premetačinu i potragu za urotnicima. Nijednomu seljaku nije dozvoljen ulazak u Sofiju. U samoj prijestolnici nitko ne smije da izlazi na ulice. Pučanstvo je tako očajno i uzrujano, da postoji općeniti utisak, te je atentat u Sofiji predznak opće revolucije u Bugarskoj protiv sadanjega, protuslavenskog režima.

Teror, koji je ovih dana nastao u Bugarskoj sa strane vlade upravo je neopisiv. Vlada je dala mnogo seljaka i njihovih vodja postrijeljati. Ljudi se ubijaju kao na frcnti a da im se ne može dokazati nikakva zločinstva. Bugarska nenarodna vlada opravdava svoj zločinski postupak time, da zemlji prijeti komunistička opasnost, što uistini ne postoji.

Uzrok svim nesrećama, koje se odigravaju u Bugarskoj, leži u tudjinskoj dinastiji, koja već toliko godina pašuje nad bugarskim narodom. Kad bugarski narod ne bi stenjao pod teškim okovima tudjinske, njemačke dinastije, danas se ne bi dešavali u Bugarskoj takvi dogadjaji, kakvi se dešavaju. Štaviše: kad bugarski narod nebi stenjao pod dinastijom Koburga, on se sigurno ne bi bio nikada dao ni na blatoubilački rat sa Srbijom i Rusijom!

I tako još i danas vrijedi u Bugarskoj princip: «Danas meni, sutra tebi!» Danas je zaklan ovaj i ovaj prvak zemljoradničke stranke, sutra onaj prvak vladinog «demokratičkog (!) zgovora»; jučer je dotučen taj i taj komunista, a danas je umlaćen taj i taj cankovista itd. itd. To ide iz dana u dan, već kroz mjesece i mjesece! A što je najsimptomatičnije, začarani krug medjusobnog istrebljavanja dobiva na brzini i intenzitetu: U jedinstvenom bugarskom narodu došao je do punog uvažavanja princip, da u ovom narodu nema sporazuma, pa udri jedan po drugome, da se Evropa upravo snebiva od veselja. No to još nije sve: dok se zločin i reakcija na politički zločin u Bugarskoj istoptaju, proteći će još mnogo vode, ali i krvi, rijekom Maricom...

Uostalom — bilo kako da bilo — do pravog izmirenja i reda u Bugarskoj ne će doći sve dotle, dok bugarski narod ne izbaci iz državnog kormila svoje tlačitelje i dok se ne ujedini sa ostalim jugoslovenskim plemenima, Srbima, Hrvatima i Slovencima, u velikoj i jedinstvenoj Jugoslaviji.

Pred novom fazom franceske politike.

Franceska je kriza, najleža od sviju koje su zatekle republiku nakon 1918., završena i sretno prebrodjena.

Vlada ostaje kao što je bila i dosadanja Herriotova, skroz ljevičarska. Izmjenjene su tek ličnosti. Poslije velikog idealiste, ali slabijeg političkog rutinera Herriota, dolaze stari iskusni praktičari Painlave, Briand, Caillaux. Uzme li se u obzir, da je u kabinet još ušao i de Monzie, kratkotrajni nasljednik Clementela na mjestu ministra financija, jedan od najliberalnijih duhova savremene Franceske, i da je ministarstvo rata ostalo u rukama odlučnog ali razboritog generala Nolleta, može se reći da su u ovaj kabinet ušle najjače ličnosti, kojima uopće raspolaže današnja ljevica u Franceskoj.

Nova vlada znači takodjer povratak u aktivan politički život dvij interesantnih osoba franceske politike: Brianda i Caillaux. Novi ministar vanjskih posala g. Briand (poznat kao prokušan prijatelj jugoslovenskog naroda) doduše je na mahove učestovao u parlamentarnom radu, ali se nakon svojega pada prigodom poznate konferencije u Cannesu kad je spremljen konačno teren za politiku Poincaréa, držao nekako u zatišju; sekundarnu ulogu nije htio da igra, uvjeren da mu po njegovoj političkoj individualnoj snazi pripada samo prva rola. Tu je sad postigao.

I novi ministar financija Caillaux danas može da slavi triumf. Nije još ni godinu i pol dana što je izašao iz tamnice, gdje je preturio svoju kaznu kao «veleizdajnik», a danas dolazi na najvažnije mjesto u državi, kao spasitelj, u kojega svi vjeruju da će spasiti svojom priznatom spremom državne financije. Takav skok, koji graniči s romantikom, svakako nije obična pojava, ali je dokaz, kako u današnje još nestaložено doba dojučerašnji «izdajice» postaju kormilarima države.

Ležati u krilu jedne l'jepe smrti;
I! ćemo na njemu, u plavoj visini,
Palit žrtve mira te ko žreci sjesti
Oko vatre svete, kruh slobode jesti.

Lanac skidam i mač dajem vam. Vas hoću,
Što ste sreće žedni i pravde ste gladni,
Sa mnom! Danas bolni, kukavni i jadni,
Pjevat ćete sjutra onud, kud ja proć' ću
Pred vama, i snagom novom opasani
Hrlit ćete, gdje nam ljepši sviću dani.»

Reče; a ko vjetar što sred luga gluha
S gorskijih vrleti banu iznebuha,
Pa pod snagom krila nemirna i brza
Svaka grana šušti, svaki list se trza,
Jarilova r'ječ u gomilu je sivu
Pala, pa je napnu ko str'jelac tetivu.

Viknulo je roblje: «Tvoga mača rt
Nek mar biljeg kaže, i mi ćemo jurnuti:
Na vrh ćemo letjeti, u jaz ćemo srnuti.
Nema l' za nas sreće, daj nam l'jepu smrt.
Kad nas svedjer prate dani zli i hudi,
Oh, da nam je barem pasti kao ljudi».

I to roblje sinje, što ga plamen prože
Jarilove duše, sve se usplahiri;
Jadno ropsko srce čvrsta rukaože,
Mlazom bolje krvi da se opet širi.
Rob se koplja laća i pun žara nova
Stopama već brza konja Jarilova.

Krsna slava

Marku Bunićiću za Markovo.

Pod utiskom živi duša
Podlih bića podlih djela;
Svojoj svijesti samo sluša
Poštenjaka duša smjela!

Pod pritiskom sve to jača,
Usred mržnje — ljubav veća,
Put svoj slijedi preko drača,
Da se prava stigne sreća.

I kako u turske dane
Usred ropstva, Krsna slava
Ljute naše vida rane;

S njenog žara će da blista
Prekaljena od žrtava
Slavenska nam duša čista.

N. V.

Kratke vijesti iz svih strana

— Ovih dana boravio je u Jugoslaviji profesor londonskog sveučilišta g. Seton Waltson, poznati prijatelj Jugoslovena. Posjetio je sva glavna mjesta. Svrha njegovog dolaska u Jugoslaviju je ta, da se na licu mjesta upozna sa novim prilikama u Jugoslaviji, eda docnije izda jednu knjigu o ovoj mladoj državi.

— U Jadran-dolu, na putu izmedju Kraljeva i Raške u Srbiji, pronadjen je prije kratkog vremena novi rudnik kamenog uglјena. Rudnik je udaljen 75 km od željezničke pruge. Ugljen tu iskopan ima jačinu od 6500 kalorija. Ministarstvo šuma i ruda obrazovat će stručnu komisiju, koja će pregledati majdan i ispitati mogućnost za njegovo eksploatisanje.

— Iz Moskve se saopćuje, da je patrijarhu Tihonu priredjen veličastven pogreb, na kome je učestvovalo oko 10.000 obsoba. U manastiru u Donskome priredjena je svečana pogrebna ceremonija. Medju bezbrojnim vijencima svijeća, koji su pokrivali mrtvački lijes, bio je naročito ukrašen onaj, koji je poslao biskup od Canterbury-a.

— Uslijed potresa, koji je nedavno harao u New-Yorku, jedan neboder, kuća visoka 25 spratova, tako se je nagnula, da su svi sta-

nari morali da isele i pristupilo se rušenju kuće i ako ona nije samim potresom ozledjena.

— Japansko ministarstvo ratne mornarice objavilo je nacrte za gradnju od 22 ratna broda sa ukupnom tonažom od 124.900, uključujući osam prvorazrednih krstaša, tri drugorazredna, deset razorača i jedan tansport za opskrbu zrakoplova. U svrhu istraženja novih izuma u gradnji modernog ratnog brodavlja, ministarstvo šalje sedam stručnjaka u Francesku, pet u Ameriku i tri u Njemačku, gdje će ostati par godina.

— Prošle subote otvorio je Mussolini u prisutnosti kralja II. medjuparlamentarnu trgovačku konferenciju, na kojoj je zastupano 37 nacija sa 260 parlamentaraca. Ovom otvorenju prisustvovali su i jugoslovenski i italijanski parlamentarci, diplomatski korovi te mnoge druge vidjenije ličnosti.

— Sa službenog se mjesta javlja, da će veliki pomorski manevri italijanske flote započeti u mjesecu augustu. Ovi će se manevri vršiti petnaest dana i to u Tirenskom moru.

— U Madžarskoj je ovih dana umro grof Aleksandar Appony u dobi od 81 godine.

— Prema vijestima ij New-Yorka provalio je vulkan Managna u Nicaragoi. Gusta naslaga pepela pokriva sve okolne krajeve. Pučanstvo je pobjeglo. Šteta je ogromna.

— Prošle nedjelje bio je potpisan trgovački ugovor izmedju Danske i Čehoslovačke.

Domaće novosti

Jugoslovenski univerziteski profesor dr. Weber aretiran u Trstu.

Za uskrsne praznike došao je profesor ljubljanskog sveučilišta, g. dr. Fran Weber, u Goričku na odmor. Tu je kao priznati učenjak bio zamoljen, da održi jedno predavanje. Prof. dr. Weber se je dragovoljno odazvao toj molbi i održao jedno vanredno zanimivo predavanje, koje je pobudilo opću pozornost. Zatim je bilo zamoljen od tršćanskih Slovenaca, da i ovdje — u Trstu — održi jedno predavanje o «analizi savjesti.» To predavanje imalo se uz naročitu dozvolu tršćanske prefekture održati prošlog četvrtka u Trstu, u dvorani «Modugno». No kako čovjek snuje, a sila odredjuje, tako je bilo i ovog puta. Čim je tršćanski fašijo saznao za to predavanje, koje je imalo posve kulturni karakter, odmah je poduzeo sve moguće mjere, da se zapriječi. Posljedica toga bila je, da je kvestura profesora dra. Webera dala uapsiti i svezanog poput kakvog najvećeg zločinca odvesti u zatvor. Ispušten je bio tek na intervenciju jugoslovenskog konzula, g. Dušana Stepanovića, ali tako, da su ga odmah poslije toga policijski agenti ispratili do granice.

Taj dogadjaj izazvao je veliko negodovanje nesamo u Trstu, nego i s one strane državne granice.

Tršćanski je «Picolo» javio taj dogodjaj i motivirao ga time, da je oblast (!) poduzela napomenute korake samo za to, «da zapriječi eventualne izgrede»!!

No najinteresantnije je ono, što piše «Popolo di Trieste». Taj list veli, da su fašisti zabranili dr. Weberovo predavanje iz ovih razloga:

1. da ako se prije rata (dakle pod Austrijom) nisu mogle da trpe javne slovenske manifestacije, da se još manje mogu da trpe sada, kad se ovi krajevi nalaze pod Italijom;

2. da se svaki pokušaj slavenske manjine, koja ide za tim, da osigura sebi nesmetani kulturni, socijalni i politički život u Trstu, mora smatrati izazovom;

3. da zato fašistička nacionalna stranka ne preuzimlje nikakve odgovornosti za posljedice, koje bi mogle da nastanu uslijed takovog izaziranja sa strane slavenskih agitatora, koji još žive u ovim krajevima.

Tim «Popolovim» riječima ne treba nikakva komentara, jer su dosta jasne. One najbolje dokazuju, da su Slaveni u Italiji bespravna i nezaštićeni raja.

«Kaj pa goriška nadškofija?»

Začudili smo se, kad smo čitali «Gorišku Stražu» od 15. aprila te godine. Za one, koji ne znadu, treba reći, da je «Goriška Straža» slovenački, biskupski list, čiji je direktor g. Engelbert Besednjak iz Gorice. U napomenutom broju ima medju inim sličnim produktima pod naslovom «Romanje v Rim» ovaj člančić:

«Koncem maja pojdejo Hrvati in Slovenci v Rim za sv. leto. Pet vlakov pojde preko Reke, z njimi 2500 romarjev iz Hrvatske, Slavonije in Vojvodine. Slovence popelje poseben vlak istočasno preko Postojne. Drugi: iz Bosne, Hercegovine in Dalmacije pojdejo iz Dubrovnika, odnosno iz Splita preko Ancone oz. Barija v večno mesto, kjer se bo hkratu zbralo okoli 3500 katoličanov iz Jugoslavije, da se poklonijo sv. očetu — na čelu ves jugoslovenski episkopat. To bo res lepa manifestacija za katoliško cerkev, **da je bo sv. oče vesel.** **Kaj pa goriška nadškofija?** V ta namen sestavljeni odbor, ki je postavil rok za oglasitev do 1. maja t. l. ni dobil doslej nobenega odziva. Nič ni čuti o kakem gibanju in agitaciji za mnogoštevilno romanje Goričanov v Rim. Če se ne oglasi dovolj romarjev iz naše nadškofije, jih preuzvišeni nadškof ne bo mogel voditi in predstaviti sv. očetu. Če so se siromašni Hrvatje, Bošnjaki in Hercegovci odzvali klicu sv. očeta, menimo, da bi bilo tudi pri nas razmerno to mogoče. **Na noge torej, da rešimo čast goriške nadškofije!»**

Mi se ne bismo osvrnuli na taj poziv, kod goričkа nadbiskupija ne bi donekle obuhvaćala i našu Istru. Ali pošto je tome tako, moramo držati da je taj apel namijenjen takodjer i Istranima. Mi, koji znamo, kolika bijeda vlada po Istri, kako su teški porezi, koji tištu naš bijedni seljački narod, s kolikim žuljevima mora da prehrani sebe i svoje, uvjereni smo, da se ne će naći nijedan pametan i trijezan Istranin, koji bi «romal» u Rim samo za to, «da reši čast goriške nadškofije». Zar će ostaviti ženu i djecu kod kuće da gladuju? Zar će učiniti zato novi dug, a ne će radje platiti s prištedjenim novcem stare dugove? Zar će pustiti da mu krava, ovce i polja idu na dražbu radi neisplaćenog poreza? Zar ne će radje potrošiti svoj novac, ako ga — što ne vjerujemo — ima odviše, ovdje i time koristiti sebi i svojem selu, mjesto da ga nosi u Rim i tamo puni žepove nezasitnim rimskim krčmarima, to više, kad se zna, da to «romanje» stoji 500—800 lira? Nema sumnje, da će se u Gorici naći mnogo hodočasnika, gdje narod ekonomski kud i kamo bolje stoji, a u Istri će se naći nekoliko njih u Bermu i Trvižu, a moguće i devetorica u Škropetima. Oni će već riješiti čast goričke nadbiskupije. I nadbiskup kao pastir predvesti će sv. Ocu svoje ovce. Ah, kako će se Rim veseliti, kad vidi kranjske Janeze iz goričke nadbiskupije! I svi će biti zadovoljni, naročito rimski krčmari.

To nije više kršćanski, to je već poganski, kad se siromašni svijet tjera na takve suvišne izdatke. A komu će biti korist od toga? Rimskim krčmarima i časti goričke nadbiskupije.

Tko ima odviše novaca, neka slobodno ide u Rim, a tko ih nema, neka ostane kod kuće. Radi tog «romanja» ne treba činiti nove dugove. Sveta godina ima i tu dobru stranu, da mogu kršćani i kod kuće uživati iste blagodati kao da idu u Rim, samo ako izvrše propisane pobožnosti.

Hermann Wendel o «Istarskim narodnim pjesmama».

Poznati njemački publicist i pisac nekih vrlo znamenitih knjiga o Jugoslaviji, napisao je u novinama «Prager Presse» vrlo srdačnu ocjenu o našim istarskim pjesmama. Istarske narodne pjesme, bilo muške ili ženske, pružaju, veli g. Wendel, osim pravog umjetničkog užitka takodjer i priliku jezikoslovcu, da se upozna sa sva tri jugoslovenska narječja, koja se na istarskom poluotoku križaju.

Prije osam dana zabilježili smo ime prof. dra Goetza, koji se za ove naše narodne pjesme vanredno mnogo zanima — a to bi moralo da potakne i sve naše ljude, da i oni još jače uzljube ove divne umotvorine našega naroda.

Broj doseljenika u Sjedinjene Države.

Generalni koseljenički komesar je objelodanio brojke doseljivanja i iseljivanja od 1. julija 1924. do 31. januara 1925. Početkom julija je stupio u krijepost novi doseljenički zakon i uslijed toga su brojke naročito zanimive, jer se iz njih vidi, na koji način uplivaju novi propisi na doseljivanje i iseljivanje.

Kroz tih sedam mjeseci tekuće fiskalne godine u Sjedinjene Države se doselilo iz Evrope 76.740 lica, a iselilo iz Sjedinjenih Država u Evropu 53.145 lica. Iz čitavog svijeta doselilo se 168.689 inozemaca; naprotiv toj brojci stoji broj iseljenika, koji iznaša 63.814 inozemaca. Najveće doseljivanje je bilo iz Kanade, odakle je došlo 71.183 inozemaca.

Radi raznih uzroka bilo je povraćeno 15 hiljada 25 doseljenika i ulaz im je bio uskraćen. Od tih 9979 bilo povraćeno sa kopnene granice, jer nisu imali potrebne vize, 1314 lica bilo je povraćeno radi istog uzroka u lukama. U istom razdoblju deportisano je bilo 5267 inozemaca, koji su se već nalazili u Sjedinjenim Državama.

Svih južnih Slavena, bez razlike iz koje države dodjoše, doselilo se kroz tih prvih sedam mjeseci tekuće fiskalne godine u Sjedinjene Države 612, a iselilo se iz njih 1973.

U eri besmislenih premetačina.

U Istri se još uvijek čine besmislene premetačine. Te se premetačine neprestano provadjaju u domovima naših najpoštenijih i najboljih ljudi. Narod gleda i čudi se ovom besmislenom postupku. Pretražuju se i zlostavljaju ljudi po najzabitnijim našim selima i to samo zato, što ljube svoj narod i jezik. Premetačine su svuda bezuspješne, jer se uopće vrše bez ikakvog povoda i razloga. Naše se pleme javno i otvoreno bori za svoje sloboštine, svoje borbe uopće ne skriva, zato se oblasti samo osmješuju, jer traže ono, što kod nas ne će i ne mogu naći. Mi smo blage i mirne slavenske ćudi, pa nam ne treba ni bomba ni oružja, jer mi nepokolebivo vjerujemo u pravdu, koja ne može da bude daleko od nas.

Svega po malo

Čovjek, koji je prorekao svjetski rat i propast svijeta.

U kolibici nekog italijanskog redovnika, koji je pred 150 godina umro u Cauloniji, nadjen je jedan stari pergamenat, koji je teškom mukom dešifriran. Ispostavilo se, da su to neka proročanštva za razdobje od 1763. do 2000 godine.

Italijanski listovi iz Rima donose o tom ove zanimive potankosti:

Autor nadjenog rukopisa je neki pobožni pustinjak, koji je umro g. 1768. Ali svejedno — vele — da je znao, da će godine 1792. buknuti franceska revolucija i da će se izumiti jedan novi stroj, pomoću kojega će smaknuti franceskog kralja i kraljicu. Osim toga prorekao je revoluciju g. 1830. i promjenu režima. Za godinu 1841. prorokovao je strašne poplave i ostale vremenske nepogode, a za g. 1848. nemire u napuljskom kraljevstvu. Uopće — prorokovao je — godina 1848. bit će posve burna, jer će se narodi pobuniti protiv svojih gospodara i mnogi vladari izgubit će svoje prestolje. Nakon toga najavljen je poljski ustanak god. 1850. i njegov slom, a za god. 1860. brojne političke promjene u pojedinim evropskim državama. Naročito je zanimivo, da je pustinjak prorekao za godinu 1915. (!) strašan rat — kakovoga još nije svijet vidio, za kojim će harati glad. I za god. 1925. — koja je za nas osobito aktuelna — znao je taj prorok svašta zanimiva. Te godine bit će mnogo potresa, poplava i ostalih elementarnih katastrofa i te godine pojavit će se tri sunca! God. 1960. progutat će more Siciliju, a Napulj će razoriti požar. Francesku i Španiju poharat će god. 1970. potres, a g. 1980. stradat će čitav istok od užasne jedne katastrofe. G. 1990. pojavit će se pomrčina sunca, tako da će čitava zemlja biti zavita u tamu, a tek nakon šest dana ukazat će se prva zvijezda. Nakon toga nastupit će «veliko umiranje», da će svi gradovi doskora opustjeti. A god. 2000. nestat će svijeta.

Podzemna željeznica u Moskvi.

«Observer» donosi opširan dopis svog moskovskog dopisnika, koji se bavi nekim prometnim problemima Moskve. — Otkako je Moskva postala opet prijestolnicom, stalno raste broj pučanstva, kojega ima sada oko 2 milijuna. Posljednje godine vozilo se na moskovskom tramvaju oko 305 milijuna ljudi. Dosadašnja tramvajska mreža više ne dostaje, pa gradska uprava snuje gadnju jedne podzemne željeznice, koj bi stajala oko 70 milijuna zlatnih rubalja. Gradile bi se tri linije, a s gradnjom bi se započelo tek god. 1928. Medjutim već je sastavljena jedna komisija, koja će u inozemstvu študirati podzemne željeznice u velikim gradovima i uz to tražiti kapitaliste, koji bi bili voljni da financiraju ovaj pothvat. Vodja komisije izjavio je, da se čuvena jedna tvrdka živo interesira za tu stvar.

Zaklao sina i snahu zbog baštine.

U jednom peštanskom predgradju zaklao je 68-godišnji bogataš, neki Walter, svog sina i njegovu ženu, a zatim ubio sebe. Izmedju oca i sina dolazilo je često do prepirka zbog baštine, odnosno zbog majčinog dijela, koji starac nije htio da dade sinu. Sin je imao trgovinu delikatesa, koja je posljednje vrijeme išla nešto slabije, pa je zato češće tražio od oca, da mu isplati baštinu majke. Kako starac nije htio pristati, nastala je svadja, koja je dovela do tučnjave. Potpuno bijesan i obezumio, starac je zgrabio dućanski veliki nož i nekoliko puta ubo sina. U taj čas pritrčala je starčeva snaha da obrani muža od napadaja, ali starac je i nju s nekoliko uboda oborio na zemlju. Kad je vidio sina i snahu u krvi, vratila mu se pamet. Obuzeo ga užas od počinjenog nedjela, pa je otrčao u sobu i ubo se pet puta. Jedan udarac pogodio ga u srce i starac se srušio mrtav.

Ostavila veliko imanje — psima.

Pariški «Petit Parisien» saznaje iz New-Yorka, da je neka gospodja Bonn, koja je nedavno poginula skupa sa svoja dva psa uslijed požara, koji je nastao u njenoj vili na Mount Holly, ostavila za sobom oporuku, koja je vrlo originalna. «Imala sam — piše se u tom dokumentu — toliko lažnih dvonožnih prijatelja, a toliko iskrenih četveronožnih prijatelja, te hoću, da moje prištednje posvetim tome četveronošnom najvjernijem stvoru na ovoj zemlji: psu». Računa se, da njezina dobra, koja je u toj okolici ostavila psima, dostižu svotu od 50.000 dolara.

Meksiko propada u zemlju?

Nakon otkrića Amerike poznato je da su Španjolci bezobzirno osvajali zemlje starih Asteka ne prezajući od zaprjeka. Kad su podigli grad Mexiko, na istom onom mjestu, gdje se je prije dizala prijestolnica Asteka, stari svećenici su ih prokleli i proricali, da će im taj sjajni grad propasti i da će ga zemlja progutati na istom onom mjestu gdje leži. Medjutim izgleda, da se kletva starih Asteka i obistinjuje, jer grad Mexiko faktično malo po malo propada u zemlju.

Čovjek — pismo.

Ugledan jedan gradjanin San Francisca htio je stići parobrod, koji je krenuo iz New-Yorka spram Cherbourgu. Za to je zamolio pilota jednog poštanskog avijona, da ga uzme sa sobom. Obično avijoni, koji nose poštu, ne uzimlju sa sobom putnike, no ovog puta napravljena je iznimka. Ali zato je ovaj putnik morao kupiti za 682 dolara poštanskih maraka, jer je to odgovaralo njegovoj težini.

Strahovit udarac groma.

Kako se iz Berlina javlja, na Uskrs dogodila se je teška nesreća na brežuljku tvrdjave Koenigsstein u Saškoj, kamo su se na taj dan bili izvezli mnogi izletnici. Nakon što su obišli tvrdjavu, sakupili se se na tom brežuljku, ali u tom času nenadano nastane silna oluja i grom sa strašnim štropotom udari u tu masu svijeta. Preko 200 osoba pobacano je na zemlju, mnogo njih na veliku daljinu. Nastalo je užasno zapomaganje palih. Stigla je odmah pomoć od oko tridesetak ljudi na čelu sa jednim poručnikom, da ukaže prvu pomoć nastradalima. Iz mase su izvučene tri lješine, 16 teško ranjenih i 20 lakše. Bezbroj je osoba paralizovano. Tri teško ranjena nalaze se u pogibelji života.

Vjenčanje u tamnici.

U Vinnipegu (u Kanadi) odigrao se dogadjaj, kakovome sigurno nema para. Neki ubojica, koji je bio na smrt osudjen, dobio je od vlade u Ottawi dozvolu, da se neposredno prije toga smaknuća vjenča. Dok se je u ćeliji tamnice obavljao obred vjenčanja, dotle su radnici dovršavali posao oko postavljanja vješala u dvorištu tamnice. Odmah nakon obavljenog vjenčanja, stigao je telegram, da je zločinac pomilovan na doživotnu tamnicu. Svećenik je pozvao mladenku, da poljubi svoga muža, jer ga više nikad ne će vidjeti. Kad je u taj čas došao telegram za pomilovanje, mladenka je pala u nesvijest.

DOPISNICA UREDNIŠTVA.

Veleč. g. Cirilu Podržaju, župeupravitelju u Pićnu: — Vaš «ispravak» ne možemo da objavimo, jer po svojem sadržaju ne odgovara zakonu, na koji se Vi pozivljete. Tko hoće da nešto ispravlja, mora se držati istine i zakonskih propisa. Medjutim toga u Vašem «ispravku» nema. Vi u glavnom hoćete da polemizirate s našim dipisnikom, a to ne valja. Ne možemo razumjeti, zašto se pozivate na zakon, kad valjda i sami znate, odnosno biste mogli znati, da po italijanskom tiskovnom zakonu nemate nikakva prava na ispravak u ovoj oblici. Možda se Vi pozivate na austrijski zakon u štampi? Ako se odista pozivljete na taj zakon, onda znajte, da Austrija već sedam godina ne zapovijeda u ovim krajevima i da niti po njezinim zakonima Vaš «ispravak» ne bi mogao da ugleda svjetla u našem listu.

Našim dopisnicima iz Trviža, Huma, Pićanštine, Gračaštine i Labinštine javljamo, da smo zbog preobilog gradiva morali ispustiti njihove dopise za naredni broj «Istarske Riječi».

Izdavač, direktor i odgovorni urednik:
IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST" U TRSTU

Posujilnica u Lanišću

POZIV

na

redovitu godišnju glavnu skupštinu

koja će se obdržavati

dne 3. maja 1925 u jedan sat poslije podne u Lanišću u kući broj 19

DNEVNI RED:

1. Čitanje i odobrenje zapisnika posljednje glavne skupštine;
2. Izvješće upravnog odbora;
3. Izvješće nadzornog odbora;
4. Čitanje i odobrenje računskog zaključka za god. 1924.;
5. Čitanje izvešća o posljednjoj reviziji;
6. Slučajnosti.

U Lanišću, dne 16. aprila 1925.

ODBOR.

Opaska: U slučaju, da ne bi u rečeno doba bio dostatan broj prisutnih članova za pravovaljano zaključivanje, tada će se skupština po pravilima držati pol sata kasnije bez obzira na broj članova i to sa istim dnevnim redom, koji je gore naveden.

Broj 18 Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta.) U Trstu, 30. aprila 1925. Pojedini broj 20 cent. God. III.

„Istarska Riječ“
izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin“. Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 25·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57.

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari“. — Narodna poslovica.

Hrvatski mučenici

Ropstvo je za svijesna čovjeka najveća nesreća. Dajte svijesnome čovjeku najbolju hranu, odjenite ga u najlepše ruho, nakrcajte ga srebrom i zlatom, on će — ako mu oduzmete slobodu — biti uvijek nesrećan. Njegov život bit će sve jadniji i kukavniji, dok ne dodje dan, kad će uz očajni krik: sloboda ili smrt! postaviti na kocku sve, što mu je najmilije.

Petstotina godina povijesti naše srpske braće vrti se oko toga očajnoga krika: sloboda ili smrt! Svaki Srbin, ma kakva bila njegova pamet, znao je i osjećao, da ga od Turčina dijeli jedan duboki jaz, te je po tom bio svijestan, da je on jedno, a Turčin drugo i da je prava sramota, što on mora da služi Turčinu, a Turčin da njemu zapovjeda. Zato se on neprestano bunio protiv svoga tlačitelja, i više je puta plaćao svoju želju za slobodom glavom ili bijegom u planinu. Koliko li je srpskih mučenika za slobodu u tih petstotina godina pokrila šuma, zakopala zemlja? Ni broja im se ne zna, nit će ga se ikada znati.

I Hrvati su kroz to vrijeme služili tudjincu, najviše Nijemcu. Prije dvije, tri stotine godina prijetila je Austriji velika opasnost od Turaka. Turci su u ono vrijeme zapovjedali jednim velikim dijelom Madžarske, a bili su doprli čak i do Beča. Da bude Beč što sigurniji, utvrdili su austrijski carevi Hrvatsku i pretvorili je u bojno polje, a Hrvate u doživotne vojnike, koji su imali neprestano da stoje s puškom u ruci i da odbijaju od njemačkih domova turske janjičare. Tada je cijela Hrvatska bila u rukama divljih njemačkih generala, Opisati ili nabrojiti muke, što su ih ti tudjinski varvari nanosili nesretnim Hrvatima, bilo bi nemoguće. Dosta je reći da Hrvati nisu bili slobodni niti na svome ognjištu. Oni, pa i njihove žene i kćeri, bili su predani na milost i nemilost krvoločnim Nijemcima.

Hrvatska je u to vrijeme imala nekoliko izabranih ljudi, koji nisu mogli mirnim okom da gledaju tolik zulum. Medju ovima bili su na prvom mjestu potomci dviju najznamenitijih hrvatskih porodica: Petar Zrinjski i Krsto Frankopan. Kad su ova dva narodna velikaša vidjela, da su Nijemci prevršili svaku mjeru i da Hrvati više ne mogu da podnose onaj njemački jaram, odlučili su se na sudbonosan korak, da svoju izmučenu otadžbinu otrgnu silom iz prokletih njemačkih pandža.

U tu svrhu već su bili zametnuli neka pregovaranja s raznim susjednim narodima. Medjutim se desilo, da su u Beču saznali za tu zavjeru, i car Leopold dade na vjeru uhvatiti i u zatvor baciti i Petra Zrinjskoga i Krsta Frankopana i još neke druge zavjernike.

Više mjeseci ležali su Petar Zrinjski i Krsto Frankopan u tamnici u Bečkom Novom Mjestu, dok ih napokon Nijemci ne odsudiše na smrt.

Odsuda se imala izvršiti 30. aprila 1671. godine. Dan prije u 9 sati ujutro, sastala se za poslijednji put oba Hrvatska mučenika. Dugo su sjedjeli i sutjeli, dok napokon ne progori Frankopan:

— Petre, uništit će nam naše porodice, ali živjet će naš narod i znat će zašto su pale naše glave...

Malo se zatim zagrliše i Krsto pomilova Petra po glavi i drhtavim glasom ponovi:

— **Znat će naš narod zašto su pale naše glave...**

A Petar nadoda:

— **Blago onome, tko će našim tlačiteljima platiti za djelo, što su nama učinili...**

Nijemci ih silom rastaviše, a sutradan ih predadoše krvniku, i su evo 250 godine, što su ta dva narodna velikana na stratištu u Bečkom Novom Mjestu dala svoj život za slobodu svoga naroda.

No i želja grofa Petra Zrinjskoga ispunila se sasvim. Našao se, tko je platio zla djela, što su ih habzburške zvijeri počinile na njima i na hrvatskom i upće jugoslavenskome narodu. Austrijski tirani propali su, dok kosti slavnih hrvatskih junaka, Petra Zrinjskoga i Krsta Frankopana, počivaju danas na domaćem, hrvatskom tlu u krilu velike i slobodne jugoslovenske države.

Slava mučenicima!

Bugarske podvale

Po Bugarskoj krv se lije...

Nema čovjeka, naročito Jugoslovena, koji nije užasnut s dogadjajima u Bugarskoj. Tamo je ubijanje, krvavi pogromi, atentati, klanje i gradjanski rat uvijek na dnevnom redu. I to traje već mjesecima, od dana kad je ubijen Stambolijski, ili, ako hoćete, od dana kad se Bugarska slomila na solunskom frontu. Jer s time rat za nju nije prestao, pa ni s mirom, što ga je sklopila prema vani, već se rat nastavio unutar granica poražene Bugarske, medju strankama kao medju neprijateljskim vojskama. Čak i gore, jer je mržnja medju strankama izbila s jačom snagom nego li što je ona, koja je Bugarsku natjerala u rat na strani ondašnjih centralnih vlasti i Turske.

Jest, veliki su i teški grijesi Bugarske protiv slavenske stvari. Bugarska se je oduvijek sramotno ponašala prama miroljubivim Srbima, onim Srbima, koji stoje na stanovištu, «da je brat mio, koje vjere bio.» Što više: ona je u najtežem času prionula uz one, koji su htjeli da nas nestane, da Jugosloveni naprosto budu izbrisani sa lica zemlje od germanskog vala na putu do Bagdada. U Srbiji su Bugari tamanili pučanstvo kao zvijerad, a okrutnije od zvjeradi. I kad bi se bio obistinio bugarski san iz svijetskog rata, danas bi Bugarska bila samo njemački vazal, koji bi i dalje vršio ulogu bratoubice, dok bi Jugosloveni bili predani na milost i nemilost Njemaca i Madžara.

Ali usprkos velikih i teških grjehova Bugarske protiv slavenske, a naročito jugosl. stvari Jugosloveni i istinskim i iskrenim bolom gledaju Golgotu, na koju mora da bolom gledaju Golgotu, na koju mora da nosi svoj križ bugarski narod. Jer ako su veliki i teški griješi Bugarske, nije tolika krivnja bugarskog **naroda** pod tudjom dinastijom, koja ga je prezirala i koja ga je, kao «slavensku stoku», tjerala da ide putem propasti. I Jugosloveni danas, svijesni svoga slavenskoga zadatka, ne trebaju osvete i ne žele kazne, već žele, da se Bugarska smiri i da bugarski narod napokon dobije vladu, koja će ga privesti slovenskoj zajednici. Eto, to je sav jugoslovenski interes u Bugarskoj, interes moralni, bratski, diktovan osjećajima jugoslovenske solidarnosti i iskrenom željom, da se bugarskom narodu što više skrate muke strahovitog gradjanskog rata.

I sad dolaze današnji bugarski vlastodršci, da kleveću i da šire glasine, da su Jugosloveni krivi zbog krvi, koja se prolijeva po Bugarskoj! Jugosloveni da su krivi, Jugoslavija, jer da oni imadu interesa na gradjanskom ratu u Bugarskoj, da tako dobiju, tobože, neki povod da nastupe protiv nje! Nečuvena kleveta, drska i krvava kaošto su krvave i ruke današnjih bugarskih vlastodržaca. Jer znate li tko je danas u Bugarskoj na vlasti? Oni isti ljudi, koji su bugarski narod, po želji svoga cara tudjinca, natjerali u bratoubilački rat, u kom je taj narod nastradao i iz kog se porodilo sve ovo zlo, što sada mora da snosi. Oni isti ljudi, koji su uveli sistem atentata i ubijanja svojih političkih protivnika. Oni isti ljudi, koji su ubili Stambulijskog, jedinog narodnog čovjeka, koji je u Bugarskoj podržavao takat red, i koji je, prožet sa slavenskim osjećajima, radio na potpunom izmirenju bugarskog i jugoslovenskog naroda. — I ti se ljudi, krvavi do lakata i preko, usudjuju da bacaju krivnju na Jugoslaviju za krvavi ples, što su ga oni započeli, da ga drugi nastave, pa da ga oni opet produže!

Da, mi sa užasom čitamo vijesti iz Sofije, i svi smo potreseni s dogodjajima, koji se odigravaju po Bugarskoj. Nema Jugoslovena, zdravog razuma i zdravog srca, koji ne osudjuje strahoviti atentat u crkvi Sv. Nedelje. Ali — nema ni Srbina ni Hrvata ni Slovenca, koji ne osudjuje današnji režim u Bugarskoj, koji je počeo u krvi i koji će se u krvi zagušiti, jer se u njoj ne može plivati. «Perditio tua ex te» kaže se u sv. Pismu. «Propast tvoja dolazi od tebe». Pa ako gg. Cankov i drugovi traže krivce za sve zlo, što se dešava u Bugarskoj i bugarskom narodu, oni treba da se sami biju u prsa veleći: «Mea culpa, mea maxima culpa!»

Gjuro Daničić

Dne 20. aprila te godine navršilo se sto godina, otkad se rodio Gjuro Popović, koji je kasnije u Beču primio ime Daničić. On je sa svojim radom na polju slavistike uopće, a gramatike napose, stvorio željezne temelje razvitku naše pismenosti i pismene kulture. Njegov je rad vrlo obilan i ovdje možemo da ga tek ukratko u najširim konturama spomenemo. Svoj je rad Gjuro Daničić započeo potpuno u smislu Vukovu. On je izmedju ostaloga napisao «malu srpsku gramatiku», zatim srpsku sintaksu, rječnik iz književnih starina, preveo je stari zavjet, napisao je historiju srpsko-hrvatskoga jezika, započeo je izdavati na veliko zasnovani rječnik srpsko-hrvatskoga jezika, koji su kasnije nastavili Pero Budmani i dr. Tomo Maretić. Rječnik nije još ni danas dovršen, nego ga jugoslovenska akademija izdaje i dalje. Pored ovoga napisao je još masu radova izdanih napose ili sadržanih u različitim naučnim publikacijama, od kojih svaki znači jednu polugu napretka u našem kulturnom životu.

Gjuro Daničić je najljepši i najuočljiviji dokaz, kako se za nacijonalne vrednote s najvećim uspjehom može vojevati s time, što svaki čovjek vrši do kraja svoju dužnost u svomu zvanju. Gjuro Daničić bio je lingvist i on je svojim naučnim radom pridonio za misao jugoslovenskog narodnog jedinstva vrlo mnogo.

Ime Gjure Daničića stoji u jugoslovenskoj historiji pored Vukova. Vuk je tek uz Daničića mogao da postane ono, što je stvarno postao u jugoslovenskoj kulturnoj historiji. Vuk, koji je bio više čovjek instinkta, koji je dobro znao naš jezik i imao dobre gotove sudove o njemu, nije po svojoj obrazovanosti bio čovjek, koji bi sve svoje tvrdnje znao i dokazati. Trebao je tek da dodje Daničić i on da naučnim argumentima dokaže sve genijalne vizije Vuka Stefanovića Karadžića.

Svaki redak Gjure Daničića strogo znanstven i naučan dokazuje, da je naše hrvatsko i srpsko pleme jedan narod i te dokaze ne može da obori nikakova plitka sofisterija današnjih partikularističkih političana. Protiv njih se buni ne samo sva današnja stvarnost i današnji interes naroda, nego eto i svaki velikan, kojega jugoslovenski narod ima u prošlosti dokazuje, kako današnji partikularisti imaju krivo. Neka je slava uspomeni Gjure Daničića, koji je svojim naučnim radom znamenito radio za veliku jugoslovensku nacijonalnu budućnost!

DOPISI

IZ KRKA (JUGOSLAVIJA.)

Kao svake godine, tako je i ove i to na 4. aprila bila priredjena jedna dobro uspjela zabava.

Program je bio biran, a sve točke ispale su vrlo dobro. Najveća zasluga za uspjeh te zabave ide našem vrijednom ravnajućem učitelju, g. Josipu A. Kraljiću, koji je sa svojom požrtvovnošću u razmjerno kratkom vremenu izučio tako divne i duhovite komade kao na pr. «Gjurgjica» itd. Gosp. pak učitelj A. Mihec sa svojim mladim djacima-pjevačima otpjevao je uz pratnju glasovira nekoliko pjesama, te je pri tom požeo obilno pohvala.

Pozornica kao i narodna odijela prestavljača bila su divno izradjena, a to sve merom gg. I. Uravić, E. Gottwald i F. Karabaić te učiteljica ž. stručne škole M. Čile, V. Linardić kao i njihovih vrijednih učenica Z. Bernić i D. Petšto.

Ne smijemo mimoići, a da ne spomenemo i to, da zabavi nisu prisustvovala nekoja «vidjenija» lica u gradu. Rekbi da je to znak nacijonalne nezrelosti. Ne smijemo zaboraviti ni to, da se prigodom zabave nije moglo naći koji bi držao kratki proslov premda imademo «vi soko» izobraženih ljudi, koji su svršili čak i «bečku» univerzu! Pa tko će reći, da nijesmo pravi Jugosloveni! — Nadali smo se, da će sa izborima nestati i raznih razlika, koje su nas dijelile, ali na žalost nije se to dogodilo, već izgleda, da baš oni, koji su se do sada držali kao apolitičari, počeli su pokazivati svoje mišljenje makar na nedostojni način kao n. pr. upstinenca na škodu naših institucija. — Zar ne bi bilo već jednom doba, da se predje na složni i zajednički jugoslovenski rad? Dosta je bilo rušenja, neka se štogod već jednom i gradi.

IZ RIJEKE.

Pravoslavni Uskrs. - Božić u aprilu. - Još dva Božića. - De cavalieribus.

Prije malo godina u riječkim se je crkvama pjevalo a i propovijedalo hrvatski. Župnici su većinom bili ljudi našega roda i jezika, a tako i kapelani i kanonici, a dakako i — kapucini. Danas se više na Rijeci ne čuje ni hrvatska pjesma ni hrvatska propovijed. Kapucini Hrvati šupirani su preko granice, a i župnik Kukanić, naše gore list, dobio je svoj «dekretibus pakrancijentibus», a njegovu župu podijeliše medju sobom petorica italijanskih «pievana». I tako se i na našem posljednjem župniku ispuniše riječi: «Razdijeliše haljine moje i na moju plovaniju baciše kocku...»

I tako je došao vazam, a naši ljudi, kojih na Rijeci ima najviše, nisu ni u jednoj riječkoj crkvi imali zgode da čuju ma i jednu samu riječ u našem materinjem jeziku. A to su bili dani tuge kad su svačija srca upravo čeznula za kakvom milom, utješljivom riječi.

Ali Bog je rekao: Pomozi sebi sâm — pomoći ću ti i ja! Čuli naši ljudi, da će se ove godine u pravoslavnoj crkvi uskrsna služba Božja vršiti svečano kao i negda što je, te oni iduće nedjelje, na dan pravoslavnog vazma nagrnuli u pravoslavnu crkvu i napunili je do posljednjega kutića.

Kud će suza neg na oko? Kud će naš čovjek, nego li k svome bratu po onu srdačnu, utješljivu riječ, kad mu je krate oni, koji su prvi pozvani, da mu je pruže?

Ja úvijek pilim jedno: signori! ne igrajte se jezikom naroda, jer ćete žeti, što niste sijali! Kako bilo da bilo, da mi smo svi one nedjelje pjevali: — Gospodin pomiluj! Gospodin pomiluj! — i bilo nam je lijepo!...

Još nismo pravo probavili uskrsne pogače i odnosna tvrda jaja, i već nam je osvanuo — Božić!... To je bilo u utorak, na 21. aprila — na veliki blagdan, koji se zove — Natale di Roma. Natale — Božić. Vi pitate: otkuda najednom taj aprilski Božić? To vam je bilo ovako: Godine 753, prije nego što se rodio Isus, na sâm 21. aprila otišao je poznati Latinac Romulo, da gradi grad Najprije je ogradio zemljište zidom, koji je medjutim bio tako nizak, da ga je Romulov brat Remo porugljivo se smijući preskočio, našto se Romulo razljutio i ubio rodjenog svog brata. To je taj Natale di Roma. Vi ćete reći, da su mogli odabrati koje drugo ime, da bude neka razlika izmedju ovoga bratoubojstva i porodjenja Božanskoga djeteta u betlehemskoj štalici. No u Italiji se na to ne gleda. God. 1919. držao je d'Annunzio u Rimu jedan veliki govor, u kome je riječko pitanje okrstio novim izrazom: «Pentecoste di Fiume» i nijedan italijanski biskup nije na to profanisao svetoga Duha ni prstom makao, kaošto nije niko protestovao ni onda, kad je ono u crkvi Svetoga Vida biskup Celsio blagoslovio bodež, što su ga riječke žene darovale d'Annunziu. U pohvalu italijanskih biskupa treba reći, da su oni prema svojim Italijanima vrlo liberalni, kudikamo liberalniji negoli prema nama!...

Nego vratimo se mi k našem rimskom Božiću. I Rijeka ga je proslavila. U teatru «Verdi» govorio je neki onorevole Cicco. I Francele je bio tamo i tužio mi se, da je cijelo vrijeme spavao. I Ninetta je bila i kad se vratila rekla mi je:

— Rokac! Vi ne znate, da ste ziv! Ma da bim vaje na ovem meste pukla, ako ne bite vi bolje govoril od onega Cika. Puno zabavnije bilo je vani na Korzu i po drugim pobočnim ulicama. U deset sati morali su se svi dućani da pozatvore, a trgovci stali i gledali bijesno i krištali na sve moguće načine. Iz Opatije stizavali automobili, parobrodi, kočije pune gosti, koji su toga dana imali da otputuju. Par tisuća ljudi... I sva ta masa prolila se Korzom i gleda u zatvorene dućane. Svaki bi od njih nešto kupio i ponio kući, a evo ne može, jer su dućani svi zatvoreni. A trgovci oko njih sve se ispričavaju i škripe zubima i mole goste, da ostanu do sjutra uvjeravajući ih lijepo po hrvatski, da se barometar diže, — Učka ni inkapelana, — bit će lijepo vrijeme! Ali gosti su odlučili da odu i eno ih — već odlaze na Sušak, u Baroš — — i tko te vidio — vidio te... A trgovci škrguću zubima, pljucaju, rogobore i psuju — i opet sve po hrvatski. upravo je nevjerojatno, kako ljudi od dvije tisuće godina latinske kulture čisto i razgovjetno izgovaraju naše rodjene, hrvatske kletve! Pa da će oni asimilirati nas!

Inače je taj Natale prošao dosta mufozno. Uzrok: zima. Prava, decembarska, Božićnja zima! Baluni staroga senatora Grošića su se ili ugasili ili ih uopće nije ni postavio. Stoji da su mu prozori one Božićnje večeri brilirali priličnom škurinom. Valjda je vjetar utrnuo i luči kod one tužne bakljadice. Priznati se mora, da ih je bilo vrlo malo.

Svi konzulati vijali su onoga dana zastave svojih država. I na jugoslavenskom generalnom konzulatu vijala se rečenoga dana jugoslavenska državna zastava, što je posebice istakla i naša posestrima «Vedetta».

I tako mi na Rijeci imamo: pravi Natale, pa Natale di sangue i konačno Natale di Roma. Imamo nadalje Vazam i Voskresenije, pak Duhovo i Pentekoste di Fiume, pak Svetoga Martina i Svetu Martinjicu — sve po dvoje po troje. Jedanput smo imali još i dvadesetak Karnevala. Sad ih je nešto manje...

O... sada ... nari, ... dana ... jedan činovnik. K njem... jedna gospodin ... koji je prije šest ... dala ... svijet ... Ona ... pa ... — valjda, zavedena ..., da se s njime izjasni, pa najedanom izvadila revolver i opalila mu u lice jedan hitac, pri čemu mu je izbila tri zuba. Žena bježeći priznala je, što je učinila, našto je odvedena u zatvor. Onaj je pak činovnik izjavio, da je htjela pucati u sebe, tali da ju je on uhvatio za ruku i tako da je mjesto sebe pogodila njega. «Vedetta» veli, da je to «un atto cavalleresco». I ja velim, da je bilo tako, ali cijela stvar mi je ipak malo čudna. ... čast. Obesčašćena žena ... tri zuba. Ona ... drugo ... Na ... on je ... jasni ... Vrlo ... ca je ...

E pak kada bi ... Rokac.

IZ ĐURSIĆI.

Danas se gospodine uredniče obraćamo na Vas silnim ogorčenjem u srcu. Jer ono, što se dogodilo pretprošle nedjelje, prelazi sve granice. Nije se valjda još nikada dosada dogodilo u Istri. Našem svećeniku vlč. g. Don A. Paviću, valjda nije bilo dosta, što je u našem selu ... selima od ... agitirao za «Pučki Prijatelj» ... tražio, da se ... «Istarska Riječ». Nije mu to bilo dosta, nego je on, nezadovoljan svojom neuspjelom agitacijom, prenesao borbu u samu crkvu, iz božjega hrama stvorio političku tribunu. Tako smo imali pretprošle nedjelje priliku, da ga slušamo, kako nas poziva, da se pretplatimo na «Pučki Prijatelj» i da otkažemo «Istarsku Riječ», jer da onaj, koji čita ovaj potonji list, čini veliki grijeh i da njegova duša ne će biti spašena već da će se — čujte i divite se! — pogubiti!! **Kod toga je naglasio čak i to, da on to ne govori kao svećenik, nego kao zastupnik Boga!!** Mi smo se svi zgražali, kad smo čuli taj njegov govor. Od biskupskog Ordinarijata tražimo, da ga pozove na red, jer treba držati na umu, da baš ovakvo postupanje izazivlje otpor i najviše škodi vjeri. Božji se hram ne smije da pretvara u političku tribunu, vjera ne smije da bude agitatorno sredstvo za njednu stranku, niti se smije narodu prijetiti «u ime božje» sa takvim posljedicama. Inače bi se moglo još i koješta dogoditi. Neka ne zaboravi to vlč. g. Don Pavić, s kojim se dosada nismo još potanje bavili, premda smo i za to imali prilike, kad je sakupljao potpise od djaka za nekakvu izjavu. Neka ne zaboravi to ni biskupski Ordinarijat. Neka se vjera ne izrabi u političke svrhe. Mi samo želimo, da nam kršćanska vjera bude sačuvana u svojoj čistoći, a da ne služi zavadjanju našega naroda. U božjem hramu tražimo utjehu i mir. U njemu se ne smije sijati razdor i mržnju proti nacionalnom i političkom protivniku, a još manje proti istokrvnoj braći. Vlč. je g. Don Pavić počinio veliki grijeh, za koji će morati da odgovara pred Bogom i pred narodom. Znamo, da je on u ovo posljednje doba postao vrlo poduzetan. O tome bi mogli još svašta da pišemo. Upozorujemo biskupski Ordinarijat na ovo rovanje, koje ni najmanje ne dolići jednom duševnom pastiru, koji ima da propovijeda evangjelje kršćanske ljubavi, a ne poganske mržnje. Treba da razlikujemo vjeru od nekojih crkvenih pastira. Na ove ćemo uvijek pokazati prstom, kad doznamo, da su se ogriješili o svetim načelima kršćanske vjere i o svojim dužnostima. Nikako ne ćemo dozvoliti, da se u nas uvedu kranjske metode. Medjutim gospodinu Paviću velimo: «Licemjere! Izvadi najprije brvno iz oka svojega, pa ćeš onda vidjeti izvaditi trun iz oka brata svojega» (Mat. 7-5), a narodu našem kažemo: «Čuvajte se od lažnijeh proroka, koji dolaze k vama u odijelu ovčijemu, a unutra su vuci grabljivi» (Mat. 7-15). Augurima velimo: «Ljubite neprijatelje svoje, blagosiljajte one, koji vas kunu, činite dobro onima, koji mrze na vas, i molite se Bogu za one, koji vas gone» (Mat. 5-44). «Ako ne bude veća pravda vaša nego književnika i farizeja, ne ćete ući u carstvo nebesko.» (Mat. 5-20).

IZ ... TINE.

[illegible] ... novich. Ovoga je proljeća opazio, da je star, jer nije ... god. 1922., kada je bio izabran.

Imali smo dakle, u petak 10. ov. mj. sjednicu općinskog zastupstva u Sv. Vičentu i na toj se je sjednici po demisiji Doblanovicha imao izabrati novi, «friški» sindako. Općinski zastupnici ili župani izabraše ... za novoga sindaka ... Giuseppe Cociu, koji se je odmah iza izbora pokazao zahvalan svojim biračima počastivši ih čašom domaćega vina. Dopisnik puljskoga lista «Azione» lijepo je opisao ovaj novi dogodjaj u Sv. Vičentu i na poseban je način obasuo hvalom novog sindaka. Mi ga za sada ne hvalimo, a ni kudimo. Preporučujemo mu jedino to, da uzme na znanje, da smo i mi seljaci ljudi, da imamo na vratu glavu i da se ne pustimo smatrati bedacima. Hoćemo da s nama postupa onako, kako će postupati sa svojima «paesanima» iz Sv. Vičenta. Bude li se ovoga držao stalno ćemo ga poštivati. Gospodi županima takodjer stavljamo do znanja, ako su to zaboravili, da smo ih mi, narod, izabrali, pa neka se u svojim poslovima drže onako, kako im dužnost i savjest nalaže.

Kako smo već javili u prošlom broju «Istarske Riječi» ostavio nas je liječnik dr. Pesante, koji nam je uistinu bio «pesante». Mi smo ga plaćali, a on je dolazio da nam liječi bolesnike jedno tri puta u sedmici. Dne 26. o. mj. imali su naši župani svečanu sjednicu, na kojoj su zaključili, da dobavimo novoga liječnika gosp. Cbvricka iz Porečštine. Narod je želio znati, hoće li imenovani liječnik biti stalno nastanjen ovdje ili će pak dolaziti samo par puta na sedmicu. Pošto se je doznalo, da će biti stalno namješten narod je bio sav jednodušno za to. Kad je plaćen, neka ga bar imamo u svakoj nuždi pripravnoga.

Moramo Vam sa žalosnim srcem javiti još ovo: Prošle sedmice od 19. do 20. u noći posjekli su nepoznati zlikovci našem dobrom prijatelju, Antunu Perkoviću iz Raponji, oko 3500 loza i počinili mu time ogromnu štetu, koja je procjenjena na 9000 lira. Ljudi božji pamet u glavu! Ruku na prsa i dobro promislite ovu lijepu narodnu poslovicu: «Ne čini drugome ono, što ti ne bi želio, da ti drugi čini!» O, kad ćemo već jedamput živjeti u ljubavi i slozi? Žalimo g. Antu Perkovića u njegovoj nesreći.

Prije Uskrsa podigli su nam na zvonik nova zvona, ali ista nemaju ni izdaleka onaj lijepi glas, koji su imala prijašnja. Naš gospodin župnik svejedno zahtjeva 90 do 100 lira za zvonjenje, kada prati kojega mrtvaca iz sela u Sv. Vičenat na groblje.

IZ VIŽINADE.

Naši fašisti priredjuju svake nedjelje javni ples u gradu. Ples biva redovito dobro posjećen. Naša neuka mladež iz okolice hrli na te plesove kao ovce na sol. Za pojedine separatne plesove plaćaju obično 10—20 lira. Najviše se u toj gluposti ističu nekoji mladići iz Vranjeg sela, kojim su svojedobno fašisti zapalili kuće. Novac, koji kroz tjedan dobiju u rudniku, u nedjelju razbacaju po krčmama i fašističkim plesovima. To je prava pravcata sramota. Zar ne bi bilo bolje, da naša mladež čuva bijele novce za crne dane, nego da ih u ludo rasipava i puni žepove onima, koji su im pred par godina palili kuće? Gdje im je narodni ponos, gdje pamet? Mladići i djevojke, opametite se jednom! Ne činite sramotu sebi i svojim roditeljima!

IZ ŠTRPEDA.

Na uskrsni ponedjeljak naša općina dobrotom dozvolila ples u našem selu i u Sv. Martinu. Takove «dobrote» još nismo dočekali! — Mi smo počeli razmišljati odakle i zašto ta nova milost. — Mi smo se domislili, da je ta dobrota zlonamjerna, kojom se hoće posvaditi Štrpedane i Svetomartince. Razumije se, da je bilo manje ljudi na obim plesovima; ali sada, kada znamo što se hijelo postići, ne će Štrped zamjeriti Sv. Martinu, a ni obratno. Drugi put u takovom slučaju jedno ili drugo selo odbit će plesnu dozvolu u dobro drugog sela, jer čisti prihod ide u korist domaće glazbe.

IZ TRVIŽA.

Poštovani gospodine uredniče! Mlad sam ne ... po zanimanju ... rad ... od ... mlaka, ... «Istarska Riječ» ... se tako ... srcu, da ... većinom ... sitam i pratim ... lijepo i poučno pisanje.

Živim u čisto našem selu, gdje nema ni jednog pravog, rodjenog Italijana. Naš život je ovdje vrlo težak, jer nas pritišću sa svih strana. Naši narodni protivnici ulažu sve sile oko toga, da nas odnarode i istrijebe sa lica ove djedovske grude. U tu svrhu oduzimlju nam sva prava i ne daju nam pravo ni disati. Slabići su već klonuli duhom, ali većina nije.

No najžalosnije je to, da se u posljednje vrijeme našlo u našem selu i takovih ljudi, koji poput kakvih agenata idu po našem selu i uspiruju medju puk nebratsku mržnju, kao da nam ne prijeti nikaka pogibelj sa strane naših narodnih protivnika. Osobito im je na zubu naša mila «Istarska Riječ», i nekoji naši vidjeniji ljudi, koji stoje na braniku naših potlačenih prava u Istri. Naš neuki svijet nagovaraju, da otkaže «Istarsku Riječ» i da se pretplati na neki list, koji također u glavnom vodi boj proti naših ljudi i u kojem imaju glavnog udjela neki italijanski biskupi. Ne bih Vam znao reći, koliko dobivaju ti agenti za «žurnadu». Svakako mislim, da badava ne idu po selima nagovarati neupućeni svijet, da mrzi svoje ljude i da otkaže svoju novinu, koja nema na sebi nikakve tudjinske primjese.

Bilo kako da bilo, mene odmah srce zazebe, kad u ovim crnim danima vidim medju našim bespravnim narodom takve agente, koji vrlu taju okolo i zavadjaju narod. Nije ni čudo. Ja u svojoj poštenoj duši ne mogu trpiti ljudskih zločina koji hoće da živi na ruševinama drugih i da slavi pobjedu nad samoprijegorom, istinom i pravicom. Uvjeren sam, da ćemo mi Trvižani doći još i do toga, da će čovjek čovjeku postati vuk, ako se brzo ne otresemo takovih agenata.

Sred ovakog stanja mi ne smijemo ostati skrštenih ruku kao posmatrači. Kada kuća gori od požara, i kada kuga mori od pošasti, treba da svaki priskoči u pomoć i zlo suzbije. Ljudi su prigrlili zlo i razvrat, a urotili se proti svemu, što je čovječno i plemenito. Svemu je tomu kriva sebičnost, koja je izvor svakom zlu, pa i ovome. Zato nam sveta dužnost nalaže, da povedemo najžešću borbu proti tom zloduhu.

Samo naprijed, gospodine uredniče! Pobijajte sebičnost i šibajte zavadjače naroda! Još ima, hvala Bogu, mladih i nezaraženih srdaca, koji s Vama misle i osjećaju, u čijim srcima gori iskra slavenske bratske ljubavi. Oni će Vas vjerno slijediti.

Seljački mladić.

IZ RIPENDE KOD LABINA.

Nema valjda u cijeloj Istri jednog sela, koje bi toliko pritiskali naši narodni protivnici, kao Ripendu. Mi smo oduvijek bili na želucu italijanskoj, hrvatožderskoj gospodi u Labinu, a tako ćemo — ako sam Bog ne pomogne — i nadalje ostati. To nam najbolje svjedoči činjenica, da nas svagdje, gdje samo mogu, muče i tlače. Najprije su nas pritiskali u političkom pogledu, a sad su počeli i u gospodarskom. Svrha je očita: hoće da nas istrijebe sa lica zemlje. No pri tom je najžalosnije to, da im se u tom sramotnom cilju pridružio i jedan čovjek našeg roda i jezika. Taj se zloduh iznajprije iznevjerio svojem majčinom mlijeku, zanijekao svoju narodnost, a zatim stupio u službu naših progonitelja u Labinu. Od tada s našim narodom postupa gore nego labinjski «signorotti». Hoćete da vam ga malko opišem? Evo, čujte: Lanjske je godine u sporazumu sa labinjskom gospodom dao posjeći «komunal». Drva je prodao po vrlo niskoj cijeni, tako da smo se svi upravo zgražali. A kamo je metnuo novac, to znade on i dobri Bog. Ali sada misli ići još i dalje. Ovih se dana pronio glas, da misli i sam komunal prodati. Razumije se, da nama to nije pravo. Ako zbilja dodje do toga, onda ne ćemo niti par glava ovaca moći držati na svojem zemljištu, jer smo svi siromasi. Osim toga nastaje i to pitanje: kamo bi on metnuo taj novac? Sigurno ne bi išao u naše džepove. Zato opominjemo, neka pazi što radi. Mi doduše trpimo i šutimo, ali bi mogao i tomu doći kraj. Svaka je sila vremena, a tako i njegova. Doći će dan, kad će i on morati polagati račune, jer «Bog ne plaća svake subote, ali nikom dužan ne ostaje».

IZ BUZEŠTINE.

Kod nas ni živa duša ne zna, kada se d... općinske sjednice. To znadu samo općin... zastupnici, pa i oni naši, koji nisu naši, iz o... ce, koji su sve drugo no zastupnici; ali nj... stroga zabranjeno, da šute o danu i d... nom redu sjednice. A oni i zbilja poko... šute u nadi, da će im to njihovo zastupnis... i ta šutnja nešto koristiti. Ne znamo, da li to zbilja koristi ili ne. Samo tajenje saziv... zaključaka njihovih sjednica — čini nam jako sumljivim. Zašto sakrivaju, općinske, ... kle općenite, komunske stvari, kad i on... moramo sve to prije ili kasnije doznati ili ... na svojoj koži očutiti?

Zadnja općinska sjednica bila je takod... tajna, ali ipak već se govori ovuda, da slavna gospoda zastupnici iz okolice i njih... fradelli iz grada, agenti ili poltroni ... odlučili nove općinske takse; kažu da se ... veda taksirala sa 30 L., prasse sa 20 L., dap... da će svaka osoba ili svaki čovjek na Bu... štini plaćati općini po 7 lira. Capio! Qua ... si scherza!

Ovo i ovoliko smo doznali, a ako nije ... istina, nek se nas ne krivi. Kada budu ja... općinske sjednice, znat ćemo sve točnije ... javne sjednice ... sve općinske zaključke, barem one najzna... nitije i najmodernije, naime nove takse, ... se pripravimo mi posjednici, dočekati ... naime junački i junački ih nositi, dok n... pod njime ne klonu noge i koljena. Ali ... općinska tajnost, ono tajenje i skriva... stvari koje bi morala naša «podestarija» ... trasparent objesiti na zvonik, pa da se svi... onako kako je to u onoj pred tri-četiri god... nocju za nekih patriotičnih dana, ta ovo ... nost ne da nam mirno spavati! Neka se otk... mrtvaca!

Opet smo doznali, da su neki gradski ... stupnici predlagali gori spomenute n... takse, a i povišenje plaće malozaslužnom ... veterinaru, ali da su se izvanjski zastup... tomu protivili i — otišli kući. Sjednica da... morala prekinuti. Tako se govori. Istinu ... nam kazati sam gosp. načelnik, kada dodje ... k njemu u audijenciju.

IZ KAŠTELIRA.

Na uskrsni ponedjeljak uveče sakupilo ... nekoliko ovdješnjih fašista u gostioni Iv... Beakovića. Kad su se opili, stali su ig... «moru». Našto su stupili u gostionu vižinad... karabinijeri. Netom su opazili da fašisti igr... tu zabranjenu igru, stupili su pred gostionič... Beakovića i naredili mu da smjesta zatv... gostionu. Beaković se malo nećkao, ali k... je vidio, da karabinijeri odlučno ustraju k... svog zahtjeva, istjerao je gostove napolje ... zatvorio gostionu.

Nakon toga su karabinijeri otišli u gostio... Riosa, gdje se vršio javni ples. Tu su sjeli ... jedan stol i stali sa nekim fašistima igrati ... branjenu igru «moru».

Malo zatim došao je u tu gostionu i gost... ničar Beaković. Čim je vidio, da karabinij... igraju «moru», radi koje su njemu malo pr... zatvorili gostionu, pristupi k njima te im re... «Slušajte, gospodo karabinijeri! Meni ste ... redili, da zatvorim svoj lokal, jer da sam ... ogriješio o zakon time, što sam dozvolio ig... nje zabranjene «more», a sada je i vi sami ... igrate! Zar više nije zabranjena? Ili zabra... vrijedi samo za moju gostionu? Lijepi ste ... čuvari reda i zakona!...» Nato je Beakov... izišao napolje.

Medjutim karabinijeri su odlučili, da ... uapse radi uvrede poštenja, pa su najedamp... ustali i otišli za njime. Kad su ga ulovili, htj... su ga svezati. No Beaković im se nije pus... svezati, pa je došlo do sukoba izmedju nje... i karabinijera. U tom sukobu Beaković je iz... karabinijerima puške i počeo ih tući. Na nj... hovo zapomanje izašli su iz Riosove gostio... i fašisti, medju kojima su se pojavile dvi... struje: jedna za Beakovića, a druga prot... njega. I tako je došlo do većeg sukoba, u k... jem su ostali ranjeni Beaković, karabinije... Moscatto i Baggio te fašisti Riosa i Cocianc...

Kao glavni krivci ovog incidenta bili su ua... šeni Ivan Beaković i Ivan Legović.

IZ LIVADA.

Minulog tjedna provalili su nepoznati t... tovi u staju Frane Milanovića i odveli mu ... glave goveda. Drugi dan su se dali oružni... u potjeru za tatovima, ali bez ikakva uspjeh... Milanović trpi štetu od 10.000 lira.

P O D L I S T A K

PETAR KOČIĆ:

Đurđev dan

Osvanuo je lijepi, nasmijani Giurgiev — dan. Sve u radosti i neopisanome milju pliva i topi se. Na ljupkom cvijetku, na nježnom i zelenom listiću, na tankoj i vitkoj grančici, opaža se nov, probudjen život.

Čovjek se osilio, pa nekako ponosito gleda, kako ga priroda obasiplje krasom i ljepotom. Pune su mu grudi: hoće da prepuknu od neke miline, koju tako silno osjeća u razdraganim grudima. Srce mu zaigra, — poletio bi. «Hvala ti, Bože, na tvome daru!» nehotice mu se otme uzvik iz uzbudjene duše.

Čudnovato je giurgievsko sunce! Ono stare pomladjuje, a mladima polet daje. Sve, sve mu se raduje i želino ga iščekuje, pa i onaj mali mravak, što tamo mili po suhom prutiću.

Po lugovima rasule se bijele ovce i mali jaganci. Po gdjekoja ovca brižljivo blekne, a tek joj se milo jagnješce odazove, pa se sito zaigra preko mekih i pitomih luka.

Čobani se skupili, pa se razgovaraju o dosadašnjim, pretrpljenim mukama, kaošto i o onima, koje će još morati da pretrpe. Pri tom se tješe nadom, da će i njihovom trpljenju doći kraj, jer da stara poslovica veli, «da je svaka sila samo privremena...»

EUGEN KUMIČIĆ:

Petar Zrinjski i Fran Krsto Frankopan na stratištu

(Bečko Novo Mesto, 30. aprila 1671.)

Na trgu i okolo njega svuda muk. Povetarce, ispod sunca tihano je lovorilo, i nanosilo miomiris proletnjega odveća mlade trave s okolnih livada. Sunce je već osvetlilo polovicu stratišta; krvnik je mirno odmotao svoj mač, koji sevnu, dug i širok. Ljudi pogledaju sat na tornju, vrata od oružnice i onaj mač, pak svi pogledi padnu na onaj shod na pročelju oružnice na prvom spratu. Na shod su izišli gradski sudac, njegovi prisednici i bilježnik kaznenoga suda Hanugel. Na bedemu sve se pripelo jedno na drugo.

Još jedan hip, i škripnu teška vrata od oružnice, trgne se mlado i staro, sve pridigne glavu, bruj poleti zrakom, pa opet grobni muk...

Vrata se otvorila. Na trg su stupila dva seda kapucina pognute glave. Svaki nosi malo propelo, za njima ide kapetan fon Er, pak deset kopljanika; onda opet dva kapucina: jedan levo, drugi desno Petru Zrinjskomu, koji lagano stupa s propelom u rukama. Sunce mu znoji otkrivenu glavu, onu valovitu crnu kosu; na modroj dolami blistaju se krupne toke. Korak iza njega, ide sluga Tardić, pa opet deset kopljanika.

Na kapetanovu zapoved, svi stanu pred oružnicom, netom su izišli iz nje.

Bilježnik kaznenoga suda pročita osudu sa shoda jakim glasom, pak javi da je stiglo pomilovanje od premilostivoga cesara i kralja Leopolda I. da se osudjeniku ne će odseći desnica.

Petar pomisli na Frana, zahvalno pogleda put neba.

Gradski sudac slomi sada jedan štapić i baci ga sa shoda na trg.

Na kapetanovu zapoved, krenu prema stratištu.

Sve su oči uprte u Zrinjskoga; svi se čude njegovu spokojnom licu, koje proseva neizmernom dobrotom i milotom, onako bledo, onako sveto, jer njegova bledoća zanosi na bledoću velikih mučenika. Iz dubokih očiju proviruje mu neka svetla nadzemna snaga, jer dok idu lagano trgom, on vidi samo malo propelo, on ne čuje reči svojega ispovednika, koji ga teši da će domala stupiti medju blažene na drugom svetu.

Već su kod stratišta. Zrinjski pogleda krvnikan njegov mač, pritisne srce rukom i izusti tužno:

— Časni i dobri moj oče, molite se Bogu za moju otadžbinu! Oh, da znate kako je poga... žena! Molite se za nju!

— Ja se za sve patnike... uduši se staro... reč od velikog tronuća.

— Molite se Bogu za moju ženu, za moj... decu!

— Molit' ću se... zajeca tiho ispovednik.

— Molite se za moju dušu! uzdahne Petar, pa uzide stalnim korakom na stratište, a od... mah za njim ispovednik i sluga.

Krvnik stoji nepomično, drži mač na golom ramenu.

Zrinjski svrne očima po trgu, pogleda po... verenike i reče svojemu ispovedniku:

— Više se ovi siromasi boje moje smrti nego li ja!

— Oprostite svima!...

— Opraštam...: drhtne Zrinjski, preda pro... pelo ispovedniku, svuče dolamu, dobaci je sluzi, izvadi iz džepa svilen rubac prekrasno izvezen zlatom: ogleda ga, poljubi ga, pa uz... dahne s najvećom boli:

— Oh, Katarina moja!...*)

Na kapucinskom tornju odbije devet ča... sova.

Zrinjski klekne, pogleda sunce, poljubi onaj svileni rubac, dade ga sluzi i umoli:

---

*) Banica Katarina Zrinjska, Petrova žena.

Franina i Jurina

Fr.: Zdravo Jurine! Kade si ti bija? Već te nis vidija osan dan.

Jur.: Bija san malo viditi, kako je na Puljštini.

Fr.: Kaži mi malo ča je tamo novoga, kako živu tamo naši ljudi?

Jur.: Kako živu! — to je jeno debelo pitanje. Čuda bi se od toga dalo govoriti. Puljština je od vajk bila dika za našu Istru, pa je i dandanas. Ljudi kremenjaki i narodu virni, a trdi kako lebra našeg starca Velebita, tako da ih ne bi ni sva sila ovoga svita slomila.

Fr.: To mi je jako drago čuti, a kako je tamo kampanja?

Jur.: Se mislilo, da će ovo lito biti dobro, ali niki dan se oblak prilomija i padâ je daž kako iz kabla. Je pasalo kakovih treset lit, da takove povodnje nije bilo. Na nikin mistin je bilo sve zaplivalo a na nikin je odneslo svu zemlju ča — sve do trdoga. U Ližnjanu se dogodila i jena nesrića. Strila je zapalila jenom kmetu jenu kopu sena ka je sva do dna zgorila.

Fr.: A brižni naši ljudi, kako da nije došta da ih svaki dan taru i muče svakakove taše i šopratašе i sve druge nevolje!

Jur.: Ti je toliko tamo te mizerije i nevolje, da ih ne bi do sudnjega dana zbrojija, a osobito od kada su zaprli varšinâ u Puli. Na tisuće i tisuće naroda je moralo poći s trbuhom za kruhom, i čuje se da će još toga biti, a oni ki su doma ostali, mižerija in ne fali.

Fr.: A si ča čuja, ča su učinili tamo te nove molbe za škodu od gvere?

Jur.: Pušti me z Bogon! To ti je kako posvuda jena prava Babilonija, da njoj ni vrag ne bi kraja našal. Svaki dan jedan nov dekret, jena nova ordinanca i ča ti ja znan. Ljudi su kako prija učinili molbe, i ma mene se para, da ni od te [illegible] ne bude [illegible] kakovon [illegible] će sigurno ostati na debljih kraj?

Fr.: Ima tamo još ča novoga?

Jur.: Novoga je čuda, ali malo dobroga. San govorija s nikin našin ribarin, pak ter znaš, ribarija je bila vajka peklja rija, ali sada je još gore. Naši ljudi nisu gospodari prodavati svoju ribu na merkatu. Pomisli malo. Oni se klatare po cile dane i noći po moru, već putih gladni i žedni, a kada ulove par ribic i kada je voze na Pulu moraju najprija na žici platiti «ršpeljvu tašu»; a kada dodju na merkat, moraju je dati na veliku kompravendin, ki si šaplju u uho ki će tobože dati više i to će reći pošto će kompravendi sami.

Fr.: Ja ne virujen, da to more biti tako.

Jur.: Znan ja, da si ti trdoglavac, pak ne ćeš da to razumiš, ali tako je i bašta!

Fr.: Ma ča je to kakov vražji befel, da čovik nije gospodar prodavati svoju robu?

Jur.: To neka ti kaže stari Rizzi-paša, on to zna najbolje.

Fr.: Kako vidin [illegible] života ni na kraju [illegible].

Jur.: Ni ga i ako tako naprid gremo — ne će ga ni biti.

Fr.: Prija san ti bija ništo reka od tasi i šopratasi, ma ne plaćaju valja ljudi na kuće i štale?

Jur.: Da ti ja znan, ko plaćaju ko ne plaćaju, kad teti «Ferari» ne vidi nijedan do dna. Ovo ča nisi nikad ni čuja ni vidija, to ti se na Puljštini dogadja.

Fr.: Kakova su ta čudesa?

Jur.: To ti je ovako. Ljudin pošalju harte za toliko i toliko, da neka dodju platiti za kuću i štalu, a ako ne će platiti, onda neka se dodju š njiman pogadjati.

Fr.: Kakav je to bojski befel je to, da se gredu pogadjati! Ča je donke tamo kako na merkatu?

Jur.: Kako na merkatu, i još sto putih gore, jer na merkatu ako se ne pogodiš, greš lipo doma, a tamo moraš platiti koliko ti pitaju.

Fr.: Da se čovik mora pogadjati s jenin škrivanićem, toga svit još ni pametija.

Jur.: Ma ter znaš, da ča takovega se ne dogadja pod kapom nebeskon.

Fr.: Ma ja san štija u 6. broju našega lipoga «Narodnoga Gospodara», da nije triba plaćati na kuće i štale.

Jur.: Imaš pravo i ja san to štija! I to je naša velika sreća, da imamo koga, ki nas meće na dobar put ma ča ćeš, kada [illegible] njihovi befeli su kako jena velika [illegible] [illegible] pak se stišće i rasteže, kako [illegible]

Fr.: [illegible] dika [illegible] naši ljudi [illegible] kako ja vidin ne more [illegible] pomoći

Jur.: Se zna da ne moru Bog zna ča činiti, ali kako si čuja, sada čine molbe i rikorse proti tin tašan i to brez plaće neka nan ih Bog poživi.

Fr.: Neka, neka za dugo vrime i mi [illegible]

IZ GRAČIŠĆA

U zadnje doba naši stariji ljudi počinju da govore, da se je cijeli svijet preokrenuo. Donekle imaju pravo, jer jednoć, dok je služboval u ovoj župi veleć. župnik [illegible], bila je divota doći u našu crkvu. Danas više nije. Novi je župe upravitelj veleč. g. Don Mavrovich, [illegible] svemu politizirati [illegible] crkvu. Osim toga ni ostalo njegovo ponašanje nije u redu. Neprestano se druži sa našim najgorim protivnicima, [illegible] Mattinijem, koji su nam u posljednje doba nanijeli dosta neugodnosti. [illegible] Samo znamo [illegible] ispovijedi [illegible] crkvenim ispravama. Ali ima još gorih stvari. Sveto Pismo [illegible] hoće da je uspijuje [illegible] dakako u našem narodnom jeziku. To čini na vrlo rafiniran način. Ljude nagovara da se pretplate na nekakve listiće, koji [illegible] talijanski [illegible] Velečasni upravitelj [illegible] misli, da [illegible] Gračišćani su značajni ljudi, [illegible] svoje narodnosti ne [illegible] pa bilo to i kome [illegible] mi smo odlučni [illegible] Crkva mora [illegible] politička tribuna. Svećenik ne smije uspirivati u narodu mržnju, — već ga mora po Kristovim naucima voditi k dobromu i istini. Ako pak to veleč. g. Don Mavrovich ne može da čini, on može da zatraži i premještenje. Mi za njime ne ćemo ispustiti niti jedne suze. Žalimo, što moramo to iznijeti i time nehotice ožalostiti njegovu porodicu, koja se je — iako talijanskoga mišljenja — uvijek korektno ponašala prama našemu narodu, i koja je svake hvale vrijedna. Što bi pak rekao njegov stric, da je danas još živ?

ISPOD OSORŠĆICE (OTOK LOŠINJ)

Naša Osoršćica, inače lijepa i zamamljiva, ovih nam se dana tugom zaogrnula, jer smo ju vidjeli neobičnim oblacima pokrivenu. Jedno zbog kiša, koje već nekoliko dana ovdje padaju, a drugo zbog prilika, koje ovdje vladaju. Evo nam i Veliki Petak. Svaka je kršćanska duša očekivala taj dan sa tugom i utjehom, a to zato, jer ju taj dan spominje muke i smrti Ljubavi božje. One Ljubavi, koja sve zaokuplja i hoće da pritisne na svoje grudi da vidi i oćuti božanstvenu Ljubav. Sa tim mislima i mi Nerezinci očekivali smo taj dan. [illegible] dine kako nam upravo iz srca izlazila ona lijepa pjesma, koju smo sa majčinim mlijekom usisali, i koja nam pjesma govoriła o ljubavi i pravednosti božjoj. Ta nas pjesma budila na kajanje i ulijevala u srca naša utjehu i nadu. Ali evo mjesto utjehe donio nam Veliki Petak — žalost iz onoga Hrama, koji imade Propeloga i to zato što su nadošla druga vremena, kako oni vele! Neka vam bude rečeno na sav glas, da ako ste ju izbacili iz hrama na tako nekršćanski način, niste ju i nećete ju izbaciti iz srdaca naših. Zar ni je ovo žalosno? Oni koji bi bili pozvani da učine svoju dužnost ne čuju i neće da čuju. U crkvi čuješ čitati talijanski razne apele za svetu godinu. Dakle samo za Italijane. Za Hrvate riječi nema. Sto puta žalosnije da smo te morali uzeti u ruke «Istarsku Riječ», da nam protumači što je to sveta godina. I sv. Otac Papa izdao je okružnicu na vjernike cijeloga svijeta, da se ta njegova riječ svima u njihovom jeziku javi. I mi smo očekivali da ćemo doznati za nju, ali nebijaše ga, koji bi nam ju saopćio, osim velimo novina. Kako vam je ovdje u Nerezinama, tako vam je po cijelom Lošinju, osim, čini nam se, jednoga mjesta. Ljudi stoje u crkvi, a mnogi ju već napuštaju, da čuju riječ utjehe u svojem jeziku, ali mjesto da utješeni — žalosni izlaze. Svećenici, koji upravljaju crkvom, neobaziru se na tu duševnu žalost vjernika, već prolaze kao oni veliki popovi u sv. evandjelju mirno napred. U ovomu se na žalost ističu i sinovi sv. Frane kao ovi naši u Nerezinama, tako i oni u Cresu (Op. corr: U Cresu župnik ako prem Italijan, imade nešto propovijedati hrvatski dok fratri ni riječi.) i Lošinju. Oni bi valjda morali znati da sv. Franjo nije Indijancima propovijedao španjolski, već indijanski! O sinovi sv. Frane, koji puni vaše crkve, recite malo? To su žalosne uspomene, a naš biskup će se valjda moći pohvaliti pred sv. Ocem u Rimu, kad podje u pohode, da svojih ruku nije oblatio pišući većini svojih vjernika u njihovom materinskom hrvatskom jeziku! Mi mislimo, da kršćanska dužnost bi mu to nalagala!

IZ PULJŠTINE

Prošli su uskrsni blagdani bez one velike galame i buke kao što je prije bilo u običaju. Manje se pilo i trošilo, jer svaki dan nam svega nestaje. Sad možemo kazati ne samo pusta mladost svaki dan na manje, već i pusto blagostanje svaki dan na manje. Ekonomsko stanje biva upravo očajno, ni od kuda zarade, ni od kuda novca. Kamo ćemo ovako dospjeti? Inače su sada počela ljepša vremena, pa nas tako barem providnost Božja okrepljuje, jer smo željni svega ko ozebli sunca. U Medulinu je izgled iza odlaska g. maresciala nekako odlanuo. Taj diktator je zadavao je svakojakih jada našim ljudima, a specijalno je bio iza [illegible] tvaranje. Ako je samo neko malo veselije poskakivao i pjevao, eto njega, pa strpa ga u zatvor, gdje bi se odležao na cementu cijelu noć u opasnosti, da si navuče kakvu bolest. Znao je za takve stvari predlagati globe ljudima, koji kroz cijelu godinu nijesu dobili ni novčića. Sad je, kako rekosmo, malo, ali samo malo bolje, a bolji i točniji sud znat ćemo kasnije. Preuranjena hvala mogla bi škoditi! Osobito slaba je ove godine ribarija, pa jadni naši ribari u cijeloj okolici oskudijevaju i stradaju. Nadalo se, da će im ljepša vremena donesti i bolju, ljepšu sreću. Dao Bog!

IZ PAZINŠTINE

Pred nekoliko dana išao je Vinko Dobrila pok. Josipa iz sela Dobrili u Žminj na sajam. Svrha njegovog polaska na sajam bila je, da kupi par magaraca. Budući da prije podne nije mogao naći na sajmu onakve magarce, kakve je on želio, otputio se poslije podne kući.

Medjutim na putu se je namjerio na jednog Pazinčana, koji je slučajno imao za prodati dva magarčića, te se stao s njime pogadjati. Nakon kratkog pogadjanja sklopili su pogodbu. Zatim se je Pazinac vratio u Žminj, a Dobrila je proslijedio s kupljenim magarcima put prema Dobrilima.

Medjutim, kad se za par kilometara odalio od Žminja, najedamput dotrče k njemu dva cigana i jedna ciganka, te ga stanu nemilosrdno udarati sa štapovima po glavi u namjeri, da ga onesvijeste i da mu ukradu magarčiće. Sreća je prohtjela, da su brzo nadošli drugi seljaci, koji su se vraćali iz sajma, te prisilili cigane na bijeg.

Opažamo, da već duže vremena idu cigani na sajmove radi kradje. Dobro bi bilo, da im vlasti posvete malo više pažnje.

IZ SV. MARTINA

Danas nije Buzet sasma ono što je bio lani i preklani. A prije rata bilo je u gradu socijalista, a i dobrih austrijskih patriota. Oni su postali sada dobri talijanski patrioti. Ali opet vidimo u gradu, da neki mijenjaju lice i maske kao i igrači u teatru.

Sada, na primjer, već imade naš grad i nekoliko komunista. Hvala Lenjina i velikoj Rusiji, te su nekoji gradjani već počeli medju našim narodom širiti komunizam.

Tako je jedan i mene bršćal oko ušiju o komunizmu i o nekakvom društvu računskom seljaka. Rekao mi, da bi došao k nama da go-

Politički pregled

[illegible] govori jedan [illegible] govoriti? Italianski [illegible]

Dunkve mio amigo, to ni za nas! Neka taj deputato komunista agitira za komunizam med svojim talijanskim [illegible] Mi ćemo radje kupiti postol [illegible] za svoju glavu. Macancora una domanda amigo: biste li nam vi italijanski komunisti dali slavenske škole? Ostao je moj amigo kako da ga strela ošinula — okamenjen. A onda reče: kvel no! — Ne?! Adio amigo! Obrnuo sam se i otišao doma.

IZ BREGI

Neki u Buzetu još danas misle, da su oni tu da jedu i piju na tudji račun. Oni misle, da su grofovi a mi njihovi kmeti; oni ne će s nama da imadu jednake pravice i dužnosti. Takovi su oni, koji su se malo pomoću našem potušili, a takovi su i mnogi siromasi u gradu.

Ovo nam dolazilo na pamet, kad smo se vraćali iz Buzeta sa skupštine lovaca.

Naš izvanjskih slavenskih lovaca ima dvaput više nego njih Talijana [illegible] budimo [illegible] samo oni [illegible] ćemo loviti samo u svojem kraju, dočim oni čitavom općinom. Ali, takvim vam vodenog mozga, kako možete to zahtjevati?! Mi smo ih pitali koliko vi plaćate u ime lova? Toliko. Beni, i mi plaćamo koliko i vi? Dakle: jednako plaćamo, jednako valja i uživamo. No mi bismo imali nekako veće pravice od gradjana [illegible] njiva, koje moramo [illegible] imate [illegible] budimo ljudi [illegible]

IZ PIĆANŠTINE

Za vrijeme ranijih i posljednjih izbora naši su se Italijani uvelike zamjerili nama seljacima na Pićanštini. Radi toga još i danas naši ljudi ne će da zalaze u njihove gostione i trgovine. Trgovcima i gostioničarima, razumije se, to nije pravo, pa kušaju na sve moguće načine, da nas opet predobiju za sebe. U zadnje vrijeme počeli su nas nagovarati da stupimo s njima u akciju da se odijelimo od pazinske općine, i da ustanovimo posebnu općinu Pićan. Neki ljudi, koji ne znaju misliti svojom glavom, išli su im na lumanice, ali većina nije. Mi smo uvjereni, da kad bismo se odijelili od Pazina i ustanovili posebnu općinu u Pićnu, da bi to bila za nas samo šteta, jer bi nam se još više povećala plaćila. A tko bi imao od toga koristi? Samo ona pićanska gospoda, koja bi sjajala na koriti! Zato mi mojim ne pustimo zavadjati od pićanske gospode, jer nam to može samo škoditi. Dakle pamet u glavu!

Kratke vijesti iz svih strana

— Varšavski listovi javljaju, da je poljska vlada dobila iz Beograda vijest, da jugoslovenski kralj Aleksandar namjerava da posjeti Varšavu u prvoj polovici mjeseca maja.

— Pred nekoliko dana dogodila se strašna aeroplanska nesreća u Mostaru. Podnarednik Perović i jedan vojni pilot digli su se s aparatom do 150 m visine. Sa te visine survao se aparat na zemlju. Avijatičari su teško ranjeni izvučeni ispod ruševina aparata i preneseni u mostarsku bolnicu.

— U Zagrebu su osvanuli plakati, kojima se raspisuju izbori za popunjenje gradskog zastupstva. Bira se 25 zastupnika, koji su u decembru pr. godine bili izžrijebani. Izbori će se obaviti dne 10. maja, a rok za predaju kandidatskih lista odredjen je za 2. maja.

— U londonskim se arheološkim krugovima daje velika važnost pronalasku babilonskih ruševina u Uru u Kaldeji na 140 milja od stare Babilonije. Nadjeni su umjetnički radovi u izradjenom kamenu 2300 godina prije Krista.

— Prošlog tjedna posjetili su engleski suvereni Italiju. U Palermo su stigli svojim jahtom „Victoria and Albert“, te su jedan dan odsjeli u vilama princeva Trabia i Maritrano. Na povratku u jahtu bili su srdačno pozdravljeni od tamošnjeg pučanstva.

— Ovih dana stigao je u Madrid princ Wilhelm, sin njemačkog kronprica. On će nekoliko sedmica ostati gostom španjolske kraljevske porodice, koju će pratiti u Sevillu.

— Francuski parlamenat izabrao je svojim predsjednikom bivšeg predsjednika ministarskog savjeta g. Herriota. Cijela opozicija uzdržala se od glasovanja.

— Italijanske novine javljaju, da se u Milanu poduzimaju pripreme za zračnu prugu Italija—Buenos-Aires, u kojoj bi navodno imao da sudjeluje i d'Annunzio sa nekoliko viđenijih ličnosti. Putovanje bi se obavilo sa dva aeroplana tipa „Savoja 55“.

— Od 12. do 16. maja održat će se u Vasingtonu medjunarodna policijska konferencija.

— Prošle subote vratio se iz Amerike talijanski general Badoglio. Računa se, da će doskora biti imenovan šefom generalnog štaba.

— Dva viša općinska činovnika u gradu Tebuca (Meksiko), inženir Carillo i prof. Esquir, [illegible] ustrijelili [illegible] medjusobno u dvoboju. Razdalja je bila 4 metra.

— U subotu navečer preminuo je u Berlinu profesor visoke tehničke škole u Charlottenbourgu, dr. Müller. Pokojnik je bio jedan od najboljih svjetskih stručnjaka za mostogradnje.

— Poznata francuska „Ligue des Patriotes“ priredila je prekjučer sastanak u počast Male antante i Poljske. Sastanku je predsjedao general de Castelnau, [illegible] sigurnosti.

— U petom gradskom kotaru u Beču otpočet će se doskora gradnja nebodera od 11 spratova.

— Jure, sveži mi ovim rupcem oči! Zbogom, dobri moj Jure! Taj rubac dala mi je moja Katarina na Petrovo pred tri godine. Njezine su ga ruke tako lepo...

— Dobri moj kneže!... zaplače sluga.

— Pridigni mi kosu sa zatiljka na teme i dobro je sveži! Sastaneš li se gde s mojom Katarinom, s mojom decom, da im taj rubac! Jure, ne reci im koliko sam trpeo... Sastat ćeš se možda s mojim sinom... Tvrdo sveži!... Njega možda ne će pogubiti...

Sluga sakuplja valovitu crnu kosu, u kojoj nisu već retke srebrne niti, i pridiže je na teme, a njegove se suze toče na nju i na onaj jaki i lepi vrat... Kad zaveže oči i kosu istim rupcem, odmakne se od gospodara i pokrije lice rukama.

Zrinjski se sad prekriži, sklopi ruke, prigne glavu i glasno izusti:

— Bože primi dušu moju!

Svud grobni muk... Brdom struji proletnji miomiris, s vedra neba sija sunce na onu pognutu glavu i celiva onaj otkriveni vrat... Srca ne kucaju... Krvnik podigne svoj veliki mač, silno zamahne — mač sevne, zazuji i zadivati Zrinjskoga niže zatiljka po jakoj kosti. Petar padne na kolena, a krvnik, sav smeten, naglo zamahne, ali i po drugi put udari krivo — zaseče tek do pola vrata. Zrinjski se sruši na prsi, protegne se. Krv poprska crno sukno i zapuši na suncu. Mrzli trnci prolete one ljude naokolo. Mnogi proklinju krvnika, koji tako muči krštenu dušu. Zrinjski se trza na onom suknu, pridiže se glavom [illegible] njiše se na sve strane; krv šiklja iz grozne rane; kosa mu se razvezala, i ona visi okrvavljena, vuče se po suknu; a krvnik, sav izvan sebe, besan, hvata kosu, lovi glavu da je odreže. Ljudi se zgražaju: neki urliču, mnogi beže s bedema. Krvnik napokon odreže, otpili krvavu glavu; pa odskoči, nasloni se na kladu, zadrhta, grčevito se zguri, prezavon prevrati očima. Sad pohitaše k stratištu ono desetak okrinkanih ljudi, svi rastegnu crno sukno, veliko poput najveće ponjave, omotaju i truplo i glavu, sve ostave onde i povrate se na svoje mjesto. Sluga Juraj, prestravljen, zakloni se u kapucinsku crkvu.

Ne prodje ni četvrt časa, a vrata oružnice opet zaškripnu i zacvile. Na trg dovedu kneza Frana sve onako kao i Petra.

Malo pred podne sahraniše Zrinjskoga i Frankopana u isti grob... Na humak položiše ploču, koja je već više dana bila gotova... Na njoj je izrezan krvnički mač, a nad njim dve mrtvačke glave. Latinski natpis kaže: da u grobu počivaju knez Petar Zrinjski, ban hrvatski, i markiz Fran Frankopan, zadnji od svoga roda.

Politički pregled

Rekonstrukcija vlade. — Sastanak glavnog odbora Radićeve stranke u Zagrebu. Veliki kongres Orjune.

Politički je život u Jugoslaviji ponovno oživio. U Beograd je ovih dana došlo mnogo narodnih poslanika, koji će ostati tamo do otvorenja Narodne Skupštine. Danas ili sutra imala bi se provesti rekonstrukcija vlade. Ako svi znaci ne varaju, na vladi će — uz male promjene — i nadalje ostati današnja Pašić-Pribićevićeva nacionalistička vlada.

Prošle nedjelje održan je u Zagrebu sastanak sviju članova glavnog odbora Radićeve stranke. Tom su sastanku prisustvovali sadanji i bivši poslanici hrvatskog seljačkog kluba, a naročito oni bivši poslanici, koji su 3. augusta prošle godine glasali za pristupanje u III. seljačku internacijonalu. Skupštini je osim toga prisustvovalo oko 500 pristalica i članova organizacije bivše HRSS iz svih krajeva.

Skupštinu je otvorio narodni poslanik i podpredsjenik g. Karlo Kovačević. On je najprije pozdravio prisutne, a zatim je podijelio je riječ g. Pavlu Radiću, da referiše o političkoj situaciji. G. Pavle Radić govorio je više od jednog sata o svim pitanjima, koja koja su u vezi sa današnjom političkom situacijom. Nakon toga razvila se svestrana diskusija o svim tim pitanjima. Pojedini su tražili informacije o raznim pitanjima a, u općem pogledu na politički položaj i rad HSS, vladala je jednodušnost. Konačno je jednoglasno i sa burnim odobravanjem primljena slijedeća rezolucija, koja glasi:

«Prvaci Hrvatske Seljačke Stranke na svom izvanrednom sastanku dne 26. aprila 1925., prosudivši sveukupni politički položaj, koji slijedi iz dvadesetgodišnjega nepokolebivog rada Hrvatske Seljačke Stranke za moralno ujedinjenje svih južnih Slavena, a čim su prilike dopustile i za njihovo političko ujedinjenje sa hrvatsko-srpskom jezgrom kao stožerom ove državne i narodne tvorbe, te vagnuvši sve ozbiljne prilike u našem susjedstvu i daljnjem inozemstvu, jednodušno s dubokim uvjerenjem stvoriše ove zaključke:

1. potpuno se odobrava i usvaja čitavi govor predsjednika Hrv. Selj. kluba, gosp. Pavla Radića, u Narodnoj Skupštini od 27. marta te godine;

2. izjavljaju, da hrvatsko nar. zastupstvo i HSS nisu imali niti će u buduće podržavati nikakve veze sa Seljačkom internacionalom u Moskvi;

3. ističu, da u interesu narodnog sporazuma izmedju Srba i Hrvata formalno opozivlju raniji Radićev pristanak uz seljačku internacionalu, jer smatraju za prvu svoju narodnu dužnost, da ničim ne otešćavaju veliko djelo narodnog ujedinjenja i oslobodjenja.»

Zagrebačke «Novosti» javljaju, da je g. Pavle Radić na polasku u Beograd izjavio njihovom suradniku, da je ta rezolucija glavnog odbora Radićeve stranke stvorena u potpunom sporazumu sa predsjednikom stranke, g. Stjepanom Radićem. —

31. maja 1925. g. u prijestolnici svih Srba, Hrvata i Slovenaca, u Beogradu održat će se prvi Kongres Organizacije Jugoslavenskih Nacionalista (Orjunaša).

Toga će dana ponosno promarširati 30 bataljona uniformisanih orjunaša ulicama legendarnog Beograda manifestirajući bratstvo, slogu, jedinstvo i jugoslovenstvo. Pobjedonosno, kao i pred šest godina, marširaće rame rame uz rame sinovi kršnih gora Hercegovine, Crne Gore, Dalmacije i Like; ponosno i samosvesno će toga dana stupati djeca ubavog Zagorja, ljupke Slovenije, ravne Posavine, bogate Vojvodine, Stare Srbije i junačke Šumadije.

U Bugarskoj još uvijek vrije.

Bugarska još nikako ne može da se smiri. Nad cijelom je zemljom proglašeno opsadno stanje. Ljudi se još uvijek ubijaju kao marva, iako u manjoj mjeri.

Ovih je dana bugarska vlada htjela da iskoristi zadnje dogadjaje protiv svojih protivnika, a naročito Stambulijskijevih zemljoradnika, koji su joj najači protivnici. Cankovu je dobro došlo da pozatvara i poubija sve vodje zemljoradnika i komunista, tako da je opet postao apsolutni gospodar u zemlji. Štaviše: vlada je išla tako daleko, da je internirala i samog kralja Borisa. Povod za to su dale otkrića, da je kralj Boris bio u kontaktu sa vodjama zemljoradnika, koji su u emigraciji i koji je bio ponudio, da negu u vladu, koju bi imao da sastavi Malinov.

Medjutim, kako se dalje saznaje, glavni su organizatori dosadašnjih atentata bivši aktivni bugarski oficiri, koji su prošle godine nevino osumnjičeni, da su htjeli da počine atentat u oficirskoj kasini, pa su tim povodom bili tri meseca u zatvoru. Oni su se ovako hteli osvetiti vladi g. Cankova.

Usprkos te činjenice bugarski su ministri Kalfor i Ruševe bili tako bezobrazni, da svojim neutemeljenima izjavama čitavu krivnju htjeli svaliti na Jugoslaviju, kao da je ona kriva zadnjim žalošnim dogodjajima u Bugarskoj. Radi toga je jugoslovanska vlada uložila energični protest u Sofiji i zatražila posvemašnju zadovoljštinu. Posljedica tog jugoslovenskog protesta bila je ta, da je bugarska vlada demantovala Kalfove i Ruševe izjave i time je spor riješen, što je opet najbolji dokaz da Jugoslavija želi živjeti u miru sa svojim susjedima.

Hindenburg — predsjednik njemačke republike.

Valjda nema veće nelogičnosti i ironičke igre sudbine, nego li je ta, da je kod drugog izbora za predsjednika njemačke republike izabran čovjek, koji je od bivšega cara Vilhelma Hohenzollerna, koji sada boravi svoje dane konfiniran u Doornu u Nizozemskoj, zatražio dopuštenje da smije kandidovati za predsjednika republike. Dakle predsjednik republike po dopuštanju kajzerovu! A druga je ironija u tom, što su baš komunisti bili oni, koji su svojim držanjem kod izbora omogućili njegov izbor na štetu predstavnika umjerenih stranaka g. dra Marxa.

Senzacija je dakle bila ta, da je za predsjednika njemačke republike izabran general feldmaršal Paul von Hindenburg, veliki njemački vojskovodja, čija je slava svakako nadmašivala veličinu njegovih djela. Najpokorniji službenik njemačkoga cara, koji je išao skokom kud je Wilhelm Hohenzollern krenuo okom, danas je predsjednik države. Predsjednik njemačke republike je danas Hindenburg, koji kao ni njegov vrhovni gospodar Wilhelm Hohenzollern, ne želi ništa više, nego slom republike i uspostavu apsolutističkoga carstva Hohenzollerna. To su fakta, na kojima ne mijenjaju ništa Hindenburgova uvjeravanja, da danas ima drugih aktuelnih pitanja i da je pitanje državne forme sporedno pitanje. Samo g. Hindenburg može po došaptavanjima svojih gospodara i sebi sličnim u Njemačkoj sutra da učini najakutnijim pitanjem pitanje državne forme. Ucstalom, ne treba se varati: vanjska politika onih grupa i struja, o koje se oslanja Hindenburg, bit će sasvim druga, nego li je bila vanjska politika Ebertova ili nego li bi bila vanjska politika Marxova. Ne treba se varati ni o tomu, da nije Hindenburg onaj, koji će sam spontano voditi tu politiku, jer je on «ein strammer Soldat», i ništa drugo. On će voditi politiku onakovu, kakovu mu naloži njegova okolina i prije svega njegov vrhovni ratni gospodar u Doornu. A to je politika revanša. Mi vjerujemo, da će ta politika biti prikrivena i neizravna, ali će ona biti u kojoj god formi takva. Hindenburg je dobio 14,639.399 glasova, a bivši kancelar kandidat republikanskog bloka dr. Marx je dobio 13,752.640 glasova. Kandidat komunističke stranke Thälmann 1,931.591 glas. Kako se iz ovog razmjera glasova vidi — razlika izmedju glasova Hindenburgovih i Marxovih iznosi 957.689 glasova — da su komunisti dali polovicu svojih glasova za listu republikanskog kandidata, komu je svoje glasove dala i socijalno demokratska stranka, bio bi prošao Marx a ne Hindenburg.

Izbor Paula v. Hindenburga imat će štetne posljedice. Prije svega za samu Njemačku, za njen položaj, u svijetu, a pored toga može da se ovim izborom pogorša i opći evropski položaj. Povjerenje u Njemačku, oko kojega su rabili utjecajni faktori javnoga života u Engleskoj i Franceskoj, opet će se uzdrmati i prema Njemačkoj će biti potrebna ponovno energičnija politika. Nastojanja oko revanša, koja se ovim izborom u Njemačkoj zbude, izazvat će ponovno kod drugih država samo još veću potrebu opreza, nepovjerljivosti i još upornije bdjenje nad vršenjem mirovnih ugovora. Ako se njemačke umjerenije stranke boje, da ovaj izbor znači da će tečevina demokratije u Njemačkoj biti uništene možda na decenije, to je još sigurnije, da će Njemačka i te kako imati platiti račun ove nepromišljenosti znatnoga dijela svega pučanstva. Sudbini ne će izbjeći Njemačka ni pod Hindenburgom, samo će joj pod njime biti teža, nego pod kojim predstavnikom umjerenijih grupa.

Domaće novosti

† Dr. Stojan Veljković.

Iz Beograda stiže nam žalosna vijest, da je tamo u 97. godini života preminuo ugledni član Davidovićeve dem. stranke, g. dr. Stojan Veljković, otac narod. poslanika Stojan Veljković, otac narodnog poslanika g. dra. Voje Veljkovića. Pokojnik je sebi pred nekoliko dana slomio nogu, a zatim dobio plućnicu, uslijed koje je i umro. Dr. Stojan Veljković bio je kroz dugi niz godina ministar u Pašićevom kabinetu. Više vremena bio je i predsjednik državnog savjeta te predsjednik kasacionog sudišta.

G. dru. Voji Veljkoviću, narodnom poslaniku, naše iskreno saučešće!

† Josip Vicel.

Iz Sv. Petra u Šumi stiže nam žalosna vijest, da je tamo nakon kratke bolesti, u 77. godini života, preminuo Josip Vicel, otac Ivana i Frana Vicela. Pokojnik je bio vrijedan sin jugoslovenskog naroda i odlični propagator našeg nacionalnog pokreta u Istri. U svojem životu bio je marljiv i pošten čovjek. Počivao u miru! Ožalošćenoj porodici naše iskreno saučešće!

Slučaj prof. Webera.

U posljednjem broju «Istarske Riječi» donijeli smo kratki izvještaj na netaktičnom postupku ovdješnjih vlasti sa ljubljanskim sveučilišnim profesorom dr. Weberom. Danas pak možemo javiti, da je onaj incident izazvao veliko negodovanje u Jugoslaviji. U Ljubljani i Mariboru držale su se velike protesne skupštine, a novine su donijele oštre članke protiv aretacije i izgona prof. dra Webera iz Trsta. Izgleda, da se je protiv tog neopravdanog dogadjaja pritužio i sam italijanski konzul u Ljubljani. Jugoslovenske novine pišu, da bi se moglo desiti, da vlada premjesti sadašnjeg tršćanskog prefekta i potkvestora.

Osposobljenje inorodnih učitelja za italijanske škole.

Ovih je dana izašla okružnica od kr. školskog skrbnika u Trstu, da svi oni učitelji, osposobljeni za pučke škole inorodnih manjina, koji su položili ispit iz italijanskog jezika — kr. naredbom od 1. X. 1923, br. 2185 — mogu biti proglašeni sposobnima i za poučavanje na italijanskim školama, pokažu li, prigodom nadziranja sa strane školskih predstavnika, povoljan uspjeh. Školski će ravnatelj ili nadzornik javiti uspjeh dotičnih učitelja u Trst na kr. školsko skrbništvo, koje će ih tada predložiti za osposobljenje na ministarstvo prosvjete.

Pozdrav naših Istrana iz Amerike.

Primili smo jedno pismo iz Philadelphie u Americi, iz kraja, od kojega nas dijeli ogromna daljina, ali s kojim nas opet veže misao i ljubav. Iz tog pisma naše braće provejava jedna čvrsta čežnja za domovinom, a i jedna jaka bol i supatnja s braćom u siromašnoj i iscrpljenoj domovini, čija tvrda i bjedna gruda nije mogla da im dadne svagdanji kruh. — Njihovi su žuljevi i znoj teški, tim teži, kad i sami osjećaju da se nalaze u tudjini. No njihova je misao na Istru jaka i ona im daje snagu za napornan rad. Vjeruju, da će se jedamput vratiti ovamo i nadaju se, da život ne će biti ovaj što ga sada živimo. U njima, kao i u nama nešto živi, gori i svjetli, a to je Istina i Pravda, koja je još zakopana u trpnji... Ali kaže se, da je poniženima i zapostavljenima odredjen ključ budućnosti. — Naša braća iz Philadelphie kliču nam: «Budite jaki! Čuvajte svoj narodni jezik, koji je i nama u tudjini najveće blago i zadovoljstvo i ljubite svoju domovinu!» Pozdravljaju svoje rodjake, prijatelje i cijeli slavenski istarski narod: Nikola Mrak, Frane Mrak, Anton Tominić, Ivan Markulin, Marija Markulin, Andre Kožul, Francika Kožul, Jože Masarić, Jože Geržin, Ivan Markulin, Anton Mišćenić, Nikola Mrak, Anton Palmić, Tona Bažadonić, Ivan Vidović, Ema Vidović, Jože Vidović, Žaneta Vidović, Ivan Keršanac, Ivan Tominić, Ivan Kružić, Josip Masarić, Pavica Masarić, Ivan Mihalić.

Svega po malo

Svjetska tvornica krivih banknota.

U Montrealu otkrila je policija pravu jednu tvornicu, koja se bavila proizvodnjom krivih banknota. Ovo poduzeće proizvodilo je sve moguće valute tako savršeno, da gotovo nije bilo ni moguće ustanoviti koje su bankonote krive. Ta tvornica nalazila se na jednoj samotnoj farmi, koju su redari sa svih strana opkolili, a onda jurišali. Krivotvoritelji su nakon očajnog otpora uapšeni, a zaplijenjeno je 15.000 krivih bankonota po 10 dolara i pola milijuna banknota po jedan dolar.

Parnica za baštinu od 40 milijardi s holandeskom kraljicom.

Holandeska štampa bavi se čudnom ostavinskom aferom. U pitanju je ništa manje nego 40 milijardi, što ih nekoliko Alzačana potražuje od holandeske kraljice Vilhelmine. U ostavinsku masu spada i dvorac Doorn, u kom sada stanuje bivši njemački kajzer Vilim II. Prava za baštinu nešto su ostarjela. Potječu još iz god. 1691, kad je umro Theobald Metzger, ondašnji bogataš. Amsterdamski neki list veli, da to nije nikakva humoreska i da je doista povedena parnica, jer se je našlo nekoliko advokata, koji spremaju tužbu protiv kraljice Holandije da izruči baštinu. Od čitave te parnice čini se, da će imati najviše koristi holandeška država, koja će zaraditi na biljezima, i advokati, koji će zaslužiti na parnici.

Petogodišnje dijete uništilo čitav gradić.

Ovih je dana požar gotovo do temelja uništio gradić Riku u lublinskoj krajini. Oko 300 kuća, većim dijelom drvenih, i sinagoga padoše žrtvom plamena. Požar je izazvao neki 5-godišnji dječak igrajući se žigicama. Ljudi nisu postradali, ali su ostali bez krova

Radio u Rusiji.

U Moskvi je konstituirano akcijsko društvo pod imenom «Radio za sve». — Svrha je tog društva, da propagira upotrebu radija u najširim slojevima. 51 po sto akcija nalazi se u Rukama Narodnog ekonomskog savjeta. Smisao za radio uopće u Rusiji iz dana u dan raste. Komesarijat pošta i telegrafa naručio je u ruskim tvornicama veliki broj aparata za primanje i davanje radijskih vijesti. Aparati su odredjeni za veliki broj mjesta u provinciji. Dosadašnje iskustvo je pokazalo, da je radio veliko pomoćno sredstvo za narod u mjestima, gdje se teško dolazi do knjige i novine i gdje je narod nepismen.

Starac od 150 godina.

Ovih je dana u Carigradu neki Loro Aga slavio svoj 150. rodjendan. To je prema tome najstariji čovjek na svijetu, jer do danas nije poznat niti jedan stariji čovjek od Lore Age. Prigodom negovog rodjendana državne su vlasti provjerile njegov krstni list i ustanovili točnost. On se rodio 1774. godine po našem računanja godina i ove godine je navršio 150 godina.

DAROVI

u fond «Istarske Riječi»:

Naši vrli Žminjci i Gračišćani, koji se danas nalaze u Boulogni u Franceskoj, šalju nam 18 franceskih franaka u fond našega lista i to mjesto uskršnje čestitke gg. Matku Pužar (Sv. Križ), Antunu Gostinčar (Milotić-breg) i učitelju Josipu Staver (Žminj). — Darovaše svi po dvije lire: Josip Ivančić, Matko Staver, Blaž Slivar, Matko Slivar, Antun Slivar, Antun Brletić, Antun Ivančić, Josip Valentić, Marija Ivančić.

Živili naši vrli Žminjci i Gračišćani! Ugledali se i drugi i ovaj ljepi primjer!

Izdavač, direktor i odgovorni urednik: IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST" U TRSTU

Rastuženim srcem javljamo svim rodjacima, prijateljima i znancima, da je naš otac odnosno suprug, brat i stric

JOSIP VICEL

danas, nakon kratke bolesti, providjen Svetootajstvima umirućih, blago preminuo u Gospodinu.

Pogreb smrtnih ostanaka nezaboravnog pokojnika obavit će se u srijedu, dne 29. aprila 1925.

U Sv. Petru u Šumi, dne 28. aprila 1925.

Rastužene porodice Vicel, Jop i Banovac.

Broj 19 Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta.) U Trstu, 7. maja 1925. Pojedini broj 20 cent. God. III.

„Istarska Riječ"
Izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin". Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 25·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari". — Narodna poslovica.

Pozdrav ministrima

Prigodom posljednjih uskrsnih praznika posjetili su Istru četiri aktivna jugoslovenska ministra. Medju njima bili su i ministar inostranih djela, g. dr. Ninčić i ministar finansija, g. Stojadinović. Ministri su bili u našim stranama na odmaranju, pa kako došli, tako i otišli.

Vratili se ministri u Beograd, kadli dva ili tri dana iza njihova odlaska eto ti riječke «Vedette» s jednim velikim uvodnikom, u kome se duboko klanja jugoslovenskim ministrima i gotovo ih srdačno pozdravlja. U isto se vrijeme opravdava, što je malo zakasnila s tim svojim pozdravom, ali tome da je kriva velika navala posla i ... dogadjaja.

Svijet se na Rijeci malo smijuckao ovome naivnome opravdavanju, kad se zna, da Rijeka još nije nikada bila tako mirna i bez ikakvih dogadjaja, kao u one dane, a i sama «Vedetta» malo je kada zijevala većom prazninom nego što je to bilo baš u vrijeme, kad su se spomenuti ministri nalazili u Istri.

Interesantno jest, da je taj pozdrav — post festum! — došao upravo u vrijeme, kad su u Jugoslaviji, a naročito u Sloveniji, duhovi bili vanredno uzbudjeni radi postupka protiv sveučilišnog profesora g. Vebera, koji je, kako je poznato, bio grubo izagnan iz Trsta. «Vedettin» pozdrav ministrima imao je da pokaže ogorčenim Jugoslovenima, da Italijani, iako s jedne strane udaraju na ruke jugoslovenskih sveučilišnih profesora teške lisičine — umiju s druge strane, najfinijim i najbiranijim riječima da pozdravljaju jugoslovenske ministre, koji su ovuda na prolazu. Štaviše — nesamo ministre već i vascijeli srpski rod... Tako je eto «Vedetta» pokupila nekoliko stihova iz Carduccija i nekih drugih italijanskih pjesnika i sasula ih u svoj pozdravni članak, nek se vidi, kako Italijani umiju cijeniti i poštovati Srbe, dok ih — nadodaje «Vedetta» — od Hrvata dijeli... Riječina... (Za Slovence nije «Vedetta» navela nikakve rijeke ni gore!)

Sve je ovo i odviše prozirno, da bi moglo da upali. Medju Italijanima ima vrlo čestitih ljudi, pa je i dužnost svakoga prosvjetljenoga čovjeka, da ih ne pušta u bludnji. U interesu je i samih Italijana, da već jednom budu obavješteni po istini. Rdjavo služi italijanskoj ideji onaj, koji misli, da se u Jugoslaviji, naročito na mjerodavnim mjestima čini kakva razlika izmedju Srba, Hrvata i Slovenaca. Kad je jedan slovenski pop u svojem stranačkom ludilu izustio onu famoznu krilaticu, da su Slovenci neki posebni narod — cijela mu se je Jugoslavija grohotom nasmijala, jer što ima danas u Jugoslaviji čestita i poštena, sve je uvjereno, da su Slovenci s Hrvatima i sa Srbima jedan narod. Slovenci su Jugosloveni, zato i svaka uvreda, što se bilo s koje strane njima nanese, odjeknut će u srcima svih Jugoslovena upravo onako kaošto će i u dušama svih pravih Italijana odjeknuti i uvreda, koju bi neko nanio kakovom Sicilijancu ili Sardincu.

Tko danas hoće da hvali Srbe u namjeri da omalovaži ili podcijeni Hrvate ili Slovence, tko pokušava, kako bi Hrvate digao, a ponizio Srbe ili Slovence, taj špekulira upravo onako, kaošto je još nedavno sa svojim čuvenim «divide et impera» špekulirala Austrija, dok je ono jedne svoje narode i jedna plemena uckala protiv drugih. Ta je špekulacija odviše prozirna. Ona je — kaošto bi Italijani rekli — već prošla svoje doba — ona pripada u ropotarnicu medju staro željezo. Danas su narodi svijesni svoje snage i svoje vrijednosti, pa hoće da ih se poštuje nesamo kao cijelinu, već i kao dijelove. Tko bi učinio krivo Sicilijancu, učinio bi krivo i svim Italijanima. Tko nanosi nepravdu Slovencu ili Hrvatu, nanosi je i Srbinu, nanosi je svakom Jugoslovenu. Tko drukčije misli — vara se.

Stihovi — pa bili i Carduccijevi — tu ne pomažu ništa. Carducci je velik Italijanac, no i D'Annunzio je veliki Italijanac, pa smo ipak iz njegovih ustiju čuli, kako on baš Srbe nazivlje «porkari», «razzumaglia» itd. A i srpska narodna pjesma «Ženidba Gjurgja Smederevca» ima dva stiha, koja glase: «Latini su varalice stare — Hoće tebe, sinko, prevariti»... Kako se vidi — stihovi ma kakvi bili ne smiju se uzimati kao mjerilo u medjunarodnim odnosima...

U našem slučaju bit će dakle mnogo bolje, ako bude manje stihova, a više snošljivosti i pravde. Manje slatkih riječi, a više djelotvornih dokaza prave i iskrene čovječnosti, da već jednom pobjedi ono, bez čega nema ni mira ni sreće, a to je — zdrav razum.

Školsko pitanje i naši školski zakoni

Malo je smiješno i ponizujuće za čovjeka, kad u kulturnom i naprednom XX. stoljeću mora da piše o tome, kako je potrebno, da se mladeži omogući polazak škola. Nalazimo se, hvala Bogu, u XX. stoljeću. Ljudski je razum podigao u tih XX. stoljeća čitavo čudo od kulture. Usprkos toga ja eto moram da pišem o školama. Pišem o tome, kako je potrebno, da se i nama Istranima pruži prilika da podjemo u škole, gdje se uči a, b, c, da naša djeca takodjer mogu da sudjeluju u velikom napredovanju ljudskoga društva.

Smiješno, je li? Ostali narodi bave se velikim i težkim pitanjima, koji odgovaraju duhu današnjeg vremena a ja u kulturnoj Italiji, moram da pišem, kako je potrebno, da nam se dadu škole.

Zaista je teško pisati o jednoj stvari, koja danas ne bi imala smisla niti u Africi, pisati, velim, o toj stvari u sred kulturne Evrope te imati uvjerenje, da je to potrebno i da ima smisla. I te kakova.

Danas je školsko pitanje u ovoj našoj jadnoj Julskoj Krajini isto tako aktuelno, isto tako važno, kao što je drugdje Ruhr, komunizam, valuta i revolucija. Mi se ovdje u Istri nalazimo, kako po svemu izgleda (naravno, ne našem krivnjom) na onome stepenu razvoja, koji je ostala Evropa i njezini sretniji narodi, proživjela već davno. Jer, kad bih ja recimo pisao u zemlji ne znam kojoj, kako je potrebno, da se djeca uče a-b-c i kako im se zato mora otvoriti škole, proglasili bi me ludjakom i zatvorili u kazamatu. Rekli bi: **Ma šta ovaj glupan piše, nešto, što se samo po sebi razumije, da mora da bude.**

Svemu je tome kriv naš školski zakon.

U drugim zemljama Evrope ima takodjer školskih zakona, a ti zakoni — školski — su oduvijek najnapredniji, odgovaraju najviše duhu vremena, jer je konačno škola onaj korijen, ono mjesto, gdje se uzgaja mladež na kojoj svijet ostaje. Skolskim je zakonima zadaća, da otvore čim više škola, da povećaju čim više broj mladeži, koja ih polazi, da čitavo školsko gradivo udese tako, da bude mladeži shvatljivo, da lakše uče. Tako bi se n. pr. smatralo u drugim, pa i manje kulturnim zemljama od naše, najvećom apsurdnošću i ludorijom kad bi se, recimo, kinezkoj djeci, postavilo jednog Kalabreza za učitelja, koji nije nikad ni vidio Kine.

Takvi su ti školski zakoni. Medjutim, italijanski zakon uljudnoga Gentile-a, kao i svi zakoni, koji važe za **naše škole**, odgovaraju duhu vremena — onoga vremena, kad još čovjek nije znao govoriti.

Svi ti školski zakoni, koji su stvoreni za nas Istrane, kao da su se naglavce okrenuli. Tako se razlikuju od pravih školskih zakona, zakona, koji važe u drugim djelovima Evrope. Razlika izmedju jednih i drugih je ogromna. Jedni otvaraju škole — drugi ih zatvaraju. Jedni omogućuju mladeži da uči na svome jeziku, drugi joj to krate. Jedni joj uzgajaju izvršne učitelje, koje bez ikakvih poteškoća mogu da razumiju, drugi joj šalje takve, koji ne znaju niti njezin jezik. Jedni olakšavaju učitelju život, drugi mu ga ogorčuju. Jedni namještavaju učitelje, drugi ih ganjaju i otpuštaju, penzionišu. To su uopće takovi školski zakoni, koji školi samo škode, koji školu onemogućuje, a kako je škola ono mjesto gdje se uči abeceda, to možemo one zakone da nazovemo analfabetskima.

I to se sve dogadja u kulturnom XX. stoljeću, u kulturnoj Evropi, u najkulturnijoj državi Evrope, a u jednoj od Boga i od ljudi zaboravljenoj zemljici — u našoj sirotici Istri.

Našoj djeci oduzeto je ono, što milijuni druge djece mogu da čine. Našoj je djeci oduzeta škola na našem jeziku i učitelji, koji bi je u tom dragom, materinjem jeziku mogli da uče. I to sve samo zato, da se iz te naše dječice isteše prave, čistokrvne Italijane, da se iz njih stvori nešto drugo. Radi toga je učinjen taj najnekulturniji čin, što ga čovjek ne može da zamisli, te radi toga i svi ovi školski zakoni, koji su nam zatvorili naše škole, penzionisali i odpustili naše učitelje — otvorili italijanske škole, pod silu poslali u njih našu djecu, da u njima slušaju učitelja, koga ne razumiju.

Čitava se je Evropa zgražala, kad je Njemačka učinila nešto slično u Poljskoj: Sjećam se: Čitao sam tako negdje jednu tužnu, vrlo tužnu priču, kako njemački učitelj sili djete u Poljskoj, da moli njemački «Oče naš». Djete nije htjelo, a učitelj je počeo da tuče i batina djete. Svi smo se onda zgražali i nismo mogli da vjerujemo, da je to moguće. A danas proživljujemo isto.

Medjutim je stara praksa pokazala, da se silom i batinom ne postizava ništa. Naši školski zakoni polučili su i polučit će nešto sasma protivno od onoga, što im je svrha. Uistinu, šteta je da se je počinilo jedno ovako nekulturno djelo, kod se ionako ne će ispuniti ono, što se od njega očekuje. A žar je samo škola tu? A izbori? A druga proganjanja, koja su još uvijek na dnevnom redu?

Doduše nekad je to bilo u modi. Pa i u starih Rimljana vladao je običaj, da se druge narode uništi, da ih se ubija, da im se nametne rimska kultura. Pa zato se ti narodi ipak nisu izmijenili. Narod ostaje uvijek narod. Za neko vrijeme može da tu narodnost prividno i zataji, ali čim se pruži prilika ona se opet pojavi.

Nema nikakva smisla zatvarati naše škole, tjerati naše učitelje. Istina je, nešto se je postiglo. Oduzelo se je našoj djeci mogućnost da uči, oduzelo joj se znanje, ali glavno se nije postiglo. Jer osim običnoga znanja imaju još jedno. Saznanje, da su sinovi našeg naroda.

Jest. Mi «barbari» moramo da osudimo nekulturni čin, koji je počinjen na našim školama. I čvrsto se nadamo, uvjereni, da će doći dan, kad će se sama vlada uvjeriti, da je mnogo bolje, da nam se opet pruži škole, nego da se s nama tjera politika sile, koja nama ni najmanje ne imponira.

L ski.

Vuk mjenja dlaku, ali ćudi nikada

U posljednjem broju «Istarske Riječi» oborili smo se na bugarske podvale, a danas hoćemo da to učinimo i na njemačke ispade.

Kako je poznato, Nijemci se oduvijek vesele nesrećama i prevratima na Balkanu. Stari duh perfidne Austrije, koji još uvijek živi, ima jedino uzdanje u zlu drugoga. Beč ne može biti nikome prijatelj, danas manje nego ikada prije. On je najmanje prijatelj Jugoslavije, u kojoj gleda najveću smetnju da se povampiri stara Austrija, za kojom on neprestano priželjkuje i za koju podmuklo radi.

Bečka štampa, naročito klerikalna, jedva je dočekala, da iskoristi klevetničke izjave bugarskih odgovornih faktora, u kojima se oplužívala Jugoslavija za atentate i pogrome u Bugarskoj. I ne samo da je te izjave iskoristila najperfidnije, nego je i ovaj put, po svom starom običaju, falzifikovala i fabrikovala izvještaje, u kojima se na najpoganiji način kalja jugoslovenska ujedinjena Otadžbina i njena vlada. Klerikalna «Reichspost» donijela je nekoliko izvještaja navodno iz Budimpešte, u kojima se nižu strahovite klevete protiv Beograda i on se dovodi u vezu sa atentatom na bugarskog kralja i sa katastrofom u sofijskoj katedrali. Da bi perfidija bila savršena, atentat na kralja Borisa dovodi se u analogiju sa sarajevskim atentatom. Austrijske duše iz bečke vlade i njenih organa nisu se zadovoljile sa besramnim klevetama na Srbiju u posljednja dva tri decenija. Oni hoće još da kaljaju jednu junačku zemlju, koja nikad ništa nije mučki i nepošteno činila.

Mjesecima i godinama njemačko novinstvo se obara na Jugoslaviju i u tom poslu ne zazire ni od najgrubljih i najglupljih laži i insinuacija. Klerikalna «Reichspost» već mjesecima intrigira i kleveće mladu jugoslavensku državu u vezi sa dogadjajima u Albaniji. Taj list i njemu slični ne prestaju sa intrigama protiv stabilizacije Jugoslavije, premda se Jugosloveni ni najmanje ne miješaju u ničije unutrašnje prilike, a najmanje u pitanje republike Austrije. Oni izazivaju i podstrekavaju kod Jugoslovena svadje i zavade, isto, što su radili kad je bila živa austro-ugarska monarhija. Oni sramno napadaju ugledne jugoslovenske političke ličnosti i narodne vodje; oni vode najinfamniju akciju da zavade Srbe i Hrvate, predstavljajući Srbe «imperijalistima» i «militaristima». Svaki dogadjaj u jugoslovenskoj unutrašnjoj politici oni izobliče u intrigantske ciljeve. sve što vodi Jugoslaviju u konsolidaciju, Oni izvrću.

Tako i ovaj put, kad se žalosni bugarski predstavnici baciše klevetama na svog najbližeg slavenskog susjeda, klevetama, koje su poslije dan dva malo smiješno demantovali, ova bečka štampa uhvatila se za te klevete, naduvala ih i podgrijala na starim čuvenim svojim klevetama. Ako Bugari računaju da mogu imati boljeg prijatelja u Beču i Austriji nego u Jugoslovenima, neka im bude! Ako oni ne vide, odakle im je i dosada zlo dolazilo, Jugosloveni im ne mogu mnogo pomoći! Oni znadu, da je zlo onome slavenskom narodu, koji je i prije a i sada gledao i čekao, da ga sunce ogrije iz Beča, Pešte i Berlina. On mora da ide iz zle u goru sudbinu. Bugari ne mogu ići napred sve dok se okreću jednom Beču, nego će im sve gore i gore ići, dok s njime kooperišu u borbi protiv koga, a kamoli protiv Jugoslavije, koja niti se mješa niti ima razloga da se miješa u unutrašnje stvari svojih susjeda, sa kojima želi samo to, da živi u korektnim i lojalnim odnosima.

Ono, što radi austrijska štampa, a naročito u posljednje vrijeme, i to osobito štampa vladinih partija, ne smije i ne može ostati nezapaženo. Jugosloveni iz takvog držanja bečke vladine štampe vide, da još uvijek na Balplatzu živi stari duh Austrije i da se njime inspiriše bečka vlada u odnosu prema Srbiji, Beogradu i cijeloj ujedinjenoj domovini Srba, Hrvata i Slovenaca. Protiv te sablasti oni se moraju boriti najenergičnije i ukazati svijetu na potajne političke smjernice bečke politike. Bečka vlada nije nikad ništa preduzela, da desavuiše i obuzda svoju klevetničku štampu, pa to znači da se ona u takvim postupcima s njome i solidariše.

Bečka politika traži milosti po svijetu za republiku Austriju i plače, da ne može da živi. Ona traži danas od Evrope, od Društva naroda, pa i od Jugoslavije pomoć i zaštitu! Ona hoće da predstavi Beč kao neko ognjište evropske civilizacije, koje je došlo u opasnost da propane. U isto vrijeme, medjutim, najordinarnije kleveće i blati Jugoslaviju, i ako joj ona nikada nije dala povoda zato, nego je, naprotiv, uvijek bila spremna da izidje u susret njenim željama, u koliko su one bile opravdane. Isto čini Austrija i sa drugim državama nasljednicama i sa saveznicima.

Nema pomoći za politiku, koja nalazi izraza u jednom «Reichspostu» i drugima. Jugosloveni takvu Austriju ne će da spasavaju. Beč, koji predstavlja jedan «Reichspost», nije ognjište «civilizacije» nego trulež evropske dekadencije. Beč bi htio da opet vremenom bude ono, što je nekad bio, pa iznalazi razne floskule i koncepcije kako bi do toga lakše došao. Oni, koji su kroz vijekove žarili i palili, ne mogu da se izmire sa sudbinom običnog mirnog gradjanina, koji treba da radi, ako hoće da živi. Treba da radi i da živi pošteno, a ne da bez prestanka kleveće i udara na poštenje i dostojanstvo drugih mirnih i korektnih susjeda. Ali neka! Beč je isto radio i prije i onda, kad je Austrija bila država od 50 milijuna stanovnika, kad je bila velika sila, pa mu se to ljuto osvetilo.

Jugoslaviji ništa ne mogu naškoditi podle klevete današnjeg Beča, kao što nekad ne mogaše da naškode ni Srbiji. Ujedinjeni u veliku narodnu slobodnu državu, Jugosloveni polagano idu svojoj sjajnoj budućnosti. Ono, što je trulo i nevaljalo ima da do kraja propadne, i to u interesu cijeloga svijeta, mira i kulture, istinske kulture čovječanstva...

DOPISI

IZ RIJEKE.

Pismo ministra Sforze. - Circolo Patriotico. Mi pak ostanimo, kako smo bili. - Conferenza de Fiorenza. - Tužne stvari.

Sad je, kako bi se ono reklo — došao mačun vanka. Neke su naime italijanske novine objelodanile pismo, — ono famozno tajno pismo —kojime je bivši ministar Sforza *odstupio* Jugoslaviji ništar manje, nego čitavu luku Baroš. Fašisti lupaju po njemu kao po najnevrijednijem izdajici. On da je veliki krivac, jer da je onom zgodom baratao nečim, što nije bilo njegovo.

Ja još nisam bio pozvan, da o tome dadem svoje mišljenje, no budu li me pitali, da se izjavim, reći ću, da je uistini sva krivnja na onom ministru, koji je po volji baratao tudjim zemljama i lukama. Reći će tkogod: Pa i Mussolini je odstupio Jugoslaviji jedan dio negdašnjeg riječkog Korpusa separatuma, pa ga ipak zbog toga niko ne obijedjuje... Jest, ali Mussolini je Mussolini, a Sforza je Sforza... Tko ne vidi razliku, taj nije uopće vrijedan ni da živi u ovo slavno vrijeme ricinusa i manganela!...

Krupnim slovima donijela je ovih dana «Vedetta» ova tri velevažna provedimenta rimske vlade: 1) Riječki djaci ne će plaćati školske takse. 2.) Riječki će učitelji biti sistemizirani. 3.) Na Rijeku će doći «scuola-nave» *Eritrea.*

Treba li da potanje objasnimo velevažnost ovih vladinih zaključaka, kojih mi ne mogosmo donijeti krupnim slovima, jer ih nažalost nemamo? Ne treba: gornji se zaključci sami hvale.

Svi znamo, da je «Circolo Patriotico» jedno staro riječko društvo, gdje se je prije rata mnogo toga kuhalo protiv nas Jugoslovena. Danas to društvo nema osobite moći, jer su mu drugi, jači, narasli preko glave, pa oni sada vedre i oblače. No ima nešto, što i to staračko društvo dalje kreće. I tako se dešava, da se i u ove kao i u prošle dane sastaju članovi toga društva na razgovor, izabiru odbor i predsjednika — sve kao i prije. I nedavno su se sastali na glavnu skupštinu, izabrali odbor, u kome je i poznati Carlo de Meynier. Taj gospodin Meynier već je do sada bio predsjednik «Cirkula», pa je sva prilika, da će biti i opet izabran.

A «Vedetti» to nije pravo. Ona veli, da je Meynier Austrijanac, štaviše, on da je i konzul austrijske republike — u jednu riječ, on da je sve, samo nije Italijan. A kako može biti predsjednikom jednoga čisto italijanskog «Cirkula» čovjek, koji nije Italijan? — pita se «Vedetta».

Što će Meynier na ovo? Reći će, da su i on i njegovi već toliko i toliko godina na Rijeci, i da u njihovim žilama teče barem toliko italijanske krvi, koliko je ima u žilama našega Nina i raznih drugih riječkih velikana. On će to reći, ali ni djavo mu ne će vjerovati, i kako ga je «Vedetta» uzela na nišan, može se već sada reći: da je on gotov čovjek! Bell' e spacciato!

Da mogu, ja bih gospodinu Meynieru i svim prošlim i budućim Meynierima savjetovao ovo: Meine Herren! Ako se još kada rodite na svijet — držite se vašega staroga korjena, ostanite Nijemci, da vam se ne dogodi, kako se ono dogadja onim jadnim kraljevičkim prognanicima, koji su svi od roda hrvatskoga, a htjeli su da budu na silu Italijani, pa jadnici danas ne znadu jesu li muško ili žensko. Držite se svoga staroga korjena, pa kud puklo da puklo! Da ste ostali otvoreni Nijemci, ne bi vas možda birali za predsjednike raznih «Cirkula», ali bi vam se divili i klanjali bi vam se, kako se eno klanjaju i dive vašim sunarodnjacima, osobito otkad je za predsjednika njemačke carevine izabran — Hindenburg. Ovako što ćete dobiti? «Vedetta» će vam prigovarati da imate «un passato di Austriaco purissimo» i da «certamente» niste «uomini di sentimenti italiani».

Ovo neka služi za nauku i onim našim nesretnicima, koji se možda bave mišlju, da bi se promijenivši banderu dokopali kakove veće časti ili blagostanja! Neka samo kušaju; neka se ližu i mažu i neka prisižu koliko im drago i na Danta i na Alighiera, ali će doći dan, kako je došao i g. Meynieru, te će oni dobiti poturinu dok će «Vedetta» i o njima pisati, da i oni imadu «un passato ščavo purissimo», i da «certamente» nisu «uomini di sentimenti italiani».

Gledajmo, dakle, i mi, riječki Slavjani, da nam se ne dogodi kao Herr Meynieru. Neka svak od nas Fijumanaca bude kao zvijezda, što svojim svijetlom sijeva i kao ptica, što svojim glasom pjeva. Držimo, fijumanski rode, naš korjen iznad svega! U njem živimo, umrimo za njega! Po njemu smo sve, što jesmo, a bez njega smo u prošasti sjena puka — u buduće niti sjena...

Otkad se zna za Rijeku, moji su Fijumanci oduvijek čekali, da će ih neko da spasi. Tako su i sada sve njihove nade i čežnje okrenute k Firenzi. Tamo se prije nekoliko mjeseca sklonula konferenza, koja imade — tako sude mnogi na Rijeci — da ovom mučeničkom emporiju vrati svu sreću i blagodat, što ju je uživao nekoč u davne, predratne dane. Nikome nije pravo jasno, o čem se tamo na obalama Arna vijeća, ali svi čekaju nešto veliko i obilato.

Kad eto — prije nekoliko dana presuo se glas, da su pregovori u Firenzi prekinuti. U isto vrijeme izišao je u beogradskoj «Tribuni» intervju s jednim članom delegacije, drom Abramovićem, koji izjavlja, da se nikako ne može doći do sporazuma i to zbog raznih stvari. Ova je vijest uzbudila sve riječke krugove i proizvela pravu konsternaciju. Za sreću donijela je par dana zatim «Vedetta» brzojavku svoga rimskog dopisnika Millelia, koji javlja, da stvari ne stoje tako zlo, kako bi se u prvi mah moglo da pomisli. Njemu da je senatore Quartieri kazao, da se tu radi «di numerosi nodi», o mnogobrojnim uslovima, koji da su došli al petine. Ta konferenza u Firenzi ima zadatak, da te uslove jednoga po jednoga razriješi. I još je Quartieri kazao, da što se tih uslova tiče, stvari teku da ne mogu bolje. Pitanja, koja još nisu riješena, mogu se nabrojiti na prste...

Reći će tkogod: ako se kome ima da izbije jedno oko, pa drugo, pa ako mu se ima odrezati nos, pa čitava glava — to su sve stvari, koje se takodjer mogu da prebroje na prstima; ali ta uporedba ovdje, čini se, ne valja. Senator Quartieri je rekao, da će za dva mjeseca biti sve gotovo. I još je senator kazao, da nije istina, da su pregovori prekinuti. Ovoj kratkoj sadašnjoj stanki treba tražiti uzrok u — kalendaru, rekao je senator. Jedan Uskrs pa drugi Uskrs pa Božić (Natale di Roma) pa Gjurgjevdanak, pa — San Marco, pa Zrinjski i Frankopani — svi su ti praznici zaredali jedan za drugim — i konferencija nije mogla da radi. Ali nastavit će svojim uspješnim radom «nel mese di — mai». —

Samoubivstva Riječana se nastavljaju. Ne ću vam pripovijedati kako su se neki mladić i djevojka — inače prvi kuzeni — zatvorili u sobu i pošto su ispili nešto otrovi, zapalili ugljen, da ih dim udavi. Slučaj je vrlo tužan, to više, što je ono dvoje na onaj korak natjerala — ljubav. Mladić je siromah izdahnuo, dok se djevojka za sada spasla.

Još jedan slučaj: Grobar — starac od 68 godina — često bi vrlo rado pogledao čašici u dno. Tako je bilo i neki dan, kad je imao da spusti nečiji lijes u grob. Kako je bio pijan, srušio se za lijesom u jamu i ondje ostao, dok ga prisutno, ogorčeno općinstvo nije izvuklo napolje. Čovjeka, inače velikog dobričine, teško se dojmio ovaj slučaj, pa kad mu je par dana zatim liječnik Jelovšek, javio, da je otpušten od službe, rastuži se još većma i u onom tužnom raspoloženju ispije nekakav otrov i ne zna se, hoće li ostati u životu. — I tako:

— O amore o morte! O bala o morte! O Fiume o morte!

Sve samo: morte! morte! i morte!

Bože! smiluj se ovome griješnome gradiću!

Rokac.

Franina i Jurina

Fr.: Već te uru zjapam, a od tebe ni glasa. Kamo si se to zakopal?

Jur.: Va posle sam.

Fr.: Vidim. A bi se smelo znat, va kakovem?

Jur.: Na pogledaj malo va ove harti, pak ćeš valje videt, s kakovemi se stvarami ja maltram.

Fr.: Kakovo je to pismo? Ča su ti zigizagi?

Jur.: Ča ne vidiš, da je to naše stano slavjansko pismo — glagolica?

Fr.: Vidim, vidim, da je to glagolica, ma ne znam, ča je na njoj napisano. Za sigurno će to bit kakov stari teštament.

Jur.: Ni, nego nekakova stara boljunska kronika, ka se je očuvala do današnjega dneva.

Fr.: A ča piše va toj kronike?

Jur.: Počekaj, da ti dve tri stvari proštejem. Čuj dunke: Leta 1577....

Fr.: Buzarona! To su nekakovi nekadajski, malo manj 350 let stari posli!

Jur.: Leta 1577 beše zvezda z repom zgoru na poldne.

Fr.: Sigurno zvezda repatica.

Jur.: Da ča! Leta 1580 beše nasopet zvezda le z repom. Leta 1591. beše glad veli mnogo... Aprila na dan 12. tu noć u petak veli počešehmo v Boljune procesion. Beše plovan Vincenc Frlanić i beše okolo aer (zrak) krvav, a posrede aera prek svega staše mavrica, a ljudi lačni gledahu.

Fr.: To je bilo prej trisio trejset i toliko let. I onputa su naši nevoljni ljudi bili lačni...

Jur.: Čekaj! Leta 1595 dan 19. aprila pade sneg veliki do mora, i tada ne cvatehu čerešnje i višnje. A leta 1580. beše jedna bolezen v Istre, ka se imenovaše mali «monton». Vsi padahu ljudi kako mrtvi, nič za se ne znajuć, kadi jesu.

Fr.: Da ni to bila kakova španjola?

Jur.: Vej si ga! Leta 1586. beše tuča velika, ležaše kako sneg.

Fr.: Tega je bilo i pokleje i još će bit, da bi tako ne!

Jur.: Leta 1590. Beše tada čudna smrt va Barbane i sahniše drevlje i gori biše suhe i nahajaše se mnogo ubijenih i beše glad.

Fr.: Sve kako i danas. Namesto morije, kuge, malega montona imamo prokletu malariju i tisuće drugeh nevolji.

Jur.: Ne muti me! Leta 1599. hitaše s puškami Benečani v Reku i Lovran.

Fr.: To je bilo malo drugačije nego: Eja! eja! tralalá!

Jur.: Leta 1600. Ervaše Benečani Mošćenice na vilju sv. Andrije i sramotni pobegoše i čuda njih mrtvih puščaše, i vino se zledi u kaližu; tada služah misu ja, pop Vincenc Frlanić plovan Boljunski.

Fr.: I ja sam čul povedat, da su stari Mošćeničani bili tvrdi junaki. Ako su njim vnuki, kakovi su njim bili dedi — ni strahu. Nego morala je bit sakrabojska zima onega leta, kada se je i vino va kaleže zledilo.

Jur.: Leta 1614. Na dan 12. meseca decembra, kada Arbanasi važgaše Lovran i Opatiju poli sv. Jakova i požgaše sv. dvori po Lovranščine, Veprinaščine i na Kastalščine i čuda škodi učiniše...

Fr.: Čovek bi rekal, da je ono moral biti sud sveta, pak ná — svet je le nekako prekonjal i to i još ki zna ča će!...

Jur.: Leta 1614. priduše Arbanasi pod Mošćenice i ervaše ih i nič ne učiniše zač Mošćeničani ih odagnaše i otešeše šest pari lojtar, jedan ovan skim otešeše vrata ervat i tako ih odagnaše i pobiše i odajdoše tja malo kontenti: oni najbolje znaju.

Fr.: Sam ti ja rekal, da su ti naši Mošćeničani bili odvavek fini tići.

Jur.: Leta 1622. Va to isto leto biše veliki glad i karestija vina i ulja. To isto leto biše velika zmutna za pinezi, i soli ne mogahu ljudi kupit, zač ne imahu pinez benetačkih, zač moneda cesarova biše bandižana na zemlje sv. Marka.

Fr.: I danaska je svaka munida bandižana z mojga žepa: i benetačka i cesarova.

Jur.: Leta 1600. biše u Rimu sveto leto a pod Učku tuga i plač.

Fr.: A tako je i leta 1925. Va Rime je sveto leto, a pod Učku tuga i plač. A će prit kada na naša usta veselje i smeh?

Jur.: Će, ako će Bog!

IZ BUZETA.

Već lani i preklani su rekli mladi ljudi u gradu: «Ovdje već» nema življenja! Non xe più vita! Andemo via!» Ovo su rekli onako od srca, ogorčeno i srdito, kako to već može reći mlad čovjek, pun apetita, a nema ni kruha ni polente. A oni su mislili, da će moći življeti u «fortici», kao stari pokojni grofovi u već porušenim gradovima Istre, onako malo ili ništa radeći. Oni su očekivali sve nešto drugo, nešto bolje i ljepše — nešto šinjorilskoga. Pa tko će im zamjeriti! Tā obećavalo im se med i mlijeko. Prije su sve zlo bacali naši grajani na nas Slovene, sve zlo, akoprem su živjeli bolje, mnogo bolje nego danas. Maledeta superbia! Sada stišću sa svim pasima brižan želudac, ali ipak ne ide i ne ide ovako. — Andemo in America, andemo tutti! — I otišlo ih desetak proklinjući — ali ne Hrvate. Otišli u Argentinu. Neki su odanle pisali doma dobro, neki zlo. Sve što dalje, dolazili glasi od njih sve to crniji. Napokon dodje jedan, vrati se drugi... Sada bi rado došli amo svi, ali svi nemadu za povratak potrebnog novca. — Mandeme subito i soldi, vegno subito a casa; adesso o mai più! — Mai più! — začudili su se doma. Šta je to tamo u Americi? Možda je tamo rat, buna: che diavolo! I neki je pripovijedovao, koji se povratio kući, da se u Argentini uopće ne može živjeti, osobito da nije tamo mogući život za nas Istrane. Puno se naime radi, malo zasluži i malo jede. Najteže je glede stanovanja. Ne možeš ga naći. Oni naši radnici u šumama živu kao zvijeri pod vedrim nebom noć i dan bez kuće i krova. Ne može prištediti ni čentezima ni onaj koji radi. A mnogi naši ljudi ne mogu do posla; drugi rade par mjeseci, a onda počivaj i čisti zube! — Ali čuje se i ova: da našim istarskim Italijanima, osobito fašistima, zlo ide u Americi. Vele, da ih tamo ne vole. To znadu oni, pak kažu tamo, da su oni Slaveni ili Nijemci. Ovo mnogima Italijanima — govori se — i koristi, ali ako ih koji njihov poznanac oda, tada biva za njih gore. I oni vraćaju se doma, oni samo, dašto, koji imadu za povratak... I dolazi kući opet u skrbi: što ćemo i kako doma! Ali si misle opet: doma nam je barem glava sigurna i ćemo barem lijenčariti, počivati!

P O D L I S T A K

Dvonožac raširuje svoje carstvo

Dvonožac je sjedio pred svojom spiljom i razmišljao. Pred njegovim nogama je ležao pas i spavao. U spilji je gospodja dvonoščeva pripravljala doručak.

Dvonožac je bio zle volje, jer je bio loše sreće u lovu. Prošloga je dana prošao svu šumu, a da nije našao nikakve divljači; to mu se i jutros dogodilo.

Životinje su se previše prepale njega. Bježale su, čim bi svog neprijatelja s njegovim kopljem iz daleka opazile. Sada su već znale vrijeme, u koje je on obično lovio, te su se sada sakrivale. Ili su postavile stražare, koji bi glasnim uzvicima upozoravali, čim bi se dvonožac ili njegov pas u blizini pokazao. Kod spilje nije se pojavljivao ni jelen, ni goveče, ni ovca, ni koza. I na livadi bi rijetko koja životinja pasla. Zadržavale su se u najgušćoj šumi, kamo nije mogao dvonožac doći. A on opet nije volio da tako lovi, jer se bojao, da ga iz zasjede ne uvreba lav..

«Zlo nam je, zlo, moj Vjerko», reče on psu. «Mi moramo naći nešto novo».

I on poče oštriti svoje noževe i sjekire, što ih je napravio iz kremena kresivca, a gospodja dvonožica donese mu za ručak oraha i jabuka. On više nije mogao uhvatiti ni riba u jezelo, jer bi ribe pobjegle, čim bi se on pojavio kraj vode.

«Čekaj malo!» uzviknu on najednom. «Zar ne bi bilo puno jednostavnije, da uhvatim dvije ovce, pa da ih mi zadržimo ovdje u spilji. Ovce bi se ojanjile i janjad bismo mogli klati, pa ne bih morao uvijek ići u lov».

Žena je bila istoga mišljenja, i dok su o tome razgovarali, postade dvonožac dobre volje. On splete dugačko uže od loze i uzev svoje koplje, psa i dva sina dade se na put.

Dugo se šuljao rubom šume, dok je spazio ovcu, koja je sa dvoje janjadi pasla na livadi. On zapovjedi Vjerku, da bude posve miran, a sam otpuza sve četveronoške prema ovci. Kad je bio sasvim blizu, baci zamku i to tako spretno, da je pala ovci upravo oko vrata. Ovca je tužno blejala, ali se je zamka sve više i više stezala. Veseo podje dvonožac s ovcom otale, a janjad ih je slijedila, jer nije znala, što bi drugo da učini.

Kad je došao kući, sveza on ovcu za drvo pred spiljom. Jedno janje zaklaše odmah i pojedoše, a ono drugo ostaviše na životu. Djeca otrčaše dolje na livadu i donesoše po nekoliko puta pune ruke trave, a ovca ju je jela i dala janjetu, da je sisa.

«Hoćeš li ti i mene pojesti?» upita ovca, kad je dvonožac pred večer sjedio sa svojom obitelji i veselio se svome djelu.

«Ne», reče on. «To ja ne ću. Ja ću te ostaviti kod sebe i ti ćeš biti moj sluga kao i pas. Sutra ću ja otići i uhvatiti tvoga mužjaka. Onda ćete mi vi dvoje ojanjiti više janjadi. Neke ćemo od njih zaklati i pojesti, a druge ostaviti, kako nam se već svidi»

«Ti si ubio moju sestru i kožu joj ogulio!» tužila se ovca.

«Nisam ja više taka budala», odvrati dvonožac. «Već ćeš vidjeti».

Dvonoščeva žena dodje s nožem i oni istrigoše ovci vunu. Ovca se otimala i blejala, ali joj sve to ništa ne pomože, jer ju je dvonožac dobro držao, a usto je ona bila dobro svezana, te joj sve jadikovke ne pomogoše.

«Kad nadodju kiše, bit će mi studeno», povika ovca.

«Kad počne studen», odvrati dvonožac, onda ću te uzeti u svoju spilju. Tvoju vunu trebam zato, da napravim sebi odijelo iz nje. Nije vrijedno da se otimaš. Ako budeš valjana i poslušna, bit će ti kod mene tako dobro, košto još nikad u životu».

Kad je u noći dvonožac spavao, stajala je ovca i razmišljala. Tad se odjednom iz grmlja pojavi glava govečeta, a zatim dodje jelen, pa konj i koza i za malo se skupi mnogo drugih životinja.

«Našto li je to samo došao naš neprijatelj?» upita goveče. «Vrabac brblja, da te je dvonožac svezao i da ti je ostrigao vunu.»

«Boga mi, vrabac je istinu rekao!» odvrati ovca. «Ta pogledaj samo, kako sam gola! Janješce mi je jedno pojeo, a sutra će da uhvati i moga mužjaka. Uza sve to moram reći, nabrao mi je trave, da se mogu do sita najesti».

«Strašno!» reče goveče. «Mi medjutim nijesmo ni očekivali ništa drugo. Zar se ti ne možeš otkinuti?»

«Pokušala sam», pričaše ovca. «Ama ne ide nikako. Što više trzam, to se jače zamke stežu oko vrata. Uhvaćena sam i ostat ću uhvaćena». «Ropstvo je gore od smrti», reče vuk. «Ja ću tvoje preostalo janje spasiti od ropstva tako, da ga proždrem».

I za čas se baci on na janje i pregrize mu vrat. Ovca zavika, dvonožac se probudi i istrča iz spilje, a sve životinje pobjegoše.

«Vjerko, ti sigurno spavaš», reče on. «Moramo gledati, da tu nesreću, koja nas je snašla, sutra popravimo. Baš mi je to trebalo, da za vuka hvatam i tovim ovce».

I slijedećeg dana domisli se dvonožac nečemu.

On i njegovi sinovi odoše sutradan u šumu, oboriše svojim sjekirama drveće i načiniše od njega zaoštrene proštace. I kad su ih prilično nasjekli, poudaraše ih ispred kolibe u krugu. Izmedju njih isprepletoše pruće i kad je sunce zalazilo, već je bio gotov jak, dobar tor, u koji nije mogao skočiti vuk. U njega zatvoriše ovcu.

Dva dana kasnije ulovi dvonožac svojom zamkom ovna. Nastavio je loviti i domala ulovi kravu, bika i tele. Tor je bio premalen i moradoše drugi sagraditi. Čitava je obitelj izašla van, da donese trave, a nikako je nije mogla nasmagati. Životinje su u toru rikale i blejale.

Po noći su se one medjusobno razgovarale.

Ovca je govorila: «Znate li, da rečem: ovdje ima život i nekih vrlina. Vani smo uvijek živjeli u opasnosti — pred lavom i vukom, pred zmijom i orlom, a da i ne govorim o dvonošcu».

«Sve je to tako, ali ja ne mogu podnijeti, kako mi dvonoščeva žena nateže vime. A bojim se, da će me jednoga lijepog dana ubiti, kašto je ubio i druge životinje. Pa onda uskoro će nas biti previše ovdje u toru», reče krava.

Karlo Ewald.

IZ POMERA KRAJ PULE.

Mi se iz ovog kraja često javljamo, pa će nekoji misliti, da je Pomer velegrad. Nije. Pomer vam je sićušno seoce, koje leži u maloj uvalici južne Istre. Treba reći, da Pomer ima hvalevrijednih i narodnih poštenjaka, ali ima i zlikovaca, puzavca i kukavica. Kukavice su vam za to, jer se boje izjaviti, kojega su roda i plemena. Pa ima i nepouzdanih karaktera, koji se drže pred našim ljudima kao najveći dobrotvori, a u drugom su smislu slabići i puzavci, jer se pred našim političkim protivnicima drže kao najveći Italijani. Oni nisu išli putem naših predja Slavena, koji su davali sve za obraz, a obraz ni žašto. Ima opet pojedinaca, koji su za čašu vina zatajili narodnost. Slabi karakteri. Netom su došli k nama Italijani, dva naša pedagoga, dva naša politička protivnika, stupili su odmah sa bombama u ruci pred oltar, da nam izbace iz crkve i škole naš materinji jezik. Donašali su lažne proteste vlastima, samo da se što prije naši narodni ljudi od nas odstran i idu preko granice. Otišli su svi, a još im je trn u oku jedan ovdješnji mladić, kojeg dnevno proganjaju od nemila do nedraga. Pred nekoliko mu se dana vršila u kući premetačina, a u utorak ujutro došli su k njemu karabinijeri iz Premanture, da ga odvedu. Mladić je bio više puta ni kriv ni dužan pozvan pred njih na odgovornost, gdje mu je tamošnji brigadijer zaprijetio, da će ga, ako se još jedamput nešto o njemu čuje, prišarafiti. Toga jutra bio je mladić još u krevetu, pa kako su ga čekali dok se obuče, da ga odvedu, spustio se kroz prozor jednokatne kuće, jer se je bojao, da će ga nalupati, te im — pobjegao. Sada naši politički protivnici misle, da kad njega nema kod kuće, da će im pečeni pilići padati u usta. Nek niti to ne misle, jer su i oni u velikoj bijedi i nevolji, pa i oni moraju plaćati visoke poreze i takse kao i mi drugi. Već smo više puta rekli, da im je sav trud uzaludan. Sve nepravde, sve batine, ne će ugušiti u nama osjećaj do svoga roda. Naprotiv: slijediti ćemo stope naših predja, jer je u njih bio čist i svijetao obraz, a svaki pravi i pošten čovjek gleda da osvijetli svoj obraz.

IZ SV. VIČENTA.

Kao što je po cijeloj Istri, tako je i kod nas u Sv. Vičentu običaj, koji se vuče još iz starine, da se u noći prvoga maja, mjeseca koji je simbol cvijeća i ljubavi, kite prozori djevojka zelenjem i cvijećem. Naši su se mladići dali i ove godine na taj posao s velikim veseljem i oduševljenjem.

Isprva je sve išlo tiho i mirno. Pod dojmom noći mladići su se uzdržavali od pjevanja i galame ali čim je svanuo dan i počeli se otvarati prozori svečano okićeni i kada su se na njima počela pojavljivati svježa i mlada djevojačka lica, počelo se je razlijegati jutrom pjevanje mladosti bezbrižne i vesele.

Ali mladost je mladost i to se je pjevanje doskora razvilo u jednu općenitu buku i galamu.

Kada li se u to pojave karabinijeri i pohvataše nekolicinu, te ih odvedoše u Pulu. Doskora ih, ali i pustiše, a ovi veseli, da izbjegoše goremu staviše se piti — piti i pjevati.

Karabinijerima to nije bilo pravo, pak su iznova uapsili jednoga od ovih, te ga odvedoše u kasarnu. Ova je akcija sa strane karabinijera pobudila nepogodovanje sviju, te se je pred kasarnom skupilo mnoštvo, koje je glasno i odlučno dalo izraza svojoj želji, naime, da se uhapšeni odmah oslobodi.

Karabinijeri se nato nisu obazirali, što je mnoštvo još jače upalilo, te je počelo tako galamiti, da je ta galama zajedno sa zvonom, koje je netko u istu svrhu išao zvoniti, davala cijeloj stvari sliku javne demonstracije.

Brigadijer je na to izišao i zapovijedao razlaz, ali budući ga nitko nije poslušao, opalio je par hitaca u zrak.

Posljedica su tih hitaca u zrak rane nanešene bratu i sestri Vernier, koji su se nalazili medju demonstrantima. Kugla je udarila u zid pak se je odbila i tom prilikom prouzročila nesreću. — Mnoštvo se je odmah razišlo, pokupilo se je ranjene od kojih je djevojka bila odmah otposlana u puljsku bolnicu, budući je njezino stanje bilo opasno.

Da se ustanovi na kome je odgovornost za sve što se je dogodilo, na lice mjesta stigle su odmah vlasti.

Puljskom prefektu otišla je deputacija, koja ga je imala izvjestiti o svemu.

IZ TRSTENIKA.

Moj svakidašnji posao me je nanesao, da prodjem i kroz to selo. Slučaj je htio, da su baš u ono vrijeme trstenički gospodari gonili svoje blago (krave, magarce i ovce) na vodu.

Po blagu reći bi, da Trsteničani vole svoja goveda i ovce; pa to je posve i pravo, jer to im je jedini izvor blagostanja.

Kada sam prošao pokraj njihove lokve, blizu koje se nalazi i izvor-voda i korito za pitnu vodu za ljude, opazio sam, da nekoji Trsteničani previše vole svoje blago. Opazio sam, da ovce i krave, a i po koji magarčić se isto ušulja, i sve to pije iz korita otkuda se crpi vodu i za ljude. Blago je otišlo, a ja umoran i žedan približio sam se koritu. Htio sam ublažiti sebi žedju, ali nisam mogao, jer je u koritu za ljude plivalo na stotine dlaka od goveda, ovaca i magarca, a i sline i drugi smrad je bio u vodi.

Zasmilili su mi se Trsteničani, da moraju takovu vodu piti, ali opet sam u sebi rekao, pravo im budi i na sramotu i svome zdravlju na škodu, kada si ne znaju da urede barem čistu i zdravu vodu.

Ljudi i blago, da piju iz jednoga te istoga korita! A, je to prilika?! A ja sam išao onda dalje, pa sam se u Rašporu napio zdrave i čiste vode. *Putnik.*

IZ OPĆINE MATULJI.

Na temelju zaključka općinskog zastupstva su plesovi i zabave sa plesom podvrgnute općinskoj pristojbi, koja iznosi sada ništa manje od 300 lira. Od plaćanja ove pristojbe bila su do sada oproštena sva prosvjetna i dobrotvorna društva, a sada samo takozvana «dobrotvorna» društva.

Prosvjetno i športsko društvo «Orljak» iz Rukavca došlo je prigodom priredjenja zabave sa plesom, koja se obdržala u nedjelju, dne 22. III., obzirom na gornju točku, sa općinom u konflikt. Buduć da nije bio načelnik niti najmanje sklon popustiti, a društvo nije moglo, obzirom na izvanredno zle posljedice, nikako odustati od svoje nakane, bilo je primorano, da prethodno plati spomenutu taksu.

Ali kao za reakciju na to, obdržavalo je društvo u ponedjeljak, pr. mj. izvanrednu glavnu skupštinu, da jasnije izrazi opsežno značenje gesla društva: «Zdrava duša u zdravom tijelu» i da način i smjer svog **dobrotvornog** djelovanja očitije istakne u pravilima, e da se tim u buduće izbjegne nesporazumljenjima. Skupština je medju ostalim zaključila slijedeće:

«Prva tačka glavne svrhe (prosvjeta) ima da glasi: «Potpomaganje siromašne školske djece i naprednih djaka novčanim potporama i drugim navadnim sredstvima, prethodno po uvidjavnosti upravljajućeg odbora.»

«Pravila ili izvadak dostavit će se općini, da se osvjedoči, da je ovo društvo uistinu dobrotvorno, dapače i quasi potporno.»

Cenzor.

IZ PRODANI KO BUZETA.

Javljamo Vam, gospodine uredniče, da radi neprestanih kiša još mi do danas nismo obradili svoja polja ni vinograde, ni posadili krumpir. Nego mi ćemo, ako i kasno, ipak posaditi ga. Ali držimo, da ćemo ga morati saditi jako plitko, jer se nadamo, da je prošla zima, ako se nije uopće okrenuo cijeli svijet. Tko rano sadi krumpir, mora ga dosti duboko; a buduć duboko i radi zime kasno i niče. Mi ćemo ga sadili plitko, a buduć je već toplije, a mora doći i ta blažena toplina, on će niknuti hitro u zemlji.

Mi se ovuda držimo dosti kuražno i pametno glede naše narodne stvari, akoprem su se mnogi ovuda preveć zadužili. Par od njih, htijući živjeti gospodski, malo su zašli na krivu stazu, koja ih vodi u propast i sramotu. Jednomu takovomu je otac u Americi. Vrijedan je on i pošten i skrban. Pisali su mu nekoji, da mu se sin iznevjerio i da se počeo crniti te izdavati svoju krv i rod svoj. To je strašno ražalostilo oca mu u dalekoj Americi. Mnogo sam ja, mnogo je i moj narod pretrpio od grajana od nevaljanih grajana, a sada se moj vlastiti sin s njima pajdaši, a odalečuje od svojih ljudi! — Pun žalosti i ljutine napisao je suzama namočeno pismo svom drugomu sinu: je li to istina, da se je moj sin, a tvoj brat iznevjerio i postao špijun i izdajica? Ako je to istina, nek me ne čeka na domu! On me ovako vrijedja, žalosti i čini sramotu, a i škodu ovdje u dalekoj Americi. I otac proklinje svog vlastitog sina...!

IZ PRODANI KOD BUZETA.

U našem selu imade uvijek ljudi i obitelji, koje žive veselo i bezskrbno, dočim je sve okolo nas hladno i žalosno. Nažalost moramo reći, da kod nas imade dosti lakoumnosti, dosti oholosti i bezbrižnosti. Ali se i plod opaža: obitelji nekoje očevidno propadaju. Propadaju osobito oni ljudi, koji su se zaljubili u «grajane», te htjeli živjeti kao i oni onako na laku ruku, gospodski, malo ili ništa ne radeći. Ali oni ovakovi pa i gospodski obučeni će pasti u blato... Koji ima oči, neka progleda dok je doba.

Mnogi od nas ne idemo u crkvu u Buzet, jer i crkva i Buzet su nam naš jezik sasma potjerali. U crkvi je sve latinsko i italijansko. Žalosno je bilo za vrijeme vel. tjedna. Vjera propada, ali mi nismo krivi. Tá uče nevjeru oni, koji bi morali vjeru širiti ne samo ustima, nego djelom i dobrim primjerima. Ovakovih ne vidimo već. Mi samo to dobro znamo, da je danas nekima, osobito našim novim gospodarima, politika i italijanstvo i italianiziranje sve: i vjera i poštenje i zasluga i čast. Mi već sami ne znamo, što je zapravo poštenje.

Sami ćemo se potužiti na sebe, da Štrped malo i premalo čita novine i knjige. Premalo brojeva «Istar. Riječi» dolazi u naše selo, a to je slabo znamenje. Naši mladići i djevojke neka se probude, jer oni vole napredak i napredovati, ali to moraju većma pokazati znanjem i učenjem negoli odjevanjem. Štrped znade čitati i dobro čitati, pak hajd na noge! Mladež mora biti prva i ne spavati!

IZ BUZEŠTINE.

I kiši i opet kiši kod nas već preko desetak dana. A kiši valja i u cijeloj našoj Istri. Kiši, ako ne svaki dan i neprestano, ali kiši predugo, prečesto, tako, da je mokro i premokro. Istra u nizini ima dakle dosti dosti kiše, dočim naša Učka, Planik i Orljak diče se i to koncem aprila bijelom kapom od snijega. U proljeću, u ranoj mladosti, pak ti nose sivu glavu i bradu. Oni u snijegu, a Istra sva se ozelenila. Kiše probudile naglo šume, vinograde i usjeve. Sve pupa, cvate, raste kao iz vode. Pak i jesmo u vodi. Ali mi, a valjda i drugi krajevi Istre, imali su ne samo dosti kiše, nego uz to još i grašice (drobne tuče i grada). Negdje, gdje se sasula kao iz brente, naškodila je mladim vinogradima. Nama ovuda malo, ništa naškodi, ali naškodila na Pazinštini, kako ljudi pripovijedaju, u vlaku. I naš Kras imao dosti tuče. Tako sada, evo u aprilu, imademo dosti hladne dane, tamne, mutne, oblačne. Sunca i njegove svjetlosti i topline želimo i želimo, a ono nam sakriva svoje svjetlo lice krijući se iza oblaka. I danas kiši, a mi strepimo: kad će doći topla, suha vremena! U strahu smo, jer nismo posadili krumpira, nismo posijali turkinju, a ni vinograde uredili. Ove kiše inače koriste, osobito sjenokošama, ali bi stoput više, kad bismo bili mogli februara ili marča sve posaditi, posijati, sve obraditi. Nismo to mogli radi slabih vremena. Maj je tu, a još nismo obradili svoja polja ni vinograde. Ovo nas zabrinjuje i rastužuje. Nego mora doći i ona naša stara bura, pak će ona učiniti — red i mir.

Neka dodje i ona, ali zaboga ne preveć — srdita!

Politički pregled

Odjek Hindenburgovog izbora u Evropi.

Još uvijek traje u čitavoj Evropi silan odjek Hindenburgova izbora. Politička javnost čitavog svijeta složna je u tomu, da je njemački narod počinio veliku pogrješku, koja će se prije ili kasnije osvetiti. Jedino fašistička štampa u Italiji vidi u Hindenburgovu uspjehu potvrdu svoje državne imperijalističko-vojničke koncepcije, te da nije straha od revindikacije njemačkog Tirola, koji je Italija odnijela Austriji, fašistička štampa bila bi pozdravila sa oduševljenjem taj izbor, kao što sa simpatijom prati i podupire nastojanje italijanske vlade za što užu političku i ekonomsku suradnju sa Njemačkom.

Posljedice ovog važnog političkog dogadjaja u Njemačkoj zapazit će se tek kasnije. Ma kolika mu drago bila želja Njemačke da provede samostalnu politiku bez obzira na saveznike i ugovore, ta je za sada neizvršiva, jer ne zavisi od njezine volje nego od realne snage i povoljnih prilika. I u samom bloku desnice, koji iznio Hindenburga za predsjednika, vlada razroznost u pravcu daljnjeg vodjenja vanjske politike. Njemački nacijonalisti postavljaju kao temelj: reviziju Versaillskog ugovora, uskrata ulaza u Društvo Naroda, zabačenje garancijonog ugovora sa Franceskom i reviziju istočnih granica. Njemačka pučka stranka i druge manje grupe desnice traže za sada nastavak dosadašnje politike, te pošto ovi imadu za sobom skoro drugu polovicu demokratsko-republikanske Njemačke, očito je, da se za neko vrijeme ne će u bitnomu promijeniti pravac njemačke politike.

Sa Hindenburgovim izborom započinje nova politička perioda u Njemačkoj: javne i bezobzirne nutrašnje priprave oko restauracije monarhije i eventualnog revanša, dok će se prama vani do stanovitog časa istupati pomirljivo poštivajući prividno sve ugovore i preuzete obveze.

Već prvi politički dogadjaji nakon izbora pokazuju, da će se prilike u tom pravcu razvijati. Kancelar Luther posjetio je novoizabranog predsjednika u njegovom dvorcu i s njime imao višesatni razgovor. Posljedica toga bila je, da je dosadašnja vlada ostala netaknuta na svojem mjestu, a kancelar održao veliki govor na skupštini narodnog saveza industrije i trgovine, u kojem je u glavnim crtama izložio program buduće njemačke politike. U tom govoru prikazao je ekonomsko stanje zemlje, koja je, uza sve zadnje uspjehe, daleko od normalnih prilika radi teških tereta, nametnutih da se isplate reparacije. Naglasio je, da ekonomske prilike Njemačke, kao i čitavog svijeta, zavise o razvoju velikih medjunarodnih problema, te zaključio: «Narodi osjećaju sve jaču potrebu, da u velikim političkim prilikama odstrane onu nesigurnost, koja još tišti Evropu. Politika treba da se ravna po zakonu kontinuiteta i ne može da samovoljno mijenja pravac. Pitanje ispražnjenja koelnske zone razočaralo je Njemačku u njezinim nadama, jer već tri mjeseca i pol čeka obrazloženje te uskrate, al' je skrajna potreba, da to tog ispražnjenja čim prije dodje ne samo u interesu Njemačke nego i čitave evropske politike.»

Ovaj programatski govor, izrečen dogovorno sa novim predsjednikom, imao bi da umiri evropsku javnost, jer da se tobože sa izborom Hindenburga nije ništa izmijenilo osim osobe predsjednika. Medjutim tom kancelarovom govoru nitko ne pridaje važnost, te politički i finansijski krugovi čekaju na razvitak dogadjaja, a medjutim prvi sa nepovjerenjem prate svaki korak Njemačke, a drugi zatvaraju svoje džepove njemačkoj industriji.

«Chicago Tribune» prima iz Doorna vijesti, da u dvorcu Vilmovu vlada neopisivo oduševljenje radi Hindenburgova izbora. Bivši njemački car izgleda pomladjen za deset godina i koraca po parku neobično živahnim korakom. On smatra Hindenburgovu pobjedu dokazom, da je njemački narod osudio republiku, te se bivši kajzer izjavljuje spremnim, da se povrati u Njemačku čim narod zaželi. Poznato je, da je princesa Hermina uvijek nagovarala muža, da se nastoji opet dočepati prijestolja.

Ovakovi glasovi kao i inače sve rastuće nepovjerenje prama Njemačkoj ukočili su čitav medjunarodni položaj. Opće je raspoloženje pesimističko prema budućnosti, osobito u Engleskoj i Americi, gdje se je vjerovalo u njemačku demokraciju i isključivao povratak predratnih sablasti.

Politički položaj u Jugoslaviji.

Ovih dana podnio je predsjednik jugoslovenskog ministarskog savjeta, g. Nikola Pašić ostavku. Nato je Kralj ponovno povjerio sastav nove vlade g. Pašiću. Nova je vlada sastavljena ovako:

Predsjednik ministarskog savjeta: Nikola Pašić, ministar prosvjete: Svetozar Pribićević, ministar socijalne politike: Marko Gjuričić, ministar vanjskih posala: dr. Momčilo Ninčić, ministar vjera: Miša Trifunović ministar pravde: dr. Edo Lukinić, ministar narodnog zdravlja: dr. Sl. Miletić, ministar gradjevina: Nikola Uzunović, ministar poljoprivrede i voda: Krsta Miletić, ministar pošta i telegrafa: Velja L. Vukičević, ministar šuma i rudnika: dr. Gregor Žerjav, ministar pripreme za ustavotvornu skupštinu i izjednačenje zakona: dr. Milan Srškić, ministar finansija: dr. Milan Stojadinović, ministar agrarne reforme: Milan Simonović, ministar trgovine: dr. Prvislav Grisogono, ministar vojne i mornarice g. Miša Trifunović, ministar unutrašnjih dela: Boža Maksimović, ministar saobraćaja: Ante Radojević.

Prema tome iz vlade izlaze gg. dr. Hinko Krizman, Andre Stanić, dr. Gjuro Šurmin i dr. Mato Drinković. — Državni podsekretari ostaju isti, koji su bili ranije imenovani.

Ovih dana imala je Narodna Skupština svoju sjednicu. U ponedjeljak vršio se izbor prvog potpredsjednika Narodne Skupštine. Potpredsjednikom bio je izabran g. dr. Nikola Subotić. Zatim je potpredsjednik Skupštine dr. Paleček saopćio, da mu je narodni poslanik Majkić uputio pitanje, da li mu je poznato da je dr. Korošec, «taj klerikalni fanatik, koji sramoti bratski dio slovenačkog naroda», demostrativno okinuo natpis u ćirilici na svojem klubu. Dr. Paleček izrekao je tom prilikom lijepi patriotični govor, u kojem je naglasio ravnopravnost ćirilice i latinice te izrazio svoju indignaciju nad postupkom dra. Korošca, koji je imao čast da zauzima najviše položaje u mladoj jugoslovenskoj državi i koji je bio toliko puta ministar prosvjete. Za vrijeme njegovog govora su narodni poslanici više puta dobacili klerikalcima, da je prava sramota, što ukidaju ćirilicu, onu ćirilicu, koju su izumili naši veliki slavenski apostoli — sv. Ćiril i Metod. Skupština je zaključila, da se mora ponovno uspostaviti ćirilski natpis na klerikalnom klubu.

Iz sovjetske Rusije.

Nedavno je sovjetska vlada provela novu raspodjelu Srednje Azije i stvorila je na teritoriju jednog dijela Rusije, Buhare i Chive dvije nove socijalističke republike: Uzbekistan i Turmenistan. Ovim dvjema pristupila je u najnovije vrijeme takodjer autonomna republika Tadžikstan. Evropska javnost saznala je o toj novoj republici tek nešto malo iz telegrafskog izvještaja. Šta medjutim znači jedna nova republika u Savezu sovjetskih socijalističkih republika, može se ocijeniti tek na temelju statističkih i geografskih podataka.

Tadžikstan obuhvaća jugo-istočni dio srednje Azije, ograničena na Jugu rijekom Amudariom, Afganistanom, na istoku Kinom, a na sjeveru i istoku granicama Uzbekistana. Nova republika ima površinu od 72.000 kvadratnih vrsta i proteže se gorskim krajem sa ogromnim masivima brda na području Pamira, Hindukuša i Tanšana. Pojedini vrhovi dižu se do 5000 metara.

Administrativno podijeljen je Tadžikstan na 8 vilajeta sa tri četvrtine milijuna stanovnika, medju njima 85 posto domorodaca. Ostalo su Kirgizi, Turkmeni i Uzbeci.

Cesta u našem smislu, a po pogotovu željeznica nema u Tadžikstanu nikako. Jedini put, koji vodi od Djušambe do Faru-Forgani dug je 410 vrsta, ali po njemu ne mogu hodati kola, nego samo konji i deve. Za saobraćaj ima najveće značenje vodeni put po rijeci Amu. Nekoliko prehoda podržavaju vezu izmedju Tadžikstana i Afganistana.

Stanovništvo Tadžikstana živi u glavnom od poljodjelstva i stočarstva. Industrije u evropskom smislu nema nikako, a i domaća je industrija na vrlo niskom stepenu. I zemlja se obradjuje vrlo primitivno sa domaćim plugom i kosom. Uspjeva naročito pšenica, ječam i pirinač, a donekle i pamuk, koji je u posljednje vrijeme prilično propao, premda je još godine 1915. urodilo 400.000 puda. Zemlje za obradjivanje ima dvije vrste: umjetno i prirodno nakvašene. Prirodno vlažna zemlja vrlo je skupa, pa se sopstvenik od 10 do 15 ha smatra za pravog bogataša. Kako se kanali za umjetno natapanje nisu čistili već mnogo godina, zasijana je površina vrlo nazadovala. U brdima ima mnogo željeznih ruda, a donekle i zlata, koje se kopa na vrlo primitivan način. Izgleda, da se u gorama kriju takodjer velike naslage ugljena, nafte, sumpora i soli. Prije rata izvozilo se je oko 6 milijuna raznih produkata na godinu, dok se uvoze industrijski produkti, tkanine, staklo, posudje, obuća, petrolej, poljoprivredni strojevi i gradjevni materijal.

Moskva je novoj republici doduše dala autonomiju, ali taj čin ima u stvari samo formalan karakter, jer urodjenici nisu kadri upravljati sami sobom. Za kulturan niveau dosta je karakteristično, da u Tadžikstanu danas još postoje neka sela, koja nemaju pojma o velikoj ruskoj revoluciji, niti poznavanju imena najistaknutijih boljševičkih vodja. U najnovije vrijeme stvorene su organizacije, da u patrijarhalno stanovništvo unesu nešto malo civilizacije i aktivnog života. Sada je podignuta i štamparija, proširuje se školama mreža, uredjuju se središta za agitacije i aktivnog života.

Pred ponovnim trzavicama u Albaniji.

Zagrebačke «Novosti» primaju iz Skadra ovu vijest: «U Skadru se ponovno pojavljuje jedan novi pokret i to u znaku vjerskog fanatizma izmedju albanskih katolika i muslimana. Pokret zauzimlje sve to veći mah i čini se, da bi u najskorije vrijeme moglo doći do krvavog razračunavanja izmedju katolika i muslimana. Po svemu se čini, da niti pokreta sežu u Italiju, jer je osobito katoličko svećenstvo u Albaniji već od nekoliko decenija u službi italijanske imperijalističke ideje. Moglo bi da bude, da će se vlada Ahmed bega Zogu naskoro naći pred otvorenom bunom, koja bi joj mogla zadati velikih neprilika i otešćati, a moguće i osujetiti, konsolidaciju Albanije.

Kratke vijesti iz svih strana

— Javljaju iz Vašingtona, iz glavnog grada Sjedinjenih Američkih Država, da je njemački poslanik Mancan tražio kod američkih bogataša i banaka zajam za Njemačku. Odgovoreno mu je: ako Njemačka izabere za predsjednika Hindenburga, zatvorit će joj vrata svi američki bogataši i banke.

— Izmedju Poljske i Čehoslovačke republike potpisan je trgovački ugovor i savez. Ovo zbliženje slavenskih država bit će od velike koristi za opću slavensku stvar.

— Broj nezaposlenih radnika u Engleskoj povećao se kroz prošlu nedjelju za 38 hiljada. Danas je ukupan broj nezaposlenih radnika jedan milijun i 200 hiljada.

— Uzduž američke obale sve do Halifaxa, gotovo je posve obustavljen svaki brodarski promet radi guste magle, Uslijed guste magle stradalo je i nekoliko brodara, koji su se u to doba nalazili na putu. Tako su potonula dva velika parobroda i nekoliko manjih. Čitava flota čamaca za spasavanje, traži brodove koji su radiotelegrafski tražili brzu pomoć, ali radi magle spasavanje je silno otešćano.

Od većih nesreća službeno su ustanovljene ove: Američki parobrod «Clackman», sudario se u magli sa jednim scoonerom, koji je nekoliko časaka iza sudara potonuo. Pri tom se utopila supruga kapetana i četvero mornara.

Norveški parobrod «Moledguard» udario je u jednu podmorsku pećinu i zatražio radiotelegrafski pomoć, jer da će voda doskora brod raznijeti. Medjutim čamci za spasavanje nisu mogli pronaći taj brod, pa je vjerojatno, da je čitava posada nastradala životima. U isto vrijeme opažena je momčad parobroda «Azor», koji se takodjer nasukao.

— U poljskom koridoru dogodila se teška željeznička nesreća. Na jednom zaokretu vlak se prevalio. Ispod smrvljenih vagona izvučeno je do sada 25 mrtvih (od toga 14 muškaraca i 11 žena). Ranjenih ima do sada 18 — od toga 12 vrlo teško. Javno mnijenje je vrlo ogorčeno i zahtjeva najstrožiju istragu.

— Pariška poklisarska konferencija zaključila, da zatraži od država bivše Austro-Ugarske monarhije, da doprinesu prinos za fond, kojim bi se uzdržavala bivša kraljica Zita, iz kojega bi se njoj godišnje isplaćivala stanovita suma.

Domaće novosti

«Istarska Riječ» — zaplijenjena.

Kako nam javljaju iz nekojih krajeva u Istri, zadnji broj «Istarske Riječi» bio je po nekojim poštama zaplijenjen. Prema zakonu morali bismo bili dobiti pismeni dekret od ovdješnje prefekture, da je list zapljenjen. Medjutim toga nismo dobili. Zato ne možemo znati, tko je dao nalog da se zaplijeni naš list i žasto se zaplinio. Mi smo ponovno prolistali cijeli list, ali nismo nigdje mogli naći nešto, što bi moglo da ugrožava državne interese. U čudu ponavljamo pitanje: Tko je dao nalog, da se posljednji broj našega lista zaplјeni. Zašto se list zaplijenio? Riječ ima tršćanska prefektura, koja jedina ima po zakonu pravo da izvrši zaplijenu, ako se list ogriješi o zakonu. Toliko za danas.

Presvj. g. biskup Fogar u Istri.

Od pretprošlog ponedjeljka nalazi se u Istri na svojim kanoničkim vizitacijama presvj. g. biskup Fogar. U ponedjeljak prošlog tjedna imao je krizmanje u Kršanu, u utorak u Čepiću, u srijedu u Pazu, u četvrtak u Vranju, u petak u Dolenjevasi, u nedjelju u Pićnu, a u posljednji ponedjeljak u Gračišću, u utorak u Lindaru, u srijedu u Novacima i danas u Gologorici. Po svuda se krizmalo vrlo mnogo djece. U nekojim mjestima posjetile su biskupa i razne deputacije, koje su zahtijevale, da se ponovno vrati naš jezik u crkve. Biskup je odgovorio, da će se ponovno uspostaviti u našim crkvama srpsko-hrvatski jezik, kaošto je i prije bio. Primamo sa zadovoljstvom na znanje to biskupovo obećanje te se nadamo, da njegovo obećanje ne će biti ludom radovanje.

Pučka škola — plesna dvorana.

Kako nam javljaju iz Kršana, pretprošle nedjelje vršio se ples u tamošnjoj pučkoj školi. To je prava sramota današnjeg doba. Škola bi morala biti hram prosvjete, a ne plesna dvorana. Dužnost bi bila školskih vlasti, da konačno stanu tome na put. A i općina bi morala to zapriječiti, jer kad se u školi što polupa, onda mora ona plaćati popravke. A gdje su joj novci?

Vječite šikanacije.

Pišu nam iz Podgrada: — Početkom prošlog mjeseca došla je u Podgrad jedna školska komisija. U toj komisiji nalazili su se medju drugima i tajnik pokrajinskog školskog vijeća Tanzarello, tajnik puljske prefekture i školski nadzornik Medič. Zajedno s njima došla je u Podgrad i sva sila detektiva. Svrha dolaska napomenute komisije bila je, da pozovu na ispitivanje nekoje učitelje i učiteljice. Komisija je zahtjevala od učitelja Petarosa (Pregarje), učiteljice Omahen i Tovstovršnik, da se zagovaraju od optužbi, koje su podnesene protiv njih. Kako čujemo, pred komisijom morao se zagovarati čak i sam didaktični učitelj, g. Marčelja. Posljedica toga bila je ta, da su početkom ovoga mjeseca bili premješteni iz službe učitelj Petaros i učiteljice Omahen i Tovstovršnik. Kamo su premješteni, to nam nije poznato. Nekoji pričaju, da su premješteni izvan Istre. Razlog njihova premještenja pripisuje se činjenici, da nisu htjeli zatajiti svoje majčino mlijeko i svoju jugoslovensku narodnost. Inače samo premještenje izazvalo je veliko ogorčenje medju pučanstvom, gdje su službovali. Za dokaz neka vam služe ovi dogodjaj: U Podgradu su odraslija djeca napala italijanski «Asilo»; u Pregari su bili u nedjelju odrasliji ljudi svi na okupu te porazbijali stakla na kućama nekojim narodnim odmetnicima, za koje se drži da su lažno denuncirali učitelja i učiteljice. Mnogi su i proplakali. Dapače doznajemo, da je i samom italijanskom učitelju u Pregari bilo žao, što su školske oblasti nasjele lažnim denuncijama nekojih lokalnih propalica, koje je kod svega toga vodio materijalni interes. Prošlog ponedjeljka bila je kod tršćanskog školskog proveditorata i jedna deputacija, koja je zahtijevala, da napomenute učiteljske sile ostanu na svojim dosadašnjim mjestima. U koliko nam je poznato, školski se proveditorat nije osvrnuo na opravdane želje dotične deputacije. Zbilja žalosno.

Svega po malo

Biskup, koji uskraćuje krizmanje svim onim djevojčicama, koje nose kratke suknjice.

Moda ženskih kratkih sukanja već je u nekoliko mahova izazvala italijanske biskupe, koji su u pastirskim pismima žestokim riječima dali izražaja svom nezadovoljstvu. Sad se je našao i jedan austrijski biskup, koji ne ustaje samo protiv kratkih sukanja kod žena, već i protiv još kraćih sukanja malih djevojčica. Biskup u Lincu izdao je sada pred duhovsko krizmanje (sv. bermu) objavu, u kojoj veli, da treba bar kod primanja sakramenta stati na put bestidnoj ženskoj modi. Zato naredjuje, da se djevojkama, koje se spremaju za krizmanje, imade dati naročiti formular o haljini kakva treba da bude za obred. Taj formular mora pročitati kumu ili njena zamjenica i vlastoručno ga potpisati. U tom formularu propisuje se, da djeca i kume moraju doći na sv. krizmu potpuno pristojnim haljinama. Haljine ne smiju biti iz prozirnih ili providnih tankih tkanina, koje dovoljno ne pokrivaju ruke i ramena. Čitava nadlaktica mora biti u rukavu. Što više: Djevojke moraju imati haljine najmanje do koljena. Isto moraju biti vrlo pristojno odjevene i kume i biskup će kod podjeljivanja sakramenta sv. potvrde (krizme) mimoići sve one djevojke, kojih kume ne budu dostojno odjevene.

Djevojka, koja se znoji krvlju.

Italijanski listovi donose izvještaje o italijanskoj Johanci, novoj nekoj «svetici» iz mjesta Uffuggio. U tom selu, koje se nalazi blizu Cosenze, živi neka djevojka, kćerka siromašnog krojača, kojom se već duže vremena bave svi okolni liječnici, a i neke medicinske revije. Elena Aiello imade vizije. Njoj se je pojavila Sv. Rita di Cascia i ona se otada svakog četvrtog petka u mjesecu martu, a naročito na Veliki Petak znoji krvlju. Ona već duže vremena boluje od neke neobične bolesti, koja se je pojavila na lijevom ramenu i koju do sad nitko nije mogao da izliječi. Zbog te bolesti ona je bila u bolnici i kad je jedared pošla u crkvu u gradu Cosenzi, klekla je pred oltar, da se pomoli. Tu joj se pojavila svetica i naredila joj, da skupi novaca za kip na njenom oltaru. U znak zahvale, što je djevojka poslušala želju svetice, ova joj se pojavila kasnije na ulici i dala joj pletenicu svoje kose. Prvog petka u martu 1923., osjetila je djevojka žestoku bol u glavi i rekla da vidi Krista i Sv. Ritu. Tada se oznojila krvlju. Pozvali su liječnika, koji nije mogao ništa učiniti, nego da potvrdi tu neobičnu pojavu. Godine 1924. taj se je prizor ponovio, ali već poslije Uskrsa bolesnica je opet prizdravila. Na Vel. Petak o. g. djevojka se je po treći put znojila krvlju. Mnogobrojni hodočasnici, koji su iz bliza i daleka došli, da dožive to čudo, potvrdjuju neobični dogadjaj.

Mrtvac, koji puši cigaru.

Neki Poljak ostavio je oporučno svoj imetak svom rodjaku pod uslovom, da mu prenese tijelo u rodni grad. Kad je čovjek umro, baštinik se je prepao velikih troškova, koje bi stajao prevoz naročitim vagonom. Zato se je sporazumio sa vlakovodjom, i smjestili su lješinu u obični vagon. Mrtvaca su namjestili u ugao jednoga kupea u prirodnom položaju, s velikom cigarom u ustima. Putem je ušao u kupe neki putnik. Kušao je razgovor sa svojim susjedom i tražio, da mu da vatre. Ovaj drugi samo je ćutao. Pridošlica nije se dao smesti i neprestano započinjao je razgovor, no uvijek uzalud. Konačno je putniku to postalo preglupo i on je zgrabio svog susjeda za ruku i čvrsto ga drmao. Sad se jadan putnik prepao, da ga ne optuže zbog umorstva, otvorio prozor i izbacio lješinu iz vagona. Kad su dolazili konačnoj stanici, vlakovodja pošao je da vidi svoj «paket». Zaprepastio se je, kad je našao samo jednog živog čovjeka. Silno se zabrinuo i zapitao putnika, nije li on imao susjeda u kupeju. Neznanac je odgovorio sasma mirno, da je tu sjedio neki stranac, ali da je na poslijednjoj stanici izišao.

Ovca, koja je izlegla 4 janjeta.

Jugoslovenske novine javljaju, da je nedavno ovca seljaka Ljubomira Tomanića iz Praljani (Gornji Milanovac, Srbija) izlegla 4 janjeta. Janjci su zdravi. Dva od njih dojila je majka, a dva druga ovca. Ljubomir je bio zadovoljan i govorio, da će postati bogat čovjek, ako ovako bude i sa drugim ovcama. Na veliku njegovu žalost ostale ovce ojanjile su samo po jedno janje.

Što pričaju italijanske novine.

Jedan rimski list dobio je iz mjesta Tivoli ovaj zabavan dopis: Čini se, da su se duhovi, koji su prije haračili u kući advokata Frittaiolia, preselili u jedno mjesto blizu Tivolia i to u jednu malu vilu izmedju Villa Adrianna i Ponte Lucano. Već se pričaju čitave bajke o vrzinom kolu, što ga igraju duhovi u gluhoj noći i, dok sve šuti, čuju se iz podzemlja neki šumovi i gudjanje. Pokućstvo i razni predmeti plešu po čitavoj sobi. Pričaju, da je žena, koja je bila unajmila vilu, napustila lijep život na ladanju i odselila u prijestolnicu. Medjutim našla su se tri hrabra momka, koji su htjeli otkriti uzrok tih noćnih plesova i buke iz unutrašnjosti kuće. Pošli su usred noći u kuću što su je opsjeli duhovi, ali jedva su se pojavili preko praga, pobjegli su bezglavo, jer su začuli odista iz sobe neki neprijatan žamor.

Pomilovan poslije 44 godine robije.

Iz kaznione u Anconi izišao je pred par dana Carmine Surace, koga je pomilovao italijanski kralj. Surace je 44 godine ispaštao svoj grijeh. Sad mu je 76 godina i osjeća se vrlo dobro. Vijest o tome, da je pomilovan, duboko ga je ganula. Surace bio je član jedne hajdučke bande i zajedno sa 18 svojih drugova bio je pred 44 godine osudjen na mesinskom sudu na doživotnu robiju. Prošao je do sada sve talijanske kaznione i svuda se je dobro ponašao. Sad je otputovao u Bagnaru u Kalabriji, gdje mu živi jedna sestra.

Stvari, koje se naprosto ne mogu vjerovati.

Italijanske novine javljaju iz Livorna o nekim neobičnim dogadjajima. Željezničar Filoni imade tamo kućicu, u koju dolaze duhovi. Vidjeno je nekoliko spiritističkih fenomena. Ponekad plešu kosturi u siromašnim sobama, a drugi put se opet svrstavaju u duge pogrebne povorke i vuku sobom ljesove, pokrivene bijelim ponjavama. Filoni tvrdi, da je vidio jedne noći kako su se otvorila vrata njegove spavaone i neke nevidljive ruke pokrile su ga njegovim pokrivačem. Predmeti, koji su se nalazili u jednoj sobi, bili su sutradan u drugim sobama itd. Nedavno su duhovi postigli vrhunac svog pašovanja po toj kućici. Ukrali su Filoniju njegova odijela, a u ime odštete položili su mu na stol kavu sa hljebom i maslom.

Zmija i jež.

Imade ljudi, koji su, gledajući, kako jež jede zmije, izjavili, da ježu ne škodi zmijin otrov. I neki su učenjaci to tvrdili. Točnijim se pokušajima dokazalo protivno. Kada bi uzeli zmijinog otrova u kakovu šuplju iglu, pa ga uštrcali ježu pod kožu — jež bi pogino. Zmijin mu otrov dakle škodi.

Da ljutica ne može ježu ništa ima on zahvaliti svojim bodljikama, a ne sastavu svoje krvi.

Kada jež uhvati zmiju — on ju prihvati zubima za rep. Ona se baca amo i tamo — hoće da ga ujede, ali je ubodu bodljike — ne može mu do kože. Jež ju pomalo griska, dok ne dodje do glave — glavu ne će pojesti. Boji se otrova.

Ubio stoku, ženu, punicu, upalio kuću i izvršio samoubijstvo.

U Schleswig-Holsteinu odigrala se krvava drama. Prošle nedjelje po podne poslao je neki 50-godišnji Neumann iz kuće svu služinčad i kad je ostao sam, ustrijelio je sveukupno blago, 5 konja, 20 krava muzara i 5 ugojenih svinja. Tada je ušao u kuću i ustrijelio svoju ženu i punicu. Kuću je polio benzinom, upalio je na sve četiri ćoška i ubio se. Njegovu lješinu iznijeli su iz plamena. Čini se, da je uzrok ovom strašnom djelu u financijskim neprilikama.

Strašno samoubijstvo mlade djevojke.

U Kamenici (u Madžarskoj) počinila je mlada jedna djevojka iz ugledne obitelji Demy na strašan način samoubijstvo. Ona je sama sebi priredila u podrumu roditeljske kuće lomaču od drva i polila sve dobro petrolejem. Osim toga je svoju haljinu umočila u špirit, a lomaču je obložila rupcima, koje je prije umočila u petrolej. — Lješ mlade djevojke nadjen je posve pougljen na garištu lomače. — Margarita Demy bolovala je od melanholije, a čini se, da ju je na njen očajni čin nagnalo samo rastrojstvo živaca.

Izgubio lisnicu sa tri milijuna lira.

Konobarica u kolodvorskoj restauraciji u Oltenu u Švicarskoj našla je kožnatu lisnicu sa 3,000.000 lira. Žena je odmah odnijela lisnicu na policiju. U papirima, koji su nadjeni zajedno s novcem, čini se, da je taj dragocjeni teret izgubio neki stranac, koji je kroz Švicarsku putovao u Milan. Najčudnije je, što se do sada još nije javio nesretnik, koji je izgubio ta novac. Teško je vjerovati, da je toliko bogat, pa da ne osjeća ovakav gubitak.

Zidar živ pokopan u bunaru.

U italijanskoj općini Moncarlieri, nedaleko Torina, desila se užasna nesreća. Zidar [illegible] radio je u nekom bunaru. koji je čitav bio ozidan, ali ne sa opekama već valjcima od cementa. Odjedared se jedan valjak nešto [illegible] maknuo. Na zidarevo zazivanje u pomoć [illegible] trčao je njegov rodjak i bili bi spasli nesretnika, da se isti valjak nije sasvim izmaknuo, a za valjkom srušila se u bunar velika množina zemlje. Zidar se našao sasvim zakopan. Neko vrijeme vidjela se još jedna ruka, kako se očajno bori, da uhvati jedno uže. Zatim se nije vidjela ni ruka. Na spasanje pozvani su i vatrogasci, ali nije uspjelo, da ga spasu.

Darovi

u fond «Istarske Riječi»:

Želeći, da «Istarska Riječ» brani i nadalje naša prava kao i do sada, šaljemo maleno od srca darak kao protest na napad na nju u župnoj crkvi u Klani. Osim toga predplatili su se kao novi pretplatnici na «I. R.» slijedeći: Rudin Andre, Klana kbr. 20; Simčić Josip, Klana 120; Jure Barak, Klana 95; Jure Valenčić, Klana 30; Ivan Marinčić, Klana 137; Josip Medvedić, Klana 43; Jakov Brentar, Klana 83; Josip Kukuljan Klana 143; Stupar Josip, Klana 31. — Darovali su: po 20 lir: Drago Medvedić; po 10 lira: Jakov Šlosar, Ant. Medvedić, Milan Turk; po 6 lira: Hrešćak iz Bistrice, N. N.; po 5 lira: Drago Raspor, Andre Starčić 70, Ivan Vucković, N. N. Milka Raspor, Urh, Ivan Šnajdar, Josip Širola, Rude Turk, Drago Suštar, Franjo Marčelja, Andre Medvedić; po 4 lire: Ivan Medvedić; po 2 liri: Konrad Marčelja, J. Simčić, Josip Medvedić, Karlović Ivan, Valburga Marušić, Ignac Laginja, Anton Raspor, Josip Valenčić, Adam Barak, Rude Starčić, Stupar Josip, Jure Barak; po 3 lire: Jelena Raspor, Ana Simčić; po 1 liru: Jože Grzinčić iz Lazi, Josip Šnajdar iz Lazi, Jakov Laginja, Ivan Šuštar, Tone Starčić, Raspor Mate, N. N., Rudin Andre, Mate Šuštar, Frane Dubrović, Jakov Grzinčić, Ivan Raspor, Jakov Budin, Anton Šustar, Ivan Rudin, Štemberger Ivan, Anton Barak, Ivan Barak, Mate Raspor; po 60 cent.: N. N. — Ukupno 200 lir 60 cent. Osim toga nabrali smo za Djačku maticu iznos od 25 lira.

Izdavač, direktor i odgovorni urednik: IVAN STARI
Tisak: TIŠKARA „EDINOST" U TRSTU

Broj 20 — Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta.) — U Trstu, 14. maja 1925. — Pojedini broj 20 cent. — God. III.

„Istarska Riječ", izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin". Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 25·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari". — Narodna poslovica.

Kapetan Fiamin Ivan

(Prigodom njegove osamdesetgodišnjice)

Godine 1855. — ravno prije sedamdeset godina — pojavila se u Opatiji kolera. Nije bilo kuće, što je nije pohodila; od dvjesta žitelja, što ih je u ono vrijeme brojila Opatija — pomorila ih je kolera sedamdesettroje, što staraca, što žena i djece. Gotovo polovinu sveukupnog žiteljstva. Kapelanom u Opatiji bio je onda poznati rodoljub i ljubimac velikoga biskupa Dobrile — Matija Ujčić. Taj vrijedni svećenik išao je od kuće do kuće, od bolesnika do bolesnika, tješio umiruće, sokolio zdrave — bio je siromašnom, teško iskušanom narodu pravim angjelom čuvarom.

Na tom tužnom putu, a naročito na prečestim, gotovo svagdašnjim sprovodima pratio ga je dječak jedan s križem u ruci. Za tu svoju službu dobivao je dječak od dobroga svećenika po koji novčić i to je njemu, desetgodišnjemu mališanu, bila valjda prva zarada.

Malo zatim otišao je na more, da kao «mali» uči teški mornarski zanat. Otada nije se niko od njegovih brinuo više za njega. Što je postigao i stekao, postigao je sâm svojim radom, svojim umom, svojom nepokolebivom ustrajnosti.

Onaj dječak, što je u ono davno vrijeme s popom Ujčićem obilazio bolesne i pratio mrtve na groblje, onaj «mali», što je u vrlo nježnoj dobi morao na oceanu, na velikom brodu, teškom mukom da zaradjuje svoju devetorom korom oklopljenu mrvu kruha — bio je naš Ivan Fiamin.

Sam svojim prištednjama izučio se za poručnika i za kapetana. Moru je dao svoje najljepše godine; lomio se na njemu do onoga doba, kad u srcu najtvrdjeg ali već matorog mornara počinje drska smjelost pomala da ustupa mjesto opreznosti...

Kapetan Fiamin povukao se na suho negdje oko 1887. god., u vrijeme, kad je njegova rodjena Opatija počela da se od maloga seoca diže sve više, da najzada postane znamenito svjetsko lječilište.

Kapetan Fiamin učio je za svoga vijeka iz knjige, iz koje ne uče ni mnogi najučeniji ljudi. To je knjiga života, koja se je njemu otvorila već na prvom njegovom koraku u svijet i iz koje nije on prestao nikada da čita. Ono, što drugi doznaju iz pisanih članaka i rasprava, on je gledao na svoje oči, a kako su te oči bile oduvijek oštre, a pamet naoružana divnim darom opažanja, to je sve ono vidjeno i čuveno našlo mjesta u kapetanovoj duši i tu je ostalo do dana današnjega. Mnogo se toga godinama nakupilo, čitav jedan kladenac, iz kojega naš kapetan još i danas crpa. A crpao je i u prošlosti na veliku korist svojega mjesta, čitave općine i svega ovoga kraja.

Kapetan Fiamin priznavao se još kao mladić i kod kuće i u svijetu vatrenim Hrvatom. On je u svijetu vidio, kako svuda svaka ptica svome jatu leti, i kako je kukavan, ništav onaj čovjek ili narod, koji ne će ili ne može ili ne zna da bude svoj. On je u svijetu spoznao svu veličinu narodne, nacijonalne misli, zato i kad se ono pod kraj osamdesetih godina vratio kući, htio je tu misao, hrvatsku, narodnu misao u svim mogućim granicama da oživotvori i tu u svom kraju i da joj dade tijelo i što bujniji život.

Prožet tom misli on je, čim se vratio u Opatiju, počeo da snuje, kako bi se tu podigao jedan dom, u kome bi se sakupljalo sve, što je naše i što naški misli i osjeća. Njegova zamisao postala je činom: malo iza njegova povratka dignuta bi «Zora», a u njoj otvorena Čitaonica, kojoj je on bio prvim predsjednikom.

Da se val germanstva razbio o ovom našem kamenu, zasluga je u prvom redu ove naše Čitaonice i njenog osnivača Fiamina, kao i onih drugih njegovih vrijednih pomagača, od kojih neki danas leže u grobu. Naši će ljudi sa zahvalnošću spominjati imena «gospodara Zore», kaošto danas spominju i ime kapetana Fiamina.

Djelatnost kapetana Fiamina nije se zadržala tu. On je svoje stečeno, višegodišnje iskustvo postavio na raspolaganje svojoj općini, svojemu narodu. Poznate su njegove borbe u općini i u kurkomisiji, gdje se je kao niko drugi odupirao nasilnim Pangermanima i drugim tudjincima.

Nije ovdje ni mjesto ni vrijeme, da se zalazi u podrobnosti i da se ocrta sav rad našega Fiamina, koji se, barem što se naše općine tiče, ne može nikako odvojiti od rada i djelovanja naših najprvih ljudi. Tek mimogrede napominjemo, da nije bilo u Istri jače i vrijednije narodne institucije, koja nije medju svojim osnivačima ili poduprirateljima brojila i našega kapetana Fiamina.

* * *

Kapetan Fiamin snažna je pojava. Živi tip našeg pomorca iz onih davnih vremena, kad je još jadro vladalo morem. Otkad se povukao s mora, on je mnogo putovao po jugoslovenskim zemljama. Tako je jednom stigao i u Ilidže, gdje se upoznao s pokojnim fra Grgom Martićem, koji ga je uvelike zavolio. Tvrd Jugosloven on ne vidi u Jugoslovenima ništa, što bi moglo da ih odvaja ili da ih priječi u njihovu uzlazenju... Njegov je pogled i u tome bistar, bistar, kaošto bijaše i sedamdesete godine, kad je nalazeći se na ratnome brodu, u vodama južne Amerike, čuo, da se njegovi časnici vesele pobjedi Njemačke nad Franceskom.

— To nije za nas dobro! — govorio je on svojim drugovima tako, da su ga i drugi mogli čuti... Otada je Fiamin gledao u Nijemce kao u najveće dušmane naroda našega.

U utorak, dne 12. ovog mjeseca navršio je kapetan Fiamin osamdesetu godinu svoga rodjenja. Pravo je čudo, kako taj starac sjajno nosi svoje visoke godine, kako je u njega divno pamćenje i oštro oko. Mi se još sjećamo, kako nam je godine 1913, u «Zori» držao jedno svoje predavanje o svom putovanju oko svijeta. Mi smo se već onda svi čudili mnoštvu njegovih zapažanja, što nam ih je u one tri večeri iznio. Bilo nam je, kao da su svi krajevi svijeta odjednom pred nama oživjeli, tako nam je on slikovito i zanosno pričao o svojim uspomenama iz daleka svijeta. Godinu dana zatim opisao je, kako se živjelo u staroj Opatiji prije, nego što su ovamo dospjeli stranci. Izvadak iz ovih njegovih zapamćenja izići će ove godine na drugome mjestu. Medjutim možemo reći, da još i danas, kad stane pripovijedati, stari kapetan Fiamin umije pričati upravo onako, živo i slikovito, kaošto je to činio i u prošle mladje godine.

A što je najljepše, on je i danas, iza svega onoga, što se dogodilo i prohujalo preko naše i njegove glave, sačuvao svoj nadaleko poznati humor. I njegova «dobra volja» kanda se prima svakoga, koji mu dolazi bliže.

Naša je vruća želja, da tako ostane i unapredak. Želimo, da nam se taj naš vrijedni čovjek uzdrži još za više godina u životu i uvijek ovako čil i dobre volje, koje mi svi trebamo baš kao i ozebli sunca.

Naše najljepše čestitke kapetanu Ivanu Fiaminu prigodom njegove osamdesetgodišnjice! Živ nam bio!

Premetačine

(Namjenjeno gg. tršćanskom prefektu i kvestoru)

Kuće naše, stanovi naši, sobe naše i osobe naše nisu više sigurne. Izgleda da članak 27 Statuta Kraljevine Italije više ne postoji. U svakom momentu provaljuju policijski agenti i detektivi, koji provadjaju premetačine. Više puta, kad se to zahtjeva, pokazuju i nekakav nalog sa strane kvesture, nalog, koji po zakonskim propisima nije dostatan za provadjanje kućnih premetačina. Osobito u ovo zadnje vrieme te premetačine kao da su na dnevnom redu proti svakome. Naročito «Istarska Riječ», njezini urednici i više ili manje putativni suradnici, a tako i oni, za koje kvestura drži da su u vezi sa «Istarskom Riječi», postali su žrtve tih premetačina, neosnovanih i protuzakonitih. Mi doduše imamo mnogo strpljivosti, ali što je previše je previše, i Jobova strpljivost bi našla ovdje svoj kraj. U ovo zadnje vrijeme od 15 dana nije bilo provedeno ništa manje, nego 7 premetačina kod ljudi okolo «Istarske Riječi» a mnogo puta bili su i pozvani na kvesturu dotično na policijske komesarijate. Kao da nije to dosta, i jedan drugi sistem bujno cvate. Agenti su uvijek okolo, idu vratarici, ili susjedi ili bližnjim osobama, da traže informacije. Kakve su te informacije, sasvim je odvisno od odnošaja, u kojim se ti nalaziš sa dotičnom osobom. Pod bilo kojim izlikama šuljaju se oni po stubama i po kući, traže nekakve imaginarne osobe itd. Dogodilo se čak i to, da je prije nekoliko vremena jedan agenat došao u jednu betulu, pa tamo pripovijedao, kako je dobio nalog, da nadzire jednu osobu, koja zauzima socijalni položaj, ili opet drugi slučaj, gdje je detektiv došao u poslovni lokal jedne trgovačke tvrdke i tražio od jednoga namještenika, da mu dade informacije glede jedne čestite osobe, koja stanuje nasuprot. Svakako ne samo nespretnost, nego i bezobzirnost. Ideš li na ručak ili na šetnju ili po posao, evo za tobom agenta, koji te prati, tako da te upada u oči. Sve je to dokaz, da ljudi, u prvom redu pozvani da se ravnaju po zakonima i da paze, da se drugi o zakonu ne ogriješe, ne poznaju te zakone. To je sistem policijske države, a Italija nije policijska država.

Izgleda dakle, da kvestura ne pozna dobro i točno zakonske propise, koji regulišu premetačine. Radi toga ćemo ih ovdje citirati. Zakonske odredbe jesu slijedeće: članak 149, 153, 158 kaznenog zakona (t. j. codice penale), članak 167, 198, 233-236, 410 kaznenog postupnika (t. j. codice di procedura penale) i čl. 57 i 151 zakona o javnoj sigurnosti.

Iz tih zakonskih odredbi proizlazi da su premetačine provedljive jedino na temlju izričitog naloga sa strane suca istražitelja. Dvije su iznimke dopuštene: 1) kad se radi o osobi, koja se nalazi pod osobitom policijskom paskom (vigilanza speciale), no za to treba jedne sudbene osude, koja tu pasku odredjuje; 2) kad je dotični zatočen na činu (in flagranza di delitto). Tada nije potreban nalog sa strane suca istražitelja.

Onaj agent ili činovnik kvesture, pa bio on makar i sam kvestor, koji naredjuje i izvršuje premetačinu, a da se ne drži zakonskih propisa, počinje delikt te je kažnjiv. Zar da može kvestura, kada njoj to na um pade, provaliti u svaku kuću? Ali i inače moraju policijski organi da se vrlo oprezno ponašaju, kad traže i makar samo informacije kod kakve vratarice, jer ima u tom pogledu i raznih zakonskih sankcija, koje bi mogle biti primijenjene (na pr. 175 kaznenog zakona) bez obzira i na to, da dotični može to smatrati i uvrijedom poštenja.

Nije dakle nikako dostatno, da se dotični agenti legitimiraju i da pokazuju nalog sa strane kvesture ili političkog odjelenja iste.

Ovi su retci namijenjeni gospodinu prefektu kao vrhovnom šefu javne uprave i gospodinu kvestoru, ali takodjer i njima podredjenim organima, nižim i višim, osobito na kvesturi i na političkom odijeljenju.

Zakoni, a osobito članak 27 Statuta kraljevine Italije, treba da budu poštivani od svih, a u prvom redu sa strane vlasti i njezinih organa.

Bilo bi nam veoma žao, kad bi se morali u zaštitu svojih zakonom zajamčenih prava uteći kraljevskom prokuratoru, jer ne želimo doći u konflikt sa javnim vlastima i njezinim organima, niti ne želimo uzeti kruh osobama, koje radi neznanja vrše na krivi način svoje dužnosti.

Italija nije policijska država, i svaki se funkcijonar mora ravnati po njezinim zakonima.

Dužnost bi bila gg. tršćanskog prefekta i kvestora, da se malo zamisle u ovaj člančić. Bili smo dosta blagi, ali i dosta jasni. Rekli smo samo ono, što smo morali reći. Poznate su nam i nekoje opaske, učinjene od policijskih agenata našim ljudima prigodom poslušavanja ili provadjanja premetačima, koje nikad ne bi smjele da izadju iz ustiju policijskih funkcionara.

Zar je i ovo u duhu italijansko-jugoslovenskog zbližanja?

Italijanske novine javljaju, da se je ovih dana održao u Puli kongres dalmatinske iredentističke organizacije «Associazione Dalmatica». Na tom kongresu da su govornici naglasili, da društvo osim svojih gospodarskih ciljeva ne smije da izgubi s vida svoj glavni cilj: oslobodjenje Dalmacije, gdje se nalaze grobovi italijanskih pradjedova. Kongres je — kako javlja puljska «L'Azione» — izrazio svoju duboku solidarnost svim onim Italijanima, koji su ostali u Dalmaciji, naročito u Splitu, da tamo sa najvećom požrtvovnošću brane narodne osjećaje. Sa kongresa bili su poslani brzojavni pozdravi dru. L. Duimi-u, Delupisu, dru. Batteri-u i drugima.

DOPISI

IZ RIJEKE.

Fine manire. - Martin u Firenze — Martin iz Firenze. - Ministarska obećanja. - Rijeka u srednjem vijeku. - Blago si ga industriji.

I mi Jugosloveni kadgod smo čudni ljudi. Kad ima nešto, što mi želimo, a ne možemo imati — brundamo. Ako pak jednog dana dodje sve onako, kaošto smo mi željeli — i opet brundamo.

Jedan primjer: Kad su prije nekoliko vremena italijanske novine i prvi italijanski pjesnici i političari jugoslovenské prve ljude nazivali porcari i teste balcaniche — mi smo to oštro odsudjivali i užasno smo brundali na to. Sada pak, kada je «Vedetta» nazvala dra. Otokara Ribarža, kad je ono ovih dana prolazio kroz Rijeku — «illustre uomo di Stato» i pripovijedala, tko ga je sve pratio na stanicu i srdačnim mu riječima zaželjela sretan put u Firenze — onda nam najednom nije ni to bilo pravo, već smo se kao ne vjerujući svojim ušima pitali: — Ča mi ga je to? Što se iza tih slatkih riječi valja? i sve tako.

Medjutim sve ovo nije drugo nego jedan obični akt tritisućgodišnje kulture. Vi ćete reći: A gdje je ta kultura do sada bila? — Obvladao je bio san, zimski san kao i medvjede, kao i Madžare, pa se sada i kultura kao i probudjeni Madžari digla i pravi komplimente, a tko tim komplimentima ne vjeruje, naime tko ne vjeruje, da su ti komplimenti uistini iskreni i srdačni — aratos ga bilo! — a to će reći, da bi pukao kao cvrčak.

Inače se o Firenzi mnogo piše. Najprije se je govorilo, da će se rasprave završiti u par dana, jer da su još na dnevnom redu same tri točke. Kad tamo ovih se je dana ispostavilo, da ima još dvadeset i dva pitanja, koja treba riješiti i da će za taj posao trebati najmanje dva mjeseca.

Recimo četiri, pa ne ćemo pogriješiti. Za časnu gospodu delegate ne će to biti nikakva osobita žrtva, jer je Firenza lijep grad, pun sjajnih spomenika i skladište najboljega vina Chianti. A i Fiorentinci mora da su vrlo interesantni ljudi, kad je o njihovu gradu pjevao Dante:

Godi Firenze, poi che sei si grande
..Che per l'inferno il tuo nome si spande.

U paklu naime, što ga je bio zamislio Dante, nije bilo kruga, u koji nije strpao po nekoliko Fiorentinaca. Nas Fijumance nije strpao nikamo, on nas pače nigdje i ne spominje premda na jednom mjestu navodi i Kvarner i Pulu. Prema tome bi se moglo zaključiti, da u ono vrijeme ili nije na Rijeci uopće bilo nijednog Italijana ili pak — što je nemoguće — da je Dante bio ignoranat kao i toliki drugi današnji veliki ljudi!

Ovih dana otpremljen je iz Rijeke u Rim jedan protest, kome se evo pridružujem i ja, Rokac. Kako je poznato, «Vedetta» je ovih dana javila najkrupnijim slovima, da je ministarski savjet u Rimu povjerio trim ministrima, da prouče ekonomske i druge prilike na Rijeci, pa da podnesu odnosne prijedloge, koji da će se onda pretresti, raspraviti, a potom da će se donijeti odluka, što da se ima učiniti za Rijeku. Ova vijest proizvela je na Rijeci užasnu konsternaciju. Ljudi su se formalno hvatali za glavu i kresali bogove i malone govoreći: — Već ima punih šest godina i pô, što se o riječkim prilikama piše i govori. «Korzo» bi se sav mogao da poploči zlatom i srebrom, što ga se izdalo za razne deputacije, putovanja, za fraje i bankete, kojima svrha je bila, da se pomogne ovome nesretnome gradu. I Šusmel je napisao čitavu knjigu, u kojoj je crnim na bijelim dokazao, da Rijeka umire, da se raspada, da je nestaje. Naš Nino je zapuštao patriotičnu Banku Adriatiku, samo da može putovati što češće u Rim i tamo obilaziti sva ministarstva i druga državna i nedržavna tjelesa. Da se skupi novac, što se potrošio u te razne izvide i kontraizvide, u odbore i pododbore, u subvencije, skupila bi se zacijelo tako ogromna svota, da bismo mi Riječani pune dvije godine mogli banketirati sve na puf. I eto nakon tolikoga nesebičnog rada, nakon tolike požrtvovnosti dočekasmo, da se sada čitavo to pitanje daje na proučavanje trim ministrima, koji će tek kasnije donijeti svoje prijedloge i tako dalje i tako dalje.

Stvar je tako strašna, da je Meichsner odmah sakupio članove svoje trgovačke i obrtničke komore i opalio Ministrima jedan telegram, od kojega se je svim prisutnima vrtjela glava. Svi ga potpisali, a ovime ga potpisujem i ja, Rokac.

Što je odviše nije ni s maslom dobro!

A tome protestu pridružila se je nekako i «Vedetta». Tom zgodom napisala je ona, da i ako je ona, «Vedetta», vladin list, ali da jednako mora i ona požaliti, što se tim blaženim provedimentima za Rijeku tako zavlači. «Fiume ze una città martire», pisala je «Vedetta», a «martiri» su ti, tko prije, tko poslije, bili svi nagradjeni. Zašto se već jedamput ne nagradi i ova naša divica i mucenica Rika?

Najstrašniji je bio Francele. On mi je izjavio čisto i bistro: — Se i ministri no i fa adesso qualchecosa per noi, vrag me zel, se non li

peto tutti quanti in tel Piero Viščada. Čudna je i ta vlada! Što bi joj bilo, da na Rijeku baci jedno par milijarda! Učinila bi jedno dobro djelo i imala bi mira za cijelo godinu dana, a možda i za dvije, ako se uzme u obzir, da se mi Fijumanci i s malim zadovoljavamo.

A ima i još nešto, što nas tišti. Znate li vi, da na Rijeci niko ne zna, tko je ovdje gradjanin, a tko nije? «Vedetta» je i to pitanje iznijela na tapet, i ja se i u tome slažem s njome.

Gdje se do dva srca slože — tu i olovo plivat može.

Jedne večeri — prije nekoliko dana — na Adamićevu trgu i na «Korzu» šetalo mnogo svijeta. Najedamput ugasila se sva električna svijetla i sve je uokolo ostalo u dubokoj tami. Tko pozna riječku «mulariju», moći će lako da sebi predoči, kakav li je to «ghetto» najednom nastao. «Vedetta» je sjutradan s pravom pisala, da je Rijeka za punih sedam časaka doživljavala čitav srednji vijek — medio evo.

Sva sreća, što smo tome «mediu evu» ovdje na Rijeci već davno navikli!

U zadnji čas doznajem, da je rimska vlada obećala kredit od 25 milijuna lira za podignuće riječke industrije.

Ja sam u pogledu toga izrazio Ninetti svoje iskreno zadovoljstvo, na što će ona meni:

— Vi ste sempijast! Vi se veselite, a jos ne znate, kako će se zvat industrija, ko će stavit va zep oni milijuni?

Ki vražji zajik je ova Ninetta? **Rokac.**

IZ LANIŠĆA.

Ovdje imamo dva učitelja i jednu učiteljicu. Kako vidite, s trima su nas počastili. Ali moramo nažalost otvoreno priznati, da nam sva ta trojica ne koriste niti kao za jednoga. Ali ipak moramo sve tri plaćati. Ovi primaju preko 2 tisuće lira na mjesec. No, neka primaju, i neka žive, a i mi rado pomažemo i učitelje. Ali samo onda, kada znamo, da nam ti učitelji koriste. Čujte! Sva trojica su iz južne Italije. Nitko od njih ne pozna naš materinski jezik. Naša djeca u školi su kao da bi bili mi kod turske predike. Ne razumiju ništa i prema tome ne nauče — ništa. Učitelji nisu ni sami krivi. Oni bi sisigurno radje službovali u italijanskim mjestima jer se tako ne bi mučili badava. Da nam ti učitelji ne koriste, krivi su oni, koji su otjerali hrvatske učitelje.

Kod nas je svojedobno službovala učiteljica, gospodja Bernetić, na naše veliko zadovoljstvo i na korist naše djece. Ali morala se je zahvaliti na službi, pošto ima obitelj, a supruga učitelja su joj otpustili iz službe. Takav postupak je veoma neuljudan i nekulturan. Dalje su nam otpustili iz službe našu učiteljicu Andjelku Prašel. Nepravedno je optužiše i na temelju laži je otpuštena. A ona sirota, nije ni crvu zlo željela, a još manje zlo učinila. Mi, Lanišćani, bi željeli da gospodjica učiteljica zahtjeva sudbenu istragu, eda se vidi tko je pravo za pravo nju nepravedno i sramotno ocrnio. Čudno, da se nije naš općinski komesar za nju zauzeo, ako nam zaista želi dobro, kako bi nam htio dokazati. — Sve nam se čini, da je pomagao našu učiteljicu tjerati od nas i neki gospodin, koji inače se skriva kao nedužno janje pod svetim, crnim plaštem. Ali «zaklela se zemlja raju, da se sve tajne doznaju!» I zato se nadamo, da ćemo i to doznati. Vidjet ćemo te junake i lažnjive patriote.

A sada se sva ta gospoda po Lanišću mirno šeću, te sebi utvaraju, da su veliko djelo učinili za italijansku državu. Varaju se! Učinili su nama škodu i uvrijedili su nas. A tu uvrijedu ne ćemo da zaboravimo. Sebi su učinili sramotu, a ujedno se je jasno otkrilo, da ne mogu ta trojica učitelja ništa našu djecu naučiti bez pomoći naših domaćih učitelja.

Mi smo svi sada osvjedočeni, da bi naš kum i zrman Jože, premda je star i nije učitelj, već kmet, — bolje našu djecu naučio, nego li ta tri naša sadašnja učitelja!

IZ SV. MARTINA KOD BUZETA

Mi mladići nismo zaboravili na naš stari običaj 1. maja, da naime okitimo vrata i prozore svojim djevojkama... A lijepo je dati i darovati dragoj osobi majsko prvo cvijeće u znak ljubavi i poštovanja. Nego neki u nas ne čine lijepo kada ovaj krasni naš stari slavenski običaj izvrgavaju ruglu, te djevojci djevojci mjesto cvijetne kite maja postavi joj — za rug — nešto drugo, što ju vrijedja, ali ujedno vrijedja i lijepi maj, i liepi naš starinski običaj. Zato se je već budikoja djevojka pravom uvrijedila, a one su se u prkos njima i svim muškarcima digle na junačke noge zaviknuvši im: Dosti je toga! Dosti je uvrijeda i muškog gospodarstva! Vi ste postali jaki, ali ćemo i mi! Skupiti ćemo se, udružiti, složiti u — jednu četu djevojaka i žena — pak ćemo se jačati naukom i znanjem i umjećem da postanemo vama muškarcima ravnopravne i ravnovrijedne! Kako su ženske ustrajne, one će zaista učiniti što su i namislile, pak će i one stvoriti svoje žensko društvo i živjeti i misliti i raditi kao i muškarci za sebe, za svoj spol, za svoj napredak i za svoj narod. Pa neka dakle i one započnu! Srećno! — Mladić.

IZ CRESA.

Jedna uskrsna sličica.

(Zakasnilo). Za Uskrs, kad se priroda počinje da budi, i zbog dogadjaja, koji su uz te dane vezani, nastaje u nama novo duševno stanje, pobudjuju se novi osjećaji, ojača vjera, koja biva izražena u kojem dobrom djelu ili plemenitoj nakani te se vrše običaji posvećeni starinom.

Jedna starica sa juga našeg otoka već 40 godina posti od Velikog Četvrtka do Velike Subote, t. j. ničeg ne okusi od «slave» do «slave». U subotu rano ujutro dolazila je u Cres, gdje se je u franjevačkom samostanu ispovijedala, te se po tom vraćala kući, hodajući punih 4 sata. I ove je godine došla u grad i pošla u samostan. Fratri, koji su bili u crkvi, nisu je mogli ispovijedati, jer ne znaju našeg jezika. Od padra Angela je nekako razumijela, da počeka na gvardijana, koji pozna hrvatski jezik. Gvardijan je došao blizu podne i rekao joj, da je sada kasno i da nema vremena.

Tko se uživi u njen položaj, shvatit će plač i suze, koje su navrijele na njene oči na povratku. To joj se je dogodilo poslije 40 godina. Je li bilo potrebno ogorčit jednoj vjernici najveći blagdan? Čemu je bio premješten u Padovu posljednji fratar, koji je ne samo poznavao jezik, već i htio ispovijedati hrvatski? Zar se u franjevačkoj crkvi ne smije čuti više naš jezik?

IZ BUZEŠTINE.

Cijeli mjesec april bio je kod nas, a tako i u čijeloj Istri, mokar, kišovit, dosadan i mučan. Držala nas kiša čitav ovaj mjesec zatvorene doma kao da smo u zatvoru, kao zločinci, a morali bismo biti od zore do mraka na našim njivama i u vinogradima. Sva priroda se mladi, pomladjuje — sve cvate, raste, pupa, lista uslijed proljetne topline i sadašnje vlage, a mi poljodjelci zbog blata i kiše ne možemo saditi, sijati, kopati ni orati. To nas je mučilo i ljutilo cijelog aprila. Bit će bolje maja! — rekosmo u sebi. Došao je i on, ali kakav, Bože mili? On nam se prikazao ne kao obični maj s lijepim, mladim, svježim, rasmijanim ljupkim i dragim licem i posmijehom, nego kao strogi sivi starac, kaošto je prosinac ili siječanj. On se pojavio srdit, leden, sniježan, da se moramo na zimski obući. 2. maja snijeg na sve čudo pobijelio kraške naše gore: Učku, Orljak, Žbevnicu, Planik; ali u našu dolinu buzetsku nije se snijeg dašto usudio, ali mi dobro ćutisno led i snijeg... Tako k nama došao svibanj mjesec a i do danas mu je naoblačeno i mokro lice. Mi još uvijek čekamo na sunce i suhe, tople dane, dočim kopamo i mokru zemlju. Moramo!

Franina i Jurina

Fr.: Ki je ono, s kem si malo prej govoril?
Jur.: Ča ga ne poznaš?
Fr.: Kako ćeš da ga poznam, kada ga nisam nikad videl.
Jur.: Videl si ga sto puti. Ono ti je Johan.
Fr.: Johan?
Jur.: Nego ki? Pancikul?
Fr.: Ne bim bil rekal, da je ono — on. Prej je bil nekako vas stišnjen, držal se je nekako gobasto i obučen je bil kot i kakov tužni vrag.
Jur.: Istina, takov je on bil još prej malo dan, ma sada je vas drugačeji, otkada je one Hindenburg vilezal vanka.
Fr.: Hindenburg?
Jur.: Nego ki? Ča nisi čital, da su ga prej malo dan Nemci zibrali za presednika od svoje republiki?
Fr.: Čital sam ja to, ma ja ne vidim, ča ga to ima s našem Johanom?
Jur.: E — dragi moj, Johan je Nemac, pak ne more pogutnut neke stvari. On zna, da je još prej sedam — osam let Nemačka bila jaka i moćna, morda najjača i najmoćneja država na svete, i da je svemu svetu zapovedala a celi svet da ju je moral poslušat. A onputa je prišal najedanput oni strašni patatrak! i Nemci, ki su prej zapovedali, morali su da poslušaju i delaju ča će drugi. Johan je to znal, i od vele dešperije se je bil posem sega zapustil.
Fr.: Ja, ma sada je — kako mi povedaš — speta osuperbel i nos zdignul vajer.
Jur.: I kako! A to sve zato, ča je sada na timune Hindenburg.
Fr.: Ja još ne vidim, ča će mu s tem bolje bit. Ni njemu ni njegovem lancmanom.
Jur.: Ti to ne vidiš, ma vide benj Nemci. Pak i ti biš se moral spamećevat, ča je ta Hindenburg bil va vreme velike gveri.
Fr.: Ja znam, da je on bil jedan veli nemški jeneral, i marešijal i da je pod njegovum komandum nemačka vojska delala pravi mirakuli. More se reć, da je va ono vreme ta Hindenburg tresal s celem svetom.
Jur.: No, a sada znaj, da Nemci misle i veruju, da će ta išteši Hindenburg speta potres svetom i da će sve bit, kako je i prej bilo. Nemci, da te opet zapovedat, a drugi da te morat poslušat i delat ča te oni.
Fr.: A kada bi to imelo bit?
Jur.: Oni misle, da koliko prej. Johan mi je malo prej rekal: No, Jurinerl — atešo Hindenburg grosse omino... Noh a pislin Cajt — pak clles Tajč... A Francozi. Inglezi, Amerikani — olle muss habtak! an Tajč komandiren... Jo — jo — — olle tisti hudiči pakare... Varte pislin — saperlot nohamol...
Fr.: Puno ti j' tega nabrojil. A moram reć da je i malo teško zivuć vanka sve, ča ti je to nakampanal.
Jur.: To ni tako ni teško. Johan je z jednum besedum rekal, da će speta ovuda bit Nemčarija, da te svi morat Nemcom delat haptak! a oni da te zapovedat.
Fr.: A ča misliš ti — bi se to moglo kada dogodit?
Jur.: To se zna, da bi, ako ne budu svi drugi pametni i složni.
Fr.: A ča govore Francezi?
Jur.: Ni nijm baš jako ugodno. Oni računaju, da će Hindenburg pripravit put staremu Kajzeru, ki da će speta stavit na glavu onu svoju carsku krunu i pokazat celemu svetu smokvicu.
Fr.: A bi to pustil Inglez?
Jur.: Bi ako bi mu metal račun.
Fr.: A Mussolini?
Jur.: Ja sam ti već rekal: sve će bit dobro, ako budu svi drugi složni.
Fr.: A su pak koliko složni ti drugi?
Jur.: A su vraga! Svi gledaju jedan drugega kako pas i mačka. I svi imaju doma svojga svraba.
Fr.: Ja ma ako bude to tako napred hodilo, još će Hindenburg vaistinu jedan dan napravit, ča j' namislel.
Jur.: Ne će tako brzo ne — ne boj se! Ima i on svojga svraba doma. Nego Nemci su vrazi. Oni moru bit nesložni kolikogod ćeš, a za jedan hip, ako njim nese račun — oni će se speta složit i udrit na celi svet. Nemac je vrag.

IZ ARBANASA KOD ZADRA

Naš je grad po prirodi siromašan. Naš čovjek nije ni trgovac ni švecer. Jedino što ima, to su mu dvije ruke, kojima bi mogao nešto da zasluži. Ali danas to nije moguće, jer je nastala velika besposlica. Ovdje su nezaposlenosti naših ljudi donekle krivi i fašistički sindikati, koji su pridržali sebi monopol na rad, to jest na onu mrvicu rada, što ga još ovdje ima. Ima mnogo karakternih, poštenih naših ljudi, koji radije ostaju bez posla nego da navuku na sebe crnu košulju. Oni su uvjereni, da bi im u tom slučaju bila mnogo gorčija ona kora kruha, koju bi dobili uz cijenu svojeg narodnog poštenja. No ima i takovih, koji i to čine. Vele, da sila kola lomi. Iskušenje je teško — no budimo jaki i nemojmo klonuti!

Naše su škole beskorisne. Srce nas zaboli, kad pomislimo na budućnost naše djece. Bit će zacijelo pravi analfabeti. Nije ni čudo! Jezik, koji ne razumiju, samo ih umara. I tako prolaze školske godine, djeca izlaze iz škole, ali bez ikakva uspjeha. Mi danas iz Arbanasa ne možemo poslati dijete u srednju školu zato, jer sa znanjem, koje mu je dala pučka škola, ne može da polôži nikakvog ispita. Žalosno je, ali posve istinito.

Ovo malo mjestance, koje je jedamput bilo ishodište, izvor ljepote i odgajalište lučonoša, naših narodnih učitelja, i koje je davalo temelje jednoj boljoj budućnosti, danas je najzadnje medju najzadnjima.

Negdašnji je život obamro. Naša je mladost tiha i mirna. Proljeće je. Dok je jedamput u u ovo doba godine bilo pravo proljeće, prava mladost, danas nam prolaze dani toliko da prolaze.

Gledamo u prošlost i gledamo u budućnost, pa vidimo napredak i nazadak.

Ta i u negdašnjoj preparandiji imamo danas tvornicu cigareta!!

P O D L I S T A K

Jugoslovenski akademičari iz Italije u Zagrebu na grobu drugu Nikoli Temelu

Život je borba. U toj divovskoj, borbi gdje se često ruše principi morala, najsvetije svetinje naroda, najprimitivnija prava pojedinaca, nosimo mi mladi visoko barjak ideala.

Oni su naši simboli, oni su naše zastave, velike, ljepe, što vijore nad našim glavama, kao vodje naši, kao putokazi naši, što nazrijevaju, tamo u daljini naš cilj.

Naši su ideali svijetli i lijepi, sunčani i mladi, kaošto su mlade i naše duše.

A naše su duše prošle vrijeme natopljeno krvlju, tjelesima nevinih, one su prošle kroz vrijeme najkrvavijih stranica Evrope.

I ostale su čiste.

U haosu naših dana, kad se ljudi gube u blatu svojih vlastitih grijeha, i grieška, kad se jedan drugome bacaju na šiju, zahvaćeni talasom afarizma i egoizma, ostaju naše duše čiste i netaknute i vedre.

Vedre su naše duše i pripravne na borbu.

Iz njih se je uzdigao veliki i borbeni Prkos, što s prijezirom prolazi preko svih neprilika sadašnjosti. Prkos sjaji na našim licima i nijedna nezgoda ne će da ga uništi. On prolazi preko njih, sve jači, sve veći, sve spremniji na borbu. Na borbu za život i za prava čovjekova. Na borbu za zrakom i slobodom čovjekovom. Na borbu za novu generaciju, mladu i punu života.

I mi ćemo jedan dan da zapjevamo novu pjesmu, radosnu i svečanu, što će da dopre i do Tvoga groba.

Do groba, u kome još drhti miris tamjana i molitva svećenika... I naša...

Potpisao se...

(Pripovijest iz rusinskog seljačkog života.)

Počelo je time, da je Aleksa Grgi preorao medju. Ne, još nije tako. Nego se Aleksa posvadio sa ženom, pa onako ljut otišao u polje i nije imao, nad kim bi svoj bijes iskalio.

— Dado, nemojte tako duboko orati, jer konji ne mogu vući! — reče njegov sinčić Ilija, koji je tjerao konja.

A Aleksi je toga baš trebalo.

— Pa ti ćeš mene, budalo, pameti učiti? — zaviče i potegne sina bičem preko ledja.

Sin zajaukne, savije se, ali nije ni on bez žuči. Što je igda bolje mogao, zamahne on bičem i udari konja, kobilu baš po onome mjestu, gdje joj se bila dlaka ogulila. Kobila trgne, a plug ode na stranu preko medje i zaustavi se na drugoj strani, na Grginoj njivi. Tako je lijepo preorao medju, ko da je kruh rezao.

Stane Aleksa i gleda: od dviju njiva postala jedna, pa kako je široka, kako široka, mili Bože! Zašto te zemlje nikad ne postane više, zašto nikad ne naraste?

Pustio je plug, sin ga okreće i namješta, a on sve misli pa misli.

— Ljudi se množe, a zemlje uvijek koliko je, toliko je. I kako da onda bude dobro? Kako da ljudi ne idu preko mora? Čovjek nije ptica, da bi odletio u zrak, nego on išće zemlje, a zemlje nema. Eto na primjer ova njiva. Nekada je bila jedno, a danas je razdijeljena med njim i njegovim bratom Grgom, a po njihovoj će se smrti još i dalje dijeliti, jer tu su djeca.

Tako je razmišljao Aleksa, a medjutim se preko preorane medje talasala poorana njiva kao talas crne vode, koja se slijeva u drugu veću rijeku.

Aleksa se nasmije.

— Čini se, da i sam Gospodin Bog hoće, da se te njive ne dijele, nego da budu zajedno.

Ali čini se, da je Gospodin Bog htio sasvim nešto drugo. Jer iznenada nešto zagrmi, zatutnji, zazviždi, a Aleksa osjeti na usnama krv. To se njegov brat Grga vraćao s posla u selo, pa vidjevši, da je medja preorana, i ne misleći puno primi brata po starom običaju. Nastane tučnjava. Povalila se braća, susjedi, baš na onom preoranom mjestu i probaju svoju snagu. Grga je jači, ali zato Aleksi pomaže sin mu Ilija, ko sin mu je. Zaboravio je, kako je malo prije dobio od oca bičem, pa sad brani oca. Već je Aleksi košulja na prsima sva krvava, da će je žena teško oprati, već se Grgi na glavi vide bijele krpice, gdje su nekad bile vlasi, a oni se još bore na zemlji, još se prevraćaju, da sve zemlja tutnji.

Sakupilo se ljudi. Postojali malo, nasmijali se, a na koncu kažu, da ipak nije lijepo, da bi brat bratu rodjenu krv točio, rodjene zube izbijao; treba braniti.

Na silu su ih rastavili i otpratili u selo.

Htjela žena Aleksina, da mu skine tu crvenu košulju, ali on ni čuti o tom.

— Ostavi, — veli joj, — idem sudu. Neka znadu, neka vide, kako me vražji brat uredio, kako mi je krivicu načinio!

Htjela i Grgina žena da svom čovjeku opere očupanu glavu i podrapano lice, ali ne da on.

— Čekaj, veli, — dok samo svane, eto mene u gradu, neka vide, neka se uvjere, kako me iznakazi taj Kain, taj vražji sin.

I otišli su. Otišli jedamput, otišli drugi, otišli bome i treći put. I počelo je to hodanje bez kraja i konca. Napokon su ishodili.

— Doći će gospoda, da stvar na licu mjesta urede, — veli Aleksa.

— Doći će komisija, pa će nas ovdje rasuditi, — kaže Grga.

A medjutim leži Aleksina njiva nedoorana, leži Grgina neosijana, a medju njivama preorana medja, ko duboka nezacijeljena rana.

* * *

Došla su gospoda. Malo se prošetali, požviždali, nešto ko napisali, pa otišli. A otprilike za mjesec dana dosudili Aleksi da plati globu i troškove. No pa osudili — osudili: plati, čovječe, pa mir! Ali Aleksa nije taj čovjek! Navikao on, da hoda u grad, pa kod kuće ne može da se smiri. Naučio po svakom sudu vrata otvarati, pa ga ni strah više nije. On će sebi već pomoći!

Čekaj ti, — kaže on svom bratu Grgi, — vratit ću ja tebi tvoje troškove, ali ćeš ti bome i moje! Pokazat ću i ja tebi svoje pravo! Idem gemetru (geometru) platit ću, što bude tražio, neka samo pogleda u plan, pa ćemo onda vidjeti, ko je kome preorao. Znaš ti, kad je ono mene groznica dva dana držala, da si mi ti onda dvije brazde ukrao? Čekaj ti!

I otišao.

* * *

Ode Aleksina jalovica, ode Grgin utovljeni bravac, a stvar još nije gotova. Već su se i gospoda kod suda izmijenila, a stvar stoji.

Prije bio kod suda neki stari gospodin, što je uvijek kihao i kihao i nije znao govoriti ko drugi ljudi. Sigurno je bio Švabo, a sada došao drugi, koji je brz i spretan ko vreteno.

Još oni nisu pred njim svršili svoje pripovijedanje, a on već viče.

— Nagodite se!

Grga pogleda Aleksu, Aleksa Grgu, a onda obojica gospodina. A taj će opet:

— Pomirite se, pa hajte na posao! Šteta je vrijeme gubiti!

IZ DANA.

Dragi moji Danci! Znam dobro, da niste svi prodanci, osim one trojice-četvorice, koji već nose tablicu na čelu, na kojoj piše: **Narodni prodanci.** I zato meću klobuk duboko na čelo, da se ih ne pozna. Ali sada ih svi poznamo. No, pustimo njih na miru za ovaj put. — I zato su ove riječi, što ću ih sada reći, za vas, dragi moji pošteni ljudi, prijatelji i draga moja rodjena braćo! Znajte, da sam ja vaš pravi rodjeni brat. I zato vas ne ću varati, jer je vaša tuga i moja žalost, a vaše veselje je i moja radost. Kada ste vi u nevolji. Onda sam i ja u nevolji i onda i ja s vama trpim. Stoga duboko usadite u srce te moje bratske riječi. Znajte, da brat brata do jame vodi, ali porinuti unutra ga ne će. A i to znate, da tko nema brata za brata, ima tudjinca za gospodara.

Već sada znam, dragi moji ljudi, kako me rado poslušate, jer ste već sada osvjedočeni, da govorim od srca i da vam želim samo dobro na tom mučnom svijetu. Da, narode moj, suzna je to dolina, u kojoj moramo živiti. Vi znojite vaša poštena i bistra čela, vi žuljite vaše jake ruke, eda prehranite sebe i svoju dragu obitelj. Iz ustiju trgate koricu kruha, a dajete svojoj miloj dječici. Ti, stara majko, oče, od svojih haljina paraš da obučeš svoju srdačnu djecu. U kratko: ama sve, sve davate za svoju djecu. Vi sada živite vrlo loše, ali još u većoj skrbi ćete biti sve više za vašu djecu. Dragi moji ljudi! Znam, da skoro sa suzom u očima čitate te bratske i iskrene riječi. Uvjeren sam, da ljubite tu našu krasnu novinu, koju držite sada u ruci. Rado je imate, jer vas lijepo upućuje i poučava. — Da, narode, ti imaš moguće još koga, koji ti daje dobar savijet, ali, Bog znade, hoće li tvoju djecu tkogod dobro da puti. — I zato, predraga moja braćo, stavljam vam na srce, da se već sada pobrinite za odgoj vaše djece. — Današnji je svijet tako varav lažnjiv, da zlo prolazi, koji nije upućen ma u sve stvari. I zato ti velim, da najbolju uputu ti dava ova lijepa «Istarska Riječ». Znam, da je rado čitaš, pa i sam prosudjuješ koliko ti ona otvara oči. Onaj lijepi «Narodni Gospodar» te uči, kako ćeš sebi pomoći u svojem siromašnom i mučnom gospodarstvu. Onaj krasni «Mladi Istranin» rado čita i tvoj dragi sinčić i tvoja lijepa kćerka. — K tebi ne može nitko doći, koji bi rado pomogao, ali dolazi ta tvoja draga novina, koja ti želi sve dobro. Upamti, da svi oni, koji ti protiv nje govore, su tvoji neprijatelji; **a ako ti koji našega roda zlo govori o našoj «Istarskoj Riječi», znaj, da je to tvoj najveći neprijatelj, koji želi samo karanje i prepir u kući.**

I zato nemoj žaliti onih par lira, već saberite se u selu više njih i jedan neka pošalje za sve pretplatu, tako da će vam lijepo svaki tjedan doći novina u vašu narodnu kuću. Svaki put naći će te nešto korisnoga i lijepoga u «Istarskoj Riječi». Nijedna kuća ne bi smjela biti bez nje.

A ja, dragi moj narode, vidjet ću, da li si uzeo k srcu te bratske riječi, i onda pak, ti obećajem da ću ti se javiti u novini mnogo, mnogo puta. I tako ćemo i mi svi skupa napredovati. Da ste mi zdravo, braćo mila!

IZ PODGRADA.

U posljednjem broju «Istarske Riječi» bilo je javljeno, da su školske vlasti iz nacionalnih razloga premjestile učitelja Petarosa i učiteljice Omahen i Tovstovršnik. Taj dopis nije posve točan. Istina je, da je gospodin učitelj Petaros premješten radi toga, što nije htio da pogazi svoj pošteni slavenski obraz, ali nije istina, da su radi tog razloga bile premještene i napomenute učiteljice. Gospodjice učiteljice Omahen i Tovstovršnik nisu premještene iz nacionalnih motiva, nego radi osobnog nesuglasja sa nekojim ovdješnjim narodnim odmetnicima. Da je tome zbilja tako svjedoči nam činjenica, da su još do nedavna bile upisane u italijanskom fašiju. osim toga stajale su uvijek u najboljim odnošajima sa poznatim fašistom Balbom.

IZ VELOG BRGUDA.

Malo se puta čuju kakvi glasovi iz našeg sela u našoj obljubljenoj «Ist. Riječi», ali kao i drugdje, ne možemo da se niti mu bilo u čemu pohvalimo. Smrtna kosa nemilosrdno kosi naše mlade ljude i to u cvijetu najljepše mladosti.

Dne 4. t. mj. ispustio je svoju blagu dušu naš obljubljeni prijatelj, Dragutin Afrić. Naš Brgud s njime gubi vrijednog čovjeka i čeliknarodnjaka. Od rane mladosti svoje prionuo je uz knjige. Premda još mlad, ipak se mnogo trsio oko toga, da u svom selu osnuje koje kulturno društvo. Sakupljao je knjige, eda po mogućnosti uzmogne osnovati čitaonicu. Kad je namislio to provesti, došle mu na put razne neprilike. Grozno ga je srce boljelo što nije mogao postići svoj cilj. Mnogo je namislio učiniti, ali, eto, nemila ga smrt ugrabila tek u 30. godini života.

Mili naš Dragane! Laka Ti bila domaća gruda, gdje ćeš za uvijek snivati vječni sanak uz svoju preljubljenu suprugu Veroniku, koju smo tekar pred 50 dana sproveli do hladna groba. Tvojoj rascviljenoj majci, braći i ostaloj rodbini naše iskreno saučešće!

Politički pregled

Politički položaj u Italiji

još uvijek stoji nepromijenjen. — Pred nekoliko dana držao je u rimskom senatu senator Albertini dugačak govor, u kojem je podvrgnuo oštroj kritici Mussolinijevu unutarnju politiku. Senator Albertini se je najprije osvrnuo na Mussolinijevu izjavu od 3. januara te godine, kada je ovaj doviknuo opoziciji, da jedino riješenje predstavlja sila i da će u 48 sati situacija biti razjašnjena na svim područjima. «Pa zaista, — veli Albertini — situacija je i bila razjašnjena time, što su još preostale slobode potpuno pogažene, i treba postaviti pitanje: zar nije imao pravo faš. posl. Farinacci, kad je doviknuo opoziciji: «Gospodo protivnici, govorimo jasno. Vama ne preostaje no jedna dilema: Ako vam se naša sloboda ne svidja, ili se predajte bezuslovno ili imajte odvažnosti da vaše tekovine branite.» No na sreću — nastavlja Albertini — još ima odvažnih ljudi, koji ne će da sagnu glave i koji osjećaju dužnost, da do kraja dižu svoj protest, da održe budnim makar i u maloj mjeri duh istrajne opozicije protiv svega što se dogadja u Italiji. A taj će duh dovesti do uspostave liberalizma, koji je najviša potreba naše egzistencije. Reakcija može uspjeti, da na neko vrijeme uguši ovaj glas, ali ne će uspjeti da se nametne duši jednoga naroda. Dalje u svom govoru spominje sen. Albertini program Mussolinijeve vlade, koji se je izrodio u jednu diktaturu bez ideja i bez poštivanja principa, koji se moraju poštivati u civilizovanom društvu, u državi i narodu. Spominje, kako je vlada ugušila sve ustavne odredbe, koje su rezultat dugih napora italijanskog naroda, spominje ugušenje štampe, ugušenje svake slobodne riječi, a sve je to dovelo do krize italijanskoga društva, do krize na svim područjima narodnog života. Nad svim tim krili se otvorena diktatura režima, ali i na sreću, ni ovaj režim ne će moći namenuti jednom narodu, kakav je italijanski, svoje nasilne metode niti ga prisiliti da zaboravi na besmrtne principe liberalizma, na kojima počiva život i leži garantija napretka i budućnosti svakoga naroda.

Govor senatora Albertinija izazvao je u opozicionalnim krugovima veliko odobravanje, a kod fašista veliko negodovanje.

Italijanski Parlamenat imao je ponovno jučer svoju sjednicu. Toj sjednici skrajna opozicija nije prisustvovala, jer još uvijek stoji na stanovištu apstinencije.

Jesam li poslao pretplatu?

Sastanak Male antante u Bukareštu.

Na svojim je dosadašnjim sastancima Mala antanta vrlo uspješno riješila nekoliko problema, svoje vanjske i unutrašnje politike, koji su takodjer bili vrlo značajni i za opći napredak u Evropi. Ona se, medjutim, nije dosada nalazila pred tolikom množinom pitanja, koja bi bila toliko odsudna za nju i blagostanje njezinih država, koje se nalaze u njezinom sklopu, koliko baš sada. Dostatno je samo spomenuti, da je ona u svojem relativno kratkom sastanku imala da odredi svoje stanovište prema Njemačkoj, Madžarskoj, Austriji i Bugarskoj, gdje su se odigrali tako značajni dogodjaji, koji bi u slučaju neopreza mogli da budu fatalni za stvoreni poratni poredak u Evropi. Mala antanta, došla je sada u priliku da rješava o pitanjima, koja joj po svojem karakteru i zamašaju daju zasluženi značaj snažnog činioca i velesile.

Konferencija Male antante bila je predvidjena za 9., 10. i 11. o. mj. Prvoga dana sastanka (9. o. mj.) bile su dvije konferencije. Na prije podnevnoj, bilo je općenito govora o svima pitanjima, koje je Mala antanta predvidjela u svojem programu rada. Stoga i nije izdavan nikakav komunikej sa ove konferencije. Sa druge konferencije, koja je uslijedila u 6 sati na večer izdat je komunikej, iz kojega se razabire, da su članovi Male antante potpuno suglasni, da se u Evropi održi sadašnje stanje a osim toga je u njemu naglašena potreba saveza i što uže kolaboracije. Naglašeno je, da je čvrsti savez Male antante u sadašnjim prilikama potrebniji nego ikada prije. Na ovoj konferenciji bilo je govora o traženju Bugarske, da joj se s obzirom na nesnosno stanje dozvoli opća vojna obvezatnost i stalna vojska. Sva tri su se ministra vanjskih posala odmah i bez daljega izjavili protiv, i to traženje ad limine odbili. Time je Mala antanta ovo pitanje jedamput za uvijek skinula sa dnevnog reda. Bilo je govora i o garantnim ugovorima, kao i odnosima prema Njemačkoj nakon pobjede monarhista i dolaženja na poprište maršala Hindenburga. Austrijsko i madžarsko pitanje pretreseno je poglavito s obzirom na Čehoslovačku, koja mora naročito da bude zabrinuta iskrslim pitanjem aneksije Austrije Njemačkoj. Drugi dan konferisanja bio je na imanju rumunjskog ministra vanjskih posala g. Bratianua. Na ovom je sastanku bilo podrobnije govora o svima već spomenutim pitanjima, a i o medjusobnim odnosima države Male antante. Kod rasprave o odnosima prema Madžarskoj bilo je uglavnom govora o tome, na koji bi se način mogla produžiti politika finansijskoga ozdravljenja primjenom izvjesnih tačaka iz ugovora o miru, a naročito onih, koje se odnose na pitanje madžarskog razoružanja, koje je znatno uzdrmalo povjerenje ne samo susjeda Madžarske, nego i cijele srednje Evrope. Pitanje razoružanja u Madžarskoj i izjave kompetentnih madžarskih faktora o promjeni sadašnjeg pravnog stanja morali su da zabrinu Malu antantu, koja je odlučila da se ovakovim megalomanskim i šovinističkim pojavama odupre svom energijom i sredstvima, čije posljedice ne će moći za Madžarsku biti utješljive. Što se tiče Austrije, njezinom je problemu posvećena osobita pažnja, pa je suglasno odlučeno, da treba produžiti sa politikom finansijskog ozdravljenja, koju je inaugurisalo Društvo naroda, ali uz uvjet, da se prije svega treba da Austrija integralno drži odredaba mirovnog ugovora. Pri koncu konferencije bilo je detaljno govora o općoj situaciji u Evropi nakon posljednjih dogodjaja, koji ugrožavaju ne samo pojedine tačke ugovora o miru, nego izlažu opasnosti stabilizaciju mira i sprovadjanje politike pacifizma u Evropi. Mala je antanta odlučila da vrlo pažljivo prati daljni tok dogodjaja i da se gdje ustreba zdušno založi. Idući sastanak održat će se u Beogradu, a njegov će se datum saopćiti naknadno.

Obnavljanje židovske države.

Jedna je od najinteresantnijih poratnih pojava akcija židovskog naroda, da u drevnoj domovini otaca uskrisi svoju narodnu državu. Povod ovoj akciji leži u idejnim i materijalnim motivima. Pobjeda narodnosnog načela u svjetskom ratu djelovala je na dio židovskih intelektualaca, koji ćute kao moralnu potrebu postojanje narodne države kao jedino dostojne političke afirmacije svoje rase. S druge strane posebni a u nekim državama i neugodni položaj Židova, izloženih čestim antisemitskim pokretima i odredbama materijalne i moralne naravi, stvorio je materijalnu podlogu, da se taj cilj ponovnim naseljenjem Palestine ostvari. Veliku ulogu pri tomu igra politika Velike Britanije, koja želi, da s ove strane Sueskog kanala nesigurne i nemirne arapske mase zamjeni mirnim i civilizovanim življem jedne pouzdanije rase.

I tako, uz zaštitu i potporu engleskih vlasti, traje počamši od svršetka rata, sistematska emigracija Židova u Palestini, najviše iz ruskih i poljskih krajeva, gdje se ekonomski i društveno nalaze u najgorem položaju. Ovima se pridružuju pojedini zaneseni intelektualni i profesijoniste iz drugih krajeva, gdje Židovi zapremaju bolji položaj i koji ne će da zamjene za nesigurnu sudbinu u staroj domovini. Ipak i u tim krajevima ovaj t. zv. cionistički pokret imade brojnih pristaša, koji ga izdašno potpomažu materijalnim sredstvima. Upravo «Heren Hajersod», fond za obnovu Palestine, razvija najveću djelatnost u zapadnim krajevima, iz kojih Židovi ne iseljuju, i sakuplja ogromne svote za organizaciju ovog pokreta.

Prvotno useljavanje Židova u Palestinu ograničavalo se je skoro isključivo na glavne gradove na moru, a nešto i u Jerusolimu. Useljenici su se bavili isključivo trgovinom i industrijom, tako da su za samih pet godina stvorili nedaleko mora novi moderni grad Tel Aviv sa 30.000 stanovnika, isključivo Židova, gdje su uz jaku trgovinu razvili razne industrije. Ali takovo useljavanje nije postizavalo svrhu, jer čitava ostala prostrana zemlja ostajala je u rukama Arapa.

Palestina, koja danas prehranjuje samo 750.000 stanovnika, sposobna je, da ih uzdrži više milijuna, kada bi primitivno obradjivanje zemlje zamijenilo racijonalnije providjeno sa poljodjelskim spravama. To su napokon uvidili organizatori židovske emigracije i ustanovili razne finansijske organizacije, a na prvom mjestu «židovski narodni fond», koji kod malih i većih arapskih posjednika kupuju zemljište, da ga kao vlasnost židovskog naroda podijele useljenicima uz nasljedni zakup. S početka su se Arapi opirali prodaji, ali kada su te organizacije počele da dobro plaćaju i uz gotov novac, počeli su popuštati i danas u raznim djelovima na moru i u unutrašnji niču sela židovskih poljodjelaca snabdjevenih potrebitim novčanim i tehničkim sredstvima. Ovaj proces jest spor i pun poteškoća, jer naprama do sada useljenih 100.000 Židova i 5.000 židovskih starosjedioca stoji još uvijek 550.000 Arapa i 85.000 kršćana, ali Židovi ustrajno i sistematski rade dovadjajući mjesečno od 2—3000 novih useljenika i otkupljujući nove komplekse zemljišta.

Arapi su skupa sa kršćanskim življem pokušali i uvijek kušaju organizovati što jači otpor ovoj najezdi, ali sa slabim uspjehom, radi političke nesvjesti svojih masa, koje uzmiču pred novcem, a i radi djelatnosti engleskih vlasti, koje podupiru židovsku emigraciju. Već danas znatan dio administracije nalazi se u rukama židovskih namještenika, dok Arapi i kršćani sa pasivnim otporom samo podupiru ovo prodiranje Židova u upravu zemlje. Nedavno otvorenje židovske univerze u Jerusolimu, uz napadno prisustvovanje lorda Balfoura, najbolje pokazuje, koliko Engleska drži do uspjeha ove akcije.

Ipak, uza sve ove uspjehe, teško je predvidjeti, kako će ovaj pokušaj obnove židovske države svršiti. Vodje cionističkog pokreta računaju, da će kroz jednu ili dvije generacije Židovi postati apsolutna većina u Palestini, i da će onda ostvarenje njihovog ideala doći samo po sebi, ali zaboravljaju dodati: — «Ako se prilike budu razvijale povoljno kao do sada». U današnjem komešanju i vrijenju muslimanskih naroda u Sjevernoj Africi i Prednjoj Aziji, moguća su svakojaka iznenadjenja, a engleska politika pokazala se je uvijek elastična prema novostvorenim položajima. Ako nastupe nove prilike, s kojima se bude moralo računati, Engleska će povući konsekvencije i napustiti Židove, onako kako ih je do sada potpomagala.

To je realna politika, s kojom cionistički prvaci moraju da računaju i koja bi mogla da omete prve uspjehe originalnog i interesantnog pokušaja obnove jedne drevne, historičke države.

Domaće novosti

† Dragutin Afrić.

Četvrtoga maja u deset sati ujutro, umro je u Velikom Brgudu Drago Afrić, slabo poznat, čovjek-seljak, velike duše i srca.

Upoznao sam Draga Afrića na svojim lutanjima po našim dragim, malim istarskim seocima, upoznao sam ga na polju, kod rada, u znoju lica svojega. U njegovim je očima sjala vjera u budućnost, volja za rad, ljubav do rodjene grude. U našim dugim razgovorima upoznao sam u njemu jednu blagu, jednu slavensku dušu, dušu, koja trpi i koja se nada. Dušu našeg seljaka.

Drago je Afrić trpio. Mnogo je trpio u sebi moj pokojni prijatelj i njegove su riječi bile pune ogorčenja i boli. I nade. Nikad

---

Aleksi zadršću noge, a Grgi se nadignu oni vlasi, što su novi narasli. Umekšala se obadvojica ko vosak, pa sve misle: što je istina, istina nije grijeh, i vrijeme je šteta gubiti, a ni novaca nema više gdje posuditi, valja se pomiriti.

— Koliko imaš troškova? — pita gospodin Grgu.

Grga nabroji 500 forinti.

Aleksa ne će da pristane. Kaže, da će k caru poći, ali toliko platiti ne će. Tà to je novac — pet stotina forinti!

Malo da nije pobjesnio te je počeo tako vikati i spominjati soldačiju i svoju medalju, da ga je sudac htio zatvoriti, pa je Grga jedva namolio gospodina, da ga pusti. Gospodin se dao lijepo namoliti, udobrio se i još stao govoriti Grgi, da se obazre na brata, da mu ne učini krivice, jer on ima ženu i djecu, pa da mu oprosti nešto troškova.

Cjenkali se oni tamo prilično dugo, na koncu osta pri tom, da će Aleksa platiti Grgi 300 forinti i pustiti ga u miru na vijeke vječne.

— Ja ću ga pustiti u miru, — odgovori Aleksa, — ali trista forinti! Otkud ću ja stvoriti trista forinta? Hoću l' ukrasti, il' iz rukava stresti? Tà to je novac!

— Platit ćeš mu na obroke. Razumiješ?

— Razumijem.

— Po sto forinti.

Aleksa se počeše po glavi.

— Kada je kod nas sajam?

— Na Blagovijest, na Gjurgjevo i na svetog Nikolu.

Sudac se malo zamisli, prošeta se, pa će opet:

— Onda ćeš mu na Blagovijest dati 100 forinti, na Gjurgjevo sto i na sv. Nikolu sto. Pristaješ?

— Pristajem.

— A ti Grga, pristaješ?

— Pristajem. A da što ću? Neka bude!

— Pružite si ruke! Pružite si ruke!

Onda gospodin sjedne i počne pisati. Pisao je, da se sve stol drmao i pero pucalo. Napiše, pročita, pospe prahom i zovne Grgu.

Grga polagano pristupi k stolu i primi pero. Šah, šah, pa je potpis gotov.

— A sada je red, da Vi potpišite, — rekne gospodin Aleksi.

Aleksa stoji, ne miče se.

— No, šta stojiš? — zavikne gospodin. — Potpiši se!

Aleksa šuti. Stoji ko stup, ali pera ne će da primi.

— Na Blagovijest dat ćeš mu sto, na Gjurgjevo sto i o Nikolu sto. Razumiješ?

— Razumijem, — odgovori Aleksa, ali ne ide k stolu.

Gospodin da pobjesni. Na sreću nešto zadrapa na vratima i on podje da ih otvori. U sobu skoči velik, crn pas, okrene se amotamo i sjedne kraj stola. Bio je velik, imao pametne oči i gledao je upravo na Aleksu.

Aleksi se činilo, da je taj pas takodjer učen, da znade zakone, i hoće da se on, Aleksa, potpiše, ali nije on s kruške pao.

— Čovječe Božji, — počne sudac nanovo, — pa ti pristaješ da platiš, zar ne?

— Dà, pristajem.

— Pa to sam ja tu napisao, zašto ne ćeš onda da se potpišeš?

Aleksa se lukavo nasmije.

— Ja ću platiti, tako mi Boga, platit ću, al' potpisat se ne ću. Koljite me, sijecite me, ja se ipak potpisati ne ću. Moj se otac — daj mu Bože carstvo nebesko! — potpisao, kad je ono bila ta andamnizacija, to... — i mane rukom. — A kad je umirao, onda mi je rekao: «Tebi velim, i tvojoj djeci i tvojoj unučadi velim, nemojte se nikad potpisivati, jer će biti zlo!»

— Ali tu se ne radi o indemnizaciji, — prekine ga sudac, — nego o vašoj vlastitoj nagodbi! Niko vam zla ne želi, niko ne vara.

— Ja toga ni ne kažem, — opravdavao se Aleksa. — Ja vama, gospodine, vjerujem, i sve ću platiti, pa makar zadnje goveče prodao, ali ipak se ne ću potpisati.

Činovnik nije znao, što bi: bi li se srdio ili smijao ili plakao nad neprosvijetljenim Aleksom. Već je toliko vremena izgubio i već je mislio, da će se stvar lijepo svršiti, a sad eto! Što da radi?

Uto mu padne pogled na psa. On je tako pametno gledao sad svoga gospodara, sad seljake. Činilo se, da on sve razumije, pa da se i on srdi, što ti zli seljaci ne puštaju njegovega gospodara kući na ručak. Tà već je jedan sat!

Glavom zamišljenog suca proleti nova misao.

— Garov! — vikne psu i pokaže na stolac.

Pas skoči, pa kako je stolac bio malen, sjedne samo na stražnje noge, a prednje digne pred sebe.

Sudac uzme nato pero, i na preveliko čudo obojice seljaka turi ga psu u desnu šapu.

«No», — pomisli Aleksa, — «nikad više dobra na svijetu, kad već i psi znadu pisati.»

A pas je medjutim ponosno sjedio držeći pero u desnoj šapi, ko kakav gospodin.

— Vidiš, — rekne sudac, — potpiši se, jer ako ne ćeš, onda će te pas potpisati.

Aleksa uzdahne.

A pas je, medjutim, ponosno sjedio držeći pero u desnoj šapi...

— Ha, kad bi me pas imao potpisivati, onda je ipak pametnije, da se sam potpišem! — i zgrabi za pero te se potpiše.

nije prestao da se nada. Njegova je vjera bila jača od njegovih patnja. I — umro je.

Umro je tiho, kao svijeća što ugine, mlad i pun želje za životom.

Daleko od moje domovine sjećam se Draga Africa i svih naših razgovora kraj njegovog ognjišta.

Sjećam se Tebe Drago, brate u tuzi i nevolji, Tvojih želja i misli, Tvojih riječi i žalbi.

I biva mi, da dodjem na Tvoj grob, da se rasplačem in da Ti šapnem riječ ljubavi.

Al' ja sam daleko, Drago, pa neka ovo par mojih riječi bude vjenac na Tvoj svježi grob, u kojem su nestale sve Tvoje želje, svi Tvoji planovi, sva Tvoja mladost.

Drago G. Lumberski.

Glavna skupština učiteljskog društva.

Učiteljsko društvo kotara Volosko-Opatija, obdržavat će dne 24. o. m. u 2 sata po podne u običajnim prostorijama u Mihotićima svoju glavnu godišnju skupštinu. Radi važnosti i opsežnosti dnevnog reda ove skupštine i dokaza svoje staleške i društvene svijesti, dužan je svaki član(ica), da se odazove ovome pozivu, e da time izvrši glavnu svoju dužnost učitelja i društvenog člana.

Odbor.

POREZNI JADI.

Piše nam prijatelj iz Ferenci kod Vižinade: — Naša porezna «Esattoria» u Motovunu nema nikakve milosti kod utjeravanja poreza. No najžalosnije je, da se kod toga ni najmanje ne drži zakona. Za motovunsku gospodu kao da zakon i ne postoji. Evo dokaza: Dne 5. ov. mjeseca došli su u naše selo porezni eksekutori sa dvojicom karabinijera. Najprije su išli do kuće ratne udovice, Marije Radešić. Budući da je nije bilo kod kuće, išli su kroz prozor u staju, otvorili vrata i odveli jednog magarca i tri ovce. Magarca i ovce odveli su u Vižinadu. Zatim su se ponovno vratili u Ference i otišli k Pavlu Beakoviću, koji je takodjer radio u polju. Kod kuće je bila samo jedna malodobna djevojčica. Eksekutor je naredio djevojčici, da ide po oca. Djevojčica je odmah poslala jedno susjedovo dijete po oca. No eksekutor nije htio da čeka Beakovića, već je naredio svom posluzniku, da ide u staju i da istjera napolje Beakovićevu kravu. Naredjeno — izvršeno: Posluznik je otišao sam u staju, odvezao je i doveo je pred eksekutora. Eksekutor je htio, da kravu odvedu u Vižinadu. Sreća je prohtjela, da je na to došao tamo jedan Beakovićev susjed, koji jim je rekao, da to ne smiju da čine, jer da je to protuzakoniti čin. Nato je došlo do riječkanja izmedju Beakovićevog susjeda i poreznog eksekutora. Dok su se oni riječkali došao je kući Beaković, platio zatraženi iznos i riješio kravu. Ne treba posebno naglasivati, da je za dolazak eksekutora i njegove pratnje morao platiti 21,90 L!

Svega po malo

Ubila sina, da ga orobi.

Užasna drama odigrala se je u jednoj ribarskoj općini u Rumunjskoj. Sin jedne ribarske porodice otputovao je u 9. godini u Ameriku i vratio se odanle poslije 18 godina s malim imetkom. Da iznenadi roditelje, izjavio je, da je stranac, koji je poznavao njihovog sina i pokazao im novčarku, gdje je bio njegov imetak. Pozvali su ga na večeru i ponudili mu sobu, da prenoći. Dok je putnik bio u postelji, majka je nagovarala svog muža, neka bi ubili putnika, kako bi se dočepali njegovog novca. Muž je odbio taj ženin predlog, pa je išao iz kuće. Kad se je čovjek udaljio iz kuće, žena je uzela sjekiru, otišla u sobu gdje je mladić spavao i raskolila mu glavu. Medjutim je otac saznao u selu, da je stranac njegov sin, pa se sav sretan vratio kući, gdje ga je žena dočekala s riječima: «Ubila sam ga!» Otac je kriknuo od bola i sav van sebe bacio se na zemlju. Majku je počela peći savjest i ona se je htjela ubiti. Pritrčali susjedi spriječili su je i predali žandarima. Kod mrtvog mladića nadjeno je 30.000 dolara.

Otkrivena ruševina grada na dnu mora.

«Berliner Tageblatt» javlja iz Londona, da su nedaleko Tunisa na morskom dnu otkrite ruševine jednog grada, koji je potonuo. Jedan arapski ronilac našao je najprije na morskom dnu nekoliko arheološki vrlo zanimivih predmeta. Tada su na to mjesto pošli članovi arheološkog instituta u Tunisu, pa su na morskom dnu vidjene razmjerno još dobro uščuvane ulice grada. Dosad se još nije moglo utvrditi, o kojem se to gradu radi.

850.000 franaka za jednu tačku.

Pogrješka jednog brzojavnog činovnika skupo je stajala nekog Amerikanca. Njegova žena nalazila se je na putovanju u Parizu i tamo je pregledavala dućan jednog draguljara. Od pokazanih nakita svidio joj se naročito diadem u cijeni od 850.000 franaka. Ona je odmah brzojavila svom mužu i tačno opisala nakit, upitavši ga, smije li ga kupiti. Njen muž, kao poslovan čovjek, odgovorio je kratkom brzojavom: «No. Price too high.» (Ne. Cijena previsoka.) Kad je brzojav stigao u ruke Amerikanke u Parizu, glasio je: «No price too high.» što znači, da nijedna cijena nije previsoka. Tako je žena bogatog Amerikanca došlo do skupog diadema i protiv volje svoga muža, a zbog toga predhodno nije bilo nikakve svadje.

Otac, koji ne pozna vlastitog sina.

Emigranti često su žrtve svoje čežnje za bogatstvom. U toj čežnji oni zaboravljaju na dom, sreću i porodicu i čitavu svoju snagu posvećuju samo zasluživanju novca.

Pred 30 godina otišao je Norvežanin, Emil Larsen, u Ameriku, a da nije ni znao da će mu žena doskora roditi sina. Žena je u porodu umrla, a Larsenovo dijete uzeli su njezini roditelji. Kroz mnogo godina oni su dopisivali sa Larsenom, ali kad su i njih prilike prisilile, da se presele u Aljašku, izgubili su Larsenu trag i sve nastojanje, da ga nadju, ostalo je uzaludno. Ali u dijetetu rasla je iz dana u dan čeznja, da upozna svoga oca i kad je mladić odrastao, stavio je sebi za životnu zadaću, da ga pronadje. Nakon nekoliko godina traganja, on je dobio jedno staro Larsenovo pismo i slijedivši njegov trag zaista je našao Larsena, koji se sada ubraja u prilično imućne ljude Teksasa. Nakon nekoliko izmijenjenih listova i brzojava, stari je Larsen pomoću radio-telefona razgovarao sa sinom, koga nikad u životu nije vidio, a sad se mladić otputio na put u Teksas, da se po prvi put u životu sastane sa svojim ocem.

Darovi

u fond «Istarske Riječi»:

Kao dalnji protest proti napadaju u crkvi u Klani na «Istarsku Riječ» darovaše naši rodoljubi u Klani još 50 lira. Darovaše: po 10 lira: D. Medvedić; po 5 lira: Robert Meršnik, Ruža Medvedić, Pavica Marčelja i Šnajdar Ivan; po 3 lire: Medvedić Josip; po 2 lire: Gauš Josip, Robert Thumher, Anton Medvedić, Josip Simčić, Ivan Slosar; po 1 liru: Ivan Sinčić Lisac, Urh, Štefan Iskra, Nino Ocianšek, Ivan Gržinčić i Kljevšarica, a da se svota zaokrugli dodao je Kljesar 1 liru.

Ovim svojim činom pokazali su naši ljudi iz Klane, kako cijene svoju narodnu novinu, a služi ovo za dokaz i onima, koji agitiraju proti «Istarskoj Riječi», da je sav njihov pomo uzaludan, jer ono što je narodu prionulo k srcu ne će mu istrgnuti nikakva agitacija i nikakve prijetnje.

Našim Klančanima izrazujemo iskrenu blagodarnost na ovakovom nenadanom izrazu ljubavi prema «Istarskoj Riječi».

Tudja valuta na tršćanskoj burzi.

Trst, dne 13. maja 1925. — Jedna engleska lira šterlina stoji 118.30 ital. lira; jedan amerikanski dolar 24.40 ital. lira; 100 franceskih franaka 127.30 ital. lira; 100 čehoslovačkih kruna 72 ital. lira; 100 jugoslovenskih dinara 39.50 ital. lira; 1000 njemačko-austrijskih kruna 34½ ital. cent.

Izdavač, direktor i odgovorni urednik: IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST" U TRSTU

Tužnim srcem javljamo svim rodjacima, prijateljima i znancima prežalosnu vijest, da je naš sin, brat i stric

Dragutin Afrić

dne 4. o. mj. u 10 sati ujutro nakon duge i teške bolesti, u 30. godini života, providjen sv. Otajstvima blago u Gospodinu usnuo.

U Velom Brgudu, dne 4. maja 1925.

Rastuženi:

Katarina, majka; braća: **Josip, Petar** i **Ivan** (u Americi), nećak: **Ivan.**

ZAHVALA.

Rascviljena majka sa svojom obitelju najsrdačnije se zahvaljuje svim prijateljima i znancima, koji su nam na ruku bili u teškim časovima našeg nezaboravnog

DRAGUTINA

te svima onima, koji ga na vječni počinak ispratiše.

Posebna hvala pjev. i tamb. zboru **«Sloga»** iz **Jelšana**, koji su neočekivano došli pred kuću pokojnika, zapjevali pjesmu žalobnicu, te opet na grobu poslije obreda.

Svima srdačna hvala, a od Boga plata.

Brgud, 7. maja 1925.

OBITELJ AFRIĆ.

Istarska Posujilnica u Puli

sa svojom Podružnicom u Pazinu

poziva sve svoje članove na

XXVII. redovitu glavnu skupštinu

koja će se obdržavati

dne 23. svibnja te god. u 11h, u zadružnim prostorijama Matice, u Puli, via Badoglio kbr. 9 (ex via San Martino),

DNEVNI RED:

1. Čitanje zapisnika poslijednje redovite glavne skupštine;
2. Izvještaj upravnog odbora;
3. Izvještaj nadzornog odbora;
4. Odobrenje zaglavnog računa za god. 1924.
5. Eventualije.

STAREŠINSTVO.

Opaska: Ne bude li u odredjeno vrijeme prisutan dovoljan broj zadrugara, obdržavat će se skupština ½ sata kasnije sa istim dnevnim redom i stvoriti u smislu § 47. društvenih pravila, pravovaljane zaključke, bez obzira na broj prisutnih zadrugara.

Broj 21. — Poštarina plaćena u gotovom. (Conto corrente colla posta.) — U Trstu, 21. maja 1925. — Pojedini broj 20 cent. — God. III.

„Istarska Riječ" izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin". Pretplata za tuzemstvo iznaša 15.— lira na godinu, a za inozemstvo 25.— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari". — Narodna poslovica.

Dvadeset i četvrti maja

U taj dan, prije deset godina, ušla je Italija u velik rat. Ušla je u rat s londonskim ugovorom u džepu, to će reći s pogodbom, koja joj je davala čitavu Istru, Goričku, dio Kranjske i Dalmacije.

Italija slavi svake godine ovaj dan, i s pravom, jer da nije bilo 24. maja 1915., ne bi bilo ni 4. novembra 1918. to jest, Italija ne bi bila okupirala onolike zemlje na ovom Jadranu.

Dvadeset i četiri maja je dakle dan, koji i u životu i nas istarskih Jugoslovena otvara jedno novo doba.

U prošlosti našoj bilo je takovih dana više.

Najznamenitiji dan za naše istarske Jugoslavene bio je onaj, kada su Hrvati i Slovenci napučili posljednji kutić ove naše Istre. To je bilo od prilike prije četrnaest stotina godina. Drugi, isto tako znamenit dan u našem narodnom životu bio je onaj, kad su ovuda prošla naša dva sveta apostola: Sveti Ćiril i Metod, i kad je naš posljednji Istranin prigrlio kršćansku nauku, što su je oni širili ujedno s pismom, što su ga sami stvorili. To pismo nije bila latinica, kaošto nije latinsko bilo ni evangjelje, što su ga oni narodu čitali. Sve, što su nam oni donijeli bilo je naše, slavensko: i pismo i evangjelje! To je bilo od prilike prije kakvih 11 stotina godina.

Ove godine navršuje se ravno tisuću godina, što je okrunjen prvi hrvatski kralj Tomislav, koji je pod svoje žezlo okupio bio sve hrvatske zemlje i velik dio Istre. Tomislav se je okrunio na Duvanjskom Polju. U taj dan se započela najveća slava i veličina hrvatskoga naroda.

Godine 1102., smrću posljednjeg hrvatskog kralja Petra Svačića, propade hrvatsko kraljevstvo, a hrvatske zemlje potpadoše pod razne tudje gospodare. U isto vrijeme stupaju na istarsko tlo i Mlečani, i dan, kad su oni definitivno zaposjeli kvarnerske otoke i dio Istre od Plomina pa sve uokolo do samoga Trsta, a u unutrašnjosti gradiće Labin, Buzet i Motovun s okolišem, dospio je naš narod pod dva gospodara: jednome dijelu zapovijedali Nijemci, a drugome Mlečani. Ovo se dogadjalo prije 500—600 godina. Naš je narod u Istri bio pocijepan: jedan je dio naših ljudi morao da služi Beču, a drugi Veneciji. I tako su se naši Istrani morali pokoravati dijelom jednim, a dijelom drugim zakonima. Strašna su bila sva ona vremena, pa ipak je naš narod preturio i to i gore — i ostao živ.

Godine 1797. propala je mletačka republika, a otoci i zemlje, što su ih Venecijani držali u Istri, pale su pod bečkoga cesara. Tako se naš narod i opet nekako ujedinio, došao pod jednu zajedničku, ako i tudjinsku kapu. Tako je ostalo i par godina kasnije, kad je Istrom zavladao Napoleon, i kad je godine 1814. Istra pala opet pod Austriju, kako se onda a i mnogo kasnije govorilo i pisalo: definitivno...

Sad je došao 24. maja 1915. ili bolje reći 4. novembra 1918. i Istra je i opet promijenila gospodare.

Eto kako se okreće golemo kolo povijesti i vremena. Narodi se u tijeku vremena dižu i padaju, a to se eto dogadjalo u prošlosti, i s nama: i mi smo se ponajlo dizali i padali, dizali pa onda opet padali. Jedno stoji: u prošlim vijekovima prohujalo je nad našim narodom neizmjerno mnogo zla. Tlačen, bijen, zapostavljen — naš narod može se reći, nije dugo vidio nijednog lijepog dana. Kad je u prošlom vijeku čitavom Evropom usplamtio plamen narodnoga zanosa, naš je istarski čovjek čamio u tmici i neznanju. Držalo se: propao je za navijek! Medjutim on nije umro — on je samo spavao. Iz njegovih redova ustao čovjek: Dobrila, i prenuo ga, probudio. Našao se malo zatim drugim Istranin, koji je u bečkom Parlamentu, u lice carskim ministrima dovikno, da u Istri ima Hrvata i da ti Hrvati traže svoja prava. Desetak godina iza toga digô se opet jedan Istranin, koji je u porečkom saboru progovorio prvi put našim jezikom, i otada narod neprestano traži svoje pravo, da se može služiti svugdje svojim materinjim jezikom. Onda je nadošla god. 1907. kad je naš narod jednim do tada nevidjenim i neslućenim plebiscitom pokazao svemu svijetu, da u Istri živi u ogromnoj većini Hrvat i Slovenac.

Sad smo opet u padanju, ali do dna nećemo doći, jer vrijeme nema dan. Vrijeme svladaš da ti nimalo ne pokazuje žestine. ...

Pouka mladim ljudima

Cio svijet nije drugo nego jedna zajednica, koje si i ti član, pa moraš nastojati, da se svidiš ljudima. Postupaj s drugim onako, kako je tebi drago da drugi s tobom postupaju, pa ćeš viditi, da si omjerio najboljim putem. U tome ti najviše pomaže lijep način govora. Lijep, iliti ljubezan razgovor primamljuje ljude i stiče ti zasluge i ondje, gdje ih možda nemaš. Kažu neki, da se čovjek može sviditi s toga, što posjeduje koju krijepost, ili što je učen, ali se meni čini, da nije tako, jer takovi mogu postignuti samo čast i štovanje, ali da se svide drugome, oni moraju imati sasvim druga svojstva. Sva ta svojstva ti moraš sticati i njima se služiti ondje, gdje si došao, jer bi drugčije izašao na rdjav glas. Kažu ljudi, da srce vlada s čovjekom, pa ako si čovjeku srce pridobio, pridobio si i njega. Da do toga dodje, moraš onoga čovjeka uvjeriti, da pram njemu nosiš ljubav i štovanje; moraš mu se iskazati da si spreman svako doba učiniti mu kojumudrago ljubav. Ako to učiniš lijepo i ugodnim načinom, ti si već prokrčio put do njegova srca. Riječi su čovjeku zato da može izraziti svoje misli. Nemoj stoga izgovarati ih tako, da te drugi ne razumije i nerado sluša. To bi bila nemarnost s tvoje strane, koja ti se nikako ne bi mogla oprostiti. Ljudi na prvi mah promatraju vanjski način pa stoga pazi na čistoću odijela, češljanje kose i umivanje lica.

Budi uslužan i sa svakim ljubezan, pa bili oni viši od tebe ili tebi ravni, bili iste narodnosti i vjere ili ne bili. Promatraj te vrline kod drugih, pak ćeš vidjeti da će u tebi odmah zavladati neki nagon da ih usvojiš. Oni, koji nemare za sve, više će ih se puta izrugivati lijepu načinu, ali će ipak doći do uvjerenja, da njihov surov i neotesan način ne svidja se ljudima, pa makar im bili najbolji razlozi. Oni tim ljudima dosadjuju i sile ih da ih izbjegavaju.

U društvu budi onakov kakov je društvo. Nemoj svojom zlovoljom pomućivati veselost. Ako nisi dobre volje ili si tužan, ne idi u društvo, jer tu ne ćeš naći mjesta svome jadanju. Nastoj se svladati, a kad baš ne možeš, onda traži ljude, koji su tvoje volje. Čuvaj, da se u društvu ne porodi sumnja pram tebi pa budi veseo i taktičan do mjere. Prouči ljude, s kojima se družiš, jer bi se drukčije gdjegod zasramio, a evo kako. U svakom društvu ima ljudi, koji ne znadu svojom glavom misliti, pa će ti gdjegod izvaliti kakovu budalaštinu koju ćeš ti odobravati, a gdjegod ćeš osudjivati koju manu, radi koje bi te društvo uzelo na zub. Ako društvo misli o tebi štogod krivo, nastoj da ga protivno uvjeriš, ali uvijek budi blag u licu i govoru. Svačiju misao poštuj, a osobno i svoju kaži. Lijepo će ugadjati društvu, ako ti rečeš: «dopustite, da i ja rečem, što se meni čini!» ili «ja sam čuo, da bi se i ovako moglo» itd. Ovakov će ti način steći priznanja, jer, dok si ti možda kazao istu stvar što i drugi, stekao si zaslugu, jer si to ljepše rekao.

Malo je ljudi, koji razbijaju glavu mišlju, već stvaraju sud po onom, što im je lakše procijeniti, a to je vanjski način. S toga ćeš više puta čuti gdje hvale Petra ili Pavla, jer ih je zanosio svojom vanjštinom ili lijepim govorom, pa taman da si samo jedan put s njim govorili. Imaš li koga za što moliti, to valja da učiniš lijepim načinom, jer ga tim pridobivaš, pa da ti i ne mišli molbu uvažiti, tim ćeš ga prisiliti. Ti ćeš mi reći: zašto ću ga ja moliti, kad imam pravo na nešto, a ja ti kažem, da obični ljudi teško razabiru što je pravo a što nije, jer ih za tvoja nevolju i brigu ne boli glava, pa u njih nemoj nemeći ni uvući, zato baš valja ti se poslužiti lijepim načinom, da ih takneš u osjećaje. Ako si se gdjegod ponio naprosto, onda se ustaj takav, onda se obuzdaj i prihvati drugi blaži način, a to ćeš učiniti ako na prvi mah umukneš, i svoje lice svladaš da ti nimalo ne pokazuje žestine. Ipak ti preporučujem, da ozbiljno i ustrajno braniš svaku pravicu, pa ćeš vidjeti, da ćeš svaku mogućnost postići. Čovjeka bobazljiva i slaba najviše ruglu izvrgavaju.

Ne budi bezobrazan. Toga se moraš čuvati kao žive vatre, jer ćete u napast uvesti, a od ljudi odbiti toliko, koliko lopovluk. Drži se uvijek srednjega puta, pa ne budi sve onoliko koliko baš zaslužuješ. Običaje kuće, stol, hranu, nošnju i ostalo pohvali, ali ne toliko, da dotični baš opaze da to ti činiš samo da im ugodiš.

Takav način uopće se svijetu svidja, pa ako bi im ti rekao, da su radi toga slabići, onda si ti i gori što im tim sitnicama ne ćeš da udovoljiš. Valja da znaš poznavati svijet! Znanje spremi, pa se njim služi samo onda, kad ti je potrebno ili kad te za što pitaju. Kad se rastaneš od društva, na svojoj vanjštini moraš pokazati, da ti je žao što se morate rastati, a zaželi da bi se opet što brže sastali. Ako ti je tko učinio kakovu ljubav, moraš je na rastanku spomenuti i dotičnom zahvaliti. Osvjedoči društvo, da ćeš ga se rado vazda sjećati najljepšim uspomenama, a zaželi da bi ti bilo drago, kad bi mogao pružiti prigodu, da ga o tom uvjeriš. Davaj svakomu onu čast, kakovu tko zaslužuje, pa ćeš tako ostaviti lijep glas, gdjegod dopreš, koji će ti biti najbolja preporuka u životu i radu.

...gradi i razgradjuje, pa opet gradi... Tako će biti i s nama, budemo li pametni.

Italijani mogu s pravom da slave svoj ulazak u svjetski rat, i ta slava mora da bude lijepa i sjajna.

A bit će još ljepša i sjajnija, kad se bude moglo reći, da Italija ne slavi 24. maja samo pobjedu svoga oružja, nego i ostvarenje već davno pokopane — Pravednosti.

To ne će biti samo dvadeset i četvrti maja Italije, već će to biti skupni blagdan svega čovječanstva.

DOPISI

IZ RIJEKE.

«Vedetta» — «Novi list». - Orlovi i guske. Zatvaranje gostiona. - Lutrija. - Koncerat i šverceri.

Men dolazi, da pjevam:

> Popuhnul je tihi vetar,
> Tihi vetar — Bog zna s kuda...\

i donese nekakvu blažu, pomirljiviju, gotovo nježniju notu u odnosima medju ova dva dična susjedna naroda. Zamislite: Još prije nekoliko dana udarala je naša «Vedetta» na «Sušački Novi list» grozomornim argumentima. «Vedetta», kako svi znamo, držala se prema nama Jugoslovenima u svako doba vanredno fino, ali u polemici s «Novim listom» bila je uvijek zagrižljiva, otrovna, upravo strašna. Ona ga je prije neko petnaest dana proglasila grdno bolesnim, štaviše, donijela je o toj njegovoj bolesti i užasnu diagnozu, koju joj je zacijelo sastavio stari Grošić. Kad sam ja, pročitao onu latinsku litaniju svih onih strahovitih pošasti, meni su se od groze digla ona tri vlasa, što ih još imam na glavi. Digla su mi se — pa što ću?

Kada ti tomu ne bešc, nije od toga prošlo ni pet dana, a naša «Vedetta» donijela članak, gdje govori o «Novom listu» tako, da se «Novi list» ili «Vedetta»?

Ja nisam nikakav Grošić, pa ne mogu zato mjeriti zdravlje ni ljudima, a kamo li da ga mjerim novinama, no ovdje bih rekao, da kod «Vedette» nije nešto u redu. Da joj nije malo dalo u glavu ono 25 milijuna lira, što ih je Mussolini posudio Rijeci uz 4%? Može i to da bude, jer se «Vedetta» strašno rastapa od milja, što je i «Novi list» istaknuo, da se rimska vlada uistini vrlo mnogo brine za Rijeku, kad joj je posudila ovih 25 milijuna. To priznanje sušačkoga lista «Vedettu» je tako razigralo, da je najedamput počela govoriti sa svojim susjedom, kao sestra s bratom. Štaviše, kako je «Novi list» tom zgodom natuknuo, da postoji bojazan, te bi Rijeka mogla upoce da pravi konkorencu Sušaku, «Vedetta» ga je čisto sestrinski poučila da umiri veleći, da nema razloga nikakvoj bojazni u tom pogledu, naprotiv ona, «Vedetta» drži, da je upravo potrebna ekonomska saradnja medju oba radišna naroda i medju dvije prijateljske vlade.

Lijepo i dirljivo: vidi se, da je popuhnuo neki novi, tihi vjetar. A da pak odnesi izmedju oba radišna naroda: obje prijateljske vlade putuju iz dana u dan sve tješnji i ljubezljiviju, što će i iz one notice, što ju je «Vedetta» donijela bila dan kasnije. U jednom se naime dopisu iz Opatije govori, kako u tom mjestu namjeravaju digniti spomenik, nekakvu «acquila romano», da će jednim okom biti okrenut «verso l'oriente», t. j. prema Jugoslaviji. Pa još će mi neko doći i govoriti o nekakvom prijateljstvu do pol zdeli, a od pol zdeli — vraga mrvil...

Kad smo već kod tih «acquila», ja bih se usudio kazati i o tom svoje mišljenje. «Acquile romane» imaju bezuvjetno svoju kolosalnu slavu, ali da sam ja potomak Rimljana, meni bi u ovom času bile najdraže one kapitolinske guske. Potomci Rimljana kadgod malo zaborave — guske — naime one kapitolinske guske. Potomci su Rimljana kadgod malo više i ne sjećaju, kako su u davnini neke noći, do pod same zidine grada Rima doprli bili sa sjevera došli. Rimljani su u to vrijeme mirno spavali i bili bi zlo prošli, da u nisu upravo u času najveće pogibelji počele gakati guske, koje su bile zatvorene u hramu Božice Junone. One su svojim gakanjem probudile pospane Rimljane, i tako spasle vječni grad od strahovite pogibije.

Takovih bi gusaka trebalo i danas, osobito otkad je sjeverni neprijatelj pod Hindenburgom opet digao uši... pa bi dobro bilo, da se te znamenite i krještave «letučine» donese malo i na Rijeku, pa da je se porazmjesti po Kozali. Drenovi i po raznim drugim brdima negdašnjeg «korpusa».

Nego takvim se pitanjima malo tko bavi na Rijeci. Možda ja jedini. Danas se svima vrti po glavi ono 25 milijuna lira i svi se pitaju: kamo i kako će se potrošiti sav onaj novac? Bilo ovako, bilo onako moji su Fijumanci opet digli glave i vidi im se: zadovoljni su!

Ne svi... Pisano je naime, kako sam već rekao više puta — da na Rijeci ne može jednome da osvane, ako u isto vrijeme drugome ne omrkne. I tako će biti i ovaj put: jedni će dobiti milijune, a jadni krčmari morat će rano, mnogo ranije nego obično da zatvaraju svoje lokale. Kolika šteta za uboge vinare!

A tako vam je nekako i s lutrijom. U službenom listu stoji, da će se i na Rijeci otvoriti lutrijski ured, tako da ne će naše drage Gomilarice trebati da šalju svoje brojeve ni u Opatiju ni u Volosko. To je lijepo! Ali zamislite, koliko je žena živjelo od percenata, šta bi ih dobivale za nosenje brojeva u Opatiju i u Volosko? One žene su sada na cesti. Tko će od sada da se za njih skrbi?

Valjda ste već doznali, da je naš Nino postao generalnim tajnikom riječkih fašista. Očekivali smo, da će ga zapasti kakova veća čast, nego neka bude, kako Nijemac veli: u potrebi vrag ždere i muhe — pa zadovoljan on — zadovoljni i mi. Kamo sreće, da bi tako bili zadovoljni takodjer «i creditori della famosa Banca?»

Ovih dana imali smo u našem teatru jedan znameniti koncerat. Došla je iz Rima jedna stotina profesora-muzikanata, o kojima vele, da su vanredno dobro izmuštrani. Ja nisam bio na tom koncertu, ali je bila Ninetta. Kad se vratila, pitao sam je, kako je bilo, a ona mi je odgovorila, da je bilo jako lijepo, ali da je jako malo razumjela. Beethoven — Wagner — figurevel Ona da je cielu večer gledala neke tuste švercere, kako u ložama zijevaju i sve se muče, i znoje i čekaju, da će već jedanput svrši.

— Jednega debejana je već tako jako dusilo, da se je vas otputil i sve se je nadimal, kako da se j'fazola najil. On je nebog mislel, da bi vavek koncerti kako i armonika ale sopeli! Brizni ovi pesekani! Oni zasprave misle, da je svaki, ki ima milijuni — gospodin! Ma proprio!

Vražja škrebetalnica je ova Ninetta!

Rokac.

IZ PREGARJE KOD PODGRADA.

Kakor je že javnosti znano, je moral tukajšnji učitelj gosp. Petaros oditi. Premeščen je kaznieno v Otlico, ker se je pečal z «visoko politiko». Nevtemeljenih tožb je bilo mnogo. Obsodba je padla v Podgradu dne 25. marča. Prave uzroke njegovega premeščenja vedo gg. De Balbo, marašjalo in nadzornik Medič. Reč bi da so zagrizli kiselo jabolko; gosp. marašjalo je prav pridno voha, stika in poizveduje, da bi zamogel dobiti dokazov, s katerimi bi se opral in svoje podnešene obtožbe vtemeljil, toda ne gre.

V Podgrad vabi na zaslišanje zdaj tega zdaj onega. Bili so pri njem že vaški župani iz šolskega okrožja, razni obč. delegati in možje, ki so šli v Trst na Proveditorjat kot deputacija prosit, naj bi se pustilo g. učitelja na svojem mestu. G. marašjalo hoče stolči ljudem v glavo, da je gosp. učitelj sam prosil za premeščenje. Nas ne bo prav gotovo spravil na limanice. Čeravno so se modrejši dali ujeti. Predobro poznamo moža; on je vzljubil nas in mi smo ga spoštovali. Med njim in nami je vladala sloga in iskrenost, kakoršne med njimi prav gotovo ni. Kaj ni to dovolj veliko hudodelstvo? O forse ci occore una politica più alta?

Prav dobro se zavedamo kaj ste nam storili. Izgubili smo moža, ki je med nami kos svoji nalogi.

Hudo nam je bilo pri njegovem odhodu, še nam je hudo i hudo nam bo, ker smo si zvesti, da ste napravili nezasluženo krivico njemu a še večjo nam.

Ne bomo rekli da ni bilo med nami tudi takih, ki so se veselili.

Gospod marašjalo, ko bi vi dobro poznali figure, ki ste jih imeli za svoje fiduciarie, bi imeli danes mnogo boli mnenje o njih, kakor jo sploh imate. Upamo, da jih boste pa le spoznali.

Brkini.

Ispravi!

U članku pod naslovom «Premetačine», izašlom u prošlom broju, potkrala se je tiskovna pogrješka. Mjesto članka «151 zakona o javnoj sigurnosti», treba čitati članak «121 zakona o javnoj sigurnosti».

IZ SV. PETRA U ŠUMI.

U zadnje vrijeme kod nas kao da se je nešto umirilo, premda smo bili pred općinskim izborima. Mi nismo ovog puta nastupali sa svojom listom, već je nekoliko slabića sklopilo sporazum sa fašistima, da se glasuje s njima, za njihovu listu, kako su to u svome listu i javili. Italijani su bili takodjer zadovoljni da imadu u općinskom zastupstvu samo one ljude, koje su oni nametnuli, i koji će biti apsolutno njima pokorni, a s druge strane nisu imali niti toliko Italijana, koliko imade općinskih vijećnika. No ipak su se pred izborima bojali, da bismo mi mogli samostalno nastupiti. Naši nisu ni mislili stupiti u izbornu borbu, kad su već napomenute osobe zaključile, da se glasuje za fašističku listu. No ipak su se bojali. Dne 12. ovog mjeseca došao je iz Pazina komesar sa još jednim čovjekom te sa tri karabinijera i poznatim Albertom Giorgisom učinili premetačinu dvojici naših najboljih mladića, koji su trn u oku i Italijanima i našim popolarima. Uzeli su kod njih nekoje naše knjige i spise pisane našim jezikom, ali nisu ništa našli, što su baš tražili. Oni su valjda tražili, da će Vicel i Kraljić ispostaviti samostalnu narodnu kandidatsku listu za općinske izbore, iako nisu to imali niti na kraj pameti. Kraljića su jedno dva sata i pridržali, a Vicel je tog dana bio u Pazinu.

Kraljića i Vicela poznaju svi naokolo, da su to dva čestita mladića, koji imadu jedinu griješku, da su otvoreni i čisti narodnjaci. Ta čitatelji «Istarske Riječi» sigurno pamte, kako su za vrijeme zadnjih izbora Vicela zlostavljali i mučili, pak ipak nisu od njega mogli ništa učiniti, jer on je ostao, kakav je i ranije bio. On se ne boji ničesa, pošto ne krši nijednog zakona.

Živila sloboda i njezini barjaktari!

IZ LASTOVA.

Naš seljački dopis imao je za posljedicu, da su se naši «patrioti» jako (?) uznemirili i postali više nervozni nego za vrijeme «cambia»! Nego najsmiješniji su, kad kažu, da će im ga dopisnik platiti. Znamo vas delije, da ste naučni osrećivati sa smiješkom ispod brka, a sa slatkim riječima na jeziku, pa kud ćete gore osvete i kazne za ovaj nesretni puk od one, što ste ga isisali kao hobotnica jastoga, te je ostala od njega samo kora! Mjesto da tražite zgodu za osvetu, poslušajte padre Didolina, koji vam je otvoreno kazao, tudje ne vraćeno, grijeh ne oprošten, i onu, da pravda Božja sporo ide ali brzo stiže! Mi znamo da vi ništa ne vjerujete, ali ipak radi toga pravedni Bog ne će prestati biti pravedan i naplatiće vam djela vaša! Mudro je govorio fratar, ali u vas je tvrda koža, da možete osjetiti. Najgore je ono za vas, što bi ste vi postali mi, a mi se ne bi promijenili! Ali kuda bi onda vaša ambicija?! Zlato je zlato, i uvijek je bilo ljudi, koji su se klanjali zlatnom teletu, i koji su kadri i obraz i poštenje i narod prodati tudjinu za šaku zlata, na koje ih neprijatelji našega naroda hvataju kao svinju na pregršt kukuruza.

Nego, ipak se čudimo nekim vlastima kako su slijepe, i uživaju, ako im baš za interes lažete. U Italiji sam fašista, u Jugoslaviji radikal, pa to smo saveznici, a narod neka plaća!

Nije dosta agencija «Puglia», nije dosta «Comissioneria», nije dosta «Import et Export», nije dosta općinska aprovizacija, nije dosta «cambio», treba da se gospoda u Korčuli revanširaju za ono, što ih je hranio za vrijeme rata, pa eto sada «agencija korčulanske plovitbe»! Ali sve je to malo i kao što se vodom ne može da napuni guzišnja jama, tako se ne može zadovoljiti ambicije gospara budućeg kavalijera! A gospodja sindakovica (ali budućа!) isto će nositi košulju crniju nego mi težaci! Tu su protekcije od američkih Jugoslovenâ, kojima bi stala pamet kad bi istinu čuli od svojih na Lastovu. Mi se ipak nadamo u vrijeme, koje sve izjeda, troši i na vidjelo nosi, a onda će tima patriotama «italo-jugoslavima» dometnuti u lice s prezirom: Pfui! Prodani sluge austro-pravaši!...

Bar — Bambulin.

IZ HUMŠĆINE.

I mi dašto imamo u «gradu» Humu italijansku školu. Sramimo se kazati, da smo je imali i otrag tridesetak godina, i to Leginu. Imali smo i hrvatsku školu, koju je vjetar odnesao odmah dolaskom italijanske okupacione vojske, god. 1919... Sada je ta italijanska škola mnogima otvorila oči. Oni, koji su u predjašnja vremena nekako rado šiljali svoju djecu u italij. školu, sada je nekako kiselo gledaju. Ali — moj greh, moj preveliki greh! Sada nas sile da mi moramo svi pošiljati svoju djecu u školu, dapače i oni, koji su daleko jednu uru hoda. Sile djecu iz Kotli. Bilo je kod nas učitelja, i to italijanskih, koji su nam rekli, da su, recimo, Kotli predaleko za školu. Šta će trudna i gladna djeca da nauče u školi, a k tomu u italijanskoj, jer naša djeca ne govore italijanski. Budući da mnoga djeca ne mogu u školu radi više razloga, našao se dobar naš domaći čovjek, koji je počeo kadikad učiti čitati i pisati našu djecu u selu iz hrvatske Početnice. Podučavao je dječake od 14 god. i starije. To nam je bilo vrlo drago i milo. Nije to bilo nekomu i nekojima, pak to prijavišc i karabinijerima. Došli na lice mjesta, da ispituju: tko uči, kada i koga? Gdje vam je dozvola? i tako dalje. To je slavenska propaganda; vi radite proti «guvernu». Mi smo oružnicima dokazivali, da mi želimo da se naša djeca nauče barem čitati, jer smo osvjedočeni, da će im to silno rabiti. Rekli smo mi još njima, da naš nauk i naša slova nikome ne škode, a najmanj državi i vladi. Mi smo rekli, da poštujemo jedno i drugo, ali neka se i nas poštuje i daje pravicu učenja nama i našoj djeci u našem materinskom jeziku. Štaviše, rekli smo im, da smo se Jugosloveni rodili i da ćemo takovi i umrijeti, a ovo ne škodi nikomu. Kad su već naša djeca počela lijepo napredovati u čitanju i pisanju, a više su naučila nego bi u školi, karabinijeri su zabranili onom našem dobrom čovjeku, seljaku, da dalje uči našu djecu. Mi smo zato vrlo žalosni. Ali mi smo uvjereni, da nitko nema pravice zabraniti ovakovo kućno podučavanje, a najmanje u selima odaljenim od škole. — Molimo našeg narodnog poslanika, g. dra. Wilfana, da se zauzme za nas u Rimu i da nam isposluje ponovno privatno podučavanje.

IZ ROVERIJE KOD VODNJANA.

K nama dolazi misiti svake nedjelje neki svećenik iz Vodnjana. Dapače se govori, da će stalno biti namješten u selu Juršići. Ako se to obistini, on će doći na mjesto blagopokojnog župnika Velikanja, kojega ne ćemo niti smijemo da zaboravimo. Pokojni Velikanje bio je naše gore list: pošten čovjek, dobrotvor i pravi preporoditelj čitave Roverije. Nakon Velikanjeve smrti u našoj crkvi nije bilo nijednog svećenika, koji bi odgovarao njegovim vrlinama. Naprotiv: sada dolaze k nama drugačiji svećenici, protunarodni svećenici, koji nemaju ništa slavenskoga na sebi. Još su nam i danas u živoj uspomeni one divne riječi pok. župnika Velikanje, koje nam je izrekao pred samom smrću: «Braćo! Ja ću doskora na drugi svijet. Na moje mjesto će doći drugi svećenik, koji ne će osjećati vaše boli i koji će u glavnom rušiti ono, što sam ja sagradio. Taj će svećenik u glavnom ići za tim, da poveća vašu bol i da vas iznarodi...» Njegovo se je proročanstvo posvema obistinilo. Evo dokaza: Veleč. g. Don Pavić, koji dolazi k nama misiti, ide malne svaki dan po našim selima, da zavadja narod i ocrnjuje našu obljubljenu «Istarsku Riječ». No najžalosnije je, da to čini i u samoj crkvi — u hramu božjemu. Često nam veli, da otkažemo «Istarsku Riječ», jer da donaša protumoralne stvari! Ajte, ajte g. Paviću! Nemojte nam prikazivati rog za svijeću. Tumačite radije moralu u svojoj kući, gdje je zbilja potrebno, a nas i našu novinu ostavite u miru. Budite uvjereni, g. Paviću, da nas ne ćete uloviti na svoju, otrovnu udicu. Mi ćemo i nadalje ostati Jugosloveni, kaošto smo i prije bili, a Vi slobodno ostanite što ste bili tojest izrod. Ali zaboga nemojte zavaravati naš siromašni narod! Kršćanska nauka ne dozvoljava nikakva zavaravanja puka. Ono, što Vi činite nije kršćanski, već poganski.

Širite „Istarsku Riječ“!

Franina i Jurina

Fr.: Ča da su nam neki dan našu «Istarsku Reč» zaplenili?

Jur.: Ja! Pokle su se krušvi pojile, prišal je urdin, da ih se ne sme jist. Kada se j' razglasilo, da je «Reč» zaplenjena, ja sam ju već znal svu na pamet.

Fr.: A ča j' pak bilo va njoj tako zlamenitega, da su ju šekvestrali?

Jur.: Vej si ga vrag! To ne zna nijedan na svete.

Fr.: Ma ča, misle ti ljudi?

Jur.: A ča j' mislel jedanput Franc Jožef, kada je ono i on zabranjeval i šekvestreval knjigi i novini? Niš ni mislel. Zač da j' samo mrvu pametno mislel, ne bi bil ljudem kratil, da čitaju knjigi ni novini, kada je moral znat, da se istina ne more ni skrit ni zatajit.

Fr.: I je tako! Ako istinu hitiš na vrata vanka, ona će ti nazad prit, makar skroz poneštru...

Jur.: Spamećujem se, kako da je čera bilo, kada su ono žandarmi na početke gveri razglasili, da će bit grdo kaštigan svaki, puli kega se budu našle kakove tuje novini: talijanske ale srpske ale franceske. Pak ča? Još se nisu žandarmi ni obrnuli, a ljudi su jedan drugemu davali talijanske novini, va keh je bilo pisano, kako Rusi tuku Austrijance, kako Srbi gone Majare a Francezi Nemce.

Fr.: Ja se spamećujem, da se je za jedan mali bukunić «Sekola» davalo sto krun, a to je onputa bilo puno.

Jur.: Zaludu je: zaklela se j' zemlja raju — da se svake tajne znaju. Tako j' bilo od početka sveta i tako će bit do sudnjega danka.

Fr.: Kada smo bili na fronte, nismo smeli čitat drugeh novin nego samo one, va keh je bilo pisano, da Austrijanci vavek dobivaju, a nikada da ne gredo nazad.

Jur.: I sve to ni koristilo. Ča je imelo prit, je prišlo samo od sebe. Sve moreš ubit i uništit i zadavit, samo istinu ne moreš. To je naša najveća sila.

Fr.: I utjeha.

Jur.: Tako je! A ki bi otel, da se svaka misal skrije i svaka beseda zataji ale pogutne, moral bi šekvestrat nesamo sve knjigi, i novini, nego i sve cesti.

Fr.: A zač cesti?

Jur.: Zato, zač ljudi po cestah najviše govore od stvareh ke ih tišće.

Fr.: E — onputa bi morali šekvestrat i pijaci i železnice i vapori i sva ona mesta, na keh se ljudi skupjaju.

Jur.: I da bi sve to šekvestrali, još bi kade tade ostalo kakovo mesto, kade bi prej ale kasneje istina zbrukvala. Istina se ne da zatajit, kako ni kašalj.

Fr.: I kako ni ljubav. Kada je prej Solferina Austrija Talijanom šekvestrevala i novine i knjigi, Talijani su benj našli ne jedan nego sto načini, kako su mej puk delili i knjige i novini. Zato se ja i čudim sadašnjem našem gospodarom, ča ga toliko imaju proti novinam, kada znaju, da to niš ne koristi. Ča su samo delali proti našoj «Istarskoj Reči», da ne pride do ruk našem ljudem?

Jur.: A ča misliš, da je danas ča bolje? I danas njim je naša novina trn va oke, kako njim je nekada bila i «Naša Sloga».

Fr.: Ma zač to?

Jur.: Zač naša «Istarska Reč» piše baš onako, kako je nekada pisala i «Naša Sloga», a to će reć, naša novina piše, kako su nekada pisali i govorili Spinčić, Mandić i Laginja, ter nekem ni to pravo.

Fr.: Ma ča bi oteli, da mi pišemo i govorimo, kako on njihov «Pikulić» s Trsta?

Jur.: Oni bi oteli, da budemo ni kuhani ni pečeni, oteli bi da budemo mlačni, prez krvi i prez šuga i šustanci, da se nagnjemo onamo, kako vetar zapuše — z jednum besedum, oni bi oteli, da budemo «Viva la Španja, andove še manja!» a mi to ne ćemo.

Fr.: I zato nas šekvestruju?

Jur.: I proganjaju. Si čital, kako su neki dan platili jednega čoveka, da predika proti našoj «Reči»?... Pak ča j' storil narod? Skupil je skoro pol mijara liri, neč za fond naše «Reči», a neč za nove preplatnike. Tako delaju ljudi!

Fr.: Bog neka poživi Klanu i sve dobre i vridne Klanjce!

Kratke vijesti iz svih strana

— Japanski parobrod «Tolmaru» na svojoj liniji izmedju Šangaja i Jokohame našao se usred strašne oluje, kojoj je postao žrtva. Cijela je momčad parobroda sa svim putnicima, usve 100 osoba, nestala sa parobrodom u morskim dubinama.

— Službeni list italijanske vlade, «La Gazzetta Ufficiale» donosi kr. dekret, kojim se zabranjuje svaka reklama na poštanskim in telegrafskim tiskanicama.

— Švicarsko savezno vijeće predložilo je saveznoj skupštini obranične ugovore sklopljene sa Franceskom, Belgijom i Poljskom, po kojem se imadu sva sporna pitanja, koja se ne mogu da riješe diplomatskim putem, da podnesu stalnoj komisiji, koja će biti izabrana za rješavanje takvih sporova. U slučaju, da ta komisija ne dodje do rezultata, onda će se čitava stvar sporazumno predati medjunarodnom sudištu u Haagu ili obraničnom sudu.

Madžarsko vojno sudište osudilo je oružničkog natporučnika Gustava Lederera, koji je zajedno sa svojom suprugom umorio i orobio Kodelku, a lješinu raskomadao i pobacao u Dunav, na smrt vješanjem. Osudjeni se odrekao svih pravnih lijekova. Suci su u tajnoj sjednici raspravljali o eventualnom predlogu pomilovanja.

— Velika eksplozija u rudniku Dorsfeld kod Dortmunda (Njemačka), koja se pojavila u nedjelju uveče, prouzročila je smrt 43 osobe, dok ih je 27 teško ranjeno.

— Londonski «Daily Express» javlja iz Sofije, da je vlada otkrila neki komplot protiv Orient-expressa. Trebalo je počiniti atentat na vlak izmedju Plovdiva i Sofije. — Odaslani su jaki odredi vojske, da osiguraju ovaj kraj i da zaštite prije svega mostove

— U nedjelju poslije podne bijesnilo je u okolici Beča žestoko nevrijeme. Najjača bila je oluja oko Möndlinga. Željeznička pruga spram Graca oštećena je na nekoliko mjesta, pa su vlakovi morali vrlo oprezno voziti, pa su se dogodila velika zakašnjenja. Telegrafski i telefonski vodovi prekinuti su na nekoliko mjesta.

— Prema vijestima iz Tokija ovih dana dovršena je gradnja najvećeg japanskog pomorskog broda sa 17.000 tona.

— Bugarski vojni sud u Sofiji osudio je na smrt 20 saučesnika u zavjeri protiv kralja i vlade. Osudjeni su na smrt i Petrini i Kosovski, koji za vrijeme procesa više nisu bili na životu. Oni su ubijeni tajno u samom zatvoru, a ubijeni su nevini. Jer da je bilo ma kakvog dokaza o njihovoj krivici, vlada bi ih izvela pred sud, da ih on osudi i na taj način utvrdi i odgovornost njihovu zemljodjelske stranke, za izvršenje atentata.

— U bečkom Burgtheatru ubijen je poznati vodja Makedonaca vojvoda Todor Panica. U Beogradu je uapšen jedan Bugarin, koji je bio poslan od Cankovljeve vlade, da izvrši atentat na vidjene bugarske emigrante.

PODLISTAK

R. MITKOVIĆ:

VIDO

(Iz knjige «Une voix serbe».)

Grob im je velik i dubok kao i duša njihova.

Mali, pust otok, na severu grada Krfa. Roni iz mora kao zelena i žuta pećina. Tu se, po legendi, jednog dana iskrcaše Pavlovi učenici, Sv. Jozon, biskup ikonijski i Sv. Sosipatar, biskup iz Tarza, da propovedaju evangjelje. Sagradiše tu čednu crkvicu, koja primi pepeo Svetog Antuna mučenika. Kasnije i njih baci u tamnicu Cercilus, i oni izdahnuše u mukama. Iza toga, Vido se zvao dugo vremena otokom Pitije. Jamačno ga je pod tim imenom upoznao i naš prvi prosvetitelj Dositije Obradović, za svog boravka na Krfu. Nije ni slutio, da će tu jednog dana pasti njegovi čestiti zemljaci kao brodolomci i nesrećnici.

Danas je tude tek nekoliko tananih drveta, koliba i hrpa ruševina starog engleskog grada, koji oboriše britanske vlasti kad je Krf vraćen (22. maja 1864.) grčkom kralju Djordju I. Da se onamo stigne, valja obići one ogromne ratne brodove što oživljuju sad tu inače mirnu luku. Kako stupiš nogom na Vido, srce ti se steže, čuvstvo beskrajne žalosti obuzima te, i osećaš samoću, nesreću i očaj.

Boleštine na sve strane. Sluden, glad i umor, svirepo su oslabile organizam povredjen već zarazom i kuršumima. Ležeći pod šatorima, slabi, izmučeni, istrošeni bolom, ljudski stvorovi izgledaju kao sveće koje trnu. Divlja kiša, što lije već šest sedmica, potokom teče sa svih strana u njihova zakloništa, plavi te jadne grozničavce poredjane po goloj zemlji, bez slame, bez daske, bez pokrivača. Rekao bi da ganuto nebo plače nad tim neznanim mučenicima, lišenim i suza njihovih odsutnih obitelji. Daju im kondenziranog mleka, mesa u konzervama. Ali izgladneli želuci neće da prime hranu. Pitke vode nema, treba je tražiti i donositi sa Krfa. Pre nego što stigne, žedni bolesnici nagutaju se morske vode, koja onda samo još ubrza samrtni ropac. Da je Dante video prizor Srba na Krfu, tom «otoku smrti», njegov bi opis pakla bio, možda, još strašniji.

A ova čudna bića podnose sve to u tišini. Nigde krika ni jauka, nit tužbe, niti uzdaha. Koliko veličine u ovakoj patnji! Patnja je, za njih, kao neka sveta obaveza, nova počast. Sve do u smrt oni su stojici, blagi i blagodarni. U isti čas dok ovako mislim, vidim jednog bolesnika, gde, primajući od francuske bolničarke zalogaj narandže, polaže pobožno celov na njenu ruku, i upirući u nju umiruće oči kliče: «Vive la France». Dva sata kasnije izdahnuo je. Hoće li Srbija skoro imati svog pesnika, da opeva lepotu njene žrtve?...

Oni ništa ne ištu, i ništa im se ne pruža. Kad umiru, nemaju ni groba ni krsta na kojem bi im ime bilo napisano. Ne sahranjuju ih. Previše ih je, kažu, i zemlja je puna kreča, i nema dosta vremena da se kopaju jame. Po 150—200 ih dnevno natrpaju u jednu strahovitu barku, sa isto tolikim brojem velikih kamenova, koje im vežu za noge, pa ih onda, na pučini, bacaju u more. Ako uže popusti, oslobodjena se žrtva uzdigne na površinu. Franceski su mi mornari pričali, da često vide gde lešine udaraju o njihove brodove i barke. Jadni ljudi, ni mrtvi nemaju pokoja. Vi, kojih će junaštvo vekovima nametati divljenje i poštovanje, nećete imati grob u izgnanstvu. More je vaše groblje, more što ga nikad niste poznavali, i koje vas guta i skriva u svojim tajanstvenim dubinama.

Da bih dobio utisak od ovakog načina sahrane, ispitivao sam bolničko osoblje i bolesnike. Kaplar G., komu beše pao u deo ovaj bedni posao, reče mi: «Jednog dana poznah medju mrtvima komšiju iz mog sela. Smrtni me znoj obli i zamolih da me oslobode grobarske dužnosti». Na pitanje, što ga je tako uzbudilo, odgovori: «Kapetane, volim sam umreti nego da moram njegovoj ženi kazati, da joj je muž bačen u more pred mojim očima».

Svećenik na Vidu, G. R., reče mi melankoličnim glasom: «Trpim, doktore, užasno trpim, ne dadu mi ni da ih poškropim». I ispriča mi ovaj slučaj: «Jednog dana dodje k meni jedan čiča. Došao je da obidje svog bolesnog sina, pošto je već tri sedmice lutao okolo Vida. Da bi došao na otok, poslužio se ratnom prevarom. Ušuljao se u jednu barku, i prošao je pored vlasti, kao nosač zeleni. Pošto smo prešli sve šatore, i pregledali liste preminulih, ja mu, najzad, s najvećom pažnjom saopštih nemio glas. «O, — reče — to je sedmo dete što ga dadoh za otadžbinu. Šest me udovica čeka na pustome domu Kako da reknem ženi, da je i naša poslednja uzdanica, da je naš zadnji sin, koga sam spasao na begstvu kroz Albaniju, mrtav? Hoću da ga vidim, pokažite mi odmah njegov grob». A kad začu da je bačen u more, zaletura se i htede skočiti i sam i udaviti se».

Drugi slučaj: Dva brata, iz Bele Palanke, ležali su pod istim šatorom. Stariji, malo

Naš veliki natječaj za nagrade

Pretplatnici „Istarske Riječi“, pozor!

Po običaju amerikanskih i engleskih novina počele su i mnoge ovdašnje novine da raspisuju nagrade za one svoje čitatelje, koji odgoneću jednu danu zagonetku, koja je obično jedan takozvani «puzzle». Taj se je običaj tako raširio, da danas «puzzla» malne sva Amerika i veliki dio Evnope. Medjutim mi ne ćemo da se služimo «puzzlom» jer je to obično zagonetka teže naravi, koja uzima i mnogo vremena.

Naš je problem mnogo jednostavniji i svakome pristupačan.

U čemu se dakle sastoji naša zagonetka?

Jednu staklenu flašu (bocu) od ½ litra napunili smo sa običnim domaćim kukuruzom pred za to izričito sastavljenom komisijom. Tu je bocu komisija napunila kukuruzovim zrnjem, začepila i zapečatila, a da nitko nije prije prebrojio zrnje. Sada treba pogoditi, koliko je zrnja u toj zapečaćenoj boci od ½ litra. Poslije 30 junija komisija će se ponovno sastati, otvoriti tu zapečaćenu bocu i prebrojiti zrnje. Nagradu će dobiti oni, koji su pogodili koliko imade zrnja u toj boci, dotično, koji se najviše približi broju zrnja sadržanog u boci. Ako imade više njih, koji su naveli isti broj, ili se u jednakoj mjeri približili broju, odlučiti će medju njima žrebanje, te će prema tome otpasti na njih prva, druga i dalnje nagrade, dok ne budu sve nagrade iscrpljene. Jedan te isti pretplatnik ne može dobiti više od jedne nagrade.

Uvjeti za natječaj su slijedeći:

1. Mogu da se natječu samo pretplatnici «Istarske Riječi», koji su do 30. junija namirili svoju zaostalu i tekuću pretplatu, a mogu se natjecati i oni, koji se do 30. junija nanove pretplate za godinu dana i pretplatu odmah i namire.

2. Natjecati se mogu samo oni naši pretplatnici, koji stanuju u Julskoj Krajini, Zadru i u Lastovu.

3. Riješenja moraju se poslati najkasnije do 30. juna ove godine na upravu «Istarske Riječi». Riješenja poslata poslije toga roka ne će se uzeti u obzir, te su takvi natjecatelji isključeni od svake nagrade.

A sada da vidimo, kakve su to nagrade. Ima ih dosta. Darovi su nam dali i stavili u tu svrhu na raspolaganje prijatelji našega lista. Nekoji ne će da budu imenovani. Sigurni smo, da ćemo dobiti još mnogo darova, pa će prama tome broj nagrada i porasti. Mi ćemo već u listu javiti. Nagrade jesu za sada slijedeće:

I. nagrada: 600 lira u gotovom novcu i putni trošak u trećem razredu do Trstu i natrag;
II. nagrada 400 lira;
III. 5 kg kave,
IV. 10 kilograma šećera;
V. 2 muške košulje;
VI. 12 žepnih maramica;
VII. mala ura budilica iz nikela;
VIII. Velika slika Marka Kraljevića u bojama, u okviru sa staklom;
IX. jedan kišobran.

Druge nagrade slijede u budućim brojevima.

Politički pregled

Dvanaesti sveruski sovjetski kongres.

...vih je dana u Moskvi otvoren XII. sve...i sovjetski kongres. Otkako je stvoren ...z socijalističkih sovjetskih republika, u ...kvi se održavaju dvije vrste velikih sovjet... republika. U prvu vrstu spadaju sveruski ...gresi, na koje ne dolaze delegati iz Ukra..., Bijele Rusije, Transkavkazije, Turkesta... i Uzbekostana, nego samo zastupnici sve...ke federacije. Vrhunac pak političke sezo... predstavlja druga vrsta kongresa savezni ...gres sovjeta. Sveruski sovjetski kongres ...žan je i ovaj put u velikom moskovskom ...tru vrlo svečano, sa običajnom dekoraci... Protekla su eto već tri kongresa od de... ...oga na kojemu je posljednji put govorio ...njin. Odonda se mnogo promijenilo što se ... spoljašnosti. Nad glavnim ložama teatra ...stički orlovi nisu više prekriveni crvenim ...nom. Namjesto njih su došli novi državni ...blemi. I vanjština zgrade je, prigodom pro...ve 100 godišnjice opstanka kazališta, oki...a revolucijonarnim amblemima i nosi na... Teatar za radnike. Kad je Lenjin običavao ...voriti sa tribine, nije bilo nikakvog naro...o rezerviranog mjesta za govornike. Najvi...što je bilo to je bio kakav visoki pult, tako ...bo izradjen, da nije mogao podnijeti ni ja...ga udarca pesnicom. Dadas medjutim vidimo ...dnu tribinu, sa radio-aparatima za pojača... glasa, dugi crveni stol za predsjedništvo s ...usnim uredskim lampama koje nemaju više ...štitu od crvenog materijala, nego od zele...g. Straža oko zgrade i u zgradi je vrlo stro..., stroža nego ikada prije. Vjerovatno da do...djaji u Sofiji nisu ni u Moskvi ostali bez ...ecaja. Čitav je teatar opkoljen kordonom ...ražara, kontrola ulaza i izlaza vrlo je stroga, ulaznice se daju na imena. I za automobile ...stoje naročite ulaznice, pa i za automobile ...ajvišjih sovjetskih dostojanstvenika. Uosta...m su neki dolazili i pješice. Prije nego što ...oji delegat ili funkcijonar dodje do svoga ...jesta mora da prodje peterostruku kontrolu, pri tom se može dogoditi, da koji naročito ...mbicijozni vojnik ne pusti nekoga u salu, ako ...na lisnicu. No komandanti straže su daleko ...beralniji. I ovaj je kongres otvorio predsjed...k Kalinjin, koji vrlo strogo vodi kongres, na ...pravo diktatorski način. Diplomatska loža je ...ekadanja carska loža. Ranije, dok je bilo u Moskvi manje diplomata, služila je ova loža ...a goste komunističke internacijonale. Na dan ...tvorenja kongresa bila je diplomatska loža ...na. Prvi put je sudjelovao i franceski posla...k g. Herbette, no poslije prvoga dana zije...la je loža prazninom. Prazna je i loža stranih ...rnalista.

Inače do sada nije bilo ništa naročilo senza...onalno na XII. kongresu. Čičerin je o vanj...oj politici dao izjave, koje se ne razlikuju ...nogo od dosadašnjih. Rykov, nasljednik Le...jina, dao je najprije svoj izvještaj o općem položaju, a komisar vanjskih posala Čičerin ...značio je poslije njegova govora kao prvu ...adaću ruske politike težnju za mirom prema ...vim državama. Čičerin smatra opći politički ...oložaj nejasnim i pun protuslovlja, pa izjav...uje da sovjetska politika ima samo defen...zivne zadaće. Sa Poljskom želi dobre odnose, ...er se samo tako mogu probuditi gospodarski odnosi. No mirovna politika prema Poljskoj samo je jedan dio opće mirovne politike sovje...ta. Engleska želi saznati uvjete za nove pre...govore, no sovjetska vlada hoće prije svega da ...zna u kojim je tačkama za sadašnju englesku ...vladu neprihvatljiv ugovor, koji su sovjeti pot...pisali s Macdonaldom. Bilo bi mnogo bolje da ...se odnošaj sa Engleskom tako udesi, da se sva pitanja mogu urediti jednim ugovorom. Engle...ska traži da se obustavi neprijateljska propa...ganda, što je nemoguce, dok u definiciji pojma «propaganda» postoje nesporazumci i dok Engleska istupa kao inicijator zajedničke ...antisovjetističke fronte. Nemoguće je tu pro...pagandu obustaviti, jer Engleska vlada nije ...znijela dosada ni jednu zloupotrebu diplomat...skih prava sa strane sovjetskih zastupnika. Ono što radi komunistička stranka, za to nije odgovorna sovjetska vlada. Ako se pak od komunističke stranke traži da obustavi svoju propagandu, to je isto kao da se traži da pre...stane biti komunistička. Prema Francuskoj je odnošaj mnogo jednostavniji. Čičerin misli, da poteškoće nijesu nepremostive. Sadašnji pre...govori sa francuskim gospodarskim krugovi...ma nesumljivo će olakšati oficijelne pregovore. Italijanska vlada vodi prijateljsku politiku prema sovjetskoj Rusiji, no moraju se ublažiti i parlamentarni ispadi proti njoj. Politika Njemačke prema sovjetskoj uniji je nesigurna. Garancijoni pakt i ulazak Njemačke u Društvo naroda dosadašnje dobre odnošaje izmedju obje države ne bi mogli učiniti prijateljskima. Naprotiv je odnošaj prema azijskim državama općenito izvrstan. Ove stare države reagiraju na dogadjaje u sovjetskoj uniji sa velikom i mladenačkom pažnjom.

***

Poznati ruski revolucijonarac i pristaša stranke socijalnih revolucijonaraca, Boris Savinkov, bio je od sovjetskih vlasti osudjen na smrt i zatim pomilovan pa je dosada izdržavao kaznu u tamnici. On se ovih dana bacio sa petoga kata tamničke zgrade u Moskvi u dvorište i ostao na mjestu mrtav. Kratko vrijeme prije samoubistva poslao je pučkom komesaru Džerzinskom pismo moleći ga da požuri odluku apelacijonoga suda, kako bi konačno bio na čistu, koja ga sudbina čeka. U pismu se poziva na svoje zasluge za socijalizam za carističkoga režima. Džerzinski mu je odgovorio, da se ne može nadati brzoj odluci apelacijonoga suda, pa se Savinkov u očajanju provukao kroz rešetke na prozoru tamničkoga hodnika i bacio s petoga kata u dvorište.

Ličnost je Borisa Savinkova jedna od najzanimivijih ličnosti ruskih revolucija. On je bio organizator i revolucijonarni zapovjednik, davao je upute i izradjivao planove. On je bio onaj, koji je izradio detaljne planove za ubistva ministra Plevea i velikog kneza Sergija Aleksandrovića. On je tačno znao, u koje će vrijeme ministar izaći na stanicu da putuje k caru u Peterhof, dobro je proštudirao ministrova fijakeristu i njegove konje, a na putu od Pleveove kuće do stanice stajali su agenti Savinkova, preobučeni u kočijaše, piljare, prodavače cigareta itd. On rasporedjuje pomoćnike, razdaje bombe, daje naredbe, što ima drugi da čine, ako jedan promaši, i na rastanku se sa svima rukuje i ljubi. Isto tako dok Kajaef po naredbi Savinkova odlazi u Kremlj da ubije velikoga kneza Sergija Aleksandrovića, Savinkov sjedi u kavani očekujući eksploziju bombe i rezultat. Savinkov je umio uvijek da umakne carskoj policiji, pa je imao i u Moskvi i u Petrogradu nekoliko stanova. Dešavalo se, da je policija upadala na jedna vrata, a Savinkov je izlazio na druga. Samo jednoć su ga uhvatili u Sevastopolu, kad je organizovao atentat na admirala Čepuhina, komandanta crnomorske flote. Uoči izvršenja smrtne osude došla je mati Savinkova komandantu tvrdjave, koji joj je kazao, da sina može spasiti jedino, ako uputi telegram za milost caru Nikoli. Savinkov nije pristao. Kad su pred zoru došli da ga vode na stratište, njegova je ćelija bila prazna, a on je pobjegao. Ovaj je bijeg izazvao veliku sumnju u stranci socijalnih revolucijonara i tada je prvi put bilo spomenuto ime čuvenog Azeva. Savinkov je uzimao Azeva u obranu, a kad je ovaj bio demaskiran, bio je i Savinkov uvelike kompromitovan. Za vrijeme rata bio je Savinkov veliki protivnik Lenjinov i pozivao Ruse, da stupe u francesku vojsku. Za vrijeme revolucije igrao je medjutim sasvim drugu ulogu, a posljednjih je godina putovao iz grada u grad, prelazeći iz jedne pustolovine u drugu. Za vrijeme vlade Kerjenskoga bio je vrhovni komesar na frontu, ali je imao veću vlast, nego sam vrhovni komandant. Savinkov je ustanovio smrtnu kaznu na frontu. Inače se ismijavao Kerjenskomu, ali nije imao odlučnosti, da s njim prekine. Zajedno s generalom Kornjilovim preduzeo je nastupanje na Petrograd, a onda opet prešao ka Kerjenskomu. Kad je Kerjenski pobjegao, Savinkov se opet vratio Kornjilovu i na Volgi digao protiv boljševika ustanak, koji je svršio s neuspjehom i golemim ljudskim žrtvama. Savinkov je i tu sretno umakao. Poslije toga počinje niz njegovih pustolovina po svjetskim prijestolnicama. On je stupio u službu Poljske i sastavio vojsku, da se s Poljacima bori protiv boljševika. Kažu, da je za vrijeme genovske konferencije pokušao organizovati atentat na Rakovskoga i Čičerina. Najposlije je Savinkov kapitulirao pred boljševicima. Osudjen na smrt i pomilovan vršio je svoju tamničku kaznu u Moskvi.

Po jednoj berlinskoj verziji Savinkov nije počinio samoubistvo, nego je on ubijen kao žrtva čeke.

Velike političke promjene u Italiji.

G. Mussolini se sa svom energijom sada posvećuje reformi vojne uprave. Njegove su mjere u vezi sa općim planom ličnih izmjena u državnim uredima. Ministarski je savjet ovih dana prihvatio imenovanje armadnog generala Badoglia šefom generalnog štaba zapovjednika vojnog zbora generala Griziolia zamjenikom šefa glavnog generalnog štaba mornarice, podtajnikom u ministarstvu vojnom. Dalje su bili imenovani podadmiral Acton šefom generalnog štaba mornarice, pomorski kapetan Cantu njegovim zamjenikom, contreadmiral Sirianni državnim podtajnikom u ministarstvu mornarice, general Piccio šefom aeroplanskoga generalnog štaba itd. Šire se glasine da ove promjene u vojsci i državnim uredima znače uvod u dokončanje diktature u Italiji do čega će navodno doći prigodom jubileja italijanskog kralja u kraljevskoj poslanici narodu. Tom se prigodom očekuje opća politička amnestija koja će osloboditi na tisuće političkih uapšenika fašističkih i komunističkih. Po tim glasinama će g. Mussolini, pošto obezbijedi fašističku moć u administraciji, pristupiti organizovanju kabineta u kojemu će biti zastupane sve stranke. To bi bila, poslije nekoliko godina, prva velika koalicija u Italiji. Vodje opozicije koje su već godinu dana van parlamenta izjavljuju da će se vratiti u parlamenat, ako se taj program ostvari.

Ovih dana bila je u rimskom Parlamentu prihvaćena zakonska osnova, po kojoj se proširuje na žene izborno pravo u općinskom izborima.

Na 25. o. mj. sastaju se u Rimu svi poslanici opozicijonoga bloka i predstavnici lokalnih i provincijalnih grupa, koje su se apstinirale od parlamentarnoga rada. Na ovoj će skupštini po svoj prilici sudjelovati i neki uplivni političari liberalne stranke, koja se, kako je poznato, ako je u opoziciji protiv fašističke vlade, zasada nije odrekla od rada u parlamentu. Tvrdi se, da će na ovu skupštinu doći i tri bivša predsjednika vlade Giolitti, Salandra i Orlando, te će svojim ličnim uplivom nastojati da sklonu predstavnike opozicijonih stranaka da se vrate u parlamenat i da zajednički sa liberalima povedu borbu protiv fašističke vlade.

Pitanje priključka Austrije Njemačkoj.

Njemačka u zadnje vrijeme radi na tome, da joj se priključi Njemačka Austrija. Kad bi se ostvarila ta njemačka namjera, onda bi Njemačka dobila upravo onoliko teritorija, koliko ga je za vrijeme rata izgubila, te bi lako mogla da sebi prokrči put do istoka preko Soluna i Italije. Osim toga bi mogla njemačka trgovina da dobije i osvoji nova tržišta osobito na Balkanu. Medjutim postoji opravdana nada, da će Njemačka kod tog plana ostati razočarana, jer će se protiv napomenutog prisajedinjenja dignuti nesamo Franceska, nego i ostale države, naročito Italija.

Domaće novosti

«Kad se užge mlada krv...»

Gosp. Ernest Radetić šalje nam k svojoj pripovjesti, koja je izišla pod gornjim naslovom u našem listu, pismo, koje donosimo kao razjašnjenje na neke napadaje.

To pismo glasi:

«Naumio sam bio obraditi cijeli jedan ciklus zabavnih i ujedno poučnih stvari. U prvoj pripovjesti «Kako došlo, tako prošlo», bio je glavni motto: «Ne ukradi, jer tudje nepovraćeno, grijeh neoprošten». U onoj: «Strahovi» upozorio sam kako ne valja plašiti djecu raznim praznovjericama itd. itd. U ovoj sam pak htio da dadem nauku: «Oprostite, da Vam bude oprošteno».

Koliko je prašine uzvitlala ta sitna i nedužna stvarca! Ja sam bio preduzeo, da u formi pripovijesti obradim ovo: žena, ne lakoumna već slaba, pade i sgriješi jedan jedini put u životu. Muž, povrijedjen do dna duše u svom muškom ponosu, htjede da joj sudi sam i to odmah sjekirom. Naši su ljudi uopće nagli i nepromišljeni. Za svaku se sitnicu vadi kosir, paraju se trbusi i prosiplju crijeva, a tragedija se redovito završava u Kopru, koji rekrutira dobar dio svojih stanovnika upravo iz zapadne Istre — — —

Ljudi ne znaju da zatome mržnju i da se nauče ljubavi i praštanju. Dobrom svećeniku, pre Martinu, domaćem sinu, stavio sam u usta iste riječi, štono ih je rekao Krist ženi, koju su Židovi htjeli kamenovati zbog preljuba: Idi i ne griješi više, odnosno u našem slučaju: «A ti, Mare, znaj, da uno ča se je jedanbot zgodalo, ne smi nikad drugo da se zgoda.»

I upravo je u opraštanju sva veličina Kristova. Oprostio je Cariniku, Magdaleni pokornici, koja je bila kud i kamo veća grješnica od moje sirote Mare, a sad je eto jedna od najvećih svetica katoličke crkve, oprostio je Petru, koji ga je zatajio i Židovima, koji ga razapeše. Zadnje su Mu riječi bile: Oče, oprosti im — — —

Svećenik, koji je poznavao svoje ljude, saznav za zločinačke misli Tonove, ukorio ga je i zatražio od njega, da oprosti, uvjerivši ga, e je to najsavršeniji izlazak. Toni je bacio sjekiru i — — oprostio. Tom je samozatajom spasio dušu i uzdržao u blagostanju cijelu jednu generaciju.

To je, eto, bila tendencija moje pripovijesti. Nije bila glavna ona kiša na početku, ni košnja, ni pad Marin, nego ona borba Tonova na koncu, svladanje samoga sebe i oproštenje.

Nadam se, da ste to shvatili tako i vi i svi čitaoci I. R., jer drukčije se, konačno, nije moglo ni shvatiti.

Samo je čovjek, koji sve gleda kroz pokvarene naočale mogao tražiti i naći u pripovijesti sijanje nemorala, zagovaranje preljuba, iskrivljavanje vjerskih istina itd. i t. d.

Daleko je od mene bila svaka pomisao na to. — — — — — — — — — —

Vjenčanje.

U subotu, 16. o. mj. vjenčali se u Opatiji g. Karel Larnička s gdjicom Slavicom Tomašić, kćerkom našega nezaboravnoga prijatelja i rodoljuba, pok. Ivana Tomašića. — Mladencima naše srdačne čestitke!

...poravljen, čekao je da mu ozdravi bolesniji ...brat, da bi zajedno napustili bolnicu. Na nesreću, bolest se pogorša, i smrt pokosi mla...đeg brata. Stariji, u očajanju, imao je jednu ...jedinu želju: da sahrani svoga brata. Noću, ...odseče granu sa drveta, i otrča do kaplara ...koji je imao da potopi mrtvace, zaklinjući ga ...da mesto kamena priveže tu granu za noge ...lešu mrtvog mu brata. Kaplar se smiluje, i ...posle malo vremena vide nesrećnog brata gde ...grli lešinu izvučenu iz mora. Jedan pravo...slavni sveštenik očitao mu je poslednju moli...tvu; na drumu što vodi u selo Gasturi, u dnu ...jedne masline, sahranjen je mladi srpski ...ratnik.

Ali, više svega, same bolesnike hvata jeza pri pomisli da će biti bačeni u more, što je često tako uzburkano i zapenušeno. Jadni vojnici, koji su toliko puta stavljali svoj život na kocku i prezreli smrt, sad se tresu od užasa ...a ovde svrše... Neutešive udovice čupaće kose kad čuju da im muževi nisu sahranjeni, ... da na njihovim grobovima nikad neće pro...cvasti cvetak, niti se izmeniti trava, niti suhi ...st ni sneg.

Pravoslavna crkva traži sahranu. Ona propoveda, da čovek zemlja jeste i zemlja treba da bude. Spaljivanje mrtvaca u Srbiji još nije poznato. A narod srpski mnogo drži do religije i obreda. U narodnoj pesmi, ranjeni junak, videći da mu treba umreti govori svojim drugovima: «Iskopajte mi jamu, visoku kao puška, a široku kao sablja; javite mi majci, da sam teško ranjen, a ocu da sam umro ko junak».

Uzvišeni junaci! Nećete imati te jame, te večne kuće u lakoj pobožnoj materinskoj zemljici. Vaši drugovi što padoše u Srbiji bez kovčega, bez pokrova mrtvačkoga, srećniji su od vas, oni počivaju u ravnicama ili u dnu brežuljaka, pod zemljom koju su tako branili.

Ipak ima na Vidu nekoliko grobova; to su grobovi nekih oficira i nižih činovnika. Pokraj tih dobro negovanih grobova nalazi se i jedna ogromna jama bez natpisa: tu sniva svoj večni san jedno stotinu vojnika, koji su tu zakopani zato što je jednog dana more bilo toliko uzburkano da nesrećna barka nije mogla primiti u sebe svoj grobni utovar. Oh, kako je njima dobro tu u zajedničkoj, slavnoj, bezimenoj raci! Njihovi će roditelji moći plakati na njihovim grobovima u izgnanstvu, i posuti ih cvećem.

Vido ostavlja u srpskoj povesti spomen taman, ali veličanstven. Na tom će otoku nova pokolenja dolaziti da ukažu poštovanje uspomeni herojskih mučenika.

† Dr. Ivan Žolger.

Prošle subote preminuo je u jednom sanatorijumu kraj Graca dr. Ivan Žolger, sveučilišni profesor u Ljubljani.

Pokojnik se je ubrajao medju najmarkantnije slovenačke ličnosti. Kao študent bio je vrlo marljiv i talentiran. Više škole polazio je u Pragu i Parizu. Godine 1894. stupio je u austrijsku državnu službu. Najprije je službovao u Štajerskoj, a zatim je bio pozoven u ministrstvo bogoštovlja i nastave u Beč. Radi svojih izvanrednih sposobnosti bio je brzo imenovan načelnikom odjeljenja u predsjedništvu ministarskog vijeća. Godine 1917. postao je ministrom. Neko vrijeme bio je i redoviti profesor bečke univerze. Po raspadu Austrije bio je imenovan od jugoslovenske nacijonalne vlade predsjednikom upravne komisije u Ljubljani. Malo zatim preuzeo je vodstvo pisarne za okupirano područje. Žolger je bio za vrijeme mirovne konferencije uz Pašića i Trumbića imenovan članom jugoslovenske delegacije u Parizu, gdje je ostao do potpisa mirovnog ugovora u St. Germainu. Medjutim je bila ustanovljena u Ljubljani univerza, koja je imenovala dra. Žolgera za svojeg red. profesora medjunarodnog prava. Godine 1921. bio odaslan u Haag na prvu skupštinu Lige naroda. Inače je dr. Žolger bio apolitičan čovjek te nije pripadao nijednoj stranci. Držao se je daleko od strančarskog boja.

Neka mu je vječnaja pamjat!

«FUTURISTIČKI RAT».

Pred nekoliko dana donio je rimski, fašistički «Impero» jedan zanimivi članćić, koji ovdje donosimo bez ikakva komentara.

«L'Impero» piše: «Fašizam ne će nikada moći da ostvari svoj golemi zadatak na čisto političkom terenu. Naša država ništa ne će moći postići već jedino velikim ratom, koji ne ćemo ni izazvati ni tražiti, ali koji ćemo prihvatiti vedrom smjelošću **naroda, koji su izabrani da gospoduju svijetom.** Zadnji je rat bio za oslobodjenje, budući će biti za gospodstvo. Italijanski je narod — narod vjernika i boraca, i oni će osvojiti budućnost mističnom vatrom svoje vjere, prožetom pjesmom i okićenim udarima sablje. Mi gotovo sa osjećajem saučešća prema bijednima posmatramo ideje i pokrete ratova za oslobodjenje. Oni su doduše i blagoslovljeni i sveti, jer su nas ujedinili i dali nam čvrste prirodne granice; ali budući rat bit će — futuristički rat! To će biti veliki, svjesni, ponosni, optimistički podstrek zdrava i snažna naroda, koji čezne za ekspanzijom i gospodovanjem, koji će, svijestan svoga višeg i božanskog prava, jurnuti u rat, ne da kida okove, već da stiče prostora potrebna njegovu velikom duhu».

Premetačine se nastavljaju

U zadnjem smo broju napomenuli, da su se zadnjih dana provadjale premetačine kod osoba našeg uredništva i onih, koji su u dodiru sa uredništvom, ili su samo pod tom sumnjom. No te su se premetačine i nastavile. U nedjelju ujutro, 17. ov. mjes. su ponovno učinili premetačinu našem uredniku i još jednom članu uredništva, a počele su se provadjati i izvan Trsta. Tako su dne 12. ovog mjesega proveli premetačinu u Sv. Petru u Šumi kod Ivana Vicela i Josipa Kraljića, kako nam to javlja naš tamošnji dopisnik. U petak, dne 12. ov. mj. učinili su premetačinu u Kozini kod trgovca Viktora Sošiča. Najveću zaslugu su valjda stekli u nedjelju. Tog je naime dana bio sastanak istarskih učitelja u Podgorju. Na sastanku su bili pročitani pedagoški referati i raspravljalo se je o staleškim pitanjima. Za taj su sastanak doznali kozinski karabinijeri, došli u Podgorje, kada su učitelji bili već svršili svoj sastanak. Kad su karabinijeri opazili učitelje na cesti, pozvali su sve, da ih slijede. Medju njima je dabome bilo i učiteljica. Muškarce su sve pretražili. Nekoje su otpustili, dočim su šestoricu odveli u Kozinu. Brigadir se je ponosio, jer da je uhvatio «društvo urotnika», koji stvaraju urote proti državi. Dakle našim učiteljima ne dopuštaju da se jedamput na godinu sastanu i pogovore o svojim učiteljskim stvarima, jer u tome vide već nekakvu zarotu.

Zadnjeg smo puta govorili o pravnom postupku kod premetačina, kojih se — kako vidimo — pozvani organi ne drže. Hoće se valjda još dalje proslaviti i nezakonito postupati, te će početi pretraživati ljude i na ulici, čim doznaju, da je dotičnik Jugosloven. Nadamo se, da ćemo naći lijeka i drugim putem kod nadležnih oblasti u Rimu. Tako u XX. vijeku u jednoj kulturnoj i civiliziranoj državi.

Glavna skupština učiteljskog društva.

Učiteljsko društvo kotara Volosko-Opatija, obdržavat će dne 24. o. m. u 2 sata po podne u običajnim prostorijama u Mihotićima svoju glavnu godišnju skupštinu. Radi važnosti i opsežnosti dnevnog reda ove skupštine i dokaza svoje staleške i društvene svijesti, dužan je svaki član(ica), da se odazove ovome pozivu, e da time izvrši glavnu svoju dužnost učitelja i društvenog člana.

Odbor.

Italijanski učitelji na našim školama.

Piše nam prijatelj iz Lanišća: — Ovih dana došao je k nama novi italijanski učitelj iz južne Italije, tako da je sada naša škola osrećena sa 4 italijanske učiteljske sile. Nijedan učitelj ne pozna našeg jezika. Djeca polaze školu bez ikakva uspjeha.

Medju općinstvom vlada veliko ogorčenje.

Svega po malo

S topovima na kriomčare.

Borba američkih carinara sa kriomčarima alkohola postaje svakim danom sve žešća. To je već pravi rat, koji se vodi po svim pravilima strategije. Washingtonska vlada mobilizovala je sve pomorske bojne jedinice, koje pod imenom «suhe flote» pobijaju kriomčarenje. Zapovjednici brodova dobili su naredjenje, da gdjegod otkriju koji kriomčarski brod odmah otpočnu s bombardovanjem. Ali kriomčari odgovorili su na to grožnjom, da će se boriti jednakim sredstvima i da će oboružati svoje brodove topovima i mitraljezama. Prema tome treba očekivati prave pomorske bitke. Zato su posljednjih dana mnogi carinski činovnici napustili službu, jer im je postala odviše tegotna i opasna. Malo ima tih idealista, koji će za suhi režim dati svoju glavu. Nato su pojedina carinska nadleštva otpočela golemu propagandu, da primame u službu mlade pustolovne ljude, koji su — po mogućnosti — već služili u vojsci za vrijeme svjetskoga rata. Vlada se sprema na odlučnu borbu, pa joj je potrebna vojska, koja će se boriti s organizovanim i dobro oružanim kriomčarima.

Žena, koja govori 40 jezika.

Gospodja profesor Alice Werner koja predaje v Newham-College — u Londonu italijansku i francusku literaturu proslavila je ovih dana 40-godišnjicu svog pedagoškog rada. To ne bi bilo ništa zanimiva, da gdja Werner nije legitimni nasljednik slavnog kardinala Mezzofantija, koji je govorio preko 30 jezika. Jer gdja Werner poznaje sve kulturne jezike, a osim svog materinjeg jezika govori perfektno još francuski, talijanski, španjolski, portugiski, njemački, holandijski, danski, ruski, poljski i — hrvatski! Ali specijalitet naučnog rada gdje Werner su africki dijalekti, koje je za vrijeme svog boravka u Africi studirala s osobitom ljubavlju. Ona je jedina žena na svijetu, koja poznaje dijalekte svih afričkih plemena, koji se nalaze pod engleskim protektoratom, a izdala je i nekoliko riječnika i gramatika sa područja afričke filozofije. Osim toga je njena zasluga, da je Sv. Pismo prevedeno na sve afričke dijalekte. Mis Alice Werner izabrana je prigodom svoga jubileja članom brojnih naučnih udruženja.

Napredak ruskog zadrugarstva.

Zamašni napredak «Selskosojusa» (Sveruske unije zemljoradničkih zadruga) jedna je od mnogih utješnih pojava sovjetske Rusije. Svjetski poljoprivredni stručnjaci kažu, da će ove zemljoradničke zadruge u razmaku od deset godina pretvoriti Rusiju u najbogatiji vrt svijeta. Ovo ne zvuči ni malo pretjerano, kad se pročita izvješće «Selskosojusa» za godinu 1924. Broj članstva se pomnožio u godinu dana za 55 po sto dok je ukupni promet nadmašio iznos od 1.560 milijuna lira.

No što tom izvješću daje još veću važnost, nego milijunske brojke prometa, to je program za razpačavanje poljoprivrednih strojeva za godina 1925. Za zamjeniti starinske zemljoradničke alate, koji su bili zadnjih godina najveća zaprijeka napretka u poljoprivredi Rusije. «Selskosojus» će razdijeliti ove godine 125 hiljada modernih plugova, 25 hiljada grablji, 6500 strojeva za bušenje, 500 hiljada kosa, 22 milijuna i 680 hiljada pudi proljetnog sjemenja i tri hiljade traktora.

Čarape, koje noću svijetle.

U Parizu pronašli su opet jednu novost na radost i zadovoljstvo ženskog svijeta. To su čarape kod kojih su naročiti umetci izradjeni u rastopini fosfora, koji u mraku sjaji. Po danu izgledaju te čarape sasvim obično, tek imadu zelene umetke a na gornjem dijelu jedan žuti cvijet. U mraku, dapače i u sumraku zasjaju linije na svakoj strani noge poput krijesnica. Cvijet na gornjem dijelu čarape izbacuje žute i zelene zrake. Mješavina fosfora toliko je jaka, da izgleda kao da svijetle čitave. Sjaj nogu noću je upravo magičan, a osim toga one su vrlo praktične kod uspinjanja po mračnim stepenicama. Zasad je tajna kako proizvode tu vrst čarapa. Mora da je taj postupak fosforiziranja dosta skup, jer par tih čarapa stoji preko 200 lira. Rasvjeta čarapa proizvodi se u raznim bojama.

Poštanska marka prodana za 60.000 danskih kruna.

G. 1847. primila je mlada jedna američka dama pismo od svog zaručnika, koji je boravio u Aleksandriji (Država Virginija). Na pismu se nalazila marka, za koju je kasnije ustanovljeno, da je jedini ekzemplar na svijetu. Time se okoristila kćerka ove dame i prodala spomenutu marku za 60.000 danskih Kr.

Prvi ženski docent na praškoj univerzi.

Dne 13. maja te godine imala je g.djica docentkinja dr. Milada Paulova na praškoj univerzi svoje nastupno predavanje. Za temu uzela je jugoslovensku povijest. Predavanju prisustvovaše sva sila čeških učenjaka, zastupnici vlade, kulturni krugovi i mnoštvo gradjanstva. Prvom ženskom docentu bile su priredjene srdačne ovacije.

DOPISNICA UREDNIŠTVA.

Dopisniku iz Jelse (Dalmacija): — Vaš dopis stigao nam je prekasno. Sada više nije aktuelan. Drugom zgodom treba da nas odmah izvjestite. Živili!

Gospodinu I. R., P.: — Vaše smo pitanje za «Narodni Gospodar» primili, ali nažalost nismo mogli razumjeti što želite. O kojem se porezu radi? Pišite nam još jednom!

Gospodinu P. N. u Bokordićima: — Sveto Pismo možete dobiti u potpunom izdanju. Cijenu i adresu javit ćemo Vam naknadno.

S. M., Buzet: — Vi se čudite, da nismo ništa javili o onom lijepom zborovanju. Radi toga ne treba da se ni najmanje čudite. To nije naš običaj. Mi nismo nikada svoj rad objesali na veliko zvono, a tako ne ćemo ni unaprijed. Naš rad je svima poznat, pa ga ne treba posebno prikazivati. Javno izvještivanje prepustimo radje onima, kojima je ljubav do naroda samo na jeziku. — Srdačan pozdrav!

Darovi

Gospodin kapetan Ivan Fiamin iz Opatije darovao je prigodom svoje 80-godišnjice 100 lira za «Djačku Maticu», 100 lira za «Žensko Udruženje» u Opatiji i 100 lira za fond «Istarske Riječi».

Srdačno zahvaljujemo i ističemo ovaj pohvalni primjer na pobudu drugima.

Na subotnjem piru g. Karola Lasnička i g.djice Slavice Tomašić u Opatiji sabralo se za fond «Istarske Riječi» 260 lira i 200 dinara.

Živjeli plemeniti darovatelji!

Kao dalnji protest protiv napadaja u crkvi u Klani na «Istarsku Riječ» darovaše naši rodoljubi u Klani još 60 Lira. Darovaše: po 5 Lira: Drago Raspor, Milka Medvedić; po 2 Lire: Ivan Barak (Maušić), Jure Barak (Maušin), Marija Medvedić, Tone Stepin, Milka Simčić, N. N., Ivan Šlosar, Ivan Gržinić — Ujac, Ivka Turk, Jakov Šlosar; po 1 Liru: Nikola Turk, Antun Cucančić (114), Ivan Medvedić, Jure Valenčić, Antun Gržinčić, R. Turnher, Ivan Gauš — Gomance, Stjepan Iskra, Fatore, Josip Simčić, a da se svota zaokrugli dodali su Kljevsar i Kljevsarica 4 Lire. — Osim toga pridobiše nam dva nova pretplatnika.

Živili naši Klanjčani!

Brajković Antun u fond «Istarske Riječi» 10 lira, za «Djačku Maticu» 10 lira; Grbac Ivan u fond «Istarske Riječi» 5 lira, za «Djačku Maticu» 10 lira; M. I. u fond 10 lira, za «Djačku Maticu» 10 lira; G. Mi. u Ž. u fond 10 lira, za «Djačku Maticu» 10 lira.

Izdavač, direktor i odgovorni urednik: IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST" U TRSTU

DRUGO IZDANJE!

Broj 22 | Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta.) | U Trstu, 28. maja 1925. | Pojedini broj 20 cent. | God. III.

„Istarska Riječ“ izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin“. Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 25·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari“. — Narodna poslovica.

Našim pretplatnicima

Budući da je prvo izdanje današnjeg lista zaplijenjenom odredbom prefekture u Trstu, to izlazimo u drugom izdanju samo na dvije stranice. Izostali su od prvog izdanja nekoji članci i više dopisa te radi toga molimo svoje dopisnike nek uzmu u obzir ovu okolnost iako ne budu njihovi dopisi ni drugi put objavljeni.

UREDNISTVO «ISTARSKE RIJEČI».

Zemlja je majka naša...

Naš je narod od davnine pretežno ratarski, premda nije uvijek zemlja bila isključivo njegova. Prošlost je njegova u ovim krajevima ispunjena neprestanim borbama za njegovo nacijonalno i gospodarsko samoosvojenje. Dugo je stenjao pod jarmom tudjinskih ugnjetača, koji su ga potpuno izrabljivali i koji mu niso dali da slobodno diše. U svojoj je borbi bio ustrajan i čvrst, te se postepeno oslobadjao iz pandža lihvara i gradskih oderuha. Tik pred ratom postao je naš seljak pravi gospodar svoje zemlje i svoje volje.

No izgledalo je kano da zemlja nije zadovoljavala njegove životne potrebe, osobito u nekim stranama. Zato je počeo da napušta svoju grudu i da seli u tudjinu uvjeren, da će mu tamo biti bolje, odnosno da će moći dobro zaraditi i vratiti se imućan kući svojoj. Usporedno s time, opažao se i drugi pojav. Naš je seljak bacao u kut motiku i plug i polazio u Pulu, Trst ili na Rijeku, jer je tamo uz manje naporan rad mogao da u tvornici dobro zasluži i lagodnije živi. — I zbilja seljak, koji je ostao na svojoj zemlji, zavidjao je položaju onih, koji su otišli. Htjelo se i njemu u grad, tužio se neprestano na svoje kmetsko stanje. Prilike su bile sazdale na selu takvo čudno ozračje, da je naš seljak počeo da gubi volju za podizanje svojeg gospodarstva. Racijonalni način obradjivanja zemlje i nastojanje naših gospodarskih društava i činitelja, da se pridigne zemljoradnja u Istri, kano da nije našlo odziva kod širih slojeva našeg naroda.

Nadošao je svjetski rat i njegov svršetak sa svim svojim pogubnim i teškim posljedicama. Tvornice se zatvaraju, radništvo se baca na ulicu, na hiljade i hiljade obitelji ostaje bez kruha. Osobito kukavno stanje opaža se u Liburniji i južnoj Istri, gdje je pučanstvo bilo zanemarilo svoje gospodarstvo i pošlo u grad za poslom. — Naši su i onako siromašni krajevi pusto jedno groblje, sve uzdiše i jauče, od nikuda pomoći ni lijeka.

Neki se ipak još nadaju na emigraciju. Pokušavaju da sele u južnu Ameriku i u susjednu državu. Mnogi se vraćaju natrag, jer svuda hara besposlica ili su uslovi za posao takvi, da je svakome bilo doma, ako i ne bolje, ali barem onako kao u tudjini. — Na seobu u Sjed. Američke Države ne može se niti misliti, jer je odredjeni broj iseljenika vrlo malen, a i oni, koji su već tamo javljaju svojima kod kuće, da i tamo nema posla, te će se morati povratiti.

Šta nam dakle preostaje u ovoj dolini suza? **Sve se vraća kući, u tudjini je zlo i naopako, a živjeti se ipak mora! Jest živjeti se mora, a jedino u rodnoj domaji ostala je kućica i ona zemlja, koju su nam djedovi naši namrijeli, da je čuvamo i obradjujemo.** Mnogi od onih, koji su se radi besposlice vratili u svoja sela, najbolje znadu, koliko im zlata vrijedi ovaj komad zemlje. — Ne koriste jadikovanja i tužakanja, jer u gradovima je glad i besposlic, a u tudjini za nas opet posla nema.

Zemlje imademo malo, zato treba da je čuvamo kao oko u glavi. Vratimo se na rodnu grudu, jer samo ona može da nas otlirani i spasi od ekonomskog rasula. Pritištu nas nečovječji porezi i slabe godine, ali doći će i za nas bolja vremena. Raditi moramo i mučiti se na svome polju, obradjivati ga treba, što razumnije, baviti se moramo i stočarstvom, a ne smijemo prezreti u našim krajevima ni pčelarstvo, svilogojstvo i gojenje buhača.

Sve nade, koje se polažu na ina zanimanja, koja mimoilaze poljodjelstvo, varave su i dandanas štetne za naš narod. U groznoj gospodarskoj krizi, koja se sve većma zaoštruje, može da izdrži jedino onaj, koji ne zaboravlja na duboke riječi pjesnika, da je:

ZEMLJA MAJKA NAŠA...

Velika bijeda u Istri

Pisali smo već u više navrata, dapače redovito i mnogo puta o tom predmetu. I bili smo zbog toga proglašeni političkim smutljivcima, koji podbadamo narod proti Italiji. sve je bilo naravski u najvećem redu, posvuda samo bogatstvo i preobilje. Medjutim je tršćanski «Piccolo» poslao gosp. Battaru, Zadranina, da po Istri istraži prilike i da vidi što je na stvari, da seljaci ne plaćaju poreze. Slike, koje nam podava gosp. Battara, su istinite. On dolazi do zaključka, da istarski seljaci ne mogu da plate poreze, jer nemaju ništa, jer je siromaštvo strašno, kako niti u najbijednijim krajevima južne Italije. Ali on konstatira, da se to siromaštvo širi i pojavljuje posvuda u Istri i tamo, gdje su krajevi bili prije bogati. Nemarnost vlade, koja zapušta te krajeve i slabi sistem uprave su glavni krivci tom propadanju. Riječ ima gosp. Battara.

Ekonomska kriza, veli on, kršila je poreznu silu istarskog naroda. Posvuda vlada najveća bijeda. Kako može taj narod da plati poreze zaostale od godine 1915, kad je bio tekom rata po svijetu ili evakuisan; kad je rat sve uništio, i kad je sve propalo. Italija je svejedno na temelju registara austrijskih poreznih ureda počela utjerivati zaostale poreze i uvela poslije još svoje poreze, koji baziraju na sasvim drugom sistemu, na drugim metodama.

Pod Austrijom su ljudi točno navadjali svoje dohotke, porezi nisu bili veliki, a porezni su uredi bili blagi u utjerivanju. Italijanski porezni uredi su blagi u ustanovljenju poreznih vrela, ali neumoljivi i strogi su u utjerivanju poreza, koji su osim toga i visoki. Sada se dogodilo to, da su italijanski porezni uredi uzeli kao bazu one točne podatke prijašnjih austrijskih poreznih ureda, pa su zbog toga porezi viši nego igdje u Italiji. Oporezovano je danas čak i ono, što služi seljaku kao alat za obradjivanje zemlje. Zar nije magarac ili vol, kojim on obradjuje zemlju isto tako jedan strumenat kao plug i motika? A ipak se sve to pljeni i prodava na dražbi, za maleni novac. Tako je dva magarca od 500 lira bilo prodano za 60 lira. Velika se masa naroda nalazi u strašnom siromaštvu. Ljudi, koji su bili prije nekoliko godina još imućni, danas prosjače. Osobito Poreština pruža užasnu sliku te neizmjerne bijede. Poreština, koja je i inače u moralnom i u kulturnom pogledu zapuštena. Haraju bijeda i bolest i sigurnost za život i imetak je vrlo neizvjesna. (Op. ur.: Pisac navadja nekoja sela, ali što vrijedi za ta sela, ne može se jednostavno generalizovati, jer nisu sva sela na Poreštini moralno i kulturno tako propala.) Katuni ima 300 obitelji, tih zadnjih dana umrlo ih je od škrlatice 12, a liječnika nema. Neznanje je strahovito. U Sv. Ivanu hara bolest i kida život nejakoj slabo hranjenoj djeci.

Evo sela Ladrovići, evo Kringe, slike moralne, kulturne i materijalne zapuštenosti. Ima kuća, gdje nema ni prozora nego samo vrata, a ljudi ne poznaju vilice. Pa čemu, kad nemaju što jesti? I. t. d. Pisac prelazi onda na Pazinštinu, ističe osobito Beram, koje je bilo jedno gnijezdo bandita, tenkar za vrijeme franceske vlade uspjelo je istrijebiti tu socijalnu ranu, ali pod Austrijom se je banditizam opet pojavio. Sada je ipak u tom pogledu malo bolje, premda u krvi ima još mnogo tare. Zemlja ne rodi niti treći dio onog što bi morala da rodi po poreznom katastru. I seljaci su poplavljeni od platežnih naloga. Ali oni bacaju harte. Šta će im harte, kad nemaju novaca? Kad je eksekutor, koji dolazi redovito sa karabinijerima, uzeo sve, što može još da uzme? Plijeni se i prodava na dražbi i seljak ostaje gol i prazan.

Velika je rana i pomanjkanje komunikacija i cesta. Jedno pismo iz Baderne do Tinjana treba — pogodite, Europejci, koliko! — treba tri dana, jer ide iz Baderne u Poreč, onda u Trst, onda u Pazin, a iz Pazina po listonoši u Tinjan. A Tinjan je odaljen od Baderne 15 kilometara.

Pisac nastavit će svoje članke, pa ćemo se opet na njih da osvrnemo.

DOPISI

IZ RIJEKE.

Oni milijuni. - Pečeni «fiumani». - Kavafango. Izgubljena misa.

Još ni va tikve octa i već se octi... Još nije ni stiglo na Rijeku ono 25 milijuna, i već bi neki htjeli na njihov račun da živu i «frajaju». «Vedetta» nam je ovih dana iznijela jedan slučaj, koji nam pokazuje, kakovi sve ljudi dolaze na Rijeku i kakovim namjerama.

Bit će tome od prilike mjesec dana, što je na Rijeku doputovao neki Attolini. Rodio se čovjek u Trani, u provinciji di Bari, a došao na Rijeku s jednom valižicom, u kojoj bijaše u svemu jedna košulja, dva «koleta» i jedan par trošnih cipela. Malo robe, ali puno nade u fijumansku pamet i — dobrotu...

I tako, čim je moj Attolini stigao na Rijeku, umio se, očešljao i izišao... kamo?... Pa kud će suza neg na oko? Kud će moj Attolini nego na pijacu «Daaaante», gdje je siguran, da će naći čeljadi, koja će ga razumjeti? Tu je odmah počeo da pripovijeda, kako je on sa svima ministrima u Rimu «ćo mi ćo ti»... i kako on, kad je tamo objeduje s ministrom De Stefani a večera s ministrom Federzoni i kako se ljuti na jednoga ministra, koji da nije prihvatio jedan njegov plan za proširenje riječke luke...

Moji Fijumanci slušaju, kimaju glavom i sve jedan drugome govore: — Na nosu mu se vidi, «che el ze intelijeeeeente». Još su mu se više čudili, kad je stao da pripovijeda, kako je došao na Rijeku samo za to, da vidi na svoje oči, što se tu radi, a kad se vrati u Rim, on će već izmedju jedne pijetance i druge kazati ministrima, što treba da se učini.

Još je opširnije i temeljitije razvijao te svoje ideje u gostionama, kod vina, što su mu ga ujedno s objedom ili večerom plaćali moji neizmjerno dobri i oduševljeni Fijumanci. Kod četvrte čaše počeo bi da bilježi imena onih, što su mu plaćali vino i posudjivali novac budući da je, kako reče, slučajno ostao bez para, a to sve krivnjom pošte, eh, čut će ga onaj ministar pošte, koja mu još nije izručila jednu naputnicu na deset tisuća lira.... Medjutim on je bilježio imena i svakome obećivao po jedan dio od onih 25 milijuna, što će ih Rijeka dobiti: nekomu 20, drugome 30, a nekima bogme i po 50 tisuća lira. To će on isposlovati vrlo lako. Jednu besjedicu jednome ministru kod večere jednu besjedicu drugome ministru kod večere — i novac će teći kako Fiumera.

I moji mili Fijumanci slušali, smiješ li se, trli sebi ruke, i čovjeku točili i plaćali. A onda se sve svršilo, kao što se to obično svršava. Ispostavio se naime, da je taj Attolini jedan obični hohštapler ili imbroljun, šćepali ga i zatvorili u bajbok, a moji Fijumanci ostali s dugim nosom.

Nije ovo prvi put, što su moji Fijumanci ostali s ovako dugim nosom. A svemu tomu kriva je samo ova naša kolosalna fijumanska dobrota... Mi sve vjerujemo i svakome, jer smo predobri, a tko je predobar, taj je oslu spodoban — stara je riječ. Jest! Jest!

No kad smo već kod osla, ajde, da vam pričam, što mi se onomadne dogodilo u Trstu. Imao ja tamo nekakva posla, pa kad ga izvrših, odoh da potražim gostionu, u kojoj ću dobro objedovati. Moj me fijumanski nos namjerio na jednu krčmu, gdje se obično sastaju svi rafiniraniji bonkulovići. Sjednem i pitam, imadu li ribe. — Si, gavemo skombri, dentai, e «fiumani», odgovori mi kelner, zgoljni Triestinac.

— «Fiumani» — kakovi vražji — fijumani, u čudu ću ja.

— Ma si, «fiumani»... La speti un momento...

Čovjek skoči u kuhinju i malo zatim donese mi jednoga velikoga — oslića. Ja ga začudjeno pogledam:

— Ma ovo su — azinei!... rekao sam ja.

— Ja, ma ovdje kod nas zovu ih — fiumani.

— A zašto vi Tržačani zovete oslića — fiumani? — počeo sam se ja malo da ljutim, jer najzada krv nije voda, a ja ne dam da se s mojim rodjenim gradom niko ruga. Ima i u mene ponosa, corpo dela britola!

Onda mi je on objasnio, da je to sve radi politike. Tršćani ne mogu nikako razumjeti, kako smo mogli mi Riječani objesiti o klin svoju staru, slavnu autonomiju i tolike druge stvari, koje su učinile, da smo pali s konja na — oslića, pa kako su Triestinci duhoviti, oni su, da nam se narugaju, prekrstili osliće ili azinele u — fiumane. I tako, ako idete u tršćansku peškariju, ne ćete čuti drugo, nego: «me dia un kilo de «fiumani», mezzo kilo de «fiumani» due kili de «fiumani» — i sve tako.

U meni uskipjela žuč. Dolazilo mi, da zgrabim onog velikog oslića i da ga sa svim tanjurom bacim u lice oneme kelneru, ali sam se svladao. Šta više, onaj siromašni oslić izvalio je na mene one svoje velike i dobre oči tako milo ma baš ko na brata, da mi se ražalio i kako se u tom času u mome želucu razbudili moji djedovski instinkti, rekao sam kelneru:

— Ispecite mi ga!

— Cossa, el fiuman?... Va ben!

I otišao. Oslić ili kako oni vragovi u Trstu vele: fiuman, bio je vrlo dobar. Svega sam izio, i glavu sam svu «pocucao», a pametniji nisam postao ni za dlaku. I zalio sam ga nekakvim dobrim vinom i ne znam dali je krivo vino, ili nešto drugo, stoji, da sam po što sam izio oslića, imao osjećaj da sam prožderao rodjenoga brata svoga...

I zato ja i danas još izgledam sam sebi kao nekakav ljudožder-kanibal, što li?

Medjutim tješi me, što smo od vlade dobili — kavafango ili dragu.

I «Vedetta» se tome veseli i svi se tome veselimo... Neki napredak opaža se i na nekim drugim granama našega riječkoga života. Tako sam ovih dana naišao na dvije žene, što pred kapitanerijom od Porta čupaju travu. — Što vi to plevete, dobre ženice? — upitah. A one meni: — Ovo je za oneh 25 milijuni... Brzo te ih prnest v Reku, pak trebe da bude sve čisto i da se svetu pokaže, kako od sada napred ne će već na rečkem porte trava rast...

Još jednu i — gotovo.

Nedavno je bio sveti Ivan Nepomučeni i ja sam se spremio, da idem do kapelice kod mostā.

— Kamo greste? — upita me Ninetta.

— Idem k misi u kapelicu svetoga Ivana.

— Ca vam gredu bakuli po glave? Ca ne znate, da se va onoj kapelice ne more masit?

— A zašto ne?

— Ma Bog vas sental ter vas sental — ca ne znate, da je pol kapelice talijanske a pol jugoslavenske? I oltar je pol talijanski i pol jugoslavenski, i zvončić... I tako, kada bi zvončić zazvonil, ne bi se pravo znalo ako klepje za talijansku ale pak za jugoslavensku bandu. Kako ćete dunkve da se masi v takovoj kapelice? Ako je kapelica pol talijanska a pol jugoslavenska, moral bi i pop, ki masi bit pol Talijan a pol Jugoslaven. I mežnjar bi moral bit pol Talijan a pol Jugoslaven i lemozina bi morala imet dve škuji; jednu talijansku a jednu jugoslavensku. I za dim od kadilnice ne bi se znalo, ki je talijanski a ki jugoslavenski. I sveći bi morale goret na pol... A da kapelica ima organ, pol bi piski moralo bit talijanskeh a pol jugoslavenskeh. Je tako, ali ni tako?

Pošto sam dobro promislio i promozgao, došao sam konačno i sam do uvjerenja, da je zaista onako, kako govori Ninetta, i nisam otišao nikuda.

I tako će ona moja izgubljena misa pasti na dušu onih, koji su ovako premudro pocijepali moju dragu kapelicu Svetoga Ivana Nepomučenoga.

Rokac.

Franina i Jurina

Jur.: Sada ga imam v ruke.

Fr.: A kega? Ča?

Jur.: Dokument...

Fr.: Kakov dokument?

Jur.: Dokument, va kem stoji crno na belem, da smo ti i ja imeli zasensega pravo, kada smo se ono tuževali, da je nam va Istre voda prišla do grla i preko...

Fr.: Ma ja još pravo ne razumem...

Jur.: Ovo ča ja držim v ruke, to su one novini s Trsta, ke se zovu «Piccolo». Va tem «Piccole» napisano je sve, ča smo mi još prej četire leta govorili od tasi, šovratasi, šteuri, šovrašteuri, ricchezza mobile, nevoja štabile, Kažatiko, manjatiko, panatiko i ča ja znam, kako se sve zovu one štibri i porezi i prirezi i nameti, ča su ih va ovo zadnje vreme petali na ove naše brižne pleća...

Fr.: To je dunke ta dokument? I ti misliš, da se «Piccolo» zaspravlje jadi?

Jur.: On se ne jadi — on se tuži.

Fr.: A na kega?

Jur.: A na kega drugega, ako ne na guveran. «Piccolo» govori: Istra je jako siromašna zemlja, a pritišću ju tako strašna plaćila, kako da bi bila najhuja pastorka talijanska.

Fr.: Ča j' ta rekal?

Jur.: I još je rekal: Istra je siromašna zemlja. Njoj se mora puno davat, a malo zimat. A dogaja se zasemsega nopak: Istre se niš ne dava, a dela se sve moguće, da se z nje zimuze, ča se više more.

Fr.: Ma, Jurino, to su naše besedi. Mi smo već toliko puti rekli i dokazali istu stvar. Ča nismo morda?

Jur.: Čekaj malo! «Piccolo» se tuži osobito na one taši, ke ne plaćaju tova-

rića, na kravicu ale na vola, ki kmetu pomaže obdelevat zemlju. A to je, govori «Piccolo», kako da se stave plačila na plug ale na motiku, ale pak kako bim ja rekal, kako da se stave taši na pero s kem se piše, ale pak na lapis, s kem se deca vade pisat.

Fr.: Ma jušto tako! Ljudi Božji, kamo ćemo prit, ako se bude tako napred hodilo?

Jur.: Tega se i «Piccolo» najveć boji. On piše: Mussolini je još lane pred celim svetom rekal, da je Istra va takovoj mizerije, da njoj treba valje pomoći i to ča više moguće. Zač se ta pomoć ne pošalje Istre? — pita «Piccolo».

Fr.: Ima pravo! Svi talijanski fašisti govore, da je Mussolini muž beseda, kakovega ni još rodila majka pod ovem našem suncem. Zač ne spuni ča j' rekal? Zač ne pomore Istre?

Jur.: To pita i «Piccolo» i govori: — Kad smo bili pod Austrijom, morali smo delat fašijoni, i austrijski je porezni ured na njih zračuneval ono, ča se je moralo plaćat. Ta plaćila na harte bila su dosta velika, ma se je plaćalo, kada se je moglo i kako se je moglo. Kadagod bi pinjorali robu, ma do prodaji, do ezekucije ne bi nikada prišlo. A ovde, pod Italijum stave ti na harti vela plaćila, a moraš ih platit, ako ne, poć će ti pod tambur sve ča još imaš.

Fr.: Ča to je rekal «Piccolo»? Da smo mi to rekli, pucali bi na nas, da smo šoveršivi, da smo proti Italije i da nas treba zato fulminat.

Jur.: Ja ma «Piccolo» govori, da ovo ča on piše, ni pulitika a ni oni nemiri, i ono velo nezadovoljstvo ko se već vidi po Istre. da ni pulitika, ma da bi mogla bit. I još govori: Ako bude ovo ovako napred hodilo, ovi nemiri i ovo nezadovoljstvo po Istre postat će političko, ljudi će se svi stavit proti guvernu, a svet preko kunfina će se veselit temu i novine celega sveta će pisat, kako je v Istre zlo i kako je narod jako nezadovoljan. I to da će škoditi i Istre i Italije.

Fr.: Ki bi mane bil jedanput rekal, da će «Piccolo» ovako pisat!

Jur.: Vremena su se promenila. Jedanput su ovi naši ovudnji Talijani pisali, da je Istra «ridente terra», «bella e ricca». Talijani su to verovali, pak kada su prišli semo, su rekli: kada je Istra «ridente» e «ricca» — neka plaća... I zato su ta plaćila. A da se j' jedanput pisalo, da je Istra brižna, bilo bi za sigurno sve drugačije. Nego danaska smo se malo previše zastentali. Pustimo malo za drugi put.

Fr.: A borme — pustimo!

IZ MUNA.

Iz naših strana malo vam se javljamo, jer nema kod nas ništa dobrog, pa bi morali samo tužakati.

Ničim se ne možemo pohvaliti, jer otkada smo se slabo ponijeli na prošlogodišnjem izborima, kano da nas je sram pred našim poštenim narodnim ljudima. A i zbilja zalazimo u sve veće blato. —

Naša narodna nošnja, kojom se ponosila cijela Ćićarija i čitav naš narod sve više izčerava, a naše ženske hoće da budu moderne. — Žalosno je zbilja, da se gubi naše lijepo narodno ruho, po kojem su nas poznali ovi susjedi, da smo čisti i svoji ljudi. —

K nama dolazi u priličnom broju naša obljubljena novina «I. R.» a čita se medju nama takodjer neki slovenski list, koji sije razdor i mržnju medju narodom. Pomislite braćo, kako se to slaže Mune u Ćićariji i «onaj list»! Nastojmo, da raširimo svoju jedino pravu novinu «Istarsku Riječ» i da se na nju mnogi pretplatimo. — Ona će nas malo pomladiti i staviti na pravi put, jer mi već zaboravljamo, da smo Slaveni. Izgubili smo onaj junački naš narodni ponos, jer su nas svi i zaboravili. Medju nama nitko u narodnom pogledu ništa ne radi, nitko se za nas ne brine i tako ide sve slabo.

Opametimo se i držimo se svoga roda i jezika, da ne budu drugi na nas kazivali prstom.

Mladić iz Muna.

Politički pregled

Vanjska i unutarnja politika Italije.

Prigodom rasprave o proračunu italijanskog ministarstva vanjskih posala dao je Mussolini u rimskom senatu ekspozé o vanjskoj politici Italije. Prije svega je istakao, da je nakon sahrane ženevskoga protokola nastupilo u Evropi zatišje, ali da su sva pitanja ostala neriješena. Konstatovao je, da Hindenburgov izbor u Italiji nije primljen nepovoljno i da je predstavnicima Italije u inozemstvu naložio, da istaknu kako italijanska vlada smatra, da Hindenburgov izbor može da olakša riješavanje svih medjunarodnih pitanja, u kojima je Njemačka zainteresovana. O odnosima s Jugoslavijom je rekao, da su srdačni i vrlo dobri i da prema Jugoslaviji provodi politiku, otpočetu prijateljskim paktom, koje je ostvareno političkim paktom. Ova se politika nastavlja na konferenciji u Firenzi, čiji će zaključci mnogo koristiti odnosima oba naroda. Dobri medjusobni odnosi donijeli su mnogo koristi Rijeci. Što se tiče Bugarske i komunističke opasnosti u njoj, rekao je, da je italijanska vlada potpomogla, da Bugarskoj bude dozvoljeno povećanje vojnoga kontingenta. Njemu nije jasno, kakova je situacija sada u Bugarskoj i tko je tamo gospodar, ali se boji da sadašnja njezina vojna snaga ne će biti dovoljna, da u slučaju novih nereda uspostavi red. Bugarskoj se mora pomoći, jer bi inače mogla da postane žarište boljševičke akcije na Balkanu. Boljševička opasnost nije značajna za Italiju. Komunizam u Rusiji je potpuno promašio i to zato, što je došao u oprjeku sa životom, historijom i prirodom. Što se tiče garancijonoga pakta, on je zato, da ga sklope s Njemačkom sve saveznićke velike sile, ali da se ne garantuje samo sigurnost granica na Rajni, nego i na Brenneru. Protivi se priključenju Austrije Njemačkoj, jer bi to Italija smatrala kršenjem ugovora o miru. Govoreći o medjusavezničkim ratnim dugovima je istakao, da Amerika nije poduzela nikakove korake, da otpočnu pregovori oko uredjenja tih dugova. Ako dodje do tih pregovora, Italija će tražiti, da joj se priznaju njezine žrtve u ratu i da se pitanje toga dugovanja uredi prema bogatstvu pojedinih država. Ako se Engleskoj i Franceskoj dopusti moratorij, zatražit će ga i siromašnija Italija.

Italijanske novine javljaju iz Rima, da je pred nekoliko dana došlo u Rovigo u do sukoba izmedju fašista i komunista. Tom su zgodom ostala dva radnika ubijena. Kada su obje žrtve bile pokopane zatražili su radnici, da budu zatvoreni dućani. Pošto im nije bilo udovoljeno želji, došlo je do ponovnog sukoba, pri čemu je ostao mrtav jedan radnik. Na radnike su pucali i iz jednog malenog dućana. Nato je redarstvo uapsilo vlasnika dućana. Medjutim na putu k zatvoru fašisti su oslobodili jednog uapšenika, dok su drugoga umorili komunisti. Posljedica tog umorstva bila je ta, da su fašisti u Padovi provalili u prostorije socijalističkog lista «Il Veneto» te počinili veliku štetu i tiskari i redakciji. Iz Rima javljaju, da je došlo do sličnih izgreda i u drugim italijanskim gradovima.

Deseta obljetnica ulaska Italije u rat — XXIV. maj — bila je dostojno proslavljena po čitavoj Italiji.

Poznato je, da su framazuni učinili Mussoliniju, odnosno fašizmu u Italiji velikih usluga prigodom pohoda na Rim 1923. No Mussolini je htio uništiti tu organizaciju i stvorio zakonski projekt o tajnim društvima i udruženjima. Tim je zakonom pogodjeno mnogo poslanika iz opozicije, koja sudjeluje u parlamentu, a i moguće po koji fašistički poslanik. Kad je projekt o tajnim društvima došao na glasovanje u parlamenat, Mussolini je zahtjevao poimenično glasovanje. Čim su to poslanici opazili, mnogi su se oddaljili iz dvorane tako da su u dvorani ostala samo 203 poslanika, a treba da ih je najmanje 227 za stvaranje zaključaka. Mussolini je tražio, da se glasovanje odgodi, a pri tome je poduzeo korake da se fašistički poslanici onog dana kad bude glasovanje nadju svi na okupu u parlamentu. jer da će u protivnom slučaju oni poslanici, koji se ne odazovu pozivu biti disciplinarno kažnjeni i isključeni iz fašističke stranke. Naravski pred tim strahom svi su fašistički poslanici došli i glasovali za taj zakon.

Tekst ovog zakonskog projekta sadržava u svemu dva člana. U prvome se veli, da društvo i organizacije, koje djeluju na području kraljevine moraju podnositi redarstvenim vlastima prijavu o svom konstituiranju, te tačan opisak članova. Za slučaj, da vlasti zatraže bilo kakove podatke o radu pojedinog društvenog udruženja, ovo im je dužno smjesta dozvoliti uvid u društvene knjige i dati sva nužna usmena i pismena obavještenja. Članovi uprave udruženja moraju, najduže u roku od dva dana, odazvati se bilo kome pozivu policijskih vlasti. Prekršitelji ovih odredaba kažnjavaju se zatvorom u trajanju od najmanje tri mjeseca i globom od dvije do šest hiljada lira. Za slučaj, da se policij. vlastima od strane uprave nekog udruženja dadu krive ili nepotpune informacije o radu udruženja, predvidjena je kazan zatvora od najmanje jedne godine i globa od pet do trideset hiljada lira za sve funkcionere upravnog odbora. Suviše daje se ovlaštenje prefektima provincije, da mogu raspustiti udruženja, koja provode bilo kakovu tajnu akciju. U drugom članu se odredjuje, da svi državni pokrajinski i općinski činovnici, te namještenici bilo koje institucije, koja stoji pod državnim, pokrajinskim ili općinskim nadzorom, ne smiju se začlaniti u udruženja i organizacije, koje tajno djeluju ili koje svoje članove obvezuju, da čuvaju izvesne tajne. Ako bi netko od pomenutih prekršio ovu odredbu, predvidja se suspenzija i potom otpuštanje iz službe državne, pokrajinske ili općinske. U roku od petnaest dana po stupanju ovog zakona na snagu, svi su javni namještenici dužni ispisati se iz sličnih društava i to javiti redarstvenim vlastima.

Naš veliki natječaj za nagrade

Pretplatnici „Istarske Riječi", pozor!

Po običaju amerikanskih i engleskih novina počele su i mnoge ovdašnje novine da raspisuju nagrade za one svoje čitatelje, koji odgoneću jednu danu zagonetku, koja je obično jedan takozvani «puzzle». Taj se je običaj tako raširio, da danas «puzzla» malne sva Amerika i veliki dio Evrope. Medjutim mi ne ćemo da se služimo «puzzlom» jer je to obično zagonetka teže naravi, koja uzima i mnogo vremena.

Naš je problem mnogo jednostavniji i svakome pristupačan.

U čemu se dakle sastoji naša zagonetka?

Jednu staklenu flašu (bocu) od ½ litra napunili smo sa običnim domaćim kukuruzom pred za to izričito sastavljenom komisijom. Tu je bocu komisija napunila kukuruzovim zrnjem, začepila i zapečatila, a da nitko nije prije prebrojio zrnje. Sada treba pogoditi, koliko je zrnja u toj zapečaćenoj boci od ½ litra. Poslije 30. junija komisija će se ponovno sastati, otvoriti tu zapečaćenu bocu i prebrojiti zrnje. Nagradu će dobiti oni, koji su pogodili koliko imade zrnja u toj boci, dotično, koji se najviše približi broju zrnja sadržanog u boci. Ako imade više njih, koji su naveli isti broj, ili se u jednakoj mjeri približili broju, odlučiti će medju njima žrebanje, te će prema tome otpasti na njih prva, druga i daljnje nagrade, dok ne budu sve nagrade iscrpljene. Jedan te isti pretplatnik ne može dobiti više od jedne nagrade.

Uvjeti za natječaj su slijedeći:

1. Mogu da se natječu samo pretplatnici «Istarske Riječi», koji su do 30. junija namirili svoju zaostalu i tekuću pretplatu, a mogu se natjecati i oni, koji se do 30. junija nanovo pretplate za godinu dana i pretplatu odmah i namire.

2. Natjecati se mogu samo oni naši pretplatnici, koji stanuju u Julskoj Krajini, Zadru i u Lastovu.

3. Riješenja moraju se poslati najkasnije do 30. juna ove godine na upravu «Istarske Riječi». Riješenja poslata poslije toga roka ne će se uzeti u obzir, te su takvi natjecatelji isključeni od svake nagrade.

A sada da vidimo, kakve su to nagrade. Ima ih dosta. Darovi su nam dali i stavili u tu svrhu na raspolaganje prijatelji našega lista. Nekoji ne će da budu imenovani. Sigurni smo, da ćemo dobiti još mnogo darova, pa će prama tome broj nagrada i porasti. Mi ćemo već u listu javiti. Nagrade jesu za sada slijedeće:

I. nagrada: 600 lira u gotovom novcu i putni trošak u trećem razredu do Trstu i natrag;
II. nagrada 400 lira;
III. 5 kg kave,
IV. 10 kilograma šećera;
V. 2 muške košulje;
VI. 12 žepnih maramica;
VII. mala ura budilica iz nikela;
VIII. Velika slika Marka Kraljevića u bojama, u okviru sa staklom;
IX. jedan kišobran.
X. Stroj za maščenje grožđja u vrijednosti 400 lira (daruje g. Puhalj — Pula);
XI. 6 ručnika (daruje gospodja M. I. u Trstu);
XII. jedna sumpornjača.

Druge nagrade slijede u budućim brojevima.

Domaće novosti

Zapljene našeg lista.

Tri broja «Istarske Riječi» (br. 19., 21. i 22. bila su od oblasti zaplijenjena. O zaplјeni br. 21. i 22. smo primili pismene dekrete. Za br. 21. primili smo ovaj dekret

Kr. Prefektura za tršćansku pokrajinu br. 082-4471.

Prefekt za tršćansku pokrajinu.

Uvidjevši da hrvatski tjednik «Istarska Riječ od 21. maja 1925 br. 21 u članku pod naslovom «Dvadeset i četvrti maja» sadržaje lažne i tendenciozne vijesti, koje su kadre poremetiti javni red;

vidjevši čl. 3. općinskog i pokrajinskog zakona;

odredjuje:

hrvatski tjednik «Istarska Riječ» od 21. maja 1925 br. 21. je zaplijenjen.

Kr. Kvesturi u Trstu se nalaže da izvrši ovu odredbu.

U Trstu, dne 22. maja 1925.

Prefekt: Moroni.

Glede prvog izdanja današnjeg broja primili smo jednaki dekret, u kojem se kaže, da je list zaplijenjen radi članka pod naslovom «Premetačine i progoni». (odredba Kr. Prefekture br. 082-4563 od 28. maja 1925.)

Naši pretplatnici i sav naš narod vide u ovim zapljenama, da mi idemo pravim putem u borbi za naša narodna prava. Narodni izdajica «veliki učenjak svjetskoga glasa», pravi urednik malog listića će se barem sada veseliti, kad opazi da i on i oblasti imadu isti cilj: uništiti «Istarsku Riječ».

Uredjenje imovinskih odnosa u Istri.

U ponedljeljak, dne 25. o. mj. sastala se u Puli italijansko-jugoslovenska komisija za uredjenje imovinskih odnosa u Istri. Komisija je sastavljena od 6 članova i 6 zamjenika. Jugoslaviju zastupaju dr. Matko Laginja, dr. Dinko Trinajstić, dr. Marijan Cukar, dr. Ivan Antončić, župnik Andrijčić i dr. Jelušić, a Italiju senator Chersich, dr. Farina, Lanza i dr. Steffe.

Zadatak spomenute komisije jeste taj, da privede riješenju sva pitanja, koja se tiču u prvom redu cijele Istre, a zatim njenog manjeg dijela, koji je pripao Jugoslaviji. Kako se u dobro informiranim krugovima računa, komisija će brzo dovršiti svoj rad.

Rezultati jednog popisa pučanstva.

Po zadnjem popisu pučanstva, naravski po popisu kako su ga znali provesti, proizlazi, da ima u Julskoj Krajini 887.753 žitelja, od kojih je italijanske narodnosti 530.180 (t. j. 56.6%), Slovenaca ima 258.944 (t. j. 29.2) i Srbo-Hrvata 92.800 (10.5). Razumije se, da su te narodnosti ovako nabrojene samo «ad usum delfini». Popis se naime nije vodio na temelju narodnosti, kojoj svatko pripada, nego onaj, koji je znao da govori italijanski, taj je jednostavno bio naveden kao Italijan. Kad je koji Hrvat rekao da govori i italijanski, a to znade velika većina kod nas, tada su ga vrgli jednostavno medju Italijane. Sad je Istra definitivno spasena. Ali kad nas ima tako malo, zašto toliko straha! Zar nas ne bi mogli jedamput pustiti na miru, te dati nam i škole na našem jeziku, kako nam to po svim prirodnim i božjim zakonima pripada.

U Veneciji Tridentinskoj su pronašli da ima u svemu 622.288 žitelja, od kojih su 426.638 (t. j. 69.5) Italijanci, a 195.650 (t. j. 31,4) Nijemci.

A la bonheur!

Rijeka sjedište biskupske dioceze.

Čitamo, da je Rijeka postala sjedište jedne biskupske dioceze. Time je ispunjena već davna želja Riječana, koji računaju, da će im ta okolnost koristiti u ekonomskom obziru. Zrno do zrna pogača, kamen do kamena palača!

Za one, koji imadu uložne knjižice skrahirane Banke Adriatike u Opatiji.

Svi oni, koji imadu uložne knjižice Banca Adriatica u Opatiji za malene iznose, kojih nisu prijavili, neka pošalju knjižice gospodinu dru. Uliksu Stangeru u Opatiji. Na taj način će bez troška spasiti, što se bude od Banke spasiti moglo.

Broj 23 Poštarina plaćena u gotovom. (Conto corrente colla posta) U Trstu, 4. junija 1925. Pojedini broj 25 cent. God. III.

„Istarska Riječ“ izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin“. Preplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 25·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57.

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari“. — Narodna poslovica.

G. prof. Giannini govori...

Neki profesor Giannini držao je nedavno u Trstu predavanje o zaštiti narodnih manjina u Ligi naroda. Profesor Giannini nije nikakva veličina, zato će i onaj njegov govor ostati kao da nije izrečen. Medjutim ne će škoditi, ako istaknemo one neke njegove misli, što smo ih već i do sada nekoliko puta od Italijana čuli i u njihovim novinama čitali.

Prva misao, koju nije izrekao on, već njegov kolega, profesor Asquini, glasi: Trst je kao stvoren za proučevanje ovakovih pitanja, kaošto je i ovo o narodnim manjinama i to uslijed dosada stečenog iskustva u tim stvarima a i po svojem geografskom položaju.

O geografskom položaju ne govorimo... Što je pak do stečenog iskustva mi ne znamo ni koje bi moglo da bude to iskustvo ni kakve bi nauke mogli Tršćani, a po njima i drugi Italijani, iz njega da crpe. Nekakvo iskustvo u tome smislu osjetili su na svojoj koži ne Italijani već tršćanski Sloveni, i to još u vrijeme, kad je Trst bio pod Austrijom. Još je gore iskustvo, što se na njima prelomilo iza sloma — i kad bi se sve to njihovo iskustvo skupilo u jednu knjigu, pokazalo bi se i Italijanima i cijelome svijetu, kako se s narodnim manjinama ne smije da postupa. No kako profesor Asquini nije zacijelo mislio na Slovence, to i ona njegova izjava nema nikakva oslona ni opravdanog temelja. Ona pada sama od sebe i mi ne znamo, kako mu je uopće palo u pamet, da je svaj grad proglasio kao nekakov centar za nauku ovakove ruke.

Prof. Giannini započinje iza toga svoj govor i veli, da pitanje narodnih manjina nije staro. Svijet da se bavi njime tek kojih pedesetak godina. Medjutim to pitanje je kudikamo starije. Ono je započelo u času, kad se u duši podjarmljenog roba razbudila ljudska svijest, a to nije bilo tek juče.

Nigdje pak nije ta svijest dolazila na površinu kako baš u Italiji, pa nam je zato Italija i u tome učiteljica.

Kako je poznato mirovna konferenca od g. 1919. nije tražila od velevlasti, dakle ni od Italije, nikakvih garancija za narodne manjine, koje su im istim mirom bile prisajedinjene. Ona je takove garancije tražila samo od novih, malih država, kao od Čehoslovačke, Poljske, Jugoslavije itd. Giannini veli, da se to tražilo od spomenutih država zato, jer da su — turbolentne ili kako bi se drukčije reklo nemirne... Zašto su Čehoslovaci, Jugoslaveni i Poljaci turbolentniji ili svadljiviji od drugih većih naroda — nato bi teško bilo odgovoriti. Kad je janje gasilo žedju na potoku, optužio ga je vuk, da mu muti vodu, što je bilo sasvim nemoguće, jer je janje stajalo na mjestu, gdje je nije moglo da muti. Tako i velevlasti: kad one kažu, da je neko turbolentan — on je i ostaje turbolentan, pa mâ bio baš i pitomiji od janjeta. I tako se dogodilo, da su nove države Čehoslovačka, Jugoslavija i Poljska morale da dadu za svoje narodne manjine garancije, da će se te narodne manjine moći razvijati nesmetano bilo u nacionalnom bilo u kulturnom pogledu. Velevlasti nisu dale tih garancija i zato one mogu da sa svojim narodnim manjinama rade, što ih je volja. One mogu tim svojim manjinama da ispuštaju iz službe ili premještavaju učitelje, da im svake godine ukidaju po jedan razred, da im guše jezik u uredima i na sudovima, da im bacaju staro narodno slovo iz božjih hramova — sve to i tolika druga nasilja mogu da čine velevlasti, koje nisu proglašene turbolentnima, dok na primjer Jugoslavija, koja je proglašena nestašnom i nemirnom, mora biti mirna, kad druga koja velevlast za zaštitu svojih suzemljaka otvara u malom Krku ili gdje drugdje koju svoju školu.

Prof. Giannini preporučuje Ligi naroda, neka za neko vrijeme ostavi pitanje o zaštiti malih naroda po strani. Ta stvar da će se vremenom i iskustvom rješiti sama od sebe. Kako? Pa onom svemogućom asimilacijom, o kojoj nam je već toliko puta govorio g. Mussolini, i koju je bez sumnje imao na umu i g. Giannini, premda se to ne vidi iz onih njegovih riječi, što su ih donijele novine.

Hoće li pak Liga naroda prihvatiti ponudu g. profesora Gianninija — to je sasvim drugo pitanje...

25-godišnjica vladanja kralja Viktora Emanuela III.

Dne 7. ovog mjeseca slavi se kao svake godine ujedinjenje Italije i takozvana svečanost statuta, t. j. ustav kraljevine Italije. Ove godine slavit će se toga dana i dvadesetipetgodišnjica vladanja Nj. V. Kralja Viktora Emanuela III, jer je prije 25 godina Kralj Viktor Emanuel stupio na italijansko prijestolje. Dan 7. juna bio je odredjen za oficijelnu proslavu, akoprem je Kralj postao vladarom tekar 29. jula t. j. onog kobnog dana, kad je njegov otac Umberto I., drugi Kralj Italije, pao žrtvom zločinačke ruke nekoga anarhiste. Po izričitoj želji samoga Kralja proslavit će se ova godišnjica samo dobročinstvima. Pa i to odgovara njegovom karakteru i njegovom mišljenju. Gdjegod je samo moguće Nj. V. Kralj Viktor Emanuel poput svoje supruge, Kraljice Jelene, crnogorske princeskinje, čini dobra.

Ital. narod voli svoga Kralja, jer vidi u njemu onaj ustavni faktor, koji stoji izvan partija i nad strankama, koji je u ovim burnim vremenima jedina nepomična točka. Narod ga voli, jer je kao čovjek dobar i skroman, kao vladar čisto ustavan i pravedan, a kao vojnik hrabar. Voli ga tim više što je on u svjetskom ratu živio sa svojim vojnicima kao posve obični vojnik, a zahvalan mu je i radi toga, što je italijanska vojska pod njegovim vrhovnim vodstvom izašla pobjedonosna iz svjetskog rata.

Naš narod, u koliko se danas nalazi unutar granica italijanske Kraljevine, proslavit će taj dan najdostojnije time, da štogod daruje u dobre, narodu korisne svrhe, bilo za djačku maticu, bilo za siromahe, bilo za našu »Istarsku Riječ.«

Težak položaj Istarske sirotinje

U «Piccolu della Sera» od 23. maja o. g. ima članak nekoga Antona Battare, koji govori o agoniji naroda u Pazinštini. I ne samo u Pazinštini, već i u Puljštini i Poreštini budući da su prilike gotovo svuda jednake.

Tako on veli, da je danas stvar vrlo teška odvažiti se na putovanje po unutrašnjosti Istre. Mjesta što ih dotiču željeznice veoma su rijetka, a kako su autokorijere većinom ukinute, to je prava muka provesti se iz jednoga mjesta u drugo. Tako na priliku izmedju Motovuna i Pazina nema nikakve saobraćajne veze, pa neko, koji bi htio iz Motovuna da ide u Pazin, mora najprije da putuje željeznicom u Trst, pa iz Trsta opet željeznicom u Pazin. I tako mjesto dvadesetak kilometara mora da ih prevali — 388. Za natrag opet toliko. I tako mjesto da izgubi nekoliko sati izgubi tri do četiri dana. Kolik li je to trošak? Kolika danguba!

Bolje nisu ni poštanske prilike.

Ceste su u tako strašnom i zapuštenom stanju, da za voz, koji nosi samo jedan kvintal robe, treba upregnuti do osam volova... Ima puteva kao što su oni, što vode u Kršiklu, Zamask, Gradine itd. na kojima prijeti opasnost, da čovjek sebi skrha vrat, premda su u prvašnje vrijeme bili u prilično dobrom stanju.

Što je pak najgore — veli Battara — to je crna bijeda, s kojom mora da se bori pučanstvo, naročito ono po selima. U vlakovima, na parobrodu, na putu i na trgu — svugdje se govori samo o nevolji, što pritište ubogi svijet, a osobito o taksama, sovrataksama i raznim drugim porezima i nametima, koji su upravo nepodnosivi. Battara bio je u selima, gdje su škole prazne, jer su roditelji prinudjeni, da i svoju najmanju djecu šalju na kakovu zaradu, da dobiju ne koricu bijeloga kruha, kojega oni ne poznaju, nego malo kukuruza, za *škrob* ili kašu, koja je njihova jedina hrana.

U prvašnje vrijeme imao je seljak i novaca i hrane, kasnije u vrijeme rata imao je novaca a nije imao hrane, danas nema ni novaca ni hrane. Ako mu kokoš nese jaje, ponese ga k trgovcu, da mu za nj dade malo brašna — inače on ne će do njega.

Upravo nevidjena nevolja! Da zlo bude gore, oborena su gotovo sva stabla, nema više ni šumica, a svijet je prinudjen da siječe i voćke u vrtovima, samo da dodje do novaca. Gdje nema ni voćaka, tamo se čupaju iz zemlje panji (korjeni) ili takozvani «coki» — pa se i to prodaje za hranu...

Ima čitavih sela, gdje više nema nijednog vola, nijedne krave, nijednog magareta. Tako je u Kanfanaru, tako i u Žminju. Ima tuda čitavih porodica zaraženih malarijom, a nikoga nema, da onim nesretnicima pruži takozvanog «državnog kinina...»

No pravi bič Božji — veli Battara u spomenutom «Piccolu della Sera» — to su razni porezi. Svaki čas stiže seljaku po koji poziv za prijavu ili isplatu poreza. Siromašni je svijet čisto poklopljen papirom, ugušit će se u njemu. Mnogi vele: — Ne ću da platim... Zašto da platim? Vidim, da tome nema kraja. Sve će moje oćći u nepovrat. Sudnji dan!

Ali ako ne plati, nad glavom mu lebdi eksekucija. Takovih ekzekucija bilo je već do sada mnogo. I još će ih biti. Sve sami suvišni troškovi, jer se u najviše slučajeva ne može da nadje kupca... Narod je u očajanju. U jednom selu navalila je neka žena na one, koji su dolazili, da joj zaplijene njeno siromaštvo. U Boljunu zatvorili su nekoga čovjeka, koji se oprô zaplijeni. U drugom selu zatvoriše za slično čitavu jednu porodicu. Za kakov mali zaostatak zaplijene seljaku vola, za stotinu lira trgovcu čitav dućan.

Sve je zlo u tome, što je i u Istri povjereno privatnicima, da pobiru porez. Privatnici, koji su državi i općinama dali ono, na što su se obvezali, hoće silom, da utjeraju svoj novac. Oni ne poznaju obzira ni milosti, dok se prije, dok su poreze utjerivali porezni uredi, moglo često doći i do kakove nagodbe. Porezni uredi bi i počekali, dok ovi ekzatori ne će, već hoće da im se smjesta plati.

A mnogomu zlu krivi su i oni, koji odmjeruju porez. Zbog siromaštva naroda, zbog nestašice gnojiva, uslijed suše i drugih elementarnih nezgoda zemlja je u velikoj većini postala neplodna. Posiješ kvintal sjemena, pa ti u najboljem slučaju rode tri kvintala, mjesto dvanaest, kakò to biva druguda i kako je to i u nas bivalo prije. Jedan Toskanac putujući Istrom izrazio se, da bi se ovakva zemlja u njegovu kraju proglasila kao neplodna...

Battara zaključuje: — Bude li porezni sistem i unaprijed tištio ovako seljački svijet i oduzimao vlasnicima zemljišta, pa način i sredstva, da svoju zemlju poprave — ona će u najkraće vrijeme postati zaista neplodnom.

A mi pitamo: Hoće li i glas «Piccola» ostati glas, što vapi u pustinji?

DOPISI

IZ RIJEKE.

Veterani i barometar. — Razmatranja o aplavzu. — Imamo biskupiju. — Mussolini govori... — Bresci. — Nino u fabrici tabaka.

I mi na Rijeci imali smo naš ventiquattro maggio. Cijela se je svečanost izvršila u teatru. Na ulicama bilo je sve vrlo mrtvo, jer je neprestano pljuštilo kao iz kabla.

Ja sam bio čitav dan kod kuće, i kao po običaju mislio sam na stara vremena. Ne znam, kako su mi djavla pali u pamet negdašnji veterani. Ja mislim, da je tu misao u meni razburila kiša. Sjećam se naime, da je ovakovo vrijeme bilo uvijek, kadgod bi veterani priredili kakovu svečanost ili polazili kamo na izlet. Znam, kako je jednoč bila strašna suša, dva mjeseca nije kišilo, na polju sve izgorjelo, po selima narod očajava, jer nema vode ni za sebe a kamo li za svoju marvu. Strašno! Molitve, procesije — ništa ne pomažu. Ako bi se gdjegod i pokazao kakav oblačić, eto ti termuntane ili burina, da ga rastjera. Sud svijeta!

Ljudi nisu više znali, što bi, pa najzada ode njih nekoliko do zapovjednika veterana. — Dobar dan! — Dobar dan! Što želite? — — Smo vas prišli molit, gospodine, da bite nedelju napravili kakovu jitu na Cres ale va Malinsku. — A zašto to? — A na — tako — to vas prosimo! Ako je vaša dobra volja, bit ćemo vam zahvalni.

I zbilja buduće nedjelje digli se veterani i s glazbom otplovili put Malinske. Glazba zaigrala sokolsku koračnicu — neki su naši veterani marširali obično uz sokolsku koračnicu — i sve je išlo lijepo. No još nisu bili pravo ni na po Kvarnera, a nebo najednom kao da ga je neko ugljenom našarao. To grmi, to bljeska, to vjetar, a najzada udarila takova kiša, da su svi mislili, evo novi se opći potop sprema ovoj našoj griješnoj zemlji.

I tako su eto veterani bili došli u nas na veoma dobar glas kao neke osobite kalamite za kišu. A budući da su veterani često priredjivali zabave i izlete, to mi prije rata u ovom kraju nismo pravo ni znali za sušu. I kadgod bi oni kuda otišli, vi ste me mogli vidjeti, kako se ja oblačim u debele incerade i impermeabile. A tako su činili i drugi.

O tim i o takovim stvarima ja sam razmišljao one nedjelje, dok je vani pljuštila kiša. Da sam otišao u teatar i slušao našega Nina, možda bih bio koliko više aprofitirao, ali što ćete, kad se ja ove moje kuće držim kao i puž svoje!... Medjutim ja sam čuo, da su mu prisutni mnogo pljeskali, njemu i onome drugome govorniku — a to je glavno. Pljesak je u ovakovim zgodama — sve. Jedan govor bez obligatnog pljeska, to vam je kao i brodet bez ribe. Moć pljeskanja je velika. Mi se uvijek tužimo, da smo prema ministrima i drugim pešekanima pravi crvići. A to nije istina, jer i mi imamo svoju moć, svoje oružje. Zamislite: na Rijeku dodje jedan veliki ministar. Recimo onaj najveći. Ide u teatar i počne govoriti. Ima nas nekoliko stotina, koji smo otišli tamo, da ga slušamo. On govori, maše rukama, glavom i nogama kao da je njegov cijeli svijet. Govori čovjek i govori, a mi stojimo i slušamo. Još čas, pa će svršiti. Još čas — i on će zamuknuti, a to će reći — on će biti ništa, a mi sve. Jest, jer bude li nas volja — mi ćemo mu pljeskati, a ne bude li nas volja — ne ćemo mu pljeskati. Ako mu pak zapljeskamo, novine će pisati, da je imao silan uspjeh, da je triumfirao, da je doživio una «manifestazione imponente». Ako mu ne plijeskamo, on je gotov — propao čovjek. Pa da nemamo i mi maleni u sebi jednu veliku moć?

Vi ćete reći: dobro je sve to, ali koga nam vraga ti sve to klafraš? Pa to je onako, da vam pokažem, kako je baba trla lan, da joj prodje dan i da je nitko ne zaplijeni...

Sada pak dolazi nešto drugo: dar Svete Stolice. «Vedetta» je naime javila, da je Sveti Otac blagoizvolio podignuti Rijeku na biskupiju. I tako ćemo mi Riječani imati od sada i biskupa i onih 25 milijuna, što su nam ih obećali.

Drugi put ću vam pričati, kako je sve to bilo; kako je na Duhovo Monsignor Sain pročitao papinsku bulu, kako je crkva svetoga Vida postala Katedrala i tako dalje, a sada dozvolite, mi, da u ovom svečanom času svoje srce okrenem prema Senju gradu, gdje je do pred malo vrijeme bilo sijelo naših fiumanskih biskupa...

Da me ne bi nitko krivo razumio, ja činim opet kert ajh! prema padu i šutim kao zaliven...

Mussolini je govorio u Senatu i o Rijeci i kazao medju ostalim, da su se prilike u našem gradu mnogo popravile, ali da još ne valja «cantare vittoria!»

Slušajmo Mussolina!

U istom govoru kazao je Mussolini, da su odnosi Italijana s Jugoslavijom «cordiali» — srdačni — htio bi reći gotovo «ottimi». I to je vrlo utješljivo i pokazuje kakav je veliki govornik Benito Mussolini.

U nedielju 7. juna imat ćemo velike svečanosti. Toga će dana cijela Italija proslaviti dvadesetipetgodišnjicu vladanja kralja Viktora Emanuela III. Za dan proslave kraljeva jubileja odabrala se prva nedjelja juna, valjda zato, što je to dan svečanosti «Statuta» ili Konstitucije. Razumije se, da ćemo toga dana imati i mi na Rijeci veliku feštu.

«Vedetta» je ovih dana donijela intervistu s našim Ninom, koji da je bio u fabrici tabaka. Što je tamo radio, ne znam, jer nisam pročitao odnosne interviste.

Rokac.

IZ PREGARE.

Naše selo bilo je oduvijek zapušteno u svakom pogledu, a tako je i danas. Svojedobno smo učinili molbu na školske vlasti, da nam otvore hrvatsku školu. Naša molba bila je negativno riješena. Školske vlasti su izjavile, da u Pregari nema zgodnih prostorija za hrvatsku školu. Malo zatim došao je u selo neki italijanski učitelj i zaustavio se u jednog gostioni. Tu su došle k njemu nekoje žene te mu se stale tužiti, da nemamo škole i da ne znaju što će jednom biti iz naše djece. Nato im je taj učitelj rekao, da će makar on ostati ovdje, da drži školsku obuku. I ostao je. No školsku obuku ipak nije mogao držati, pošto nije zato imao zgodnih prostorija. Radi toga bili smo čvrsto uvjereni, da će nepoznani učitelj morati zapustiti naše selo, to više, kad i sam znade, da ne pozna našeg jezika. Ali gle čudi! Jednog dana došao je amo župnik iz Zrenja te izručio Italijanima župni stan, koji je sagradjen pomoću «Družbe Sv. Ćirila i Metoda za Istru», da drže tamo italijansku školu. Italijani su dakako odmah prihvatili tu prigodu, i danas se u toj zgradi vrši italijanska škola. Ljudi su radi toga upravo ogorčeni na navedenog župnika iz Zrenja.

Don Šime, štà je s Vama?

Pretplatnici, pozor!

Jeste li pročitali naš veliki natječaj, koji se nalazi na trećoj strani? Ako niste, učinite to sada i natječite se!

IZ GOLCA.

Iz našeg kraja rijetko se javljamo, a i nemamo ništa dobrog, da vam saopćimo. Naše je selo siromašno, posla imade malo, a šume smo skoro posjekli.

U narodnom pogledu smo vrlo zaostali, malo se kod nas čitaju novine, a imamo medju nama i ljudi, koji su svemu tome i mnogo čemu krivi. — U našem selu imademo krčmara i trgovca Tomu Juriševića, koji je prava i potpuna izdajica našeg roda. Mi ga zovemo Tomašić. Kad se povratio iz Pule ovamo bio je bez ičesa, a sada Ti je brate, veliki gazda i lihvar. Čitavo je selo u njegovim šapama i što on učini, to je dobro učinjeno. On se je potpuno iznevjerio svome narodu i prodao se radi interesa Italijanima, a da bi ovdje bili gospodari Turci, on bi bio i najveći Turčin. Sve što mrzi naš rod zalazi i sastaje se kod njega, gosti on svoje kumove i prijatelje iz Podgrada, jer mu oni pomažu narod gnjaviti i voditi za nos.

Taj naš Tomaž rovario je i proti našem mladom učitelju i ogovarao ga kod ljudi, valjda samo zato, što nije kod njega ostavljao svoj novac i što nije odobravao njegovo licemjerno i odmetničko ponašanje.

Zar se ta poturica ne srami pred svojom djecom a i pred nama, kada vrši tako gnjusni posao.

Medjutim on se često hvalisa, da on gospodari sa Gôčanima; ta njegov brat je čuvaj, njegov brat je cestar, on je općinski seoski župan i šta nije sve on.

No neka znade, da će i njegova doći kraju. — Nijesu svi Gôčani glupi, a niti će se dati, da ih zavadja čovjek, koji je poturica. Nekoliko je nas već otvorilo oči, pa ne ćemo dozvoliti, da tako dalje ide. Komunske stvari, osobito šume stoje jadno i kukavno, a radi se sve zlo i naopako. — Ako i jesmo mi jadnici zaduženi kod Tomašića zato što nesavjesno guli i lihvari, opet ne ćemo da budemo robovi i da on s nama gospodari kao sa stokom.

Ljudi opametimo se i otvorimo oči, dok je doba, da poslije ne bude prekasno!

IZ MEDULINA.

Preteklo je već dosta vremena, što se mi Medulinci ne javismo našoj «Istarskoj Riječi», ali nek nam se to ne uzme u grijeh i možda predbaci, da smo mi na nju zaboravili, već je mi uvijek vrlo rado čitamo te je ne možemo ni nećemo nikad zaboraviti.

Šutili smo toliko vremena, jer nema osobitih dogadjaja, koje bismo mogli da zabilježimo; nestala su vremena buke i batinanja i sve se dalo na rad u polje ili na more, da odavle crpimo ono, što se dade, premda nam je vrlo teško iz ovoga vaditi toliko ploda, koliko bi nam dostajalo da se kroz godinu prehranimo. Ali ovaj prihod ne ostaje sav za nas, već od svoga moramo dosta prodati, da se tako dočepamo koje lire i time platimo taše i sovrataše, ako želimo da nam ne idu kuće na pazar.

Ne ćemo da se pohvalimo, ali se ne možemo niti potužiti na novog oružničkog brigadijera. Onaj prvi je vrlo loše postupao s nama, ali ovaj barem to uvidja, da nema pred sobom kojekakve ljudoždere, već da ima bića sebi slična, koja imaju razum i srce te koja je kao i njega Bog dao, da se muče i žive na ovom svijetu.

Jedno što nas vrlo ozlovoljava jest postupanje ližnjanskog popa, koji služi i našu plovaniju. Nek znade veleč. g. De Grassi, da ima u Medulinu ljudi, koji se više puta nadju u takvoj nevolji, da nemaju niti što kuhati za «užinu» i neka znade da se Bog i za siromahe skrbi i da i za siromahe treba moliti. Vrlo nam je žao, što se moramo potužiti, da je on jedne nedelje kod blagoslova (večernje) rekao: «Izmolimo tri Očenaša i tri Zdrave Marije za one, koji su mi podijelili milodare (sir i vunu)». A što smo mi, koji nemamo ni sira ni vune, već samo sirotinju u kući, i od Boga odbačeni te nismo vrijedni da se za nas niti Bogu moli?

Neki su dan učitelj i učiteljica odveli našu djecu u Pulu. To je lijepo da djeca razgledaju grad i nasmiju se malo u kinu, ali nije lijep cilj, koji kod toga gospoda imaju, naime, da će djeca valjda zaslijepljena gradskom lijepotom lakše zatajiti svoju siromašnu kolibicu. Svakom je najmilija materinjska riječ i kuća, u kojoj se rodio, za kim čežne pa odveli ga makar u carske dvorove. Ne može dijete neg da zove svoju mater «majo» i da joj govori u onom govoru, kojeg ga je ona naučila. Nismo mi krivi što smo takvi rodjeni.

IZ LIPE KOD JELŠANA.

Naša crkvica sv. Jelene, kao i mnoge druge, osta ovoga prošloga rata bez svojih zvona, buduć se ih rekvoriralo. Pred prošlim Božićem 1924. dogovorilo se većina muževa našega sela, da se svakako nabave nova zvona. I zbilja naručilo ih se kod Prve primorske umjetne lijevaone zvona gosp. Kvirina Lebisch-a na Rijeci, via Milano 9. Prošloga su tjedna bili dogotovljeni i amo dovezeni, a u subotu dne 16. svibnja postavljeni na svoje mjesto.

Prvi prosni dan, ove godine 18. svibnja, jelšanski općinari svetkuju i nazivaju «Zaljubljeni dan». Na taj je dan svake godine procesija iz Jelšana u Lipu. Tako je bilo i ove godine. Toga se je dana ujedno i blagoslovilo ova dva zvona, od kojih jedan teži 107, a drugi 85 kg, u prisutnosti množice i uz druvanje mužara. Blagoslov je obavio veleč. gosp. Hušo, župnik i dekan iz Jelšana.

Radi lakše nabave zvonova obratili smo se za pripomoć na neke naše iseljenike u Americi, ali do danas nemamo nikakva odgovora drugoga do onog nepovoljnog od gosp. Vinka Ujčića iz Clevelanda-Ohio tiskanoga febrara mjeseca u komunističkom glasilu «Radniku» u Chicagu pod naslovom: «I opet zvona!» Po želji par ovdješnjih komunista pretiskan bije ovaj odgovor i u glasilu komunističke stranke Italije «Delu» u Trstu od dne 3. aprila 1925. br. 242, gdje se u uvodu napada na gosp. Antona Puža i dvojicu trojicu drugih bez imena, buduć da naprežu sve sile, da se kupe zvona.

Na razna izvadjanja gosp. «jeretika» (bezvjerca) u «Radniku» ne odgovaramo ništa, jer nam ne kaže ništa nova, već jedino ono, što se uvijek čita u komunističnim glasilima; a par vama ovdje, bolje u općini jelšanskoj, opet nemamo što odgovarati, buduć sami dobro znate, da je uopće bila želja sviju nas, a ne samo onih gore navedenih, da se čim prije nabave vama tako odurna zvona. Zvona su sada ovdje, te smo s njima posve zadovoljni i želimo, da njihov mili glas nas i naše potomke u tuzi tješi, a u radosti vesele.

Uostalom nemamo da zahvaljujemo nikomu ni pripomoći ili budi kakvom milodaru, jer smo trošak od oko četiri hiljade lira namirili, a protivnicima poručujemo, da ove hiljade sada ne terete ničija ledja.

U slučaju da je tko od umoljenih u Americi štogod sakupio, što mi više za zvone ne trebamo, molimo ga, da nam izvoli to doposlati za kakve druge dobrotvorne svrhe, na pr. za siromašne učenike itd., zašto ćemo biti takodjer veoma zahvalni darovateljima, sjećajući se ih veseljem, da nisu zaboravili svoj zavičaj kaošto nisu ni mnogi naši Istrani, koji se raznim zgodama sjete prinosima i tamo preko oceana svoga potrebnoga miloga naroda ovdje.

Više Lipljana.

IZ ĆIĆARIJE.

Veliku su pažnju ovih dana pobudili dogodjaji u Račjojvasi. Svi su ostali kao zapanjeni kad su čuli, da je u Račjuvas otišlo iz Buzeta mnogo karabinijera, jer da gore nije sve u redu. Konačno smo doznali, da su oružnici dva muškarca i jednu ženu okovane odveli u Buzet, jer da su se oprli eksekutoru, koji je u Račjuvas došao da utjerava porez. Tu da je bilo buke i galame. Osobito su se ženske o tome isticale. A kad su došli karabinijeri, da su se posakrivali po šumama. To nas je vrlo začudilo, da su i Račanima dodijali ti porezi. Oni su si valjda mislili, da će biti oprošteni, jer da su to zaslužili svojom galamom na Hrvate prošle godine na dan izbornog sastanka u Trsteniku dne 25. marta, a još više pak na dan izbora. Mislili su oni, da ćemo samo mi plaćati poreze, a oni da će samo gledati i veseliti se našoj nevolji. Ali državna blagajna u tome ne poznaje razlike, pa je došao red i na njih, da i oni plate, ono što smo i mi platili, a moji ti se Račani nekako pobune. Mislili su si valjda da je njima sve dozvoljeno, ali sada su naišli na tvrdu kost, pa im ne će pomoći ni njihovi prijatelji iz Buzeta. Uopće nama se čini čudno, da Račanima pada na um da se bune i suprostavljaju oblastima. Što njima fali? Imadu svoju općinu, svoga komesara, svog tajnika, svog popa-učitelja, svoje zastave i zastavice, a danas sutra će valjda biti gotova i cesta, koju su im obećivali prigodom izbora. Što im više treba...

Konačno će i sami pošteni Italijani opaziti, da su izdajice svoga naroda najgori ljudi, s kojima nije vrijedno da se sklapa nikakvog prijateljstva ni družbe. Opazit će valjda i oblasti, da naša sela Lanišče, Podgaće, Brgudac, Prapoće, Klenovščak i Trstenik nisu nimalo gora od Račjevasi, pače možemo kazati, da oblasti imadu od naših poštenih sela mnogo više i moralne i materijalne koristi nego od Račjevasi.

IZ PAZINŠTINE.

Do nedavna se je kod nas obavljalo krštenje, blagoslovi, vjenčanja, pokopanja mrtvih itd. na opće zadovoljstvo puka i na korist svete crkve u hrvatskom jeziku. Pa i kod same svete mise pjevalo se najviše hrvatski. I dok je tako bilo puk je ljubio crkvu, puk je imao vjere: za puk vrijedi više na misi ono «Zdravo tijelo Isusovo» što pjeva hrvatski, nego li svi «Kyrie, Gloria, Credo» itd. Nek se puku uzme još ono malo našeg jezika, što je još ima u crkvi, pa je njegov interes za obrede prestao: epistole i evangjelja, razne nabožne pjesme i onaj divni «Budi pohvaljeno po sve vrime» itd., pa «Svi jezici zapjevajte», pomiluj mene Bože», «Tebe Boga hvalimo» i ostalo, što se do sada u crkvi pjevalo srpsko-hrvatski — to je držalo puk u crkvi, to ga je bodrilo na ljubav svete vjere i njezinih službenika svećenika. Danas više toga nema.

Zbilja čudno! Ako su prije vrijedili u našim crkvama srpsko-hrvatski blagoslovi, krštenja, vijenčanja i drugi obredi, ako je prijašnjem biskupu bilo sve to pravo i Bogu milo, zašto se se ima danas sijati smutnju medju puk. Ili zar mi tisuće i tisuće, što nas je bilo kršteno srpsko-hrvatski nismo bili dobro kršteni?

Riječ ima tršćanski biskup.

IZ SV. MARTINA KOD BUZETA.

Nije nikakvo čudo, što naši šiori prezirno gledaju na naše selo, kao da smo mi nekakvi razbojnici. Glavni uzrok u toj mržnji je taj, što medju nama nema šarenjaka i što smo pošteni narodnjaci. A još gore ih peče to, što to priznaju i druga naša okolna sela. No zato nas ne boli glava. Čudno nam se pak čini, da i oblasti stoje u tom pogledu na krivom putu. Tako smo u nedjelju imali prilike da čujemo iz ustiju jednog javnog funkcionera, da u Sv. Martinu ne će biti nikada mira, dok ne budu uništena sva naša kulturna društva, a dok na njihova mjesta ne dodju italijanska društva. Spočitnuo nam je dapače da smo mi gori i od Račjevasi, premda se je ona suprostavila oblastima. Neznamo mi, kakav bi oni mir htjeli. Kod nas se ne dogadjaju ni ubijstva, ni svadje ni kradje, kod nas se još nije nitko suprostavio javnim organima, niti će se to ikada dogoditi. Naša je jedina griješka, kojom se mi pak ponosimo, da nismo nikakvi šarenjaci, već da znamo tudje poštovati, a svojim se dičiti. Mjesto da se pozvani faktori vesele, da mi prosvjetom oplemenjujemo svoja čuvstva, da se odvraćamo od pijanstva, kletve i zlih djela, njima baš to nije po volji. Jedamput će ipak i oni to opaziti i doći do zaključka, da smo na pravoj stazi, s koje mi krenut nećemo.

IZ VIŽINADE.

Prošlog petka bio je u Vižinadi rano ujutro alarm. Mi seljaci doduše ne ulazimo u njihove gradske stvari, ali smo se ipak interesirali, što se je tamo dogodilo. Već ujutro išli su karabinijeri od kuće do kuće i bilo pozvano 20 do 30 ljudi na nekakvo ispitivanje. Ujedno smo doznali, da je i kod liječnika Bertose bila učinjena premetačina. Kako je naime poznato u Vižinadi imade mnogo socijalista i komunista, pa su valjda ti bili pozvani na istraživanje i kod njih se je učinio kućni pretres. Tom su se prilikom širile kojekakve neutemeljene vijesti, koje nas doduše nisu ništa zanimale, jer se mi seljaci iz okolice ne miješamo u njihove gradske stvari. Mi imademo samo jedno na pameti: Pogorjele kuće u Vranjemselu i zadnje općinske izbore.

DOPISNICA UREDNIŠTVA.

«1242»: — Ne možemo da odgovorimo na Vašu kartu, dok nam ne javite potpunog imena. Mislimo da može i suradnik ili dopisnik biti pretplatnik našega lista.

Dopisniku iz Gračašćine: — Vi se čudite, da onaj listić brani čovjeka, koji je ukinuo naš jezik u crkvi i u uredu. No to nije nikakvo čudo, kad i sami znate, da onaj listić dirigira «veliki učenjak svjetskoga glasa i najveći kulturni radenik u Primorju (bum! bum!)». Škoda, da nema putujućeg cirkusa, koji bi ga prikazivao ljudima, to veliko čudo.

Franina i Jurina

Fr.: Sada ću pak ja malo tebe zvat na raport, Jurino. Kade si bil svi ovi dni?

Jur.: Bil sam va Trste.

Fr.: Po posle?

Jur.: Nego ča si mislel? Sam šal malo do guverna, da vidim, ča bi reć, da nam već ovo po treti put va malo vremena šekvestruju našu «Istarsku Reč».

Fr.: Pak ča si doznal?

Jur.: Niš.

Fr.: Neč su ti vendar rekli!

Jur.: Rekli su mi, da njim ni drago, kako mi pišemo. I još su mi rekli: — Zač vavek zabadate nos va posli, ki se vas ne tiču?

Fr.: A ti si njim mogal reć, neka nam malo pokažu, ki su ti posli, ki se nas ne tiču.

Jur.: Pital sam ja njih i to. A oni mane: — Vi morate sami znat, ča ne smete pisat.

Fr.: Bravo, po moju puru! Kako da smo mi Duh sveti!

Jur.: Non signori, rekal sam ja. To nam morate vi stumačit. Na primer: da mane jedan impijegat reče: bruto porko de ščavo! — bim ja smel to stavit va našu «Reč»?

Fr.: Dobro si ga pital! A on?

Jur.: On mi je odgovoril: To ni moguće, da bi vam jedan naš impijegat mogal reć: bruto porko de ščavo!

Fr.: Si mu mogal reć, da kada bi svi impijegati, ki su mane rekli «bruto porko de ščavo», zazvonili, da bi od tega kampananja celi svet oglušel.

Jur.: To sam mu i ja rekal, a on mane, da to ni istina i da je to nemoguće. Pol uri sam se s njim za to pravdal, ma on ni nikako otel čut na ono uho.

Fr.: Ni na svete gluhejega čoveka od onega, ki ne će da čuje.

Jur.: Onputa sam obrnul provu i rekal sam: Ako bimo videli kada, ale doživeli, da nam se mesto pravice dela krivica — bimo mi mogli napisat to va naš list? A on mane: Nikako! Ni to ne bite smeli pisat, zač od kada je sveta i veka va Italije se ni još nikada nijednemu dogodila nijedna nepravica.

Fr.: A ti si mu mogal reć, da kada bi svaka nepravica zazvonila...

Jur.: Pusti već jedanputa ti tvoji zvonci... zvončarino grdi! Ja sam mu nato rekal: Ne zamerite, ma nepravice ima po celem svete, pak ni moguće, da je ni i tu puli nas. Tu je na me naskočil i zavapil: To ni istina! Puli nas va Italije dela se svim jednaka pravica, a nijednemu nepravica.

Fr.: A ti si mu mogal reć: Dobro, kada je tako, zač nam onputa ne pustite, da na križeh od našeh pokojneh napišemo va našem zajike: **Bog te pomiluj?** Vidite, mogal si mu reć, da ni va cimitere nima prave pravice!...

Jur.: Videl sam, s kim imam posla, pak nisam otel više glavu mutit, nego sam zapital: Digo, sinjor, vi ste mi malo prej rekli, da bimo mi sami morali znat, ča

---

P O D L I S T A K

LAV TOLSTOJ:

Gasi vatru, dok tinja

Tada pristupi k njemu Petar i reče: «Gospodine! koliko puta, ako mi sagriješi brat moj da mu oprostim? Oko sedam puta? (Mat. XVIII. 21.).

Reče njemu Isus: ne velim ti do sedam puta, nego do sedam put sedamdeset (22).

Živio u nekom selu seljak Ivan Ščerbakov. Živio dobro; bio u naponu muževne snage prvi radnik u selu, a imao tri sina na nogama. Prvi mu bio oženjen, drugi ženik, a treći momak, koji je već kočijašio i počeo da ore. Stara Ivanova bila pametna žena i dobra domaćica, a snaha mirna i radina. Svi su u kući bili radiše, osim starca oca, koji je bolovao od zaduhe već sedmu godinu i ležao na peći. Ivan je imao svega u izobilju: tri konja sa ždrebetom, kravu sa teletom i 15 ovaca. Žene šivale i pravile obuću seljacima i na polju radile; seljaci su živili na seljačku. Žita je imao toliko, da je pretjecalo i preko nove žetve. Zob je namirivala porez i svagdašnje potrebe. Tako je Ivan sa djecom kraj s krajem sastavljao. No kuća mu je bila do kuće susjeda Gavrile Hromoga, sina Gordjela Ivanova. I zametne se izmedju njih svadja.

Dok je još stari Gordjej živio, a Ivanov otac gospodario, živjeli su seljaci kao dobri susjedi. Ako bi trebalo ženama sito ili čabar, a seljacima ponjava ili točak, da ga na neko vrijeme zamijene, slali bi iz jedne kuće u drugu i jedni druge pomagali kao dobri susjedi. Zaluta li tele na gumno, potjerao ga i samo kažu: «Pazi na tele, mi još nismo žito izvijali.» A da bi tkogod pred drugim što sakrivao ili zatvarao na gumnu ili u spremi, ili da bi jedan drugoga klevetao, tomu nije bilo ni traga.

Tako se živjelo u vrijeme staraca. A kad su mladi počeli gospodariti, okrenu drugačije.

Svadja se zametnula iz sitnica.

Koka snahe Ivanove nesla rano jaja. Mlada poče da skuplja jaja za Uskrs, pa svaki dan zalazi u pojatu i traži jaje u košu na taljigama. No jednom djeca poplaše koku, pa ona preleti preko plota susjedu i ondje snese jaje. Čuje mlada, da koka kokodače, pa pomisli: «Sada nemam vremena, treba urediti kuću za blagdan; poslije ću ga već uzeti». Na veče podje u pojatu, da izvadi iz koša jaje, a kad tamo — jajeta nema. Zapita mlada svekrvu pa djevere: nisu li možda uzeli? — «Nismo», — vele. A Tara, mladji djever doda: «Tvoja krunčica snijela u susjedovu dvorištu, tamo je otkokotala i odanle doletjela». Mlada opazi svoju krunčicu, kako sjedi pokraj pijetla na prečagi, zajela jaje, pa se sprema na počinak. Pitala bi nju, gdje je snijela jaje, ali ona ne može da joj odgovori. I podje mlada susjedama. Ususret joj dodje starica:

— Što želiš, snahci?

— Ta znaš, bako, — reče, — moja je koka danas preletjela k vama, nije li gdjegod snijela jaje?

— Nismo je ni vidjeli. Naše koke, hvala budi Bogu, nose već davno. Svoja smo pokupili, a tudjih ne trebamo. Draga moja, mi ne kupimo jaja po tudjim dvorištima.

Te riječi bocnu mladu snahu. Riječ po riječ, i žene stanu se svadjati. Nadošla žena Ivanova s vodom, pa se i ona umiješa. Uto istrča Gavrilina domaćica, udri grditi susjedu, pa izlane, što jest, pa prišije, što nije. I stade u njih galama. Sve viču u jedan glas i po dvije riječi ujedno izgovaraju. I padaju riječi sve ružnije i ružnije. Ti si takva, ti onakva, ti lopovica, skitnica, starca svekra moriš morom, ti danguba!

— A ti si prosjakinja, sito si mi poderala. Pa i ta obramica u tebe je naša — ovamo obramicu!

Žene se uhvate za obramicu, razliju vodu, strgnu marame i stanu da se tuku. Prispije Gavrilo s polja i priskoči, da obrani svoju ženu. Izleti Ivan sa sinom, i obore se na gomilu. Ivan bio jak seljak, pa ih sve razgurao. Gavrili je iščupao čuperak brade. Svijet se zagrnuo i silom ih razstavio.

To je bio početak.

Gavrilo zamota svoj čuperak brade u papir i odnese ga oblasti, da tuži.

— Ta nisam ja nju, tako lijepu bradu, puštao zato, da mi je šuša Vanjka čupa.

A žena se njegova hvali susjedama, da će Ivana sada osuditi i poslati u Sibiriju. I tako se završe omraza.

Već od prvega dana govorio im je starac sa peći neka ne slušaju mladih.

— Ludo vi, djeco, — govorio starac, — radite i iz ludosti zamećete kavgu. Ta, pomislite, da je svadja nastala radi jajeta. Djerčurlija pobrala jaje; neka ga, bio Bog s njim; od jednoga jajeta kakva korist? Bog ima za sve ljude dosta blaga. Ako si ružnu riječ izustila, popravi je i nauči, kako se pristojno govori. Pa šta, potukli se grješni ljudi. I to se dešava. Ajdete i pomirite se, da bude kraj svemu. Okrene li na zlo, bit će vama gore.

ne smemo pisat. Neka bude! a vi pak budite tako dobri, pak nam povedite, ča pak smemo pisat.
Fr.: Ja mislim, da ti je nato odgovoril: Pišite kako se muštarda dela, ale pak ča takovega.
Jur.: Ne — on mi j' odgovoril: — Pišite kako i drugi — proti Spinčiću ali pak proti Zucconu, pak vas ne ćemo šekveštrevat.
Fr.: Si mu mogal reć, da mi ne moremo pisat proti Spinčiću i proti Zucconu, zač da ni bilo njih, ne bi ni nas bilo.
Jur.: I još mi j' rekal, da moremo pisat i proti onem, ki proti nam pišu.
Fr.: A ki više piše proti nam, nego Talijani. A kada njim mi odgovorimo, kako trebe, onda nas šekveštruju.
Jur.: Ja ma oni bi oteli, da mi pišemo proti nekem drugem, ki govore, da nisu Talijani, a jednako pišu proti nas.
Fr.: Mogal si mu reć, da se mi za takove svaki dan molimo Bogu, da njim oprosti, zač da ne znaju ča delaju. I tako nisi niš opravil?
Jur.: Baš niš.
Fr.: E, pak hvala Bogu! Prit će sunce i na naša vrata!

Politički pregled

Što se dešava u Italiji?

Pred nekoliko dana posjetio je ministarski predsjednik Mussolini poznatog italijanskog pjesnika, g. Gabriele d'Annunzia. Taj posjet ima veliki politički karakter. Kako italijanske novine javljaju, na tom sastanku došlo je do posvemašnjeg sporazuma izmedju Mussolini-a i d'Annunzija, dotično izmedju Fašista i ratnih boraca.

Sutra će — nakon što Parlamenat odobri zakonsku osnovu o pročišćenju činovnika i donese novi parlamentarni poslovnik — biti zaključeno zasjedanje Parlamenta. Po zaključenju parlamentarnog zasjedanja, Mussolini će izvršiti djelomičnu rekonstrukciju kabineta. U prvom redu će izmjeniti državne podsekretare u nekim važnijim ministarskim resorima. Današnji listovi donose tekst vladinog predloga o pročišćavanju činovničkog kadera. Ovaj je zakonski predlog izazvao senzaciju u svim političkim krugovima. Na osnovu ovoga zakona prepušteno je vladi da otpušta iz službe sve one državne činovnike i namještenike, koji u svojim uredima ili izvan ureda ne budu dali dovoljne garancije za pravilno vršenje svoje službe, tim, što se ne bi saglasili sa direktivama vladine politike. Otpuštanje činovnika vršiti će se kraljevim dekretom na predlog nadležnog ministra. Odluka o otpuštanju oficira i činovnika kopnene vojske, mornarice i aeronautike donosi ministarski savjet i predlaže je na potvrdu kralju. Otpušteni državni činovnici posebnim molbama zatražiti će, da im se doznači mirovina, ali na mirovinu imaju pravo samo oni, koji imaju 15 godina službe. Ostalima će se pri otpuštanju doznačiti otpravnina u visini jednomesečne plaće za svaku godinu službovanja. Svi opozicioni listovi žestoko napadaju vladu što ovim zakonom hoće da sve grane državne uprave i vojsku podvrgne direktorijumu fašističke stranke. Fašistički listovi sa veseljem konstatuju, da će konačno država ovim zakonom biti konsolidovana. Tko nije fašist, protudržavni je elemenat i nema prava, da od države ma što traži. «Tribuna», koja je i ako službeni organ, zadržala svoju autonomiju redakcije, piše, da se ovaj zakon može osvetiti samim fašistima, jer za slučaj da nastupi kakav nepredvidjeni dogadjaj ili da Mussolini-ju dosadi vladanje, nova vlada, koja bi zamjenila fašističku, morala bi na osnovu ovoga zakona otpustiti sve državne službenike, pošto će po primjeni ovoga zakona svi državni službenici biti fašisti.

Unutarnje prilike u Franceskoj.

Ratne operacije u Maroku izazvale su jaki odjek u franceskoj javnosti, tako da uslijed sve žešće komunističko-socijalističke kampanje prijeti da izazove novu parlamentarnu krizu. Teške borbe sa Abd-El-Krimom, koji — obilno potpomognut od Moskve — raspolaže dobro uvježbanom i opskrbljenom vojskom, sili franceske vojničke krugove da se ne zadovolje potisnućem Rifanaca preko granice. Jasno je po snazi i cilju Abd-El Krimove sadašnje akcije u Maroku, da se ne radi o običajnim kolonijalnim borbama, nego o početku jedne dobro promišljene vojničke akcije sa dalekosežnim političkim ciljevima. Ta akcija, koja je ovog puta samo djelomice uspjela, ponovit će se skoro sa pojačanom snagom, u cilju da oslobodi čitavi islamski svijet u Sjevernoj Africi i stvori slobodnu državu. Za to su vojnički i politički krugovi u Franceskoj na čistom, da od sada ili treba držati u Maroku i Alžiru jake vojničke kontigente, spremne da svaki čas udju u borbu kad se Abd-El-Krimu prohtije da izvede provalu, ili da se već sada nastavi sa operacijama dok se očisti do kraja Abd-El-Krimovo gnijezdo u neprohodnom Riffu.

Izgleda da je prevladalo to drugo mišljenje, te da se sa španjolskom vladom vode pregovori, kako bi se zajedničkom španjolsko-franceskom akcijom konačno likvidiralo Riffansko pitanje i upokorila ratoborna plemena, koji se nisu zadovoljila da Španjolce bace iz unutrašnjosti na uski pojas pri moru, nego skušaju da to isto učine sa Francezima u njihovoj okupatornoj zoni.

Te namjere franceske vlade uzbunile su franceske komuniste koji su, na mig iz Moskve, započeli jakom kampanjom proti vojničkim operacijama u Maroku. Komunističko glavno glasilo donijelo je dapače cio niz članaka s kojima pozivlje vojnike da uskrate poslušnost. Franceske su vlasti energično stale na put ovoj komunističkoj kampanji, ali su se našle razoružane, kada su se toj kampanji pridružili socijalisti, koji sačinjavaju najjači dio lijevičarskog kartela. Sa ovom kampanjom socijalisti hoće najprije da posluže svojoj stranačkoj politici pojačavši dobre odnošaje, koji u zadnje vrijeme postoje izmedju druge i treće Internacijonale. Drugi njihov cilj sa ovom kampanjom jest da sruše nepoćudnog Painlevea i omoguće povratak Heriota.

U Bugarskoj još uvijek vrije.

Bugarska se nikako ne može da smiri. Tamo su još uvijek progonstva i ubijstva na dnevnom redu. Do pravog mira sigurno ne će doći sve dotle, dok bude na upravi zemlje sadašnja krvnička vlada g. Cankova, koja neprestano izazivlje nova krvoprolića i ubijstva.

Pretprošle srijede bili su vješani atentatori Friedmann i drugovi zbog atentata u crkvi Sv. Nedjelje.

O bezobzirnom uklanjanju t. j. svih onih, koji nisu pristaše današnje Cankovljeve krvničke vlade, karakterističan je članak Nedjeljka Atanasova, bivšeg ministra u kabinetu Stambolijskoga, što je ovih dana izišao u beogradskom «Vremenu».

Taj članak glasi:

«Krvoloci, na čelu s profesorom Al. Cankovim, nisu se zasitili krvi nevinoga i nezaštićenoga bugarskog naroda u zemlji, već je istovremeno traže u inostranstvu. Od 9. juna 1923. god. do danas ne prestaju. Svi oni naši sugradjani, koji su protiv njega, nazivaju se izdajicama, izrodima i boljševicima. Povodom zlokobnog atentata u crkvi, ponovo ponovno pojačaše tempo ubijanja od reda članova bugarskog zemljoradničkog saveza. Ubijaju ih pred svetom, javno, bez presude i to pomoću policije sve «pri pokušaju begstva».

Leševi takvih hiljadama pobijenih, bacaju se na mnoga mjesta nezakopani. Tako svaki srez ima svoju «Golgotu», koja je poznata velikom i malom. Nečuveni je cinizam i šegačenje krvoloka sa leševima nesrećnih žrtava. To može da se sudi i po faktu, što kroz svoje listove objavljuju te grobnice kao «zabranjene zone». Tako u «Nezavisimosti» br. 1207. saopštavaju: «Predupredjuju se turiste, koji se penju na Crni Vrh na Vitoš planinu da ne prelaze kroz zabranjenu zonu». To se isto ponavlja i u drugim listovima. Zašto se zabranjuje turistima da ulaze u jedan lepi kraj Vitoša? zato što medju turistima ima i stranaca. Kada oni prodju kroz «zabranjenu zonu» svojim će očima videti, svojim nosem omirisati, raspadanje više od 500 čovečjih leševa, izvučenih iz Sofije i okoline, a tamo pobijenih i nabacanih! Sram za našu naciju! Amerikanski misioner, učitelj u Samokovu i urednik «Zornica» Markan, još pre septembarskih klanja 1923. godine rekao je: «Ostavljam pero da rdja, ne želim da pišem o tim zločinima, stidim ih se kao čovek!» Ono što se tada činilo od strane Cankova, bledi pred tim što se danas dešava. Planine zamirisane od čovečjih leševa. Stidim se i ja da to kažem kao Bugarin, ne zato što je istina, već zato što naše pleme može imati sličnih izroda, tvoraca tolikih i takvih zverstava»

Amerika traži isplatu dugova.

Nota vlade Sjevero-američkih Udruženih Država, kojom upozoruje Francesku, Italiju, Belgiju, Čehoslovačku, Grčku, Latišku i Estoniju, da želi brzo riješenje ratnih dugova — izazvala je jaku uzbudjenost i reakciju u Evropi. Svakomu je bilo poznato da Amerika stoji strogo na stanovištu, da dugove treba platiti, jer i njezini politički ljudi ne mogu nigdje i nikada da se odijele od strogo poslovnog naziranja i u pitanjima gdje glavnu ulogu ne smiju i ne mogu igrati samo materijalno-poslovni momenti. Dugovi, čiju isplatu Amerika sada traži, jesu u prvom redu politički dugovi, jer sredstva, koje je Amerika tijekom rata dala saveznicima, upotrebljeni su da se dobije zajednički rat za očuvanje sveopće političke i gospodarske slobode, pa po tomu i Amerike. U Americi se zaboravlja kako bi različit bio i njezin položaj, da je na političkoj i gospodarskoj areni ostala pobjedonosna Njemačka, namjesto gospodarski i finansijski istrošenih saveznika, koji se politički medjusobno neutraliziraju.

Ipak uza sve to, što je bilo dobro poznato, da Amerika ne će i ne zna da razluči gospodarske od političkih dugova, te da ovi potonji moraju biti riješavani drugim kriterijem nego li je onaj poslovni («dugovi se moraju platiti»), nitko nije očekivao ovu i ovakovu notu. Upravo u ovom času, kada sve evropske države vrše krajnje napore da se izvuku iz nepodnosljive finansijske krize i kada najmanji gubitak ravnoteže može da za decenije upropasti njihov gospodarski položaj, nota američke vlade izgleda odveć napadna.

Zato u Franceskoj, koja je ogorčena s tim postupkom, prevladava uvjerenje, da u toj stvari igra glavnu ulogu politički žalac uperen u prvom redu protiv Franceske kao jedine pogibeljne suparnice u političko-gospodarskim osnovama Amerike i Engleske. I zbilja taj žalac opaža se očito u amerikanskoj štampi.

«Amerikanski narod — kaže jedan izvještaj iz Washingtona u «Observeru» — uporno traži da se plate dugovi, jer mrzi rat i jer ne će da omogući nove ratove opraštajući bilo kojem narodu dugove, i jer ne će da gleda narode kako ratuju u Africi, kako oružaju crnačke čete, uzdržavaju velike vojske i daju ratne zajmove, a sve sa američkim novcima. Ovo je jedan razlog zašto poslovni ljudi Amerike traže isplatu, a drugi je što drže da u današnjem svjetskom položaju treba dati primjer poštovanja medjunarodnih obvezâ.»

Na te prigovore upućene u glavnom Franceskoj, cjelokupna saveznička štampa odgovara najodlučnije spočitavajući Americi njezino postupanje nakon rata, te je čini moralnim krivcem što se narodi u Evropi moraju oružati da spase tečevine rata i osiguraju svoju budućnost. Zašto je Amerika zapustila Evropu u najkritičnijem času, kad je upravo njezino sudjelovanje moglo da učini suvišnim dalnje naoružavanje? Zašto Amerika sada traži od saveznika nemoguće i njihovu finansijsku propast za to, što su se borili za slobodu svijeta, a svaki je zahtjev Franceske da joj Njemačka plati obnovljenje uništenih krajeva, Amerika uvijek označivala pretjeranim i pogibeljnim?

Ovako odgovara saveznička štampa i upozoruje Ameriku, da pazi što čini, jer da bi s time mogla samo da stisne redove kontinentalne Evrope i potraži doličan odgovor u novom protuanglosaksonskom bloku.

Odgovor, koji skoro na vlas sliči onome, što ga je nekidan dao Čičerin na kongresu sovjeta u Rusiji.

* * *

Mellon, ministar finansija Sjedinjenih Država, izuio je u Kongresu svoje godišnje izvješće označivši koliko s interesima do 1. januara 1925. pojedine države duguju Sjedinjenim Dr-

Naš veliki natječaj za nagrade

Pretplatnici „Istarske Riječi", pozor!

Po običaju amerikanskih i engleskih novina počele su i mnoge ovdašnje novine da raspisuju nagrade za one svoje čitatelje, koji odgoneću jednu danu zagonetku, koja je obično jedan takozvani «puzzle». Taj se je običaj tako raširio, da danas «puzzla» malne sva Amerika i veliki dio Evrope. Medjutim mi ne ćemo da se služimo «puzzlom» jer je to obično zagonetka teže naravi, koja uzima i mnogo vremena.

Naš je problem mnogo jednostavniji i svakome pristupačan.

U čemu se dakle sastoji naša zagonetka?

Jednu staklenu flašu (bocu) od ½ litra napunili smo sa običnim domaćim kukuruzom pred za to izričito sastavljenom komisijom. Tu je bocu komisija napunila kukuruzovim zrnjem, začepila i zapečatila, a da nitko nije prije prebrojio zrnje. Sada treba pogoditi, koliko je zrnja u toj zapečaćenoj boci od ½ litra. Poslije 30. junija komisija će se ponovno sastati, otvoriti tu zapečaćenu bocu i prebrojiti zrnje. Nagradu će dobiti oni, koji su pogodili koliko imade zrnja u toj boci, dotično, koji se najviše približi broju zrnja sadržanog u boci. Ako imade više njih, koji su naveli isti broj, ili se u jednakoj mjeri približili broju, odlučiti će medju njima žrebanje, te će prema tome otpasti na njih prva, druga i dalnje nagrade, dok ne budu sve nagrade iscrpljene. Jedan te isti pretplatnik ne može dobiti više od jedne nagrade.

Uvjeti za natječaj su slijedeći:

1. Mogu da se natječu samo pretplatnici «Istarske Riječi», koji su do 30. junija namirili svoju zaostalu i tekuću pretplatu, a mogu se natjecati i oni, koji se do 30. junija nanovo pretplate za godinu dana i pretplatu odmah i namire.

2. Natjecati se mogu samo oni naši pretplatnici, koji stanuju u Julskoj Krajini, Zadru i u Lastovu.

3. Riješenja moraju se poslati najkasnije do 30. juna ove godine na upravu «Istarske Riječi». Riješenja poslata poslije toga roka ne će se uzeti u obzir, te su takvi natjecatelji isključeni od svake nagrade.

A sada da vidimo, kakve su to nagrade. Ima ih dosta. Darovi su nam dali i stavili u tu svrhu na raspolaganje prijatelji našega lista. Nekoji ne će da budu imenovani. Sigurni smo, da ćemo dobiti još mnogo darova, pa će prama tome broj nagrada i porasti. Mi ćemo već u listu javiti. Nagrade jesu za sada slijedeće:

I. nagrada: 600 lira u gotovom novcu i putni trošak u trećem razredu do Trstu i natrag;
II. nagrada 400 lira;
III. 5 kg kave,
IV. 10 kilograma šećera;
V. 2 muške košulje;
VI. 12 žepnih maramica;
VII. mala ura budilica iz nikela;
VIII. Velika slika Marka Kraljevića u bojama, u okviru sa staklom;
IX. jedan kišobran.
X. Stroj za maščenje grožđja u vrijednosti 400 lira (**daruje g. Puhalj — Pula**);
XI. 6 ručnika (**daruje gospodja M. I. u Trstu**);
XII. jedna sumpornjača.

Druge nagrade slijede u budućim brojevima.

Mladi ne poslušaše starca, jer su mislili, da je ishlapio, pa da samo po običaju starih ljudi trabunja.

Ivan nije se htio izmiriti sa susjedom.

— Ja mu, reče, nisam čupao brade, sam si ju je očupao; ali njegov sin je na meni sve petlje i svu košulju razderao. Evo je!

Pošao Ivan u sud da tuži radi košulje. Sudio im i mjesni i oblasni sud. Dok je trajala parnica, nestade Gavrili sa kola svore. Gavrilina ženskadija okrivi Ivanova sina, da je ukrao tu svoru.

— Vidjele smo, — rekoše, — kako je on noću kraj prozora pošao prama kolima; — a kuma je dodala, da se je svratio u krčmu i tamo svoru krčmaru nudio na prodaju.

Opet se stali parbiti. A kod kuće svaki dan svadja i tučnjava. Psuju i djeca, uče od starijih, a žene, kad se sastanu na potoku, više klepeću jezikom nego udaraju pratljačom, i iz dana u dan sve to gore.

U početku klevetali seljaci jedan drugoga, a poslije zaista i činili: čim nešto nije pod ključem, odmah vuku k sebi. Tomu su priučili i žene i djecu. I život im postajao svakim danom sve gori i gori. Pravdao se Ivan Ščerbakov s Gavrilom Hromim i na zborovima i kod oblasnog i kod mjesnog suda, tako da su već i svim sucima dodijali. Sad Gavrilo Ivanu pribavi globu ili zatvor, a sad Ivan Gavrili. I što više pakosti jedan drugomu čini, to su bjesniji. I psi se znadu spopasti: što se više kolju, to se više razdraže. Ako psa udare otraga, on misli, da ga grize drugi pas, pa se još više razjari. Tako i ovi seljaci: parbe se pred sudom, pa kad stigne kazna, ovoga globa, onoga zatvor, medjusobna se mržnja još više raspali. «Čekaj, čekaj, ja ću ti već vratiti šilo za ognjilo». I tako je trajalo kod njih šest godina; a starac sa peći govori uvijek jedno te isto. Ovda-onda ovako ih opominje: — Što vi, djeco, radite? Manite se svih raspra, nemojte zanemarivati posla, ljude ne mrzite i bit će vam bolje. A što se više mrzite, to će vam gore biti.

Nitko ne sluša starca.

Sedme je godine došlo tako daleko, da je Ivanova snaha na svadbi pred gostima oklevetala Gavrilu, da su ga zatekli kod kradje konja. Gavrilo bio je pijan i nije mogao da svlada svoj gnjev, nago opatrne i udari ženu tako jako, da je nedjelju dana morala ležati, a žena bila trudna. Ivan se zlorado poveselio i podje s tužbom sudu. «Sad ću se, — pomisli Ivan, — riješiti susjeda, ne će ga minuti Sibirija». Ali Ivan opet nije uspio. Sudac nije primio tužbe. Pregledali ženu: žena na nogama, a tragova nema. Podje Ivan mjesnom sudu, a taj je stvar predao oblasnom sudu. Kod oblasnog suda Ivan živo prionu za stvar, napoji pisara i starješinu sa pola vedra slatke rakije i izradi, da su Gavrilu osudili na šibe po ledjima. Pročitali na sudu osudu.

— Sud je sudio, — čita pisar, — da se seljak Gavrilo Gordjev ima kazniti sa dvadeset batina kod oblasnog suda. Ivan sluša osudu i motri Gavrilu, što će sada učiniti? Saslušavši Gavrilo pobljedi kao krpa, okrene se i izidje u predvorje. Za njim izide Ivan i hoće da podje konjima, a u to čuje glas Gavrilin: — Dobro, oni će išibati moja ledja i ona će mi gorjeti, ali kod njega bi moglo još jače gorjeti.

Čuo Ivan te riječi, taj se mah vrati sucima.

— Pravedni suci! On mi se grozi paležom. Čujte, to je pred svjedocima kazao.

Pozvaše Gavrilu.

— Je li istina, da si kazao?

— Ja nisam ništa kazao. Šibajte me, kad imate vlast. Ja jedini moram prav da stradam, a njemu se sve dopušta.

Gavrilo htio je nešto da kaže, ali mu zadrhtaše usne i obrazi. I okrene se zidu. Suci se zabezeknu, ugledavši Gavrilu. Pomislite: «mogao bi počiniti kakvo zlo susjedu ili samomu sebi».

I prozbori starac sudija:

— Čujte me, braćo, bolje je da se izravnate na lijep način. Ti, brate Gavrilo, zar si dobro uradio, što si trudnu ženu udario? Još je dobro, Bog ju je pomilovao, a da nije, kakav bi grijeh počinio! Zar je to lijepo? Ti se pokaj i zamoli ga oproštenje. A on će ti oprostiti Mi ćemo ovu osudu promijeniti.

Čuo to pisar i reče:

— To ne smije da bude, jer na osnovi § 117. nije došlo do mirne nagode, već je pala osuda, koja mora da stupi na snagu.

No sudac nije slušao pisara.

— Što si brusiš jezik! Prvi je paragraf brate, ovaj: misli na Boga, a Bog zapovijeda da se mirimo.

I počeo sudac da nagovara seljake na pomirbu, ali ih nije mogao nadgovoriti. Gavrilo neće ni da sluša.

— Meni ide već pedeseta godina, imam oženjena sina, i nitko me nije šibao, otkad sam se rodio, a sada mi je taj šuker Vanjka pribavio šibe, i ja da mu se poklonim! No, neka neka... zapamtit će i Vanjka mene.

I glas Gavrilin opet zadrhće. Nije mogao više da govori. Okrene se i izidje.

(Nastavit će se).

žavama. Franceska duguje 4,137.224.354, Italija 2,097.347.121; Belgija 471,823.713; Grčka 17,250.000; Estonija 17,488.685; Čehoslovačka 115.528.439; Letonija 6,289.092; Rumunjska 45.605.447; Poljska 178.559.999 dolara. — Finska je dugovala Sjedinjenim Držav. 8,555.000 dolara, ali je medjutim ovaj dug već podmiren.

Domaće novosti

Ustanovna skupština «Društva Slavena u Italiji za Ligu Naroda».

U petak, dne 29. maja 1925. uveče vršila se u uredništvu «Edinosti» ustanovna skupština «Društva Slovena u Italiji za Društvo Naroda». Skupština je bila vrlo dobro posjećena. Kao glavni govornik nastupio je naš narodni poslanik, g. dr. Josip Wilfan, koji je potanko opisao postanak, razvoj, organizaciju i djelovanje Društva Naroda, razložio je političko bivstvo društva a osobito visoka načela te organizacije: sačuvanje bratskog mira medju svim narodima i opće blagostanje čovječanstva, rješenje mirnim putem sporova medju narodima i sprečavanje rata. Danas nema kulturnog naroda, koji nema takove organizacije, a sve su te organizacije u Medjunarodnom savezu društava za Društvo naroda», koji imade svoj ured, svoja glasila i publikacije. Sve te organizacije sa svojim savezom potpomažu ostvarenju visokih načela Društva Naroda. I mi Sloveni iz Italije nismo mogli ostati neutralni ovom plemenitom pokretu.

Na toj se skupštini pročitalo pravila «Društva Slovena u Italiji za Društvo Naroda». Odredila se je članarina od 6 lira godišnje, a članovi ustanovitelji plaćaju 200 lira na jedamput za uvijek, ili 500 za društva, udruženja i korporacije. Predsjednikom novog društva je izabran gosp. dr. Josip Wilfan, a odbornicima: dr. Josip Agneletto, prof. dr. Lavo Čermelj, kapelan Anton Čok, učiteljica Marija Dolenčeva, dr. Boris Furlan, Ante Iveša, glavni urednik prof. Filip Peric, dr. Karol Podgornik i dr. Ulikse Stanger.

Pozdravljamo ovo društvo i upozivljemo naš narod, da se u što većem broju učlani u to društvo, kojemu želimo svakog uspjeha, jer znamo da je od velike važnosti za nas.

Novi članovi se mogu prijaviti ili pisati u Trst via S. Francesco d'Assisi br. 20, I.

Glavna skupština društva «Prosveta» u Trstu

obdržavala se je dne 10. maja ov. god. u Trstu. Skupštini su prisustvovali mnogobrojni izaslanici prosvjetnih društava iz svih krajeva, gdje stanuje naš narod u Italiji, iz sunčanih Brda, kamenitog Krasa, iz Notranjske i naše Istre. Bila je to treća redovita skupština. Pri pozdravnom je govoru laskavim riječima predsjednik doktor Pertot pozdravio sva prisutna društva, osobito pak izaslanike iz hrvatskog dijela Istre. Dr. Čermelj je opširno izvijestio o društvenom djelovanju, o pravnom položaju kulturnih društava iza ukinuća austrijskog društvenog zakona, o poteškoćama i zaprekama, koje su društva imala prigodom priredjivanja raznih predstava te o progonima narodnog poslanika g. dra Josipa Wilfana. Tajnik je izvijestio, da je tekom godine bilo držano po selima sedamdeset predavanja gospodarske, higijenske i druge naravi. Osobito je naglasio osnivanje zadruga za osiguranje marve. Društvo je priredilo tečaj za zborovodje. Obdržano je 40 odborskih sjednica. Knjižnica broji 3617 izvoda. Članicama se je posudilo nad 4000. Odsjek za Istru imade 800 vezanih i mnogo nevezanih knjiga i 8 svojih hrvatskih knjižnica-čitaonica u Istri. Tekom godine je mnogo društava pristupilo Prosveti kao članice. Društvo je djelovalo na športskom, gimnastičkom i omladinskom polju.

U novi odbor su izabrani: predsjednik dr. Just Pertot, potpredsjednik dr. Boris Furlan; odbornici: dr. Alojz Povh, Albert Koruza, dr. Fran Tončić, dr. Lavo Čermelj, Ante Iveša, Pečar Ivan i dr. Ivo Pertot; zamjenici: Vitez Milan, Žabriš Karol i Kazimir Žnidak.

Izdavač i odgovorni urednik «Istarske Riječi» u zločinačkom albumu.

Prošlog petka bio je izdavač i odgovorni urednik našega lista, g. Ivan Stari, pozoven na ovdješnju kvesturu (policiju), da digne dekrete o dvokratnoj zaplijeni «Istarske Riječi». Po uručenju napomenutih dekreta bio je odveden u posebnu policijsku sobu, gdje se nalazi fotografski atelje. Tu su mu najprije prilijepili na rame veliki napis: «Giovanni Stari — No. 302», a za tim su ga sa dviju strana fotografisali. Razlog, koji je doveo ovdješnju kvesturu do tog čina, nije nam poznat. Dosad se je tako postupalo samo sa najvećim zločincima, a sada vidimo, da te metode protižu i na poštene ljude, koji ne će nit mogu da zataje svoj narod i svoje majčino mlijeko.

Rodoljubi, pozor!

Kako je poznato, u posljednje doba bila je «Istarska Riječ» tri puta uzastopce zaplijenjena. Radi te zaplijene imali smo 5000 lira štete. Radi toga pozivamo sve naše rodoljube, da se ovih dana sjete «Istarske Riječi» i da joj barem donekle nadoknade štetu, koju je pretrpila na braniku naših narodnih prava.

Svega po malo

Katastrofalan potres u Japanu.

Dne 23. maja Japan je opet stigla strašna katastrofa. Jak je potres u tri minute uništio mnoga ljudska naselja i zahtjevao vrlo velik broj ljudskih žrtava. Epicentar je potresa bio, kako se čini, grad Tokio sa 80.000 stanovnika, koji je silno stradao. Nakon potresa je izbio strašan požar i to istodobno na sedam mjesta, a širio se silnom brzinom. Jednako su stradala mjesta Kunyama i Kinosaki. U potonjem je mjestu razoreno oko 600 kuća, medju njima i nekoliko velikih hotela. Mjesto Kobr je uslijed požara potpuno izgorjelo, 300 se kuća srušilo, a preko 10.000 stanovnika pobjeglo u brda. Jedan vlak, koji se na putu za Tokio nalazio u tunelu, zdrobile su kamene mase, koje su se za potresa srušile. Jednako je potpuno uništen poznati rudnik srebrne rudače kod Ikuna. Putnici koji aeroplanom lete preko uništenog područja, pripovijedaju jezovite stvari u uništenom kraju, o požarima, koji još uvijek nijesu pogašeni, o mrtvacima, te ranjenima, koji se nalaze čak i na ulicama, te o ruševinama gradova, koji su se jedva oporavili od strašnoga potresa 1. septembra 1923. Japanska je vlada odaslala u opustošene predjele mnogobrojne pomoćne vlakove Crvenoga krsta, koji pružaju prvu pomoć, a osim toga su i vojnički aeroplani letjeli preko postradaloga područja da skupe podatke o nesrećama i da traže kome treba pomoć. Koliko se u prvi mah dade ustanoviti, ovim je pomenuti, da je uništen saobraćajni materijal. Kakogod je ova katastrofa u Japanu strašna, ipak je još vrlo blaga prema onoj od 1. septembra 1923. kada je, prema službenim podacima, životom nastradao 99.331 čovjek, 103.733 lica su bila teža ranjena, a 43.476 ljudi je nestalo, pa se ne zna, jesu li zgorjeli u zgradama ili ih je otplavila voda, koja je nadolazila u vrlo visokim valovima. Onom je prilikom potpuno srušeno 128.266 kuća, 126.233 ih je bilo razoreno djelomično, a 447.128 kuća je postalo plijenom požara. Onomad su nastale velike promjene u slojanju zemlje, te se zemlja na jednom mjestu uzdigla za 182 cm., a ukupno se zemlja podigla za 20 kubičnih kilometara, dok se spustila ukupno za 50 kubičnih kilometara, što je većinom progutalo more.

Krava sa drvenom nogom.

Newyorški «Svijet» javlja, da se u jednom amerikanskom mjestu dogodio ovaj zanimivi slučaj: Neki Amerikanac u državi Wyoming imao je na svom posjedu jednu vrlo lijepu kravu. Nesretni je slučaj htio, da je ta krava jednog dana slomila sebi nogu ispod koljena. Amerikanac je odmah pozvao veterinara, da mu dade savjet, što ima da čini. Veterinar je rekao, da je šteta da tako lijepu kravu prodaje mesaru, jer da bi bilo mnogo bolje, da je njemu izruči na više dnevnu njegu. Amerikanac je na to pristao te mu izručio kravu. Za tri sedmice veterinar doveo je kravu natrag vlasniku. Životinja je doduše malko šepala, ali inače bila sasvim zdrava. Veterinar je naime kravi bio napravio drvenu nogu, koja je sasvim besprikorno funkcionisala. To je prvi slučaj ovakve primjene proteze kod životinja.

Izdavač, direktor i odgovorni urednik:
IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST" U TRSTU

Antica Turak
Franjo Sloković
vjenčani
PULA 31./V. 1925. ZAGREB

JAVNA ZAHVALA

Prigodom moje osamdesetgodišnjice sjetili su me se mnogi moji mladji i stariji prijatelji, s kojima sam u prošlim danima lijepo radio i s kojima danas dijelim, što nam vjetar nosi. Dirnut tolikim iskazima bratske ljubavi kličem svima: — Mila braćo! Od srca vam hvala!

U OPATIJI, u maju 1925.

Ivan Fiamin
pomorski kapetan.

FRANCESKI VELEPOSJEDNIK traži jednu seljačku porodicu, koja bi bila pripravna da se doseli na njegov posjed. Potanje informacije daje uprava našega lista.

JAVNA ZAHVALA

Udovica Franciska Fratar, rodj. Mandić, zahvaljuje se svim niže navedenima darovateljima za pripomoć, koja joj je u nuždi i bolesti pružena iz daleke Amerike.

Darovali su, sve sami rodoljubni Lovranci, po 5 dolara: Vidović Ema, Ivan i Andrija Petričić; po 2 dolara: Auguštin Letis, Franjul Frank, Marčević Ivan, Grizilo Rudolf, Teminić Gjurgjica i Antun, Miščenić Anton (Piccolo), Spazzafumo Max, Kožul Andre; po 1 dolar: Šterle Andre, Petričić Rok, Basan Franjo, Coirente, Černić Franjo, Širola Anton, Roketić Antonija, Roketić Bartol, Roketić Ivan, Petričić Anton, Mrak Nikola (Pistola), Markulin Ivan (Parapić), Rubinić Josip, Marković Lionel i Roketić Anton.

Najsrdačnija hvala svima od lovranske družbe Nr. 29 Persing Ane Carteret N. Y.

Udova Franciska Frater rodj. Mandić.
LOVRAN, dne 15. maja 1925.

Broj 24 Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta) U Trstu, 11. junija 1925. Pojedini broj 25 cent. God. III.

„Istarska Riječ“

Izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin“. Pretplata za tuzemstvo iznaša 15— lira na godinu, a za inozemstvo 25·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I, Telefon: 11-57.

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari“. — Narodna poslovica.

Nova riječka biskupija i — mi

Na Duhovo proglašeno je na Rijeci ustanovljenje nove riječke biskupije. Italijanska štampa pozdravila je taj dogadjaj s velikim oduševljenjem. Riječko fašističko glasilo donosi sliku Svetoga Oca, Pija XI. i nazivlje ga «Utemeljiteljem riječke dioceze.» I pjeva mu slavospjeve ističući da je baš njegova najveća zasluga, što je Rijeka dobila svoju biskupiju. Spominje, kako je ovo nakon 75 godina prvi put, što se u jednoj papinskoj ispravi naglašava ime Italije... kao države. Ističe, kako je riječka biskupija osnovana u prvom redu za to, da se zaštiti italijanstvo Rijeke, što se jasno razabire i otuda, što je papa tu novu biskupiju izravno privezao uz Vatikan ne uz goričku nadbiskupiju, kako bi već to najprirodnije bilo.

Za sve to — pišu fašističke novine — ide velika hvala i Mussolinu, koji da je sve to izveo u najtješnjoj saradnji sa Svetom Stolicom.

Iz svega se dakle vidi, da je ustanovljenje biskupije na Rijeci u prvom redu jedno političko djelo. Da se to djelo izvede, trebalo je u prvom redu amputirati jednu prastaru hrvatsku biskupiju (senjsku!) a po tom okrnjiti dvije druge biskupije: tršćansku i ljubljansku odnosno goričku. U papinskoj buli stoji, da se je sve to izvršilo — «affinchè da ciò la vita religiosa dei fedeli ne ritragga maggior incremento...»

Ti «fedeli» — to su — dakako — riječki Italijani. Njihova je — kako «Vedetta» veli — davna želja bila, da se istrgnu od senjske biskupije, jer je za njih — kao Italijane — bila velika muka i sramota imati Hrvate za biskupe. Sad oni imaju svoju biskupiju, imaju svoga italijanskog vikara, imat će i čitav Ordinarijat italijanski — i srce će im biti na mjestu.

E pa dobro, kad je tome tako, neka se zna, da smo i mi Jugosloveni u ovim krajevima uvijek išli za tim, da imamo svoje — narodne biskupe. Ako Italijani u Bologni, Milanu, Palermu i druguda imadu pravo, da im se za biskupe postavljaju njihovi narodni ljudi, zašto ne bismo to pravo imali i mi Jugoslaveni? Ako se je za jednu šaku Italijana na Rijeci stvorila posebna biskupija s Ordinarijatom, koji će biti čisto italijanski, zašto se nije pri tom mislilo i na nas, istarske Jugoslovene? Da se ona šaka Italijana na Rijeci zadovolji, najviša se crkvena vlast nije ustručavala, da zarine nožem u starodrevne biskupije, kao što su to senjska, tršćanska i ljubljanska. Kad se već do toga došlo, zašto se nije zarezalo malo dublje i stvorilo još jednu — čisto slavensku biskupiju, koja bi imala svoga biskupa Slavena i svoj slavenski Ordinarijat? Zašto se nije to uradilo? Zgoda je bila odlična — zašto je se nije upotrebilo? Ako italijanska biskupija na Rijeci imade za svrhu, da religiozni život (italijanskih) vjernika izvuče što većeg napretka, «ritragga maggior incremento», taj isti «incremento» pojačao bi se i kod istarskih Jugoslovena u trenutku, kad bi se i s njima postupalo kao i s Italijanima, kad bi im se naime dala jugoslovenska biskupija i biskup Jugosloven.

Ovo nije nikakva viša filozofija. Ovako misli svaki naš čovjek, kome je Bog podijelio samo mrvicu zdrava mozga.

Izim toga ovo je bila zgoda, gdje je Sv. Stolica mogla i nešto drugo da izvrši. Poznato je, kakovom su velikom zulumu bile izložene naše crkve i naši narodni svećenici od dana okupacije unaprijed. Ti zulumi, one silne nepravde vape još i danas k nebu za osvetu. Zašto nije Sveta Stolica iskoristila ovu priliku, pa zatražila potpunu zadovoljštinu za počinjena nedjela? Kad se od nje tražilo ustanovljenje italijanske biskupije na Rijeci, ona je mogla da kaže ono poznato — do, ut des — a to će reći: dat ću, ali i ti, ako ne drugo, a ono daj mira hrvatskim i slovenačkim svećenicima i ne goni ih, kaošto si ih do sada gonio i ne buni ih u njihovim slavenskim molitvama, kaošto si ih do sada bunio.

Ovo je najmanje, što je Sveta Stolica mogla da traži od onih, s kojima je kod ustanovljenja nove italijanske biskupije na Rijeci sporazumno radila. Kad tamo — u tom pravcu nije se učinilo ništa, i svetogrdno djelo zatiranja našega crkvenoga jezika tjerat će se i nadalje...

Kad je naš narod u Istri god. 1910. putem svojih predstavnika svećenika predao ondašnjemu papi Piju X. spomenicu i molbu za održanje slavenske službe Božje u tršćansko-koparskoj i porečko-puljskoj biskupiji, učinio je to uz slijedeće popratno pismo:

«Sveti Oče! Zapostavljanjem slavenskog jezika pred latinskim, bilo to kod čitanja i pjevanja epistole i evangjelija, bilo to kod ostalih djelova svete mise, koji se pjevaju i koje pobožni puk čuje i prati po svećeničkom pjevanju, bilo to kod večernja i blagoslova, bilo to kod drugih crkvenih funkcija, povrijedilo bi se pravo, dano od Svete Stolice svim slavenskim narodima, dakle takodjer i Hrvatima i Slovencima Istre **i uznemirilo bi se i ogorčilo do skrajnosti te baš tjeralo iz rimo-katoličke crkve odnosno rimo-katoličkog obreda dio onoga naroda, koji takodjer danas stoji čvrsto uz kršćansko-katoličku crkvu.**

Neka se ovom dobrom narodu takova šta ne dogodi. Pružite mu pomoć i spas Vi, kao Isusov namjesnik i vrhovna glava. Vi, koji pasete i jagnjad i ovce. Ne dopustite, da tom narodu iščezne i ono malo, što mu još ostaje od pradjedovske baštine. Naredite apoštolskom vrhovnom svojom vlašću, da se novotarije ne uvode a one, koje su se uvele, da se odstrane. Naredite, da se pjeva Božja slava slavenskim jezikom, kaošto je to bilo, i da se u slavenskim crkvama ne daje nikakve prednosti drugim liturgičnim jezicima... Nastojte, da se štovanjem ovog drevnog slavenskog prava vrati stari sklad izmedju stada i pastira, da narod i nadalje uživa svoje starodavne pravice i da se mirno moli gospodinu Bogu!»

Ovako je naš narod god. 1910. govorio papi na usta svojih narodnih svećenika. Ovako govori taj narod i danas na naša usta...

Najveća nesreća našega naroda

To vam znade svaki seljak, da je naša najveća nesreća dioba. A ja vam još kažem: ako mi sebi što prije ne pomognemo, — dioba će biti i naša propast. Sve će doći u tudje ruke, a naš će svijet biti sluga na pravoj svojoj zemlji.

Zašto je dioba tolika nesreća?

Kad se dijeli stari zadružni imetak, uništava se, kao da ognjem gori. Pomislite veliku zadružnu kuću, koja stoji sto godina, a mogla bi stajati još preko dvije sto, — i ljudi navale kao bez pameti: trgaju, pile, cijepaju, lome, razvlače ono, što se je mukom i znojem skupilo i sagradilo. Čovjek bi rekao: ti ljudi nisu pri pameti. — Ali sad treba nove muke, da se sagradi druga kuća, — ali ne kuća, nego kotac. I tako eto dvije muke zaludu. Sad mi recite: Kako bi moglo biti dobro u narodu, koji se ludo i bez koristi muči? Kako bi mogao naprijed narod, koji staru muku uništuje i bez potrebe se i koristi i sâm muči? Tu mora ići sve na manje i tanje.

Nema diobe, koji bi stajala manje od dvije stotine, a i pet stotina i više lira. A odkud da izvadi taj novac? Zar da proda i ono malo, što ga pripada?

Rijetke su one diobe, koje prodju u miru. Koliko je svadje prije diobe, koliko poslije! Koliko se je vremena prije diobe družina motala bez reda, bez pravcga posla! Koliko smo u nazadak pošli u tom neredu! A koliko je narod zadangubio po sudovima, po ročištima! Kako se je svaki razdionik mota, dok je skrpa kućicu, složi nova kola, novi plug i stotinu drugih stvari, — a radi se i skrbi malo.

To je vrlo žalosno, a još žalosnije su poslijedice. Nama je već dosada više škodila dioba naših seljačkih posjeda negoli svi tudjinski pritisci. Da je tome zbilja tako, svjedoči nam prošlost. Kad ne bi u prošlosti naš narod bio živio u jakim seljačkim zadrugama, danas ga više ne bi bilo, jer bi već odavna bio propao.

Danas živimo u takovim prilikama, u takvom siromaštvu, da se apsolutno ne smijemo dijeliti. Ako nećemo da iščeznemo iz svoje domaće grude, tako moramo opet stvarati jake seljačke zadruge i živit u miru jedan s drugim. Onaj, koji ne će da živi sa svojim rodjenim bratom nije uopće vrijedan, da ga božije sunce grije. Ne zaboravimo na onu staru, istinitu poslovicu, koja posve opravdano veli: «Tko ne će da prizna brata za brata, priznat će tudjinca za gospodara!»

† Camille Flammarion

Dne 4. juna umro je u Parizu poznati astronom, Camille Flammarion. Rodio se 25. februara 1842. i bio je prema tomu 83 godine star. On je najprije studirao teologiju, a 1858. došao je na parišku zvjezdarnicu. 1863. je preuzeo redakciju «Kosmosa», a 1865. redakciju «Le Siecle». Konačno je 1882. preuzeo redakciju lista «L'Astronomie». Imao je svoju privatnu zvjezdarnicu u Juvisyu kod Pariza. Tu je vršio brojna promatranja, naročito Marsa. Flammarion je, kako je poznato, uživao glas jednoga od najboljih popularnih astronomskih pisaca sa mnogo fantazije. On je osnovao u Francuskoj i Americi mnoga popularna astronomska društva i privatne zvjezdarnice, koje djelomice nose njegovo ime. Napisao je vrlo brojna djela, od kojih se mnoga čitaju kao zabavni romani. Pored djela iz područja astronomije od 1893. izdavao je astronomske godišnjake za amatere u astronomiji — napisao je i opći enciklopedijski rječnik. Kako je poznato, Flammarion je bio jedan od evropskih velikana, koje je Strossmayer brojio u svoje prijatelje. Od sviju njegovih djela jamačno najpoznatije je «Propast Svijeta», u kojem on razvija razne teorije o svršetku svijeta. Dogadjaji opisani u tom djelu, dešavaju se u dvadesetipetom stoljeću. Silna fantazija Flammarionova prenosi nas kroz bezdane vremena, da u dvadeset i petom stoljeću gledamo dramu, što je proživljava tadašnji svijet. Rodu je ljudskom zaprijetila pogibao: z dubina svemirskih ruši se k Suncu zvijezda repatica (komet), koja će se po računima astronoma sukobiti s našom Zemljom. Ali ne uzbudjuje ljude samo to. Astronomi javiše, da su i pare repatičina repa otrovne, jer se u glavnom sastoje od ugljekova oksida, pa zloguci navještaju, da će zloslutnica zvijezda otrovati i satrti sav život zemaljski. Ljudi su prestavljeni, jeza ih hvata. I upravo taj momenat, kada ljudi čekaju smrt iz svemira, slika nam majstorski Flammarion u ovome djelu. Finom psihološkom analizom prolazimo stupnjevima uzbudjenja i groze: od prve uzrujanosti do stravične tjeskobe, od koje ljudi umiru. — No sve je to prikazivanje samo okvir za mnoga i različna astronomijska razmatranja, a napose za razlaganje teorija o svršetku svijeta, kako ih je današnja nauka izradila. A ima ovo djelo napose za nas osobitu zanimljivost. U očekivanju zadnjeg dana saziva papa, što vlada kršćanstvom u dvadeset i petom stoljeću, sabor vatikanski, da raspravlja o novim dogmama, a u svezi s repaticom i o propasti svijeta. Med govornicima ističe se navlastito jedan smionim svojim razlaganjima, slobodnim svojim mislima. To je «učeni Mayerstross, nezavisni hrvatski biskup». U ovom pseudonimu krije Flammarion ime Strossmayera. Za šest je vijekova nastala mala promijena u imenu njegovu. Ali svatko ga prepoznaje po govoru naprednom, prosvijetljenom. Kao nekada u devetnaestom stoljeću, tako i sada od njegova govora «drhtnu Rim vječni, sva se zemlja lecnu». Uman dalekih pogleda, oružan znanjem odvraća on oči sa Zemlje, u svemir ih upire, da smiono i slobodno krči put novim mislima.

Ako nam prostor bude dozvoljavao, donesti ćemo nešto iz te knjige, osobito govor Mayerstrossa u podlistku «Istarske Riječi».

DOPISI

IZ RIJEKE.

Perpetuum mobile. - Stare borbe. - O «glagoljicu» o morte.

Habemus biskupijam..

Imamo biskupiju! Ovo je valjda učinjeno zato, da se nas Fijumance malo utješi. Imali smo svoju slobodnu i nezavisnu državu, pa je pravo da imamo sada barem — biskupiju.

I tako su se u nekoliko mjeseci na Rijeci zbile dvije velike stvari: u to je naime vrijeme došlo i do aneksije i do biskupije. Da je došlo do aneksije, trebalo je da odleti Zanella, a da je došlo do biskupije, trebalo je da otpuhne Hrvat, župnik Kukanić. Zanelli su dali nogom fašisti, a Monsignoru Kukaniću — Monsignor Sain, onaj isti Sain, koji je na Duhovo o. g. čitao s oltara župne crkve papinsku bulu o stvaranju riječke biskupije. U toj buli stoji medju ostalim i to, da se Rijeka otkida od biskupije senjske, da se diže na biskupiju i da joj se prisajedinjuje jedan dio tršćanske i ljubljanske biskupije i to sve — in perpetuo...

Da bi već jedamput voda odnijela to blaženo — perpetuo! Koliko li smo ga već puti čuli i vidjeli napisana! Kad se stvarala ljubljanska biskupija, čitali smo, da se granice njezine odredjuju in perpetuo. Kad se stvarala tršćanska biskupija — čitali smo tu istu riječ. Kad se u Rapallu stvarala nezavisna riječka slobodna država, čitali smo opet, da je i to in perpetuo.

Sada nam Sain opet priča, da je i ova biskupija — in perpetuo.

Ali gospodo diplomati! Ne igrajte se toliko s riječima, kaošto je ova: in perpetuo... Ako pak mislite, da ta riječ mora svakako da dodje u vaša diplomatska akta, a vi umjesto «in perpetuo» napišite: «in perpetuo — mobile...» što će mnogo više i mnogo bolje odgovarati sadašnjim i budućim prilikama, to više, što svi znamo, da

Perpetuo è mobile
Qual piuma al vento... itd. itd.

U papinskoj buli stoji nadalje, da će riječki kanonici moći da nose ljubičastu «mocetu», i još koješta. Medjutim o kakvom pravu hrvatskog jezika u riječkim crkvama nema za čudo u buli ni najmanjeg spomena.

Pa ipak to pravo postoji, a bit će da je i staro — barem toliko, koliko i kanonička «moceta». A što je najviše, za to su se naše staro pravo u vijekovima i te kako ljuto borili naši oci... Jedan primjer:

U velikoj davnini pripadala je Rijeka istarskoj — pićanskoj biskupiji, koja je takodjer bila stvorena in perpetuo, ali je već davno ukinuta, valjda takodjer — in perpetuo. Po vremenu pala je Rijeka pod biskupiju puljsku, koja je takodjer bila sazdana in perpetuo... Puljski biskupi bili su većinom Italijani (u ono vrijeme bila je Pula pod Venecijom) a naši stari Riječani, prave i zdrave hrvatske korenike, nisu htjeli da ih slušaju. U «Almanacco fiumano» za god. 1857. naći ćete opisanu borbu tih naših riječkih praotaca s puljskim biskupom Klaudijom Sozomenom, koji se rodio na otoku Kipru. God. 1593., u času, kad se niko nije nadao, naloži biskup Sozomeno riječkom arcidijakonu, da u riječke crkve uvede odmah latinski jezik, i to mjesto staroslovenskoga, koji je bio već od stotine i stotine i stotine godina u običaju.

Arcidijakon se sa svećenstvom pokorio nalogu, ali je grad uz poklik: «glagoljicu ili smrt!» na usta svojih predstavnika ustao protiv uvedenja novoga jezika. U sjednici od 23. aprila iste godine pozvalo je gradsko Vijeće arcidijakona i sve kanonike preda se i zapitalo ih: — Jeste li vi pripravni, da u naše crkve uspostavite opet naš stari slavenski jezik? Kanonici odgovoriše: — Jesmo! — Arcidijakon je medjutim zamolio, da mu dadu vremena, da može stvar javiti biskupu. Nato je biskup odaslao još jedan dekret, kojim po drugi put nalaže, da se u crkvi služba Božja vrši u latinskom jeziku. Odmah zatim, 13. maja, sastalo se opet gradsko Vijeće i zaprijetilo se, da ne će kanonicima davati desetine niti isplaćivati im razna druga beriva, ne budu li smjesta izbacili latinski a uveli hrvatski jezik u sve gradske crkve. Kanonici se pokoriše i stari se slavenski jezik opet uveo u naše crkve. Kad je za to čuo biskup, zaprijeti, da će svi biti izopćeni i tako se opet uvelo latinsko Bogoslužje. Gradsko Vijeće sastalo se opet u sjednicu na dan 26. augusta iste godine i izjavilo, da ono nije radilo protiv slobode crkve, već da je branilo svoje stare pravice, i pozvalo biskupa, neka ne uvodi novotarije, već neka ostavi netaknuto ono, što su već toliki pape bili potvrdili. To pismo ponijeli su u Pulu dva Riječana: Mate Segota i Mihovil Kundić. Čitava se stvar svršila tako, da je gradsko vijeće ukinulo zaključak, da ne će plaćati kanonicima desetine i druga beriva, a biskup je sa svoje strane dozvolio, da se u riječkim crkvama služba božja vrši i unaprijed u staroslavenskom jeziku, kako je to bilo već od vremena Sv. Ćirila i Metoda.

To pravo nije nikada više bilo ukinuto, prema tome ono postoji i danas, i mi se čudom čudimo, kako to, da o tome nema u papinskoj buli ni slova...

Kako bilo da bilo — mi riječki Hrvati nismo s tom papinskom bulom ni najmanje zadovoljni. Ni sa onom ceremonijom na Duhovo. Bula je naime pročitana samo u latinskom i italijanskom jeziku, hrvatskome dakako ni spomena, premda u toj novoj biskupiji ima preko dvije trećine našega najsvijesnijega življa. Ali kako nismo mi zadovoljni, zadovoljna je «Vedetta». Ona je s nekoliko zanosnih članaka zahvalila papi, što se tako očinski brine za italijanstvo Rijeke.

Istoga dana u veče davala se u teatru Fenice komedija «Cocola mia!» Mnogi su bili razočarani, jer su držali, da će se prikazivati ona ljepša komedija: «Nina, no far la stupida...»

U nedjelju 7. o. mjeseca bila je na Rijeci velika jubilarna festa, a u ponedjeljak, 15. o. mjeseca bit će još jedna festa, kod koje će opet igrati glavnu ulogu Kukanićev vunbacitelj, Dominus Sain. O svim tim svečanostima izvjestiti ću vas, ako Bog dâ, naknadno.

Rekne.

IZ ZAGREBA.

Čovjek, koji je vidio prijeratni Zagreb, danas ga više ne prepoznaje. Podvostručio se je sa svojim opsegom, a i život se potpuno promijenio. Prijeratni Zagreb bio je mjesto, koje je madjarska vlast iskorištavala na svakom koraku i priječila njegov razvitak. No po oslobodjenju stao je cvasti i razvijati se u svakom pogledu. Sagradilo se na stotine krasnih kuća četverokatnica, cijela nova pregradja sa lijepim i ukusnim vilama. No najveći se je napredak pokazao na kulturnom i prosvjetnom polju. Domaći ljudi ne trebaju više da idu u inostranstvo po raznim školama, jer su danas ovdje sve škole od najnižih pa do najviših, i omogućeno je svakome da se izobrazi i pripremi za bolji i udobniji život. U koliko je netko uposlen kroz dan, može isto postići u večernjim školoma. Mnogo se je naših Istrana pokazalo marljivim, i da vam ih je samo vidjeti, kako se iza dnevnog rada žure u večernije škole. Polaze na svakovrsne škole kao: gimnaziju, trgovačku, obrtnu školu itd. Osobito su se marljivim pokazali u obrtnoj školi, koja traje 2 godine, a po svršenoj školi postaju poslovodje. Ove je školske godine polazilo I. tečaj obrtne škole 8 Istrana, koji su tečaj svi pošli dobrim uspjehom, a drugi tečaj polazilo ih je 7 i položili so svi ispit zrelosti sa uspjehom, od ovih s odlikom: Renar Franjo, stolar, Stomaž kod Sežane; Mihaljević Roko, stolar Pula; Dimipić Srećko, bravar. Labin; Blažić Ivan, strojobravar, Sv. Matej; Milić Matko, Kastav. Uzmemo li u obzir, da su to većinom ljudi sa obiteljima i uposleni, svršili školu sa ovako lijepim uspjehom, moramo im priznati njihovo nastojanje i dobru volju. Ima nade, da će se u budućoj školskoj godini broj naših poletnih ljudi i povećati, što i od srca želimo. —ć.

IZ GRAČIŠĆA.

Mi smo Gračišćani ostali upravo preneraženi, kad smo vidjeli, kako neka crna duša hvali u onom zakutnom biskupskom listiću našeg župe-upravitelja, g. Mavrovicha, koji tjera naš jezik iz crkve. Ne možemo pojmiti, kako mogu nekoji ljudi, koji bi zapravo morali biti lučonoše istine, tako podlo i perfidno lagati. Svak, koji iole pozna Gračišće i naše ovdješnje prilike, mora priznati, da je naš nesudjeni župe-upravitelj veliki latinizator crkve i protivnik našega naroda. Sve što je o njemu pisala «Istarska Riječ» bila prava pravcata istina. On se i danas druži samo sa našim domaćim fašistima i radi po njihovom receptu. To nam je uostalom najbolje pokazao i prigodom biskupovog boravka u Gračišću. Kad su ga naši ljudi zamolili, da ih prijavi biskupu, on im je odgovorio, da biskup ne prima više deputacija, jer je jednu (fašističku) primio dan prije. Usprkos toga našim je ljudima uspjelo, da dodju do biskupa i da mu se potuže. Biskup je zadao časnu riječ, «da će odsele biti u našoj crkvi sve kao i prije», ali toga nema. A zašto? Valjda za to, što «jednako ljubi Hrvate i Italijane»!... Još nešto: Kad je presvj. g. biskup dr. Fogar rekao nekim crkvenim pjevačima, da će ih upisati u nekakvo društvo i ujedno im poslati nekoliko hrvatskih knjiga, vlč. g. Mavrovich je odmah primjetio da to nije potrebno, jer da crkveni pjevači ionako dobro poznaju italijanski jezik, što je očita laž. Naposljetku držimo, da i sam dopisnik onog zakutnog listića znade, da vlč. g. Mavrovich nije onakav angjelić, kakvog nam hoće da prikaže. Nego, ako se ne varamo, njemu se je zato omilio, što druge nedjelje iza biskupovog posjeta držao u crkvi politički govor, u kojem je preporučivao ljudima, da otkažu «Istarsku Riječ», jer da je — čujte i čudite se! — framazunski list! Iza toga se jasno vidi, da su nekoja naša gospoda u svojoj strančarskoj zagriženosti izgubila pamet. Uostalom to nije ni čudo, kad se zna, da vrag u potrebi i muhe zoblje. Pitanje je samo: da li je to pošteno? Gračišćani, zamislimo se malko! Ne mojmo dozvoljavati, da nas vuču za nos oni, koji su se već davno bacili u naručaj onima, koji nas muče i proganjaju!

Širite „Istarsku Riječ"!

Franina i Jurina

Fr.: Ovi dni su sve novini pune nekega Amundsena. Ki je to?

Jur.: Na vrhe od ove naše Europi je jedna zemlja, ka s zove Norveja. Tamo je njegova domovina.

Fr.: Pak ča je ta čovek, da od njega toliko pišu?

Jur.: On je prej nekoliko vremena zletel va aeroplane put Polo Nord i...

Fr.: Ne pozabi, ča si otel reć: čaj j' ta Polo Nord?

Jur.: Ča si već i to pozabil? Ti znaš, da naša zemlja ni ravna. Ona je tondasta, malo manj kako i tvoja glava, samo ča ona ne stoji na nikakovem vrate, kako i tvoja, glava, nego leti po zrake, kako i on crjeni ale modri balun, ča se ga na samnje kupi. Naša zemlja je dunke jedna balota, ka vavek tanca okole sunca i okole sebe.

Fr.: A ja! ja! Ter ja vavek govorim: kakova zemlja, takovi i ljudi. Nemasta zemlja, nemasti i mi — pak ča ćemo no!

Jur.: Ta naša balota je kako i jabuka na dveh krajeh malo plosnata. Jedan plosnati kraj se zove Polo Nord, a drugi Polo Sud. Na jednem i drugem Pole leto ima samo jedan dan i jednu noć. Dan ima šest meseci, a noć jednako šest meseci.

Fr.: Aj štroka! Šest meseci prez sunca! Tamo ne more bit drugo nego sam sneg i led.

Jur.: Ča ćeš da bude drugo! More je sve zlejeno, a i ono nekoliko trde zemlji sve je pod ledom.

Fr.: Ma kada se sunce pokaže, onputa se trebeda sve rastopi?

Jur.: Ne dá jako puno — ne! Sunce je dosta slabo, a ni videt ga ni puno. Vavek se drži nisko, kako da će svaki čas zapast, a i maglušina ga pokriva. Leto je tamo sto puti huje nego naša najgrja zima.

Fr.: Ako je tako, po kega je vraga šal ta Amundsen na ta Pol?

Jur.: A za ča je ono prej četiri sto i nekoliko let zabordižal Kolumbo va ocean? Nisu svi ljudi jednaki. Jedni bi vavek spali i najvoleli bi, da njim pečeni pulaštri padaju v usta. Drugi speta ne moru bit prez kakovega takovega dela. Treći pak nimaju nikada mira. Sve bi oteli videt, sve čut, sve poznat. Da ni bilo i takoveh ljudi na svete, mi ne bi znali ni za Ameriku ni za Australiju, ne bimo znali ni za brod ni za vapor ni za zeleznicu ni za aeroplan — ma za niš. Bili bimo sto milijuni let nazada. Zahvalimo Bogu, ki nam dava i ovakove ljude, ki nam svako leto neč novega pernesu.

Fr.: Dobro je to, ma ja ne znam, ča bi mogal on Amundsen pernest z onega večnega snega i leda.

Jur.: On je zel sobun stotinu svakakoveh strumenti, s-kemi će merit kako omitre i ovo i ono, a te meri su jako potrebne za študij nesamo od naše zemlji nego i od drugeh zvezdi, ke su na nebe.

Fr.: Ma ča ni ta Amundsen bil i va Polo Sud?

Jur.: Bil je prej jedno dvanajst trinajst let. Va isto vreme kada i on bil je partil za Polo Sud i jedan Inglez, neki Skot. On je šal po drugem pute i prišal je na Polo Sud par dan kasneje od ovega Amundsena. Nebog Inglez se ni nikad već vratil. Na pute ga je našlo grdo vreme i on je onde poginul. Kada su ga šli iskat našli su nekoliko harat, na keh je on napisal svu svoju muku. Koliko ljudi su već pogutnuli obadva zemaljska pola? Koliko su ljudi strpeli, dokle su najzada do njih prišli!

Fr.: Ja sam svoji dni čul, da su se i neki naši Istrani bili jedanput upustili na Polo Nord.

Jur.: To je bilo leta 1872. Ovu sobotu, ka gre, 13. o. m. bit će ravno 53 leta, da se je brod «Tegethof» otputil iz Bremenhavena put Pola. Na brodu su bili svega 23 čoveka, od teh je bilo petnajst ča Dalmatinci a ča Istrani. Za nekeh znam i kako su se zvali: To je bil kapitan Lužina, z Cresa, pak Falešić s Kraljevice, Stiglić z Bakra, Večerina, Zaninović, Martinolić i Katarinić — svi z Lošinja, pak Palmić z Lovrana i Sučić i Letiš z Voloskega i Josip Latković iz Sušnjevice.

Fr.: Dobru pamet imaš, Jurino, kada si toliko teh imen zapametil. Ja se samo spamećujem onega obeda, ča su ga bili pripravili neki naši z Lovrana i Voloskega Palmiću, Sučiću i Letišu.

Jur.: Ja sam bil na onem obede. Bilo je jako veselo. Mrtav bi bil poslušal oni naši ljudi, kako su lepo povedali, ča su sve videli i doživeli!

Fr.: Dve cele leta ni se znalo za njih, su l' mrtvi ale živi.

Jur.: Komai su bili prišli pod «Novu Zemlju» zdola Pola, a to ti se najedanput zisulo na njih strašno nevreme. More se zledilo i brižan «Tegetof» ustal je kako va klešćeh. Nit ne more napred nit nazad. Dve zimi, svaku po dugeh i crneh šest meseci, proživeli su oni naši brižni ljudi na brode i najzada su ga morali zapustiti i na zlitah se vratit doma. Pravo čudo, kako su se ono vratili! Sreća, da ih je našal on ruski brod, zač drugačeje bi bili sigurno propali.

Fr.: Ma znaš ti, da je ova naša Istra dala puno fanjskeh ljudi!

Jur.: I još će ih dat, ako budemo pametni i svoji i narodni.

Fr.: To je ono, ča i ja vavek govorim. Pak ča se sada čuje od onega Amundsena?

Jur.: Već je prošlo nekoliko tjedni, da je odletel i još se ne zna niš od njega. Strah me je, da ga je led pokril!

Fr.: A ima tamo ljudi?

Jur.: Na Pole ih nima nekoliko nižu živu neki Eškimezi. Ti čudni ljudi, obučeni va debeleh kožah, stisnjeni su meseci i meseci pod zemljum, va nekakoveh jamah, ća su ih sami skopali. Nekako zduben kamik njim je mesto sveći, i ognjišća, a mast od baleni ale od foki — namesto ulja. I to ti brate gori prez prestanka.

Fr.: A to mora i po sakrabojsku smrdet. Ja mislim, Jurino, da ni baš lepo živet va oneh krajeh.

Jur.: Ča ja znam? Oni Eškimezi tamo se niš ne tuže. Oni su slobodni kako i tići. Ne plaćaju ni taši ni sovrataši. Ne plaćaju ni na rikeca mobile — ni na voli ni na kobile. I va one njihove jami ne prihaja njim nijedan delat premetačini — z jednum besedum — oni tamo sfiću na celi svet. I to neč valja.

Fr.: Jezero milijun vrazi da valja!

IZ SOVINJŠTINE.

Na cijeloj Sovinjštini vlada velika bijeda. Ljudi živu vrlo slabo. Mnogi već i gladuju, jer nemaju čime da nabave sebi hranu. Medjutim italijanski pop iz Sovinjaka misli, da nam padaju cekini iz žepa. Evo dokaza:

Pretprošle nedjelje došao je na Sovinjštinu da ispovijeda ljudi. Ispovijedi je pristupilo mnogo pobožnog svijeta. Kad su se svi ispovijedili, stupili su pred oltar, u namjeri, da se pričeste. Zatim je došao k njima pop te im saopćio, da ih ne može pričestiti, ako ne daruju svaki po 10 lira za gradnju nove crkve u Sovinjaku. Ljudi su mu rekli, da bi to drage volje činili, ali da ne mogu, jer da nemaju novaca. Nato se je pop rasrdio i otišao u Sovinjak, a da ih nije niti pričestio. Ljudi su i nadalje klečali pred oltarom i čekali na sv. Pričest, ali kad su vidili, da je njihovo čekanje uzaludno, onda su se vratili svojim kućama.

Poslije je pop misio u Sovinjaku. Tu je isto preporučivao ljudima, da štogod daruju za gradnju crkve. Pri tom se je jedna starica od 76 godina nasmijala i rekla, neka se radije obrati na one, koji su razlupali križni put i spomenike na groblju. Posljedica toga bila je, da je starica bila iza mise preko dva sata ganjana po buzetskim selima.

Taj dogadjaj ne ćemo da komentiramo, jer držimo da je svaki komentar suvišan.

IZ PODGRADA.

Svojedobno objavili smo jedan dopis iz Podgrada, u kojem je naš dopisnik tvrdio, da gospodjice učiteljice Omahen i Tovstovršnik nisu bile premještene iz službe radi nacionalnih motiva, nego radi osobnog nesuglasja sa nekojim tamošnjim narodnim odmetnicima. Kao dokaz naveo je dvoje: 1. da su napomenute gospodjice do nedavna bile upisane u italijanskom fašiju; 2. da su uvijek stajale u najboljim odnošajima sa poznatim fašistom dr. Balbom. Medjutim ovih dana primili smo jedno pismo od učiteljice Ive Tovstovršnik, koja nam javlja, da nije nikada bila upisana u italijanskom fašiju u Podgradu i da već dvije godine ne pozdravlja fašista dr. Balba. Primamo na znanje tu izjavu gospodjice Tovstovršnik, ali ipak moramo da primjetimo, da to ne mijenja jezgru našega dopisa.

Politički pregled

Politički položaj u Italiji.

Teška kriza, koju je fašizam, pod teretom teškog zločina izvedenog na Matteottiu, proživljavao, minula je, a da pri tome fašizam nije ni za dlaku revidirao svoj program i taktiku. Prelaženje većeg dijela opozicijonalnih grupa u apstinenciju i kidanjem kompromisa sa ostalim grupama i političarima, koji su pod izvjesnim uslovima bili voljni podupirati Mussolinijevu vladu, izolovali su posvema fašizam. Ali kako se danas očigledno razabire, izolacija je ojačala fašizam. Ojačala ga je za to, što Mussoliniju nije više trebalo da se obzirno vlada prema ovoj ili onoj grupi, prema ovom ili onom političaru, nego je bezobzirno istupio protiv svih stranaka i organizacija, koje su htjele oboriti fašizam i sadašnju vladu.

Na taj je način Mussolini na vrlo vješt način porazio sve svoje protivnike. Tako je, po jednom dobro smišljenom sistemu, započeo preudešavati, u skladu sa svojim potrebama, državne zakone. Reforme, od kojih je već neke uzakonio, a za neke dobio legitimaciju da ih vlada u svom djelokrugu sprovede, dalekosežne su. Opozicija je, osim par protesta, šutke prešla preko Mussolinijevih reforma, i time propustila momenat, kad je još mogla da Mussolinija skloni na kompromis.

Danes se situacija tako razvija, da će opozicija u skoroj budućnosti morati da kapitulira pred fašizmom. Mussolini je doduše već sada čitavu opoziciju proglasio protudržavnom, ali ne će proći dugo vremena te će zaista u opoziciji ostati samo socijalisti i izraziti republikanci, dok će ostale grupe i preko svoje volje biti prinudjene, da revidiraju svoje programe.

Mussoliniju treba dakle priznati, da upravo zamjernom vještinom i s razmjerno malo žrtava dokončava fašističku revoluciju. Pripreme za uvodjenje novog stanja u zemlji su završene i za nekoliko mjeseci Italija će — pošto ustav bude reformiran, vojska preustrojena, radnički sindikati nacionalizovani, narodno predstavni-

P O D L I S T A K

LAV TOLSTOJ:

Gasi vatru, dok tinja

(Nastavak)

Od suda do kuće bilo je deset vrsta pa se Ivan kasno vratio kući. Žene već izišle, da stoku dotjeraju kući. Ispregne konja, spremi kola pod krov i udje u kuću. U kući nije bilo nikoga. Djeca se nisu vratila s polja, a žene su pošle da dotjeraju stoku. Udje Ivan, sjede na klupu i zamisli se. Sjeti se, kako su Gavrili pročitali osudu i kako je problijedio i zidu se okrenuo. I srce mu se stegne. Zamisli, kako bi njemu bilo pri duši, da su ga osudili na batine. I bilo mu žao Gavrile. Uto čuje: starac se na peći nakašljao, okrenuo, spustio noge i sišao s peći. Spuzao starac, dovukao se do klupe i sjeo. Umorio se, dok je dopuzao do klupe. Iskašlje se starac, nasloni se na stol i reče:

— Što je? Osudili?

Ivan odgovori: — Osudili na 20 batina.

— Zlo radiš, Ivane; ah; kako zlo! Ne njemu, nego sebi škodiš. Njemu će išibati ledja do krvi, a tebi hoće li biti lakše, — a?

— U buduće će se okaniti, — reče Ivan.

— Čega će se okaniti? U čemu je on gori od tebe?

— Što mi je uradio? — rasrdi se Ivan. — Ta ženu bi bio ubio; a sad mi se grozi paležom. Što, da mu se za to još i poklonim?

Uzdahne starac i reče:

— Ah, Ivane, ti po cijelom širokom svijetu hodiš i voziš se, a ja na peći već nekoliko godina ležim; pa misliš, da sve vidiš, a ja da ništa ne vidim. Nije tako, sinko moj, ti ništa ne vidiš, tebi je zloba zaslijepila oči. U tudjem oku vidiš trun, a u svojem ne vidiš brvna. Rekao si: radi zlo!... Da on jedini radi zlo, zla ne bi bilo. Misliš li, da zlo medju ljudima dolazi od jednoga? Zlo se čini izmedju dvojice. Njegovo nevaljalstvo vidiš, a svoje ne vidiš. Da je on sam opak, a ti dobar, zla ne bi bilo. Tko mu je očupao bradu? A tko mu je polovinu plasta odnio? A tko ga je vukao po sudovima? A ti sve na njega svaljuješ. Sam živiš zlo, i zato ti je zlo. Nisam ja, brate, tako živio i nisam vas tomu učio. Jesmo li mi tako živjeli sa starcem, ocem njegovim? Kako smo mi življeli? Kako susjedima dolikuje. Ponestalo mu brašna i dodje njegova žena: «čika Flore, trebamo brašna.» «Idi snaho, u hambar, uzmi koliko trebaš.» Kad nije imao koga da pošalje sa konjima, «ajde, Vanjatka, podji s njegovim konjima». A ustrebam li ja što god, idem k njemu. «Čika Gordjeju, trebam to i to». «Uzmi, čika Flore». Tako je to bilo medju nama. I vama bio je život lakši. A gle, što je sada? Eno onomad nam je vojnik pričao o Plevni. Ali medju vama bije se veća bitka nego ona kod Plevne. Je li to život? A kolik je grijeh? Ti si seljak, ti si gospodar u kući. Od tebe će se račun tražiti. Čemu učiš svoju ženu i djecu? Lajanju! Onomadne je Taraska, taj deran, tetku Arinu grdio pred majkom, a majka mu se smijala. Zar mora biti baš ovako? Ti meni riječ — a ja tebi dvije, ti meni zaušnicu, ja tebi dvije. Ne, sinko! Krist je po zemlji hodao, ali nije nas budale tomu učio. On tebi riječ, a ti šuti, pa će njega zapeći savjest. Evo, kako nas je On, baćuška naš, učio! Udari li te po jednom obrazu, a ti mu pruzi drugi: evo bij, ako sam zaslužio. I njega će zapeći savjest. Onda će se pomiriti i tebe poslušati. Tako nas je On učio, a ne da bahati budemo. Što šutiš? Nije li tako, kako ja govorim?

Ivan šuti i sluša.

Nakašlje se starac, silom ispljune i stane da govori: — Misliš li ti, da nas je Krist učio zlo? Ta sve je to bilo za nas, za naše dobro. Razmisli malo o zemaljskom svom životu: da li ti je bolje ili gore od onoga časa, otkako se je ta Plevna medju vama zametnula. Izračunaj samo, koliko si potrošio na sudove, koliko si se navozio i potratio na putu?

Sinovi su ti kao sokoli izrasli: ti bi trebao da u obilju živiš i da se sve više dižeš, a kad tamo, u tebe obilje pada sve niže. A zašto? Sve je to od bahatosti tvoje. Mjesto da sa djecom ideš u polje i da sam, siješ tebe vrag goni k sudu ili kakvome nadripisaru. Ne oreš, ne siješ, kad treba, pa ti i ne rodi majčica zemlja. Zašto ti nije sada zob urodila? Kada si je sijao? Kad si se odvezao iz grada. Pa što su ti dosudili? Tebi na teret. E, sinko! Pazi na svoj posao i trsi se sa djecom svojom i na polju i u kući, a kad te tko uvrijedi, praštaj mu, kako Bog zapovijeda, i bit ćeš u poslu slobodniji i vazda će ti lako biti pri duši.

Ivan mramorkom šuti.

— Znaš li šta, Vanja! Poslušaj mene starca. Ajde zapregni čilaša i tjeraj s ove

Naš veliki natječaj za nagrade

Pretplatnici „Istarske Riječi", pozor!

Po običaju amerikanskih i engleskih novina počele su i mnoge ovdašnje novine da raspisuju nagrade za one svoje čitatelje, koji odgoneću jednu danu zagonetku, koja je obično jedan takozvani «puzzle». Taj se je običaj tako raširio, da danas «puzzla» malne sva Amerika i veliki dio Evrope. Medjutim mi ne ćemo da se služimo «puzzlom» jer je to obično zagonetka teže naravi, koja uzima i mnogo vremena.

Naš je problem mnogo jednostavniji i svakome pristupačan.

U čemu se dakle sastoji naša zagonetka?

Jednu staklenu flašu (bocu) od ½ litra napunili smo sa običnim domaćim kukuruzom pred za to izričito sastavljenom komisijom. Tu je bocu komisija napunila kukuruzovim zrnjem, začepila i zapečatila, a da nitko nije prije prebrojio zrnje. Sada treba pogoditi, koliko je zrnja u toj zapečaćenoj boci od ½ litra. Poslije 30. junija komisija će se ponovno sastati, otvoriti tu zapečaćenu bocu i prebrojiti zrnje. Nagradu će dobiti oni, koji su pogodili koliko imade zrnja u toj boci, dotično, koji se najviše približi broju zrnja sadržanog u boci. Ako imade više njih, koji su naveli isti broj, ili se u jednakoj mjeri približili broju, odlučiti će medju njima žrebanje, te će prema tome otpasti na njih prva, druga i dalnje nagrade, dok ne budu sve nagrade iscrpljene. Jedan te isti pretplatnik ne može dobiti više od jedne nagrade.

Uvjeti za natječaj su slijedeći:

1. Mogu da se natječu samo pretplatnici «Istarske Riječi», koji su do 30. junija namirili svoju zaostalu i tekuću pretplatu, a mogu se natjecati i oni, koji se do 30. junija nanovo pretplate za godinu dana i pretplatu odmah i namire.

2. Natjecati se mogu samo oni naši pretplatnici, koji stanuju u Julskoj Krajini, Zadru i u Lastovu.

3. Riješenja moraju se poslati najkasnije do 30. juna ove godine na upravu «Istarske Riječi». Riješenja poslata poslije toga roka ne će se uzeti u obzir, te su takvi natjecatelji isključeni od svake nagrade.

A sada da vidimo, kakve su to nagrade. Ima ih dosta. Darovi su nam dali i stavili u tu svrhu na raspolaganje prijatelji našega lista. Nekoji ne će da budu imenovani. Sigurni smo, da ćemo dobiti još mnogo darova, pa će prama tome broj nagrada i porasti. Mi ćemo već u listu javiti. Nagrade jesu za sada slijedeće:

I. nagrada: 600 lira u gotovom novcu i putni trošak u trećem razredu do Trstu i natrag;
II. nagrada 400 lira;
III. 5 kg kave,
IV. 10 kilograma šećera;
V. 2 muške košulje;
VI. 12 žepnih maramica;
VII. mala ura budilica iz nikela;
VIII. Velika slika Marka Kraljevića u bojama, u okviru sa staklom;
IX. jedan kišobran.
X. Stroj za maščenje grož/dja u vrijednosti 450 lira (daruje g. Puhalj — Pula);
XI. 6 ručnika (daruje gospodja M. I. u Trstu);
XII. jedna sumpornjača.

Druge nagrade slijede u budućim brojevima.

štvo preuredjeno, činovništvo pročišćeno i fašizovano i kazneni zakonik pooštren za političke krivice — konačno posvema preturiti poslijeratnu političku krizu, makar i na osnovi novog fašističkog poretka.

Medjutim Mussoliniju nije izbjegla s vida okolnost, da italijanski narod nije pri sredjivanju prilika sklon uvodjenju novotarija. To ga je ponukalo, da za primjenu novog poretka u zemlji, pribjegne već prokušanoj metodi da u javnim manifestacijama obrazloži narodu blagodati njegovih reforma. Mussolinijev posjet d'Annunziju imao je svrhu, da pjesnika angažuje u toj stvari. I to mu je uspjelo. Izmirivši se s d'Annunzijom, Mussolini je osigurao potporu jednog velikog djela intelektualaca, koji će se u podesnom času s d'Annuzijom popeti na tribine, da osiguraju konačnu pobjedu fašističkoj revoluciji.

Opozicija je u zadnji čas zapazila, da ju je Mussolini i s te strani izigrao, jer provodjenje novih fašističkih reforma uz potporu d'Annunzijeve ličnosti bit će olakočeno. Danas se opozicija nakon dugog kolebanja i neodlučnosti sprema da ponovo stupi u akciju, ali u mnogo težim okolnostima nego prije nekoliko mjeseca. Što je opozicija svojom apstinencijom propustila, teško će ikada više nadoknaditi. —

Jučer je bila prva obljetnica groznog umorstva socijalističkog poslanika Matteottija. Svojedobno je bila opozicija odlučila, da na dan prve obljetnice održi u jednoj dvorani Parlamenta komemorativnu sjednicu. Zato je bila dobila i predhodnu dozvolu sa strane predsjednika Parlamenta. Ali pošto su kasnije bili odlučili i fašisti da održe taj dan u Parlamentu jednu komemorativnu sjednicu rádi umorenog fašističkog poslanika Casalinija, to je predsjednik Parlamenta zabranio i jednima i drugima održanje napomenutih sjednica, eda unaprijed onemogući svaki eventualni sukob izmedju fašističkih i opozicijonalnih poslanika. Uslijed toga su opozicijonalci odlučili, da drže po svoj Italiji na dan obljetnice Matteottijeve smrti predavanja i svečane pomene o svom umorenom drugu. Vlada je poduzela sve zgodne mjere da zapriječi eventualne izgrede.

Što se dešava u Jugoslaviji?

U Beogradu vode se još uvijek pregovori izmedju Radića i Pašića o sporazumu. Ovih dana su ti pregovori nešto zapeli, ali nisu prekinuti. Radićevci bi rado, da dodje do sporazuma izmedju njih i radikala i da se obrazuje jedna vlada bez samostalnih demokrata, ali Pašić toga ne će. On im je čisto bistro izjavio, da nema uopće smisla da se nastavljaju pregovori, ako se misl cijepati nacijonalni blok. Nije isključena mogućnost, da će radićevci pristati i na koaliciju sa Pašićem i Pribićevićem.

U opozicijonalnom bloku nisu ni najmanje zadovoljni sa Radićevim držanjem. Danas je svakom jasno, da u opozicijonalnom bloku ne vlada više nikakva sloga. Do koji dan možda da se i razidje. To je uostalom natuknuo i sam dr. Korošec na sjednici glavnog odbora slovenačke «Ljudske stranke» u Ljubljani, koja se je držala ovih dana. On se je u svojem govoru dosta jasno izrazio protiv sporazuma radićevaca sa radikalima. «Kad bi Radićevci — veli Korošec — stupili u vladu, opozicijonalni bi se blok raspao. Taj blok doduše još postoji, **ali budućnost je njegova nesigurna.** Sve je uzalud: Pašić je apsolutni gospodar situacije. Ali usprkos toga mi ćemo se i nadalje boriti protiv vladinih zakonskih predloga...»

Medjutim zagrebački «Hrvat» javlja, da je Davidović, šef opozicijonalnog bloka, predao radićevcima ultimatum: ili da se odluče za nacijonalni ili za opozicijonalni blok. Radićevci će se po svoj prilici odlučiti za radikale, s kojima i onako vode česte pregovore o sporazumu.

Bilo kako da bilo — opozicijonalni blok nema više prvotne snage. Njegov raspad svaki čas može da uslijedi. Ako odista dodje do toga, onda će vlada nacijonalnog bloka imati mnogo lakši posao u Narodnoj Skupštini.

Dva važna dogodjaja u medjunarodnoj politici.

Zadnji dani donijeli su dva važna dogadjaja u medjunarodnoj politici. Konferenca ambasadora usvojila je gledište Francuske u pitanju ispražnjenja Kölna te odposlala Njemačkoj notu, kojom je obavešćuje da ne može još biti govora o ispražnjenju tog područja, jer i ako je Njemačka ispunila reparacijone klauzule Versaillskog ugovora, nije ispunila vojničke klauzule. Ambasadorska nota nabraja čitav niz težih propusta Njemačke i ustanovljuje, da ona, pored izričitih klauzula u Versaillskom ugovoru, imade još toliko radionica ratnog materijala, takav generalni štab i tako uredjen Reichswehr i policiju, da može, uz vojničku naobrazbu koja se pod raznim oblicima daje njemačkoj mladeži, stvoriti kroz najkraće vrijeme jaku i dobro snabdjevenu vojsku.

Drugi je još važniji politički dogadjaj poziv Engleske Francuskoj, da se odluči za garacijoni ugovor u smislu njemačkog predloga, po kojemu bi Engleska, Francuska, Italija, Belgija i Njemačka jamčile za nepovrjedivost granice na Rajni, prepustivši Njemačkoj da ona, eventualnim izravnim pregovorima, uredi mirnim putem svoje istočne granice. Engleska daje razumijeti da preko garancije za granicu na Rajni ne će poći ni u kakovom slučaju, te stavlja Francusku pred dilemu da izabere garanciju Engleske onako kako ona predlaže, ili da ona sama, u savezu sa Poljskom i Čehoslovačkom, preuzme mjere za osiguranje granica onako, kako ona znade.

Francuska je ovim kategoričkim pozivom stavljena u neugodan položaj, jer se boji njemačkog izigravanja. Jednom kad preuzme skupnu obvezu za očuvanje nepovrjedivosti granice na Rajni, veže sebi ruke za slučaj njemačko-poljskog oružanog sukoba. Ona računa dosta temeljito, da će za slučaj sklopljenja ovakovog sigurnosnog ugovora, Njemačka uspjeti, da pomoću Engleske a eventualno i Italije najprije anektira Austriju, pa da onda, milom ili silom, odnese Poljskoj zapadnu Prusku, Poznanj i Šlesku, a kada jednom tako osili, da će naći načina kako će, i pored garancija, preći granicu na Rajni.

Zato se u političkim francuskim krugovima opaža jaka nervoznost i užurbanost. Radi toga je već pred par dana došlo do sastanka izmedju Brianda i Chamberlaina, gdje je Briand pokušao po zadnji put da nadje barem koji kompromisni način riješenja. Ali pošto je engleska javnost jednodušno protivna svakom angažmanu preko granica Rajne, to je skoro sigurno da će Engleska ostati odlučno pri svojem stanovištu. U tom slučaju Francuskoj ne će preostati nego da prihvati i tako ograničenu garanciju Engleske, koja joj je neophodno potrebita, jer ju ne može s ničim drugim nadoknaditi. Francuska će tada morati da posebnim ugovorima sa svojim saveznicima na istoku osigura njihov položaj prema Njemačkoj.

Maroško pitanje u francuskoj politici.

Vladi Painlevéa uspjelo je da zadrži kompaktan blok ljevice i da njezina politika u Maroku dobije odobrenje parlamenta sa 527 protiv 29 glasova. Taj uspjeh nije postignut na laku ruku, te se imade zahvaliti jedino odlučnosti i neustrašivom patriotskom duhu Painlevéa, s kojim je prisilio socijaliste da se zadovolje sa nekoliko fraza o miroljubivosti u tekstu dnevnog reda s kojim je izglasano povjerenje vladi.

Painlevé je bez ikakova obzira na socijaliste držao jaki patriotski govor, braneći interese i čast Francuske u Maroku. S time je izazvao jednodušno odobrenje svih zastupnika gradjanskih stranaka na desnici i ljevici, a socijaliste stavio pred dilemu: ili da odobrenjem vladine politike omoguće energični svršetak vojničkih operacija u Maroku, ili da istupe iz vladine većine prepustivši svoje mjesto umjerenijim elementima opozicije. I zbilja, socijalisti su se našli u neugodnom položaju, jer odobrivši vladinu politiku izlažu se napadajima komunista, a razbivši kartel ljevice, prestaju biti uplivni faktor u politici Francuske i tjeraju na površinu reakcijonarne struje i elemente. U toj nevolji pružio im je pomoć sam Painlevé stavivši im u izgled promjenu teksta dnevnog reda, koji bi im omogućio časni uzmak. Na predlog Herriota stavljen je na glasovanje kompromisni tekst, koji se glasi:

«Komora, vjerna miroljubivoj politici, za koju se je zemlja izjavila 11. maja 1924., te je potvrdila 3. i 10. maja 1925., odlučna da zagarantuje sigurnost svojih četa, teritorija i plemena pod svojim protektoratom, najodlučnije protivna toli u ime prava naroda koli u ime narodnih interesa svakom imperijalizmu osvajanja i pustolovina, odobrava vladine izjave i ovlašćuje je da uspostavi mir u Maroku, te šalje pozdrav priznanja hrabrim četama, koje brane djelo Francuske.»

Na ovaj način uspjelo je, da se sretno zaobidje pogibeljni greben, na koji su komunisti upravo bijesno bili natjerali socijaliste, u uvjerenju da će ili uspjeti da ih kompromituju, ili da će izazvati novu parlamentarnu krizu, koja bi štetovala vojničkim operacijama u Maroku.

Medjutim se nastavljaju borbe u Maroku, koje su, po priznanju francuskih vojničkih krugova, veoma teške. Riffanci su ne samo izvrsno oboružani nego i izvrsno vodjeni po svoj prilici od evropskih časnika. U borbama služe se maskiranim šančevima i podzemnim rovovima kao najbolje obrazovani vojnici, a i snabdjevanje sa municijom i hranom izvrsno je. Francuzi se najviše tuže na njihovu okrutnost te navadjaju, da su u jednom okršaju zarobili osam Senegalaca te ih žive zapalili.

Kratke vijesti iz svih strana

— Prema posljednjim vijestima, u Šangaju (Kina) nastali su veliki nemiri. Ti nemiri počeli su ujedared da se šire po cijeloj zemlji. U gradovima se biju ljuti bojevi protiv stranaca. Velike vlasti uputile su kineskom ministarstvu inostranih djela zajedničku notu, u kojoj saopćuju svoju odluku, da će zbog nemira poslati u Kinu medjunarodnu istražnu komisiju.

— U nedjelju je došlo u Berlinu (Njemačka) do krvavih sukoba izmedju njemačkih komunista i ratnih boraca. Komunisti su napali ratne borce i otale se je razvila krvava tučnjava. Morala je intervenirati i policija i poslužiti se oružjem.

— Na grčkom otoku Samosu buknuli su veliki nemiri. Vlada je poslala tamo ratne brodove sa četama, da uspostave red.

— Dosad je od ogromne vrućine, koja vlada u Americi, poginulo preko 250 osoba. Osim toga ih je mnogo i poludilo i počinilo samoubojstvo. Na stotine tisuća ljudi krenulo je na more. Prošle je nedjelje temperatura iznosila 95 stupanja Fahrenheita.

— Italijanski je Parlamenat jednoglasno izglasao predlog, kojim se prijestolonasljedniku odredjuje apanaža od 2,000.000 lira godišnjih.

— Jugoslovensko-grčki pregovori, koji su se vodili u Beogradu, najedamput su zapeli, jer Grci ne će da ustupe Jugoslaviji prugu Solun-Gjevgjelija.

— Kolaju vijesti, da katolički Miriditi u Albaniji spremaju bunu proti vladi Ahmetbegu Zogu, jer da su oni pristaše italofila Fan Nolija.

— U Hassenbergu kod Koburga (Njemačka) umorio je prošle nedjelje košarački obrtnik Brückner nakon dugog kućnog sukoba svoju suprugu, majku, punicu i sestru sa petero djece. U svemu je ubio 9 osoba sa udarcima u glavu, a nakon toga sam se objesio.

Domaće novosti

Glavna skupština «Gospodarskog društva» u Pazinu.

Pišu nam iz Pazina: — «Gospodarsko društvo» nije moglo obdržati prošlog četvrtka redovitu glavnu skupštinu, jer nije bio prisutan propisani broj članova. U smislu § 37. društvenih pravila obdržavat će se glavna skupština u nedjelju 14. t. mj. u Posujilnici u 10 sati prije podne s istim dnevnim redom brez obzira na broj prisutnih zadrugara.

---

stope u sud, uredi tamo ovu stvar i podji u jutro Gavrili, pomiri se s njime, kako Bog zapovijeda, pozovi ga k sebi, sutra je i onako svetak (bilo je to u oči rodjenja Bogorodičina), pripravi samovar, spremi bocu rakije i oslobodi dušu svih grijeha za sada i za buduće; a zapovijedi to i ženama i djeci svojoj.

Ivan uzdahne i zamisli se: «pravo veli starac», i srce mu se posve umekša. Samo nezna, kako da to učini, kako da se sada pomiri.

I opet starac, kao da je pogodio njegovu misao, nastavi: — Idi, Vanja, ne odgadjaj. Trni vatru, dok tinja, jer kad bukne, ne ćeš je više moći utrnuti.

Starac htio još nešto da kaže, ali nije svršio, jer u to navale žene u sobu, i nastade kreka kao u svraka. One su već sve dočule, i kako su Gavrila osudili na batine, i kako se on zaprijetio, da će ih zapaliti. Sve su dočule, i malo svoga dodale, pa su već dospjele, da se na pašnjaku posvade sa Gavrilinim ženama. Sada počnu da pričaju, kako im se Gavrilina snaha prijetila sucem istražiteljem. Istražitelj drži Gavrilinu stranu. On će sad sve preokrenuti, a učitelj je već drugu molbu na samoga cara protiv Ivana napisao. U boj molbi sve opisano, pa i ono o svori i o vrtu, a polovina posjeda sada će pripasti njima. Kad je Ivan čuo njihove riječi, srce mu opet ohladni i odluči, da se neće pomiriti s Gavrilom.

U domaćina ima uvijek dosta posla u kući. Ivan nije raspreo razgovor sa ženama, već ustao, izišao iz sobe i pošao na gumno i u pojatu. Kad je tamo svršio posao, već i sunce zašlo, a i sinovi se vratili s polja. Orali su polje, gdje je bilo jaro žito, za ozime usjeve. Ivan im podje u susret, upita, kako ide posao, pomogne im raspremiti konje, metne rastrgani ham na stranu, da ga popravi, i htjede još rudo spremiti u pojatu, ali se već bilo smrklo. Ostavio Ivan rudo do sutradan, dade stoci krme, otvori vrata, pusti Tarasku da izidje s konjima na noćnu pašu, i opet zatvori i navali dasku pod dvorišnim vratima.

Sad ću da povečeram, pa ću onda na počinak, pomisli Ivan. Dohvati rastrgani ham i podje u sobu. U taj čas zaboravi i Gavrilu i ono, što mu je otac govorio. Jedva što je uhvatio za kvaku i unišao u predvorje, začuje, kako susjed iza plota nekoga psuje hrapavim glasom. «Odnio ga djavo! — viče na nekoga Gavrilo — «Ubiti ga treba». Ivan se zaustavi, popostane, posluša, dok je Gavrilo psovao, zakima glavom i udje u sobu.

U sobi zapalili vatru: mlada sjedi u kutu za preslicom, stara sprema večeru, stariji sin plete rese za opanke, drugi sjedi kod stola za knjigom, a Taraska se sprema na noćnu pašu.

U sobi sve lijepo i veselo, samo da nema te ljute rane, — pakosnog susjeda.

Udje Ivan mrk, zbaci mačku s klupe i nagrdi žene, što im pomijara nije na svom mjestu. I teško bi Ivanu u srcu. Sjede, namršuti se i stane da popravlja ham, a ne izlaze mu nikako iz glave Gavriline riječi, kojima mu se u sudu zagrozio i kako je maločas hrapavim glasom poviknuo za nekoga: «Ubiti ga treba!»

Starica dala Taraski večeru; on povečera, obuče kožuh, kaftan, opaše se, uzme hljeba i izidje na ulicu konjima. Stariji ga brat htjede sprovesti, ali ustane sam Ivan i izidje na hodnik. Na dvorištu bila je već tama, naoblačilo se i digao se vjetar. Ivan sidje s hodnika, pomogne sinu na konja, potjera za njima ždrijebe i popostane, pogleda, posluša, kako je Taraska odjašio niz selo, kako se sastao s drugom mladjarijom, i kako se topot konja izgubio iz sluha. Stoji, stoji Ivan pred vratima i nikako mu ne izlaze iz glave Gavriline riječi: «Pazi, da kod tebe nešto jače ne gori».

— On ne će ni sebe, — pomisli Ivan, požaliti. Suša je, a k tome duva i vjetar. Došuljat će se gdjegod straga, podmetnut će vatru, pa put pod noge; zapalit će mi zlotvor krov i netragom iščeznuti. Al da ga uhvatim, ne bi iznio žive glave.

I ta misao tako zaokupi Ivana, da nije pošao natrag u hodnik, već izišao ravno na ulicu i za vrata, i za ugao.

«Da obidjem dvorište. Tko zna, što on snuje». Ivan podje tihim korakom pokraj vrata. Čim je zamaknuo za ugao i pogledao uzduž plota, pričini mu se, kao da je na drugom uglu nešto smuknulo, kao da je nešto izvirilo i opet se sakrilo za ugao. Ivan stade i zaustavi dah — sluša i gleda; sve je tiho, samo se vjetar igra lišćem na grani i slama šušti. Bilo je tamno, da se ne vidi gotovo prst pred nosom, ali njegove su se oči privikle na tamu: Ivan nazre sav ugao, plug i strehu. Popostane, pogleda, ali nema nikoga.

(Nastavit će se).

Proslava 25-godišnjice vladanja kralja Viktora Emanuela III.

Prošle nedjelje, dne 7. ov. mjeseca, proslavila se po cijeloj Italiji 25-godišnjica vladanja kralja Viktora Emanuela III. i to na vrlo svečani način. Do incidenta nije došlo u nijednom mjestu. Svečanostima se je pridružila i italijanska opozicija. Sve novine u Italiji donijele su prigodom te proslave vrlo lijepe članke o kralju i o zaslugama savojske dinastije. Svi su listovi složni u tome, da je kralj Viktor Emanuel za čitavo vrijeme svoje vladavine bio doista ustavni vladar. U tim pohvalama nisu zaostali ni socijalistički listovi. Iz svega se jasno vidi, da je kralj Viktor Emanuel III. vanredno obljubljen vladar u Italiji i da ga italijanski narod uvelike cijeni i voli.

Velika bijeda u Istri.

Kako smo u zadnjem i predzadnjem broju javili, tršćanski je «Piccolo» poslao g. Battaru u Istru, da se na licu mjesta osvjedoči, da li može istarski seljak plaćati poreze ili ne. G. Battara je obišao malne cijelu Istru i svagdje se uvjerio, da istarski seljak ne može u današnje prilike da plaća ove nesnosne poreze, jer ga pritište vanredno velika bijeda.

Iza tršćanskog «Piccola» poslao je i milanski «Secolo» svojeg izvjestitelja u Istru, da vidi, da li je opravdano današnje nezadovoljstvo u Istri.

Izvjestitelj milanskog lista, g. Giannetto Buongiovanni, proputovao je cijelu Istru i uvjerio se, da su sve pritužbe istarskih seljaka opravdane i da oni apsolutno ne mogu plaćati ovakvih poreza, pošto je zemlja siromašna i kamenita. Radi toga «Secolo» preporuča vladi, da pomogne Istri i da je izbavi iz ove nevolje.

Nadamo se, da glas milanskog «Secola» ne će ostat glas, što vapi u pustinji.

Puljski prefekt na putovanju po Istri.

Ovih dana podao se puljski prefekt na putovanje po Istri. Posjetio razne istarske općine, medju kojima i žminjsku, pazinsku, svetvičentsku i tolike druge. Svrha njegovog putovanja je ta, da se na licu mjesta uvjeri o potrebama pojedinih općina i da kasnije podnese vladi u Rimu svoje predloge za pomoć. Koliko će koristiti Istri taj posjet, vidjet ćemo kasnije. Za danas možemo reći samo to, da nas veseli, što se je odvažio na taj korak. Ipak držimo, da bi bilo dobro, da bi g. prefekt došao izravno u dodir sa seljacima, koji nose najveća porezna bremena, a ne samo sa njihovim tobožnjim zastupnicima, koji uopće ne poznaju seljačkih jada i nevolja.

Svega po malo

Zašto nije dr. Kramař za vrijeme rata poginuo?

Ovih dana bila je deset-godišnjica uapšenja istaknutog češkog političara dra. Karla Kramařa i predstavnika čehoslovačkog Sokola dra. Scheinera. Ovim korakom bila je 1915. godine objavljena oštra austrijska persekucija protiv cijelog čehoslovačkog naroda, koja je trajala sve do g. 1917. Ovom prilikom objavile su «Narodni Listy» razgovor sa dr. Kamařom, u kome su navedeni izvjesni zanimljivi podatci o Kramařovom hapšenju i njegovo mišljenje, zašto nije bila na njemu izvršena smrtna presuda. Dr. Kramař misli, da ga je od izvršenja smrtne osude spasio jedini separatni votum majora auditora Sedlačka, koji je Kramařu bio naklonjen, dalje lični liječnik Franje Josipa dr. Kerzl, koji nije dozvolio, da se starom caru, čiji je razum tada bio već pomućen, predloži na potpis presuda smrti. Uz ovaj članak donosi «Prager Tagblatt» vijest, u kojoj se tvrdi, da je izvršenje smrtne presude branio i tadašnji ministar narodne odbrane Georgi, kome je nakon 9-dnevnog procesa kod vojnog suda pala u dio zadaća, da riješenje o izvršenju smrtne presude predloži caru. Georgi je caru predložio, da presudu ne potpisuje, nego promijeni kaznu u zatvor. Franjo Josip je pitao: «Koliko je star dr. Kramař», a na odgovor: «Star je 55 godina», car je odgovorio: «Odredjujem vrijeme kazne na petnaest godina. Kad izadje biti će 70 god. st. i u tom vijeku nije više opasan». — «Prager Tagblatt» piše, da do izvršenja presude ne bi došlo i bez Georgijeve intervencije, jer se tome protivile ministar predsjednik Stürgh i drugi političari. Izvršenje presude na g. Kramařu zahtijevali su naročito članovi generalnog štaba, ali bez uspjeha.

Klub muškaraca visokih preko 2 metra.

U gradu Mashfild u američkoj državi Oregon osnovan je klub visokih ljudi sa glavnom svrhom, da si produžavaju život i da ga koliko bude trajao učine ugodnim. Za članove primaju se samo ljudi visoki preko dva metra. Poslije kratkog svog postojanja, klub je postigao najljepše uspjehe. Tako je upravi kluba pošlo za rukom, da se u hotelima namjeste duže postelje, a isto tako uspjeli su i kod kompanije spavaćih vagona. Osim toga na njihovu inicijativu uprave kazališta ostavljaju komotnije fotolje za krakate ljude. Članovi kluba naime traže, da se u kupalištima postave dugačke kade, kako bi ti visoki ljudi mogli uživati u kupanju. Članovi kluba u Mashfield nadaju se, da će za njihovim primjerom poći i u drugim gradovi i da će se svuda početi s osnivanjem klubova za visoke ljude.

Hrvatski hodočasnici kod sv. Oca Pape.

Uoči Duhova u podne bila je svečana audijencija hrvatskih hodočasnika kod sv. Oca Pape. U dvorani za primanje dočekali su hodočasnici Papu, koga su unijeli na nosiljci. Papa je ustao i pozdravio hodočasnike hrvatskim jezikom s «Hvaljen Isus». Nadbiskup dr. Bauer pozdravio je Papu latinskim govorom predao mu spomen kalež hrvatskog naroda. Nato je Papa govorio ¼ sata italijanskim jezikom te je čestitao hrvatskom narodu na jubileju 1000-godišnjice hrvatskog kraljevstva. Taj Papin govor protumačio je hodočasnicima šibenski biskup dr. Mileta. Na koncu su hodočasnici otpjevali pjesmu Kraljici Hrvata. Audijencija je trajala preko 2 sata. Drugi dan je Papa služio svečanu sv. misu, te je radio raznosio Papin glas po cijeloj bazilici sv. Petra. Hrvati su imali odlično mjesto u crkvi, makar da je prisustvovalo i mnogo hiljada hodočasnika iz cijeloga svijeta. Slovenci su zatražili posebnu audijenciju, jer su htjeli valjda i u Rimu pokazati da su poseban narod kao u jugoslovenskoj Narodnoj Skupštini.

Ruski izum neobičnog plina za rat.

Italijanske novine javljaju iz Moskve, da sovjetska vojna uprava organizuje proizvodnju nekog neobičnog plina za ratove. Ruski kemičar Heller pravio je pokuse pred narodnim komesarom za vojsku Frunzeom sa svojim novim bezbojnim i bezmirisnim plinom. Rezultati pokusa bili su tako neobično uspjeli, da je sovjetska vlada stavila na raspolaganje izumitelju nekoliko tvornica u okolini Kijeva. S ovim plinom punit će se granate i bombe, koje će se staviti na raspolaganje sovjetskoj artileriji i avijatici.

Knez pošao u samostan

Rimske novine javljaju iz Catanije, da je knez Ignazio di Biscari otišao u fratre ušavši u samostan Monza. Knez je pošao za primjerom svoje žene rodjene Angeline Auteri, koja je ušla kao opatica u modenski samostan. Supruzi Biscari bili su imućni i dijelili su kapom i šakom sirotinji. Ni jedan od njih nije prešao 45 godina. Djece nisu imali.

Velike Engleske vojne vježbe.

«Vossische Zeitung» javlja, da će se u mjesecu rujnu održavati velike engleske vojne vježbe, na kojima će sa obiju strana sudjelovati oko 40.000 momaka. Ove vojne vježbe imati će svrhu, da sve, dosada još nepoznate ratne metode, poimence one sa zrakoplovom i sa plinovima, ispitaju. Odaslanstva sviju država sudjelovati će kod tih vojnih vježbi. Francusku će zastupati maršal Petain i šef generalnoga stožera Beney. Italija, Japan i Unija već obrekoše odaslati svoje zastupnike i vojne stručnjake.

Carigrad ili Konstantinopl postaje — Stambul.

Javljaju iz Angore, da je turska vlada odlučila da turske pošte ne primaju nikakve pošiljke, koje bi bile adresovane na Carigrad (Konstantinopl), i da pošte imaju tražiti da se pošiljke adresuju na Stambul. Ovo važi od 1. juna ov. god. — Blizu pet vjekova držala je turska carevina Carigrad. Načinila je bila i svojom prijestolnicom, ali nije uspjela, da mu dâ tursko ime. I ono što nisu uspjeli toliki samodršci, sultani; pokušava sada demokrata i republikanac iz Angore, Mustafa Kemal. Odsele Carigrad ima da se, po turskom dijelu varoši Stambulu, zove — Stambul.

Krvava borba crnaca u Napulju.

U Napulju je jedne noći posljednjih dana, u najprometnijoj ulici, nastala strahovita panika. Nekoliko Crnaca sa jednog stranog parobroda, koji su se pijani vraćali iz sumnjivih kuća, stali su da se javno obračunavaju te pri tome nisu birali nikakva sredstva. Publika, koja se našla kod toga prizora, stala je bezobzirce da bježi, jer su Crni od medjusobnog obračunavanja prešli na zlostavljanje publike. Kako je broj Crnaca bio velik i borba bila nemilosrdna izmedju dviju grupa, to je karabinjerima teško pošlo za rukom da dokrajče tu nemilosrdnu borbu do istrage i uspostave reda. Bilo je više mrtvih i ranjenih.

Grozna smrt dječaka na Rijeci.

U subotu se na Rijeci dogodila teška nesreća u brodogradilištu Lazarus. 16-godišnji djeèak Franjo Dobrila, zaposlen u toj tvornici, htio je popraviti veliki remen, koji ga je zahvatio, istrgne mu jednu nogu do kukova i upravo je samleo, a ostalo tijelo odbacio. Radnici su smjesta obustavili električni pogon, no više se nije dalo pomoći. Djeèak je smjesta otpremljen u bolnicu, gdje su ga operirali, no on je izdahnuo, još za narkoze, a da se nije više povratio k svijesti. Nesreća je na radnike porazno djelovala, oni su u znak žalosti obustavili posao.

Strašna vrućina u Americi.

Prema vijestima iz New-Yorka uzrokovala je strašna vrućina posljednjih dana oko 50 smrtnih slučajeva. U New-Yorku iznosila je temperatura ovih dana 38° C (u sjeni). To je najviša postignuta temperatura posljednjih 40 godina. U Washingtonu pokazivao je termometar 43° a u Virginiji dapače 48 stupnjeva C. Promjena temperature u Chicagu bila je tako nagla, da je u nekoliko dana umrlo dvoje ljudi od zime i dvoje od vrućine.

Grom ubio četvero ljudi.

Oko kupališta Radegund kraj Graca bijesnila je jučer žestoka-oluja. Četvero ljudi, koje se sklonulo pod jedno drvo, ubio je grom.

Seipel — počasni doktor.

U ponedjeljak 15. o. mj. bit će na sveučilištu u Insbrucku svečana promocija bivšeg austrijskog kancelara dra. I. Seipela na čast doktora teologije. Svečanom činu prisustvovat će sadašnji austrijski ministar prosvjete i drugi zastupnici vlade.

Epohalan izum jednog jugoslovenskog svećenika.

Jugoslovenske novine javljaju, da je djakovački župnik, velečasni g. Mihajlo Besermenji, izumio pisaći stroj, koji dok čovjek svira piše note. Osim toga taj stroj automatski proizvodi i notni papir tako, da je potpuno neodvisan od ikakovih rekvizita. Koliko je to olakšanje za kompozitore i za unapredjenje muzičke produkcije, lako je predstaviti, kad se zna, da će kompozicije za koje je prije trebalo po nekoliko godina biti na ovaj način u par dana gotove i harmonički dotjerane. Kolikogod ima ovaj stroj prednost, da se ne će tako lako gubiti glazbene ideje, to ima on i naročitu važnost za ispitivanje originalnosti motiva pri sakupljanju narodnih popjevaka. Ovaj pronalazak pobudio je razumljivi interes u svim muzičkim i industrijalnim krugovima svijeta, pa izgleda, da će se taj aparat vrlo brzo naći na tržištu, a nema sumnje i u domovima kompozitora kao i muzičkim školama.

Traži rastavu braka radi brade.

Iz New-Yorka se javlja ovaj interesantan slučaj: Jedna američka gospodja obraćala se sucima za rastavu braka za to, što je njezin muž htio pod svaku cijenu da nosi bradu. Gospodja je izjavila, da je uvijek mrzila ljude, koji nose bradu, i prema njima gojila veliku antipatiju, te da su joj se upravo takvi ljudi gadili. Kad se udala za svoga muža, bio je bez brade svaki dan se brijao i gospodja je imala razloga da vjeruje, da će on tako postupati cijelog svog života, ali jednog dana baš kad se mjedeni mjesec završavao, muž je odlučio da pusti bradu izjavivši ženi, da njemu jedinom pripada pravo da odluči što će sa svojim licem. Ali Amerikanka se s mužem nikako nije htjela da složi te je zatražila rastavu braka. Suci su odbili tužbu, jer nisu htjeli da prejudiciraju pravo muškarcima da nose bradu, ili još bolje da osokole žene, svojim eventualnom osudom u korist Amerikanke, da traže od muškaraca jednu takvu nevidjenu žrtvu.

DAROVI u fond «Istarske Riječi»:

G. Antun Štenta sakupio medju našim svijesnim rodoljubima iz Labinjštine 30 L.

Odazivajući se pozivu u članku «25-godišnjica vladanja Kralja Viktora Emanuela III.» darovaše: Kap. Ivan Fiamin 50 L, dr. Ulikse Stanger 50 L.

Na poziv jednog našeg korenjaka, Rukavčanina, koji je bio više godina nastanjen u Americi, sastao se 7. junija te godine čitav odbor Pripomoćnog i poučnog društva «Domoljub» sa nekojim svojim prijateljima u Rukavcu, i to kod Kinkelovih, gdje je utočište svakog dobromislećeg čovjeka, te se sakupilo 122 lire u fond «Istarske Riječi». Darovaše: po 20 lira: Dinko Mandić, trgovac; po 15 lira: Ermin Mandić; po 5 lira: Aschenbreuer, jugoslovenski železnički činovnik na Rijeci, Vjekoslav Šepić-Šalov, kovač Andre Slavić, predsjednik «Domoljuba» Ivan Sušanj, Lojzo Osojnak, Miroslav Mandić, Franjo Kinkela, Kazimir Grgurina, N. N. Rukavčanin, Kinkelova gazdarica, Kazimir Mandić, Miro Kinkela, Franjo Vrečko (Opatija) i Vjekoslav Šepić Martinov; po 3 lire: Franjo Kinkela Strinin; po dvije lire: Ivan Šepić, Nikodem Sušanj, Vjekoslav Trinajstić, Miroslav Rubeša i Zaharija Kinkela; po jednu liru: Andre Mavričić, Albert Lukšetić, Ivan Kinkela-Margetić i N. N. Rukavčanin. — Slučajno se nalazilo u Rukavcu malo družtvance iz Opatije, koje je sakupilo 45 lira za Pripomoćno družtvo «Domoljub». Ta svota bila je po g. Miranu izručena društvenom blagajniku, koji se ovim putem najljepše zahvaljuje gospodi darovateljima.

Naši polaznici obrtne škole na veselom sastanku iza dobro položenih ispita u Zagrebu nakupili su za fond «Edinosti» i «Istarske Riječi» 100 dinara, a darovali su slijedeći: Renar Franjo 15 D, Roviš Anatun 15 D, Mihaljević Roko, Bančić Josip, Blažić Ivan, Dimić Srećko, Putinja Antun i Milić Matko po 10 D, Pauković Filip i Marković po 5 D — klićući našim vrlim zaštitnicima: Samo napried za prava našeg ispaćenog naroda!

Živili plemeniti darovatelji! Ugledali se i drugi u ovaj lijepi primjer!

Izdavač, direktor i odgovorni urednik: IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST" U TRSTU

Broj 25 Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta.) U Trstu, 18. junija 1925. Pojedini broj 25 cent. God. III.

„Istarska Riječ"
izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin". Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 25·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari". — Narodna poslovica.

Kraljeva riječ

Prije rata bilo je u Italiji društvo s nazivom: «Trento-Trieste». Svrha je tome društvu bila, da drži u Italiji živu misao na oslobodjenje Južnog Tirola, Trsta, Istre i nekih drugih krajeva. Premda je u ono vrijeme Italija bila u savezu s Austrijom, to je društvo radilo i tajno i javno, da se spomenute zemlje odcijepe od hapzburške Monarhije i prisajedine Italiji.

Prigodom nekidašnjega kraljeva jubileja iznijele su italijanske novine, da je i sâm italijanski kralj Viktor Emanuel III. uvelike simpatizovao s iredentistima, okupljenim u društvu «Trento-Trieste». I Mayer, gospodar tršćanskoga «Piccola» pohvalio se, kako ga je kralj sokolio, da ne klone, a to isto preporučivao je kralj i svim Tršćanima.

Najugledniji članovi društva «Trento-Trieste» bili su svakako sadašnji senator Barzilai i pokojni Scipio Sighele. I senator Barzilai, rodom iz Trsta, objelodanio je neke uspomene, iz kojih se takodjer vidi, kako je kralj već i u ono prošlo vrijeme, davno prije rata simpatizovao s ovdješnjim iredentistima i izbjeglicama. Još se to ljepše vidi iz pisma, što ga je Scipio Sighele pisao god. 1912. svome prijatelju Pedrottiu u Trento.

Scipio Sighele bavio se naukom. Neke njegove znanstvene radnje pribavile su mu svjetski glas. Vjeran svojoj iredentističkoj misli pisao je i o nacionalizmu. Godine 1912. otišao je bio u Trento, da ondje uredi neko svoje imanje. Austrijske vlasti, kojima je njegova iredentistička rabota bila poznata, izagnaše ga preko granice. O tom izgonu pisalo se u ono vrijeme mnogo.

Medjutim Sighele je i za onoga svoga kratkoga boravka u Trentu imao dosta zgoda, da provjeri neka svoja opažanja političke i vojničke prirode. Njegova je želja bila, da ta svoja opažanja saopći usmeno kralju Viktoru. U tu svrhu zatražio je kod kraljeva pobočnika audijenciju.

Mnogo nije vjerovao u uspjeh, to manje, što je stvar njegova izgona bila još sasvim svježa. Bojao se, da ne bi koji ministar postavio tu svoj prst, i spriječio audijenciju iz obzira prema bečkom savezniku. Kralj ga je ipak primio i zadržao ga cijeli jedan sat. Sighela je najviše zadivilo to, što je našao, da je kralj vanredno dobro obavješten o svim prilikama u Trentinu. Sighele iznosi kao najkarakterističniju ovu izjavu kraljevu:

— Nije rdjavo, rekao je kralj, što Austrija ovako razdražuje narodnosti... Kad sam bio mlad, upućivali su me, da se Cavour bojao dobre i snosljive Maksimilijanove politike u Milanu, jer je u tome vidio opasnost, da bi Italijani mogli zavoljevati Austriju. Sada, nadodao kralj, Austrija ne čini dakako ništa, da bi je se moglo zavoljeti, pa ako to iziskuje od vas žrtava, donekle je to dobro za budućnost...»

Ove kraljeve riječi trebaju jedno maleno objašnjenje. God. 1831, u doba, kad se u sjevernoj Italiji bila lijepo razmahala narodna svijest, poslao je austrijski car u Milan maršala Radeckoga, da kao vojnički guverner upravlja Lombardijom, u ono vrijeme austrijskom pokrajinom. Maršalova je šaka bila teška. Italijani su se pod njegovom upravom nalazili u sličnom položaju, u kakvom se i mi danas nalazimo, pa nemogavši da snose zulum Radeckoga digli se četvrdeset i osme godine u očajnoj namjeri, da sa sebe stresu austrijske lance. Nije im uspjelo. Radecki je potukao kod Novare italjansku vojsku i ostao i unaprijed neograničeni gospodar u Lombardiji. Otada su Italijani još jače osjetili njegovu željeznu šaku, dok nije napokon i sama Austrija uvidjela, da s takovom divljom politikom ne će daleko doći. I tako je u februaru god. 1857. Radecki ostavio svoje mjesto, a zamijenio ga brat cara Franje Josipa, Maksimilijan, kasnije nesrećni meksikanski car. Maksimilijan bio je vrlo prijazan i blag, pa je već svojim nastupom pokazao, da će njegova vlada biti čovječna i blaga. I tako je i bilo. Italijani su odmah primijetili promjenu na bolje, i već su se prema novomu podkralju počele da budu simpatije. To je ono, što je onako zabrinulo umnoga Cavoura, koji je pod svaku cijenu htio da u jednu državu ujedini savkolik, u ono vrijeme sasvim raskomadan i rascjepkan italijanski narod. Da to u tome uspije, računao je u prvom redu na nezadovoljstvo naroda, znajući dobro, da se zadovoljan narod nerado buni. Zato bi on bio volio, da je u Milanu ostao i nadalje Radecki, jer je znao, da će narod dok bude maršalove nasilne politike, mrziti i njega i Austriju.

Jednako je mislio, a zacijelo misli tako i danas italjanski kralj Viktor Emanuel. Njegove riječi: — «Non è male che l'Austria irriti così le popolazioni...» ostat će u historiji, kao dokumenat prave duboke državničke pameti.

O tim značajnim riječima morali bi mnogo da razmišljaju i oni neki, koji u našim krajevima vedre i oblače, i da se pitaju, dali je baš dobro, da neki Italijani ovako razdražuju narodnosti, koje bez svoje krivnje pripadaju drugome stablu?...

Pred zaključkom jedne dugačke konference

Prema nedavnim vijestima, koje su bile potvrdjene sa vjerodostojnih strana, imala bi već biti zaključena italijansko-jugoslovenska konferenca u Firenci. No to se još nije zbilo. Ipak — ako svi znaci ne varaju — stojimo pred njezinim zaključkom. O raznim fazama te dugačke konference dala bi se napisati čitava knjiga. Iz svemogućih i nemogućih razloga mijenjali su se rasporedi i sjedišta, mnogo je bilo postaja, pa se ne bismo bili čudili, kada bi se i ova poslednja prilično duga postaja bila napustila.

Proročanstvo se našeg pronicavog i zrelog političara Jurine u tome pogledu potpuno ispunilo. Tumačio je on Franini kuda i kako će lutati učesnici spomenute konference i hoće li se oni i za nas što pobrinuti. Dosta će važnih pitanja biti povoljno riješeno, mnogo će se toga učiniti u korist obiju susjednih država, ali malo ili ništa za bratsko pomirenje obiju naroda, što bi bila opća njihova želja.

Propustilo se na toj dugoj konferenci i mimoišlo jedno od najvažnijih pitanja, bez čijeg povoljnog riješenja svi ostali učinjeni zaključci gube mnogo u svojoj vrijednosti.

Štampa je bila u svoje vrijeme ustvrdila, da će se na konferenci raspravljati i o narodnim manjinama. Kao što se utopljenik hvata slamke, tako se i naše izmučeno pleme raduje i najmanjoj vijesti, koja bi se odnosila na ublaženje njegovog kukavnog stanja. Tračak nade bio je u nama, premda jedva zamjetan, možda i zato što se ovo dogovaranje i razgovaranje duljilo i odgadjalo. No žalosno nam je svakdašnje iskustvo utuklo i onaj maleni tračak nade.

Dok se u Firenci spremaju da zaključe onu konferencu, dotle režim ostaje vjeran svojim metodama. Zlostavljanje našeg življa ne samo da ne prestaje, nego se u zadnje vrijeme baš izazovno pogoršava. Ništa se oni, kojih se tiče, ne osvrću na ono što se dogadja u rodnom mjestu velikog pjesnika Dantea, jer svemoguće lijepe fraze, izrečene za zelenim stolovima u naponu najvećeg oduševljenja ostaju samo na papiru.

Do riješavanja našeg pitanja nije moglo da dodje, jer italijanska vlada ne dozvoljava da se o njezinim drugorodcima mâ gdje bilo raspravlja. Govorilo se doduše o pitanju riječkih Jugoslovena, no kako će im biti u buduće, možemo i sami da zaključimo, iza svega šta se dogadja. Da će Italija učiniti mnogo za svoje rodjake u Dalmaciji, to smo znali, jer oni već uživaju u Jugoslaviji svoje pravice.

Hoće li još dugo biti u kreposti stanovište velesila, da ne dozvoljavaju nikakovih rasprava o svojim inorodcima? Oni, koji dandanas odlučuju o sudbini Evrope traže najenergičnije od manjih država, da pravedno postupaju sa svojim manjinama a istovremeno ne dopuštaju da se itko upliće u pitanje njihovih drugorodaca, koje ne stoje baš najbolje. Ne će oni da metu pred svojim pragom i dok galame na sva usta o jednakosti i slobodoumlju, dotle ugnjetavaju narode u svojim nasebinama, a inorodce i u granicama vlastite države.

Mi smo već više puta na ovome mjestu naglasili, da to ne može da drugo potraje. — Duh pravednosti i ljudskog dostojanstva prodire u srca najboljih sinova pojedinih naroda i zahvaća duboki korijen, jer razvitak povijesti čovječanstva ide svojim pravim tokom dalje, ne obazirući se ni na lijevo ni na desno. Da li je kome pravo ili nije, da li se tko s time suglasuje ili ne, budući će duh vremena pružiti pravice i onim narodima, koji dandanas stradaju samo za to, što su maleni i bezmoćni.

Konferenca u Firenci zaključit će svoje dugo djelovanje, delegati će se razići, mnogi će trti ruke od zadovoljstva, da su učinili dobar posao. Mi ćemo se samo radovati, ako se budu čim prije opažali uspjesi ove konference. No ipak ostajemo pri svojem, da uspjesi ne će biti onakovi, kakvi se očekuje. A ne će biti zato, jer se nije sagradio onaj most bratskog pomirenja, o kojemu mi neprestano govorimo. Ovaj je most ishodište sviju solidnih medjusobnih ugovora i jedino preko njega doći će državnici do onog približenja obiju naroda, bez kojega će biti sve što je i bude zaključeno, nestalno i površno. Most se počeo graditi, ali dok ne bude dovršen, sve što se zida, — na pijesku se zida...

Milanski „Secolo" o istarskoj bijedi

Momenti su teški do očajavanja. I nije ni čudo, da su se već mnogi odgovorni i neodgovorni počeli interesirati i govoriti o potpunoj i neosporivoj gospodarskoj propasti pokrajine Istre. Do sada se nije nikada s pogodovanjem slušalo naš glas o tome. Mi smo mogli da najbolje, najistinskije i najvjernije prikazujemo i dokumentujemo činjenicu, jer smo na vlastitoj koži teško osjećali posljedice neispravnog poimanja naših potreba sa strane onih, koji su bili pozvani, da se na vrijeme pobrinu o poboljšanju naših prilika.

Stanje, koje u Istri u istini vlada — kako ga opisuje g. Battara u tršćanskom «Piccolu» — nije posljedica ničesa nego pogrješne politike ili zanemarenosti. — Da se tome zlu doskoči, počelo se na raznim stranama na razne načine nastupati.

Milanski «Secolo» poslao je svog naročitog dopisnika u Istru, a taj je svojemu listu poslao prikaz cjelokupnog ekonomskog stanja Istre. Taj gospodin nije doduše nastupio onako kao g. Battara, bit će to za to, što je potpuno iz vana i što u samu stvar nije malo dublje pogledao. «Piccolo» je donio stvar sa jakim, jasnim i neoborivim dokazima i u crtama krute zbilje. «Secolo» donaša prikaz naše industrije, koja je minimalna i našeg poljodjelstva, koje ne pokriva domaće potrebe. Drži, da bi se naša industrija ugljena i bauxita u Labinu, Rabcu i Vižinadi mogla lijepo razviti i postati vrelo narodnog blagostanja u budućnosti.

Dok je Pula u industrijalnom (a i u svakom drugom) pogledu sasma propala, da joj nema više spasa, ipak bi se, kaže gosp. dopisnik, moglo mnogo očekivati od spomenutih industrija u Labinu, Rabcu i Vižinadi, bi se mogle razviti, kada bi država uložila malo više interesa i brige a prema tome i pomoći.

Za poljodjelstvo je Ištra od prirode nepodesna — no svejedno, dala bi ova zemlja istarskom seljaku potrebno za uzdržavanje, kad ne bi današnje upravo očajno stanje bilo posljedica mnogih zanemarenosti, a takodjer i kriza, koje su se iza rata u tom pogledu razvijale a nisu se rješavale.

Vino, kao negdašnji glavni i najkorisniji proizvod istarskog tla danas je postalo jedno pitanje bez riješenja za istarskog seljaka. Trst, Rijeka i Pula, ta tri grada, koja su jedamput bila tri točke za prodaju istar. vina, danas su uvoz tog vina ograničila na tako malu količinu i to jedino za to, što je prevladao uvoz italijanskog vina.

Na izvoz iz države ne može se računati zbog skupog prevoza, a što je glavnije i zbog diference u valutama.

Istarsko vino ostaje u konobama i — propada.

Sve su ostale grane poljodjelstva kod nas vrlo slabo razvijene. Žito ne pokriva potrebe. Povrćarstvo slabo, a isto tako i sve drugo.

Saobraćajna sredstva u Istri pružaju nam takodjer vrlo žalosnu sliku.

Austrija, koja je uvijek postupala s Istrom kao s pepeljugom, nije se brinula da joj dade ono što joj je bilo najpotrebnije. Dopisnik «Secola» drži, da se Italija ne bi nikako smjela da povadja za Austrijom, u svakom pogledu morala bi ići ovim krajevima na ruku, i pogotovo bi se morala pobrinuti, da sagradi ceste svuda, kuda su potrebne, jer su ceste važan uslov za blagostanje i civilizaciju istarskog naroda.

Uz ceste jedno je od važnijih pitanja: pitanje vode. Dok u nekojim našim krajevima piju ljudi i životinje vodu iz lokve, koja nije ni najzdravija, a koje niti nema u dovoljnoj mjeri, u drugim pak krajevima mora naš seljak da čini dug put dok do vode dodje. Osobito je za vodu slabo ljeti. — Istra je kamenita zemlja i prema tome po naravi oskudijeva vodom. Pomanjkanje vode zadire jako i u zdravstveno stanje pučanstva, a i same živine. Vlada bi u što kraćem vremenu morala da riješi ovo vrlo važno pitanje. Ne bi u tom pogledu smjelo biti zavlačenja. Za sve ove krajeve, gdje je to potrebno, trebalo bi u prvom redu povesti akciju za kopanje bunara.

Dopisnik milanskog «Secola» drži, da se je u pogledu istarske industrije već mnogo uradilo, ali da sve to nije moglo da ozdravi Istru. Istri treba veće pomoći i to odmah, dok ne bude kasno. Već kuca dvanaesta ura... Nesnosno gospodarsko stanje u Istri treba temeljito uzeti u pretres, jer je ono kao i brutalni nastupi poreznih agenata glavni uzrok nezadovoljstva u Istri.

DOPISI

IZ RIJEKE.

Predposljednja fešta. — Opet se muti... — I «manganello» ima dva kraja. — D'Annunzio.

Sve ča j' pravo! — rekli bi naši Kastavci. I ja se držim toga pravila, stoga neka mi niko ne dolazi s jadikovkama, da jubilarna svečanost nije na Rijeci ispala onako, kako se očekivalo. Istina, opis o toj svečanosti u našoj inače blagoglagoljivoj «Vedetti» bio je nekako odviše mršav i suhoparan, tako da se u čitavom sastavku nije nijedanput podkrala riječ: «entuziazmo», ali entuziazam nije ni banana ni anguria, da ga možeš vidjeti i opipati. Entuziazam je nešto pritajeno, nevidljivo, sakriveno u unutrašnjosti ljudske duše, zato imaju uvijek pravo i oni, koji vele, da ga je bilo i oni, koji tvrde, da ga nije bilo. Ovime pak ne će da kažem, da nije na Rijeci bilo i ljepših svečanosti. Bilo ih je, ali najzada nigdje nije pisano, da moraju na Rijeci svaki osam dana zvoniti sva zvona, da moraju urlikati sve sirene u luci i izvan nje, da moraju pred Cecelinovom žene padati i još dublje i vikati: morte! morte! morte!... To je bilo jedanput, pa je prošlo, a sad se samo spominjalo...

Dakle suma sumaru, ja sam, kako vidite sasvim zadovoljan sa riječkom feštom od sedmog ovoga mjeseca.

Nego za nas je mnogo važnije to, što je u našem gradu opet oživio fašizam. Oživio, brate, i izišao van s jednom oštrom «puntom» protiv naših avtonomista. Da se nešto iza brda valja, to se moglo vidjeti već iz jedne male vijesti, što je izišla u jednom od prošlih brojeva «Vedette». Tamo se upozoravalo, da se Zanelaši sastaju svake sedmice na Sušaku i da tamo sve nešto «konfabulaju» — osobito u dane prije kakve riječke veće fešte. «Vedetta» se grozi tim «Aventincima» i veli, da im se ne bi smjelo davati putnice.

Naš Nino je pak udario još u jače diple. On je kao sekretar na generalnoj skupštini riječkih fašista, u ponedjeljak, 8. o. mj. kazao u svom izvještaju izmedju ostaloga i to, da na Rijeci autonomisti i opet dižu glavu i da ti nezadovoljnici hoće tu da stvore neke stranke, koje bi se imale da slože s ostalim opozicionalnim strankama u Italiji. To da bi bio neke ruke riječki Aventin, a Nino ne će na Rijeci Aventina, to jest on ne će opozicije. «I pescatori di perle di Portorè» (tako zovu fašisti Zanelaše, koji su bili pobjegli u Kraljevicu) hoće sada opet da politiziraju, ali mi — veli Nino — mi im dovikujemo: — Basta! Tu pripovijeda Nino, kako je on više puta nastojao, da djeluje pomirljivo, ali sada je čas, da se tim podmuklim spletkama učini kraj. Nino će već tome naći lijeka. Evo kako: Po riječkim ulicama šetaju Zanelaši sasvim nesmetano. Nino će otići k Prefektu i zamoliti ga, da im oduzme putnice. To je numero ajns!

Numero cvaj: Onim liječnicima, koji čine kakovu političku propagandu, zabranit će se vršenje njihova zvanja. — Numero draj: Ima jedan list, koji služi više za reklamu, ali se kadgod miješa i u riječke stvari (Corriere adriatico?). Tome listu stat ćemo na rep. A svi kliču: Benissimo! A Nino nastavlja: Sad imamo zakon protiv framasuna. Mi ćemo već nastojati, da se taj zakon na Rijeci primijeni kako treba. Za Zanelaše, veli Nino, neka vrijedi ova: svako dobro za prijatelje, svako zlo za neprijatelje!

I naprijed — «di questo trotto!»

Iz svega ovoga kao i iz raznih drugih izjava proizlazi, da su riječki fašisti navijestili riječkim autonomistima — rat. Ali ni u samom krilu fašistâ nema pravoga mira. Ima već neko četiri pet godina, što se radi na tako zvanoj «epuraciji» fašizma. Epuracija je ovdje u nas sasvim nov izraz, a znači što i pročišćenje. Kad se radi na tom, da se Rijeku očisti od nas Jugoslavena i naših drugova u nevolji, autonomista, onda se to zove: «racija». Kad se

pak radi na tom, da se iz krila fašista izbace neki nepoćudni elementi — onda se to zove «epuracija». «Epuracija» fašizma dakle nastupa onda, kad recimo Direktorij fašizma digne nogu i baci kakovog nemilog fašista napolje. To se dogodilo i ovih dana. Direktorij je digao nogu i dva fašista su odletjela napolje. Jedan je od te dvojice učitelj, neki Foresi. Kad se vidio ovako na cesti, taj se Foresi najprije malo počešao, gdje ga je svrbilo, a onda je otišao na «Piazza Daaante» i tamo je stao kao da nekoga čeka. Odbije devet sati, odbije deset, pa jedanaest — a Foresi još čeka. Odbije ponoć. Na vratima Grand Bara pokazala se jedna ljudska podoba. Tko je? Foresi se trzne: u onoj podobi prepoznao je tajnika provincijalnog fašija, nekoga Commandinia. Foresi imao je još jednoga uza se. Taj drugi, neki Benagli, približi se, onome Commandiniu i stane preda nj i upita ga, zašto je izbacio iz fašja učitelja Foresi. Commandini htio je da nešto kaže, kad li ga upravo u taj mah udari Foresi po glavi tako strašno da se odmah srušio na zemlju. Stvar će imati posljedica. Direktorij je izdao komunikè, u kome oštro prijeti svima i svakome, koji bi htjeli da ruše unutrašnju disciplinu.

Ja idem stvarima dublje do dna i pitam se: nisu li možda ovo prvi znaci onog velikog vala vrućine, što — kako svi znate — upravo strašno hara u Nju-Jorku i po ostaloj Americi — i koji se — čini se — već nekako uputio i k nama? Da je nešto u zraku, vidi se i iz držanja Komandanta D'Annunzia. Vi svi znate, da je prije malo vremena Mussolini bio kod njega u posjetima, i to u Gardone na jezeru Garda. Neke su novine pisale, da je Mussolini otišao onamo, da se s pjesnikom pomiri, dok drugi vele, da je pošao tamo, da se na svoje oči uvjeri, dali u Gardonu funkcioniraju svi kotačići onako, kako treba.

D'Annunzio ima u onom jezeru nekakav ratni motorni čamac. U taj čamac ukrcali se jednog dana on i Mussolini, i otploviše, da se malo jezerom provezu. Malo podalje plovio parobrod krcat putnika. Najedanput skoči nešto D'Annunziu u glavu, te on jednim mahom okrene provu čamca protiv parobroda. Čamac se zaletje svom silom, kao da će da probuši parobrod. Putnici na ladji svi preplašeni počeše da viču. Mussolini se obrati k D'Annunziu i upita ga: — Ma che fai, benedetto! — Una manovra di guerra! — odgovori D'Annunzio. Za sreću kormilar je u to brzo ukrenuo kotač i tako se parobrod uklonio opasnosti, koja mu je prijetila. Rimska «Tribuna Illustrata» donijela je o tome sliku i veli, da su putnici na parobrodu, pošto su se malo razabrali od straha, udarili u silan pljesak.(??)

Druge novine donose još čudnije stvari. D'Annunzio da sâm sebe nazivlje svecem. Ima četiri sluškinje. Često se dogadja, da zovne koju od njih, pa je upita: — Tko sam ja» Ako sluškinja ima u ruci kakav tanjur, zdjelu ili što drugo — ona mora to da spusti na tle i da prekrstivši ruke usklikne tri put: — Santo! Santo! Santo!

Njegovi se poslužnici zovu Dante i Virgilije. Dante mu čisti cipele, a Virgilije mu ljušti — krumpir. U jednoj se sobi nalazi i njegov odar. Sve su njegove sobe pune svetačkih slika i indijskih idola. D'Annunzio reče, da mu je te indijske idole dozvolio držati u svom stanu sam državni tajnik, kardinal Gasparri... Ima još i drugih crtica, po kojima se može suditi, da u D'Annunzijevoj glavi nije sve u potpunome redu.

Sic transit gloria... rekla bi bila jedamput u vrijeme rimskih Horacija i Kurijacija moja latinska prababa Ticija, Sempronija, Rokacija, Gomilijana.

'Est, Boga mi! *Rokac.*

IZ TRSTENIKA.

Na Duhovo došlo je k nama pet mladića iz susjednog sela Rašpora. Dok su se lijepo ponašali, mi smo se s njima lijepo razgovarali, a i zapjevali smo po koju našu lijepu pjesmu. I onako lijepo po starinski bugareći mislili smo, da nam ništa ne fali na ovome svijetu.

Najednom okolo pola noći razgrijali su se rašporski mladići. Počeli su vrijedjati naše seoske mladiće i cijelo naše pošteno selo. Mi smo ih molili, da se okane toga, jer da će inače zlo proći. Vidjevši, da su nas i dalje vrijedjali otjerali su ih trstenički mladići iz sela i tako su morali pobjeći doma. Dok su bježali prijetili su nam, da će na Trstenik navaliti drugi put s još većom četom.

I zbilja: na Tijelovo oko 3 sata popodne došlo je u Trstenik 15 golobradih mladića iz Rašpora i Račje Vasi. Došli su u selo onako u patrulama po 3, po 2, po 4, po 6. Zalazili su u korte i posjed pojedinih posjednika. Uzimali su u ruke drva. Primjerivali, šaptali, odlazili i opet došli na okolo. Posjeli se u gostionu i nešto popili. A tu su bili prisutni i neki naši seoski mladići. Tu su u gostioni počeli Račani i Rašporci vrijedjati Trsteničane. Izazivali su ih. Htjeli su na svaki način da se uhvate u koštac i da se počnu tući. Osobito se je iskazivao kao junak sin šepota-postolara iz Račje Vasi. Vidjelo se, kako ga lijepo uzgaja njegov otac. Znamo, da se je izdajica Juda morao objesiti na smokvu, kada je toliko zla narodu očinio, a ne znamo kamo će se morati poći objesiti radoški Juda šepo.

Trsteničani, koji su oduvijek trijezni i pametni, mjesto da se meću na Račane i Rašporce, mirili su ih i dokazivali neka bi lijepo mirno otišli iz sela, ili pak neka budu i kod nas i neka se lijepo ponašaju. No oni su na svaki način htjeli borbu. Trsteničani, vidjevši ozbiljnost položaja, složiše se i opet kušaše da mirnim putem zapriječe veliko zlo. Budući da su nepozvani gostovi sve više njerčili na nas, onda smo ih jednim zajedničkim krikom: van iz našega sela otjerali. Oni su se nama kamenjem oprli. A onda smo se naravno i mi branili kamenjem. Borba je trajala oko 2 sata kod bijeloga dana. Do 5 puta htjeli su svom silom navaliti i podrijeti u selo. Ali divni 70-godišnji starci odbijali su ih junački zajedno sa svojim sinovima. Trsteničke poštene žene i djevojke nisu zapuštale bojišta dok nisu vidjele, da je selo opet sigurno. I zbilja, tu se je pokazalo da kada treba braniti svoje selo pred takovim «klačima» da je za selo skočilo cijelo selo.

Druga sela nam govore, da se je to kod njih dogodilo, da ne bi bili oni lopovi onako «lišo» prošli.

No mi izjavljamo, da ako vrag ne spi, da niti mi ne spavamo. I zato ćemo uvijek znati braniti naše poštenje i naš posjed.

Trsteničani.

IZ PODGRADA.

U našoj općini dogodilo se u zadnje vrijeme ono, što se nije valjda u nijednoj istarskoj općini. — U toku nekoliko sedmica premješteno je 5 učiteljskih sila i to pred sâmim svršetkom školske godine.

Početkom ovog mjeseca dobili smo novoga didaktičnog ravnatelja, a dosadašnji g. Marčelja bio je premješten u Sušnjevicu. Sada je klika zadovoljna, jer je dobila ravnatelja po ćudi i svoga rodjaka, — a naš je čovjek morao sa svog mjesta, za kojeg je bio najsposobniji i najpodesniji. Gosp. Marčelja je žrtva svojeg nesebičnog rada za boljitak škole, a morao je otići jer je čovjek našeg roda i jer nije htio da bude podredjenom učiteljstvu najgori očuh. Njegovim odlaskom gubi učiteljstvo vještog ravnatelja, dobrog druga i savjetnika, a italijanski dio učiteljstva izgubio je time mnogo, jer je s njime najlojalnije postupao.

U Podgradu vlada i nadalje jedna klika od nekoliko ljudi, koja je puna zlobe i prezira prema svemu što je naše. Ako se radi, da se naškodi slovenskom učiteljstvu, onda su pripravni na sve. Ta klika sa općinskim liječnikom i šumarom na čelu, živi većinom od žuljeva naših ljudi, jer da nema nas ovdje, ne bi ni oni dizali glave.

Kako općinski liječnik guli siromašni narod, premda ima svoju plaću od općine, mogli ste čitati i u «Novicah». Našemu narodu liže se na svemoguće načine samo da puni svoje nezasitne žepove.

Pred jedno osam dana bilo je ovamo pozvano pred šumskog komesara mnogo ljudi iz naše općine a i iz cijelog šumskog okružja, jer da su bez dozvole sjekli vlastite šume i pravili ugljen. — Tu su siromašan narod globili, a koji nije htio platiti globu predali su ga oblastima u Kopar.

Jasno, da su se ljudi prije uplate globe mogli pogadjati i mešetariti, kako se svuda kod nas mešetari, pa koji se je bolje znao pogadjat', platio je manje globe. — Pri tome je komesar bio uljudan s ljudima, dok je naš šumar na ljude tu i tamo vikao, kako samo on znade. Ljudi nisu blago, zato gosp. šumaru ne bi škodilo malo uljudnosti i ugladjenosti!!!

Širite „Istarsku Riječ“!

Franina i Jurina

Fr.: Si čital ono va «Edinoste»?

Jur.: A ča to?

Fr.: Ono z Opatije?

Jur.: Ča ono od one štatuvi?

Fr.: Baš ono.

Jur.: Čital sam, To me je tako interesalo, da sam valje pobral šila i kopita i ravno šal v Opatiju, da — kako se ono reče, na lice mesta vidim, kako je ono bilo.

Fr.: Ala da čujemo, kako je ono bilo. Sam baš kurioz!

Jur.: Ako nisi pozabil, moral biš znat, da su pokojni Romani imeli na svojoj bandere jednu crnu akvilu z jednum samum glavum.

Fr.: To znam, kako da j'čera bilo. Oni Romani bili su svakako mudreji od Franca Jožefa, ki je imel na svojoj steme akvilu z dvemi glavami. Je ki kada na svete videl akvilu z dvemi glavami?

Jur.: Pustimo to! Dunke v Opatije su napravil jednu štatuvu s jednum velikum rimskum akvilum na vrhe.

Fr.: A je ča lepa ta akvila?

Jur.: Pari se kako da će sada zletet — na! Dole pak na pijedeštale napisano je neč, ča ja pravo ne razumem, ma sam čul, da je jako lepo.

Fr.: Će bit sigurno ča od Vitorije.

Jur.: Ča je — je, lepo je! I sve bi bilo pasalo va najlepšem rede, da se ni dogodilo ono, ča se j'dogodilo!

Fr.: Ala, Jurino, rodi već jedanput!

Jur.: To ti je bilo ovako. Nedelju je bila fešta, korteji i govorancije. Sve je šlo, da lepše ne more. Nato j' prišla noć. A prišal je borme i dan. Drugi dan — ponedeljak.

Fr.: Ma, Jurinc! Ča to zavijaš? Ter svi znamo, da za nedeljum prihaja ponedeljak.

Jur.: Čekaj — ne preši! Prišal je dunke ponedeljak, vilezlo je sunce, a neki, ja ne znam ki, šli su malo do one štatuvi, da još jedanput pročitaju, ča tamo piše. Pridu oni tamo, i kada su najlepše počeli čitat — stop! — fali jedno slovo. Čitaju napred, i malo dalje speta — stop! — fali još jedno slovo. I to ti je šlo tako napred. Kad su prišli do kraja, falilo je upravo sedam slov.

Fr.: Ma vidi zlodeja!

Jur.: Inšoma slov ni i ni! Ki jih je zel? Krovati! Ki drugi, ako ne Krovati... I koliko biš jaje spekal, već se ni po Opatije i po Voloskem govorilo drugo, nego, da su ona slova zeli Krovati.

Fr.: Ma ljudi Božji krstjani! Kako se to more valje tako najedanput hitit krivinju na celi jedan narod! Kako da ni va oveh našeh stran svakakoveh individui, kim bi sto puti draži bil jedan pišćenac nego sve akvili od ovega sveta! Koliko ima onuda komunisti, socialisti, Majeri i Nemci, kem je — a to svi znamo — ona statuva kako i kost va grle! Ja ne govorim, da se na njih hita krivinju, ma nanke na naši ljudi, o korpo e dela britola!

Jur.: Tako su govorili i oni naši brižni ljudi v Opatije i na Voloskem. I sve su strojigali, ča će bit i ča ne će bit, zač to se je po sveh kantuneh na vas glas govorilo, da te sveh našeh sprebijat, ča njim kuči važgat i sve tako.

Fr.: A pulicija?

Jur.: Pulicija je bila već sva haptak, a pompieri su već imeli pripravne pumpi i trumbetu. Videlo se je, da se priprava jedna grda potrkanja.

Fr.: Pak kako je to finilo?

Jur: Čekaj malo! Neke stare ženske su mi povedale, da su mislele, da te morat poć svi naši z Opatije i Voloskega na prišion do one statuvi i za pedepsu da te njoj morat celo vreme delat kumplimenti — znaš, onako — kako je no bilo na Krne i drugdere, kade su naši brati Slovenci ni krivi ni dužni morali plaćat za greh, kega nisu storili ni oni ni nijedan od njihoveh.

Fr.: Ma ako već neki mora da plaća, neka plati on, ki je kriv, a ne oni, ki nisu niš storili. Da se na jedno rečene, najde va Novajorke kakov nemi čovek, ki bi skriši napravil kakovu sramot amerikanskemu narodu i da se najde, kakov lupež, ki bi krivo svedočil, da su onu sramot napravili neki Talijani — ča misliš, bi amerikani udrili na sve talijanske kući i važgali ih? Bi Amerikani prisilili svi Talijani va Novajorke, da gredu svi skupa va prisišione delat kumplimenti onoj njihovoj statuve?

Jur.: Ne bi, nego bi storili sve moguće, da najdu nišćeta, ki je ono učinil, pak da ga kaštigaju po sveh sedamdeset i sedam zakoni.

Fr.: A to bi i zaslužil. Nego reci ti mene, kako se je sve ono svršilo.

Jur.: Jušto kako da bi va jednem trijatre Šiparij gore — a na tavolune strašna konfuzijon. Svi vapiju: Porki Krovati! Zbuzemo li! Ala, fulminanti! Petrolijo! Pim pum! Bruti moštri, i ne ga rubado le slova! Špete kavre! Šćavi... Demoghe la! Fogo! Pim! Pum! Najzada se već ne razume niš nego ti se najedanput pokaze jedan čovek. — Digo! Signori! Taže un poco! — čuje se njegov glas. Svi stanu i gledaju: — Ki še vu? Ki vas je zval? A on čovek odgovara: — Ja sam on čovek, ki je čera stavil slova na onu statuvu. Nisam imel dobrega cimenta, zato nisu sva slova držala, kako bi treba. Sedam sam ih stavil provizorijamente, da tamo stoje, dokle fešta dura, a kada j' fešta svršila, ja sam ih stavil va žep i nesal sâm ih doma, da ih drugi dan zakolam. Nà, kvà li go ankora in te la mia škarsela.

Fr.: A ča se j onputa dogodilo?

Jur.: Onputa je šiparij šal dole i mesto da pompijeri špricaju — šprical je celi svet od smeha.

Fr.: Zato ja i vavek govorim: Kalma, sinjori, kalma.—

IZ KANFANARA.

Na cijeloj Kanfanarštini opaža se velika bijeda i nevolja. Ljudi nemaju novaca ni za napotrebitije stvari. Mnogi već i gladuju. Svi se tuže na nesnosne poreze. Ali porezna agentura ne pozna naših jada i nevolja. Ona danomice šalje eksekutore i karabinijere u naša sela da utjeravaju poreze. Tko nema čime da plati, mora da im izruči kravu ili vola. Ko ne će da izruči kravu ili vola milom, mora silom. Tu nema nikakvog milosrdja. Slično se dogodilo ovih dana i braći Korenić iz Korenići. Došao je k njima porezni eksekutor (naravski u pratnji kr. karabinijera) i odveo im najboljeg vola. Vola je odveo u Kanfanar i tu ga držao tri dana bez ikakve hrane. Koreniću je uspjelo da izbavi vola tekar četvrti dan, kad im je donesao novac za porez. No to nije samo jedan slučaj. Ima i drugih, koji ni najmanjo ne zaostaju za ovim. Vlada bi konačno morala uvidjeti težak položaj istarskog privrednika i pomoć mu. Inače mogao bi osvanuti dan, kad ne će moći više u ovim krajevima živjeti ni Slaveni ni Italijani. Toliko za danas, a drugom zgodom možda i više.

P O D L I S T A K

LAV TOLSTOJ:

Gasi vatru, dok tinja

(Nastavak)

«Valjda mi se samo pričinilo, — pomisli Ivan, — ali ću ipak obići», i podje kradom uzduž pojate. Stupa Ivan tiho u opancima, da ni sam ne čuje svojih koraka. Dodje do ugla, pogleda, a kad tamo — na drugom kraju kod pluga nešto bljesne i opet iščezne. Ivanu stane srce silno udarati, i on stane. Čim je stao, bljesne na istome mjestu nešto jasnije, i on dobro opazi, kako čovjek s kapom na glavi, okrenut prema njemu ledjima, čuči i zapaljuje snopić slame, koji drži u rukama. Srce Ivanovo poče da kuca u grudima kao ptica, napne svu snagu i zakorači velikim korakom. Ne osjeća nogu svojih pod sobom. «No, — pomisli, — sada ga imam, uhvatit ću ga na djelu.»

Ivan nije ni dospio da prodje dva prelaza, kad najedared lizne plamen, ali ne već na istom mjestu i to ne malen plamen: slama bukne plamenom pod krovom i plamen se širi po krovu. Gavrilo stoji i jasno ga vidi.

Kao jastreb na ševu zaleti se Ivan na Hromoga. — Svezat ću ga, — pomisli, — sad mi ne će uteći. No hromi je očito čuo korake, ogleda se i strelovitom brzinom kao zec hramajući zagrebe duž pojate.

— Ne ćeš uteći! — poviče Ivan i poleti za njim. Upravo ga je htio da ščepa za šiju, a kad tamo, Gavrilo mu se izmakne iz ruku, a Ivan ga uhvati za skut od kaputa. Skut se otrgne, a Ivan padne na zemlju. Ivan se digne i stane vikati: «U pomoć! Drž'te ga!» i opet potrči.

Dok se on dizao, Gavrilo je već dospio u svoje dvorište; ali Ivan ga i ovdje stigne. I kad ga je htio da ščepa, iznenada ga mlatne nešto po glavi, kao da ga je netko kamenom udario po tjemenu. Gavrilo je digao u dvorištu hrastov kolac, i kad je Ivan dotrčao do njega, udario ga svom silom po glavi.

Ivan se onesvijesti, iskre mu sinu pred očima, a zatim potamni, i on zatetura. Kad se je osvijestio, nije bilo više Gavrile, ali bilo je svjetlo kao u po dana. Od njegova dvorišta čuo se šum i prasak, kao da ide parostroj. Ivan se okrene i opazi, da mu je zadnja pojata sva u plamenu, i da je već pokrajnu pojatu požar zahvatio. I oganj, i dim, i varnice od slame sa dimom navaljuju na kuću.

— Braćo, što je to? - poviče Ivan, podigne ruke i udari s njima po bokovima. «O da sam samo iz zabata izvukao i zgazio!»

Htio Ivan da vikne, ali mu glas zape u grlu. Htio da bježi, ali noge mu se ne miču, jedna se u drugu zadijeva. Korakne jedan put, dva puta, zatetura, i opet mu zapne dah. Popostane, prikupi sile i opet podje. Dok je obišao pojatu i došao do požara, pokrajna je pojata bila već sva u plamenu, požar zahvatio već i ugao kuće i vrata, i iz sobe je već suktjala vatra i nije više bilo izlaza na dvorište. Mnogo se naroda sjatilo, ali se nije moglo više pomoći. Susjedi su spasavali svoje i tjerali svoju stoku iz dvorišta. Poslije Ivanove kuće zapalila se Gavrilina, vjetar se podigao i prenio požar na drugu stranu ulice. Polovica je sela zbrisana sa lica zemlje, kao da je metlom pometena.

Kod Ivana su spasli samo starca, a drugi su istrčali u onom, što su imali na sebi, ostalo je sve izgorjelo. Osim konja, koji su bili na noćnoj paši, sva je druga stoka izgorjela; kokoši u kokošinjaku, kola, plugovi, brane, ženski sanduci, žito u hambaru, sve je izgorjelo.

Kod Gavrile su istjerali stoku i još koješta spasli.

Gorjelo je dugo, cijelu noć. Ivan je stajao kraj svoga dvorišta, gledao i samo ponavljao: «Braćo, što je to? Bješe mi samo izvući i zgaziti». No kad se srušio svod u sobi, zadje on u samu vatru, uhvati ogorjelo brvno i izvuče ga iz vatre. Žene ga opaze i stanu da ga zovu natrag, ali on iz-

Kratke vijesti iz svih strana

— Prema vijestima iz Berlina, trust Stinnes došao je u tešku krizu. Taj je trust zatražio 100 milijuna zlatnih maraka od Reichsbanke, da bi mogao odoliti sadašnjoj krizi, jer inače prijeti trustu katastrofa. Prema obavještenjima iz burzovnih krugova, ove su vijesti proizveli veliki alarm medju bankarima i velikim industrijalcima. Kad bi Stinnesov trust došao u nepopravljivu situaciju, njemačka ekonomija, a osobito mnoga industrijska inostrana poduzeća, koja su vezana sa tim trustom, pretrpili bi težak udarac. Uslijed toga bi došao u pitanje i plan o osnivanju francesko-njemačkog trusta kao saveza «izmedju željeza i ugljena».

— Doznaje se iz Buenos-Airesa, da je peruanska vlada, iako je bila izrazila višeput odrješito svoju protivnost, da prihvati arbitražu, koju je bio predložio predsjednik Sjedinjenih Država Coolidge, sada nakon izvjesnog kolebanja odlučila da prihvati plebiscit predložen od Coolidgea za riješenje pitanja pripadnosti provincija Tacne i Arice. U tome cilju peruanska je vlada odredila svoje predstavnike u komisiji, koja će izvršiti plebiscit. Isto je tako pristao na plebiscit Chile i imenovao svoje predstavnike za komisiju.

— Mali poljski gradić Wiszana blizu istočne granice Prusije postao je jedne noći žrtvom velikoga požara. 29 kuća potpuno je uništeno do temelja. Dvije žene i troje djece su karbonizirani. Velik broj ljudi pretrpio je teške ozlede. Oko 1000 gradjana ostalo je bez krova. Šteta je ogromna.

— Pred nekoliko dana je u Messini buknuo požar u skladištu drvlja na trgu «Isus i Marija». Požar je stao da naglo širi, a kako je to bilo noću i bilo je vjetra, ubrzo je zahvatio velike dimenzije te je uništio jedan čitav predio grada. Panika je bila velika medju postradalim pučanstvom. Ostalo je bez krova preko dvadeset obitelji.

— Prošlog tjedna bio je uapšen od karabinijera italijanski profesor u Rimu, g. Gaetano Salvemini, dok se nalazio na ministarstvu. U isto vrijeme provedena je premetačina u njegovu stanu te su zaplijenjene mnoge knjige i manuskripti novog djela, koje on piše. (Salvemini je gorljivi bisolatijanac i odlučni protivnik fašizma. Poznat je po svojem poštenom zauzimanju za sporazum izmedju Italijana i Jugoslovena. — Ur.)

— Iz Vera Cruz (Meksiko) se doznaje, da je uslijed nagle poplave dviju rijeka u kraju oko Quantepela stotinjak osoba utopljeno i mnogo sela razrušeno. Štete su ogromne.

Naš veliki natječaj za nagrade

Pretplatnici „Istarske Riječi", pozor!

Po običaju amerikanskih i engleskih novina počele su i mnoge ovdašnje novine da raspisuju nagrade za one svoje čitatelje, koji odgoneću jednu danu zagonetku, koja je obično jedan takozvani «puzzle». Taj se je običaj tako raširio, da danas «puzzla» malne sva Amerika i veliki dio Evrope. Medjutim mi ne ćemo da se služimo «puzzlom» jer je to obično zagonetka teže naravi, koja uzima i mnogo vremena.

Naš je problem mnogo jednostavniji i svakome pristupačan.

U čemu se dakle sastoji naša zagonetka?

Jednu staklenu flašu (bocu) od ½ litra napunili smo sa običnim domaćim kukuruzom pred za to izričito sastavljenom komisijom. Tu je bocu komisija napunila kukuruzovim zrnjem, začepila i zapečatila, a da nitko nije prije prebrojio zrnje. Sada treba pogoditi, koliko je zrnja u toj zapečaćenoj boci od ½ litra. Poslije 30. junija komisija će se ponovno sastati, otvoriti tu zapečaćenu bocu i prebrojiti zrnje. Nagradu će dobiti oni, koji su pogodili koliko imade zrnja u toj boci, dotično, koji se najviše približi broju zrnja sadržanog u boci. Ako imade više njih, koji su naveli isti broj, ili se u jednakoj mjeri približili broju, odlučiti će medju njima žrebanje, te će prema tome otpasti na njih prva, druga i dalnje nagrade, dok ne budu sve nagrade iscrpljene. Jedan te isti pretplatnik ne može dobiti više od jedne nagrade.

Uvjeti za natječaj su slijedeći:

1. Mogu da se natječu samo pretplatnici «Istarske Riječi», koji su do 30. junija namirili svoju zaostalu i tekuću pretplatu, a mogu se natjecati i oni, koji se do 30. junija nanovo pretplate za godinu dana i pretplatu odmah i namire.

2. Natjecati se mogu samo oni naši pretplatnici, koji stanuju u Julskoj Krajini, Zadru i u Lastovu.

3. Riješenja moraju se poslati najkasnije do 30. juna ove godine na upravu «Istarske Riječi». Riješenja poslata poslije toga roka ne će se uzeti u obzir, te su takvi natjecatelji isključeni od svake nagrade.

A sada da vidimo, kakve su to nagrade. Ima ih dosta. Darovi su nam dali i stavili u tu svrhu na raspolaganje prijatelji našega lista. Nekoji ne će da budu imenovani. Sigurni smo, da ćemo dobiti još mnogo darova, pa će prama tome broj nagrada i porasti. Mi ćemo već u listu javiti. Nagrade jesu za sada slijedeće:

I. nagrada: 600 lira u gotovom novcu i putni trošak u trećem razredu do Trstu i natrag;

II. nagrada 400 lira;

III. 5 kg kave,

IV. 10 kilograma šećera;

V. 2 muške košulje;

VI. 12 žepnih maramica;

VII. mala ura budilica iz nikela;

VIII. Velika slika Marka Kraljevića u bojama, u okviru sa staklom;

IX. jedan kišobran.

X. Stroj za mašćenje grožđja u vrijednosti 450 lira (daruje g. Puhalj — Pula);

XI. 6 ručnika (daruje gospodja M. I. u Trstu);

XII. jedna sumpornjača.

Druge nagrade objavit ćemo u narednom broju «I. R.».

Politički pregled

Ratovanje u Kini.

U Kini se nastavljaju borbe udruženih studenata i radnika za oslobodjenje Kine od internacionalnog imperijalizma. Štrajkovi radnika iz primorskih gradova Kine šire se prema unutrašnjosti. U Šangaju bori se oko 250.000 radnika i trgovaca. Planuli su štrajkovi u indusrijskim centrima Yan-Tse-Kianga. U Nankingu studenti vode borbu sa trupama vlade Anfu iz Pekinga. Bojkot Engleza i Japanaca širi se sve više. Štrajkovi i bojkoti pojavili su se u Pekingu. U Kaitonu vode se velike bitke izmedju vojnih trupa. U Tejyanfu gomile su srušile kancelarije «Azijskog Petruleumskog Društva», koje je u rukama Engleza. Dok se vodi ova borba socijalno-nacionalnog karaktera, pred Kantonom se nalazi oko 30 engleskih i japanskih ratnih brodova za zaštitu imperijalističkih interesa u Kini. Tamo, na obalama Kine, pustili su kapital u akciju: kupuju kineske generale da se bore jedan protiv drugog, i pokušaju da zamagle jasne vidike Kineza u borbi protiv stranog imperijalizma i eksploatacije.

Što se dogadja u Afganistanu?

Afganistan je despotska država, koja leži u Aziji i graniči s Perzijom, s Rusijom i s Indijom. Površina njezina je mnogo veća nego ona Italije. Broji preko 5 milijuna stanovnika, svi su muhamedanci. Zemlja je vrlo bogata, ima mnogo ugljena, mnogo drva, olova, zlata i rubina. Inž. Dorio Piperno bio je tamo namješten kao tehnički inžinir kod javnih radnja na temelju pogodbe izmedju italijanske i afganske vlade. Pred jednim ljetom bio je pozvan na policiju zbog nekakve afere. On se je pozivu protivio te kad su došli žandari po njega, on je jednoga ustrijelio. Bio je radi toga osudjen na smrt. Italijansko poslaništvo u Kabulu, u glavnom gradu Afganistana, zauzelo se je za Piperna, i uspjelo mu je da ga po tamošnjim zakonima otkupi plaćajući veliku svotu i time riješi smrtne kazne. Prije nego je Piperno bio pušten na slobodu, morao je spis da ide svojim birokratskim putem, a to je prilično dugo trajalo. Radi toga je Piperno jednoga dana pobjegao iz tamnice, ali poslije se opet konstituirao oblastima. Dne 26. maja je italijanski poslanik opet isposlovao obećanje, da se Pipernu vrati sloboda, ali 2. juna bio je potajno ubijen. Proti tome je naravski Italija energično protestirala i zahtjeva zadovoljštinu. Italija zahtjeva javnu manifestaciju, kojom afganske vlasti požale dogodak, zahtjeva da se vrati krvna otkupna cijena i pita cirka jedan milijun lira u ime odštete. Afganistan, i ako prilično daleko sa Evrope, morat će ipak prihvatiti ove uvjete.

Nova faza u italijanskoj unutrašnjoj politici.

Povratak italijanske opozicije u Parlamenat iako još nije službeno zaključen smatra se neminovnim. Sada se vode separatni pregovori medju šefovima stranaka o zajedničkom povratku u Parlamenat. Kako će svršiti ti pregovori, to će nam pokazati skori dani. Ako svi znaci ne varaju, opozicija je još podijeljena u mišljenju. Jedni su za povratak u Parlamenat, a drugi proti. Medjutim većina je protiv apstinencije. Opozicijoni blok ima u svemu 117 poslanika. Od ovih ima pučka stranka (italijanski popolari) 41, unitaristički socijalisti (Turati) 24, Maksimalistički socijalisti 22, Demosocijali i konstitucionalci 19, Republikanci 7, sardinijski autonomisti 2 i seljaci 2. Demosocijali su se jednodušno izjavili za povratak u Parlamenat. Poslanici pučke stranke (popolari) većinom su za apstinenciju i ako ima medju njima jedna jaka struja za povratak u Parlamenat. Unitaristi podijelili su se na dvije gotovo jednake struje. Držanje maksimalista nije još poznato. Republikanci su za apstinenciju. Rimska «Tribuna» drži, da će povratak opozicije u Parlamenat imati utjecaja na daljnji razvoj vladine politike. Isti list ne drži isključenim, da će Mussolini za slučaj ako opozicija započne opstrukciju u Parlamentu raspustiti komoru i nove izbore raspisati za jesen.

Epohalan politički dogadjaj.

Ovih dana došlo je do sastanka engleskog i francuskog ministra, gg. Chamberlaina i Brianda. Na tom je sastanku nakon 6-godišnjeg natezanja i kolebanja uspostavljeno ravnotežje na najosjetljivijoj točci evropejske politike. Na obranu granica na Rajni, Engleska stavlja na raspoloženje cjelokupnu svoju kopnenu vojsku, mornaricu i zračnu flotu, te svaki napadaj Njemačke na Francusku i Belgiju smatra navješćanjem rata. Ovako glasi suština službeno objavljenog sporazuma izmedju francuskog i engleskog ministra vanjskih poslova.

Engleska politika poslije velikog rata pošla je starim utrtim putevima svojih posebnih interesa razasutih po čitavom svijetu, a od kojih jezgra leži u indijskom oceanu i u zemljama, koje ga okružuju. Za to, imajući pred očima održanje i ekspanziju svoje moći u tim krajevima, koji danomice postaju nesigurniji, Engleska nije htjela da se sa svojim vojnim silama angažuje za uzdržanje stvorenog ravnotežja u Evropi. Ovo je bilo razlog, radi čega je srušila ženevski ugovor o prisilnoj arbitraži i nije htjela da sklopi garancijoni pakt sa Francuskom i Belgijom.

Sada se je napokon odlučila, da se do dna angažuje, ali samo za granice na Rajni radi njezine blizine svojim obalama i radi skrajne nužde da se Evropi omogući perioda mira i rada, bez koje njezinoj industriji i trgovini prijeti velika pogibao. Garancija, koju je sa ovim sporazumom pružila Francuskoj, ne odgovara onomu što je ova htjela. Francuska je imala uvijek pred očima takav garancijoni pakt, koji bi osigurao nepovredivost svih granica ustanovljenih mirovnim ugovorima. Ona je htjela, da sa takovim paktom uopće onemogući Njemačkoj da poboljša svoje granice i poveća svoj teritorij na bilo kojoj strani. Proti ovom se je Engleska odlučno oprla, ali ipak htijući da izadje u susret Francuskoj do skrajnih granica, u sporazumu sada utanačenom izmedju Chamberlaina i Brianda, Engleska se je u načelu izjavila vijernom svim mirovnim ugovorima, te dozvolila Francuskoj da neutralizovanu zonu na Rajni upotrebi za vojne operacije proti Njemačkoj, ako ova napadne njezine saveznike na svojoj istočnoj granici. Engleska daje slobodu Francuskoj da sa svojim saveznicima sklopi potrebite konvencije za osiguranje njihovih granica prema Njemačkoj, u koliko te konvencije budu u suglasju sa duhom i slovom pakta Društva Naroda.

Ovaj je sporazum dogadjaj epohalne vrijednosti za političku povjest Evrope. Nema sumnje, da će ga Njemačka, pod uplivom Engleske, prihvatiti i stupiti u Društvo Naroda. I time će za drugi niz godina biti isključena ratna opasnost na najpogibeljnijoj točci u Evropi. Njemačkoj se barem za nekoliko generacija onemogućuje svaka pomisao na revanš prama zapadu. Na istoku joj ostaju nešto slobodnije ruke, ali intervencijom Francuske još toliko sputane, da će svaki ispravak granica u tim krajevima moći u najboljem slučaju da postigne mirnim putem pomoću kompenzacija druge naravi.

Čitav svijet u ovom času daje oduška zadovoljstvu nad ovim velikim dogodjajem, koji će za nedogledno vrijeme odstraniti sablast rata od iznemogle Evrope.

Domaće novosti

† Pavle Marinković

U Vrnjačkoj Banji (u Srbiji) umro je 10. juna od srčane bolesti Pavle Marinković, bivši narodni poslanik i ministar. Pokojnik je brat narodnog poslanika i bivšeg jugoslovenskog ministra inostranih dela, g. dra. Voje Marinkovića. Rodio se u Beogradu 15. juna 1866. Svršio je pravo u Parizu. Najprije je ušao u sudsku službu, a onda je bio advokat u Beogradu. Bio je dugo u diplomatskoj službi, pa i poslanik u Ateni i Sofiji, a za vrijeme rata poslanik u Bukareštu. Biran je i za narodnog poslanika, a bio je ministar prosvjete u svadbenom ministarstvu kralja Aleksandra Obrenovića. Poslije ujedinjenja bio je ministar u vladi St. Protića, Vesnića i u prvoj vladi g. Davidovića. Kao čovjek vrlo široke inteligencije, uvijek je pokazivao najveći interes za prosvjetna pitanja.

Istakao se vrlo vidno u srpskom novinarstvu i bio je dugo i predsjednik Srskog Novinarskog Udruženja. G. 1894. pokrenuo je konservativni list «Red», g. 1895 knjiženo-politički list «Zvezdu», koji je uživao veliki ugled, a 1904. osnovao je «Pravdu», koja i danas izlazi. U sav svoj rad unosio je uvijek mnogo duha i inteligencije.

Neka mu je laka zemlja, a porodici naše najtoplije saučešće!

Grozna nesreća u Lonjeru kod Trsta

Ovih dana dogodila se u Lonjeru kod Trsta grozna nesreća. Neki 11-godišnji dječak popeo se na stožer, na kojem je bila privezana električna žica. Netom se dječak dotaknuo na stožeru električne žice, ostao je odmah mrtav. Kad bi dječak bio znao, da će tu naći smrt, sigurno se ne bi bio popeo na stožer. Ali on toga nije znao. Na stožerima stoje samo italijanski napisi, a to nije u redu. Vlasti bi se morale postarati, da se na svim stožerima nalazi dvojezični napisi. Inače prijetit će uvijek pogibelj novih žrtava. Gospodo, više humanitete!

---

vuče brvno i podje po drugo, ali je zateturao i srušio se u oganj. Za njim potrči sin i opekao ruke, ali nije ništa osjećao. «Od nesreće je poludio», govorio narod. Stao požar da se stišava, a Ivan sve stoji i neprestano govori: «Braćo, što je to? O da sam samo izvukao». U jutro pošalje starješina svoga sina po Ivana.

— Čika Ivane, tvoj otac umire, poručio po tebe da se oprostiš s njime.

Zaboravio Ivan i oca i ne razumije, što mu se govori.

— Kakav otac? Koga zove?

— Tebe zove, da se oprosti s tobom, on kod nas u kući umire. Ajdemo, čika Ivane.

Jedva jedvice je razumio Ivan i pošao sa sinom starješine.

Kad su starca iznosili iz kuće, pala je na nj zapaljena slama i opekla ga. Odnijeli su ga starješini u drugo selo. To selo nije izgorjelo.

Kad je Ivan došao k ocu, u sobi kod njega bila je samo žena starješine i djeca na peći. Drugi su bili kod požara. Starac je ležao na klupi, sa svijećom u ruci i gledao u vrata. Kad je sin unišao, starac se makne. Žena pridje k njemu i reče, da mu je došao sin. On mu reče da dodje bliže. Ivan pridje i tada starac progovori:

— No, Vanjatka, nisam li ti rekao? Tko je zapalio selo?

— On, ćako, — reče Ivan, — on, ja sam ga zatekao u činu. Preda mnom je podmetnuo vatru pod krov. Ja sam trebao samo da izvučem upaljeni snop slame i da ga zgazim, i ništa se ne bi dogodilo.

— Ivane, — reče starac, — meni je sada umrijeti, ali i ti ćeš morati umrijeti. Tko je kriv?

Ivan upilji pogled u oca i šuti, ne može ništa da kaže.

— Bogom te kumim, priznaj: tko je kriv? Što sam ja tebi govorio?

Tek sada se prene Ivan i sve mu je bilo jasno. Sav se zaduva, padne na koljena pred oca, zaplače i reče: «Oče moj! Oprosti mi Krsta radi, ja sam zgriješio pred tobom i pred Bogom!»

Starac mahne rukama, premetne svijeću u lijevu ruku i desnu podiže prema čelu, htjede da se prekrsti, ali mu od slabosti klone.

— Slava Tebi, Gospode! Slava Tebi, Gospode! — reče on i opet uperi oči u sina.

— Vanjka! Vanjka!

— Što je, ćako?

— Šta treba sad raditi?

Ivan sve plače i plače.

— Ne znam, ćako, — reče, — kako ću sada da živim.

Starac zaklopi oči, stisne usta, kao da se napinje iz petnih žila, pa opet otvori oči i reče:

Poživjet ćete. Ako budete s Bogom živjeli, poživjet ćete.

Starac zašuti nasmiješi se i reče:

— Pazi, Vanja, nemoj govoriti, tko je zapalio. Sakrij tudji grijeh, Bog će ti dva oprostiti.

I uze starac svijeću u obje ruke, složi ih pod srcem, uzdahne, protegne se i umre.

Ivan nije izdao Gavrile, i nitko nije znao, kako je nastao požar.

I stišao se gnjev u srcu Ivanovu na Gavrilu, pa se čudi Gavrilo Ivanu, što ga Ivan nikome ne izdaje. Isprva ga se Gavrilo bojao, a zatim se privikao. Prestali seljaci, da se svade, prestali i ukućani. Dok su gradili, živjele su obje porodice pod jednim krovom, a kad se je selo nanovo podiglo, i kad su dvorišta proširili, Ivan je s Gavrilom opet ostao susjed, u jednom gnijezdu.

I živjeli Ivan i Gavrilo kao dobri susjedi onako, ko što su im starci živjeli. I pamti Ivan Ščerbakov riječi starčeve i Božju zapovijed: «Gasi vatru, dok tinja».

I kad mu tko što zlo uradi, ne snuje osvetu drugomu, već se trsi, da se pomiri; a ako ga tko pogrdi, ne smišlja, da mu još ružnije uzvrati, nego kako bi ga naučio, da ne govori ružno, a tako uči i svoju ženu i svoju djecu. I popravio se Ivan Ščerbakov i stao da živi bolje nego prije.

Prenos kosti italijanskih vojnika.

Na 13. juna prije podne na svečani način prevezeni su u Italiju kosti onih 25 italijanskih časnika i vojnika, što su dosada bili pokopani u Ljubljani, i u drugim krajevima Slovenije. I ako je kišilo, masa svijeta prisustvovala je ovome sprovodu. Učestvovali su specijalni izaslanici italijanskih vlasti zastupnici jugoslovenske vlade i jugoslovenske vojske, svi tamošnji inostrani konzulati sa svojim osobljem. Kondukt dale su čete ljubljanske garnizone sa glazbom Dravske divizije. Crkveni obred vršio je biskup dr. Jeglič. Zastupani su bili svi javni zavodi, javne korporacije i specijalna delegacija novinarskog udruženja. Svečanost je počela dirljivim prizorom. Zastupnik italijanske vlade, grof Di Prasca, pošto posljednji put pozvao je ostanke junaka «Na dužnost» klićući ih po imenu, i svaki put se je odazvao glas: «Ovdje!» Na čelu povorke nosili su vojnici jugoslovenske vojske crnu zastavu sa žalobnim trakovima i 8 velikih vijenaca jugoslovenskih vlasti, vojničkih i civilnih. Za ovima su stupali jugoslovenski vojnici, koji su nosili jugoslovensku i italijansku zastavu. Slijedile su lafete s lijesovima pokojnika. Uz lijesove stupale su počasne straže. Mase općinstva otkritih glava iskazivale su zadnju počast mrtvim vojnicima. Na kolodvoru održani su govori po generalu Živkoviću, po markizu Paterno di Sessa i potpukovniku grofu di Prasca. Na koncu ispaljene su topovske salve, pak su vagoni krenuli put Italije. U Postojni bila je takodjer podana posljednja počast italijanskim ratnicima.

Stečaj Banke Adriatike u Trstu

Mnogi nas pitaju, u kojem se stadiju nalazi stečaj Banke Adriatike. Na ta pitanja možemo već danas dati ove informacije.

Da se stečaj provede do konca i da se sav imetak realizira za račun vjerovnika i onda razdijeli medju sve vjerovnike, to bi trajalo ne samo nekoliko godina, dapače mnogo godina, nego bi otpalo na svakoga vjerovnika ne više od 8—10%. Kako se vidi, vrlo malo. Razumije se, da su i upravitelj mase, dr. Benedetti, kao što i delegati vjerovnika tražili, da i članovi uprave štogod uplate za sanaciju položaja, jer je njihova krivnja velika, a proti nekojim od njih visi i kazneni postupak. Tako je jednom od njih zaplijenjen sav imetak što ga ima. Istina je, da nekoji nemaju ništa, a nekoji da su opet pobjegli, ali nekoji ipak nešto imaju, no ti opet tvrde da nisu krivi, jer im se ne može dokazati nikakva krivnja. Sa strane članova upravnog odbora Banke Adriatike podastrta su do sada dva predloga za prisilnu nagodu, i to jedan predlog sa strane Caccopardo-a, iza kojega stoji tobože g. Ciro Kamenarović, ali taj je predlog preveše netačan i ne riješava definitivno situaciju, nego bi mogao da vjerovnicima nametne mnogo žrtava. Po predlogu bi gosp. Caccopardoa, kako nam je rečeno, vjerovnici preuzeli banku i vodili na svoj račun naprijed ili tako nešto. Drugi predlog koji je mnogo konkretniji, učinjen je sa strane Leopolda Feinera i Luigia Pozzi-a.

Raspravu o tom predlogu odredio je trgovački i pomorski sud u Trstu ročište za dan 25. juna 1925. u 9 sati prije podne i tada će vjerovnici odlučiti, hoće li se prihvatiti predlog Feinera ili ne. Radi toga važno je, da znamo kako taj novi predlog u glavnome glasi.

Taj novi predlog glasi u glavnom ovako:

1. Privilegovane tražbine bit će podmirene potpuno. U privilegovane tražbine ubrajaju se i tražbine za povratak vrednosnih papira, danih banci u pohranu, u koliko vjerovnik posjeduje takovu potvrdu o toj pohrani, koja označuje pojedini papir po imenu i po broju (serija i broj).
2. Za sve uloške i druge tražbine, plaća se 25% sa kamatima, dozrelim do 11. januara 1925.
3. Tu kvotu dobivaju i vjerovnici iz naslova pohrane vrednosnih papira, u koliko ne posjeduju potvrdu o pohrani sa naznakom papira i njegovog broja, i koji prama tome ne spadaju u privilegovane vjerovnike. Osim toga ponudjena je ovoj vrsti vjerovnika iz naslova pologa, daljna superkvota od 40% uz uvjet, da tu kvotu primi na podmiru i da se odreče svakog prava na tužbu proti banci kao takovoj i proti članovima uprave Feineru i Pozziju. Oni vjerovnici, koji na taj uvjet ne pristaju, gube svu superkvotu, te će im pripasti ono što im sud pravomoćnom osudom dosudi. Banka može svih 45% isplatiti ili u istim papirima ili u novcu po tečaju dana isplate.
4. Isplata se vrši u roku od 90 dana od dana pravomoćnosti zaključka, kojim se odobrava ova nagoda.
5. Na želju pojedinih vjerovnika, bit će im kvote isplaćene u dionicama Jadransko-Podunavske banke d. d. u Beogradu, računajući ih po 100 Din. za 1 dionicu i preračunavši dinar u lire po tečaju dana isplate. U koliko zaliha ovih dionica, u posjedu banke ne bi dostajala za sve želje, isplatit će se ostatak u gotovini.
6. Osim toga ostaje u korist svih nepodmirenih vjerovnika, eventualni utržak: a) od tako zvanih vojničkih potvrda, bivše državne uprave za ratne nabavke; b) od spekulativne konversije austro-ugarskih novčanica visokih serija, u Zadru i c) u slučaju da banka dobije pravdu sa italijanskim erarom za Lit. 2.879.506:80, koje traži erar u ime odštete za rad banke do 14. jula 1923., i koji su iznos već položili članovi uprave banke, ići će i taj iznos u korist vjerovnika.

Evo to je sve što se danas o tom stečaju može da kaže.

Kad će prestati premetačine?

Ovih dana učinila je tršćanska kvestura kućnu premetačinu kod našeg istarskog akademičara, g. Kazimira Žmaka.

Pošto je premetačina imala negativan uspjeh, kao i kod drugih naših ljudi, bio je pozvan na ispitivanje na Kvesturu. Tu su ga ispitivali o svemu i svačemu, a najviše o njegovom posljednjem izletu u Istru. Kad su se i sami uvjerili, da nije počinio nikakvo kažnjivo djelo, bio je pušten na slobodu.

Pitamo: Čemu te vječite premetačine i šikanacije? Gospodo, prestanite jednom! Naš narod je dosta miran, pa ga ne treba uznemirivati.

Što pišu druge novine?

«Popolo d'Italia» piše, da je fašistički narodni poslanik Terzaghi izbačen iz stranke, jer da se njegovo političko djelovanje iza Matteottijevog umorstva nije slagalo sa fašističkim stranačkim direktivama.

«Mondo» prima vijest iz Trenta, iz koje proizlazi, da su ovih dana tamošnji fašisti provalili u stan generalnog tajnika socijalističke stranke u Trentu, g. Pincheri-a, u namjeri, da ga u vlastitom stanu nabiju. To se je dogodilo u 12 sati u noći.

«Osservatore Romano», službeno glasilo Svete Stolice, donosi dugačak članak o ovogodišnjem hrvatskom hodočašću u Rimu. List se veseli, što su Hrvati darovali sv. Ocu Papi zlatni kalež te veli, da su to učinili u znak zahvalnosti radi neizmjernih dobročinstva, koje je kroz 1000 godina učinila Sveta Stolica Hrvatima.

«Sušački Novi List» prenaša taj članak službenog glasila Svete Stolice te veli, da Sveta Stolica kroz 1000 godina nije učinila nikakvih dobročinstva Hrvatima. Naprotiv — veli spomenuti list — Hrvati su učinili neizmjernih usluga Svetoj Stolici, a da ih ova nikada nije znala da uzvrati. Nadalje list spominje kao dokaz progonstva našeg narodnog svećenstva i latinizovanje naših crkava.

«Jutro» (Ljubljana) piše, da su kranjski klerikalci u Grosuplju s vilami napali sokolski naraštaj. U tom sokolskom naraštaju bila su sama djeca od 8—12 godina. Napomenuti list tvrdi, da su klerikalci napali nevinu djecu uslijed vječitog huškanja tamošnjeg kapelana Sušnika.

«Edinost» u svom broju od 12. ov. mj. donosi članak, u kojem se čita, da je ovih dana neki Italijanac iz dolnje Italije izjavio, da je naš narod u ovim krajevima inteligentan, miroljubiv i radin. Na primjedbu dopisnika «Edinosti», da je žalosno što se s nama ne postupa onako, kako bi moralo, Italijanac je odgovorio slijedeće: «Istina je. Samo morate znati, da su tome u prvom redu krivi nekoji politički krugovi iz novih pokrajina, koji zavadjaju neupućene nadležne faktore. Budite uvjereni, da će se prije ili kasnije i to da promjeni.» — Vidjet ćemo.

«Piccolo» javlja iz Pule, da je u posljednje vrijeme opet izbačeno preko 100 radnika iz arsenala i da će koncem ljetne sezone biti ukinut tramway.

«Pučki Prijatelj» u svom posljednjem broju zagovara latinizatore naših crkva i italijanizatore naših prezimena te i bezobrazno napada naše ljude, koji stoje na braniku naših potlačenih prava.

Svega po malo

Nepodesno kažnjavanje djece u školama.

U mnogim nizozemskim školama uvriježio se je rdjav običaj, da djecu kažnjavaju na način, da ih neko vrijeme zatvaraju u ormar. Nedavno se je desilo u Delftu, da je učiteljica ovako zaboravila neku djevojčicu u ormaru i ova je čitavu noć propela u svom neprijatnom zatvoru, dok su roditelji bili silno zabrinuti, što se je desilo s djetetom. Sličan slučaj desio se je ovih dana u Dordrechtu, ali je ovaj svršio tragično. Po običaju, učiteljica je zatvorila u ormar neku 9-godišnju djevojčicu. Kad je svršila škola, djeca su se razbježala, a učiteljica je zaboravila na dijete. U noći pošlo je maloj za rukom, da se izvuče iz ormara, pa je počela tumarati po sobama i hodnicima. Od samoće i tame obuzela je dijete tolika strava, da se ono popelo na prozor i skočilo sa 10 metara visine. Drugog jutra našli su dijete teško ranjeno polumrtvim nogu.

Željeznički spoj Dalmacije sa svijetom.

Ovih dana bila je dovršena gradnja Ličko-dalmatinske željeznice. Dne 11. o. mj. počeli su i vlakovi juriti tom prugom. Time je po prvi put u historiji ostvarena prva željeznička veza Dalmacije sa svijetom. I ako ovom vezom nije još ispunjen davni san Dalmacije za spojem sa velikim istočnim zaledjem preko Sarajeva sa Beogradom, ipak i ovako ostvarena pruga Dalmacije sa Zagrebom i preko njega sa čitavom evropskom željezničkom mrežom, ima nesumnjivo veliko značenje i za Dalmaciju i za cijelu jugoslovensku državu. Da je Dalmacija nakon tolikih napora doživila željeznički spoj sa cijelim svijetom, treba da zahvali svojem oslobodjenju i svoje vlade.

Varka jedne djevojke, da se uzmogne udati.

Neka 18-godišnja djevojka u Novari poslužila se je odviše grubom ratnom varkom, da bi se mogla udati za čovjeka, koga je volila. Otac djevojčin neopozivo se je protivio udaji svoje kćeri za 32-godišnjeg trgovca. Ali na svoj užas vidio je, da će morati popustiti, ako ne će hjeti da postane djed prije nego je postao tast. Znakovi skorog radosnog dogadjaja bili su kod djevojke sve očitiji i otac je najzad u nuždi odredio dan svadbe. Svadba se je održala uz veliki interes stanovništva Novare, koje je znalo za čitav ovaj ljubavni roman. Otac djevojčin nije prisustvovao svadbi, jer je još uvijek bio ljut, što je silom morao pristati na ovaj brak. Razlutio se je još više, kad je doznao što se je desilo na svadbenoj svečanosti. Za vrijeme svečane večere, nevjesta je za čas bila izišla i vratila se za stol, a njeno je tijelo bilo opet potpuno normalno. Gosti su se silno zainteresovali i svi su počeli da zapitkuju, što se je desilo. Nevjesta je stvar objasnila pokazavši svežanj rublja, koji je do svadbenog dana igrao ulogu ploda nedopuštene ljubavi. Čitav grad smijao se je uspjeloj varci lukave djevojke osim njenog oca, koji još uvijek ne može da joj oprosti, što ga je tako nasamarila.

Tudja valuta na tršćanskoj burzi.

Trst, dne 17. juna. — Jedna engleska lira šterlina stoji 126.40 ital. lira; 1 amerikanski dalar 26.15 ital. lira; 100 švicarskih franaka 505 ital. lira; 100 francuskih franaka 124.75 ital. lira; 100 čehoslovačkih kruna 77.70 ital. lira; 100 jugoslovenskih dinara 45.90 ital. lira; 100 rumunjskih leja 12.25 ital. lira; 1000 madžarskih kruna 37 ital. centezima; 1000 njemačko-austrijskih kruna 37½ italijanskih centezima.

DAROVI
u fond «Istarske Riječi»:

G. S. D. daruje 25 lira.

Prigodom vjenčanja g. Vjekoslava Matulja sa gdjom Maricom Matulja, rodj. Bačić, koje se obavilo u Matuljima, postavljena je po starom običaju mladencima «stranga» te su tom prilikom naše vrijedne gospodjice sjetile našeg najomiljelijeg glasila i darovale od primljenog dara malu svotu od L 50.— za fond «Istarske Riječi».

Srdačna hvala! Ugledali se i drugi u ovaj lijepi primjer!

Izdavač, direktor i odgovorni urednik: IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST" U TRSTU

DRUGO IZDANJE

Broj 26 Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta.) U Trstu, 25. junija 1925. Pojedini broj 25 cent. God. III.

„Istarska Riječ" Izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin". Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 25·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari". — Narodna poslovica.

VIDOVDAN

Prije šest stotina godina imali su Italijani pjesnika, koji im je dao najljepšu, najuzvišeniju pjesmu: «Božanstvenu Komediju». Može se reći, da je taj veliki pjesnik, Dante Alighieri, tom pjesmom i nekim drugim svojim radovima stvorio italijanski jezik. I ne samo to: već je on, videći svoju domovinu Italiju svu pocijepanu, raskidanu i nesložnu, bacio medju Italijane veliku riječ. Ta je riječ značila: ujedinjenje domovine, značila je slobodu Italije i njezinu nezavisnost od domaćih i tudjinskih tirana.

Tu riječ svijesniji su Italijani shvatili, oni su je kao u amanet predavali svojim potomcima. Neprestane svagdje i razmirice izmedju pojedinih italijanskih državica, gradova i porodica prouzročile su, da su prolazile stotine i stotine godina, a da nije dolazilo do ispunjenja one pjesnikove riječi.

Tek prije jednu stotinu godina zahvatila je ta velika misao korjena u srcima Italijana i tada se u historiji italijanskoga naroda otvorilo njezino najljepše poglavlje. Tada se započele borbe i zavjere, kojima je krajnji cilj bila sloboda Italije. Te su borbe bile prije šezdeset i nekoliko godina okrunjene sjajnim uspjehom: ujedinjenjem svih Italijana u jednu slobodnu državu — Italiju.

U doba, kad je ono Dante na razvalinama Italije pjevao svojoj pocijepanoj i zavadjenoj braći, imali su Srbi svoju samostalnu državu, koja se malo za tim, za cara Dušana Silnog, digla do nevidjene snage i veličine. Medjutim odmah iza smrti ovog slavnog vladara, srpsko se plemstvo pocijepalo, od jedne velike postalo je više manjih državica, zemlja se poraskidala, narod razdvojio, svuda zavladala crna nesloga.

Tako je bilo u Srbiji godine 1389., kad se ono digli Turci, da udre Srbe. Zajednička opasnost osvijestila je zavadjenu braću, i tko je mogao pohitao je na Kosovo i stavio se pod barjak kneza Lazara, da se svom snagom opre azijatskom krvoloku. Obje se vojske srazile. Srbi počiniše čudesa junaštva, ali zaman: Turci su bili nadmoćni, pa su zato i pobjedili. To je bilo 15. juna 1389. na sām dan Svetoga Vida. Otuda i Vidovdan, crni Vidovdan srpskoga naroda.

I zaista strašne su bile posljedice, što ih je taj nesretni dan donio Srbima, a po njima možemo reći i svim Jugoslovenima. Malo poslije one krvave bitke na Kosovu pala je sva Srbija pod strašni turski jaram, za njom Bosna i razni drugi krajevi, u kojima je nastavao naš narod obiju vjera. Užasna noć nadvila se nad onaj naš narod... U prvi se mah držalo, da je sve propalo, i za svagda.

Ali kaošto je malo prije toga Dante Italijanima, tako je sada, iza one udesne bitke na Kosovu, naš narodni pjevač bacio u podjarmljeni narod riječ, koja je njemu otada svjetla kao tračak nebesnoga svjetla. To je bila nada u uskrsnuće, nada, koja ga više nije nikada ostavila.

Imajući pred očima onaj tračak svijetla, srpski je narod neprestano očekivao, kad će mu svanuti nov Vidovdan, koji će oprati, osvetiti onaj stari, kosovski.

I svanuo je taj novi Vidovdan. Prvim mu je vjesnikom bio Crni Gjorgje, ali svu slavu novog Vidovdana mogao je tek da vidi njegov veliki Unuk, Petar Oslobotitelj.

Iduće nedjelje, 28. juna (po starome 15. juna) svi će pravi Jugosloveni u Jugoslaviji proslaviti ovaj novi Vidovdan svečano i sabrano. Iduće nedjelje će se svi, što jugoslovenski osjećaju, sjetiti mrtvih junaka, koji su od Vidovdana god. 1839. pa do danas stradali i ginuli za uskrsnuće nesamo svih Srba nego i svih Jugoslovena.

A sjetit će se i svih onih, koji nisu ovom svijetlom danu pripravljali put bunama i krvavim ustancima, već su u svojim pohabanim selima, u spiljama i planinskim šumama držali živu narodnu svijest i vjeru u uskrsnuće naroda i otadžbine. To su bili u prvom redu majke, koje su kao lavice čuvale svoj porod, da im ga Turčin ne otme i ne oskvrne. Tu su bili i svećenici, pravi Božji poslanici, koji su krijući se pod razvalinama posvećenih hramova i samostana učili narod božjemu evangjelju i putili ga, kako će samo sloga moći srpski narod da spase. Divni svećenici, koji su nas naučili nauku našega Spasitelja Krista, već su se i nje najstrože i držali, pa su zavadjene mirili, a krivcima praštali, kaošto i sam Bog zapovijeda. Za taj svoj sveti, narodni rad ti slavni svećenici nisu tražili upute ni savjeta ni zapovijedi u biskupa i patrijarha grčkih, jer su znali, da je i Grcima kao i Latinima najprije stalo do sebe i do svoje kože.

Iduće nedjelje zahvalni će se jugoslovenski narod okupljen u svojim crkvama sjetiti i onih zanosnih mladića, Gavrila Principa i njegovih drugova, koji su kao nekoć sveta Judita Holofernu prekinuli život tiraninu, zakletom dušmaninu svega Slavenstva, i time uskorili ovaj svijetli, jugoslovenski Vidovdan.

„Srbi u Istri"

Pod tim naslovom izašao je prošlog mjeseca u beogradskoj «Politici» jedan članak o selidbi Srba iz Crne Gore u Istru. U tom članku bilo je ustvrdjeno, da glede te selidbe ostaje neobjašnjen samo uzrok, radi kojeg su Mlečići, koji su sve uskoke na jugu naseljevali u hajdučku oblast oko Risna i Perasta, u toj prilici odstupili od pravila i tu neznatnu šaku prebjeglica preselili čak u Istru.

Na tu tvrdnju dao je beogradskoj «Politici» jedan stari Crnogorac ovo obavještenje:

«Srbi, koji se nalaze u Istri (Peroju), vode svoje porijeklo od srbskog vlastelika iz Brčela (Crmnica) Mitra Kaznica - Rančevića. Njegovi potomci (Gjuro Bojkov Rančević, osmi pās (koljeno), koji je imao pet sinova, nekoliko sinovaca i ostalih rodjaka), imali su običaj (zavjetinu), da o svojoj Krsnoj Slavi sv. Georgija (23. aprila po starom) dižu litiju od kuće tadanje njihove crkve Sv. Georgija, čije se razvaline i danas nalaze na brdašcu Sojak, a zove se Sveti Gjurac. Tom prilikom oni su na veče Gjurgjeva-dne iznosili po nekoliko barjela vina da počaste prisutne goste iz ostalih sela Crmničke Nahije, a to su vino ostavljali u zato spremljenim bačvama u crkvenoj ćeliji.

Jedne godine dogodi se, da neki lupeži noću vino odnesu, a bačve napune vodom. Što se dogodilo i druge godine. Stoga su oni u buduće stavljali jaku stražu u zasjedu blizu crkve. Poslije izvjesnog vremena ponovi se stvar, t. j. noću dodju sedam ljudi sa sedam mješina punih vode i donesu sedam praznih mjehova, koje napune vinom, pa onda uspu u bačve vodu. Kad su oni bili odmakli od crkve straža ih opali na lupeže plotun iz pušaka i sve ih ubije na mrtvo. Pošto su ubijeni bili iz jednog, tada vrlo jakog sela (odnosno plemena) njihovi seljani dodju na osvetu, i oni kao nejačiji, napuste Crmnicu i prijedju na mletačku teritoriju u Grbalj, kod jednog poznanika — Kneza Lazarevića, kod kojeg su se u početku zadržali. Ovaj je, poslije nekoliko vremena, pokušao da ih izmiri sa rodjacima ubijenih, ali mu to nije pošlo za rukom. Stoga ih je Knez, po njihovoj molbi, preporučio tadašnjim mletačkim vlastima, da ih gdjegod u unutrašnjost presele, kako bi se spasli osvete od ubistva, te tako oni budu prevezeni čak u Istru i naseljeni u selu Peroj.

Stari im otac Gjuro, odnosno stric i rodjak, po savjetu Kneza ostane u Grbalju, da bar vidi, šta će se učiniti od njihovog imanja u Crmnici. Knez poslije posavjetuje Gjura, kao udovca, da se oženi sa njegovom kćerkom, udovicom, što ovaj učini i koja mu rodi sina Gojina. Knez je kasnije svojim uticanjem izmirio Gjura sa rodjacima ubijenih, dajući im u naknadu nekoliko imanja iseljenih Rančevića, a na ostatak povrati Gjura sa ženom i sinom. Gjuro naskoro po povratku umre, a njegovi potomci budu poznati po njegovom sinu Gojinu, Gojnići.

Do natrag sto godina često su puta ovamošnji njihovi rodjaci išli kod njih u Peroj, a oni ovamo nisu nikada. Potpisati natrag šestdeset godina. razgovarao je sa nekim starim ljudima, koji su pamtili ovamošnje svoje pretke, koji su lično išli kod rodjaka u Peroj i otuda donosili darove.

Dakle uzrok uskakanja ovih Crmničana na mletačku teritoriju bio je navedeno ubistvo, a naseljenje pak u unutrašnjosti, a ne na granici, da se izbegne očigledna opasnost od osvete».

Istarski putovi i ceste

Da je naša istarska pokrajina bijedna i siromašna, to svi dobro znamo i osjećamo na vlastitoj koži. Nedavno nam se prigovaralo, da se samo mi istarski Jugoslaveni tužakamo. Spočitavalo nam se, da smo protiv države, jer da iznašamo naše tuge i nevolje pred cio svijet. Govorilo nam se, da lažemo, kad tvrdimo, da je Istra siromašna pokrajina.

No došlo je vrijeme, da se naša istarska golotinja nikako ne da više sakriti. Same italijanske novine pišu o tome, što smo mi odavna već tvrdili i upozorivali, naime, da je istarska pokrajina najsiromašnija zemlja. Sjećamo se kako je pred dvije godine zakričao italijanski fašistički poslanik Albanese, da je Istra siromašna i da joj treba pomoći. Nato se je podigla velika bura. Pošto je Albanese bio tada iskren, pozvaše ga na «raport» u Rim, te ga nakon duljeg cincanja proglasiše abnormalnim t. j. da on ne može da odgovara za svoje riječi, jer da nije pri zdravoj pameti.

— Danas dakle cvrču i sami istarski vrapci, — da Istra nije «terra ricca e ridente» — bogata i smijuća, kako su bili na početku informisali Rim. Stalno su mnoga zla došla u našu Istru baš radi krivih informacija.

Budući da je naša «Istarska Riječ» prava riječ naših Istrana i budući da mi tim putem govorimo kroz usta od 300 tisuća istarskih Jugoslovena, te da izražavamo njihove iskrene želje, odlučili smo, da se dotaknemo naših istarskih puteva i cesta.

Naša je istarska zemlja premalo plodna. Naš kmet ne preradjuje niti za četvrt godine hrane. On mora sve kupovati; pa čak i sjeme mora da kupuje. Nadodju li zle godine: tuča i slično, a to se dogadja skoro svake godine, onda naš kmet mnogo više potroši za sjetvu, negoli mu donese žetva profita. Da je u Istri skupoća velika krivi su i loši putovi i ceste. Pogledamo li naša odaljena sela, kojima se teško zalazi, onda vidimo, da je trgovac primoran da računa sebi veliku svotu za putne troškove, kada dovadja robu. A naravno da to plati onaj, koji kupuje. Naši bi seljaci moguće štogod svoga i prodali, samo da dodju do kojeg novčića, eda barem kupe sô i namire poreze, ali ne mogu, jer nema dobrih puteva, a bome ni blaga, s kojim bi mogli da voze. I zato našega kmeta iskoriste razni bogatini, trgovci, koji hodaju i pobiru poljske proizvode. Uz najnižu i ispod cijene primoran je naš kmet, da proda svoju robu. Kada bi bili popravljeni putevi i ceste svemu tomu zlu bi se dalo barem nešto pomoći.

Uzmimo na primjer Vodice, selo u Ćićariji, koje je udaljeno oko 2 sata od štacije Podgorje. Za vrijeme mira počela se je graditi cesta od Podgorja do Vodica, a plan je bio preko Muna u Kastavštinu. Došao je rat, zaustavilo se sve. Došao je mir, zapušta se sve. Do Vodica manjka samo nekoliko kilometara ceste. Ogromnu gospodarsku korist bi to dalo Vodicama, a i susjednim selima: Jelovice, Dane, Trstenik, Klenevščak, Brest, jer bi se proizvodi izvažali, a i dovažali preko štacije Podgorje; a tako se mora poći sve naokolo na Obrov, Materija-Herpelje-Kozina, Bazovica-Trst. Mnogo novca, vremena i sile se tu troši. Cesta iz Lanišća do Lupoglave, je odobrena i obećaje se, da će se početi graditi. Ali obećanje ostaje obećanje. U većma bijednom stanju radi cesta i puteva nalazi se slumska općina. U toj općini nema nikakve ceste. A putevi u takovom stanju, da je i za život pogibeljno voziti po njima. Za vrijeme izborne borbe su se u toj općini mjerile nekakve ceste, došli su čak i «inženiri», obećalo stalno, ali danas se za stalno o tome ništa ne govori i stvar se je za stalno zaboravila i zapustila. Malo ceste, što vodi iz Obrova preko Vodica, Dana, Bresta u Buzet, zapustilo se odavna i nitko živ se o tome ne briga. Ta cesta nije cesta, već stara, razdrta i izglodjena put. Tu se je nešto zasulo, ondje je nekakva jama, a tamo po sredini pokazuje ta sirota gola rebra i izmučene, kosti svoje, a to su istarska tvrda vapnena kamenja.

Kako je u Ćićariji, tako bome u toj nevolji ne zaostaju ni drugi krajevi u Istri. Sjetimo se samo Pazinštine, Poreštine, Puljštine, Labinštine! O drugim krajevima ne treba ni da govorimo.

Tom predmetu trebat će, da se još navratimo. Za danas hoćemo samo da upozorimo kompetentne faktore na naše potrebe i dužnost, da pomognu našoj Istri. Neka nam se ne prigovara, da se vječno tužimo. Naša je iskrena želja, budući da smo u neposrednom dodiru s našim narodom, da iznesemo i da pokazujemo na nedostatke s vrućom željom i molbom, da naši gospodari pomognu siroti i tužnoj Istri. Nadamo se, da će se uzeti te naše retke u pretres, te da će se ih uvažiti i onako iskreno shvatiti, kao što smo ih iskreno i napisali.

Kod toga molimo sve naše ljude širom Istre, da nam opet jave svoje želje i zahtjeve, te da nam ispričaju sve tuge i nevolje, što ih pritišću.

Istarski narode, sve nam javi, što Ti je na srcu! Nastojat ćemo da postignemo, da se Tvoje želje ispune i da Ti se ublaži bol i siromaštvo.

DOPISI

IZ RIJEKE.

I opet svečanosti. - Noćna «fešta» Svetoga Vida. - Gomila i Venecija.

Kad bi na Rijeku stizavali sve sami tranzatlantici krcati robe i ljudi, ja bih pisao o tim tranzatlanticima i o onoj robi i ljudima. Kad bi riječkim kanalima tekao sâm med i mlijeko, a riječkim ulicama sve sami dolari i šterlinge, ja bih pisao o tim kanalima i ulicama i o medu i mlijeku i dolarima i šterlingama. Budući da pak na Rijeci ne teku nego same fešte za feštama, je li kakvo čudo, što ni ja ne pišem ni o čemu drugom, već o samim feštama i feštama? Svaka bačva daje ono vino, što ga ima. Ja, Rokac, imam fešte, pa dajem fešte.

Može biti da je to kome dosadno? A zar mislite, da su meni za zabavu one otrcane, stereotipne frazetine, «kako je Reka pusta», «kako je Rijeka žalosna», fraze, s kojima me svakoga jutra, svakoga podneva i svake večeri pozdravljaju svi, na koje me sreća ili nesreća nanosi? Ili biste možda voljeli, da vam pišem sve same jeremijade, kako je ovdje na Rijeci zaista strašno, kako se teško živi, a još teže diše itd.? Ne, toga od mene ne doživjeste! Ja sam odveć dobar patriota i odviše ljubim ovaj moj zlatni grad, da bih ja o njemu mogao da pišem onako, kaošto je to prošle sedmice pisao «Il Piccolo della Sera» prikazujući prilike na Rijeci u tako crnim bojama, da sam morao da popijem pun frakulić melise, dok sam malo došao k sebi od silne uzrujanosti? Da ja onako pišem, rekli bi mi, da radim protiv prestiža grada, zemlje, i da ne bih vidio nikada više Ninette, ako me ne bi okrivili, da sam ja kriv, što se lira ne može da digne. Zato ja i najvolim da pišem o feštama. Znam, da to ne će dignuti našu liru, ali znam, da joj to ne će ni nauditi, a dužnost je svakoga nas, da liri ne naudi. To je tako lijepo obrazložio neki dan «Il Giornale d'Italia», koji je u opoziciji. Treba naime priznati da su u Italiji, kad se radi o liri, složne sve stranke, a to mora da budemo i mi ovdje na Rijeci unatoč tome, što se naše holokausno gradjanstvo zna katkada da utješi i s prezrenim balkanskim dinarom...

Kako sam već dakle ono rekao, ja najvolim govoriti o feštama. Bilo ih je i ovih dana nekoliko. Došao član ministarskoga Vijeća, admiral Sirianini: fešta! Spustio se u more razarač «Manin»: fešta. — Riječke žene predale nekakav Album za generala Giardina: fešta! Dan svetoga Vida: fešta! — Crkva svetoga Vida proglašena katedralom: fešta. — I onda «fešta noturna» — i tako dalje i tako dalje.

Ona noćna fešta Svetoga Vida odigrala se sva u starom gradu. U veče bile su neke kuće rasvjetljene. Bilo je onuda i dosta svijeta, a pošao i ja, da vidim rasvjetu i da ujedno oživim i osvjetlim neke mladenačke uspomene. Išao sam za strujom Preda mnom stupala jedna gospodja, po svoj prilici Venecijanka, i sve se čudila, kako se one tijesne uličice zovu — neka Cà d'oro, neka Calle Larga, a jedna čak i Barbakan...

— Ma questa è Venesia... kazala je ona. Hanno persino il Barba-cane...

— Noi ci avevimo anche el Barba Frane... rekao sam ja ljubezno.

— Ma proprio Venesija... ponavljala ona, a ja za njom:

— Si — si: Gomila — Gomila!...

Ja sam se i dalje motao onim tijesnim uličicama i na pune grudi disao miris one, kako ju «Vedetta» nazvala venecijanske večeri. Činilo mi se, kao da sam nekako pomladio; možda je to dolazilo otuda, što sam se najednom našao opkoljen nekim mojim negdašnjim znanicama... Ninetta je bila dalje, iza prefekta i presvitloga Saina, koji se takodjer probijao s nama kroz onaj živi ljudski potok. Ninetta ne će, nego gdje su «pezzi grossi»... Neka joj bude! Najzada — audacem fortuna juvet... govorili su njezini stariji — Rimljani s Grohova.

«Vedetta» je drugi dan pisala, da je neki Gomilar videći prefekta kazao: — Je li se kada našao, koji madžarski guverner, koji bi se bio udostojao doći u stari grad? No «Vedeta» je zaboravila spomenuti, da sam ja onome čovjeku primjetio:

— A zašto ste pak vi svakome madžarskom guverneru vikali: Eljen...? I kako oduševljeno! i «con che fervore patriottico!»

Nego i ta fešta je prošla. Ljudi se razišli, i ja sam u onim tijesnim uličicama ostao sasvim sam. Stao sam i naslonio sam se o ugao neke kuće i onako tiho ispod glasa zapivao:

Na Gomile rastu
Žižule i mogranji,
Nutre je divojka,
Ka mi srce rani
I nij' mi ga ranila
Sva cesarska vojska
Kako mi ga rani
Ta mlada divojka..

Vele, da je Gomila-Venezia... Još malo, pak će reći, da je i ova gomilarska starinska pjesmica ispjevana u venecijanskom dijalektu.

U Koblerovoj Povijesti Rijeke na strani 204. (III. sv.) naći ćete napisano: «Il consiglio civico stabiliva ai 14 gennaio 1594, che ai Veneti non si concedesse la cittadinanza...» A na str. 205. čitate, da su god. 1599. Mlečani tri mjeseca blokirali Rijeku, i Rijeka, da je pozvala 80 Uskoka i 50 Kranjaca, da s njima brani grad protiv Mlečana..

Altrochè Venesija!

Rokac.

IZ MLUNA.

Buzečani ne će da znadu za lopatu nego samo za grablje. Oni će samo da primaju, a ništa davaju. Oni bi htjeli da mi izvanjski Slaveni samo davamo i plaćamo, a onda da ih pustimo na miru. Oni hoće samo gospodariti i držati na svojim koljenima novce i blagajne, jer su oni dakako dobri Italijani! Ovo su pokazali i u stvari lovačkog društva. Nas, izvanjskih Slavena, imade u tom društvo okolo 60, a gradjana pet, šest. Naši lovci odabrali u odbor ljude svoga povjerenja, dapače jednog poštenog Italiajna odabraše predsjednikom, koji je lijepo vodio društvo. Kad se ovaj odrekao predsjedništva, htjeli su lovci gradjani na svaki način, da oni sami budu u odboru i držati blagajnu u rukama. Ovo nisu htjeli naši lovci. Ali oni činiše mali «revolucijon»: sami obdržaše sjednicu i odabraše odbor te prisvojiše blagajnu, a da za sve to nismo bili mi lovci izvana niti obavješteni!... Toliko za danas, a drugodom zgodom možda i više.

IZ BUZEŠTINE.

Mislili smo, da ide sve dobro glede ljetine, ali ne ide. U ranom proljeću imali smo duge kiše, da nismo mogli raditi Iza kiša došlo ljepše, a onda bura, koja je dosti naškodila žitu. Iza bure nastali su opet suhi dani, a onda opet višednevna kiša, koja nam je zapriječila da nismo mogli u vinogradu da škropimo i sumporivamo. Iza zadnjih kiša, škropili smo loze, ali, nažalost, prekasno. Bolest (peronospora) zahvatila je lišće i grozdje, tako, da škropljenje nije već koristilo. Sada ćete vidjeti širom Buzeštine čitave vinograde, gdje ne ćete naći zdrava grozdića. Lišće požućelo, grozdići oroniše, a onda popadaše. Mnogi vinogradi tu stoje kao da ih netko popari vrućom vodom. No gdjegdje se nadje koji zdraviji vinograd, ako ga je gospodar u pravo doba škropio. A najbolje stoje oni vinogradi, koji su bili škropljeni zarana i prije zadnjih kiša. Sada mnogi već sasma zapustiše ovaj ili onaj vinograd, jer je već uzaludan trud i trošak.

Kako vam poznato, ove godine nismo imali dosti dobra krumpirova sjemenja. Morali smo po nj na sve strane, pa tako nešto svojim, a nešto tudjim mogosmo dovoljno zasaditi krumpira. Ali šta smo sada opazili? To, da tudji lijepo cvate, a naš domaći ne cvate. Mi držimo, da je ovo najbolje znamenje, da naš domaći krumpir već ne valja za sjeme, da se je izrodio. S ovim moramo računati za drugu godinu.

Lijepi broj od nas i ove godine gojimo svilce, ali pri tom nam pada na pamet ono što se lani nama dogodilo kod prodaje svilenih čahurića (mošnjica). Kad je naime bio u njima gotov metulj da izleti, dakle u zadnji čas, dodje k nama iz Trsta posredovanjem koje osobe, drugi opet sansal, koji nam je platio čahuriće, razumije se, po najnižoj cijeni. Ove godine, budimo pametni, pa već prije dobe nadjimo pravog trgovca ili tvrtku ili tvornicu u Gorici ili Udinama, kojima bismo prodali svoju robu. Još bi bilo bolje, kad bismo više od nas nabavili iz fabrike parni kotao za umorenje parom svilene gosjenice u mošnjama svilca, a onda bili smo mi gospodari prodati ih kada nam se vidi najbolje.

IZ ĆIĆARIJE.

Kako izgleda, domaće su oblasti nekako zabrinute za javni red i mir u našoj kamenitoj Ćićariji. Osobito je nekakav alarm u slumskoj općini, koja ima sjedište u Račjoj Vasi. No mi Ćići, koji tu svojim potom škropimo ovu našu dragu zemlju i mi koji se žuljavim rukama hranimo, znamo, a i vidimo, da ovdje nema ništa strašnoga. Ovdje kod nas ne postoje bune ni prevrati. Naš općiski komesar neka bude jedino zabrinut za nemirne i nepokorne Račane. Izjavlja mu se, da može on, kao i svaki drugi u **svim selima** svoje općine spavati i pod šatorom vani, a da mu zato ni vlas s glave ne će pasti. Dočim za Račju Vas čovjek sam ne zna, što bi rekao. Ono što su nekidan učinili njegovi prijatelji i prijateljice sa oružnicima, svakako nije u redu.

Potrebno bi bilo, da gospodin komesar ukroti onih par Račana, koji bi htjeli u općini mutiti mir i red. Za zajedničko dobro bi bilo, da ih dade pred zakon neka ih sudi, ako misle još uvijek lopovštine i komedije zganjati, kao što su to činili na Tijelovo u Trsteniku i neki dan u Račjoj Vasi.

Kada bi gospodin komesar došao do osvjedočenja, da sav nemir i nered prouzrokuju trojica ili četvorica Račana, onda bi sigurno onim beznačajnicima dao osjećati moć zakona za javni red i mir.

Možemo mirne duše izjaviti, da je u Ćićariji pravi buntovnik, mutimirović i intrigant: postolar — šepo, već kažnjeni Klobas i Mate Škrbe, koji živi nećudoredno. Sve zlo i sav nemir i uzrujanje je tražiti u toj trojici, a ne kod drugih mirnih, poštenih i marljivih državljana. Nadamo se, da će gospodin općinski komesar uvažiti te retke pa da će pozvati tu trojicu na red. I to bi bilo na korist cijele slumske općine.

IZ SLUMA.

Skoro se sva sela u našoj općini natječu, da dodje k njima općinski ured. Račani se brane zubima i noktima, da ostane tamo. Laniščani ne spavaju ni dan ni noć, jer uvijek nešto poduzimlju, eda im uspije da dodje k njima općina. Račani su sigurni da će i nadalje ostati kod njih, a Laniščani su pak više nego sigurni, da će doći k njima, a Buzečani opet govore da je već tiskan dekret i da će se općina ponovno vratiti u Buzet. Neka bude kako bude, mi Slumci izjavljamo samo ovo: U Račjoj Vasi je sve gnjilo, cijela Ćićarija mrzi to selo, pa je zato neophodno potrebno, da se općina premjesti odanle. Ta i sami zadnji dodjaji su pokazali, da Račja Vas nije zgodno mjesto za sjedište općine. Inače danas su se i mnogi Račani otrijeznili, jer vide, da im njihova egoistična i protunarodna politika ništa ne pomaže.

IZ BUZETA.

Ovdje netko vidi strahove kod bijeloga dana. Tu gledaju oblačno nebo, a sve je vedro. Onda se čuje neka grmljavina, a od toga ni duha ni sluha; samo mile ptičice pjevaju i cvrčak cvrči u zelenoj travi. Na Buzeštini, govori se i za sigurno drži, da se ovuda slavenski narod buni, da sakriva oružje, da se tajno dogovara, da ruje protiv države i tako dalje i tako dalje. Ali od svega toga, živa je istina, da je slavenski narod na Buzeštni **najmirniji**. On obradjuje marljivo svoja polja; čuva svoje blago i skrbi se za svoju dragu obitelj. Radi neprestano od jutra do mraka. Dakle nema ni vremena, da vodi politiku, kako misle gospoda u gradu. Nego, čujte što je pravo zapravo od svega toga: Gospoda u gradu su spočitna i zato imaju i volje i vremena da politiziraju; i jer u gradu ne nadju zato nikoga, onda traže u okolici kod Jugoslovena politiku i rekao bi čovjek, da su zaželjeli političkih manovra.

Kličemo vam: Gospodo, ne tražite kod mirnog jugoslovenskog naroda nemir i svadju, jer kod nas nema toga. Mi hoćemo i želimo živjet samo mirno i pošteno. Mi ćemo uvijek znati braniti svoje narodno poštenje. Mi nismo kao Račani — izdajice, na koje i vi pljuvate. Mi svoje ljubimo, a tudje poštujemo i zato smo osvjedočeni, da nas i pošteni Italijani vole i štuju više nego narodne odmetnike. — Zato neka živi narodna sloga i narodno poštenje!

IZ DRAGUĆA.

Naše je općinsko zastupstvo raspušteno. Općinskim komesarom imenovan je g. Sak, činovnik u Buzetu i jedan od prvaka fašistovske stranke. Za pravi razlog imenovanja komesara točno ne znamo; ali to pak dobro znamo svi da ide u našoj novoj općini vrlo zlo i naopako. Radi općinskog duga i radi namićanja nesnosanih taksa, neki su se općinski zastupnici odrekli opć. časti. Stoga je našom općinom gospodarilo par ljudi, koji dobivaju zapovijedi iz Buzeta i Pazina. Mi od našeg načelnika i od onih koji su na timunu naše općinske barke, nismo očekivali ništa dobra, pa ne očekujmo ni od komisarijata. Bit će bolje samo tada, kada dodju na općinu slobodnim izborima naši slovinski pošteni ljudi. Samo mi pitamo oblasti: koji odgovara za općinske dugove? Tko ćo ih platiti?

IZ ZAREČJA KOD PAZINA.

Zadnji dani donijeli su nam uprav lijepo i toplo vrijeme. A bilo je već skrajnje doba iza dvomjesečnih i više kišnih dana. Sada je nastalo pravo ljeto. Sve raste kao iz vode. Imamo lijepe nade o dobroj, plodnoj godini. Već počeše vinogradi trpjeti zbog kiša, ali sada se popraviše. Sada kosimo. A trave, hvala Bogu, ima, dakle i sijena tako, da ćemo moći kupiti i hraniti svaki još jednu kravu. Mi ovako u poslu i radu i skrbi živimo, ali i u ufanju, da će biti bolje. Mi se veselimo... Veselimo se, jer smo ovuda ljudi dobra srca. Doduše mi ih čujemo u zadnje doba tustih i vrućih sa strane onih nekojih, koje ne ćemo imenovati, jer — ne ćemo da izustimo imena Božjega bez potrebe — mi zato hajemo i ne hajemo. Ne krademo, ne ubijamo, ne vrijedjamo, poreze i takse plaćamo — ponašamo se svagdje kao ljudi vedra i poštena čela — pak čemu da se bojimo?! Davamo Bogu Božje, a kralju kraljevo, pak nitko više od toga ne smije od nas da zahtieva.

Ponovna zapljena „Istarske Riječi"

Jučer je bio naš list ponovno zapljenjen. Zapljena je uslijedila radi jednog dopisa iz Sv. Ivana kod Buzeta. To je četvrta zapljena našega lista. Vidi se, da je naša borba za prava slavenskog naroda u Istri vanredno teška. Ali ipak ne ćemo da klonimo. Danas, eto, izlazimo u drugom izdanju, premda nas to stoji ogromnih materijalnih žrtava. Nadamo se, da će naši čitatelji uvažiti te naše žrtve i da će se barem kojim malenim doprinosom sjetiti svoje obljubljene «Istarske Riječi». Prijatelji, na posao!

IZ KLENOVŠĆAKA.

Jednoga lijepoga proljetnoga dana pojaviše se u selu dva dobra i iskrena prijatelja, a to su: Roko Šverko i poznati Mate Škrbe iz Račje Vasi. Čujte kako su si ih napovidivali jedan drugome:

Roko: A beži, beži ća ti Mate, ki si samo sleparil kada su bili izbori i sama laž je bila od tebe.

Mate: Ma si i ti sleparil s namom.

Roko: Ja, ma ti si dobio zato i nekakovu plaću, a ja ništa.

Mate: A to mene ne briga, si se mogao brigat.

Roko: Najveć si ti sleparil i Jakovič Mrva z Dan. On je sve slavenske glasove brisa, a druge je gore pisa.

Mate: Sram ga bilo pred celim svetom!

Roko: Ma i tebe neka bude kram, jer si ti delao kao i on!

Mate: I ti se srami, Roko, jer nisi niš bolji od nas dveh.

Čić Nebojša.

IZ ŠTRPEDA.

Iza dugih kiša nastali lijepi dani; ali jednog dana, bolje jedne noći, eto ti k nam naše bure, koja nam nije sigurno koristila. Sada opet imamo lijepe i tople dane, pak radimo svi, staro i mlado, u polju, vinogradu i na sjenokošama od zore do tamne noći. Ili ovako, ili u glad i dug, a toga pametni ljudi ne će.

Franina i Jurina

Fr.: Ča j' ta mapa pred tobom, Jurino?

Jur.: Ovo je Kina.

Fr.: Kega zlodeja će ti pak sada Kina?

Jur.: Ča ni bilo neki dan va «Istarskoj Reči», da se tamo tuču?

Fr.: Čital sam ja ono, ma mane ono malo interesuje. Mi smo tu, a Kina je dugo.

Jur.: Danas nima više nikakove daljini. Otkada su inventali oni brzi vapori i areoplani — od onputa je čoveku celi svet pod rukom. Tako i Kina. I još neć. Danas je celi svet, kako jedan breg pun dinamita. Hiti iskru — i sve će poć vajer. A čovek nikada ne zna, otkuda bi mogla frknut ta iskra. Morda uprav s Kini.

Fr.: Ma za ča se to tamo zasprave mlate?

Jur.: Da ča za napoštu? Kinezi bi oteli doma sami gospodarit, zato ne trpe nikakoveh furešti, a najmanje Inglezi i Japonezi.

Fr.: Ma ter se je za Inglezi vavek govorilo, da oni znaju živet, ma da i puščaju živet.

Jur.: Puščaju koliko puščaju ma svakako za se drže najdebji kraj. Ma ja svejedin mislim, da va svem tem ima neki drugi svoji prsti.

Fr.: A ki je pak to?

Jur.: A ki drugi, ako ne Nemac? Ne more on pozabit batostu, ku j' dobil, zato on neti, kade more: ovde proti Inglezu. onde proti Francezu i sve tako.

Fr.: Samo Talijana pušća na mire.

Jur.: Ne da jako ni njega. Nemcem su na srce one stotini tisuć Nemac, ki su sada pod Italijom pak kade god moru, njihove novini gloju tu kust. I na nemškeh skupšćinah se već puti govori od tega i po školah i po svuda. Znaju Nemci podbadat, ne boj se! Si čital, koliko su ono njihove novini pisale, da je nesamo puli nas malarija, nezo i va Rime, i sve su moguće delali, da njihovi Nemci ne gredu nikamo va Italiju. A to bi bila vela škoda, zač furešti nose sobom puno beči.

Fr.: Nemčina je odvavek bil vrag Marko! Ja mislim, da on i oni Mori dole va Maroke podbada proti Francezu. Ča misliš ti, Jurino?

Jur.: A tako ča! Kade god se ča meša, znaj, da tamo muti Nemac. To je najzada i njegovo delo: mutit, i mutit i gjedat, ako more ča va mutnem ulovit.

Fr.: Tako: nikad mira?

Jur.: Nikada.

Fr.: Ma ni Inglez ne mora bit baš anjel, kada se Kinezi toliko na njega jade.

Jur.: Inglez je stari fufić. Egoišta je on veli. I nikada ne spi, ako ne na jedno oko, od straha, da mu ne bi ki ča opravil. A joh ti ga onemu, na kega se on zame!

Fr.: Bi reć, da je Talijanu dosta dobar prijatelj?

Jur.: Je — do pol zdeli, a od pol zdeli — vragu mrvi. Ja ne bim dva puta rekal, da ni i koliko toliko i Inglez kriv, ča je lira pala.

P O D L I S T A K

ERNEST RADETIĆ:

Babe ča čaraju, stirajte z hiže!

Pripovjest iz istarskog narodnog života u porečkom dijalektu.

Ste poznali moga oca? Za da ste! Dokle je još bija mlajži je svireva skupa z mojin ujcem i još z dvami drugima svirci u mužiki. On je svirija na klarinet, moj ujac, mi se pera, na bas, a od unih drugih dvah jedan na violin, a drugi na trumbetu. E, to ti je bila mužika ča če Bog, altroke uve današnje s tamburi i z nikima pijati od late — —.

Uvo, ča ču van sada povidati, ni nikakova munještina; povida mi je je moj pokojni tac, Bog mu daj duši lako, di je, da je, ma za je u kraljestvu! A on ni bija jako nazad s hartami. Anci, meni se je peralo, dokle san bija manji, da je on najštudijanija glava u kapitanatu; potle, kad san uresa, san vidija, da jušto naj — najštudiji ni bija, ma za uni jarat ča ga je ima, da je bija dosta študijan — — —

Stran žene i dice, najdrajži mu je bija njigov klarinet i brivna britva. Forši bite stili znati, ča se je š njima zgodalo, kad je on umra? Reči ču van valje: klarinet smo prodali za dva fijorina, a z brivnon britvon smo strgali kumpire.

Nego puštimo sve to na bandu, a počmimo s ton štorijon, za koju je moj tac gorija, da se je za spravlje u jenon našen selu zgodala. Di je to bilo i u kojen selu, ne znan van reči. Zdavna je, ča san je čuja, pak san vero i zabija. A ča če najzad i selo, glavno je da znamo, da je jedanbot bilo. — — —

Malega Jivu Grginega bila je čepala febra, po tilu su ga pasivali zdrhi, glava ga je jako bolila, sve mu je u njoj šumilo i zvonilo i zajno je gorija, da čuje kako da ga niko klato tuče po desnom škranju.— —

Se zna, da su vred svi po hiži skočili ko njega. To nisu škerci, bija je jedini muški od dice, sve su drugo bile ščere, pak još da njin se njemu ča zgoda. Ne daj Bog! Njigova mati, Katarina, vred ga je sukla, legla ga u posteiju i napro, ga pokrila z dvima ponjavami, a kad ej još zajno skoca i tresa se od zime, hitila je od zgor još i plaštenku i očev suknjeni kapot. Skuhala mu je vred kafe, ča ga je druge bote pijevala samo njihova stara baba, a kad ga je potle pasala zima i udrija na nj oganj, da se je svi potija, namočila je dva tarača u ocat i hladila mu š njima čelo i prsa.

Mali Jive brižan joka je cilo potle podne, pripovida u ognju svakakove munještine i stija se makor deset boti ustati.

Komoč su ga držali, da ne skoči s postelje. Una manja dica su stala poli skrinju i deboto plakala, a una veča, koja su ča delkala po korti u doru i ko hiže svaki hip su tornivala u hižu, da vide ča je to z njihovin brižnin Jivon.

Jivin barba, koji je bija još neuženjen, je bija poša u brajde pliviti z nikima težaki, ma Grgo ni stija poj, nego je usta bliže hiži, ništo je buliga po vrtlu i svako to malo dohaža doma, da vidi eli mu je sinu jur laglje.

«Jive, ragač moj dragi, a šu da gremo h drugima», mu je gorija i milo ga je zva, ma mali Jive ni razumija, prike od velikega ognja ni pozna nenoga ko sebe.

Grgo, ko i je bija kurajan, je taka pensati. Po majku, to ni za škrcati. Jedino dite je bono, valja poj po mediga, i to vred, da ne bude još slabije. Ma kad se je domislija, da medig gušta pet fijorini, je valje nagrišpa čelo. «Ah, forši ni ni tako slabo, kako se nam pera. Febra malo dura, do sutra če pasati,» je reka.

Pod večer je febra za spravlje jeno malo pasala i Jive je pozna jur ljude ko sebe posrka je finta pijat juhe od riži, ma sutradan ga je pod jutro nazad zgrabilo i uti bot još jače.

Ni bilo druge, nego da se po koga pošalje. Po mediga nisu stili poslati, pet fijorini, to je pridrago, ter znate kakovi su naši ljudi: kad mu se uboli krava eli drugo koje blago, šspenda bi sto fijorini za vitrinarija, a kad stisne ča kega od fameje, mu je ža špendati fijorin. — —

I tako su puštili ća mediga, pak su poslali po niku staru Mandu, iz drugoga sela, da ga dojde ličiti s travami i s čaranjen.

Ni pasalo janka dvi ure i stara Manda je došla s punon traveson nikoga suhoga korenja, nikih trav i ča ja znan česa sve ni imala u svojoj blatnoj travesi.

Kad je je vidija brek na portunu zarompa je s kadinami i zaletija se, kako bisan proti njoj i da ga nisu držali bija bi je sprikida. Janka breki ne štimaju takove žene, ča greževaju okolo čarati i širigljati.

S kim je došla u hižu zakračunala je za

Fr.: Ča je lira koliko pala?
Jur.: Ča to pitaš? Ovi dni ako si otel imet jednu liru sterlinu moral si za nju platit preko sto i trejset lir.
Fr.: A koliko se j' plaćalo prej?
Jur.: Devedeset — ali sto — ma nikada ovoliko.
Fr.: Ma ter je Mussolini bil obećal, da će on liru dignut, da bude kako i švajcarski franak, to će reć da valja pet puti toliko, koliko valja danaska.
Jur.: Bi Mussolini dignul liru, zač on ima jednega financijalnega ministra, kakovega nima celi svet, ma ča ćeš, kada mu one druge hudobi ne puste.
Fr.: A ke su te hudobi?
Jur.: Svi pomalo.
Fr.: A ti misliš, da bi va tem i Inglez mogal imet svoj nos? Ma zač?
Jur.: Ki zna, ča bi on otel imet od Italije, pak ju pritišće, kade ju najviše boli.
Fr.: Neka se Inglez samo ne šali, zač će se namerit na trdu kost. Si čital, kako je neki dan Mussolini odbrusil onem Indijancem va Azije, ki su ubili nekega Talijana? Najprvo morat će se svi oni indijanski ministrićini poklonit talijanskemu konsulu i italijanskoj banderi, a onputa te morat zborsat sedam tisuć lir sterlini.
Fr.: Aj štroka! A koliko je to?
Jur.: Ako bude lira još malo pala, to ti je više nego milijun liri.
Fr.: Dobro je to! Neka se ki ta najde, ki će one Indijance navadit malo krijanci.
Jur.: Oće Mussolini, oće!

IZ RUKAVCA.

Da mogu i nekoja marljiva a siromašnija školska djeca na izlet u postojnsku spilju, što je bilo odredjen za četvrtak 4. o. mj. za sve škole spadajuće k didakt. Ravnateljstvu u Voloskom-Opatiji, darovaše za djecu škole Rukavac slijedeća gospoda: po 40 L: Mihelić Josip grad. poduz.; po 25 L trgovci Mandić Dinko i Saršon Franjo, po 20 L Dr. Mavrović Janko opć. liječnik, Osojnak Nikola, trg. i Tvrdka Ambrožić, po 15 L Dubrović Rudolf, posj. i Ciganović Božo, mesar, po 5 L Kučić Andre krčmar, Šepić Mate krčmar, Mandić Ermin i Osojnak Vjekoslav. Ukupno 200 L.

S tom svotom platilo se put i ulaz u spilju desetorici djece. Budući se jedna djevojčica nije odazvala, a putni trošak bijaše manji nego najavljeno, platilo se sa preostatkom svoj djeci škole Rukavac mali objed.

Pučka škola Rukavac izriče gg. darovateljima u ime djece najljepšu zahvalu.

Naš veliki natječaj za nagrade

Pretplatnici „Istarske Riječi", pozor!

Po običaju amerikanskih i engleskih novina počele su i mnoge ovdašnje novine da raspisuju nagrade za one svoje čitatelje, koji odgoneću jednu danu zagonetku, koja je obično jedan takozvani «puzzle». Taj se je običaj tako raširio, da danas «puzzla» malne sva Amerika i veliki dio Evrope. Medjutim mi ne ćemo da se služimo «puzzlom» jer je to obično zagonetka teže naravi, koja uzima i mnogo vremena.

Naš je problem mnogo jednostavniji i svakome pristupačan.

U čemu se dakle sastoji naša zagonetka?

Jednu staklenu flašu (bocu) od ½ litra napunili smo sa običnim domaćim kukuruzom pred za to izričito sastavljenom komisijom. Tu je bocu komisija napunila kukuruzovim zrnjem, začepila i zapečatila, a da nitko nije prije prebrojio zrnje. Sada treba pogoditi, koliko je zrnja u toj zapečaćenoj boci od ½ litra. Poslije 20. jula komisija će se ponovno sastati, otvoriti tu zapečaćenu bocu i prebrojiti zrnje. Nagradu će dobiti oni, koji su pogodili koliko imade zrnja u toj boci, dotično, koji se najviše približi broju zrnja sadržanog u boci. Ako imade više njih, koji su naveli isti broj, ili se u jednakoj mjeri približili broju, odlučiti će medju njima žrebanje, te će prema tome otpasti na njih prva, druga i dalnje nagrade, dok ne budu sve nagrade iscrpljene. Jedan te isti pretplatnik ne može dobiti više od jedne nagrade.

Uvjeti za natječaj su slijedeći:

1. Mogu da se natječu samo pretplatnici «Istarske Riječi», koji su do 20. jula namirili svoju zaostalu i tekuću pretplatu, a mogu se natjecati i oni, koji se do 20. jula nanovo pretplate za godinu dana i pretplatu odmah i namire.

2. Natjecati se mogu samo oni naši pretplatnici, koji stanuju u Julskoj Krajini, Zadru i u Lastovu.

3. Riješenja moraju se poslati najkasnije do 20. jula ove godine na upravu «Istarske Riječi». Riješenja poslata poslije toga roka ne će se uzeti u obzir, te su takvi natjecatelji isključeni od svake nagrade.

A sada da vidimo, kakve su to nagrade. Ima ih dosta. Darovi su nam dali i stavili u tu svrhu na raspolaganje prijatelji našega lista. Nekoji ne će da budu imenovani. Sigurni smo, da ćemo dobiti još nešto darova, pa će prama tome broj nagrada i porasti. Mi ćemo već u listu javiti. Nagrade jesu za sada slijedeće:

I. nagrada: 600 lira u gotovom novcu i putni trošak u trećem razredu do Trstu i natrag;
II. nagrada 400 lira;
III. 5 kg kave,
IV. 10 kilograma šećera;
V. 2 muške košulje;
VI. 12 žepnih maramica;
VII. mala ura budilica iz nikela;
VIII. Velika slika Marka Kraljevića u bojama, u okviru sa staklom;
IX. jedan kišobran.
X. Stroj za mašćenje grožđja u vrijednosti 450 lira (daruje g. Puhalj — Pula);
XI. 6 ručnika (daruje gospodja M. I. u Trstu);
XII. jedna sumpornjača.

Drugе nagrade objavit ćemo u narednom broju «I. R.».

Politički pregled

Što se dogadja na dalekom istoku?

Malne sve novine donose dnevno različite vijesti o nemirima u Kini i o teškim izgredima protiv stranaca u nekim primorskim gradovima Kine. Čitaoci prelaze preko tih vijesti sa polovičnim interesom, a pri tome im se pred očima stvara maglovita predodžba o čuvenom bokserskom ustanku protiv stranaca, koji je svojevremeno bio izazvao poznatu intervenciju evropskih sila. Tim se dogadjajima obično daje jedva tolika važnost, kolika i dogadjajima u kojoj god evropskoj koloniji u Africi.

Medjutim današnji dogodjaji u Kini imaju vrlo znamenitu i uprav svjetsku važnost.

Današnji pokret masa u Kini ide protiv stranaca. Ti stranci, osobito u primorskim gradovima Kine, predstavljaju preduzimački elemenat u trgovini i industriji. Prema domaćem narodu taj elemenat igra ulogu kapitalističkog eksploratora. Stoga pokret protiv stranaca u Kini ima u isto doba i socijalni i nacijonalni karakter. Pod uticajem ekonomskog iskorišćivanja sa strane tudjinskih preduzimača i vlasnika budi se u kineškom radnom narodu najprije socijalni, a onda i nacijonalni otpor.

Pokretu kineških masa protiv stranaca stavljaju se na čelo intelektualci, odgojeni u Evropi i zadahnuti duhom evropskog nacijonalizma. Ovi intelektualci u vezi sa studentima domaćih univerziteta u Kini, nastoje da ogromne i posve pacifističke kineske mase zadahnu i pokrenu duhom bojovnog nacijonalizma. Ova rabota im pomalo i uspijeva, jer mržnja kineskog naroda protiv stranaca, koji ga u vlastitoj zemlji izrabljuju, tolika je, da taj narod lako podliježe sugestijama svojih evropskih izobraženih vodja, koji žele da od svog naroda učine pomalo jednu naciju u modernom evropskom smislu.

Do sada je narod Kine vrijedio kao najmirniji narod svijeta. Nitko nije bio tako miroljubiv kao Kinez. Njegova visoka duhovna kulturna, njegova buhistična religija i filozofija nagonila ga je prinodno na krajnji pacifizam. Tako svijet nije nikad pravo ni mislio na to, kolika ogromna latentna snaga počiva u one četiri stotine milijuna duša, koje sačinjavaju kineški narod.

Danas kad se u ovom golemom narodu po prvi put budi aktivni i bojovni nacijonalistički osjećaj, dolazi time na pozornicu historije jedna ogromna nova i još potpuno nepoznata sila. Nacijonalizam nosi sobom težnju za oružanjem, pa će bezdvojbeno i novi kineški nacijonalizam imati tu posljedicu, da će se Kina početi jače naoružavati. Kakav će pak imati uticaj na položaj u čitavom ostalom svijetu, kad se najednom na dalekom krajnjem istoku pojavi nova velika sila, koja raspolaže sa pučanstvom od stotina milijuna, a ispunjena bojovnim i agresivnim duhom nacijonalističke ekspanzije?

Kao što je Rusija pred par godina pomagala Kemal-pašu u njegovoj borbi za emancipacijom Turske od premoćnog uticaja Engleske, tako ona i danas pomaže kineški nacijonalizam u borbi protiv evropskih velevlasti. Dapače boljševici idu i za tim, da posredstvom nacijonalizma i otpora protiv stranaca prokriomčare u Kinu čisti boljševizam. U Moskvi kao centru sovjetske propagande za cijelu Aziju postoji odgajaju u čisto boljševičkom duhu i kojima je zadaća da podju po Kini propovijedati boljševičko evandjelje.

Uostalom veze Rusije sa Kinom, jednako danas kao i za carskog režima, vrlo su jake, razgranjene i intenzivne. Uticaj ruske trgovine, pa i ruske kulture i jezika u sjevernom dijelu Kine neobično je velik. U ophodjenju sa Kinezima, Rusi osvajaju njihove iskrene simpatije, jer znadu da se sa njima lako snadju i prilagode njihovim prilikama i načinu mišljenja. Medju ostalim danas u Kini živi i velika množina nekadašnjih turskih carskih oficira, koji služe plaćenici u vojskama raznih kineških generala. Ti oficiri, vrsni vojnici, uče danas kineski narod modernom ratnom zanatu. Ima čak u vojsci jednog kineskog ustaškog generala čitav jedan puk, sastavljen od samih bivših oficira carske ruske vojske.

Svi ovi uticaji uvelike doprinose duhovnom i materijalnom revolucijonisanju golemih masa kineškog naroda. U današnjem žestokom pokretu, uperenom protiv stranaca, a u prvom redu protiv Engleske, izgradjuje se pomalo nacijonalna samosvjest kineškog naroda. Kad jednom taj golemi narod, pod uticajem sugestivnog nacijonalizma, koji se silnom brzinom širi, osjeti svu svoju snagu i veličinu, ne će li taj narod postati nova velika pogibelj za gospodujući dio svijeta, zapadnu Evropu? Ne bi li taj narod mogao da se sa boljševacima udruži u jedan divlji savez mržnje i razaranja i da pokuša jednu golemu provalu u Evropu? Ne bi li se mogla istorija provala iz Azije u Evropu još jednom da opetuje?

Mali incident u rimskom Parlamentu.

Sjednica italijanskog Parlamenta od petka bila je neobična burna. Na toj sjednici je poslanik Giunta oštro napao bivšeg ministra vanjskih poslova, conte Sforza, i italijansku vanjsku politiku. U italijanskoj historiji nema primjera za takovu uvredu bivšem ministru vanjskih posala sa vladinih klupa. Na kraju sjednice morao je na poziv Mussolinijev dati izjavu, o svojoj prijašnjoj upadici, koja je na kraju krajeva označila sadašnjeg generalnog sekretara vanjskih posala Contarinija suodgovornim za koncediranje Baroševe luke Jugoslaviji. Giunta je u svojoj izjavi opet rekao, da je fašistička vlada primjenila politiku Sforzinu. Odmah se digao g. Mussolini, na kojemu se jasno vidjela njegova neobična nervoza. Oštrina njegova odgovora posve je razumljiva, tek kad se zna, da ona nije bila uperena samo protiv Giunte, nego i protiv izvjesne struje u redovima fašističkih poslanika, koji su već često g. Mussolniju u vanjsko-političkim pitanjima svojom intransigencijom priredili neugodnosti. G. Mussolini je rekao: «Izjave poslanika Giunte me ne zadovoljavaju. Ne mogu dopustiti, da se politika fašističke vlade, koju vodim jedino ja i koja je spasla ono, što se činilo sasvim izgubljenim, naziva politikom onoga čovjeka, kojega ja u ovoj skupštini svečano žigošem kao lašca i izdajicu. Baroševu luku nije fašistička vlada odstupila Jugoslaviji. Kad smo 1922. došli u Rim, bili su već potpisani ugovori i po članu 4. rapallskog ugovora imala je Rijeka postati hrvatska. Mi smo iz Rijeke učinili bar italijanski grad i naša je politika uspjela, da Trst opet oživimo. Jer ne smije se zaboraviti, da s onu stranu Snježnika stanuju Hrvati. I ako mi danas još naše zastave držimo rasprostrte u bijelom (Egejskom) moru tako kao i u zemlji Juba, onda je to zasluga fašističke vlade. Ako smo mi danas dobili natrag nekoliko pozicija na Jadranu u Albaniji, onda je to zasluga fašističke vlade, koja nije odgovorna za sramotno napuštanje Valone. Za nju je odgovoran grof Sforza, prijašnji ministar vanjskih posala. Kad čovjek kao ja vanjsku politiku strastveno proživljava svih dana i svih sati i kada su ko što je slučaj svih velikih dokumenti vanjske politike, napisani mojom vlastitom rukom, ne mogu nijednom fašističkom poslaniku da dopustim, da dovikuje upadice, koje bi se Italiji i van granica mogle krivo tumačiti. Mi živimo u času, kada se vanjska politika fašističke vlade sasvim neobično aktivno mora kretati kroz poteškoće, koje bi mogle učiniti da uzdrhće i karakter, koji bi bio jači od mene. Ja smatram stoga taj incident dovršenim, ali molim poslanike, kad govore o vanjskoj politici, da brižno kontroliraju vlastiti govor.»

Ponovna krvološtva u Bugarskoj.

Pred nekoliko su dana opet nadjeni iza pješadijskog logora u Haskovu zaklani slijedeći zemljoradnici: Kosta Jančev, bivši načelnik u Haskovu, predsjednik zemljoradničkog sindikata u Rodopi i narodni poslanik u posljednjem Sobranju, Kvičo Letev, urednik okružnog zemljodjelskog lista i predsjednik omladinske organizacije, Hristo Popov, bivši upravnik haskovskog okružnog zatvora, Blagoje Petrov, bivši okružni poreski upravnik, Želju Jakov, zemljoradnik i vidjeniji član organizacije iz sela Gorski izvor. U haskovskom okrugu uapšeni svu svi vidjeniji članovi zemljoradničke organizacije tobože kao jataci bande Mite Ganeva. Načelnik garnizona je otpušten iz službe zbog toga što nije htio da ubije uapšene zemljoradnike, a na njegovo mjesto postavljen je jedan pukovnik iz grada Šumena. Usprkos opsadnog stanja i vojnih vlasti, po selima i gradovima haskovskog i krdjalijskog okruga banda Mite Ganeva, koja se sastoji iz 12 ljudi, izvršila je prije nekoliko dana mnogo napadaja na putu iz Haskova za Krdjalijski. Karakteristično je, da vojne vlasti ne gone bandu Mite Ganeva, nego apse nevine zemljodelce kao tobožnje jatake, te ih zatim sude i ubijaju.

Domaće novosti

ISTRANI, POZOR!

Jeste li pretplaćeni na „Istarsku Riječ"? Ako niste, pretplatite se odmah, jer se inače ne možete natjecati na nagrade. Rok za natjecanje je podužen do 20. jula 1925. Da smo taj rok podužili za 20 dana razlog leži u tome, što je „Istarska Riječ" bila tri puta zapljenjena. Rok ne će biti više podužen niti za jedan dan. Zato opetujemo: Natječite se dok je doba!

KRŠTANJE DJECE.

Piše nam prijatelj iz Sv. Vinčenta: — Do sada smo uvijek imali pravo, da kod krštenja dajemo djeci onakva imena, kakva smo sami htjeli. Danas dašto više toga nema. Italijanski popovi i općinski činovnici zahtjevaju, da dajemo djeci italijanska imena. Za dokaz navest ću vam samo jedan slučaj, koji se zbio ovih dana u Sv. Vičentu.

Naš poznati rodoljub, Josip Petrović, došao je ovih dana u općinski ured, da krsti svoje novorodjenče. Općinskom je tajniku rekao, da svom djetetu želi dati ime Stojan Petar. Tajnik mu je odgovorio, da on ne pozna to ime. Nastalo je riječkanje. Petrović je zahtjevao, da mu se nadjene sinu napomenuto narodno ime, a tajnik — Felice-Aldo. Pošto se nisu mogli složiti, tajnik je poslao jednog pisara k italijanskom popu Zustovichu, da se informira, da li može dati novorodjenčetu ime Stojan-Petar. Pop Zustovich je poslao tajniku jedno pismo, u kojem je preporučio tajniku, da ne blati svoje knjige sa takovim imenima, koja uopće ne postoje u Italiji!! Tajniku je to pismo dobro došlo, pa je odmah izjavio našem Petroviću, da je isključena svaka mogućnost, da bi se njegovom sinu moglo nadjeniti ime Stojan. Petrović je na to planuo i rekao: «Učinite kako Vam drago. Ja ću radje svoje dijete odnijeti kući bez krsta, nego da mu dajem ime Aldo-Felice. Neka Vam bude na duši!...»

Tako naš prijatelj. Njegovoj vijesti nije potrebno da nadodajamo nikakva komentara, jer i sama mnogo govori. Samo bismo primjetili, da taj postupak općinskog tajnika nije u redu. Isto tako nije u redu, da jedan svećenik prouzročuje takve incidente, koji nisu ni najmanje u skladu sa katoličkom vjerom i koji bi mogli da odvrate narod od vjerskih dužnosti. Dužnost bi bila biskupskog Ordinarijata u Poreču, da se malko zagleda u taj dogadjaj.

NOVI TISKOVNI ZAKON.

Prošle subote odobrio je italijanski Parlamenat novi projekt zakona o štampi. Po tom novom zakonu senatori i narodni poslanici ne mogu biti odgovorni urednici dnevnog lista. Prefekti imaju pravo da otklone priznanje odgovornog uredništva jednoj osobi, koja je bila dva put kažnjena radi tiskovnog delikta. Vlastima će trebati poslati sve podatke o ličnostima, koje se nalaze kod jednog lista. Vlasnici novina, a tako i tiskare, snositi će suodgovornost sa odgovornim urednikom za pisanje. Tiskare morat će jamčiti za novčane kazne. Inače je cijeli zakon vrlo oštar.

sobon vrata i učinila znutra na njih kako niki križ-papaliž, a potle je pošla h postelji malega Jive i križala mu ko glave s trima prsti.

«U vražji štrigo, hudoba prokleta, ča mu je učinija», je počela zdisati. «Nego čekaj, sad ćemo topiti roke, pak da vidimo, ki već more, i ki je jači, Bog eli vrag».

Uzela je škudelu vode, sila se poli poli gnjište, vadila z muletami čvrčilo, a ona je gorila:

«Čvrči samo, čvrči, jači je sveti križ od tebe — —», a potle je ništo šaptajući molila. Ča je šaptala ni nedan razumija.

«Katarina, daj mi jedan lončić, da skuhan uve trave, pak da mu damo piti i valje će mu pasati», je rekla Jivinoj materi.

Na teplen ugljenju, lončić je na trinogu vreď zakuha. Voda spod trave i korenja bila je črna kako od kafela i vonjala je kako po slizu i rožmarinu i po papruti skupa.

Kad se je uhladila, dva bota je učinila križ z dageton nad pijaton i dala malomu da popije punu i dimboku škudelu.

Valje kad je prvibot gucnija, je jako zakašlja, ča ga je strašno peklo i gušilo.

«Samo sve popi, dite moje», je gorila i silila ga da popije čikaru do dna.

I mali se je zmučija, pak je popija sve, a na čelu su mu se od muke pokazale debele kaplje pota.

Skin je tu vodu popija zaspa je kako pijan.

«Neka samo spi, neka», je rekla stara Manda, «to mu dela napro. Štrigo je krepa. Z njega je uša, kad san topila uroke, van ni moga, ki su vrata bila zaprta i na njih je bija moj znak, kad san z dageton križala nad tima travami pririzala san mu grkljan. Jive sad spi, a do sutra će biti jur zdrav, kako jabuka...»

«O, fala van, Mande, lipa fala;» je gorila Katarina, «tega van ne ču zabiti dokle san živa. Nego na van ništo za doma...»

I napunila je je traversu z fažolon, šenon i bižon, dala je je i jedan šakuc šenišne muke, a na šufitu je udrizala, da drugi ne vide, i bokun slanine i zarebnika.

«Mala če van donesti jedan sir», je je još šapnula na vrati, a stara Manda se je nasmijala, da su se je pokazala dva žuta zuba sprida i pošla je, gledajući z jenim okon u breka, ča je u hižici poli portun njrčija na nju...

(Nastavit će se).

ZA VJEROVNIKE BANKE ADRIATIKE.

Oni, koji posjeduju uložne knjižice Banca Adriatica filijale u Opatiji za MALENE IZNOSE, KOJIH NISU PRIJAVILI, neka izruče te knjižice g. dru. Uliksu Stangeru u Opatiji, što prije. Bude li još na vrijeme, spasit će na taj način ono, što se bude moglo spasiti.

† Ivan Jakovašić.

Iz Philadelphije stiže nam žalosna vijest, da je tamo nakon kratke bolesti, u naponu svoje muževne dobe, preminuo naš zemljak gosp. Ivan Jakovašić, rodjen u selu Liganj kraj Lovrana (Istra).

Pokojnik bio je svestrano obljubljen i štovan, što se je najbolje moglo vidjeti i na dan njegova pogreba, koji je bio upravo veličanstven. Kao dobar narodnjak i član više društava, bio je u velikom broju svojih drugova ispraćen sa glazbom i zastavama do groba.

Za sobom ostavlja ženu i dvoje nejake djece.

Bila mu laka tudja zemlja! Rascviljenoj porodici i rodbini pokojnika naše iskreno saučešće!

16-godišnji dječak pobjegao od kuće.

Dne 3. o. mj. pobjegao od kuće Josip Lazarić iz Veprinca.

Utekao s bicikletom i u radničkom odijelu. Mladić ima 16 godina, povisokog je stasa i crnomanjast (crne kose i očiju).

Tko bi štogod o njemu znao, neka izvoli javiti njegovoj baki (nonі) Mariji Jeletić, Katinići kbr. 51, p. Ville d'Icici.

Što pišu druge novine?

U rimskoj «**Tribuni**» napisao je senator Morello, poznat kao publicista pod pseudonimom Rastignac, povodom englesko-francuskog odgovora na njemački predlog o garancionom paktu, članak, u kojem doslovno kaže ovo:

«Kad bi Italija imala da sklapa kakav pakt sa svojim dojučerašnjim saveznicima, ne bi to podnipošto imao da bude pakt o sigurnosti granica nego pakt za ekspanziju preko granica. Italija ne treba tudjeg oružja za svojo sigurnost; ona treba tudje uvidjavnosti za svoju ekspanziju, uzevši u obzir da njezina odviše plodna **matica** radja golemo pučanstvo, koje ona ne može iz svojih sredstava hraniti, a prema tome ni zadržavati da živi u miru izmedju njezinih gora i mora. Ovo mnogobrojno pučanstvo, koje su nekada pjesnici prikazivali proletarskim, danas — poslije rata i zadojeno fašističkim duhom — postaje zavojevačkim i ratobornim. Što će se, dakle, danas-sutra započeti s ovim pučanstvom, koje se neprestano množi? Jesu li to pitanje postavile sebi razne evropske sile, koje su u vrijeme pariške mirovne konferencije i poslije nje lancem sapinjale i stvorile jedinstveni front, da spriječe Italiji da zakorakne van svoje kuće? Prosto je smiješno misliti, da će Italija htjeti da svoju budućnost veže uz ugovore o sigurnosti granica i da posljednjim svojim ratom smatra rat od 1915. godine.

Italiji je potrebno da diše kao imperij, ako ne će da nacionalno izgine; i radi toga, ona će neizbježno, prije ili kasnije, morati da preotme zrak drugima, bude li je se, i dalje, tjeralo da umre od ugušenja i od gradjanskih ratova. Živjeti se mora; a kako je to Italiji nemoguće, ako joj se zatvore prozori sa svih strana, pa joj se dozvoli samo da pruža ruke za milostinjom i emigracijom, to je jasno da će se, prije ili kasnije, te ruke morati stisnuti u osvajalačke šake.»

«**Slobodna Tribuna**» (Zagreb) piše: «Talijanska fašistička štampa vrlo oduševljeno slavi osnivanje riječke biskupije. Ona to iznosi kao veliki uspjeh Mussolinijev u najtješnjoj saradnji sa Svetom Stolicom. Riječki fašistički list («La Vedetta d'Italia») ističe, da je to najveća zasluga Papina. Riječka je biskupija — kaže — osnovana u prvom redu da zaštiti Italijanstvo Rijeke, što se vidi i iz toga da je Papa novu biskupiju izravno vezao uz Vatikan.

U «**Corriere della Sera**» od 17. juna g. Luigi Einoudi objavlja članak, u kojem navadja što je po njegovom mnijenju krivo da lira pada. On je pronašao tri razloga:

1. što italijanski trgovci i industrijalci, koji su kupovali robu u inozemstvu i koje nisu bili tada platili, danas kušaju da urede svoje dugove te u tu svrhu kupuju dolare i šterline; 2. što inostranci i sami Italijani, — koji stanuju u inozemstvu i koji su imali povjerenje u liru, i kupovali lire, prodavajući dolare i šterline, — danas, videći da je porast lire još daleko, jer se imaju urediti internacijonalni dugovi, prodavaju lire i kupuju dolare i sterline; 3. Italijani u tuzemstvu, koji su se pretrašili, i mjesto drugih stvari i dionica danas kupuju dolare i šterline. Tomu svemu da treba pripisati porast tudjih valuta i padanje lire.

PADANJE LIRE

godine	PLATILO SE ZA dolar	šterlina	švicarski franak	francuski franak
1923	21.83	99.78	395.8	132.1
1924 I. polovica	22.95	98.86	401	118.2
1924 II. polovica	23.01	103.88	435.8	121.7
1925, jenar	24.06	115.05	464.8	129.8
1925, febrar	24.34	116.17	468.7	128.7
1925, marat	24.58	117.40	473.6	127.3
1925, april	24.39	116.98	471.5	126.6
1925, juni	26.—	126.25	503	124.5

Svega po malo

Kako dugo raste čovjek?

Danas svuda vlada mišljenje, da se rast čovjeka svršava s njegovom 24 godinom. No mjerenje norveških vojnika je pokazalo, da je 83 postotaka od njih od 22—28 godine naraslo prosječno za 1.6 centimetara. Na temelju daljnjega istraživanja ustanovilo se, da čovjek kadkada raste do svoje 30. godine. Od 5. do 9 godine naraste čovjek svake godine za oko 5 cm. onda se rast umanjuje. 6 posto mjerenih unanjuje se nakon 22. godine, i to za pol do jedan i pol cm. Kod većine, koji su mjereni, opaža se kod 22. godine neki zastoj u rastu.

Medjunarodne varalice sa falsifikovanim čekovima.

Policija u Bruxellesu uapsila je ovih dana dva medjunarodna tata, Rumunje Fromescua i Rubinescua, koji su se već duže vremena s mnogo uspjeha bavili falsifikovanjem čekova. Jedan od varalica pošao bi u banku s većom svotom novca i uložio ga, zahtjevajući ček na drugu banku, u kojem gradu inostranstva. Drugog dana pošao bi jedan od njih s lažnim čekom u grad, gdje se je nalazila banka, za koju je bio odredjen pravi ček, a drugi bi sa pravim čekom pošao opet u zavod, gdje je kupio taj ček. U isti sat jedan od ortaka dobio bi novac na krivotvoreni ček, a drugi bi pošao u banku koja je ček prodala i rekao, da je promjenio odluku i da mu ček ne treba, pa je tražio da mu se uplati uplaćena svota novca. Centrala ovih rumunjskih varalica bila je u Belgiji. Odatle su operirali po Franceskoj, Holandiji, Švicarskoj, Engleskoj, Njemačkoj i Španiji. Računa se, da su varalice do sada izvršili prevare u iznosu od preko milijun franaka.

Je li Savinkov doista ubijen?

Prije mjesec dana stigla je iz Rusije vijest, da je poznati revolucionar Boris Savinkov, koji je prešao na stranu boljševika, izvršio samoubistvo, skočivši sa prozora. Sada su, medjutim, stigle informacije, koje drukčije prikazuju smrt Savinkova. Dne 27. maja ove godine u Moskvi ispalio je na sebe smrtonosan revolverski metak jedan od činovnika «Čeke» Vajde. Nekoliko dana prije toga Vajde, nešto malo napit, pričao je svojim prijateljima da je on, po naredbi svojih šefova, sasuo u čaj, koji je davao Savinkovu u zatvoru, neku neposnatu tečnost. Savinkov je popio čaj i poslije pola sata u tamničkoj ćeliji on je nadjen več mrtav. Odmah zatim, jedan drugi agent «Čeke», neki Gromov, bacio je Savinkovljev lješ kroz prozor tamnice na pločnik i na taj način bilo je simulirano samoubijstvo. Vajde, koji je ovu tajnu izbrbljao, nekoliko dana se krio po malim moskovskim kafanama, ali kad je doznao da ga policija traži sa nalogom da ga uapsi, on se odlučio na samoubistvo. Na taj način otkrivena je tajna Savinkovljeva samoubistva.

Žena, koja mora da bude muškarac.

Medju mnogim zanimivim albanskim prastarim običajima najčudniji je taj, da žena ima u izvjesnim slučajevima pravo, da postane — muž. Neke sarajevske novine donose o tome ove podatke: Brak je od strane žene nerazrješiv. Muž naprotiv ima pravo da svoju ženu otpusti kad nema s njome poroda ili kad mu radja samo žensku djecu, jer muž, koji nema sina, izvrgnut je javnom prez'ru. Pri rastavi braka muž je obvezan, da vrati ženi nienu prćiju i pored toga za svaku godinu zajedničkі provedenog braka po jednu ovcu. Žena nema pravo da traži rastavu braka ni onda kad je muž zlostavlja. Njoj preostaje samo jedan izlaz — da sama postane muž. To se dogadja pred seoskim starješinom na svečan način. Žena-muž mora nositi muško odijelo, ići u rat, sudjelovati na raznim skupovima i slično. Ali jao njoj ako za čas zaboravi na svoj spol. Zbog jednog poljupca predaje se sudu javnosti i svak je može ubiti brez ikakove odgovornosti. Takav čin rodbina žrtve ne naplaćuje krvnom osvetom.

Kulturni i društveni život Zagreba.

U nedjelju, dne 7. o. mj. obdržavana je u Zagrebu V. godišnja glavna skupština «Prosvjetnog Saveza». Skupštini je predsjedao prof. dr. O. Frangeš. Iz izvještaja tajnika prof. Novljana vidi se, da je «Prosvjetni Savez» i u godini 1924. radio oko širenja prosvjete u širokim slojevima, osnivao i vodio analfabetske tečajeve, priredjivao javna predavanja, pripravljao otvorene velike javne pučke knjižnice u gradu Zagrebu, koja bi imala postati matícom svih jugoslovenskih pučkih knjižnica. Velik je uspjeh postigao u večernjoj školi u Zagrebu. Tu je školu polazilo ukupno 1061 slušač. od toga muških 671, a ženskih 390. Kao posebnoj toj školi služi dopisna škola, koje je imala 502 učenika. U god. 1924. priredio je «Prosvjetni Savez» u svemu 1902 sata predavanja.

DAROVI u fond «Istarske Riječi».

Prigodom krštenja Petra Stojana Petrovića u Rezanci kod Sv. Vićenta sakupilo se 30 lira u fond «Istarske Riječi». Darovaše: po 5 lira: Mate Juršić (Cukarići) i Ante Milovan (Rezanci); po 2 lire: Antun Licul (Stinjan), Matko Petrović, Josip Petrović i Martin Orlić (sva trojica iz Rezanci); po 1.90 lira: Benjamin Petrović (Rezanci); po jednu liru: Vojko Petrović, Mijo Petrović, Miho Petrović, Mihovil Petrović, Foška Petrović, Fuma Petrović, Marija Petrović i Martin Šimunović (Rezanci); po 60 centezima: Ruža Petrović (Rezanci); po 50 centezima: Mate Petrović, Fuma Petrović i Marija Petrović (Rezanci).

G. Šepić, trgovac — Volosko daruje 20 lira.

Gg. Josip Antelić, Josip Žigante i Fran Ladavac iz Clevelanda (Amerika) šalju nam 52.60 lira.

Prigodom nesretnog posjeta porečkog biskupa nakupilo se na predlog g Bezjaka u kući našeg bradatog rodoljuba u Skitači na Labinštini 55 lira i to u znak prosvjeta protiv biskupovog pozdravnog govora, koji je držao našem jugoslovenskom narodu u italijanskom jeziku. Darovali su (svi po pet lira): Bezjak, Antun Milevoj, Mate Milevoj, Z. Milevoj, Ivan Milevoj, Dragutin Milevoj, Ruža Milevoj, Kazimir Milevoj-Senac, barba Šime Teštić, Josip Vladislović i Grgar Fonović.

G. Antun Andrijančić — 3652 West 56 th Street Cleveland (Ohio) — šalje nam 10 lira u fond «Istarske Riječi».

U prijateljskom društvu u Puli sakupilo se 77 lira u fond «Istarske Riječi». Darovali su po 50 lira: Matko Crljenica; po 15 lira: G... Buždon; po 10 lira: Jakov Namilović; po 5 lira: Ivan Ivančić i Jakov Žudić; po 2 lire: Ma... Ivančić iz Alture.

Gosp. Ljudevit Tomičić, Trst, daruje 12.50.

Svim darovateljima naša najsrdačnija hvala. Napred za «Istarsku Riječ»!

Izdavač, direktor i odgovorni urednik: IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST" U TRSTU

Priposlano*)

IZJAVA.

Potpisani odbor izjavljuje, da nije u nikakvoj svezi sa člancima o Žminjskoj Posujilnici, koji su izašli u «Pučkom Prijatelju».

ODBOR

Žminjskog društva za štednju i zajmove r. z. n. j.

*) Za članke pod tim naslovom uredn. odgovara samo u toliko, koliko zahtjeva zakon.

✝

Rastuženim srcem javljamo svim rodjacima, prijateljima i znancima, da je naš otac, dotično suprug

IVAN JAKOVAŠIĆ

dne 13. maja ove godine nakon kratke bolesti, providjen Svetotajstvima umirućih, blago preminuo u Gospodinu.

Pogreb smrtnih ostanaka nezaboravnog pokojnika obavio se u katoličkoj crkvi Sv. Ane u Philadelphiji, dne 18. maja 1925.

PHILADELPHIJA Pa, dne 30. maja 1925.

KATARINA JAKOVAŠIĆ rodjena FABIJANIĆ, udovica.
IVAN i KATARINA, djeca.

Višnjansko društvo za štednju i zajmove
registr. zadruga na neograničeno jamčenje

POZIV na

redovitu glavnu skupštinu

koja će se obdržavati

u društvenoj pisarni u Višnjanu, dne 12. jula 1925. u 9 sati prije podne.

DNEVNI RED:

1. Čitanje zapisnika zadnje glavne skupštine.
2. Izvješće upravnog odbora.
3. Izvješće nadzornog odbora.
4. Potvrda računskog zaključka za godinu 1924.
5. Čitanje revizijskog izvješća.
6. Promjena zadružnih pravila.
7. Slučajnosti.

Ako u odredjenom satu ne bi prisustvovalo dovoljno članova, skupština će se obdržavati pol sata kasnije i to bez obzira na broj prisutnih članova.

ODBOR.

Broj 27 — Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta.) — U Trstu, 2. julija 1925. — Pojedini broj 25 cent. — God. III.

„Istarska Riječ" izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin". Preplata za tuzemstvo iznaša 15'— lira na godinu, a za inozemstvo 25'— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I, Telefon: 11-57.

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari". — Narodna poslovica.

Sv. Ćiril i Metod

Kad su naši djedovi, stari Slaveni, došli u Istru, bili su još neznabošci. Imali su svoju vjeru i svoje zakone, po kojima su se ravnali i kako stari pisci tvrde, bili su hrabri, ali i dobroćudni i blagi.

Knjiga nisu imali, ni slova nisu poznavali, zato su i živjeli u tmini neznanja. Pisma u onoj davno doba nisu imali ni drugi Slaveni po drugim zemljama. Prva slova i prve pisane knjige donijeli su Slavenima Sveti Ćiril i Metod.

Ta dva brata rodila se u Solunu prije kojih jedanaest stotina godina. U okolici solunskoj ima i danas dosta Slavena. U ono davno vrijeme bilo ih je i u samom gradu mnogo, i tako su ona dva brata već u svojoj najnježnijoj dobi mogli da usišu svu ljepotu i milinu našega jezika, koji je jamačno i njima bio materinji.

Ta su dva brata bila i vrlo učena. Osobito Ćiril, koji se prije zvao Konstantin. Pošto onda još nije bilo slavenskih knjiga, to su oni svu svoju mudrost crpali najviše iz knjiga pisanih grčkim jezikom. Kad su primili poziv, da podju u Moravsku, da ondješnje Slavene uče evangjelje, rekli su: — Kako možemo mi onim ljudima čitati evangjelje, kad oni ne razumiju ni grčki ni latinski? Isus, a za njime i apoštoli i ostali učenici njegovi, propovijedali su narodima evangjelje tako, da su ih oni narodi mogli da razumiju. Zato i mi, ako hoćemo da naše propovijedi u Moravskoj imadu smisla i uspjeha, moramo da za Slavene priredimo knjige, u koje ćemo pretočiti na slavenski jezik svu nauku Božju.

Što su rekli, to su i izvršili. Sveta su braća prevela svete knjige na slavenski i otišla u Moravsku, gdje su onom slavenskome narodu čitali evangjelje slavenski, što je narod uzneseno slušao. I čitavu službu Božju vršila su braća na slavenskom jeziku, na veliku korist naroda i na slavu nove Isusove vjere.

No kao i danas, Slaveni su i u ono vrijeme imali svojih neprijatelja. Ti njihovi neprijatelji bili su Nijemci i Latini. Kad su njemački biskupi čuli i vidjeli, kako sveta braća propovijedaju sveti Isusov nauk u slavenskom jeziku, smjesta su ih tužili papi nalagavši da Ćiril i Metod uče Slavene nekakvu krivu vjeru. Kad je zato čuo rimski papa, pozva braću u Rim, da se tamo opravdaju. Braća poslušnuše i krenuše u Rim.

Putujući tako skrenuše u Mletke, gdje su na njih navalili latinski popovi i biskupi kao gavrani. — Kaži nam, čovječe, graknuše oni na Konstantina, kakove si to knjige napisao Slavenima? Mi znamo za tri samo jezika, na kojima treba slaviti Boga: židovski, grčki i latinski. A Konstantin njima: Čujte, što sveti Pavao piše Korinćanima: — Ja bih htio, veli sv. Pavao, da vi sve govorite jezike... Ako trublja dade nerazgovjetan glas, tko će se pripraviti na boj? Tako i vi, ako nerazumljivu riječ rečete jezikom, kako će se razumjeti, što govorite?... Kako će neko reći amen! — po tvome blagoslovu, ako ne zna, što govoriš?... Ne zabranjujte, braćo moja, govoriti jezicima...» Tako je sveti Ćiril zasramio italijanske biskupe, ostavio ih i otišao u Rim.

U Rimu je svetu braću sjajno dočekao papa Hadrijan II., saslušao ih, i uvjerivši se o njihovoj pravednosti i mudrosti, blagoslovi slavenske knjige, što su ih oni napisali i dopusti, da se Slavenima služba Božja vrši u njihovu, slavenskom jeziku.

Konstantin je malo za time umro, dok se Metod vratio u Moravsku, gdje ga njemački biskupi stadoše i opet goniti i bacati iz jedne tamnice u drugu. Od muka i prenaporna rada umrije Metod god. 885.

Umro je Metod, ali je njegovo sveto djelo ostalo. Ostale su knjige, što ih je sastavio njegov sveti brat Ćiril i ona slova, one knjige uvele su nas Slavene u kolo prosvjete i znanja. Mi smo Istrani ponosni, što se već od vremena Svete braće baš u našoj malenoj zemlji vodila najžešća borba, da se očuva ono, što su nam oni ostavili u amanet: naš stari crkveni jezik. Zato je nama i nezaboravna mila uspomena na svetu braću. i mi se još svi sjećamo onih časova punih oduševljenja, kad se u cijeloj Istri, a i drugdje na dan 5. jula slavila uspomena na sv. braću. Ono je bio naš narodni blagdan — dan velik i divan, koji još uvijek živi u srcima našim, a i živjet će do vijeka.

Italija prema stvaranju Jugoslavije

Jedna se ideja ne oživotvori preko noći, već se treba godinama i godinama boriti dok se dodje do cilja. Ne smije se dakle kod jedne historijske činjenice imati u vidu zadnje prilike, koje su tu činjenicu stvorile ili najjače uzroke tog dogodjaja, već se mora znati za sav tok razvijanja te ideje i znati sve okolnosti, koje su to razvijanje pratile. Tako je i sa postankom Jugoslavije. Nas kao talijanske državljane zanima, kako se je Italija prije odnašala prema Jugoslovenima.

To se lijepo razabire iz knjige, koja je ovih dana izašla pod naslovom «Italija prema stvaranju Jugoslavije», a napisao ju je profesor zagrebačkog univerziteta dr. Grgo Novak. U toj knjizi on obradjuje držanje Italije i veselila prema istočnom pitanju godine 1875. i 1876. povodom ustanka u Bosni i Hercegovini protiv Turaka. Tu je sakupljeno vrlo mnogo dokumenata, koji jasno govore o ogavnim sukobima besramnog internacionalnog imperijalizma i o spletkama stare i mizerne diplomacije. Te godine, 1875. planula je u Bosni i Hercegovini revolucija i sigurno bi već tada bili letili Turci iz Bosne, da nije bilo dvorske diplomacije Beča, Petrograda, Berlina, da je Engleska bila manje rezervirana i da se talijanska diplomacija držala javnog mnijenja talijanskog naroda, koji je tada bio oduševljen borbom za oslobodjenje Jugoslovena.

U prvom dijelu svoje knjige prikazuje dr. Novak pokret u Bosni i Hercegovini, a zatim navještaj rata Srbije i Crne Gore Turskoj. Nas najviše zanima drugi dio u kojem daje auktor pozitivne dokumente o tome kako je talijansko javno mišljenje, usprkost svojoj diplomaciji, bilo na strani hercegovačkih i bosanskih ustaša i zaraćene Srbije i Crne Gore. To se pokazalo i u praksi. Talijani su držali mitinge za Jugoslavene, slali pozdrave u Beograd i u Bosnu, kupili novac, slali dobrovoljce itd. To je ona Italija u kojoj je tada još uvijek živio Giuseppe Garibaldi. Na jednom rimskom mitingu u teatru Apollo govorio je jedan Sicilijanac (Greco Ardizzone) ovako: «Suze su diplomacije plač krokodilski. Diplomacija i papinstvo krivi su za zvjerstva koja se čine na Orijentu.» Talijani su okrivljali svoju diplomaciju, jer nije radila u smislu njihovih osjećaja, a papu, da su iz njegove kancelarije bile poslane upute za bosanske katolike,da se ne pridruže borcima za oslobodjenje. Kako rekosmo talijanska je javnost bila sva uz Jugoslavene. Talijanski je narod zauzeo takovo držanje iz tri razloga: 1. u ime nacionalnog principa, na osnovu koga je izvršeno i ujedinjenje Italije; 2. u ime osjećanja humanosti; 3. kao opozicija prema papinskoj kuriji, za koju su talijanski nacionalisti tvrdili, da simpatizira sa Turskom. Interesantan je jedan dogodjaj koji navodi dr. Grga Novak u svojoj knjizi. Nedaleko Torina boravio je tada poznati madjarski patriota Košut. U to vrijeme držan je u Torinu zbor za pobunjene Jugoslavene na Balkanu. Na tom zboru govorio je i predsjednik glavnog odbora «Lige za oslobodjenje» Mercantonio Canini. On je u svom govoru napomenuo da je odlazio kod Košuta i nagovarao ga da pobuni Madjare i združi ih sa Srbima. A Košut je odgovorio: «Nikad, nikad, nikad!» našto mu je Canini odgovorio da su i Talijanima govorili «nikad» pa su oni ipak sproveli ujedinjenje Italije. Htio je naime time kazati, da će se jednom osloboditi i Jugoslaveni bez pomoći Madjara.

Ali šta je to sve vredilo, kad je službena Italija preko Melegaria odobrila sve austrijske predloge u pogledu Bosne i Hercegovine. Austrija je čak, davala Porti tajne informacije ne samo o kretanju bosanskih ustaša nego i o kretanju talijanskih dobrovoljaca — garibaldinaca na jugoslavenski front u Bosni, Hercegovini i Srbiji. Ta borba Srbije i Bosne praćena je ogromnim simpatijama u Hrvatskoj i Dalmaciji. A Talijani su sticali popularnost na Balkanu. Dr. Novak veli: «Ti su iskazi simpatija sa strane Talijana bili tako česti da je talijanski konzul u Beogradu bio primoran da, po nalogu svoje vlade, zamoli ministra Ristića, da na njih ne odgovara».

Kamo sreće da bi današnja diplomacija bila istih osjećaja kao i talijanski narod pred 50 godina pa da bi talijanski narod ne samo u Jugoslaviji nego i na čitavom Balkanu uživao onih simpatija kaošto je to onda bilo. To bi sigurno bilo mnogo korisnije, jer bi se trgovina i miran život mogao razvijati na opću korist jednih i drugih.

Kako je izvršen sarajevski atentat

Dne 28. juna prošlo je 11 godina iza kako je izvršen sarajevski atentat, koji je bio zametak velikog svjetskog rata. Znanstveni vjesnik «Nova Evropa», koji izlazi u Zagrebu donosi u zadnjem svesku prikaz tog atentata iz pera P. Sljepčevića. Taj su prikaz donijele sve jugoslovenske novine, pa ga i mi donašamo, da naši ljudi doznadu, kako je bilo.

Sljepčević piše ovo:

Tok Sarajevskog Atentata često se opisuje sa grješkama. Ovako je bilo.

Da nakon manevara Franjo Ferdinand i njegova žena posjete Sarajevo, to je bilo predvidjeno već od početka, u programu puta štampanom kao «rezervat», i poslanom na razne zainteresovane vlasti. (Interesantno je, da je taj program poslat ministrima predsjednicima Austrije i Ugarske, Ministru Vojnom, ministrima trgovine, šefu Bosansko-hercegovačke vlade, itd., ali nije ministru finansija za Bosnu, Bilinskom, mada je on bio najviše nadležan!)

Automobili su krenuli, po tom programu, iza 10 sati, od stanice pored logora, pa Mustajbegovom ulicom (današnjom ulicom Kraljice Marije), pa Kejom prema Vijećnici. Prijestolonasljednik sa ženom sjedio je u drugom automobilu (ona desno); prema njima sjedio je Počorek, a pored šofera adjutant grof Harah. U ostalim automobilima bila je pratnja. Vrijeme je bilo vedro i toplo. Na ulicama ne vojska. Osim sarajevskih policijskih organa, bilo je nešto iz Beča i naročito iz Peste (oko trideset) tajnih agenata.

Čabrinović je dugo prije toga bio protjeran iz Bosne. Dan prije atentata javio je policiji Direkcije jedan policajni organ s Ilidže, koji ga je tamo vidio, i pitao šta će s njim; Gerde je odgovorio neka ga ne diraju, samo neka ga paze. Nekoliko minuta prije atentata sreo ga je na Keju jedan drugi policajni činovnik, i zapitao odakle on u Sarajevu; na što mu je Čabrinović pokazao dozvolu iz Bosanskog Ministarstva da se može vratiti u Bosnu.

Čekalo je šest atentatora s oružjem u ruci, svaki s bombom i revolverom, osim Čabrinović i Mehmedbašića koji su imali samo bombe. Neki su imali i otrov (cijankali). Svi su čekali, na razmaku od jedno 300 metara, na Keju, najdonji je bio Mehmedbašić. kod Austro-Ugarske (danas Narodne) Banke. Malo naviše, ne na Keju do vode, nego do kuća Vaso Čubrilović. Podalje, koso prema njemu, do vode, Čabrinović; dalje, na uglu Ćumurije Ćuprije (gvozdene), Cvetko Popović. Princip pa Grabež imali su mjesta dalje uz vodu, do Careve Ćuprije; ali se, u času Čabrinovićeva atentata, Princip desio niže, na uglu, vis-a-vis Popoviću, a s njim je bio kao gledalac, i Danilo Ilić. Grabež, ne videći Principa gore, tražio ga je. Atentatori su dakle bili blizu, i u cik-caku.

Automobili su išli dosta brzo. Mehmedbašić ih propusti. Tako učini i Čubrilović, koji je stajao na mjestu gdje se Kej savija, pa nije imao vremena ni da ih dobro sagleda. Čabrinović, stojeći do vode, vidio ih je poizdalje. Blizu njega stajaše policajac, i on ga zapita: u kojem je kolima prijestolonasljednik, našto mu policajac, nesluteći, odgovori: u drugim. Automobili već bijahu tu. Čabrinović brzo izvadi bombu, kucnu njome o parapet Keja (ili o stup sijalice?), i baci je lagano na drugi auto. Bomba pogodi u naslon ozada, pa se sama skotrlja na trotoar, tu eksplodira u času kad naidje treći auto, te rani lakše više osoba, naročito fon-Mericija, člana pratnje. Čabrinović odmah progluta otrov pa preko parapeta, skoči u Miljacku. Tamo ga uhvatiše, i drugom obalom rijeke povedoše u policiju, koja je bila kod Vijećnice.

Kako su automobili išli brzo, Prijestolonasljednik podmače mimo Latinsku Ćupriju, tu naredi da se zaustave, da čuje šta je bilo. Vidjeo je kako s druge strane vode atentatora. Javiše mu da je ko je ranjen. On naredi svom pratiocu da se pobrine za njega, pa zatim krenu dalje, pred Vijećnicu. Tu je čekalo gradsko poglavarstvo. Ćurčić poče da govori, ali ga Ferdinand veoma uzbudjen, ljutito prekide: «Šta mi tu govorite, a dočekuje me bombama?... No žena ga umirivaše, pa se govor nastavi, on odgovori, i malo pogledaše Vijećnicu. Neki kažu da je tu Ferdinand rekao: «Dakle je Tisza imao ipak pravo!» Prijestolonasljednik je zapitao Počoreka, hoće li još biti atentata. Ovaj reče da misli da ne će, ali da, pored svih predostrožnosti, nije moguće spriječiti, ako bi tko iz publike što pokušao: stoga preporuči, da se odmah ode u Konak, i da se napuste dalji program (na redu je bilo predgledanje Muzeja). Franjo Ferdinand reče da hoće da vidi ranjenog Mericija, koji je već bio u Vojnoj bolnici, i o kom je otuda telefonski javljeno, da rana nije opasna.

Odredjeno je bilo, da automobili od Vijećnice idu Kejom do Latinske Ćuprije, i tu da skrenu u Franje Josipa (danas Kralja Petra ulicu). Videći da Prijestolonasljednik neće u Konak, a pribojavajući se novog atentata, Počorek mu sada predloži da kazni Sarajevo, te da ne ide odredjenim putem, sredinom grada, gdje ga je svijet čekao, nego pravo niz Kej, kuda se moglo ići i brže. On to primi, i Počorek to kaza šoferu. Grof Harah stade s leve strane pored Ferdinanda, na stepenicu, da ga štiti. Povorka krenu. Sada su pred njima bila dva automobila. Ne znajući o promjeni putnog plana, ovi skrenuše u ulicu Franje Josipa, a za njima i šofer Ferdinandova automobila. U tome času Počorek se okrene šoferu i reče mu (njemački): «Mi se vozimo krivo, vozite pravo niz Kej». Šofer odmah ustavi, i krenu nazad. U taj čas, sa nutarnje (desne) strane, sa ugla ulice, sa tratoara, iz grupice svijeta, Princip opali iz revolvera, brzo dva puta. Prvim metkom pogodi Franju Ferdinanda u vrat. Ovaj se malko strese, šešir s generalskim perjem pokrenu se s glave, ali on još sjedaše jednako. Grof Harah pognu se i zapita ga osjeća li kakvu bol, a Ferdinand odgovori ponavljajući: «Es ist nichts, es ist nichts» (Nema ništa, nema ništa). Njegova žena Sofija, u isti mah bješe se podigla sa svoga mjesta i nadnijela preko muža zabrinuto. Kao da je taj gest bio za nju fatalan. Kako se bila pridigla, drugi metak, namijenjen Počoreku, koji je sjedio prema njima, pogodi nju s desnog boka u drob. Netko veli da je pri tom netko, iza prvog pucnja, Principa udario u ruku, te i tim pomjerio pravac taneta od Počoreka prema nadvojvotkinji. (Jedan policajac kazao je na sudu, da je htio uhvatiti Principa odmah, no da ga je netko udario nogom i odgurnuo. Izgleda da je ovo bio Principov drug Pušara.) Ona je odmah pala u nesvijest. Ferdinandu već udari krv na usta i on, kako veli Harah, teško izgovori ženi: «Soferl, du musst leben für unsere Kinder»! (Sofijo, ti moraš živjeti za našu djecu). Počorek skoči, i zavika šoferu da brzo tjera u Konak, raskopča Ferdinandu bluzu na vratu i vidje ranu. Dok stigoše već i nadvojvoda izgubi svijest uslijed gubitka krvi i zagušenja. Kroz četvrt sata ljekar, koji se odmah nadje tu, konstatovao je smrt njegovu, a njenu još prije.

Medjutim, iza drugoga metka, Princip bješe okrenuo broning sebi u prsa da se ubije; u taj čas zgrabiše ga sa svih strana, oboriše, i stadoše biti, naročito oficiri sabljama. Policija ga jedva povede iz rulje. Bomba mu osta na pločniku.

Čabrinovićev atentat bio je ispred deset i po sati. Principov nešto iza 10 i tri četvrti.

Nastala je tolika panika, da su, bojeći se novih atentata, tijela nadvojvode i njegove žene sutradan prevezli iz konaka ne na glavnu, nego na blizu stanicu, kroz dvostruk kordon vojske. Cio dan atentata inače je protekao mirno. Po noći je bio dogovor za demoliranje, koje je počelo sutradan.

Ovo su autentični podaci o atentatu prema onome što se iskazalo na raspravi i onome što nam je pričao jedan prijatelj koji se desio na licu mjesta kad je Franjo Ferdinand poginuo.

P. S.

DOPISI

IZ RIJEKE.

Još o svetom Vidu. — Što veli historija? — Šior Tranquilli i riječka mizerija. Povodanj.

U doba, kad su na Rijeci, osim trave, rasle još i neke druge stvari, iznikla je i ova poslovica: — Sveti Vid — crešanj sit. Ninetta zna još i jednu drugu, ali ne će da mi je kaže. Svejedno, kad već i ovo, što sam je netom iznio, pokazuje, da se je na Rijeci od vajkada govorilo latinski, a pokazuje i to, da je naš riječki latinski jezik oduvijek vragometno nalično — hrvatskomu. Uzmite u ruke kakovu komparativnu gramatiku, pa da se odmah i sami uvjerite.

I djed našega Andreta Osojnaka govorio je u mladosti svojoj nekakav latinski jezik, koji je bio na vlas sličan kastavskomu narječju, tako da nisu ni ljudi vrlo tankoga uha mogli kadgod da raspoznaju, gdje je njegovo govoru počinjao hrvatski, a gdje je svršavao latinski jezik.

Mnogo mješavine ima u ovoj našoj Rijeci: Jest Boga mi! Ovime ne mislim reći, da se samo u našim glavama uvijek nešto miješa. Ima i u historiji našoj stvari koje se prepliću, ko' e izlaze jedna iz druge tako, da ne znaš, ne znaš, koji je to vrag. Uzmimo u ruke Koblera, koji je bio od prilike toliko fijumanski Latinac, koliko i Zanella. Razlika je samo u tome, što je Kobleru bio ćaća Kranjac, a Zanelli — mama Kranjica. Jedno stoji a to je, da Kobler je najveći riječki historičar, dakako osim Sušmela, koji takodjer vuče svoju lozu iz kranjske dežele. (Kome su svi ovi detalji potrebni, mora, ako mu djavo nije uzeo pamet, da prizna, da na Rijeci · extra Sclaveniam non est vita, ali si est vita, non est ita, je ne pita...) Uzmimo dakle Koblera, pa što ćemo u njemu naći? Naći ćemo jedno mjesto gdje Kobler

veli, da su u staro doba Riječani bili pogani i da su obožavali jednoga Boga, koji se je zvao Svantevid. Taj Svantevid bio je Bog starih Slavena, pa su prema tome u ono staro doba i Riječani bili Slaveni. Kad su zatim došli na Rijeku kršćanski misionari, nisu nikako mogli iz tvrdih riječkih glava da izbiju onoga staroga Boga Svantevida, pa što su učinili? Prvu su crkvicu na Rijeci posvetili kršćanskomu mučeniku Svetomu Vidu i tako su uspjeli, da je narod malo po malo zaboravio na staroga slavenskoga Boga, a primio kršćanskoga sveca, kome se i danas svi klanjamo. Kobler veli, da je takovih slučajeva bilo i druguda po našim zemljama, pa ja mu to vjerujem, to više, što — kako svi znate — ima u blizini Mošćenica brijeg, koji se zove kao i jedan drugi slavenski Bog — Perun, a ima onuda i drugih imena, koja nam pokazuju, da mi smo u starini, kad su naši stari ovamo došli, imali svoje narodne, starodrevne bogove. Altrochè Latini!

Neke naše ženice — naročito one u starom gradu —, razbijaju sebi glavu, dali će nam sada biti štogod bolje, otkad su nam crkvu Svetoga Vida podigli na katedralu. Ja bih rekao, da nam ne će zato biti ni bolje ni gore. Bog i sveci ne mare za lijepa i raskošna prebivališta. Njihovo je najljepše prebivalište dobro i pošteno ljudsko srce. Osim toga mi znamo, da se je na Rijeci zbilo jedno veliko čudo, kada tu još nije bilo nikakve lijepe i velike crkve. To je bilo onda, kad je onaj Petar Lončarić, strašan igrač, razljutivši se, bacio na spasitelja, što je visio na križu, kamen. Na rebrima Isusovim stvorila se rana, iz koje je protekla krv...

Sveti Vide, pomozi nas ti, kada ne će drugi!

Bez straha, da će vas zaplijeniti, možete danas pisati, da je stanje na Rijeci upravo dezolatno ili kako bismo mi rekli: strašno. Najcrnje piše o Rijeci neki Vittorio Tranquilli u «Piccolo della Sera». Iznio je već nekoliko članaka, u kojima otkriva svu nevolju i strahotu našega grada kao i mnoge poteškoće i zapreke, koje stoje na putu raznim provedimentima.

Ja pak ne gledam tako crno (Možda od straha, da me ne zaplijene?). Imamo novu katedralu, koju je prije neko dvjesta godina dogradila slavna kontesa Uršula von Thonhausen, imamo biskupa, koji i nije biskup, a ipak već «berma», imamo fešte i još ćemo ih imati, imamo arco romano, imamo peškariju, u kojoj se prodava riba za gospodu, imamo porat, u kome bi mogla stati flota jedne velike države, imamo kredit od 25 milijuna lira uz 4%, imamo projekt za tramvaj na Volosko, imamo pet plovanija, imamo jedan štumih, kakova nema u čitavoj srednjoj Evropi, imamo vele «šperanzi», imamo i «ovega i onega» — ja — mein Liebchen, was willst du noch mehr? a to se hrvatski kaže: — Ma — Kuma Francika, ča bite morda još oteli i jednu zlatnu uricu?

Pa imamo i onu blaženu konferenzu u Firenzi (che longhi brodi!) Već petnaest dana novine pišu, da je rodila, no još se ne vidi ništa. Ali doći će i to. Vele, da je ovih dana otišla onamo nova komisija s krišterima, pa ima nade, da će ovaj put nešto izaći. Pa i vrijeme je više! — rekli bi Dalmatinci.

Kako vidimo, svi znaci kažu, da se Rijeka upućuje svojoj staroj slavi i veličini. Dunque, šior Vittorio Tranquilli si tranquilli...

Na Ivanju u jutro moji su se sugradjani probudili u velikom strahu. To triska, to tutnji, kao da se na grad prosula vatra iz pet stotina baterija. Sudnji dan! Svijet je u prvi čas pomislio, da je to možda kakova druga «sacra entrada». Medjutim ono nije bila nikakva «sacra entrada», već je ono bio strahovit prolom oblaka, koji je u jedan čas pretvorio čitavu Rijeku u jednu pravu vodenu — rijeku. Sve nabujalo, uzavrijelo, zašumilo. Voda prodire u kuće, u podrume u dućane. Još malo i sva bi ona svila iz raznih skladišta i dućana zaplovila put Sušaka na neprocijenjivu štetu siromašnih švercera.... Užasnuti je narod s grozom u duši gledao onaj rasap. Tu su jedan do drugoga bili Italijani, Madžari, Nijemci i mi Jugoslaveni. U onaj čas bili smo svi dobri i plemeniti. Zajednička opasnost vezala je naše duše i srca naša vezom još nevidjene ljubavi.

Kad je poslije nekoliko vremena opasnost minula, mi smo još stajali na svome mjestu i komentirali dogadjaj. Što je opasnost bivala manja, to su se i duhovi većma oslobadjali i ja sam čuo, kako Madžar govori Nijemcu: — Da ju je barem sada raznijela voda, kad ne može da bude naša! !

Nijemac Madžaru: — Eh: da smo mi Nijemci znali, da će nas ovaj perfidni grad ovako nasaditi!

Jedan riječki autonomaš drugome: — Che ghe venisse un deluvio universaaal e la sundrasse tutta!...

Jedan Napoletanac drugome Napoletancu: Managia anima sua! Da ju je prije ponijela voda, ne bismo se ni mi bili razočarali...

Ja, Rokac, drugomu Rokcu: — Ma kakva bila ova naša gomilica, neka je jednako dragi Bog poživi! Amen!

Zatim smo se svi razišli, da opet jedni na druge režimo baš kao pravi sinovi Eve.

Rokac.

IZ PORNJANA.

Sigurno ćete se začuditi, da i iz ovih krajeva dobivate dopis, ali nas prilike sile, da se i javno potužimo o onome, što držimo da je naše pravo. Potužiti se naime imamo na našu crkvenu upravu.

Mi Pornjanci imademo svoju kapelaniju, ali iza kako su nam uzeli našeg dobrog kapelana, dolazi katkada misit k nama plovan barbanski veleč. gospodin Jakov Cecinović. On naravski imade od naše kapelanije potpun dohodak. On nam ne ugodi, što bismo mi htjeli, a čini se gopodarom naše Pornjane. Na dan Duhova došao je k nama misiti, i mi smo svi proti njemu ustali. Kao svećeniku svaka čast i priznanje, ali smo proti njemu radi uprave sa imanjem naše plovanije. Naša plovanija ima svoju kampanju (posjed), koja je prema kontraktu bila dana na fitancu Ivanu Biliću za 600 lira. Taj kontrakt je istekao 16. decembra 1924. Sama kampanja vrijedi 24 hiljade lira. 14 dana prije su hodili naši ljudi plovanu u Barban, da će za fitancu dati više od 600 lira, pa nek dade kampanju na licit. No on je odgovorio, da neće dati na licit, već da će je dati opet Biliću za 600 lira. Na to je skočio riječima na plovana naš kamenar Kršul Paškval, jer da je kampanja naše pornjanske crkve, i da nije lijepo, da on dela samovoljno, kad bi ljudi bili dali za fitancu 1000 lira. Našoj crkvi pada štuk i krov. Naš narod ljubi crkvu i svi bi htjeli, da crkva ima više. Sve je to lijepo predočio gospodinu plovanu naš hrabri Vazmoslav Kršul, koji čvrsto drži za našu crkvu. Svi su pak Pornjanci potpisali, da ne će drugoga za ključara, nego Paškvala Kršula i da zahtjevamo svu upravu naše crkve na Pornjanu i svoga kapelana, jer nas je 300 obitelji, pa imamo pravo na plovana. Mi smo već tri puta protestirali kod biskupije radi te nepravde ali nas biskupija još uvijek vodi za nos.

Na dan Duhova sav je narod bio prisutan i u ime sviju je plovanu kazao naš Ivan Mošnja, da neka se odreče od Pornjane, da mi ga nećemo samo za mašit na Pornjanu, da on nas drži za blago. Mi ćemo svoju upravu od svoje crkve i kamerare one, koje ćemo mi, a ne koje će on. Mi ćemo plaćati samo one dugove, koje će učiniti po odluci našoj. Konačno mu je Mošnja kazao, da ćemo ga držati, dok nam dodje kapelan, ali da nam mora doći misit svake nedjelje. On je odgovorio, da ne može doći svake nedjelje, a mi smo mu rekli, nek ostavi Pornjane, da ćemo zaprit crkvu, ali on da ne smije ništa činiti od uprave naše crkve, ako o tome ne obavjesti ljude, koje mi izaberemo za kamerare. Pašvala Kršula imademo, a još ćemo izabrati jednoga, pa neka oni paze na upravu našeg crkvenog imanja i na popravak naše crkve. Ne želimo drugo nego da se ova stvar riješi u skladu sa željama naroda.

IZ SMOLJANI.

Sa svih strana naše tužne Istre svi se samo tuže. I mi imamo toga pune vreće, pa hoćemo, da se malko istužimo u našoj miloj novini.

Svi se tuže na nesnosne poreze, pa i mi moramo ovdje da ih silom plaćamo. Jedan mjesec utjeravaju nam poreze; čim platimo poreze evo drugog platežnog naloga, globe! Globe nas radi naše djece što ne pohadjaju italijansku školu, pa smo ovdje u našem selu bili primorani svi roditelji da platimo globu po prvi put 12 lir, a drugog puta obećaše nam četverostruko. Mi roditelji izjavljujemo: «Mi smo našu djecu danomice slali u školu, ali čim su djeca u početku školske godine uvidiela da je mjesto njihovog prošlogodišnjeg učitelja g. M. Demarina u školi neka druga nerazumljiva učiteljska ličnost, stupiše u štrajk te nijesu htjeli pohadjati školu. Ovog smo mjeseca bili primorani platiti globu. Uvidjele su valjda i školske vlasti da djeca ne idu rado u školu k svojoj novodošloj nerazumljivoj učiteljici, pa prošlog nam mjeseca poslaše opet jednog starog učitelja, dakako Italijanaša. Hvala Bogu, u našem selu postoji već od god. 1906. škola samo sa jednom učiteljskom silom. Uvjerili smo se da je više vrijedila ona jedina učiteljska sila razumljiva, nego deset učiteljskih sila nerazumljivih. Mnogo nam dobra misle, kad su nam jednoga oteli, a dva darovali. Izbrisali su našu obuku u našem hrvatskom jeziku misleći, da će time našu nevinu dječicu na udicu uhvatiti, ali kruto se varaju! Jošte se nije desilo, da bi koje dijete zaboravilo svoj materinski jezik, pa mislimo da ni naša djeca neće. Žao nam je što će nam djeca ostati slabo pismena i neobražena, jer iskustvo kaže, da ne će biti uspjeha.

U našem selu nalazi se crkva, koju smo mi Smoljanci sagradili pred 30 godina. Čim smo crkvu sazidali molili smo crkvene vlasti, da bi nam se crkva čim prije blagoslovila i da bi nam trebalo da nam se pošalje jedan naš svećenik, ali glas naš, ostao je glas vapijućega u pustinji do dana današnjega. Dne 21. 6. 1925. bila je ova naša crkva blagoslovljena i promislilo se u njoj tek 30 godina poslije našeg nadanja. Promisio i blagoslovio je crkvu veleč. g. župnik u Sv. Vičentu Ivan Žustović sa veleč. g. umirovljenim župnikom Dragutinom Korenikom. Gradeći crkvu, mislili smo, da će se u našoj crkvi misiti i pjevati onako, kako naš Smoljanski narod želi, ali vremena se mijenjaju, i naše su se nade promijenile. Na blagoslovu crkve pjevao je neki djevojački pjevački zbor iz Sv. Vičenta, dakako za nas nerazumljivo, razumili smo samo župnikovu propovijed, dočim ništa drugo(!)

Crkva je posvećena «Svetoj Mariji od Zdravlja».

Pretprošle su sedmice u našem milom i tužnom selu odveli nepoznati zlikovci g. Anti Živoliću par volova u vrijednosti od L 8000. Naš Ante trpi veliku štetu, a lopovima sigurno malo koristi. Vidimo da svakim danom idemo sve u veću gospodarsku krizu. O, kad ćemo već jednom živjeti u slozi i ljubavi.

IZ CRESA

Kako bi to moglo biti, da bi Cres ostao zadnji! Nedaj Bože! Naša posujilnica počela je u ovo zadnje vrijeme malo življa biti. Taj njezin život, valjda nije nekomu po ćudi, pa radi toga, bit će, da su oblastima prišapnuli, da se u njoj urote kuju. Dne 22 ov. mj. oko 10.30 sati dodje u ured posujilnice g. maršal karabinijera sa drugom dvojicom, da provedu premetačinu. I proveli ju, al' naravski gosp. maršal nije ništa našao. Ta što bi i našli, kad naša posujilnica samo misli, kako bi mogla narodu u ovim teškim danima pomoći. To je njezina skrb, briga i rad do sada, a bit će i u buduće. Mislimo, da ovakove premetačine ne služe nikomu u čast!

Teška je nesreća snašla Cres. Dugotrajne kiše vrlo su oštetile vinovu lozu, tako da je već sada skoro polovicu grožđja popadalo, a dnevno još pada. Peronospera se strašno širi, a škropiti se ne može zbog neprestanih slabih vremena. Sada nam je nadošla nova nesreća — tuča, koja je u malo časova uništila glavno mjesto — Lovreški. Cresani zabrinutim okom gledaju u svoju budućnost, a to tim većma, što su se na maslinama pokazale neke mušice, koje i njih uništavaju, a buhač cijene nema. Svi se u čudu pitaju, kako će se moći prehraniti, a kamo li još razne poreze platiti? U ovo bi se morale zamisliti oblasti.

Sada vam moram samo žalosne stvari javljati. Dne 19. ov. mj. zavio se Orlec u tugu, jer je toga dana grom ubio mladog čovjeka imenom Kučić. Ne sluteći nikakova zla, otišao je toga jutra oko 7. ure da popelje svoga konja na pašu. Kako se nije vratio odmah, to se ukućani a pogotovo njegov otac, zabrinuo; tim više što je slabo vrijeme bilo. Podje da ga traži, kad eto na putu ga nadje mrtva! Ne treba opisivati boli i žalosti oca mu i njegove obitelji! Bio je tih i radin, a bilo mu je jedva 28 godina! Ostavlja udovicu sa dvoje nejake dječice. Dok vam ovo pišem, dolazi u Cres opet druga žalosna vijest, da je u Ustrinama ubio grom jednoga čovjeka a četvoricu ranio. Same žalosti!

Franina i Jurina

Fr.: Znaš ti, Jurino, ča ja mislim?

Jur.: Kako ćeš da ja znam, ča ti misliš?

Fr.: Ja mislim, da Mussolini mora bit zadovojan s nami dvemi.

Jur.: A zač?

Fr.: Zač ga nikada ne prijimljemo v usta ni za dobro ni za zlo.

Jur.: Ja pak mislim, da bi to njemu svejedno bilo, ako bimo ga mi prijimali v usta ale ne. On ne mari za nijednega ni ne gleda na nijednega, nego gre ravno svojim putem, pak Bog teta Jele! On je danas va Italije najveći gospodar.

Fr.: Bože moj, ma kako je to moguće?

Jur.: A lepo! Ki more i konj mu more. Tako i on. Va Parlamente ima na svojoj strane tri deli deputati. To su njegovi ljudi. Oni poslušaju njega kako i mane oni, ki su pul mane na žurnade. Kuda on z okom, tuda oni skokom. Takovega parlamentarnega posluha svet još ni videl va nijednem Parlamente.

Fr.: A ima on pak ku korist od tega silnega posluha?

Jur.: Vraga nima! Dela ča ga j' volja, baš kako pravi paron ešpotiko. Ča god mu skoči va glavu, on prnese pred Parlament, i svi oni njegovi ljudi skaču na nogi i plješću z rukami i vapiju: ašaj ben! ašaj ben!

Fr.: I tako oni glasuju svaki njegov zakon?

Jur.: Nesamo to, nego ne smiju ni kriticirat nijednu njegovu besedu a kamo pak kakovo njegovo delo.

Fr.: Jezero vrazi! To je lepše nego pul soldati. Ja znam, kada smo bili va kadere, va Ratkezburge, da smo kriticirali od jutra pak do drugega jutra. Po noći i po dneve — vavek.

Jur.: Mussolini ne će kritiki. On govori Talijanom: — Ja sam vaš ćaća i gazda, i ne imejte drugega ćaći ni gazdi zvan mane! Poznaš Juntu?

Fr.: Kako ne? To je on, ki je va Trste važgal on naš lepi Narodni Dom. Ono je vrag od čoveka!

Jur.: Vrag semo — vrag tamo, ma i on mora pred Mussolinom bit «kućo». Ovi dni govoril je va Parlamente neki Dalmatinac, neki, ki se zove kako i ono zločesto vino... pomozi mi reć...

Fr.: Ča Dudan?

Jur.: Dudan — ja! Dunke ta Dudan je neč frljal od Reki i od Porto Baroša, i tu se najedanput Junta javi: — Najzada, ča se je v Reke dobilo? Niš. Samo se je potvrdilo ono, ča su oni prvi ministri stenfali bili.

Fr.: Tako j' rekal?

Jur.: Ja — tako! A Mussolinu je valje nato skočila buha v uho, i drugi dan je pred celem Parlamente pozval Juntu na raport i tu mu je dal jednu strašnu romancinu.

Fr.: A Junta?

P O D L I S T A K

ERNEST RADETIĆ:

Babe ča čaraju, stirajte z hiže!

Pripovjest iz istarskog narodnog života u porečkom dijalektu.

(Nastavak i svršetak.)

Jive je malo spa. Ni pasalo janka po ure, a on je počeja jokati od trbuha. Une tošigane trave su ga počele gristi po črivi, kako da te mu hi rasprikidati.

«A joh, majko moja, moj trbuh — —»

«Voganj mi gori, u črivi, živi voganj, lipi tac moj. Svi se je zgrčija od muke, skaka je po postelji i tombula se z jenoga kraja na drugi. Na hipe je škiča, kako kad se blago kolje. Svi su po hiži počeli ko njega plakati, ki nisu mogli čuti, kako se muči.

Cilo potle podne je tulija od boli, a u večer je, brižan mali bija mrtav. Une tošigane trave, pokupljene Bog zna skolde razderale su mu mala črivajca i on je zdahnuja...

Grgo ga je vred prija na ruke, diza mu glavu, ma za niš, oči su se zabilile, na usti mu se je pokazala nika zelena slina, a uno malo tilajce padalo je mrtvo, priz života z ruk.

«Jive moj, lipo dite moje, ča da me ne čuješ...zabugarila je Katarina, ljubeći mu ledene prste na rukah, oči, čelo i lice, ma Jive je ni čuja...

«Zaželjeni sin moj, ča če brižan tac tvoj, priz ragača svoga...» šapta je Grgo sinu, ma sin je muča...

Svu noć je gorila sviča u hiži, svu noć se je plakalo i jokalo, ma za niš. Stara Manda njim je ubila svojin čaranjen i štrigljanjen jedino muško dite.

Kad su ga dva dana potle nosili zakopati njigova mati ni plakala za kason i cilo se je selo štupilo, ča bi da mu mati ne plače. Samo je mučala i gledala kako da niš ne razumi i kasu prid sobon.

Kad su ga kalali na konopi u zemlju i kad su pale na kasu prve grude trde zemlje uškiknula je, kako da je ki uboja z dageton u srce i takala letiti po cimiteru.

«Jive moj, Jive, dite moje, kamo si mi se zakrija?» vikala je i iskala ga po svakon kutu.

Nenoga ni vidila ko sebe i nenoga od svojih ni poznala. Komoč su je držali, tako je cukala sobon.

Bila je pošla spameti od žalosti za svojin diteton.

Ni doma se ni umirila. Jeno malo bi mučala i bila tiho, a potle bi skočila i takala drčati po hiži, upirati sva vrata i svakamo bi zaviknula:

«Jive, Jive, ujavi se materi svojoj...» ma ujavija se ne bi nedan.

Iz kužine bi poletila u kamaru, iz kamare na šufit, pak u konobu, a s konobe u dor i svaderi bi oprla vrata i zvala Jivu, ma Jive se ni javlja.

To je duralo dane i dane, misece i misece.

Brižan Grgo, koliko noći je proplaka. Jedino dite mu je umrlo, dobra njigova Katarina pošla je spameti za diteton, a on je sad sam i nima nenog komu da se potuži. Brat mu se ni stija uženiti i ni ima ki janka da njim skuha jisti, a una dica gredu sva rasprikidana, neumivena i neučešljana. Da mu je samo Katarina zdrava, zabilo bi se i na pokojno dite, magari kasno, ma i uta tuga bi pasala. Ma tako, Katarina spameti, veliki špitakuli u hiži. Ča da učini?

Da je pozvati nikega starega iz Mutrilja da vidi ali bi se moglo pomoči ženi mu. Staru Mandu ni stija janka blizu hiže, prike mu se je vajk peralo, da je ona kriva smrti diteta mu. Ona je gorila, da štrigo ni bija krepa, da se je bija samo pritajija u hiži i da ona ni kriva, ma on se drugo ni fida u nju.

Drugi dan je doša uni stari iz Mutrilja i da je i on svoju ricetu: «Kad Katarina poče bižati iz kamare u kamaru, dočekajte je z punon goledon ledene vode za vrati i zlite je je na glavu. Od toga če se tako preneli, da če se je svi moždani obrnuti, pak te doj nazad na pravo misto, kako su i bili...»

Za tu soju ricetu je ponija sobon jedan srebrni fijorin, koji je zapija u oštariji još prvo nego je doša nazad doma...

Kad je drugi bot takala Katarina bižati po hiži učinili su unako, kako je reka «medig» iz Mutrilja. U doru su je dočekali zad vrati z goledon punon ledene vode i svu su je zlili za vrat. Ona je samo uškiknula i pala kako mrtva na pod, tresuči se od straha kako prut. Kad je došla nazad u se takala je plakati, kako malo dite na vas glas. Ponesli su je u postelju i čuda je, čuda, ležala bona. Uno bižanje je je svejeno čepivalo, ma kako je bila debula ni mogla s postelje.

Najzad se je Grgo maknuja. Poša je dreto u Poreč po mediga, hitija je pridani pun kiabuk srbrnih fijorina i reka mu z oči punima suz:

«Eko, šjor dotor, ne ču šparati, samo mi ženu spasite...» Medig je uzeja samo pet fijorini, a drugo je torna Grgi i j reka:

«Ja nis medig, da gulin ljude, nego uzimljen za vižitu unoliko, koliko mi je potriba

r.: Svil je rep mej nogi i stal «kučo», ..kučo»!

.: Će reć on, da je puno laglje važigat Narodni Domi nego imet posla s Mussolinom.

ır.: A takovi su svi. Zato Mussolini more va Italije delat ča ga j' volja. Si čul, da će sada preko polovice sveh talijanskeh impijegati dobit cbšid?

r.: Kega zlodeja?

ur.: To ti je jedan novi zakon, ki dava Mussolinu oblast, da more hitit na cestu svakega impijegata, ki ni fašist.

r.: Ma va Italije ima puno impijegati, ki nisu fašisti. Ča te svi ti ljudi morat poć od službi vanka?

ur.: Svi do jednega. Ki ni nego dvajset let va službe, dobit će par tisuć liri, a ki je preko dvajset let va službe, stavit će ga va penzijon.

r.: Ma te penzijoni te bit jako male...

ur.: Bit te prevelike za umret, a premale za živet.

r.: A ča govore nato Talijani?

ur.: Niš ne govore.

r.: Ja — ma...

ur.: A jama — jama — i kakova sakrabojska jama je sve to skupa, ma ča ćemo no? Strpljen — spasen.

IZ VELOG MLUNA KRAJ BUZETA.

Bit će nam oprošteno, što se iz našeg malenog seoca rijetko kada javljamo. Naše su kosti preumorne te jedva čekaju da dodje nedjelja da se malo odmore i tek tada može čovjek da primi u svoje hrapave ruke pero i da se sjeti sa par riječi svoje mile «Istarske Riječi». Naše je selo na vrhu u čistom i svježem zraku, pa i narod je ovdje čist, čista mu je duša, razum i srce, koje znade ljubiti svoj mili materinski slavenski jezik. Nijedna nam sila na svijetu ne može da otme naš slavenski jezik i istrgne naše narodno srce, jer nam je to dala i ostavila kao najsvetiji miraz naša slavenska majka. Naša čitaonica napreduje do sada u najljepšem redu, samo što imademo sada malo vremena, a da bismo mogli redovito posjećivati prostorije i pratiti novine koje nam dolaze. Čovjek umoran od napornog dnevnog rada dolazi kasno u večer kući da odmori svoje umorne udove, ali iako umoran uzima u ruke milu mu «Istarsku Riječ» da dozna još nešto o nevoljama i patnjama svoje braće diljem čitave kršne Istre.

Samo da prestane malo toliki posao u polju, pa ćemo i mi malo revnije da prionimo na knjigu i čitanje. Uvidjeli smo da nam je čitanje do danas mnogo koristilo, a i koristiti će nam svakim danom više. — Na polje inače nemamo da se mnogo potužimo. Dosad ide skoro sve u najljepšem redu, samo što su nam vinogradi skoro sve uništeni od peronospore, tako da čovjeka jeza hvata, kad se približi vinogradu, koji je tako rekuć uništen. Tište nas k tome i druge nevolje. Skoro svake sedmice dolaze nekakve nove «taše» ni sami ne znamo na što tako, da to mora uništiti i bogataša, a kamo li ne će siromašnog seljaka. Pitamo mi naše «šijore» kada će se ovo breme s naših ledja skinuti i umanjiti, da bude naš seljak mogao da malo lakše diše. Kosa se čovjeku ježi kada pomisli da mora na sve strane da plaća, a primiti nema ni otkuda.

Mislimo da bi bilo vrijeme, da se već jednom smanje svi ti razni porezi. Drugom zgodom više.

IZ FUNTANA.

Navalila su kišovita vremena pa ni ne možemo raditi u polju. I tako smo uslijed kiše mnogo zaostali sa radom. Inače je ljetina prilično dobra, jer smo imali obiljno kiše, što je u našim krajevima rijetko, ali na žalost loza nam je obolila od perenospore i već smo nekoji tri puta škropili a tko je zakasnio sa škropljenjem, izgubio je polovicu. Ako loza ne urodi, onda je ovdje slabo, jer je ona glavna grana gospodarstva kod naših ljudi. Ne možemo se potužiti ni na pšenicu, jer je i ona lijepo urodila. Čudno je ove godine kad čuješ, gdje se seljak tuži, da je previše mokro. Barem marva sada ne strada kao prošlih godina, a ima i dovoljno dobre paše.

Naš veliki natječaj za nagrade

Pretplatnici „Istarske Riječi", pozor!

Po običaju amerikanskih i engleskih novina počele su i mnoge ovdašnje novine da raspisuju nagrade za one svoje čitatelje, koji odgoneću jednu danu zagonetku, koja je obično jedan takozvani «puzzle». Taj se je običaj tako raširio, da danas «puzzla» malne sva Amerika i veliki dio Evrope. Medjutim mi ne ćemo da se služimo «puzzlom» jer je to obično zagonetka teže naravi, koja uzima i mnogo vremena.

Naš je problem mnogo jednostavniji i svakome pristupačan.

U čemu se dakle sastoji naša zagonetka?

Jednu staklenu flašu (bocu) od ½ litra napunili smo sa običnim domaćim kukuruzom pred za to izričito sastavljenom komisijom. Tu je bocu komisija napunila kukuruzovim zrnjem, začepila i zapečatila, a da nitko nije prije prebrojio zrnje. Sada treba pogoditi, koliko je zrnja u toj zapečaćenoj boci od ½ litra. Poslije 20. jula komisija će se ponovno sastati, otvoriti tu zapečaćenu bocu i prebrojiti zrnje. Nagradu će dobiti oni, koji su pogodili koliko imade zrnja u toj boci, dotično, koji se najviše približi broju zrnja sadržanog u boci. Ako imade više njih, koji su naveli isti broj, ili se u jednakoj mjeri približili broju, odlučiti će medju njima žrebanje, te će prema tome otpasti na njih prva, druga i dalnje nagrade, dok ne budu sve nagrade iscrpljene. Jedan te isti pretplatnik ne može dobiti više od jedne nagrade.

Uvjeti za natječaj su slijedeći:

1. Mogu da se natječu samo pretplatnici «Istarske Riječi», koji su do 20. jula namirili svoju zaostalu i tekuću pretplatu, a mogu se natjecati i oni, koji se do 20. jula nanovo pretplate za godinu dana i pretplatu odmah i namire.

2. Natjecati se mogu samo oni naši pretplatnici, koji stanuju u Julskoj Krajini, Zadru i u Lastovu.

3. Riješenja moraju se poslati najkasnije do 20. jula ove godine na upravu «Istarske Riječi». Riješenja poslata poslije toga roka ne će se uzeti u obzir, te su takvi natjecatelji isključeni od svake nagrade.

A sada da vidimo, kakve su to nagrade. Ima ih dosta. Darovi su nam dali i stavili u tu svrhu na raspolaganje prijatelji našega lista.

Nagrade jesu za sada slijedeće:

I. nagrada: 600 lira u gotovom novcu i putni trošak u trećem razredu do Trstu i natrag;

II. nagrada 400 lira;

III. 5 kg kave,

IV. 10 kilograma šećera;

V. 2 muške košulje;

VI. 12 žepnih maramica;

VII. mala ura budilica iz nikela;

VIII. Velika slika Marka Kraljevića u bojama, u okviru sa staklom;

IX. jedan kišobran.

X. Stroj za mašćenje grožđja u vrijednosti 450 lira (daruje g. Puhalj — Pula);

XI. 6 ručnika (daruje gospodja M. I. u Trstu);

XII. jedna sumpornjača.

IZ SOVINJŠTINE.

Bolest na grožđju. - Zidanje crkve u Sovinjaku.

Kod nas, kaošto i svuda naokolo ne ćemo ove godine imati nikakve berbe, jer je grožđje oboljelo. Preko 70% grožđja se je posušilo i otpalo. Bolest se sastoji u tome, da najprije pomodri polovica i čitav grozd, a zatim se osuši i otpadne. I drugi se krajevi tuže, da grožđje imade takovu bolest. Dakle ove godine ne ćemo se krijepiti božjom kapljicom.

Obzirom na dopis iz Sovinjaka u «Ist. Riječi» br. 24 hoću da opišem sve pravo i istinito kako je bilo, jer je na žalost bilo i više nego je «Istarska Riječ» pisala. Već je tome više vremena da jo župeupravitelj u Sovinjaku — mislimo da se zove veleč. g. Pietro Reisi — kazao, da neka svaka obitelj dade po 150 lira za zidanje nove crkve u Sovinjaku, a tko neće da dade 150, nek dade 100 lira i učini 5 rabota, t. j. raditi 5 dana besplatno. On je to doduše više puta pitao, ali ih je malo dalo, nisu dali ni oni, koji su imali nakanu. Veleč. se je gospodin župeupravitelj mnogo mučio svake nedjelje, da ljude uvjeri, da dadu svoj doprinos, ali kad je vidio, da se crkva ne može zidati, stao se je ljutiti na one, koji su krivi, da se crkva ne zida.

Običaj je, da svake treće nedjelje dolazi sovinjski svećenik misiti na Sovinjštinu u selo Šikariju. Tako je bilo i one nedjelje, kako je pisala Istarska Riječ, došao sovinjski župnik na magarcu u Šikariju. Najprije je ispovijedio one, koji su se imali ispovijedati, a zatim je stao pitati narod, da li će dati za zidanje crkve. Ljudi su šutjeli. On je imao da pričesti one, koji su se ispovijedali i da čita svetu misu. No kad je vidio, da ljudi ne odgovaraju na njegov upit, on se razljutio, kazao crkovnjaku, nek mu donese kapu, i župeupravitelj mjesto da ide misiti i pričestiti župljane, skočio je na magarca, udario ga par puta štapom i stao govoriti: «Zbogom ljudi; više neću doći na Sovinjštinu misiti dok ne dadete za novu crkvu, ili se ne potpišete, da ćete dati.» I on je tako otišao, a ljudi su ostali bez mise. Kad je narod opazio, da se pop ne šali, stali su za njim vikati. Osobito su bili ozlovoljeni oni, koji su se ispovijedili, a svećenik ih nije htio pričestiti.

Ovim je svojim činom veleč. gosp. Reisi mnogo škodio gradnji crkve u Sovinjaku, jer mnogi od onih, koji su prije bili zadovoljni, nisu iza ovog dogodjaja. Velečasni bi gospodin i sam morao znati, da ono nije poslupak sa narodom, a neka znade, da prema službi ide i plaća. Što se pak tiče proklinjanja u crkvi, nek znade da to nije dolično, jer takovim načinom uči i druge svoje vjernike da proklinju. Uostalom nije ni svakoj obitelji moguće da dade 150 lira za crkvu, jer ima ljudi, koji su puni dugova, pače moraju i kukuruz na dug uzimati. Moguće će gosp. župnik reći, da smo mi proti vjeri, al neka znade, da ljudi iz Sovinjštine idu svake nedjelje, ako nije kiša, k svetoj misi u Motovun, gdje se i pričešćuju. Tamo su dva svećenika, pa se svaki može ispovijedati ili talijanski ili hrvatski.

Za zidanje crkve u Sovinjaku je zadovoljno samo 20 od sto od župljana i to su zadovoljni samo Sovinjci, Sirotići i nekoji na Pračani, dok su nezadovoljni svi drugi i to: Volari, Senj, Krtovbreg, Sovinjsko Polje i sva Sovinjština. Mi znamo da on čini plemenito djelo zidajući crkvu, ali ga molimo, nek nas za to ne proklinje, ako mu mi ne možemo pomoći. Ljudi bi bili više zadovoljni, da bi presvijetli gospodin biskup Fogar razdijelio našu župu: nekoje pod Buzet, druge pod Vrh, a Sovinjštinu pod Motovun, pa makar pripadala drugoj biskupiji. — Mi bismo najviše bili zadovoljni, da medju nama vlada mir i božji blagoslov, a ne psovanje i nemir.

Smatrali smo potrebnim da vam o ovome javimo, da znadete, kako stoji stvar sa gradnjom crkve u Sovinjaku.

IZ BERAMŠTINE.

(Ima osoba, koje vele, da u Bermu i okolici nema narodnih ljudi, jer da je tamošnji narod udario novom strujom i da ne pripoznaju nikakovog nacijonalizma. Radi toga i donašamo u cjelini ovaj dopis, koji nam je poslao jedan tamošnji naš seljak. - Op uredništva).

Veleštovani uredniče! Evo došlo je vrijeme, da se i mi jednoć javimo u našoj preljubljenoj «Istarskoj Riječi». Nikada nema glasa o nama, kao da nas niti nema na zemaljskoj kugli. No ipak smo još živi i zdravi kremenjaci.

Ljetina, hvala Bogu, dosada ide dobro, samo grožđje će nastradati od prevelike kiše. Malo imamo zasadjenih loza, pa ćemo malo imati i vina, a i ono malo što imamo, će se rasipat. Sijeno sada ne možemo kositi. Nekoji su pokosili livade pred osam dana, a sada im se sijeno kupa u vodi. Ako ovako produlji kiša kroz osam dana ćemo od silnog sijena imati puno gnoja.

U zadnjem broju zakutnog lista se javlja jedan dopisnik iz Berma i spominje neku propagandu i neke mreže, te spominje jednog mladića iz Trabe, da on propagira za «Istarsku Riječ». Nama ne treba propagande, jer mi i sami znamo, kojim ćemo putem ići. Radi ovoga napadaja našli smo četiri nova pretplatnika za našu «Istarsku Riječ».

Dragi čitatelji! U kratko ću vam kazati o onim Beramcima, što su proti naše novine. Blaženi dopisnik se hvali sa seljačkom organizacijom i njihovom slogom. Naručili su za članove Tomasovu drozgu, sumpor i modru galicu. Hvalili su se, da su mnogo zaradili i da dobitak im je ostao u njihovim žepovima i da će na taj način moći živjeti. Kad im je došla Tomasova drozga, su ljudima izjavili, da će davati kvintal po 28 lira Kad su ljudi sve oduzeli i kad je bilo za plaćat, kazali su, da ne mogu davat po 28 nego po 34 lire. Medjutim je u Pazinu bila Tomasova drozga po 30 lira kvintal; dakle 4 lire jeftinije nego kod njih. No gospoda znadu, kako se prodaje. Prevarili su ove godine nekoje, ali neće u buduće.

Dragi mladiću! Slušaj ovaj moj savjet: Pretplati se na «Istarsku Riječ», jer ćeš u njoj naći više zabave nego u birtiji. Dosta ćeš novca zaštediti, ako se maniš birtije, a pretplatiš na «Istarsku Riječ». U njoj ćeš doznati, što se po svijetu dogadja i kako se gospodari. Ne ćeš dobiti od nikoga ni čuške ni kamenom po glavi i ne će biti trebati ići liječniku sa razbijenom glavom. — Mladiću, ne troši uludo novac, jer će doći starost, pa će pitati, gdje je bila mladost.

Za danas dosta, a drugi put ću se javiti više.

Jedan seljak.

Politički pregled

Politički položaj u Jugoslaviji

Kako je poznato nisu svi radićevski poslanici bili priznati. U subotu je verifikacioni odbor predložio narodnoj skupštini izvještaj i predložio, da se svi radićevski mandati verificiraju (osnaže, priznaju za valjane). Narodna je skupština jednoglasno prihvatila predlog, tako da su sada svi sporni radićevski mandati valjani.

Budući da je Pašić bolestan i potreban liječenja, to je imenovao za svoje zamjenike u političkim stvarima radikalske stranke predsjednika narodne skupštine Marka Trifkovića, predsjednika radikalskog kluba Živkovića i zamjenika predsjednika vlade Marka Gjuričića. U zadnje dane se mnogo govori o brzom sporazumu izmedju radikala i radićevaca, da i radićevci stupe u vladu. No izgleda da će se sporazum voditi s radićevcima i vladinom koalicijom t. j. sa radikalima i samostalnim demokratima. Beogradska «Politika» piše, da će se pregovori za sporazum voditi javno. Prema vijestima bi radićevci dobili 5—6 nepolitičkih portfelja. Kada pregovori budu završeni, da će kralj iza obrazovanja nove vlade pomilovati Stjepana Radića. O svemu će se tome ovih dana nešto jasnije doznati.

Iza kako su bili verificirani Radićevi mandati radićevski su poslanici položili propisanu zakletvu. Kako je Pavle Radić, sadašnji glavni vodja radićevaca izabran u tri izborna okruga, to je odlučio da za sebe zadrži sarajevski mandat, dok se na banjalučkom mandatu zahvalio u korist Paje Lozića, a na šibeničkom mandatu u korist Josipa Pasarića.

Prekjučer je bio na dnevnom redu u skupštini pretres izvještaja odbora za podizanje spomenika kralju Petru Oslobodiocu. Predsjednik tog odbora je Pavle Radić.

Kralj i kraljica i prestolonasljednik nalaze se sada na ljetovanju na Bledu u Sloveniji, a prije toga bili su na kratkom putovanju u južnoj Srbiji; gdje ih je svuda narod oduševljeno susretao.

Bojevi u Maroku.

Bojevi u Maroku još uvijek traju. Prema Francuzima je zadnjih dana bilo mirnije, ali zato su prema Španjolcima Rifanci prebacili jake sile. Izgleda da su Rifanci vrlo dobro snabdjeveni ratnim materijalom i da ga imaju za dvije godine. Marokanski sultan dao je u svim džamijama (muslimanskim crkvama) pročitati poslanicu, u kojoj on osudjuje rifansku revoluciju i pozivlje marokansko pučanstvo da podupre francusku vojsku. Medjutim se Rifanci dobro bore i sa Francuzima i sa Španjolcima.

Ustanak u Kitaju.

Položaj u Kitaju postaje svakim danom sve više opasnijim ne samo za Evropejce, koji ondje živu nego i za politički položaj vlasti na daljnem istoku. Izgleda da je kriza dosegla svoj vrhunac. Bojevi oko Kantona bili su žestoki i prolilo se mnogo krvi. Na stotine je Kitajaca što ubijeno, što ranjeno. Katolički i protestantski misioneri javljaju, da je čitava unutarnjošt Kitaja pobunjena. U Shanghaju su mobilizovani svi američki i evropejski dobrovoljci, jer je policija doznala za plan, prema kome su kitajski djaci namjeravali napasti na sve tudjince. Pred nekoliko dana prošli su kitajski djaci i radnici po evropskom dijelu grada te pucali ne samo na poznate strance, nego i na zgrade Evropejaca i Amerikanaca. Parobrodarstvo u Hong Kongu uopće ne postoji, jer svi radnici štrajkuju. Engleski konsulat u Kantonu poslao je zastupnicima stranih vlasti obavijest, da se snuje jedna velika navala na tudjince. Ujedno javlja tim zastupnicima, da su engleske čete u Kan-

da živin s famejon i z dicon i da si zašparan za stare dane. Ti imaš hižu imaš brajde i boške i to će te hraniti, dokle si živ, a ja kad ne buden drugo moza delati, ću morati živeti od unega, ča si prišparan...»

I valje je uzeja letriko, sija Grgu poli da se i poša š njim doma h njemu. Po putu ga je pita sve, kako je to došlo i od kada, a Grgo mu je sve povida.

Kad je medig čuja za staru Mandu skočija je i je reka: «Čekaj ti, ja ču je pokazati. Valje ču je dati zapriti. Jur mi se je čudi boti zgodalo, da san mora ličiti uno ča je ona paštroćala i vajk san je uprostija, ma uvi bot neču. Ona ti je sigurno ruvinirala dite, da je moralo umriti.»

I čuda su još pripovidali, a medig je Grgi zajno tumačija. Kad su došli u selo, i kad je vižita Katarinu je reka:

«Ona valja da ide u špita. Tamo te je znati pomoči. Vode nima unega mira, ča će ga imati tamo i ja van garantin, da če se vred uzdraviti. Zašto niste došli valje po me? Ča ste je još odzgor pošli hitati vodu na glavu? Ne znate da je je moga od straha čepati koljpo i da bi van bila mogla ustati šeka na mistu? O ljudi, ljudi Božji, koliko ste još nazad s hartami.»

Stvar se je finila tako. Katarinu su povezli u špita i za dva miseca je tornala nazad zdrava. Za malega Jivu je bilo jur prikasno. Njega se ni drugo moglo uživiti.

Proti staroj Mandi i unen «medigu» iz Mutrilja je medig učinja denunciju i je bija veliki batimenat u Rovinju. Bilo je pozvano čuda prič. Bili su kundinjani Manda na dva lita, a uni iz Mutrilja na llto dan, a bili bi čepali još več, da hi nike priče, munjene kako i oni dva, niso prid sudon još i branile...

«Vidite», je reka moj tac, «koliko slabega moru učmiti vakove munjene babe, ča slipe ljude i žive od munjenih ljudi. Nisu ni medigi bikari, da deru ljude. Studijali su zato, pak njim valja jeno malo platiti a deboto vajk manje guštaju, nego babe, kojin ko daš jedan sir, jeno malo slanine i još ča s tin, jur si njin da več od pet fijorini valora.

Ja vajk gorin: kad se ki uboli, neka gre najprvo h popu. Ko mu pop ne more pomoći, on če ga poslati h medigu. Medig če mu deboto vajk moči pomoči, ko se ga valje zove. Ko mu pak ni on ne pomore, on če ga nazad poslati h popu, a uti če mu pomoći, almeno da ga zdravon i čiston dušon pošalje na drugi svit...»

Tako je goreva moj tac, a po ten morete viditi, da ni bija munjen...

tonu dobile nalog, da svim silama imadu spriječiti svako sakupljanje ljudi po kantonskim ulicama. Ovaj ustanak djaka i radnika protiv vlasti tudjinaca ima velikog zamašaja, jer se osniva na nacionalnoj i socijalnoj podlozi. Amerikanci su izjavili, da Rusija podjaruje Kitaj protiv Amerike i Evrope. Radi toga je Trockij poslao američkoj štampi brzojav, kojim on to opovrgava. Rusija hoće, da bude samo posrednikom izmedju Kitaja s jedne te Amerike i Evrope s druge strane, ali na temelju posvemašnje jednakopravnosti. On da znade najbolje koliko treba Kitaju evropske uljudjenosti. Kada su se u prošlosti digli Američani protiv britanske vlasti — pita Trockij u brzojavci — zar su se digli onda protiv Evrope? Revoluciju u Kitaju učinili su nasilni pljačkaši a ne sovjetski organi. Naravno da su sve simpatije Rusije na strani kitajskog naroda i Rusija vidi u toj kitajskoj revoluciji evropeziranje Kitaja.

I Amerika i Evropa vide u kitajskoj revoluciji nastavak ruske politike u Aziji. Kineski komunisti javljaju svojim pristašama, da je revolucija zahvatila čitavu Kinu i opozoruje ih, da se moraju boriti protiv evropskih kapitalista, kaošto i protiv sadašnje svoje vlade, koja podupire imperijalističke težnje Evropejaca, Amerikanaca i Japonaca. Jedina sovjetska republika da podupire oslobodilački rat Kineza i da kitajski narod mora da znade, da je Rusija jedini prijatelj Kine.

I zbilja može nastati pogibelj za Evropu od žute rase.

Pregovori za uredjenje državnih dugova Italije Sjedinjenim Državama Sjeverne Amerike.

Dne 26. juna počeli su se u Londonu pregovori izmedju talijanskog poslanika u Londonu senatora Albertija, koji zastupa Italiju i amerikanskog državnog tajnika da urede talijanski dug prema Americi. Tekom pregovora je talijanski poslanik priznao, da talijanski dug prema Americi iznaša sa kamatima 2,138.500.000 dolara (dvije milijarde, stotridesetiosam milijuna i petstotina hiljada dolara) te je izjavio, da mu je min. predsjednik Mussolini dao upute nek saopći Amerikancima, da će Italija savjesno ispuniti svoje medjunarodne obaveze. Ali kaošto Italija priznava svoje dugove prema Americi, zahtjeva da i Amerika uzme u obzir sadašnji položaj Italije. Američki opunomoćenik, državni tajnik Mellon je izjavio, da će Amerika to uzeti u obzir.

Presuda proti senatoru de Bono.

Čitateljima je poznato da je iza ubijstva Matteottija bio smjenjen sa dužnosti ravnatelja javne sigurnosti de Bono a na njegovo mjesto postavljen prefekt Crispo Moncada. Dr. Donati, bivši ravnatelj popolarskoga lista je podigao tužbu proti senatoru de Bonu. Optužba je sadržavala 16 točaka, medju inima, da je bio član «čeke», koja je organizirala više napadaja na pojedince, da je primio od rasprodaje preostalog vojnog materijala 48.000 lira, da je organizirao napadaj na narodnog poslanika Amendolu, da je odgovoran za ubijstvo Matteottija, jer da je kao šef policije znao da se napadaj pripravlja, da je izdao Duminiju, jednom od učasnika u ubijstvu Matteottija, putni list na drugo ime i. t. d.

U subotu je visoki sudski dvor na zahtijev državnog odvjetnika izrekao presudu, da nema nikakvog uzroka za kazneno postupanje proti senatoru de Bonu.

Prevrat u Grčkoj.

Prošlog četvrtka je grčki general Pangalos izvršio prevrat u Grčkoj. On je pobunio garnizone u Grčkoj, po noći zaposjeo poštu, vladine palače i državne urede i smjenio vladinu stražu. U devet sati predao je vladi ultimatum, da odloži vlast, inače da će na Atenu (glavni grad Grčke) otvoriti artiljerijsku vatru. Vlada da zapriječi proliće krvi predala je demisiju u ruke predsjednika republike. Medjutim je uz generala Pangalosa pristala cijela mornarica i svi veći garnizoni u Grčkoj. Predsjednik republike je konačno povjerio generalu Pangalosu da sastavi novu vladu. Pangalos je preuzeo za sebe ministarstvo vojno.

Kao povod ovom vojničkom prevratu smatraju se pregovori sa Jugoslavijom, jer vojnička liga prigovara dosadanjoj vladi, da nije bila dosta energična prema zahtjevima Jugoslavije u pogledu Soluna i jugoslovenskog koridora do jugoslovenske zone u solunskoj luci preko grčkog teritorija.

Po prevratu je Pangalos kao vodja revolucije izdao manifest, u kojem kaže da velika većina naroda vojske i mornarice odobrava revoluciju. On obećava dobru upravu, jednaka prava za sve, uredjenje bjegunskog i agrarnog pitanja i reorganizaciju vojske. Sastavio je ministarstvo, sam je ministar predsjednik i ministar rata, a inače su skoro svi ministri preuzeli po dva portfelja. Novi ministri su svi članovi parlamenta.

U ovom vojničkom prevratu nije učestvovao narod, ali izgleda da je svima po volji, jer sa politikom prijašnje vlade nisu bili zadovoljni.

Domaće novosti

Zaplijena «Istarske Riječi».

Zadnji broj «Istarske Riječi» bio je zaplijenjen prema ovoj odredbi:

Kr. Prefektura za tršćansku pokrajinu.
Br. 982-5053.

U Trstu, dne 25. juna 1925.

Prefekt za tršćansku pokrajinu

vidjevši da hrvatski tjednik «Istarska Riječ» od 25. juna 1925., br. 26 u dopisu iz Sv. Ivana kod Buzeta sadržava krive i tendenciozne vijesti, koje su kadre poremetiti javni red;

vidjevši članak 3. općinskog i pokrajinskog zakona

odredjuje:

Hrvatski tjednik «Istarska Riječ» od 25. juna 1925. br. 26 je zaplijenjen.

Izvršenje ovog dekreta se nalaže kr. kvesturi u Trstu.

Prefekt: Moroni.

Nevreme prošle sedmice

je svuda naokolo prouzročilo mnogo štete. Na mjestima se je prelomio oblak, padala silna kiša pomješana po gdjegdje sa gradom. U Sloveniji u Poljanskoj dolini (oko Škofje Loke) je nevreme učinilo najviše štete. Prelomio se je oblak, potok Račeva je naglo nabujao, voda izašla iz svog korita, poplavila polja i prodrla u kuće. Sve se to dogadjalo u vrlo kratko vrijeme tako da ljudi nisu mogli spasavati svoju marvu, već su bježali na krovove kuća, jer u kućama je bila voda u tren oka iznad postelja. Tko je bio na polju, taj se je morao spasavati na visokim stablima, a blago je morao ostaviti divljoj sili vode. To je bilo pred veče, a tekar ujutro se opazilo, kakva je sve šteta počinjena. Potonulo je mnogo marve, odnešeno 18 mostova, raznešene manje kuće i pilarne, voda je na mjestima odnesla zemlju do kamena, uništila svu ljetinu i sijeno, iščupala drveće i raznesla ga po poljima. Ljudskih žrtava nije bilo, osim što je u Dolenjem brdu udarila strijela u kuću i ubila gospodareva sina, koji je sjedio za stolom. O ovoj je nesreći bila odmah obaviještena vlada u Beogradu, koja je odmah odredila novčanu pomoć nastradalima.

I na Goričkoj i u Istri je nevreme učinilo znatnih šteta. Okolo Cerkna i u baškoj dolini je bila velika poplava. U Istri pak je najviše štete učinila tuča. U općini Klanec (Kozina) je padala tuča 2 sata i uništila svu ljetinu. Istotako je i u susjednim selima kao Gabrovici, Ospu, Tinjanu (koparskom), Plavjama i Škofijama. Naš je poslanik dr. Josip Wilfan poduzeo korake kod vlade, da se pruži pomoć onima, koji su pretrpjeli štetu.

Ljudi su se dosada veselili uprav lijepoj ljetini, a preko noći uništen je sav njihov trud. Vlada će svakako morati im pružiti pomoć. Ne će se ih valjda tjerati sa porezima, da plate za ono, česa ni nemaju.

U zadnje nam vrijeme stižu vijesti, da je u nedjelju u mnogim mjestima u Istri silna kiša počinila mnogo štete.

Banca Adriatica.

Već smo u prošlom broju pisali o konkurzu Banke Adriatike i o predlogu za nagodbu, što ga je postavio g. Feiner i Poggi, članovi upravnog odbora. Dne 25. juna bila je skupština vjerovnika Banke Adriatike te je bilo glasovano o predlogu Feinera, da li ga vjerovnici prihvaćaju ili ne. Glasovanje je trajalo dva dana. Kako je glasovanje ispalo, to se još ne znade, jer mora sudac zbrojiti sve iznose, kako je već pojedini vjerovnik glasovao za predlog ili protiv predloga. Za vjerovnike, koji nisu pristupili ili koji nisu glasovali, smatra se, da su protivni nagodbenom predlogu. O tome, kako je ispalo glasovanje, javiti ćemo u narednom broju, čim doznajemo uspjeh glasovanja.

Zabrana predstave u Sežani.

U nedjelju je čitaonica u Sv. Jakovu u Trstu imala držati predstavu u Sežani. Imao se je davati italijanski komad «Scampolo» od Niccodemija. Predstava je bila u zadnji moment zabranjena. Taj isti komad je bio zabranjen pred nekoliko dana da se daje i na Kontovelu.

Dakle se ne dozvoljava ni talijanske komade, ako su prevedeni na naš jezik.

Zaruka u kraljevskom domu.

Druga kraljevska kćer princeza Mafalda zaručila se je sa princem Filipom Hessenskim, nećakom bivšeg njemačkog cara Vilima. Njegova je naime majka sestra Vilimova. Vjenčanje će se obaviti koncem augusta.

Kolanje sitnog novca.

Sitni novac od 5 i 10 centezima starijeg kova (većeg oblika) imao je izaći iz prometa 30. junija. Novom odredbom se dozvoljava kolanje tih patakuna do konca ovoga mjeseca (31. jula).

«Ćićarija je sve drugo samo ne siromašna».

Tako čitamo u jednoj tršćanskoj novini od nedjelje u dopisu iz Račjevasi. Dopisnik se obara na talijanskog učitelja u Lanišću Quattrocchi-a, koji se usudio, da piše u novine o bijedi na Ćićariji i o velikim taksama, koje narod mora da plaća. Dopisnik tršćanskog lista mu savjetuje, da bi pametnije učinio, kad bi bio osim učitelja i svećenik i misioner nacionalne propagande «medju narodom, koji je protivan Italiji» (!) Narod da je sve drugo samo ne siromašan. To je zbilja čudno pisanje. Tršćanski «Piccolo» pred mjesec je dana bio izaslao svog dopisnika Battaru po Istri. Battara je obišao jedan dio Istre, koji je kudikamo plodniji od Ćićarije. I «Piccolo» je donesao duge članke, u kojima je prikazivao žalosno gospodarsko stanje u Istri. Al eto, doznajemo od dopisnika iz Račjevasi, da Ćićarija nije siromašna. On je naime tim riječima htio nešto drugo kazati t. j. iako je siromašna, ona je slavenska, pa nas ni brige što je siromašna. Najstrašnije je za dopisnika iz Račjevasi, to, da se o slabom stanju na Ćićariji osudjuje pisati jedan Italijan. No svaki, koji ima samo malo spoznanja, taj znade, da je Ćićarija bila, da jest i da će biti najsiromašniji dio Istre, jer se po krasu plugom ne prolazi.

«Plemenita zadaća italijanske Gorice ugrožena».

Pod ovim je naslovom napisao italijanski novinar Mario Nordio članak u tršćanskom «Piccolu» od 25. juna, gdje veli, da Gorica postaje sve više i više slovenska, jer se čitave porodice Slovenaca doseljuju u Goricu bilo kao trgovci ili zanatlije. Napominje da su Slovenci navezani na Goricu, dočim Furlani dolaze malo u Goricu, već idu u Trst i u Videm (Udine), osobito otkada je za goričku pokrajinu prefektura u Vidmu. Konstatira činjenicu, da je na gimnaziji u Gorici bila predložena 121 molba za ispite, a od tih da je 91 Slovenac. Ti djaci da će doduše učiti u gimnaziji na pamet: «Garibaldi je umro na Capreri», al u srcu da će misliti na Sv. Ćirila i Metoda. Radi toga pisac daje nekoje savjete, o kojima bi morali razmišljati mjerodavni krugovi, da italijanstvo u Gorici ne bude zapostavljeno medju drugima, da se stalno namjeste u ustanove italijanske porodice, a industrijska poduzeća da moraju uzimati isključivo italijanske namještenike.

Izgleda da gosp. Nordio s prevelikim strahom gleda na slavenstvo Gorice. Morao bi pak malo boljih savjeta dati, da se Gorica razvije u bratskoj ljubavi pučanstva jedne i druge narodnosti.

Dijete palo u živo vapno.

Trogodišnje dijete Ivan Kalac iz Huma palo je u jamu, gdje se gasilo vapno i pogorilo po čitavom tijelu, a osobito su mu bile izgorene oči. Bilo je prevezeno u bolnicu u Pulu, gdje je u silnim mukama umrlo.

Nek roditelji paze pomno na svoju djecu, jer se često dogadjaju razne nesreće koje čovjek ni ne predvidja.

Kapetan Fiamin umro.

Dne 29. o. mj. umro je u Opatiji, nakon kratke bolesti, gosp. Ivan Fiamin, pom. kapetan. Naš list je nedavno ocrtao njegov život u uvodnem članku prigodom proslave njegove osamdesetgodišnjice. S kapetanom Fiaminom gubi naš narod u Liburniji najkorenitijeg predstavnika stare nacionalne garde, svjesnog Jugoslavena, koji je svojim čvrstim značajem i vanrednom duševnom snagom imponirao i protivnicima. Njegova je posljednja želja bila, da ga pokopaju u Kastvu.

Pokoj njegovoj duši, a njegovoj udovici, rodbini i prijateljima naše iskreno saučešće.

Tudja valuta na tršćanskoj burzi.

Trst, dne 1. jula 1925. — Jedna engleska lira sterlina stoji 138 italijanskih lira; 1 amerikanski dolar 28 ital. lira; 100 švicarskih franaka 555 lira; 100 franceskih franaka 127 ital. lira; 100 čehoslovačkih kruna 85 ital. lira; 100 jugoslovenskih dinara 49½ ital. lira; 1000 madžarskih kruna 40 ital. centezima; 1000 austrijskih kruna 41 ital. centezima.

DAROVI
za fond «Istarske Riječi»:

Mate Peteh, Žminj 20 L, August Reljčić, Žminj 5 L, N. N. 5 L. Hvala!

Izdavač, direktor i odgovorni urednik: IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST" U TRSTU

Javljamo rodjacima, prijateljima i znancima, da je dne 29. o. mj. umro u Opatiji u starosti od 80. godina gosp.

IVAN FIAMIN
pomorski kapetan

Mrtvi ostanci pokojnika sahranit će se po njegovoj želji na groblju Sv. Lucije u Kastvu dne 1. jula u 5 sati poslije podne. Misa zadušnica služit će se u crkvi Sv. Lucije u Kastvu dne 2. jula u 9 sati.

U OPATIJI, dne 30. junija 1925.

Rascviljena udovica, rodbina i prijatelji.

ZAHVALA,

kojom se najiskrenije zahvaljujemo svima, koji sućustvovahu našoj neizmjernoj boli, povodom teškog gubitka ljubljena mi **supruga i oca.**

Osobita zahvala mnogobrojnim darovateljima kita i vijenaca, kao i ostalima, koji otpratiše nezaboravnog nam pokojnika k viječnome počinku.

OPATIJA, dne 29. junija 1925.

Tugujuća obitelj:
JAČIĆ.

Broj 28 Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta.) U Trstu, 9. julija 1925. Pojedini broj 25 cent. God. III.

„Istarska Riječ"
izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin". Pretplata za tuzemstvo iznaša 15— lira na godinu, a za inozemstvo 25— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I, Telefon: 11-57

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

Oglasi stoje 4 lira
za svaki centimetar visine u širini jednoga stupca. Za višekratno uvršćenje daje se znatan popust prema pogodbi. Plaća se i utužuje u Trstu. Dopisi se šalju uredništvu, a novac upravi. Nefrankirana se pisma ne primaju, a rukopisi se ne vraćaju ni u kojem slučaju.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari". — Narodna poslovica.

Zaplijene „Istarske Riječi"

Zaplijena predzadnjeg broja

Predzadnji broj «Istarske Riječi» bio je zaplijenjen prema ovoj odredbi:

Kr. Prefektura za tršćansku pokrajinu.

Br. 982-5053.

U Trstu, dne 25. juna 1925.

Prefekt za tršćansku pokrajinu

vidjevši da hrvatski tjednik «Istarska Riječ od 25. juna 1925., br. 26 u dopisu iz Sv. Ivana kod Buzeta sadržava krive i tendenciozne vijesti, koje su kadre poremetiti javni red;

vidjevši članak 3. općinskog i pokrajinskog zakona

o d r e d j u j e:

Hrvatski tjednik «Istarska Riječ» od 25. juna 1925. br. 26 je zaplijenjen.

Izvršenje ovog dekreta se nalaže kr. Kvesturi u Trstu.

Prefekt: Moroni.

Zaplijena zadnjeg broja.

Zadnji broj «Istarske Riječi» bio je zaplijenjen a naš direktor i odgovorni urednik predan sudu slijedećom odredbom:

Kr. Prefektura za tršćansku pokrajinu.
Br. 082-5152.

U Trstu, dne 2. jula 1925.

Prefekt za tršćansku pokrajinu

vidjevši da hrvatski tjednik «Istarska Riječ» od 2. jula 1925. br. 27 u članku pod naslovom «Franina i Jurina» tvrdi medju ostalim, da na čitavom svijetu ne opstoji jedan Parlamenat kao onaj u Italiji, poslušan i podložan Načelniku Vlade, koji donaša preda nj (Parlamenat) sve ono što mu pada u glavu; da narodni poslanici nemaju niti prava da podignu kakvu kritiku i da su kao vojnici podvrgnuti disciplini strožoj od one koja se je upotrebljavala u bivšoj austrijskoj vojsci;

Vidjevši da takove tvrdnje tvore prekršaj pogrda ustanova;

Vidjevši Kr. zakonski dekret od 15. jula 1923 br. 3288;

o d r e d j u j e:

Hrvatski tjednik «Istarska Riječ» od 2. jula 1925 br. 27 je zaplijenjen i naredjuje se da se proti odgovornima potigne tužba kod sudbenih vlasti.

Nalaže se kr. Kvesturi u Trstu, da izvrši ovaj dekret.

Prefekt: Moroni.

Sv. Ćiril i Metod

Kad su naši djedovi, stari Slaveni, došli u Istru, bili su još neznabošci. Imali su svoju vjeru i svoje zakone, po kojima su se ravnali i kako stari pisci tvrde, bili su hrabri, ali i dobroćudni i blagi.

Knjiga nisu imali, ni slova nisu poznavali, zato su i živjeli u tmini neznanja. Pisma u ono davno doba nisu imali ni drugi Slaveni po drugim zemljama. Prva slova i prve pisane knjige donijeli su Slavenima Sveti Ćiril i Metod.

Ta dva brata rodila se u Solunu prije kojih jedanaest stotina godina. U okolici solunskoj ima i danas dosta Slavena. U ono davno vrijeme bilo ih je i u samom gradu mnogo, i tako su ona dva brata već u svojoj najnježnijoj dobi mogli da usišu svu ljepotu i milinu našega jezika, koji je jamačno i njima bio materinji.

Ta su dva brata bila i vrlo učena. Osobito Ćiril, koji se prije zvao Konstantin. Pošto onda još nije bilo slavenskih knjiga, to su oni svu svoju mudrost crpali najviše iz knjiga pisanih grčkim jezikom. Kad su primili poziv, da podju u Moravsku, da ondješnje Slavene uče evangjelje, rekli su: — Kako možemo mi onim ljudima čitati evangjelje, kad oni ne razumiju ni grčki ni latinski? Isus, a za njime i apoštoli i ostali učenici njegovi, propovijedali su narodima evangjelje tako, da su ih oni narodi mogli da razumiju. Zato i mi, ako hoćemo da naše propovijedi u Moravskoj imadu smisla i uspjeha, moramo da za Slavene priredimo knjige, u koje ćemo pretočiti na slavenski jezik svu nauku Božju.

Što su rekli, to su i izvršili. Sveta su braća prevela svete knjige na slavenski i otišla u Moravsku, gdje su onom slavenskome narodu čitali evangjelje slavenski, što je narod uzneseno slušao. I čitavu službu Božju vršila su braća na slavenskom jeziku, na veliku korist naroda i na slavu nove Isusove vjere.

No kao i danas, Slaveni su i u ono vrijeme imali svojih neprijatelja. Ti njihovi neprijatelji bili su Nijemci i Latini. Kad su njemački biskupi čuli i vidjeli, kako sveta braća propovijedaju sveti Isusov nauk u slavenskom jeziku, smjesta su ih tužili papi nalagavši da Ćiril i Metod uče Slavene nekakvu krivu vjeru. Kad je zato čuo rimski papa, pozva braću u Rim, da se tamo opravdaju. Braća posluhnuše i krenuše u Rim.

Putujući tako skrenuše u Mletke, gdje su na njih navalili latinski popovi i biskupi kao gavrani. — Kaži nam, čovječe, graknuše oni na Konstantina, kakove si to knjige napisao Slavenima? Mi znamo za tri samo jezika, na kojima treba slaviti Boga: židovski, grčki i latinski. A Konstantin njima: Čujte, što sveti Pavao piše Korinćanima: — Ja bih htio, veli sv. Pavao, da vi sve govorite jezike... Ako trublja dade nerazgovjetan glas, tko će se pripraviti na boj? Tako i vi, ako nerazumljivu riječ rečete jezikom, kako će se razumjeti, što govorite?... Kako će neko reći amen! — po tvome blagoslovu, ako ne zna, što govoriš?... Ne zabranjujte, braćo moja, govoriti jezicima...» Tako je sveti Ćiril zasramio italijanske biskupe, ostavio ih i otišao u Rim.

U Rimu je svetu braću sjajno dočekao papa Hadrijan II., saslušao ih, i uvjerivši se o njihovoj pravednosti i mudrosti, blagoslovi slavenske knjige, što su ih oni napisali i dopusti, da se Slavenima služba Božja vrši u njihovu, slavenskom jeziku.

Konstantin je malo za time umro, dok se Metod vratio u Moravsku, gdje ga njemački biskupi stadoše i opet goniti i bacati iz jedne tamnice u drugu. Od muka i prenaporna rada umrije Metod god. 885.

Umro je Metod, ali je njegovo sveto djelo ostalo. Ostale su knjige, što ih je sastavio njegov sveti brat Ćiril, i ona slova, one knjige uvele su nas Slavene u kolo prosvjete i znanja. Mi smo Istrani ponosni, što se već od vremena Svete braće baš u našoj maloj zemlji vodila najžešća borba, da se očuva ono, što su nam oni ostavili u amanet: naš stari crkveni jezik. Zato je nama i neizmjerno mila uspomena na svetu braću, i mi se još svi sjećamo onih časova punih oduševljenja, kad se u cijeloj Istri, a i drugdje na dan 5. jula slavila uspomena na sv. braću. Ono je bio naš narodni blagdan — dan velik i divan, koji još uvijek živi u srcima našim, a i živjet će do vijeka.

Kako je izvršen sarajevski atentat

Dne 28. juna prošlo je 11 godina iza kako je izvršen sarajevski atentat, koji je bilo zametak velikog svjetskog rata. Znanstveni vjesnik «Nova Evropa», koji izlazi u Zagrebu donosi u zadnjem svesku prikaz tog atentata iz pera P. Slijepčevića. Taj su prikaz donijele sve jugoslovenske novine, pa ga i mi donašamo, da naši ljudi doznadu, kako je bilo.

Slijepčević piše ovo:

Tok Sarajevskog Atentata često se opisuje sa griješkama. Ovako je bilo.

Da nakon manevara Franjo Ferdinand i njegova žena posjete Sarajevo, to je bilo predvidjeno već od početka, u programu puta štampanom kao «rezervat», i poslanom na razne zainteresovane vlasti. (Interesantno je, da je taj program poslat ministrima predsjednicima Austrije i Ugarske, Ministru Vojnom, ministrima trgovine, šefu Bosansko-hercegovačke vlade, itd., ali nije ministru finansija za Bosnu, Bilinskom, mada je on bio najviše nadležan!)

Automobili su krenuli, po tom programu, iza 10 sati, od stanice pored logora, pa Mustajbegovom ulicom (današnjom ulicom Kraljice Marije), pa Kejom prema Vijećnici. Prijestolonasljednik sa ženom sjedio je u drugom automobilu ozada (ona desno); prema njima sjedio je Poćorek, a pored šofera adjutant grof Harah. U ostalim automobilima bila je pratnja. Vrijeme je bilo vedro i toplo. Na ulicama ne baš mnogo svijeta. Ulice je čuvala policija, a ne vojska. Osim sarajevskih policijskih organa, bilo je nešto iz Beča i naročito iz Pešte (oko trideset) tajnih agenata.

Čabrinović je dugo prije toga bio protjeran iz Bosne. Dan prije atentata javio je policijskoj Direkciji jedan policajni organ s Ilidže, da ga je tamo vidio, i pitao šta će s njim; Gerde je odgovorio neka ga ne diraju, samo neka ga paze. Nekoliko minuta prije atentata sreo ga je na Keju jedan drugi policajni činovnik, i zapitao odakle on u Sarajevu; nato mu je Čabrinović pokazao dozvolu iz Bosanskog Ministarstva da se može vratiti u Bosnu.

Čekalo je šest atentatora s oružjem u ruci, svaki s bombom i revolverom, osim Čabrinovića i Mehmedbašića koji su imali samo bombe. Neki su imali i otrov (cijankalij). Svi su čekali, na razmaku od jedno 300 metara, na Keju. Najdonji je bio Mehmedbašić, kod Austro-Ugarske (danas Narodne) Banke. Malo naviše, ne na Keju do vode, nego do kuća Vaso Čubrilović. Podalje, koso prema njemu, do vode, Čabrinović; dalje, na uglu Ćumurije Ćuprije (gvozdene), Cvetko Popović. Princip pa Grabež imali su mjesta dalje uz vodu, do Careve Ćuprije; ali se, u času Čabrinovićeva atentata, Princip desio niže, na uglu, vis-a-vis Popoviću, a s njim je bio kao gledalac, i Danilo Ilić. Grabež, ne videći Principa gore, tražio ga je. Atentatori su dakle bili blizu, i u cik-caku.

Automobili su išli dosta brzo. Mehmedbašić ih propusti. Tako učini i Čubrilović, koji je stajao na mjestu gdje se Kej savija, pa nije imao vremena ni da ih dobro sagleda. Čabrinović, stojeći do vode, vidio ih je poizdalje. Blizu njega stajaše policajac, i on ga zapita: u kojem je kolima prijestolonasljednik, našto mu policajac, neslućeći, odgovori: u drugim. Automobili već bijahu tu. Čabrinović brzo izvadi bombu, kucnu njome o parapet Keja (ili o stup sijalice?), i baci je lagano na drugi auto. Bomba pogodi u naslon ozada, pa se sama skotrlja na trotoar, tu eksplodira u času kad naidje treći auto, te rani lakše više osoba, naročito fon-Mericija, člana pratnje. Čabrinović odmah proguta otrov pa preko parapeta, skoči u Miljacku. Tamo ga uhvatiše, i drugom obalom rijeke povedoše u policiju, koja je bila kod Vijećnice.

Kako su automobili išli brzo, Prijestolonasljednik poodmače mimo Latinsku Ćupriju, tu naredi da se zaustave, da čuje šta je bilo. Vidjeo je kako s druge strane vode atentatora. Javiše mu ko je ranjen. On naredi svom ljekaru iz pratnje da ga previje, pa zatim krenu dalje, pred Vijećnicu. Tu je čekalo gradsko poglavarstvo. Ćurčić poče da govori, ali ga Ferdinand veoma uzbudjen, ljutito prekide: «Šta mi tu govorite, a dočekujete me bombama-...» No žena ga umirivaše, pa se govor nastavi, on odgovori, i malo pogledaše Vijećnicu. Neki kažu da je tu Ferdinand rekao: «Dakle je Tisza imao ipak pravo!» Prijestolonasljednik je zapitao Poćoreka, hoće li još biti atentata. Ovaj reče da misli da ne će, ali da, pored svih preduzetih mjera, nije moguće spriječiti ga, ako bi tko iz publike što pokušao; stoga preporuči da se vrate odmah u Konak, i da napuste dalji program (na redu je bilo pregledanje Muzeja). Franjo Ferdinand reče da hoće da vidi ranjenog Mericija, koji je već bio u Vojnoj bolnici, i o kom je otuda telefonski javljeno, da rana nije opasna.

Odredjeno je bilo, da automobili od Vijećnice idu Kejom do Latinske Ćuprije, i tu da skrenu u Franje Josipa (danas Kralja Petra ulicu). Videći da Prijestolonasljednik neće u Konak, a pribojavajući se novog atentata, Poćorek mu sada predloži da kazni Sarajevo, te da ne ide odredjenim putem, sredinom grada, gdje ga je svijet čekao, nego pravo niz Kej, kuda se moglo ići i brže. On to primi, i Poćorek to kaza šoferu. Grof Harah stade s leve strane pored Ferdinanda, na stepenicu, da ga štiti. Povorka krenu. Sada su pred njima bila dva automobila. Ne znajući o promjeni putnog plana, ovi skrenuše u ulicu Franje Josipa, a za njima i šofer Ferdinandova automobila. U tome času Poćorek se okrene šoferu i reče mu (njemački): «Mi se vozimo krivo, vozite pravo niz Kej». Šofer odmah ustavi, i krenu nazad. U taj čas, sa nutarnje (desne) strane, sa ugla ulice, sa tratoara, iz grupice svijeta, Princip opali iz revolvera, brzo dva puta. Prvim metkom pogodi Franju Ferdinanda u vrat. Ovaj se malko strese, šešir s generalskim perjem pokrenu se s glave, ali on još sjedaše jednako. Grof Harah pognu se i zapita ga osjeća li kakvu bol, a Ferdinand odgovori ponavljajući: «Es ist nichts, es ist nichts» (Nema ništa, nema ništa). Njegova žena Sofija, u isti mah bješe se podigla sa svoga mjesta i nadnijela prema mužu zabrinuto. Kao da je taj gest bio za nju fatalan. Kako se bila pridigla, drugi metak, namijenjen Poćoreku, koji je sjedio prema njima, pogodi nju s desnog boka u drob. Netko veli da je pri tom netko, iza prvog pucnja, Principa udario u ruku, te i tim pomjerio pravac taneta od Poćoreka prema nadvojvotkinji. (Jedan policajac kazao je na sudu, da je htio uhvatiti Principa odmah, no da ga je netko udario nogom i odgurnuo. Izgleda da je ovo bio Principov drug Pušara.) Ona je odmah pala u nesvijest. Ferdinandu već udari krv na usta i on, kako veli Harah, teško izgovori ženi: «Soferl, du musst leben für unsere Kinderl...» (Sofijo, ti moraš živjeti za našu djecu). Poćorek skoči, i zavika šoferu da brzo tjera u Konak, raskopča Ferdinandu bluzu na vratu i vidje ranu. Dok stigoše već i nadvojvoda izgubi svijest uslijed gubitka krvi i zagušenja. Kroz četvrt sata ljekar, koji se odmah nadje tu, konstatovao je smrt njegovu, a njenu još prije.

Medjutim, iza drugoga metka, Princip bješe okrenuo broning sebi u prsa da se ubije; u taj čas zgrabiše ga sa svih strana, oboriše, i stadoše biti, naročito oficiri sabljama. Policija ga jedva povede iz rulje. Bomba mu osta na pločniku.

Čabrinovićev atentat bio je ispred deset i po sati. Principov nešto iza 10 i tri četvrti.

Nastala je tolika panika, da su, bojeći se novih atentata, tijela nadvojvode i njegove žene sutradan prevezli iz konaka ne na glavnu, nego na blizu stanicu, kroz dvostruk kordon vojske. Cio dan atentata inače je protekao mirno. Po noći je bio dogovor za demoliranje, koje je počelo sutradan.

Ovo su autentični podaci o atentatu prema onome što se iskazalo na raspravi i onome što nam je pričao jedan prijatelj koji se desio na licu mjesta kad je Franjo Ferdinand poginuo.

P. S.

Tri groba

Ivan Fiamin

Dne 29. juna umro je u Opatiji, nakon kratke bolesti gosp. Ivan Fiamin, pomorski kapetan.

Neke crtice iz njegova života iznijeli smo u «Istarskoj Riječi» od 12. maja o. g. — prigodom njegove osamdesetgodišnjice. U one dane bio je naš Fiamin čil i vedar, i niko ne bi bio mogao ni da posluti, da ćemo ga tako brzo izgubiti.

Oborilo ga naglo, kao vihar, ali ni na smrtnoj postelji nije izgubio svoj živi i zdravi humor. Zadnje riječi, što ih je liječnicima kazao, bile su: — Ozdraviti me ne možete, ni boli mi ne ćete ublažiti, a vi podmažite paluge, pa neka brod što prije ide, kamo mu je poći..

I otišao.

Prije nekoliko godina kupio je pokojnik u kastavskom groblju Sv. Lucije zemljište za svoj grob. U oporuci je ostavio, da ga se ondje zakopa. Ta mu se želja ispunila: u srijedu, 1. jula preneseni su njegovi smrtni ostanci u Kastav, gdje je uz posljednje počasti i sahranjen.

Fiamin je bio dušom i srcem naš, narodan čovjek. To se vidi i iz njegove posljednje volje, napisane i usmene, kojom je odredio, što da se čini s njegovim imutkom.

S kapetanom Fiaminom gubi naš narod u Liburniji najkorenitijeg predstavnika stare nacionalne garde, svjesnog Jugoslovena, koji je svojim čvrstim značajem i vanrednom duševnom snagom imponirao i protivnicima.

Slava kapetanu Ivanu Fiaminu!

Rikard Tomašić

Naši najstariji ljudi u Opatiji sjećaju se još onih davnih vremena, kad u Opatiji još nije bilo nijednoga stranca i nijedne vile izim Vile Angioline, što ju je bio sagradio Riječanin, Higin Scarpa. U ono vrijeme sva je Opatija bila jedna kita lovora. Kućice, naše domaće, bile su rijetko posijane, U jednoj takovoj maloj kućici, kraj «Portića» živio je poznati Pepić Tomašić. U tom svome stanu otvorio je on negdje prije šezdeset godina skroman dućančić, koji je poslije više godina, kad je Opatija počela da se razvija, njegov sin g. Pavao Tomašić proširio i modernizovao.

Od muške djece ostao je g. Pavlu Tomašiću jedan sin: Rikard. Dao ga je u trgovačku školu, a zatim ga je zadržao kod sebe, da mu pomaže u trgovini. Najprije poslao ga u svijet, da na svoje oči vidi i nauči, kako drugi rade i posluju. Mladić je bio vrlo bistar i pronicav, pa je mnogo vidio i mnogo naučio. Kad se vratio kući, htio je da stečeno znanje primijeni u praksi. Neke svoje osnove izveo je već prije rata, druge u najnovije vrijeme. Tako je on na mjestu, gdje je njegov pokojni djed imao svoj nevelik posjed, sagradio divnu zgradu, jednu od najljepših u Opatiji s kavanom, koju je nedavno dogradio i proširio. Kupio je «Punticu» i poljepšao je, tako da je danas na diku cijele Opatije. Proširio je trgovinu svoga oca, udario temelj jednoj drugoj trgovačkoj tvrci, postao predsjednikom društva «Kvarnera», i tako je on u domaćim i stranim trgovačkim i uopće poslovnim krugovima stekao glas, kakova nije prije njega uživao naš čovjek u ovim našim stranama i evo u naponu, u jeku njegove najljepše dobe.

u trenutku, kad to nije niko očekivao, napala ga ljuta bolest, kojoj je tražio lijeka u Beču, ali uzalud, jer ga je nemila smrt shrvala dne 29. pr. mjeseca, istoga dne, kad i našega staroga kapetana Fiamina.

Svi, koji su Rikarda poznavali, pokazivali su za nj u vrijeme njegove dugotrajne bolesti velik interes, dok bi upravo nemoguće bilo opisati dojam, što ga je izazvala u svim ovim našim krajevima vijest o njegovoj preranoj smrti.

Bilo mu je tek četrdeset godina!...

Pokojni Rikard nije bio samo čovjek velikih sposobnosti, već je bio i vanredno dobra srca. Najbolji sin, vrlo dobar brat i prijatelj. Tko je pokucao na njegovo dobro srce, bio je siguran da će u njega naći pomoći i potpore. Mnoge je naše ljude ponamjestio, mnogima pribavio koricu kruha..

Rikard Tomašić bio je naš čovjek. Svi mi, koji mu bijasmo bliže, živo se sjećamo, s kakovom je strepnjom u vrijeme velikoga rata pratio sudbinu ugroženog Slavenstva a i poslije, u ovim sadašnjim prilikama, on bi se uvijek našao na poprištu, kad je to narodna dužnost od njega tražila.

Svi žalimo za njegovim mladim životom i toplom, bratskom dobrotom njegovom. Svi žalimo za njim, pa i sami stranci, koji su ga uvelike poštovali i zbog njegovih vrlina i zbog njegovog lijepog načina, kojime je susretio sve i svakoga.

Iz Beča preneseni su njegovi smrtni ostanci u Opatiju i tu su na groblju — na «Kosovom» — sahranjeni uz lijepe počasti i uz učestvovanje velikog broja svijeta.

Rastuženim roditeljima, koji ne gube u njemu samo miloga sina, već i pravog, dobrog prijatelja, te svoj ostaloj rodbini naše najiskrenije saučešće!

A Tebi, Rikarde, neka je laka ova naša crna zemljica!

Josip Pangerc

Danas mora da naš list zabilježi i treći slučaj smrti. Prekjučer umro je u Dolini nakon teže bolesti Josip Pangerc, bivši općinski načelnik, bivši narodni zastupnik u istarskom saboru i član pokrajinskog odbora. Pokojni je Pangerc od mladih dana neumorno radio na narodnom budjenju osobito u sjevernom dijelu Istre. Pred očima mu je bila samo dobrobit naroda, pa je sve svoje stvari zapustio vršeći plemenitu zadaću narodnog apostola. Dok ga nije bolest shrvala na krevet ostao je neumoran radnik na narodnoj njivi. Višegodišnji odbornik našeg političkog društva, najpouzdaniji društveni povjerenik iznašao je pred odborske sjednice stvarne predloge u upute, po kojima se opažalo, da je Pangerc čovjek iskustva i propitane borbe. S njime gubi Istra jednoga od starih svojih kremenjaka i suborioca naših narodnih vodja Spinčića, Mandića i Laginje.

Nek je vječna slava Josipu Pangercu, i zemlja, za koju je on toliko radio, nek mu bude laka!

DOPISI

IZ RIJEKE.

Još o svetom Vidu. — Što veli historija? — Šior Tranquilli i riječka mizerija. Povodanj.

U doba, kad su na Rijeci, osim trave, rasle još i neke druge stvari, iznikla je i ova poslovica: — Sveti Vid — crešanj sit. Ninetta zna još i jednu drugu, ali ne će da mi je kaže. Svejedno, kad već i ova, što sam je netom izuio, pokazuje, da se je na Rijeci od vajkada govorilo latinski, a pokazuje i to, da je naš riječki latinski jezik oduvijek vragometno naličio — hrvatskomu. Uzmite u ruke kakovu komparativnu gramatiku, pa da se odmah i sami uvjerite.

I djed našega Andreta Osojnaka govorio je u mladosti svojoj nekakav latinski jezik, koji je bio na vlas sličan kastavskomu narječju, tako da nisu ni ljudi vrlo tankoga uha mogli kadgod da raspoznaju, gdje je u njegovu govoru počinjao hrvatski, a gdje je svršavao latinski jezik.

Mnogo mješavine ima u ovoj našoj Rijeci. Jest Boga mi! Ovime ne mislim reći, da se samo u našim glavama uvijek nešto miješa. Ima i u historiji našoj stvari koje se prepliću, koje izlaze jedna iz druge tako, da na kraju krajeva ne znaš, koji je to vrag. Uzmimo u ruke Koblera, koji je bio od prilike toliko fjumanski Latinac, koliko i Zanella. Razlika je samo u tome, što je Kobleru bio ćaća Kranjac, a Zanelli — mama Kranjica. Jedno stoji a to je, da Kobler je najveći riječki historičar, dakako osim Sušmela, koji takodjer vuče svoju lozu iz «kranjske dežele». (Kome su svi ovi detalji poznati, mora, ako mu djavo nije uzeo pamet, da prizna, da na Rijeci «extra Sclaveniam non est vita, ali si est vita, ni vrag za nju ne pila...)

Uzmimo dakle Koblera, pa što ćemo u njemu naći? Naći ćemo jedno mjesto, gdje Kobler veli, da su u staro doba Riječani bili pogani i da su obožavali jednoga Boga, koji se je zvao Svantevid. Taj Svantevid bio je Bog starih Slavena, pa su prema tome u ono staro doba i Riječani bili Slaveni. Kad su zatim došli na Rijeku kršćanski misionari, nisu nikako mogli iz tvrdih riječkih glava da izbiju onoga staroga Boga Svantevida, pa što su učinili? Prvu su crkvicu na Rijeci posvetili kršćanskomu mučeniku Svetomu Vidu i tako su uspjeli, da su ljudi malo po malo zaboravio na staroga slavenskoga Boga, a primio kršćanskoga sveca, kome se i danas svi klanjamo. Kobler veli, da je takovih slučajeva bilo i drugdje po našim zemljama, pa ja mu to vjerujem, to više, što — kako svi znate — ima u blizini Mošćenica brijeg, koji se zove kao i jedan drugi slavenski Bog — Perun, a ima onuda i drugih imena, koja nam pokazuju, da mi smo u starini, kad su naši stari ovamo došli, imali svoje narodne, starodrevne bogove. Altroché Latini!

Neke naše ženice — naročito one u starom gradu —, razbijaju sebi glavu, dali će nam sada biti štogod bolje, otkad su nam crkvu Svetoga Vida podigli na katedralu. Ja bih rekao, da nam ne će zato biti ni bolje ni gore. Bog i sveci ne mare za lijepa i raskošna prebivališta. Njihovo je najljepše prebivalište dobro i pošteno ljudsko srce. Osim toga mi znamo, da se je na Rijeci zbilo jedno veliko čudo, kada tu još nije bilo nikakve lijepe i velike crkve. To je bilo onda, kad je onaj Petar Lončarić, strašan igrač, razljutivši se, bacio na spasitelja, što je visio na križu, kamen. Na rebrima Isusovim stvorila se rana, iz koje je protekla krv...

Sveti Vide, pomozi nas ti, kada ne će drugi!

Bez straha, da će vas zaplijeniti, možete danas pisati, da je stanje na Rijeci upravo dezolatno ili kako bismo mi rekli: strašno. Najernije piše o Rijeci neki Vittorio Tranquilli u «Piccolo della Sera». Iznio je već nekoliko članaka, u kojima otkriva svu nevolju i strahotu našega grada kao i mnoge poteškoće i zapreke, koje stoje na putu raznim provedimentima.

Ja pak ne gledam tako crno (Možda od straha, da me ne zaplijene?). Imamo novu katedralu, koju je prije neko dvijesta godina dogradila slavna kontesa Uršula von Thonhausen, imamo biskupa, koji i nije biskup, a ipak već «berma», imamo fešte i još ćemo ih imati, imamo arco romano, imamo peškariju, u kojoj se prodava riba za gospodu, imamo porat, u kome bi mogla stati flota jedne velike države, imamo kredit od 25 milijuna lira uz 4%, imamo projekt za tramvaj na Volosko, imamo pet plovanija, imamo jedan štumih, kakova nema u čitavoj srednjoj Evropi, imamo vele «sperànzi», imamo i «ovega i onega» — ja — mein Liebchen, was willst du noch mehr? a to se hrvatski kaže: — Ma — Kuma Francika, ča bite morda još oteli i jednu zlatnu uricu?

Pa imamo i onu blaženu konferènzu u Firenzi (che longhi brodi!) Već petnaest dana novine pišu, da je rodila, no još se ne vidi ništa. Ali doći će i to. Velé, da je ovih dana otišla onamo nova komisija s krišterima, pa ima nade, da će ovaj put nešto izaći. Pa i vrijeme je više! — rekli bi Dalmatinci.

Kako vidimo, svi znaci kažu, da se Rijeka upućuje svojoj staroj slavi i veličini. Dunque, šior Vittorio Tranquilli si tranquilli...

Na Ivanju u jutro moji su se sugradjani probudili u velikom strahu. To triska, to tutnji, kao da se na grad prosula vatra iz pet stotina baterija. Sudnji dan! Svijet je u prvi čas pomislio, da je to možda kakova druga «sacra entrada». Medjutim ono nije bila nikakva «sacra entrada», već je ono bio strahovit prolom oblaka, koji je u jedan čas pretvorio čitavu Rijeku u jednu pravu vodenu — rijeku. Sve nabujalo, uzavrijelo, zašumilo. Voda prodire u kuće, u podrume u dućane. Još malo i sva bi ona svila iz raznih skladišta i dućana zaplovila put Sušaka na nepocijenjivu štetu siromašnih šveršicera.... Užasnuti je narod s grozom u duši gledao onaj rasap. Tu su jedan do drugoga bili Italijani, Madžari, Nijemci i mi Jugoslaveni. U onaj čas bili smo svi dobri i plemeniti. Zajednička opasnost vezala je naše duše i srca naša vezom još nevidjene ljubavi.

Kad je poslije nekoliko vremena opasnost minula, mi smo još stajali na svome mjestu i komentirali dogadjaj. Što je opasnost bivala manja, to su se i duhovi većma oslobadjali i ja sam čuo, kako Madžar govori Nijemcu:

— Da ju je barem sada raznijela voda, kad ne može da bude naša!

Nijemac Madžaru: — Eh: da smo mi Nijemci znali, da će nas ovaj perfidni grad ovako nasaditi!

Jedan riječki autonomaš drugome: — Che ghe venisse un deluvio universaal e la sundrasse tutta!...

Jedan Napoletanac drugome Napoletancu: Managia anima sua! Da ju je prije ponijela voda, ne bismo se ni mi bili razočarali...

Ja, Rokac, drugomu Rokcu: — Ma kakva bila ova naša gomilica, neka je jednako dragi Bog poživi! Amen!

Zatim smo se svi razišli, da opet jedni na druge režimo baš kao pravi sinovi Eve.

Rokac.

IZ PORNJANA.

Sigurno ćete se začuditi, da i iz ovih krajeva dobivate dopis, ali naše prilike sile, da se i javno potužimo o onome, što držimo da je naše pravo. Potužiti se naime imamo na našu crkvenu upravu.

Mi Pornjanci imademo svoju kapelaniju, ali iza kako su nam uzeli našeg dobrog kapelana, dolazi katkada misit k nama plovan barbanski veleč. gospodin Jakov Cecinović. On naravski imade od naše kapelanije potpuni dohodak. On nam ne ugodi, što bismo mi htjeli, a čini se gopodarom naše Pornjane. Na dan Duhova došao je k nama misiti, i mi smo svi proti njemu ustali. Kao svećeniku svaka čast i priznanje, ali smo proti njemu radi uprave sa imanjem naše plovanije. Naša plovanija ima svoju kampanju (posjed), koja je prema kontraktu bila dana na fitancu Ivanu Biliću za 600 lira. Taj kontrakt je istekao 16. decembra 1924. Sama kampanja vrijedi 24 hiljade lira. 14 dana prije su hodili naši ljudi plovanu u Barban, da će za fitancu dati više od 600 lira, pa nek dade kampanju na licit. No on je odgovorio, da neće dati na licit, već da će je dati opet Biliću za 600 lira. Na to je skočio riječima na plovana naš kamenar Kršul Paškval, jer da je kampanja naše pornjanske crkve, i da nije lijepo, da on dela samovoljno, kad bi ljudi bili dali za fitancu 1000 lira. Našoj crkvi pada štuk i krov. Naš narod ljubi crkvu i svi bi htjeli, da crkva ima više. Sve je to lijepo predočio gospodinu plovanu naš hrabri Vazmoslav Kršul, koji čvrsto drži za našu crkvu. Svi su pak Pornjanci potpisali, da ne će drugoga za ključara, nego Paškvala Kršula i da zahtjevamo svu upravu naše crkve na Pornjanu i svoga kapelana, jer nas je 300 obitelji, pa imamo pravo na plovana. Mi smo već tri puta protestirali kod biskupije radi te nepravde ali naš biskupija još uvijek vodi za nos.

Na dan Duhova sav je narod bio prisutan i u ime svijù je plovanu kazao naš Ivan Mošnja, da neka se odreče od Pornjane, da mi ga nećemo samo za mašit na Pornjanu, da on nas drži za blago. Mi ćemo svoju upravu od svoje crkve i kamerare one, koje ćemo mi, a ne koje će on. Mi ćemo plaćati samo one dugove, koje će učiniti po odluci našoj. Konačno mu je Mošnja kazao, da ćemo ga držati, dok nam dodje kapelan, ali da nam mora doći misit svake nedjelje. On je odgovorio, da ne može doći svake nedjelje, a mi smo mu rekli, nek ostavi Pornjane, da ćemo zapr.t crkvu, ali on da ne smije ništa činiti od uprave naše crkve, ako o tome ne obavjesti ljude, koje mi izaberemo za kamerare. Paškvala Kršula imademo, a još ćemo izabrati jednoga, pa neka oni paze na upravu našeg crkvenog imanja i na popravak naše crkve. Ne želimo ništa drugo nego da se ova stvar riješi u skladu sa željama naroda.

IZ SMOLJANI.

Sa svih strana naše tužne Istre svi se samo tuže. I mi imamo toga pune vreće, pa hoćemo da se malko istužimo u našoj miloj novini.

Svi se tuže na nesnosne poreze, pa i mi moramo ovdje da ih silom plaćamo. Jedan mjesec utjeravaju nam poreze; čim platimo poreze evo drugog platežnog naloga. globe! Globe nas radi naše djece što ne pohadjaju italijansku školu, pa smo ovdje u našem selu bili primorani svi roditelji da platimo globu po prvi put 12 lir, a drugog puta obećaše nam četverostruko. Mi roditelji izjavljujemo: «Mi smo našu djecu danomice slali u školu, ali čim su djeca u početku školske godine uvidjela da je mjesto njihovog prošlogodišnjeg učitelja g. M. Demarina u školi neka druga nerazumljiva učiteljska ličnost, stupiše u štrajk te nijesu htjeli pohadjati školu. Ovog smo mjeseca bili primorani platiti globu. Uvidjele su valjda i školske vlasti da djeca ne idu rado u školu k svojoj novodošloj nerazumljivoj učiteljici, pa prošlog nam mjeseca poslaše opet jednog starog učitelja, dakako Italijanasa. Hvala Bogu, u našem selu postoji već od god. 1906. škola samo sa jednom učiteljskom silom. Uvjerili smo se da je više vrijedila ona jedina učiteljska sila razumljiva, nego deset učiteljskih sila nerazumljivih. Mnogo nam dobra misle, kad su nam jednoga oteli, a dva darovali. Izbrisali su našu obuku u našem hrvatskom jeziku misleći, da će time našu nevinu dječicu na udicu uhvatiti, ali kruto se varaju! Jošte se nije desilo, da bi koje dijete zaboravilo svoj materinski jezik, pa mislimo da ni naša djeca neće. Žao nam je što će nam djeca ostati slabo pismena i neobražena, ter iskustvo kaže, da ne će biti uspjeha.

U našem selu nalazi se crkva, koju smo mi Smoljanci sagradili pred 30 godina. Čim smo crkvu sazidali mislili smo crkvene vlasti, da bi nam se crkva čim prije blagoslovila i da bi nam trebalo da nam se pošalje jedan naš svećenik, ali glas naš ostao je glas vapijućega u pustinji do dana današnjega. Dne 21. 6. 1925. bila je ova naša crkva blagoslovljena i promislio se u noj tek 30 godina poslije našeg nadanja. Promisio i blagoslovio je crkvu veleč. g. župnik u Sv. Vićentu Ivan Žustović sa veleč. g. umirovljenim župnikom Dragutinom Korenikom. Gradeći crkvu, mislili smo, da će se u našoj crkvi misiti i pjevati onako, kako naš Smoljanski narod želi, ali vremena se mijenjaju, i vidimo da se nade promijenile. Na blagoslovu crkve, pjevao je neki djevojački pjevački zbor iz Sv. Vićenta, dakako za nas nerazumljivo, razumili smo samo župnikovu propovijed, dočim ništa drugo(!)

Crkva je posvećena «Svetoj Mariji od Zdravlja».

Pretprošle sedmice u našem milom i tužnom selu odveli nepoznati zlikovci g. Anti Živoliću par volova u vrijednosti od L 8000. Naš Ante trpi veliku štetu, a lopovima sigurno malo koristi. Vidimo da svakim danom idemo sve u veću gospodarsku krizu. O, kad ćemo već jednom živjeti u slozi i ljubavi.

IZ CRESA

Kako bi to moglo biti, da bi Cres ostao zadnji! Nedaj Bože! Naša posujilnica počela je u ovo zadnje vrijeme malo življa biti. Ta je njezin život, valjda nije nekomu po ćudi, pa radi toga, bit će, da su oblastima prispjele da se u njoj urote kuju. Dne 22 ov. mj. oko 10.30 sati dodje u ured posujilnice g. maršal karabinijera sa drugom dvojicom, da provedu premetačinu. I proveli ju, al naravski gosp. maršal nije ništa našao. Ta što bi i našli, kad naša posujilnica samo misli, kako bi mogla narodu u ovim teškim danima pomoći. To je njezina skrb, briga i rad do sada, a bit će i u buduće. Mislimo, da ovakove premetačine ne služe nikomu u čast!

Teška je nesreća snašla Cres. Dugotrajne kiše vrlo su oštetile vinovu lozu, tako da je već sada skoro polovicu grožđja popadalo, a dnevno još pada. Peronospera se strašno širi, a škropiti se ne može zbog neprestanih sla-

PODLISTAK

ERNEST RADETIĆ:

Babe ča čaraju, stirajte z hiže!

Pripovjest iz istarskog narodnog života u porečkom dijalektu.

(Nastavak i svršetak.)

Jive je malo spa. Ni pasalo janka po ure, a on je počeja jokati od trbuha. Une tošigane trave su ga počele gristi po črivi, kako da te mu hi rasprikidati.

«A joh, majko moja, moj trbuh — —»

«Vogani mi gori, u črivi, živi vogani, lipi tac moj. Svi se je zgrčija od muke, skaka je po postelji i tombula se z jenoga kraja na drugi. Na hipe je skiča, kako kad se blago kolje. Svi su po hiži počeli ko njega plakati, ki nisu mogli čuti, kako se muči.

Cilo potle podne je tulija od boli, a u večer je, brižan mali bija mrtav. Une tošigane, pokupljene Bog zna skolde razderale su mu mala črivajca i on je zdahnuja...

Grgo ga je vred prija na ruke, diza mu glavu, ma za niš, oči su se zabilile, na usti mu se je pokazala nika zelena slina, a uno malo tilajce padalo je mrtvo, priz života z ruk.

«Jive moj, lipo dite moje, ča da me ne čuješ...zabugarila je Katarina, ljubeći mu ledene prste na rukah, oči, čelo i lice, ma Jive je ni čuja...

«Zaželjeni sin moj, ča će brižan tac tvoj, priz ragača svoga...» šapta je Grgo sinu, ma sin je muča...

Svu noć je gorila sviča u hiži, svu noć se je plakalo i jokalo, ma za niš. Stara Manda njim je ubila svojin čaranjen i štrigljanjen jedino muško dite.

Kad su ga dva dana potle nosili zakopati njigova mati ni plakala za kason i cilo se je selo štupilo, ča bi da mu mati ne plače. Samo je mučala i gledala kako da niš ne razumi i kasu prid sobon.

Kad su ga kalali na konopi u zemlju i kad su pale na kasu prve grude trde zemlje uškiknula je, kako da je ki ubója z dageton u srce i takala letiti po cimiteru.

«Jive moj, Jive, dite moje, kamo si mi se zakrija?» vikala je i iskala ga po svakon kutu.

Nenoga ni vidila ko sebe i nenoga od sojih ni poznala. Komoč su je držali, tako je cukala sobon.

Bila je pošla spameti od žalosti za svojin diteton.

Ni doma se ni umirila. Jeno malo bi mučala i bila tiho, a potle bi skočila i takala drčati po hiži, upirali sva vrata i svakamo bi zaviknula:

«Jive, Jive, ujavi se materi svojoj...» ma ujavija se ne bi nedan.

Iz kužine bi poletila u kamaru, iz kamare na šufit, pak u konobu, a s konobe u dor i svaderi bi oprla vrata i zvala Jivu, ma Jive se ni javlja.

To je duralo dane i dane, misece i misece.

Brižan Grgo, koliko noći je proplaka. Jedino dite mu je umrlo, dobra njigova Katarina pošla je spameti za diteton, a on je sad sam i nima nenog komu da se potuži. Brat mu se ni stija uženiti i ni ima ki janka da njim skuha jisti, a una dica gredu sva rasprikidana, neumivena i neučešljana. Da mu je samo Katarina zdrava, zabilo bi se i na pokojno dite, magari kasnó, ma i uta luga bi pasala. Ma tako, Katarina spameti, veliki špitakuli u hiži. Ča da učini?

Da je pozvati nikega starega iz Mutrilja da vidi ali bi se moglo pomoći ženi mu. Staru Mandu ni stija janka blizu hiže, prike mu se je vajk peralo, da je ona kriva smrti diteta mu. Ona je gorila, da štrigo ni bija krepa, da se je tija samo pritajiia u hiži i da ona ni kriva, ma on se drugo ni fida u nju.

Drugi dan je doša uni stari iz Mutrilja i da je i on svoju ricetu: «Kad Katarina poč-me bižati iz kamare u kamaru, dočekajte je z punon goledon ledene vode za vrati i zlite je je na glavu. Od toga će se tako preneti, da će se je svi moždani obrnuti pak te doj nazad na pravo misto, kako su bili...»

Za tu soju ricetu je ponija sobon jedan srebrni fijorin, koji je zapija u oštariji još prvo nego je doša nazad doma...

Kad je drugi bot takala Katarina bižati po hiži učinili su unako, kako je reka «medig» iz Mutrilja. U doru su je dočekali zad vrati z goledon punon ledene vode i svu su je zlili za vrat. Ona je samo uškiknula i pala kako mrtva na pod, tresući se od straha kako prut. Kad je došla nazad u se takala je plakati, kako malo dite na vas glas. Ponesli su je u postelju i čuda je čuda, ležala bona. Uno bižanje je je svejeno čepivalo, ma kako je bila debula ni mogla s postelje.

Najzad se je Grgo maknuja. Poša je dreto u Poreč po mediga, hitija je pridanj pun klabuk srbrnih fijorina i reka mu z oči punima suz:

«Eko, šjor dotor, ne ču šparati, samo mi ženu spasite...» Medig je uzeja samo pet fijorini, a drugo je torna Grgi i j reka:

«Ja nis medig, da gulin ljude, nego uzimljen za vižitu unoliko, koliko mi je potriba

...ih vremena. Sada nam je nadošla nova nesreća — tuča, koja je u malo časova uništila glavno mjesto — Lovrəški. Cresani zabrinutim okom gledaju u svoju budućnost, a to tim većma, što su se na maslinama pokazale neke mušice, koje i njih uništavaju, a buhač cijene nema. Svi se u čudu pitaju, kako će se moći prehraniti, a kamo li još razne poreze platiti? U ovo bi se morale zamisliti oblasti.

Sada vam moram samo žalosne stvari javljati. Dne 19. ov. mj. zavio se Orlec u tugu, jer je toga dana grom ubio mladog čovjeka imenom Kučić. Ne sluteći nikakova zla, otišao je toga jutra oko 7. ure da popelje svoga konja na pašu. Kako se nije vratio odmah, to se ukućani a pogotovo njegov otac, zabrinuo, tim više što je slabo vrijeme bilo. Podje da ga traži, kad eto na putu ga nadje mrtva!. Ne treba opisivati boli i žalosti oca mu i njegove obitelji! Bio je tih i radin, a bilo mu je jedva 28 godina! Ostavlja udovicu sa dvoje nejake dječice. Dok vam ovo pišem, dolazi u Cres opet druga žalosna vijest, da je u Ustrinama ubio grom jednoga čovjeka a četvoricu ranio. Same žalosti!

IZ VELOG MLUNA KRAJ BUZETA.

Bit će nam oprošteno, što se iz našeg malenog seoca rijetko kada javljamo. Naše su kosti preumorne te jedva čekaju da dodje nedjelja da se malo odmore i tek tada može čovjek da primi u svoje hrapave ruke pero i da se sjeti sa par riječi svoje mile «Istarske Riječi». Naše je selo na vrhu u čistom i svježem zraku, pa i narod je ovdje čist, čista mu je duša, razum i srce, koje znade ljubiti svoj mili materinski slavenski jezik. Nijedna nam sila na svijetu ne može da otme naš slavenski jezik i istrgne naše narodno srce, jer nam je to dala i ostavila kao najsvetiji miraz naša slavenska majka. Naša čitaonica napreduje do sada u najljepšem redu, samo što imademo sada malo vremena, a da bismo mogli redovito posjećivati prostorije i pratiti novine koje nam dolaze. Čovjek umoran od napornog dnevnog rada dolazi kasno u večer kući da odmori svoje umorne udove, ali iako umoran uzima u ruke milu mu «Istarsku Riječ» da dozna još nešto o nevoljama i patnjama svoje braće diljem čitave kršne Istre.

Samo da prestane malo toliki posao u polju, pa ćemo i mi malo revnije da prionimo na knjigu i čitanje. Uvidjeli smo da nam je čitanje do danas mnogo koristilo, a i koristiti će nam svakim danom više. — Na polje inače nemamo da se mnogo potužimo. Dosad ide skoro sve u najljepšem redu, samo što su nam vinogradi skoro sve uništeni od peronospore, tako da **čovjeka jeza hvata, kad se približi vinogradu, koji je tako rekuć uništen. Tište nas** k tome i druge nevolje. Skoro svake sedmice dolaze nekakve nove «taše» ni sami ne znamo na što tako, da to mora uništiti i bogataša, a kamo li ne će siromašnog seljaka. Pitamo mi naše «šijore» kada će se ovo breme s naših ledja skinuti i umanjiti, da bude naš seljak mogao da malo lakše diše. Kosa se čovjeku ježi kada pomisli da mora na sve strane da plaća, a primiti nema ni otkuda.

Mislimo da bi bilo vrijeme, da se već jednom smanje svi ti razni porezi. Drugom zgodom više.

IZ BERAMŠTINE.

(Ima osoba, koje vele, da u Bermu i okolici nema narodnih ljudi, jer da je tamošnji narod udario novom strujom i da ne pripoznaju nikakovog nacijonalizma. Radi toga i donašamo u cjelini ovaj dopis, koji nam je poslao jedan tamošnji naš seljak. - Op uredništva).

Veleštovani uredniče! Evo došlo je vrijeme, da se i mi jednoć javimo u našoj preljubljenoj «Istarskoj Riječi». Nikada nema glasa o nama, kao da nas niti nema na zemaljskoj kugli. No ipak smo još živi i zdravi kremenjaci.

Lietina, hvala Bogu, dosada ide dobro, samo grožđje će nastradati od prevelike kiše. Malo imamo zasadjenih loza, pa ćemo malo imati i vina, a i ono malo što imamo, će se rasipat. Sijeno sada ne možemo kositi. Nekoji su pokosli livade pred osam dana, a sada im se sijeno kupa u vodi. Ako ovako produlji kiša kroz osam dana ćemo od silnog sijena imati puno gnoja.

U zadnjem broju zakutnog lista se javlja jedan dopisnik iz Berma i spominje neku propagandu i neke mreže, te spominje jednog mladića iz Trabe, da on propagira za «Istarsku Riječ». Nama ne treba propagande, jer mi i sami znamo, kojim ćemo putem ići. Radi ovoga napadaja našli smo četiri nova pretplatnika za našu «Istarsku Riječ»

Dragi čitatelji! U kratko ću vam kazati o onim Beramcima, što su proti naše novine. Blaženi dopisnik se hvali sa seljačkom organizacijom i njihovom slogom. Naručili su za članove Tomasovu drozgu, sumpor i modru galicu. Hvalili su se, da su mnogo zaradili i da dobitak im je ostao u njihovim žepovima i da će na taj način moći živjeti. Kad im je došla Tomasova drozga, su ljudima izjavili, da će davati kvintal po 28 lira. Kad su ljudi sve oduzeli i kad je bilo za plaćat, kazali su, da ne mogu davat po 28 nego po 34 lire. Medjutim je u Pazinu bila Tomasova drozga po 30 lira kvintal; dakle 4 lire jeftinije nego kod njih. No gospoda znadu, kako se prodaje. Prevarili su ove godine nekoje, ali neće u buduće.

Dragi mladiću! Slušaj ovaj moj savjet: Pretplati se na «Istarsku Riječ», jer ćeš u njoj naći više zabave nego u birtiji. Dosta ćeš novca zaštediti, ako se manīš birtije, a pretplatiš na «Istarsku Riječ». U njoj ćeš doznati, što se po svijetu dogadja i kako se gospodari. Ne ćeš dobiti od nikoga ni ćuške ni kamenom po glavi i ne će biti trebati ići liječniku sa razbijenom glavom. — Mladiću, ne troši uludo novac, jer će doći starost, pa će pitati, gdje je bila mladost.

Za danas dosta, a drugi put ću se javiti više.

Jedan seljak.

IZ FUNTANA.

Navalila su kišovita vremena pa ni ne možemo raditi u polju. I tako smo uslijed kiše mnogo zaostali sa radom. Inače je ljetina prilično dobra, jer smo imali obiljno kiše, što je u našim krajevima rijetko, ali na žalost loza nam je obolila od perenospore i već smo nekoji tri puta škropili a tko je zakasnio sa škropljenjem, izgubio je polovicu. Ako loza ne urodi, onda je ovdje slabo, jer je ona glavna grana gospodarstva kod naših ljudi. Ne možemo se potužiti ni na pšenicu, jer je i ona lijepo urodila. Čudno je ove godine kad čuješ, gdje se seljak tuži, da je previše mokro. Barem marva sada ne strada kao prošlih godina, a ima i dovoljno dobre paše.

Naš veliki natječaj za nagrade

Pretplatnici „Istarske Riječi", pozor!

Po običaju amerikanskih i engleskih novina počele su i mnoge ovdašnje novine da raspisuju nagrade za one svoje čitatelje, koji odgoneću jednu danu zagonetku, koja je obično jedan takozvani «puzzle». Taj se je običaj tako raširio, da danas «puzzla» malne sva Amerika i veliki dio Evrope. Medjutim mi ne ćemo da se služimo «puzzlom» jer je to obično zagonetka teže naravi, koja uzima i mnogo vremena.

Naš je problem mnogo jednostavniji i svakome pristupačan.

U čemu se dakle sastoji naša zagonetka?

Jednu staklenu flašu (bocu) od pol litra napunili smo sa običnim domaćim kukuruzom pred za to izričito sastavljenom komisijom. Tu je bocu komisija napunila kuruzovim zrnjem, začepila i zapečatila, a da nitko nije prije prebrojio zrnje. Sada treba pogoditi, koliko je zrnja u toj zapečaćenoj boci od pol litra. Poslije 20. jula komisija će se ponovno sastati, otvoriti tu zapečaćenu bocu i prebrojiti zrnje. Nagradu će dobiti oni, koji su pogodili koliko imade zrnja u toj boci, dotično, koji se najviše približi broju zrnja sadržanog u boci. Ako imade više njih, koji su naveli isti broj, ili se u jednakoj mjeri približili broju, odlučiti će medju njima žrebanje, te će prema tome otpasti na njih prva, druga i dalnje nagrade, dok ne budu sve nagrade iscrpljene. Jedan te isti pretplatnik ne može dobiti više od jedne nagrade.

Uvjeti za natječaj su slijedeći:

1. Mogu da se natječu samo pretplatnici «Istarske Riječi», koji su do 20. jula namirili svoju zaostalu i tekuću pretplatu, a mogu se natjecati i oni, koji se do 20. jula nanovo pretplate za godinu dana i pretplatu odmah i namire.

2. Natjecati se mogu samo oni naši pretplatnici, koji stanuju u Julskoj Krajini, Zadru i u Lastovu.

3. Riješenja moraju se poslati najkasnije do 20. jula ove godine na upravu «Istarske Riječi». Riješenja poslata poslije toga roka ne će se uzeti u obzir, te su takvi natjecatelji isključeni od svake nagrade.

A sada da vidimo, kakve su to nagrade. Ima ih dosta. Darovi su nam dali i stavili u tu svrhu na raspolaganje prijatelji našega lista.

Nagrade jesu za sada slijedeće:

I. nagrada: 600 lira u gotovom novcu i putni trošak u trećem razredu do Trstu i natrag;

II. nagrada 400 lira;

III. 5 kg kave,

IV. 10 kilograma šećera;

V. 2 muške košulje;

VI. 12 žepnih maramica;

VII. mala ura budilica iz nikela;

VIII. Velika slika Marka Kraljevića u bojama; u okviru sa staklom;

IX. jedan kišobran.

X. Stroj za mašćenje grožđja u vrijednosti 450 lira (daruje g. Puhalj — Pula);

XI. 6 ručnika (daruje gospodja M. I. u Trstu);

XII. jedna sumpornjača.

Franina i Jurina

Fr.: Speta si se nekamo zamislel! Ki zna kamo?

Jur.: Mislim, kako bim na najlaglji način mogal postat milijonarij!

Fr.: Ala zmisli ta način, pa mi ga povej, da i ja postanem bankir.

Jur.: Ti se rugaš? A na — jedna mala invencijon — i tu ti je najedanput milijuni kako i blata...

Fr.: Ala zikresi ju vanka tu invencijon! Imaš već ča po glave?

Jur.: Imam i nimam. Štvar nije lahka, zač ja bim otel inventat...

Fr.: Ča?

Jur.: Neč, s čem se čovek more brit prez britvi i prez svake lamice, ka reže.

Fr.: E — da ti to inventaš, ti si va dvajset i četiri ure milijoner. Nego lahko je reć — ma učinit — tu ću te ja!

Jur.: Ako se ne puše, oganj se ne važižc. Ča misliš ti, da je bilo lahko onem, ki su inventali telegraf prez žice?

Fr.: Ja znam, da njim ni bilo lahko.

Jur.: Pak su ga vendar inventali. A zač ne bim i ja invental bričenje prez britvi i lami?

Fr.: Tu imaš i ti pravo. Kad more čovek letet prez kreljuti i vozit se prez voli i konji, zač se ne bi i bričil prez britvi? Dan današnji se svaki čas neč inventuje. Zač se ne bi i to?

Jur.: Inventali su već i tanac prez muziki.

Fr.: Kega zlodeja?

Jur.: To ti je prava istina. Neki dan sam bil v Opatije va jednem samnje, ki se zove Kvarnero.

Fr.: Tanac prez muziki! Ma kako je to moguće?

Jur.: A lepo! Zameš dve palice, pak s njime tučeš po stole, kako ti va glavu sune. Onako: klip! klop! klip! klop!

Fr.: Dobro — pak ča još?

Jur.: Onputa zameš jednu kučkicu...

Fr.: A bi mogal bit i mačak?

Jur.: A bi — zač ne? Zameš mačka, staviš ga va jednu skatulicu, zapreš ga nutre, a rep mu pustiš vane — i kada te je volja, ti ga malo oščipneš za rep, on zakvili i to ti je već jedan štrument od te nove muziki. Još se zamu dva pokrovca, pak se počne: najprej malo s onemi palicami klip! klop! — pak malo mačka za rep, da zakvili, pak udri s pokrovci — i narod se vrti, kako da je sred Afriki.

Fr.: A ki narod?

Jur.: A vej si ga vrag! Ono ča k nam prihaja.

Fr.: Dunke ne naši?

Jur.: A — kade! Naši su prepametni za onakove oslarije.

Fr.: A kakov je ta tanac?

Jur.: A vej si ga vrag! Ja mislim, da ono ni ni tanac.

Fr.: Nego ča?

Jur.: A vej si ga vrag! To ti se vokole mota i meje, i stišće, pa sopet meje i meje i meje — i — ča ja znam!

Fr.: A ča govore materi?

Jur.: Ke materi?

Fr.: A materi od oneh stranjskeh, ki ono meju...

Jur.: A vej si ga vrag! Deca trebe povedaju onem svojem materam, kako je sve to moderno i kako to mora tako bit. A materi brižne klimaju z glavum i govore: A takonà! kada je moderno — moderno je. I tako se deca motaju i meju i meju i meju... i sve ča j' kade!

Fr.: Da sam ja mat, pak da mi pride moje rojeno dete, pak da mi reče: mama, daj mi šoldi, zač moram kupit ale dat napravit to i to moderno, ja bim odgovoril: Dragi moj, ale pak draga moja, ja sam ovi dni čital, da već ni moderno, da se roditelji skrbe za svoju decu, nego neka gre svaki svojim putem, pak Bog te veseli! Bim ja otel videt onputa, ako bi se još sperlentevali z ovemi njihovemi modernemi i trubastemi poferdijami.

Jur.: Najmoderneje bi pak bilo, poč va šumu, odrezat jednu trdu drenovaču, pak udri dvajset i pet po oneh njihoveh moderneh tanekeh.

Fr.: Ja mislim, da bi to bilo i najbolje. Nego ti si mi bil počel neč govorit za nekakovo bričenje prez britvi... Prosim te, reci malo ti mane, kako ti je to najedanput palo na pamet?

Jur.: A tako! Danas sam se bril, pak sam se malo urezal i onputa sam počel razmišljat, kako bi lepo bilo, da se čovek more brit prez britvi. Koliko bi samo imel manje sekadur!

Fr.: A ni mane za potrebu takove britvi, ne! Mane saki dan briju prez nje i još kako?

Politički pregled

Politički položaj u Jugoslaviji

Kako je poznato nisu svi radićevski poslanici bili priznati. U subotu je verifikacioni odbor predložio narodnoj skupštini izvještaj i predložio, da se svi radićevski mandati verificiraju (osnaže, priznaju za valjane). Narodna je skupština jednoglasno prihvatila predlog, tako da su sada svi sporni radićevski mandati valjani.

Budući da je Pašić bolestan i potreban liječenja, to je imenovao za svoje zamjenike u političkim stvarima radikalske stranke predsjednika narodne skupštine Marka Trifkovića, predsjednika radikalskog kluba Živkovića i zamjenika predsjednika vlade Marka Gjuričića. U zadnje dane se mnogo govori o brzom sporazumu izmedju radikala i radićevaca, da i radićevci stupe u vladu. No izgleda da će se sporazum voditi s radićevcima i vladinom koalicijom t. j. sa radikalima i samostalnim demokratima. Beogradska «Politika» piše, da će se pregovori za sporazum voditi javno. Prema vijestima bi radićevci dobili 5—6 nepolitičkih portfelja. Kada pregovori budu završeni, da će kralj iza obrazovanja nove vlade pomilovati Stjepana Radića.

Iza kako su bili verificirani Radićevi mandati radićevski su poslanici položili propisanu zakletvu. Kako je Pavle Radić, sadašnji glavni vodja radićevaca izabran u tri izborna okruga, to je odlučio da za sebe zadrži sarajevski mandat, dok se na banjalučkom mandatu zahvalio u korist Paje Lozića, a na šibeničkom mandatu u korist Josipa Pasarića.

Na dnevnom redu u skupštini bio je pretres izvještaja odbora za podizanje spomenika kralju Petru Oslobodiocu. Predsjednik tog odbora je Pavle Radić. Predlog je jednoglasno primljen.

---

da živin s famejon i z dicon i da si zašparan za stare dane. Ti imaš hižu imaš brajde i boške i to če te hraniti, dokle si živ, a ja kad ne buden drugo moza delati, ču morati živeti od unega, ča si prišparan...»

I valje je uzeja letriko, sija Grgu poli da se i poša š njim doma h njemu. Po putu ga je pita sve, kako je to došlo i od kada, a Grgo mu je sve povida.

Kad je medig čuja za staru Mandu skočija je i je reka: «Čekaj ti, ja ču je pokazati. Valje ču je dati zapriti. Jur mi se je čudi boti zgodalo, da san mora ličiti uno ča je ona paštročala i vajk san je uprostija, ma uvi bot nečeu. Ona ti je sigurno ruvinirala dite, da je moralo umriti.»

I čuda su još pripovidali, a medig je Grgi zajno tumačija. Kad su došli u selo, i kad je vižita Katarinu je reka:

«Ona valja da ide u špita. Tamo te je znati pomoči. Vode nima unega mira, ča če ga imati tamo i ja van garantin, da če se vred uzdraviti. Zašto niste došli valje po me? Ča ste je još odzgor pošli hitati vodu na glavu? Ne znate da je je moga od straha čepati koljpo i da bi van bila mogla ustati šeka na mistu? O ljudi, ljudi Božji, koliko ste još nazad s hartami.»

Stvar se je finila tako. Katarinu su povezli u špita i za dva miseca je tornala nazad zdrava. Za malega Jivu je bilo jur prikasno. Njega se ni drugo moglo uživiti.

Proti štaroj Mandi i unen «medigu» iz Mutrilja je medig učinja denunciju i je bija veliki batimenat u Rovinju. Bilo je pozvano čuda prič. Bili su kundinjani Manda na dva lita, a uni iz Mutrilja na lito dan, a bili bi čepali još već, da hi nike priče, munjene kako i oni dva, niso prid sudon još i branile...

«Vidite», je reka moj tac, «koliko slabega moru učiniti vakove munjene babe, ča slipe ljude i žive od munjenih ljudi. Nisu ni medigi bikari, da deru ljude. Študijali su zato, pak njim valja jeno malo platiti a deboto vajk manje guštaju, nego babe, kojin ko daš jedan sir, jeno malo slanine i još ča s tin, jur si njin da več od pet fijorini valora.

Ja vajk gorin: kad se ki uboli, neka gre najprvo h popu. Ko mu pop ne more pomoči, on če ga poslati h medigu. Medig če mu deboto vajk moči pomoči, ko se ga valje zove. Ko mu pak ni on ne pomore, on če ga nazad poslati h popu, a uti če mu pomoći, almeno da ga zdravon i čiston dušon pošalje na drugi svit...»

Tako je goreva moj tac, a po ten morete viditi, da ni bija munjen...

Kralj i kraljica i prestolonasljednik nalaze se sada na ljetovanju na Bledu u Sloveniji, a prije toga bili su na kratkom putovanju u južnoj Srbiji, gdje ih je svuda narod oduševljeno susretao.

Rad italijansko-jugoslavenske komisije za razgraničenje je dovršen. Postignut je sporazum za povlačenje nove granične linije u području Planine u Sloveniji.

Ustanak u Kitaju.

Položaj u Kitaju postaje svakim danom sve više opasnijim ne samo za Evropejce, koji ondje živu nego i za politički položaj vlasti na daljnem istoku. Izgleda da je kriza dosegla svoj vrhunac. Bojevi oko Kantona bili su žestoki i prolilo se mnogo krvi. Na stotine je Kitajaca što ubijeno, što ranjeno. Katolički i protestantski misioneri javljaju, da je čitava unutarnjost Kitaja pobunjena. U Shanghaju su mobilizovani svi američki i evropejski dobrovoljci, jer je policija doznala za plan, prema kome su kitajski djaci namjeravali napasti na sve tudjince. Pred nekoliko dana prošli su kitajski djaci i radnici po evropskom dijelu grada te pucali ne samo na poznate strance, nego i na zgrade Evropejaca i Amerikanaca. Parobrodarstvo u Hong Kongu uopće ne postoji, jer svi radnici štrajkuju. Engleski konsulat u Kantonu poslao je zastupnicima stranih vlasti obavijest, da se snuje jedna velika navala na tudjince. Ujedno javlja tim zastupnicima, da su engleske čete u Kantonu dobile nalog, da svim silama imadu spriječiti svako sakupljanje ljudi po kantonskim ulicama. Ovaj ustanak djaka i radnika protiv vlasti tudjinaca ima velikog zamašaja, jer se osniva na nacionalnoj i socijalnoj podlozi. Amerikanci su izjavili, da Rusija podjaruje Kitaj protiv Amerike i Evrope. Radi toga je Trockij poslao američkoj štampi brzojav, kojim on to opovrgava. Rusija hoće, da bude samo posrednikom izmedju Kitaja s jedne te Amerike i Evrope s druge strane, ali na temelju posvemašnje jednakopravnosti. On da znade najbolje koliko treba Kitaju evropske uljudjenosti. Kada su se u prošlosti digli Amerićani protiv britanske vlasti — pita Trockij u brzojavci — zar su se digli onda protiv Evrope? Revoluciju u Kitaju učinili su nasilni pljačkaši a ne sovjetski organi. Naravno da su sve simpatije Rusije na strani kitajskog naroda i Rusija vidi u toj kitajskoj revoluciji evropeziranje Kitaja.

Zinovjev pak izjavljuje: «Era revolucija i ratova još nije dovršena, što više mi se baš u njoj nalazimo. Podjarmljeni istočni narodi, mogu da otresu svoje tlačitelje samo onda ako ih u tome treća komunistička internacijonala bude podupirala. Danas se diže Kitaj, sutra će se dignuti Indokina, a onda konačno i Indija. I maročka kriza pokrenula je radničke mase. Krize u Engleskoj, financijalni slom u Njemačkoj, veli dosta jasno, da se Evropa nalazi u teškoj političkoj krizi.»

I Amerika i Evropa vide u kitajskoj revoluciji nastavak ruske politike u Aziji. Kineski komunisti javljaju svojim pristašama, da je revolucija zahvatila čitavu Kinu i opozoruje ih, da se moraju boriti protiv evropskih kapitalista, kaošto i protiv sadašnje svoje vlade, koja podupire imperijalističke težnje Evropejaca, Amerikanaca i Japonaca. Jedina sovjetska republika da podupire oslobodilački rat Kineza i da kitajski narod mora da znade, da je Rusija jedini prijatelj Kine.

I zbilja može nastati pogibelj za Evropu od žute rase.

Pregovori za uredjenje državnih dugova Italije Sjed. Državama Sjev. Amerike.

Dne 26. juna počeli su se u Londonu pregovori izmedju talijanskog poslanika u Londonu senatora Albertija, koji zastupa Italiju i amerikanskog državnog tajnika da urede talijanski dug prema Americi. Tekom pregovora je talijanski poslanik priznao, da talijanski dug prema Americi iznaša sa kamatima 2,138.500.000 dolara (dvije milijarde, stotridesetiosam milijuna i petstotina hiljada dolara) te je izjavio, da mu je min. predsjednik Mussolini dao upute nek saopći Amerikancima, da će Italija savjesno ispuniti svoje medjunarodne obaveze. Ali kaošto Italija priznava svoje dugove prema Americi, zahtjeva da i Amerika uzme u obzir sadašnji položaj Italije. Američki opunomoćenik, državni tajnik Mellon je izjavio, da će Amerika to uzeti u obzir.

Presuda proti senatoru de Bono.

Čitateljima je poznato da je iza ubijstva Matteottija bio smjenjen sa dužnosti ravnatelja javne sigurnosti de Bono a na njegovo mjesto postavljen prefekt Crispo Moncada. Dr. Donati, bivši ravnatelj popolarskoga lista je podigao tužbu proti senatoru de Bonu. Optužba je sadržavala 16 točaka, medju inima, da je bio član «čeke», koja je organizirala više napadaja na pojedince, da je primio od rasprodaje preostalog vojnog materijala 48.000 lira, da je organizirao napadaj na narodnog poslanika Amendolu, da je odgovoran za ubijstvo Matteottija, jer da je kao šef policije znao da se napadaj pripravlja, da je izdao Duminiju, jednom od učasnika u ubijstvu Matteottija, putni list na drugo ime i. t. d.

Prošle sedmice je visoki sudski dvor na zahtijev drž. odvjetnika izrekao presudu, da nema nikakvog uzroka za kazneno postupanje proti senatoru de Bonu.

Prevrat u Grčkoj.

Pretprošlog četvrtka je grčki general Pangalos izvršio prevrat u Grčkoj. On je pobunio garnizone u Grčkoj, po noći zaposjeo poštu, vladine palače i državne urede i smjenio vladinu stražu. U devet sati predao je vladi ultimatum, da odloži vlast, inače da će na Atenu (glavni grad Grčke) otvoriti artiljerijsku vatru. Vlada da zapriječi proliće krvi predala je demisiju u ruke predsjednika republike. Medjutim je uz generala Pangalosa pristala cijela mornarica i svi veći garnizoni u Grčkoj. Predsjednik republike je konačno povjerio generalu Pangalosu da sastavi novu vladu. Pangalos je preuzeo za sebe ministarstvo vojno.

Kao povod ovom vojničkom prevratu smatraju se pregovori sa Jugoslavijom, jer vojnička liga prigovara dosadanjoj vladi, da nije bila dosta energična prema zahtjevima Jugoslavije u pogledu Soluna i jugoslovenskog koridora do jugoslovenske zone u solunskoj luci preko grčkog teritorija.

Po prevratu je Pangalos kao vodja revolucije izdao manifest, u kojem kaže da velika većina naroda vojske i mornarice odobrava revoluciju. On obećava dobru upravu, jednaka prava za sve, uredjenje bjegunskog i agrarnog pitanja i reorganizaciju vojske. Sastavio je ministarstvo, sam je ministar predsjednik i ministar rata, a inače su skoro svi ministri preuzeli po dva portfelja. Novi ministri su svi članovi parlamenta.

U ovom vojničkom prevratu nije učestvovao narod, ali izgleda da je svima po volji, jer sa politikom prijašnje vlade nisu bili zadovoljni.

Cankov će odstupiti.

Vijesti iz Sofije javljaju, da je Demokratičeski Zgovor držao u petak svoju sjednicu, koja je protekla nada sve burno. Poslanici Ljapčev i Burov tražili su od predsjednika vlade Cankova da smjesta podnese ostavku i da ustupi vladu drugim ljudima. Naročito je bio kategoričan Ljapčev, koji je formalno optužio Cankova, tražeći od njega da bezodvlačno prepusti upravu zemlje drugima. U svim političkim krugovima u Sofiji vjeruje se, a naročito poslije govora Ljapčeva i Burova, da je ostavka sadanje vlade neminovna. To je toliko vjerojatnije što poziv Cankovu za ostavku nije došao iz krugova opozicije već iz redova poslanika koji sačinjavaju vladinu većinu. Novu bi vladu imao obrazovati Ljapčev, koji bi uveo nešto blaži režim. Na vladi bi ostao Demokratičeski Zgovor, ali bez vojnih lica.

Domaće novosti

Banca Adriatica.

Već smo u prošlom broju pisali o konkurzu Banke Adriatike i o predlogu za nagodbu, što ga je postavio g. Feiner i Poggi, članovi upravnog odbora. Dne 25. juna bila je skupština vjerovnika Banke Adriatike te je bilo glasovano o predlogu Feinera, da li ga vjerovnici prihvaćaju ili ne. Glasovanje je trajalo dva dana. Kako je glasovanje ispalo, to se još ne znade, jer mora sudac zbrojiti sve iznose, kako je već pojedini vjerovnik glasovao za predlog ili protiv predloga. Za vjerovnike, koji nisu pristupili ili koji nisu glasovali, smatra se, da su protivni nagodbenom predlogu. O tome, kako je ispalo glasovanje, javiti ćemo u narednom broju, čim doznajemo uspjeh glasovanja.

Zabranjene predstave i zabave.

Prošle nedelje je čitaonica u Sv. Jakovu u Trstu imala držati predstavu u Sežani. Imao se je davati italijanski komad «Scampolo» od Nicodemija. Predstava je bila u zadnji moment zabranjena. Taj isti komad je bio zabranjen pred nekoliko dana da se daje i na Kontovelu.

Dakle se ne dozvoljava ni talijanske komade, ako su prevedeni na naš jezik.

U nedjelju se je imala vršiti u Sv. Petru na Krasu pučka vrtna zabava, ali je u zadnje vrijeme bila zabranjena. Takodjer je bio zabranjen koncert, koji je imala prirediti u nedjelju na Krasu Glazbena Matica.

Zaruka u kraljevskom domu.

Druga kraljevska kćer princeza Mafalda zaručila se je sa princem Filipom Hessenskim, nećakom bivšeg njemačkog cara Vilima. Njegova je naime majka sestra Vilimova. Vjenčanje će se obaviti koncem augusta.

«Ćićarija je sve drugo samo ne siromašna».

Tako čitamo u jednoj tršćanskoj novini od nedjelje u dopisu iz Račjevasi. Dopisnik se obara na talijanskog učitelja u Lanišću Quattrocchi-a, koji se usudio, da piše u novine o bijedi na Ćićariji i o velikim taksama, koje narod mora da plaća. Dopisnik tršćanskog lista mu savjetuje, da bi pametnije učinio, kad bi bio osim učitelja i svećenik i misioner nacionalne propagande «medju narodom, koji je protivan Italiji» (!) Narod da je sve drugo samo ne siromašan. To je zbilja čudno pisanje. Tršćanski «Piccolo» pred mjesec je dana bio izaslao svog dopisnika Battaru po Istri. Battara je obišao jedan dio Istre, koji je kudikamo plodniji od Ćićarije. I «Piccolo» je donesao duge članke, u kojima je prikazivao žalosnö gospodarsko stanje u Istri. Al eto, doznajemo od dopisnika iz Račjevasi, da Ćićarija nije siromašna. On je naime tim riječima htio nešto drugo kazati t. j. iako je siromašna, ona je slavenska, pa nas ni brige što je siromašna. Najstrašnije je za dopisnika iz Račjevasi, to, da se o slabom stanju na Ćićariji osudjuje pisati jedan Italijan. No svaki, koji ima samo malo spoznanja, taj znade, da je Ćićarija bila, da jest i da će biti najsiromašniji dio Istre, jer se po krasu plugom ne prolazi.

Kolanje sitnog novca.

Sitni novac od 5 i 10 centezima starijeg kova (većeg oblika) imao je izaći iz prometa 30. junija. Novom odredbom se dozvoljava kolanje tih patakuna do konca ovoga mjeseca (31. jula).

Dijete palo u živo vapno.

Trogodišnje dijete Ivan Kalac iz Huma palo je u jamu, gdje se gasilo vapno i pogorilo po čitavom tijelu, a osobito su mu bile izgorene oči. Bilo je prevezeno u bolnicu u Pulu, gdje je u silnim mukama umrlo.

Nek roditelji paze pomno na svoju djecu, jer se često dogadjaju razne nesreće, koje čovjek ni ne predvidja.

PRODULJENJE NATJEČAJA.

Naš natječaj je produljen do 20. ovog mjeseca i to iz razloga, što je naš list više puta bio zaplijenjen. Poslije ovog vremena ne će rok u nijednom slučaju biti produljen.

«NARODNI GOSPODAR».

Ovaj naš koristni i našem seljaku omiljeli prilog ne će izlaziti mjesec dana. Naredni broj izaći će u augustu.

Obrana proti vinovoj pipi.

Prolazeći mjeseca lipnja vinogr[illegible] može se opaziti na trsu katkada [illegible] lišća, savijenoga poput cigare. Lišć[illegible] kovo uvelo je, osuši se i otpadne. K[illegible] tomu kukac vinova pipa. Kukac je [illegible] lenkaste, ili kao ccjel modre boje. P[illegible] se na nj, može se lako i u kvaru [illegible] kako nagriza svojim rilcem list po p[illegible] i kod petlje. Uslijed toga list vene, [illegible] kukac smota poput cigare. Nije uvijek za[illegible] dovoljan samo s lišćem, rado nagriza mlade zelene pupove. Otvorivši zamota[illegible] lista, naći ćemo u njemu redovno 3—4 [illegible] od toga kukca. Vinovu pipu uništiti ćemo najviše tako, ako marljivo pobiremo savi[illegible] (zafrkano) lišće, te ga skupa s jajima [illegible] gemo. U jeseni pojavljuje se kukac [illegible] drugi put.

Tudja valuta na tršćanskoj burzi.

Trst, dne 7. jula 1925. — Jedna engleska lira šterlina 130.50—131.50 talijanskih lira; 1 amerikanski dolar 27 talij. lira; 100 švicarskih franaka 525 talij. lira; 100 francuskih franaka 126 talij. lira; 100 čehoslovačkih kruna 81 talij. liru; 100 jugoslovenskih dinara 47 lira i 50 cent.; 1000 madžarskih kruna 39 talij. centezima; 100 austrijskih šilinga 400 talij. lira.

DAROVI

za fond «Istarske Riječi».

Prigodom pogreba pok. kapetana Ivana Fiamina u Kastvu sakupljeno je za fond «Istarske Riječi» 205 lira i 330 dinara. Nadalje darovali: g. Mate Peteh, Žminj 20 lira, g. August Reljčić, Žminj 5 lira, N. N. 5 lira, g. Gjuro Corazza, odvjetnik u Buzetu 15 lira, g. Bačić Josip, Matulji 2.50 i g. Petar Matošević, Vrsar-Trst 2.50. Plemenitim darovateljima na lijepoj pomoći u ovo teško vrijeme, srdačno zahvaljujemo!

Izdavač, direktor i odgovorni urednik: IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST“ U TRSTU

Javljamo rodjacima, prijateljima i znancima, da je dne 29 o. mj. umro u Opatiji u starosti od 80. godina gosp.

IVAN FIAMIN

pomorski kapetan

Mrtvi ostanci pokojnika sahranit će se po njegovoj želji na groblju Sv. Lucije u Kastvu dne 1. jula u 5 sati poslije podne. Misa zadušnica služit će se u crkvi Sv. Lucije u Kastvu dne 2. jula u 9 sati.

U OPATIJI, dne 30. junija 1925.

Rascviljena udovica, rodbina i prijatelji.

ZAHVALA,

kojom se najiskrenije zahvaljujemo svima, koji sućustvovahu našoj neizmjernoj boli, povodom teškog gubitka ljubljena mi **supruga i oca.**

Osobita zahvala mnogobrojnim darovateljima kita i vijenaca, kao i ostalima, koji otpratiše nezaboravnog nam pokojnika k viječnome počinku.

OPATIJA, dne 29. junija 1925.

Tugujuća obitelj:
JAČIĆ.

Broj 29 Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta.) U Trstu, 16. julija 1925. Pojedini broj 25 cent. God. III.

„Istarska Riječ“
Izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin“. Preplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 25·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I, Telefon: 11-57.

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku Istarskog naroda.

Oglasi stoje 4 lira
za svaki centimetar visine u širini jednoga stupca. Za višekratno uvršćenje daje se znatan popust prema pogodbi. Plaća se i utužuje u Trstu. Dopisi se šalju uredništvu, a novac upravi. Nefrankirana se pisma ne primaju, a rukopisi se ne vraćaju ni u kojem slučaju.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari“. — Narodna poslovica.

Italija prema stvaranju Jugoslavije

Jedna se ideja ne oživotvori preko noći, već se treba godinama i godinama boriti dok se dodje do cilja. Ne smije se dakle kod jedne historijske činjenice imati u vidu zadnje prilike, koje su tu činjenicu stvorile ili najjače uzroke tog dogodjaja, već se mora znati za sav tok razvijanja te ideje i znati sve okolnosti, koje su to razvijanje pratile. Tako je i sa postankom Jugoslavije. Nas kao talijanske državljane zanima, kako se je Italija prije odnašala prema Jugoslovenima.

To se lijepo razabire iz knjige, koja je ovih dana izašla pod naslovom «Italija prema stvaranju Jugoslavije», a napisao ju je profesor zagrebačkog univerziteta dr. Grgo Novak. U toj knjizi on obradjuje držanje Italije i velesila prema istočnom pitanju godine 1875. i 1876. povodom ustanka u Bosni i Hercegovini protiv Turaka. Tu je sakupljeno vrlo mnogo dokumenata, koji jasno govore o ogavnim sukobima besramnog internacijonalnog imperijalizma i o spletkama stare i mizerne diplomacije. Te godine, 1875. planula je u Bosni i Hercegovini revolucija i sigurno bi već tada bili letili Turci iz Bosne, da nije bilo dvorske diplomacije Beča, Petrograda, Berlina, da je Engleska bila manje rezervirana i da se talijanska diplomacija držala javnog mnijenja talijanskog naroda, koji je tada bio oduševljen borbom za oslobodjenje Jugoslovena.

U prvom dijelu svoje knjige prikazuje dr. Novak pokret u Bosni i Hercegovini, a zatim navještaj rata Srbije i Crne Gore Turskoj. Nas najviše zanima drugi dio u kojem daje auktor pozitivne dokumente o tome kako je talijansko javno mišljenje, usprkos svojoj diplomaciji, bilo na strani hercegovačkih i bosanskih ustaša i zaraćene Srbije i Crne Gore. To se pokazalo i u praksi. Talijani su držali mitinge za Jugoslavene, slali pozdrave u Beograd i u Bosnu, kupili novac, slali dobrovoljce itd. To je ona Italija u kojoj je tada još uvijek živio Giuseppe Garibaldi. Na jednom rimskom mitingu u teatru Apollo govorio je jedan Sicilijanac (Greco Ardizzone) ovako: «Suze su diplomacije plač krokodilski. Diplomacija i papinstvo krivi su za zvjerstva koja se čine na Orijentu.» Talijani su okrivljali svoju diplomaciju, jer nije radila u smislu njihovih osjećaja, a papu, da su iz njegove kancelarije bile poslane upute za bosanske katolike, da se ne pridruže borcima za oslobodjenje. Kako rekosmo talijanska je javnost bila sva uz Jugoslavene. Talijanski je narod zauzeo takovu držanje iz tri razloga: 1. u ime nacionalnog principa, na osnovu koga je izvršeno i ujedinjenje Italije; 2. u ime osjećanja humanosti; 3. kao opozicija prema papinskoj kuriji, za koju su talijanski nacionalisti tvrdili, da simpatizira sa Turskom. Interesantan je jedan dogodjaj koji navodi dr. Grga Novak u svojoj knjizi. Nedaleko Torina boravio je tada poznati madjarski patriota Košut. U to vrijeme držan je u Torinu zbor za pobunjene Jugoslavene na Balkanu. Na tom zboru govorio je i predsjednik glavnog odbora «Lige za oslobodjenje» Mercantonio Canini. On je u svom govoru napomenuo da je odlazio kod Košuta i nagovarao ga da pobuni Madjare i združi ih sa Srbima. A Košut je odgovorio: «Nikad, nikad, nikad!» našto mu je Canini odgovorio da su i Talijanima govorili «nikad» pa su oni ipak sproveli ujedinjenje Italije. Htio je naime time kazati, da će se jednom osloboditi i Jugoslaveni bez pomoći Madjara.

Ali šta je to sve vredilo, kad je službena Italija preko Melegaria odobrila sve austrijske predloge u pogledu Bosne i Hercegovine. Austrija je čak, davala Porti tajne informacije ne samo o kretanju bosanskih ustaša nego i o kretanju talijanskih dobrovoljaca — garibaldinaca na jugoslavenski front u Bosni, Hercegovini i Srbiji. Ta borba Srbije i Bosne praćena je ogromnim simpatijama u Hrvatskoj i Dalmaciji. A Talijani su sticali popularnost na Balkanu. Dr. Novak veli: «Ti su iskazi simpatija sa strane Talijana bili tako česti da je talijanski konzul u Beogradu bio primoran da, po nalogu svoje vlade, zamoli ministra Ristića, da na njih ne odgovara».

Kamo sreće da bi današnja diplomacija bila istih osjećaja kao i talijanski narod pred 50 godina pa da bi talijanski narod ne samo u Jugoslaviji nego i na čitavom Balkanu uživao onih simpatija kaošto je to onda bilo. To bi sigurno bilo mnogo korisnije, jer bi se trgovina i miran život mogao razvijati na opću korist jednih i drugih.

Pogreb Josipa Pangerca

Javili smo u zadnjem broju, da je dne 6. ovog mjeseca umro u Dolini kod Trsta bivši narodni poslanik u istarskom saboru u Poreču i odbornik pokrajinske uprave Josip Pangerc.

Pokojni Pangerc je rodjen u Dolini godine 1867. Bio je nadaren sin siromašnih seljačkih roditelja. Tadašnji dolinski kanonik Jan opazio je nadarenost dečka Pangerca i nagovorio roditelje, da ga pošalju na nauke. Otišao je na realku u Ljubljanu i svršio samo par razreda, jer ga roditelji nisu mogli uzdržavati. Upisao se je u školu za orgulje, a kad ju je svršio, vratio se je kući. Odmah je preuzeo crkveno pjevanje kao 16-godišnji dečko. Istodobno je stupio u općinski ured i vježbao se je u općinskom poslovanju. Od ovog momenta pa do zadnjeg dana svog života posvetio je sve svoje sile gospodarskom, političkom i kulturnom napretku svoga naroda. Za kratko vrijeme vidimo ga kao izvrsnog općinskog tajnika, sposobnog organista i zborovodju. Zgodan organizator i radenik na političkom popriještu osvajao je narod svojim ozbiljnim govorima, svojom nesebičnom požrtvovnošću i jakom voljom za ustrajnost i borbu. Za to su ga izabrali općinari svojim načelnikom. Pozitivna djela Pangerca kao načelnika vidimo i danas. Po svim selima svoje općine podigao je lijepe školske zgrade, a sela je spojio lijepim putevima.

Pangerc je znao, da će se narod sačuvati samo ako bude gospodarski organizovan. Pa zato ga vidimo da osniva kotarsku seljačku zadrugu, čiji je on mnogogodišnji predsjednik te osnovao i vodio mjesnu posujilnicu. On je osnovao pjevačko društvo «Vodnik», vodio ga i bio zborovodja do smrti. Vidimo ga kao odbornika političkog društva «Edinost» pa je baš u našem istarskom odboru bio jedan od najiskusnijih savjetnika, jer je on bio živa knjiga razvoja nacionalne borbe u Istri. Kraj takovog njegovog rada nije ni čudo, da ga je narod poslao u istarski pokrajinski sabor kao svog poslanika. A kad smo pripali pod ovu državu, vlada imenuje njega uz nadzornika g. Matejčića i dra Vratovića kao odbornika u pokrajinski odbor. Sve je te časti postigao pokojni Pangerc samo svojim ozbiljnim radom za

dobrobit naroda. Nitko ni nezna, koliko je on trpio i stradao za sve to vrijeme. Još bi bio on mnogo koristio našem narodnom životu, da nam ga nije smrt otela u 58. godini života.

Mrtvi ostanci našeg narodnog poštenjaka Pangerca predani su zemlji prošle srijede. Na pogreb je dohrlilo veliko mnoštvo naroda. Prisutni su bili svi susjedni svećenici i učitelji, općinski komesar sa svim činovnicima. Političko društvo «Edinost» u Trstu i uredništvo «Edinosti» zastupali su dr. Slavik, Cotič i Gaberšček, a naš istarski odbor polit. društva i naše uredništvo dr. Vratović, Iveša i Stari. Nadalje druge mjesne i okolišne organizacije. Sprovod je vodio župnik Piščanc uz asistenciju 4 svećenika. Čim su pokojnika iznijeli iz kuće, društvo «Vodnik» zapjevalo mu ganutljivu pjesmu «Blagor mu». Na to se sastavio sprovod, kakvog nije vidio sjeverni dio Istre. Na čelu sprovoda išla su školska djeca sa svojim učiteljima, zatim su nosili šest lijepih vijenaca. Glazba iz Plavja je svirala mrtvačke koračnice. U crkvi iza obreda je zbor opet zapjevao «Usliši nas, Gospod!», a na grobu su se pjevači rastavili sa svojim vodjom žalosnom pjesmom «Jamica tiha». Nad otvorenim grobom je zastupnik polit. društva «Edinosti» g. Maks Cotič ganutljivim riječima opisao pokojnikovo djelovanje, njegov kremeniti značaj i njegovu nepokolebivu vjeru usprkos svim nasiljima i poteškoćama. Današnji sprovog jasno govori, kakav je Pangerc bio za života. Gosp. Josip Čuk, predsjednik društva «Vodnik» se je bilo zastupstvo «Učiteljske Zveze», «Školskog društva», a korporativno je bilo prisutno društvo «Vodnik», posujilnica i dirljivim riječima rastavio od svog vodje i završio: «Nek ti je laka ova slovenska zemlja, za koju si toliko radio!» Kao treći govornik rastao se je od pokojnika župnik Malalan, koji je napomenuo pokojnikove zasluge za slovensko crkveno pjevanje.

Tako se je narod rastavio od čovjeka rada i truda, a kojega će se uvijek sjećati. I općinski komesar Scialpi priznao je velike zasluge pokojnog Pangerca, pa je odredio, da se pogreb vrši na općinske troškove.

Slava i vječna uspomena narodnom borcu i čovjeku-poštenjaku Josipu Pangercu!

DOPISI

IZ RIJEKE.

Gimnastika. - Visoka politika. - Knez Ratković. Izgubljeni muž. - Sitna «munida».

Mnogo se je govorilo i pisalo o gimnastičarima, što su iz svih strana Italije navrli na Rijeku i usrećili nas svojim dolaskom i boravkom medju nama. Mladi ljudi proveli su na Rijeci nekoliko vrlo ugodnih i veselih trenutaka. A kako i ne bi, kad je Rijeka (mens sana in corpore sano) od iskona nesamo prava kula babilonska, nego i živa inkarnacija one duboke misli, što se krije u svakoj futbalskoj glavi... Gombači su otišli, a grad je odmah zatim poprimio svoje običajno lice — malo smrknuto — malo kiselo.

Něki već sebi razbijaju glave, što će biti, ako jednog dana prestanu dolaziti na Rijeku razna društva i ličnosti — i čime i kako ćemo mi Riječani prolaziti, odnosno razbijati ovo naše dugo vrijeme?

Ja mislim, da ćemo mi Riječani imati uvijek zabave u našem gradu, pa i onda, kad ne budu ovamo dolazili ljudi izvana, u namjeri da nas malo rastresu. Dok mi imamo svoje prvake čile i zdrave, bit će uvijek — «ghetta». A ako nam i njih nestane, mi ćemo još uvijek imati na glavi svoje kape, klobuke i cilindre, pa ćemo njih bacati u vis i iz flobera gadjati u njih, neka se beštije čude. Ješće živi stara fijumanska dosjetljivost i duhovitost, kako se možete uvjeriti i iz ovih skromnih mojih redaka...

Prelazeći na visoku politiku, imam da zabilježim vrlo ugodnu vijest, da su naime pregovori u Firenzi već sasvim svršeni. To je izjavio glavom sam ministar Predsjednik u sjednici Ministarskog vijeća. Mussolini tvrdi, da je potpisano oko trideset «akorda», koji da će mnogo pridonijeti dobrim odnosima izmedju Jugoslavije i Italije — i tako dalje i tako dalje...

Italijani vele: budu li rožice — procvast će. I ja tako velim, a ako kakova od onih trideset rožica imati bude i po koji mali glog — ništa zato. Svakako, onaj broj 30 udesan je, jer nas podsjeća i na tridesetgodišnji rat i na 30 srebrnjaka...

Umro je dr. Ivan knez Ratković, poznati odvjetnik i višegodišnji zastupnik u hrvatskom saboru. De mortuis nil nisi bene — zato ne ćemo ovdje ni spominjati, da je pokojnik bio nekoliko godina jedan od najčvršćih stupova vladavine bana Kuena Hedervaria. To je najzada bila sasvim interna stvar izmedju njegovih hrvatskih birača i njega. Nas danas više zanima važnost, što ju je njegova ličnost imala u internacionalnom svijetu. Pokojni dr. Ratković dugo je mislio, da je i on jedan od običnih ljudi, kaošto smo mi svi. Medjutim tražeći po starim listinama i ispravama, našao je jednog lijepog dana, da on nije samo dr. Ratković, nego i knez Ratković. Što je pak najvažnije, on je takodjer ispostavio, da — vuče lozu od onog slavnog Škenderbega Kaštriote albanskog junaka, o kome naš neumrli Kačić-Miošić pjeva:

Gorko cvile Turci krajišnici.
Pred koljenom cara čestitoga:
— Sultan-care, živit ne možemo
Od zuluma Škenderbega Jurja...

Od časa, ovog otkrića, pokojnik je živio sasvim povučeno. «Vedetta» veli, da se je god. 1912. o njemu mnogo govorilo i da ga se neko vrijeme smatralo pretendentom na arnautsko prijestolje i konkurentom onoga znamenitog Wieda, koji je ono bio stigao u Drač, da mu nešto «puta vidi...»

Pokojni knez osjećao se u duši i u srcu Riječaninom, a mi rodjeni Riječani ne možemo na ino, nego da se ponosimo, što smo u svojoj sredini imali čovjeka takovega korjena. Bog ga pomiluj!

«Vedetta» se tuži, što noću nekakvi mladići po ulicama Staroga grada pjevaju — hrvatski. A da kako će nego li hrvatski? Kud će suza nek na oko, «Vedetice» moja! Kud će hrvatska pjesma, ne će li na hrvatska usta! A gdje joj je ljepše mjesto, nego li baš u našoj staroj Gomili prastaroj hrvatskoj koljevci... italijanske Rijeke?...

Ovih dana vraćujući se navečer kući izgubio sam negdje novčarku s neko trista lira. Poduzeo sam sve moguće korake, pretražio sve ulice, no uzulad: nema ni novčarke ni novaca.

Sjutradan doleti k meni jedna moja znanica i čupajući sebi kosu zaklinjala me, da joj kažem, da li sam joj vidio gdjegod muža, jer da ga cijeli dan nema kod kuće i ona se boji, da se nije gdje izgubio. Poslije nekoliko sati doleti ona žena opet k meni i sva sretna i vesela kaza mi, da ga je, hvala Bogu, — našla..

Nauk: Ako na Rijeci izgubiš muža i takuin, vjeruj mi, da ćeš mnogo prije naći muža, nego takuin.

Pučanstvo je na Rijeci uvelike uzrujano, budući da još ne zna pravo, da li je u onim fiorentinskim «akordima» govora i o takozvanom — sitnežu. Treba naime da znate, da su na Rijeci izmijenjene samo one stare austrijske krune, a nisu izmijenjene šestice ni patakuni ni filiri — novac od nikelja i bakra. Toga sitnoga novca ima na Rijeci dosta — «Vedetta» veli, da taj sitan novac predstavlja vrijednost od nekoliko hiljada lira.

Kad se na Rijeci svě promijenilo, neka nam se još promijeni i taj sitnež — pa ćemo biti glih...

Rokac.

IZ SOVINJAKA.

Naše prilike bit će široj javnosti malo poznate, radi toga opisat ćemo što se kod nas dogadja. Mi smo svojedobno imali školu hrvatsku i italijansku, učitelja i svećenika našeg roda. No Sovincima i onim iz Sirotići nije to bilo po volji, te su potjerali učitelja i svećenika. Sovinjak ostao je dulje vremena bez popa. Naši ljudi iz okolice nijesu više dolazili u Sovinjak, radi toga je Sovinjak postao kao zapušćeno ptičje gnijezdo. Ošterije i butige bile su prazne kroz cijelu sedmicu a i nedjeljama. Kad su Sovinjci uvidili tu svoju pogrešku, počeli su misliti kako bi si opet pomogli. — «Segavi» rekli su: — trebalo bi naći popa koji pozna i hrvatski jezik, ljudi će zaboraviti na sve i vratiti će se u crkvu, a što je za nas glavno u naše butige i ošterije. — Nakon svemnogobrojnih intervencija dobili su opet svećenika, kojemu je djelomično pošlo za rukom izvesti nekakvo pomirenje okolice sa Sovinjakom, ali bit će, da mu se naš lijepi Sovinjak vrlo dopao, jer je odmah zamislio veliki nacrt, koji je počeo pred nekoliko vremena da izvršuje. Crkva u Sovinjaku prema njegovom uvjerenju, bila je premalena i stara, da bi se u nju povratili svi vjernici iz okolice, premda svi znamo, da nije nikada bila puna. Uz maleni trošak popravilo bi se bilo sve nedostatke, te bi bila lahko služila za vjerske potrebe. Jednog lijepog dana uz malu agitaciju crkva bi porušena do temelja. Razumije se, da zato nijesu pitali, a tim manje se sporazumili sa okolišnjim selima, kako i iz kojih će vrela crkvu opet sagraditi. Mislimo, da bi suvišno ovdje spominjati naše gospodarske prilike — zlo i naopako —, a prema proračunu crkva stojala bi koju stotinu hiljada, što nije malenkost za naše prilike.

Agitacija za gradnju te crkve je u punom toku. Razumije se, da uz popa i kapurijona iz Sovinjaka stoji i općina. Ovih dana bili su pozvani svi oni koji njesu se obvezali rabotat i plaćati. Vrhunac te agitacije bio je dne 31. maja. Toga dana je g. župnik išao misiti u Sovinjštinu. Prije mise ispovjedao je nekoliko ljudi. Prije sv. pričesti počeo je agitirati za gradnju crkve u Sovinjaku. Ljudi nijesu htjeli ni platit, a niti se obvezati. Pop je nato ostavio ljude, bez da ih je pričestio, a tim manje misu svršio. Otišao je u Sovinjak, da u kapeli sv. Roka otsluži veliku misu. Došao u Sovinjak započeo je misu i tu iza sv. Evag. stao pripovijedati dogodjaj u Sovinštine. Da cijela stvar izgleda bolje kad je svršio propovijedati nasmijao se. Razumije se da su i ljudi počeli se smijati. Nato je jedna starica od preko 70 god. kazala: «Pravo su imali! Prije su palili knjige i svece, a sada pitaju za crkvu.» Pop je odmah iza toga otišao u kapelu i nastavio je sv. misu. Nakon svršene mise stao je ispitivati, tko je to kazao. Starica, koja se nalazila u crkvi, da se pomoli, čuvši to prijavi se i veli: «Ja sam rekla, otprostite mi, jer sam to rekla u zaboravi misleći da se nalazim na nekakvom pogovoru.» Pop je nato zastrašio tu staricu sa zatvorom i globom, a ona sva u strahu, ponovi molbu za oproštenje. On je konačno kazao, da joj otprašta.

·No uza sve to starica bi tužena i pop joj je kazao, da on nije tužio. Nas malo briga, tko je tužio. Tužba je bila učinjena i to «per. ofesa del culto catolico § 140». Konačno je dne 4. ov. mj. bila rasprava. Starica je bila preslušana, a isto i 4 svjedoka. Što su svjedoci izjavili i kako je potekla rasprava nije nam poznato. Fakat je, da je starica bila na sudu riješena. Mislimo da ne treba posebnog komentara. Čudimo se, kakov je to pop i tko ga je nama poslao!

IZ VELOG BRGUDA.

Dne 3. ovog mjeseca otišao je od nas naš vrijedni svećenik velečasni gospodin Josip Aničić. Preselio se je u Vodice, gdje će vršiti službu u tri sela: Vodice, Dane i Jelovice. Gosp. Aničić je bio takav svećenik, da mi Brgujci možemo kazati, da ne ćemo tako dobrog svećenika dobiti. Sjećamo se, kad je g. Aničić pred tri nedjelje sa oltara Majke Božje držao propovijed, kako moramo jedan drugoga iskreno ljubiti i da treba ljubiti i svog bližnjega. On je dobar propovijednik i mnogima su suze dolazile na oči, kad je on onako dirljivo propovijedao. Mi svi Brgujci šaljemo mu iskrene pozdrave u njegovom novom boravištu, a Vodičanima čestitamo što su dobili ovako vrijednog svećenika. Za sada dolazi k nama kapelan iz Zvoneće, koji će vršiti službu božju, dok nam crkvene oblasti ne pošalju drugog svećenika.

Pred 15 dana, u noći od utorka na srijedu silno smo se začudili, kad smo čuli glas, da je Vuk zaklao Josipu Hrovatinu jednu ovcu, a od druge polovicu pojeo, a polovicu ostavio. Josip Hrvatin pasao je goveda i ovcu po noći. Prema jutru nešto je zašuštilo, a vol je stao tuliti. Kad je Hrvatin išao da vidi, opazio je da je vuk jednu ovcu zaklao i bacio, a od druge polovicu požderao. U toj nesreći bila je malena sreća. Hrvatinu se je ženio brat Josip, pa je eto došao vuk da pomaže Hrvatinu.

Stari ljudi pričaju, da je pred jedno 40 godina u brgujskim šumama bilo mnogo vukova, ali da nije bilo nikad glasa, da bi vuci došli u ovo doba. Šapjanski lovci govore, da su vidili dva vuka, pa se sada opatijski lovci spremaju na lov na vuke. Mi im želimo sreće, pa ako uhvate vuka, znat će se za njih kao dobre lovce.

Poljski usjevi idu kod nas, hvala Bogu, dobro, dok grožđje nije najbolje. Svakim danom pada kiša, pa radi toga nije moguće posušiti sijeno. Već mnogo godina nije bilo tako dobre trave, ali ta nesretna kiša kvari nam sve planove.

«Istarsku Riječ» primamo u redu, osim brojeva, koji su zaplijenjeni. U tom pogledu svaka čast i priznanje našem poštanskom činovniku gospodinu Stefanuttiju. Narod je s njim zadovoljan, jer je prijazan čovjek i savjestan činovnik.

IZ LANIŠĆA.

I naše kamenito tlo ove godine voda dobro pere. Prošle sedmice bilo je nešto strašnoga. Nad Lanišćem kao da se je nebo prelomilo. Voda se je izlila kao rijeka, derala puteve i njive, dok u susjednom selu nije bilo ništa. Bilo je kao da se je spustila pijavica.

Kako ste zadnji put pisali udarili su naši namještenici i po svome učitelju. Udarili su po njemu, jer im je kazao istinu. A istina peče, osobito ako ne prija. Pa kome da ne dozlogrdi. Imademo svoju općinu u Račjovasi, i već devetnaesti mjesec upravlja njome komesar. Neznamo do kada će to trajati. Čujemo da se sastavljaju spiski za općinske izbore. Bilo bi vrijeme, da se jednom provedu. Sjedište općine je u Račjojvasi, ali sjedište komesara i tajnika je u Buzetu. Tamo su valjda i sve knjige. Na općini je samo jedan pisar, pa ako ti što od općine treba, ajde u Buzet.

Našoj pekarici Mariji Grbac dogodila se je nesreća. Preko noći crkle su joj tri ugojene svinje. Uveče su bile zdrave, a ujutro su ležale sve crvene. Nije bilo moguće da ih se spasi. Pekarica trpi štetu od 2000 lira. Tu bolest zovemo mi krvavica. Dobro bi bilo, da oblasti posvete pažnju ovoj zaraznoj bolesti i da općinski veterinar, a sadašnji naš komesar dade upute i stvarno pomogne u takovim prilikama. Ovakovi slučajevi ako ne upropaste, to silno pogoršaju materijalno stanje pojedinih obitelji.

IZ SOVINJŠTINE.

Bolest na grožđju. - Zidanje crkve u Sovinjaku.

Kod nas, kaošto i svuda naokolo ne ćemo ove godine imati nikakve berbe, jer je grožđje oboljelo. Preko 70% grožđja se je posušilo i otpalo. Bolest se sastoji u tome, da najprije pomodri polovica i čitav grozd, a zatim se osuši i otpadne. I drugi se krajevi tuže, da grožđje imade takovu bolest. Dakle ove godine ne ćemo se krijepiti božjom kapljicom.

Obzirom na dopis iz Sovinjaka u «Ist. Riječi» br. 24 hoću da opišem sve pravo i istinito kako je bilo, jer je na žalost bilo i više nego je «Istarska Riječ» pisala. Već je tome više vremena da jo župeupravitelj u Sovinjaku — mislimo da se zove veleč. g. Pietro Reisi — kazao, da neka svaka obitelj dade po 150 lira za zidanje nove crkve u Sovinjaku, a tko neće da dade 150, nek dade 100 lira i učini 5 rabota, t. j. raditi 5 dana besplatno. On je to doduše više puta pitao, ali ih je malo dalo, nisu dali ni oni, koji su imali nakanu. Veleč. se je gospodin župeupravitelj mnogo mučio svake nedjelje, da ljude uvjeri, da dadu svoj doprinos, ali kad je vidio, da se crkva ne može zidati, stao se je ljutiti na one, koji su krivi, da se crkva ne zida.

Običaj je, da svake treće nedjelje dolazi sovinjski svećenik misiti na Sovinjštinu u selo Šikariju. Tako je bilo i one nedjelje, kako je pisala Istarska Riječ, došao sovinjski župnik na magarcu u Šikariju. Najprije je ispovijedio one, koji su se imali ispovijedati, a zatim je stao pitati narod, da li će dati za zidanje crkve. Ljudi su šutjeli. On je imao da pričesti one, koji su se ispovijedali i da čita svetu misu. No kad je vidio, da ljudi ne odgovaraju na njegov upit, on se razljutio, kazao crkovnjaku, nek mu donese kapu, i župeupravitelj mjesto da ide misiti i pričestiti župljane, skočio je na magarca, udario ga par puta štapom i stao govoriti: «Zbogom ljudi; više neću doći na Sovinjštinu misiti dok ne dadete za novu crkvu, ili se ne potpišete, da ćete dati.» I on je tako otišao, a ljudi su ostali bez mise. Kad je narod opazio, da se pop ne šali, stali su za njim vikati. Osobito su bili ozlovoljeni oni, koji su se ispovijedili, a svećenik ih nije htio pričestiti.

Ovim je svojim činom veleč. gosp. Reisi mnogo škodio gradnji crkve u Sovinjaku, jer mnogi od onih, koji su prije bili zadovoljni, nisu iza ovog dogodjaja. Velečasni bi gospodin i sam morao znati, da ono nije postupak sa narodom, a neka znade, da prema službi ide i plaća. Što se pak tiče proklinjanja u crkvi, nek znade da to nije dolično, jer takovim načinom uči i druge svoje vjernike da proklinju. Uostalom nije ni svakoj obitelji moguće da dade 150 lira za crkvu, jer ima ljudi, koji su puni dugova, pače moraju i kukuruz na dug uzimati. Moguće će gosp. župnik reći, da smo mi proti vjeri, al neka znade, da ljudi iz Sovinjštine idu svake nedjelje, ako nije kiša, k svetoj misi u Motovun, gdje se i pričešćuju. Tamo su dva svećenika, pa se svaki može ispovijedati ili talijanski ili hrvatski.

Za zidanje crkve u Sovinjaku je zadovoljno samo 20 od sto od župljana i to su zadovoljni samo Sovinjci, Sirotići i nekoji na Pračani, dok su nezadovoljni svi drugi i to: Volari, Senj, Krtovbreg, Sovinjsko Polje i sva Sovinjština. Mi znamo da on čini plemenito djelo zidajući crkvu, ali ga molimo, nek nas za to ne proklinje, ako mu mi ne možemo pomoći. Ljudi bi bili više zadovoljni, da bi presvijetli gospodin biskup Fogar razdijelio našu župu: nekoje pod Buzet, druge pod Vrh, a Sovinjštinu pod Motovun, pa makar pripadala drugoj biskupiji. — Mi bismo najviše bili zadovoljni, da medju nama vlada mir i božji blagoslov, a ne psovanje i nemir.

Smatrali smo potrebnim da vam o ovome javimo, da znadete, kako stoji stvar sa gradnjom crkve u Sovinjaku.

Franina i Jurina

Fr.: Ki to tapa?

Jur.: Ja sam — Jurina.

Fr.: Ča bi reć tako kasno. Već je blizu pol noći.

Jur.: Opri mi, pak ću ti povedet.

Fr.: Počekaj jedan hipić, da važgem sveću. — Nà — sada moreš nutar. Sedi i povej mi, ki te je vetar semo prnesal...

Jur.: Ti znaš, da mi do sada nismo imeli dlaki na zajike.

Fr.: Nismo, brate, otkada smo zajedno — mi vavek govorimo: popu pop a bobu bob.

Jur.: To je bilo do sad, ma od sada se ni to ne sme.

Fr.: A zač ne?

Jur.: Takova je leja.

Fr.: Ma ča ja dunke ne ću smet reć ni da j' belo ono, ča je va istinu belo?

Jur.: Ne smeš, pak ne smeš.

Fr.: A zač ne?

Jur.: Zač bi se mogal ki nać, ki bi mogal reć, da ti dobro ne vidiš, i zato da ni belo ono ča je vaistinu belo.

Fr.: Ja — ma tako se ne će moć napred.

Jur.: I ja znam, da ne će. Zato sam i prišal semo, da se malo porazgovorimo, ča ćemo storit.

Fr.: Pak ča misliš, ča ćemo storit?

Fr.: Ja sam odlučil, da će bit najbolje, da zamemo šila i kopita, pak da gremo ća.

Fr.: Ća? A kamo?

Jur.: Dugo — vanka, na jedno velo putovanje: sve okole sveta.

Fr.: Okole sveta? Govoriš ti to trezan ale pak onako z ognja?

Jur.: Pogledaj mi dobro v oče, pak ćeš videt, da nisam ni pijan ni munjen. Ti znaš, da je već blizu pedeset i pet let, da mi dva ovako skupa ćakulamo i raspravljamo. Va celo to vreme rekli smo ih svakakoveh: ča nam je bilo na srce, bilo nam je i na zajike. Sada j' prišla vanka jedna nova leja, ka govori, da nam ne sme bit na zajike sve ča nam je na srce — a mi, ki znamo, ča je leja, prignuli smo glavu i rekli po našu: — A takonà. Kada već ne smemo govorit, ča mislimo, bimo mogli barem mislet, ča ne smemo govorit, pak bimo nekako bili glih. Ma kako vrag ne spi — morda bimo se i s tem kemugod zamerili, zato će bit najbolje, ako spravimo povrazi i gremo, kako sam ti ono rekal — okole po svete. Tamo ćemo moć govorit i ono, ča ne budemo misleli, i mislet ćemo moć govorit i ono, ča ne budemo misleli, i mislet ča ne budemo govorili. Ča ti se pari?

Fr.: Ja mislim da to ni slaba misal i da bi nam jednemu i drugemu moglo samo koristit, da malo sveta vidimo. Nego, brate, tu je vrazje špendije... K... dat beči za to?

Jur.: Za beči je najlaglje. Mi smo ... šti i imamo pravicu, da se za niš ... po svih železnicah i vaporeh ovega ... i to va prvoj klase.

Fr.: Buzarona!

Jur.: A za jist i spat ćemo lahko dob... Amerike ima pak toliko našeh ... te rado platit ki dolar, samo da nas m... čut i videt. Ja mislim, da ćemo ... i ku vrećicu dolari pernest doma.

Fr.: Da bi te tako Bog uslišal! A ča će ... naša brižna «Istarska Reč» prez nas?

Jur.: Ne će ona bit prez nas — ne boj... Kako i do sada, tako će ona i od sa... svake šetimani imat jedan nas razgo...

Fr.: A kako će njoj ta naš razgovor pri... uše, kada budemo dugo od nje?

Jur.: Ne skrbi se ti za to! Naša «Re... ... svoj talagraf prez žice. Ona će ga s... malo otpret i valje će čut, ča budemo m... dva razgovarali.

Fr.: A kada budemo po more, će nas i ... puta čut?

Jur.: Jezero milijun vrazi da će. To ... jedna invencijon, kakove još ni svet videl.

Fr.: A naše ženi?

Jur.: One te nam pak pisat sve ča se bude ovuda dogajalo, da znamo, na čem smo. A sada dosta ćakul! Hodi se spravit i uredit.

Fr.: A kada ćemo na putovanje?

Jur.: Nedelju ka gre! A sada lahka noć!

IZ PULJŠTINE.

Ne ćemo se ni osvrtati na naš grad, jer ... već svaki informiran o prilikama grada Pule, a ponajviše svaki znade, da je naš grad totalno propao. Kazat ćemo vam prilike pulske okolice!

U okolici nastala je grobna tišina. Dogodi li nam se kakova malena nepravda, naš se narod ni ne obazire na takove sitnice, jer su ostale u uspomeni one velike bure i oluje koje su mu pred par godina nad glavom bjesnile.

Medulin, Premantura i Pomer bili su glavni faktori, u kojim se selima nanašale razne štete i nepravde našemu narodu. U najteža vremena ostala su sela premanturske župe najmirnija. Ponajviše Vinkuran. Treba da zahvalimo i ostalima: Banjolama malo, jer i u Banjoloma imade nekolicina šarenjaka (ostali su ljudi na svome mjestu), onda Vintijan i Valdebek. Najviše smo pohvalili Vinkuran, ali ne smijemo time reći, da ima u Vinkuranu narodnih velikana ili velikih političara. Oni su ljudi, koji se najviše bave poljskim radom. Najviše se mogu ponositi, što su kod najvećih političkih promjena i najvećeg pritiska ostali hladni i mirni, ne zanijekavši svoj mili jezik. Time mogu ponosno dignuti čelo. Radi jakog osjećaja do svog jezika, radi njihove mirnoće i hladnoće mogu ponosno stupiti pred čitav narod puljske okolice i reći: Mi smo oni, koji znamo tudje poštivati a svoje braniti.

I kod nas je zavladala gospodarska kriza ali ipak nadjemo nedjeljom par lirica, samo da se nešto pozabavimo. Mladići iz Medulina, Premanture i Pomera željni mira, jer ga iza okupacije pa do danas u istim selima nije bilo ne znadu nedjeljom nikamo drugamo, nego u sela premanturske župe. Znadu oni, da će u tim selima naći željni mir, za kojem žudi danas svaki. Osobito krčmaru iz Pomera se to ni malo ne svidja, što pomerski mladići idu u Vinkuran, pa je znao jedne nedjelje poslati u Vinkuran neke osobe, da tamo nešto njuše. Valjda misli, da se tamo vrši kakova politička propaganda. Žao je valjda njemu, što mu ne ide dobro geschäft. Nije to samo pomerski oštar, već su još neki poslali u nedjelju nekog dacijera, da kontrolira vino novog krčmara u Vinkuranu. Oni opažaju, da vinkuranskom krčmaru ide dobro trgovina, pa su zbog toga

---

PODLISTAK

Djevočine oči

(Istočno ruska priča ispod Urala.)

U nekom gradiću živio je trgovac s prelijepom svojom kćerkom Vasilijom Petrovnom. Otac se njome ponosio, jer je bila umna i marljiva, da joj u cijeloj guberniji nije bilo para. Otac bi često putovao daleko preko sibirske granice, gdje bi kupovao i prodavao raznoliku robu. Za njegovog otsuća sjedjela bi Vasilija u svojoj komori, ne bi izašla medju svijet, već bi izradjivala prekrasne likove od svile, zlata i srebra.

Uz Vasiliju bila je u kući mlada služavka, odhranjena ovdje od malih nogu, a bila je nalik na svoju gospodaricu, kano da joj je rodjena sestra, jedino što joj je lice bilo prostije, a stas nešto krupniji.

Jednom je trgovac došao u strano neko carstvo, u kojem je bio mlad car pa mu nudjao na prodaju skupocjenu robu. No mladi car reče nujno:

«Što će mi ti lijepi ćilimi, svileni kaftani i te krznene šube, kad se nemam kititi ni za koga! Pribavi mi nevjestu, koja će mome oku i srcu ugoditi pa ćemo pazariti!»

Trgovac mu odvrati:

«Batjuška, ako želiš, da ti dovedem djevojku, koja je čista kao suza, lijepa kao Bogorodica rjazanska, blaga kao proljetna rosica, a vješta vezenju, da joj se narod čudi i divi, onda uzmi moju kćerku Vasiliju Petrovnu!»

Mladi je car dugo premišljavao, onda reče svome pisaru:

«Uzmi komad bijele svile i napiši zlatnim slovima ove riječi: «Odlučio sam, da se s tobom vjenčam. Moji će te vjerni kozaci dopratiti na moj dvor.»

Zatim je mladi car dozvao najmilijeg svog kozaka pa mu je rekao:

«Sinko, odaberi najlepše momke, zaodjeni ih svilom i plemenitim krznom, opasaj ih posrebrenim sabljama pa odjašite do rijeke Urala, a gdje joj je obala najpoložitija, tamo je malen gradić, u kojem živi onaj trgovac sa svojom kćerkom, djevicom Vasilijom Petrovnom. Ona je čista kao suza, lijepa kao Bogorodica rjazanska, blaga kao proljetna rosica, a vješta vezenju, da joj se narod čudi i divi. Toj djevici predaj ovo pismo od bijele svile i reci joj: Moj car i gospodar je odlučio, da te uzme za ženu. Obuci svadbeno odijelo i podji s nama, da svome caru dovedemo nevjestu!»

Kad je kićena četa kozaka došla do rijeke Urala gdje mu je obala najpoložitija i našli malen gradić, u kojem je bio nastanjen trgovac sa kćerkom Vasilijom Petrovnom, oni ušli u njenu kuću i predali carevu poruku. Tad je djevojka gorko zaplakala:

«Tatuško, tako mi uspomene pokojne majčice, sve mi nešto sluti na zlo!»

Otac ju mirio i tješio, natovario na kola bogatu njenu opremu, prekrstio kćerku tri puta i blagoslovio pod ikonom, posadio je na mekane dušeke, a do nje služavku, koja je bila nalik na svoju gospodaricu, kao rodjena sestra, a onda ju je poslao na put do tužnoga mladog cara: Oko kola jašili su gizdavi kozaci i čuvali carevu nevjestu. Valija je cijelim putem tiho plakala, dok je njena služavka šutila. Gospodarica je upita:

«Zašto ti vazda šutiš? Zar nemaš nijedne mile riječi, da me tužnu tješiš i razveseliš?»

Na to će služavka:

«Kako da te tješim, kad sâm Bog znade, što te čeka! Sidjimo s kola, da se malko prodjemo i cvijeća da naberemo pa će te minuti žalosne misli!»

Djevojke su sišle s kola, otputile se u livadu, a kozaci odsedlali konje, da se odmore i pasu pa i oni legli na travu. Služavka je po livadi tražila, dok nije našla neku otrovnu biljku sa žarkim cvijetom, zasipala pelud Vasiliji u obraz pa se ova mahom srušila na tle u dubokoj omaglici. Onda joj služavka iskopala oči, sakrila ih u džep, odbjegla do kozaka i stala glasno jadikovati:

«Moja se vjerna služavka utopila!«

Kozaci su držali, da im to govori Vasilija, na koju je služavka bila toliko nalik, a kako je ona u livadi bila izmjenila i ruho, to su je digli na kola i s njome krenuli dalje. Tek što su prispjeli na cesarski dvor, obavilo se vjenčanje, no već za malo dana reče car najmilijem svom kozaku:

«Onaj me je trgovac prevario! Moja žena nije dobra ni umom ni srcem!» Pa je bio opet tužan kao i prije.

Kad se Vasilija probudila, osjetila je z užasom, da joj je nevjerna služavka iskopala oči i ostavila je na cjedilu u stranom kraju. Ona se digla i kroz mrak lutala po livadi, došla u šumu, a iza nje našla kolibicu, iz koje ju je pozdravio neki starac:

«Kud lutaš, uboga djevuška, udji pod sirošni moj krov!»

«Blagodarim, dobri starik!»

Tamo se Vasilija u najvećem siromaštvu udomila i čekala, što će joj Gospod Bog dosuditi. Jednog dana reče starcu:

«Starik, evo ti novaca, idi u grad i kupi pol aršina svile i tri vitice svilenih niti!»

Starac je donio, što je želila, a ona mu rekla:

«Lezi na peć i spavaj, a ja ću bditi, jer su za me dan i noć jedno te isto!»

Ona je sjela i vezla cijelu noć, a kad je granulo sunce, bila je izvezla gizdav šaren pojas da se starac te ljepote nije mogao dosta nagledati. Ona mu naredi:

«Čuj, starik, podji u daleku zemlju onkraj Urala, gdje stoluje mladi tužni car pa mu odnes itaj vezeni pojas! Kad te upita, koja mu je cijena, ti reci, vezilja ne uzima novaca nego traži, da joj car pošalje živo jedno oko!»

Kad je starik došao do cara, ponudio mu pojas, a taj ga odmah zaželio i pitao za cijenu. Ali starac reče:

«Vezilja ne uzima novaca, baćuška, nego traži, da joj pošalješ živo jedno oko!»

Car odredi na to, neka vjerni njegov kozak jednom razbojniku u tamnici izvadi živo jedno oko, ali kad to čula carica, bivša služavka, htjela da tužnom caru ugodi, zato izvadila iz džepa Vasilijino oko te ga dala svome mužu. On usklikne:

«Carevnuška, kako si me obradovala!»

Tad se opasao vezenim pasom, koji mu je krasno pristao, podao starcu živo oko, a taj se otputio kući, gdje ga Vasilija željno čekala. Kad joj starac predao oko, ona ga odnijela na jutarnju rosicu, u njoj ga oprala, stavila u glavu i opet vidjela.

Za koji dan naredi opet starcu:

«Dragi djeduška, evo ti novac, podji u grad

...ni na njega. Mogli bi i oni biti blagih riječi ... Vinkuranac, pa bi i njima bolje njihova ...na išla po ruki. Nek znadu ti krčmari, ... nismo zaboravili one krive informacije, ... su oni nosili pred vlasti, kako bi bolje naškodili našemu nevinome narodu. Radi toga se i narod od njihovh trgovina odstranio. Radi njihove kivnosti na novog krčmara, mi mu s druge strane želimo sretan uspjeh!

IZ ČEPIĆA.

Dne 21. junija bila je u Čepiću ustanovna skupština «Konsorcija za isušenje jezera i uredjenje rijeke Raše i pritoka. Mi seljaci, koji imademo zemljišta uz jezero, Rašu i pritoke, moramo biti članovi te zadruge. Dobro je i pohvalno, da se gospoda brinu za isušenje jezera, ali — mi ne znamo koje su naše dužnosti i prava u toj zadruži, jer italijanski ne znamo, a nijedan od gospode nije nam to rastumačio u našem jeziku, ma ni samo jednu riječ. Zato nekoji vele, da će se početi radnjom ove godine; drugi — da će kada ne bude voda tekla Rašom; treći — da bi se mi mogli ovim dobrom i udušiti pa bi onda sva briga za plaćanje poreza i nameta spala na kakovog bogataša ili na državu.

Mi želimo da se ova zadnja provede i gornjim ne kanimo nikoga vrijedjati, nego samo molimo, da nam se štatut zadruge dade i u našem jeziku ili da nam se barem rastumači našim jezikom, da znamo na čemu smo, a ne da nam se samo kaže: Paga ščavo!

Ovo nije politika, nego čisto gosopdarsko pitanje i naš je zahtjev pravedan. Neka nam se u tom udovolji i bit ćemo im vrlo zahvalni.

Gospodarstvo

Peronospora

Već mnogo godina nije peronospcra zahvatila takovog maha kao ove godine. Neprestane kiše i jake rose upravo su porazno razvile tu bolest.

Proti peronospori otkako se je pojavila u našim vinogradima, upotrebljava se modra galica i vapno. Smjesa modre galice i vapna zove se inače bordoška smjesa. Još ni danas ne upotrebljavaju vinogradari bordošku smjesu kako treba. Više puta vinogradari svaljivaju krivnju na trgovce da im prodaju slabu galicu. Profesor dr. Ferrario napominje da osobito u godinama jake zaraze dignu vinogradari u Italiji viku na proizvadjače modre galice. Ma koliko bila modra galica slaba, ona ima uvijek toliko moći, da ubija klice peronospore.

Kod pripremanja bordoške smjese naš vinogradar točno mjeri modru galicu, jer ga to skupa košta, dok vapna stavi onako na oko, jer to malo stoji i jer računa da će se bordoška smjesa bolje uhvatiti, ako ima više vapna. Vapno se upotrebljava u prvom redu radi toga, da oduzme kiselost galici, a u drugom redu da se bolje opaža na listu. Galici treba nadodati toliko vapna dok se potpuno zasiti kiselost galice. Obično se računa na svaki kg galice kg dobrog, gašenog vapna. Za tim treba kušati, da li je galica dobro napravljena, to na slijedeći način: kada se je rastopljenoj galici nadodalo razmućenoga vapna i dobro izmješalo, pusti se, da se na dnu staloži, pošto se je staložilo uzme se sa vrha čaša vode, voda u čaši mora biti bezbojna, tada je bordoška smjesa dobro napravljena. Ako je voda u čaši plavkasta treba nadodati razmućenoga vapna, dok voda postane bezbojna. Ako se je na vrhu pripravljene modre galice, pošto se je sve staložilo, napravio skorup kao modra perla, znak je, da ima previše vapna, treba nadodati modre galice dok nestane skorupa, a voda u čaši ipak bezbojna. Ovaj način istraživanja, da li je bordoška smjesa dobro napravljena, prilično je dug. Treba pustiti, da se staloži, nadodavati galice i vapna pak opet taložiti itd. Brži je način, da se smjesa modre galice i vapna istražuje t. zv. lakmusovim papirima, koje se može dobiti u svakoj lijekarni. Lakmusovog papira treba kupiti plavog i crvenog. Ako u pripravljenu modru galicu i vapno umočimo modri lakmusov papir, izvadimo i papir na zraku pocrveni — znak je, da ima malo vapna, treba ga dakle još nadodavati. Ako crveni lakmusov papir umočimo te on pomodri znak je, da je smjesa dobro napravljena. Uvijek treba kušati najprije sa modrim papirom pak sa crvenim.

Uzevši u obzir da naši vinogradari stavljaju u bordošku smjesu previše vapna, to u takovoj smesi modra galica nema nikakve vrijednosti. Nadodavanje većih količina vapna no što je potrebno prouzrokuje, da iz pumpe ne izlazi u večma sitnim kapima te se na listu opaža u velikim kapima, koje se okore, lako uslijed sunca i vjetra opanu. Kada je bordoška smješa u krupnim kapima na listu, ako je ona i propisno napravljena ipak peronospora može prodrijeti u list na čistom prostoru izmedju kapi. Brizgalica na pumpi treba, da dobro rasiplje; lozu treba da zahvati kao oblak dima, ne smije se napraviti na listu kap, jer onda bježi tekućina sa lista.

Ove godine pojavilo se je dosta peronospore na listu i cvijetu. Grozdovi su se slabo škropili, te ih je peronospora uništila još prije cvijetanja. Treba grozdove škropiti prije i poslije cvijetanja sve do zrijanja, jednako kao i lišće. Nešto je cvijeta propalo uslijed crva — grozdova moljca. Pošto se kod nas općenito škropi protiv crva, ne smije se zapustiti ni škropljenje bordoškom rastopinom. Tko protiv crva upotrebljava duhanski estrakt najbolje je, da ga miješa bordoškom smjesom.

Ovu je poduku iznio u «Poljodjelskom Vijesniku» u Splitu g. A. Vesijak, pa smo šmatrali shodnim, da i naše vinogradare na ovo upozorimo.

Politički pregled

Sporazum izmedju radikala i radićevaca.

U posljedje dane intenzivno su se vodili pregovori izmedju Radićevaca i radikala. Iz početka davali su skupne službene izjave. Poslije toga nisu činili, ali se je znalo po izjavama pojedinaca, da pregovori dobro napreduju. Konačno je postignut sporazum u svim pitanjima. Tekst sporazuma je potpisan, Pašić ga je odobrio, a ima da ga odobri još i radikalski poslanički klub. Iza toga dolazi kralj u Beograd i slijedi imenovanje nove vlade. Vladu će tvoriti samo radikali i Radićevci (RR vlado). Dok naš list izadje iz tiska, može da sadašnja vlada demisionira i da bude imenovana nova vlada. Radićevci dobili bi 4 ministarstva i 3 podsekretarska mjesta. Kako javljaju jugoslovenske novine, dolaze u obzir ove ličnosti hrvatskog seljačkog kluba (Radićevci): ministar za agrarnu reformu Pavle Radić, za ministarstvo pošte i brzojava dr. Šuperina, za ministarstvo šuma i ruda dr. Nikić, za ministarstvo trgovine i industrije dr. Krajač. Kao podsekretere napominje se: dr. Basariček za socijalnu politiku, Pasarić u ministarstvu prosvjete, a za manistarstvo financija odredit će Radićevci jednog stručnjaka iz Hrvatske izvan parlamenta, t. j. jednoga, koji nije poslanik. Predsjednik vlade ostaje naravski Pašić.

Spor izmedju Čehoslovačke i Vatikana.

Ovih dana sve svjetske novine posvećuju osobitu pažnju incidentu medju Čehoslovačkom i Vatikanom. Česka je vlada odredila razne državne blagdane, a medju njima je utvrdila blagdan Jana Husa dne 6. jula. Tog je naime dana Jan Hus, veliki reformista i narodni borac za česku slobodu bio spaljen na lomaci po osudi crkvenog koncila u Kostnici i to pred 510 godina. Papin nuncij u Pragi Marmaggi je protestirao protiv uvadjanja ovog praznika, a kad je vidio, da se njegov protest nikako ne uzima u obzir i da je naprotiv predsjednik republike preuzeo pokroviteljstvo, a ministar predsjednik počasno predsjedništvo za veličastvene proslave Husove, nuncij Marmaggi je otišao iz Prage i prekinuo time svoje odnose sa čehoslovačkom vladom. Naravski da ni česka vlada nije mogla ostaviti bez odgovora taj dogodjaj, pa je opozvala iz Rima u Prag poslanika kod Vatikana Palica.

Zbog ovog dogodjaja ustale su sve stranke osim klerikalne na obranu svoje vlade, a protiv miješanja Vatikana u državne češke stvari. Nekoje stranke priredile su velike manifestacije pred Husovim spomenikom i zahtjevaju da se crkva rastavi od države. Najinteresantnije je to, da se papin nuncij očutio uvrijedjenim radi Husovog blagdana, dok su klerikalni ministri i narodni poslanici bez protesta primili i izglasali zakon, kojim se proglasi praznik Husa kao zakoniti praznik. Dakle česki katolici nisu se osjećali uvrijedjenim u vjerskim osjećajima, a jedan stranac se osjeća. Vlada naravski se ne upušta u borbu sa Vatikanom, a traži samo zadovoljštinu.

Mi ćemo u narednom broju javiti dalnji razvoj ovog krupnog incidenta, a upoznat ćemo svoje čitatelje sa Janom Husom, radi koga je ovaj incident nastao.

Promjene u vladi u Italiji.

Ministar financija De Stefani i ministar narodnog gospodarstva Nava podali su ostavku. Novim ministrom financija imenovan je conte Volpi, a ministrom narodnog gospodarstva Beluzzo. Bivši ministar financija De Stefani odlikovao se je time, što je izjednačio državne izdatke sa prihodima te je time učinio vanrednih zasluga za sadašnju vladu. Sve su ga novine hvalile kao izvrsnog stručnjaka u financijskim pitanjima. Novi ministar financija conte Volpi stupa na svoju dužnost u teškim momentima sa zadaćom da utvrdi talijanske finance, a osobito vrijednost lire. On je dosada bio guverner Tripolitanije, gdje se je odlikovao svojom administrativnom, političkom i taktičnom sposobnošću, pa se zato i vladini krugovi nadaju, da će dostojno izvršiti svoju misiju.

Mussolini na obranu lire.

Zbog nagloga padanja lire, je vlada odlučila da poduzme opširne mjere u svrhu popravka lire i njezine stabilizacije. Mussolini se je sastao s generalnim direktorom Banca d'Italia Stringherom gdje su donesene odluke u pomenutu svrhu. Sutradan Mussolini je primio predstavnike velike industrije s kojima je opširno pretresao pitanje lire u vezi s industrijskim i finansijskim prilikama u Italiji. Konstatovano je da ekonomsko-finansijska situacija Italije ne odgovara onome što bi moglo da izgleda po dogodjajima na burzi. Nakon toga sastanka Mussolini je održao nov sastanak sa odborom za vrhovnu odbranu.

Pregovori koji su se vodili izmedju talijanske i američke delegacije za reguliranje američkih dugova odgodjeni su za august, jer talijanska delegacija treba da potraži nove instrukcije od svoje vlade.

Ustavne preosnove u Italiji.

Rimski listovi objavljuju referat ustavnog odbora o ustavnoj reformi. Reforma se sastoji od 4 zakona: o vladi, o odnosu izmedju vlade i parlamenta, o senatskim kategorijama i o zakonodavnom pravu. Prema zakonskoj osnovi vrhovnu vlast ima prije svega kralj, a u njegovo je ime vrši vlada. Pravo da opozove i imenuje vladu pripada isključivo kralju. Parlament ima samo pravo izjave povjerenja i odobravanja općih smjernica vlade prihvatom budžeta i zakonskih reformi, no ovo potonje samo na predlog vlade, isključivš parlamentarnu inicijativu. Vlada je od parlamenta praktično nezavisna čime je parlamentarna vlada u stvari uklonjena. Komora nema nikakova utjecaja na upravu.

To su glavni principi četiriju zakona, koji u pojedinostima sadržavaju ukinuće ustanove, da se financijski zakoni najprije moraju predložiti komori; ukinuće državnih sekretarijata, mjesto kojih se ponovno uvede generalni direktorij. Kod glasovanja povjerenja odlučuje apsolutna večina, a za proračunavanje te večine imaju se uzimati svi poslanici, koji nisu na dopustu. Za senatore preko 70 godina, ako nisu prisutni, važi kao da su na dopustu. Obe su kuće (parlament i senat) ravnopravne. Ako jedna kuća odbije koju zakonsku osnovu, može kralj odrediti, da se ta ista osnova predloži drugoj kući. Kralj može dalje sazvati zajedničku sjednicu obiju kuća i ustanovljuje istodobno dnevni red te sjednice, kao i najduže trajanje zasjedanja toga zajedničkoga parlamenta. Senatori, koji su imenovani poslije saziva ove zajedničke sjednice, nemaju prava glasovanja. Debata je tajna, zaključci su javni. Što se tiče odredbi za imenovanje senatora, ne mogu se imenovati prefekti, a univerzitetski profesori mogu se imenovati tek nakon desetgodišnje redovite profesure, književnici takodjer tek nakon desetgodišnjega književnoga rada. Mogu biti imenovani članovima senata ljudi, koji su kroz 20 godina razvijali kakvu javnu djelatnost, dalje industrijalci, ekonomi, trgovci i konačno oni, koji plaćaju najmanje 12.000 lira poreza. Da bi se zakonske osnove mogle tačnije izraditi, ima parlament provesti samo generalnu debatu o svakoj zaključnoj osnovi. Dalje zakonska osnova o ustavnoj reformi predvidja razdjeljenje izbornika za popunjenje jednog dijela parlamenta po staleškim korporacijama. Napokon se predlaže, da se ustanovi kraljevo kabinetsko vijeće.

Napetost izmedju Engleske i Rusije.

Engleska vidi u dogadjajima u Kini prste sovjetske vlade, pa bi radi toga htjela da se poduzme jedna protiboljševička akcija i da tu akciju vode sve države, koje su zainteresirane. Engleska pripisuje previše krivice boljševicima, a i prigovara za stvari, koje boljševici uopće nisu počinili.

Sasvim tim ima u okrivljivanju Moskve za dogadjaje u Kini izvjestan dio istine. Nema naime sumnje, da boljševička vlada umije dobro iskoristiti nacionalističke pokrete, a naročito je ona u Kini dobro uhvatila priliku da presječe ciljeve engleskoj svjetskoj politici.

Pokret u Kini uperen je naime u prvom redu protiv Engleske i Japana, dok su Sjedinjene Države i Franceska mnogo manje pogodjene. Istup velevlasti bio je složan samo u prvome dijelu spora, kad je trebalo zaštiti ličnu sigurnost stranaca, no sadašnje diplomatsko istupanje nije nipošto jedinstveno. Amerika je mnogo blaža od Engleske i Japana, koji nikako ne će pristati na kineski zahtjev, da se ukine eksteritorijalitet stranih državljana, kojega prava su se več odrekle Rusija, Njemačka i Austrija. Na krajnjem istoku točno se obilježuju dvije fronte: englesko-japanska i kinesko-ruska. Japanci su uskratili Rusiji dozvolu za sedamdeset njenih trgovačkih konsula, dok u Engleskoj mnogo glasova zahtjeva,

---

i donesi mi žarkog crvenog baršuna, i zlatnih i srebrnih niti!»

Kad se starac vratio i sve joj po volji donio, opet mu odredila, neka legne na peć, a ona jednim svojim okom čitavu noć vezla. Kad je granulo sunce, dovršila je cesarsku krunu, da je bilo čudo od ljepote. Ugledavši starac tu krunu, živo je zapljesnuo, a Vasilija mu naredila:

«Dragi djeduška, podji opet u daleku zemlju onkraj Urala, gdje stoluje tužni mladi car pa mu odnesi krunu. Kad te upita, koja joj je cijena, a ti reci, vezilja ne uzima novaca, nego traži, da joj car opošalje drugo živo oko!»

Starac je opet po njenoj volji učinio. Car se toj kruni, izvezenoj sa zlatom i srebrom na žarkom crvenom karšunu, tako zadivio, da je sebi stavio na glavu i zadovoljno se ogledavao u zrcalu. Kad je pitao za cijenu, tražio je starac drugo živo oko. Stoga je car odredio, da se nepokornom jednom kmetu izvadi oko i pošalje čudesnoj vezilji. No nato je opet skočila carica, bivša služavka, izvadila potajno iz džepa drugo živo oko, te ga pružila caru. On je od radosti uskliknuo:

«Mila matjuška, kako si me obradovala!»

Starac se brzo otputio kući, Vasilija ga dočekala na rubu šume, primila iz njegovih ruku drugo oko, oprala ga u rosici, stavila ga u glavu pa je sada vidjela kao i prije.

Nekog dana otputio se tužni mladi kralj u svijet, da ga razgleda. Jednom dodje do starčeve kućice, u kojoj ga je primila Vasilija i svakojakim ga tečno priredjenim jelom lijepo pogostila. Štogoder ju je car dulje gledao, to mu se sve više činila nalik na caricu, jedino što je u nje bio plemenitiji stas, nježnja uda i dulja plava kosa, a kudgod bi se ona po kući okrenula, svaki bi joj posao pošao od ruke, kano da je vilinjeg roda. Povrativši se kući reče car svojoj ženi:

«Matjuška, kakovu sam to vidio djevicu! Štogod bi čovjek samo i pomislio, sve to ona znade raditi!»

Lažna se carica od jeda ugrizla u usne i šutila. Za koje vrijeme otputio se car opet u onu zemlju do starčeve kućice, da vidi Vasiliju. Ona ga opet pogostila biranim jelom, a sva joj se uboga kućica sjala od reda i čistoće. Car ju je na to pozvao, da podje s njim na dvor, a ona je pristala, ali su joj suze navirale na oči pa se sklonula za kućicu, da se isplače. Tamo je našla starca pa mu je govorila:

«Mili moj djeduška! Valja nam se rastati! No da me nikada ne zaboraviš, stavila sam u praznu tvoju škrinju jedan zlatnik. Kadgod češ pokrovac dignuti, bit će pod njim toliko zlatnika, koliko ti treba! No mene čeka velika nevolja! Kad me car odvede u svoju zemlju, podji za nama. Carica će me za koji dan ubiti, a ti na onom mjestu iskopaj raku, saberi moje sitne kosti, položi ih unutra, zagrni ih zemljicom, a onda dobrim svojim rukama zasadi na mom grobu bijele ruže. U njima će moja duša dalje cvasti!»

Kad je car na bijelom konju odveo Vasiliju u daleku svoju zemlju onkraj Urala, pošao je starac polagano za njim. Kad je za koji dan bio prispio do carskog konaka, vidio je, kako mala četa kozaka vodi Vasiliju u šumu, gdje je ju moraju po caričinoj odredbi potajno da ubiju, a njeno srce vladarici da donesu. Putem je Vasilija molila kozake:

«Dobri ljudi, kad me već morate ubiti, onda izvršite caričinu zapovjed što brže, da me minu smrtne muke!»

Jedan je kozak zamahnuo mačem, odrubio joj glavu, izvadio iz njedara čisto djevojačko srce pa ga odnio carici. Ova je četu lijepo nagradila, ali joj zapovijedila, da mora šutiti. Krvavo je srce stavila u veliku ljusku nojevog jajeta te ga spremila u džep.

Starac je stajao do mrtve djevojke i gorko plakao. Onda je uzeo lopatu, iskopao po njenoj želji raku, položio unutra sitne njene kosti, zagrnuo ih zemljicom, i posadio na svježem humku bijele ruže. Vrativši se u svoj dom, našao je Vasilijinu uspomenu, za koju mu je bila govorila: U škrinju je stavila jedan zlatnik, a kadgod bi otada dignuo pokrovac, našao bi pod njim toliko zlatnika, koliko mu je trebalo!

Za koje vrijeme pošao je tužni mladi car, da traži iščeznulu djevojku, koja mu je iznikla iz kuće kao oblak. Putem je došao u šumu, spazio svježi humak, na njem bijele ruže, a u njihovoj sredini pravoslavni krst sa djevojčinim imenom. Tužni se car tri puta prekrstio i zaplakao. Onda je ubrao jednu ružu te je ponio sobom. Došavši kući pričao je carici, kako je je Vasiliju našao pod zemljicom, kako je ubrao ružu s njenog groba pa će je za uspomenu vazda nositi na svom srcu.

Carica je na to brže bolje poslala kozake, neka posjeku sve ruže i neka iščupaju korijenje, a kad se car za koji dan opet vratio do groba, našao je tamo pust kamen, na kojem je sjedio prekrasan dječarac i ljupko pitao:

«Hoćeš li me povesti?»

Car se lijepom mališu obradova, a kako nije imao djece, digniuo ga k sebi na konja, poveo ga kući i predao carici. Tek što ga je ona primila u naručaj, začelo je dijete tako silno vikati, da se orilo po svem dvoru, a ničim ga nije mogla ušutkati. Čim bi ga mladi car primio na ruke, odmah bi mu se dijete milo nasmiješilo, dok bi se kod carice vazda derao kao pomaman. Njoj je to bilo vrlo neugodno pa da dijete ušutka, izvukla je iz džepa nojevo jaje s Vasilijinim srcem, i njemu podala, neka se njime poigra.

U tom času skočio je mališ na noge, pobjegao sa dvora, car za njim, mališ dalje na ulicu, car za njim, onda u polje i u šumu a car vazda za njim. Kad su došli do groba, sjedjela je tamo Vasilija, ljepša i rumenija no ikada i govorila začudjenom caru:

«Batjuška, ja sam zapravo tvoja nevjesta! Ona na dvoru je samo moja služavka, koja mi je izvadila oči, a nedavno me ubila!»

Od velike sreće i nenadana veselja zapjevao je car prvi put za života, poslao brzo dvorsku nosiljku, smjestio unutra Vasiliju, a dok su se vraćali na dvor, odredio je kozacima:

«Učinite s okrutnom caricom, kako vam nalažem! Izvadite joj oba oka, onda je privežite na dva divlja konja, a ove rastjerajte, da će zlobnu ženu raznijeti!»

Kozaci su učinili po carevoj zapovijedi, a kad se u nosilici on vraćao u dvorac a s njime lijepa Vasilija, svi su podanici u čudu zastali, videći svog vladara prvi put za života veselog i nasmijanog pa mu se klanjali do zemlje i živahno ga pozdravljali.

Onda se u carskom dvoru slavio pir. Tamo sam bio i ja, slasnim jelom sam se mastio, medicu pio, da mi je tekla niz brade, te zamirisila kao poljsko cvijeće.

Antonija Kassowitz-Cvijić: Slavenske Priče.

da se prekinu diplomatski odnošaji s Moskvom.

No engleska vlada uza sve to ne će da se odluči na tako ekstreman korak. Na interpelaciju bivšeg državnog podtajnika u Mac Donaldovoj vladi Ponsomby-a, odgovorio je Chamberlain, da vlada nije uopće uzela u obzir kidanje diplomatskih odnošaja, iako si pridržaje pravo da pozorno slijedi tok dogadjaja. Ova trijeznost naišla je na odobravanje naročito liberalne štampe, jer Englezi, kao dobri trgovci nemaju mnogo smisla za prenagljene korake. Stanje engleskog narodnog gospodarstva nije ni najmanje ružičasto, ma da je Velika Britanija vjerovnik većine evropskih država. Uslijed visokog stanja svoje valute ona ne može izvoziti u onoj mjeri kao što je to činila prije rata, a naročito je otešćan njezin izvoz u Francesku i Italiju, čije valute su vrlo niske. Rusija još uvijek predstavlja za Englesku mogućnost izvoza, čija veličina se doduše ne može točno odrediti, ali ipak nije sasvim malena. S druge strane niti sovjetska Rusija nije tako brza u odbacivanju onih prednosti, koje crpi iz normalnih odnošaja. Nagli dolazak Rakovskoga u London to najbolje dokazuje. Obe države dakle, iako imadu dubokih protivština, ipak ne žele da se sukob zaoštri.

A da je ipak napeto stanje vidi se i po tome, što ruska telegrafska agencija javlja, da je vrhovni komesar za crvenu vojsku Frunze izjavio u jednom govoru vojnicima, da se crvena vojska mora da spremi za rat protiv Engleske. Posljednji dogodjaji su takovi, da nema sumnje, da Velika Britanija sprema neprijateljstva protiv Kine. Sovjetske republike da su vezane s Kinom savezom i da ne mogu zato da skrštenih ruku gledaju, kako Engleska i Japan pregovaraju, kako će podijeliti Kinu. Savez ruskoga medjeda s kineskim zmajem da je takova sila, koja može cijelome svijetu da prkosi.

Domaće novosti

NAŠ VELIKI NATJEČAJ.

Dne 20. ovog mjeseca je zadnji dan za naš veliki natječaj. Dakle još se može prijaviti ovih par dana. Prijave koje stignu poslije 20. jula ne će biti uzete u obzir. Dakle, kušajte sreću!

NAŠIM DOPISNICIMA.

Budući da se naš list nalazi u vrlo teškom položaju, to nismo mogli uvrstiti mnoge dopise i članke, koji su nam stigli u zadnje vrijeme. Neka dakle naši dopisnici ne misle, da nisu uvršteni radi toga, što su slabi, već je to radi toga, da ne ostavimo svoje ljude bez novine. Valjda je to svima jasno!

Na naučnom putovanju.

Dne 14. o. mj. ujutro stigli su u Trst 30 djaka, gradjana i draženih gospodja i gospodjica iz Daruvara u Jugoslaviji, koji idu na naučno putovanje po Italiji. Vodi ih naš prijatelj prof. Nikola Žic, bivši profesor na ukinutoj pazinskoj gimnaziji i školski nadzornik u Krku, a sada profesor na srednjoj školi u Daruvaru. Ujutro pošli su izletnici na Općine, a poslije podne do Miramara, pa su i inače pregledali grad. Uveče nastavili su svoje putovanje. Iz Trsta idu u Mletke, iz Mletaka u Rim i Napulj, pa poslije preko Bari i Dubrovnika opet doma. Želimo im što više zabave i užitka te se nadamo da su ponijeli sobom iz ovog grada najljepše uspomene. A kad budu kod kuće, neka se sjete kada i naše Istre.

Zaplijena «Goriške Straže».

«Goriška Straža» od prošlog četvrtka bila je zaplijenjena po nalogu potprefekta u Gorici radi uvodnog članka «Rdeče knjige». «Borba malenog naroda», koja je izašla kao prva knjiga izdanja «Rdeče knjige», bila je takodjer pred 10 dana zaplijenjena.

Tranvajska pruga Volosko-Lovran.

Od 1. jula je uspostavljen vozni red i po noći. Iz Voloskog odilazi tranvaj u 10 i pol, a dolazi u Lovran u 11 i četvrt; iz Lovrana se vraća u 5 minuta poslije ponoći, a dolazi u Volosko u 1 sat i 50 minuta poslije ponoći.

Ukrali vola u Rovinju.

Dosada su lopovi krali samo seljacima po selima, no prošle sedmice su se odvažili i išli u grad Rovinj. Ukrali su iz štale vola nekom Franji Budicinu tako da ih nije nitko čuo, a ni pas nije lajao, premda je bio u dvorištu. O lopovima ni o volu nema nikakvog traga.

Novi most Rijeka-Sušak.

Izmedju jugoslovenske i italijanske tehničke komisije vodili su se pregovori za sazidanje novog mosta izmedju Rijeke i Sušaka. Ti su pregovori svršili i sada javljaju iz Rijeke, da je ministarstvo odobrilo nacrt za izgradnju mosta. Novi most će biti iz betona, a sa prvim radovima počet će se ovih dana. Sve troškove oko izgradnje mosta mora nositi talijanska vlada. Izgradnja će koštati oko dva milijuna lira.

Pokradena crkva u Barkovljama.

U Barkovljama (u Trstu) su u noći od nedjelje na ponedjeljak tatovi pokrali iz crkve sve dragocjeno crkveno posudje. Ne zna se, koliko iznaša vrijednost tog posudja, ali bit će da je prilično velika. Budući da u Barkovljama nemaju crkovnjaka, to je sam župnik Salvadori zatvarao i otvarao crkvu. Kad je ujutro došao da ključem otvori crkvu, začudio se je, kad je opazio da su vrata otvorena. Odmah je posumnjao, da su bili tatovi u crkvi. Išao je na glavni oltar i vidio da su vrata od tabernakula otvorena i da ni monstrance nema ni drugog crkvenog dragocjenog posudja. Hostije su bile pobacane po oltaru.

Ovaj čin svetogrdja bio je odmah prijavljen karabinijerima. Po svoj prilici su se tatovi još uveče skrili u crkvu, jer vrata nisu bila ključem otvorena, a ni na prozorima nema slijeda, da bi bili onuda ušli.

Pozdrav naših mornara.

Naši istarski mornari u Veneciji Marko Poščić iz Opatije i Kvirin Sokolić iz Nerezina šalju pozdrave svojim roditeljima, prijateljima i znancima, a ujedno i svim športašima i športašicama Š. K. «Olymp» u Opatiji. Sjetili su se i našeg lista i poslali za fond «Istarske Riječi» 10 lira. Želimo im da se što prije vrate svojim dragima, a zahvaljujemo im da se i u teškim prilikama službe sjećaju svog istarskog glasila.

Svega po malo

Izložba ruskih krunskih dragocjenosti

Ovih dana sovjetska vlada priredila je u Moskvi izložbu krunskih dragocjenosti i dragog kamenja bivše carske kuće za članove njemačkog i austrijskog poslanstva. Na jednom velikom stolu bio je izložen samo peti dio krunskih dragulja, a ipak je njima bio pokriven čitav stol. Cjelokupna vrijednost krunske riznice cijeni se na nekih 340 milijuna zlatnih rubalja. Kao naročito lijepi dragulji istakli su se: pisanica, koju je Nikola II. poklonio svojoj ženi i jedna kita zlatnog cvijeća. Pisanica je iz vana sva posuta ivicama briljanata, a u njoj se nalazi kompletni miniaturni ekspresni vlak iz zlata, srebra i dragog kamenja. U kiti zlatnog cvijeća, koja je izradjena od zlatnih listova i cvjetova od kamena, nalazi se veliki slavulj iz šarenih dragulja. Taj slavulj može na pritisak jednog dugmeta poletjeti, lepršati krilima i biljisati. Jedno drugo jaje u toj dragocjenoj zbirci predstavlja jedan dio Kremlja sa Uspenskom Sabornom crkvom. Kroz male prozore mogu se vidjeti izradjene figure sveštenika, koji obavljaju službu božju.

Zadavio svećenika kod oltara.

U jednoj crkvi grada Bari u Italiji izvršeno je neobično umorstvo. Neki 75-godišnji Arnaut iz vrlo dobre obitelji zadavio je jednog kanonika, dok je ovaj služio misu. Navodno je ovo umorstvo čin osvete, jer je stari Albanac nekoliko puta tražio potporu od neke rodjakinje, koja se nalazila u samostanu, a rodjaka mu je uskratila pomoć. Ubojica je mislio, da je tome kriv kanonik, koji je upravitelj toga samostana.

Plaća i troškovi u Americi.

Konstatirano je da u Americi čovjek koji obično može da lahko zaslužuje 100—150 dolara mjesečno, u mogućnosti je da od toga podmiruje sve troškove za pristojan stan, dobru i obilatu hranu, dolično odjevanje i obuću, osiguranje, loženje, plin i elektriku, školarinu, zabave, crkvene potrebe, porez, te da osim toga uštedi najmanje 10 dolara mjesečno, a što je je najinteresantnije, da može imati i svoj auto, plativši ga u mjesečnim obrocima od 30 dol. i uzdržavajući ga sa 8 dol. mjesečno, i to sve od same plate koju zaslužuje umjerenim produktivnim radom.

Samoubistvo 12-godišnje djevojčice nesretne ljubavi.

12-godišnja učenica Elizabeta Hertel u Berlinu bacila se je sa balkona trećega sprata na ulicu. Ostala je na mjestu mrtva. Napisala je pisma iz kojih se vidi, da je samoubistvo izvršila zbog nesretne ljubavi. Djevojčica je bila zavoljela jednog gimnazijalca, ali njeni roditelji nisu gledali dobrim okom ovu vezu, pa su joj zabranili da izlazi iz kuće. Mala je otišla poslije ovog dogodjaja u svoju sobu napisala dva oprosna pisma i skočila sa balkona u dubinu.

Književnost i umjetnost

«Magarac i njegov dnevnik».

Naš Istranin gosp. Ante Dukić izdao je u Zagrebu knjigu pod gornjim naslovom. Uzeo si je za svog junaka magarca, koji piše svoj dnevnik. Magarac bilježi svoje boli: teške terete, ljute batine i slabu hranu. Dukić lijepo opisuje maleno istarsko selo s crkvicom, krčmom i svadjama. Opisuje svećenika kao uzvrnog narodnjaka, koji ne priznaje ni pape ni Rima ljubaka sa seoskom curom i se ženi. Udarajući po katoličkim organizacijama ispoljuje se tendenca za starokatolički pokret. On žudi za narodnom crkvom pa se vidi u njemu blaga slavenska duša.

Prevod Nazorovih pjesma.

Izdavač Carabba u Napulju (Napoli) izdaje jedan izbor pjesama Vladimira Nazora. Pjesme je preveo na talijanski jezik sam pjesnik Nazor.

Darovi

Za fond «Istarske Riječi»

Da počasti uspomenu pok. Rikarda Tomašića daruje gosp. Anton Štenta iz Opatije lira 10.—.

Mornari Marko Poščić i Kvirin Sokolić, sada u službi u Veneciji lira 10.—.

Gosp. Petar Matošević, Trst lira 5.—.

Radi štete što je «Istarska Riječ» pretrpila zbog zaplijene sabralo se dne 5. jula na izletu u Sv. Tomi kod Roča lira 45.—. Darovali su: 10 lira mlade Ćićke; po 5 lira mladi Ćić i Krbavac; po 4 lire Joso Ćić; po 3 lire Angelo i Ante i Metod Ćić; po 2 lire Krulčić Aneta; po 1 liru Blaž Ćić, Krbavac Anton, Krulčić Anton, Kos Frane, Krulčić Ante, Krulčić Drago, Pernić Ivo, Krulčić Drago, Krulčić Ivan, Nemarnik Slava, Krulčić Marija, Pernić Zora i Pernić Marica.

Na predlog gosp. Frana Šušanj «Jureza» u Rukavcu na piru Terezice Kršut i Zaharije Kinkela sabralo se lira 43.—. Darovaše: po 10 lira Vinko Šepić trgovac; po 5 lira Vjekoslav Šepić «Šalov», Zaharija Kinkela, Andjela Kinkela, Vinko Kinkela «Pepotov» i Franjo Sušanj «Jurez»; po 2 lire Franjo Kinkela Androv, Josip Kinkela Androv, Nikodem Sušanj i Stanko Sušanj.

Za Prosvetu — odsjek za Istru:

Ližnjanska mladež daruje prigodom narodnog blagdana lira 30.

Našim dičnim Ližnjancima, koji su se prvi sjetili ove naše plemenite kulturne organizacije najtoplije zahvaljujemo i preporučamo se i drugim našim ljudima, da se ugleda[...] i svakom se zgodom sjete društva P[...] odsjeka za Istru.

Tudja valuta na tršćanskoj burzi.

Trst, dne 15. jula 1925. Jedna en[...] lira šterlina 132 italijanske lire; 1 amer[...] 26—27 lira; 100 švicarskih franaka 52[...] lira; 100 franceskih franaka 127 [...] 100 čehoslovačkih kruna 81 liru; 100 [...]venskih dinara 48 italij. lira; 1000 mad[...] kruna 39 centezima; 100 austrijskih [...] 385—395 italijanskih lira.

Izdavač, direktor i odgovorni urednik:
IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST" U TRSTU

Kanfanarsko društvo za štednju i zajm. u Kanfanaru
registr. zadruga na neograničeno jamčenje

POZIV
na
redovitu glavnu skupštinu

koja će se obdržavati
u Kanfanaru u kući br. 151 dne 26. srpnja 1925 u 10 sati u jutro.

DNEVNI RED:

1.) Nagovor predsjednika.
2.) Potvrda računskog zaključka za god. 1924.
3.) Kamatna mjera.
4.) Čitanje revizijskog izvješća.
5.) Promjena zadružnih pravila § 19
6.) Izbor upravnog odbora.
7.) Izbor nadzornog odbora.
8.) Slučajnosti.

Ako ne bi došao dovoljan broj članova obdržavat će se za ½ sata kasnije druga glavna skupština, koja će pravovaljano zaključivati bez obzira na broj prisutnih članova. ODBOR.

Broj 30 Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta.) U Trstu, 23. julija 1925. Pojedini broj 25 cent. God. III.

„Istarska Riječ" izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin". Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 25·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) — Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57.

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari". — Narodna poslovica.

Svečanosti tisućgodišnjice još traju

Proslava tisućgodišnjice hrvatskoga kraljevstva nije se završila onim danom, kad je bila zakazana. Možemo reći, da su svečanosti za tu znamenitu proslavu tek započele na narodni blagdan, to jest na dan 5. srpnja. Doznajemo naime iz novina, da su se one produljile, naročito u provinciji. Sve su te priredbe bile dostojne velikoga spomena i do sada su posvuda prošle uz iskreno oduševljenje svega jugoslavenskoga naroda.

Te će se svečanosti nastaviti u Splitu, u gradu, koji je za vladanja kralja Tomislava igrao vrlo važnu ulogu. Tu se je prije tisuću godina, a pod okriljem kraljevim, držao onaj znameniti crkveni sabor, u kome je hrvatski veliki biskup, Grgur Ninski digao svoj gromorni glas u obranu glagoljice i staroslavenskog bogoslužja. Onaj njegov glas bio je kao trublja, koja je u obranu slavenskoga jezika navijestila borbu, koja i danas, poslije tisuću godina traje još uvijek.

Splitske svečanosti započet će 25. o. mj. Toga dana bit će svečano otvorenje željezničke pruge, koja iz Ogulina vodi preko Knina u Split. Otvorenje te željeznice dogadjaj je prvoga reda za čitavu Jugoslaviju a pogotovo za Dalmaciju.

Dalmacija je, kako svi znamo, bila do sada odrezana od susjedne Hrvatske, a po tome i od Evrope. Desetke i desetke godina vapila je Dalmacija za vezom, koja bi je spojila s Hrvatskom i sa svijetom, ali njezin je vapaj bio uzaludan. Austrija je smatrala Dalmaciju kao kakvu koloniju, pa ju je prema tome zapuštala. Trebalo je da dodje ono, što je došlo, da ta zemlja dobije svoju željeznicu i da prestane biti tudjom kolonijom. U novembru 1918. Dalmacija je postala sastavnim dijelom kraljevine Jugoslavije, ali je još uvijek bila donekle otkinuta od nje. Sada je i tome doskočeno i Dalmatinac moći će od sada da ide krajem ne samo u Zagreb i Beograd već i u Beč, Pariz i svuda.

Rekli smo, da je to za susjednu kraljevinu dogadjaj prvoga reda. Split se spremio, da ga proslavi, kako dolikuje. Tom zgodom otvorit će se u istome gradu i izložba, u kojoj će biti izloženi predmeti, što zasjecu u život Jugoslavena, koji žive na jadranskim obalama. Ima Dalmacija velikih ljudi, priznatih umjetnika, pa je izvan svake sumnje, da će njihovi umotvori pobuditi pažnju ne samo domaćega svijeta već i stranoga.

Na proslavu doći će i sâm kralj, pa i razne druge visoke jugoslavenske ličnosti. U splitsku luku stići će tom zgodom i jugoslavenske ratne ladje, u jednu riječ: bit će to dani, kakvih nije Split još nikada vidio ni doživio.

Izim toga ima još jedan dogadjaj, koji bi mogao možda još i najljepše da okruni uspomenu na tisućgodišnjicu hrvatskoga kraljevstva. Ovih je naime dana došlo do sporazuma jednog velikog dijela srpskoga plemena sa radićevcima. Italijani vele: ako budu ruže, procvast će, ali kako bilo da bilo, naši Jurina i Franina, napisali su još lani u svom kolendaru, da će se tisućgodišnjica hrvatskog kraljevstva proslaviti najljepše onda, kad budu zavadjena braća jedni drugima pružili pomirnicu ruku.

Ako je to vrijeme već sada došlo — nikad bolje!

Okanimo se očaja!

Teške posljedice poslijeratne gospodarske krize odrazuju se i na našem istarskom seljaku i to vrlo pogubno. Velika bijeda i nevolja, u koju su zapali široki slojevi našeg naroda u ovim krajevima, ne samo da ne jenjava, nego se svakim danom pooštruje. Ovo nadasve žalosno stanje zabrinjuje svakoga, koji istinski ljubi svoju grudu i svoj rod; ono postaje najprečnije i najvažnije naše opće narodno pitanje. Težište čitavog našeg djelovanja mora da bude nastojanje, kako stati na put tome rasulu našeg gospodarskog življenja.

Sve naše kulturne, političke i gospodarske ustanove treba da usredotoče svoj rad u prvom redu u smislu ozdravljenja teških prilika, u kojima se naš živalj nalazi. Jedino radeći u ovome pravcu, možemo naš narod spasiti od preteće mu kulturne smrti. Ako je dobro gospodarsko stanje kod svakog naroda glavni preduvjet za ostalo uspješno prosvjetno djelovanje, onda se to osobito može i mora naglasiti kod nas. Mimoilazimo li ovu činjenicu, onda sve što radimo, površno je i prolazno, sve što gradimo, na pijesku gradimo.

Promatrajući način života našeg življa u ovoj zemlji, nailazimo na jednu groznu i pogubnu ranu, koja uskoreno razjeda naše narodno tijelo. Slaba kakvoća i omenjena količina zemlje spojena sa svim mogućim zlim posljedicama poslijeratne dobe bacila je našeg čovjeka u veliko siromaštvo, radi čega je bio prisiljen, da traži novčanu pomoć kod raznih lihvara, jer su naše gospodarske zadruge bile u to vrijeme uslijed prilika bezmoćne. Naš je seljak postao velika sirota i zapao u lihvarske pandže, iz kojih se je teško uopće izvući. To siromašno životarenje baca ga u jedan kruti očaj, on se zaboravlja i predaje piću, koje je i onako bilo veliko njegovo zlo. I zbilja tu se ispoljava ono očajno stanje, koje obuhvaća naša sela i koje, kao môra pritište naše ljude, — te im brani, da ozbiljno uoče položaj. Opća razuzdanost i pokvarenost zahvaća sve dublje naše krajeve, pleše se i pijančuje bezumno. Iz očaja i strasti, sve hrli k potpunoj propasti.

Oni koji su pozvani ne mare za procvat i boljitak našeg naroda. Oni zabranjuju naše predstave i ustanove, koje ljude pridižu i odvraćaju od zla, a dozvoljavaju plesove, koji su naša najveća nesreća. Ovdje hoćemo, da iztaknemo jedno vrlo žalosno dejstvo. Iz raznih krajeva stižu nam vijesti, da se privolom oblasti i na pobudu raznih kulturonosaca — priredjuju iza školskih dječjih zabava — plesovi, na kojima sudjeluje i školski pomladak. To se mora svakako žigosati, jer pospješuje raspadanje našeg gospodarskog bitisanja i demoralizovanje naroda.

Najveća naša poguba ne leži toliko u gospodarskoj bijedi, koliko baš u onoj razvratnosti i pijančevanju, u onoj sveopćoj zaboravi na pravo stanje stvari. — Najglavnija je i najsvetija naša narodna i čovječanska dužnost, da se dademo svim silama na liječenje ove razjedajuće rane. Sve naše kulturno djelovanje treba da ide prije svega za tim, da ubije u korijenu onu malodušnost i onaj očaj, u kojemu se nalazi naše pleme. Mi moramo raskužiti i očistiti ono nemoralno ozračje, kojim je zaražen naš narod, jer jedino tako moći će da se osvijesti i krene na pravi put. — Okanimo se očaja!

Put do našeg gospodarskog ozdravljenja i podignuća ima da se krči jedino u znaku probudjenja i odvraćanja našeg življa od očaja i svih njegovih pogubnih posljedica. Ovo je najvažnija zadaća sviju naših društava i njihovih radenika i jedino u tome leži zalog naše bolje budućnosti.

Razvoj sporazuma izmedju Srba i Hrvata

Beogradska «Politika», ta najveća jugosl. novina, iznijela je prošlog utorka članak o razvoju sporazuma. — Napisao je to jedan uplivni i ugledni Beogradjanin, koji je vodio sa Radićem prve razgovore i tražio garancije za vodjenje pregovora izmedju Radića i Pašića. Ta je naime ličnost iza izjave Pavla Radića u skupštini informirala o mišljenju Stjepana Radića. Dne 22. aprila dao je S. Radić izjave, koje je onaj Beogradjanin predao mjerodavnim faktorima. Te izjave obuhvaćaju političko stanje te razne odnošaje prema pojedinim osobama i pojedinim činjenicama političkog života. Medju ostalim da se dodje do sporazuma izjavio je i ovo: «Naša nova orijentacija nije nikakva taktika, već politika koju nam diktuje razum i srce. Vi me poznajete i znate kad sam rekao «ne», da nisam drukčije mogao da radim, i tu ću politiku provesti iskreno do kraja. Mi nismo postali monarhisti iz straha ili da se izvučem iz zatvora, nego je naša stranka stupila u period. Mi bismo prešli na monarhističko gledište i onda, da nemamo takova tačna obavještenja o ličnosti kralja i da kralj nije iz porodice Karadjordjevića. Nama je taj prelaz bio tim lakši što smo pouzdano znali da je naš kralj veliki patriota i da nije kralj balkanski nego kulturni evropski vladar, vladar po evropskom shvaćanju, koji bi mogao kraljevati i u Engleskoj. Zbog toga kralj nije odobravao politiku protiv Hrvata. Mi smo o tome tačno obaviješteni.

Mi u buduće ne ćemo činiti, što bi otežavalo sporazum Srba i Hrvata. Srbi i Hrvati se kompletiraju a u nekim stvarima su pak disparatni, a tu treba pako da podijele posao. Ako su Srbi bolje vojskovodje i diplomati mi znamo bolje urediti ceste i urediti škole. Srbi su borci a mi smo tvorci. Važno je i jedno i drugo, i zato treba početi zajednički rad.

Mi to hoćemo i zato sada i ne tražimo reviziju ustava već prihvaćamo gledište Pašića, pa neka se ustav opreba na jednu dvije tri godine. Mi u ostalom ne stavljamo nikakovih državnopravnih zahtjeva.

Za Hrvate i Hrvatsku napisao je Stefanović da je Hrvatska komprimirana Rusija, a to je istina. Zato mi Hrvati trebamo ideju i idemo za njom. Takova je ideja bila republika, a takova je sada monarhija i sporazum. Sa republikom poništili smo Habsburgovce i anarhiste, a sa sporazumom dižemo monarhiju i Karadjordjeviće.

Sporazum znači da Srbi i Hrvati osjećaju jednako u ovoj državi, gdje će se osjećati Srbi, kako se osjećaju Hrvati kao u svojoj kući. U svojoj kući biti znači biti gospodar. To moraju osjećati naši široki slojevi i to će nastati u samoupravama. Toga mnogi naši ne razumiju, a to je ono što pravo ne razumiju ni zajedničari. Zato oni nisu pravo ni shvatili da nijesu važne državnopravne autonomije, već je važna samouprava i da se organizacija udesi prema potrebi onako kako se ukaže prema praktičkoj potrebi.

Sa zajedničarima je ovako: Oni su statisti. Kako ih metneš onako stoje, a politika nije stajanje već gibanje. Kad sam ih tjerao da budu republikanci ne zbog republike već zbog jedinstvenog hrvatskog fronta da prisilimo radikale da s nama pregovaraju nijesu htjeli, a kada su prešli u republikance sada hoće tako da stoje kao republikanci. Ja sam im rekao da ćemo svi preći u monarhiste, ali se sada oni stide. Htjeli bi ostati republikanci.

Oni sada ne shvaćaju da to ne može biti. Sa Korošcem je teško. On ništa ne razumije već sve hoće da smjesti pod svoju kutu i pod svoj talar.

Njegovu ćemo stranku malo pomalo požesti. Davidović nije baš jak političar ali je pošten čovjek, a njegovi me saradnici Grol i Mihajlović uvjeravaju da oni nemaju ništa protiv toga da mi saradjujemo sa radikalima. Mi dakle tako stojimo da možemo ići i sa radikalima i učvršćivati opozicijoni blok. Mi bismo radije išli sa radikalima, jer to je lakše za sve nas. Čitavu državu tako bi mnogo brže sredili. Za sredjivanje države treba poštene i pametne politike. Davidović je pošten čovjek, to mnogo vrijedi. Ljuba Jovanović je pošten i pametan, a to vrijedi više, a Pašić je i pošten i pametan i političar, a to vrijedi najviše. Eto zato bismo najradije išli sa radikalima. Ali ako radikali to ne bi htjeli ako obnove nacionalni blok sa Pribićevićem mi ostajemo u opozicijonom bloku i izjavit ćemo da su radikali odbili saradnju sa većinom Hrvata i da zato ti predstavnici ostaju sa onim Srbima koji su za saradnju sa Hrvatima u zajedničkoj našoj državi. Ja sam diktirao i izjavu Pavla Radića od 27. III. i rezoluciju hrvatskog seljačkog kluba od 6. travnja. Ja sam diktirao i jedno i drugo dru Nikiću i čim budem slobodan, a bit ću slobodan, jer sam uvjeren da nema toga suda koji bi me mogao osuditi, ja ću doći pred kralja i pred njim ću ponoviti sve što je izjavio Pavle Radić od 27. III. onda ću razbiti svaku sumnju u moju iskrenost.

Nadalje veli da su ušli u republikansku stranku iz tri razloga, ali napominje samo dva i kaže:

Prvi vam je razlog poznat, što se samo republikanizmom u ovim krajevima mogla dotući habsburgovština i spriječiti širenje komunizma. Drugi vam razlog nije poznat, a koji vam sada kažem, jer je opasnost od klerikalizma. Zato po mom mišljenju klerikalizam je tolika opasnost da se naš hrvatski narod ne će nikada potpuno složiti sa Srbima dok se Hrvati ne oslobode Rima i to posvema. Ne mogu Hrvati prelaziti u pravoslavlje. To nije potrebno, jer bi time odmah nastala velika i jaka kontrakcija, ali ja sam uvjeren i o tom sam mnogo razmišljao da bi trebalo stvoriti hrvatsku crkvu nezavisnu od Rima, koja bi se tokom vremena sporazumijela sa srpskom pravoslavnom crkvom. Možda će vremenom biti moguće upotrijebiti zato i starokatoličku crkvu. To ja tako sada samo mislim, ali još ne znam da li će tako biti. Klerikalci su agitirali da će Srbi Hrvate povlašiti i već je izgledalo da su u tome uspjeli.

Konačno izjavljuje, da što se u državi pokaže nezgodno, to će se mijenjati sporazumno a uvjeren je da će se Radićevci i radikali složiti, jer samo ta sloga može koristiti Jugoslaviji.»

***

Donijeli smo sve to po beogradskoj «Politici», da se taj nagli i takorekuć neočekivani preokret, taj skok iz republikanstva u monarhizam može razumijeti, premda se je već dulje vremena predvidjala nekakva promijena. Koliko sreće da se je sve to godilo već prije šest godina. Mnogo i mnogo bi bilo drugačije... Pitanje je sada samo, u koliko je taj sporazum iskreno zamišljen. Svakako mi danas stojimo pred gotovom činjenicom. Predstavnici dviju najačih stranaka u Jugoslaviji sklopili su sporazum i zajedno stupili u vladu. I mi želimo, da ovaj sporazum ne bude samo izmedju vodja stranaka, već nek bude sporazum mira, ljubavi i sloge cijelog naroda.

Pismo iz Jugoslavije

Zagreb, dne 20. jula.

Prošlog četvrtka je Pašić predao ostavku cjelokupnog dosadašnjeg ministarstva, a odmah mu je kralj povjerio sastav nove vlade. Iza kako su se radikali u svemu sporazumjeli sa Radićevcima je u subotu kralj potpisao ukaz o novoj vladi, koja je sastavljena ovako: Pašić P. Nikola, predsjednik vlade; Gjuričić Marko, ministar pravde; Ninčić dr. Momčilo, ministar vanjskih poslova; Trifunović Dušan, ministar vjera; Slavko Miletić, ministar narodnog zdravlja; Uzunović Nikola, ministar gradjevina; Miletić Krsta, ministar poljoprivrede; Vukičević Velja, ministar prosvjete; Srškić dr. Milan, ministar za izjednačenje zakona; Stojadinović dr. Milan, ministar financija; Simonović Milan, ministar socijalne politike; general Trifunović, ministar vojni; Maksimović Boža, ministar unutrašnjih djela; Radojević Anta, ministar saobraćaja; Radić Pavle, ministar agrarne reforme; Šuperina dr. Benjamin, ministar pošta i brzojava; Krajač dr. Ivan, ministar trgovine i industrije; Nikić dr. Nikola, ministar šuma i ruda.

Prva četrnastorica su radikali, a zadnja četvorica Radićevci.

Istoga dana odvezli su se novi ministri u dvor da pred kraljem polože zakletvu. Pravoslavne ministre je zakleo dvorski prota Božić, a katolike beogradski katolički župnik Vagner. Na zakletvi nije bio Pašić, već je radi slabog zdravlja položio zakletvu u svojoj kući. Iza zakletve su se svi ministri odvezli u Pašićevu vilu, da pozdrave svog predsjednika, prije nego otidje na odmor u Karlove Vari. Pašić je pozdravio svoju novu vladu jednim dirljivim govorom, u kojem je istakao svoje zadovoljstvo što je nutarnje pitanje našlo jedno tako lijepo rješenje. Pašić je u svom govoru kazao kako je zbog slabog zdravlja htio da ide na odmor i da se ukloni s političkog terena ali je ipak ostao da sudjeluje u ovoj velikoj stvari koja je učinjena za narod i za državu. «Sve je u rukama Božjim — rekao je stari državnik — na vama mladjima ostaje da uzmete u ruke sudbinu zemlje i naroda. — Istakao je, kako je već svima dobro poznat značaj i veličina ovog novog momenta. On je tvrdo uvjeren da će vlada uspjeti da sa svojim radom ono oduševljenje koje danas postoji u narodu pretvori u narodnu snagu od koje će imati koristi čitav narod i država. Ministri su se za tim zadržali u razgovoru s Pašićem a Pašić im je na kraju saopćio da sada dolazi njegovo putovanje na odmor i da će vlada uspješno posvršavat sve poslove za vrijeme njegova odsustva. Na kraju je Pašić kazao Pavlu Radiću: «Pozdravite mnogo Vašeg strica Stepu! I mi ćemo se sada eto videti.»

Već se je prije znalo, kako će biti vlada sastavljena, pa to nije prouzročilo nikakovog začudjenja u javnosti. No svakako ovaj je dogadjaj od ogromne važnosti za Jugoslaviju. Dvije najjače stranke, koje u skupštini imadu preko 200 poslanika složile su se da zajedničkim silama vode svoju državu. Sporazum izmedju Srba i Hrvata je od historijske važnosti za Jugoslovene.

Uslijed ovog sporazuma i obrazovanja nove vlade slijedila je promjena u postupku prema Stjepanu Radiću i njegovoj stranci. U subotu oko 11 sati šef zagrebačke policije dobio je od ministarstva unutrašnjih djela telefonski nalog da smjesta pusti na slobodu vodstvo hrvatske seljačke stranke (HSS). Šef policije je odmah dao naredjenje redarstvenoj straži u kasarni, gdje su bili internirani članovi vodstva, da su od sada slobodni. Kad je to bilo javljeno članovima vodstva, oni (Josip Predavec, August Košutić, dr. Krnjević) zaputili su se odmah u zgradu sudbenog stola gdje su

posjetili predsjednika Stjepana Radića, prije nego što su pošli da vide svoje porodice. Dr. Vlatko Maček potpredsjednik stranke, nalazi se bolestan u svome stanu a dr. Stjepan Košutić radio je u pratnji detektiva neodgodive poslove u svojoj odvjetničkoj pisarni. Njemu je telefonski saopćena odluka ministra unutrašnjih poslova g. Bože Maksimovića. Oslobodjeni internirci zadržali su se neko vrijeme u razgovoru sa predsjednikom Stjepanom Radićem, koji je još uvijek bio čuvan po redaru sa nataknutim bodom na pušci.

Nešto prije jedan sat branitelj gospodina Stjepana Radića dr. Ivica Kovačević ušao je u sobu za razgovor u kojoj je g. Radić bio u živoj debati sa oslobodjenim vodstvom HSS te je uzbudjenim glasom rekao:

— Gospodine predsjedniče izvolite me slijediti do predsj. sudb. stola.

Gospodin Radić je prekinuo razgovor i uputio se u pratnji svoga odvjetnika i svojih političkih drugova te stražara sa nataknutim bodom u sobu predsjednika sudbenog stola gospodina Bačca.

Tu je predsjednik sudbenog stola saopćio gospodinu Stjepanu Radiću da je previšnjim ukazom Nj. Vel. kralja aboliran postupak protiv njega i da je od onoga momenta slobodan.

Iza toga u prisustvu predsjednika sudbenoga stola, suca istražitelja dra. Slaviše Körblera i državnog odvjetnika dra. Žilića kao i branitelja dra. Ivice Kovačevića, sastavljen je sa g. Stjepanom Radićem zapisnik.

Poslije toga stigli su pred zgradu sudbenog stola automobili, kojima su se Stjepan Radić i oslobodjeno vodstvo HSS odvezli do bolesnoga podpredsjednika HSS dra. Vlatka Mačeka odakle su oko pola 2 sata krenuli da se zajednički fotografiraju.

Kada je g. Stjepanu Radiću bilo saopćeno previšnje riješenje o aboliciji on je uskliknuo:

— Hvalim Bogu, narodu i kralju!

Čim je Stjepan Radić bio pušten na slobodu, odmah je poslao u Beograd ova tri brzojava:

«Njegovom Veličanstvu kralju Aleksandru, Beograd.

Slavenskom vidovitošću, državničkom ocjenom prilika i ljudi, mirom Uzvišenoga Roditelja, odlučnošću plemenitoga značaja Svoga, a u savršenom skladu sa sjajnim slobodarskim i ustavno-parlamentarnim tradicijama Doma Karadjordjeva, pospješili ste i osigurali ste narodni sporazum kao veliko djelo narodnoga izmirenja na seljačkom osnovu rada i poštenja, na ustavnom temelju zakonitosti, ravnopravnosti i slobode, a u težnji k vječnim idealima Čovječnosti, Pravice i Mira. Da Bog blagoslovi i poživi Vaše Veličanstvo i naš cijeli vladalački Dom! — Stjepan Radić.»

«Nikoli P. Pašiću, predsjedniku vlade — Beograd.

Kroz svu gustu maglu medjusobnoga nepoznavanja i nepovjerenja i kroz još gušću mrežu laži i spletaka Vi ste bogodanom pronicavošću svoga uma prozreli svu veličinu, ali i svu težinu narodnoga sporazuma, te ste gotovo nečujno i nevidljivo ovo veliko djelo utvrdili i usavršili, da mi Hrvati i Srbi kao srčika sveukupnog naroda našega i kao stožer nove zajedničke države naše ustrajnim zajedničkim radom postepeno izgradimo uzor slavenske seljačke države u sredjenoj slobodi, u sveopćoj prosvjeti i blagostanju i u praktičnoj i u potpunoj provedbi Čovječnosti, Pravice i Mira.

Dao Vam Svevišnji doživjeti što zdravije i obilnije plodove iz ovoga Vašega velikoga djela. — Stjepan Radić.»

«Ljubi Živkoviću, presjedniku kluba narodne radikalne stranke — Beograd.

Čestitam Vama i klubu na dubokom razumijevanju zajedničkih seljačkih, narodnih i državnih potreba i težnja i na slozi i odlučnosti, s kojom prihvatiste narodni sporazum. Hvala Bogu, narodu i kralju. — Stjepan Radić.»

Kralj se je iz Beograda povratio na Bled i novine javljaju, da će Stjepan Radić u pratnji svog nećaka ministra Pavla Radića ići kralju u audijencu na Bled, da mu se lično zahvali, što je ukinuo postupak prot njemu i njegovoj stranci.

Tudja valuta na tršćanskoj burzi.

Trst, dne 22. jula 1925. Jedna engleska lira šterlina 130—131 italijansku liru; 1 amer. dolar 27 ital. lira; 100 švicarskih franaka 521—525 ital. lira; 100 franceskih franaka 127 ital. lira; 100 čehoslovačkih kruna 80 ital. lira; 100 jugoslov. dinara 47—47.25 ital. lira; 1000 madžarskih kruna 38 ital. centezima; 100 austriskih šilinga 375—385 ital lira.

DOPISI

IZ RIJEKE.

Biti ili ne biti.. zaplijenjen. - Rokčevo obećanje... - Šusmelove Jeremijade. - Riječki «brontuloni».

Dvije riječi pro domo — to će reći: za sebe. Na Rijeci me svi pitaju: «digo, Rokac, come la magnemo?» — A to će reći: što i kako ćete pisati sada, kad je zakon od štampi gotovo na snazi, ili kako bi se bilo negda reklo: u kreposti? Sve italijanske opozicione novine, kojima djavao ne da mira, te neprestano zahadaju svoj nos u stvari gospodina Ministra Predsjednika i njegove stranke, plijene se sve u šesnaest. «Corriere della Sera», najveći i najznamenitiji italijanski list, dobio je nedavno jedan strogi «ferbajs» ili «Diffidu», da će biti obustavljen, ako samo još jedan jedini put napiše štogod, protiv današnje vladavine u Italiji. Isto tako «Stampa» u Turinu. I «Edinost» je bila već nekoliko puta zaplijenjena, a i ova naša «Istarska Riječ». Jednom riječi: plijene se svi listovi, koji ne pripadaju stranci, koja je danas na vladi.

«Corriere della Sera» prignuo je glavu. O domaćoj, unutrašnjoj, italijanskoj politici piše vrlo malo i to samo ono, što se ne može zaplijeniti. Prignuli su glavu i mnogi drugi, a ako ovako potraje, prignut će je i svi ostali. To zahtjeva od nas svih «salus populi» — ili kako bi se hrvatski reklo: narodno... salo (salus — salo). Gdje nema mira i reda, tu nema ni dobre probave, a gdje nema dobre probave, tu ne može biti ni sala nit ikakvog tustila, a gdje nema sala ni tustila, tu ne može da bude ni «corpore sano», a gdje nema zdravoga tijela tu ne može da bude ni zdrave pameti. Zato se i kaže, da «salus populi» mora biti «suprema lex» — najviši zakon za svakoga. Mi smo se Fijumanci oduvijek držali toga, za to su naši praoci još prije «arca romana» govorili i pisali: «Trbuhus populi — suprema lex esto»!...

Malo prije sam dakle izložio, kako su pred prečestim zaplijenama gotovo svi već prignuli glavu. Sada su sve oči uprte u mene, Rokca, i svak se pita: hoću li i ja prignuti svoju? Odgovaram: ja sam se bavio državnom politikom — unutrašnjom i vanjskom — samo u vrijeme, dok je Rijeka bila slobodna i «in perpetuo» nezavisna i samostalna država. Otkad Rijeka nije više samostalna država, ja se — razumije se — ne bavim više ni njezinom nutrašnjoj ni vanjskom politikom i to naprosto zato, što Rijeka više takove politike nema a i ne treba da je ima. Izim toga ja sam prije više vremena svečano izjavio, da sam u svemu i u svačemu, što se oko mene dogadja, potpuno neutralan, a to će reći, da ja na svu politiku od cijeloga ovoga svijeta svečano fućkam.

Medjutim, da ne bi došlo do kakvog nesporazumka, ja opet glasno i jasno izjavljam, da ću i unaprijed ostati neutralan baš kao i do sada i još izjavljam: da ne ću spominjati uzalud nijednoga velikoga gospodina, koji danas vedri i oblači; da ću svetkovati sve blagdane i sve fešte, što ih je vlada do danas odredila i što će ih, ako Bog da, još odrediti, da ću poštovati svakoga mladjega od sebe, da mi se produlje dani na zemlji ovoj žalosnoj; da ne ću ubijati ljude nego samo u... pojam; da ne ću činiti preljube iako nije to na Rijeci običaj; da ne ću krasti ništa drugo, nego samo Bogu dane; da ne ću svjedočiti ni lažno ni istinito ni u kakvoj domaćoj «aferi»; i da ne ću poželjeti ništa od onoga, što je još ostalo od negdašnjega Punto franka, a niti ću poželjeti žene bližnjega svoga (za ovo mogu da garantiram), ne ću poželjeti ni sluge ni sluškinje, iako to nije na Rijeci adet, pa ni vola ne ću poželjeti ni magarca ni mule, već ću se držati onako, kako i onaj naš sveti Ivan Nepomuceni na Fiumere: ni semo ni tamo — to će reći: neutralno.

Ovu izjavu potpisuje i Ninetta vlastoručno, tako da se može reći, da se nas dvoje, Ninetta i ja, nalazimo «in una botte de ferro» — a to će reći: u bačvi kao i onaj grčki filozof Diogenes.

Mnogi će pitati: O čemu ćeš dakle pisati, čovječe, kad si ovom gornjom izjavom sam sebe gotovo svega oplijenio? Nek sebi za to niko ne tare glave! Slijedit ću po korak «Vedettu», koja nije još nikada bila zaplijenjena, pa ću pisati o onima, koji se rode, koji se žene i umiru. Pisat ću i o poštanskim markama i o onim znamenitim ljudima, koji ih skupljaju. Pisat ću o Futbalu, o «barufama» u Starom gradu, o koncertu u kavani «Booorsa» i o stotinu drugih stvari, kojima nas «Vedetta» usrećuje iz dana u dan.

Katkad ću reći koju i o našem Eduardu Šusmelu, koji od svih Fijumanca ima jedini kuraža, da kadagod kaže, da nije baš sve zlato, što na Rijeci sja... Tako i ovih dana jadikuje on u jednom svom članku u «Piccolu della Sera», i veli, da budućnost, kojoj ide naša Rijeka u susret, nije baš najružičastija... Tuži se na Njemačku, koja da čini našoj Rijeci veliku konkurenciju: ta je velika vlast snizila tarife na onim željeznicama, što vode u Hamburg, tako da Česi i Austrijanci vole slati svoju robu u svijet preko Hamburga nego li preko nas. To bi, veli Šusmel, trebalo spriječiti. I još nešto: Sada hoće i Madžari, da se sporazume s Njemačkom, pa će i oni, da šalju svoju robu preko Hamburga. I na Jugoslaviju tuži se naš Eduardo i veli, da i ta država gleda, kako bi digla svoje luke, a na štetu Rijeke i nabraja parobrodarska društva, što su se već do sada u Jugoslaviji obrazovala i koja će se još obrazovati, i opet sve na golemu štetu ove naše holokaustne sirotice.

«Vedetti» se nimalo ne svidjaju ovakve jeremijade. Ona veli: mi imamo u Rimu jednu jaku nacionalnu vladu, koja je već za Rijeku uradila mnogo. Ta će vlada sa svojim Ducetom na čelu učiniti još više, ali treba da se ustrpimo, najzada ni Marija Terezija nije sagradila Rijeke u jedan dan.

Tu ima «Vedetta» posve pravo — i ja se u tome s njome sasvim slažem. Nada je velika stvar, jer «chi vive sperando, muore — kako sam ti rekal...

Rijeka je krcata takozvanih «brontulona». Ti elementi ne daju mira ni sebi ni drugima. Zagrižljivi su, grintavi, pa uvijek nešto prigovaraju, neprestano kritikuju i grizu. Tako su i ovih dana sve jedan drugomu prišapćivali: — Hm! venticinque milioni! Ti credi che li vederemo? Ma proprio! Kad eto — nije prošlo ni petnaest dana, a dekret o tim milijunima je tu, a za njim će i milijuni sami. Mislite, da je to koliko djelovalo na naše «brontulone»? Nije! Jedva su čuli, da su milijuni već blizu, a on udarili u druge diple: — Eh! gran roba! Dvadeset i pet milijuna! Recimo, da nas na Rijeci ima 50 tisuća duša, to bi na svaku glavu palo po 500 lira. Za tih 500 lira mi moramo platiti državi 4%, ako pak onaj novac uložimo u banku, dobit ćemo najviše 8%; ostane za nas; 4% — to će reći na godinu — 20 lira interesa. Od toga treba platiti za razne ricchezze mobili i druge takse jedno 7 lira, tako, da će nam svakome ostati oko 13 lira, upravo toliko, koliko stoje dva «jelata» u kavani Central...

Ovo mi je juče pripovijedao jedan moj prijatelj iz Livorna. On da je taj razgovor čuo pod Turnom... I još mi je rekao: — I za ovakove ljude mi smo prolili toliko naše krvi!

Ja sam mu nato kazao: — Amico caro! Mi imamo jednu hrvatsku poslovicu, koja veli: ne čini dobro, da te zlo ne najde! Non sta far del ben, che non te trova el mal... Del resto, mi Fijumanci smo inače vrlo dobri i čestiti ljudi, ali imamo jednu strašnu pogriješku: ni vrag nam ne može da ugodi. Semo proprio holokausti!...

Rokac.

IZ TRABE KRAJ BERMA.

Do pred osam dana imali smo lijepe, tople dane. U polju nam je sve lijepo uspijevalo, a mi smo se s nadom u dobru ljetinu veselili. Ali nada je varava, i mi smo ovoga puta ostali prevareni i ožalošćeni. — U četvrtak 16. o. mj. s južne su se strane počele sakupljati crne oblačine, a nije bilo još ni podne kada je grmljavina i sjevanje najavilo tešku, krupnu tuču, koja je do mala potukla jako Pazinsko polje, oko Tinjana, Ježenja, Berma, Velih i Malih Belci i po Trviščini. Inače su drugi krajevi ostali netaknuti. Tri četvrtine svega grozdja uništeno je. Kukuruz nam je na mjestima sav isprebijan. Nepožeta još polja oštećena su jako. Srce nas boli, kad počnemo na sve ovo da mislimo i kad računamo, da je evo sada vesela tako zvana sveta godina, koja je za nas žalosna i teška. Život nam je težak i onda kada nas ne pohadjaju ovakve nesreće, ali u ovakvim se slučajevima osjećamo sasvim propali. Čime da preživemo ovu godinu i odakle da uzmemo velike svote novca, da platimo gorke poreze?

Žalosna je i bjedna ova naša istarska gruda i mi smo na njoj siromašni patnici. Ali se nadamo još uvijek boljemu. — Seljački mladić.

Širite „Istarsku Riječ"!

Luca i Mara.

Mara: Dunke — šli su nam.

Luca: A su — su, da bi tako ne!

Mara: Ki zna, kade te bit već?

Luca: Po onem, kako j' moj Jurina zračunal, oni bi sada morali bit već preko kunfina. I ako ne štentaju kade na pute, oni te bit va dva dni va Parije.

Mara: Bože moj, ča je ovo najedanput našem mužem prišlo va glavu, da su se stavili na ov strašni i dugi put okole sveta.

Luca: Čovek nikad ne zna, ni ča j' za bolje ni ča j' za huje. Ja bim, to se zna, najvolela, da su nam doma, ma speta — kada dobro promislim, ni mi ni žal, da su se malo zgubili za neko malo vreme. Ti znaš, kako oni, kada govore ale pišu, ne gledaju ni ovamo ni onamo — nego ti ravno odbruse i otkrešu, ča njim je na zajike. A to se danas ne sme, zač su zakoni drugačiji.

Mara: A je pravo, je! Rečeš ale pak napišeš jednu malu stvar i na — gospodin guvernatur ti valje pošalju šekucijon.

Luca: A ča ćemo no! Zakon je zakon — i da sam ja gospodinja ministresa, ja bim rekla: leja je leja — neka se spoštuje.

Mara: I pravo biš imela! Ja mislim, da ni bilo dneva, da ne bim to spomenula najmanje dvajset puti mojmu Franine. Frane, rekla bim mu, ti znaš, da ono ča ti i Jurina govorite, čitaju danaska najveći ministri va Rime. I svi oni govore, da ste vi jako mudri i štuti. A uprav zato vam svaku vašu besedicu vagaju i obraču, obraču i vagaju i to ne na kakovoj veloj vage, nego na onoj maloj, kakovu ćeš nać va špicijarije i na koj se otrov peže.

Luca: Uprav tako sam i ja govorila mojmu Jurini. Ne jedan nego sto puti. Kada znate, rekla sam mu ja, kako najveći ljudi va Italije, gledaju skroz kanoćali svaku vašu besedicu, obrnite provu, zaorcajte malo, pustite tu vražju pulitiku po bande, pak ćete videt, kako te vas pustit na mire. Jedan veli Talijan rekal je jedanput «che la pulitika že una bruta koša, e ke piju ke še mišija drento, piju la špucija...»

Mara: A to je bilo, kako da zidu govoriš. Komać sada, kada j' prišla kosa na kamik, malo su se opameteli i odlučili, da te za neko vreme pustit pulitiku na stran i da te govorit od drugeh stvareh, ke se ne tiču ni ministri ni guvernatori.

Luca: Ja, ma kako pul njih dveh zajik ne će nego na škrbinu, to nisu pravo ni usta oprli i već su speta počeli govorit od pulitiki. Ja sam ih speta pokarala, a nato će mi moj Jurina: —

Ja — draga moja! Dikla ne će nego na ono, ča j' navikla, tako i mi dva: dokle se budemo vukli ovuda, mi ćemo

PODLISTAK

Kralj Tomislav i njegova doba

Ove se godine slavi hiljadugodišnjica hrvatskog kraljevstva. Slavi se dakle hiljadugodišnji razvoj narodnog života i narodne svijesti. Uspomena je to na ogromni otpor našeg naroda, koji se kroz 10 vijekova borio i znao sačuvati svoju narodnu osebinu. Važno je dakle da znademo, kakve su prilike bile na Balkanu, pa evo iznašamo povijest Hrvatske za vrijeme prvog hrvatskog kralja Tomislava od god, 910. do 930.

U doba hrvatskih knezova nastavali su Hrvati krajeve izmedju rijeke Raše u Istri, rijeke Drima u Albaniji, te izmedju Jadranskog mora i rijeke Drine. Na tom prostoru bilo je više oblasti i to: Bijela Hrvatska izmedju Raše i rijeke Cetine (u Dalmaciji), te planine Kapele, Crvena Hrvatska od Cetine do Drima; ova se opet raspala na manje oblasti: Neretljansku oblast (izmedju Cetine i Neretve), Zahunsku (od Neretve do Dubrovnika), Travunjsku (od Dubrovnika do Kotora) i Dubljansku (od Kotora do Drima); svaka od ovih oblasti imala je i veće ili manje zaledje, — Bosna oko gornjega tijela rijeke Bosne. U predjelu izmedju Drave, Save i Kapele obrazovala se posebna hrvatska oblast, u kojoj se dugo sačuvalo ime slavensko, pa se zbog toga i prozvala, naročito u latinskim službenim ispravama Slavonijom, a poznata je i pod imenom Posavska Hrvatska. Unutar ovoga područja bili su gradovi Zadar, Split, Trogir, Dubrovnik, Kotor te otoci Rab, Krk i Osor sa u većini latinskim žiteljstvom. Ovaj dio prozvao se Dalmacijom, te je dugo bio pod vlašću bizantskom.

Najvažnija od svih tih oblasti bila je Bijela Hrvatska i upravo ona je i kolijevka hrvatske države, hrvatskoga kraljevstva. Do Tomislava vladaju tom državom knezovi iz naroda medju kojima su najvažniji: Trpimir, koji se naziva 852. god. knez hrvatski («dux Chroatorum») i to je prvi put što se ime hrvatsko nalazi ubilježeno u historijskim spomenicima. — Kresimir, Domagoj, Zdeslav, Branimir koji učini svoju državu potpuno nezavisnom, narod pridruži stalno katoličkoj crkvi i papi rimskomu i prisili Mlečane da mu plaćaju godišnji danak za slobodnu plovidbu po Jadranskom moru, Mutimir i Višeslav.

Oko god. 910. sjedi na prijestolu hrvatskih knezova Tomislav (oko 910. do 930.), po svoj prilici nasljednik kneza Višeslava. Za njegovog vladanja dogodi se važna promjena u Podunavlju, kuda su provalili Madjari i osnovali ondje svoju državu. Madjari zajedno sa Nijemcima razore veliku slavensku Moravsku državu i presijeku zauvijek vezu izmedju sjevernih i južnih Slavena, koja je sve dotad postojala. Od Madjara mnogo su strdali i Hrvati u Posavskoj Hrvatskoj, koji se uvjeriše da im ne će odoljeti i združe se sa Hrvatima u Tomislavovoj državi, koji zavlada čitavom zemljom hrvatskom od mora do Drave i u srećnim ratovima sMadjarima utvrdi Dravu kao sjevernu granicu države hrvatske.

Uto su nastali i na istoku hvatske države važni dogadjaji. Najsilniji tada balkanski vladar, bugarski car Simeun nastojeći da proširi svoju već tada veliku i jaku državu, pokori u dugim ratovima kneževinu srpsku i postavi za kneza svoga štićenika Zahariju, koji je ondje vladao pod vrhovnim gospodstvom bugarskim. No Zaharija stavi svoju kneževinu pod vrhovnu vlast bizanskoga cara, a tu priliku upotrebi bizansko carstvo da slomi veliku moć svoga takmaca Simeuna bugarskoga. Zato bizantski car nastoji da protiv Simeuna podigne Tomislava i humskoga kneza Mihajla Viševića, pa Tomislavu preda carsku Dalmaciju (dalmatinske gradove i otoke) da njom upravlja kao carski konzul. Simeun podigne vojsku na srpskoga kneza Zaha-

vavek peštat od pulitiki, zač je napast i veća i jača od nas. Da se pak od te vražje napasti otkrižamo, najbolje ćemo učinit, ako zamemo svaki svoju valižu i gremo okole po svete. Tamo ćemo videt drugeh stvari, pak te i naši razgovori bit drugačiji i ja se tvrdo ufam, da gospodin guvernatur ne te va teh razgovoreh nać ni dlačiće, ku bi mogli pinjorat. I tako su šli. Bog njim daj srečan put!

Mara: Amen! Bože moj, kako je bilo lepo onu večer, prej nego su šli na put. Koliko sveta je prišlo, da ih pozdravi!

Luca: A one lepe govorancije! I mrtav bi ih poslušal!

Mara: Ja znam do zadnje besedi, ka se je one večer rekla. Najlepše je bilo, kad j' ono tvoj Jurina stal i zdignul žmulj i rekal: Braćo, još malo i vi nas već ne ćete tako brzo videt. Ne ćete nas videt, ma ćete nas čut, zač ćemo vam za svem tem bit jako blizu. Naša misal ne će ni za jedan sam hipić poć ća od vas. Svakeh osam dan ćete nas čut, kako ste nas i do sada poslušali. Ne ćemo vam govorit ono, ća ni pravo onem, ki danas vedre i oblače, ali ne ćemo vam govorit ni ono, ća bi drugi oteli, da vam govorimo...» I još je tako govoril i svi su mu pljeskali.

Luca: I tako ćemo mi, ako će Bog, do osam dan čut njihov prvi razgovor, ća te nam ga poslat od tujega sveta. A sada homo doma!

Mara: A brižno naše doma! Otkada mi j' šal ća, sva mi je kuća pusta i gluha!

Luca: A ter je i moja! A ma ća ćemo no!

IZ BELOGA NA OTOKU CRESU.

Zadnja jugovina učinila je našoj malenoj luci dosta škode. Oštetila je mul i zasula prilično samu luku. Već nekoliko dana vidimo u našoj luci gliboder-kavafang, koji čisti luku. Još kojih desetak dana, pa će i on završiti svoj posao, no naša luka ne će biti uredjena, jer će se nanovo pijesak nanositi i zasuti. Da se tomu otpomogne, trebalo bi izdubsti sve do puta i onda učiniti kosi zid da pijesak ne pada u more a niti ga more vuče za sobom. Kad bi se sve to učinilo, onda bi luka bila dovoljna za naše barke. I mul se popravio, gdje je bio oštećen, a isto tako se uništili oni blokovi, koji nas sjećali na ratne strahote, i zid se sasma poravnao. Govori se, da će se ovom prigodom metnuti ispred luke, u daljini od kakovih 50 metara, jedna plutača — boa, da brodovi za zla vremena mogu lako van iz luke. Namisao je sasma dobra. Kako će biti sada ove radnje učinjene u našoj luci, bilo bi vrijeme, da se parobrodarsko društvo «Costiera» iz Rijeke jednom i makne, pa takne i Beli na svojoj liniji Rijeka - Zadar. «Costiera» kao od vlade subvencionirano društvo vrlo bi malo gubilo tičući Beli, a Beli bi opet imao veliku korist od toga, jer bi bio tako spojen sa Rijekom. Na Rijeci bi mogli prodavati svoje proizvode i opet nabavljati svoje potrebe, a ne oskudijevati kao i do sada. U ovoj se stvari pisalo i molilo ministarstvo u Rimu, ali do sada, na žalost, bez uspjeha.

Oh ti naši putevi! To je ona rana, koja para naše srce, naše ruke i noge. Izjedaju i skraćuju život naš, i ispijaju sve naše sile. Kad prodješ jedamput po njima, Bogu se moliš, da ti neda više po njim hodati. Ali sila kola lomi, pa hoćeš li živjeti, moraš. Koliko se puta molilo i pitalo da se učine putevi Beli-Niska, Beli - Ivanje i Beli - Polje, no do sada je sve ostalo glas vapijućega u pustinji. Mi opet vapimo, u nadi, da nas moguće koji čuje. Preporučamo stvar puteva i parobroda našim zastupnicima.

Žetva je već u rukama, ali sa žetvom nismo posve zadovoljni. Nadali smo se boljemu. Velike kiše nanesle su dosti škode. Krumpira će biti prilično, akoprem i na njemu vidimo nekakovu bolest. Kukuruz dobro obećaje, dodje li u zgodno vrijeme kiša. Fažola i biža imali smo vrlo malo. Voća pako ništa, ni trešanja, ni krušaka a ni jabuka nema. Ona jugovina u mjesecu maju sav je cvijet ofurila i potrusila. Vinova loza kod nas se goji vrlo malo, akoprem nam se neda zamjeriti gospodinu vinku loziću. Ono malo, ove godine ne će nikakova ploda donijeti, jer se sve posušilo i popadalo. Sa svih strana dolaze glasovi o slaboj ljetini grožđa. Ove ćemo godine morati na silu sa gospodinom vinkom lozićem malo manje prijateljstva imati. Barba Šime je rekal, da to ne će bito za gore.

IZ TINJANA.

Nije prošlo ni dvadesetak dana, da je jedan seljak ubio svog susjeda iz puške, eto sada jednog novog zločina.

Bože Antolović sa svojim bratom i još jednim prijateljem otišao je prošle nedjelje iz Tinjana u jedno susjedno selo. Na večer su se vraćali veselo pjevajući u Tinjan. U devet sati bio je već mrak i najedamput iza jednog grma plane puška. Bože Antolović srušio se je kao mrtav na zemlju. Kad su njegov brat i onaj drugi vidjeli, da je Bože ranjen, potrčali su u pravcu, odakle je bio odapet hitac, da barem vide, tko je to na njih pucao. Budući da je onuda naokolo sve obrašćeno grmljem i da je bilo tamno, to nisu mogli nikoga da opaze, već se vrate na put, gdje je ležao ranjenik. Božo je bio na glavi sav okrvavljen i bez svijesti. Oni su ga odnijeli na rukama svojoj kući. Domaći su mislili, da će moguće preboljeti i bez liječničke pomoći, ali budući da Bože nije dolazio k svijesti i da je njegovo stanje bilo vrlo teško, pa su pozvali liječnika iz Pazina. Liječnik je konstatirao, da je život Bože Antolovića u opasnosti, pa je naredio, da bude odmah odvezen u bolnicu u Pulu. Tamo su mu učinili tešku operaciju, izvadili mu iz glave dvije kugle. Njegovo je stanje tako teško, da se ne može ništa kazati, da li će ostati na životu. Boži Antoloviću je sada 21 godina.

Čitava Istra zgraža se nad ovakovim žalosnim dogadjajima u našem selu i okolici. Morali bismo se zaista zamisliti u ovo stanje i tražiti lijeka, da ubijstva i krvoprolića u ovim krajevima nestane. Nema sumnje, da je svemu uzrok pomanjkanje naobrazbe uma i plemenitosti srca. Seljak ne smije da bude odstranjen od kulturnog napretka, već mu se mora pružiti svaka mogućnost, da oplemeni dušu i srce i da se iskorijene u njemu one zle mane, koje pojedinci sada imadu. Naravski da su u prvom redu pozvane za to crkva i škola. No kao što su prilike po drugim selima u Istri, tako je na crkvenom i školskom polju i kod nas u Tinjanu. Evo i ovdje se najbolje dokazuje, da ni crkva ni škola ne postizavaju svoje svrhe, ako se ne temelje na poduci i govoru u materinjem jeziku. Ali škola bdije nad dušom djeteta samo do 12 godina. Oplemenjivanje čovjeka mora slijediti i dalje pa sve do njegove smrti. Čitamo u talijanskim novinama, da po svim gradovima u Italiji opstoje takozvana pučka sveučilišta, čitamo posvuda o uzgojnim predavanjima, o kulturnom djelovanju raznih društava, o udruženjima za pobijanje zla, a za gajenje plemenitih osebina. Prosvjetna društva vrše tu plemenitu zadaću. Veliki grijeh kod mnogih je taj, što ne idu u susret našim prosvjetnim društvima jedino iz raloga, što ona posluju u našem jeziku, drže prosvjetna i uzgojna predavanja u našem jeziku i služe se knjigama u našem jeziku. Baš radi ovog gorkog iskustva, a da se umrtve zvjerske strasti u čovjeku, da jedamput nestane osvete, ubijstva i prolića krvi morale bi i vlasti i pojedinci pospješivati kulturno djelovanje u narodu.

IZ MEDULINA.

Nema novaca, pa nema ni pića ni svadje. Iako si dozvoljavamo koji kvartin od mršavog zasluška ribarenja, i kad ga pijemo, moramo misliti, kako ćemo sutra živiti. Radi toga ni nema više one galame ni tučnjave kao prije. Moguće je to donekle dobro. Barem za nekoje! Nemamo dakle da vam javljamo o razbijenim glavama i krvavim licima, već vam evo javljamo o jednom sitnom, ali ipak pogibeljnom=zmijinom ubodu.

Djevojčica Foška Privrat pasla je marvu u svom polju. Išla je naravski bosogona. Kako je išla po polju, stupila je na zmiju, koja ju je uboda. Stala je vikati i zvati u pomoć. Neki ljudi, koji su bili u neposrednoj blizini, odmah su dotrčali i djevojčicu otpratili u selo. Slučajno se je tamo nalazio jedan liječnik, koji joj je okazao prvu pomoć. Odmah se telefoniralo u Pulu, te je Privrat sa automobilom odvezena u Pulu u bolnicu, gdje su ju primili na liječenje. Sva je sreća, da su bili drugi seljaci blizi djevojčice, gdje je pasla blago i da nije bila daleko od sela, jer bi inače mogla platiti životom.

IZ TUPLJAKA.

Kao što ni drugi širom Istre, nemamo ni mi čime da se hvalimo. — Radi neprestanih kiša propaga nam grožđe, a mnogim je već i propalo, osobito onim, koji su zakasnili sumporanjem i prvim škropljenjem.

Lug je ove godine par puta poplivao i tim je oštećen naš glavni proizvod — sijeno. A da i nije, ne znamo što ćemo s njim, jer nitko ne može k nama, ni mi nikamo. U Čepić ne možemo vozom, jer je voda razrovala put i oštetila mostove. Na pićansku cestu ne možemo nego za suše, jer se pred pet godina srušio most na Tupaljskom potoku i nitko se ne brine, da se opet sazida, osim — u vrijeme izbora. Vozni put Tupljak-Cerovlje tako je voda razderala, da se po njem teško prodje i praznim vozom. Zbog tih nesretnih neprilika propao nam je dobar dio sijena prošle godine, pa će i ove. Bližamo se potpunoj gospodarskoj propasti i propast ćemo, ako nam se doskora ne pomogne. Zato molimo našega zastupnika g. Wilfana, da se zauzme, da nam se opet podigne most na Tupaljskom potoku, te da nam se barem nekoliko popravi vozni put Tupljak - Cerovlje.

Politički pregled

Nova vlada u Jugoslaviji.

Kako javljamo na drugom mjestu obrazovana je nova vlada radikala i Radićevaca. Istog dana kad su bili imenovani novi ministri, preuzeli su i svoje dužnosti. Ministar trgovine i industrije dr. Ivan Krajač prilikom preuzimanja dužnosti ministra naslovio je pročelnike svoga ministarstva govorom, u kojem je medju ostalim istaknuo, da preuzima svoj resor u jednom historičkom času, u razvoju države i naroda, kad nacionalne energije, koje su do sada bile vezane u medjusobnoj borbi, nastupaju ne više jedna protiv druge, nego jedna uz drugu za velike zajedničke nacionalne ciljeve i zajedničku nacionalnu državu. Tek ovim momentom dana je sigurna stvarna podloga i jamstvo da će se u buduće krenuti u pravcu pozitivnog rada i kulturnom polju.. Mi moramo — rekao je ministar — postati vrijedni autohtoni sastavni dio evropske civilizacije prema Istoku i da stvaramo ekonomske i kulturne vrednote na našoj nacionalnoj osnovici. Time ćemo si osigurati na razmedju izmedju istoka i zapada dostojno mjesto u ekonomskoj utakmici naroda i država. Naš rad mora isključivo ići za tim da podignemo sve vrsti nacionalne radinosti i sve vrsti prvotne i sekundarne nacionalne produkcije. Treba trajno da pomognemo razvitak saobraćaja na svim poljima i da svim sredstvima pomognemo podići procvat nacionalnog blagostanja. Treba na prvom mjesto da potpomognemo domaću produkciju, nacionalni rad i radništvo, nacionalni kapital u službi nacionalnih ekonomskih ciljeva. Moramo biti svijesni o tome, da smo pomorska država, koja je po svom položaju pozvana da zauzme odlično mjesto kao posrednica izmedju bližnjeg zapada i bližnjeg istoka. Korektan postupak prema interesima državljana, omogućiti će realizaciju postavljenih ciljeva, a u širokim slojevima narodnima pomoći će podignuti svijest o nacionalnoj solidarnosti. Na koncu je rekao: «Ja dolazim amo ne kao političar nego kao svijestan radnik, sa sviješću o dužnosti i sa ciljevima, da uz vašu saradnju i pomoć pridonesem progresu naše trgovine i industrije i gospodarskog razvoja. Zato vas molim da svi pružite pomoć i saradnju i da nepartajično vršite svoju dužnost. To ste dužni kralju, svom narodu i svojoj državi. U to vas ime pozdravljam kao glavne svoje saradnike.»

Istog dana poslije podne preuzeo je svoj resor i ministar agrarne reforme g. Pavle Radić, a istotako preuzeo je resor šuma i ruda dr. Nikola Nikić. I spomenuta gg. ministri održali su svom podčinjenom činovništvu slično stilizovane govore kao što je govor dra. Krajača. Novi ministar prosvjete Velja Vukičević preuzeo je ministarstvo od dosadanjeg ministra Svetozara Pribičevića.

O prvim koracima nove vlade donaša «Obzor» ovaj svoj izvještaj od svog izvjestitelja iz Beograda:

Beograd 18. jula. Danas su završene sve stvari koje se odnose na obrazovanje vlade kao i na prvi sastanak narodne skupštine. Kralj večeras u 7 sati i 10 minuta putuje na Bled. Ministarski savjet je na današnjoj sjednici zaključio da se narodna skupština sastane u utorak u 6 sati poslije podne. Poslato je odmah o tom saopćenje presjedništvu narodne skupštine a od strane predsjedništva upućen je poziv narodnim zastupnicima, da na vrijeme budu na okupu. Vlada će se u utorak u skupštini predstaviti deklaracijom. Večeras su svi ministri poslanici HSS kao i članvyi kluba koji su boravili u Beogradu otputovali u Zagreb da prisustvuju sustrašnjoj sjednici zastupstva. Ministar unutrašnjih djela je u toku današnjega dana izdao prva saopćenja u duhu nove vladine politike. Prema donešenim dekretima smjenjeni su odmah veliki župan u Zagrebu, Osijeku i Karlovcu. Oni imaju privremeno dok se imenuje nova lica na njihova mjesta da predaju dužnost najstarijem činovniku u uredu. Isto je tako smjenjen i šef zagrebačke policije dr. Bedeković. Privremeno će njegovu dužnost vršiti Vragović. Za Srijem je naročitim ukazom za podžupana postavljen Stjepan Dubenik. Smjenjeno je, danas osim toga i više kotarskih predstojnika i gradskih komesara kao na primjer u Novskoj, Brodu, Županji, Bjelovaru itd. Smjenjen je i dosadašnji povjerenik za Medjumurje na njegovo mjesto postavljen je gospodin Šestić. Skinut je okružni načelnik v Varaždinu, Bjelovaru a na mnogim manjim mjestima smjenjeni su šefovi policije.

U ponedjeljak je Stjepan Radić sa ministrom agrarne reforme Pavlom Radićom bio primljen na Bledu u audijencu od kralja te se je kod kralja zadržao tri sata. Tom je prilikom Radić poklonio kralju tri svoje knjige. Sa audijencom je Stjepan Radić bio vanredno ushićen. U utorak se je Radić vratio u Zagreb, a jučer otputovao u Beograd. Nikola Pašić je prekjučer otputovao na odmor u Karleve Vari. Prekjučer je u skuštini bila pročitana deklaracija nove vlade, o kojoj su pojedini klubovi posebice iza skupštine raspravljali.

Potpis italijansko-jugoslovenskih konvencija.

U ponedjeljak su se u Nettunu potpisale konvencije, zaključene u Veneciji i poslije u Firencama. Za Italiju je najprije potpisao Mussolini, a za Jugoslaviju poslanik Antonijević i predsjednik delegacije dr. Rybař. Glavne točke sadržavaju riješenje onih pitanja, koja su bila odgodjena u Sv. Margeriti. Glede vlasništva italijanskih gradjana u Dalmaciji je zaključeno, da se ne smije ništa promjeniti, iako u tome što odredjuje agrarna reforma. Italijani u Dalmaciji i Jugosloveni na Rijeci mogu slobodno kupovati nekretnine. Zajamčena je uporaba italij. jezika u Dalmaciji i srpsko-hrvatskog na Rijeci italijanskim, odnosno jugoslavenskim optantima na sudovima i u upravnu političkim uredima. Italijanski odvjetnici u Dalmaciji i jugoslavenski na Rijeci moći će slobodno vršiti svoje zvanje. Odredjen je nadalje promet izmedju Zadra i jugoslavenskim zaledjem. Jugoslavija imade slobodan prelaz preko riječkog pristaništa ne samo za svoje proizvode, nego i za tranzitnu robu. Italijanskim radnicima u Jugoslaviji i jugoslavenskim u Italiji je dana sloboda rada i jezika. Tekst se konvencija za sada nezna, pa će biti objelodanjene, kad budu u parlamentima ratificirane.

Domaće novosti

Konflikt izmedju Vatikana i Čehoslovačke.

Vlada stoji još uvijek na stanovištu, da se konflikt sa Vatikanom imade riješiti bez boja. Ona će respektirati čuvstva svojih gradjana katoličke vjere, ali Vatikan mora znati, da je Husov praznik državni blagdan i o načinu proslave odlučuje ne Rim već zakoniti zastupnici čehoslovačkog naroda.

Demonstrativni odlazak papskog nuncija iz Prage radi toga što je vlada službeno proslavila Husov dan, ogorčio je osobito jaku narodnu socijalističku stranku, koja je stala agitirati za istup iz katoličke crkve. Njihov glavni organ «České Slovo» donaša statistiku te propagande. Svakog dana istupa iz katoličke crkve veliki broj ljudi. U Pragi i okolici je tekom ovog mjeseca istupilo 10.000 osoba. Na praškom magistratu je prijavilo istup 3000 ljudi, a na kotarskom glavarstvu na Žižkovu (jednom dijelu Prage) 3500. Kod drugog dijela grada (Vinogradi) je istupilo 2200 osoba. U Karlinu istupa dnevno preko 20 osoba, a na Smichovu 40 dnevno. Kao u ovim dijelovima Prage, tako je i po drugim gradovima. Vidi se da zbog ovog dogadjaja najviše trpe interesi svete Stolice.

Promocija.

Naš prijatelj gospodin Petar Burić iz Baderne kod Poreča, sin poznatog rodoljuba, trgovca Petra Burića promoviran je prošle srijede na sveučilištu u Rimu na čast doktora prava. Našem novom doktoru iskreno čestitamo i želimo mu obiljnog uspjeha u njegovom budućem radu.

---

riju, ali je ovaj, sigurno pomoću Tomislavovom potuče. No nova bugarska vojska popali i osvoji Srbiju, a Zaharija i mnogo odličnika srpskih prebjegne u Hrvatsku, a srpska kneževina postade dijelom bugarske države. Već su i prije srpski knezovi, ratujući s Bugarima, nalazili utočišta u Hrvatskoj, pa sad Simeun upotrebi ovu zgodu i s jedne strane da kazni Tomislava zbog zaštićivanja srpskoga kneza Zaharije, a s druge strane da oslabi moć Tomislavovu, koja je bila već znatna, pošalje bugarsku vojsku iz pokorene Srbije u Hrvatsku pod vojvodom Alogoboturom. No Tomislav potuče i uništi ovu vojsku.

Tim dogadjajima znatno poraste moć i ugled Tomislava i hrvatske države, pa kako su i humski knez Mihajlo Višević i k njemu dobjegli srpski župani priznali njegovu vrhovnu vlast, on se proglasi i okruni kraljem Hrvata. Je li se baš krunjenje obavilo na Duvanjskom polju ne da se sigurno dokazati. Prof. Šišić drži da je vjerovatnije, da se je krunjenje obavilo u okolici Splita kao kasnije i Zvonimirovo.

Tomislav je tada na vrhuncu slave i moći, jedan od najmoćnijih vladara na Balkanu. Njegova država obsiže zemlje izmedju Raše i Drima te mora, Drave i Drine. Na tom prostoru može on dignuti vojsku od 100 hiljada pješaka i 60.000 konjanika, dok na moru raspolaže sa 100 velikih i 80 manjih bojnih brodova. Za ono doba svakako ogromna sila, s kojom je Tomislav u ono burno doba jedino i mogao tući svoje jake neprijatelje i proširiti granice svoje države.

Okrunivši se za kralja zamoli Tomislav papu Ivana X. da pošalje svoje biskupe da bi uredio svoju državu i u crkvenom pogledu. Za hrvatskim knezovima bilo je u hrvatskim krajevima zavedeno slavensko bogoslužje, a hrvatskim biskupom bio je biskup ninski. Protiv toga rovarili su neprestano latinski biskupi i popovi u Dalmaciji i taj je sukob trajao i za Tomislava. Kad je papa poslao u Hrvatsku dva biskupa, sazva Tomislav u Splitu crkveni sabor, da to stanje uredi. Nakon velikih rasprava zaključi se, da se vlast nadbiskupa splitskoga ima proširiti na čitavu državu, a nato latinsko svećenstvo pokuša da dokine i slavensku službu božju. No protiv toga ustade hrvatski biskup ninski Grgur Dobre i uspije da slavensko bogoslužje spasi bar za niže svećenstvo.

Za vrijeme zasjedanja crkvenog sabora u Splitu zaprijeti hrvatskoj državi i kralju Tomislavu nova velika opasnost. Car Simeun, tada najsilniji vladar na Balkanu, nije mogao preboljeti nedavni poraz svoje vojske u Hrvatskoj i podje lično na proljeće god. 927. s velikom vojskom na Hrvatsku. No ni ovoga puta nije bio bolje sreće. Tomislav ga hametom potuče i Simeun umrije drugoga dana iza poraza od velike tuge i žalosti. Ponovni ovaj poraz bugarske vojske, tada najjače na Balkanskom poluostrvu, vodjene po najsilnijem tada vladaru, najbolje svjedoči i o velikoj vojnoj snazi hrvatske države za Tomislava i o velikim sposobnostima Tomislavovim. Simeunov sin i nasljednik Petar sklopi s Tomislavom mir, u kojem su Bugari Hrvatima odstupili vjerovatno Srijem, koji je dotad bio naizmjence pod vlašću bizantskom i bugarskom.

Nakon toga nastavljen je crkveni sabor u Splitu. Vlast nadbiskupa splitskoga bude priznata po čitavoj državi Tomislavovoj. Hrvatska ninska biskupija je dokinuta, a biskup ninski Grgur postade biskupom skradinskim. Slavensko bogoslužje ipak se zadrža kod Hrvata sigurno zbog energične obrane ninskoga biskupa Grgura.

Ime kralja Tomislava spominje se posljednji put na spisima crkvenoga sabora, pa se zbog toga i uzima, da je umro oko god. 930. On je osnivač kraljevstva hrvatskoga okupivši pod svojom vlašću sve Hrvate i digavši svoju državu na takvu visinu, kakve nije više nikada dosegla.

POZOR!

Po nekojim našim selima idu sumljive osobe, koje izjavljuju da su poslane od političkog društva «Edinosti» u Trstu i od našeg poslanika gosp. dra Wiliana. Javljamo našim ljudima, da ne nasjedaju takovim osobama i nek se ne upuštaju s njima apsolutno u nikakav razgovor. Naši povjerenici poznaju lično odbornike političkog društva pa radi toga, nek svaki bude na oprezu i nek se ne dade zavesti.

Osnovanje šumarskog odbora za Istru.

Ministarstvo za narodno gospodarstvo je na temelju čl. 180 kr. dekreta dd. 30. XII. 1923 br. 3267 osnovalo dne 6. VII. 1925 šumarski odbor za Istru u Puli. Za trogodište 1925—1927 bio je imenovan predsjednikom dr. L. Rizzi u Puli. Članovi tog odbora su inž. Italo de Franceschi, Luigi Candussi, Govanni Petris iz Pule, Virgilio Bolmarcich iz Cresa, dr. Achille Sacchi, ravnatelj poljodjelske putujuće škole u Puli, inž. Dejach te inšpektor šumarskog odjelenja u Trstu. Tajnikom je odredjen inž. Giulio Angelini, šumarski inšpektor u Puli.

Svaka općina u pokrajini imati će svoga zastupnika, koji će sudjelovati u tom odboru pa će imati i pravo glasa u svim onim predmetoma, koji se odnose na njegovu općinu.

Osnovanjem tog šumarskog odbora dosadašnja pokrajinska komisija za pošumljivanje krasa u Istri prestaje eksistirati i njezini poslovi prelaze na ovaj novo osnovani odbor, dok se ne osnuje od zakona predvidjena zadruga.

Pod pompetencu odbora spadaju sve molbe za siječnju, za diobu, za pošumljivanje, za pašu, za pobiranje lišća, stelje, i šljunka, za vadjenje kamenja itd. Dotične molbe morat će se prikazati kr. šumarskim kotarima, koji ih poslije prosljedjuju navedenom odboru.

† Jure Kapić.

U srijedu umro je u Splitu u dobi od 64 godine poznati pučki pjesnik i urednik «Pučkog Lista» Jure Kapić. Još iz mladenačkih dana isticao se je kao pučki učitelj rodoljubljem za narodnu stvar osobito u borbi za oslobodjenje splitske općine iz talijanskih ruku. Kad je godine 1890 bilo pokreto prvo pučko glasilo u Dalmaciji «Pučki List», on je uz don Franju Ivaniševića bio glavni saradnik, a kasnije i urednik tog lista «Pučki List» bio je raširjen i po Istri, jer je u njemu pokojni Kapić pjevao divne pjesme u narodnom stilu. Izdao je zbirku svojih «Pučkih Pjesama». Zanimivi su opisi njegovih «Putovanja». Osobito se je istakao svojim rodoljubnim pjesmama za vrijeme balkanskog rata, te je stekao mnogo priznanja u Srbiji i Vojvodini. Ima u Istri više ljudi, koji znadu mnoge njegove pjesme na pamet, a to sve radi onako lijepog pučkog pjevanja.

Nek je vječna uspomena pučkom, pjesniku Juri Kapiću.

U Sjevernu Ameriku mogu samo žene.

Fiskalna godina za iselenje u Sjevernu Ameriku traje od 1. jula jedne godine do 30. juna druge godine. Sada će se rasporedjivati iselenje u Sjevernu Ameriku za fiskalnu godinu 1925—26 (t. j. od 1. jula 1925 do 30. juna 1926. Na generalni iseljenički komisarijat (Commissariato generale dell'Emigrazione) i na njegove podredjene urede (Ispettorati) dolazi na hiljade molba. Budući da se iz Italije može iseliti svake godine u Sjevernu Ameriku samo nešto od 1700 osoba, to je ministar vanjskih poslova odredio, da u broj iseljenika idu samo žene, čiji se muževi najmanje 4 godine nalaze u Sj. Americi, a one nisu mogle dosada doći na red iseljenika radi prevelikog broja. Iznimno moći će s takovim ženama da idu i njihove neudate kćeri ili sinovi ispod 15 godina. Do najkasnije 31. augusta mora se uložiti molbu na Prefekturu, Potprefekturu ili Kvesturu. One koje mole da otidju u Ameriku, prije svog odlaska moraju da dokažu da ih njihovi muževi zovu. Moraju imati takozvani «Atto di richiamo». Nikakve druge molbe za iselenje u Sjevernu Ameriku ne će biti uzete u obzir.

Naputci za sabiranje članova za Djačku Maticu.

Redoviti članovi mogu biti osobe ne mlađe od 17 godina. Članom ustanoviteljem može postati svaki pojedinac, koji plati jedamput za uvijek 100 lira, a društva i ustanove, ako plate iznos od 100 lira za vrijeme od 5 godina. Redovita članarina je na prošlogodišnjoj glavnoj skupštini odredjena 6 lira za društvenu godinu, koja traje od 1. augusta jedne do 31. jula druge godine. Upisnina iznaša 2 lire. Svaki novi član mora ispuniti pristupnicu. Iznos od 8 lira (članarinu 6, a upisninu 2) plaća putem položnice Zadružne Zveze u Trstu. Kad društveni ured primi ispunjene pristupnice i preko Zadružne Zveze iznos od 8 lira, pošalje novom članu društvenu iskaznicu. Novi članovi prime takodjer i društvena pravila, ako pošalju 1 liru za poštarinu.

Ulaganje molba na Djačku Maticu.

Djačka Matica u Trstu javlja, da prima molbe za školsku godinu 1925/26 do uključivo 31. augusta ov. god. Bez iznimke sve molbe moraju biti napisane na formularu izdanom od društva, a koji se dobije kod svih djačkih društava Julijske Krajine i u uredu Djačke Matice u Trstu, via Fabio Filzi 10, I. Tko želi imati formular direktno od Djačke Matice, nek pošalje točan naslov i neka priloži u pismu marku od 60 centezima. Opominje se, da će se uzeti u obzir samo molbe onih djaka, koji će sakupiti nekoliko članova za Djačku Maticu. Pristupnice za nove članove se dobije u uredu Dj. M. i kod svih djačkih društava. Istodobno napominje Dj. Matica, da djaci, koji su navršili 17. godinu, su i sami članovi. U protivnom slučaju su članovi njihovi roditelji.

Svakoj molbi, u kojoj moraju biti navedeni razlozi, radi kojih se moli potpora, moraju biti priloženi ovi dokumenti: 1) siromašni list; 2) dokaz da molilac pohadja školu; 3) dokaz da je prošlo godište svršio s dobrim uspjehom (ako nije tek početnik). Kod visokoškolaca da je položio pretpisane ispite, odnosno kolokvije; 4) domovnicu (potvrdu o državljanstvu). U molbi mora da bude navedeno sve, što tvori podlogu za pravilno riješenje iste.

Skupština visokoškolaca, učlanjenih u Djačkoj Matici.

Djačka Matica u Trstu javlja, da će se visokoškolska skupština svih u društvo učlanjenih visokoškolaca vršiti dne 23. augusta ov. god. u Trstu s običnim dnevnim redom. Aktivno i pasivno pravo glasa imaju visokoškolci, koji su se upisali u Djačku Maticu do 1. januara ove godine i koji su u redu sa članarinom.

Tražbine napram a. u. eraru.

Ministarstvo financija će isplaćivati predujam (na račun), od 70% za tražbine proti bivšem austro-ugarskom eraru, koje izviraju iz redovitih ili neredovitih rekvizicija. Davat će se ovaj predujam samo za štete, koje su jednake ratnoj šteti. Dakle za one tražbine, koje su prijavljene na financijsku Intendancu. Ove su tražbine bile prijavljene do 24. aprila ove godine. Nema predujma za tražbine, koje su predane na prefekturu (t. j. tražbine za vojničko odijelo, za penzije, za nadnice itd.) Za isplatu predujma treba učiniti molbu na financijsku Intendancu, kojoj si prijavio tražbinu. Rok za ulaganje molba za predujam je do 6. augusta ove godine. Političko društvo «Edinost», odbor za Istru sastavljati će svojim članovima i predplatnicima «Istarske Riječi» ove molbe za predujam.

Dekret o ograničevanju prava vlasništva na granici ponovno uspostavljen.

Svi se još dobro sjećamo onog silnog vihara što ga je prošle godine mjeseca maja podigao dekret o ograničevanju prava vlasništva na granici u našim pokrajinama. Tada je bilo stupanje dekreta u krijepost, uslijed silnog negodovanja i protesta sa svih strana, privremeno odgodjeno. Sada je ministarstvo unutarnjih djela odredilo, da ona odgoda dekreta ne smije se nikako tumačiti na uštrb državnih interesa, nego da mora biti tumačena tako, da budu državi sačuvana sva prava, koja njoj proizlaze iz onog dekreta. Time stojimo upravo pred nekakvom groteskom, jer dekret, i ako je suspendiran, to on ipak ima da se primijeni.

Znamo da su se italijanski privredni i trgovački krugovi i interesenti već zato zanimali, da bude dekret ponovno suspendiran.

Megio de cusì no la poderave andar.

Raffaele Rossetti optužen.

Raffaele Rossetti, odlikovan zlatnom medaljom, koji je u Puli potopio najveću austrijsku ratnu ladju «Viribus Unitis» optužen je za uvrijedu vlasti. Kad je naime prošlog ponedjelka došlo do incidenta izmedju fašista i njihovih protivnika u Firenci, kvestor je medju protivnicima opazio i Rossetti-a te ga je pozvao da kao junak junaku dadu ruku. Rossetti mu je odgovorio: «Ja ne dajem ruku činovniku fašističke vlade.» Radi toga je kvestor podigao tužbu.

Svega po malo

U ludilu ubio devet osoba.

U mjestu Santa Venera na Siciliji, neki je seljak u napadu bjesnila ubio iz puške devet osoba, medju njima nekoliko svojih rodjaka. Nesretnika je oimogućio njegov nećak, koga je isto htio da ubije, ali taj je bio brži i ubio njega.

Turske žene u avijatici.

U tečaju avijatičke škole, koji se doskora otvara u Angori primljene su tri turske žene. Turski reformisti, kako vidimo, nastavljaju neumorno svoj rad za progres, odakle će naročito turske žene dobiti najveće koristi. Mjesto robinja u haremu postat će ravnopravni članovi ljudskog društva.

Bogati djerdan.

Nekog je dana došao u policijski komisarijat jedan elegantni gospodin i predao komesaru prekrasan biserni djerdan (ogrlicu) i izjavio, da je taj djerdan našao na ulici. Svog imena nije htio da kaže i izjavio je, da ne želi nikakve nagrade. Policijski komesar dao je djerdan procijeniti kod jednog draguljara i ovaj je utrdio, da djerdan vrijedi 900.000 franaka.

Zabrana prodaje čučala.

Neki je dan franceski parlamenat donio zakon, da se ne smiju prodavati čučala za malenu djecu, jer djeca, kad uzmu u usta čučalo gutaju milijune sitnoživa (mikroba) i navuku na sebe razne bolesti. Od sada dalje, kad francesko dijete bude plakalo, ne će mu ostati drugo, nego da siše svoj palac. Svakako je ovo sa zdravstvenog stanovišta pametna odredba.

Smrt razbojnice u Rusiji.

Ovih se dana vodila u Kijevu rasprava proti Matreni Petrovnoj Trejko, poznatoj pod imenom Narusja i proti dsmorici njezinih drugova, bivših oficira u carskoj vojsci. Iza kako je u Rusiji buknula revolucija Marusja je sakupila bandu od 300 razbojnika, koji su počelkom revolucije bili pušteni iz zatvora. Sa ovom bandom ona je išla po čitavoj Ukrajini terorizirajući sela i gradove, pljačkajući svakoga i ubijajući nevine gradjane. Tribunal u Kijevu konstatirao je, da je ona sa svojom bandom počinila 312 grabeža, 217 paleža, a ubila 712 ljudi, premda imade svega toga više, nego li je sud mogao ustanoviti. Iz početka je ona nastupala kao skrajna revolucijonerka, ali kad je opazila, da njezini banditi čine razne napadaje i grabeže za svoj račun i da postaju nepokorni, stala je primati u svoje kolo oficire i vojnike bivše carske vojske, a svoje prve bandite je malo po malo jednoga za drugim poubijala. Iza kako je premustrojila svoju bandu, u aprilu mjeseca 1922. udala se za pukovnika Ivana Trejko Ivanova. Od tog vremena borila se je proti sovjetskim vlastima, te poubijala više stotina sovjetskih oficira i činovnika. Narod je držao, da nju djavao štiti, jer je iz mnogobrojnih okršaja i atentata sretno izlazila. U maju mjesecu 1924. su je uhvatili zajedno sa osmoricom njezinih ortaka, iza kako ju je sovjetska vojska 3 mjeseca proganiala. Ostali njezini drugovi su većinom poginuli u bojevima.

Rasprava prema ovoj čudnoj ženski, trajala je 3 dana. Ona i njezini drugovi osudjeni su na smrt. Drugog dana iza proglašenja osude, na dvorištu kijevskog zatvora, postrijeljeni su jedan za drugim njezini ortaci na njezine oči. Kad je došao red na nju, izjavila je, da se ne kaje za svoje zločine, a kad je pristupio k njoj svećenik, da joj podijeli vjersku utjehu, ona mu je pljunula u lice. Pogodjena sa 7 metaka (taneta), srušila se na zemlju i još se trzala duže vremena, te je morao jedan vojnik da njoj razbije lubanju. Bilo joj je 28 godina.

Književnost i umjetnost

«Krvava Bugarska»

Noe Matošević, dopisnik «Jutarnjega Lista», koji je u posljednje vrijeme boravio u Bugarskoj, izdao je knjigu «Krvava Bugarska», u kojoj je sabrao članke i dopise o toj zemlji, gdje vladaju bombe, puške, bajonete i vješala. Laganim i zanimivim stilom prikazana je današnja Bugarska te razni bugarski političari: Lazarov, Čankov, Kalfov, car Boris, Stambolijski itd. tako da je to pregled novije političke povijesti Bugarske i današnja prava slika te krvave zemlje, koja je postala centar svjetskog zanimanja. Knjiga je ukrašena sa 12 slika, a cijena je 15 Dinara te se dobiva u svakoj knjižari u Zagrebu ili u komisiji kod Nakladnog Zavoda «Neva», Zagreb, Draškovićeva ulica broj 54.

Darovi

Da počaste uspomenu svog blagopokojnog druga i prijatelja Rikarda Tomašića, darovali su za **«Istarsku Riječ»:** g. dr. Ulikse Stanger L 50, g. Jefto Petrović L 50, g. Ivan Mender L 100, g. Stjepan Car L 50, gdja Marija udova Tomašić i sinovi L 100, g. Miran Julije L 50, g. V. Car Emin L 20, g. Albin Priskić L 10, g. A. Tomašić L 15, g. Petar Priskić L 10. — Za **«Djačku Maticu»:** g. Jefto Petrović L 50, g. Rikardo Jurković L 50, g. Julije Miran L 50, g. Ivan Letiš L 50, M. i V. Kundić L 50. g. dr. Ante Grgurina L 100, gdja Marija udova Tomašić i sinovi mjesto vijenca L 200, g. Josip Brumnjak L 10; ukupno dakle L 1025, od kojih za «Istar. Riječ» L 465, a za «Djačku Maticu» L 560.

U istu svrhu daruje za «Ist. Riječ» predsjednik društva «Quarnero» u Opatiji lira 100 i g. Josip Bole, trgovac na Rijeci lira 50.

Rerečić Marko, Unije, Mali Lošinj daruje L 4.50 za «Istarsku Riječ».

Priposlano*)

Onima, kojih se tiče.

U broju 27 «Pučkog Prijatelja» ... jula 1925. izašao je jedan neistiniti ... iz Gračišća. U tom dopisu neki ... delija, koji se već odavna nalazi u ... naših narodnih protivnika, prikazuje ... obljubljenu «Istarsku Riječ» lažn... ustaje na obranu latinizatora naše ... italijanskog popa Mavrovicha, i — ... najgore — taj lažnjivi dopis potpisu... šim imenima i to zajedno sa fašisti...

Da ne bi neupućeni svijet misli... smo mi faktično potpisali onaj pam... napomenutom listu, smatramo s... dužnosti, da izjavimo slijedeće:

Pred nekoliko dana išli su od kuć... kuće Petar Putinja e compagnia b... nas stali nagovarati, da potpišemo ... izjavu, da se i nadalje vrši služba b... hrvatskom jeziku. Mi smo im na to ... da smo uvijek pripravni potpisati ta... izjavu i — potpisali smo se.

Medjutim, na naše najveće začudjenje, nekoliko dana za tim osvanuo je u rasko... ničkom «Pučkom Prijatelju» napomenuti laži-dopis, koji mi nismo nikada potpisali nit ćemo ga potpisati, pa bilo to komu pravo ili ne. Gospoda oko «Pučkog Prijatelja» se ljuto varaju, ako misle, da će oni moći i nadalje izrabljivati naša imena u nekršćanske i protunarodne svrhe.

Toliko istine radi.

U Gradišću, dne 12. jula 1925.

Ivan Hrvatin, Josip Hrvatin, Milotić Mate, Milotić Antun, Jaramela Josip, Milotić Ivan, Milotić Vinko, Jadrejčić Mate, Jadrejčić Jure, Domjanić Josip, Starčić Jure, Milotić Franjo, Družetić Franjo, Ivan Tumpić, Josip Tumpić.

NB: Ostali potpisi, koji su bili u «Pučkom Prijatelju», jesu od fašista i onih, koji se danas nalaze u Puli, inozemstvu i vojništvu, što opet svjedoči da ti potonji nisu potpisali napomenog člančića kao ni mi.

*) Za članke pod tem naslovom uredništvo odgovara samo u toliko, koliko mu zakon nalaže.

Izdavač, direktor i odgovorni urednik: IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST" U TRSTU

Broj 31 Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta.) **U Trstu, 30. julija 1925.** Pojedini broj 25 cent. **God. III.**

„Istarska Riječ“ izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin“. Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 25·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari“. — Narodna poslovica.

Čitajmo knjige!..

Svatko se sa ugodnošću sjeća na predratno doba narodnog probudjivanja i preporadjanja diljem cijele Istre. S nekom ugodnošću i tugom usporedjujemo ono doba sa današnjim. Malo pred ratom u punom je jeku bilo širenje naše slavenske kulture po svim istarskim selima. Svuda gdje je naš bistri i razumni seljak bio voljan napretka, pun želje i htijenja da postane pravi i potpuni čovjek, tamo je bila omiljela slavenska knjiga, jedina i najbolja nositeljica dobra i čarobna voditeljica na svim stazama. Istarski je čovjek sa zanimanjem primao u svoje žuljave ruke knjigu, marljivo ju je i sa ljubavlju čitao, jer je duboko bio shvatio, da je jedino njegov napredak u kulturnom smislu prvi i najglavniji uslov za ispunjenje svih narodnih potreba i težnja.

Ta se je kulturna težnja osjećala, pa je zato bila nastala i potreba, da se osnuje po selima knjižnice i čitaonice. To se je i činilo. Zar nije mila ona uspomena, kada su nedjeljama knjižnice bile cilj mnogih i mnogih naših mladića i djevojaka, a i starijih, kamo su hrlili da izmjenjuju knjige, koje su za slobodnih večeri iza teškog rada pročitali. A u nedjeljama poslije podne bile su naše čitaonice sjela svih onih, koji su imali želju i volju za dobrim i korisnim društvom, koji su imali smisla za izgradnju sebe, a preko sebe da pridonesu mrvicu k izgradnji bolje budućnosti, koja se očekivala za naš narod.

No rat, to zlo u najgroznijoj formi, imao je svoj utjecaj i na naš komad zemlje i na naše ljude, koji su takodjer morali udesu da doprinesu svoj danak u patnjama. I taj je rat uništio posvema ono, što je bilo tako lijepo započeto, u što se je toliko nade polagalo. Iza rata po svojim smo se istarskim selima našli na pogaženoj i zatrtoj prosvetnoj njivi.

Izmučen ratom, a i svim ovim izaratnim posebnim istarskim trpnjama, naš narod u prosvetnom smislu, zbog težine prilika u kojima se nalazi, nije u koraku s vremenom, koje je novo i koje zahtjeva i traži mnogo nastojanja i rada oko napretka i prosvjete naše, hoćemo li da stupimo u red onih naroda, čiji se glas čuje i uvažuje. — Istarski seljak treba opet da s ponovljenom ljubavlju i dvostrukom voljom upre sve svoje sile i nastojanje, mora da počne misliti mnogo više o svojoj izobrazbi, koja je njemu potrebna nadasve, koje mu doista ne bi bilo nikada dosta, ali koje može dobrom voljom i marom steći ipak onoliko, koliko mu je najpotrebnije u životu.

Knjiga — ona mora opet da po našim istarskim selima bude čitana od svakoga s onom ljubavlju, kako je to pred ratom bilo, ona mora opet da bude najmilija zabava našim mladićima i djevojkama — ona mora opet da postane naša nova nada, jer je temelj prosvjeti, a prosvjeta je najveća mogućnost, veća od svih sila. Ona je izlaz iz svega.

Počelo se je pred neko vrijeme s osnivanjem jedne veće knjižnice ovdje u Trstu, a ta bi knjižnica bila zamjena za sve one, koje su prije po našim selima postojale, ali su ili uništene ili zatvorene. Knjižnica broji već priličan broj knjiga, pa se već od nekog vremena i djeluje njome po Istri. No Istra je široka, pa bi u tu svrhu trebao velik, ogroman broj knjiga. Ono što ova knjižnica posjeduje požrtvovnim je marom sakupljeno iz ostataka nekojih predratnih knjižnica, a takvih ostataka, uvjereni smo, ima još po Istri. I pojedinci imaju knjiga, koje im leže beskorisno, jer su ih pročitali i ne služe im inače.

Pozivamo ovime sve one koji bi bili voljni učiniti nešto za narodnu stvar, da nas informiraju o preostacima naših knjižnica, te da eventualno porade oko toga, da se te knjige sakupe. U mnogim selima imadu pojedinci knjige, koje su pripadale raznim društvima. Isto tako imadu nekoji i glazbene instrumente, koji su vlasništvo društava, koja više ne opstoje. Te stvari nisu vlasništvo pojedinaca. Radi toga pozivamo sve naše čestite ljude, da nam jave, koje knjige i instrumente imadu, da ih pošaljemo onamo, gdje ih se može uporabiti.

Pozivamo takodjer i one, koji imadu knjige, a koje im ne rabe, nek ih daruju našoj narodnoj knjižnici, kojoj je cilj najplemenitiji, a čije su potrebe vrlo velike.

Pišite u tom pogledu na naše uredništvo!

Italijansko-jugoslovenski sporazum

Već smo u prošlom broju javili o italijansko-jugoslovenskem sporazumu, koji je bio sklopljen dne 20. o. mj. nakon drugih pregovora u starinskom Castello Sangallo u Nettunu, malom mjestancu blizu Anzia, na obali tirenskog mora. Za Italiju potpisao je sporazum gosp. Mussolini, za Jugoslaviju jugoslovenski poslanik u Rimu gosp. Antonijević i opunomoćeni ministar i poslanik u Carigradu gosp. dr. Rybář.

Potpisani sporazum obuhvata mnogo konvencija i je logična posljedica onih drugih dosada sklopljenih principijelnih ugovora. On obuhvata konvencije, koje su likvidacija pitanja, proizašlih iz stanja, stvorenog mirovnim ugovorima i u kojim su obe države na jedan ili drugi način zainteresovane, a obuhvata i konvencije, kojima je svrha potpuno izvršenje rimskog ugovora odnosno Rijeke i koje se odnose samo na bivšu riječku teritoriju.

Mi nećemo nabrajati sve konvencije, nego samo one, koje više interesuju naš narod sa ekonomskog i političkog stanovišta. Pošto oficijelni tekst još nije objavljen, to se mi oslanjamo na ono, što pišu italijanske novine.

Konvencija o državljanstvu bivših riječkih pripadnika. Lica koja su 3. novembra 1918. bila pripadnici općine riječke, a to pripadništvo stekla su po odluci predstavništva ili municipalne delegacije prije 31. decembra 1909. i nisu ga se svojevoljno odrekla, postaju punim pravom italijanski državljani, ako sami ili njihovi roditelji imaju ili su imali nastambu na teritoriju riječkom dodijeljenom Rijeci, a državljani srpsko-hrvatsko-slovenski nastanjeni na teritoriju dodijeljenom Jugoslaviji. Ona od ovih lica, koja su bila nastanjena u oba dijela riječkog teritorija mogu se pozvati po volji na jednu ili drugu nastambu, a ona koja se po jeziku ili po rasi osjećaju srodnima sa stanovištvom druge države ili Madjarske, mogu u roku od šest mjeseca optirati za državljanstvo dotične države; takva opcija mora biti prihvaćena; mogu izabrati i državljanstvo one države kojoj je dodijeljeno mjesto, gdje su uživali pripadništvo prije nego su postali riječki pripadnici, ali taj izbor može biti odbijen, i ako se radi o licima dodijeljenim Italiji, u ovom zadnjem slučaju postat će državljani Madjarske.

Svi ostali riječki pripadnici moraju tražiti državljanstvo italijansko ili jugoslovensko unutar šest mjeseca; ako takav zahtjev ne bi bio podnesen ili bi bio odbijen, ova će lica bez daljega postati državljani madjarski, osim da uspiju dobiti državljanstvo koje druge države.

Lica koja su pripadnici Kastva i nastanjena na teritoriju kastavskom dodijeljenom riječkoj državi po rapallskom ugovoru steći će državlajnstvo italijansko ili jugoslovensko prema odredbama koje su na snazi za nove provincije u odredjenim rokovima, koji se iznova otvaraju.

Udovice i rastavljene bit će tretirane prema poziciji prava njihovih muževa.

Lica koja optiraju za Italiju, Jugoslaviju ili Madjarsku nisu obvezana da napuste svoje boravište.

Juridičke osobe (trgovačka društva) s glavnim sjedištem na Rijeci i ondje upisane u odnosnim registrima smatrat će se italijanskima, ali mogu prenijeti svoja sjedišta onamo, gdje postoji glavni objekt preduzeća i to bez likvidacije. Preduzeća koja imaju postrojenja na teritoriju obiju država, mogu svoja postrojenja podvojiti (odijeliti).

Za sve nesuglasice koje bi mogle nastati u aplikaciji ove konvencije morat će se pribjeći jednom arbitralnom sudištu.

Konvencija o penzijama riječkih funkcijonara. Svaka od dviju država uzimlje, na svoj teret, državne penzijonere, riječke pripadnike, koji postaju njezinim državljanima, ako su bili umirovljeni već 3. novembra 1918. U odnosu prema funkcijonerima koji su tog dana bili još u službi, svaka država si pridržaje punu slobodu akcije prema svojim državljanima, ne preuzimajući nikakvu obavezu u tom pogledu.

Italijanska vlada isplatit će SHS vladi doprinos od milijun lira za penzije onih osoba koje su ili postali jugoslovenskim državljanima, a koje su bile državni činovnici ili uposlene u riječkoj tvornici duhana.

Isplate, učinjene do 1. februara 1924., smatraju se za kompenzirane; svote što ih je jedna država, neobvezana na plaćanje, poslije tog roka isplatila, bit će joj povraćene od druge države. U slučaju da je sporno državljanstvo pojedinaca što imadu pravo na penziju, država koja dotičnome već plaća penziju ne smije da njezino isplaćivanje obustavi ni reducira.

Općine Riječka i Kastavska izdržavaju o svom trošku sve svoje penzijonirce, ne praveći medju njima nikakve razlike; od toga se izuzimlju samo oni penzijonerci koji dobrovoljno postanu državljani druge države-ugovornice.

Penzije udova i siročadi padaju na teret države, čijim državljanima postanu oni koji imaju pravo na takvu penziju.

Konvencija o odnosima sudskih vlasti. Italijanske sudske vlasti u Rijeci, kao i sudske vlasti, podredjene prizivnim sudovima («corti d'appello») u Trstu i Zadru, moći će korespondirati, direktno na svom jeziku, s jugoslovenskim sudskim vlastima, koje su podredjene prizivnim sudovima u Ljubljani, Zagrebu, Splitu, Sarajevu kao i obratno.

Policijske vlasti Rijeke i Sušaka moći će, izmedju sebe, da čine to isto.

Sporazumom o vojničkim troškovima regulisano je, da se plate medjusobno samo troškovi od 1. januara 1921. unapred. Pitanja naknade štete jugoslovenskim državljanima u Trstu za vrijeme italijanske vojne okupacije, forfetarno je priznato, u iznosu od 4 milijuna lira, iz koje sume će se platiti i šteta tadanjem jugoslovenskom konzularnom osoblju i zgrade konzularne delegacije. Ograničenja, koja na jednoj i drugoj strani postoje, u pogledu zaposlivanja stranih radnika, ostaju na snazi. Izuzetak je samo u pogledu onih radnika, koji su na drugoj teritoriji već bili zaposleni, izmedju 1. januara 1920. i 1. januara 1925. godine.

Regulisano je pitanje osiguranja jugoslovenskih pomoraca za vrijeme rekvizicije pomorskih ladja, koja je dala povoda za mnoge žalbe društava i pomoraca. Jugoslovenska društva isplatit će preostale premije, ali će prije biti i likvidirana njihova potraživanja za rekviziciju brodova. Od dužnih svota ne će ni jedna ni druga strana da plati. Italija će vratiti u korist jugoslovenskih pomoraca za vrijeme likvidacije uplaćene prinose, koliko na jugoslovenskim, toliko i na italijanskim ladjama, ako se pravovremeno prijave. Što se tiče kooperativa Garibaldi, postignut je sporazum, da se izvjestan dio uplaćenih prinosa vraća u roku od godinu dana. Sporazumom o reciprocitetu u pogledu radničkog osiguranja, osigurano je obostranim radnicima na drugoj teritoriju uživanje svih beneficija pojednih socijalnih osiguranja. Zaključenim sporazumom predvidjen je izborni sud itd.

(Slijedi.)

Uzorno češko selo

U «Slobodnoj Tribuni» objaven je jedan članak, u kojem se opisuje selo Přikazi (Pršikazi) kod Olomouca u Moravskoj (Čehoslovačka).

Za saobraćaj izmedju Přikaza i grada Olomouca služi željeznica uskog koloseka sa minijaturnim vozovima i lokomotivama, koje potsećaju na kopiju sadašnjih jubilanata prvih lokomotiva, koje je sagradio Stephenson. Posjetilac većinom bi pretpostavljao, da sela, koja leže na ovakvoj pruzi, udaljena od glavnih željezničkih linija nesumljivo moraju biti manje kulturna, pa i siromašnija, nego sela, koja su izgradjena u blizini nekoje od glavnih željezničkih pruga. U većini slučajeva je takva pretpostavka tačna, ali ovom prilikom nailazimo na jedan izuzetak. Selo Přikaz u svakom pogledu čini od ovog pravila redak izuzetak. U njemu nema sirotinje, stanovništvo marljivo prati razvitak tehnike i smjelo iskorišćuje nove tehničke pronalaske, a seoska uprava u svakom pogledu vodi računa o blagostanju svoga sela. U selu je samo jedna ulica, čija dužina prelazi jedan km Sa obe strane ulice, čiju bi lijepo uredjenu kaldrmu mogao zavrijediti svaki grad, sagradjene su u pravom redu stabilne, spolja jednodstavne, ali prostrane i čiste seljačke zgrade većinom na dva sprata. Na svakoj zgradi nalazi se velika električna sijalica, koje služe za osvetlenje ulice, sa obe strane ulice nalaze se redovi lijepo njegovanog drveća. Celo selo ima svega 171 kuću, u kojima živi 1240 osoba. Selo prividno malo. Stanovnici se radnim danom na prvi pogled malo razlikuju od stanovnika drugih sela. Isto jednostavna je njihova radna odjeća, od sunca jednako pocrnila lica, od napornog seljačkog rada ruke su im jednako pune žuljeva; samo u njihovom pogledu primjećuje se rijetka bistrina i veliko samopouzdanje, pa nešto malo i ponosa. Kako i nebi! Kada se slava ovog sela proširila već iza granica Čehoslovačke. Često dolaze ovamo posjete Rumunja, Italijana, Njemaca pa čak i Amerikanaca.

Pored spomenika Slobode, koji pretstavlja mladog seljaka, sa gordim pogledom na niz seljačkih zgrada, koji je postavljen na trgu jednog kraja ovog sela, prolaze u toku godine često stotine i hiljade radoznalih posjetioca iz stranih sela i gradova. Svi su iznenadjeni istrajnom energijom ovdjašnjeg stanovništva, njegovom jakom voljom i stvaralačkim radom.

Selo Přikazi počelo je napredovati 1876. godine kada je inicijativom nekog Vysloužila u ovom selu prvi put osnovana potrošačka zadruga. Kasnije je postepeno na zadrugarskim osnovama sagradjena velika mljekara, a 1910. godine i zadrugarska pekara. Ova seoska poduzeća donosila su u brzo velike koristi ne samo akcionarima, koji su bili skoro svi stanovnici ovog sela, već i seoskoj blagajni. Tada se ukazala mogućnost, da se posveti veća pažnja spoljašnjem izgledu sela, kao i blagostanju njegovih stanovnika. U pogledu inicijative pri organizovanju mnogih zadrugarskih poduzeća, pravi je čarobnik starešina sela Váca. Njegovom inicijativom sagradjen je u selu Narodni dom sa divnom potpuno gradskom restauracijom, pozorišnom dvoranom i lijepo uredjenim sobama za izletnike. U istoj zgradi nalaze se i prostorije seoske štedionice. Pored Narodnog doma sagradjena je velika dvospratna zgrada seoske škole, koja bi potpuno mogla služiti i za gimnaziju. Dalje je sagradjeno izvanredno lijepo seosko kupatilo, pa je zavedena čak i kanalizacija. U svakoj zgradi zavedena je elektrika. Svi domaći i prevredni radovi vrše se pomoću strojeva i motora. Selo ima veliko zadružno stočarstvo, koje je poznato u cijeloj okolini.

Nije ni potrebno opširno govoriti o tome, da svi stanovnici sela znaju čitati i pisati, da imaju lijepu javnu knjižicu, da imaju svoje diletantsko pozorišno društvo, te da k njima u selo često dolazi i opera iz Olomuca na nekoliko predstava.

Svake godine maja mjeseca dobija ovo selo naročito živ izgled. Tada se obično priredjuje izložba stoke, izložba produkata seoskih zadruga i poljoprivrednih sprava i strojeva. Ovo selo je za sve to vrijeme prepunjeno gostima iz dalekih krajeva a tada se održava i onaj stari običaj — kapije svih zgrada, i vrata svih dvorišta stoje za sve to vrijeme posjetiocima otvorena. Cijelo selo se pretvara u jednu izložbu. Svi posjetioci mogu ući u seljačke kuće, razgledati uzorno gospodarstvo, diviti se uredjenju stana i kakvo se kod seljaka, tako rijetko nalazi, vidjeti uredjenje dvorišta i pronalaske, koji omogućavaju lako i produktivno iskorišćavanje ljudskog rada.

Mirno i zadovoljno svjesni svog dostojanstva i sa ponosom pokazuju stanovnici ovog sela svoje gospodarstvo istaknutim posjetiocima. Vode ih u čistu tvornicu hljeba, gdje ljudska ruka hljeb ni ne dotakne sve dok nije ispečen, vode na mjesto gradjenja velikog tornja, koji stanovnici sela dižu u počast uspomene svojih zemljaka, koji su izginuli za vrijeme svijetskog rata, pokazuju im dalje privredne sprave i strojeve, koje ovi stanovnici upotrebljavaju prilikom oranja, žetve, vršenja itd.

Svi stanovnici ovog sela posjeduju neko imanje. U zajedničkom radu medju stanovnicima vlada potpuna sloga. Pri izboru seoskog zastupništva nema tu ni traga stranačkoj borbi. Izbor starešine i seoskog zastupstva vrši se uzajamnim sporazumom i sastavlja se jedna zajednička kandidaciona lista. Samo pri izborima za parlamenat vodi se ovdje stranačka agitacija, koja medjutim nikako ne remeti slogu ovdjašnjih stanovnika, jer u domaćem životu pristalice čehoslovačkih socijalista žive u najboljoj slozi sa pristalicama agrarne stranke. Ovo uzorno gospodarstvo, koje nije stvoreno od jednom, rezultat je zajedničkog principa: podvrgavati osobne interese interesu cjeline.

DOPISI

IZ RIJEKE.

Fiorentinske elegije. - Hrvatska škola na Rijeci. - A popi?

Fiorentinska natezanja imadu tu dobru stranu, da su, hvala budi Bogu — završena. Da nisu završena, mi bismo još čekali, a čekati — ubija.

Malo prije nego što su one konvencije potpisane, izjavio je senator Quartieri, da «mejo di cussi no la pol andar», i da nema tu ni pobijeditelja ni pobijedjenih, što znači, da je kod dosadašnjih konvencija bilo i jednih i drugih...

I dr. Rybař je dao jednu izjavu, ali malo poslije. On je kazao, da će ovi «akordi» biti dobri, ako... Neke su novine još rezerviranije u prosudjivanju onog diplomatskog akta, a neke naprosto jadikuju. Te novine već pjevaju nad tim izvršenim djelom tužaljke, elegije — prave fiorentinske elegije.

Jedna je gazeta izvanredno vesela: riječka «Vedetta». Ona je donijela cijeli onaj dokumenat i izriče nad njim svoje potpuno zadovoljstvo. Vidi se, da iz nje govori pero, koje se ne osjeća pobijedjeno.

Jedno će jedino mjesto, veli «Vedetta», ugristi za srce svakoga patriotičkog Riječana. a to je ona točka, koja govori o hrvatskoj školi na Rijeci i o uporabi hrvatskog jezika na riječkim sudovima. Medjutim to je učinjeno zato, da se pomogne italijanskoj braći u Dalmaciji. Za jednu eventualnu hrvatsku školicu na Rijeci i za par hrvatskih riječi dvojice trojice riječkih advokata, imat će italijanska braća u Krku, na Rabu, u Splitu, Šibeniku, Trogiru, Braču itd. itd. pravo, da otvaraju italijanske škole i da se na sudovima služe italijanskim jezikom.

Pa koliko ima tih advokata Hrvata na Rijeci? pita «Vedetta». Dva tri... I sva ta gospoda znadu dobro italijanski pa će radije zastupati svoje klijente italijanskim jezikom, nego li hrvatskim, gdje bi im svaki put trebao tumač... Jugoslavenski advokati, nastavlja «Vedetta», ne smiju ni časkom da posumnjaju u visoku svijest pravednosti italijanskih sudaca, ali oni

bi morali znati i to, da su ti veleslavni suci tvrdi italijanski patrioti. Zato smo, veli «Vedetta», uvjereni, da će riječki jugoslavenski advokati — **per un senso di delicato omaggio** — govoriti na riječkim sudovima radije italijanski nego li hrvatski.

Prema ovome bi dakako i hrvatski suci u Dalmaciji bolje učinili, da s italijanskim advokatima govore radije italijanski i to opet — per un senso di omaggio delicato...

Insoma mejo de cussi no la podaria andar, a glavno je, da što svrši lijepo ne savrši rdjavo.

Uostalom ja gledam čitavu ovu stvar kroz moje čisto fijumanske naočale i konstatujem jedno, i to, da što nisu Jugoslavenima na Rijeci htjeli dati Madžari, to im je ovih dana dao Mussolini... Drugi, koji nisu neutralni, kaošto sam ja, mogu o toj stvari da govore i pišu kako ih je volja, ali jedno stoji: stoji naime ono, što sam malo prije kazao. Predsjednik Mussolini, najveći fašist na svijetu dopušta, da se djeca riječkih Jugoslavena uče u svom materinjem jeziku. Ovo je dobar znak za budućnost i za vas Istrane... Znak je ovo, da se možda i za vas u tom smislu nešto iza brda valja...

•

Nego pustimo muziku budućnosti, radije filozofirajmo malo o ovom posljednjem gestu Ministra Predsjednika Mussolina.

Mussolini je državnik, on je fašist, on je političar, pa se već i zbog tih svojih krijeposti bavi više sa stvarima ovoga svijeta. I taj čovjek, koji se više bavi stvarima ovoga svijeta, pobrinuo se je barem donekle i za dušu male jugoslavenske djece na Rijeci

A Monsignor Sain i svi oni veliki, koji stoje za njime?

Što su ti božji ljudi učinili za dušu male jugoslavenske djece na Rijeci? Jesu li možda od onih pet župa jednu samu podijelili komu hrvatskomu župniku, da naši ljudi, a osobito naša djeca, mogu reći: imamo i mi svoga plovana! Jesu li možda ona silna duhovna gospoda odredila, da se barem u jednoj riječkoj crkvi misi i pjeva i propovijeda hrvatski?

Ništa od svega toga, tako da čovjek na Rijeci ima dojam, da je ovaj novi kler došao na Rijeku s jednom posebnom misijom, naime da ne uči po Hristovoj nauci, sve narode, već samo jedan.

Gospodo, ne igrajte se ni s vjerom ni s narodom!

Medjutim, ako je istina, što čujem, ovim će grdnim pitanjem pozabaviti svi naši hrvatski i slovenski diecezanski listovi u Trstu i u Gorici.

I vrijeme je — jest Boga mi.

Rokac.

IZ BUZEŠTINE

Sada se nama svima vrti po glavi veliko pitanje: Kako će biti s našim vinogradima? Da li ćemo ove godine imati vina? Ova su pitanja za nas vrlo važna, jer bez vina i bez prodaje vina nama seljacima ići će do zla Boga zlo! Vino bi moralo poravnati skoro sve naše dugove i namiriti poreze i daće. Vinogradarstvo i vino dakle za nas znači mnogo. Jest mnogo, a dnevno kiši i kiši; danas malo ujutro, jučer malo navečer, a sutra će koji hip o podne. I mi se borimo proti bolestima loze kako bolje znamo i možemo. Sada se vidi baš na vinogradima koliko koji može i koliko koji znade i koliko je koji radin i marljiv. Ima na Buzeštini zdravih i bolesnih vinograda. Ima u nas sasma zdravih vinograda, a imade ih i sasma uništenih od peronospore i kukca pipe. Oni, kojima su vinogradi bolesni ili već uništeni, ti su naši ljudi ili nemarni ili neuki ili već sasma propali, jer oni koji su pravodobno, odmah iz početka, i zarana prije kiša i za kiša marljivo škropili, ti su spasili svoje vinograde, a sebi pridobili mnogo. Vinogradi su sada dobro svjedočanstvo o pameti i razboritosti, o radivosti ili lijenosti nas vinogradara. Slabi vinograd — slabi gospodari, slaba pamet i nemarnost.

Mi smo osvjedočeni, da su mnogi vinogradi, kod nas i drugdje po Istri, sada uništeni od peronospere najviše radi neznanja i neupućenosti. Mnogi su držali: možda ove godine ne će biti bolesti. Drugi nisu htjeli ili mogli kupiti modru galicu; treći nisu htjeli gaziti mokru zemlju, a četvrti nisu se htjeli oblatiti da škrope vinograde. Svi ovi danas tuže se i jauče radi bolesnih vinograda. Tako sada stvar stoji ovako: nekoji će imati prilično vina, a drugi malo ili pogotovo ništa. A grožđja se zarodilo ove godine mnogo, pak je strašna škoda da nismo svi dobro pazili, da ga sačuvamo od bolesti. Neprocijenjena škoda! Imamo lijekariju, to jest modru galicu i vapno, pak valja se tim razumno i na vrijeme poslužiti. Čudno je pogledati dva susjedna vinograda: jedan zelen, drugi uveo, žut i propao. Dva vinograda — dva gospodara i dvije pameti. Ima u nas gospodara, koji ne će prirediti ni desetinu vina prema ovomu što bi mogli i morali imati. A čudimo se nekim našim posjednicima, koji priredjuju inače 50, 100 i više hl vina, a ove godine ne će ga imati ni 5, 10 ili 20 hl! — Ovo je žalosno. A baš ovi gospodari ništa ne čitaju, a ne čitaju ni gospodarske knjige. Kad bi oni čitali takove knjige i novine, pak «Istarsku Riječ» i njezinog «Narodnog gospodara», gdje bi našli mnogo lijepa i dobra za gospodarstvo, ti naši ljudi bi bolje gospodarili i bolje pazili, osobito na vinograde.

— 7. julija bili su s nama zadovoljni naši slavenski sveci, sveta braća Ćiril i Metod. Barem mi smo htjeli toga dana paljenjem kresova dati njima našu čast i zahvalu, pak su svakako našu «žrtvu» ognjem primili radosno. Mi smo tim kresovima pokazali, da se ih i danas sjećamo, da se i danas domišljamo njihovih dobrih djela za nas Slavene. Prošlo je više od tisuć godina, a oni su nam miliji i draži no ikada do sada. U gladu čovjek spoznade što vrijedi korica kruha, a u siromaštvu ma i jedna para. Danas smo mi siromašni i gladni; mnogo mnogo izgubili smo od ovoga što nam oni daše, pridobiše i namriješe. Oni nam daše kršćanstvo, a s njim i jezik naš slavenski uvedoše u crkvu. A danas kako je? Znademo to. Mi smo palili u predvečerje njihovog dana kresove. Njive, polja, bregovi, krs naš gorili su u njihovu slavu i počast. Drugo za sada nismo ništa znali i mogli. Mi svetu našu braću nošimo u srcu. Draga nam je njihova uspomena kaošto nam je drag naš majčin jezik. Srce nam gori, nek gore i kresovi!

IZ SVETVINČENTINE.

Otkad smo Vam javili, da imamo novog friškog «sindaca», ovaj je skoro svake nedjelje sazivao općinske odbornike, t. j. župane na općinske sjednice. Na jednoj sjednici zahtjevali su, da im župani odobre, da mogu uzajmiti neko 180.000 lira za pokriće dugova, ali naši župani, uvjereni da ovog duga nije trebalo, nijesu htjeli odobriti. Osobito ih je duboko u srce dirnulo, kad im je općinski tajnik predložio, da se mora nekoliko tisuća platiti za aprovizaciju, jer da joj dugujemo. Molimo gospodina tajnika i njegove kapurijone, nek nam dokažu istinu da su komu seljaku dali od aprovizacije što badava ili na vjeru, onda se dug mora isplatiti. Znajte, gospodo, koji vedrite i oblačite sada u našoj općini, isto slično činili ste baš i prije, kad je u rukama općinskim bila aprovizacja. Mislim da znadete da bismo prije od glada bili umrli nego biste nam na vjeru živež dali. Naš seljak znade kako je mučno masne pare davao i u najvišim cijenama plaćao živežne iskaznice još prije neg je živež ni vidio. Mi smo redovito aprovizaciji plaćali sve, a nismo dugovali. Ispitajte tko je dužan, on nek plati. Mi ovog duga nikako odobriti ne možemo. Kad gospoda u općini uvidješe da im svjesni zastupnici ne će ovaj dug da priznaju, sjetiše se drugog načina. Pozivajući župane na sjednicu, na jednoj sjednici opet g. tajnik Monti postavlja predlog, da treba uspostaviti i u našoj općini porez na marvu. Naši župani ili zastupnici uvidješe, da nemaju nikakvog povjerenja, zapustiše u ime protesta općinsku dvoranu i dali su demisiju. Odmah čim su naši zastupnici demisijonirali, počeše gospoda galamiti: «Hrvati su demisijonirali zbog politike.» Nijesu, gospodo, naši župani demisijonirali zbog politike, već su uvidjeli, kakvo dobro povjerenje imaju u vama i tko bi htjeo biti i ono, što ga ne pritiče, pa su dali demisiju zbog vašeg slabog povjerenja i zbog općinske ekonomije.

Medju općinskim zastupnicima dadoše demisiju i trojica naših najboljih i najsvijesnijih ljudi na Svetvinčenštini: Fortunat Češić, Ivan Živolić i Božo Perković. Gospoda, uvidješe da našu dragu trojicu župana ne mogu nikako prestrašiti, sjetiše se oni drugih manevra: premetačine. Da se bolje ona trojica prestraše, dohrli u Sv. Vinčenat dne 21. VII. t. g. jedan auto sa šest detektiva. Auto se zaustavio u Sv. Vincentu, detektivi otišli u kasarnu od karabinijera, kamo je konačno stigao i gosp. tajnik Vallerio Monti, gdje su se dogovorili za izvršenje svoje zadaće. Poslije podne tog istog dana otputiše se detektivi u pratnji sa trojicom karabinijera u kuću Fortunata Češića, našeg mladog župana, da provedu premetačinu. I proveli je. Oduzeli su g. Češiću oružni list i neki stari nož, kog je naš Češić držao u kući svakom na oku. Učinivši premetačinu i Ivanu Živoliću u Smoljanima. Ne mogavši ni kod ovog našeg dragog Živolića ništa da nadju, otputiše se našem Boži Perkoviću u Raponje da učine svoju dužnost. Premetajući cijelu kuću našem Perkoviću, naišli su na jedan broj «Istarske Riječi» koji su sobom oduzeli. Pitali su našeg Božu gdje mu je zadnji broj «Istar. Riječi» i zašto ne bi on onako vješt italijanskom jeziku mogao čitati koju italijansku novinu. Naš neustrašivi narodnjak odgovori im: Zašto vi ne možete čitati «Istar. Riječ?» Policijski mu komesar odgovori: «Ne možemo mi «I. R.» čitati jer ne znamo hrvatski.» A njima naš dragi Božo: «I ja, kad bih čitao kakvu novinu u tudjem jeziku, čitao bih, a ne bih znao što čitam, dočim «I. R.» čitam i razumim svaku riječ po riječ, pa meni je ova naša novina k srcu prirasla, da je volim i ljubim kao svoje rodjeno dijete.» Ne mogavši više ništa naći, oduzeše — kako spomenuh — jedan broj «I. R.» i otidjoše izjavivši, da će se opet doskora vratiti.

IZ SV. IVANA KRAJ BUZETA

Skoro bismo se pohvalili i poradovali, da su nastala — lijepša toplija vremena, akoprem nijesu stalno. Svaki dan zagrmi, malo se naoblači i pokiši. Silno trebamo sunce za sve u polju, osobito radi grožđja. Neki su svoje bolesne loze već obrezali, kao da su već potrgali grožđje. Ovo je tužno da čovjek proplače.

— Silno nas boli, što nam ne dolazi redovito naša najbolja učiteljica i tješiteljica, a to je uistinu za nas «Istarska Riječ». Očekujemo je barem najkasnije svake nedjelje, a ona ne dolazi. Čujemo i čitamo — zaplijenjena je. Silno nam je žao, da je bila «Riječ» zarobljena radi dopisa iz našeg sela. Po tomu smo spoznali, o čemu možemo danas pisati, a o čemu šutiti. Ali vremena su takova i prigovora nema. Ma mi smo sveisto živi, pa bili makar i mršavi. Mi sada još više volimo sve one, koji trpe i su progonjeni. «Istar. Riječ» je muž, čovjek, pravi čovjek, a takova čovjeka i muža dandanas se proganja da se ga uništi. Kad bi bila «Istarska Riječ» kakva baba, ili nekakvo stvorenje u ljudskoj spodobi, koje se mijenja svaki mjesec četiri puta kao luna, kad bi ona govorila i pisala onako samo da laska i se prikupi bogatim i jakim, kad bi «Istarska Riječ» prodavala svoje poštenje i izdavala nacijonalni naš osjećaj, onda ne bi se je proganjalo i zaplijenjivalo. Za to joj svaka naša čast i hvala! Pa da i umre, rekli bismo joj na grobu: Pala je kaošto pada junak poštenjak. Ali pasti i umrijeti ne će, jer smo mi živi, jer mi nismo pali ni umrli. Doklegod budemo mi njezini prijatelj, živjet će ona s nama, a mi s njom.

IZ SV. MARTINA.

Ala smo mi čudni ljudi! Zapravo nismo čudni, nego rado kadgod hoćemo da — zaplešemo. Bože moj, mladi smo, zdravi, pak da ne plešemo! Mi imamo i koju liricu u žepu pak nek ide i ona u hips, hops! Pak taj ples je u lijepoj dvorani propalog Narognog doma, pak i mrtav bi u njoj zaplesao, a kamo ne će mlada zdrava mladež! Jest, sada se drže plesovi svake nedjelje u Nar. domu. Jedne nedjelje, kada svirala gradska muzika, nije bilo nas mnogo u plesu. A prošle nedjelje, kad svirali domaći svirci za nedomaću korist i svrhu, bilo plesača i plesačica više i previše iz svih sela Buzeštine. Mi držimo, da ćemo odsad naprijed imati svake nedjelje ples u pokojnom Nar. domu; ali bismo se morali pitati sami sebe: Zašto i u koju svrhu i korist? Mi ćemo samo ovo reći, da nisu ti plesi u našu korist, a ni u našu narodnu čast. Moramo znati, da se ribe i miševi love mesom, slatkim mesom; i ljude se lovi dandanas — slatkim plesom. Mi ćemo reći još našim mladićima i djevojkama: Pomislite što ste i kakovi ste! A i to pomislite: Kamo nas vode plesovi. U plesu se mnogo potroši. Ples zahtijeva nove, lijepe, modne odjeće, drage odjeće i postole. U plesu se pije. Sve to moraju platiti ćaće i mama. Zato mi roditelji ne smijemo dozvoliti, da nam se djeca truju u plesovima, da nam ruše naše kuće. Mi ne možemo zabraniti plesove, jer ne gospodujemo; ali smo gospodari mi sami nad svojom pameću — pak ne idimo u kojekakve plesove «mješovite robe!» Pametni narodni mladići i djevojke će nas poslušati. Ako se hoće u izvanrednim slučajevima zaplesati, nek budu plesovi doma u našim selima!

Dva oca.

Franina i Jurina

Fr.: Kako se zove on tunel, ča smo ga malo prej pasali?

Jur.: Simplon.

Fr.: Šempijon?... A zemlja, po koj ovo sada letimo?

Jur.: To ti je Švajcarija, otkuda dobivamo on sir, ki se zove Jementaler...

Fr.: Dobar je on sir, ma je još bolji naš istarski. Jurino, znaš ti, da mane već nekako kosti bole od ove vražje železnice? Zač se vozimo va trećem razrede, kad imamo slobodnu hartu za prvi?

Jur.: Zato, zač se va prvem voze samo gospóda, ka vavek spe, a va trećem narod, ki vavek neč poveda, tako da se čovek va tem trećem razrede more puno naučit.

Fr.: Lahko j' tebe, ki govoriš nemški i franceski, ma ja ki samo malo talijanski peštam, tu sam mej vami kako i Turak na predike. Ča povedaju ti ljudi?

Jur.: Svega pomalo. Najviše se pogovaraju za svoji posli. Pogledaj samo malo, kakova je ova njihova zemlja! Kako je to sve lepo obdelano, urejeno! Ko bogatstvo, ka lepota!

Fr.: A ki zajik govore mej sobum ti ljudi?

Jur.: Švajcari? Švajcari nisu pravo za pravo jedan narod. Oni su tri narodi. Ima mej njimi Nemci, ima Francezi i Talijani.

Fr.: Viš vraga! A kako živu ti ljudi skupa? Kolju se ča mejsobum, kako i drugi narodi po svete?

Jur.: Ne kolju se oni... Oni imaju zakoni, kakoveh ima malo na svete. Oni se drže onega lepega nauka: Daj Nemcu ča j' od Nemca, Francezu ča j' od Franceza, a Talijanu ča j' odi Talijana! Svaki od njih ima va svojem meste i va svojem kraje najšire i najlepše slobošćini i svi tri ti živu kako i bubreg va loje.

Fr.: To mora bit jako lepo! Škoda da ni i po drugeh krajeh tako. A ki je dal tem ljudem takove i tolike slobošćini?

Jur.: Sami su ih zeli. Otkada su ovi ljudi prišli mej ove svoje strahovito vele gori, oni su vazda oteli da budu slobodni, kako i oni jeleni i srne po njihoveh šumah. Si čul kada povedat storiju od klobuka?

Fr.: Od kega klobuka?

Jur.: Čekaj, da ti ju ja povedem. To ti je bilo prej sedam ale pak osam sto let. Va ono vreme vladal je va Nemškem cesar Alberto, sin onega zlamenitega Rudolfa Hazburškega, pranonića pokojnega Franc Jožefa. Svi ti Hazburgovići bili su od starini grofi, a imeli su svoje imanje va Švajcarije. Kada su pak postali cesari, oteli su, da celu Švajcariju skuče pod svoju vlast.

Fr.: Kako i Franc Jožef Bosnu i Hercegovinu.

Jur.: Onako nekako. Cesar Alberto, zločest Nemčina, kega je malo kasneje ubil njegov rojeni neput Johan, poslal je va Švajcariju jednega gubernatora, ki se je zval Gesler. On je temu Gesleru rekal ovo: — Digo, vi Gesler! Vi ćete sada poć va Švajcariju za gubernatora. Gle-

P O D L I S T A K

Djeva vilina roda

Narodna priča iz Istre.

Bio je nekoć snažan momak, kojemu se siromašna kućica od starine nagnula s obronka Veprinca ispod Učke gore. Nekog vrućeg ljetnog podneva vraćao se momak iz šume, noseći teško breme. Odjednom spazi u travi žensko čeljade, zavito tankim bijelim ruhom bez spona i šavova, a tvrdo je spavalo.

Momak je pristupio bliže i ugledao ljepotu-djevojku bijelog obraza i još bijelijeg tijela. Žarko je istarsko sunce nemilo palilo tu nježnu pût, stoga mladić otkine veliku lisnatu granu te je pred djevojkom posadi u zemlju, da je obrani od žestokih zraka. U to se mlada prene, otvori oči, pogleda u čudu momka te ga upita:

«Zašto si me zaklonio granom?»

«Da ti sunce ne opali bijelo lice!»

Ona mu se milo nasmiješi i produži:

«Kakvu želiš nagradu?»

On se nije usudio da odgovori, jer je bio plahe naravi, nije nikad imao posla sa ženskim čeljadetom pa mu se rado uklanjao. No ova ga je djeva preko volje privlačila. Sad ga je opet mamila slatkim osmjehom:

«No, zar ne tražiš a ma baš nikakove nagrade?»

Oči su joj zasjale kao dvije zvijezde nebesnice na potamnjelom plavetnilu. Mladić će na to odvažno:

«A ti deklica, dopusti da bez prestanka gledam tebe i tvoju ljepotu. Znam, da se nikada do sita nagledati ne ću!»

Djeva je skočila na noge, koje je pomno prekrila, jer su joj bile izobličene poput mazginih kopita pa mu reče uz zvonak smijeh:

«A ti me onda gledaj! Gledaj me danas, gledaj sutra, pa tako do vijeka... to jest, dok ne mine ljeto, jer zimi nit ću se ovdje sunčati, nit ćeš me tražiti po buri i nevremenu!»

«A kako ti je ime, ljubljena deklica?»

Ona mu prišapne:

«Vila!»

«Bi li ti htjela poći sa mnom u selo, u rodnu moju kuću, gdje mi živi otac, stari ribar, i starica majka.»

«Hoću!»

«A hoćeš li mi biti ženom? Tada bih te mogao gledati danas, gledati sutra, pa tako do vijeka, ne bi me priječila ni bura ni zima, ni nevrijeme!»

«Hoću! No jedno moraš da upamtiš! Nikad za života ne smiješ me zvati pravim mojim imenom «Vila», imače te moram smjesta ostaviti pa me ne ćeš nikad više vidjeti!»

Na to je ona nestala izmedju kamenja i šikarja. Mladić se spuštao nuz strminu do rodne svoje kućice, sjeo s roditeljima za stol da ruča, ali nije nikako mogao da jede. Majka ga ispod oka zabrinuto gledala, a kad je pošao u staju, ona se otputila za njim.

«Moj sinko, netko mi te očarao!»

«Mamica mila, to je bio sâm andjeo s nebesih! To je djevojka lijepa kao mjesečina, bijela kao pjenušavi valovi, a mila i blaga kao istarska zemljica! Mamice, ne mogu da živim bez nje, neka mi je tato dade za ženu!»

Starci su rado pristali pa se radovali krotkoj i lijepoj snasi, od koje će stara kuća oživjeti. Kad ju je momak doveo i njome se vjenčao, čudilo se cijelo selo prekrasnoj nevjesti.

Oni su tako proživjeli sretne godinice, onda im se rodila djevojčica, slika i prilika majčine ljepote i blage krvi. A s dolaskom snahe kano da se nad kućom prosuo božji blagoslov, koji ih je čuvao od svake nevolje i glada. Dok bi kod susjeda parnuo konj, kod drugog opet pocrkla sva sitna stoka od nove nepoznate pošasti, a nekome vihor odnio nad glavom krov, to je kod njih sve teklo glatko i slatko. Mladi su se voljeli i lijepo pazili, no kadgod bi muž htio da ženu od milja nazove njenim imenom, tad bi mu ona u strahu obe bijele ruke stavila na usne:

«Nemoj, dragi, inače odoh od tebe zauvijek!»

Nekog su se dana nad gorom nadvili tmasti oblaci, a muž stane uzdisati:

«To sluti na tuču! Ode naša muka, lijepo naše grožđje i slatka rumena kapljica!»

No žena mu se bezbrižno smiješkala:

«Ne boj se, dragi, Tvojem vinogradu ne će tuča nahuditi!»

Tuča je stala žestoko padati, kano da su se oblaci polomili, a krupne ledene su grude o zemlju udarale. Naokolo je sve uništilo samo mužev vinograd — kao božje čudo — bio je poštedjen. Kad su iza oluje izašli na brijeg, kočio se ondje grozd do grozda, krupno slatko zrnje nabreknuto, natisnuto htjelo da popuca.

Nekog ljetnog sparnog dana navalio je s Učke gore silan vjetar pa se po svem Kvarneru razmahala golema bura. Muž je stao jadikovati:

Naš veliki natječaj

Zapisnik komisije za veliki natječaj u „Istarskoj Riječi“ god. 1925

Dne 22. jula 1925 sastala se je komisija, da prebroji, koliko imade kukuruznog zrna u boci od pol litre, a koju je bocu prije komisija bila zapečatila, te da odredi i konstatira, koji je natjecatelj dobio koju nagradu.

Komisija je konstatirala, da se boca sa kukuruzom nalazi u istom stanju, kako ju je komisija bila zapečatila, t. j. da su svi pečati cijeli. Otvorivši bocu i prebrojivši sva zrna, komisija je konstatirala, da je u boci

1206 zrna.

Natjecalo se je za nagradu 611 pretplatnika «Istarske Riječi. Samo čitaonica «Gorska Vila» u Lanišću najavila je broj 1206, te joj prema tome pripada prva nagrada. Najbliže ovom broju bili su Josip Stepančić i Bršćić Jure sa 1205 zrna te Vukić Šime sa 1207 zrna. Medju njima se je žrebalo za II. III. i IV. nagradu te je Bršćić Jure dobio drugu, Vučić Šime treću, a Stepančić Josip četvrtu nagradu. Iza ovih su slijedili Ante Škoflić i Josip Randić sa 1208 zrna i Josip Buždon sa 1204 zrna. I medju njima se je vuklo žrebanje te je petu nagradu dobio Ante Škoflić, šestu Josip Buždon, a sedmu Randić Josip. Slijedili su im Puhalj Josip i Petrović Josip sa 1203 zrna i Jelisava Rade sa 1209 zrna. Žrebanjem je Puhalj Josip dobio osmu, Jelisava Rade devetu, a Petrović Josip desetu nagradu. Najbliže ovima su zatim bili Grgo Buždon i Dujanić Benjamin sa 1202 zrna te Frane Kinkela sa 1210 zrna. Žreb je odlučio da Frane Kinkela dobije jedanaestu, a Grgo Buždon dvanaestu. Budući da nije bilo više nagrada to je Dujanić Benjamin iz Lupoglave ostao nenagradjen.

Prema tome dakle dobili su:

I. nagradu od 600 lira u gotovom novcu: Čitaonica «Gorska Vila» u Lanišću;

II. nagradu, 400 lira u gotovom novcu: Bršćić Jure, Bršćići, Roverija, p. Vodnjan;

III. nagradu, 5 kg kave: Vukić Šime pok. Andrije, Arbanasi kod Zadra;

IV. nagradu, 10 kg šećera: Stepančić Josip, postolar, Vanganel, Marezige;

V. nagradu, 2 muške košulje: Ante Škoflić, Pazin;

VI. nagradu, 12 žepnih maramica: Josip Buždon, Lanišće br. 113;

VII. nagradu, malu uru budilicu iz nikla: Randić Josip, pom. kapetan, Sv. Frančišk, Lovran;

VIII. nagradu, sliku Marka Kraljevića u okviru sa staklom: Puhalj Josip, Lanišće;

IX. nagradu, jedan kišobran: Jelisava Rade, Perenići 99, Frančići, Matulji;

X. nagradu, stroj za mašćenje grozdja u vrijednosti od 450 lira: Petrović Josip, Rezanci 29, Sv. Vinčenti;

XI. nagradu, 6 ručnika: Frane Kinkela, Zvoneća 108, p. Brešca;

XII. nagradu, jednu sumpornjaču: Grgo Buždon, Pula, stancija Cattaro.

Prebrojivši zrna u boci i rasporedivši nagrade, komisija je svršila svoj posao, a o tome sastavila ovaj zapisnik.

U Trstu, dne 22. jula 1925.

Članovi komisije:

Dr. Miran Kajin, s. r. — Joso Puhalj, s. r. Josip Božić, s. r.

---

dajte, da budete ča j' moguće više strog i nepravedan. Gulite i derite one gorščake do koži, ne dajte njim mira ni počitka, dokle se ne štufaju. Kada se budu štufali, oni te za sigurno dignut rebilijon, a onput ćemo mi poć na njih s vojskom, ukrotit ćemo ih i Švajcarija će bit moja. Ste me razumel? — Na službu, Vaše Veličanstvo, rekal je on Gesleričina i šal je va Švajcariju, da tamo dela, kako mu je bilo zapovedjeno.

Fr.: Kakova blaga su bili ti nekadajni cesari i njihovi gubernatori!

Jur.: Kada j' on Gesler prišal v Švajcariju, počel je tamo vraga delat. Nekemu bi znel oči, drugemu uho, trećemu bi osramotil ženu, četrtemu hćer, a ki bi samo malo žuknul — moral bi valje va pržun, od kuda teško da bi se kada živ vratil. Kako da mu to ni bilo dosta, jedan dan dal je zapičit na sred placi jedan visoki kolac, na kem je bil nataknjen njegov klobuk. Onda je dal razglasit po svoj zemlje okolo, da će se od sada napred svi, ki budu pasevali po place morat pred njegovim klobukom sokrivat i lepo pokleknut. Ki ne bude to učinil, platit će svojum glavum svoj neposluh.

Fr.: Ta čovek ni bil na pravem šeste. A ča j' nato narod?

Jur.: Ljudi su gledali, da ne pasaju po onoj place. Ča će drugo? Nego va Švajcarije je va ono vreme živel neki lovac, ki se je zval Tel. To ti je bil junak nad svi junaki, a kuražan — da mu ni na svete bilo para. Ča bi umeril, to bi i trefil: Jedan pravi mali Kraljević Marko. On je jedan dan zel sobum svojga malega sinčića i luk sa strelicami (va ono vreme još ni bilo pušak) pak je šal ravno na placu kade j' bil on klobučina.

Fr.: Vidi zlodeja! A je se sokril?

Jur.: Ni sokril ni poklonil se ni!

Fr.: A straža?

Jur.: Skočila j' na njega i zahtevala je, da valje zname klobuk z glavi i da se lepo pokloni. A kada on ni htel, onputa je stražar naredil, neka gre s njim va pržun. On ni otel, i nastala ti je barufa, tako da se je stekal silan svet i ki zna, ča bi se bilo dogodilo, da ni va to prišal oni Gesler.

Fr.: Ona mrcina grda!

Jur.: Kad je ta Lucifer doznal, ča se j' dogodilo, dal je zapoved, da sina onega lovca Tela vežu za jedno stablo, ko j' raslo nasred one placi. Kad su dete vezali, zel je Gesler jednu jabuku i stavil mu ju je na glavu. Kad je to učinil, rekal je Telu: — Ti imaš tu tvoj luk. Umeri na onu jaku, ka je navrh glavi tvojga sina. Ako ju trefiš, bit ćeš spasen ti i tvoj sin, ako ju ne trefiš, poginut ćete jedan i drugi.

Fr.: Ma to je bila zver, a ne čovek. A ča j' nato on brižan otac?

Jur.: Jednu je strelicu zadel za pas, a drugu je napel na luk i spružil. Strelica je trefila jabuku uprav po srede.

Fr.: Ta je znal gadjat — po sakrabojski!

Jur.: Kad je to videl Gesler, rekal mu je: — Dobro si trefil, a sada reci malo ti mane, za ča je imela služit ona druga strelica, ku si za pas zadel? Tel mu odgovoril: Da nisam, po kakovoj nesreće, trefil jabuku, ona bi mi strelica bila rabila, da na mestu ubijem — vas.

Fr.: Dobro mu j' odbrusil.

Jur.: Gesler se je na te besedi razjadil, zapovedel je, da se Tela hiti va pržun. Nego Bog je otel, da je Tel jedne noći pobegal s pržuna, digal svu Švajcariju na noge i stavil se na čelo rebelijoništa i va malo vremena oslobodil svoju zemlju od oneh prokleteh vrazi, ki su pili krv njegovega dobrega naroda.

Fr.: Lepa storija!

Jur. Nju ti zna svaki Švajcar napamet i zato su oni ljudi onako ponositi na svoju slobodu.

Fr.: Borme, moru i bit! Bože moj, ča ti čovek svega ne dozna, kada gre malo po svete. Nego reci malo ti mane: kuda mi mislimo sada?

Jur.: Mogli bimo ravno do Parija, preko jednega grada, ki se zove Bazel, ma kada smo već tu, dobro ćemo storit, da malo skočimo do Jenevi, kade je ono Lucheni ubil pokojnu kraljicu Ližabetu. Tamo je kancelarija Wilzonove Lige Naroda, pak ćemo i to malo razgledat.

Fr.: A ča ne bimo mogli malo i do Ciriha, da malo vidimo, kako ono manovraju s beči?

Jur.: Moremo i tu malo pošpijat. A trebe da pišemo i doma. One naše ženi te ponemet, ako ne budu od nas brzo dobile glasa.

Fr.: Kad je tako najbolje ćemo storit, da se skrcamo va onem meste, kade se dela on Jementaler. Komać čekam, da se ga malo najim.

Jur.: Još tri štacijoni, pak ćemo se skrcat i opravit, ča bude najpotrebitije. A sada pusti me malo smirom, da gjedam ove lepe zemlji, ove silne kravi, pune mleka, one čiste i bele seljačke kućice...

Fr.: A lepo je tuda, jako lepo, ma je mane sto tisuć puti lepše doma.

IZ MALOG LOŠINJA

Na poziv creskih rodoljuba, naš čestiti sugradjanin g. Ivković Rudolf podje u Cres, da tako vodi opstojeće gospodarske institucije. Ovih dana svrati se u Lošinj, da prenese tamo i svoju obitelj. Njegovim odlaskom Lošinj gubi čestitog rodoljuba, koji je bio ovdje još jedina nada.

Popularan kako je bio, njegova vrata bila su uvijek svakomu otvorena, njegova kuća bila je pravo utočište. Tekom njegovog dugogodišnjeg boravka u Lošinju držao se uvijek one «Ne čini drugom, što nebi rado, da drugi tebi čini.» Želio je uvijek da svi složno i bratski poradimo oko našeg sveopćeg napretka. Veseli nas, što naša creska braća dobivaju s njim čestitog rodoljuba i marljivog radnika, a žalosti nas, što smo mi izgubili s njim još jedinu preostalu nam inteligentnu silu, koju gojismo kao zjenicu oka svoga.

Dragi sugradjanine! izražujuć Ti najsrdačniju hvalu za sve, što si za nas učinio, i kličući Ti srdačni s Bogom, želimo Ti najbolju sreću medju creskom našom braćom.

Lošinjani.

Politički pregled

Rusko-engleski odnošaji.

Predstavnik sovjetske Rusije u Londonu, Rakovski, dao je u engleskim novinama opširnu izjavu o englesko-ruskim odnošajima. Konstatirao je da su odnošaji doduše napeti, ali da je isključeno, da bi moglo doći do prekida diplomatskih odnošaja.

Veliki dio engleske konservativne štampe — kaže Rakovski — radi da dodje do prekida i u tu svrhu iskorišćuje sve incidente, koji su se dogodili, a mnoge incidente protusovjetska štampa izmišlja. Rusija pak sa zadovoljstvom konstatira da odgovorni predstavnici konservativne stranke ne idu ovim pravcem, jer dobro znadu, da od prijateljskih odnošaja sa Rusijom mogu imati samo velike koristi.

U Kitaju politike ovih dvaju država razilaze se, ali treba istaći da Engleska nije složna ni sa drugim državama. Ruski interesi u Aziji ne podudaraju se sa engleskim, te Rusija razvija svoju politiku, koja se u ostalom ne razlikuje od one što ju je Engleska u drugim prilikama vodila u Aziji. Iz ovoga se ne smije izvesti da je postojanje sovjetske Rusije nesmisleno i netrpljivo sa postojanjem britanskog carstva. Doista, uz postojeće prilike postoji i pogibao za prijateljske odnose izmedju ovih dviju zemalja, te ova predrasuda podržava periodične krize izmedju dviju vlada. A ipak nema tako suprotnih interesa, te bi bila dužnost obiju strana da se dodje do konačnog sporazuma. Ističe da je ruska javnost zabrinuta sa mogućnošću da se Rusija, nakon pristupa Njemačke u Društvo Naroda, nadje potpuno osamljena. Rusko-engleski ugovor od godine 1921. ne odgovara više kompliciranim ekonomsko-političkim odnosima izmedju ovih dviju zemalja, ali je preuranjeno preuzimanje pregovora za novi sporazum. Oba naroda treba da iskreno porade oko toga da pripreme zgodan teren za tako važno dielo.

Englezi su praktični trgovci, a boljševici prefrigani diplomati, a njihove su države vezane jedna na drugu, pa sigurno ne će doći do kakvog prekida. To može doći samo u slučaju, da barem jedna od njih uvidi u prekidu svoju korist.

Položaj u Jugoslaviji.

Nova vlada podala je u skupštini deklaraciju. Na nju su odgovarali demokrat Ljuba Davidović i samostalni demokrat Juraj Demetrović. Opozicija se drži dosta mirno prema novoj vladi i čeka da vidi rezultate sporazuma. Jedino oštro protiv sadašnje vlade nastupa slovenska pučka stranka, jer da su u ovoj vladi isključeni Slovenci i da u sporazumu nisu sudjelovali Slovenci. Slovenska pučka stranka je proti ovoj vladi i iz tog razloga, što Stjepan Radić oštro napada klerikalce. Stjepan Radić je izjavio, da će Korošca (vodju pučke stranke u Sloveniji) pojesti. Korošec da je u Austriji mnogo postigao time što je bio svećenik. Kad je Korošec što trebao, pripasao bi crveni pojas i od Franje Josipa bi stvar lako isposlovao. Toga sada da u Jugoslaviji nema, pa baš stoga da je politika Korošca klimava.

Sa vladinom deklaracijom nisu bila sporazumna 4 poslanika Radićevca, koji su istupili iz hrvatskog seljačkog kluba. Pristupio je pak radićevcima slovenski zemljoradnički poslanik Pucelj.

Iza kako se je Radić povratio u Zagreb sa Bleda, gdje je bio u audijenciji kod kralja, drugog je dana otputovao navečer u Beograd. Prvi put iza rata dolazi Radić u prijestolnicu. One iste večeri, kad je Radić putovao u Beograd, Pašić je otputovao u Karlove Vari. Mnoge su novine razno komentirale, što je Pašić otputovao pred nosom Radiću, kao da nije želio s njime se sastati. U Beogradu je Radić bio posvuda lijepo primljen. Vlada mu je priredila banket, ljubio se je sa svojim i poznatim prijateljima radikalnim poslanicima. Radić je u Beogradu držao par predavanja, a naročito novinarima. Bio je za Beogradjane kao nekakvo čudo. Kudgod je išao, svuda su ga pratili fotografi i novinari da ga slikaju. Iz Beograda se je vratio u Zagreb, a zatim otputovao u Bašku na otok Krk, gdje mu je i obitelj na ljetovanju.

Najveće djelo Jugoslavije iza rata je otvorenje ličke željeznice, koje se je sa velikim svečanostima proslavilo u Splitu u nedjelju dne 26. ovog mjeseca.

Čehoslovačka i Vatikan.

Čehoslovačka vlada objavila je deklaraciju o Husovim svečanostima i o konfliktu sa Vatikanom s opširnim objašnjenjem ministra inostranih djela dr. Beneša o postanku konflikta u listovima od 19. jula. Čehoslovačka vlada izjavljuje, da za razvoj dogadjaja, spojenih sa demonstrativnim odlaskom papinskog nuncijusa, ne može biti pozivana na odgovornost.

Odlaskom papinskog nuncija prekinute su veze Čehoslovačke republike sa Vatikanom, koje je vlada i pored mnogih žrtava nastojala da uredi tako, kako bi se uredjenje odnosa crkve prema državi moglo bez ikakve borbe riješiti. Vlada, koja u cijeloj stvari postupa prema svojim pravnim dužnostima, ali imajući puno obzira prema osjećajima katoličkog stanovništva republike, sačekat će dalji razvoj dogadjaja. Želi brzo riješenje spora, kao i uopće pomirljivo i prema svim vjeroispovjestima i crkvama pravedno riješenje svih crkveno-političkih pitanja u Čehoslovačkoj. Riješenje cijelog spora ne može se medjutim drukčije zamisliti, nego li, da prilikom idućih Husovih svečanosti, sličan konflikt izmedju Čehoslovačke republike i Vatikana ne smije nastati. Čehoslovačka vlada mora naime prilikom pregovora s Vatikanom imati garanciju, da će odredjenje Husovog dana državnim praznikom biti u buduće smatrano za riješeno važećim zakonom i da će o karakteru i načinu svečanosti toga dana uz učešće države kao o unutrašnjo-političkoj stvari, rješavati isključivo i jedino, zakonski zastupnici čehoslovačkog naroda.

Svi čehoslovački listovi komentirali su ovu izjavu simpatično. «Narodni Politika» izjavljuje, da je vlada odlučno naglasivši državni suverenitet izrazila svoje stajalište. Ovo stajalište cijele vlade nesumnjivo jasno pokazuje, da način svečanosti Husovog dana odredjuju zakonski predstavnici naroda a nikako strane diplomate. Odlučnim tonom upozorava Vatikan, da nikome neće dozvoliti, da dira u njezin politički suverenitet i da u pitanju suvereniteta nema niti će biti ikakvih pregovora. «Narodni Listi» pišu, da vladna izjava sadržava veliki unutrašnjo-državni program i jaku medjunarodno-političku manifestaciju, zbog čega je djelo prvorednog značaja. Sa stvarne strane ova je izjava vrhunac odlučnosti, izražene mirno, ali sa jasnom odredjenošću i naglašivanjem potpunog suvereniteta države. Legionarsko «Narodni Osvobozeni» primjećuje, da iza

---

«Aj me, ženo, zašto nijesmo obrali rane kruške i jabuke, bura će nam uništiti sav naš voćnjak!»

No žena mu se bezbrižno smiješkala:

«Ne boj se, dragi, Tvojem voćnjaku ne će bura nahuditi!»

Kad su poslije bure izašli u voćnjak, ljuljale su se na velikim granama sočne jabuke i kruške plemenite vrste. Kad je došla jesen, bio je ribolov u Kvarneru bogatiji no ikada. Istarski ribari spremili za zimu mnogo ribe i spavali bez brige. No neke noći udari s juga žestok široko*), raznese sve ribarske barke, skupocjene velike mreže, što su se na obali sušile pa i daščare sa ribarskim spravama. Od silne lomljave probudio se muž, gledao kroz prozor i čuo, kako more lupa i bijesni. On zajauče:

«Žalosna mi majka! Sve nam je široko odnio, barke, mreže pa i daščaru na obali! Ode naš kruh i naša sreća!»

No žena mu se bezbrižno smiješkala:

«Ne boj se, dragi, Tvojoj barci, ni tvojim mrežama, ni daščari ne će široko nahuditi!»

Tek što se razdanilo, jurio je sav svijet sa Veprinca na obalu, svaki je ribar prigledao svojoj nevolji, svaki udario u plač i lelek. Široko im je sve uništio, sâmo u muževo blago nije dirnuo. Sretnik je milu svoju ženu zagrlio i sav blažen uskliknuo:

«Ah, šta je Vila, Vila je!»

U tom trenu dosjetio se jadu, pritisnuo prste na usta, no bilo je prekasno. Vila ga je gledala sva upropaštena, zatim od muke zagnula, kano da će se svaliti na tle, ali u taj par se spustio na nju svijetli oblačić te ju digneo u planine, a muž je ostao sâm sa svojim djetetom i velikom svojom tugom.

Vila ih nije posve ostavila. Svake noći, kad bi na zemlji zamrla ljudska buka, dolazila bi im u pohode, milovala svog muža, redila i hranila svoje dijete i nad njim bdila. Kadgod bi selo stigla nenadana nesreća, spustio bi se na muževu imovinu gust oblak, kao moćni bijeli krelјuti, te bi lebdio nad onim krajem, doklegod ne bi minula pogibelj.

Pod majčinom nevidivom paskom rasla je djevojčica, ljepota-djevojka, a kad su ju odhranili, u onom kraju udala se je i postala pramajkom lijepog plemena hrvatskih Istrana.

Antonija Krasović - Cvijić: Slavenske priče.

*) vjetar.

ove izjave stoje dva ministra lidove (katoličke) stranke. Vatikan u buduće mora mirno primiti na znanje ono, protiv čega je ove godine protestovao. Smatra li pak za nemoguće, da i uz takve okolnosti ima kod češke vlade diplomatskog predstavnika, to ga onda neće imati. I ako mirno, ipak je jasno rečeno, u čemu nije moguć nikakav kompromis i nikakvo ustupanje. Socijal-demokratski list «Pravo Lidu», prima s radošću i odobrenjem vladinu izjavu i konstatuje, da je i u izjavi pored blage stilizacije rečeno sve, šta je narod očekivao i zahtijevao.

Slaba nada na promjene u Bugarskoj.

Poznato je, da je u Bugarskoj vrlo jednostavna metoda kako treba postupati s političkim uapšenicima. Čovjeka, koji dodje policiji u ruke i ode u zatvor, jednoga dana samo «nestane». Stvar se objasni, ako je potrebno, a obično se ni ne pita za objašnjenje. Nestane ga obično na ovaj način: u zatvoru dobije bod pod rebra. službeno zato, jer je «htio pobjeći», no opazili su ga i kad se nije htio pozivu pokoriti, straža je morala vršiti svoju dužnost. Tako ih je «pobjeglo» već na tisuće iza smrti Aleksandra Stambolijskoga. Svi su odlazili istim putem u smrt.

Opozicija protiv Cankova bila je vrlo jaka i medju gradjanskim slojevima odmah u početku. U tu se opoziciju osim pristaša Radoslavovske politike svrstavali i vrlo odlični političari iz drugih gradjanskih stranaka, naročito pak iz redova radikalne stranke, koja baš u posljednje doba energičnije stupa na pozornicu. Opozicijski demokratski elementi su čitavo vrijeme zahtijevali humanitarniji način borbe i kompromis odnosno pravednije odnose prema velikom dijelu zemljoradnika, uključivši emigrante. Ta su se opozicijska nastojanja prenijela i u oficirsku ligu, gdje su zauzimala već vrlo konkretne oblike i dala pobudu za odlučan stav protiv vlade g. Cankova. No većina je ustrajala na strani režima, koji je s pomoću makedonstvujuščih vrlo utvrdio svoju poziciju.

U najnovije se doba opojicija protiv vlade Cankova opet ojačala i množe se nagovještanja, da će se ona morati maknuti i načiniti mjesta umjerenijim političarima. No treba se bojati, da su ta nagovještanja preuranjena. Borba u Bugarskoj vrši se u znaku ekstremnosti i kako režim Cankova i njegovih pomoćnika predstavlja izrazitu skrajnost, čini se, da se ne može misliti, da bi se mogao tako brzo srušiti, a da bi se promijenilo raspoloženje u redovima demokratskog bloka, zato on nema dovoljno znakova. Promijenili bi se u najboljem slučaju mnoge osobe, a ne duh i metod režima. Parlamentarna je pak opozicija još preslaba, da bi mogla postati opasna.

Tako se čini, da će Bugarska još neko vrijeme stupati dalje po dosadašnjem putu.

Agrarna reforma u Poljskoj.

U poljskom sejmu (parlamentu) se raspravlja o agrarnoj reformi. Lijeve stranke i slavenske narodne manjine su proti nekojim paragrafima reforme, jer da priznaju otkup veleposjednicima, a s druge strane da se dovoljno ne gleda na interese manjina. Za vrijeme raspravljanja u sejmu došlo je do tučnjave i škandala. Sada je pak sama vlada posredovala izmedju većine poljskog parlamenta i slavenskih manjina. Sastanak pretstavnika poljskih ljevičarskih i srednjih stranaka održao se u prisustvu ministra poljoprivrede i maršala skupštine Rataja. Nakon dugih nesporazuma postignut je konačno sporazum u svim spornim pitanjima. Zahtjev narodnih manjina, da se zemlje pravoslavnih crkvenih općina i manastira, razdijele samo pravoslavnima, primljen je. Sa još nekoliko drugih odredaba osigurani su bar djelomično interesi narodnih manjina. S pregovorima će se i dalje nastaviti, pošto opozicija namjerava, da postavi još nekoliko važnih zahtjeva. Rad u varšavskom parlamentu i ako je još uvijek dosta buran, ipak je mnogo mirniji nego prije nekoliko dana.

Poljski ministar izvanjskih poslava Skrzynski došao je u Ameriku. Državni sekretar Kellog primio ga je u Washingtonu i s njime raspravljao o trgovačkim evropskim problemima.

Domaće novosti

Promocija.

Ovih je dana promoviran u Gracu za doktora sveukupne medicine naš Istranin gosp. Dinko Kozulić iz Malog Lošinja. Mladom liječniku iskreno čestitamo i želimo mnogo sreće i uspjeha u njegovom radu.

Rok za izmjenu sitnog novca produljen.

Rok za izmjenu sitnog novca od 5 i 10 centezima (patakuna) je produljen do 31. augusta.

Tražbine napram a. u. eraru.

Ministarstvo finacija će isplaćivati predujam (na račun), od 70% za tražbine proti bivšem austro-ugarskom eraru, koje izviraju iz redovitih ili neredovitih rekvizicija. Davat će se ovaj predujam samo za štete, koje su jednake ratnoj šteti. Dakle za one tražbine, koje su prijavljene na financijsku Intendancu. Ove su tražbine bile prijavljene do 24. aprila ove godine. Nema predujma za tražbine, koje su predane na prefekturu (t. j. tražbine za vojničko odijelo, za penzije, za nadnice itd.) Za isplatu predujma treba učiniti molbu na financijsku Intendancu, kojoj si prijavio tražbinu. Rok za ulaganje molba za predujam je do 6. augusta ove godine. Političko društvo «Edinost», odbor za Istru, sastavljati će svojim članovima i pretplatnicima «Istarske Riječi» ove molbe za predujam.

Kako se sastavljaju molbe za ovaj predujam.

Molbu napiši ovako:

All'Illustrissimo Signor
Intendente di Finanza
Pola (Trieste).

Addì 20 aprile 1925 avevo presentato alla R. Intendenza di Finanza in Pola (Trieste) la denuncia dei crediti, che mi spettano in dipendenza delle requisizioni a. u.

A sensi del R. D. L. dell'11 gennaio 1925 N. 50 chiedo che mi sia concessa un'anticipazione nell'ammontare del 70% dell'indennizzo, spettantemi secondo l'accordo del 6 aprile 1922, conchiuso a Roma fra l'Italia, l'Austria e l'Ungheria.

(Ime, prezime, ime otca i majke i mjesto boravka).

Ulaganje molba za Djačku Maticu.

Djačka Matica u Trstu javlja, da prima molbe za školsku godinu 1925/26 do uključivo 31. augusta ov. god. Bez iznimke sve molbe moraju biti napisane na formularu izdanom od društva, a koji se dobije kod svih djačkih društava Julijske Krajine i u uredu Djačke Matice u Trstu, Via Fabio Filzi 10, I. Tko želi imati formular direktno od Djačke Matice, nek pošalje točan naslov i neka priloži u pismu marku od 60 centezima. Opominje se, da će se uzeti u obzir samo molbe onih djaka, koji će sakupiti nekoliko članova za Djačku Maticu. Pristupnice za nove članove se dobije u uredu D. M. i kod svih djačkih društava. Istodobno napominje Dj. Matica, da djaci, koji su navršili 17. godinu, su i sami članovi. U protivnom slučaju su članovi njihovi roditelji.

Svakoj molbi, u kojoj moraju biti navedeni razlozi, radi kojih se moli potpora, moraju biti priloženi ovi dokumenti: 1) siromašni list; 2) dokaz da molilac pohadja školu; 3) dokaz da je prošlo godište svršio s dobrim uspjehom (ako nije tek početnik). Kod visokošolaca da je položio pretpisane ispite, odnosno kolokvije; 4) domovnicu (potvrdu o državljanstvu). U molbi mora da bude navedeno sve, što tvori podlogu za pravilno riješenje iste.

Skupština visokošolaca, učlanjenih u Djačkoj Matici.

Djačka Matica u Trstu javlja, da će se visokoškolska skupština svih u društvo učlanjenih visokošolaca vršiti dne 23. augusta ov. god. u Trstu s običnim dnevnim redom. Aktivno i pasivno pravo glasa imaju visokoškolci, koji su se upisali u Djačku Maticu do 1. januara ove godine i koji su u redu sa članarinom.

Vjenčanje.

Dne 26. ovog mjeseca vjenčao se je u Vodicama amerikanski gradjanin gospodin Petar Šverko, sin našeg poznatog poštenog rodoljuba gosp. Šverka sa gospodjicom Ivankom Rotar iz naše čestite narodne obitelji. Na svadbi se je sakupilo 240 lira za narodne ustanove.

Mladome paru čestitamo i želimo im obilne sreće u njihovoj budućnosti.

Razgovori Franine i Jurine.

Razgovori Franine i Jurine zanimali su dosada samo naše Istrane. Sada pak vidimo da njihove razgovore preštampavaju i druge novine. Nezavisno glasilo radnog naroda «Svijet», koji izlazi kao dnevnik u New-Jorky, već je nekoliko puta donio razgovore naših starih političara. I u broju od 10 ovog mjeseca u toj novini je preštampan razgovor Franine i Jurine, gdje govore, kako su bila skinuta slova sa spomenika u Opatiji i kako su tom prilikom skoro naši ljudi postradali.

Vidimo dakle, da naš Franina i Jurina uživaju veliki glas, kad njihove govore prenašaju i velike novine u Americi. To je lijepo priznanje i njima, a i «Istarskoj Rijeci.»

Požar u Kozini.

Prošle sedmice zapalila se je stala poznatom našem narodnjaku u Kozini gosp. Franji Šturmu. Samo požrtvovnošću susjeda uspjelo je, da se oganj ograniči i da nisu se zapalile kuće. Šturm trpi štetu od 15.000 lir, a stala je bila osigurana za 6000 lira.

Okružnica Njemaca iz Poadižja u Beču.

Njemci iz Poadižja (južnog Tirola) talijanski gradjani, koji žive u Beču, kako javljaju bečke novine, predali su svim poslanicima evropskih država spomenicu o položaju Njemaca pod Italijom. U spomenici apeliraju na savjest svih kulturnih naroda.

Svega po malo

Izvozna trgovina u Jugoslaviji.

Izvoz Jugoslavije je ove godine znatno poskočio. Tako je u prva četiri mjeseca 1925. izvezeno iz Jugoslavije 1,337.804 tona (1 tona je 1000 kilograma) u vrijednosti od 244,777.228 zlatnih dinara. U mjesecu maju ove godine izvezeno je 448.836 tona u vrijednosti od 75,763.366 zlatnih dinara. I u mjesecu maju kukuruz je bio najvažniji izvozni artikel. Od nove žetve kukuruza, počev od 1. novembra 1924. pa do 1. juna ove godine izveženo je 72.612 vagona kukuruza. Kukuruz se izvažao u Rumuniju, Austriju, Čehoslovačku i Italiju, drvo u Italiju, Madjarsku i Francesku, jaja u Švicarsku, Njemačku i Austriju, živa goveda u Italiju, Grčku i Austriju, bakar u Njemačku i Rumuniju, svježe meso u Austriju i Italiju, cement u Egipat, Grčku i Tursku, konji u Austriju, Italiju i Njemačku, olovo u pločama u Englesku, Austriju i Italiju, a hmelj u Čehoslovačku, Austriju i Švicarsku.

Kuhar engleskog kralja.

Jedan od najbolje plaćenih državnih namještenika u Engleskoj je glavni kuhar engleskog kralja. On ima plaću kao general, a radi vrlo malo. Skrbi se samo za kraljev objed i večeru, a za doručak ga nije briga. Dolazi u kraljevsku palaču svaki dan u automobilu u 11 sati i nadzire spremanje i serviranje objeda. U 1 sat poslije podne izlazi i slobodan je do 6 sati, kad dodje da nadzire za večeru i dade odredbe, što će se drugi dan kuhati. Za ovaj svoj posao on prima preko 50.000 franaka godišnje.

Velik požar u Ateni.

Dne 19. o. mj. desio se u Ateni, u glavnom gradu Grčke, veliki požar u skladištu pomoćnice za bliži istok. Skladište je skoro posve uništeno.

U njemu su bile zalihe hrane, zatim obuća, odijela i benzin. Još dan prije stiglo je iz Sjedinjenih država 1200 sanduka raznih odjeća i 4000 vreća brašna. Šteta nadilazi jedan milijun dolara. Ovaj se požar dovodi u vezu sa odredbom ministra Pangalosa, koji je dao povesti sudbenu istragu protiv nekolicine namještenika komisije za grčke bjegunce. Ti su članovi komisije namještenici Saveza Naroda, a bili su optuženi, da su počinjali ponevjerenja. Redarstvo je uapsilo medju nižim namještenicima petoricu osumnjičenih individua. Skladište je bilo osigurano na 650.000 dolara.

Tragična smrt djaka u Našicama.

U Našicama u Hrvatskoj dimničarski naučnik Josip Mayer pucajući na golubove iz puške ptičarice (floberta) nehotice je ubio 13-godišnjeg Dragutina Vega, učenika VI. razreda gradjanske škole. Puška je bila zatajila, a Mayer je nešto oko nje prtljao, kod čega se Veg namakao pred cijev. U to je puška iznenada opalila i zrno udarilo Vega u desnu stranu prsa. Na mjestu je ostao mrtav. Šegrt Mayer je od straha pobjegao u šumu i nije se vratio.

Žena u Indiji.

Prema prošlogodišnjem popisu, živi u Indiji oko 200.000 djevojčica ispod 5 godina, koje su već udate; broj udatih žena do 10 godina iznosi 2,000.000, a od 10 do 15 godina 6,000.000 i od 15 do 20 godina 9,000.000. Naravno da veći dio ovih brakova nije «iz ljubavi», već je to manje više trgovina izmedju roditeljskih kuća. Po starom običaju otac se što prije mora postarati da kćeri nadje muža. Tko to ne uradi, smatra se za čovjeka, koji će na onom svijetu biti teško kažnjen. Poslije svršenog vjenčanja djevojka se vraća domu svojih roditelja, koji je mužu predaju tek kad njoj bude 10 do 15 godina. Pa ipak u Indiji ima matera, kojima nema više od 13 godina i baba od 25 godina. Danas u indijskom carstvu ima oko milijun udovica, od kojih 10.000 ispod 5 godina, 50.000 do 10 godina i 275.000 do 15 godina. Preudaja je isključena.

Darovi

Prigodom vjenčanja g. Petra Šverko i g. Ivanke Rotar iz Vodice, sabralo se lira 240 i 40 dinara, i to: za fond «Istarske Riječi lira 80 i 40 dinara, za Djačku Maticu lira 80 i za Učiteljsko društvo lira 80. — Darovali su: po 50 lira Šverko Petar; po 25 lira Ivanka Rotar i Ivan Rotar; po 15 lira Šverko Petar i obitelj Čok; po 10 lira Grgo Rotar, Ribarić Ivo, Šverko Živko, Bradetić Antun, Rupena Jadre, Šverko Mate i Šverko Marija; po 5 lira obitelj Posidel, Ribarić Josip djak, Ribarić Antun, obitelj Ribarić (Opatija), Ribarić Tereza i Draščić Josip, mlekar u Brestu; po 3 lire Ribarić Antica; po 2 lire Ribarić Milan (Opatija), Ribarić Ivo i Rupena Antun; po 1 liru N. N.; Šverko Antun, učitelj v Vrbniku 40 dinara.

Na kongresu jugoslavenskih srednjoškolaca u Italiji sabralo se za društvo «Prosveta», odsjek za Istru, lira 44.25.

Nadalje daruju za društvo «Prosveta», odsjek za Istru, Dodić Mihael lira 20 i Novak Ivan lira 10.

Marica Cerovac daruje za fond «Istarske Riječi» lira 5.

ISPRAVAK.

Medju darovima objavljenim u poslijednjem broju potkrala se mala pogrješka. Mjesto: U istu svrhu daruje za «Ist. Riječ» predsjednik društva «Quarnero» u Opatiji lira 100, ima da stoji: Mjesto vijenca na odar društvenog predsjednika pok. Rikarda Tomašića, namještenici društva «Quarnero» daruju lira 100 za fond «Istarske Riječi».

Tudja valuta na tršćanskoj burzi.

Trst, dne 29. jula 1925. Jedna engleska lira šterlina 133 italij. lire; 1 amerikanski dolar 27.25 do 27.45 italij. lira; 100 švicarskih franaka 532—537 italij. lira; 100 franceskih franaka 130 italij. lira; 100 čehoslovačkih kruna 81 italij. lira; 100 jugoslovenskih dinara 48 do 48.50 italij. lira; 1000 madžarskih kruna 38—39 italij. centezima 100 austrijskih šilinga 382—392 italij. lire

Izdavač, direktor i odgovorni urednik:
IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST" U TRSTU

Broj 32 Poštarski tekući račun. (Conto corrente colla posta.) U Trstu, 6. avgusta 1925. Pojedini broj 25 cent. God. III.

„Istarska Riječ“
Izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin“. Preiplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 25·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

Oglasi stoje 4 lira za svaki centimetar visine u širini jednoga stupca. Za višekratno uvršćenje daje se znatan popust prema pogodbi. Plaća se i utužuje u Trstu. Dopisi se šalju uredništvu, a novac upravi. Nefrankirana se pisma ne primaju, a rukopisi se ne vraćaju ni u kojem slučaju.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari“. — Narodna poslovica.

Bože mili, kud sam zašao...

Veliki hrvatski pjesnik, Petar Preradović, još je kao malen dječak otišao u Bečko Novo Mjesto. Tu je polazio vojnu akademiju, u kojoj se je govorilo samo njemački, tako **da je mladi** Petar u nekoliko godina gotovo **zaboravio** govoriti svojim materinjim, **hrvatskim** jezikom.

Kad se poslije više godina vratio svojoj majci, nije mogao da je razumije. Ona nije umjela njemački, a on hrvatski — i bilo im je vrlo teško.

Petar je zbog toga bio vrlo žalostan i počeo je smjesta da uči svoj rodjeni jezik, da ne bi za drugo, no da se uzmogne sporazumjeti sa svojom milom majkom. Bio je dobre glave i bistre pameti, da je ukratko naučio toliko, koliko mu je trebalo, da se s majkom porazgovori i sporazumije.

Medjutim bilo je u njemu nešto, što ga je nukalo, da još više uči svoj jezik. Učeći hrvatski, naučio je i po koju narodnu pjesmu, pa kako je on bio rodjeni pjesnik, počeo je u našem jeziku da pjeva i pjesme. Te su pjesme bile vrlo lijepe, tako da ih je hrvatski narod ubrzo vrlo zavolio. A nije zavolio samo pjesme, već je zavolio svoga velikoga pjesnika, Petra Preradovića. Tako je eto u kratko vrijeme Petar Preradović postao pravim ljubimcem svoga naroda hrvatskoga.

Tek tada spoznao je Petar svu ljubav i dobrotu svoje prave majke, hrvatske domovine. I tom se prigodom sjetio, kako ga ono još kao malo dijete poslaše u njemački grad, medju Nijemce, k tudjoj, njemačkoj majci, koja «za tudjinca ništa nema, kad ga moli, jer tudje, hrvatsko dijete njeno nije...»

I bilo mu je teško, kao **putniku**, koji u noći ne zna da nadje puta, već sav umoran i očajam kliče: **Bože mili, kud sam zašao...?**

Petar Preradović bio je časnik austrijske vojske i kasnije postao general. U mladosti svojoj namjerio se na djevojku tudjega roda, koju je zavolio i vjenčao.

Djecu mu je odgojila Nijemica, koju je on i uzeo poslije smrti svoje prve žene. Ona mu je odgajala djecu — njemački. Kako je on umro razmjerno dosta mlad, djeca su ostala pod uticajem svoje maćuhe Nijemice i sve su se više udaljivala od jezika, što im ga je njihov otac pjesnik bio teškom mukom opet naučio.

Još su se više otudjili svome narodu i jeziku njegovi unuci.

Jedan od tih pjesnikovih unuka zove se kao i on: Petar Preradović. I on je bio austrijski oficir kao i djed mu, a može se reći da je gotovo i sasvim zaboravio hrvatski kao i djed mu.

I taj Petar mladji Preradović pjesnik je, ali njegove pjesme nisu pisane hrvatskim, već njemačkim jezikom. Medjutim Austrija je propala, a Petar se Preradović najednom našao u Beču, tudjinac medju tudjincima, tako da je i on mogao da zapjeva kao ono negda i njegov djed:

> Bože mili, kud sam zašô
> Noć me stigla u tudjini,
> Ne znam puta, ne znam staze,
> Svuda goli kamen gaze
> Trudne noge po pustini!

I kao djed njegov, tako je i on okrenuo svoj pogled onamo, «gdje od drage domovine svako jutro sunce sine» ...i kliknuo:

> Tebi opet duša diše,
> Tebi opet srce bije
> Domovino, majka sreće...»

I vratio se u Zagreb, i sada mora pod stare dane da uči jezik djeda svoga, da može razumjeti, što se oko njega govori, i da mu se njegova rodjena zemlja ne ruga.

Ova je crtica vrlo poučna i mi je donosimo pred naše ljude u Istri, da o njoj razmišljaju.

Teško onome, tko zaboravlja jezik svojih starijih. Taj će mu se grijeh prije ili kasnije grdno da osveti!

Smilujte se našoj jadnoj sirotinji!

Uočimo li gospodarsko stanje našeg seljaka, vidit ćemo, da nam ono pruža jednu odviše žalosnu sliku. Naši su krajevi već od davnine poznati kao vrlo siromašni. Uzroci su razni. Najglavniji su ovi: loša kakvoća zemlje, omedjena količina te slabi geografski položaj. Seljak nije nigda u ovim krajevima plivao u izobilju, nego je od pamtivijeka kukavno životario, a osim toga bio je odasvuda izrabljivan. Iako se je bio, tik pred svjetskim ratom, malo pridigao i počeo da čovječanski živi, opet je to stanje trajalo vrlo malo. Nadošlo je ljudsko klanje sa svim grubim i teškim posljedicama, pa je posljeratna gospodarska kriza u najvišem stepenu pogodila naš narod na ovoj pustoj zemlji.

Zbog velike besposlice, ljudi su se grčevito prihvatili obradjivanja svojih polja, jer su bili svjesni, da jedino domaća gruda, može da ih, pa makar bijedno, othrani. Poljodjelstvo ne uspjeva nigdje tako slabo i prisilno, kao u našim stranama. Zato je prihod zemlje obično posvema loš, jer grozna bura i izrazito velika suša prečeste su i najveće neprijateljice našeg seljaka.

Narod je radi neprestanih slabih ljetina, zbog velikih poreza i ostalih nevolja, koje ga pritištu, zapao u veliku gospodarsku bijedu i nevolju.

Nije to bilo dosta, jer kruta sudbina, koja nemilosrdno udara oduvijek po ledjima našeg izmučenog naroda, — nanijela mu je ove godine strašne; upravo pogubne udarce. Prema vijestima, koje danomice čitamo po novinama, dogadjaju se po čitavome svijetu velike nesreće uslijed nada sve čudnih i izvanrednih vremenskih i prirodnih pojava. Nevremena su učinila posvuda ogromne štete, a nisu nimalo poštedila ni naše krajeve.

Naš je živalj pogodjen izvanredno teško i na dvije strane. Preobilne i česte kiše sa velikim olujama odnašale su u nekim krajevima sa polja zemlju sa svim usjevima i ostalim, što je u njoj raslo, dok je drugdje opet poljski privred uslijed velike mokrine i vlage počeo da gnjije, a naš seljak uopće nema dobre ljetine.

Već bi takvo stanje moglo da zaboli svakog, koji je sin ove naše grude. Ali eto ti još najvećeg, neprebolivog udarca za našeg vinogradara! Najveći, dapače u glavnome jedini prihod, jedina nada našeg seljaka, potpuno je uništena. Voziš li se našom Istrom a i ostalim pokrajinama, koje obitava naš jugoslovenski živalj, onda ti neizmerna bol pritište srce gledajući porazno stanje naših vinograda. Radi velike vlage peronospora je upravo nesmiljeno oborila lišće, a vinova loza stoji gola, tu i tamo još pokrita požutjelim i okrnjenim listovima, na grozno razočaranje svog vlasnika i svakog posmatrača. — Nešto bi se bilo moglo spasiti, da se je često i na vrijeme škropilo, no svejedno bi nevremena učinila svoje. Ali ipak naš će vinogradar morati da u buduće posveti više pažnje i da češće škropi svoje vinograde.

Crni se dani spremaju za naše ljude, gospodarsko se i onako kukakavno stanje ove godine uslijed spomenutih teških nedaća upravo do najvišeg stupnja pogoršalo. Naš narod hrli u gotovu ekonomsku propast, ako mu se smjesta ne pruži izdatna pomoć. Obraćamo se ovim putem u prvom redu na sve nadležne oblasti, da pomognu ovome stradajućem i umirajućem pučanstvu. Ne vjerujemo, da će ovaj naš glas ostati neuslišan, to više, što su najnoviji ovogodišnji udarci katastrofalno povećali one mizerne gospodarske prilike, o kojima su i mnogi italijanski listovi često pisali. — Pozivamo i naše narodne poslanike, naša glasila, sve naše kulturne i gospodarske ustanove i svakoga, koji ljubi svoju rodnu grudu, — da svim svojim silama porade oko toga, da se oslobodi ovaj narod od prijetećeg gospodarskog rasula, to više, kad se zna, da on danas naliči utopljeniku, koji se hvata slamke.

Ponavljamo: Smilujte se našoj jadnoj sirotinji! Pomozite joj brzo i temeljito! Ne čekajte zadnji čas!

NE NASJEDAJTE VARALICAMA!

Ponovno nam stižu vijesti iz Istre, da nekoji sumnjivi elementi idu od osobe do osobe, od gostione do gostione, te da izjavljaju, da su poslani od uredništva «Istarske Riječi», političkog društva «Edinost» i našeg narodnog poslanika g. dra Willana. Medju takovim elementima nalazi se i neki Josip Berlot, koji obilazi po Liburniji. Upozorujemo naše ljude, da se čuvaju takovih varalica. Mi nismo nikoga ovlastili, a tako ni dr. Wilian, da ide u naše ime po selima. Čuvajte se varalica!

Italijansko-jugoslovenski sporazum

(Nastavak).

Konvencija o rekvizicijama. Gradjani jedne od dviju država, kojima su nanesene štete redovnom ili vanrednom rekvizicijom sa strane vlasti ili regularnih trupa druge države, imaju pravo na odštetu u jednakoj visini, kao i gradjani iste države. Zahtjevi za odštetu imaju se uputiti preko ministarstva vanjskih posala vlastite države u roku od tri mjeseca nakon stupanja na snagu konvencije.

Konvencija o uredjenju dugova i kredita u krunama. Sve obveze označene u krunama medju osobama i zavodima (i podružnicama), nastanjenim s jedne strane na teritoriju jedne države a s druge strane na teritoriju druge države, bit će uredjene izmjenom na bazi 25 dinara za 100 kruna.

Osobe, koje su 24. februara 1924. stanovale na teritoriju bivšeg Corpus separatuma isplatit će svoja dugovanja prema izmjenama označenim u «Decreto sulla valuta per Fiume», ali će moći pribjeći sudu, ako im je time nanesena znatnija šteta. Kamate se računaju od dana originalne skadence i to po zakonskoj stopi.

Prava ne povučena ili ako nisu istekli prije 27. januara 1924. odnosni kuponi, uložne knjižice na donosioca i mirovine bit će isplaćene kao i vlastitim državljanima. Hipotekarni dugovi bit će isplaćeni prema zakonima one zemlje gdje se nalazi hipotecirana nekretnina. Svaki moratorij, koji se tiče ovih dugovanja, smatra se dokinutim; rok prepisa počinje teći 20 dana nakon stupanja konvencije na snagu. Nameti udareni na bazi drugačije valutacije krune, mogu se revidirati.

Konvencija ne mijenja ugovore sklopljene medju privatnicima.

Prava jugoslovenskih manjina na Rijeci. (Primjena 9. člana Rimskog Sporazuma). Bivši pripadnici grada Rijeke, koji su trajnu pripadnost stekli prije 1910. god., a koji bi optirali za Jugoslaviju, imat će na Rijeci pravo da se služe svojim jezikom, kad se — kao privatna lica i kao advokati, usmeno ili pismeno — budu obraćali na sudove, političko-administrativne i finansijske organe vlasti (izuzevši carinske organe).

Oni će nadalje imati pravo da se svojim jezikom služe kod vršenja svojih vjerskih obreda, kao i pravo da osnivaju škole, dobrotvorne i kulturne institucije, služeći se u njima svojim jezikom.

Te škole smiju posjećivati samo lica koja obitavaju na Rijeci, i te škole uživat će prava javnih škola. Poučavanje u tim školama bit će dozvoljeno i učiteljima, koji su kvalifikacije stekli u Jugoslaviji, ako su ih izabrali riječki jugoslovenski državljani i ako su ih potvrdile italijanske vlasti, koje će imati pravo kontrole nad tim školama. U njima će se moći upotrebljavati knjige, koje su za školu propisane u Jugoslaviji, ali će se morati učiti i italijanski jezik. Broj satova za učenje italijanskog jezika odredit će sporazumno obje vlade.

Javni bilježnici (notari), koji bi na Rijeci bili kvalifikovani, moći će — na zahtjev ovakvih optanata za Jugoslaviju — notarske isprave redigovati i na srpsko-hrvatskom jeziku. Advokati će se takodjer moći služiti tim jezikom, ako ne zastupaju klijenta italijanske narodnosti.

Doktorati i drugi univerzitetski naslovi, stečeni u jednoj od dviju država-ugovornica (od kojih je svaka kontrahent država nasljednica austro-ugarske monarhije) bit će priznati u Rijeci, ako su stečeni prije datuma potpisa ovih konvencija.

Osobe, o kojima je riječ, moći će i dalje, u Rijeci, da vrše svoje zvanje i profesiju, izuzevši državne i komunalne činovnike, kao i radnike tvornice duhana.

Jugoslovenski liječnici moći će, i dalje na Rijeci, da vrše svoje zvanje, ako ga tu vrše već barem 10 godina.

Ove iste odredbe bit će primijenjene (u Dalmaciji i Krku) i na one, koji su optirali za Italiju.

Italijanski državljani jugoslovenske narodnosti, bivši riječki pripadnici, uživat će ista prava kao i Italijani, koji su u Dalmaciji postali jugoslovenski državljani.

Konvencija o socijalnim osiguranjima. Svaka od dviju država snosi terete za nezgode vlastitih gradjana pretrpljene u radu u periodu od 1. januara 1919. god. do 1. marta 1924. godine. Odšteta jugoslovenskim državljanima za nezgode pri radu prije 1919. bit će isplaćena od Cassa Nazionale Infortuni i u tom slučaju, ako su oštećeni Jugosloveni i stanuju u Jugoslaviji. Odšteta će biti u istoj visini kao i ona vlastitim državljanima.

Liječnici, primalje i namještenici u Cassa Ammalati imaju pravo da vrše svoje zvanje ili kontrolu i nad onim osiguranima koji stanuju preko granice. Patrimonij udruženja «Pio Fondo di Marina di S. Nicolò» ostaje Italiji, koja će isplatiti Jugoslaviji za njene gradjane sa pravom na taj fond 600.000 lira.

Konvencija o primanju radnika. Ograničenja i restrikcije koje se odnose na primanje radnika i namještenika stranaca ne će se aplicirati na one gradjane druge države, koji su bili namješteni izmedju 1. januara 1920. i 1. januara 1925. izuzevši radnike na državnim radovima i izuzevši starija prava optanata.

U Dalmaciji će se osim toga dozvoliti izmjena kvalificiranih radnika i namještenika. Italijana na Rijeci sa namještenicima i radnicima Jugoslovenima nastanjenim na pograničnom teritoriju i zaposlenim sada na Rijeci, čiji broj na taj način ne će moći biti povećan. Konvencija će trajati najmanje pet godina.

Konvencija o porezima. Zaostali porezi, koji su istekli prije 27. januara 1924., bit će utjerani, sa strane svake države-ugovornice, od fizičkih i juridičkih osoba koje prebivaju na njezinom treitoriju. Smatrat će se da se tvrdke nalaze na onom teritoriju, gdje su njihova postrojenja, ako one tamo, u roku od šest mjeseci osnuju i svoja sjedišta. Poreze na nekretnine i industrijska preduzeća utjerat će ona država, na čijem teritoriju se nalazi nekretnina ili zavod koji je donio taksiranu dobit.

(Slijedi.)

DOPISI

IZ BUZEŠTINE.

Škola je svršila. Naša djeca onako pod moraš i globama hodila u školu ispod Buzeta. Naša drobna dječica, ta naša krv i naše ufanje, nisu čula ni besedice u materinskom jeziku u 1. i 2. razredu kroz cijelih deset mjeseci škole. Mi smo mnogi i molili na početku školske godine, da nam se djeca uče i hrvatski, ali — uzalud.

Naša su djeca primorana pohadjala školu, a sada tu našu djecu ispitivamo što da znadu. Znadu kako i lani. Naučila su nešto pjevati ono par pjesama italijanskih; naučila pozdravljati sa «bon jorno», reći: «si, si», malo risati, hoditi na takt, a drugo — pustimo ća.

Učitelji su se jako trsili, da ugode «ordinu» i da našu djecu poitalijanče; ali naša djeca su išla u školu kao Martini, a došla kući opet kao Martini. Ni djeca nisu baš od voska. Pak, ne zamjerite nas vi učitelji, treba da dijete ipak da razumije što mu kažete, ako će poći za vami i primiti vaše mišljenje. Neko naše dijete je razumjelo ipak nešto. Tužili ga u školi da ne ljubi Italiiane. Dakle ti ljubiš nas? A mene, — Pif! Puf! dobi dječko par ćušaka. Tako je on ovako nešto razumio.

Kako se mi prosvjećujemo!

IZ KAŠTELIRA.

Pred nekoliko dana zadeslila je naše selo velika nesreća. 27. jula uveče išao je naš čestiti trgovac, g. Ivan Ružić, na željezničku stanicu, da otpremi nekoliko hektolitara vina u Trst. Kad je obavio taj posao, najedamput se je strovalio na zemlju i ondje ispustio svoju plemenitu dušu.

Njegova nenadana smrt izazvala opću žalost u čitavom Kašteliru i njegovoj okolici. Nije ni čudo. Pokojnik je bio radi svojeg poštenja i kremenitog značaja vanredno obljubljen. Svoju narodnost i svoje jugoslovenske osjećaje nije nikada zatajio. Naša narodna stranka u Istri imala je uvijek u njemu čvrst oslon, a naš jugoslovenski živalj u Kašteliru i okolici dobrog prijatelja i savjetnika.

Iza rata pokojnik je dosta pretrpio radi svojih jugoslovenskih osjećaja. Bio je pozivan pred razne komande, a ni fašistički mu posjet nije izostao. Unatoč toga nije nikada izgubio vjere u bolju budoćnost.

Pogreb našeg nezaboravnog prijatelja izvršio se 29. pr. mj. uz veliko učestvovanje naroda iz Vižinade, Višnjana, Tara, Labinci, Kaštelira itd.

Pokojnik ostavlja ženu i sedmero nejake djece.

Bila mu laka domaća gruda, a ožalošćenoj porodici naše iskreno saučešće!

IZ RIJEKE.

Ministerijalna Rijeka. - Polemika «Vedetta». Engleska. - Ninetta o moralu.

Rule Fiumeba! — rekao bi naš Andre Osojnak, koji umije govoriti perfektno i engleski i madžarski.

Vladaj, Rijeko! — kličem ja, koji ne umijem ni engleski ni madžarski.

Rijeka — šaka ljudi! — poslala je već do sada u rimski palazzo Madama jednoga Senatora, a to ni s prstom v uho. U vrijeme d'Annunzia, i kasnije, naročito dok je još bila nezavisna, samostalna država, dala je čitavu legiju samih svojih rodjenih ministara, od kojih je svakako najznamenitiji bio naš Nino.

Mislili smo, da smo već na kraju, da smo se iscrpili, da već ne možemo ništa dati ni pružiti — kad eno, ovih dana čitam radosnu vijest, da je opet jedan Riječanin, i to pravi rodjeni Riječanin, postao ministar. I to ministar, koga nije rodila ni piazza Dante ni piazza Ürmeny a ni Viale Mussolini, nego naša stara i kamena Kozala. Tako se evo može i za Kozalu da kaže, da nije ni ona posljednja izmedju svih gradova ovoga našega bivšega korpusa separatuma, jer se evo i u njoj rodio jedan ministar — rodio se ministar po imenu doktor Šuperina.

Ja ne pitam, je li ko ministar u Rimu ili u Beogradu. U tome, kako svak zna, ja moram da budem neutralan. Za mene je glavno, dali je taj rimski ili beogradski — ministar Fijumanac. Ako je uistini naš Fjumanac, e onda neka ide za čas do vraga i neutralnost — ja moram iz oka ili iz boka da dam oduške bezgraničnom zanosu mojih fijumanskih osjećaja.

Ali sada nastaje jedno pitanje: Smijem li ja na osnovu onih fiorentinskih akorda, da kao riječki Jugoslaven izrazim jednome riječkome Jugoslavenu svoje čestitke, zato što je taj moj Riječanin najednom postao jedan veliki gosopdin. Là fondo! Nije druge, nego proštudirat one «akorde» i ravnati se prema njima, što ću, dakako i učiniti.

Kad smo već kod ministara, napomenut ću vam, ali samo «a titolo di cronaca», da se kod budućega «rimpasta» u Rimu misli na Šusmela. Neki njegovi posljednji članci o trgovinskim i uopće o ekonomskim prilikama i neprilikama na Rijeci i na Jadranu, pobudili su sveopću pažnju, i kako već napomenuh, nije isključeno, da jednog dana i on ne postane Ekcelencija. I tako će Rijeka ostati i nadalje pravo i zdravo holokausno gnijezdo za leženje — ministra, da se ispune riječi pjesnika, koji veli

> Znaj, tad Rijeko: ona šaka praha,
> Ministar će jedan biti...

Prošloga juna mjeseca, na dan jubileja kralja Viktora Emanuela III. neki je Englez štampao u najvećim engleskim novinama, u «Timesu», otvoreno pismo na kralja Viktora Emanuela, gdje mu objašnjuje sadašnje stanje u Italiji, prigovara Mussolinu ovo, a fašistima ono i sve tako. «Vedetta» je o tome dugo šutjela, a onda je najednom izgubila ustrpljenje i u svom broju od 29. jula donijela je članak svoga urednika Micellia, koji onome Englezu odgovara po svih sedam zakona. Zove ga «gazzettiere ingnobile», «krdom» nazivlje one, koji pišu o Italiji jednako kao i on itd. No to nije ništa. Glavnu porciju svoje opravdane žuči izlio je g. Micelli na Engleze. Najprije spominje, kako su god. 1819. u vrijeme albanskih nemira Englezi predali na prevaru Albancima Pargu i u njoj zatočene bjegunce. A što je lord Kitschener učinio u Africi nakon bitke kod Ondurmanna? Dao je iskopati mrtvo truplo ustaše Mahdia, dao mu je odsjeći glavu i izložio ju je na ruglo i sramotu. A što su Englezi učinili u Transvalu, A u Kini? I sve tako. — i sve tako... Micelli naime navodi još i druge slučajeve engleskih nepodopština i zločina.

Ja ne bih ovo ni navodio, da mi nije čitajući onaj članak došlo u pamet, kako bi taj isti gospodin Micelli pisao o Englezima već sjutra u jutro, kad bi recimo engleska flota stigla na Rijeku u namjeri da počasti ovaj znameniti grad? Koliki hvalospjevi, koliki salameleki velikoj britanskoj naciji, koja ima svoga velikoga Šekspira kaošto i Italijani imadu svoga velikoga Dantea. I kultura amo, i kultura tamo i kultura sprijeda i kultura otraga — to se ne bi govorilo o drugom, nego samo o kulturi. I hip! hip! hura! i alalà! i fratelli de kvà, i olrajt de là — u kratko: gloria i gloria pa gloria! A da bi u taj čas ko samo napomenuo onu Pargu ili Transval ili onoga Mahdia, kome su mrtvome odsjekli glavu, Micelli bi bio prvi, koji bi tome drzniku sav ogorčen i bijesan poviknuo: — Croataccio!

Kad čovjek sve ovo vidi, čuje i omjeri, mora doći do zaključka, da na svijetu nema čudnijeg zanata, nego što je novinarski i da je imao pravo onaj, koji je prvi zapjevao:

> O che bel mestiere, far il gazzettiere!...

Juče sam govorio s Ninettom o onoj Majci Božjoj u Dubrovniku, koja kako neke novine pišu, da prevrće očima. Ninetta je odmah rekla, da morda nema na Rijeci čovjeka, koji bi vjerovao u Majku Božju i njezinu veliku čudotvornu moć kao ona, Ninetta, ali «pokle su me nafarali s onum svetum Johancum — ja ću trejset i tri puti promislet prej, nego verovat va neki ter neki mirakuli...»

Ja sam njoj nato odgovorio, da je već jedamput u Dubrovniku majka Božja prevrćala očima, i da je malo za tim nastao jedan takav potres, da se je u nekoliko sati srušio bio cijeli grad. I ja se bojim, rekoh, da bi se i sada moglo dogoditi nešto slično, jer je svijet postao pogan, kaošto još nije nikada bio.

— A ki je pak vam rekal, da je svet postal tako pogan? — upita me Ninetta. Ja sam joj odgovorio:

— Ja to vidim svojima očima svaki dan — da bi tako ne! Da ne bi drugo, nego kad moram da gledam one ženske, kako se kuplju! — A zac ih gledate?... — U moje vrijeme nastavih, žene su išle u vodu odjevene od pete do glave, obavijene u šest suknja i jednu dugu košulju i dva tri para hlača i čarapa. A danas, čovjeku se prosto muti u glavi, kad gleda kako se danas žene kuplju. Ja se više puta pitam: — Ma — ljudi Božji, gdje su te blažene vlasti, da već jedamput stanu na kraj ovolikom škandalu? A Ninetta meni: — Ca će vam oblast va teh stvarah? Impiegati su svi mladi ljudi, pak njim je pravo, kako se ženske danasnji dan kuplju. A bilo bi i vam, da ste pedeset let mlaji. Kada budu i oni drugi imale vasa leta — te i oni brontulat, ma sada njin je pravo,, a bilo bi i vam, da ste mlaji. Ja, tako je — a sada se grem na dešpet i ja kupat. Viste ovi moj kostum: ni nego mrežica... Va njega ću se obuć a vi predikajte, koliko vas je volja i drago.

Ona ode, a ja ostah filozofirajući...

Rokac.

IZ GRAČIŠĆA.

Ovih se je dana opet vratio u crkvu naš hrvatski jezik. Župe-upravitelj je Mavrovich konačno uvidio, da mi nismo obično krdo, kojim može svak da barata kako hoće, pa je popustio i počeo držati službu božju u hrvatskom jeziku. To nas veoma veseli, to više, kad znamo, da je to posljedica naših pritužbi u «Istarskoj Riječi». Uvjereni smo, da kad bismo mi bili na sve šutili, danas uopće ne bi bilo ni traga našeg jeziku u crkvi.

Sada pak moramo upozoriti veleč g. Mavrovicha na jednu drugu pogrješku. On naime već nekoliko nedjelja propovjeda u crkvi nešto, što apsolutno ne spada medju propovjed. Evo dokaza: U svojim propovijedima, koje su samo politički govori proti g. Starom, za kojega tvrdi, da je masno plaćan, da je jedamput bio socijalista, da nas zavadja, da bi bilo bolje «da se opet prihvati marangunskog posla» itd. itd. To nije nikakva propovjed, već samo politički govor. Mi dolazimo u crkvu da se Bogu pomolimo, da slušamo božju riječ, a ne da čujemo kako se vodi u crkvi političku propagandu i da nas veleč. gosp. Mavrovich nadmudruje sa svojim političkim govorima.

Zato bi bilo najbolje, da se gosp. Mavrovich okani politike. Crkva neka bude mjesto molitve, a ne politička tribina. Kad g. Mavrovich udovolji i ovim našim zahtjevima, onda ne će nigdje vidjeti naših prigovora ili po njegovom — napadaja. On neka ne dira u nas, niti u naše poštene ljude, pa ne ćemo ni mi u njega.

Tršćanskom biskupu pak preporučamo, da uloži sve sile oko toga, da njegovi podredjeni propovjedaju u crkvi riječ Božju, a ne da siju političku mržnju, jer će to inače dovesti do zlih posljedica, koje on sigurno ne voli.

A veleč. gosp. Mavrovicha upozorujemo na to, da je ono, što on u crkvi govori, po kaznenom zakonu kažnjivo, jer je to uvreda poštenja. U crkvi treba propovjedati riječ Božju, a ne sijati mržnju.

IZ PODGRADA.

U ovim našim stranama bili smo nekada bodri i radini u narodnom i gospodarskom pogledu. Prosvjetna društva vršila su svoju kulturnu zadaću i bila su na čast svima nama. Uslijed teških prilika moralo je koješta da prestane, ali ipak nismo smjeli dozvoliti, da naša društva posvema izumru, kad znamo, da se u drugim krajevima radi lijepo i uspješno.

Kriva je dosta i naša nemarnost i neopravdana bojažljivost pred jednom klikom naših narodnih neprijatelja, koji u našem mjestu vedre i oblače.

U općinskom zastupstvu ima ta klika jednoga svoga povjerenika, koji vodi glavnu riječ. To je naš šumar. Uz najbolju volju naš čestiti općinski načelnik postaje bezmoćan, jer je ostalo zastupstvu pod uplivom šumara, koji sigurno prima upute od ovdašnjeg fašija. — Općina mizerno životari i nema vlastite volje.

Odkada je odavle premješten vrijedni i pošteni didaktični ravnatelj g. Marčelja, izgubiti će i naše učiteljstvo prilično mnogo. Novi ravnatelj ne ponaša se doduše jošte slabo prema učiteljstvu, ali dvojimo da će moći ostati nepristran radi svoje nove dužnosti, koju je preuzeo u fašiju. — Ovdje je fašijo nedavno imao svoju sjednicu, na kojoj se izabralo novo vodstvo. Kao glavni tajnik i vodja fašija izabran mjesto liječnika dr. Balba, ovdješnji didaktični ravnatelj. Naše je mnijenje, da jedan predstavnik školske oblasti, ne bi smio baviti se politikom i strančarskim djelovanjem, jer u takvome svojstvu ne će osim ostaloga moći nepristranski da upravlja našim slovenskim učiteljstvom. Medjutim vidjet ćemo.

Ljetina nije zbog velike mokrine i čestih kiša osobito dobra. Voća ne ćemo imati kao obično. Inače je narod prilično osiromašio i sa strahom gleda u budućnost.

IZ MOŠĆENICA.

Opet jedno novo čudo. Gospodi, koja na našoj općini vedre i oblače, dodijalo je živjeti gore u gradu; što više, njima je teško učiniti i jedamput na dan ono par kilometara puta od mora do grada, stoga bi oni najvoljeli, da se općinski ured prenese dolje u Dragu, gdje bi mogli da se kupaju, a kadgod i da bace kakovu vršu, što je svakako interesantnije i zabavnije nego li prepisivati u općini akte.

Kafulin principe ereditario već je u tom smislu i poduzeo neke korake, našao je čak i dva tri potpisa za taj prenos općine u Dragu, no kada su za to doznali naši ljudi, sastali se i odlučili, da će oni protiv toga oštro protestovati. I zaista, koliko bi okom trenuo, našlo se u jedan mah do 300 potpisa.

Naši su se općinari našli u toj stvari sasvim složni. Pitajte ljude iz Svetoga Antona, iz Obrša, iz Strane, iz Kalca, iz grada pa i iz sela nad Dragom — vidjet ćete, kako će vam svi reći, da su njihovi stari već preko petsto let polazili u grad za svoje općinske poslove, i tako da žele da ostane i u buduće. U gradu je župna crkva, u gradu su karabinieri, u gradu je groblje, u kome počivaju naši stariji - neka bude i općina. Grad je na ljepem vršiću, a kako pjesma pjeva: — unutri mi je i dragi u črnem klobučiću... I glavna cesta prolazi kroza nj...

I Labin je na brijegu, ali još nije nikome palo u pamet da traži, da se općinski ured iz Labina prenese u Rabac. U Livadama u Istri ima željeznička stanica, ima glavna cesta, ima rijeka Mirna i šta ja znam, što još, ali općinski uredi su još uvijek gore na bregovima: Motovun i Portole. Što vrijedi za italijanske općine, trebalo bi da vrijedi i za ova naše, zato mi želimo i svi naši žele, da općinski ured ostane, gdje je i sada: u gradu. Šior općinski komesar reći će na ovo kao obično: me ne infischio!

E pa neka se on infišćava, ako hoće i do zore, ali općina neka ostane u gradu...

IZ RUKAVŠTINE.

Županije Kućeli (Cucelli), gornji Rukavac (Ruccavazzo alto) i Bregi (Breghi) spadaju pod poštansko okružje Frančići (Franci). Tim selima poštanski ured ne dostavlja poštanske pošiljke nego samo uz plaću, dok imadu sva sela u Čičariji ladanjskog listonošu (portalettere rurale), koji po tri puta na tjedan dostavlja pošiljke u dotična sela. Zar ne bi bilo moguće, da se to i kod nas uvede? Ne bi li mogli i mi da dobijemo svog seoskog listonošu, kaošto ih ima u drugim krajevima.

Napomena uredništva: Zainteresovali smo o tome svojeg poslanika g. dra. Wilfana, koji nam je obećao da će intervenisati, e da se ispuni želja Rukavčana.

Franina i Jurina

(va železnice).

Fr.: Ama kega vraga delaju! Već smo pune dve ure va ovem štacjone, i još se ne mičemo. Reci njim, Jurino, neka malo pošinu tega vraga! Ako budemo ovako hodili, ne ćemo nikad prit na kraj sveta, ter ne ćemo.

Jur.: Strpi se! Na — već sviče... Viš ga! već gre!

Fr.: Ma ter mu j'i doba!

Jur.: Zahvali Bogu, da je i tako zvršilo, zač nam se j' grda pisala...

Fr.: Ma ča baš?

Jur.: Jako grda. A sreća za te, da ne znaš franceski, zač da si razumel sve, ča se j tamo na pulicije govorilo, bile bi ti brageše tancale tango i molferinu.

Fr.: Ča j' to tako teplo bilo?

Jur.: Teplo, brate, teplo! Nego ja imam dobro oko, i čim smo ono bili prestupili z nogum na franceski kunfin, ja sam valja videl, da se neč meša.

Fr.: Mane j' bilo malo čudno, da su nas ono franceski pulicmani čineli z vaguna dole poć. A ča ste pak ono vi drugi hunderktali po francoski — to ja ne znam, zač nisam kapil strel jedne besedi Samo sam razumel, da te pitaju: vu še špelè Jurina e Franina?

Jur.: Je! — oni su nas pitali, ako se mi zovemo Jurina i Franina. Ja sam franceski pokimal z glavum, da se mi dva vaistinu zovemo tako. Onput je on njihov uficial rekal: — Že bijen! Tut duje prizoner de la ger... I već nas je otel zakovat i zapejat va pržun, kako da smo mi va istinu dva prava zarobljenika od gveri.

Fr.: Kega zlodeja!

Jur.: Čekaj malo; — kade smo još! Kade sam to čul, ja sam storil, kako si mogal videt, jedan korak napred, zaroptal sam malo po franceski i rekal sam: Mušju! Vi se varate... Vi ste nas zeli za nekeh drugeh... Pogledajte malo bolje va te vaše škartafaci, pak ćete videt, da to nismo mi. Nato je on počel mahat jednum hartum i vapit: vu še špijon! špijon!

Fr.: To sam i ja razumel, pak mi j' valje neč mrzlega proletelo skreze kosti.

Jur.: Ja sam nato malo po franceski otpr[...] oči i usta, da mu pokažem, kako ja od svega onega ne razumem ni vraga. A on mane: — Ča ne razumete? Kako ne razumete? Pogledajte, ča ovde piše: [...] prežental mi je pred nos onega nesrečnega «Franinu i Jurinu» od Tiskovnega društva, va kem stoji crno na belem, da naši Istrijanci Jurina i Franina čestitaju onemu Morotu Abd-el-Krimu ki se sada va Maroke tuče s Francezi i još mu govore oni od tiskovnega: — **«Čete pomesti sve svoje neprijatelje. Ku vam se pokvari metla, će vam posudit svoju naš Veli Jože.»**

Fr.: Kako da nas Veli Jože nima niš doma za zmetat!

Jur.: Ja sam valje videl, ki dan je — pak sam mu rekal: — Digo, Mušju! Mi dva ovde, Jurina i Franina — pravi smo stari Istrijani, a Istrijani su pametni ljudi i znajte, da jedan pravi Istrijan i Slaven ne bi nikada ni otel a ni mogal takovega ča napisat. Pol nas v Istre svaki naš čovek zna, da onega Morota va Maroku pomaže grdi Nemčina Hindenburg; samo da Franceska ima ča više svraba i škode. Svi znamo, da Nemčina to dela zato, da naškodi Franceskoj. Mi v Istre svi znamo, koliko dobra je Franceska učinila celemu čovečanstvu, a posebno Slavenom, ki svako leto posvećuju franceskemu narodu jedan dan i ki već pobiru krajcari, da moru Franceskoj napravit jednu lepu statuvu, da njoj se zahvale za sve ono velo dobro, ko njim ga j' učinila. A kako mi mislimo, tako misli i naš Veli Jože, i on bi prej otrovi popil, nego da bi čagod učinil, s čem bi se ma koliko mogal zamerit svojoj slavenskoj braće i velemu i slavnemu franceskemu narodu.

Fr.: Dobro si mu zapival, a ča j' on nato?

Jur.: On je rekal, da j' to sve lepo i dobro, ma da bi on rad, da sve to posvedoči k[...] drugi [...]

PODLISTAK

M. D. VLAH:

Našim mališima širom Istre!

Svuda vas ima, svuda se razlijega vaša vika i žamor, vaš jauk i plač, vaše veselje i bezbrižnost. Puni nedohitnih nada odbijajući se od milih skuta dobre majke, hrlili ste cijelu godinu u svoje nove, duge kuće, u novi svoj dom. Vaši su novi očevi bili svakojaki. Jedni su očinskom brižljivošću, majčinom ljubavlju i toplinom svojeg srca pratili vašu nestašnost usmjeravajući je ljepoti istine, dobroti ljubavi, a drugi...? To ste i sami osjetili, i vaša nevina srdašca, koja pritište nevidljiva neka sumornost i tjeskoba, imaju svoj vlastiti dojam, vlastiti svoj osjećaj, kojim odiše i odjekuje navala vaše nutarnjosti.

Mila djeco! Sada su vam praznici, dani potpune slobode i neograničenog igranja. Jedini ste na morskome žalu, skakutate po pijesku i vodi, drugi po šumama i dolinama berete poljske jagode, pa uz mila stada, frulom u ustima, ponavljate glasove i svirku vaših otaca, vaših djedova. I budite doista djeca vaših otaca, sinovi vaših predja, jer djedi vaši rodiše se tudijer, oci vaši... Nemojte pako cijele dane sprovadjati u svirki, igri i skakanju. Prihvatite katkada i knjigu, mladog Istranina, tog vašeg milog prijatelja i on će vas mnogo, vrlo mnogo i lijepo naučiti. Naučiti će vas gledati i promatrati okolinu otvorenim očima, kazat će vam da je život velika jedna knjiga i svaki vam dan prikazuje jedna stranica, a svaka je stranica jedna pouka, što su vam je napisali vaši skrbnici, dobročinitelji i učitelji.

Vi koji ste poodrasli, stariji i koji znate: Gdje ptičice milim glasom, glasom pjevaju... vi pokažite svojoj mladjoj braći, naše lijepe pjesme, naučite ih naše narodne priče, a uzmognete li poučavajte ih u čitanju i pisanju, da ne zavlada potpuna tmina. Ako se uvriježe i zakorijene klice neznanja i zaostalosti, onda znajte, dobra moja djeco, da vas čekaju crni i teški dani, jer bi se tako povratilo ono doba, kada su pred mnogo i mnogo godina ljudi iz sela morali uvijek u bližnji gradić, da im tudjinci napišu potrebno koje pismo ili pročitaju nadošle im papire. Ne samo, da su — zapamtite djeco! — ovi morali skupo plaćati i najmanji takav posao. A vi sigurno znate i onu pripovijest iz naših čitanka: Sin jedne obitelji ležao je teško bolestan u dalekoj gradskoj bolnici. Otac dobije pismo od njega i neznajući čitati, podje u bližnji gradić, da mu drugi pročitaju pismo. Došavši otac u gradić pročitaše mu pismo, u kojem se javljalo, da je sin smrtno bolestan i želi li ga još živa vidjeti, nek odmah dodju. Otac se vrati kući upregne odmah konja, ali stigne prekasno: sin je već ležao na mrtvačkom odru. Kolike je tuge i žalosti za onog bijednog oca? Da je sam znao čitati, ne bi bio trebao ići u gradić, već ravno sinu i možda bi ga još živa jedamput bio vidio. Dakle vidite, draga moja djeco, od koje velike važnosti i kako vam je vrlo potrebno da znate čitati i pisati.

Doći će i opet nova školska godina. Ko zna da li ćete svi naći svoje bivše učitelje? Sigurno ne ćete! Stotine i stotine vaših učitelja nema više medju vama. A još će ih sve manje biti. Zašto? Možda i za to što su vas ti učitelji previše volili i neizmjerno ljubili. A i sada vas još više ljube. U slomljenom i sputanom srcu, u skočenom i pritisnutom čuvstvu sa okovanim osjećajima gledaju, promatraju i zrijevaju vaše malene duše, silne naše biljčice. A da li se i vi njih sjećate, da li ćete se oko njih priviti poput bršljana, koji se uz najbliže stablo čvrsto i trajno privija? Recite jednoglasno i milo: hoćemo, i to će njima biti dosta. Skromna će se njihova narav time potpuno smiriti, jer za svoje preteške i prevelike žrtve oni ne traže nagrade svijeta ili bliještila, već samo vas, vaše obećanje za rad i marljivost, a i to, da budete ono što ste dosad bili, pa da učite, dok ste jošte mladi, da kad stari postanete budete što znati.

pržun, dokle se stvar ne raščisti. Kako da je Bog otel uprav va to vreme paseval je onuda jedan Poležan, kega sam poznaval — ama ter si ga i ti videl...

Fr.: Kako ne? To je on Jiji Tanfaron. Ti si ga predstavil onemu Francezu, a on ga je nato talijanski pital, ako nas pozna, i ako smo mi oni dva, ča su naštampani na onem foje od Tiskovnega. On je odgovoril: Kvei do nonzoli, ke ze là stampai, ze brava jente, ma kvesti do, ze do farabuti, ke meriterebe legnae! Francez je valje razumel, da smo mi dva — pošteni i čestiti ljudi, pak nam se j' valje počel skuževat i pustil nas je, da se ukrcamo. I sada smo hvala Bogu tu.

Bože moj, ki vrag je onem dole dal na pamet pisat onu trubastariju od Maroka i Velega Jožeta. Nego stavimo malo, kako da smo ono mi napisali. Ča biš rekal, da bi se z onega bilo zleglo?

Jur.: Napali bi nas oni sami i trubili bi jedno tri meseci vokole, kakovi smo mi veli bezverci, framašuni i šporkaconi.

Fr.: A na moju dušu, bi imeli pravo. Nego, kadè smo to sada?

Jur.: Blizu Verduna. Tu ćemo stat, da malo vidimo sva ona znamenita mesta, kuda su Francezi leta 1916. i 1917. delali pravi mirakuli. Kakovi su ono junaki, oni oni Francezi! A oni nonculi njim tamo govore, da bi svaki Arab mogal jako lahko splašit deset Francezi! Ma ča su oni neki ter neki znoreli? Nego pustimo to. Mašina je već zašvikala — kondukter vapije: Verdun! Ala homo dcle!

Fr.: A homo! Trebe da malo i doma pišemo. Već je i doba!

Jur.: Ma ter je!

IZ PULJŠTINE.

I još nema kiše! Bože dragi, što će s nama biti. Vrućina biva skoro nesnosna, sve se upravo prži na suncu, a dažda ni za lijek. Kako puljska «L'Azione» javlja, pretprošle sedmice zaključena je školska godina na svim zabavištima u cijeloj okolici, a svagdje uz malu «fešticu». Mi bismo i preko toga išli, da nam iz «Azione» nije nešto upalo u oči. Za Medulin se veli, da to zabavište pohadja 60 djece, većinom Slavena. Značajno je ovo priznanje. Otkuda su najedamput došli? Ta, velite da Hrvata tu nema i da ih uopće nije bilo! Hvala! U drugo ne ćemo dirati, jer za novinu, koja s ponosom bilježi i govori o asimilaciji, italijaniziranju šuvišna je svaka rasprava. Inače u Medulinu je bila ferija (sajam), pa sam i ja tamo išao, da se u lijepom i pjeskovitom moru okupam. Ovo je prvi put iza rata da sam posjetio Medulin, ali vam se ne mogu osobito pohvaliti. Ništa više nema od onoga što je bilo, a što je najgore, putovi su, moglo bi se reći, skoro neprohodni, poglavito za automobile i kočije. Svijeta je bilo mnogo, ali svatko se upravo zgražao na slabe puteve. To je za nas strance slaba reklama, pa bi se općinski gazde morali malo pobrigati za ovu stvar.

IZ VOLOSKOGA.

Ovih dana zbio se ovdje jedan čudan slučaj. Jedno maleno dijete od neko tri godine i po igralo se na cesti. Kad su malo vremena zatim otišli njegovi, da ga traže, nisu ga više našli. Zvali, propitkivali — sve uzalud: mališana nema te nema.

Najedamput pronio se glas, da su ono dijete ukrali — cigani. Ajde sada u potjeru za ciganima. Za sreću ta gospoda nisu bila osobito daleko. Našli su ih na Kantridi, a u njih bogme i ono dijete.

Vesela je vijest odmah javljena telefonom u Volosko i sva sila djece zgrnula se na pristan, da čeka parobrod, kojim je imao da se vrati oteti mališan. Kad ga mala rulja opazi, udari u klicanje, a kad se mali iskrcao, ispratiše ga dječaci po cijelom Voloskom do kuće u pravom triumfu.

IZ PAZINA.

Ovih dana bio je premješten iz Pazina zapovjednik ovdašnje postaje kr. karabinijera, g. kapetan Francesco Taranta, koji je kroz dvije godine svog službovanja stekao velikih simpatija nesamo kod gradjanstva, nego uopće i kod cijelog našeg naroda. Kao čovjek i funkcijonar, bio je silno pošten i nepristran, te svi želimo da i njegov nasljednik podje po njegovim stopama.

Politički pregled

Pred promjenom nevaljalog režima u Bugarskoj.

Politički se položaj u Bugarskoj još uvijek nije smirio. Naprotiv je akcija nezadovoljnika u Bugarskoj i nadalje neoslabljeno jaka. Svaki se dan dogodi po koji sukob nezdovoljnika s vladinim organima. Nezadovoljnici nisu izgubili nadu da bi mogli oboriti režim g. Cankova, bilo ovim, bilo onim sredstvima. Koliko se može konstatovati, postoji mišljenje, da bi se na jesen imale poduzeti energične akcije, koje bi donijele kao rezultat pad sadašnje vlade. Koliko će režim sam poduzeti protiv ovih akcija, a koliko će se s njima pomiriti i predusreti im svojom demisijom, to se ne zna. Izgleda, medjutim, da je tendencija režima ta, da spase glave svojih nosilaca i da se, ako dodje do promjene, ta promjena izvrši bez krvi. Vijesti, koje dolaze iz Bugarske, daju naslućivati, da se Cankova vlada odlučila sama povući ispred bijesa pučanstva, osjećajući i sama da ne može dalje da se drži protiv volje većine i da su financijske i ekonomske prilike u Bugarskoj vrlo pogoršane baš zbog toga režima. I kralj Boris je tražio neku promjenu u tom pravcu, da se podje ususret opoziciji, pa je poduzeo sve što je kao kralj mogao da skloni Cankova na odstup. Čini se, da je odluka g. Cankova u tom pravcu već pala i da on jedino traži, da se njemu i njegovim pristašama u vladi i van vlade zagarantuje život. Nastaju nove orijentacije stranaka, i ljudi bi nove vlade imali da budu zemljoradnici, socijalisti, demokrati i radikali. Od današnjih vladinih grupa ne bi ušla u vladu ni jedna. Kralj Boris je navodno povjerio sastav nove vlade zemljoradničkom vodji gosp. Marku Turlakovu.

Medjunarodni položaj u Evropi.

Čitava politička pažnja skrenuta je u ovaj čas u — Englesku. Odatle se očekuju sudbonosne odluke glede osiguranja trajnog mira u Evropi. Francuska i Njemačka poznatim notama konkretizovale su svoja gledišta glede tog važnog pitanja, a sada je do posredništva Engleske, da se preostale opreke izglade. Sigurno je da se Njemačka ne će i ne može oduprijeti pravorjeku Engleske, a očito je, da je i Francuskoj, u sadašnjem teškom finansijskom položaju i u velikoj neprelici radi dogodjaja u Maroku mnogo do toga, da se to pitanje likvidira i izmedju Pariza i Londona, da se nadje temelj za zajednički istup ovih dviju zemalja. Francuska poduzimlje sve moguće, da predobije u ovom pitanju za sebe englesku vladu, ali izgleda da postoje jake nesuglasice, jer Engleska uzimlje u obzir neke opravdane njemačke prigovore. Tako na pr. Engleska smatra opravdanim zahtjev Njemačke, da se Francuskoj ne dozvoli, da u slučaju oružanog sukoba izmedju Njemačke s jedne a Poljske ili Čehoslovačke s druge strane naprosto provali s vojskom u demilitarizovano poranjsko područje, već zastupa mišljenje, da se Francuska u tom slučaju obrati na Društvo Naroda, koje bi imalo da ustanovi, da li je Njemačka povredila pakt o arbitraži i da li Francuskoj pristoji pravo da provali s vojskom u Njemačku. I u pitanju arbitra za slučaj sukoba izmedju Njemačke i njezinih istočnih susjeda, engleska vlada smatra opravdanom oporbu Njemačke, da Francuska kao interesirana stranka preuzme tu delikatnu ulogu.

Najvjerojatnije je, da će se Engleska ovog puta nametnuti. Ona to i hoće, pa je upravo na to pokrenula ponovno pitanje svojih vjeresija prema Francuskoj. Engleski stručnjaci ustanovili su, da je Francuska u stanju, da na račun svojih drugova otplaćuje Engleskoj dvadeset milijuna sterlinga godišnje. Francuski stručnjaci, koji u ovom času pregovaraju sa engleskim, izjavili su, da je svota golema, te su prekinuli pregovore i povratili se u Pariz, da izvijeste svoju vladu. Općenito se drži, da je ovo manevar engleske vlade, da prisili Francusku na popuštanje u pitanju pakta sigurnosti. Francuskoj je nemoguće da u teškoj finansijskoj krizi, u kokoj se nalazi, otkine godišnje tako ogromnu svotu. Javlja se iz Pariza, da Caillaux namjerava otići u London da lično vodi pregovore, gdje će možda uspjeti da ishodi povoljnicj riješenje isplaćivanja ratnih dugova, ali sigurno uz uvjete popuštanja na drugoj strani.

Njemačko školstvo u Jugoslaviji.

Jugoslovenske novine donašaju statistiku njemačkih škola u Jugoslaviji. Stanje njemačkih škola koncem ove školske godine je ovakovo:

U Banatu ima 92 škole sa 261 razreda. Na tim školama podučavaju 158 učitelja i 105 učiteljica. K ovim školama nadolazi još 29 dječjih vrtova sa 33 učiteljice. Baranja ima 16 njemačkih škola sa 28 razreda i sa 18 učitelja i 8 učiteljica. U Baranji nema njemačkih dječjih vrtova. U Vojvodini ima sveukupno 200 njemačkih škola sa 599 razreda 404 učitelja, 97 učiteljica, 64 dječjih vrtova i 62 učiteljice. Te njemačke škole polazi 39.000 djece. Ovim pučkim školama treba nadodati još 11 gradjanskih škola sa 44 učitelja i 1200 učenika. Sve te njemačke škole uzdržaje država. U Hrvatskoj i Slavoniji ima skupa 24 njemačkih škola sa 79 učitelja i 4700 učenika. Od tih je 16 državnih i imaju 66 učitelja i 4200 učenika. Privatne njemačke škole u Hrvatskoj i Slavoniji su tri sa 7 učitelja i 200 učenika, konfesionalnih škola 5 sa 6 učitelja i 200 učenika. U Sloveniji je 17 njemačkih pučkih škola sa 41 razred i 2 srednje škole. Na drugih 21 srednjih škola uvedene su paralele sa njemačkim nastavnim jezikom. Sveukupno imaju u Jugoslaviji njemačke manjine 271 školu sa 785 učitelja.

Kako pak izgleda statistika školstva Slavena u Italiji? Odgovor je kratak: Gentilijeva reforma!

Što pišu druge novine?

«Il Popolo d'Italia», glavni organ fašističke stranke, oštro polemizira sa londonskim «Timesom», koji je u jednom članku osudio nedavni fašistički napadaj na vodju opozicijonog bloka poslanika Amendolu. «Popolo d'Italia» poručuje «Timesu», da se ne miješa u unutarnje prilike Italije, nego da radje pripazi na ono, što se u Engleskoj dogadja. «Englezi bi mnogo bolje čuinili da puste Italiju u miru i da nastoje zadovoljiti pravedne zahtjeve engleskih radnika, jer bi tako izbjegli štrajkovima i incidentima, koji su danas u Engleskoj na dnevnom redu.»

Rimska «Epoca», koja je inače veoma uvažen i rasprostranjen list, ovrće se na organizaciju jugoslovenske zračne flote, pa medju inim piše i ovo:

«Jugoslovenska vlada nabavila je u Francuskoj stotinu zrakoplova tipa Breguet. To su aeroplani najmodernijeg i najsavršenijeg sistema. Brzina im je 240 kilometara na sat, a mogu da nose 900 kilograma municije. Oboružani su sa četiri mitraljeza. Jugoslavija će — veli dalje «Epoca»» — u najskorije vrijeme biti vrlo jaka. Ona je reorganizovala svoju produkciju, usavršila poljoprivredu, pacificirala svoje političke stranke na bazi jednog programa opće jugoslovenske ekspanzije. Sada traže da nadju izlaza na more u Solunu, a s druge strane otvaraju željeznicu do Splita i za svoju pomorsku obranu sprejemaju flotu lakog modernog tipa i konačno nabavljaju u Francuskoj aeroplane. Bilo bi smiješno, da zbog svega toga vičemo na alarm, ali griješili bi, kad ne bi gledali realnost u oči i kad gradjane Italije ne bi upozorili na to, da što prije Italiju organiziraju, kako bi mogli da očuvaju hegemoniju na Jadranu i osiguraju italijanske puteve u Sredozemnom Moru.

Domaće novosti

Kr. ukaz o amnestiji.

Službeni list italijanske vlade u Rimu — «La Gazzetta Uficiale» — od 1. augusta donosi kr. ukaz o amnestije.

Prvi član toga ukaza veli: Amnestija se se dozvoljuje za prekršaje izvršene iz političkih razloga, a tako i za one prekršaje, koji nisu u nikavoj vezi sa političkim ciljevima. Umorstvo je isključeno. Amnestija se ne će upotrebiti, ako je prekršaj izvršen isključeno iz osobnih namjera.

Čl. 2. Amnestija se nadalje dozvoljuje: a) za kulpozne delikte (one, koji su nehoteći ili nesrećom izvršeni), ako nisu prouzročili smrti jedne ili više osoba i ako se isplati otšteta oštećenim strankama; b) za obične kradje, ako vrijednost ukradenih predmeta ne prekoračuje 100 lira; c) za prekršaje, za koje je odredjena kazna, koja nije veća od popusta; d) za prekršaje živežnih zakona; e) za aprovizacione prekršaje.

Čl. 3. veli, da se amnestija dozvoljava i za ne zločine, koje zakon kažnjava pritvorom do jedne godine ili sa samom globom. Ako je kazna pritvora spojena sa globom, onda se globa pretvara u pritvor te se izračunava vrijeme, koje je mjerodavno za odbiće pritvora.

Čl. 4. Osim navedenih slučajeva su oproštene sve kazne, koje ne nadmašuju dvije godine pritvora, a druge se snizuju na dvije godine. Kad se radi o malodobnima ispod 18 godina ili o starcima preko 70 godina ili ženskama ili kad je zločin bio izveden iz političkih razloga, snizuje se kazna za 4 godine. Ali u slučaju, da onaj, koji je ovako pomilovan, počini drugi zločin, moral će da odsjedne jednu i drugu kaznu. Te blagodati ne mogu da uživaju oni, koji su bili već osudjeni dva puta na pritvor, ako jedan od ovih pritvora prekoračuje tri mjeseca.

U Čl. 6. navedeni su oni zločini, koji ne uživaju blagodati ovog zakona. Istaknut ćemo samo, da su izuzeti zločini u financijskim stvarima, o krivotvorenju novčanih papira, o trgovini sa kokajinom i sl. otrovima itd.

Zakon stupa odmah na snagu.

† Vittorio cav. Mrach.

U nedjelju dne 26. srpnja t. g. umro je u Pazinu od nagle i nenadane smrti, valjda kljenuti srca, veleposjednik gosp. Vittorio Mrach u dobi od kojih 60 godina. Taj dan slavili su u njega krstitke novorodjenčeta njegova sina pa su se tom prilikom popodne odveli put Kamužovog Brijega na beramskoj cesti, i tu ga zateče smrt.

G. Vittorio Mrach bijaše dobro poznata ličnost ne samo u Istri, nego i izvan granica njezinih. Skroman i ljubezan sa svakim, premda bogat, stekao je sebi ljubav svakoga s kojim je općio, a ti su bili mnogi. Bez obzira na narodnost i političko mišljenje bio je svakome na ruku svojim dragocjenim savjetom i iskustvom u svim granama valjanog gospodarstva. Ekonomske prilike u Istri poznavao je kao malo tko i gledač je tome da doskoči i zauzimao se je kod kompetentnih faktora na najenergični način za upropašteno gospodarstvo Istre, i njegova riječ je posvuda važila, jer je svatko vidio, da ima pred sobom ličnost kompetentnu u svojoj struci. G. Vittorio Mrach bio je izučen ekonom, svršio je najme nekoh razreda gimnazije u Pazinu i zatim višu poljodjelsku školu u Koneglianu (Conegliano) u Italiji. Kao predsjednik, odbornik ili član ekonomskih ustanova pokrajine zauzimao se je sa svim silama, da se olakoti nesnosno breme poreza i daća osiromašenom pučanstvu Istre. In malenom bio je na ruku našemu seljaku; osobito naš seljak na Križanštini, koji je ekonomski navezan na g. Vittoria Mracha, siječati će se njegove dobrote, on mu je u svakoj nevolji priskočio u pomoć i zborom i tvorom. — Sada, kada je njega nestalo, osjetiti će se velika praznina u redovima trudbenika na gospodarskom polju Istre.

Laka mu bila zemljica Istre, koju je toliko ljubio i haran mu spomen i u našemu narodu, koji je on ljubio kao i svoj vlastiti.

Naši iseljenici u Americi za jednog našeg pogorelca.

Nedavno je izgorila kuća i staja Matu Pigliću u Opriču kod Lovrana. Taj žalosni dogodjaj bolno se dojmio i nekojih naših iseljenika iz Philadelphie, pa su se sjetili našeg siromašnog Piglića sa lijepom svoticom od 72.50 dolara (1835 lira), te mu je otposlaše u Lovran.

Darovali su: po 5 dolara: Josip Miščenich, Frane Roketić, John Roketić; po 3 dolara: Anton Kružić (Svako); po 2 dolara: John Markulin, Frank Mrak, Anton Palmić, Josip Vidović, Ivan Vidović, Augustin Iliašić, Anton Tomanić, Anton Škalamera-moščeničan, Toma Palmić, Josef Gianetić; po 1 dolar: Nikola Mrak, Ivan Kružić, Miko Tominić, Andro Kožul, Josip Grašković, Niko Pištola, Ivan Kršanac, Tereza Kršanac, Anton Galović, Ivan Markulin, Anton Mandić, Ivan Jeletić, Roko Petričić, Anton Škalamera-moščeničan, Josip Masarić, Rudolf Grizilo, Franjo Franjul, John Negrić, Andrea Martinčić, Josip Palmić, Vilin Terdič, Dolfo Terdić, Josip Skočanić, Ivan Mihalić, Josip Mihalić, Josip Jedriško, Josip Jakovašić, Josip Gržin, Dominik Koljevina, Marija Pištola, Nik. Terdić; po 50 centa: Frank Miščenić.

Pozdrav naših vojnika iz italijanskog vojništva.

Primamo i dragovoljno uvrštavamo: — Potpisani pješaci 68. pješačke pukovnije u Milanu šaljemo srdačne pozdrave svim svojim porodicama, prijateljima i čitateljima «Istarske Riječi» kličeći: Do vidova na rodjenoj grudi! — Kap. Valenčić Josip i Mate Medvedić, obojica iz Klane; Deklić Ivan, Kaštelir; Božo Perković, Raponji — Sv. Vinčnat; kap. Mijo Škabić, Krnica; Janko Sušanj i Ivan Črnić, obojica iz Matulji.

Useljivanje u Rumunjsku.

U posljednje je vrijeme rumunjska vlada izdala odredbu, prema kojoj inozemci smiju boraviti u zemlji samo nekoliko dana ili u iznimnom slučaju sa dozvolom vlade samo neko ograničeno vrijeme. Do sada je ta odredba valjala samo za nekadanje neprijateljske podanike, ali je sada protegnuta i na sve inozemce.

Svega po malo

Narodna manifestacija lužičkih Srba.

Poznato je, da u Njemačkoj, i to u pruskoj Lužici, živi 40.000 lužičkih Srba. Oni se nisu utopili u moru germanstva, već su sve dosada sačuvali svoj narodni jezik. Pače u novije doba oni su lijepo organizirani u svoja nacijonalna društva.

Poljski narodni poslanik u pruskom parlamentu braneći prava poljske manjine u Njemačkoj, uzeo je u obranu i lužičke Srbe. Nijemci su mu dobacili, da Srba u Njemačkoj uopće nema. Srbi su htjeli na ovo tvrdjenje dati jasan odgovor, pa su priredili slet sviju svojih kulturnih, stručnih i sportskih društava u Kulovu, u Donjoj Lužici, u Pruskoj. Ova manifestacija sjajno je uspjela. Učestvovalo je 25 društava, i učešće je bilo ogromno, ma da je do posljednjeg trenutka padala kiša, to je bilo neizvjesno da li će se manifestacija moći da održi. Na otvorenom polju davana je pozorišna predstava, pjevačko društvo od 100 pjevača pjevalo je srpske narodne pjesme, održani su patriotski govori. Govornik Žiž je naglasio, da se danas udružila Donja i Gornja Lužica i sada smo svi jedan narod. Hoćemo da održimo srpstvo naših očeva, naš govor i narodnost, srpski hoćemo da govorimo sa našom djecom, naš jezik hoćemo da gajimo i u školi i crkvi. Najposlije nastupili su sokoli iz Malošića, Komorova, Ralbica, Budišina, Bukeča, Donjeg Wujezda, Poršica i Kroščica sve svojim vježbama, a za njima sokolice iz Budišina, Komorova i Poršica. Naročito ove sokolske vježbe bile su prava senzacija i bile su primljene sa ogromnim oduševljenjem.

Veseli nas kad čujemo, da srpska manjina u Prusiji ustaje tako odlučno na obranu svojih nacionalnih čuvstava. Pri tome i mi kao manjina konstatiramo, da je našoj braći u Njemačkoj dozvoljeno i nastupati sa sokolskim vježbama, dočim se našim društvima čine zapreke kod priredjivanja italijanskih komada, ako se daju u našem jeziku.

Biciklom oko svijeta.

Ovih dana putuje po Jugoslaviji holandski putnik Pierre Rentenar, koji je nakanio putovati biciklom sve kontinente svijeta. Do sada putuje već 7 mjeseci, a preputovao je sa svojim drugom Damom Nizozemsku, Belgiju, Francesku i Italiju, gdje mu se drug razbolio i ostao da se oporavi. Sam Rentenar proputovat će za to vrijeme Madžarsku, Čehoslovačku, Austriju i Rumuniju, pa će preko Bugarske i Albanije u Atenu, gdje se kani sastati sa svojim drugom. Računaju, da će za put trebati još pet godina. Obojica putuju u holandijskoj narodnoj nošnji.

Trideseterostruka smrtna kazna.

Ustanovljenjem kazne za ubojicu i provalnika Kornilova, koji je jedan od najkrvoločnijih i najpogibeljnijih bandita, što su ikada svijet ugrožavali, kineska je policija postavila pravi rekord u strahoti i natkrilila je sve svoje dosadanje i najrafiniranije metode kazni. Kornilov bio je strah čitave Kine, naročito Harbina i njegove bliže i dalje okoline. Dugi niz godina onde je gospodario taj ubojica, iznudjivač, tat i razbojnik i sva nastojanja policije bila su dugo vremena bezuspješna da ga se dočepa. Jednom je kao često puta, bio gonjen po policiji i činilo se da ga je ostavila sreća. Sa svih strana navaljivali su na njega policisti i njemu je ipak uspjelo da prodre njihove linije i kada su pucali za njim ranili su ga teško. I ako ranjen, uspjelo je tome orijašu, da pobjegne, da se sakrije u prvu seljačku kuću, u koju se namjerio. Posjednici te kućice ne znajući ko je, uzeli ga, njegovali i potpuno je ozdravio. Za nagradu on je seljaka, njegovu ženu i njihove 14-godišnje dvije blizanice kćeri umorio, prerezavši im vrat. Kornilov imao je sposobnost da se preobrazuje u razne ljude. Zbog toga je usred bijela dana lutao ulicama Harbina, pa je znao biti tako drzak i od kojega policista zatražio informaciju. Tako je saznao jednom prilikom čitajući na zidu priljepljenu tjeralicu za sobom, da blagajnik jedne banke drži kod sebe oveće svote novaca. Elegantno odjeven našao je mogućnosti i prilike da se s njim upozna i da mu dodje u kuću. Jednom sjedeći kod čaja u stanu blagajnika banke došla je riječ i na zlikovca Kornilova i blagajnik se zgrozio nad tim zločincem. Na ovo odvratio je sasma mirno Kornilov: «Ja sam Kornilov!» i rekavši ovo izvukao je čekić i s njime smrskao glavu blagajniku i njegovoj ženi. Konačno su ga ulovili. Okovan na rukama i nogama i neprestano čuvan četom oboružanih vojnika, stajao je pred sudom. Da je to bilo potrebno, svjedoči što je jednom već okovan dobio revolver u šake od žene jednoga svoga druga, ubio nekoliko stražara i pobjegao. Konačno je postao žrtvom svoje vlastite drskosti. S jednim filmskim operaterom sklopio je pogodbu, da njega i njegove drugove snimi na filmu. I doista zlikovci su se skupili u jednoj kući, što je saznala policija, opkolila kuću i s paljbom iz revolvera provalila unutra. Držeći lješinu ubijene žene jednog svoga druga Kornilov se branio i kušao je uteći, no bio je svladan. Kineski sud ga je osudio na dugotrajnu smrt vješanjem. Tri sata morao je visjeti na užetu i kad bi se počeo onesvješćivati skinuli bi ga dolje. Tako je trideset puta bio već gotovo mrtav i trideset puta ponovno su ga prizvali k svijesti, dok konačno nije umro. Sud je svoju osudu obrazložio time, što je Kornilov umorio više od 1000 osoba i prema tomu da je zaslužio hiljadustruku smrt.

Odnio oporuku u grob.

Nedavno je umro u Australiji jedan vrlo bogat i originalan starac. Njegovi baštinici pošto su ga najprije dolično oplakali dali su se u potragu za oporukom (testamentom), ali sva traženja bila su uzalud, jer oporuke nigdje nije bilo. Znali su medjutim da je točni starac sigurno prije smrti podijelio svoj imetak, čak su znali kako ga je podijelio. Pretražili su čitavu kuću, ali oporuke nije bilo. Najzad se neko domislio, da bi trebalo pregledati mrtvački sanduk. Vlasti su dale dozvolu za ekshumaciju (iskopanje iz groba). U prisutnosti bilježnika i predstavnika vlasti izvadjen je lijes iz groba. U džepovima odijela pokojnikovoga nadjene su očale i nekoliko banknota i toliko tražena oporuka.

Darovi

Prigodom Američkog blagdana Indipendence, sabralo se na predlog Ivana Buždon za fond «Istarske Riječi» 17 dolara. Darovali su: po 1 dolar Ivan Buždon, Josip Grbac, Ana Marija Buždon, Josip Žmak, Mate Brajković, Petar Krulčić, Karlo Krulčić, Ivan Sergo, Ivan Turković, Josip Šverko, i Mate Crnac; po 75 cent. Petar Rašpolić; po 50 cent. Jukopila Šime, Josip Vivoda, Mihovil Ladika, Ruža Šverko, Mihovil Vukelić, Petar Buždon, Ana Buždon Ana Žmak, Mihovil Šošić, Petar Grbac; po 25 cent. Mate Buždon.

Nadalje daruje za fond «Istarske Riječi» Josip Zahtila, Box 36 Amerika lira 25.

N. N. daruje za društvo «Prosveta», odsjek za Istru lira 5.

Da počaste uspomenu blagopokojne Josipe Ujčić rodj. Opašić iz Grubiši daruju braća Opašić iz Pazina L. 15 za «I. R.» i L 15 za istarsku «Prosvjetu».

Odgovor na „Priposlano“ u „Pučkom Prijatelju“

«Pučki Prijatelj» u svom broju od 30. jula 1925. donosi pod naslovom «Priposlano» ovaj upit na mene:

«1. Mi Beramci smo sabirali pred 4 godine za pogorelce na Puljštini. Čitalo se je, da ste Vi bili upravitelj sabranog novca, a nigdje nijesmo čitali, da ste Vi položili o tome račun.

Kada ćete to učiniti? Ili mislite, da nijeste dužni dati račun o poslovanju sa tudjim imetkom?

2. Vi biste htjeli u «Istarskoj Riječi» učiti Beramce rodoljublju, a Vaša obitelj ne znade hrvatski.

Kako se to slaže s Vašim nadri-narodnjaštvom?

3. Zar ne bi bilo za Vas časnije, da se držite Vašeg zanata, nego da po Istri dosadjujete našemu narodu i sijete razdor?

U Bermu, dne 19. srpnja 1925.

Rok Martinčić, Mate Ladavac-Traba, Josip Brajković, Šime Ladavac, Mate Ladavac iz Ladavci br. 49. Petar Ladavac, Anton Hrastić, Josip Belac, Antun Golob, Šime Pilat, Grgo Belac, Srećko Francel, Antun Milohanić, Josip Bubić, Benjamin Golob, Mate Golob, Josip Jurčić, Antun Golob, Miro Golob, Ivan Šipraka, Ivan Finderle.»

Na taj upit imam da odgovorim slijedeće:

Žalim, dragi Beramci, što me tim svojim «Priposlanim» silite, da na njega odgovorim. Žalim to više, kad sam uvjeren, da vi niste ni krivi ni dužni, nego da vas je onaj obični zloduh naveo na to, a vi njemu služite samo kao slijepo orudje, kaošto i radi toga, što moram da iznesem stvari, koje sam dosada uvijek zašutio, premda sam bio više puta na najbezobrazniji način izazvan.

1. Prije svega moram vam reći, da sam ja račune o fondu za nesrećne žrtve već odavna položio, a to god. 1923. pred naročito za to sastavljenom komisijom. Od prve uprave su bile neke osobe isključene i to za to, što se je medjutim promjenio odbor političkog društva. Tako na pr. kapelan Božo Milanović nije više mogao da bude u komisiji, pošto nije bio više niti predsjednik političkog pododbora, dapače niti član, jer je bio osnovao sam svoje političko društvo. Uostalom g. Milanović ima točan prepis svih izdataka. Računi i moje poslovanje bili su odobreni od napomenute posebne komisije. Time bi bila već stvar za mene svršena.

Ali pošto vi Beramci pitate, što se dogodilo s Vašim novcima, koje ste bili navodno sabrali za Puljštinu, mogu da vam (na temelju dokumenata i računskih knjiga, koje se nalaze u mojim rukama) dokažem, da niste niti iz daleka sabrali toliko, koliko je bilo izdano u vašem kotaru i u okolici, t. j. u onom kraju, koji je bio od zuluma relativno najmanje pretrpio. Dosta je da vam navedem samo nekoliko primjera. Tako su primili:

a) kapelan Božo Milanović u godini 1921.: dne 4. 6. lira 1000, 11. 6. lira 1000, 26. 6. lira 525, na 6. 9. lira 1000, na 16. 11. opet 500, ukupno lira 4025;

b) župnik Šime Červar na 22. 6. lira 2000 na 7. 7. 1922 lira 200;

c) Pavao Krajša iz Kringe u više navrata lira 1200;

d) Tomo Herak dne 1. 7. lira 1000, na 22. 12. 1000 lira, a osim toga primio je još 2000 lira za druge pogorelce, koje dakako nije porazdijelio, premda je imao za to izričiti nalog (o željeznoj brani niti ne govorim);

e) Marko Zlatić dne 1. 9.: 1500, 21. 7. lira 300. Ovdje nisu ubrojene one hiljadarke, koje je primio mjeseca augusta 1921.

Ja sam sve te podatke naveo samo u krupnim potezima i na brzu ruku, prolistavajući knjige, ali kod točnijeg pregledavanja našao bih još koješta.

Kod razdijeljivanja potpora imali su najglavniju, da ne rečem odlučnu riječ, gospoda: kapelan Božo Milanović kao tadašnji predsjednik pododbora političkog društva, župnik Šime Červar i razni drugi svećenici. Osobito kapelan Božo Milanović iz Kringe bio je točno upućen u sve, jer je živio u Trstu iako se nije apsolutno htio tim pitanjem baviti — u koliko nije intervenirao u korist jednoga ili drugoga prijatelja — jer je smatrao da je moj rad bezprikoran. Kad je on prestao biti predsjednikom, tada je bio fond već iscrpljen. Radi toga je smješno i žalosno, ako on sada toliko demagoški viče i galami.

2. Nije lijepo što se uplićete u obiteljske stvari. Ja nisam nikada pitao, što Vi kod kuće radite, niti sam pitao, što ko radi sa svojom ženom ili kuharicom, ili kako mu se sin ili brat ili sestra ponašaju. Ali mogu vam reći, da moja djeca govore hrvatski kao i Vaša, dapače najstarije dijete niti ne zna italijanski, a najmladji ne zna ni italijanski niti hrvatski, jer uopće ne zna još govoriti. O tome se može svatko, koji dodje k meni, da uvjeri.

3. Mislim da imam i ja, akoprem stolar, isto tako pravo da se bavim politikom, kao gosp. Božo Milonović, Vladimir Sironić i svaki drugi gradjanin. Ja imadem posve mirnu savjest, da sam učinio sve što je bilo u mojim silama, samo da koristim svojemu narodu. Štaviše: ja sam u najgorim i najpogibeljnijim momentima nekoliko puta proputovao uzduž i poprijeko cijelu Istru (i to ne automobilima, već pješke!), u onim momentima, kad su se drugi samo skrivali i na sigurnom čuvali svoju kožu, premda nisu imali poput mene ni žene ni djece! Bilo je više mjeseca, kad sam ja iz čistog idealizma gladovao na putovanjima i kad mi krevet bio tvrdi kamen ili željeznička klupa. Mnogo bolje nije prolazila ni moja porodica.

Za danas samo toliko. Ako gospoda, koja stoje za vama žele, pripravan sam da iznesem još i mnoge druge krupnije stvari, premda bi bilo bolje, da o tome šute, jer ja ne ću biti onaj, koji će da izvuče kraći kraj.

Ipak nešto moram da nadodam. Nije ... nije nikada primio 7000 lira. Pošto je ... radio kao nadziratelj kod prevoza i podjeljivanja materijala na Puljštini, kojega je bilo preko trideset vagona, to mu je tadašnji odbor u Puli za 70 nadnica htio da likvidira svaku pojedinu nadnicu po 30 lira. Ja sam se tome usprotivio te snizio na lire 28, premda je zaslužio i više od 36. I tako je on primio iz toga naslova samo lira 1960. Da nije on kod toga radio, bio bi radio koji drugi, jer je meni bilo nemoguće da sâm taj posao svladam, tim više, što je moja prisutnost bila neophodno istodobno potrebna u Pajarima, Čežari, Mačkovlje, Vranjeselo i druguda. O tome je informiran i kapelan Božo Milanović.

Razumije se, da za djelovanje «Odsjeka za pomoć Istri» polit. društva «Edinost» preuzimam čitavu moralnu i materijalnu odgovornost, ali prisvajam sebi i sve zasluge, jer sam svjestan, da sam izvršio jedno djelo, na koje mogu da budem ponosan, to više, kad se zna, da sam bio osamljen i bez ičije pomoći.

U Trstu, dne 4. augusta 1925.

IVAN STARI.

Izdavač, direktor i odgovorni urednik:
IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST“ U TRSTU

Broj 33 Poštanski tekući račun: (Conto corrente colla posta) **U Trstu, 13. avgusta 1925.** Pojedini broj 25 cent. **God. III.**

„Istarska Riječ"

izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin". Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 25·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I, Telefon: 11-57

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari". — Narodna poslovica.

Našoj omladini na srce...

Otkad se ono u vrijeme biskupa Dobrile počelo da radi na našem istarskom narodnom polju, izredalo se već nekoliko generacija. Svaka generacija, koja je htjela i željela medju našim seljaštvom da vrši neku akciju, morala je u neku ruku nastojati, da ne zaostane za duhom vremena, a u drugu ruku trsiti se, da sama sebe u toliko snizi, da je naš neuki i sasvim zaostali seljak može da shvati i slijedi.

Blagodareći raznim narodnim i kulturnim institucijama i svestranom, neumornom nastojanju naših nacionalnih radenika pučka se je prosvjeta u Istri bila dovinula do zamjerne visine, tako da je predposljednji naraštaj imao put prilično prokrčen i posao medju osviješćenim narodom dovoljno olakšan. Onda je došao rat i sve ono drugo za njime — narod ostao bez škola, bez učitelja, bez pravih narodnih svećenika... Sav je naš javni, nacionalni i kulturni život bačen za nekoliko godina natrag, — za mnogo godina natrag — i još malo i mi ćemo se naći od prilike ondje, gdje se naš neumrli biskup našao prije kojih šezdeset, sedamdeset godina...

Treba će sve iz nova, iz temelja!...

A tko je prvi zvan, da nanovo gradi, što se u ovo zadnje doba razgradilo? Naša omladina... naš mladji naraštaj, baš onaj, što ga je rat iznio.

Tu nam i opet iskače jedna krupna opreka. Naša je mladež mnogo vidjela, još više čitala. Uopće odgojem i naobrazbom digla se je možda više nego sve predjašnje generacije. Omladina je dakle naša i po znanju i po mentalitetu na zamjernoj visini, dok se oni, koji prvi za njom slijede, koprcaju negdje na dnu... Znakovi nepismenosti, neznanja, zapuštenosti već se vidjaju, praznine pucaju jedna za drugom: sve šire, sve dublje...

Tko da te praznine zatrpa? Tko drugi, ne će li naša omladina. Mučan posao, jer će trebati silaziti mnogo niže, nego što su silazili predjašnji naraštaji. Naša mladež moći će i morat će da sačuva, ako ustreba i da proširi i produbi dosadašnje svoje omladinske organizacije, ali trebat će u ovoj — rekli bismo — kulturnoj **gverilji**, što je za našu samoobranu moramo da bijemo, da pokaže i mnogo pojedinačne inicijative. Naročito u suzbijanju nepismenosti. Svaki naš svijesni omladinac, koji u selima našim nauči čitati i pisati desetoro naše zapuštene djece, moći će se pohvaliti, da je učinio jedno veliko i lijepo narodno djelo. Oteti desetak djece crnome neznanju — nije teško, a svi znamo, od kolike može to biti koristi i zamašitosti za budućnost našu u ovim krajevima. To nije ni politika ni propaganda. Ta i sama famozna Gentileova reforma dopušta, da se naša djeca iako samo i u dodatnim satovima uče čitati i pisati u svom materinjem jeziku. Pa i sam ministar Mussolini potpisao je nedavno svojom rukom konvenciju, kojom se riječkim Jugoslovenima dopušta, da mogu imati svoje, hrvatske škole. Što to znači? Znači, da su već možda Italijani i na najvišim mjestima došli do uvjerenja, da od poznavanja hrvatskog jezika ne prijeti ni njima ni državi apsolutno nikakva opasnost; što više: poznavanje toga jezika može i njima samima da koristi, kaošto je i nama oduvijek koristilo poznavanje stranih jezika.

Ponavljamo: težak je posao, što čeka našu omladinu. Ima ona sposobnosti, koje bi — da su prilike drukčije — mogla da razvije u drugom, važnijem pravcu, a kad tamo, osudjena je, da te svoje energije troši u najsitnijem radu, što ga borba za narodno samoodržanje poznaje. Ali ništa zato. Što bude muka teža, to će i plod biti sladji — a nama se već čini kao da čujemo naše mladiće, gdje susrećući se jedan drugoga pitaju: — Koliko si malene djece naučio čitati hrvatski? A drugi odgovara: Deset ili dvanaest. U tim njegovim riječima bit će mnogo više ponosa i samosvijesti nego li ćeš je naći u najvećoj sportaša, koji je u jednoj samoj igri zabio nekome do pedeset golova...

Naša je vjera u našu omladinu velika. Na njoj je, da se ni jedno naše dijete ne izgubi, da nijednoga našega mališana ne zateče noć u tudjini i da ga nevolja ne nagoni da kuca na tudja vrata, gdje tudje majke imaju srca samo za svoju djecu, a ne za našu.

Italijansko-jugoslovenski sporazum

(Nastavak).

Konvencija o primanju Jugoslovena u **riječku bolnicu**. U riječku bolnicu bit će primljeni bolesnici nastanjeni ili pripadnici u Sušaku, Bakru, Crikvenici, Novom, Senju, Kastvu i Krku uz naplatu taksa, koje su odredjene za italijanske državljane a na teret odnosnih općina ili bolesničkih blagajna ako ove ustanove zatraže njihov prijem, ili na vlastite troškove ako se sami prijave. Konvencija traje 10 godina.

Konvencija o arhivima, koji interesuju Rijeku. Akta državne ili komunalne administracije redigovana izmedju 1884. i 1924., koja se mogu odijeliti od ostalih arhiva, bit će predana Jugoslaviji, ako se odnose jedino na ustanove ili osobe, koje uživaju jugoslovensko državljanstvo i koje stanuju u Jugoslaviji. Akta od zajedničkog interesa i ona, koja se ne mogu izdvojiti, ostaju Italiji. Isti kriterij primijenjuje se u obrnutom smislu na arhiv Kastva.

Zemljišni registri i katastralne mape, koje se odnose na odstupljeni teritorij zajedno sa odnosnim dokumetima, bit će izručeni u prepisu i ona akta koja interesuju brodove, koji su postali jugoslovenski i pomorski teritorij i koji pripada Kraljevini SHS.

Jugoslovenska vlada priznaje pravo ispitivanja ili prepisivanja svih svojih historijskih akata, koja interesuju Rijeku i pristaje da akta, čuvana u arhivima drugih država, budu bez daljnjega izručena. Italiji je slobodno da zatraži sva akta i dokumente odnesene sa Rijeke iza 1861. godine.

Konvencija o podavanju vode i električne snage pograničnim općinama. Riječka općina davat će, na zahtjev, pograničnim općinama vodu i električnu snagu, koja nije potrebna njenim lokalnim zahtjevima. Podana količina bit će utvrdjena na granici i plaćena direktno od odnosnih općina svaki mjesec po cijenama odredjenim za riječke gradjane. Konvencija traje 10 godina.

Konvencija o upotrebi groblja. Općinski dijelovi, koji su se služili grobljem u Drenovi mogu nastaviti da ondje sahranjuju svoje umrle i to u periodu od 10 godina. Prenos ovih mrtvaca, kao onih odredjenih za Rijeku ili Sušak, ne će biti podvrgnut odredbama sanitarnim, fiskalnim ili administrativnim, koje važe za prelaz granice, ali će biti podvrgnut onim odredbama, koje važe za prenos u unutrašnjosti države.

Sirotinjski jadi i nevolje

Punim pravom možemo da ustvrdimo, da se nijedan stališ od proljeća do jeseni toliko ne muči, koliko upravo naš izmučeni seljak: Osamsatni rad za nj kao i da ne postoji. Dnevno se ustaje u 3—4 ujutru, a više puta radi i do 10 sati u noći. Razlog je na dlanu. U Istri je poljoprivreda (poljodjelstvo) mnogo zamršenija nego u drugim, bogatijim krajevima. Silom prilika naš seljak najviše sije kukuruz (jer mu ovaj pruža najsigurniji plod), a osim toga mnogo se bavi i vinogradarstvom.

Dok je vrijeme povoljno, te sav posao ide svojim redom, još kako tako. No kad to biva u nas? Jedne godine s jesenske suše ne može da zasije prema osnovi jesenske usjeve, druge godine radi duge zime i prevlažnog proljeća zadocni sa sjetvom jarih usjeva te i kukuruz sije tek koncem aprila ili početkom maja. S proljeća često jedva jedvice posvršava u vinogradu rezidbu i koljenje, okopavanje, te se sad okreće prema polju, da izveže gnoj, da posadi krumpir, zasije kukuruz. Jedva to svrši, već treba opet u vinograd, da ga sumpori, štrca i veže. I jedva to svrši, već mu dolazi i okopavanje kukuruza i opet vinograd, a sad opet ogrni kukuruz, i već čeka košnja livada, a pogotovo djetelina, koju je već trebao da kosi i da je spremi, a poslije žetve i vršidba. Sve to bi još nekako išlo, kad bi uvijek dalo vrijeme. No, kad radi neprekidne kiše zadocni s jednim ili drugim poslom, mora u blatu okopavati ili ogrtati, má da zna, da od toga nema mnogo koristi. Suši li krmu umjesto u 2 dana za 8 dana, kako se je i ove godine mnogima desilo, kad ne može radi nevremena da redom spremi žita, kako koje dozrijeva, ili umjesto da 3 put štrca i sumpora vinograd, mora da to učini pet puta, onda zbilja mora da mu je zlo i naopako.

Što to sve znači za našeg istarskog poljoprivrednika i na malom posjedu, koji je sam sa ženom i košem male djece, a uz to treba da dospije i na manje stvari i dnevno da nahrani i njeguje i volove ili krave i junad i svinje i živad, a u mnogim krajevima i ovce, a žena treba da kuha i uredi djecu, to mnoga gradska gospoda ne mogu ni da zamisle, to više, što je svaki posao, koji nije obavljen na vrijeme, već na pola promašio svoju svrhu.

Kada uza sav taj 16—18 satni dnevni rad dodje tuča (grȁd) te mu uništi polje ili vinograd, kada dodje povodanj i odnese sa krši i ono malo zemlje što se tamo nalazi, kada mu snijet uništi pšenicu, a suša cijelu ljetinu, kada mu kao ove godine pernospora uza sva njegova nastojanja i štrcanja uništi ili ošteti vinograd, kada mu svinje crkavaju od kuge, a pored ipak svakih 15 dana dolazi da traži nesnosne poreze i takse, — to samo on i Bog znade kako mu je pri duši.

Ali što da kažemo o onim jadnim seljacima, koji su radi isplate nesnosnih poreza i radi prehrane svoje porodice morali prodati i zadnju kravicu u staji?

Svima je teško, ali ovima je najteže. Njihovu bol nitko ne može da opiše. U svojoj užasnoj nevolji traže milosrdnog Samaritanca, koji bi im vidao goleme rane, ali toga nema. Današnji pokvareni svijet ne će da pomogne našoj nesretnoj sirotinji, ne će da postavlja melen na rane iznemogloj raji, već radi svim silama oko toga, da je posvema upropasti i briše sa lica zemlje. Hoćete li dokaza? Evo vam ga:

U zadnje doba pojavilo se u raznim istarskim krajevima nekoliko gospode, seljačkih krvopija, koji izrabljuju teško stanje naših siromašnih ljudi u svrhu, da ih gospodarski i politički zarobe. I ti crni elementi nudjaju našim seljacima, koji su bili primorani uslijed velikih poreza i nestašice hrane da prodaju radnu marvu, krave i volove na «krešimenat».*) «Tko u jamu pada, taj se i slamke hvata», veli naša narodna poslovica. Tako i seljak. Pošto nema vlastitih sredstava, on prima tudje blago na takozvani krešimenat, a da ni sam ne zna da ga to vodi posvemašnjoj propasti. Time on sam sebi potpisuje smrt i koristi samo svojim krvopijama, koji ga isisavaju i upropašćuju. Na taj način naš seljak danas plaća svojim lihvarima 200—300%-tne komate! To je pravi pravcati škandal, kojemu bi i vlada morala da smjesta stane na put. Kompetentni faktori apsolutno ne bi smjeli da toleriraju takovo sramotno iskorištavanje.

Uostalom i naš seljak ne bi smio da ide u naručaj takovim lihvarima. Bolje je, da pozajmi potrebiti novac kod kakve posujilnice i da tim novcem kupi kravu ili vola, nego da se bez ikakve koristi muči za lihvare. U posujilnici plaćat će razmjernu niske kamate, a uz to će i blago biti njegovo. Zato neka svima bude geslo:

DALEKO OD LIHVARA!

*) Blago na «krešimenat» daje se u Istri i na Krasu. To se dešava na ovaj način: Lihvar na pr. kupi seljaku jednu kravu za 1500 lira. Tu kravu mu već kod izručenja računa 1700 lira. Kasnije se eventualni dobitak dijeli na polovicu. Seljak, koji drži govedo nije gospodar da ga preda bez privole vlasnika.

Našim čitateljima na znanje!

Današnjem broju «Istarske Riječi» prilažemo gospodarski prilog: «Narodni Gospodar».

Naredni broj «Narodnog Gospodara» izaći će za 15. dana.

«Mladi Istranin», taj omiljeli dječiji listić, ne će izaći u ovom mjesecu i to radi tehničkih poteškoća.

UREDNIŠTVO.

Uzgajajmo savjesno naraštaj!

Gromovnici Evrope i uzročnici sveopćeg ljudskog klanja nisu ni izdaleka slutili kakve će grozne posljedice imati prošli svjetski rat. Da su oni znali, što danas osjećaju svuda oko sebe, zacijelo bi bili odstupili od svojih ludih imperijalističkih nauma. Ali suluda se je politika osvajanja osmiješila, jer su se čitavi narodi riješili svojih ugnjetača i osnovali vlastite narodne države.

No mimo ove jedine dobre strane svršetka rata, nailazimo na same slabe i pogubne njegove strane. Poslijeratna gospodarska kriza zahvatila je najšire narodne slojeve i turnula ih u veliku bijedu.

Svuda se opaža jedno izrazito gospodarsko osiromašenje i postepeno propadanje. Tome kukavnom stanju pridružuje se jedna nadasve pogubna socijalna iskvarenost čovječje duše. Ćudoredje, smisao dobrote i čestitosti, kano da iščezava iz današnje ljudske zajednice. Pravednosti takodjer nema nikakve, jer se ostaci neoslobodjenih narodnih manjina u najvećim državama upravo nečovječji tlače i progonjaju. Korupcija slavi svoju pobjedu, jer nekarakteran čovjek prodava svoje uvjerenje za sitne pare, te izdaje dapače i ono, što mu je najsvetije i najdraže, jedno neopisivo zdvajanje ćuti se naokolo, narodi se valjaju u blatu nemorala i niskih zahtjeva.

Iz svega tog žalosnog stanja izbija još k tome jedna porazna i pogubna činjenica, da se potpuno zanemaruje odgoj mladog naraštaja, koji takodjer zapada u kaljužu pokvarenosti. Današnja škola nije u stanju, da pomladak valjano odgoji ne samo zato, što nije savremena, nego i zato, — što se kod kuće ruši sve ono, što škola gradi. Metnimo ruke na prsa i priznajmo, da su današnji roditelji najveći neprijatelji svoje djece, jer ih ne znaju uzgajati. Općenito se opaža, da dijete gosopdari ocu i majci. — Otac nije u stanju, da svome sinu zabrani klatarenje na večer i po noći. — Majka će sve prodati i učiniti, pa makar da se doma gladuje, samo da udovolji hirovima svoje kćerke. Naš seljak većinom zapade u dugove samo zato, jer se suvišno i nepotrebno troši na piće i luksusno odijevanje. Roditelji ne vrše nikakvog nadzora nad svojom djecom, koja se slobodno kreću i skitaju izvan kuće po plesovima i gostionama, kvareći svoju dušu i svoje tijelo. Takva djeca ne budu nikada dobri gospodari i hranitelji svojih roditelja. I zbilja se općenito svaki dan doživljuje, da se sin dijeli od roditelja čim se oženi, a kćerka svojom udajom unosi u kuću kao nevjesta razdor i svadjanje. — Tako i slično dogadja se i po drugim stranama, ali nas boli, da se to zbiva i kod našega naroda.

Najveća je naša mana, da ne posvećujemo nikakve pažnje odgajanju najmladjih. — Obzirom na zaraženu okolinu, dijete neka se odgaja savjesno i strogo, dok je mlado. Mi treba da uložimo sve svoje sile odgajanju svojeg naraštaja, inače nas čeka i loša budućnost.

Najveće je socijalno zlo, kad se omalovažuje značenje uzgoja djece. — Našem narodu treba više nego ikada prije svratiti pažnju k tome važnome zadatku. Ako po drugim krajevima škola barem donekle pripomože roditeljima odgajati, to se ne može da kaže za naše asimilirane škole, jer dijete se ne odgaja u materinskom jeziku, kojeg jedino razumije.

Nije dosta, da dijete učimo čitanju i pisanju, nego treba da ga odgojimo, da bude vjeran i dostojan član svojeg naroda. — Naše pleme čekaju još teške kušnje i mnoge borbe za svoj opstanak. Zato smo dužni, da sebi uzgojimo zdravo, čestito i značajno pokolenje, koje će tudje poštovati, ali svoje braniti i njime se dičiti.

Uzgajajmo savjesno i temeljito svoj naraštaj!

Darovi

Prigodom izleta na Učku, sabralo se za društvo «Prosveta» odsjek za Istru lira 21.

Darovali su: po 5 l. Ivan Ivančić; po 4 l. Ivo Šajina; po 2 l. Brajković Sava, Brajković Miloš, Brajković Maksim, Grbac-Marčelja Jakov, Grbac Joso, i još jedan komu se izgubilo ime.

Nadalje daruje N. N. iz Pazina kao protest na priposlano u Pučkom Prijatelju lira 10.— za fond «Istarske Riječi» i lira 10.— za društvo «Prosveta» odsjek za Istru.

Rado Prelovac, Idrija, daruje za fond «Istarske Riječi» l. 10.—

DOPISI

IZ RIJEKE.

Retorika i — panatika. — «Fiume — Venezia» ili «Venezia — Fiume»... — Izložba.

Ja sam uvijek govorio, a Bog zna, dali mi je ko vjerovao — da su retorika i panatika dvije vrlo lijepe stvari, ali da se jedna s drugom rijetko kada slažu. Što je retorika? «Città olocausta, fulgida stella cometa, pronta ai più duri sacrifici per il supremo ideale dell'anima sua...» To je retorika. A što je panatika? — «Togliere al porto di Fiume la linea Fiume-Venezia, significherebbe il crollo della baracca, e con ciò sarebbe impossibile salvare la città dagli effetti di una facile propaganda antinazionale.» To je eto panatika. Sve ovo možete čitati u «Vedetti» od 6. ov. mjeseca.

Radi se naime o tome, da se Rijeci oduzme liniju: Rijeka-Venezia.

To ne znači, da ne bi parobrodi polazili odavle u Veneciju i vraćali se ovamo, ali sijelo tim parobrodima ne bi bilo kao do sada na Rijeci već u Veneziji — a to je, brate, razlika kao dan i noć. Ako parobrodi, koji plove izmedju Rijeke i Venecije, pripadaju riječkim armaturima, ti armaturi će odredjivati, da se svi popravci tih parobroda vrše na Rijeci, da se sva hrana potrebita za te parobrode nabavlja na Rijeci, da se svi kapetani i mornari rekrutiraju na Rijeci itd. itd. Ako bi pak ti parobrodi pripadali venecijanskim armaturima, to bi svu onu korist imali venecijanski trgovci i radnici. A to je velika razlika, naročito sada u ovo vrijeme «dei ćari de luna».

Da ta parobrodarska pruga ostane i nadalje Rijeci, zato su se svojski zauzela dva naša fijumanska sokola: Nino i Gigante. Oni su prije sedam godina «prvi izbacili poznatu retoričku krilaticu: «O Fiume o morte!» Oni su izgovorili milijun govorancija, u kojima je svaka druga bila ili «eja» ili alalà»! I to je bila retorika. Ali sada je došla na red panatika i oni govore čisto i bistro: ako se Rijeci oduzme ona linija, da će gradjanstvo malaksati u svome italijanstvu... Fašizam ima — rekli su oni Farinacciu — i sada dosta muke, da to italijanstvo drži na nogama, a u buduće bit će i teže, to više, što sporazum u Neptunu predvidja i hrvatske škole (hm!) na Rijeci. A što će biti, ako riječku luku, a po tome i riječke gradjane, pogodi još i ovaj udarac od linije Venezije-Rijeka?

Iz svega toga se jasno vidi, da mome Fijumancu, dok je sit, možeš govoriti i eja i alalà — i morte! i vita! — i sve što hoćeš, ali kad je gladan i kad mu se iz usti otkida i posljednji zalogaj, on će ti u tom času dati i milijon eja i alalà za jednu, pa ma i kranjsku klobasu. Così va il mondo...

A potpuno pravo ima i «Vedetta», kad ono veli:

«Lasciateci adorare Venezia! Non l'abbassate in competizioni indecorose... A to će reći: — Pustite vi nama samo naše linije — pa ćemo mi već Veneciji pjevati i sada i do vijeke vijekova: O venezia bella, bella...

Napokon je odlučeno, da će se riječka izložba otvoriti na 30. ovoga mjeseca. Razne italijanske tvornice izložit će svaka svoje automobile i druge produkte, kao svilu, sukno, platno itd. Osobito će interesantna biti izložba vina i likera iz svih krajeva Italije, a bit će valjda i sira i salama, pa mašina, slika i statua. Razumije se, da će tu biti zastupane i riječke tvornice: torpeda, petroleja, sapuna itd.

Sve će te stvari biti smještene u kući, koja je negda služila za iseljenike (Casa degli emigranti) i koja se sada na vrat na nos uredjuje za ovu znamenitu zgodu.

Izložba će biti otvorena više dana, a doći će, da je pogleda, naroda iz svih strana svijeta — čak iz Japana.

Jedno iznenadjenje: na izložbu će doći i glavom sam Ministar Mussolini, no ne će doći ni željeznicom ni ladjom, već automobilom. Pače, od će voditi čitavu jednu karavanu automobila, koji će svi zajedno predstavljati «La Marća de Ronchi». Mussolini će naime doći na Rijeku na godišnjicu preznamenite «Sante Entrade», a ja prepuštam vama, da vi sami sebi zamišljate, kakvo će to biti čudo od čuda! Bit će, što još nije bilo, i da sam kakogod umro, ja bih molio dragoga gospodina Boga, da me za one dane pusti malo na zemlju, da vidim svu onu deliciju...

«Vedetta» se tuži, da je na Rijeci sve poskupilo.

I ja se tužim... A ko da se ne tuži, sunca mu njegova! Rokac.

IZ OPATIJE.

Nije sve zlato, što sjaje, a nije bogme ni svaki gost, koji dodje u Opatiju mezinac gospodje sreće. Opatija je puna gosti. Na oko sva su ta čeljad spokojna i bezbrižna, kadšto i vesela i ludo raspojasana, ali ko bi imao od Boga dar, da može otvoreno čitati u srcima svih tih ljudi, više puta bi našao, da vanjština vraški vara...

Prije nekoliko vremena stigao je u Opatiju iz Pešte neki Weiner i odsio u Vili Viktor. Došao je s malo novaca a zacijelo s mnogo nada, da će ih ovdje steći bilo ovako bilo onako. I tako je taj čovjek jednoga dana otišao u Zamet, i ondje izgubio oko 3000 lira, što nije nikakvo čudo. U džepu ostalo mu samo desetak lira, a u gazdarice dug od 1600 lira. Što će sada jadan čovjek? Nabavio negdje komad konopa, otišao u noći u park, i tu se objesio.

Bit će još ovakvih slučajeva. A kako i da ne bude, kad je svijet sasvim poludio. Tako sam ja ovih dana na svoje uši čuo u kavani ovaj razgovor izmedju majke i sina:

—Čuješ, Bubi, veli mati sinu, tata ti šalje 1900 lira, da kupiš, što te je volja. Da čujem, što si namislio kupiti?

A Bubi — petnaestgodišnji mulac: — pa otići ću krojaču, da mi napravi smocking, da mogu i ja u Kvarneru plesati — šimi...

I majka se ovoj stanjevačko-idiotskoj gluposti nasmijala od srca.

Podjemo li ovim korakom naprijed, to će uslijed igre, ženâ i alkohola industrija konopa u nekoliko godina vraški porasti.

E pa neka raste, kad je svijet trubast.

IZ ŽBANDAJA.

Pretprošle nedjelje u noći ukrali su nepoznati zlikovci našemu prijatelju Martinu Radoloviću par volova. Netom su tatovi odveli volove, vlasnik se je probudio i otišao po karabinijere. Radolović, 13 seljaka i karabinijeri išli su u potjeru za tatovima. Trag ih je vodio prema Dragi. Putem su susreli jednog individua, koji je izlazio iz jedne šume sa konopčićem u ruci, te ga zapitali, kamo ide u to doba sa konopčićem u ruci. «Idem se objesit», odvrati taj čovjek. «Čemu da živem, kad i onako moram da umrem!»... Karabinijerima je bilo to malko sumnjivo, pa su ga odveli sobom. Računa se, da je ovaj morao biti u vezi sa tatovima, ako ne direktno u njihovom društvu. Istraga će sigurno i tu da unese malo više svijetla. Medjutim volovi još nisu nadjeni. Vlasnik trpi štetu od 12.000 lira.

IZ PORTOROSE

Pretekli četvrtak opoldne se je dogodila v našem mestecu, kjer so znana morska kopališča, velika nesreča, ki je zahtevala dve mladi človeški žrtvi. Letalec Alfred Anglorotti je krožil z letalom (hidroplanom) nad pristanom. Ko se je hotel spustiti na morje, je opazil v zadnjem trenotku, da se nahaja pred njim čolniček, v katerem je bilo več oseb. Da bi se izognil nesreči, je letalec, kapitan Anglorotti, naglo okrenil krmilo letala in pognal motor. Toda nesreča je hotela, da je letalo zadelo s krilom ob neko teraso, na kateri se je solnčila skupina kopališčnikov. Pri tem trčenju sta bili dve deklici ubiti. Nekaj oseb je bilo ranjenih od razbitih opek in deloma od skoka, zakaj mnogo kopališčnikov je iz strahu skočilo s terase v morje.

Ubiti deklici sta Tržačanki, ki sta se slučajno kopali v našem mestecu. Prva se imenuje Nella Pittoni, stara komaj 13 let, hčerka bivšega znanega socijalističnega poslanca v Trstu; drugi je ime Dina Markovich. Sestra ubite Nelle Pittoni je stala ob nesreči tik svoje sestre, a je ostala nepoškodovana. Obe žrtvi sta bili prenešeni v portoroško mrtvašnico.

Letalec Anglorotti je bil takoj po dogodku aretiran.

IZ LOVRANA.

U Lovranu ima doduše ove godine nešto stranaca, ali je nerodica našoj općini zadala takav udarac, da niko ne zna, šta će i kako će jadan svijet ovuda. Ne ćemo pretjerati, kažemo li, da ima narod ove godine na voću i na drugome štete do pola milijuna lira.

A ima i drugih trista jada, što taru ovu nesretnu općinu, pa bismo mjesnoj vlasti, zapravo gospodinu Peganu, bili veoma harni, da nešto pokrene u korist ovoga ovako teško prokušanog pučanstva. Gosp. Pegan to može, u njega ima energije, snage. Ima brate! On je tu energiju pokazao i prije nekoliko dana. O čemu se radilo? Ja ne znam — pa i niko ne zna. U «Vedetti izišlo je bilo nekakvo pismo, u kome se neko tuži, da neki barkarioli ili šoferi — on da sam pravo ne zna ko, — ne iskazuju Italijanima onu počast, koja im patri.

Na ovo je odgovorio g. Pegan kao mjesni straordinario. Odgovorio je per le rime. Odgovorio je od prilike ovako: — Vi me svi poznate! Vi znate, da kod mene nema pardona za onoga, koji se ogriješio takove stvari. Ali, ljudi Božji, dajte vi meni imena tih barkariola i šofera, pa da vidite, kako će im se gaće tresti.» Tako mi Pegan.

No sve je ostalo pri tome, jer imena valjda nije niko mogao da iznese. Jedan obični alarm, kakvih je več bilo dosta u Opatiji i drugod.

Medjutim mi ponizno molimo g. Pegana, da onu svoju veliku energiju, što ju je pokazao u ovoj stvari, primijeni i na druga pitanja, koja nas, Lovrance, silno tište, pa ćemo mu biti zahvalni, kaošto smo bili od srca zahvalni i pokojnomu Franc Jožefu, kad mu je ono bio podijelio jedan zaslužni orden...

IZ RIPENDE KOD LABINA.

Naše selo ima veliku komunjšćinu, koja služi za pašu i za sjeću prašća. U našoj nevolji to nam je bila jedna velika pomoć. Sada hoće da nam i to uzmu i da nas tako zataru. Došli su pred neko vrijeme geometri, da mjere i dijele našu starinu, za koju smo mi pošteno plaćali davke. To se sve dogadja protiv naše volje i na našu štetu, a tko je tomu kriv? Jedan prodanac, koji je rekao: «zač ću delat za narod, kad mi je protivan?» Mi ćemo se uteć junti u Puli svi složni, pak ćemo videt, kako će ova stvar svršiti i hoće li pobjediti pravda ili nepravda.

Našu školu su potalijančili, a sada će, kako se čuje, otvoriti još jednu italijansku školu u selu Kosi. I tako nam slavna labinska općina sprema gospodarsku i narodnu smrt, ali mi verujemo u onu: «tko pod drugim jamu kopa, sam u nju pada». Me ćemo našu decu doma odgajat po našu, slavensku, da ostanu što smo i dočekaju bolje dane, dostojni svoje brače.

Suša nas mori od Petrove. Krumpira ima malo, jer ga je mnogo sagnjilo; turkinja nam je propala, a peronospora je uništila grozdje, gdje nije filoksera izjela loze. Bili smo počeli saditi amerikanku, ali napredak je malen, jer nas plaćila — osobito na živinu — teško pritišću. Sena ima hvala Bogu dosta, pak ćemo moći gojiti živinu.

Železnica za varenjak (bauxit) vozi već više vremena u Plomin, a sada će na Rabac, pod Krmenicu, vazdušna željeznica (teleferica).

IZ RAKOTOLA

Žito smo poželi i omlatili. Bilo ga je prilično dosta. Krumpira bit će takodjer u izobilju. Do sada ide i kukuruz prilično lijepo. Samo s grožđem nismo zadovoljni. Veliki dio uništila je peronospora. Uz to smo imali prošle sedmice i tuču (grâd), koja nam je takodjer zadala veliki udarac. Računa se, da ove godine ne ćemo imati niti polovicu grožđja prama lani. To je prava pravcata žalost. Mnogi smo polagali sve nade u novu berbu, ali sada nam se — eto — i ta nada izjalovila. Uslijed toga se danas mnogi pitaju: Što će biti iz nas? A mi odgovaramo: Zlo i naopako, ako nam tko ne priskoči u pomoć. Vlada bi bila u prvom redu dužna, da nam priskoči u pomoć i da nam u ovoj nesreći briše ove nesnosne poreze, kad i sama znade, da ih i onako ne možemo da plaćamo.

Franina i Jurina

(Va železnice).

Fr.: Jurino moj, ča smo mi svega videli ovi dni!

Jur.: A ča ćemo još, ako će Bog!

Fr.: On Verdun! One forteci! Oni cimiteri! Bože dragi, ča je onde sveta poginulo!

Jur.: A ča se j' svega razrušilo! Si videl one kuči, oni silni vinogradi — one fabriki.... Sve je to bilo na tleh se more reć do čera. A danas je speta sve gore. Fabriki delaju, kuće su popravljene, a vinogradi se lepo zelene, kako da ni ovuda dve pune leta dažjilo samo železo i oganj.

Fr.: Ja — ja — i to je sve popravil franceski guveran. Narod, ki je od vojske najviše pretrpel i zla i svake nevolji, danas već lepo diše i sve mu gre, kako će sâm. A brižni naši v Istre! Moja mi Mara piše, da je Bogu plakat, kako je po Istre sve pusto i nevoljno.

Jur.: Francezi su veli ljudi. More se reć — prvi na svete.

Fr.: I veli poštenjaki! Kada su ono prej deset let Nemčini i Majeri udrili onako strašno na Srbiju, s jedne strani, a nesrećni Bulgari s druge, svi su oteli zapustit one neboge Srbe, samo Francez je rekal: — Ne! Srbi su naši saveznici! Oni su naša braća va oružju — mi ih ne ćemo zapustit, već ćemo storit sve moguće, da se oni koliko prej nazad vrnu va svoju izgubljenu domovinu.

Jur.: Tako je — a ča j' Francez rekal, to je i učinil. Poslal je va Salonić jednu jaku vojsku, ka se je na onoj fronte celo vreme tukla zajedno sa Srbi proti Nemcem i Bulgarom, dokle ni najzada oslobodila nesamo staru Srbiju, nego i nekoliko milijuni nekadašnjeh nemškeh i majerskeh sužnji. Zato se i more reć, da je svaki Jugosloven pravi, rojeni lupež, ki je proti Francezom.

Fr.: Riftig! — šakre non de non! A ona lepa crekav njihova va onem grade — — kako se zove on grad?

Jur.: Rems.

Fr.: Ka lepota!

Jur.: Slavna je ona crekav i jako stara. Va njoj su se krunili stari franceski kralji. Najzadnji kralj, ki je va onoj crekve okrunjen, zval se je Karlo X. On je zakopan va Gorice. E, da bi znali zidi one lepe crekvi govorit, povedali bi nam oni puno čudnovateh stvari. Da ne bi nego ono od one Device Orlejanske.

Fr.: A ka j' bila ta Devica Orlejanska?

Jur.: To ti je bila jedna pastirica. Kći od kmeti, kako smo i ja i ti. Va vreme, kada je ona živela, bili su Inglezi gospodari od velega dela Franceske. Fran-

---

P O D L I S T A K

BRANISLAV NUŠIĆ:

Politički protivnik

To je bilo u doba, kad se kod nas, školovanih ljudi, začela plemenita težnja, da sidjemo u narod i da ga razbudimo. Tada sam ja u varošici S... krenuo jedan list, koji je bio znamenit po tome, što je on bio prvi, a ujedno i poslednji list u toj varošici. On i sad stoji i stajat će vekovima, kao usamljena kulturna pojava u S...

I da znate samo, kakav je to list bio! Podeljen u rubrike, sa natpisima i podnatpisima. U njemu su književne vijesti, senzacije, telegrami i sve drugo, što jednom ozbiljnom listu dolikuje. U samoj redakciji podela rada bila je ovakva: «uvodne članke» pisao sam ja; «telegrame» pisao sam ja; «listak» pisao sam opet ja; «malo šale» pisao sam takodjer ja; «pogled po svetu» pa «trgovinu i obrt» pisao sam ja, i najposle «oglase» pisao sam opet ja. Jednom reči, ja sam bio svoj najglavniji saradnik.

Uvodne članke počinjao sam obično vrlo visoko, na primer rečenicama: «Sine ira et studio!»; «Jacta est alea!»; «Vitam impendere vero!» itd., pa sam onda pisao nadugačko i naširoko o varoškoj prašini, o opštinskim fenjerima i mnogim drugim stvarima, a obično sam te članke svršavao rečenicama: «Tvrd je orah voćka čudnovata!», ili «Ni po babu ni po stričevima», ili najzad «Stani malo, od Doboja Mujo, i mi konja za trku imamo!»

Sa pregledom strane politike bilo mi dosta lako. Pomenem dve tri političke ličnosti, dve tri banje, gde se sastaju državnici, i dve tri strane reči, pa eto ti gotov politički pregled. Iz toga rečnika najviše sam upotrebljavao reči: Bismarck, Girs, Gladston, pa onda Ischl, Gastein i Baden-Baden, i najzad «inicijativa», «kompromis» i «solidarnost».

U dnevne novosti beležio sam stvari lokalne prirode, na primer: «Danas su stigla u našu varoš četiri putnika, i iz ovoga se može mnogo štošta po napredak naše varoši zaključiti.» Ili: «Osvetljenje naše varoši mnogo napreduje. Juče je opština rešila, da o svom trošku podigne još jedan fenjer. To je već deveti fenjer za poslednje dvadeset i četiri godine, i ako ne malakše u svojim podvizima, naša će varoš biti jedna od najbolje osvetljenih varoši u unutrašnjosti».

Političke telegrame preštampavao sam iz jednih starih novina, koje sam imao povezane. «Bismark je krenuo u Gastein...» «Veliki nadvojvoda se bavi u Ischlu...» i svršena stvar. Uostalom, to su telegrami, koji se mogu preštampavati svake godine.

Za podlistak sam kupio jednu knjigu. U njoj je bila jedna vrlo zanimiva ljubavna priča. Sećam se, da se je ticalo dvoga, koji su se zavoleli, a roditelji, koji su bili zavadjeni, nisu hteli ni da čuju za njihovu ljubav. Kako se nisu mogli uzeti, to se na kraju priče jedno od njih ubilo. I ta se dugačka priča lepo preštampavala i ispunjavala podlistak.

Za malo šale, ako baš i nisam imao uvek materijal, a ja sam pisao «mudre izreke», što sam ih sâm sastavljao, upravo vadio sam ih iz Svetoga Pisma, iz Katihisa i još nekih lepih knjiga.

Trgovinu i obrt, djavo bi ga i sad znao, kako sam ispetljavao. Ta mi je rubrika zadavala najviše muke, i pri njoj sam najviše grizao pera. Ono, jednog dana napišem: «Peštanska pijaca opada cenama, kao da malaksaju kupci»; a drugog dana: «Peštanska pijaca malaksava cenama, kao da opadaju kupci»... Ali ded, kako ćeš trećeg dana?

Oglase, ako je ko doneo — dobro, a ako nije, ja onda oglašujem, Bože kako imam na prodaju «stare amove», pa «500 litara crnog vina», pa «čamove i rastove japije», pa «1000 komada ćeramida», pa opet «stare, ali glazirane amove», i ti, Bože, znaj, šta ti još nisam oglašavao.

I tako, kao što vidite, ja sam svoj list od pete do glave sâm oblačio.

Redakcija je bila u glavnoj čaršiji, istina, malo sniska, ali ja baš nisam ni gledao na visoko. U kutu kraj prozorčića, bio je jedan veliki sanduk, na njemu jedan polić pun mastila i jedno pero, kojim sam pisao i uvodne članke, i oglase, i mudre reči. Danas čovek čisto ne bi verovao, da se to sve moglo jednim jedinim perom da piše.

Na sanduku su stajale uvek spremne one duge hartije za uvodne članke i na njima već za mesec dana unapred ispisani natpisi. O zidu su visile dve tri novine tudjim jezikom pisane, kad bi ko došao, da vidi, a kraj njih su visile moje prazničke pantalone.

Takva je od prilike bila moja redakcija.

Najbliži mi je komšija bio Joca Bočarski, berberin; pitom i učtiv čovek i poznat u varoši, što je već sedam puta bio osudjivan zbog tuče, kojom prilikom on uvek upotrebljava svoju tamburu, i to tako, da su dva «veštaka» na sudu izjavila, da njegovu tamburu smatraju kao smrtonosno oružje. Njemu sam besplatno davao list, jer mi se uvek nalazio na nevolji, kadgod bi koji od pretplatnika ušao, da me tuče, što mu se ne šalje list, i ako je pretplatu položio.

Raznosač mi nije bio baš vredan, ali medjutim veoma pošten čovek. Imao je običaj, da se sam na sebe naljuti, pa da se ne bi mnogo kidao — a on legne da spava. Dešavalo se i to: taman izidje broj, a on se naljuti izgrdi dobro sam sebe, pa se onda uvuče u onaj sanduk, što služi meni kao stô za pisanje, podmetne stare brojeve pod glavu i mirno zahrče. Ja mu srdačno progovorim: «Jakove, hajdete, ustanite, da raznesete broj!» A on me krvnički pogleda iz sanduka, kao da bi hteo reći: «Kako me plaćaš, tako ti i raznosim», i okrene se na drugu stranu, pa nastavi spavanje. Razume se, u takvim prilikama ja metnem brojeve pod kaput, pa ih sam raznesem, i kad se vratim, javim mu, da sam svršio posao.

Jedamput čak, bio vašar, pa mu trebalo para, a ja slučajno nisam imao, da mu dam. On se najpre naljuti na sebe, pa onda na mene, i dohvati me za gušu, te me u objašnjenju pritera uza zid. Tu mi je takodjer priskočio u pomoć komšija Bočarski, razvadio nas je i uticao na nas, te smo jedan drugom oprostili i izmirili se.

Eto tako. Po koji put sam imao para, da ručam i u kafani, i onda sam obično razgovarao o važnim stvarima sa ljudima, koji su smatrali, da sam ja vrlo pametan čovek, a s onima, koji su smatrali, da su ravni meni po pameti, nisam obično ni razgovarao.

(Svršit će se).

ceski kralj ni imel već, kako se ono reče — ni kući ni kućišta. Francezi su već bili po sem sega propali i već se je mislelo, da se nete nikada više ni popravit ni na nogi zdignut.

Fr.: A kada j' to bilo?

Jur.: Pred jeno petsto let. Negde va to vreme rodila se je va jednem sele, ča smo ga noćas pasali, jedna divojčica, ka je na krste dobila ime Žaneta. Ta mala Žaneta bila je jako pobožna. — Dok bi pasla ovce, čula bi neki otajstveni, mirakulozni glasi. Jedanput bi njoj se javil sveti Mihovil, drugi put sveta Katarina — i ča je više slušala ti glasi, va njoj je više rasla želja, da bi njoj kakogod oslobodit franceski narod od strašnega neprijatelja. I kad ti temu ne beše, ona je jedan dan šla onamo, kade je znala, da će nać nebogega franceskega kralja, i pred svemi njegovemi jenerali rekla mu je, da će njega i franceski narod izbavit od Inglezi. I skočila j' na konja i s jednom ne velom franceskom vojskom šla je pod grad Orlejans, kade su bili zaprti Inglezi, predobila je grad, potukla je Inglezi još na jednem drugem meste, oslobodila lepi del Franceske, i zela j' mladega franceskega kralja i zapeljala ga j' va grad Rems, i va onoj crekve, ča si ju videl, kralj je bil okrunjen i pomazan. To je bila jedna slava, kakove još ni svet videl.

Fr.: Verujem. Pak će mi neki reć: kmetica! pastirica! A pismoznanci misle, da kada ne bi bilo njih na svete, da bi sve propalo.

Jur.: Čast znancem i pismoznancem, ma ni ti ga do kmeta. Kad pride do teplega, svaki brani svoju domovinu, koliko more, ma nijedan kako kmet, zač kmet jedini zna, ča j' zemlja. Zato Srbi i danas govore, da je najveći njihov junak — seljak.

Fr.: I je tako, a tako je i puli nas v Istre: jedini naš junak — to je naš kmet. Samo da ga ne bi trle ove suše, pak dažji, boli i grašice! Nego Bog će pomoć, a nadam se, da te pomoć i dobri ljudi. Nego, Jurino, kako je pak finila ta čudnovata pastirica?

Jur.: Pokle više vremena pala je Inglezom v ruki, a Inglezi su podmitili jednega pogana biskupa, ki ju je odsudil na smrt na lomaču za to, zač da je tobože bezverka.

Fr.: Ma ča su i va ono vreme manovrali s takovemi tovarskemi besedami?

Jur.: Kako i danas! Va tem se svet ne menja. I tako su Inglezi složili jedan veli kup drva, na vrh kupa stavili su brižnu Žanetu, zapalili drvo, a duša one sirotice poletela je v raj kako i najbeleja golubica. Još ti moram reć, da je ta Devica Orlejanska pred nekoliko vremena proglasena kako svetica, i Francezi ju jako časte i poštuju.

Fr.: Bože moj, kako se takove stvari lepo poslušaju.

Jur.: A sada ću ti pak povedet još jednu čudnovatu stvar.

Kada bi se franceski kralji krunili va onoj crekve va Remse, oni bi svaki put prisegli i na jedno staroslavensko jevangjelje pisano staremi našemi slavenskemi glagoljskimi slovi.

Fr.: Ma ča zaspravlje?

Jur.: To se jevangjelje još dandanašnji čuva va Parize, va njihovi narodnoj biblioteke i svaki, ki će, more da ga vidi. A ča ti se pari? Na naše staro slovo prisegovali su i franceski kralji! A zač? Zato ča su ga spoštovali, a ne kako oni neki latinizatori, ki bi najvoleli, da nam i to unište.

Fr.: Jurino, ja sam vavek govoril, da mi sami ne znamo, kako smo veliki i slavni. Pak mi da ćemo prignut glavu pred nekim ter nekim? Ma nanke da k nam pridu svi egipatski faraumi i sve Marije Terezije! Nego, povej malo ti mane, ka je ona reka, preko ke ćemo sada proletet?

Jur.: To ti je jedna mirakuloza reka. Zove se Marna. Prej jedanajst let su stali pred njom Nemci. Da su ju onput prepasali, danas bi 12 milijuni Jugoslaveni Nemcem i Majerom luštralo paštoli. Francezi časte tu reku i hvale njoj, da ih je oslobodila od vraga! Nego, Franino, sada počnimo se spravljat, zač Pariz već ni dugo.

Fr.: Ajde, da vidimo i tu Babiloniju!

IZ PASJAKA (KOD ŠAPJANA).

Pasjak je imao 2. avgusta svoju prvu zabavu. Nema više od pola godine što se je tamo osnovalo prosvjetno društvo «Danica» sa svojim glavnim odsjekom — tamburaškim zborom. Kako se u društvu ozbiljno i oduševljeno radi, vidi se već po tome, što je tamburaški zbor izazvao udivljenje već na jelšanskoj zabavi tek poslije četiri mjeseca što je počeo da vježba. Zabava je priredjena neobično ukusno. Nastupilo je jelšansko pjevačko društvo, a posjetila nas je i muzika iz Bistrice. Nestalno je vrijeme zadržalo mnoge, ali posjet je bio ipak vrlo velik. Tamburaški zbor zadivio je prisutne, osobito one iz udaljenijih krajeva. Komediju «Komplikacije» igralo se vanredno dobro, uzme li se u obzir, da su diletanti nastupili po prvi put; osobito je uloga multimilijunaša sretno i sigurno pogodjena. Nekoliko se griješilo na akcentu, ali tome nije nikakvo čudo, kad Pasjak leži u kraju, gdje se slovenački dijalekat tako lijepo i nezamjetno prelijeva i bratski stapa u srpsko-hrvatski, da nam pruža najživlji dokaz o našem samo jednom narodnom tijelu. Na posjetioca učinio je ugodan utisak osim dobro izvodjenog programa i ukusno okićeni zabavni prostor. — Jednom riječi: zabava je priredjena u svakom pogledu sa mnogo uspjeha, a Pasjak je pokazao, da gleda sa svoje uzvisine budno i pozorno na sve strane.

U utorak poslije zabave sakupilo se čitavo selo, da se rastane od svog pokretača društva i zborovodje. Zaplakali su momci i djevojke, pa ni stariji ljudi nisu bili više vlastni nad suzama, kad se predsjednk dirljivim govorom odlazećemu zahvaljivao te mu u ime društva uručio skup dar. Pa kad su uzeli tambure, da mu na rastanku zaigraju, izgubili su vlast nad prstima ti mladi, poletni momci; izgubile su vlast nad očima vesele, gizdave djevojke... Suze i dar, ljubav i priznanje, čime da se više dičiš, smrtni čovječe! —b—c—

IZ BUZEŠTINE.

Čudna su ta vremena. Sve pita, sve odgovara i sve je — zapanjeno. Grožđje, krumpir, žito, poskupljivanje živijenskih potrebština, lira, dolar, dinar, politika i strah i ovdje i u svijetu, sve nas to zabrinjuje. Bilo što bilo, al dobra se od nikuda ne pričekuje. Pa neka rade oni, što im srce veli, nas samo da puštaju u miru, jer smo toga dosta potrebni. Mira si želimo mi, al ne mislimo da ga naši Buzećani ne potrebuju.

Dovoljno je bilo već hajke i vike dovoljno neljudskog trenja i mrcvarenia našeg naroda. Uspjeli su u svemu, sva su nam prava oduzeli i kšili nas mnogo toga, al uspjeli nisu, niti će i kada uspjeti, utrnuti nam materinski jezik i ljubav do roda svoga.

Naš narod miroljubiv od vajkada nevino je trpio i podnašao najteže patnje, a trpi i dalje. Neka samo to znadu, dapače oni to i dobro znadu, da krivo čine. Mi vjerujemo, da su i oni ljudi i da ih to boli. Ako hoće popraviti krivice nanešene našemu narodu, nepartizanski dalje raditi, pripravljeni smo sve oprostiti i zajednički brinuti se za dobro svijih nas. Jer takvim samo, zajedničkim pravednim radom biti ćemo svi zadovoljni i dobro bi nam bilo. Neka svrše jednom te trzavice, ta nepovjerenja. Akcija porodi uvijek reakciju. Naš narod ima duboko ucijepljenu narodnu svijest, — to je duša — koju se ne dade uništiti, to je moć koja sve svladava. Dajte nam, da svršimo sa jerimijadama i započnemo na poštenim zajedničkim radom.

IZ GRAČAŠTINE.

Jedne noći prošle sedmice došli su u Dončiće tatovi. Cijelo je selo spavalo. Tatovi su izrabili tu priliku, te provalili u Putinjovu staju, gdje su bile vezane dvije krave. Obe krave su odvezali i stjerali ih napolje. Čim su krave izašle iz staje, počele su da muču. Na taj neobični muk probudio se Petar Putinja, koji se odmah ustao i izašao iz kuće. Videći da su nepoznati lopovi odveli krave, stane kričati i pozivati ljude u pomoć. Za nekoliko minuta bilo je cijelo selo na nogama. Nato je Putinja sa nekoliko seljana išao u potjeru za tatovima. Sreća je htjela, da su kod Katuna zapazili tatove te ih najerali u bijeg. Na bijegu su tatovi bili prisiljeni da ostave krave. Sada pićanski karabinijeri vode strogu istragu o tom dogodjaju te su već preslušali nekoliko sumnjivih lica.

IZ BREŽCE.

I u našem selu vlada velika bijeda i nevolja. Ljudi danomice zapadaju u nove dugove. Ako se u skoroj budućnosti ne popravi naše gospodarsko stanje, onda će sigurno više kmeština ići na bubanj.

Usprkos toga u našem selu nastao je takav luksus, da nije mogao veći. Mladež se nosi upravo gradski. Ženske nose kratke i providne haljine, što ni najmanje ne odgovara jednom selu. Srce nas zaboli, kad pomislimo, da se ta odijela kupuju na dug. To je sramota.

Sa napuštanjem stare nošnje napustilo se i staro poštenje. Mnogo su tome krivi i stariji. Oni previše ostavljaju djecu bez svojeg nadzora. To nije ni lijepo ni pametno. Doći će dan kad će se kajati, ali ne će biti koristi.

Inače ijetina ide vrlo dobro. Žito nam je urodilo prilično dobro. Izgleda, da ćemo i krumpira imati dosta. Pa i kukuruz se do sada vrlo lijepo razvija. Samo grožđje nam ide slabo. Po dosadašnjim znakovima zaključujemo, da trgadba ne će biti dobra.

IZ VELOG BRGUDA.

Kao što ne cvatu ruže ni drugim selima, tako ni Velom Brgudu. Ima i ovdje dosta nevolja. Ali ipak ne ćemo da očajamo. Iza tmurnih vremena dodju uvijek lijepi i vedri dani. Tako se dešava u svakom pogledu. Mi smo na pr. imali dosta loših godina, a sada imamo hvala Bogu malo bolju. Ove godine urodilo nam je svega po malo. Sa ljetinom smo do sada zadovoljni. Dao Bog, da bismo bili i odsada!

Gospodarstvo

Kako ćeš povisiti prirod kukuruza ?

Prirod kukuruza, pored valjane obradbe tla i pravilne njege, ovisi takodjer i o odsijecanju njegovih metlica. Ta postupak je u nas vrlo slabo poznat. Njime se služe tek nekoji od ponajboljih gospodara, koji uvidješe veliku prednost i korist tog postupka. No, budući taj postupak nije većini naših gospodara poznat, a u želji, da i njih potaknemo na taj važan i koristonosan posao, razložit ćemo u kratko razlog, zašto i kako odsijecanje kukuruznih metlica djeluje na povišenje priroda, te kako se ono imade provesti.

Svima je poznato, da je kukuruz biljka, koja imade muške i ženske cvjetove, t. j. muške spolne organe, t. zv. prašnike, i ženske t. zv. pestiće. Zbog te okolnosti, što kukuruz posjeduje muške i ženske cvjetove na jednoj te istoj stabljici naziva se on jednodomnom bilnom, za razliku od onih bilina, koje na jednoj stabljici imadu samo muške cvjetove, a na drugoj ženske. Potonje biljke nazivamo dvodomnim. Muški spolni organi, zvani u narodu metlica ili klička, nalaze se na vrhu kukuruzne stabljike, a ženski, zvani resice, brkovi ili svila, izbijaju iz klipa, koji se nalazi u pazušcu lista. Da od kukuruza, ili koje druge biljke, dobijemo plod t. j. nužno je, da sjeme (pelud) muškog spolnog organa, koji se nalazi u bobicama (zrnju) metlice, padne na njušku ženskog spolnog organa. Po izvršenju tog čina je oplodnja gotova, odnosno zrno je zametnuto. Kod same oplodnje važno je, da li pelud (muško sjeme) padne na njušku svakog brka ženskog spolnog organa ili ne? U slučaju, padne li pelud na njušku svakog brka, bit će klip pun zrnja, dok u protivnom slučaju, klip ne će biti potpuno ozrnjen. Nadalje, sama oplodnja kukuruza može biti dvojaka, t. j. može se dogoditi, da pelud jednog kukuruza oplodi ženski organ istog kukuruza ili pako, da pelud jednog kukuruza oplodi ženski organ drugog kukuruza. — U prvom slučaju, velimo, da se je kukuruz oplodio sam sa sobom, pa i takvu oplodnju nazivamo samo-oplodnjom, dok oplodnju u drugom slučaju nazivamo stranom. Samo-oplodnja nije jednaka stranoj oplodnji s razloga, što zrnje, zametnuto samo-oplodnjom, je slabo i kržljavo. Biline, koje iz takovog zrnja niknu, takodjer su slabe i kržljave, i nijesu otporne proti bolestima, a što je najglavnije, donašaju i znatno manji prirod. — Pokusima je ustanovljeno, da je prirod kukuruza, podvrgnutog stranoj oplodnji, bio za 8 mtc. veći, nego li onog, koji je bio podvrgnut samo-oplodnji. — Dakle, ta činjenica, da samo-oplodnja uzrokuje manji prirod, razlogom je, da se kukuruz podvrgne stranoj oplodnji, koja se provede tako, da se kukuruzu za vrijeme metličanja, ali svakako prije prašenja, u svakom drugom redu otkidaju sve metlice (kičke). Posljedica te provedbe jest, da će pelud susjednog kukuruza, koji imade metlicu, pasti na njušku ženskog organa onog kukuruza, koji je bez metlica. Na taj način biti će provedena strana oplodnja. Kod branja kukuruza, valja kukuruz, kome su metlice odsječene posebno brati i spremati, te od njega za sjeme buduće sjetve odabrati one klipove, koji su najbolji, t. j. koji su najpravilnije razvijeni, i koji imadu najljepše zrno. — Biljke niknute iz tako biranog sjemena su snažne, otporne proti bolestima, a što je najglavnije one, kako je pokusima utvrdjeno, donašaju i kud i kamo veći prirod. Stoga, kad je tome tako, i kada se tim postupkom služe i ostali narodi, koji su u poljoprivredi na kud i kamo višem stupnju, dužnost je i naših gospodara, da se tog postupka prihvate, pak ne će ni njima izostati naplaćen trud u znatno povišenom prirodu naše najvažnije krušarice.

M. Š.

Kratke vijesti iz svih strana

— Na Sušaku će se domala pristupiti izgradnji zgrade garnizona.

— Ovog mjeseca preuzet će Jugoslavija riječi bazen Thaon de Revel, koji dobiva u najam na osnovu rimskih i neptunskih ugovora. Na ovom će se terenu podići dvospratno betonisano skladište (magazin).

— Ovogodišnja žetva duhana u Bugarskoj cijeni se na 45 milijuna kilograma, što znači, 8 milijuna više od prošle godine. Rezerve bugarskog monopola iznose 80 milijuna kg.

— Kod Orizabe u Meksiku otkriven je veliki prednistorijski grad sa 4 ogromne piramide. Cio je grad opkoljen s utvrdama. Iskopano je stotinjak podzemnih svetišta, te je pronadjeno mnoštvo kuća sa velikim terasama. Pridaje se velika važnost ovom otkriću. U ovome su gradu još nadjene velike zvijezde, na kojima ima primitivnih znakova i natpisa.

— Nedavno je u Brazilu umrla gdja. Maria Generosa Prazeres u 126. godini Do malo dana pred smrt ona je izlazila na redovnu šetnju te je bila u svemu normalna.

— Iz Amerike javljaju, da se je tamo ovih dana rodila jedna djevojčica, koja ima na nastavku hrptenjače privjesak naličan repu. Dijete je inaeč zdravo, pa će ga operisati, kad navrši 7 mjeseci.

— «Giornale d'Italia» javlja iz San Giovanni di Fiore, da je samo oko 5000 stanovnika navalilo na općinu radi nepravda općinskog načelnika i tajnika. Do većih incidenata nije došlo, jer su karabinijeri pravodobno uspostavili red.

— Iz Bukarešta se javlja da jev elik požar zahvatio petrolejske izvore rumunjsko-amerikanskog udruženja u Moreni. Stunovi plamena dizali su se na 40 metara visine, a dima na 300 metara. Uslijed velike vrućine, koja je nastala od upaljenja nafte, zrak je na nekoliko stotina metara bio postao tako zagušljiv, da se nije moglo disati. Iz topova se pucalo na instalacije da ih se razruši i što prije uguši požar, koji je potrajao više dana. U pogibli je bilo čitavo petrolejsko područje. Požar je bilo nemoguće lokalizovati, te je donio jednu od najtežih katastrofa, čiju je veličini teško odrediti.

— Italijanski listovi donose opširne potankosti o jednoj besprimjernoj nesreći, koja se je pred par dana dogodila na morskom kupalištu u Speziji. Spezia je, kako je poznato, italijanska ratna luka, pa se u njezinoj okolici skoro neprestano održavaju različite vježbe i pomorski manevri. Tako se i pred nekoliko dana održavala jedna vježba u bacanju torpeda. Iz nepoznatih razloga, vjerovatno uslijed iskvarenog upravljača u samom torpedu, jedan torpedo mjesto da poleti prema cilju na pučini, iskrenuo je sa svog puta i zaletio se ravno u mjesno kupalište, eksplodiravši užasnom detonacijom medju zaprepaštenim kupačima. Jedna dama raznesena je na sitne komade, i eupravo puki slučaj, da još više ljudi nije postradalo kod te neobične nesreće.

— Prema vijestima iz Rima, vjenčanje princese Mafalde sa princom Filipom od Hessena konačno je utvrdjeno za 23. septembra o. g.

— Čuveni ruski pisac Maksim Gorki, koji je radi bolesti proveo skoro dvije godine dana u Sorrentu u Italiji, vraća se natrag u Rusiju. Momentano se je zadržao u Rimu, a onda namjerava preko Berlina, gdje će se takodjer zadržati — vratiti se u Petrograd, i to aeroplanom. Posljednje vrijeme Maksim Gorkij nije ništa literarno radio.

Politički pregled

Pitanje jugoslovenskog konkordata sa Vatikanom.

Jugoslovenski delegat za sklapanje konkordata s Vatikanom, bivši ministar vjera dr. Vojislav Janjić, dao je novinarima izjavu, iz koje proizlazi da pregovori s Vatikanom nisu prekinuti, već u sporazumu sa delegatom Vatikana msgr. Bonifacija Duce odgodjeni, pošto kongregacija kardinala, koja ima da donese konačnu odluku u pitanju konkordata s Vatikanom, zasijeda obično tek u julu, avgustu ili septembru. U pitanju glagolice bit će po svoj prilici postignut sporazum u tome smjeru, da njena upotreba ne bude ograničena samo na crkve i župe, gdje se ona vijekovima održala, već i tamo, gdje to župljani zaištu. S osobitim je ogorčenjem g. dr. V. Janjić istaknuo, da su u tom pitanju velike smetnje pravili nekoji biskupi (napose Šarić iz Sarajeva). U pitanju škola postignut će se rješenje identično s onim, koje je bivša kraljevina Srbija imala u svom konkordatu s Vatikanom od g. 1914. Vjeronauk će u školama predavati svećenici ili lica, koja od biskupa dobiju za to naročitu dozvolu, a bit će postavljeni kao učitelji vjeronauka od državne vlasti. Razgraničenje biskupija nije pravilo velike smetnje, jer tu nije ni bilo velikih izmjena. Jedino će se ukinuti krčka biskupija i priključiti senjskoj. Beogradska se nadbiskupija proteže v Vojvodini, jednim dijelom Srijema, te čitavom Srbijom.

Sv. Naum i Vrmoš dobila Jugoslavija.

Pitanje Vrmoša i Sv. Nauma, koji leži na krajnjoj zapadnoj strani Ohridskog Jezera (Albanija), riješeno je prošlog tjedna u korist Jugoslavije na sjednici ambasadorske konferencije u Parizu. To riješenje — osim kulturnog, historijskog i strategijskog momenta — ima za Jugoslaviju privredno značenje. Napominjemo, da se tu ne radi samo o jednom manastiru (Sv. Naum) nego i o velikom kompleksu zemljišta na toj strani Ohridskog jezera. To se pitanje izmedju Albanije i Jugoslavije povlačilo već nekoliko godina, od ambasadorske konferencije i medjunarodnog mirovnog sudišta do Ženeve i Beograda i Tirane i natrag, a naročito je postalo akutno za vrijeme prošle albanske Fan-Nolieve vlade, koja je bila neprijateljski raspoložena prema Jugoslaviji.

Sadašnje rješenje ambasadorske konferencije u Parizu doneševo je na osnovu prethodnog sporazuma izmedju naše vlade i vlade Ahmed bega Zogu, današnjeg predsjednika albanske republike. Po tom rješenju Albanija dobiva selo Poškopeju, koje se nalazi na jugu Sv. Nauma (to selo ne treba zamjenjivati sa gradićem Piškopejom).

Pregovori i rat s Abd-el-Krimom.

Od travnja ove godine bila je francuska zona Maroka poprište neprestanih prodora rifanskih ustaša, koji su s izvjesnim uspjehom ugrožavali sranceski posjed. Njihove metode ratovanja, koje su s tolikim uspjesima primjenjivali u španjolskom Maroku, mogle bi biti suzbijene samo kad bi Francuzi imali dovoljno četa, da na čitavoj fronti od preko 300 kilometara potegnu jedan čvrst lanac, preko kojega ne bi ustaše mogli prelaziti i ugrožavati usjeve ratarskih plemena. Budući da je čitavi dosadašnji francuski protektorat bio stican ne oružjem nego slobodnim pristajanjem plemena, koja su napustila nomadski život i privikla se ratarstvu, to je prirodno, da francuske posade nisu bile vrlo brojne. Niti borbe Rifanaca protiv Španjolaca nisu Francuzi shvatili odviše tragično, smatrajući da njihovemu posjedu ne prijeti nikakva opasnost. Kad su medjutim Rifanci ipak navalili zatekli su Francuze nepripravne, pa je to bio razlog njihovim prvotnim uspjesima. Ali kad se fronta suzila, pa kad su Francuzi dobili pojačanje, prirodno je, da je Abd-el-Krimova ofenziva morala sustati.

Time što je prestalo navaljivanje Rifanaca prestalo je i kolebanje ratarskih plemena, koja zbog sigurnosti svojih posjeda pristaju uz jačega. Dolaskom franceskih pojačanja opravio se franceski autoritet, a Rifanci nisu više mogli računati na pomoć ostalih plemena iz francuske zone. Ovo je najbolji dokaz, kako je neosnovano, kad se naši evropski pojmovi i mjerila primjenjuju na marokanske prilike. Niti je Abd-el-Krim neki borac za slobodu svoga naroda niti taj njegov narod uopće znade što je samoodredjenje. Abd-el-Krim je samo jedan ambiciozan plemenski poglavica, a njegovi Rifanci ratnici od zanata, koji žive od puške i opskrbljuju se živežom kod susjednih ratarskih plemena. Videći, da je uslijed odlučne francuske akcije njegovo daljnje napredovanje prema Fezu spriječeno, Abd-el-Krim sad kuša diplomatskim putem ustaliti dosadašnje svoje uspjeh. On je računao najprije s popularnošću rata u samoj Francuskoj, nadajući se

da će Painlevé naići na ozbiljne zapreke u parlamentu i u zemlji. Dogodilo se medjutim protivno, jer su osim komunista sve stranke odobrile vladinu politiku. Nadalje je Abd-el-Krim računao da surevnjivost ne će dati Francuzima i Španjolcima da se slože, a naročito da će Engleska ometati zajedničku akciju za suzbijanje kriomčarenja oružjem. I ovdje su ga dogadjaji demantirali, jer je nakon madridske konferencije pitanje nadzora nad obalom i prelaženja četa s jedne zone u drugu riješeno sporazumno, a sama Engleska se pridružila suzbijanju kriomčarenja barem kroz tangersku zonu. Engleska je uvidjela, da bi uspjeh Abd-el-Krima mogao djelovati poput zaraze na čitav muslimanski svijet i da je prestalo vrijeme medjusobnog izigravanja evropskih vlasti.

Uza sve to Abd-el-Krim još uvijek postupa prema starim orijentalnim metodama, koje su uostalom još na konserenciji u Lausanni toliko koristile Turskoj. On zateže i čeka, računajući na diferencije izmedju Francuske i ostalih vlasti. Dotle pak lansira svoje uvjete, dakako ne službeno, da bi ih uvijek mogao demantirati. S druge strane su Francuska i Španija objavile svoje predloge, koji doduše dopuštaju autonomiju za Rif, ali traže, da Abd-el-Krim prizna vrhovništvo marokanskog sultana. Kraj toga Francuzi pripremaju ofenzivu, koja će Abd-el-Krima učiniti mekanijim i spremnijim da prihvati njihove uvjete.

Bivši italijanski ministarski pridsjednik otišao u inozemstvo.

Nedavno su se vršili u južnoj Italiji administrativni izbori. Na čelo izborne borbe opozicijonalnih stranaka bio je postavljen bivši italijanski ministarski predsjednik, onorevole Orlando. Kod izbora pobjedila je fašistička stranka. Zatim je Orlando podnio demisiju na poslaničkom mandatu te se odlučio i na taj korak, da ostavi Italiju i da se iseli u inozemstvo. Ta Orlandova odluka izazvala je u svim političkim krugovima veliku senzaciju. Fašistički listovi drže, da je to opet jedan znak, koji najbolje svjedoči, da je opozicija poražena na svim linijama i da joj ne preostaja ništa drugo, nego da se pokori novonastaloj situaciji. Medjutim opozicija nije niti u taktici jednodušna. Liberalna štampa osudjuje Orlanda, te ga poziva, da danas, kad je situacija tako kritična ustraje u borbi zajedno sa Salandrom i Giolittijem, te ostalim opozicijonalcima. No Orlando nije htio da sluša, već se otputio u inozemstvo. Sad se nalaze u inozemstvu ovi italijanski političari: Don Sturzo, Nitti, Donatti, Buzzi, De Ambris i Orlando.

Politički položaj u Jugoslaviji.

Narodna Skupština je odložena do jeseni (do polovice oktobra). Sada su nastupile parlamentarne ferije. Medjutim vlada će za vrijeme tih ferija izraditi nekoliko zakonskih osnova za budući parlamentarni rad.

Sporazum izmedju radikala i radićevaca razbio je dva bloka: t. zv. nacionalni i opozicijonalni. Time su poremećene sve stranačke veze, koje su dosada postojale. Tako danas možemo reći, da ne postoji više jedna opozicija, koja bi zauzimala jedinstveno gledište prama sadašnjoj vladi. Kraj takovih prilika sasvim je razumljivo, što se u posljednje vrijeme raširila vijest, da bi moglo doći do približanja izmedju sadanje vladine koalicije i davidovićevaca. Kako će se urediti odnosi medju drugim strankama, ne može se ništa da kaže. Inače vladina je koalicija dosta čvrsta i jaka, te nije isključena mogućnost da će ona ostati duže vremena na upravi zemlje.

Ovih dana vrši se u Zagrebu hrvatski sokolski slet. Na taj slet došao je i jugoslovenski Sokol iz Amerike.

Domaće novosti

† Kosta Sokolić.

Iz New-Yorka stiže nam žalosna vijest, da je tamo pred nekoliko dana preminuo naš odlični prijatelj i pretplatnik «Istarske Riječi», g. Kosta Sokolić.

Pokojnik se je rodio u Nerezinama (otok Lošinj). Bio je plemenit i značajan čovjek. Svoje narodnosti nije nikada zatajio. Isticao se je u svim nacijonalnim borbama u svojem rodnom mjestu. Uživao je dobar glas.

Inače je u zadnjim godinama imao dosta neprilika. Naši narodni protivnici, naročito otpadnici, činili su mu svakojakih nepravda. Posljedica toga bila je ta, da je morao ostaviti svoju porodicu u Nerezinama iselite se u daleku Ameriku.

Ali ni tamo mu nisu cvale ruže. Netom je stigao u New-York, najedamput se je obolio i malo zatim preminuo.

Pokojni Sokolić ostavlja u Nerezinama 19-godišnju udovu i čitavu rodbinu.

Bila mu laka tudja zemlja! Rascviljenoj udovi i ostaloj Sokolićevoj rodbini naše iskreno saučešće!

Za one, koji se kane iseliti u Ameriku.

Prema našim najnovijim informacijama, situacija u ugljenim majdanima izmedju poslodavaca i radnika u Americi postala je tak napeta da ozbiljno uvažuje eventualnost štrajka.

U New-Yorku postoji besposlica i u pekarskom obrtu. Preko 400 organizovanih pekara stoji bez posla, a čini se, da je broj neorganizovanih jednak, ako nije i veći.

Nezaposlenost u velikom dijelu američke industrije, a tako i opasnost štrajkova, valja da imaju pred očima svi oni, koji se kane izravno ili zaobilaznim putem (preko Kanade, Kube i Meksika) da isele u Sjedinjene Države Američke.

Svega po malo

Uapšenje nasred pozornice zbog dva para cipela.

Na pozornici Garibaldijeoa kazališta u Padovi odigrala se je ovih dana mla komediza, koja nije bila predvidjena na programu te večeri. Poznati komičar Romano Calo, član putujuće družine Ferrero Rossi, odigrao je te večeri glavnu ulogu, o sporedne su uloge odigrali karabinijeri, koji su glumca uapsili nasred pozornice. Calo je već 12 godina član družine Ferrero, koja je dobrim dijelom po njemu postala poznata, jer je on svojim stvaralačkim duhom osvojio brojne štovatelje, a neki ga kritičari drže predstavnikom sadanje genracije komičara.

Te se je večeri igrao jedan franceski komad, a Calo je imao da nastupi u glavnoj ulozi. Komičar je kao obično poslije svakog čina bio burno aplaudiran i sve je teklo u redu do konca trećeg čina, kad su se na pozornici pojavili karabinijeri i opkolivši glumca proglasili ga uapšenim. Zastor je nnenadano spušten, tako da publika nije bila na čistu, kakav je imao biti konac predstave i mnogi su držali da su karabinijeri propisno odigrali svoju ulogu. To su držali tim više, što se komičar nije dao smesti već se bez otezanja predao. Karabinijeri su najprije uapšenika doveli na stražarnicu, gdje mu je bilo razjašnjeno da, zbog «prisvajanja tudjeg imetka» mora da odsjedi 10 dana u zavoru, kako je pravodobno bio osudjen u Parmi.

Naime još pred 12 godina komičar je kod nekog postolara u Parmi naručio dva para cipela, ali kako je u to vrijeme bio angažovan u neko drugo mjesto Italije, jaboravio je da plati račun. Postolar jed va puta pismeno urgirao isplatu iznosa od 40 lira, ali ni jedno pismo nije zateklo Caloa, koji je bio vječno na putovanju sa svojom družinom. Konačno je postolar umro, a njegovi nasljednici su sudbenim putem tražili podmirenje duga. Calo je tada gostovao u Korsici i nije se odazvao sudkom pozivu te je bio sudjen na isplatu duga i na globu. To je doznao tek godinu dana kasnije, kad mu je prigodom dolaska u Parmu bio zaplijenjen na stanici njegov kovčeg. Sad je Calo tražio da uredi tu stvar, ali su spisi putovali od ureda do ureda, tako da je druga osuda bila izrečena kad se je on nalazio u Rimu. Još dvijeg odine kasnije nisu vlasti uspjele da mu uruče presudu, a on je sasvim zaboravio na onaj postolarski proces. Poslije uapšenja brzojavio je glumac državnom odvjetništvu u Parma moleći, da bi se odgodio njegov zatvor, što je odmah i učinjeno, pa je pušten na slobodu. Ipak je morao odmah isplatiti globu od 250 lira.

Interesantna otkrića o planetu Marsu.

Prošle godine, kada se Mars, kako je poznato, uvelike približio Zemlji, svršena su mnoga opažanja na našemu susjednom planetu, a pri ovim su se istraživanjima naročito istakli američki astronomi. Njihova su opažanja dovela do ovih rezultata: Zračni sloj Marsa mnogo je gušći i veći nego se dosad prtepostavljalo, pa se može računati, da on obuhvaća oko 200 kilometara u vis, dakle otprilike dvostruko toliko, kolika je atmosfera Zemlje. Kako je osim toga Mars mnogo udaljeniji od Sunca, nego li je Zemlja, otprilike jedan i pol puta više, to na susjednom planetu vladaju mnogo niže temperature, nego li kod nas. Ove su temperature uspjeli da proračunaju. One iznose u širini ekvatora samo 7 stupnjeva Celsija, u sjevernijim širinama 12 stupnjeva ispod ništice, a na polarnim krajevima čak i do 100 stupnjeva ispod ništice.

Što se tiče Marsovih kanala, to su se obistinile pretpostavke učenjaka, koje su oni nabacili već prije nekoga vremena, da se ova kanali baziraju na jednostavnoj optičkoj varci i nedostatnim spravama, jer se u dosad savršenim velikim dalekozorima ne vide ti tobožnji kanali, nego samo neke nepravilne tvorevine, rastavljene na pojedine dijelove. Ova su istraživanja dovela do interesantnih zaključaka, jer na temelju njih izlazi, da na Marsu nema živih stvorova nalik na ljude, jedno radi niskih temperatura, koje ondje vladaju i koje nimalo ne pogoduju razvoju, a drugo tim, što je pala pretpostavka o Marsovim kanalima, dakle o kulturnom djelu kulturnih bića. Ovim je istraživanjima dobila mnogo naša moderna znanost, a izgubila je jedino ljudska taština o našem umu, koji siže i zaključuje čak i na bića izvan područja našega planeta. Osiromašila je ujedno i naša fantazija, desiluzionirana faktima, koja su utvrdjena tekovinama nauke.

Strahovita smrt u plamenu.

Kod jednoga požara u Londonu uz neobčne prilike zaglavila su tri mlada života. Major Graham posjećivao je često svoga 4-godišnjega jedinca, koji je bio na ladanju kod bake. Imao je dvije odgojiteljice. Kad je pred nekoliko dana stigao u Perth, gdje mu je bio sinčić, našao je samo garište svoje vile, a do njega očajnu i plačuću majku. Sinčić i obje odgojiteljice su izgorjele. Kad se je stara baka ponešto smirila, ispričala je strahoviti svršetak djeteta. Vjerovatno, da je u dječjoj sobi noću uslijed prebaćene svijeće ili neoprezno odbačene žigice nastao požar. Obje djevojke su se od dima probudile i toliko se uplašile, da se nisu mogle snaći i otključati vrata. Za nekoliko sekundi sva je kuća bila u jarkom plamenu, iz koje je u posljednji čas pobjegla 70-godišnja starica i sluškinja, vičući za pomoć. Jedan sluga prezirući smrt postavio je ljestve do prozora u prvom katu, ali su se ljestve zapalile i on se srušio onesviješten. Sve do posljednjeg časa čuli su se očajni krikovi boli i zapomaganja, dok nisu konačno potpuno zamrli. Domala survao se je krov i ostali samo goli zidovi.

Čovjek kao zmija otrovnica.

Bečke novine donose senzacijonalan slučaj smrti 15-godišnje Rudolfine Wondra, stanujuće u XVI. kotaru. Ona je pred koji tjedan pošla na sunčanje na Schafberg i to u pratnji nekih mladića i djevojaka. S njima je bio i jedan plesač iz varijete-a, za kojega se samo zna, da se zove «Heini». Oni su ležali u kupališnim kostimima na pijesku i tu je taj plesač najednom jako ugrizao mladu Rudolfinu, neobično lijepu djevojku, u lijevo bedro. Djevojka je vrisnula od bola i plačući vratila se kući. Slijedeći dan je rana natekla, a kako se djevojka bojala kazati majci što joj se dogodilo, došlo je do upale i groznice. Istom sada je majci priznala sve, pa je otpremljena u bolnicu. Tu je konstatirano otrovanje krvi i uz sve injekcije djevojka je umrla. Kao uzrok liječnici su naveli ukočenje hrptenjače prouzročene ugrizom sifilitičke zaraze. Policija je odredila potragu za ovim plesačem, za kojega se u pravom smislu riječi može kazati, da grize kao zmija.

Poljska u brojevima.

Objavljeni su najnoviji statistični podatci o sadašnjem stanju Poljske republike. Prema tim podatcima državni teritorij Poljske iznosi 338.238 četvornih kilometara. Poljska republika ima 27,192.000 stanovnika. Broj stanovnika na četvorni kilometar iznosi 78 osoba. Od sto osoba je 48 muškaraca i 52 žene. Škola najraznijih tipova ima Poljska 27.400. Stanovništvo se zanima 65% zemljoradnjom, 14% industrijom i rudarstvom, 8% trgovinom i saobraćajem i 13% činovničkim radom. Narodni imetak dostiže 88,410,000.000 zl. franaka. Za vrijeme rata poništeno je u Poljskoj 1,475.000 zgrada. Zemlje je do sada razdijeljeno 375.500 ha. Administrativno dijeli se republika na 15 vojvodina, 277 okruga, 611 gradova i 12.622 sela.

Žega u Evropi.

Premda je prošle sedmice nenadan orkan prilično ublažio sparinu u Njemačkoj, zadnja dva tri dana temperatura je opet silno poskočila. Vrućina je nesnosna, kakve ne pamte ni najstariji ljudi. Šteta uslijed vrućine je ogromna, jer su svi kasni usjevi uslijed vrućine izgubljeni. U Berlinu za zasjedanja Reichstaga (parlamenta) nekolicini narodnih poslanika je pozlilo uslijed silne sparine. Iz Šleske se javlja, da je tamo jedan čovjek počinio samoubojstvo ne mogavši dalje da podnosi silnu žegu.

Vrućina u Londonu izvela je ono, što nikome dosada u konservativnoj Engleskoj nije uspjelo. Poznato je, da suci odvjetnici u Engleskoj prigodom rasprava odjevaju posebne haljine i perike. Uslijed vrućine u Londonu oni su bili prisiljeni, da ih skinu i da sude bez njih.

Ženino prezime za muža u braku.

Socijalistički narodni poslanici u austrijskom parlamentu podnijeli su predlog zakona o reformi onih paragrafa gradjanskih zakonika, koji govore o obiteljskom pravu. Svoj predlog osnivaju oni na činjenici, da se žena u posljednjim decenijima afirmirala u svim granama praktičnoga života i zahtjevaju za to, da bi i zakon vodio računa o novim dužnostima i pravima. Za to bi trebalo izjednačiti prava obiju spolova unutar porodice. Zanimiv je onaj stavak zakonskoga predloga, koji govori o obiteljskom imenu, koje bi trebalo da mladoženje odaberu u času vjenčanja. Porodično ime ne bi se od sada odredjivalo samo po mužu, već bi se eventualno po sporazumu supruga moglo uzeti i ženino porodično ime. Ovo drugim riječima znači, da bi zakon trebao dopuštati da nova porodica može uzeti prezime ili ženino ili muževljevo.

Gol u sudnici.

Italija ima opet jednu senzaciju. Pred nekoliko dana vodio se u Firenzi jedan proces, na kojem je prigodom preslušavanja svjedoka došlo upravo do panike, koju je izazvao jedan od optuženika time, što je zderao odijelo sa sebe i osvanuo gol golcat u sudnici.

Izdavač, direktor i odgovorni urednik: IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST" U TRSTU

Broj 34 Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta.) U Trstu, 20. avgusta 1925. Pojedini broj 25 cent. God. III.

„Istarska Riječ“

Izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin“. Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 25·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I, Telefon: 11-57.

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari“. — Narodna poslovica.

Za glagolicu

Zagrebački «Obzor» donio je nedavno jedan vrlo interesantan razgovor, što ga je njegov dopisnik u Beogradu imao s drom. Vojom Janjićem, bivšim ministrom vjera. G. dr. Janjić član je jugoslovenske delegacije, koja vodi s Vatikanom pregovore oko sklopljenja konkordata, pa je u tom pitanju vrlo dobro upućen. Iz onog razgovora doznajemo dakle i to, da će biskupija u Krku biti ukinuta i pripojena senjskoj. I zaista, otkad su od te biskupije odcijepili Cres, Lošinj i druge manje otočiće — ona je tako oslabljena, da njezin opstanak nema više pravoga smisla. Svakako držimo, da će do toga ukinuća teško doći, budući da je sadašnji krčki biskup Srebrnić veoma naklonjen krčkim Italijanima, te nije isključeno, da se u stvar umiješaju i drugi faktori, pa da namjeravano ukinuće spriječe.

Medjutim to se nas ne tiče. Za nas je mnogo važnije ono, što je g. dr. Voja Janjić izjavio o glagoljici.

On je u tom pogledu kazao medju ostalim ovo:

«Glavna je poteškoća (kod sklapanja sporazuma!) pitanje glagoljice. Jugoslovenska delegacija stoji neodstupno na zahtjevu, da se glagoljica ima bezuslovno dopustiti nesamo onim općinama (županama), koje to pravo uživaju već toliko vijekova, već i onim općinama (županama), koje budu to zaželjele.»

I tu je bivši ministar vjera nadodao: da se kod Vatikana vrlo dobro shvaća značaj glagoljice, koji ona ima za Jugoslaviju i za sav slavenski svijet. Dozvola glagoljice, veli, ma i fakultativna, napravila bi najbolji utisak i kod drugih slavenskih naroda. G. dr. Janjić se nada, da će to pitanje biti u jeseni definitivno riješeno u korist i jedne i druge strane.

Mi ne ćemo ovdje prenijeti čitav razgovor g. dra. Janjića s «Obzorovim» dopisnikom, premda ima u njemu vrlo interesantnih stvari, kaošto je na priliku ona, da su neki jugoslovenski biskupi odlučni protivnici glagoljice i da tim svojim neprijateljskim držanjem prave u tom pitanju jugoslovenskoj delegaciji mnogo zaprijeka. Medjutim to se ne može nikako da iznenadi nas, koji znamo, kolik i kakav je protivnik glagoljice bio na primjer pokojni biskup Mahnič, prije nego što je zasio na stolicu krčkih biskupa. Uostalom ovo neprijateljstvo protiv naše stare glagoljice datira još iz vremena, kad je ono Franc Jožef na puna usta izjavio, da je glagoljica rusko pismo i on da ne dopušta, da se ga uvodi u crkve, što se nalaze na njegovoj teritoriji. To je on na vrlo otresit način otkresao i pokojnome Šterku, inače iskrenom prijatelju glagoljice, koji se iza toga sav utučen i plačući vratio u Trst.

Kako će se progovori glede glagoljice svršiti i na čiju korist, to je stvar, koja se tiče Jugoslovena u Jugoslaviji i njihovih predstavnika. Mi u Istri ne tražimo u tom pogledu nikakve milosti ni privilegija. Mi imamo od starine i pismom i običajem potvrdjeno pravo, da se u svojim crkvama možemo služiti našim starim slavenskim jezikom, i mi od toga prava ne odstupamo niti ćemo kada odstupiti. Naši nezaboravni biskupi Dobrila i Šterk trsili su se iz svih sila, da nam to pravo očuvaju. Kako smo napomenuli, i najokorjeli dušmanim našega staroslavenskog crkvenog jezika, pok. dr. Mahnič, uvidio je pri kraju svoga života, da je na krivom putu i od dušmanina postao je najednom prijatelj glagoljice. U tome i leži nesamo sva veličina značenja našega starog crkvenog jezika, već i oštra odsuda za sve one, koji joj se otvoreno protive ili griješnom ravnodušnosti prelaze preko nje.

Staroslavenski crkveni jezik naša je najveća svetinja — a naša je najsvetija dužnost, da se svim svojim silama zalažemo za nj. I sada i u buduće.

Istarskoj djevojci

(Iz djevojačkih redova.)

Uz čovjeka, muškarca, koji je glavni pokretač i temelj svemu životu u društvenom smislu — života obitelji i života naroda, žena je ne mali činioc u razvitku toga života do savršene i potpune ljepote i svrhe njegove. Nije prema tome samo muškarac Istranin onaj, koji ima danas svu sudbinu i budućnost naše lijepe i žalosne zemlje samo i jedino na sebi i u sebi. S njime zajedno u stvaranju jedne bolje narodne budućnosti, u plemenitoj borbi i trpnji, mora se naći rame uz rame i istarska slavenska žena i djevojka, odvažna i voljna, želimo li, da nam nada i vjera u potpuno izvojštenje i pobjedu naše zavjetne misli bude imala pozitivnog i jačeg oslona.

Pošto se pak u svim slučajevima obraćamo na mladje, na novu generaciju, kojoj je uz težine naših istarskih dana poslijeratno doba donijelo i posebnih jačih dužnosti, držimo, da nam je i u ovom slučaju najprije obratiti se na našu istarsku djevojku. Vedroga slavenskog čela, dobrih mekanih očiju, razumna i bistra naša djevojka treba, da se digne i uputi stazom jednog našeg posebnog, istarskog, ozbiljnog ženskog života, koji će biti ravnan u smislu traženja, težnje i spremanja naše bolje budućnosti i narodne sreće.

Da pak s razumjevanjem i svijesno bude ispunjavala plemenitu zadaću, koja će biti sudjelovanje u što mogućijoj mjeri i u pravom i korisnom smislu oko sačuvanja našeg narodnog jezika i svih ostalih naših lijepih slavenskih osebina, potrebno je da se u prvom redu pristupi k usavršavanju, k izobrazbi njezinoj, k podignuću i razvitku njezinog duševnog života, čisto narodnog osjećanja i ljubavi do naroda. — Život naše istarske djevojke mora da bude jedno živo i temeljito pripremanje, jedno ozbiljno čekanje dužnosti, koju joj je sudbina kao Istranki bez opoziva odredila. Kao buduća slavenska žena i majka bit će jedina odgajateljica malih Istranića, koji ne će imati škole ni učitelja svojega jezika, nego će u tudjinskoj školi odgajani u smislu protivnom našim narodnim težnjama, biti upućivani, da se blatom bace na sve naše lijepo i narodno, i da zaborave na majčino mlijeko. Velika je zadaća, koja ju čeka. Teška, ali i uzvišena. A izvršivat će je moći lijepo i savjesno jedino bude li se već sada za njezinih mladih, djevojačkih dana spremala na to odgajajući se u čistom našem narodnom duhu.

Način njezinoga života i njezino gledanje ne smije nipošto biti usmjereno u traženju uzora života, koji je k nama u Istru izvana donesen. Radina i vrijedna istarska djevojka ne će u ludo i bezkorisno da gubi dragocijeno vrijeme, nego će sve svoje mlade sile upotrijebiti u korisnome radu za dobro obitelji. Danas, kad nam je rad tako potreban, hoćemo li, da se gospodarski barem održimo neovisni, naša se djevojka ne će da žaca niti teškoga poljskoga rada. Pokazat će, da je kći slavenskog radinog roda, a dat će time i garanciju, da će kao buduća majka znati da odgoji potomstvo zdravo i marljivo za rad na tvrdoj njivi našoj. Rad je nad sve ostale dužnosti upisan prvi i najjače u red našega života uopće a istarskoga napose.

Slobodno će svoje vrijeme u nedjelje i večerom upotrijebiti za čitanje dobre i korisne knjige, koja joj bez daljnjega mora da omili i postane najdraža zabava, s kojom je skopčana i korist. Djevojačka nježna duša, bistrina i lakoća razumjevanja doprinijet će iza svake pazljivo pročitane knjige mnogo boljemu uspjehu i svrsi čitanja. — Jest — knjiga mora da joj omili i mora bezuvjetno, da zamjeni nezdrava plesove, koji su nesamo štetni lično njoj, nego i obitelji, koji kao izraz neozbiljnog poimanja života ne daju jamstvo o dubljem i ozbiljnijem razumjevanju djevojke. Misli se, razumije se, na plesove u današnjem smislu, na plesove, koji su za apsolutno osudjivanje i koji su se nažalost počeli jače širiti po našim selima. Istarska vrijedna i svijesna djevojka, držat će se daleko od njih, a pokazat će time samo vsoju vrijednost.

Izraz svih lijepih i radosnih i tužnih osjećja njezinih neka bude lijepa slavenska i naša istarska narodna pjesma s onim svojim nama prirodjenim i duboko proćućelim melodijama. Ljubav do naroda i svega što je narodno mora da se ispoljuje jasno i odvažno. Mora opet naše lijepo narodno odijelo da resi istarsku djevojku, koja se ga ne će stidjeti, kao što ne ne će stidjeti ni svojim slavenskim jezikom, kojim će se ponositi svagda i u svakoj zgodi, da govori, a time će pak zaslužiti samo poštovanje.

Sve ono pak što će morati pretrpjeti bude li htjela, da se pokaže vrijedna i svjesna narodnjakinja, neka joj služi samo na daljnji poticaj za ustrajnost. Kroz težine i trpnju izići će na svijetlo jednoga lijepoga novoga dana ponosnog obraza i Istranke, kojima je kao u Istranima sudbina naroda.

Lj—a G.

Trezvenost - nacionalna potreba

Budućnost pripada trezvenima, onima, koji su se odlučili za viši, moralniji i čistiji pogled na svijet, život i način života. Lijepa je budućnost samo onih naroda, koji su trezvena zajednica trezvenih pojedinaca. Robovi strasti, a pogotovo robovi alkohola, u nikojem slučaju ne mogu da budu valjani dionici i činioci narodnog dobra i sreće, a niti narodne slobode u pravom smislu riječi.

I kod nas se u našoj Istri ispoljuje jedna neoporeciva i jako izrazita nacionalna potreba: riješiti se što je prije i radikalnije moguće podavanja uživanju tog najgrdnijeg i najopasnijeg otrova i nesreće pojedinca, obitelji a pogotovo naroda. — Naš se narod odlikuje mnogim lijepim osebinama, darovitošću, bistrinom, radinošću itd., ali moramo s težinom u duši ustanoviti, da naš Istranin nije trezvenjak, što bi mogao i morao da bude.

Koliko se u jednom narodu pije više alkohola, toliko mora on biti nazadniji, toliko se prema tome skraćuju dani njegovog života i smanjuje otporna energija u borbi za život i opstanak. Rezultati jasno govore, da su takvi narodi osudjeni da propadaju, da podlegnu kulturnoj ili imperijalističkoj invaziji trezvenijih. Sve su se borbe naroda i sva teža pitanja riješavala pobjedom onih, koji su bili svijesniji, napredniji i — trezveniji.

A koliko je danas nama Istranima potrebna energija, svježina života, trezvenost pojedinaca, u ovim teškim danima naše nacionalne težnje i borbe za samoodržanje našeg rasnog individualiteta i vrste, borbe za opstanak uopće!? Danas, kada nam je svima dužnost i zadaća upisana u život za život, uložiti sve svoje sile k ostvarenju te naše težnje, k potpunoj pobjedi te naše najsvetije borbe, ne smijemo nikako pustiti s uma, da će jedan od glavnih i najsudbonosnijih poroka i uzroka našem eventualnom neuspjehu biti bez svake dalnje sumnje u najkoruptivnijem i najdestruktivnijem osvetljivom elementu koji smeta napredovanje društva, koji smeta i zaustavlja napredak pojedinca i cijeloga naroda.

Jedna od najvažnijih zadaća naših je izgradjivanje ličnosti počam od samih nas. Moramo, hoćemo li, da pronesemo potpuno i dostojno svoj i nacionalni istarski život, izgraditi, usavršiti svoju specijalnu istarsku ličnost, a tome ćemo djelu pristupiti najljepše, najlakše i s najviše nade u apsolutan i neoporeciv uspjeh, budemo li započeli s ugušivanjem nekojih naših upravo bestijalnih poroka i zala. Ideal našega budućega nastojanja mora bez dalnjega biti osnovni životni zahtjev i potrebu naprednog i kulturnog života Istranina provadjati u stvarnost. Postignuće jednoga jačega i višega stupnja napretka našega čovjeka imat će jaki i neoborivi temelj jedino u svježini duha i tijela, jedino u zdravoj duševnoj i tjelesnoj sposobnosti Istranina, koji je voljan da stupi na stazu, koja vodi k čarovim dvorovima svjetlosti, pravde i istine u životu.

Pijanstvo, kao jedan od najgroznijih i najbestijalnijih elemenata, najviše smeta narodnom napretku uopće, a ne pogoduje niti malo ni našoj borbi sa samoodržanje, za ispoljenje života. — Pijanac, koji nije u stanju da poštuje niti sam sebe, vječni rob najnižih strasti, nije apsolutno nikakav koristan član niti najbliže svoje okoline, svoje obitelji. Nesreća je i sramota. Bez lijepih i korisnih nazora i ideala, bez ponosa i časti, koju je za čašu užitka prodao, ne može prema tome biti niti dostojan činioc najidealnije i najuzvišenije zajednice — naroda, koja treba ljudiju potpunih i idealnih i zdravih. Težnja za saznanjem, za ljepotom života za pijanca ne postoji. Sreća i bolja budućnost naroda za pijanca su glupe smješnosti. Mutno je u njegovoj pijanoj duši i ne zna se što uhvatio led i plijesan. Njegovo tijelo jedna je razvalina i avet — očitovana propast njegova. Boli vidjeti pijanca.

Teško je pak i boli misliti na veliki broj onih pijanaca, koji se zovu Istranima i koji nam svojim udeiovanjem u narodu, koji je na teškom putu iskušenja i prebitog življenja, daju slutnju i bojazan za opadanje i degeneraciju naše rase, koja bi uza sva čisla u bilo kojem smislu mogla ipak da gleda otvorenije budućnosti u lice.

Život ćemo sebi obezbijediti i sačuvati svoju istarsku slavensku individualnost od sistematske i grube invazije onih, kojima smo trn u oku jedino podignuvši se moralno i tjelesno. A od pojedinca se mora započeti. Prije svega i što brže mora se započeti s lijepim nastojanjem oko provadjanja trezvenosti, koja je najpodesnija, najbolja i najaktivnija baza za sve ono što dulje kanimo graditi u tom pojedincu, Istraninu, Slavenu i čovjeku.

Al započeti treba najprije s omladinom. S mladićima, koji su tek došli u život, ali su već počeli i da zapadaju u opojnu primamljivost vina — otrova. Treba očuvati istarskog mladića, dok još nije posvema zabrazdio. Mladi će istarski naraštaj jedino trezven moći biti sposoban, da stvara novo pokoljenje trezvenih, svijesnih i tjelesno zdravih Istrana, koji će biti pravi i izraziti potomci slavenskih djedova, a ne će kao mekušci i slabići utonuti u moru tudjinaca, koji nam napućše zemlju i prijete istrebljenjem. — Omladina mora nastojati oko toga, da ideja trezvenosti bude sačinjavala jedan o važnijih djelova njezine nacionalne svijesti. Život pojedinca mora se udesiti i dovesti u sklad, korisno, trezveno i potpuno sudjelovanje u radu za dobro i napredak naroda i u borbu za samoodržanje i život istarske slavenske rase.

I. M—vić.

DOPISI

IZ RIJEKE.

Nove afere. - Šusmelovo isključenje. - Sudbina - jarac. — Na Snežnik! - Ferragosto.

Već mnogi su rekli, da je Rijeka «città di vita» i «holokausta», ali što se ja sjećam, još nije nigdje napisano, da je ovaj naš grad takodjer i «un vespaio» — a to će reći: osinjak. A Boga mi, i jeste pravi osinjak ova naša Rijeka. I to ne od juče, već onamo od vremena Marije Terezije, a možda još i davno prije.

Ima voda, u koje je dostatno da baciš jedan maleni kamenčić, da se u čas zamute. Tako vam je i s Rijekom: lansirajte vi medju moje poštovane sugradjane kakvo najneznatnije pitanje, koje tangira najneznatnije njihove lokalne intrese — pa da vidite čuda! Sve će se u čas uskomešati, uzvrpoljiti, uzbuniti — i konfuzija je gotova.

Nešto slična dešava se i sada u ovom mom mučeničkom gradu. I sve zbog onih parobrodarskih linija, o kojima sam vam već govorio posljednji put. Kako sam već napomenuo, one dvije naše dike, Nino i Gigante, otišli su u Rim, da svar urede. Bili su kod Farinaccija i kod ministra saobraćaja i trgovine i uspjeli su u toliko, da su se na Rijeku vratili sa sitim vukom i sa kozom cijelom. To će reći: vlada ne će dati liniju Rijeka - Jakin i Rijeka - Mleci nijednomu riječkome parobrodarskom društvu, ali oni, koji te pruge dobiju, morat će se obvezati, da će sve popravke parobroda izvoditi na Rijeci i da će na svojim parobrodima namještate samo riječke mornare.

Moji Riječani vele na ovo: — Da se je ovim riješenjem zasitilo vuka, to jest neriječki kapital — to stoji, ali da je pri tom i koza — to jest Rijeka, ostala cijela — to su priče. Na Rijeci ima toliko Neriječana, da će kod namještanja momčadi oni moji rodjeni ostajat često — na paladi, s nosom uvis. To isto vrijedi i u pogledu popravaka. Rijeci bi bilo pomoženo, vele naši nezadovoljnici, da se je te linij prepustilo riječkom kapitalu, jer samo od toga kapitala ima grad prave koristi — sve su drugo — prćarije.

Toga mišljenja je i «Corriere Adriatico», koji se u svom broju od 10. o. mj. žestoko oborio na vladu zbog ovog, kako on veli, nepravednog riješenja. «Vedetta» veli, da se je pisac članka izrazio na način «irriverente ed offensivo verso il Capo del Governo», a to će reći protiv samoga Mussolinija. U toj istoj «Vedetti» grozi se naš Nino, da će toj novoj formi zanellijalizma, kome je samo stalo do toga, da vrijedja Italiju, odgovoriti — «fascisticamente».

Prva je fašistička strijela već pukla i pogodila dvije druge riječke dike: našega Eduarda Šusmela i Meichsnera. Obojica su isključeni iz fašističke stranke: Eduardo zbog nekih ireverentnih izraza, što da ih je upravio na adresu Mussolina u listu «Corrire Adriatico».

Nebogi Eduardo! Gdje su ona vremena, kad je on pisao Maeterlincku, neka se za Boga zauzme, da ne bi Rijeka pripadla Jugoslaviji! A Maeterlinck odgovarao njemu, Eduardu, da je on s njime i srcem i duhom! Gdje su one debele sveske knjiga, što ih je Eduardo napisao, da dokaže nešto, što se inače ne bi moglo nikako da dokaže! Gdje su one silne konferencije, na kojima mu se pljeskalo i pljeskalo! Sve je otišlo, sve se zaboravilo — der Šusmel hat seine Schuldigkeit gethan — sad može letjeti. I odletio čovjek...

Sic transit gloria mapamundi — rekao bi presvitli Sain...

Inače se Rijeka uvelike znoji. Radnje oko izložbe napreduju. Opće je mišljenje, da ko još

nije vidio nijedne druge izložbe, da će ovaj put ostati — di stucco. Idimo, da vidimo!

I šestgodišnjica d'Annunzijeve «Marće di Ronki» proslavit će se ove godine na vrlo sjajan način i to nesamo na Rijeci, nego čak i na Snežniku. To će biti 12. septembra. Na Snežniku otvorit će se toga dana sklonište, koje će nositi d'Annunzijevo ime. Svečanosti prisustvovat će i prestolonaslednik i sâm Mussolini. Onamo će stići dakako i naš metropolita Sain i ondje će čitati latinsku misu i blagoslov. Ovo će biti prva latinska misa i prvi latinski blagoslov, što se na Snežniku izvršio od vremena Adama i Eve. Svakako vrlo interesantno.

Danas je subota, 15. augusta. Nekad je ovo bio blagdan Majke Božje — takozvana Vela Gospodja. Danas se i to promjenilo: nema više Vele Gospodje, ovo se danas zove: Ferragosto.

Malo prije bila je kod mene Ninetta i ja sam joj na dugo i na široko morao da tumačim, što znači to — Ferragosto. Ja sam joj objasnio, da je to jedna fešta, koja da poljeće još od vremena starih Rimljana. Stari Rimljani, rekoh, slavili su u ovom mjesecu neke svečanosti posvećene jednomu njihovom bogu, koji se zvao Conso, a bio je bog dobrih savjeta. Te svečanosti zvale su se u prvo vrijeme **consuales**, a kad je Rimom zavladao car August, Rimljani, koji su često znali da budu i velike ulizice, promijenili su ime onim svečanostima u **augustales**, dapače su i cijeli ovaj mjesec nazvali august — imenom onoga svoga cesara Augusta. Onda je došlo kršćanstvo. Petnaesti kolovoza posvećen je Majci Božjoj, Veloj Gospodji — no, uza sve to mi moramo sada ovaj dan da zovemo Ferragosto, kako ga zovu svi Italijani iz obzira i dubokog poštovanja prema svojim noničima — Rimljanima.»

Još sam pripovijedio Ninetti, kako se priča, da su jednom na tu staru, rimsku svečanost došle neke Sabinke, a Rimljani, koji su u ono vrijeme već imali svoj grad Rim, ali nisu još imali u njemu žena, navalili su iznenada na one Sabinke i svaki svoju na ramena, pa bjež kući.

A Ninetta meni: — Da su ti Romani pocekali do danaska, ne bi njim bilo za potrebu, da na silu zimu Sabinki: one bi njim same prišle...

Ja nisam na ovo rekao ni dà — ni ne...

Rokac.

IZ ALTURE.

Suša i dalje traje. Ko po ostaloj jadnoj Istri, tako i kod nas groždja je skoro sasvim nestalo, nešto od bolesti, a nešto od nepogodnosti vremena. Dakle sve same jeremijade povećane još ovim tragičnim dogodjajem: U četvrtak navečer, dne 13. t. m., vraćao se iz Pule u Alturu naš seljak Vide Ušić, star 54 godine, otac od petero djece. Vraćajući se putem vozom sa kravama, izgleda, da je Ušić malo više pio, pa je sjedio na običnom mjestu sa visećim nogama. Putem je zaspao. Nedaleko štancije Deghenghi, voz se malo tresnuo, Ušić je izgubio ravnotežu i pao je na zemlju. Nesretnim slučajem jedna mu je hlača ostala prikopčana za jednu kvaku, tako da mu je noga bila na vozu, a tijelo na zemlji. Životinje su i dalje potezale kola po tamnom putu, a Ušića u spomenutom položaju vukle su sve dalje i dalje, dok mu nije teško jedno kolo prešlo preko glave i tako je on našao strašnu, groznu smrt. Sigurno bi životinje bile vukle voz sa jadnim Ušićem možda sve do našeg sela, ali ga je putem dostigla jedna žena izLoborike. Vidjevši ona cijelu stvar, zaustavi voz i proslijedi samo sa kravama u Alturu, da javi slučaj obitelji, oblasti i seljanima. Eto ovim je nesretnim slučajem zaglavio pokojni Ušić, a cijelo je selo, radi ovakvog teškog momenta, do skrajnosti ožalošćeno i duboko potreseno.

IZ TUPLJAKA.

Tko je samo jednom prošao Istrom prije rata pa prodje i sada, vidjet će odmah, da mi strijelovitom brzinom gospodarski propadamo. Da li samo našom krivnjom? Ne ću da branim nas seljake, niti da napadam druge. Neka svak sam sudi!

Prije rata imao je poprečno svaki kmet po 4 goveda. Sada ima po dvoje. Prije imali smo volove i krave, da ih je bilo divota gledati, a sada imamo — mačke.

Godine 1914. bilo je u našoj poreznoj općini 10 konja, a sada nemamo niti jednoga.

Porezi povisili nam se za oko 175%.

Pučanstvo se množi, proizvod zemlje smanjuje, a troškovi povisuju.

Od samog dobra (da ne bi tko mislio od žalosti i zdvojnosti!) idemo marljivo u oštarije, obilno pijemo i — onda zverinski koljemo i ubijamo.

Pa da nam ne ide dobro!

IZ RUKAVCA.

Čitamo u «Vedetti», da su stupovima zagradili cestu, koja preko Tošine vodi na Matulje. To je za to, što se ona cesta nalazi u tako strašnom stanju, da ne može po njoj više ni kočija ni voz.

Mi se bojimo, da će se to jednog dana dogoditi i nama, Rukavčanima, budući da je i naša cesta, što iz Mihotića vodi u Rukavac, postala već gotovo sasvim neprohodiva.

Više puta čitamo u italijanskim novinama, kako je prva i najsvetija dužnost vladinih organa ovuda na granici da uznastoje, držati sve u najljepšem redu. Svi znamo, da su dobre i uredjene ceste najljepša svjedodžba vlade jedne zemlje, pa se upravo čudom čudimo, kako se mogu one, prije tako dobro držane ceste, puštati u ovakovom traljavom stanju. Je li to nemar vlasti ili pak hotomična namjera, da se kazni nas, koji hrvatski mislimo i osjećamo? Ako je po srijedi nemar — zlo je, ako je ono drugo — još je gore. Neka gospoda, kojih se tiče, znadu, da mi Rukavčani nemamo ni kočija ni automobila, pa nam zato ona razlokana, raskopana i propala cesta ne čini velike smetnje. Tko ima od one ceste najviše štete, to su većinom sami Italijani. Treba samo pobrojiti automobile, što kroz dan prodju onom cestom i čuti sve one «Madonne» i druge psovke, što ih italijanski šoferi zvaljuju na adresu onih, koji su krivi, da se ona cesta ne popravlja! A kako da ne kune svijet, kad sluša, kako svaki čas na onom kozjem putu pucaju gume ili se kotači zabijaju u jarke, da ne možeš više da ih izvučeš.

U ovo naše vrijeme svi bi htjeli da budu Rimljani, a zaboravljaju, da stari Rimljani nisu ničemu posvećivali toliko pažnje, koliko upravo cestama. Zato i danas, tko hoće da se podiči slavnim imenom rimskim, mora u prvom redu da pripazi na ceste.

IZ ŠTINJANA KOD PULE

Prošla je i naša ferija (sajam). Stranaca je tom prilikom ove godine bilo razmjerno veoma malo, a tome su uzrokom loše ekonomske prilike. U zadnje je doba doduše bilo nekoliko njih zaposleno na Brionima, ali to je malo trajalo, pa sad smo opet na istom mjestu. Inače ko po cijeloj Puljštini, tako je i kod nas vječna suša. Upravo nepodnosljiva sparina. Kukuruz ima vrlo slabi izgled, a groždje je skoro sasvim uništeno. Bože, kako ćemo sprovesti zimu?

Mi sada nemamo svoga župnika. Dolazi nam svake nedjelje misiti jedan svećenik iz Pule. Razumije se, da on, premda pozna naš jezik, malo ga ili ništa u crkvi upotrebljava. Na pr. na dan ferije sv. evandjelije čitao je hrvatski, a kad je — po običaju — iz oltara govorio, onda je to bilo samo italijanski. I baš mi smo mu zahvalni, da nas opominje, da se čuvamo lihvara i špekulanata prigodom kupovanja, ali uprav to je ono, što većina nas nije dobro razumjela o čemu se radi, pa ga najljepše molimo, da drugom prilikom prozbori i u našem jeziku, ta ne će radi toga — Bože dragi — svijet propasti.

IZ BUZETA.

Nekoji u gradu, koji se tuste i žive od politike, nekako hoće da se pohvale sa svojim uspjehom, da su neka djeca hrvatskog imena igrala te se istakla prigodom zadnje dječje zabave u gradu. Osobito bi htjeli istaknuti malu Savinu Zlatić. Politikantima u gradu naime vrlo bi godilo duši, kad bi se potalijančila koje naše dijete. To nam najbolj svjedoči njihovo hvalisanje sa Savinom Zlatić. Ali mi ćemo i glede te djevojčice reći, da to nije nikakvo junaštvo ni zasluga, pošto joj se otac, bivši učitelj, nalazi u Americi, a majka joj je Italijanka, takova se udala i takova je danas kao majka i žena. Svojim novim imenom Zlatić nije promijenila dušu. Nije dakle nikakvo junaštvo ovo «potalijančenje» male Savine, nit je to zasluga škole. Zadnjih godina nije ni škole, ni učiteljstvo nijedno naše dijete seljačkih roditelja potalijančilo. Na mojoj djeci vidim posve nešto drugo, akoprem pohadjaju ovdje školu. Ako su roditelji djece pametni, ne će ih nitko da otme iz naručaja. Damača kuća je najveća trdnjava, tako i obitelji i selo. Držimo u čistoći svoje kuće i svoja sela, pak se ne bojmo!

IZ MIHOTIĆI KOD RUKAVCA.

U nedjelju 23. ov. mj. priredjuje pripomoćno i poučno društvo «Domoljub» vrtni Koncerat sa glazbom, pjevanjem, tamburanjem, šaloigrom, ribolovom, šaljivom poštom te plesom, u vrtu kod Kinkelovah u Rukavcu. Početak točno u 15 sati po podne

Franina i Jurina

(Va Parize — va jednoj oštarije.)

Fr.: Blažene oči, ke te vide! Kade si bil do sada?

Jur.: Ćeš benj čut. Prej povedi ti mane, kako si pasal ovo vreme, ča me ni bilo?

Fr.: S pričetka bilo mi je mučno. Sâm ovde — za stolom — okole mane ljudi gredu i prihajaju i govore sve ono, ča ja ne razumem. Onputa mi se j' prišostala jedna ženska, napol obučena, i sve mi se smeje i sve mi govori: bon žur! bon žur! bon žur! Ja sam valje razumel, ča bi moglo bit i počel sam se zlamenjavat, a ona udri smet se i povedat nekem, keh je trebe poznavala, pak udri i oni smet se, kako meni. A ča se pak ti smeješ?

Jur.: A ča ću nego smet se! Brižan moj Franino!

Fr.: Kada sam speta ostal sâm, počel sam zdihovat: a lipa moja Istra! Lipo moje malo selo, va kem čovek žive miran prez straha od nikakove napasti!... Ah, oni moj sveti mir! Kamo sam ja ovo zašal!...

Jur.: A si ča pojil?

Fr.: Bil sam lačan i žejan, ma ča ću, kad ne znam niš pitat. Ako ča zabrusim, te mi se speta smet — i tako sam raje mučal. Va to je prišal k mane jedan kamarijer i sve mi neč govori i govori... On govori — a ja ne razumem, on pita, a ja sve mljaskam i mljaskam, a najzada, ča ću — ča ne ču — rekal sam mu hrvatski: Gospodine, oprostite i počekajte, dokle pride moj kumpanj, zač ja vas niš ne razumem... On skoči na to vas vesel i odgovori mi lepo po našu: — Ča? Vi ste morda z Istri? — Sâm, gospodine, sâm, i žal mi je, da nisam i sada tamo. A ki ste pak vi? — Ja sam Poležan, rekal mi je on. Bil sam nekoliko let na Lojde za kogota — a sada sam ovde za kameriera. Čujete? Ja vidim, vi ste lačni? Ča bite rekli, da vam ja napravim jednu maneštru onako po našu domaću, istarsku? — Gospodine, rekal sam mu ja — a ja da bi vas Bog nadahnul! Nego ja imam jednega kumpanja — onega Jurinu od nekadajne «Slogi» — morda ste čuli za njega... — Kako ne? kako ne? rekal je on. A ča ste vi morda Franina? — Na službu gospodine. — Kada je to čul, bil je još veseleji nego prej, i valje je šal va kuhinju, da mi pripravi maneštru.

Jur.: A si naručil za me?

Fr.: Jezero milijun vrazi da sam. Zate se kuha va posebnem kotliće. Ja sam već deštrigiral moj del. Jako dobra maneštra. Da ne znam, otkuda je, prisegal bim, da mi ju je pripravila moja Mare. Ki bi mane bil rekal, da ću ja sred Pariza nać čoveka, ki govori naš zajik i ki ume ovako lepo pripravit našu maneštru.

Jur.: To ti je tako! Ni na svete kutića, kade ne ćeš nać kakovega takovega našega čoveka. Grem ti ja malo prej va jednu barberiju, da ću se obričit i prvi, ki mi se prikaže — bil je jedan Dalmatin. Kako da smo jedan drugemu na nose videli, da smo naši — valje smo počeli govorit hrvatski. Neki Francezi, ki su mi bili bliže, misleli su, da sam Rus, pak s me pitali, kako je tamo — va Rusije. sam njim rekal, da ja Rus nisam, ali poznam dobro oni ljudi i oni kraji, i sam siguran, da ne će pasat ni leto da da će Rusi i Francezi bit speta dobri prijateli, kako su bili i prej. To je potvrd i moj Dalmatin, ki svaki dan brije po ale četiri ministri, pak tako dozna sv ča se po svete dogaja. Njemu da je i ju tros rekal ministar od pošti i telegraf. Moj prijatelju, stvari gredu, da ne mor lepše. Rus ima va Azije posla z Inglezom, a va Evrope drži na oke Nemčina da mu ne bi speta počel ča mešat na Balkane, zač Rusi govore: Balkan je slavenski i slavenski mora i da zostane. A isto, rekal je ministar, govorimo i m Francezi. Nemčina neka drži ruki va žepe, aš ako ne — dobit će po prsteh o nas i od Rusi i od Poljaki, i od Čehi, a t se razume i od Jugoslaveni. I tako s more reć, da je već danaska proti Nemčariji složno celo slavenstvo i vas franceski narod, a to se zna i Amerika.

Fr.: Tega Dalmatina bim i ja otel malo videt.

Jur.: Ćemo poć skupa k njemu. Kada bude slobodan, poć će s nami okole po Parize da nam pokaže, ča merita videt. Najprvo ćemo poć na placu, kade je prej jedno sto i četrdeset let bila jedna strašna tamnica, va ku su franceski kralji zapirali svakega, ki ni otel mislet, kako su oni misleli. Ljudi su leta i leta gutali sve nepravice i sve zlo, dokle se nisu jedan dan štufali, skočili na nogi i najprvo otprli vrata onega pržuna, da moru brižni sužnji poć vanka, a onputa su zeli: neki lopatu neki hrasnicu a neki vili — pak udri po zideh od onega pržuna, dokle ga nisu svega porušili.

Fr.: To je bil početak franceske vele revolucije. Da ni bilo one strašne revolucije, danas bi svi ljudi bili još sužnji, a naši kmeti bi morali plaćat gospoštiji desetini i služit na tlaku i rabotu, kako pravi robovi. Francezi su prvi rekli: svaki čovek ima pravicu, da bude slobodan! Tu velu i zlamenitu besedu čuli su svi narodi va Evrope i nju svi drže i čuvaju još i danas va svojem srce i čuvat će je dokle bude sveta i veka.

Fr.: Ti Francezi su vaistinu jako velik narod.

Jur.: Po pameti i po srcu — največi na svete. Svi ki su danas slobodni, imaju to velo dobro samo njim da zahvale.

Fr.: A kamo ćemo još?

Jur.: Poć ćemo malo i do mesta, kade leži telo cesara Napulijona. Zatim ćemo obać još neka zlamenita mesta, a najzada ćemo i plazit na jedan železni turan, visok tristo metri. Odzgora ćemo moć videt celi Pariz, a moć ćemo i pljunut na sve one, ki te nam zlo.

Fr.: Dobro je to, a sada pogledaj malo onega našega Poležana i vidi ča ti nosi.

Jur.: Ljudi Božji! Ono je celi čabrić maneštri.

Fr.: Strah me je, da će ti još i ono malo bit.

IZ SLUMA.

Našeg vrlog narodnjaka Božić Ivana iz Sluma broj 26 zadesila je ovih dana velika nesreća. Nekakva naime ratna kapsula, (dinamit), šta li, odnese njegovoj ženi ruku i oko a sada se liječi u bolnici. I dijete mu ranjeno No ovo mu nije jedina nesreća. Nedavno mu poginu prasac, te sada nema nijedne glave životinje. Zimus mu umrlo dvoje djece, a sada sam sa četvoro nejake djece pogiba kod kuće, jer je njega opet napala bolest, da ne može ništa raditi ni zaraditi. Hoćete li veće nevolje i nesreće? Zato molimo sve naše ljude dobra srca, da mu priteku novčano u pomoć, da barem može namiriti bolesničke i bolničke troškove, da ne bude prisiljen prodati svoju jadnu kućicu te poći s djecom u prosjake. — Držimo da još imade dobrih ljudi, pak da će se naš nesretni Božić osoviti na svoje noge. Milodare nek se izvoli šiljati na njega u Slumu (Silun Mont'Aquila) Istra.

P O D L I S T A K

BRANISLAV NUŠIĆ:

Politički protivnik

(Nastavak i svršetak).

A bivalo je, tako, pogdekad, da mi uvodni članak podje lepo za rukom. U takvim prilikama natučem obično šešir na oči, pa prodjem kroza sve ulice, gde ima mojih pretplatnika, nalazim se po vas dan tamo, gde vidim gomilicu ljudi; stojim po sat i dva na trgu pa sve ispod oka posmatram: kako li me smatra taj svet; da li mi se divi; da li ko pruža prst na mene?...

Nisam se mešao u politiku, ali jednoga dana zapadnem u zle prilike. Trebalo je, da pišem uvodni članak, i ja metnem ovaj natpis: «Quisque suorum virhorum optimus interpres.» I djavo će me znati, šta mi je bilo tek sam uvrteo u glavu, da se pod takvim natpisom ne može pisati ni o čemu drugom, nego samo o kmetu varoškom. Pokušao sam da odvratim od sebe te pogibaone misli i počinjao sam da pišem o potrebi, da naša varošica ima dve pijace, kao i Beogradjani... Aja! Zar «Quisque suorum...» za pijace? Ovaj natpis pristaje samo za kmeta.

Ono, o kmetu se može mnogo štošta pisati, ali se meni činilo, ne znam ni sam zašto, da se pod takvim natpisom kmet može samo izgrditi i ništa više. To u toliko pre, što sam bio uvrteo u glavu, taj članak da završim uzvikom: «Mač ti je, mač mi je; sablja ti je, sablja mi je!»

I tako, nikako od svoje volje, već prosto pokrenut nekom unutarnjom silom, izgrdim ja kmeta, ni kriva ni dužna, samo zbog latinskog natpisa i zbog onog krvoločnog svršetka.

Jest, ali taj dogadjaj počini čitava čuda u varoši. Ljudi se, prosto, nisu mogli da uzdrže, već su mi, suznih očiju, čestitali na hrabrosti, i kud sam god prošao, pružali su prst na mene.

Toga sam dana tri puna sata odstajao na pijaci, a prošao sam i onim ulicama, gde nisam imao pretplatnika. Obišao sam nekoliko kafana, išao sam i na večernje u crkvu. Gde sam god video, da se skupilo dvoje troje, prošao sam pored njih, i svud su me s divljenjem gledali.

Razume se, bilo ih je, naročito opštinskih činovnika, koji su me i prezrivo pogledali, i ja sam osećao u duši, da sam up privrženike stekao i veliki broj opštinskih protivnika.

I doista, posle toga članka, nije išlo sve tako glatko, kao što beše počelo.

Na dva tri dana posle toga, sedim ja, tako, jedno pretpodne u redakciji i stenjem sastavljajući trgovinu i obrt. Jakov se dosta rano probudio, obukao moje praznične pantalone i otišao nekuda, a ja ostah sam. Stenjem ja tako, stenjem, dok ne čuh da neko ulazi u redakciju jedan pretpodni čovek, čudna izgleda, koraća krupno, čelo mu namršteno a nešto mu se nagućilo pod pazduhom.

Ama prosto, čim je koračio u redakciju, meni se odmah u pameti predstaviše neke batine i neka čuda. Uvuče mi se namah u dušu sumnja, da je to jedan od mojih političkih protivnika, kojega je možda poslao sam kmet i koji će mi sad potražiti računa o onakvu mome pisanju. Okrenuh se levo i desno i, do onog police, koji je služio kao divot, ne spazih bliže nikakvo oružje, kojim bi se mogao braniti.

Kad čudnovati čovek dokoraca do moga stola, a ja skupih noge pod stolicu i očajnički pogledah na vrata, koja mi se u tome trenutku učiniše strašno daleko.

— Dobar dan! — reče nepoznati i sede na jedan svežanj novina.

— Dobar dan! — pisnuh ja, gutajući pljuvačku.

— Jeste li vi urednik ovih novina? — upita me on, ama nekako nabusito.

Meni se steglo grlo, promukoh, pa ono «sam», što ga izgovorih, ispade tako tanko, nejasno, kao da sam ga izgovorio kroz kakvu cevčicu od trske.

U isti mah opazih, kako on izvuče ruku ispod pazuha, gde mu se ono nagućilo, i na meni poče svako parče mesa da dršće.

I — o, užasa! Izvuče ti, brate, on otud — ogroman revolver!... Ja ispustih pero, što sam ga držao u ruci.

— Vidite li ovaj revolver? — odlučno zapita on.

Ja, nesrećnik urednički stvoren, htedoh nešto da mu kažem, ali mi u taj mah se zbu... gornje vilice jedan zub, što mi se godinu dana ljuljao.

— Kako vam se dopada ovaj revolver? — grmnu nesrećnik i prinese mi revolver do nosa.

Ja drekuh promuklim glasom i, kakva se snaga stvori u meni u taj trenut, ne znam, tek skočih preko sanduka, probih prozor, isekoh se sav o staklo, pa, gologlav, nagoh kroz ulicu, šapćući ne znam ni sam, rastrojen svoga pretprošlog članka... Stadi

IZ OPATIJE.

† Antonija udova Fiamin.

Narodnu i prijateljsku porodicu g. docenta dr.a A. Grgurine, koji je svojim iznačašćima na polju medicine proslavio sebe i naš kraj, zadesio je težak udarac. U ponedjeljak, dne 10. o. mj. sklopila je za navijek svoje oči dobra gospodja Tonca, majka doktorove supruge i sestra našega staroga i vrloga narodnjaka i kapetana g. Andra Peršića.

Pokojnica bila je supruga pok. kapetana Benedikta Fiamina, koji u preporodu ove naše općine ima časno mjesto, tako da naši i danas još čuvaju o njom najljepšu uspomenu. Takovu uspomenu ostavlja za sobom i pokojna gospodja Tonca, što se vidjelo i u dan sprovoda.

Cijenjenim obiteljima dr.a Grgurine i kapetana Peršića naše najiskrenije saučešće, a dobroj pokojnici neka je laka naša domaća gruda.

IZ LINDARŠTINE.

Lijepi su naši krajevi i plodni. Kad se iz Pazina i pazinske kotline popneš na naš brdoviti Lindar, okolo sve do Gračišća, Milotić Brega i do Žminja ravan je, što je krase rasijana mnoga sela, pak vinogradi, njive, polja, sjenokoše i šume. Sve je obrašteno, a narod je vrijedan, radin i marljiv. I ove godine smo svi ovuda naokolo trsili se da što bolje obradimo svoja polja i vinograde. Lijepo je sve ispočetka išlo, ali odmah se pojavila bolest na lozama, koja nisu bila pravodobno škropljena polovicom maja. Mi smo se sada svojom škodom naučili, da valja već zarana, kad loze pošinu 10—15 cm duge izdanke (mladice) početi škropiti. Ali ipak ne bi bila peronospora jako pokvarila naše vinograde, ali tu i tamo potukla tuča vinograde, a naškodila turkinji i drugom u polju i vrtovima. Tko nije škropio zarana i koga pohodila ledena tuča — taj ne će trgati grožđja. Tko je naprotiv škropio pred Uzašćem, a nije ga posjetila neprijateljica tuča — taj će ipak nešto vina prirediti, a to želimo i potrebujemo, jer će vino biti skupo, a novac silno vam rabi.

IZ STRANE KOD BUZETA.

Na dan sv. Roka imali smo ovdje malu svečanost. Nabavili smo kip Sv. Roka, koji je bio u našoj crkvici blagoslovljen. Ovo je jedna za nas novost, a druga bi bila ta, da se držala procesija iz grada do nas za prvi put. Još je jedna novost: da su bili u procesiji tri oružnika službeno odjevena, te tim pokazali — svoju pobožnost. Četvrta novost bila je, da se na procesiji pjevale litanije latinski proti starom običaju. Napokon ćemo dodati, da ni ova crkvena svečanost nije prošla bez plesa, a možda ni bez grijeha. A plesalo se dan prije, na blagdan Majke Božje, u bivšem Narodnom domu ispod Buzeta. Vero, ni pametno ki je plesal, nit je pametan ki dava dozvole plesa u te dane.

Politički pregled

Svečana proslava 1000-godišnjice hrvatskog kraljevstva u Jugoslaviji

Ovih dana bila je Jugoslavija u svečanom ruhu. Malne po svim većim hrvatskim mjestima vršila se proslava 1000-godišnjice hrvatskog kraljevstva. Najdivnija proslava vršila se prošle nedjelje u Zagrebu. Evo nekoliko podataka o poteku same svečanosti:

Subotnja sokolska povorka u Zagrebu.

U subotu je osvanuo krasan dan. Već rano ujutro kretale su iskićenim ulicama povorke sokola i sokolica prema sletištu na Koturaškoj cesti, jer se ondje držao pokus vježbi. Igralište «Gradjanskog», koje je bilo velikim troškom udešeno za sletište, je pogotovo oživjelo, kad se približilo vrijeme za povorku, koja je imala krenuti na Jelačićev trg. Već prije 10 sati slegla se na svim ulicama, kuda je imala proći povorka, neizmjerna masa domaćeg i stranog općinstva. Pogotovo je ta masa bila gusta na Jelačićevom trgu i na Zrinjevcu, a osobito pred Hrv. Seljačkim Domom, gdje su se nalazili predstavnici vlade i g. Stjepan Radić. Kako je sunce bilo jako, a povorka je zakasnila, publika je postala nestrpljiva. A kad se povorka pojavila, bila je čitavim putem pozdravljana urnebesnim klicanjem i pljeskom. Slika je bila zaista lijepa. S obiju strana ulica gusti redovi šarolikog općinstva, koje kliče, plješće, maše rupčićima. Prozori svih kuća prepuni. Sve kuće i gotovo svi prozori iskićeni. Sredinom ulice ide vrlo slikovita povorka, koja traje gotovo jedan sat. Glazbe neprestano sviraju. Najvećom pažnjom promatralo se seljake i seljakinje u njihovim lijepim i raznovrsnim narodnim nošnjama. Čitava je povorka bila ogromna, veličanstvena. Na sjevernoj strani Jelačićevog trga, na iskićenoj tribini, čekali su na dolazak povorke predstavnici grada, vlade i vojske. Kad je povorka stigla na Jelačićev trg, prošla je mimo tribine i pozdravila sokolsko starješinstvo i skupljene odličnike. Kad su sokoli stali i poredali se, oslovio ih zanosnim govorom starješina Hrv. Sokol. Saveza, g. Lacko Križ. Odgovorio je gradski načelnik g. Heinzel.

Svečani banket.

Povorka je oko pola 2 krenula na Wilsonov trg, a Starješinstvo Hrv. Sok. Saveza je zatim u Gradskom podrumu priredilo svečani banket, kojem je sudjelovalo oko 300 uzvanika. Uz ostale odličnike, prisutni su bili i članovi vlade. Domaćin g. Lacko Križ je prije svega kratkom zdravicom pozdravio Nj. V. kralja. Zatim je pozdravio članove vlade, a zahvalio mu se ministar dr. Ninčić.

Govori s balkona Seljačkog Doma.

Dok je povorka prolazila zagrebačkim ulicama u Seljačkom Domu (Pripićeva palača) bilo je vrlo živo. Kad je već povorka prošla kraj doma, veliko mnoštvo, koje je u najvećem broju stajalo pred palačom i prije, počelo je klicati Radiću i sporazumu. Kad klicanje nije prestajalo, podigao je Stjepan Radić ruku za znak mira i masa se još više stisne ispod balkona. «Braćo! — počne g. Stjepan Radić — Kliknimo složno i oduševljeno: Živila Srbija! Živila naša braća Srbi! (Živili!) Svjetlost sokolstva, braćo, zapalili su Česi i ta je svjetlost povela češki narod kroz sva iskušenja. Zadaća je i našega sokolstva da ulije u srca sviju, da je naša zajednička domovina mila, sveta i nepobjediva. Ovo je zbor naše narodne organizacije, manifestacija naše ljubavi i bratstva. Teški su dani zauvjek prošli. Djelo sporazuma je veliko djelo narodne svijesti i političke mudrosti. Mi smo mnogo suza prolili, pa prolimo i sada suze radosnice, jer suze više spajaju nego krv. Zato ja, braćo, hoću da pozdravim čovjeka koji dolazi ne sa prestolja, nego iz naroda... (Oduševljeno klicanje: Živio kralj) čovjeka, koji dolazi ne da imponira, nego da s nama saradjuje, dolazi da kao plivač zaroni u ljubavi zagrijano more hrvatskoga naroda. Živio kralj Aleksandar, narodni kralj Srba, Hrvata i Slovenaca!» (Nastaje klicanje, što je potrajalo zaglušno nekoliko minuta).

Kad su se medju poklicima kralju, Radiću i sporazumu stali miješati poklici «Živio Ninčić!» dr. Ninčić je nagovoren po okolini takodjer izrekao kratak govor i počeo: «Draga braćo Hrvati i sestre Hrvatice! Veliki su ovo dani kad Hrvati uz Srbe proslavljuju uspomenu kralja Tomislava u zajedničkog domovini, pod zajednički kraljem. Bog nam je dao mušku mišicu i ostavio nam, da mi sami čuvamo svoju zemlju i stvaramo sebi sreću. Možemo zato punim srcem osjetiti kakova nas sjajna budućnost čeka. Ja se stoga klanjam uspomeni kralja Tomislava i kličem: «Živio naš zajednički kralj Aleksandar, nasljednik Tomislava i Dušana!»

Masa je ponovno stala klicati i mahati rupcima i šeširima. Nakon njega je kratko govorio i ministar unutrašnjih djela Maksimović rekavši, da ovo klicanje ljubavi, bratstvu i slozi pokazuje najbolje put kojim se mora ići. Taj put ne može da se mijenja, jer je to pravi put. Naše duše su se susrele da se više nikada ne rastaju. Živili braćo Hrvati! Na poziv g. Radića mnoštvo je zapjevalo «Lijepu našu». Nakon toga su ministri otišli na ručak vel. županu g. Trešćecu.

Doček Nj. Vel. kralja i kraljice.

Već oko 2 sata počeo se skupljati svijet pred državnim kolodvorom, znajući, da će u pola 4 stići u Zagreb kralj i kraljica. U 3 sata bila je na peronu postavljena počasna četa 35. pješad. puka pod zapovjedništvom kapetana Ilića. Nešto kasnije prispjela je i počasna četa Sokola pod vodstvom g. Hanuša. Pored njih, a pred dvorskom čekaonicom, stajali su predstavnici civilnih i vojnih vlasti. Skupljeni su bili gg. ministri Ninčić, Krajač, Maksimović, Superina, Pavle Radić i Nikić, g. Stjepan Radić sa nekoliko narodnih poslanika, gradonačelnik sa podnačelnikom i oko 30 gradskih zastupnika, biskup dr. Premuž, veliki župan Trešćec sa svim šefovima ureda, predsjednik stola sedmorice dr. Badaj, državni nadodvjetnik dr. Aleksander, predsjednik akademije dr. Manojlović, predsjednik trgovačko-obrtničke komore g. Vladimir Arko, rektori svih zagrebačkih visokih škola itd. Sa strane vojske bili su armijski komandant general Matić, general Srećković, komandanti mjesta pukovnik Jemrić i još nekoliko časnika. Lijevo od ovih predstavnika smjestilo se je hrvatsko seljačko pjevačko društvo «Podgorac» iz Gračana u narodnoj nošnji.

Nešto iza četvrt na 4. prispjela je izvidnica tačno u pola 4 ušao je u stanicu dvorski voz. Na prozoru predzadnjeg vagona pokazao se kralj i kraljica. Pozdravljeni su bili burnim klicanjem: Živjeli! Prvi izišao je iz vagona general Hadžić i pružio ruku kraljici Mariji, da izidje. Kraljica u bijeloj haljini i crnom svilenom mantlu, posve jednostavno odjevena, a kralj u generalskoj uniformi izišao je poslije nje. (Burni: Živio kralj! Živila kraljica).

Prvi je prišao kralju armijski komandant general Matić, i u njegovoj pratnji izvršio je kralj, smotru obih četa Sokola i vojske. Obje je pozdravio sa: «Pomoz Bog junaci!», našto su mu odgovorili: «Bog Ti pomogao!» Za cijelo vrijeme glazbe su svirale državnu himnu.

Poslije završene smotre pošao je kralj prema predstavnicima civilnih vlasti.

Tu je gradonačelnik g. Heinzel pozdravio kralja, našto mu je ovaj dao ovaj odgovor:

«Gospodine načelniče! Kraljica i ja zahvaljujemo Vam se na pozdravu, koji ste nam učinili. Radujemo se, što ćemo provesti nekoliko časova ovdje u Zagrebu u vremenu, kada se svako hrvatsko srce sa ponosom sjeća svoje slavne hiljadugodišnje prošlosti. Želio sam, da lično dodjem da zajedno sa stanovnicima vašega grada podijelim njihovu radost kao Njihov Kralj. Molim Vas, g. načelniče, da budete tumač naših najtoplijih osjećaja.»

Sokolska glazba odsvirala je «Lijepu našu...»

G. Heinzel predstavio je kralju starješinstvo Sokola, gradske zastupnike i ostale predstavnike. Kralj se je sa svima rukovao, a sa Stjepanom Radićom zadržao se kratko vrijeme u razgovoru. Zato vrijeme pjevalo je pjevačko društvo «Podgorac» Novakovu «Hrvatskoj».

Kralj je zborovodji i svima pjevačima čestitao na lijepom pjevanju i interesirao se za njihovu narodnu nošnju. Preporučio im je, da je čuvaju kao prekrasan narodni ukras.

Nakon razgovora sa seljacima, kralj je prišao kraljici i u taj čas uskliknuo je g. Stjepan Radić: «Živio kralj Aleksandar, zvijezda Doma Karagjorgjevog!» Svi prisutni su počeli burno klicati: Živio!

Kraljevski par je pošao prema dvorskoj čekaonici. Pred ulazom pozdravila ih je kćerka ministra g. Pavla Radića pjesmicom, koju je za ovu zgodu spjevao sam Stjepan Radić. Kad su se kralj i kraljica pojavili na izlazu iz kolodvora, nastalo je burno klicanje mase kralju i kraljici.

Kralj i kraljica na sletištu.

Već rano po podne kretale su nepregledne povorke gradjanstva iz svih strana grada prema sletištu na Koturaškoj cesti. Izgledalo je, kao da čitav grad Zagreb i njegova okolica sele na jedno mjesto. Pred sletištem bila je neopisiva stiska i gužva. Kretanje kola i automobila je bilo ondje nemoguće. Svi su se žurili i gurali, samo da mogu vidjeti kralja i kraljicu. Oni, koji nisu više mogli na sletište, držali su se njegove blizine, da vide, kad će unići kralj i kraljica. Već u pol 4 po podne, sletište je bilo prepuno, pružajući prizor mase od 50.000 ljudi. Navala na ulazima u sletište je neko vrijeme bilo takovo, da je bila nemoguća ikakva kontrola. Nemoguća je bila kontrola i glede mjesta na samom sletištu, jer niko nije mogao da zaustavi ogromnu masu ljudstva, koja je silom prodirala unutra, težeći da bude što bliže kralj. tribini. Najednoć uleti u sletište sokolska konjica, držaći se zapadnih tribina, a zatim se pojave automobili. U prvom automobilu ukaže se Nj. Vel. kralj i kraljica, a sve ono golemo mnoštvo općinstva udari u zanosno klicanje. Ali to nije bilo dovoljno, već je općinstvo sa svih strana počelo prodirati prema kralju i kraljici, napuštajući svoja mjesta na tribinama, da ih vidi iz bližeg. Zbog održanja reda na sletištu, pokušalo se ovo općinstvo natrag potisnuti, ali je to bilo nemoguće. Tek kad je vidjelo iz bliza kraljevski par i dovoljno se naklicalo, dalo se općistvo skloniti, da se vrati na svoja mjesta. Kralj i kraljica uspeli se na počasnu tribinu, a oko njih sabrali su se članovi vlade, g. Stj. Radić, veliki župan dr. Trešćec, gradski načelnik Heinzel, generalitet, predstavnici stranih država i dr. Klicanje kralju i kraljici nije prestajalo. Vidjelo se, da su kralj i kraljica ugodno primili oduševljenje ovako ogromne mase gradjanstva.

Medjutim, na igralištu je zavladala zabrinutost zbog vremena. Nastao je strah, da će kiša pokvariti sve to lijepo narodno slavlje. Nebo se na sjevernoj strani jako zamračilo, počeo je duvati vjetar, i doskora je čitavo nebo bilo prekriveno crnim oblacima, preko kojih su sijevale munje. Hladni, vlažni vjetar bio je sve žešći. Uz jaki vjetar udari i jaka kiša. Sokoli su se neko vrijeme održali na vježbalištu, ali, jer je udario silan pljusak, morali su skloniti se. Nagnali je u bijeg sva publika sa stajaćih mjesta i tribina. U sveopćem bijegu i metežu, raštrkala se sa vježbališta sva ona golema masa Sokolova i gledacca, ne znajući, gdje bi našli skloništa pred mlazovima vode, koji su curili s neba. Čim se malo stišalo nevrijeme, počela se preostala publika vraćati i skupljati pred počasnom ložom, te opet klicati Nj. Vel. kralju i kraljici. Kralj se zadržao na sletištu do 4.45. čekajući dok prestane jaka kiša, a za čitavo to vrijeme bio je neprestano aklamiran. Oduševljenje je bilo tako veliko, da su ljudi, žene i djeca, stajali u vodi preko gležina i na jakoj kiši, te sa velikim elanom klicali kralju i kraljici, a zatim Radiću, sporazumu itd.

Zakuska.

Zbog velikoga nevremena Njihova Veličanstva ostavila su igralište «Gradjanskoga» jedan sat prije nego li je bilo predvidjeno po programu. Zakuska u gradskoj kući bila je odredjena za 6 sati po podne, pa je radi toga gradonačelnik naredio pripremu za 5 sati.

Odlazak kralja i kraljice iz Zagreba.

10 minuta prije kralja i kraljice ostavili su gradsku kuću članovi vlade sa velikim županom i odvezli se na stanicu. Iako je izmedju 6 i 7 sati još uvijek lako rominjala kiša, bilo je mnogo općinstva po svim ulicama, a jednako i na samom Katarinskom trgu sakupilo se mnoštvo svijeta, koje je čekalo da opet vidi kralja i kraljicu. Medju sakupljenima bilo je i mnogo seljaka sa zastavama iz najbliže zagrebačke okolice. Publika, koja je stajala po vežama i suhim mjestima pločnika odmah je nagrnula na pločnike znajući, da će doskora nakon automobila ministara krenuti i kraljevski par. Seljaci su pozdravili Njihova Veličan. odmah kod izlaza iz palače sa poklicima: «Živio seljački kralj! Živila kraljica!» Što je kraljevski auto dolazio dalje od Mesničke ulice Ilicom spram Jelačićevog trga, to je klicanje i oduševljenje bilo silnije i brojnije. Klicanje prelijevalo se kao šum vjetra duž uličnih pločnika, a mnogi su neko vrijeme trčali upored sa automobilom. Na stanici čekali su članovi vlade gg. Ninčić, Maksimović, Superina i g. Heinzl, starješinstvo Sokola, g. Stjepan Radić sa ministrom Pavlom Radićem, te drugi predstavnici vojnih i civilnih vlasti. Jednako je na peronu bila postirana počasna četa 35. puka sa muzikom. Odmah po dolasku kralj je primio prijavak komandanta čete uz svirku narodne himne. Zato vrijeme je kraljica čekala pred vagonom sa generalom Hadžićem opkoljena i pozdravljena klicanjem mnoštva. Nakon svršenog vojnog prijavka kralj se je rukovao sa generalom Matićem i gradonačelnikom, a konačno sa g. Stjepanom Radićem. U vagon prvi je ušao kralj, a za njim kraljica. Kad je voz već kretao stajao je kraljevski par na vratima i odzdravljao. Štropot lokomotive zamurao je u poklicima i domala nestao.

Zaključak slavlja.

Kad se je g. Stjepan Radić sa ministrom Pavlom Radićem vratio sa stanice u Seljački Dom, bilo se tamo već sakupilo veliko mnoštvo ljudi, koji su još neprestano pridolazili i stali ponovno manifestirati. Na to su Stj. i Pavle Radić sa balkona progovorili sakupljenoj masi nekoliko biranih i patriotskih riječi, našto je član glavnog odbora Dobrinić pozvao prisutne, da se mirno razidju.

* * *

Kako iz tog izvještaja vidimo, u nedjelju je hrvatski dio jugoslovenskog naroda čisto i bistro pokazao pred cijelim svijetom, da njegova glavna težnja ide samo za tim, da Jugoslavija bude jaka, napredna i sretna država, za koju je pripravan da radi, živi i pada.

U predvečerje otvorenja 6. konferencije Lige Narodâ

7. septembra otvorit će se VI. konferencija Lige Narodâ. Na toj će se konferenciji najprije izabrati predsjednik (koji će ovaj put biti predstavnik jedne vanevropske države), zatim će biti izabrano 6 sekcija, i to za konstitucijonalna, za budžetsko-finansijska, politička, socijalna i opća pitanja, za tehničku organizaciju Lige Narodâ i za razoružanje. Poslije toga će se raspravljati o onim pitanjima, koja su ostala neriješena, a naročito amandmani, koji se odnose na pojedine članove pakta Lige Narodâ. Ovdje je naročito važan predlog o izmjeni člana 16. pakta, koji govori o uzajamnim obvezama pojedinih država u slučaju oružane intervencije izmedju pojedinih država, bilo članica ili nečlanica Lige Narodâ. Govorit će se i o pacifističkim naporima Lige Narodâ, pa će biti predloženo, da se u svakoj zemlji u školama i na univerzitetu drže predavanja o radu Lige Narodâ i o njegovom cilju. Bit će govora i o municipalitetu (savez svih gradova), koji bi se imao postići bližom kolaboracijom, priredjivanjem izložbi i sprovodjenjem komunalne politike. Zatim bi se govorilo o načinu suzbijanja epidemičkih bolesti. Pročitat će se referat komesara Lige Narodâ o Austriji i Madžarskoj. U tome referatu će komesar Zimmermann iznijeti, kako su prilike u Austriji povoljne, pa izgleda da će se Austriji povodom toga ukinuti budžetska kontrola. Što se tiče Madžarske, iako je ona u početku ostvarila suficit u svojem budžetu, u njega je potajno unijela sume za nabavku ratnoga materijala i povećanje vojske, pa se zato budžetska kontrola ne će skinuti. Naročita će se pažnja posvetiti gospodarskim pitanjima u vezi sa skidanjem prevelikih carinskih stavova, zatim suzbijanje korupcije, suzbijanjem lažnih carinskih deklaracija, a raspravljat će se i o saobraćaju i željezničkim prilikama. Pitanje ulaska Njemačke i Turske u Ligu Narodâ ne će doći na dnevni red, a pogotovo ne pitanje Njemačke.

Italiju zastupat će na toj konferenciji malne svi prošlogodišnji delegati, a Jugoslaviju ova gospoda: Ministar inostranih dela dr. Momčilo Ninčić (kao šef delegacije), Stjepan Radić, dr. Laza Marković, Milutin Jovanović i dr. Vasa Jovanović. Kao eksperti jugoslovenske delegacije bit će bivši narodni poslanik g. dr. Juraj Krnjević, bivši pomoćnik ministra saobraćaja g. Branislav Avramović i jugoslovenski generalni konzul u Trstu, g. Dušan Stepanović.

malo, od Doboja Mujo, i mi konja za trku imamo!»

U tom očajnom trenutku ja spazih firmu svoga komšije Joce Bočarskog i pade mi na pamet njegova smrtonosna tambura te banuh u njegov dućan, derući se kao preklano jare:

— Ubijstvo!.. Politički protivnik.... Jaoj, kuku i lele!

Joca Bočarski se trže, te poseče brijačicom jednoga mirnoga gradjanina, koga je brijao i koji se nije mešao u politiku, te mi još i sad žao, što je taj čovek stradao na praboga.

— Gde je? Ko je? Šta je? — razvika se iz svega glasa Joca i otrča, te skide sa zida tamburu, a onaj mirni gradjani, zaprepašćen, pobeže i naže niz čaršiju, onako ubradjen peškirom oko vrata i još nasapunjen.

— Idi, idi, drži vrata od redakcije, da ne pobegne, dok ja dovedem pandure! — rekoh mu i istrčah napolje i počeh da jurim onako gologlav i sav krvav isečen od stakladi.

Kad sam se vratio s pandurima i s hiljadu dečurlije i sveta, Joca je stajao na vratima redakcije i podupr'o ih ledjima, a njegov kalfa, Steva Danin, uzeo široku dasku, što se na njoj mesi, pa njom zatvorio razvaljen prozor i podupr'o čvrsto ledjima.

Panduri zastadoše za jedan trenutak, kao ne bi li malo pribrali hrabrost; zatim se pogledaše značajno medju sobom i najzad Vuča pandur, sa raščešljanim brkovima, koji se uvek hvalio, da je bio hajduk i da je opljačkao dve državne deližance, te radi toga uživao naročito poštovanje u gradjanstvu, diže svoju golemu batinu i viknu značajno: «Pst!»

Svi umukoše.

Vuča još jednom diže batinu i reče još jedno značajnije «Pst!», a zatim komandova:

— Puštaj!

Joca Bočarski skoči od vrata i panduri, nutkajući se iz učtivosti, ko će prvi ući, udjoše polako unutra, a za njima nagrnu svet.

Politički protivnik sedeo je mirno za stolom, a na stolu stajaše onaj zlokobni revolver.

Trajalo je vrlo dugo, dok smo se objasnili. Stvar je, medjutim, bila neobično prosta. Taj čovek nije bio nikak politički protivnik, nego trgovački agent, koji je prodavao revolvere, pa došao k meni, da ih oglasi, i hteo da me zapita kako mi se dopadaju. Što sam ja to pogrešno razumeo, greh mi na dušu!

Kako tako, ali tek od toga doba ja nikad više nisam upotrebio natpis: «Quisque suorum verborum...» i omrzao sam, uopšte, latinski jezik.

Domaće novosti

«Smilujte se našoj jadnoj sirotinji!»

Piše nam prijatelj iz srednje Istre: — Poštovano uredništvo! U članku pod gornjim naslovom u broju 32. «I. R.» opisujete, kako nam je propalo grožđje itd.

Da bi samo to! Ali ove godine napala je peronospora i lišće i stabljike krumpira. Gomolji (krumpiri) napadnutih stabljika budu obično lijepi i izgledaju zdravi kada ih se iskopa. Ali, ako ne sagnjiju u zemlji, a ono *sigurno sagnjiju kroz zimu u konobi.*

Mnogima ne će ostati krumpira ni za sjeme, a kamo li za hranu. A kako da živi sirota seljak bez krumpira? Čim ćemo se hraniti? Kamo ćemo na zaradu?

Buduće zime čeka nas nesamo gospodarska bijeda, nego naprosto strašna glad, a zbog gladi i bolesti možda i smrt.

Hoće li nam se pomoći? Ili će se možda čekati da izginemo? — M.

Našim prijateljima na znanje.

Početkom prošle sedmice otputili su se g. Matko Crljenica i direktor našega lista, gosp. Ivan Stari, u važnom gospodarskom poslu u Veneciju. Putem im se dogodila jedna nesreća, kod koje su obojica nastradali. Posljedica toga bila je, da su obojica morala u bolnicu.

Svakako žalostan dogadjaj. Ali ipak «P. Pr.» nije mogao ni tu zgodu da prepusti, a da ne ponovno napadne i jednog i drugog. A čemu da se neutemelje napada i one naše ljude u njihovoj nesreći? Val'da zato, da im bude rana veća? Zbilja žalosno. Što takova se može da očekuje samo od pokvarenih ljudi, koji nemaju nikakvih bratskih osjećaja i samilosti!

Medjutim netom se g. Stari malko oporavi, on će se i na ove najnovije napadaje da osvrne. Odgovorit će samo jedamput i to posve kratko i jezgrovito, bez demagoškog zavijanja i laži, a zatim se ne će više osvrtati na napadaje, jer je uvjeren, da naš narod ne bi imao od toga nikakve koristi. G. Stari se uvijek držao daleko od prepira i mržnje, a tako će i unaprijed, tim više, kad se zna, da on nije odvisan od nijednog italijanskog biskupa.

Koliko stoji putovanje u Ameriku.

Generalni Iseljenički Komesariat uspostavio je nove cijene za putovanje u Ameriku, koje će morati sva parobrodarska društva nametnuti putnicima.

Nove cijene za putovanje u Ameriku jesu: 1500 do 2050 L za Sjedinjene države (Stati Uniti); od 1650 do 2350 L za Braziliju; od 1700 do 2400 za Platu i od 1900 do 2500 za u unutrašnjost Amerike.

Tko otpotuje u Ameriku iz bilokoje italijanske luke iz starih pokrajina plaća 150 lira manje, nego li ako se ukrca u Trstu.

Pred likvidacijom penzija.

Ufficio Amministrativo della Bose Navale isposlovao je za 77 bivših radnika puljskog arsenala definitivne penzije i to na temelju a.-u. zakona. Kako nam javljaju iz Pule, te penzije bit će doskora likvidirane.

Svi oni bivši radnici puljskog arsenala, koji ne uživaju penzije na temelju a.-u. zakona, a misle da im pripada, neka se osobno obrate na Ufficio Matricola v Puli, gdje će dobiti potrebna razjašnjenja.

Budući da radnici puljskog arsenala često puta direktno šalju molbe za penzije na kr. Ministarstvo mornarice, javljamo, da je to velika pogrješka. Tko hoće da dobije penziju radi svojeg službovanja kod arsenala, treba da se najprije osobno obrati na Ufficio Matricola u Puli, jer u protivnom slučaju njegova molba ne može imati onog uspjeha, kojeg bi inače mogla da ima.

Svega po malo

Pijanac u grobnici.

U Bologni se desio jedan vrlo interesantan slučaj. Antonio Buldrini, htijući da svečano provede nedjelju, tako se opio, da više nije bio pri svijesti. Kad se vraćao kući svrnuo se u groblje i ušao u jednu pripravljenu grobnicu i legao. U jutro neke su žene posjetile groblje i veliko je bilo njihovo zaprepaštenje kad su vidjele, gdje se jedan čovjek položen u grobnici sa kitom cvijeća na prsima miče. Žene su kriknule i dozvale grobara, koji je pomoću policajaca konstatovao, da tobožnji mrtvac diše. Kad su ga izvukli vani i prenjeli na policiju, trebalo je čitava dva sata dok su ga priveli razumu i svijesti. Tek onda uspjelo im je da doznaju, kako se je on srušio u mrtvačku jamu.

Čudnovata ostavština.

Amerikanci i Amerikanke čudnovata su čeljad. Nedavno je umrla u Chicagu (čitaj: Šikagu) neka bogata milijunarka, koja je ostavila 100.000 dolara, palaču na 12 spratova i mnogo drugog imanja svome psu i svojim papigama. Sudovi su bili u muci, kako da uvedu u posjed te neobične baštinike. Najzad su došli na zgodnu misao, da čitavu imovinu izruče družtvu za zaštitu životinja i da ono uredi zaklonište i bolnicu, gdje će se sklanjati iznemogle i bolesne životinje.

Koliko pojede i popije Zagreb?

Vrlo mnogo. Na zagrebačkoj gradskoj klaonici ubiveno je godine 1924. ukupno 133.373 glave blaga, i to: 60.829 svinja, 44.435 telića, 18.690 volova i krava, 7808 glava stoke sitnoga zuba i 1311 konja. Osim toga je uvezeno svježeg mesa i slanine 200.000 kg. a sušenog 965.250 kg. — Popilo se: 79.500 hl vina, 41.000 hl piva, 589 hl raznih likera i 22.375 boca šampanjca.

Izvor nafte u plamenu.

Prilikom bušenja novog izvora nafte u okolini Ploešta, desio se jedan nesretan slučaj. Sprava za bušenje je udarila u jedan kamen, uslijed čega je odskočila iskra i zapalila naftu u već izbušenoj rupi. Nastala je ogromna eksplozija. Na površinu je izbio jaki plamen goreće nafte. Plameni su bili tako veliki, da su se mogli vidjeti čak na udaljenost od 100 km pa i u samom Bukareštu! Svakako gašenje bilo je bezuspješno, pošto se uslijed velike velike vrućine ljudi nisu mogli da približe izvoru. U okolini od 200 m bilo je sve uslijed žara popaljeno. Jedan radnik je živ izgorio. U nekoliko okolnih sela napustili su seljaci svoja ognjišta, pošto je prijetila opasnost, da će se vatra proširiti i na susjedne izvore. Pošto se nije moglo ni pomišljati na gašenje gorećeg izvora, to se akcija ograničila samo na lokalizaciju požara. Vlasti nisu znale šta da poduzmu, te su počele iz topova pucati u goreću jamu, misleći, da će time izbušeni otvor zapušiti. Rezultat je medjutim bio sasvim protivan. Nastalo je još nekoliko novih eksplozija, a vatra je dobila još veći opseg. Šteta iznosi nekoliko desetaka milijuna.

Industrijska poduzeća u Jugoslaviji.

Koncem prošle godine bilo je u Jugoslaviji 8146 industrijskih poduzeća, koja obradjuju 25 različitih obrtnih grana. Kod svih tih poduzeća bilo je 7297 slučajeva naesreća, od kojih 144 smrtna. U štrajkovima je 5155 radnika izgubilo 622.914 radnih sati, što je iznosilo blizu 4 milijuna Dinara izgubljenih.

33 dana bez jela.

Javlja se iz Chicaga, da je na tamošnjem fizijološkom institutu postignut rekord u gladovanju. Privatni docent filozofije Hoezel postio je puna 33 dana. Poslije ovog dobrovoljnog gladovanja održao je predavanje o svojim opažanjima za vrijeme posta. Prva dva dana osjećao se posve normalno. Izmedju trećeg i sedmog dana osjećao je teškoće u hodu, a poslije sedmog dana nastupila je opća slabost. Jako osjećanje gladi osjetio je tek u trećoj nedjelji. Poslijednjih dana posta nije mogao spavati od jakih boli uslijed stezanja želučanih muskula. Glavobolje nije imao, a opazio je da uzimanje vruće vode ublažuje glad.

Kuharica, koja baštini pola milijuna dolara.

Kuharica Ana Horvat, koja je služila u jednoj gradjanskoj obitelji u Budimpešti, obavještena je nedavno telegrafskim putem, da je njen bogati stric, koji je nedavno umro u Sjedinjenim državama, namjenio svu svoju baštinu u vrijednosti od pola milijuna dolara. Ona je uprkos toga ostala uslužbi i dalje kao kuharica, jer nije vjerovala ni službenim obavijestima. Izjavila je, da će napustiti službu tek onda, kad bude imala novac u rukama.

Zrakoplov, koji može da drži 1000 ljudi.

Iz Moskve se saopćuje, da je državna komisija za pronalaske ispitala projekat jednog zrakoplova od metala, koji će moći da drži na svom brodu 1000 ljudi. — Taj je projekt izradio Čjorkovski. Do nedavno se taj projekat smatrao utopijom. Taj zrakoplov ima prednost da je solidan i da izdržava veliki otpor atmosferskih fenomena.

Zbog žene upalio tastu kuću.

Splitski «Razgovor naroda jugoslovenskog» prima od svog dopisnika iz Novog Sada ovu vijest: U mjestu Sv. Šova, Vujičić zapalio je tastovu kuću. Vujičićeva žena pobjegla je od njega i nije htjela da mu se vrati iako ju je on nekoliko puta zvao natrag. Da bi se Vujičić osvetio, zapalio je kuću svome tastu, koja je izgorjela do temelja.

Udala se za mrtvaca.

Pred bečkim sudom vodi se rasprava za rastavu braka neke mlade žene, za koju se konstatovalo, da se je neznajući udala za jednog mrtvaca. — God. 1920. mlada neka djevojka u Beču, imenom Margareta, dobila je dozvolu da se vjenča s Franzom Heirachom, ali ovaj se je tada još nalazio u jednom zatvoru u Tomsku u Sibiriji. Zbog toga je vjenčanje obavljeno sa zastupnikom. Mladoženju je zastupao jedan prijatelj, i vjenčanje je obavleno prema propisnom obredu. Medjutim nedavno su austrijske vlasti doznale, da je muž umro nekoliko mjeseci prije obavljenog vjenčanja. Nevjesta niti zastupnik Franza Heiracha nisu znali za ovu smrt, i sada se vodi postupak za rastavu braka ove mlade žene, koja u stvari nije nikad ni bila udata. Vlada zato forsira ovu rastavu, da ne bi morala plaćati udovičku mirovinu.

8-godišnji dječak ubio djevojčicu.

U aprilu prošle godine u jednom selu blizu Innsbrucka otkriven je strašan zločin. Nedaleko jednog bunara nadjena je trogodišnja Hermina Eder razbite lubanje. U prvom početku istrage uapsile su vlasti neku ženu, koja je kasnije kao nevina puštena na slobodu. Gotovo poslije godinu i pola dana slučajno je otkriven ubojica, neki 8-godišnji Franjo Dumer, koji je izjavio, da je djevojčicu ubio kamenom, jer mu nie htjela dati cvijeća.

Sretni igrači na lutriji.

U Torinu igrali su jedan radnik, jedna učiteljica i jedan bivši ratnik zajedno na lutriju. Uložili su 8 lira na takozvanu kvaternu. To znači upisali su četiri broja, koja su morala biti izvučena. Na posljednjem vučenju imali su sreću i njihovih 8 lira donijelo im je gotovo pola milijuna, to jest tačno 480.000 lira. Kako vidimo, spomenuti su učinili dobar posao.

Brda pod morem.

Momčad njemačkog parobroda «Meteor», koji je istraživao južni dio Atlanskog oceana, konstatirala je, da izmedju Kapa i Buenos-Airesa imade brdo ispod valova. Izmedju ova dva mjesta, Atlanski ocean imade po negdje dubinu i do 19.000 metara. Najviši vrh, koji se podiže s podmorske visoravni nalazi se najmanje 5 hiljada metara daleko od površine mora.

ZAHVALA.

Svoj rodbini, prijateljima i znancima, koji su našu nezaboravnu i neprežaljenu majku, punicu, baku, sestru i tetku

ANTONIJU ud. FIAMIN

rodj. Peršić

sproveli do hladnog groba, ili s nama sučestvovali na bilo koji način u našoj tuzi, neka je ovime izrečena naša duboka hvala.

Bog platio svima!

OPATIJA, dne 15./8. 1925.

Rastužena obitelj: **Docent Dr. Grgurina i Peršić.**

Štakori izjeli dijete.

U Trebbinu blizu Berlina izjeli su štakori na smrt jedno 9 mjeseci staro dijete. Majka djeteta ostavila je kolica s djetetom u vrtu i otišla svojim poslom. Kad je nekoliko sati kasnije došla u vrt da poveze dijete u kuću, čula je kako dijete užasno viče. Odmah je pošla da ga uzme u naručaj, a u taj mah iskočila su iz kolica dva ogromna štakora. Dijete je kratko vrijeme poslije toga umrlo, jer su mu štakori izjeli noge i donji dio tijela.

Otkriće jednog novog naroda u Sibiriji.

Telegrafska agencija Unije sovjetskih republika javlja da je jedna ekspedicija akademije znanosti otkrila u Sibiriji neki novi narod, koji nastava obale rijeke Nura, a čiji se jezik i vanjština posve razlikuje od Samojeda, koji borave na ušću Nura. Ovaj novi narod, koji je crnokos, Samojedi zovu «Nian-Kassavo» (šumski narod), dok se oni sami nazivlje «pechei», što znači ljudi. Dosada nije još nijedan civilizovan čovjek dospio u predjele, gdje živi ovaj primitivni nomadski narod.

Darovi

Mjesto vijenca, da počasti uspomenu blagopokojne «nonice» Fiamin, daruje dr. Janko Maurović lira 100.— za fond «Istarske Riječi».

Prigodom narodnog blagdana Sv. Ćirila i Metoda, sakupilo se medju Laniščanima u krčmi Kraljić Ivana u Podgaćama lira 44.55 za Društvo «Prosveta» odsjek za Istru.

Darovali su: po 10 lira Puhalj Joso; po 5 lira Šajina Ivo, Buždon Joso, Buždon Grgo; po 2 lire: Kraljić Ivan; po 1.40 Žmak Matko «Barčić»; po 1.20 Grbac Jakov «Koškrit»; po 1 liru Mejak Andreja «Gić», Puhalj, Poropat Ante «Bire», Poropat Mate «Friko», Žmak Petar «Koren», Poropat Joakin «Leš», Grbac Ivo «Bert», Grbac Jakov «Luča», Grbac Jakov «Marčelja» i Žmak Joso «Barčić»; po 0,80 c. Sosić Anka; po 50 c. Žmak Ivo «Koren», Klarić Milevoj i Puhalj Ivo «Kuzme»; po 40 c. Puhalj Grgo; po 25 c. Šajina Ante «Patačuh».

Gosp. Josip Puhalj iz Lanišća daruje u znak zahvalnosti za primljenu nagradu od uprave «Istarske Riječi» lira 10 za društvo «Prosveta» odsjek za Istru i lira 5 za fond «Istarske Riječi».

Na predlog g. dr. Janka Mavrović sakupilo se u malenom društvu u kući g. A. Kučić (bivši «Narodni dom») lira 74.— za fond «Istarske Riječi».

Izdavač, direktor i odgovorni urednik: IVAN STARI.
Tisak: TISKARA „EDINOST" U TRSTU

Broj 35 Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta) U Trstu, 27. augusta 1925. Pojedini broj 25 cent. God. III.

„Istarska Riječ“ izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin“. Pretplata za tuzemstvo iznaša 15— lira na godinu, a za inozemstvo 25— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari“. — Narodna poslovica.

Treća godina...

Još koja nedjelja i započet će nova školska godina. Naša djeca, i ona najmanja, bit će i ove godine pozvana, da se upišu u školu. Roditelji će ih upisati, jer to zakon traži, ali na licima naše djece ne će se zrcaliti ni veselje ni radoznalost, kaošto je ono negda bilo.

Pa to je i razumljivo.

Kad su djeca prvašnjih godina stupala u školu, znala su, da ih tamo čeka učitelj ili učiteljica, koji će s njima govoriti onako, kaošto ono kod kuće govori s njima majka, djed ili stara «nonica». Oni su znali, da će u školi naći jedno dosta strogo lice, ali su i osjećali, da se pod onim mrkim izgledom krije jedan dobar čovjek, koji će njih, djecu svoju, umjeti uvijek da razumije. Srce je djeci govorilo, da će u onom učitelju, koji govori njihovim jezikom, imati nesamo stroga učitelja, već i dobra i srdačna prijatelja.

Malo dijete, kad bi prvi put ulazilo u školu, imalo je već u svojoj torbici svoju knjižicu — Početnicu. Ono se i ponosilo s tom svojom Početnicom. Već je prebiralo i listove po njoj i znalo, što prikazuju pojedine slike: eno ova prikazuje uho, ova iglu, ona mačku i tako dalje. Ako je u kući bio neko, te je umio prebirati slova, dijete bi već znalo i što je i i u a možda i još koješta.

Sve je to djecu — osobito onu najmanju — veselilo i činilo, da im prvi korak u školu bude što miliji i draži.

Danas svega toga nema. Malo dijete, kad prvi put stupa u školu ne nosi više sa sobom Početnicu, koja je nekoč njegovoj starijoj braći bila vrlo omiljela. Ne, on nosi sa sobom jednu drugu knjižicu, u kojoj ima takodjer slika, ali niko mu kod kuće ne može reći, kako se te slike zovu, jer niko ne poznaje jezika, kojim je pisana ona knjižica.

S Početnicom je bilo lako. Ona je bila pisana srpsko-hrvatski, pa nije bilo teško naći za svaku sliku i njeno pravo ime. No ova je knjižica, što je mala šesgodišnja djecica nose sada u školu, napisana u drugom, italijanskom jeziku, koji niko ne razumije, a najmanje djeca.

Zato naša mala djeca danas idu bez ikakve volje u školu, to više, sto znadu, da se u njihovu razredu ne će govoriti onako, kako se govori na njihovim ognjištima. Učitelj ili učiteljica drugoga su roda i jezika; niti će razumjeti on djecu ni djeca njih.

Djeca osjećaju, da u školi ne će naučiti ništa, kaošto nisu naučila ništa ni djeca, koja su se upisala u školu lani i prekolani. Jer evo — već teče treća godina, što se u školama uči onako, kako je to htio Ministar Gentile — a uspjeha nema i ne može da bude.

Po reformi ministra Gentile još će na nekim našim školama ostati dva, rijetko gdje tri razreda ili bolje školska godišta. Ali i ti su razredi već sasvim krnji. Obuka u hrvatskom jeziku u tim razredima svedena je na najmanje. Ti ostaci ostataka kuturit će još godinu, možda i dvije, pa će i njih nestati. I tako od 350 hrvatskih i slovenskih razreda, što smo ih u Istri imali prije italijanske okupacije, ne će ostati ama baš ništa.

Protiv tolike nepravde naš je narod već nekoliko puta protestovao i još će.

Ali taj protest imat će najviše uspjeha jedino onda, ako bude svaki naš otac, svaka naša majka nastojala, da se pobrine, kako će joj usprkos tome dijete naučiti čitati i pisati srpsko-hrvatski. Hvaleći nejumornom radu i nastojanju naših prvašnjih učitelja i učiteljica nema danas sela, gdje se ne bi našlo nekoliko vrijednih mladića ili djevojaka, koje umiju čitati i pisati u našem jeziku. Ti naši vrijedni mladići i djevojke neka budu naši budući učitelji, oni neka našoj maloj djeci dadu što mogu.

Takav tihi rad donijet će narodu mnogo blagoslova, a našim požrtvovnim pregaocima najljepši spomen u našem jugoslovenskom svijetu.

Raspust općinskog vijeća u Žminju

Ovih dana bilo je raspušteno općinsko vijeće u Žminju. Sada općinsku upravu vodi komesar. Općinskim komesarom imenovan je g. Francesco Mizzan. Gospodin Mizzan imao je svojedobno u svojim rukama općinske uprave u Boljunu i Sušnjevici.

Naša prosvjetna društva

Kultura jednog naroda cijeni se po stupnju izobrazbe najširih njegovih slojeva. Nije kulturan jedan narod samo zato, jer obiluje na ljudima, koji su se proslavili u znanosti i umjetnosti, a niti zato, što su njegovi gradovi ukrašeni lijepim ulicama i veličanstvenim zgradama. Narod je kulturan tada, kada je kod njega visoko razvita pučka prosvjeta, kada iščezava nepismenost i kada je svaki pojedinac odgojen i spreman, da dostojno vrši onu dužnost, koju ljudsko društvo od njega traži. I kad posmatramo društveni život i razvoj kod Nijemaca, Čeha i nekih drugih naroda, koji su doista kulturni, onda opažamo, da je kod njih osobito razvito školstvo i narodna prosvjeta uopće.

Škole i prosvjetna društva predstavljaju dva najvažnija čimbenika u odgajanju narodnih slojeva. Naš je narod osobito u Istri uvijek oskudijevao i jednim i drugim. U zadnje vrijeme tik pred ratom bio je u tom pogledu znatno napredovao. Narodne su čitaonice nicale kao gljive iza kiše po našim selima, te su — popunjavajući ono, što je davala škola — vršile najvažniju i najkorisniju prosvjetnu funkciju medju narodom. One su našem življu pružale i ono, što mu škola nije mogla da dade, budile su u njemu narodnu svijest i smisao za napretkom i obrazovanjem. Čitav društveni i prosvjetni rad svršile su čitaonice, koje su narodu omiljale, da ih je smatrao za ognjišta svojega duševnog života.

Sa najvećim zadovoljstvom sjećamo se onih lijepih i vedrih dana, kada je naše pleme žedno znanja hrlilo u svoje hramove prosvjete. Čuo si posvuda razgovore: idemo u čitaonicu, — treba se upisati u čitaonicu, — u tome i tome mjestu osnovala se čitaonica, — tamo priredjuje ona zabavu, — u onome selu obdržava se u čitaonici gospodarska predavanja i analfabetske tečaje, — tamo gdje djeluje čitaona, narod je izobraženiji i napredniji itd.

Zbilja — čitaonice bile su naša kulturna žarišta, bile su uzdanice i dobročiniteljice našeg seljaka. Uplivom i prosvjetnim djelovanjem čitaonica, iščezavalo je pijanstvo i proklinjanje medju narodom, a uklanjala su se postepeno i druga zla.

Naše kulturne ustanove nisu ni izdaleka dostajale zahtjevima i potrebama našeg seljaka, pa je trebalo još mnogo rada i vremena, da se njihovo djelovanje ukorijeni i raširi medju narodom. U najnezgodnije vrijeme došao je rat i našao nas je na pola puta. Zastalo je sve prosvjetno djelovanje, a poslije rata nije se moglo da obnovi radi prilika i novog položaja.

No u posljednje vrijeme počeli smo ipak da se mičemo. Prosvjetna društva kod slovenačkog dijela našeg naroda u ovim krajevima rade ustrajno i uspješno, premda nailaze na mnoge zapreke. Ta su društva mogla lakše da obnove i nastave svoj rad, jer su u prošlosti temeljito i u većem opsegu djelovala. Kod nas u Istri nismo imali uopće velikih uspjeha u tome pravcu, zato se kod nas teže obnavljaju društva odnosno čitaonice.

Ne smijemo da krivimo samo prilike koji i sami sebe. Premda se svako nastojanje našeg naroda za izobrazbom i usavršavanjem priječi na svemoguće načine, ipak se zakonito ne može da progania naša prosvjetna društva, pošto je italijanski društveni zakon dosta slobodouman i prikladan za društva, koja imadu čisto kulturnu zadaću, kaošto je imaju naša.

Treba samo malo više odvažnosti i volje, pa će se dati mnogo da učini. — Imade krajeva, gdje bi društva mogla lijepo da napreduju, a kad tamo nisu niti osnovana zbog nemara ili bojažljivosti pojedinaca, dok su opet društva osnovana i dobro djelu u selima, gdje su prilike teže i nepovoljnije.

Našemu narodu treba dandanas više nego ikada duševne hrane. Zato neka svatko, koji se čuti sposobnim, prione uz rad. — Uskrsimo naše čitaone, obnovimo i prošitrimo naša prosvjetna društva, da naš živalj izvedemo iz tame i neznanja, kamo sve više i više zapada!

Naš živalj podava se iz očaja pijanstvu, plesanju i općoj pokvarenosti, svakim danom gospodarski nazaduje, a iz prijeteće mu gospodarske i kulturne smrti spasiti će ga jedino neumorno nepolitično i vanstranačko djelovanje naših prosvjetnih društava, koje treba da sve više osnivamo!

Zidari i rušitelji života

Zli i tamni, ratni i poslijeratni kaos iznio je u svijet i u život naroda razne svoje učinke i ostavio je jake tragove teškog svog koraka. Koliko je teško misliti na posljedice u materijalnom i ekonomskom smislu, koje se ipak vremenom dadu popravitli u prijašnji dobar i normalan tok — toliko, a i teže je misliti na moralnu, duševnu propast, koju je donio društvu, narodima, čovječanstvu.

Obazrimo se oko sebe i pogledajmo svu okorjelu zloću i pokvarenost, koja danas u svijetu apsolutno vlada i zgražat ćemo se. Pogledajmo i najbližu svoju okolinu, pa ćemo s teškom težinom u duši ustanoviti, da je i u ovoj našoj bijednoj zemlji posijano sjeme, koje nas straši i koje nam prijeti. Sjeme zla, sjeme opadanja narodnog svijetlog poštenja, dobrote i ljubavi. Nesloga i medjusobna mržnja ne mogu biti nego jedna posljedica toga kaosa.

Svijet uopće treba ljekara, treba ljudi, koji će raditi na ozdravljenju, na uništavanju zla koje caruje. I kod nas se osjeća jaka nužda poraditi oko toga, da se sjeme ovoga kukolja, što prije, dok je još u zametku, istrijebi — da se uspostavi opet ljubav, dobrota, uzajamnost i snošljivost medju narodom, jer su jedino ta svojstva granitni stupovi, na kojima bi mogla da počiva lijepa zgrada budućeg našeg narodnog života.

Ljubav, dobrota, snošljivost i uzajamnost — divna su sila koja veže, koja uzdiše i nosi narodni život k stalnoj lijepoj svrsi, k zajamčenom ostvarenju iskrenih dubokih težnja, plemenitih ciljeva i ideala. — Narodni bi život bez nje bio život najniže vrsti, život puhih dvonožaca punih niskih, neplemenitih i živinskih nagona, s teškim teretom vječne borbe i teglenja za jelo i ostale potrebe tijela, zahtjeve strasti itd. Tim bi životom zavladao pusti i destruktivni materijalizam, koji ne bi vodio ničemu nego jednoj ubrzanoj, sigurnoj i neizbježivoj narodnoj propasti i smrti.

Ljubav, dobrotu, uzajamnost i snošljivost gajiti i razvijati u životu pojedinca, kao i u životu cijeloga naroda, najplemenitija je i najpreča dužnost i zadaća svakoga poštenoga i korisnoga člana ljudskog društva, svakog voljnog i iskrenog pojedinca iz narodne zajednice. Svakoga čovjeka.

Ima pak ljudi, koji imaju svoje posebno zvanje, posebnu misiju i dužnost: da gaje i šire ta lijepa temeljna svojstva. Narodni vodje, narodna inteligencija, učitelji, svećenici itd., koji su glavni faktori k izgradnji narodnog boljitka i sreće, imaju za svoj prvi i najglavniji zadatak upisano ovo gajanje i širenje, jer se jedino po tome mogu nadati razvitku, uspjehu i ostvarenju svrhe svojega nastojanja. Volini, požrtvovni i iskreni mogu i moraju u kratko vrijeme da pokažu učinak svojega mara i brige. Pa ako su duboko i potpuno shvatili važnost i zamašitost te svoje zadaće i ako su zbilja uspjeli, da je život, koji im je bio povjeren, ispolio potpune i lijepe uspjehe — svijest, da su izvršili svoju dužnost napunjuje im dušu lijepim osjećajem zadovoljstva, svoje vrijednosti i čiste savjesti.

Narodni neimari — ljudi volje i rada, koji su širenje ovih elementarnih i najglavnijih temeljnih svojstava uzeli sebi za zadaću, pa koji tu zadaću dostojno i izvršuju zidari su života, stvaratelji su i ljudi posebne vrijednosti. Njihova su srca i duše jače izobražena i razvita u duhu ljubavi i dobrote, njihova je volja u potpunoj njihovoj vlasti, a njihov je život i njihov rad naoran potpuno u smislu njihovog propovjedanja.

Zidari narodnog života, stvaratelji, i širitelji ljubavi i dobrote, snošljivosti i uzajamnosti, zalažu svagda i svagdje sebe za dobro zajednice — naroda. Dnevno doprinašaju k izgradnji tog života odlike i lijepotu svoje duše i iskrenosti. Svaki dan, koji prolazi u ovome nesebičnome radu, glasnik je skorašnje pobjede ideala, svaki je stepenica k konačnoj meti i jako izrazit biljeg moći njihovog djelovanja.

I dok oni u tome svome djelovanju upotrebljavaju istinu i svoju najdublju iskrenost, svoju nehipokritsku i nefarizejsku ljubav — dotle se oni kojima je mržnja glavna i najizrazitija odlika duše, koje nemaju, služe lažju i zavaravanjem. Računajući na naivnost naroda, koji će im biti predan radi postignuće njihovih niskih ciljeva, i upotrebljavajući težinu momenta, rabe laž i zalažu sve, ali sve, da ugrabe ono, što je čisto, da skinu ono što je visoko, da razruše ono što je lijepo i da unište ono što je veliko.

A laž ima — po njihovom mišljenju — svoj učinak, svoju moć. Laž lijepo umotana i iskićena obećanjima, preparirana i proračunana najpodesnije je sredstvo za sijanje mržnje i nesloge. A narodna mržnja i nesloga najpodesnije je slijepo orudje za postignuće njihove svrhe, koja je tako providna i tako niska.

Ne ljubav i ne istinu — nego laž upotrebljavaju i bacaju se blatom na sve ono, što misle, da bi im moglo smetati, da ostanu lijepi i svijetli. I pričaju, mnogo pričaju, o svojem pozivu i hoće, da su oni put k svrsi. Traže (u koliko su i za to sposobni) vjeru u dušama iskrenih, kojima je vjera u dobru, koje čine. Jer dobro je i ljubav samo po sebi vjera. Morali bi naći prije svega Boga u sebi. Za sebe. A zatim bi mogli istom pokazivati put drugima k Božjem životu. Morali bi stresti debeli i pljesnivi sloj svoje slabosti i mekušstva, svoje mržnje i zlih djela — pa krenuti putem boljega, blagoslovljenijega života i djelovanja.

Da, ali i oni su sami dar zlog i tamnog kaosa — dar, koji je jedino taj kaos mogao da izbaci u naš narodni život, koji je i inače u tmurnim danima trpljenje i iskušenje; što više — prava nesreća.

Pošto nije nego iz kaosa mogla niknuti ona kasta ljudi, koji se inače vrlo rado i sa samodopadnošću vole nazivati narodnom inteligencijom i narodnim vodjama, ljudi plitke taštine i duševnih slabića. Pasivni i negativni, jer ne rade apsolutno ništa u smislu narodnog napretka i boljitka, digoše svoj žučni glas i započeše svoje ogavno djelo — rušenja i razaranja, što je mnogo, mnogo lakše nego li zalagati se, žrtvovati se i raditi u službi dobra i istine.

Bolje uopće, a naše narodno napose, isključivo je u ljubavi i dobroti medju ljudima, a velika i zamašita odgovornost za svako svoje djelo čeka one, koji imaju upliv na braću svoju. Ne širiti nego uništavati što mržnje i nesloge — ne mrziti nego ljubiti. U tome je ključ, osnov i zadaća zidarima života. U tome je znaku pobjeda lijepoga, i dobroga nad zlim i niskim nastajima onih, koji još nisu mislili na račun, koji će ih potomstvo naše narodno jednamput zatražiti i na žig, koj će im vrijeme ubilježiti uz imena. Rušitelji života...

I. M—vić.

Pismo iz Jugoslavije

ZAGREB, dne 20. augusta 1925.

Otkad je sklopljen sporazum izmedju radikalne stranke, opaža se u čitavoj zemlji, da više nema one napetosti kao što je prije bila. Ima stranaka, koje nisu zadovoljne sa sporazumom i koje ga oštro pobijaju, ali priznat treba, da je veći dio naroda u državi s njime sasvim zadovoljan.

Otkad je taj sporazum potpisan, Stjepan je Radić držao bezbroj govora (u Zagrebu, Beogradu, Baški, Sušaku itd.). U tim svojim govorima on se vanredno odušljava za Kralja i za sav kraljevski dom. Staroga Pašića veliča nesamo kao poštenog i pametnog čovjeka već i kao velikog državnika. Hvali uvelike Srbe i otvoreno izjavlja, da su Hrvati i Srbi jedan narod.

Kad je bio u Beogradu, otišao je, da se pokloni grobu neznanog vojnika. Prije nego li se približio onom grobu, Radić je izuo postole i onda držao jedan vrlo potresan govor, u kome je upravo divno uzveličao srpskog i uopće jugoslovenskog vojnika.

O Jadranskom moru govori živo i zanosno i pozivlje narod, da zavoli to more, da ga digne i da se sâm po njemu digne.

Kaošto je pak oduvijek uznosio seljake i seljastvo, tako da on i sada obasiplje tu sirotku našega narodnog života najvećim pohvalama. I kaošto je oduvijek pucao na klerikalce, tako puca i danas drževši ih sasvim nesposobnim, da vode narod budući da su oni i sami zavisni o italijanskim kardinalima u Rimu.

Domala putuje u Švicarsku, u Ženevu, gdje će kod Lige Naroda kao prvi delegat zastupati Jugoslaviju.

Mnoge novine, domaće i strane, izvode iz svega ovoga, da se Jugoslaviji vraća unutrašnji mir, koji je vrlo potreban za napredak države i za blagostanje naroda.

Čitali ste, kako je bio dočekan kraljevski par u Zagrebu. Unatoč nevremenu, koje je mnogo šta pokvarilo, može se reći, da je ono bilo slavlje, kakova još nije nikada vidio Zagreb.

Još se nije pravo slegla bura oduševljenja, što ju je u čitavoj zemlji pobudio taj dogadjaj, a već se sprema jedno novo, vanredno veliko slavlje. U septembru prenijet će se kosti vel-

koga Vladike i Pjesnika Njegoša iz Cetinja u novi grob, što je podignut na vrhu Lovćena. Tim svečanostima prisustvovat će Kralj, mnogi dostojanstvenici i gosti, a zacijelo i čitava Crna Gora.

Petar Petrović Njegoš rodjak je kralja Aleksanda, a po tome i italijanske kraljice, Jelene.

I tako narod ide iz jednog slavlja u drugo. Kako je već u vašem listu bilo napomenuto, u prošlem je mjesecu predana prometu nova lička željeznica. Ima ih, koji vele, da otkad je stvorena Jugoslavija, nijedan dogadjaj nije tako zagrijao cijeli narod kao otvorenje te željeznice. Sretno dovršena gradnja te željeznice pokazala je svima, pa i najnevjernijim Tomima, da je nova država nesamo velika nego i uistini jaka i bogata, pa i ako ne može preko noći da napravi čudesa, a ono će malo po malo svuda da priskoči. Upravo je nevjerovatno koliko je povjerenja ulila narodu u dušu ta vanredno znamenita željeznica.

Ljetina je u Jugoslaviji ove godine tako ponijela, da se svijet u čudu pita: kako može zemlja da nosi toliko Božjeg blagoslova!

P—ć.

DOPISI

IZ RIJEKE.

Novi pregovori. — Osojnakove stijene. — Još jedan dvoboj bez krvi. — «Patakuni» za Jugoslaviju.

Još se nisu pravo ni ohladile konvencije, što su one u Firenci omiješene a u Neptunskom kaštelu ispečene, a to se već na našem političkom i ekonomskom obzorju pojavljuju novi pregovori. Ti se pregovori ovog puta ne će voditi izmedju Jugoslavije i Italije već izmedju Italije i Madžarske. Delegati i jednog i drugog naroda sastat će se u septembru na Rijeci i mi Recani staroga kova moći ćemo svoje stare gospodare Madžare opet da pozdravimo onom našom drevnom, uzvišenom himnom:

Francika je surku nasla,
Ma njoj je bila presiroka itd.

O tim konferencijama s Madžarima već se sada i piše i govori mnogo. Neki madžarski novinar razgovarao se je o tome s poznatim specialistom za riječke unutrašnje i vanjske boli: Andretom Osojnakom. Novinar ga je posjetio u Dragi Mošćeničkoj, gdje naš Andre ima svoju prekrasnu «Vilu». Madžar nije mogao da se donačudi ljepoti Osojnakove «vile» i nije mogao, da ne izrazi svoje veliko udivljenje nad onim zaista kneževskim uredjajem. Što našemu Andretu, poznatom zbog svoje silne čednosti, nije bilo baš neprijatno. Pokazao je Andre Madžaru i «grad na vršiću» — stare Mošćenice — kaštel, koji da ima za sobom sedamstotina godina historičke slave... Ne znam, da li je onom Madžaru napomenuo, da se ta mošćenička slava sastojala jedino u tvrdokornom suzbijanju čestih navala onih Mlečana, koji su htjeli, da stanu nogom na onaj vršić kaošto su to htjeli učiniti i na Rijeci, ali u ono davno vrijeme ni Rijeka ni Mošćenice — aratos ih bilo! — nisu htjeli ni da čuju o Serenissimi, kako se već ona Venecija još danas zove. Uostalom i Osojnaki su se u staro vrijeme opirali Mlečanima, pa i Lenci i Hosti i svi do vragu tega.

Naš Andre zadržao se s Madžarom najviše u svom vrtu i tu mu je rekao ove znamenite riječi, koje su se onom Madžaru morale da začavlje duboko u mozak. «Vedetta» je u svom broju od 18. o. mjeseca donijela te znamenite riječi i mi ih evo donosimo po njoj i to baš u originalu. Andre je dakle rekao: «Io preferisco la roccia, che sta lá, dove la metto. Immobile!» To će reći: — Ja volim stijenu, koja ostaje ondje, gdje ju ja metnem. Nepomična!

Ova je misao tako duboka, da sam i ja odmah uzeo jednu škrilju i postavio ju pred vrata Ninettine kuće. Hoćete li vjerovati? Na moje veliko začudjenje i iznenadjenje ona je škrilja ostala na onom istom mjestu, gdje sam je metnuo, i ja mogu s ponosom reći: — Anch' io sono pittore!

Pa još će kogod doći i reći, da su nama Fijumancima vrane ispile mozak! Kakve vrane, bolan ne bio!..

Ovih dana imali smo na Rijeci jednu novu aferu, koja je mogla imati i krvavih posljedica. Rimski list «L'Epoca» donio je 14. o. m. iz Rijeke dopis u stvari onih blaženih linija Rijeka-Mleci itd. — pa se tom zgodom očešao pošteno o «Vedettu». «Epoca» je fašistički list kao i «Vedetta», ali to nije priječilo «Vedettu», da ne udari po «Epochi» i njenom dopisniku po svih sedamdeset i sedam zakona. Svaka riječ u onom «Vedettinom» članku — «Per un volgare libellista» — bila je jedna uvrijeda za dopisnika onog rimskog lista. Libellista — imbecille — to su argumenti, kojima je «Vedetta» odgovarala na napadaj rimske «Epoche».

Sad se najedamput javio dopisnik «Epoche», neki g. Vannata. On je smjesta poslao «Vedett'nom» uredniku, g. Micelliu svjedoke i zatražio zadovoljštinu, dakako oružjem. Micelli je takodjer odmah odgovorio: Pronto! i imenovao sa svoje strane dva svjedoka, koji su se odmah sastali s onom drugom dvojicom.

Za ljude, koji i na Rijeci primaju pozive na dvoboj — može se reći, da ne poznaju straha. No sasvim tim ja ne bih htio biti u njihovoj koži ono nekoliko ura prije megdana, koji bi se mogao žalosno da svrši za jednoga a možda i za obojicu protivnika. Misli, koje se u to vrijeme motaju glavom duelanata mora da su strašne. Evo: u ovaj čas sam čil i zdrav. Volim život, volim svijet — volim sve, što me okružuje i čitava mi duša pjeva iz svojih najdubljih dubina, kako je teško umrijeti, kad ništa ne boli. A kako mora da je mučno i teško, kad duelanat uzimlje u ruke pero, da na papir baci svoju posljednju volju, svoj posljednji zbogom! Ti časovi mora da su uistini užasni.

No kako mora da mu bude pak u trenutku, kad dolaze svjedoci i vele: — Prijatelji, Vaša je afera časno riješena. Svjedoci Vašega protivnika izjavili su, da on nije imao namjere da Vas uvrijedi. To isto smo izjavili i mi u Vašem pogledu, i tako nema ni dvoboja — ni mrtvih ni ranjenih.

Tako se eto svršila i ova posljednja riječka afera. Micelli priznaje, da je g. Vannata «il gentiluomo perfetto, il legionario fascista puro», a g. Vannata priznaje, da je on s Micelli-em bio prije u najboljim prijateljskim odnosima i da nije htio njega da uvrijedi. Contenti tutti...

I tako su svi zadovoljni, a najviše ja, koji kao pravi Fijumanac ne volim gledati krv, osim u dobro pripravljenim — olitima kod naše Marije na Kantridi.

Na Sušak doplovio je franceski parobrod «Teneriffe», krcat metalnog novca za Jugoslaviju. To su sve komadi po dva dinara, koji će zamijeniti papirnati novac od dva dinara. Novac za jedan i za pô dinara stići će domala. Sav taj novac kovan je u Fraceskoj i na parobrodu bilo je dvanaest franceskih žandara, koji su ga stražili, dok ga nisu predali jugoslavenskim vlastima. Ljudi su začudjeni gledali taj izvanredni «karag», a neki riječki trgovci već špikuliraju, kako će nekoliko ovoga novca doći u njihove ruke. Evo kako: Do sada su Jugosloveni upotrebljavali samo papirnati novac, koji su oni spremljali u lisnice ili portafolje. Sada dolazi u promet metalni novac, za koji će trebati novčarke ili takujine. I sad će riječki trgovci nabaviti sva sila tih novčarki, jer računaju, da će se jedan takav artikel najlakše prošvercati prijeko.

Vrazi mu naši trgovci. Razumiju se oni u posao!

Imali smo izlet u Zadar. Zara la Santa. Rijeka holokausta, a bude li se kada jugoslovenska Babinagreda bilo čime odlikovala, ja ću njoj dati naziv: — Babinagreda la Venera.

Rokac.

IZ RIPENDE (Labin).

Javljamo Vam tužnu vijest. U srijedu, dne 19. o. mj. spokojno je pustio svoju dobru i plemenitu dušu kremeniti narodnjak Jakov Paliska pok. Antuna. U četvrtak bio mu je sprovod, kakvog Ripenda još nikada nije vidjela. Muško i žensko, staro i mlado, sve je išlo za lijesom, da iskaže svoje poštovanje nezaboravnom pokojniku. Jakov Paliska bio je u 78. godini, ali njegovo je srce živo i mladenački kucalo sve do zadnjega časa za slavenski narod. Nije bilo sastanka ni skupštine, na kojima ne bi sudjelovao, i uvijek se zanimao za narodnu našu borbu. Bio je naučio čitati i pisati italijanski, ali otkad se je slavenska svijest u našem kraju probudila, čitao je uvijek samo naše novine, «Našu Slogu» i u posljednje vrijeme «Istarsku Riječ», a govorio je uvijek svojim milim materinskim jezikom. Nikad nije izostao od izbora, ni za najvećeg fašističkog nasilja u god. 1921. i 1924. i time prednjačio svima lijepim primjerom. Za njime žali 7 sinova i 4 kćeri — sve odgojeno u narodnom duhu i u poštenju — i cijeli ovaj narod, koji će ga vječno spominjati.

Neka mu bude laka zemlja, koja ga pokriva, a blaga uspomena u našim srcima!

IZ BADERNE.

Za koji će dan započeti nova školska godina. Vratit će se učiteljica, tudja medju tudjima, djeca će i nadalje sjediti bez većeg uspjeha u školi, zijevati u dvorani i pogledavati kroz prozore u lijepo vrijeme vani, a koje oni u tutanj gube. Nakon par godina izići će iz škole i poći u život praznih glava.

Lanjske se godine u smislu Gentile-ove školske reforme prijavilo do 60 učenika, koji su zatražili, da ih se u izvanrednim satovima podučava u materinjem, srpsko-hrvatskom jeziku, no kako je to kod nas već uobičajeno — naša je molba ostala glas vapijućeg u pustinji.

Što se tiče gospodarskih prilika, te su vrlo jadne. Od vremenskih nepogoda nismo istina stradali, ali nas zato dvostruko prignjavila nemilosrdna ruka poreznika, koji nas dnevno proganjaju s vječno novim «cartellama di pagamento». Fante nam je svaki dan u selu i traži harač. A otkle raji harač, kad ni hljeba nema.

Vinogradi nam propadoše. Izjede ih peronospera. Dok je jedna Baderna sa svojom vinarskom zadrugom bila središtem sve vinske trgovine u zapadnoj Istri, danas jedva tko još imade vina.

Žita je bilo dosta, pšenice pak napose, više nego drugih godina, a tako isto i sijena. Za kukuruz i krumpir nadamo se da će takodjer dobro uroditi.

Inače je Baderna mirna. Ljudi se ne ubijaju, ne kradu, ne kolju se. Sudeći naime po pisanju glasila naših dražesnih «prijatelja», izgledalo bi da je Baderna pravo leglo razbojničko, Sodoma i Gomora, nekakva ljudska klaonica. Na umirenje ostaloj braći u Istri javljamo, da je dopis u izvjesnom listiću, koji je zadnjih dana izišao, od početka do kraja izmišljen. Ovdje nije nitko čuo, da su bili kome u kući tatovi i orobili i ubili gospodara, niti je kome poznato, da su igdje našli na putu u šumi ubijenog starca ili mladića ili ma što tome slična. Sve je to plod bolesne mašte nekakvog «seljaka iz Baderne», koji ne zna na koji bi način gore obružio svoje rodno mjesto i naškodio mu pred ostalom istarskom braćom. Uz takve alarmantne vijesti, što ih neki naši «prijatelji» lansiraju u svijet, sigurno s prozirnom tendencijom, nije čudo da gospodarski još više propadamo. Dok su sva okolna mjesta prodala već vino, k nama se vinanti ne usudjuju ni blizu, nego ih mi moramo daleko poći tražiti. Svi se boje Baderne, jer da se ljude u njoj kolje ko janjce! Nije dosta, da druga mjesta bacaju uvijek svoje ljage na nas, još se nalazi i kod nas ljudi, koji nas crne i blate. Ima i neka hrvatska poslovica o ptici, koja sama u svoje gnjezdo blati, a tu primjenjamo na onog dopisnika.

A zbilja! Ima jedna senzacija, a ta je, da je jedan od glavnih pobornika nekakvog seljačkog saveza, kojeg su — dakako bez uspjeha — htjeli kod nas osnovati, u svadji s jednim mladićem, istome odgrizao uho, valjda u ime bratske ljubavi i kršćanskog morala, kojeg je ovud propagirao.

Svećenika bi nužno trebali, jer niti imamo kavog reda u bogoslužju niti u župnom uredu. Po okolici haraju bolesti, a čovjek se zbog pomanjkanja svećenika ne može čestoput ni pred smrt s Bogom da izmiri. I o tom je takodjer već u dotičnom listiću bilo pisano. Htjelo se naime svu krivnju za nedolazak župnika baciti na jednog našeg čovjeka. Istina je naprotiv, da je taj naš čovjek obojicu vlč. gospode najljepše primio i ostao s njima u dopisivanju. Razlog, što nijesu došli, leži drugdje i znao bi ga kazati možda presvj. biskup porečki, koji jadnik, prema vlastitoj izjavi, umire negdje od besanice, koju mu siromašna Baderna već evo četvrtu godinu prouzrokuje.

IZ RUKAVCA.

Dne 20. o. mj. bili su u Rukavcu nekoji Riječani. Uveče vraćali su se automobilom kući. Kraj posljednje rukavačke kuće, uslijed slabe ceste, skrene auto desno 2 metra duboko preko žice u vinograd i naopako se okrene. Riječani su ostali skoro svi ranjeni.

To neka služi na čast onome, koji ima opć. puteve u rukama!

IZ ŽBANDAJA.

Sredinom augusta ukrali su nepoznati zlikovci Matku Radovanu pok. Petra iz Jehnići jednog vola. Trag se poznao do Srbinjaka, a zatim se izgubio. Karabinijeri vode istragu. Rezultat je još uvijek negativan. Radovan trpi štetu od 4000 lira.

Franina i Jurina

(Na velem vapore transatlantike).

Fr.: Kade smo već to, Jurino?

Jur.: A kade ćeš da budemo? Va oceane.

Fr.: Vidim, vidim — da bi tako ne!

Jur.: Ča je i tebe koliko naudila ona škuribanda?

Fr.: Ča ne vidiš, da sam još i sada, kako znemljen? A lepa moja Istra! Lepi i srdačni moj domiću, kade si mi! Kakovo nevreme! Kakovi vali! Po moju dušu, ako nisu bili tri puta veći nego Učka.

Jur.: Aj su četiri! A vidiš! Dokle si ti va tem tvojem kutiće vas modar i zelen Bogu dušu preporučeval, ja sam se zabavljal, kako da sam na pire. Da ti povedem. Jednu uru prej nego se j'na nas zisul on strašni leverin, ja sam mirno šećal semo i tamo po kuverte. Najedanput — ja ne ne znam kako ni ča — prišlo mi je za kihnut i prej nego sam mogal stavit — kako bi se pristalo — ruku na usta, ja sam kihnul tako strašno, da su se svi, ki su mi bili blizu, obrnuli na drugu stran. Jedna gospa je jadno rekla: — Ma kvešto ze un vero diluvijo univeršal. To da je pravi opći potop. Jedan gospodin — mislim, da njoj je muž ale pak frajar — vej si ga! — obrnul se je k mane i rekal mi je oštro: — In dove la ga imparado lei la kultura? — Ja sam mu odgovoril, da nigdere. I još sam mu rekal, da ja varamente ni ne znam ča j' kultura i da ne marim znat i da ako mi ju pokaže, da ću valje zvat puliciju.

Fr.: Ki zlodej ti da na pamet, ča ti sve rečeš! A ča j' on nato?

Jur.: Grdo me je ošpotal i rekal mi je, da sam barbaro i šalvadigo. I da me more sram bit, i da s kakovim obrazom prihajam mej njih, ki da imaju preko četiri tisuće let najveće i najlepše kulturi. I sve tako. Tamo su bili i neki Nemci i oni su govorili: Jo — jo riftik! riftik! A bilo je i par Španjolac, ki su me tulikajše grdo gledali i neč hunderhtali o nekakovoj svojoj veloj španjolskoj kulturi.

Fr.: A ti?

Jur.: Ja sam mučal a onputa sam scpet kihnul i šal sam napred z mojem putem. Malo za tem je storila ona strašna nevera. More zavrelo, zadimilo, ponemelo. Voda, koliko je je Bog dal, sva se raskrečila na dugo i na široko, a oni strašni valesini rastu, pak padaju, a brod s njimi, sada gore, sada dole, sada na jedan bok, sada na drugi. Pak najedanput je brod vas pod morem, i već ne čuješ niš, kako da je sve propalo, a malo zatem je sopet gore i čuješ: drrrrrr! To ti je ono vražje elice, ko j' za hip prišlo vanka z vodi i zavrtelo se, kako da je i ono pomunjenelo.

Fr.: Ne spamećuj me, lepo te prosim. — zač se i mane još vavek va glave vrti od onega prokletega tanca.

Jur.: A ja lepo pipu v usteh i stojim i gledam mirno, kako da sedim na skode od moje kućice.

P O D L I S T A K

I. M—vić:

Rad i prosvjeta

Cijeli je naš život jedno vječno lutanje, htjenje i traženje nečega lijepoga, nečega, što nam se svima čini nedokučivo, daleko. Prolaze vjekovi, ali čovjek još i danas nosi u sebi tu tražnju i to htjenje. Ljudi se sve jače uvjeravaju, da nema toga nečega, što traže, ali svejedno traže i lutaju dalje.

Sreća, zadovoljstvo i ugodnost života, san je, koji je u duši svakog pojedinog čovjeka duboko urezan. I sve je nastojanje, sav trud, svi planovi itd. do sada bilo usmjereno i ravnano u smislu traženja, u želji ostvarenja tog na oko neostvarivog i varavog pitanja. Sreća! to je jedna od onih, može se reći, zamršenosti, koju pokolenje predaje pokolenju, da je ovo dalje istražuje, a da ne razmišlja dublje o njoj. Jer ona je u nama, u pojedincima, u zajednicama, u narodu, ali mi je svi tražimo bez dubljeg razmišljanja, pa je neriješeni čarobni čvor.

Sreća postoji. Ona je svuda kuda gledamo i gdje hoćemo — nema je samo zato, jer je ne znamo naći. Pa uistinu, mnogi i mnogi niti ne sluti, kolike se divne sile i moći sakrivaju u provalijama čovječje duše i tijela; sile, kojo bi bile nada sve dobra sredstva za izvojštenje i pobjedu nas nad tim tako dalekim i teško dokučivim dobrom.

Sreća je u mnogo slučajeva tek slučajna i nenadana — no skoro uvijek sreća je tek plod naših zasluga. Nalazi se zakopana u našim vrlinama, koje mi ne znamo upotrijebiti i koje često zbog nemarnosti ili ugadjanja tjelesnim ili drugim nižim potrebama, koje uništavaju te vrline — propadaju. Nevjerovatno je, koliko može sve čovjek da učini snagom svoje čvrste, probudjene volje. Cijela priroda i sve njezine tajne, u kojima se krije neizmjerno blago života, koje je trebalo naporom duševnog i tjelesnog čovječjeg rada probuditi i izazvati — samo su onom jače i šire otvorile i razgrnule neizcrpivo vrelo bogatstva i sreće, koji je jače upotrijebio sve svoje sile duševne i tjelesne — koji je znao upotrebiti svoje sposobnosti i vrline. Taj je onda za nagradu našao užitak radosti i sreće.

Prava sreća krije se u samome čovjeku, u nutarnjosti njegovoj, u duši njegovoj, u silama, koje često dremlju. Sreća je u nama samima.

Svatko se je sam kuje. Velikom su pak tminom i koprenom zablude zastrte oči i razum onome, koji drži, da se sreća krije u bogatstvu, uživanju i nasladama tijela, a i nesretan je, bijedan i vrijedan sažaljenja onaj, koji nema uzvišenijih i plemenitijih ciljeva, nego teži samo za time. — Takovih je sreća samo prividni bljesak munje — iza nje tama je i teško ispaštanje za one, koji joj se prodaju, za moment uživanja, kojima oblada, jer su plitki i nerazumni. Takova je sreća jedna i fata morgana, časovita, lijepa prikaza — koja za čas razveseljava — točim prodje iza nje slijedi teška i zamarajuća pustinja.

I sama bi providnost i privada bila nepravedna, kad bi dijelila samo takovu sreću — koja nije dublja, temeljitija i savršenija i koja se bez osobitih zasluga stiče i uživa.

Jer sama priroda ne daje čovjeku ni jednu mrvu, nijedno zrnce bez rada i napora — za makar i najmanji užitak i skladišta njezinog neiscrpivog bogatstva, ona zahtjeva samo rad i trud — pa čim joj čovjek više svoje duševne i tjelesne sile žrtvuje, tim mu i priroda većma otvara vrata tog svog neiscrpivog bogatstva, ljepote, užitka i sreće, ali one prave, istinske i zaslužene.

A taj je zakon, koji zapovijeda rad i koji jedino taj rad naplaćuje zadovoljstvom, vrlo strog i nikako nepodmitljiv. Bez rada i napora nemože nitko na svijetu zahtjevati uživanja i radostno zadovoljstvo života.

Nepobitni i neoborivi je dokaz zabilježen ne samo u povjesti čovječanstva i zapažan u zgodama iz zadnjeg života, da je Priroda nepodmitljivi veliki zakon i Gospodar u dijeljenju sreće i pravega života. Ona je samo onome više naklonjena i odanija, koji u nj štuje izvor svega, to koji joj žrtvuje sve svoje sile u plemenitom radu za uzvišene ciljeve.

Kolikogod čovjek mislio i promatrao život s ovog ili onog stajališta, bio on bogataš ili siromah, sluga, činovnik ili seljak, uvijek dolazi do zaključka, da mu je za život neophodno potreban rad.

«Rad ili smrt!» upisala nam je Priroda lozinku u život za život. Čovjek, koji ne radi, duševno i tjelesno umire. — Rad je život. Rad je divan začim krijeposti. Kad rastjeruje dosada, koja čovjeka muči više od siromaštva — a gdje je rada tamo nema niti siromaštva. Rad je snaga, koja uništuje zlovolju — lijek proti bolesti lijenosti i drugome svakome zlu. Potreban je čovjeku kao jelo i kao spavanje. — Daje čovjeku radost, veselje i životnu snagu — a gdje ga nema, sve je tmurno i žalosno.

(Nastavit će se)

Fr.: Ja vavek govorim, da si ti vražje sorte čovek!

Jur.: Ja ti dunke stojim i gledam... A kultura? A on gospodin? Ona gospa? A oni Španjolci? Oni Nemčini?... Sve ti se je skompirilo na tla i sve se kako munjeno valja i tuli i — da prostiš — riga, da je muka gledat. I ja sam gledajuć ono promišljal: — Na, brižan čovek! Od kada se rodi, pak do smrti njegove mu trumbetuju v uho, da on ima kulturu od toliko i toliko let, da on je gospodar sveta; i zemlje i mora i svega vidljivega i nevidljivega i on da j' najlepši, najpametniji, najjači, najsilniji — inšoma kultura — pa kultura! Pak nà! — prvi val ki pride, i već ta brišna kultura tuli i riga kako — da mi prostiš — blago! O ljudska oholosti! — rekal sam — nigde te ne bilo!

Fr.: Lako je tebe filozofat, ki imaš štumih tvrd kako i kamik!

Jur.: Moj štumih je tvrd, zač mi ga ni kultura pokvarila. I zato sàm ja za celo vreme onega neverina bil tvrd i jak na svojem meste. Nesamo to, nego sam jednega po jednega od oneh ča su ležali na tleh dignul i okrepil, neka vide, da ja, istarski Jurina, ki nimam niš drugo nego svoje dobro srce, svoju veru u Boga i Majku Božju, i svoju sejačku, zdravu pament — da ja znam i umem bit kada i kada korisneji nego svi kulturniki od ovega sveta. I cela se j' ona stvar zvršila tako, da mi je ona gospa rekla: — La me meni dove che la vol. Lei la že mio anjelo kuštode.

Fr.: Viš, to je lepo! To je prava kultura: gledat jedan drugemu pomoć, a ne — porko šćavo de kvà — porko šćavo de là!

Jur.: A sada ti malo reci mane: ki je bil on gospodin, s kim si malo prej govoril?

Fr.: To ti je neki Irlandez. On mi je povedal, koliko muki i trpljenja su oni imeli pod Inglezom osobito va oveh zadnjeh tri sto let. Ma rekal mi je: mi nismo nikada prignuli glavu, ča su nas Inglezi više gonili, mi smo bili tvrji. Inglezi su nam govorili: Vas nema nego četiri milijuni, a mi Inglezi zapovedamo polovice sveta. — Danas ima okole 400 milijuni ljudi, ki žive pod našom banderom, a to će reć: na svaku stotinu nas prihaja po jedan Irlandez. Ča more jedan protiv stotine?.. A mi, Irlandezi, smo dogovorili: — Ča more jedan Irlandez? Sve more, ako ni kukavica, ako se ne prestraši prvega maha, ako štuje i ljubi zajik svoje materi i ako je pripravan sve trpet za svoju čast i za svoj narodni obraz.

Jur.: Ja — ja — tako govore ljudi, a Irlandezi su od vavek bili ljudi. Nit su bili kukavice nit su se strašili progonstva, oni su visoko držali svoju narodnu čast, zajik svojih matera i najzada su dobili sve svoje pravice sa svem tem, da je proti jednemu Irlandezu stalo sto Inglezi i drugeh Indijanci. Talijani lepo govore: Chi la dura, la vince! a to će reć: ki kuca, onemu se i otvara.

Fr.: Tako je. Nego ča j' on konfuzijon tamo?

Jur.: Trebe da su prišli talagrafi od svega sveta. Grem malo videt, ako j' ča novega.

Fr.: Hodi! Hodi! Ma ne zaštentaj puno, kako po navade. (Franina sâm): Bože moj i ovi talagrafi! Na — mi smo tu, nasred oceana, nigdere ne vidimo kraja — pak svejedin znamo sve, ča se va ov hip po svete dogadja. Pak da mi i ovo jedan mirakul! Aj je — još više nego mirakul! Na! Vaš ga! Već gre nazad. Ala, Jurino, povej mi ča j' novega?

Jur.: Najnoveje je to, da će Mussolini 12. setembra poć na Snežnik. Jugoslavenski kralj i kraljica, da su bili va Zagrebe jako lepo dočekani. A va Istre, da je kruh speta podražel.

Fr.: Brižni naši ljudi! Čuj, Jurino, mi moramo bit blizu onega mesta, kade je ono pred petnajst let on veli vapor «Titanik» trupil na led. Ti se dobro spamećuješ, koliko je stotin ljudi onde poginulo. Ovi kapitančići na ovem našem brode mi se čine nekakovi golobradci. Dobro bi, da i ti se kada malo pospijaš vanka, da ne bimo kamo udrili. Ti imaš vražje oko!

Jur.: Ne boj se niš, benj ću ja pazit.

IZ MEDULINA.

Pretprošle subote dne 15. ov. mj. sproveli smo u hladni grob smrtne ostanke blagopokojne Ane Grakalić, žene od Josipa iz Medulina.

Premda je sprovod bio upriličen u ne baš najzgodniju dobu, to je uza sve to bilo prisutno mnogobrojno pučanstvo iz Medulina i okolice, da dadu zadnju počast prerano umrloj ženi Ani. Pa kako i ne bi, kad je pokojnica bila u svakom pogledu uzor žena: mirna, blaga i dobra; a muž njezin, dobri naš čovjek, u selu opće priljubljen, bivši naš općinski župan.

Kruta je smrt ugrabila pokojnicu u najboljem naponu snage (bilo joj 45 god.) i otela mužu svu utjehu i nadu, brojnoj djeci plemenitu skrbnicu i odgojiteljicu.

Pokoj joj vječni i bila joj laka istarska gruda, a mužu i djeci naše duboko i iskreno saučešće!

IZ ĆIĆARIJE.

Dne 16. augusta slavili smo svetoga Roka u Klenovšćaku kao svake godine. Po starom običaju, imali smo svečanu misu i veliku propovijed pod vedrim nebom, pred seoskom crkvom. Narod je dohrlio sa svih strana naše kršne Ćićarije, da proslavi sv. Roka, a ujedno da čuje riječ Božju iz ustiju našeg svećenika, g. Luke Halata, koji je stajao na uzvišenom mjestu pokraj kipa sv. Roka. Narod je pobožno pratio propovijed i bilo je vidjeti, da naš svećenik zaista govori iz narodnog srca k našim srcima. I najveć se griješnici moraju da pokaju za svoje grijehe, kada čuju takovu propovijed; moraju da se opet ljube i složno rade za zajedničko dobro.

Za vrijeme sv. mise i za vrijeme procesije orilo se divno pjevanje naših vrijednih pjevačica iz Bresta. Tu i tamo zagrmjele su «mačkovlje» po starom običaju.

To svečano raspoloženje i lijepi narodni tabor uvelike su mutili nekoji mladići iz Rašpora i Račje Vasi. Ti mladići nisu došli u Klenovšćak da proslave sv. Roka, već samo zato, da traže kavgu i svadju (barufu). Oni su za vrijeme sv. mise galamili u krčmi, što se je isto opazilo i za vrijeme procesije (ipak ih je morao krčmar opomenuti). Pošteni i pametni mladići iz susjednih sela povratili su se iza mise svojim kućama i tako nisu dali prilike tim «klačima» da se tuku. Bigula, sin seoskog župana iz Rašpora htio je da se kara s starcem od 70 godina, i to samo zato, da uhladi sebi krv, jer nije mogao nad mladićima iz susjednih sela. Njegov bi otac, župan, dobro učinio, da ga bolje uzgaja, nego li da se miješa u politiku, koju ne razumije. Medjutim šepotucototu iz Račje Vasi preporučamo, da vadi svoga sina više pristojnosti, da ne zaustavlja i straši po putevima poštene žene. Šepo bi morao uvijek svoga sina da vodi za ruku i u samu crkvu. Sobom bi morao da nosi «barilicu» vode, da mu dade piti kada je žedan, i to za to, da mu vino ne ugrije onu glavicu. Pravo ima naša poslovica, kad veli: «Kakav kolac, takav klin; kakav otac, takav sin..»

Čudimo se da nema pop iz Račje Vaši uzgojne moći kao pop i učitelj, da bi uplivao na ljude u svom selu, da budu pametniji. Kod nijednoga popa i učitelja nisu ljudi takovi «barufanti» i griješnici kao kod njega. Odkad je on u selu, ide se gore. Preporučamo mu, da širi medju narod ljubav i bratsku slogu, a ne mržnju i neslogu, kao što je pokazao na dan marčene Majke Božje 1924. godine, kada je tekao po selima s račjavasčanskom ruljom

Upozorujemo crkvene oblasti, da znadu kakovog pastira imaju u našoj mirnoj i poštenoj Ćićariji.

IZ GRAČAŠTINE

Već tri mjeseca ovdje postoji društvo, koje radi u čisto prosvjetnom smjeru, a zove se «Lipa». Budući, da još nikada nije bilo u našoj okolici nikakva društva, to se još ne možemo povaliti osobitim uspjehom. Ali sudeći po općoj težnji za naukama, možemo da ustvrdimo, da će ovo društvo doskora polučiti vidljivi uspjeh te nastojati, da podigne našeg seljaka na viši kulturni stepen, otkuda će mu se podignuti i blagostanje. Uspkos toga kod nas ni čisto prosvjetna društva nemaju mira, jer oni, koji vedre i oblače, znadu, da se narod sve što više stoji u tmini neznanja, da se tim lakše može da vuče za nos. Ta i sami znademo, kako su naši pradjedovi uvijek bili varani od gradjana, koji su više znali, a prema tomu i dublje kese imali. No mi mladji, seoski mladići, vidjeli smo dosta svijeta i poznamo ga, te znademo i cijeniti znanje, za kojim žedjamo kao naša suha zemlja za kapljom rose. Želimo svijetla, hoćemo prosvjete! Mi hoćemo da tražimo u kulturnoj državi naše pravo za prosvjetom. Radi toga veoma žalimo, što su u naše tiho mjestance, Sv. Križ, došli karabinijeri da uzmu netom prispjele knjige našeg društva. Ne znamo i ne možemo da shvatimo, zašto se boje našeg mirnog seljaka, koji ne traži no svoje čisto čovječansko pravo za napretkom. Ne znamo, što ih je navelo, da prebacaju sve papire u kući g. Matka Pužara. Ali nije to prva premetačina ni koi g. Pužara. Njegova kuća bila je već trinaest puta pretražena, i to od zadnje rupe u dimnjaku do slame u staji.

Inače drugo nemamo javiti gotovo ništa, osim što nam se približava slaba trgadba. Ovdje je bila tuča skoro po cijeloj Gračaštini, te uništila i ono malo priroda, što bi ih dala naša siromašna gruda. Peronospora nam je uništila grožđje, a što njoj ostalo — uništila je tuča. A sada je opet počelo i sunce da pali, te nam je uništilo donekle krumpir.

IZ PIĆNA.

Pretprošle nedelje bio je ovdje sajam. Premda je bila velika vrućina, ipak je došlo mnogo ljudi iz svih okolnjih sela, da se malo naužiju i provesele. Stari grješnik Pićan bio je sav šaren od šarenih i jarkih odijela mladih djevojaka i modernih odijela naših mladića, koji su time htjeli da pokažu, da su i oni «kulturni». A pilo se, brate moj, ono «kršteno» vino, da je bila milota pogledati u rumena lica ljudi, čiji su nosovi kao garofulići cvijetali. Alaj su trli ruke krčmari! «Boni affari! — govorili su. — Povera gente beve come matal» «Ma tr samo jedamput na leto je samanj» — govorili su naši ljudi te pili i pili. Ni čaša nije više bilo. Pečenke su pušile po stolovma, harmonike zaglušno cvilile, a dovici i povici rasprodavaca miješali se sa radosnim smijehom dječurlije i mladjarije, koje je kao luda vrvila oko «ringelšpila». To nas je silno ozlovoljilo. Bolilo nas, što su ovdje mnogi mnogi zapili ono, što zasluže u sedmicu dana, te svoj znoj i rad prodali za glupo vinsko veselje.

Zapuštaj, narode, grijehove otaca, a primaj samo ono što je dobro! Diči se svojom pjesmom, nošnjom, jezikom i poštenjem, diči se svojim slavenstvom, jer se nemaš česa sramiti!

D. Š.

IZ BELOGA NA OTOKU CRESU.

Vaš dopisnik javio Vam zadnji put, da našu luku dube sada gliboder (kavafang). Mjesec dana «dubao» je, ali je vrlo malo uradio, jer je skoro sve ostalo kako je bilo. Mnogi kimaju glavama i govore: «Brižni šoldi, kako su se potrošili!» Nekoji od kavafanga odnijeli su lijepu uspomenu iz Beloga, jer su na odlasku govorili, da su se barem natancali! Sada se govori, da će doći drugi kavafang. Za ovu godinu nema govora, a za drugu će se već misliti. Ove će zime jugovina lako sve ono napuniti, što su izdubli. Tako je sve ostalo pri staromu. Naše nade su pošle po vodi! I o bovi nema govora!

Ove godine obiluje sa strancima Opatija, a i cijela Liburnija. To se vidi i po izletima, koje poduzimaju. Već je par puta došao u Beli parobrod «Albona» društva «Costiera» krcat izletnika. Začudno je, da se društvo «Costiera» ne boji sa gospodom pristati parobrodom pod Beli, dok se boji taknuti Beli na svojoj liniji Rijeka - Zadar, koji bi služio i koristio nesamo Belomu, nego i cijeloj tramuntani, iako su siromasi!

Suša nas nemilo bije, tako da ne ćemo imati kukuruza. Krumpira imademo mjestimice prilično. Ne padne li doskora obilna kiša, ove zime ne ćemo imati ni repe ni broskve.

Naša stara «grota» — ribara mati, pokazala se u drugoj polovici prošloga škura obilna sa ribama, jer su ribari nekoliko noći prilično uhvatili. Ovaj sadanji škur vrlo je slab. Sva je prilika, da se za zimu ne će ništa nasoliti. Kruščica, ove godine nije tako reći ništa uhvatila.

Na «Stargancu» imademo već drugu godinu moderno uredjenu tunjeru, ali do sada vrlo slabo ribuje. Šteta! Neki govore, da ribu razbija punta Prestenice, drugi, da bi morala biti više u vali, treći, da ovo nije pozicija, jer da već jednom bila, ali ju radi slabe lovnje — napustili. Bit će, da ova godina nije ribna, jer se ne čuje da bi okolišnje tunjere lovile. Moguće da uhvate štogod ovoga septembra.

IZ BRESTA POD UČKOM

Pred malo dana prošao je kroz naše selo neki dječak iz Zagreba. U selu se je slučajno namjerio na jednog našeg odmetnika. Taj odmetnik ga je nasred puta zaustavio i pretražio. Dječaku je uzeo koledar «Hrvatskog Radiše» veleći, da mu on kao općinski stražar (!) strogo zabranjuje čitanje takovih koledara u Istri. Nato je dječak sav prestrašen nastavio putovanje. Sada se napomenuti odmetnik hvali, kako je prestrašio dječaka i kako mu je oduzeo koledar. Medjutim mi svi se zgražamo i želimo, da g. «stražar» konačno prestane s takvim glupim i lakoumnim šikanacijama.

Politički pregled

PROSLAVA NA KRŠKOM

Bratimljenje slovenačkog i hrvatskog seljaka. Prošle nedjelje obdržavala se u Krškom u Slovenačkoj velika proslava u spomen Matije Gubca i velike seljačke bune. Donašamo o tome potanji izvještaj, jer držimo, da je i ova proslava, kao i ona o tisućgodišnjici hrvatskog Kraljevstva, po duhu i govorima, koji su se državi, novi dokaz, kako se plemena u Jugoslaviji sve to više zbližavaju.

Iz Zagreba je pošao s gostima na proslavu jedan poseban vlak, kojim je došao takodjer i g. Stjepan Radić sa ostalim članovima HSS, zatim bivši ministri dr. Ninko Perić i dr. Laza Marković. U svemu je proslavi prisustvovalo oko 10.000 ljudi.

Prvi je govorio narodni poslanik Pucelj.

Pucelj u svome govoru ističe važnost sloge hrvatskog i slovenskog seljaka i radnika, koja se dokumentira na ovoj skupštini na istom polju, gdje su pred 352 godine poraženi slovenski seljaci, koji su se u zajednici sa hrvatskim seljacima i njihovim vodjom Matijom Gubcem podigli protiv ugnjetavača. Sada, kad su slovenski seljaci uvidjeli, što se može postići kad su seljaci složni, kao što je to kod Hrvata, prihvaćaju način borbe svoje braće i odsada će s njima ruku o ruku ići i boriti se.

Poslije toga govorio je dr. Basariček. On pozdravlja prisutne u ime cjelokupnog zastupstva HSS i u ime onih Hrvata, koji su danas posjetili sveto i znamenito polje Krško. Pozdravlja ih na tome polju, gdje su naši djedovi i pradjedovi nekada u krvi i združeni u bratstvu, ljubavi i slozi pod vodstvom Matije Gubca, zaigrali krvavo kolo protiv okova, kojima su bili okovani. Na ovome polju prvi puta su oni zbacili svoje lance ropstva, kojima su bili okovani i od onda su udružena braća upotrebljavala sva sredstva, da se u prvome redu riješe nasilja feudalaca i grofova, koji su nastupali silom oružja, a u drugom redu da ustanu protiv sile bogatstva, to jest bogataša, a u trećem redu protiv onoga, šo je najstrašnije, protiv onih, koji su pomoću duha ljudskoga htjeli da zarobe dušu ljudsku, koji su htjeli da pomoću vjere zarobe ono, što je najsvetije. Oni su pomoću klerikalizma htjeli da zarobe narodnu dušu, ali svi su ti lanci pali. «Nikoga medju nama nema, ko bi htio da robuje. Treba da budemo svoji i da branimo svoju domovinu, da branimo rodjenu grudu, zato da seljak može zidati i raditi a isto i radnik u svojoj radionici.»

Zatim je govorio narodni poslanik dr. Ivan Pernar, koji je takodjer rekao, kako se hrvatski i slovenski seljački narod u 16. stoljeću digao da zbaci i satre hajdučku krivicu feudalne gospode. Vodje ove bune bili su povješani i postrijeljani, a Matija Gubec spaljen.

Riječ je zatim uzeo g. Stjepan Radić, koji je rekao u glavnom slijedeće:

«Braćo Slovenci! Vi može biti znate i ne, da je najveći vaš pjesnik Gregorčič pjevao u jednoj svojoj pjesmi o velikom siromahu. Taj siromah bio je Slovenac. Znate zašto? Isus je bio raspet na jedan križ, a slovenski kmet na tri križa. Na prvi križ su ga pribili zločesti svećenici, na drugi fiškali i druga gospoda, a na treći razni imperjalisti.» Spominje francesku revoluciju. «U cijeloj povjesti ne možemo naći primjera onakovoj buni, kao što je to bila buna hrvatsko-slovenačkog seljaka. Ova su naša draga braća puntari poslali kralju Maksimiljanu 13 deputacija i u svojim predstavkama pisalu su, da nemaju ništa protiv gospode, nego samo protiv gospodskih krivica i da hoće da zatru gospodski jaram. Već prije 352 ljeta Hrvati i Slovenci imali su svoju pravu revoluciju, t. j. takovu revoluciju, koja je išla zatim, da bude bolje barem njihovoj djeci, ako ne bude starijim. Ali nije uspjela.

Ono što smo mi Slovenci i Hrvati trpili u manjoj formi, ono su Srbi trpili 500 ljeta, a trpili su pod strašnim jarmom, t. j. pod sabljom i puškom i morali su na kolac oni ili na kolac Turčin i nije bilo kompromisa. Srbi su digli revoluciju sa puškom, a Hrvati i Slovenci pod tudjim krščanskim kraljevima mogli smo se ipak doma razvijati. Kada zapjeva slovensko dekle vrlo prijatno i veselo zvuči kao kad se ide na pir, a kada zapjeva srpkinja, pjeva tako tužno kao da se ide na sprovod. A to je zato, jer je nama i pod krščanskim vladarima moglo biti dobro, bili smo u kulturi, politički nije bilo dobro, u družini se moglo živiti dobro i živilo se, i živjelo bi se sasvim dobro, da nije bilo vladara neprijatelja naše države. Srbi su imali dahije, a mi grajače. Hrvati i Slovenci bili su oduvijek jedno u svojoj duši pa iako imaju dva govora, oni su se razumjeli. Mi smo ljeta 1848. napravili ono, što vi, braća Slovenci niste mogli učiniti. Mi smo pod Jelačićem stepli Madžare, zgrabili ih za brkove i zato smo godine 1868. mogli dobiti svoj hrvatski jezik, a u tome našem nastojanju pomagali su nam Srbi u Banatu i Bačkoj i u Srbiji.

Da nije bilo te srpsko-hrvatske sloge 1848., kada su Hrvati stigli i tukli Madžare, ne bi Hrvati dobili svoju autonomiju, a dobijali bi simo mrvice. Magarci su oni, koji prigovaraju našoj slozi sa Srbima. Složili smo se sada zato, da i Slovencima bude dobro. Slovenac je naš Benjamin, kojemu se ne smije ništa uzeti. Danas, kada smo jaki, treba da budemo i pametni. Ovome malome Slovencu treba dati sve što mu treba. Vi ste golubići, koji treba da raširi krila i neka ta golubica vije gnijezdo u našem skupnom domu.

Meni su pripovijedali, kad sam bio u Baški, da se Slovenci napuhavaju i da su neprisupačni i ja sam zaželio da vidim kakovi su. Kamo sreće da je Slovenac malo tvrdji prema tudjinu. Ja se iz svoga djetinjstva sjećam, kako su Kranjci znali ratovati sa Dolenjcima. A to je svakako sramota za mali narod i svi vi skupa treba to da zakopate 100 hvati duboko. Gosp. Korošec je rekao, da ide kroz Zagreb u Beograd, ali u Zagrebu se ne će zastati. Bio je u Beogradu, i praznih popovskih džepova vratio se u Sloveniju. (Buran smijeh).

Sporazum, koji su sklopili Hrvati i Srbi, nije bio sporazum bez vas. I to je krivo, ako je netko htio, da ne budu tri brata zajedno. To je bio plan g. Korošca i mi to ne ćemo. Seljak hoće poštenje, seljak hoće djelo i hoće pravicu i on hoće da vojska brani svoju domovinu od onih, koji nas napadaju.

G. Korošec je isticao i ističe, da je Radić podigao štrajk protiv naše vjere i da je vjera u opasnosti. Mi hoćemo da ispovijedamo vjeru, a naša narodnost i naš džep nije siguran od onih, koji su na zločestom putu. Kako vidite, vjera nije u pogibelji, nego njihovi džepovi. Nama ništa drugo ne treba, nego da imamo bogatu zemlju, da dademo narodu njegove pravice. I sada, kada dolazi do toga, da naša braća Slovenci hoće da nabaljaju žito iz Banata, neka spekuliraju, da od jednoga brata nabave svoje potrebe, samo da to ne budu banke. I neka to budu zadruge i kooperative, a ne da dva do tri bankara to požderu. Djelujmo na naš rod neumorno i to u ime: živio sporazum, koji znači veliko djelo za naš cijeli narod, živela braća Srbi svi bez razlike, a osobito srpski seljak!»

Osnutak Sveslavenskog Sokolskog Saveza.

Povodom poljskog sokolskog sleta došli su u Varšavu (Poljska), na poziv staroste poljskog sokolskog saveza grofa Zamojskog, delegati poljskog, čehoslovačkog i jugoslovenskog sokolstva, i sokolstva ruske emigracije. Ti delegati sačinjavaju odbor, koji je bio odredjen lani, za vrijeme jugoslovenskog sleta u Zagrebu, sa ciljem da skupi predloge i gradju za obnovu Sveslavenskog Sokolskog Saveza. — Konferencije delegata u Varšavi trajale su 13., 14. i 15. augusta, na njima se došlo do potpunog sporazuma, i sastavljena su pravila novog Saveza Sveslavenskog Sokolstva. Ta će pravila biti predložena na odobrenje nacijonalnim sokolskim savezima. Za Savez Sveslavenskog Sokolstva (osnovan u Varšavi) izdao je odbor za Slavensko Sokolstvo ovaj proglas:

«Izaslanici sokolskih saveza: čehoslovačkog, jugoslovenskog, poljskog i ruskog, sabrani dne 14. augusta 1925. na zborovanju u slavnoj prijestolnici poljskog naroda u Varšavi, proglašuju nakon uzajamnog dogovora i jednodušnog suglasja:

Prodahnuti sviješću uzvišene sokolske ideje, uvjereni smo, da je ona, na temelju Tyršova nauka, pozvana prije svih drugih, da pripravi put toli željnomu zbliženju svih slavenskih naroda.

Uvjereni smo, da su slavenski narodi — pokoravajući se stoljetnim glasovima svoga krvnoga srodstva i bratstva — dužni da združe sve svoje sile za razvoj i obranu svega slavenskog svijeta.

U saznanju, da su svjetski rat i njegove posljedice otvorili pred slavenskim narodima široko polje novoga rada i novih pogleda na zadaću budućnosti, hoćemo da se u buduće brinemo za moralni i tjelesni uzgoj svega slavenskog plemena u bratskom demokratskom

duhu, koji zabranjuje sve ono, što razdružuje slavenstvo. To je duh, koji odstranjuje sve sadašnje i prošle sporove i njihove uzroke — duh, koji širi uzajamnu ljubav, snošljivost i bratski drugarski život na korist najvišeg ideala čovječanstva i civilizacije.

Sabrani su predstavnici spomenutih slavenskih sokolskih saveza odlučili, da osnuju čvrsti savez sokolskih organizacija svih slavenskih naroda u duhu načela i pravila, koja su danas prihvaćena.

Šaljemo ovu radosnu vijest u sve svoje slavenske zemlje kao prvi izraz vruće želje za veliku budućnost svega slavenstva.

Za **Čehoslovensku Obec Sokolsko:** Dr. Scheiner, Štepanek, Dr. Heller Bilek. — Za **Jugoslovenski Sokolski Savez:** Engelbert Gangel, Gjoka Paunković. — Za **Zwiazek towarzystwa gymnastycznego «Sokola» v Polsce:** Adam Zamoyski, Dr. Alesandar Szczepanski. — Za **Sojuz zagraničaih ruskih sokolskih organizacija:** Dr. Dimitrije Vergun.»

Savez je Sveslavenskog Sokola najveća tekovina današnjega vremena, jer je sada u toj organizaciji združena u jedinstveno močno tijelo sva najjača moralna i fizična snaga slavenskih naroda. Nema snage, koja bi se mogla postaviti protiv te jedinstvene organizacije slavenskoga sokolstva.

Kolonijalne nevolje Franceza.

U Maroku je zaključena prva i najpogibeljnija faza ratnih operacija. Abd-el-Krimova ofenziva zaustavljena je odmah na početku, a da nije postigla nijedan od postavljenih ciljeva. Sada su znatna pojačanja ojačala franceski položaj, tako da Rifancima nije preostalo drugo nego da isprazne sve izbočene i nepovoljne pozicije. Cjelokupno središte fronte povučeno je na brda sjeverno od rijeke Iberga, dok pozicije na krilima drže Rifanci čvrsto i ogorčeno proti svim franceskim pokušajima, koji idu za tim, da ih potisnu.

Francezi su prisiljeni, da u Africi i u Aziji čine teške i skupe napore, e da uspostave uzdrmani položaj i prestiž. Ali ipak dok se u Maroku poboljšava njihov položaj, dotle u Siriji izgleda da se pogoršava.

Nevjerovatno je, da će Abd-el-Krim ponoviti napadaj većeg stila, jer takav nema više nikakova izgleda u uspjeh. On je, shvativši položaj, povukao brzo čete iz borbene linije da ih reorganizuje i spremi za buduće teške borbe; on računa, da će mu uslijed povoljnih terenskih prilika za obranu uspjeti da skrši skoru francesku ofenzivu, da će se time ponovo podići njegov prestiž i pružiti zgodna prilika, da ponovno predje sa uspjehom u protunapad. Francezi takodjer računaju s tom mogućnosti, i za to ne će da nagle. Pojačanja neprestano pridolaze, te tek onda kada francesko vojno vodstvo bude sigurno za uspjeh i kada klimatske prilike dopuste brzo i uspješno manevrisanje, bit će dana zapovjed za veliku ofenzivu proti Rifu. Sada je sigurno, da se i Španjolci spremaju na paralelnu akciju. U tu svrhu prikupljaju Španjolci u svojoj zoni novu pješadiju i artiljeriju. Računa se, da bi već ovih dana imale da započnu velike vojne operacije.

Iz Sirije nema mnogo vijesti, ali se znade, da Francezima nesamo da nije uspjelo da poprave položaj i da potisnu Druze, već da se je ustanak proširio medju neka arapska plemena. Privatne vijesti govore, da su Druzi do nogu potukli bataljon armenskih dobrovoljaca i da u Damasku vlada velika uzbudjenost radi pogibelji od ustaša, koji da se primiču glavnom gradu Sirije. Javlja se takodjer o pobuni alžirskih četa u Beyrutu i da u čitavoj zemlji vlada velika nesigurnost.

Domaće novosti

3000 lira nagrade.

Kako je poznato, dne 28. juna te godine bio je od nepoznatih zlikovca ubijen u Puli (na Monte Lešo) Rok Ivančič pok. Antuna. Više vremena vodila se istraga, ali uvijek sa negativnim uspjehom. Uslijed toga je na predlog puljske prefekture Ministarstvo unutarnjih djela u Rimu raspisalo nagradu od 3000 lira za onoga, koji prijavi sudu ubojicu.

Roditelji, sjetite se svoje dužnosti!

Bližamo se ponovnom otvorenju pučkih škola. Lanjske godine bio je ukinut drugi razred takozvanih hrvatskih ili slovenačkih pučkih škola, a ove godine bit će i treći. Naša se djeca ne će više podučavati u materinjskom jeziku ni u I. ni u II. ni u III. razredu, ako se to kod upisa **pismeno** ne zatraži.

Potrebno je stoga, da svaki, koji upiše dijete u I., II. ili III. razred koje bilo škole, ili u više razrede italijanskih škola izruči kod upisa pismeno prijavu, koja po prilici mora da glasi ovako:

Alla Direzione della Scuola elementare
in
. . . . (mjesto)

A sensi del Decreto-Legge 1 Ottobre 1923 N. 2185, art. 4 il sottoscritto chiede che all'alunno . . . . (ime učenika) sia insegnata la lingua serbo-croata o slovena, in ore aggiunte.

. . . . . addì . . . 1925.
. . . . . . (Podpis).

Prijavu se napiše na jednostavnom papiru, bez biljega.

Zato na dan upisa treba da svak izjavi, da želi, da mu se dijete uči i srpsko-hrvatski odnosno slovenski.

Ako otac ili majka ili skrbnik kod upisa ne izjavi, da želi, da mu se dijete uči i srpsko-hrvatski, ono se dijete ne će učiti u materinskom jeziku, već samo u italijanskom.

Vlast je odredila, da se srpsko-hrvatsku poduku mora svako da prijavi nadajući se da će mnogi naši to zaboraviti ili zanemariti, pa da će se uslijed toga djeca učiti samo italijanski.

Roditelji, skrbnici, pokažite na dan upisa, da vi na to niste zaboravili. Izjavite — kako je to propisano — pismeno, da želite, da vam se djeca u nadodanim satovima uče srpsko-hrvatski. Ako pak «caposcuola» ne bi htio o tome ni da čuje, idite k didaktičnom ravnatelju (direttore didattico). Tko to ne bi učinio, bio bi za sva vremena ožigosan žigom sramote i narodnog izdajstva!

Braćo, Istrani! Tražimo naša prava i čuvajmo jezik, koji smo primili od naših praotaca!

NAŠIM DJACIMA NA ZNANJE.

Primamo i dragovoljno uvrštavamo: — **Djačka Matica u Trstu ponovno prima molbe za djačke potpore (za godinu 1925-26). Molbe mogu da se ulože do 31. augusta te godine. Sve molbe bez iznimke moraju biti sastavljene na formularima, što ih je izdalo društvo. Takovi formulari dobivaju se kod svih djačkih društava, kao što i u uredu Djačke Matice u Trstu (Via Fabio Filzi, 10, I.). Tko želi te formulare dobiti izravno od ureda Djačke Matice, neka joj pošalje točan naslov i priloži marku od 60 centezima. Djačka Matica uzet će u obzir jedino molbe onih djaka, koji sakupe društvu nekoliko članova. Pristupnice mogu se dobiti u uredu Djačke Matice i kod svih djačkih društava. Djaci, koji su prekoračili 17. godinu života morajo biti članovi društava; u protivnom slučaju njikovi roditelji. — Odbor Dj. M.**

Majke, mladići i djevojke, opametite se!

Piše nam prijatelj iz Pićna: — U nedelju, dne 16. augusta 1925. bio je ovdje sajam. Osim domaćih trgovaca bilo je i nekoliko vanjskih trgovčića, a bio je i jedan sa «gondolom» (drveni konjići i ladjice na vrtiljku). Trgovci pazarili su dobro, krčmari još bolje, a najbolje «gondola». Ona je bila zapremljena skoro cijeli dan. Vidio sam na njima djece, mladića i djevojaka; vidio sam i po koju stariju, ratnu udovicu sa djetetom.

Mladići! Zar je vaša pamet tako plitka, da onako u ludo bacate svoje teško zaslužene novce i dajete slab primjer mladjima? Zar tako brzo zaboravljate prošlost!?

Djevojke! Gdje vam je ponos? Zar vas nije sram ondje pokazivati svoju golotinju i ujedno izlagati ruglu svoje poštenje? Ili možda niste čule da su vam se mnogi rugali i govorili u oči nešto ružno i sramotno, što ja ovdje ne ću da napišem?!

Majke! Teška je vaša odgovornost pred Bogom radi vaše djece, a da i ne spominjem, kako ljudi kažu prstom za vama. Zar je vaše srce kameno? Ili ste gore od zvjerine, koja inače nikada ne vodi u propast svoj porod?!

Oštre su moje riječi, ali i ne računajući ogromnu svotu u ludo bačena novca, još je oštrija i veća moralna šteta i sramota, što ste je nanijeli sebi, našim poštenim selima i cijelomu našemu narodu, jer će vanjski svijet svih nas da sudi i da nam se ruga po vašem ludom vladanju. **Osa.**

Novačenje godišta 1906.

Službeni vojnički list — «Giornale militare ufficiale» — u svom posljednjem broju javlja, da će se od 1. septembra 1925. do 5. marta 1926. obaviti po cijeloj državi novačenje mladića rodjenjih 1906. godine.

Novačenju moraju pristupiti svi mladići, koji su rodjeni g. 1906., a tako i oni, koji su se rodili g. 1905., ako se nisu ranije predstavili preglednim komisijama. Tko ne pristupi novačenju, bit će kažnjen radi neposlušnosti.

Svi oni momci, koji su rodjeni napomenute godine, moraju su što prije prijaviti za novačenje kod svojih općinskih ureda (U inozemstvu kod kr. italijanskih konzulata.). Novacima bit će priskrbljeni i putni troškovi do sjedišta izborne komisije, ako je isto odaljeno preko 20 kilometara.

Študenti, koji budu potvrdjeni za vojnike, bit će iza pregledbe pušteni na dopust. Njihov dopust trajat će sve dotle, dok ih ministarstvo vojno pozove pod oružje.

Vladimir Treščec-Branjski.

Novine javljaju, da je za velikog župana u Zagrebu imenovan g. Treščec, koji je prijateljima lijepe knjige poznat i pod imenom Borota. Gospodin je Treščec naime i književnik i to jedan izmedju najodličnijih. Njegova «Dina» kao i neke druge njegove fine novele izazvale su bile odmah, čim su bile objelodanjene veliko zanimanje za pisca, i mi možemo reći da je onim lijepim radnjama stekao sebi vrlo časno i trajno mjesto u hrvatskoj i uopće u jugoslovenskoj literaturi.

Gosp. Treščec je i kao upravnik pokazao mnogo lijepih sposobnosti, naročito u vrijeme rata, gdje su u pogledu ishrane i mnogi naši Istrani nailazili u njega na bratsko razumijevanje.

Josip Pasarić.

Čitamo, da je g. Pasarić dodijeljen ministarstvu prosvijete u Beogradu kao državni podsekretar. G. Pasarić bio je više godina urednikom «Obzora», a uz to je uredjivao i list za zabavu i pouku «Vijenac». Preveo je mnogo stvari iz ruskoga jezika. Napominjemo samo dvije radnje, koje je upravo majstorski pretočio na naš jezik: «Petra Velikoga» od Mereškovskoga i «Selo Stepančikovo» od Dostojevskoga.

G. Pasarić vrlo je zaslužan za hrvatsku lijepu knjigu. No on je uz to i neutrudivi turist. Za svoga vijeka bio je nekoliko puta i na Učki, pa valjda nema kutića na ovoj našoj planini, kojega on ne bi poznavao.

Odlučan glas našeg srednjoškolskog i visokoškolskog djaštva.

Ovih dana imalo je naše srednjoškolsko i visokoškolsko djaštvo iz cijele Julske Krajine svoj redoviti godišnji sastanak. Na tom sastanku bila je jednoglasno prihvaćena ova rezolucija:

«Djaštvo sakupljeno na svojim godišnjim sastancima, pretresavajući — pogledom nepristranog radenika — sav naš žalosni položaj **upozorava** narod na beskorisnost medjusobne borbe; **protestira** proti zlobnim osobnim i strančarskim napadajima «Pučkog Prijatelja» na najbolje naše radenike; **osudjuje** gadna sumnjičenja izrečena na račun g. Staroga, za koga narod zna što je učinio i koliko je učinio za njega u najtežim i najgroznijim prilikama; **izražava** povjerenje g. Staromu te ga pozivlje da i nadalje proslijedi utrtim putem bez obzira na napadaje onih, koji rade proti naših vitalnih interesa; **pozivlje** narod na zajednički, ozbiljni i promišljeni rad u borbi za dobrobit svih članova naroda te otvoreno navještava najoštriji boj svima, koji bi mogli smetati zasnovanom radu.»

(Slijedi 65 potpisa).

III. redovita godišnja glavna skupština Djačke Matice.

U nedjelju, dne 6. septembra 1925. u 10 sati prije podne obdržavat će se u prostorijama D. K. D. pri Sv. Jakobu (Trst) III. redovita godišnja glavna skupština Djačke Matice sa ovim dnevnim redom: — 1. Pozdrav predsjednika. — 2. Izvješće tajnika. — 3. Izvješće blagajnika. — 4. Obračun i proračun. — 5. Izvješće nadzornog odbora. — 6. Samostalni predlozi. — 7. Biranje novog odbora. — 8. Slučajnosti. — **Odbor.**

DOPISNICA UREDNIŠTVA.

G. Barbi: — Vašu želju ispunismo. «Mladi Istranin» izaći će naredne sedmice. Da ste nam zdravo!

Izdavač, direktor i odgovorni urednik:
IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST“ U TRSTU

Broj 36 — Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta) — U Trstu, 3. septembra 1925. — Pojedini broj 25 cent. — God. III.

„Istarska Riječ"

Izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin". Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 25·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari". — Narodna poslovica.

Privrednik

Tako se zove društvo, koje je braći Srbima, osobito onima, što su živjeli u madžarskom ropstvu, donijelo mnogo blagoslova. U Hrvatskoj radi na sličnom programu zaslužni «Hrvatski Radiša», o kome smo već govorili u ovom našem listu. Danas ćemo reći koju o «Privredniku».

Što je «Privrednik»? — «Privrednik» je društvo, kome je svrha, da namješta djećake u zanat i trgovinu. Braća Srbi uvidjeli su davno prije nas, da nije svako dijete za više škole, pa i kad bi bilo, ne bi se uvijek za njega našlo u zemlji mjesto dolično njegovim študijama i položaju. Narod ne živi samo od činovnika i drugih školovanih ljudi, njemu treba takovih, koji će podignuti njegovo gospodarstvo, njegov imutak i blagostanje.

To može u prvom redu valjan obrtnik i okretan i savjestan trgovac, dakako uz razumnog gospodara poljodjelca, kome i mi posvećujemo najveću pažnju.

Lijepu će i korisnu stvar učiniti onaj, koji namjesti kakvog djećaka u kakav zanat ili dućan, ali time nije učinjeno sve. To bi katkada značilo — baciti dijete medju pandže kakova bezdušnika, koji će od onog djeteta učiniti sve prije nego li čovjeka.

Zato se društvo «Privrednik» prije nego li će nekom zanatliji ili trgovcu da preda koje dijete, dobro obavještava, kakav je gazda i kakva je kuća, u koju bi imao da dospije mladi naučnik. Ako je gazda nevaljalac, a kuća nečasna, «Privrednik» ne pušta u nju svoje srpsko dijete. Tek pošto se uvjerio, da će dijete zaista doći u dobre ruke, «Privrednik» ga daje uz uvjete, na koje mora gazda da pristane.

«Privrednik» pušta djećaku na volju, da sam odabere zanat prema svojoj želji i prirodjenim sposobnostima. Ali i pri tome ima «Privrednik» svoju odlučnu riječ. Ne će on da namjesti dijete, koje mu se ne čini sasvim zgodno i zdravo.

I tako to ponekle odabrano dijete dodje u ruke čovjeku, u koga ima «Privrednik» mnogo pouzdanja. Ali mâ kako čestit i valjan bio gazda, «Privrednik» i nadalje budnim okom pazi i nad njime i nad malim šegrtom. I tako se dogadja, da gotovo svakih osam dana dolazi koji «Privrednikov» povjerenik, da vidi, kako se vlada mladi namještenik prema gazdi, a kako gazda prema njemu. Vidi li, da nešto nije u redu, iznese stvar na sjednicu, i tad se istražuje, gdje je krivnja: ako je na gazdi, oduzme mu se šegrta, ako je na šegrtu — javi se odmah roditeljima ili njihovim zamjenicima. Uopće «Privrednik» stoji u neprekidnoj vezi s roditeljima ili skrbnicima onih šegrta, što ih je on sâm namjestio, pa ih češto obavješćuje o napredovanju njihove djece.

No ni tu ne svršava briga «Privrednikova». On hoće pošto po to, da od onog mladog šegrta učini valjana zanatliju ili trgovca. Zato osniva u raznim mjestima Zadruge za štednju i kredit. Takove su Zadruge samo za omladinu. Ona ulaže u njih svoje prištednje, pa omladinci, koji su već od djetinjstva pokazali smisao i volju za štednju, dobivaju kasnije kod iste Zadruge i kredit, koji im služi, da mogu samostalno raditi.

Ali «Privrednik» ne pušta svoga gojenca još ni tada iz ruke. On mu ne ostavlja na volju, da otvara radnju ili trgovinu, gdje mu se prohtije, već gdje je potreba takova zanatlije ili trgovca i gdje će mladi trgovac ili zanatlija moći lakše da napreduje. Kada pak onaj mladić postane samostalan gazda, i on sa svoje strane ulaže sve svoje sile i svu brigu, da za drugu djecu učini ono, što su oni prvi učinili za nj.

Tako rade Srbi danas, a tako su radili i onda, kad su živjeli u ropstvu i — može se reći — da im je taj njihov rad i najviše pomagao, što su mogli da se održe.

«Privrednik» se do sada bavio samo s namještanjem srpske pravoslavne djece. No kako je u braće Srba grud široka, a ne tijesna kao u naših Latinolizaca, i kako su oni duboko proniknuti onom našom starom: da je brat mio, koje vjere bio, — to će, uvjereni smo, «Privrednik» protegnuti svoj rad i na drugu svoju jugoslovensku braću, da time i «Hrv. Radiši» olakša njegov hvalevrijedni rad.

Mi pak učimo od njih, kako treba da radimo, hoćemo li da se održimo.

Ne upropašćujte svoje domove!

«Istarska Riječ», u kojoj seljak opisuje svoje boli i patnje, nema skoro nikada jedne radosne vijesti, jer se ljudi odasvud tuže na očajno stanje. Svagdje je zlo, nigdje dobro.

Teško je čovjeku pri srcu, kad pomisli na patnje tisuća i tisuća našega seljačkog naroda, a još teže je, kad udje u naša zapuštena sela i posmatra neprekidne boli staraca, žena i djece, kako jedva životare i kako po najvećoj sunčanoj žezi kopaju zemlju, te je natapaju svojim znojem, a žuljeve im ruke već drhću od prekomjernog rada. Seljak se mnogo muči, mnogo radi, ali svejedno mu zemlja ne nosi onoliko, koliko mu treba za prehranu njegove porodice.

Osim toga našeg seljaka muče i druge nevolje. Nesnosni porezi, slabe ljetine, pomanjkanje hrane i druge nezgode tjeraju ga danomice na rub gospodarske propasti. Jadnik traži pomoći, ali prave pomoći ne može da nadje. Lihvari mu pružaju novac, samo da ga iskoriste i zasužnje.

Ali naš seljak to kao i da ne vidi. On često puta juri u propast i bez potrebe. Evo dokaza:

Ako idete u nedjelje i u naše crkve, odmah ćete opaziti, da je naš seljački svijet krenuo stramputicom. Okreni se lijevo, okreni se desno — svagdje vidiš pretjerani luksus (oholiju). Jedamput nije bilo tako. U stara vremena, dok je mladić svoju mladost provodio kao pastir, zadovoljavao se seljak domaćim odijelom, što ga je kod kuće satkao, skrojio i sašio. Često je sin baštinio od oca odijelo, koje je opet ostavio svojoj djeci. Danas su posve druge prilike. Danas se seljak srami svog narodnog odijela, zapušta seljačku surku i opanak, oblači se poput gospodina. Seljak se stao ravnati po modi i eto otvara se nova rubrika izdataka. Tko pozna naša sela, mora ga zazepsti u srcu gledajući, kako narod troši na odijelo toliko, da bi se od te svote mogao namiriti porez, namet, plaćati kamate itd. Mladići nose po selu stojeće kolare s kravatama, s manšetama, po novoj modi šešire, cipele. A što da kažemo o odijevanju i profumisanju ženske mladeži?! Makar nemaju «kravice u štalici» i premda im želuci od gladi krule, za luksus mora biti iz oka ili iz boka.

Što iz toga nastaje? — Veliko zlo. Kmeštine propadaju, a jadna djeca moraju po svijetu «trbuhom za kruhom», dok se na okolo njihovog pradjedovskog ognjišta okupljaju tudjinci!

Krajno je doba, da se tome stane na put. Roditelji, mladići i djevojke, opametite se! Držite se svoje stare, narodne nošnje! Ne upropašćujte svoje domove, koje su vam vaši stariji ostavili kao amanet, da ih čuvate i ostavite svojim potomcima!

Mjera u svemu!

Stari Grci i Rimljani bili su kulturan narod te smo mnogo toga mi od njih baštinili. Imali su oni mnogo umjetnika, učenjaka i filozofa. Ovi potonji, filozofi, mnogo su se bavili socijalnim pitanjima — pitanjima o društvenom uredjaju. Ti su ljudi razbijali sebi glave i študirali. Kako bi trebalo da se ljudsko društvo uredi, kako treba da se narod vlada, kako treba da razlikuje ono, što je dobro od onoga, što je zlo — ono, što je pravo od onoga, što je krivo, kojom stazom treba da ide, eda se dodje do blagostanja i sreće. Bilo ih je, koji su u svojem filozofiranju došli do ovih praktičnih zaključaka: «ništa previše» — «mjera najbolje» — «sredinom ići ćeš najsigurnije». Premda su ta načela bila izradjena u doba prije Isusa, ipak ona nisu ni danas stara, nisu izgubila svoju vrijednost, jer se mogu i danas u praktičnom životu da primjene.

Držati se jedne mjere, jednog srednjeg puta, bilo u jelu, bilo u piću — bilo pri kopanju, bilo pri spavanju, pa bilo u kakvom poslu, doncsi sa sobom uvijek dobre posljedice ili sa higijenskog ili moralnog ili ekonomskog gledišta. U obrnutom pak slučaju neumjerenost donaša sa sobom zle posljedice. Te su zle posljedice opažali i stari Grci i Rimljani, te zle posljedice opaža i današnja generacija, dakle za te zle posljedice treba da znamo i mi Istrani.

Dodje doba, kad naš seljak ima mnogo posla u polju, kad mora orati, kopati, kositi itd. U to treba da pristupi racionalnom gospodarenju te, premda imajući mnogo i mnogo posla, treba da se ipak drži jedne mjere — da umjereno i pametno radi. U žurbi i prenapornom radu samo sebi škodi: ore i pri tome misli, da bi bilo dobro da i malo okopa. Zato goni volove, tuče ih, radi brzo, ne će da se on ni blago odmori, hoće naime na silu da svrši i kopanje. Pa kad je u isti dan svršio ono, što bi bio mogao u dva, zar mislite da je to razumno gospodarenje? Nije izvršio posao onako, kako valja, izmučio je preko mjere sebe i marvu. A velika postoji mogućnost, da pri ovom napornom poslu naškodi zdravlju, pa je onda nesposoban za svaki rad,—izgubio je ono, što je najveće bogatstvo: zdravlje. I kad se ima najviše posla i onda treba se držati jednog reda i jedne mjere.

Mjere treba da se naš seljak drži i pri raspačavanju plodova, ako hoće da bude razuman gospodar. Klima i podneblje je u nas takvo, da rijetko kada ima seljak onoliko i onakove plodove, kakove iščekiva: katkada bolje uredi vinova loza, slabije žito — katkada bolje žito i kukuruz, slabije maslina i vinova loza itd. — uopće: rijetko kada da urodi sve u najboljem redu. Zato treba, a u tom slučaju pristupiti racionalnom gospodarenju: treba da se ono, što je više i bolje urodilo, nadomjesti ono, što je slabije i manje. Ali se kod mnogih dogadja, da se pri raspačavanju obilnog ploda ne zna za mjeru, te se svijet obilje ploda obično porazbaca kojekuda, a da nije se time nadoknadilo ono, što je slabije urodilo.

Mjere treba da se drži i radnik-nadničar, treba da radi samo onoliko, koliko se pristoji čovjeku radniku, svaka neumjerenost ima svoje zle posljedice. Ima radnika, koji mogu, osim dnevnog rada, da rade i u noći i to uz dvostruku plaću. Dvostruka plaća veliki je mamac, te čovjek ostaje raditi i u noći, bori se protiv prirode, bori protiv sna, radi preko mjere, ali zato ima li veći dobitak? Dobitak u novcu, ali mnogo veći gubitak u zdravlju i takav ne će moći dugo da radi. Pa i takav se suvišak dobitka ponajviše zlo upotrebi. Dodje nedjelja, pa misli: više sam radio, hoću da i više uživam, pa nerazumno potroši ono, što je dobio i to ponajviše u krčmi opije se, a što iz svega toga ima — neumjerenost u radnji, neumjerenost u uživanju te pada moralno i materijalno. U svakom našem poslovanju treba da se držimo mjere i reda, jer nas to čuva od štete i vodi sreći i blagostanju.

Mnogi filozofi trudili su se, da dokažu što je krijepost — vrlina. Tako grčki filozof Aristotel veli, da je krijepost «srednji put izmedju dviju skrajnih mana». U jednom primjeru: jedna skrajna mana je rasipnost, druga njoj odgovarajuća je škrtost, a po srijedi stoji umjerenost, koja je krijepost.

Budimo dakle u svemu umjereni, jer je to jedan od temelja na kome se gradi moralna i materijalna jakost jednog naroda.

Živimo umjereno, jer umjereno živiti znači krijepcsno živiti.

Roditeljima školske djece!

U smislu postojećih zakona ne će se djeca nižih razreda (prvoga, drugoga i trećega) ni u onim školama, koje se smatraju hrvatskima ili slovenskima, poučavati u materinjem jeziku, ako se to kod upisa pismeno ne zatraži.

Potrebno je s toga, da svaki, koji upiše dijete u I., II. ili III. razred koje bilo škole, ili u više razrede italijanskih škola izruči kod upisa slijedeću pismenu prijavu:

Alla Direzione della Scuola elementare in

. . . . (mjesto)

A sensi del Decreto-Legge 1 Ottobre 1923 N. 2185, art. 4 il sottoscritto chiede che all'alunno

. . . . (ime učenika)

sia insegnata la lingua serbo-croata o slovena, in ore aggiunte.

. . . . . addì 1924

(Potpis)

Prijava se napiše na jednostavnom papiru, bez biljega.

Tražimo naša prava i čuvajmo jezik, koji smo primili od naših praotaca, kojima ga je Bog dao!

Neka svatko učini svoju dužnost!

DOPISI

IZ RIJEKE.

Tajne riječkoga groblja. - Ninettini zahtjevi. Trgovina s ljudima i stvarima mrtvim. - Razno.

Vi znate svi, što je to — senzacija. Senzacija je jedna vijest, jedan dogadjaj, koji je kadar čovjeka da potrese do u dušu, do u mozak, u džigericu — u cijelu utrobu. Sada, dakle, pošto vi znate, što je senzacija, znajte i to, da i mi na Rijeci imamo jednu ogromnu senzaciju.

To je naše groblje.

Prva je u tome nešto nanjušila Ninetta. Sjećam se, da je prije nekoliko mjeseci dolazila češće k meni natucajući nešto o nekakvim misterijama, što se odigravaju gore na groblju i pozivala me, da o tome štogod napišem. A kako sam ja o toj stvari i nadalje šutio, Ninetta će opet da me bocne:

— Ma kakov ste vi to vrazji i presmujeni jornalist? Zac ne pisete, kako sam vam rekla?

Ja sam joj odgovorio: — Groblje je posvećena zemlja. Na Rijeci imamo posvećenoga Monsignora Saina, imamo posvećenu petoricu italijanskih župnika, pa i nekoliko kanonika — groblje je u prvom redu njihova stvar — neka oni pišu o njemu. Imamo u Trstu i drugdje i nekoliko biskupskih listova: neka oni pišu. Imamo i «Vedettu» — zašto se ona ne javlja?

I kako znate, ja nisam napisao ni slova. Jest, ali dok smo mi «jornalisti» šutjeli, dotle su moji Riječani, a osobito Riječanke u svojim ionako lako upaljivim glavama plele i rakamale, dok nisu isplele i narakamale čitave storije o živima i mrtvima, da se, čovjeku, dok ih sluša, ježi i kosa i brada. Najprije se pričalo o tom, kako mrtvi idu noću u procesijama oko groblja i nešto pjevaju, što niko ne može razumjeti. Onda se pripovijedalo, da se pod zemljom iz grobova čuje neko tulenje: to da su kudlaci i krsnici. Neki da su vidjeli, kako su mnoge od tih kudlaka iskopali i zabili im u pete svakojakoga trnja. Onda se iznosile druge strašne stvari, čitavi mrtvački romani, dok nije najzada izbilo, da se radi o nekakvom zločinstvu, jer da je tamo negdje nadjeno jedno mrtvo tijelo sve isječeno na komade. I tisuću drugih stvari splelo se oko našega groblja i onih, koji u njemu počivaju. Riječke fantazije bile su sve u plamenu — neki strah zabio se ljudima u kosti — niko nije htio da prodje mimo groblja. Uzrujanost je rasla sve više i dospjela je do vrhunca u času, kad je gradom poput munje zakružila glasina, da je groblje — opkoljeno... **Cimitero assediado!...**

Sad se narod još jače uspalio. Groblje opkoljeno! Svijet, kao ovaj naš fijumanski, vičan na same velike, bojne podvige i na krvave megdane, najednom se sav uzvrpoljio. Niko nije pitao ni ko je opkolio groblje ni zašto — već kao da se u svima našim fijumanskim žilama opet jedamput uzvaljala naša prirodjena, herojska krv, mi svi, koliko nas je dobri Bog dao, nagrnusmo prema groblju vičući: **O cimitero o morte!** Medjutim jedva što smo u stisnutim redovima stigli do «Stara», doznali smo, da je groblje opkolila policija, koja da tamo pravi neke izvide.

Razumije se, da smo se nato mi odmah povukli.

Sada se napokon javila i «Vedetta». Po njoj smo doznali neke podrobnosti, ali ne sve. Radi se o čuvaru groblja, nekom Grubessichu, koji da je naprosto trgovao sa stvarima, koje pripadaju mrtvima. Trgovac je sa grobnicama i s nadgrobnim spomenicima. Tako bi na primjer iz jedne grobnice izvadio mrtvaca, pa za dobar novac sahranio unutra drugoga. Time je on skupio lijep imetak, a pravo je čudo, kako se zato nije prije saznalo, premda su se riječki klesari još Zanelli potužili, da ne mogu doći na groblju do zarade, jer da čuvar zaposluje samo svoje sinove, koji izradjuju krstove i druge kamene spomenike. I sad su se ti klesari potužili, i da nije bilo njih, ona trgovina na groblju tjerala bi se i unaprijed.

U ovaj se mah vodi istraga, pa ima nade, da će doći na vidjelo raznih, tamnih stvari.

O Rijeko! Rijeko! — nigdje te ne bilo!

Nego ovo je naše vrijeme strašno, pa ja sve razumijem — jedino ne mogu pojmiti, kako se može jedno ovakovo ogromno groblje ostavljati bez nadzora! Zamislite samo, koliko je u ovo posljednje vrijeme naneseno štete nesamo živima nego i mrtvima! Tko će to da nadoknadi? A tko će pak iz glavica naših dobrih fijumanskih ženica da izbije sve one strašne storije o mrtvačkim procesijama, o krsnicima i vukodlacima, o lješovima izrezanima na komade i drugim strahotama, što su se u onim njihovim jadnim mozgovima kao začavlile?

A sada još dvije tri kratke crtice o najnovijim dogadjajima, što su se zbili na Rijeci:

Otvorena je izložba slika. Nekoliko slika izložili su i neki jugoslovenski umjetnici. To je jedno. Drugo: Jedan mladić na Školjiće htio je silom da poljubi jednu djevojku. Ona mu se odupria, a on je silom uhvatio oko pasa i već ju je htio baciti u rijeku, kadli se baš u to pokazaše karabinieri i stvar se svršila dobro za — djevojku.

Neki Alez tako se strašno opio, da je pao u Fiumeru. Pošto su ga izvukli i prenijeli u bolnicu, on je zaspao i probudio se tek poslije 52 sata. To ti da je bila zbornija!...

U Opatiji je jedna gospodja izgubila jednu «kolajnu» bisera od vrijednosti od 700 tisuća lira. Tko je nadje i njoj donese, dobit će 100 hil.ada lira nagrade.

Ja ne idem, da je tražim, jer da je slučajno i nadjem, one bi se «perle» sigurno pretvorile u fažol... Takove sam ja sreće.

Danas, u nedjelju, otvorila se i druga izložba. To je ona na Mlaki — od vina, likera i drugih gjakonija. Već sam se bio spremio, da idem i ja na otvorenje te izložbe. Kad li se najednom stvori preda mnom Ninetta, pa će mi:

— Hote brzo na Skojić, pa ćete videt ca još niste videl...

— A što to?

— Onde vam je jedna treta espozicion. Pokazuju jednu divojku, ka peza 265 kili.

Časkom sam bio neodlučan: nisam znao, kome da privolim carstvu. Najzada sam otišao na Školjić.

Tamo sa zaista našao djevojku od 265 kilograma. Znojila se sirotica, kao kakva mučenica.

Prava holokausta! **Rokac.**

IZ OPATIJE.

Riječka «Vedetta d'Italia» donijela je ovih dana jedan poziv na ovdješnje fašiste, neka nadju načina, da se odmah odstrane «tudja i egzotična» imena, koja da se još koče po raznim opatijskim kućama. Sastavljač onog ultimatuma navodi par njemačkih imena i desetak naših, medju kojima i jedno staro opatijsko obiteljsko ime, koje bi se takodjer — po Befelu onog sastavljača — moralo prevesti na italijanski.

I stara iaša riječ «Slatina» uvelike ga bode u oči i ljuti se na direkciju tramvaja, što ne meće na svoje tiskanice naziv «Bagno Savoia» mjesto — Slatina...

Franceskih naziva ne spominje, premda ih ima lijepi broj, kao «Eremitage», «Belle vue», Mignon itd.. ali će zacijelo doći i oni na red.

Opatija nije selo — Opatija je Evropa. Što će vanjski svijet, ako se uistini izvrši ovaj novi atentat na razne naše i tudje nedužne napise?

Oni, koji ovuda vedre i oblače, morali bi znati, da u svijetu ima mnogo italijanskih naziva i napisa i da kulturni narodi, medju koje spada i jugoslovenski, štuju i štite te nazive napise, i da bi neizmjerno žalosno bilo, kad bi i oni bili kakogod primorani, da vraćaju šilo za ognjilo.

IZ KRBUNA.

Kao da se Priroda ove godine s nama izrugava. Nije joj dosta, što nam poslala peronosforu i lug, da u većini vinograda poharaju plod, već nas iz svakog oblaka štono se pokaže, podari i šakom tuče. To se već nekoliko puta dogodilo, pa ponovi li se jošte, bit ćemo svi vinogradari jednaki: i učeni i neuki, marljivi i nemarni. Bližajuća «bendima» malo naš veseli.

No ipak imamo neko veselje. To veselje daje nam spoznanje, da se u nas u ćudoredju, iako polako a to stalno, kreće na bolje. Nekada su u nas bile dvije gostione, nedjeljom uvijek pune. Sada je samo jedna, a i ta je skoro uvijek prazna. Nedjeljom vidiš u njoj po nekoliko mladića, koji «briškulaju», i to je sve. Pijanstvo je, hvala Bogu, u nas već prilično rijedak gost. Kô pak znade, da veći dio zla, što se po našim selima dogadja, ima izvor baš u pijanstvu, razumjet će našu tvrdnju, da smo se poboljšali.

Na našem je selu doduše jošte onaj slabi glas iz prošlosti, no to nije pravedno. On ošto se dogodilo u prošlosti, ne smije vrijediti za prosudjivanje sadašnjosti. Nek se pak naši susjedi nadaju, da će baš ono staro ima, što je bilo nekada na Krbuncima, pomoća njih da izvuče iz zla, u koje ih je zavelo naesretio pijanstvo. Muče se na sve načine, da i nas mladje ocrne pred svijetom i da opravdaju razbojstvo što su ga počinili na nedužnim našem mladiću.

IZ BRSEČA.

Dne 23. pr. mj. dogodilo se je kod nas nešto sasvim nepoznato t. j. da je naš načelnik s jednim drugom bio uapšen od financijske straže. Pošto se je odmah nakon dolaska «uapšenika», t. j. načelnika i Šimuna Galovića, u Volosko, dase radi u nesporazumku i da nije bilo razloga za kazneni postupak, bili su pušteni na slobodu bez ikakvih daljnjih posljedica.

Dužnost nam je spomenuti, da se je g. kapetan od finance, čim je doznao za stvar, zauzeo da se odmah riješi, i u tome se je ponio sasvim objektivno, razborito i susretljivo. Evala mu!

Budući da ovakovi dogadjaji mogu imati žalosne posljedice, bilo bi poželjno, da službeni organi poznadu naš jezik, a da nastoje upoznati i našu mirnu i poštenu slavensku ćud.

IZ MARČANE.

Ne sjećamo se, da smo ikada imali slabije godine, nego što je ova. Uslijed prevelikih proljetnih kiša pojavila se na vinovoj lozi peronospora u tolikoj mjeri, da je uništila sav ovogodišnji prirod grožđja. Uz to će i dogodišnji prirod biti mnogo slabiji, jer su mladice bolesne.

Kad se uzme u obzir, da je naš seljak živio ponajviše od prihoda, što mu ga je nosio vinograd, onda je lako pojmiti, kako je fatalna ova godina za našeg seljaka. Mnogi se je seljak zadužio u nadi, da će prodati vino i platiti dug, mnogi je čak na dug uzeo sumpor i modru galicu, a eto sad ga nada prevarila, jer vina ne će biti. Odakle će on plaćati visoke poreze, kad nema ni za hljeb?

Dok je Marčana prošle godine učinila preko 2000 hl vina, ove godine ne će ga učiniti ni 100 hl. U tom pogledu trpi naše selo minimalnu štetu od 4—5.000.000 lira.

Kukuruz nam je propao uslijed suše, koja se pojavila u posljednje vrijeme.

Nema godine, a da naše selo ne pohodi suša, a s njom i nestašica pitke vode. Imamo maleni općinski zdenac, iz kog se dvaput na tjedan dijeli ljudima odredjena količina vode. A odakle druge dane ljudima pitka voda? Tko imade zdenac, njemu lako, a drugi moraju kao blago na lokvu, da utaže žedju. Žalosno, ali istinito! Kamo sreće, da bi bar jedna lokva bila reservisana samo za ljude! Ali ni toga! Već svi zajedno, ljudi i voli, konji i magarci, svi iz iste lokve. Voda znade biti žuta od životinjskih otpadaka, a u vodi pliva bezbroj životinjica i bakcila! Takva je naša sreća i u tom pogledu!

Kad već nemamo žive vode, trebalo bi sagraditi novi i veći općinski zdenac, iz kog će svatko moći svakog dana da uzimlje čiste vode — ili neka se «Rupa» obzida i strogo reserviše samo za ljude.

Da ima Marčana svoje općinsko upravno vijeće, bila bi laka stvar, da se to pitanje riješi. Ali kad nam je Vodnjan uzeo administraciju, dužnost je njegova, da se za nas i brine, a nesamo okoriščuje.

Nekad je Marčana — što se tiče čistoće i ljepote cesta — bila uzor-selo. Danas su naše ceste usred sela pravi kanali, kuda voda teče. Negda čista naša «Placa», danas je puna kamenja i neuredjena. Zar baš nikoga nema, koji bi se brinuo za naše selo!? Šta radi cestovni odbor?

Još koji mjesec, i sva će mjesta Istre biti opskrbljena električnom strujom. Glavni električni vod, koji dolazi iz sjeverne Istre, prolazi preko Pazina, Žminja i Vodnjana u Pulu. Od tog glavnog voda ići će sporedni vod i po Istri kao žile po tijelu. Vodnjan je već dobio električnu rasvjetu, pa nas zanima, je li što Vodnjan poduzeo i za svoju podopćinu Marčanu.

Imati električnu struju u mjestu, to je danas velika sreća. Marčana je veliko i prometno trgovište, a od Vodnjana je udaljena za samih 8½ km. Električna bi se struja dakle lako i uz neznatan trošek dovela u Marčanu na običnim telefonskim stupovima. Uvjereni smo, da bi sve oblasti, sve trgovine i industrije, a i svi posjednici uveli u svoja obitovališta eklektričnu rasvjetu.

Kad bismo imali električnu silu na raspolaganje, razvila bi se kod nas još koja grana industrije, jer je Marčana bogata drvima, a imade i prvorazrednog gradjevnog kamena. «Društvo za proizvodnju elektricitete» ne bi time bilo na gubitku, već obratno, a držimo, da tom društvu nije cilj da električnom strujom opskrbi samo gradove i mogućnike, već mu je cilj da usreći i sela i da pripomogne razvitku industrije svagdje i u svakom pogledu.

Živo preporučamo našoj općini u Vodnjanu, a i našim oblastima i obrtnicima u Marčani, da se svim silama zauzmu kod «Društva za proizvodnju elektricitete», da se i Marčana opskrbi električnom strujom.

Maknimo se sada, dok je doba, jer bi inače moglo da bude prekasno! **D. D.**

IZ PULJŠTINE.

Čujemo, da je svuda bilo obilato kiše, ali kod nas još uvijek ni kaplje. Već su prošla puna dva mjeseca, da nema te blažene kiše. Sve su lokve i bane suhe, a bojimo se za jesensku pašu, da ne će biti dobra. Kukuruz je razmjerno ranije dozorio, ali ga ne će biti mnogo, baš radi nesretne, dugotrajne suše. I grožđje dozorijeva ranije nego obično, ali ga nema gotovo ništa, istom «za zobati», kako vele naši seljaci. Konobe će ostati prazne, pa ćemo biti lišeni jednog od glavnijih produkata. Zlo je i naopako!

IZ RAŠPORA.

Velika nesreća i žalost. — 430 m pod zemljom. — Oluja. — Dvojica poginuli.

Odmah pokraj sela Rašpora u Čićariji nalazi se takozvana Ženkana jama. Domaćini su se malo kada brigali za nju. Jedina skrb im je bila, da tko ne padne unutra.

Prošle godine dodjoše u ove krajeve mnogi izletnici. Zaviriše u jamu i od onda posjetiše sve češće našu kršnu Čićariju. Društvo je: «Società Alpina delle Giulie» uzelo onaj prostor u najam i poduzelo sve potrebno, da zavire u utrobu te jame.

Domaćini su se tome veselili, jer su se nadali, da će ta jama postati znamenita. Neki čak govoraše, da su našli i trag petroleja. Svatko se je nadao, da će kod istraživanja štagod zaslužiti.

I zbilja 24. augusta dodrncalo je 10 turista sa svim mogućim orudjem, da idu u jamu. Priprave su trajale 6 sati. Za taj posao uzeli su za pomoć i 5 domaćina. 4 sata u noći su silazili sve dublje i dublje. Kad li na jedanput oko pola noći dodje velika oluja. Vjetar je zviždao i treskao sa živim i mrtvim. Sve je bilo u užasnoj grmljavini i neprestanom blijesku. Debele kapi, a onda mlazovi vode lilo se je na ovu crnu zemlju. Sve se je živo posakrilo. U jamu navališe voda sa svih strana. Trgala je sobom zemlju, drvlje i kamenje.

Strah i trepet; užas i škripanje zubi u jami. Telefonske žice su se pretrgale. Inženir i jedan turist s trojicom domaćina su se teškom mukom izvukli iz jame tekar drugi dan na 25. u zori, gdje ih je netrpivo čekalo skoro čitavo selo. Nastao je krik i jaukanje, kada nije bilo vidjeti dvojice domaćina i 8 Tršćana. Kamijoni odjurili odmah u Trst te vratili se s novim ljudima i orudjem istoga dana popodne. Na večer tražili su u jami svoje drugove. Luksuzni automobili i kamijoni jurili su čitavu noć na mjesto nesreća. Bilo ih je okolo 20. Ujutro 26. pr. mj. počeli su uz pomoć hodati van Tršćani. Bilo je žalosno pogledati ih. Svi izmučeni, mokri, u strahu i groznici. Okolo 11. ure došlo je svih 8 Tršćana van. Uzdahnuše milo, kada ugledaše opet svijetlo božje. Bili su 430 m pod zemljom 30 sati.

Nesretne žrtve postali su dvojica domaćih mladića: Božić Blaž i Božić Karlo. Ovih dana izvadili su Blaža Božića, dok Karla Božića nisu još uspjeli da izvade.

Svu bližu i daljnu okolicu potresla je ta nesreća. Rodbini pokojnika izražamo svoje saučešće, a milim pokojnicima miran počitak!......

IZ PULE.

Ne treba, da uvijek naklapamo iste stvari o negdašnjoj veličini i sjajnosti našeg grada. To su sada samo pusta sjećanja i uspomene. Sada je položaj posve drukčiji u svakom pogledu. Mrtvilo, veliko i skoro opće mrtvilo. Besposlica veća nego igdje, jer od hiljada i hiljada ljudi, što je bilo zaposleno u arsenalu danas nema ništa. I to su opet same priče, negda bilo, sad spominjalo, veli naš bistri istarski narod. Korzom je nekada vrvilo sva sila naroda, a sada se hvala Bogu ne treba gurati, a trgovci te na ulici zaustave i zovu, da kupiš nešto, samo da prodaju, vele oni, da barem najamninu i takse plate. U ostalom zatvorilo se u zadnje doba dosta dućana, koji radi slabog prometa, ne mogu nikako izdržati. Mnogo se dućandžija preselilo, veli se, u Trst i drugamo trbuhom za kruhom. — Pričalo se i govorilo na sva usta, da će se otvoriti jedna tvornica cementa. U to su ime bili ovdje i neki strani čimbenici, da utanače ugovor, da se onda započne sa poslom. Do sada i od toga nema ništa. Še diže, ma no že ke male lingve... rekao bi jedan ovdješnji humoristički list.

Inače se sada popravlja glavna i stolna crkava «Duomo», koja je, kako znate, bila izgorjela. Već se mnogo toga restauriralo, i postoji opravdana nada, da će u kratko doba biti sve gotovo. Bože daj!

IZ KANFANARA.

Uzalud smo se mi mučili i trudili cijelu godinu u našemu polju. Pô ure nebeske šibe nam je uništilo sve naše dobro i svu našu nadu. Polja su nam i vinogradi, kao kasno u zimi.

Već sada sa strahom i trepetom gledamo onu grdnu zvijer, a to je — glad, koji nas sigurno čeka ove zime i proljeća.

Što je glad, znade samo onaj, koji je bio gladan.

I zato molimo mjerodajne oblasti, da štogod priskrbe, da ne budemo barem umirali od glada. Nadamo se, i u toj nadi živimo.

Luca i Mara.

Mara: Si dobila kakov glas?

Luca: Jušto ov hip su mi prinesli talagraf

Mara: Hvala Bogu! Već sam se počela bat, da im se ni ča pripetilo. A ča pišu?

Luca: Da su arivali va Novajorke zdravi kako jaje i da su tamo bili primljeni kako princípi. Naši su ih oteli zadavit od dragosti. Po celem grade da su ih nosili, kako gloriju.

Mara: Ćeš mi verovat, da ti po mane gredu sve sami srhi...

Luca: I još pišu, da je Novajorka jako velik grad i da bivaju va jednoj strahovito velikoj kuće, na četrdeset i šestem pode...

Mara: Majčice Božja s Trsata! Kada samo pomislim na tu visinu, valje me mravi pasuju i sve mi se va glave vije! Pišu još ča?

Luca: Da ne znaju, kade njim je glava, da ih zovu na sve strani: neki na obed, neki na večeru, a neki na punć. To da ni s prstom v uho.

Mara: A ter ni!

Luca: Ma oni da te poć najprej na grob pokojnega Wilsona i poklonit mu se. I ako ni jušto svaka njegova valjala, mora se reć, da je on svetu puno dobra storil i da je zaslužil, da se ga časti i pokle smrti.

Mara: Dobro su storili, da su se spametili.

Luca: A nam preporučuju, neka se čuvamo, neka večer rano zapremo vrata i neka kadagod malo oko hitimo na grožje, da nam ga ne bi ki zel.

Mara: Će ga lahko zet, ki god bude otel, da bi tako ne! Neč bol, neč tuča — ja ne znam, ako ću ga imet košić. A ni pul drugeh ni puno bolje. Mižerija — nevolja. To bi njim trebalo valje javit, neka i drugem povedaju, kako nam je teško.

Luca: To nam i oni preporučuju i pišu neka njim javimo sve, ča se doma dogaja. Tako sam ja već počela pisat onu stvar z Bršeča.

Mara: A ča to?

Luca: Ča ne znaš? Va Bršeče ti je neborc financa imela jednega divega pasa.

Mara: A znam, znam; to je on divi pas, ki je raskinul nekemu ovcu nekemu janjca i kega su se svi bali, zač je grizal sve, ča bi mu pod zubi prišlo.

Luca: I brižni ljudi su se jednu večer tužili na tega prokjetega pasa, a financijeri, ki su to poslušali, jadili su se jako, a podeštat, vredni g. Velčić, ki j' to videl, rekal je ljudem, neka puste ta razgovor. A financijeri, ki ne znaju ni strel besedi hrvatski, misleli su, da je podeštat ki zna ča proti njim rekal — skočili su i dali su zakovat podeštata i još jednega naše-

---

P O D L I S T A K

I. M—VIĆ:

Rad i prosvjeta

(Nastavak.)

Pravo je čudo što se sve marljivošću i radom dade postići. Sve ljepote, umjetnost, izumi i prosvjeta, sve što ga vodi uvijek ljepšem cilju savršenjeg života, a potom i potpunoj i pravoj sreći — sve je plod samo rada i truda. Sve divno i lijepo što oko sebe vidimo i što je čovjek radom stvorio dokazuje nam, da je samo u radu i naporu života moći naći sreću. Jer sve novo stvoreno, svaki plod teškoga rada najljepše u žilah može da dade čovjeku, koji je radio, a taj je užitak onaj pravi i traženi.

Ljude, koji ne poznaju blagoslov rada treba žaliti. Nešto se ne može prispodobiti o osjećajem, koji imamo iza kako nam je uspio težak rad, iza kako smo sa znojem svršili jedan posao. Taj je osjećaj najdivnije poticalo za dalnje napredovanje i ustrajnost do konačne svrhe.

Jedino rad, ozbiljan i stalno odredjen, podaje nam unutarnji mir, što ga radja čustvo savjestnog izvršivanja dužnosti. Pobudjuje u nama samosvjest naše vrijednosti, ponos i štovanje sama sebe. A to su sve darovi osobite i procijenjive vrijednosti, donosi ih samo rad, a nemogu se kupiti blagom cijeloga svijeta. Samosvijest i misao, da smo ipak za nešto vrijedni daje nam volju za stvaranje, čini da postajemo odvažni i da se pouzdajemo sami u sebe. U radu crpimo uvijek novu i novu snagu i okretnost, da ne podlegnemo u borbi s poteškoćama i zaprekama života, dok nas nerad otupljuje, slabi ili čak dovodi na slabu stazu. U nastojanju i namjerioj težnji za bezbrižnim dobitkom i za životom bez rada živi prokletstvo. Pravo je uživanje, koje donosi rad, jednako za nadničara, težaka, radnika, koji radi tjelesno, koliko i za onoga, koji radi duševno.

U životu je nužno mnogo, vrlo mnogo raditi. Dobro i istina samo su u radu.

Ništa nema vrednijega na ovome svijetu i nema veće ugodnosti u ničem za čovjeka, koliko je ima u onome, što je sam svojim teškim radom učinio. — Ništa čovjeka ne čuva tako od zlih misli i namjere, kako rad. Nikakav dobitak nije pravi dobitak, ako nije radom i poštenim trudom zaslužen.

Rad je glavnica, koja nikad ne ponestaje. On je korisniji od bogatstva. On je neizbježivi i glavni uvjet sreći. Za lijenčinu i badavadžiju je kazna, a za svijesna čovjeka — blagodat. Rad je ključ, koji otvara vrata blagostanja.

Po riječima Sv. Pisma: U znoju lica svoga jesti ćeš kruh svoj svagdanji — ne smije se težak rad smatrati kao kazna, već jedino kao najveća milost. Rad u znoju i trudu razvija čovjeka i njegovu dušu, izdiže ga iznad prašine i niskosti ovoga svijeta u sferu lijepoga.

Rad obara sve nemogućnosti. Nemogućnosti dapače u voljnome radu ne postoje.

Feničani su bili malen narod. Nisu živjeli u plodnoj ni bogatoj zemlji — pa ipak neumornim i živim radom, ufajući se u sebe same i neplašeći se ni najvećih teškoća podigoše i obogatiše svoju zemlju, proslaviše se u svijetu i ostaviše daleko za sobom sve narode, koji su bili kud i kamo silniji od njih i koji su imali plodnije zemlje, ali su bili lijeni, tromi i nemarni.

I stari Grci bili su malen narod — zemlja im je dosta kršna i neplodna. Ali su stari Grci bili vrijedni i radini: trudili su se za svako dobro, bili su bistra uma okretni i vješti. Slobodu nada sve ljubili i bili su gotovi za nju i poginuti. Zato nije ni čudo ako su pobijedili one silne, ali mekušne Persijance, da se spominje i da će se spominjati dok je svijeta i vijeka. Tako je to i zato, jer su Grci bili vanredno napredni i prosvjet. Uzdigli su se bili iznad svih ostalih naroda u naukama i znanju, da im se i danas svijet divi. A postigli su to neumornim radom, razvili su sve svoje najbolje sile i svladali sve, pa i najveće smetnje.

Stari su se Rimljani od malog narodića uzdigli do najveće snage i moći, da su naposljedku vladali čitavim svijetom. Povjest njihova dokazuje, da su oni mnogo puta bili na rubu propasti, ali ni u krajnjoj nevolji ne klonuše duhom, nego srčano i odvažno, uzdajući se u se svladaše i otkloniše svako zlo. Moramo znati, da je sve njihovo nastojanje bilo osnovano na nepravednom temelju — njihovo je življenje bilo nećudoredno i njihovo s eje carstvo napokon raspalo. — Dokaz je to samo, da se sve što je gradjeno na materijalnom i neplemenitom dobru, u težnji za nasladama i za bogatstvom ruši i da nema svoje trajne i više vrijednosti.

ga dobrega Bršečana, ki ni celo vreme ni usta otprl.

Mara: Dobro si storila, da si se stavila pisat to našem va Novajcrku. Oni to moraju znat. A su ih pustili s pržuna?

Luca: Su, da ča, malo za tem.

Mara: A će bit ča onem financijerom?

Luca: Vej si ga! Neki govore, da će bit premešćeni. To će malo pomoć. Ovi ljudi, ki nas na jedan ale na drugi način straži, morali bi poznavat naš zajik — drugačeje mi se ne ćemo nikada razumet.

Mara: To sam ja već sto puti rekla.

Luca: A oni pak, ki ne znaju naš zajik, neka malo promisle prej, nego ča odluče. Jur njim ni teško pitat: koša ga deto? — Špijeghe me un poko! — Pak kada imaju trda svedočanstva, onputa neka delaju ča j' trebe. Ča ni morda tako?

Mara: A je — je, ma za korist govorit! Ni ti na svete gluhejega čoveka od onega, ki po sile ne će da čuje. A pišu još ča naši?

Luca: Pitaju za gospodina Starega, da kako mu je.

Mara: Viš, i zato su već doznali.

Luca: I zapovedaju nam, da valje skočimo do špitala i da ga pozdravimo najlepje i da mu rečemo, kako će po pošte dobit jedan amerikanski flaštar, ki će ga ozdravet va dvajset i četiri ure na velo veselje naše a na grdu žalost njegoveh neprijatelji.

Mara: I to su sve oni talagrafali?

Luca: Sve do jedne besedi.

Mara: Dunke, to bi nam poć vaije tamo, kamo nas pošilju.

Luca: Ča prej to bolje.

Mara: Prej osmega ovega meseca ne moremo nikako.

Luca: A zač ne?

Mara: Ča si pozabila, da na Malu Gospoju imamo v Opatije našu slavu?

Luca: Nisam ja pozabila — nego sam mislela, da bimo ono mogle i prej obavit.

Mara: Obavit ćemo i jedno i drugo, ako će Bog!

IZ KAŠTELIRA.

Prije rata imali smo i mi Kaštelirci crkvene funkcije u svojem materinskom jeziku. Naša crkva bila je uvijek dupkom puna pobožnog svijeta. Sa neobičnom radošću išli smo svake nedjelje u crkvu, da se pomolimo Bogu. Ali došao je i tome kraj. Pred nekoliko godina poslala nam je biskupija u Kaštelir jednog italijanskog svećenika, koji nas je svojom italijanizacijom odmah odbio od crkve. Tom svećeniku nije bilo dosta, da je odmah kod svojeg dolaska isijerao naš jezik iz hrama božjega, nego se smatrao pozvanim, da i sveće u crkvi prekrštava italijanskim imenima. Tako je sv. Ćirila i Metoda prekrstio u... S. Pietro e Paolo! Mi smo ga odmah upozorili na neumjesnost tog njegovog koraka, ali bez ikakve koristi. Čak ni sama biskupija nije smatrala svojom dužnošću, da ga pozove na red. Mi smo se radi toga rasrdili, pa nismo htjeli više u crkvu, misleći, da će se nepozvani svećenik ipak jednom opametiti. Bilo je sve uzalud. Konačno smo cijelu stvar iznijeli u javnost. Posljedica toga bila je, da je sada najedamput počeo propovijedati i moliti u našem jeziku. Kako dugo će ustrajati — to će mo kasnije vidjeti. Danas možemo reći samo to, da se svojedobno nije «Istarska Riječ» onako muževno oborila na njegov sramotni postupak, danas uopće ne bismo bili smjeli u našoj crkvi niti «očenaš» izmoliti u hrvatskom jeziku. Zato smo uvelike zahvalni «Istarskoj Riječi» na njezinom muževnom istupu te je pozivljemo, da i nadalje stoji na braniku naših narodnih i vjerskih prava.

Kaštelirci.

IZ PAZINA.

U nedjelju, dne 23. pr. mj. išao je 17.-godišnji mladić Josip Jerončić iz Lovrina u Pazin. U gradu se je zadržao do same večeri. Oko 9 sati uveče otputio se kući. Kod Kalvarije naskočio je na njega neki Vjekoslav Vranić iz Vranići te mu zabio nož u grlo. Jerončić je ostao na mjestu mrtav. Vranić je bio drugi dan uapšen i odveden u pazinski zatvor. Kod ispitivanja je izjavio, da je na putu čekao nekog drugog mladića i da je pogrešno umorio Jerončića.

IZ KLENOVŠĆAKA.

Nekoji susjedni mladići su željeli, da bi bio ples na Rokovo. Ali mladići iz Klenovšćaka su bili veoma pametni, da nisu htjeli plesa. Tako su prištedili lire, čuvali zdravlje i zapriječili, da ne dodje do kakove tučnjave.

Rašporski i račjovaški mladići su bili svi pripravni i jedva su čekali, da dodje tko k njima. Ali nitko nije htio blizu. Sami su bili u krčmi. Delali nepodopštine i prijetili. Uzeli su neke ključeve. Polomili vočke. Ti ljudi, «klači», kamogod dodju čiie i prouzroče tučnjavu. Gospodin komesar i njihov pop bi im morali dati razumijeti i osjetiti, što zahtjeva zakon za javni red i mir.

S velikim smo zadovoljstvom konstatirali, da je gospodin oružnički brigadir poduzeo sve potrebne korake, tako da nije uspjelo tim buntovnicima u glavnome mutili mir i red mirnih i pametnih seljana.

IZ RAČJE VASI

Na našu općinu došao je novi tajnik g. Rinaldi, koji će biti ovdje dok bude škola počela, jer je on učitelj. Potrebno je bilo da dodje, jer smo bili bez tajnika. Za nas je samo malo bolje, dočim je za tog gospodina puno bolje, jer će tako zaslužiti nekoliko para.

Te pare mu davamo dakako mi sami, kao i drugom činovniku i gospodinu komesaru. Ta gospoda je radi nas ovdje, a ne mi radi njih. No oni to zaboravljaju. Kada dodje koja stranka k njima, izričito zahtjevaju i nuakaju, da govori italijanski. Mi nismo protiv italijanskog jezika, ali opet zahtjevamo, da se poštuje i naš jezik. Činovnik, koji ne pozna ili ne će da govori jezik stranke bi morao biti isključen iz općinskog ureda.

Dalje: Za vadjenje kakovih dokumenata zahtijevaju ti činovnici za isti dokumenat jednoj osobi 1 liru, a drugoj osobi 3 lire. Zar je to pošteno?

IZ ROVINJA.

Zadnja je oluja i tuča bila pravi strah i trepet. Grmilo je i sijevalo na sve strane. Nagla kiša s velikim vjetrom lijevala se na naše kuće i zemljišta. Teška tuča (grâd) tukla je nemilosrdno naš trud i muku, naša polja i njive.

Sve nam je uništeno i uljike i ono malo vina, a i ostala hrana. U samom gradu bilo je jaukanja i vikanja. Do četvrt i do pô kile teške ledene kugle padale su na krovove naših kuća. Oni ljudi, koji su stanovali pod krovom, na tavanu (šufitu), morali su po noći ća silaze na doljnje katove. Razbila im je tuča crijepove na krovu, a i stakla na prozorima. Voda i tuča provališe u stanove.

Naš kmet Jure Poropat morao je drugi dan za popravak krova kupiti oko 200 novih crijepova (kupa).

Pametno bi bilo, da bi vlasti pregledale štetu i pomogle siroti Istraninu.

IZ MUTVORANA.

Za vrijeme rata bila su skinuta zvona i sa crkve sv. Marije Mandalene. Prošlo je više godina, što smo stajali bez zvona. Molili smo lijevo i desno, ali zvona nismo mogli dobiti. Konačno nam je dosadilo to vječito moljakanje i čekanje, pa smo se dali sami na sakupljanje milodara. Konačno smo sakupili toliko novaca, da smo sami kupili jedno zvono. To zvono je već ovdje. Ovih dana će biti i blagoslovljeno.

Politički pregled

Što se dešava u Bugarskoj?

Nesumjivo je, da se Bugarska nalazi pred važnim i sudbonosnim dogadjajima. Pitanje promjene kabineta je najaktualnija zadaća, o kojoj se danas govori u Bugarskoj. Na koji način će biti ta promjena sprovedena — legalnim ili ilegalnim, revolucionarnim putem — još se sada, naravno ne zna, ali treba konstatovati, da svi mjerodavni faktori, izuzevši naravno g. Cankova i njegovu okolinu, teže, da se legalnom, konstitucionalnom promjenom kabineta i režima, dosadašnje nezakonsko stanje, koje vlada u zemlji i revolucionarno raspoloženje naroda uputi jednim normalnim, legalnim putem. Da li će to uspjeti i kome? Teško je reći, tim većma, što bi, po jednoj kombinaciji, u novu vladu imali ući i zemljoradnici, najljući protivnici Cankova. Zemljoradnici, i legalni i «ilegalni», prahvaćaju kombinaciju o promjeni vlade i režima, ali, kako izgleda, stavljaju uslov, da novu vladu obrazuje šef opozicione demokratske stranke, g. Aleksander Malinov. Ostvarenje ovakve kombinacije značilo bi stvarnu konsolidaciju prilika u zemlji, ali protiv nje ustaju i g. Cankov i Vojna Liga. — Borba, koja se danas sprovodi u Bugarskoj, nije principijelna, već pojedinih ličnosti, da dodju na vlast. I zbog toga zemljoradnici ne polažu nikakve nade u evetualnu rekonstrukciju kabineta. Nije ni čudo. Prema posljednjim vijestima, koje dolaze iz Sofije, car Boris je danas tako nemoćan, da mora plesati onako, kako mu svira Cankov i Vojna Liga, koja danas radi na tome, da pripravi put caru Ferdinandu za ponovni dolazak na prijestolje. Ako svi znaci ne varaju, bivši se car Ferdinand zaista sprema na povratek u Bugarsku. Kako će njegov povratak djelovati na ostale balkanske države, nije teško pogoditi. Uvjereni smo, da će Mala Antanta uložiti sve sile oko toga, da mu osujeti dolazak u Sofiju, to više, kad se zna, da je on jedan od glavnih prouzročitelja bratoubilačkog rata izmedju Srbije i Bugarske.

Pokret kineskih masa protiv stranoga gospodstva.

Iz dana u dan povećaje se ruski upliv u Kini. Sinovi nebeskoga carstva kao da imaju još najviše povjerenja u sovjete i u njihovo prijateljstvo. Japanski i anglosaksonski imperijalizam, koji je već decenijama dizao Kineze jedne protiv drugih, koj je po svim važnijim lučkim središtima po svojim reprezentantima vršio nad Kinezima neograničenu vlast usprkos domaćih vlasti, dojadio je pučanstvu. Eksploatacija saobraćajnih sredstava i prirod. bogatstva u Kini, prešla je sasvim u ruke stranih kapitalista, koji su pomoću svojih vlada otimali sve bolje poslove iz ruku domaćega elementa. Carine su bile založene engleskim bankama, a ove su se opet pobrinule, da ih nikada ne puste iz svoje vlasti. Konzularna sudbenost stavljala je svakoga stranca izvan dohvata kineskih vlasti. Mustafa-Kemal-paša, kada je došao na vladu jednim je udarom, ukinuo konzularnu sudbenost, koja je tako povrjedjivala narodni turski suverenitet, da je već samo zbog ovoga čina zaslužio naziv nacionalnoga heroja.

Po svojim agitatorima sovjeti su vješto iskoristili sve one velike pogreške i nepravde, koje su kroz decenije nanosile velevlasti kineskom narodu. Nije teško bilo pobuniti protiv stranaca miljone gladnih i prezrenih Kineza i pobuditi u njima osjećaj vlastitih snaga. Odatle rezultiraju brojni nemiri, što ove godine javljaju protiv stranaca po cijeloj Kini a koji su vrhunac dosegli u nemirima i generalnom štrajku u Shangaju. Medjutim sada izgleda, da sovjeti žele pretvoriti svoj golemi utjecaj u zemlji u otvoreni revolti kineskih masa protiv anglosaksonskog i japonskoga imperijalizma. Kod revolucije što je prije naekoliko dana buknula u južnoj Kineskoj provinciji Kanton i gdje su se pobunjenici domogli vlasti zaiamćena je prisutnost ruskih sovjetskih časnika. Uslijed velikih distancija ne možemo pravo pratiti razvitak dogadjaja na krajnjem istoku ali po vijestima, koje nam odanle stižu, vjerojatno je da će se sovjetska vlast prostrijeti po cijelom nebeskom carstvu.

Golemi ruski utjecaj u Kini i sovjetska agitacija medju kineskim masama najviše uznemiruje Veliku Britaniju, koja povlači iz Kine najveće koristi i koja ju je pretvorila skoro u svoju koloniju. Jer ako bi sovjetima uspelo, da onemoguće Engleze u Kini, konačno bi se njihovi agitatori spustili i u Indiju te bi tamo medju indijskim masama započeli protuenglesku akciju. Indija je pako kostur britanskog kolonijalnog carstva i njezina žitnica. Poradi toga Engleska nastoji iz petnih žila, kako bi paralizirala sovjetsku akciju na krajnjem istoku, dižući protiv Rusije male okolišne državice na evropskom sjeveru i potpomažući Njemačku za željom, da ju jednom upotrijebi protiv Rusije. Rusija smatra Englesku svojim najvećim neprijateljem.

Domaće novosti

† Mihajlo Ristić.

U utorak, dne 25. augusta 1925. umro je u Beogradu znameniti i talentirani jugoslovenski diplomata, g. Mihajlo Ristić.

Pokojnik je stupio u diplomatsku službu god. 1884. U svojoj diplomatskoj službi pokazao se vanredno talentiran i sposoban. Najviše je službovao u Skoplju, gdje je bio centar diplomatske borbe. Tu je majstorski znao da podigne prestiž male Srbije. Godine 1915. premješten je kao poslanik u Rim, a godine 1918. i 1919. bila mu je povjerena socijalna misija u Južnoj Srbiji. Od maja 1920. do marta 1924., kada je penzijonisan, bio je jugoslovenski delegat u Medjunarodnoj Dunavskoj Komisiji. Zbog svojih odličnih zasluga odlikovan je nesamo jugoslovenskim ordenima, nego i rumunjskim, italijanskim i grčkim.

Pokojni Ristić bavio se takodjer i novinstvom. Njegovi su članci u beogradskoj «Politici» uvijek izazivali najveću pozornost.

S njegovom smrću Jugoslavija gubi jednog hrabrog, neumornog i savjesnog narodnog radenika.

U beogradskoj je «Politici» < Božović napisao pokojniku topli, uznositi nekrolog. Državničke sposobnosti pokojnikove on karakterizira slijedećim riječima, u kojima se može nazrijeti srbijanski «ideal državnika»:

«Mudar kao zmija, čedan kao golub; uman kao najumniji Evropljanin. Ris prema neprijateljima, blag kao dijete prema porobljenoj braći. Nježan prijatelj, neumitan zapovjednik. Kao bojovnik slao je u smrt, da bi čitave nedjelje plakao i bio bez sna. Jakih živaca prema Bugarima, vizantijski lukav prema Turcima, vješt igrač sa Austrijancima...»

† Franja ud. Pertot.

Prošlog četvrtka umrla je uslijed kapi u Barkovljama gospodja Franja ud. Pertot, majka našeg poznatog liječnika, g. dra J. Pertota.

Pokojnica je bila vjerna supruga i uzorna majka. Sav svoj život posvetila je svojoj djeci. Svoju je djecu tako valjano uzgojila, da se danas naš narod može njima da ponosi.

Rascviljenim porodicama pokojnice, naročito njezinom sinu dru Justu Pertotu, izričeno svoje iskreno saučešće, a pokojnici neka je laka domaća slovenačka gruda.

† Conrad von Hötzendorf.

Prošle sedmice umro je u Mergentheimu feldmaršal Conrad von Hötzendorf. Hötzendorf je bio jedan od najratobornijih generala bivše Austro-Ugarske, koji je neprestano zagovarao rat s Italijom i Srbijom. On je tvrdio, da se monarhija ne može drukčije spasiti, ako ne natjera u poraz najprije Srbiju i Italiju, a onda u zajednici sa Njemačkom i Rusiju. Godine 1911. morao je odstupiti kao šef generalnog stožera, jer je tražio, da se s Italijom udje u rat. Nastojao je, da dobije utjecaj i u štampi i u politici za ostvarenje svojih ratobornih osnova. Kao mlad kapetan proputovao je u špijunskoj službi Srbiju i ostale jugoslovenske krajeve i upoznavši se sa prilikama dobio uvjerenje, da će Jugosloveni razoriti a.-u. monarhiju, ako se Srbija ne uništi. Od onda je neprestano podstrekavao rat. U ratu se medjutim pokazao kao slab vojskovodja. Austrijsku vojsku vodio je od poraza do poraza. Prodor kod Gorlica bio je manje posljedica njegove strateške vještine, koliko posljedica momentalne slabosti ruske vojske.

Pozdrav naših vojnika iz italijanskog vojništva.

Iz zapadne granice Italije, iz snijeznih Alpi šalju iskrene pozdrave zemlji od Istoka, sunčanoj Istri, svojoj rodbini i znancima ovi vojnici 91. puka:

Vladimir Piglić iz Lovrana, Stanić France iz Veprinca, Milan Ivaničić iz Matulji, Mikatić Josip iz Lovrana, Andre Sirotnjak iz Lovrana, Pero Poščić iz Veprinca, Mijo Kučić iz Matulji, Ante Rubinić iz Mošćenice, Klarić Ivan iz Dolenje i Niko Velčić iz Cresa.

Iz mjesta Spezia šalju srdačne pozdrave svim čitateljima «Istarske Riječi», roditeljima, prijateljima i znancima ovi vojnici:

Dragutin Karić iz Poljana, Poščić Vinko iz Bregi, Marijan Armanini iz Voloskog, Rudi Puž i Crnjarić Vinko iz Brežce, Ante Živulić iz Žminja, Antun Trošt iz Barbana, Antun Juršić iz Cerovlja, Josip Milctić iz Pazina, Frane Cvečić iz Brda i Franjo Hrelja iz Brseča.

Primjeri u sadašnjosti, da se čovjek samo radom i naukom napreduje, osrećuje sebe i zajednicu, kojoj je član, dokazuje engleski narod, koji je doduše nanio mnoge nepravde drugim manjim podložnim narodima, mora mu se priznati, da se je svojim radom i marljivošću podigao do bogatstva i moći. No, Englezi mnogo ne zbore, ali mnogo tvore.

Rad i marljivost čine prava čudesa. Marljivost sve kovine, pa i samo kamenje pretvara u zlato. Marljivošću se pobjedjuju svi neprijatelji — pa i samu se prirodu često puta podvrže pod svoju moć.

Razumije se samo po sebi, da rad ne bi imao vrijednosti niti prave svrhe, ako čovijeka uz rad ne bi vodio duh razuma, znanja i prosvjete. Samo oni narodi i pojedinci su napredniji, koji se uz rad i prosvijetljenjem duha bave — kojima je uz rad jedna od glavnih briga i nastojanje oko podignuća duševnog života. — Nije uvijek jedino siromaštvo zemlje u kojoj živemo glavni uzrok našoj nevolji. Pomanjkanje znanja, pomanjkanje one najveće moći — najpotrebitije u životu, čini nas često patnicima, robovima i bijednicima.

Bez muke nema nauke, a bez nauke nema napretka — to je dokazano tako jasno i živo — i dokazuje se dnevno. Znanje je imanje i snaga.

Badava svaka tijelesna pa makar i bivolska snaga, ako čovjeka ne vodi duh razuma i potrebitog znanja usporedo s duhom vremena i s prilikama, koje to znanje traže.

Nije sirota ko je sirota — nego ko znanja nema. I više nego imanje znanje je. Imanje treba čuvati — a znanje čuva čovijeka. Znanje, mudrost i spoznanje svega onoga što opstoji za čovjeka — najveće je blago na svijetu. Traži znanje ko da ćeš uvijek živjeti, a krijepost, ko da ćeš sutra umrijeti.

Nema boljeg druga od znanja, a goreg od neznanja. — Znanje je sloboda. Prosvijeta nas oslobadja od svih veriga, koje nas sapinju u bilo kojem smislu, kao pojedince, kao zajednicu. Samo je neznalica rob, i samo je narod neznalica i nazadnih pojedinaca vječno ropski narod.

Pa i prolaznim, niskim nasladama i uživanjima pojedinac neznalica lako se podaje, služi im i slijepo im se, upropašćujući se, pokorava. On je rob, recimo, bogatstvu za kojim hlepi, pa ako isto posjeduje misli, da on drži bogatstvo, dok uistini bogatstvo njega drži, beskorisnoga i bijednoga u pravom smislu riječi. Samo i jedino blago znanja i razuma vječno je. Nitko ne može da to blago razori ili otme.

Znanje je hrana mladosti kada se čovjek sprema za život, veselje u starosti iza lijepo i razumno preživjelog života. Poljepšava sreću, a utjecište je i utjeha u nevolji i nesreći.

Znanje je jedino raspršavalo tminu, u kojoj je ljudski rod čamio s verigama ropstva. Doba, u koje se je vladalo i prodavalo robove i kmetove prošla je — a za to ide jedina zasluga prosvjeti, koja i danas ima svoj razvitak jak i stalan, a cilj plemenit i dokučivi. Sloboda u najširem smislu i onakva kakvo možemo da sebi samišljamo — ostvaruje se jedino u znaku svestrano provedene prosvjete.

Ma na kojem polju rada i zvanja nema čovjek zdravog razuma, koji mu je nada sve potreban — ne može da se nada i da misli na ostvarenje i korisnu svrhu svojeg rada.

Može čovjek, da bude inače u takvim prilikama, da mu se može i zavidjati — nema li onoga što mu je najpotrebitije — svoje glave, svoje okretnosti i znanja, nesretan je — jer što će glupanu sreća, ako mu iz neba gotova kaša curi, on ne će imati žlice, da se požuri jesti.

Traži, pa ćeš naći. Promatraj sve, istražuj sve. Jer što čovjeku koriste sve telesne sile i jakost, ako je lijen i nemaran za istraživanje, motrenje, učenje, ako je čovjek samo puko orudje tjelesnog rada. — U tom slučaju malo je od njegovog rada koristi — a on sam spada u red s životinjom, koja vuče, s volom, koji ore. Čovjeku je bog dao razum, za rasudjivanje, za razmišljanje, promatranje, istraživanje i priklupljanje znanja, što mu sve poljepšava i olakšava život, što ga sretnijim i zadovoljnijim čini.

Nemar i lijenost za napredkom i za usavršanjem — bolesti su, koje se mogu uništiti samo čvrstom voljom i radom. — Današnje okolnosti vremena i života zahtijevaju, da se ne samo učenjaci i ljudi od pera, činovnici itd. bave znanošću, knjigama i novinama. Sav svijet, svaki čovjek — radnik i seljak, uz činovnika i učitelja želi znanja, kao što svi zajedno bez razlike želimo život lijep i savršen. Svima je podjednako potrebno znanje.

(Nastavit će se.)

Jezik i narečje.

Nedavno je italijanska učiteljska smotra, «La Scuola Italiana Mod.», donijela pod gornjim naslovom zanimivi članak, u kojem se medju inim čita i ovo:

Znameniti sveučilištni profesor u Bologni, g. Acri, držao je italijanskim učiteljima jedno vanredno zanimivo predavanje. U svojem je predavanju ustvrdio, da se apsolutno ne smije zahtijevati od seljačke i radničke djece, da zaborave svoj dijalekat, jer da to može samo da škodi. Svoju tvrdnju potkrijepio je ovim razlozima: 1. da dijalekt daje kriterij naravnosti u govoru i pisanju; 2. da dijalekt nadmanšuje u izražajima književni jezik; 3. da dijalekt imade jezgrovitijih izraza od samog književnog jezika.

Te tvrdnje zgodno popunjava drugi pedagog, Lombardo Radice, koji piše:

«Dijalekt je živi jezik, iskren, jezik učenika, zato jedina polazna točka u jezičnom poučavanju.»

Tako sudi g. Lombardo Radice. Njegov sud je posve pravedan. Tako sude svi znameniti pedagozi. Zato i vi, gospodari naši, hoćete da se djeca italijanskih roditelja poučavaju u vašem jeziku pa bili oni u Jugoslaviji, Franceskoj, Africi, Americi itd. Tako valja. Svijet vas radi toga mora da poštuje.

Dozvolili ste i Arapima u afričkim kolonijama da im se djeca poučavaju u njihovom jeziku, pa treba da dozvolite i nama. Ta i mi smo ljudi. I naša su djeca bistra kao i vaša. I mi ljubimo svoju djecu, kaošto vi ljubite svoju. Hranimo svoju djecu, u potu svoga lica, svojim teškim radom. Točno plaćamo sve poreze u novcu i krvi. Pred Bogom odgovarat ćemo za svoju djecu mi, a ne vi. Vi nas učite, da je moguće djecu uzgajati jedino u materinskom jeziku. Zato dajte nam barem tu mogućnost, da se i naša djeca poučavaju u svojem materinskom jeziku.

Kad se ljudi ne razumiju...

U mletačkom listu «La Gazzetta di Venezia», br. 225. od 22. augusta o. g. čita se medju drugim i ovaj dogadjaj:

U petak u veče oko 9 sati izlazio je iz jednog dućana ispod «Procuratie Vecchie», neki Srbin imenom Filipović Petar od Save, 42 godine star. U isti čas ulazio je u dućan i neki Stefani Nello iz Lecce, koji, čini se, da je gurnuo Srbina, a Srbin, da mu ne ostane dužan, gurnuo i on njega veleći franceski, da onako ne postupaju ugladjeni i kulturni ljudi. Stefani nato odgovori, neka govori italijanski, no Filipović prihvati i opet franceski napominjući da on ne umije govoriti nego srpski, franceski, i njemački. Stefani, koji ne zna franceski, nije ga razumio, pače je držao, da ga je Srbin uvrijedio, te on podigne batinu i udari Srbina po glavi. Srbina to nije ni najmanje smelo, te ti on Stefana udari tri puta šakom tako žestoko, da se ovaj svojom batinom nije više mogao da brani. Medjutim Srbin se kao pomamio, pa je Stefani-u oteo i batinu, i lupao njome gdje je dospjevao, a drugi se branio, kako je mogao.

Oko njih sakupila se sila svijeta, a došle i straže, pa ih rastavile i odvele na policiju. Tu su se ona dvojica izmirila, ali dok su se ono vani natezali, neki je treći uživao. Taj treći bio neki neznanac, koji je Srbinu oteo torbu i što je u njoj bilo — svega skupa nešto oko 400 dinara. Filipović je tražio, da mu se to nadoknadi, i Stefani mu zaista isplati dvjesta lira...

Klana — samostalna općina.

Vlada je konačno udovoljila jednodušnom zahtjevu općinara, koji je bio poduprt i od općinskog vijeća Matuljske općine, koja je pristala, da se Klana od nje odcijepi i postane samosvojna. Mi se srdačno radujemo sa Klanjcima, koji su postigli što su želili. Neka samo budu uvijek složni i neka imadu na umu, da je općinska briga jedna velika i teška briga, puna odgovornosti, a ako se mudro ne upravlja, komesar" je odmah za vratom: tad bi u opasnosti bila i šuma i džep svih općinara. A kako će s tajnikom? To je jedno važno pitanje, jer ako dodje na to mjesto čovjek, koji nije našeg roda i jezika, eto ti odmah stranke i nesloge. Čuvajte, braćo, vašu općinu — kao oči u glavi i upravljajte njome razborito i pošteno, da budete uzor i dika našima, a poštovani i uvaženi od oblasti. Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari.

Primjećujemo na koncu, da se je za tu stvar toplo zauzeo bivši poslanik dr. Stanger, koji ju je kasnije povjerio dru. Wilfanu, kome je eto uspjelo da ju privede kraju. Tako su eto Klanjci zauzimanjem svojih poslanika došli do općine, za koju su se borili pola vijeka.

Vjenčanje.

Jučer se je vjenčao u Trstu g. dr. Janko Vovk, urednik «Edinosti», sa gospodjicom Idom Della Savia, učiteljicom slovenačke privatne škole u Trstu. — Čestitamo!

Svega po malo

Željezničke nesreće u Americi.

Kod Granitte u Coloradu došlo je do sukoba vlakova, kojom je zgodom bilo dvoje mrtvih i 75 ranjenih, od kojih 15 teško.

Interesantan izum na području avijatike.

Javljaju iz Londona, da je onamo prispio engleski kapetan Robert iz Sidneya sa svojim izumom, koji će demonstrirati i za koga veli, da bi bio kadar, da učini čitavu revoluciju na području avijatike. Pronašao je naime način, kako da se aeroplani tjeraju plinom, koji nastaje polaganim izgaranjem nekoga praška. Na taj će način biti moguće stvarati i upotrebljavati mnogo veće mašine nego li dosada i tjerati ih sa mnogo većom sigurnošću. S pomoću mješavina ovoga praška, moći će se regulirati brzina leta, koja će moći postići čak do 500 engleskih milja (preko 900 kilometara) na sat.

Jugoslovenska proslava 1000-godišnjice hrvatskog kraljestva.

Jugoslovensko Sokolstvo slavi 7. i 8. septmbra o. g. veliku historijsku spomen-slavu. Blizu 500 jugoslovenskih sokolskih društava odat će na dan 8. septembra o. g. u isti čas dostojnu poštu tvorcu hrvatskog kraljestva i uspomenu na deset vijekova časne prošlosti. Starješinstvo Jugoslovenskog Sokolskog Saveza odabralo je središtem i žarištem ove proslave prijestolnicu Hrvata, Zagreb. Proslava u Zagrebu primit će osobit sjaj i dostojanstvo sudjelovanjem predstavnika prvaka Jugoslovenskog Sokolstva iz cijele države.

Ubio ženu i svekrvu.

U Croix Lucay kod Marsilije dogodio se strašan zločin. Obitelj seljaka Boismoreau nije življela u skladu. Jednog je dana žena istukla muža. Mužu je takvo stanje dosadilo i jedne večeri, nakon što se vratio kući i došao ponovo u oštar sukob sa ženom, dohvatio je pušku i ubio ženu, a zatim je ispalio hitac u svekrvu, koja je takodjer poginula. Nato je htio da ubije i svoju djecu, ali su nekim čudom umakla.

Kakve su plaće radništva u Rusiji.

Kao što je konstatovao komesar rada Smidt, prosječna zarada radnika u Rusiji iznosila je u prvoj polovini ove godine 76 posto predratne zarade. U pojedinim glavnim produktivnim granama je visina zarade u razmjeru s predratnom zaradom: radnici za ishranu poduzeća dobivaju 138 posto predratne plaće, radnici u papirnoj industriji 113 posto, radnici u kemijskoj industriji 98 posto, radnici u kožarskoj industriji 107 posto, rudari 48 posto, metalni radnici 64 posto, saobraćajno radništvo 64 posto, a radnici poligrafske industrije 97 posto. Prosječno visoka zarada prvih dviju grupa radnika i radnika zaposlenih kod kožarske industrije dade se objasniti time, što su ove grane prije rata svoje radnike veoma loše plaćale.

Tamna proricanja za budućnost.

Kako javljaju iz Londona, Hektor Bywater objavio je knjigu pod naslovom: «Veliki rat na Pacifiku», koja je u Londonu izazvala dosta nervoze zbog svojih pesimističkih proricanja. G. Bywater iznosi, da će Japan navjestiti rat Americi prije mjeseca marta god. 1931. Dodajući ovoj svojoj tvrdnji vanredno tačne, nove podatke, g. Bywater izjavljuje, da će rat otpočeti blokadom panamskog kanala, koju će provesti Japan. Japan će, pošto je raspršio mornaricu Sjedinjenih Država u azijskim vodama, odmah zaposjesti Filipine. Japanska zračna flota bombardovat će i uništiti San Fracisco i Los Angelos. Postradat će silno bogatstvo i ljudski životi. Ali najposlije američka će flota pobjediti japansku i uništiti je posred Pacifika i to će da bude jedna od najvećih pomorskih bitaka u historiji.

Neboder sa 63 sprata.

Gotovo kroz 20 godina palača Woolworth ostala je u Newyorku bez takmaca sa svojih 55 spratova i 240 metara visine. Medjutim ovaj rekord je danas ugrožen. Sada ima da se počne s gradnjom jednog gigantskog nebodera, najvećega na svijetu, u ulici 42, kraj kolodvora Grand Central. Nova zgrada imat će 63 sprata. Približni trošak za izgradnju iznosit će 3 milijuna lira sterlinga, to jest više od 300 milijuna franaka.

Kako da doživiš 100 godina.

Imade li za to koje praktično sredstvo, da doživiš ovo časno doba? Neki draguljar, porijetlom Austriajnac, Josef Christl, ostavio je svoju domovinu u 20 godini, te se nastanio u New-Yorku, gdje mu je posao dobro išao. Kad je počeo da stari, ako se ta riječ može upotrijebiti za čovjeka kao što je bio on, rekao mu je liejčnik, pronašavši da njegove sile opadaju: — Slušajte me, odrecite se duhana, inače ne odgovaram ni zašto. Gospodin Christl poslušao je savjet, samo u misli. Nastavio je da puši dalje, što ga nije spriječlo da podvostruči konac vijeka, jer je evo doživio 100 godina. Naravno, da su ga pitali, kaošto je to već običaj u ovakovim prilikama, čemu ima da zahvali svoj dugi život. Njegov odgovor nije bio komplikovan. U svom životu nije se dao smetati nikakvim sistemom, nikakvim režimom, ne jedući i pijući i spavajući ni vše ni manje nego mu je bilo potrebno. Kod jela uvijek je pio vina ili pive. Što se tiče duhana, to izgleda, da je držao da nevelkost, koju mu je prouzročilo njegovo neuživanje, bi aše mnogo neprijatnija nego li njegovo neprestano uživanje.

Golemi požari šuma.

Njemačke novine javljaju iz Berlina, da su se u zadnje vrijeme pojavili golemi požari u šumama na njemačko-poljskoj granici. Izgorilo je oko 4000 hektara šuma.

Izgorilo selo.

Kako javljaju iz Šipa, u kočanskom srezu, izgorjelo je selo Maričane. Djeca su se igrala žigicama i zapalio se plast sijena. Jak vjetar naglo je raširio požar, koji je zahvatio prve kuće i takovom se brzinom raširio, da ga prosto nije bilo moguće svladati. Kuća za kućom postala je plijenom strašnoga elementa i niko nije mogao da spasi svoje siromaštvo, već su ljudi jedva spašavali svoje glave. Koće sa svim stvarima i hranom za ljude i stoku potpuno su izgorjele i seljaci su ostali na garištu bez igdje ičega. U Štipu obrazovan je noaročili odbor, koji će prikupljati priloge za pogorelce.

Nevjerovatno, ali istinito.

Newyorški «Svijet» piše: U Nankingu (u Kini) radnici, koji su zaposleni u tkaonicama ručnika, dobivaju za mjesečnu plaću 4 dolara. Žene zaposlene istim poslom, u istim tvornicama, dobivaju jedan dolar mjesečno. Radnici plaćaju dnevno 10 cent. za hranu.

Tele sa 8 nogu, 2 glave, 3 oka, 3 uha i 2 repa.

Krava Mihajla Perka, seljaka iz Voličine kraj Sv. Leonarda u Sloveniji, otelila je do sada nečuveno abnormalno tele sa 8 nogu, 2 glave, 3 oka, 3 uha i 2 repa. Tele je oteljeno mrtvo. Preparisano je i izloženo gledanju.

Darovi

Na predlog starog Bezjaka sakupilo se na prijateljskom sastanku na Rimaničima (Pedrovica) za Djačku Maticu lira 21. Darovali su: po 10 L: Stari Bezjak; po 5 L: Mate Milotić; po 4 L: Frane Lukež; po 1 L: Dragan Š. i Ante Milotić.

Da počasti uspomenu svoje pokojne kume Ane Grakalić, daruje dr. Pero Kirac L 25 za Djačku Maticu.

Vivoda Jakov iz Z. za društvo «Prosveta», odsjek za Istru, L 10; Zora Krulčić L 2.

Brščić Jure Brščići Roverija daruje za fond «Istarske Riječi lira 15.0

Petrović Josip Rezanci Sanvicenti daruje za fond «Istarske Riječi Lira 15.—.

Živili plemeniti darovatelji! Ugledali se i drugi!

LISTNICA UREDNIŠTVA.

Dopisnicima iz Drage Mošćeničke: — Primili smo istovremeno dva suprotna dopisa: jedan u prilog, a jedan proti tvornici. Obojica žele, da im se imena ne objave. Budući da se radi o jednom sporu, koji se tiče samo Drage, a mi nismo dovoljno informirani o stvari, ne možemo da se zauzmemo ni za jednu ni za drugu stranu, a ne vidimo ni koristi od toga, kad je oblast već poslala na lice mjesta komisiju, koja će sama riješiti spor na osnovu danih izjava i ustanovljenih činjenica. Koje nove argumente bismo mi mogli da iznesemo? Čemu? S kakvom kompetencijom?

Molimo gg. dopisnike, da uvaže ove razloge, koji nas priječe, da objavimo njihove dopise takodjer iz tehničkih razloga t. j. zbog nestašice prostora i preobilja gradiva.

Izdavač, direktor i odgovorni urednik:
IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST" U TRSTU

ZAHVALA

kojom se najiskrenije zahvaljujem svima rodjacima, prijateljima i znancima, koji sučustvovahu mojoj neizmjernoj boli povodom teškog gubitka ljubljene mi majke

JOSIPE

Osobita zahvala mnogobrojnim darovateljima vijenaca i kita kao i ostalima, koji otpratiše nezaboravnu mi majku k vječnom počinku.

Posebno odlično priznanje g. docentu dru. Grgurini kao brižnom i neumornom njenom liječniku.

Svima srdačna hvala, a od Boga plata.

Opatija, 31. augusta 1925.

Tugujuća kćerka: ELZA GROSIĆ.

JAVNA ZAHVALA,

kojom se najtoplije zahvaljujem Upravi «Istarske Riječi» i g. Puhalju za stroj za maščenje grožđja, kojeg sam primio kao X. nagradu za veliki natječaj, raspisan u «Istarskoj Riječi» za godinu 1925.

Petrović Josip,
Rezanci br. 29 — Sv. Vičenat

JAVNA ZAHVALA,

kojom se najtoplije zahvaljujem Upravi «Istarske Riječi» za 400 lira, koje sam primio kao II. nagradu za veliki natječaj, raspisan u «Istarskoj Riječi» za godinu 1925.

Brščić Jure,
Brščići — Roverija.

JAVNA ZAHVALA,

kojom se najtoplije zahvaljujem Upravi «Istarske Riječi» za primljene 2 košulje koje sam primio kao 5. nagradu za veliki natječaj, raspisan u «Istarskoj Riječi» za godinu 1925.

Antun Škoflić, Pazin.

Broj 37 Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta.) U Trstu, 10. septembra 1925. Pojedini broj 25 cent. God. III.

„Istarska Riječ“
izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin“. Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 25·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I; Telefon: 11-57.

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari“. — Narodna poslovica.

Pred novom školskom godinom

U mjesecu oktobru otvaraju se u nas škole.

Nijedan otac Hrvat i nijedna mati Hrvatica ne će smjeti svoje dijete da upiše ni u prvi ni u drugi ni u treći hrvatski razred. I to zato, što u čitavoj Istri nema nijednog prvog ni drugog ni trećeg hrvatskog razreda.

Svi su ti razredi zakonom ukinuti.

A zašto?

Zato, da naša istarska djeca što prije zaborave svoj materinji jezik i da postanu — kako bi neki htjeli — zgoljni Italijani.

Ali do toga ne će doći. I ne može da dođe. Naš je narod u Istri nacionalno svijestan, a još se nije nigdje na svijetu dogodilo, da bi jedan nacionalno svijestan narod pogazio svoj materinji jezik, i prihvatio tuđi pa ga proglasio svojim.

Srbi i Grci dva su svijesna naroda. Nekoliko su vijekova bili pod Turčinom, i sačuvali su svoj jezik: nisu se potrčili. — Poljaci u Pruskoj i Francezi u Alzaciji svijesni su narodi. Nijemci su sve pokušali, da ih iznarode — pa nisu uspjeli. Francezi su ostali Francezi, a Poljaci — Poljaci. Italijani na Malti svijesni su ljudi. Englezi su pokušali sve moguće i nemoguće da im oduzmu njihov materinji jezik, i nisu uspjeli. Maltezi su i danas ostali, što su i prije bili: Italijani.

Tako je i s nama Istranima. Već se u vrijeme Venecije i Austrije pokušalo sve moguće, da nas se pretvori u Italijane, i eto — sva je muka bila uzaludna. I sada se kuša to isto — ali i to će ostati bez uspjeha.

Po gdjekoji pojedinac — slabić, šeprtlja ili drugi kakav beznačajnik moći će da podlegne, ali narod će ostati. O tom nema i ne može da bude sumnje. Kao ni drugi narodi, tako ne ćemo ni mi, istarski Jugoslaveni pljuniti na ono, što nas veže s našim očima, sa zemljom i prošlošću našom!

Italijani bi to morali sami da uvide. Oni bi morali uviđjeti, da im naš jezik ne bi ni u kojem slučaju mogao da nanese nikakve štete, šta više, poznavanje našega jezika moglo bi i njima samima da koristi — i to nemalo. Tko pozna srpsko-hrvatski jezik, moći će se sa 150 milijuna Slavena sporazumjeti mnogo lakše, nego li mnogi sjeverni Italijan sa južnim. Naš svijet u Istri to dobro zna, pa je i u tome jedan razlog zašto ne će on nikada pustiti, da mu njegova rođjena djeca zaborave svoj materinji jezik.

Najbolja škola, gdje će naša djeca da uče svoj jezik, to je naše domaće ognjište i materino krilo. To ognjište i to mekano materino krilo, mnogo je jače i dublje od svih reforama, što ih je u školskim stvarima izdao i šta će ih možda još izdati vajni filozof Gentile ili njegov nasljednik Fedele.

Dokaze tomu Italijani će naći i u svojoj kući. Eno im za primjer ono nekoliko hiljada ili stotina naše braće, što su prije nekih četiri stotine godina prebjegli u Italiju i ondje do dana današnjega sačuvali svoj jezik, svoje pjesme i svoje običaje. Sve su to oni sačuvali, premda su sa svih strana okruženi samim najčišćim Italijanima.

Nisu narodi crvi, da je dostatno samo malo pridignuti nogu, da ih zagaziš...

Međutim ima nas, koji imamo još vjere u zdrav razum i uviđjavnost italijanskoga naroda, pa smo uvjereni, da će već možda na najkraćem vremenu drugi ispraviti, što je onaj Gentile pogriješio. U tom uvjerenju učvršćuje nas i ona nedavna odluka najvećeg Italijana — ministra Mussolinia — koji je, kako znamo, sam odredio, da Jugosloveni na Rijeci imadu pravo na škole u svom jeziku. Ministar predsjednik državnik je, koji daleko vidi, zato se mi i nadamo, da ne će dopustiti, da u Italiji bude dvojakih Jugoslovena: jedni s pravom na svoj narodni kulturni život, a drugi bez toga prava.

U nadi, da će se ovaj sadašnji školski zakon promijeniti što prije u našu korist, pozivamo naše roditelje, da odmah kod upisa zatraže, da se njihova djeca uče hrvatski u dodatnim urama. To je dodušе mrvica, što nam ju je dobacio filozof Gentile, ali dužnost je naša, da i to prihvatimo, s tim više, što — kako napomenusmo — nije daleko dan, kad će se valjda i taj zakon da izmijeni.

Kukavno stanje naših ratnih invalida

Čitav je svijet osjetio grozote prošlog rata i njegovih zlih posljedica. Dok su neki narodi dobrovoljno sudjelovali boreći se za svoje oslobodjenje, drugi su opet bili prisiljeni da se bore protiv svoje volje i vlastitih narodnih interesa. Mi smo takodjer spadali medju ove posljednje, jer smo nasilno bili odvedeni na ljudsku klaonicu, da se borimo u prilog svojih ugnjetača i krvopija. Najsramotniju ulogu u svjetskom ratu igrala je bezuvjetno naša pokojna maćeha Austrija, koja je htjela, da pomoću bajuneta, ogromne većine iskorištavanih svojih podanika, — zadovolji svoje lude osvajačke naume. — Omraženi bivši režim pobrao je sve, što je bilo muško, lišavao je obitelji njihovih hranitelja i radnih snaga, tjerao je sve u bojne vrste, a nikada nije dostajalo ljudskih života, da se popuni razredjene redove i udovolji nakanama nečovječje borbe.

No najveći mučenik te ogavne borbe bio je baš narod u ovim našim krajevima. Dok se starce, žene i djecu tjeralo bezobzirno sa njihovih ognjišta u bjegunske logore, gdje su umirali od gladi i nečistoće, — sve što je moglo nositi pušku služilo je svojem gospodaru-krvniku, da postepeno bude otpravljeno na razne frontove kao hrana i žrtva topova i puščanih taneta. Na hiljade je najboljih, najmladjih i najčvršćih sinova našeg naroda palo na krvavim tudjinskim i dalekim poljanama, a oni koji nisu ostavili tamo svoje kosti, povratiše se okrnjeni, kljasti i bolesni, duševno i tjelesno potpuno uništeni.

Ovih nesretnika, koji su nesposobni za rad imade vrlo mnogo ne samo kod nas nego u svim krajevima, koji su bili zahvaćeni u vrtlog evropskog klanja. Mimo svih strahota i užasa, koje je čovječanstvu pružilo ovo klanje, — ono nam je ostavilo još jednu duboku, jedva izliječivu ranu, — a to su ratni invalidi. — Invalidsko pitanje tvori jedno od najžalosnijih poglavlja našeg poslijeratnog razdoblja.

Poznato nam je, da su ratni invalidi vrlo nezadovoljni sa svojim položajem. To se opaža posvuda, po cijeloj Evropi, što ni najmanje ne služi na čast pojedinim državama. Općenito imadu vrlo niske penzije i pripomoći, zato su sirote nesretni i prepuštini sudbini na svoju veliku žalost i nevolju svojih porodica. Duboko moraju da svakog potresu slučajevi kada ti invalidi sve naokolo moljakaju milostinju. Ovdje vidiš sakata i hroma bez ruku, tamo opet bez nogu; na oglu stoji naslonjen inače zdrav čovjek, koji je lišen vida — tog najvećeg Božjeg dara — a svake vrsti imade nakaženih bjednika, koji su prinuždeni da se potucaju naokolo, da isprose za sebe i svoje koru hljeba. Dužnost je nas sviju, da ih svesrdno pomažemo, no država je u prvom redu pozvana, da im obezbijedi život.

Naši invalidi siromašno i jadno kubure. Mnogi još nisu niti uspjeli, da im se nakaže odgovarajuća mirovina, dok oni, koji je primaju tako je mizerna, da im ne dostaje niti za svagdašnji komad kruha. Koliko je pak onih kojima je molba bila odbijena radi toga, jer nisu došli u nijednu kategoriju, možda i zato, što nisu po ćudi kakvom odgovornom ili neodgovornom pojedincu? A koliko je takvih bijednika, kojima je oduzeta penzija možda radi ličnih i političkih razloga, a valjda i zato, što su ostali vjerni svome rodu i jeziku. Dogadjalo se koješta što nije bilo na mjestu. Dužnost je odgovornih činitelja, da poprave svaku i najmanju krivicu, koja bijaše našim invalidima bilo na koji način očinjena.

Nadamo se da će današnji režim, koji mnogo drži do svojih ratnih boraca i invalida, obezbijediti ekonomsko stanje i naših invalida, koji nisu krivi zato, što su protiv svoje volje služili i bili osakaćeni u vojskama bivše omražene Austrije.

Plug i brana...

Zlo, koje tare ljudski rod, proizvire većim dijelom iz lijenosti pojedinih ljudi, te bi na zemlji bilo rajsko življenje, kada bi svaki čovjek nastajao da čim više proizvadja u korist sveukupnog čovječanstva.

Što vidimo danas u nekim našim selima? Seljak bez ikakva povoda napušta svoj plug i odlazi sa svoje rodjene grude u svijet za dvojbenom zaslužbom, dok čitave hrpe gradjana nemaju važnijeg posla već da se igraju nogometa i da po cijeli dan časkaju po ulicama i cestama. U zemlji se već osjeća veliko pomanjkanje poljodjelskih radnika, a seljak više puta nema od silnoga posla niti vremena da sjedne pošteno za trpezu i da se do sita najede. Medjutim se gospoda po gradovima zabavljaju dan za danom kojekakvim zabavama, športom i igranjem. Pri tome im ne pada na pamet, da se neko drugi mora za njih da znoji, pa nezadovoljno mrmljaju, ako im seljak svoje proizvode ne pruži za cijenu, koja bi njima pogodovala.

No danas ima lijepi broj i takovih seljaka, koji ne polažu nikakve važnosti svojoj zemlji, pa je počinju da prodavaju i da se sele u gradove, odakle se — naravno — opet moraju da vrate svojoj kući.

Danas je cijeli svijet nezadovoljan. Svak traži bolji život, a toga nema. Naš seljak takodjer traži bolji život. To je u redu. Samo nije u redu, da zapušta svoje zemljište, svoj plug i motiku, i da ide «trbuhom za kruhom» u gradove, gdje i onako nema za njega nikakva zasluška.

U svakom staležu možemo ustrajati i dobro uspjevati, ako smo skromni i zadovoljni, a tako i u poljodjelskom. Stara je poslovica: «Zadovoljstvo je polovica sreće».

Njemački narod mora da zahvali za svoj napredak u prvom redu svojoj marljivosti i svojoj pronalazačkoj sposobnosti. Nijedan narod ne može da propadne, ako se pojedini staleži takmiče u medjusobnoj marljivosti i stručnom usavršivanju.

Budući da blagostanje jednoga naroda zavisi o blagostanju pojedinaca, trebalo bi svakoga onoga pozvati na odgovornost, koji svoje poljedjelsko zanimanje napušta u namjeri, da na drugom mjestu olako, bez truda i rada, udobno živi. Neka rad zadobije svoju pravu vrijednost, a lijenost neka bude najstrožije kažnjena.

Časno je i potrebno svako zvanje, koje ide za tim, da posluži čovjeku za njegovu egzistenciju, a nad svim zanimanjima je časno poljodjelstvo, koje hrani sa svojim proizvodima čitavo čovječanstvo.

Seljaci, ne omalovažujte i ne pogrdjujte svoje poljoprivredno zvanje traženjem drugog zanimanja, kad i sama naša poslovica veli:

«Plug i brana — seljaku su hrana.»

DOPISI

IZ RIJEKE.

Izložba slika. — «Vedetta» jest i nije zadovoljna. — Kakva bi izložba imala u nas uspjeha? — Gospodin Mrak.

U ulici Čota ima jedna palača, u toj palači ima više većih i manjih soba, u tim sobama izvješeno je nekoliko stotina većih i manjih slika — i to se zove «Esposizione delle belle arti» ili kako bismo mi rekli: Izložba slika.

«Vedetta» je pisala u svom broju od 28. augusta, da je trebalo mnogo kuraže (gran coraggio!), da se na Rijeci priredi jedna ovakova izložba. I ja sam toga mišljenja. No to ne znači, da su baš sve slike rgjave. Naprotiv, ima ih i nekoliko dobrih, a tih ćete najviše naći u odijeljenju jugoslovenskom. Većinom su slike dakako loše, vrlo loše, tako da sam i ja, dok sam ih gledao, uskliknuo: — Anch'io sono pittore!

Dajte mi platna i pinelić, pa da vidite!

Medjutim «Vedetta» je prilično zadovoljna sa slikama, zato one njezine riječi o «kuraži» imadu u nje sasvim drugi smisao nego li u mene. Ona veli doslovno ovo:

«Već su tri dana, što je izložba otvorena, a općinstvo (riječko) nije pokazalo spram nje onoliko interesa, koliko bi se moralo očekivati. A uzrok je tome, dodaje spomenuti list, što naša Rijeka «sventuratamente manca affatto di una solida e rispettabile tradizione artistica».

Prevedeno na jezik Osojnakova ili Ninova nonića znači to:

«Rijeka u prošlosti nije imala slika ni slikara, niti je znala ni marila za njih, pa se u tom smislu nije mogla ni da odgoji.»

Ovom nam lijepim i uvijenim riječima poručuje «Vedetta», — per non dirne barbari e ignoranti...

Ima li krivo? Žao mi je reći, ali mislim — da nema.

Ruku na srce, braćo, Recani, i priznajmo sasvim otvoreno, da mi nemamo nikakve ni književne ni slikarske tradicije. Imamo samo nekoliko pučkih i narodnih pjesama — no i te su hrvatske. Imali smo jednoga jednoga čovjeka umnog i duhovitog, i taj je bio Hrvat — Barčić.

A koji su bili naši slikari? — Carposlo i — šlus! A naše galerije slika? Oni mali šatorići, u kojima bi prigodom raznih sajmova Kranjci izlagali i prodavali slike svetaca i svetica Božjih.

Priznajmo malo je to za jedan grad, koji ima svoj «Arko romano», svoje «rudere» i svojega biskupa Saina. Malo je to, kad se promisli, da onaj šićusni, mići Brseč ima svojega romansijera Kumičića, koji je za sobom ostavio neka uistini lijepa i trajna djela. A što da rečemo o Kiriji? o Vinodolu, koji je dao jednoga uistini vrlo velikoga i nekoliko manjih Mažuranića? A što da kažemo o malom Senju, koji je dao nesamo Hrvatima i Jugoslovenima već je čitavom čovječanstvu pjesnika po imenu Kranjčevića?

Ima zaista pravo «Vedetta» — gjavo je nosio! — kad veli, da mi Riječani nemamo nikakve artističke tradicije. Nemamo je, a sudeći po ovoj izložbi, čini se, da je tako brzo ne ćemo ni imati. Pegula!

Ali mi Fijumanci za to ne treba da očajamo! Mi možemo «Vedetti» i svima onima, koji vele, da se mi ne razumijemo u slike, odgovoriti ovo: — Gospodo! Priredite vi ovdje na Rijeci jednu lijepu izložbu «kulinariju» — pa da vidite čuda! Mjesto slika objesite vi u Sali II. nekoliko najfinijih riba počevši od brancina i lovrate, pa sve onamo do sfoje i barbuna! Objesite u Sali III. razne vrste astiža, rakovica, oštriga i kalimara! Objesite u Sali IV. nekoliko lijepih fazana, prepelica i kosića! Objesiti u Sali V. nekoliko ombula, pršuta i kobasica! itd. itd. itd. pa da vidite, kako će naš svijet hrliti na tu izložbu. Jurit će ko lud!

A zašto? Jer je tu tradicija! Prošlost! Historija!

A to, Boga mi, nije mala stvar. Kad su stari Rimljani dospjeli na vrhunac svoje kulture, oni su bacili sve na stranu: i umjetnost i znanost i junaštvo — i sve su svoje umne sile naprezali u izmišljanju što boljih, slasnijih i tečnijih zalogaja. Njihovi banketi, njihove večere iz onoga doba ostali su u historiji. Najveći majstor u priredjivanju takovih objeda i večera bio je znameniti rimski general Lukulus. Što je god u Evropi, Aziji i Africi bilo najfinijega i slasnijega, to je moralo da dodje na njegov stô. Tu se jelo i pilo kao u raju. Pa nesamo kod njega nego i kod drugih Rimljana.

Mi Fijumanci imamo sve tjelesne i duševne uslove, da u tome budemo pravi naslednici vječnoga grada Rima. Ako je Rim imao svoga Lukula, ima i Rijeka svojega Bonkula — u tome počeo bio i da propada ili kako bi se gospodski reklo, da je pošao u dekadencu. Pa i mi Riječani smo u dekadenci — pa što zato. Imamo mi već dvije hiljade godina latinske kulture, — a to znači, da smo već davno zreli za jednu ovakovu dekadencu. Medjutim neka nas tješi to, da će prije nego li nas gjavo sasvim ne odnese, kroz naše želuce proći još nekoliko vaguna i fazana i srnjaka. — Što više: mi ćemo izvršiti i ono, što ni sami rimski Lukuli nisu bili kadri da izvrše. Iz ptica pjevica isprešat ćemo mi čak i ptičijeg mlijeka i kad nam ko dodje u goste, reći ćemo mu: La desidera una cikulata col scorupicchio di uzei?

Ninetta je bila u onoj drugoj izložbi na Mlaki. Pitam je, kako je tamo, a ona mgni:

— Tu makina — onde makina — ovde makina — tamo makina — same makine i vino i likvori i ja ne znam ca jos. Da je namesto makin va onoj veloj kuće — nekoliko tisuć emigranti, bilo bi sto puti bolje, zac bi porat bil pun oneh nekadajneh «Panoniji», «Karpatiji» i «Manfredoniji». Ono si, da su bili vapori! A kako su ono njihovi mornari i kapetani hitali dolari i liri sterlini! Baš da su fažoli..

Ja uvijek velim: «Još se nije rodio, ko bi Riječanu ugodio.»

Na izložbi bio je i neki istarski zastupnik, koji se zove Mrak. Vele, da je iz Pazina i da se je čak jedan ili dva puta i na Rijeci proslavio... Pitam ja: a ko se uopće nije proslavio u ovom našem gradu? Čujem, da je taj Mrak dao zabraniti utakmicu u plivanju, što su je imali da priredе hrvatski športaši u Opatiji. Vele, da su ga nato ponukali neki trojezični plakati, u kojima je medju ostalim bilo i nekoliko hrvatskih riječi. Hoće Mrak, da pomrači sve što je u Istri hrvatsko, a zaboravlja, da kad bi mu to kakogod i pošlo za rukom, još bi ostalo njegovo hrvatsko ime Mrak, koje bi svjedočilo svijetu, da u Istri ima još Hrvata.. Zaboravio sam vam reći, da smo imali ovdje i Cirkus Cavata.

Insoma — nulla dies sine — komedija..

Rokac.

IZ PULJŠTINE.

Ipak je napokon, iza tako dugog očekivanja palo nešto kiše. Nije mnogo, ali bolje išta, nego ništa. Osvježila je barem zrak, pa je i vrućina dosta popustila. A dobro je došla i onoj malenkosti od grožđja, što nam ga je ostalo.

Našim je seljacima ove godine poginulo dosta ovaca i svinja, pa je time nanešena velika i silna šteta. Slaba ljetina, grožđja vrlo malo i onda k tomu nesreća sa spomenutim životinjama, sve to skupa silno nas zabrinjuje i skrbi, pa ne znamo kako ćemo izdržati gladnu

i dugu zimu. Preporučili bi najtoplije našim oblastima, da sve ove teške okolnosti uzmu u dovoljan obzir, pa da pri raznom oporezovanju i odmjerivanju svih mogućih nameta i taksa budu što blaži i milosrdniji, jer inače teško i jao nama.

Skoro sam bio zaboravio, da napomenem jednu vrlo žalosnu činjenicu. Ne žaleći truda i dugog puta uputio sam se i ja u nekada lijepi i mili Medulin na zadnji sprovod, što je tamo bio. I na svoje veliko čudo vidio sam njihovo groblje u strašnom i upravo nedostojnom redu. Sve obrašteno, trava i bodljike do glave a puteljki se uopće ne poznaju. Dragi Medulinci! Čudno je to od vas i vrlo nečasno. Zar nemate više skrbi za vaše mile mrtve, a vaše crkvene oblasti valjda i ne znaju, što je njihova dužnost.

IZ RIPENDE KOD LABINA.

Prijateljski objed u susjednoj kući.

Došla je tu nedavno u selu Kosi neka dobro raspoložena komisija sastavljena od 2 geometra, općinskog tajnika i jednog četvrtog, koji je 'perit, kako su nam poslije kazivali naša dva župana. Ta komisija se je počela širiti, hvala Bogu, a bude li sreće, bit će nam lijepo s njima, jer su to veseljaci. Naši župani su to odmah nanjušili, pak su i oni nekako ušli u komisiju, a za njima se je poveo i jedan naš kmet iz sela Kosi. Ovaj posljednji je to učinio onako «de contrabando», jer mu je drago da štogod zasluži. Valja reći istinu, nije slabo prošao. Kad je bilo vrijeme objeda, komisija ga je imenovala svojim kvartirmojstrom i povjerila mu zadaću, da joj priskrbi čagod za stavit u usta. I naš mudri čovo im je rekao: za ovakovu lijepu i slavnu komisiju hoće se pulaštri i čaša dobroga vina; ja znam, gdje ćete Vi dobiti jedno i drugo... I poveo ih je u goste — svojemu susjedu.

Župani nam nisu pričali, je li za njega bio koji batak, ali smo čuli, da su nekoji susjedi rekli, da ako njima dodje u goste, da će biti... batina. Ovakovi ljudi ne služe na čast našemu selu.

IZ RAČJE VASI.

Naši općinski činovnici nikako ne će da upišu krsno ime Miloš, kada to stranke zahtjevaju. Izgleda da hoće zatrti ime onog velikog narodnog junaka, Miloš-Obilića, koji se nije ustrašio ni Petra ni Pavla, već je junački branio svoj dom.

Takovi smo danas mi potomci Kraljevića Marka. Da nemamo posla i intriga na općini pogadjamo se i upišemo drugo narodno ime. Ali na domaćem ognjištu, u našem selu i u svome kraju mi sami sa svojom narodnom dušom krstimo naše sinove s lijepim imenom Miloš. Zavirite do nas, pa ćete vidjeti, a i čuti, da mi svejedno nazivljemo našu djecu s imenom Miloš. Tako će se oni i zvati dok im je sudjeno da hodaju po ovoj tužnoj zemlji.

Ako niste htjeli upisati ime Miloš, vi niste zato zatrli to lijepo ime. Našu narodnu dušu i naša lijepa narodna imena ne ćete zatrti, dok u nama vrije slavenska krv.

IZ SEMIĆA KOD LUPOGLAVE.

Dolnji se dio naše mile Istre tuži, da nema već dva mjeseca kiše. Medjutim mi je ovuda imamo i previše. Već duže vremena ne možemo da idemo niti u svoja polja, jer je premokro.

Inače ljetina nam ide dosta slabo. Grožđje nam je uništeno od kiše i drugih nepogoda. Krumpir gnjije u zemlji. Kukuruz isto slabo kaže. Jedino sa sijenom možemo da se pohvalimo. Ima ga više nego lanjske godine.

Škola je previše daleko od našeg sela, tako da za slabih vremena moraju sva naša djeca ostati kod kuće, jer ne mogu preko vode. Radi toga svi želimo, da se ovdje sagradi škola.

Ovih dana bio je ovdje školski ravnatelj, koji nas je uputio, što valja da činimo, ako hoćemo, da dodjemo do škole. Mi doduše imamo jednu seosku kuću, koja bi možda bila zgodna za školu, kad ne bi bila u lošem stanju. Ali kako da je popravimo? Naš siromašni narod nema čime da plaća niti poreze, takse i kućne troškove, pa ne može popravljati ni seoske kuće za školu. Zato bi bila dužnost školskih vlasti, da nam je one poprave na državni trošak.

Franina i Jurina

(Po kuntradah od Novajorki).

Fr.: To j' vražji grad, križ Božji budi! Pod zemljum — tranvaji. Na zemlje tranvaji. Nad glavum — tranvaji. To grmi. To treska! Na — od kada sam tu, svojemi očijami sam videl, kako su automobili strli najmanje sto ljudi. Majko moja mila, to ni nego za smutit se!

Jur.: Londra i Novajorka — to su ti dve sakrabojske Babilonije. Nego čovek se brzo svemu navadi. Tako i ja: hodit po Žminje ale ovuda po Novajorke — za me je sve jedan tabak.

Fr.: A ni za me — ne! Ja se sve bojim, da će se sada na otpret pod mojemi nogami zemlja, pak da ću tresnut va kakov tunel, ale pak, da će mi se kakov tranvaj na glavu skompirit, pak ki te je videl — videl je! Eh! ni ti ga do moje mile Učki i do mojga dragega domića! Ča bim dal, da mi je već doma bit!

Jur.: Prit će i to — ne boj se! Ma da ti pravo rečem, ja se tu ćutim napol kako doma. Obrnem se ovamo — već čujem, kako neki govori hrvatski, obrnem se onamo već čujem, kako neki vapije: — Ala, ki će kupit «Hrvatski list», «Istarsku Riječ», koledar «Jurina i Franina». Na svakeh deset koraki namerim se na našega čoveka. Skoro bim rekal, da je Novajorka najveći hrvatski grad na svete.

Fr.: Za pravo reć i je tako. Bože moj dragi, kako je ov naš hrvatski zajik moćan. Kadegod smo do sada bili, posvuda smo našli volj kega, s kem smo se mogli lepo razumet.

Jur.: Ako baš svagdere i ne ćeš morda nać Hrvata i Jugoslavena, ćeš nać Čeha ale Rusa ale Poljaka. Svi ti naši brati gredu dan današnji okole po svete, zač imaju i oni svojeh brodi i svoje trgovini. Mi sami ne znamo, ča smo mi Slaveni i kakova smo mi vela sila!

Fr.: A smo, smo, hvala budi Bogu! Koliko je samo našeh bilo malo prej tamo va onem klube, kade si njim ono ti držal onu velu govoranciju. Ma znaš, da si lepo govoril, Jurino!

Jur.: Govoril sam, kako mi je srce pivalo. Dobro mi je prišal i on zadnji Lucin list. Si čul, kako su svi pleskali, kada sam njim ga pročital?

Fr.: Lepo si se spametil! Luce zna pisat, a ti prižuntevat, i tako je prišla vanka jedna govorancija baš — orajt! — kako su ono vapili Amerikanci, kad si ono zvršil.

Jur.: Samo da bi ono ča koristilo... Ja sam njim lepo rekal: Ljudi ste čuli, ča moja Luce piše. Letina slaba. Ča ni zgorelo od sunca i sagnjijalo od dažja, to je potukla tuča. Istarskemu se kmetu grda piše. Tu deca, tu kuća, tu ovo, tu ono, pak steuri, pak taše i sovrataše — a otkuda, ako se nima? A zima je na vrateh i duga je, kako more. Zato, braćo — rekal sam njim — vi ki imate v Istri rodbini — šparajte, ča više morete, otkidajte od usi, i pošaljite doma kakov talarić, da onem vašem brižnem i nevoljnem bude koliko toliko laglje. Vi pak, ki nimate v Istri nijednega od roda, spametite se, da ima tamo puno siromašne, napol gole i bose dece, koj bi jedna vaša pomoć magari tamo za Božić jako dobro prišla.

Fr.: Ovo si rekal tako lepo i tako tužno, da su — tako ja zdrav — neki blizu mane i proplakali. Ča ti se pari, Jurino, koliko je ljudi moglo bit va onem klube?

Jur.: Koliko sam ja mogal prosudit bilo je okol devet tisuć našeh, a jedno tisuće ča Amerikani, Francezi, Rusi i Japonezi.

Fr.: A ča te j' ono pital on Inglez?

Jur.: Neka mu malo stumačim, kakova je puli nas pulitika.

Fr.: A ča si mu ti rekal nato? Govoril si po ingleški, pak nisam niš razumel.

Jur.: Ja sam mu rekal, da mi imamo doma jednu poslovicu, ka ni naša i ka nam govori: **«taži boka, ke te darò cukaro.»** S drugemi besedami rečeno, dodal sam, mi moremo govorit i pisat, ča nas je volja, samo moramo jako dobro gledat, ča govorimo i ča pišemo, a to će speta reć: **«guardi me i laša me.»** Nego, ako baš ćemo pravo reć, naši gospodari tamo dole, ne delaju niš skriši, već sve otprto i franko, tako da to more svaki čut i videt... Tako je Junta publikamente zapalil Narodni Dom va Trste, i on se s tem delom još i danaska pred svakim hvali i šperlentuje. A isto tako ste mogli na svoje oče čitat i školski zakon, s kem će va nekoliko meseci bit uniščene sve naše hrvatske i slovenske škoii. Sve do jedne! Kako vidite, rekal sam još, puli nas se sve dela amplamente. Hodite tamo, pak vidite sami. Ja vam morem samo toliko reć, da smo mi tamo dole sa svem tem još vavek živi, a morda i živeji, nego smo nikada prej bili.

Fr.: A ča su ono Amerikanci nato zatulili?

Jur.: Zavapili su — Orajt!

Fr.: A ča će to reć?

Jur.: A vej si ga! Oni za sve govore orajt — pak orajt i niš drugo nego — orajt! **Ej! — ej! — gud baj, boj!**

Fr.: Kega to pozdravljaš?

Jur.: A poteštu od Novajorki, ki je na automobile preletel. Ča ga već ne poznaš? A sinoć smo bili puli njega na večere!

Fr.: Nekako ne vidim dobro. Čovek se mora znenit pul ovolikeh automobili, oveh železnic i tranvaji! To se ne čuja nego: tuf! tuf! tuf! i krrrr! Tu prah — tu dim — tu sotona — ja ne znam, kako ovi ljudi žive ovuda. Čuj, Jurino, znaš, ča mi j' prišlo na pamet?

Jur.: Ala govori!

Fr.: Nekada su mornari, kada bi prihajali doma, nosili svojem ženam pune boci od nekakove vodi ka se je zvala «Florida.» S tum vodum bi kada ter kada malo obraz oprale i bile bi zdrave kako jaje.

Jur.: Da ni to kakova «akva de karonja»?

Fr.: Ni — ne — to ti je «Florida» nekakova čudotvorna vodica, i ja mislim, da i mi kupimo par boc i kad se budemo vratili doma, da ih darujemo našem starem rožicam. Ča govoriš ti?

Jur.: Kupimo ih. Na — tu nam je pred nosom drogarija. Homo nutra, ma samo pod jednum pogodbum. Da va butige ne govorimo nego hrvatski!

Fr.: Ja, ma te nas oni pak razumet?

Jur.: To je pak njihov posal! Ako su njim naši beči lepi, neka njim je i naš zajik dobar. Svaki je naš čovek grji od tovara, ki va butigah i va trgovinah govori drugačeje nego samo hrvatski. Si me razumel?

Fr.: Kako te ne bim razumel. Neg... lepo sam nutra, pak ča Bog da junačka. Pitaj, kako znaš; a ja ću čekat ovde vane. Samo se čuvaj biš prišal va kakovu kumediju.

Jur.: Ne boj se ti za me.

Fr.: (sâm) I šal je nutar! Ki Trdina moj Jurina! Da greš po celem svetu biš ovakovga našal. To je sakra[illegible] korenika! Od nijednega nima ni str[illegible] rigvarda! Vidi se, da ga j' Učka r[illegible] Nego — rodila je ona i mane, [illegible] ćete, kad me ni. Još bim nekako [illegible] val, ma ovi vražji šeršur, ovo pr[illegible] ropotanje, ovi automobili — to [illegible] smutit se. Na, viš ga, već je sopet [illegible] ča opravil Jurino?

Jur.: I kako! Pridem ti ja nutar, i reče[illegible] vemu, na kega sam se trefil: — Č[illegible] gospodine, posim, vas, recite mi: [illegible] vi morda za prodat — Floridi? A mane veselo i živo: — Precej, prece[illegible] spud, bom klical jednega vašega t[illegible]riša.» I počel je zvat! — Pobar, ej Pobar, pridi semkaj! Tu sta dva tvoja lancman[illegible] rojaka. — Pride i ta Pobar, ja pitam [illegible] Floridu, a on ti mane ćapa za obe ruki, strese mi ih, da sam sve zvezdi vide[illegible] vas srećan i blažen me pita: — A otkuda ste pak vi, prijatelju? — Ja sam mu rekal: — Z Istri. Ja sam Jurina, a on [illegible] me vane čeka je — Franina. Kada [illegible] to čul, od velega čuda i veselja je [illegible]valje va: afan past. Onput mi je rekal da je on starinom Kastavac, baš s Pobar i da mi moramo danaska k njemu na obed, i da ćemo se malo sporazgovorit. Njegova žena da će nam pripravit presnac i Žefinega kruha, a nać će se i zmuić jarbole. Svega me je obušal i poslal [illegible] je, da grem po tebe, zač bi te otel poznat. Ala homo!

Fr.: A homo! Bože ti moj dragi i s ovem našem zajikom! Čovek more dan današnij poć s njim i na kraj sveta.

Jur.: To se zna, da more, ako se ga ne srami, kako kukavica. Ala homo!

Fr.: Bože ti moj dragi, ča ti mane toka čut i videt. A će bit s nami i on naš tovariš Slovenac?

Jur.: To se zna, da će. Već je šal naručit jedno dve duzini kranjskih klobas.

Fr.: Kad je tako, onputa ala: Naprej zastava slave!...

IZ PAZINŠTINE.

«Animali, fermate le bestie!»

U lijepoj raškoj dolini, skoro u sredini tupaljskog luga, nalazi se starodavna crkvica sv. Bartula. Otkad postoji ta crkvica, ondje se svake godine drži sajam. Tako je bilo i ove godine. Razlika je bila samo u tome, što smo ove godine bili počašćeni i «gondulom», o kojoj je već bilo govora u «Istarskoj Riječi». Kaošto je naša luda mladež na Pićanštini dala toj «gonduli» 4000 lira, tako je i kod crkvice sv. Bartula. Mladići i djevojke stajali su cijeli dan na «gonduli» i bacali u ludo svoj teško zasluženi novac. Žalosno je, ali istinito, da su se u tom pogledu na više isticale nekoje razuzdane djevojke. Njima je više puta morao sam gospodar «gondule» uskliknuti: «Fermatevi, stupide!» A nisu falili ni ovi poklici: «Animali, fermate le bestie!» Medjutim naša glupa mladež nije se ni najmanje obazirala na te riječi, već se je i nadalje zabavljala i trošila u ludo novac. To je prava pravcata sramota. Mladeži, mladeži! Kad ćeš se opametiti?!

Politički pregled

Pred promjenom krvoločnog režima u Bugarskoj.

Dogadjaji u Bugarskoj, posljednjih mjesec dana, razvijaju se vanredno interesantnim tempom. Sve jasnije opažaju se konture predstojeće neminovne promjene vlade i režima Cankova. I baš na tom terenu vodi se najljuća borba. Javnost: narod, štampa, politički kru-

---

PODLISTAK

I. M—vić:

Rad i prosvjeta

(Svršetak.)

Svakome je neophodno potrebno, da se uz svoj svakodnevni rad i zvanje bavi, što mu je više moguće, i prosvjetom, učenjem i čitanjem knjiga i novina, da tako sebe uputi o svemu što u svijetu postoji, što se zbiva oko njega u njegovom narodu napose i u cijelom ljudskom društvu uopće. Iz toga će čitanja i učenja mnogi otvoriti oči i uviditi istinu, da život nije udešen prema sudbini, već više prema volji, radu i zaslugama samoga čovjeka. Sve je u nama. I naša sudbina. I sudbina naroda je u nama pojedincima. Budemo li mi jedamput digli sebe, postavimo li se u prosvjetnom smislu uporedo s narodima čiji glas važi — reći ćemo i mi svoju, koja će se čuti, koja će se uvažiti, jer će biti glas naroda, koji ima svoju vrijednost, jer su pojedinci toga — naroda prosvjećeni i vrijedni — pa mu prema tome pripada svaka čast i pravo.

Sve ima svoj uzrok u svijetu. I dobro i zlo, i sreća i nesreća.

Ono što se obično sudbinom zove nije nego izraz i posljedica nas, našeg rada, nastojanja i naše vrijednosti u kulturnom smislu.

Samo su oni narodi napredniji i sretniji, pa makar i u siromašnijim krajevima živjeli, kojih su pojedinci više naobraženi, koji se dublje i temeljitije bave knjigom i novinom, te ispoljuju, izgradjene svoje duševne sposobnosti — pa ih razumno znadu upotrebiti. — Nije danas dosta znati seljaku orati, kopati, sijati, obrtniku tjerati svoj obrt, itd. Svakome je potrebno, da koliko u svom radu, toliko u prosvjeti napreduje, da se duševno usavršuje i izobražava, da istražuje načine i puteve, kojima su udarili napredni narodi i pojedinci, te koliko sebe, toliko i svoju domovinu unapredili i usrećili. — Nema razloga zašto ne bi i seljak bio koristan, pošten i sretan. Što je potrebno gradjaninu i ostalim i što se dade postići — treba postići i mora imati i seljak. Htjeti jest moći. Upotrebiti treba samo sredstva: knjigu i novinu. I treba upreti i volju i marljivost — jer nema plaće bez rada.

Tko bi pak rekao, da je polak današnjih okolnosti našeg raspetog života nemoguće napredovati i apsolutnu prosvjetu po našoj zemlji provesti — i tko bi pred težinom provedbe odmah smalaksao nezapočevši niti — i tko bi očajavajući počeo da sumnja u budućnost — pokazao bi se samo kukavica i slabić.

Istina — njegova bi tvrdnja i sumnja izgledala na prvi mah gotova i opravdana — jer teško je i misliti na teškoće, koje ima širenje prosvete naše, slavenske na svom plemenitom putu.

Poput Avetinja strše mnoge razvaline, gole stijene gradova i dvorova iz kojih su vladali silnici u doba dok su se prodavali kmetovi i robovi kao volovi. Krvnici i silnici ti uživali su pijući krv i veseleći se mukama sapetog naroda.

Je li u ono doba bilo moguće širiti prosvjetu, jeli onda bilo opravdano sanjati o boljemu, koje će doći jedino putem prosvjete? Pa ako je onda bilo moguće kud i kamo manjom prosvjetom porušiti vijek kmetstva i ropstva, zašto da se sada istim sredstvima, samo radom i prosvjetom ne dovinemo onoga što želimo — da se oslobodimo izrabljivanja i nepravde — da si stvorimo sami vijek potpune pravednosti, koja nam pripada — no za koju treba i zasluga.

Svi narodi, cjelo čovječanstvo, traži i ide smjelo tome uzvišenome cilju velike pravde i istine u životu. Zašto da i mi čekamo nešto iz vana očajavajući? Zašto da i mi odgadjamo iz dana u dan otputiti se onim putem, kojim su se drugi narodi već otputili, na kojemu već jesu? Jer i ako je teško prosvjeta se i po Istri dade ljepo i korisno provesti. Prosvjetu — koja je izlaz iz svega — slavensku prosvjetu, koja će biti naš život i naša sreća — moramo po Istri razviti.

Rad i prosvjeta imaju se smatrati kao planina na koju se sa svih strana penje po raznim stazama ljudstvo, ljepšem i savršenijem životu i cilju, gdje se u svjetlu pojavljaju uvijek krasniji i krasniji vidici, dok napokom to ljudstvo ne prispije do vrhunca prave sreće, gdje se ima cijelo čovječanstvo u ljubavi i zajednici sastati i upoznati, sjediniti se u jednakosti i pravdi.

Svako se može uz svoj rad promišljanjem, motrenjem, proučavanjem i čitanjem usavršavati. Svaki Istranin, svaka Istranka. Samo će tako doprinjeti jedno zrnce za opće dobro cijeloga ovoga naroda, kojemu takodjer pripada jedno malo dostojnije mjesto medju ostalim narodima.

Istina je, svuda se hoće truda, rada i postojane volje. Ali te moći izviru opet iz čovječe duše i ljubavi, koju čovjek ima u prvom redu do samoga svoga dostojnijega i čovječnijega života. Ali ne samo do svoga, nego i do onoga njegovoga bližnjega, i do onoga cjeloga naroda. Ta ljubav mora vas prisiliti na rad, mora vam izgraditi volju. Duh hoće, tijelo mora. — I to je ona tajna moć, koja dremlje u čovjeku, koju treba upotrebiti, razviti i oživiti na djelu za dobro, za prosvjetu, koja moć, koja je snaga, jača od najubojitijeg oružja, snaga, koja gradi, a ne razara — snaga, koja će nam donijeti život i sreću.

Mi, koji smo rodjeni u trpnji, koji smo prekaljeni u bolovima, očeličeni iskušenjima, ojačani na teškim težinama — trebamo još samo prosvjetu, trebamo život, koji će nam ona donjeti život nevjerovatne slavenskog snage, mladoga i novoga našega razvoja pulsa.

... i opozicioni i u većini vladini, traže ... omjenu Cankova režima sa drugim, liberal... bližem narodnom raspoloženju, režimom. I što je u čitavoj stvari najvažnije, car Boris, koji se sada nalazi na ljetovanju u svom dvorcu kraj Varne, na obali Crnoga mora, ne taji, da je odstup Cankova poželjan. Cankov, pod uplivom raspoloženja carevog, u prvo vrijeme, pristao je, ne da sidje s vlasti, već da rekonstruiše svoj kabinet, uzimanjem novih «pomladjujućih» sila, umjesto od napornog rada «zamorenih» ministara financija Todorova, poljoprivrede Molova i eventualno ... kojeg. U to vrijeme dolazi caru u dvorac ministar vojni general Vlkov, zbog vladajućeg opsadnog stanja istovremeno i stvarni ministar pravde i podnosi mu na potpis dvadeset i tri smrtne presude protiv zemljodjelskih pristaša, okrivljenih za učestvovanje u zavjeri sofijske vojne konspirativne organizacije.

Car Boris, udovoljavajući zahtjevima izvjesnih inostranih ličnosti, odbija da stavi svoj potpis na podnijete smrtne presude, već ih sve zamjenjuje, i pored obratnog referata gosp. Vlkovljevog, kaznom doživotne robije.

U drugim zemljama, gdje se postupa po parlamentarnim principima, ovakav gest, kao što ga je učinio car Boris, znači puno nepovjerenje odnosnom ministru i izaziva, automatski, njegovu ostavku. Medjutim, general Vlkov to nije učinio. On je i dalje ostao na položaju ministra vojnog.

Po Vlkovljevom povratku u Sofiju i njegovom referatu predsjedniku vlade, o držanju cara, u sofijskom «Demokratičeskom Zgovoru» i drugim listovima izlazi odmah iza toga rezolutna izjava Cankova, prema kojoj nema nikakvog razloga za rekonstrukciju, a najmanje za promjenu kabineta.

To je rukavica, koju je Cankov bacio caru Borisu za otklanjanje produženja krvavog posla. Cankov, uz inat, odbacuje i već potpuno sazrelo pitanje sprovodjenja rekonstrukcije svog kabineta.

Time je borba za promjenu vlade i režima u Bugarskoj, krenula potpuno novim pravcem —pravcem borbe Cankova protiv cara Borisa, na čiju stranu ovoga puta staje gotovo čitava opozicija, računajući ovamo i zemljodjelce. Pozivanjem i prijemom šefa demokratske partije, a ujedno i čitave legalne opozicije, g. Aleksandra Malinova, u višestanu audijenciju od strane cara, izlazi jasno, da car prihvaća borbu, koju je oglasio Cankov. Tvrdi se, iako se ne zna pozitivno, da je car Boris, poslije audijencije g. Malinova, zatražio u otvorenoj formi, da Cankov odstupi. Isto se tako tvrdi, da je to Cankov — sa istim argumentima kao u gore citiranoj njegovoj izjavi «da to nema ni potrebe, ni razloga» — odbio.

Na taj način promjena režima u Bugarskoj uzima potpuno nov oblik: približavanje cara Borisa, preko zemljodjelaca, bugarskom narodu, poslije skoro dvogodišnjeg perioda, koji ih je rastavljao, postavljenjem Cankova izmedju ta dva najviša faktora u Bugarskoj, okrepljuje ga za borbu protiv Cankova i zbog toga, već danas. Cankov ne pripada više budućnosti Bugarske, već njenoj najcrnjoj i najstrašnijoj historiji. Sporedan je način, kako će pasti Cankov; da li dobrovoljnim silaženjem sa vlasti, u duhu parlamentarnih principa, ili protiv svih pricipa, na osnovu prava jačega, isto onako, kao što je oboren, 9. juna krvave 1923. godine, pok. Aleksandar Stambolijski...

Mosulsko pitanje i Liga Naroda.

Mosulsko pitanje, koje je ostalo otvoreno dvije godine, to jest od potpisa mira u Lausani, došlo je opet u akutnu fazu, má da njegovo riješenje još nije sasvim blizu. Spor je nastao odatle, što je Turska pozivajući se na administrativne i nacionalne razloge tražila mosulski vilajet, u kome je većina žitelja kurdska, za sebe, dok ga Engleska osvajala opet za evropsku kraljevinu Irak, to jest za sebe, budući da je irački emir Feysal engleski štićenik. Irak, odnosno njegov vladar, prihvatio je engleski protektorat, koji ima da još potraje četiri godine. Arapi nerado gledaju to štitništvo i emir Feysal, sin poznatog engleskog štićenika kralja Huseina od Hedžasa, jeova ga je bio u iračkom parlamentu proturao. Englezi dakle u samom Iraku nemaju ružičast položaj, no uza sve to ustraju ondje, jer im je stalo da tamošnja petrolejska vrela dodju u njihove ruke. Ti petrolejski interesi ujedno su jedini razlog, zašto Englezi traže, da se irački teritorij protegne i na mosulski vilajet.

Tursko stanovište bilo je jednako intransigentno, pa je stoga u lausaneskom ugovoru ostalo pitanje Mosula prazno. Obe interesirane države pristale su, da se odredi devetmjesečni rok za pregovore, a ako ovi ne uspiju, da se spor iznese pred Ligu Naroda. Pregovori su se vodili vrlo mlako, samo poluslužbeno, pa su konačno obe strane pristale na intervenciju Liginog Vijeća. Ovo je prošle godine u Bruxellesu izradilo da su Turska i Engleska pristale na primirje, tako da se zadrži «status quo», kakav je bio u onome času. Sukobi na granici nisu medjutim prestajali.

Nadalje su obe države pristale, da se u Mosul pošalje anketna komisija Lige Naroda, koja će na licu mjesta ispitati prilike i izraditi svoj izvještaj.

Komisija je nastojala da zadovolji obe strane kompromisom, no time i kako se to obično dogadja, nije zadovoljila nijednu stranu. Komisija je usvojila turske razloge, da s etničkog i političkog gledišta Turci imadu veće pravo na mosulski vilajet, ali je ujedno vodila računa o engleskom stanovištu, da ekonomski interesi pučanstva zahtjevaju, da ono ostane u teritorijalnoj zajednici s Irakom. Njezin predlog ide dakle za tim, da Mosul pripadne Iraku, no tako da ujedno ostane pod efektivnim protektoratom Lige Naroda i da se Kurdima, kao narodnosti, dadu sva prava u administraciji i u javnome životu. Ako se ovi uvjeti ne bi ispunili i ako bi mandat Lige prestao istodobno s mandatom Engleske u Iraku, to jest za četiri godine, komsija drži, da je bolje, da vilajet uopće pripadne Turskoj.

Medjutim Liga Naroda postavila se ovih dana na stanovište, da se to pitanje ponovno uputi na proučavanje posebnoj komisiji, koja bi imala kasnije podastrijeti svoj predlog, a Liga donijeti definitivni zaključak. Englezi na to nisu htjeli pristati, pa nije isključena mogućnost da će oni, ako ustreba, i oružjem u ruci znati da nastupe protiv Turske, a to sve zbog svojih materijalističkih i imperijalističkih ciljeva.

Vojnički položaj u Maroku i Siriji.

Franceske operacije u Maroku razvijaju se veoma povoljno. Zaokružavajuće napredovanje franceskih četa u predjelu Tsouls imalo je potpun uspjeh, jer su Riffanci, pred pogibli da budu okruženi, napustili cijeli kraj nakon slaba otpora. Jači otpor pružili su u susjednom kraju Branes, gdje su nakon teških borba natjerani u bijeg. S njima bježe prama sjeveru ona pobunjena plemena, koja ne će da slijede primjer onih što su se ponovo podvrgli franceskom protektoratu.

Sve su ovo samo početne, ali važne operacije. Maršal Petain već se nalazi u Maroku, gdje će preuzeti vodstvo kod skore općenite ofenzive. «Nemojte se nadati, — rekao je maršal svojim ljudima prije odlaska — da ćete od mene išta čuti o sastanku što ću ga držati sa Primom de Rivera u Algasirasu, ili o vojničkim operacijama. Vi razumijete da o tomu ne mogu ništa kazati. Meni je naloženo da potučem Abd-El-Krima, i ja ću ga potući. Gdje, kada i kako? To je moja stvar, može biti kroz petnaest dana, kroz mjesec, a možda i kašnje. Ne kažem ništa. Kad budem gotov, tući ću ga.»

Ali dok vlada najveći optimizam za položaj u Maroku, dotle se u Siriji franceski položaj pogoršava. Rek bi da Francezi nisu uzeli ozbiljno pobunu Druza, što im se je osvetilo, jer su ustaše, osokoljeni slabom protuakcijom Franceza, uspjeli ne samo da prisile na predaju francesku posadu u Sudeidi, već su pokušali da se dočepaju Damaska približivši mu se na par kilometara. Čitava franceska posada morala je da izdje u susret ustašama, pri čemu je uspjela da ih potisne, ali je sam grad izložila opasnosti da bude zauzet od fanatizovanih masa u samom gradu, koji su solidarni sa ustaškom akcijom. Jedino dobro naoružanje kršćana u gradu i neposredna blizina franceskih četa spriječila je pobunu i pokolj u gradu.

Sami službeni franceski izvještaji govore o velikoj opasnosti u Siriji, a osobito u Damasku, jer da 10.000 koncentrisanih četa u njemu nije u stanju da dalje s uspjehom drži front prema ustaškim četama izvan grada i prama neprijateljskoj arapskoj masi u gradu.

Domaće novosti

Roditeljima školske djece!

U smislu postojećih zakona ne će se djeca nižih razreda (prvoga, drugoga i trećega) ni u onim školama, koje se smatraju hrvatskima ili slovenskima, podučavati u materinjem jeziku, ako se to kod upisa pismeno ne zatraži.

Potrebno je s toga, da svaki, koji upiše dijete u I., II. ili III. razred koje bilo škole, ili u više razrede italijanskih škola izruči kod upisa slijedeću pismenu prijavu:

Alla Direzione dela Scuola elementare
in
(mjesto)

A sensi del Decreto-Legge 1 Ottobre 1923 N. 2185, art. 4 il sottoscritto chiede che all'alunno
(ime učenika)
sia insegnata la lingua serbo-croata o slovena, in ore aggiunte.
addì 1925

Prijava se napiše na jednostavnom papiru, bez biljega.

Tražimo naša prava i čuvajmo jezik, koji smo primili od naših praotaca, kojima ga je Bog dao!

Neka svatko učini svoju dužnost!

Upis u praktičnu poljodjelsku školu u Pazinu. — Primamo: Praktična poljodjelska škola u Pazinu (s osobitim smjerom na **vočarstvo**), koja je osnovana za mladiće, koji žele da u kratko nauče teoriju o obradjivanju polja sa potrebitom praksom, započet će u prvoj polovici budućega mjeseca novembra, u raširenim novim zgradama i bogatijim sredstvima, kao dobro providjenom stajom, modernom mljekarnom, prostranim lokalom za gojenje svilaca, novim pčelinjakom sa laboratorijem, konobom, intenzivnim nasadima voćaka u svim formama, vinogradima, rasadnicima itd. šestu godinu svog opstanka: a ta je ujedno i druga u novom razdoblju, budući da je Ministarstvo za nacijonalnu ekonomiju priznalo njezinu praktičnu vrijednost za poljodjelstvo Julske Krajine, pa je zato odlučilo, da se pod njegovim visokim pokroviteljstvom ustanovi kao samostalno juridičko tijelo, komu je ujedno dalo obilnih sredstava za postignuće konačnog cilja.

Redoviti naučni tečaj traje cijelu gospodarsku godinu, od novembra do slijedećeg oktobra, s praznicima, koji su ograničeni samo na mjesec august. Koncem školske godine i nakon položenog ispita davat će se svjedodžba o polasku i uspjehu.

Svi mladići, čije obitelji nisu iz Pazina, moraju stanovati u zavodu. Oni, koji stanuju kod roditelja, podvrženi su glede školske obuke, rada i učenja istoj disciplini kao i oni, koji stanuju u zavodu. Isto važi za slušatelje i praktikante.

Za unutranje učenike ima 30 raspoloživih mjesta i to: a) 12 besplatnih; b) 18 plaćujućih (90 lira mjesečno unapred plativih). U školu se primaju na temelju prijamnog ispita samo seljački sinovi iz Julske Krajine, koji su svršili pučku školu i nastupili 16 (sešnaestu) godinu života, a nisu prekoračili 18 (osemnaestu). Topogledne iznimke bit će dozvoljene samo u posebnim odredjenim slučajevima. Za izvanjske učenike, za praktikante i slušatelje, ne dolazi u obzir granica starosti samo da su navršili 16 godinu.

Oni, koji se žele upisati, moraju što prije podnijeti molbu na «Ravnateljstvo praktične poljodjelske škole u Pazinu (Istra).» Molbe, koje stignu poslije 25. oktobra 1925 ne će biti uzete u obzir.

Molba mora biti potpisana od načelnika vlastite općine, te sadržavati ove priloge:

1. Svjedodžbu-otpustnicu iz pučke škole;
2. Svjedodžbu pripadnosti;
3. Krstni list, iz kojega proizlazi, da je molitelj nastupio 16. godinu života, a nije prekoračio 18;
4. Svjedodžbu o zdravom tjelesnom razvitku, ispostavljenu pred malo vremena u ovoj godini;
5. Svjedodžbu dobrog ćudorednog i političkog ponašanja;
6. Svjedodžbu siromaštva samo oni, koji moli za besplatno mjesto.

Oni, koji budu primljeni u školu, morat će uplatiti unaprijed u dva polugodišnja obroka svotu od 100 lira kao pristojbinu za nabavu vlastitih školskih potrebština (pisanki, knjiga itd.) te za orudje za cijepljenje i obrezivanje, koje će stvari pripadati učeniku i nakon što bude dovršio školu.

Svaki pitomac imat će stan i hranu u zavodu i mora biti preskrbljen sa potrebnim odijelom i rubljem barem za jednokratnu promjenu, a osim toga mora donijeti sobom barem dva pàra plahta (lancuna), dvije ponjave, jedan prošivan pokrivač (koltra), dvije prevlake za jastuke i četiri ručnika.

Oni, koji budu primljeni, dobit će na vrijeme poziv da dodju u školu.

Predavanja, koja se drže kroz školsku godinu po 24 sata na tjedan, sadržavaju ove predmete:

a) voćarstvo i pomologiju, poljodjelstvo, vinogradarstvo i vinarstvo, vrtlarstvo, pčelarstvo i svilogojstvo i živinogojstvo i mljekarstvo, gojenje kunića i peradi, šumarstvo i gospodarsko knjigovodstvo;

b) temeljne nauke iz prirodnih znanosti (bilinstva, kemije, fizike i životinjstva);

c) opću naobrazbu (jezik, računstvo, zemljopis, povjest) i moralni uzgoj (poučavanje vjeronauka).

Učiteljski zbor sačinjavaju: Ravnatelj, zavoda, nastavnici za živinogojstvo, za predmete opće izobrazbe, učitelji za praktične radnje i svećenik za poučavanje vjeronauka.

P a z i n, mjeseca augusta 1925.

Za ravnateljstvo Praktične poljodjelske škole u Pazinu (Istra): Prof. **Travaini.**

Slov. akad. fer. društvo «Istra» u Pazinu (sada u Opatiji), pozivlje članove na svoju X. redovitu glavnu skupštinu, koja će se obdržavati u Opatiji, dne 20. septembra o. g. u 10 sati prije podne. Dnevni red: 1. Pozdrav predsjednika; 2. Čitanje i odobrenje zapisnika zadnje glavne skupštine; 3. Izvještaj tajnika; 4. Izvještaj blagajnika; 5. Izvještaj revizionog odbora i podjela apsolutorija; 6. Izbor novog odbora; 7. Slučajnosti.

U slučaju, da ne bude prisutan dovoljan broj članova, skupština će se obdržavati — prema § 23. društvenih pravila —pol sata kasnije, uz bilo koji broj članova. — U Opatiji, dne 1. septembra 1925. — Odbor.

Svega po malo

Jugoslovenska kosturnica u Dobrudži.

Prvi adjutant jugoslovenskog kralja, general Hadžić, podnio je kralju Aleksandru referat o podizanju velikog spomenika i kosturnice u Reniu u Dobrudži za kosti izginulih jugoslovenskih dobrovoljaca. Tu je jugoslovenska dobrovoljačka armija doživela neumrlu tragediju godine 1917. — Kad su Rusi i Rumunji napustili boj, opkoljena jugoslovenska armija sa svih strana pošla je u strahovit boj na nož. Od 12.000 ljudi, medju kojima je bilo i mnogo Istrana, nije ostao nijedan čovjek. Tom prilikom Jugosloveni su pobili kakih 10 hiljada nemačkih konjanika, a drugim se ni broja nezna. Kad je došlo pojačanje pokupiše 1500 ranjenika i 4500 mrtvih dobrovoljaca dok od preostalih hiljada dobrovoljaca nije ostao nijedan čitav, svi su bili upravo na komadiće raznešeni.

Životinje u ljudskoj podobi.

Nedavno se odigrao u Klajpedi (Memelu) strašan prizor. Neki tamošnji posjednik, Schakines, izgubio je svoju lisnicu sa 30 dolara i različnim papirima. Nekoliko dana iza toga našao je 15-godišnji dječak Patrauskas neke od tih papira u jarku kraj ceste i odnio ih čovjeku, koji ih je izgubio, a ovaj je poveo dječaka do čuvara Wolfa u mjestu Davillen. Wolf ga je odmah šakom udario u lice i optužio radi kradje, što je dječak odlučno poricao. Nato ga je Wolf odveo u drugu sobu, prisilio ga da se sasvim skine u tukao ga bičem tako dugo dok ne prizna, gdje se nalazi novac. Iz straha je dječak naveo jedno izmišljeno mjesto, no kad novac ondje nisu našli, izbili ga nanovo, dok nije naveo opet drugo izmišljeno mjesto na kojem opet nisu našli novce itd. i to se nekoliko puta ponavljalo. Noć je morao prespavati u hladnom podrumu, bez pokrivača, na golom kamenu. Dva dana nije dobio ništa da jede, a onda mu je Wolf rekao, da će dobiti jesti ako kaže, gdje je novac. Tako su ga opet nekoliko dana mučili, a dječak je uvijek izmišljao nova skrovišta za novac, a kad su badava tražili, bio je uvijek iznova tučen na najnečovječji način. Jednoga su ga dana objesili na stablo i kad je već izdisao, povratili ga životu, drugi put su ga lancem svezali za ljestve naglavce i tukli bičem, dok mu nisu već komadi mesa visjeli sa tijela i dok već sam Wolf nije bio više kadar da tuče. Deset je dana trajala ta strahovita inkvizicija i onda je Wolf konačno uvidio da dječak više ne može ostati u tom skrovištu, pa je otišao po Schakinesa da odvede dječaka, ali ovaj više nije mogao da sam izidje iz podruma, već je morao biti odnesen i to u bolnicu u Klajpedu, gdje je bilo potrebno da mu se odrežu obadvije noge, koje su mu bile obamrle uslijed vezivanja s konopcima, veljke zime i nedovoljne hrane. Sud je osudio te životinje u ljudskoj podobi, Wolfa i Schakinesa, samo na 4-godišnju tamnicu.

Modernizovanje Turske.

Javljaju iz Carigrada, da je prije nekoliko dana Mustafa Kemal-paša u jednom govoru pozvao svoje zemljake, da napuste svoj tradicijonalni istočnjački kroj nošnje i poprime evropski. Njegov poziv već je urodio posljedicama. Pučanstvo već je napustilo fes te se pokrilo panamskim šeširima. S druge opet strane žene, koje je predsjednik bio živo nagovarao da napuste koprene, dočekale su ga nedavno u Inepolu sasvim otkritog lica. Duh novotarija tako je daleko prodrô, da je na primjer u jednom gradu sat, koji je pokazivao vrijeme po turskom načinu preudešen, da pokazuje evropsko vrijeme. Sudije i drugi državni činovnici dobiše uniforme po evropskom uzoru.

Golemi tehnički projekat za London.

U cilju da se spriječi zastoj londoskoga saobraćaja, izradila su 4 željeznička društva opsežan plan da se čitav teretni promet odvija pod zemljom. U tu svrhu imalo bi se izgraditi 111 km podzemne željeznice, koja ne bi bila samo vezana s londonskim teretnim kolodvorima, dokovima i pristaništima, već i s najvažnijim mjestima za razdjeljivanje robe. Trošak za ovu gradnju predvidjen je na 32 miljuna funti za čije pokriće garantuju najveće engleske i amerikanske banke. Provadjanje čitavoga poduzeća preuzet će posebno društvo, koje će dobiti koncesiju od parlamenta. Drži se, da će gradnja ovih podzemnih željeznica, koja će trajati 3 godine, uposliti 50.000 radnika.

Kraljevi pred sudom.

U oktobru ove godine održavat će se pred sudom u Viareggio interesantan proces, pred koji će biti pozvane ništa manje nego 33 osobe kraljevskoga podrijetla, medju njima ekskralj Bugarske i ekscarica Zita. Tužioci su 13 sluga vojvode Roberta Boubonskoga, oca ekscarice Zite, koji je u oporuci izričito odredio uzdržavanje svojih sluga. Ali poslije njegove smrti, dakle od godine 1898., nije nijedan od njegovih slugu dobio ni prebijene pare od baštinika, medju kojima se nalaze i tri katoličke opatice.

Nestala italijanska podmornica «Veniero».

Za vrijeme posljednjih italijanskih pomorskih vježba, u koji je uzela učešća i podmornica «Veniero», dogodilo se je, da je ta podmornica potpuno iščezla i da se nakon 25. augusta, kada je bila zapažena posljednji put u Augusti, nije više pojavila. Ova je vijest odmah uzbunila italijansku javnost te je ministarstvo mornarice odaslalo čitavu eskadrilu aeroplana, torpiljera i podmornica u potrazi za iščezlom «Venierom», kojom upravlja komandant Paolo Vandone. Još nema nikakova znaka, koja je sudbina stigla tu italiajnsku podmornicu. Postoje razne verzije, da se dogodio kvar u strojevima, da je prešla dubinu od 35 metara i da je uslijed kvara od silnoga valovlja i vjetra bačena u Jonsko more prema zapadnim obalama Grčke.

Poludila zbog strašnoga sna.

Neka mlada Italijanka, Elida Orlandini, stara 18 godina iz Mezzogiorna u Italiji, pozvana je od nekih znanaca da bude kuma kod krštenja jednog novorodjenčeta. Noć prije ceremonije djevojka je sanjala strašan san: Sanjala je, da je s njom na krštenje kao kum došao «un vecchio gobo», stari jedan grbavac, kojega pozvanici nisu poznali, pa su ga oni bacili na zemlju, raskomadali i ove komade bacali protiv nje. Kad su bacili glavu starčevu djevojka se nenadno probudila vičući očajno. Ukućani su se na njenu viku probudili te su je našli sa strašnim pogledom usred strašnoga sna. Djevojka odmah poslije toga počela je pokazivati znakove ludila. Odvedena je u bolnicu i liječnici ustanovivši duševno poremećenje izjavili su, da boluje od akutne historije i da joj je potrebna duga njega.

Koliko šuma izgori godišnje u Rusiji.

Ruska štampa obraća pažnju na ogromne šumske požare, koji imaju već kroničan karakter. Svake godine u početku ljeta počinju da pustoše po ruskoj teritoriji šumski požari. Šume gore čitavo ljeto, sve do kasno u jesen. Tako je na primjer prema izvještaju moskovskog lista «Rabočaja Gazeta» u irkutskoj guberniji nastao šumski požar 1924. godine mjeseca oktobra i traje neprestano sve do danas. Ove godine bilo je samo u 9 gubernija 6.480 požara, pri kojima je izgorjelo 138.800 desjatina šuma. Prošle godine je broj šumskih požara bio 12.175, a šuma je izgorjelo 646.000 desjatina. Utvrditi razlog požara bilo je nekada veoma teško. Prošle godine je 75 posto požara nastalo iz nepoznatih razloga, ostali uslijed nepažljivog postupanja s vatrom te od varnica lokomotiva. Ukupna šteta prouzrokovana šumskim požarima iznosi u Rusiji godišnje oko 200,000.000 rubalja. Vatra u šumama ne gasi se, već je samo u širenju sprečavaju veliki šančevi.

Zlato u moru.

Iz Kaira se javlja, da je iz ruševina japanskoga broda «Jasaku Maru» ispod mora izvučeno više komada zlata u vrijednosti od 100.000 funti šterlinga. Napomenuti brod bio je koncem godine 1915. potopljen u blizini Port Saida od njemačke podmornice, te je vozio robe u vrijednosti od 750.000 funti.

Ima 100 godina i hoće da se ženi.

100-godišnjak imenom Ivan Magan, namjerava da se ženi po šesti put s jednom ženom od 56 godina. Magan živi u St. Ana, u Kaliforniji. Ne sjeća se tačno koliko imade djece samo zna da je posljednji put bio otac, kad mu je bilo 90 godina. Ničega nema što bi toliko vrijedilo, kao ženidba, — rekao je, — pa da možeš dugo da živiš!

Najveći euharistički kongres na svijetu.

Slijedeće godine održat će se u Chicagu (Amerika) veliki internacionalni euharistijski kongres, za koji se već sada čine velike pripreme. Ljudi drže, da će se na tom kongresu sakupiti ogromno množtvo ljudi i da će to biti najveća religiozna skupština na svijetu, kakve još nije bilo nigdje i nikada. Kongres će biti pod patronažom pape Pija XI., koji već sada svraća veliku pozornost na taj kongres. Vodstvo i uprava kongresa leži u rukama kardinala Mundeleina, koji zastalno računa, da će se tom prigodom, u punu narečne godine, u Chicagu sastati preko dva milijuna katolika iz cijeloga svijeta. Pobožnim će ljudima stajati na raspoloženju samo u svrhu ispovijedi i pričesti tri tisuće svećenika. Na drugi dan kongresa držat će se pod vedrim nebom misa za 50.000 djece. Drugi dan će biti posvećen ženama i započet će ogromnom misom, kod koje će sudjelovati zbor od preko 10.000 opatica. Vrhunac kongresa ima da bude ogromna procesija, u kojoj će u povorci nastupiti preko dva milijuna katolika sviju zemalja na svijetu.

Samoubojstvo u crkvi.

U župnoj crkvi u Mödlingu kraj Beča pucao je u sebe neki mladić i ostao na mjestu mrtav. Ovaj je dogadjaj izvazao silnu senzaciju. Crkva je nakon čina bila odmah zatvorena do nove posvete. Posvetu će obaviti ovih dana bečki kardinal Piffel.

Strašan zločin 18-godišnje djevojke.

U crkvi malog jednog seoca italijanske provincije Caserta odigrala se senzacionalna tragedija. Neka 18 godišnja seljačka djevojka probola je sa širokim mesarskim nožem seoskog župnika upravu u času kad je čitao misu. Djevojka se je sama prijavila policiji i izjavila, da je župnika ubila zbog toga što ju je zaveo.

Književnost i umjetnost

I. Kušar: «I poeti jugoslavi del Rinascimento» (Pjesnici jugoslavenskog preporoda). Pod tim naslovom izašla je u Trstu knjiga u nakladi knjižare Nicolò Tornesco. U toj knjizi iznešene su u prevodu pjesme trojice velikih jugoslovenskih pjesnika: Zmaja Jovana Jovanovića, Branka Radičevića i Vojislava Ilića. U predgovoru prikazan je u kratko život i rad napomenutih pjesnika. Prevadjač odlično poznaje naš i italijanski jezik, i zato mu je uspjelo, da dobro shvati duh pjesnika i pojedinih pjesama te da i u italijanskom prevodu sačuva sve njihove karakteristike. Mnogi prevodi potpuno dosižu vrijednost, ljepotu i muziku originala. To se vidi primjerice iz prevedene Zmajeve balade Selim beg. Iznašamo prve dvije strofe u originalu i prevodu:

«Nema takve lule
Nema takve bule
U cara
Kakvu ima lulu
Kakvu ima bulu
Selim beg....»

Prevadjač prevodi te stihove ovako:

«Non ha pipa si costosa
Non ha donna si formosa
Il Sultan di Stambul
si com' ha la pipa ornata
e la donna innamorata
il superbo Selim bey.»

Mekan i melanholični ritam Radičevićeve pjesme «Na bunaru» ponešto je u prevodu iskvaren i zvuči tvrdo i rastrgano. Prvi stihovi su u originalu:

«Kad sam sinoć ovde bila
I vodice zahtila
Dodje momče crna oka
Na konjim laka, skoka
Pozdravi me zborit ode
Daj de sele malo vode...»

U prevodu:

Mentre iersera, qui me ne stava
E d'acqua l'aufora si colmava
Venne un bel giovane dall'occhio nero
Sopra un cavallo svelto e leggero
Fece un saluto, poscia, cortese:
Dammi, sorella, dell'acqua — chiese.»

Jednako se Radičevićeva «Kad mlidijah umreti» udaljuje u prevodu od ritma i ljepote, a na nekim mjestima i od samog smisla originala. Lijepo su prevedene pjesme Vojislava Ilića, i ako si je prevadjač mjestimice dopustio, da dosta slobodno «prepjeva» po koju strofu i proširi stih zbog ritma i rime. Svakako moramo priznati, da će ova knjiga poslužiti italijanskoj publici za upoznavanje naše literature. Vanjskom opremom podsjeća knjiga na školsku čitanku. Cijena joj je 6 lira. Dobiva se u svakoj knjižari.

«Družtvena dekadenca».

Izašla je iz štampe knjiga «Družtvena dekadenca», koja donosi predavanje Miljenka Vidovića održano na kongresu za etičku kulturu 9. avugusta o. g. Knjiga ima ove podnaslove: Evropa je bolesna; naše moralno ogledalo; pritajene snage naše narodne rase; religije i njihove organizacije; materijalizam; nacija i pojedinac; čovjek je centar; naše škole; Wilson, Lenjin, Mussolini; svladavanje protivština; etički pokret; individualizam; budi čovjek! «Družtvena dekadenca» se naručuje kod uprave «Uzgajatelja», Sarajevo, Aleksandrova ul. 62., a stoji dinara 6, sa poštarinom dinara 8.— Ova je knjiga važna za svakoga ko želi upoznati smjernice i ciljeve Vidovićeva pokreta, te uočiti novi uzgojnoetički rad, koji je okrunjen velikim uspjesima.

DAROVI
u fond «Istarske Riječi»:

Na predlog g. Ćirila Velan iz Brežani kraj Pazina sakupilo se prigodom blagoslava nove kuće lira 23.50.

U veselom družtvu u Markovcu kod Višnjana sabralo se lira 15.—. Darovali su: po 4 lire: Ivan Brnobić; po 3 lire: Petar Brnobić i Petar Grzančić; po 1 liru: Arsenije Brnobić, Vitomir Brnobić, Ana Brnobić rodj. Brajković, Milka Brnobić i Ante Brnobić.

Dr. Fortunat Mikuletić iz Bistrice daruje lira 15.—.

Srdačna hvala! Ugledali se id rugi!

Izdavač, direktor i odgovorni urednik: IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST" U TRSTU

Višnjansko društvo za štednju i zajmove
registr. zadruga sa neograničenom jamčenje

POZIV
na
Izvanrednu glavnu skupštinu
koja će se obdržavati
u Višnjanu, dne 4. oktobra 1925.

DNEVNI RED:
1. Izbor novog odbora;
2. Slučajnosti.

U VIŠNJANU, dne 2. septembra 1925.

ODBOR.

Tužnim srcem javljamo svim rodjacima, prijateljima i znancima prežalosnu vijest, da nam je nezaboravni suprug, odnosno brat, šogor i stric, gospodin

VINKO TRINAJSTIĆ
mehaničar drž. željeznice u Zagrebu,

u nedjelju dne 30. avgusta u 6 sati poslije podne u 38. godini života, nakon kratke i teške bolesti, preminuo.

Smrtni ostaci premilog pokojnika sahranjeni su dne 1. septembra u Mirogoju (Zagreb) na vječni počinak.

Zadušnice služit će se u župnoj crkvi sv. Ane u Voloskom, dne 16. septembra u 8 i ½ sati.

U VOLOSKOM, dne 2. septembra 1925.

Pokoj mu vječni!

Marija Trinajstić, supruga.
Zorka, Ivan, Ljudevit, Vjekoslav i Josip, braća, i ostala rodbina.

Broj 38 — Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta.) — U Trstu, 17. septembra 1925. — Pojedini broj 25 cent. — God. III.

„Istarska Riječ"
Izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin". Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 25·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I, Telefon: 11-57

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari". — Narodna poslovica.

Jedno Supilovo veliko djelo

(Prigodom dvadesetgodišnjice riječke rezolucije)

1. Hrvati protiv Madžara

Godine 1903. bilo je u Hrvatskoj burno. Hrvati su morali plaćati velike poreze, ali od toga novca malo je ostajalo u Hrvatskoj: najveći dio uzeli bi Madžari i trošili za svoje potrebe. Hrvatima je napokon ta nepravda dodijala. Po čitavoj zemlji držale se silne skupštine, na kojima je narod otvoreno govorio: novac, što ga plaćamo — naš je. Mi ne ćemo, da taj novac ide van iz naše zemlje i da drugi troše. Mi zahtjevamo, da se taj novac nama pusti, da mi s njime upravljamo, a ne Madžari.

U Hrvatskoj je onda bio banom okrutni Hedervary. Odmah je poslao uokolo žandare i vojsku, da razbijaju skupštine i da pohvataju i pozatvore sve one, koji bi malo jače digli svoj glas. I tako se u kratko vrijeme napunile sve tamnice, a na nekim mjestima bilo došlo i do krvi. Bilo ranjenih i ubijenih, ali narod nije popuštao: on je i tada tražio, da mu se dopusti upravljati njegovim novcem, njegovom imovinom.

2. Frano Supilo

Frano Supilo bio je tada na Rijeci. Tu je on uredjivao svoj znameniti «Novi list». Njegovo ime bilo je u narodu već onda veoma poznato. Imao je — kako se ono veli — zlatno pero. Što bi god taj uistini veliki čovjek napisao, to se čitalo i gutalo kao najveću poslasticu.

Dok je Khuen Hedervary zatvarao ljude i plijenio novine, Supilo se je u svom riječkom «Novom listu», koji su takodjer mnogo plijenili, stavio na stranu naroda i poticao ga, da ne popusti u svojoj borbi. Ne samo to. Supilo se svakim danom sve više oduševljavao za onaj narod, koji je onako odlučno stajao na braniku svojih pravica, pa mu je došla sretna misao, da bi se s takovim narodom ipak moglo nešto da učini. I on je odmah otišao preko granice, u Italiju, u Francesku, Englesku, i tu je u velikim gradovima imao sastanke s najvećim ljudima i njima tumačio, kakove su prilike u Hrvatskoj, što Hrvati žele i hoće i molio sve i svakoga, da se u onom teškom času zauzmu za nevoljni narod, koji strada.

I zaista, od toga vremena počele su sve evropske najveće novine da pišu na dugo i na široko o Hrvatima, o njihovoj muci i trpljenju. Supilo je u svijetu dobio nekoliko velikih prijatelja. Napominjemo samo Masaryka, Skotusa Viatora, Steeda. Svi su ti ljudi u dugim člancima počeli iznositi silne austrijske i madžarske grijehe i tražiti, da se potlačenim Hrvatima dadu prava, koja im idu. I tako se u svijetu mnogo govorilo i pisalo o Hrvatskoj, a to se imalo sve da zahvali Franu Supilu.

3. Franc Jožef zatvara Hrvatima vrata

Medjutim je njegov divni «Novi list» i unaprijed pucao na madžarske tlačitelje i iznosio, kako se s Hrvatima strašno postupa. Dalmacija je bila sva uzrujana i dalmatinski zastupnici krenuše jednog dana u Beč, da se potuže caru Francu Jožefu. No Franc Jožef nije htio ni da ih primi, a to je Hrvate još većma ogorčilo i razbjesnilo. Napominjemo, da su u onoj deputaciji bili i naši istarski zastupnici. I taj put u Beč poduzet je nagovorom i poticajem Supilovim.

U januaru g. 1905. provedeni su u Madžarskoj izbori za parlamenat. Kod tih izbora su pobijedili opozicionalci, to jest madžarske stranke, koje su bile protiv Beča. Pobijedila je stranka, koju je vodio Košut, sin onoga Košuta, koji je četrdeset i osme godine digao madžarski narod protiv Austrije i svrgnuo Franca Jožefa, a i svu habzburšku porodicu lišio prava na madžarsko kraljevsko prijestolje. Njegov sin, Franjo Košut, htio je i u godini 1905. da učini nešto slično. Htio je da Madžari postanu slobodni i sasvim nezavisni. Kad je Beč vidio, kako stvari u Madžarskoj zlo stoje, preplašio se veoma. U onom strahu učinili su carevi ministri ono, što i četrdeset i osme. Pozivali su Hrvate, da im pomognu u borbi protiv Madžara.

4. Supilova nova politika

Nažalost bilo je u Hrvatskoj ljudi, koji bi to bili i učinili, kao na priliku frankovci i klerikalci, ali je protiv toga najodlučnije skočio Supilo veleći: Četrdeset i osme digao je ban Jelačić Hrvate, da Franc Jožefu obrane prijestolje. Hrvati su se borili kao lavovi, potukli Madžare, očuvali Franc Jožefu prijestolje, pa što su zato dobili? Za zahvalnost cesarovi su ljudi utukli Jelačića, poslali Hrvate jače no što su ikada bili tlačeni, a kad se god. 1867. Franc Jožef izmirio s Madžarima i kad je ono tražio, kako da ih još bolje udobrovolji, bacio im je u šake Hrvate i Hrvatsku, da od nje rade što ih je volja.

Tako je bivalo uvijek. Tako bi oni u Beču htjeli da bude i sada, nekoliko mjeseci iza one krvave uvrijede, što ju je cesar nanio svemu hrvatskomu narodu. Ne, rekao je Supilo, mi više ne ćemo da budemo ničiji panduri. Mi ćemo voditi onakvu politiku, kakova će biti od koristi Hrvatskoj i svemu jugoslovenskome narodu.

Koja je bila ta politika? — Jedna sasvim nova.

Supilo je vidio daleko. On je računao: Madžari u svojoj većini hoće da se odcijepe od Austrije. Pogodimo se mi s njima. Recimo im: Mi ćemo vam pomagati u vašoj borbi, da postanete svoji, ali zato treba i vi nama da pomognete da i mi postanemo svoji. I to nesamo mi u Hrvatskoj, nego i oni u Dalmaciji, zato treba da se odmah Dalmacija prisajedini Hrvatskoj.

I doista — Supilo poče s Madžarima da pregovara i pošto je vidio, da su ga oni uistinu razumjeli, poče je da pregovara sa zastupnicama iz Hrvatske, Dalmacije i Istre. Osim Franka, koji je bio austrijski plaćenik, i Mahnićevih klerikalaca, gotovo sve su opozicionalne stranke bile za tu Supilovu novu politiku.

5. Riječka rezolucija

Na našem istarskom tlu, u Opatiji, držan je prvi sastanak, takozvana predkonferencija, na kojoj su se iznijele glavne tačke te nove politike. U pisarni «Družbe Sv. Ćirila i Metoda za Istru» napisan je prvi izvještaj o tim raspravama.

Upravo juče minulo je od toga dvadeset godina.

Tri nedjelje iza onih predkonferencija, 3. oktobra 1905. sastali se zastupnici iz Hrvatske, Dalmacije i Istre na Rijeci i tu su na osnovu onih tačaka utvrdjenih u Opatiji sastavili i potpisali rezoluciju, koja će ostati u historiji zabilježena pod imenom — *riječke rezolucije*. S tom rezolucijom složili su se i Srbi u Hrvatskoj i Dalmaciji i tada je hrvatska politika krenula s mrtve tačke, na kojoj je do tada bila, i postala dijelom svjetske politike. Madžari su, istina, zatajili, ali hrvatsko, a po njemu i jugoslovensko pitanje iskočilo je unatoč tomu a možda i zbog toga visoko, na oči cijeloga svijeta.

Više o tome naći će naši čitatelji u ovogodišnjem koledaru «Jurina i Franina», koji donosi i sliku pokojnoga Frana Supila, pa i nekoliko riječi o njegovu životu, i o njegovu velikom i blagotvornom uticaju na nas Istrane.

Osim toga nadamo se, da će i druge novine i smotre prigodom ove dvadesetgodišnjice donijeti i drugih članaka, koji će još bolje osvjetliti i prikazati svu onu neizmjernu veliku važnost onog Supilova djela.

Roditeljima školske djece!

U smislu postojećih zakona ne će se djeca nižih razreda (prvoga, drugoga i trećega) ni u onim školama, koje se smatraju hrvatskima ili slovenskima, podučavati u materinjem jeziku, ako se to kod upisa pismeno ne zatraži.

Potrebno je s toga, da svaki, koji upiše dijete u I., II. ili III. razred koje bilo škole, ili u više razrede italijanskih škola izruči kod upisa slijedeću pismenu prijavu:

Alla Direzione della Scuola elementare in ..... (mjesto)

A sensi del R. Decreto-Legge 1 Ottobre 1923 N. 2185, art. 4 il sottoscritto chiede che all'alunno ..... (ime učenika) **sia insegnata la lingua serbo-croata o slovena, in ore aggiunte.**

..... **addi** ..... **1925.**

Prijava se napiše na jednostavnom papiru, bez biljega.

Tražimo naša prava i čuvajmo jezik, koji smo primili od naših praotaca, kojima ga je Bog dao!

Dobar primjer - najbolji uzgojatelj

«Oponašati druge, znači uzgajati sebe» — rekao je italijanski pedagoški pisac Radice. Mi smo bili djeca pa se lijepo sjećamo, kako smo htjeli da činimo sve ono što su odrasli činili. I time smo najviše sami doprinijeli svojemu uzgoju.

Dijete skoro u svakom pogledu hoće da slijedi starije. Sve što vidi hoće da oponaša, pa bilo to zlo ili dobro. Ono ne zna prosudjivati. Radi sve ono, što i njegov otac, majka i ostala okolina. Ponaša se tako i stvara sebi temelj budućemu životu, koji će biti slika i prilika, u vrlo mnogo slučajeva, okoline u kojoj je odrasla. Taj nagon oponašanja jedan je od najvažnijih činioca čovječjega uzgoja. I kada dijete ne bi imalo koga da oponaša, ono bi ostalo divlje, glupo i zaostalo.

Godine 1903. našao je neki Englez u indijskoj džungli dijete od kojih 10 godina. Ulovio ga je. Dijete se je otimalo i urlikalo ko zvijer. Donio ga je kući i dao mu da jede, ali dijete nije znalo da stoji uspravno na nogama, već je i jelo četveronoške. Nije znalo ni govoriti, nego je od sebe davalo neke nerazumljive poluživotinjske glasove. Koji je bio uzrok? Dijete je to bilo ostavljeno ili izgubljeno i pukim je slučajem ostalo živo. Ali je zaostalo u svom razvoju i zakržljavilo tjelesno i duševno. Nije imalo okoline u koju bi se ugledalo, nije imalo od koga da se i čemu nauči. Drugim riječima: Nije imalo koga da oponaša.

Djetetu je neodoljivo prirodjeno oponašanje. Ono čak i stvari oponaša i u svojoj ih fantazije oživljava. Više smo puta vidjeli da dijete imitira lokomotivu: trči, zviždi, sopće i rukama maše oponašajući kolesa.

Taj je nagon dakle u čovjeku prirodjen. I ne samo dijete, nego i odrasli su pod njegovim utjecajem. Netko više, netko manje. Manje kulturan i razvijen čovjek. Više je odvisan i pod jačim njegovim utjecajem. Dijete je najmanje razvijeni čovjek i njega se oponašanje najlakše prima — a to moramo da imamo na umu i da vodimo računa o tome pojavu. Jer u koliko je u njemu velika dobra strana, toliko treba paziti na posljedice koje donaša sobom dječije oponašanje, o kojem nije vodjena briga sa strane roditelja.

Roditelji moraju biti duboko svijesni svog poziva i moraju da imaju uvijek na umu, da su oni najbliža okolica svoje djece. Njihov najbliži primjer i to primjer koji djeca najradje, najlakše i najsavršenije oponašaju.— Da li svi roditelji o tome misle i da li se im je prije svakoga čina sinula u glavi ova misao?!

Često sam puta vidio oca da tuče i psuje dijete, zato jer je dijete psovalo. Primjer: Otac psuje dijete, zato jer je dijete psovalo — zanimiv je i trebalo bi da o njemu misle svi oni koji danas odgajaju, a nisu još mislili o tome da budu prije nego li strogi i prije nego li ljubežljivi — dobar primjer.

Navedeni primjer nije izniman slučaj. Takvih primjera vidimo dnevno kuda se okrenemo, u selu, na ulici, u kući itd. A pogledajmo se i mislimo malo, pa ćemo se mnogo i zastidjeti opaživši istu pogrešku i na nama samima.

Svojstvo oponašanja ne može da se primjeni samo djelomično. Ne može se zahtjevati, da dijete oponaša samo dobro, kad ono ne zna da rasudi dobro od zla. No — nešto možemo — možemo bdijeti nad našom djecom, a možemo ih i učiti, što je dobro a što je zlo. — Svojim primjerom.

Čitali smo u novinama ovih dana jedan jezovit slučaj. Neka je žena u Španjolskoj ubijala životinju, da je spremi za jelo. Odrezala joj je uši, izvadila oči itd. i spremila je u lonac. To je sve gledao šinčić od tri godine. Čim je majka izišla, uzme nož i na mladjemu bratu, koji je u kolijeci ležao, učini ono, što je od majke čas prije vidio. Naišao je otac i u onem momentu očaja i groze zgrabi sina i razmrska ga o zid. Grozno, ali istinito.

I nije bilo krivo ono dijete. Da nije vidilo majku na djelu, koje nije da djeca gledaju i da se u njima već za rana otupljuju i gube osjećaji, i da nije u njemu bila jaka volja za oponašanjem dijete ne bi bilo učinilo ono, što je učinilo. — Taj nas pak slučaj opet uvjerava i uči, da pazimo i bdijemo nad razvitkom života, koji nam priroda daje na uzgoj.

Može se dogoditi da su roditelji najbolji i najvrijedniji, a djeca rdjava. Tu moramo da tražimo uzroka u druženju takve djece. Često puta ruši ulica ono, što roditeljska kuća u djetetu gradi.

Izbirimo zato djeci društvo, a pri tom gledajmo, da to društvo bude svim uslovima odgovarajulo dobrom napretku i izgradnji djetinje duše.

No — glavno i najprvo što moramo vazda imati na umu, ako hoćemo da nam djeca budu bolja i ako hoćemo da u budućnosti budu sačinjavala dobar temelj novome, zdravome društvu dobrote i ljubavi — budimo dobri i svjetli primjeri i zapamtimo da dobar uzgajatelj samo svojim primjerom mora da potvrdi ono, što djecu svoju uči hoće li da mu trud ne bude uzaludan.

Šta je sa paragrafom o manjinama?

Mirovna konferencija u Parizu nametnula je tako zvanim «zemljama ograničenih interesa» čuveni paragraf o manjinama, a nije se usudila da ga primjeni i na «glavne sile» iako ove posljednje imaju danas mnogo više nacijonalnih manjina nego male države. Kao što se moglo predvidjati, taj je paragraf od zaključenja mira do danas nanio mnogo glavobolje državama podčinjenim njegovom režimu, a Liga Naroda je na svim svojim sjednicama imala da se bavi njima.

Sama je zamisao o zaštiti manjina pohvalna i sasvim pravedna. Samo treba da se primjenjuje svuda gdje ima narodnih manjina, i to ne samo u Evropi već i na drugim kontinentima. Istina, van Evrope, one narodnosti, koje se tretiraju kao manjine, često čine ogromnu većinu. Ali mirovna konferencija nije usvojila ovaj zahtjev nepristranosti. Naprotiv ona je jednim naročitim paragrafom nametnula tu zaštitu manjina samo zemljama od malo važnosti, zemljama, koje su prezrivo nazvane «sa ograničenim interesima.» I tako veliki narodi, Englezi, Japanci i Italijanci, mogu raditi sa svojim manjinama sve što hoće. Držanje prema manjinama za njih je stvar unutarnje politike, koja se tiče samo njih i u koju niko nema prava da se miješa. Englezi su to dokazali prilikom nedavnih dogadjaja u Egiptu. Nasuprot tome, Jugoslavija, Rumunjska, Grčka, Poljska i druge male države podčinjene su kontroli Lige Naroda za postupanje sa svojim manjinama. Za njih je mirovna konferencija riješila da to postupanje nije više njihova unutarnja stvar, već pitanje od evropskog, čak i svjetskog značaja. To postupanje sa manjinama treba da kontrolište Liga Naroda, u kome vode prvu riječ baš te velike sile, koje same ne poštuju inorodne manjine.

Medjutim manjine, koje se nalaze v bivšim neprijateljskim zemljama, zaštićene su naravski na papiru — tim čuvenim paragrafom isto onako kao i one, koje se nalaze u savezničkim zemljama «sa ograničenim interesima.» U praksi, sasvim je drugojače. Liga Naroda izgleda da se interesuje isključivo manjinama, koje po krvi pripadaju bivšim neprijateljskim narodima a koje čine smetnje zemljama sagradjenim za Pravo i Slobodu. Austrijanci, na primjer, mogu slobodno da zatvore slovenačke škole u Koruškoj i da progone Slovence, ženevski vrhovni sud ne će se sažaliti. Ne će poslati svoje eksperte — hrabre neutralce za vrijeme rata — da vide šta je sa paragrafom o manjinama učinila Austrija, koju je za život usposobila ista ta Liga Naroda. Zar je to pošteno?!

DOPISI

IZ BUZETA.

U predvečerje otvorenja osnovnih škola. — Što je s dodatnim satovima? — Naša preporuka školskom ravnatelju.

Mi smo lanjske godine po zakonu prijavili svoju djecu za poučavanje materinjskog jezika u dodatnim satovima. Medjutim g. ravnatelj nije dozvolio u nijednoj školi, da se podučava naš jezik u nadodanim satovima. Što je tome krivo, ne bismo mogli da kažemo. Znamo samo to, da njegov postupak nije ni najmanje u skladu sa kr. Decreto-Legge od 1. ottobre 1923 No. 2185, art. 4. Usprkos toga mi ćemo i ove godine učiniti svoju dužnost t. j. zahtijevati od školskih vlasti, da se naša djeca barem u nadodanim satovima poučavaju u srpsko-hrvatskom jeziku. Preporučamo školskom ravnatelju, da malo bolje pripazi na spomenuti dekret. Kontrolor.

IZ RIJEKE.

Godišnjica. — Ronchi. — Knez Snežnika. — Kiša i blato. — Ninettine primjedbe. — I opet kiša.

Danas je mjeseca septembra dvanaesti dan.

Danas je tačno šest godina, što je na Rijeku došao Principe del Monte Nevoso, koji se je onda zvao još samo Gabriele d'Annunzio. Onaj dan je bilo lijepo vrijeme. Danas na godišnjicu preznamenite Marče de Ronki — kiši.

Kiši, brate, kô iz kabla.

Kiši, a baš danas moralo bi da bude lijepo vrijeme, već radi znamenitog izleta na — Snežnik.

Otkad je svijeta i vijeka još nije u ovim našim stranama organizovan jedan ovako gorostasan izlet. I program nikad ljepši. Fergaterung u Bistrici u subotu, 12. — već u jutro rano. Odavle naprijed put Snežnika. U 8 i pô sati presvitli Sajin čita svetu misu pod vedrim (nota bene!) nebom. Onda naprijed Tačno o podne otvorenje Šutchauza na Snežniku. U 3 sata poslije podne povratak u Bistricu. U šest sati dolazak u Bistricu i velika parada. U 9 sati opet Fergaterung, pa odlazak na Rijeku. U noći na Rijeci bakljada, muzika i sve ča j' kade.

Ali to još nije sve. Naši će se čitaoci sjećati, kako su prije nekoliko vremena sve italijanske novine javljale, da će se tome izletu na Snežnik pridružiti i prijestolonasljednik a i ministar predsjednik Mussolini. Medjutim ta je kombinacija pala u vodu, a da nije nikada bilo javljeno zašto. I «Vedetta» je nedavno javila, da je gradjansko Rijeke jako nervozirano, jer da ne zna, što je s onim već ranije obećanim posjetom onih visokih ličnosti, Hoće li doći ili ne će doći?

Čini se, da su organizatori izleta već i prije znali, da od dolaska prijestolonasljednika i ministra Mussolina ne će biti ništa, jer se odmah počelo da radi na tom, ne bi li se kakogod dovuklo na Snežnik princa istoga imena — pjesnika d'Annunzia. I zaista novine su donijele vijest, da je naš Nino s jednom deputacijom otišao u Gardone, da nagovori pjesnika, da dodje i on na Snežnik i to baš na godišnjicu njegovog junačkog ulaska na Rijeku. To više, što je — kako svi znamo, ovih dana avansirao i postao — general.

Pogadjanja mora da su bila teška. D'Annunzio se dugo vremena nećkao i držao kao uvredjen. Ove su mu se strane nekako omrazile, pa nije želio više da ih vidi. Dajete li mu krivo?

Ja — ne! Ta molim vas: čovjek došao na Rijeku, da je spase. Svi znamo, kako je došao i kako je ono jednim mahom ušutkao generala Ficalugu, koji je bio došao na Mlaku, da mu zakrči ulaz u grad. Pa šta je zato dobio d'Annunzio? Dobio je nepouzdanicu od strane onih, za koje je došao, da se žrtvuje.

Vi se sjećate, kako je to bilo. Dva mjeseca, pošto je preuzeo zapovijed nad Rijekom, raspisao je izbore, da pokaže svijetu, kako cijela Rijeka upravo hoće i zahtjeva, da on ostane ovdje. Izbori se, kako znate, proveli, a ogromna većina glasova je bila za to, da d'Annunzio seli iz Rijeke, Izborne su se žare, dakako uništile, uništilo se i sve što je bilo u njima, ali unatoč tome činjenica je, da je njega, d'Annunzia, Rijeka već na prvom koraku dezavuirala, a to će reći, da ga je utjerala u tešku nepriliku, gotovo na cjedilu ostavila.

To je bila prva kruška. No toga je bilo i više, a najcrnje su mu se Riječani zamjerili, kad su god. 1921., malo iza njegova dolaska izabrali kao njemu uz prkos — Zanellu i njegove ljude. Onda je on, kako pričaju, rekao: — Jest, imao je pravo Giulio Caprin, kad je ono god. 1912. u «Illustrazione Italiana» dokazivao, da su Fijumanci «Progenie degli Uscocchi di Segna» — (djeca senjskih Uskoka). I to je bio momenat, kad je poslao k vragu i Rijeku i sve nas Fijumance. I ja sam mu dao pravo — posve pravo. Jer, ako dobro prosudimo, mi Fijumanci i nismo drugo nego djeca riječkih Uskoka. Jést, Boga mi!

Nego, kako vidimo, d'Annunzio se barem donekle ublažio. Obećao je našemu Ninu, da će doći na Snežnik i to, dakako, leteći — u aeroplanu. «Vedetta» je na tu vijest zakliktala od veselja i debelim slovima javila, da na dan 12. septembra imaju svi riječki trgovci zatvoriti dućane, da budu i oni mogli vidjeti slavnoga Komandanta. I zaista, malo prije bila je kod mene Ninetta i javila mi, da su «jutroska svi Recani zaprli butigu...»

I tako je izgledao dolazak d'Annunzijev na Snežnik — osiguran. On je po programu imao da doleti tamo danas u jutro u 9 sati. Zamislite: kakova sreća za njegove obožavatelje! Eja, eja!...

A vani kiši — lijeva — pljušti. Ninetta i ja neprestano «štroligujemo», kako će biti i što će biti? Ja se tješim veleći, da ako je na Rijeci ružno, to ne znači, da nije na Snežniku — lijepo. Gledam na barometar — Ninetta me zapita: — Ca kaze barometar? Ja odgovaram: — Stoji kao i juče: ni liniju više gore, ni više dolje.

Blizu je podne. Oni mora da se u ovaj čas penju uz onaj strmi put, što vodi na Snežnik. I čini mi se, da vidim svuda uokolo maglu i maglu i ništa drugo nego maglu. I blato, dakako. — Pa voda! Voda odozgo, voda odozdo — i ja mislim, da čujem presvitloga, kako pod glas pjeva: — Che sia quel santo che sia — ora pro nobis!

Ali gle jada iznenada! U ovaj čas donijela mi je Ninetta «Piccolo», u kome stoji da princ od Nevosa ne dolazi.

— Sam Vam rekla, — primjeti Ninetta — da su mogli doma pustit one mitri...

Kad je d'Annunzio ono prije šest godina došao na Rijeku, kazao je latinski: — Hic manebimus optime! Da li bi pak bio danas, da je došao na Snežnik, po ovoj kiši mogao da ponovi one Petrove riječi, što ih je rekao Isusu na gori Taboru: — Gospodine! Dobro nam je ovdje biti?

Rokac.

IZ OPATIJE.

Krsna Slava Ženskog Udruženja Opatija-Volosko.

Na Malu Gospu imalo je naše Žensko Udruženje Opatija-Volosko svoju tradicionalnu Krsnu Slavu. U jutro je po običaju bilo rezanje kolača i čašćenje članova i članica. Vrlo je utješljivo, kako su naši zavoljeli ovaj prastari naš običaj, o kome hrvatski povjesničar Vjekoslav Klaić pripovijeda u posebnoj, nedavno izišloj brošuri, da je u davnini bio isto tako hrvatski kao i srpski.

Taj dio naše Slave izvršio se vrlo svečano. Od dubokog dojma bila je pjesma: «Zdrava Marija», što ju je tom prigodom uz harmonij otpjevao naš vrli mješoviti pjevački zbor.

U veče smo se opet sastali u našoj «Zori», da prisustvujemo zabavi, što je prigodom svoje Krsne Slave naše Žensko Udruženje priredilo za svoje članove i članice. Prva je točka rasporeda bila: «Ko krsno ime slavi, onome i pomaže» — dramatizovana istoimena narodna pjesma. Sve su uloge osim jedne bile u rukama naše djece, koja su se posve dobro ponijela. Naš mješoviti zbor, pod vrlo vještim ravnanjem svog zaslužnog kapelnika otpjevao je četiri naše pjesme, četiri prava bisera. Općinstvo je i pjevače i njihova vodju nagradilo burnim pljeskom. Mnogo su se dopale i naše male djevojčice, koje su izvele dvije baletne slike. Djeca su igrala vanredno fino i ljupko, pa ne možemo a da i ovim putem ne zahvalimo od srca njihovoj mladoj učiteljici, na njezinu trudu i zauzimanju.

A što da kažemo o našoj Bosiljki Letiš, koja je sa svojom soloscenom: «Teški jadi mladje sestre Ive» upravo razdragala općinstvo? A o g. Vjekoslavu Viškaniću, koji je u igri «Medvjed» odglumio naslovnu ulogu ama baš majstorski? Vrlo je dobar u toj istoj igri bio i g. Josip Frlan kao sluga, dok gdjica Milica Tancabel zavrijedjuje nesamo veliku pohvalu za svoju uistini vrlo uspjelu igru, već i priznanje, a gotovo i udivljenje, što je u 24 sata dospjela da svlada onako tešku ulogu, koje jedna naša vrsna sila nije mogla odigrati budući da se je u posljednji čas razboljela.

Sve o sve — vrlo uspjela večer i mi smo uvjereni, da su svi, koji su joj prisustvovali, odnijeli od nje najljepši dojam.

Naše najsrdačnije čestitke vrijednom Ženskom Udruženju na lijepom uspjehu!

IZ BREGI (opć. Matulji).

Samoubojstvo.

U petak, dne 11. o. mj. neke su devojčice tražeći gljive u jednom umejku ispod ceste ugledale čoveka gde visi o stablu, pobegle su kući i pune straha ispričale starijima što su videle. U prvi čas im roditelji nisu hteli da veruju, misleći da ih deca varaju, ali ipak ne nekoliko njih odluči da stvar proveri. Odoše na lice mesta, nekih 200 koraka ispod ceste, kod sela Bariželi. Kad su stigli na mesto našli su u umejku stasitog, pristojno odevenog starijeg čoveka gde visi o stablu: uže zategnuto oko vrata, glava prignuta — mrtav. «Mora bit neki z ove okolice» — reče jedan. — «Ni z dugega» — opet će drugi. — «Trebe valje javit na općine». I malo zatim eto karabinera i lekara. Doktor je konstatovao smrt, karabiner pretraži džepove i nadje par lira, ali nikakovih isprava. Svet je dolazio iz znatiželje i iz obližnjih i daljnjih sela. «To je Jure Požarić od Jušić», usklikne na to tronutim glasom neka žena, «ja ga dobro poznam, pul Jušić i na Brgude ima butigu.» Bio je to doista Požarić Jure iz Jušići, 53 godine star, otac desetero dece. Uzrok koji ga je naveo na taj žalosni čin je najviše beda, mnogo briga, malo zarade, veliki nameti, i jadan čovek očajao: šenuo pameću i žalosno svršio svoje dane...

Ljudi se vraćaju svojim kućama ili idu na posao žalosno kimajući glavom; tko žali pokojnika, tko njegovu porodicu. Eh, težak je život za bednu raju!

IZ FUNTANE KOD POREČA.

Sajam. - Djeca. - Fratar, pop. - Taše. - Naša rakija.

Dne 23. i 24. augusta slavili smo sv. Bernarda. Plesalo se pod vedrim nebom. Naokolo krčmari s raznom pijačom. Trošilo se na sve strane i sve u šesnaest. Djeca od 12—13 godina imali su do stotinu lira. Kako su djeca došli do tolikog novca? Ovako: Lješnjaci se prodaju po 9 lira kilogram. Djeca su ih nabrali i prodali. Onda su bili veseli, da nisu plaćali takse, a došli do novca. To su sve profućkali na plesu, za pivu, vino, lubenice, sladoled, šljive, kolače itd.

Taše ne možemo nikada sve platiti. Uvijek nas pitaju neke «reštance» za 21., 22., 23., 24. godinu; platimo li to, onda opet nove reštance za 22., 23., 24. godinu itd.

Pred nekoliko vremena imali smo kod nas fratra. Držao je ružare. Naše riječi se nije nigdje čulo. Ali ipak je hodao od kuće do kuće i molio milostinju. Vodio ga je «fant». A to bijaše naš plovan Fragiacomo. Ljude se nagovaralo, da se dade štogod za «brižnoga» fratra, jer da je siromašan. Na njemu se opaža da mu nije baš zlo.

Naš plovan nam je isto sve malo po malo izbacio naš jezik iz hrama Božjeg. Naša braća iz Fuškulina, ako je koji htio da govori s njime italijanski, on im je odgovarao hrvatski. A s nama sve protivno: Ako mi s njim hrvatski, a on s nama italijanski. Preporučamo mu, da se tačno drži Spasiteljivih nauka.

Perenospora i tuča nam je uništila vinograde. Izgubili smo oko 30 po sto. Dočim su nastradali naši susjedi više.

Imali smo i kotlove za kuhati rakiju. Došli financeri i izlupali klobuke od kotlova. Da li je to u redu.

IZ LANIŠĆA.

Nešto što bilo, a sad se spominjalo.

«Neki te neki» su se uvelike uznemirili i uzbunili, kad su doznali, da su neki naši Laniščani išli na izlet na Učku.

Zbilja čudno! Zar mi nismo više niti toliko svoji gospodari, da se možemo mirno i po našoj volji prošetati po svojoj miloj Istri?

Neka gospoda u nama poštenim narodnjacima ne traže nekakve buntovnike i rušitelje mira. Radi nas narodnjaka; koji sve volimo što je dobro i naše, ne će nikoga zub da zaboli.

Radje biste morali biti u brizi što će jedamput učiniti narodne izdajice, kada ne budu imale više koristi da izdavaju i krivo optužuju naše najbolje i najpoštenije ljude. Te izdajice su izdale svoj rod radi osobnih koristi, pa će drugom zgodom još prije tudji rod.

Narodnjak.

Franina i Jurina

(Va železnice, ka gre z Novajorki va Čikago).

Fr.: Ča još nisi pročital ti listi i talagrafi ča si ih z domi prijel?

Jur.: Uprav sada čitam jedan tužan i žalostan glas. Va Lovrane je ovi dni umrla jedna naša divojčica. Imela je lep sprovod. Bilo je i nekoliko venaca s hrvatskemi besedami. I to nisu pustili... Pred vrati od cimitera morali su svi stat i otkinut od venac oni hrvatski traki.

Fr.: A su to bile kakove trobojnice?

Jur.: Nisu. Čisti traki s trimi ale četiremi hrvatskemi besedami. I njih su naše divojke skinule, zmotale kako klubak i hitile va grob, da tamo počivaju zajedno s onom našom brižnom divojčicom.

Fr.: A čigova je ona pokojnica?

Jur.: Ona je hći nekega tišljara, Ilijašića, ki je sada na dele va Novajorke. Brižan otac! Kako će mu bit teško, kad dozna za onu svoju nesreću. Da sam kako prej doznal za to, bimo ga bili šli iskat, kade dela, i malo ga utješili. On je bil odvavek naš dobar čovek i narodnjak. Bog neka ga krepi njega i sveh njegoveh, a onemu njegovemu anjelu neka dâ raj večni. Amen!

Fr.: A onem nekem ter nekem neka prosvetli pamet, da ne delaju ovakove trubastarije. Da bi oni znali, kako onakove stvari mizerno izgledaju vane, po svete! Osobito ovde va Amerike, ka je zemlja od najveće slobodi!

Jur.: I kakove slobodi! Biš mi ti znal reč: ča si ono videl prej nego ča smo z vaporom šli nutar va porat od Novajorki?

Fr.: Jednu velu statuvu. Ma je je kus!

Jur.: Visoka je 42 metra. Ime njoj je po našu: «Kip slobode», a mi ki govorimo ingleški, zovemu ju: Statue of Liberty. Se spamećuješ, s kolike daljine se ju vidi? A znaš zač? — Zato, da svaki tuji čovek, ki prihaja va ove strani vidi i spozna najprej, da je ovo slobodna zemlja i da se spameti, ča su Amerikanci sve storili i koliko su pretrpeli za svoju slobodu. Zato sam ja, kada smo prošli mimo onu statuvu, znel z glavi ovu moju istarsku kapu i rekal sam: — Bog te živi, lepa moja, amerikanska sten!

Fr.: I ja sam njoj se poklonil, i mislel sam na ono vreme, kada su ono Amerikanci s puškum v ruke dali Inglezom razumet, da oni ne će biti ničigovi sužnji i rekli: — Kad nam nisi otel bit brat, ne ćeš nam pobogniji bit ni gospodar! Ala marš ča! Upravo tako je nekako bilo.

Jur.: Ja, ma Amerikanci nisu samo va onoj prigode pokazali, da su ljudi. Oni su učinili još jedno lepo i znamenito delo.

Fr.: A kada j' to bilo?

PODLISTAK

PROF. JOSIP ROŽA:

Dvagrada u Istri

(Crtice).

I.

Na zapadnoj strani Kanfanara, na istočnom pristanku velike i duge doline Drage, koja se proteže, u raznim pravcima i pod različnim imenima od limskog zaljeva preko Pazina sve tamo do borutskog željezničkog prodora, dižu se na sa tri strane veoma strmom brežuljicu šasma dobro sačuvane ruševine Dvagrada ili po narodnu Dvigrada. Vozimo li se željeznicom sa sjeverne strane Istre prama Puli, opazit ćemo najedamput tik pred napomenutom varošicom prema zapadu (tri četvrta sata daleko) te veoma slikovite razvaline. Štaviše: odmah ćemo uvidjeti, da je to morao biti znamenit i vrlo važan gradić za ona vremena, u kojima je vladalo pravo jačega, jer se već i iz te daljine razabiru dobro sačuvane i visoke zidine; što opasuju grad, a na uglovima četiri četverouglate kule, koje ih nadmašuju svojom visinom. Od Kanfanara dolazi se sada do Dvagrada za tri četvrta sata lijepom cestom, što je sagradjena pred neko dvadeset godina te vodi dalje do bližnjeg sela Morgani. U staro doba pa sve do izgradnje te ceste dolazilo se iz Kanfanara do Dvagrada vrlo ružnim i strmim putem, Malo prije nego prispijemo do grada diže se na desnoj strani petnaest metara visoka klisura Sv. Andjela, na kojoj se vide ostaci malene crkvice Sv. Arkandjela Mihaela, koja je možda služila katkada takodjer i kao mala tvrdjavica, jer odasvuda nepristupačna.

Pitati će tko: «A odakle ime Dvagrada, kada vidimo samo jedan grad?» Istina je to, i čudno nam se pričinja to ime u prvi mah. Ali ako si ogledamo pobliže bližnju okolicu tih ruševinâ, opazit ćemo na južnoj strani drugi brežuljak, koji je dapače nešto viši od današnjih Dvagrada. I za pravo na tom južnom brežuljku bila je prava tvrdjava ili kastel, koji je služio kao utočište za sve stanovnike, kad bi zaprijetila najveća pogibelj. Ruševina te tvrdjave danas više nema; kamenje raznijelo se na sve strane te je bilo upotrebljeno u druge svrhe, samo temelji se jošte dobro razabiru. Ta kula ili taj kaštel propao je svakako koju stotina godina prije od današnjih Dvajugrada. Eto, od tih dvaju gradića, što su se nalazili kao dva blizanca svako na svom brežuljku, tik jedan do drugoga, potiče i ime «Dvagrada», premda, kako spomenik, ima danas samo jedan, ali ime je ostalo isto.

II.

Postanak tih dvaju gradića siže u davninu, svakako barem u doba prvog rimskog cara Augusta, ili, da me svatko lakše razumije, u doba narodjenja Isusa Krista. Zaključuje se to po novcima iz dobe Augustove, koje se tu našlo, i po drugim dokazima, koji ne spadaju za sada u okvir tih mojih kratkih crticâ.

Već u prvi mah vidimo, da su ta dva gradića bili važnom strategičnom točkom za obranu protiv provalâ neprijateljskih, pa sa kojegod strane one došle. Već i naš okolni narod shvaća baš dobro vojničku važnost Dvagrada, kada veli, da ih je razorio Atila; ta sjećam se, da mi je, kad sam bio prvoškolcem u pazinskoj gimnaziji, pripovijedao stariji seljak da je taj grad razorio neki kralj Atila sa svojim pasoglavcima. Mogla bi ta predaja imati štogod istine na sebi, jer je grad u Atilino dobo već postajao; a moguće je, da su se Huni pri svojim pohodima u Italiju zalijetavali i u Istru. Bilo kako mu drago; to su bile svakako dvije točke ili bolje reći jedna, od koje je osvajač dalje u unutarnjost zemlje prodirati mogao, a i lakše se braniti protiv provalâ neprijateljskih i protiv susjedâ; ta znamo, da su u ono doba bile u neprestanom ratovanju jedna s drugom i pojedine susjedne općine. S druge su strane dva grada udaljeni od limskog zaljeva nešto manje od par sati, a kako je poznato, stari narodi provaljivali su u unutarnjost zemaljâ baš dolinama, gdje su ove bile. Ta dolina, Draga, bila je svakako vrlo zgodna za provaljivanje u unutarnje krajeve u osvajalačke svrhe. Ta dolina, koja siže, kako spomenuh, od mora pa sve do Boruta a i dalje, bila je, po svemu sudeći, pred veoma dugo vremena morskim rukavom, kuda je možda kasnije tekla rijeka, koja si je poslije našla drugi poseban podzemni izlaz u more kroz pazinsku Jamu. Da li pak ta voda izlazi baš u limskom zaljevu u more, ne može se ustvrditi, premda je opće mnijenje, da to odgovara istini; svakako trebalo bi to na koji zgodan način dokazati.

Dvagrada, jednom sagradjeni, malo su mogli da se prostorno šire, jer je zemljište u tu svrhu bilo premaleno i odmjereno, ipak je grad za svog najboljeg cvata imao do 250 ognjišta ili obitelji; a ako na svaku obitelj računamo po četiri člana, cijeli bi grad imao po prilici oko 1000 duša, što je za ona vremena i za one prilike bilo svakako dosta.

Pučanstvo Dvagrada bilo je italijansko, no već u trinaestom stoljeću, a valjda i ranije, bude okolica napučena slavenskim življem koji je vani u pretežnoj većini prodirao i u sam grad, ta u starim knjigama osobito crkvenim nalazimo više slavenskih imena, koja dolaze i danas kod seljaka osobito na Kanfanaršini.

Dvagrada imadu burnu prošlost; služili su raznim gospodarima, kao Rimljanima, Gotima, Bizantincima, oglajskim patrijarkama, dok ne spadoše početkom petnaestog stoljeća pod republiku Sv. Marka. Ali ni tada nije se grad mogao naužívati mira; sad je imao raspra sa jednom susjednom općinom, sada s drugom, kao sa Sv. Vinčentom, Sv. Lovrečom Pazenatičkom, Pazinom itd., dok se nisu konačno uredile medje izmedju tih općina. Iza toga pak dolaze razne bolesti, kao kuga i groznice, koje su posvema uništile vanjsko pučanstvo a u mnogome i ono u gradu; izumrlo pučanstvo nadomjestio je slavenski živalj osobito pri selima. Zatim dolaze razni ratovi sa Austrijom i sa Genovezima. A tu su bili Dvagrada uvijek na prvom udaru.

(Svršit će se.)

Jur.: To ti je bilo nazad šezdeset i par let. Va ono vreme su se Amerikanci delili na Severne i Južne, kako se i puli nas neki dele va Gornje i Dolnje. Dolnji Amerikanci su imeli vela posestva, silne zemlji, keh su njim obdelevali najveć Crni Moroti. Ti Crni Moroti bili su još onput sužnji. Morali su za niš delat, i po celi dan, od jutra do večera, stali bi nad njimi njihovi gospodari i s korbači su ih tukli i z noži badali, ako nisu delali onako brzo, kako su oni oteli. Gornjem Amerikanom ni to bilo pravo. Oni su govorili: — Ako je Crni Moro, od Boga je — pak je pravo da je i on slobodan. I hteli su, da svi oni Crni Moroti postanu slobodni i da imaju iste pravice kako i beli ljudi. To ni Dolnjem bilo pravo i tako ti je mej Gornjemi i Dolnjemi prišlo do neprijateljstva a bormića i do vojske. Ta je vojska durala pet let. Na kraju su predobili Gornji i tako su Crni Moroti svi postali slobodni kako i tići i dobili su iste pravice, kako i svi drugi Amerikanci.

Fr.: Čast Amerike! To je zemlja! To je narod, ki va svakem čoveke vidi čoveka, a ne roba ni ščava.

Jur.: Baš sam malo prej va vagune, va kem drže oštariju, govoril o tem z jednem Maltežom-Talijanom. On je mane rekal: — I nas, talijanske Malteže, su Inglezi oteli zajahat, ma se mi nismo dali. Mi, iako smo pod njimi, imamo svoju slobodu, svoja društva, svoje školi, svoje pravice. Ja sam mu pak nato rekal: — Blaže vam drugem! Mi brižni nimamo već ni škol, a more se reći ni društva — i ako još ovako pojde koliko napred, ne ćemo smet ni govorit na glas. I tu sam mu povedal onu stvar, ča mi ju je Luca pisala z Lovrana.

Fr.: A ča j' on nato?

Jur.: Ošpotal me je, kako tovara, da zač ne pitamo i ne iščemo naše pravice, i sve tako, a ja sam mu rekal, da mi već sedam let iščemo i pitamo naše pravice, ma za vražju korist! Onputa me on pita: — A recite vi mane malo, ki ste vi i kade ste vi to? Ja sam mu rekal, ča sam i kade sam...

Fr.: A ča j' on nato?

Jur.: Naš. Zamuknul je kako kamik.

Jur.: Niš. Zamuknul je kako kamik.

Fr.: Kapio! Bože moj, Jurino, pogledaj malo kroz poneštru. Kamogod ti oko pade, ne vidiš drugo, nego sve dimnjak do dimnjaka, fabriku do fabriki.

Jur.: Ej, zaludo je! Ni ti ga do Ameriki! Velika je ta zemlja i silna i bogata...

Fr.: A je — je, ma je sa svem tem mane sto puta draži on moj mali kutić pod Učkom...

Jur.: A ter je i mane. Nà — danas je sabota... Moja Luce, ako je živa i zdrava, sigurno žuli našu kamaricu ale pak mesi pogaču za pod črepnju. Ej lipa moja kučica! Ala, Franino, pomozi mi, da zapivamo onu našu lipu, ča su naši unučići jedanput pivali va škole. Ala složimo:

Stari dome oca moga,
Stari dome djeda mog,
Vazda bio čvrst ko kremen,
I dobri te čuvo Bog!

Fr.: Nego — ča te pak reć ovi Inglezi, ki pul nas sede, da ovako bugarimo?

Jur.: Stalo mane, ča te reć! Nismo miga va Pirane!

Fr.: Znam, da nismo — ma svejedin...

IZ ROVINJA.

Porezi. - Siromah kmet.

Naš poljodjelac na Rovinjštini ne plaća samo poreze i razne takse, već mora da plaća i za ono, što dovezu u grad. Tako mora naš kmet da plati i na grožđje, mlijeko, ulje, lješnjake itd.

Dne 25. augusta ujutro padne na naš veliko nevrijeme. Tuča i vihar sa strašnim daždem tukli su nas i našu dragu zemlju, koju svaki dan svojim znojem škropimo. Komadi tuče bili su dugi 10 cm, a 8 cm debeli. Težili su 1 kilogram. Taj nebeski bič potukao nam je malne čitavo grožđje i masline; tu najglavniju pomoć našem rovinjskom poljodjelcu. Ta mi na Rovinjštini ne živimo od marve i drugog posla, osim grožđja i ulja. Poljodjelcima je napravilo po milijuna štete. I u samom gradu se računa da je škode od pol milijuna, jer je tuča polupala crijepove na krovovima i prozore.

Bili smo prisiljeni po zemlji pobirati zelena zrna, eda sebi napravimo malo kiselog octa, da pokiselimo vodu. Ali ipak preuzetnik dacije g. Paltator dao je nalog svojim slugama, da poljodjelcima važu ona zelena zrna. Na sreću našu došao je drugi dan g. komesar iz Pule i dao nalog, da poljodjelci slobodno prodaju svoja zrna.

IZ ĆIĆARIJE.

Općinska posla.

Mislimo da nema u cijeloj državi takove općine, kaošto je naša u Račjoj Vasi.

Općinski komesar javlja u svijet, da je Ćićarija bogata i zato neka narod bude veseo i neka — plaća... Njemu i njegovim pomoćnicima dakako ide dobro, jer vuku dobre plaće. Barem da nas ne bi ta gospoda mrzila i ćinila intrige, kada ih mi moramo svojim žuljevim rukama da hranimo.

Gospodo, budite pravedni, pošteni i imajte hrvatsko i očinsko srce!

IZ LOVRANA.

Dajte bar mrtvima mira!

Našeg prijatelja, g. Augustina Ilijašića, koji se sada nalazi na radnji u New-Yorku, zadesila je ovih dana teška nesreća. Umrla mu je kćerka, Andrica, djevojka od kojih dvadesetak godina. Njezina prerana smrt rastužila je nesamo njezine najbliže, već i sve, koji su je poznavali i voljeli. Bila je blaga i dobra, pa je mnogo svijeta došlo, da joj iskaže posljednju počast.

Njezin lijes bio je okružen mnogim cvijećem i vijencima, što su ih nabavili rodjaci i družice mile pokojnice. Neki su vijenci bili i sa hrvatskim napisima i to je dalo u oko poznatom Peganu, koji je, čitajući novine, priblížio sprovodu i uze da zahtjeva, da se oni napisi smjesta skinu. Djevojke, koje su sve udesile, da sprovod njihove mrtve družice bude što doličniji, molile su ga, neka ne dira u one napise. Nakon dugog natezanja on je naposljetku dopustio, da sprovod dalje krene, ali uz uvjet, da se pred vratima groblja oni bijeli traci sa hrvatskim napisima skinu.

I zaista, pred vratima groblja morao je sprovod da stane, a nastavio je svoj put tek pošto su sa vijenaca svi traci s hrvatskim napisima otkinuti. Naše djevojke su one trakove pokupile, zamotale ih i položile u grob na lijes svoje dobre i nezaboravne družice, kojoj i mi kličemo: neka joj je laka njena rodjena zemljica!

Jedan čestiti Italijan iz Bologne, koji je slučajno bio ondje nazočan i vidio i čuo sve, upitao me: — Tko je onaj gospodin, koji se gubi u ovakovim tricama? — Ja sam mu rekao, da je to neki Pegan, kome je otac bio Slovenac a mati domaća lovranska Hrvatica, a tetka jedna od najžešćih naših hrvatskih domorotkinja. — Sad razumijem, reče vrijedni Italijanac. Pravi, rodjeni Italijanac poštuje mrtve kao malo tko na svijetu, pa ne bi ni za živu glavu učinio, što je danas učinio taj vaš Pegan. Ja sam mogao nadodati, da je taj isti Pegan u vrijeme rata dobio od Franc Jožefa i jedan orden, ali sam pomislio, da je Pegan ipak nekakav vajni naše gore list, pa nisam htio da pljujem vajer, e da mi na obraz ne pada.

IZ KLENOVŠĆAKA.

Smetanje noćnog mira. — Tatovi.

Molim Vas, gospodine uredniče, da javite u našu dragu «Istarsku Riječ» ovo nekoliko redaka: Dne 30. augusta bili su kod nas mladići iz Račje Vasi. To je bilo kasno u noći. Čitavo je selo mirno spavalo. Najedamput su doklatili u naše selo. Tulili su, vikali i rompali. Neki su lajali kao naši psi, koji su na njih lajali. Žene i djeca su se prestrašili. Ti su noćni «klaći» htjeli, da izadjemo van iz kuća. Ali mi smo se zatvorili u naše domove i strpljivo slušali. Zato su bili ti lopovi još više ljuti, pa su onda po cijelome selu mutili mirne ljude u tamnoj noći kod svoga počitka.

Javljamo popu i županu iz Račje Vasi, da mi nemamo vremena, da po noći klatimo vani po selu, već hoćemo da počinemo iza teškog truda. I to neka bi oni nemirnjake u selu poučili. **I neka ih već jedanput bude sram.** Šepo-postolar neka bi tjerao svoga sina spavati rano kada idu kokoše spavati, a ne ga puštati na noćne pustolovine i skitalice. Zalosna mu majka!

Gospodina općinskog komesara pitamo, da što bi učinio on, da dodju te skitalice njega mutiti u mirnoj noći? I zato neka poduzme već jedamput potrebne mjere, pa neka zasjegura javni mir i red od t'h noćnih skitalica.

Par dana iza tog posjeta zmanjkale su dvije ovce preko noći jednome našemu siromahu — kmetu. Tko ih je ukrao, ne zna se. Nekoji ipak nešto i sumnjaju, ali... ništa ne će da kažu. Strah je vrag!

Ako budemo i nadalje smetani u miru u našemu selu i ako bude opasnost i nadalje radi tatova, odlučili smo, da ćemo najžešće i složni braniti naš dom i naše selo.

IZ GRAČAŠĆINE.

Tuča. - Lihvareva radost. - Zakasnjelo vjenčanje.

Pred malo dana uništila nam je tuča ljetinu. I ono malo, što nam je ostalo, sada je uništeno. Ljudi su veoma žalosni. Ali ne svi. Jedan naš poznati gospodin, inače lihvar, imao je toliko kuraže, da je za vrijeme najveće tuče, kad se je više nego jedno oko orosilo suzom, svirao i veselio se u kući. Valjda u ovoj nadi, da će ove godine prodati više robe. Sram ga bilo!

Za vrijeme najveće tuče (grada) jurio je iz Pazina prema Pićnu jedan automobil. Neki su mislili, da ide komisija, koja ima da pregleda štetu od tuče. Kasnije su doznali, da su to bila nekoja gospoda, koja su išla pozakoniti odnekoja gospoda koja su 80-godišnjeg starca. Mesono vjenčati nekog 80-godišnjeg starca. Mesono vjenčati kad su stigli pred njegovu kuću, ostali djutim, kad su stigli pred njegovu kuću, ostali su uvelike razočarani, kad su saznali, da se staroženja nalazi na smrtnoj postelji. Gospoda su se otputila kući, a starac je za par dana preminuo. — Neka počiva u miru!

IZ RASPORA.

Lješina pokojnog Karla Božića još uvijek u jami.

Još do denas nisu izvadili iz jame ponesrećenog 18-godišnjeg Karla Božića.

Neki govore, da će njegove kosti iza dva mjeseca potražiti i pokopati. Radi toga su rodbina, a osobito majka i sestra pokojnikova, silno žalosni i ogorčeni. Željeli bi barem sahraniti na blagoslovljenom mjestu ostatke svoga dragog pokojnika.

Kada su ga vidjeli u jami, gdje leži, ne mogu da sebi protumače, zašto se nisu potrudila ona gospoda iz Trsta, da ga izruče pa makar i mrtvog svojoj žalosnoj majci...

Kod traženja bi im bilo i selo pri ruci. Vidi se, da smo bijedni i zapušteni.

IZ BARBANŠTINE.

Uprava crkvenog imanja.

Ponovno uzimam pero u svoju žuljavu ruku, da vam javim kako je kod nas.

Mi Prnjanci imademo svoju kapelaniju. Ali iza kako su nam oduzeli našeg dobrog kapelana dolazi katkada k nama misiti veleč. g. Cecinović. On prima od naše kapelanije potpun dohodak. Na Duhovo smo se usprotivili protiv svećenika, jer ne upravlja dobro s imanjem naše kapelanije. Nismo protiv svećenika našeg kao takovog. Zato mu ide svaka čast. Ali s upravom imanja naše kapelanije nije baš sve u redu. Ako ne popravi svoju upravu, objelodanit ćemo sve nedostatke. Radi te stvari smo protestirali i kod Biskupije već tri puta. I nećemo prestati, dok nam se krivice ne poprave.

Mi 300 obitelji na Prnjani zahtjevamo našeg vrijednog čovjeka Kršula Paškvala za ključara. Zahtjevamo i svu upravu naše crkve i svega kapelana.

Drugi put više.

Politički pregled

KAKO VELIKE DRŽAVE NAMJERAVAJU OSIGURATI EVROPSKI MIR.

Društvo Naroda poslije svoga otvorenja započelo je rad u pojedinim sekcijama, koje rješavaju razna pitanja te je do sada dan najvažniji rezultat u pogledu daljnje kontrole nad financijama Austrije, koja je u neku ruku ublažena, te se nema više odnositi na sastav budgeta, nego u glavnom na kontrolu prihoda, kojima su zajamčeni zajmovi što ih je Austrija dobila za svoju obnovu. Od drugih detaljnih pitanja dano je Društvu Naroda na riješenje pitanje Mosula, u kome kao da Turska okupacijom čitavoga vilajeta hoće da tvori gotovu činjenicu. I ako su to i te kako važna pitanja ipak se najvažnija pitanja pokreću za sada izvan konferencije i komisija, a tako se obavljaju najvažniji državnički sastanci. Prvo je pitanje svjetske važnosti, koje je pokrenuto na sastancima predstavnika velikih sila,

pitanje općega garantnoga pakta,

to jest pitanje ženevskoga protokola, koji je prošle godine primilo Društvo Naroda naročito pod francuskim uticajem i pod uticajem jake engleske ličnosti, g. Macdonalda. Sa padom Macdonalda i dolaskom konzervativne vlade Baldwina položaj se u tom pitanju sasvim izmijenio, te konzervativna vlada nije htjela da pristane na ženevski protokol dajući mu svoju sankciju, naglasivši da se prije mora da sporazumije s dominijonima. U stvari bijaše mjerodavno sasvim drugo gledanje na svjetsku situaciju i na ženevski protokol, koje je uvjetovalo ovo odbijanje Engleske. Za to se s najvećim interesom očekivalo sadanje zasjedanje Društva Naroda, jer je na njemu morala Engleska da dade svoje objašnjenje, glede stanovišta naprama protokolu. Naročito je ova stvar osjetljiva za samo Društvo Naroda, koje se u tom pitanju zauzelo svim svojim autoritetom, a za druge države osjetljivost postoji u tome, što je već lijep njihov broj pristao na taj protokol, želeći da se tako na njegovoj osnovi regulišu medjunarodni odnosi. I zaista je engleski ministar Chamberlain u ime Velike Britanije dao pred Društvom Naroda izjavu o gledištu svoje države naprama protokolu. On je naglasio, da Velika Britanija ne bi na protokol mogla da pristane, jer da protokol ne služi toliko tome, da se izbjegnu uzroci ratu, nego više tome da se uništi onaj, koji bi htio da naruši mir. Velika Britanija predpostavlja ovakom jednom širokom paktu posebne ugovore izmedju pojedinih država, koji se imadu odnositi na osobito osjetljiva pitanja svjetske politike, koja bi svaki čas mogla da izazvu sukobe. Dvije tri ili više država mogu na taj način da sklope jedan defenzivni ugovor, koji se odnosi na pitanje koje podjednako sve tri interesuje. U taj okvir moglo bi da dodje pitanje ponovnog napada Njemačke na Francusku. Ova stvar interesuje, direktno Francusku, Englesku i Belgiju, te one mogu da o tome sklope pakt. Tako bi se izmedju sebe povezao jedan sistem medjunarodnih ugovora za medjusobnu zaštitu i obranu u pojedinim pitanjima. Traži se samo da ti ugovori budu čisto defenzivne prirode, prožeti miroljubivim tendencijama zbog kojih je osnovano i Društvo Naroda i sklopljen je pod auspicijama Društva Naroda.

Da se izbjegnu sukobi na zapadu

imalo bi doći do garantnoga pakta izmedju gore spomenute tri države, a Njemačka bi se imala da povuče u obvezu arbitrarnoga rješenja svojih sporova, pa bi se tako garantovala sigurnost na zapadu. Izrada ovakvoga pakta o arbitraži, kako je poznato, dana je pravničkim stručnjacima zainteresovanih država, a naravno i Njemačke, i oni su već u Londonu održali svoj sastanak. Toj istoj stvari bit će posvećena i važna konferencija ministara vanjskih posala Belgije, Francuske i Njemačke, a vjerovatno i Italije, koja će se držati ili krajem ovoga mjeseca ili početkom oktobra u Lausanni.

Inače je Društvo Naroda mnogo raspravljalo i o

rajnskom paktu.

U tom pogledu pregovori su došli na mrtvu tačku, gdje će ostati tako dugo, dok Njemačka definitivno ne odredi svoje stanovište. Impresija u pogledu rajnskoga pakta jest povoljna i Chamberlain je izjavio da su poteškoće malobrojnije nego li su bile kratkoga vremena, te je došlo do približenja u nekim tačkama izmedju gledišta saveznika i Njemačke. S zvanične francuske strane ističe se da nije pretjerano reći da bi sporazum mogao biti brzo realizovan, kad bi se pregovori za rajnski pakt mogli povesti bez ikakvog obzira na sigunost zemalja na istoku Njemačke, pa da se čini da je jedina poteškoća baš u garanciji arbitražnoga pakta, koji bi se imao sklopiti izmedju Njemačke i njenih istočnih susjeda. No pri svemu tomu najinteresantnije je to, da Engleska ne će ni da čuje, da u pregovorima sa Njemačkom dodje do diskusije i pitanje sigurnosti na istoku. Time daje Engleska s jedne strane slobodne ruke Njemačkoj, a s druge postavlja u veliku opasnost slavenske države, Čehoslovačku i Poljsku, koje još uvijek stoje na njemačkom udaru.

VELIKA OPĆE NARODNA I CRKVENA SVEČANOST U JUGOSLAVIJI.

Na gordom Lovćenu, zublji vječne slobode, na koji je dugo vremena porobljeno Slavenstvo upiralo svoje oči i nade, veliki pjesnik, mitropolit i gospodar Crne Gore Petar Petrović-Njegoš — Vladika Rade, podigao je još za života crkvicu Sv. Petra, koju je odredio za svoju vječnu kuću. Zahvalni Crnogorci ispunili su amanet svoga velikana i sahranili ga na Lovćenu, gdje je mirno boravio vječni san preko šezdeset godina. Tragična sudbina srpskog naroda i brutalna sila krvnog neprijatelja nije ostavila na miru ni ovo svetilište srpskog naroda i kao zavideći Velikom geniju, koji se uzdigao tako visoko nad običnosti i svojim duhom i svojim mjestom, prekopa Njegove osvećene kosti i krijući snese ih noću izmedju 12. i 13. augusta 1916. u Monastir Cetinjski. Porušiše zatim i samu crkvu, a što ne uspješe oni, dovršiše munje i gromovi, koji — kao osjećajući da nema u njoj njezinog gospodara — ne štedjahu više ni oskvrnjene ostatke, već ih sprstiše u prah i pepeo. Teški su to bili časovi u hitsoriji srpskog naroda! Mrski neprijatelj uzima Lovćen, da mjesto grobnice genijalnog Vladike Rada podigne na njem spomenik jednom svom degeneriku i da razapne lance Slavenstvu od Lovćena do Avale. Ali vječita pravda omete paklene namjere neprijatelja, koji se sruši da se više nikad ne digne, a oslobodjeni i ujedinjeni narod Srba, Hrvata i Slovena očuva Lovćen, simbol slobode, očuva raku Velikog genija, kome i nehotice neprijatelj učini po volji, sanijevši ga privremeno sa Lovćena, da — kako neko reče — ne gleda porobljeno Slavenstvo!

I došlo je vrijeme, da se po drugi put ispunjava amanet Velikog pjesnika, da se vrati ponovo u svoju vječnu kuću na Lovćenu. Kako je ovo morala da bude jedna od najvećih svetkovina ujedinjenog jugoslovenskog naroda, nije se mogla tako lako ostvariti, jer je — da bude izvedena kao što treba — zahtjevala i mnogo vremena i ogromne materijalne žrtve. Taj zavjet izvršuje jugoslovenski kralj Aleksandar I., koji je izvolio odlučiti, da svom Velikom Pretku, genijalnom pjesniku i pobornikú slobode i jedinstva svega jugoslovenskoga naroda, obnovi na Lovćenu crkvu i grobnicu.

Ta kraljevska odluka ostvarena je: crkva je podignuta i ukrašena u divnoj izradi likovima crnogorskih svetitelja, a gotov je i skupocjeni sarkofag, u kome će da počivaju kosti Velikog pjesnika.

Proslava prenosa Njegoševih kostiju izvršit će se ovih dana na Lovćenu i Cetinju. Svečanostima prisustvovat će jugoslovenski kralj i kraljica, malne svi ministri, mnogobrojni poslanici, predstavnici svih kulturnih institucija itd. itd.

Kako proslava ima karakter opće narodne, državne i crkvene svečanosti; to će ona biti vidan izraz osjećaja pijeteta i priznanja Vladiki Radu, najvećem geniju jugoslovenske nacije.

Razvitak velike bitke u Maroku.

Španjolske čete, poduprte od artilerije, mornarice i aeroplana, iskrcale su se u zaljevu Alhucemas, na par kilometara od Aidira, glavnog rifanskog ratnog stana. Iskrcavanje nije išlo glatko, jer je Rifancima uspjelo da za 2—3 dana odbiju sve pokušaje iskrcavanja. Napokon je ovih dana generalu Saro pošlo za rukom da se učvrsti na obali i omogući iskrcavanje ostalih četa. Rifanci dovlače velikom brzinom pojačanja iz drugih krajeva, da potisnu Španjolce u more prije nego na francuskoj fronti nastope operacije većeg stila. Istodobno su ustaška plemena oko Tetuana, glavnog španjolskog uporišta u afričkoj zoni, dobila zapovijed, da predju najodlučnije u ofenzivu i zauzmu Tetuan. Uslijed toga razvijaju se ogorčene borbe na dvama najosjetljivijim rodsječcima španjolske fronte. Na jednomu se španjolske čete bore da se domognu glavnog rifanskog uporišta, a na drugomu rifanske da osvoje glavni grad španjolske zone i tako parališu španjolsku akciju.

Možda bi Rifancima uspjelo da još jednom potjeraju Španjolce, ali za to nemaju ni sile ni vremena. Po ugovorenom planu izmedju francuskog i španjolskog vojnog vodstva, fran-

cuske čete prešle su u sveopći napadaj netom je uspjelo iskrcanje u zaljevu Alhucemas. Francuska artiljerija otvorila je bubnjarsku vatru na cijeloj fronti, nakon čega je pješadija prešla u napadaj. Sada se bije žestoka bitka oko čitavog Rifa.

Ovog su puta Francuska i Španjolska odlučile, da jednom za uvijek svrše sa Rifom i njihovim vodjom Abd-El-Krimom, koji je postao pogibeljan francuskom gospodstvu u Sjevernoj Africi. Doista, toli u najvećem dijelu Maroka, koli u Alžiru i Tunisu islamske mase su mirne i formalno privržene Francuzima, ali njihove simpatije listom su na strani Abd-El-Krima. Sve te ponosne i junačke mase poštivaju samo snagu i jaku vlast. Do sada je Francuska mogla da sa tim odlikama uzdrži svoju vlast i prestiž kao malo koja kolonijalna vlast. Abd-El-Krim je prvi, koji je nakon pedeset godina mirne francuske vladavine u Alžiru, i dvadeset godina jake, pametne i taktičke uprave maršala Lyantey-a u Maroku, uspio da uzdrma vjeru u snagu i prestiž Francuske. Za to Rif treba da bude do kraja pokoren ili francusko kolonijalno carstvo u Africi do temelja uzdrmano.

Nije teško biti prorok o svršetku te teške i krvave borbe, u koju je sama Francuska uložila dvije potpune armade sa savršenom tehničkom upremom, predvodjene najvrsnijim francuskim generalima i časnicima.

Domaće novosti

Za pomoć bijednoj Istri.

Svima je poznato, da se je ove godine mnogo zla oborilo na našega seljaka. U nekim je vinorodnim krajevima filoksera uništila sav prirod, a u drugim tuča (gràd). Od sjeverne do južne Istre nema kraja, koji nije bio udaren. A opet tamo oko podgradske okolice do Ilirske Bistrice hara svinjska kuga, koja je nanijela oko milijun lira štete. Pazinština, Poreština, Buzeština itd. — svuda filoksera, tuča, bolest i bijeda.

Informirani smo, da je ovih dana posjetio g. dr. Mirko Vratović istarskog prefekta u Puli, g. Cassini-a, te da mu je potanko opisao bijedno stanje istarskog seljaka, koje se je sada još više pogoršalo uslijed napomenute nesreće. Ujedno je zamolio g. prefekta, da pokrene jednu akciju u korist seljaštva. «Seljaku bi — rekao je gosp. dr. Vratović — trebalo pomoći i na taj način, da mu se otpišu porezi, jer i onako ne može da ih plaća na ono, česa nema. Osim toga trebalo bi i na drugi način pomoći seljacima, da im se, pošto ne će imati dosta hrane, olakoti život do buduće žetve...» Gospodin je prefekt rekao, da je o svim nesrećama već informiran. Što se tiče otpisa poreza, rekao je, da su nekoje općine protiv toga, jer bi time otpali i njihovi porezi, pa ne bi mogle da ispune sve one zadaće, koje su im danas naložne i koje su skopčane sa velikim troškovima. Svejedno je centralna vlada odredila da se takvi zahtjevi za otpis poreza na temelju elementarnih nesreća uzmu u pretres, ako to oštećeni zatraže putem općine ili direktno kod «Intendenza di finanza» u Trstu. Naravski da se takav zahtjev mora temeljiti na uništenju prirode po filokseri, tuči ili drugim nepogodama. Intendenca će morati na to izaslati u Istru vještačke komisije, koje će ustanoviti, gdje i koliko je uništena priroda, pa će se prema tome odrediti otpis poreza.

Glede druge pomoći morat će općine da izvedu stanoviste radnje, e da mogu seljaci biti zaposleni i nešto da zarade, tako da će nekako prokuburiti godinu do buduće žetve. U tu svrhu stavit će se općinama na raspolaganje veće svote, dapače jedna je općina već primila oveću svotu novaca za izvedenje javnih radnja (ceste, melijoracije itd.)

Što se tiče pomoći glede svinjske kuge, koja hara oko Podgrada, gospodin prefekt misli, da nije moguća naročita pomoć, osim u gore napomenutom okviru. Ali ipak će se možda i u tom pogledu nešto poduzeti.

Konačno je gospodin prefekt obećao da će se svim silama zauzeti, da se što više pomogne seljacima.

Punoljetnost prijestoljonasljednika Humberta.

Dne 15. t. mj. dostigao je prijestoljonasljednik Humbert, budući kralj Italije, 21. godinu i postao po italijanskom civilnom zakonu punoljetnim.

U cijeloj državi je bilo praznično raspoloženje. Sve je bilo u zastavama. Vojnički krugovi su na osobiti način proslavili to veliko i rijetko slavlje vladajuće kuće.

Ponovne premetačine kod članova našeg uredništva.

Ovih dana došli su policijski agenti u privatni stan našeg direktora i odgovornog urednika, g. Ivana Staroga, koji se — kako je poznato — nalazi u bolnici, te mu izveli strogu kućnu premetačinu. Zatim su isti posao izvršili i u stanu g. Srečka Jopa, koji se takodjer nije nalazio kod kuće. G. Staromu su odnijeli jedan prošlogodišnji koledar «Jurina i Franina» za Istru, a g. Jopu dvije knjige: «Rad djaštva za narod» i «Jadransko pitanje». Inače je i jedna i druga premetačina imala negativan uspjeh.

Otpust vojnika iz vojničke službe.

Službeni vojnički list — «Il Giornale Militare Ufficiale» — objavlja kr. dekret, kojim će se od 1. do 20. oktobra 1925. otpustiti iz vojničke službe svi vojnici, koji su rodjeni godine 1904. i koji su stupili u vojničku službu za vrijeme redovitog poziva.

Vojnici, koji su stupili u vojničku službu iza redovitog poziva, poslije 20. maja 1924., bit će otpušteni netom dovrše 17-mjesečnu službu.

Nesreća u kupalištu.

Piše nam prijatelj iz Opatije: — U kupalištu Tomaševac dogodila se je ovih dana jedna nesreća opernoj pjevačici iz Berlina gospodji Epstein: poskliznula je u kabini za štrcanje slatkom vodom i u padu udarila desnim okom v jednu oštru željeznu šipku, koja je virila iz zida. Brzom liječnikom operacijom uspjelo je spasiti oko, da nije iscurilo, ali je teško ozledjeno. Gospodja Epstein imala je ovih dana pjevati v Berlinu, ali radi nezgode morala je ostati u Opatiji.

Svega po malo

Vjenčanje italijanske princeze.

Službeno se javlja iz Rima, da će vjenčanje italijanske princese Mafalde sa princom Filipom Hesenskim biti obavljeno na 23. ov. m. u kraljevskom dvorcu Racconigi. Ovom će aktu u svojstvu kraljevskog bilježnika prisustvovati predsjednik vlade Mussolini. Vjenčanje će se obaviti po propisima katoličke crkve. Princ Filip Hesenski, koji je protestant, obvezao se da će djecu, koju bude imao u braku sa princesom Mafaldom, krstiti na katoličku vjeru.

Glavom u zid od očajanja.

U Napulju izvršio je samoubistvo na neobičan način tuberkulozni invalid Antonio Riccio Došao je u udruženje invalida, da dobije lijekove za svog sina, bolesnog od tifusa. Kad su mu odbili molbu, nesretnik je u očajanju svom snagom udario glavom nekoliko puta u zid, ranivši se teško na tjemenu i na sljepočici.

Fonografi u školama.

Italijanski listovi javljaju, da je ministar prosvjete Fedele uputio okružnicu, kojom preporuča upotrebu fonografa u osnovnim i pripravnim školama u svrhu muzičke naobrazke. Aparate nabavljat će ili same škole, ili školski odbori po općinama i gradovima, ili uprave dječjih skloništa i zabavišta za dječje škole.

Strahoviti orkan na obalama Koreje.

U noći od 8. na 9. ov. mj. bjesnio je strahoviti orkan na obali Koreje. Materijalna je šteta ogromna. Imade i ljudskih žrtava. Koliko je do sada poznato, orkan je porušio 250 kuća, a 36 ladja potopljeno je u korejskom zaljevu Osim toga potopljeno je vrlo mnogo ribarskih čamaca. Dva su željeznička vlaka bačena iz tračnica, pri čemu je poginulo 5 osoba, medju kojima i dva engleska inžinira.

Književnost i umjetnost

«Naš Glas».

Ovih je dana izašao prvi broj glasila naših srednjoškolaca «Naš Glas». Prvim brojem su se djaci dostojno predstavili javnosti i uvjereni smo, da će takovim smjerom i slijediti. Izmjenjeni su slovenski i srpsko-hrvatski članci i pjesme. Zanosnom uvodu stoji uz bok lijepi poziv «Maj» od našeg Istranina T. U. u kojem se ispoljava mladenački zanos za plemenitim radom poštenog i ispravnog života A. L. u «Izlet na Učku» zanio se je privlačivošću tanane neveste i dao oduška svojim osjećajima.

List izlazi mjesečno u Trstu. Pojedini broj košta 2 lire, a do konca ove godine 8 lira. Uredništvo i uprava je u Trstu, casella postale 348.

Preporučujemo svim našim djacima i prijateljima djaštva da se pretplate na «Naš Glas» i potpomognu razvoj ovog lijepog lista.

DAROVI

u fond «Istarske Riječi»:

Na predlog gosp. Matka Širola u Ičići, sabralo se na piru gosp. Frana Kačić i gosp. Ruže Peršić u fond «Istarske Riječi» lira 71. Darovali su: po 10 lira: Franjo Kačić, Mate Širola i Petar Blažić; po 5 lira: Vjerica Peršić, Antonija Peršić, Ivan Blažić, Alma Blažić, Ruža Kačić i Ivan Peršić; po 3 lire: Marica Peršić; po 2 lire: Josip Peršić, Marija Peršić i Ivan Blažić; po 1 liru: Branko Blažić i Josip Žigante.

U veselom društvu u Klani sabralo se u fond «Istarske Riječi» lira 60.

Prigodom blagdana Male Gospe sabralo se u Zarečju kraj Pazina u fond «Istarske Riječi» lira 30.

U znak zahvalnosti za primljenu nagradu od uprave «Istarske Riječi», daruje u fond iste čitaonica «Gorska Vila» u Lanišću lira 25 i za društvo «Prosveta» — odsjek za Istru — lira 25.

Iveša Kazimir iz Premanture daruje u fond «Istarske Riječi» lira 3.

Živili plemeniti darovatelji! Ugledali se i drugi u ove lijepe primjere!

Izdavač, direktor i odgovorni urednik:
IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST" U TRSTU

Broj 39 Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta.) U Trstu, 24. septembra 1925. Pojedini broj 25 cent. God. III.

„Istarska Riječ“ izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin“. Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 25·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57.

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari“. — Narodna poslovica.

Danas meni - sutra tebi!

A sada da malo vidimo, kakova su ta gospoda Madžari!

Prije rata, dok su bili s Austrijom, imali su u svojoj zemlji gotovo svu vlast. Imali su svoje posebno ministarstvo u Budimpešti, svoju domobransku vojsku, željeznice — imali su sve. S Austrijancima imali su «skupnu» vojsku i vanjsku politiku. Imali su još i «skupnega» ministra, koji je imao da pribavlja novac za tu vanjsku politiku i za vojsku. Inače oni su u svojoj zemlji bili potpuni gospodari kao i bečki Nijemci u Češkoj, Sloveniji, Istri i Dalmaciji.

A kakovi su bili gospodari ti Madžari? Dobri — za sebe. U ono vrijeme imala je Ugarska preko dvadeset milijuna stanovnika. Pravih Madžara bilo je od prilike osam milijuna. Sve drugo bili su Hrvati, Srbi, Rumunji, Slovaci, Nijemci, Rusini itd. I tako se dogodilo, da je jedna trećina vladala dvjema trećinama; jedna manjina nad velikom većinom.

Ostavimo Hrvate u Hrvatskoj, koji su barem u nekim stvarima imali nekakvu svoju upravu pa pitajmo: — A jesu li pak oni milijuni Rumunja, Slovaka i drugih narodnosti, uživali kakova prava?

Prava nisu ti narodi imali ama baš nikakvih. Škole su bile sve madžarske, uredi isto tako, tako da čovjek, koji nije umio dobro madžarski, nije mogao da stupi ni u kakvu državnu službu. Srbi, Rumunji, Slovaci i drugi neprestano su vapili, da im se dadu škole u njihovu materinskom jeziku, ali sav taj njihov vapaj bio je uzaludan. Madžari su vikali na sva usta i u parlamentu i u svojim novinama i na skupštinama: — Vi Srbi, Rumunji, Slovaci i tako dalje — morate postati pravi Madžari. Vaša djeca ne smiju da govore drugim jezikom, već samo madžarskim, a ako samo pisnete, mi imamo toliko moći, da ćemo vas sve smrviti.

Tako je govorio Tisza, a tako su govorili i svi drugi čistokrvni Madžari.

Što će sada Srbi, Rumunji, Slovaci Nijemci i drugi? Pa i Hrvati na Rijeci i u Subotici? Odlučili su da sakupe toliko novaca, da može svaka narodnost otvoriti po nekoliko privatnih škola, u kojima će im se djeca kao ono negda istarski mališi u družbinim školama, učiti u svome materinjem jeziku.

Madžari su odmah vidjeli za čim se ide, pa odrezali: — Ne damo ni to!

I jedan njihov ministar dao se smjesta na posao. Izdao naredbu, da se privatne škole ne smiju otvarati, ako se prije ne ispune neki uvjeti. A ti uvjeti bili su tako teški, da je gotovo bilo nemoguće otvarati privatne škole.

U Madžarskoj su onoga ministra silno slavili, što mu je uspjelo već u zametku ugušiti pokušaj onih narodnosti, da još koliko požive svojim životom.

Onda je došla kazna Božja. Madžarska se raspala. Slovaci su se združili s svojom češkom braćom, Rumunji sa svojom rumunjskom a Srbi i Hrvati stvorili su zajedno svoju državu: Jugoslaviju. Od negdašnje Madžarske ostala je jedna malena, a da je pravde, morala bi još da bude manja.

Razumije se, da je nakon toga nekoliko Madžara palo pod vlast susjednih država. Većinom su to madžarski Židovi, koji su se — dok su Madžari bili gospodari — neprestano useljavali u čisto slavenske ili rumunjske krajeve, da ih muzu i strigu. Ti Madžari uživaju danas sva državljanska prava, imadu svoje škole, svoje novine, svoja društva, jednom riječi: živu slobodno i nesmetano kaošto nisu nikada življeli nemadžarski narodi u Ugarskoj, dok je još ta država bila na nogama.

Pa što doživljujemo? Gospoda Madžari iz Pešte neprestano jadikuju, da njihovi ljudi u susjednim državama nemaju nikakvih prava, da nemaju visokih škola i tko bi znao, na što se oni sve ne tuže.

Kako je poznato, ovih je dana u Ženevi na okupu društvo Naroda. I tamo su Madžari poslali jednoga svoga grofa, koji se zove Appony. Taj grof Appony počeo da se tuži, kako se Madžari, koji su pod tudjinom, proganjaju, kako im se krate sve pravice i sve tako. A znate li vi, tko je taj grof Appony? Pa to vam je onaj isti ministar, koji je prije rata bio izdao onu naredbu, da se spriječi otvaranje privatnih škola za Srbe, Rumunje i Slovake.

Gospodin grof ih je čuo svakojakih. Drugim su mu riječima rekli, da bi bolje učinio, kad bi najprije pomeo pred svojim vratima. A kako još i danas ima u Madžarskoj nekoliko tisuća i Srba i drugih narodnosti, pitali su ga: a kakva prava uživaju pak one narodnosti u vas?

Dok je još Ugarska bila velika, Madžare su mnogi opominjali, neka ne postupaju s podčinjenim narodima onako varvarski, jer da bi im se to moglo još i da osveti. Na sve to Madžari su ostajali gluhi i gonili naprijed svoju sve dotle, dok nisu spali na ovo, na čemu su danas.

Tako se je dogodilo i Nijemcima, koji su s Poljacima i s Alzaćanima postupali surovo i grubo. Tako se je dogodilo i Turcima, koji su gazili prava podčinjenih kršćanskih naroda. A nešto se je slično dogodilo i Englezima, koji su vijekove i vijekove mučili svoje Irce. Tako se je dogodilo svima, koji su slabije tlačili i gnjavili — sve po onoj: Bog ne plaća svake subote, i svaka sila za vremena!

Petar Petrović Njegoš

Prigodom prenosa njegovih kostiju na gordi Lovćen

Sadašnje je narodno slavlje u Crnoj Gori jedan najvažniji datum u historiji jugoslovenskoga naroda poslije Ujedinjenja. Ono je vezano uz prenos kostiju Vladike Rade, najvećeg jugoslovenskog pjesnika, na najsvetije narodno brdo Lovćen, u prisustvu jugoslovenskog kralja. Jedan historičniji čin ne da se zamisliti, jedan ljepši zavjet nije moguće ostvariti, jednu sličnu slavu nije lako obujmiti, jer je ona faktično sinteza svega onoga najljepšega, što Jugosloveni posjeduju u pjesmi i nacionalnom životu.

Golo tjeme najponosnije planine što se visi nad mrkim crnogorskim oblacima, što pod sobom ponosito i vječno posmatra ono «krvavo mramorje» što se nazivlje Crnom Gorom, taj sveti vrh, koji odbija udare gromova hiljada vijekova, prima moći Petra Petrovića Njegoša, vladike i kneza, pjesnika i filozofa, mučenika i siromaha, tiranina tiraninu, kako ga oplaka veliki Tommaseo g. 1852.

Ko vječito hoće da živuje
Mučenik je ovog svijeta.

Ovaj čin pieteta vrši se u prisustvu praunuka oca Srbije, čijem je prahu Njegoš posvetio najljepšu odu, koga je Njegoš najvećma ljubio i ovako apostrofirao na jednoj minijaturi, koju je držao u sobi spavanja:

Samo ime Karagjorgja
Kad Srbinu na um dodje
Zaplamti se krv u grudi
Junačko se srce budi.

Mrki i veličanstveni Lovćen gleda ovaj prizor i kao da se je ispunilo proročanstvo pjesnikovo u pjesmi, koju je spjevao jedne večeri na cetinskom polju na dogledu brda:

Ter odbijaš svakog stvora društvo
Što ne sliči orlu al' kurjaku
Al' Milošu, ali Karagjorgju
A otrovne bljuješ anateme
Na Vukovce, roda izdajice.

Lovćen je sveto crnogorsko brdo. Na njemu je po tradiciji bila skupština pod predsjedanjem vladike Danila koncem XVII. ili početkom XVIII. stoljeća, kad je crnogorska raja odlučila «da čisti zemlju od nekrsti». Vladika Rade uspostavio je na vrhu crkvicu sv. Petra g. 1846, gdje se je i prije nalazila.

Vuk Vrčević, koji je jamačno najintimnije poznavao velikog pjesnika, piše: «Ko Gorskog Vijenca nije čitao i o njemu razmišljao, on ne zna ni što je pravi narodni jezik ni pjesnička filozofija u najdubljoj prostosti, a najvještije razvita. Iz njega se može cijeniti rijetki genij, kojemu se svatko mora diviti, promišljajući da se bez ikakve pravilne škode i usprkos mnogostručnih i teških poslova s prvim klasičnim pjesnicima uporediti znao, a može biti da bi mnoge u poletu duha i nadmašio, da ga na žalost smrt ne pokosi u 39. godini života».

Poslije narodnih pjesama jamačno je «Gorski Vijenac» najsnažnije umjetno djelo jugoslovenske nacije. To je djelo genijalno, djelo, koje je najviše, najšire i najdublje zagledalo u ljudsku prirodu, i sve to povezalo u jednu savršenu organsku cjelinu. U njemu je spojeno kao kod Dantea, Goethe-a i Šekspira sve ono što je ljudsko i božansko, nebesko i zemaljsko. U «Gorskom Vijencu» vidi se duša stvari. Preko njega jugoslovenska se rasa razgovara sa Duhom, sa Božanstvom, gdje jedna prosta ideja dobije dostojanstvo visoke religiozne meditacije

«Bože dragi koji sve upravljaš
provedri mi više Crne Gore.»

Pavle Popović u svojoj studiji o «Gorskom Vijencu» (Beograd, 1923) kaže, da je to jedna od najuzvišenijih himna.

«Njegoš koraca s planine na planinu, sa zvezde na zvezdu. On nas penje na visinu, odakle se vide sve lepote ovog sveta. I mi na ovom vrletnom putu idući za Njegošem postajemo religiozni. I to nam je nagrada za trud.» (Velimirović: Religija Njegoševa). Njegoš je svim svojim bićem ljubio Crnu Goru, malu zemlju, ali veliku u idealima za Boga i njegovu pravdu. Crna Gora je stajala na strani Boga i Bog, koji prima darove i najsiromašnije, daje nagradu. Historija Crne Gore je nepresušni izvor poezije. Gdje ima ideala, tu mora biti heroizma, a gdje je heroizma, tu je i poezija. «Gorski Vijenac» je glorifikacija slobode, pravde, viteštva i junaštva, dio Gundulićevog «Osmana» i Marulićeve «Judite».

U srpsko-hrvatskoj književnosti «Gorski Vijenac» naznačuje — kako govori Hermann Wendel u svojoj najnovijoj knjizi o borbama Jugoslovena za slobodu i jedinstvo — prvo nacionalno djelo, koje spaja i ujedinjuje Srbe i Hrvate. Prema tome dobro kaže Skerlić u «Historiji srpske književnosti», da je Njegoš «glavni pokretač jugoslovenskog nacionalizma». On prvi propovjeda surodnost krvi kao glavni oslon teorije, da su Srbi i Hrvati braća. Banu Jelačiću piše, da žali što njegova braća stenju u tudjim lancima. Njegoš je počeo pisati «Gorski Vijenac» u jeziku «slavljanskom» punom rusizama, ali providencijalna posjeta Vukova g. 1835. prinuka ga, da piše narodno, južnim narječjem, «da se možemo prije ujediniti sa našom braćom katoličke vjere». I tako ideali raje i njezin jezik postaju glavni elementi «Gorskog Vijenca», a prosti narod postaje nosilac cijelog jugoslovenskog duševnog života, jugoslovenskih najviših vrednota idejnih i moralnih. «Gorski Vijenac» je pun najljepših narodnih akcenata, jer je Njegoš ljubio jugoslovensku najveću nesreću, Kosovo, izvor svih jugoslovenskih pjesama, pobjeda i slavlja, kao što je ovo sadašnje, jer je ljubio narodne običaje i

«Krst ov' slavni nepobjedjen igda
Vrh Lovćena što se k nebu visi.»

Sa Lovćena se danas gleda skoro slika cijelog jugoslovenskog naroda i skoro svih jugoslovenskih zemalja. Njegoš je sve to opjevao, spomenuo i ljubio «sva čudesa prirodom stvorena», a zahvalni narod kliče:

«Slava Vladici Radi!»

I žena na selu mora da bude prosvijetljena znanjem!

Stara je riječ, da žena drži tri ugla kuće, a muž samo četvrti. Pa kada žena u kući i porodici toliko vrijedi, onda treba mnogo da zna. Osobito u kućanstvu treba da je vješta, ali i u sve druge gospodarske poslove treba da se razumije, a i briga za zdravlje u obitelji njena je velika zadaća. Zato su u naprednim državama po selima uredjene posebne škole za seljakinje, gdje one uče sve što se tiče kućanstva, kuhanja, zdravog života u kući, mljekarstva, peradarstva, pčelarstva i tako redom. Tako je to osobito u Americi, u Njemačkoj, u Danskoj, Belgiji i u drugim državama. Takve žene onda postaju izvrsne domaćice i kućanice, pa onda i njihova kuća i obitelji krasno napreduje, da je prava milina. Za žene se izdaju i posebne knjige i posebni kalendari, u kojima žena može da nadje sve upute za kućanstvo, gospodarstvo i život u obitelji. Pa ako muž ima svoj kalendar i svoje knjige, koje su za njegovo znanje potrebne, uzme i žena kalendar i svoje knjige, koje su za njezino znanje potrebne, uzme i žena svoje knjige, gdje ona nalazi svoju pouku. I kod nas treba da žene budu tako prosvijetljene i napredne. Zato imaju krivo oni, koji tvrde da žena može da živi i bez znanja. Roditelji, ne puštajte svoje kćeri u tmini neznanja! Dajte im mogućnost, da se i one naobraze!

Pravni položaj prosvj. društava

Austrijski društveni zakon od 15. novembra 1867. br. 134 l. d. z. bio je otpravljen s uvedenjem italijanskog ustava (statuta) i zakona o javnoj sigurnosti. Time otpadaju sve one formalnosti i svi oni propisi, koji su vrijedili po austrijskom zakonu, kao na pr. da se predlažu pravila na odobrenje, da treba čekati 6 tjedana, da treba glavnu skupštinu prijaviti itd. Danas ne treba nikakovih formalnosti niti za ustanovljenje niti za djelovanje kulturnih društava.

Što odredjuje italijanski zakon? Ništa ili malo. Statut u članku 32 kaže samo ovo: «E' riconosciuto il diritto di adunarsi pacificamente e senz'armi, uniformandosi alle leggi che possono regolare l'esercizio nell'interesse della cosa pubblica». To je jedino što je rečeno u zakonu.

Zakon o javnoj sigurnosti (legge sulla pubblica sicurezza) opet ne kaže ništa. Jedino ima jednu okružnicu ministra Ricasolia od 4. 4. 1867, koja sadržava instrukcije za organe javne sigurnosti i kojom su oni podučeni u smislu, da mogu raspustiti i društva i zborovanja.

Jedino tada, kada je skupština ili sastanak društva javni, to jest da na nj smije doći svatko, dakle i onaj koji nije član i koji nije pozvan, treba da se saopći oblasti barem 24 sata prije, mjesto dan i sat gdje će se skupština ili sastanak držati. Obavjest se pošalje najbližoj redarstvenoj oblasti, dakle policijskom komesarijatu, potprefektu ili kvestoru, ako mjesto sastanka leži u mjestu, u kojem je sjedište podprefekture ili prefekture, inače načelniku općine, ili u selu njegovom zamjeniku (delegatu) ili pak vodji bliźnje oružničke stanice. Tko propusti prijavu, plaća globu. Redarstvena oblast može javnu skupštinu ili javni sastanak da zabrani, ali ne treba da ga izričito dopusti, već je dosta da potvrdi da je primila prijavu i zabilježi dan i sat primitka. Redarstvena oblast smije da na skupštinu ili sastanak pošalje svoga zastupnika, koji ima pravo da skupštinu ili sastanak raspusti u slučaju, da se sadržajem govora ili vikom ili drugim manifestacijama skupštinara počinje zločin proti državi, ili kojem vladaru, ili ako se prekrši opći kazneni zakon. — Privatne sasatanke, na koje smiju doći samo pozvanici ili članovi i koji se drže u mjestu, koje nije svakome prisutno, ne treba oblasti prijaviti. Ovakovi privatni sastanci mogu da se drže u gostioni, ako se sazivači poskrbe za to, da smiju ući samo članovi pozvani, t. j. ako postave na vrata stražu, koja će nepozvanima zabraniti ulaz.

Zabave, prestave i koncerti i druge priredbe treba u svakom slučaju prijaviti financijskoj oblasti radi utjerivanja odnosne pristojbe, a ako je priredba javna, t. j. pristupna svakome, a ne samo članovima i pozvanicima, treba i dozvola oblasti. Sadržaj opera, drama, predstava i deklamacija svake vrsti, koje se davaju javno, mora se prethodno saopćiti prefektu, koji može da ih zabrani iz razloga javnog morala i javne sigurnosti obrazloživ pismenom naredbom, proti kojoj je dozvoljen utok na ministra unutarnjih posala. Već započetu predstavu i deklamicije, i ako je bila dozvoljena može mjesna redarstvena oblast da zabrani, ako bi uslijed mjesnih prilika dala povod neredima.

Za društvene priredbe ograničene na članove i pozvanike te odredbe ne vrijede, već vlada potpuna sloboda.

Sve to vrijedi po sada opstojećim zakonima. Novim zakonom, koji se pripravlja bit će uvedene znatne promjene, ali o tome ne možemo da govorimo, jer nam novi zakon još nije poznat. Svakako će biti sadašnja teoretska sloboda prilično ograničena.

I sada već redarstveni organi traže pravila društava i imena odbornika. Premda to dosada zakon nigdje ne predvidja, to se mora ipak udovoljiti zahtjevu redarstvenih organa iz razloga, što oni imaju pravo kontrolisati, jesu li pravila i djelovanje društava u skladu sa postojećim zakonima.

Roditelji,

sjetite se svoje dužnosti! Zahtjevajte, da vam se djeca barem u dodatnim satovima poučavaju u srpsko-hrvatskom jeziku!

DOPISI

IZ RIJEKE.

Još o izletu. - Kako su Francele i Pepa putovali na Snežnik. - Francelova prijetnja.

Snežnik je ove godine bezobrazan. Svi se turisti žale na nj. Vele, da je gotovo uvijek mrk, mušičav, čangrižljiv pravi brundo.

Tako se nekako gadno ponio i one znamenite subote, 12. septembra. Kao da je sâm vrag ušao u njega, sav se razgoropadio i svojim divljim nastupom pokvario do temelja jednu zaista lijepu feštu.

Kolega Škrobonja opisao je one tmaste oblačine, što su kao za inad obavili glomaznu gromadu Snežnika, pa onaj potop, one strašne kaljužine, sav onaj lom i rasap, dok je jedan drugi kolega izjavio ukratko: **Fu una delusione...**

I zaista svi su bili razočarani, kruto razočarani.

Medjutim sve je to bilo ništa prema onom drugom udarcu — teškom i uistini neočekivanom. O mojim se Fijumancima pisalo i piše se još i danas, da su pravi, rodjeni Špartanci. I jesu Špartanci moji Fijumanci. Najžešći vjetar, najljuću bljuzgavicu — sve će oni podnijeti, kad se radi o kakvom idealu. Ovaj put je ideal bio: Vidjeti Njega — d'Annunzia. A On nije došao. Brzojavio je, da mu **lebić** smeta. A njegov glavni šofer bio je još kraći. On je jednostavno brzojavio: **Condizioni proibitive.** Ukratko: vražje je vrijeme krivo, što On nije došao, a to je, dakako, sve naše Riječane ubilo u pojam.

Uostalom i unatoč nepogodi tri su se najglavnije tačke programa izvele u najboljem redu. Prva tačka: sveta misa, što su je čitali presvitli Sain u maloj crkvici, pod strehom, dok su ostali — kako je razumljivo — vani kisnuli. Druga tačka: otvorenje «šuchauza», kojom prilikom je naš Nino držao jedan fulminantni govor. A treća tačka: ručak kod kneza Schoenburga, rodjenoga Nijemca, koji je kod šampanjca držao nazdravicu možda još i patriotičniju od one, što ju je izrekao naš Nino.

O tome, kako su ostali prošli, kolega Škrobonja ne piše ništa; on veli samo, da «lo scoramento, la delusione, il nervosismo s'impadronirono un pô di tutti...», a to će reći, da su svi malo klonuli, a i da su svi bili nervozni.

Jedno treba reći: ma kako bilo, bilo je ipak dostojanstveno. A sada, da vam pričam, kako je ono bilo s Francelom. Sve je ovo, što ću vam sada reći, pripovijedio Francele Ninetti, a ona meni. Evo dakle, kako je bilo: Francele je — ako ne znate — bio neko vrijeme autonomaš — Zanellijanac. Sad je u protivnom taboru, ali reći bi, da mu naši fašisti još pravo ne vjeruju, zato on svakom zgodom gleda, da se što više istakne. Kad je red, da se zbog kakove fešte zatvori dućan, on je prvi, koji će ga zatvoriti. U korteju je takodjer medju prvima, a kad se viče: Alalà! — tuli, da ga je čuti čak u treće kraljevstvo.

Čim je bio oglašen izlet na Snežnik, Francele uzbunio cijeli grad. Išao od jednoga do drugoga i sve lomatao rukama i govorio: — Bisogna andar! Treba poći!

Tako se on u subotu prvi digao i probudio svoju ženu Pepu! Ala homo! Pred vratima čekao auto, te njih dvoje fuk! unutar. Francele zapovijedi, da se ide lagano i da se neprestano tuli. I zaista auto se jedva pomicao a neprestano tulio i tulio. Svijet, koji se sprema na kolodvor, da krene put Bistrice, ozirao se i svaki je kazivao svome drugu: — Eto i Francele ide!

Pošto se uvjerio, da su ga već mnogi vidjeli, dade zapovijed, da se ide brže. I auto odjuri.

Francele gleda na Vela vrata i na oblačine, što se neprestano valjaju unutra. — Brutta me la vedo! — mljasne u neke. Pepa, dosta gojna gospodja, šutjela je i samo je gledala, ako je tko gleda.

Prošli su Matulje, i auto morao da krene prema Rukavcu. Tako je htio Francele.

— Cesta je strašna — opazi šofer.

— Neka je! Furaj!

Cesta, što od Mihotića vodi uzbrdo, zaista je strašna, ali Francelu ne smeta. — Ca će mane cesta, govorio on, Ja nisam guma od automobila, a ovo skakanje gore dole, dela boji apetit, nego svi «Vlahovi» od ovega sveta. Stani malo tamo pred vrati one ostarije, tamo na kraje. Tamo imaju vavek dobre tripi. A i vino njim je dobro.

— Ca tako rano? — upita Pepa. — Moj štumih nima kronometra, odgovori Francele. Skoči s auta, udje i zapita, dali imadu tripi.

— Bit će ih, ako ćete počekat jednu uru. —

— Počekat ćemo — reče Francele; pozove ženu i sjedne za stô.

Tripe su bile izvrsne. Za jednom porcijom došla druga pa treća i sve tako. Uto se nebo namrčilo, počelo kišiti i grmjeti. Francele se zamisli i Pepa se zamislila.

Mimo njih prolazila služavka noseći na pladnju jedan lijepi ombul. — Za kega je ta ombul? — Za onega, ki ga bude pojil, reče sluškinja. Francelu počele da rastu zazubice. — Zovite gospodaricu, reče i pogleda kroz prozor. Vani kao da se nebo otvorilo: to pljušti, sijeva, grmi: sudnji dan. — Zapovedate? — upita gazdarica, koja je uto došla. — Bim ja mogal imeti oni ombul? — Zač ne? — odgovori domaćica. — A imate jos ca» — Imâmo. Moremo vam ubit par pulaštri. A imamo i teletini. — Dobro reče Francele. Napravite ombul, ubijte kokoš za juhu, pulaštri za salatu, a teletinu «con patatine». — Ča će to reć? — upita žena. — **Patatine** to su mali kompirići. Nego pustimo to, ću benj ja prit malo pogledat va kuhinju. A recite mi, imate na sofite kakovu kamaricu? — Zač na sofite? — Da me nijedan ne vidi. Ja bim danas moral bit na Nevoze, pak namesto na Nevoze, ću poć na vas sofit i ako ki pride i pita za me, vi recite, da sam na Nevoze.

Obed je bio izvanredan. Francele i Pepa na sofite, sretni, što nisu nastavili put. I jedu i piju i lijepo se razgovaraju i smiju. A vani kiša, kiša i kiša. Dolje na cesti pripovijeda neko, što se već vratio iz Bistrice, kako je ono bilo na Snežniku. Luda gora da je podivljala, strašno nevrijeme, a što je najgore: d'Annunzio nije došao.

— Dobro smo storili, da smo ovdeka ostali, reče Francele sav crven od ombula i vina.

— A ca ćemo reći, ako nas pitaju, kako smo pasali? upita Pepa.

— Danas je tamo okole tri tisuće ljudi. Ki mari ni pita za nas!...

Ako te justo ki pita, ti reci, da si bila puli masi zdola Nevoza i kada si cula, da d'Annunzio ne će prit, da su ti vaje prišli na trbuh strasni grci, pak da sam te moral zet i nest va prvu kuću, na ku smo se trefili.

Poslije podne je malo razvrijemilo i Pepa zaželi, da ide časkom u vrt. Ona dolje, a nečiji auto pred vrata. Francele sav u strahu, da nije koji iz Rijeke, pogleda kroz prozorić, ali se brzo umiri, jer ono nisu bili Riječani nego nekakvi Madžari.

I Madžari kao Madžari — a bit će, da su malo bili i naljeskani — odmah okružili Pepu i počeli se oko nje ulizivati i govoriti joj: Kišasonj! Pepa se brani i ne brani. A Francele, koji s onog malog prozorčića gore sve to gleda, sve se nadimlje, crveni i blijedi, pa kad vidi, kako je jedan Madžar Pepu pograbio za ruku, Francele izgubi busulu i poče da viče: — Čes pustit tu zensku, ti vrazji tudum Madjarum! Zahvali Bogu, da sam na Nevoze, zač da ne, bim ti ja benj pokazal — vrag ti je na — — — Ostalo se izgubilo u pljusku, koji se baš u taj mah srušio na zemlju i rastavio Pepu i Madžare.

Večera bila je još bolja od objeda i Francele je ubrzo zaboravio onu upadicu s onim Madžarima. Jeo i pio i govorio, da mu je baš drago, što je živ.

Kad se oko ponoći našao na trgu Daaante s nekim svojim znancima, i oni mu se stali tužiti, kako je ono bio za njih baš mučan dan, Francele odgovaraše: Sì, sì — jornada verameeente faticosa..

I pri tom se nehoteći udarao šakom po trbuhu. **Rokac.**

IZ TRSTENIKA.

Pitanje popravka puteva. - Poljski poslovi. Kad ćemo dobiti cestu?

Vozari, koji ovuda skoro svaki dan voze, tuže se i jade na nas, da zašto ne popravljamo putove. Mi i sami vidimo, da su za popraviti, a i znamo, da je i naša dužnost, da popravimo ono, što k nama spada. Mi ćemo to i učiniti, ali kada budemo imali priliku.

Sada nam se kvasi na polju otava. Krumpir nam gnije u zemlji i fažol sili, da ga posušimo i spravimo. Drva nam leže daleko u šumi i čekaju da dodjemo po nje. A — kad tamo skoro svaki dan dažd, oblačno i tako redom.

I zato ti naši dobri susjedi, neka se radije ljute na one inženire, koji su još lani mjerili cestu, a još do danas je nisu niti počeli graditi. Njih ne vidimo «ni zbliza, ni zdaleka.»

Mi im preporučamo, da uložimo svi skupa «rekorš».

IZ BUZEŠTINE

Izložba ručnih radnja.

Početkom mjeseca junija osnovala je stručna učiteljica g.djica Ruža Matejčić u Sv. Martinu i Sv. Ivanu kraj Buzeta privatni tečaj za ručne radnje, kroj i šivanje na stroj. Već u samom početku pokazale su naše djevojke osobito zanimanje za toli korisnu i važnu ustanovu, pa su i same buzetske djevojke uočivši važnost stvari dolazile na večer u bivši Narodni dom, gdje im je gospodjica učiteljica davala poduku u vezenju na stroj. Tečaj se obdržavao tri puta sedmično u Sv. Martinu a tri puta opet za djevojke iz Sv. Ivana na Fontani. U oba tečaja bilo je upisanih oko 70 polaznica, koje su upravo žudile, da se okoriste čim više tim lijepim slučajem.

Premda je rok tečaja pao u vrijeme najnužnijih i čestih poljskih radnja, opet su djevojke baš hrlile u školu i trsile se na svemoguće načine, da ne zaostanu u napredovanju. — Polazak nije bio zbog toga redovit, ali su pitomke radile na polju, na paši, upotrebile svaki i najmanji dio vremena, da obave svoje dužnosti.

Gospodjica Matejčić dala se na jednu vrlo tešku zadaću, da naime pobudi kod svojih mladih seoskih učenica smisao za lijepotu i korist ručnog rada i kroja, te da ih pripravi, da budu jednoć kao vrijedne domaćice znale se usavršavati i same izradjivati najpotrebnije stvari za vlastitu obitelj. — Kao vrijedna sila, koja je svoju stručnu spremu postigla marljivim nastojanjem i osobitim darom u Pazinu i Trstu, a popunila i usavršila u Milanu, — latila se sa velikom požrtvovalnošću i ustrajnom voljom posla, koji je ovjenčan najljepšim uspjehom.

To nam je najbolje pokazala izložba ručnih radnja, koja je bila priredjena pri svršetku tečaja u Sv. Martinu. Skromna soba, gdje se poučavalo, bila je iskićena zelenilom i cvijećem, da oživi i poljepša niski prostor, ispunjen sa nekoliko stolova, koji su bili prekriti lijepim i ukusnim ručnim radnjama. Već prvi pogled na izložene stvari dava utisak, da je sve izradjeno osobitim marom i ukusom učenica i njihove vrijedne učiteljice.

Na zidovima bijahu izložene razne bluzice, ukrašene mnogovrsnim narodnim vezivom, koje su se posjetiocima vrlo svidjale. Mimo lijepih radnja u narodnom stilu, ne zaostaše ni nakrcani stolovi ženskim i muškim rubljem. Vezivo na rublju bilo je ponajviše izradjeno na ruke, a bilo je komada izvezenih na stroj. Osobito upada u oči plahta i dvije jastučnice izradjene po g.djici Josipi Počekaj, koja je pokazala, da ima smisla i volje za ljepotu veziva na rubenini. Svetomartinčanka Marija Drašćić iznenadila nas punim stolom svakojakog rublja, koje je bilo izradjeno osobitom točnošću i ukusom. Imala je ovdje svojih lijepih radnja i jedna djevojčica iz Sluma.

Uopće treba priznati, da su se sve djevojke trsile, da ovoj izložbi podadu što lijepše i vrednije lice. One nisu mislile samo na sebe, nego su se kao buduće žene i majke pobrinule za muško rublje i odijelo. Izložene su bile i čvrste hlače za našeg seljaka, koje on treba u svagdašnjem radu; do njih vidjesmo i malo odijelce za dijete, koje hoće da prvi put obuče hlačice, da se pokaže svijetu, da je i on mladić od oka.

Sve se to ugodno doimalo posjetioce i veseli smo bili, da je tečaj donio velike koristi našim djevojkama na ponos našeg seljačkog svijeta i na radost valjane učiteljice.

Ova skromna, ali ukusna izložba, dokazuje nam, šta sve može da postigne naš razviti seljački naraštaj sa malo žrtava, volje i truda.

IZ VRHA.

Zabranjeno sabiranje milodara za popravak crkve.

Svi mi znamo, da valja svaku kuću svake godine bar nešto popraviti, a tako se mora i crkvu. A crkva je još više izvržena pokvarama negoli prosta, mala kuća. I mi, osobito naš g. župnik, uvidili smo potrebu popravka naše crkve; ali odakle za to potrebiti novac? Po staromu običaju mi sabiremo putem milodara novac za popravak crkve; tako bi i sada. Gosp. župnik Peršić sa crkvenim ključarem Sirotićem-Uličićem su po kućama sabirali milodare. Najednom tu našeg brigadira, koji zabrani sabiranje, novac sekvestrira i popis svih milodarnika, te sve odašalje u Buzet na sud uz tužbu. G. Sirotić bi pozvan na sud, gdje razloži sve s izjavom, da on nije znao da valja i za to imati posebnu dozvolu. — Sakupljači nisu bili kažnjeni.

Franina i Jurina

(Va jednoj lokande va Čikage).

Fr.: Ti si, Jurino, neć puno govoril z onim otrokom, ki novini prodava. Ča ti j' povedal?

Jur.: Ono ti je nebore jedan naš mali Istranić, tamo s Krasa. Rekal mi je, da bi rad doma pisat, ma da ne zna, kako bi napravil atres, zač da j' čital, da pošte v Istre ne primaju nego listi, na keh su mesta napisana talijanski.

Fr.: Ča je v istinu takov zakon tamo dole? A otkada to?

Jur.: Od malo dan. I tako ako ti napišeš na atrese: Buzet, ale Pazin ale Poreč ale Pićan — znaj, da će ti list zvršit va kakovem koše. Ti moraš napisat ale Pingvente ale Pisino ale Pedena.

Fr.: Ča tako j' to?

Jur.: A tako — tako...

Fr.: A kako s zove selo onega brižnega malega?

Jur.: Zove se — Jakšićeva jama. Ja sam mu rekal neka napiše: La fojba de Giachessici — morda će mu to toliko valjat Drugačeje, mali je jako bistar, pravi Istran. Čuj ga, kako vapije imena oneh svojeh novin! Kako da ga je Inglezica zgojila...

Fr.: Silan je ov naš istrijanski narod. Pošalji ga na kraj sveta — on ti se ne će zgubit.

Jur.: Ča ih je samo bilo va ovem grade Čikage! Koliko ih je pasalo ovuda, kade ovo mi sedimo i gledamo! I svaki je našal svoj posal, svoje delo, ki s većum, ki z manjum srećum. Pogledaj oni stoli tamo dole. One su sve naši, ki tamo sede.

Fr.: Čini mi se, kako da se neč pravdaju. Bi reć, da prave slogi ni ni ovde, kako ni doma!

Jur.: Bože moj, naš čovek je svuda jednak. Kamo gre, on vavek nosi sa sobun i va sebe onega vražjega crvića, ki mu nikada ne da mira. Sigurno se neč prehtajuć kosmaju okol pulitiki. Viš, kako su važgani. I da ne znan, da su naši, rekal bim da su naši.

Fr.: Bože moj, kako bi bilo lepo, da smo svi složni!

Jur.: To se zna, da bi bilo lepo, ma to je za sada još dugo. Mi smo svi dobri kršćani: i naši popi i fratri i svi mi civilisti; ma svi skupa imamo jednu velu falingu: ne moremo živet ako ne brundamo i ne brontulamo. Mi smo svi skupa malo Bakrani.

Fr.: Kakovi Bakrani?

Jur.: Ča ne znaš onu od onega Bakrana mornara?

Fr.: Ki ćeš, da mi ju povede?

Jur.: Počekaj, da ti ju ja povedem. To je bilo još va vreme, kada su namesto današnjeh vapori brodili po more brodi na jedra. I tako je jedanput neki kapitan zibiral mornari za svoj brod. Zibral je jednega Bersečana, jednega Lovranca, jednega Vološćaka i jednega Bakrana. I rekal njim je ovo: — Ti, Bersečane, dobivat ćeš na mesec dvajset i osam fijurini.

P O D L I S T A K

Život i rad Petra Petrovića Njegoša

Pjesnikova mladost.

Petar II. Petrović Njeguš rodio se god. 1813. na Njegušima. Njegov stric vladika Petar I. u njemu je predvidio vatrenu dušu, i god. 1825. uzme ga kod sebe u manastir na Cetinje, kao djaka i svog poslužitelja. Rade je, uz igranje s ostalim manastirskim djacima bez ikakva vladičina ponukivanja, kroz pet-šest mjeseci naučio, iz ondašnjih mučnih bukvara, ne samo sricati no i čitati. Vladika, premda je Radu puštao, vidom i nevidom, da igra i da skače u društvu drugih djaka, opet ga je tajnom ljubavlju nadgledao i očinskim okom pratio i kao da je očima gledao u njemu sakriveni Božji dar, češće je svojoj braći govorio: «Ovo dijete, ako ne umre, mora biti odličan junak i pametan čovjek. Pošto je naučio bukvar, nagna ga želja i srce da nauči štogod i pisati, ali u ono vrijeme nije bilo nikakvog učitelja, osim nekog Jakova Ceka, koji je od krvi dobježao iz Podgorice na Cetinje i vladici što-što pisao i prepisivao, bez ikakve plate no za samu hranu i odjeću; tu je u sredovječne godine i umro. Za godinu dana Rade je naučio u sve crkvene knjige bez pogreške pisati i čitati, koliko se može za godinu dana od nenaučena naučiti. Naučio je i uz gusle pjevati, premda po kazivanju, nije bio nikad savršeni guslar, no tek kao početnik. Prvo njegovo originalno djelo bila je jedna presmiješna i više satirična nego istorijska pjesma o nekakvim Deklićkim svatovima. God. 1827., u četrnajstoj godini pošalje ga stric kaludjeru manastira Savine (u Boki) i parohu Topalskom (u Kastelnovi) ocu Josifu Tropoviću (čovjeku onog doba oglašenu, po unutrašnjem i spoljašnjem što se crkve i morala tiče, a inače bez ikakve pravilne nauke), gdje se Rade nepune dvije godine zadrži i gdje se vrlo malo u nauci koristuje.

Prerano se razvio i dušom i uzrastom. U 16. godini izgledao je kao koji mu drago savršen mladić; visok, gojan i ugledan.

Pjesnik kao vladar.

Stupio je na vladu u osamnajstoj godini svoga života. Obdaren rijetkom ljepotom svog rodjenog života, onbijaše pravi tip crnogorskog junaka iz viteškog doba, kome doticaj sa zapadnom kulturom i demokratske ideje francuske revolucije bijahu još većma podjarile urodjeni žar i ljubav za slobodu. Osim svog rodjenog jezika, on je, po svjedočanstvu savremenika, lijepo govorio francuski i ruski, a razumio je italijanski. Veoma je volio čitanje, naročito djela historijskih. Stare klasike grčke i latinske čitao je u prevodu ruskom. Pričaju o njemu da se rastom odlikovao i medju samim Crnogorcima, a da je puškom gadjao tako vješto, da je u stanju bio da jabuku na gvojc prestriže, kad mu je koji od pratilaca u vazduh baci, da je pogodi u lijetu. Kao grof Fridrih II. kralj-filozof, imao je trenutaka u kojima je pokazivao veliku popustljivost, a časova opet, u kojima bijaše do kraja nepopustljiv i despotičan. Nije, uostalom, bila samo njegova impozantna spoljašnost, s koje su mu se Crnogorci divili i bojali se ga; oni mu se divljahu i od njega prezahu naročito stoga, što je kategorički zahtjevao da se vrše zakoni. Za lupeža imao je uvijek gotova vješala, a za izdajnika i ubicu ubojno zrno.

Pod njegovom vladavinom učinjen je kraj starom patrijarhalnom režimu, po kom je svako pleme crnogorsko sačinjavalo malu republiku za sebe. On ukine nekadašnjeg upravitelja («guvernadura»), koji je djelovao kao suveren pod vrhovnom vlašću mitropolitovom te uze u svoje ruke cijelu oblast, osnovavši pri tome senat od dvanaest lica, kao «veliki sud» za cijelu zemlju, kome je on predsjedavao. Njegovo je djelo i ustanova perjanika, neke vrste oružane garde u službi vladaoca i senata. Da bi državi stvorio izvor prihoda zaveo je porez koji prije njega ne postojaše ili tek unekoliko; te kad se stanovnici neke crnogorske nahije pobuniše protiv te ustanove. Vladika Rade skrha vrat ustancima, naredivši da se smjesta «muškataju» kolovodje te pobune. Pod njegovom vladom otvorena je na Cetinju prva javna škola, a tako isto i prva štamparija (1834.). Uopće, pri izvodjenju svojih reforma, pokazivao se vrlo strog; no svakako njega ide zasluga što je uspio da pokori najnepokorniji narod na svijetu; i neukrotivi sinovi Karadaga, koji po prirodi ne trpe nikakve stege, pokloniše se i pokoriše njegovom autoritetu junaka pobjednika i proslavljenog pjesnika.

Književni rad.

Njeguš je svoja najbolja djela napisao izmedju 1834. i 1848. godine, a to je što i reći izmedju dvije znamenite političke revolucije,

Ti, Lovranče — isto toliko, i ti Vološćake isto dvajset i osam fijurini, a ti pak, Bakrane, dobivat češ dva fijurina više, da ne brontulaš. Bakran njemu: Šior no, šior! Dva fijurina manje — ma brontulat!»... Takovi smo, vidiš, svi mi: Tri fijurini manije, ma brontulat.

Fr.: A ča misliš, da su drugi bolji? Celi svet njurga i brunda. I Francezi i Inglezi i svi drugi. A i Talijani, ki su najmirneji narod na svete, i oni ako samo malo dažji, već brontulaju i govore: — Pijove, governo ladro!

Jur.: Ča će mane drugi! Ja bim otel, da su naši složni, da spoznavaju brata za brata, a da sami sebe ne rivaju va jamu.

Fr.: To bim i ja otel, ma ča ćemo no! Ima ča va toj tvojoj ingleskoj novine?

Jur.: Ima neč i z Istri.

Fr.: Valje mi povej, ča to piše!

Jur.: Da su bili nekakovi mali potresi po celoj Istre, ma da ni bilo nikakove škodi. I Snežnik, da j' rigal, kako blago, i to uprav na on dan, kada se je jedno par tisuć Rečan uputilo, da se sprti na njega i da vidi d'Annunzia. Pak od silne magli, da ni bilo videt ni Snežnika ni d'Annunzia.

Fr.: Hvala Bogu, kada ni neg to. Ja sam se bal ča hujega. Nego mane gre smirom po glave on novi Befel od pošti, da se moraju na atresah pisati imena samo po talijanski. A ja ki ne znam, kako se talijanski zove moje selo!

Jur.: Ter ne znam ni ja.

Fr.: Ja — pak kako ćemo kad budemo ženam pisali?

Jur.: Napisat ćemo njim: Madami Luca i Mara in Europa.

Fr.: Pak ča misliš, da te ih nać?

Jur.: Jezero milijun vraži da te.

IZ BUZETSKE OKOLICE.

Gdje iščezava «Istarska Riječ»?

Opet ne vidimo naše drage «Istarske Riječi». Pitam subotu, čekam nedjelju i ponedjeljak, a nje nema i nema. Ki vrag je to! Mi ćemo reklamirati poštom, ali mi smo sigurni da Vi svim svojim pretplatnicima šaljete redovito «Riječ». Buduć ju je jedan dobio, držimo, da je nestala u Buzetu-gradu. Zar tu nema pomoći? Zar nismo i mi Slaveni u kraljevini Italiji? Zar nemamo i mi pravicu čitati i primati novine? Ali neka znadu nekoji: zabranjeno voće je mnogo sladje. Ono što se nudja i dava besplatno — znak je, da ne valja i da je prevarstvo. Mi sada još više volimo «Ist. Riječ».

IZ BUZETA.

Samoubojstvo.

Predprošle subote počinio je ovdje samoubojstvo ovdješnji advokat dr. Grossich, Dragućanin, brat poznatog riječkog senatora Grossicha. Pokojnik se je objesio na tavanu svoga stana. Bio je sasma neobičan čovjek, što se razabiralo od njegova života, privatnoga i društvenoga. Bio je najskromnijih zahtjeva. Kao neženja samotujući i najskromnije živeći ne mareći za izvanjštinu odvjetnikovao je do prošle godine. Vele, da je u zadnje doba trpio na duševnoj progonstvenoj bolesti, uslijed čega je bio predmet sažaljenja, a i posmjeha. Pred kratkim nasilno bi mu ispražnjen njegov študij u mjestu. Čudno je živio, čudno i svršio svoj život. Bio pokapan sa svim crkvenim svečanostima. Nije se pačao politikom, a vrlo rado je govorio hrvatski.

IZ SV. VITALA.

Prepir u obitelji.

Dne 13. ov. mjeseca zapustila je žena Josipa Ritošu. Ostavila mu je dvoje djece. Kažu, da je bila prisiljena to učiniti, jer da ju je svekar tukao. Dan prije odlaska da ju je 3 puta udario do krvi. Muž je nije branio. — Stari Mate Markić zatvorio joj je sve što nam naša tužna zemlja rodi. Vele, da se takovim čovjekom ne može u miru živjeti. — To je za naše selo sramota.

Napomena uredništva: Preporučamo našim ljudima, da budu u svojim obiteljima složni i da živu u ljubavi. Jedino u slogi i ljubavi možemo da se uzdržimo u ovim teškim danima. Ljudi, opametite se i radite marljivo i složno, da vam ne propadne domaće ognjište!

IZ VODICA.

Razgovor izmedju Jele iz Vodica i Anice iz Dana.

Jela: Si čitala Anica, koliko šoldi i dari su nabrali naši fanti i muži za tu našu lipu «Istarsku Riječ».

Anica: Čitala san čitala i jako me je veselilo, da imate u Vodicah pravih ljudi.

Jela: E, moja draga, mi smo trdi kako ovo naše kamenje i čisti kako rosa.

Anica: Srce me boli, kada vidin, da pali nas u Danah jeno par od njih cilo selo kvaru.

Jela: Neka jin Bog uprosti, aš ne znadu ča delaju.

Anica: Hvala Bogu da su samo tri.

Jela: Več jih ne sme biti.

Anica: A vero ne če, aš i ove tri je jako sran.

Jela: Ti drugi neka se držidu kako mi Vodičani i ona druga naša sela.

Anica: Ne če vraga popit u vinu nidan Danac več, da ih budu Račani smutili i napili kako one tri propalice

Jela: Dajte se napred i delajte za naš narod i čitajte i širite tu našu lipu novinu.

Anica: Aš ti drugi Danci, ki ne dobivaju novinu su rekli, da će si ih naručiti. Za onih par liri se ne čemo žaliti.

Jela: Znaš Anica, več ti valja dobar i pošten glas, nego sve srebro i zlato na svitu.

Anica: Saj vidiš Jele, ja i moj Mate smo siromašni, ma smo pošteni i zato nas svi štimaju.

Jela: Tako je tudi pravo.

Anica: Tako mora tudi biti.

Jela: Sad zbogom Anica, moram pojt ča, aš gren hitro po vodu.

Anica: Bog, Jele!

IZ ŠTRPEDA KRAJ BUZETA.

Kradja.

Zadnjih su dana do sada nepoznati tati ukrali dvije krave obitelji Drašćić-Sebaštijanovim. Ovu obitelj progania nesreća. Predprošle godine izgorjela im staja, a tom prigodom zaglavilo im šestoro goveda. I lani su imali nesreća. — Ukradjene krave dašto nisu se našle, niti pronašli zločinci. Zadnjih je par godina bilo ovuda na Buzeštini više slučajeva kradje, a da se nije pronašlo tatove. Ovo su slaba znamenja, jer ovako nepronadjeni i nekažnjeni tatovi dobivaju više kuraža za nove kradje. Nego, ćemo još dodati, tatove i ukradjena goveda **valja tražiti na stranputicama, A NE PO CESTAMA..**

IZ OPATIJE

«Ćemo lahko!»

Lani smo tražili, da nam se djeca, koja moraju da polaze italijanske razrede, podučavaju u dodatnim satovima — srpsko-hrvatski, i odgovorilo nam se: «ćemo lahko!» Stvar se napokon svršila tako, da obuke u dodatnim satovima nije bilo. Ove godine tražit ćemo opet ono isto, i vidjet ćemo, đali će nam se i sada reći: «ćemo lahko!»

I inače nas ovo «ćemo lako» pritište kao olovo. Pitate li na općini, što misle sa cestama i putevima, koji se nalaze u strašnom stanju, dobit ćete odgovor: — Ćemo lahko!

Pitate li popa Brumena, kako će on pred Bogom odgovarati za ono, što je iz naših crkvi izbacio naš mili srpsko-hrvatski jezik, on će vam reći: «Ćemo lahko!»

Pitajte Kurkomisiju, zašto hoće sada najednom da povisi kurtaksu, a zašto ne će da nabavi muziku, kakova je prije bila? dobit ćete odgovor: «Ćemo lahko!»

Pitajte opet Brumena, zašto on sa crkvene strane ne učini štogod, da se odstrani ova strašna ženska golotinja, koja je upravo zarazila Opatiju — on će vam odgovoriti: «Ćemo lahko!»

Pitajte ženu, zašto je prestrigla kosu, rukave i suknje, a ne će da prereže i jezik? Ona će vam odgovoriti: «Ćemo lahko!»

«Kad muž dodje u noći pijan kući, neka ga žena pita: — Kako ćemo tako naprijed? i čut će odgovor: «Ćemo lahko!»

«Idite malo po dućanima i pitajte trgovce: kada ćemo napokon jesti malo jeftiniji kruh, meso i druge stvari? Odgovor će biti: «Ćemo lahko!»

A onda podjite u ežatoriju na Volosko i potužite im se tamo od svega srca, kako ne možete platiti ni restance, i ono drugo i vidjet ćete, kako vam oni ne će odgovoriti: «Ćemo lahko!» — nego: Paga, e taži! **Grinta.**

Širite „Istarsku Riječ"!

u doba kad se evropsko društvo najvećma oduševljavalo i najodvažnije borilo za moderne ideje o slobodi naroda, o pravdi i jednakosti, o slobodi vjere i mišljenja. On je u svom kratkom vijeku, bio svjedok mnogim uspjesima pregalačkog XIX. vijeka u oblasti nauke, kao i njegovih velikih tekovina na polju demokratizma i načela narodnosti. I veliki Vladika je sve te blagorodne ideje, koje su u društvu vrele, ne samo prihvatio i u svoja djela unosio, nego se primjerno trudio i da ih izvodi praktično u životu. O tome znaju mnogo štošta da pričaju ljudi koji su ga poznavali živog, ili koji su bili u doticaju s njegovom mladjom družinom. Izmedju ostalih, imamo o tome klasično svjedočanstvo Ljubomira P. Nenadovića, u poznatom putopisu mu iz Italije. Ali — kao što se to najčešće dešava — najbolja karakteristika za jednog misaonog čovjeka, pa i za ovog velikog pjesnika, su njegova rodjena djela, u kojima je ispoljio cvijet svoga uma, svoje najintimnije poglede, najznačajnija obilježja svoje i narodne duše. Promotrimo li sa toga gledišta Vladika Rade u njegovom najboljem djelu, u Gorskom Vijencu, sila nam je priznati da nikakav drugi pisac nije dao rodu svome djelo koje bi, pokraj svoje pjesničke vrijednosti, najznačajnije bilo u pogledu narodnom. «Gorski Vijenac, je nesumljivo najdublje i najnacionalnije djelo cijele naše književnosti. Njeguš je u njemu majstorski uspio da nam ocrta crnogorsku prošlost i da nam historijskom vjernošću prikaže život i psihologiju svoga naroda. Kao što je poznato, u «G. V.» opjevano je crnogorsko Badnje Veče ili, kako drugi htjedoše, Bartolomejska Noć crnogorska, koja se u krvi odigrala na badnji dan 1702. god., kad je, kažu, izvršena istraga domaćih poturica i time očuvana samostalnost Crne Gore. Da bi spasili vjeru od otpadništva, koje je u zemlji hvatalo jakog maha, i ujedno otadžbinu od turskoga jarma, odluče Crnogorci pod predsjedništvom vladike Danila, da pogube noću sve odmetnike, osim onih koji bi izjavili da se vraćaju u krilo stare vjere pragjedovske. Užasni pokolj izvršen je noću, izmedju Badnjega dana i Božića, i dok Bosna i Srbija, dvije crnogorske posestrime po vjeri i krvi, dopadoše turskoga ropstva možda naročito zbog renegatskih spletaka, mala Crna Gora očuva svoju slobodu i svoju narodnost postupkom, istina očajnim, no svakako nužnim. fatalnim, neizbježnim.

IZ BARBANA.

Općinski poslovi.

Sila nas tjera, da se i mi malo potužimo. Sredinom prošlog mjeseca išli su nekoji naši ljudi od cijele općine u Barban. Govorilo se, da je došao u našu sredinu kr. komesar. Ali njega nije bilo. Došao je njegov zamjenik. Župani su bili svi na okupu u općinskom uredu. Imali su sjednicu. Toj njihovoj sjednici rado bismo bili i mi prisustvovati kao posmatrači. No nije nam dozvoljeno, premda smo imali na to pravo. Općina je zadužena za 400000 lira. To nama nije pravo, pa smo zahtijevali da se čuje i naše mnijenje. Bilo je sve uzalud. Stražari su počeli da zatvaraju neke naše čestite ljude. Tako su morali biti petorica u zatvoru. Narod je tražio, da se te poštenjake ispusti. I zbilja — blagodareći trijeznosti našeg karabinijerskog marešijala — bili su odmah ispušteni na slobodu.

Cijeli narod može da garantira, da se nisu ništa oni naši ogriješili o zakon. To su vam poštenjaci, koji svoje ljube, a tudje poštuju.

Da su nam zdravi i veseli!

IZ JELOVICA.

Loš prirod krumpira. - Domaća škola. - Novi svećenik.

Malo se kada štogod čuje iz našega sela. Ipak smo i mi živi. Trpimo i šutimo kao i ostala braća po Istri.

Ove godine nam nije krumpir dobro urodio. Što za nas znači biti bez krumpira, to vam znaju reći svi naši kršni Čiči. Krumpir je naša polenta; krumpir je naš kruh; krumpir je naše vino, jer nemamo ni polente, ni kruha, ni vina. A ipak moramo živjeti i bez toga.

Škole nismo nikada imali. A ipak ima nas, koji znamo za silu čitati i pisati. «Istarsku Riječ» veoma rado čitamo te je čekamo kao ozebao sunce. Sada smo odlučili, da mi koji znamo čitati i pisati, naučimo i druge, jer znamo, da je znanje najbolje imanje.

Dobili smo i našega svećenika, koji dolazi iz Vodica i k nama držati svetu misu. Hvala Bogu! Sa veleč. smo g. Aničićem zadovoljni, jer nam je veoma pri ruci i volimo ga, jer je naše gore list i jer nam lijepo podaje kršćanski nauk u našem i svojem milom hrvatskom jeziku.

IZ ROČA.

Ponovna provala u jedan dućan.

Prošlog tjedna opet su nepoznati zlikovci prodrli u prodavaonicu ovdješnjeg trgovca Gambodella, dotično u dućan preudate udove pok. opć. tajnika Gržinića. Tatovi su ne samo odnesli robe, nego i počinili razne škode pomiješavši riž s brašnom, bijelu muku sa žutom i tako dalje. Nas to ne bi zanimalo, ali nas zabrinjuje okolnost, što se ne može pronaći tatove, koji nisu, kako se razabire iz učinjene štete i kradje, pravi tatovi. — U nešto ranije dobi nismo mi ovuda doživljavali ovakve tatarije, ali sada imamo. Vidi se, da se vremena mijenjaju...

IZ PULJŠTINE.

Sve i — ništa.

Opet je hvala Bogu palo malo kiše. Dobro nam je došla za presadjivanja zelja i za jesensku pašu, koje sada više nego ikada trebamo. I to radi toga, što sada imademo po čitavoj Puljštini dosta marve i ovaca. To je jedna vrlo zdrava i vesela pojava kod naših ljudi, da su se dali u većem stilu na gojenje svih mogućih domaćih životinja, a osobita ovaca. To će uzdržati našeg seljaka od strašne bijede i propasti i zato je nadasve hvalevrijedno pomaganje naših posujilnica davanjem zajmova, siromašnim seljacima za nabavu «blaga». Opaža se po svim našim selima u najdolnjoj Istri da je broj marve daleko veći od onog prije rata, što znači, da nov život, nove prilike, stvaraju nove zahtjeve i nove potrebe. «Natrag k zemlji» to je jedina spasonosna lozinka našeg današnjeg života.

IZ BADERNE.

Loša berba. - Škola. - Kradja.

Oblačno i vjetrovito vrijeme nije dopustilo, da grožđje dozrije kao i drugih godina. Zato je i zakasnila berba. Počet će se trgati tek do 8—10 dana. Ako se ne promjeni vrijeme, možda i kasnije.

Naš seljak sa nekakvom nervozom gleda, kakva će cijena biti grožđju, to više, što je u drugim krajevima sve ili djelomice uništila tuča i peronospora. Kod nas, hvala Bogu, tuče nije bilo, ali peronospora nam je uništila skoro polovicu grožđa.

Bilo kako da bilo, jedno stoji, naime, da se nalazimo u teškim prilikama. Zato će, ako hoćemo da se prehranimo, da izadjemo s tako velikim plaćilima i da se spasimo bubnja, trebati, da što intenzivnije obradimo našu zemlju i da je iskoristimo do zadnjeg pedlja — čega kod nas još nema, a najviše uslijed pomankanja škole.

Škola nam pruža sve dobro, pa ne smijemo ni sada izostati i moramo našu djecu prijaviti za obuku u materinskom jeziku, da tako poberemo bar one mrvice, koje nam tolikom «darežljivošću» dobacaju naši gospodari kao bijednom Lazaru.

Neka svaki naš otac i roditelj imade to na srcu i neka izvrši tu svoju dužnost naprama sebi, svome djetetu i svom narodu.

Ovih je dana za prvi puta pomanjkala kod Šime Antolovića u Kalunu jedna krava, kojoj se je našao trag do Kirmenjaka u Žbandajima. Vidi se, da su kod toga imali prste stari «tići».

Nipošto nam nije ugodno ovakvu jednu stvar zapisati u dnevnik našeg stradanja, to više, što je to prouzročeno od ljudi naše krvi. Nije dosta da nas muče sve nepogode vremena i drugih prilika, razna plaćila, kojih se ne ćemo nikada osloboditi, već se i medju nama nalaze ljudi-zvijeri, koji u par sata jednu jadnu obitelj šalju u ponor propasti.

Pa što imaju od toga? Da se jedamput dobro naigraju karata i pripiju, to je sva plata tim pridancima, koji svoje polje zapuštaju, a noću idu da druge robe ili kako naši govore — «divlje love a pitomo puštaju».

Svakako — izuzevši poštene mesare — medju tim obrtnicima po govorkanju ljudi ima i takvih, koji tim zlikovcima idu na ruku i kupuju od njih uz polovičnu cijenu. Vox populi...

I tu škola i prosveta uopće igraju svoju svetu ulogu, da rasčiste taj trulež, dozvavši svakomu u pamet, da je besposličenje i dokolica otac sviju mana, a u radu, samo u poštenom radu leži spas i blagoslov Božji.

IZ PULE.

Naše ljetovalište i stranci. - Potres. - Pitanje izgradnje sušionice duhana. - Stradanje otpuštenih poštara.

Iza nešto življeg prometa uslijed ljetne sezone, nastupa eto ono bivše, prijašnje mrtvilo. Ono nekoliko stranaca, što su posjetili naš grad nije se baš mnogo ni primjetilo, jer grad je naš dosta velik, a stranaca nije bilo mnogo, budući da je glavno i najveće njihovo stječište Brioni. Na tom ubavom otočiću bilo je mnogo stranaca, najviše Nijemaca. Zabava, plesanja, koncerta i igranja na Brionima nije manjkalo. Naš ionako pasivni grad odlaskom stranaca gubi sada i ovaj prihod, a mnoge kuće, kojih je ionako dosta praznih, bit će i opet miševima za pašaluk.

Prošle se sedmice osjetio maleni potres, koji je polupao nekoliko prozornih stakla. No to je malenkost u eri neprestanih potresa na čitavom svijetu. Malo straha i drugo ništa.

Agrarni konzorcij kani napraviti jednu veliku zgradu za sušenje duhana, samo se još nije mogla postignuti potpuna saglasnost izmedju proivadjača duhana i vodstva zadruge. To je medjutim jedna vrlo sretna ideja, jer sušenje duhana skopčano je sa velikim poteškoćama i velikim gubitkom vremena, kojeg naši seljaci, imaju vrlo malo na raspolaganje.

Prošle su već 2 godine otkako je bilo otpušteno dvadesetak poštanskih namještenika, izmedju kojih ima mnogo naših ljudi a do danas ti ljudi nisu dobili ni prebijene pare. Mnogi od njih upravo stradaju, pa bi bilo skrajnje vrijeme da im se čim prije pomogne, to tim više, što su to vlastitim dugogodišnjim radom zaslužili. Pomozite bijednima, i to brzo, jer tko brzo daje dvaput daje.

IZ LOVRANA

Žalosna vijest.

Jedan po jedan spuštaju nam se u grob naši stari kapetani. Ovih dana izgubismo evo i Josipa Tominića, koji je bio jedan od uglednijih. Dugo je bio po moru, a kad se Lovran počeo da diže, povukao se na suho i bio medju prvima, koji su počeli da grade lijepe i ukusne vile za strance. Bio je srcem i dušom naš čovjek, iako nije u posljednje vrijeme zbog starosti i drugih prilika sudjelovao u našem na-

Laka mu bila zemlja!

rodnom poslu.

Politički pregled

Politički položaj u Italiji.

Poslije burnih političkih dogadjaja druge polovice prošle godine i početka ove godine vlada u Italiji već od više mjeseci potpuna politička tišina. Opozicija je svojom jalovom politikom apstinencije i intransigentnosti doživila potpuni neuspeh.

Vidi se, da opozicija nije dovoljno računala na bezobzirnost i odlučnost Mussolinia, a još manje na činjenicu, da su Italijani siti ratnih nevolja i poratnog meteža. Opozacija kao jedinstvena cjelina ne postoji. Postoji još samo po imenu, dok su pojedine stranke u njoj već preuzele slobodu akcije prigodom jesenskog zasjedanja Parlamenta. Sigurno je, da će se socijalni demokrati povratiti u Parlamenat, a po svoj prilici i pipisti (klerikalci) i socijaliste unitarci, a s time večna t. zv. opozicije na Aventinu. Po tomu predvidja se, da će se brzo politička borba prenijeti u Parlamenat.

Teško je, da će opozicija i na tom polju moći da barem za sada išta ozbiljna poduzme, jer proti sebi imade poslušnu fašističku većinu. Ali kad bi opoziciji i uspjelo da u toj većini učine koju luknju, to svejedno ne bi moglo da dovede do promjene položaja, jer fašistička vlada radi marljivo oko nacrta ustavnih reforma, koji će na račun bitnih prerogativa Parlamenta ojačati položaj vlade.

Medjutim čitavo ovo vrijeme političke tišine Mussolini marljivo izrabljuje ojačavajući položaj svoj i svoje stranke. Bezbrojne mjere i odredbe na administrativnom području dovele su do toga, da se cjelokupna državna vlast u svim hijerarhijama i državnim funkcijama nalazi čvrsto u rukama vlade dotično fašističke stranke. Sama fašistička stranka svojim položajem i uplivom uspjeva da neprestano jača svoje redove prilaženjem svih onih, koji imadu da od toga nešto dobiju.

Danas fašistička stranka imade u Italiji 9000 muških fašističkih političkih udruženja sa 700.000 upisanih članova, 590 ženskih sa 25.000 članica. Raspolaže sa 34 oružane legije, koje broje 160.000 oružanih ljudi, sa 317 narodnih sindikata, u kojima je organizirano 1 milijun i 800 hiljada članova, sa jakim udruženjem željezničara, koje broji 80.000 članova i predstavlja po

svojoj važnosti jedan od glavnih stupova fašističke snage. Osim toga fašizam je dobio u svoje ruke 6317 općina, a sada sprema novu uredbu, po kojoj djelatnost svake općine mora da bude u skladu sa politikom vlade.

Jednom riječi: fašizam preko svoje vlade hoće da apsorbira cijeli javni život Italije i da ga učini sredstvom za učvršćenje i proširenje svoje moći. U tomu je postigao velikih uspjeha, dobrim dijelom zaslugom neaktivnosti i nesposobnosti opozicije, koja sada ne zna kako će da se suprotstavi daljnjem njegovom prodiranju, a kamo li kako će da zadobije natrag izgubljene pozicije.

Što se dogadja u Maroku?

Borbe u Maroku nastavljaju se neumanjenom žestinom te dok na španjolskoj fronti vlada časovito zatišje osim oko Tetuana, na franceskoj fronti borba postaje se gorčenija. Zadnjih dana bila se je ogorčena bitka za posjed masiva Bibane, koji sačinjava glavno ofenzivno rifansko oporište u kotlini rijeke Merga. Bez posjeda ovog gorskog masiva Francezi nisu mogli ozbiljno misliti na napredovanje do samog Rifa, dok Rifanci s njegovim gubitkom gube glavnu obrambenu liniju s ove strane Rifa.

Za to je borba bila žestoka i ogorčena, a dovršila je potpunom pobjedom Franceza. Dan prije općeg juriša artiljerija i avioni bombardovali su jake utvrdjene položaje i šančeve, koji su djelomice bili urezani u sami kamen. Uspjeh topovske vatre bio je veoma uspješan, tako da je pješadija predvodjena brojnim oklopljenim automobilima uspjela da, nakon dva sata borbe, prodre u prva sela na obronku masiva. Sada je borba došla do vrhunca, pri čemu su rifanske redovite čete i ustaše pružile ogorčeni otpor u borbi sa ručnim granatama. Ipak Francezima je, nakon jednog sata ljutog hrvanja, uspjelo domoći se vrhova i zaposjesti čitavi masiv.

Ovomu uspjehu pripisuje se veliko vojničko značenje, jer otvara put do samih pograničnih visova Rifa u predjelu Beni Uriaghel, a isto toliko i političko značenje, jer skoro sasvim slomio volju i nade ustaških plemena, koje su se pokorili Abd-el-Krimu u uvjerenju, da će Franceze konačno istjerati iz njihovog kraja. Jegan dio pobunjenih plemena već se je pokorio, dok drugi veći dio još uvijek slijedi u uzmaku rifanske čete, ne toliko iz uvjerenja i želje za daljnjom borbom koliko u strahu pred krvavim osvetama Rifanaca. Borbena fronta, radi terenskih prilika, ne sačinjava kontinuitet kao na evropskim frontama u zadnjem ratu. Za to je rifanskim manjim četama moguće uvijek da prodru neopaženo kroz frontu i da zadju iza ledja Franceza, te da se krvavo osvete odmetnicima, što su i do sada često običavali raditi. Ovo je i bio jedan od glavnih razloga početnih Abd-el-Krimovih uspjeha, kada mu je, radi nedovoljnog broja franceskih četa, bilo omogućeno da i u većem broju zadje iza ledja, pobuni zaledje i da ih opkoli u utvrdjenim položajima i tvrdjavicama.

Dok se na franceskoj fronti operacije postepeno i energično provode, pretvarajući se u jednu veliku ofenzivu, dotle se Španjolci još ne usudjuju preći u navalu na Aidir. Oni u zaljevu Alhucemas iskrcavaju uvijek nove čete i ratni materijal, te se jako tvrdjuju, što daje utisak da barem za sada ne misle na dalnje prodiranje. Najvjerojatnije da, pod zaštitom svoje i franceske mornarice, čekaju razvitak franceskih operacija, te da se u zgodnom času, kada Rifanci budu tamo izmoreni i iscrpljeni, bace na Aidir i druga unutrašnja mjesta. Borbe koje su Rifanci zametnuli u okolici Tetuana, kao protuofenzivu sa zadaćom da se zapriječi dalnje iskrcavanje u zaljevu Alhucemas i da čete za to mjesto odredjene budu prebačene v Tetuan, skoro su prestale nakon neznatnih rifanskih uspjeha, a da ipak nisu uspjele zapriječiti dalnje iskrcavanje španjolskih četa.

Domaće novosti

Roditeljima školske djece!

U smislu postojećih zakona ne će se djeca nižih razreda (prvoga, drugoga i trećega) ni u onim školama, koje se smatraju hrvatskima ili slovenskima, podučavati u materinjem jeziku, ako se to kod upisa pismeno ne zatraži.

Potrebno je s toga, da svaki, koji upiše dijete u I., II. ili III. razred koje bilo škole, ili u više razrede italijanskih škola izruči kod upisa slijedeću pismenu prijavu:

Alla Direzione della Scuola elementare in

. . . . (mjesto)

A sensi del R. Decreto-Legge 1 Ottobre 1923 N. 2185, art. 4 il sottoscritto chiede che all'alunno

. . . . (ime učenika)

sia insegnata la lingua serbo-croata o slovena, in ore aggiunte.

. . . . . . addì . . . . . 1925.

Prijava se napiše na jednostavnom papiru, bez biljega.

Tražimo naša prava i čuvajmo jezik, koji smo primili od naših praotaca, kojima ga je Bog dao!

Razbojstvo u južnoj Istri.

Nedavno su — kako je poznato — nepoznati razbojnici u neposrednoj blizini Pule ubili i orobili seljaka Ivančića u njegovoj vlastitoj kući. Prošle subote, dne 19. o. mj. desio se opet identičan slučaj kod Loborike. Sumnja se, da su i u ovom razbojstvu imali učešća upravo oni razbojnici, koji su nedavno ubili pok. Ivančića.

Rudokopno društvo Lazarus iz Londona ima nekoliko rudokopa u Loboriki i drugdje, gdje se vadi varenjak (bauxit). Kod tog društva namješteni su inžinjeri Reiniger i Becker. Kao svake subote, tako su i prošle malo prije podne odjurili automobilom iz Pule u Loboriku, da isplate radnike. Imali su kod sebe 20.000 lira. Auto je vodio šofer Grozdarić iz Pule. Na putu su našli krničkog župnika, Msgr. Ćurkovića, te ga uzeli k sebi na auto. Kad su bili oko jedan kilom. daleko od Loborike, najedamput skoči iz grmlja, koje raste uz cestu, petorica oboruženih i maskiranih individua te zaustave auto. Nato su se dali odmah na posao. Uzeli su sav novac, zlato, prstene i ure, što su putnici imali kod sebe, pa nisu ostavili ni onu svotu od 20.000 lira, koja se je nalazila u posebnom kovčegu. Monsignoru su Ćurkoviću uzeli čak i talar. Po izvršenoj su operaciji naložili šoferu, da polagano vozi do Loborike. Netom je auto malo odmaknuo, dosjeti se jedan razbojnik, da jednom putniku nisu uzeli uru, pa je stao da kriči za autom, neka se zaustavi. I šofer, da spasi što se spasiti dade, lansirao je motor na svu brzinu i tako odmaglio, što nije zapriječilo, da je auto bio dva puta probušen od puščanih taneta. Srećom su putnici ostali neozlijedjeni. Medjutim je auto, mjesto da se zaustavi u Loboriki, proslijedio put do Alture, gdje je taj neugodni slučaj prijavljen karabinijerima.

Malo za tim su dotrčali iz Pule karabinijeri, ali razbojnici ih nisu čekali, već su na vrijeme odmaglili. Na mjestu razbojstva ostavili su kao uspomenu svoje maske i onaj mali kovčeg, naravski bez onih 20.000 lira.

Monsignoru Ćurkoviću s jedne strane izrazujemo svoje saučešće zbog ove nemile zgode, a s druge čestitamo, što je spasio svoj život.

Prema zadnjim vijestima, puljska je kvestura uapsila petoricu sumnjivih individua. Jedan od uapšenih je iz Trsta, a ostali iz Pule. Drži se, da su ti uapšenici izveli gornji zločin.

Vjenčanje italijanske princezinje.

U posljednjem momentu, kad naš list ide u stroj, obavlja se u Racconigi vjenčanje princezinje Mafalde, kćerke Nj. V. italijanskog Kralja Viktora Emanuela III., sa princom Hesenskim, nećakom bivšega njemačkog cara Vilhelma. O tom dogadjaju izvjestit ćemo u narednom broju.

Ponovne premetačine kod naših ljudi na Gračaštini.

Piše nam prijatelj iz Gračišća: — Ovih dana obavili su kr. oružnici ponovne premetačine u kućama gg. Matka Pužara, Šime Jugovca i Matka Aničića. Premetačine imale su kao i prijašnje posve negativne uspjehe.

† Ivan Bertoša.

Ovih dana preminuo je u selu Bertoši kod Pazina Ivan Bertoša. Pokojnik je bio godine 1919. interniran. U zadnje vrijeme bio je duže vremena bolestan. Na zadnji počinak ispratilo je ga mnogo gradjana i seljaka. Ostavio je ženu i sedmero nejake djece. — Počivao u miru!

Svega po malo

Najveća ratna ladja na svijetu.

Javljaju iz Londona, da je tamo ovih dana spuštena najjača krstarica na svijetu, koja se zove «Nelson». Ima 35 hiljada tona, 1500 momčadi. Za izdržavanje te krstarice stajat će godišnje 200 hiljada funti sterlina.

Koliko pojede Beč?

U prvoj polovici 1925. g. potrošio je Beč 73350 goveda, 285.434 običnih svinja i 66.333 utovljenih svinja.

Najveća grobnica na svijetu.

Naravno gdje bi mogla biti nego u zemlji čuda i svih nemogućih mogućnosti u Americi. Na groblju Fervoje u Newyorku nedavno je podignuta jedna grobnica, u koju stane hiljadu mrtvih. Newyorčani se vesele, što imaju za sada najveću grobnicu na svijetu i nadaju se da će njihova grobnica dočekati starost egipatskih grobnica.

Izdavač, direktor i odgovorni urednik:
IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST" U TRSTU

ZAHVALA

Svoj rodbini, prijateljima i znancima, koji su našu nezaboravnu i neprežaljenu majku, punicu i baku

Franjicu Mohorić rođ. Kuzmić

otpratili k vječnom počinku ili s nama sučestvovali na bilo koji način u našoj neizmjernoj tuzi, neka je ovime izrečena naša duboka hvala.

Posebno odlično priznanje g. docentu **dru. Grgurini** kao brižnom i neumornom njenom liječniku.

Bog platio svima!

IKA, dne 14. septembra 1925.

Rastužena obitelj **Ferlan.**

✝

Tužnim srcem javljam svim drugovima, prijateljima i znancima, da je 18. t. mj. moj nezaboravni drug i vjerni prijatelj

AUGUSTIN POSEDEL

djak III. razreda karlovačke gimnazije

blago usnuo u Gospodu.

Bila mu laka domaća gruda!

U Slumu, dne 20. septembra 1925

MILOVAN ZLATIĆ.

ZAHVALA

Niže potpisani najljepše se zahvaljujem svim rodjacima, prijateljima i znancima, koji su ispratili do hladnoga groba mojeg nezaboravnog sina-jedinca

FRANJA ROCE

preminulog nakon duge i teške bolesti u Krapanu, dne 19. septembra 1925.

Posebno se zahvaljujem Mariji Paus, Olgi Silvestri, mjesnom stražaru, Milki Knapić, Martinu i A. Sugaru, koji su mi najviše išli na ruku prigodom duge bolesti mog pokojnog sina.

Bog platio svima!

U Labinu, dne 19. septembra 1925.

Rascviljeni otac ANTUN ROCE.

Broj 40 Poštarina plaćena u gotovu. (Conto corrente colla posta) U Trstu, 1. oktobra 1925. Pojedini broj 25 cent. God. III.

„Istarska Riječ“
Izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin“. Preplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 25·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari“. — Narodna poslovica.

Jedno barbarsko djelo

Mala je Crna Gora ovih dana plivala u radosti. Posjetili su je kralj i kraljica, i veselju nije bilo ni kraja ni konca. Nije ni čudo, kad se pomisli, da se je kralj Aleksander rodio na Cetinju i da mu je majka bila kćerka pokojnoga kralja Nikole.

Osim toga bilo je i nešto drugo, što je junačke Crnogorce taklo u srce. Sad ćete čuti, što je to bilo:

Crna Gora, kako znate, rodila je mnogo velikih junaka. Ona je dala i jednog velikog pjesnika: Petrovića Njegoša. O njemu ste već nešto čitali u našoj «Istarskoj Riječi», ali trebalo bi pročitati još i nekoliko debelih knjiga, što su ih o njemu napisali umni ljudi. Tko te knjige pročita, moći će tek da vidi, kakav je ono bio velikan.

Njegoš je napisao više stvari, ali najveća mu je čast i slava, što je napisao knjigu, koja će svojom ljepotom i dubljinom misli sjati, dok bude i jednog Jugoslavena na svijetu. To je onaj znameniti «Gorski Vijenac», o kome se u ove dane govorilo mnogo. Sve što je veliki pjesnik Njegoš osjećao, vidio i naučio, sve je to unio u to svoje veličanstveno djelo. Divne narodne običaje, slavne narodne junake, njihove svjetle čine, narodne vrline i mane — sve je to opjevao božanski pjesnik u svom «Gorskom Vijencu». A opjevao je on i narodne muke i jade. On je te jade poznavao, jer je živio medju narodom, a dobro je poznavao i svu njegovu prošlost, koja i opet nije drugo negoli niz patnja i trpljenja. Kad ga je jedamput neki engeski lord zamolio, da mu pokloni svoju sliku s nekoliko stihova, Njegoš mu je dao sliku, ali stihova mu nije napisao, već mu je rekao: — «U nas Srba ima jedna narodna pjesma, koja kaže, da se more pretvori u crnilo, a nebo u list hartije, naši se jadi ne bi mogli ispisati.»

On ih je ipak ispisao u svojoj velikoj knjizi, «Gorskome Vijencu». Razumije se, da je narod takova pjesnika silno zavolio, i učinio sve moguće, da mu ispuni i njegovu posljednju želju.

Njegoš je umro mlad, bilo mu je tek 38 godina i na smrti je zaželio, da ga zakopaju na vrh Lovćena, gore, što je oko 400 metara viša od naše Učke. Na vrhu te planine sazidali su kapelicu i u nju smjestili pjesnikove kosti, da ondje počivaju do vijeka.

Buknuo veliki rat. Do četiri mjeseca bit će deset godina, što je austrijska vojska okupirala Crnu Goru. Zauzela i Lovćen, i prvo joj je djelo bilo, da poruši onu kapelicu na brijegu, da pokupi pjesnikove kosti, da ih strpa u nekakav prosti, drveni lijes, pa da ih prenese na Cetinje i tu zakopa.

Odvratno, barbarsko djelo!

Bahati je Nijemac držao, da će tu do vijeka ostati, pa mu je prva misao bila, da iz duše crnogorskog naroda iščupa spomen, na njegova največega čovjeka, pjesnika i proroka. Ti slavenski dušmani i neprijatelji nemaju ni pojma o slavenskoj duši. Oni misle, da je ta duša komad tijesta, što ga možeš mijesiti, kako je tebe volja. Ne da se to! Slavenska duša pamti, čvrsto pamti... U njoj se kao u čvrsto zatvorenoj gvozdenoj posudi čuvaju uspomene na prošle dane, ljude i čine. Jednom bilo, te su i Turci, videći kako Srbi neprestano hodočaste na grob svetoga Save, učinili od prilike, što i Austrijanci; iskopali su svečeve kosti, prenijeli ih na drugo jedno mjesto i sažgali ih. A narod? Narod se je još jače priljubio uz svoga Sveca i slavio ga kao nikad prije, a tako ga još i dan današnji slavi.

Slično je postigla i Austrija onim svojim barbarskim činom. Petar Petrović Njegoš zašao je iza toga još dublje u srca svega jugoslovenskoga naroda, koji nije imao mira, dok nije pjesnikove kosti opet prenio na vrh slavne planine Lovćena i tamo ih uz velike svečanosti i uz prisuće kralja i kraljice svečano sahranio.

Austrija je htjela, da u dušama naroda ubije nesamo jednu uspomenu na največeg narodnog pjesnika, već je htjela da ovakovim postupanjem pomalo izbriše i svaki drugi trag, koji bi narod podsjećao na njegovu prošlost i veličinu. A to se opet ne da i lud je onaj, koji to kuša.

Slavenske su glave tvrde. Što se jedamput u njih zabije, ne da se van.

Austrija nije u to vjerovala, ali je došao dan, kad se je o tome uvjerila. Na svoju veliku štetu i sramotu!

Što je zapravo kapitalizam?

Neki misle, da je kapitalizam isto što i bogatstvo. Vide ljudi bogata čovjeka i vele: «Gle, to je kapitalist!»

Medjutim takvo mišljenje nije uvijek ispravno. Bogataši su, doduše, većim dijelom i kapitalisti, ali se za sve bogataše ne može to da ustvrdi. Ima, ili barem može da bude, bogatstva i tamo, gdje nema kapitalizma.

Borba proti kapitalizmu nije isto što i borba proti bogatstvu. Ni kapital nije isto što i kapitalizam. Borba proti kapitalizmu i kapitalistima opravdana je samo onda, ako pod kapitalistima razumijevamo ljude, koji ne žive samo o svojem radu, već izrabljuju rad drugoga. Kapitalist je čovjek, koji bi mogao da se uzdržava svojim produktivnim radom, ali on toga ne će da čini, već oduzima bilo na koji način zaslužbu drugomu i tako se prehranjuje. Ima kapitalista i medju duševnim i medju tjelesnim radnicima.

Kapitalizam je tako star kao i ljudsko društvo. Odvajkada je bilo na zemlji pojedinaca i čitavih skupova ljudi, koji su htjeli da onaj dio rada, koji je bio potrebit za njihov opstanak, prebace na ledja svojega bližnjega.

Čovjek je od naravi sklon lijenosti, pa zato nastoji da se što manje muči za svakidašnju koricu hljeba i da uz to što više uživa.

Neki su ljudi veoma slični u svojem životu imelama (bisku). Da drvo bujno raste, potrebito je, da iz zemlje i zraka dovlači veliku množinu hrane, koja se u lišću, korijenju i pod korom pretvara u sokove, mezgru i drvenu gradju. Ali imade jedan grm, koji ne radi tako, već se hrani sokovima, koje je drugo drvo priredilo i preradilo za sebe. To je imela, koja se nametne stablu ili kojoj grani i tu siše već gotove sokove. Drvo se radi toga slabije razvija, a imela buja i raste sve na tudji račun.

Tako je nekako i medju ljudima. Jedni se trude i muče umom ili rukama, a drugi dodju samo na gotovo i pokupe za sebe najbolje plodove tudjega rada.

To je kapitalizam, to je izrabljivanje tudje muke i prisvajanje plodova tudjega rada.

Bilo je, a ima i danas čitavih naroda, koji osnivaju svoju državu i svoju žalosnu slavu na kapitalističkom izrabljivanju.

U svoje vrijeme bili su Rimljani zavladali svim zemljama oko Sredozemnoga mora. Udarili su na sve narode strašan harač i sve su zlato i srebro zgrtali u Rim i u Italiju.

U drugim zemljama, pa i u samoj blizini Rima, narod je znao umirati od gladi, a rimski su velikaši tudjim radom plivali u slasti i lasti. Odijevali su se u najskupocjenija odijela, tijelo su kitili zlatom i dragim kamenjem, pili su najmirisnija vina, jeli su, što se samo dalo dobaviti, protezali su lijene udove po raskošnim kupalištima, davali su se na nosiljkama nositi ulicama rimskim, mijenjali su svaki dan žene i ropkinje. Šta više neke su se rimske gospodje kupale u mlijeku i zabadale igle u prsa svojih ropkinja.

No došlo je vrijeme, kada se i Rimljanima osvetilo njihovo izrabljivanje svijeta. Raskošan život doveo je dotle, te je u Italiji bilo kud i kamo više robova nego slobodnih ljudi. Slobodni su ljudi bili rastrovani, izmoreni i izmoždjeni od nerada i pretjeranih užitaka, a robovi su bili prema svemu ravnodušni, jer su znali, da im gore ne može biti ni onda, ako rimsko carstvo stubokom propadne. Nije bilo više ljudi, koji bi se s oduševljenjem borili za rimsku državu.

I kad su to osjetili susjedni narodi, koji su prije mnogo prepatili od Rimljana, počeli su navaljivati prema jugu i osvajati jedan kraj za drugim. Italija je bila cilj svih tadašnjih provala.

Rimsko je carstvo bilo propalo, a narod u Italiji morao je dugo vremena da plaća drugim narodima harač, što su ga nekada njegovi djedovi bili udarili na zemlje oko Sredozemnoga mora. Grijesi otaca osvetiše se na sinovima i unucima njihovim.

Već prije Rimljana doživjeli su istu sudbinu Asirci, Babilonci, Egipćani, Feničani, Kartažani i Grci.

Svuda je kapitalistički izrabljivački sistem doveo najprije do toga, da se na jednoj strani stvorio malen broj mogućnika, koji su živjeli raskošno na tudji račun, a na drugoj strani nalazili se milijuni potlačene sirotinje i robova, koji nisu imali snage ni volje da se bore protiv neprijatelja, kad bi navalili na njihovu domovinu, koja zapravo i nije bila njihova, jer nije bilo u njoj ni duševnih ni tvarnih dobara, koja bi oni mogli držati i nazivati svojima.

A i danas imade mnogo naroda, koji žive o tudjem trudu. Evropski veliki narodi, koji su pokorili gotovo čitavu Afriku, velik dio Azije i čitavu Australiju, prednjače u tome.

Medjutim ne treba nam ići u Aziju, Afriku i Australiju, da tamo upoznamo kapitalistički sistem izrabljivanja. Imade i u Evropi čitavih naroda, koji ne mogu da uživaju plodove svoje muke. Ne mogu da ih uživaju zato, jer im drugi oduzimaju lukavštinom, silom ili prevarom.

Najbolji primjer kapitalističkog izrabljivanja bili su do nedavna Beč i Budimpešta.

Imade u životinjstvu zareznika, koji nesu svoja jaja u koru ili lišće ovoga ili onoga drveta. Oko ovoga jajeta i kasnije oko izležene mlade životinje nastane čitava kvrga, koja privlači k sebi velik dio sokova. Kora se malo po malo suši, list obamire, jer ne može nasmagati dovoljno hrane ni za svojega nametnika, a kamo li za sebe. Nametnik se sjajno razvije, a ubodeno mjesto na kori ili listu mora da se osuši, čime je čitavo drvo oštećeno i spriječeno u svojem rastu.

Ovakvim nametnicima bili slični Beč i Budimpešta. Sakupljajo se u njim bogatstvo iz svih pokrajina bivše Austro-Ugarske. Privlačili su k sebi sokove iz drugih mjesta, od drugih ljudi, koji su morali svojim trudom da goje tudjinskoga nametnika.

Izrabljivani su se narodi često tužili na to i bunili se proti tomu, ali Beč i Budimpešta nisu htjeli nikada priznati, da bi oni živili o plodovima tudje muke, već se vladali tako, kao da oni daju drugima od svoje zaslužbe, a ne drugi njima.

Moralo je istom doći do propasti Austro-Ugarske, morali su se ocijepiti od Austrije drugi narodi, i Beč je zapao u strašnu nevolju.

Čim su plodovi rada drugih naroda prestali da teku u bečko i magjarsko ždrijelo, osjetili su Nijemci i Madžari da su njihovi gradovi doista živili na tudji račun i da se sami svojim trudom nisu mogli da održe.

Tudja potlačenost donosila je Beču i Budimpešti sjaj, uživanje i slavu. Tudja sloboda donijela im je i sramotu i raseljivanje.

Kad govorimo danas o kapitalistima, obično mislimo na velike tvorničare, velike posjednike, velike bankare i velike trgovce, koji nagomilavaju plodove tudjega rada u svojim rukama i raspolažu njima, kako misle, da će im biti najbolje u korist.

Živimo u vijeku pare i munjine. Zemaljska dobra kolaju silnom brzinom iz jednoga kraja u drugi. Proizvodjenje robe sve se više prenosi u velike tvornice.

Propada ratar, propada radnik, propada i mali obrtnik, jer ne može da izdrži utakmicu modernih strojeva.

A u velikim tvornicama zasio je neznatan broj kapitalista, koji odredjuju cijenu tudjemu radu i tvorničkim proizvodima.

Profit i samo profit — to je kapitalistička težnja, a čitavo društvo, općenitost vrijedi njima samo toliko, koliko može koristiti njihovim ličnim interesima.

DOPISI

IZ RAŠPORA NA ĆIĆARIJI.

Što će biti sa porodicama nesretnih žrtava?

Mi svi i cijela naša Ćićarija još i danas smo obuzeti nekim strahom i zebnjom u srcu radi one poznate nesreće u našoj jami, gdje svoj mladi život izgubiše Karlo i Blaž Božić. No najteže nam je pri srcu, kad pomislimo, da jedan od one dvojice žrtava nije izvadjen iz jame i da se još ne zna, da li će porodice nesretnih žrtava dobiti kakvu novčanu odštetu. Ipak držimo, da društvo «Alpina delle Giulie» zakonito postoji, da imade svoja pravila i da mora garantovati život ponesrećenima. Inače takovo društvo za esploraciju naših jama i bezdna ne bi smjela postojati bez takove ustanove. Stoga smo uvjereni, da će rečeno društvo morati dati obiteljima ponesrećenih Božića nesreći odgovarajuću odštetu u novcu. — To uostalom zahtjeva i pravica i čovjekoljublje i zakon.

IZ RIJEKE.

Nino govori. - Teško nogama.. - Todore, oj Todore.., - Mlijeka, mlijeka gospodaru! - Jedna anketa i t. d.

Jedna naša poslovica stara veli, da od mučanja glava ne boli. Ali ja mislim, da ona ne boli ni od prevelikoga govorenja. Jer kad bi od prevelikoga govorenja glava u istini boljela, naš bi Nino morao od jutra do mraka da guta same piramidone. Zamislite samo, koliko je samo govorancija izišlo iz njega u toku ovoga mjeseca! Pa kakve su te govorancije! Gotovo sve jednake! I tako se dogadja, da njega, neumornoga našega govornika, glava nikada ne boli, dok mi, koji šutimo, ali moramo da ga slušamo, pucamo od migrene i ostalih sličnih glavobolja. Pa vjeruj poslovicama!

Medjutim ima poslovica, koje ne lažu, na primjer ova: — Teško je nogama pod ludom glavom.. Došla mi je u pamet ovih dana, kad su se ono neki sportaši na Kantridi natjecali, tko će bolje i brže da trči. Pobjednik je imao da bude onaj, koji bi u najkraće vrijeme prevalio put, što od Kantride vodi u Opatiju i natrag. Ja sam natjecatelje sreo na Razbojnoj. Gledao sam ih s puno milosrdja. Kose razbarušene, oči kao da će van iskočiti, lica sva u vodi, s rukama uzdignutim, kao da u svakoj drže po jednu voštanicu, zapjehani, usopljeni, brižni: meni se činilo, kao da su se oni nesretnici posvadili s pameću, pa sada bježe iz Stenjevca ili iz kojega drugoga sličnoga špitala. I gledajući ih razmišljao sam u sebi: Bože dragi, koliko bi lakše bilo onim jadnim nogama, kad cijeli svijet hoće da ima «mens matta in corpore sano».

Ima još jedna treća poslovica, koja je barem ovdje na Rijeci na veliku glasu, a to je ona poznata: «Todore, oj Todore, svaki dan to gore!» Ovih dana ta je poslovica u svačijim ustima. Najviše je spominjuju naše dobre ženice, koje su sada na trista tisuća muka radi mlijeka. Došao naime Befel, da mljekarice ne smiju da prodaju svoje mljeko po kućama, već da ga nose na neko izvjesno mjesto, gdje ća će ga posebna komisija pregledati i vidjeti, dali ima u njemu mikroba i drugih sličnih opasnih životinjica. Misao je sama u sebi vrlo dobra, jer zdravlje je, kako se ono veli, ipak najveće bogastvo, iako vam u našim bankama ne će za nj niko dati ni prebijenog feniga. Jasno je, da vlast ima tu pravo, a opet i oni, koji protestuju, nimaju sasvim krivo. Na to stanovište postavila se i «Vedetta», koja da se ne zamjeri ni desno ni lijevo, ni gore ni dolje, veli i bijelo i crno, to će reći, čas daje pravo jednome, a čas drugome.

Ja kao neutralan čovjek ne velim ni bijelo ni crno, već sam se jednoga dana digao i otišao od kuće do kuće, da o toj stvari napravim jednu «anketu» ili po našu rečeno, da čujem, kako o tom velevažnom pitanju misle pojedinci.

Iznajprije sam se uvjerio, da su gotovo svi muževi na strani svojih žena. To je po onoj, što sam je ovih dana čitao u jednom tršćanskom listu, da s kim spiš, s tim i držiš!

No glavnu su riječ ipak vodile žene. Prva, na koju sam se obratio, kazala mi je:

— Ki vrag njim je sadahna najedamput dal na pamet ti vrazji bacili i mikrobi! Otkada sam ziva, sam ih morda tri toneladi pojila i popila, pak ca? Jos sam tu!

— Ja imam moju mlijekaricu već trejset let, i ja i moja deca smo navajani, da pijemo mleko samo od jedne kravi. A sadahna će bit sve zmesano. A je to za potrebu? Blazeni Daluncio, on je barem pustil sve, kako j' bilo. On se ni pacal va kravi.. — ljutila se druga.

A treća: — A ki će mane hodit po mleko onako rano? Ja nimam device? A mala deca mi spe do kasna: ca ću ih sameh pustit, da mi se zadave?

A četvrta: — Ja pak imam devicu, ma ca mi koristi, kada su sve streli va njoj. Ako ju kamo posaljes, nikad je ni nazad. Ima morda kakoveh petnajst frajtari. Neka svakem samo deset minuti počakula, to su već dve ure i pol. Sadahna vas ja malo pitam: Ca će bit z onem mojem mlekom? Kamo će ga stavit, dokle bude s kakovim frkalasinom sedela na banke od jardina? Stavit će ga na stran i pustit, da ga z grancice vrapci profumaju...

— Jos ćete morda va njem i kakovu ćiku nać — rekla je peta.

— Jedna šesta, neka velika danuncijanka, isprsila se kao obično i odrezala mi sasvim kratko, kao da je sabljom zamahnula:

— O latte o morte!

Pitao sam i Ninettu, što ona misli o tom pitanju. I ona je bila kratka i kazala mi: — — Ako ovo poje ovako napred, ja ću pisat kamogod po bajlu..

Sastao sam i Francela, pa ću i njega da upitam, kako on sudi o tom pitanju, koje je toliko prašine uzvitlalo. A on meni:

— Ca će mane mleko, dokle je dobrega domaćega...

I sve tako! Kako će se sve to da svrši, ja ne znam, ali «Vedetta» ima posve pravo, kad veli, da bi komisija, koja pregledava mlijeko, morala malo brže da uredjuje. Dogodilo se naime ovih dana, da je ta komisija zakasnila tako dugo, da se je gotovo sve mlijeko pretvorilo u skutu.

Kako vidite, duhovi su na Rijeci uvelike uzbunjeni a imaju i zašto, premda treba opet

reći, da ni moji mili, rodjeni Fijumanci nisu baš tako strašno mudri, da ne bi katkada i oni trebali malo pouke.

Na primjer: u cijelom svijetu vlada hvalevrijedan običaj, da kad se čovjek dobro okiri, oljoska ili opije, da ide spavati. Na Rijeci pak, kad se neko pošteno nakreše, ne ide spavati, nego se nasloni na prozor, da ulovi malo zraka. No dogadja se, da mjesto da on ulovi zraka, ulovi zrak njega i povuče ga dolje na dvorište, kako se ono dogodilo prije nekoliko dana onome trhonoši, što se u takovom zamagljenom stanju naslonio o prozor i strmoglavio se na pločnik. Pao je s trećega kata i nastradao.

Težak je život na Rijeci. Ako piješ mlijeko, joh! ako piješ vino, — katalò! **Rokac.**

IZ SMOLJANŠTINE.

Loša berba. - Otvorenje škole. - Kradja.

Iz cijele se naše mile Istre tuže, da će ove godine biti vrlo malo groždja. No nekoja naša sela ostala su ipak poštedjena od nekojih nepogodnosti vremena, pa će kod nas biti i ove godine prilično vina. Osobito selo Smoljani može se skoro reći, da će imati koliko i lani, no točnije o tome javit ćemo kasnije, kad bude zec na ražnju, kako se ono u narodu kaže.

Prije možda nego ovo budu čitali naši ljudi otvorit će se nova školska godina. Mi znamo dobro što je naša dužnost pa ćemo svi tražiti, da se naš jezik poučava barem u nadodatnim satovima. Svaki neka učini ono što mu i zakon dozvoljava.

Inače moramo još spomenuti jednu vrlo žalosnu i sramotnu činjenicu. Eto, več se u kratko vrijeme dogodilo više krupnih slučajeva kradje volova i ovaca i to se onda tako pronašlo, da su vlasnici ukradenih životinja morali — ako su htjeli dobiti natrag svoje blago — platiti velike svote novaca onim istim lopovima, što su im pokrali. To znači, da su svoju vlastitu marvu morali odkupiti iz straha pred većom i težom nesrećom. Strašno je to i upravo nečuveno.

IZ ŽMINJŠTINE.

Nesreće.

Naše ovuda zemlje su ravne, lijepe i plodne, koje obradjiva dobar i vrijedan naš seljak. Ljudi su dakle i zemlje naše bez prigovora, samo da ne bi nas davile razne elementarne nesreće. Po nekim je krajevima i ove godine naškodila ovuda tuča i peonospora na lozama. Ovo su naša tri najveća neprijatelja. Četvrti neprijatelj bila bi naša mala nesloga, koju prouzrokuje ovuda nešto oholost, nešto zavidnost, a nešto nepametna sebičnost. Ovo troje grijeha i mora naših radjaju malom mržnjom i neslogom u našim ovuda krajevima. Samo 10 ljudi kadro je sve pomutiti i smutiti, a ovo radi osobnog interesa, radi svoje vlastite koristi. Dobro, dozvoljeno je voditi skrb u sebi i o svojoj obitelji, ali ova naša skrb za se, ne smije škoditi ni ubijati susjede, a najmanje nam je dozvoljeno škoditi prijateljima i ljudima našeg roda i jezika. Doba je, da se jednom opametimo. Ljubav neka zavlada medju nama, a ne mržnja!

IZ PAZINŠTINE.

Prigodom otvorenja pučkih škola.

Eto nas u oči otvorenja nove školske godine. Svake godine silom odlaze od nas dragi naši učitelji, svake ih godine biva sve manje, pa se bojimo da nam i ovog puta ne okrnje ionako maleni i na minimum svedeni broj učitelja. Kako rekosmo, tu je već početak škole pa treba da u svim selima i u svim školama zatražimo, da nam se naša djeca barem u nadodatnim satovima uče naš mili materinjski jezik. Iz svih ureda bio nasilno izbačen, a kako se čuje u zadnje vrijeme počinje polako zabacivati i po nekim okolišnim crkvama. Stoga moramo svi kao jedan učiniti svoju dužnost i zahtjevati onu mrvu kore ljeba, što nam je zakon dozvoljava. — Inače su kod nas ekonomske prilike vrlo loše. Ljetina slaba, a berba koja je na domaku upravo je mizerna. Grožđje je uslijed češće kiše, tuče i bolesti skoro sasvim uništeno. Zima je na vratima, a nama se spremaju crni, teški i kukavni zimski dani.

IZ KAŠTELIRA.

Naši crkva i svećenik.

Nedavno je izišao u «Istarskoj Riječi» jedan dopis iz našeg sela. Taj dopis je bio posve na mjestu, i mi smo se slagali s njime. Izuzetak čini samo onaj pasus, koji veli: «Posljedica toga bila je, da je sada na jedamput počeo pripovijedati i moliti u našem jeziku.» Ta tvrdnja ne odgovara istini. Nitko ne može ustvrditi, da je naš vrli g. pop — hvala mu i čast budi! — pisnuo u crkvi u našem jeziku. Jedino kada dolazi pobirat dohodak govori kako mi želimo, hrvatski, i to samo zato, da nam lakše otimlje naš prirod, što smo si trudom i mukom pribavili. Stalan sam, da se je dopisniku onog dopisa nehoteći potkrala pogreška. Još bi bilo potrebno, da se je još i ovo spomenulo:

U adventsko doba pjevalo se je uvijek u našoj crkvi onu našu obljubljenu pjesmu «Poslan bi andjel Gaberijel». Da se ta pjesma pjeva u našoj crkvi bili bismo svi zadovoljni: i Jugosloveni i Italijani. A Don Zelco nije dozvoljavao. Zašto? Samo zato, jer je to naša mila i draga starina. Pomislite samo, da se u italijanskom gradiću Taru još uvijek pjeva ta lijepa pjesma, a kod nas ne!

Kad svećenik napovijeda godišnjicu naših pokojnih, onda moli samo latinski «Oče naš», «Zravu Mariju» i «Pokoj vječni». To bi se moralo moliti hrvatski, a mjesto toga dižu naši glave u strop.

Najviše se čudimo i ogorčujemo kada pred oltarom tumači sv. Evangelije u jeziku, kojega naši sivi starci ne razumiju. Pitamo mi don Zelca: komu italijanski govori, crkvenim stijenama, klupama ili onoj dvojici, koji skoro nikada ne dolaze u crkvu?

Dužni smo mu pak da mu se zahvalimo, jer se je zauzeo za popravak naše crkve. S druge strane nas opet ogorčuje, što se nije sjetio, da popravi kameni križ Sv. Poslanstva pred crkvom, koji je bio razbijen radi toga, što je imao hrvatski natpis.

Želimo, da crkvena vlast poduzme zgodne korake, eda zadovolji svoje vjernike.

IZ SV. VIČENŠTINE.

Slaba ljetina. - Nesnosni porezi. - Crkveni zvonovi. - Kradja.

Mi se Svetvičenštani nažalost ni ove godine ne možemo da pohvalimo sa ljetinom. Žito nam je uništila «pal», krumpir i kukuruz suša, a vinograde peronospora. Bojimo se gladi.

Osim toga taru nas i drugi jadi i nevolje, naročito nesnosni porezi. Malne svaki dan dolazi k nama «fant», da nam uruči platežni nalog. Ovih platežnih naloga ima toliko, da im ni sami ne znamo broja. Otkud da platimo tolike poreze? Mi zbilja ne znamo. Vlada bi konačno morala uvidjeti naš teški gospodarski položaj te nam otpisati barem nove poreze i zaostatke. Hoće li doći do toga? Idimo, da vidimo.

Nedavno je naša župna crkva u Sv. Vičentu dobila nova zvona. Nikakva zla. Čudimo se samo, zašto se svetvičenštanski župnik nije postarao, da se opskrbe sa novim zvonovima i ostale dvije crkvice, naročito ona u Rezancima.

Dne 16. septembra ukrali su tatovi po bijelom danu dvije krave, koje je čuvala Doblanovicheva 12-godišnja pastirica. Kradja je bila odmah prijavljena karabinijerima. Karabinijeri su se odmah dali u potjeru za tatovima, ali bez ikakva uspjeha. Nekoliko dana za tim došao je Doblanovichu, vlasniku ukradenih krava, neki Giovanni Percovich iz Kranjčići, koji mu je rekao, da će odmah osloboditi krave, ako mu izruči jednu svotu novaca. Doblanovich je o tome smjesta informirao karabinijere, a ovi su uapsili Percovicha. Uapšeni je izjavio, da su napomenute krave ukrali Mate i Antun Persich. Karabinijeri su odveli u rovinjski zatvor Percovicha i oba Persicha, gdje će ostati do sudbene rasprave.

Franina i Jurina

(Va železnice od Pitsburga put San Franciska).

Fr.: Naši se va Pitsburge jade.
Jur.: Jade se i oni va Čikage.
Fr.: Smo njim se mogli malo pokazat. Bože moj, ter znaš, da bi nas radi videli.
Jur.: Poslušaj ti mane. Bolje je ovako. Mi gremo okole, da ča vidimo i čujemo, a ne da nas nose i slave. Va teh prilikah se čovek najlaglje važge, pak bubne, ča bi se moglo kasneje ki zna kako tumačit i za ča bi se moglo imet i kumedije. Luce mi piše, da su već bili tri puti puli nje i da su ju pitali: Koša fa in Amerika kvel porko de Jurina? Propaganda?
Fr.: Vrag zel propagandu i ki ju je jedanput zmislel. Kada su mi ono prej nekoliko let prišli va kuću i rekli, da delam propagandu, neka me vrag zame, ako nisam mislel, da me je ki tužil, da delam kuntrabandu. Zato i je bolje, kako ti govoriš, da se nijednemu ne javljamo, ako ne, da se baš na kega trefimo.
Jur.: Najzade koliki su principi i kralji prihajali v Opatiju pod krivem imenom, zač nisu oteli, da imaju infrigi!
Fr.: I svejedno smo videli, ča smo želeli videt. Nikada ne ću pozabit, kako mi je ono bilo, kada sam prestupil va našu hrvatsku crekav. Koliko ljudi! I Bog zna otkuda su! A vidi se, da su svi naši, i da se svi mole Bogu va našem zajike. A ono pivanje!
Jur.: Ja — ja! Siromah Istran mora poć tja v Ameriku, ako će da va crekve čuje svoju lepu hrvatsku besedu. Ma ča ćemo no! Bog sve vidi, pak vidi i to! A ča ti se pak čini od školi. Va Amerike hrvatska škola! Ča ni to čudo!
Fr.: Kada sam videl onu dečicu i čul, kako ono lepo hrvatski čitaju i odgovaraju, mane j' bilo, kako da će mi se srce stopit. Ja sam se samo zlamenjeval i čudil. Ma povej malo ti mane, imaju ovde va Amerike ministra za školi?
Jur.: To se zna, da imaju, i kakovega!
Fr.: Pak ča bi reć, da ta ministar ni još zabranil hrvatske školi ovuda?
Jur.: On ih ni zabranil i ne će ih zabranit zato, zač on je Amerikan, a to će reć čovek pametan i razuman, ki zna, ča Bog i narav zapovedaju. A Bog i narav zapovedaju ovo: Poštuj svačigov materinski zajik, ako ćeš da i tebe drugi poštuju. Amerikan to zna i vrši, i zato ga svi i poštuju. Evala mu!
Fr.: A kolikem dava kruh. On zna živet, ma pusti i drugemu, da i on žive, a to je nesamo lepo nego i hvalevredno. Najhuji je Španjol. On bi samo muzal, a niš dal.
Jur.: Zato ga nijedan ni ne trpi. Kamogod dojde, svi mu govore: Kako ti drugem, tako i drugi tebe.
Fr.: A naši su posvuda jako štimani.
Jur.: To se zna, da su, a bili bi još više, kada bi malo jače držali vajer glav[illegible]
Fr.: Ma ter ju drže.
Jur.: Drže ju šperlente i oni ki su najman[illegible] vredni, a oni pak ki su vaistinu zav[illegible] dili, da ju gore drže, prigibaju ju. ka[illegible] i fratri, ki hojevaju okole prosit vajn[illegible] Božje. A to ne bi smelo bit. Pogled[illegible] okole po svete! Kadegod vidiš, da se [illegible] ča velega napravilo, tu su pomogli i na[illegible] ljudi. Prez našeh se ni niš storilo. Pi[illegible] oceani i sva mora od svega sveta, p[illegible] ćeš videt, koliki su se naši proslavili [illegible] burah i olujah. Pogledaj ovu Ameriku! onu dolnju i ovu gornju — svagdere ć[illegible] nać plod od našeh ruk. Tu fabrikan[illegible] tamo trgovac, onde Mihanović, gospoda[illegible] od floti, pak Pupin, pak Tesla, sve sam[illegible] ljudi naše krvi, od keh celi svet govo[illegible] — i sve tako. A naš čovek? On ti još v[illegible] vek misli, da je najmanji crv na svet[illegible] nevoja i mizerija, pak ako mu ki zasve[illegible] jednu pljusku, on će mu valje pokaza[illegible] drugi obraz i reć će mu, neka mu d[illegible] drugu. A Talijan, hvala i čast mu bud[illegible] on gleda vavek vajer. A i Španjol! ak[illegible] ubije kade jednu muhu, on ti se isprs[illegible] spruži jednu nogu napred, glavu nazad [illegible] piva va svojem zajike: Karamba! Stama[illegible] tinas go macados unas mooooskas!
Fr.: A ja sam sada amacados unas pulizas[illegible] Jurino, koliko nam je još do San Fran[illegible]ciska?
Jur.: Dva dni, ako dobro jadrimo.
Fr.: Da bimo malo zaspali?
Jur.: A zaspimo.
Fr.: Gut najt!
Jur.: Olrajt!

IZ LOVRANA

I opet se javlja.

Prije nekoliko dana usidrila se pred Lovranom ratna ladja «Roma». Neka lica, koja danas u Lovranu vedre i oblače, otišla su da pozdrave komandanta broda, što je sasvim u redu. U redu nije bila samo jedna rečenica, što ju je onom zgodom izlanuo naš Pegan. On je naime kazao komandantu, da je Austrija htjela od ovoga mora, što je pred nama, da napravi jedno more — hrvatsko.

Bum!

Jeste li ga čuli? I vele, da je to prije bio nekakav učitelj. Kakav učitelj, bolan ne bio, kad ne zna ni ono, što već davno vrapci znadu! A što znadu vrapci? Znadu, da je Austrija imala jedan plan, po kojem je htjela da se proširi na istok i na jug. To su bila ona poznata dva njena «Dranga»: jedan «nach Süden», a drugi «nach Osten». U tu svrhu trošila je ona silne milijune na Trst i na Pulu. Na austrijskim ratnim brodovima komanda je bila njemačka, a ostali trgovački brodovi, što ih je bečka vlada subvencionirala, nosili su većinom njemačka imena: «Wien», «Gautsch», «Vorwaerts» itd. Naseljivala je Nijemce u Trst, Pulu, u Opatiju. Dizala za njih njemačke škole, u kojima su se odgajala čak i Peganova djeca, premda je na Rijeci bilo dosta dobrih italijanskih zavoda. Mjesta uz more, koje naš narod od pamtivijeka zove starim narodnim imenima, Austrija je zvala onako, kako ih nazivlju Italijani: Fianona mjesto Plomin, Albona mjesto Labin, Abbazia mjesto Opatija, Fiume mjesto Rijeka, Veglia mjesto Krk, Buccari mjesto Bakar, Portorè mjesto Kraljevica itd. itd. Zar je t i m e Austrija htjela da od ovoga zaliva napravi jedno hrvatsko more?

Naprotiv, Austrija je pustila, da na Rijeku dodju Madžari, koji su sa svoje strane činili sve moguće, da ovo more postane madžarsko: poznati Tengerpart. A mi znamo, da su im pri tome najviše pomagali oni, koji se danas na Rijeci ripiče svojim italijanstvom. A znamo i to, da bi Madžari, kad bi rat bio svršio sretno po njih, bili zadobili sav ovaj kraj do Rapca, i da bi to onda bio uistini pravi madžarsk[i] Tengerpart, to će reći — madžarsko more.

To sve znaju i ćuci, kaošto znadu i to, da se je izmedju Beča i Pešte bila razvila silna utakmica: Beč je htio, da sa svojim Trstom utuče madžarsku Rijeku, a s njome i madžarsku morsku politiku, dok je Pešta radila slično, da uništi austrijsku politiku na moru.

P O D L I S T A K

RIKARD KATALINIĆ JERETOV:

O prenosu kostiju Njegoša na Lovćen*)

Oro gnijezdo vrh timora vije,
Jer slobode u ravnici nije.

Lovćene gordi
Nad jadranskim morem
Pun svijetla i sunca,
Sa tvojeg vrhunca
Kud gledaš naoko svud granuo dan,
Sred gora, kraj mora ropstvo je san.
I na tvom je vrhu sotonska sila
Junačkom soju slomila krila,
Digla je mošti Velikog Rade
I Lovćen pade,
A Crnom Gorom žalost i tuga...
... Bijeli je oro sa djecom Juga
Utuko orla sa dvije glave.
Zastava Slave
Svijetla se vinu
I sunce sinu,
A danas svuda plamno i velje
Krepi sve naše snove i želje
Ispunja nade — —
— — I svete mošti Vladike Rade
Grob nanovo prima na timor — visini...
... Krste nad grobom plani i sini,
Pozdravi s vrha sinje nam more,
Gdje jadranski vali snažno žamore,
Gdje zastave trepte slavne i nove,
A naše ladje slobodne plove.
Zasini, Krste, svijetu proglasi:
— Minuše teški i očajni časi
Oro sad gnijezdo već posvuda vije,
Jer slobodno sunce i ravnicom sije.

*) Donašamo ovu pjesmu našeg zemljaka, koja je osvanula prigodom prenosa Njegoševih mošti. Op. ur.

PROF. JOSIP ROŽA:

Dvagrada u Istri

Crtice.

(Nastavak i svršetak.)

III.

Pošto se Dvagrada nalazi prema okolici u priličnoj nizini, premda na brežuljku, bilo je zdravstveno stanje u njemu uvijek loše, tako da su ga stanovnici počeli zapuštati i preseljavati se u bližnji, zdraviji Kanfanar. Gradić je počeo brzo propadati, malo je tko već u njemu stanovao; sve ga je ostavljalo. Konac njegov zapečati godina 1714. Te godine bude crkva sv. Sofije posvema napuštena i Svetotajstvo preneseno u svečanom ophodu ili procesiji od samoga biskupa za uvijek u župnu crkvu u Kanfanar. Tako propadne sasvim sjajna crkva sv. Sofije. Bio je to krasan hram Božji na tri broda iz desetoga stoljeća sa lijepim žrtvenicima iz mramora; žrtvenik Majke Božje od Ružarija u Kanfanaru prenešen je iz sv. Sofije, tako prodikaonica i drugo.

Danas je, kako rekosmo, Dvagrada pusta ruševina, jedino gradski zdenac ima još i sada vode, kojom se katkada u velikoj nuždi služe osobito pastiri. Zdenac nalazi se na trgu, koji je prema gradiću prilično velik, inače su ulice kratke i tijesne, jer je valjalo gledati da se smjesti na malenu prostoru čim više ljudi.

Društveni život u gradu bio je više manje nalik životu, što ga provadjaju ljudi u malenim gradićima. Gradjani se bavljahu raznim zanatima, trgovinom i ratarstvom. Izobraženi u pravom smislu riječi bili su dakako samo svećenici, kojih je bilo u tom našem gradiću više, ta već iz najstarijih vremena bili su pri crkvi sv. Sofije četiri kanonika ili prebendara, koji izabirahu izmedju sebe gradskog župnika; dapače taj kapitul trajao je dalje i u Kanfanaru sve do godine 1840.

Zanimivo je, a možda donekle i čudno, da su bili gotovo u neposrednoj blizini Dvagrada četiri benediktinska samostana i to veoma stara. Prvi je bio samostan sv. Petronile izmedju Dvagrada i Kanfanara; danas se tu nalaze samo ruševine crkve, koja je služila do nedavna mjestu Kanfanaru kao groblje. Sjeveroistočno od Dvagrada odmah ispod crkve sv. Agate, što se nalazi na zapadnoj strani ceste, što vodi iz Kanfanara preko Drage u Poreč, nalazio se je samostan sv. Jakova. Od njega ne vidimo ništa nego krpe kamenja, samo zidine crkve su jošte dobrano sačuvane. Naš narod u tom kraju nazivlje te ruševine Gradinom i veli, da je tu bio jednom grad. Tomu mnijenju dala je valjda povod činjenica, što se je tu obdržavao svake godine na Jakovlju kroz tri dana sajam. Cijelo polje medju sv. Agatom i samostanom sv. Jakova prekrivale su daščare, da prime narod iz svih krajeva Istre.

Otuda potiče sajam sv. Jakova u Kanfanaru, koji se onamo premjestio oko g. 1800. Preko Drage na sjevernoj strani od Dvagrada nalaze se opet ruševine samostana sv. Siksta; crkva služi i danas u bogoslužne svrhe. U prilično velikom selu Baratu, koje spada po općinu i župu kanfanarsku, nalazi se mala crkvica sv. Petra, te nas sjeća da je ovdje u blizini bila opatija sa samostanom, ali sve to uništio je zub vremena, samo rečena crkvica jošte opstoji i služi se u njoj svake treće nedjelje sv. misa.

Kako čitamo u starim knjigama, bijaše općenje izmedju tih samostana i kanonika iz Dvagrada vrlo živahno, dok je prosti narod po selima bio bijednik kao posvuda; on je obradjivao polja i pasao stada za gospodu bilo svjetovnu, bilo duhovnu.

Gospodarstvo

SREDSTVA I NAČIN BORBE PROTIV KUKURUZNOG I ŽITNOG MOLJCA (CRVA).

Tko metne ruku u hrpu orunjenoga kukuruza ili drugoga žita, osjetit će da je vruće. Izvuče li šaku zrnja, vidit će na kukuruzu, kako na svakom zrnu imade piknjica. Pogleda li bolje, a ono u zrnu luknjica kao u pišljivom grašku, i to zatvorena sa gornjom kožicom zrna, koja je prozirna. Raskoliš li zrno, a ono u njemu crv ili već gotova ličinka, koji je pojeo sadržinu zrna. Uslijed vlage ovih ličinka, kukuruz se uvrućio i užgao, on je gorak, tako da ga ni svinje ne aće da troše, a po gotovo nije za ljudsku hranu.

Na klipovima kukuruza opaža se zaraza najprije na onom zrnju, koje se nalazi na samom vršku klipa, a ostalo zrnje još je neoštećeno. Dok se to opazi, treba vrške klipova posebno oruniti i odmah samljeti za svinje, koje će to potrošiti, pomiješano sa posijama i drugom hranom, a ostalo zrnje, koje je još zdravo, treba da se odmah poslije kruha uspe u krušnu peć, da prilična vrućina uništi u zrnu malog crvića, ako se je već izvalio i ušao u zrno. Prazne klipove odmah nakon runjenja treba spaliti, jer u njima imade još jajašaca ovoga štetnika. Zrnje, koje je u krušnoj peći grijano, posve je dobro za ljudsku hranu, ali naravno nije sposobno za sjetvu.

Tko pažljivo promotri svoje žitarice u spremištima i opazi ove znakove, neka znade, da mu je hranu zarazio francuski žitni moljac (Sitotroga cereallela), koji osobito mnogo hara u Americi i u Južnoj Evropi, tako da znade opustošiti čitave predjele, te nastane glad u onoj godini, kad se je raširio, ako se pravodobno ne poduzmu opće mjere za uništavanje ovoga opasnoga štetnika.

Ali kako da se obranimo od ovoga štetnika?

Tko hoće da se oslobodi napomenutog štetnika, koji je kod nas skoro nov i nepoznat, treba da se ravna po ovim savjetima:

1. Iz žitnih i kukuruznih spremišta (kasunà), gdje se nalazi žito, treba odstraniti svaku i najmanju prašinu.

2. Tako očišćeni pod, ispražnjene škrinje i burad, u kojima se drži žitak, kao i zidovi, odnosno roženice, letve i crijep tavana sa unutarnje strane, treba poštrcati štrcaljkom sa 1%-tnom emulzijom anilina. Anilin je telije se 1 del anilina i dva decl. vode u pivsku te se miješa sa 10 l. vode i odmah štrca.

3. Gdjegod je konstatovana tom prilikom makar najmanja zaraza, ili ako je samo u susjedstvu ustanovljena zaraza, postavljena je u prostoru, gdje se žitarica drži, jedna zemljena posuda (lonac, zdjela, tanju), te je usut u nju, prema veličini prostora, četvrt kgr. — 1 kgr. **klorovog vapna** i na to naliveno okolo 50—200 gr. **sumporne kiseline.** Uz to su po mogućnosti zatvoreni za dan —dva svi otvori žitnoga spremišta (tavana), da ne uzmogne iz prostorije izlaziti plin, koji se je razvijao čim smo ulili sumpornu kiselinu u klorovo vapno i koji uguši sve leptiriće moljca, koliko ih ima onaj čas u prostoriji. Ako poslije izlaze molici, kad već prestane djelovanje klora, tada treba to ponoviti.

4. Gdje su nadjene vidljivo zaražene male zalihe kukuruza i ostalih žitarica, upućeni su napred svi vlasnici, da ih poslije kruha turnu u krušnu peć. Gdje su veće zalihe zaraženog kukuruza u klipu ili u zrnu pronadjene, kako i veće zalihe pšenice, raži i drugog zrnja, u škrinjama, buradi ili u hrpama, tu je na svaki kubični metar uštrcano na dno, posredstvom filokserne štrcaljke, kakva se rabi u vinogradima, po 5 cm³ kemički čistoga **sumporo-ugljika.** To je tekućina, koja se u zraku odmah pretvori u otrovni plin. Poslije toga pokrivena je po mogućnosti dotična hrpa sa pokrovcima, ponjavama, vrećama i slič. i upućen vlasnik da nakon dva dana zrnje otkrije i na vjetrnjači ga porešeta. Nakon toga dotična je žitarica apsolutno bez ikakvog mirisa i stranog ukusa i potpuno sposobna za hranu, **samo se ne može upotrijebiti za sjeme.** Sumporougljik je lako upaljiv, zato treba s njime pazljivo baratati na tavanima, koji su nad ognjištem i **ne smije se pušiti kod tog posla. Za sjeme se uopće ne smije upotrijebiti takvo zrnje, koje je oštećeno ovim moljcem, jer mu ne valja klijavost.**

Politički pregled

Svršetak ovogodišnjeg zasjedanja Lige Naroda.

Prošle je subote zaključila Liga Naroda svoj rad. Ovogodišnje se je zasjedanje otvorilo sa vrlo malenim nadama, a zatvorila sa još manjim. Dva glavna pitanja sadašnje Evrope, sigurnost i razoružanje, postala su predmetom akademske vrijednosti za Ligu Naroda. O njima se doduše i na sadašnjoj skupštini mnogo govorilo i raspravljalo ali bez ikakove realne podloge i obaveze. Pitanje sigurnosti postalo je predmet zasebnih konferencija isključivo pojedinih grupa interesiranih država, koje bi imale utvrditi položaj i opseg nadležnosti Lige Naroda u tom pitanju, a onda bi tek, u takovim granicama, imala ona da djeluje i reguliše eventualne sporove i sukobe. To je težak udarac za položaj Lige Naroda, kojoj je, po njezinom značenju i po temeljnom ugovoru, bilo to pitanje namjenjeno kao jedinom naddržavnom i najvećem madjunarodnom forumu.

Sa oduzimanjem tog pitanja iz neposrednog djelokruga Lige Naroda, postalo je barem za sada bespredmetno i pitanje razoružanja, za koje je Liga Naroda još ove godine imala da sazove posebnu konferenciju. Dok je Engleska stajala na stanovištu, da se pitanje razoružanja može riješiti nezavisno od pitanja sigurnosti, još je bilo nade da će se na sadašnjem zasjedanju u Ženevi stvoriti koja odluka za likvidaciju barem tog pitanja, ali nakon što je engleski predstavnik pred nekoliko dana izjavio, da je pitanje razoružanja preuranjeno i s time se približio stanovištu Franceske i Male Atante, stvoren je u tom duhu zaključak, da se stavlja u zadatak vijeću Lige Naroda da poduzme sve pripremne mjere za saziv konfekrencije o razoružanju, koja bi se sastala onog dana, kad se bude smatralo da treba izvršiti razoružanje pod uslovima opće bezbjednosti. To s drugim riječima znači — odgoditi to pitanje, dok se na zadovoljavajući način riješi pitanje sigurnosti.

I u većini drugih problema veće političke važnosti, što su riješavani u ovom zasjedanju, prestiž Lige Naroda znatno je izgubio. Najvažnije i najdelikatnije pitanje englesko-turskog spora radi Mosula, koje prijeti ozbiljnim sukobom na istoku, nije uopće riješeno, jer se vijeće Lige Naroda nije usudilo da strankama nametne jedno riješenje, u bojazni da ga stranke ne prihvate i da tako utuku i ono malo prestiža, što ga uživa. U neprilici kako da se iskopa iz neugodnog položaja i dobije vremena, vijeće Lige Naroda odgodilo je riješenje, u svrhu, da zatraži od Medjunarodnog Sudišta u Haagu pravno mišljenje, da li je u smislu odnosnih zaključaka lousanske konferencije nadležno da strankama u svojstvu suca nametne riješenje ili da mu je zadaća da samo posreduje, dotično da strankama preporuči jedno riješenje. Medjutim se Turska sprema da zaposjednućem Musula stavi Ligu Naroda pred gotov čin i forsira za sebe povoljno riješenje.

Još nesretniji svršetak imalo je za malene narode važno pitanje manjina. U krilu Lige Naroda odavna je postojao jaki pokret da se to pitanje postavi na pravičan i moralan temelj, te da za sve države, velike i malene, vrijede ista prava i obveze prama narodnim manjinama. Tek ove godine probijen je prvi put led, pak je predstavnik Litve postavio konkretni predlog, da skupština Lige Naroda prihvati statut, po kojemu bi svi narodi u tom pitanju bili izjednačeni. Engleski predstavnik odbio je taj predlog, a da se u raspravljanje samog pitanja nije htio ni da upušta; franceski predstavnik uklonio je predlog postavivši drugi, koji samo pitanje pokopava, a italijanski senator Cippico oborio se je na njega sa — indignacijom uvrijedjenoga! Svršetak je bio da je litavski predlog bio povučen, i sve je ostalo pri staromu.

Izgleda, da ni važni predlog za saziv ekonomske medjunarodne konferencije ne će biti osobite sreće. Načelno nema protivnosti ni sa nijedne strane, ali u tomu što i kako da se ta konferencija provede, vlada velika razrožnost u mišljenju. Najveće prigovore postavlja Engleska. Šta više — njezini su delegati dali razumjeti, da se Engleska ne može založiti za ovako važne stvari a da se prije ne savjetuje sa svojim velikim ekonomskom organizacijama. I ovo znači odgadjanje na neizvjesno vrijeme a možda i za uvijek.

Ako se izuzme ukinuće financijske kontrole nad Austrijom i riješenje manjih pitanja najviše socijalne i tehničke naravi, ovo zasjedanje Lige Naroda dalo je manje od onoga što se je očekivalo. Dapače i na prestižu samog Saveza dosta se je izgubilo, ali to još ne znači da ga ne čeka bolja budućnost. Zadaća Lige Naroda teška je i velika, zalazi u dalju budućnost, pa je razumljivo, što vremena nisu još zrela!

Politički položaj u Italiji.

Ubrzano raspadanje opozicijonalnog bloka u Italiji daje naslućivati, da se unutarnji politički položaj pomiče sa mrtve točke. Odlučni istup socijalističke skupine maksimalista, koja broji 22 zastupnika, da kida dosadašnje veze sa blokom, učinio je veliku uslugu opoziciji, izbavivši je iz neugodnog položaja, u kojemu se već više mjeseci nalazi. Za maksimalistima poveli su se socijaliste unitarci, koji uzimlju sebi slobodu daljnje akcije i povraćaju se svojem klasnom eskluzivističkom načelu.

Poslije istupa ovih dvaju socijalističkih frakcija, opozicjonalni blok prestao je da postoji kao cjelina, a preostale gradjanske stranke, koje ga sastavljaju, spremaju se već otvoreno na povratak u Parlamenat. Još imade da se početkom oktobra sastane zadnja sjednica tih stranaka, da eventualno sastave još jedan proglas na narod, u kojemu bi se najavio i obrazložio prestanak opozicije na tkzv. Aventinu. Ovaj dogadjaj izazvao je veliki interes i gibanje u političkim krugovima.

Računa se, da će se čitava opozicija u Parlamentu podijeliti u tri grupe: u konstitucionalnu-demokratsku, koja bi se sastojala od liberala svih frakcija, demokrata, jednog dijela kombatenata, demo-socijala, klerikalaca i zastupnika seljačke stranke; zatim u protuustavnu opoziciju, sastojeću od komunista, maksimalista i republikanaca; te napokon u socijalističku unitarnu grupu. Ipak sve te grupe u važnijim pitanjima istupile bi složno, osim komunista, koji rade samostalno i na svoj račun.

Paralelno sa probudjenom aktivnošću opozicije, stoji i velika potajna akcija medjunarodne masonerije, koju je fašizam odgurao sa vodećeg mjesta u državnim poslovima, a koja sada prelazi u protuofenzivu. Uz jaku moralnu i materijalnu pripomoć svojih drugova u svijetu, italijanski slobodni zidari dobacuju rukavicu fašizmu nastojeći da, uvlačenjem svojih brojnih potajnih pristaša u fašističke redove, rasklimaju fašističku političku i državnu zgradu. Ovih dana vodio se je u italijanskoj štampi oštar dvoboj izmedju fašista i slobodnih zidara, u kojemu su ovi potonji, uz veliku senzaciju javnosti, iznijeli dokumente, po kojima je Farinacci, glavni sekretar fašističke stranke i desna ruka Mussolinija god. 1915 položio svečanu zakletvu loži slobodnih zidara u Cremoni, da će sva svoja fizička i moralna svojstva upotrebiti za pobjedu masonskih ideala».

Medjutim Mussolini, Farinacci i ostali vodje fašizma, osokoljeni uspjesima u zadnjoj godini, spremaju se da rasprše i ove oblačine, koje se pomaljaju po obzorju. Za 5. oktobra sazvano je veliko fašističko vijeće, koje ima da potrebitim mjerama još jače stisne fašističke redove. Sam Mussolini sprema se, da predloži i obrazloži mjere, kako da se očuva Italija od jake komunističke propagande, koja da se provodi po uputama emisara treće internacijonale, te mjere, kako da se najuspješnije onemogući buntovni nastup opozicije na budućem zasjedanju Parlamenta. Farinacci pak pripremi čitavi niz odredaba, koje će predložiti velikom vijeću za pobijanje svojeg najljućeg neprijateljstva: slobodnog zidarstva.

Kao karakteristika za program fašističke stranke služi najbolje odsječak iz Farinaccijevog govora, što ga je pred par dana držao u Cremoni, te u kojemu je u pogledu novih zakona o burokraciji i masoneriji kazao ove riječi:

«Mnogi još uvijek žive u iluziji, da su ti zakoni potvrdjeni od komore samo za to, da afirmišu jedno načelo, a da ne će biti strogo primjenjeni. Stvar stoji prolivno, a za to jamči fašistička stranka. U Italiji moći će postojati samo dvije vrsti gradjana: fašisti i nefašisti. Nitko ne će moći biti protufašista, jer takav ne može biti Italijan».

Pred velikom konferencijom za sigurnost.

Ovih dana obdržat će se napokon velika konferencija saveznika i Njemačke, da se konačno privede kraju pitanje sigurnosti. Očekuje se svaki čas službeni pristanak Njemačke, ali prije nego li ga njemačka vlada dostavi saveznicima, upriličila je dogovorno sa njemačkim nacijonalcima protestnu skupštinu u Dresdenu pod predsjedanjem Herzta, vodje njemačkih nacijonalista. Ovaj bojovni glas proti konferenciji i sklapanju poranjskog ugovora, imao bi biti jedan od argumenata njemačkih delegata za što veću intransigentnost u pogledu istočnih granica. Danas je već skoro sigurno, da će predmet velike konferencije biti samo zapadni ugovor, dok da će pitanje istočnih granica biti predmet posebnih pregovora. Njemačka je spremna, da sa Poljskom i Čehoslovačkom sklopi analogne arbitražne ugovore, ali po svoj prilici tražit će kao kompenzaciju ispravak granice na svoju korist.

Poljski državnici razumiju, da su u glavnom prepušteni sami sebi, jer da sadašnji položaj Francuske ne dopušta ovoj, da se do kraja zauzme za nepovredivost poljskih granica. Zato se poljska vanjska politika okreće polako prema istoku i jugu, ulazeći u što užu suradnju sa baltičkim državama i sa Čehoslovačkom. Osim toga pokazuje se osobito susretljivost prema slavenskoj Rusiji, s kojom se nastoji u zadnje doba ući u što prijateljskije odnose.

Poljaci razumiju, da će prije ili kašnje morati zaći u teške i pogibeljne sporove sa Njemačkom, pa se za to još na vrijeme hoće da osiguraju sa drugih strana, e da skupa sa Čehoslovačkom uzmognu nesmetano održati jaki i sigurni front proti novoj njemačkoj najezdi.

Pred novom parlamentarnom borbom u u Engleskoj.

Kako se približuje otvor engleskog parlamenta, tako jača akcija liberalne i laburističke opozicije, koje spremaju jaku navalu na konservativnu vladu, koli u cilju da ojačaju svoj položaj i prestiž u masama toli u cilju da obore samu vladu.

Medju brojnim prigovorima, koji će biti podignuti prigodom skorog otvora parlamenta, bit će u prvom redu državna pripomoć pri zadnjem sukobu rudara i poslodavaca u industriji ugljena, a koja je samo za mjesec august dosegla svotu od 1,800.000 sterlina, dajući povoda sličnim potporama u drugim industrijama. Zatim se sprema napadaj na novčanu politiku vlade i na pomanjkanje ekonomije u državnom gospodarstvu, uslijed čega se dogadja, da su zatvoreni arsenali u Škotskoj i Walesu, dok se istodobno sa velikim troškovima izgradjuje velika pomorska operativna baza u Singapuru. Posebni napadaji bit će upereni na minisra riznice Churcilla radi velikodušnoga popuštanja Francuskoj u pitanju dugova, te radi novih carina, koje su uzrokom povišenju cijena raznim predmetima i nezadovoljstvu u širim slojevima pučanstva.

Po svemu je sigurno, da će opozicija učiniti sve moguće, da prikaže dosadašnji vladin rad u što crnijoj slici i da oslabi njezin ugled u narodu, ali je jednako sigurno da ne će uspjeti da prouzroči nikakve promjene u režimu. Jedino će mnogo doprinijeti oživljenju političkog života i osvetljenju pravog političkog stanja u Engleskoj.

Domaće novosti

Roditeljima školske djece!

U smislu postojećih zakona ne će se djeca nižih razreda (prvoga, drugoga i trećega) ni u onim školama, koje se smatraju hrvatskima ili slovenskima, podučavati u materinjem jeziku, ako se to kod upisa pismeno ne zatraži.

Potrebno je s toga, da svaki, koji upiše dijete u I., II. ili III. razred koje bilo škole, ili u više razrede italijanskih škola izruči kod upisa slijedeću pismenu prijavu:

Alla Direzione della Scuola elementare in

. . . . . . (mjesto)

A sensi del R. Decreto-Legge 1 Ottobre 1923 N. 2185, art. 4 il sottoscritto chiede che all'alunno

. . . . . . (ime učenika)

sia insegnata la lingua serbo-croata o slovena, in ore aggiunte.

. . . . . . addì . . . . 1925.

Prijava se napiše na jednostavnom papiru, bez biljega.

Tražimo naša prava i čuvajmo jezik, koji smo primili od naših praotaca, kojima ga je Bog dao!

† Magdalena Zuccon rodj. Kirac.

Pišu nam iz Zagreba, da je tamo dne 25. o. mj. u 9 sati prije podne, nakon duge i teške bolesti, u 57. godini svoga života preminula gospodja Magdalena Zuccon rodj. Kirac.

Sprovod pokojnice obavio se prošle nedjelje, dne 27. ov. mj.

Bila joj laka jugoslovenska gruda!

Rodbini nezaboravne pokojnice izražamo ovim putem svoje iskreno saučešće!

RIKARD KATALINIĆ JERETOV:

Drapan

Riječka «macchietta».

Tamo na kraju «Adamićeva mola» tik do malih kamenih stubica svezana je za veliki željezni prsten vrvicom malena ladjica, blatna, isušena — prava rasplav. Rebra su joj popucala, a na krmi smotan je star, malen izjeden ogrljak, koji sakriva ime potamnjelo, isprano morskom vodom — «Mima». U ladjici se uspravio visok, crnomanjast čovjek, postrižene brade, živih vraških očiju. Glavu pokrio suknenom modrom kapom, pod kojom se crni raskostriješena kosa. Na gornje je tijelo nategao mornarsku išaranu maju, — rukavi su joj nategnuti tako, da se vide potamnjele rutave ruke. Na njemu još modre hlače, masne i tuste od pakline i ulja, a odrpane cipele na nogama izjela mu morska voda. Čovjek stoji, pa drži u rukama dugu «lopradu», kojom miješa i pretražuje morsko dno kraj «mola», a kad je očutio, da se vreća napunila, digne ju oprezno, pa ju položi na podce (pajole), te istrese ulovljeno ugljevlje u spleten koš. To mu je više puta dnevni rad, na taj ga posao odagnala bijeda. Pozna ga svaki mališ, svaki ribar iz staroga grada, mnogi mu nezna ni imena ni pridjevka, al' svaki ga zna po nadimku «Drapan». Drapan?! Od kuda taj čudni nadimak crnomajastom jakom čovjeku...

..Za njegovih mladjih dana, kad je bilo više brodova, i kad se nije pazilo tako «na fino» kao dan danas — bacali bi mornari sa palube stare nevaljane konope u more. Konopi bi se «napili» vode, pa utonuli kraj broda na dno — — ele sudjeno im sagnjiti u morskoj dubini! Nu pod večer zavozio bi oko brodova crnkast mladić, pa zakučastom spravom vadio konope iz mora, a kad ih je dosta nakupio, sjeo bi u ladjic te bi češljao šuperilom iz konoplja kučinu, koju bi kašnje očišćenu i osušenu prodao kalafatima. Eto, zato, što su ga vidjeli, gdjeno češće «drapa» konope — — nadjeli mu ime «Drapan», i tako ga zovu i sada svi poznanci; to mu je ime ostalo.

Drapanu se nije dalo živjeti tako samomu, zapuštenom na svijetu, pa htio naći družicu, da s njome podijeli svoju bijedu i nevolju. I našao ju. Bila to duga osuha žena, obična lica. Drugovi su mu tad smijali, da se ženi, al on bi ih promjerio svojim crnim okom, pa bi im rekao:

— Znate, ja sam je zaveo — — ona će biti moja, jer ja sam «šior», da je otjeram, ja sam pošten čovjek.

Uzeli se, nastanili se u «Maršeči» u maloj i tamnoj sobici, pa što će im veliki «kvartir», ta on je cijeli dan oko mora, a ona radi «servicije» po kućama. Ono malo palente smokom lako skuha ona kod svoje susjede, pa mu je odnese o podne u ladjicu. Nu uza sav taj mali trošak morao je skrbiti Drapan za osobu više, trebalo je bolje raditi. Opazio mudrijan kako pada u more više ugljevlja, kad ga krcaju u parobrode, pa pomislio: — zašto bi to izginulo u moru? Napravio si mreškastu vreću na dugom kolcu (lopradu), pa kad je parobrod otišao: — ajde on mješati po dubini, da ulovi ugljen, koga kašnje prodade kojemu siromašnijemu kovaču u starom gradu.

Kad čisti ugljen tamo kraj mola, nemari on za cijeli svijet, već radi revno i žurno, neobazirući se na gospodu, što odlaze u Opatiju, ni na osobe, što u njega pilje. On podigne katkad glavu, pa kad je zle volje — promjeri te ljude okom i zamumlja:

— Ča gledate, orco tron, kako siroma čovjek kruh zaslužuje?! — — — i nastavi čišćenje.

Katkad skoči k njemu u ladjicu mali odrpanac, da mu pomogne. Drapan zaškilji malo na njega, pa ga pusti nek radi. Zna on, da dečko ne čini za ljubav, već za «intereš», kako bi on reko, s toga ga i zapita kad svrši:

— Mali, češ «tartufolic»?

— Si! — odvrati sirotanče i pograbi školjke, te tamo u ladjici onako gladan otvori nožićem, progutne ono crvenkasto meso ko slasticu, a Drapan ga gleda sućutno pa šapće:

— Miseria! Miseria!..

(Svršit će se.)

Vjenčanje princezinje Mafalde.

Kako smo zadnji put javili, prošlog četvrtka vjenčala se princezinja Mafalda, kćerka Nj. V. italijanskog kralja Viktora Emanuela, sa princem Hesenskim. Kumovali su italijanski prijestolonasljednik i rumunjski princ Karlo. Svečanom obredu prisustvovalo je oko 200 visokih ličnosti, medju kojima i Nj. Veličanstva kralj i kraljica te ostala rodbina vladarske kuće. Od inozemskih kraljevskih kuća prisustvovali su grčki kralj, rumunjski princ, crnogorski princ, grčki princ, nadvojvoda Franjo Josip i dr. Civilno je vjenčanje obavio predsjednik senata Tittoni, a crkveno jedan biskup.

* * *

Hesenski knez, s kojim se je vjenčala princeza Mafalda, nije katolik. Knez je protestant i njegova je želja bila, da ostane i unaprijed protestant.

I tako se dododilo, da iako su se visoki mladenci vjenčali u katoličkoj crkvi, princeza je ostala katolikinja a i princ, mladoženja, protestant.

Unatoč tome papa je mladencima poklonio prekrasan dar, 5 kg suhog zlata, čime je pokazao, da brat je mio, koje vjere bio.

NARODNI KOLEDAR «JURINA I FRANINA» ZA GODINU 1926.

Izišao je naš koledar «Jurina i Franina» za godinu 1926. Koledar ima 240 stranica, 28 stranica više od prošlogodišnjeg. Sadržaje vrlo zanimive pripovjesti, gospodarske članke, pjesme i drugo zabavno štivo. Naročito moramo da istaknemo Ćorovićeve priče «Kokoš» i «Juda», a zatim nešto o zvijezdama i svemiru, «Rokac ide na biralište» te gospodarske rasprave o sjetvi i žetvi, o duhanu itd. Snabdjeven je sa mnogim lijepim slikama, medju kojima zauzimlju prvo mjesto slike o narodnim nošnjama i reprodukcije Meštrovićevog djela. Ova knjiga mora da zadje u svaku istarsku kuću, jer služi nesamo za zabavu nego i za pouku. Cijena iznosi 2.50 Lit (više poštarina) te se šalje samo uz pouzeće ili uz unaprijed poslani novac. Može se naručiti izravno kod uprave «Istarske Riječi», a može se i dobiti u raznim knjižarama, gdje se je prodavao i lanjske godine.

Smrt jednog Istrana u Americi i njegova baština.

Newyorški «Hrvatski list» u svom broju od 15. septembra 1925. objavljuje ovaj dopis:

«...Ovih dana sahranili smo ovdje (u Fort Braggu, Cal.) smrtne ostanke jednoga mladoga čovjeka, od nekih 35 godina. Ubilo ga u Campu.

Pokojnik se je zvao J. Jardas (Jurdas ili Jurdana? Op. ured. «Istarske Riječi), a ovdje ga nitko od nas nije pobliže poznavao. Čuli smo samo, da je bio rodom iz Sv. Mateja blizu Kastva (Istra).

Štaviše — čuli smo, da u ovoj zemlji imade brata, a u starome kraju majku i dvije sestre. Ostalo je za njim i nešto novaca. Taj novac je uložen u nekim bankama.

Stoga molim sve one, koji što znadu o pokojniku ili njegovoj svojti, da mi jave, e da uzmognem pomoći njegovoj jadnoj majci i sestrama. - M. Vukelić, P. O. Box 257, Fort Bragg, Cal.»

Kako žive naši radnici u Franceskoj?

Piše nam prijatelj iz Distroff-Moselle:

— Ovdje imade više Istrana, koji se nalazimo daleko od svoje rodjene istarske grude — u Franceskoj. Mučimo se dan i noć, da nešto zaslužimo. Naš rad nije lagan, a ni zaslušci nisu veliki. Skupoća je još veća nego u Istri. Dosta para nam odnese i kiša. Danas nam je malne svima žao, što smo uopće došli ovamo. Bolje bi bilo, da smo ostali kod kuće. Inače Francezi nas Jugoslovene uvelike cijene i rado primaju u službu.

Svega po malo

Crna smrt.

Prirodoslovci tvrde, da je kuga poznata već dvije hiljade godina, ali da nije nikada tako bjesnila kao u srednjem vijeku za križarskih vojna i drugih ratova.

Kuga se je pojavila u VI. vijeku za rimskoga cara Justiniana i harala pune 52 godine. U Carigradu umrlo je kroz tri mjeseca svakoga dana 5000, a poslije dapače i 10.000 ljudi. Za prve križarske vojne nastradalo je u dva mjeseca 200.000 ljudi. Osobito žestoka bijaše godine 1200., kad je u Egiptu nastradalo do milijun ljudi, a u samom Kairu 110.000. Nilom plivalo je na tisuće lješeva. Strah i trepet medju ljudima pojavio se godine 1347. poznat pod imenom «crne smrti». Došla je iz sjeveroistočne Azije i za malo se raširila cijelom Evropom. Crna smrt harala je tako pogubno, da ni ovaj put nisu mrtvace pokopavali; nije se sijalo; ni radilo; domaće su životinje podivljale; muž je bježao od žene, djeca od roditelja. Bjesnila je pedeset godina. U južno-evropskim zemljama umrla je jedna četvrtina, u Španjolskoj dapače jedna trećina stanovništva. Kuga ima svoja osobita ognjišta, od kuda se širi dalje: Stara su azijatska ognjišta: Mesopotamija, Asir u Arabiji; u Kini pokrajne: Jünuam i Tibet; u Kisali medju Kagera — Nilom i Viktoria jezerima.

Godine 1929. konac svijeta?

Barun Mucio Teixleier izjavio je brazilijanskom listu «O Globo», da će konac svijeta stalno nastupiti u februaru godine 1929. Medjutim našao se neki profesor, g. Maximus Neymayer, koji priznaje takodjer žalosnu sudbinu svijeta, ali ne godine 1929. On ima za sada mnogo ružičastije mnijenje, tvrdeći, da će sa godinom 1927. nastupiti zlatni vijek, kada će svi ljudi da budu sretni. Biti će oživotvorene sve ljudske želje i ljudi će se samo stidjeti onoga što su učinili u svojoj prošlosti. Medjutim je protiv tih izjava ustao zvjezdoznanac Gainom, koji se hvali, da može matematskom točnosti ustvrditi sve što će se desiti na zemaljskoj kugli do godine 1971. U 1926. godini da će biti velika skupoća, jedan će kralj ili predsjednik republike biti smijenjen, i doživjet ćemo veliku žensku revoluciju. 1927. godine bit će gore, jer ćemo doživjeti vojničku revoluciju po cijelom svijetu, a 1928. godine buknut će opet veliki rat. Od 1930. do 1940. stvari ne će ići najbolje. Bit će još ratova, epidemičnih bolesti i bijede. G. 1930. jedna će caristička revolucija oboriti današnji boljševizam i kuća će Romanov opet doći na prijestolje. Sovjet će medjutim pobjediti u Austriji i Njemačkoj, dok će Franceska opet postati monarhija.

Od pastira do vladara.

Petar II. Petrović Njegoš kao pastir pasao je ovce po Lovćenu. Njegov stric, knez crnogorski, koji je zbog svojih dobrih djela proglašen svecem, iškolovao ga je i odredio ga za svog nasljednika. I poslije stričeve smrti postane knezom crnogorskim. Proputovao je evropejske države, mnogo je vidio i mnogo je naučio. Nije uhvatio ni četrdesetu, a već ga je suha bolest otela Crnoj Gori i Jugoslovenstvu.

Petar II. Petrović Njegoš bio je neobično velikog uzrasta, muške ljepote i uvijek je nosio crnogorsko odijelo.

Bio je junak i pjesnik. Uredio je svoju malu Crnu Goru, otvorio škole i kupio štampariju. Ratujući s Turcima proširio je granice.

Kao pjesnik Petar Petrović Njegoš nosi barjak pred svima jugoslovenskim pjesnicima. — Njegov «Gorski Vijenac» prikaz je crnogorske duše i junaštva Crnogoraca. U svojim pjesmama širio je bratstvo i njegova velika duša čeznula je za slobodom čitavog jugoslovenskog juga. On ne pita: Ko se kako krsti, no čija mu krvca grije dušu, čije ga je mlijeko zadojilo.

Spomenik mira u Ženevi.

Prošli je tjedan prispio poznati američki odvjetnik Edward L. Cerbert iz Washingtona u Ženevu, da poradi oko toga, kako bi se u Ženevi podigao jedan veliki spomenik miru. Vlasti, koje su bile zaraćene, imale bi svaka da sakupi po koju poveću svotu za taj spomenik. Spomenik imade se podignuti na za to podesnom mjestu, jer mu je visina predvidjena na tri sto metara. Imade biti posvećen onom desetku milijuna ljudi, koji su poginuli u svjetskoj vojni, kao i osamdeset milijuna ranjenika. Svaki narod imat će na spomeniku svoje mjesto, na kojem se imadu zabilježiti njegovi gubici. Najveće mjesto dobit će Rusija, onda Njemačka i Franceska, a onda ostale zemlje. Radnje oko podignuća vodit će Liga Naroda.

Bik za 110 hiljada dolara.

Amerikanski list «Jugozapadni stočar», koji izlazi u Kaliforniji, donosi na svojoj prvoj stranici sliku jednoga bika, koji je prodan za 110 hiljada dolara (oko 3 milijuna lira).

Taj bik je rase holštajnske. Potiče od matere, koja je vrlo dobra muzara. Njegova mati daje godišnje 1303 funte masla (590 kg)! Otac njegov opet potiče od matere, koja je bila vrlo dobra krava muzara, jer je davala godišnje masla 1331 funtu (604 kg).

Ovaj bik otelio se 20. oktobra 1920. na imanju nekakva Morisa i druga u Kaliforniji, a kupio ga je od njega August Rugel, Amerikanac, koji se rodio u Švicarskoj, svršio sveučilište i postao poljoprivredni stručnjak i gazda.

Demonstracija zbog žena, koje su bile izbačene iz crkve.

Pred rimskom bazilikom, u kojoj služi večernju kardinal Vanutelli, došlo je jedne nedjelje do ogromnih demonstracija, tako da je morala intervenirati i policija. Kardinal je već davno prema odredbi papinoj objavio na crkvenim vratima, da se pristup u crkvu zabranjuje ženama u kratkim haljinama, ali je u posljednje vrijeme postavio pred crkvu nekoliko sluga, koji nisu puštali u crkvu nijednu ženu u kratkim suknjama. Oko izbačenih žena sabrala se toga dana gomila ljudi, koji su se spremali da jurišaju na crkvu. Kad je držanje mase postalo opasno, dozvana je policija, koja je demonstrante rastjerala.

Milijun nezaposlenih radnika

Položaj se u njemačkoj industriji pogoršava iz dana u dan. Gradjevinska industrija otkazala je radnicima za 29. augusta, tako da se broj nezaposlenih povećava za nekoliko stotina hiljada. Broj nezaposlenih radnika svršetkom mjeseca augusta popeo se na 1 milijun. Najteži je položaj trgovačkih namještenika i bankarskih činovnika. Na 100 praznih mjesta u trgovini javlja se 801 nezaposleni muškarac i 360 žena. Na 100 ispražnjenih mjesta za privatne činovnike dolazi 546 natjecatelja muškaraca i 185 žena. Na 100 praznih mjesta za ložače i strojare dolazi 449 molba.

Ekspresni vlak iskočio iz tračnica.

Kod Filascu u blizini Cratove u Rumunjskoj iskočio je vlak «Simplon-Express» iz tračnica. Bilo je više ranjenih, a nijedan slučaj smrti.

Majka s djecom čudom spašena ispod ruševina.

Oluje, koje su harale prošlih dana u Val di Cicogna u blizini Genove, srušile su u selu Lumazzo krov i veći dio zidova kuće, u kojoj je držao gostionu Serafino Ferrara. U jednoj sobi u prvom spratu ležala je u času katastrofe u postelji od poroda Ferrarova žena sa novorodjenim djetetom i sa malom kćerkicom. Sve troje ostalo je pravim čudom neozlijedjeno. Grede krova spriječile su, da se crijepovi sruše na postelju i tako su svi ostali netaknuti.

Izgorjela lješina u automobilu.

Pred 15 dana izvršen je u New Yorku strašan zločin, o kojemu još nema detaljnih vijesti. U jednom automobilu nadjen je napola karbonizovan neki čovjek vezanih ruku na ledjima i iznakažena lica. Mora da su ga u automobil bacili neki zločinci i polili petrolejom. Prije nego su upalili automobil, u koji su zatvorili žrtvu, oni su preduzeli sve mjere da automobil ne bi mogao krenuti. Tako su ostavili kola nasred ulice, a kad je premjećena vatra dozvani su vatrogasci, koji su pogasili vatru i otkrili u kolima iznakaženu lješinu nepoznate žrtve.

Jezovita tragedija na zvoniku.

Rimske novine javljaju, da se na zvoniku crkve sela Cariano blizu Brescie odigrala jezovita tragedija. Jedan urar pošao je sa svojim sinom na crkveni toranj da popravi satove. Nesretnim slučajem pala je dječaku upaljena svijeća, kojom je svijetlio ocu kod rada, u posudu s benzinom, pripremljenim za čišćenje mehanizma. U tili čas plamen je zahvatio i oca i sina i obojica su poput gorućih baklja pali s tornja. Njihova su trupla sasvim izgorjela.

DAROVI.

Prigodom vjenčanja J. Černeha i K. Markežić u Buzetu sakupili su nekoji naši mladići i djevojke 60 lira za prosvjetne ustanove i to 20 lira za «Prosvetu» — odsjek za Istru —, 20 lira za «Hrvatsku Čitaonicu» u Buzetu i 20 lira za «Žensko društvo» u Sv. Ivanu kraj Buzeta. — Darovali su: po 20 lira: Franjo Klarić; po 8 lira: Ivan Klarić; po 5 lira: Izidor Klarić i Dragutin Klarić; po 3 lire: Vjekoslav Klarić, Milka Klarić i Zorka Klarić; po 2 lire: Fabijančić Marija i Marijon Jakov; po 1 liru: Marica Klarić, Anica Klarić, Antica Klarić, Ivan Klarić, Ljubica Klarić, Marijon Josip, Draščić Marija i Vivoda Marija. — Darovatelji i darovateljice tim darovima hoće da pokažu dobar primjer onima, kojih se tiče. — Neka ih Bog poživi!

Naš čestiti prijatelj iz Poljana daruje za za fond «Istarske Riječi» lira 4, a njegov brat lira 10.

Na predlog g.dje Zorke Saršon iz Bregi sakupilo se prigodom blagdana «Kuzmovo» u veselom društvu lira 37.20 za fond «Istarske Riječi».

Plemenitim darovateljima najljepša hvala! Ugledali se i drugi!

DOPISNICA UREDNIŠTVA

G. Ant. Legović, Kaštelir: U smislu kr. dekreta od 20. augusta 1923 br. 1802 ne plaćaju se ostavinske takse, ako su pokojnici umrli poslije 9. jula 1923. te bili roditelji ili djeca, djed ili unuci, supruzi, braća i sestra, nećaci. Ako je pak pokojni umro prije 9. jula, tada se takse moraju platiti. Takse nisu jednake za svaki iznos, nego rastu proporcionalno prama vrijednosti ostavštine. Što je veća, to je veća i taksa. Pošto se u vašim slučajevima radi o palim u ratu, taksa ili porez mora da se plati. Ako želite točnije tumačenje, javite specijelne slučajeve.

Izdavač, direktor i odgovorni urednik: IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST" U TRSTU

Broj 41 Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta) U Trstu, 8. oktobra 1925. Pojedini broj 25 cent. God. III.

„Istarska Riječ"
izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin". Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 25·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I, Telefon: 11-57.

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

Oglasi stoje 4 lira
za svaki centimetar visine a širini jednoga stupca. Za višekratno uvršćenje daje se znatan popust prema pogodbi. Plaća se i utužuje u Trstu. Dopisi se šalju uredništvu, a nevaše upravi. Nefrankirana se pisma ne primaju, a rukopisi se ne vraćaju ni u kojem slučaju.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari". — Narodna poslovica.

Na krivom putu

škole su započele.

Sve teče onako, kako je to odsjekao bivši ministar Gentile u onoj svojoj zloglasnoj reformi. Prema toj reformi morala su se i ove godine sva hrvatska i slovenska djeca, koja su navršila 6., 7. i 8. godinu, da upišu jedino u italijanske škole.

Sve je to, kako smo već stotinu puta napomenuli, učinjeno zato, da naša djeca u što kraće vrijeme postanu zgoljni Italijani. Ima naime još i danas u Italiji, i to na višim mjestima, ljudi, koji uistini vjeruju, da će ta reforma i nas i našu djecu poitalijančiti, i to u najkraće vrijeme. Reforma kao da je stvorena za to.

Koliko smo upućeni, držimo, da je u početku u Italiji bilo mnogo uglednih ljudi, koji nisu ni pomišljali na to, da bi nas i našu djecu iznarodili. Najbolji dokaz je tome jednodušna izjava italijanskoga Parlamenta od novembra 1920., gdje nam se na najsvečaniji način obećalo, da ćemo se mi Slaveni moći razvijati sasvim slobodno: i kulturno i nacionalno.

Da se nije to ispunilo, krivi su u prvom redu naši domaći Italijani, osobito oni, koji su Bog zna radi kojeg uzroka pogazili svoj rodjeni slavenski jezik, pa preko noći postali Italijani. I misle: kaošto su oni preko noći postali Italijani, da će se to isto dogoditi i sa svim ovdješnjim Slavenima, ako ih se, kako treba, pritisne.

Možemo otvoreno reći, da je školska reforma filozofa Gentile u glavnome djelo spomenutih elemenata.

Medjutim ta reforma nije Italijanima donijela nikakve koristi; njome nisu oni dobili nijedno slavensko dijete. Ugledni Italijani iz starih provincija to uvidjaju, pa su vrlo nezadovoljni s tom nevaljalom, natražnjačkom reformom. No oni naši italijanski suzemljaci, koji su italijanske ministre uvjeravali, da ćemo mi svi u dvije godine postati najčistokrvniji Italijani, ne će ni sada da miruju. Oni vele: treba pritisnuti jače, pa će već ići.

Njima je ona Gentileova reforma preblaga. Htjeli bi, da je vlada pooštri? Time, da se iz nje izbace oni paragrafi, koji govore o poznatim dodatnim satovima.

Uostalom njihovi učitelji i ravnatelji postupaju već davno tako, kao da tih paragrafa uopće nema Ako pak roditelji, koji znadu, da ti paragrafi uistini postoje, zatraže, da im se djeca ipak uče u materinjem jeziku, onda oni elementi skaču kao bijesni i viču, da je to propaganda...

Razumijete li ovo? Ima jedan italijanski zakon potpisan od kralja i Mussolina. Taj zakon daje meni, Slavenu, pravo, da tražim, da mi se djeca nekoliko sati na nedjelju uče hrvatski ili slovenski — i to da je propaganda!

Ne gospodo! I kad ono o dodatnim satovima i ne bi bilo predvidjeno u zakonu, pa kad bi to naši unatoč tome tražili, ni to ne bi bila propaganda. Materinji jezik čovjeku je najveća svetinja: on mora da je čuva kao oko u glavi. To su već nebrojeno puta propovijedali i naglasivali najveći i najsvjetliji umovi nesamo niemački, franceski, engleski itd. već i najdivniji mudraci italijanski. Jezik je duša, a u dušu nije dozvoljeno nikome da dira. Gaziti narodu dušu oduran je grijeh, i možemo reći, da vrlo slabo služi italijanskomu slavnomu imenu, koji taj grijeh počinja. Treba li tome dokaza?

Tu nedavno držao se u franceskom gradu Marseilleu internacionalni, socijalistični kongres. Na tom kongresu pala je riječ o manjinama, koje žive u Italiji i tamo se najviše žigosala ova italijanska školska politika...

U interesu je države, da se takova mišljenja obore, a oborit će se jedino time, ako se ta školska politika stubokom promijeni i da se Slavenima u školstvu dadu ona prava, koja im idu. Što je pak do onih par dodatnih sati predvidjenih u školskoj reformi — na njih ima narod već i sada pravo, i svaki učitelj, pa bio to i naš rodjeni, koji bi lakoumno ili od straha prešao preko toga, nama zajamčenog prava, ogriješio bi se o svoju dušu a i o dobar glas države Italije.

Pretplatnici,
jeste li podmirili pretplatu?
Sjetite se svoje dužnosti!

Lakoumno osnivanje porodica

Neki ljudi osnivaju porodicu veoma lakoumno. Žene se i udaju, a ne misle na to, kako će i svojoj djeci osigurati ženidbu i udaju. Stvaraju obitelj samo zato, da njima bude bolje, a kako će živjeti njihova djeca, za to ih ne boli glava.

Nije dužnost svakoga čovjeka, da stupa u brak. Tko se toga prava dragovoljno odriče iz viših razloga, da se može bolje posvetiti skrbi za duševne i tjelesne potrebe čitavoga društva, taj je vrijedan najvećega poštovanja. Dakako, da takav čovjek mora onda u istinu biti junak. Njegova je dužnost,da živi ćudoredno, a ne da bude razarač tudjih obiteljskih ognjišta i otimač tudje nevidnosti. Takvih je junaka uvijek bilo i bit će ih, dokle god bude svijeta. Ipak oni nisu općenita pojava u društvu. Samo članovi nekih zvanja žive u beženstvu, dok se ogromna većina muškaraca i žena odlučuje za brak.

S tom činjenicom moraju računati i roditelji. U svakom svojem djetetu moraju oni gledati budućega oca ili buduću majku. Možda će se njihovo dijete odlučiti i za koje zvanje, u kojem ne će stupati u brak. Ali ta odluka ovisi od slobodne volje djeteta, a ne od zapovijedi roditelja. Roditelji su dužni da svojoj djeci dadnu za budući život sposobnost za obitelj i uz to primjerenu materijalnu a još veću ćudorednu baštinu. Biljka, koja niče iz zemlje, mora se hraniti najprije onom hranom, koja se nalazi u sjemenu. Ako je sjeme šturo i nezdravo, opažat će se to i na samoj biljci. Biljka će radi toga uginuti ili ostati kržljava. Slična se pojava vidi i u ljudskom životu. Tko ne ponese iz obitelji u samostalan život dovoljno umne i ćudoredne snage, tko nema za početak samostalna života barem nekakvu baštinu zemaljskih dobara, taj može veoma lako biti satrven u nemilosrdnoj životnoj borbi.

Što se tiče baštine u novcu i imanju, tu je pretjerana skrb roditelja često neumjesna. — Nitko nema prava na tako veliku baštinu, da kasnije u životu ne bi trebao ništa raditi, nego bi mogao badavadžiti i prosipati muku roditelja. Rad je dužnost svakoga čovjeka, koji može da radi. Tko se toj dužnosti ne pokorava, taj je trut, pa makar živio i o baštini svojega oca i majke. Baština je opravdana samo onoliko, koliko je nužna, da djeca mogu s njome u novom domu započeti uspješan samostalan rad. Kod toga je sposobnost i volja za rad mnogo važnija od samoga novca i imanja.

Mnogi se roditelji boje veće obitelji, pa nastoje ili da ograniče broj djece ili se gotovo vesele, ako im jedan dio djece pomre. Mogu li takvi roditelji zahtijevati blagodarnost od svojih sinova i kćeri, koji su došli na svijet ili su ostali na životu protiv njihove volje? Takva djeca moraju u svojim roditeljima gledati prije neprijatelje nego prijatelje. Tko ne želi života svojoj djeci, taj ne može tražiti niti od djece, da ona žele život njemu.

Bojazan je pred djecom neopravdana. Tko ima volju da stupa u brak, taj mora imati i snage i volje da osigura opstanak svojim sinovima i kćerima.

U nekim našim krajevima, koji su danas prilično dobro obradjeni, bilo je još pred sto godina pustih polja, koja su u deset godina bila možda samo jedanput zasijana žitom. Bilo je prostranih pašnjaka, po kojima su od rana proljeća pa do kasne jeseni pasla goveda. Danas je sve to zasijano i uredjeno za poljoprivredu. Pojedini gospodari imadu mnogo manje zemlje, nego što su je imale stare obitelj i zadruge, pa ipak žive deset puta bolje nego njihovi pradjedovi. Skrb za potomstvo primorala je ljude, da sve bolje gospodare i da budu sve pametniji i okretniji.

UPITI MINISTRIMA
(po italijanskom parlamentarnom pravu)

Zadaća parlamenta, kaošto i njegove poslaničke komore i pojedinih poslanika, nije samo zakonodavna, nego i upravna, kao na primjer u pogledu državnog proračuna, a osobito pak **nadzorna**. Nadzorna zadaća parlamenta, u koliko se tiče pojedinih poslanika, kaošto i senatora, za koje naime vrijede jednaki propisi, vrši se putem upita (interrogazioni) i interpelacija (interpellanze), što se naslove nadležnim ministrima. Upitu je glavna svrha ministrov **odgovor**, interpelaciji pak **rasprava** a i eventualno izjava komore o ministrovom radu. Ovdje se hoću pozabaviti samo time, kako se postupa kod upita. Bistvena razlika je u tome, da li se zahtijeva pismeni odgovor, ili ne. U prvom slučaju odgovor se javlja pismeno, direktno ili putem predsjedništva komore, pa se zajedno sa pitanjem samo štampa u stenografskom zapisniku one sjednice, na kojoj vlada izvjesti, da je dala odgovor. To mora vlada da objavi u šest dana, iza kako je predložen upit. Kada se pak ne zahtijeva pismeni odgovor, odgovara vlada na pitanja usmeno na sjednicama poslaničke komore ili senata po redu kako su upiti predloženi i to samo, ako je onaj koji pita prisutan. jer se inače smatra, da je njegovo pitanje povučeno. Za odgovaranje je odredjeno samo kratko vrijeme na početku svake sjednice tako da se moraju, ili bi se barem morali iza četrdeset minuti poslije otvorene sjednice odložiti odgovori na buduću sjednicu. Bez obzira na to se moraju odgovori odložiti, ako je na kojigod način riješeno petnaest pitanja, bilo da se na njih odgovorilo, bilo da su povučena, bilo da su odložena ili da su radi otsutnosti onoga, koji pita, propala. Ministar, ili zapravo dotični državni podtajnik — jer državni podtajnik redovito zamjenjuje ministra upravo u odgovaranju na pitanja — može izjaviti da ne može odgovoriti, ili može zahtijevati, da se stvar odloži, ali kod toga mora da navede dan, kad će da odgovori. Onaj koji postavlja pitanje, može na usmeni odgovor vlade odmah da replicira, da izjavi, da li mu je pravilno odgovoreno ili nije te u tu svrhu dozvoljava pravilnik samo 5 minuta, koji se u praksi mnogo puta produljuju.

Sva pitanja sa zahtjevom pismenog odgovora, ili bez njega moraju se predložiti predsjedništvu dotične komore (poslaničke komore ili senata) i moraju opsezati samo to, je li istinita koja činjenica, je li vlada o čemu obaviještena, jesu li informacije, koje je primila, točne, je li vlada pripravljena saopćiti komori listine, koje su potrebne onome, koji pita, je li vlada u kojoj stvari štogod pokrenula, ili misli pokrenuti.

U našem položaju nam služi poslaničko pravo upita prije svega za tužbe protiv postupanja državnih organa, koji krše pravo ili zanemaruju i čak oštećuju koristi našega naroda. Obična shema upita je u gornjem smislu ta, da poslanik upita nadležnog ministra, da li mu je i ta nepodopština poznata, i misli li štogod poduzeti, da se ukine. To vrijedi glede oblika. Što se tiče sadržaja, jasno je da će imati to više učinka, što budu činjenice točnije i istinitije označene. Da bi mogao čim uspješnije vršiti svoju zadaću u korist našega naroda, želio bih, da bi svi, kojima je što poznato, radi čega bi bilo umjesno da se upita vlada, a moglo bi mojoj pozornost izmaknuti, poslali ili direktno meni ili preko naše političke organizacije potrebite podatke, uvažujuć gornja razjašnjenja.

Dr. Josip Wilfan.

DOPISI

IZ ŠTRPEDA (OPĆ. BUZET).

Uz mnoge druge poreze i takse, kojima smo «usrećeni», imamo i najnoviju na ognjište. Ma kad će bit jedamput vuk sit!? Plaćaj i plaćaj! zapovijeda nam se; a mi moramo plaćati i — kada nemamo mi prebijene pare. Pa odkuda da dodje taj novac? Od goveda? Prodali smo ih najveć radi duga prehrane. Sada je dosti sijena, da bismo mogli svaki od nas kupiti barem još jednu kravu; ali tu se hoće barem tri tisuće lira. U prijašnje je doba vino pokrivalo veći dio naših kućnih potreba, a i poreze. A ove godine? Peronospora i druge lozne bolesti uništiše nam grožđje. Malo nas je ovuda koji ćemo nešto napraviti vina za svoju potrebicu. Eto, ni od vina ove godine nikakve nade. A treba živjeti, treba se obući, a treba i plaćati, i to točno i pod strogošću stotinu poreza i taksa. Mi pitamo: Što se misli s nama i o nama? Osušeno drvo i limun — ne dadu vode ni soka.

IZ RIJEKE.

Hura! Imamo mlijeko!... - Stomatologija - Čudoivorni nož. - Jedan poklik. - Žena, koja daje pravo mužu. - Na Rijeci teško živima, još gore mrtvima. - Bura.

Ona moja anketa u pogledu mlijeka koristila je uvelike. Još nije bila pravo ni štampana, i već je došao kontraordin, kojim pobija ili dole hita onaj prvi ordin. I tako će naše mljekarice, do novog kontraordina, moći da nose u kuću mlijeko baš kao što su to činile i do sada na veliku radost kućedomaćica, kojima je stoputa milije «potegnuti» jednu uricu više ujutro, nego li čekati, gdjegod vani na zimi ili na kiši ono dvije tri mjerice mlijeka. Za onaj moj dosta teški ali i lijepim uspjehom okrunjeni trud, primio sam od mojih Fijumanka mnogo hvala i pohvala. Nije trebalo!

Ja sam tu nedavno proveo još i jednu drugu anketu. Bilo je to onda, kad su ovdje imali svoj kongres oni liječnici od stomatologije. «Vedetta» je nekoliko dana nosila debelim slovima štampanu riječ: «Stomatologija», a i svim mojim Riječanima bila je ta riječ na ustima. Svi je spominjali, a niko nije znao, što znači. Ja sam pošao od kuće do kuće, da vidim, koliko ih zna, što ona riječ znači. Od stotine sam našao samo dvojicu, koji su mi kazali, da je stomologija nekakova «šijenca od usti», a od tisuće nijednoga tko bi to znao. Pa da će nas asimilirati!

Ova Rijeka je uistini mirakulozna. Imali smo nedavno nekakvu «trapulu», koja se zvala «pesca miracolosa», a onda smo dobili i nešto drugo, što se takodjer zove «miracoloso». Sad ćete čuti, što je pak to.

Ovih dana otišla je Ninetta na izložbu na Mlaku. Uveče dodje k meni sva bijesna i zapuhana:

— Ma mi ga j' ofrigal!

— A ko to?

— Neki vrazji nemski Sćocel Pokazal mi je nekakov nozić i počel govorit:

— Questo stare molti pono! Una kortela mirakulozal I tu je znel jednu sustu, pak je stavil drugu, pak je znel i ovu i stavil jos nec — napunil mi j' glavu i ja sam mu najzada dala dvanajst lir. Pridem doma, ću da provam ta vrazji, mirakulozi noz — a ta vrag ne će da reze. Ne će i ne će! Ja sam one susti stavljala na svi mogući nacini, i na jednu stran i na drugu, ma ne gre i ne gre. Kapja mu srdacna pala, ter mu pala!

— A jeli vam dao što napisano? — upitam.

— Tu je nec naskrabacano, ma ne razumem vrag stvari.

— A u kojem jeziku je to napisano?

— Talijanski. Na tu vam je!

I zaista bilo je italijanski sastavljena pouka, kako se ima upotrebljavati nož. Da pravo kažem, ni ja nisam ništa razumio. Pa da će nas asimilirati!

Čovjek ne bi vjerovao, ali ipak ima na Rijeci ljudi, koji još i sada sanjaju o slobodnoj i samostalnoj državi i o Zanelli. Tako je prije nekoliko dana jedan mladić najednom stao vikati na trgu Oberdank: — Viva Fiume libera! Viva Zanella!

«Vedetta» je napisala, da bi dobro bilo, da se toga čovjeka smjesti u kakav muzej, pa da mu se oko vrata objesi napis: — **Reliquia dello Stato libero...»**

Ne bi li se za takav muzej mogla upotrebiti «la casa degli Emigraaaanti», kad se isprazni izložba?

I čudnih žena ima na Rijeci. Ovih dana prikazala se u bolnici jedna mlada žena i zamolila, da joj zaviju ruke, koje su joj bile sve izranjene. Pošto su je povezali, upitali je: — Tko vas je tako lijepo nagrdio? — Pa neki mladi čovjek, s kime zajedno živim — odgovori ona. A što namjeravate sada? — Povratit ću se opet k njemu i živjet ćemo u miru sve do prve zgode... Najzada on ima i pravo, da me tuče, jer je muškarac... Pa da je ne tuče!...

Opet se nešto strašno dogodilo na našem groblju. U prošli četvrtak otišao neki dječak na groblje, da na grob svoje majke, koja je preminula prije dvije godine dana, položi kitu cvijeća. Kad on na groblje, a majčinog groba nema te nema.

Traži ovdje, traži ondje — ne može da ga nadje, te on brže bolje k ocu i kaza mu sve. Otac kao izvan sebe, pohita na groblje, pa traži ondje, dok napokon tek sjutradan nadje grob svoje žene, ali sasvim na jednom drugom mjestu, u starom groblju... Grad je opet sav uzrujan, i svi se preplašeno pitaju: što će to da bude?

Pitali su i mene, a ja sam im odgovorio: — Jedini lijek protiv toga bit će taj, ako svaki Riječanin uznastoji, da ne umre.

Ova je misao, nema sumnje vanredna, ali kako da je izvedeš? Ta koliko je falilo, da nije ovih dana otišla rakom žvižgati polovica riječkoga gradjanstva? To je bilo one noći, kad je ono užasno duvala bura. Tu su letjeli dimnjaci, žlijepci, krovovi, stakla; ovdje pada jedan muškarac na zemlju, ondje se jednoj ženi nadule suknje i ona već leti u zraku, tu prenadule svitli Sajin traže po zemlji naočare, tamo naš Nino leti ko lud za klobukom; u luci pak udaraju ladje o kraj, svijet kune, psuje, a bura zviždi, kao da im se ruga.

Dvojica prolaze pod mojim prozorom. Jedan vodi drugoga, a teturaju sad amo sad tamo, da ne znaš, jeli od bure ili od čega drugoga.

Razgovaraju. Jedan, kome se crveni rana na nosu, veli:

— Ovu bi škodu morala da plati Jugoslavija.

— A zašto? — pita drugi.

— Pa zato, što je bura jugoslavenski fabrikat. Ona se zvi-zvi-zvilupuje ili na Velebitu ili u Senju ili u Hreljinu ili u Kranjskoj, a to je sve Jugoslavija. Zato bi Jugoslavija morala bit i odgovorna za svu škodu, što bi je tvoja krava ili ovca učinila u tudjem vrtu. Je li tako ili n-n-nije?

Ne znam, što mu je onaj drugi odgovorio, ali ja sam kasnije dugo razmišljao o tome. Da je bura pravi jugoslovenski specijalitet — stoji. E pa onda kako dolazi jedan mirni riječki gradjanin do toga, da trpi štete od takovog tudjinskog i još tako bezobraznog vjetra? Je li na primjer pravo, da jedan Nino trči za klobukom, što mu ga kao usprkos skida ona bezobrazna, jugoslovenska bura?

Bilo je vrijeme, kad bi se ovakovo razmatranje proglasilo ludim. Danas je ovakovo razmatranje sasvim na mjestu — i ja se ne bih ni najmanje začudio, da jednog dana «Vedetta» javi, da će se u Firenzi ili gdje drugdje sastati kakova paritetika, da utanači neke konvencije glede duvanja bure na teritoriju negdašnjega Korpusa separatuma. **Rokac.**

IZ OPATIJE

Odlaze... - Ruši se. - Njihove «barufe». - Vrač - pogadjač.

Još malo i Opatija će opustjeti. Gosti odilaze jedni za drugima: protjeralo ih vrijeme — nekidašnja bura na moru i na kraju a valjda i u džepu. Po gdjekoja madama bila bi rada i ostala, ali muž — Nijemac ili Madžar, dočukao nešto, pa nenadano osvanuo ovdje i sav crven kao paprika zapovijedao: — Pakuj! — još noćas ćemo natrag. Dok je muž bio odsutan, izgleda, da se nešto iza brda valjalo.

Još jedna nesreća. Na moru, ispod Vile Breiner, sazidali zid s namjerom da ondje naspu zemlje, pa da prošire obalni put i Breinerovu terasu. More nije ni čekalo, da dodje jedno dobro jugo ili kakva žestoka bura: ono je samo izglodalo jedva sagradjeni zid i srušilo ga. Ne pozna more ono naše famozno: «čemo lahko!»

Ovih dana posvadili se žestoko neki Coverlizza i Spazzapan. Tu su sa prozora letjele stvari, kojih je bolje ne imenovati. Upotrebila se tom zgodom sjekira. Proteklo je i nešto krvi.

«Vedetta» veli, da je to pravi škandal za ovakav jedan fini kurort, kaošto je naša Opatija, ali dodaje: neka se najzada tome niko ne čudi, jer da i Opatija ima kao i svi finiji gradovi svoj stari grad — (città vecchia).

Tu ima «Vedetta» krivo. Opatija nije nikada imala i ni danas nema nikakovu **citaveću**, ali ima zato svoje citadine nove.

U Opatiji da je neki La Terza, koji da iz onih tankih poteza na ruci gata ljudima srećicu. Evo, to znači: živjeti o tudjoj ruci, kad već ne možeš ili ne ćeš o svojoj...

Riječka se «Vedetta» ljuti na gramofone, što neprestano zvrndaju same njemačke, madžarske i slavenske arije, a nikada italijanske. Neka ih pošalje u Rim onome filozofu Gentile, da ih asimilira. **Grinta.**

IZ SV. MARTINA KOD BUZETA.

Prošle nedjelje, dne 27. septembra sakupilo se u dvorani našeg Gospodarskog društva lijepi broj ljudi, koji su došli amo na poziv promicateljnog odbora, da se osnuje nova Buzetska mljekarna sa sjedištem u Sv. Martinu. U tu zadrugu upisalo se odmah isti dan oko 60 posjednika. Do nove Mljekarne došlo se dogovorom sa nekim dosadanjim mljekarima te privolom ljudstva. No ljudstvo, barem nekoji, gledaju nekako nepouzdano u tu novu zadrugu, jer još im je u živoj uspomeni propast «Narodnog doma». Tu žalosnu uspomenu su nam zapustili oni, kojih danas nema medju nama. Njih nema, a mi — živući nosimo njihove grijehe. No naš zdravi razum, naše dnevne potrebe, loše gospodarsko stanje, skupoća i velika plaćila sile nas, da na sve prošlo zaboravimo i da opet počnemo zadružno živjeti i to gojenjem goveda i prodajom mlijeka. Mi svi znamo, da od vinogradarstva nemamo se puno nadati. Loza sliči nejakom djetetu, koje je podložno svakoj bolesti i gine. Goveda teže nastradavaju. Nije nam drugo nego gojiti goveda i dobro urediti pašnjake, livade, sjenokoše, dotično da priskrbimo puno dobre krme. U buduće nas mora mlijeko i govedo hraniti, odijevati i namirivati svakidanje troškove, i — takse! — Svagdje u svijetu krasno uspjevaju mljekarske zadruge pa će i kod nas, bude li pameti, razuma i dobre volje, a i poštenja..

IZ BUZEŠTINE.

Naša «subotina».

Mi držimo «samanj» u gradu svake godine u prvu nedjelju iza Male Gospoje. Tako smo i ove godine. Dan prije i poslije toga sajma bilo je vrlo ružno, dočim u taj dan bilo je uprav krasno vrijeme, pak je došlo od čitave bližnje i daljne okolice, dosti svijeta u grad. Dapače za taj naš sajam tkzv. subotinu rado dolazi kući svaki domaćinac nastanjen drugdje. Došlo je i ove godine dosti putujućih trgovaca, a najviše sa sitnarijom i toaletnim predmetima, pak Slovenci sa svojom «suhom» robom: sita, rešeta, kabli, brente i drugo. Bilo je tu i drugih trgovaca laktene robe, pak kotlova. I domaći trgovci dašto izložili svoju robu. Dosti se dobro trgovalo. Neobično je sada na «subotinu» to, što je došlo više igrača na sreću. No naša mladež je najviše potrošila za ples i na vrtuljci. Ove godine bile se dvije družine. Vrtilo se i plesalo da je bilo milota, ili bolje rečeno — grjehota, a i sramota.

No moramo reći istinu, da najviše troše za ovakove bedastoće vanjska mladež: iz Huma, Draguća, Vrha, Račica, dočim naš Sv. Martin, Sv. Ivan, Štrped u tome je napredniji i pametniji. — Mi ćemo samo još ovo reći narodu našem, osobito našoj mladeži: Ne trošite, ljudi, u ludo svoj novac! Čuvajte novac za crne dane! A mi imamo već sada te crne dane. Mi znamo, da su na «subotinu» mnogi trošili za bedastoće od isposudjena novca. Djevojke su mnogo potrošile na malovredne sitnice za nakit. — Znajte, ljudi, k nama na sajmove dolazi najveć slaba roba. Kupujmo samo što silno potrebujemo u gospodarstvu i — ništa drugo!

IZ TRSTENIKA.

Novi seoski župan. - Smutnje.

Krčmar Anton Bradetić primio je od općine iz Račje Vasi dekret, da neka nam on župani. Do sada nam je bio za župana gospodin Jure Rotar, koji je pravi poštenjak. On je bio i našim županom za vrijeme dok su se nalazili italijanski vojnici i vojnička oblast u selu. Svi smo bili s njime zadovoljni. Bio je i **župan Rotar pohvaljen od vojničkih oblasti.** I zato su nam ga ponovno potvrdili za župana, a i selo je s njime zadovoljno.

I zato se čudimo kako to da je Bradetić, bez da mi znamo dobio dekret. Cijelo je selo svrglo jedamput Bradetića od županstva, jer **nisu bili kod njega čisti poslovi, a niti jasni računi.**

Petorica nas išli smo protestirati u Buzet, gdje boravi naš općinski komesar. — I dok ovo pišemo, ne znamo još za uspjeh. To ćemo vam poslije javiti.

Za sada svi jednodušno izjavljamo, da Bradetića ne ćemo, jer imamo i priznamo samo Rotara Juru. Kod toga ćemo ustrajati i zakonitim putem ne ćemo prestati braniti naša državljanska prava. I zato kličemo neka živi pravednost!

Doznali smo, da je našeg župana Rotara oklevetao i s lažju optužio Grgo Jurica, Bradetić i Braća Škorini. Bili su još nekoji, ali za sada će ostati njihova imena u peru, a nadalje ćemo na njih paziti, i onda ako bude trebalo ćemo ih makar fotografirati. — Sram ih budi, Boga i ljudi! — Trsteničani.

IZ BUZETA.

Kradja. - Loši uzgoj.

Kada još do danas nije nitko javio, onda sam se odlučio, da vam ja javim, što se je dogodilo u Buzetu gradu na dan 25. septembra.

Taj dan je bila vojnička stavnja (leva) od mladića iz naše kršne Čićarije. Svi su se lijepo ponašali i pokorili kako im zakon nalaže. Orilo se je po gradu i naše hrvatsko bugarenje. Naši mladići bili s cvijećem za klobukom lijepo okićeni.

Taj lijepi mir i red pomutio je jedan zelen mladić iz Račje Vasi. Još mu skoro mlijeko curi iz ustiju. A to je bio sin poznatog delije Šepa, — postolara Črnac. On je ukrao unutra u kući u kojoj se je nalazila vojnička komisija jednomu mladiću iz Podgaća s klobuka cvijeće i sakrio to u džep. Ukradeni mladić je to opazio i zahtjevao natrag svoje ruže. No tat, kao tat, nećkao se i branio i htio je još po vrhu da se tuče s Gajcem. Ali Gajac, jer je vidio, kakovim lopovom ima posla i jer je bio pametniji popustio je.

Vidi se, da njegov otac «coto» ne zna uzgajati svoga sina. Ali kad to ne zna, jer nije ni sam uzgojen, onda bi morao svoga sina doma držati, a ne ga puštati iz kuće van, dok ne ozrije. — Šilo.

Franina i Jurina

(Va Sakramente).

Fr.: Kade smo to sada?

Jur.: Va Sakramente.

Fr.: Ala ne jadi se! Pitam te lepo i pristojno, da kade smo to sada?

Jur.: A ja sam ti lepo i pristojno rekal, da smo va Sakramente, va glavnem grade od Kalifornije. Ča sam ja kriv, da se tako zove!

Fr.: A zač nismo šli dalje, ravno do San Franciska. Ter nam već ni dugo.

Jur.: Ča će mane veli gradi. Ja sam ih već sit. Ja volim gledat zemlju. A ova Kalifornija je vaistinu fina zemlja. Pogledaj samo malo one ravnice prez kraja i konca! Kakovi vinogradi! Kakova stabla! Kakova polja! Sve ćemo mi to lepo razgledat i proštudijat da budemo imeli ča povedat, kada doma pridemo.

Fr.: Ale je bogata ova Amerika! Zmislet se ne bi mogal čovek česa svega ima ov narod!

Jur.: A beči? Celi svet mu je dužan. Si čul, kako su noćaska va zeleznice zijali oni Amerikani?

Fr.: Da bim ih tako ne čul! Celu noć nisam mogal z okom zažmat. Ča su ono govorili?

Jur.: Jadili su se na oni neki ministri, ki svaki dan prihajaju z Europi i prose, da bi njim se zmanjili dugi i interesi. Bravo, po moju dušu! — jadili su se oni Amerikani. Kako da mi pobiramo naši dolari po ceste. Dosta ćakul! Neka plati svaki, ča j' dužan, pak ćemo bit prijatelj kako i prej!

Fr.: Ovakoveh se čuje svaki dan i pul nas v Istre. Joh ti ga onemu, ki j' dužan! Čuj, Jurine! Za ovu Kaliforniju se od vavek govori, da ima va njoj puno zlata. Da bimo mi tu ostali i kopali — morda bimo i mi ča našli?

Jur.: Pak ča bimo z beči?

Fr.: Bimo svem našem ljudem v Istre platili dugi i još ča zgora hitili. Ča ne bi to bilo lepo?

Jur.: Aj bi! Ma da mi to napravimo, rekli bi nam, da je to propaganda.

Fr.: E — kada j' tako — onput niš! A ča smo se tu stavili sedet kako dva pekjara?

Jur.: Ča ne vidiš, da smo pod talafonom prez žice? Počekajmo, morda nam se ki z domi javi! Počekaj malo. Sve mi se čini, kako da neč steže! Je — uprav tako! A viš — to je Luce...

Fr.: Čekaj, da i ja čujem! Viš — pita te, da kade smo?

Jur.: Va Sakramente, Luce!

Fr.: No — sada i ona misli, da se neč jadiš. Reci njoj, da je Sakramento jedan grad va Kalifornije.

Jur.: Rekal sam njoj. Pusti me, da poslušam.

Fr.: Ma i ja bim rad čut. Ča ono govori? Je to moguće? Naš kalendarij «Jurina i Franina», da je već štampan?

Jur.: Ma muči, ne muti nas. Luce, oj Luce! A je pak ča fanjski ta naš kalendarij?

Fr.: Viš, da ti celo vreme govori, da lepji ne more bit. I da ga ljudi, kako nemi kupuju i da se svi čude, otkuda smo vraga — križ Božji budi! — ono vanka zneli.

Jur.: Pusti malo, da ja govorim! Dunke Luce... Smokvi! Već ju ni čut!

Fr.: A ča će nam sada, kada znamo, da je kalendarij vane. Bože moj dragi još su tri meseci do Božića i već imaju v Istre kalendarij za novo leto. Pobogu! mi letimo kako lestovice. Jur je Amerika bogata, velika i silna i jur ima ljudi za ća hitat, a još nimaju nijednega kalendarija za novo leto! Kad pridemo va San Francisko dobro bi, da malo to razglasimo. Neka sam ja drugi, ako ne bi va petnajst dan Amerika sveh kupila

Jur.: Ja pak ča bi onputa našem v Istri ostalo? Ako će pak ki Amerikan imet naš kalendarij, neka ga sâm naruči nam ni treba delat tu nikakove reklami Nego znaš ča moremo mi storit?

Fr.: A ča?

Jur.: Da naručimo jedan čabrić biri, pak da lepo proslavimo rojenje našega petega kalendarija.

Fr.: To moremo! Ala, Amerika! Čabrić bir semo!

IZ SMOLJANI.

Ovogodišnja berba. - Otvorenje škole. - Malarija. - Smrt dugogodišnjeg općinskog načelnika.

Mi se ove godine moramo zbilja zahvaliti Bogu, što nam je očuvao naše lijepe vinograde od peronospore i tuče. Naši ljudi iz svih istarskih krajeva tuže na lošu berbu, ali mi Smoljanci to ne možemo da činimo. Imali smo zbilja dobru berbu. Našli smo dobre ½ grozdja. Mnogi smo i prodali grozdje. Cijena mu je bila od L 1.50 do 1.60 kg. Inače imat ćemo dosta božje kapljice, da ugasimo sebi žedju pa nam ne će trebati da pohadjamo svetvinčenske gostione kao do sada. Naš seljak cijelu sedmicu radio u kruhu i vodi, dok u nedjelju «pofrajao» u oštariji i ono malo novaca, što ih ima, i to baš kod onog gostioničara koji nas god. 1924. nije poznavao na biralištu. Hvala susjedima Rezancima, Štokovcima i Čabronićima, koji su zadržali onu našu zadatu riječ: «Koji ide u njegovu butigu i oštariju, ne rodila mu dica ni šenica». Ova je rečenica vrijedila za nekoje naše pajdaše samo nekoliko mjeseca, sram ih bilo!

Ove nam se sedmice otvara škola. Imenovana je neka učiteljica nama jošte nepoznata. Dužnost je naša da svi prijavimo i tražimo da se naša djeca podučavaju u dodatnim satovima u materinskom jeziku. Uvjereni smo da će to naši Smoljanci učiniti jer je našem poštenjaku bilo uvijek geslo: «Sve za obraz, a obraz ni zašto», pa tako mora da bude i sada. Tražimo i zahtjevajmo, da nam barem onu mrvicu ne oduzmu, koju nam zakon dozvoljava.

U našem selu postoji crkvica, koja je posvećena Majki Božjoj od zdravlja. Ove godine bila je ova crkvica blagoslovljena. Sada dolazi skoro svake sedmice amo misiti župnik iz Sv. Vinčenta. On misi i propovijeda samo u italijanskom jeziku. To nije u redu. Pop Zustovich je dužan da vrši crkvene funkcije u jeziku, koji narod razumije. Osim toga i molitve treba da moli u našem jeziku. Ako to ne učini, mogao bi se jednog dana naći sam u crkvi. Zar zbilja ide za tim?

Ovuda je harala dva mjeseca, avgusta i septembra, »malarija». Općinski se je liječnik dr. Covrich mnogo trudio, da je istrijebi odavle. Smrtnih slučajevâ bilo malo ili ništa.

Prošle sedmice umro je u Sv. Vinčentu bivši dugogodišnji načelnik, cav. Doblanovich, koji je s nama postupao maćuhinski. Naš narod je mrzio iz dna duše. Imali bismo još koješta da progovorimo o njemu, ali ne ćemo da to činimo. Na vratima groba nema mjesta mržnji. Njegovomu sinu Arturu naše saučešće!

IZ LABINŠTINE.

Slaba ljetina.

Kod nas je zlo u svemu. Ljetina je više slaba nego dobra, a grozdja ko da uopće nemamo loza. Nema ga skoro ništa. Mnogi traže svakojake uzroke tome, a neki misle čak i to da je svemu tome kriva modra galica, koja je bila vrlo slabe sastavine, pa je grozdje izgorjela i — opržila. Bog sam znade, možda i jest tako. Kako bilo da bilo, svakako je za nas slabo i veoma teško.

P O D L I S T A K

RIKARD KATALINIĆ JERETOV:

Drapan

Riječka «macchietta».

(Nastavak i svršetak.)

Ljeti uredi ladjicu malo bolje, pokrije ju «tendom», on sam obuče kamižolu i natakne na glavu crvenu vunenu kapu, pa čeka pripravnim veslima tudjince, da ih malo proveze morem. Drapan sjedi pod «tendom», misli na svoju ženu, dugu i suhu, koja se zove poput ladjice «Mima». Sjeća se prvih dana, kad ju je upoznao, pa mu je nekako žao, što ju je uzeo. Ta da nema nje, mogao bi popit po koju litricu više, a ovako, eh, mora ipak misliti i za nju, jer ga inače ona dodje tražiti, a on se boji njenih koščatih ruku, njenog oštrog jezika. Drapan misli, a sunce grije i pali, tako, da mu se pomalo oči zatvaraju i on snije onako u polusnu, da je gospodin bogati «principal», pa ne vadi više uglijena iz mora i ne vozi tudju gospodu, već se lijepo nosi, pije i jede, al iz tih ga sanjarija prene koji drug glasom sa kraja:

— Drapane, «digo» — — gospoda će u ladju.

I Drapan protare oči, zahvati vesla pod ruku, pa se otisne žurno od obale, te kazuje gospodi «domaćom talijanštinom» svoje jade i nevolje. On ih uvjerava, da je mnogo više sirotinje i «miserie» na tom svijetu, nego imućnika i gospode, a svaku izreku završi sa jednim «Si per dio» i pljune ljutito na stranu u more, pa dalje kazuje: — Ej, vidite, ja sam već ipak učinio dobra na tom svijetu, pa nemam ništa dobroga. Znate, jednom — duše mi — pao sa jarbola jednog broda usidrenog tuj u luci mladić u more. Kad je pao, tresnuo o bok broda, pa se ubio i utonuo. Ja znam dobro «podmjeriti» (pod morem plivati) pa mi rekoše: — Drapane spaši ga!.. I bacio sam se u more i zagrlio sam čvrsto onog hladnog, mrtvog čovjeka bez straha, te ga bacio u ladjicu broda — a da nije bilo mene, nikad ne bi vidio posvećene zemlje — bile bi ga ribe izjele — si per dio!.. Kad je tako zasvjedočio svoje junaštvo, zavozi jače i silnije, tako da ga pot oblije, — a sve samo, da pokaže i svoju veliku «forzu» (silu).

I eto, bijedan se Drapan muči i kini cijeli dan, da prehrani sebe i svoju ženu. On nije zločest, on nije opak. Najveća mu je mana ta, da se više puta u redu ponapije, pa spava u ladji ko zaklan, dok mu žena ne dodje, te ga čuškom ne rastrijezni; al inače on gleda, da zasluži svagdašnji kruh «onestamente».

Cijeli je bogoviti danak kod mora, bez kog on ne bi mogao živjeti, a na večer, kad sunce zapane za golom glavicom Učke, prije nego će kući «kapne» — kako bi on rekao — u koju «vinaru», da tamo istrusi čašicu vina, samo da zaboravi «miseriu», koja ga tišti i svoju dugu, suhu ženu Mimu.

Marko nesrećni i bogati Vasilije

(Ruska narodna priča).

U nekoj carevini bio bogat trgovac Marko, koga su zvali «bogati». Marko je imao kćer prekrasna lica i dobra srca. Ime joj je bilo Anastasija, a bilo joj je samo pet godina. Marko nije nikako trpio siromaha; čim bi koji došao, on zapovjedi slugama da ga otjeraju i nahuškaju na nj pse.

Jednom dodjoše dva sijeda starca. Marko ih vidje, pa zapovjedi da ih oćeraju psima. Tu se desila prekrasna Anastasija i stade moliti oca:

— Rodjeni oče, ne goni ove siromahe, nego ih radi mene pusti u štalu.

Marko sasluša molbu svoje kćeri i zapovjedi da ih puste u štalu.

Kad su u kući svi zaspali, Anastasija ustade i podje štali. Približivši se, poče prisluškivati siromahe: Jedan od staraca reče:

— U tom i tom selu, u toga i toga Hrišćanina rodio se sin. Kako da ga krstim i kakvom srećom da ga obdarim?

Drugi reče:

— Daj mu ime: Vasilije, prezime: Nesrećni, a nagradit ćemo ga bogastvom Marka bogatoga, u koga smo na konaku.

Anastasija je sve to čula.

Kad je svanulo, starci se obukli i otišli. Anastasija ispriča ocu sve, što je čula.

Marka obuze neka sumnja. On je želio znati: da li se zaista u tom selu rodilo onu noć dijete. Za to se odveze sam u to selo, nadje svećenika i upita ga:

— Da li se rodilo u vas muško dijete toga i toga dana?

IZ MEDULINA.

Navala tatova.

Prošlog četvrtka uveče vraćao se dvokolicom iz Pule u Medulin Josip Radošević. Na putu namjerio se na nepoznate lopove. Netom su ga opazili počeli su galamiti: «Alto là, alto là!...» Medjutim Radošević nije htio da se zaustavi, već je svom silom projurio dalje. Kad su tatovi vidjeli, da se Radošević ne će da zaustavi, počeli su za njime pucati. Sreća je htjela, da ga nisu pogodili. Mladić se je neozlijedjen vratio u Medulin. Zatim su karabinijeri išli u potjeru za lopovima, ali nisu mogli nigdje da ih nadju.

Politički pregled

Zapadni ugovor i istočno pitanje.

Evropska diplomacija sprema se na novu konferenciju. Na toj konferenciji, koja će se vršiti u Švicarskoj, sastat će se ministri zapadnih velikih i malih sila i Njemačke, da vijećajo o t. zv. ranjskom ugovoru. Rajnski je ugovor trajni cilj franceske vanjske politike nakon rata. Franceska hoće da osigura svoje granice protiv Njemačke. U tu je svrhu Clemenceau još na mirovnoj konferenciji napustio zahtjev Franceske, da joj se pripoji lijeva obala Rajne, uz protuuslugu Amerike i Engleske, koje su se imale obvezati da će priskočiti u pomoć Franceskoj, ako je Njemačka napadne. Američki senat nije htio preuzeti Wilsonovu obvezu, dok je Franceska smatrala, da je za nju povoljnije, ako okupira njemački Ruhr i eventualno razdrobi Njemačku, nego da prihvati ponudu Lloyda Georga o pomoći u slučaju njemačke osvete. Briand, zagovornik politike sporazuma s Engleskom pao je, a naslijedio ga je Poincaré, koji je protiv volje Engleske htio ponovno prisiliti Njemačku na kapitulaciju. Poincaré je sklopio s Čehoslovačkom i Poljskom defenzivne ugovore. Njegov se nacrt sastajio u tomu, da pomoću država nasljednica Austro-Ugarske drži Njemačku u šahu. Herriot je morao likvidirati Poincaréovu vanjsku politiku, dok nije opet uskrsnuo Briand sa svojom starom osnovom. Njemački vanjski ministar Stresemann na nagovor Engleske diplomacije i američkog kapitala ponudio je Franceskoj i Belgiji zapadni ugovor, ali uz uvjet, da Franceska pusti Njemačkoj slobodne ruke prema istočnim saveznicima Franceske.

Franceska je uz neko kolebanje pristala na njemački prijedlog. U prvi mah tražila je za sebe dozvolu, da u slučaju njemačkog napadaja na njezine istočne saveznike može prekoračiti demilitariziranu rajnsku zonu. Kad je vidila, da i Velika Britanija ozbiljno stoji uz njemački prijedlog, popustila je tražeći samo to, da Njemačka u isto doba, kad sklopi zapadni ugovor, zaključi s Poljskom i Čehoslovačkom ugovor o arbitraži t. j. o tome, da će se obje stranke podvrći jednom sudu u slučaju kakvih sporova. Kad Stresemann nije bio voljan, — obzirom na svoj težak položaj u Njemačkoj, gdje se protiv čitave njegove politike bune njemački nacijonalisti, glavna vladina stranka, — da ni u tome ne popusti, prepustila je franceska diplomacija Čehoslovačku i Poljsku njihovoj sudbini. Franceska će biti osigurana od njemačkog napadaja uz garanciju Velike Britanije, a Čehoslovačka i Poljska neka se nagode s Njemačkom kako najbolje znadu.

Taj preokret franceske i njemačke vanjske politie izazvao je potpunu promjenu u istočnoj evropskoj politici. Spretni dr. Beneš kuša spasiti što više može. Odmah bez obzira na Poljsku, ponudio je Njemačkoj ugovor o arbitraži. Njemačka nije protivna tom sporazumu ali uz uvjet, da se taj ugovor ne sklopi istodobno sa zapadnim već nakon zapadnog. Poljska nije slijedila primjer Čehoslovačke. Ona vidi, da je čitava njemačka vanjska politika uperena protiv Poljske. Njemačka se sasvim odriče kakvih neprijateljskih namjera protiv Franceske, ali zato hoće naći odštetu naprije u Poljskoj, a kasnije u Čehoslovačkoj i Austriji. Njemačka hoće dobiti spoj s Istočnom Pruskom i traži natrag dio Šleske. Poljska se nalazi u teškom položaju. S jedne strane ima Njemačku, s druge Rusiju. Poljski konservativci, većinom iz bivših njemačkih i austrijskih pokrajina predlažu sporazum s Rusijom. To je tzv. zapadna struja. Socijalistički krugovi radije bi se nagodili s Njemačkom za obranu od Rusije. To je istočna struja. Poljska vanjska politika koleba izmedju ta dva smjera, a osim toga velike vlasti nastoje je izrabiti u svoje svrhe. Poincaréu i franceskoj politici Poljska je bila sredstvo protiv Njemačke. Engleska je namjeravala učiniti od Poljske bazu za protivuruski front. Sklapanje zapadnog ugovora izmijenilo je položaj Poljske. Franceska ju je napustila, Njemačka je njena otvorena protivnica, a Engleska bi je žrtvovala i Njemačkoj i izrabila protiv Rusije. S toga je Poljska napravila odlučan korak: približila se Rusiji, nastojeći da sasvim uredi svoje sporne stvari s njome. Rusija je takodjer u neugodnom položaju. Njemačka stupa u Društvo Naroda i odriče se borbe protiv versaljskog ugovora obzirom na Francesku. Rusija je u Evropi osamljena. Engleska stvara protiv nje front za odmazdu zbog ruskog rada u Kini i Indiji. Pogibelj prijeti, da Engleska i Njemačku ne predobije u svoje osnove. Čičerin obilazi Varšavu, Berlin i Beč, da otkloni opasnost. Rusija opet vodi azijsku politiku i zato se miri s Poljskom.

Evropa dakle stoji pred novim položajem u slučaju da bude sklopljen zapadni ugovor. Narodi to osjećaju i zato se javljaju nova previranja u unutarnjoj politici. Položaj dra. Beneša uzdrman je, jer mu protivnici predbacuju, da je igrao samo na francesku kartu. Osim toga, ako dodje do sporazuma s Njemačkom, nutarnja politika prema Njemcima u Čehoslovačkoj mora se promijeniti. Zapadni ugovor donijet će dalekosežne posljedice u čitavom svijetu.

Položaj u Maroku i Franceska

Prva je faza ratnih operacija u Maroku završena. Francezima je uspjelo da povrate čitavi izgubljeni teren, a Španjolcima da se iskrcaju i utvrde na obali pred glavnim rifanskim gradom Aidirom. S tim su stvoreni preduvjeti za odlučni uspjeh proti Abd-el-Krimu, koji nastoji sa svim silama i svim mogućim sredstvima da osujeti i otešća daljnje napredovanje neprijatelja. To mu je do sada u priličnoj mjeri uspjelo, tako da se već smatra za sigurno, da će se rat protegnuti i u budućoj godini.

Marokanska plemena, koja su se upadom Riffana listom pobunila proti Francezima i najviše doprinijela početnim uspjesima Rifanaca, sada nakon što je počela da gasne Abd-El-Krimova zvijezda, daju izjave podanosti, ali žele da Francezi zaposjednu njihova područja i osiguraju znatnim vojničkim silama proti osveti Rifanaca, što im Francezi samo djelomice mogu da udovolje. S druge strane Abd-El-Krim diže taoce i prijeti sa njihovim pokoljem, ako ga dotična plemena izdadu.

U ovom momentu vlada tišina skoro na cijeloj fronti. Francezi uredjuju puteve u preosvojenim krajevima, dopremaju municiju, hranu i topništvo u neposrednu blizinu borbenih položaja. Očekuje se skori nastavak započete ofenzive u pojačanom opsegu i većem stilu. Španjolci još uvijek ne misle na ozbiljno napredovanje. Njihov položaj u zaljevu Alhucemas bio je postao kritičan uslijed slabog snabdjevanja i nesigurnosti pozicija, pak su zadnjih dana izveli jake napadaje, koji su im omogućili da ojačaju pozicije osvojenjem nekoliko okolnih brda.

Dok se u Maroku operacije razvijaju dosta povoljno, dotle u Franceskoj nutarnji politički položaj postaje sve nesigurnijim. Politika Painlevéa, Brianda i Caillauxa razočarala je i ogorčila ljevicu. Nekadanji skrajni ljevičarski vodje Painlevé i Caillaux uz potporu opreznog i kompromisnog Brianda postali su glavni pobornici centruma, koji je okupio oko sebe sve umjerenije ličnosti desnice i ljevice. Politika sadašnje vlade sačinjava niz kompromisa i ustupaka desnici. Briand u vanjskoj politici drži visoko jaku dozu nacijonalizma, Caillaux ne će da čuje za porez na kapital, a Painlevé u nutarnjoj politici pokazuje veliku obzirnost u vjerskom pitanju.

Socijalisti su konačno obračunali sa vladom i stoje u opoziciji, a radikali do malo dana obdržavaju kongres u Nizzi, na kojemu će odrediti svoje stanovište prama Painlevéovoj politici. Očekuje se oštri sukob, na kojemu će kao vodja ljevice u stranci nastupiti Herriot, a na čelo desnice Caillaux. O uspjehu ovog kongresa zavisi dalnji razvoj političkog života u Franceskoj.

G. Stjepan Radić postat će potpredsjednik jugoslovenske vlade.

Beogradsko «Vreme» donosi ovu vijest:

«Pitanje ulaska g. Stjepana Radića u vladu, biti će narednih dana ponovo aktuelno; naročito pak onda, kada u Beogradu budu g. Pašić i g. Radić. Kako se ukazom ne može izvršiti postavljenje predsjednika vlade, to će se morati tražiti zaobilazni način, koji će omogućiti g. Radiću, da vrši potpredsjedničke dužnosti bez formalnog imenovanja za potpredsjednika vlade. To se misli postići na taj način, što će se g. Radić postaviti za ministra bez portfelja a svi ostali ministri odreći će se ovog ranga u korist g. Stjepana Radića. Na taj način g. Stjepan Radić bit će drugi po rangu to jest iza g. Pašića, a samim tim, moći će vršiti i dužnosti potpredsjednika vlade.»

Domaće novosti

Jedna crtica iz veselog Beograda.

Čitamo u beogradskim novinama: — Neki Tričko Mihajlović usni jednom čudan san: Rečeno mu je — dakako u snu — da kupi lijepu, crnu kočiju s obijesnim, crnim konjima, da se oženi s djevojkom, koja bude imala zlatne zube i plavu kosu do ispod koljena i da noć prije vjenčanja učini takovu ludu «fraju», takovu pijanku, kakove još nije nikada nijedan njegov kolega napravio.

Kad se probudi, odluči, da će učiniti sve onako, kako mu se kazalo u snu. Bio je tada još vrlo mlad, ludi momčić, a i sirotah je bio. Poče on dakle da radi i štedi, i kad se već nekoliko naradio i naštedio, kupi crnu kočiju i dva obijesna, crna konja, pa poče da živi kao kočijaš.

Sad mu je trebalo, da nadje djevojku sa zlatnim zubima. Traži, Tričko, traži, i nikako da je nadje.

— Sve bi dobro išlo! — jadao se on nekome svome prijatelju, samo da nije tih vražjih zubi...

Kadli jednog dana nekom ulicom vozio on nekog starca i gledajući čas lijevo čas desno opazi na jednom prozoru mladu djevojku sa zlatnim zubima u ustima. U tili čas stane, starcu reče, da ga dalje ne će voziti, a sâm se uspravi na kočiji i skoči kroz prozor u kuću, gdje je bila djevojka. Ona se malo preplaši, ali kad ču onu njegovu pripovijest, bude joj milo i pristane da mu bude žena.

Sad je eto imao kočiju s konjima i djevojku. Trebalo je još da napravi onu strašnu i ludu «fraju», dan, bolje noć prije vjenčanja. Što je učinio? Napio se kao bačva. Za svoju kočiju uzeo drugog kočijaša, da mu tjera konje, kako ih on nije nikada tjerao. Uzeo je još pet kočija. U jednoj se vozio njegov štap, a drugoj njegov šešir, u trećoj jedan njegov postol, u četvrtoj drugi, a u petom njegova prazna novčarka.

Pred jednom kavanom sva su kola stala i svi su kočijaši ušli unutar. Tričko izvadi batić, što ga je imao kod sebe, i uze da se njime prijeti jednome gostu, koji je blizu njega sjedio. Uto je u kavanu banuo policist, ali naš Tričko ne će ni da zna za njega, već on dalje lupa i buči.

— Ja ne priznajem danas nikoga živoga — poviče on. Ko ste vi, gospodine, i što hoćete od mene? Ja sam Tričko, čovjek, koji ima vjerenicu sa zlatnim zubima i najbolje konje. Zdrav sam, mlad i prav, sviram na gramofon i govorim na telefon, inače lumpujem u Beogradu jedini u šest kočija. Sad nosite se!

Onda su upali u kafanu dva žandara i odveli pijanog kočijaša u buturnicu i pustili ga tu, da i dalje sanja o svojoj sreći.

Kardinal Maffi.

Tako se zove jedan veliki crkovni gospodin, koji je ovih dana bio u Trstu i na groblju svete Ane držao jedan veliki govor.

Neki ital. list, koji mari za biskupe i za kardinale kao i za lanjski snijeg, donio je taj govor pod naslovom: Krilata (alata) riječ kardinala Maffia.»

I bila je ono krilata riječ. Na groblju, u kome počivaju kosti našega neumrlog Dobrile i našega dobroga Štrka i tolikih drugih narodnjaka hrvatskih i slovenskih, italijanski je kardinal govorio baš kao kakav d'Annunzio.»

Ako je dakle ona novinarska duša zaklitala od oduševljenja na onaj krilati kardinalov govor, imala je i zašto!

Dobra knjiga — dobri prijatelj.

Mnogo nevolja bije naš narod. Ali jedna od njih, i to od najvećih, je neznanje. Mnogo mu stvari ne ide dobro zato što je neuk, što ne zna na koji način da radi i da sebi pomogne.

Što čovjek ne zna, može da nauči iz dobrih i korisnih knjiga i novina.

Knjige treba birati kao što biramo i prijatelje. Bolje je i ne čitati knjigu ili novinu, nego čitati rdjavu novinu, koja uslijed bratske mržnje samo zavadja sirotinju.

Kad god imaš vremena, ne provodi ga u krčmi ili lošem društvu, već traži dobrog prijatelja ili korisnu knjigu ili novinu i čitaj. Kad nisi zauzet poslom, uzmi svoju dobru prijateljicu «Istarsku Riječ» i narodni koledar «Jurina i Franina» za godinu 1926., i pročitaj sve. U njima ćeš naći pouke i savjete za sve slučajeve u životu.

Nikad ne žali liru za dobru knjigu i novinu. Lire, koje se za njih dade, blagoslovljene su. Naš bi narod bio sretan i presretan, da dade za knjige i deseti dio onoga, što dade za vino.

Poštuj dobru knjigu kao i dobrog prijatelja!

Opadanje italijanske emigracije.

Prema podacima komesarijata za emigraciju, broj Italijana, što se iseljuju iz domovine, stalno je u opadanju. U prvih 5 mjeseci ove godine iselilo se je ukupno 145.000 Italijana, a u isto vrijeme prošle godine 183.000, dakle za 21% manje nego li prošle. Ta razlika u samom mjesecu maju iznosi 26%, jer se je maja 1924. iselilo 37.000, a maja 1925. svega 27.500 Italijana, ili gotovo za čitavih 10.000 manje. Prema tome, pitanje emigracije gubi na svojem značenju za privredu Italije. Značajno je, medjutim, da je privredna produktivnost Italije, kroz ovo vrijeme, toliko porasla, da je Italija u stanju da kod kuće uposli ne samo znatan višak svog pučanstva, koje se množi zbog vanredno visokog nataliteta, nego i onu svoju radnu snagu, koja je ranije morala da traži zarade u tudjini i emigraciji. Prema podacima službene «Agenzia Volta» spao je broj emigranata iz Italije u prvih 5 mjeseci o. g. za 38.000, a istovremeno spao je i broj nezaposlenih u Italiji za čitavih 49 hiljada.

Kako su se ponašali italijanski svećenici pod Austrijom.

Nedavno je izišao u nekakvom italijanskom glasilu dopis iz Vrtenika. U tom se dopisu neki dopisnik žestoko oborio na italijanskoga svećenika, Don Visnicha, kojemu je predbacio, «da ima predugi jezik i da nije baš najbolji Italijanac.» Da li je bio taj napadaj opravdan ili nije, nas ne interesira. Spomenut ćemo radije ono, što piše tajnik vrteničke italijanske organizacije. On uzimlje g. Don Visnicha u obranu te ga prikazuje kao dobrog italijanskog patriota. Medju inim piše i ovo: «...Don Visnich se je za vrijeme svog boravka u Vrteniku ponašao kao dobar italijanski patriota. To se najbolje pokazalo za vrijeme biskupa Glavine. Taj biskup mu je naredio, da propovijeda u crkvi i u italijanskom jeziku. Medjutim Don Visnich nije htio o tome ni da čuje. Smjesta se otputio tadašnjem općinskom načelniku te ga zamolio, da nagovori svoje italijanske općinare, da već prve nedjelje demonstrativno izadju iz crkve netom on počne propovijedati u hrvatskom jeziku. Što je Don Visnich uglavio sa općinskim načelnikom, to je bilo i izvršeno. Netom je on počeo da propovjeda u hrvatskom jeziku, Italijani su smjesta zapustili crkvu i otišli svojim kućama. Posljedica toga bila je, da je od tada propovjedanje u onoj crkvi bilo samo u italijanskom jeziku.»

Narodni koledar „Jurina i Franina"

za godinu 1926. već se nalazi u prodaji. U Trstu se prodaje po 2.50 L., a u knjižarima u Opatiji i na Rijeci po 3 lire, jer treba pokriti i poštanske troškove. Tko ga naruči izravno kod uprave «Istarske Riječi» u Trstu, plaća sa poštarinom isto toliko, koliko i u knjižarama, gdje se prodaje po 3 lira. Molimo da se to uzme u obzir.

— Rodilo se — reče svećenik — u jednog ubogog siromaška; dadoh mu na krstu ime Vasilije a prezime Nesrećni: ono nije još kršteno, zato što siromahu ne će niko da bude kum.

Marko se izjavi, da će biti kum, a popadiju zadjaše za kumicu. Pop bješe radostan, što može takvog bogataša imati u rodbini. Marko zapovjedi, da zgotove razna jela i donesu vina. Krstiše dijete i piše, kako im je bilo po volji.

Drugi dan Marko bogati pozove kuma i reče:

— Kume, ti si čovjek siromah, ne moreš odhraniti i izučiti svog sina, — predaj ga meni, da to učinim, a tebi evo na življenje 1000 rubalja.

Posavjetova se starac sa ženom, i ne mogaše pristati.

Svećenik ih stade nagovarati; starac premišljaše o tome — dugo premišljaše i najposlije pristade.

Marko uze dijete, nagradi kuma i podje kući. Kad je prešao nekoliko vrsta, zapovjedi slugama da zaustave kola, dade dijete pomoćniku i reče:

— Uzmi ga za nogu i baci u klanac, za to ću te nagraditi.

Pomoćnik baci dijete u strmenit klanac, a Marko reče:

— **Idi tamo u nedošliće i zavladaj mojim imanjem!**

Treći dan, slučajno tim putem prolažahu trgovci, koji su Marku bili dužni 12.000 rubalja. Prispješe trgovci na mjesto, gdje je bačeno dijete, i čuše — gdje plače. Glavni trgovac posla pomoćnika, da vidi šta je u klancu. Sidje pomoćnik u klanac, vidje — leži dijete u lugu i igra se cvijećem. Zovnu gospodara i druge trgovce. Svi se začudiše i poniješe dijete sa sobom. Došli su Marku, a dijete ostavili u kolima i ne kazavši mu. Otišla prekrasna Anastasija do kola, čuje — da plače neko, našla dijete i donese ga ocu.

Trgovci pripovjediše, kako su ga našli. Marko se sjeti, da je to Vaslije Nesrečni i stade moliti trgovce, da mu puste dijete. Trgovci nikako ne pristaju.

Najposlije reče Marko:

— Ja vam opraštam sav dug.

Trgovci ostaviše dijete i odoše.

Anastasija odmah nadje kolijevku, stade se brinuti o djetetu i nije se od njega odvajala ni danju ni noću. Prošao je tako i drugi dan.

Treći dan, Marko pridje polagano, kada je Anastasija s djetetom spavala, uze čedo, metne u bačvicu, zatvori i baci sa pristaništa u rijeku.

Plivala je bačvica, plivala i pristade manastiru. U tom dodje kaludjer po vodu. Čuje djetinji plač, vidi — bačvica pliva. Sjede u čun, zgrabi bačvicu, razbi je, kad tamo — dijete k'o zlatna jabuka. Odnese ga kaludjer u manastir predstojniku. Predstojnik ga krsti i da mu ime Vasilije, a prezime Nesrećni i povjeri ga kaludjeru, da ga odgoji. Vasilije je živio u manastiru 16 godina; tu nauči čitati i pisati. Predstojnik ga je veoma volio i naredi, da bude crkvenjak.

Marko se opremao na daleki put, čak u drugo carstvo radi dugova. Kako je imao običaj služiti molitvu za srećna puta, na polasku svrnu u ovaj manastir. Predstojnik zapovjedi crkvinjaku da ide u crkvu. Crkvenjak ode, te pjeva, čita i pali svijeće; odlično je vršio svoju dužnost.

Marko se začudi okretnosti njegovoj pa zapita predstojnika:

— Je li odavno stupio u manastir?

Predstojnik ispriča, kako je izvadjen iz bačvice i koliko je godina prošlo od tada. Marko se sjeti, da je to njegov kum i reče predstojniku:

— Kad bih imao takvog okretnog čovjeka, učinio bih ga svojim glavnim pomoćnikom i dao bih mu da nagleda sve svoje imanje.

Predstojnik ne pristade na to. Marko obeća manastiru 25.000 rubalja. Kaludjeri se stadoše savjetovati. Tada Vasilije reče:

— Od dobivenog novca sazidajte započetu crkvu, a ja ću živiti kako gospod zapovjedi.

Kaludjeri razmisliše i otpustiše Vasilija.

Marko posla Vasilija kući, i napisa ženi ovakvo pismo:

«Ženo, kad primiš moje pismo, odmah podji sa ovim djetetom u fabriku i kad prodješ pored velikoga kotla, u kom voda vri, gurni ga tamo. Zaista izvrši! a ne ispuniš li, ja ću te oštro kazniti: ovaj mali bit će moj ubojica.

Vasilije uze pismo i podje putem. Srete ga starac — neki čovječuljak.

— Kuda ti, Vasilije Nesrećni?

— Kući Marka bogatoga s pismom.

— Pokaži pismo!

Vasilije dade pismo starcu. Starac duhnu na pismo, pismo se otvori — i dade Vasiliju da pročita. Vasilije pročita i prokapaše mu suze:

(Nastavit će se).

KONAC TAKOZVANIH OPĆINSKIH AUTONOMIJA.

Kako je poznato, do sada su sve naše općine birale svojeg načelnika. Od sada unaprijed bit će drugačije. Vlada sprema jedan nacrt, po kojem ne će više moći nijedna općina, koja ne broji preko 5000 duša, birati svojeg načelnika. Općine će birati samo zastupnike, a načelnika — «podeštata» — imenovat će vlada. Ti «podeštati» bit će smatrani kao državni činovnici. Ako se ne varamo, većina istarskih općina bit će usrećena takovim «podeštatima».

PROCES PROTIV COLLARIGA I DRUGOVA U PULI.

Kako nam javljaju iz Pule, ovih dana započeo je pred tamošnjim porotnim sudištem sudbeni proces protiv poznatog razbojnika Collariga (čitaj Kolarića) i njegovih drugova, koji imadu na savjesti mnogobrojne provale, kradje i umore. Sam Collarig mora da se brani radi 33 zločina. Zanimanje je za proces vanredno veliko. Rasprava će trajati preko 20 dana. Collariga su doveli na raspravu u oklopnom automobilu. Putem ga je pratila velika skupina kr. karabinijera i policijskih agenata. Svih skupa bilo oko 200 osoba, tako da je bila isključena svaka mogućnost bijega. Na sam proces osvrnut ćemo se u jednom od narednih brojeva «Istarske Riječi».

Svega po malo

Hotel u šupljini stabla.

Takav hotel nalazi se u Kaliforniji i to na cesti, koja vodi iz Santa Cruza u San Jose. Poznato je, da se u Kaliforniji nalaze najveća stabla svijeta orijaških tisućgodišnjih drveta. Neki se je lukavi Amerikanac domislio, da ih iskoristi za svoju svrhu, pa je nekoliko tih stabala uredio kao hotel. Troškovi gradnje bili su vrlo neznatni, a najamninu ne plaća nikakvu. Šuplje stablo jednog takvog orijaša, koje imade u opsegu oko 22 metara, uredjeno je kao gostionica. Isto tako imade kao ljetnu restauraciju oko drveta mali vrtić, prekriven gustom krošnjom. Nekoliko isto tako šupljih stabala u blizini onoga najvećega pretvoreno je u spavaonice s krevetima, ogledalima, umivaonicama i ostalim stvarima. Jedno drvo udešeno je samo za stanovanje osoblja ovog čudnovatog hotela.

Jedna zanimljiva oklada.

Nedavno se je u Londonu okladio jedan engleski plemić za 4000 funti šterlinga, da će od 6 sati izjutra do pola noći svako četvrt sata popiti jednu čašu vode, a da će u tome ustrajati dva mjeseca.

Njegov protivnik svako četvrt sata pružao mu je čašu vode, i plemić je imao da izdrži tešku borbu, — pošto je svakih 18 sati morao da popije 18 litara vode. On napokon izdrži borbu i dobije okladu.

Divan primjer domovinske ljubavi.

Kako je poznato, Austrija je za vrijeme svjetskog rata okupirala Crnu Goru. Tu su okupaciju stari Crnogorci, koji ostadoše kod svojih domova, dočekali sa najvećim ogorčenjem. Nijemci i Madžari poduzeli su sve moguće korake, da pridobiju za sebe nekoje crnogorske svećenike. Nudjali su im sve i sva, ali sve uzalud. Crnogorski se popovi nisu htjeli prodati za Judin novac. Naprotiv — oni su uvijek dizali žene i djecu protiv neprijateljske najezde. U tom pogledu osobito se isticao neki stari Simonić. On je neustašivo bunio narod protiv njemačke i madžarske soldateske. Kad su ga austrijske vojničke vlasti ulovile na činu osudiše ga na smrt. Taj je čestiti svećenik prije strijeljanja rekao svojim ubicama: «Samo pucajte! Moja krv će i onako da rasturi vašu carevinu, ni Beč vam ne će ostati.» Nato su htjeli da mu vežu oči, da ne vidi paljbu, ali on toga nije dozvolio, već je junački umro sa ovim riječima: «Ove grudi su za to, da budu junački probijene za Otačbinu.» — Doista divan primjer domovinske ljubavi!

Širite „Istarsku Riječ"!

Sve više slučajeva bolesti spavanja.

U Engleskoj su silno uznemireni, jer ponovno raste broj smrtnih slučajeva bolesti spavanja. Prošle godine obolilo je od te neobične bolesti 5.039 osoba, a od toga je 1407 umrlo. Ove godine obolilo ih je svega 1969, ali je procenat smrtnih slučajeva neobično velik.

Ta bolest spavanja prvi put se je pojavila u Evropi god. 1917. U isto vrijeme bilo je i u Njemačkoj slučajeva obolenja. U Engleskoj pojavila se prvi put u aprilu god. 1918. Obolenju podliježu naročito mlade osobe, a dosad je potpuno nerazjašnjen uzrok bolesti. Prvi znakovi njeni vide se u velikoj klonulosti, jakim glavoboljama, nejasnom gledanju i mučnini. Ponekad se pojavljuju i pjege na koži, ali ove nestaju brzo. Gdjekada se osjećaju i žestoke boli u vratu. Krajem treće nedjelje nastupa kriza bolesti. Ako je bolesnik preboli, onda je za dva do tri tjedna potpuno zdrav. U protivnom slučaju nastupa smrt, i to vrlo teška, jer organi disanja malo pomalo prestaju da funkcijonišu.

900 sela pod vodom.

Kako javljaju iz Pekinga (Kina), nedavno je Žuta rijeka poplavila 900 sela u pokrajini Šantunga. Poplava je trajala skoro cijeli dan. Broj je ljudskih žrtava vanredno visok.

Najveći križ na svijetu.

Najveći spomenik u obliku krsta, nalazi se u jednom perivoju u San Fracisku. Na mjestu gdje je postavljen, održana je 1597. godine prva kršćanska služba božja, koja se tada obdržavala u svim djelovima novoga svijeta. Krst je gotovo 27 i pô metara visok, i postavljen je na jednoj četverouglastoj podlozi, koja je visoka 12 metara.

Hitac na mjesec.

U posljednje je vrijeme američki profesor Goddard došao na zaista neobičnu ideju. Radi se naime o tom, da sa našeg planeta (zemlje) izbaci na mjesec neku vrst rakete, koja bi navodno morala da bude prva vijest našem najbližem susjedu — mjesecu.

Aparat, kojim će biti izbačena napomenuta raketa, izgledat će kao neka vrst torpeda. Aparat će biti tako udešen, da može odmah izbaciti hitac izvan granica naše zemlje. Čim bi hitac prispio na mjesec, on bi eksplodirao prouzrokujući ogroman plamen, a to bi ujedno bio i znak našim astrolozima, da je pokus sretno uspio. Signal bi naravno bio zapažen samo pomoću jakih teleskopa (dalekozora).

Po računu profesora Goddarda put hitca trajao bi samo 186 sati, što je upravo neznatan dio vremena, ako se uzme u obzir, da daljina izmedju naše zemlje i mjeseca iznosi 384 hiljade kilometara. Smithov Institut stavio je profesoru Goddardu na raspolaganje svotu od 80 hiljada dolara, koja će biti sva upotrebljana za troškove oko eksperimenta.

Izgradnja aparata traje već 3 godine i bit će brzo dovršen, tako, da će se pokus obaviti već u decembru ove godine.

Porodica, u kojoj živi pet generacija.

U Ennevelinu blizu Lillea u Franceskoj živi 94-godišnja gospodja Martin na čelu porodice, u kojoj živi pet generacija. Drugu generaciju predstavlja Henri Martin, a njegov sin 50-godišnji Anatol Martin predstavlja treću. Zatim dolazi četvrta generacija u osobi 25-godišnjeg Henri Martina, a ovaj ima troje djece Marcela, Henrya i Julesa. Stara gospodja Martin odista može da govori ovako: «Sine, reci kćerci tvoje kćerke, da njezin sin plače».

Objesio se zbog žita.

Gjula Rosza, zemljoposjednik iz sela Kova kod Sente, dovezao je bio ovih dana 50 metričkih centi pšenice u Senu, da ih proda. Trgovci žita nisu htjeli da mu kupe to žito, jer je već bilo dosta pljesnice. Ozlojedjen zbog toga objesio se je Rosza na tavanu svojih roditelja, koji žive u Senti. U njegovom džepu nadjeno je 6 hiljada dinara gotovoga novca i mjenica na trinaest hiljada dinara, što su mu dužni seljaci. Nikakvih drugih pisama ili kakovih papira nije nadjeno kod njega.

DOPISNICA UREDNIŠTVA.

Našim dopisnicima: Mnogi nam pišu, da su u posljednjem broju «Istarske Riječi» primili i reklamne ceduljice: «Buoni postali fruttiferi». Ove ceduljice je metnula u novinu poštanska uprava kod otpremljenja lista u svrhu reklame.

Izdavač, direktor i odgovorni urednik: IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST" U TRSTU

Badernsko društvo za štednju i zajmove U BADERNI

Redovita glavna skupština Badernskog društva za štednju i zajmove obrdžavati će se u nedjelju, dne 18. ov. mj. u 10. sati u jutro sa sledećim dnevnim redom:

1. Čitanje zapisnika posljednje glavne skupštine.
2. Izveštaj upravnog odbora.
3. Izveštaj nadzornog odbora.
4. Odobrenje bilance za 1924.
5. Eventualia.

Ako u odredjeni sat ne bude prisutan dostatan broj članova za zaključivanje, održati će se ½ sata kasnije bez obzira na broj članova i sa istim dnevnim redom.

ODBOR.

ZAHVALA

Svoj rodbini, prijateljima i znanc[illegible] koji su našeg nezaboravnog i nepreža[illegible]nog supruga i oca

Eferata Viškani[illegible]

otpratili k vječnom počinku ili nasto[illegible] da nam na bilokoji način budu pri r[illegible] prigodom smrti, neka je ovime izreče[illegible] naša duboka hvala.

Posebno se zahvaljujemo čitavoj rodbi[illegible] i njegovim kolegama, koji su položili k[illegible] zadnji pozdrav krasne vijence na njeg[illegible] grob.

Bog platio svima!

U Opatiji, dne 7. oktobra 1925.

Obitelj VIŠKANI[illegible]

Broj 42 [illegible] (Conto corrente colla posta) U Trstu, 15. oktobra 1925. Pojedini broj 25 cent. God. III.

„Istarska Riječ“ izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin“. Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 25·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari“. — Narodna poslovica.

A naša djeca?

Iz službenog lista italijanskog ministarstva Prosvjete doznajemo, da će se od sada unaprijed srpsko-hrvatski jezik učiti na slijedećim italijanskim školama:

Na riječkoj realci, na tršćanskim srednjim školama, u Zadru, u Pazinu, u Poreču itd. U nekim drugim zavodima, kao u Gorici, Vidmu, i čak u Milanu, učit će se i slovenski jezik. Ova odredba vrijedi za sada, ali nema sumnje, da će se malo po malo protegnuti i na druge italijanske zavode, i ne će dugo potrajati i naš će se jezik učiti u srednjim školama u Napulju, Palermu, Kataniji itd.

A zašto sve to?

Zato, da se udovolji pravednoj želji onih pametnih Italijana, koji žele, da se njihova djeca uče i slavenski, budući uvjereni, da će im to u životu biti od najveće koristi. Kako svi znamo, pučanstvo u Italiji raste vragometnom brzinom, a kako je i sâm Mussolini izjavio, Italija ne može da prehranjuje svu tu masu ljudi. Jasno je dakle, da jedan dobar dio italijanskog pučanstva mora da traži hljeba izvan granica Italije. To će reći: trebat će mnogima trbuhom za kruhom u bijeli svijet; a tko će dandanas, da se snadje u svijetu — treba da pozna i jezik naroda, od koga hoće da zatraži zarade. Tako ćeš u Americi proći kudikamo bolje, ako poznaš engleski, a i medju Slavenima, koji imadu silne i bogate zemlje, puno ćeš lakše dobiti službu, ako umiješ govoriti kojim jezikom slavenskim. Pametni su italijanski oci to uvidjeli, pa su zacijelo izrazili želju, da im se djeca nauče koji slavenski jezik, a italijanska vlada, uvidivši i sama opravdanost ove želje, dala je evo mogućnost mladim Italijanima, da barem u nekim školama uzmognu naučiti bilo hrvatski ili slovenski.

To je sve lijepo, pametno i razumno.

Ali tu se samo od sebe nameće pitanje: budući da i sama italijanska vlada uvidja, da je korisno z mlade Italijane, da nauče koji slavenski jezik, zašto se onda u našim krajevima zatvaraju, ukidaju i poitalijančuju hrvatske, odnosno slovenske škole? Dok se Italijanima daje mogućnost, da nauče naš jezik, zašto se tu mogućnost oduzimlje našoj djeci, kojoj je slavenski jezik materinji?

Mi smo već nebrojeno puta naglasili, da nemamo ništa protiv toga, da se naša djeca uče italijanski. Naš čovjek u takovim je pitanjima širokih rukava, jer zna, da koliko jezika čovjek umije, za toliko ljudi i valja.

Ali od naše djece traže vlasti nešto sasvim drugo. Radi se naime na tom, da djeca prigrle italijanski jezik kao svoj materinji, a svoj jezik hrvatski, da zaborave sasvim. Za tim se ide. To je u programu vlade, i taj se program izvodi punom parom. Tako se u čisto slavenskim mjestima osnivaju dječija zabavišta, u kojima se najmanja djeca sile da govore samo italijanski. Ta se rabota nastavlja i u pučkoj školi. Zakon predvidja, da se naša djeca uče u svom jeziku u takozvanim dodatnim satovima, no i to se već gotovo posvuda obilazi, tako da ni s tim dodatnim satovima ne će biti ništa. Očito je, da je vladajuća stranka odlučila da nas pošto po to pretvori u najzgoljnije Italijane.

A najgore je to, što oni zaista misle, da se to može postići. Oni nas ne poznaju, ne poznaju otpornost našega čovjeka, oni ne znaju, da je istarski Hrvat svojoj materinjoj riječi neizmjerno odan i da će naši ljudi u ogromnoj većini ostati i do sto godina ono, što su i danas: odlučni Hrvati i Slaveni.

Možda bi se i medju nama našao kakav pogani šeprtlja, koji bi zbog budi kojeg uzroka pljunuo na jezik svoje majke ili pustio svome rodjenome djetetu da to učini, no sada, kad zna, da već i Italijani hoće da im se djeca uče hrvatski, reći će i oni:

— E pa ostanimo i mi, kako smo bili!

Pa to je jasno!

SELJACI,

jeste li naručili narodni koledar ‚Jurina i Franina‘ za god. 1926.? Ako niste, požurite se! Pazite, da ne ostanete bez njega!

Današnja inteligencija

Nije uvijek potrebno, da čovjek svrši kakve škole, ako želi da bude duševni radnik ili intelektualac. Bilo je, a imade i danas velik broj izumitelja, književnika i zakonodavaca, koji su bez ikakvih škola svojim samostalnim učenjem i razmišljanjem prestigli u umnosti mnoge ljude s doktorskim, profesorskim i drugim svjedodžbama. No to su ipak samo izuzeci, koji ne ruše običnih društvenih pravila i običaja, po kojima je duševnim radnicima potrebito da svrše kakvu višu školu.

Škole su još uvijek gotovo jedini zavodi, iz kojih izilaze u život intelektualci, pa je zato razumljivo, da su ti intelektualci većim dijelom onakvi, kakav je njihov školski odgoj.

Današnje škole nisu još dovoljno savršene. Današnji se djaci ne odgajaju dovoljno za društvo i za rad u društvu. U našim školama nema dovoljno socijalne odgoje. A izvan škole se nitko od djaka ne bavi takovim odgojem.

Krivi su tomu dobrano i roditelji naših djaka. Ne samo roditelji, koji su činovnici nego i roditelji, koji su seljaci, radnici ili obrtnici. Gledajte, s kakvim željama i nacrtima šalju ljudi svoje sinove i kćeri u srednje i visoke škole. Školovani ljudi, koji potječu iz seljačkog staleža, čuju redovito na početku naukovanja od oca ili od majke ovakav govor: «Podji, sinko, u školu. Podji u gimnaziju ili preparandiju. Postat ćeš gospodin! Život će ti biti lakši nego nama. Odijevat ćeš se ljepše nego mi, bit ćeš nešto više nego mi. Ne ćeš se morat mučiti plugom, kosom ni motikom. A kada ti bude bolje, ne ćeš zaboraviti ni svojih roditelja, ni svoje braće i sestara!»

Lijepo je to, što su roditelji ovako zabrinuti za budućnost svoje djece. Ne može se njima zamjeriti ni to, što sreću svoje djece vežu sa svojom srećom. Ali tu sreću ne bi smio nitko tražiti u što većoj lagodnosti i udobnosti. Sreća se mora tražiti u radu, i to u radu za čitavo društvo, u radu za vlastiti narod.

Većina roditelja ne misli na to, kako će njihova djeca, koja se nalaze na školama, postati što bolji i što korisniji članovi čitavoga društva.

A ni sama škola ne posvećuje dovoljno pažnje tomu. Kad uzmemo u obzir silne socijalne pokrete i kad gledamo, kako se današnje škole drže prema njima, dolazimo do strašnih zaključaka.

Djaci u gimnazijama, realkama, trgovačkim i drugim učilištima uče prilično mnogo. Ali o jednom predmetu nema u školi gotovo ni spomena. Djak ne može danas u školi da nauči, koje dužnosti imade duševni radnik prema društvu, a naročito prema ručnim radnicima, prama seljaku i radniku.

Intelektualna se zvanja shvaćaju birokratski i gospodski. Djak malo kada čuje u školi, u kakvoj je vezi njegovo sadašnje i buduće zvanje sa zvanjem njegovih drugova, koji se odgajaju za ručne radnike. Svom silom utuvljuje se djaku u glavu, da je on nešto više od seljačkih, radničkih i obrtničkih momaka. On je «gospodin», koji tobože ima pravo da na sve tjelesne radnike gleda s prezirom ili u najboljem slučaju s uvredljivom samilošću.

Današnje škole otudjuju inteligenciju od seljaka, tvorničkih radnika i obrtnika. Današnje škole odgajaju djake većinom za to, da oni pomažu samo sebi, a ne svima ljudima. Mjesto duševnih radnika, koji bi stvarali duševne vrednote za čitavo društvo, izlaze iz današnjih škola većinom kruhoborci i slavohlepnici, koji u nekakvom lažnom «gospodskom» ponosu ne osjećaju dovoljno ljubavi prema tako zvanim «nižim slojevima» i koji u čitavom svojem radu misle samo na svoju udobnost i lagodnost.

Gledajte naše sveučilištarce. Imade medju njima i sjajnih mladića, koji razumiju svoju zadaću i spremni su da je i uz najteže uvjete ispune. No još je veći broj onih, koji — većinom bez svoje krivnje — ne razumiju svojega zvanja ili barem nisu spremni da vrše svoje dužnosti. Pa ipak se i ti ljudi smatraju izvrsnim rodoljubima. Neka pokuša samo tkogod da im prigovori. Šta? Oni da nisu dobri rodoljubi? Ta oni sudjeluju u svim rodoljubivim zabavama i sakupljaju novac za rodoljubiva društva.

Dobro, dobro, ali pitajmo mi te ljude, kako oni sebi zamišljaju svoj rodoljubivi rad nakon svršetka nauka.

Mnogi od njih računaju, kako će zaposjesti što unosnija mjesta, kako će sagraditi svoju kuću i provoditi u njoj što ugodniji život. A narod? Šta će narod dobiti od njih? Kod toga pitanja prestaju njihova maštanja ili postaju veoma blijeda. Oni će raditi u prvom redu, da njima bude što bolje, a ako im preostane što god vremena, sjetit će se i naroda, i to obično kao političari, koji će mnogo govoriti, a malo ili ništa raditi.

U težnji za što udobnijim društvenim položajem školuje se većina intelektualaca. Sve se mora podvrći njihovoj ličnoj koristi. Gotovo svi današnji djaci maštaju o namještenju, u kojem će raditi samo ono, što će im se isplaćivati. Rijetki su tako jaki, da bi se u novim, od države i birokrata nepriznatim zvanjima, posve dali u službu svojemu narodu. Većini tako zvanih duševnih radnika nije ni na kraj pameti, da bi radili i ono, što bi se cijelomu narodu isplaćivalo, a njima bi možda donosilo katkada i štetu. Većina duševnih radnika ne smatra se jednom dušom i jednim tijelom s tjelesnim radnicima. Zato je u najviše slučajeva potpuno opravdano, što radnici, seljaci i obrtnici gledaju s nepovjerenjem u inteligenciju.

Mladeži, kad te škola nije ili ne odgaja u socijalnom smjeru, daj se sama na takav odgoj i to čvrstom voljom, razboritošću, marljivošću i ustrajnošću, radi svog vlastitog naroda!

Slavenstvo pred svojom velikom budućnošću

Srednjo-evropska politička javnost u novije vrijeme sve se više bavi slovenskim političkim, ekonomskim i kulturnim pitanjima. Dnevni listovi, razne revije i časopisi iz dana u dan sve više saopćuju i komentarišu o stanju u pojedinim slovenskim državama. Slavenstvo se afirmuje i jača, to se primjetno osjeća na ovim stranama. Naročito poslije izvjesnih važnijih političkih dogadjaja u pojedinim slovenskim državama unutra i u njihovim medjusobnim odnosima, srednje-evropska javnost našla je povoda, da malo dublje i ozbiljnije tretira slovensku današnjicu.

Slaveni su se našli u jednoj konstelaciji boljoj i povoljnijoj nego ikada dosad u historiji. Dojučerašnji robovi slavenski, koji su robovali tudjim zavojevačima, nalaze se bez manjih izuzetaka, u svojim slobodnim državama. Slučaj velike slavenske Rusije, koliko god da je težak uslijed režima, koji u njoj vlada u posljednjem periodu, nije katastrofalan za ruski narod. Sistemi su promenljivi, režimi padaju, samo je narod, samo je čovjek nešto što vječno ostaje.

Po svemu izgleda da se Rusija oporavlja, da se budi i da ide napred. Danas je u mnogome drukčiji režim no što je bio prije nekoliko godina, i Rusija mora da doživi uskoro svoj veliki preporodjaj u znaku nove velike slavenske demokratije. Tada će Rusija, a s njom i svi slovenski narodi, učiniti nov krupan korak napretka na putu ka svojoj sijajnoj budućnosti, koja će rezultirati u novoj ljudskoj civilizaciji... Radjaju se novi svijetovi, a medju tim novim svijetovima prvi i najjači će da bude slavenski. Danas još nepovezano i u bunilu poslije robovanja, a pred novim svjetlostima, Slovenstvo će sutra da bude veliki moćni faktor.

Tako danas misle mnogi evropski publicisti i političari neslovenskoga porekla. U redovima ovih nalaze se i krupnije državničke glave iz nedavne prošlosti i današnjice. Naročito je veliki broj takvih ljudi medju Nijemcima, i u Srednjoj Evropi uopće. Ti osjećaju ne samo to, da se diže Slavenstvo, nego uslijed toga oni su i u velikom strahu. Neki od njih stoga daju planove i parole, kako bi se unaprijed parirala sutrašnja slovenska «poplava i supremacija».

Zato traže izdvajanje Rusije od Evrope, t. j. od ostalih slovenskih naroda. «Rusija je kontingenat za sebe», — kažu oni. Drugi rade svim silama na tome, da se postave nepremostivi mostovi medju slavenskim narodima i u tome cilju upravljaju svoje politike i intrige. Jer sloga medju Slovenima to je gotova opasnost za njih...

Mi vidimo da danas kooperišu i izdašno se pomažu svi neprijatelji Slavenstva u Evropi. Oni se pomažu i kooperišu i politički i ekonomski i kulturno. Pa i to im nije dosta. Oni iskorišćuju slabosti, nesvijesti i svadje. Trebalo je samo pratiti šta je pisala njem. i madjarska štampa o unutarnjim stvarima kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca kad je Radić lutao po inostranstvu. Sa koliko se zloradosti očekivalo da će se nešto nepovoljno desiti u Jugoslaviji! A kad je hrvatska seljačka stranka prešla državnoj politici, onda je zajaukala ova javnost, i od muke nije znala šta da radi. Prije preokreta u hrvatskoj seljačkoj stranci, Radić je bio i «veliki» političar i «pravi» Hrvat, «mesija», a poslije preokreta odjedanput je on nazvan u toj javnosti i «izdajnik» i «varalica», «šarlatan».

Isti je slučaj sa Bugarima. Ova javnost podržava onu bugarsku politiku koja ide protiv Srba, koja je u svojoj suštini antislavenska, stara politika Ferdinanda Koburškog, a intrigira i bori se protiv svake one bugarske politike, koja bi radila na sasvim prirodnom zbliženju Bugara s jedne i Jugoslovena s druge strane. I sutra kad bi se nešto Cankov mogao preokrenuti, i on bi odmah bio «izdajnik»...

Približenje Čeha i Poljaka takodjer je primljeno nerado, a tako isto i put Čičerina u Varšavu.

Medjutim Slaveni ne zdvajaju. Oni čvrsto vjeruju u svoju budućnost i žele da čovječanstvu daju novu civilizaciju.

DOPISI

IZ RIJEKE.

Novi apel na vladu: uredite valutu! — Ćemo lahko! — «Gorizia» i «San Marco». — I opet bura.

Sad se ispostavilo, da onaj famozni «retroterra», o kome bi naša Rijeka imala da živi, nije Jugoslavija ni Madžarska ni Poljska, već glavom sama Opatija. Pokazalo se naime: ako je u Opatiji živo — živo je i na Rijeci. Sad je Opatija mrtva — ergo: mrtva mora da je i Rijeka. I jest mrtva.

I tako smo mi evo opet na onoj staroj mrtvoj tački. Ta je nesretna okolnost uvelike uznemirila sve naše trgovačke i industrijalne krugove, te su — čini mi se — 7. o. mjeseca poslali ministru financija Volpiu jednu prilično oštru resoluciju, u kojoj traže bezodvlačnu pomoć, inače da će Rijeka totalno propasti (definitiva rovina.)

Nego ministar Volpi ide ovih dana u Ameriku zbog onih milijarda, što ih Italija duguje Americi i — čini se — da će tamo ostati dulje vremena, tako da će se opet za neko vrijeme zategnuti sa zatraženim «provedimentima». U svom broju od 8. o. m. veli «Vedetta», nekako plaho bojazljivo, da se nada, da će ta odgoda biti posljednja, no već sjutradan, 9. donijela je o tome dosta oštar članak pod naslovom: **Non indugiamo più!** Ne kasnimo više! Grmi «Vedetta»: «Već je krajnje vrijeme, da se nešto učini. U Rimu znadu svu našu mizeriju. Dali su kredit od 25 milijuna, a još danas ne znamo, što ćemo s njima. Nema nikakvih odredbi. A tako je i s valutom, koja nije još uredjena, a znamo, da se sve vrti oko ona pišljiva tri centezima razlike kod izmijene jugoslavenskih kruna. S polumjerama ne da se ovdje postići ništa. Nevolja, s koje trpi Rijeka, tako je velika i duboka, da treba duboko zaći, hoće li se tome radikalno da doskoči. O valuta o morte! Imamo, veli «Vedetta» u gradu tisuću pet stotina (1500) dužnika, a svi ti dužnici duguju u krunama jugoslavenskim. I svi su ti dužnici trgovci, oci obitelji, svijet, što radi, štedi, narod, koji je već po staroj i zdravoj tradiciji navikao da drži svoja obećanja i obaveze svoje, da poštuje svoj potpis, jednom riječi, da se u svim stvarima vlada čestito i pošteno. Takovi su naši Riječani oduvjek bili, a sada ti jadni ljudi, viče «Vedetta», niti znadu, što imaju ni što duguju, tako da niko od njih ne zna, što će mu sjutrašnji dan da donese.

Jedna tisuća pet stotina dužnika stoji tu bespomoćno, jer drukčije i ne može — i gleda, kako im se dugovi iz dana u dan množe, kako rastu i grizu i žderu.. Vrijeme je — opominje «Vedetta», da se pomogne. Mi nismo nezahvalnici. Tražimo samo da možemo živjeti i raditi..

Tome se vapaju pridružujem i ja, Rokac, i dočajem: Fora bori, da možemo već jedanput živjeti i raditi!

Iz svega ovoga, što je ovdje rečeno i što nije rečeno, proizlazi, da je onaj vaš dopisnik iz Liburnije imao pravo, kad je dokazivao, kako je u današnjem svijetu duboko ukorenjena ona riječ: **ćemo lahko!** Što je pak do Rijeke, da su naši oci bili mâ i samo malo filozofi, bili bi u naš inače slavni grb mjesto one prazne riječi «Indeficienter» umetnuli onu našu punu i za sve nas Fijumance karakterističnu: **Ćemo lahko!**

Neka vam samo ovo posluži kao primjer: Koliko sam ja puta mojim Fijumancima bez razlike spola i broja, kazao: — Braćo, kad ćemo mi Fijumanci, da se opametimo malo? A svak meni: Ćemo lahko! Faremo facilmeenteeee... I sve tako. Sjećam se, da sam prije kojih četrdeset godina govorio nekim hrvatskim roditeljima, da bi trebalo, da već jedanput počnu sa svojom djecom hrvatski da govore! A oni meni: — Ćemo lahko! Pa što se dogodilo? Dogodilo se, da su mene djeca od one djece prije tri godine na današnji dan napila ricinusa i nahranila raznim drugim djakonijama... Već dvije godine pitam lijevo i desno: — Kad ćemo opet otvoriti onu našu staru Narodnu Čitaonicu? — Odgovor je uvijek jedan: — Ćemo lahko! Čitaonica je, razumije se, još i danas zatvorena. Tako je i Ninetta imala jednom nekoga «frajara» i nije bilo dana, da ga ne bi pitala: Cuj, Jiji, a kada ćemo se pak ozenit?

— Ćemo lahko! — odgovorio bi Jiji svaki put, a i tu se stvar svršila tako, da je najzad Ninetta ostala djevojkom — kako se to jednom govorilo.

Mogao bih vam navesti tisuću slučajeva, iz kojih biste vidjeli, kako se i u nas na Rijeci gotovo sve riješava s onom famoznom riječi: ćemo lahko! — pa ja ne znam, zašto se mi toliko čudimo, ako nam i ministar Volpi, kad ga pitamo, da nam uredi valutu, odgovara: ćemo lahko!

Ovih dana imali smo u našoj luci i jednu nesreću. Lloydov parobrod «Gorizia» spremao se, da otplovi put Trsta, no kako se okretao, lupio je u krmu ratne ladje «San Marco» takovom silom, da je nanio mnogo štete sebi, a još kudikamo više spomenutoj ratnoj ladji.

Razumije se, da se na Rijeci nije govorilo o drugom nego o tome. Kako se u takovim zgodama obično dogadja, najprije se tražilo, gdje je krivnja. Na ratnoj ladji ne može biti nikakve krivnje, budući da je ona usidrena. Kriva je dakle «Gorizia», to jest neko na njoj. To bi bio u prvom redu komandant, no on se vadi s mašinistom, kome da je on dao znak, da vozi natrag, a on je vozio naprijed. Mašinist veli, da on je dobio znak «naprijed», a ne «natrag». Ko je dakle kriv? Ko drugi ako ne aparat, koji daje znakove mašini. Sad nastaje pitanje: dali je ko taj aparat pregledao prije odlaska? Ako ga je pregledao i našao u njemu pogriješku, je li on kome naložio, da to odmah popravi ili se je zadovoljio s onom famoznom: ćemo lahko? Sve se to ima da prosudi, no bilo ovako bilo onako, štetu će ipak morati da plati Lloyd. A ta ne će biti malena. Neki vele, da će San Marco morati na popravak u Pulu i da će Lloyd imati da plati oko pet milijuna lira.

Jedan neugodan slučaj na mostu. Ona prokleta bura, što je prije nekoliko dana onako žestoko i bezobrazno duvala odnijela je italijanskoj zastavi sav onaj trak crveni. «Vedetta» je nekoliko dana iza toga pisala, da bi trebalo zamijeniti oštećenu zastavu novom. Nisam bio dugo na Školjiću, pa ne znam, dali se je toj opravdanoj «Vedettinoj» želji udovoljilo.

Rokac.

IZ JELOVICA.

Bijeda - Velika kradja - Sajam - Naše ceste.

Iz našeg kraja rijetko se kada javljamo. Ne možemo da kažemo ništa dobrog. Tišti nas bijeda i nevolja. Ovogodišnja ljetina nije baš dobra, polja imademo malo, jedino što nas drži jesu naše ovce i ostalo stočarstvo. Davno je već, što se u našem selu nije čulo za lopovštine i kradje, — ali dogodilo se nedavno nešto, što nas straši, te naše blago nije sigurno u vlastitim našim stajama.

Dne 5. o. mj. u noći iz ponedjelka na utorak ukrali su nepoznati lopovi našem čovjeku, trgovcu i gostioničaru Jurju Juriševiću dva krasna konja, koji se cijene od 8 do 10 hiljada lira. To je strašan udarac svoj tužnoj obitelji. Cijelo je naše selo sva okolica uzrujana i ozlovoljena ovim lopovlukom, koji je jedan od najgroznijih, šta ih ovuda pamtimo. — Ova zagonetna kradja nije se mogla izvršiti bez sudjelovanja kakvog domaćeg ptića, koji je najbolje mogao znati položaj staje i obitelji. — Čim se ujutro doznalo za ovu lopovštinu, čitavo se selo uzbunilo, a mnogi smo se ponudili nesretnom Juriševiću, da mu pomognemo u traženju konja i lopova. — Neki su tražili u okolici, a drugi su otišli u pravcu prema Munama i dalje prema Šapjanama, — jer se u tome pravcu našla jedna potkova, po kojoj se znalo da je ona ispala okradenim konjema koji su jurili — u noći, da se lopovima zametne trag. — Karabinijeri, koji su bili o tome obavješteni, javili su na sve strane. — Dok ovo pišemo, doznalo se, da su konji prešli na Rijeku, gdje se po riječkoj kvesturi marljivo traže, no dosada bez uspjeha. — Nadamo se ipak, da će se konji naći i tako spasiti okradenu obitelj od gospodarske propasti.

Žalosno je ovo i teškim srcem gledamo u crnu budućnost.

Prošle nedjelje bio je kod nas sajam ili kako se u ovim stranama kaže opasilo. — Imali smo svečanu misu, a počastio nas je pjevački zbor iz Vodica, koji je u crkvi vrlo lijepo pjevalo na iz Vodica, koji je u crkvi vrlo lijepo pjevao na opću radost našeg sela, a na čast Vodičanima. Kako je svuda kod našeg naroda ružan običaj, pilo se i trošilo kod nas dosta brez potrebe. Ne bi bilo slabo, kad bismo manje razbacavali se sa novcem, kojeg se teško i jedva zasluži.

O našim cestama bolje je da i ne govorimo, jer mi uopće nemamo cesta. — Nitko se za nas ne brine, a najmanje oni, koji su nam obećavali, kod prošlih izbora, da ako glasujemo za njih, da će nam dati ceste. — Mi đoduše nijesmo za njih glasovali, jer smo vjerni svome rodu i jeziku i vidimo, da i onima, koji su se dali smutiti nije bolje. — Jedina cesta, koja vodi iz Vodica koja se počela graditi za vreme rata, mogla bi nama lijepo služiti, jer bi iz našeg sela vodila do štacije Podgorje. Ona nije dovršena, ne bi bili jošte puno posla da se je spoji sa Podgorjem, — ta samo bi se imalo da prokrši jedno 2 do 3 km. — Morat ćemo se sami što pobrinuti, kada nitko ne mari za nas.

IZ VOLOSKOGA.

Dodatni satovi.

A što je to s dodatnim satovima u ovom našem školskom okružju?

Roditelji su se listom svi izjavili, da žele, da im se djeca uče hrvatski. Te su svoje želje podnijeli pismeno, a sada im školska vlast vrača molbe veleći da za takovu obuku nema učiteljskih sila. Kakav je to odgovor? U zakonu stoji, da našima pripada pravo na dodatne satove, i kad je tome tako, na školskim je vlastima, da provide. Neka se za italijanske predmete imenuje italijanski učitelj, a Hrvatu neka se dadu hrvatski dodatni satovi. Stvar je jasna i lako izvediva.

Zakoni i naredbe su tu, da se poštuju, a ne da se izigravaju. Molimo našega gospodina poslanika, da ovu stvar raščisti. Naši u ovom školskom okružju traže pod svaku cijenu, da im se djeca uz italijanski uče i hrvatski, baš kako je u zakonu.

IZ BUZEŠTINE.

Loša trgadba. — Ljetina.

Već smo potrgali svoje grožđje, ali vrlo lako. Nekoji su ga imali malo, drugi ništa, a nekoji više nego lani. Prema tomu, kako je koji i kada škropio, i kako je gdje više ili manje naškodila kiša, bura, bolesti; a tu je odlučivao i položaj vinograda, a i pamet i znanje gospodara. I tako: Štrped ima najmanje vina; Mlun, Sv. Donat, Prodani malo. Sv. Ivan i Sv. Martin i Marinci ipak su trgali i nešto potrgali, pak će imati nešto vina pa bilo i slabe vrsti. Bolje ni može biti uz ona hladna vremena i nevremena. — Neki su od nas opet prerano, dapače za kiše potrgali boječi se još gorim vremenima. Imat će kiselicu.

Krumpir je prilično dobro urodio. Sagnjilo ga nije mnogo. Turkinja je dobro uspjela. I fažula je bilo prilično, pak smo se ove godine zelena najeli, a suhoga sahranili za zimu.

IZ VRHA (općina BUZET).

Ljetina. — «Tassa famiglia e focatico.» — Školska posla.

I mi ovuda imamo ove godine malo vina, a i svega ostaloga. Moča, što je trajala cijelih pet mjeseca, pak silni vjetrovi i bolesti — donesle su nam zlu godinu. Da li za to znadu oblasti, koje nam šalju na vrata svako malo tešana pandure za plaćanje i plaćanje. — A sada još i obiteljsku taksu, ili «fokatico», kako ga zovu italijanski. Govore, da će se plaćati sada i na postelje. Neki mladoženjeni su već počeli kupovati po dva kreveta, jednoga za muža, a drugoga za ženu, ali — bacit će jednoga u konobu. Tako se govori samo. — Ali, za se govori to lahko i pride — vele naše žene.

Inače mi imamo ovdje samo italijansku školu. Ni ono par ura u tjednu za naš materinski jezik — nemamo... Toga nemamo, ali imamo novca za razna — plaćila!...

IZ GOLCA.

Uništavanje šuma. — Slaba ljetina. — Naše gospodarstvo. — Škola.

Naše selo je vrlo siromašno. Posjekli smo gotovo sve šume, a doskora ne ćemo imati čime, da ogrijemo svoje kuće. Zlo i gorenu se približavamo. — Krumpir nam je slabo urodio, radi velike moče, mnogo je i gnjiloga, a kad nam ne urodi krumpir, onda mi smo unesrećeni, jer to je sve što imademo — od naših polja. — Fažola je doduše dosta bilo, no to nije dovoljno, da nahranimo svoje gladne želuce.

Svakim danom sve više gospodarski propadamo, radi čega morali bismo se dati na gojenje stoke, osobito ovaca. Paše imademo dosta, a ovca je vrlo korisna životinja. — Jedino na taj način mogli bismo, da se nekako pomognemo.

Škola nam nekako ipak ide svojim tokom. Dobili smo novu slovensku učiteljicu i dvije iz starih pokrajina, koje ne razume naš jezik. Do sada smo imali obično dve učiteljske sile, koje su poučavale u našem jeziku, dve godine imademo jednu, a do godine lako se dogodi, da ne budemo imali nijedne.

IZ ŠTRPEDA.

Loša berba. — Pitanje stočarstva.

Ove godine imamo neobično lošu berbu. Cijeli Štrped imat će jedva desetak, dvadesetak hl. vina. Drugih godina priredili smo ga i do 700 i 800 hl. To treba da znadu i porezne oblasti, da nama ovuda pomognu. Inače kako i čim da platimo poreze i takse?! Nevolje ima dosti u našem selu: mjesto da imamo sve više krava, uopće goveda, mi ih imamo sve manje i manje. Koliko je krasnih goveda imalo naše ponosno selo pred ratom! A danas? Žalosno je na to i misliti. Prije su imala dva tri naša posjednika više goveda nego danas čitavo selo. Malo krava imamo, a mi moramo biti osvjedočeni, da nas jedino stoka može, da uzdrži od gospodarskeske propasti. Obzirom na to odsele ćemo morati posvetiti više pažnje govedarstvu, osobito sada, kada se nemamo puna nadati od vinogradarstva i kada se osniva nova mljekarska zadruga na Buzeštini. Mjesto da mi kupujemo sjenokoše, mi ih prodavamo. Ovako nestaje nam sijena i krme, a naželost nestaje i novac, kao snijeg na suncu. Došlo je doba i takovo stanje, da moramo «pamet promenit». Moramo raditi i raditi i dobro gospodariti, drugačije nam se grda piše.

Mladi gospodar.

IZ BUZETA.

Mi «grajani» ipak nekako živimo, barem nekoji. Osobito žive neki postolari, a osobito trgovci. — Ovi su se, braće, dobro potkožili. Rastu im trbuhi a bome i — kasa. Zato nije ni čudo, što neprestano kupuju kuće, zemlje i krave, koje davaju na spolovinu našim seljacima u okolici. Jedan trgovac u našem gradu imade već preko 30 krava na spolovini. Ovako se vraćamo u stara vremena. Pak i sada dolazi u grad košić za košićem, grožđa trgovcima, postolarima i nekoj gospodi, pak će nekoji učiniti više vina od darovana grožđa nego će ga prirediti oni sami naši dobri darovatelji. Evo, tako naši ljudi umiruju u gradu svoje vjerovnike. Ko je dužan, taj je i tužan i sužanj. Inače sada je u gradu sve mirno. Došao je najme «komando», da se mora seljane Slavene pustiti u miru do prvih izbora.

Prošle nedjelje imali smo u gradu zabavu. Za ove najvole naši grajani rabiti našu hrvatsku djecu i djevojke. Ovaj put su lijepo i pohvalno predstavljale: Šinjorine Milka Rade i Neda Corazza, a predzadnji put mala Anita Zlatić. Sada se hvale u gradu, kako se naši ljudi ipak poitalijančuju.

IZ NOVE VASI KOD POREČA.

Sv. Krizma. - Biskupova propovjed. - Neumjestan zahtjev. - Veliko ogorčenje župljana.

Prošle nedjelje, dne 11. o. mj. došao je k nama porečki biskup, g. Pederzolli, da dijeli sv. Potvrdu (bermu). Tom se prigodom nije ponio baš najlijepše. Držao nam propovjed u isključivo italijanskom jeziku, koju mi nismo razumjeli. To nas je uvelike ogorčilo. Što takova nije se pouzdao da čini niti pokojni biskup Flapp, koji se smatrao pravim slavenožderom. No najviše nas je ogorčio onda, kad je stao zahtijevati naše djece da mole u italijanskom jeziku. Čudimo se, kako je uopće mogao postavljati takav zahtjev, kad i sam znade, da naša djeca ne poznaju italijanskog jezika. Zar i to u skladu sa Kristovim naucima? Zar se i kod nas hoće narod prisiliti, da potraži svoja prava drugdje?

Luca i Mara.

Mara: Ča j' ta preša? Sva si se zadihala
Luca: Speta talagraf. Viš ga!
Mara: Ča prez žice?
Luca: Nego ča nego prez žici.
Mara: Hvala Bogu! A ča pišu?
Luca: Da su zdravi i da njim je va Šan Frančiske jako lepo. Grad da je jako čist, samo je škoda, da ga već puti zdrmaju potresi.
Mara: Samo da ne bi i sada, dokle su naši tamo!
Luca: Ne će trebeda! I još pišu, da njim ni nigdere bilo tako lušno, zač da tamo ima puno naših. Svaki dan da su pul drugeh na obede ale na večere. Sve ča se najbolјega more nać va Kalifornije, sve to pride na njihov stol.
Mara: Ala strupa ne pojili!
Luca: Jurinu, da su natentali, neka njim drži jednu prediku. On njim je rekal: — Ja ću vam govorit, ma od pulitiki — ni besedi. I cele dve uri, da njim je povedal onu štoriju od onega pićanskega proroka, ki da je jedamput zapretil: Priti te k vam prez obući, stirat te vas z vaše kući!
Mara: A je se pak spunilo to proročanstvo?
Luca: Ča ja znam!
Mara: A zač ni govoril od pulitiki?
Luca: Zač da se ne sme. I nam preporučuju naši, da se čuvamo, da njim za ime Božje ne bimo talagrafali vanka niš od pulitiki, zač da sada pripravljaju va Rime jedan veli zakon proti svem onem, ki preko kunfina govore ale pišu stvari, ke nisu po volje talijanskemu guvernu.
Mara: Ma ča zaspravlje?
Luca: Da ča?! Ča nisi čitala, ča se je neki dan dogodilo va Beče? Neki Nemčina zastupnik va bečkem Parlamente žboknul je neč proti talijanskemu guvernu — i valje za tem ti je nastala jedna šakrabojska potrkanja. Talijanski ambašijador va Beče je protestal, bečki guveran ga je pital proščenja za one besedi, ča ih je rekal on zastupnik, ma guveran va Rime ni se s tem zadovoljil. Rekal je: to ni dosta!
Mara: A ča bi pak to oteli oni va Rime?
Luca: Vej si ga! To će se pokle videt. Kako i sama vidiš, za sada je najbolje zajik za zubi i mučat.
Mara: A borme: mučimo. A ča nam još pišu oni naši dva garofulića?
Luca: Pišu nam, da ne bimo za Boga ostrigli vlasi na glave. Va Parije da se sve kaju, ke su to storile, aš da je sada prišla vanka jedna nova moda, koj nimalo ne pristoje one oskubene glavi.
Mara: A ča te sada one brižne oskubenice?

P O D L I S T A K

Marko nesrećni i bogati Vasilije

(Ruska narodna priča.)

Nastavak i svršetak.

— Šta sam učinio tome čovjeku da me šalje na gubilište?

Starac reče:

— Ne plači Vasilije, ne će te Bog ostaviti; — duhnu na pismo, i pismo se isto tako odmah skloni i pečat pripečati, kako je i bio.

— Idi kuda si poslan i predaj pismo. — I starac iščeze.

Dodje Vasilije u kuću Markovu, a dade pismo njegovoj ženi. Pročitala žena, zamislila se, pozva kćer Anastasiju i dade joj pismo da pročita, a u pismu napisano: «Ženo, kad dobiješ pismo od ovoga mladića, drugi dan vjenčaj kćer mòju Anastasiju s njim, jer ne nadjoh boljega mladoženju za našu kćer. Vidi, izvrši, a ako ne ćeš, odgovori mi».

U bogatih ljudi u kući svega dosta. Sve gotovo za svadbu. Pokazali Vasilija Anastasiji; ona ga zavoljela, i vjenčali se. Stadoše živiti u slozi i ljubavi.

Jednoga dana jave Markovoj ženi, da dolazi njen muž. Ona mu izidje u susret sa kćeri i zetom. Kad ugleda Marko zeta, razljuti se i reče ženi:

— Kako si se usudila vjenčati s njim kćer našu?

— Po tvojoj zapovijesti —, odgovori žena i pruži mu pismo.

Marko pročita, začudi se i ništa ne reče. Prodju tri mjeseca. Jedan dan pozove Marko zeta i reče:

— Evo ti pismo, idi s njim čak u devedeset i deveto carstvo, mome drugu, zmijskom caru, potraži mu danak za dvanaest godina zato, što je sazidao palatu na mom zemljištu, i propitaj se o dvanaest mojih lađa, što iščezoše prije tri godine.

Vasilije uze pismo, otidje ženi, i sve joj ispriča. Gorko su plakali, a nijesu smjeli ne poslušati.

Vasilije ustade rano u jutru, pomoli se Bogu, metnu u torbu dvopek i podje.

Idući putem, blizu li, daleko li, samo ču sa strane glas:

— Vasilije Nesrećni, kuda ćeš?

On se obazrije na sve strane:

— Ko me zove?

— Ja, dub, pitam te — kuda ćeš?

— Idem zmijskom caru, da uzmem danak za dvanaest godina.

Dub reče:

— Kada budeš tamo — sjeti se i mene, pa upitaj što stoji dub 300 godina; hoće li dugo stajati tako?

Sasluša Vasilije i podje dalje. Dodje rijeci, sjede na brod, da predje preko rijeke, no brodar ga upita:

— Kuda prijatelju?

Vasilije mu kaza isto što i dubu.

— Kada budeš tamo — sjeti se i mene; pitaj što prevozi brodar trideset godina; hoće li još dugo tako?

— Dobro, — reče Vasilije, — kazat ću, i podje dalje.

Pridje moru, pored mora leži grdan kit, po njemu idu i jedu. Kad Vasilije stade na nj, kit poče govoriti:

— Vasilije Nesrećni, kuda ćeš?

Vasilije mu kaza.

— Kada budeš tamo, sjeti se i mene: pitaj što leži kit pored mora, konji i pješaci prebili mu sve do rebara; hoće li dugo tako?

Vasilije obeća i podje dalje. Dodje na zeleni lug; na lugu velika palata neopisane lijepote; podje u sobu — jedna od druge bolje spremljena. Dodje u posljednju sobu, vidi: na postelji sjedi gospodja i gorko plače. Kad ugleda Vasilija, reče mu:

— Odkud ti, čovječe, i kako si zašao u ovo prokleto mjesto?

Vasilije dade pismo i reče, da ga je poslao Marko bogati za danak. Gospodja baci pismo u peć i reče:

— Nijesi ti za danak poslan, nego da te pojede zmija. Kakvim si putem išao? Nije li ti se putem što desilo?

Vasilije joj ispriča za dub, brodara i kita — dok se zatrese zemlja, duhnu vjetar.

— Eto zmija leti, — reče gospodja; — uvuci se u sanduk pod krevetom, pa slušaj, šta ćemo govoriti.

Kad uleće zmija u sobu, viknu:

— Šta ovdje ruskim duhom miriše?

Gospodja odgovori:

— Kako ovdje može zaći ruski duh? Ti si po Rusiji letio, pa si se ruskog duha nabrao.

Zmija reče:

— Vrlo sam se umorio, pobišti me po glavi — i leže na postelju.

Poče ga gospodja biskati po glavi i reče mu:

— Care, kakav sam ti san usnila: sanjam k'o da idem putem, a neki tmo dub viče: «Hoću li dugo još ostati ovdje?»

— Stajat će dotle, — reče car, — dok ne dodje ko i ne udari ga nogom; tada će se prevrnuti, a pod njim zlata i srebra toliko mnogo, koliko nema ni u Marka bogatoga.

— I još pridjoh k rijeci, na kojoj prevozi

Luca: Morat te stavit paruku. Već da ih je po Parije na tisuće i tisuće, ke namesto oneh svojeh nekadajneh lepeh vlasi moraju za debeli beći kupovat stare parukini.

Mara: Dobro njim stoji! Kako da ne znaju, da držat se modi, će reć, kako i pustit se peljat za nos. Danas i vrapci znaju, da su oni, ki modu delaju, dogovoreni z onemi, kim takova moda nosi, a to su trgovci, parukeri i drugi. To ti je ovako: Trgovci znaju, da te prodat puno više i puno finejeh kalcet, ako se te kalceti budu mogle videt. Zberu nekoliko milijuni franak i gredu k onem, ki delaju modu i njim reku: Na vam ovi milijuni, a vi pišite po celem svete, da ženska, ka će da bude moderna, mora nosit kratki brhani. A zač to? A zato, zač ka nosi kratki brhan, mora nosit i lepše kalceti — vavek nove, nikada zakrpane. Na, to ti je moda! A ča pišu naši? Te još puno tamo ostat?

Luca: Ovi dni, da te se ukrcat na vapor i da te poć dalje.

Mara: Ki zna, ako je zločesto more, po kem te sada putovat?

Luca: Šam pitala jednega kapitana, da mi pove, ko je to more. On mi je rekal, da je to neki Tihi Ocean.

Mara: A je pak on zaspravlje tih?

Luca: I to sam pitala onega kapitana, a on mi je rekal, da je već puti i vražji.

Mara: To ne bi smelo bit! Za kega vranića su mu onputa dali ono ime: Tihi ocean?

Luca: On kapitan mi je rekal, da va imene ga ni, kako ni va fundaćah. I rekal mi je: Koliko ste puti mogli čut, da se jedno ale drugo dete zove: Angjel? Pridite mu malo bliže, pak ćete videt, da je huji od vražića. A koliko ima ženskeh, ke se zovu Fidele, a opravljaju ih svaki dan već nego Bertoldo. Tako i more: jedno se zove Crno, drugo Belo, treće Žuto, četrto Crjeno, peto Tiho — a kada njim prideš malo bliže, to ti svi skupa praše i dime, da je strahota!

Mara: To ti j' rekal? Ni mi drago teh besed. A kamo ćemo njim sada pisat?

Luca: Va telegrame stoji: Naša prva stacija bit će: Homo lulu!

Mara: A bome — homo...

IZ MARČANE.

U ponedeljak, dne 2. septembra oko 6 sati uveče dodje u naše selo automobil sa policijskim agentima, da odvedu sobom nekoliko naših ljudi. Pošto je bilo još prerano, uputiše se put Vodnjana. Netom se je pojavio mrak, vratiše se natrag i uputiše se ravno u gostionu Josipa Bičića. Tu su svezali desetak naših ljudi i odveli ih u općinski zatvor. Zatim podjoše u stan djaka Gonana, gdje mu po običaju učniše premetačinu te ga odveše k ostalim uapšenicima, s kojima su ga odveli na «Questuru» u Pulu. Medju tim uapšenicima bili su: Gonan Humbert, Bičić Ivan, Bičić Josip, Bičić Antun, Blažina Bogoljub, Buić Antim, Radolović Josip, Čalić Ivan, Crljenica Ambrozije, Vitasović Antun i Šajin Matko. U Puli bili su svi zadržani 3 dana. Osim toga moram napomenuti, da su im prigodom uapšenja sekvestrirali i nekoliko listova «Istarske Riječi», «Našeg Glasa» itd. —

Svojedobno imali smo u Marčani dvije vrsne učiteljske sile: učitelja i učiteljicu. Sada ih više nemamo. Otkad nam oduzeše naše učitelje, naročito nezaboravnog g. Deprata, nema nažalost medju mladeži nikakvog uspjeha ni napredka. To se danomice opaža u javnom životu. Prigodom upisivanja naše djece u školu, zatražili smo, da se u nadodanim satovima uče u srpsko-hrvatskom jeziku». Mi smo učinili svoju dužnost, ali sav naš trud i dobra volja bili su uzalud. Preporučamo se stoga kompetentnim oblastima, da točno i rigorozno štite naše doisla sićušne pravice. Ujedno ih molimo, da najprije metu pred svojima vratima i da se drže one mudre izreke našeg pjesnika Preradovića, koji veli:

«Tudj tudjinu tebi tvoj doliči
Tudje poštuj, a svojim se diči.»

Istarska narodna nošnja.

Jedna slika iz našeg koledara „Jurina i Franina" za godinu 1926.
Slika prikazuje premanturskog seljaka u narodnoj nošnji.

IZ ILIRSKE BISTRICE

Naše sodne razmere.

Nedavno se je dopisnik «Piccola» iz Buj živo pritoževal čez razmere na sodniji v Bujah. Sledil je malo za tem dopisnik iz Motovuna, ki tudi skrajno toži o neznosnem stanju, v katerem se nahaja tamošnja sodnija. Zelo lepo dodaja dopisnik iz Motovuna, sklicujoč se na dopis iz Buj: «Če Mesene jočejo, se Sparta ne smeje». Mi pristavljamo: «Če se Mesene in Sparta jočeta, Bistrica se gotovo ne smeje.»

Ne bomo ponavljali tu vseh pritožb vsebovanih v neomenjenih dveh dopisih. Rečemo samo toliko, da so razmere na naši sodniji v gotovih ozirih še slabše nego tiste, čez katere se pritožujeta bujski in motovunski dopisnik. O naši sodniji se je že pisalo svoječasno. Do pred kratkim so bile razmere, če ne ravno dobre, vsaj znosljive. Imeli smo tri sodnike in število uradnikov za silo tako, da je obstojalo upanje, da bo sodnija vsaj v doglednem času lahko redno poslovala.

Koncem septembra pa je zadel našo sodnijo nov udarec: Premeščena sta bila dva sodnika in eden najpridnejših uradnikov je bil odpoklican. Premestitev sodnikov bi sama na sebi ne bila tako huda, če bi merodajni činitelji takoj skrbeli za njuno nadomestitev. Toda sodnika sta nas zapustila in o njunih naslednikih ni ne duha ne sluha.

S strahom se vprašujemo, kaj bo z našo sodnijo. Po raznih oddelkih ležijo tisoči, resnično tisoči nerešenih spisov. Edini sodnik, ki nam je ostal, ima poleg svojega sodnijskega dela celo vrsto drugih nalog kakor verifikacija civilnih registrov, sodelovanje pri nabornih komisijah itd. Naravno je torej, da pri najboljši volji ne more rešiti niti najnujnejših poslov. Tako je bila te dni naša sodnija skozi pet dni sploh brez sodnika, ker je bil edini sodnik odsoten kot predsednik naborne komisije v Podgradu in so morali nekateri obtoženci v zaporu čakati povratek sodnika, da so bili zaslišani. Kaj pomagajo potem lepi, človekoljubni predpisi zakona, glasom katerih mora biti obtoženec zaslišan najkasneje v 24 urah, če pa je sodna uprava taka, da postajajo ti lepi predpisi bridka ironija!

IZ LIBURNIJE.

Ljetina.

Sad, pošto je narod i po gorskim krajevima, spremio svoje grožđje, možemo da izrečemo sud o ovogodišnjoj ljetini. Voća je bilo vrlo malo, i to ne baš dobre vrste. Žito i sočivo urodilo je gdje bolje gdje lošije — prosječno i to slabo. Najgore nam je zatajila loza: ima ih, koji su prvašnjih godina imali do stotine hektolitara vina; ove godine ostala im je jedva toliko litara. Što nije odnijela bolest, odnijela voda i u mnogim krajevima grad.

Narod je pretrpio ogromnu štetu. Neki se nadaju, da će im možda jedan maleni dio te štete nadoknaditi marun ili uljika. To bi se moglo da desi samo pojedincima, dok velika većina svijeta gleda upravo očajno u zimu, što se približava.

U Rimu se kuju razne forme i reforme, da se tobože uvede red u upravi. Ne bi li se malo pogledalo i u ove krajeve i odredilo, da se siromašnome narodu barem koliko pomogne?

IZ LABINŠTINE.

Takse i samo takse.

Zadnji smo vam put javili kako nam je slabo ispalo grožđje i ostala ljetina. Povrh ovih nesreća i slabosti eto vam još drugih jada i nevolja, a to su takse i svi mogući porezi i prirezi. Spomenut ćemo vam samo jedan glavni porez, koji upravo nemilosrdno pogadja naše ljude, vlasnike «trabakula». Južni dio Labinštine: Sv. Lovreč, oko Crne punte, Sv. Marina i Rabac imaju mnogo njih svoje dosta velike ladje, zvane trabakuli, s kojima prevažaju drva, cement, ugljen i druge stvari na sve strane po našem Jadranu. Provadjaju teški i žuljeviti mornarski život, a što je najgore udarili su im upravo nesnosne takse. Svako tromjesečje na manje trabakule plaćaju 400 do 600 L, a na veće od 600 do 800 L. Prama tome godišnja taksa iznaša od 1200 do 1800 L, odnosno od 1800 do 2000 L. Ako uzmemo u obzir silne nepogode vremena, s kojima se moraju boriti, onda i mogućnost deficita kod prevažanja i preprodaje, pa ostale okolnosti, ovuda je to doista nepodnosivo i upravo strašno taksiranje! Oblasti bi morale ispitati malo točnije ove slučajeve, pa odmjeriti malo niže i snosljivije poreze, jer inače prijeti i toj grani našeg teškog života, sva teža, ali skorija i brža propast.

IZ BARBANŠTINE.

Sakupljanje milodara za gradnju crkve u Petehi. - Neovlaštena prodaja kamenja

Kako je poznato, pokojni kapelan Maglić službovao je u Pornjanu preko 15 godina. Za vrijeme svojeg službovanja neumorno je radio na tome, da se sagradi u Petehi jedna crkva. Za tu crkvicu je neprestano sakupljao milodare. Sa sakupljenim milodarima kupio je tri čestice zemljišta, kamenje i ostale potrebštine za gradnju napomenute crkvice. Pokojni je biskup Flapp odobrio gradnju crkve i naredio pok. Pinduliću, bivšem barbanskom župniku, da blagoslovi temeljni kamen. Nesreća je htjela, da su nenadano umrli Pindulić i Maglić, tako da je sav posao oko gradnje crkve zaspao. Ljudi su očekivali, da će taj posao izvršiti njihov nasljednik, sadašnji župe-upravitelj u Barbanu g. Jakov Cecinović. Medjutim on je bez ičijeg ovlaštenja prodao čitavo kamenje, koje su ljudi napeljali za gradnju, Gašparu Baću i to bez ikakve dražbe za samih 230 lira. Nas je uvelike rasrdilo, što je g. Cecinović bez naše privole prodao kamenje, pa smo se odmah obratili na biskupiju, da poništi napomenutu prodaju. Sada čekamo, da vidimo, što će učiniti biskupija.

Još nešto! Naš župe-upravitelj vodi i nadalje propagandu protiv naše obljubljene «Istarske Riječi». U toj svojoj zagriženosti ide tako daleko, da i kod ispovjedi odvraća ljude od naše novine. Jednom našem prijatelju je rekao čak i to, da je grijeh primati «I. R.» i da ga ne će odriješiti ako je ne otkaže!..

Pa onda se ti ljudi čude, da narod ostavlja crkvu i prelazi na pravoslavlje.

IZ PULJŠTINE.

Naši jadi i nevolje.

Reći ćete: eh, samo ako taknete pero, nema druge nego same tužbe, same jeremijade. A što ćete! Da bi nam dobro bilo, ne bismo se tužili. Prvo svega ekonomski položaj. Kiše kod nas ima malo, gotovo ništa. Jesenske paše skoro da nema, pa je cijena sijemu dosta poskočila, premda ga je ove godine bilo veoma mnogo. O grožđju vam i ne govorimo. To već svatko znade, da ga skoro ništa nije bilo. Kad smo već kod grožđja onda ćemo spomenuti jednu vrlo važnu stvar. Odmjerivanje stanovitih poreza vrši se i po kvaliteti zemlje, po usjevima, kojim je zasadjena. To jest odmjeruje se taksa za polja pod imenom vinograda, pa tako biva ona mnogo veća, premda na dotičnom mestu nema više loza. Biva, da se u ime vinograda plaćaju nebrojeno više poreza, a istih u toliko mjeri uopće nema. Našli su se činovnici, koji su kazali, nek ljudi reklamiraju, da na dotičnom mjestu više nije vinograd, pa da će im se drukčije odmjeriti dotični porez. To je i sasvim pošteno, jer nije nikako pravedno, da se plaća porez za stvar, koja ne postoji. Ali to reklamiranje stoji jadnog seljaka mnogo posla, pa je od potrebe, da oblasti idu same narodu na ruku. Mogao bi se izaslati jedan geometar ili tko drugi, pa da u par sedmica proputuje cijelu Puljštinu i zabilježi, gdje više nije vinograd. Možda bi se i drugo koje zgodnije riješenje mogo naći. Ili ovako, ili onako, narodu treba ići u tome u susret, tim više, što je to jedna opća pojava.

Politički pregled

KONFERENCA U LOKARNU

U Lokarnu u malenom gradiću u južnoj Švicarskoj sastali su se prošlog ponedeljka saveznički i njemački ministri za uredjenje pakta sigurnosti u zapadnoj Evropi. Ima da se osiguraju granice na Rajni, t. j. Franceza, Belgijanaca i Njemaca. Englezi i Francezi imaju pred sobom Njemačku, koja im vremenom može škoditi, ali koju oni za sada drže na uzdi. Italija pak uvijek iščekuje. Ona ne će da se nikome zamjeri, a kad već bude stvar gotova da predje na sigurniju stranu, gdje će imati koristi. Njemački su ministri došli na konferecu s nakanom da donekle ublaže one uslove, koje su primili mirom u Versailu i da svojim ljudima dokažu, da je nastupilo vrijeme, da saveznici s Njemačkom računaju. Nekoje su novine (osobito talijanske) pisale o

nesuglasicama Francuske i Belgije

ali to samo po sebi otpada, jer su ove države vezane medjusobno istim interesima osobito u pogledu svojih susjeda Njemaca. Da su Talijani širili takove vijesti je moguće uzrok i to, što Belgiju predstavlja na konferenci vodja druge internacionale Vanderved, koji je nedavno na socijalističkom kongresu u Marselju žestoko kritizirao fašistička nasilia, dok je načelnik talijanske delegacije državni podsekretar Grandi, jedan od istaknutijih fašističkih vodja i lični prijatelj Mussolinija.

Vijećanja konferencije.

Zadnje se dane vrše zajedničke konference tajno, a pojedini saveznički ministri raspravljaju i pretresavaju sva pitanja sa Njemcima. Njemački ministar inostranih djela Dr. Stresemann je izjavio, da se ne može nikako kući vratiti, ako mu ne bude zajamčeno, da će se u naskorije vrijeme isprazniti kolonjska zona [okolica]. To da je zapravo glavni preduvjet o zapadnom sigurnom paktu. Zove se ovo zapadni sigurnosni pakt, jer se govori samo o zapadnim granicama Njemačke, ali se natucava i o

istočnom garancijskom paktu

t. j. o osiguranju granica Poljske i Čehoslovačke, naravski prema Njemačkoj. Na konferenci osim delegata Engleske, Francuske, Belgije, Italije i Njemačke prisutni su kao pozvanici Beneš za Češku i Skrzynski za Poljsku. Kako će se pitanje sigurnosti Poljske i Češke riješiti, nije moguće kazati, jer se boje, da bi iznijeli najosjetljivije pitanje garancije Francuske, čemu se naravski Njemačka protivi.

---

brodar, i upitah: hoće li dugo prevoziti?

— Pustit će se onda, kad ko prvi njemu pridje, posadi ga na brod i gurne; onaj će mjesto njega vjerno prevoziti, a on će ići kući.

— Još s njim kao da sam išla po moru, i pita me kit: hoće li dugo ležati?

— Ležat će dotle, dok ne izbljuje dvanaest ladja Marka bogatoga: tada će poći u vodu, i tijelo će mu narasti.

To reče zmijski car i zaspa tvrdim snom. Gospodja pusti iz sanduka Vasilija Nesrećnoga i reče mu:

— S ove strane kitu ne kazuj, jer bi izbljuvao dvanaest ladja, nego prvo predji na onu stranu i kaži. Tako isto i brodaru na ovoj strani ne kazuj; nego kad predješ, tada mu kaži. A kad pridješ dubu, udari ga nogom i tu ćeš naći bezbrojno bogastvo.

Vasilije zahvali gospodji i podje natrag. Pridje kitu, a on ga pita:

- Kaza li za mene?

— Kazah, kad predjem, reći ću ti.

Predje i reče:

— Izbljuj dvanaest ladja Marka bogatoga.

On izbljuva ladje pod jedrilima, ni u čemu nepovrijedjene. Otide Vasilije brodaru. On ga upita:

— Kaza li zmijskom caru za me?

— Kazah; prvo me prevezi.

Kad ga preveze brodar, Vasilije mu reče:

— Ko ti dodje prvi, posadi ga i gurni, taj će vjerno prevoziti; a ti idi svojoj kući.

Pridje Vasilije dubu i udari ga nogom. Dub se svali, a pod njim zlata, srebra i dragocjenog kamena, ni broja mu nema! Osvrnu se Vasilije — brijegu, kad dvanaest ladja ide, što je izbljuvao kit. Ladjama je upravljao onaj isti starac, koji ga je susreo, kada je išao s pismom ženi Marka bogatoga.

Starac reče:

— Evo, Vasilije, čime te Bog blagoslovio.

— Ja sad silazim s ladja i idem svojim putem. One su sad božje i tvoje.

Natovari Vasilije ladje bogastvom i opremi se na put.

Marko je doznao, da plovi njegov zet s dvanaest ladja, i da ga je zmija nagradila nebrojenim bogastvom.

Razljuti se Marko, zapovjedi da dovezu kola, jer će sam ići zmijskom caru da vidi, što nije ispunio njegovu želju i da dobije još bolje imanje. Pridje brodaru i sjede na brod. Brodar gurnu brod i Marko ostade da vječito prevozi. Vasilije Nesrećni dodje ženi i punici, stade lijepo živiti, dobra teći, bijednim pomagati, siromahe darivati, pojiti i hraniti. — i tako zavlada cijelim imanjem Marka bogatoga.

S ruskog preveo **S. Jocić.**

IZ SOVINJAKA.

Blagoslov temeljnog kamena nove crkve.

Pretprošle nedjelje imali smo sajam. U Sovinjak je došlo mnogo ljudi iz bližnje i daljnje okolice. Medju drugima došao je amo i buzetski župnik, koji je toga dana blagoslovio temeljni kamen nove crkve. Sada se već počelo graditi novu crkvu. Kada će biti gradnja dovršena, to se još ne može da kaže. Svakako će proći više vremena, jer nema za to para. Ljudi su siromašni, pa ne mogu u tu svrhu davati nikakvih milodara, jer nemaju sredstava niti za prehranu vlastitih porodica. Toliko za danas, a drugom zgodom možda i više.

IZ SUSAKA.

Berba i loša prodaja vina.

Ove godine priredili smo dosta dobroga vina. Bili bismo još i više, da nije bilo peronospore. Vino je mnogo bolje nego lanjske godine. Ovogodišnje vino ima 11 do 12 gradi. Prodaje se po 150 do 160 lira hektolitar. Šteta je samo, što ne dolaze amo tršćanski i riječki trgovci kao prije rata. Kad bi dolazili amo strani trgovci, onda bi i naše vino imalo bolju cijenu. Ovako rade domaći trgovci i krčmari što hoće. Nadamo se, da će ove godine biti bolje. Idimo, da vidimo.

Izgleda da će Francuska sebi pridržati pravo, da u slučaju napadaja sa strane Njemačke na Poljsku i Čehoslovačku može oružanom silom da intervenira. Tekom ove sedmice će valjda konferencija svršiti i riješiti barem prvo pitanje t. j. zapadni garancijski pakt, a time u vezi će se odrediti i zaključiti za Njemce.

stupanju u društvo naroda.

Nekoje novine javljaju, da je skoro gotovo, da će Njemačka stupiti u društvo naroda. Razumije se, ako se riješi povoljno prvo pitanje. No nema ni govora, da će se na ovoj konferenciji, kao ni na dosadanjim, ostvoriti ruž.časte nade za pći mir i sigurnost, jer svaka pojedina država računa danas sama na sebe i gleda da bude jača od druge i da time osigura svoj miran razvoj.

Da se pak Njemačka osjeća jačom uzrok je tome Rusija. Najspretniji sovjetski diplomata, pučki komesar izvanjskih poslova Cicerin pojsetio je ovih dana Varšavu i Berlin i njegov e put napravio duboki utisak u svim političkim krugovima. Otkako je svršio rat se putu nijednog drugog državnika nije pridavao toliki značaj.

Svrha Čičerinova putovanja.

Nekoji tumače to Čičerinovo putovanje da Rusija hoće da osigura svoju zapadnu granicu, a da može nesmetano razvijati svoju revolucionarnu politiku u Aziji, dok drugi drže, da Rusija hoće rusko-poljskim srdačnim demonstracijama učini pritisak na Njemačku i da time oteža i smeta zaključivanju rajnskog pakta. Čičerinov posjet Varšavi uoči konferencije u Lokarnu, srdačne nazdravice, kojima su ga Poljaci dočekali, sve je to bilo samo jedna priprema za Berlin. To je naravski djelovalo i na Njemačku i na Francuze i Engleze. Sada stoji do Njemačke, hoće li se jednim poštenim sporazumom vezati na zapadne velesile ili poduprte od Rusije prkositi Engleskoj i Francuskoj. To će se riješiti na ovoj konferenciji u Lokarnu.

Mutan položaj u Grčkoj.

U Grčkoj kao da se opet spremaju na novu revoluciju, odnosno skinuće sadašnje vlade Pangalosa. Cjelokupna opozicija vodi silnu agitaciju proti vladi te prijeti opasnost većih zapleteja. Vlada je po gradovima zastražila državne zgrade. Bivši predsjednik vlade i vodja republikanaca Papanastaziju zahtjeva da odmah dodje na vladu jedno neutralno ministarstvo. Ako se sadašnja vlada upre krajnim sredstvima narodnom nezadovoljstvu, moglo bi doći do krvi, ali to bi bila opet onakova Grčka revolucija, koju Francuzi zovu »revolucija od čokolade«. Da se vlada osigura, izdala je ukaz, da se obrazuje (stvori) vrhovni savjet narodne obrane sastavljen od ministara, generala i admirala.

Proslava desetgodišnjice pada Beograda.

U nedjelju je Beograd na svečan način proslavio 10-godišnjicu pada Beograda. Na Dunavu, na mjestu gdje su se iskrcale prve austrijske i njemačke, a na zajedničkom groblju austrijskih i srpskih vojnika služila se svečana služba božja. Prisustvovalo je vrlo mnogo naroda, svi članovi vlade, sva društva, svi diplomatski i vojnički predstavnici savezničkih zemalja, veliki broj narodnih poslanika, sve škole i vojska. Opazilo se medju prisutnima i generala Mihajla Živkovića, tadašnjeg zapovjednika obrane Beograda. Službu božju je vršio patrijarha Dimitrije sa 10 svećenika. Sve tvrdjave otvorile su topovsku paljbu. Iza pomena mrtvim junacima patrijarha je održao kratak govor, u kome je istaknuo, da je ljubav prema domovini najveća vrlina čovjeka, te je zahvalio junacima, koji su svoj život dali na oltar domovine.

Kod obrane Beograda je izginuo skora sav srijemski odred, koji su sačinjavali Jugosloveni iz Austrije. Potpukovnik Vrsajlović je spomenuo, da na onom istom mjestu, gdje su sada okupljeni, da su pred 10 godina poginuli najbolji sinovi našega roda i da sa onog mjesta je počela očajna borba srpskog plemena i Dunav je bio svjedokom te tragedije. Ali jugoslovenski je narod izvojštio svoju slobodu te je u stanju, da odaje svojim sinovima onakovo poštovanje, kakvo zaslužuju.

Dok se ova svečanost vršila na Dunavu, u Beogradu je za nekoliko minuta prestao sav život i rad, te se svaki sa poštovanjem sjetio onih, koji su pali pod Beogradom.

Radić kod kralja.

U petak je Radić otišao iz Beograda u Topolu, da položi vijenac na grob kralja Petra. Sutradan ga je kralj pozvao u audijenciju. Kralja je informirao o konferenci u Ženevi, govorio je o uredjenju komunikacija (saobraćaja), o iseljenicima u Americi, o melioraciji zemlje i uopće o svim pitanjima za podignuće države. Kod kralja je bio dva sata i kralj ga je zadržao na objedu. Kad se Radić vratio u Beograd, posjetio je razne ministre i govorio im o raznim potrebama.

Očekuje se otvorenje jesenskog zasjedanja Narodne skupštine i povratak Pašića i zMonte Karla u Beograd. On se je, kako čujemo, vratio jučer uveče. Mnogo se govori o obnovi vlade. Navodno ćim Pašić dodje u Beograd imao bi da podade formalnu ostavku i odmah bi sastavio novu vladu, naravski od radikala i Radićevaca. Imao bi stupiti u vladu i sam Stjepan Radić kao potpredsjednik vlade. Nekoji bi ministri otpali, a stupili na njihova mjesta drugi. Tako se govori o ministru saobraćaja Radivojloviću, koji je došao u sukob sa brodarskim sindikatom.

Vodja samostalnih demokrata Svetozar Pribićević održao je mnogo zborova medju svojim izbornicima, a sada putuje i Ljuba Davidović sa demokratskim poslanicima na agitaciju po Srbiji.

Položaj u Maroku.

Uslijed napredovanja Španjolaca i Franceza morali su Rifanci da isprazne bez boja veliki dio svoga zemljišta. Španjolska i francuska fronta su se spojile. Sada stupaju španjolske čete uz bok francuskih, što znači veliko vojničko i moralno ojačanje za saveznike, jer se i jedni i drugi osjećaju jačim i sigurnijim. Prije je Abd-El-Krim tukao sad jedne sad druge, a sada imade proti sebe združene protivnike, koji su i brojem i tehnikom jači. Izgleda da medju rifanskim redovima vlada veliko nezadovoljstvo i demoralizacija, koje Abd-El-Krim hoće da uguši najstrožim mjerama. Medjutim obruč se danomice stišće, te se računa da će prije svršetka mjeseca Abd-El-Krimove čete biti opkoljene u skoro neosvojivim, ali malo prostranim položajima, u koima se radi pomanjkanja sredstava ne će moći dugo održati. Računa se i na eventualnost jednog očajnog prepada rifanskih četa, ali koji mora doživiti slom.

Iskustvo u zadnjim bojevima pokazalo je, da su uspjesima Španjolaca i Franceza najviše doprinijeli moćna artilerija i brojna avijatika, a osobito ova zadnja, koja čini velikih šteta i zabunu u rifanskim redovima, te im onemogućuje da iznenada napadaju na neprijatelja.

U Franceskoj su komunisti proglasili jednodnevni štrajk radi rata u Maroku.

Domaće novosti

Opadanje nezaposlenosti u Italiji.

U Italiji nezaposlenost postaje svakim danom sve manja. Po statistici, koju vodi nacijonalna blagajna za socijalno osiguranje, koncem augusta iznosio je cjelokupni broj besposlenih u zemlji 74.517, od kojih je 58.180 muškaraca a 16.336 žena, pa se prema statistici od prošloga mjeseca, smanjio broj besposlenih za 5.009 ljudi.

Najviše nezaposlenog elementa ima Campania, a iza nje dolaze pokrajine: Emilia, Lombardija, Sicilia, Lazio, Liguria, Veneto, Piemonte, Puglie Toscana, Calabria, Julska Krajina (Trst, Istra i Gorička), Abruzzi, Molise, Marche, Sardegna, Venezia Tridentina i Umbria. Najmanji percentualitet nezaposlenih ima Basilicata.

Osiguravanje protiv neuposlenosti znatno je poboljšalo stanje radne snage. Najveći broj onih, koji uživaju potporu, jest Veneto, za te pokrajine dolaze na red Campania, Lombardija, Emilia, Julska Krajina, Piemonte, Liguria, Toscana, Sicilia, Puglie, Marche, Lazio, Abruzzi, Molise, Calabria i konačno Basilicata.

Teško stanje naših iseljenika

u Americi postaje u nekim kolonijama svakim danom sve to teže. U Youngstownu (u državi Ohio, Sjedinjene Države) su mnoge tvornice smanjile dotično obustavile posao, tako da je mnogo i mnogo naših radnika izgubilo službu. U nekim kolonijama ostalo je bez zarade polovica naših ljudi. Jedan od glavnih uzroka te krize leži u tome, što je cijena željezu u svim tržištima pala, a prema tome nastao je zastoj i u svim željeznim industrijama, jer tvorničari (vlasnici željeznih proizvoda) moraju radi svoje koristi da nastoje, da im tvornice izrade sada što manje željeznih proizvoda, da pa na taj način već gotovim proizvodima podignu cijene.

Svega po malo

Krvava osveta jedne starice.

U jednom selu blizu Udine 64-godišnja Ermenegilda Nassi došla je u kuću neke Amalije Dondolo, stare 60 godina i teško je ranila nožem. Ranjenica počela je trčati zazivajući u pomoć, ali je Nassi potrčala za njom i još je dvaput teško ranila. Ubica, koju su uapsili na trgu, bila je podtpuno pijana. Motiv ovog zlodjela je osveta, ali je starica počinila napadaj tek pod uticajem vina.

Srušio se tunel.

U mjestu Richemond američke države Virginija srušio se je pred par dana tunel, koji je bio u gradnji i zatrpao veliki broj radnika. Odmah je preduzeto djelo spasavanja, pa su do sada ispod ruševina izvučeni svi radnici, osim njih sedam, do kojih nisu mogli još doprijeti. Veliki broj spasenih imade teške rane, a naročito mnogi dobili su prelome nogu ili ruku.

Majka, koja želi sinovljevu smrt.

U Madžarskoj postoji još uvijek za zločin paleža prijeki sud. I nedavno je jedna mati, Katarina Fiskerti, pred sudom u Kečkemetu pomogla, da joj sin Franc bude zbog paleža osudjen na vješala. U augustu ove godine on joj je zapalio štalu zbog nekih razmirica i mati je pristala ne samo da svjedoči pred sudom, nego je opisala sina kao nepopravljivog, palikuću i molila ne ubojicu. Sud je Franca na osnovu n'ezinog svjedočenja osudio na smrt. Kod proglašenja osude bila je prisutna i njegova mati, koja je na pitanja publike, kako je mogla tako svjedočiti protiv rodjenog sina, cinički odvratila: »Da mi ga je ustati pod vješalima!« Sudski stražari jedva su je nakon tih riječi spasili da je publika ne linčuje.

Samoubijstvo dječaka zbog ukora.

U Sergyu 12-godišnji dječak Meunier pobjegao je iz roditeljske kuće zbog jednog ukora. Kako se drugi dan nije vratio, počeli su ga tražiti. Našli su ga iza grobija, kako se objesio na granu jedne trešnje. U času kad se je vješao, prolazila je onuda jedna seljanka, koja je čula prasak grane kad se je prelomila. Medjutim ona se je tolko uplašila ugledavši dječaka na grani, da je pobjegla po pomoć, a dok su ljudi stigli, mladi je Meunier već bio mrtav.

Nesreća na moru.

U neposrednoj blizini Šila na otoku Krku došlo je do teške nesreće kojoj je pao žrtvom jedan starac od 70 godina. U to doba vraćalo se ladjom iz Šila nekoliko žena iz Selca koje su obavljale tamo poljske radove. U ladji se nalazio i starac Ivan Lončarić iz Selca. Kada je ladja došla na rt ispred Šila najednom se izvrnula i svi se putnici nadjoše u moru. Ipak su svi imali toliko prisutnosti duha da su se uhvatili za ladju. Konačno iza puna tri sata nesretnicima je stigla pomoć i oni su svi spašeni. Medjutim je starac Lončarić čim su ga dovezli u Selce umro.

Sukob željeznice sa automobilom.

Kraj Primkeneva u Njemačkoj desila se u subotu strašna nesreća, kojoj su pala žrtvom tri života. Kada je jedan teretni auto vozio preko tračnica, dolazio je s protivne strane jedan brzi vlak i upravo prepolovio teretni automobil. Šofer i dva njegova pratioca ostadoše na mjestu mrtvi. Makina je malo oštećena, a od željezničkog osoblja i putnika nitko nije ozlijedjen.

Topli izvori u Grenlandiji.

Iz Kjøbenhavena javljaju, da su na istočnoj obali Grenlandije otkrili tople izvore. One se nalaze u blizini nove danske naseobine Scoresby Sund. Temperatura je izvora raznolika i to izmedju 50 i 62 C. Osim toga nadjeni su i drugi izvori, kojima je temperatura kroz čitavu godinu 6. do 7. stupnjeva Celsija.

Lukam Abd-el-Krima.

Uslijed zauzeća Idira glavnog rifanskog grada imadu se interesantne potankosti o rezidenciji Abd-El-Krima. Radi se o velikoj zgradi sagradjenoj po evropsku sa svim komfortom što ga može da nudi moderna higijena i kultura. U njoj se nalaze brojni telefonski brzojavni aparati i radiotelegrafske sprave radiofoni fonografi i glasbala svake vrsti jer je ratoborni matematikom i književnošću. U čitavoj biblioteka sadržaje samo 600 svezaka krasno uvezanih knjiga, koje se bave povješću religijama matematikom i književnošću u čitavoj biblioteci nema ni jedne knjige romana ili pjesmica.

Strašan zločin 14-godišnjeg dječaka.

Neki 14-godišnji dječak u Montpellieru u napadu bjesnila izvršio je pokolj u svojoj obitelji. Dok je njegov otac, postolar Ceccon, radio u radionici, mladi Luciano otišao je u stan na četvrtom spratu oboružan željeznom motkom. Najprije je izudarao obje svoje sestre i drugu ženu svoga oca. Sve tri žrtve nadjene su u mlaci krvi, kad je došla policija, koju je dječak sam obavijestio o svom strašnom nedjelu. Maćeha dječakova umrla je odmah u bolnici, a i stanje obiju djevojčica beznadno je.

DAROVI

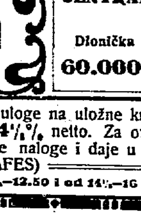
Na pratnji do vječnog počinka pokojnog Eferata Viškanić sabralo se u fond »Istr. Riječi« lira 60.—. — Darovali su: Josip Osojnak, mesar u Voloskom L. 20.—, Franjo Dekleva, trgovac u Opatiji L. 20.— i Ante Štenta, trgovac u Opatiji L. 20.—.

Sakupilo se medju nekojim Rukavčanima u Americi u fond »Istarske Riječi« 150 lira. — Darovali su: 100 lira: Vjekoslav Mandić-Milčinić; po 10 lira: Vjekoslav Sušanj, Josip Grgurina, Ivan Crnčić, Ivan Lukšetić i Antun Kinkela.

Ušić Mijo od Martina, Altura Pula, Višković Mijo pok. Ive, Altura Pula i Ušić Toma od Bože Altura (Pula), daruju svaki po 5 lira u fond »Istarske Riječi«.

Srdačna hvala! Ugledali se idrugi!

Izdavač, direktor i odgovorni urednik: IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST" U TRSTU

Broj 43 Poštarski troškovi plaćeni u gotovu. (Conto corrente colla posta.) U Trstu, 22. oktobra 1925. Pojedini broj 25 cent. God. III.

„Istarska Riječ“
Izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin“. Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 25·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari“. — Narodna poslovica.

Oglasi stoje 4 lira za svaki centimetar visine u širini jednoga stupca. Za višekratno uvrštenje daje se znatan popust prema pogodbi. Plaća se i utužuje u Trstu. Dopisi se šalju uredništvu, a novac upravi. Nefrankirana se pisma ne primaju, a rukopisi se ne vraćaju ni u kojem slučaju.

Kruh naš svakidašnji...

Ministar Mussolini umije lijepo govoriti, ali on je i pametan čovjek, pa zna, da Italijani ne bi mogli živjeti samo iz njegovih lijepih riječi. Zato on u prvom redu hoće da nama svima osigura naš kruh svakidašnji.

Na koji način?

Na najpametniji način, što ga ima na svijetu. On hoće, da se svaki i najmanji kutić zemlje obradi i zasije tako, da bude sama Italija u stanju, da dade što više žita. A što bude više žita davala Italija, to će ga se manje kupovati vani, pa će prema tome žito biti jeftinije, jeftiniji bit će i kruh, ta najslađa hrana, što nam ju je dragi Bog dao.

Kako vidite: misao je ova vrlo lijepa, da ljepša ne može biti. Baš zdrava misao! A kako je ministar Mussolini čovjek, koji svoje misli rado i provodi, to je on naredio svim svojim ljudima u čitavoj Italiji, da se dadu na posao i da svaki u svom kraju poradi na tome, kako će do godine biti što više žita.

To nastojanje moralo bi se zapravo okrstiti kao propaganda za proizvodjenje žita. Ali kako su tu blaženu riječ: «propaganda» oprtili na vrat nama, Hrvatima i Slovencima, pa da ne bude pometnje, nazvali su ono nastojanje: «La battaglia del grano» ili kako bi se hrvatski reklo «borba za žito».

Neka bude dakle borba za žito. Mi tu zdravu misao hvalimo i pozdravljamo. Mi bismo tu vrlu misao našim ljudima što toplije preporučili, kad bi to bilo od potrebe. No te preporuke našim ljudima ne treba. Naši su seljaci u Istri i u čitavoj Julskoj Krajini radili na tome i do sada. Nema kutića ove naše mile zemljice, koji ne bi bio obradjen i kad treba i zasijan. Naš čovjek muči se od jutra do mraka, i po zimi i po vrućini, da iz svoje zemlje izbije što više Božjega blagoslova. On to radi sa zanosom, jer on voli svoju zemlju i ljubi ovaj teški, ratarski zanat. Njega ne treba poticati u borbi za žito; on nosi u svome srcu ono, što ga na taj boj potiče.

Ako pak kod svega toga i kraj sve svoje goleme muke i zlopatnje nema pravog uspjeha — krivnja nije na njemu, već na poteškoćama, s kojima mora neprestano da se bori.

Tu su bolesti: malarije i razne druge groznice i pošasti, što vuku svoje klice iz zaraženih bariština i iz pomanjkanja zdrave, pitke vode.

Tu su teški tereti, što mu ih natovaruju neupućeni ljudi: prekomjerni porezi, pa uvijek nekakve nove takse i drugi nameti. Tu je pomanjkanje novca tim veće, što seljak ne može nikakav svoj prirod da unovči, tako da je više puta prisiljen, da proda i posljednjega vola i jedinu kravicu, hoće li da namiri neke svoje najpreče potrebe ili da plati porez ili kamate na dug.

Sve je to pomalo krivo, što naš seljak — a to je jedini ratar u ovim krajevima — ne može iz zemlje da crpa ono, što danas država od njega traži. Zemlja, ako će da dade dobra ploda, mora iznajprije biti dobro ognojena.

Otkuda našemu seljaku novac za umjetni i drugi gnoj?

Ratar, ako će da radi, mora biti sit i zdrav, a kako će istarski seljak da bude sit, kad ne može doći ni do masti ni do začina? Kako da bude zdrav, kad nema čime da kupi lijekova protiv proklete malarije i drugih bolesti? Kako da se posveti sav tom, toliko razvikanom boju za žito, kad mu ponestaje svakim danom sve više snage budući da mu djeca moraju da sele u druge zemlje, ne će li ovdje da poginu od gladi?

Svemu tomu zlu mogla bi u prvom redu država da doskoči: ona bi seljaku morala da nadje načina, kako će što bolje prodati svoj prirod i doći do novca. Ona bi morala nabavljati gnoj i davati ga ratarima za što nižu cijenu. Ona bi se morala brinuti, da se već jednom iskorijene klice raznih bolesti, što istarskome seljaku toče život; ona bi morala nastojati, kako bi seljak mogao za male novce da dodje do dobrog sjemena, ona bi jednom riječi morala da podupire naše zadrugarstvo.

I još nešto: ko hoće, da razumno obradjuje svoju zemlju, treba to da nauči bilo iz prakse bilo iz knjiga. Kako će naš seljak naučiti štogod iz knjiga, kad mu se oduzimlju škole u njegovu jeziku, a time i jedina mogućnost, da štogod nauči? Poduprite seljaka u svim njegovim teškim potrebama, vratite mu hrvatske škole, u kojima će imati zgode, da se usavrši u svome ratarskom zanatu, pa ćete moći sa sigurnošću računati, da ćete već u najkraće vrijeme moći da usklknete: — «Bitka za žito» je dobivena!

Inače ostat će sve pri starom i pri pustim riječima...

Važnost pošumljivanja

Naš seljački narod svakim danom sve većma osiromašuje, gospodarska bijeda dosljedno zahvaća naša sela, iz sviju krajeva čuju se najjadnije vijesti, odasvuda stižu najtužniji glasovi. — Kukavno se ovo stanje može samo, da pogorša, a od nikuda se nije nadati barem u dogledno vrijeme znatne pomoći, jer se nitko za nas ne brine. Seljak je potpuno prepušten sebi, preostaje mu jedino utočište njegova vlastita gruda. — Uz najveće žrtve i lišenja treba da se prihvati obradjivanja svoje ograničene zemlje, jer će jedino tako moći, da kuburi i životari, jer će samo na taj način moći, da se odupre bujici pretećeg mu gospodarskog iskorištanja i lihvarskog podjermljenja.

U našim je krajevima narod lakše i znatnije zapao u gospodarsku mizeriju ne samo zato, što mu je zemlja pusta, neplodna i u maloj količini, nego u prvom redu zato, što je uslijed prilika bio zaostao u racijonalnom gospodarenju. Gospodarskih škola nismo uopće imali, a stručnjaka je bilo tako malo, da nijesu mogli kod našeg seljačkog svijeta sazdati jedno temeljito i novo naziranje, koje bi ga moralo bilo uz stručnu izobrazbu preporoditi u smislu novog razumnog djelovanja u svim granama gospodarstva. — I dok je naš živalj u srednjoj i južnoj Istri ostao vjeran starom načinu obradjivanja zemlje, dotle se je u Ćićariji i ostalim kraškim područjima i nadalje bavio jedino stočarstvom uz sječenje onih malih količina šuma, što je imao u posjedu.

Bila je zato zanemarena jedna od najglavnijih grana gospodarstva obzirom na bregoviti i neplodni značaj naših krajeva. Posve goli i nedogledni kraški krajevi ostali su do današnjeg dana nezašumljeni na ogromnu štetu ne samo tamošnjeg nego i ostalog pučanstva. Gospodarsko bi stanje našeg življa bilo daleko drukčije, dapače prilično dobro, da je Ćićarija i ostali Kras zasadjen borovom šumom, koja bi bila neocjenjeni izvor blagostanja i zasluška.

Koliko bi pilana bilo u pokretu na Krasu, a koliko li bi bezposlenih radnika dobilo zarade? — Posjednici velikih komada golog i kamenitog krasa sele trbuhom za kruhom iz domaće grude, — a mogli bi biti imućni gospodari na svome. Obzirom na to, što država oskudijeva drvom, milijuni bi novca ostajali u našoj Ćićariji, — jer samo jedan jedini bor odrastao za prodaju kupuje se na licu mjesta za 50 L a i više. — A svako selo na Krasu moglo bi imati na svojem komunskom imanju zasadjeno na stotine tisuća borova gotovih za prodaju.

Ali neznanje i zaostalost, ta najveća naša nesreća, nanesla je našem narodu neopisive štete. — Premda je bivši režim pogodovao sadjenje i pošumljenje kraških bregova, — neuki svijet se je tome protivio iz tobožnje bojazni, da ne će ostati za stoku mjesta za pašu, te iz razloga, da će onda postati šume državne. — Bilo je slučajeva, gdje je selo kamenovalo i zlostavljalo one, koji su dapače na državne troškove sadili bor na korist onome istome selu. — Sada tek je opća bijeda i kruta zbilja unesla spoznanje kod pučanstva, da je šuma najveći izvor blagostanja, te da u njoj može stoka sa više koristi pasti, jer imade više trave nego na golom kamenju. Ljudi u Ćićariji teškim srcem gledaju, kako posjednici seljaci iz Rodika zaslužuju lijepe novce sa svojom šumom, dok se oni jedva prehranjuju paljenjem ugljena u tudjim šumama, a mogli su udobno živjeti kod kuće od dohodaka vlastitih šuma.

Pučanstvo upoznava pogreške svojih neukih predja, pa se u nekim stranama ozbiljno dalo na pošumljenje golog krasa. — Oblasti idu na ruku tome pothvatu, jer je to i za državu korisno. — Zato bi pozvani čimbenici imali, da stvarno pomognu ovo velevažno gospodarsko pitanje, te da se svojski zauzmu, kako bi se čim prije počele svuda pošumljivati naše kraške zemlje.

Imala bi se u našim a i ostalim glasilima, da pokrene jedna živa propaganda za pošumljenje neplodnih i zapuštenih krajeva. Treba da uputimo narod, te da ga zainteresiramo za ovu granu narodnog gospodarstva, koja bi u nedalekoj budućnosti znatno napredovala i bila glavnim izvorom ekonomskog ozdravljenja i poboljšanja.

Ljubav prama roditeljima

Prvi dani tvojega djelovanja počinju u obitelji: očinska je kuća prvo vježbalište. Što da kažemo o onima, koji se grade da ljube domovinu, koji se ponose viteštvom, a zanemaruju toliko uzvišenu dužnost sinovlje ljubavi?

Nema domovinske ljubavi, nema ni malo viteštva, gdje je crna nezahvalnost.

Ako drži za čast ljubiti Boga, ljubiti čovječanstvo ljubiti domovinu, kako nebi iskazivao najdublje poštivanje onima, po kojima je postao stvor božji, čovjek gradjanin?

Otac i majka jesu po naravi naši prvi prijatelji oni su smrtnici, kojima najviše dugujemo: najsvetija nas dužnost veže, da im budemo zahvalni, da ih poštujemo, da ih ljubimo, da ih podnosimo, da im sva ta čustva najnježnije očitujemo.

Sinovlja je ljubav nesamo dužnost zahvalnosti, nego i stroge pristojnosti. Dogodi li se koji put rijetka prilika, da netko ima zle roditelje, koji imadu malo prava na poštovanje, već ih to, što su oni začetnici njegova života, tako uzvisuje, te on ne smije, a da sebe ne osramoti, s njima zlo postupati. U takvoj zgodi bit će pažljivost, što će im je iskazivati, vrijednija zasluge, i u isto doba dug isplaćen naravi, dužnost da pružamo dobar primjer i vlastitom dostojanstvu. Zlo po onoga, koji se postavlja, da oštro kori koju manu svojih roditelja! Kako da se započnemo vježbati u ljubavi prama bližnjemu, kad je kratimo ocu i majci?

Kad bi se koji otac i koja majka udaljila od onakovog primjera razboritosti i krjeposti ikakav mi želimo, gledajmo, da ih ispričama, da pokrijemo pred drugima njihove pogreške i da prikažemo sve njihove dobre vlastitosti.

Prijatelju moj, neka često unidje u tvoju dušu ona pomisao, koja radja samilost i strpljivost: «One sijede glave, što su sada preda mnom, tko zna, neće li za malo počivati u grobu?» Ah, dok si srećan, da ih vidiš, poštuj ih i pribavi im utjehe u jadima starosti, kojih je toliko!

Njihova ih doba i onako odviše priklanja žalosti te nemoj nikada doprinijeti, da se ražaloste. Način kako s njima općiš, i cijelo tvoje vladanje neka bude uvijek i u svemu ljubezno, da ih pogled na te razveseli. Svaki posmijeh, što ga pribaviš na njihove usne, svako zadovoljstvo, što ga uzbudiš u njihovu srcu, bit će za njih užitak, a tebi na korist. Blagoslov oca i majke zahvalnu je sinu uvijek potvrdjen od Boga.

Silvio Pellico.

Ne iskorišćujte sirotinju!

Kao nekad, tako je i danas kapitalistički život spojen s velikom raskoši. Savremeni su veliki gradovi donekle slični Sodomi i Gomori.

U nezdravim stanovima bez svjetlosti i prostora, u podrumima i na tavanima, živi velik dio gradskoga radništva. Mnogi ne mogu nikad da osnuju svoju porodicu. A oni, koji imadu svoju porodicu, žive u vječnoj akrbi, vječnom strahu za opstanak svoje djece. Užici su tih ljudi veoma maleni i rijetki. U nedostatku pravoga veselja mnogi se podaju alkoholizmu. Ne mogući da dodju do prave ćudoredne i umne obrazovanosti mnogi zapadaju u surovost i svakojake prestupke.

Medjutim dok velik dio gradske sirotinje živi u bijedi, dotle se u gradskim barovima, kazalištima i drugim zabavištima, šepire upa-radjeni muškarci, načičkane žene, svirači, glumci, plesači itd. toči se šampanjac, pjevaju se razdražljive pjesme, nosi se na pazar sramote i tijelo i duša, i poštenje i pamet.

Branitelji kapitalizma rado ističu, da gradski mekoputnici troše svoj novac i da nikomu ništa ne kradu. Pa što koga briga, vele oni, kako tko upravlja svojim imutkom!

Pènajprije možemo odgovoriti, da ni svoj imutak ne smije čovjek da tredi uvijek onako, kako je njega volja. Prije nekoliko godina čitali smo u novinama, da je jedan bogataš zapalio svoja polja zasijana pšenicom. Bio je radi toga pozvan na odgovornost i kažnjen. Država je vlast imala pravo, što ga je kaznila. On je svojim zločinom nanio štetu ne samo sebi, nego i čitavomu društvu. Društvo je imalo onoliko živežnih sredstava manje, koliko ih je on spalio. Bogataš nije pomislio na to, da svaki čovjek i u gospodarenju svojim vlastitim imutkom mora imati uvijek pred očima dobro čitavoga društva. Ni gradski mekoputnici ne bi smjeli svojim vlastitim parama tako upravljati, da bi iz toga nastala za druge ljude duševna ili tjelesna šteta.

A napokon jesu li doista one pare njihove, što ih oni razbacuju po gradskim zabavištima.

Svi znamo, da se ljudsko društvo održava i razvija radom. A šta oni rade, čime zaslužuju onaj suvišak, što ga tako lakoumno rasiplju?

Kad bi oni za svaki svoj rad primali samo onoliko plaće, koliko im pripada po Božjem i ljudskom pravu, možda im ne bi preostao nikakav suvišak za raskoš. Mnogi ne bi možda zaslužio ni onoliko, koliko mu je potrebito za uredno i skromno životarenje.

Ako na primjer netko u kartašnici dobije jedne večeri nekoliko tisuća lira, zar je to kakav koristan rad, koji bi trebalo naplaćivati? Ili ako tkogod spekulira na burzi pa zasluži nekoliko milijuna, zar je to njegova pravedna zaslužba?

Veli dio gradjana, bili oni radnici, obrtnici, činovnici, novinari, pisci ili trgovci, doista krvavo zaradjuju svoj svakidašnji kruh. Ali mnogi opet žanju i tamo, gdje nisu sijali.

Isto se dogadja i na selima. Svagdje ima mnogo marljivih pčela. Ali svagdje imade i trutova, koji su samo na štetu čovječanstva. Sjetimo se samo ove činjenice: Seljak se muči dan i noć, da priredi nešto hrane za sebe i porodicu, a kad spremi i ono malo hrane, za koju se znojio cijelu godinu, eto ti do njega seoskog truta ili kapitalistu sa zahtjevom, da ga podari sa pšenicom, kokošima, jajima, grožđjem itd. iako ima svega više od seljaka.

To nije u redu. To je u pravom smislu riječi kapitalistički sistem izrabljivanja sirotinje. Sirotinja mora da se ujedinjenim silama bori protiv svojih seoskih izrabljivača i nametnika te da jedamput zauvijek svima dovikne: Ruke sebi!

Pismo iz Zagreba

U Zagrebu, dne 19. oktobra 1925.

Ovih su se dana otvorile sve visoke škole, pa je povratkom brojnog djaštva naš grad dobio nekakvo življe lice, koje se medjutim svakim danom još više oživljuje dnevnim vraćanjem ljudi iz kupališnih i južnih krajeva. Čovjek, koji dolazi iz Primorja malo se začudi kad primjeti muškarce već dostatno zakaputane, a ženske si ogrlicama i ogrtačima pokrivaju svoja tijela, koja time mnogo gube na eleganciji i zamamnosti. Ali uzalud tu je jedna jača prirodna sila, kojoj se nitko ne može ugibati.

Riječ sporazum preotima u svim slojevima sve više i više maha i nema nikakve sumnje, da je završen jedan veliki temeljiti preobrat. Koliko sa državnog i političkog toliko više sa nutarnjeg, psihološkog gledišta, to je od neprocijenjive važnosti. Kristaliziraju se i čiste duhovi, država se počinje shvatati kao svojina svih dijelova i članova naroda, jedna općenitost i sveukupnost. I kad ovaj proces bude u cjeloti izvršen i proveden, kad bude u detaljima poprimljen i iskonstruisan, onda će rascvat i razmah biti ubrzen, a konsolidacija ova donesti će sve veće i veće koristi i boljitke.

Ovih je dana otvorena kulturna historijska izložba, koja je vrlo široko i temeljito zasnovana, a rasprostraniena je u više odjela i pododjela. Neki se odjeli nalaze u Jugoslovenskoj Akademiji, Umjetničkom pavilijonu, Arheološkom muzeju i u ostalom glavnijim prostorijima. Ova je znamenita i nadasve važna izložba nadovezana na sve ostale priredbe milijenskih proslava hrvatskog kraljestva, a traje do 15. novembra ov. g. Ministarstvo saobraćaja dalo je 50% polakšice vožnje na državnim željeznicama posjetnicima iz provincije. Izložba ima da pokaže kulturni, privredni i ostali sveopći razvitak u nizu od daleke i velike prošlosti. O posjetu, vrijednosti i uspjehu javit ćemo naknadno.

Jugoslovenski sokol održao je protestnu skupštinu protiv progona naše braće Slovenaca u Koruškoj. Iza raznih predavanja i protesta stvorila se rezolucija, u kojoj se od kraljevske vlade traži, da se u slučaju, da dodje do prisajedinjenja Austrije Njemačkoj pobrine za povraćaj otrgnute Koruške u krilo naše domovine.

Prošle je sedmice bio na našem sveučilištu svečano podijeljen počasni doktorat našem velezaslužnom kulturnom radniku, književniku i historiku Vladimiru Mažuraniću, pa je tom odlikovanom rijetkošću (kod nas se naime to vrlo rijetko zbiva, jer se time nadasve oprezno i promišljeno radi) dana osobita počast i velika moralna zadovoljština čovjeku, koji je na kulturnom polju medju prvima, medju zaslužnijima.

Širite „Istarsku Riječ“!

DOPISI

IZ RIJEKE.

Finis Fluminenziie. — Dvanaesta ura. — Što traži? — Moratorij. — Krištof Kolumb. — Sveti Franciski i Grošić i Zanella.

Ministar financija Volpi nije otišao u Ameriku. Već je bio rezervirao mjesto na parobrodu, ali u zadnji je čas odustao. Francele mi je jutros dokazivao, da je to sve radi Rijeke. Stanje je naime na Rijeci tako strašno, dezolatno i mutno, da je ministar rekao: neka Amerika čeka, Rijeka je preča: njoj već odzvanja dvanaesta ura.

I ostao je u Rimu i izjavio, da je spreman dočekati komisiju, s kojom će da riješava ovo naše teško i komplikovano pitanje. I komisija je otišla u Rim.

Ovo je u sedam godina već tisuću četiri sto i pedeset i peta komisija, što iz Rijeke putuje u Rim, sve za dobro i napredak našega mučeničkoga grada. To je požrtvovnost!

Što će ta 1455 komisija da traži od ministra financija?

Tražit će, da on izvuče Rijeku i Riječane iz ove, kako veli «Vedetta» u svom broju od 15. o. mj., mrtve baruštine, u kojoj se svijamo i davimo. Kako da se to postigne? Lako — veli «Vedetta» i predlaže:

Prvo: Neka se više ni časa ne zateže, već neka se odmah ide na posao.

Drugo: Neka se već jednom kaže, što će biti s onih 25 milijuna lira, što ih je rimska vlada dala Rijeci kao kredit. Trgovci su došli do uverenja, da će za uživanje onog kredita biti mnogo zvanih, ali malo odabranih. Uostalom još se ne zna, kome će što dopasti, kako će se to podijeliti, a govori se i o nekim teškim uvjetima, tako da se trgovci boje, da je i onaj kredit od 25 milijuna na vrbi svirala.

Treće: Riječki su trgovci dužni na sve strane. Vjerovnici traže svoj novac, a dužnici ne mogu da plate: otuda prijeti prava financijalna katastrofa cijelome gradu, koji je tol'ko krvi prolio, da dodje na ono, na čemu je danas. Neka se dakle najprije proglasi moratorij, koji bi imao da traje još i puna tri mjeseca nakon posvemašnjeg uredjenja riječkog problema.

A što je to moratorij?

Ako ja vama dugujem recimo tisuću lira, a tribunal odluči, da me vi za neko vrijeme ne smijete tjerati za taj dug — to se zove — moratorij. To traže sada riječki trgovci.

Vi ćete reći: pa lijepa je stvar taj moratorij! Zadužiš se do grla, pa kad onaj, koji ti je posudio novaca, traži, da mu ih vratiš, ti njemu: — A jok, gospodine! Sad je moratorij. Vi nemate prava, da me sekirate. Dodjite za nekoliko mjeseci a možda i za koju godinu, ako bude medjuto moratorij dignut. I vjerovnik mora da ide s nosom kući svojoj.

Da, ali taj moratorij ima svoju crnu stranu. Trgovcu treba uvijek kredita, a dok je moratorij, on toga kredita ne će naći. Koji će mu djavo posuditi novaca, kad zna, da ne će moći tako lako do njih!

I tako: budu li vjerovnici plakali, ne će trgovci imati čemu da se smiju. Moratorij u trgovačkom životu znači — mrtorij - funeral — i tako se mi uvijek vraćamo na ono staro: o Fiume o morte!

U ponedeljak, 12. o. mjeseca imali smo opet jednu «festu nazionale». Na taj dan, prije 433 godina otkrio je Krištof Kolumb Ameriku. Za Krištofa Kolumba govorilo se uvijek, da je rodom iz Genove, to će reći, da je: Italijan. Medjutim znamo i to, da on ne bi bio nikada otkrio Amerike, da mu nije Španjolska dala potrebite brodove. Prema tomu Španjolci drže, da je njihova zasluga, što je Amerika otkrivena. Što je pak do Kolumba, Španjolci su prije dokazivali, da je već nekoliko godina prije njega bio u Americi Španjolac, neki Alfonso Sanchez de Huelva. To da je bio nekakav prosti mornar, koji nije umio da iskoristi ono svoje veliko otkriće. Nekim slučajem doznao je za to Kolumbo, pa se on dao na put.

Sada pak Španjolci i Argentinci otvoreno govore i pišu, da Krištof Kolumb, ili kako ga oni zovu, Cristobal Colon, nije uopće ni bio Genovac, već pravi, zgoljni i čistokrvni Španjolac. U Argentini hoće da i iz školskih knjiga izbrišu ono, da se je Kolumb rodio u Genui. Konflikt je dakle tu.

Što sada? Italijani vele: Kolumb je naša slava, naš ponos. Vi Španjolci i Argentinci hoćete da nam ga otmete, no mi ga ne damo. Kolumbo je naš, i da cijeli svijet sazna, da je on zaista naš i samo naš — mi naredjujemo, da se od sada unaprijed dan 12. oktobra smatra državnim ili bolje narodnim blagdanom. Svake godine u taj dan, morat će svi u Italiji da vješaju zastave i u večer da rasvjetljuju svoje kuće, neka se zna, čiji je Kolombo.

I tako je eto došlo, da smo na 12. ovoga mjeseca i mi na Rijeci izvjesili zastave, a sve samo zato, da svijet zna, da je Kolumb bio Genovac, to će reći — Italijan.

Nešto slična dogadja se i sa Svetim Franciskom d'Assisi.

Njegov je otac bio Italijan a mati Franceskinja. Na krstu je dobio ime Giovanni, ali kako je s majkom govorio uvijek samo franceski, naučio je taj jezik tako dobro, da mu je otac promijenio kasnije ime Giovanni u Francesco. I tako se desilo, da ga Francezi drže za svoga.

Italijani opet ne daju; oni vele: Sveti Francisko naša je slava i naš ponos. Mi ga ne damo. Pa što je učinio Ministar Mussolini? Odredio je, da se počevši od buduće godine 1926. dan 4. oktobra (kad se slavi sveti Francisk) smatra kao narodni blagdan, uz obično viješanje zastava, s rasvjetom itd. Bio bi to učinio već i ove godine, ali 4. oktobra i 12. preblizu su. Zato je odlučio, da se ove godine počne s Kolumbom, a druge će se početi sa svetim Franciskom.

Sada neka Francezi i Španjoli sebi grizu nokte!

Ovo je najkraći i najpraktičniji način, da se protivnika ušutka. Njime bismo se mogli poslužiti i mi, Fijumanci, da nam kogod počne svojatati, recimo, našega staroga Grošića. Mogao bi se javiti na priliku Draguć i reći: — Naš je! Mogao bi se javiti i Beč i reći: On je bio Franc Jožefov Regirungsrat — dakle je naš! A mi onda ni pet ni šest — nego fijumanske bandere van — pa neka se bešlije čude.

Nego mi ovdje na Rijeci imamo i drugi slučaj. Zanella jako mu je bila mat Kranjica a otac Furlan, on je ipak pravi Fijuman. Kako da se pak to paralizira? Evo i opet jedan problem...

Rokac.

IZ BRESTA.

Naši jadi i nevolje.

I mi smo ovuda žalosni radi mnogih stvari, koje ne ćemo da nabrojimo. Porezi su veliki do neba; takse na sve vrsti blaga maloga i velikoga, visoke i duboke do pakla; a godina slaba, jako slaba.

Vino kod nas ne rodi radi kratkog ljeta, pa zato nemamo vinograda; krumpir je opet slabo urodio, a k tomu je najveći dio sagnjio. Nešto ipak pažulja imamo. Blaga, goveda i ovaca, imamo žalibože, premalo. Dakle zlo i samo zlo!

Škola još nam se nije otvorila. Naš je lanjski učitelj, g. Fakin, otišao u Lanišće. Žao nam je za njim. Nadamo se, da ćemo dobiti drugoga, vrednoga učitelja našeg roda i jezika.

Mi rado čitamo Jurinu i Franinu. Čujemo, da ste već izdali koledar «Jurinu i Franinu». Tako mi nekoji želimo čitati i kupiti, a da sami ne znamo gdje. No, pak će koji od nas do vas u Trst.

IZ PRODANI (OPĆ. BUZET).

Ovogodišnja ljetina. - Dolazak nove učiteljice.

Za naše selo nije zlo prošla ova godina. Mislimo s ovime reći, da se nemamo potužiti na ovogodišnju trgadbu grožđja. Priredili smo — prema drugim krajevima — dosti vina. Osim toga imamo prilično i druge hrane: krumpira, pažulja i drugog priroda. No — barem da ne gladujemo! — Veseli smo što nam se otvorila škola u Svim Svetima. Došla je k nama učiteljica gospodjica Anka Bernobić. Mi ćemo rado k njoj pošiljati u školu svoju djecu. Samo ćemo je moliti, da nas ne zapusti kaošto su to učinili lani i preklani drugi učitelji i učiteljice. Mi ćemo joj poći na ruku kako budemo bolje znali i mogli. — Jedan Prodanac.

IZ SLUMA.

Bez škole.

Tri puna mjeseca trajali su školski praznici, a našoj djeci traju još i danas, a u polovici smo oktobra. Našega dosadašnjeg učitelje, gosp. Fabetu, ne vidimo, nit je otvorio školu. On je naime provizoran, a još nema dekreta za ovu godinu. Jedan mali dekret, malo pismo — a velika škoda za nas i našu djecu. Doduše u selu je lanjski italijanski učitelj, ali samo za par djece. Škole nemamo i nemamo, a to je žalosno. Možda će nam oblasti poslati hrvatskoga učitelja u što kraćem roku? Vederemo!

IZ ŠKITAČE KOD LABINA.

Ljetina. - Porezi. - Škola. - Svećenik.

Iz naših se strana rijetko koji javlja u našoj «Istarskoj Riječi». Zato smatram svojom dužnošću, da opišem malo naš život, naše rane i nevolje.

Kako je zemlja u nas kršovita i neplodna, to mora većina ovdješnjeg pučanstva na more, da se prehrani, a dobar ih dio zaslužuje kruh i u dalekoj Americi.

Ovogodišnja ljetina bila kod nas srednja, izuzevši grožđje, o kojemu ne treba ni govoriti. Već početkom septembra bili su mnogi vinogradi goli kao usred zime. Nadali smo se boljem prirodu maslina, ali nešto vjetar nešto drugo, krivo je, da su i one na mnogim mjestima nezrele popadale.

I nas, kao i druge po Istri, pritištu svakojakim porezima kao da je naša zemlja prvorazredna. Šalju nam neprestano nekakve «cartelle», pa ne plati li čovjek na vrijeme, dolaze ga plijeniti ne obazirući se, može li platiti ili ne. Dogodilo se, da su mnogima, koji nisu imali novaca, odnijeli iz kuće slaninu, šunke, ulje itd. A ti, seljače, kini se kroz cijele dane, da drugi uživaju tvoj trud!

Na našoj školi poučavaju tri učiteljice, koje — naravno — ne poznaju našega jezika. Djeca prosjede u takvoj školi 3—4 godine, a sve badava, jer niti dijete razumije učiteljice, niti učiteljica djeteta. Neki vele, da bi bilo bolje, da nam djeca pasu blago, nego da sjede beskorisno u školskim klupama. Mi smo više puta zatražili poučavanje našega jezika, ali uzalud.

Kao u našem selu, tako je u Predupcu, Brgodu, Rogočani, Kremenici, Svetoj Marini i u Drenju.

Naš svećenik je g. Studencich. Drži nam doduše propovjedi u našem jeziku, što mu je i dužnost, ali u mnogočemu nismo, a niti možemo da budemo, s njime zadovoljni. Nekako previše bahato postupa s našim ljudima, kao da smo mi nekakvi robovi i njegove sluge. Naša svojoj kući govori samo italijanski, a i naša prezimena iskrivljuje na krsnim listovima. On se uopće ne vlada onako, kako bi se morao da vlada jedan pravi svećenik. To nije u redu. I tako nam od dana do dana ide sve to gore, ali usprkos toga mi se ne damo utući. Tvrdi smo mi. Proživjeli smo dosta crnih dana, pa ćemo, nadajmo se, i ove...

IZ MEDULINA.

Školska posla.

Prošao je 1. oktobra. Sigurno se svuda obavilo traženje pouke u nadodanim satovima. Ako pitate kako je s time bilo u Medulinu, to vam je lako naći odgovor. Neko je od naših svemogućnika rekao, «da su sve takve molbe suvišne.» Nije imao ni krivo. Lanjske su godine radi tih blaženih satova činili svakojakih smiješnosti sa našom djecom. Šiljali su ih s molbama jedan sat daleko, u Šišan, da ih predaju tamošnjem didaktičnom ravnatelju. I odnesli su ih. Pa što su postigli? Ništa. Djeca su se dobrano izmučila, a didaktični je ravnatelj imao više papira... Školska pouka, razumije se, vršila se kroz cijelu godinu u isključivo italijanskom jeziku. Medjutim ove godine se je cijela stvar malko preokrenula. Naši «šijori» su i sami uvidjeli, da je smiješno šiljati djecu sa molbama u Šišan, kad i onako nema govora o nadodanim satovima u medulinskoj školi, pa su jednostavno rekli, «da su molbe za poučavanje u nadodanim satovima u srpsko-hrvatskom jeziku — nepotrebne.» I tako idemo u susret pravom poštivanju narodnih manjina!...

IZ BRGUDCA.

Sajam i par nereda.

Dne 4. oktobra o. g. imali smo mi Brgučani svoj godišnji blagdan. Tom zgodom došlo je u Brgudac mnogo svijeta iz naših susjednih sela, osobito mladjarije iz Bresta ispod Učke, Lanišća i Račje Vasi itd.

Netko iz Račje Vasi došao je sa nekim mladićima iz Bresta ispod Učke, da čini svadju u našoj kući. I učinili su je. Posljedica toga bila je, da su prošli vrlo loše. Ali tko im je kriv? Nitko drugi no sami. Zašto dolaze u Brgudac činiti svadje i krasti šešire? Neka se jednom opamete i neka se u buduće malko pristojnije ponašaju, pa će biti sve u redu.

Inače bilo je vrlo veselo. Naši su se mladići vrlo lijepo zabavljali u posvemašnjem miru i redu. To veselje povećali su nam nekoji mladići iz Ročištine sa nekoliko djevojaka, kojim se od srca zahvaljujemo na prekrasnom pjevanju naših divotnih pjesama:

«Ive, Tone, Mate,
Marija, Jele, Kate...»

Franina i Jurina

(Na pute od Honolulu za Japon)

Fr.: Ki lepi ljudi su oni Honolulci! A i sam on grad Honolulu dosta je lep i velik. A bogati moraju bit i ovi otoki — ovi Svedrići, kako si ono ti rekal.

Jur.: Nisam ja rekal Svedrići — nego: Sendvići. Prej sto i pedeset let ovo ti je sve bilo divo. Prvi Inglez, ki je stupil na ovo tlo, bil je neki Kuk, i njega su ti oni divi ljudi grdo ubili. Danas su pitomeji.

Fr.: Neka su — neka, ma svejedin ja ne bim rad tu bivat.

Jur.: A zač ne? Ja volim imet posla s neciviliziranemi divljaki, nego z divemi civilniki.

Fr.: Ni mane strah ljudi, ne — nego oneh vražjeh vulkani, ki vajk oganj rigaju. Si videl on veli! Ja mislim, da je za tri puti viši od naše Učke.

Jur.: Čovek se svačemu navadi, pak i vulkanu. Puli nas ni vulkani, pak su nam jednako naši Narodni domi zgoreli.

Fr.: Joh ovamo — joh onamo! Nisi mi rekal, kamo ćemo, kad se skrcamo va Japone?

Jur.: Najprej ćemo malo skočit do Koreje.

Fr.: Do kega zlodeja?

Jur.: Do Koreje. To ti je jedna zemlja, ka je puno veća od naše Istri, a trefila je kako i ona.

Fr.: Kako to?

Jur.: Ti se spamećuješ one vele vojski, ča ju je pred dvajset let imel Rus s Japonom. Va ono vreme Koreja je bila slobodna. Imela je svojiga kralja i svoju vojsku, nego kada su Rusi napravili mir s Japonezi, bilo je odlučeno, da Koreja pade pod Japon. I tako je i bilo: danas je Koreja japoneška zemlja.

Fr.: A kako živu danaska ti Korejanci?

Jur.: To ćemo malo videt, kada tamo pridemo. Čini mi se, da se mi i oni moremo jedni drugem ruku dat. Tako mi je barem rekal malo prej on Korejanac tamo.

Fr.: A kako si s njim govoril?

Jur.: Hrvatski — da kako drugačeje? Nisam ja miga kako oni neki naši tovari ki misle, da će ih valje strel ubit, ako pred tujicum govore svoj zajik. Si videl oni naši ljudi va San Francisko? Oni svi znaju franjko ingleški, ma kada j' k njim prišal on Amerikan, ki ne zna besedi hrvatski — oni su još jače govorili hrvatski. Kad bi ih ča pital, odgovorili bi mu ingleški, kako i trebe, a kada ne — govorili su svoj zajik jasno i glasno, da ih je bilo čut valje va Auštraliju.

Fr.: To je sve lepo, ma kako se je on Korejac navadil naš zajik?

Jur.: Naš zajik je hrvatski, to će reć slavenski — a to će reć, da ta zajik govori pol sveta. On Korejac zna malo ruski a ruski i hrvatski — to ti je malo ma jednako. I tako smo se mi dva labko razumeli, puno laglje nego da bim ja bil Jencvez, a on Sicilijan.

Fr.: Pak ča ti je rekal?

Jur.: Tuži mi se je, da su njim Japonezi zaprli sve njihove školi.

P O D L I S T A K

M. Vlah:

Kako žive i umire naš narod u Istri?

Stupih na vlak u glavnom istarskom gradu — u Puli. Putem su me zlostavljale svakojake i najcrnije misli. Pustoš grada, bijeda radnika, golotinja sirote i ubodovljeli, u plamenjeni i u žarištu promijeni, a mrtvilom zapečaćeni «dom» naših domova, srce ranjenih duša, toploga i svežeg juga. Rane, sve same ljute i gorke rane. Već cure i prve kapljice nevine krvi, i vidanje rana, pomoć ranarnika ni otkuda. Od sto glasa, glasa čuti nije...

I dalje sjedih zamišljen, tronut i zadubljen. Vlak istom da se malo brže miče. — Rat, ratnička psihoza raširena zemljom, koju mori orijaška groznica. Svjetski je rat probudio ljudsku zvijer, planet naš boluje od škrleti. Smisao života gubi svoju važnost, a čovječje se mišice lome, krše, pucaju... Takve i još poraznije misli vrzahu se mojom izmučenom i ispaćenom glavom, kad me iznenada prekine pridolazak novih lica naših ljudi. Zaboravih na sve i zapodjenuh srdačni razgovor sa mojim najbližim suputnicima. Bilo ih je svakovrsnih: žena sa torbama, ljudi sa bisagama i djece sa igračkama. Vraćahu se iz sajma, kako sam iz razgovora razabrao. Jedan mi se starac duboko ražali, tumačeći mi strašnu, poraznu, gotovo sudbonosnu ulogu, koju igra ovo neprestano posjećivanja sajmova sa strane siromašnih i bijednih seljaka. I doista je tako: novac za vlak, potrošak u gradu, kupljenje nepotrebnih stvari (jer sve uzalud prilike čine tata, pa tako i tom se prilikom kupi koješta), sastanje sa ľudima, koji sastanak svaki svršava kod pô litra, pa još pol itd. Pijanstvo, iz toga tučnjava pa katkada još gorih i težih posljedica. — Starac u istom smislu na dugo mi i široko pričao, pa me zamolio, da bi naša mila: Slovinska sloga (to su bile njegove riječi za označiti našu «I. R.») što češće opominjala ľude, da umjereno i strogo prema potrebi posjećuju sajmove, ča paze, kloneći se nesreća i propasti.

Zadivila me skrbnost i brižljivost milog starca. Na pragu je smrti, samo najmanje poremećenje i prekinuta mu je nit života, pa zašto i otkuda tolika zabrinutost i čemu ta bojazan?

To je upravo ona najutešljivija pojava, to je ona velika i nerazoriva sila, koja nam jamči vječni naš opstanak i ekzistenciju. Misliti za pokoljenje, za život mladjih, budućih generacija, to je jako i duboko ukorjenjena misao naših djedova i otaca. Bez toga već bi nas odavna nestalo, na ovoj goloj i siromašnoj, pustoj i bijednoj zemlji, kršnoj našoj Istri. Koje li razlike sa shvaćanjem i mentalitetom gradskih frakera i šimi generacija?

Vlak stane! Moji suputnici odilaze. Bratski smo se pozdravili, a starac, onaj divni starac plačući se s menom rastao. U mojem bodrenju i sokoljenju opazio je svu srdačnost, toplinu i osjećanost našeg razgovora.

S njima ode i jedna snažna, čvrsta i lijepa djevojka. Pravo čedo nepatvorene prirode. Vedra lica, punih crvenih obraza, sveže zdrave seljačke puti. Što je divna, pomislih! Što je prama njoj onaj blijedi gradski «bubikopf» ono ostriženo polumuško polužensko čeljade sa upijenim, pocrnjenim obrvama, sa namaženim raspucanim narovanim nagužvanim i napudranim licem. — I opet dva svijeta, dva života dva nazora!

Skoro neprimjetljivo u drugom kutu vlaka razgovarahu neki ljudi naškim jezikom. Na licima čitao sam im neku izvjesnu tjeskobu i duševno obnemoglost, skoro klonulost. Jedva sam čuo dragi šum milozvučne naše riječi, tiho skromno, sakrito. Ko da ispod pepela tinja neki ugljen zapretane vatre! Zašto i čemu tako? Je li sudbina dosta tako okrutna, da sprečava i najprirodniji proces, da tamani prirodu, ubija duh... Nijesu li to nekakva nova samoubijstva? Ne razumijem taj čvor, ne razumijem tu strašnu zagonetku...

I u ovom novom maštanju prispem u srce, u nekadašnju našu žilu kukavicu, središte Istre. Ne ću ni da pričam o mojim novim dojmovima. Pretragični su više nego kobni! Samo jedno ću da spomenem. Ono naše veličanstveno i nedovršeno «gnijezdo», naš ponos i dika naš plod suza i žuljeva naših stoji onako zapušteno, ostavljeno ko kip, koji jeca, a ne govori, dok jauk mu njegov dopire do svih naših duša velikih i malih. Bolesnik, tjelesno zdravi bolesnik....

Dodjoh u okolišno selo, na vrhu, puno čistog i svježeg zraka, iz kojeg se dominiraju veliki i prostrani predjeli. Bila je nedjela. Svijet vjeran svojoj tradiciji dolazi k sv. misi. Tom zgodom nabavljuje sebi i životne namirnice kod tamošnjih trgovaca-lihvara. Kako nemilosrdno gule naš naivni prepošteni svijet. Cijene upravo pretjerane, zajmove daju uz 20 i više posto «Gulikože, krvopije!», rekoše mi seljaci. Vruće su me molili, da bi od prijeke nužde bila potrebna jedna zadruga. Bez nje, narod će ispiti i posljednju kapljicu životne snage. — Inače bilo je masa naroda, sve naš seljački svijet, zdrav i nepatvoren. Osobito su živahne kršne, lijepe seljanke, crvene, mocne i čile.

Fr.: Si mu mogal reč, da su nam i vele i male, i one najmanje.

Jur.: I da jedino još ča njim je ostalo to da je sud. Tu da se moru još pravdat i branit va svojem zajike.

Fr.: Buzarona! I još se tuže? Si mu mogal dat zadnji list, ča ti ga j' Luce pisala. Tamo bi bil videl, da se na našeh sudeh po najnovejem zakone ne će smet ni beknut hrvatski. Ča ti j' još povedal?

Jur.: Pusti me sada, da se skrijem onemu Francezu. Celo jutro mi ne da mira. Kamogod grem, vavek je zada mane: Mušju Jurina! Mušju Jurina!

Fr.: A ča bi ti otel?

Jur.: Otel bi, da čitam, ča sada franceske novini pišu proti Talijanom.

Fr.: A ča pišu?

Jur.: Ča ja znam! Imaju ga s fašisti. Govore, da su fašisti ašašini, a oni drugi od opozicije — kukavice. Ja sam mu rekal, da to ni lepo ni pristojno. A Francez mane: A je lepo i pristojno, kada Talijani na sva usta govore i pišu, da ste vi Slaveni **barbari?**

Fr.: A ča si mu ti rekal?

Jur.: Ja sam rekal, da ja još nisam toga nikada čul.

Fr.: Ma sam ja...

IZ BUZEŠTINE.

Novo čudo: «nazionalità italiana — lingua slava!»

Već se i u Buzetu obavilo novačenje. Sve je prošlo mirno. Po nekim su selima mladići i plesali. U gradu je bilo sve tiho, jedino kad došli na red naši Krašani, oni su pjevali i bugarili da se zidine grada tresle — a sve to bez prigovora sa strane prijatelja i neprijatelja. Pjevali su junački, naški, slovenski, pa i mladići iz Račje Vasi. — Krv nije voda, a stare navade se ne gube i ne tope kao proljetni snijeg.

Jednu samo izvanrednost ćemo spomenuti. Mi smo mladići svake godine sami popunili onu tiskanicu, gdje dolazi i rubrika za narodnost mladića. Ove je godine sama komisija to obavila. Pišući tako i popunjavajući poče pisati pisar, da je neki naš mladić italijanske narodnosti. Napokon on nije bio tomu kriv, jer je malne za svakog našeg mladića rekao g. sindako: «Di nazionalità italiana; parla slavo.» — Na to je jedan naš mladić primjetio: «Ne, ja sam Slaven!» Večega zla nije rekao ni pomislio. Počeše na njega vikati i prigovarati mu: «Ti si dakle Austrijanac, a ne Italijan...» Da — odgovori mladić — ja sam italijanski državljanin, ali moja narodnost je slavenska...» Prigovaralo se i dalje, i s tim je stvar svršila. Jedan je tu još rekao, koji ne bi smio: I ja sam prije govorio slavenski, a sada sam Italijan.

Sve svršilo lijepo i tiho, samo je g. sindako s komisijom u tri četiri dana novačenja, «porodio» mnogo novorodjenih Italijana. Alaj će se diviti i veseliti u Rimu uspjehu, da se toliko slavenskog naroda u kratko doba poitalijančilo. Jest poitalijančilo se na papiru, a mi smo živi, i kako živi!

Uostalom mi bismo željeli, da bi naš poslanik **Wilfan** malko stvar razvidio u Trstu i Rimu, kako i zašto se ovako postupa pri novačenju sa slavenskim mladićima u pogledu jezika i narodnosti. — Jedan mladić.

IZ VOLOSKOGA.

Još o dodatnim satovima.

Naše škole su još uvijek bez dodatnih satova. Roditelji su očajni. Oni znadu, da je tu zakon, koji im daje pravo na te satove, pa se zgražaju, kako se neka čeljad može ovako lakoumno da titra sa zakonom. Mi još jedamput velimo: isprika, da za poučavanje u dodatnim satovima nema učiteljskih sila — ne valja. Ta je isprika upravo djetinska, kad se uvaži, da su toliki hrvatski učitelji uklonjeni samo zato, što su Hrvati. Uostalom stvar je školskih vlasti, da za dodatne satove potraže i nadju zgodne i osposobljene sile. Zakon je tu. U njemu stoji, da se svake godine po jedan hrvatski razred ima da ukine. Svi znamo, da se to vrši i te kako skrupulozno. U istom zakonu stoji, da naša d'eca imadu pravo na dodatne satove. Neka se i to vrši. Ovo što se traži nije propaganda, nego sušto pravo.

IZ OPATIJE.

Što ćemo s hrvatskim imenima? — Naš dug. — Motor Diesel.

Sada, otkad su se razne naše obale prekrstile u «Lungo Mare», «Largo Mare» itd., nastaje pitanje: što ćemo sa silom onih naših hrvatskih naziva, što ih možemo čitati gotovo na svakom našem kamenu? Ostavimo svu onu stranu od Voloskoga i Crnikovice, počnimo samo od Lipovice i držimo se samo mora, pa da vidimo, koliko je toga.

Lipovica, Andrejetovac (gdje se nalazi Sanatorijum Szegö) Blatnica (Vila Neptun) Jurjevac, Tomaševac, Dražica, Šoplja, Zrt, (luka). «Pod kućicu» (to je većju parku, a gdje je sada kupalište Angiolina, ono je mesto takod'er nosilo jedno zvučno naše ime). Zatim: Zad Kloštra, Pod svetoga Jakova, Pod murvice (Pavillon Glacier), Pod Letiša, Slatina, Pod Klanac (Villa Istria), Kršćanova Sten (Vila Keglević). Malo dalje: Prvo jezero, Tri mosti, Rašišće, Brkalnica (Palace), Pod fratra (Bellevue), Zlata Pošta (V. Viktor) Kolac (Brajner), Lučica (Kvita), Pećina (Adrija), Domavići itd.

Ovo su **samo neka** imena mjesta uz samo more. A koliko ima pak onih, kojima su obilježene sve one stazice, ulice, i parcelice više ceste? A ko će sva ta imena da izbije iz tvrdih glava naših ljudi, koji još i danas računaju na cvanciki i mjere na lakti i funti?

Čitam, da će se naša općina i opet zadužiti. Čini se, da će novi dug iznositi najmanje tri milijuna lira. Pitali i mene, što ja mislim o tome? Ja sam odgovorio: da ko je dužan, da je i tužan, a kako sam ja uvijek tužan, ne marim, ako sam i dužan.

Vele, da su uvijeti, uz koje će se sklopiti taj zajam, «eccezionalmente favorevolissimi...» a to će valjda reći, da će oni, što nam budu posudili novac, plaćati nama interese, a ne mi njima.

Općina je potrošarinu dala u privatne ruke za 700 hiljada lira godišnjih. Neki nisu s time zadovoljni. Meni je i to svejedno, kad ionako ne ću od svega toga vidjeti ni prebijane pare, kao što niko od nas ne vidi feniga ni od onih silnih stotina tisuća lira, što ih naša Kura u ime Kurtakse pobire od dobroćudnih gostiju. Pisali su naime, da je u devet mjeseci ove godine posjetilo Opatiju oko 40 tisuća gostiju. Svaki gost plaća dnevno po dvije lire; računajte, koliko bi se toga nabralo, kad bi poprječno svaki gost ostao u Opatiji samo deset dana.

Ima već od prilike tri godine, što sebi na općini razbijaju glavu s nekakvim motorom Diesel. Već su sto i tri puta zaključili, da će taj motor nabaviti, i dati ga električnoj centrali, neka jeftinije proizvodi električnu struju. Na posljednjoj općinskoj sjednici opet se na dugo i široko raspravljalo o tom blaženom motoru Diesel, ali još se nije zaključilo, da ga se kupi.

Mene se ni to ne tiče, ali dobro bi, da već jednom budemo na čistu s tim motorom Diesel, da se nadje gdjegod kakav «Piero Viščada» pa da nam se ne naruga: — A Volosca se dize, che el Diesel se dize un motor, che se dize che vien e chi non vien mai... — Grinta.

Politički pregled

Potpis sporazuma u Lokarnu.

Pregovori u Lokarnu su dovršeni, zapadni garantni pakt je prihvaćen i potpisan zajedno sa šest ugovora, koji sa garantnim paktom i dodanim protokolom imaju da predstavljaju političko-pravni temelj novog sistema u zapadnoj i srednjoj Evropi s jedne strane, a s druge strane imaju da znače ulazak Njemačke u Društvo Naroda. Značenje je svih ovih ugovora od nedogledne važnosti. U stvari se ne radi ni o čemu manjemu, nego o novom sklapanju mira medju narodima, koji su dugo vremena bili u neprijateljstvu. Ti ugovori znače mir, koji se razlikuje od versailleskoga iz g. 1919. time, što on nije posljedica premoći jednoga nad drugim, nego dragovoljno, sa svih strana razmišljeno uglavljenje. Ugovori sklopljeni u Lokarnu idu za osiguranjem mirnog zajedničkog života i medjunarodne suradnje naroda uz napuštanje navalnoga rata i uz prihvat sistema arbitraže za riješenje svih medjusobnih konflikata. Već se danas ne može sumnjati o tomu, da će ovaj dogadjaj snažno utjecati na razvitak opće evropske politike i da će bitno promijeniti sliku poslijeratne Evrope. Ako je svjetski rat svojim svršetkom nadomjestio predratni sistem trojnoga saveza i četvornoga sporazuma s time, da je Evropu razdijelio u tabore pobjednika i pobjedjenih, onda ugovor sklopljen u Lokarnu ide zatim, da se uklone linije, koje rastavljaju države, ali ipak potpuno čuva onaj napredak, koji je u evropskim prilikama postignut pobjedom saveznika. Ugovor u Lokarnu ide za likvidacijom neprijateljskoga odnošaja izmedju najvažnijih reprezentanta obiju spomenutih tabora. Kad Njemačka i Franceska sklopiše dobrovoljni sporazum glede mira na Rajni, kad one medjusobno priznaju «status quo» (sadašnje stanje) i odriču se za budućnost ratničkih pothvata i obvezuju se na mirno uredjenje svih sporova, onda to očito znači volju, da se staro neprijateljstvo zaboravi, da se države prilagode novim prilikama i da se odreknu starih političkih nasilnih metoda, koje su dovodile do ratova i trovale medjusobne odnose. Engleska i Italija daju obim državama jednake garancije, da će držati sklopljeni ugovor. To znači, da one napuštaju svoj položaj na strani jedne od ovih država i da prema Njemačkoj i Franceskoj staju na jednu liniju brišući sve ono, što je rastavljalo tabore pobjedjenih i pobjednika.

Ako dalje uvažimo, da se rajnskom paktu priključuju istočni ugovori o arbitraži, koji izražavaju volju za mirno riješavanje svih sporova i u českoslovačko-njemačkim i u poljsko-njemačkim odnosima, pa ako još dodamo sve one države, koje se ugovorom u Lokarnu obvezuju na upotrebu novih metoda medjudržavnih odnošaja i na izlučenje rata (Njemačku, Francesku, Belgiju, Českoslovačku, Poljsku i države, koje u izvjesnoj mjeri garantuju ove ugovore), onda vidimo pred sobom jezgro cijelovite Evrope i s pravom možemo govoriti o početku nove ere opće evropske politike. Čitav je sistem ugovora u Lokarnu stavljen po zaštitu Društva Naroda, koje je moralno ojačano predstojećim ulaskom Njemačke u ovu instituciju. Za srednju i jugoistočnu Evropu može veliki uspjeh u Lokarnu da ima golemo značenje. Srednja i jugoistočna Evropa, koja ide za stabilizovanjem svojih odnosa dobiva novu potporu i novi široki okvir...

Razumije se, da tu važnost lokarnski ugovori mogu imati samo onda, ako oni budu izvršivani i istom duhu, u kojemu su utanačeni t. j. ako duh istih ugovora predje u konkretnu politiku država, čiji se potpisi nalaze na tim ugovorima. Naročito je važno, hoće li Njemačka moći da svlada one svoje nacionalističke struje, koje su njome do sada vladale. Ugovori u Lokarnu veliko su djelo evropske politike; ali da donesu potrebne plodove, to stoji do onih, koji će ih provoditi.

Domaće novosti

NOVI ZAKON.

O našem jeziku na sudovima i tribunalima već odavna nema riječi. Naš jezik je bio otpravljen resolucijama, internim dekretima, pozivanjem na stare već odavna nepostojeće zakone. Sada je konačno izišao zakon, kojim se za uvijek i definitivno isključuje naš jezik sa sudova. Uslijed toga zakona lišeno je pol milijuna Jugoslovena u Italiji prava, da se u svojem jeziku brani na sudu.

Evo ga u kratkom izvatku:

U svim civilnim i kaznenim stvarima, koje se raspravljaju po kraljevskim sudovima, mora se upotrebljavati isključivo italijanski jezik. Tužbe, rekursi, apelacije i spisi uopće, prikazani u jeziku koji nije italijanski, smatraju se nepredloženim i rokovi teku dalje, kao da ništa nije predloženo. Protokoli, vještačka mnijenja, riješenja i sve odredbe, koje su u bilo kojoj vezi sa civilnim i kaznenim pravosudjem, ništetni su, ako nisu sastavljeni u italijanskom jeziku. Oni, koji ne poznaju italijanskog jezika, ne mogu biti porotnici.

Prekršaji sada navedenih odredbi kaznit će se globom od 200—1000 lira, a u slučaju da dotičnik ponovno zapadne u isti prekršaj, globom do 5000 lira. Ako je krivac sam sudac ili sudbeni funkcijonar, bit će dignut sa službe i plaće za najmanje tri mjeseca do najviše godinu dana, i ako ponovno učini prekršaj, izgubit će službu.

Za Rijeku vrijedi ono, što je ustanovljeno internacijonalnim pogodbama.

Ovako taj dekret.

Mi pitamo, što će onaj naš čovjek, koji ne zna ni riječi italijanski te je tužen, ili tuži ili je optužen? — Oduzeta mu je mogućnost, da se brani i da štiti svoje interese.

Donašamo zakon i u italijanskom originalu, koji ovako glasi:

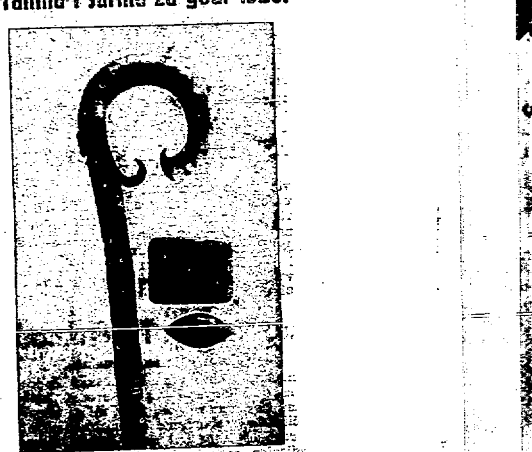
Art. 1. In tutti gli affari civili e penali che si trattano negli uffici giudiziari del Regno deve usarsi esclusivamente la lingua italiana. La presentazone di istanze, atti, ricorsi e scritture in genere compilati in lingua diversa dalla italiana sia come non avvenuta, e non giova neppure a impedire la decorrenza dei termini. I verbali, le perizie, le requisitorie, le decisioni e tutti gli atti e provvedimenti in genere, che comunque abbiano attinenza alla giustizia civile e penale, redatti in lingua diversa dalla italiana, sono nulli. Non saranno inscritti nelle liste dei giurati coloro che non sono in grado di comprendere l'italiano.

Art. 2. Le contravvenzioni alle disposizioni del precedente articolo sono punite con pena pecuniaria da lire 200 a lire mille. E in caso di recidiva fino a lire 5000. Essa è inflitta con decreto del presidente della Corte di Appello su richiesta del Pubblico Ministero sentito il contravventore nelle sue discolpe. e in caso di mancato pagamento è convertibile a termine dell'art. 24 del Codice penale. Contro il provvedimento del presidente è ammesso reclamo alla Corte che delibera in camera di consiglio. Il reclamo è proposto mediante ricorso nel termine di 15 giorni dalla notificazione del decreto. Se il colpevole sia un giudice funzionario o impiegato dell'amministrazione giudiziaria la pena è della sospensione dall'ufficio e dallo stipendio per un tempo non inferiore a tre mesi nè superiore ad un anno, e, in caso di recidiva, della distituzione. Alla sospensione è aggiunto il trasferimento dalla sede. La pena è inflitta previo procedimento disciplinare.

Art. 3. Restano salve, per gli uffici giudiziari della città di Fiume, le eccezioni stabilite dai trattati internazionali.

Art. 4. Il nostro Guardasigilli ministro della Giustizia e Affari di Culto è autorizzato a dare le istruzioni necessarie per la esecuzione del presente decreto il quale sarà presentato al Parlamento per la conversione in legge. Ordiniamo che il presente decreto munito del sigillo dello Stato, sia inserito nella raccolta ufficiale delle leggi e decreti del Regno d'Italia mandando a chiunque spetti osservarlo e di farlo osservare. F.to Vittorio Emanuele, controfirmato Mussolini, Rocco».

Slika iz našega koledara „Franina i Jurina za god. 1926."

Slika predstavlja rezbarije, koje pravi naš seljak na Žminjštini, Josip Kmet, samouk i bez ikakve stručne naobrazbe.

Kongres narodnih manjina u Ženevi.

U srijedu, dne 14. o. mj. otvoren je u Ženevi kongres narodnih manjina. Na kongresu bilo zastupano je 35 narodnih manjina. Od ovih jedanaest je njemačkih zastupstava iz svijuh evropskih zemalja. Njima po broju najbliži su Poljaci, koji imadu četiri zastupstava i to iz Njemačke, Lotiške, Litavske i Čehoslovačke. Madžari imadu tri zastupstva i to iz Jugoslavije, Rumunjske i Čehoslovačke. Nadalje su bili sa dva ili jednim zastupstvom zastupani Rusi iz Lotiške i Estonske, Slovenci iz Italije i Austrije, Čehoslovaci iz Austrije, Rumunji iz Jugoslavije, Bjelorusi iz Poljske, Litavci iz Poljske, Švedi iz Estonske, Danci iz Njemačke. Zanimivo je da su na kongresu bili zastupani i Katalonci, čiji je jezik dosele važio tek kao jedan španjolski dialekat. Tek pod kraj prošlog stoljeća opet se započeo katalonski narodni pokret. Osim toga su bili pozvani na prijedlog Poljaka i lužički Srbi iz Njemačke.

Na predlog predstavnika poljskih manjina u Njemačkoj, grofa Sierakowsky-a, bio je izabran predsjednikom te konferencije naš narodni poslanik, g. dr. Wilfan.

Kongres je usvojio jednu rezoluciju, u kojoj se pozivaju sve države, da svim nacionalnim grupama, koje žive na njihovim teritorijama, obezbijede slobodu kulturnog i ekonomskog razvoja i da njihovim članovima zagarantuju pravdu u svim njihovim gradjanskim pravima.

Ukrajinci i Rusi su postavili konfrenciji obrazloživi predlog, da se iznese na dnevni red i prihvat prava samoodredjenja naroda. No odbor nije prihvatio njihov predlog. Zato su Ukrajinci i Rusi smjesta zapustili konferenciju, a da se više nisu vratili.

Zagušio pasterku radi njezinog imanja.

Prošlog ponedjeljka dogodio se u Laboru kod Mareziga strašan zločin, koji je izazvao veliko ogorčenje i zgražanje po cijelom selu. Neki Kozlovič zagušio je svoju 12-godišnju pastorku i bacio je u bunar, da se dočepa njezinog imanja. Zločin je izvršio u sporazumu sa svojom ženom, djevojčinom majkom. O tom zločinu saznaju se ove potankosti:

Netom se je Kozlovič oženio sa djevojčinom majkom, njihova glavna briga je, da maknu jadnu djevojčicu sa ovoga svijeta, e da se na taj način dočepaju njezinog imanja. U tu svrhu majka je neprestano mučila svoju kćerku gladom, a kad je vidila, da ni to ne pomaže, onda joj je počela bacati u hranu nekakav otrov. Posljedica toga bila je, da je djevojka posve omršavila.

Medjutim kad su roditelji opazili, da djevojka ne će da umre, zasnovali su drugi nacrt: da je silom skrate život. Jednog dana poslali su je na brunar sa nešto rublja, da ga opere. Djevojka je poslušala majku i odnijela rublje na bunar. Odmah iza djevojke došao je na bunar i njezin očuh. Tu ju je htio da zaguši. Sreća je htjela, da mu je djevojčica pobjegla i time spasila sebi život. Ali za kratko vrijeme. Prošlog ponedjeljka rano u jutro probudila je majka svoju kćerku i poslala je opet s rubljem na bunar, da ga opere. Djevojka se

---

Išli smo svi u crkvu. Ali kojeg li žalosnog i strašnog razočaranja! Zar se Velikom Svemoćnom Bogu ne može moliti riječima usisanih mlijekom iz grudiju mile nam majke, govorom otaca i predja naših. Nismo li barem tu svi jednak, braća! Gorke li ironije. Dok papa nekom protestanskom princu daruje 5 kg suhog zlata, dotle se svijetli njegov primjer bratstva i tolerancije nedostojno gazi i nemilosrdno blati. Dakle, jest ili nije svaki brat mio, koje vjere bio, da bio? Vi, koji ste odgovorni za ovakve duševne amputacije, kako ćete pred sudom Svevišnjega položiti račun, težak, strašan račun?

Čudio sam se velikom broju naših ljudi i rekoh: «E, dok vas toliko ima, nikad straha na vas, bit će vas uvijek.» A koliko nas ima doma, odgovori jedan — kod kuće, u polju. Pogledajte, i pokaza mi položaj, iz kojeg sam vidio na daleko i široko, svuda same naše kuće, naše domove. I pod utiskom ove velike, duge napučenosti pomislih: «Ako i jesu odselili»...

Vraćah se prama jugu, pun svakojakih i najrazličitijih dojmova. Odsjednuh ponovno negdje izmedju granice Vlaha i Bezjaka. Vlah smatra Bezjaka natražnjakom, premalo lukavim, pa ga znade i omalovažavati. Nema sumnje, da je obratno, upravo toliko istine. To je medjutim jedna posve naravna, psihološka pojava, koja proizlazi iz sudaranja i križanja interesa i drugih materijalnih probitaka. Dakako, da su to tek neznatnosti, isto što se dogadja izmedju dva na bliža sela, a sve se to najbolje nastavlja na utakmici susjednih si gradova. Dakle posve prirodne, čovječanske i ljudske pojave. Ja l'ubim sve što je naše: Bezjake i Vlahe i sve ostale. No Vlahi su mi ipak bliži, miliji. Možda je to i zato, što sam medju njima još i ranije bio. Eto me dakle medu njima. Veseli su, puni humora i zdravog svježeg nastrojenja. Osobito znadu — da se moderno izrazim — zafrkavati, zabadati i zajedavati. Priprosti govor, ali sa puno jako običnih ali znamenitih, bogatih i zagonetkih izreka i riječi. Duhovitosti i dosjetljivosti ni kraja ni konca. — Bio lijep, topao dan. Jedan mi veli: Kod nas je uvijek oblačno, mračno, maglovito. Kako to, rekoh, ne opazivši na prvi mah što i kamo smjera taj vlaški krepki čovjek, pa vidite da je krasno vreme. Ah! Nije, ne, slabo je uvijek vreme, ponavlja on. I doista! Našem je jednom naredu i u augustu studen i zima. Debeli led probija naše duše, same pahuljice, same oštre bodljike oledjenog i skrućenog inja. Nijedna zraka sunca, niti jedan svijetli plamen...

(Svršit će se.)

ustala, uzela rublje i otišla na bunar. Za njom je otišao i njezin očuh. Netom su stigli na bunar, očuh uhvati djevojčicu za grlo, zaguši je i baci u bunar, a zatim pobjegne kući.

Malo zatim su došli na mjesto zločina karabinijeri i općinski liječnik dr. Marssich, koji su izvadili djevojčicu iz vode i ustanovili zločin.

Truplo nesretne pastorke bilo je odvedeno u mrtvačnicu u Marezige. Pogreb se je izvršio na općinske troškove.

Sada karabinijeri traže zločinca, koji zajedno sa svojom ženom nekamo pobjegao.

SELJACI, ČUVAJTE SE KRIVOTVORENIH BANKANOTA.

Ovih su se dana opet pojavile u prometu krivotvorene bankanote od 100 lira. Te bankanote su upravo majstorski izradjene, Posvema su slične pravim bankanotama, koje izdaje Banca d'Italia. Označene su brojem 3084 — serie L 67. Mogu se prepoznati samo po vodenoj glavi, koja je odtisnuta na stražnoj strani.

Književnost i umjetnost

Koledar «Jurina i Franina».

Primamo: «Istarska Književna Zadruga» izdala je i ove godine Narodni koledar Jurinu i Franinu za god. 1926. Mi ga pomnjivo pročitasmo i odložismo sasma zadovoljni jer uvjereni da će ga naš narod u Istri, komu je **namijenjen**, rado čitati i njime se okoristiti.

Ovaj koledar sastavljen je velikom pomnjom, pa ćeš u njem naći sve što se od dobro uredjenog pučkog koledara može nadati i tražiti. Negov urednik birao je i pribrao takovo gradivo kojim je punim pravom imao očekivati da će ugoditi seljačkome našem svijetu. Pa za tim se jedino i ide. Tu će naš zemljoradnik naći veći dio gospodarskih crtica, raspravica i bilježaka, kojima je svrha da podjači našeg poljodjelca da čitanjem i učenjem stane razumnije i naprednije obradjivati svoju zemlju, dojiti marvu, livade i drugo. Ovaj koledar napućuje našeg seljana, da si pomogne svojim udruživanjem. U tu svrhu vrlo će mu poslužiti dugi članak «O zadrugarstvu», pisan pučkim stilom, zanimljivo i razumljivo pa i prostu čeljadetu. Ovaj gospodarsko-društveni članak osobito ističemo, jer je vrlo aktuelan, pošto je gospodarstvo u Istri jedini spas našeg seljaka. Člankar opisuje zgodnim načinom mljekarsku zadrugu, njezin postavak, vodjenje i korist. Koledar ima dosti pouke o kravama i mljekarstvu, čime bi se poglavito moralo baviti naše ljudstvo u Istri.

Koledar nije zaboravio poučiti našeg čovjeka glede zdravlja, alkohola, duhana. Ima štiva o telefonu, zvijezdama i željeznici. U koledaru se reda ispremešano ozbiljno sa šaljivim, poučno sa zabavnim. Pa dašto, u svojem će se koledaru naši stari domaći mudraci Jurina i Franina takodjer sami «rasčakulati». Oni su i sada uvijek šaljivi, dosetljivi, a k tomu vrlo, vrlo poučni. Oni umiju vješto učiti šire naše slojeve vječno praveći šale. Našim učiteljima-zabavljačima — naša čast i hvala!

Koledar nas uči, ali i zabavlja; on nam oštri pamet znanjem i poukama, a ujedno djeluje na naše srce.

Vrlo se doimlje čitaoca pripovjetka Juda, pa slika našeg čovjeka pod naslovom Jovan.

Koledar donaša nekoliko narodnih pjesama. Naš uvijek svježi Rikard Katalinić-Jeretov pjeva ljupko žalovito Handžaru, Ima dana, Drobno cveće i to domaćim našim narečjem i dikcijom. Krasno!

Vrlo zanimivo pripovijeda naš veliki humorista Rokac o riječkim izborima. Lijep je opis naše Stare Opatije; zgodan je članak o Franu Supilo i o krsnoj slavi.

Čitavi sadržaj koledara smjera na to, da upliviše na intelekt i čuvstva, da bodri, jača i unapredjuje, da budi čovječja i narodna čuvstva, da uči, pozabavi i razveseli. On će svakako ugoditi seljaku, radniku, a i inteligenciji našoj osobito.

Mi zato taj koledar preporučamo svima, a na našem je narodu i inteligenciji red da ga za se naprije nabavi, a onda protura medju narod. — Njegov je i za njega — njegova je sveta dužnost i potreba da ga nabavi i čita. Ta i slike u koledaru su njegove. Eto na prvome mjestu lijepa slika našeg starca Premanturca, pa onda ženska narodna nošnja iz Vodnjanštine, dvije djevojke Munke u narodnoj nošnji, fino izradjena palica jednog seljaka Žminjca, pjevačko društvo na Kozini, a da ne spominjemo druge slike.

U koledaru je i ove godine raspisan natječaj sa nagradom od 250 lira.

Širimo dakle Narodni ovaj koledar, jer je naš narodno-seljački. — Orljakov.

«Dječji samorad».

Gosp. Ante Defranceschi rodom je iz Puljštine. Svršivši učiteljsku školu, stupio je u službu Družbe Sv. Ćirila i Metoda za Istru. Neko vrijeme bio je namješten u Kaštelu i imao mnogo uspjeha nesamo u školi već i medju narodom. Kad je buknuo rat, morao je na frontu i bio je zarobljen u Rusiji. Budući da su okupacione vlasti najprije raspustile družbine škole, g. Defranceschi nije mogao u svome zavičaju da dobije službu, pa je tražio i zadobio namještenje u Jugoslaviji. Sad je u Kraljevici učiteljem u ondješnjoj školi.

Nedavno izišla je jedna njegova pedagoška knjiga: «Dječji Samorad». To je niz praktičnih predavanja, koje mogu da posluže nesamo učiteljima već i roditeljima, kojima je stalo, da im djeca izrana naviknu na opažanja i na tačno rasudjivanje.

Pisac nas vrlo lakim načinom upućuje, kako možemo već samom lakom igrom da uputimo djecu u mnoge njima nepoznate stvari. Vrlo je zgodno i poučno predavanje o djetetu u prirodi, a veoma je podesna metoda, što je pisac upotrebljava u poglavljima, u kojima ima govora o počecima geografije, povijesti itd. To vrijedi i za jezik kao i za stvarnu obuku, za računanje i za pjevanje, tako da mi tu knjigu od svega srca preporučujemo svima, kojima na srcu leži odgoj naše djece. Tko želi nabaviti tu vrlo korisnu knjigu, neka se obrati na g. pisca u Kraljevici.

Svega po malo

Umrla u 103. godini, ostavivši za sobom 202 potomka.

Newyorškom «Hrvatskom listu» javljaju iz Baldwina (Amerika), da je tamo ovih dana preminula neka H. Efred u 103. godini svoga života. Za sobom je ostavila 202 potomka. Petero od jedanaestero njezine djece još živi. Sve do pred godinu dana starica je bila dosta čila. Zadnje vrijeme udari je rak-rana, od koje i dovrši. Rodjen je god. 1812., a sjećala se je posve dobro onih dana, dok je na otoku Long Island bilo još divljih Indijanaca. Najstarija joj kći ima 83 godine, a najmladji sin 56. Jedan joj je brat još živ, a navršio je 87 godina.

Progledao nakon 39 godina.

Američke novine pišu, da je u Muncie neki William Seldomridge, nakon što je bio slijep za 39 godina, iznenada progledao. Ali to njegovo veselje nije dugo trajalo, jer ga je nakon dva sata udarila kap, od koje je umro.

Seljakinja, koja ima već mjesec dana iglu u grlu.

Dne 22. septembra 1925. našlo se u Dolnjem Svilaju kod Osijeka nekoliko žena na «razgovoru ugodnom». Plele su bječve i vodile nekakav razgovor. Manda Janjić je držala iglu na usnama i nešto pripovjedala. Pošto je — po ženskom običaju — prebrzo govorila, najedamput joj skoči igla u grlo, koju više nitko nije mogao da izvadi. Uzaludni su bili i svi liječnički pokušaji. Radi toga bila je ovih dana dovezena u zagrebačku bolnicu, gdje će biti operisana.

Seoba 20 milijuna ljudi na novu zemlju.

Ruska vlada bavi se orijaškim planom, koji bi, ako dodje do izvedbe, prelio ništa manje nego 20 milijuna ljudi unutar granica ruske države, iz jednih krajeva u druge, gdje će njihova prehrana biti osigurana. Narodni komesarijat poljoprivrede izradio je osnovu za proredjivanje pučanstva u pojedinim agrarnim centrima, putem kolonizacije onih područja, gdje imade dovoljno dobre zemlje za obradjivanje. Iz statističkih podataka izlazi, da će se ova osnova protegnuti na 20 milijuna ljudi. Naročito su neki krajevi centralne Rusije pregusto napučeni. Zbog toga je narod tamo svuda siromašan, a naročito u onim krajevima, gdje pučanstvo živi samo od poljoprivrede. Osim toga utvrdjeno je, koja područja dolaze u prvom redu u račun za koloniazciju. To je područje Volge, u kojem je pučanstvo za vrijeme gladi silno stradalo, neki dijelovi sjevernog Kavkaza i južni dio uralske gubernije, te mnoga područja Sibirije i dalekog Istoka.

Barbarsko umorstvo jednoga fratra.

Italijanske novine donašaju potankosti o groznom umorstvu jednog 67-godišnjeg fratra. Jedno dva kilometra od sela Imerina, nalazila se mala crkvica, koju je čuvao stari fratar Orlando Salvatori. Na večer, dok se fratar nalazio u kapelici, nepoznati su zločinci provalili u kapelicu, navalili na fratra i ubili ga sa nekoliko udaraca nožem. Izvršivši grozno djelo, ukradoše jednog magarca, a zatim se mirno udaljiše. Na lice mjesta je došla policijska komisija, koja je započela istragu, ali dosada bez najmanjega rezultata.

Teška nesreća u Italiji.

Zbog silnog proloma oblaka rijeke Ponta je nabujala i srušila most izmedju stanica Bodalotto i Santa Catherina. Lokomotiva i jedan vagon putničkog vlaka survali su se u rijeku. Do sada je nabrojeno 15 mrtvih i 10 teško ranjenih.

Ruski ministar izgubljen na putu.

Na putu iz Varšave za Berlin desila se ruskom ministru Čičerinu mala nezgoda. Putovao je sa svojim velikim salonskim kolima, osim toga ima je svoja restoracijska kola i svog kuhara sa sobom, jer je bolestan. Njegova garnitura bila je prikopčana ekspresnom vozu, ali voz je zbog toga postao suviše težak i u blizini Kaljša oko 2 sata noću otkačila su se 3 vagona i ostala u polju. Na sreću je šef stanice u Zgiježu odmah opazio, da vozu nedostaju Čičerinova kola, pa je brzo poslao mašinu natrag da ga potraži. Tako je voz imao samo svega pol sata zakašnjenja i mogao je još stići za berlinski voz. U protivnom slučaju mogao je ostati u polju cijelu noć. te bi došao u Berlin sa jednim danom zakašnjenja.

Šofer ubio vlastito dijete.

U Trstu je šofer Josip Bonazza doživio tešku tragediju svog malešnog 5-godišnjeg djeteta, koje je sam svojim autom ubio. Kad se vraćao u svoju garažu, izašla mu je mala Nella u susret pozdravljajući ga, ali pri nezgodnom manevrisanju autom, ona se našla najednom pod kotačima. On je vrisnuo i skočio na zemlju te pomoću drugih ljudi izvukao ispod auta bijednu malenu žrtvu dječje ljubavi prema roditelju. Nella je umrla u bolnici, nakon čega je Bonazza uapšen, sav potresen zbog te teške nesreće, koja ga je zadesila.

DAROVI.

M. B. Ika sabrao u fond «Istarske Riječi» L 100.—.

Oblak Ivan iz Rosaria kod Crnikala daruje za «Prosvetu», odsek za Istru, L 18.50.

Milan Jardas iz Sv. Mateja kod Kastva daruje u fond «Ist. Riječi» L 5.—.

Izdavač, direktor i odgovorni urednik: IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST“ U TRSTU

✝

Tužnim srcem javljamo svoj rodbini, prijateljima i znancima, da je danas u 3 sata poslije podne, nakon duge i teške bolesti, blago u Gospodinu usnula naša nezaboravna supruga, majka, kćerka i sestra

Ivanka Trtanj rodj. Rajčić

u dobi od 39 godina.

Mili ostanci nezaboravne pokojnice bit će prevezeni dne 21. tek. u 10 sati pr. p. iz kuće žalosti br. 67 k svetom blagoslovu u crkvu Sv. Ane, a zatim na vječni počitak na groblje Sv. Roka u Voloskom.

Zadušnice za blagopokojnu bit će u četvrtak 22. u 7 sati.

VOLOSKO, dne 19. oktobra 1925.

Tugujuća obitelj.

Broj 44 — Poštanski troškovi plaćeni. (Conto corrente colla posta.) — U Trstu, 29. oktobra 1925. — Pojedini broj 25 cent. — God. III.

„Istarska Riječ“
Izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin“. Preplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 25·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari“. — Narodna poslovica.

Nakon sedam godina...

Trećega novembra 1918. doplovile su prve italijanske ratne ladje u Trst.

U ponedjeljak, dne 4. istoga mjeseca, iskrcao se prvi odred italijanske vojske u Opatiji.

Tim danom započela se okupacija Istre. Otada proteklo je punih sedam godina.

Jesu li te godine bile tuste ili mršave — o tome neka sude čitaoci sami. Mi ćemo se ovdje pozabaviti tek jednom činjenicom, koja u ovom času najviše iskače.

Ta se činjenica može da izrazi u tri riječice sitne:

Mi smo tu!

Tu smo — ili kako bi ono naš Vojnović rekao: Još nas nije vrag odnio!

Nije. A koliki su već mislili i govorili, da nam zadnja ura nije daleko! Neka porečka i tršćanska gospoda, koja su i prije rata ovuda pašovala, prijavila su se našim novim gospodarima za učitelje i upućivala ih, kako treba postupati pri tom. Udariti po pastirima, rekli su oni, i ovce će u jedan mah same da se rastresu.

I novi gospodari udarili po pastirima: učiteljima, svećenicima, činovnicima i raznim drugim narodnim prvacima, i desilo se, da su gotovo svi naši ponajbolji pregaoci morali da ostave svoje ognjište, da bježe. Razbježali se pastiri, ali je stado ostalo. Ostalo je na svome kamenu čvrsto i neslomivo. Danas je svijest u našim ljudima ovuda jača i svjetlija nego li je ikada bila.

Mi smo znali, da će tako biti. Po čemu smo to znali? Po tomu, što mi svoj narod poznamo i znamo do kuda dopire njegov korijen.

Dopire duboko. To svjedoči svaki kamen, svaka stijena, svaka travka, koja nosi naše ime. A iščupati se taj korijen ne da. To smo naglasili već stotinu puta. Danas to opet ponavljamo: ne da se iščupati!

To su prije više godina doviknuli i Nijemcima Lužički Srbi. I Lužički su Srbi rekli: Vas Nijemaca ima kojih sedamdeset ili osamdeset milijuna. Naš Lužičkih Srba, 80 hiljada. Vi ste Nijemci veliko i široko more. Mi smo Lužički Srbi tek jedan sićušni otočić u tom vašem velikom i širokom moru. Ali svejedno: mi se ne damo! Bit ćemo pokorni, činit ćemo sve, što zakoni naredjuju, plaćat ćemo poreze i u krvi i u novcu, slušat ćemo i vladat ćemo se kao dobri državljani, ali ponijemčit se nedamo. Hoćemo da ostanemo Lužički Srbi, vjerni našemu imenu i korijenu slavenskom.

I tako je bilo. Lužički su Srbi, premda ih ima razmjerno vrlo malo i premda su sa svih strana okruženi Nijemcima, ostali što su i prije bili: dobri i čvrsti Slaveni.

Lužički Srbi naša su braća. Njihov glavni grad zove se Budišin, a jedno naše istarsko brdo poviše Veprinca zove se Budišinac. Godine 1868. Nijemci su izdali Befel, da se grad Budišin ima zvati — Bautzen, a ne više Budišin. I otada onaj se grad zove službeno zaista Bautzen, ali narod srpski i slavenski ne zove ga drukčije i ne će ga nikada drukčije zvati nego Budišin.

Naš Budišinac još se uvijek zove Budišinac i službeno i neslužbeno, a tako će i ostati. To dokazuje i ovo prošlih sedam godina. Što se nije u to vrijeme sve survalo na našega čovjeka — pa eno ga: svjesniji je on danas i odrešitiji nego li je ikada bio.

To je plod ovih prošlih sedam, mršavih sedam godina. Kakve će biti iduće godine — to mi ne možemo znati, ali bile one mršave ili tuste, jedno možemo već i danas da kažemo, a to je, da se u našem narodu može promijeniti štošta, ali duša i srce ostat će kakvi su i do sad bili: duša čista, a srce slavensko!

Mudre riječi

Socijalno pitanje, koje nije čitavo pitanje čovjekovo, ali koje je medju problemima naše budućnosti ono, gdje mi možemo stvarno intervenirati, mora biti postavljeno u buduće na svoje pravo mjesto: u djelokrug pozitivnih stvari, u domenu realizma i tu ostati do kraja.

HENRY BARBUSSE.

Mi smo mali, jer smo na koljenima.

BOECIJE.

Ljubav za ljubav - uzajamnost za uzajamnost

U svijesti pojedinaca i društvenih skupina mora prije ili kasnije pobijediti misao, da duševni radnici mogu i moraju tjelesnim radnicima osigurati pristojan duševni život isto onako, kako tjelesni radnici moraju duševnim radnicima osigurati život tjelesni. Ljubav za ljubav, uzajamnost za uzajamnost. Kako intelektualac ima pravo, da bude sit, tako i tjelesni radnik ima pravo, da bude uljudjen i obrazovan.

Strahovite nepravde čine još i danas neki školovani ljudi radnicima i seljacima. Oni znadu obično naći put, kako će od tjelesnih radnika dobiti živeža i drugih tjelesnih potrepština. Ali radnici i seljaci nemaju često nikakve zaštite pred školovanom gospodom.

Radnici i seljaci primorani su često i silom da školovanim ljudima osiguraju i dobar stan i hranu i odijelo. A zar itko i pomišlja na to, kako bi silom primorao školovane ljude, da se brinu za radnika i seljaka? Nikomu to ne pada na pamet.

Odnošaji izmedju duševnih i tjelesnih radnika nijesu nikako uredjeni. Ali i tu se postepeno ide naprijed.

Devetnaesti i dvadeseti vijek iznesoše mnogo zdravih socijalnih ili društvenih pokreta. Goleme množine tvorničkih i rudničkih radnika, goleme množine malih obrtnika i ratara udružuju se, da svijetu dadnu bolje i ljepše lice. Iz tvornica i iz seoskih kućica javlja se zahtjev, da zemaljska duševna i tvarna dobra budu upotrijebljena na korist svim ljudima, a ne tek pojedincima. Goleme vojske ručnih radnika traže više pravednosti, više kruha i prosvjete. Barjak je borbe visoko razvijen i oko njega se kupi sve više bijednih, potištenih i izrabljivanih.

Kupe se oko toga barjaka i mnogi duševni radnici, koji ne dopuštaju, da bi ih kapitalističko društvo proždrlo. Oni ostavljaju i državne urede i banke te stavljaju svoju sposobnost u službu ručnim radnicima. Udružuje se duh i tjelesna snaga. Udružuju se oni, koji stvaraju nacrte, i oni koji te nacrte izvode. Zajedničkim silama gradi se nova veličanstvena svjetska zgrada, u kojoj imadu da se u bratskoj uzajamnosti, u bratskoj ljubavi nastane svi oni, koji rade i koji imaju volju, da radom ruku ili radom uma koriste čitavomu čovječanstvu. Nestaje pomalo krivoga «gospodskoga» ponosa, nestaje staleškoga isprsivanja i nadutosti. Duševni radnik govori poput pokojnoga hrvatskoga pjesnika Kranjčevića:

> «Amo ruku, junače, pruži žuljnu,
> Amo ruku, nabore da ti mučne
> Pjesnikova drhtava usna, druže,
> Štujući ljubne!»

A i tjelesni radnik opet štuje sve više intelektualce, koji shvaćaju i vrše svoju društvenu zadaću.

Zajednička borba duševnih i tjelesnih radnika stvorila je već danas uredbe, o kojima staro velikaško i novije kapitalističko društvo nije htjelo da vodi nikakva računa. Mimo banke, mimo jednostrane škole, mimo kapitalističke vlade stvaraju se temelji novoga društva. Otvorena su nova mjesta za duševne radnike, koji ne moraju uvijek kao kruhoborci da prodaju svoju sposobnost kojekakvim nasilnicima. Veća sloboda ručnih radnika donijela je i donosi veću slobodu i proletarcima intelektualnih zvanja.

Samo mi smo zaostali za drugim evropskim narodima. Kako smo neprestano morali paziti, da nam ne plane krov nad glavom, nismo imali vremena, da svoju kuću u nutarnjosti što bolje uredimo i snabdijemo što boljim namještajem. No duh vremena kuca svom snagom i na naša vrata.

Po broju i po ćudorednoj snazi najvažniji je u nas ratarski stalež. Naša snaga je na selu. Na onom našem plodnom i prosvjete željnom selu, o kojem prerano preminuli hrvatski pisac Narcis Jenko piše: «Ljudi u gradu izumiru sa svojim porodicama, nestaje ih, i grad izumire...! a selo ga oživljava, spasava... grad svojim raskošima jalovi, ubija, uništava, a selo oplodjuje, okrepljuje i pomnožava.»

Jedna nova bolest

Franceski publicist, Jean Emery, iznosi u listu «La Gironde» neke pojave, što su izbile poslije rata osobito u provinciji. Prije rata svak je imao svoj zanat i svoje zvanje i bio je time ko više ko manje prilično zadovoljan. Rat je sve to pobrkao. Oni, što nisu bili na fronti, morali su da vrše razne poslove, koji su više puta bili u velikoj opreci s onim službama, što su ih dotičnici vršili u normalno vrijeme. I tako se desilo, da danas mnogi misle, da su sposobni za sve i sva.

Oni pak koji su ostali kod kuće, ostavljali su svoje dotadašnje službe i laćali se drugih, mnogo unosnijih. I kroz to vrijeme i poslije zaključena mira nadala se mnogima prilika, da se preko noći obogate, a to je pobudilo i u drugima želju, da se na lak način dočepaju bogatstva i blagostanja. Otuda sve one vratolomne spekulacije, u koje su počeli da se upuštaju mase naročito mladjih ljudi. Svak je htio da bude trgovac, da zaslužuje 200 do 300 po sto i tako dalje. Našlo se naivnih ljudi, te su takovim spekulantima posudjivali i novaca na mjenice, koje se i danas vuku neisplaćene na štetu dakako onih produšnika, koji su se dali uhvatiti u zamku.

Tko pak nije mogao da dodje do novaca, da otvori kakovu trgovinu ili drugu kakvu poslovnicu, stao da razmišlja, kako bi štogod izumio, pa na taj način došao do milijuna. Tako da su i ovih dana odveli u sanatorij jednog mladića, koji se bio upiljio u glavu, da će izumiti nekakav aeroplan bez motora.

Uostalom u provinciji — veli Emery, ne ćete od desetorice apotekara naći trojicu, da ne bi glave lomili oko izuma kakvog novog aparata, koji će ih napraviti milijunašima.

Slična je manija zahvatila i mnoge druge stališe. Pričaju, da ima u Bordeauxu neki kapetan, koji hoće da izumi novi neki stroj, koji će goniti parobrode bez elike... Ima dakako i takovih, kojih nije volja da rade, pa vele, da se bave oko nekog izuma... Djeci je osobito dao u glavu kinematograf. Svi bi htjeli da postanu milijunaši poput onog čuvenog malog Amerikanca Jacky Coogan.

U nas, hvala Bogu, te lude zaraze još nema. Naši mladi ljudi traže već za mlada da sebi osjeguraju sigurnu iako čednu ekzistencu. I dobro čine, jer život je težak, a sa suludim fantazijama i ekstravagancijama može mlad čovjek da dospije jedino do toga, da pane na teret drugima.

DOPISI

IZ RIJEKE.

Dani dječje radosti. - Nekoć i sada. - Ninetta i madžarski špijun. - Naše ekonomske nade.

Rijeka i opet pliva u ugodnom raspoloženju. U srijedu, 28. oktobra imat će jedan novi narodni blagdan: godišnjicu znamenite «Marće na Rim». I tako ovo je već drugi narodni blagdan u ovom mjesecu oktobru: prvi je bio na 12. o. mj. (Krištof Kolumb), a drugi je evo sada. Do godine imat ćemo tri narodna blagdana u istom ovom mjesecu, jer će se ovima dvjema pridružiti i Sveti Francisk.

Ove naredbe o narodnim blagdanima za školsku su djecu prava Kalifornija. Sjećam se, kad sam bio malen dečko, kako sam teško čekao kakav ekstra praznik. Samo da mi nije trebalo ići u školu! Nažalost tih je praznika bilo onda vrlo malo. Srijeda poslije podne i subota poslije podne. U nedjelju pak trebalo je u školu, a onda svi zajedno u crkvu, tako da su nam čiste ferije bile jedino Uskrs i Božić pa još dva tri druga crkvena blagdana — i ništa više, osim dakako velikih školskih praznika, koji su trajali u moje vrijeme samo šest sedmica. A danas? A ma prava kukanja! To nije nego fešta za feštom, a da ne bude nikome krivo, školski praznici ne traju kao nekoč šest sedmica, već puna tri mjeseca. Podje li ovako naprijed, dogodit će se, da će djeca iščekivati školske dane upravo onako željno, kaošto smo i mi iščekivali velike i male praznike.

Nema fajde: čovječanstvo korača orijaškim korakom u susret svome potpunom savršenstvu. Jes' Boga mi!

Danas mi je Ninetta pripovijedala nešto, što ja nisam znao.

Bilo je to malo prije završetka rata. Ninetta se je bila baš u to vrijeme upoznala s nekim oficirom, koji joj se je izdavao za Čeha. Dok bi govorio, on bi sve nekako navijao kao na grobničku, tako da je Ninetta zaista mislila, da je on pravi, rodjeni Čeh. Uostalom to nije bilo za nju ni Bog zna kako važno. Marširala je ona i s njemačkim i s madžarskim oficirima — a šta samo ja znam — imala ih je najmanje devetoricu, dakako jednoga za drugim a ne sve na jedamput, kako je to gdje gdje danas u običaju.

Za ovoga — (zvala ga je Jaroslav jer joj se tako predstavio), veli da je bio od svih najljepši.

— Videt ga onako dritega, punega i jedrega, pak va oneh dugeh skornjah, ke su se svetlele kako letrika — to ni bilo, nego za pojist ga, — opisivala mi ga Ninetta s pravim i iskrenim zanosom.

Svake bi se večeri našli i šetali. On je osobito volio onakva mjesta, gdje nije bilo ljudi ni svjetla.

— Va skurem da se puno lepje govori — rekal bi mi vise puti.

I tako su njih dvoje govorili dakako o ljubavi, a kadgod i o politici. On je o tome govorio vrlo rado i pripovijedao, kako je on protiv Austrije i kako želi, da bi je vrag odnio i sve tako. Hvalio je Čehe i govorio: Mi smo Česi svi proti ovoj prokletoj državi i ne ćemo mirovati, dok je ne šundramo. Da ste vi Jihoslovani takovi kakovi su Česi, bilo bi sve dobro... Medjutim vi ste svi za Austriju i za austrijskoga cesara, a to je zlo...» Ninetta se branila.

— Ni istina — veli — mi smo svi proti Austrije i bimo oteli, da ju vrag zame. Bolje danas, nego jutra.

On nije htio da vjeruje. — Pokažite mi, veli, jednoga samoga čovjeka na Rijeci, koji je, kako vi kažete, protiv Austrije.

— Pokazat ću vam ih i tisuće, ako ćete.

— Ja bih htio samo jednoga. Ali ja znam, da nema tu nijednoga tako pametnoga čovjeka.

A Ninetta kao iz puške: — Kako nima! Hote s manum, pak ću vam benj pokazat jednega, ki bi svi Nemci i Majeri sa svemi onemi Karletoti i Zitami va zlice vodi otopil.

— A ko je to?

— To vam je moj prijatel Rokac.

— Ma zar je to zbilja tako? Hvala Bogu, da se ipak našao jedan.

Vi ćete mi dati njegovu adresu i ja ću da se malo s njime porazgovorim.

I dala mu je moju adresu. Nego malo zatim doznala je ona, da ono nije nikakav Čeh, nego nekakav Madžar, špijun kod Honvedâ. Već je htjela, da mi sve iskaže, ali je baš uto propala Austrija, a tako se cijela ta stvar i svršila.

Sada, kad mi je to pripovijedala, zapitao sam je malo oštro:

— Ali za Boga, kako ste mogli onako govoriti s čovjekom, koga ste tek upoznali?

A ona meni: Ja — znate, ca vam je! Da vam pravo recem, ja nisam ni sama znala, ca govorim. Ja sam mu celo vreme gledala va skornji i bila sam sva kako znemljena od silneg profumi, ca ih je imel na sebe, pak da vam pravo recem, nisam ni znala ca govorim. Vi znate ca su zenske. Ako njim pride lep mladić va uniforme va dugeh i svetleh skornjah i vas profuman, one te pozabit i na ćaću i na mamu, pak te sve spiferat vaaaaanka.

Ja sam joj rekao, da sve ženske nisu kao ona, da ima i medju njima pametnih, koje ne izgube glavu ni pred svijetlim skornjama ni pred parfemima.

A ona meni: — Hote ju iskat jednu takovu, pak kad ju najdete — zovite me!

Izgleda da će ipak nešto učiniti sa ono 25 milijuna lira ali što? — to se još sada ne zna. I valuta da će se urediti, ali kada — ni to se trenučano još ne zna.

O drugim ekonomskim stvarima ne mogu sada da pišem opširnije. Danas je i onako nedjelja, pa osim kavane Borsa danas ne radi nikakva druga Borsa, pa ni moja. **Rokac.**

IZ POMERA.

Nemila vijest o smrti naše hvalevrijedne Antice Rakić izazvala je ne samo u Pomeru, nego i u našoj okolici veliku tugu i žalost. Svatko se je začudio njenoj naglој smrti. Zaista je pokojnica bila pred nekoliko godina operisana, ali se nakon operacije čutila posvema zdrava. Pred par dana legla je u krevet, iz kojeg se više ustala nije. Nemila njena smrt, koja ju je u 22. godini njena života pokosila, ista nas vijest silno potresla.

Pokojnica ljubila je veoma svoj rod i jezik, kome je ostala vjerna do hladnog groba. Bila je svakome uljudna i mila pa ju je naš narod silno ljubio. Znala se je sa veselimi veseliti, a sa žalosnim tugovati. Uzor djevojka bila je naša Tonina, pa bi trebalo, da i ostale djevojke slijede njenu stazu; jer samo od onakovih djevojaka, koje od istih postanu dobre matere, valjane uzgajateljice, može naša mila Istra očekivati sjajnije dane.

U nedjelju 25. ov. mj. odnijeli smo ju na vječni počinak, pa je taj dan došla skoro sva naša okolica da dade hvalevrijednoj pokojnici zadnju počast. Takova joj je počast i dolikovala. Grob je bio, okićen raznovrsnim cvijećem i vijencima, a na njihovim vrpcama bili su natpisi samo u našem jeziku. Pokojnica je prije njene smrti tako zahtijevala, a mi joj zadnju želju ispunismo.

Kad ostavismo groblje bila je već večer, a naše su usne još neprestano šaputale: počivaj slatko, mila Tonina — bila ti lahka zemača gruda, koju si silno ljubila!

Njezinom ocu, bratu i rodbini naše iskreno saučešće.

IZ MOŠĆENICA.

Škandalozan dogadjaj. - Bezdušni sin htio ctrovati vlastitog oca i majku, e da što prije naslijedi njihovo imanje. - Suodgovornost nevjeste? - Veliko zatražanje u selu.

Svojedobno je Antun Barković oženio svoga sina. Tom se ženidbom Barkovićeva porodica povećala za jednog člana, a smanjila sa mirom. Nevjesta je već prve dane počela huckati svog muža, da se ne stara toliko za oca i majku, ako mu smjesta ne izruče svoje imanje. Za kratko vrijeme mladi je Barković postao pravi rob svoje žene. Kud je ona okom, tamo je on skokom. I tako je došlo do toga, da je jednog dana energično zatražio od svog oca njegovo imanje. Ali bilo je uzalud. Stari je Barković ovako odvratio svom sinu: «Kad ti, sinko, dadeš meni luč, ja ću tebi ključ.» Medjutim njegov sin nije htio o tome ni da čuje, a nevjesta još manje. Zatim je nastao u kući pravi pakao: sama mržnja i prepir. Ta mržnja i prepir došli su ovih dana do vrhunca. Velika pohlepa za imanjem s jedne i neizmjerna mržnja do vlastitih roditelja s druge strane dovela je bezdušnog sina i nevjestu do zaključka, da otruju svoje roditelje. Što su zaključili, to su htjeli i izvesti. Ovih dana skuhala je nevjesta starcima kavu, koju je sin pomješao sa otrovom, te je odnijela starcima. To je starce malo začudilo, jer do tog jutra nisu mogli da primjete takove uljudnosti sa strane nevjeste, pa su sa nekom sumnjom uzeli kavu. Gledali su je i motrili, kako zaudara po otrovu. Stari je Barković ipak okusio tu kavu, ali odmah pogledao ženu i rekao: «Hoće da nas otruju!...» Starica udari u plač i zapomaganje. Nato dolete u kuću susjedi, medju kojima i neki Ricman, koji se odmah otputio karabinijerima. Zatim su došli tamo karabinijeri i uapsili bezdušnog sina. Sada se sin nalazi u puljskom zatvoru. Taj dogadjaj izazvao je općenito zgražanje u cijelom selu.

IZ ROVINJA.

Velika nesreća. - Požar.

Pred nekoliko dana dogodila se ovdje velika nesreća. Jedne večeri išli Brajkovićevi sluge na staju, da nakrme goveda. Sobom su uzeli i jednu svijeću. Nesreća je htjela, da im je ta svijeća pala u jaslo. Tu se je razbila i petrolej zapalio tako da je za par minuta nastao veliki požar, koji se nije mogao tako brzo ugasiti. Nesretnom Brajkoviću izgorilo je 150 q. sijena, 17 hl vina, 10 q. kukuruza, 6 q. pšenice, 150 kg duhana i mnogo drugih gospodarskih predmeta. Blago je bilo pravodobno odvedeno napolje, a vatra lokalizovana. Blagodareći našim ljudima, koji su odmah priskočili Brajkoviću u pomoć, kuća je ostala neoštećena. Staja nije bila osigurana. Brajkovič trpi štetu od 55.000 lira. Preporučamo ga kao našeg kršnog Trsteničana dobrim srcima, da mu se smiluju i da ga obdare kojom liricom.

IZ RADOVANI.

Noćna ptica.

Već nekoliko vremena opažamo, da se poslije pol noći došulja k nama neki delija sa biciklom, koji ulazi u jednu kuću i prama zori, prije li se pojave sunčani traci, ostavlja selo i svojim biciklom brzo odmagli prema Sv. Ivanu od Šterne. Naši su ljudi radi toga vrlo ogorčeni, jer se dosada još nikada nije što sličnoga dogadjalo u našem poštenom selu. Što zapravo ta noćna ptica radi u to doba noći u nas, ne znamo, ali koješta mislimo. Bilo kako bilo — jedno stoji, naime, da sve nije u redu. Čudimo se, da to ne znaju oni, koji bi morali da nose barjak morale. Ponavljamo još jedamput, da je naš narod radi toga upravo ogorčen. Za danas samo toliko. A ako se stvar ne popravi, mogli bismo se još i povratiti na ovo pitanje i to u interesu časti našega sela.

IZ VOLOSKOGA.

I još o dodatnim satovima.

Već je mjesec dana, otkad je započela škola, a hrvatskih dodatnih satova u italijanskim razredima još nema. To je očito kršenje zakona, i mi na ovu nepodopštinu upozoravamo školske vlasti. Tu je po srijedi nesamo pravo naših ljudi već i ugled države.

Neka se ne kaže, da se za to nema sila na raspolaganje. Mi na priliku znamo, da su ovih dana otpuštena tri naša mlada učitelja bez opravdanog razloga. Zašto ih se nije pridržalo i povjerio njima obuku u dodatnim satovima?

IZ RUKAVCA.

Javna zahvala.

U dalekoj Americi u Bessemeru, sjetiše se mene, bolesnoga, moji prijatelji Franjo Grgurina - Crnov i Vjekoslav Sušanj - Mišinov, obojica iz Rukavca, te sakupiše medju svojim prijateljima, rodjacima i zemljacima svotu od $ 127 i L 100.

Darovaše: po $ 10: Franjo Babić - Čikada i Janko Babić - Čikada; po $ 5: Franjo Grgurina - Crnov i Andre Puž - Barbić; po $ 4: Sebastijan Dukić, Zvoneća, po $ 3: Vjekoslav Sušanj - Mišinov, Josip Grgurina - Crnov i Ivan Luksetić, zet; Lira 100: Vjekoslav Mandić - Minčinić; po $ 2: Ivan Mohorovičić - Mišinkin, Josip Gregorić, Brgud, Franjo Slavić - Mamić, Vinko Kuzmić - Anetin, Andre Kuzmić - Anetin, Crnčić Ivan, Vjekoslav Kinkela, Biškupov Ivan Črnić - Bečić, Franjo Grgurina - Lukina, Franjo Kinkela, Poštarov, Ivan Sekić, Anton Puž - Barbić, Božo Baćić - Popović, Franjo Mohorić - Mohorići, Franjo Puž - Tončina, Ivan Mandić - Minčinić! po $ 1: Josip Slavić - Šklavić, Anton Slavić - Galantić, Franjo Cetina - Korensko, Josip Baćić, Šmogori, Anton Škrlj - Lupoglav, Andre Simčić - Tonetići, Rudolf Pavlinić - Spinčići, Josip Saršon - Cikovići, Pavao Jeletić - Opatija, Ludvik Ciković, Jurdani, Vinko Kalčić, Permani, Rudolf Marotti, Spinčići, Franjo Kučel, Kučeli, Vinko Poščić, Rukavac, Josip Kinkela - Paliha, Vjekoslav Kinkela - Biškupov, Franjo Luksetić - Vučić, Franjo Baćić - Bani, Josip Simčić, Matulji, Anzelmo Munić, Jurčići, Ivan Ružić, Franjo Sušanj - Marko, Ivan Kukić, Vinka Sušanj, Josip Tibljaš, Andre Rubeša, Franjo Valentin, Ivan Darin, Josip Crnčić, Josip Jardas, Breza, Franjo Sušanj, Antiša, Dragan Bašić, Andre Mohorovičić, postolar, Ivan Ciković, Vjekoslav Vlah, Jušići, Kuzma Vlah, Franjo Ružić, Vinko Jušić, Andre Mandić - Puharić, Anton Kinkela - Jurovac, Miroslav Kinkela - Biškupov, Ivan Stanić; po cents 50: Luksetić Josip, Mijo Begić, Ivan Kinkela, Ivan Lenac, Ivan Poščić, Ivan Grgurina - Radetići, Jelena Šepić, Anton Matetić - Breza, Josip Škrlj - Lupoglav, Franjo Demark - Lupoglav, Anton Pilepić - Škurinja, Miho Ribarić - Lupoglav, Kate Baćić - Bregi, Josip Staraj - Opatija, Mate Ružić, Ružići, Josip Valinčić - Matulji, Ivan Baćić, Šmogori, Josip Stanić - Kučeli, Vinko Stanić - Kučeli, Andre Baćić - Bani.

Tim plemenitim činom mojih dobrih prijatelja sabirača i vrijednih darovatelja bijah duboko ganut, pak im ovim putem najtoplije zahvaljujem. — Braćo draga, primite moju najdublju zahvalu uz želju, da Vam bude stostruko nagradjeno ono, što ste meni; nejakoj mojoj riječići, supruzi i starim roditeljima učinili dobra. Vaši trudi napori nek budu blagoslovljeni, a Vaše želje ispunjene. Vratili se sretni i zadovoljni svojim obiteljima! Haran ću Vam biti za uvijek, a budem li mogao i imao prilike, nastojat ću, da Vam vratim milo za drago.

Svih Vas najljepše pozdravlja zahvalni

Josip Sušanj Lucijin.

IZ SV. IVANA OD ŠTERNE.

Župnik, zvonar i «Istarska Riječ».

Ima već nekoliko vremena, što ne dobivamo više «Istarske Riječi». Do sada ju je primao za nas zvonar, da je izručuje nama. Medjutim je u ovo zadnje vrijeme g. Banko, koji ovdje župnikuje, naredio svom zvonaru, da mora vratiti «Istarsku Riječ» i držati mjesto nje samo biskupski list takozvani «Pučki Prijatelj». Gospodin je pak Banko u crkvi sam proglasio «Istarsku Riječ» **«otrovom naroda»**. Od tada naprijed g. Banko i zvonar dijele u sakristiji prije spomenuti list. Mnogi od nas, koji smo do sada preko Tripara primali «Istarsku Riječ», obratili smo se na njega sa zahtjevom, da nam izruči «Istarsku Riječ». Ali on — vjeran sluga svoga gospodara — kao zvonar nije htio, da nas sluša. Radi toga molimo upravu «I. R.», da nam odsele šalje list izravno na naš naslov. (Slijede podpisi).

Napomena uredništva: Na umirenje svojih dosadašnjih čitatelja javljamo, da će odsele naša uprava izravno šiljati «I. R.» svima onima, koji su to zahtijevali. Što se pak tiče g. Banka, kao i njegove objede, držat ćemo sve u živoj uspomeni. Interesantno je, da lanjske godine g. Banko nije smatrao naš list «otrovom naroda», iako je pisan u istom smjeru. Mi smo uvjereni, a tako i mnogi drugi, da će sada dobiti odlikovanje sa strane biskupa i Italijanaca.

IZ LANIŠĆA.

I ovogodišnji je lanišćanski sajam prošao. Prošao je sa svim onim svojim običnim i lijepim bugarenjem, kolačićima, nanizanim kostanjima i mladim vinom, no da bude potpuniji imao je kao nešto izvanrednoga «uzoran» i trijezan nastup poznatog delije šijora gvardijana od boške, koji ali voli čuvati oštariju i mižol.

Iz cijele je okolice Lanišća došlo da posjeti sajam mnogo ljudiju. Popodne je došlo iz Ročštine nekoliko mladića i djevojaka, da se malo pozabavi i zapleše. Umorni od puta svratili su se u najbližu krčmu, gdje su sjeli i zapjevali. Naše najnevinije pjesme, kao što su «Zaspal Pave» ili «kupil sam ti kolačić» dirnule su osetljeve (pijane) žice njegove nesretne duše, pa je iskalio svu svoju gvardijansku moć na miroljubive mladiće i djevojke.

Nije doduše mogao više na nogama da stoji, ali je zato njegov junački glas odjekivao pun silne srdžbe u južnjačkom kalabreškom dijalektu izpremješanom nepotvorenim našim psovkama, što je dokazivalo da je gosp. gvardijan ništa drugo nego jedan pokvareni naše gore tić, koji na žalost slabo kanta (a još slabije na nogama stoji).

Glava mu se je ljuljala od zida k zidu u maloj krčmarskoj sobici, kada je u naponu svoje moći čvrstim glasom i mrkim pogledom dokazivao, kako je on «kapo de Lanišće» i kako smo mi sada u Italiji. Mladići su i prije nego su u Lanišće došli, znali da su u Italiji — no nisu još znali, da im može jedan gvardijan od boške zabraniti pjevati. Ali kako pak pametniji popušta, oni su ipak ostali mirni, jer su ga time najbolje pogodili. Kad je vidio da niko neće kavge ostao je poparen. Vratio se je s propalim planovima — mižolu — — —

O Lanišću kao jednom našem ugodnom mjestancu ponijeli su svi prijatan dojam, no dugo će im razumije se ostati u pameti slika gvardijana, što se onako raskoračen nasred sobice junački — — — ljuljao.

IZ MLUNA KRAJ BUZETA.

Posveta zvona i crkve. — Naša glazba.

Naša mala seoska crkvica bila je malo zapuštena, pak smo je popravili. Rat nam je opet odnesao zvono, pak nam nije preostalo drugo nego da nabavimo novo zvono. Šta ćete: mi se ovdje ničim drugim ne možemo baš istaknuti, niti ljude sakupiti i selo da pozabavimo, niti čitavo ljudstvo naokolo k sebi da primamimo.

Prošle nedjelje nam je g. župeupravitelj iz Buzeta blagoslovio zvono i crkvicu. Naročita veselja nije bilo, jer mi smo ovuda imali lošu godinu. Popodne držali smo ples. Svirala je naša narodna glazba uz pomoć naših vrijednih glazbara iz Štrpeda. Sve prošlo lijepo i mirno. U takove dane skoro svaka kuća ima po kojega gosta, jer mi nemamo u selu krčme, niti dozvoljavamo da je tko otvori.

Ali ipak dogodilo se je tim nešto, što nitko ne bi očekivao. Bilo nas je naime sedmero glazbara pozvano u grad, gdje nam se reklo, da naša glazba nije smjela svirati bez dozvole. Ki vrag će se domislet na sve te «prmeše»! Ali za pravo nešto drugo nekomu nije pravo.

Prigovorilo nam se, da mi našu glazbu zovemo sokolskom; i dok mi toga «Sokola» ne pustimo u zrak, rekoše nam, da ne ćemo imati mira. Ki, dunkve, dela nemir? Mi smo mirni. Sve armonike, sva moguća svirala i buzetska banda svira bez dozvole, samo naša glazba ne smije!

PODGRAD.

Javljaju nam, da gosp. didaktični ravnatelj, koji je istodobno tajnik fašja u Podgradu, ne dozvoljava, da se u hrvatskim odnosno slovenskim školama upotrebljavaju hrvatske slovenske knjige. — Na nekoj školi, da će u V. višim škol. god. imati mjesto čitanja ručni rad. — U koliko čitava stvar odgovara istini, informirat ćemo se.

Nadalje nam javljaju, da u Pregarju ne mogu nikako zaboraviti gosp. učitelja Petarosa — koji im je bio desna ruka, svaki put, kad se radilo o koristi Pregaraca. Kako ne mogu zaboraviti gosp. učitelja, tako ne mogu zaboraviti onih, koji su skrivili, da je morao otići. — Prošle nedjelje pojavio se na selu neki Pinčić — koji je na glasu — kako bi se ono reklo — «policijskog psa» — No taj dan već bi prošao loše, jer su ga odrasla djeca napala kamenjem.

Franina i Jurina

(na Tihem Oceane)

Jur.: Kako ti je?

Fr.: Kako i čoveku, kemu je duša na zajik

Jur.: Češ još malo konjaka?

Fr.: Ja bim volel malo melisi — ma daj m konjaka, kada nimaš ča drugo.

Jur.- Na — pij! — Je ti sada koliko laglje?

Fr.: Je ča je! A kako si pak ti pasal v onem strašnem pakle?

Jur.: Ja sam ti najprej bil vatrogasac, pa infermijer a najzada i telegrafista.

Fr.: Kako to?

Jur.: Na gutni još malo konjaka, pak ću t povedet. Dunke poslušaj! Kada j' on pr kleti i strašni uragan zagudil, i kada sa lepo tebe spravil va ov kutić ovde, ja sam šal gore na kuvertu, da malo vidim kakov je ta Tihi Ocean, kada se razjadi.

Fr.: Grd je, kako hudoba, da bi tako ne bil!

Jur.: To je bilo neč lepega i strašnega. Jedan čas ti se čini, kako da si va jedno kotline, a malo zatem kako da te je na jedanput neč zaneslo na vrh Učki. Pa opet dole i sopet gore. Kad si na d one kotlini, ne vidiš nego penu, kada na vrhe vala, vidiš same gore i zada spreda i s jedne i s druge strani. A kak je to sve živo, kako se to sve valja i jedno na drugo hita, to ne čuješ drugo nego lajanje, zavijanje, kako da si na jedno najstrašnejoj menažeriji.

Fr.: Čul sam ja svu onu vražju muziku ovamo. I kako je ono vane gudilo, tako su i mane sve vlasi po glave vajer skakali.

Jur.: Kuverta to se zna pod vodum — a mane je deset puti otel val zet. I već sam se spravljal, da ću ovamo, kada ti nebore čujem neki strašni vapaj. Ča je ča ni — grem bliže — to ti neč va makine gori. Svi zgubili glavu, samo ja nisam. — Ča zjapate, vrag vas dal! Ča mislite, da će vam to ča pomoć? — zikosnul sam se ja na njih — i počel sam gasit. Va pet minuti bilo je sve pogašeno.

Fr.: Ti si silni čovek, Jurino!

Jur.: Sopet sam se obrnul, da ću ovam k tebe, kada ti najedanput čujem jedan novi strašni vapaj. To ti je bilo onput kada se je ono brod vas na bok skompiril, da se je mislelo, da će se zgor kopiti obrnut.

Fr.: Zapametil sam ja to, ne boj se! Kak me je hitilo na drugu stran, tako sam i ostal omamljen. Pol uri nisam za se zna

Jur.: Tako ti je bilo i po sveh kamarah i kabinah. Svi ki su ležali, svi su se skombrčili vanka, i neki j' razbil glavu neki nos neki j' zvinul ruku neki nogu, i t sam ja sve moral povijat, vezevat, lečit Još nisam bil pravo tu gotov i već m zovu sopet na kuvertu. Ča je — ča ni — to ti brižan telegrafista koliko je dug i širok leži na tleh va kabine od telegrafa i komać se miče. Povezem i povijem i njega i stavim ga va kut, da onde mirn

---

P O D L I S T A K.

R. PINTER:

U oči Dušnog dana

Sa grobova se milo širi
Jesenskog cvijeća miris blag,
U duši tužnoj tiho miri
Preminulijch spomen drag.

O mili mrtvi! Blago vama,
Kad znate, što je Božji mir,
Na zemlji tek je teško nama,
Dok savija nas sudbe hir.

Usliši molbu, Bože sveti,
Čuj srdaca nam složan glas,
Do raja tvog nek pjesma leti:
Preminulima podaj spas!

Svi Sveti

(Sličica majčinog srca.)

Svi Sveti su. Vrijeme je krasno. Sunce još grije svojim mladenačkim žarom. Svojim toplim zrakama cjelīva tužna i bezbrižna lica prolaznika, što idu na groblje opterećeni cvijećem i vijencima. A na samom groblju, na tom mjestu mira, ko li čudan život! Svijeće, vijenci, cvijeće, a nad njima opustjele grane strmogleda, samo čipresa se još zeleni kao nada ucviljenih, da će se jednoč tamo gore sastati s onima, za kojima tu na grobu liju teške suze. Bogato i siromašno, mlado i staro, danas je tu na okupu. Mnogi je tako sretan, da nema ničijeg groba da potraži, došao je samo, da se nagleda, kako su urešeni ti grobovi.

Širokim vratima unišla je u groblje jedna gospodja sa dvije djevojčice, dvije golubice, u dobi od 12 do 14 godina. Mladja kćerka, mala Nada, bila je upravo krasna crnooka djevojka. Sve je na njoj pokazivalo životno veselje i zdravlje. Starija se kćerka Nevenka privila uz majku, kao nježni bršljan uza vito stablo. Plave joj oči melankolično blede po poljani smrti. Dugoljasto blijedo lice, zadahnuto tek jedva primjetljivo rumeni.

U kutu za vratima bolno je naricala neka siromašna seljakinja u istrošenoj, crnoj haljini, obavita velikim rupcem, koji je navodno jednoč bio crn, ali je tekom nekoliko godina sasma pozelenio. Bacila se na grob, obavila ruke oko prostog drvenog križa i plakala, da bi kamen s njom proplakao, naričući: «Oh, Anice, dušo, zašto mi ti ode? O dodji natrag, vrati se, kako da živim bez tebe?»

Gospodja zastane. Tuga siromašne žene ganula joj srce. Približi se k nesretnoj seljakinji te je upita: «Ženo, što toliko plačeš?» Imala sam — odvrati — četvero djece. Najstarija kći mi je umrla, a ja se nikako ne mogu da utješim. Svaki dan u predvečerje dolazim na njezin grob, pa plačem i dozivljem svoju miljenicu — uzalud.

«Ah, Bože moj,» reče gospodja, «ja sam mislila, da joj je to bila jedinica, kad toliko nariče! U takvom siromaštvu zašto žali, što joj je jedno Bog skinuo s brige? A tim više, što joj je još troje ostalo. Ta, ima ih još dosta!»

I podje dalje.

Blijeda djevojčica obazre se još jednoč na plačnu ženu, a dvije krupne suze kapnuše joj niz lice. Plaho pogleda majku, kao da se boji, da bi majka mogla da pogodi tužnu misao, koja joj s njenih riječi proletila glavom i bolno stigla nježno srce. No majka je išla dalje, razgledajući nakit grobova, a ona je imala vremena dalje da prede u duši tužne svoje misli i da se pita: «Na kojem li će mjestu biti moj grob?» Čudnovato! Zašto su joj baš danas te misli zaokupile dušu?

* * *

Opet su Svi Sveti. Samo nebo mutno, sunce iza oblaka tek kao smješak kroz suze žalobno viri, ali drvlje je i sad golo, a svijet hrli i danas na groblje noseći svoje cvijeće.

Kroz ista ona vrata je unišla ona gospodja, ali u crnini, zavita gustom koprenom. Hod joj je bilo spor. Vidi se, da ju je slomila teška tuga, jer mora da se oslanja na kćerku. Ali danas je snjom samo — crnooka kćerka. Teška ju je sudbina zaletila. Još pred godinu dana bila je supruga seoskog učitelja, majka dviju krasnih kćeri, sva sretna i zadovoljna. A danas? Kolike razlike!

Muž joj, o kom je svatko držao, da je uzoran učitelj i dobar uzgajatelj mladeži, ujedared izbačen iz službe i proglašen jugoslovenskim propagandistom i protivnikom države. Posljedice su bile užasne. Šikanacije, progonstva zlostavljanja — sve je to jadnik morao da podnosi. Ali za kratko vrijeme! Netom je opazio da progonitelji nemaju s njime nikakve samilosti, pao je u žalost i obolio se. Legnuo je u krevet, iz kojega se više nije ustao. Za nekoliko mjeseca bio pokopan na općinskom groblju, gdje se i danas nalaze njegove kosti. Taj je dogadjaj grozno uništio gospodju.

No ni to nije bilo dosta. Starija joj kći, poslije smrti očeve, čija je ljubimica bila, počela je iz dana na dan sve to više da gine i propada, i eto pred dva mjeseca dogorila je luč i njenog mladog života. Smirila se, kraj svoga oca. To je slomilo do kraja jadnu majku. Zdvojno grli hladne križeve svojih milih, ljubi studeni kamen na njihovim grobovima, gorke suze lije, a usne joj dršću s teške boli. Ili možda šapće njihova imena? Teškom ju je mukom kćerka nagovorila, da podju opet kući. Kad su došle blizu izlaza, čulo se i opet iz zakutka naricanje i plač. Nesretna žena pogleda onamo. To je i opet bila ona ista nesretna žena, koja je pla-

lеži, a onputa skok na talagraf i tu sam stal kako pravi telegrafista.

Fr.: A za ča?

Jur.: Za ča? Za to, da poslušam, ako će ki ča telegrafat.

Fr.: A si ča čul?

Jur.: Kako ne? Sto stvari. Najviše se je govorilo od onega grada Lukarna va Švajcarije, va kem su Nemci, Francezi, Inglezi, Talijani i još neki potpisali onu pogodbu, da ne te jedan na drugega skakat ni vojevat, nego da te svi skupa živet va najlepjem mire.

Fr.: Toliko jist, koliko njim ja verujem.

Jur.: Tako je bil i Mussolini. I kada tamo j' prišal, napravil je svakemu ministru vizitu, i svi su mu ju odvratili, samo ni ministar od Belgije.

Fr.: Ma to ni lepo. A ki uzrok je temu?

Jur.: Vej si ga vrag! Talijani pišu, da je to za to, zač da je on belgijski ministar socijalist, pak da je s tem otel demonstrirat proti Mussolinu, ki da proganja sve one, ki su proti njemu.

Fr.: A ča te na to Talijani?

Jur.: Jade se. Imaju i pravo. Ki se ne bi jadil.

Fr.: A ča je još va telegrafe?

Jur.: Sto stvari. A ima neč i za Grčku i za Bulgarsku. Neki Bulgar, da je ubil nekega Grka i Grčka je va isti on hip poslala Bulgarskoj jedan ultimatum, da neka stori to i to, neka plati toliko i toliko, i to va sameh četrdeset i osam ur. Ako ne — gvera!

Fr.: Ma ča su oni Grci ponemeli?

Jur.: Oni govore: Kada j' ono bilo va Albanije ubijeno ono par Talijani, Talijani su valje poslali va Korfu svoju flotu i obesili na otoke talijansku banderu. Mi, Grci, ne moremo poslat va Bulgarsku našu flotu, ma ćemo poslat našu vojsku.

Fr.: To ti je vidiš ono, ča ja vavek govorim. Mali se vavek uče od veleh, i kako veli gude, onako ti mali tancaju.

Jur.: To je ono, ča i ja govorim. Zato bi veli morali dobro gledat ča delaju, zač palica ima vavek dva kraja. Mane je čera jedan Amerikan rekal: Čujte, mister Jurina! Kada se vratite doma, recite onem va Europe, i velem i malem, da ako ne budu oni spoštovali male narodnosti, ako njim budu proganjali zajik i običaji — da ćemo tako storit i mi Amerikanci, i ne ćemo strel jednega pustit, da se pul nas zikrca, ki ne zna franjko ingleški, i ćemo stavit naposnu puliciju, ka će čuvat, da se va Amerike ni ne žukne drugačeje nego ingleški.

Fr.: A ćeš ti to reć?

Jur.: Jezero milijun vrazi da ću.

Fr.: A ča ti j' ono govoril za našega Vilfana?

Jur.: Rekal mi je, da ga j' videl va Jinevre i da je valje rekal: To je čovek! i da moremo svi mi mali Bogu žahvalit, da nam je dal onakovega čoveka.

Fr.: I ja to govorim. Nego — reci malo ti mane, ki je sada na telegrafe?

Jur.: On telegrafista. Sad se j' more malo smirilo, a i on je nekoliko va se prišal.

Fr.: A je te videl kumandant?

Jur.: Je — i još mi je ingleški rekal: Ma, mister Jurina, kade se rajaju takovi ljudi, kakov ste vi? Ja sam odgovoril: Spod Učki, mister komandant! Ča mu nisam lepo odgovoril?

Fr.: Aj si; ma ja bim svejedno otel već bit na kraje.

Jur.: Muči, jutra va ovu dobu bit ćemo va Japone.

Fr.: Da bite samo Bog uslišal, zač iako sam i ja rojen spod Učki, mane je — da ti pravo rečem — već svega ovega dosti.

Jur.: Ala muči nemo! Tu ti je još malo konjaka, pak, srkni, da malo forci ćapaš!

Istarska narodna nošnja.

U našem Narodnom koledaru „Franina i Jurina" za godinu 1926. nalazi se medju inim i ova slika:

Ta slika pokazuje dvije seljakinje iz Ćićarije u narodnoj nošnji.

IZ BUZEŠTINE.

Školska posla. - Što se govori po našim selima?

Mi smo ovuda skoro svi molili, da se naša djeca u školi uče i srpsko-hrvatski jezik, da barem budu znala i mogla čitati naše knjige. Inače bi se moglo ono žalosno pripetiti, ča naša sadašnja djeca kasnije kao mladići ili djevojke, ili kao oci i majke, ne bi znali čitati naše knjige i ostale gospodarske i zabavne knjige. Moj susjed Tone bio je u ono starije doba pet godina u italijanskoj školi u gradu, pak šta zna danas? Toliko koliko ništa. Italijanske knjige ne razumije Tako i naša djeca danas što uče samo italijanski — ne će nikada naučiti italijanskog jezika, nit će primiti u ruke italijanske knjige, a neće žalbože ni naše hrvatske. — Dakle — naša djeca danas — badava gube vrijeme i badava deru obuću. Radi toga smo molili naš jezik u školi. Medjutim to nije bilo nekoj gospodi po volji. Doznali su za nekoje, koji su razdijelili medju narod tiskane molbe, pa su ih pozvali na — «raport». «Tko vam je to dao? zašto? To je proti državi. Ćete poći u Sardenju» i tako dalje. Za ovo morali su odgovarati Vivoda Antun iz Pračane, Mirko Prodan iz Račica i Sirotić - Uličić iz Vrha. No ovo je samo tako — da oni koji nemaju posla ni dela, da traže; da se malo pozabave i da si skrate dugo vrijeme No mi znamo, da naša stvar jezika i škole nije nikakva protudržavna politika, pak zato ćemo neustrašivo i dalje zahtijevati svoje pravice.

IZ SV. IVANA ISPOD BUZETA.

Veliki tereti.

Mi smo ovuda zdravi i lijepo napredujemo u narodnim stvarima, ali nas biju mnoge nesreće. Neka amo oblasti pošalju čovjeka, da razče. vidi, koliko imamo, koliko nam pružaju naši vinogradi, njive i polja, pak nek se ustanovi: koliko možemo mi platiti i plaćati poreza. Ovo je dužnost naših oblasti. Zašto naša općina u tomu ništa ne poduzimlje? Znajte, ako ništa nemamo, ništa nemožemo dati. Ovuda je poginulo dosti mladih i starih prasaca. Ovo treba da znade općina i porezovne oblasti. Zašto da plaćamo na nešto što nemamo?!

Ljudi govore da je vlada nekoliko milijuna odlučila i dala Istri u ime potpore. Ovo je pravo; no sada ne znamo, koliko je dobila od toga novca naša općina. To će nam kazati naš slatki, dragi sindako, i još k tomu; kamo i u koju svrhu je išla ta potpora ili će poći. To nas zanima znati. Zlodeja, sad smo pomislili na naše općinske zastupnike; dali pak oni znadu za ovakove malenkosti! Ili neka nešto učine za ljudstvo, ili nek idu... Doznali smo još i to, da opstoji u gradu neko gospodarsko društvo, koje je dobilo pšenice za sjeme i drugo, valjda besplatno. Ne znamo, koji ga mogu dobiti i da li besplatno? — Dajte, ganite se vi naši župani i općinski savjetnici!

Interesirani seljak.

IZ PRAČANE KOD SOVINJAKA.

Školska posla.

Mi smo sada bez hrvatske škole. Molili smo ju već i lani sa toliko potpisa sa strane nas roditelja; nudjali smo sobu u selu za školu — ali uzaludno. — U Sovinjaku je jedan italijanski učitelj, pak naša djeca nemaju i ne uživaju ni onu mrvicu pravice i sreće, da se podučavaju u 4. 5. 6. razredu u srpsko-hrvatskom jeziku, a ni u prva tri razreda nadodatno. Što ćemo sada? Zar ćemo za to u «dišperiju?? Zar ćemo sami u grob?! Bome da ne ćemo! Kupit ćemo naše Početnice, pak ćemo sami učiti svoju djecu doma u selu. Nedavno smo ustanovili u selu Čitaonicu, da mi stariji ne zaboravimo čitati, a čitajući novine i knjige da nešto naučimo, jer mi znamo, da je znanje velika moć. Mi smo živi, pa hoćemo i dalje da živimo.

Gospodarstvo

Obiteljski prirez

Što odredjuje pokrajinski red za primjenjivanje obiteljske takse, kako ga je prihvatio pokrajinski upravni odbor u sjednici dne 29. juna 1923. i kako je bio odobren kraljevskim dekretom 9/10, 1923.

Općinski odbor treba da u smislu čl. 15. do 31. januara sastavi iskaz poreznika, koji ima načelnik (sindaco) da ga odmah zatim kroz 15 dana zaporedoma objavlja narodu time, da ga položi u općinskom uredu i u izvatku u pojedinima poreznim općinama.

Novi upisi i promjene prema prošloj godini javit će se interesentima po općinskom slugi, koji će po tome sastaviti izvještaj.

Čl. 16. — Proti iskazu sastavljenom od općinskog odbora mogu interesenti da prikažu utok na biljegovanom papiru (carta bollata). Utok mora biti naslovljen na prvostepenu komisiju, imenovan u smilu članka 17, te poslan u roku od 15 dana (računajući od onoga dana objavljenja iskaza dotično do dana njegovog saopštenja interesentima). **Utoci moraju biti predani općinskom načelniku, koji mora potvrditi primitak i smjesta ih dostaviti nadležnoj komisiji.**

Interesenti imaju pravo da pregledaju podatke na temelju kojih je bila odmjerena taksacija, koja se njih tiče.

Čl. 17. — Općinsko vijeće u jesenskom zasjedanju svake godine bira iz svojih članova komisiju, koja u prvoj instanci odlučuje visinu obiteljske takse. Pomenuta je komisija sastavljena u smislu članka 117 reda dd. 12/II 1911. broj 297 za izvršivanje općinskog i pokrajinskog zakona. Ona mora na prvoj sjednici imenovati od svojih članova predsjednika i to većinom glasova.

Tajnikom te komisije je općinski tajnik ili njegov zamjenik. On ima samo savjetujući glas.

Čl. 20. — Proti odlukama općinske komisije, kojima se odbija utok u cjelini ili djelomično, dozvoljen je utok na pokrajinsku upravu (commissione provinciale amministrativa) u roku od 15 dana iza objave dotične odluke.

Priziv na biljegovanom papiru treba predati općinskom tajništvu, koje primitak potvrdjuje i utok prosljedjuje pokrajinskom upravnom odboru sa svim spisima i ispravama.

Ako se utok ne prikaže u odredjenom roku ili kad pokrajinski upravni odbor izreče svoju odluku, iskaz postaje pravomoćnim.

Čl. 21. — Iza kako preteče rok za reklamiranje, općinski odbor treba da popravi iskaz po nadošlim odlukama, sastaviti će iskaz (ruolo) nepobijenih i suvišnih partija. Taj će iskaz biti vidiran od prefekta i u roku od 8 dana objavljen kako je odsudjeno u članku 15., a u roku od daljnih 10 dana treba da ga načelnik dostavi esatoru izravnih poreza za utjerivanje taksa.

Politički pregled

Konflikt izmedju Grčke i Bugarske

Da li će doći do rata?

Lijepe nade iz Lokarna tek su zablistale, a već ima dosta razloga, da se svijet zabrine zbog oblaka na polju medjunarodnih dogadjaja. Nismo očekivali, da će topla atmosfera lokarnska djelovati i na radnje na dalekom istoku izvan Evrope. Mi smo razumjeli, da se po Africi i po Aziji oružane metode još ne mogu da zamijene metodama diplomatskih utanačenja. Znamo, da se protiv ustanaka divljiv plemena u Rifu ne može upotrijebiti ugladjena forma zakučastih spisa. Malo više komplikovano, ali ipak donekle razumljivo je i to, kad Engleska u vidu «spiska za povratak u Malu Aziju» upisuje u svoju najamničku vojsku repatriirane Grke iz Male Azije, kojima se u Grčkoj nije otvorila obećana zemlja, kako su očekivali. To i mnogo drugo može se još nekako razumjeti, ali smo imali pravo očekivati, da će lokarnski ugovori vršiti blagotvorno djelovanje i na one države, koje u ugovorima nisu naročito dodirivane.

---

kala za svojim djetetom. U tom času sjeti se gospodja svojih riječi i gorko zaplaka. O, reče, koli krivo sudi čovjek, gledajuć tudju tugu i bol. I ja sam sirota danas i da su mi moji živi, pa da sam još siromašnija, pa da moram trpiti i oskudicu sve bih za njih rado podnosila. I ja imam još jednu kćerku i meni nije umrla jedinica, ali, ah, kako sam krivo sudila, da je to materinom srcu dosta. Ne! Majka, mâ da ima desetero djece, ona ljubi svakog pojedinog, kao da je i jedinče, pa izgubi li ga, žali za njim kao za jedinčetom. Ostaju joj druga djeca, ali u srcu ostaje jedno mjesto prazno, koje ne može nitko da ispuni.»

I umornim korakom podje iz groblja, a pod koprenom još svedjer stizaše suza suzu.

M. Vlah:

Kako žive i umire naš narod u Istri?

(Nastavak i svršetak.)

Težak je život našega seljaka. Biju ga sve nevolje. Jedamput ga muči suša, drugi put bolest itd. Bori se za život svakog dana, svakog časa! I uza svu ovu nesnosnu atmosferu, svladava upravo nečovječne poteškoće i stoji nepokolebiv, čvrst ko zid, ko kamen, ko hridine Istarskog Krasa. Čuva i brani svoje, ne dira i poštiva tudje. Brani, ustrajno i borbeno brani svoje. I kad ništa drugog ne bi ostalo do onog milog bugarenja, do razlijeganja naših narodnih pjesama širom naših domova i potleušica, to bi još uvijek, mnogo, vrlo mnogo ostalo. A to će i ostati, trajno, vjekovito. O tome sam se više nego osvjedočio. U nekoj sam seljačkoj kući vidio jednu knjigu, već dosta poderanu i istrošenu. Znati li koju? — «Istarske narodne pjesme». Bili smo u toj kući na večeri. Na tu zlatnu knjigu (tako je oni zovu) paze ko na oko u glavi. A kad sam ih pitao,, zašto je tako istrošena, rekoše mi da svaki dan iz nje čitaju i pjevaju. I zbilja, zapjevali su i sada. Ja, budući te Vlašiće vrlo volim, nije trebalo ni mene mnogo nukati, pa zapjevasmo skupa, svi ko jedan, svi ko prava rodjena braća. Neki simpatični i vedri starčići, što su s nama bili na «bakalaju i palenti», topili se od miline, plakali su od ushita i uzdisali: O kako su lipe i mile naše slovinske pisme. I Vi, gospodine, znate po našu pivati. Oh! Bog Vam daj zdravlje i sriću. — I pjevali smo dalje, dugo, najviše ja i teta Kata. — Odložili smo knjigu. Sada oni počnu sami bugariti uz ono neprestano i dugo nabrajanje, puno mašte i lijepih jezgrovitih misli i želja. Rado bi bilo mnogo iz toga da zapamtim, ali su mi samo ovi markantni stihovi ostali u živoj uspomeni:

> Doć će prija more na planinu,
> I privarit sunce misečinu,
> I rodit će javor jabukama,
> Prija neg se rastat ljubav medju nama.

Kakve bujne i slikovite poredbe, kakve simbolične i figurativne misli. To me upravo prenerazilo i ugodno iznenadilo. Učvrstilo me u ovoj jakoj i svetoj vjeri, da smo i mi grana one velike i plemenite slavenske duše, te da i po tome ne zaostajemo niti najmanje za prebogatim i mnogobrojnim narodnim pjesmama slavenskoga juga.

Ljubav! Koju joj nenadkriljivu i posvemašnju moć davaju u odušcima svojih nutarnjih nadahnuća. Ljubav! To je ono najdublje i najsvetije ljudsko čuvstvo, pa bi iz ovoga i izvjesne «teple glave» mogle mnogo naučiti, te mjesto mržnje i bijesa kojeg dnevno siplju i nizaju iz na svetijih mjesta (iz oltara jedne crkve čuo sam ove riječi: Ko čita I. R. ja ga nikako ne mogu na ispovijedi odriješiti...) propovijedati bi morali bratsku ljubav, snošljivost i strpljivost. No neka i njih Svemogući sudi....

Približio se čas odlaska, društvance bijaše sve veselije, bratsko, neprisiljeno. Na svršetku svega kućegazda nam za šalu i zabavu ovako priprosto zapleva, iza kako me dva, tri puta molio, da izvinem, ako je to za mene nešto gruboga:

> Ženo moja tako ti nebesa,
> Ne kuhaj mi kapuza brez mesa.
> Žena moja nemoj mene tući,
> Ja ću tebi ci'l dan drva vući.

Svi prasnemo u grohotan smjeh. Ove sam si stihove (neka se pjesnici od zanata ne vrijedjaju, što ovome ja davam ime stihovi) pred svima ubilježio. A što ćete s time, kamo ćete to staviti? obasipavahu me svi skupa pitanjima. Rekoh im: — E, možda ću to napisati i u našu slovinsku slogu: «Istarsku Riječ», što se doista, premda nisam ni sam vjerovao eto i obistinilo.

Na koncu svega bratski se i prijateljski rastanemo. Kućegazda vruće me zamolio, da mu priskrbim Narodni koledar, «Franinu i Jurinu» za godinu 1926., te da mu uzmem sobom u grad Istarske Narodne pjesme, da mu ih u tvrdo uvežu, jer se inače boji, da bi mu se sasma poderale. Svečano obećah, zahvalih i odoh.

Na povratku me salijetahu sijaset ideja, misli i želja. Bilo je i nemirnih pesimističkih misli, crnog zdvajanja, ali za čas uzdignu se na površinu svijetle, čiste misli pobjednice i vodilice. Ali opet nastane crna slutnja, zlokobna misao: Hoće li propasti, hoće li nestati tog našeg golorukog i kremenitog čovjeka, hoće li nas sudbina posvema brisati». U meni nastane sve veća borba, sva jača i intenzivnija borba! — Pobijedi i opet optimizam. I hoće, jer mora! A meni se samo javlja ponovna želja, da se vratim medju one dobre naše ljude. Pa i hoću, ali sada moram s knjigom u knjigoveznicu i u Trst po lijepe i omiljele naše narodne koledare, jer obećanje, sveto dugovanje.

Svijet je imao pravo to očekivati, to više, što je u toku ozbiljna akcija, da se lokarnski ugovori prošire i na te države i naročito na Balkan. Već se govorilo čak i o jednoj naročitoj balkanskoj konferenciji, koja bi omogućila stvaranje garantnih ugovora i na ovom historijskom borilištu najrazličitijih interesa.

Medjutim svijet, — unatoč tako moćnih mirovnih instrumenata, kao što su mirovni ugovori Društva Naroda i sada lokarnska uglavljenja — čini se, da još uvijek nije prožet onom iskrenošću, koja bi bila potrebna, da sva brojna utanačenja ne ostanu samo na papiru, nego da se provedu i u život. Razdraženost je i u Evropi još uvijek tolika, da se par dana poslije zaključka lokarnske konferencije moglo dogoditi, da jedan pogranični incidenat zaprijeti ozbiljnim posljedicama. Iste posljedice mogao je imati i najnoviji grčko-bugarski pogranični incidenat, koji je ovih dana izbio na javu, ako se ne opamete oni, koji ga mogu spriječiti.

Kako je došlo do grčko-bugarskog spora?

Pred nekoliko dana bili su ubijeni na grčko-bugarskoj granici dva grčka vojnika: jedan vojnik i jedan oficir. Nato je odmah grčka vojska provalila na bugarski teritorij i stala da bombardira bugarske položaje. Bugarski su vojnici ujedared počeli po naredjenju više vojničke komande na napuštaju svoje položaje u nadi, da će se spor riješiti diplomatskim putem. Medjutim Grcima nije mnogo stalo do toga, da se spor riješi odmah mirnim putem, jer se nadaju, da će im ovaj incident pripomoći i ugušenju revolucije, koja još uvijek tinja poput vatre pod pepelom. Uslijed toga nije ni čudo, što su Grci bacili dvije divizije vojske na grčko-bugarsku granicu, da jurišaju na bugarske položaje. Danas je grčka vojska usredotočena oko Petriča. Tamo je grčka vojnička komanda odaslala 8 artilerijskih baterija i više pukova pješadije. U sukobu izmedju Grka i Bugara ima dosta mrtvih i ranjenih. Grčka soldateska napada i civilno pučanstvo. Žandarmerija proganja čak i one Bugare, koji se nalaze na grčkoj teritoriji.

Što veli Bugarska?

U Bugarskoj je zavladala velika zabrinutost, narod je silno uzbudjen i traži intervenciju vlade i vojske. Medjutim Bugarska vlada obratila se je na Društvo Nar., da riješi mirnim putem njezin spor sa Grčkom, pa sada čeka njegovo riješenje. Vrhovni zapovjednik bugarske vojske izdao je naredjenje, da se bugarske čete apsolutno ne upuštaju u borbu, nego da se povlače do daljnjeg naredjenja.

Što će biti sada?

Ako svi znaci ne varaju, spor će biti mirnim putem riješen. Društvo Naroda je već pozvalo grčku i bugarsku vladu, da obustave neprijateljstva i da riješe spor mirnim putem.

Prema jednoj verziji, već su Italija i Jugoslavija dobile mandat da u ime Društva Naroda izmire Bugare i Grke. I tako postoji mogućnost, da će taj spor doskora biti mirnim putem riješen, ako se potajno ne postavi koja velika sila iza Grčke.

Domaće novosti

Svi Sveti

Bližaju se dani, kad se svak, u kome ima osjećaja sjeća svojih milih pokojnika i nastoji cvijećem, svijećicom i molitvom da dade izraza tome svome bolnomu čuvstvu.

Imaju naši ljudi grobova i u dalekim stranama svijeta. Na te drage humke ne će na dan Sviju Sveti pasti ni stručak cvijeta niti će na njemu zasinuti svijeća niti će ga oškropiti suza.

I k tim dalekim grobovima našim treba da se u ove tužne dane vine misao naša, i molitva žarka i blaga želja naša: da bi drage, u njima sahranjene kosti počivale u miru!

Vijećanje narodnih manjina u Ženevi.

Kako smo zadnji put javili, pred nekoliko dana sastali su se zastupnici narodnih manjina u Ženevi, gdje su imali pod predsjedanjem našeg narodnog poslanika, gosp. dra Wilfana, svoje vijećanje. Konferencija je donijela više važnih zaključaka glede poboljšanja položaja narodnih manjina. Cijeli je tok vijećanja prošao u najboljem redu. Svi su delegati bili vanredno zadovoljni sa držanjem narodnog poslanika dr. Wilfana kao predsjednika konference. Na kraju konference držao je zaključni govor, koji je izazvao opće odobravanje. U svojem govoru istaknuo je rad Društva Naroda, a zatim je izrazio nadu, da će i ovo vijećanje mnogo doprinijeti spoznanju i zbližanju medju svim narodima u pojedinim državama. Izbor dra Wilfana predsjednikom vijećanja narodnih manjina može da nas samo veseli, jer je time bio počašćem sav naš narod u Julskoj Krajini.

Kako drugi sude o našem koledaru

Zagrebačka «Riječ» u svom broju od 27. oktobra t. g. piše medju inim i ovo:

«Istarska književna zadruga izdala je narodni koledar «Franinu i Jurinu» za god. 1926. Treba odmah reći, da mi u Jugoslaviji imamo malo tako dobro uredjenih koledara, kao što je ovaj istarski. Pored koledara (katoličkog i pravoslavnog, štampanog ćirilicom!), pored odličnih gospodarskih podataka za seljake, sajmova, poštanskih pristojbina i drugih praktičnih uputa, majstorski je uredjen zabavni i poučni dio. Tu su narodne pjesme «Kraljević Marko i Musa Kesedžija», «Marko Kraljević i vila» «Ropstvo Janković Stojana»; tri pjesme Rikarda Katalinića-Jeretova; dvije izvrsne satire «Franina i Jurina» i «Rokac ide na biralište», dvije pripovijesti Svetozara Ćorovića: pripovijest «Gojka» od Stevana Sremca; «Jovan» od Josipa Kosora; članak o Franu Supilo, toplo tumačenje krsne slave, opširna studija o zadrugarstvu od Mladena Vukmira, uspomene kapetana Fiamina o staroj Opatiji, trideset i sedam savjeta dra M. Jovanovića-Batuta djevojci, članci o telefonu bez žica, o vinogradarstvu, o norveškim seljacima, o tuberkulozi, o piću, o željeznici, o duhanu, poslovice, šale itd. itd. Vrlo vrijedan materijal na 186 stranica. Od mnogih slika spominjemo sliku Meštrovićeva Marka na Šarcu i «Roba» te sliku Frana Supila. Knjiga završuje vinjetom Šaše Šantela, gdje je prikazana vila, kako je raspletenih kosa pala ničice i — plače... Svakako očekujemo da će ovaj istarski koledar naći odziva u našoj državi, On to zaslužuje u svakom pogledu.»

† Ante Lukež

Javljaju nam iz Krnice žalosnu vijest, da je tamo dne 22. ovog mjeseca preminuo, u 62 godini života, otpušteni poštanski činovnik Ante Lukež. Pokojnik se isticao kao uzoran činovnik i dobar narodnjak. Lijepo je odgojio svoju djecu baš na diku našem narodu. Pokojnik je prvih godina iza rata mnogo pretrpio; dolazili su po noći k njemu, odveli su ga bili kamionom i zlostavljali. Ali unatoč svim patnjama on je ostao čvrst i karakteran Jugosloven. Njegove su patnje sada minule. Njegov život nek nam bude za uzor! Laka mu bila ova naša zemlja, kojoj je ostao vjeran do zadnjeg svog daha!

Rascviljenoj obitelji naše iskreno saučešće!

«Tarifni rat italijanskom Jadranu».

Riječki se «Corriere Adriatico» u jednom od svojih posljednjih brojeva opširno bavi novom jugoslovenskom željezničkom tarifom, koja teško pogadja privredni život Sušaka, te veli, da je očito ovo zapostavljanje Sušaka upereno protiv Rijeke. Zatim se čudi, kako Jugoslavija može nakon, ugovorima stečenih koncesija u riječkoj luci, ovako otvoreno raditi na štetu interesa Rijeke. — «Corriere Adriatico» ne može da predvidi, kolika će šteta ovim postupkom Jugoslavije biti nanešena Rijeci, ali drži, da šteta ni izdaleka ne će biti neznatna. Značajno je dalje, da se u tom članku lukavo podmeće sušačkim privrednicima, da neki od njih sada zagovaraju potrebu, što uže saradnje izmedju Rijeke i Sušaka, koja bi se ispoljila u jednom lučkom konzorciju, pa se potom pisac ovoga članka zlorado pita, da li bi zaista lučki konzorcij konvenirao Rijeci, koja bi time tobože na sebe uprtila jedan nepodnosiv teret, kakav je Sušak, koji sada snosi teške posljedice politike, koja ga je navela da se potpuno odcijepi od ekonomskog, lučkog i željezničkog organizma Rijeke. — Naredni mjeseci. — piše na koncu «Corriere Adriatico» — pružit će dovoljno iskustva, koliko Sušaku, toliko Rijeci i bit će nam očigledan rezultat tarifalnog rata, koji je Jugoslavija navijestila italijanskom Jadranu.

Svega po malo

Skidanje rogova govedima.

U Sjedinjenim Državama Američkim sve se više uvadja skidanje rogova govedima. Evo zašto:

Kad se rogovi skinu više stoke može da se smjesti u staju (65—70 komada mjesto 50). Zato oni, koji kupuju mršavu stoku za tovljenje, plaćaju po 1 sent više na svaku kilu, ako je stoka bez rogova.

Pa i veliki trgovci, koji kupuju od ovih tovilaca utovljenu stoku, vole onu bez rogova, jer je više smjeste u vagone, i jer nema nesrećnih slučajeva, da jedno marvinče probode drugo. Zato plaćaju više za stoku bez rogova.

Tovioci stoke tvrde i to, da stoku bez rogova i utove sa 10 procenata manje hrane nego onu s rogovima. Bit će to s toga, što marvinče bez rogova nemože tako lako zagospodariti drugima, goneći ih kod hranjenja, pa i slablja grla mogu da se najedu u miru.

Fenomen sa dvije glave i četiri noge.

Pariški «Petit Parisien» javlja, da je u Locquemeanu, malom primorskom gradiću, poznatom zbog ribolova na sardine, jedna žena rodila pravi jedan fenomen. Novorodjenče je ženskog spola, a ima dvije glave, dvije ruke i četiri noge. Da se spasi život majke, bila je potrebna teška operacija. Novorodjenče je potpuno zdravo.

Najdeblji načelnik na svijetu.

To je Said Neman-paša, načelnik grada Kobre u Egiptu. Uprkos ove svoje težine on je tu nedavno iz Pariza u London stigao — aeroplanom.

✝

Tužnim srcem javljamo svim rodjacima, prijateljima i znancima prežalosnu vijest, da je naš nezaboravni suprug, otac i svak

Ante Lukež

otpušteni poštanski činovnik

dne 22. ov. mj., u 10½ sati naveče, iza duge i teške bolesti, u 62. godini života, providjen sv. Otajstvima umirućih, ispustio svoju plemenitu dušu.

KRNICA, dne 22. oktobra 1925.

Rastuženi:

Marija, supruga; djeca: **Sofija** udata **Smoković, Olga, Marija, Vjekoslav, Nevenka** i **Antica**; svakinja **Foška Buršić.**

ZAHVALA.

Najsrdačnija hvala svim onima, koji su našeg ljubljenog

ANTU

ispratili do vječnog počinka. Posebna neizreciva hvala Monsignoru Ćurkoviću, koji nam je u teškim danima bio pri ruci, pokojnika posjećivao i nastojao, da utješljivim riječima ublaži njemu tjelesne, a nama duševne boli. Bog mu platio!

U KRNICI, dne 25. oktobra 1925.

Rascviljena supruga, djeca i svakinja.

ZAHVALA.

Svim onim uljudnim osobama, koje su nas podarile cvijećem ili vjencima i koje su ispratile na vječni počinak našu nezaboravnu suprugu, majku, kćerku i sestru

Ivanku Trtanj rodj. Rajčić

budi ovime izrečena najtoplija hvala.

Posebno se zahvaljujemo gg. liječnicima dru. Rossignoli-u i dru. Kurz-u na njihovom nastojanju, da ublaže boli nezaboravne nam pokojnice.

U VOLOSKOM, dne 22. oktobra 1925.

Tugujuća obitelj.

Najduža cesta na svijetu.

A gdje se nalazi nego u Americi i to prama San Francisku. Cesta je duga 5955 kilometara a široka je dvadeset metara.

DAROVI.

Mjesto vienca na grob pok. gospodje Trtanj, šalje Ivo Mender sa strane tvrtke Tomašić iz Opatije u dobrotvorne svrhe lira 100 (50 lira za Djačku Maticu i 50 za istarsku «Prosvjetu»)

Rudolf Bekar, Sv. Marija - Obrovo daruje u fond «Istarske Riječi» lira 5.

Adem Husković iz Milana daruje u fond «Istarske Riječi» lira 2.

Srdačna hvala!

Izdavač, direktor i odgovorni urednik:
IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST“ U TRSTU

Broj 45 Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta.) U Trstu, 5. novembra 1925. Pojedini broj 25 cent. God. III.

„Istarska Riječ“
izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin“. Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 25·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

Oglasi stoje 4 lira
za svaki centimetar visine u širini jednoga stupca. Za višekratno uvrštenje daje se znatan popust prema pogodbi. Plaća se i utužuje u Trstu. Dopisi se šalju uredništvu, a novac upravi. Nefrankirana se pisma ne primaju, a rukopisi se ne vraćaju ni u kojem slučaju.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari“. — Narodna poslovica.

Zapljena „Istarske Riječi“

Posljednji broj našega lista od 29. oktobra te godine bio je zaplijenjen. Uredništvo je dobilo o toj zapljeni pismeni dekret, koji ovako glasi:

PREFEKT TRŠĆANSKE POKRAJINE

vidjevši, da hrvatski tjednik «Istarska Riječ» od 29. oktobra 1925. br. 44 u svom uvodniku «Poslije sedam godina...» sadržaje tendencijozne bilješke, koje su kadre da uzbune duhove uz pogibao za javni red;

vidjevši članak 3. općinskog i pokrajinskog zakona od 4. februara 1915. br. 148

odredjuje:

da se zaplijeni hrvatski tjednik «Istarska Riječ» br. 44 od 29. oktobra 1925.

Izvršenje ovoga dekreta povjereno je kr. kvesturi u Trstu.

U Trstu, dne 29. oktobra 1925.

Prefekt: MORONI.

Bugarska i Grčka

Otkad su ono godine 1870. Nijemci pobijedili Francuze, oni su gotovo punih pedeset godina tresli sabljom, da ih se na daleko čulo. Oni su se vladali nesamo kako gospodari Evrope, već i cijeloga svijeta. Radi njihove bahatosti svjetski je mir više puta visio na tankoj niti. Oni su bacili u svijet onu strašnu riječ, da sila i moć idu pred pravicom. «Tko je jači, taj tlači», govorili su Nijemci i premda su prije nekoliko godina i sami potpisali izjavu, kojom su se vezali, da u slučaju rata njihova vojska ne će preći granice Belgije, oni su god. 1914. tu izjavu razderali i grdnom silom udarili na Belgiju i izmrcvarili ju.

Bugari su bili učenici Nijemaca. Njihov kralj, Ferdinand, Nijemac, naveo ih je na to, da ni oni ne poštuju ono, što bi sami potpisali. Tako su u vrijeme balkanskoga rata, 1913. godine na svoju ruku prekinuli savez sa svojim saveznicima, i nenadano, izdajnički napali na rodjenu braću Srbe. Ali Bog ne plaća svake subote i njih je odmah zatim stigla zaslužena kazna: bili su grdno potučeni i izgubili dobar dio onoga, što su u ratu s Turcima bili zadobili.

Ali Nijemac, koji je na veliku nesreću njihovu, bio na čelu njihove zemlje, nije mirovao ni poslije, već je za velikoga rata i opet natjerao Bugare, da trgnu mač i da bez navještaja rata, podmuklo i izdajnički opet navale na svoju braću.

Sve je to Bugarska skupo platila a još i danas plaća. Ali opametila se nije. Ona i danas podržava komitaške bande, koje često uznemiruju jugoslovensku granicu pripravne, da se i s vragom slože u svojoj ludoj borbi protiv svoje jugoslovenske braće.

Sad su Bugari i opet nastradali. Uhvatili se u koštac s Grcima, koji su prešli njihovu granicu, bombardovali neka njihova mjesta i nanijeli im dosta štete. Ima i mrtvih i ranjenih. I tako se Bugarima ljuto osvećuje nauka, što su je primili od Nijemaca: hoće da mašu mačem, a sada evo pogibaju od njega.

Medjutim ovaj put su se najviše obrukali i osramotili Grci.

Još nije dovoljno objašnjeno zašto je nastao onaj spor na granici jedne i druge države. Ali ma kako bilo, nema sumnje, da za sve ono, što se je poslije dogodilo i za svu krv prolivenu pada krivnja na Grke i na njihovu vojsku.

Prije dvije hiljade i nekoliko stotina godina živjeli su u današnjoj Grčkoj njihovi pradjedovi, koji su se uvelike odlikovali premnogim najljepšim vrlinama uma i srca. Njihova djela, knjige njihove, u kojima ima sakupljenog mnogo znanja i umjeća — žive još danas i živjet će do vijeka. Njihova slava je neumrla.

Ovi današnji Grci nisu im ni do gležanja, a htjeli bi da ih svijet drži u onoj slavi, kaošto je držao i drži pradjedove njihove. Vijekove i vijekove čamili su u sužanjstvu, pa kad su se malo prenuli i oslobodili — eno ih, gdje se isprsiše, hvastajući se da je njihova kultura 3000 godina stara, oni da su potomci onih slavnih Grka i da zato moraju zavladati svijetom. Htjeli su dobiti Carigrad, cijelu Malu Aziju i tko bi znao, što još. Znamo, kako se sve to svršilo. Carigrada nisu dobili, ali su zato dobili dobar dio Male Azije. Dobili su je, ali nisu imali snage, da je očuvaju, jer su ih Turci odanle sramotno otjerali.

Njihova zemlja u vječitim je trzavicama, nevoljna i propala, ali oni svejedno dižu nos uvis i htjeli bi da cijeli svijet misli, kako su oni silni i mogući baš kaošto su nekada bili njihovi stari praoci. Tu silu oni nisu mogli još nikada da pokažu. Kad je god. 1915. Bugarska udarila na Srbiju, Grci bi bili po ugovoru morali da pomognu svojim saveznicima Srbima. Mjesto toga u zadnji su čas pogazili ugovor i Srbija je ostala na cjedilu. Znamo, kako su prošli s Turcima, pa valjda da malo operu te svoje sramote, udarili su sada na Bugarsku. A zašto su udarili? Zato što su znali, da Bugarska nema vojske, budući da je po mirovnom ugovoru ne smije da ima. Navalili su na narod, koji nije mogao da se brani.

I tako je svijet imao prilike, još jedanput da vidi, što može jedan inače mljohavi ali silno naduveni narod da učini, kad pred njim stoji neprijatelj neoružan i goloruk. Pred takovim neškodljivim neprijateljem svi postaju veliki heroji, a najviše oni, koji su najsramotnije bježali ispred Turaka.

Novo socijalno zlo

Posljeratna pokvarenost sve većma okužuje ozračje, ljudi podavaju se piću i lijenčarenju, narod prelazi iz jednog zla u drugo, a i onako loše gospodarsko stanje svakim danom postaje bijednije i žalosnije. I pored svih socijalnih nedaća, koje šibaju naše izmučeno pleme, opažamo jedno grozno dejstvo, da se lopovluk i kradja sve više šire i po našim selima.

Sa sviju strana dolaze nam ružne glasine, iz mnogih dopisa u našoj i drugim novinama, razabiremo, da su kradje učestale, da su one na dnevnome redu. Ovdje su našem seljaku ukrali konje, — tamo su našem čovjeku odvukli volove, ondje je iz staje nestalo nekoliko ovaca i tako bismo redom nabrojili najraznovrsnijih slučajeva, koji svi nanašaju dapaće najbijednijim ljudima ogromne nenadoknadive štete. Seljak se pošteno i žuljavo muči i trudi, da sebe i obitelj prehrani najviše pomoću marve, — a svakim se danom dešava, — da jedno ili drugo nestane iz dvora. — Novo socijalno zlo uvlači — se u i onako žalosne prilike.

Sve se pita u zabrinutosti, šta će to da bude. — Kuda brodimo i kakova se crna budućnost pripravlja? Gdje su ona vremena, kad su staje i torovi bili uvijek otvoreni ili malo pritvoreni? Poodmakli su dani, kad je seljak mirne duše i bez bojazni za svoju stoku, mogao da podje na noćni počinak. Sa strahom i bolju u duši, ostavlja navečer svoje staje, jer nitko ne zna, što će da mu slijedeće jutro donese.

I nehotice nam se nameće pitanje, zar je zbilja i medju našim ljudima onih, koji vrebaju samo na tudje dobro, koji se podavaju sramotnoj otimačini? Ta naš je narod od davnine tudje poštovao, a svojim se dičio. Rijetki su bili slučajevi, kad bi kakav pojedini nitkov polastio se tudjeg imetka, — ali narod u cjelini ostao je čestit i pošten. — Ovo svoje poštenje sačuvao je u svojoj srčiki i do današnjeg dana, — ali nije mogao, da ostane nepoštedjen u općem vrtlogu posljeratne podivljalosti i iskvarenosti. — I dok su se u predratno doba kradje većinom poduzimale u većim gradovima sa strane nesretne, — silom prilika iskvarene gradske raje, — dotle je naše selo bilo u tome pogledu gotovo čisto i netaknuto.

Opća duševna klonulost i posljeratno ozračje moralnog propadanja i korupcije zahvaća svojim pandžama i najšire slojeve sviju naroda, pa tako se zlo širi i medju naše ljude. — I dok je kradja uopće jedna od najvećih lopovština, ona biva upravo gnjusna i neoprostiva, kada se vrši nad imetkom našeg siromašnog seljaka i radnika. — Zar je moguće počiniti veći grijeh i prestupak od onog, — koji otme seljaku kravu ili vola, — jedini izvor zaslužka i uzdržavanja? Zar je potpunoma nestalo savjesti i čovječanskog dostojanstva kod onih, koji kradu siromaha, možda bijednijeg od sebe?

Naša je sveta dužnost da liječimo socijalne rane, — koje razjedaju današnje ljudsko društvo. Šibati ćemo i izvrgavati ruglu one, koji lišavaju svog bližnjeg najnužnijeg dobra. — Narod moramo sačuvati na dostojnoj visini i uputiti ga, da čuva budno svoj imetak i da nemilosrdno proganja i zatire lopove i tatove. Oblasti i svi oni, koji su pozvani, da stanu na put učestalim kradjama — dužni su da se svojski zauzmu, da se ovo grdno zlo omedji, dapače istrijebi. — Znađemo iz raznih slučajeva, da se katkada premalo obraća pažnja tome pitanju, — pa se krivci izognu ruci pravdi premalog broja sigurnosnih organa.

Manje kruhoborstva!

U svijesti pojedinaca i društvenih skupina mora prije ili kasnije pobijediti misao, da duševni radnici mogu i moraju tjelesnim radnicima osigurati pristojan duševni život isto onako, kako tjelesni radnici moraju duševnim radnicima osigurati život tjelesni. Ljubav za ljubav, uzajamnost za uzajamnost. Kako intelektualac ima pravo, da bude sit, tako i tjelesni radnik ima pravo, da bude uljudjen i obrazovan.

Strahovite nepravde čine još i danas ne-
koji školovani ljudi radnicima i seljacima.
Oni znadu obično naći put, kako će od tjelesnih radnika dobiti živeža i drugih tjelesnih potrepština. Ali radnici i seljaci nemaju često nikakve zaštite pred školovanom gospodom.

Radnici i seljaci primorani su često i silom da školovanim ljudima osiguraju i dobar stan i hranu i odijelo. A zar itko i pomišlja na to, kako bi silom primorao školovane ljude, da se brinu za radnika i seljaka? Nikomu to ne pada na pamet.

Odnošaji izmedju duševnih i tjelesnih radnika nijesu nikako uredjeni. Ali i tu se postepeno ide naprijed.

Devetnaesti i dvadeseti vijek iznesoše mnogo zdravih socijalnih ili društvenih pokreta. Goleme množine tvorničkih i rudničkih radnika, goleme množine malih obrtnika i ratara udružuju se, da svijetu dadnu bolje i ljepše lice. Iz tvornica i iz seoskih kućica javlja se zahtjev, da zemaljska duševna i tvarna dobra budu upotrijebljena na korist svim ljudima, a ne tek pojedincima. Goleme vojske ručnih radnika traže više pravednosti, više kruha i prosvjete. Barjak je borbe visoko razvijen i oko njega se kupi sve više bijednih, potištenih i izrabljivanih.

Kupe se oko toga barjaka i mnogi duševni radnici, koji ne dopuštaju, da bi ih kapitalističko društvo prozdrlo. Oni ostavljaju i državne urede i banke te stavljaju svoju sposobnost u službu ručnim radnicima. Udružuje se duh i tjelesna snaga. Udružuju se oni, koji stvaraju nacrte, i oni koji te nacrte izvode. Zajedničkim silama gradi se nova veličanstvena svjetska zgrada, u kojoj imadu da se u bratskoj uzajamnosti, u bratskoj ljubavi nastane svi oni, koji rade i koji imaju volju, da radom ruku ili radom uma koriste čitavomu čovječanstvu. Nestaje pomalo krivoga «gospodskoga» ponosa, nestaje staleškoga isprsivanja i nadutosti. Duševni radnik govori poput pokojnoga hrvatskoga pjesnika Kranjčevića:

«Amo ruku, junače, pruži žuljnu,
Amo ruku, nabere da ti mučne
Pjesnikova drhtava usna, druže,
Štujući ljubne!»

A i tjelesni radnik opet štuje sve više intelektualce, koji shvaćaju i vrše svoju društvenu zadaću.

Zajednička borba duševnih i tjelesnih radnika stvorila je već danas uredbe, o kojima staro velikaško i novije kapitalističko društvo nije htjelo da vodi nikakva računa. Mimo banke, mimo jednostrane škole, mimo kapitalističke vlade stvaraju se temelji novoga društva. Otvorena su nova mjesta za duševne radnike, koji ne moraju uvijek kao kruhoborci da prodaju svoju sposobnost kojekakvim nasilnicima. Veća sloboda ručnih radnika donijela je i donosi veću slobodu i proletarcima intelektualnih zvanja.

Samo mi smo zaostali za drugim evropskim narodima. Kako smo neprestano morali paziti, da nam ne plane krov nad glavom, nismo imali vremena, da svoju kuću u nutarnjosti što bolje uredimo i snabdijemo što boljim namještajem. No duh vremena kuca svom snagom i na naša vrata.

Po broju i po ćudorednoj snazi najvažniji je u nas ratarski stalež. Naša snaga je na selu. Na onom našem plodnom i prosvjete željnom selu, o kojem prerano preminuli hrvatski pisac Narcis Jenko piše: «Ljudi u gradu izumiru sa svojim porodicama, nestaje ih, i grad izumire...! a selo ga oživljava, spasava... grad svojim raskošima jalovi, ubija, uništava, a selo oplodjuje, okrepljuje i pomnožava.»

DOPISI

IZ RIJEKE.

Još o kreditu. — Ulaznice za groblje. — Drama Luke Baroša. — Grošićeva slava.

Napokon je izišao štatut, po kome će se porazdijeliti onaj famozni kredit od 25 milijuna lira. Statut ima 18 paragrafa, tako da na jedan milijun ne pada niti jedan cijeli paragraf, a to je vrlo utješljivo. Ja sam to danas napomenuo Francelu, a — on meni: —

— Ja za svem tem nis ne razumem, a siguran sam, da ne razumete ni vi.

Ja sam protestovao i rekao, da je meni sve jasno i da ja sve razumijem. Francele digao obje pesti kao da će me natući.

— Ma recite, dunke, ca ste vi razumel od svega onega ca je onde napisano?

— Ja sam razumio, rekoh, to, da ja od svega onoga ne ću dobiti ništa. A to meni dostaje. Kredit će, kako u statutu stoji, dobiti jedino oni, koji imadu kuću ili što drugo, na što će se moći dug da uknjiži, a kako je ono malo, što ja imam, već davno uknjiženo — to ja odpadam od kombinacije.

— I ja — reče Francele — zar tamo stoji, da će kredit dobit samo neke ter neke «imprese», a kako ja nisam nikakova «impresa» to ću i ja ostat s nosom vajer.

Sličnih razgovora, i pogovora i još kudikamo paprenijih prigovora puna vam je Rijeka. Kuda idete, ne čujete drugo nego: pokazi, ca si dobil? Grasso quel dindio! — i slične takove kretinerije; tako da je najzada i «Vedetta» morala da digne glas i da udari ta vječita i strašna brundala po prstima. U svom broju od 25. oktobra ona završuje svoj članak ovako: — I nervi a posto! Imajte pouzdanje u vladu, a ujedno i krajnje nepouzdanje prema brundalima, koji su pravi «defetisti» i — punktum!

Mislite li, da su ove energične riječi naše posestrime «Vedette» umirile riječke živce? Koješta! Brundanje se nastavilo i danas se nastavlja. Jedan prigovara ovo, drugi ono, a treći pitaju: — A što je sa valutom? I sa tisuće drugih stvari? I kao da se čude, što je ministar Volpi otišao u Ameriku, a da nije prije uredio sva ta teška pitanja.

Čudni su ovi naši ljudi na Rijeci! Oni uistini misle, da su tako užasno važni, da bi jedan ministar, kaošto je Volpi, morao da kaže Americi: — Amerika! ja bim prisal tamo, ma se ne morem ni maknut, dokle mi Recani ne daju frankpasir!

Čudni smo mi Fijumanci, vrlo čudni! Ovih dana nas je «Vedetta» i opet povukla za uši. I dobro nas je stresla, a i pravo je imala. Evo što je tome dalo uzroka: Najednom se prošlih dana pronio gradom glas, da će svaki, ko bude od sada unaprijed htio da pohodi svoje mrtve na groblju, morati da plati nekakvu tasu ili ulaznicu. Neki su odgovorili, da će se plaćati 1, drugi dvije a treći četiri lire. I taj se glas pronio i izvan grada, i proletio celu provinciju. I svi su tome povjerovali, pa i oni ozbilniji i to na takav lahak način, kao da mi u istini živimo u zemlji samih taksa. Zbog toga se «Vedetta» i ruga Riječanima i veli, da nema na svijetu grada, gdje bi se svakoj i najsmješnijoj gluposti, vjerovalo tako lako, kao ovdje na Rijeci. Tako na priliku: ako je ko obukao novi kaput, veli «Vedetta» već će se naći neko i reći: Pa to mu je zacijelo donijela politika. Ako mu žena ide na staciju, već će cijela Rijeka govoriti, da mu je nekuda pobjegla — i sve tako. I u tome ima pravo naša posestrima. Naši su Riječani vrlo lakovjerni! Koliko li su ih oni progutali odkad ih ja poznam! Sjećam se, kad sam bio malen, kako je jednom neko na Korsu kazao, da Hrvati djecu jedu. Nije prošlo ni pola sata, i već je cijela Rijeka bila uvjerena, da Hrvati djecu jedu..... Jesu lakovjerni naši Ricani, i «Vedetta» ima pravo, što ih je i za to malo povukla za ušesa.

Jedna novost: ovih dana prikazivala se u Kinu drama: Porto Baroš. U reklamu je stajalo, neka svi dodju pogledati tu dramu, jer da će imati prilike vidjeti sve same dobro poznate ljude. Pošao sam i ja onamo, ali ne da gledam dobro poznate ljude, koji me da pravo kažem, ne interesuju ni najmanje, već da vidim Baroš na platnu, kad ga zbog onoga visokoga zida iza Ribarnice ne mogu da gledam u naravi.

Medjutim moram priznati, da sam u životu vidio i ljepših stvari.

O starome Grošiću nije već dugo bilo govora. Nekako su ga potisnuli u pozadinu, pače jednom ga je zgodom naš Nino nazvao indirektno čak i padreeterno. Sad su ga opet izvukli na vidjelo i, borme, napravili mu poprsje, koje su smjestili u dvoranu gradske vijećnice. To se dogodilo 30. o. mjeseca.

Tom zgodom je naš stari senator držao jedan dugački govor, u kome nije ni izdaleka napo-

menuo, da se je rodio u Draguću i da je sa Štefanijom bio u Palestini i da ga je Franc Jožef odlikovao time, što ga je imenovao svojim Regirungsratom. On je to zacijelo izostavio iz čednosti, jer nije htio da govori o sebi, to više, što je naglasio, da on nije zavrijedio ono svoju «statuu», jer da za ono, što se je na Rijeci dogodilo, nije zasluga samo njegova, već svih Riječana (di tutto popolo fiumano) dakle i moja — Rokčeva...

Blažena Retorika!

A cijeli svijet zna, da ja imam u tome tolike zasluge, koliko ih imaju i Kastavci, koji su prije nekoliko godina imali neizmjernu veliku čast, da broje među članove svoje čitaonice budućega senatora Grošića!

Ni s njegovim imenom Grošić nije se niko pozabavio prigodom one njegove proslave. A ipak u Draguću znadu i oni jedva izleženi vrapčići, da se on starinom zvao Grozić, a to dolazi od glagolja — groziti se. Da sam ja na njegovu mjestu, ja bih bio zadržao ime Grozić, koji prevedeno na italijanski znači Spauracchio, dok Grošić ne znači nego puki Soldino.

Rokac.

IZ MOŠĆENICA.

Škandalozan dogadjaj. - Bezdušni sin htio otrovati vlastitog oca i majku, e da što prije naslijedi njihovo imanje. - Suodgovornost nevjeste? - Veliko zgražanje u selu.

Svojedobno je Antun Barković oženio svoga sina. Tom se ženidbom Barkovićeva porodica povećala za jednog člana, a smanjila sa mirom. Nevjesta je već prve dane počela huckati svog muža, da se ne stara toliko za oca i majku, ako mu smjesta ne izruče svoje imanje. Za kratko vrijeme mladi je Barković postao pravi rob svoje žene. Kud je ona okom, tamo je on skokom. I tako je došlo do toga, da je jednog dana energično zatražio od svog oca njegovo imanje. Ali bilo je uzalud. Stari je Barković ovako odvratio svom sinu: «Kad ti, sinko, dadeš meni luč, ja ću tebi ključ.» Medjutim njegov sin nije htio o tome ni da čuje, a nevjesta još manje. Zatim je nastao u kući pravi pakao: sama mržnja i prepir. Ta mržnja i prepir došli su ovih dana do vrhunca. Velika pohlepa za imanjem s jedne i neizmjerna mržnja do vlastitih roditelja s druge strane dovela je bezdušnog sina i nevjestu do zaključka, da otruju svoje roditelje. Što su zaključili, to su htjeli i izvesti. Ovih dana skuhala je nevjesta starcima kavu, koju je sin pomješao sa otrovom, te je odnijela starcima. To je starce malo začudilo, jer do tog jutra nisu mogli da primjete takove uljudnosti sa strane nevjeste, pa su sa nekom sumnjom uzeli kavu. Gledali su je i motrili, kako zaudara po otrovu. Stari je Barković ipak okusio tu kavu, ali odmah pogledao ženu i rekao: «Hoće da nas otruju!...» Starica udari u plač i zapomaganje. Nato dolete u kuću susjedi, medju kojima i neki Ricman, koji se odmah otputio karabinijerima. Zatim su došli tamo karabinijeri i uapsili bezdušnog sina. Sada se sin nalazi u puljskom zatvoru. Taj dogadjaj izazvao je općenito zgražanje u cijelom selu.

IZ ROVINJA.

Velika nesreća. - Požar.

Pred nekoliko dana dogodila se ovdje velika nesreća. Jedne večeri išli Brajkovićevi sluge na štaju, da nakrme goveda. Sobom su uzeli i jednu svijeću. Nesreća je htjela, da im je ta svijeća pala u jaslo. Tu se je razbila i petrolej zapalio tako da je za par minuta nastao veliki požar, koji se nije mogao tako brzo ugasiti. Nesretnom Brajkoviću izgorilo je 150 q sijena, 17 hl vina, 10 q kukuruza, 6 q pšenice, 150 kg duhana i mnogo drugih gospodarskih predmeta. Blago je bilo pravodobno odvedeno napolje, a vatra lokalizovana. Blagodareći našim ljudima, koji su odmah priskočili Brajkoviću u pomoć, kuća je ostala neoštećena. Štaja nije bila osigurana. Brajković trpi štetu od 55.000 lira. Preporučamo ga kao našeg kršnog Trsteničana dobrim srcima, da mu se smiluju i da ga obdare kojom liricom.

IZ VOLOSKOGA.

I još o dodatnim satovima.

Već je mjesec dana, otkad je započela škola, a hrvatskih dodatnih satova u italijanskim razredima još nema. To je očito kršenje zakona, i mi na ovu nepodopštinu upozoravamo školske vlasti. Tu je po srijedi nesamo pravo naših ljudi već i ugled države.

Neka se ne kaže, da se za to nema sila na raspolaganje. Mi na priliku znamo, da su ovih dana otpuštena tri naša mlada učitelja bez opravdanog razloga. Zašto ih se nije pridržalo i povjerio njima obuku u dodatnim satovima?

IZ RUKAVCA.

Javna zahvala.

U dalekoj Americi u Bessemeru, sjetiše se mene, bolesnoga, moji prijatelji Franjo Grgurina - Crnov i Vjekoslav Sušanj - Mišinov, obojica iz Rukavca, te sakupiše među svojim prijateljima, rodjacima i zemljacima svotu od $ 127 i L 100.

Darovaše: po $ 10: Franjo Babić - Čikada i Janko Babić - Čikada; po $ 5: Franjo Grgurina - Crnov i Andre Puž - Barbić; po $ 4: Sebastijan Dukić, Zvoneća, po $ 3: Vjekoslav Sušanj - Mišinov, Josip Grgurina - Crnov i Ivan Luksetić, zet; Lira 100: Vjekoslav Mandić - Minčinić; po $ 2: Ivan Mohorovičić - Mišinkin, Josip Gregorić, Brgud, Franjo Slavić - Mamić, Vinko Kuzmić - Anetin, Andre Kuzmić - Anetin, Crnčić Ivan, Vjekoslav Kinkela, Biškupov Ivan Crnić - Bečić, Franjo Grgurina - Lukina, Franjo Kinkela, Poštarov, Ivan Sekić, Anton Puž - Barbić, Božo Bačić - Popović, Franjo Mohorić - Mohorići, Franjo Puž - Tončina, Ivan Mandić - Minčinići po $ 1: Josip Slavić - Šklavić, Anton Slavić - Galantić, Franjo Cetina - Korensko, Josip Bačić, Smogori, Anton Škrlj - Lupoglav, Andre Simčić - Tonetići, Rudolf Pavlinić - Spinčići, Josip Saršon - Cikovići, Pavao Jeletić - Opatija, Ludvik Ciković, Jurdani, Vinko Kalčić, Permani, Rudolf Marotti, Spinčići, Franjo Kučel, Kučeli, Vinko Pošćić, Rukavac, Josip Kinkela - Paliha, Vjekoslav Kinkela - Biškupov, Franjo Luksetić - Vučić, Franjo Bačić - Bani, Josip Simčić, Matulji, Anzelmo Munić, Jurdići, Ivan Ružić, Franjo Sušanj - Marko, Ivan Kukić, Vinka Sušanj, Josip Tibljaš, Andre Rubeša, Franjo Valentin, Ivan Darin, Josip Crnčić, Josip Jardas, Breza, Franjo Sušanj, Antiša, Dragan Bašić, Andre Mohorovičić, postolar, Ivan Ciković, Vjekoslav Vlah, Jušići, Kuzma Vlah, Franjo Ružić, Vinko Jušić, Andre Mandić - Puharić, Anton Kinkela - Jurovac, Miroslav Kinkela - Biškupov, Ivan Stanić; po cents 50: Luksetić Josip, Mijo Begić, Ivan Kinkela, Ivan Lenac, Ivan Pošćić, Ivan Grgurina - Radetići, Jelena Šepić, Anton Matetić - Breza, Josip Škrlj - Lupoglav, Franjo Demark - Lupoglav, Anton Pilepić - Škurinja, Miho Ribarić - Lupoglav, Kate Bačić - Bregi, Josip Staraj - Opatija, Mate Ružić, Ružići, Josip Valinčić - Matulji, Ivan Bačić, Šmogori, Josip Stanić - Kučeli, Vinko Stanić - Kučeli, Andre Bačić - Bani.

Tim plemenitim činom mojih dobrih prijatelja sabrača i vrijednih darovatelja bijah duboko ganut, pak im ovim putem najtoplije zahvaljujem. — Braćo draga, primite moju najdublju zahvalu uz želju, da Vam bude stostruko nagradjeno ono, što ste meni, nejakoj mojoj djećici, suprugi i starim roditeljima učinili dobra. Vaši trudi napori neka budu blagoslovljeni, a Vaše želje ispunjene. Vratili se sretni i zadovoljni svojim obiteljima! Haran ću Vam biti za uvijek, a budem li mogao i imao prilike, nastojat ću, da Vam vratim milo za drago.

Svih Vas najljepše pozdravlja zahvalni

Josip Sušanj Lucijin.

IZ MLUNA KRAJ BUZETA.

Posveta zvona i crkve. — Naša glazba.

Naša mala seoska crkvica bila je malo zapuštena, pak smo je popravili. Rat nam je opet odnesao zvono, pak nam nije preostalo drugo nego da nabavimo novo zvono. Šta ćete: mi se ovdje ničim drugim ne možemo baš istaknuti, niti ljude sakupiti i selo da pozabavimo, niti čitavo ljudstvo naokolo k sebi da primamimo.

Prošle nedjelje nam je g. župeupravitelj iz Buzeta blagoslovio zvono i crkvicu. Naročita veselja nije bilo, jer mi smo ovuda imali lošu godinu. Popodne držali smo ples. Svirala je naša narodna glazba uz pomoć naših vrijednih glazbara iz Štrpeda. Sve prošlo lijepo i mirno. U takove dane skoro svaka kuća ima po koga gosta, jer mi nemamo u selu krčme, niti dozvoljavamo da je tko otvori.

Ali ipak dogodilo se je tu nešto, što nitko ne bi očekivao. Bilo nas je naime sedmero glazbara pozvano u grad, gdje nam se reklo, da naša glazba nije smjela svirati bez dozvole. Ki vrag će se domislet na sve te «prmeše»! Ali za pravo nešto drugo nekomu nije pravo.

Prigovorilo nam se, da mi našu glazbu zovemo sokolskom; i dok mi toga «Sokola» ne pustimo u zrak, rekoše nam, da ne ćemo imati mira. Ki, dunkve, dele nemir? Mi smo mirni. Sve armonike, sva moguća svirala i buzetska banda svira bez dozvole, samo naša glazba ne smije!

Širite „Istarsku Riječ"!

IZ LANIŠĆA.

I ovogodišnji je lanišćanski sajam prošao. Prošao je sa svim onim svojim običnim i lijepim bugarenjem, kolačićima, nanizanim kostanjima i mladim vinom, no da bude potpuno, imao je kao nešto izvanrednoga «uzoran» i trijezan nastup poznatog delije šijora gvardijana od boške, koji ali voli čuvati oštariju i mižol.

Iz cijele je okolice Lanišća došlo ća posjeti sajam mnogo ljudiju. Popodne je došlo iz Roštine nekoliko mladića i djevojaka, da se malo pozabavi i zapleše. Umorni od puta svratili su se u najbližu krčmu, gdje su sjeli i zapijevali. Naše najnevinije pjesme, kao što su «Zaspal Pave» ili «kupil sam ti kolačić» dirnule su osetljeve (pijane) žice njegove nesretne duše, pa je iskalio svu svoju gvardijansku moć na miroljubive mladiće i djevojke.

Nije doduše mogao više na nogama da stoji, ali je zato njegov junački glas odjekivao pun silne srdžbe u južnačkom kalabreškom dijalektu izpremiješanom nepotvorenim našim psovkama, što je dokazivalo da je gosp. gvardijan ništa drugo nego jedan pokvareni naše gore tić, koji na žalost slabo kanta (a još slabije na nogama stoji).

Glava mu se je ljuljala od zida k zidu u maloj krčmarskoj sobici, kada je u naponu svoje moći čvrstim glasom i mrkim pogledom dokazivao, kako je on «kapo de Lanišće» i kako smo mi sada u Italiji. Mladići su i prije nego su u Lanišće došli, znali da su u Italiji — no nisu još znali, da im može jedan gvardijan od boške zabraniti pjevati. Ali kako pak pametniji popušta, oni su ipak ostali mirni, jer su ga time najbolje pogodili. Kad je vidio da niko neće kavge ostao je poparen. Vratio se je s propalim planovima — mižolu — — —

O Lanišću kao jednom našem ugodnom mjestancu ponijeli su svi prijatan dojam, no dugo će im razumije se ostati u pameti slika gvardijana, što se onako raskoračen nasred sobice junački — — — ljuljao.

IZ SV. IVANA ISPOD BUZETA.

Mi smo ovuda zdravi i lijepo napredujemo u narodnim stvarima, ali nas biju mnoge nesreće. Neka amo oblasti pošalju čovjeka, da razvidi, koliko imamo, koliko nam pružaju naši vinogradi, njive i polja, pak nek se ustanovi: koliko možemo mi platiti i plaćati poreza. Ovo je dužnost naših oblasti. Zašto naša općina i tomu ništa ne poduzimlje? Znajte, ako ništa nemamo, ništa nemožemo dati. Ovuda je poginulo dosti mladih i starih prasaca. Ovo treba da znade općina i porezovne oblasti. Zašto da plaćamo na nešto što nemamo?!

Ljudi govore da je vlada nekoliko milijuna odlučila i dala Istri u ime potpore. Ovo je pravo; no sada ne znamo, koliko je dobila od toga novca naša općina. To će nam kazati naš slatki, dragi sindako, i još k tomu: kamo i u koju svrhu je išla ta potpora ili će poći. To nas zanima znati. Zlodeja, sad smo pomislili na naše općinske zastupnike; dali pak oni znadu za ovakove malenkosti! Ili neka nešto učine za ljudstvo, ili nek idu... Doznali smo još i to, da opstoji u gradu neko gospodarsko društvo, koje je dobilo pšenice za sjeme i drugo, valda besplatno. Ne znamo, koji ga mogu dobiti i da li besplatno? — Dajte, ganite se vi naši župani i općinski savjetnici!

IZ SV. IVANA OD ŠTERNE.

Župnik, zvonar i «Istarska Riječ».

Ima već nekoliko vremena, što ne dobivamo više «Istarske Riječi». Do sada ju je primao za nas zvonar, da je izručuje nama. Medjutim je ovo zadnje vrijeme g. Banko, koji ovdje župnikuje, naredio svom zvonaru, da mora vratiti «Istarsku Riječ» i držati mjesto nje samo biskupski list takozvani «Pučki Prijatelj». Gospodin je pak Banko u crkvi sam proglasio «Istarsku Riječ» «otrovom naroda». Od tada naprijed g. Banko i zvonar dijele u sakristiji prije spomenuti list. Mnogi od nas, koji smo do sada preko Tripara primali «Istarsku Riječ», obratili smo se na njega sa zahtjevom, da nam izruči «Istarsku Riječ». Ali on — vjeran sluga svoga gospodara — kao zvonar nije htio, da nas sluša. Radi toga molimo upravu «I. R.», da nam odsele šalje list izravno na naš naslov. (Slijede podpisi).

Napomena uredništva: Na umirenje svojih dosadašnjih čitatelja javljamo, da će odsele naša uprava izravno šiljati «I. R.» svima onima, koji su to zahtijevali. Što se pak tiče g. Banka, kao i njegove objede, držat ćemo sve u živoj uspomeni. Interesantno je, da lanjske godine g. Banko nije smatrao naš list «otrovom naroda», iako je pisan u istom smjeru. Mi smo uvjereni, a tako i mnogi drugi, da će sada dobiti odlikovanje sa strane biskupa i Italijanaca.

Franina i Jurina

(Va Tokie, glavnem japonskem grade

Fr.: Znaš ti, Jurino, da je ov Japon jedna jako čudnovata zemlja? Tu ti ni nego otok do otoka, vulkan do vulkana, šume i polja — ćeš Bože ljepša!

Jur.: A ljudi?

Fr.: Oni su pak još več nego čudnovati.

Jur.: Kada čovjek promisli, da su ti Japonci još prej jedno pedeset ale šezdeset bili malo manj po semsega divi, more da se čudi ovolikemu njihovemu napretku.

Fr.: A kako su se tako brzo civilizali?

Jur.: Dobili su jednega pametnega cesarja, ki njim je rekal: Na svete ima puno lepeh, velikeh, čudnovateh i korisneh stvari, a mi od svega tega ne znamo niš. Drugi narodi na svete imajo po tri četiri tisuće let kulturi, a mi nimamo ni dvaset. Vreme je, da se i mi nekega vraga navadimo, zato ja davam slobodu svem i svakemu, da se vadi i goji onako, kako se ljudi vade i goje i drugdere po svete.

Fr.: Pametan cesar, vaistinu! A su ga pak poslušali?

Jur.: To se razume, da su. To je bilo leta 1868. Japonci su valje počeli dizat škole, fabriki počeli su gradit brodi za trgovinu i za vojsku, i va jedno trejset let su tako znapredovali, da njim se je celi svet moral čudit. Ki ih danas vidi, svaki bi rekal, da imaju i oni svoje tri ale četiri tisuće let kulturi.

Fr.: I kakovi majstori su ti ljudi! Si videl onu njihovu svilu, one njihove porculani, one pupice na svile i na lončićeh i vrčeh — — čovek ne bi veroval, ča ti ljudi sve znaju i umeju. To je sakrabojski narod!

Jur.: I kakov! Nijedan mu ni mogal niš: ni Rus ni Kinez.

Fr.: Čul sam, da Japonci svoju zemlju jako ljube.

Jur.: Da ju ne ljube, kade bi već bili? Te ne projde ni pet meseci, da ih kakov takov potres po vražju ne strese i da njim ne poruši sve, ča su s teškum mukum zazidali.

Fr.: To je istina, a ča njim ne zruše potresi i vulkani, to njim unište oni strašni uragani i ognji.

Jur.: Ale oni se ničesa ne boje. Pogledaj ih samo, kako delaju. A pogledaj vokole, ča njim je samo zadnji potres škodi ničil. A za njim on strašni uragan. Pak na! Oni će sopet sve napravit i popravit kako je i prej bilo. Vredan narod, baš vredan!

Fr.: Ma promišljaju oni i na to, da bi njim danas i jutra mogal ki novi potres ale kakov novi uragan sopet zrušit i ovo njihovo delo?

Jur.: Promišljaju, ma oni nisu šeprtlji ni kukavci, ki se svakega maha boje. Oni su, kako on mrav, ki je več trejset put svoju trešćicu zivukal na vrh svojga mravinjaka a ona mu se ji trejset puti zvalila z dolu. — Ma on se ni onput ni štufal. Celi svet bi moral da se uči i od mrava i od Japonaca. I mi bimo kadagod morali

P O D L I S T A K

ERNEST RADETIĆ:

Noć na paši

(Sličica sa sela.)

Divna je šuma mirovala. Sve je u njoj utihnulo kao omamljeno opojnim njenim mirisom zelenog busenja, večernjom rosom ovlažene zemlje, svježega cvijeća. Ptičice se posakrivale medju gusto granje, sklonule glavu pod krilo i pozaspale...

Po mekoj travi, divnom prirodnom sagu, zasijetlucaše krijesnice, po koji noćni leptirić zatumarao od cvijeta do cvijeta, da ga uspavanog zaskoči i ukrade mu kapljicu slatkoga soka...

Na istočnoj se strani zvjezdanog neba počeo polagano izdizati mjesec, rasvijetljujući postepeno sve više i više čitavu krajinu. Duge se sablasne sjene skraćuju i sve se jasnije razabiru obrisi pojedinih predmeta, zidovi, ograde, grmlje i stabalje...

Nešto niže šume zazvecka maleno zvonce; na prostranoj sjenokoši podno šume, na kojoj se tek tu i tamo u velikim razmacima crni pokoji grm, pasu volovi. Ne muču. Samo ih zvonce pod vratom odaje.

Inače je posvuda mir...

Mladi Božin Božinović leži poledjice iza jednog busena, osluškuje noćnome miru i promatra veličanstvenost divne noći. Nebom se osulo na milijune trepeljivih zvijezdica, koje titraju i krijese se veselo poput jasnih djetinjih očica pod božićnjim drvcem.

Čuva volove na noćnoj paši...

Sa sebe je skinuo sukneni kaput i polegao na nj. Platnena se košulja bijeli na njem, kao hrpa snijega osvjetljena mjesečinom. Ruke je podvio pod glavu, koljena izdigao, pa sanjari, zanesen ljepotom noći, života i mladosti...

Daleko dolje, gdje završava šuma, iza prostranog pašnjaka, nešto podalje lokve, koja se ljeska poput sjajne srebrne ploče, na širokom krševitom prostoru, koji nema gospodara već je svojina cijeloga sela, izdiže se nekoliko šatora. Da nema onog stupa bijeloga dima nad njima, koji se ravno u vis diže, čovjek bi rekao, e su to stogovi mirisnog sijena, istom nedavno složena, tako su čadjavi. No tako zaključuješ odmah, da su to stanovi nemirne djece božanske majčice prirode, ciganske kolonije. Tu se pasu oko podne tu podno sela utaborila.

U te se šatore zagledao Božin Božinović; zabavlja se mislima o nomadskoj toj rasi, izoštrenim sluhom prisluškuje rzanje konja i posmatra kretanje sjena, koje se vrzu oko šatora. Razbaštinjenoj toj djeci prirode sada postaje dan i vrijeme rada. Dok drugi svijet spava i putuje po carstvu priča i sanja, oni se dižu, preskakuju plotove i ograde, i orlovskim okom prodiruć tamu, njuškaju ne krije li se gdjegod pogibelj, pa ne nalazeći je, beru plodove tudje muke... To im je već od iskona u krvi...

Gleda Božin i smješka se. Oko ciganskih se šatora sjene užurbale. Lijepo se razaznaje hrpa konja, koje cigani izvode do ljeskajuće se lokve, napajaju ih i puštaju da preko općinskog krša predju u šumu, koja obiluje slatkom travom, punom ambrozijom za mršavu i koščatu cigansku kljusad...

Kada je čopor konja zašao preko krša u šumu, trgne se Božin nesvjesno, videći tu otimačinu tudjega dobra, sjedne na travu i dohvati bič, što je do njega na travi ležao. Ne da ga srdžba mahom prodje. Bio je dobra srca i kao nekakav sanjar, koji je sve shvaćao s lijepe strane, pa se umiri i sam se u sebi nasmije.

«Neka bude i ciganskim konjima jedamput blagdan,» pomisli. «Ta dosta se nagutaju praštine vukući trošne ciganske taljige, pa nek i oni jedamput žive...» I ponovno se legne, voljko se protegnuvši na travi...

Pogleda svoje utovljene volove, kojih su se rogovi sa glatkim gvozdenim kuglicama na vršku svijetlucali, a velika bijela tjelesa iskakala na tamnom pašnjaku, pa razabrav, da imadu još dosta prostora pred sobom, da ga popasu, te da ih ne treba navraćati na drugu stranu, okrene se i zaklopi oči...

Nose se je vrijeme još borio sa snom, pred zatvorenim mu se očima izmjenjivale slike sna, polusna i jave, dok konačno opijen oštrim noćnim zrakom i mirisom zelene trave ne usnu i čvrsto zaspa...

Kad se probudio bio se mjesec već visoko nasred neba digao i srebrenim mu svojim tracima osvjetljivao lice. Busen je sad već bacao sjenu na protivnu stranu. Skoči hitro na noge, obazre se po okolini i obadje pogledom prostrani pašnjak, da nadje volove, no nije ih bilo. Dohvati zato bič sa zemlje i uputi se, gazeći rosnu travu, s male uzvisine, na kojoj je dosele ležao, na ravnicu... Nekoliko se puta zaustavio, napinjući sluh, da čuje njihova zvonca, no

k njim va školu, osobito onput, kada nam ne gre kakov posal od ruki.

Fr.: A su ti ljudi kršćani?

Jur.: Nisu. Njihova se vera zove šinto. Klanjaju se suncu i zvezdam, a žrtvuju njim rožice i riži.

Fr.: Bože moj, narod tako pametan i vredan, pač va ča ti on to veruje. A koliko je pak teh Japonac?

Jur.: Vej si ga! Ja ih nisam brojil, ma mislim, da će ih bit kakoveh šezdeset milijuni.

Fr.: Buzarona! To je malo manj, koliko i Nemac!

Jur.: Roje se kako i kunelići. To sam ja čera rekal onemu njihovemu staremu profesoru.

Fr.: Baš sam te otel pitat: kade je pak on stari Japonac naučil naš zajik?

Jur.: Ča ja znam! Kada bim ja svakega stranjskega čoveka, ki govori naš zajik, pital, kade ga j' navadil, ne bim nikada zvršil. Ja sam, dunke, onemu profesoru rekal, da je lepo rajat decu, ma da bi trebalo malo premišljat i kade i kako će se toliki jedan dan hranit.

Fr.: A ča j' on tebe na to?

Jur.: Rekal mi je: kada nam bude ovuda tesno, poć ćemo va Ameriku i zet Amerikancem toliko zemlji, koliko nam bude dosta. A ja njemu: Bravo, po moju dušu! A ča mislite, da Amerikanci nimaju kanumi? An on mane: Neka imaju, mi ih se ne bojimo!

Fr.: Inšoma, ja vidim, i ako još ni celi svet znorel, da mu već jako malo fali.

IZ BUZEŠTINE.

Školska posla. - Što se govori po našim selima?

Mi smo ovuda skoro svi molili, da se naša djeca u školi uče i srpsko-hrvatski jezik, da barem budu znala i mogla čitati naše knjige. Inače bi se moglo ono žalosno pripetiti, da naša sadašnja djeca kasnije kao mladići ili djevojke, ili kao oci i majke, ne bi znali čitati naše knjige i ostale gospodarske i zabavne knjige. Moj susjed Tone bio je u ono starije doba pet godina u italijanskoj školi u gradu, pak ča zna danas? Toliko koliko ništa. Italijanske knjige ne razumije Tako i naša djeca danas što uče samo italijanski — ne će nikada naučiti italijanskog jezika, nit će primiti u ruke italijanske knjige, a neće žalibože ni naše hrvatske. — Dakle — naša djeca danas — badava gube vrijeme i badava deru obuću. Radi toga smo molili naš jezik u školi. Medjutim to nije bilo nekoj gospodi po volji. Doznali su za nekoje, koji su razdijelili medju narod tiskane molbe, pa su ih pozvali na — «raport». «Tko vam je to dao? zašto? To je proti državi. Ćete poći u Sardenju» i tako dalje. Za ovo morali su odgovarati Vivoda Antun iz Pračane, Mirko Prodan iz Račica i Sirotić - Uličić iz Vrha. No ovo je samo tako — da oni koji nemaju posla ni dela, da traže; da se malo pozabave i da si skrate dugo vrijeme No mi znamo, da naša stvar jezika i škole nije nikakva protudržavna politika, pak zato ćemo neustrašivo i dalje zahtijevati svoje pravice.

IZ BRGUDCA.

Molim Vas, da uvrstite ovaj dopis u našu milu «Istarsku Riječ». Smatram potrebitim, da već jednom i ove tužne sine naše majke Istre slavenske opomenem, nek se okane čorava posla! Jedamput za uvijek.

Kuda god po Istri sam prošao do sad od prevrata amo, svagdje i na svakom koraku opazio sam ma bilo gdje, da se govori ili pjeva našim milim materinjim jezikom. Ali tu tamo nadje se i po nekoji tužan sin naše majke, koji, da učini uslugu Italijanima svojom lisičavošću i licumjerstvom ide k Italijanima sa riječima: «Ara la kvei porki ščavi i parla e canta contro l'Italia.» A onda znate što se dogadja? Obično Italijanci napadnu poštene ni krive ni dužne Slavene, koji badava dokazivaju svoju nevinost, a onaj tužan sin i hulja u tome uživa.

Ovi tužni sini i kukavice nek se okane jednom ovako grdnih šala, je roni misle da bog-zna kako veliko djelo time čine, pošto drugčije ne znadu kako bi do ručka došli, a svojoj braći zlo nanesli.

Italijanima preporučam da nauče naš jezik, ako hoće činiti red i držat javnu sigurnost u našoj miloj slavenskoj Istri, a kamoli zabranjivat govorit ili pjevat srbohrvatski. O Italijanci boga radi, zar neznate što je mati?!

Na onima, koji upravljaju zakonima i naredbama, stoji, da kažu već jednom našim rijetkim Brankovićima neka svak mete ispred svojih vrati, pa će bit pravo svima.

Znam, poštovani gospodine uredniče, da biste i Vi bio to opazio, naime rabotu crnih ptića i iznesao u ovoj istoj formi, ali kad biste Vi ili koji drugi od uprave «Istarske Riječi» izišli iz Trsta, stotine i stotine Brankovića, naših tužnih crnih ptića bi sledili korake Vaše i sa napred rečenim načinom Italijanima Vas optužili, da tjerate politiku a politika po njihovom mišljenju, je danas kod nas u svim formama.

Bez «Jurine i Franine» osećamo ovdje veliku prazninu, odkad su oni otišli. Trebalo bi, da imenuju kog drugog mjesto sebe, tko će se bavit domaćim poslom. — (Opaska ur.: Jurina i Franina bit će brzo opet kod kuće).

IZ PRAPORĆA.

Sajam. - Nemiri. - Naša škola.

Dne 25. oktobra imali smo po starom običaju naš sajam. Sve je prošlo u najboljem redu i miru, dok god nisu počeli mutiti naš mir neki Račani. No, naši su bili pametniji, pa se nisu htjeli s njima tući. Kako se dakle vidi svi su ljudi pametniji i bolji u svim drugim selima naše općine, samo nisu pametni neke ugrijane glave iz Račje Vasi. Kamogod dodju, svagdje bi htjeli «barufu» peljati. — I još ima obraza njihov pop da ih brani i da im pomaže lagati kada učine kakovu glupost. Razabiramo, da otkada je došao pop u Račju Vas, od onda se ljudi boje iz drugih sela onuda proći. Račani su dakle nahuckani, da mute mir u drugim selima. Tako su učinili kod nas više puta, onda u Lanišću, Brgucu, Trsteniku, Klenovšćaku. Njihov pop bi veliko kršćansko djelo učinio, da bi one «farkalase» mirio i bolje ih uzgajao, da ljube svoga bližnjega onako kako je Isus rekao. Nadamo se, da će školska, a i crkvena oblast ipak jedamput upoznati toga čovjeka, pa da će ga nadariti po zaslugi.

Inače smo dobili i mi školu. Naša djeca ne će hodati više 4 km daleko u Lanišće. Zato se najtoplije zahvaljujemo školskoj oblasti i gospodinu općinskom komesaru. Našu učiteljicu od srca pozdravljamo i želimo, da nam dobro djecu uzgaja. Mi ćemo joj biti od pomoći. Želimo da nas zavoli, kao što smo i mi nju zavoljeli, jer je naše gore list.

IZ PRAČANE KOD SOVINJAKA.

Školska posla.

Mi smo sada bez hrvatske škole. Molili smo ju već i lani sa toliko potpisa sa strane nas roditelja; nudjali smo sobu u selu za školu — ali uzaludno. — U Sovinjaku je jedan italijanski učitelj, pak naša djeca nemaju i ne uživaju ni onu mrvicu pravice i sreće, da se podučavaju u 4. 5. 6. razredu u srpsko-hrvatskom jeziku, a ni u prva tri razreda nadodatno. Što ćemo sada? Zar ćemo za to u «dišperiju?? Zar ćemo sami u grob?! Bome da ne ćemo! Kupit ćemo naše Početnice, pak ćemo sami učiti svoju djecu doma u selu. Nečavno smo ustanovili u selu Čitaonicu, da mi stariji ne zaboravimo čitati, a čitajući novine i knjige da mešto naučimo, jer mi znamo, da je znanje velika moć. Mi smo živi, pa hoćemo i dalje da živimo.

IZ ĆIĆARIJE.

Siromaštvo. - Laži. - Vrapci.

Naša Ćićarija je najsiromašnija zemlja u Istri. Ove godine nam je urodilo samo malo fažola, a drugih stvari možemo reći skoro ništa. Naši putevi su najlošiji. No ipak se je našao jedan gospodin iz Buzeta, koji je napisao u jednu tršćansku novinu, da je Ćićarija bogata. To je laž. Ta još i vrapci mučno i bôno cvrkuću, po krovima, da nemaju ni oni hrane, a ni oni naši dobri Ćići. Nadamo se, da će cvrkut od vrabaca čuti i neki gospodin, koji vedri i oblači, pa da će pomoći siromašnom narodu.

IZ RAČJE «VASI.

Mnogo i ništa.

Doznali smo, da se je ljutio na sina, «šepo» postolar, jer je bilo pisano u našoj obljubljenoj novini, da je njegov sin krao cvijeće nekom mladiću iz Podgaća za vrijeme novačenja u Buzetu. Kako se vidi ipak ga je jedno malo sram. A kada bi on promišljao koliko zla je učinio i naškodio mnogim našim poštenim ljudima, jer ih je lažima klevetao, onda bi ga bilo još već sram. On misli, jer znade i-a, pa misli da je «generà». No, on je još uvijek onaj stari «Skakalo». A znamo i to, da svaki čovjek dobije za svoj rad plaćilo, tako će i on. Božji mlin melje polagano, ali sigurno i Bog ne plaća svake subote.

Gospodarstvo

Obiteljski prirez

Što odredjuje pokrajinski red za primjenjivanje obiteljske takse, kako ga je prihvatio pokrajinski upravni odbor u sjednici dne 29. juna 1923. i kako je bio odobren kraljevskim dekretom 9/10. 1923.

Općinski odbor treba da u smislu čl. 15. do 31. januara sastavi iskaz poreznika, koji ima načelnik (sindaco) da ga odmah zatim kroz 15 dana zaporedoma objavlja narodu time, da ga položi u općinskom uredu i u izvatku u pojedinima poreznim općinama.

Novi upisi i promjene prema prošloj godini javit će se interesentima po općinskom slugi, koji će po tome sastaviti izvještaj.

Čl. 16. — Proti iskazu sastavljenom od općinskog odbora mogu interesenti da prikažu utok na biljegovanom papiru (carta bollata). Utok mora biti naslovljen na prvostepenu komisiju, imenovan u smilu članka 17, te poslan u roku od 15 dana (računajući od onoga dana objavljenja iskaza dotično do dana njegovog saopštenja interesentima). **Utoci moraju biti predani općinskom načelniku, koji mora potvrditi primitak i smjesta ih dostaviti nadležnoj komisiji.**

Interesenti imaju pravo da pregledaju podatke na temelju kojih je bila odmjerena taksacija, koja se njih tiče.

Čl. 17. — Općinsko vijeće u jesenskom zasjedanju svake godine bira iz svojih članova komisiju, koja u prvoj instanci odlučuje visinu obiteljske takse. Pomenuta je komisija sastavljena u smislu članka 117 reda dd. 12/II 1911. broj 297 za izvršivanje općinskog i pokrajinskog zakona. Ona mora na prvoj sjednici imenovati od svojih članova predsjednika i to većinom glasova.

Tajnikom te komisije je općinski tajnik ili njegov zamjenik. On ima samo savjetujući glas.

Čl. 20. — Proti odlukama općinske komisije, kojima se odbija utok u cjelini ili djelomično, dozvoljen je utok na pokrajinsku upravu (commissione provinciale amministrativa) u roku od 15 dana iza objave dotične odluke.

Priziv na biljegovanom papiru treba predati općinskom tajništvu, koje primitak potvrdjuje i utok prosljeduje pokrajinskom upravnom odboru sa svim spisima i ispravama.

Ako se utok ne prikaže u odredjenom roku ili kad pokrajinski upravni odbor izreče svoju odluku, iskaz postaje pravomoćnim.

Čl. 21. — Iza kako preteče rok za reklamiranje, općinski odbor treba da popravi iskaz po nadošlim odlukama, sastaviti će iskaz (ruolo) nepobijenih i suvišnih partija. Taj će iskaz biti vidiran od prefekta i u roku od 8 dana objavljen kako je odsudjeno u članku 15., a u roku od daljnih 10 dana treba da ga načelnik dostavi esatoru izravnih poreza za utjerivanje taksa.

Politički pregled

Riješenje grčko-bugarskog spora.

Kako je poznato, nedavno su bili ubijeni na grčko-bugarskoj granici dva grčka vojnika: jedan oficir i jedan vojnik. Radi tog dogadajja grčka je vojska prekoračila granicu i stala da bombardira bugarske položaje. Bugarska se je obratila za pomoć na Ligu Naroda. Ova je naredila, da se smjesta povuču grčke čete iz bugarskog teritorija, a tako i bugarske iz grčkog. Naredjenju Lige Naroda pokorila se i Bugarska i Grčka. Sada je cijeli spor potpuno likvidiran. Iz spora nije nitko izašao ni kao pobjednik ni kao pobjedjenik.

Promjena vlade u Franceskoj.

Prošlog tjedna došlo je do promjene vlade u Franceskoj. Novu je vladu ponovno sastavio g. Painleve. U novoj vladi ima 16 poslanika i 4 senatora. Po političkoj boji ima 11 radikalnih socijalista, 6 republikanskih socijalista i 3 člana radikalne lijevice. Ovaj sastav vlade ima samo privremeni karakter. Novi izbori još uvijek nisu izvan mogućnosti. Franceske neprilike u Siriji, gdje franceska vojska ima da svlada velike napore u teškim borbama protiv Druza, uvelike podižu nezadovoljstvo u Franceskoj. Teški položaj franceske vojske u Siriji s jedne a nezadovoljstvo mase s druge strane moglo bi svaki čas da strmoglavi sadašnju vladu i da ubrzaju nove izbore.

Što je zapravo u Siriji?

Netom je svršio svjetski rat Liga Naroda povjerila je Franceskoj privremeni mandat, da njezine čete udju u Siriju i da priprave tamošnji živalj do nezavisnog života. Sirijski Arapi nisu bili time zadovoljni, jer im je za vrjeme rata Engleska obećala slobodu, pa su se ujedared počeli boriti za svoju neodvisnost. Za tu neodvisnost se bore već toliko godina, ali oni je još uvijek nemaju. Medjutim borba ne prestaje. Arapi zadaju trista jada Francezima i neumoljivo vode boj za svoju neodvisnost. U svojoj borbi sa franceskim četama ne poznaju kompromisa. Ustaške bande po svuda ugrožavaju sigurnost. Željeznički je promet prema Aleju i Bagdadu presječen. Neprestane svadje i pljačkanja potakla su franceskog generala Sarrail-a na to, da je nepromišljeno počeo bombardovati Damask. Taj nepromišljeni korak franceskog generala imao je tu posljedicu, da su Arapi postali u borbi još ogorčeniji i da se njihovim pitanjem počela sve to više interesovati i ostala evropska javnost, naročito engleska. Uslijed toga bila je franceska vlada prisiljena da opozove generala Sarrail-a i da ga zamjeni sa drugim, koji će možda barem donekle znati umiriti arapsko pučanstvo, e da ne dodje cijelo pitanje pred Ligu Naroda. No bilo kako bilo — Francezima ne će ni odsele cvasti ruže u Siriji. Tamošnje divlje pleme ne će odustati od svojih aspiracija — od svoje nezavisnosti.

Domaće novosti

Banka Adriatica.

Upravitelj stečajne mase javlja, da traži od Feinera garancije za izvršenje konkordata i da se nada, da će pod kraj godine vjerovnici banke primiti kvotu, koja im pripada. — Ako se on samo nada, to je za nas slaba utjeha. Onaj maleni dio našega novca, koji se je spasio, mora nam se platiti.

Bude li potreba, mi ćemo u našem listu obavješćavati vjerovnike i upućivati ih, što im je činiti. Za sada valja čekati. Tko je dao punomoć za prijave ne treba ništa da poduzima.

Za državljane kraljevine S. H. S.

Primamo: — Konzulat Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca na Rijeci pozivlje ovime sve jugoslovenske državljane nastanjene u gradu, u Kvarnerskoj pokrajini i na bližnjim otocima Cresu i Lošinju, da dodju u konzulat, gdje će biti uvršteni u registar državljana. Svak treba sobom da donese isprave o pripadnosti. Upis će se vršiti kroz čitav mjesec novembar (u blagdanima od 9 sati u jutro do 12 i pô).

Koji će zbog udaljenosti ili s drugih razloga biti spriječeni te ne će moći lično da dodju u konzulat, zamoljeni su, da priopće konzulatu Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca pismeno slijedeće podatke: Ime i prezime glave obitelji i svih njenih članova; ime i prezime roditelja, mjesto i dan rodjenja svakog pojedinca (selo, općina, pokrajina) zanat, dali je zaposlen ili nije. Uzto treba naznačiti i sadašnju adresu, i priložiti domovnicu i krsni list.

Strašna nesreća na parobrodu «Belvedere» u Trstu.

Prošle nedjelje dogodila se u tršćanskoj slobodnoj luci Duca D'Aosta strašna nesreća. Na Cosulichevom su parobrodu «Belvedere» raskuživali četiri momka parobrod. Pri tom su se svi četiri zagušili. Za nekoliko su vremena umrli.

Našim prijateljima na znanje

Pošto je zadnji broj našega lista bio zaplijenjen, te ga je samo neznatni dio naših pretplatnika i čitatelja primio, to smo uvrstili u ovaj broj opet jedan dio naših dopisa iz zadnjega broja.

Uzalud: svuda je vladala tišina... Došao do tratine, na kojoj su prije volovi pasli, potraži trag njihovih papaka i pronašav ga, podje za tragom, da ih traži... Volovi su, zavedeni svježim mirisom zelene šume i obilne trave u njoj, napustili ravnicu i krenuli za novim vonjem...

Šuma nije bila gusta. Ogromna stabla granatih hrastova i bukva bila su razdaleko jedna od drugih, tako da je trava u sjeni njihovih grana snažno bujala, daleko snažnije nego na ravnici, gdje ju je žarka sunčana pripeka znala često prije reda spaliti i osušiti joj svaku kap vode oko žilja... Volovi su pasli u šumi, duboko, i tu ih je Božin našao nedaleko ciganskih konja kako leže nabreklih trbuha, preživajući, dok je naprotiv izgladnjela ciganska kljusad još uvijek čupala travu, meljući je čvrstim svojim zubima, da se je škrgut čuo na nekoliko koraka...

Videći, da su siti volovi i konji, digne Božin bič i stane ih izgoniti iz šume. Približavao se dan, pa je htio, da se vrati kući. Ciganski konji, navikli doista na bič, ali ne na tudji zov, uskomešaše se i zarzaše...

Velik je bio čopor i mnogo je toga popasao, što je za ljetošnju košnju bilo izgubljeno...

Čim se je začuo rzaj konja, stvori se od nekale iz šume dvoje cigana, koji su negdje u šikarju stražu stražili. Jedno je bilo malo ciganče, čvrsto i nabito s kvrgavim štapom u ruci, koji su konji sigurno dobro poznavali, a drugo vitka mlada ciganka, kao jela, gipka i žustra, spuštenih pletenica pod crvenom maramom; bosonoga dohrlila je nečujno poput tajanstvene noćne ptice, tek su je izdavali srebrni novci, koji su joj, umjesto puceta, zveckali na grudima.

Ciganče je u jednom trenu proračunala Božinovu snagu i krepke mišice pod bijelim rukavom i postala poniznom.

«Oprosti, dobri gospodaru,» stadoše se previjati, «zaspali smo stražeći konje, pa su nam s općinskoga prešli u tvoje. No to je bilo vrlo kratko vrijeme, jer smo još pred nekoliko časaka bili budni...» I približiv se k njemu stanu tjerati konje. Lijepa je ciganka vikala na njih, dočim ih je garavo ciganče mazalo kvrgavom toljagom...

«Pred nekoliko časaka, veliš?», nasmije se Božin i povuče je lako za jednu od crnih pletenica. «Kako se samo osudjuješ tako bezočno lagati? A ne znaš li, garavice, da sam ih ja promatrao još sinoć, dok je još mjesec vrlo nisko stajao, kako prelaze s općinskoga krša u šumu, a vi ste ih, cigani, još tjerali...»

«Nijesam ja, gospodaru, nijesam ih ni vidjela...» — «Konji su, nanjušiv dobru pašu, sigurno sami zašli...»

«Ne izgovaraj se i ne pretvaraj. Sama si ih gonila, na svoje sam oči vidio. No nijesam ja tako strašan. Mislio sam si, nek i oni imadu jednoć svetak, i pustio ih da pasu...»

«O, kako si dobar, lijepi moj, zlatni moj,» reče veselo mlada ciganka i ispruži prema njemu obe ruke, kao da mu se hoće zahvaliti u ime čitavog ciganskog roda...

Bili su izašli iz šume na čistinu. Mjesec je već bio počeo gubiti svoj sjaj, jer se na istoku pomaljala zora. Nebo se rumenilo, bližao se sjajni svijetli dan.

Kako je pružala prema njemu oble svoje ruke, pogleda je Božin, osvijetljenu s jedne strane blijedom mjesečinom, a s druge rumenilom zore i zadivi se... Žarke su se cigankine oči krijesile, a njihov je pogled probadao poput usijane zrake žarkog tropskoga sunca do u dno duše. Bijeli se niz zubi, dvostrukim svijetlom osvijetljen, na garavom licu, medju dvjema raširenim koralnim usnama još jače zabijelio.

«Primam hvalu, prekrasna ciganska kćeri,» reče Božin očaran, «i dozvoljavam ti, da paseš konje svaku noć, da mi tako uzmogneš zahvaljivati svakoga jutra...»

Ciganka raširi još jače crvene usne na vragoljasti smiješak, i još se dulji niz bijelih zubi zabljeska na zdravim desnima. Oči se od nasmijana lica suziše, ali se zato žarki trak medju dugim trepavicama nije ugasio.

«O, kako si dobar, gospodaru, kako li si dobar nama siromašnim ciganima... I lijep, o kako si lijep...», reče i pogleda ga djavolasto crnim svojim očima ravno u zdravo seljačko lice, na komi je pod kožom, ispaljenom od sunca i vjetra, izbijalo jedva primjetljivo rumenilo na obrazima...

«Do vidjenja noćas na paši...», reče joj Božin, no ona se naglo okrene i odjuri ni ne obaziruć se.

«Dodji, lijepa ciganko, dodji!» vikne još za njom, no ona mu ne odgovori ništa. Bježala je da stigne maloga brata, koji je s konjima bio već na domaku šatorima. Prije no što se izgubila medju šatorima okrene se brzo i domahne mu rukom...

«Čudna su rasa ljudi ti cigani,» mislio je u sebi Božin vraćajući se s volovima u selo, koje se upravo bilo stalo buditi — — — — — —

Skraćenje vojničke službe.

Zakonskim ukazom 15. oktobra 1925. br. 1806 ovlaštuje se ministar vojni, da dozvoli kraće službovanje, ali ne ispod 6 mjeseci, vojnicima, kojih porodične prilike to traže.

Po novoj odredbi mogu tražiti skraćenje službovanja:

1. jedinac živog oca;
2. prvorodjeni sin oca, koji nema drugog sina starijeg od 16 godina;
3. jedini unuk djeda bez sinova starijih od 16 godina;
4. prvorodjenac matere udovice;
5. prvorodjeni brat siročadi bez oca i matere,
6. koji nemaju pravo na tromjesečnu vojnu dužnost radi nedostatka kakvog zakonskog uslova.

Sem toga:

1. siroče bez oca i matere i muške braće, čije polusestre po ocu (koji nije više u životu) ili su neudate ili udovice bez sina starijega od 16 godina;
2. siroče bez oca i matere, koji ima polubraće po ocu, koji je već umrlo;
3. prvorodjeni unuk djeda bez muške djece ili unuka starijih od 16 godina;
4. prvorodjeni unuk babe udovice bez muške djece ili unuka starijih od 16 godina;
5. brat po ocu vojnika, koji je umro u ratu iz razloga nezavisnog od vojne dužnosti;
6. brat po ocu vojnika, koji je svojevoljno stupio u vojnu službu;
7. brat po ocu vojnika iz jednog od posljednih 4 godišta pod oružjem, koji je izvršio ili vrši normalnu vojnu dužnost.

Konačno:

Vojnik iz porodice, koja nema drugog hranitelja niti kakvog dohotka.

Kako drugi sude o našem koledaru

Zagrebačka «Riječ» u svom broju od 27. oktobra t. g. piše medju inim i ovo:

«Istarska književna zadruga izdala je narodni koledar «Franinu i Jurinu» za god. 1926. Treba odmah reći, da mi u Jugoslaviji imamo malo tako dobro uredjenih koledara, kao što je ovaj istarski. Pored koledara (katoličkog i pravoslavnog, štampanog ćirilicom!), pored odličnih gospodarskih podataka za seljake, sajmova, poštanskih pristojbina i drugih praktičnih uputa, majstorski je uredjen zabavni i poučni dio. Tu su narodne pjesme «Kraljević Marko i Musa Kesedžija», «Marko Kraljević i vila» «Ropsivo Janković Stojana»; tri pjesme Rikarda Katalinića-Jeretova; dvije izvrsne satire «Franina i Jurina» i «Rokac ide na biralište», dvije pripovijesti Svetozara Ćorovića: pripovijest «Gojka» od Stevana Sremca; «Jovan» od Josipa Kosora; članak o Franu Supilo, toplo tumačenje krsne slave, opširna studija o zadrugarstvu od Mladena Vukmira, uspomene kapetana Fiamina o staroj Opatiji, trideset i sedam savjeta dra M. Jovanovića-Batuta djevojci, članci o telefonu bez žica, o vinogradarstvu, o norveškim seljacima, o tuberkulozi, o piću, o željeznici, o duhanu, poslovice, šale itd. itd. Vrlo vrijedan materijal na 186 stranica. Od mnogih slika spominjemo sliku Meštrovićeva Marka na Šarcu i «Roba» te sliku Frana Supila. Knjiga završuje vinjetom Šaše Šantela, gdje je prikazana vila, kako je raspletenih kosa pala ničice i — plače... Svakako očekujemo da će ovaj istarski koledar naći odziva u našoj državi. On to zaslužuje u svakom pogledu.»

Svega po malo

Jedan govor u devet jezika.

Nedavno su se sastali u Bukureštu novinari iz raznih država. Pri svečanom zajedničkom ručku bugarski novinar Ljuben Danailov pozdravio je prisutne u devet jezika. Započeo je svoj govor rumunjskim jezikom pak je nastavio redom francuskim, srpsko-hrvatskim, grčkim, turskim, njemačkim, hebrejskim, ruskim i završio je bugarskim jezikom. U svakom jeziku govor mu je slobodno i glatko tekao. Danailov sada uči i engleski.

Paklensko djelo jednog pastorka.

Pred nekoliko god. umro je u selu Bušetini kraj Virovitice seljak Mato Barčanac, koji je svojoj drugoj ženi ostavio pola vinograda i kuću a oporukom odredio da mu sinovi od prve žene Tomo i Nikola moraju davati maćehi po 2 kvintala žita. Mladji sin Nikola prestao je prije dvije godine davati žito, napadao maćehu i gonio je iz vinograda. Stvar je došla pred sud. Da se riješi maćehe smisli Nikola paklenu osvetu. Prošlih dana uputi se u vinograd, noću prišulja se maćehinoj kući, provuče kroz vrata žicu i sveže debeo kolac preko dovratnika, da maćeha ne može izaći napolje. Zatim potpali kuću i vrati se u selo. Kuća je za čas planula i Eva — pošto je tvrdo spavala — bila bi izgorila da se kokoši u komori nisu probudile. Kroz prozor nije mogla pobjeći, jer je bio premalen. U smrtnom strahu tada promolivši glavu kroz prozorčić začela je jaukati i zazivati u pomoć, na što su se probudili susjedi i u zadnji je čas spasili. Kuća je već bila sva u plamenu i nakon par časaka srušila se i do temelja izgorila. Pastorka su uapsili i predveli sudu.

Umro 111-godišnji starac

U Popovom polju kod Mostara umro je ovih dana jedan čovjek, za koga se sigurno može reći, da je bio jedan od najstarijih ljudi u Jugoslaviji. To je seljak Trifko Banić, koji je doživio starost od 111 godina i koji je do posljednjeg časa dobro vidio i čuo. Pokojnika oplakuju mnogobrojni unuci i praunuci.

Broj hodočasnika u Rim.

Iako još uvijek nema točnih statističkih podataka, računa se da će broj hodočasnika, koji su došli u Rim povodom svete godine iznositi oko 600.000. U prvih 9 mjeseci 1925. posjetilo je misionarsku izložbu u Vatikanu 523.000 hodočasnika.

Zemlja gdje nema smrtne kazne.

Mala ali napredna kraljevina Danska ovih je dana ukinula službu državnog krvnika, koji već dugi niz godina u svojoj službi nije smaknuo ni jednu osobu. Ima trideset godina da nije bilo smrtne kazne, premda po danskim zakonima ona postoji. — Gdje se otvaraju škole, zatvaraju se kaznione.

Bogata ostavština jednom italijanskom nadbiskupu.

U Piacenzi umrla je neka 90-godišnja vojvotkinja, gospodja Sforza Fogliani Pallavicini, koja je čitavu svoju imovinu od 30 milijuna lira namijenila, kao svome sveopćem baštiniku, kardinalu Nassali Rocca, nadbiskupu u Bologni.

Najduža cesta na svijetu.

A gdje se nalazi nego u Americi i to prama San Francisku. Cesta je duga 5955 kilometara a široka je dvadeset metara.

DAROVI.

Mjesto vienca na grob pok. gospodje Trtanj, šalje Ivo Mender sa strane tvrtke Tomašić iz Opatije u dobrotvorne svrhe lira 100 (50 lira za Djačku Maticu i 50 za istarsku «Prosvjetu»). Rudolf Bekar, Sv. Marija - Obrovo daruje u fond «Istarske Riječi» lira 5.

Adem Husković iz Milana daruje u fond «Istarske Riječi» lira 2.

Da Frane Pepića ne zafrkava, jer je slavnii boćadur i pobjednik dana, sakupilo se dne 28. oktobra medju igračima i šćapama u Bregima Lit. 86.— za fond «Istarske Riječi». Preporučamo se Pepiću za revanš.

Srdačna hvala!

Izdavač, direktor i odgovorni urednik: IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST" U TRSTU

✝

Tužnim srcem javljamo svim rodjacima, prijateljima i znancima prežalosnu vijest, da je naš nezaboravni suprug, otac i svak

Ante Lukež

otpušteni poštanski činovnik

dne 22. ov. mj., u 10½ sati naveče, iza duge i teške bolesti, u 62. godini života, providjen sv. Otajstvima umirućih, ispustio svoju plemenitu dušu.

KRNICA, dne 22. oktobra 1925.

Rastuženi:

Marija, supruga; djeca: **Sofija** udata **Smoković, Olga, Marija, Vjekoslav, Nevenka** i **Antica**; svakinja **Foška Buršić.**

ZAHVALA.

Najsrdačnija hvala svim onima, koji su našeg ljubljenog

ANTU

ispratili do vječnog počinka. Posebna neizreciva hvala Monsignoru Čurkoviću, koji nam je u teškim danima bio pri ruci, pokojnika posjećivao i nastojao, da utješljivim riječima ublaži njemu tjelesne, a nama duševne boli. Bog mu platio!

U KRNICI, dne 25. oktobra 1925.

Rasciviljena supruga, djeca i svakinja.

Broj 46 Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta.) **U Trstu, 12. novembra 1925.** Pojedini broj 25 cent. **God. III.**

„Istarska Riječ" izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin". Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 25·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I, Telefon: 11-57

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari". — Narodna poslovica.

RAPALLO

Danas, u četvrtak, 12. novembra 1925. navršuje se peta godina, otkad je ono u Rapallu potpisan poznati ugovor izmedju Italije i Jugoslavije.

Taj ugovor je već iza treće godine, što je bio potpisan, doživio jednu krupnu promjenu. Rijeka, koja je po tom ugovoru imala da bude slobodna i nezavisna država, pripala je Italiji i postala običnom italijanskom općinom.

Kojih petnaest dana iza sklopljena ugovora u Rapallu, sastao se rimski Parlamenat, da taj ugovor ratificira ili potvrdi. Tom zgodom izrečeni su sjajni govori od prvih italijanskih državnika... U svim tim govorima isticala se u prvom redu pravda, koja da na svakom koraku čeka nove italijanske državljane — Hrvate i Slovence. Ti novi državljani govorilo se onda, moći će se u novoj državi razvijati slobodno u svakom pogledu. Niko ne će dirati ni u njihov jezik ni u njihove kulturne tekovine: oni će moći i unaprijed da žive svojim nacionalnim životom, po svojim starim običajima i tako redom.

Šteta što i praksa nije bila tako lijepa. Ona je jednim potezom precrtala sve, što su 28. novembra 1920. italijanski parlamentarci govorili i obećali u imenu italijanskoga naroda. Taj potez je povukao bivši ministar Gentile.

Nekoliko mjeseci zatim, u januaru 1924. potpisan je u Rimu izmedju Italije i Jugoslavije prijateljski pakt. Italijansko novinstvo, pa i ono fašističko, pisalo je tim povodom, da će spomenuti pakt dobro utjecati i na prilike u ovim našim pokrajinama, te da će uslijed toga i odnosi izmedju Italijana i anektiranih Slavena postati mnogo bolji i srdačniji.

I tu je kruta praksa zadavila pustu teoriju. Predjimo preko svega, što nam je donijela godina 1924. i ona 1925. a napomenimo samo ono, što se dogodilo 5. novembra godine Gospodnje 1925. Nekoliko Italijana, medju njima jedan general, koji je u vrijeme rata prvi ušao u Goricu, skovali zavjeru protiv Ministra Mussolina. Ta je zavjera u vrijeme otkrivena, čemu su se svi pošteni iskreno obradovali. I Slaveni.

Da i Slaveni, koji su medjutim, kao vječito dužni, još istoga dana morali da plaćaju račune nutarnjih svadja svojih novih gospodara.

Prije pet godina Narodni Dom — danas tiskara «Edinosti» i uredništvo «Edinosti» i «Istarske Riječi» — i sve tako redom.

Plamen pa plamen.

A naša srca?

I ona gore...

Demonstracije i paleži tudje imovine

Opuštošenje uredništva i tiskare „Edinosti" u Trstu

Netom je stigla u Trst vijest, da se u Rimu spremao atentat na predsjednika ministarskog savjeta Mussolini-a, fašisti su smjesta išli po gradu i lijepili po zidovima plakate, kojima su pozivali gradjanstvo na manifestaciju. Ta manifestacija vršila se prošlog četvrtka uveče

na trgu «Unità»,

gdje se nalazi kr. prefektura. Tu je držao vatren govor sekretar fašističke stranke u Trstu, g. Lupetina. On je medju inim izjavio, da će sve vodje protufašističkog pokreta izvrgnuti javnom preziru, ako se ne povuku iz javnog života. Što se pak tiče onih gradskih uprava, koje imaju u svojim uredima protufašističke elemente, veli, da će se postarati fašijo, da se očiste. «Ja vam prisižem — nadodaje — da ću držati svoju riječ. I ako bi pri tom na višim mjestima naletio na otpor, ja ću u onom istom momentu zapustiti svoje mjesto, koje mi je povjerio generalni sekretar naše stranke u Rimu g. Farinacci.»

Pozvao je fašiste da pokleknu i da se zahvale Bogu, što im spasio vodju i oslobodioca Italije — Mussolini-a. Masa je kleknula i pomolila se Bogu. Zatim je Lupetina pročitao brzojav, koji se odaslao ministarskom predsjedniku, te pozvao sakupljene, da u discipliniranom redu idu po gradu pjevajući fašističke himne, e da i bolesni mogu slušati kako se Trst raduje spasu Mussolinija, tog najčuvenijeg vodje, što ga je ikada Providnost podarila kojem narodu.

Nakon što je još prozborio tršćanski gradonačelnik Pitacco, masa se otputila gradom pjevajući fašističke himne i klicajući Italiji i Mussoliniju.

Provale u privatne stanove, uništavanje i požiganje pokućstva.

Jedna skupina fašista probila je kordon straže i unišla u sjedište framazunske lože, koje se nalazi u kazalištu «Verdi», te ga posvema uništila. Druga skupina uputila se u tiskaru tršćanskog italijanskog lista «La Sera», za kojim — kako misle — stoje nekoji framazuni, te opustošila upravu i tiskaru za više hiljada lira. Treća skupina provalila je u privatne stanove gg. komendatora Ara i Samaie, koji je godine 1918. pozvao italijansku vojsku da okupira ove krajeve, te im sve porazbijali i zapalili. Osim toga, opuštošili su i bar «Savoja» koji se nalazi u ulici XX. Settembre».

Sramotni napadaj na «Edinost»

Medjutim, dok su druge fašističke skupine razbijale privatne stanove i palile pokućstva, sakupila se jedna rulja od 150 do 200 ljudi kod židovske sinagoge te najedamput provalila u tiskaru «Edinost» i u uredništvo «Edinosti» i «Istarske Riječi» u ulici S. Francesco d'Assisi br. 20 te oštetila strojeve opustošila napomenute redakcije, upravu «Edinosti» i tajništvo političkog društva. Nato su sve spise i pokućtvo porazbacali preko prozora, polili benzinom i na ulici zapalili. Interesantno je, da je pri tom nestalo oko 5000 lira novca, jedan fotografski aparat, pisaći stroj, par cipela, 3 metra svile itd. Kad su provalnici izvršili svoj «kulturni» posao došli su na lice mjesta vatrogasci i policija, te ugasili požar.

Šteta iznaša oko 50.000 lira.

Napadaj na ruski konzulat.

Konačno je došlo i do napadaja na ruski konzulat u Trstu. Grupa naoružanih fašista prodrla je u zgradu ruskoga konzulata tražeći, da izvjesi zastavu radi spasenja Mussolinijevog. Osoblje konzulata izvjesilo je zastavu svoje države — naravski crveni sovjetski stijeg —, što je još više razdražilo fašiste. Tom prigodom došlo je — kako se čuje — i do oružanog sukoba.

Izgredi u Puli.

Povodom otkrića atentata na Mussolini-a došlo je do demonstracija i u Puli. Tamo je provalila rulja fašista u privatne stanove gg. Stefani-a i Bazze te ih posvema uništili. Fašisti su istodobno provalili i demolirali kancelariju bivšeg poslanika De Berti-a, opustošili stan pastora Gitti-a te izbili suca Gerace-a. Osim toga bacili su bombu u dvorište protestanske crkve.

Protest našeg narodnog poslanika.

Radi napomenutih dogodjaja poslao je naš narodni poslanik, g. dr. Josip Wilfan, predsjedniku ministarskog savjeta Mussolini-u protestni brzojav.

Taj brzojav glasi:

«Predsjedniku ministarskog savjeta

Rim.

Dok Vam u svoje ime, kao i u ime slavenskog pučanstva Julske Krajine, šaljem odanu čestitku i izražaje naše radosti nad time, što atentat na Vašu osobu nije uspio, žalim duboko, što su naši osjećaji morali biti pomućeni vandalskim zločinom protiv redakcije i tiskare «Edinosti», koja na nijedan način nisu u tome sudjelovale.

Poslanik Wilfan.»

Što veli italijanska vlada u Rimu?

Tiskovni ured predsjedništva vlade objelodanio je jedno saopćenje, u kojem medju drugim veli:

«Manifestacije, koje su održane u znak protesta zbog pokušanog atentata na predsjednika vlade, u čitavoj Italiji protekle su na miran način uz veliko sudjelovanje naroda. Fašizam je ovim dao ponovno dokaze svoje snage i discipline. Incidenti, od male važnosti, za kojih nije nijednoj osobi počinjena šteta, desili su se samo u Bresciji i Trstu i to od nediscipliranih elemenata, po svoj prilici onih, koji nisu upisani u fašističku stranku. Čim krivci budu pronadjeni, bit će smjesta predani sudu i kažnjeni za izgrede.»

A što kažu fašistički krugovi u Trstu?

«Popolo di Trieste» u svom broju od 7. novembra izjavljuje medju inim:

«Živo smo obžalili izgrede, koji su se dogodili, ali razumijemo da u masi naroda mogu da se nadju i skupine, koje u svojoj uzbudjenosti prelaze granice. **Šteta i odgovornost padaju na nas i mi ih uzimljemo na sebe.»**

Odjek u inozemstvu.

Opuštošenje tiskare i uredništva Edinosti» i «Istarske Riječi» izazvalo je neugodan utisak i u inozemstvu.

U Jugoslaviji se je na jedamput našla sva štampa na istoj liniji. Novine su donijele opširne izvještaje o napadu na «Edinost» te ga najenergičnije ožigosale i osudile. Sve su stranke kroz noć zaboravile na svoje medjusobne nesuglasice i odlučno zatražile od svoje vlade, da diplomatskim putem posreduje kod rimske vlade radi tršćanskih dogodjaja. Više je poslanika postavilo i hitni upit na ministra inostranih dela, g. dra Ninčića, što kani poduzeti radi zaštite slavenske manjine. Na nekojim mjestima je došlo i do izgreda.

Italijanski poslanik u Beogradu, g. general Bodrero, posjetio je u više navrata ministra Ninčića te u ime italijanske vlade obžalio tršćanske dogodjaje. Nekoji su listovi javili čak i to, da je obećano, da će se šteta nadoknaditi, a krivci — neodgovorni elementi — kazniti. Strani diplomati da su se takodjer interesovali o napadajima na «Edinost.»

DOPISI

IZ BUZETSKE OPĆINE.

Cijeli svijet je osvjedočen, da bez narodne škole nema napretka, da nema valjanog odgoja, te da djeca u tudjoj školi nam postaju zla, pokvarena, nepoštena i nekarakterna.

U našoj općini nekako prilično dobro išlo do lani, ali sada i nas guši protuslavenski mlin. Da vidimo: Hrvatska 5-razredna škola u Buzetu sada ima još dvije naše učiteljske sile; ona treća hrvatska sila podučava u 1. razredu italijanski po — zapovijedi. Sovinjak, Vrh, Račice, Sovinjština, gdje su prije bile samo hrvatske škole — sada su ukinute. Tu sada podučavaju — Kalabrezi. Ministarstvo nam je dobacilo mrvicu kruha. Naši ovuda «komandanti» ne poslušaju ni Rima — u našu školu... Buzetska škola još i sada broji tri hrvatske učiteljske sile, pa se ne može nitko izgovarati, da nema učitelja naših. Tu su vam, dajte im zapovijed i dozvolu da uče našu djecu i u našem jeziku. Ajbo! nema te dozvole. Dakle, Šinjori, semo o non semo in Europa?! Još nešto: naša djeca, koja su u hrvatskim razredima, nemadu nijedne hrvatske knjige. Tu se ne čita nikada ništa. Baš lepa škola, moderna! Buzarona! Čestitamo — na patenti! Tako je s našim školama ovuda, koje bi nas i našu djecu morale po višoj komandi u par godina potalijančiti! Aj ne će, tako mi brkova!

IZ LIŽNJANA.

Budući da sam čitao u našoj predzadnjoj «Istarskoj Riječi» o gospodinu Anti Defrančeški, da je nedavno izišla jedna njegova pedagoška knjiga «Dječji Samorad» to nas vrlo veseli, da je naš Ližnjanski pisac ovu knjigu sastavio. U najkraće vrijeme nek se nada gospodin pisac, da će imati svu silu klijenata Ližnjana, buduć je gospodin Defrančeški naš domorodac i vrlo poznata osoba. Kako piše gospodin pisac da je bio namješten u Kaštelu i imao mnogo uspjeha ne samo u školi već i medju narodom, to je nama svima Ližnjancima dobro poznato, jer nije samo u Kaštelu već i u nas svome Ližnjanu stekao bio mnoge simpatije. Zato i želimo njegovu vrijednu knjigu da je mogu naša djeca proučiti. Preporučamo i daljnim našim Istarskim seljacima, da što više naručuju tu knjigu kod gosp. Ant. Defrančeška učitelja u Kraljevici!

IZ BUZETA.

Napisi.

Neki naš «grajan», komu smrde naši hrvatski napisi na trgovinama i krčmama, bi premješten ovih dana, te se već odselio. Dapače neki vele, a to nam je teško i povjerovati, da se izrazio prosto: «Porco tu e tua lingua». Razumije se, takav stvor nije za naše slavenske krajeve, što su uvidili i nadležni. Nego ljudi opet govore, da je on vadio kostanje iz ognja mjesto g. načelnika. Previše su bili zajedno i previše ga poslušao — u progonjanju našeg jezika i naših ljudi te društava. Uzalud, čete li, nećete li — mi smo tu doma živi i zdravi, i to ne od jučer. Tu se rodiše oci i djedovi naši, a opet nas ima Slavena ovuda — svakako previše za neke zlobnike i afariste.

IZ MLUNA KRAJ BUZETA.

Šta se sve ne radi u Buzetu.

Spomenuti ćemo jedan vrlo mali slučaj, koji inače mnogo govori. Naš seljan Jerman dugo godina bio je u službi cestovnog odbora u Buzetu, komu je sada predsjednikom, što li, trgovac u gradu Cerovac - Bare. Jerman je u redu i na sveopće zadovoljstvo vršio svoju dužnost na cesti. Ali kako je kod nas samo nered i nered, nije primao redovito plaću. Ipak dodje mu i ta najednom, te dobi preko hiljadu lira. A on ih željno i teško očekivao, jer siromak, zadužen, a uz to udavao kćer. Tim novcem je dugove namirio, nešto kupio za kćer, a da njemu ni pipa tabaka ostalo nije. S tim nije bio zadovoljan dućandžija Cerovac. Njemu se prohtjelo imati onu hiljadarku tako naime, da u njega naš brižni Jerman kupi robe. To on nije mogao. Cerovac mu se osvetio: potjerao ga iz posla. Sada na cesti već drugi radi.

IZ SOVINJAKA.

Naše groblje.

Više sam već puta imao prilike, da slušam, kako su italijanske novine podigle čitavu bunu proti ljudima, koji da su obesčastili vojnička groblja i spomenike u okolici Gorice. I u nas je groblje, ali ne vojničko, već onakvo, kako je po svim istarskim župama. Tu vam stoje već više godina razbijeni spomenici sa hrvatskim napisima, ali nikome nije palo na um, da se zauzme i istraži, tko je počinio to nedjelo. Nitko ne nazivlje barbarima one, koji su to počinili. Valjda za to, što su to bili hrvatski spomenici. Medju inim je razbijen i željezni križ pok. župnika Jelenca, a natpisa je nestalo. On je bio rodom negdje iz Karlovca, pa kao tudji državljanin nema valjda pravo, da počiva na ovom groblju.

Sovinjak, Sovinjak, kamo si spao? Padaju mi na um one riječi iz sv. Pisma: «Jerusolime, Jerusolime, to koji proganjaš itd.» Nije od toga trideset godina i sinovi Sovinjaka kričali su koješta za sada već pok. Mirom Mandićem, ondašnjim kapelanom, dok ga je četica naših seljana i djece pratila sa tužnim srcem pri odlasku na drugo mjesto. Izvrgnuti su bili i drugi svećenici i učitelji raznom zasmijehivanju i zlostavljanju sve do sloma Austrije. Mjesto da se je mladež učila raditi, uzgajali su se samo kričači i dangube, pa vam je tako središte naše župe palo u potpuno siromaštvo. Dok vam je pred trideset godina moglo iz Sovinjaka na oranice do sedam plugova, nema taj Sovinjak danas ni sedam kravica. Crkva je porušena, a zvonik stoji sâm samcat, kao da hoće svijetu kazati svoje jade. Gdje su oni lijepi blagdani, kad bi se na trgu pod ladonjama (koprivići) sakupila sva sila svijeta, čekajući da započnu crkveni obredi. Kriv je tome nešto i rat, ali više oni Sovinjci, koji su onako tancali, kako je Buzet svirao.

Domaće novosti

Rodjendan Nj. Vel. Kralja Viktora Emanuela III.

Juče je proslavila cijela Italija obljetnicu rodjenja Nj. Vel. kralja Viktora Emanuela III., koji je s jučerašnjim danom stupio u 57. godinu svog života. Toj se proslavi pridružio i naš narod, koji gleda u njemu pravog vladara demokratskog predstavnika države. Na mnogaja!

Za državljane kraljevine S. H. S.

Primamo: — Konzulat Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca na Rijeci pozivlje ovime sve jugoslovenske državljane nastanjene u gradu, u Kvarnerskoj pokrajini i na bližnjim otocima Cresu i Lošinju, da dodju u konzulat, gdje će biti uvršteni u registar državljana. Svak treba sobom da donese isprave o pripadnosti. Upis će se vršiti kroz čitav mjesec novembar (u blagdanima od 9 sati u jutro do 12 i pô).

Koji će zbog udaljenosti ili s drugih razloga biti spriječeni te ne će moći lično da dodju u konzulat, zamoljeni su, da priopće konzulatu Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca pismeno slijedeće podatke: Ime i prezime glave obitelji i svih njenih članova; ime i prezime roditelja, mjesto i dan rodjenja svakog pojedinca (selo, općina, pokrajina) zanat, dali je zaposlen ili nije. Uz to treba naznačiti i sadašnju adresu, i priložiti domovnicu i krsni list.

Našim čitateljima na znanje!

Današnji broj našega lista izlazi samo na dvije stranice, bez priloga, i to radi opustošenja uredničkih prostorija. Povodom napadaja na «Edinost» bili su nam uništeni razni rukopisi, pa nam zbog tehničkih poteškoća nije bilo moguće izdati list u većem formatu sa prilogom.

Osim toga nestalo nam je prigodom navale na tiskaru i nekoliko naslova cij. pretplatnika.

Zato neka nitko ne krivi upravu, ako ne dobije lista. Tko ga ne dobije, neka nam javi.

Franina i Jurina

(Na Koreje).

Fr.: A sada povedi mi malo ča je ta Koreja?

Jur.: To ti je jedna zemlja, kako vidiš ne dugo od Japona, ka je još prej dvajset let imala svoju slobodu i svojga cesara. Pak su prišli Japonci, udrili na Ruse, ki su tu Koreju branili, i stvar se je zvršila tako, da je najzada Japon dobil Koreju i danaska s njum barata, kako ga je volja i drago.

Fr.: A Korejanci?

Jur.: A ter ih vidiš? Kamogod pridemo svi se tuže. Si čul onega malo prej?

Fr.: Čul sam ga, ma ga nisam posem sega razumel. Govoril je ruski, a ti znaš, da ja ne razumem baš svaku rusku, kako ti. Nego mogal sam čut i razumet, da se jako tuži.

Jur.: On mi je rekal: Gaspadjin Jurina, mi smo rovinani, po sen sega rovinani. Japonci sve zeli, a ničevo ne dali. To su vražji hudići, ti Japonci. Hote okole, od mesta do mesta, pogledajte va svaku najmanju skujicu, va koj se more malo ča pogrist ale polizat, i videt ćete va njoj Japoneza. Mi smo na vražjem čude.

Fr.: Si mu mogal reć, da je još ki!

Jur.: Ja sam mu rekal ovo: Dragi prijatelju, ja poznam dobro te boli i zato vam govorim: ne budi vas strah! Svaka sila za vremena, a nevolja redom ide. Vi ste Korejanci slavan narod, ma ste, ne zamerite mi, malo i leni. I nesložni ste. Tu treba da se lečite, zač ako se od tega ne zlečite — zel vas je hudić! O čekajte, još nisam zvršil. Vi imate lepe zemlji, ma kako vidim, ni dosta dobro obdelana. Popravite to, gledajte, da vam zemlja nosi ča više more, i riži i boba i svakega drugega blagoslova Božjega. Tu bi vam mogli bit najbolji meštri naši Istrani, pak ne bi škodilo, da pridete malo k nam, pak da vidite, kako tamo i iz kamika šenica raste, zač je narod vredan i trpežljiv. A onputa još neč: ako vam Japonci ne daju školi va vašem žajike, budite vi vašoj dece meštri i popi. Vadite ih čitat i pisat i Boga molit samo va svojem zajike. Čuvajte sebe i decu, da vas Japonci ne pojaponeze, pak ćete moć jedan dan lipo zapivat onu vašu i našu:

> Još Koreja ni propala,
> Dok mi živimo!
> Visoko se bude stala,
> Kad ju zbudimo.

Ste me razumeli? — rekal sam mu. A kada mi j' rekal, da me j' razumel, pozdravil sam ga i kako si mogal čut zapival sam mu dva puta: Koreja — korajo! i Bog teta Jele!

Fr.: Lepo si ga utešil! A ča ćemo sada?

Jur.: Sada ćemo mi gledat, da se ča prej poberemo ća od ove zemlji. Mane se ova arija ovuda ni najmanje ne dopada. Ljudi su jako nezadovoljni na Japonce, pak se svaki čas čuje, da se svet buni, kako i ono prej šest let, a ja ne bim otel, da i mi dva pustimo tu svoje kosti. Pak da bi kade, nego na Koreje!

Fr.: Imaš pravo. Kamo ćemo sada?

Jur.: Posest ćemo se lepo va cug i prošećat se do Čemuipa grada. Va Čemulpe ćemo se ukrcat na brod, ki će nas nest va Port-Artur.

Fr.: Viš, to mi je drago. Jedanput se je toliko pisalo o tem Port Arture, pak je vredno videt ga. A od Port Artura kamo ćemo?

Jur.: Od Port Artura ćemo železnicom preko Siberije — doma.

Fr.: Ala dunke, homo! Nego počekaj malo: ča ovo šumi?

Jur.: To je sigurno telegraf prez žice. Miruj malo, da čujem, ako je ča za nas. Bormića je. Na — Luce nam bati telegraf.

Fr.: A ča poveda?

Jur.: Sto stvari.

Fr.: Ala povej jednu!

Jur.: Da su hvala Bogu zdrave i da je zadnja «Istarska Reč» bila zaplenjena.

Fr.: A za kega zlodeja?

Jur.: Za nekakov članak: «Nakon sedam let...» Na dekrete da stoji napisano, da bi ta članak mogal pomutit ljudi i zemaljski red.

Fr.: Ako je tako, onputa je pravo, da su ga zaplenili. A sada homo va — kako si ono rekal?

Jur.: Čemulpo. Ala homo!

Politički pregled

Zavjera protiv predsjednika italijanskog ministarskog savjeta u Rimu

Spremanje atentata. - Manifestacije i govor Mussolini-a. - Aretacije. - Raspust unitarne socijalističke stranke. - Zabrana opozicijonalnih listova.

Uoči proslave italijanske pobjede, koja se slavila 4. novembra, pripremao se atentat na predsjednika italijanskog ministarskog savjeta u Rimu, g. Mussolini-a. O tim pripremama saznaju se ove potankosti:

Atentat je pažljivo pripreman, i vodilo se računa o tome da izvršioci atentata pobjegnu i da se onemogući pronalaženje krivaca. General u ostavci Capello, koji je bio uhapšen u Turinu, bio je u Rimu sve do 3. o. mj. i očigledno se spremao da predje granicu. Hotel «Dragoni», u kome je uhapšen Zaniboni, leži skoro sasvim naspram palače Chigi, na onoj strani ulice Corso Umberto, kojom obično prolaze povorke. Sa balkona palače Chigi g. Mussolini često je posmatrao prolazak povoraka. Sve je bilo spremljeno za izvršenje atentata. Tu je bila jedna puška za precizno gadjanje, na kojoj je bilo namješteno teleskopsko staklo za nišan, koje su neprijateljske elitne streljačke trupe upotrebljavale za motrenje najvažnijih puteva. Kapci prozora te hotelske sobe nalaze se skoro sasvim naspram balkona palače Chigi i bili su tako udešeni, da se iz sobe sasvim slobodno moglo pucati, a da to niko ne opazi.

Zaniboni je bio obučen u uniformu majora alpinskih trupa, a to je čin, koji je on imao u ratu. Bio je obrijao brkove, kako bi što više otežao identifikovanje. Automobil, koji je čekao u blizini hotela, bio je spremljen za dugi put. Na automobilu bilo je u dovoljnoj količini benzina, životnih namirnica, revolvera i municije. Zaniboni je, osim toga, bio zauzeo tri sobe u tri razna hotela, pod raznim imenom. Zaniboni je znao, da će g. Mussolini, iza ceremonije u crkvi Santa Maria dei Angeli, sa balkona palače Chigi posmatrati povorku.

U 9 i pô sata ujutru policijski činovnici ušli su u hotel i popeli se do Zanibonieve sobe. Zakucavši na vratima, činovnici su ušli u sobu i zatekli Zanibonia upola obučena. U prvom trenutku Zaniboni je bio zbunjen i zapitao je policajce, šta hoće. Dva činovnika odmah su uhvatili Zanibonia, dok su ostali konstatovali da je na prozoru, koji je okrenut prema palači Chigi, napravljena neka vrsta otvora, na kojoj je bila uperena precizna puška, napunjena i okrenuta tačno u pravcu balkona palače Chigi. Činovnici su isto tako uzeli i tri putničke torbe.

Manifestacije i govor g. Mussolini-a

Cijelo posle podne stanovništvo Rima bilo je vanredno uzbudjeno i ogorčeno zavjerom protiv g. Mussolini-a. Izlepljeni su plakati, kojima se protestuje protiv zločina, ali je manifestacija tek kasnije dobila karakter pravog deliriuma, kada je preko sto hiljada duša došlo na Piazza Colona i druge ulice u okolici palače Chigi, klićući g. Mussolini-u. Beskrajni uzvici «Živio Mussolini!» i «Živio vodj!» zazivali su g. Mussolini-a, da se pojavi na balkonu. Kada se on pojavio, okružen ministrima, nastale su neopisive ovacije. Hiljade zastava vile su se u vazduhu, pjevala se «Giovinezza» i predsjednik je bio primoran da govori narodu. G. Mussolini rekao je: «Zahvaljujem ti, narode rimski, na ovoj dirljivoj i bratskoj manifestaciji simpatije. U tvom uzviku je tvoja duša, u tvojoj strasti je tvoje osjećanje discipline. (Aplauz). Ti osjećaš: da sam ja pogodjen na ovom balkonu (Uzvici: Ne, ne!), bio bi pogodjen sluga italijanskog naroda, a ne neki tiranin. (Buran aplauz). Vlada je preduzela i preduzeće sve potrebne mjere, da uvjeri neprijatelje režima, da oni ništa ne mogu učiniti. (Aplauz). Ali ja zahtjevam, kažem da zahtjevam, da ne bude nikakva nepotrebna nereda, da ne bude nikakvog zasebnog i individualnog nasilja. Obećavate li mi to? (Gomila viče: «Da, da!») U ovom uzviku, u ovom vašem odgovoru znak je vašeg osjećanja odgovornosti i gradjanske discipline. Svijet mora dobiti nesumnjiva i uzvišena dokaza, da na jednoj strani stoje male i neznatne manjine nepomirljivih fanatika, a na drugoj se nalaze svijesni gradjani, ogromna većina italijanskog naroda. Ja sam siguran, da mi vi ne ćete pričiniti tu gorčinu, da čitam o raznim djelima, koja bi pomutila ovu veličanstvenu narodnu manifestaciju. (Aplauz). Ja ne ću ta djela, i ne će ih ni biti. Ako je takav i vaš osjećaj, ako to odgovara silnom pokretu vašega duha uzdignimo se iznad ove neznatne epizode. (Gomila viče: «Ne! Ne!» Mussolini se smješka). Ja savršeno razumijem stanje vaše duše, vašu indignaciju. Na dan svete pobjede cijelog ital. naroda ne može se misliti o jednoj odvratnoj i strašnoj akciji, ali mi, i ja na prvom mestu, voljni smo, da nastavimo neumoljivo naš marš. (Aplauz). Razrušićemo sve prepreke, bilo političkih grupa, bilo onih, koji oružaju zločinačke ruke. (Aplauz). Režim je postavljen na nerazorivu osnovu. Vi znate, da baš sada čistimo sva mesta antinacijonalne infekcije. (Aplauz). Ali to je posao fašističke vlade, koja je baš danas preduzela potrebne mere i koja će preduzeti i druge. (Aplauz). Crne košulje, vratite se u potpunom redu u svoje jedinice! Vi ćete me poslušati. (Gomila viče: «Da!») Ova narodna manifestacija je najbolja nagrada za žalost od jednog časa. Nastavimo svoj put! Niko nas ne može zaustaviti, mi ćemo stići, budite uvjereni, konačnom cilju. Živio fašizam! Živila Italija!» (Beskrajne i zanosne ovacije).

Velike manifestacije po cijeloj Italiji

Na prvu vijest, da se na dan proslave obljetnice pobjede u svjetskom ratu spremao atentat na Mussolini-a, zavladalo je po cijeloj Italiji opće uzbudjenje. Svuda su se vršile demonstracije protiv opozicionalnih grupa, naročito unitarno-socijalističke. Framazunske lože bile su po svuda zaposjednute, unitarno-socijalistička stranka raspuštena i više novina zabranjeno. U Bresciji su bile uništene dvije redakcije oporbenih listova.

SVRŠETAK XXIII. INTERPARLAMENTARNE KONFERENCIJE.

Kako smo svojedobno javili, prošlog mjeseca vršila se u Washingtonu XXIII. konferencija interparlamentarne unije. Pošto je konferencija riješila prvi dio programa, otputili su se delegati preko New-Yorka u Ottawu (Kanadu) gdje se održala zaključna sjednica ovogodišnje interparlamentarne konferencije sa dnevnim redom:

pitanje zaštite narodnih manjina.

Dok su sjednice u Washingtonu protekle mirno i skladno i dok su tamo već postale dosadne bezbrojne izjave o svjetskom miru i ljubavi medju narodima, protekla je zadnja sjednica konferencije bučno i burno.

Sjednicu je otvorio predsjednik kanadske grupe interparlamentarne unije, senator Belcourt. On je pozdravio delegate sa toplim riječima, izrazivši želju, da rad konferencije, otpočet u Washingtonu, bude sretno i uspješno dovršen u Ottawi. No njegova se želja nije ispunila. To se vidilo već kod prvoga govornika, g. Tinzla, njemačkog narodnog poslanika u italijanskom Parlamentu. Ovaj je žestoko

napao italijansku politiku pram nacijonalnih manjina

u Italiji. Tinzlu je odgovorio Italijan Barzilai, izjavivši, da je Italija nacijonalna država, koja nema ni 5% neitalijanskog elementa. Nadalje je ustvrdio, da po italijanskom gradjanskom zakonu svi gradjani Italije imadu jednaka prava. Italija će — veli Barzilai — pravedno i benevolentno postupati spram svojih državljana neitalijanskog jezika, no samo pod uvjetom, da ovi budu spram nje lojalni.

Interesantna je bila izjava engleskoga poslanika, konzervativca Boothbyja, koji je izjavio, da se

pitanje nacijonalnih manjina ne će riješiti nikakvim konferencijama,

već da se ovako pitanje na tim konferencijama samo zaoštrava. Treba se ugledati — veli engleski delegat — u Škote, koji su najpraktičnije (!!) riješili svoje manjinsko pitanje. Oni su jednostavno primili engleski jezik i danas zajedno sa Englezima suradjuju na veličini engleskog carstva. To je pravi — zaključuje taj mudri Englez — i jedini način rješavanja pitanja nacijonalnih manjina.

Češki Nijemac, g. dr. Medinger je tražio

reviziju mirovnih ugovora!

Odgovorio mu je češki senator dr. Brabec, izjavivši, da je češka država dala svojim nacijonalnim manjinama ista politička, ekonomska i kulturna prava kao i samim Česima. U oba doma českoga parlamenta zastupane su manjine tačno spram njihove brojčane snage, one se služe svojim materinjim jezikom i u plenarnim sjednicama i u odborima parlamenta, njihovi se govori stenografiraju u njihovom jeziku i oni u svim pitanjima imaju jednako pravo glasa kao i Česi. Djeca čeških manjina primaju nastavu u svome materinjem jeziku od osnovne škole pa do univerziteta. Što više, češki Nijemci imadu procentualno veći broj škola nego li sami Česi. Zato dr. Brabec najodlučnije odbija napadaje dr.a Medingera kao nepravedne i tendencijozne.

Zatim je uzeo riječ Madžar dr. Lukacs. On je izjavio, da

Madžari nemaju nikakve vjere u Društvo Naroda,

jer sve pritužbe nacijonalnih manjina idu u koš. Tako će se dogadjati sve dotle, dok se ne dade pravo svakom članu Društva Naroda, da sazove anketu o stanju manjina u izvjesnoj zemlji i dok se ne pruži mogućnost, da svaki član napomenutog društva uputi sporno pitanje direktno medjunarodnom sudu u Haagu. Na te izvode madžarskog delegata odgovorio je Rumunj dr. Matein. On je upozorio Madžare na škandaloznu madžarsku prosvjetnu politiku i na Apponyjev školski zakon, koji je ruglo današnje civilizacije. Ističe, da Rumunjska lojalno postupa sa svojim manjinama.

Konačno su govorili Nijemci i Poljaci. I jedni i drugi hvalili su svoju manjinsku politiku veleći, da u njihovim zemljama vlada posvemašnja pravednost i liberalni duh. U tom pogledu nisu ih ni najmanje smetali prigovori manjinskih zastupnika, koji su se obarali na njihove tvrdnje. Nije ni čudo. Na konferenciji je vladao takav duh, da se je svak mogao da uvjeri, da mali narodi — odnosno nacijonalne manjine — nemaju ništa da traže od interparlamentarnih unija i njihovih konferencija. Da je tome zbilja tako, svjedoči nam i

rezoluciju, koju su predložili zastupnici narodnih manjina.

Zastupnici su manjina zahtijevali u toj rezoluciji:

1) da se u državama sa nacijonalnim manjinama obrazuju paritetne komisije, koje bi sastojale iz jednakog broja članova narodne većine i manjine, a te bi komisije imale zadaću, da donose rješenja za uklanjanje konflikata izmedju većine i manjine, i

2) da se pitanja, koja se odnose na primjenu mirovnih ugovora u pogledu nacijonalnih manjina upućuju medjunarodn. sudištu u Haagu, koje će imati da u spornim pitanjima [illegible] bilo savjetujuće mišljenje bilo konačno rješenje.

Zastupnici većina, t. j. velevlasti nisu [illegible] ni da čuju o tom zahtjevu, pa su još prije [illegible] sovanja izjavili, da je takav zahtjev suvišan i bespredmetan.

Svega po malo

Izgorila tri čovjeka, dva vola i pas.

Neki dan se u selu Ripnju u Bosni dogodila strašna nesreća. Tri težaka orali su njivu, koja je veoma daleko od sela. Kad su je poorali, već je noć pala. Da bi sutra rano bili na poslu nisu se povratili kući, već se zaklone u pletenu kolibu pokrivenu slamom. Nalože vatru i zaspu. U to je počeo da piri jak vjetar, koji natjera iskre na slamnati krov. On se zapali i u tili čas plane čitava koliba. Sutradan su seljaci zatekli svu trojicu u pepelu, a tako isto i dva vola i psa.

Novi kalendar u Turskoj.

Turci su brojili godine od Muhamedovog bijega iz Medine u Meku. Sad je posebna komisija priudesila turski kalendar i donijela je odluku, kojom se gregorijanski (novi) kalendar uvodi u Turskoj. Ovaj će zakonski projekt biti podnešen na odobrenje velikoj narodnoj skupštini. Po svemu izgleda, da Turci hoće da se u svemu približe ostalim naprednim narodima.

Od kartanja do ubojstva.

Karte su mnoge i mnoge bacile na prosjački štap, unesrećile pojedinca i čitave familije, strovalile u grob mlade živote. Tako je nekidan u Sisku pri kartanju jedan mladić probo nožem svoga druga u kartanju. Ranjenik je sutradan umro u bolnici, a tek mu je bilo 26 godina.

DAROVI.

U fond «Istarske Riječi»:

Na predlog g. Ivana Perković-a u Tomišićima kod Žminja, sakupilo se na piru g. Jurja Perković-a i gdjice Lucije Tomišić L 55.50 u fond «Istarske Riječi». — Darovali su: po L 7.50: Juraj Perković i Lucija Tomišić; po L 5: Ivan Perković, Sergij Perković, Božo Perković i Jakov Tomišić; po L 3: Antun Tomišić; po L 2: Josip Tomišić i Matko Orbanić; po L 1: Juraj Perković, Marijana Modrušan, Blaž Tomišić, Josip Modrušan, Foška Perković, Dragutin Perković, Ulika Modrušan, Ruža Perković i Ljubica Perković; po 50 cent.: Ivan Perković, Zorica Perković, Slavko Perković; Milena Perković, Danica Perković i Marijan Perković; po 10 cent.: Josip Modrušan.

Medju učesnicima na spomenutom piru, sabrao je g. Ivan Modrušan iz Smoljani u fond «Istarske Riječi» L 9.50. Darovali su: po L 2: Ivan Modrušan, Antun Doblanić i Filip Perković; po L 1: Tadej Predan, P. Antun i Abram Perković; po 50 cent.: Macan Antun.

Prigodom krštenja kćerke Antice - Nikoline Ivanke daruje g. Gržančić Petar iz Aleksandrova, sada u Višnjanu, u fond «Istar. Riječi» L 10.

Ivan Medica iz Velizane daruje u fond «Istar. Riječi» L 5.

N. N. daruje u fond «Istar. Riječi» L 2.50.

Antun Klobas, Santoma, Kopar, daruje za «Istarsku riječ» L 2.

Antun Kik daruje za društvo «Prosveta», odsjek za Istru L 10.

Na piru gosp. Kuzma Polar i gdjice Milke Šepić sakupio je Vinko Slavić medju gostovima za društvo «Domoljub» L 60.

Izdavač, direktor i odgovorni urednik:
IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST“ U TRSTU

Broj 47 Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta) U Trstu, 19. novembra 1925. Pojedini broj 25 cent. God. III.

„Istarska Riječ“

Izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin“. Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 25·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari“. — Narodna poslovica.

Zapljena „Istarske Riječi“

Posljednji broj «Istarske Riječi» od 12. novembra 1925. bio je zaplijenjen. Uredništvo je dobilo o toj zapljeni pismeni dekret. Taj dekret glasi:

«Br. 082/9091.

PREFEKT TRŠĆANSKE POKRAJINE

vidjevši, da hrvatski tjednik «Istarska Riječ» br. 46 od 12. novembra 1925. u svojim člancima «Rapallo» «Demonstracije i paleži tudje imovine» i «Opustošenje uredništva i tiskare «Ednosti» sadržaje tendencijozne vijesti, koje su kadre da uzbune duhove uz pogibao za javni poredak;

vidjevši članak 3. općinskog i pokrajinskog zakona od 4. februara 1925. br. 148

odredjuje:

da se zaplijeni hrvatski tjednik «Istarska Riječ» br. 46 od 12. novembra 1925.

Izvršenje ovoga dekreta povjereno je kr. kvesturi u Trstu.

U Trstu, dne 12. novembra 1925.

Prefekt: MORONI.

Reptili na djelu

Ovih je dana ponesrećeni atentat na predsjednika ministarskog savjeta, gosp. Mussolini-a, imao posljedicu, da se je digla hajka proti framasunima, jer se njima pripisuje u grijeh napomenuti atentat. Kako je poznato, ovom je prigodom došlo i do napadaja na tiskaru «Edinost» i na uredničke prostorije «Edinosti» i našega lista.

Službeni je list fašističke stranke u Trstu, «Popolo di Trieste», odmah istaknuo, da napadaj, koji se uostalom ima da pripiše neodgovornim elementima, nije bio naperen protiv Slavena zbog toga što su Slaveni, nego da je napadaj na «Edinost» i njene prostorije bio izvršen samo za to, što je to ustanova jedne stranke, koja je protivna fašistima i u opoziciji proti fašističkoj vladi. Pri tome je «Popolo di Trieste» naveo čak i ime nekog goričkog poslanika, koji da je kriv tom naziranju (iako je on ljuti neprijatelj «Edinosti»), pošto je ašikovao sa Aventinom. «Popolu di Trieste» nije došlo ni na kraj pameti, da ustvrdi, da se je sve to dogodilo samo za to, što je naša stranka framasunska, jer cijeli svijet znade da nismo framasuni. Štaviše: «La Frontiera», organ tršćanskih boraca, donijela je trijezan članak, kojim je cijelu aferu spravljala u pravu kolotečinu i kojim je sasvim objektivno rasvijetlila cijelu stvar. Taj njezin glas je toliko važniji, što dolazi iz redova onih, koji su faktično na frontama dali svoj život i svoju krv za Italiju, koji su zbog toga najviše pozvani da sudjeluju kod uspostavljanja novog reda.

Tako na italijanskoj strani.

A na slavenskoj?

Našao se jedan reptil, jedan katolički (!) list na slovenačkom jeziku, koji je tom prilikom, kad mora sve što je framasunsko da svrši na lanterni, izrabio ovu prigodu i, znajući da laže, prozirnom tendencom ustvrdio, da je naša stranka framasunska i da su Slovenci u Trstu upisani u framasunsku ložu u Trstu, a Hrvati na Rijeci. Koje zgodnije prilike nego li ove, da nam natjera na vrat sva sila poteškoća i neprilika!

Na dosadanje objede tog reptila i sličnih mu ortaka nismo se još nikada obazirali, jer je objeda takve naravi, tako smiješna, da se može poroditi samo u bolesnim i epileptičkom mozgu patoloških individua. Smiješna je, pa makar skovana i u samoj ...via Cavana.

U tim sadašnjim danima, nazivati koga framasunom znači izvrgavati ga najvećoj tjelesnoj opasnosti, našla se jedna grupa beskarakternih, od nekršćanske, od poganske mržnje zavedenih ljudi, koji denunciraju naše ljude, da su framasuni. Našao se je jedan duševni Tersites, koji je preuzeo na sebe tu paklenu rabotu. A to su denuncijanti naše krvi! Opet je Kain pokušao da udari Abela, svog rodjenog brata.

Ali mi se ipak ne čudimo. Jer je to sve u stilu rada one gospode, u stilu najavljenom već god. 1922., kad je onaj isti čovjek, koji je sada izvršio taj zločin, izjavio: «Mi ćemo vas denuncirati, mi ćemo izmisliti i što nije, samo da vas upropastimo i uništimo.»

Bolesni, patološki mozak? Ili do skrajnosti pokvarena duša? Svakako epileptičke pojave, u kojim se ponovno neobuzdano pojavljuju zvjerski instinkti kao onda, kad se je čovjek, tek na pragu čovječanstva neobuzdan od kulture i naobrazbe srca i duše natjecao sa životinjama na skoro istom stepenu s njima!

Za sreću je u ovom slučaju osuda, koju su izrekli nad onim reptilom pošteni ljudi, i Slaveni i Italjani, jednaka. I to nas tješi.

Onim drugim pak, denuncijantima, nalazili se u Via Imbriani ili u bilokojoj drugoj ulici — naš prezir!

DR. BORIS FURLAN:

Općinski užici (dobra)

«Gazzetta Ufficiale» od 23. V. 1924 objavila je kr. ukazni zakon dd. 22. V. 1924, br. 751 o općinskim užicima (riordinamento degli usi civici nel regno).

Taj zakon vrijedi i za naše pokrajine te će duboko utjecati na ekonomske prilike našega seljaka.

Pošto je već i samo tumačenje tog zakona teško, a kamoli tekar praktično njegovo provadjanje u našim krajevima, gdje su prilike sasvim različite od onih u starim pokrajinama Italije, hoću da podam kratki pregled zakona, po mogućnosti u razumljivijoj formi nego u zakonu samom, onda pak i kratki pregled faktičnih prilika u našim pokrajinama i posljedica, koje će praktičnim primijenjivanjem tog zakona biti prouzročene.

Po svojoj su naravi općinski užici pravo općinara na izvjesna uživanja zemljišta, koja nisu njihovo, nego tudje vlasništvo. Vlasnik tih zemljišta su treće osobe, koje mogu biti fizične osobe, juridične osobe, općine ili sama država. Zemljišta, na kojim se ta prava vrše, zovu se zajednička zemljišta (terre comuni, beni collettivi, demani comunali), prava sama pak, koja pripadaju ili svim općinarima ili samo nekojim od njih, a to uvijek samo na temelju njihove pripadnosti k općini ili podopćini, zovu se općinski užici (usi civici). Osim toga postoje još i takozvana prava do mješanog užitka (diritti promiscui) općinara jedne općine na zemljištima druge općine.

I. *Kratki pregled novog zakona.*

Zemljišta, opterećena općinskim užicima, imaju se osloboditi na način, da se općinama, odnosno agrarnim asocijacijama ili zajednicama (gdje takove postoje) *u zamjenu općinskih užitaka,* doznači jedan dio zemljišta, na kojem su se dosada vršili napomenuti užici, dočim ostali dio dosada opterećenog zemljišta pripada u potpuno slobodno vlasništvo vlasniku, ako je on privatnik ili druga juridična osoba. Ako je pak vlasnik opterećenog zemljišta općina, podopćina ili agrarna zadruga, onda se takodjer s ovim djelom postupa po odredbama zakona o općinskim užicima.

Razriješenje skupnosti izmedju vlasnika na jednoj strani i skupine uživalaca na drugoj strani nazivlje zakon *likvidacijom općinskih užitaka.*

Dio, koji se u zamjenu dosadanjega vršenja općinskih užitaka doznači općini ili zadruzi, je raznolik i odvisan od okolnosti, da li općinski užitak služi samo ličnim potrebama općinara ili da li sadržava i prava do šireg izrabljivanja opterećenog zemljišta, tako da se taj općinski užitak približava više nekoj vrsti suvlasništva na zemljištu (čl. 3). U prvom slučaju dobiva općina ili zadruga ⅛, u drugom ½ cijelog dosadanjega opterećenog kompleksa. Sa svim tim ima komesar pravo, da iz razloga, koje on prosudjuje po svojoj uvidjavnosti, povisuje taj dio u prvom slučaju od ⅓ do ½ i u drugom slučaju od ⅔ do ¾ cijeloga zemljišta.

Sada opisana likvidacija općinskih užitaka je *prva operacija diobe,* koju treba komesar da provede iza što je utvrdio opstanak općinskih užitaka. S njome se razriješava dosadanja zajednost izmedju vlasnika zemlje na jednoj i uživalaca na drugoj strani. Daljnja zadaća komesarova jest, da sdruži zemljišta, koja su na temelju ove likvidacije pripale općinama ili podopćinama na temelju likvidacije po prijašnjim zakonima, i s onim, koja su vlasništvo općina ili podopćina i na kojim se vrše općinski užici.

Sva se ta zemljišta sdruže u jednu jedinu masu, koja se poslije razdijeli u dvije velike kategorije:

a) u šume i trajne pašnjake;

b) u zemljišta, koja moraju služiti poljodjelstvu.

Na temelju tehničkog nacrta, što ga je sastavio tehnički po komesaru imenovani delegat, uvrštava komesar pojedina zemljišta u jednu ili drugu kategoriju. Taj tehnički nacrt mora da je prethodno odobren sa strane Ministarstva za narodno gospodarstvo.

Kod izradjivanja tehničkog nacrta i uvrštavanja u pojedine kategorije treba imati na umu i potrebe žiteljstva kao što i to, da se sačuva narodni imetak na šumama i pašnjacima.

Za zemljišta pod a) vrijede odredbe drugog poglavlja četvrtog naslova italijanskog šumarskog zakona (kr. dekret 30. XII. 1913, br. 3267), koji sadržava potanke odredbe glede upravljanja šuma i pašnjaka, što pripadaju kao vlasništvo općinama ili podopćinama. Ova se zemljišta bez privole Ministarstva za narodno gospodarstvo ne smiju niti otudjiti (prodati) niti bitno promijeniti. Osim toga je glasom šumarskog zakona uprava tih zemljišta podvrgnuta nadzorstvu šumarskog odbora i šumarskog inspektorata. Glede općinskih užitaka propisuje čl. 9 šum. zakona, da ostaju općinski užici u krijeposti i da će se moći vršiti u suglasju sa gospodarskim nacrtom, odobrenim ili propisanim od šumarskog odbora, a uvijek u granicama čl. 521 italijanskog civilnog zakonika, t. j. u granicama lične potrebe ovlaštenika i njegove porodice. (Čl. 521 ital. gradjanskog zakonika nije inače u Julskoj Krajini u krijeposti; pošto ga pak novi zakon izričito navadja, mora se smatrati, da je on u cijelini sadržan u novom zakonu i radi toga u svrhe tog zakona i u krijeposti).

Iza što je komesar iz skupine mase izlučio zemljišta pod a), njegova je daljnja operacija, da kvotizira pod b) navedena zemljišta, koja će se na temelju tehničkog nacrta o uredjivanju i obrdjivanju tih zemljišta razdijeliti izmedju onih porodica u općini ili podopćini, koje se lično bave poljodjelstvom. Kod toga imati će prednost siromašniji slojevi, nu samo ako se može opravdano očekivati, da će oni zemlju racijonalno iskorišćivati.

No zemljišta ne će im biti predana u vlasništvo nego samo u nasljedni zakup (emfiteuza); za uživanje zemljišta morat će oni da plate zakupninu, koja se odmjeri na temelju prometne vrijednosti zemljišta i koja će se sticati u blagajnu općine ili podopćine. Pošto se pak pri odmjerenju njezine visine treba obazirati i na prethodno pravo općinskog užitka i eventuelno takodjer na dužnost melijoracije, koja je naložena zakupniku, ta će zakupnina u većini slučajeva biti vrlo niska. Važno je da dionici zemljišta pod b) gube svako pravo na uživanje zemljišta pod a). Dionik, koji ne bi vršio na doznačenom mu zemljištu melijoracije, koje su mu naložene u diobnom nacrtu, gubi svoj dio u korist općine, podopćine ili agrarne asocijacije, koje ga dodijele drugom dioniku.

Dionici mogu biti oprošteni zakupnine tekar po izvršenim melijoracijama, koje će se morat konstatirati sa strane pokrajinske poljodjelske stolice. Tekar onda može doznačeno zemljište da postane slobodno vlasništvo dionika. Prije nego je zakupnina izbrisana, doznačeni dijelovi ne mogu niti da se dijele niti da se prodaju.

Ako nema dosta raspoloživih zemljišta, da se mogu razdijeliti medju svim ovlaštenim porodicama, tada se te porodice odredjuju putem žrebanja. Ako pak zemljišta, odredjena za parcelaciju, nadmašuju potrebe dionika, tada se njim doznači ipak samo kvota, na koju imaju po zakonu pravo, a iz ostatka stvara se nekakva reserva. O upotrebljivanju te reserve odlučiti će Ministarstvo za narodno gospodarstvo.

Vrlo je važna odredba članka 24, po kojoj zemljišta agrarnih zadruga, bilo da ostaju zadrugama ili da se doznačuju općinama ili podopćinama, moraju da služe uporabi svih općinara.

Pod diobu ne spadaju ona zemljišta, na kojima je posjednik izvršio trajne i bitne melijoracije, i one male parcele, koje se ne dadu dijeliti u agrarne jednote. Za ove morat će posjednik da plati općini godišnju zakupninu, koja je razmjerna vrijednosti njegovog prava do zemljišta.

Ako su se na zemljištima, podvrženim općinskom užitku i spadajućim u vlasništvo općina, podopćina ili agrarnih zajednica, izvršile okupacije, ove se okupacije mogu legitimirati, t. j. mogu se smatrati zakonitim na molbu okupanata samo, ako je taj okupant sa vlastitim svojim radom izvršio na zemljištu bitne i trajne melijoracije, dalje ako okupirana cona ne prekida kontinuitet zemlje i ako traje okupacija najmanje deset ljeta. Ali se takova okupacija smatra zakonitom te se legitimira samo u koliko opseg okupiranog zemljišta odgovara radnoj sposobnosti jedne poljodjelske porodice.

Utvrdjivanje i otpravljanje općinskih užitaka i uopće svih prava do zajedničkog uživanja zemljišta i uredjivanje zemljišta, koja iz te likvidacije rezultiraju, kao što i drugih zemljišta, koja su vlasništvo općine, podobčina ili agrarnih zadruga, spadaju u nadležnost pokrajinskog komesara, koji je imenovan kr. dekretom. Komesar ima u pogledu funkcija — doznačenih mu po novom zakonu — svu sudsku i pravnu vlast. U koliko se novi zakon može primijeniti i na naše prilike, nadležan je pokrajinski komesar u Trstu. Pod njegovu vlast spada sva Julska Krajina.

Prijave o opstanku općinskih užitaka (dobara) prima komesar.

Te se prijave moraju uložiti u roku od dvije godine, otkad je napomenuti zakon stupio u krijepost, dakle **do 23. maja 1926.** Po tom roku prestaju općinski užici, koji nisu bili prijavljeni. Prijave ulaže općinski načelnik (sindako) u ime svih općinara dotično agrarna zadruga, ako takova postoji, ali i pojedini interesenti imaju pravo da prijave izravno komesaru opstanak općinskih užitaka. Inače ima i komesar glasom čl. 27 pravo, da i službeno bez ikakve prijave interesenata uvede likvidacijski postupak. Ako tekom likvidacijskoga postupka nastaju sporovi bilo glede opstanka, naravi i opsega općinskih užitaka kako i glede okolnosti, dali je koje zemljište podvrgnuto opć. užicima (demanialità della terra) i kad bi nagodbeni pokušaj ostao bezuspješan, sudi o tim sporovima komesar, a njegove su presude odmah izvršive. Za te sporove vrijede odredbe civilnopravnog postupanja kod sudova (izuzev pravne lijekove), u ostalom pak komesar nije vezan na norme civilnog postupanja, nego je samo dužan, da sasluša interente. Proti odlukama komesara dopusna je pritužba na prizivno sudište. Priziv se mora uložiti u roku od 60 dana, iza što je uručena odluka i izvjesena na općinskoj tabli.

DOPISI

IZ BUZETSKE OPĆINE.

Cijeli svijet je osvjedočen, da bez narodne škole nema napretka, da nema valjanog odgoja, te da djeca u tudjoj školi nam postaju zla, pokvarena, nepoštena i nekarakterna.

U našoj općini nekako prilično dobro išlo do lani, ali sada i nas guši protuslavenski mlin. Da vidimo: Hrvatska 5-razredna škola u Buzetu sada ima još dvije naše učiteljske sile; ona treća hrvatska sila podučava u 1. razredu italijanski po — zapovijedi. Sovinjak, Vrh, Račice, Sovinjština, gdje su prije bile samo hrvatske škole — sada su ukinute. Tu sada podučavaju — Kalabrezi. Ministarstvo nam je dobacilo mrvicu kruha. Naši ovuda «komandanti» ne poslušaju ni Rima — u našu školu... Buzetska škola još i sada broji tri hrvatske učiteljske sile, pa se ne može nitko izgovarati, da nema učitelja naših. Tu su vam, dajte im zapovijed i dozvolu da uče našu djecu i u našem jeziku. Ajbo! nema te dozvole. Dakle, Šinjori, semo o non semo in Europa?! Još nešto: naša djeca, koja su u hrvatskim razredima, nemadu nijedne hrvatske knjige. Tu se ne čita nikada ništa. Baš lepa škola, moderna! Buzarona! Čestitamo — na patenti! Tako je s našim školama ovuda, koje bi nas i našu djecu morale po višoj komandi u par godina potalijančiti! Aj ne će, tako mi brkova!

IZ LIŽNJANA.

Budući da sam čitao u našoj predzadnjoj «Istarskoj Riječi» o gospodinu Anti Defrančeški, da je nedavno izišla jedna njegova pedagoška knjiga «Dječji Samorad» to nas vrlo veseli, da je naš Ližnjanski pisac ovu knjigu sastavio. U najkraće vrijeme nek se nada gospodin pisac, da će imati svu silu čitatelja Ližnjana, buduć je gospodin Defrančeški naš domorodac i vrlo poznata osoba. Kako piše gospodin pisac da je bio namješten u Kaštelu i imao mnogo uspjeha ne samo u školi več i medju narodom, to je nama svima Ližnjancima dobro poznato, jer nije samo u Kaštelu već i u nas svome Ližnjanu stekao bio mnoge simpatije. Zato i želimo njegovu vrijednu knjigu da je mogu naša djeca proučiti. Preporučamo i daljnim našim Istarskim seljacima, da što više naručuju tu knjigu kod gosp. Ant. Defrančeška učitelja u Kraljevići!

IZ VRANE NA OTOKU CRESU.

Odgovor babljem dopisniku.

Na dopis «Iz Vrane na otoku Cresu» u «Pučkom Prijatelju» br. 45 od dne 5. 11. 1925 molimo, g. uredniče, da uvrstite u svoj tjednik ovu našu napomenu:

Ljetine su ovuda malne uvijek loše, jer zemlja je plitka, pa suša i bura sve uništava. A i malo imademo te blažene zemlje. O prehrani za cijelu godinu nema ni govora. Zato bijaše austrijska vlada proglasila ove krajeve kao oskudne, gdje uvijek «mižerija» vlada. U posljednje doba davaše skoro svake godine novčanu pripomoć za nasad borića, za gradjenje ceste i za popravak puteva. Tako dolažaše narod do zarade, do dobitka, do prehrane.

Istina da nam ukradoše zvono, ali jest istina takodjer, da se radi grčevito da se do zvona dodje. A tko to radi?

Istina, da su roditelji protestirali za obuku materinjeg jezika. Obuka i pouka nije sve jedno! A kako dodjoše do tiskanica?

Pohvala učiteljici laska nam, jer je zaista mirna i dobra. Koliko «razumije naš jezik», ne znamo. Svakako treba da ga razumije i razumi, ako će što postići sa hrvatskom djecom. Razumjeti i razumiti nije sve jedno, pobre naš! Ovdje je škola italijanska, a na Vrani italijanski niko ne zna. Tko je i otkuda je taj sudija, koji piše, da «djecu prilično uče»? Pardon! Možda znade koja baba. Ta ga je valjda i nadahnula. Nama je to nepoznato. Najbrže bit će to kâd «Pepinovoj karoci». Šta ćemo, samo fratri imaju zavjet siromaštva, a mi drugi malne svi jesmo egoiste - sebični!

Ako je pod ovom učiteljicom napredak u školi priličan, jer, recimo, zna hrvatski, kakav je pak bio pod učiteljem Caccavallom, koji nije znao, kad je došao, ni beknuti hrvatski? Ala evo moje glave, da bi se našla koja druga baba, koja bi rekla: «Pusmo mi njega, pod njim je bil napredak baš izvrsen.» Eto do čega se dodje slušajući prevrtljive babe! Ne kaže se badava: «Ženska glava, vražja glava.» Došlo je do toga ovako: Putovaše Isus sa sv. Petrom. Dodjoše do mjesta, gdje se karaše i vikaše žena i vrag. Hajde Petre onamo pa ih pomiri, reče Isus. Ode Petar, nastoja svakojako da ih ućutka i pomiri I nemogavši s njima nikako na kraj da izidje, uze mač i obadvjema odsiječe glave. Vrativši se Petar upita ga Isus: «Jesi li ih pomirio?» «Jesam,» odgovori Petar. «A kako?» zapita Isus. Petar reče: «Odsijekoh im glave.» Isus mu napomenu: «Vrlo slabo si, Petre, učinio. Idi opet onamo pa ih oživi.» Petar ode i kako bijaše ljutit i smeten: zgrabi glavu žensku i metnu je na tijelo vražje, a glavu vražju na tijelo žensko. I tako posta: «Ženska glava, vražja glava!» — Ovu je basnu izmislila bujna fantazija našeg zdravog i bistrog naroda. Ima u njoj soka i smoka, a i soli i papra. Vrijedi da se o njoj razmišlja i «mudrika.»

«Svog vlastitog svećenika» — to nije hrvatski — nemamo 24 godine i 8 mjeseci, a ne 18 godina. Babje informacije! Župnik iz Orlaca dolazi redovno popodne uoči blagdana i nedjelje na Vranu, gdje i prenoći. Svake subote redovito tumači u crkvi mladeži katekizam i ispovijeda, ako se tko prijavi. A ako ne nadje nikoga kraj crkve, pomoli se pa ide na Vranu. Tko je kriv, ako ne bude obuke svake subote? Da li on ili mi, koji ne šaljemo djece? Koliko puta nas je baš oštro pokarao s oltara radi tog našeg nemara? Kažu da i učitelj u školi treba da uči djecu u vjeri. Župnik u Orlacu ide točno u odredjene satove u školu i zna obaška obučavati djecu u crkvi po koji dan kroz nedjelju.

U nedjelje i blagdane ispovijeda, pričešćuje, misi, propovijeda i, ako ima kad, tumači katekizam za odrasle. Misu je prije uvijek pjevao, dok nijesu pjevači pomrli. On bi i danas pjevao, kad bi imao s kime. Jedan sam je još pjevač i tome ima 65 godina. I ne bi pjevao kao «pol miša pol tića», t. j. on ne latinira, a da puk glagolja; nego on i puk zajedno «glagoljući» Boga mole i slave. Svakidašnji je on glagoljaš. I to će reći: «dolazi nam čitati misu». Simulant! — Poslije mise moli narod krunicu, a pop otidje put Orlaca. «I niki mu ne skrbi ni plaća konja niti ga peja», a skoro polovica puta je baš užasna, da ne rečemo smrtna. Dolažaše on preko «Arabije petreje» na nedjelje i u blagdane po groznom nevremenu. Na nekom mjestu nosila bura i njega i konja s jednog kraja ceste na drugi. A u crkvi možda bila bi četvorica ljudi. Sam biskup nagovarao ga, nek ne ide po takvom nevremenu. Da dá, ne bijaše on nikad samostanskom frajlicom.

A znate, koju plaću mu daje vlada za tu tešku službu? Koju i Vama, dragi čitači. Sad hoće mjesto nje Babji dopisnik da ga nagradi s jednom od dvije svoje plaće. No ne znamo, da li s onom, što je prima od vlade ili onom, što je ižima od naroda! Evala mu! Sveta dušica!

I sad bude katkada misa na težatni dan. No crkva bude prazna. Na prste jedne ruke lako bi ljude izbrojio, koji na misu dodju. A tako, kažu, bivaše i pod župnicima vranskim prije 25 godina. Suze kokodrilove!

Kad bi sela imala kakve takve putove, imala bi i blagoslov kuća. Znamo, da je nekome taj blagoslov u blagoj uspomeni, jer mu je pomogao do deputacije i do namještaja. A možda je i dopis «naručen». Mogao bi dati «peka» naprijed za drugi namještaj. Spekulant!

Knjigu, knjigu i gramatiku u ruke!

IZ PODGRADA.

Razgovor izmedju Ive i Janeza u krčmi.

Ive: Dobar dan Janez!
Janez: Buoh daj tudi vam, Ive!
Ive: Jušto sam mislija, da kada bin ča do vas doša — kako je ča kod vas litina bila?
Janez: Slaba, Ive, slaba! Usako lanjsko leto bulše.
Ive: Dunke, posvuda slabo, ma upajmo, da će nam Bog pomoči. Pri nas u Gocu je tudi sve vrag uza.
Janez: Jest ne znan, kdu nan buo kaj pomagao Od useh strani čejo samo denar jemet in ne vejm, kaj buo zan vrag, če bu šlo taku naprej. Cejste su take, da nečjo po njeh kuoze huodet. Zdaj mislijo novo šulo zidat, pa ne vejm, kuot bojo materjal uozili. Usako lejto nam pošlje,o po anga šulmajstra več, uotroci pa, per mej duš, zmeraj menj znajo. Kdu jeh buo pa navadu? Pri nas, na Pregarjih imamo šulmajstra, per moj vjeri, da mu nej podoben.
Ive: Ča je za jedan čovik?
Janez: Kaj prašaš? Saj vejš, da uotroci pravijo, da ih grdo tjepe i u šuli da zmeraj kadi.
Ive: Di praviš da kadi?
Janez: U šuli, per moj vjeri. Moj Francel mi je pravu, da je en dan denu cigaretu narobe u ujsta in da se je prau fanj spjeku. Uotroci so se smejali, saj vejš — a šulmajster pa pif, paf po glavah.
Ive: Ala hvala Bogu, da nimam dice. Pa da ih imam, posla bin ih raje koze pasti.
Janez: Pravjo uotroci, da jako sovraži naš jezik in da jem žuga, da prinese drugo lejto železno palco, če ne bojo znali taljansko.
Ive: Ne će biti tako, dragi Janez. Gospodin raunatelj govore, da je jako študjan i mudar čovik. Ča vam ni pravo, pa njemu povijte.
Janez: Uh, mouči Ive! Ne bo vrana vrani — — pa saj veš, kaj čeu reč. Da samo vejš, kdu pri nas na Pregarjih komandira. Oni tri — ja — saj jih duobro poznaš.
Ive: Čuja sam, ki drugi nego oni dva, tri, ki ne zaslužu, da po zemlji hodiju. Pa ča sam čuja, da su Jožefa Rejca i brata mu Janeza u Podnovigrad peljali?
Janez: Rejs je — Ive. Šćopera ih je zatuožu, prišli so karbinerji in prevrgli so jem vse v hiši. Našli nejso neč — ma vendar so jeh gnali u Podgrad. Sreča da je biu gosput komandant dobre volje. Šćopera in Binkelj delata kar huočeta. Poglej hudiča: Po useh krčmah dobiš za račun čez ano liro štemljan račun — pri njemu ga ni potrejba.
Ive: Morda je napravija kontrat s financum?
Janez: Kaj še! Pa kaj misliš, da ga malo košta? Saj nosi zmeraj pun rusak u Podgrad. Pa tudi samo taljanska tabla mu njekaj pomaga.
Ive: Aha, sada sam razumia. Svaka stvar za vrimena. Spoznat ćedu tudi njega — mi ga jur dugo poznamo. Da su ljudi pametni, ne bi pošli k njemu poslušat njegove kletve i gledat kako si babu tuče. — Bog s tobom, Janez; moram pojti.
Janez: Pojdi srečno, Ive!

IZ ROVINJSKOG SELA.

Naše prilike. - Ljetina. - Kradje.

Prije rata napredovali smo u svakom pogledu, a naročito u kulturnom. Imali smo svoju glazbu, čitaonicu i pjevačko društvo. Živili smo pravim narodnim životom. Danas svega toga više nema. U našem selu vlada takav pritisak, da ne smijemo ni pisnuti. Sve je protiv nama: i pop i učitelj i trgovac i drugi. Svi ti ljudi rade dan i noć na tome, da nas nestane. Vele nam čak i to, da više ne smijemo govoriti svojim milim materinskim jezikom, jer da za deset godina moramo postati pravi zgoljni Italijani. Medjutim mi se na to niti ne obaziremo, jer znamo, da je to ludo. Zar ne pjevaju danas u Rovinjskom Selu ptice onim istim glasom kao i prije rata, dok smo bili pod barbarskom Austrijom. Tako ćemo i mi zboriti onim istim jezikom, kojim smo i ranije govorili — svojim materinjim, srpsko-hrvatskim jezikom.

Ljetinu imali smo prilično dobru. Pšenica nam je dobrano urodila. Isto tako krumpir i kukuruz. Samo s berbom se ne možemo pohvaliti. Najprije je uništila grožđje peronospora, a zatim tuča (grâd) Uslijed toga nije ni čudo, što imamo vrlo malo vina.

U zadnje doba mnogo jada nam zadaju i kradje. U ovoj godini ukradeno je u našem selu 70 ovaca i 5 goveda. Šteta je velika. Oblasti bi morale poduzeti energične korake, da se barem u buduće onemoguće kradje, koje bacaju jadnog seljaka na prosjački štap.

IZ VODICA.

Martinja i još nešto drugo.

Prošlu nedjelju slavili smo kod nas sv. Martina. To je po starom običaju naš sajam. Narod je dohrlio k nama iz okolišnih sela. Rado k nama dolaze naša braća, jer smo mi Vodičani po svuda poznati kao dobri ljudi.

I meni nije žao, što sam došao iz Trsta na taj dan. Zatvorio sam svoju trgovinu i vesela srca smo se uputili s još drugima u svoje rodno selo.

Prisustvovali smo kod svete mise. Ali je bila divota poslušati ono krasno crkveno pjevanje. Naše lijepe djevojke, zdrave kao dren i crvene kao ruža, u lijepom su se skladu složile s našim kršnim i poštenim mladićima. Činilo nam se je, da se ori po crkvi pjevanje i glasovi angjeoskog zbora. S velikim trudom i marljivom ustrpljivošću ih je pripravio na to naš domaći učitelj. Hvala mu i čast od svih nas.

Dakako i plesali smo. Ta kako si može Vodičan i zamisliti svoju Martinju bez plesa?! No, neka se tu i tamo zapleše, samo kada je ta zabava čista i poštena.

Preporučili bi samo svojoj braći, da se ipak barem nekoliko više uzdrže vina. — Vodičan u Trstu.

IZ RUKAVCA.

Vjenčanje.

U subotu dne 7. novembra vjenčao se je naš vrijedni mladić, član «Domoljuba» iz Rukavca, Kuzma Pobar iz Pereniči sa dražestnom gospodjicom Milkom Šepić.

Mladome paru želimo svaku sreću.

Prigodom pira sakupljena je na predlog Vinka Slavić medju gostovima svota od 60 lira, na čemu se društvo «Domoljub» najljepše zahvaljuje.

Franina i Jurina

(Na Koreje).

Fr.: A sada povedi mi malo ča je ta Koreja?
Jur.: To ti je jedna zemlja, kako vidiš ne dugo od Japona, ka je još prej dvajset let imala svoju slobodu i svojga cesara. Pak su prišli Japonci, udrili na Ruse, ki su tu Koreju branili, i stvar se je zvršila tako, da je najzada Japon dobil Koreju i danaska s njum barata, kako ga je volja i drago.
Fr.: A Korejanci?
Jur.: A ter ih vidiš? Kamogod pridemo svi se tuže. Si čul onega malo prej?
Fr.: Čul sam ga, ma ga nisam posem sega razumel. Govoril je ruski, a ti znaš, da ja ne razumem baš svaku rusku, kako ti. Nego mogal sam čut i razumet da se jako tuži.
Jur.: On mi je rekal: Gaspadjin Jurina, mi smo rovinani, po sen sega rovinani. Japonci sve zeli, a ničevo ne dali. To su vražji hudići, ti Japonci. Hote okole, od mesta do mesta, pogledajte va svaku najmanju skujicu, va koj se more malo ča pogrist ale polizat, i videt ćete va njoj Japoneza. Mi smo na vražjem čude.
Fr.: Si mu mogal reć, da je još ki!
Jur.: Ja sam mu rekal ovo: Dragi prijatelju, ja poznam dobro te boli i zato vam govorim: ne budi vas strah! Svaka sila za vremena, a nevolja redom ide. Vi ste Korejanci slavan narod, ma ste, ne zamerite mi, malo i leni. I nesložni ste. Tu treba da se lečite, zač ako se od tega ne zlečite — zel vas je hudić! O čekajte, još nisam zvršil. Vi imate lepe zemlji, ma kako vidim, ni dosta dobro obdelana. Popravite to, gledajte, da vam zemlja nosi ča više more, i riži i boba i svakega drugega blagoslova Božjega. Tu bi vam mogli bit najbolji meštri naši Istrani, pak ne bi škodilo, da pridete malo k nam, pak da vidite, kako tamo i iz kamika šenica raste, zač je narod vredan i trpežljiv. A onputa još neč: ako vam Japonci ne daju školi va vašem zajike, budite vi vašoj dece meštri i popi. Vadite ih čitat i pisat i Boga molit samo va svojem zajike. Čuvajte sebe i decu, da vas Japonci ne pojaponeze, pak ćete moć jedan dan lipo zapivat onu vašu i našu:

> Još Koreja ni propala,
> Dok mi živimo!
> Visoko se bude stala,
> Kad ju zbudimo.

Ste me razumeli? — rekal sam mu. A kada mi j' rekal, da me j' razumel, pozdravil sam ga i kako si mogal čut zapival sam mu dva puta: Koreja — korajo! i Bog teta Jele!
Fr.: Lepo si ga utešil! A ča ćemo sada?
Jur.: Sada ćemo mi gledat, da se ča prej poberemo ća od ove zemlji. Mane se ova arija ovuda ni najmanje ne dopada. Ljudi su jako nezadovoljni na Japonce, pak se svaki čas čuje, da se svet buni, kako i ono prej šest let, a ja ne bim otel, da i mi dva pustimo tu svoje kosti. Pak da bi kade, nego na Koreje!
Fr.: Imaš pravo. Kamo ćemo sada?
Jur.: Posest ćemo se lepo va cug i prošećat se do Čemulpa grada. Va Čemulpe ćemo se ukrcat na brod, ki će nas nest va Port-Artur.
Fr.: Viš, to mi je drago. Jedanput se je toliko pisalo o tem Port Arture, pak je vredno videt ga. A od Port Artura kamo ćemo?
Jur.: Od Port Artura ćemo železnicom preko Siberije — doma.
Fr.: Ala dunke, homo! Nego počekaj malo: ča ovo šumi?
Jur.: To je sigurno telegraf prez žice. Miruj malo, da čujem, ako je ča za nas. Bormića je. Na — Luce nam bati telegraf.
Fr.: A ča poveda?
Jur.: Sto stvari.
Fr.: Ala povej jednu!
Jur.: Da su hvala Bogu zdrave i da je zadnja i predzadnja «Istarska Riječ» bila zaplenjena.
Fr.: A za kega zlodeja?
Jur.: Predzadnja za nekakov članak «Nakon sedam godina», a zadnja za dva članka: «Rapallo» i «Demonstracije i paleži tudjeg imetka.» Na dekretu napisano, da bi ta članak [illegible] ljudi i zemaljski red.
Fr.: Ako je tako, onputa je pra[illegible] ga zaplenili. A sada homo [illegible] si ono rekal?
Jur.: Čemulpo. Ala homo!

IZ ČEPIĆA.

Pitanje isušenja jezera.

Drugo jezero u Istri! Da, to vam jezero. Od Čepićskoga jezera [illegible] cesta, što ide iz Čepića u Kršan [illegible] da se naruga raznim inžinirima [illegible] isušenju jezera Čepić, novo jezero [illegible] godinu dana veliki dio krasne rav[illegible] danjih sjenokoša. Kada su ljetos bila [illegible] nekoja gospoda od «Konsorcija za [illegible] jezera», rekla su nam, da je već sve [illegible] (na papiru), sve odobreno i ne tr[illegible] da se započne radnjom, samo nema [illegible] novaca. Ali tamo do mjeseca marča [illegible] će i to, a najkasnije junija buduće godine [illegible] će se raditi. Ako prije ne poginemo [illegible] ćemo i to. Ali, — ali nama se približava [illegible] zima i mi bi rado radili i zaradili koju liru [illegible] da lakše preturimo zimu. Dakle, gospodo, m[illegible] vas lijepo molimo: Ne bi li se moglo zapo[illegible] radnjom već ove zime? — Ta napokon po cijeloj državi vodi se «žitna borba», koja [illegible] svrha, da se što više moguće priradi žita u Italiji i tako smanji uvoz iz drugih država A jezero i naše krasne ravnice da se urede, n[illegible] bi li mogle biti prava žitnica Istre?! — Riječ[illegible] bilo je dosta. Mi želimo rada!

IZ BUZETA.

Napisi.

Neki naš «grajan», (komu smrde naši hrvatski napisi na trgovinama i krčmama, bi premješten ovih dana, te se već odselio. Dapače neki vele, a to nam je teško i povjerovati, da se izrazio prosto: «Porco tu e tua lingua». Razumije se takav stvor nije za naše slavenske krajeve, što su uvidili i nadležni. Nego ljudi opet govore, da je on vadio kostanje iz ognja mjesto g. načelnika. Previše su bili zajedno i previše ga poslušao — u proganjanju našeg jezika [illegible] naših ljudi te društava. Uzalud, ćete li, nećete li — mi smo tu doma živi i zdravi, i to ne od jučer. Tu se rodiše oci i djedovi naši, a opet nas ima Slavena ovuda — svakako previše za neke zlobnike i afariste.

IZ MLUNA KRAJ BUZETA.

Šta se sve ne radi u Buzetu.

Spomenuti ćemo jedan vrlo mali slučaj, ko inače mnogo govori. Naš seljan Jerman dugo godina bio je u službi cestovnog odbora u Buzetu, komu je sada predsjednikom, što li, trgovac u gradu Cerovac - Bare. Jerman je u redu i na sveopće zadovoljstvo vršio svoju dužnost na cesti. Ali kako je kod nas samo nered i nered, nije primao redovito plaću Ipak dodje mu i ta najednom, te dobi preko hiljadu lira. A on ih željno i teško očekivao jer siromak, zadužen, a uz to udavao kćer Tim novcem je dugove namirio, nešto kupio za kćer, a da njemu ni pipa tabaka ostalo nije S tim nije bio zadovoljan dućandžija Cerovac Njemu se prohtjelo imati onu hiljadarku tako naime, da u njega naš brižni Jerman kupi robe. To on nije mogao. Cerovac mu se osvetio: potjerao ga iz posla. Sada na cesti već drugi radi.

IZ SOVINJAKA

Naše groblje.

Više sam već puta imao prilike, da slušam kako su italijanske novine podigle čitavu buru proti ljudima, koji da su obesčastili vojnička groblja i spomenike u okolici Gorice. I u na[illegible] je groblje, ali ne vojničko, već onakvo, kako je po svim istarskim župama. Tu vam stoje već više godina razbijeni spomenici sa hrvatskim napisima, ali nikome nije palo na um ča se zauzme i istraži, tko je počinio to ne[illegible] djelo. Nitko ne nazivlje barbarima one, koji su to počinili. Valjda za to, što su to bili hrvatski spomenici. Medju inim je razbijen i željezni križ pok. župnika Jelenca, a natpisa je nestalo. On je bio rodom negdje iz Karlovca pa kao tudji državljanin nema valjda pravo da počiva na ovom groblju.

Sovinjak, Sovinjak, kamo si spao? Padaju mi na um one riječi iz sv. Pisma: «Jerusolime Jerusolime, to koji proganjaš itd.» Nije od toga trideset godina i sinovi Sovinjaka kričali su koješta za sada već pok. Mirom Mandićem ondašnjim kapelanom, dok ga je četica naših seljana i djece pratila sa tužnim srcem pri odlasku na drugo mjesto. Izvrgnuti su bili i drugi svećenici i učitelji raznom zasmijehivanju i zlostavljanju sve do sloma Austrije. Mjesto da se je mladež učila raditi, uzgajali su se samo kričači i dangube, pa vam je tako središte naše župe palo u potpuno siromaštvo. Dok vam je pred trideset godina moglo iz Sovinjaka na oranice do sedam plugova, nema taj Sovinjak danas ni sedam kravica. Crkva je porušena a zvonik stoji sâm samcat, kao da hoće svijetu kazati svoje jade. Gdje su oni lijepi blagdani kad bi se na trgu pod ladonjama (koprivći) sakupila sva sila svijeta, čekajući da započnu crkveni obredi. Kriv je tome nešto i rat, ali više oni Sovinjci, koji su onako tancali, kako je Buzet svirao.

Gospodarstvo

Nove zakonske odredbe za zadruge

Kr. zakonski dekret od 7. augusta 1925 br. 1778 (Gazzetta Ufficiale od 23. oktobra 1925) glasi ovako:

Članak 1. — U pokrajinama anektiranim zakonima dd. 26. septembra 1920. br. 1322. 19. decembra 1920. br. 1778 i kr. dekretom 22. febrara 1924 br. 211 mogu se ustanoviti zadruge pod uvjetom, da se pri tome ispune odredbe, koje vrijede za zadruge u

anektiranim pokrajinama, te one odredbe, koje su sadržane u člancima 220, 223, 224, 226, 227 i 249 trgovačkog zakona za Kraljevinu Italiju. Pozivanje članka 220 na članke 88 i 89 i članka 223 na članak 140 trgovačkog zakona smatra se izmijenjenim sa pozivanjem na odgovarajuće zakonske odredbe, koje su u krijeposti u anektiranim pokrajinama. Napomenute zadruge moraju u svojoj zadružnoj firmi izričito istaknuti, da su uredjene u smislu ovog dekreta.

Članak 2. — Zadruge, ustanovljene po članku 1. registriraju se kod trgovačkog sudišta po odredbama, koje važe u novim pokrajinama; u dotičnoj registraciji pak treba navesti, da je takvim zadrugama dozvoljeno djelovati po zakonima kraljevine o zadrugama i konsorcijima.

Jednako ostaju u krijeposti u novim pokrajinama one odredbe, koje važe za formalnosti depozita, registracije i objave ustanovnog akta.

Članak 3. — Na zadruge, koje su ustanovljene u novim pokrajinama i koje djeluju po gornjim člancima, mogu se primijeniti odredbe sadržane u zakonima od 12. III. 1904 br. 178; od 19. IV. 1906 br. 126; od 7. jula 1907 br. 526; od 25. juna 1909 br. 422 i u kr. dekretima od 12. II. 1911 br. 278; od 6. II. 1919 br. 107; od 12. II. 1922 br. 214; od 8. II. 1923 br. 422 i od 5. IV. 1925 br. 662.

Članak 4. — Članci 15, 20 (II. odsjek) i 33 (I. i II. odsjek) naredbe potvrdjene kraljevskim dekretom od 12. febrara 1911 br. 278 promijenjeni su kako slijedi:

Članak 15. — Da mogu zadruge ustanovljene u smislu ovog dekreta biti upisane u prefekcijskom registru, moraju da prilože dotičnoj molbi slijedeće isprave: ustanovni akt i akte iz kojih proizlazi svaka promjena do dana molbe; prepis potvrde o provedenoj registraciji kod tribunala; interni poslovnik za primjenjivanje statuta, ako isti postoji; iskaz, u kojem je po datumu molbe za upis navedeno ime i prezime zadrugara, zanat ili zanimanje svakog zadrugara, ime, prezime i svojstvo upravitelja i ravnatelja, koji se nalaze u funkciji te i drugih osoba, koje su specijalno ovlaštene da zastupaju zadrugu.

Članak 20 (II. odsjek). — O upisima, izbrisima ili suspenziji zadruga u prefekcijskom registru mora se uvrstiti objava u službenom pokrajinskom listu i mora se obavijestiti tribunal, kod kojega je zadruga registrovana. Isto saopštenje o mjerama provedenim u vlastitom djelokrugu u pogledu navedenih zadruga trebat će da tribunali dadu i prefekturi.

Članak 33. (I. i II. odsjek). — Upravitelji zadruga upisanih u prefekcijskom registru moraju da u roku od dva mjeseca po zaključenoj poslovnoj godini prikažu prefekturi prepis godišnje bilance, potpisane od upravitelja i od nadzornika i providjene s izvatkom zaključka glavne skupštine, u kojoj su članovi odobrili bilancu.

Članak 5. — Porezne olakšice, koje vrijede u kraljevini za zadruge i konsorcije, raširene su i na riječki kotar, ako ministar finansija izda priznanje proti kome nema utoka, da postoje općenite pretpostavke zahtjevane od općenitih i specijalnih zakonskih propisa u kraljevini, koji se odnašaju na takove ustanove.

Članak 6. — Ovaj zakon stupa u krepost dne 23. oktobra 1925.

Tako glasi novi zakon, kojim se uvadjaju nekoje promjene za zadruge. Ovaj zaput ne ćemo još da komentarišemo taj zakon, nego hoćemo da istaknemo, da vrijede za sada ove promjene samo za one zadruge, koje se tekar sada ustanavljaju, te za one stare zadruge, koje bi htjele da se natječu kod javnih licitacija, raspisanih od državnih vlasti. Potpunosti radi donašamo danas još i članke trgovačkog zakona za kraljevinu Italiju, koji su gornjim dekretom stupili u snagu u našim pokrajinama:

Članak 220. — Zadruge mogu da se osnivaju samo notarilnim aktom.

Ugovor, kojim se zadruge osnivaju, treba da sadrži:

1) uvjete, pod kojim mogu biti primljeni novi članovi, način i doba, u koje moraju članovi da uplate svoj zadružni dio;

2) uvjete, pod kojim može član da istupi ili da bude isključen iz zadruge;

3) na koji će se način sazivati glavna skupština i koje su javne novine odredjene da objavljuju društvene spise.

Članak 223. — Zadružni upravitelji da vode knjigu zadrugara, a moraju u njoj da navedu:

1) kad je član primljen, kad je istupio ili kad je isključen;

2) iskaz iznosa uplaćenih od zadrugara ili njima povraćenih.

Oni moraju koncem svakog trimestra da prikažu u pisarni trgovačkog tribunala, gdje se nalazi sjedište zadruge, jedan iskaz neograničeno odgovornih zadrugara, koji su u tom trimestru pristupili zadruzi, iz nje istupili ili u njoj ostali. Kod toga mora da bude navedeno njihovo ime, prezime i sjedište.

Iskaz treba da bude potpisan od upravitelja i tajnik tribunala ga drži svakome na slobodan uvid.

Članak 224. — Nijedan zadrugar ne smije da ima zadružnog dijela većeg od 5000 lira, niti toliko zadružnih dijelova, koji bi prekoračili taj iznos.

Nominalna vrijednost jednog dijela ne može da prekorači iznos od lira 100.

Zadružni dijelovi glase uvijek na ime i ne mogu biti ustupljeni, dok nisu potpunoma uplaćeni i dok cesija nije ovlaštena sa strane glavne skupštine ili upravnog odbora po odredbama ustanovnog spisa.

Članak 226. — Primanje novih zadrugara vrši se time, da se oni potpisuju u knjizi zadrugara ili osobno ili putem za to izričito ovlaštenog punomoćnika. Potpisi moraju biti ovjerovljeni od dva zadrugara, koji nisu upravitelji.

Ako po ustanovnom aktu imaju zadrugari pravo da istupe iz zadruge, mora zadrugar, koji izlazi da svoju izjavu istupa upiše u knjizi zadrugara, ili pak mora izjava da bude predana zadruzi putem sudskog poslužnika. Izjava istupa ima učinka samo sa koncem tekuće poslovne godine, ako je predana prije nego započne zadnji trimestar godine. U slučaju da je izjava predana kasnije, obveza zadrugara traje još i tekom naredne godine.

Zadrugar može biti isključen samo iz razloga predvidjenih u zakonu ili u ustanovnom aktu. Isključenje mora da uslijedi putem zaključka glavne skupštine ili upravnog odbora po odredbama ustanovnog akta.

Članak 227. — Za poslove zaključene od zadruge do dana, u kojem istup ili isključenje jednog zadrugara postaje valjanim, ili u kojem se akt cesije bilježi u knjizi zadrugara, član koji prestaje biti zadrugarom je odgovoran prama trećima još dvije godine iza tog dana u granicama jamčenja odredjenog od ustanovnog akta.

Članak 249. — Upravitelji zadruga sa neograničenim jamčenjem, koji ne bi položili na izmaku svakog trimestra u pisarni trgovačkog tribunala iskaz, propisan od članka 223. kaošto i tajnik tribunala, koji u dalnjih deset dana ne bi prijavio taj propust kraljevskom prokuratoru, bivaju kažnjeni sa globom do 300 lira.

DOPISNICA UPRAVE.

Našim pretplatnicima na znanje: — Prigodom posljednjeg napadaja na tiskaru «Edinost» uništeno nam je i nekoliko naslova naših pretplatnika. Zato će sigurno nekoji pretplatnici ostati bez «Istarske Riječi». Tko ne dobije lista, neka nam odmah javi.

Politički pregled

ŠTO SE DOGADJA U ITALIJI?

Zavjera protiv predsjednika ministarskog Savjeta, g. Mussolini-a.

Uoči proslave italijanske pobjede, koja se slavila 4. novembra, pripremao se atentat na predsjednika italijanskog ministarskog savjeta u Rimu, g. Mussolini-a. Atentat je imao da izvrši bivši socijalistički poslanik Zaniboni. Policija je pravodobno saznala za tu zavjeru, pa je aretirala Zaniboni-a i njegove prijatelje, koji su bili s njime u vezi. Medju aretiranima nalazi se i general Capello. Italijanske novine javljaju, da će general Capello i bivši major i socijalistički narodni poslanik Zaniboni doći pred vojnički sud.

Vijest o otkriću zavjere protiv g. Mussolini-a izazvala opće ogorčenje. U svim italijanskim gradovima vršile su se velike manifestacije u znak radosti, da je pravodobno bio osujećen atentat na Mussolini-a. Najimpozantnija manifestacija vršila se u Rimu. Tamo se sakupilo preko 100.000 duša na Piazza Colona i u okolici palače Chigi, gdje se neprestano klicalo Mussoliniju. Bezkrajni uzvici vodji fašizma izazvali su Mussolni-a, da se pojavio na balkonu i da je držao ogromnoj masi jedan govor, u kojem se zahvalio manifestantima pozvao ih, da se mirno i u potpunom redu vrate u svoje jedinice.

Medjutim su se po cijeloj državi vršile velike demonstracije protiv opozicijonalnih grupa, naročito slobodnim zidarima — masonima. Slobodnozidarske lože bile su svuda zaposjednute, unitarna socijalistička stranka raspuštena i više novina zabranjeno. Do većih incidenata došlo je samo u Bresciji i Trstu. U Bresciji bile su uništene dvije redakcije opozicijonalnih listova, a u Trstu oštećene redakcije, uprave i tiskare listova «La Sera» i «Edinosti». Osim toga bili su opustošeni i privatni stanovi nekojih Italijanaca, koji se smatraju kao slobodni zidari.

Učinak zavjere protiv Mussolini-a.

Dogadjaji, koji su slijedili po otkriću zavjere proti Mussolini-u, očigledno dokazuju, da se vlada riješila da zada konačan udarac opoziciji. U tom pogledu imat će fašisti siguran uspjeh. Nije ni čudo. Svi malodušni i bezidejni političari, koji su se, u času Matteottijevog umorstva, pridružili osvjedočenim opozicijonalcima, danas su jedva dočekali da prekinu veze sa svojim dosadašnjim drugovima i pristupe fašistima. To su u prvom redu popolarski političari. Oni su — popolari — lanjske godine bili najgrlatiji tužioci fašističkog režima, a danas, kad čitav režim pritišće na opoziciju, «junački» prigibaju šiju i nastoje da dobiju malo mjesta — na suncu... I tako su se sada odlučili, da se vrate u Parlamenat i da tamo rade za italijnsku zajedničku stvar. Izgleda, da su tom svojom odlukom uvelike obradovali i Vatikan, jer je njegov list, «L'Osservatore Romano», ovih dana donio vrlo laskav članak o fašističkom režimu. Za popolarima povest će se i maksimalisti, demokrati i drugi opozicijonalci.

* * *

Prepad na zavod Sv. Jeronima.

Prošlog tjedna došla je iz Rima vijest, da je Vatikan digao sa njihovog mjesta direktora zavoda sv. Jeronima u Rimu Biasotti-a i vicerektora Butkovića, koje je u smislu italijansko-jugoslovenskog sporazuma namjestila jugoslovenska vlada, te imenovao za direktora zavoda Italijana Nardoni-a. Prva dvojica da su bila naprosto odstranjena iz zavoda. U isto vrijeme bilo je uklonjeno više pitomaca i ponovo uzeti oni, koji su bili ranije radi neposluha uklonjeni i to bez predhodnog obavještenja jugoslovenske vlade.

Taj dogadjaj izazvao je u Jugoslaviji mučan dojam. Sve novine donašaju o tom dogodjaju opširne izvještaje i izraz negodovanja napram Sv. Stolice. Jugoslovenska je vlada odmah intervenirala radi toga u Rimu. Kranjskim klerikalcima to nije bilo pravo, pa su na opće zgražanje tražili u jugoslovenskoj Narodnoj Skupštini, da se ne dira u papine odluke, premda su pod Austrijom plesali onako kako im je austrijska vlada svirala. Medjutim čitava se Narodna Skupština pokazala jednodušna u tome, da jugoslovenska vlada poduzme energične korake u obranu svojih prava. Incident još nije izgladjen.

SVRŠETAK XXIII. INTERPARLAMENTARNE KONFERENCIJE.

Kako smo svojedobno javili, prošlog mjeseca vršila se u Washingtonu XXIII. konferencija interparlamentarne unije. Pošto je konferencija riješila prvi dio programa, otputili su se delegati preko New-Yorka u Ottawu (Kanadu) gdje se održala zaključna sjednica ovogodišnje interparlamentarne konferencije sa dnevnim redom:

pitanje zaštite narodnih manjina.

Dok su sjednice u Washingtonu protekle mirno i skladno i dok su tamo već postale dosadne bezbrojne izjave o svjetskom miru i ljubavi medju narodima, protekla je zadnja sjednica konferencije bučno i burno.

Sjednicu je otvorio predsjednik kanadske grupe interparlamentarne unije, senator Belcourt. On je pozdravio delegate sa toplim riječima, izrazivši želju, da rad konferencije, otpočet u Washingtonu, bude sretno i uspješno dovršen u Ottawi. No njegova se želja nije ispunila. To se vidilo već kod prvoga govornika, g. Tinzla, njemačkog narodnog poslanika u italijanskom Parlamentu. Ovaj je žestoko

napao italijansku politiku pram nacijonalnih manjina

u Italiji. Tinzlu je odgovorio Italijan Barzilai, izjavivši, da je Italija nacionalna država, koja nema ni 5% neitalijanskog elementa. Nadalje je ustvrdio, da po italijanskom gradjanskom zakonu svi gradjani Italije imadu jednaka prava. Italija će — veli Barzilai — pravedno i benevolentno postupati spram svojih državljana neitalijanskog jezika, no samo pod uvjetom, da ovi budu spram nje lojalni.

Interesantna je bila izjava engleskoga poslanika, konzervativca Boothbyja, koji je izjavio, da se

pitanje nacijonalnih manjina ne će riješiti nikakvim konferencijama,

već da se ovako pitanje na tim konferencijama samo zaoštrava. Treba se ugledati — veli engleski delegat — u Škote, koji su najpraktičnije (!!) riješili svoje manjinsko pitanje. Oni su jednostavno primili engleski jezik i danas zajedno sa Englezima suradjuju na veličini engleskog carstva. To je pravi — zaključuje taj mudri Englez — i jedini način rješavanja pitanja nacijonalnih manjina.

Češki Nijemac, g. dr. Medinger je tražio

reviziju mirovnih ugovora!

Odgovorio mu je češki senator dr. Brabec, izjavivši, da je češka država dala svojim nacijonalnim manjinama ista politička, ekonomska i kulturna prava kao i samim Česima. U oba doma českoga parlamenta zastupane su manjine tačno spram njihove brojčane snage, one se služe svojim materinjim jezikom i u plenarnim sjednicama i u odborima parlamenta, njihovi se govori stenografiraju u njihovom jeziku i oni u svim pitanjima imaju jednako pravo glasa kao i Česi. Djeca čeških manjina primaju nastavu u svome materinjem jeziku od osnovne škole pa do univerziteta. Što više, češki Nijemci imadu procentualno veći broj škola nego li sami Česi. Zato dr. Brabec najodlučnije odbija napadaje dr.a Medingera kao nepravedne i tendencijozne.

Zatim je uzeo riječ Madžar dr. Lukacs. On je izjavio, da

Madžari nemaju nikakve vjere u Društvo Naroda,

jer sve pritužbe nacijonalnih manjina idu u koš. Tako će se dogadjati sve dotle, dok se ne dade pravo svakom članu Društva Naroda, da sazove anketu o stanju manjina u izvjesnoj zemlji i dok se ne pruži mogućnost, da svaki član napomenutog društva uputi sporno pitanje direktno medjunarodnom sudu u Haagu. Na te izvode madžarskog delegata odgovorio je Rumunj dr. Matein. On je upozorio Madžare na škandaloznu madžarsku prosvjetnu politiku i na Apponyjev školski zakon, koji je ruglo današnje civilizacije. Ističe, da Rumunjska lojalno postupa sa svojim manjinama.

Konačno su govorili Nijemci i Poljaci. I jedni i drugi hvalili su svoju manjinsku politiku veleći, da u njihovim zemljama vlada posvemašnja pravednost i liberalni duh. U tom pogledu nisu ih ni najmanje smetali prigovori manjinskih zastupnika, koji su se obarali na njihove tvrdnje. Nije ni čudo. Na konferenciji je vladao takav duh, da se je svak mogao da uvjeri, da mali narodi — odnosno nacijonalne manjine — nemaju ništa da traže od interparlamentarnih unija i njihovih konferencija. Da je tome zbilja tako, svjedoči nam i

---

P O D L I S T A K

Kako narod zove još danas neka mjesta na Rijeci?

Na **Gomili** imali smo «Klanac od palentarce» i «Vrtić». Kraj crkve «Svetega Jeronima» bila je «Šternica», koju su prekrstili na «Pozzo d'oro». U blizini guvernerove palače bila je krčma s napisom: «Homo puli Tići». Tići zvalo se prije zemljište Peršićevo. U Starom gradu bila je i tako zvana «Mala placica» ili «Grobniška placa». Tu bi Grobničani drva prodavali — one svoje poznate butorice. U istom Starom Gradu bilo i mjesto «Pod smokvicom». «Pod palac» zvalo se mjesto kraj jedne kuće na trgu, u koji se ulazi kroz gradski toranj u Stari grad. Tu bi se obično sastajali nedjeljom Kozalari i Gra[illegible]včani. U staro doba ta je kuća bila «grad[illegible]a».

«Na Rovu» zvala se voda, koja se izlijevala u more kraj Hotela Europe. Tu su žene prale robu. «Luki» zvalo se zemljište na klaonici, dok su još onuda bili vrtovi.

A sjeća li se još koji «Onih četrnajst na Fijumeri»? To vam je bilo 14 kamenih stupova s različitim glavama. Ti su stupovi bili ondje, gdje je još pred nekoliko vremena bila hrvatska gimnazija. Stari su ih ljudi često spominjali. Ako bi se kogod na priliku tužio, da mu je neki posao težak, rekli bi mu u šali: — «Hodi na Fijumeru, pak će ti oneh četrnajst pomoć.»

Predio iznad «Danubijusa» zove se Sveti Martin. Onaj, iznad Rafinerije petroleja — zovu — Burgštalerovo», a ono iznad plinare — Šikovac.

Bregovi iznad Škurinja: «Stražnica Vela i Mala». U Škurinjama je ravnica: «Motezovo». To je zemljište bilo «crekvensko» (zad crekve). Ona pak strana dolje od «sveh sveti» zove se «Bared».

«Dol od Lukovića» — to je današnje riječko groblje, zato se i kaže na Rijeci: «Češ poć Lukoviću!» (Umrijet češ!)

Na Korzu bilo je jedno vrelo, koje su ljudi zvali «Muštača» ili «Brkalo». To da se u starini zvalo — vrelo «Žudinka».

Pojedini dijelovi grada Rijeke imali su i imaju još ova imena: «Plase» i «Žabica» (voda kod kapucinskog samostana), Škojić, Star (na Stare) «Rov», Lešnjak, Rečice (potok, što se izlijeva u more kod fabrike torpeda) «Mlačica», to je onaj potok, što se izlijeva iz gradskoga vrta «Cecilinovo». Otuda i ime «Mlaka» onome dijelu grada. «Sinac» ili «pod Sincem» — to je sav onaj prostor od Lešnjaka i Škojića pa do Zvira.

«Perilo» zvala se ona «catara» na Rečini, gdje bi žene prale rublje. U Škurinjama bila je «Kranjska vas...»

«Vozdrina» zove se inače i «Pulac».

«Zagradom», zvalo se ono mjesto, gdje je danas «via Pomerio». Iza Jelačićeve kasarne u «Podmurvicama» bilo je mjesto, koje se zvalo: «Mošunišće». «Pod hrastinu» zvalo se jedno mjesto u Škurinjama. «Cankovac» mjesto niže Kozale.

U okolici riječkoj naći ćete ova imena: «Ščitari», «Dolci», «Braščine», «Skudarevo», «Patersko», Lubani, breg «Tarić» pak Pilepaj; «Vetrenica». Najmrzlija voda bila je — Lešnjak. To je vrelo izviralo kraj bivše hrvatske gimnazije na Fijumeri.

Stari ljudi zovu još ono mjesto na Korzu pred turnom: «Predgrad».

Još neka mjesta u okolici riječkoj: «Rastočine», «Kačićevo selo», «Benaši», «Ruevica», «Knjevo», «Kablari», «Patersko», «Veli Ples», «Brdine», «Zvezda», brdo zgora Žaklja.

Još smo imali i vrelo Vrbice, a voda u **Dolcu**, zvala se je «Andreščica».

A sada nekoliko nadimka raznih ljudi na Rijeci i u najbližoj okolici: «Čoće», «Brkalo», «Nedelo» i «Nedeluta» (lijenčine), Stari Bob, Pentavac, Škifić, Barba Frane, «Lopižina», Lepi Tončić, «Pepe Repica». Turuluć, Karlo Spudić, «Nina Kikarica», Lovre Klobasar, «Mate Ščetina», Balotarica, Stramacerka, Pepa Lajava, Plovanić, Čindrica, Pentalo i sve tako.

Kad se sjetimo svih ovih imena i svih onih drugih, što smo ih još imali prije pet šest stotina godina, kad je naime još živio slavni Dante Alighieri, ne čudimo se ni najmanje, što taj veliki pjesnik nije spomenuo i Rijeku u svojoj Divini Comedii. Medjutim ima jedna priča, koja govori o boravku Danteovom na Rijeci. Kad je, priča se u toj priči, Dante zamolio jednu djevojčicu na Rijeci, da mu pjeva jednu pjesmu, a ona počela:

«Ona crjena ribica, ka se po moru šeće...»

Dante joj je odmah rukom i rekao: — Basta! basta! I otišao, a da nije Rijeke metnuo u svoju knjigu.

rezolucija, koju su predložili zastupnici narodnih manjina.

Zastupnici su manjina zahtijevali u toj rezoluciji:

1) da se u državama sa nacijonalnim manjinama obrazuju paritetne komisije, koje bi sastojale iz jednakog broja članova narodne većine i manjine, a te bi komisije imale zadaću, da donose rješenja za uklanjanje konflikata izmedju većine i manjine, i

2) da se pitanja, koja se odnose na primjenu mirovnih ugovora u pogledu nacijonalnih manjina upućuju medjunarodn. sudištu u Haagu, koje će imati da u spornim pitanjima daje bilo savjetujuće mišljenje bilo konačno rješenje.

Zastupnici većina, t. j. velevlasti nisu htjeli ni da čuju o tom zahtjevu, pa su još prije glasovanja izjavili, da je takav zahtjev suvišan i bespredmetan.

ZBLIŽAVANJE POLJSKE S RUSIJOM.

Sovjet istiskuje Nijemce iz vladajućih sfera. Boljševici nacionalizirajų Rusiju. - Članak warszawske «Rzeczpospolite».

Warszawski organ narodnih demokrata i njihovog vodje R. Dmowskoga, «Rzeczpospolita» objelodanila je veoma zanimiv članak, iz kojeg donosimo neke pasuse:

«Upravitelj departementa u ruskom komesarijatu vanjskih poslova, Dimitrij Florinskij boravio je u Warszawi i posjetio poljsko ministarstvo vanjskih poslova. Očito je da se sadanji rusko-poljski odnosi poboljšavaju. Ne samo, da su prestali upadi različitih banda u Poljskoj i ne samo, da se ton sovjetske štampe prema Poljskoj primirio nego i vodje inozemne politike izjavljaju na ostentativan način, da njemački plan napadaja protiv Poljske ne može više računati na potporu Moskve.

Predratna je Rusija bila njemačka. Nijemci su sve od početka XVIII. vijeka upravljali slavenskim, azijatskim i mongolskim narodima, koji su spadali u ruski imperij. Dinastija sve od Katarine II. bila je njemačka. Ruska je birokracija postala njemačka napose od časa, kad su nadbaltičke države došle u okvir ruske države. Viši vojnički zapovjednici bili su Nijemci. Poznata je sarkastična rečenica slavnog Arakčejeva, miljenika Nikole I., koji je na pitanje carevo, kakovim ga odlikovanjem može još odlikovati, zatražio ironički, da ga car imenuje Nijemcem. Čitava politika Rusije XIX. vijeka i početka ovog stoljeća vodjena je prema interesima Njemačke.

Boljševička revolucija zaustavila je prevalenciju njemačkog življa u sferama, koje upravljaju Rusijom. Na ruskom prijestolju nema njemačke dinastije. Nestaje sve većma i njemačke birokracije. Njemačkih generala i stožernih časnika nema više u ruskoj armadi.

To istiskivanje Nijemaca iz vladajućih krugova Rusije veoma je znatan faktor, osobito radi li se o ustaljenju odnosa izmedju Rusije i slavenskih država.»

U ovoj karakteristici poljskog lista ima mnogo historijske istine. Moskovska komunistička internacijonala gleda sa simpatijama na razvitak novih slavenskih država, dok je prije nekoliko godina spremala u njima revolucionarne prevrate.

KAKO JE U RUSIJI?

Predprošle subote, 7. novembra, bila je osma godišnjica nove (sovjetske) Rusije. Toga se dana navršilo osam godina, odkad je u Rusiji planula i pobjedila revolucija. Kakve je rezultate postigla Rusija za ovih osam godina? Objektivno rečeno:

vrlo krupne i vrlo pozitivne,

naročito kad se ima u vidu, da su boljševici morali raditi i stvarati u vrijeme dok su se istodobno borili sa vanjskim neprijateljima (najprije kontrarevolucijonarne armije, a poslije strana diplomacija i bankokratija). Veći dio problema, koji su boljševici stavili u program za rješavanje, već je riješen. Tako su sovjeti ukinili sve privilegije nacijonalnih grupa u Rusiji, i ustanovili

jednakost sviju naroda.

Transkavkazija bila je, na primjer, klasična zemlja po nacijonalnim svadjama. Sovjeti su tu dali svakom svoje pravo, i nastao je mir: osnovane su tri republike — Azerbejdžan, Armenija i Georgija. Svaki narod u Rusiji slobodno raspolaže sa sobom. Otud tolike republike i autonomije u Rusiji. Tim slobodnim režimom jedinstvo Rusije nije oslabljeno nego još više učvršćeno. Nijedna od tih federativnih sovjetskih republika nema volje da raskine sa Moskvom. Svaka od tih federativnih država jednakopravno učestvuje kod rješavanja sviju pitanja, koja imadu opće značenje. Svaka od tih republika ili autonomija ima svoju posebnu autonomnu administraciju, i koja se vrši na

vlastitom materinjskom jeziku.

Sovjeti su obećali, da će riješiti nacijonalna pitanja u Rusiji. Oni su to, treba priznati, i izvršili. Mjesto predratnog carističkog režima razjarivanja zbog lakše tiranije, sovjeti su zasnovali bratstvo naroda zbog lakšeg rada. Nova Rusija je, nadalje, socijalizovala veliku industriju i trgovinu. Od toga je socijalizovala 99%. Tako je veliki kapital došao u ruke naroda (države) mjesto da bude u rukama nekolicine. Svu vanjsku trgovinu drži čvrsto u svojim rukama država. Trideset milijuna osoba nalazi se u kooperaciji. Nova Rusija je stvorila stabilan monetarni sistem. Produkcija nove Rusije, usprkos svim zaprekama, dostiže naskoro predratni nivo. Žene su politički potpuno izjednačene sa muškarcima. A što je najvažnije, u novoj Rusiji se definitivno afirmimiralo, da

političku vlast nemaju dangube i spekulanti

nego oni koji rade. Dok danas topovi grme u Africi, u Rusiji danas vlada mir. To je, uglavnom, bilanca nove Rusije za ovih prvih osam godina njenog života.

Domaće novosti

DEMONSTRACIJE U TRSTU.

Povodom otkrića zavjere protiv predsjednika italijanskog ministarskog savjeta, gosp. Benita Mussolinija, došlo je — kako je poznato — i u Trstu do demonstracija. Tom su prigodom demonstranti provalili u sjedište framasunske lože, koje se je nalazilo u kazalištu «Verdi», te ga opustošili. Zatim se jedna skupina uputila u tiskaru italijanskog večernjeg lista «La Sera», za kojim — kako se tvrdi — stoje nekoji framasuni te oštetila upravu i tiskaru za nekoliko hiljada lira, a druga u tiskaru «Edinosti» i redakcije «Edinosti» i našeg lista. Tu su oštetili strojeve, porazbijali i razbacali sav namještaj i knjige na ulicu, gdje se sve zapalilo. Osim toga bili su opustošeni i privatni stanovi gg. komendatora Are i Samaie ter bar «Savoia», koji se nalazi u Viale XX. Settembre. Štete su svuda ogromne.

Za državljane kraljevine S. H. S.

Primamo: — Konzulat Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca na Rijeci pozivlje ovime sve jugoslovenske državljane nastanjene u gradu, u Kvarnerskoj pokrajini i na bližnjim otocima Cresu i Lošinju, da dodju u konzulat, gdje će biti uvršteni u registar državljana. Svak treba sobom da donese isprave o pripadnosti. Upis će se vršiti kroz čitav mjesec novembar (u blagdanima od 9 sati u jutro do 12 i pô).

Koji će zbog udaljenosti ili s drugih razloga biti spriječeni te ne će moći lično da dodju u konzulat, zamoljeni su, da priopće konzulatu Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca pismeno slijedeće podatke: Ime i prezime glave obitelji i svih njenih članova; ime i prezime roditelja, mjesto i dan rodjenja svakog pojedinca (selo, općina, pokrajina) zanat, dali je zaposlen ili nije. Uz to treba naznačiti i sadašnju adresu, i priložiti domovnicu i krsni list.

Svega po malo

Izgorila tri čovjeka, dva vola i pas.

Neki dan se u selu Ripnju u Bosni dogodila strašna nesreća. Tri težaka orali su njivu, koja je veoma daleko od sela. Kad su je poorali, već je noć pala. Da bi sutra rano bili na poslu, nisu se povratili kući, već se zaklone u pletenu kolibu pokrivenu slamom. Nalože vatru i zaspu. U to je počeo da piri jak vjetar, koji natjera iskre na slamnati krov. On se zapali i u tili čas plane čitava koliba. Sutradan su seljaci zatekli svu trojicu u pepelu, a tako isto i dva vola i psa.

Novi kalendar u Turskoj.

Turci su brojili godine od Muhamedovog bijega iz Medine u Meku. Sad je posebna komisija priudesila turski kalendar i donijela je odluku, kojom se gregorijanski (novi) kalendar uvodi u Turskoj. Ovaj će zakonski projekt biti podnešen na odobrenje velikoj narodnoj skupštini. Po svemu izgleda, da Turci hoće da se u svemu približe ostalim naprednim narodima.

Od straha pred smrti — skočio u ponor.

Zidarski radnik na jednoj pruzi italijanskih željeznica, Giovanni Portone, u blizini Capodichina, radio je na jednom mostu od betona, visokom 15 metara. Most je sagradjen za željeznicu i širok je toliko, koliko je potrebito za tračnicu. Nesreća je htjela, da je upravo u času, dok se je Portone nalazio usred mosta jurio velikom brzinom s druge strane vlak. Nesretni zidar našao se u strašnoj situaciji, jer nije imao vremena da stigne bilo na koju obalu. Ni vlak nije mogao ustaviti na ovo nekoliko metara daljine i kad je Portone vidio, da mu nema izlaza, nego da će ga lokomotiva pregaziti, on je u očajanju stvorio strašnu odluku i bacio se s mosta u provaliju. Osoblje vlaka, koji je medjutim stao, našlo ga je vrlo teško ranjenoga i njegovo je stanje beznadno.

Zbor novih kardinala.

Koncem ove tkzv. svete godine sastat će se u Rimu koncistorij, na kome će se izabrati dva nova kardinala. Najviše izgleda za taj izbor imaju nuncij u Parizu Msgr. Gerretti i nuncij u Berlinu Msgr. Pacelli, koji su se ranije iskazali kao izvanredno vatreni Italijani i gorljivi pristaše fašističke stranke.

Kakva će biti ova zima?

Nalazimo se pri kraju oktobra, dakle gotovo nam je zima pred pragom. Nije to astronomska zima, ali zima koja nam navlači zimska odijela, i koja nas goni da grijemo kuće. Zato su već sve novine po svijetu pune meteoroloških proricanja, kakvo će biti vrijeme ove zime, jedan engleski astronom, Napier Shaw, izjavio je, da je lijepo vrijeme, koje smo imali nekoliko poslednjih zima bilo potpuno abnormalno. I on, kao i drugi neki čuveni astronomi, proriču za zimu veliku i oštru studen. Ta bi studen imala od prilike biti takva, kakva je bila u februaru i početku marta 1917., kad je termometar u jutro vrlo često pokazivao do 20 celzija ispod ništice. Medjutim, jedan poznati berlinski meteorolog napisao je negdje ovih dana, da će ove godine zima nastupiti vrlo rano, ali da ne će biti naročito stroga, i što je glavno, da ne će biti dugačka.

I papa traži zajmove u Americi.

Vatikan će prema vijestima iz Rima zaključiti zajam od 1½ milijuna dolara kod američkih banaka. Ta će svota biti odredjena za to, da papa kupi bivšu palaču Svete Marije od Milosrdja, u kojoj bi se smjestio «Zavod za vjersku propagandu». Zajam vrijedi na godinu dana, a interes je vrlo malen.

Poludila od strašnog sna.

Ovih dana je jedna mlada 18-godišnja djevojka u Turinu, u Italiji, nenadano i na tragičan način poludila. Sanjala je o skoroj svadbi jedne svoje prijateljice i tamo vidjela jednog krupnog bradatog čovjeka veoma strašnog izgleda, koji je njezinu prijateljicu ubio, razrezao na komadiće i bacao joj u lice dijelove razrezanog mesa. Djevojka je s vriskom skočila iz sna i sakrila se za jedan ormar, drhćući i plačući. Kako je roditelji nikako nisu mogli umiriti, pozovu liječnika, koji je konstatovao da je nesretnica poludila.

Od kartanja do ubojstva.

Karte su mnoge i mnoge bacile na prosjački štap, unesrećile pojedinca i čitave familije, strovalile u grob mlade živote. Tako je nekidan u Sisku pri kartanju jedan mladić probo nožem svoga druga u kartanju. Ranjenik je sutradan umro u bolnici, a tek mu je bilo 26 godina.

Književnost i umjetnost

Knjige «Goriške Matice».

Izašle su knjige književne zadruge «Goriške Matice» za 1926. godinu. Knjige su: 1) **Koledar**; 2) pripovijest **Evfemija** od Carli-Lukoviča; 3) roman **Smrt pred hišo**, od Franca Bevka; 4) **Don Bosco**, od J. Meze; 5) **Otroci stepe**, opis od Iv. Bežnika. Ovu zadnju knjigu dobiju oni, koji ne žele Don Bosca. Za sve četiri knjige plaćaju naručnici 5 lira

Izdanja «Goriške Matice» su mnogo raširene medju našom braćom Slovencima u Julskoj Krajini, pa preporučujemo i našim čitateljima, koji mogu, da se pretplate na ove knjige. Osobito pak preporučujemo i našim prosvjetnim društvima da sakupe članove u svom okrugu.

Knjige se mogu dignuti u Trstu kod društva «Prosveta» i u našem uredništvu.

DAROVI.

U fond «Istarske Riječi»:

Na predlog g. Ivana Perković-a u Tomišićima kod Žminja, sakupilo se na piru g. Jurja Perković-a i gdjice Lucije Tomišić L 55.50 u fond «Istarske Riječi». — Darovali su: po L 7.50: Juraj Perković i Lucija Tomišić; po L 5: Ivan Perković, Sergij Perković, Božo Perković i Jakov Tomišić; po L 3: Antun Tomišić; po L 2: Josip Tomišić i Matko Orbanić; po L 1: Juraj Perković, Marijana Modrušan, Blaž Tomišić, Josip Modrušan, Foška Perković, Dragutin Perković, Ulika Modrušan, Ruža Perković i Ljubica Perković; po 50 cent.: Ivan Perković, Zorica Perković, Slavko Perković; Milena Perković, Danica Perković i Marijan Perković; po 10 cent.: Josip Modrušan.

Medju učesnicima na spomenutom piru, sabrao je g. Ivan Modrušan iz Smoljani u fond «Istarske Riječi» L 9.50. Darovali su: po L 2: Ivan Modrušan, Antun Doblanić i Filip Perković; po L 1: Tadej Predan, P. Antun i Abram Perković; po 50 cent.: Macan Antun.

Prigodom krštenja kćerke Antice - Nikoline Ivanke daruje g. Gržančić Petar iz Aleksandrova, sada u Višnjanu, u fond «Istar. Riječi» L 10.

Ivan Medica iz Velizane daruje u fond «Istar. Riječi» L 5.

N. N. daruje u fond «Istar. Riječi» L 2,50.

Antun Klobas, Santoma, Kopar, daruje za «Istarsku riječ» L 2.

Antun Kik daruje za društvo «Prosveta», odsjek za Istru L 10.

Na piru gosp. Kuzma Polar i gdjice Milke Šepić sakupio je Vinko Slavić medju gostovima za društvo «Domoljub» L 60.

Iveša Kazimir, Venecija, daruje u fond «Ist. Riječi» L 2.

U veselom društvu u Rukavcu sjetilo se i naše školske mladeži te se sakupilo kao dar Šolsk. društvu L 30.

Gosp. Klarić Marcelo, Jurišići (Buzet), sabrao za Šolsk. društvo L 22.50.

Najsrdačnija hvala! Ugledali se i drugi!

Antica Greblo Nugla 26 daruje 10 L i Antun Sinčić Prapoće 21 daruje 5 L za društvo «Prosveta» odsjek za Istru. — N. N. daruje za društvo «Prosveta» 5 L.

DOPISNICA UREDNIŠTVA

Milošu B. u Brgudcu: — Pismo primili. Samo junački naprijed! List Vam redovito šaljemo. Da ste nam zdravo!

G. Kvarnerskomu: Hvala na obavještenju! Vašu suradnju smatramo poželjnom. Javljajte se redovito i pišite samo na jednoj stranici. Živili!

Našim dopisnicima u Podgradu i Obrovu: — Vaših dopisa nismo primili. Drugi put pošaljite nam sve dopise izravno na uredništvo. Što vrijedi za naš list, vrijedi i za «Edinost».

Izdavač, direktor i odgovorni urednik: IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST" U TRSTU

Broj 48 Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta.) U Trstu, 26. novembra 1925. Pojedini broj 25 cent. God. III.

„Istarska Riječ"

Izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin". Preplata za tuzemstvo iznaše 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 25·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I, Telefon: 11-57

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari". — Narodna poslovica.

Naš narod ne može propasti

Prenesimo se malo duhom za šezdeset, sedamdeset godina natrag, kad je naš neumrli biskup Dobrila započeo svoj blagoslovljeni rad na našoj narodnoj njivi. U čitavoj Istri bila je u ono vrijeme tek po gdjekoja pomoćna škola, u kojoj se je nešto malo učilo u našem jeziku. A rijetki su bili i svećenici, koji su se već u ono vrijeme osjećali Hrvati ili Slovenci. Razumije se, da je kod takovih prilika naš narod bio sasvim zapušten — bio je slijep kod zdravih očiju, neuk. Dok su se drugi narodi oko njega budili i osviješćivali, on je još tvrdo spavao.

Ali veliki biskup rekao je: — Ako moj narod spava, to ne znači, da je umro. Probudit će se!

I narod se zaista počeo da budi. U ono prvo, najteže vrijeme nije imao ni novina ni knjiga, ni učitelja ni činovnika ni ikakvih drugih školovanih ljudi. Koji su dakle narodu, uz neumrlog biskupa, bili prvi njegovi prosvjetetelji?

— To su bili njegovi najbliži ljudi — sami seljaci.

Ne veli se uzalud, da je naš narod bistar. Bilo je a i danas ima medju njima ljudi, koji nisu nikada vidjeli škole ni knjige, a sude i govore mnogo pametnije i razumnije nego li mnogi pismeni i veleučeni. Takovih nadarenih seljaka bilo je već u ono doba po čitavoj Istri.

U svakom našem selu mogao si naći po jednoga, po dva, a gdjegod i po više njih. I ti su ljudi čuli i prvi razumjeli glas svoga biskupa, i oni su se prvi uhvatili s njime u kolo i započeli ono lijepo djelo budjenja i osvješćivanja, koje se kasnije tako divno razmahalo.

Tako je bilo onda prije mnogo godina.

A danas?

Napravimo mali račun. Istra je — zaslugom neumrlog biskupa Dobrile — bila dobila velik broj svećenika, ali čestitih i vrijednih, koje je odgojio on a ne kojekakvi vatikanski smutlivci. Ti su svećenici bili pravi narodni učitelji, prave narodne koprenike, a ne kojekakvi latinizatorski puzavci, kakvih ima danas nekoliko na žalost i sramotu našu. Ti uzorni svećenici, a na čelu im naši dični Spinčić, Mandić, zašli su do najskrovitijeg kutića naše Istre, i tu su i riječju i pismom i činom rasplamsali u narodu onu svetu vatru, koja u dušama našim i danas gori i gorjet će. S njima uporedo išli su i drugi naši svijetovni prvaci: Dr. Vitezić, dr. Laginja i dr. Dinko Trinajstić, a za njima čitava vojska narodnih učitelja i drugih narodnih uglednika. Svi su i s ljubavi i sa znanjem i s požrtvovnošću radili na tom, da se narodna duša pridigne i da više nikada ne klone. Njihov divni rad ostavio je u istarskom narodu dragocjene plodove. Pod svaku i najskromniju kolibicu istarsku ušlo je svjetlo narodne svijesti, i ono tu danas svijetli snažnije i bistrije nego li ikada.

A svjetlit će i onda, kad u našim negdašnjim školama zamukne posljednja riječ.

Štaviše: svijetlit će i onda, kad u našim crkvama zamukne posljednje naše slovo.

I uvijek će se naći onih, koji će luč naše narodne svijesti nositi visoko. Našlo ih se je u ono davno, tamno doba prije našeg narodnog preporoda; naći će ih se tim lakše sada i u buduće. Naći će ih se, jer naš narod je, kako znamo bistar i razuman, pa ako se je već i prije nalazilo medju njime prvaka, neškolovanih, ali od Boga nadarenih seljaka, naći će ih se i u buduće, još više i još dublje osvješćenih i jače utvrdjenih u svome narodnom ponosu. Od svega naime onoga, što se je proših pedeset godina u Istri radilo i naučalo, zborilo i pjevalo, pisalo i osjećalo, a kamo li da nije u srcu i u mozgu onih darovitijih, koji će odsada, kao i njihovi oci u ono naše davno tamno doba, biti učitelji i tješitelji svoje braće. Oni će takovi ostati i onda, ako s lica ove naše Istre nestane i posljednjeg našeg pismenog čovjeka. To nas krijepi u vjeri, da naš divni narod u Istri ne može da propadne!

„NARODNI GOSPODAR"

Radi tehničkih poteškoća, koje su nastale uslijed zadnjih dogadjaja, «Narodni Gospodar», taj omiljeni polumjesečni prilog «Istarske Riječi», nije mogao već nekoliko sedmica da izadje.

Naredni broj «Narodnog Gospodara» izlazi buduće sedmice kao prilog «I. R.» i to na 16 stranica.

Štitimo našeg vinogradara!

Naša istarska gruda, koja nam je tako mila, jer je naša, — ne zadovoljava nas svojom plodovitošću. Izložena buri i suši nije prikladna za obradjivanje, dok u onim rijetkim predjelima, gdje ta dva neprijatelja našeg seljaka nemaju moći, poljski privred ne uspijeva dobro radi loše kakvoće same zemlje. Jedina grana narodnog gospodarstva, koja uspjeva u Istri, to je vinogradarstvo.

Istranin već od davnine goji vinovu lozu, ona mu najbolje uspjeva, ona mu je i jedino sredstvo uzdržavanja. Vinova loza znade smjelo da prkosi suši, a s druge strane opet se ona dobro razvija u istarskoj neosobito rodovitoj zemlji. Naš je seljak tako navezan na svoj vinograd, da mu se čini, da ne bi bio niti seljak, a da nije i vinogradar. Zato mu je vinograd, drugi njegov stan — gdje proboravi oveći dio godine, gdje ulaže najviše truda, kamo polaže svoje želje i nade.

Naš seljak nije uvijek obradjivao svoj vinograd onako skrbno i razumno kao što to čini dandanas. Gojilo se negda vinovu lozu na sasvim priprosti način, rodila je stara domaća vrsta, kojoj su malo ili ništa škodile ražne uši i druge vinogradske bolesti. Vinogradari su se postepeno usavršavali u svojoj struci, pa su počeli da obradjuju vinograde racijonalnim, vrlo unosnim načinom, tako, da su vinogradi postali tik pred ratom pravim izvorom blagostanja našeg seljaka. Zabacio se gotovo posvuda stari način obradjivanja,— našlo se i temeljitog lijeka i filokseri, seljak je počeo, da u povećanom razmjeru sadi amerikansku lozu, koja mu je krasno i korisno rodila. Vino je bilo uopće dobre vrsti, dobro se ga je rasprodavalo. Seljak se je na taj način riješio lihvara, poplaćao dugove i mirno gledao u budućnost.

Ogromnu je većinu svoje zemlje naš narod zasadio vinovom lozom, jer je osjećao, da mu je to jedini način gospodarskog napretka i razvitka. Nadošlo je svijetsko klanje sa svim svojim grubim i preteškim posljedicama. Svršetak rata našao je kod nas kao i svuda seljaka u velikoj bijedi, gospodarstvo mu bijaše razrušeno, pa je trebalo mnogo truda, da se pridigne. I doista sve je sile uložio u obnovu i razvitak svojih vinograda, jer je bio uvjeren, da će na taj način najbrže zacijeliti rane, koje mu bijahu ratom nanesene. Opet je veći dio svog zemljišta zasadio vinovom lozom.

Lijepo započeše da uspjevaju vinogradi, konobe počele se da pune našim istarskim domaćim vinom i seljak si je bio svjestan, da će njegovi trudi roditi plodom. — Ali stiže ljuto i bolno razočaranje. Povrh sviju udaraca, koje je novo stanje stvari nanijelo našem narodu, imao je da bude i taj, da je nova država vinorodna zemlja, — kojim se dejstvom, onemogućuje našem seljaku lako i unosno raspačavanje njegovog vinskog proizvoda. I tako je naše selo grozno gospodarski oštećeno. Dobra i ukusna naša domaća vina ne mogu da se rasprodaju, premda ih pučanstvo novih pokrajina voli i radje pije, nego italijanska vina, koja su prejaka i ne tako za ljude ukusna kao naša.

U čemu pak leži razlog, da se naša istarska vina ne mogu raspačavati, akoprem sve pučanstvo najvoli, da ih pije? Zašto se ove godine ona teže i jeftinije rasprodavaju od lanjske i prošlih godina, koje su bile vinorodnije? Prošlih godina nisu mogla italijanska vina konkurirati istarskima, premda su bila daleko jeftinija samo zato, jer ljudi nisu nikako htjeli, da piju italijanska vina, koja im se ne dopadaju, — pa su gostioničari bili prisiljeni, da kupuju sama naravska vina od naših seljaka. — Ove su godine vinogradi slabije urodili, pa se je bilo nadati, da će naš seljak prodati dobro i lako ono malo vina, što ga imade za prodaju. — No dogadja se baš protivno.

Nesavjesne i nezasitne veletrgovačke duše iznašle su način, kako će našeg seljaka da gospodarski potpuno unište. Došli su trgovci vinom na misao, kako će na jeftin način, da proizvadjaju i poslužuju gostioničare istarskim vinom bez da ga kupuju kod našeg seljaka. Oni si dobavljaju na veliko preko Trsta italijanska vina, koja mješaju na svemoguće mešetarske načine sa najgorim vrstama istarskog vina, i onda eto ti pravog — naravskog, domaćeg, istarskog vina!!! — To gnjusno i otvoreno jurišanje na istarskog producenta vina ide za tim, da tim načinom prisili naše seljake, da prodavaju svoja vina ispod cjene, a uporedo, medjutim zavarava pučanstvo, koje preko gostiona dolazi do patvorenih i krivo mješanih istar. vina. — Da je tome tako, svjedoče nam neprestane tužbe i vijesti, koje primamo iz raznih strana naše Istre, a opet svatko koji samo ponjuši prag od gostione, osjetiti će, da je pio sve drugo, nego istarsko, premda gostioničar tvrdi na sva usta, da je naravsko i domaće. — Ovu zlotvornu rabotu protiv interesa našeg istarskog vinogradara vrše neki veletrgovci vinom u Pazinu, Buzetu i drugim kajevima. Moramo spomenuti žalosnu činjenicu, da se takvog blatnog posla laćaju i neki trgovci našeg roda, što javno osudjujemo.

Pučanstvu je dozlogrdilo već piće onog patvorenog nadriistarskog vina, što se prodava za skupe novce kod gostioničara, koji ga dobivaju na jeftin način od raznih krvopija i gulikoža. — Mi ovime ustajemo otvoreno protiv onih, koji hoće, da istarskog seljaka liše i zadnjeg izvora zarade i opstanka. Dužnost je naša i ostalih naših i drugorodnih novina, da zaštite istarskog producenta vina, da žigosaju veletrovce, koji barantaju sa drugim vinima, a očito patvaraju naše domaće istarsko.

Pozivamo napokon sve naše ljude, da ne kupuju vina, u gostionama, gdje se prodaje patina i patvorina istarskog vina, — nego neka idu poštenim gostioničarima, koji imadu naravsku pravu i domaću istarsku kapljicu. — Govori nam sveta čovječanska dužnost, da štitimo našeg siromašnog kmeta!!

DR. BORIS FURLAN:

Općinski užici (dobra)

II.

Pošto sam sada podao kratki pregled sadržaja tog novog zakona, svakome, koji samo iole pozna pravne i faktične prilike u predmetu zajedničkih zemljišta u Julskoj Krajini, jasno je, da je primijenjivanje i provadjanje tog novog zakona u našim krajevima skopčano ne samo sa nemalo poteškoća, nego i sa priličnim neprilikama i sa osjetljivim troškovima za sve interesente, koji niti po najboljoj volji i razumijevanju sa strane kompetentnih oblasti ne će znati da se oslobode osvjedočenja, da se njima nanaša nepravda.

I tu neka bude odmah rečeno, da ono što se u starim pokrajinama Italije razumijeva pod imenom općinskih užitaka (dobara), ne odgovara pojmu općinskih užitaka kod nas. To će uvidjeti svaki, koji sebi predoči, kako su postali općinski užici u starim pokrajinama Italije s jedne i u Julskoj Krajini s druge strane. U bivšoj Austriji je već odavna postojalo privatno vlasništvo seljaka na zemlji, a to je privatno pravo vlasništva bila omedjeno jedino u stanovitom pravcu. Specijelno pak u Julskoj Krajini, djelomično već u XVIII. stoljeću slobodno djeljenje seljačkih dobara nije više nikako bilo ograničeno, a djelomično i početkom XIX stoljeća bila je po «Code Civil» otpravljena svaka odvisnost seljaka od vlastele. U našim krajevima nije se uopće još dogodilo, da bi pripadala sva zemlja vlasteli. Radi toga se kod nas nisu mogli formisati općinski užici u onolikoj mjeri kao u starim pokrajinama Italije, gdje imaju u velikoj mjeri značaj **životnog postulata** za seljačko pučanstvo, ili drugim riječima, gdje seljak uopće ne bi mogao da živi bez tih općinskih užitaka. Tražimo li u bivšoj Austriji institut, koji približno naliči pojmu općinskih užitaka u starim pokrajinama, nadjemo ga u takozvanim pravima služnosti na šume i na pašu. Te su služnosti nastale u blizini vlastelinskih i crkvenih velikih posjeda u korist seljačkog življa i bile su uredjene dotično otkupljene u bivšoj Austriji već šezdesetih i sedamdesetih godina na temelju patenta od 5. jula 1853 br. 130 L. D. Z. Ova prava na pašu i na pridobivanje drva, stelje i drugih šumskih proizvoda na tudjem zemljištu još najbolje odgovaraju pojmu italijanskih općinskih užitaka, dočim se kod nas prava na zajedničko uživanje zemljišta djelom oslanjaju na **suvlasništvo**, djelom pak imaju **javno-pravni karakter.**

Za razumijevanje pravnih odnosa u Julskoj Krajini moramo prije svega da sebi predočimo stanje zakonodavstva, koje je raznoliko po pokrajinama, sada uključeni u Julskoj Krajini. Za cijelu je Austriju izuzev Dalmaciju vrijedio takozvani servitutni patent od 5. jula 1853 br. 130, po kojem se «zajednička prava posjeda i užitka na zemljištima moraju otpraviti, ako postoje

a) izmedju bivše vlastele i općina te bivših podložnika;

b) izmedju dvije ili više općina.»

Pošto je primijenjivanje tog patenta vrlo rijetko, ne ću da se s njime bavim na tom mjestu. Osim servitutnog patenta bio je u Austriji objavljen za djeljenje zajedničkih zemljišta okvirni zakon od 7. juna 1883 br. 94 L. D. Z., koji sadržava općenite odredbe glede diobe te je imao da vrijedi u pojedinim zemljama tekar po objavi izvršnog pokrajinskog zakona i izvršne vladine naredbe. Na teritoriju Julske Krajine bili su takovi zakoni izdani u Kranjskoj (pokrajinski zakon dd. 26/X/1887 z. d. z. br. 2 ex 1888, popunjen promijenjen zakonom dd. 15. XI. 1910 z. d. z. br. 38 i ministerijalnom naredbom dd. 18. VII. 1915 z. d. z. br. 38), u Goričkoj (pokrajinski zakon dd. 21. 3. 1913 z. d. z. br. 20 i ministerijalna naredba dd. 23. IV. 1914 z. d. z. br. 18) i u Koruškoj. U Trstu i Istri nisu se nikada izdali izvršni pokrajinski zakoni, tako da u Trstu i u Istri zakon od godine 1853 nije nikada ni stupio u snagu, a radi toga vrijedi u tim pokrajinama još uvijek servitutni patent iz godine 1853, dočim su na zemljištu bivše Kranjske, Goričke i Koruške, u koliko je to zemljište priključeno Italiji, još uvijek u krijeposti prije navedeni zakoni, u koliko se ne protive novom zakonu o općinskim užicima (Čl. 3).

O sadržaju tih zakona, koji su medjusobno više ili manje istovetni, ja ne ću ovdje da se nadalje bavim. Prelazim radi toga odmah na faktične odnose, koje vladaju kod nas u uživanju zajedničkih zemljišta i na posljedice, koje će izazvati primijenjivanje tog zakona.

Zemljišta, na kojim postoje prava zajedničkog uživanja, su vlasništvo ili 1) općine ili 2) zadruge ili 3) neorganizirane agrarne zajednice.

Ad 1). U smislu § 288 o. d. z. su općinsko dobro (Gemeindegut) one stvari, koje po pokrajinskom ustavu služe uporabi svakoga člana jedne općine. Po općinskim zakonima, postojećim do uvedenja italijanskog općinskog zakona (kr. dekret od 11. I. 1923 br. 9) odlučivalo je o osobama, kojim pripada pravo uživanja te o opsegu tog prava samo «dosedanje nesmetano uživanje» t. j. uživanje prije objave starog općinskog reda (prije godine 1863) s ograničenjem da koristi iz općinskog dobra ne smiju nadmašivati potrebe kuće ili zemljišta pojedinog ovlaštenika. Gdje takovo uživanje nije postojalo, odlučilo je općinsko vijeće o subjektima i o opsegu prava uživanja.

Te pravice nemaju privatno-pravni karakter, nego značaj **subjektivnih javnih prava.** Radi toga za pridobivanje i prenašanje istih nisu mjerodavne za pridobivanje i privatno-pravne odredbe, one se ne dadu dosjesti niti se gube putem zastare, one ne smiju da se upišu u gruntovnicu i sporovi o općinskom dobru nisu pripadali redovitim sudištima, nego autonomnim oblastima. Ovo je bila konstantna praksa upravnog i vrhovnog sudišta u Beču.

A 2). Ako je zajednički uživano zemljište vlasništvo zadruge (agrarnom zadrugom smatra se samo ona, koja je konstituisana kako juridička osoba sa zadružnim statutom i zadružnim organima), odlučuju o porabi statuti i zadružni organi. To isto vrijedi i u slučaju, da su interesenti organizirani kao društvo na temelju društvenog zakona i da je zemljište njihovo vlasništvo. Zajedničko zemljište je vlasništvo zadruge kao takve ili društva, i radi toga prava uživanja pojedinih zadrugara ne smiju da se unesu u gruntovnicu, jer nisu predijalne (poljske) služnosti, nego osobne, koje njima pripadaju kao članovima zadruge i koje se mogu prenesti i dijeliti samo na temelju statuta.

Ad 3). Najviše su u našim krajevima raširene takozvane neorganizirane agrarne zajednice. Slučaj naime, da su ovlašteni

posjednici organizirani u zadrugama sa karakterom juridičke osobe, je već prilično rijedak. Obično stvaraju ovlašteni posjednici samo **de facto** jednu zajednicu, a **pravno se smatraju** suvlasnicima zajednički uživanog zemljišta. Za njih vrijede zakonske odredbe XVI. poglavlja o. d. z. o suvlasništvu (§§ 825 i naprijed). U gruntovnici upisani su obično kao vlasnici zajedničkog zemljišta samo vlasnici dotičnih posjeda i kućnih brojeva ili čak i posjedi sami, pa bi se dalo iz toga zaključiti, da je zajednički uživano zemljište **pripadnost** (pertinenza) zemljišta, uknjiženih kao vlasnika. U ostalom je pojam tih uknjižbi vrlo sporan i u teoriji i u praksi.

Primijenjivanje novih zakonskih odredbi na ove faktične prilike skopčana je sa neizmjernim poteškoćama. Već i temeljno pitanje, **što** spada pod novi zakon, nije posvema jasno. Iz definicije, koju sam dao na uvodnom mjestu o bitnosti općinskih užitaka proizlazi prije svega, da **ne spadaju pod novi zakon takova zemljišta, koja se doduše uživaju zajednički po ovlaštenicima, ali koja su ipak njihovo slobodno vlasništvo.** Kod toga je sasvim nuzgredno, da li vlasništvo proizlazi iz gruntovnice ili se temelji na dosjelosti. Općinski užici u bitnosti su prava općinara, da upotrijebe tudja zemljišta u svoju korist, a iz toga slijedi, da nema govora o općinskim užicima tamo, gdje su sami uživatelji takodjer vlasnici iskorišćenog zemljišta. Premda je ta pretpostavka jasna, to ipak u praksi nastaju poteškoće, jer su samo rijetko ovlaštenici uknjiženi kao vlasnici po imenu ili barem po posjedima odnosno po kućnim brojevima. U mnogim slučajevima proizlazi iz gruntovnice općina kao vlasnica tih zajedničkih zemljišta, ovlaštenici pak temelje svoje pravo na dosjelosti. A tu nastaje pitanje, koja je oblast pozvana da sudi o vlasništvu: ili redovito sudište ili komesar za likvidaciju općinskih užitaka. Znam za slučaje, gdje su redoviti sudovi odbili tužbu radi dosjelosti zbog nenadležnosti, jer da se radi tobože o općinskim užicima, koji ne pripadaju redovitim sudištima nego posebnoj jurisdikciji komesara. Po mojem mnijenju se ovdje zamijenjuju dva pojma, koji su sebi potpunoma suprotni. Ko upotrijebljava zemljište kao vlasnik, taj ne može da ga rabi iz naslova općinskog užitka te je svejedno, da li njegovo vlasništvo proizlazi iz gruntovnice ili je pridobljeno na temelju dosjelosti.

DOPISI

IZ TRSTENIKA

Iz našeg sela se rijetko javljamo, a kad se javljamo, obično se uvijek tužimo, kao što se tuže u dopisima i sva naša susjedna sela.

Ovog puta ćemo se najprije nešto pohvaliti, a onda i malo potužiti. — Zadovoljni smo sa školom i učiteljem, da si ne bismo nikada željeli boljega. Neprijatelji našeg sela sve su poduzeli, da kod oblasti ocrne našeg učitelja, pa im je i bilo uspjelo, da su nam ga premjestili. To je bio za nas preveliki udarac, ali nijesmo ipak izgubili nade, da će oblasti uvidjeti pogrešku, budući je naš učitelj bio sasvim nevin i uvijek radio samo za školu. Sa velikim veseljem dobili smo opet našeg učitelja, oblasti su pošteno postupile, kaošto smo i očekivali.

No imade još ljudi, koji ne mogu da miruju. Općina je naložila učitelju, da dade tri klupe iz naše škole za novu školu u Prapoću. Mi smo sa svojim trudima i žuljevima kupili klupe i ne možemo ih onako bez ičesa dati. Učitelj nije i ne može, da bude zato kriv, pa se ga ipak krivi. — Mi smo potpuno odgovorni za ono, što smo učinili, pa neka se nas pozivlje na račun, a učitelja, koji nije ni kriv ni dužan, neka se pusti na miru.

Trsteničar.

IZ RIJEKE.

Komenti. - Konvencije. - Čeka se ministar financija. - Mesari. - Framasuni.

Rijeku treba ovoga puta da pohvalimo. Pokazala je naša Rijeka, da kulturno stoji kudikamo više od Trsta. Imali smo doduše i mi svoj korteo, na kome smo izrazili svoje veliko veselje, što se ministru Mussolini-u nije desilo ništa zla, ali sve se izvršilo mirno, bez ikakvog incideta. Riječki Jugosloveni mogli su se u one tmurne dane slobodno da kreću baš kao i ribice u moru i ptičice u zraku.

Ovog puta je pobjedio naš stari zdrav razum fijumanski. Istina, Jugosloveni na Rijeci nemaju nikakve svoje tiskare, da je polomiš, ali imaju zato glave i koješta drugo, što bi se lako dalo razbiti — pa eno: od svega ništa. Sve su glave na ramenu. Sve je ostalo cijelo.

Ovo je znak, da smo mi na Rijeci disciplinovan narod. Pa mi smo bili oduvijek disciplinovani. Meni je bivši guverner Battiani bio kazao nekom zgodom, da su Riječani najbolji Honvedi — vrlo uredni i disciplinirani, pa nije čudo, što smo takovi ostali do dana današnjega. Ja se i sada sjećam, kako su nas ono nekoč muštrali na Škojiću i kako smo ono bacali noge uvis a sve na zapovijed: Eć - keti - harum - nič! Baš kao kakovi mali Prusi.

Na Rijeci se dakle ovih dana nije palilo — i to je vrlo utješljivo. Palilo se u svoje vrijeme dosta ovuda — pa za koje babe dušu? A i bez obzira na to, svaki takav pokušaj u ovoj zgodi bio bi nesamo vrijedan svake odsude, već bi bio i smiješan. Znate li, šta se u nas kazalo, kad su ovamo stigli prvi glasovi o onoj tršćanskoj grozoti? Reklo se: Ma šta rade ona čeljad? Pale i razbijaju tiskare ljudima, koji se iskreno vesele, što je Ministar Mussolini izbjegao jednoj opasnosti! Boga mi, ako ne izgleda, kao da je palikućama žao, što se Jugosloveni vesele tome sretnome dogadjaju.

Mussolini je velik čovjek, ali bi, duše mi, morao i on kadgod da usklikne: Bože, ti me čuvaj od prijatelja, — od neprijatelja ću se već nekako sâm da obranim.

Medjutim tršćanski su se dogadjaji ovdje na Rijeci duboko dojmili. Ozbiljniji — a mi smo na Rijeci svi ozbiljni — žale uvelike ono, što se uradilo «Edinosti». — Teškom se je mukom — vele ti ljudi — došlo do prijateljskog pakta izmedju jednog i drugog naroda. Taj pakt je toliko potrebit procvatu naše ljubljene Rijeke — a sada evo neki hoće, da sve to ode u vodu. Pa baš u času, kad bi se imale da ratificiraju one konvencije potpisane u Neptunu!

A Francele kao da ga neko ubô:

— Ne vidite, da je sve to stara «ruzina»? Trstu meće racun, da one konvencije gredu po vragu, samo da Reka ima vise skodi a Trst vise koristi. Cognosso mi sti dolori!

To su dakako pusta naklapanja, ali dostaju, da pokažu raspoloženje mojih sugradjana u ovom trenutku.

Medjutim ovdje se s velikom nestrpivošću očekuje ratifikacija onih konvencija. Već je pola godine, da su potpisane, a još nisu potvrdjene. Gospodo u Rimu i u Beogradu, koga vraga radite! Mičite se!

Hoće, oni, hoće, jer je dobra volja i na jednoj i na drugoj strani. Incidenti, kaošto su ovi od prošlih dana, za vlade «dobre volje» tek su mačji kašalj, jer ako oni od «Edinosti» plaču, ni zagrebački se veliki župan ne smije — i tako smo, kako bi ono rekla Ninetta pata — a historija ide svojim krokom naprijed, sve u duhu, pravcu i stilu Papom blagoslovljenog pakta prijateljstva, stenfanog u Rimu 27. januara 1924. Amen!

Mi, dakle, na Rijeci čekamo konvencije i povratak Njegove Ekcelencije ministra financija Volpi, koji je u Americi poradio za cijeli narod, a razumije se i za Rijeku. Čekamo, da nam se regulira valuta i još neke druge stvari, toliko potrebite našim tjelesnim potrebama.

Jedna nova afera: riječki mesari protiv «Vedette». Prije nekoliko dana napisala je «Vedetta» članak, u kome stoji crno na bijelome, da riječki mesari naprosto varaju svoje mušterije, prodavajući im jednu vrstu mesa za drugu. Mesari uvrijedjeni predali stvar dvojici advokata, koji su u ime svojih klijenata pozvali uredništvo spomenutoga lista, da napiše i u svoj list uvrsti članak, u kome će opozvati sve, što je već prije napisano protiv mesara. Što više: advokati traže, da im se odnosni članak dostavi prije uvrštenja, da vide, da li je u njem sve ono, što bi moglo mesarima da dade potpunu zadovoljštinu.

Uredništvo «Vedette» odbilo je s ogorčenjem taj mesarski zahtjev — i sada se ne zna, kako će stvar da svrši. Ja se u to ne ću da mješam, i to s razloga, što mi je prilično svejedno, kakovo se meso prodaje, budući da ga ja radi njegove velike skupoće ne mogu da jedem.

I framasuni prolaze sada jedan ružan četvrt sata. To se dakako nas ne tiče, budući da takovih tića medju nama nema. Nego vej si ga vrag! — rekao bi vaš Jurina, ako ne budu tjerajući framasune isprašili nas ni krive ni dužne! Jer mi smo takove hude sreće, da kad bismo se za zelen bor uhvatili, i on bi se zelen osušio...

Rokac.

IZ OPATIJE.

Zastave se viju...

Poznato je, kako su se italijanske novine grdno ljutile na one, koji nisu izvješavali zastave u dane kakove patriotičke svečanosti. Ljutile se i grozile. Znamo, kako bi fašisti obilazili po kućama prijeteći se svakome, koji ne bi u te dane imao zastave na prozoru. Lupaj danas, lupaj sjutra, cijela se stvar svršila tako, da danas nema gotovo kuće, koja u dane kakve svečanosti ili «fešte» ne bi izvjesila po jednu ili više zastava.

Ali ljudi su čudni, svuda na svijetu pa i u Opatiji. Rado padaju iz jedne skrajnosti u drugu. Jednom ih je trebalo manganellom tjerati, da izvjese zastavu, a sada pak, kad je jednom izvjese, ne će da ju skidaju više. I tako se dogadja, da zastave na pojedinim kućama vise po četiri i više dana iza odnosne fešte, a tkanina, pa bila ona i na finije vrste, kvari se na vjetru i ne kiši, pa se dešava, da tako dugo izvješena zastava izgleda kao kakav «cencio slavato», da se izrazimo kao «Vedetta» u svom broju od 18. o. mj. Ona se u spomenutom broju ljuti na sve one, koji puštaju, da im zastave vise dulje nego li treba, i veli, da njihova «pretjerana gorljivost vrijedja većma nego li neprijateljska pasivnost» i grozi se, da će se fašisti odsada unaprijed služiti jednim drugim sistemom. Kaošto su prije silili svakoga, da izvjesi zastavu, tako će od sada unaprijed prisiliti svakoga, da zastavu poslije svršene fešte odmah skine. Ko ne bude to htio da učini milom, učinit će silom.

Ovako «Vedetta», a na nama je, da molimo dragoga Boga, kako bi nam rasvjetlio ovu čudnu pamet našu, da uzmognemo sve ovo razumjeti...

IZ KAŠTELIRA.

Svega po malo. - Suha fakta bez komentara.

Ove godine imali smo prilično dobru ljetinu. Samo s trgadbom se ne možemo pohvaliti. Vina smo priredili za domaću potrebu.

Najviše jadi nam zadavaju porezi i razne takse. Svaki dan dolaze amo «fanti», koji nam dijele platežne naloge. A otkud da platimo tolike poreze i takse?

Škola nam takodjer zadaje dosta brige. Ove godine namještene su u našoj školi tri učiteljske sile, koje ni najmanje ne poznaju našeg jezika. Početkom školske godine podnijeli smo pismene molbe, da se naša djeca podučavaju u nadodanim satovima u srpsko-hrvatskom jeziku. Naše molbe nisu bile uzete u obzir. Školske se vlasti izgovaraju time, da nemaju na raspolaganje učiteljskih sila, koje poznaju naš jezik. Zaista Salamunova mudrost!

Pred kratko vrijeme nastanila se ovdje jedna osoba, koja nam prijeti, da će nas svezati i odvesti u motovunske zatvore, ako ne prestanemo govoriti svojim materinskim jezikom, Medjutim Kaštelirci se toga ni najmanje ne boje. Oni vrlo dobro znaju, da im to nitko ne može da zabrani. Zar Italijani u Americi, Franceskoj i drugdje ne govore svojim jezikom?

U nas se pojavila prava pariška moda, naročito kod ženske mladeži. To nije u redu. Imamo dosta jada i nevolja, koje nas danomice biju, pa ne treba da se sami uništavamo. — Roditelji, zamislite se malko!

U zadnje vrijeme sastaju se nekoje djevojke svako veče od 8—10 sati kod popa Don Zelca (Željka, žalosna mu majka!). Zašto se zapravo sastaju u to doba noći kod njega, ne znamo. Ljudi govore, da ih uči crkveno pjevanje. Tko zna, možda je to i istina. Ali ipak nije dobro, da se djevojke same po noći vraćaju svojim kućama. Zašto nije dobro, to vrlo dobro znade i Don Zelco. Loših primjera ima dosta.

Toliko za danas, a drugom zgodom možda i više.

Franina i Jurina

(Va Port Arture).

Fr.: To je dunke ta slavni Port Artur, za kega se je toliko govorilo i pisalo pre dvajset let.

Jur.: A koliko krvi prolelo! I ruske i japoneškę.

Fr.: Ma je pak Rusom bilo toliko od potreb cv Port Artur? Jur imaju zemlji kolik nijedan drugi narod na svete!

Jur.: Imaju zemlji, ma nimaju dosti mora Tamo gore imaju i jedan porat, ki se zov Vladivostok. Ta porat je lep, ma ima je dnu falingu: Zime se za neko vrem okole njega more zledi i brodi ne mor ni vanka ni nutra. A Port Artur nim te falingi, zato ga je Rusija otela imel i imela ga je, dokle njoj ga nisu Japonc zeli.

Fr.: Mane se čini, da ti Japonci imaj jedan veli žebujac, nekako kako i neka dajni stari Romani. Sve bi oteli pohjapat

Jur.: Malo prej sam govoril s jednim Ki nezom, ki mi se je jako na njih tužil

Fr.: Povej mi malo, ča ste to vi dva kunšijali?

Jur.: Najprvo se j' zikinul na me.

Fr.: A za ča, zlodeju?

Jur.: Rekal mi je: Aha, i vi ste jedan tići od oneh kraji! — Od keh kraji? — pital sam ga ja. A on mane: — Tamo z one vražje Europi, otkuda nam semo v Aziju ne prihajaju nego sami niščeti, ki bi na oteli, nas Kineze, šundrat i poeuropejčit A mi se poeuropejčit ne damo. Kinez smo i Kinezi ćemo i da zostanemo. Naša kultura ima već celeh deset tisuć let To recite vi tamo onem vašem Nem com, Inglezom i svem onem drugem. Kinezi smo i Kinezi ćemo da zostanemo

Fr.: Si mu mogal reć, da mi ga nimamo niva tem. Mi da smo dva putnika, dva brizničini z Istri i da su Istrani najbolj ljudi na svetu, ki daju Bogu, ča je Božje a Kinezom ča je od Kinezi.

Jur.: Rekal sam ja to njemu, a on mane — Mučte, vi ste ča i oni drugi. Naše novini pisale su ovi dni, da vi tamo jedan drugemu razbijate i vazižete štamparije Sram vas bilo!

Fr.: Ja ma si mu mogal reć, da mi takov stvari ne delevamo. Njega je moral nek nafločat i nafarbat. Moral si mu stumačit, kako j' ono bilo i pokazat si mu moral talagraf prez zice, ča nam ga je baš o tem poslala čera tvoja Luce.

Jur.: Pokazal sam mu ga ja, ma za vražji korist! Niš ni otel čut, ča mu ja govorim nego je celo vreme krištal, da smo mi Europejci svi skupa veli huncuti, pojedeži, lupeži. — Na, počel je još već vriščat, prišal je k nam va Kinu Ingle i već nam je otel pohajufat sve ča imamo. Prišal je Francez — i on na isti način. Prišla je ona hudoba od Nemca - još huje za nas. Prišal je Rus, prišal je

---

P O D L I S T A K

STJEPAN ILIJIĆ:

Bez Diogenesove svijeće*)

Sjedio sam jednog jesenjeg sutona sa svojim drugom iz djetinstva uz morsku obalu na hridi u okolici varoši S. i obojica smo udivljenjem posmatrali kako se onamo na dalekom zapadu u more gasi sunčano svjetlo prelijevajuć se u tisuće žarkih žara, dok je morska voda tihim žagorom šaputala oko nas vječnu uspavanku noći, koja se spuštala.

Sve je inače bilo mirno oko nas. — Svečana tišina lebdila je nad čitavom prirodom i činilo nam se kô da je neki dobar duh zavladao okolicom, te je ispunjavao mirom i pokojem. Šutjeli smo obojica, osjećajući u sebi neko tiho blaženstvo, koje je i ispunjalo čitav taj pitomi kraj.

Najednom začujem udarce vesla po moru i ugledamo čamac, koje je izlazio iz luke i naglo se k nama približivao.

— To je «barba» Luka — reče mi prijatelj — on svake večeri o sutonu ide — da baci vršve[1]), koje zorom digne iz mora. Sretan je on u poslu, jer se skoro svaki dan vraća dobrom lovinom.

I dok smo još bili u razgovoru, ladjica mimo nas projuri. U polutami opazim ribara, kako se upinje na vesla i tiho pjevucka.

Sjetim se onog ovisokog koštunjastog i prosijedog čovjeka dobroćudna lica, kojega sam češće susretao košarom riba na trgu i koji se je svakomu veselo smiješkao, nudjajući uvijek nižom cijenom od drugih, svojih riba.

— Bog mi daje i dajem — govorio je — hoću da ljudi žive i da me spominju. I zbilja «barba» Luka bio je vrlo darežljiv čovjek, uvijek veseo i razgovorljiv, spram svakoga prijazan i uslužan, Inače sušta sirota bez ikoga svoga. Roditelji mu u djetinstvu pomriješe, ostavljajuć mu u baštinu mrežu, osti[2]), par vršava i onu ribarsku ladjicu u kojoj se je nalazio kao kod kuće, a i ono pošteno i zlatno srce, koje nije čeznulo za blagom i bogatstvom. Nije se nikada ženio.

Volim ja — tako se ponekada šalio — sve žene, a po zakonu mogu samo da jednu uzmem.

Njegova skromna kućica, negdje onamo u dnu luke, bila je često utočište svih ubogara sa sela i okolice, koje je on tješio hljebom, riječju i savjetom. Kad bi nedjeljom ili svetkom i on izašao da se malo selom prošeta, sva bi ga djeca rado salijetala, a on bi ih svojim posljednjim sitnišom darivao i milovao. Od milja ga djeca zvala: «naš dobri barba Luka».

I seoske su ga djevojke voljele i često mu povjeravale svoje tuge i čežnje. Nije se nikad čulo da bi izustio koju ružnu riječ, nije se nikad srdio ni tužio, ma da je njega često bijeda morila i tuga lomila.

Dok je ladja odmicala, toneći malo po malo u sumrak, ja i moj prijatelj gledali smo toga priprostog čovjeka, koji je snažno veslao i iščezavao u noć i promišljali smo da je baš u njegovoj jednostavnoj sredjenosti njegova snaga, u dobroti moć, u poštenju jakost. Obojica smo u duši osjećali, da i pored naše tako zvane «obrazovanosti», nismo ni iz daleka nalik tog priprostog ribara, koji je imao ono, što svjetska obrazovanost ne može dati:

I dok se je nebo osipalo bezbrojem zvijezda, što su u morskom ogledalu podrhtavale i igrale, krenemo obojica kući u selo, koje se je spremalo na počinak.

Moj prijatelj gledajući me zamišljenim pogledom, dubokim uvjerenjem progovori:

— Da, onaki treba da budemo, jer kad mi budemo bolji i svijet će biti bolji. I obojica smo bili uvjereni da smo one večeri našli čovjeka i bez Diogenesove svijeće...

*) Diogenes je grčki mudrac, koji je išao po bijelom danu sa svijećem u ruci po gradu da traži dobrog čovjeka.

[1]) Vršava je ribarski alat, koji naliči kavezu i koji služi za lov riba.

[2]) Osti — ribarski alat nalik na oveće vilice.

IVO MIHOVILOVIĆ:

ĆIĆARIJA

Zajašio me je grad i gradska prašina i neki patvoreni, ukočeni život. Svi mi što smo rodjeni na grudi i što smo nekim nenaravnim udesom urinuti u mutnu i vrtoglavu kolotečinu gradskih ulica osjećamo na grbači neku môru što se zove kultura, što nas je zajašila, pa nas goni, goni, uz ulice, niz ulice. A ulice počinju već da nas dave ko ogromne, svirepe zmije

Sto im tako često izmučen gradom u četvrtom ili petom katu, sam i pust i kulturan Osjećam duboko potrebu nečesa ljepšega, zdravijega, boljega. Jako čujem u sebi nuždu jednog izrazitijeg života. I dolazim do zaključka, kako mi je neophodno potrebno nešto ćićskoga života. — Onoga života, koji izgleda ko bijedan, no koji se ipak osjeća i proživljava istinskije, s mnogo više čovještva nego li ovaj na ulicama, u katovima i u kavanama, medju ljudima, koji jedan za drugoga nose u grudima praznu prazninu, koji jedan drugoga grizu i izjedaju po svim opravdanim zakonima i pravilima života i kulture.

Tvrde su i teške staze kroz Ćićariju. U Ćićariji je sve teško i tvrdo. I život i staze i hljeb. I Ćić je tvrd, neosporivo tvrd. On je sav jedan čvrsti i najizrazitiji fragmenat onog jedinstvenog i posebnog života, koji se zove — Ćićarija.

Bio sam samo jedamput u Ćićariji. I toga sam puta bio samo kratko vrijeme. Ušao sam u nju

Auštrijak — svi vrazi bi oteli k nam, da nas do koži ogule, a sada prihajate još i vi dva Jurini, da nam ovde štampariji razbijate.

Fr.: Ma ča j' ta čovek ponemel! Si mu mogal reć, da je «Edinost» naša štamparija, i da mi još nismo tako nemi, da bimo šli razbijat svoje štamparije. Vrag zel njega i njegovu nemu glavinu i kulturu.

Jur.: Teško je Kinezu ča dokazat. Kada on ča sebe va glavu zatuče, ne bi mu ni vrag vanka zibil. I nikako ni otel zvršit, nego je celo vreme gudil jedno isto i vapil na me, da me more sram bit, mane i sve Europejce, ki razbijaju tuje štampariji. Pak je najedanput udril proti Japoncem. — Oni su ča i vi, rekal mi je. Kako vide, da vi delate, tako delaju i oni. Prave šimije! Mi smo va Port Arture imeli lepeh palac, knjig i drugeh vredneh stvari — i sve su nam to oni važgali. Imeli smo i jednu štampariju, pak kada su čuli, kako se va Trste dela, valje su i oni skočili i razbili nam našu štampariju. A znate, ča smo njim mi opravili? Skopali smo najprej nekoliko kopanjic jila. Od tega jila smo napravili slova, pak smo pustili, da ta slova otvrdnu. Onput smo složili od njih besedi: čijan - čin - čjon — pak smo ih zaleli s nekum crnum piturum, i onput smo se seli na njih, a kad smo se dignuli na nogi, svaki je mogal čitat zada na našeh brhaneh napisano: **čijan - čin - čjon...**

Fr.: Si ga mogal pitat, ča će to reć!

Jur.: Rekal mi je: to da će reć: Kakav pozdrav, takav odzdrav! Svaka sila za vremena! Doći će vrag po svoje!

Fr.: Tri male besedice, pak koliko tega znače. Kuda ćemo sada?

Jur.: Sada ćemo železnicum do Vladivostoka.

Fr.: A onput?

Jur.: Onput ćemo s jahtom od jednega mojga prijatelja Rusa napred.

Fr.: A ako nas led blokira?

Jur.: Ne boj se! Brod od onega mojga prijatelja Rusa takov je, da more plavat i po mehkem i po tvrdem.

Fr.: A tako ja — tako...

IZ MUNA.

Rijetko se što od nas čuje. Mi živimo osamljeni medju ovim gorama, u istarskoj Sibiriji, te palimo krbun, dok je još koje drvo u našim šumama. Popijemo na taj račun i koju litricu odviše, pa što Bog da i sreća junačka.

Pred nekoliko dana premjestiše nam u Pasjak učiteljicu g.u Rubinić, koja se je tri godine trudila sa našom dječicom, a ostao nam je još jedan naš učitelj, g. Košak. Otišla je, kako čujemo na vlastitu molbu.

Naša su sela inače lijepa, ali radi slabih komunikacija, svatko od nas bježi.

Prigodom posljednjih izbora obilazio je po našim selima neki šumar iz Podgrada, kojega su pratili talijanski učitelji iz Hrušice i Podgrada, te nam tumačio, da je već na općini dekret, da će se graditi cesta Lupoglava-Račja Vas-Mune-Podgrad i Jurdani-Mune, Vodice-Trst, ali mi uza sve «Viva Mune», što su se orile po Podgradu dan iza izbora, ne vidimo ništa. Dapače moramo već preko godinu dana sami uzdržavati put Mune-sv. Pavao, što ga je ranije popravljala pokrajina.

Čujte, gosp. Deportada! Vi ste sada općinski zastupnik, pa ako ne znadu oni zastupnici domaći — necivilizovani — ništa učiniti, zašto ne potražite onaj već zaprašeni dekret i oživotvorite svoja obećanja? Zar se ne sjećate, kako ste se jadili na neke naše ljude, «ki da nisu hteli tim dekretima verovati»? Na delu se poznaju junaci, a ne na obećanjima!

Politički pregled

ŠTO IMA NOVOGA U JUGOSLAVIJI?

G. Stjepan Radić — ministar prosvjete.

U Jugoslaviji nema nikakve političke promjene. Jedina promjena, koju možemo da zabilježimo, sastoji se u promjeni ministra prosvjete. Ministar je Velja Vukićević podnio ostavku, a na njegovo mjesto došao predsjednik Hrvatske Seljačke Stranke (HSS), g. Stjepan Radić.

G. Radić je, netom je stupio na dužnost, izjavio novinarima, da će sve svoje sile posvetiti prosvećivanju države. Uvest će po cijeloj državi analfabetske tečaje radi suzbijanja nepismenosti, a osim toga će narediti da svi djaci, koji polaze više škole, izuče i po koji zanat.

Ministar Stjepan Radić u Sloveniji.

Prošle subote došao je u Ljubljanu novi jugoslovenski ministar prosvjete, g. Stjepan Radić. Pri svom dolasku bio je oduševljeno pozdravljen od pristalica Seljačke stranke, dok su kranjski klerikalci davali oduška svojoj zlovolji protiv dolaska Radića fijukanjem. Radić je najprije imao sastanak u užim krugom prijatelja u stanu g. Prepeluha, a onda se odvezao u hotel Štrukelj, gdje je dan banket u čast Radiću. U ime Hrvatske Seljačke Stranke pozdravio je Radića dr. Marušić, a poslije Marušića govorio je ministar Radić, koji je u svojem govoru rekao, da je već kao djak putovao pješke kroz Sloveniju, gdje je ljudima, s kojima je dolazio u vezu, čitao Gregorčićeve pjesme. Naglašuje, da Slovenci nisu imali političara, koji bi vodili narod, kako on zasluže, već su imali samo velike pjesnike i učenjake. Još kao student je konstatovao, da su Slovenci napredovali i prema Italiji i prema Beču, bez pomoći političara i popova, koji nisu imali politiku nego taktiku, koji su prodavali dušu slovenačkog seljaka i vragu i Beču. Dr. Krek je doduše uzeo socijalnu misao, ali tu je bilo mnogo riječi, a malo čina. Dr. Krek je bio organ Beča i Rima, a ne naroda. Bio je uman čovjek, ali rob. Takav rob je i dr. Korošec. On ne može odrediti naše slobodne odnose prema Rimu, jer je pop. Klerikalci nose lance. Vi znate, ko je bio Wilson. On je bio za mir. A gdje su slovenački popovi, koji su shvatili Wilsona. Nema ih. Za vrijeme rata blagoslivljali su oružje i tjerali seljački svijet u sramotni rat protiv rodjene braće. Tako bi i danas učinili, kad bi im se prepustilo vodstvo naroda. Ali do toga ne će doći. Jedno je vjera, a drugo je pop. Mi smo miroljubivost uzeli kao osnovicu svoga rada. Naša država — veli Radić — ne će ići u ofenzivni rat. Mi ne ćemo ići preko granice da osvajamo tudju zemlju, ali kad se budemo branili, vidit će nas čitavi svijet. Ne pitamo, kolika je jedna država i koliko ima soldata, nego kakav je narod u toj državi. Mi unosimo harmoniju u politiku. To se najbolje vidi iz toga, što smo sa radikalima napravili sporazum. Miroljubivost, socijalna pravda i narodnost, to su tri glavna faktora naše politike. Naš narodnosni osjećaj produljen je miroljubivošću i socijalnom pravdom. Slovenija mora biti jedinstvena i to ne samo ova, nego i ona, koje nema, jer to nije pojam fizički, nego duševni. Slovenački narod hoće, da u svojoj državi bude svoj gospodar. Ističe kulturnost Slovenaca, koji da su prvi u Jugoslaviji. Ono, što je dosele došlo u Beograd da predstavlja Slovence, nisu bili Slovenci nego smeće.

Radićev govor je bio burno odobravan, a poslije njega je govorio predsjednik ljubljanske radikalne organizacije dr. Ravnihar. Govorio je o potrebi sporazuma i prikazao g. Radića kao jednu jaku i inteligentnu političku ličnost.

Drugi dan, u nedjelju, održao je Radić u Narodnom Domu veliki politički govor u prisustvu 3000 ljudi. Ulaz u dvoranu su imali samo oni, koji su pokazali ulaznice. Te su kontrolirali žandarmi i policiste, da se spriječe eventualni incidenti. Čulo se je naime, da klerikalna omladina sprema demonstracije protiv Radića i politike sporazuma, radi čega je bio i sâm Narodni Dom opkoljen sa više redova žandarmerije.

Zbor je otvorio narodni poslanik Pucelj. On je najprije pozdravio sve prisutne, a zatim podijelio riječ g. Stjepanu Radiću. G. Radić je govorio 1 sat i 40 minuta. Govorio je o hrvatsko-srpskom sporazumu, o stabilnosti vlade, o štednji, o seljačkim pitanjima itd. itd. U svojem govoru dotakao se i Italije. Zaključio je ovim riječima: «Da Slovenija nema ništa drugo, nego samo Ljubljanu, rekao bi, da su Slovenci velik faktor u kulturnom i privrednom životu. No nije tu samo Ljubljana. Imamo Dolenjsko i Gorenjsko, Štajersku i jedan dio Koruške. No na žalost jedan veliki dio Koruške nemamo, zbog krivice onih, koji sada žvižde. (Buran aplaus i poklici: Dolje s njima!) Mi znamo, koji su. Pitat ćemo ih, znat ćemo, što će odgovoriti. Slovenačka mora biti sjedinjena i ako Bog da preko brige naroda obnovljena i popunjena.»

Sa zbora su bili poslati brzojavni pozdravi kralju i Pašiću.

Naveče je Radić održao još jedan zbor u Škofjoj Loki, koji je bio takodjer dobro posjećen.

Rezultat Čehoslovačkih izbora.

Predprošle nedjelje vršili su se u Čehoslovačkoj izbori za posláničku komoru i senat. Rezultat je ovaj: Glasalo je u svemu 7,105.276 birača za posláničku komoru, a 6,096.717 za senat. Od toga su dobili:

1. češke stranke: socijaldemokrati za komoru 636.894 (za senat 537.470), narodni demokrati 284.628 (256.360), narodni socijalisti 609.195 (516.250), agrarci 970.798 (841.647), pučka stranka 691.238 (618.033), obrtnička stranka 285.928 (257.171);
2. njemačke stranke: njemački nacionalisti 240.879 (214 589), socijaldemokrati 411.040 (363.310), kršćanski socijalisti 313.440 (289.055), narodni socijalisti 168.278 (139.945), agrarci 591.198 (509.597);
3. komunisti 933,711 (744.458);
4. slovaška pučka stranka 489.027 (417.206). (417.206).

Prema pojedinim strankama bit će mandati vjerovatno podijeljeni ovako:

1. u senatu: vladina koalicija 80 (agrarci 23, pučka stranka — klerikalci 16, čehoslovački socijaldemokrati 14, narodni socijalisti 14, narodni demokrati 7, obrtnici 7), a opozicija 70 (komunisti 20, savez zemljoradnika 12, slovačka Hlinkina stranka 12, njemački socijaldemokrati 9, nejmački kršćanski socijalisti 7, njemački nacionalisti 4, njemački narodni socijalisti 3, madjarski kršćanski socijalisti 2, karpatsko-ruski savez 1);
2. u komori: vladina koalicija 158 (agrarci 45, pučka stranka — klerikalci 31, češki socijaldemokrati 29, narodni socijalisti 27, narodni demokrati 13, obrtnici 13), dok će opozicija raspolagati sa oko 140 poslanika od kojih su najjači komunisti sa 42 i slovačka Hlinkina stranka 23 poslanika.

Politički i gospodarski položaj u Italiji.

Prošle sedmice došlo je u italijanskom parlamentu do tučnjave.

Kad je sjednica otpočela, bila su u dvorani prisutna tri komunistička poslanika i oko 200 fašista. Komunistički poslanik Maffi uzeo je riječ i izjavio, da se ovih dana drže po crkvama i svuda manifestacije o privrženosti režimu i o odanosti vodji. Komunisti se ne priključuju ovim manifestacijama jer one ne odgovaraju ni osjećanjima ni mišljenju radničke klase a ni čitavog italijanskog naroda.

Čim je Maffi izrekao ove riječi nastala je u dvorani zaglušna vika i fašisti poletješe sa svih strana prema onoj trojici komunističkih poslanika. Prvi se je oborio na Maffija glavni sekretar fašističke stranke Farinacci i počeo ga udarati, a nato se na komuniste oboriše i ostali fašistički poslanici, udarajući po trojici komunističkih poslanika i vukući ih iz dvorane.

Sjednica je prekinuta, ali se je tučnjava nastavila i u hodnicima. Kad su komunistički poslanici izišli iz zgrade, sretali su druge fašističke poslanike, koji su tek ulazili u parlamenat. Komunisti su neprestano nastavljali poklicima protiv Mussolinija, a nato se oko njih okupila gomila fašistička, koja se je na njih oborila, ali su uspjeli, da pod zaštitom karabinijera izmaknu dobivši lakših i težih ozlijeda, zbog kojih su nekoji zatražili pomoć u bolnici.

Nakon završenih izgreda, podpredsjednik komore Paolucci osvrnuo se u nastavku sjednice na sukob i opomenuo manjine u komori, da ne izazivaju osjećanje komore i čitave zemlje, koji su sada jednaki.

Ekonomska situacija Italije.

Službena «Gazzetta Ufficiale» doštampava izvještaj o ekonomskom stanju na dan 31. oktobra 1925., iz kojega donosimo ove podatke:

Prema računu državne blagajne redovni i vanredni prihodi prema budžetu za prva četiri mjeseca 1925./26. god. prelaze rashode redovne i vanredne za 563 milijuna lira. Opći disponibilitet blagajne popravio se, prema stanju od 30. septembra za 384 milijuna prelazeći od 2.664 milijuna na 3.046 milijuna.

Državni dugovi smanjeni su za 201 milijun lira.

Državni budžet pokazuje na dan 31. oktobra višak od 188 milijuna, dok je državni budžet prošle godine u istom periodu pokazivao manjak od 208 milijuna.

Sveukupni optica; novčanica bankovnih i državnih iznosio je na dan 31. oktobra 21.569 milijuna, dakle za 5 milijuna lira manje nego na dan 30. septembra.

Državne investicije u periodu od 1. jula do 31. oktobra iznose 2.183 milijuna, dok su u istom periodu 1924. god. iznosile 1.451 milijun. Izvoz u prvih devet mjeseci ove godine iznosio je 12.990 milijuna, za 3.206 milijuna više nego u istom periodu prošle godine. Uvoz u prvih devet mjeseci ove godine iznosio je 19.797 milijuna, za 6.019 milijuna više nego u istom periodu prošle godine. Uvoz dakle u prvih devet mjeseci ove godine nadvisuje izvoz za 6.807 milijuna, dok je razlika u istom periodu prošle godine iznosila 3.994 milijuna. Pasivitet italijanske trgovačke bilanse je prema tome veoma velik.

Ulošci na poštanskim štedionicama iznose 31. oktobra ove godine 10.368 milijuna, a sveukupni fondovi u upravi banaka iznosili su 30. septembra 12.758 milijuna. Depoziti kod šest glavnih kreditnih zavoda iznosili su 30. septembra 3.309 milijuna, a oni kod 47 glavnih pokrajinskih banaka 3.875 milijuna.

Nezaposlenih je 30. septembra bilo 82.764 radnika, dakle za 9.447 više nego na dan 31. augusta ove godine.

* * *

Konte Volpi potpisao je sa američkom bankom Morgan & Co. ugovor o zajmu od 100 milijuna dolara, koji će biti podijeljeni na tri najveća italijanska emisiona zavoda kao pojačanje zlatne rezerve i kao sredstvo za očuvanje kursa lire od novih pada.

Pred riješenjem spora izmedju Jugoslavije i Vatikana.

U posljednjem broju našega lista donijeli smo kratki izvještaj o sporu izmedju Vatikana i Jugoslavije, koji je nastao radi zavoda Sv. Jeronima u Rimu. Kasnije se je bio taj spor još i povećao, jer kardinal Gaspari nije htio primiti u audijenciju zastupnike Jugoslavije kod Vatikana, pa je postojala opasnost prekida diplomatskih odnošaja izmedju Vatikana i Jugoslavije. Medjutim sada se je taj spor donekle ublažio i dr. Smodlaka će ponovno da zastupa Jugoslaviju kod Vatikana. U beogradskim političkim krugovima vlada uvjerenje, da cijeli spor će biti doskora riješen i da će se opet nastaviti rad oko sklopljenja konkordata. Kada će pak biti sklopljen taj konkordat, to se još ne može da kaže.

Domaće novosti

Reklamacije za upis u izborne listine. Rok za reklamacije od 1.—15. decembra.

Kako je poznato, izborni imenici jesu stalni i popunjavaju se svake godine. Sama općina mora unesti u izborne imenike one osebe u svojoj općini, koje dne 31. maja 1926 navršavaju 21 godinu, a moraju crtati iz listina, koji su dosada umrli. Od 1. do 15. decembra ima svatko pravo da reklamira, ako nije unesen u izborni imenik. Izborne listine za ovo vrijeme su izložene u općinskom uredu i svatko ima pravo, da se informira, je li unešen u spiske izbornika.

Neka dakle svi naši ljudi, koji su navršili ili će navršiti do 31. maja 21 godinu pregledaju, da li su upisani u izborni imenik. Ako nisu, neka najkasnije do 15. decembra reklamiraju. Isto tako neka reklamiraju oni, koji već davno imadu pravo, ali dosada još nisu nikada bili u imeniku izbornika. Budući pak da je mnogo naših ljudi bilo pogrešno unešeno u izborne imenike, i to bilo da im je stavljeno pred imenom oca «di» mjesto «fu», ili obratno, neka oni sada zahtijevaju, da se te pogreške isprave.

Ove se operacije ponavljaju svake godine. Ovog je puta važno da svaki bude unešen u imenike, jer će se u 1926. godini po svoj prilici vršiti općinski izbori. Radi toga neka nijedan naš izbornik ne propusti ove zgode i nek zahtijeva svoja prava, to jest ona prava, koja imade svaki državljanin.

Molbi za reklamacije nek se priloži: a) domovnica, b) krsni list i potvrda o boravku (certificato di dimora). Sve ove dokumente mora izdati općina bez ikakvih troškova i bez biljega.

Molbu se čini ovako:

Alla
Commissione comunale elettorale di . . . .

Il sottoscritto . . . . (ime i prezime) di (fu) . . . . . (ime oca), nato addì . . . . a . . . . . nel comune di . . . . abitante dal. . . . . a . . . . . nel comune di . . . . a sensi dell'art. 31 del R. Decreto 4 febbra 1915 N. 148 prega codesta commissione

...ho i pobožno, onako kaošto se tiho i pobožno ulazi u Hram. Nebo je bilo vedro i neobično dobro. Zrak je bio takodjer vedar i pun. Nije Čićarija tijesna i zadušljiva i nije zrak u njoj pljesniv kao u hramovima, no ja sam imao u sebi neko neobično osjećanje. Ćutio sam neko mirno i duboko poštovanje do te zemlje, koja je zapravo bez zemlje, dok sam se vukao ...nom njezinom stazom, koje nema i koja je baš zato i tvrda i teška.

Da bi čovjek osjetio Ćićariju, treba da ide u nju s htijenjem, da je primi u se i da ponese u sebi parče tog predjela kao amanet za sav ...vot. Treba, da udje u nju s mnogo predhodne ...ubavi i s ubedjenjem, da je lijepa u svim svojim grubim linijama.

S vrha Krasa gledao sam ju dugo. Pričinila ... se je duboko uspavani mir. Jedno okameno spokojstvo. Zaspali predio iz priče. Kad sam se spuštao k selu osjećao sam pak svu njezinu blijedoću i najrealističkiju bjedu. Bjedu ...ško i neuglednu. Bijedu, koja je za mene ...višena, jer ju Čić nosi herojski i koju sam ... najiskrenije zavolio za cijeli život.

Sela su mala i mrka. I kuće i ljudi : sve ...as sreta s malo nepovjerenja i čudjenja. Da ...čudjenja, jer su rijetki oni, koji iz vana do... u ovaj kraj, pa se osjeti odmah nesklad ...ega ćićskoga s onim, koji je u Ćićariju za... namjerno ili slučajno.

Težina života okrenula je Ćićariju i Ćića ...mima sebi. No nije Čić zavučen, začahuren ...e možda glupo. Ne, nego jače vjeruje i više povjerenja ima u se nego li u bilo što izvana. Kroz težinu života prosperira i razvija se. Pobjedjuje i zavlada svijetom. Stvara svijet za sebe. U tome svijetu živi, čustvuje i umire mirno, nepomućeno, ćićski.

I dolazi li se čovjeku iz Ćićarije, s mlakom fizionomijom, s praznim pogledom i stranim stiskom ruke, ulazi on jače u se. Nije mu potrebno da se grije na prilično hladnom i neprijatnom ognjištu bilo kakve daleke duše. Iza onih zjena, koje su vične gledati samo bjedu prostrtu od horizonta do horizonta, nosi Čić mnogo duše i mnogo srca. Treba nu prilaziti s razumjevanjem i iskreno. Nalazi se onda u njemu dragog čovjeka.

Primio me je Čić zato, jer sam mu tako prišao. I poveo me je tim svojim svijetom, kada više nije sumnjao, kada je vidio, da mi je drag njegov koret i njegov tvrd hljeb i njegova mala kućica i riječ mirna i obična, no puna nekog primitivnog, bistrog i zdravog smisla. Nema mnogo riječi Čić. Sve govori više nego li on sam. Njegove dobre oči. Okolina i kućica. Bijeda takodjer. Čini mi se, a i bit će tako, da ne bi Čić ostavio u meni takav utisak, kad bi ga sreo vani u gradu, na ulici. Jer Čićarija općenito daje pravi izraz Čiću, ona najbolje izrazuje ono što Čić tek u tri riječi kaže. Ona jako govori za nj.

Zadivila me je njegova neoporeciva svijest, neoboriva otpornost i čist pogled u budućnost.

Bio je baš sajam u prvom selu, u koje sam došao. Razumije se ćićski sajam, t. j. blijeda slika sajma u općem smislu. Mogao bi se sav definirati u par riječi: na ljudima nedjeljno odijelo, misa, večernja, mlado vino, kolačići, nanizani kostanji, bugarenje, ples i pazljivija šetnja karabinijera selom u kojemu je sajam i mladog vina. To se pak vino, na čast nekoj posebnoj ćićskoj, rasnoj kulturi, pije u želudac. A ne vjeruju mnogi u tu zdravu ćićsku kulturu, jer nema 2000 godina. Nema uistinu 2000 godina ćićska kultura, ali ima zato život Čićarije, koja je vječna kao sfinga, svoju prošlost poštenu i ako nerazvikanu, a ima i svoju budućnost vedru i stalnu.

Od rodjenja pa do smrti polazi Čić jednu tvrdu školu. A ta škola mogla bi se nazvati jednostavno — Čićarija...

Trgovčić iz grada nanjušio je u kalendaru sajam u selu. Došao je i donio je na prodaju šarene češljeve, stakleni biser i medaljone. No, mnogo smisla i spoznaje života imaju i Čić i Čićka. Tako su krhki oni gradski češljići. Nepotrebno je Čićkama ono crveno i zeleno biserno staklo servirano u riječitom dijalektu razglagoljanog trgovčića, koji je prilično hladne kese došao s toploga juga, gdje se ipak lakše nasumaruje čovjeka nego li u Čićariji.

Teško se novac u Čićariji služi.

Tvrda je lira u Čićariji. Čeka se dugo dok kapne, a kada je u ruci, treba je dugo okretati prije nego li se izda.

Lira u Čićariji vrijedi više od — lire.

(Svršit će se).

di iscriverlo nella lista elettorale del comune di . . . .

Si allegano i documenti:

1. Certificato di citadinanza, 2. Certificato di nascita, 3. Certificato di dimora.

. . . . . li . . . . . . dicembre 1925.

. . . . . . (potpis).

«Kad će prit vanka ta vražji lumer»?

U posljednje vrijeme neprestano dolaze naši mladići iz Istre u Trst, da traže namještenje kod kojeg tršćanskog parobroda. Ovdje čekaju sedmice i sedmice, a nekoji i mjesece, da dodje na njih red, da se ukrcaju na parobrod. Pa što se dešava? Prolaze dani i sedmice, ali — kako oni vele — «ta vražji lumer ne će prit vanka». Medjutim oni se unatoč i nadalje skitaju po gradskim ulicama i troše teškozasluženi (a možda i posudjeni) novac po tršćanskim gostionama kao da bi se «na trnju trgao». Dosta kmeština propada, pa ne treba u ludo tjerati u propast i one, koje bi inače mogle da prežive gospodarsku krizu. Čemu da mladež u ludo razbaca novac po gradovima, kad se mnogo pametnije može da upotrebi? Zar ne bi bilo bolje, da mladež radi kod kuće nego da se besmisleno skita po gradskim ulicima i da još uništava svoje domove? Uostalom tko hoće da zna, kada treba da nastupi službu, neka se radije obrati na kojeg prijatelja u Trstu, pa će ga već ovaj obavještiti kada ima da nastupi službu. Time će prištediti lijepu svotu novaca, koja će kasnije dobro doći, a roditelji će mu biti zahvalni.

Mladeži, opameti se!

Ne selite u Argentinu ili Čile!

Piše nam prijatelj iz Antofogaste: — Argentina i Čile mogu primiti na milijune i milijune iseljenika. Ali uz današnje prilike, dok ova emigracija nije organizovana sa strane vlasti ili sa strane drugih faktora u sporazumu sa državnim vlastima ne može se nikomu preporučiti, da se seli ni u Artinu ni u Čile, jer se svako izlaže nemilosrdnoj pogibli da ostane bez zarade. Istina je, pojedinci dobiju namještenja, ali jedna lasta ne čini proljeća. Ako se nekoji naši ljudi kane seliti iz Istre, neka podnipošto ne dolaze ovamo.

Istranin.

Jedno pisamce biskupa Dobrile.

Pišu nam iz Kastva: — Došlo nam je u ruke pisamce, što ga je naš veliki biskup god. 1871. napisao jednome svome istarskom svećeniku. Evo mu sadržaja:

«Vele častni Gospodine!

Da Vam koji časak ugodnije prodje u Vašoj samoći, naručio sam Vam list beletristički «Vienac». Primite ga u znak mojega prijateljstva.

Pozdravljajući Vas u Gospodu, ostajem s ljubavju

U Poreču, dne 30 januara 1871.

J. Dobrila
bp.»

«Vijenac» su u ono vrijeme uredjivali napredni književnici, dr. Dežman i dr. Marković, a list je donašao osim najsavremenijih novela i pjesama takodjer i rasprave o raznim tekovinama ljudskoga duha, kaošto je na primjer Kišpatićev prikaz «O čovječjem porijeklu» (Darvinova teorija). U toj se rapravi pisac upravo zagrijava za tu teoriju — i gle, naš se neumrli biskup ipak požurio da takav list nabavi za svog svećenika, «da koji čas ugodnije prodje u svojoj samoći.»

Da je Dobrila danas živ, evo naše glave, ako se u Trstu ne bi našlo po gdjekojeg huncutskog denuncijanta, koji bi i njega, Dobrilu, okrivio, da je framazun.

Hulje jedne!

Svega po malo

80-godišnjica Nikole Pašića.

U subotu, dne 19. decembra ove godine proslavit će Nikola Pašić, predsjednik jugoslovenskog ministarskog savjeta, svoju 80-godišnjicu. G. Pašić se rodio 1845. godine u Zaječaru, pa se i tamo pripremaju velike svečanosti. U Beogradu prijatelji i štovatelji g. Pašića pripremaju naročitu proslavu, pa je tom prigodom izradjena i posebna spomenica — opis života i rada velikog jugoslovenskog državnika Pašića.

Golema loza.

U mjestu Sent Eujan Sir Šer, u Francuskoj, ima jedna vinova loza čiji panj obuhvata 64 metra, a glavne loze dugačke su 24 metra. Ovaj panj vinove loze star je 42 godine i on može sam da dade 500 litara vina jedne godine.

Plug, koji je star četiri hiljade godina.

U gradu Uspelu u Švedskoj u muzeju nalazi se plug, kome će biti 4000 godina. Plug je iz onog doba, kad ljudi u onom kraju još nisu znali za željezo. Plug je sav načinjen od hrastova drveta.

Od sedlara do predsjednika republike.

Ovih se dana u glavnom gradu Njemačke, u Berlinu, otkrio spomenik Ebertu — bivšem prvom predsjedniku njemačke republike. Osim stotina hiljada radnika svečanosti su prisustvovali vlada i pristaše raznih stranaka, jer je pokojni Ebert u najtežim časovima spasio Njemačku i njemački narod od gospodarske propasti.

Njemačka je proglašena republikom godine 1918. Prvim predsjednikom je izabran Friderik Ebert. Po zvanju je bio sedlar, a otac mu krojač. Kao sedlarski radnik neprestano je čitao dobre knjige. Svojom vlastitom voljom i radom stekao je veliko znanje. Kao pristaša socijalističke stranke neumorno je radio u socijalističkim društvima i pisao je u socijalističkim novinama. Zbog njegovih zasluga i njegove spreme, izabraše ga za narodnog poslanika. A kada je trebalo birati najvećeg državnog poglavicu, njemački narod poklonio je svoje povjerenje Fridriku Ebertu, sedlarskom majstoru.

Kad je Ebert umro čitava je Njemačka zakukala, jer je izgubila upravljača, predsjednika republike, vodju i junaka, koji je dokazao da je sposoban i voditi svoj narod ozdravljenju, sredjenosti i napretku.

Evo nam još jedan primjer, kako čovjek iz radničkog staleža, može sa radom i učenjem da dodje do ugleda i slave.

Ne ostavljajte djecu samu!

U slovenskom selu Zilje izbio je požar u kući Marka Bakovca, dok je radio na polju sa ženom, sinom i nevjestom. U kući je ostalo zatvoreno petero male djece. Bit će da su se djeca igrala žigicama i plamen, koji je nastao u kući, uništio je sve što se nalazilo u kući. S djecom je izgorilo i 900 dolara, koje je otac teškim radom pribrao u Americi. Samo negdje u kutu nadjeno je pet američkih dukata neoštećeno kao spomen na pet malih propalih života.

Osiromašeni nadvojvoda.

Prije nekoliko dana vodio se u Salzburgu proces protiv bivšega nadvojvode i generaloberst Josipa Ferdinanda Habsburg-Lothringen. Njega je tužilo 27 penzionista bivše vojvodske kuće toskanske za plaćanje mirovine. Bili su preslušani brojni svjedoci, koji su potvrdili, da bivši nadvojvoda živi u najčednijim prilikama i da nema drugih dohodaka nego mirovinu kao general-oberst u iznosu od 573 austrijskih šilinga mjesečno. Kako su se silno promijenile prilike nadvojvode, vidi se najbolje po tome, što je on prije bio posjednik velikih domena u Češkoj, koje su mu zaplijenili, a jednako se je to dogodilo i s njegovim dobrima u Toscani. Gotov novac uložio je nadvojvoda u austro-ugarski ratni zajam, koji je propao. Sud je izjavio, da će osudu izreći pismenim putem.

Ubilo ga neznanje.

Čitamo u «Jugoslovenskom Razgovoru»: Ovih se dana desio u Babinoj Gredi (Slavonija) žalostan slučaj, koji treba da bude opomenom našem neukom svijetu. Seljak Vinko Čivić bolovao je više godina od kostobolje (reumatizam). Bio je u kupkama i šta sve nije radio, ali badava. Bolest nije popuštala. Ovih se dana trefi u selu neki Bosanac, Musliman, te savjetuje Vinku neko se ukopa u gnoju do prsa i neka sjedi u njemu tri sata, pa da će taj gnoj izvući reumu iz kostiju. Siromah čovjek posluša i učini tako, u svoju glavu. Gnoj mu je izjegao noge i na jednoj otvorio dvije rane, uslijed čega je nastupilo otrovanje krvi, od čega je istu noć u 3 sata ujutro umro. Za njim plače sedmero dječice.

Grabež u brzovlaku Roma - Milano.

Pred nekoliko dana izveden je neobično drski grabež na namještenika «Banca d'Italia» u brzom vozu Rim—Milan za vrijeme same vožnje. Namještenici banke redovno su se vozili bez policijske zaštite. Novac se nalazio u plombiranim kovčezima, koji su bili nenapadno zašiveni u platno. Taj način otpreme novca upotrebljavao se već preko 10 godina, a da nikad nije došlo do kakove upadice. Kritičnoga dana imalo je pet činovnika «Banca d'Italia» da prenesu 20 milijuna lira u Milan. Oni su iz Rima krenuli bez smetnje, a skupocjenu prtljagu metuli u mrežu na sjedalima. Prema jutru najedamput je povik: «Tati! Mi smo orobljeni!» probudio spavajuće putnike. Odmah su se sletili karabinijeri i željeznički namještenici, dok je voz počeo laganije da vozi. Sigurnostni organi pazili su na to, ne bi li koji putnik pokušao skočiti iz voza. Tik pred stanicom Traduro voz je zaustavljen i karabinijerima je uspjelo da uhvate jednoga čovjeka, koji se je sakrio izmedju dva vagona. Neznanac se je izgovarao samo tim, da je mislio, da je to stanica Bologna i da je htio izaći. U isto vrijeme su ostali stražari proveli u samom vozu neka uapšenja. Kod jednoga putnika nadjena su tri paketa sa bankonotama po 50 lira i jedan paket po 100 lira. Ukupno je nadjeno novaca samo 41.200 lira.

Nestalo kisele vode.

U Burgenlandu nalazi se poznato lječilište zvano «Sauerbrunn». Kako sada javljaju već nekoliko dana izvori te kisele vode ne daju ni kapi vode. Pred neko vrijeme poduzete su neke radnje za renovaciju izvora, pa se misli, da je zemlja zasula izvore.

Koliko stanovnika ima Indija?

Po najnovijem popisu pučanstva, u Indiji ima 319 milijuna stanovnika, a od toga su 73 postotka seljaka.

Prethistorijski nalazi u Moravskoj. - Engleski učenjak o 20—30 tisuća starim tragovima ljudi sa razvijenijim mozgom i većim umjetničkim sposobnostima nego u današnjih ljudi.

U londonskim «Illustrated News» piše Sir Arthur Heith o nalazima prethistorijskih ljudi u Moravskoj, koji su živjeli prije 20 do 30 tisuća godina, u t. zv. ledeno doba. Keith nalazi, da su ove iskopine po znamenovanju možda i vrijednije, nego nalaz groba egipatskog faraona Tutankhamona. A kako je on uvažavan na cijelome svijetu i smatran kao najveći autoritet u pitanju primitivnog čovjeka, njegov je članak izazvao u učenom svijetu razumljivu senzaciju. Keith kaže, da dosada još nisu nigdje bili nadjeni tako potpuni dokazi o životu naših predja u ledeno doba. Do otkrića je došlo kopanjem stanovite gline u jednom malom selu u Moravskoj. U dubini od oko 100 stopa nadjena je cijela grupa ostataka primitivnih ljudi iz ledenog doba, koji su se tada bavili lovom na mamute. Živjeli su u ledenim jazbinama u dubini od nekoliko stotina stopa u samom ledu. Najvažniji je nalaz jedan porodični «grob», u komu je nadjeno 20 kostura i to od 12 odraslih ljudi i 8 djece. Jedno od djece imalo je krasan djedar oko vrata. Oko toga zajedničkog groba, koji je 13 stopa dug, a 7 i pol stopa širok, nalazi se zid od mamutovih kosti. Jedna strana groba branjena divovskim lopaticama te prethistorijske zvjeri. Kosturi su na vrhu pokriveni komadima pećina, koje su valjda imale služiti obrani lješina od divljih zvjeri. Osim ljudskih kostura nadjene su i lubanje vukova, koje su bile tako vješto pocijepane, da se iz njih mogao izvaditi mozak. Usto je nadjeno veliko mnoštvo oružja, krasno izradjenog iz kosti. Ovi lovci u srednjoj Evropi, koji su živjeli u ledeno doba, bili su veliki umjetnici. Nadjeni su naime u grobu različni umjetnički predmeti izrezuckani ili fino otesani, zatim igračke i drugo. Veoma je zanimljivo nadalje to, da su ovi prethistorijski ljudi morali imati daleko veći mozak nego mi. Sir Keith kaže, da je moguće, da krv onih ljudi teče još i danas u žilama nekih Evropljana, poglavito onih na sjeveru Evrope. Od vremena tih ljudi prošlo je valjda oko 800 generacija. Sir Keith, koji je s naročitom pažnjom izmjerio lubanje tih ljudi, kaže da su dokazane njegove tvrdnje, da su ti prethistorijski ljudi imali razum mnogo razvijeniji nego mi, pa da je naš sadanji mozak tek slaba degenerisana baština njihova mozga.

Proučavanje pomrčine sunca.

Dne 14. januara 1926. bit će totalna pomrčina sunca, koja će trajati dvije minute i 11 sekunda. Tada će se pomrčina vidjeti najbolje kod nove italijanske kolonije u Africi, Transdžube, do Sumatre. Zato se astronomi cijelog svijeta spremaju, da podju u te krajeve, da iskoriste priliku, da jednom tačno promotre pojave pomrčine. Italijanska vlada organizovala je znanstvenu ekspediciju, koja će 150 km južno od Kisinaja urediti oservatorij. U toj ekspediciji učestvuju gotovo svi direktori većih italijanskih zvijezdarnica. Ekspedicija je snabdjevena sa najtačnijim astronomskim instrumentima, a ujedno je snabdjevena i svim potrebitim živežom, a naročito pitkom vodom, pošto taj cijeli kraj nema gotovo nijednog izvora. Ekspedicija će morati više od jednog mjeseca raditi pod najtežim okolnostima. Pošto nema u kraju nikakovih prometnih puteva, morat će ekspedicija 12 dana putovati na devama, dok dodje na mjesto odredišta. Program ekspedicije je vrlo opsežan, a u prvom redu se proteže na teleskopska opažanja i fotografije sunčanog oboda.

Otok, gdje nema pijanaca.

Otok Gjernesev se je na neobičan način oslobodio svih svojih pijanaca. Netom bi tamo zatekli kojeg pijanca na ulici, vlasti bi ga odmah fotografisale, a njegovu sliku predale svim kavanama i gostionima sa izričitom zabranom, da mu se ne smije davati piće. Taj postupak bio je vrlo koristan. Nemogući nigdje dobiti pića, svi okorjeli pijanci pobjegli su sa otoka. Niko se od gostioničara nije usudio da prodaje ožigosanim piće, jer su znali, da se policija ne šali.

Svakih 18 minuta jedno dijete.

Prema statistici, što je donose bečke novine, u Beču otpada na svakih 18 minuta jedan porod. Ukupno na mjesec dana otpada 2400 poroda, dok taj broj inače koleba izmedju 2311 i 2626. Statistika razumljivo tumači i to, da taj porod ne otpada baš vremenski tačno na svakih 15 minuta. Nekada prodje i sat, dva, da Beč ne dobije novoga gradjanina, ali za to ih se u narednih 5 minuta rodi 10.

Seljakinja dobila najveći orden.

Jedna seljakinja iz sela Ven-Anar u Francuskoj dobila je veliko francusko odličje (orden) «legije časti», zato što ima devetnaestero žive djece.

Koliko goveda ima u Jugoslaviji?

Koncem 1924. godine bilo je u Jugoslav[iji] 3 milijuna, 786 hiljada i 61 glava goveda ta[ko] da na svaki četvorni kilometar pada po 19 g[o]veda, a na 1000 stanovnika 413 glava ... manje od polovinu goveda na svako čeljad... Po raznim predjelima broj goveda dolazi: ... Srbiji 690.397 glava; u Južnoj Srbi[ji] 470.3.. glava; u Hrvatskoj 966.564 glava; u Bosn[i i] Hercegovini 934.908 glava; u Vojvodini 269 2.. glava; u Sloveniji 376.959 glava; u Dalmac[iji] 104.050 glava; u Crnoj Gori 57.455 glava.

Književnost i umjetnost

«Dječji Samorad».

Primamo: — Gospodine uredniče! Dva p... čitao sam u našoj «Istarskoj Riječi» o st... knjizi «Dječji Samorad». Budući da je o k... i njezinom sadržaju bilo malo nerazumlj... pisano, molim Vas, da radi obavijesti štamp... još i ovo:

Knjiga «Dječji Samorad» je posve pedag... naravi. Ona raspravlja jedan od moderni[h] ... čina, kako treba učiti djecu u školi. Ona ... vrijednost samo za one ljude, koji se sa ško[lom] zanimaju i u školi rade, a to su ...

Još nešto: Knjiga se ne naručuje kod men[e,] već u knjižari Vinka Vošickoga u Koprivn[ici,] Jugoslavija.

Svim mojim zemljacima, a Ližnjancima na... pose, kao i Vama g. uredniče, iskreni i bra[tski] pozdrav. Vaš **Ante Defranceschi.**

U Kraljevici, dne 14. XI. 1925.

DAROVI

Mate Grbac, Fuškulin, daruje za društ[vo] «Prosveta», odsjek za Istru, L 20.

Izdavač, direktor i odgovorni urednik:
IVAN STARI.
Tisak: TISKARA „EDINOST" U TRSTU

Broj 49 Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta.) U Trstu, 3. decembra 1925. Pojedini broj 25 cent. God. III.

„Istarska Riječ" izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin". Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 25·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) — Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

„*Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari*". — Narodna poslovica.

Mi i oni

Više puta Italijani iz starih pokrajina spočitavaju nama, Jugoslavenima, da smo krivi zato, što smo dugo bili pod Austrijom, koja da nas je mijesila i mijesila, dok nas nije omijesila na svoju sliku i priliku. Ona da nas je zadahnula svojim dahom i u prvom redu ucijepila nam mržnju na Italijane.

To ne stoji!

Uostalom i naši najbliži susjedi Italijani, naročito oni tršćanski, gorički, riječki i mnogi istarski pripadali su takodjer Austriji i to nesamo stotinu i dvadeset godina kao Koprani, Porečani i Puljci, već po nekoliko stoljeća. Prema tome, ako je Austrija uistinu išla zatim, da podredjene sebi narode omijesi na svoj kalup, jasno je, da su u taj kalup morali ući i naši najbliži susjedi, bivši austrijski Italijani. I ako je istina, da je u nama podjarivala mržnju protiv Italije, razumije se, da je to ona činila i kod naših susjeda — Italijana, što ne odgovara istini. Ta poznato je na priliku, kako je bečka vlada svaki ispad što bi ga gdjegod Italijani izveli opravdavala, «italijanskim južnjačkim temperamentom i vrućom krvi...»

Medjutim istina je pak, da je sijala mržnju — naročito medju nama Hrvatima i Slovencima, — na sve Slavene, a najviše na Ruse i na Srbe. Ali mi je nismo slušali. A ni slijedili je nismo, već što je ona više udarala na Slavenstvo, mi smo to Slavenstvo više voljeli. Tako je nekako bilo i s Italijom. Što je Austrija nju više zlobila, to se medju našim prosvjetljenijim ljudima nalazilo sve više njih, koji su radili na tom, da se prijateljske veze medju Italijanima i Jugoslavenima što jače učvrste.

Ako je dakle Austrija medju nama i širila mržnju protiv Italijana iz Italije, mi imamo dosta dokaza, da ona u tome nije uspjevala.

Reći će kogod: neko neraspoloženje ipak postoji izmedju Italijana iz starih pokrajina i nas ovdješnjih Jugoslavena.

Ne da se tajiti: ono zaista postoji. I odmah, bez ikakva okolišanja priznajemo, da je baš u tome, iako neizravno, imala svoje prste Austrija, a što to neraspoloženje još i danas traje, tome su krivi najviše primorski Italijani.

Da to objasnimo!

Austrija je smatrala najvećim svojim neprijateljima — Slavene, i to nesamo one vanjske (Ruse i Srbe), već i one nutrašnje (Čehe, Hrvate, Slovence itd.). Njih je bila sila, pa što su više dizali glavu, to je Austrija protiv njih tvrdje postupala. Izborni red (o Madžarskoj i ne govorimo) bio je u Austriji tako udešen, da su gotovo svuda Nijemci odnosili deblji kraj. Ovdje na jugu nije bilo Nijemaca, pa je izborni red bio udešen u korist Italijana a na ogromnu štetu Hrvata i Slovenaca. I tako se je dogodilo, da su na priliku Italijani sve do sloma imali većinu u zemaljskom saboru i Odboru premda su u zemlji bili u velikoj manjini.

No mi Slaveni nisu spavali, i što bi oni vremenom pomoću onog, iako zlonamjernog zakona, iskresali za sebe, to su Italijani u Poreču, u Puli i Piranu smatrali kao da je njima oteto. Vidjeli su oni, da nas ima više, pa su se bojali, da bi mogao doći dan, kad će se njihova prevlast u pokrajini posvema uskolebati na korist slavenske većine. Strah je rodio mržnju, koju je Austrija lukavo potpirivala. Namjesnici à la de Pretis, Rinaldini, Goess i više manje svi ostali sa svojim eksponentima, raznim Jettmarima, Elouschekima, Fabianima itd., podupirali su sve, što je bilo napereno protiv primorskih Jugoslavena, pa kad su unatoč svemu tomu slozni Hrvati i Slovenci, sod svojim neborbenim vodjama divno uspjevali, onda je u poreču gospodu usao još veći strah i to pred nekakvom slavenskom poplavom (marea slava), i gospoda su postala još bjesnija i neumoljivija.

Danas smo svi zajedno u Italiji, i stojimo nas 600 hiljada prema 40 milijuna Italijana. Kap vode prema dubokom moru!... Ali bivši austrijski Italijani za to baju i nehaju. Njim još uvijek zasenjuje oči ona negdašnja «marea slava» kao i onda, dok smo svi zajedno bili u Austriji, gdje nas je Slavena bilo oko 25 milijuna, a njih malo više od pola milijuna, računajući ovamo i Trentin.

Tako se eto dogadja, da i danas, kad vide nekoliko desetaka naših mladića i djevojaka, gdje idu na kakav izlet na Učku ili na Sisol, žure se, da brže bolje skuju kakvu prijavu protiv onih izletnika, koji zacijelo snuju nešto protiv Italije i pripravljaju put onoj prokletoj «marei», koja im ni danas ne da mirno spavati. Sve ih uzbunjuje: i ako se koji nas vozi u Trst, i ako ide u hrpi prijatelja i ako ide sam — u svacionarima iz stare Italije, kom kretu, i u svemu oni ne vide nego onu «marea slavu», pa trče od jedne vlasti do druge, zahtjevajući da se protiv takozvanih «sumnjivih i perikoloznih» individua smjesta uredjuje.

Ne znamo, do kada će ovo ovako, ali dobro bi već jednom da svrši, jer što dalje to postaje sve neprijatnije i to nesamo nama, već i samim, brojnim čestitim funkcionarima iz stare Italije, koji su — kako nas na mnogim mjestima uvjeravaju — već siti svih tih praznih i ničim neosnovanih tužba i prijava.

DR. BORIS FURLAN:

Općinski užici (nadarbine)

Članak 27. novog zakona govori o stvarnoj nadležnosti (kompetenci) komesara i kaže doslovno: «Essi (t. j. komesari) ...decideranno tutte le questioni che insorgessero nello svolgimento di tali operazioni e tutte le controversie sulla esistenza, sulla natura e sui limiti dei diritti suddetti, quand'anche sia in contestazione la demanialità della terra o l'appartenenza a titolo particolare dei beni delle associazioni...» Iz toga slijedi, da odlučuje komesar samo 1) o spornima nastalim tekom likvidacijskog postupanja, 2) o okolnosti, da li je izvjesno zemljište opterećeno s općinskim užicima ili ne (demanialità della terra) te 3) o spornima izmedju pojedinaca i zadruge ovlaštenika glede vršenja općinskih užitaka (appartenenza a titolo particolare dei beni delle associazioni). Pitanja vlasništva se dakle novi zakon nigdje ne dotiče, što je sasvim razumljivo, kad pomislimo na suprotivštinu obih pojmova. Ko tvrdi da je vlasnik zemljišta, ujedno isključuje, da mu na istom pripadaju prava iz naslova općinskih užitaka, jer ti općinski užici pretpostavljaju uvijek *tudje* vlasništvo. Na svojoj zemlji nitko ne može da vrši općinske užitke. Takodjer nije razumljivo, kako bi mogao novi zakon da ukine bez izričitih odredbi nadležnost redovitih sudišta u predmetu vlasništva, kad je taj predmet skoro najvažnije poglavlje našeg privatno-pravnog sistema. Pošto je vlasništvo nešto sasvim raznoliko od općinskih užitaka, ostaje postupanje glede općinskih užitaka potpunoma netaknuto, t. j. unatoč tome, što na pr. ovlašteni posjednici podnesu tužbu na temelju dosjelosti redovitim sudištima, to ipak može općina, da u interesu cijelokupnog pučanstva kod komesara uvede postupak za utvrdjenje opstanka općinskih užitaka. Unatoč tome, da se u redovitom postupanju priznaje vlasništvo ovlaštenih posjednika, može ipak komesar utvrditi, da postoje na tim zemljištima općinski užici u korist stanovitih slojeva pučanstva. Odluke i jedne i druge oblasti ne mogu da budu u medjusobnom suprotstvu, ako izuzimljemo jedini čudni slučaj, da ovlašteni posjednici tuže općinu pred sudištima, a općina s druge strane da prijavi komesaru opstanak općinskih užitaka u korist samih ovlaštenih posjednika. U tom bi slučaju na pr. mogla redovita sudišta da priznaju ovlaštenim posjednicima vlasništvo, a komesar opstanak općinskih užitaka. Zakon ne dava nikakvih razjašnjenja glede riješenja tog eventualnog konflikta, ali na temelju općenitih pravnih načela morala bi se dati prednost odlukama redovitih sudišta glede vlasništva i uslijed toga bi morao komesar da odgodi svoju odluku do pravomoćnosti riješenja, stvorenog od redovitih sudišta. U slučajevima, gdje je dvojbeno, kako će pravda o vlasništvu da ispane, je na svaki način preporučljivo, da se podnese redno prijavi općinski užitak.

U pravdama, koje su zametnute od ovlaštenih posjednika na temelju dosjelosti, je obični prigovor općine, da se radi o općinskim užicima. Ali taj prigovor ne spada u upliva na redoviti tok pravde.

U vezi s time je pitanje, da li treba da je dosjelost dovršena prije 22. maja 1924., t. j. prije dana, kad je stupio na snagu novi zakon. Po mojem mišljenju je to na temelju gornjih izvadjanja može se to zanijekati, jer novi zakon ne prekida tok već započetog postupanja. Ta općinski užici nisu početog posjeda. Ta općinski užici nisu ništa drugo nego posebna vrst servituta t. j. služnosti, i kako ni ove, tako ni općinski užici ne mogu bilo kako uplivati na priposjedovanje vlasništva. U novom zakonu (čl. 2) je odredjeno samo toliko, da po preminuću roka od 23. V. 1926. zastaruju neprijavljeni općinski užici i svaka pravica uživatelja do služeće zemlje, ali nigdje nije ništa rečeno o vlasništvu. Logično niti ne može biti govora o njemu, jer su to dvije potpunoma različite ustanove, koje medjusobno nemaju ništa zajedničkoga.

. *Iz toga proizlazi, da spadaju pod novi zakon samo zemljišta navedena pod 1) i u opće zemljišta, koja doduše nisu općinsko vlasništvo, ali koja općinari upotrijebljavaju na temelju svoje općinske pripadnosti, a ne iz naslova privatnog, i ako zajedničkog vlasništva.*

Glede zemljišta, koja spadaju pod novi zakon, nastaje nadalje i pitanje, što je od prijašnjih austrijskih zakona ostalo još u krijeposti. Čl. 39. doslovno kaže: «Restano ferme tutte le disposizioni in materia di usi civici, demani comunali e diritti della natura di cui all'art. 1, che non siano contrarie a quelle contenute nel presente decreto.» Ova je odredba prilično zagonetna, jer obzirom na nejasnost novoga zakona ispostaviti će se tekar na temelju prakse, što je protivno novom zakonu. Istaknuo sam već, da moramo u Julskoj Krajini učiniti razliku izmedju teritorija prijašnje Kranjske, Koruške i Goričke, gdje su bili na snazi okvirni zakoni iz godine 1883., i dotični pokrajinski zakoni, te Trsta i Istre, gdje vrijedi još uvijek servitutni patent iz godine 1853. Servitutni patent u opće ne pozna diobe medju ovlaštenim posjednicima, dočim se je na osnovi zakona, u krijeposti za prvu kategoriju, prigodom djelenja doznačio svakom ovlaštenom posjedniku dio *u potpuno slobodno vlasništvo i posjed*. Na osnovi novog zakona se pak za sada u opće ne doznačuju dotični djelovi u vlasništvo, nego samo *u nasljedni zakup i uz obvezu, da se plati zakupnina*. Tekar po izvršenim melijoracijama, utvrdjenih od krajevne poljodjelske stolice, promijenjuju se nasljedni zakup u slobodno vlasništvo zakupnika. *Od svih diobnih propisa austrijskih zakona ne ostaje dakle ništa u krijeposti. To vrijedi i za regulaciju, pošto o tom predmetu sadržava novi zakon različite i potanke propise.*

Zanimivo je, da će time ponovno oživjeti i propisi o nasljednom zakupu (emfiteuzi), pošto se na temelju čl. 17. novoga zakona pojedinim interesentima doznačuju kvote u nasljedni zakup uz obvezu melijoriziranja. Otkad je godine 1848. stupio u krijepost patent za odterećenje zemljišta (Grundentlastungs patent) odredbe o. g. z. o emfiteuzi nisu se više primijenjivale.

Važno za sva društva

Sa danom 13. ovog mjeseca stupa u krijepost novi zakon, koji je uperen proti nepravilnom društvenom djelovanju, a vrijedi za sva društva, bića i zavode (associazioni, enti ed istituti) što su ustanovljeni u kraljevini i kolonijama.

Kolikogodputa bi vlasti javne sigurnosti od njih zahtjevale, morat će im javiti:

1.) ustanovni spis (atto costitutivo),
2.) pravila (statuto),
3.) nutarnje poslovnike (regolamenti interni),
4.) imenik odbornika (društvenih funkcionara) i članova (elenco nominativo delle cariche sociali e dei soci).
5.) sve druge podatke o svojoj organizaciji i djelovanju (ogni altra notizia intorno alla loro organizzazione e attività).

Zahtjevu organa javne sigurnosti treba udovoljiti u roku od dva dana iza kako najave taj zahtjev. Prekršaji će se strogo kazniti, a osobito strogo će se kazniti, ako se hotimice dade krive i nepotpune podatke, a prelekt u takovom slučaju može da raspusti društvo.

Upozoravamo naša društva da od 13. ovog mjeseca dalje budu uvijek pripravljena (u kratkom roku od dva dana) da udovolje zahtjevima vlasti, kadgod bi zahtjevale gornje podatke.

Ako društva iz bilokoga razloga ne bi imala u redu sve gorispomenuto, upozoravamo ih, da odmah urede.

Budući da mnoga naša prosvjetna društva nemaju ustanovnog akta (jer ga kojemu bivšemu društvenog zakona nije ni trebalo), ne će ga mnoge oblasti od društva zahtjevati, a u mnogim slučajevima se može zapisnik prve glavne skupštine smatrati kao ustanovni akt.

Osobito u redu moraju imati naša društva imenike članova i društvena pravila.

Norveški seljak

Ako bacite pogled na zemljovidnu kartu Evrope, opazit ćete povišE Njemačke i Engleske, gore na sjeveru, veliki poluotok sličan ogromnom pasu. Na tom Skandinovskomu poluotoku stoje dvije, po broju stanovnika male države: Švedska i Norveška. Imadu svoga kralja i zato su kraljevine. Norveška broji do dva milijuna i po stanovnika. Stanovnici žive pretežno na selu. Obrazovanost je stanovnika velika, tako da nema tamo nepismena čovjeka. Zemlja dava ječam, raž, žito, krumpir ali svi ti ratarski proizvodi ne mogu da podmire potrebe stanovništva. U Norveškoj je čitava četvrtina zemlje obrasla bogatom i gustom šumom. Imade mnogo pašnjaka za goveda, konje, svinje i ovce. Uz more je ribolov jedini izvor blagostanja za primorce. Glavni je grad Norveške Oslo i nazad malo godina zvao se Kristijanija, broji do 300 hiljada stanovnika. Još treba spomenuti da u Norveškoj imade mnogo rijeka i jezera tako da ima najveću vodenu snagu u Evropi, oko 7 milijuna konjskih sila.

Pred svjetski rat jedan ugledni jugoslovenski pisac i učenjak proputovao je Norvešku i evo što je on napisao o norveškom seljaku:

«Seljaštvo u Norveškoj puno me zanimalo. U Kristijaniji pripovijedali su mi istiniti dogodjaj, koji me još više razdražio da upoznam norveškog seljaka. Evo što se dogodilo. Išao je njihov kralj Oskar u lov. Tamo su ogromna lovišta u šumama, gdje nema na dane daleko ni sela ni kućišta. Odredjeno je bilo noćište u samotnoj velikoj imućnoj seljačkoj kući. Seljak je priredio svome kraljevskom gostu dostojnu večeru. U velikoj dvorani bila su prostrta dva stola: jedan mali za dvojicu, drugi veliki za služinčad. Kad su pristupili stolovima da sjednu k večeri, pošao je s kraljem Oskarom njegov vrhovni dvorski činovnik, neki bogati švedski grof, pa je htio s njim sjesti uz mali stol. Nu stasiti seljak pristupi pa reče: «U ovoj su dvorani samo dva slobodna čovjeka — Kralj i ja. Na malom je stolu samo za nas dvoje prostrto. Vi ste, gospodine grofe, Kraljev sluga, za Vas je prostrto medju ostalom družinom.»

Pošao sam na ministarstvo — priča dalje taj naš učenjak — i molio sam da me upute kako bih najbolje upoznao norveške seljake. Rekoše mi: «Eto baš danas je nekoliko seljaka u Kristijaniji, došli su da se dogovorimo gdje ćemo prirediti gospodarsku izložbu. Ajte u «Grand Hotel», tamo su ti seljaci odsjeli.

Uputim se u hotel, pokucam i udjem u sobu. Opazim četiri otmena gospodina. Misleći da sam se prevario stanem pitati za oproštenje i rečem da mi je ministar poljodjelstva dao preporučno pismo za neke seljake... Na to će jedan od te gospode: «Mi smo ti seljaci!» Presenetio sam se od čuda. Seljaci su to opazili pa sam im rekao: «Oprostite ali kod nas, u mojoj domovini, izgledaju tako vlastela, baruni, grofovi.» Na to mi jedan od gospode odvrati: «Kod nas u Norveškoj nema aristokracije, mi koji imamo i obradjujemo zemlju, svi smo seljaci. Jedni imadu više, drugi manje zemlje, ali to ne čini razlike. Svi smo seljaci.»

Sutradan odvezao sam se na lijepim i lakim seljačkim kolima na imanju u jednog od spomenutih seljaka. Udjemo u kuću. Krasan dvorac. Tu me pozdravi otmena gospodja sa svojom kćeri. Bilo je mnogo govora o norveškoj književnosti, sviralo se na glasoviru, pogostili me finim kolačima i španjolskim vinom. Sjedosmo na kola pa se provedosmo cijelim posjedom. Sve uzorno obradjeno ko kakav perivoj. Razgovarajući se upitam seljaka: «Molim vas, kakove škole vi seljaci svršavate?» Ja sam — odgovori mi — svršio sveučilišne nauke a istu školu svršili su mnogi i mnogi naši seljaci.»

Obašao sam to seljačko sveučilište pa sam se uvjerio zašto norveški seljak živi kao gospodin i zašto je tako pametan, napredan i prosvjetljen.

Izgorjela kuća u Opatiji

U noći od četvrtka na petak zapalila se u gornjoj Opatiji kuća «Ban Jelačić». Izgorio je krov, cijeli drugi kat, a mnogo je oštećen i prvi.

Uzrok: krivo napravljen dimnjak, u kome vele, da su se križale dvije grede. Šteta je velika. Kuća je bila osjegurana.

Vlasnik joj je poznati naš čovjek, g. Gauš, sada nastanjen na Sušaku.

Pismo iz Jugoslavije

Zagreb, 29. XI. 1925.

Svršila je djelomično poplava, ta strašna i na veća nesreća cijeloga svijeta. U samom Zagrebu bilo je preko 700 kuća pod vodom. Tko je i opet najviše stradao: sirotinja, koja mora stanovati u predgradju po niskim kućama, koje su najviše izložene nepogodama vremena. Dio Zagreba prama Savi izgledao je kao maleno more, a kuće u vodi kao naši jadranski «trabakuli». Iz tih smo kuća izlazili na glavnu cestu na splavima, kao ladjama. Sada je to sve minulo, i sirotinja odahla. Danas je naš «beli Zagreb» doista posve bijeli, jer je sav pokriven snijegom. Snijeg medjutim nije ovdje ništa izvanredna i senzacijonalnoga kao u našim primorskim krajevima, gdje je snijeg izvanredan i rijedak gost, te on dolje prouzrokuje puno veselja, šale sa grudanjem i opće živahnosti. Ovdje se snijeg i ne primjećuje. Sve ide istim tokom, onim običnim, makinalnim gradskim životom. One negdašnje šetnje zamjenjuje sada vječno sjedenje u kavanama, uredima, barovima, kinematografima i drugdje.

U životu su uvijek neke stvari, koji zauzimlju dominantan položaj, a po gotovo u političkom. Tako i u nas. Dok jedan dio Zagreba uza svu studen i prštanje snijega ide na utakmicu, drugi odlazi na zabavu, da sluša zamamno pjevanje Japanke, žute ljepotice dalekog Istoka, treći dio po kavanama najživahnije diskutira o posljednjem govorima gosp. ministra prosvjete St. Radića. I baš u našem sadašnjem političkom životu zadnji govori, zadnji njegovi nastupi dominiraju općem situacijom. Osobito jučerašnji njegov govor u narodnoj skupštini, predmet je živahnog diskutovanja i komentiranja. Govorio je o svemu: o našem općem položaju, o našoj snazi i moći, o našoj veličini i budućnosti. Mnogo je rekao i dobro govorio. Njegove riječi su od strane vladine većine bile odobravane. I drugi, mnogi drugi odobravaju. Jedni vele: on je čovjek, veličina; drugi: to su samo fraze i riječi; treći: ima pravo, tako je, i nikako drugčije; a neki opet kažu: vidjet ćemo ga na djelu. Stari mu je Pašić čestitao riječima: «Govorili ste u duhu naroda. No pa vidit ćemo. Chi vivrà, vedrà.

Kulturno-historijska izložba bila je produljena i sada je svršena. Imala je na tisuće i tisuće nebrojnih posjetnika i vrlo dobar uspjeh. Vidjeli smo što može jedan narod da stvori u nizu od 1000 godina svoga života.

Ovih je dana bila otkrivena spomen-ploča našem neumrlom velikanu Eugeniju Kumičiću, nastojanjem: «Braće Hrvatskog Zmaja». U bučnom gradu kao što je Zagreb, ovaj je čin ostao ne upravo nezapažen, ali onako prošao je mimohod, uz ne baš najveći interes širih slojeva. Mi se Istrani veselimo ovom otkriću i svom se toplinom srca pridružujemo ovoj akciji, jer «Jenio Sisolski» naše dijete, čedo zaoštene krške Istre, u kojoj, danas više nego i kada imade svu silu «začudjenih svatova». Nitko bolje od njega nije poznavao naše prilike, naše stanje, a po gotovo odnošaje prama Italijanima. Već u njegovo doba plakao je nad sudbinom istarskih Jugoslovena, a šta bi danas? Ne bi mu dostojala suza...

DOPISI

IZ RIJEKE.

«Balaustra». - Riječki Madžari. - Lutrijska smola.

Kod nas na Rijeci dolaze polako svi na red. Rekord nosimo mi, Jugosloveni. Pravo je čudo, kako smo mi ostali živi unatoč svemu onomu, što smo morali da preturimo od vremena Marije Tereze pa do danas.

Onda su došli na red Madžari, ali tek tada, kad nisu ovdje imali nikakve moći više. Dok su oni ovdje vedrili i oblačili, bili su moji Fijumanci tihi i gledali su u Peštu kao u kakvu Meku.

Onda su došli na red autonomaši uopće a Zanellijanci napose. Pošto su i oni likvidirani, batina se najednom okrenula na framasune, koji sada, kako sam već u svom posljednjem pismu napomenuo — prolaze jedan grubi četvrt sata.

Ovih dana izišla je «Balaustra», jedini broj novina, što ih je izdala ovdješnja fašistička stranka. Cijeli je list ispunjen člancima, u kojima se napada u framasuni svih mogućih loža i boja. Uvodnik je napisao naš Nino. Oštar je Nino, ali i pametan, umjeren. On poručuje framasunima, kako je već vrijeme, da se okane čorava posla. Revolucija — veli Nino — od vremena rata pa do pohoda u Rim — naša je, t. j. fašistička. Framasuni neka se povuku i neka budu tihi. Došlo je vrijeme, da se riječkoj masoneriji zavrne vratom. Neko je predlagao, da se uporabe prisilna sredstva: manganello, bombe, boxe itd. Drugi su bili za ricinusovo ulje — no Nino je sve to otklonio. On hoće, da se masonerija istrijebi legalnim putem, to jest putem državnih organa.

U tom istom listu izišla je lista riječkih i opatijskih framasuna upisanih u lože «Sirius», Valle Limpido itd. Imena iznesena u listi nisu pobudila nikakav veći interes. Rijeka je grad, ali opet nije tako velik, da se ne bi znalo, koji su Riječani framasuni, a koji nisu. Tako se je ovdje već davno znalo, da je framasun i naš Andre Osojnik i Belašić i Vio i svi oni drugi. Medjutim čini se, da svrha ove objave nije u tome, da se nama običnim Fijumancima nabroje imena naših ovdješnjih framasuna, već da se fašistima pokaže, s kakvim individuima oni ne smiju da se druže, da se ne bi kasnije kogod opravdao, te nije znao, da je ovaj ili onaj framasun. Ima naime u «Balaustri» opomena jedna, gdje se fašistima najstrože zabranjuje svaki dodir s framasunima. «Od njih — veli se u članku «Parole chiare» — treba bježati s istim gnušanjem kaošto se bježi od gubavaca i sifilisom zaraženih individua.»

Ovo je sve u redu, samo što bismo sada morali što prije da dobijemo u ruke i jednu potpunu listu naših gubavaca i sifilisom zaraženih individua. Tako bismo se lakše čuvali i od jednih i drugih i trećih...

Sada su riječki framasuni rastepeni, otjerani iz domova, gdje su se sakupljali i gdje su — ako je istina, što «Balaustra» priča — izvodili nekakve komedije, koje u ovo naše doba ne bi već ni pas na maslu pojeo. Vele, da se je u okupiranim prostorijama našlo svakojakih stvari: kompasa, kacarola, klinaca i batića. Svega su našli unutri, samo Hrvata nisu našli nijednoga, na preveliku žalost onih vaših dvaju crnih gavrana u Trstu.

Drugih političkih dogadjaja na Rijeci — nema, osim onog protesta riječkih Madžara, o kome gotovo ne bi vrijedno bilo ni govoriti. Ima naime već više vremena, što se u Madžarskoj dižu glasovi negodovanja protiv fašista i Ministra Mussolina. To vam je tako: vidjela žaba, gdje su konju stavljali potkovu, pa je htjela da i nju potkuju. Čitali Madžari, da se u Parlamentima Austrije i Njemačke grdi Mussolini i njegova politika, pa htjeli i oni, da udare u slične diple. Ali im je «Vedetta» dala po prstima i oštro ih je opomenula dov. knuvši im, neka paze, što rade i tako dalje.

Kad su to Madžari naslanjeni na Rijeci pročitali, mahom su se sastali i izjavili, da oni živo protestuju protiv pisanja madžarske, fašistima neprijateljske štampe, kao i protiv govora, što su ih protiv Mussolina izrekli pojedini madžarski političari. Taj svoj protest saopćili su odmah «Vedetti», našto ih je «Vedetta» srdačno pohvalila.

Ja nisam zloban čovjek, pa tvrdo vjerujem u iskrenost i «Vedettine» pohvale i one izjave riječkih Madžara.

Danas mi je Ninetta pripovijedala jednu pripovijest o nekakvom izgubljenom zgoditku na lutriji. Neki riječki kobasičar igrao na lutriju. Kad je bilo u nedjelju, uze novine i nadje, da su njegova tri broja izišla. Dobio čovjek dvadeset i jednu hiljadu lira! Brže bolje izvadi lisnicu, da izvadi ceduljicu, kad tamo — ceduljice nema te nema. Premetnuo sve džepove, čitavu kuću, cedulje nema te nema. Što će, kuda će — čovjeku bilo da poludi! Nije šala 21.000 lira! Niti je jeo niti pio, a još manje spavao. Neprestano je mislio i razmišljao, gdje li je mogao da izgubi onu blaženu ceduljicu.

Kad najednom se dosjeti. Jest — ceduljica je sigurno tamo... I koliko su ga noge nosile, uze da trči, dok nije kao bez duše dotrčao do nekoga krčmara, kod kojega je bio one nedjelje, da utjera nekakav račun. Krčmar je još ležao, a kobasičar se dobro sjećao, da mu je onom zgodom ispala lisnica iz ruke, pa je zacijelo morala da ostane na podu i ona ceduljica.

Dodje on krčmaru i kao lud stao od njega da traži svoju ceduljicu. Krčmar ga gleda i ne razumije ništa. Stvar se svršila na kvesturi. Tu se krčmar zakleo, da on ne zna ništa ni o kakvoj ceduljici, no uto doleti četrnaestgodišnja krčmareva kćerka i kaže, da je onog jutra ona zaista našla pod krevetom jednu lutrijsku ceduljicu, ali držeći da je nevaljata i zastarjela, bacila ju medju smeće.

— A sadahna, svršila je Ninetta svoju pripovijest — on klobasar ne dela drugo nego po smetah, a susedi, nenavisni kao su, sve Boga mole, da ne bi nis nasal!...

— Mondo infame! **Rokac.**

IZ PODGRADA.

Iz moje potne torbice.

Na mojem potovanju ustavil sem se v Podgradu, kjer sem zvedel v moje veliko veselje, da so se zavedni fantje odločili poklicati v življenje «Gorsko vilo». Hvala in čast jim. Niso se strašili raznih zaprek, katere so jim postavljali razni elementi. Želim jim obilo uspeha, da bo spet zaslovela «Gorska vila», kakor v predvojnih časih. Razume se, da bodo imeli mnogo sitnosti za prestati toliko od strani črnosrajčnikov kakor tudi od marešjala karabinerjev, kateri bi rad, kakor sem čul, vtopil vse Slovane v žlici vode. Skrajni čas bi bil, da ga oblasti premeste, ker pravijo, da je že dosti gorja povzročil, kar gotovo ne pospeši mirnega sožitja.

Od tu sem odrinil proti Hrušici. Po cesti sem slišal tam, kjer se je prej čulo slovenska imena, klicati razne Gine, Ernestine itd.

V Hrušici vse po starem. Večina mladeničev se rajši zabava s kartami in popivanjem, kakor pa z lepim petjem in drugimi koristnimi zabavami. Drugače so ljudje zavedni, izvzemši par odpadnikov, kateri pa nimajo pri Hrušičanih glavne besede. Ko sem to zvedel, sem se podal v Obrovo. Vtis, katerega sem dobil tu, je bil jako slab. Ljudstvo je v občini narodno nezavedno ter se pusti voditi od par odpadnikov in par takih, kateri bi radi sedeli na dveh stolicah, kar se jim pa gotovo ne bo posrečilo, ker jih poznajo, čeprav delajo vse skrito, da kedaj ne bi postalo očito.

Žalosten sem odšel v Golac, a žal tudi tu nisem videl nič razveseljivega. V gostilni so sedeli mladeniči, kateri so popivali in prepevali, a žalibog v tujem jeziku. Pogledal sem še enkrat, da se prepričam, ako se nahajam v Golcu in ne morda kje v Abruzzih. Žalostna jim majka.

Prihodnjič, ko obhodim spet gornje kraje, se javim spet, morda bolj obširno.

IZ BUZETA.

Aretacija g. Ivana Klariča.

Da Vam priopćimo nešto, što se ne bi smjelo dogoditi. — G. Ivan Klarić podje u posluposlijne u Trst. S istim vlakom putovaše u Trst i veterinar dr. Chiapeta, učitelj Rinaldi i opć. tajnik Corradi.

Kad g. Klarić izadje iz vlaka i iz kolodvora, pritrča za njim jedan od milicije, zaustavi ga i pozva k sebi na kolodvor. Tu bi pretražen. Odvedu ga na drugi kolodvor na centralnu komisiju milicije, odavle na kvesturu, pa u via Tigor — u zatvor. Našli mu naime mali nožić (periš) pa eto — nevolje i progonstva, a ujedno mu oduzeše par spisa. Nakon dvodnevnog «počivanja» u zatvoru, bio je pozvan na raspravu na trščansku preturu (sud), gdje bi riješen i pušten na slobodu.

IZ RAČICA (OPĆ. BUZET).

Mi smo daleko od — svijeta. Zapušteni smo. Škole nemamo. Imamo da — italijansku, ali, šta nam koristi?! Učinili smo molbu za naš jezik u školi, ali bilo je sve uzalud. Neba zatvorena. No, naše molbe i kao posijano sjeme rasti će i ploditi makar i kasnije. Neki aeroplani su plovili, letili i tražili, tko je nama činio molbe za naš slavenski jezik u školi. Netko je prstom pokazao na mladića Mirka Prodana. Njemu se kuće pretražila, a tom prigodom našlo par pisama u poslu naših društava. Ništa zla, jer ništa nema zla, nit zlo je osnivanje naših prosvjetnih društava; a opet zlo nije pitati i moliti, što je pravo i zakonito. Ali zašto nama kratiti ovo, što je naše i što nam ide po Bogu i pravici?!

Franina i Jurina

i jedan čovek s bradum blizu Mukdena.

Jur.: Blizu je jedna kućica. Još dva koraka, pak smo tamo. Te boli jako?

Fr.: Već ćutim, kao da mi je nekako laglje. A kako ćeš govorit, ako ti se ki javi?

Jur.: Va kineški. Va Manžurije smo, a tuda bivaju najviše Kinezi. Nego tu smo — počekaj malo, dokle potučem na vrata.

Fr.: Samo ako ljudi već ne spe, zač mora bit jako kasno.

Jur. (tuče po vrateh): Ej, čin-čian-čion!

Fr.: Stani, neki se javlja! — Ale imam febri, ale sam pak dobro čul?! Sve mi se čini, da je neki rekal po našu: Ki je?

Jur.: Čekaj, sada ćemo videt... Vis, već otvara.

Čovek s bradum i s feralićem v rukah se pokaže na vrateh: Ki ste vi?

Fr.: Viš vraga! Ko čudo! Mi smo dva putnika. Gremo s Port-Artura za Vladivostok. Za nesreću je zeleznica, va koj smo se vozili, skočila vanka od šini, i mi ne moremo naćaska napred. Moj prijatel ovđeka zvinul je nogu, pak smo prišli ovamo, ako je vaša dobra volja....

Čovek s bradum: Baš mi je drago, da ste se name namerili. Hote nutar, va kuću, na ovamo, va ovu kamaricu. Tu sedite i lepo mi povejte, ki ste vi?

Jur.: Ja se zovem Jurina, a ov moj pajdaš Franina, oba smo z Istri.

Čovek s bradum: Z Istri? Jurina i Franina? Ča morda oni dva, ki su tolike i tolike leta pisali va Našoj Sloge?

Fr.: To smo mi, a kako vi znate za Našu Slogu i za nas?

Čovek s bradum: Kako ne bim znal, kad sam i ja Istran?

Jur.: I vi ste Istran?

Fr.: Ma ča baš?

Čovek s bradum: Baš z Istri — tamo s Kastavšćini. A kako ste pak vi semo prikampanali?

Jur.: Oteli smo, da malo vidimo sveta i da malo odahnemo, zač se doma teško živе.

Fr.: I svaki dan sve gore, da bi tako ne! Čovek s bradum: E — ja, ta prokleta vojska! I ki zna kad će finit!

Jur.: Ka vojska?

Čovek s bradum: A ka druga, ako ne ona, ka nas je zatrla! Ja se čudim onemu cesaru va Beče. Jur je star, a mora već bit i nemoćan, pak bi moral već jedanput zapovedet, neka bude mir.

Jur.: Ma ki cesar?

Čovek s bradum: Ama on va Beče. Ter ni leh jedan!

Fr.: Ma ča stari Frane Pepić?

Čovek s bradum: Nego ki?

Jur.: Ma ter je već devet let, da j' umrl?

Čovek s bradum: Ma ča to govorite? Stari Pepić da j' umrl?

Fr.: I on i ki j' za njim prišal, oni Karlo Obadva su peti stegnuli.

Čovek s bradum: Ma ča baš? A ki j' sad tamo za cesara?

Jur.: Ča va Beče? Nijedan. Tamo je republika.

Čovek s bradum: Ljudi, ja vidim, vi bite oteli da me malo za nos povućete. Ka kova vražja republika! Ali me varate ali vas je ova strašna vojska po semi zmešala.

Fr.: Ma ka vojska?

Čovek s bradum: Ona deseta! Ter ni let jedna.

Jur.: Ma oprostite mi, vi ste prijatelu moj, po sem sega zvišel. Je l' moguće da v ne znate, da je na 11. ovega meseca prošlo sedam let, da je zvršila ona vela vojska?

Čovek s bradum: Zvršila? Ma ča mi vi te govorite? A ja ki sam mislel, da se vavek tuču!

Jur.: A kako to?

Čovek s bradum: A lepo! Kad smo se pred desetak let tukli va Galicije, ja sam pobegal k Rusom, ravno va Siberiju. Tu sam bil leto dve, a onputa su nastali neki nemiri i ja fuk! ovamo. Tu sam već nekeh osam let. Jedan Kinez, Bog s pomiluj, kod kega sam služil, pustil mi je ovu kućicu, i ja ovde živim va ovoj pu...

P O D L I S T A K

IVO MIHOVILOVIĆ:

Ćićarija

(Nastavak i svršetak.)

Tlo je u Ćićariji mršavo, a godine su još mršavije. Porezi su velike neizbježive pijavice. Nebo je visoko, a porezni je činovnik grub i neumoljiv. Dana je u godini više nego kobasica...

No ipak nije lira u Ćićariji sunce ili božanstvo. Držim da ju Ćić ne bi poljubio pod cijenu svog imena i poštenja. Svaki dan donaša Ćiću jednu novu kušnju. Vrijeme prolazi i siplje cijelom našom zemljom, a pogotovo Ćićarijom, trpnju za trpnjom. No tvrda je šija u Ćića. Ne svija se kao vrba na kakvom lukavom i nepoštenom vjetru.

Sve je u Ćićariji malo i usko. I kućice i njivice. No i životne potrebe nisu ipak poprimile još onaj zamah, koji imaju u drugim našim krajevima.

Solidan je Ćić. I ne očituje se ovime možda njegova zaostalost. Možda je Ćić bolje nego itko shvatio, da je pravi zakon života smanjivanje, reduciranje životnih potreba.

Najširi je u Ćićariji vidik, vjetar i bugarenje. Da i ono bugarenje rastegnuto, široko i muklo ko nestajanje vjetra u stijenama Krasa. Na sajmu sam slušao to bugarenje. Prolazile su zdrave i kršne djevojke. Imale su osjećaj sajma u grudima, pa su se razbugarile. Ali ne ženski, u altu ili sopranu, nego nekako muški, snažnije, valjda — ćićski. Jer uistinu to je bugarenje isključivo ćićsko. Izgubilo bi od svoje vrijednosti, kada ne bi bilo onakvo. Bilo bi neskladno s okolinom, ljudima, s Ćićarijom...

Djevojke su lijepe i djeluju snažno. Ostalo mi je najintenzivnije sjećanje na zdravlje njihovih ruku. I kad Ćićarija ne bi bila Ćićarija mogli bi se na ćićsku djevojku primjeniti narodni stihovi, kojih se uvijek sjetim kada se sjetim i Ćićke

> Kad je cura žela
> Žela, more, žela
> Tri sto i tri snopa,
> Žela, more, snopa — — —

Da, ali kada bi Ćićarija rodila snopovima, ne bi bila Ćićarija.

Mora da je lijepo i snažno milovanje onih zdravih, ne manikiranih ruku sada u dugim jesenskim večerima, kada već rano usnu ocevi i majke a mladost jače osjeća ljubav i bdije... — Paveti i Iveti šuljaju se s komadom kruha, da umire eventualnu kučku čuvaricu, polako se otvaraju i zatvaraju vrata pojata, da ne škriplju. . .

Lijepe su noći u Ćićariji. I noći i ljubav i milovanje ima u Ćićariji više, ljepši smisao. Noć je tamo još uvijek mistična i lijepa, jer je izvan kulture. Izgleda, da nema ništa zajedničkoga s onom «kulturom», što se kao neka crna krpa prostire i prostire nad gradom; sve ono što se zove «noćni život u gradu», koji je inače talanstven, zavučen i noćni do niskosti.

Mnogo pitomog i lijepog mirisa bošiljka mora da je u ćićskim ljubavima. U Ćićariji je još ljubav zdrava i nepatvorena. Ona naša, slavenska — iz narodne pjesme.

Molitva i crkva i vjerovanje vedrije je i iskrenije u Ćićariji. Vidio sam Ćića da moli i vjeruje. No njegov je život i njegovo čovještvo za sebe jedan članak njegove vjere. Vjeruje pak Ćić jako i u sebe samoga. Vjeruje osim toga i u sutra i u dobro.

Bio sam u Ćićariji kratko vrijeme. I ponio sam iz nje ovih par utisaka. No ne samo to, shvatio sam Ćićariju. Jer Ćićarija je u meni i ocrtala svoj najzdraviji dobrotu pobudila. Bit će to jednačno ono osjećanje koje se javlja uz dužnu ljubav do domovine.

Prelazimo svijetom i po svemu tražimo i kopamo da nadjemo malo topline i srca. Kada sam bio mali zagrlili bismo ovako uz veče glavu babi u krilo i slušali sme priče duge i lijepe o lijepim svjetkom. I zavolili smo tako Pepeljugu recimo. U tim je pričama bilo topline i srca. I mi smo za Pepeljugu osjećali ovakvu neku dobrotu. Osjećam za Ćićari u nešto posebnoga i ako nisam Ćić i ako volim sve more i jedra i galebove. Valjda zato što je ona Pepeljuga. I zato jer je u njoj ipak mnogo topline i srca, I za to jer je iza mirnih i dobrih zjena čovjeka iz Ćićarije mnogo lijepog i željenog čovještva.

stinje, malo manj sam, ne čitam novini i malo s kim govorim, tako da ja do današnjega nisam znal, da je vojska zvršila.

Fr.: Ma vidi malo! A kako živete?

Čovek s bradum: Mirno! Pustil sam ovu bradinu, da mi se ni brit, a ovi moji Kinezi svi ti me drže za nekakovega jeremitu. Oni me jako spoštuju, i kada njim je kakova potreba, kad ih muči kakova čudna bol ale tuga, onput prihajaju k mane i ja ih lečim više z dobrum besedum nego z drugem. Svega mi nose, imam punu kuću svega i svačesa.

Fr.: Ja mislim, da mi je malo noga natekla; ufam se da ćete i mane zlečit.

Čovek s bradum: Ćemo lahko! Ćemo lahko! Nego najprej grem vam skuhat tê i malo riži, da se okrepite. A jutra ćete mi pak povedet sve natanko, kako je doma i kako se tamo žive. Strpite se jedan hipić!

Jur.: Ne prešite jako, né, nismo baš jako ni gladni. Čuj, Franino! Ča ti se čini od svega ovega?

Fr.: Ne morem se donačudit. Brižan čovek.

Jur.: A smo brižneji mi! Pogledaj mu samo kuću, kako mu se lašći! To je malo drugačeje nego ona tvoja i moja «ricchezza mobile!»

Fr.: Bože moj, ki zna koliko ima još ljudi po oveh krajeh, ki ne znaju, ča se je va ovo zadnje vreme sve dogodilo!

Jur.: Ala će i ov naš Istran ostat od štuka, kada mu budemo povedali neke stvari.

Jur.: Će borme! Nego mučimo sada, zač ga čujem da gre.

Fr.: Ne gre još! To je neč drugo! Viš kako šumi!

Jur.: To je telegraf prez žice. Bit će sigurno Luce. Budi miran i tih, da čujem, ča govori!

Fr.: Je ča dobro?

Jur.: Pita, da ča mislimo?... Ako ćemo bit za Božić doma?

Fr.: A ča ćemo njoj odgovorit?

Jur.: Da neka bude vesela, ako pridemo za Vazanj!

Fr.: A ter sve mi se čini, da ne ćemo prej. Aha, gre, gre on naš bradaš....

Čovek s bradum: Na vam, pijte i jijte, koliko vas je volja, ja vam grem temtoga pripravit postelji. Jutra, ako će Bog, ćete mi povedet sve s kraja, kako j' bilo i ča j' bilo.

Jur.: Ne bojte se, imet ćete ča poslušat!

IZ ROČŠTINE.

Školske stvari.

Italijanski nas učitelji u Roču sile, da iz najudaljenih sela redovito šaljemo svoju djecu u školu, pak i djecu iz Kotli. A oni to ne mogu radi preudaljenosti od Roča. Ali, kaže ravnatelj škole: tužimo vas radi polaska škola, a znamo, da vam je to teško, nego mi hoćemo, da pitate svoju vlastitu školu u Kotlima. Dobro: ali škola valja da ima kuću i to veliku kuću, a to košta i dosta košta. A da malo selo Kotli trosi sada opet i za gradnju škole, sada, kada nas tlače prekomjerni porezi i takse, sada kada je velika draginja, i to u godini kada su nam tuča, bolesti i kiše odnesle grožd'e; pak da mi sada zidamo novu školu!? To nam je nemoguće. Nama u Kotlima bilo bi za sada dosta, da nam se dozvoli da i dalje se uče kao i do sada naša odraslija djeca u selu u čitanju i pisanju. Učila ih naime dva naša vrijedna domaća čovjeka, pak im to zabraniše. Pazienza, âl...

IZ BUZEŠTINE

Ala se mi nekoji ovuda čudimo i čudimo pisanju onog u Trstu crnog Prijatelja. Ne gre nam nikako u glavu kako onako može lagati i lagati, pak tko? Ona, koji misi i hoće da širi i brani istinu i kraljevstvo Božje na zemlji. A mi ćemo reći, da se ovako širi kraljevstvo ali ono crno, vražje. Oslobodi nas sveti Krst! Taj, na primjer, naš crni Prijatelj, ruga se našoj dragoj «Istarskoj Riječi», da ju badava širi ovuda, to jest, da ju šal'e besplatno. Mi samo to znamo, da ju svi ovuda njeni pretplatnici plaćaju, a ja i nekoliko drugih ovuda primamo onaj crni list već par godina, a da ga nismo platili, premda smo ga povratili više puta, ipak nam se ga šalje. — Molimo Vas od kraljevstva nebeskoga, da ne lažete; laž i varanje je oružje onih, koji rade za kraljevsko vražje.

R. P.

IZ SV. IVANA ISPOD BUZETA

Za Martin'u u nedjelju držali su naši junački Drašćići svoju svetkovinu sv. Martina, gdje se odslužila i sv. misa. Njihove su djevojke, koje su svršile tečaj za ženski ručni rad, lijepo uresile oltar ručnim radnjama. Popodne držala se zabava. Svirala je domaća glazba. Ali što se dogodilo? Iz prkosa i osvete, što je neke «krušče» dobio u Sv. Martinu naš suseljanin Lorenco, priredi on ples u pokojnom «Nar. domu». Na žalost njemu se pridružiše nekoji naši mladići i djevojke, kojima se čudimo, da se pajdaše s takovim mladićem. Ovaj prkosni ples nije se dopao nekim našim «grajanima», pak ti oni ove naše mladiće na mostu dobro namlatiše. I tako uče pameti naše hrvatske mladiće — grajani Italijani. I njima se grdo čini, da hrvatski mladići iz Sv. Ivana prkose (še... svojoj braći u Sv. Martinu. Čast Buzećanima, sramota za one naše mladiće Svetoivančane! — Jedan mladić.

Politički pregled

Što se događja u Italiji?

Politički položaj u Italiji nije se u zadnje vrijeme ništa promjenio. Parlamenat zasjeda i nadalje, a senat se sastaje 9. decembra. Na jednoj sjednici Parlamenta zatražio je fašistički nar. poslanik Maggi, da Parlamenat usvoji predlog pulskog državnog odvjetnika, da se dozvoli kazneni postupak protiv narodnog poslanika, g. dra. Wilfana, koi da je bez ikakve dozvole držao 2. augusta izmedju Vranje i Opatije jedan politički zbor, a da ga nije niti prijavio tamošnjim oblastima. Da li će Parlamenat osvojiti taj predlog ili ne, to ne znamo. Mi znamo samo to, da je naš narodni poslanik dr. Wilfan izjavio, a i drugi to potvrdju'u, da napomenutog dana nije se nalazio na inkriminiranom mjestu.

Kako smo svojedobno javili, Italija se je nagodila sa Amerikom glede svog ratnog dugovanja. I predsjednik ministarskog savjeta u Rimu, g. Mussolini, izdao je poziv na italijanski narod, da se dobrovoljnim doprinosima omogući čim prije otplačivanje američkog duga. Proglas imao je vanredno dobar uspjeh, komu se svaki drugi narod mora da divi. Ne znamo još tačno, koja se svota sabrala. Znamo samo to, da je golema. Taj odziv na proglas i uspjeh tog proglasa je to značajniji, pošto znamo, da Italija nije bogata zemlja, što osim sunca i lijepog podneblja nema bogzna kakovih prirodnih bogatstava, što na relativno uskom području stanuju i moraju da se prehranjuje 40 milijuna ljudi. Svoje doprinose dali su i najbogatiji i najsiromašniji, od kralja do najnižeg činovnika, od industrijalca do prostog radnika, od velikog posjednika do bijednog seljaka. Zaista to bi moralo svim drugim narodima da služi kao uzor i kao svijetli primjer.

Ovih je dana dovršena optužba protiv ubojica Matteotti-a- Dumini-a i drugova. Cesare Rossi, Filippo Filippelli, Marinelli, Putato i Thirschald bili su riješeni optužbe i otpušteni na slobodu.

Potpis lokarnskog sporazuma.

Prekjuče bio je potpisan u Londonu, glavnom gradu Engleske, lokarnski sporazum, o kojem je već bilo govora u našem listu. Svečanostima su prišustvovali svi delegati, koji su sudjelovali kod sporazuma u Lokarnu, osim italijanskog ministarskog predsjednika Mussolini-a. Kod potpisa lokarnskog sporazuma Italiju je zastupao senator Scialoja sa svojim delegatima.

Promjena vlade u franceskoj.

U Franceskoj je već par sedmica vladala vladina kriza. Sada je ta kriza riješena. Novu je vladu obrazovao Briand. Njegovo ministarstvo predstavlja pokušaj umirenja unutarnjeg stanja, koje je bilo u zadnje vrijeme vrlo napeto. Franceski su nacijonalisti s veseljem pozdravili novu vladu, dok joj socijalisti najavljuju najjaču opstrukciju u parlamentu. Medjutim nova vlada za to haje i nehaje. Ona se sada sprema na to, da podigne valutu i da istodobno iznese pred parlament i senat zakonski predlog o reformi izbornog reda. Novi izborni red bit će izradjen na majorizatorskom izbornom sistemu. Nakon odobrenja financijske i izborne reforme Briand će u najskorije vrijeme raspustiti parlamenat i raspisati nove izbore.

Inače sada vlada u Franceskoj veliko zanimanje za Čičerinov dolazak (Čičerin je ruski ministar inostranih dela). Njegovom dolasku pripisuju veliku važnost. Sve novine su složne u tome, da Čičerin hoće da uspostavi dobre odnošaje izmedju Franceske i Rusije, a možda i savez, kako je postojao prije rata.

Opasnost rata zbog Mosula.

U Engleskoj ozbiljno računaju sa mogućnošću, da dodje do rata izmedju Engleske i Turske radi mosulskog vilajeta, gdje ima dosta petrolejskih izvora. O toj eventualnosti vijećali su engleski mjerodavni krugovi s novim franceskim guvernerom Sirije, De Jouvenelom, koji je nedavno bio u Londonu. Na tim vijećanjima bilo je uzeto u obzir držanje Franceske prema oružanom sukobu izmedju Turske i Engleske. Franceska bi se u takvom slučaju držala prijateljski, na što Englezi polažu veliku važnost. S druge strane se u Franceskoj mnogo očekuje od savezničke pomoći Engleske obzirom na nemire u Siriji. Iako Engleska ostaje neutralna, ipak je njezina pomoć dragocjena, jer Engleska može zapriječiti ustaškim bandama da predju na teritorij Transjordanije, koja stoji pod engleskim mandatom.

Domaće novosti

Još nešto o reptilima.

Naš članak o reptilima otvorio je mnogima oči, i onoj nekolicini, koja je dosada kušala da onu gamad barem nekako brani. Nije ih bilo mnogo, osobito ne medju nama Istranima, ali «iz viših crkvenih interesa» mnogi su smatrali potrebnim, da se nešto što tvrdi ili radi jedan kapelan, pa bio to Šček, Milanović ili Sironić, zbog crne mantije i zbog crkve mora tolerirati. Imamo izjave svećenika, koji najoštrije osuđuju rabotu takovih i sličnih političkih kamelota.

Medjutim «Mali list», t. j. ono smeće što ga izdava klika Šček-Gabrovšek-Milanović & compagnia bella, računajući s neizmjernom bedastoćom i s kratkom pameti svojih pristaša, kuša da spravi stvar na drugo polje. Oni tvrde sada, da smo mi ustvrdili, da su oni prouzročili napadaj na naše prostorije. No, mi to nismo nikada tvrdili nego smo rekli, da su se u ovim danima, kad se razmahao rat do istrijebljenja proti framasunima sa strane izvjesnih krugova, našli reptili oko «Malog lista», da nas denunciraju kao framasune, samo da se navala koncentrira proti nama i da nas potpunoma unište.

U dokaz toga citiramo doslovno ono što je pisao «Mali list» pod naslovom «Tirolski Nemci in mi» u svojem broju od 13. novembra 1925., pa molimo svoje čitatelje, da nam oproste, ako to ne prevedemo na naš jezik, jer naš želudac ne bi mogao toliko da probavi:

«Ker je framasonstvo eno izmed glavnih gibal za razdvojitev narodov, so prosili krščansko socialni Nemci liberalne rojake, naj odnehajo od framasonstva. In glejte, takoj se je zgodilo. Niti eden Nemec ni več pri framasonih. In pri nas? Ni jih mogoče prepričati. Števìlni slovenski narodni prvaki, ki so v tržaški loži, in hrvaški istrski prvoboritelji, ki so v loži na Reki, nočejo nič slišati, da bi popustili.»

Pa onda dalje:

«Pred vojno so na Tirolskem zelo krepko agitirali za odpad od katoliške vere in za prestop k luterstvu. Ta propaganda je šla iz tujine, iz Berlina, toda seveda z odobravanjem tirolskih liberalcev. Po vojni so rekli nemški krščanski socialci: «Bratje, če hočete mir, opustite vsako lutersko propagando!» In naprednjaki so iz ljubezni do naroda vrgli lutersko propagando med staro šaro. In pri nas? Pri nas je ravno nasprotno. Pri nas, kjer bi krvavo potrebovali verskega miru, so v ulici Lavatoio ustanovili liberalci propagandni urad za odpad od Cerkve in za prestop k razkolništvu. O tej reči smo mi že pisali in zadnja številka «Zbornika» opisuje podrobno to propagando v članku «Res histrienses». Nemci, ki so pred vojno poznali verski razkol, imajo sedaj mir; Slovani pa, ki smo imeli pred vojno verski mir, imamo sedaj po zaslugi edinjašev verski razkol.»

(Nadodati ćemo odmah da je «Zbornik» organ nekolicine svećenika u Julskoj Krajini i da ga vrlo rado čitamo, jer nam nadomještava jedan šaljivi list. Op. ur.).

To je pisano crno na bijelom.

Zar da nije to denuncijacija najpodlije sorte?

I proti ovoj objedi mi smo reagirali sa već spomenutim člankom «Reptili na djelu».

Ali ta njihova denuncijacija ima već svoj uspjeh. «Popolo di Trieste», oficijelni organ fašističke stranke u Trstu, pod naslovom «La massoneria fra gli sloveni?» kaže medju inim:

«Mali list optužio je slovenske i hrvatske liberalce, da su bili upisani u masonskim ložama u Trstu i na Rijeci!

Mi smo u svojem životu napravili svakojakih, ali nismo nikada stavili svoj nos u framasunske lože. Radi toga ne možemo znati ko ima pravo« ili «Mali list», koji optužuje ili «Edinost», koja se brani proti toj optužbi.

Ali sigurno jest, da se framasuni sistematski brane da su framasuni.

Nije dovoljno, da se takovu stvar jednostavno zaniječe: treba pružiti dokaze...»

Toliko «Popolo di Trieste».

Medjutim u tršćanskoj framasunskoj loži našli su imenik svih framasuna, a medju ovim nema nijednoga Slovenca i Hrvata. Na Rijeci su takodjer našli imenik svih framasuna, a medju njima opet nema nijednog Hrvata i Slovenca. Imenik je bio objavljen od novina. Mi nismo kukavice, jer da smo framasuni, mi bi to javno priznali. Mi se ne služimo jezuitskim metodama, t. j. metodama jednoga Ščeka, koji tvrdi jednu stvar, a odmah primjećuje, da se tvrdnja ne može iznijeti, jer bi on svoju tvrdnju odmah dementirao, pošto nema svjedoka. To su metode propalih reptila, koje mi rado prepuštamo Ščeku i drugovima.

Ali mi hoćemo danas da ističemo nešto drugo, na što smo već namignuli bili. Nama je svejedno da li ti listovi pripadaju italijanskoj katoličkoj akciji ili ne. Kod prvih je katolička akcija odgovorna i dosljedno tome biskup Fogar, koji joj stoji na čelu; kod «Malog lista» su odgovorni opet kapelani Šček i Gabrovšek i drugi slovenski svećenici, koji kod tog lista sudjeluju, a pošto su oni odvisni od biskupa Fogara i stoje pod njegovom disciplinom, opet je i on odgovoran i sukrivac. Da li je sve to na korist rimo-katoličkoj crkvi, to neka prosude naši čitatelji. Medjutim sve dotle, dok se gosp. Fogar ne riješi takvih suradnika, držat ćemo i njega odgovornim i trpit će samo katolička crkva. To su oni ljudi, koji vode protukatoličku agitaciju!

Smrt velikog elzaskog narodnjaka.

U Rimu je umro u svojoj 64 godini opat Veterle iz Kolmara u Elzasu. Kako je poznato ova francuska zemlja bila je pod Njemačkom od 1871. godine pa sve do konca svjetskog rata. Medju Francezima u Njemačkoj bilo je ljudi, koji su u narodu držali budnu narodnu svijest, borili se za prava franceskih manjina, uvjereni da će jednom pobijediti pravedna stvar. Jedan takav bio je i opat Veterle. On se je rodio godine 1861. Pošto je svršio francesku gimnaziju u Innsbrucku i Salamanki postao je katolički vikar u Kolmaru i direktor jednog franceskog lista, koji se borio za francezki duh u Elzasu i Loreni. Godine 1898. izabran je bio narodnim poslanikom u njemački parlament. Njegov patriotizam, ljubav prema Franceskoj i akcija za oslobodjenje bila je uvijek jača od klerikalnih ciljeva, pa je zato pridobio za sebe i sve liberalne i protestantske krugove. U svojim člancima i govorima pokazao se je uvijek kao nepokolebiv borac i debar političar. Kad je god. 1914. puknuo svjetski rat, pobjegao je u Francesku. Njemački parlament poništio mu je mandat te je bio optužen zbog veleizdaje. Poslije oslobodjenja pokrenuo je novi list i 1920 bio izabran za poslanika u franceskoj skupštini. On je sa novom snagom produžio svoj rad na jačanju franceske kulture, duha i jezika u Elzasu i Loreni, ne mareći što je njegovim patriotizmom dolazio u sukob sa domaćom katoličkom strankom.

U Rimu je bio dodijeljen franceskom poslanstvu kod Vatikana, te je u Rimu i umro.

† Josip Mihaljević.

Iz Medulina stiže nam žalosna vijest da je u puljskoj bolnici iza kratke bolesti, u 43. godini života, preminuo Josip Mihaljević pok. Matka.

Pokojnik je bio čvrst i dobar značaj, izraziti narodni poštenjak, pa za njim tuguju nesamo njegovi najbliži rodjaci, nego čitavo selo. — Da je bio opće priljubljen dokazuje krasan i mnogobrojan sprovod, kakvog Medulin već davno nije vidio. — Na sprovod dohrlili su, osim Medulinaca, u lijepom broju naši Ližnjanci, Štinjanci i drugi. — Pokojnik ostavlja mladu udovicu i jedno siroče djevojče od 4 godine.

Ucviljenoj supruzi i pokojnikovim nećacima, učiteljima Josipu i Mati Demarin, i ostaloj rodbini naše iskreno saučešće!

Rok za opciju na Rijeci produžen do kraja godine.

Jugoslovenski generalni konzulat na Rijeci javlja, da se rok za podnošenje prijava za opciju jugoslovenskog državljanstva sa strane onih jugoslovenskih sunarodnika, koji su nastanjeni na Rijeci, ponovno produljuje, i to do konca ove godine. To je učinjeno zato što još uvijek pridolaze novi optanti, pa se na ovo produljenje upozoruju svi oni jugoslovenski konacijonalci, pogotovo zavičajnici Rijeke, koji žele da budu članovi jugoslovenske državljanske zajednice.

Promocija.

Gosp. Adolf sin Vjekoslava Kinkele, dugogodišnjeg i zaslužnog učitelja u Žminju, sada općinskog tajnika u Klani, bio je dne 30. novembra o. g. promoviran u Zagrebu na čast doktora sveukupnog liječništva.

Čestitamo.

Jugosloveni i papa.

Pred nekoliko dana imao je dr. Korošec, vodja slovenačkih klerikalaca, politički zbor u selu Preku kod Zadra. U svojem govoru dotakao se i jugoslovenskog zavoda sv. Jeronima u Rimu, a tako i papine osobe. On je medju inim rekao i ovo:

«Zavod sv. Jeronima je neprijeporno vlasništvo Vatikana i Vatikan mora da drži i upravu u svojim rukama. Beograd je htio da imade mjesto toga u zavodu jedan hotel za svoje protekcionaše. Bilo je netaktično da se je naše poslanstvo nastanilo u tom zavodu. Još je više netaktična bila prijetnja bivšeg sekretara zavoda, da će poslanstvo zatvoriti zavod, koji je vatikanski, a ne državni. Personal našeg poslanstva kod Vatikana su diplomatski autodidakti bez diplomatske erudicije. Beograd dakle ne vodi prijateljsku politiku spram Vatikana, **premda sadanji papa voli Slavene kao negda Lav XIII.!...»**

Medjutim jugoslovenski ministar prosvjete, g. Stjepan Radić, ima sasma drugo mišljenje. U posljednjem broju njegovog «Doma» čitamo:

«Italijanski fašisti i rimski papa vode sada jednu te istu politiku. Tako je fašistički ministar pravde Rocco u italijanskom parlamentu izjavio, da papa više nije i ne treba biti nekakav universalni ili svjetski papa, nego da on jest i da mora biti italijanski papa, i da samo kao italijanski papa zaslužuje naziv dika i ponos Italije. U ostalom i sam papa sluša sve, što mu zapovijeda Mussolini i njegovi ljudi, te na primjer na zahtjev fašista bezobzirno premješta i skida hrvatske i slovenske svećenike u Istri i u svim krajevima našega jezika, koji su pripali Italiji. Osim toga papa je Rijeku oddijelio od hrvatske senjske biskupije, pa se tako u riječkoj župnoj crkvi, koju su sagradili Hrvati, i gdje se kroz stoljeća katolička misa služila u starom hrvatskom jeziku, a pjesme se pjevale u današnjem hrvatskom govoru, sada se misa služi latinski, a pjesme pjevaju italijanski.»

Svega po malo

Propaganda za kratke hlače.

Britansko medecinsko društvo zaključilo je, da energično nastoji, preko ljekara na tome, da muškarci najzad učine kraj sa nezdravim dugim hlačama. Krajnje je vrijeme, da se zavedu kratke hlače, onakve, kakve nose u pogdjekojim planinskim krajevima seljaci, do koljena, koja su ogoljena, a ispod njih visoke čarape ili gamašne. Isto tako će otpočeti jaka propaganda protiv ogrlica, koje sputavaju slobodno kretanje vrata, i koje su uopće nezdrave, a mjesto njih propisat će se nošenje otvorenih, t. zv. «apaš košulja», koje su s higijenskog gledišta veoma za preporuku. Isto su tako po mišljenju engleskih ljekara, šeširi i šubare potpuno nepotrebni, te i to treba izobičajiti.

Bogatašica umire od gladi i studeni.

U londonskom predgradju, u nekom sirotištu, umrla je stara usidjelica imenom Agnez Clarke. Nju su našli stražari u grmlju nekog parka potpuno iznemoglu od gladi i studeni. Dovedena u sirotište, izjavila je, da nema nigdje ništa i da je skrajnja sirota. No kad je umrla, konstatovano je, da ima potpuno lijep i gotovo luksuzno uredjen stan, a osim toga, znatan imetak jednim dijelom u državnim papirima, a drugim dijelom u gotovom novcu. U njenom stanu pronadjene su čitave hrpe banknota, a osim toga i veliko mnoštvo zlatnog i srebrenog novca. Ova čudna škrtica tako je uspješno tajila svoj imetak, da ni njeni najbliži susjedi nisu nikada niti slutili kakav se bogataš medju njima krije.

Štete uslijed poplave u Jugoslaviji.

Kako smo u zadnjem bro,u javili, nastale su u Bosni, Hrvatskoj i Sloveniji silne poplave uslijed razliva u gorn,em toku rijeke Save. Voda je bila počela opadati, ali uslijed slabog vremena, ponovno je narasla. Vlada je na lice mjesta poslala komisi,u, da konstatira uzrok i prouzročene štete. Komisija je vladi podastrla izv,eštaj, u kome kaže, da je poplava nastala u Velikoj Gradiški uslijed velike navale vode u rijeci Vrbasu, koja je provalila nasipe. Voda je poplavila 16000 hektara naplodnije zeml,e, koja već 25 godina nije bila poplavljena. 15 sela nalazi se pod vodom i narod ,e jedva uspio, da umakne, tjerajući pred sobom stoku. Voda je prodrla do n,emačkih poljoprivrednih kolonija, gd,e je do sada nikada ni,e bilo. Šteta je vrlo velika i cijeni se na 12 milijuna dinara. Isto je tako velika poplava na lini,i Gorn,eg Svilaja i Šamca. Tamo nema nas,pa. Poplavljeno je 8000 hektara zemlje, a od sela poplavljeni su Dolnji Svilaj, N. Gradiška, Donja Dubica i Brut, sa oko 10000 stanovnika. Stanovništvo je ostavilo mjesta i pobjeglo u brda, gdje živi pod vedrim nebom. Oštećen je veliki dio državnih puteva i šteta se ci,eni na 300 hil,ada dinara., dok je šteta nanesena narodu procijenjena na 6 milijuna. U tim krajevima već posto,i vodna zadruga, koja ,e sada, videći opasnost, počela da izrad,uje kanale. Pa Ministar vojni je obećao, da će dati vojnike, da im pomognu kod radnje.

Una i Sana takod,er su naglo nadošle i poplavile veće komplekse zemljišta, ali je to redovita po,ava, jer nasipi uopće još nisu izradjeni. Na,katastrofalnija poplava bila je u Ljutomeru i Murskoj Suboti. Izmed,u 12. i 13. pr. mj. voda je iznenada provalila nasip i za kratko vri,eme cijela okolica na,azila se pod vodom. Voda je prodrla u dvorišta i kuće i stanovništvo našlo se najedamput u velikoj životnoj opasnosti. Voda je bila visoka do pojasa. Što ni,e i l,udskih žrtava treba zahvaliti jednom bataljunu pijonira, koji su odmah došli iz Ptu,a i spašavali l,ude pontonima. Naročito se istakao jedan poručnik invalid bez ruke, koji se je nekoliko puta izložio opasnosti života samo da spasi žene i djecu. Ima 40 godina, od kako slične katastrofe ne pamte. Čitava šteta procijen,ena je na 9 milijuna dinara.

Kod Bos. Broda ne pamti se na dolazak tolike vode. Najveća vis,na od 840 cm voda je dosegla 1895., dok je sada bila voda za 10 cm viša. Zahvalju,ući nasipu, Bos. Brod prošao ,e bez veće nesreće. Nasip je izdržao navalu vode i ima izgleda, da ne će doći do katastrofe, ako ne nastupi veći vjetar. Zbog veće sigurnosti osnaženi su mali nasipi kod Bos. Broda, koji je do sada bio poplavl,en po svako, većoj vodi. Ovi nasipi štite oko 10000 hektara zemljišta sa isto toliko stanovnika.

Kod Šabca i Obrenovca nema nikakve opasnosti. Rijeka Bosna i Drina, koje su u ovim kra,evima na,opasnije, ne nadolaze. Kod Šabca voda je za 1 m manja nego za vrijeme prošlogodišnjih katastrofalnih poplava.

Mrtvačke dragocjenosti.

Istraživanjima u Egiptu konstatovano je već odavna, da je u toj staroj zemlji bio običaj, mrtve pokapati ne samo s ogromnim sjajem, nego i s njima u grob stavl,ati ogromne dragocjenosti. Taj običaj počeo se u posl,edn,e vrijeme neobično širiti i u Americi. Predsjednik saveza pogrebnih društava u Americi saopćuje, da već sada vri,ednost predmeta, ko,e bogati odnašaju sa sobom u grob, iznaša godišnje 80 milijuna franaka. Ovoj ogromnoj svoti treba pribrojiti još i znatne troškove, ko,i se plaća,u za svečane sprovode, a onda i troškove za osiguranje grobnica, obzirom na bogatstvo, koje je u njim sadržano. Tako već na američkim grobljima imade grobnica, ko,e su osigurane sti,enama od ocijeli, jer mrtvaci više ne vjeruju niti granitnim zidovima. Kažu, da je to zapravo irski običaj, jer u samoj Irsko, od vajkada nastoje da mrtvace bogato kite, dok u puritanskoj Engleskoj nastoje i tom prilikom da pokažu što veći smisao za štednju. Dakle to bi značilo, da u Sjevernoj Americi prevladava irski upliv na štetu anglosaskoga. No bilo kako bilo, danas ni,e nikakova rijetkost, da se bogati Amerikanci sahranjuju u srebrenim li,esovima, a stoje najmanje 25.000 franaka, a naravno daleko je vrijednije ono, što se u te lijesove meće.

Otmjeni razbojnici u Rimu.

Kako smo u zadn,em broju «Ist. Riječi» ,avili, u Rimu je pobudio vel,ku senzaciju pokušaj razbo,ničkog napadaja na transport novca Banke d'Italia. Banka je transportira,a cigl,h 20 milijuna lira novca i taj je ci,eli transport skoro pao u ruke razbojnicima. Najzanimivije ,e kod toga, da razbo,nici ne pripadaju nikako razbojnicima po zanatu, nego su to bili odl,čni članovi r,mskog noćnog života, koje je poznavao gotovo svaki posjetioc noćnih ,okala. Jedan od tih razbojnika je nedavno, prilikom velike svečanosti u jednom od na,elegantni,ih r,mskih hotela, proglašen zajedno sa svojom ljubovcom «kraljem tanga». Policija ,e uhapsi,a ci,eli niz r,mskih bonvivana, a i medju personalom banke vodi se stroga istraga, da se dozna, kako su razbojnici saznali za transport novca, jer se to obično drži u najvećoj tajnosti.

Odise,a mlade Crnogorke, koja je tek sada doznala, da je rat svršen.

Ovih dana doputovala u Beograd 20-godišn,a djevojka, Milica Delibašić, rodom iz sela Kamenska iz Crne Gore. Pred osam godina nju su austrijske okupaci,ske vlasti poslale iz Crne Gore u Madžarsku na pr,nudni rad. Od tada je boravila u nekom selu kod Budimpešte, čeka,ući uvijek, da svrši rat pa da se mogne vra,iti kući. Madžari su krili to pred njom. Neki dan ,e bila sa gospodarom u Budimpešti, i tu je u gostioni sasvim slučajno upoznala dva Srbina, od kojih ,e doznala, da ,e rat svršen. Ova su je dva Srbina odvela na jugoslovenski konsulat. Iz Budimpešte došla je u Beograd, gd,e je dobila od Min,starstva slobodnu željezničku kartu, a od svo,ih užih zemljaka novčanu pripomoć, da se mogne vratiti kući. Pored svih patnja, u kojima ,e živ,ela, Milica je ipak sretna što u njeno, zemlji nema više, kako ona veli, «prokletnika».

Oporuka na jajetu.

Engleski sudovi imaju ovih dana neobično mnogo posla s jednim jajetom. Da stvar odmah bude ,asna, radi se o jednom jajetu, na kome je neki mornar napisao svoju posljednju volju. To ,e obično kokošje jaje, na kome ,e taj mornar, ove godine, umirući na otvorenom moru, s olovkom za kopiranje, napisao nekoliko nečitljivih riječi. Ri,eči glase: «Za sve, što posjedu,em». Datum pokazuje samo dan mjeseca i godinu, a oznaka mjeseca manjka. Pošto nema potpisanih svjedoka, što ,e inače po engleskom zakonu potrebito, pitanje je, je li oporuka (testament) uopće val,ana. Vlasti su dale načiniti fotografi,e, da ovu oporuku na jajetu, s kojom je skopčan znatan imetak, mogu tačno proučiti. Do sada je bilo u svi,etu dosta neobičnih oporuka, ali ovakove svakako još nije bilo.

Kako su nastale poštanske marke u Pruskoj.

U Pruskoj izdane su prve poštanske marke 15. novembra 1850. god. Prusi,a ,e prema tome pošla za primjerom Engleske, gdje su već poštanske marke odavna bile uvedene. Postanak prvih maraka skopčan je s jednom dosta veselom anegdotom. Jedan visoki činovnik dobio je nalog, da iz Engleske dobavi potrebite stro,eve za fabrikaciju maraka. Engleske marke imale su sliku kraljice Viktorije, pa je bilo jasno, da pruske marke moraju nositi sliku kral,a Friedricha Wilchelma. No generalni direktor pošta bio je drugog mišljenja, jer da je nedopustivo, da svaki poštanski činovnik s običnom crnom farbom prlja kral,evu sliku, pa je zahtjevao, da se mjesto toga metne ili leteći orao s poštanskim rogom u kljunu ili golub s listom u kl,unu itd. Kad su kralju pred,ožili takove marke, on se vrlo razljutio i zahtjevao, da se na marke metne njegova slika, jer, ako to, reče, ne vrijed,a englesku kral,icu, ne može vrijedjati niti n,ega.

Vatra u vodi.

Američkim inženjerima je uspjelo, da nadju novi način dobivanja pare i to tako, da vatra gori u samom kotlu za vodu. Gri,anje se obavlja izgaran,em ulja, koje se pomoću cijevi dovodi u sam kotao. Dok se ul,e ne zapali, ne smi,e biti voda oko njega, ali kad već jednom ulje na izlazu ci,evčica gori, može se pustiti voda i preko plamena, a da on ipak dalje gori. Potrebiti kisik dovad,a se zajedno s uljem u formi komprimovanog zraka. Izgaran,e je, kažu, vanredno dobro.

✠

Tužnim srcem javljamo svim rodjacima, prijateljima i znancima, da je naš preljubljeni suprug, otac, sin, brat, ujac, stric, svak i zet

Josip Mihaljević

umro u 43. godini života dne 28. novembra 1925 u puljskoj bolnici.

Pokopan je dne 29. novembra u 4 sata poslije podne na domaćem groblju u Medulinu.

U MEDULINU, dne 30. novembra 1925.

ZAHVALA.

Duboko ganuti nad tolikim izrazima saučešća i sućuti prigodom smrti našeg nezaboravnog supruga, oca, sina, brata itd.

Josipa Mihaljevića

najtoplije zahvaljujemo svima, koji su bilokojim načinom nastojali ublažiti našu bol.

Posebna hvala svima, koji su u tako velikom broju ispratili milog pokojnika na zadnji boravak.

Ožalošćene obitelji:

Mihaljević, Demarin, Zuccon.

Brzina nekoć i danas.

Natrag 200 godina ,edna diližansa prevalila bi na sat 6 kilome,ara. Oko god. 1780. poštarska kola prevali,a bi na sat 5 do 6 kilometara. Put od Pariza do Lyona tra,ao je sa diližansom punih pet dana. God. 1817. bio je veliki rekord i čudo, što su poštarska kola činila na sat 9 i pô kilometara. God. 1840. eng,eske željeznice dostizavale su na sat brzinu od 50 kilometara. Ekspres Berlin-Hannover prevaljuje sada u ,edan sat 62 kilometra. Danas aeroplan za dva sata prenaša putnika iz Pariza u Lyon, iz Madrida u Barcelonu, iz Rima u Milan. Napredak avijatike ,oš nije kazao zadnju riječ.

Darovi

Da je naš Pepić uhvatio zeca i da ga je boćarski klub «Zorin vrh» mukte izio, to je danas izvan svake sumnje. Čudno je samo to, što se u ovom zecu nije našlo ama nijednog puščanog zrna. Stvar se svako,ako komentira, a kako neki biskupski list u Trstu vidi framasune i ondje gd,e ih nema, drže neki, da bi onaj zec mogao biti i — framasun. Dali je taj čudnovati zec bio upisan u riječku ili tršćansku ložu, i to se još ne može reći. Bilo ovako ili onako, gorespomenuti boćarski klub «Zorin vrh» sabrao je na svojoj zečjoj večeri i položio u ruke Ženskog Udruženja u Opatiji za Božićnicu lira 113.50

Izdavač, direktor i odgovorni urednik:
IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST" U TRSTU

Broj 50 — Poštarski tekući račun. (Conto corrente colla posta.) — U Trstu, 10. decembra 1925. — Pojedini broj 25 cent. — God. III.

„Istarska Riječ"
izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin". Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 25·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57.

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari". — Narodna poslovica.

Oglasi stoje 4 lira
za svaki centimetar visine u širini jednoga stupca. Za višekratno uvrštenje daje se znatan popust prema pogodbi. Plaća se i utužuje u Trstu. Dopisi se šalju uredništvu, a novac upravi. Nefrankirana se pisma ne primaju, a rukopisi se ne vraćaju ni u kojem slučaju.

NJEMAČKA

U blizini Pariza, u Versalju, sklopili su 28. juna 1919. saveznici (Franceska, Engleska, Italija, Jugoslavija, Amerika itd.) s Njemačkom mirovni ugovor. Mnogi su držali, da će taj ugovor donijeti Evropi dugo željeni mir, no prevariše se. Evropa je i poslije toga bila kao vulkan. Sad bi na jednom kraju planuo plamen, sad na drugom, i neprestano je prijetila pogibelj, da će vulkan provaliti svom snagom svojom i da će se cijela zemlja opet potresti i zacrveniti krvlju. Najveću bojazan budila je Njemačka. Ta velika vlast, koja je prije par godina drmala cijelim svijetom, nikako nije mogla, da se prizna pobjedjenom. Ona je bila ugovorom dužna da Franceskoj plaća izvjesnu odštetu. Medjutim nije plaćala ništa, veleći da je sva iscrpljena, oslabljena, pa da zbog toga nema otkuda da plaća. A Franceska je opet trebala novaca, da u što kraće vrijeme podigne opet one krajeve, što ih je razorila i uništila njemačka vojska. Velevlasti sazivale jednu konferenciju za drugom, ne bi li kakogod prisilile Njemačku na plaćanje svoga duga, no Njemačka ni čuti, što više, Francuzi, koji su budnim okom pratili sve, što se u Njemačkoj dogadjalo, opazili su, da se Nijemci potajno spremaju i naoružavaju. To je Francuze tako uzrujalo, da su zaposjeli sve zemlje i gradove njemačke na lijevoj obali Rajne i rekli: — Ove ćemo zemlje držati kao zalog sve dotle, dok Njemačka ne plati!

To je jedan od najbogatijih krajeva Njemačke. Da ne spominjemo drugo, reći ćemo samo to, da se u onom kraju nalaze najveće i najznamenitije tvornice, što ih je njemačka industrija podigla. Sad je to palo sve u francuske ruke. Njemačka se nato osjećala, kao da joj je neko podrezao žilu kucavicu. Neko je vrijeme protestovala, bunila se, ali Francuzi nisu popuštali, to više, što su jedan kraj zaposjednute njemačke zemlje držali i Englezi i Belgijanci.

Najzada je Njemačka uvidjela, da njezin otpor ništa ne pomaže, pa je stala da pregovara s Francezima i Englezima, dok se naposljetku nisu sve te tri velike vlasti složile u ovim glavnim točkama: Njemačka će platiti, što je dužna, ali će saveznici isprazniti zemlje, što su ih zaposjeli uz Rajnu. Osim toga te se vlasti obvezuju, da ne će napasti jedna drugu. Taj takozvani sigurnostni ugovor sklopljen je u švicarskom gradu Locarnu, a potpisan je ovih dana u Londonu.

Izravno taj se pakt Italije ne tiče, zato ga u prvo vrijeme nije ni podupirala. No kad je Mussolini vidio, da su se mimo Italije svi složili, da održe mir na zapadu a po tom valjda i u čitavoj Evropi, pohitao je i on u Lokarno i stavio svoj potpis pod utanačene uslove.

Što će sada Njemačka? Ima ih, koji predvidjaju veliku promjenu u njemačkoj politici. Prema mišljenju tih političara Njemačka bi imala da napusti svoje osvetne planove protiv Franceske, to više, što bi u slučaju novog rata s Franceskom našla opet protiv sebe Belgiju, a dakako i Englesku. Na istoku mogla bi tražiti od Poljske da joj vrati neke gradove, u kojima ima dosta Nijemaca, no tu bi naišla na odpor Franceske, a čini se i Rusije, koja se u posljednje vrijeme sporazumjela s Poljskom. U drugu ruku današnja Njemačka ima kudikamo težih i prešnijih pitanja: ona treba da opet traži kanale, kojima će njeno ogromno tijelo moći da diše. Prije rata ona je te kanale imala. Jedni su išli preko Austrije na Jadran i Sredozemsko More, drugi preko Turske u Aziju. Put do Azije danas je nešto teži, nego što je prije bio, a i kad bi ga prevalila, Njemačka bi u Aziji našla jednu svijesnlju Tursku, a u Bagdadu morala bi da se sukobi s Engleskom. Kud će dakle? Na koju li će stranu? Po sudu prije spomenutih političara ona će gledati, da se protura ovamo na jug, da može na Sredozemnom moru igrati jednu od važnijih uloga. Ovim nije rečeno, da će se taj njezin pohod na jug izvršiti oružanom silom. Ne! Ova njezina navala bit će više ekonomske prirode. Medjutim ma kako bilo, pritisak od preko sedamdeset milijuna Nijemaca bit će vrlo jak i osjećat će se znatno.

IZBORNICI,

jeste li upisani u izborne imenike? Ako niste, reklamirajte!

DR. BORIS FURLAN:

Općinski užici (nadarbine)

U prvom sam dijelu rekao, da gube uživatelji zemljišta svako pravo na uživanje šuma i pašnjaka (čl. 17). Šume i pašnjake uživat će dakle od sada samo oni, kojima nije bila zemlja dodjeljena. Do sada su se sva ova prava vršila **kumulativno i besplatno**. Od sada naprijed uživat će se samo jedan dio u jednoj ili drugoj kategoriji, a i to uz odštetu.

Mnogo pozornosti uzbudila je i ustanova članka 24., glasom koje moraju zemljišta koja pripadaju udruženjima biti pristupačna uživanju svih općinama.

Već se sada u svakoj općini poradjuju konflikti na jednoj strani izmedju ovlaštenih posjednika, koji kušaju, da se što uže okupe da svoje pravo grčevito brane proti svakom prirastu, koji bi njihove dijelove skratio i na drugoj strani izmedju neovlaštenih posjednika, koji očekivaju da ih novi zakon podigne besplatno u krug ovlaštenih posjednika.

Svakako za nove pokrajine zakon ne odgovara, jer je skrojen za sasvim druge prilike, koje vladaju u starim pokrajinama. A za stare pokrajine je novi zakon svakako veliki napredak, naročito u socijalno-gospodarskom pogledu.

„U sej vrime godišća..."

Starinska, vrlo starinska pjesma. To pokazuje i jezik, u kome je ispjevana. Ima u njoj riječi, što su ih u velikoj davnini u svojem svagdanjem govoru upotrebljavali naši djedovi. Danas ih više ne upotrebljavamo. One se još nalaze u starim spomenicima našim, a eno i u poznatoj našoj pjesmi «U sej vrime godišća...»

Stoga nam je ta pjesma dvostruko draga. Draga nam je zbog toga, što je naša, a mila nam je i zato, što nam dolazi od naših davnih otaca kao očinska opomena, da je čuvamo i dalje prenosimo baš onakovu, kakovu su je prenosili i naši očevi, koji su živjeli prije nas.

Nema naše crkvice u Istri, gdje se ta pjesmica ne bi pjevala na polnoćnici i tekom božićnih blagdana. A ne pjevaju samo dvojica, trojica; nju pjevaju svi, cijeli narod, muško i žensko, staro i mlado, veliko i malo — svi, svi pjevaju tu milu, starinsku pjesmicu. A ne pjevaju je samo naši na domu. Nju pjevaju i braća, što su vani po svijetu, mornari na brodovima, radnici u tudjini — svi. Kakav bi to bio Božić, da se ne bi barem jedamput zapjevala pradavna pjesma «U tej vrime godišća...» pa bilo to u crkvi, kod ognjišta, na moru, u tudjoj zemlji!...

Ali mi imamo i Zornice. Lijepe jutarnje pobožnosti, Zornica! Krasne li riječi! I ona je k nama došla iz davnine, pa nam je zato još draža. Zornice! A može li tko od naših zamisliti sebi Zornicu, na kojoj se ne bi pjevala ona druga naša lijepa pjesma: «Poslan bil angjel Gabrijel...»? Ne, Zornica, na kojoj se ne bi pjevala ta naša stara i divna pjesma, ne bi bila Zornica — bila bi jednostavno misa kao i svaka druga.

Mi možemo mirne duše da ustvrdimo, da se uvelike varaju oni, koji misle, da je našemu narodu najzada svejedno, pjeva li se u crkvi srpsko-hrvatski ili italijanski budući da i onako mnogi naši razumiju italijanski. Prije svega nije istina, da mnogi naši razumiju italijanski, no i kad bi razumjeli, to još ne bi značilo ništa. Ja, na primjer, mogu razumjeti sve, što se u italijanskoj pjesmi pjeva, pa ipak se to ne će primiti moga srca. Sve one riječi, pa bile one najljepše, ostavit će me hladna, i bit će mi kao da se uopće ne pjeva. To je znak, da ona italijanska pjesma nije moja, nije potekla od mojih ljudi, od ljudi moje krvi. Ona je meni tudja i tudja će mi ostati do vijeka.

Drugačije je, kad mi u crkvi najednom odjekne ona moja stara «Poslan bil angjel Gabrijel» ili «U sej vrime godišća...»! U taj čas u mojem se srcu nešto pokrene, da ni sâm ne znam što. Postane mi nekako milo i toplo i ugodno, tako da počinjem odmah i sâm da pjevam. Pjevam iako nemam glasa, iako nemam sluha — jednako pjevam, jer tako hoće moje srce, ono me sili, da pjevam. A to isto osjećaju i svi oko mene, svi, što su u crkvi. I svi pjevamo, jer nas na to nuka srce, a što je pri tom najlepše i najganutljivije, to je ona divna misao, da dokle mi pjevamo našu starinsku pjesmu, pjevaju je s nama i naši pokojnici, oni naše dobri oci i djedovi, koji su je ovamo doveli i nama ostavili. Kad se u našim crkvama pjeva «U sej vrime godišća» ili «Poslan bil angjel Gabrijel», kad se sva naša grla slože u onom starom našem napjevu, kad nam iz duše izlaze one starinske riječi, tada nismo sami, mi smo tada u društvu naših mrtvih i zajedno s njima dižemo hvala Bogu i Bogorodici. Našu je pjesma tada i naša prava molitva. Takovu molitvu nose sâmi angjeli pred prijestolje Božje...

Pa eto...

To jedino, što nam je ostalo, te naše divne starinske pjesme-molitve, sada se zaporedoma ukida malne po cijeloj Istri. Nema sumnje, da će se domala i u posljednoj istarskoj crkve provesti to ukinuće. — obaviti taj paklenski posao. Velimo: «paklenski posao.» A kako da ga okrstimo drukčije, kad mu je očita svrha, da nam narod otudji od Boga i starih vjerskih običaja, koji su se kroz vijekove srasli s njegovom dušom?

Hoće li narod i ovo mirno da podnese? Hoće li se naši svećenici pokoriti bezbožnim nalozima, kojima se od njih traži, da nam iz crkve čupaju posljednje ostatke riječi Božje? Ako biskupi nemaju srca za naše vjerske svetinje, zar da za te narodne svetinje nemaju srca ni nekoji naši svećenici?

Jeste li upisani u izborne listine?

Rok za reklamacije od 1.-15. decembra

Kako je poznato, izborni su imenici stalni i popunjavaju se svake godine. Samo glavarstvo mora u svojoj općini unesti u izborne imenike one osebe, koje 31. maja 1926. navršavaju 21 godinu, a moraju crtati iz listina, koji su dosada umrli. Od 1. do 15. decembra ima svatko pravo da reklamira, ako nije unesen u izborni imenik. Izborne listine za ovo vrijeme su izložene u općinskom uredu i svatko ima pravo, da se informira je li unešen u spiske izbornika.

Neka dakle svi naši ljudi, koji su navršili ili će navršiti do 31. maja 21 godinu pregledaju, da li su upisani u izborni imenik. Ako nisu, neka najkasnije do 15. decembra reklamiraju. Isto tako neka reklamiraju i oni, koji već davno imadu pravo, ali dosada još nisu nikada bili u imeniku izbornika. Budući pak da je mnogo naših ljudi bilo pogrešno unešeno u izborne imenike, i to bilo da im je stavljeno pred imenom oca «di» mjesto «fu» ili obratno, neka oni sada zahtijevaju, da se te pogreške isprave.

Ove se operacije ponavljaju svake godine. Ovog je puta važno da svaki bude unešen u imenike, jer će se u 1926. godini po svoj prilici vršiti općinski izbori. Radi toga nijedan naš izbornik ne propusti ove zgode i nek zahtijeva svoja prava, to jest ona prava, koja imade svaki državljanin.

Molbi za reklamacije nek se priloži: a) domovnica, b) krsni list i potvrda o boravku (certificato di dimora). Sve ove dokumente mora izdati općina bez ikakvih troškova i bez biljega.

Molbu se čini ovako:

Alla

Commissione comunale elettorale di . . . . .

I sottoscritto . . . . . (ime i prezime) di (fu) . . . . . (ime oca), nato addi . . . . a . . . . . nel comune di . . . . abitante dal . . . . a . . . . nel comune di . . . . a sensi dell'art. 31 del R. Decreto 4 febraio 1915 N. 148 prega codesta commissione di iscriverlo nella lista elettorale del comune di . . . . .

Si allegano i documenti:

1. Certificato di cittadinanza, 2. Certificato di nascita, 3. Certificato di dimora.

. . . . li . . . . dicembre 1925.

. . . . . (potpis)

DOPISI

IZ RIJEKE.

Osojnak i historija. - Otrov. - Ninettin sud. - Bura i moda.

Parobrodarsko društvo «Adria» bilo je prije madžarsko. U ono vrijeme zvali su se parobrodi toga društva: «Baron Kemeni», «Kolcman Tisza», «Hunjadi Janoš» itd. Danas se ti isti parobrodi zovu «Manzoni», «Puccini» itd.

Pod kraj god. 1920. Italijani su pokupili najviše «Adrijinih» dionica i tako se društvo pretvorilo u italijansko. Upravo je sada pet godina, što se je ta promjena izvršila.

I tako smo eto došli opet do jedne petgodišnjice, koju je trebalo proslaviti. I proslavilo je se lijepo i svečano. Govorili su mnogi. Predsjednik je «Adrije», kako je poznato, naš Andre Osojnak, koji je tom zgodom dobio jednu targu, na kojoj je napisano, što je naš Andre sve uradio, da «Adria» bude ovo, što je danas. Tu targu predao mu je Pinkerle, koji je u svom govoru istaknuo, da je naš Andre Osojnak ušao... u historiju. To je bilo onda, kad se ono vratio iz Pariza, gdje je dvadeset minuta govorio s Wilsonom. Sjećam se, kako smo ga svi čekali kao ozebli sunce i kako nam je bilo pri duši, kad je naš Andre već na kolodvoru izjavio, da je Wilson «un uomo abbastanza inteljieeeente...»

Bilo kako mu drago, naš je Andre, kako je ono kazao Pinkerle, ušao u historiju. A u historiju ušao je i naš Nino, pa i stari Hofrat Grošić. Sva su trojica danas kao Riječani članovi svjetske historije, a nijedan od njih nije starinom Riečanin. Dvojica su Kastavci, a treći Dragućanin. Malo žalosno za nas, koji vučemo direktno lozu od onih preznamenitih fijumanskih Romana, što su negdje u vrijeme Isusa podigli naš slavni Arco romano. Što je pak do mene, ja mogu s dokumentima u ruci da dokažem, kako se je onaj čovjek, koji je prije 2 tisuće godina postavio prvi temeljni kamen današnjoj Gomili, zvao Rokac, pa vas ja molim: kažite vi meni, ima li gdje kakav Rokac, koji bi bio ušao u onu Pinkerleovu historiju. Nije — mondo ladro!

Pa ne budi zavidan!

Odkad je ovo počela bura da brije, Ninetta dolazi češće k meni na divane. Tako ja polako doznajem sve, što se u gradu dogadja. Najviše raspravljamo o onoj djevojci, koja se je otrovala negdje još prošloga januara. Ako se sjećate, onda se je govorilo i pisalo, da je ona htjela umrijeti zajedno sa svojim ljubavnikom, no kad je on vidio, da je ona ispila otrov i da se je odmah zatim počela svijati u mukama, preplašio se i više nije htio da umre. Ona je dakako nastradala, a njega su odmah zatvorili.

Istraga je dugo trajala, jer je tek prije nekoliko dana čovjek pozvan da odgovara pred sudom. Dan prije napisala je «Vedetta» o tom dogadjaju jedan vrlo dirljiv članak, u kome je iznijela, da su i pokojnica i ovaj, što je ostao živ, veliki nesretnici. Ona da je bila zaljubljena u nekog oženjenog čovjeka i da se nekako utješi, našla ovoga, koji je sa svoje strane takodjer vrlo nesretan, jer da je zaražen bolešću, koja ne prašta. Tako su se dva nesretnika našla zajedno na putu života i jednoga dana naumili da ostave ovaj svijet i da u zajedničkom grobu nadju svoj mir i pokoj.

Sjutradan bila je na sudu rasprava. Napominjem odmah, da je optuženi riješen. Medjutim svi su očekivali, da će to biti nešto slično onome, što se često u knjigama čita, nešto idealno, sentimentalno. Mislili su ljudi, da će optuženik iznijeti svu onu žalosnu historiju svoga jadnoga života, i da će sva Rijeka na to proplakati gorkim suzama. Kad tamo — ogromno razočaranje! Optuženik se je branio kao svaki obični optuženik, a pri tom nije bogme štedio ni pokojnice. Pripovijedao je, kako su se upoznali jedne večeri u kinematografu. Ona da je sjedela kraj njega i najedamput, da mu je uzela ruku i da mu ju je počela gladiti i da mu je dala nekoliko karamelâ i još da mu je rekla, neka ne misli, da je ona «una di quelle...»

Onda je ispričao, kako ga je malo prije, nego li je ispila otrov, mamila na grijeh — no on da nije htio... sve stvari, koje su sutradan iznijele i novine, a Boga mi nisu ni lijepe ni kavalirske. Pitao sam Ninettu, da mi kaže, kako ona o tome sudi, a ona meni:

— Ca vam nisam već tisuće puti rekla, da su svi muski...

I tu je spomenula jednu životinju, koja nam daje kranjske klobase.

Bura nas grize sa svih strana: i ona u džepu i ona druga, prava, tako da se čovjek mora dobro da pazi,

da ga ne bo burja uzela..

Ja sam Riječanin, pa mnogo toga razumijem, samo mi nikako ne ide u glavu, kako mogu naše žene ići po ovoj buri onako odjevene. Ja sam danas o tome nešto natuknuo Ninetti i rekao sam joj, da je u moje staro vrijeme ipak bilo bolje, ljepše i — recimo — moralnije.

A Ninetta meni:

— Mo je! — a ako bi samo malo podanilo vase bi noni i teti na sred Korsa prebitile preko glavi brhani i suknji — pak ala, neka se jadri! Dragi vi, ne kampanete!

Nikada s njom na kraj, nikada!

Rokac.

IZ VELIKOG MLUNA.

Naše lijepo srpsko-hrvatsko ime Jakac uzrok je malom «incidentu». Kako? U našem selu dod'e većkrat do sukoba na vrlo laki način i to radi naše Čitaonice ili ženskog udruženja ili radi glazbe ili radi plesa. Šijor: Kako se ti zoveš? Dušan. Ne, Spiridione! No! Si! NO! Si! Eto incidenta. Drug: sokole: Što se Vi pačete u ovo? Zašto ne bi? Kako se Vi zovete? Jakac. Djakac dunkve! Ne, Djakac, nego Jakac! — Na italijanski se piše: Giacaz. No! Ja sam Srbin, moje ime je srpsko i ja se ovako pišem: Jakac. No! Si! No! Si! — Eto drugog incidenta. — Kako se usud'uje onaj «barbaro» meni javno pred ljudstvom prigovarati?! Meni!? meni? — Osveta. Dodje naš seoski svetac sv. Andrija. Hoćemo ga po običaju proslaviti: u našoj crkvi i plesom. Svirat će dašto naša glazba. Dod'e «incident», ne: Jakac da moli za ples... Onaj Šin'or od «incidenta» veli: No! — I nije bilo plesa u dan sv. Andrije. A mi se — smijemo. Imamo sada više zdravlja i više novaca. Me ne impipo! — ćemo reči sa Šinjorom. Mi Slaveni ne prodavamo svoga čela ni za što, a najman'e za ples. — Mlunske djevojke i m'adići.

IZ BELJOVCI I ČRNJEHI.

Naša siromašćina.

To su vam, draga braćo, dva sela. Oba sela imaju 10 kućnih bro'eva. Krčme nemamo. A nemamo niti ceste. Niti zrakoplov ne bi do nas došao, jer se ne bi imao gdje spustiti. Svuda je skoro samo golo i oštro ćićko kamenje. Naši perivoji (gjardini) posa'eni su divljom smrekvom. Zbilja je to kao divlji kraj. Ali mi ga svejedno ljubimo, ma baš kao ono naše pitomo janje. Čemu da se tužimo, kada nam ne koristi? Još drugi zlo prolaze, koji su na cesti i ima'u i općinu i popa i učitelja i policaja. A mi siromasi smo bez svega. Sve to bi pretrpjeli, samo da bi bili bez mižerije.

Ali uza sve to nam je drago, da ne kaže nitko roge za nama, jer smo svi složni i svi pošteni.

IZ RAŠPORA.

Naša šuma. - Naša jama.

Razdijelili smo šumu, što smo je prije zajednički uživali. Potrošili smo za tu diobu mnogo, mnogo tisuća. A sada se govori, da sve to ne će ništa vrijediti, te da ćemo morati opet skupa uživati, i to po nekom novom zakonu. Mi ne znamo u koliko to odgovara istini. Ali kad bi opet morali skupa, to bi bila za nas velika propast.

Naša jama, koja je već po cijelom svijetu poznata, još je tu. Nitko se više za nju ne briga. Nitko ne dolazi više k njoj.

Srce uvelike boli, kada pomišl'amo, da na dnu počivaju još uvijek kosti našeg nezaboravnog Karla Božića. Tamo nema ni znaka, ni spomenika; a tužna njegova majka plače i plače...

Utješio je Bog, kada je živi ne će, a mi isto je ne možemo.

IZ PODGAĆA.

Naša braća u dalekoj Argentiniji.

Pišu nam iz Argentinije: Dragi naš uredniče! Molimo Vas, da javite u našu milu «Istarsku Riječ», da smo ovdje do sada, hvala Bogu, i živi i zdravi. Malo imamo zasluška, ali ipak moramo i nadalje trpjeti. Boli nas, kada čujemo, kako i naši u Istri trpe glad, nevolju i tugu. Veseli nas, što se je ojunačila i naša draga novina i tako daleko k nama doš'a. Primamo je i čitamo rado kao ozebao čovjek, kada se rado grije na suncu. Dopada nas i osokoljeni smo s njome, jer neustrašivo i zakonito brani i čuva naša prava.

Budite pozdravljeni, dragi uredniče, i pozdravite nam rod'telje i braću i sestre naše u selu. — Dva mlada Ga'ca.

IZ BRGUDCA.

Siromasi, ma pošteni! - Naš pop.

Mi smo ovdje odaljeni od svijeta. Malo tko do'azi k nama. Ljeti malo, zimi ništa. Čude nam se, da kako možemo tu živjeti. Mi se ne nadamo ni ceste imati, a niti željeznice. Kad ih ne daju nekim bol'im prijateljima, onda ih sigurno ne će ni nama.

Mi smo ovuda siromašni, ali pošteni. Stojimo mirno i čvrsto u našem kamenju kao naša braća Crnogorci.

Tužimo se svijetu, da nas naš svećenik u Lanišću mrzi. A on bi nas ipak kao takav morao samo ljubiti i ljubiti i opraštati; ta rečeno je u Svetom Pismu: «L'ubi i neprijatelje svoje!»... No, mi uoči velikih praznika dovikujemo: Opraštamo ti, pope, jer ne znaš, što činiš.

IZ BUZETA.

Jedna dvadesetgodišnjica.

Buzetsko glazbeno društvo Sokol postoji već 20 godina. 9. novembra 1905. odobrilo je bivše c. k. Namjestništvo u Trstu društvena pravila, komu su i danas temelj.

Naša buzetska narodna glazba ima svoju časnu prošlost. Njezini su članovi i danas, kao i prije, isključivo seoski ljudi iz Štrpeda, Sv. Martina, Sv. Ivana, a nedavno im se pridružiše glazbari iz Mluna. Prvi predsjednik i inicijator ove glazbe bio je g. nadučitelj Šepić. Ostali organizatori i prijatelji nisu više medu nama. Učitelja K. Rade i Janka Gregorca krije buzetsko groblje; a g. Ivo Sancin, dr. Flego i ostali ostaviše prenaglo naš narod na Buzeštini. Prigodom ove tužne 20-godišnjice sjećamo se ugodno i neugodno svih živih i mrtvih prijatelja i ustanovitelja ove glazbe.

Buzetska je sokolska glazba imala svojih lijepih dana.

Sa svojim prvim i skoro jedinim učiteljem, g. Majcanom, Slovencem iz Trsta, koncertovala je u sokolskim odorama u Rojanu, Pazinu i drugdje na Buzeštini i širom sjeverne Istre kamo ih je zvao narod i narodna dužnost slaveći slavu narodnu. Buzetska Sokolska glazba bila je više puta u Livadama, Zrenju, na Buzeštini, Oprtaljštini, Lanišću (prigodom ustoličenja župnika Vrbke), u Vrhu, uopće svagd'e, svagdje gdje valjalo narod oduševiti prigodom izbora i u drugim zgodama. A narod za njom hrlio kaošto hrli ozebli k ognju. Nikada ne ćemo zaboraviti onog oduševljenja, kojom je narod svagdje počastio ovu glazbu. Sjećamo se živo one velike svečanosti u Pazinu, te prvog nastupa u Buzetu-gradu.

Nije bilo vesele ni žalosne zgode na Buzeštini, a da tu nije sudjelovala naša narodna glazba. Ako su izbori — tu je odmah dohrlila glazba u svojim krasnim odorama; ako se slavilo koga ili što narodna — tu nije uzmanjkala ova glazba; ako se imalo počastiti kojeg umrlog našeg zaslužnog čov'eka — eto, i tu ga ova naša glazba uz žalosnu svirku prati do hladna groba. Gdje se koncertovalo, slavilo, častilo — tu je ona nastupala da oduševi, da popuni sve praznine. Danas se već i mala školska djeca, mladići i djevojke, preugodno sjećaju prošlih dana buzetske Sokolske glazbe. A gdje su one sjajne sokolske zabave u Nar. Domu!?...

Dodje rat, a glazbari pod pušku. Sve opustjelo, sela i čitav kraj. Ali ostali su kod kuće dječaci. Ovi se prihvatiše sami uz kojeg «invalida» učenja glazbi, te tako naučiše stare komade. Sve kasnije stariji glazbari podučavaše mladje, pa tako je i danas. Samo dvojicu osim g. Majcana imala je ova glazba za mjesec, dva izučenog učitelja glazbe. Današnji članovi jesu zapravo samouki. Pravom se svak čudi kako se je mogla da uzdrži do dana današnjega. Čudimo se ovoj velikoj ljubavi naših ljudi do glazbe i njihovoj ustrajnosti. Ali — l'ubav i gore obara! — sve se dade učiniti, samo ako se hoće.

Sada se na nju obara zbog njenog Sokolskog imena. Riješiti će se i to pitanje. Glazba mora i dalje živjeti...

Ovo Glazbeno društvo dakle slavi svoju 20-godišnjicu, a ono ju ne može — slaviti ni proslaviti... Rado bi ono kao prije da slavi svoju godišnju u «Narodnom Domu», ali i on je — «mrtav». Tužna godišnjica, tužna — slava! — Pak nek budu zidovi i kamenje mrtvi, samo da smo mi živi!

I jesmo! Naši glazbari i narod proslavit će 20-godišn'icu srcem, ljubavlju, slogom i odlukom — da joj prikupi što više novih članova. A taj naš narod na Buzeštini i u čitavoj Istri nek bude za mnogošta zahvalan ovoj glazbi i n'enim krasnim glazbarima, pa nek ju zato i podupire!

Mi od srca čestitamo ovoj godišnjici uz poklik: Samo tako naprijed!

IZ OPATIJE.

Žalost u obitelji.

Našu vrijednu i rodoljubnu obitelj Vrečko zadesila je teška nesreća: ovih dana umrla im je kćerka Marica, koju su oni svi vrlo voljeli. Obitelj je tom zgodom izdala hrvatski štampane osmrtnice (ta, kako bi drukčije!) i time se je nekima u velike zamjerila, tako da je na sprovodu došlo do nekih neprijatnih i neumjesnih incidenata.

Poštujmo mrtve i ne miješa'mo se u stvari porodične. Svak najbolje zna, gdje ga tišti i niko nema prava, da niče gdje ga ne siju.

Našim velevrijednim prijateljima Vrečko naše najtoplije saučešće!

Franina i Jurina

i Čovek s dugim bradum, blizu Mukdena.

Čovek z brad.: Počekajte, da malo va se pridem. To ča mi vi povedate, tako je čudnovato, da mi se va glave i va stumihe meša. I znajte, da vam nisam videl putnicu i da ni na njoj napisano ča j' napisano — ja vam od svega tega ne bim veroval ni tolišno. Mislel bim, da ste ale nemi ale pijani. To su dunke ti novi kunfini!

Jur.: A to — to. A da vidite v Reke! Tamo su pak svetega Ivana Nepomucenega na Fijumere rasplatili na dva dela: pol mane pol tebe.

Čovek z brad.: A kemu je zostala peškarija?

Fr.: Rečanom! Zlodeju, ča bi te oteli, da njim još i nju zamu. Ča bi onputa jili? Muštardu?

Čovek z brad.: Jezusine! ča vi to mane povedate! A je pak to videl Franc Jožef?

Jur.: Ni. Umrl je nekoliko let prej.

Čovek z brad.: Škoda! Moral je videt! Nego ča ja tu delam. Vi bite morda malo i popušili ča ne? Na, tu vam je tabaka svake vrsti. Zibirajte! A tu su vam i žigice.

Fr.: Jurino! A ča ja to vidim?! Žigice družbe Svetega Cirila i Metoda! Kako je to semo prišlo?

Jur.: Ču i ja reć: kako?

Čovek z brad.: Prinesal sam ih z domi va rukzake. Još imam dve ale tri škatulice, ke čuvam za spomen. A ča gledate va njih tako zaljubljeno?

Jur.: To je za to, ča ih nismo puno let videli. Već ih ni nigdere ni čut ni videt.

Čovek z brad.: Kako to?

Fr.: Pogorele su nam., kako i školi.

Čovek z brad.: Uprav da ću vas pitat: a ča j'zi školami od naše Družbi?

Jur.: Rekli smo vam: Bog ju pomiluj!

Čovek z brad.: Ma je to moguće! A one silne, lepe kuči?

Jur.: Pomalo z njih melta pada, a okole njih trava raste.

Čovek z brad.: A učitelji?

Jur.: Morali su napravit sakunpak i podbrusit peti. More se reć, da su danaska svi nekdanji družbini učitelji z onu drugu stran, preko kunfina.

Fr.: I nesamo družbini nego i malo manj i svi oni drugi.

Čovek z brad.: Čaaaa? A deca?

Jur.: Deca pomalo pozabljaju, ča su se jedanput navadili.

Čovek z brad.: Tako vi ste brižni.

Fr.: I huje nego brižni!

Čovek z brad.: A ča govore moji Kastavci, oni od vaše bandi?

Jur.: Ča govore? Niš ne govore!

Čovek z brad.: Dunke muče?

Jur.: Još bi se i to otelo, da muče! Vidi se, da živete dugo od nas! A znate vi, ča bi se dogodilo, da svi naši najedanput zamuknu i da jedan z drugim ne sprogovore besedice ni na pute ni pred crekvum?

Čovek z brad.: Ja ne znam, ča bi se dogodilo.

Jur.: Reklo bi se, da je to propaganda.

Fr.: Ja — ja — prijatelu moj! Puli nas je sve propaganda. Ako govoriš — je propaganda. Ako mučiš — je sopet propaganda. Ako pak pišeš — to je pak oberpropaganda.

Čovek z brad.: Ja — ma onputa ča delate?

Jur.: Ča delamo? Niš ne delamo. Plaćamo šteuri, «rikeca mobile» i sve ča j' kade.

Čovek z brad.: Ja, ma ča pak delaju vaši zastupniki?

Jur.: Ter nimamo nego jednega, to je duktor Wilfan. Iako je to muž, ki valja za dvajset drugeh — ne more ni on mirakule delat. Zahvalimo Bogu, da ga imamo!

Čovek z brad.: Ča nimate nijednega drugega?

Fr.: A imalo još jednega, ma ta drži z onemi pokvarenemi popi, ki nas Talijanom tuže, da smo mi framasoni, samo zato, zač misle, da te nas Talijani natuć i da te nas napit uja od ličini.

Čovek z brad.: Ča se puli vas napijaju ljudi z ujem od ličini?

Jur.: Ma ča vi dunke zaspravem niš ne znate? Prej je bilo tega puno više. Kada su fašisti prej tri leta marćali va Rim, bili su tako veseli, da su svakega našega čoveka, na kega bi se namerili, prisilili, da popije mericu uja od ličini. Ja sam ga va jedan jedini dan moral popit tri litri...

Čovek z brad.: A je vam ča naškodilo?

Jur.: A je — vraga! Mane ne more niš naškodit.

Čovek z brad.: Čujete, prijatelji, to ča mi vi govorite, jako je žalosno. Ja bim pak rad, da vam ovo vreme, ča ćete bit puli mane, projde ča lepje moguće. Ja ću vam dat pofumat neč, ča sam dobil od Kinezi. To vam je nekakov hadšiš, ki vas tako lepo omami, da pozabite na sve zlo od ovega sveta i sanjate i vidite samo najmileje i najdraže stvari.

Fr.: A bi to moglo naškodit?

Čovek z brad.: To se zna, da bi kada bi se već puti zimalo, ma za jedanput ne će vam niš bit. I ja ću s vami pofumat jednu porciju, pak ćemo drugi put jedan drugemu povedat, ća smo va sne čuli i videli.

Jur.: Samo vi prinesite semo tu vašu pipu, pak ako će ki, ako ne će — ja ću potegnut dva tri puti, da malo vidim i tega zlodeja.

Fr.: A bome ću i ja. Govore, da se je za kumpaniju i on taneki oženil. Ala dajte semo tu makinu, da malo vidim i ja to čudo.

Čovek z brad.: Ne sada još! To ćemo pokle obeda. Ja grem tentoga pripravit sve ča j' trebe.

Jurina i Franina: Hote, hote — ma ne zaštentajte puno!

IZ PAZINŠTINE.

Čuvajmo se tajnih klevetnika!

Ima kod nas još i danas tako dobrih, onako na starinsku, ljudi, koji misle, da još uvijek živimo u ono staro blaženo doba, kada su naime svi ljudi u selu i općini bili jednako učeni i neučeni, jednako hrapavi i glatki. Ali to doba je prošlo, a došlo je ono prevare, himbe, falsarije. Kako ono u ratu: ljudi se skrivaju u rovovima, odakle pucaju u — Vrbat; ljudi sada kao u ratu tajno kleveću, ocrnjuju, pa čovjek i sam ne zna, otkud mu je zapravo doletio kamen. Takovih zlih ljudi ima i u nas; i opet u nas imade još poštenih i povjerljivih ljudi, koji ne poznaju ono gori rečeno «moderno ratovanje» sredstvom — pogana jezika, spijunstva i denuncijanstva.

Na ove misli smo došli slušajući nekog našeg čovjeka, koji se onako baš bratski tužio i izadao jednomu «šinjoru». Ovaj znade lipo po našu govoriti, pak je to prevarilo našeg čov'eka. I taj naš čovjek mu govori i govori: «Vi ste naš... pravi naš čovik; vi lipo po naše govorite.» «Š'njor» je šutio, ali je skoro bio uvrijeđen. Nije mu bilo drago, da ga drži naš čovjek za Slavena. Pak se zato i potuži drugomu čoveku: On me drži za Slavena, a ja sam Italijan; otac i mati su mi «čisti» Italijani.

PODLISTAK

BRANISLAV NUŠIĆ:

Jedno poglavje iz knjige: Tisuću devesto i petnaesta

—Dali što sam je ja kroz suze gledala — nastavi gospa u crnini posle duge, vrlo duge počivke ispunjene bolnim sećanjem — ili je malena varošica Mladenovac toga trenutka odista strašnu i jezovitu sliku prestavljala. Videla sam gomilu preplašenu, prestravljenu, užasnutu, kako očajno napušta svo'e domove u Beogradu zasute vatrenom kišom; provela sam onu strašnu noć u pustoj kući, preživela sam poslednje dane Skoplja i onu očajnu gomilu begunaca; videla sam i onaj slom bez nade i bez utehe na Kosovu — pa ipak, kada se setim one slike u M'adenovcu, ja ništa — toliko užasno ne znam čime bih je usporedila.

Mladenovac, koji je postao zbeg Beograda, Palanke, Val'eva i cele Kolubare, ličio mi je onoga trenutka na varoš pometenih, varoš sumanutih, koji su se tiskali ulicama bez cilja, bez razloga, neznajući kuda će, nezna'ući šta će; ličio mi je na logor spasenih davljenika, kojima iz očiju još nije iščezao blesavi pogled straha, koji još ne mogu da pojme da su živi jer do malo čas bili su pomireni sa smrću; ličio mi je na nesretnu varoš, na koju se bio srušio breg i pretrpao je, pa je hitno raskopali te ono stanovništvo, što je izašlo iz groba, ne ume čisto da po'mi svetlost dana; ličio mi je na ogromni mravinjak, koji je zgazila teška stopala sile pa se mravi pomeli i žure unezvereno na sve strane, neznajući gde će, neznajući šta će.

Možda je tako meni izgledalo — veli nesretna ma'ka — jer sam sve to gledala kroz suze, noseći na rukama mrtvo dete i luta'ući i sama sa malim mrtvacem u naručaju, neznajući gde ću i neznajući šta ću. Iš'a sam kroz ulice i zastajala na uglovima, sedala sam na kamen da se odmorim i opet se dizala i išla. Svako se osvrtao za mnom, svako me je čudno pogledao pogledom sažaljenja, koji ne teši no draži bol.

Rekoše mi, da idem u bolnicu, da predam mrtvače na sahranu. Otišla sam, ali mi tamo rekoše, da je to vojna bolnica i uputiše me u opštinu. Rekoše mi da nadjem sveštenika i otišla sam u crkvu, ali ga tamo ne beše, crkva je bi'a zatvorena. Najzad mi rekoše, da idem načelniku vojne stanice i 'a se uputih njemu. Svet me je žalio što se toliko muč'im, a nije ni slutio, koliko mi je sebičnoga zadovoljstva pričinjavalo ovo lutanje, ko'e mi je odlagalo rastanak sa dragim teretom. Čisto bi me oveselilo kad bi mi rekli: Ne može ovde u Mladenovcu ništa biti od sahrane, moraš ići u Jagodinu, Ćupriju, Parać'n, Niš! Što dal'e, samo što dal'e. Kada sam pošla ka načelniku stanice, ja sam čisto strahova'a da me on ne predusretne ljubazno i sa sažal'enjem, da mi ne ščepa mrtvače iz naručja i reče: Dobro, ženo, ti sad idi, mi ćemo svršiti svoje!

Našla sam zgradu, u kojoj je vojna stanica po onoj gomili vo'nika i naroda, koji se tiskao pred njom. Probila sam se kroz te gomile, jer se svet rasklanjao pred malim mrtvacem i skidao je kapu i šaputao je: «Bog neka ga prosti!» Dojila sam ga i hranila, negovala i podizala, da mi životom svojim probi'a put u životu, a ono se evo smrću svojom odužuje nesretnoj majci!

Gomila je bila na ulici, u zgradi 'oš veća. Tiskalo se i vrilo kao u košnici; teško je bilo i doći do načeln'kovih vrata, a teško ostati u toj gomili. Zagušljiva vonja od ljudskoga znoja, pokislog odela, koje se puši i isparava i mokrih obo'aka i opanaka. Od teškog zadaha čovek da posrne, a neka jara bije iz gomile i žagor liči na klokotanje kazana, koji ključa. Uznela sam najzad mrtvače više glave i pošla sam. Gomila se razmica'a, propuštala me, a neko čak reče glasno: «Puštajte, l'udi, ovu nesre'nu majku!»

Uš'a sam u kancelari'u. Nisam ni reči progovorila, nije ni bilo potrebno. Načelnik je video i razumeo. Ponudio mi je stolicu da sednem i dozvao jednog obvezanika, koji je bio tu na službi, te ga poslao da dozove kmeta.

Taj jedan čas čekanja u kancelari'i načelnikovoj izveo mi je pred oči sve nevolje sabrane ujedno. Tu sam sazna'a, da nisam bila sama ojadjena ma'ka. Izgledalo mi je u tome času kao da se tu, u Mladenovcu, sabrali bolovi svih matera i tragedije sve dece. I to je one samo, što sam ja za jedan čas videla, a koliko je nevolja pre mene protek'o i koliko će još posle mene proteći!

— Eto, vidite! — veli mi načelnik — ne mogu da stignem ni da utešim, a kamo li da pomognem!

A svetina kul'a u kancelariju, i moli, kumi bogoradi, žali se, traži, zahteva, te joj se ne može ni naodgovarati, a kamo li učiniti sve. Nevol'a se niže za nevol'om i jed za jadom. Vrata se kancelarijska svaki čas otvaraju, a kad god se otvore, dopire otud s po'ja onaj težak i zagušl'iv vazduh i brujanje ko iz košnice. Meni čak ona soba, u kojoj sam bila, ni'e ni liči'a na kancelariju, pre mi je ličila na mučionicu, jer sam saosećala sa svakim onim, čije sam nevol'u toga časa saznala. Možda je sam Bog hteo sve to tako da bude da bi mene očvršćao u bolu! Hvala mu!

Nisam zapamtila sve one nevolje, koje su

I ovakovih Slavo-italiana imade u nas lijepi broj. Vidit ćete ih gdje ima najveć naših ljudi u krčmama. Tu uz vino sve čuju, vide, sve doznaju... A kada zatim koga zadene koji «kamen» u glavu ili hrbat, onda se pita u naši ljudi: Otkuda to? Kako? Kako se to doznalo? — Kako!? Tà sam si u krčmi, u dućanu onako prijateljski ono nešto rekao nekomu i nekima, koji znadu naški govoriti, a ti ih držiš, da su to «pravi» ljudi, a za druge da su dobri Slaveni — Još ne znadu naime svi naši ljudi, da ima kod nas nažalost takovih Hrvata i Hrvatica i cijele obitelji, koji i koje — zidju svoju sreću nepoštenjem, ili služe kruh — izdajstvom i klevetama. One crne duše će vam se uvući u svako društvo i svakamo gdje mogu čuti, pa da ti zatim naškode, a sebi koriste.

Tih crnih klevetnika, više tajnih no javnih, ima priličan broj. Naša je dužnost, da ih upoznamo, a onda da od njih bježimo kao vrag od tamjana. Ovako će biti manje zla i žalosti, a više mira i veselja. Gdje saznaš da su špijuni i lažljivci, ne zalazi tamo. Idi samo u takovo društvo, gdje ne ćeš naći lopova. Došla je doba, da se odijele ovce od jaraca, a žito očisti od smeti. Bijelo i čisto skupa, crno i blatno na drugu stranu. Jedan drugoga dobro upoznajmo, pak prema tomu se vladajmo. Od uhodara, spletkara i paklenskih duša držimo se daleko. A mi poštenjaci sačuvajmo svoje poštenje i dobar glas i u ovo tmurno doba. — Zlato u ognju nam se pričinja ljepšim, sjajnim. Budimo mi poštenjaci zlato u smeću. Time ćemo sebe uzvisiti i koristiti svojim obiteljima, selu, općini i narodu.

Politički pregled

Ustavne reforme u Italiji.

Italijanski Parlamenat radi punom parom. Skoro bez ikakove opozicije prihvaća predložene zakone, kojima je svrha likvidacija dosadašnjeg liberalno-demokratskog političkog sistema u Italiji. Do sada su izglasani zakoni: o ukidanju autonomije u manjim općinama (t. zv. «lege per l'istituzione dei podestà»), o prerogativama i proširenoj vlasti prvog ministra te zakon protiv izbjeglicama.

Sa prvim zakonom fašizam hoće da s jednim udarcem sruši kule opozicije, a u prvom redu socijalista i «popolara», koji su malenim općinama imali svoja glavna uporišta. Novi zakon ukida dosadašnju autonomiju svih općina sa ispod 5000 stanovnika, koja je u bitnosti sastojala u tomu, da je stanovništvo, putem slobodnih izbora, biralo svoju općinsku upravu i načelnika. Od sada nema više tih izbora, već središnja državna vlast za sve te općine imenuje načelnika i savjetodavni odbor, koji se moraju držati uputa i općeg pravca politike vladajućeg režima. Od 8800 italijanskih općina za 7000 vrijedi novi zakon, dok za preostalih 1800 ostaje dosadašnji sistem općinskih uprava, ali pod uslovom, da kroz dvije godine ne budu dva puta raspuštene, jer onda i za njih vrijede odredbe novog zakona, t. j. gube dosadašnju autonomiju na temelju slobodnog izražaja njihovog stanovništva.

Sa drugim zakonom eksekutivnoj vlasti daje se odlučna prevaga u državnom životu. Parlamenat postaje samo dekorativni ostatak parlamentarističko-liberalnog sistema, te njegova funkcija sastoji samo u tomu, da izglasa zakone predložene mu od eksekutivne vlasti. Ministar predsjednik odvaja se potpuno od Parlamenta, jer odgovoran samo kruni. Samo nepovjerenje izglasano mu u zajedničkoj sjednici zastupničke kuće i senata sili ga na ostavku. Inače nijedan zakon ne može biti predložen niti jedan važniji korak Parlamentu poduzet bez njegovog predhodnog odobrenja, koji po tomu od sada zauzimlje u državnom životu Italije posebni položaj, daleko važniji i jači od položaja kancelara u bivšoj carskoj Njemačkoj.

Treći zakon hoće da obračuna sa izbjeglicama, koji su radi subverzivnog (tako naime nazivlju njihov rad fašisti!) političkog rada u Italiji morali da se presele u Francesku, Švicarsku i ostale susjedne zemlje. Ove izbjeglice daju izvještaje u stranoj štampi o političkom stanju Italije, a k tomu moralno podupiru protufašistički pokret u samoj Italiji. Zato i ovaj zakon, koji tim izbjeglicama odnaša gradjansko pravo, sve naslove pa čak i imutak.

Proti ovim zakonima u Italiji nitko ne ustaje, štapače «jednodušno» se odobravaju i slave kao pobjeda državne misli. Ta je pojava razumljiva, jer opozicijonalne štampe više i nema. U Parlamentu od opozicije nalaze se samo liberali, koji u glavnomu slijede fašiste, dok komuniste vode opreznu, načelnu opoziciju.

* * *

Politički položaj u Italiji postaje iz dana dan sve to zanimiviji. Klerikalna «popolarska» stranka stoji pred posvemašnjim raspadom. Njezini poslanici jedan za drugim istupaju iz klerikalne popolarske stranke i prelaze k fašistima. Nekoje italijanske novine pišu, da su s time suglasni i papa i Don Sturzo. Oni to ne dementiruju. Bit će da je ta vijest istinita.

Uostalom izgleda da će ista sudbina zadesiti i italijansku liberalnu stranku. I njezini ljudi počinju da prelaze k fašistima. Novine se danomice pofašistuju kao i klerikalne. Nije ni čudo. «Sila Boga ne moli».

Medjutim socijalisti — unitari organiziraju se u novoj socijalističkoj partiji i nagoriještaju, da će i nadalje ostati u opoziciji. Da li i koliko će ustrajati u opoziciji, to ćemo kasnije vidjeti.

Madžarska opasnost.

Monarhističko je pitanje u posljednje vrijeme ponovno uzburkalo madžarsko javno mnijenje. U uzajamnoj borbi se nalaze dvije političke grupe, a cilj im je: novo popunjenje madžarskog prijestolja, koji je od svršetka rata ispražnjen, via facti, a godine 1921. pravnim načinom. Grupa legitimista zahtijeva restauraciju Habsburga i smatra trinaestgodišnjeg Ottona, sina pokojnog ekscara Karla, za zakonitog madžarskog vladara. Novi monarh imao bi stupiti na madžarski prijestô kao kral Otto II. Kao što je poznato, stoji prema pravovjernim legitimistima jaka frakcija t. zv. slobodnih kraljevskih birača. Najjača grupa je medju njima frakcija madžarskih fašista, na čelu sa Gömbösem i Eckhardtom, koji bi htjeli uzdignuti na madžarski prijestô nadvojvodu Albrechta, 29-godišnjeg sina nadvojvode Friedricha, pod imenom Albrecht V. Medju ovim dvijema grupama razvila se u posljednje vrijeme oštra borba. Legitimisti su nedavno zaključili pakt sa vladom, čije podrobnosti nisu dovoljno poznate. Izvjesno je samo toliko, da su se legitimisti od tog vremena znatno umirili i vidno ne očekuju velike izmjene.

Zato grupa nadvojvode Albrechta razvija po cijeloj zemlji veoma živu akciju. Mladi nadvojvoda se šalje na razne puteve, istupa pri svim mogućim i nemogućim prilikama, učestvuje raznim sastancima, uz njega se stalno nalazi počasna pratnja, javni funkcijonari ga primaju sa pompom i ceremonijalom, predsjednik je raznih institucija, društava i slično. Njegove pristalice nastoje svim silama, da mu pribave što veću popularnost. Ovaj njihov trud ima i vidnog uspjeha. Nekoliko je puta već uspjelo sakupiti na ulicama velike mase gradjanstva, koje su Albrechtu izrazile svoje veliko poštovanje, priredjujući mu oduševljene ovacije. Predsjednik je Saveza svih društvenih organizacija, koji broji oko 3,500 000 članova.

Grupa pravovjernih legitimista sasvim prirodno prima ovo postupanje sa negodovanjem. Pristalice Ottona pažljivo prate sve javne manifestacije za Albrechta i svu njima dabome nemilu propagandu. Posljednjih dana dao je grof Appony, koji je sa Andrassyem glava madžarskog legitimističkog pokreta, važnu izjavu, koja, i pored toga što je bila jako neodredjena i nepotpuna, ipak je dala slutiti, da madžarski legitimistički tabor zna namjere svojih monarhističkih protivnika mnogo bolje nego ostala javnost. Legitimisti vide sada u izboru mladog Albrechta za predsjednika imenovanog Saveza direktnu provokaciju i odlučno protestuju protiv propagande slobodnih birača.

U oštroj polemici, koja je nastala izmedju oba tabora, izašlo je na javnost nekoliko zanimljivih podrobnosti. Medju ostalim bilo je ponovo potvrdjeno, da detronizacioni zakon iz 1921. godine Madžarskoj ne zabranjuje event. riješenje ustavnog pitanja u monarhističkom smislu. Madžarski fašisti su posljednjih dana javno izjavljivali, da će madžarski Parlamenat u proljeće pristupiti izboru kralja. Kandidat z madžarski prijestô bio bi baš nadvojvoda Albrecht. Madžarski fašisti vjeruju, da bi se njegovim izborom mogao obići detronizacioni zakon, koja je habsburšku dinastiju za navijek riješio prijestola. Fašisti upozoravaju na to, da Albrecht i ako potiče iz habsburškog doma, ipak se ne može smatrati za Habsburga. Po majci je porijeklom direktno iz Arpadovog doma, tako da bi u njemu stupao na prijestô kralj, koji je svojim porijeklom u vezi sa starom madžarskom dinastijom.

Medjutim bilo kako da bilo — jedno stoji: da bi restauracija monarhije u Madžarskoj bila za evropski mir nesumnjivo od velike opasnosti. Ni madžarski legitimisti ni Albrechtove pristalice ne priznaju trianonski mirovni ugovor. Oba tabora govore o staroj Madžarskoj. Albrecht stoji danas na čelu madžarske iridente i izjavljuje, da Slovačka, Erdelj, Vojvodina i Hrvatska moraju biti oslobodjeni (!!) od neprijateljske moći. Ove zemlje će ponovno (sic!) nositi madžarsko ime. Madžarski legitimisti idu u svojim snovima još i dalje i misle na obnovu stare monarhije. Potpuno su svijesni toga, da historijska Madžarska, u kojoj je bilo 20,000.000 stanovnika ali samo 7,000.000 Madžara, ne bi bila dovoljno sposobna života, kada ne bi imala još druge potpore. No najinteresantnije je to, da madžarska vlada ni u čemu ne sprečava madžarske monarhije u njihovoj agitaciji. Naprotiv — ona igra dvoličnu igru. S polja se stavlja protiv monarhista, u stvari, medjutim, ni u čemu ne sprečava njihov rad, jer nije stvarna vlada demokratskih elemenata. Izgleda u ostalom, da u Madžarskoj naprednjački tabor nije do sada dosta jak, da erakcionarni elementi imaju i imat će još u vremena odlučujući uticaj. U tom smislu je Madžarska stalno opasna.

Promjena vladavine u Španjolskoj.

Ovih je dana španjolski diktator, general Primo de Rivera, održao jednu konferenciju sa članovima vojničkog direktorija. Zatim je otišao u audijenciju kralju. General je Primo de Rivera podnio kralju demisiju te mu predložio, da se dosadašnja vlada zamjeni sa gradjansko-vojničkom, koja bi provodila bolje organizovanu, ali isto tako oštru diktaturu kao vojnički direktorij. Kralj je odmah usvojio generalov predlog. Vojnički je direktorij predao ostavku. Obrazovano je novo ministarstvo. Predsjednik je Primo de Rivera. U vladi je jedan admiral, jedan general i pet gradjanskih ličnosti. Vojnička diktatura time nije prestala, nego će i nadalje postojati. Cenzura će biti po cijeloj zemlji vrlo oštra. Svako udruživanje i sastajanje bit će i nadalje onemogućeno, dok se posvema ne smire duhovi u Španjolskoj. Medjutim duhovi se ne će smiriti sve dotle, dok ne padne vojnička diktatura.

Grčko - bugarski spor pred Ligom Naroda.

Kako je poznato, svojedobno bilo je došlo do oružanog sukoba na grčko-bugarskoj granici. Grčka vojska je bila prodrla u Bugarsku, ali je morala povući svoju vojsku, jer Liga Naroda nije htjela rata izmedju tih dviju država. Velevlasti su poslale tamo vojničku komisiju, da istraži cijelu stvar. Komisija je istražila cijelu stvar i poslala Ligi Naroda svoj izvještaj. Liga Naroda je — prema izvještaju vojničke komisije — ustanovila, da je incident u Dimirkapiji imao sasma nevažan karakter i da je mogao biti lokaliziran. Istraga je dokazala, da su Grci morali zaista da suzbiju jedan odio bugarskih vojnika, koji je htio da predje bugarski teritorij, ali da se je inače Bugarska držala sasma po ugovoru Lige Naroda, kad nije kasnije reagirala na grčku invaziju, dok su se medjutim Grci ogriješili o ugovor Lige, jer su okupirali bugarski teritorij. Prema tomu komisija je zaključila: 1) da se odbiju zahtjevi Grčke, osim odštete za ubijenog grčkog vojnika; 2) grčka je vlada odgovorna za troškove, za štetu i gubitke, koji su prouzročeni u bugarskoj teritoriji okupacijom grčkih trupa. Komisija je nadalje zaključila, da bi Grčka imala platiti Bugarskoj za materijalnu i moralnu štetu ukupno 45 000 lira šterlina.

Domaće novosti

Odlazak starog i dolazak novog prefekta.

Prošle sedmice dobio je dosadanji tršćanski prefekt Moroni brzojavnu obavjest iz Rima, da je dignut iz svojeg mjesta i da će biti zamjenjen sa novim licem. Nato je Moroni odmah zapustio Trst. Na njegovo mjesto došao je novi prefekt, g. gr. uff. Giovanni Gasti, koji je bio lijepo dočekan i pozdravljen na tršćanskoj stanici. Netom je novi prefekt stupio na dužnost izdao je proglas, u kojem pozdravlja civilne i vojničke oblasti tršćanske pokrajine te izjavlja, da će svim svojim svojim silama ispunjavati povjerenu mu zadaću. Kako čujemo, novi se tršćanski prefekt svagdje, gdje je do sada službovao, iskazao kao pošten i pravedan funkcijonar. Nadamo se, da će se takvim pokazati i ovdje, gdje zajedno žive Italijani i Slaveni, te da će se po zakonu jednako zauzimati za jednu i drugu narodnost.

U toj nadi ga i mi pozdravljamo želeći, da njegov postupak dovede do mirnog prijateljskog života izmedju Italijana i Slavena.

Promocija.

Pred nekoliko dana bio je promoviran na zagrebačkoj univerzi na čast doktora sveukupne medicine naš zemljak i prijatelj, g. Josip Peteh-Kovačić, sin našeg narodnjaka g. Peteha-Kovačića iz Žminja.

Mladom doktoru naše iskrene čestitke!

Našim čitateljima na znanje!

Naredni broj «Istarske Riječi» izlazi kao božićni broj tri dana prije Božića u dvostrukoj veličini. Radi toga odpada jedan broj, tako da će naši čitatelji ostali jedan tjedan bez «Istarske Riječi». Molimo da se to uzme na znanje.

INVALIDI, RATNE SIROTE I UDOVICE!

Likvidacijski odbor generalne komisije za invalide je zaključio da rok za ulaganje molba za ratne penzije traje 5 godina, t. j. za nove pokrajine od 1. oktobra 1921, kad smo zaista postali italijanski državljani, pa do 30. septembra 1926. To vrijedi ne samo za indirektne penzije (molbe udovica, roditelja, siročadi) nego i za direktne (prave invalide).

Oni, koji sada ulože molbu, dobit će penziju samo sa prvim danom slijedujućega mjeseca, iza kako molbu uloži. To je radi toga, jer nisu učinili molbu u vrijeme predvidjeno zakonom t. j. do 31. XII. 1923.

Ratne penzije za invalide i obitelji ide od 1. oktobra 1921, ako su ti invalidi još prije primali privremenu penziju ali potporu. Ako toga nisu primali, tada im ide penzija od 1. jula 1923. U tom pogledu je bila moguće i kakva iznimka, n. pr. da se je udovici odredila penzija od smrti njezinog muža, a ne 1. X. 1921, odnosno 1. VII. 1923. Na te pogodnosti nema niko, već to stoji do samog ministra da prizna tu naklonost pojedinim slučajevima. Zato je u takovim slučajevima bezuspješno svako posredovanje, oslanjajući se na to da su nekoji primili prije penziju.

Za zaostatke moraju se stranke obratiti na nadležno zakladnu delegaciju (Delegazione del Tesoro), a ne u Rim. Za Istru se šalje u Pulu.

VAŽNO ZA SVA DRUŠTVA

Sa danom 13. ovog mjeseca stupa u krijepost novi zakon, koji je uperen proti nepravilnom društvenom djelovanju, a vrijedi za sva društva, bića i zavode (associazioni, enti ed istituti) što su ustanovljeni u kraljevini i kolonijama.

Kolikogod puta bi vlasti javne sigurnosti od njih zahtjevale, morat će im javiti:

1.) ustanovni spis (atto costitutivo),
2.) pravila (statuto),
3.) nutarnje poslovnike (regolamenti interni),
4.) imenik odbornika (društvenih funkcionara) i članova (elenco nominativo delle cariche sociali e dei soci).
5.) sve druge podatke o svojoj organizaciji i djelovanju (ogni altra notizia intorno alla loro organizzazione e attività).

Zahtjevu organa javne sigurnosti treba udovoljiti u roku od dva dana iza kako najave taj zahtjev. Prekršaji će se strogo kazniti, a osobito strogo će se kazniti, ako se hotimice dade krive i nepotpune podatke, a prefekt u takovom slučaju može da raspusti društvo.

Upozoravamo naša društva da od 13. ovog mjeseca dalje budu uvijek pripravljena (u kratkom roku od dva dana) da udovolje zahtjevima vlasti, kad god bi zahtjevale gornje podatke.

Ako društva iz bilokoga razloga ne bi imala u redu sve gorispomenuto, upozoravamo ih, da odmah urede.

Budući da mnoga naša prosvjetna društva nemaju ustanovnog akta (jer ga ukinućem bivšeg društvenog zakona nije ni trebalo), ne će ga moći oblasti od društva zahtjevati, a u mnogim slučajevima se može zapisnik ustanovne glavne skupštine smatrati kao ustanovni akt.

Osobito u redu moraju imati naša društva imenike članova i društvena pravila.

† Matko Tončetić.

Iz Pule stiže nam žalosna vijest, da je tamo u 33. godini života preminuo g. Matko Tončetić, radnički nadzornik.

Pokojnika je 27. pr. mj. zadesila strašna nesreća u kamenolomu kod kupališta Sv. Stjepana, uslijed koje je i umro. U svojem životu bio je uvijek dobar, marljiv i blag. Svojeg jugoslovenskog imena nije nikaka zatajio. To se je najbolje vidjelo za vrijeme sata, kad je bio namješten kao činovnik kod kotarskog poglavarstva u Puli, a naročito za vrijme evakuacije.

Pokojni Matko Tončetić bio je i drugačije vandreno obljubljen. Tko ga je poznao, svak ga je volio i štovao. To štovanje se najbolje očitovalo na dan njegova pogreba, dne 29. novembra 1925. Toga dana ispratilo ga do gladna groba velika množina štovatelja i prijatelja iz cijele Puljštine.

Pokojniku želimo, da bude laka ova jugoslovenska gruda, koju je svim srcem ljubio, a njegovoj braći i roditeljima naše iskreno saučešće!

Knjige «Goriške Matice».

Slovenske knjige «Goriške Matice» mogu se dobiti i kod Uprave «Istarske Riječi». Cijena je knjigama (četiri knjige) 5.— lira, a tko naruči poštom mora dodati 1.60 za poštarinu.

Svega po malo

Povratak ruskih izbjeglica u domovinu.

Službeni sovjetski list «Izvjestija» javlja, da se svakim danom vraća ve više ruskih izbjeglica iz inostranstva. Komesarijst vanjskih poslova ima podatke, da se 410.000 ljudi pojavilo za povratak u Rusiju. Sovjetske vlasti daju dozvole za povratak samo onima, koji imaju vlastiti inventar i 620 zlatnih rubalja gotovine.

---

se predamnom nizale, ko bi ih upamtio. Pred očima su mi uvek samo nevolje majaka, teške, duboke nevolje, iz kojih sam saznala, da nisam ja sama ojadjena majka.

Ulazi jedna devojčica od četrnaest petnaest godina, slaba i sirotinjski obučena. Ona nosi u naručju odojče.

— Šta ćeš ti mala, — pita je načelnik.

— Donela sam ovo dete! — odgovara mala preplašeno.

— A zašto si ga donela?

— Rekli mi!

— Pa dobro, al šta hoćeš s tim detetom?

— Da ga predam ovde! — odgovara mala obazire se na sve strane preplašeno.

— Zar to nije tvoja sestrica? — pita dalje načelnik blago, da bi ohrabrio malu.

— Nije!

— Pa čije je dete?

— Ne znam!

— Kako ne znaš? Ne može biti da ne znaš; ti si pametna, ti si odrasla, moraš znati?

— Ne znam! — ponavlja mala zbunjeno.

— Pa ko ti ga je dao?

— Jedna žena.

— Gde ti ga je dala?

— Tamo, na stanici.

— Poznaješ ti tu ženu?

— Ne poznajem je!

— Gde je ta žena?

— Ne znam!

— Pa što si primila dete?

— Tako... — učini mala i još se više zbuni i unezveri.

— Ajd, kaži nam, mala, sve po redu, kako je to bilo i šta je bilo? — poče načelnik vrlo blago.

Devojče se ohrabri i odreši jezik.

— Bila sam, veli, na stanici, da gledam svet. Sva deca otišla, pa i ja. Stajala sam kod ograde, u stranu, da me ne gura gomila. Dodje jedna žena i zapita me, jesam li odavde, iz Mladenovca; pa onda me zamoli da joj pridržim dete samo dok ona izvadi obavu. Izvadi iz marame i dade mi i jedan dinar. Dade mi dete, poljubi ga dva tri puta i zaplaka se, pa ode. «Sad ću ja!» veli, pa se izgubi.

— I ne dodje? — pita načelnik — ili je ti nisi čekala?

— Čekala sam dugo, od jutros pa sve do sad, pa nisam mogla više.

— Je si je tražila?

— Jesam.

— Pa nema je?

— Nema!

— Nesretnica! — učini načelnik okrenuv se meni i naredi da se dete odnese u opštinu.

(Nastavit će se.)

Špijunaža i — kontra-špijunaža u svjetskom ratu.

Jedna od najtežih ali i najinteresantnijih grana ljudskog rada bila je i bit će doznavanje tudjih tajna. Tako bar tvrdi bivši austrijski general Mihael Borner u svojoj brošuri «Špijunaža u svjetskom ratu». On najprije spominje neke tipične slučajeve špijunaže i izdaje od Efijalta do pukovnika Redla, koji je izdavao Rusima tajne austro-ugarskog generalnog štaba. Zanimivo je, da taj general piše, da je Redl, usprkos svoga njemačkog imena, bio fanatičan Rus, rodom sa krajnje granice Galicije, pa se tako donekle može razumjeti njegova špijunaža. No danas kad je tako razvita štampa, saobraćaj, radio itd., špijunaža se vrši lakše i ima tek vrlo malo sredstava da se sprieči. Najbolje sredstvo je takozvana Kontrašpijunaža, to jest stvaranje protuorganizacija, koje paze na sumnjivce i koje šire krive vijesti, da tako strane špijunaže zavedu i da uzdrmaju vjeru njihovih službodavaca u uspjeh špijunskog rada. General kaže, iako je imao uvid u sistem špijunaže, u najtežim prilikama, a naročito za vrijeme aneksije Bosne i Hercegovine god. 1908. i za vrijeme svjetskoga rata, da ipak nije pristaša niti civilnog niti vojničkog obavještanog aparata, niti onih jakih organizacija, koje postoje u većini država. On kaže, da se s grozom sjeća na lažno izvještanje o stanju stvari. Kad bi sve vijesti i izvještaji bili istiniti ne bi se moglo u svjetskom ratu dogadjati ono što se naročito na ruskom bojištu dogodilo, naime iznenadjenje, koje su doživjeli Rusi, a isto tako i teško iznenadjenje armije generala Brudermanna, koja je u svom prodiranju neočekivano naišla na glavnu rusku vojsku i bila poražena. Od svih sistema špijunaže izgleda mu najbolji onaj, koji je upotrijebila Amerika u ratu protiv Španije, naime da se nekoliko dosta pravih stručnjaka snabdjevenih s ogromnim svotama novca pošalje u neprijateljsku zemlju, tačno pred sam početak rata. Sada general navodi nekoliko zanimivih slučajeva špijunaže. Poznata je t. zv. «špijunaža pomoću džepnog rupčića». God. 1916. imala se jedna, za Francesku nada sve važna, vijest poslati iz Švicarske preko Strassburga. U tu svrhu izabrana je jedna mlada Alzačanka, rodjena u Lausani, a dobra franceska patriotkinja. On je izjavila da će tu zadaću preuzeti, ali pošto je ona skopčana sa smrtnom opasnošću, može ju izvršiti samo u onom slučaju ako dotičnoj osobi ne bude trebala predati original nego tačan prepis dotične poruke. Tako su se sporazumjeli. Špijunaka sada izvještava sama: Otputovala sam i ponijela sa sobom skromnu ručnu prtljagu, čarapa, rupčića i mali molitvenik. Putni certifikati bili su mi u redu vidirani i dopušten mi je prelaz granice da posjetim rodjake u Strassburgu. Čim sam prešla njemačku granicu, započela je s njemačkom točnošću kontrola i revizija. Podvrgnuta sam tjelesnom pretresu i dva put sam preslušana, dok konačno nakon 4 sata zadržavanja nisam bila puštena da dalje putujem. Kad sam stigla u Strassburg opet su ispitivani putni dokumenti i prtljaga. Pustila sam da to rade i držala sam se tako naivno da niko nije ništa posumnjao. Posjetila sam doista moje rodjake, a drugi dan sam izvršila moju zadaću upotrebivši naravno sve mjere opreza da ne padnem, u inače dosta nespretnu policijsku mrežu, koja je u Strassburgu bila posvuda razapeta. Nakon 4 dana, koja sam probavila kod mojih rodjaka, dobila sam odgovor na pismo i odnijela sam to u Švicarsku. Zadaća je bila riješena. No na pitanje prijateljice, kako sam uspjela da taj odvažni čin izvršim, odgovorila sam: Našla sam posve jednostavno riješenje, da naime dotično pismo brižno prepišem na džepni rupčić, koji sam upotrebljavala. Dok su moju prtljagu pregledavali, nije pomislio nijedan čovjek, da moj rupčić, koji baš nije bio odviše čist, sadržava pismo, čiji bi sadržaj vrlo interesirao njemačke vlasti. Bila sam svakako svjesna, da ću vrlo nesretno svršiti, ako me uhvate. — Ovaka skica pokazuje najbolje da su inteligentne ženske vrlo zgodne za obavještajnu službu. — Daljnji primjer je svakako engleska špijunska centrala u Rotterdamu. Izvještaj o tome glasi: Engleski tajni ured smjestio se je u lokalitetima t. zv. «Uranium Steamship co.», koji sastoji od 15 osoba, sa cijelim štabom vrlo vještih organa. Na čelu tog ureda stoji onaj engleski papetan, koji je god. 1915. sa velikim uspjehom organizovao englesku špijunažu u Švicarskoj. Njegov zamjenik je našim povjerenicima dobro poznati sin ruskog generalnog konzula u Rotterdamu. Taj je bio prije pridijeljen špijunskoj centrali u Kopenhagenu i saradjivao je u protuaustrijskom češkom pokretu u Švicarskoj. On je naročito upravljao posredovnom službom izmedju franceskih i ruskih konzulata u Ženevi i Zürichu i čeških vodja, koji živu u Švicarskoj. Špijunski ured Rotterdamu etabiliran je kao trgovačko poduzeće i nosi naslov «Commercial Aldviser of the English Guvernement», Poduzeće raspolaže sa vanrednim novčanim sredstvima i podržava veze na sve strane. Cijela vojska trgovačkih putnika neprestano radi, a pismene agende rješava 20 činovnika. — Tipičan slučaj obavještavaja je onaj kako su Englezi doznali da se u zemlju vraća poznati vodja Iraca i njihov zakleti neprijatelj sir Roger Casement. On je u Engleskoj na početku rata uhvaćen ovako: Antantina špijunaža u Berlinu bila je usprkos svih mjera, vrlo intenzivna i na široko organizovana. Naročito anglofilski Amerikanci, koji su živjeli u Berlinu, nisu propustili nijednu priliku da prokrijumčare vijesti o Englesku preko Newyorka. Sir Casement stanovao je sve do odlaska u Irsku u hotelu «Esplanade» u Berlinu, gdje je stajao u uskoj vezi s američkom kolonijom. Naročito su s njime općili američki novinari, koji su bili raspoloženi na Irsku. Ova dobro orijentirana gospoda tvrdila su, da ga je izdao jedan američki reporter. Taj je novinar umio da zavara strogu i tačnu njemačku telegrafsku cenzuru i da o svemu obavijesti u jednoj nenapadno depeši neku visoko položenu ličnost u Newyorku, koji je tu vijest odmah predao engleskom ambasadoru u Washingtonu. Naravno Casement je odmah uhvaćen i obješen.

Predci Čičerina bili su — Istrani?

Dok Čičerin putuje Evropom skoro u tajnosti, dok se njegovo ime spominje u svim listovima, našao se u Varšavi naučenjak odvjetnik dr. St. A. Kozlowski, koji se u jednom dužem članku lista «Narizawianka» bavi porijetlom obitelji ruskog komesara za vanjske poslove Čičerina, koji je u velikim rodbinskim vezama i sa mnogim poljskim plemićkim obiteljima.

Obitelj Čičerin — piše u tom članku dr. Kozlowski — živi u Rusiji već od godine 1472. Kad su g. 1453. Turci zauzeli Carigrad, preselila se vladalačka obitel Paleolog iz Bizanta u Rim. Papa Pavao II. nastojao je da zbliži dvije crkve, istočnu i rimsku, pa je zato spretno udesio ženidbu izmedju princese Sofije Paleolog i ruskog velikog kneza Ivana III. U pratnji koju je uzela princesa sobom u Rusiju, nalazio se i neki Anastasije Čičerin, koji se kasnije tamo sasma udomio.

Njegovi potomci dali su Rusiji mnogo naučenjaka, književnika, državnika i generala. Poznat je na pr. vrlo dobro general Denis Čičerin, generalni administrator čitave Sibirije u epohi Pugačeva (1775). Boris Čičerin rodjen 1828. god. bio je opet poznat kao profesor moskovskog sveučilišta i kao načelnik onoga grada. Izdao je mnoge filozofske rasprave i djela, koja su još i danas citirana i poznata, a uzeo je za ženu groficu Aleksandru Kopnist. Obiteljske uspomene i dokumenti pohranjeni u familiji, prešli su kasnije u ruke brata Vladimira, a po tim se dokumentima može zaključivati, da se je prvi Čičerinov predak, koji je došao u Rusiji sa princesom Sofijom Paleolog, zvao Čičeri a ne Čičerin. Po dokumentima koje je Atanasije bio donio sobom u Rusiju, a koji još i danas postoje, izgleda, da su njegovi potomci imali neko drugo ime — Jadresko ili Jadresku — ali, budući da su bili rodom iz Čičerije u Istri, bili su isprva nazvani Čiči a kasnije Čičeri. U Rimu zvali su Atanasija — Čičerini, a kasnije se to ime pretvorilo u Rusiji u Čičerin.»

Prema tom članku dra. Kozlowskoga, imao bi dakle da bude ruski komesar Juraj Čičerin — porijetlom iz Istre, pa ovo donosimo prepuštajući odgovornost za ove izvode dru. Kozlowskom.

Vjerski fanatizam.

Sušački «Novi List» piše: «U jednom podkarpatskom selu u Čehoslovačkoj, gdje se vodi žestoka vjerska borba izmedju grko-katolika i ortodoksnih pravoslavaca i gdje su ispadi zbog vjerskog fanatizma učestali, došlo je ovih dana do zanimljivog dogadjaja. Vasilij Zuban, rusinski seljak, napustio je grčko-katoličku crkvu da predje na grčko-istočnu. Da javno objavi, da je promijenio vjeru, dao je napraviti veliki drveni križ i podigao ga na jednom polju pred selom. Ali grčko-istočnjački križ razljutio je većinu pučanstva, koja pristaje uz grčko-katolike. Mladi ljudi održali su jedne noći skupštinu, koja je imala da bude kao neki sud na kojemu je bio optužen križ. Križ je napokon nakon dugog raspravljanja osudjen na lomaču. Osuda je odmah i svršena. Članovi suda, praćeni velikim mnoštvom naroda, napustiše se prema imanju Vasilija Zubana i sjekirama rasjekoše križ. Zatim podigoše malu lomaču, položili ostatke drvenog križa i zapalili. Kad se lomača ugasila pokupili su pepeo i pokopali. Za vrijeme te čudne ceremonije seljaci su pjevali rusinske pjesme.»

Studen po cijeloj Evropi.

Studen se je naglo osjetila u cijeloj Evropi. Sva je Engleska pod snijegom. U Londonu je temperatura bila zadnjih dana 8° ispod ništice.

I u cijeloj Francuskoj je zavladala velika studen. U Parizu je pao snijeg, koji se odmah smrzavao. U Marseillu je duvao ledeni vjetar te je bilo 4 stupnja pod ništicom. U okolici Lyona i blizu Pireneja, gdje je palo mnogo snijega, bilo je mnogo smrtnih slučajeva zbog zime. U Vogezima je konstatovano 18 stupnjeva pod ništicom.

Po svim krajevima Jugoslavije takodjer su zavladale velike zime. U Zagrebu u nedelju u sati ujutro temperatura iznosila je 8.6 ispod ništice. I u Sloveniji zavladala je silna zima. U Lici je zapao veliki snijeg. Snijeg je visok preko pola metra, studen je velika. Željeznički saobraćaj funkcionira ipak uredno.

Silne poplave u Albaniji.

Prema vijestima iz Skadra, nezapamćene nepogode bjesnile su posljednjih dana u okolini Skadra i cijele sjeverne Albanije. Čitavi predjel oko Skadra poplavljen je i nalazi se pod vodom. Voda je prekinula veze izmedju Skadra i Tirane poništivši most, tako da je svaki saobraćaj onemogućen. Uništene su i sve radnje na gradnji velikog mosta na Mači. Isto tako prekinut je svaki saobraćaj izmedju Skadra i San Giovanni di Medua. Uslijed toga, što je Skadarsko jezero poplavljeno, nalazi se pod vodom i čitava varoš Vir Pazar. Šteta je ogromna. Kako se znade da voda otiče iz Skadarskog jezera po nekoliko mjeseci, to su i izgledi kod tamošnjeg pučanstva vrlo očajni, koji apeliraju na vladu za brzu pomoć.

Pješice od New-Yorka do San Francisca.

Talijan Giovanni Sagui, kome je 71 god., postigao je rekord «globetrottera», time što je u 149 dana pješke prošao cio put iz New-Yorka do San Francisca te dobio okladu od 5000 dolara (oko 220.000 dinara). Krenuo je iz New-Yorka 28. maja ove godine, a u San Francisco je stigao 24. oktobra, potpuno zdrav, prevalivši taj dalek i veliki put kroz 7 pustoši, po zimi, snijegu, kišama i vrućini za mjesec i tri dana manje nego je bila oklada ustanovljena (za rok od 6 mjeseci.)

Književnost i umjetnost

Josip A. Kraljić: «Istranke».

Gosp. I. A. Kraljić, poznati naš istarski učitelj i narodni radenik izdao je zbirku pjesama i pripovjedaka za mladež pod naslovom «Istranke». Draga je ta knjižica s malim, duboko proćućenim i s mnogo topline prikazanim stvarcama.

Kraljić, Istranin i učitelj, proživio je sve ono što nam je u ovoj zbirci dao. Naša su predratna djeca uvijek rado čitala Kraljića. Bio je uvijek simpatičan i izrazito naš, istarski.

I sjećaju se rado Istrani Kraljića. No, i on se iz slobodne domovine, gdje se danas nalazi na službovanju, s bolom sjeća Istre i Istranića, za kojeje uvijek imao mnogo srca. Pa i nije ovo njegovo djelo drugo nego izraz toga sjećanja, misli i ljubav — ali i jake želje, da bi se i ostala braća, koji put sjetila naše djece osamljene i tužne. I pozivlje braću:

«Darujte im srce vaše..»

Ova je knjižica lijep prilog našoj književnosti za mladež. Pisana je ugodnim i lakim stilom, a pojedine pjesmice i priče imaju onu potrebnu zanimivost i ton, koji treba znati pogoditi i koji mora, da je izradjen s mnogo pomnje, želi li se, da u mladim dušama bude imao valjanog učinka.

Vjerujemo pak, da će sa zadovoljstvom i svako odrasli i pročitati ovu knjigu ne samo zato, jer je s umetničke strane dobra, nego i zato, jer je u njoj mnogo Istre, mnogo našeg života i mnogo našeg bola.

Posvećena je g. prof. dr. J. Šiloviću, velikom dobrotvoru istarske siročadi. Naslovnu sliku izradio je Kastavac, gosp. Fran Ante Dukić.

Najtoplije preporučamo ovu lijepu knjigu gosp. Kraljića, kojemu čestitamo i želimo mnogo uspjeha u plemenitom nastojanju.

Narudžbe se šalju na: g. J. A. Kraljić, ravnajući učitelj, Krk (otok Krk) — Jugoslavija. Pojedini premjerak za Italiju 6 lira sa poštarinom.

DAROVI

u fond «Istarske Riječi»:

Na piru gg. Jakova i Ruže Križanac rodjene Erman u Žminju sabralo se na predlog Pravdoslava Peteha L 30.85 u fond «Istarske Riječi». — Darovaše, po 10 lira: Ivan Ribić; po 2 lire: Pravdoslav Peteh i Ivan Erman; po 1 liru: Svetko Zohil, Anica Rovis, Tereza Erman, Jakov Križanac, Jurka Milić, Rene Giacomelli, Antun Križanac, Fumica Zohil, Milka Peteh, Olga Peteh, Josip Križanac, Antun Križanac, Ivan Križanac, Ivan Pamić i Ruža Peteh; po 60 cent.: Josipa Erman; po 50 cent.: Mate Erman i Paše Pučić; po 25 cent.: Marijana Pučić.

Živjeli plemeniti darovatelji! Ugledali se i drugi!

Gospodja Bekar darovala je za fond «I. R.» Lira 11.—.

za Djačku Maticu:

Na piru Foške i Josipa Klunića, Justine i Ivana Fedela u Ližnjanu sabralo se na predlog g. M. Grakalića u fond D. M. Lira 25.—.

za istarsku «Prosvetu»:

Gosp. Puž iz Liburnije darovao je Lira 5.— (pet lira).

Pozdravljaju iz Nugla i šalju za istarsku «Prosvetu»: Greblo Izidor, Greblo Antonija, Cerovac Ivan, Greblo Marija, Greblo Ante, Greblo Josip i Počekaj Josipa po 1 liru; Cerovac Ante, Nežić Marko i Greblo Ante po 2 lire; Forča Ivan 3 lire; Greblo Ana i Greblo Štefanija, po 50 centezima; Greblo Ante i Greblo Radovan po 25 centezima.

Zahvaljujemo. Ugledali se i drugi.

Izdavač, direktor i odgovorni urednik: IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST" U TRSTU

Broj 51 Poštanski troškovi plaćeni u gotovu. (Conto corrente colla posta.) U Trstu, 17. decembra 1925. Pojedini broj 25 cent. God. III.

„Istarska Riječ“ izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin“. Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 25·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

Oglasi stoje 4 lira za svaki centimetar visine u širini jednoga stupca. Za višekratno uvrštenje daje se znatan popust prema pogodbi. Plaća se i utužuje u Trstu. Dopisi se šalju uredništvu, a novac upravi. Nefrankirana se pisma ne primaju, a rukopisi se ne vraćaju ni u kojem slučaju.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari“. — Narodna poslovica.

Zapljena „Istarske Riječi“

Posljednji broj «Istarske Riječi» bio je zaplijenjen. O toj zapljeni dobili smo ovaj dekret:

PREFEKT TRŠĆANSKE POKRAJINE

vidjevši, da hrvatski tjednik «Istarska Riječ» br. 50 od 10. decembra 1925. u običnom razgovoru Franina i Jurina sadržaje tendencijozne fraze, koje su kadre da diskretuju Italijane i da uzbune duhove uz pogibao za javni red;

vidjevši članak 3. općinskog i pokrajinskog zakona br. 148 od 4. februara 1915.

odredjuje:

da se zaplijeni hrvatski tjednik «Istarska Riječ» br. 50 od 10. decembra 1925.

Izvršenje ovoga dekreta povjereno je kr. kvesturi v Trstu.

U Trstu, dne 10. decembra 1925.

Prefekt: GASTI.

NJEMAČKA

U blizini Pariza, u Versalju, sklopili su 28. juna 1919. saveznici (Franceska, Engleska, Italija, Jugoslavija, Amerika itd.) s Njemačkom mirovni ugovor. Mnogi su držali, da će taj ugovor donijeti Evropi dugo željeni mir, no prevariše se. Evropa je i poslije toga bila kao vulkan. Sad bi na jednom kraju planuo plamen, sad na drugom, i neprestano je prijetila pogibelj, da će vulkan provaliti svom snagom svojom i da će se cijela zemlja opet potresti i zacrveniti krvlju. Najveću bojazan budila je Njemačka. Ta velika vlast, koja je prije par godina drmala cijelim svijetom, nikako nije mogla, da se prizna pobjedjenom. Ona je bila ugovorom dužna da Franceskoj plaća izvjesnu odštetu. Medjutim nije plaćala ništa, veleći da je sva iscrpljena, oslabljena, pa da zbog toga nema otkuda da plaća. A Franceska je opet trebala novaca, da u što kraće vrijeme podigne opet one krajeve, što ih je razorila i uništila njemačka vojska. Velevlasti sazivale jednu konferenciju za drugom, ne bi li kakogod prisilile Njemačku na plaćanje svoga duga, no Njemačka ni čuti, što više, Francuzi, koji su budnim okom pratili sve, što se u Njemačkoj dogadjalo, opazili su, da se Nijemci potajno spremaju i naoružavaju. To je Francuze tako uzrujalo, da su zaposjeli sve zemlje i gradove njemačke na lijevoj obali Rajne i rekli: — Ove ćemo zemlje držati kao zalog sve dotle, dok Njemačka ne plati!

To je jedan od najbogatijih krajeva Njemačke. Da ne spominjemo drugo, reći ćemo samo to, da se u onom kraju nalaze najveće i najznamenitije tvornice, što ih je njemačka industrija podigla. Sad je to palo sve u francuske ruke. Njemačka se nato osjećala, kao da joj je neko podrezao žilu kucavicu. Neko je vrijeme protestovala, bunila se, ali Francuzi nisu popuštali, to više, što su jedan kraj zaposjednute njemačke zemlje držali i Englezi i Belgijanci.

Najzada je Njemačka uvidjela, da njezin otpor ništa ne pomaže, pa je stala da pregovara s Francezima i Englezima, dok se naposljetku nisu sve te tri velike vlasti složile u ovim glavnim točkama: Njemačka će platiti, što je dužna, ali će saveznici isprazniti zemlje, što su ih zaposjeli uz Rajnu. Osim toga te se vlasti obvezuju, da ne će napasti jedna drugu. Taj takozvani sigurnostni ugovor sklopljen je u švicarskom gradu Locarnu, a potpisan je ovih dana u Londonu.

Izravno taj se pakt Italije ne tiče, zato ga u prvo vrijeme nije ni podupirala. No kad je Mussolini vidio, da su se mimo Italije svi složili, da održe mir na zapadu a potom valjda i u čitavoj Evropi, pohitao je i on u Lokarno i stavio svoj potpis pod utanačene uslove.

Što će sada Njemačka? Ima ih, koji predvidjaju veliku promjenu u njemačkoj politici. Prema mišljenju tih političara Njemačka bi imala da napusti svoje osvetne planove protiv Franceske, to više, što bi u slučaju novog rata s Franceskom našla opet protiv sebe Belgiju, a dakako i Englesku. Na istoku mogla bi tražiti od Poljske da joj vrati neke gradove, u kojima ima dosta Nijemaca, no tu bi naišla na odpor Franceske, a čini se i Rusije, koja se u posljednje vrijeme sporazumjela s Poljskom. U drugu ruku današnja Njemačka ima kudikamo težih i prešnijih pitanja: ona treba da opet traži kanale, kojima će njeno ogromno tijelo moći da diše. Prije rata ona je te kanale imala. Jedni su išli preko Austrije na Jadran i Sredozemsko More, drugi preko Turske u Aziju. Put do Azije danas je nešto teži, nego što je prije bio, a i kad bi ga prevalila, Njemačka bi u Aziji našla jednu svijesniju Tursku, a u Bagdadu morala bi da se sukobi s Engleskom. Kud će dakle? Na koju li će stranu? Po sudu prije spomenutih političara ona će gledati, da se protura ovamo na jug, da može na Sredozemnom moru igrati jednu od važnijih uloga. Ovim nije rečeno, da će se taj njezin pohod na jug izvršiti oružanom silom. Ne! Ova njezina navala bit će više ekonomske prirode. Medjutim ma kako bilo, pritisak od preko sedamdeset milijuna Nijemaca bit će vrlo jak i osjećat će se znatno.

DR. BORIS FURLAN:

Općinski užici (nadarbine)

U prvom sam dijelu rekao, da gube uživatelji zemljišta svako pravo na uživanje šuma i pašnjaka (čl. 17). Šume i pašnjake uživat će dakle od sada samo oni, kojima nije bila zemlja dodjeljena. Do sada su se sva ova prava vršila **kumulativno i besplatno.** Od sada naprijed uživat će se samo jedan dio u jednoj ili drugoj kategoriji, a i to uz odštetu.

Mnogo pozornosti uzbudila je i ustanova članka 24., glasom koje moraju zemljišta koja pripadaju udruženjima biti pristupačna uživanju svih općinama.

Već se sada u svakoj općini poradjuju konflikti na jednoj strani izmedju ovlaštenih posjednika, koji kušaju, da se što uže okupe da svoje pravo grčevito brane proti svakom prirastu, koji bi njihove dijelove skratio i na drugoj strani izmedju neovlaštenih posjednika, koji očekivaju da ih novi zakon podigne besplatno u krug ovlaštenih posjednika.

Svakako za nove pokrajine zakon ne odgovara, jer je skrojen za sasvim druge prilike, koje vladaju u starim pokrajinama. A za stare pokrajine je novi zakon svakako veliki napredak, naročito u socijalno-gospodarskom pogledu.

DOPISI

IZ RIJEKE.

Osojnak i historija. - Otrov. - Ninettin sud. - Bura i moda.

Parobrodarsko društvo «Adria» bilo je prije madžarsko. U ono vrijeme zvali su se parobrodi toga društva: «Baron Kemeni», «Koloman Tisza», «Hunjadi Janoš» itd. Danas se isti parobrodi zovu «Manzoni», «Puccini» itd.

Pod kraj god. 1920. Italijani su pokupili najviše «Adrijinih» dionica i tako se društvo pretvorilo u italijansko. Upravo je sada pet godina, što se je ta promjena izvršila.

I tako smo eto došli opet do jedne petgodišnjice, koju je trebalo proslaviti. I proslavilo je se lijepo i svečano. Govorili su mnogi. Predsjednik je «Adrije», kako je poznato, naš Andre Osojnak, koji je tom zgodom dobio jednu targu, na kojoj je napisano, što je naš Andre sve uradio, da «Adria» bude ovo, što je danas. Tu targu predao mu je Pinkerle, koji je u svom govoru istaknuo, da je naš Andre Osojnak ušao... u historiju. To je bilo onda, kad se ono vratio iz Pariza, gdje je dvadeset minuta govorio s Wilsonom. Sjećam se, kako smo ga svi čekali kao ozebli sunce i kako nam je bilo pri duši, kad je naš Andre već na kolodvoru izjavio, da je Wilson «un uomo abbastanza inteliјeeeente...»

Bilo kako mu drago, naš je Andre, kako je ono kazao Pinkerle, ušao u historiju. A u historiju ušao je i naš Nino, pa i stari Hofrat Grošić. Sva su trojica danas kao Riječani članovi svjetske historije, a nijedan od njih nije starinom Riječanin. Dvojica su Kastavci, a treći Dragućanin. Malo žalosno za nas, koji vučemo direktno lozu od onih preznamenitih fijumanskih Romana, što su negdje u vrijeme Isusa podigli naš slavni Arco romano. Što je pak do mene, ja mogu s dokumentima u ruci da dokažem, kako se je onaj čovjek, koji je prije 2 tisuće godina postavio prvi temeljni kamen današnjoj Gomili, zvao Rokac, pa vas ja molim: kažite vi meni, ima li gdje kakav Rokac, koji bi bio ušao u onu Pinkerleovu historiju. Nije — mondo ladro!

Pa ne budi zavidan!

Odkad je ovo počela bura da brije, Ninetta dolazi češće k meni na divane. Tako ja polako doznajem sve, što se u gradu dogadja. Najviše raspravljamo o onoj djevojci, koja se je otrovala negdje još prošloga januara. Ako se sjećate, onda se je govorilo i pisalo, da je ona htjela umrijeti zajedno sa svojim ljubavnikom, no kad je on vidio, da je ona ispila otrov i da se je odmah zatim počela svijati u mukama, preplašio se i više nije htio da umre. Ona je dakako nastradala, a njega su odmah zatvorili.

Istraga je dugo trajala, jer je tek prije nekoliko dana čovjek pozvan da odgovara pred sudom. Dan prije napisala je «Vedetta» o tom dogadjaju jedan vrlo dirljiv članak, u kome je iznijela, da su i pokojnica i ovaj, što je ostao živ, veliki nesretnici. Ona da je bila zaljubljena u nekog oženjenog čovjeka i da se nekako utješi, našla ovoga, koji je sa svoje strane takodjer vrlo nesretan, jer da je zaražen bolešću, koja ne prašta. Tako su se dva nesretnika našla zajedno na putu života i jednoga dana naumili da ostave ovaj svijet i da u zajedničkom grobu nadju svoj mir i pokoj.

Sjutradan bila je na sudu rasprava. Napominjem odmah. da je optuženi riješen. Medjutim svi su očekivali, da će to biti nešto slično onome, što se često u knjigama čita, nešto idealno, sentimentalno. Mislili su ljudi, da će optuženik iznijeti svu onu žalosnu historiju svoga jadnoga života, i da će sva Rijeka na to proplakati gorkim suzama. Kad tamo — ogromno razočaranje! Optuženik se je branio kao svaki obični optuženik, a pri tom nije bogme štedio ni pokojnice. Pripovijedao je, kako su se upoznali jedne večeri u kinematografu. Ona da je sjedela kraj njega i najedamput, da mu je uzela ruku i da mu ju je počela gladiti i da mu je dala nekoliko karamelā i još da mu je rekla, neka ne misli, da je ona «una di quelle...»

Onda je ispričao, kako ga je malo prije, nego li je ispila otrov, mamila na grijeh — no on da nije htio... sve stvari, koje su sutradan iznijele i novine, a Boga mi nisu ni lijepe ni kavalirske. Pitao sam Ninettu, da mi kaže, kako ona o tome sudi, a ona meni:

— Ca vam nisam već tisuće puti rekla, da su svi muski...

I tu je spomenula jednu životinju, koja nam daje kranjske klobase.

Bura nas grize sa svih strana: i ona u džepu i ona druga, prava, tako da se čovjek mora dobro da pazi,

da ga ne bo burja uzela...

Ja sam Riječanin, pa mnogo toga razumijem, samo mi nikako ne ide u glavu, kako mogu naše žene ići po ovoj buri onako odjevene. Ja sam danas o tome nešto natuknuo Ninetti i rekao sam joj, da je u moje staro vrijeme ipak bilo bolje, ljepše i — recimo — moralnije.

A Ninetta meni:

— Mo je! — a ako bi samo malo podazjilo vase bi noni i teti na sred Korsa prehitile preko glavi brhani i suknji — pak ala, neka se jadri! Dragi vi, ne kampanejte!

Nikada s njom na kraj, nikada! **Rokac.**

IZ BRLJOVCI I ČRNJEHI.

Naša siromašćina.

To su vam, draga braćo, dva sela. Oba sela imaju 10 kućnih brojeva. Krčme nemamo. A nemamo niti ceste. Niti zrakoplov ne bi do nas došao, jer se ne bi imao gdje spustiti. Svuda je skoro samo golo i oštro čićko kamenje. Naši perivoji (gjardini) posajeni su divljom smrekvom. Zbilja je to kao divlji kraj. Ali mi ga svejedno ljubimo, ma baš kao ono naše pitomo janje. Čemu da se tužimo, kada nam ne koristi? Još drugi zlo prolaze, koji su na cesti i imaju i općinu i popa i učitelja i policaja. A mi siromasi smo bez svega. Sve to bi pretrpjeli, samo da bi bili bez mižerije.

Ali uza sve to nam je drago, da ne kaže nitko roge za nama, jer smo svi složni i svi pošteni.

IZ RAŠPORA.

Naša šuma. - Naša jama.

Razdijelili smo šumu, što smo je prije zajednički uživali. Potrošili smo za tu diobu mnogo, mnogo tisuća. A sada se govori, da sve to ne će ništa vrijediti, te da ćemo morati opet skupa uživati, i to po nekom novom zakonu. Mi ne znamo u koliko to odgovara istini. Ali kad bi opet morali skupa, to bi bila za nas velika propast.

Naša jama, koja je već po cijelom svijetu poznata, još je tu. Nitko se više za nju ne briga. Nitko ne dolazi više k njoj.

Srce uvelike boli, kada pomišljamo, da na dnu počivaju još uvijek kosti našeg nezaboravnog Karla Božića. Tamo nema ni znaka, ni spomenika; a tužna njegova majka plače i plače...

Utješio je Bog, kada je živi ne će, a mi isto je ne možemo.

IZ PODGAĆA.

Naša braća u dalekoj Argentiniji.

Pišu nam iz Argentinije: Dragi naš uredniče! Molimo Vas, da javite u našu milu «Istarsku Riječ», da smo ovdje do sada, hvala Bogu, i živi i zdravi. Malo imamo zasluška, ali ipak moramo i nadalje trpjeti. Boli nas, kada čujemo, kako i naši u Istri trpe glad, nevolju i tugu. Veseli nas, što se je ojunačila i naša draga novina i tako daleko k nama došla. Primamo je i čitamo rado kao ozebao čovjek, kada se rado grije na suncu. Dopada nas i osokoljeni smo s njome, jer neustrašivo i zakonito brani i čuva naša prava

Budite pozdravljeni, dragi uredniče, i pozdravite nam roditelje i braću i sestre naše u selu. — Dva mlada Gaća.

IZ BUZETA.

Jedna dvadesetgodišnjica.

Buzetsko glazbeno društvo Sokol postoji već 20 godina. 9. novembra 1905. odobrilo je bivše c. k. Namjesinište u Trstu društvena pravila, komu su i danas temelj.

Naša buzetska narodna glazba ima svoju časnu prošlost. Njezini su članovi i danas, kao i prije, isključivo seoski ljudi iz Štrpeda, Sv. Martina, Sv. Ivana, a nedavno im se pridružiše glazbari iz Mluna. Prvi predsjednik i inicijator ove glazbe bio je g. nadučitelj Šepić. Ostali organizatori i prijatelji nisu više medju nama. Učitelja K. Rade i Janka Gregorca krije buzetsko groblje; a g. Ivo Sancin, dr. Flego i ostali ostaviše prenaglo naš narod na Buzeštini. Prigodom ove tužne 20-godišnjice sjećamo se ugodno i neugodno svih živih i mrtvih prijatelja i ustanovitelja ove glazbe.

Buzetska je sokolska glazba imala svojih lijepih dana.

Sa svojim prvim i skoro jedinim učiteljem, g. Majcanom, Slovencem iz Trsta, koncertovala je u sokolskim odorama u Rojanu, Pazinu i drugdje na Buzeštini i širom sjeverne Istre kamo ih je zvao narod i narodna dužnost slaveći slavu narodnu. Buzetska Sokolska glazba bila je više puta u Livadama, Zrenju, na Buštini, Oprtaljštini, Lanišću (prigodom ustoličenja župnika Vrbke), u Vrhu, uopće svagdje, svagdje gdje valjalo narod oduševiti prigodom izbora i u drugim zgodama. A narod za njom hrlio kaošto hrli ozebli k ognju. Nikada ne ćemo zaboraviti onog oduševljenja, kojom je narod svagdje počastio ovu glazbu. Sjećamo se živo one velike svečanosti u Pazinu, te prvog nastupa u Buzetu-gradu.

Nije bilo vesele ni žalosne zgode na Buzeštini, a da tu nije sudjelovala naša narodna glazba. Ako su izbori — tu je odmah dohrlila glazba u svojim krasnim odorama; ako se slavio koga ili što narodna — tu nije uzmanjkala ova glazba; ako se imalo počastiti kojeg umrlog našeg zaslužnog čovjeka — eto, i tu ga ova naša glazba uz žalosnu svirku prati do hladna groba. Gdje se koncertovalo, slavilo, častilo — tu je ona nastupala da oduševi, da popuni sve praznine. Danas se već i mala školska djeca, mladići i djevojke, preugodno sjećaju prošlih dana buzetske Sokolske glazbe. A gdje su one sjajne sokolske zabave u Nar. Domu!?...

Dodje rat, a glazbari pod pušku. Sve opustjelo, sela i čitav kraj. Ali ostali su kod kuće dječaci. Ovi se prihvatiše sami uz kojeg «invalida» učenja glazbi, te tako naučiše stare komade. Sve kasnije stari i glazbari podučavaše mladje, pa tako je i danas. Samo dvojicu osim g. Majcana imala je ova glazba za mjesec, dva izučenog učitelja glazbe. Današnji članovi jesu zapravo samouki. Pravom se svak čudi kako se je mogla da uzdrži do dana današnjega. Čudimo se ovoj velikoj ljubavi naših ljudi do glazbe i njihovoj ustrajnosti. Ali — ljubav i gore obara! — sve se dade učiniti, samo ako se hoće.

Sada se na nju obara zbog njenog Sokolskog imena. Riješiti će se i to pitanje. Glazba mora i dalje živjeti...

Ovo Glazbeno društvo dakle slavi svoju 20-godišnjicu, a ono ju ne može — slaviti ni proslaviti... Rado bi ono kao prije da slavi svoju godišnju u «Narodnom Domu», ali i on je — «mrtav». Tužna godišnjica, tužna — slava! — Pak nek budu zidovi i kamenje mrtvi, samo da smo mi živi!

I jesmo! Naši glazbari i narod proslavit će 20-godišnjicu srcem, ljubavlju, slogom i odlukom — da joj prikupi što više novih članova. A taj naš narod na Buzeštini i u čitavoj Istri nek bude za mnogošta zahvalan ovoj glazbi i njenim krasnim glazbarima, pa nek ju zato i podupire!

Mi od srca čestitamo ovoj godišnjici uz poklik: Samo tako naprijed!

IZ BRGUDCA.

Siromasi, ma pošteni! - Naš pop.

Mi smo ovdje odaljeni od svijeta. Malo tko dolazi k nama. Ljeti malo, zimi ništa. Čude nam se, da kako možemo tu živjeti. Mi se ne nadamo ni ceste imati, a niti željeznice. Kad ih ne daju nekim boljim prijateljima, onda ih sigurno ne će ni nama.

Mi smo ovuda siromašni, ali pošteni. Stojimo mirno i čvrsto u našem kamenju kao naša braća Crnogorci.

Tužimo se svijetu, da nas naš svećenik u Lanišću mrzi. A on bi nas ipak kao takav morao samo ljubiti i ljubiti i opraštati; ta rečeno je u Svetom Pismu: «Ljubi i neprijatelje svoje!»... No, mi uoči velikih praznika dovikujemo: Opraštamo ti, pope, jer ne znaš, što činiš.

IZ OPATIJE.

Žalost u obitelji.

Našu vrijednu i rodoljubnu obitelj Vrečko zadesila je teška nesreća: ovih dana umrla im je kćerka Marica, koju su oni svi vrlo voljeli. Obitelj je tom zgodom izdala hrvatski štampane osmrtnice (ta, kako bi drukčije!) i time se je nekima u velike zamjerila, tako da je na sprovodu došlo do nekih neprijatnih i neumjesnih incidenata.

Poštujmo mrtve i ne miješajmo se u stvari porodične. Svak najbolje zna, gdje ga tišti i niko nema prava, da niče gdje ga ne siju.

Našim velevrijednim prijateljima Vrečko naše najtoplije saučešće!

Franina i Jurina

i Čovek s dugum bradum, blizu Mukdena.

Jur.: Prijatelju dragi, mi vas sada lepo pozdravljamo i gremo s imenom Božjim.

Čovek z brad: Caaaa? Kega zlodeja? Još bi se to otelo! Do par dan je Božić i Novo leto — i ti blagdani ćemo mi, ako Bog da, skupa sprovest. Ste me razumeli?

Fr.: Ja — ma kada ćemo pak doma?

Čovek z brad.: Jur ćete jedanput! Kakovu dušu bim ja imel, da vas pustim va ovem momente, kade je celi grad Mukden v ognje! Tu stojte, pak kada se ova buna stiša i kad projdu blagdani, hote slobodno s imenom Božjim.

Jur.: Kad je tako — neka bude na Vašu! Mane j' pravo.

Fr.: Kada j'i vam drugem, mora bit i mane. Najzada čovek se more i va oveh stran budi čemu navadit. I Kinezi su ljudi!

Čovek z brad.: Nego ča su, ako ne ljudi! Da ni njih, ne bite vi tamo va Europe imeli ni svili. Nju su odovde tamo nesli. Nego, kada smo baš na tem pogovore ja imam doma puno svake sorti svili, ča mi ljudi nose na dar. Jutra ćemo ju malo pogledat, pak morete zibrat ča vas je volja i koliko vam je drago.

Jur.: Hvala vam lepa, ma mi svili ne potrbujemo, zač naše ženi gredu obučene sa svem po domaću. Nete one na s nikakove superbije! Nego mi vam imamo v Reke jednega prijatelja, nekega Rokca, ki ima jednu prijatelicu, neku Ninettu. Ako baš ćete, mogli bite za nju spravit malo te vaše svili, a mi bimo njoj ju nesli.

Čovek z brad.: Drage volje! Ćemo njoj zibrat svili za jedne veie sviti sa šlepom.

Jur.: Ni trebe toliko, ne. Njoj je dosta koliko su veliki dva facolića. Sada je moda da se ženske pokrivaju malo spreda i malo zada. Zato i su vavek prehladjene.

Fr.: Mane se čini, da se je i naša zadnja «Sloga» negdere po pute prehladila, zač je još ni.

Jur.: Od nekoliko vremena njoj škode nekakove reumi. Nadamo se, da će njoj i to prepasat.

Fr.: I neka da! A sad homo spat.

Čovek z brad.: Danas smo nekako po sakrabojski kratki.

Jur.: Jedno lepo mučanje ni još nikada nijedan napisal, rekal bi bil moj pokojni nonić.

Fr.: Bog ga nebeski pomiluj!

Politički pregled

Grčko - bugarski spor pred Ligom Naroda.

Kako je poznato, svojedobno bilo je došlo do oružanog sukoba na grčko-bugarskoj granici. Grčka vojska je bila prodrla u Bugarsku, ali je morala povući svoju vojsku, jer Liga Naroda nije htjela rata izmedju tih dviju država. Velevlasti su poslale tamo vojničku komisiju, da istraži cijelu stvar. Komisija je istražila cijelu stvar i poslala Ligi Naroda svoj izvještaj. Liga Naroda je — prema izvještaju vojničke komisije — ustanovila, da je incident u Dimirkapiji imao sasma nevažan karakter i da je mogao biti lokaliziran. Istraga je dokazala, da su Grci morali zaista da suzbiju jedan odio bugarskih vojnika, koji je htio da predje bugarski teritorij, ali da se je inače Bugarska držala sasma po ugovoru Lige Naroda, kad nije kasnije reagirala na grčku invaziju, dok su se medjutim Grci ogriješili o ugovor Lige, jer su okupirali bugarski teritorij. Prema tomu komisija je zaključila: 1) da se odbiju zahtjevi Grčke, osim odštete za ubijenog grčkog vojnika; 2) grčka je vlada odgovorna za troškove, za štetu i gubitke, koji su prouzročeni u bugarskoj teritoriji okupacijom grčkih trupa. Komisija je nadalje zaključila, da bi Grčka imala platiti Bugarskoj za materijalnu i moralnu štetu ukupno 45.000 lira šterlina.

Promjena vladavine u Španjolskoj.

Ovih je dana španjolski diktator, general Primo de Rivera, održao jednu konferenciju sa članovima vojničkog direktorija. Zatim je otišao u audijenciju kralju. General je Primo de Rivera podnio kralju demisiju te mu predložio, da se dosadašnja vlada zamjeni sa gradjansko-vojničkom, koja bi provodila bolje organizovanu, ali isto tako oštru diktaturu kao vojnički direktorij. Kralj je odmah usvojio generalov predlog. Vojnički je direktorij predao ostavku. Obrazovano je novo ministarstvo. Predsjednik je Primo de Rivera. U vladi je jedan admiral, jedan general i pet gradjanskih ličnosti. Vojnička diktatura time nije prestala, nego će i nadalje postojati. Cenzura će biti po cijeloj zemlji vrlo oštra. Svako udruživanje i sastajanje bit će i nadalje onemogućeno, dok se posvema ne smire duhovi u Španjolskoj. Medjutim duhovi se ne će smiriti sve dotle, dok ne padne vojnička diktatura.

Za uredjenje ribolova na Jadranu.

Na osnovu brionske konvencije o ribolovu na Jadranu, ima se osnovati jedna mješovita komisija italijanskih i jugoslovenskih predstavnika, koja ima da konvenciju o ribolovu provede u život i da regulira zajedničke odnošaje ribara na Jadranu. Članovi te komisije sa jedne i druge strane već su imenovani. Prva sjednica te komisije održat će se na osnovu člana 52. konvencije na 16. o. mj. Od strane Italije imenovan je za predsjednika komisije italijanski narodni poslanik Fulvio Suvich iz Trsta, a od jugoslovenske komisiju sačinjavaju: načelnik brodarskog odjeljenja ministarstva saobraćaja Nikola Verona, šef ribarskog odjeljenja u Splitu Ivan Pastrović, lučki poglavar Eugen Sbutega, te predstavnici ribarskih interesenata u Dalmaciji i Hrvatskom Primorju gg. Franjo Mardešić i Bene Skomerža.

Domaće novosti

NARODNI KOLEDAR «JURINA I FRANINA» ZA GODINU 1926.

Naš narodni koledar «Jurina i Franina» za godinu 1926. već je posvema rasprodan. Uprava «Istarske Riječi» više nema u zalihu niti jednog istiska za prodaju. Toliko znanja i ravnanja radi.

† Matko Tončetić.

Iz Pule stiže nam žalosna vijest, da je tamo u 33. godini života preminuo g. Matko Tončetić, radnički nadzornik.

Pokojnika je 27. pr. mj. zadesila strašna nesreća u kamenolomu kod kupališta Sv. Stjepana, uslijed koje je i umro. U svojem životu bio je uvijek dobar, marljiv i blag. Svojeg jugoslovenskog imena nije nikaka zatajio. To se je najbolje vidjelo za vrijeme sata, kad je bio namješten kao činovnik kod kotarskog poglavarstva u Puli, a naročito za vrijme evakuacije.

Pokojni Matko Tončetić bio je i drugačije vandreno obljubljen. Tko ga je poznao, svak ga je volio i štovao. To štovanje se najbolje očitovalo na dan njegova pogreba, dne 29. novembra 1925. Toga dana ispratilo ga do gladna groba velika množina štovatelja i prijatelja iz cijele Puljštine.

Pokojniku želimo, da bude laka ova jugoslovenska gruda, koju je svim srcem ljubio, a njegovoj braći i roditeljma naše iskreno saučešće!

† Francika Rajčić.

Dne 9. o. mj. umrla je u Voloskom gospodja Francika Rajčić, mati gospodjice Anice Rajčić. Pokojnica je bila dobra i čestita te ju je svijet uvelike poštovao, što se vidjelo i na pogrebu. Laka joj bila zemljica, a gospodjici Anici naše iskreno saučešće.

† Davorin Sladonja.

U noći od četvrtka na petak preminuo je nakon kratke bolesti u Ljubljani naš Istranin, g. Davorin Sladonja, ravnatelj Slavenske banke u Ljubljani. Pokojnik je bio vještak v banskoj struci te vanredno koncilijantan čovjek, koji je uživao naročito u trgovačkim krugovima velik ugled. Zapustio je suprugu Mariju rodj. Pavešić i dva sinčića. Ucviljenoj porodici naše iskreno saučešće, a pokojniku vječni pokoj.

Promocija.

Pred nekoliko dana bio je promoviran na zagrebačkoj univerzi na čast doktora sveukupne medicine naš zemljak i prijatelj, g. Josip Peteh-Kovačić, sin našeg narodnjaka g. Peteha-Kovačića iz Žminja.

Mladom doktoru naše iskrene čestitke!

Odlazak starog i dolazak novog prefekta.

Prošle sedmice dobio je dosadanji tršćanski prefekt Moroni brzojavnu obavjest iz Rima, da je dignut iz svojeg mjesta i da će biti zamjenjen sa novim licem. Nato je Moroni odmah zapustio Trst. Na njegovo mjesto došao je novi prefekt, g. gr. uff. Giovanni Gasti, koji je bio lijepo dočekan i pozdravljen na tršćanskoj stanici. Netom je novi prefekt stupio na dužnost izdao je proglas, u kojem pozdravlja civilne i vojničke oblasti tršćanske pokrajine te izjavlja, da će svim svojim svojim silama ispunjavati povjerenu mu zadaću. Kako čujemo, novi se tršćanski prefekt svagdje, gdje je do sada službovao, iskazao kao pošten i pravedan funkcijonar. Nadamo se, da će se takvim pokazati i ovdje, gdje zajedno žive Italijani i Slaveni, te da će se po zakonu jednako zauzimati za jednu i drugu narodnost. U toj nadi ga i mi pozdravljamo želeći, da njegov postupak dovede do mirnog prijateljskog života izmedju Italijana i Slavena.

INVALIDI, RATNE SIROTE I UDOVICE!

Likvidacijski odbor generalne komisije za invalide je zaključio da rok za ulaganje molba za ratne penzije traje 5 godina, t. j. za nove pokrajine od 1. oktobra 1921, kad smo zaista postali italijanski državljani, pa do 30. septembra 1926. To vrijedi ne samo za indirektne penzije (molbe udovica, roditelja, siročadi) nego i za direktne (prave invalide).

Oni, koji sada ulože molbu, dobit će penziju samo sa prvim danom slijedujućega mjeseca, iza kako molbu uloži. To je radi toga, jer nisu učinili molbu u vrijeme predvidjeno zakonom t. j. do 31. XII. 1923.

Ratne penzije za invalide i obitelji idu od 1. oktobra 1921, ako su ti invalidi još prije primali privremenu penziju ali potporu. Ako toga nisu primali, tada im ide penzija od 1. jula 1923. U tom pogledu je bila moguće i kakva iznimka, n. pr. da se je udovici odredila penzija od smrti njezinog muža, a ne 1. X. 1921, odnosno 1. VII. 1923. Na te pogodnosti nema niko, već to stoji do samog ministra da prizna tu naklonost pojedinim slučajevima. Zato je u takovim slučajevima bezuspješno svako posredovanje, oslanjajući se na to da su nekoji primili prije penziju.

Za zaostatke moraju se stranke obratiti na nadležno zakladnu delegaciju (Delegazione del Tesoro), a ne u Rim. Za Istru se šalje u Pulu.

VAŽNO ZA SVA DRUŠTVA

Sa 13. decembrom stupio je u krijepost novi zakon, koji je uperen proti nepravilnom društvenom djelovanju, a vrijedi za sva društva, bića i zavode (associazioni, enti ed istituti) što su ustanovljeni u kraljevini i kolonijama.

Kolikogod puta bi vlasti javne sigurnosti od njih zahtjevale, morat će im javiti:

1.) ustanovni spis (atto costitutivo),

2.) pravila (statuto),

3.) nutarnje poslovnike (regolamenti interni),

4.) imenik odbornika (društvenih funkcionara) i članova (elenco nominativo delle cariche sociali e dei soci).

5.) sve druge podatke o svojoj organizaciji i djelovanju (ogni altra notizia intorno alla loro organizzazione e attività).

Zahtjevu organa javne sigurnosti treba udovoljiti u roku od dva dana iza kako najave taj zahtjev. Prekršaji će se strogo kazniti, a osobito strogo će se kazniti, ako se hotimice dade krive i nepotpune podatke, a prefekt u takovom slučaju može da raspusti društvo.

Upozoravamo naša društva da od 13. ovog mjeseca dalje budu uvijek pripravljena (u kratkom roku od dva dana) da udovolje zahtjevima vlasti, kad god bi zahtjevale gornje podatke.

Ako društva iz bilokoga razloga ne bi imala u redu sve gorispomenuto, upozoravamo ih, da odmah urede.

Budući da mnoga naša prosvjetna društva nemaju ustanovnog akta (jer ga ukinućem bivšeg društvenog zakona nije ni trebalo), ne će ga moći oblasti od društva zahtjevati, a u mnogim slučajevima se može zapisnik ustanovne glavne skupštine smatrati kao ustanovni akt.

Osobito u redu moraju imati naša društva imenike članova i društvena pravila.

Knjige «Goriške Matice».

Slovenske knjige «Goriške Matice» mogu se dobiti i kod Uprave «Istarske Riječi». Cijena je knjigama (četiri knjige) 5.— lira, a tko naruči poštom mora dodati 1.60 za poštarinu.

Nova mesarna.

Pišu nam iz Matulji:

U subotu, 5. o. mj. otvorio je u našem mjestu u novoj kući g. Mihelića naš poznati i simpatični Vjekoslav Viškanić sin Aleksandra svoju mesarnu.

Vrlo nas veseli, što se naš vrli, mladi prijatelj postavlja na svoje noge i pouzdano se nadamo, da će ga naše općinstvo poduprijeti što izdašnije.

Dopisnica uredništva

Gosp. Vladimiru Sironiću, odgovornom uredniku «Pučkog Prijatelja» u Trstu: — U predzadnjem broju «Istarske Riječi» obazreli smo se na denuncijantsko pisanje vašeg «Malog lista». To sramotno djelo su već osudili svi pametni i pošteni ljudi, pa sam mislio, da ćete to učiniti i Vi, g. Sironiću, koji ste toliko godina derali hlače po školama.

Medjutim Vi ste usprkos svoje sv etske ... obrazbe tako nisko pali, da izvrgavate ... nesamo seljački plug, nego i moju fizičku ... kovidnost.

To nije u redu. Vi možete da pobijate ... Vi možete da zagovarate i denuncijac... apsolutno nije dostojno jednog novinara, da ... ruga meni zbog pluga i moje fizičke kratk... vidnosti!

Ja i sâm znadem, da sam fizički kratkovidan ali znam i to, da ta moja fizička kratkovidnost koju mi je Bog dao, nije nikakva sramota. Naprotiv! Sramotna je samo duševna kratkovidnost, kakvu Vi posjedujete. Kad nebiste bili duševno kratkovidni, vidjeli biste dalje od vlastitog nosa i želudca (trbuha), a ne biste izvrgavali ruglu seljački plug i moju fizičku kratkovidnost.

Što se pak specijalno tiče pluga, mogu Vam reći, **da se ja s njime upravo PONOSIM,** jer sam **seljački sin i jer sam uvjeren da bez pluga — bez seljaka — ne bi moglo da bude ni** advokata **ni trgovca, ni popa ni raspopa!** Plug hrani bogataša i siromaha, činovnika i popa, a i Vas, g. Sironiću. Molim Vas, budite pametni: nemojte se izrugavati plugu!

Isto tako ne bi bilo zlo, kad biste se malo manje hvalili sa svojim visokim školama, koje i onako niste dovršili. Pa ipak i sa takvim nedovršenim školama mogli biste imati toliko pameti, da razumijete, da sama škola ne stvara savršenog čovjeka. Što Vam koristi univerza, ako Vam fali jedno kolo u glavi?! Vi možete poslati jednog magarca u najveću svjetsku univerzu, i tamo ga držati makar pet godina, ali kasnije će unatoč toga ostati — magarac. Zar ne, gospodine Sironiću?

Još nešto! Vi pišete, da sam ja došao od pluga do uredništva «Istarske Riječi». Vrlo dobro. Dakle u tomu sam ipak nešto napredovao. A Vi, gospodine Sironiću? Vi ste previsoko letili, pa ste prenisko pali. Hoćete li dokaza? Evo Vam ga: Najprije ste nekoliko godina derali hlače po pazinskoj gimnaziji i goričkom sjemeništu, navodno u namjeri da postanete biskupom, pa ste se najedamput (jer Vam valjda nije mirisao celibat) morali vratiti kući. Štaviše: zatim ste išli u Jugoslaviju, da postanete — ne znam pravo što — advokatom ili ministrom, ali pošto se nije dogodilo ni jedno ni drugo — pali ste na odgovorno uredništvo ...«Pučkog Prijatelja»! A to je opet negativni napredak.

Kako vidite, a vlastito iskustvo Vam je najbolji svjedok, čovjek ne smije da previsoko leti, jer onda prenisko pada. Molim, nastojte, da barem u buduće ne letite previsoko, jer biste mogli još niže da padnete. Prije nego se dadete na kakvu aventuru zamislite se radije u one divne Kristove riječi, koje bi Vam uvijek morale stajati pred očima i koje glase: «Blago krotkima i poniznima...» — **Srečko Jop.**

Darovi

u fond «Istarske Riječi»:

Na piru gg. Jakova i Ruže Križanac rodjene Erman u Žminju sabralo se na predlog Pravdoslava Peteha L 30.85 u fond «Istarske Riječi» — Darovaše, po 10 lira: Ivan Ribić; po 2 lire: Pravdoslav Peteh i Ivan Erman; po 1 liru: Svetko Zohil, Antica Rovis, Tereza Erman, Jakov Križanac, Julka Milić, Rene Giacomelli, Antun Križanac, Fumica Zohil, Milka Peteh, Olga Peteh, Josip Križanac, Antun Križanac, Ivan Križanac, Ivan Pamić i Ruža Peteh; po 60 cent.: Josipa Erman; po 50 cent.: Mate Erman i Paše Pučić; po 25 cent.: Marijana Pučić.

Gospodja Bekar darovala je za fond «I. R.» Lira 11.—.

za istarsku «Prosvetu»:

Gosp. Puž iz Liburnije darovao je Lira 5.— (pet lira).

Pozdravljaju iz Nugla i šalju za istarsku «Prosvetu»: Greblo Izidor, Greblo Antonija, Cerovac Ivan, Greblo Marija, Greblo Ante, Greblo Josip i Počekaj Josipa po 1 liru; Cerovac Ante, Nežić Marko i Greblo Ante po 2 lire; Forca Ivan 3 lire; Greblo Ana i Greblo Štefanija, po 50 centezima; Greblo Ante i Greblo Radovan po 25 centezima.

Zahvaljujemo. Ugledali se i drugi.

U počast uspomene gospodje Francike Rajčić sakupljeno medju prijateljima i prijateljicama pokojničine kćeri Lira 300.— za Božićnicu Ženskog Udruženja u Voloskom-Opatiji.

Za fond «Ist. Riječi» sakupljeno na Krsnoj Slavi prijatelja N. K. povodom prvenstvene boćarske utakmice F. D. i J. B., koja je svršila pobjedom ovog posljednjeg Lira 50. Živeli pobjednik, pobijedjeni i darovatelji!

Izdavač, direktor i odgovorni urednik: IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST" U TRSTU

Broj 52 Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta.) **U Trstu, 24. decembra 1925.** Pojedini broj **25** cent. **God. III.**

„Istarska Riječ“ izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin“. Preplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 25·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I, Telefon: 11-57

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari“. — Narodna poslovica.

Poslan bil anđel Gabrijel...

To je bilo u vrijeme, kad je ogromno rimsko carstvo bilo u svojoj najvećoj slavi i veličini.

Nego ta slava i veličina, sila i sjaj, bili su više na površini: iznutra je carstvo bilo pokvareno, bolesno, gnjilo. Na jednoj strani bili su mogućnici, gospoda i vlastodršci, a na drugoj nevoljnici, patnici i robovi, koje su gospoda mogla da prodadu, tuku i ubiju, sve po svojoj miloj volji.

Gospodari uživali, a sužnji im služili. Vlastodršci smatrali su sebe polubogovima, a sluge svoje, nevoljnike i sužnje — izmetom životinjskim. I tako je na jednoj strani, gospodskoj, bilo sve u sjaju, blistavilu i svakojakom obilju — a na drugoj sama bijeda, muka i poniženje.

Grijesi rimskih mogućnika i njihove grdne opačine bile su dosegle svoj vrhunac. Ondašnji se svijet nalazio kao ono u vrijeme Noaha sav ugreznut u blatu i pokvarenosti. Oni rijetki čestiti i pravedni osjećali su, da tako ne može naprijed, da svijet mora ili propasti ili da se odnekuda mora pojaviti čudo jedno, koje će ga spasti.

Dogodilo se ovo potonje: pokazalo se čudo.

Bog se smilova i u času, kad je mukotrpni, od bahatog Rima zarobljeni svijet već očavajavao pod nesnosnim jarmom, u taj odsudni trenutak je

poslan bil Anjel Gabrijel
od Boga u grad Nazaret,
k jednoj poniznoj Djevici,
pravoj Božjoj službenici....

Svijetli je Angjeo donio prečistoj Djevici pozdrav s neba i navijestio joj, da će roditi sina, Boga-Čovjeka, koji će griješni svijet otkupiti i «vas pakao oplijeniti».

Što je Angjeo navijestio, to se i ispunilo. Nazaretska Djevica rodila je Sina Boga, koji je ljudima na zemlji donio mir i pravo na slobodu.

Prvi su ga pozdravili oni, koji su najviše trpili: sužnji i robovi. Oni su mu se prvi poklonili i prigrlili njegovu svetu besjedu. Mogućnici, vlastodršci i svećenici farizeji propeli su ga na križ, jer su time htjeli ubiti Istinu. Ali Istina se ubiti ne da: ona svijetli kao sunce — ona je vječna.

Za onu svetu Spasiteljevu Istinu ginuli su sužnjevi i robovi, dok nisu svojim mučeništvom prisilili rimske tirane, da se i oni poklone Krstu i svetome Evangjelju, koje je proglasivalo jednakost svih ljudi pred Bogom Ocem.

I dogodilo se, da oni, koji bijahu poniženi, uzvisiše se, a oni, koji su bili uzvišeni — poniziše se. Pala je tiranija rimska, propalo je i raspalo se rimsko carstvo, a narodi su pod znakom Krsta nastavili svoj put prema vječnoj Istini.

Neki zao udes hoće, da ljudi rado padaju u svoje stare pogreške, tako se evo i u ovo naše vrijeme dogadja, da ljudska sila hoće da bude jača od Božje Istine; no, i to će proći — i mi vjerujemo svim srcem i svom dušom našom, da će doći dan, kad će svi narodi na svijetu postati bolji, kad će Pravda nadvladati nepravdu, a blagost i dobrota — grubo nasilje.

Mi Slaveni nosimo u srcima našim najljepše krijeposti i vrline, a to nam jamči, da nas čeka mnogo ljepša i bolja budućnost.

U toj misli želimo svim našima u Istri i drugdje blage i vesele Božićne praznike!

BOŽIĆ

(Italijanski spjevao Enrico Panzacchi)

Alta è la notte; scendono
in candide legioni
dal firmamento gli angeli
ricinti di splendor.
Pace alla gente buona
è nato il Redentor!

Visoka je noć; silaze
u bijelim legijama
sa nebesa angjeli
obasjava ih jas.
Mir dobrima mir ljudima
Rodio se Spas!

Zvonjava sretna, vesela
Sa stotinu crkvi ori;
Gube se, gube mrakovi
svud niče cvjetni vlas
Mir dobrima mir ljudima
Rodio se Spas!

Pahulje lete; bude se
Usred tame i leda
Pastiri i odvraća
Angjelima njihov glas:
Slava Bogu na Visini
Rodio se Spas!

U poniznim u jaslicam
Uzalud se Gospod krije š,
Već dar ti nose kraljevi
I hrle u prvi čas:
Slava Bogu na Visini
Rodio se Spas!

Rikard Katalinić-Jeretov.

KRIST

(Iz knjige „L' ora di Barabba“ — Domenico Giuliotti)

Vječni siromah.

Hiljadu godišnji romar uvijek je na svim stazama svijeta, poposlaje kod svakog ulaza, kuca na svim vratima, i na svakom pragu traži skromno utočište za spas onoga, koji bi ga uzeo u goste.

I čovjek se na kucaj požuri i otvara vrata. Ali netom ugleda u prosjaku **Suca**, pljune srdito na njega, zatvori i zamandali vrata.

I tada Spasitelj svijeta tužno sjedne na stepenice i moli: **Oče, oprosti im, jer ne znadu što rade!**

Svak imade na stepenici svojeg ulaza tog strašnog siromaha odbijenog, koji moli. A bilo bi dosta, da se u gojnoj kući zla sa znakom križa puteni čovjek očisti, pa da se sama od sebe otvore vrata i **Božanski Prosjak** udje osvjetljen u kuću blagoslovom i lijekom.

Ali čovjek veli šarlatanima: **Liječite me!** A vječnome ljekaru: **Nosi se!**

I ljekar odlazi, a šarlatani okupe čovjeka, i rak, što ga čovjek u sebi nosi, izjeda ga bez prestanka u vječnost.

Rikard Katalinić Jeretov.

Bura

Rasčupana, pjana, puna ludog hira,
Zabola je noćas svoj barjak na brdu,
Dok oblake goni u divljemu krdu,
Zahuktano, stravno, bijesnu pjesmu svira.

Po dušama mračnim dimnjacima vrti,
Na raskrižju kolo vještica je smela,
U luku je pala, obijesno se prti
I jarbole svija...

Al' se bijedno srela
S hridinom na rtu što džinovski strši:
U posljednji zamah, najbijesniji ludi,
Zapjenjenu snagu zavitla i — skrši..

Pa sad u dimnjaku, uz plot i po cesti
Ko prebito pseto zavija i bludi,
I očajno cvili — teško dižuć pesti...

Ivo Mihovilović.

NOĆ

Srebrni mjesečev trak
Sa stotinu priča
Protkiva mrak,
A more ih sluša
Sa stotinu duša
Mrtvih u dubini
Velje i silno na mjesečini.
A s kraja pjesma
Tužna se glasi
Kô kada vjera i nada se gasi..
..Mjesec i more i svuda čari...

Uskoci stari
Dižu se moćni
I kroz mir noćni
Čuješ im glas,
U njem je živa vjera u Spas.
Pamte ga ljudi
Na rodjenoj grudi
Bez doma, bez crkve, bez hljeba
Vjerovat treba!

Medveja (u Liburniji) ljeta 1924.

Rikard Katalinić Jeretov.

Mir ljudima na zemlji...

Osviću nam božićni blagdani...

Mir ulazi u naša rastužena srca, jer slavimo uspomenu rodjenja Isusa Krsta, najvećeg apostola mira i ljubavi, izrazitog zaštitnika malenih, bijednih i potlačenih. Andjeli slaveći Boga na visini, navještaju mir ljudima na zemlji dobre volje, — a Isus dolazi na svijet, da izvede zapuštenu i ugnjetenu raju iz tame i neznanja, boreći se za najviše ideale čovječanstva, za bratstvo, mir i jednakost. Donaša čovječanstvu novi duh kulture, koja se ne će oslanjati na premoć i nasilje, nego na istinu i pravicu.

Ali dok su mir prihvatili samo ljudi dobre volje, nasilnici slabe volje proganjali su i pribili na križ velikog Učitelja, te svim mogućim sredstvima nastojali da uguše nove nazore i nauke. Svete ideje uzvišenog Mučenika ostaju pokoljenjima, da ih ostvare. Nebrojeno uzor poštenjaka-boraca od pamtivijeka bori se za pravicu i mir na zemlji, a od Isusovog djelovanja pa do današnjih vremena, ispunjena je povijesnica najpožrtvovnijim djelima i nastojanjima najodvažnijih i najčestitijih, da riješe široke narodne slojeve okova bezdušnih ugnjetača. Djelomično ovo tu i tamo uspjeva i duh nove kulture mira i bratstva počinje da zahvaća plemeniti dio ljudi.

Ali mira na zemlji nema i nema...

Nasilju jošte nema kraja, a ona sveta Isusova pravica čeka, da bude ostvarena i medju ljudima slabe volje. Krvavo svjetsko klanje, kojemu nema u prošlosti primjera i čije grozote i dandanas osjećamo bilo nam je dokazom, da su ljudima ideali mira i bratstva tudji i daleki. Pod pritiskom oružja i premoći došlo je do mira, ali samo na papiru. Duhovi ostali su i nadalje naoružani, a nezadovoljstvo opažalo se kod pobjednika i pobjedjenih.

Ali silni svjetski darmar, učestale gospodarske krize, bojazan pred općim slomom i gospodarskim rasulom, te sve društvene i ine prilike, osvjestile su i strijeznile duhove. Čovječanstvo počelo je osjećati, da je treba ozbiljno misliti na istinito izmirenje. Pa i vlastodršci pojedinih država pokušavali su više puta, da se medjusobno nagode i pomire. Ovih se zadnjih poslijeratnih godina krpalo, lijpilo i mešetarilo na čestim i raznim medjunarodnim sastancima, ali sve lijepe fraze o miru ostajale su samo na hartiji, jer nepouzdanje, prevejanost i osvajalački naumi, preotimali su jošte maha kod predstavnika pojedinih država.

Izgleda kao da je ova godina bila ipak dosta plodna u smislu ostvarenja mira medju narodima. I baš u ovome mjesecu, u kojemu dolaze božićni blagdani, poduzelo se nešto vidljivog i stvarnog za pomirenje razjarene Evrope, tako da će se ovaj Božić moći proslaviti mirnije nego prošlih godina. Početkom ovog mjeseca sastale su se u Londonu delegacije velikih evropskih država, da potpišu pogodbe o miru i obveze sigurnosti, o kojima se razgovaralo u oktobru mjesecu. U dvoranama engleskog ministarstva vanjskih posala, gdje su se obavile svečanosti potpisa locarnskog ugovora, sipali su kao po običaju diplomate lijepe riječi o miru, koje su se činile pune slatkosti osobito onima, koji su o njima čitali. Medju raznim napisima, koji su krasili dvoranu, bila je napisana i lozinka:

«Mir ljudima na zemlji...»

Broj dakle onih, koji su dobre volje, raste i to je dobar znak bolje budućnosti samo kad bi bila lozinka. — Mir ljudima na zemlji — vjerni odraz sviju onih, koji vedre i oblače. Ovaj Božić slavit će se sa više ljubavi i mira kod mnogih naroda, ali nije jošte svanuo onaj Božić, kada će u svim srcima goriti ideali mira i bratstva. Jošte imade velikih zapreka i dubokih rana, koje treba odstraniti i zacijeliti, e da uzmogne čovječanstvo proslaviti svoj veliki božićni blagdan mira. A ovaj blagdan mira moći će se doista da svetkuje jedino onda, kada budu na iskrenom i nepristranom medjunarodnom sastanku sjedili uz predstavnike velikih država i zastupnici velike Rusije i drugih naroda, te kada budu svi zajednički i blage volje proglasili lozinku mira i pravednosti na zemlji.

ČESTIT BOŽIĆ!

želi svim svojim suradnicima, dopisnicima, pretplatnicima, čitateljima i cijelom jugoslovenskom narodu

UREDNIŠTVO I UPRAVA «I. R.»

Šikara

Kultura i napredak ljudskoga roda obilježeni su ljutom borbom, što je vodi s prirodom. Umom i naporom svojim čovjek pobijedjuje i mijenja lice matere zemlje: krči šume, buši tunele, isušuje jezera. Ništa ne pušta onako, kako je to priroda dala. I život svoj udešava drukčije, nego mu to narav sama kazuje. Zato se kulturan čovjek udaljio od prirode, dok primitivan, nekulturan čovjek bliži je naravi, zemlji svojoj. Male su mu potrebe na ruhu i kruhu. Otporniji je i lakše snosi nepogode vremena i sve patnje života. Čvrsto je i tijesno srastao sa tlom na kome živi. Ratar je, lovac ili stočar, i u znoju lica svojega jede kruh svoj. Surov je i nekultiviran poput prirode oko njega, a jake mišice i zubat poput zvijeri iz njegovih šuma. On je pravo čedo prirode, prvorodjeni sin matere zemlje. Kroz njegove žile struji sok naravni, jer je na dohvatu uticajima okoline: kiša ga škropi, vjetar i studen bije, sunce pali; pun je uboda, rana, žuljeva i bora. To su njegovi naravni uzgajatelji, koji mu utisnuše neizbrisive biljege na čelo. Zato on jedini pravo shvaća glas prirode, ćuti je na sebi i u sebi; zato nitko kao on ne zna cijeniti svaki pedalj rodjene zemlje. Kroza nj njegova zemlja progovara; a šikare, šipražje i ševarje rodne mu grude jesu prava slika — *simbol* njegov. Neugledne kao on, bodljikave, otporne, otimlju se svakome orudju, ne mogu se istrijebiti ni prokrčiti, pod zemljom im mreža korijenja; isprepletene medjusobno, neprohodne su i skrivaju legla zmija otrovnica. Guste su šikare zaštićene od svih navala i nepobijedive, kao skreb australski, kao selve američke, kao Šumadija srpska, iz koje vrcnu iskra slobode poslije petvjekovna sna, u koji padne zemlja ona tragedijom kosovskom.

Jest, široke mase narodne, i to vam je — šikara. Gusta, neprohodna, trncvita. I ne da se istrijebiti, ne da se. To je odlično shvatio naš odlični pjesnik Vladimir Nazor, ispjevavši vrlo lijepu alegoriju «Šikara», u kojoj slikovitim načinom zanosno slavi naše široke slojeve narodne. Rekao bih, da je pjesnik imao pred očima upravo naš istarski puk — tu krašku istarsku šikaru, glogatu i neiskrčivu. Tumačeći tu lijepu pjesmu, neka i ovi reci budu u čast i slavu toj istoj šikari, koju iz dna duše cijenimo i poštujemo i ljubimo.

«Vas, nisko šiblje zemlje te kamenite,
Što Bog je nama dao,
Sin šume i drug morskog vala, nikada
Ja nisam prezirao.»

I ne može čovjek da prezire sjeme, iz kojega je sam niknuo; jer te široke mase, taj plebs predstavlja najveću snagu, ishodnu tačku svih kulturnih ispona, pravo vrelo života narodnoga.

«Znam sirov sok i snagu, koja žilava
U korjenju vam dremlje,
O šikare, o šiprazi, o ševarje
Te naše jadne zemlje!»

Šumu našu i njive zadesila je nepogoda. Sve, što smo kroz dugi niz godina obradjivali, sijali, sadili i znojem svojim zalijali, sve propada. Odbjegle nam iz lugova ptice, a putove i staze pritisle koprive i šikarje. Ali neka samo rastu, nek se dobro prime tla, da se iščupati ne budu mogle; i neka svojim rastom same ravnaju, kada drukčije ne može da bude. — I tako novi puk niče na našemu tlu; nizak, dračav i gust. Hoće da zakrili cijelu zemlju...

«I uvijek nadje, gdje da žile potjera
Ko voda svuda teče:
Gdje stigne, vatra proždreti ga, sjekira
Istrebiti ga ne će.»

Nitko i nikada istrijebiti ga ne će! Jer šikara je naša grozovita, trnovita, neprohodna i za napadače otrovna...

«Zaludu zveči sjekira, plam ždere te,
Dažd kvasi, vjetar bije:
Ti danas mreš, a sutra rasteš oštrija
I gušća nego prije.
Ni pedlja zemlje ne puštaš. Nek bunika
I vučji raste trn,
Al što je naše, neka naše ostane
I u dan hud i crn!»

«Voskresenja ne biva bez smrti», rekao je veliki vladika i tvorac «Gorskoga vijenca», P. Petrović Njegoš. I naši će se lugovi jednom zazeleniti iznova, propjevat će gnijezda u njima, ali u danima crnim, štono predstavljaju mrtvilo narodno, potrebno je oduprijeti se *elementarnom, specifičnom* snagom. A takva se ne krije u parkovima, nego u divljoj šikari. Ona je jedina kadra, da očuva tlo pod sobom, pokrivajući ga svega i dižući plot svuda naokolo. Jer u šikari je svaka dračava grana — nož, a svaki list — igla. Ona se ne da. I dok nje ima, bit će očuvano ipak ono, što se našim zove. Neka se dakle proširi čupava i gusta, neka u njoj ris koti i zmije legu jaja, nek se u njoj vuk gladni krije; zloćom ljutom neka se ogradi, da očuva nadu u uskrsnuće!

«Oh, rastite svedj gušći, svedj dračaviji
— Sok: otrov; trnje: nàdo —
Vi naše zemlje šiprazi i šikare,
Vi posljednja nam nado!»

Naša kraška istarska šikara, naš domaći sin, neuk i primitivan, poslednja je nada ove zemlje. U njega uprte su sve naše oči. On predstavlja našu elementarnu snagu.

Šikaro naša! Rasti bujno, isprepleti se povijušama i trtom, procvati trnjem, i očuvaj tlo za nove sjetve i za bolje, svjetlije dane! I znaj, ako i nema uskrsnuća bez smrti, nema ni plemenite smrti bez — uskrsnuća.

Prof. Nikola Zec.

Jedna divna knjiga

«Nada srpske Golgote».

Kad je u jeseni god. 1915. Srbija napadnuta sa triju strana od Nijemaca, Austrijanaca i Bugara, morala je srpska vojska da se povuče. S vojskom otišle su mnoge obitelji vodeći sa sobom svoju nejaku djecu. Jedni su bježali prema Solunu, drugi preko Albanije prema Jadranu. Djeca, koja su nakon neizrecivih muka i patnja ostala živa, prevezena su u Francusku, gdje su smještena u razne škole. Srpski jezik podučavali su učitelji i profesori, što su bili takodjer prebjegli u Francusku.

Medju ovima bio je poznati književnik, g. Rista J. Odavić. On je kao direktor takozvanog maturskog tečaja davao svojim učenicima najradije zadatke iz onih strašnih dana, što su ih i sami učenici vidjeli i iz dogadjaja, što su ih i sami doživjeli. Već prve izvršene zadaće iznenadile su gospoda Odavića i sve ostale profesore, jer su mladi djaci pokazali nesamo da su dobro razumjeli sve što su vidjeli i čuli, već da ih se je to i vrlo duboko dojmilo.

Veoma zadovoljan s tim prvim pokušajem gospodin je Odavić potaknuo i druge profesore i učitelje srpskog jezika, da i oni svojim srpskim djacima dadu ovaj zadatak: «Moj rastanak s otadžbinom, put iz nje i dolazak u Francusku».

Nato je dobio preko dvije hiljade zadaća, u kojima su učenici izlagali svoje doživljaje i svoje nade. Kad se vratio kući u Beograd izabrao je što je manje mogao ulomaka iz onih zadaća, skupio ih u knjigu i izdao.

G. Odavić ostavio je sve onako, kaošto su to djaci sami napisali. Ispravio je samo nekoliko grubljih pogrešaka.

Knjiga je izišla pod naslovom: «*Nada srpske Golgote*».

To je zaista jedna divna knjiga, iz koje se izvijaju strahoviti oni dogadjaji i jezovite patnje onakove, kaošto su izišle kroz čistu, ničim ne pomračenu djetinju dušu.

Da i naši čitaoci vide, kako su srpska djeca teško osjećala gubitak svoje mile domovine, a kako ipak nisu pri tom gubili ni vjere ni nade, donosimo ovdje tek nekoliko mjesta iz zadaća, što su ih napisali u raznim francuskim školama.

Prije polaska u tudjinu.

«Prilike, u kojima sam se razvijala u posljednje vrijeme, učinile su, da sam prije vremena upoznala i drugu, gorku stazu života. Mjesto bezbrižnog i zlatnog doba djetinjstva, kada se misli samo na igru i kada se na svakom koraku susreće samo blagi roditeljski pogled prepun sreće i zadovoljstva, evo već treća godina, kako mjesto svega toga gledam samo brižna lica u svih starijih i često se pitam: «Da li će jednom prestati ovo strašno doba, koje Srpski Narod preživljuje?»

Milica S. Mitrovićeva.

«Na sve strane žagor i vika. Svijet se uznemirio i uplašio. Ovdje ondje preko plota vide se po dvije-tri žene, kako se razgovaraju: da li da bježe ili ne? — Sirota i jadna dječica takodje se uznemirila. Nema više da uzjahuju drvo pa da trče, skaču... I ona se uznemirila, pa se skupila ispod strehe kao da se nešto dogovaraju. Po torovima se stoka uskomešala. Volovi riču kao nikada. Konji ržu, a ovce bleje. Na sve strane se samo ori glas, kao da svi znaju, da dolazi neprijatelj.»

Ivan Miloradović.

«Srpski narod bježi na sve strane gonjen sa svih strana. Odakle se jedni spasavaju, drugi tamo priticaju, da potraže sklonište i zaklon, kao čovjek, kad se nadje u kući, koja gori, koju plamen liže sa svih strana, a on ipak juri na sve strane po njoj, pokušavajući da se spase...»

Čedomir V. Marković.

«Ispratívši oba brata u vojsku ostadosmo same mi sestre. Bilo nam je vrlo teško odvojiti se od svoje braće, koja su nam zamjenjivala naše roditelje, ali bijasmo srećne, da vidimo i svoju braću u odbrani naše drage otadžbine.»

«Vrisak nejakih i prignječenih, kletve matera i nesrećnih — zaglušivala je tutnjava topova. A kroz sav taj lom, iz toga pakla dopirao je jedan glas, jedan jek iz dubine duša onih, što umiru: — Hura Sloboda! U smrt za život! Živjela Srbija!»

Siniša Zlatković.

«Baš je naš narod plemenit! On umije da se snadje u nesreći. U ovoj zajedničkoj nesreći, naši vojnici, svi skupa, misle i nadaju se boljoj budućnosti. Oni su obdareni najboljim osobinama, oni su puni vrlina i imaju punu i čvrstu vjeru u pobjedu Saveznika. Oni su velikodušni i prema neprijateljima. Sretao sam neprijateljske zarobljenike, koji bi pomrli od gladi, da im nisu naši vojnici davali hljeba.»

Velimir Vrbavac.

«Ne bojte se! Budite sigurni, da će naši pobjediti, jer pravda uvijek pobjedjuje, a ona je na našoj strani. I znajte, da će Bog kazniti našeg nebrata Bugarina, jer je on pljunuo na časni krst a pridružio se mjesecu, t. j. Turčinu, našem vjekovnom neprijatelju, koji nam nije davao mira od postanka našeg plemena.»

Budimir Ilić.

Rastanak s domom.

«Polazeći iz svoje kuće sretoh našeg sijedog popu, koji je sagnute glave išao ulicom. Pritrčah mu, poljubih ga u ruku i zatražih blagoslov. Njegov srebrni glas, koji nikada nije drhtao, tada zadrhta. Sa rasplakanim očima prihvati moju glavu, poljubi je i isprekidano mi reče nekoliko riječi. Poljubih ga u ruku i osjetih neku prijatnu svježinu. Prekrstim se, pogledam još jednom svoju kuću i pošaptah: — Sa nadom u Boga — naprijed!»

Milovan K. Živanović.

«Na dan moga polaska iz kuće priroda izgledaše veličanstvenija no ikad. Bješe li možda i to jedna od njenih mnogobrojnih ćudi, kada je, osjećajući da će se rastati sa onima, koji su je uvijek voljeli, čuvala za posljednji dan svoju najsjajniju odjeću, kako bi što više žalosti izazvala? — Sve je mirno, tiho, nigdje ni jednog izlaska od života, a dobra vila, zaštitnica moga mjesta prosipa nevidljivom rukom miris bosioka i posljednjih jesenjih ruža.»

Lepa Mitrovićeva učenica trg. škole.

«Na dan našega polaska, 15. septembra 1915., sa tugom u srcu obišla sam voćnjak, bašticu, živinarnik, pomilovala i nahranila moje malo psetance, koje veselo skakaše oko mene. Golubovi i druga živina gurahu se, koji će prije uzeti hranu iz moje ruke, ne znajući da se ja s njima toga trenutka rastavljam. Još jednom preletjeh pogledom preko njih i sa suznim očima ih posljednji put prebrojih.»

Dušica Stojadinovićeva.

«Kad sam pošao, posljednji put bacio sam pogled na kuću. Gledao sam moje golubove, koji me gledahu tako žalosno, da ih nisam mogao više ni pogledati.»

Selimir Klinić.

«Kada sam htio da podjem, pogledam kuću, magazu i ostale zgrade u našem dvorištu i pomislih: — Zar sve ovo moram da ostavim neprijatelju? Zar da možda od svega toga, ako se kadgod živ vratim, ne nadjem ništa, kao što sam ostavio? Zar da sve ono dobro, koje je moj otac toliko godina tekao i čuvao za svoju djecu, neprijatelj da raskući? — Ali kada pomislim na onolike kuće u Beogradu, Šapcu i u drugim varošima i varošicama pokraj granice, porušene i popaljene; kada pomislim na onolike srpske heroje, koji izgiboše braneći srpsku otadžbinu — nije mi bilo više žao ni moje kuće.»

Milorad Milivojević.

«U našoj se kući pakuje sve što je od veće vrijednosti, a drugo, što se nije moglo ponijeti, to sam ja s mojom sestrom i malim bratom lomila i kvarila, da ne bi ništa moglo poslužiti neprijatelju.»

Olga Mitrovićeva.

«S malom torbom na ledjima pridjem majci, da se pozdravim i krenem. Posledje su joj riječi bile: — Ne daj se neprijatelju!»

Višeslav Drinčić.

«Kad sam se pozdravio sa svojima, podjem polako na stanicu. Dok sam išao kroz ulice, sve mi je izgledalo nepoznato. Poznate kuće i radnje izgledale su mi kao da ih prvi put gledam.»

Mihajlo Ilić.

Najzad pridjem majci, da zatražim blagoslov. U tom času nisam pomišljao da možda posljednji put uzimam zbogom od one, koja me je gojila, dok sam mali bio i pjevala pjesme uspavanke.

Kad sam joj poljubio ruku, ona me poljubi u obraz i reče:

— Sine, zbogom, i srećan ti put! Neka ti Gospod bude u pomoći, kako bi te spasao

---

ERNEST RADETIĆ:

Na viliju Bojžu

(Božična crtica u porečkom dijalektu)

Po selu su se pomalo užginjale sviče. Vrata su se na hižah zapirala i za malo ni bilo vani viditi ni žive duše. Večeras gleda svaki da je na domačen gnjištu, da je mriž svojon famejon i da ji za svojon stolicon. Mora biti veliki siromah uni, ki se na utu svetu večer potiplje po ljučkih hižah. I pekljar, ča nima nideri nenoga na svitu ima vaj to di kakovu pozemuljkicu kamo torniva za Božič z bisagami, da z blagoslovon Bojžin poji uno malo siroštine, ča su mu darovali ljudi dobrega srca...

I u hiži Mihe Kovačiča bilo je sve živo, kako ča je bilo živo i veselo tu večer u svakoj hiži, a največ tamo, di je male dice. Ter se ne reče za niš: veseli se kako i malo dite za Božič. Božič je blagdan dice, blagdan veselja i ljudi čistega srca. Ki se na ute dane ne veseli roženju Ditiča Isusa, mora da ima grihi na svojoj duši.

«Dide, ča neš još hitati?» je reka mali Perič svomu didu Mihi i prija ga z obima rukami za brnaveke.

«A daj, dide, daj, da čujemo samo jedan tir!» se je vale ujavija mali Tinča, mlajži brat Peričev i zgrabija z malima rukicami drugu brnaveku didovu.

«Pum! pum! dide! Pum - pum!», se je najzad uglasija i najmlajži unuk Jurica, ča je ima komoč dva lita.

«Oho!» I moj Jurica bi pum-pum,» se je nasmija barba Miho, sprignuja se do poda i dignuja najmlajžega svoga unuka, deboto do gred i poljubija ga svojima surima muštačini, da mu se je meko lice sve zacrvenelo. «Valje, valje će dida pum-pum, valje. Skin majka pariča večeru...» je reka i poša u kamaru po pištolu duplicu, ča je visila na klinu.

«Če ured ta večera?», je zapita potle, «prike meni je jur zlo od glada. Uni mižolič rakije od ujutro me ne more drugo držati.

I pravo je reka. Postiti cija dan i ne ukusiti za cija dan niš, kone mali mižolič rakije, kako ča je bila navadba u Mihinoj hiži, nisu male stvari. U večer ni teško čoviku ustrgati cilu tarinu-Kranjicu magari samih suhih krumpiri.

«Valje, valje, čako moj, ter vidiš, da jur vadin,» je rekla starija šči Mihina, Marta, ponesla je lonac z ognja nad škafu i počela je vaditi s pinjaricon kuhanu broskvu.

Potle je Mica, mlajža, pripravila stolicu. Pomakla je je bliže h gnjištu, pokrila je z trpezon i nametala zlice i pijate.

Dica se vršila ko gnjišta, nidi pomogla, nidi odmogla, zajno predikajuči, kako tri mali repci, dokli hi ni prenuja glas didov:

«Perič, čripnja s podiča!» Kad je to čuja Perič, skočija je, kako tič, a drugi dva za njin i dovukli su vred čripnju, rompajuči š njon po škalah, kako da roje čele i dali su je didu. Mica je zagrabila z lopaticon ugljenja, nametala ga u čripnjicu i vrgla je pod stolicu. Kad je bilo sve gotovo dosega je did z nape harticu i stresa ž nje jeno malo nikega zrnja na ugljenje. Spod trpeze se je diza bili dim i za jedan hip zavonjala je lipo po tamijanu cila hiža.

Barba Miho se je usta na čelu stolice, prikrižija se i poče'a moliti. Priporučiva je,

da bi nan Bogda, da svi dočekamo i k litu Božič u zdravlju i veselju,

putnikon na putu, da ča prije tornaju svojin hižan,

mornaron na dalekih mori lipo vrime,

mrtvin pokoj vični i mir njihoven prahu,

dušan u prgatoriju, da bi se ča prije oslobodile i

vidile Boga, i najzad je završija: Bože, pomozi nan i svin preteljen i nepreteljen našin - amen!»

Kad je zmolija, potega je pištolu za pasa, poša na okno i hitija jedan tir, na veselje Božega Diteta, ča se je na današnji dan udostojalo dojti na svit...

Sija je na čelo stolice, a svi drugi za njin.
Jeno misto poli da nj je ustalo prazno.
Zlica na pijatu na uten mistu ni zazvonila skupa z drugima.
Na uten mistu ni bilo čovika, ča bi se bija pomolija skupa s famejom i reka barba Mihi: amen — tako budi!
Čigovo je to prazno misto?

To je duga štorija...

Na banku u kutu sidija je lip ragač, najstariji sin Mihin. Mlad je još: nima kone 30 lit.

Kad su se dica smijala i veselila tiru, on je muča i gleda cok na ognju. Kad su počeli rompati pijati i zlice po stolici, on se ni ni ubrnuja. Kad je zadimija tamijan i lipi vonj doša i do njigovega nosa, njigovo lice se ni razblažilo. A kad je barba Miho poče'a moliti ni se prikrižija, nego je samo namrštija svoje črne obrve i zagleda se je još jače nikamo u živo crleno ugljenje.

Ča je moglo biti ten lipon mladiču, da je bija i danas na največi blagdan tako namršten, kako da mu se je zgodala bogzna kakova velika nesriča?

To je još dujža štorija i tu valja da povimo.

Šimič, tako mu je bilo ime, ni ima jene noge. udrizali su mu je u špitalu za vrime vojske, na srid bedre. Una noga z lipin postolon, ča mu se je vidila iz desne bragešnice, ni bila njigova. To su bili samo niki želizni rampini, ča su mu hi vrgli u špitalu i vezali hi z nikin usanjen.

Kako mladič, komoč od dvajset lit, mora je poj u vojsku, bogzna kamo nikamo u tuji svit. Sve uno ča mu se je zgodivalo, peralo mu se je, da mu se senjiva. Ljudi su deventali blago, jedan je mrštija na drugoga, kako divlje zvirine, klali su se kako vuki, tukli se i ubijali. I najzad je nidi u dalekon svitu zgubija desnu nogu. Udrizali su mu je zad kolina, nasrid

svih bijeda i nevolja! Pazi se, budi pametan i slušaj starješine, koji će ti biti vodji u tvome putu, a iznad svega ne zaboravi, da si Srbin!»

Velimir Katić.

«Poslije ručka dodjoše jedna kola, na koja natovarismo stvari i djecu, i krenusmo. Ah, kako mi bješe teško, kada spazih oca, gdje klečeći poljubi prag kuće naše! Kako mi bješe teško, kad vidjeh sve svoje sa suzama u očima, da uzimaju posljednji zbogom!»

Momčilo Necić.

«Uvijek se rado sjećam posljednjeg stiska očeve ruke i zavjeta, koji mi dade: — Rodili smo te, da nas zamijeniš, stvarali smo, da sačuvaš i uzmnožiš, sada sa blagoslovom i toplom molitvom Svevišnjemu šaljemo te, da do kraja izvršiš svoj duh prema otadžbini!

Isto se tako sjećam i toplih materinih poljubaca i njenih vrelih suza prosutih na moje grudi, koje se silno stezahu, da mi ne odadu slabost.»

Staniša D. Pavlović.

«Izbijaju posljednje sekunde naše slobode u mom Trsteniku. Austrijanci su ulazili u sjeverni dio grada. Ja sam polako odlazio, moralno utučen, jer sa sobom ne ponesoh dušu svoju: ona mi je ostala u posljednjem zagrljaju na svojima.»

Jezdimir F. Simić.

«Kuda? To niko nije znao. Pred polazak iz Kuršumlije otišao sam u crkvu. Nekoliko postarijih ljudi i žena stajalo je skrušeno slušajući starog svećenika, koji je grobnim glasom pjevao posljednju slobodnu Službu Božju, iza jednog upaljenog kandila gledale su blage, mučeničke oči raspetoga Hrista. Taknulo me je nešto. U onim očima, koje su ispod trnovog vijenca gledale pogledom neizmjerne blagosti i dobrote, ja sam vidio Srbiju, izmučenu, s trnovim vijencem...»

Rad. Bogdanović.

Put do južne Srbije i na granici.

«Evo me na položaju, na kome se nalazi bataljon moga oca. Vojnici herojski brane položaj, mà da neprijatelj, dvaput jači, bijesno napada... Noć se spušta. Borba se utišava. Još samo pogdjekoja puška čuje se da pukne. Podrhtavam od noćne studeni, ma da sam se dobro utoplio. Svima nam je hladno, a vatre ne smijemo ložiti, jer je neprijatelj blizu. Naviknut još na teškoće, divio sam se našim vojnicima, kako ih hrabro podnose, a u sebi sam kleo sudbinu, što je tako surova prema nama. Da mi je bar, da ugrijem samo malo noge! Oh, ja bih bio onda najsrećniji na svijetu! Ali mjesto željene vatre stiže zapovijed da se povučemo...»

Miodrag K. Stojanović.

«U Kruševac dodje — na dva dana pred njegov pad — Njegovo Veličanstvo kralj Petar. Ču se: — Kralj! Evo kralja!... Bio je u automobilu sa još dva svoja oficira. Da bih bolje vidio staroga Kralja, izidjoh malo naprijed iz gomile naroda. Pozdravismo ga. On nas otpozdravi, ali na licu mu ne bješe one radosti i veselosti, koju je predje uvijek imao pri pozdravima. Automobil se zaustavi pred samim spomenikom Kosovskim Junacima. Potrčah, da vidim, zašto je stao. Kralj je gledao sliku, koja predstavlja pričešće Lazarove vojske u crkvi Gračanici na Kosovu 1389. godine. Gledao je dugo... Oči mu se napuniše suza... Zatim naredi, da se automobil krene, i ubrzo nam se izgubi iz vida...»

Tihomir Lj. Protić.

Stigao sam na staru srpsku granicu. To je bilo selo Paprašnica. I tu su bile bugarske komite i počinile zvjerstva još gora nego li u Lebanima. U jednoj riječi bilo je sahranjeno preko 150 naših vojnika. Na izvjesnim mjestima virila je iz snijega po koja ruka, noga ili glava onih bijednika, koji su tu našli neočekivanu smrt, u nadi da će spasti život. Bilo ih je čak i po putu, te su se ljudi i konji spoticali o njih...»

Aleksandar Papadopolić.

«Kosovo je pokriveno snijegom, a po izlokanom putu, pognute glave, idu njegovi osvetnici. Kakva ironija u istoričkim dogadjajima!»

Ljubomir Rumanović.

Krenusmo u Prištinu. Rdjav put bio je zakrčen vojskom, koja je vozila živež. Umorna stoka jedva je izvlačila teška kola iz blata. Mnoge od tih dobrih i korisnih životinja, utučene gladju i umorom, padaju pored puta, gdje i ostaju. Seljak, naš dobri seljak, samo tužno pogleda svoje posljednje dobro, koje je nameravao da spase, odmahne glavom i nastavlja put dalje.»

M. M. Janković.

«U Prizrenu smo već nekoliko dana. Jednom, vrativši se kući, zateknem mater, gdje sjedi kraj prozora i plače. — Šta je, mama? Zašto plačeš? — Kako, sine, da ne plačem? odgovori mi jecajući. Zar ne vidiš, kamo smo došli? A ko zna kuda ćemo još otići? Ostavili smo kuću punu svega, koju smo ja i otac 20 godina tekli, pa zar, kad se vratim, da ne zateknemo ništa? Zar pod starost, da se opet mučimo? Zar to nije strašno?

— Znam, mama, ali nismo sami, koji patimo i čije će kuće možda biti upropašćene. Pati cio naš narod, pati cijela naša Srbija. Zato, mama, nemoj plakati!...»

Dragiša M. Pavlović.

Zbogom, otadžbino moja, koja si me odnjegovala i dala puno najljepših primjera. Moram te napustiti, ne da bih sebe izbavio, nego da bih mogao kroz kratko vrijeme biti spreman, da sebe prinesem tebi za oslobodjenje. Nemoj misliti, da ću te zaboraviti u lijepoj Franceskoj! Nikada!...

Živojin M. Marinković.

«Na granici svoje mile Otadžbine dodje mi, da se vratim. Ali nisam htio, jer sam se sjetio one Hristove riječi: — Blago prognanima pravde radi, jer je njihovo carstvo nebesko!»

Mihajlo Protić.

«Posljednji put se okrenusmo i poljubismo jednim pogledom polja naše mile Otadžbine. O! taj posljednji pogled bačen na Srbiju, kako je bio žalostan! Ja ne poznajem ni jednoga od mojih drugova, koji se u tom trenutku nije zaplakao.»

Radmilo V. Vasić.

«Sagoh se i uzbudjen poljubih poslednji kamen drage Srbije.

— Idem, draga majko, ali te ne ću zaboraviti. Idem u lijepu i gostoljubivu Francesku, gdje ću se spremati za onaj veliki dan, kada ću potpuno snažan duhom i snagom, moći da se prinesem na žrtvu zlatnoj slobodi Velike Srbije.»

Mil. T. Naumović.

«Ma da mi je tijelo slobodno, ja ipak duhovno podnosim teške neprijateljske okove, jer je moj duh tamo — u mojoj Otadžbini.»

Ljubomir Marković.

«Strašno je biti bez majke, ali je još strašnije biti bez Otadžbine.»

Andreja Bogdanović.

«Gnijezdo je porušeno, ali ne i sokolovi! Oni su ranjeni odletjeli daleko preko mora, da svoje rane izliječe, pa da udruženi s orlovima spasu porobljene sokole i obnove svoje porušeno gnijezdo.»

Nikodije Savić.

«Niti je lako ostaviti svoju zemlju, svoju kuću i svoje rogjake pa ići u tudju zemlju, niti je lako biti rob...»

Živojin P. Ristić.

«Trebalo je izgubiti Otadžbinu, da bismo naučili, da je volimo. Ja sam uvjerena, da ništa od nas nije moglo stvoriti bolje Srbe, nego ove sadašnje prilike.»

Milica Kakovićeva.

«Ostrvo Korzika je lijepo, ali je naša Srbija mnogo ljepša. Kod nas je sve mnogo ljepše. Tamo mi je sve milije i svetije. Tamo mi je deda i baka. Tamo mi je sahranjena mama, tamo je u grobu i stari moj deda. Sve nam je tamo. I radost i žalost. Zato i danju i noći Boga molim, da oslobodi Otažbinu našu iz ropstva i da nas žive i zdrave u nju vrati. Lijepo nam je i ovdje, ali je još ljepša zemlja naša, lijepa i mila Srbija.

Radmila B. Nikolićeva.

U Marsej (Marsilju) prispjeli smo oko ponoći, baš na Badnje Veče. Zvona sa crkava odjekivala su širom tamne, svete noći. Prikupila su, i sada nose preko mora bolne jecaje nas izganika.

Vera Haljecka-Petkovićeva.

Ovo je samo nekoliko izvoda iz one prije spomenute prelijepe knjige, «Nade srpske Golgote». Drugom kojom zgodom prenijet ćemo ih još nekoliko.

Barba Šime.

DOPISI

IZ RIJEKE.

Vječiti «brontuloni». - Ninetta se sprema u službu. - Protiv kletve. - Još framasuni. «Speranza.»

U vrijeme rata došao k meni Francele sav namračen.

— Ste li culi najnoveju? — upita me, — Šta je opet? — reći ću ja, a on meni: Ca ne znate? Prisla j' zapoved, da svi impijegati moraju pozdravljat «Got strafe England!» Još i to!

Ovaj put je i u meni uzavrijelo i ja se proderem na nj:

— Pa što zato? Kako vam to može da smeta? Vaš je ćaća još živ.

Molim vas, pitajte vi malo njega, dali se je koliko puntao, kad su ovamo dolazili Madžari i donosili papriku i razne druge pikanterije? Nije, brate, nego je kao i mnogi drugi plesao čardaš onako, kako su to Madžari htjeli i vikao Eljen! kad je trebalo i kad nije trebalo! Ni vi, Francele, ni cijela vaša familja nemate prava, da se divljačite i čudite raznim sadašnjim novovijekim izumima. Kad ste bili u ungareskom kolu, plesali ste i pjevali onako — a sada se lijepo poklonite i toj novoj zapovijedi i molim vas: ne brundajte!

Ben cazada! — rekao mi je jedan «della prima ora,» koji je upravo prolazio onuda.

Onda je došla Ninetta i pripovijedala mi je, kako je govorila s nekim gospodinom na Magistratu, koji da joj je obećao nekakvu službu na općini.

— Ovako se dalje ne more — reče mi ona — cera sam zapenjala rečini, jutra ću stomanju, pak ca će mi ostat. Pisat znam, a pozdravljat «Gott strafe England!» ću se lahko navadit. Ne bite me vi mogli malo navadit?

— Bih, zašto ne?! — rekoh i postavio sam se «stram!» kao kakav Prus i kako sam ja činio, tako je činila i ona. Bio sam se tako udubao u onu manovru, da nisam ni zamjetio, kako je medjuto bila ušla u sobu Tonka, moja stara mljekarica. Odmah smo prekinuli vježbu, Ninetta ode, a ja sam još dugo razbijao sebi glavu razmišljajući, što je moja mljekarica morala da pomisli, kad nas je vidjela u onom položaju?

Ninetta se užasno ljuti na grčke ministre, koji da su sve sami stari generali. Oni da su ovih dana izdali naredbu, protiv kratkih ženskih suknjica. Po toj famoznoj naredbi nijednoj ženskoj ne smije donji rub suknje biti iznad zemlje više od trideset centimetara. To da je strasno, veli Ninetta.

— Ne daj Bog, da to v Reku pride!

Ja sam se usudio pripomenuti, da to ne bi možda ni škodilo. Ovih dana čitao sam u novinama, kako je statistički dokazano, da od svih italijanskih gradova Rijeka i Trst da su najtuberkozniji... Natuknuh, da toj nevolji pridonosi zacijelo ponešto i činjenica, što se naše žene vrlo lako odjevaju.

— Va tem ga ni, kako ni va fundaćah, odgovorila mi Ninetta, vi imate na sebe vavek po tri četiri maji, pol duzini brageš i nekoliko pari vuneneh kalcet, pak ste jednako paliv, kako i nabrana smokva.

Htio bih okrenuti razgovor i raspravljati malo o gradskoj politici, ali što ću, kad te i takove politike nema ni za lijek. Bože dragi, kud su se djeli oni dani, kad je sva Rijeka upravo pucala od politike! Nema više onih dana! Otišli su netragom! Sad je oko mene sve mrtvo, osobito ulice, (o luci i da ne govorimo!). Nešto malo života pokazuje tek po koji kabaret, očiti dokaz, da u našem gradu još nije sasvim utrnuo smisao za glupost i svinjariju.

Ovi najnoviji pokret protiv kletve i inih ružnih riječi uvelike mi se svidja. Kresati neprestano Boga i Mariju i u isto vrijeme govoriti o neizmjernoj kulturi — ne slaže se. To su današnji gospodari uvidjeli i navijestili boj i psovci i kletvi. Evala im! Ja sam uvijek govorio: kad se čovjek ili cijeli jedan narod vrati k Bogu i molitvi, to je znak, da je njegova unutrašnja snaga i vitalnost dostigla vrhunac. Ja sam i o tome danas poveo riječ pred Ninettom i na lijepi način okolišeći na dugo i široko, opomenuo sam je, da malo i ona pripazi na svoj jezik, jer da pogdjekad i njoj izmakne po koja krupnija...

Da nisam to nikada kazao! Kao guja naskočila na mene vičući:

— Ca vi to mane govorite? Ste me kada culi zaklet à? ste me kada culi? Ca mucite? Ca ne govorite, vrag vam je na... Zatisnuo sam uši, da ne čujem ono drugo.

Stvar sa framasunima nije još svršena, premda su imena već sva iznesena, tako da se danas zna, tko je na Rijeci framasun, a tko nije. Sad se radi samo o tome, kako bi jedan nepatvoreni patriota imao da se prema njima vlada. Jer ti framasuni, ma kakvi bili, ne će kako se vidi, biti ni vješani ni zatoreni. Oni će se kao i do sada slobodno šetati po «Riki bilen grade», polaziti kafane i druge više manje časne lokale. Sada treba da pretpostavljeni odrede pravila, po kojima ćemo se mi neframasuni ravnati prema njima, hoćemo li im se smjeti približiti, hoćemo li ih smjeti pozdravljati, posjećivati, primati od njih službe itd. Ili ćemo ih izbjegavati, kaošto su ono u vrijeme Renza Tramaglina i Lucie Mondelle izbjegavali u Milanu okužene ljude i one, takozvane »untore»? Sva ta pitanja čekaju odgovor, a medjutim trebalo bi već misliti i na jednu novu, po mojem sudu vrlo važnu listu, gdje bi imala biti pobilježena sva imena onih, koji u starim gradovima Trsta i Rijeke posjećuju izvjesne kuće... Kad se je ustvari morala reklo a neka se kaže i b. I prostitucija, protiv koje — usput budi rečeno — naši pobožni popolarići gotovo nikada ne pišu — veliko je zlo, prava rak-rana našega društva, zato ja velim: — Van s imenima! Idimo do dna!

Utorak, 8. o. mj. Rijeka je imala svoju senzaciju. U luci ima jedan parobrod, koji se zove «Sapienza». Ta se «Sapienza» spremala da krene put Španjolske, nakrcana lijesom, kadli se najedamput počela da nagiblje na jedan bok. Nagiblje se «Sapienza» i nagiblje, dok se naposljetku nije tako strašno nagnula, da je izgledala kao brod, koji je nastradao od kakvog strašnog fortunala. Uzrok? Rdjav način krcanja... Pomorska vlast je naredila, da se sav lijes mora da iskrca i da se novo krcanje provede «po propisu i zanatu». I tako je «Sapienza» radi ignorancije svojih ljudi morala da odgodi svoj odlazak. Malo imamo što da obkrcamo, pa ako još to malo profušarimo, e onda — addio speranza!

Sretan Božić! Želim svim pravim Fijumancima s dubokim pozdravom à la romana!

Rokac.

---

bedre, vrgli mu namisto nje niko želizdenje i poslali ga doma.

To je sva njigova štorija. Ni duga, a ne bi bila ni tako strašna, da mu ni ustavila u duši veliku jenu tešku bolest, ča ga je mučila potle sve življenje, a i življenje ljudi, ča njin je bilo bilo suženo, da žive š njin skupa.

On dugo ni pozna ni brata ni sestre, ni oca ni rodbine, ni pretelje ni susede. U ljudi, svojih brati ni vidija ljude, dicu božju, nego breke, zvirine, ča samo gledaju, kako te jedan drugomu naškoditi, kako te jedan drugoga ugristi i tošigati.

A ča je još najstrašnije: mrštija je i na Boga! Bog za nj ni bija dobri tac svih nas, nego krvnik, z želiznon šibon, ča mu je rabila samo da š njon šiba do krvi, da se pod njigovima udarci previjamo kako črvi u prahu.

Biža je sprid ljudi, da hi ne mora gledati, kad bi ga ki ča pita ni odgovara, z ocen i sestrami se je srdija i nikako ni moga podnesti njihovu dobrotu. Bolilo ga je, da mora, kako brek jisti iz njihovih ruk, a da si sam niš ne more prislužiti.

Moramo reči, da to ni bilo od vajk tako. Valje s početka kad je torna z vojske, mu je bilo i lipo: ljudi su hoževali k njemu, pozdravljali se ž njin, doma su gledali u nj, kako u Boga, ča bi zaželija dali bi mu. Ma pomalo su ljudi počeli zabljivati da je bila vojska i da je ustalo nesrečnih ljudi za njon. I on je vidija, da ni kako drugi ljudi. Mladiči su bili učinili ples i on je stija biti, kako jedanbot. Vrga je ča grbljaču, s kojon se je štapa, da će plesati, ma ni moga. Zavalija se je nasrid poda, kako je dug i širok, a dica i nikoje munjene žene su se počele smijati. Njemu je krv zalila lice od srama i poša je šepljući doma. Ni divojčine ga nisu gledale. Volile su lipe i zdrave mladiče.

Jedan hip se je peralo, da će doj nazad h sebi. Namura se je bija u jenu divojčinu, niku Marijanu Popovičevu. Bila je i lipa i prava i, koliko se je moglo viditi, ona je njega štimala za sin tin da je bija šepast. Počeli su predikevati skupa, sastajati se i namurivati. Ubečali su si virnost i da te se uzeti.

Jenu večer došlo je i do toga. Sastali su se na kraj sela, ona je donesla u facolu robe i pošla za njin, kako ča je od starine bila u selu navadba. Doveja je je doma.. I barba Miho: Marta, a najveć Mica, veselo su je dočekali i izljubili je. Načinili su njin kamaru i puštili hi same.

Drugi dan Marijane ni bilo u njihovoj hiži. Ušla je, plačući, valje unu večer, kad se je Šimič počeja sučivati. Kad je vidila oni bokun kosti, ča mu spruči namisto noge, uno želizdenje, une udlake, usanje ko njega, steškalo se je je od tuge, s kin će morati provesti svoju mladost i ušla je nazad h materi.

A Šimič je usta još nesričniji. Ni zatisa oči une noći. Ujutro su ga našli blidoga, s črnima kolači spod oči, kako sidi na kantrigi na po sučen i trubi u jedan kut.

Od tega dana još je već zamrštija na ljude, i nikad drugo ni propredika z nenin. Ni z ocen ni sestrami, ni dicon ni z susedi. Prokleja Boga i ljude i cili svit...

— — — — — — — — —

Večeras je sidija na gnjištu, gleda u kut u ugljenje i muča. Za stolicu ni stija ni danas sisti. Mica mu je navadila pijati i dala mu ga, a on je ni ni pogleda. Brižnon barba Mihi se je lomilo srce od žalosti, ma ni stija pokazati. Ni ga stija zvati, da ga ne povridi; zna je da je Šimiču najlaglje kad ga se pušti u miru, kad ga nedan niš ne pita: kad ne mora nenon odgovarati.

Drugi su večerali. Najprije je došla na red maneštra riži s fažolon, zabiljeni z uljen domačin. Za njon meka broskva frigana stešo na ulju, ča je vonjala, kako najliplje rožice, a za broskvom posutice i bakalaj, bija kako snig, i on z uljen domačin, kako ča se i pristoji na najveću viliju.

Popili su bukaletu črnega i počeli kantati.

«Dide, još pum-pum!» se je domislija mali Jurica i pogleda dida, koji je valje zvadija nazad duplicu i poša na okno. Bubnuja je i drugi tir, a dica su škikla od straha i veselja skupa. Potle je i Perič donija svoju puškalicu, Tinča mu je griza štupu za čepe i puškalo se cilu večer, kantalo i pomalo pilo sve do jedanaest ur, kad je zazvonilo prvi bot na ponočnicu.

Mali Jurica je jur klima materi na kolini, pak ga je ona vred ponila u postelju, a drugi su se počeli upravljati na ponočnicu. Barba Miho se je ugrnuja sukajenin kapoton, Marta i Mica svaka svojon plaštenkon, a dicu su zamotali i pošli su pomalo proti crikvi u misto.

«A ti, Šimič, čuvaj hižu, dokle mi tornamo,» je reka barba Miho sinu, a on je samo mahnuja z glavon da če i gleda je dalje u oganj.

Jur pripovidamo deboto po ure, a još zapravo ne znamo čigova su una tri diteta u Mihinoj hiži. Da njin je Miho did, to smo čuli, a valje smo znali, da njin je Marta mati. A otac? To je druga žalosna štorija u Mihinoj hiži.

Marta se je bila uženila, ma je je jur tri lita po ženidbi umra muž i ustavija je s trima malima dicami, Jurica je ima komoč tri misece, a kako je ni ima ki hraniti, to je je otac uzeja skupa z dicon nazad u hižu. I njoj je bilo strašno, kad si je vidila brata, kako se srdi na nju, prike se je je spočetka peralo, da je jadan na nju, ča je dovela dicu na kmeštinu, a je bila u prvom redu njegova. Ni još razumila, da se je Šimič srdija s cilin sviton.

Šimič je usta doma na gnjištu poli oganj. Protega je svoju želiznu nogu u kut i razmišlja... Okoli njega je bilo sve tiho. Iz sela se ni čulo glasa, stariji su pošli u crikvu, a mala dica su spala. U sviči je ponestalo petrolija, stin se je je no malo dimija, dokle se najzad

Luca i Mara.

Mara: Kako to vreme leti!... Čini mi se, da j' čera bil Božić.

Luca: Je — tako — je, ma kada se dobro promisli, koliko tega mora jedan naš čovek v Istre da prekonja va jedno leto dan, mora se reć, da to vreme ne teče baš tako jako brzo.

Mara: Tu imaš i ti pravo!

Luca: Promisli samo oni brižni naši stari! Koliko su već vane? Morda ni pol leta, a mane se čini, da ih nisam videla već puneh sto miljari let.

Mara: I to je istina! Bože moj, su nam kade živi!

Luca: Ja se za njih ne bojim. Onakovi grmičini ne padaju lahko. Kade su, da su, oni su na čast i diku nesamo nam, nego i svemu našemu siromašnemu puku.

Mara: Svejedno — žalostan će nam bit Božić prez njih.

Luca: Jako vesel nam ne bi bil ni da su oni tu. Ča j' ovo Božić? Najprej, da te malo pitam: ovo vreme, va kem smo sada, je l' ovo advent?

Mara: Po kalendarije, ča su ga naši napisali, mi bimo vaistinu morali biti va advente.

Luca: Morali bimo — to i ja znam, ale ja te pitam, ako smo?

Mara: Ča ja znam, smo ni ne?

Luca: A to ti, sestro moja, ne znam ni ja. Ma biš mi znala reć: po čem smo mi va ono prvo vreme znali, da je advent?

Mara: A po zornicah — po čem drugem!

Luca: Uprav tako: po zornicah! A ja te malo pitam: kade su sada te zornice?

Mara: Kade su? Ako su kade, pul nas nisu. Zeli su nam ih.

Luca: A kad su nam zeli zornice — zeli su nam i advent. Mi nimamo adventa. Mi smo prez adventa.

Mara: Ma — čula sam povedat — da se va nekeh mesteh još drže zornice?

Luca: To sam i ja čula, ma zornice, na keh se hrvatski ne piva «Poslan bil anjel Gabrijel» — — nisu bile ni nete bit zornice. Zornice su samo one jutarnje maše, va keh se hrvatski piva: Poslan bil Anjel Gabrijel. Va našoj se crekve već ne piva naš stari «Poslan bil anjel Gabrijel», a to će reć, da mi siromahi nimamo ni zornice ni adventa.

Mara: A ča pak misle ti naši moderni biskupi?

Luca: A vej si ga! Da bi samo malo misleli, ne bi puščali, da se narod ovako odbija od crekvi. Si čula, ča j' neki dan mišionar rekal na spovede jednoj našoj ženskoj?

Mara: Morda znam, ma se ne spamećujem.

Luca: Pital ju je, ako hojeva k maše. Ona mu je rekla, da bi jako rada šla, ma kada j' va crekve, pak vidi, kako se samo spo-radi nekeh kapriciji z naše crekvi hita vanka naš zajik, da ju spopada jedan takov jad, da njoj je prava muka bit va crekve. —

Mara: A ča njoj je nato rekal misionar?

Luca: Rekal njoj je: Ako j' tako, a vi ostanite doma i molite Boga va mire i pokoje. Bog će vam se i tako smilovat.

Mara: Ja ne bim, Luce, moju svetu veru dala za sva bogatstva od ovega sveta, ma i mane je već puti strah, da gledajuć onu nepravicu va crekve, više grešim nego ča ugajam Bogu. Ti znaš, da čovek, kada moli, mora imet čisto i mirno srce, a kako ćeš da ja imam mirno srce, kada vidim, kako mi za dešpet zimlju s crekvi moje lepe, srdačne, stare pismice, ča su ih pivali naši dedi pred stotin i stotin let! Nego — ča ćemo no! Ne će trebeda vavek ovako bit! Trebe da te i ti biskupi jedanput va se prit i reć, kako je ono Isus rekal: Dajmo Bogu ča je Božje, a puku, ča je od puka.

Luca: Najzada i ti biskupi bi morali promislet, da na zornice hojevaju samo naši ljudi, kmeti i težaki. Gospoda va ono vreme se drže va teplem i spe na sve uše. Sada prosim te, reci ti malo mane, je l' to mudro i pametno: zimat starinske molitvi onem, ki Bog zna i po blate i po zime i po škurine prihajajo va crekav, a davat nove, latinske, gospodi, ki se do polna krave po mehkeh i tepleh posteljah, tako da od njih nijedan ni ne vidi ni ne čuje ni zornicu ni polnočnicu.

Mara: A ćeš pak poć na polnočnicu?

Luca: Ne ja, zač kade se ne piva «U sej vrime godišća...» tamo ne more bit ni polnoćnice za nas.

Mara: Kako se vidi — joh ti ga nam i našem Božićom! I moja Božja vilija bit će žalosna i stol mršav: pijatić leći i dve broskvice, pak Bog te veseli!

Luce: Ja ću i malo bakalara. Već sam ga kupila.

Mara: Ja ti se čudim.

Luce: Nisam ga kupila za lakomiju, nego onako...

Mara: A za ča drugo?

Luce: Jadna sam, a nimam nijednega na kem bim se sacijala, pak ću cel dan po bakalare tuć, dokle god mi ne bude srcu laglje.

Mara: Ako j' tako, onputa ću ti i ja prit pomoć, da se i ja malo šfogam. Brižan bakalar! Kako da j' on kriv! A sada homo!

Luce: A bome homo, ter nam je već i doba!

IZ VELIKOG MLUNA.

Naše lijepo srpsko-hrvatsko ime Jakac uzrok je malom «incidentu». Kako? U našem selu dodje većkrat do sukoba na vrlo laki način i to radi naše Čitaonice ili ženskog udruženja ili radi glazbe ili radi plesa. Šijor: Kako se ti zoveš? Dušan. Ne, Spiridione! No! Si! No! Si! Eto incidenta. Drugi sokole: Što se Vi pačete u ovo? Zašto ne bi? Kako se Vi zovete? Jakac. Djakac dunkve! Ne, Djakac, nego Jakac! — Na italijanski se piše: Giacaz. No! Ja sam Srbin, moje ime je srpsko i ja se ovako pišem: Jakac. No! Si! No! Si! — Eto drugog incidenta. — Kako se usudjuje onaj «barbaro» meni javno pred ljudstvom prigovarati?! Meni!? meni? — Osveta. Dodje naš seoski svetac sv. Andrija. Hoćemo ga po običaju proslaviti: u našoj crkvi i plesom. Svirat će dašto naša glazba. Dodje «incident», ne: Jakac da moli za ples... Onaj Šinjor od «incidenta» veli: No! — I nije bilo plesa u dan sv. Andrije. A mi se — smijemo. Imamo sada više zdravlja i više novaca. Me ne impipo! — reći ćemo sa Šinjorom. Mi Slaveni ne prodavamo svoga čela ni za što, a najmanje za ples. — Mlunske djevojke i mladići.

IZ PAZINŠTINE.

Čuvajmo se tajnih klevetnika!

Ima kod nas još i danas tako dobrih, onako na starinsku, ljudi, koji misle, da još uvijek živimo u ono staro blaženo doba, kada su naime svi ljudi u selu i općini bili jednako učeni i neučeni, jednako hrapavi i glatki. Ali to doba je prošlo, a došlo je ono prevare, himbe, falsarije. Kako ono u ratu: ljudi se skrivaju u rovovima, odakle pucaju u — trbat; ljudi sada kao u ratu tajno kleveću, ocrnjuju, pa čovjek i sam ne zna, otkud mu je zapravo doletio kamen. Takovih zlih ljudi ima i u nas; i opet u nas imade još poštenih i povjerljivih ljudi, koji ne poznaju ono gori rečeno «moderno ratovanje» sredstvom — pogana jezika, špijunstva i denuncijanstva.

Na ove misli smo došli slušajući nekog našeg čovjeka, koji se onako baš bratski tužio i izjadao jednomu «šinjoru». Ovaj znade lipo po našu govoriti, pak je to prevarilo našeg čovjeka. I taj naš čovjek mu govori i govori: «Vi ste naš... pravi naš čovik; vi lipo po naše govorite.» «Šinjor» je šutio, ali je skoro bio uvrijedjen. Nije mu bilo drago, da ga drži naš čovjek za Slavena. Pak se zato i potuži drugomu čoveku: On me drži za Slavena, a ja sam Italijan; otac i mati su mi «čisti» Italijani.

I ovakovih Slavo-italiana imade u nas lijepi broj. Vidit ćete ih gdje ima najveć naših ljudi u krčmama. Tu uz vino sve čuju, vide, sve doznaju... A kada zatim koga zadene koji «kamen» u glavu ili hrbat, onda se pitaju naši ljudi: Otkuda to? Kako? Kako se to doznalo? — Kako!? Tà sam si u krčmi, u dućanu onako prijateljski ono nešto rekao nekomu i nekima, koji znadu naški govoriti, a ti ih držiš, da su to «pravi» ljudi, a za druge da su dobri Slaveni. — Još ne znadu naime svi naši ljudi, da ima kod nas nažalost takovih Hrvata i Hrvatica i cijele obitelji, koji i koje — zidaju svoju sreću nepoštenjem, ili služe kruh — izdajstvom i klevetama. One crne duše će vam se zagnjesti u svako društvo i svakamo gdje mogu što čuti, pa da ti zatim naškode, a sebi koriste.

Tih crnih klevetnika, više tajnih no javnih, ima priličan broj. Naša je dužnost, da ih upoznamo, a onda da od njih bježimo kao vrag od tamijana. Ovako će biti manje zla i žalosti, a više mira i veselja. Gdje saznaš da su špijuni i lažljivci, ne zalazi tamo. Idi samo u takovo društvo, gdje ne ćeš naći lopova. Došla je doba, da se odijele ovce od jaraca, a žito očisti od snijeti. Bijelo i čisto skupa, crno i blatno na drugu stranu. Jedan drugoga dobro upoznajmo, pak prema tomu se vladajmo. Od uhodara, spletkara i paklenskih duša držimo se daleko. A mi poštenjaci sačuvajmo svoje poštenje i dobar glas i u ovo tmurno doba. — Zlato u ognju nam se pričinja ljepšim, sjajnim. Budimo i mi poštenjaci zlato u smeću. Time ćemo sebe uzvisiti i koristiti svojim obiteljima, selu, općini i narodu.

IZ JELOVICA.

Mi smo ovuda sasvim zapušteni i nitko se za nas ne brine. Škole nemamo, pa nam je vrlo teško. Dolazi nam naša «Istarska Riječ», ali samo nekolicini, budući malo nas je, koji znamo čitati. Ali svoj jezik ljubimo i svome rodu ostajemo vjerni. Zato kod nas nema poturice.

Drago nam je, da k nama dolazi velečasni g. župnik Aničić, koji nam jedamput na mjesec misi i nas malo oživi. Budući, da nemamo zvonova na crkvi, odlučili smo, da ih na svoj račun nabavimo.

Bavimo se ponajviše stočarstvom i nešto ratarstvom. Dosta imademo ovaca i ove su naš jedini privred. Na slaboj smo strani — te nemamo niti ceste. — Jedina cesta, koja je bila za vrijeme rata prilično već dogradjena, bila bi ona, koja ide mimo nas u Podgorje. Ali još bi trebalo jedno dva, tri kilometra pa bismo imali lijepu svezu sa Podgorjem i Trstom. Oni, koji su puno obećavali i koji bi mogli, da se za stvar zauzmu ne će i ne mare. Najbolje bi bilo, da bismo se dogovorili mi Jelovčani, Danci, Vodičani i Podgorci, a pomogla bi nam i druga sela, pa bismo ovaj mali komad sami ove zime prokrčili. U mjesec dana i samo malo truda, pa bismo imali cestu, koja bi bila od velike potrebe i koristi za sva sela u Ćićariji. Seoski župani neka se sastanu i tu stvar urede i odluče.

IZ PODGRADA.

Dne 22. i 29. novembra pozvani su bili u Podgrad na fašio krčmari pripadnici opć. Podgrad valjda zato, da se pogadjaju sa njima glede koncesija. Reg bi, da su se odazvali i neki koji bivši kremenjaci (alla B. J. iz P.) danas klečiplazci, koji su se plazili oko nekih kuća ko noćne sjene. Što se je sve tu konferiralo, ne znamo; poznato nam je samo to, da će krčmarske koncesije dobiti samo oni, koji budu promjenili košulju.

Ako netko traži informacije kod gosp. mrešiala ili opć. tajnika, kako i na koji način bi mogao dobiti koncesiju, šalju ga k didaktičnom ravnatelju sa opaskom: ako vam on obećaje, dobit ćete.

Budite, ljudi, pametni i ne dajte se nasamariti! Nek vam budu za izgled Munjci, koji su vjerovali Portadi i mislili, da će dobiti široku cestu a kad tamo pretvorila im se stara cesta u — stazu.

Slušajte i opć. tajnika, koji kadgod nehotice istinu govori. Priča, da će se krčme reducirati, jer ih imade previše.

Gospoda u Podgradu su veoma napredna, a ujedno i zabrinuta za našu dječicu; zahtjevaju da se otvori dječje zabavište u Obrovu i na Munama. Znatiželjni smo, što se je na opć. sjednici, držanoj u Podgradu svršetkom novembra, u tom smislu zaključilo. Toj gospodi čini se dug, koji ima ta brižna općina, još uvijek premalen.

Roditelje školske djece moramo tom prilikom opozoriti još na nešto važnijega: Gosp. didaktični ravnatelj, držao je početkom oktobra učiteljsku konferenciju. Na toj konferenciji je zahtjevao, da mora učiteljstvo osakaćivati prezimena školske djece. U svojem govoru je rekao čak i to, da italijanski jezik ne poznaje slova č, ž, k, j, itd. Na pr.: Košak nek se piše Cosac. — Roditelji će se o tome osvjedočiti, kad budu djeca donesla kući svoja školska izvješća. — Ako odgovara to istini, nek odmah podnesu protest kompetentne školske oblasti, jer to je protuzakonito, a za nas sramotno!

Gosp. ravnatelju pak savjetujemo, nek pogleda kako se pišu naša imena u «Nuovo Metodo Pratico» od Pasqualisa — Parte prima (Approvato dal Ministero della P. I. con decreto 19 ottobre 1922.) str. 15 — Sezione 5. — Možda će naći medju drugima i Prelac a ne Prelazzi.

IZ MUNA.

Veliko naše selo lijepo je i čisto, pa nam to i svatko prizava. Ali nešto, o čemu je sva Istra govorila i čemu se svi divili, nestaje iz našeg sela. To je naša krasna domaća, ćićska narodna nošnja. Milota je bilo vidjeti nedjeljom, kad su naše djevojke i žene odlazile u crkvu i iz nje izlazile. Najljepši naš ures gubimo i sami zatiramo. Mladji ženski svijet sasma zabacuje ono lijepo narodno odijelo, a troši i baca novac u ludo za razna luksusna odijela, koja ništa ne traju i grde mladež.

Opameti se omladino i vrati se tvojoj divnoj, skromnoj i čistoj narodnoj nošnji.

U narodnom pogledu spavamo san pravednog. Nemamo nikakvog kulturnog društva i malo ili ništa čitamo novine. Trošimo za vino i plesove previše, a ne skrbimo se za našu duševnu hranu. Kod nas se pijanči i razbacuje. Ništa se nije učinilo, da si operemo sramotu koju smo si sami naprtili za vreme izbora. Trebalo bi, da se malo probudimo.

U školu polazi puno djece, ali pouku u materinskom jeziku, dobivaju nedostatno, budući je broj italijanskih učiteljskih sila kudikamo veći u razmjeru prema našim. — Jedan mladić.

IZ LANIŠĆA.

Općinski poslovi i druge stvari.

Minulog smo se proljeća nadali, da će za stalno doći k nama sjedište općine. Držali smo već kao gotovu stvar. A bome i poduzeli smo mnogo koraka. Obećivali i rekli: stalno će biti! A kad tamo sve — ništa. Nekoji naši pajdaši su htjeli biti veći Italijani od samoga g. Skala, koji je uistinu italijanske narodnosti. A svi drugi, koji su izjavljivali da su oni, proste su šeprtlje, koje i svaki pošten Italijan mrzi.

Nikako ne možemo zaboraviti naše dobre učiteljice Andjelke Prašel. Valjda su nekoji mislili, da ako odlazi ona, da će nam općinu dati. Kukavice!

Budi pravedan i pošten i boj se Boga, pa onda se ne boj nikoga!

---

ni zagasija. On se ni maka, nego je usta siditi u škurini...

Najedanbot se ne prene. Iz dajine su se čuli glasi zvona, ča je zvonilo po drugi bot na ponočnicu. Zvonilo je na dugo, na milo, u toj noćnoj tišini tako milo, da je došlo i do Šimičevega srca. Domislija se je na svoje detinjstvo i ko srca ga je ništo stislo. Drugo ni moga izdržati. Usta se je z gnjišta, poša na okno, opra ga i zagleda se u noć. Nebo je bilo vedro puno zvizd. Po zemlji se je bilija snig. Zvona su zajno zvonila i zvala ljude, da se dojdu pokloniti Bogu, ča se je na današnju noč doša roditi, ne kako kralj nego, kako siromahi Ditič u jasle, na slamu

Šimiču su došle na oči suze. Bog, uni Bog ča si ga je on u svojen jadu zamišlja kako krvnika, tako je jako ljubija svit, da je jedinoga sina svoga posla na svit, da se rodi u štali i tako spasi ljude... Domislija se je svoga ditinjstva. Kako je ljubija unega Ditiča u jaslah na slami. I, kako da je bilo sada, došlo mu je prid oči, kako je kako mali školan, komoč od devet lit hodija z ocem na ponočnicu. Crikva je bila sva u svitlavini, na stotine svič je gorilo po svih oltari. U jenoj kapelici su bile načinjene jaslice, jena mala drvena manjadura, puna slame, priko slame jena bila krpa od platna, a na njoj je ležalo ditajce i smijalo se, šireči obe ruke. Dici su se svitlile oči od zadovoljstva i rivala su se ko Ditiča, da ga bolje vide. Poli jasle je bila jena škrabica, a na njoj andjelič, a dica su bitala u škrabicu šoldo po šoldo, i svaki bot, kad bi šoldo pa unutra, andjeliču se je glava naklonila, kako da gori: Bog Van platija!

A on ni ima šolda u žepu. Ima je samo jenu jabuku i tu je zvadija iz žepa, vrga je pomalo na slamu Ditiču. I zaperalo mu se je da ga je Ditič tako lipo pogleda, nasmija mu se i zahvalija, več nego drugoj dici. Nikad ne će zabiti kako mu je bilo lipo unu noć...

Dokie je pensa na to u njigovoj duši se je zgodivalo ništo velikega: topila se je kora mržnje na Boga i ljude i pod njon je počeja goriti plamik ljubavi.

Ni moga drugo. Uzeja je grbljaču, opra vrata i poša je pomalo šepljuči po snigu proti crikvi. Za njim se je pozna trag, jedan od želizne noge dimblji, a drugi od zdrave plitkiji. Zvizde na nebu su veselo svitile i peralo mu se je da ga na miljare oči od božjih andjeliči gleda. Doša je u crikvu, jušto kad je treti bot zazvonilo. Sve je bilo u svitlavini, orgule su zagrmile, a cila crikva je počela kantati. On je pasa kroz ljude, ča su mu se ugibali i zaša je ravno do kapele i kleknuja je prid jasle. Protegnuja je svoju željznu nogu i zagleda se u Ditajce ča je na slami širilo ruke. I molija je, molija to malo dite, ti najveći dokaz ljubavi Božje za nas brižne ljude... Lice mu se je svitlilo od duševnega mira, sriče i zadovoljstva, kako jedanbot, kad je još bija mali...

Ponočnica je bila jur zdavno finila kad je zaša iz crikve. Crikva je bila deboto prazna, pak ga ni nedan vidija kako je pobožno poljubija unega Ditiča, ča ga z rukicami blagoslivlja. A on je zaša pomalo šepajuči miran i veseja kako malo dite z dušon čiston kako najbistrija voda od svakega griha i svake mržnje.

Na vrati od crikve su ga dvi ruke prijale ko vrata, a jeno žensko lice se je nagnulo na njigovo.

«Brate, dragi moj brate, sričan ti bija Božič!», ga je pozdravila Mica, ča ga je čekala dokle zajde.

«I tebi, Mica, bija sričan! Uprosti mi sve ča sam ti dosad dela, s kin san te žalija,» je reka i poljubija je u lice.

«I Marijana je tote, bi želila da te ništo moli,» je šapnula Mica.

«Marijana?»

«Da, Marijana, da dojde?»

«Di je, da se i š njon pomirin!»

«Hodi, Marijana, vred, vred!» je vikla Mica, a z drugega kraja je došla divojčina i poljubila Šimiču ruku:

«Uprosti, Šimič moj, čuda san ti učinila.»

«Sve je zabljeno,» je reka Šimič i stisnuja je je ruku.

«Nikad si nis mogla uprostiti, ča san ti učinila. Pekla me je duša i mučila san se kako zmija na kocu. Ma ča češ, prenula me je tvoja nesriča.»

«Ne predikaj drugo, sve je uprošteno, sve je pomireno.»

I pošli su doma u selo svi tri. Mica i Marjana držale su svaki od svoga kraja pod rukom Simiča, koji se je te noči pomirija z Bogom i z ljudi.

Božič i je dan mira i pomirenja. Nidan ga ne more razumiti, ki nima srce čisto, kako dite i priz svake mržnje.

Ksaver Šandor Gjalski:

Sveta noč

Bilo je mjeseca Tebetha[1]), a u gradu kralja Davida. Posljednje su sjene večernjeg sumraka utonule u tamnim pećinam moapskim i iščeznule medju niskim brijegovima beit-saurskim. Sve se stišalo i umirilo. Ni glaska nije bilo čuti iz grada, prenapunjena ljudima, što su sa svih strana nagrnuli, da poslušaju zapovijed rimskoga cezara, pa da se podvrgnu popisu. Veličanstvena južna noć zasjala cijelim sjajem svojim po tamnom modrilu nebeskom. A daleko tamo s istoka letjela ovamo sjajna, golema, neobična zvijezda repatica s dugom ognjenom povlakom[2]), koja se nije kao drugda vijala za zvijezdom, nego je bilo, kao da ona vodi, a pravac joj bijaše ravno k Davidovu gradu. Čisto bilo ju je vidjeti kao kažiprst nebesa, kao ognjenu riječ samoga Jehove[3]), kojom nešto sitnoj maloj zemaljskoj kruglji govori.

A Beth-Lehem, grad Davidov, sav obasjan ovom noćnom slavom, spava tvrdim snom. Sa-

IZ MEDULINA.

Naše selo u predvečerje Božića.

Božić je tu — dan sveopćeg vesel'a? Angeli pjevaju: «Radujte se narodi, kad ču'ete glas, da se Isus porodi u blaženi čas!...» Sve se veseli, sve se raduje, jer se rodio Onaj, koji nosi pravdu i vesel'e. Zar se mi Medulinci ne ćemo radovati? Dakako i mi se veselimo porodjenju Isusa i vrlo se radujemo, jer onaj, koji je u bijedi, koji je potišten i uvrijedjen, još se više mora veseliti Onome, koji nosi pravdu i veselje.

U bi'edi smo. To je prava pravcata istina. Malo smo mogli sakupiti kroz l'eto u kuću, a od onoga, što se sakupilo, nešto se prodalo, da se plati «taše» i kupi najpotrebni'e stvari, nešto što je ostalo u kući, troši se već od žetve, tako da smo brzo na kraju, a zima je tekar počela. Ako još nadodamo, da ove godine ne ćemo imati ulja, jer nam ulike nisu ništa urodile, onda je jasno, da mora da bude bijede. — Što će majka odgovoriti djetetu, kad je na «Viliju Božju» bude pitalo: «Majo, ča ne ćemo frigati fritule?»

Neki su dan karabini'eri odveli u Pulu dva naša Medulinca, vezana u lancima. Prestrašili smo se, jer smo mislili da se dogodio kakav zločin. Medjutim smo se smirili, kad smo doznali, da se ne radi o zločinu, već je bilo na stvari to, da su karabinijeri našli u džepu jednome malu «kosiricu», a drugome obični nožić, koje su dotični rabili, da odrežu kakav prut, kojim će goniti blago na pašu. Naravski drugi su dan od suca bili pušteni na slobodu.

Mi želimo živiti u miru, plaćamo naše taše, oni, koji su mogli dali su i dolar za isplatu duga Americi, u svemu se gledamo ponašati kao pravi grad'ani, ali zato nek se nas ostavlja u miru — nek se ne gleda u svakoj našoj kretnji, na svakom našem smiješku zločin i mržnju. Pa i nas je Bog dao — i za nas se Isus rodio.

Ma bilo što bilo, mi ćemo, isto s veseljem dočekati Božić. Pa ako i nećeš, svakom dod'e na misao i leži na srcu ona naša lijepa božićna pjesma:

«U sve vrime godišta!»

IZ OBROVA.

Imali smo ovdje prosvjetno društvo i lijepo je napredovalo. Zavidjali su nam naši susjedi, jer smo imali već uredjen pjevački zbor, mladež se za to zanimala, a poučavao nas je požrtvovni, nesebični i značajni učitelj g. Petaros Janko.

Uvijek se rado njega s'ećamo, kako se siromah žrtvovao, te je kasno u noć vraćao se u Golac dvokolicom. Njega su premjestili moguće i zato, jer je volio nas i želio, da narod nešto pridigne i oplemeni.

Prosvjetni rad kod nas je zaspao, a tomu se i sami čudimo, jer bi bilo dosta dobrog i nauka željnog naraštaja, samo treba malo volje i veselja.

Ugledajmo se u susjedne fante iz Podgrada, koji su nedavno osnovali prosvjetno društvo, koje lijepo uspjeva, premda je u težim prilikama nego mi.

Naša općina životari kao obično, — jer tamo vedri i oblači jedna klika, koja ne voli naše pleme.

IZ BRESTA.

Bez plača. - Troškovi.

Zašto da se i mi tužimo, kao naša braća po drugim selima?! Ništa. Mi ne ćemo da plačemo. Za junaka nisu suze. Ta mi imamo našu cestu, pa se možemo po njoj šetati do mile volje. Imamo i naše drago sunce, koje nas gri'e kao i gospodu, a imamo i našu oštru buru, koja okolo nas dobro brije. Štaviše: imamo i zdravu vodu i čisti zrak. Eto, za te stvari ne treba da se brigamo. — A za druge stvari će se već drugi da brigaju.

Tako su se pobrinuli, da učinemo i trošak radi utoka proliv Račje Vasi. Na dobar račun je šlo i to. A sada sve spava. Govore, da bi se Skakalo u Račjoj Vasi u jamu bacio, da općinu odnesu od tamo. Pa nek se baci! Bol'e je, da se on baci u jamu nego da čitava sela trpe.

Mi ne želimo n'ega iz jame vaditi, pa zato neka bude kako bude; samo želimo pravednost, mir, l'ubav i poštenje.

IZ VODICA.

Božić nam je pred vratima. Svetkovati ćemo ga na ljepši način nego prošle godine, kada ni'esmo imali svoga svećenika. Sada imademo g. župnika, kojim smo zadovoljni, a crkveno pjevanje ori se u našoj crkvi tako skladno, da ga svi rado i sa uživanjem poslušamo. Zahvalni treba da budemo našem učitelju, koji se toliko trudi, da nas nešto nauči.

Pokazu'emo osobito zanimanje za pjevanje, te smo samo iz našeg sela darovali dobrovoljno za nabavu harmonija skoro tisuću lira. Dali su takodjer naši ljudi iz Trsta, te nekoji Danci, Jelovčani i drugi neki, — a svima neka bude najljepša hvala.

Mi se u glavnome bavimo paljen'em ugljena, te time i nešto zaslužimo. Sa samim obradjivanjem polja ne bismo se mogli nikako prehraniti, pa nam je jedino sredstvo zarade s'ečenje šume. Svo'e smo gotovo sve isjekli, pa smo prinuždeni i da selimo u Senožeče i druge gorske sjeverne krajeve, — gdje radimo i pravimo ugljen. Težak je kruh zaslužen u tudjini, ali ne preostaje nam drugog izlaza. Skrb nas tare za budućnost, kada ne budemo imali što da s'ečemo. Zato se moramo brigati za buduće crne dane. Trebat će do se svakako više brinemo, da pošumimo naše gole kraške vrhove i malo se početi baviti i voćarstvom. Naš se učitelj puno zanima za to, te medju djecom i starijim, nastoji pobuditi ljubav za gojenjem šuma i voćaka. D'eca školska posadila su sa svojim učiteljem prošlog proljeća i jeseni nekoliko tisuća borovih stabalca, što je vrlo lijepo i pohvalno. Svi bismo morali, da se maknemo i da na proljeće posadimo sve one borovce, što su u školskom vrtu. Budemo li sami se starali za svoje dobro, onda ne treba, da se bojimo gladi i siromaštva. Imade sela, koja živu samo od svo'ih seoskih borovih šuma, koje su marljivo sadili i gojili.

Kod nas vlada mali nered u komunskim stvarima, jer seoski župan odrekao se, — a drugoga ne biramo i tako se nitko ne brine za tekuće stvari u selu. Treba, da se dogovorimo i odlučimo, da izaberemo drugoga, kada ne će onaj više, — jer tako ne ide dal'e. Sami sebi činimo time škodu.

Vratili smo se gotovo svi iz gore, — jer se zimi ne može raditi. Tako smo svake zime kod kuće, pa se malo i posvetimo knjizi. Čitamo redovito našu obljubljeno novinu i druge korisne knjige i nastojimo, da se nešto naučimo, — jer bez znanja nema napretka ni dobitka. — Vodičan.

IZ KLENOVŠĆAKA.

Mi i — takse.

Naše je selo sada mirno. Ne plešemo, ne pijemo, a bome i malo jedemo. Štediti moramo ovo malo krumpira za sijeme. Zima nas je dobro stisla i pritisla na naša ognjišta. Da bi barem svaki od nas imao dosta drva, pa da ogrijemo svoja mrzla uda! No ni toga nemamo. Smrkvom i čokima se mučimo. Rano idemo spavati, jer je i petrolej drag. Svako se jutro ustajemo sa strahom, da nam ne bi štogod preko noći nestalo, kao našemu starcu dvije ovce.

Ni vina, ni ulja, ni žita nemamo, a ipak plaćamo bome i te kakove takse. Oni, koji su bili zato pozvani, nisu znali ništa progovoriti, da pouče oblasti kako živimo.

Ali ipak moramo živjeti i metati s ramena na rame.

Od srca želimo svoj našoj poštenoj siromašnoj braći čestit Božić i sretnu novu godinu!

IZ GOLCA.

O našem selu piše se ne baš dobro, pa nam je žao, ali uzalud. Istina, ako i peče, opet je na mjestu i opravdana. Zaostali smo i u narodnom i prosvjetnom obziru, a za čitanje i znanje ništa se ne brinemo.

U gostionu ne zaboravljamo poći, pa makar, ako smo i gladni, ali za vino i plesanje mora da bude. Bilo bi vri'eme, da se otri'eznimo i počnemo misliti za sebe i za svoj opstanak. Siromašni smo, a od nikuda zasluška, zato bi trebali, da ostavimo krčme, a ne da punimo žepe onom našem gulikoži, Tomašiću, koji vuče sve na sebe, a njega nije za nas briga.

Opaža se i na školskoj mladeži, da ni'e kod kuće u redu. Dolaze u školu vrlo neredovito i neuredno, a nemaju osobito vol'e, što je posljedica neurednog življenja.

Opametimo se i učinimo štogod dobroga, pa će se o nama ljepše pisati, a ne kao sada.

IZ TRSTENIKA.

Brez crkvenjaka (mežnjara).

Uz svoju lijepu školu, što smo je sami mi sa svojim žul'evima sagradili, imamo i našu dosta lijepu crkvicu. Kako su se naši stariji starali za naše selo, staramo se i mi mladji. Želimo da Trsteničan, mâ kudagod hodao po svijetu, trbuhom za kruhom, da mu svaki reče: to je čovik, to je duša od čovika! Hoćemo da nam ne reknu da smo zarukani, već hoćemo gledati svojim očima.

Kod nas je rijetko kada sveta misa. Ali skoro da to niti ne zaslužimo. Već mnogo mjeseci nemamo ni «mežnjara». Jedno dijete doduše za silu ipak zvoni. Potrebno je, da se selo gane, pa da nadje zreloga čovjeka za taj crkveni posao.

Naš svećnik, koji nam dolazi iz Buzeta, zaslužio je, da ga služi kod svete mise ipak sposoban čovjek. To smo dužni priskrbiti u čast sebi i kao zahvalnici našemu dobrome pastiru, koji sve žrtvuje za Boga i narod svoj.

IZ SLUMA.

Naša djeca.

Mi trpimo i šutimo sred nevolje ljute. Nije dosta da nas tare siromaštvo, već nas taru i druge brige. Brige nas taru za našu jadnu djecu. Mi zlo živimo. Kako će pak ona?! Naši susjedi barem su donekle priskrbljeni za poučavan'e djece u školi. A mi, malo ili ništa. Našega učitelja nemamo. Ovaj sadašnji ne razumi'e naše djece, a oni njega još manje. I zato ne znaju ništa, a ma baš ništa. Mi smo bili naučeni, da nam djeca znaju za svoju potrebu pisati, čitati i računati. Djeca će morati po svijetu, a znati ne će ništa. Zadovoljni smo i rado se učimo italijanski jezik, ali bi željeli dobiti učitelja, koj je zato sposoban, da nauč štogod našu dragu djecu.

U velikoj smo skrbi, jer «narod bez škole jest narod bez budućnosti». — Oci.

IZ PRAPORĆA.

Dela i kruha. - Laži. - Preporuka.

Kod nas imamo dobrih zanatli'a. Imamo kovače, stolare i zidare. Priskrbili smo sebi školsku zgradu i mnogo unutra popravili. Manjkalo nam je nekoliko klupa. Općina nam je naložila, da ih okolo prosimo. Nastalo je i nekih neugodnosti. Bolje bi bilo, da smo ih sami učili, pa da bi nam bila makar općina štogod platila. Tako bi bio i naš Mate štogod zaslužio. Preporučamo se susjedima za delo. Mi ne pitamo plesa ni zabave, već pitamo dela i samo dela.

Našu dobru učiteljicu je neki zloduh tužio, da ni'e držala školu 3. novembra. A Boga mi, držala je! Preporučamo gospodinu školskom ravnatelju, da ne posluša svaku tužbu. Lažljivce i klevetnike neka prezirno otjera, a svoje podredjene čitelje neka kazni, ako što pogriješe, ali dužan je i braniti ih, osobito kada su nepravedno s lažju optuženi.

IZ DANA.

Ljubimo svoje! - Mir med nami!

I naši krčmari su napisali na svojim tablama uz italijanski jezik i naš dragi srpsko-hrvatski. To je i u redu. Ta naši krčmari goste skoro isključivo naše domaće ljude. Pa i mi smo tu, na svojoj rodjenoj grudi. Pred mnogo i mnogo stotina godina govorili su naši pradjedovi onaj isti i slatki jezik, što ga i mi danas govorimo. A govoriti ćemo ga i nadalje i ljubiti, tako nam vjere naše! Naša draga dječica znat će već u drugoj svojoj godini uvijek reći onaj slatki slavenski govor: «Ada, čača, bit ću dobar!»

Svi ljudi će nas spoštovati budemo li ljubili i branili svoje. I nitko nam ne može zla učiniti kada i tudje spoštu'emo.

Nalazimo se u svetim blagdanima, i zato iskreno opraštamo grijehe nekima, koji su bili zalutali. Opažamo, da se kaju, i zato im kličemo: Zdravo, braćo! Mir i narodno poštenje neka bude medju nama, pa će to biti i naše na'veće naše veselje!

IZ DRAŠĆIĆI KOD BUZETA.

Javit ćemo Vam par novosti.

Prošlog t'edna vjenčalo se u našoj crkvici tri para mladenaca. Volili su oni ovako doma u selu vjenčati se nego u gradu. Gosp. župnik, čujemo, tužio se na mladožen'e. Tà oni su mu platili dobro sv. misu, a uz to dobio je tri kolača, kum, on i zvonar. Velečasni možda htio bi pirovati s punjacima, ali ovi se — ne usudjuju zvati ovakve «Šin'ore» u naše sel'ačke kuće.

Ovo veselo, a drugo žalosno.

Prošlog ponedjel'ka sedam osoba, što muški, žene, što djeca otišlo u Južnu Ameriku, u Argentinu. Mi smo naše ove brižne seljane popratili do kolodvora. Na rastanku plakaše oni, a plakasmo i mi svi.

Mi ovima na dugu putu želimo srećan put, a tamo u dalekoj zemlji svaku sreću.

Bože daj, da se kući vratili srećno i zadovoljno!

IZ RAČJE VASI.

Zlo i naopako.

Skoro nikada se nije o našem selu lijepo pisalo. To je i razumljivo. Kada nije lijepo ni dobro, onda treba reći, da je zlo. Neki su nam ovuda tukli u glavu, da će po Račjoj Vasi teći samo med i mlijeko, da će ovuda frčiti, ako ne željeznica, at o barem tramvaj; a od svega toga vidimo u našem selu da frče okolo nas same taše, glad, siromaštvo i naša sramota.

I sam vojvoda — šepo kiselo gleda. Sam ne zna više, što bi govorio i kako bi lagao.

Čujte, i on se ljuti, da nov li'ečnik pita malo više lira za vizitu, nego li onaj prvi. I on protestira i nagovara, da bi se barem nešto dalo od svih obećanja.

No nitko ne će da ga čuje, već mu odgovaraju: «tazi coto!» A on povuče svoj repić i čepne u kut i njerči.

Politički pregled

Ustavne reforme u Italiji.

Italijanski Parlamenat radi punom parom. Skoro bez ikakove opozicije prihvaća predložene zakone, ko'ima je svrha likvidacija dosadašnjeg liberalno-demokratskog političkog sistema u Italiji. Do sada su izglasani zakoni: o ukidanju autonomije u manjim općinama (t. zv. «lege per l'istituzione dei podestŕ»), o prerogativama i proširenoj vlasti prvog ministra te zakon protiv izbjeglicama.

Sa prvim zakonom fašizam hoće da s jednim udarcem sruši kule opozicije, a u prvom redu socijalista i «popolara», koji su malenim općinama imali svoja glavna uporišta. Novi zakon ukida dosadašnju autonomiju svih općina sa ispod 5000 stanovnika, koja je u bitnosti sastojala u tomu, da je stanovništvo, putem slobodnih izbora, biralo svoju općinsku upravu i načelnika. Od sada nema više tih izbora, već središn'a državna vlast za sve te općine imenu'e načelnika i savjetodavni odbor, koji se moraju držati uputa i općeg pravca politike vladajućeg režima. Od 8800 italijanskih općina za 7000 vrijedi novi zakon, dok za preostalih 1800 ostaje dosadašnji sistem općinskih uprava, ali pod uslovom, da kroz dvi'e godine ne budu dva puta raspuštene, jer onda i za njih vrijede odredbe novog zakona, t. j. gube dosadašnju autonomiju na temelju slobodnog izraža'a njihovog stanovništva.

Sa drugim zakonom eksekutivnoj vlasti daje se odlučna prevaga u državnom životu. Parlamenat postaje samo dekorativni ostatak parlamentarističko-liberalnog sistema, te njegova funkci'a sastoji samo u tomu, da izglasa zakone predložene mu od eksekutivne vlasti. Ministar predsjednik odva'a se potpuno od Parlamenta, jer odgovoran samo kruni. Samo nepovjerenje izglasano mu u zajedničkoj sjednici zastupničke kuće i senata sili ga na ostavku. Inače nijedan zakon ne može biti predložen niti jedan važni i korak Parlamentu poduzet bez njegovog prethodnog odobrenja, koji po tomu od sada zauzimlje u državnom životu Italije posebni položaj, daleko važniji i jači od položa'a kancelara u bivšoj carskoj Njemačkoj.

Treći zakon hoće da obračuna sa izbjeglicama, koji su radi subverzivnog (tako naime naziv'lu njihov rad fašisti!) političkog rada u Italiji morali da se presele u Francesku, Švicarsku i ostale susjedne zemlje. Ove izbjeglice daju izvještaje u stranoj štampi o političkom stanju Itali'e, a k tomu moralno podupiru protufašistički pokret u samoj Italiji. Zato i ovaj zakon tim izbjeglicama odnaša gradjansko pravo, sve naslove pa čak i imutak.

Proti ovim zakonima u Italiji nitko ne ustaje, dapače «'ednodušno» se odobravaju i slave kao pobjeda državne misli. Ta je po'ava razumljiva, jer opozicijonalne štampe više i nema.

---

mo tamo na kraju Beth-Lehema, u jednoj špilji, nazivanoj «staji» nije se spustio san. Ondje nastava porodica iz Nazareta, tesar Josip, iz kuće kral'a Davida, s vjerenicom i rodicom svojom Marijom, takodjer hćerju Davidova kraljevskog roda. Došli su i oni na popis pučki, a nisu našli pokraj silne navale stana, pa im se bilo skloniti u tu hladnu špelju, da ne ostanu pod vedrim nebom. San im ne pada na oči, jer su im duše prepune svetačkoga zanosa, duboke skrušenosti i nekoga iščekivanja, puna ljubavi, vjere i nade. Na koljenima, u otvoru špilje, čekaju Božju riječ i oči im se gube k visinama nebeskim, k s'ajnomu zvjezdoritomu svodu, gdje gledaju lijepotu i dobrotu objavljenoga im Božanstva. Mjesec i njih obasjava svijetlim trakom i prede svoje srebrne niti po ang'eoskoj ljepoti netaknute djevice.

Sad se i Josipu i Mariji slože usne u glasnu slavu i hvalu Gospodu, silnu na nebu i zemlji. A ona počuti treptanje srca i duša joj se neobično silno ustalasa. Uzmaknu se od otvora i povuku u špilju do jasala, pripremljenih tu za blago, jer se ono ovamo obično krilo od nevremena i studeni, oda šta je i špilja nosila svoje ime: «staja».

Kod jasala bio magarac Josipov, s kojim je doputovao iz Nazareta.

Nešto je slame prostrto bilo pred jaslama i u jaslama. I ujedared, kad je Marija s'ela na slamu, zalije se čudna svjetlost po bijednom prostoru, po siromašnoj nastrti'), — sv'etlost posve druga od mjeseca i zvijezda.

I u toj svjetlosti osjeti Marija, da je oslobo'dena Božjega bremena, ko'e je u svo'oj utrobi nosila, i u krilu svome sagledala dijete, pred kojim joj red bijaše poniknuti glavom blaženom od skrušenosti i pobožnosti.

I Bog-čov'ek se rodio!...

Tijelo djetešcetu sv'etilo se svetim sjajem, inače bijaše nejako i ljudsko kao svako drugo dijete, samo oči, krupne, tamne oči zagledavahu, umno i ozbiljno oko sebe, a iz pogleda njihovih stru'alo je cijelo more ljubavi i blagosti i milosrdja!

Brižna majka podere od svoga platna krpe i povije u njih božje dijete. Položi ga u jasle med'u magarca i vola, da mu bude toplo od toplog daha njihova. A nad ležajem djetetovim, pod svodom špilje, zalebdi svijetao vijenac, od koga je zasjao sav tamni prostor. — I svjetlost stru'ala dalje, zalila se na otvor špilje, a odavle daleko posvuda po cijeloj krajini i zahvatila ci'elo nebo nad gradom Davidovim.

A dolje kod beit-saurskih pašnjaka probude se od te svjetlosti pastiri, što su čuvali stada ovaca i marve.

— Kakva je to svjetlost? — Zar Beth-Lehem gori? — u čudu zakriknu i poskoče od ognjišta, oko kojih su ležali, pokriti sa glavama kratkim plašćevima i ogrnuti po ti'elu jagnjećim i volujskim kožama.

Zapanjenim, zadivljenim pogledima pozirahu k nebu, i u srca im se uvuče čudno, neobično čuvstvo i bilo im je, kao da govori Gospod sa Siona.

— To nije vatra! Ali što je? — kidalo im se iz uzbudjenih grudi.

I gledaj — u to po'avi se medju njima krasan mladić, obasjan posebnom svjetlosti i kao lebdeći nad zemljom. Vjerne im duše upoznaju u taj mah slugu Bož'ega i pokloniše se pred angjelom Gospodnjim, a svjetlost s Beth-Lehema pala je i nad njim i okupala ih svojim valom. Od strave pred velič'em Božjim poniknu glavama i padnu na koljena.

A angjeo podigne blaženu ruku nad njima i reče:

— «Ne bojte se, jer, evo, javljam vam veliku radost, ko'a će biti svemu narodu: danas vam se rodi Spas, koji je Krist Gospod, u gradu Davidovu!

I eto vam znaka: naći ćete dijete povito, gdje leži u jaslama.»

A dok su slušali riječi angjela Gospodn'ega, najedamput vidješe, gdje se roji oko njega i visoko do neba nedogledno kolo kerubina, ang'ela, arkandjela i čitave legije vojnika nebeskih, oružanih plamenim mačevima i odjenutih u zlato i grimiz i okićenih alemom, biserom i dragim kamenjem. Oči se pastirima gotovo zasjenjivahu od vidjena sjaja i veliča'a, a u dušama im zastruji blažena sreća, što ih Previšnji dariva istom milosti, kojom je nadario oca Jakova, te vide čete Gospodnje.

I dok se divljahu nebeskome sjaju, zaore s'ajnim nebom glasovi nebesnika i pjevahu nadzemal'skom harmonijom:

«Slava na visini Bogu!
I na zemlji mir!
Medju l'udima dobre volje!» —

A onda iščeznu sve.

— Mesija, Mesija — došao je dakle! — otkine se blaženim pastirima iz srdaca i grudi.

— Hajdemo do Beth-Lehema, da vidimo, što se ond'e dogodilo, što nam kaza Gospod! — reknu onda svi u jedan glas.

I ostave stada, da brzo polete k Davidovu gradu — pred špilju, odakle se sipala nadzemaljska svjetlost.

I nadju Mariju i Josipa na koljenima do jasala, a u jaslama ležalo je dijete, obasjano vijencem svoje svjetlosti, grijano dahom dvije životin'a i dižući u igri sitne dvije svoje ručice k visinama.

Kad su se pastiri utisnuli u špilju i Božje Dijete svratilo do njih poglede svojih neobičnih očiju, moraše poniknuti licima i spustiti se na koljena, a ipak podizati poglede k djetetu, koje im se sa svetim i djetinskim i božjim izrazom smiješilo.

I pastiri uzeše sada da pripovijedaju sve, što im se kazalo za to dijete.

— Rodio se Spas, koji je Krist Gospod, u gradu Davidovu! — ponavljahu za njima Marija i Josip, da pred povjerenim im Božjim čedom zahvale na Božjoj milosti i ljubavi. Marij

U Parlamentu od opozicije nalaze se samo liberali, koji u glavnomu slijede fašiste, dok komuniste vode opreznu, načelnu opoziciju.

* * *

Politički položaj u Italiji postaje iz dana dan sve to zanimiviji. Klerikalna «popolarska» stranka stoji pred posvemašnjim raspadom. Njezini poslanici jedan za drugim istupaju iz klerikalne popolarske stranke i prelaze k fašistima. Nekoje italijanske novine pišu, da su s time suglasni i papa i Don Sturzo. Oni to ne dementiruju. Bit će da je ta vijest istinita.

Uostalom izgleda da će ista sudbina zadesiti i italijansku liberalnu stranku. I njezini ljudi počinju da prelaze k fašistima. Novine se danomice pofašistuju kao i klerikalne. Nije ni čudo. «Sila Boga ne moli».

Medjutim socijalisti — unitari organiziraju se u novoj socijalističkoj stranci i nagoviještaju, da će i nadalje ostati u opoziciji. Da li i koliko će ustrajati u opoziciji, to ćemo kasnije vidjeti.

Madžarska opasnost.

Monarhističko je pitanje u posljednje vrijeme ponovno uzburkalo madžarsko javno mnijenje. U uzajamnoj borbi se nalaze dvije političke grupe, a cilj im je: novo popunjenje madžarskog prijestolja, koji je od svršetka rata ispražnjen, via facti, a godine 1921. pravnim načinom. Grupa legitimista zahtijeva restauraciju Habsburga i smatra trinaestgodišnjeg Ottona, sina pokojnog ekscara Karla, za zakonitog madžarskog vladara. Novi monarh imao bi stupiti na madžarski prijestô kao kralj Otto II. Kao što je poznato, stoji prema pravovjernim legitimistima jaka frakcija t. zv. slobodnih kraljevskih birača. Najjača grupa je medju njima frakcija madžarskih fašista, na čelu sa Gömbösem i Eckhardtom, koji bi htjeli uzdignuti na madžarski prijestô nadvojvodu Albrechta, 29-godišnjeg sina nadvojvode Friedricha, pod imenom Albrecht V. Medju ovim dvijema grupama razvila se u posljednje vrijeme oštra borba. Legitimisti su nedavno zaključili pakt sa vladom, čije podrobnosti nisu dovoljno poznate. Izvjesno je samo toliko, da su se legitimisti od tog vremena znatno umirili i vidno ne očekuju velike izmjene.

Zato grupa nadvojvode Albrechta razvija po cijeloj zemlji veoma živu akciju. Mladi nadvojvoda se šalje na razne puteve, istupa pri svim mogućim i nemogućim prilikama, učestvuje raznim sastancima, uz njega se stalno nalazi počasna pratnja, javni funkcionari ga primaju sa pompom i ceremonijalom, predsjednik je raznih institucija, društava i slično. Njegove pristalice nastoje svim silama, da mu pribave što veću popularnost. Ovaj njihov trud ima i vidnog uspjeha. Nekoliko je puta već uspjelo sakupiti na ulicama velike mase gradjanstva, koje su Albrechtu izrazile svoje veliko poštovanje, priredjujući mu oduševljene ovacije. Predsjednik je Saveza svih društvenih organizacija, koji broji oko 3,500.000 članova.

Grupa pravovjernih legitimista sasvim prirodno prima ovo postupanje sa negodovanjem. Pristalice Ottona pažljivo prate sve javne manifestacije za Albrechta i svu njima dabome nemilu propagandu. Posljednjih dana dao je grof Appony, koji je sa Andrassyem glava madžarskog legitimističkog pokreta, važnu izjavu, koja, i pored toga što je bila jako neodredjena i nepotpuna, ipak je dala slutiti, da madžarski legitimistički tabor zna namjere svojih monarhističkih protivnika mnogo bolje nego ostala javnost. Legitimisti vide sada u izboru mladog Albrechta za predsjednika imenovanog Saveza direktnu provokaciju i odlučno protestuju protiv propagande slobodnih birača.

U oštroj polemici, koja je nastala izmedju oba tabora, izašlo je na javnost nekoliko zanimljivih podrobnosti. Medju ostalim bilo je ponovo potvrdjeno, da detronizacioni zakon iz 1921. godine Madžarskoj ne zabranjuje event. riješenje ustavnog pitanja u monarhističkom smislu. Madžarski fašisti su posljednjih dana javno izjavljivali, da će madžarski Parlamenat u proljeće pristupiti izboru kralja. Kandidat za madžarski prijestô bio bi baš nadvojvoda Albrecht. Madžarski fašisti vjeruju, da bi se njegovim izborom mogao obići detronizacioni zakon, koja je habsburšku dinastiju za navijek riješio prijestola. Fašisti upozoravaju na to, da Albrecht i ako potiče iz habsbuškog doma, ipak se ne može smatrati za Habsburga. Po majci je porijeklom direktno iz Arpadovog doma, tako da bi u njemu stupao na prijestô kralj, koji je svojim porijeklom u vezi sa starom madžarskom dinastijom.

Medjutim bilo kako da bilo — jedno stoji: da bi restauracija monarhije u Madžarskoj bila za evropski mir nesumnjivo od velike opasnosti. Ni madžarski legitimisti ni Albrechtove pristalice ne priznaju trianonski mirovni ugovor. Oba tabora govore o staroj Madžarskoj. Albrecht stoji danas na čelu madžarske iridente i izjavljuje, da Slovačka, Erdelj, Vojvodina i Hrvatska moraju biti oslobodjeni (!!) od neprijateljske moći. Ove zemlje će ponovno (sic!) nositi madžarsko ime. Madžarski legitimisti idu u svojim snovima još i dalje i misle na obnovu stare monarhije. Potpuno su svijesni toga, da historijska Madžarska, u kojoj je bilo 20,000.000 stanovnika ali samo 7,000.000 Madžara, ne bi bila dovoljno sposobna života, kada ne bi imala još druge potpore. No najinteresantnije je to, da madžarska vlada ni u čemu ne sprečava madžarske monarhiste u njihovoj agitaciji. Naprotiv — ona igra dvoličnu igru. S polja se stavlja protiv monarhista, u stvari, medjutim, ni u čemu ne sprečava njihov rad, jer nije stvarna vlada demokratskih elemenata. Izgleda u ostalom, da u Madžarskoj naprednjački tabor nije do sada dosta jak, da reakcionarni elementi imaju i imat će još dugo vremena odlučujući uticaj. U tom smislu je Madžarska stalno opasna.

Liga Naroda i Mosul.

U ponedjeljak, 7. ovog mj., počela je u Ženevi 37sjednica Vijeća Lige Naroda. Tema i način rješavanja Vijeća Lige Naroda na ovim sjednicama dolaze da još jednom dokažu, da je Liga Naroda jedno internacionalno tamburaško društvo, ustanova, koja ima da velom nevinosti sakrije ordinarne imperijalizme i bankovne marifetluke. Još se nadje ljudi, koji misle, da je ta Liga Naroda zaista onakva, kakva bi ona htjela da izgleda. Neki je hvale iz neznanja, a neki iz interesa. Stvarno ona nije ono, što bi morala da bude. Pa zar nije komično gledati kako se za mir naroda «brinu» — Hindenburg, Čemberlen, Baldwin, Penleve itd. Oni se «brinu» za mir naroda, a u kolonijama njihovih država vode se ratovi, i sistem njihovih vladavina zasniva nove uzroke medjunarodnim zapletajima. Da nam se ne bi reklo da govorimo to bez temelja, idemo da to dokažemo. Ostavljamo po strani nedavne plenarne sjednice Lige Naroda. Prelazimo odmah na posjednje sjednice vijeća Lige Naroda. O čem se dakle radi?

Glavni predmet je pitanje Mosula, koga je Engleska tražila za sebe, odnosno za Irak, kojim ona upravlja (što je jedno te isto). Taj Mosul, za koji bi sad trebao da se engleski narod svadja sa turskim, interesira samo engleske akcionare Anglo-Perzian Petrolejskog društva i grupe Shell. To ide ovako: Izmedju Iraka (kojim upravljaju Englezi i koji još od svršetka rata drži Mosulski vilajet «do rješenja») i Turske Petrolejske kompanije postoji ugovor o koncesiji. Taj ugovor je davno već odobrila Liga Naroda! Medjutim 70 posto akcija toga društva nalazi se u rukama Anglo-Perzian Petrolejskog društva i grupe Shell (čiji su glavni akcioneri porodice Curzon, Balwin i Churchill). Tim ugovorom ovo je društvo dobilo pravo da 75 godina eksploatiše mosulski i bagdatski vilajet. Ove dobivene koncesije, odobrene od Lige Naroda u jednom teritoriju prije nego što je rješeno kome pripada, pokazuju, da je Liga Naroda agent zapadnih imperijalista. Zar se Paris i London nisu nedavno sporazumeli o zajedničkoj akciji protiv Angore, na sastanku Čemberlena i Jouvenela? I sve ovo pokazuje da engleski vojnici u tim krajevima štite interese pomenutih akcionera. I tako se eto stvaraju ratovi, da bi se poslije kroz plaćenu štampu proglasili kao sukobi «državnih» interesa.

To je jedno.

Drugo: Na ovim sjednicama vijeća Lige Naroda govorilo se o bugarsko-grčkom nedavnom sukobu (od 21. oktobra) na bazi anketnog predloga da grčka plati 200 milijuna oštete a Bugarska da raspusti makedonsku komitsku organizaciju. Kao djeca pred profesorima, tako su Kalkov i Rendis izgledali jadno pred tom komisijom vijeća Lige Naroda. Zašto Liga Naroda ne intervenira za Kinu, Siriju, Maroko itd. jest, kad ona ne bi bila u službi onih, koji su svemu krivi! Ima još jedna stvar na repertoaru ovih predstava vijeća Lige Naroda, koja je — interesantno! — stalno na repertoaru. To je pitanje razoružanja. Kad se ovi ligaši sastanu i spremaju (stalno) nove konflikte, oni to redovno garniraju klafranjem o razoružanju. Kod kuće se svi oružaju a u Ligi govore o — razoružanju. To je zato da misaone i izrabljivane narodne mase ne opaze kolosalni nemoral i laž Lige Naroda!

Njemačka politička kriza.

Poslije Mosulskog pitanja najveću pažnju u medjunarodnoj politici svraća na sebe njemačka parlamentarna kriza. Važnost ove krize leži u tome što se samo formalno radi o parlamentarnoj krizi, a u suštini je kriza čitavog njemačkog naroda. Poslije svečanog potpisa locarnskog sporazuma Njemačka treba da nastavi politiku u duhu toga sporazuma, ako hoće da izvuče sve one koristi koje odatle proizlaze. Ali takovu politiku nije lako provadjati, jer proti sebe imade jaki front nacijonalista i komunista, koji ne biraju sredstva da Njemačku uvuku u nove političke pustolovine. Draženjem nacijonalnih i klasičnih strasti ovi prirodni saveznici uspjeli su da povuku za sobom znatan dio gradjanskih i radničkih masa.

Proti ovoj jakoj i pogibeljnoj fronti stoji čitavi niz drugih političkih stranaka, koje odobravaju sporazum u Locarnu, ali koje se medjusobno radi stranačkih razloga pobijaju. Ove stranke predstavljaju doista većinu njemačkog naroda. Ali da ta većina, sklona da se nastavi dosadašnja pomirljiva politika, dodje do realnog izražaja i da osigura mir Njemačkoj i ostaloj Evropi, treba da sastavi veliku koalicijonu vladu svih tih stranaka.

Do ovog uvjerenja došli su svi njemački državnici, pak čak i isti predsjednik republike Hindenburg. Saradnja sa nacijonalistima, barem za sada, potpuno je isključena, a onda ne preostaje drugo nego saradnja i ulazka socijalista u vladu. Bez ovih nema većine za nastavak politike u duhu locarnskih utanačenja, ali socijalistima je teško ući u vladu i preuzeti dio odgovornosti za vodjenje državnih poslova. Oni se boje da ih radi toga ne ostave mase, kao što se je dogodilo češkim socijalistima. Komunistička propaganda medju radništvom u punom je jeku, a kraj takovih prilika odluka socijalista veoma je teška. Ipak svijesni odgovornosti za budućnost njemačkog naroda, socijalisti su se konačno u načelu odlučili za saradnju sa ostalim umjerenim strankama i za ulazak u vladu; ali za obranu i zaštitu od komunističke najezde, postavili su teške uvjete, tražeći velike koncesije u socijalnoj politici. Usljed ovih uvjeta demokratska, pučka i katolička stranka, koje u svojim redovima imaju brojne predstavnike industrije i trgovine, nalaze se u teškom položaju, jer su sa ovim uvjetima teško pogodjeni interesi industrije i trgovine, a osobito sa uvjetom osam satnog dnevnog rada.

Sada je do vještine i spretnosti njemačkih državnika da riješe ovaj teški zadatak: da zadovolje sve stranke i s time osiguraju veliku koaliciju, koja bi jedina bila sposobna da u ovim kritičnim prelaznim vremenima stane na put destruktivnom i pogibeljnom radu nacijonalističkih i komunističkih elemenata te da ujedno upotpuni i osigura u Evropi novu politiku mira i napretka.

Socijalno-uzgojna škola

Mladi i mladoženja

Univerzitetski profesor dr. *M. Jovanović-Batut* priča u svojoj krasnoj knjizi «Bukvica za veselu braću» (štampanoj ćirilicom), da imade naših krajeva, gdje je običaj, da mladoženja i mlada za vrijeme cijele svadbe *ne smiju* ni okusiti ni vina, ni piva, ni rakije. Valja im se pri vjenčanju pričestiti, pak se prije toga spremaju za taj obred uzdržavanjem. Moram iskreno priznati, veli pisac, *da je meni taj običaj jedan od najmilijih u narodu.* Ako itko, mlada i mladoženja treba da su trijezni (trezveni). Njih čekaju, istina, slatki i zanosni, ali i ozbiljni časovi. Od njihove trijeznosti odvisi zdravlje duše i tijela njihove dječice. Pravo kaže švajcarski stručnjak dr. Bezzola: *«Svaka kaplja alkohola kod roditelja znači kaplju bedastoće kod djece.»*

Dr. Segrain, ravnajući liječnik u zavodu za umobolne u Ville-Evrard kaže: «Nepobitna je istina, da je piće ubitačno za porodicu pijanice. *Ono je pravo prokletstvo, koje se ne umanjuje nego raste od koljena do koljena.*»

Evo ljestvice, koja je postavljena po dru. Morelli-u na osnovu pomnoga promatranja:

1. koljeno: moralna pokvarenost i alkoholički eksces;
2. koljeno: drevno pijanstvo, manija (jedna daska previše ili premalo), oslabljenje mozga;
3. koljeno: hipohondrija, melankolija, samoubojstvo i ubojstvo;
4. koljeno: tupost, idiotizam, jalovost i propast porodice.

Dr. Segrain je proučavao četiri koljena ljudi, koji su bili odani piću, u 215 porodica i došao do ovih rezultata:

1. *Koljeno:* Već se u prvom koljenu u 168 porodica pokazuju znakovi degeneracije, i to: u 63 slučaja jednostavna zavrnutost (desekvilibracija), u 88 slučajeva slaboumnost, u 45 slučajeva razvratnost i pogibeljni nagoni. U 39 porodica našao je grčeve, u 52 padavicu, u 16 histeriju, u 5 upalu mozgovnih opna. U 108 obitelji od 215, dakle u polovici, našao je pijanice, od kojih je većina bilo drevnih pijanica, dapače već u deliriumu. Konačno se u 106 porodica nalazilo već ludjaka, što je užasno veliki broj.

2. *Koljeno:* U drugom koljenu spalo je onih 215 porodica na 98, kod kojih je našao ovo: u 54 porodice bilo je već teških degeneracija naime ljudi glupih i idiota u 23 porodice nalazilo se moralnih ludjaka, koji ne osjećaju razlike izmedju dobra i zla. Prerani porodi, prerana smrt, fizicloška bijeda razlogom su hekatombama umrle djece, to prije, što su ovdje u većini to jest u 36 slučajeva pijanice i otac i mati.

U 42 porodice našao je grčeve, a u 40 porodica padavicu. U 90 od 98 porodica našao je pijanice, a u 23 porodice umobolne.

3. *Koljeno:* U trećem koljenu spalo je onih 215 porodica na 7 porodica sa 17 djece. Sva su ta djeca zaostala, dvoje je bilo moralno ludo, četvero je bolovalo na grčevima, dvoje je imalo padavicu, dvoje histeriju, jednu upalu mozgovnih opna, a troje je bilo skrufolozno.

4. *Koljeno:* U četvrtom koljenu je onih 215 porodica nestalo, izumrle su.

Iz ovoga nedvojbeno slijedi, da je narod, koji se opija, narod na rubu propasti.

Prof. dr. Josip Šilović.

ZDRAVSTVO

Zima je neobična, a ti si prehladjen. Prehladu nastoj što prije izliječiti, jer može imati težih posjedica. Zato ima više načina i ljekarija. Evo jedan domaći lijek posve jeftin.

U litru i pol vode uspi punu čašu mekinja (posija). Kuhaj ovo pol sata na jakom ognju, ocijedi tekućinu kroz platnenu krpu, koju vodu pij samu ili zasladjem sladkorom ili medom. — Za odstranjenje prehlade vrlo je važno potiti se. U tu svrhu valja većkrat u danu piti topao lipov čaj (te) s medom, a ovo osobito prije spavanja. Teško prehladjeni morali bi dulje ležati. Med je vrlo ozdravljujuće sredstvo. Prehladjen mora biti dobro (toplo) odjeven i obut. Mokre cipele i čarape (bječve) često su uzrok prehlade. Zato valja dobro paziti, da ne nosimo mokru obuću. Ovu valja suhom, čistom zamijeniti kadagod su nam postoli i bječve mokre. — Za prehladu dobro je i mlijeko toplo s medom. I limun je vrlo važno sredstvo. Zakuhaj vode i ucijedi u nju nekoliko kapljica limuna, pa eto ti dobra čaja proti prehladi. Možeš skuhati pol limuna u četvrt litre vode, što takodjer koristi. Nekoji prehladjeni navlaš se hodom ili šetnjom spote, pa onda naglo odu u krevet. Drugi opet piju kuhano bijelo vino sladorom osladjeno.

Kašalj.

Djeca vrlo lako dobiju kašalj, koji se zove pasji kašalj ili hripavac. Taj kašalj (kao i svaki drugi kašalj) može biti pogibeljan, a uz to djecu jako muči. Da ga djeci olakšamo, dajmo im par komada sladora namočena u octu.

se usjekla duboko u srce i pamet svaka riječ, što je čula.

I pastiri, kad odoše, pripovijedahu svakome, što se ove noći zbilo, i svako se čudio i svako se divio.

A stari pastir Eliakim, koji je od poroda svoga, u bijedi i nevolji, tudjoj volji služio, klikne sretnim, blaženim licem, punim utjehe:

— I gledaj, rodio se Bog, — sin Davida kralja, — naš Mesija i kralj svih naroda i svih vijekova! — I nije potražio, oj, bogati i moćni Jerusolime, tvoje mramorne stijene i pozlaćene zidove, nije sebi postavio kolijevke u vašim dvorovima, oj, kraljevi i silnici ovoga svijeta! Prezreo je on vas, jer vas zlato kvari i sila vam duše ubija, a njegovo kraljestvo nije od ovoga svijeta. Pošao je on u bijedu, rodio se u špilji kao najbjedniji beskućnik, u krpe se povio, od nijeme mučene životinje uzeo je prvu službu, od nas jadnih robova pastira prvih je primio časti i poklone! — On, — koji je najveći, najsilniji, najbolji! — Oj, sirotinjo — sirotinjo, ti mučenice svijeta, ti nedogledna četo junaka, Božjih odabranika, svetaca, i patnika, — ti si noćas postavljena uz bok Božjemu prijestolju; — on je tebe sebi odabrao, — ti si njegovo miljenče; — tvojim mukama čuva ti dušu, — brani te od otrova zlata i od prokletstva moći, — samo da ostaneš čista, oj sirotinjo sveta, da budeš mogla uljesti u kraljestvo Njegovo, koje nije od ovoga svijeta!

I svi drugi posluhnuše pastira, a u duše im uljeze jakost i utjeha, jer se pouzdaše u Mesiju i u njegovo kraljestvo — od drugoga svijeta.

---

1) Prosinca — siječnja.
2) Repom.
3) Jehova — Bog.
4) Nastrt, nastrta slama.

Vrag i baba

(Priča iz Istre.)

Povedaju, jedan put, da su bili muž i žena i pred malo vremena da su se oženili iz same velike ljubavi jedan prama drugomu, lijepo i dobro da su živili, kako bubrg u loju i da su se ljubili kako dvije golubice. Dozna vrag za njihovu čistu ljubav, pa nastojaše na sve načine, da stavi medju njih neslogu, omražnju i prokletstvo; ali mu nije moglo to za rukom da ide. Pokuša jedan, pokuša dva dana, pokuša više dana, no sve zaludu. Nakon nekoliko dana povrati se k njima, i porabi sva svoja paklenska srestva da stavi medju onaj sretni brak svoju prokletu mržnju, ali ne može nikako da do svoje djavolske svrhe dodje. Otputi se kući, srdit i jadan, tako da su mu sline i oganj vrcali na nos i na usta. Medju tim susretne na križištu neku babu, koja je valjda bila štriga. — Kamo greš, Martine, tako srdito zapušen? — Što ćeš, da ti kažem, kad ti mi pomoći ne možeš? Ona mu reče: — Ja ću ti pomoći, i niko kako ja, samo mi sve povedi, jer ti ne moreš učiniti ono, što ja znam učiniti. — Ako ti učiniš ono, što ja tražim, dobro ću te platiti. — Hoću brate, ne boj se, reče baba i izvadi ispod krila torbu i kaže, neka joj ju napuni novcima, pa da će stvar biti gotova. — Napunit ću ti torbu i još ću ti zgora lijepi dar darovati, samo kad bi ti ono mogla. — Ne boj se ništa, odgovori baba, jer ti ne moreš svuda, kako ja. — Slušaj, babo, tamo u onom selu ima muž i žena, od malo su vremena oženjeni, medju sobom žive sretno, u miru i ljubavi, a sam napeo sve svoje sile da stavim medju njih omražnju, al ja to ne mogu nikako učiniti. — Eh! što to ja ne bih učinila! to je meni lahko, samo kad hoću. Danas osam dana bit će ovo gotovo. Sjutradan baba ide onoj ženskoj, upravo kad joj muža doma nije bilo, počne je pitati sad za jedno, sad za drugo, stane joj pripovijedovati više stvari, dokle je ne navede na govor jeli je muž ljubi. Ženska, još mlada, bez iskustva, ne poznajući još babine opake namjere, odgovori joj, da je ljubi još previše. — Vjerujem, sinko moj, lijepo moje dijete, nego ti poslušaj mene, učini, kako te ja naputim, pa ceš vidjeti, da će te još više ljubiti baš, kako nijedan muž na svijetu ne ljubi svoju ženu; ali za Boga nemoj učinit od manje. — Ne ću, babo. — Slušaj me dobro, sinko. Kada u večer tvoj muž dodje doma trudan iz rada, čekaj, da ide spati, i kad dobro zaspi, uzmi brijačku britvu, i odreži mu tri dlake pod bradom, stavi ih u njedra, nosi ih na sebi po noći i po dneru, pa ćeš upoznati, koliko više će te on ljubiti, samo učini tako. Pozdravi je i ode. Baba odmah ide k mužu na polje, gdje je on orao, te mu reče: «Bog daj sreću, Jure! — Bog daj, Bog! — Kako ti zemlja? — Dobro, hvala Bogu! Onda je ona zametnula govor s njim o raznim stvarima, dokle je došla da ga upita, dali ga žena ljubi. On odgovori da dâ, i da je ona jedina njegova sreća. — Joh meni, ne vrlo ne! — reče baba; vjeruj ti meni, to ona čini iz same himbenosti, a ne iz prave ljubavi, kako bi morala, ti ćeš pače postati još i nesrećan s njome. Ti, Jure, sinko, poslušaj mene, pak ćeš se osvjedočiti, dali ti ja istinu govorim, samo ćeš učiniti onako, kako te ja naputim. Hoću, babo. — Kada večeras dojdeš doma, večeraj, pa hodi spati, čini se da spiš, al za Boga ne moj spati, ona će doći s brijačkom britvom da ti gut odreže. Tako on zbilja i učini. Kad je žena mislila, da on već spi, dodje pomalo do postelje s otvorenom brijačkom britvom, da mu tri dlake odreže. On to vidi, i se osvjedoči, da je onako, kako mu je baba rekla. Sad je stvar bila gotova, nastala je nevjera, nastala omražnja i prokletstvo. S Bogom prvašnja lijepa slogo i ljubav! Nakon osam dana susreli se baba i vrag na onom istom križištu. Tu se oni smijali od velikoga veselja, i vrag joj napuni torbu s novcima i još joj donese lijepi dar za njezino opako djelo, a muž i žena se tako mrzili, da su se morali odijeliti.

Zabilježio St. Žiža.

Domaće novosti

BOŽIČNE ČESTITKE U ISTRI.

Naš jugoslovenski narod imade krasno srce, pa su mu i božične čestitke takodjer krasne. Evo nekojih: Na Božić će gospodar uzeti vrč u ruke te će ovako nazdraviti svojim ukućanima:

«U dobar čas, u ime Isusovo! Bože blagoslovi naša polja, vrtle, vinograde, marvu (blago) i sve koteće i leteće, a nami daj da se za dugo i dugo sastajemo u *bratskoj slogi i ljubavi!* Neka nas Bog poživi u dugom vijeku i u malom grijehu.»

«Sada i do godine, do sto lita i godina bili zdravi i ljubili se na ovi dan.»

Na Badnjak idu momci od susjeda do susjeda u kuće i čestitaju :«Na dobro vam došla Badnja večer!», a oni mu odgovaraju: «I tebi!» ili : «I vama isto tako!»

Pred crkvom prije ponoćke se ljube, grle i pozdravljaju jedan drugoga: «Na dobro ti došlo porodjenje Gospodinovo!» — «I tebi, *brate*, i svima tvojim u kući!» — odgovaraju drugi.

Na Božić prije objeda užge domaćina (gospodar) svijeće i govori: «Užigam ovu svijeću na poštenje Gospodina Boga i slavnoga svetoga porodjenja Gospodinova, da bude za žive, za mrtve i za *uboge*.»

Za Božićnih blagdana naš stari nepokvareni narod srdačno prima i gosti siromahe, susjede, prolaznike, kumove..

Evo još jedne Božićne zdravice našeg naroda:

«Daj, Bože, ovomu domu složnu družinu, valjane, radine, dobre gospodare. U krčmu ne zalazili, na putu se ne prevaljivali, po sudovima se ne tjerali, tudje medje ne preorali, tudje muke ne željeli — tudja muka gotovo prokletstvo. Što imali, to bratski dijelili, od sirote i prosjaka ne zaklonili; što kljastu i slijepu udijelili, to Bog vidio i namnožio!»

Ove čestitke odaju meko, bratsko; dà sasma kršćansko srce. U njima se zrcali naše srpsko-hrvatsko pravo srce. Jesmo li barbari?! — A ti naš narode u Istri, budi i dalje ovakav «barbar», pak svoju djecu uči ove nazdravice.

Upit našeg narodnog poslanika dra Wilfana na ministra prosvjete.

Kad je učiteljica Angjela Prašel bila otpuštena sa službe u Lanišću te više mjeseci čekala disciplinarnu istragu, naš je narodni poslanik, gosp. dr. Josip Wilfan, uputio ministru prosvjete upit da dozna:

1. da li je ministar informiran, da je bila mjeseca februara ove godine otpuštena iz službe učiteljica pučke škole u Lanišću, g.djica Angjela Prašel, radi ništetnog razloga, što se u jednoj sobi okraj njezinog stana, a koja uopće nije bila na njezino raspolaganje, našla škrabica, ostavljena ondje još od prije rata, za sabiranje milodara u korist školske Družbe sv. Ćirila i Metoda, a te Družbe nije Prašel niti članica; i da ona, uzprkos višekratnim molbam nije bila pripuštena da se brani pred disciplinarnim savjetom, te je morala, pošto je uzaludno čekala dobrih šest mjeseci, da si nadje drugo namještenje, jer nije mogla da živi od malene plaće, kojoj joj je bila odredjena;

2. u koliko ne bi ministar bio još informiran, da li ima nakanu narediti, da ga o tome obavijesti Kr. školski opskrbnik, i poskrbiti, da se ispravi učinjena nepravda Angjeli Prašel i da se ne ponove takovi slučajevi.

Na ovaj upit odgovorio je državni podtajnik:

Iza kako su saslušane informacije o predjavljenom slučaju gosp. poslanika Wilfana, proizlazi ovo:

Učiteljica Angjela Prašel, koja je prošlih godina bila vladanjem protivna našim ustanovama, bila je smatrana od strane pokrajinske školske vlasti za najveći eksponent slavenskog iredentizma u okružju Sluma. Dne 9. januara 1925 kr. karabinijeri u Lanišću učinili su premetačinu u kući, gdje je stanovala i podučavala Prašel, te su u jednoj sobici uz školsku dvoranu našli metalnu škrabicu, bojadisanu u bojama crven, bijel i plav. Ta je škrabica pripadala iredentističkom hrvatskom društvu sv. Ćirila i Metoda, a bila je puna sitnog novca. Uzevši u obzir prijašnje okolnosti učiteljice Prašel i uzevši u obzir mjesto, gdje je nadjena škrabica, političke su vlasti smatrale, da je učiteljica organizatorica sakupljanja darova za svrhe nejasne, ali koje nisu mogle biti u skladu sa državnim uputama, kad su bile izložene jugoslovenske boje, i kad je sama učiteljica čuvala novac. Na osnovu toga je školski proveditor u Trstu dne 4. februara 1925 suspendirao učiteljicu Prašel od službe i plaće i odredio proti njoj disciplinarni postupak. Na njezinu pak molbu bilo je odredjeno, da joj se od dana suspendiranja za uzdržavanje doznači iznos u razmjeru polovične plaće.

Dok se je vodilo istraživanje o iredentističkom djelovanju Prašelove, školski nadzornik u Poreču javio je, da su radi suspendiranja učiteljice djeca u Lanišću ostavila školu; da su didaktički ravnatelj i općinski komesar morali energično intervenirati da se dobar broj djece iza nekoliko dana vrati posjećivanju škole; da se uzrok nepohadjanja škole moralo tražiti u tome, da je učit. Prašel u tom smislu činila pritisak na roditelje.

Osim toga je 20. maja školski nadzornik u Poreču javio, da su se dne 17. istog mjeseca sakupili u Podgorju nekoji hrvatski učitelji, da tobože raspravljaju o slavenskom učiteljskom društvu, ali zapravo da raspravljaju pitanje o slavenskom iredentizmu; da je na sastanku učestvovala i učiteljica Prašel; da se mora pače nju smatrati jednom od pokretača tog sastanka, jer je pred nekoliko dana otišla iz Trsta, gdje je bila medjutim zaposlena u administraciji hrvatskog lista «Istarska Riječ», da obidje općine okružja Buzeta i Sluma.

Medjutim dne 7. septembra ov. god. školski nadzornik u Poreču javio je, da je Prašel dne 2. augusta prisustvovala sa drugim Hrvatima i Slovencima izletu na Učku; da su mnogi izletnici tom prilikom bili u slavenskoj narodnoj nošnji, da su pjevali slavenske nacionalne himne, da je pače jedan djak razvio jugoslovensku zastavu; da je Prašel prije izleta otišla u Istru, da sakupi po svoj prilici učesnike za izlet.

Uslijed ovih novih okolnosti i radi potrebe ispitivanja tih okolnosti da se uzmogne interesiranoj predstaviti dotične krivde, administracija bila je u stanju, da tekar u oktobru ov. god. predjavi učiteljici akt optužbe. Medjutim dne 26. oktobra didaktički ravnatelj u Buzetu vratio je akt i javio, da ga nije mogao dostaviti, jer da se Prašel nalazila u inozemstvu (Jugoslaviji), gdje je, kako se pripovijeda, namještena u svojstvu učiteljice pučke škole. Radi toga se je moralo na općini u Slumu (Račja Vas?), u uredu ravnateljstva u Buzetu, u školskom nadzorništvu u Poreču i na dasci proveditorata u Trstu izvjesiti objavu, da se akt optužbe učiteljice Prašel nalazi na njezinu dispoziciju u školskom uredu, te da ona može do 25 novembra predstaviti svoju obranu. Na svaki način će biti proveden postupak, i ako se učiteljica ne oglasi.

Državni podtajnik: *Romano.*

Dodatni satovi.

Piše nam jedan seljak iz Pazinštine:.. Kaošto prošle, tako ni ove školske godine nema još nikakove odredbe glede poučavanja djece u materinskom jeziku u dodatnim satovima, akoprem je odnosni zakon dosta jasan. Na kome je krivnja, ne znam.

Braćo seljaci, čujte me! — Ja sam možda najsiromašniji pretplatnik naše drage «Istarske Riječi». Nemam ništa nego dvije žuljave ruke i djece, da se Bog smiluje: Sve jedno drugome do uha. Pošiljen ih već dvije godine u italijansku školu. Moram. Ali nakon 2 godine, djeca mi nisu znala čitati niti toliko, koliko prije polaska škole, a razumela još manje. Prestraših se, da mi djeca ostanu neznalice, zato sam odmah pisao: knjižari J. Stoka — Via Milano N. 37, Trst (Trieste), da mi pošalje «Prvu hrv. čitanku od F. Bafa». U par dana dobio sam knjigu i po njoj počeo učiti svoju djecu. Danas, nakon tri meseca, djeca mi krasno čitaju i pišu, a i u školi ide im lakše.

Braćo patnici! Žuljave ruke! Činite i vi tako! Ta mi svih hranimo, za svih se mučimo, a samo svoju djecu da zapustimo!? A tko će nas u starosti pomoći, ako ne naša djeca, naša krv? Reći ćete: «Lako tebi! Ti znaš i pisati, a mi teško i čitamo.» Ništa zato. Prva hrvat. čitanka je tako laka, tako lijepa, da je dosta da vašoj djeci pokažete 5 do 6 slova, s početka, a poslije će i sama sebi pomoći. Hoće ona, hoće! Nisu naša deca tupoglava; nisu ona kozobradići!

Osa.

«Pa da NISMO — JEDNO!»

Pod tim naslovom čitamo u splitskom «Razgovoru», koji spada medju najljepše jugoslovenske tjednike, ove zanimive retke:

«Ma, poslušajte...

Hrvati ne vole ekavštine. *Lepo, belo,* to je tako — srpski.

A Srbi ne vole ijekavštinu. *Lijepo, bijelo,* to vam je tako — hrvatski.

No, dovle dobro, ali sad će da bude stvar smiješna i — poučna:

Najkorektniji *Hrvat*, Ante Starčević, pisao je i učio da treba pisati *lepo, belo.* A najkorektniji *Srbin* Vuk Karadžić, pisao je i učio da treba pisati *lijepo, bijelo.*

I Hrvatima se dopada *lepo*, a Srbima *lijepo!*

Srbi pišu hrvatski, a Hrvati srpski.

I još ima blezgana, koji nam dolaze zanovjetati, da Srbi i Hrvati nisu — jedno!»

ČESTITANJA

Prigodom vjenčanja našeg blagajnika Petra Banko sa članicom našeg društva Olgom Burić kličemo im: Sretno! — Omladinsko društvo «Kolo» u Baderni.

NAJLJEPŠI BOŽIČNI DAR.

Mnogi se naš čitalac već sigurno pita: Čime ću da obdarim prijatelja za Božić?

Evo čime: Daruj mu «Istarsku Riječ» — pretplati ga na nju za godinu dana ili barem za šest mjeseci.

Bolje ga ne možeš obdariti za tako neznatni iznos — za 15 dotično 7.50 lira.

«Istarsku Riječ» možeš darovati bratu, sestri, rodbini, svojti, prijatelju — ma gdjegod se oni nalazili.

«Istarska Riječ» će onome, koga pretplatiš, dolaziti u pohode svake sedmice, puna dobra, zanimiva i poučna štiva. I svaki put kad obdareni uzme u ruke «Istarsku Riječ» sjetit će se tebe.

Obdarujući prijatelja, ili rodbinu, ili rodno mjesto, sa «Istarskom Riječi», činiš dvije dobre stvari: ugadjaš njima i podupireš ovaj list, koji je prijeko potreban istarskim Slavenskim seljacima; koji će biti sve to veći i bolji, čim ga izdašnije budeš podpirao.

Na djelo junak tko je! Naprijed za «Istarsku Riječ»!

FRANINA I JURINA:

Več nam je naša «Istarska Riječ» bila pod makinam, kada ti nam najedanput pride ov telegram:

Mukden (Mandžuja): Mi, Jurina, Franina i Čovek z dugum bradum, pozdravljamo srdačno sve naše ljude po Istre. Želimo njim dobri blagdani i srečno novo leto! Da bi Bog dal zdravlje i zadovoljstvo svemkolikem, a i onem, ki nam govore, da smo framasuni. Živili svi čisti!

Čitali ste, da su ovuda veli nemiri. Svi se bune: i Kinezi i Japonezi i njihovi brati i od braće brati i svi do vragu tega. To vam pucaju puški, grme bombi, triskaju granati, ma mi se ne bojimo. Već smo temu navajni. Ako vas ki pita, kako ćemo ziplavat od ovuda vanka, recite, da ćemo lahko!

VJENČANJE

V subotu dne 12. decembra vjenčao se je naš prijatelj gosp. Petar Banko iz Baderne sa gospodjicom Olgom Burić, kćerkom našeg narodnjaka gospodina Petra Burića, trgovca u Baderni.

Mladom paru naše iskrene čestitke!

Strahovita nesreća.

Iz Poreča nam pišu: Ovih dana desila se u jednom rudokopu kod Sv. Nedjelje nedaleko Poreča strašna nesreća. U tamošnjem rudokopu varenjaka (bauxita) popustio je teren, tako da jama (rov) br. 54 ostala posvema zatrpana, pokopavši pod teretom od 150 tona zemlje i kamenja 10 radnika, koji su bili u jami zaposleni. Smjesta se pristupilo spašavanju i otkopavanju posiradalih. Iz Pule i Poreča stigla su dva sanitetska vlaka i dvije centurie nacionalne milicije. Na iskopavanju se radilo do kasnu u noć. Konačno je uspjelo izvući iz rova 8 mrtvih radnika.

Malo šale

Što čine punice.

Neki se izumilac jadao svome prijatelju: — Zamisli, bio sam izumio krasan stroj, koji je sâm od sebe bilježio broj riječi, što bi ih ko izgovorio. Danas je došla k meni moja punica i — — i — —

— No, što? — upita prijatelj.

— Govorila je toliko, da stroj nije mogao da podnese svu onu bujicu riječi, već se najednom rasprnuo i razletio na sve strane.

Bolesnik i recept.

Pozvao bolesnik liječnika i poče da mu se žali ovako:

— Gospodine doktore! Otišao ja juče nekuda, ne znam ni sam kamo, pao ne znam ni sam kako i sad me užasno boli, a da ne znam ni sam gdje.

Nato mu liječnik odgovori sasvim mirno: — Dragi prijatelju! Pošaljite u ljekarnu, neka vam da u ne znam šta; to pijte ne znam kako i ozdravit ćete sigurno ne znam kada.

Angjeli bez krila.

Mali, četverogodišnji Ivica pitao majku: — Mama, što su to angjeli?

Mati: — Angjeli su nebeska bića, koja imadu krila.

Ivica: A zašto onda tata kaže sobarici — «moj angjele» — kad ona nema krila?

Mati: — A tako? No vidjet ćeš, kako će ona još danas izletjeti iz kuće iako nema krila.

Mlada kuharica.

Mlad on, mlada ona — tek je osam dana, što su se vjenčali. Sjede kod večere, što ju je mlada ženica sama zgotovila — i ona će onako iz neba pa u rebra:

— Mužiću, šta bi ti učinio, da nas sada iznenada napane kakav razbojnik?

On: Šta bih učinio? Ponudio bih mu stolicu i zamolio bih da večera s nama. Siguran sam, da bi odmah zatim obolio i postao sasvim neopasan.

Ciganin i stražar.

Ukrao Ciganin kokoš pa bježi kô strijela. A pandur za njime — goni ga i goni, ali nikako ne može da ga stigne. Najzada uze da viče: — Stani! Stani! A Ciganin sve onako bježeći: — Stani ti, tebe i onako niko ne tjera!

Jure s puškom.

Kad je u kasarni regrut Jure dobio prvi put u ruke pušku, ogleda je sa svih strana pa će kapralu: — Čujete-li, ova puška ima dvije cijevi i obje su šuplje. Da ne biste kasnije rekli, da sam to ja učinio.

Lukava nevjestica.

Ovo se dogodilo u Sleškoj. Mladi neki par bio je već oglašen u crkvi, kadli najednom skoči vjereniku nešto u glavu, te će svojoj vjerenici:

— Slušaj, ja ne ću da te uzmem! — A zašto ne? — upita ona. — Pa eto — premislio sam se. — Dobro, reče ona. U brak se ne smije siliti nikoga. Nego znaš li, što hoću da te zamolim? Podjimo mi svejedno u crkvu na vjenčanje, i kad tebe pop zapita, da li ćeš me uzeti za zakonitu ženu, ti odgovori: — Hoću! Kada pak pop mene zapita, hoću li ja tebe uzeti za muža, ja ću odgovoriti: Ne! — A zašto to? — upita zaručnik. — Zato, što su ljudi čudni. Čim bi se doznalo, da si ti mene ostavio, ja bih teško dobila drugoga zaručnika, dok je za tebe lako. Ti ćeš dobiti vjerenica, koliko budeš sam htio i želio. Pristaješ li? — Kad je tako: pristajem, odgovori momak.

Kad oni u crkvu, a to pop preda nje. Pita njega: — Hoćeš li je uzeti? — a on odgovara: hoću! Onda se pop okrene k njoj i s običnim pitanjem, a ona odgovori takodjer: hoću!

— Što? — vikne momak kao izvan sebe, a zar nisi obećala, da ćeš reći: ne? — Jesam, odgovori ona mirno, ali u zadnji čas sam se premislila....

I tako su oni sada bili muž i žena. Kako su oni poslije toga živjeli, o tom nisu više ništa pisale novine.

Mala Anka.

Mala Anka: Mamice, naša tetica Zora vidi i u mraku.

Majka: Otkuda ti to znaš, Anko? —

Anka: Pa lijepo: Sinoć je sjedjela s kapetanom Lovrom u tamnoj sobi i ljutila se na nj, što se opet nije obrio.

Svega po malo

Odlikovanje djevojčice od 9 godina.

Ovih je dana neka pariška 9-godišnja djevojčica, Renata Babault, primila službeno odlikovanje za čudesnu uslugu, koju je ona svojedobno učinila za vrijeme jednog velikog požara. Usred noći požar je bio zahvatio veliki dvorac u Dyenu, vlasnosti njezinog oca. Roditelji su njezini bili van kuće, a mala je Renata prva opazila požar i dok je već prvi pod bio u plamenu, trčala je po cijelome dvorcu, budeći sve one, koji su spavali. Ona je nesamo probudila svoju malenu braću od 5 i 7 godina u obližnjoj sobi, nego je, štaviše, sišla preko jedne stepenice, koja je bila već u plamenu, i obavijestila služinčad. Da nije bilo te hladnokrvnosti djevojčice Renate, bilo bi izgorilo 15 osoba, koje su se tako sve spasile.

Čovjek s 500 zaručnica i sedam žena.

U Leedsu je ovih dana završen proces protiv jednoga nesumnjivo rekordnog ženidbenoga varalice, nekog Lesliea. Taj čovjek bio je istodobno sa sedam žena oženjen. Interesantno je, da je Leslie vodio vrlo rigorozno «knjigovodstvo» o svojim zarukama i vjenčanjima. U njegovoj blagajni doduše se nije našlo ništa novaca, ali zato 3700 ljubavnih pisama. Imao je takodjer i uredan popis svih adresa, imena od milja svih svojih žena i zaručnica, a što je najkarakterističnije, uz ime svake od tih žena zabilježio je i ono lažno ime, kojim se služio kad je dotičnu damu upoznao. Što je pak najljepše, taj Leslie je navršio već šezdeset i četiri godine, ali je uza sve to još pravi Adonis. Njegova ljepota i privlačivost nažalost ne će više moći da postizavaju uspjeha, jer je osudjen na deset godina teške tamnice.

Strahovita bura u Carigradu.

Carigrad je osjetio ovih dana naročitu studen. Vihor je pustošio grad, a strašni talasi su uništavali sve što je bilo na obali. Oko 20 džamija potpuno je uništeno. Vjetar je odnio munare, sa džamije Mevlehane kapu. Stanovnici, koji su stanovali blizu džamija, razbjegli su se, jer su se bojali, da ih ne pritisne kamenje. Cijeli parobrodarski saobraćaj je obustavljen. Nijedan brod se nije smio maknuti sa svoga mjesta. Veliki most na Zlatnom rogu bio je pod udarcima talasa i dva dana nije mogao preko njega nitko proći. Morski talasi su odnijeli na stotine kućica na obali. Kupatila su gotovo sva uništena. Bilo je i ljudskih žrtava, ali njihov broj još nije utvrdjen.

Golema eksplozija u Johannesburgu.

Engleski listovi primaju senzacionalnu vijest iz Johannesburga, da je tamo dne 9. prosinca došlo do užasne eksplozije u velikoj munjari, koja snabdijeva električnom strujom tako reći pola južne Afrike. Pukim slučajem kod te eksplozije nije nitko postradao životom. Medjutim velik broj rudokopa i tvornica uslijed te eksplozije morao je obustaviti rad, jer je time ponestalo elektricitete za pogon.

Brdo koje se miče.

Italijansko brdo Arbino (kod Bellinzone) dalo je povoda živoj diskusiji u Italiji. Konstatovalo se naime da se to brdo tijekom vremena sve više pomiče. Tako novine u Ticinu bilježe slučaj da se u periodu od 30 godina to brdo pomaklo u pravcu sjevero-istoka 1.72 metra i spustilo 2.35 met., a što je najzanimljivije to brdo vuče pomalo za sobom čitav jedan gorski lanac dug preko 1 km.

Španjolski nasljednik prijestolja strastveni pčelar.

Španjolski nasljednik prijestolja, protivno svome ocu, ne interesira se mnogo za vojničke stvari. Sav njegov interes posvećen je poljoprivrednim pitanjima. On ima svoju malu ekonomiju, gdje može po volji raditi i eksperimentirati. Ali najradje se on bavi s pčelama. U posljednje vrijeme zainteresirao se je i za gojenje dudovog svilca, te je izradio cijeli projekt za reorganizaciju španjolske svilene industrije. On će ovih dana držati o toj stvari u Toledu jedno javno predavanje.

Kako je pronadjen Trbovljanski rudnik.

Sada se upravo navršuje 120 godina otkad je otvoren Trbovljanski rudokop, koji još i danas daje najbolju kvalitetu ugljena. Taj rudokop je pronadjen na vrlo zanimiv način: Godine 1805. putovala su dva djaka rudarske škole iz Istre u Bavarsku. Došavši u Lakovvnicu zateče ih noć i prenoćiše kod jednog seljaka. Uveče opaziše na brijegu neke sumnjive plamene jezike, koji su se pojavljali iz zemlje. Na njihov upit, što to gori, seljak im odgovori: «To se često opaža na ovom brijegu. Bit će da se tamo nalazi neki crni kamen, koji i pastiri noću pale da se ogriju.» Drugi dan otišli su djaci na lice mjesta, da pregledaju teren, te se uvjeriše, da se vrlo plitvo pod zemljom nalazi ugljen.

Kad su došli u Bavarsku, čitavu stvar priopćiše svojim profesorima. Nato su se profesori odmah otputili u Trbovlje na istraživanje. Nakon kratkog istraživanja ustanoviše, da se tamo faktično nalaze velike naslage ugljena, koji se i danas — nakon 120 godina — kopa u velikim količinama.

Neobičan porast pučanstva u Japanu.

Dok se manje više kod svih evropskih zapadnih država sve to jače zamjećuju znaci opadanja pučastva, azijski «barbarski» narodi, kako ih mi obično nazivljemo, silno se množe, tako da će ta toli razvikana «žuta opasnost» jednoga dana zbilja postati opasnošću. Najjače se tu množe Japanci, koji su najžilaviji od svih Azijata. Ovih dana objelodanjeni su u Tokiju najnoviji statistički podatci o broju pučanstva, pa je konstatovano, da je dne 10. oktobra broj pučanstva Japana iznosio 59,736.000 To nam doduše samo po sebi mnogo ne govori, ali statistika veli, da je za pet godina iznio prirast pučanstva 3,777.000. Tolikim se pak prirastom na pučanstvu ne može podičiti nijedna evropska rasa.

Povratak ruskih izbjeglica u domovinu.

Službeni sovjetski list «Izvjestija» javlja, da se svakim danom vraća sve više ruskih izbjeglica iz inostranstva. Komesarijat vanjskih poslova ima podatke, da se 410.000 ljudi pojavilo za povratak u Rusiju. Sovjetske vlasti daju dozvole za povratak samo onima, koji imaju vlastiti inventar i 620 zlatnih rubalja gotovine.

Navala na šeširdžije.

Trgovci sa šeširima mogu da blagoslivlju novi režim u Turskoj. Poznato je, da je angorska vlada ukinula nošenje fesa i sad su naravno goleme mase formalno ispraznile sve trgovine šešira. U samom Carigradu posljednjega tjedna prodano je u trgovinama preko 200.000 šešira, jer nitko nema volje, da noseći fes bude proglašen reakcionarcem i protivnikom režima.

Rekordna zima u Evropi.

Ovogodišnja zima vanredo je stroga i cijela zapadna i srednja Evropa, kao da se preselila u Sibiriju. Dok se pred nekoliko dana držalo, da je rekordnu studen ljetos postigao München sa svojih 29 stupnjeva ispod ništice, sad najnoviji izvještaji javljuju, da je ovih dana temperatura u švicarskoj Juri bila trideset i četiri stupnjeva ispod ništice.

Tragičan sukob dvaju parobroda.

Na Šeldi, ili kako je Belgijanci nazivaju Escaut, došlo je u blizini Anversa do užasnoga sukoba izmedju dvaju parobroda. Američki parobrod «Federal» naletio je u magli na engleski porobrod «Ashton». Sudar je bio tako jak, da je «Ashton» potonuo za nekoliko minuta. Od posade su se četiri čovjeka utopila, dok je desetoricu spasio jedan remorker.

Četrdeset rudara u zapaljenom rudniku

Iz Baudera u američkoj državi Colorado dolaze vijesti o užasnoj nesreći, koja se je desila u jednom tamošnjem rudniku. U rovu je došlo do eksplozije, koja je porodila jak požar, koji se širio užasnom brzinom. Kako se uslijed eksplozije stijene rova zarušiše, četrdeset rudara našlo se pred opasnosti užasne smrti u ognju pod zemljom. Akcija za spasavanje se izjalovila.

Svakih 18 minuta jedno rodjenje.

U Beču svakih 18 minuta rodi se po jedno dijete. To nije varka, nego istina. Evo dokaza: U Beču na mjesec dodje prosječno 2400 porodjaja, što čini na dan 80 ili svakih 18 minuta po jedno rodjenje.

Lijek protiv sušice.

Iz Pariza dolaze vijesti, da je poznati franceski učenjak Kalmete pronašao lijek protiv tuberkuloze (sušice). Pokušaji su učinjeni na više tisuća osoba i uspjeh je bio velik. Obistine li se ove vijesti, zaslužio bi dotični učenjak da mu svako mjesto po čitavom svijetu podigne spomenik kao najveću dobrotvoru čovječanstva.

Čudo od tvornice.

Ford je najveći bogataš na svijetu i najveći tvorničar automobila. Njegove tvornice do nedavno izbacivale su 7500 automobila na dan. Od 1. novembra izrade 9000 automobila dnevno. Kad bi na svakom auto zaradio 50 dolara, to bi na dan imao dobitka 450 hiljada dolara. Treba znati, da u Fordovim tvornicama radi do 200 hiljada radnika.

Strašna oluja (ciklon) u Indiji.

Dolaze vijesti iz Bombaja, da je ponovno vladala grozna oluja u južnoj Indiji. Za vrijeme oluje zaglavilo je do 1500 ljudi. Po tom je udarila jaka kiša i sve su rijeke oštetile mnoga sela. Šteta je ogromna.

Mačke kao namještenici.

Jedan trgovački dućan u Londonu troši mjesečno 30 funti šterlinga za mlijeko, koje služi kao hrana mnogobrojnim mačkama, koje su namještene u toj velikoj trgovačkoj radnji, u svrhu tamanjenja miševa.

Japan protiv pušenja.

U Japanu je nastao velik pokret protiv pušenja cigareta. Općina u glavnom gradu Tokio stvorila je zaključak, u kojem moli vladu, da strogo zabrani pušenje mladim ljudima ispod dvadesete godine. Jedan japanski biskup, koji je nedavno bio u Londonu, izjavio je, da će se u roku od 5 godina pušenje sasvim zabraniti.

Književnost i umjetnost

Josip A. Kraljić: «Istranke».

Gosp. I. A. Kraljić, poznati naš istarski učitelj i narodni radenik izdao je zbirku pjesama i pripovjedaka za mladež pod naslovom «Istranke». Draga je ta knjižica s malim, duboko proćućelim i s mnogo topline prikazanim stvarcama.

Kraljić, Istranin i učitelj, proživio je sve ono što nam je u ovoj zbirci dao. Naša su predratna djeca uvijek rado čitala Kraljića. Bio je uvijek simpatičan i izrazito naš, istarski.

I sjećaju se rado Istrani Kraljića. No, i on se iz slobodne domovine, gdje se danas nalazi na službovanju, s bolom sjeća Istre i Istranića, za koje je uvijek imao mnogo srca. Pa i nije ovo njegovo djelo drugo nego izraz toga sjećanja, misli i ljubavi — ali i jake želje, da bi se i ostala braća, koji put sjetila naše djece osamljene i tužne. I pozivlje braću:

«Darujte im srce vaše...»

Ova je knjižica lijep prilog našoj književnosti za mladež. Pisana je ugodnim i lakim stilom, a pojedine pjesmice i priče imaju onu potrebnu zanimivost i ton, koji treba znati pogoditi i koji mora, da je izradjen s mnogo pomnje, želi li se, da u mladim dušama bude imao valjanog učinka.

Vjerujemo pak, da će sa zadovoljstvom i svako odrasliji pročitati ovu knjigu ne samo zato, jer je s umjetničke strane dobra, nego i zato, jer je u njoj mnogo Istre, mnogo našeg života i mnogo našeg bola.

Posvećena je g. prof. dr. J. Šiloviću, velikom dobrotvoru istarske siročadi. Naslovnu sliku izradio je Kastavac, gosp. Fran Ante Dukić.

Najtoplije preporučamo ovu lijepu knjigu gosp. Kraljića, kojemu čestitamo i želimo mnogo uspjeha u plemenitom nastojanju.

Narudžbe se šalju na: g. J. A. Kraljić, ravnajući učitelj, Krk (otok Krk) — Jugoslavija. Pojedini premjerak za Italiju 6 lira sa poštarinom.

Darovi

za Djačku Maticu:

Na piru Foške i Josipa Klunića, Justine i Ivana Fedela u Ližnjanu sabralo se na predlog g. M. Grakalića u fond D. M. Lira 25.—.

Izdavač, direktor i odgovorni urednik: IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST" U TRSTU

Broj 53 Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta.) U Trstu, 31. decembra 1925. Pojedini broj 25 cent. God. III.

„Istarska Riječ“ izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin“. Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 25·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I, Telefon: 11-57

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari“. — Narodna poslovica.

Zapljena „Istarske Riječi“

Božićni broj našega lista bio je zaplijenjen. Uredništvo je dobilo o toj zapljeni ovaj dekret:

Br. 082 Trst, 24. decembra 1925.

PREFEKT TRŠĆANSKE POKRAJINE

vidjevši hrvatski tjednik «Istarska Riječ» br. 52 od 24. decembra 1925;

uzevši u obzir, da je uvodni članak pod naslovom «Poslan bil Angjel Gabrijel»... kadar da uznemiri duhove uz eventualnu opasnost za javnu sigurnost, i da izvrgne nepoštovanju italijansku naciju;

obazrevši se na postojeće naredbe o štampi i čl. 3. općinskog i pokrajinskog zakona br. 148 od 4. februara 1925.

odredjuje:

da se zaplijeni hrvatski tjednik «Istarska Riječ» br. 52 od 24. decembra 1925.

Izvršenje ovoga dekreta povjereno je kr. kvesturi u Trstu.

Prefekt: GASTI.

Na pragu nove godine

31. decembra 1925.

Danas, na posljednji dan godine, novine će, svaka prema stanovištu, što ga zauzimlje, donositi bilance o uspjesima i neuspjesima politike raznih država i naroda. Obračuni sastavljeni u Berlinu, izgledat će drukčije nego li oni, što ih sastavljaju u Parizu, a razlikovat će se uvelike od onih u Petrogradu, Londonu, Rimu, Washingtonu itd.

Pa i obračuni berlinskih novina ne će biti svi jednaki: socijalisti će stanje svjetske politike prikazati u jednoj slici, komunisti u drugoj, nacionalisti u trećoj itd. Tako će biti i u Parizu, Londonu i drugdje.

Kod nas u Italiji bilanca domaće politike bit će prikazana u vrlo povoljnom svijetlu. Tu će biti — a tako i treba — sve sama aktiva. O kakvim pasivima — ni govora. Zakon o štampi naučio je italijansko novinstvo pameti, pa smo uvjereni, da ne će nikome pasti na um, da podvrgava kritici pojedine stavke spomenute bilance o uspjesima italijanske nutrašnje i vanjske politike. Tu će dakle bilanca ili izostati ili će biti onakva, kakva bi trebala da bude, a to će reći: vanredno povoljna.

Medjutim u godini, što sada izmiče, zbio se ipak jedan dogadjaj, koji će mnogi označiti kao velik dobitak. To je onaj sporazum u Lukarnu, gdje su se Franceska, Njemačka, Engleska, Belgija obvezale, da ne će napasti jedna drugu. To je takozvani sigurnosni pakt, kojim su zajamčene granice na Rajni i omogućen ulazak Njemačke u Ligu naroda.

Mi smo u jednom našem nekidašnjem članku istakli važnost toga pakta, a danas dodajemo, da taj pakt dolazi kao jedan jaki aktiv u bilancu, o kojoj je gore govora.

Ali niti je Rajna cijeli svijet, niti su sa Lukarnom uredjeni svi računi.

Ima ih još mnogo, koji čekaju na podmirenje, naročito oni maleni, koje naš narod zove: «pomaljčići».

Takovi sitni računi, naročito ako ih je više, grizu najveća.

Jedan od tih «pomaljčića» pitanje je narodnih manjina. Svi oni, koji misle, da će se to pitanje moći da skine s dnevnog reda kakovim nasilnim sredstvom ili potezom — varaju se uvelike.

A varaju se i oni, koji misle, da se u tim manjinama more lako da uguši njihova narodna svijest. Danas je u tim manjinama ta narodna svijest isto tako duboko uvriježena kao i osjećaj njihova ljudskoga prava.

Vlade i državni se sistemi mijenjaju i ginu, a narodi ostaju. Narodne su manjine čestice naroda — pa će i one da ostanu.

I mi smo narodna manjina, ali je naša moć i slava u našoj nepokolebivoj svijesti, da imamo i mi imademo pravo na naš kulturni i nacionalni život.

S tim živim i zdravim osjećajem ulazimo i mi u novu godinu 1926.

Sretnu novu godinu

želi svim suradnicima, dopisnicima, pretplatnicima, čitateljima, prijateljima i čitaocima jugoslovenskom narodu.

UREDNIŠTVO I UPRAVA
«ISTARSKE RIJEČI».

IZJAVA

Misao, da ima naš narod interese, koje treba zastupati i štititi zajedničkom političkom organizacijom, temeljna je ideja našeg političkog društva. Iz njegove je sredine izašao za vrijeme svjetskoga rata jedan od prvih javnih poziva u Austriji na zajednički rad za vrhovne ciljeve našega naroda. Iz njegove je sredine iza svjetskoga rata bila dana prva pobuda za jedinstvenu organizaciju našega naroda s ove strane novih granica. Ako je komu volja da nas opominje na potrebu skupnoga rada za narodne koristi, može naše političko društvo s ponosom pokazati na svoje ustrajno i dosljedno naglašivanje i uvažavanje te potrebe, na svoju povijest, na svoje žive tradicije, upravo na ono «edinjaštvo». radi kojega ga domaći protivnici ismjehavaju.

Ono što smo označili kao temeljnu ideju našega političkog društva, istodobno je takodjer političko vjerovanje ogromne većine našega naroda u Julijskoj Krajini. To su takodjer osjećali i oni, koji su početkom godine 1922. zahtjevali posebnu političku organizaciju za Goričku i time stvorili podlogu svojoj posebnoj strančarskoj organizaciji. Sigurno ne bi bili za nju preuzeli i zlorabili časno ime našega političkog društva, da nisu znali, da je već u tom imenu izraženo ono što je prvom potrebom za zdravi politički nagon našega naroda larizejskim pozivanjem na otpor našega naroda proti ružnim pojavama domaćega prepiranja, da ne znadu, da naš narod nije zaista tako strančarski razdvojen, kako oni žele i tvrde, već da živo osjeća potrebu sloge i sjedinjenja svih sila.

Dok tako osjeća ogromna većina našega naroda, priznajemo da ima medjutim uz one, koji su iz posebnih razloga protivni našem društvu, takodjer i takovih, koji su u dobroj vjeri osvjedočeni, da je u sadašnjim prilikama moguć uspješan politički rad samo na temelju odredjenoga svjetovnog nazora i po odredjenom, njihovom, strančarskom programu. Budući da ipak neće, ili ne mogu potpunoma da odbace barem neku zajedničku organizaciju, narodno vijeće je njima ono najviše, onaj maksimum, što mogu da prihvate kao žrtvu za zajedničke narodne koristi na štetu svojih posebnih težnja, koje doduše u ostalom stavljaju nad narodne koristi.

Nasuprot u našem društvu prevladjuje osvjedočenje, da politički rad za naš narod u Italiji ne dozvoljava strančarskoga razlučivanja i da bi za to bila takova, samo na površini zajednička organizacija (takozvano narodno vijeće) samo ono najmanje, onaj minimum, čime bi se tekar za nevolju, pravo zapravo samo prividno udovoljilo potrebi združivanja svih sila u zajedničku obranu.

Svakako za poštene rodoljube na objema stranama, a i za one, koji dozvoljavaju zajedničku organizaciju samo u minimalnom opsegu, i za one, koji zahtjevaju zajedničku organizaciju u maksimalnoj mjeri za sav naš politički rad, to je pitanje zajedničke organizacije jedno od najozbiljnijih i najvažnijih pitanja, te se za njegovo povoljno riješenje trse sa najboljim namjerama.

Baš radi toga nije preoštar nijedan izraz, da njim osudimo ponovne pokušaje i posebice takodjer zadnji pokušaj protivne strane, da bi potrebu zajedničke političke organizacije našega naroda izrabljivali u čisto polemičke i strančarske svrhe.

Ti pokušaji se ispoljavaju u obliku više ili manje pompoznih pozivа na ustanovljenje narodnog vijeća i više ili manje vikačkih predbacivanja proti našemu društvu, da je ono krivo, da još nije došlo do narodnoga vijeća.

Tko su oni, koji nas istodobno tako pozivlju i tako osudjuju? To su oni, koji su se već godine 1921. za političkih izbora udejstvovali kao posebna struja, koje je predstavnik već kod prvih nastupa na parlamentarnom tlu pokazao, da se upotrebljavao jiti od svojih drugova, te upotrebljavao svaku priliku, a i takove, koje se nisu nimalo ticale njegovog svjetovnog nazora i strančarskog programa, da ide svojim posebnim putem. To su oni koji su izbrali, dapače skupnost našega političkog društva, da su osnovali svoju posebnu stranku te zatim razbili našu zajedničku gospodarsko vijeće, oni, koji su za političkih izbora godine 1924. tako sjajno pokazali svoje «usposobljenje» za lojalno skupno djelovanje, oni, koji su sa «Malim listom», «Pučkim Prijateljem» i «Goriškom Stražom» sipali medju naše ljude otrov nepovjerenja i osobnog neprijateljstva, oni, koji su konačno u svojim novinama počinili takova djela, da im se učinioci samo još točkama mogu da označe.

A kada učiniše zadnji pokušaj da bi u zlo izrabili potrebu zajedničke organizacije? Dr. Engelbert Besednjak je u ime njihovih političkih organizacija, na temelju svoje davno dozrele spoznaje, predložio ustanovljenje narodnoga vijeća niti sedmicu dana iza toga, kad je svojim potpisom napisao na naslov onih, koji stoje na čelu našem društvu, «da su u očima svih trijeznih ljudi izgubili zadnju mrvicu prava, da istupaju javnosti kao nedužni pravednici i savjesni poštenjaci», «da je hajka (proti..... okolo Malega lista) jedan od najružnijih i najtamnijih listova u knjizi naše primorske politike.»

Ako je dr. Besednjak radi ljepšeg izlaza iz polemike i s pobožnim pogledom na nastupajući blagdan mira smatrao umjesnim da pozove «nepravednike» i «nepoštenjake» u narodno vijeće, dao nam je time pravo da sudimo, da barem jedno, ako ne oboje, nije mislio ozbiljno, najmanje dakle da je ili našoj teška predbacivanja, a da im ni sam ne vjeruje, ili da je predlagao narodno vijeće, a da ga sam ne smatra mogućim. Ta ne bi ni u običnom društvu, nekmoli kod povjerljivoga političkog rada mogli sjediti zajedno «nevini pravednici» i «savjesni poštenjaci» sa ljudima, koji su izgubili zadnju mrvicu prava do tog imena.

Na našoj nam su pako strani preozbiljna stvar toli prijekori koli pitanje zajedničke organizacije. I baš radi toga jer nam je ozbiljna stvar i jedno i drugo, izjavljujemo ovo: zajednička politička organizacija u kojemgod obliku i to, ako je moguće, u maksimalnom opsegu, pa kad ne bi to bilo moguće — premda za to govore svi razlozi — tada i u manjem pa i u minimalnom opsegu, ustanovit će se, čim se stvari na suprotnoj strani promjene tako, da naši prijekori otpadnu time, da se osobe izmjene ili da se krivci popravе. Organizacija, koja se ne oslanja na pravim ljudima, oblik je bez sadržaja. Naši prijekori ne proizlaze iz osobnih zamjeravanja i ne traže osobne zadovoljštine nego prave ljude.

U Trstu, 19. decembra 1925.

POLITIČKO DRUŠTVO «EDINOST».

DOPISI

IZ PRODANI KOD BUZETA.

Naš nemar.

Na nas poljodjelce ne će nego zlo i zlo. Možda je tomu kriva kadagod i naša nehajnost i neznanje u nekim stvarima, ali zlo dolazi i nesreće.

Ovuda smo imali ove godine malo vina, a tomu bio uzrok što nismo pravodobno škropili i sumporali loze. Tu smo sami krivi; — naš grijeh, preveliki grijeh!

Sada je ovuda dosti prasaca poginulo na nekoj «krvavoj» bolesti. Koža naime prascu pocrveni, a on ti u par dana crkne. Mi se tu ne znamo pomoći. Ali znamo, da su svetoivanci i drugi pravodobno cijepili krmke, i to s uspjehom, te im nisu poginuli. Eto, za 9 lira troška poginulo prase. Ovo je drugi naš — grijeh. Šta ćemo. Ja se kajem, Bože mili..., ali kajanje u gospodarstvu vrijedi i ne vrijedi; tu treba biti izučen u gospodarstvu i marvogojstvu; tu treba bolest i smrt, dotično pogin preduspresti, zapriječiti ga. Ali tu trebamo mi znanja i papirnati, a prema tomu čitanja i učenja. Ovako mi svoj nemar i neznanje drago plaćamo.

IZ LIVADA.

Loša prodaja vina.

Kako poznato, ove godine kod nas je malo vina. Ali ipak nekoji, oni koji su pravodobno škropili i sumporali, imaju ga prilično. Pak što? To vino naše doma stoji nerasprodano. Lani u ovo doba naše vino odlazilo samo u vaput Buzeta na Kras i drugamo, i to više voza svaki dan. Tako ove godine ne dolaze zova svaki dan. Tako ove godine ne dolaze trgovci, a vino stoji doma. Mi smo mislili, da će ga oni, koji imadu vina, prodati ga skupo, kad ga je nešto malo, ali se prevarismo. Zašto? Jer mjesto domaćeg vina sada se rasprodaje «italijansko» vino. Naše vino, dakako, ove godine nije mogao sazrijati, pak prema tomu nije ni slatko kako to žele mnogi krčmari. Radi toga se «italijansko» vino slatko, evo zato naše vino ostaje u konobama, a patvoreno se pije i prodaje. Mi Istrani tako smo opet — prevareni.

IZ RIJEKE.

Riblja paritetika. - Konferenca. - Slučaj Priolo. Vuci.

Prošlih dana bilo je na Rijeci nešto življe. Nino bio je u to vrijeme par puta u Rimu, i svaki put, kad bi odlazio, pratio bi ga neko na stanicu, a isto tako kad bi se vraćao, otišao bi onamo neko, da ga dočeka, a i to nosi sa sobom neku izvjesnu živahnost. Sve te dolaske i odlaske bilježi naša «Vedetta» vrlo pomno, što je i vrlo mudro. Izim toga imali smo ovih dana ovdje i drugačijih ljudi. Tu su u prvom redu članovi ribarske delegacije. Ta delegacija stoluje doduše u Opatiji, no kud će suza neg na oko? Pa kud će ona gospoda, ne će li ovamo na Rijeku?

Jednoga su dana nenadano osvanuli na Korzu — i koliko bi okom trenuo, već je svak pogodio, da su to oni «della pesca». Prepoznalo ih se po izgledu: vidjelo se na njima, da su ono ljudi od zanata.

Pošto su s velikim zanimanjem pregledali jedinu historičku znamenitost našega grada: kapelicu Svetoga Ivana Nepomućenoga, otišli su, dakako u «peškariju». O ribi se obično veli, da je glupa, da ne shvaća i ne osjeća ništa. Ne vjerujte! Čim je ribarska paritetika ušla u ribarnicu, svi su panari najednom kao oživljeli. Raci su pružili krakove kao na pozdrav «a la grega», a oslići u čas okrutiše i stadoše «haptakt»! I tako sve ribe, samo je jedna hobotnica u kutu pomicala krakove svoje, kaošto mi činimo s prstima ruku, kad nešto brojimo. Valjda je brojila, koja bi ova mogla po broju biti komisija, što je od vremena rapalskijeh usrećila našu Rijeku. Pošto je tako spomenuta komisija izvršila jedan dio svoga zamašnog programa, vratila se u Opatiju popijevajući ispod glasa na parobrodu, koji ju je onamo nosio:

> Ribice lude,
> Hodite amo,
> Ribice, kuda,
> Bježite tamo?
> Kušajte samo
> Kako je ovdje
> Bolje neg tamo...

I jest, Boga mi!

Na Rijeci bila je i održala jednu konferencu (svi koji dolaze na Rijeku, drže konference) gospodjica Stefanija Türr, kći poznatog madžarskog generala Türra, koji je u vrijeme Košuta bio prebjegao u Italiju i tu se borio za ujedinjenje italijanskoga naroda. Gospodjica Stefanija govorila je o svome ocu vrlo zanosno, pa su joj, kako je i trebalo, svi odobravali. Ona je donijela Rijeci i jednu italijansku zastavu, što je sve vrlo lijepo i pohvalno, samo ja bih ipak rad znati, kako je njoj, rodjenoj Madžarici, moralo da bude pri srcu, kad na riječkom kolodvoru nije više našla one, velikim pismenima napisane riječi: Magyar kiraly allam vasutak Fiumeba ili tako nekako...

I još smo imali i jednu drugu posjetu ovih dana na Rijeci. To je bilo ovako: Jednog dana izidjem iz kuće, da se malo, kao po običaju, prošetam po gradu. Kad ja na ulicu, a to čujem, gdje neko viče: — Via Priolo! Via Priolo!

Kako ja nisam nikada ništa čuo o tom gospodinu Priolu i jer mi je poznato, da na Rijeci ulice često mijenjaju svoja imena, ja sam, brade mi, mislio, da je nekome palo u pamet, da jednu ulicu okrsti imenom toga Priola! Medjutim malo zatim saznao sam, da naši fašisti tjeraju toga Priola iz grada i da mu zato dovikuju: via Priolo! a to će reći: ća Priolo.

Tko je taj čovo? Saznao sam, da je on zastupnik u rimskom Parlamentu, da je socijalista i da je u Reggio di Calabria upriličio bio nekakav sprovod, na kome je fašizam imao da figurira kao mrtav. Zbog toga i radi neke njegove polemike prigodom Matteottijeve smrti izagnali su ga fašisti iz Rijeke. Tražio je da mu dadu samo 24 sata vremena, ali — jok! — fašisti rekoše: ni jedan hipić! I Priolo je morao da šiba. «Van s njime! Van s njime! — ne ćemo ga već! —

Taj Priolo bio je riječki legijonar, ali «Vedetta» veli, da mu zato na Rijeci nije niko zahvalan, jer da je već onda došao ovamo u namjeri, da «lovi u mutnom.»

I onaj Ambris, d'Annunzijeva desna ruka, i on da je bio došao na Rijeku, da lovi u mutnom. A bit će valda još i koji drugi, te je došao ovamo da lovi u mutnom, ali to će nam «Vedetta» odkriti, kad za to dodje vrijeme.

I još neki drugi gosti bili su ovih dana ako ne na Rijeci, a to u našoj neposrednoj blizini. Vukovi... Glad ih natjerala, pa se primakli kućama. U Ninettu ušao takav strah, da se je jednog dana čvrsto zabarikadirala u svojoj kući. Ja sam je mirio veleći, nek se ne boji. Rijeka je sasvim sigurna od ovih zvijeri za to od pešekana, s kojima se je uistini teško boriti. Nato se malo umirila, ali kad čuje kojiput: «Popolo di Trieste»! —poćne opet sva drhtati i ogledati se oko sebe, kao da će je neko sad na zgrabiti za nogu. Histerična žena! Zima je bila zbilja strašna. Jednaest stupnjeva ispod ništice, a sa Plasa ruši se bura i unatoč svim Neptunskim konvencijama brije češće riječke nosove kao najfinija brijaćka britva. Gradjani se svi zavukli u svoje domove, a na ulicama se nije pravo ni opazilo.

Dobar završetak ove, a još bolji početak nove godine 1926. želi svima i svakome

Rokac.

IZ PAZINA.

Rasprava protiv dra. Wilfana, dra. Stangera i dra. Vratovića.

Danas — u utorak 29. ov. mj. — se je vršila na ovdješnjoj preturi rasprava protiv trojice naših prvaka: narodnog poslanika dr. Wilfana, dr. Stangera i dr. Vratovića.

Kako je poznato, svojedobno je državni odvjetnik podignuo protiv njih optužbu, koja ih okrivljuje: a) da su 2. augusta te godine sazvali i držali javni zbor na Veloj Učki, a da to nisu prijavili oblastima; b) da su držali političke govore; c) da su se na tom javnom zboru pjevale jugoslovenske nacijonalne himne itd.

Na raspravi su optuženici izjavili, da napomenutog dana nesamo da nisu držali nikakvog sastanka na Veloj Učki, nego da uopće nisu bili tamo. Radi toga da nisu mogli sakriviti nikakvog zločina, koji im pripisuje optužba državnog odvjetnika.

Iza optuženika, gg. dra. Wilfana, dra. Stangera i dra. Vratovića, bili su saslušani brojni svjedoci, koji su potvrdili izjave optuženika.

Iz izjava svjedoka proizlazi: a) da je dr. Wilfan 2. augusta od 9—5 sati bio u Grljanu i da se je u to vrijeme uslijed lošeg zdravlja uzdržavao od svakog staleškog i političkog rada; b) da je dr. Vratović napomenutog dana bio cijeli dan u Trstu; c) da je dr. Stanger doduše bio 2. augusta na Učki, ali da nije ni držao ni prisustvovao nikakvom zborovanju, gdje su se tobože pjevale nacijonalne pjesme i činili buntovni poklici.

Jedini svjedok za optužbu je bio policijski komesar iz Pazina, g. Chizzola. On je izjavio, da je učinio kaznenu prijavu po informacijama karabinijerskog maršala iz Buzeta, g. Mammina, i da sâm nije ništa vidio ni čuo.

Sudac je g. Nieder zastupnik javne optužbe, smatrao potrebnim, da se zasluša buzetski karabinijerski maršal Mammino, da se sazna, otkud je dobio sve one informacije, koje je dao komesaru Chizzoli-u, te je predložio, da se radi toga rasprava odgodi.

Branitelj dr. Slavik se je protivio tom predlogu, pošto je već cijela stvar jasna i pošto Mammino, koji nije bio na Učki, i onako ništa ne zna iz vlastitog opažanja.

Sudac je unatoč toga odgodio raspravu, eda se sasluša karabinijerski maršal Mammino.

Rasprava se je vršila mirno. Incidenta nije bilo.

IZ ŽMINJA.

Velika kradja u Valama. - Nepoznati tatovi ukrali po bijelom danu preko 40 ovaca ispred pastira.

Ovih dana čuvao je Antun Kraicer iz Krajcerbrega ovce u Valama (kraj Barata). Oko tri sata poslije podne najedampu se pojave pred njim tri nepoznata individua, oružani vojničkim karabinkama. Jedan je pristupio k njemu i naredio mu, da legne i da šuti, a drugi su nekamo odveli ovce. Kasnije su bili o tom dogadjaju obaviješteni i kr. karabinijeri, koji su odmah išli u potjeru za tatovima. Medjutim do sada još nije uspjelo doći ni do ovaca ni do tatova.

IZ SOVINJŠTINE.

Gradnja crkve. - Pop, koji proklinje siromašno seljaštvo. - Blagoslov kuća.

Mi smo već odavna predbacili našem župeupravitelju, da čini jednu veliku glupost, kad samo za to ruši staru crkvu, da tamo podigne novi, liepši hram. Već tada smo mu rekli, da naša Sovinjština ne može što taka poduzimati, jer da ovdje vlada velika siromaština. Ali on nas nije htio slušati. Najedamput je razrušio stanu i počeo graditi novu crkvu. Kada je pak vidio, da mu gradnja vrlo sporo napreduje i da nema dosta sredstava da je pospješi, onda se nemilosrdno počeo obarati na siromašno seljaštvo i proklinjati ga. Skoro nije učinio niti jedne mise, a da nije u propovjedi proklinjao naše čestite ljude i žene. U tom pogledu je stvorio ovdje takav jaz izmedju župljana i sebe, da ga danas nitko ne voli ni susresti. Usprkos toga njemu se čini, da to još ne znači ništa. Zamislite se: Pred nekoliko je dana išao po našim selima da blagoslivlje kuće. Prije nego li je blagoslovio jednu kuću — tražio je plaću (jedan polovnik maslina). Tko mu je nije dao, njegova kuća nije dobila blagoslov. To je naš puk još više ogorčilo. Ali ipak svi bi bili išli preko toga, da se nije u nedjelju hvalio, da je mnogim slavenskim kućama uskratio blagoslov. Zar je to liepo? Molimo preč. biskupski Ordinarijat, da posveti malo više pažnje ovom svojem odabraniku. — Jedan seljak.

IZ PODGRADA.

Pokušaj samoubijstva.

Dne 25. ovog mjeseca desio se je kod nas ne sasma običajan slučaj. Gosp. A. Andrijašić, činovnik kod statističkog općinskog ureda u Podgradu pokušao je da učini samoubijstvo. Poslije objeda zabo si je nož u lijevo stranu prsiju u prisutnosti svoje zaručnice s nakanom da se ubije. Nije valjda imao toliko sigurnosti, da se pogodi nožem u srce, te je ostao živ. Odmah je bio odvezen k liječniku u Bistricu. ali mu ovaj nije mogao da pruži nikakve pomoći, jer je potrebita ozbiljna operacija. Položaj ranjenika je opasan radi prejakog krvavljenja.

Uzrok ovom pokušaju samoubistva leži u nesretnoj ljubavi sa jednom podgradskom krasoticom. Nekoji vele, da je tu po sredi i njegova prošlost, koja ga muči (ljubavna), eventualno i ljubomornost pa čak i naklonost piću. Ni financijalno stanje njegovo nije baš najbolje. Svakako ovaj čin nije počinuo bez razloga te mora da je posljedica nečesa.

IZ PREGARE.

Mi i nova učiteljica.

Daleko je naše selo i od Buzeta i od Zrenja; visoko smo na brijegu, ipak daleko od Neba. Daleko smo i visoko; jadni smo i nevoljni, ipak — našla nas jedna mala, drobna, fina šinjorina majestra. Znate, mi imamo domaće oči, pak se čudimo, kako nam šalju oblasti takve slabašne ženske za učiteljice! Ali ipak je jaka. Mlati, tuče, šiba i čuška našu dječicu. A zašto? Zato što ona ne razumije djecu, a djeca nju. Mi smo ovuda naime samo čisti Slovenci, a ona Italijanka. Drugo i zato, što ona sili i zahtijeva on nas, da joj pošaljemo i damo sav živež: krumpir, pašulj, praščinu, piliće, kokoši, jaja i svu tu — graciju nebesku badava.

Ali pošto i mi sve to silno rabimo doma, naša djeca šinjorini ne nose ama ništa. A ovo nju jako srdi, pa zato i zlostavlja našu djecu u školi. Ovo dajemo na znanje školskim oblastima. Gospodjica učiteljica i oni, koji ju nama poslaše, morali bi znati, da ona i ovakova ne može steći kod nas nikakvog poštovanja, a ovako opet ne će ništa koristiti u školi, a ni italijanskoj stvari.

IZ IZOLE.

Smrznuo u pijanom stanju.

U nedjelju iza ponoći vraćao se je naš čovjek Ivan Črnac pok. Ivana iz Izole kući. Bio je napit. Kod jednog malog mosta, visokog tekar 30 cent. je zastao i htio se je valjda da zakloni pod mostom. Kako je bila velika zima, a on dobro napit, to se je on ondje ukočio od zime i u jutro našli su ga mrtvog pod mostom.

Črnac je bio jedan od naših ljudi iz Čićarije, koji su se naselili po stancijama kod Izole.

Manite se pijanstva, jer u pijanstvu čovjek zaboravi na sve, pa ni ne misli, što mu se može dogoditi!

IZ SV. IVANA KOD BUZETA

Jedna aretacija.

Tu je bio za par dana aretiran mladić Josip Fabijančić navodno za to, što je neke večeri ishitio iz revolvera jedan hitac u zrak. Ne znamo, je li ovo istina ili nije, samo znamo, da ga je optužio jedan dečko iz susieštine. Jako malo se ovaj naučio u poljodjelskoj školi u Jugoslaviji. Činio je tamo sramotu, čini ju i doma. Pošto je bilo kod aretacije vikanja i plača sa strane brata mu malog, bio i otac Frane pozvan u grad da odgovara. U tomu prste imade i njegov vlastiti rodjak iz grada, Bepo Fabiancich. Otac mu je iz Marčenigle, a majka iz Sv. Ivana. Ovoliko, da znamo otkuda smo i koje krvi.

IZ SV. VIDALA.

Prkos ili besavjesnost?

Krivnjom porečkog biskupa, Mgsr. dr. Pederzolli-a, mi smo još i danas bez svojeg svećenika. Više puta smo ga molili, da nam pošalje ovamo kojeg narodnog svećenika. Svaki put je odbio naše molbe tvrdeći, da nema nigdje nijednog hrvatskog svećenika, koji bi bio pripravan da dodje k nama. Mi smo uvidjeli, da je to prava pravcata laž, pa smo si sami počeli tražiti svećenika. I našli smo ga! Našao se jedan svećenik, čovjek našeg roda i jezika, koji je na naš poticaj odmah zamolio biskupa, da ga primi u ovu župu. Njegova molba bila je i od nas poduprta. Ali biskup ni ovaj put nije htio da udovolji našim opravdanim željama. On radije pušta župu bez svećenika, nego da gleda ovdje jednog slavenskog duševnog pastira! Pa — uostalom — neka radi što hoće. Mi se ne bismo tužili na nj, kad ne bismo vidjeli, da je ovaj njegov čin takav grijeh, koji u nebo vapi...!

IZ ZRENJA.

Božični su blagdani i Nova godina, a s njima dolazi i zima i nevolje naše. Lako bogatašu i u zimi, ali mi poljodjelci nismo bogataši, a najmanje ove godine. Vina ni kod nas ove godine nije bilo. A s vinom ode i naše dobro i naše dobrostanje. Žalostan je bio zato naš Božić. Mi smo nekako ledeni; nemamo sunca ni mjeseca; nemamo učitelja, tješitelja a ni dobročinitelja. Sve imasmo, sve izgubismo. Sada nam ide vrlo zlo. Gladni smo, tužni i zaduženi. Nismo mogli poći u Rim prigodom Svete godine. Ode, dašto, netko drugi, koji obično plače mizeriju, premda si obično priuštava koješta što je nama siromasima nemoguće

IZ KAŠTELIRA.

Velika nesreća u rudokopu. — Osam mrtvih i jedan teško ranjen.

U blizini Kaštelira ima više rudokopa varenjaka (bauxita). U jednom od ovih (br. 54) bilo je zaposleno 13 radnika. 10 ih je radilo u dnu jame (rova), a ostali na površini. Ovi potonji su imali tu zadaću, da odstranjuju materijal, koji su sa motorom vadili iz jame. Dne 18. ov. mj. u jutro, čim su radnici pristupili u rudokop da se prihvate posla, opazili su, da je teren raspuknut, ne hijući se spustiti u dubinu od 20 m te se prihvatiti posla, pošto im se činilo pogibeljno, ali je nagledník (kapo) kazao: «Koji hoće da radi, neka radi, a koji ne će, nek ide kući». I ovi nesretnici, da zasluže koru kruha i da ne budu otpušteni iz posla, prihvatiše se rada. Malo zatim opazi jedan radnik, da se teren spušta i dao se u bijeg, tako da je jedva sebe mogao da spasi. Na njegovu viku «Bježite!» htjedoše i ostali pobjeći, ali pošto je jama dosta tijesna, to im nije uspjelo. Na njihovu viku: «U pomoć!» dohrliše najprije poljodjelci, koji su radili u svome polju, a za njimi radnici iz jednog drugog rudokopa, pa žensko i muško iz cijelog Kaštelira. Na jauk zatrpanih nesretnika, koji se ispod zemlje čuo, sve je vikalo i plakalo, te svom snagom odbacivalo materijal, čak i jedan motovunski sudac, koji se je slučajno onda ovdje nalazio. Nakon dva sata uspjelo je istrpati osam mrtvih i jednog teško ranjenog. Mrtvi su ovi: Josip Ružić iz Kaštelira (suprug naše vrle i dobre učiteljice u miru Ružić rodj. Fabijanić), Srećko Ružić iz Kaštelira, Stjepan Mechis iz Kaštelira, Petar Grdelin iz Kaštelira, Josip Riosa iz Labinci, Anton Čevdek iz Labinci, Umberto Peruta iz Labinci i N. N. (nepoznato ime) iz Karojbe. Teško ranjen bio je Marko Valentić iz Kaštelira, koji je odmah odpeljan u pulisku bolnicu.

Društvo «Samt» moralo bi bolje paziti na tako pogibeljne rudokope.

Siromašnim radnicima preporučamo, da se malo bolje osiguraju i da ne zalaze u tako pogibeljne jame za pišljevih 12—13 L na dan, što im ne doslaje niti samo za sebe a kamo li za svoje obitelji.

Rasceviljenim obiteljima izričemo naše iskreno saučešće. A naročito našoj dobroj učiteljici gospodji Ružić!

Nesretnim mrtvima pokoj vječni!

Franina i Jurina

i čovek z dugum bradum

(Va Mukdene).

Čovek z brad.: Kade j' Jurina?

Fr.: Vej si ga! Morda je šal speta vanka, da posluša kanunadi. Ma ča j' ovem ljudem, ovem Kinezom i Japoncem skočilo va glavu, da se vavek tuku i ubijaju?

Čovek z brad.: A ča ćete no? Japancu je tesno doma, pak bi se otel malo raširit. Mandžurija je bogata zemlja, a Mukden je lep i veli grad, a Japanci lakomi na tuje, oteli bi sve to imet.

Fr.: Bože moj! Već je osmo leto, da j' ona prokleta vojska zvršila, i još nima mira.

Čovek z brad.: I ne će ga bit, dokle god ne pride na svet Pravica. Nego pustimo ti žalosni razgovori po bande. Danas je zadnji od leta. Ćete reć, da je to dan, kako i svaki drugi, ma svejedin — užanca je užanca, i mi smo tu, da popijemo žmujić vina na mire i na veselje. A viš: Jurina gre!

Fr.: Ča ono nosi? Ma bi se vrag smutil? Jurino! Ča će ti ti lonci i te padeli?

Čovek z brad.: Po bognji, ako ne zgledi, kako pravi lonce padele vezac! I žice ima. Ča vam to ne peže, Jurino?

Fr.: Tebe su, Jurino, najbrže malo va glavu dale one kanunadi! Kamo ćeš s temi lonci?

Jur.: Danas je zadnji dan od leta, pak sam promislel, da bimo mi dva, ja i ti Franino, napravili jednu malu predstavicu, neka se naš prijatelj, ki nas ovde hrani i tovi, malo pozabavi. Ja ću bit Slovak-drotar - lonce padele vezač, a ti ćeš bit: ki je — je!

Fr.: Ter sam ja vavek ki je je, kad sam s tobum. Nego ala, neka ti bude. Ti govori, a ja ću ti odgovarat.

Jur.: Ne: ti govori, a ja ću ti odgovarat. Znaš — po onoj pesmice o Slovaku drotaru, ka nas je jedanput sveh činela plakat.

Fr.: Ala dajmo, no!

Jur.: Stavimo se mi dva tamo na dno kamari, a naš prijatelj neka nas odovde gleda i posluša. Ala homo! O tako! A sada počni ti!

Fr.: Najprej zapivaj ti: Lonce, padele vezac!

Jur.: Čekaj! Najprej da stumačimo našemu čoveku z bradum, ča su to Slovaki.

Čovek z brad.: Znam ja, ča su Slovaki, ne bojte se! Bil sam ja na Karpateh dosta vremena, pak sam videl, kako njim je bilo, dokle su bili pod Majerom. Nego, vi ste mi rekli, da su sada zajedno s Čehi, pak da njim je lepo i dobro.

Jur.: Je, i kako još! Nego ovaj naš pogovor, ova predstava prikazuje nam, kako njim je ono bilo, dokle su još bili pod onemi majerskimi hudobami. Poslušajte dunke: —

Jurina-Slovak: Lonce padele vezac!
Lonce krpit, lonce,
Padele i kotlove!

Franina: Pa kako je tamo,
Slavske gore liste,
Jeste li već srećni,
Il još ni sad niste?

Jurina: A šta je to sreća?

Franina: Šta vam rade škole,
Gimnazije drage?
Pa ta Družba vaša,
Ima l' zdrave snage?

Jurina: Svega i' toga bilo,
Sad ga više nije!

Franino: Otkud ideš momce,
Da li iz sveg jata?

Jurino: Ja dolazim pravo
S visokih Karpata,
Tam ša mile Njitre,
Naše svete gore,
Koja j' nama mila
I sveta i draga,
Kao vama, braćo,
Vaša stara Učka.

Franino: Sjećate l' se rado
Svetlijega doba?

Jurino: Sjećamo se često
U dubini duše, —
Dok nam i taj spomen
Silom ne uguše.

Franino: A ore se barem
Vesele vam pjesme?

Jurino: Hej ta Slovak danas
Slovak biti ne smije.

Franino: Znaš li barem jednu
Pjesmu, — reci mi je!

Jurino: Znao bih jednu samo, al vesela nije: (pjeva)

Njitro, mila Njitro,
Ti slovenska mati,
Kad pogledam na te
Moram zaplakati...

Čovek z brad.: Za istinu to ni niš veselo. Ala stavite ća ti lonci i te padeli, pak pridite semo za stol. Ne mislimo ov hip ni na Njitru ni na Učku, ni na Lucu ni na Maru, nego pijmo na zdravlje vseh oneh, ki trpe, da bi njim Bog dal doživet boji i lepšeh vremen. Sreća je jedno velo kolo, ko se smirom vrti i vrti, i čovek nikada ne zna, kada će dole al gore prit. Dokle je čovek gore, trebe da se vavek boji, da bi mogal dole prit, a ki j' dole, mora da se vavek nada, da će prej al kasneje gore prit. Tako će celi svet jedanput prit do sreći, i ovi brižni Kinezi. Njih sada Japanci gnjave i gnjave, ale ne će proć puno i vrag će benj prit po svoje, i sva će Kina i svi će Kinezi moć zapivat onu staru:

Mi smo braćo kineškog
Sinci plemena...

i sve će bit speta lepo i dobro. Braćo, Jure i Frane. Pol noći tuče! Staro leto gre rakom zvižgat, a novo se diže. Sada se spametimo i mi naše zemljice, ka nas je rodila, spametimo se sveh, ki su nam tamo i najprej popijmo, ča j pred nami na stole, a onputa tresnimo s praznemi žmuji va zid — sve na zdravlje oneh, keh ljubimo. Neka ih Bog poživi!

Jurina i Franina: Živili!

Kol'ko kapljic tol'ko let
Bog nam daj nam svem živet!...

(Dokle pivaju, hite ća žmuji, ki se razlete na sto milijuni kusi).

IZ MOTOVUNŠĆINE.

Mi se odovuda skoro nikada ne javljamo, ali, vjerujte nam, mi smo uvijek naši i dobri Slaveni. U zadnje vrijeme izgubili smo mnogo naših boljih ljudi: izgubili smo i učitelje i svećenike. Nas najviše boli, što su nam se ukinule naše bivše hrvatske škole. Boli nas srce gledajući kako se naša djeca kojekuda gube i kvare... I mi stariji smo zapušteni; neuki, a kakova će biti naša djeca??

Politički pregled

JUGOSLAVIJA

Jedna malena promjena u jugoslovenskoj vladi

Pretprošle srijede — 23. ov. mj. — u najvećoj novinskoj šutnji uslijedio je otpust ministra saobraćaja g. Ante Radojevića. Na njegovo mjesto došao je dosadanji ministar poljoprivrede i voda g. Krsta Miletić, a ministarstvo poljoprivrede i voda dosadanji član delegacije u Ženevi, g. Vasa Jovanović. Stvar bijaše tako diskretno provedena, da se u političkim krugovima pročula tek na Badnjak pred veče, kad su novi ministri već položili zakletvu.

Prosvjedi protiv grčkih nasilja.

Prošle nedjelje je održana u Bitolju velika i impozantna narodna skupština, na kojoj je učestvovalo preko 15.000 gradjana i seljaka iz Bitolja i okolice. Ta skupština je imala svrhu da se protestira protiv grčkog nasilja nad slavenskim življem u grčkoj Makedoniji. Izmedju ostalih govornika govorio je i narodni poslanik, g. Jovan Ćirković. S skupštine upućen je brzojav predsjedniku vlade Pašiću i Narodnoj Skupštini, u kojima se moli, da vlada poduzme korake, kako bi se obustavila dalja ganjanja Srba. Pročitan je bio i telegram Jugoslavenske Matice Glavnog Odbora iz Splita, u kojem se protestira protiv zvijerstava, koja Grci vrše nad našom braćom. Na koncu je prihvaćena rezolucija, koja glasi:

«Ugovorom o miru, kojim je završen veliki svjetski rat ostavljeno je pola milijona naše braće u Grčkoj. Kao prijatelji i bivši saveznici htjeli smo da vjerujemo, da će ta naša braća u Grčkoj imati ona prava, koja treba da imaju u jednoj kulturnoj državi u ovom vijeku. Na žalost mi smo se u tom vjerovanju prevarili, te više godina mi gledamo da oni nemaju ne samo osnovna prava nego nemaju ni prava na život, svoj jezik i slobodu poštenog rada, što je dolazilo do izražaja otimanjem njihove imovine obeščašćenjem njihove čeljadi interniranjem, apšenjem, zlostavljanjem u zatvorima, ubijanje i nasilno raseljavanja, što se je nad tom našom braćom vršilo samo zato što su htjeli do ostanu Srbi. Kad je ovdje teror Grka nad Srbima došao dotle, da su oni morali napuštati svoju rodjenu grudu ostavljajući svoja ognjišta i svoje vjekovne tekovine i spasavajući svoj život kod nas i kad smo uvidjeli da jauk ove naše braće ne dopire do srca kulturnih naroda kojima je stalo do pravde i mira ovoga svijeta mi smo kao njihova najbliža braća svjedoci

njihovih patnja ustali da na ovaj način uložimo protest protiv ovih zločinstva.

Ovom rezolucijom molimo našu kraljevsku vladu da u Grčkoj svojom moću učini sve što treba da se ovoj našoj braći omogući opstanak, sloboda i život na zemlji, koju su vjekovima uživala da se toj našoj braći u Grčkoj omogući rad škola i crkava u kojima bi čuvali i njegovali svoj materinji jezik i sve osobine svoga plemena. Da se hitnom i dovoljnom materijalnom pomoću što više priskoči i omogući život i rad onoj našoj braći, koja su zbog ovog terora napustili svoju zemlju i potražili utočišta kod nas.

Osudjujemo javno ovaj teror, koji sramoti staru Helensku kulturu i cijeloj kulturi svijeta naročito Slavenima dostavljamo očajni krik svoje braće da bi i oni svojim protestom opomenuli Grke da se vrate dobrom putu, ovaj postupak sa našom braćom ugrožava mir i harmoniju sa našom braćom, a našoj napaćenoj braći u Grčkoj upućujemo topao bratski pozdrav pozivajući ih da čuvaju svoj jezik i svoje narodne osobine, jer je sa njima i za njima cio naš narod.»

Savez izmedju Rusije i Turske

Ovih je dana zaključen ugovor o prijateljstvu izmedju Turske i ruske sovjetske vlade. Taj ugovor potpisali su Čičerin i Teofik Rušid beg u Parizu na 17. o. mj. Ugovarajuće države recipročno se obvezuju, da će za slučaj da jedna od njih bude od neke treće države napadnuta, zadržati blagohotnu neutralnost. Osim toga se obje vlade obvezuju, da ne će zaključiti savez niti potpisati bilo kakov politički ili ekonomski ugovor sa nekom državom, koji bi bio uperen protiv vojničke i pomorske sigurnosti jedne od dviju ugovarajućih država. Inače se ovim ugovorom prepušta potpuna sloboda diplomatske akcije obim vladama u pogledu provodjenja njihove vanjske politike. Rok trajanja ovog ugovora ustanovljen je na 3 godine.

Japan gubi teren u Mandžuriji.

Posljednji dogadjaji, koji su se odigrali u orijaškom kineskom carstvu pokazuju, da je vladavini Čang-Co-Linu uistinu odzvonilo. Njegov bijeg iz Mukdena znači gubitak one baze, na koju se je njegova moč oslanjala. To nije poraz jednak onome, koji ga je zadesio 1922., kad ga je Wu-Pei-Fua porazio a niti onome koji je snašao Wu-Pei-Fua u god. 1924., kad su ga porazile Čang-Co-Linove čete. Obojica su pretrpjela poraz izvan svoje glavne baze. Čang-Co-Lin je naime prekoračio granice triju mandžurskih provincija u namjeri, da osvoji čitavu sjevernu Kinu. Wu-Pei-Fu je napustio centralne provincije Kine u svrhu, da se učini diktatorom čitave Kine. Poslije pretrpljenih poraza povukoše se obojica u svoje pokrajine, da obnove svoje sile, kako bi nanovo započeli rat.

Posljednji poraz Čang-Co-Lina demoralizirao je njegovu vojsku i dao generalu Kuo-Sun-Linu mogućnost, da okupi oko sebe jaku snagu. Vladajuća klika u Mukdenu došla je do uvjerenja, da je politika Čang-Co-Lina veoma opasna za nju. Zato se očekuju veoma velike promjene u položaju u Mandžuriji i uopće u ratujućim snagama.

Zanimivo je znati, kako je Čang-Co-Lin došao do vlasti. Čang-Co-Lin je vodja razbojničkih banda u Mandžuriji, koji je uzeo vlast u svoje ruke pomoću Japanaca i u čijem je interesu vodio i politiku. Čang-Co-Lin je za vrijeme rusko-japanskog rata bio vodja jednog odjeljenja protiv ruske armije. Kasnije je postao šef divizije od Mukdena. Čang-Co-Lin iskoristi propast državnog aparata Mandžu-dinastije, protjera vojničke guvernere dvaju sjevernih provincija Mandžurije i koncentrira svu vlast u svojim rukama. Tada postade ujedno i jedan od glavnih dioničara japanske banke u Mandžuriji. Njemu pripada znatan dio mlinova i izvoznih poduzeća. Trgovački i kapitalistički krugovi podupirali su ga svuda i dali mu apsolutnu moć. Kako je Mandžurija bila interesna sfera japanske penetracije i njezinog kapitala, to je Japan htio, da mu diktira svoju volju. Čang-Co-Linove trupe obrazovali su japanski instruktori. Japanci pokušaše, da prodru u sve grane mandžurske uprave.

Unutrašnja politika Čang-Co-Lina i njegova ovisnost o Japanu učiniše beizglednim njegovo nastojanje, da u čitavoj Kini igra ulogu. U čitavoj Kini raste demokratsko gibanje. Ono dolazi do izražaja u svim slojevima intelektualaca, koji rade na pridizanju kulturnog stepena naroda.

Ovaj je pokret najslabiji u Mandžuriji, jer je ona kulturno najzaostalija pokrajina u Kini. Medjutim s vremenom postalo je i Mandžurcima jasno, da je Čang-Co-Lin samo marioneta u rukama Japana. Otvorena samovolja Japana u Mandžuriji pojačala je ta narodna mišljenja. Narod je postao svijestan, da Japan ide za tim da uzme Kinu u svoje ruke. Zato je morao Čang-Co-Lin — jer je eksponent Japana — naići na najveći otpor Kineza pri svom pokušaju, da zaigra ulogu u čitavoj Kini.

Poraz Čang-Co-Lina uznemirio je Japan. za kojeg Mandžurija znači veoma sladak zalogaj. Mandžurija je naime veoma žitorodna i ima godišnje 100 milijuna puda žita za izvoz, dakle jednu petinu predratnog izvoza iz Rusije. Mandžurija bi za Japan značila prehranbenu bazu za slučaj rata. S ovog je stajališta strah Japana potpuno shvatljiv, jer mu se izmiče tlo ispod nogu u tako potrebnoj pokrajini.

Japan je sada pred alternativom: ili se staviti na stranu Čang-Co-Linove klike ili će tjerati prijateljsku politiku prema Kini i tako suradjivati s elementima, koji hoće jaku, nezavisnu Kinu.

Odluči li se Japan za prvi dio alternative, onda je za uvijek i potpuno poražen u dalekom Istoku.

Domaće novosti

† Karel Siškovič.

Na sam Božić umro je u Črnom Kalu kod Dekani poznati posjednik i trgovac u Črnom Kalu i Kozini Karel Siškovič. Bolovao je kratko vrijeme te je u 69. godini podlegao bolesti.

Iz siromaštva podigao se je do uglednog položaja svojom marljivošću i spretnošću. Živeći u dobrom stanju svakom se je zgodom sjećao naših narodnih institucija svojim doprinosima. Uvijek se je isticao kao vatreni pristaša naše političke organizacije i nije trpio nikakvog strančarstva. Najbolje se je to pokazalo na skupštini naše polit. organizacije u Kozini god. 1922. Kao trgovac igrao je veliku ulogu u ekonomskom životu sjevernog dijela Istre i nove tršćanske pokrajine.

Pogreb se je vršio u nedjelju dne 27. ovog mjeseca poslije podne. Ogromno mnoštvo naroda sakupilo se pred kućom žalosti u Črnom Kalu. Zajednički zbor pjevačkih društava iz Klanca, Herpelja i Kozine zapjevao je žalnu pjesmu. Na to je sprovod pod vodstvom dekanskog župnika vlč. g. Slamiča, a uz azistencu trojice svećenika krenuo u župnu crkvu u Predloku. Nad otvorenim grobom se rastavio od pokojnika ganutljivim riječima gosp. Viktor Sošič u ime trgovaca i u ime općine Kozina.

U ime vojničkih vlasti i u ime općine Dekani govorio je mjesni brigadier karabinijera, a konačno g. Ante Iveša iskazao je posljednu počast pokojniku u ime političkog društva «Edinost». Iza govora je pjevački zbor zapjevao uz vidno ganuće sviju prisutnih «Blagor mu».

Karel Siškovič predan je materi zemlji na vječni počinak. Bila mu laka domaća gruda! Njegovoj obitelji, a naposé njegovim sinovima, našim prijateljima Dušanu i Albinu iskreno saučešće!

Izborni kotari za političke izbore.

Poznato je več, da je po novom izbornom redu puljska pokrajina razdijeljena za političke izbore u 4 kotara, riječka u 2, a tršćanska u 5 kotara. Svaki kotar bira po jednog poslanika. Sada javljaju iz Rima, da je parlamentarna komisija dovršila razdijelenje kotara. Po tom nacrtu će u puljskoj i riječkoj pokrajini biti ovi kotari:

Puljska pokrajina ima 4 kotara i to:

1. kotar Pula, Barban, Vodnjan. Veliki Lošinj, Mali Lošinj, Nerezine. — Središte u Puli.

2. Kopar, Buje, Podgrad, Herpelje-Kozina, Izola, Marezige, Materija, Pomjan, Piran, Umag, Dekani. — Središte u Kopru.

3. Poreč, Tinjan, Novigrad, Dragué, Grižnjan, Motovun, Vrsar, Buzet, Oprtalj, Roč, Slum, Vrtenigla, Višnjan. Vižinada. — Središte u Poreču.

4. Pazin, Labin, Boljun, Kanfanar, Cres, Plomin, Žminj, Rovinj, Sv. Vinčent, Sušnjevica, Bale. — Središte u Pazinu.

Riječka pokrajina ima 2 kotara i to:

1. grad Rijeka. — Sjedište na Rijeci.

2. Volosko-Opatija, Veprinac. Brseč, Bistrica, Jablanica, Jelšane, Lovran, Knežak, Matulje, Mošćenice, Prem, Zagorje, Trnovo.

Dodatni satovi ukinuti.

«Gazzetta Uficiale» od 21. ov. mjeseca donaša kr. dekret-zakon od 22. novembra 1925 br. 2191, kojim se dodatni satovi srpsko-hrvatskog i slovenskog jezika u pučkim školama definitivno ukidaju.

Kr. dekretom-zakonom od 1. oktobra 1923 br. 2185. bilo je odredjeno, da je nastavni jezik u svim školama u Italiji italijanski. Prema 4. članu tog istog zakona bilo je dozvoljeno, da u mjestima. gdje ima drugorodnog naselenja, ima se njihov jezik poдučavati u dodatnim satovima, ako to zahtjevaju roditelji školske djece. Našim je čitateljima dobro paznato, da su naši ljudi po svim selima u Istri kompaktno zahtjevali poduku našeg jezika u dodatnim satovima. Premda je to zakonom bilo naredjeno, ali rijetko (skoro nigdje) se ta poduka vršila. Sve su zakonite prijave naših ljudi bile neuvažene, pa je narod dobio utisak, da zakon, koji nama dozvoljava neka prava, za nas ne vrijedi.

Sada je tu zakon i točka.

Izjava našeg političkog društva.

Na prvoj stranici donašamo izjavu političkog društva «Edinost». Ona je uslijedila na javni predlog nar. poslanika dra Besednjaka, da se osnuje narodno vijeće. U izjavi naše političke organizacije jasno je razvidna naša temeljna misao jedinstvenog političkog rada. Oni, koji su svojim pisanjem nanijeli neizmjerne štete našem narodnom životu, koji su indirektno bili krivci čak i zatvaranju naših djevojaka, koji su najblatnijim izrazima blatili naše vodje, oni, koji bi uživali da bi naš narod bio rascijepan, uvidili su, da je sva njihova kampanja bezuspješna. Sa ljudima dobre volje, čiste duše, neokaljanih narodnih osjećaja uvijek smo spremni da zajednički suradjujemo za dobrobit našega naroda.

ZAHVALA

Izražujem od srca zahvalu gospodinu Antunu Frolji i njegovoj gospodji Ljubici, koji su se zauzeli za mene siromaha-slijepca, te mi sabrali medju našim sunarodnjacima u Americi lijepu svotu, tako da su mi ovi blagdani bili veseli i sretni; jer sam si kupio potrebnu robu i hranu.

Napose najtoplija hvala svim mojim darovateljima i dobročiniteljima.

Darovaše po dolara 1: Antun Frolja, Andjelo Sandalj, Andre Galovič, Andjelo Košara, Josip Palmić, Ivan Valentin, Ivan Negovetić, Antun Marinović, Gašpar Merslić, Filip Rubinić-Lupa, Antun Kalčić, Adam Ivanušić, Andre Dražul, Rondo Krnetić, Mate Škalamera, Nikola Terdić, Ivan Pavičić, Ivan Franki, Čuli Amerikan, Antun Rubinić, Petar Valentin, Ivan Batić, Franjo Valentin i Josip Valentin.

Po 75 censa: Antun Žurić, po 50 censa: Andre Bradičić, Franjo Magašić, Silvan Jelčić, Špiro Rubinić, Antun Korić, Josip Krajić, Antun Dešković, Ivan Negovetić, Petar Frolja, Josip Jakovašić, Antun Rumac, Antun Škarpinić, Ivan Palmić, Josip Palmić, Ivan Janjetić, Josip Mihalić, Stevo Barišić, Antun Škalamera, Josip Jedriškić, Franka Barković, Ivan Kumičić, Eugenij Franković, Ferdinand Kalčić, Franjo Rumac, Ivan Rubinić, Ivan Franki, Ivan Žuvić, Nikola Žuvić, Toneti Puž, Nikola Visler, Gašpar Načinović, Josip Milin, Ivan Mihulić, Gašpar Galović, Franjo Ratković, Josip Breščić po 45 censa: Ivan Kafangel po 25 censa: Petar Krajer, Ivan Baća.

Ivan Saller,

Moščenice, 28. decembra 1925. slepi Učkar.

Darovi

u fond «Istarske Riječi»:

U gostioni kod Dekleve u Jurdanima sabralo se u veselom društvu lira 25.— za fond «Istarske Riječi».

Darovaše: po 20 lira: gosp. De Emili Boren na Rijeki; po 10 lira: gosp. Ljudevit Tomičić, dvorski savjetnik u miru u Trstu i gosp. Kirac Mihovil, Nova Gradiška; po 1 liru: gosp. Božić Ante.

Zahvaljujemo. Ugledali se i drugi.

Za Djačku Maticu.

G. Dr. Pero Kirac iz Pule daruje za Djačku Maticu Lira 25.— da počasti uspomenu svog milog i nezaboravnog kuma i prijatelja, blagopokojnog Davorina Sladonja.

Gospodin Ivan Marčenić iz Cartereta (Amerika) poslao je preplatu za sebe i za Franka Franjula, Roka Petričića, Franka Bašan, Andra Petričića, Franka Sponarića, Augusta Letiša svi u Americi, te za svoje obitelji: Ivanka Sponarić, Emila Petričića i Fani Bašan iz Lovrana. Tom su prilikom poslali L 140.— više nego li iznaša preplata, koju svotu daruju u prosvjetne svrhe.

Tudja valuta na tršćanskoj burzi

Trst, dne 29. decembra 1925.

Jedna engleska lira šterlina stoji 125.50 ital. lira; 1 amerikanski dolar 24.75 ital. lira; 100 švicarskih franaka 481 ital. lira; 100 franceskih franaka 91.75 ital. lira; 100 čehoslovačkih kruna 73.80 ital. lira; 100 jugoslovenskih dinara 44 ital. lira; 100 rumunjskih leja 11.75 ital. lira; 1000 njemačko-austrijskih kruna 35.30 ital. lira.

Izdavač, direktor i odgovorni urednik: IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST" U TRSTU

†

Bolnim srcem javljamo rodbini, prijateljima i znancima prežalosnu vijest, da je naš dragi i predobri, skrbni i nezaboravni suprug, otac, tast, djed, gospodin

Karel Siškovič

posjednik i trgovac

na Božić, nakon kratke i teške bolesti, u 69. godini života zauvijek zatvorio svoje mirne, blage i predobre oči zaključivši svoj život i rad.

Pogreb nezaboravnog pokojnika obavio se prošle nedjelje, dne 27. decembra 1925., u 3 sata poslije podne na župnom groblju u Predloki. Počivao u miru!

ČRNIKAL-HERPELJE-KOZINA-MATERIJA-CELJE, dne 28. decembra 1925.

Rastuženi: Marija, supruga; **Albin i Dušan,** sinovi; **Mila, Dora i Milena** (odsutna), kćeri; **Dr. Ivo Senekovič,** zet; **Nella,** nevjesta; **Šaša i Srdjan,** unuci.